PAZ

PRAXIS

ECCLESIASTICA

ET SÆCULARIS

BX1935
S8
c.1

348

1080043879
348
S
6476177

PRAXIS ECCLESIASTICA, ET SÆCULARIS,

IN QUA

ACTA PROCESSUUM OMNIUM UTRIUSQUE FORI causarum cum actionum formulis sermone Hispano compositа, & ad hodiernum stylum accommodata traduntur, & ordinantur.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria
62060

AUCTORE

D. GUNDISALVO SUAREZ DE PAZ, Salmantino, U. J. D. & insignis Collegii B. Mariæ Magdalenæ Collega, Juriſque Pontificii Cathedram Primariam publico ſtipendio in florentiſsimo Salmanticenſi Gymnaſio olim Regente, ac poſtea in Regia Galleciæ Audientia Senatore.

EDITIO NOVISSIMA

CÆTERIS, QUÆ HUCUSQUE PRODIERE, longe emendatior, & auctior,

CUI ACCESSERUNT

S. ROTÆ ROMANÆ DECISIONES

NOVISSIMÆ, ET SELECTISSIMÆ AUCTORIS PRAXIM laudantes, & confirmantes:

ET SYNOPSIS OPERIS IDÆAM PRÆ OCULIS EXHIBENS: CUM INDICIBUS NOVIS ETIAM, ET LOCUPLETISSIMIS.

SUPERIORUM PERMISSU.

MATRITI. Apud JOACHIM IBARRA Typographum Urosarum viâ. MDCCLX.
A coſta de la Compañia nuevamente eſtablecida en eſta Corte.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

BU 1935
38

UNIVERSIDAD AUTONOMA DE NUEVO LEON
FONDO BIBLIOTECA CENTRAL
DEL ESTADO DE NUEVO LEON

LICENCIA DEL ORDINARIO.

EL Licenciado Lorenzo de Iturrizarra, Vicario General de la Villa de Madrid por Su Alteza del Serenissimo Señor Cardenal Infante de España, Administrador perpetuo del Arzobispado de Toledo, Primado de las Españas, &c. Por la presente, haviendo hecho ver este Libro intitulado: *Praxis Ecclesiastica, & Secularis*, su Autor Gonzalo Suarez de Paz, declaramos no tiene cosa contra la Fè, y buenas costumbres; y por lo que à Nos toca se puede imprimir. Madrid, à seis dias del mes de Octubre de mil setecientos y quarenta años.

Lic. Lorenzo de Iturrizarra. Por su mandado, *Simon Ximenez.*

LICENCIA DEL CONSEJO.

DON Joseph Antonio de Yarza, Secretario del Rey nuestro Señor, su Escribano de Camara mas antiguo, y de Gobierno del Consejo: Certifico, que por los Señores de él se ha concedido Licencia à la Compañia de Mercaderes de Libros, nuevamente establecida en esta Corte, para que por una vez pueda reimprimir, y vender el Libro intitulado: *Praxis Ecclesiastica, & Secularis, cum aliorum formulis, & allis processuum Hispano sermone compositis*, su Autor Don Gonzalo Suarez de Paz; y tambien las *Decisiones de la Sacra Rota*, con que la reimpresion se haga en papel fino, y por los exemplares, que uno, y otro, que sirven de originales, y van rubricados, y firmados à el fin de mi firma; y que antes que se vendan, se traygan à el Consejo dicho Libro, y Decisiones reimpresso, junto con sus exemplares, y Certificacion de el Corrector de estàr conformes, para que se tasse el precio à que se ha de vender, guardando en la reimpresion lo dispuesto, y prevenido por las Leyes, y Pragmaticas de estos Reynos. Y para que conste, lo firmè en Madrid à trece de Noviembre de mil setecientos cinquenta y nueve.

D. Joseph Antonio de Yarza.

ERRATA PRIMI TOMI.

PAG. 13. col. 1. lin. 24. partem, lege *parte*. Pag. 15. col. 1. lin. 9. sufficere, lege *sufficeret*. Pag. 33. col. 1. lin. 38. nieſſent, lege *ineſſent*. Pag. 59. col. 1. lin. 24. terminns, lege *terminus*; ead. pag. col. 2. lin. 33. appellere, lege *appellari*; ead. pag. & col. lin. 36. probatum, lege *prohibitum*. Pag. 62. col. 1. lin. 3. temporalis, lege *temporales*. Pag. 84. col. 2. lin. 46. propoſitionibus, lege *pro poſitionibus*. Pag. 96. col. 1. lin. 25. leg. lege *lex*. Pag. 121. col. 1. lin. 21. leg lege *lex*. Pag. 122. col. 1. lin. 4. intra re, lege *intrare*. Pag. 123. col. 2. lin. 22. leg. lege *lex*. Pag. 137. col. 2. lin. 30. leg. lege *lex*. Pag. 141. col. 1. lin. 12. 37. lege 31. Pag. 163. col. 1. lin. 28. leg. lege *ies*; ead. pag. & col. lin. 39. leg. lege *tex*. Pag. 192. col. 1. lin. 43. leg. lege *lex*. Pag. 223. col. 2. lin. 19. detentas, lege *detentus*. Pag. 251. col. 1 lin. 25. ea, lege *eam*. Pag. 266. col. 2. lin. 6. Superioris, lege *Superioribus*. Pag. 273. col. 1. lin. 25. Auditorium, lege *Auditorum*. Pag. 283. col. 2. lin. 35. leg. lege *lex*. Pag. 291. col. 1. lin. 33. Hiſpalenſem, lege *Granatenſem*. Pag. 312. col. 1. lin. 5. convenire, lege *conveniri*.

ERRATA SECUNDI TOMI.

Pag. 21. col. 1. lin. 16. & 17. caſos, lege *caſus*. Pag. 71. col. 1. lin. 1. leg. lege *lex*. Pag. 72. col. 2. lin. 4 in notis idquiſitionis, lege *inquiſitionis*.

ERRATA TERTII TOMI.

Pag. 2. col. 2. lin. 34. exemptione, lege *ex emptione*. Pag. 27. col. 2. lin. 28. & 29. fictiones, lege *fictione*. Pag. 35. col. 2. lin. 6. Examinantur, lege *Eximantur*.

Ex libro, inſcriptio cujus eſt *Praxis Ecclesiastica, & Secularis*, Auctore Gonzalo Suarez de Paz, utriuſque Juris Doctore deducta fuere hæc menda: quibus præhabitis correſpondet fideliter exemplari anteà excuſſo. Et ſic fidem facio Matriti die tertia Octobris anno milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo.

Dr. D. Emmanuel Gonzalez Ollero,
A. C. M. Gen. Corrector.

TASSA.

DON Joseph Antonio de Yarza, Secretario del Rey nuestro Señor, su Escribano de Camara mas antiguo, y de Gobierno del Consejo: Certifico, que haviendose visto por los Señores de él el Libro intitulado: *Praxis Ecclesiastica, & Secularis*, su Autor Gonzalo Suarez de Paz, que con Licencia de dichos Señores, concedida à la Compañia de Mercaderes de Libros, nuevamente establecida en esta Corte, ha sido reimpresso, tassaron à siete maravedis cada pliego; y dicho Libro parece tiene ciento quarenta y nueve, sin principios, ni tablas, que à este respecto importa mil quarenta y tres maravedis; y que à dicho precio, y no mas, mandaron se venda; y que esta Certificacion se ponga al principio de cada Libro, para que se sepa el à que se ha de vender. Y para que conste, lo firmè en Madrid à diez y seis de Octubre de mil setecientos sesenta.

D. Joseph Antonio de Yarza.

ADVERTENCIA.

AS muchas, y repetidas ediciones, que de esta Obra se han hecho en todos tiempos, assi dentro, como fuera de estos Reynos, no son argumento poco sólido de su utilidad. El Doctor Escudero, del Real, y Supremo Consejo de Castilla, Sugeto bien conocido, por haver sido uno de los que entendieron en ordenar las Leyes del Cuerpo de la Recopilacion, mandada hacer por el Señor Felipe II. en la Censura, que de orden de S.M. dió de esta Práctica, dice assi: *He visto este Libro intitulado*: Práctica Eclesiastica, y Secular.... *que ha compuesto* el Doctor Gonzalez Suarez de Paz.... *en la qual con mucha erudicion ha rejuelto dichas Prácticas, comprobandolas, y sacandolas de los Derechos Canonico, Civil, y Real, disputando, y resolviendo muchas questiones dudosas, que en ellas se ofrecen, y las materias de los actos, que en los Juicios se proveen, y guardan, y son necessarios, poniendo la* theorica, *y* práctica *de todos ellos, y la* orden *en cada cosa, con los* Libelos, *y* Peticiones *de las Partes*, Autos, *y* Sentencias *de los Jueces en romance, explicandolos, y probandolos en Derecho: la qual Obra será de mucho aprovechamiento, y escusará de mucho trabajo à los Letrados, que salen de los Estudios, y comienzan à abogar; y à los Jueces modernos, y à los que no han sido muy versados en la práctica de los Juicios; y para modernos, y antiguos, hay en el muchas, y muy buenas resoluciones en diferentes materias bien rejueltas, y trabajadas; y assi me parece, que siendo* V. M. *servido le podrá hacer merced, y dárle Licencia, y Privilegio, para que lo imprima.* Por estas razones la Compañia nuevamente establecida en esta Corte, atenta siempre à servir al Público con utilidad, dà à luz esta Práctica con las mejoras, y ventajas siguientes.

Primeramente, ha procurado salga la Obra corregida, y enmendada de innumerables erratas, y otras faltas, que frequentemente se encuentran en las impresiones anteriores, principalmente en las hechas fuera del Reyno, para cuyo fin se han tenido presentes diferentes ediciones, entre las quales han sido preferidas las que salieron ultimamente mas aumentadas, y limadas de la mano del Autor.

En segundo lugar se han entresacado las doctrinas del cuerpo de la Obra, (segun ha parecido conveniente) y se han colocado al pie de cada plana con sus llamadas correspondientes, hechas por las letras del Alfabeto: con lo qual se logra tener la Obra integra, como antes; pero sin el tropiezo, y molestias de las citas, que muchas veces hacen obscuro, y dificil el sentido del Autor.

Tambien se han comprobado estas doctrinas en los lugares originales, de donde se han tomado, y señaladamente se ha puesto todo cuidado, y diligencia en ajustar las Leyes del Derecho Comun, y Real, y Capitulos Canonicos, de que se ha servido el Autor para prueba, y confirmacion de su doctrina.

Assimismo se ha dividido en versiculos, con la comodidad posible, la materia de cada Sumario, poniendo al margen con distincion el numero correspondiente, incluyendo aquellos, (sobre las proposiciones à que se refieren) que no podian sacarse sin deformidad, y dilaceracion del hilo, y contexto de la oracion.

Finalmente, para que en esta impresion nada falte, que la pueda ilustrar, y adornar, se han añadido las Decisiones mas especiales, y selectas de la Sacra Rota Romana, que no solo comprueban, y confirman la doctrina, y resoluciones prácticas del Autor; sino es tambien dán mucha luz para la decision de varias dudas, que en estas materias ocurren cada dia.

Tambien se han hecho de nuevo, y acomodado à esta Edicion dos Indices copiosissimos: uno de lo contenido en la Obra principal, y otro para lo que incluyen dichas Decisiones de la S. Rota.

SY-

SYNOPSIS
UNIVERSI OPERIS IDÆAM
EXHIBENS
CUM BREVI AUCTORIS NOTITIA.

GUndisalvus Suarez de Paz domo Salmanticensis in eadem Academia, S. Mariæ Magdalenæ Collegii toga induta, Doctor Pontificii Juris, Professorque olim renuntiatus scripsit PRAXIM ECCLESIASTICAM, ET SÆCULAREM *cum actionum formulis, & actis processuum Hispano sermone compositis* Salmanticæ, ann. 1583. fol. Hic ex Primario Canonum Antecessore Conimbricensis in Gallecia Curia Senator decessit tandem Matriti XVI. die Jul. mens. ann. 1590. [*Ex Nicol. Anton. Biblioth. Hisp.*]

Opus ad Ill. D. D. Franciscum à Zapata, Comitem de Barajas Philippi II. Hispaniarum Regis Summum Præsidem dicatum in tres partes, seu tomos partitus fuit, plures rubricas, capita, & paragraphos continentes, ut ex eorum fractione quidquid unicuique legentium utile sit memoriæ mandetur, & tenacius inhæreat: ante omnia tamen Annotationes, & totius operis Initium premisit, hujusmodi sunt,

Initium Auctoris de hoc opere scribendo consilium continet, & aliqua incidenter de Stylo, & Praxi. pag. 2.

I. Annot. De judicio agit. pag. 4.
II. Annot. De instantia: & de instantiarum generibus. pag. 9.
III. Annot. De personis necessariis in judicio. pag. 11.
IV. Annot. De Procuratore, & ejus officio. p. 14.
V. Annot. De Advocato, & ejus officio. pag. 19.
VI. Annot. De Tabellione, & ejus officio. p. 25.

I. TOMUS AGIT DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI IN CAUSIS TAM CIVILIBUS, QUAM CRIMINALIBUS FORI SÆCULARIS IN PRIMA, ET RELIQUIS INSTANTIIS: ET OCTO PARTIBUS CLAUDITUR.

I. Pars tractat de forma procedendi via ordinaria in causis civilibus in prima instantia intentandis: & in duodecim tempora dividitur.
I. Temp. De Judice eligendo agit. pag. 33.
II. Temp. De præparatoriis ante citationem. p. 41
III. Temp. De citatione. pag. 48.
IV. Temp. De oblatione libelli. pag. 53.
V. Temp. De exceptionibus dilatoriis proponendis. pag. 60.
VI. Temp. De litis contestatione. pag. 71.
VII. Temp. De exceptionibus peremptoriis objiciendis. pag. 77.
VIII. Temp. De probatione per testes, & instrumenta producenda. pag. 80.
Et de probationum publicatione facienda. post n. 129. pag. 99.
IX. Temp. De allegationibus, & disputationibus. pag. 103.
X. Temp. De conclusione in causa ad sententiam diffinitivam. pag. 110.
XI. Temp. De sententia diffinitiva. p. 114.
XII. Temp. De executione sententiæ: & ejus nullitate. pag. 117.
II. Pars. De ordine, & forma procedendi contra reum contumacem in causis civilibus. p. 120.
III. Pars. De ordine, & forma procedendi contra absentem non contumacem in causis civilibus. pag. 125.
IV. Pars. De forma, & modo procedendi via executiva in causis civilibus: & constat novem capitibus.
Cap. I. De his quæ executionem paratam habent. pag. 132.
Cap. II. De ordine procedendi in via executiva. pag. 142.

Cap.

Cap. III. De exceptionibus impedientibus executionem. pag. 152.
Cap. IV. De tertio oppositore. pag. 160.
Cap. V. De cessione bonorum. pag. 163.
Cap. VI. De dilatione quinquenii debitori præstanda. pag. 165.
V. Pars tractat de modo, & forma procedendi in causis criminalibus in foro Sæculari: & sex capitibus constat.
Cap. I. De modo procedendi per viam inquisitionis. pag. 176.
§. Unicus. De stylo fulminandi processum per viam inquisitionis. pag. 178.
Cap. II. De modo procedendi per viam denuntiationis. pag. 179.
§. Unicus. De stylo fulminandi processum per viam denuntiationis. pag. 180.
Cap. III. De modo procedendi per viam accusationis. pag. 183.
§. 1. De stylo fulminandi processum per viam accusationis. pag. 189.
§. 2. De captura delinquentis. pag. 191.
§. 3. De delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus. pag. 197.
§. 4. De confessione delinquentis. p. 215.
§. 5. De intimatione parti offensæ facienda, ut accusationem proponat. pag. 218.
§. 6. Qualiter accusatio concipienda sit. pag. 221.
§. 7. De replica accusatoris: & duplica rei. pag. 229.
§. 8. De sententia interlocutoria ad probandum: & termino probatorio. pag. 229.
§. 9. De repetitione, & ratificatione testium. pag. 230.
§. 10. De publicatione testium. pag. 231.
§. 11. De allegatione, & disputatione utriusque partis. pag. 232.
§. 12. De tortura reorum. pag. 236.
Cap. IV. De modo procedendi contra reum absentem. pag. 250.
Cap. V. De modo procedendi in causis criminalibus per renuntiationem terminorum. pag. 257.
Cap. VI. De modo procedendi in causis criminalibus *por los Alcaldes de Corte, y Chancillerias* remissivè. pag. 258.
VI. Pars tractat de modo, & forma procedendi in secunda instantia in foro Sæculari: & constat proœmio, & tribus capitibus.
Proœmium. De appellatione, quando, & quomodo interponi debeat. pag. 260.
Cap. I. De modo procedendi per viam appellationis in Chancellariis Regiis. pag. 267.
§. Unicus. De praxi recusandi Præsidem, & Auditores Regios. pag. 273.
Cap. II. De prima supplicatione. pag. 277.
Cap. III. De praxi interponendi appellationem apud Decuriones. pag. 280.
VII. Pars tractat de forma, & modo procedendi in secunda supplicatione cum pœna 1500. duplar. & constat capite unico.
Cap. Unicum. De secunda supplicatione cum pœna 1500. dupl. quando, & quomodo interponi debeat. pag. 187.
VIII. Pars tractat de modo, & forma procedendi in Syndicatu: & constat proœmium, & capite unico.
Proœmium. De Syndicatu: Syndicatoris officio: & quæ personæ, & quibus ex causis syndicatui teneantur. pag. 308.
Cap. Unicum. De ordine procedendi, & fulminandi processum in syndicatu. pag. 313.

II. Tomus tractat de forma, et modo procedendi in causis civilibus, et criminalibus fori Ecclesiastici, tam in prima, quam in reliquis instantiis: et continet quinque Præludia, et Partes quinque.

Proœmium. De auxilio à Judice Ecclesiastico, & Sæculari invicem sibi præstando. pag. 1.
Prælud. I. De jurisdictione Ecclesiastica. pag. 3.
Prælud. II. De causis Ecclesiasticis. pag. 8.
Prælud. III. De Vicario Generali, & ejus jurisdictione. pag. 16.
Prælud. IV. De Fiscali Ecclesiastico, & ejus officio. pag. 17.
Prælud. V. De prima instantia Ordinario non auferenda. pag. 19.

I. Pars tractat de modo, & forma procedendi via ordinaria in causis civilibus fori Ecclesiastici in prima instantia: & constat sex captibus.
Cap. I. De Judice eligendo. pag. 22.
Cap. II. De citatione, & quomodo fieri debeat. pag. 23.
Cap. III. De contumacia, & quomodo coerceatur. pag. 26.
Cap. IV. De comparitione citati. pag. 28.
Cap. V. De libelli oblatione. pag. 31.
Cap. VI. De exceptionibus dilatoriis: & quando, & quomodo proponi debeant. pag. 36.
§. 1. De sententia interlocutoria, qua Judex pronuntiat se Judicem esse. n. 33. p. 41.
§. 2. De interrogatoriis actoris, & rei. n. 37. p. 41.
II. Pars tractat de forma, & modo procedendi contra contumaces in causis civilibus: & constat capite unico.
Cap. Unicum. De forma procedendi contra contumaces: & de missione in possessionem *ex 1. & 2. decreto.* pag. 48.
III. Pars tractat de modo, & forma procedendi via executiva in causis civilibus: & constat capite unico.
Cap. Unicum. De via executiva in foro Ecclesiastico intentanda. pag. 63.
IV. Pars tractat de modo, & forma procedendi in causis criminalibus: & constat capite unico.
Cap. Unicum. De forma, & ordine procedendi in delictorum correctione, & punitione apud forum Ecclesiasticum. pag. 67.
V. Pars tractat de modo, & forma procedendi in secunda instantia apud forum Ecclesiasticum: & constat capite unico.
Cap. Unicum. De appellatione, & quomodo interponi debeat. pag. 74.

III. Tomus tradit breve compendium de actionibus, et earum formulis ad hodiernum stylum sermone Hispano concipiendis: nec non de quibusdam remediis extraordinariis: et continet novem capita.

Initium. Auctor consilium suum exponit: & incidenter de actionum natura, & earum speciebus agit. pag. 1.
Cap. I. De nonnullis actionibus personalibus, realibus, & mixtis à jure civili descendentibus.
§. 1. De actione personali: & quomodo concipienda. p. 5.
§. 2. De actione furtiva: & qualiter concipi debeat. pag. 6.
§. 3. De actione reali: & forma eam concipiendi. pag. 8.
§. 4. De actione confessoria, & negatoria: & quomodo concipi debeant. pag. 10.
§. 5. De actionibus mixtis. pag. 13.
§. 6. De actione familiæ erciscundæ: & modo eam concipiendi. pag. 14.
§. 7. De actione communi dividundo, & modo eam proponendi. pag. 15.
§. 8. De actione finium regundorum: & praxi eam proponendi. pag. 16.
Cap. II. De quibusdam actionibus prætoriis. pag. 18.
§. 1. De actione publiciana reali, & prætoria: & forma eam proponendi. pag. 19.
§. 2. De actione rescissoria, & modo eam concipiendi. pag. 22.
§. 3. De actione revocatoria, & qualiter concipi debeat. pag. 24.
§. 4. De actione serviana, hypothecaria, pignoratitia, directa, & contraria: & de forma, & modo eas proponendi. pag. 27.
§. 5. De personalibus actionibus prætoriis: & de actione *de constituta pecunia.*
§. 6. De actione *de peculio*, & forma eam proponendi. pag. 32.
§. 7. De actione in factum *ex jure jurando*, & modo in ea procedendi. pag. 34.
§. 8. De actionibus personalibus prætoriis pœnæ persecutoriis. pag. 35.
§. 9. De actione in factum *ex albo corrupto*: & modo eam proponendi. pag. 36.
§. 10. De actione *in jus vocando* parentem, aut patronum, & qualiter concipi debeat. pag. 37.
§. 11. De actione *ne in jus vocati vi, vel fraude eximantur*: & forma eam concipiendi. pag. 38.
Cap. III. De actionibus præjudicialibus. pag. 39.
§. 1. De actione præjudiciali, qua quæritur, *utrum quis sit liber, vel servus*: & forma eam concipiendi. pag. 40.
§. 2. De actione præjudiciali, qua quæritur, *utrum quis sit libertus, vel ingenuus*: & mo-

modo eam proponendi. pag. 41.
§. 3. De actione præjudiciali, qua quæritur, *an quis sit filius, nec ne*: & forma eam concipiendi. pag. 42.
Cap. IV. De actionibus rei persecutoriis tantum: pœnæ persecutoriis tantum: pœnæ persecutoriis, & rei simul. pag. 43.
§. Unicus. De actionibus persecutoriis pœnæ, & rei simul: & quomodo proponi debeant. p. 45.
Cap. V. De actionibus, quæ dantur *in simplum*, vel *in duplum*, aut *triplum*, aut *in quadruplum*. pag. 48.
§. 1. De actione *ex stipulatu*: & forma eam concipiendi. pag. 49.
§. 2. De actione servi corrupti: & forma eam proponendi. pag. 49.
§. 3. De actione *ex lege condictitia*: & forma eam proponendi. pag. 50.
§. 4. De actione *quod metus causa*: & forma eam concipiendi. pag. 52.
§. 5. De actione contra calumniatores: & modo eam proponendi. pag. 53.
Cap. VI. De actionibus bonæ fidei. p. 54.
§. 1. De actione *ex empto*: & forma eam concipiendi. pag. 56.
§. 2. De actione *ex vendito*: & modo eam proponendi. pag. 57.
§. 3. De actionibus *locati*, & *conducti*: & forma eas concipiendi.
§. 4. De actione *negotiorum gestorum*: & modo eam concipiendi. pag. 61.
§. 5. De actione *mandati*: & forma eam proponendi. pag. 63.
§. 6. De actione *depositi*: & modo eam concipiendi. pag. 65.
§. 7. De actione *pro socio*: & de modis eam intentandi, & proponendi. pag. 67.
§. 8. De actione *tutelæ*: & modo eam proponendi. pag. 69.
§. 9. De actione *commodati*: & forma eam concipiendi. pag. 71.
§. 10. De actionis *præscriptis verbis* speciebus: & modo eas proponendi. pag. 73.
§. 11. De actione *petitionis hæreditatis*: & forma eam concipiendi. pag. 75.
§. 12. De actione *pro dote*: & modis eam intentandi, & proponendi. pag. 77.
Et quædam incidenter de actionibus bonæ fidei, & stricti juris, post n. 28. pag. 79.
Cap. VII. De actionibus arbitrariis: ubi de actione *de eo quod certo loco*, & forma eam concipiendi, & proponendi. pag. 80.
Cap. VIII. De actionibus privilegiatis. pag. 82.
Cap. IX. De diversis remediis extraordinariis.
§. 1. De remedio leg. *Diffamari*: & quomodo concipi debeat. pag. 82.
§. 2. De remedio leg. *Si contendat*: & forma illud proponendi. pag. 84.
§. 3. De remedio leg. *In omnibus*: & modo illud concipiendi. pag. 85.
§. 4. De remedio leg. *Denuntiamus*: & forma illud intentandi, & proponendi. pag. 87.

FINIS.

ESTA OBRA, Y LAS DEMAS QUE SALGAN EN NOMBRE de la Compañia nuevamente establecida en esta Corte, se hallarà en las Librerias siguientes.

Alphonso Martin de la Higuera.
Manuel Lopez Bustamante.
Angel Corradi.
Francisco Manuel de Mena.
Francisco Assensio.
Juan de Esparza.
La Viuda de Sebastian de Araujo.
Doña Juana Correa.
Luis Gutierrez.
Joseph Garcia Lanza.
Bernardo Alverà.
Joachin Ibarra.
Francisco Fernandez.

PRAXIS ECCLESIASTICÆ,

ET SÆCULARIS INITIUM.

EX INITIO.

SUMMARIA.

1 *Auctor utriusque Juris Theoricam Salmanticæ docuit prius octo annis, quam ad hanc praxim legendam appulerit.*

2 *Auctor praxim perlegit, ut juri operam dantes praxi post Theoricam imbuti advocare, & judicare possent, & num. 16. & 22.*

3 *Qui vel Theoricam, vel Praxim ignorat claudicans, nec jus reddere, neque advocare poterit.*

4 *Legibus consuetudinibus, & stylo judicandum est.*

5 *Per stylum, longævum causarum usum lites ordinari, & causæ decidi possunt.*

6 *Stylo leges sæpè derogantur.*

7 *Judex contra fori consuetudinem judicans inique agit.*

8 *Stylus ex nimia peritia procedit, quæ artem facit.*

9 *Stylus succedit lege deficiente.*

10 *Judex contra stylum judicans litem suam facit.*

11 *Sententia contra notorium stylum lata, nulla est.*

12 *Advocatus falsum stylum citans, sicut qui falsam legem citaverit, puniendus.*

13 *L. 1. tit. 7. Part. 7. qualiter amplianda.*

14 *Leges per stylum interpretantur.*

15 *Theorica, absque Praxi parum prodest iis, qui officiis, & causarum strepitibus se inferere cupiunt.*

16 *Auctor quare praxim Salmanticæ docuerit, exponit.*

17 *Auctor magna audientium copia circumstante, & applaudente, Salmanticæ, anno MDLXXII. hanc praxim perlegit.*

18 *Auctor rationem reddit quare typis præ lectam praxim mandaverit.*

19 *Auctor quare partim Latino sermone, partim vulgari Idiomate conscripserit, ostendit.*

20 *Rudis stylus, & nudus in causis procedendi modus, & undè emanaverit hoc opere edocetur, & ubi opus est non nihil disputationi relinquit.*

21 *Civitas unaquæque suo sensu abundare solet.*

22 *Auctoris mens fuit in hoc opere condendo instruere juvenes, ut causas agere, & incohare valeant absque Tabellionum, & Procuratorum ducatu.*

23 *Vera praxis quotidiano usu forensi acquiritur.*

24 *Spes sit ei, qui præsens opus evolverit, & in eo contemptorum meminerit, & patrocinium præstare, & publicæ rei, ubi sibi committatur, curam gerere posse.*

25 *Opus in tres Tomos dividitur, & quid in quolibet eorum contineatur, ostenditur.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

modo eam proponendi. pag. 41.
§. 3. De actione præjudiciali, qua quæritur, *an quis sit filius, nec ne*: & forma eam concipiendi. pag. 42.
Cap. IV. De actionibus rei persecutoriis tantum: pœnæ persecutoriis tantum: pœnæ persecutoriis, & rei simul. pag. 43.
§. Unicus. De actionibus persecutoriis pœnæ, & rei simul: & quomodo proponi debeant. p. 45.
Cap. V. De actionibus, quæ dantur *in simplum*, vel *in duplum*, aut *triplum*, aut *in quadruplum*. pag. 48.
§. 1. De actione *ex stipulatu*: & forma eam concipiendi. pag. 49.
§. 2. De actione servi corrupti: & forma eam proponendi. pag. 49.
§. 3. De actione *ex lege condictitia*: & forma eam proponendi. pag. 50.
§. 4. De actione *quod metus causa*: & forma eam concipiendi. pag. 52.
§. 5. De actione contra calumniatores: & modo eam proponendi. pag. 53.
Cap. VI. De actionibus bonæ fidei. p. 54.
§. 1. De actione *ex empto*: & forma eam concipiendi. pag. 56.
§. 2. De actione *ex vendito*: & modo eam proponendi. pag. 57.
§. 3. De actionibus *locati*, & *conducti*: & forma eas concipiendi.
§. 4. De actione *negotiorum gestorum*: & modo eam concipiendi. pag. 61.
§. 5. De actione *mandati*: & forma eam proponendi. pag. 63.
§. 6. De actione *depositi*: & modo eam concipiendi. pag. 65.
§. 7. De actione *pro socio*: & de modis eam intentandi, & proponendi. pag. 67.
§. 8. De actione *tutelæ*: & modo eam proponendi. pag. 69.
§. 9. De actione *commodati*: & forma eam concipiendi. pag. 71.
§. 10. De actionis *præscriptis verbis* speciebus: & modo eas proponendi. pag. 73.
§. 11. De actione *petitionis hæreditatis*: & forma eam concipiendi. pag. 75.
§. 12. De actione *pro dote*: & modis eam intentandi, & proponendi. pag. 77.
Et quædam incidenter de actionibus bonæ fidei, & stricti juris, post n. 28. pag. 79.
Cap. VII. De actionibus arbitrariis: ubi de actione *de eo quod certo loco*, & forma eam concipiendi, & proponendi. pag. 80.
Cap. VIII. De actionibus privilegiatis. pag. 82.
Cap. IX. De diversis remediis extraordinariis.
§. 1. De remedio leg. *Diffamari*: & quomodo concipi debeat. pag. 82.
§. 2. De remedio leg. *Si contendat*: & forma illud proponendi. pag. 84.
§. 3. De remedio leg. *In omnibus*: & modo illud concipiendi. pag. 85.
§. 4. De remedio leg. *Denuntiamus*: & forma illud intentandi, & proponendi. pag. 87.

FINIS.

ESTA OBRA, Y LAS DEMAS QUE SALGAN EN NOMBRE de la Compañia nuevamente establecida en esta Corte, se hallarà en las Librerias siguientes.

Alphonso Martin de la Higuera.
Manuel Lopez Bustamante.
Angel Corradi.
Francisco Manuel de Mena.
Francisco Assensio.
Juan de Esparza.
La Viuda de Sebastian de Araujo.
Doña Juana Correa.
Luis Gutierrez.
Joseph Garcia Lanza.
Bernardo Alverà.
Joachin Ibarra.
Francisco Fernandez.

PRAXIS ECCLESIASTICÆ,

ET SÆCULARIS INITIUM.

EX INITIO.

SUMMARIA.

1 *Auctor utriusque Juris Theoricam Salmanticæ docuit prius octo annis, quam ad hanc praxim legendam appulerit.*

2 *Auctor praxim perlegit, ut juri operam dantes praxi post Theoricam imbuti advocare, & judicare possent, & num. 16. & 22.*

3 *Qui vel Theoricam, vel Praxim ignorat claudicans, nec jus reddere, neque advocare poterit.*

4 *Legibus consuetudinibus, & stylo judicandum est.*

5 *Per stylum, longævum causarum usum lites ordinari, & causæ decidi possunt.*

6 *Stylo leges sæpè derogantur.*

7 *Judex contra fori consuetudinem judicans inique agit.*

8 *Stylus ex nimia peritia procedit, quæ artem facit.*

9 *Stylus succedit lege deficiente.*

10 *Judex contra stylum judicans litem suam facit.*

11 *Sententia contra notorium stylum lata, nulla est.*

12 *Advocatus falsum stylum citans, sicut qui falsam legem citaverit, puniendus.*

13 *L. 1. tit. 7. Part. 7. qualiter amplianda.*

14 *Leges per stylum interpretantur.*

15 *Theorica, absque Praxi parum prodest iis, qui officiis, & causarum strepitibus se inferere cupiunt.*

16 *Auctor quare praxim Salmanticæ docuerit, exponit.*

17 *Auctor magna audientium copia circumstante, & applaudente, Salmanticæ, anno MDLXXII. hanc praxim perlegit.*

18 *Auctor rationem reddit quare typis præ lectam praxim mandaverit.*

19 *Auctor quare partim Latino sermone, partim vulgari Idiomate conscripserit, ostendit.*

20 *Rudis stylus, & nudus in causis procedendi modus, & undè emanaverit hoc opere edocetur, & ubi opus est non nihil disputationi relinquit.*

21 *Civitas unaquæque suo sensu abundare solet.*

22 *Auctoris mens fuit in hoc opere condendo instruere juvenes, ut causas agere, & incohare valeant absque Tabellionum, & Procuratorum ducatu.*

23 *Vera praxis quotidiano usu forensi acquiritur.*

24 *Spes sit ei, qui præsens opus evolverit, & in eo contemptorum meminerit, & patrocinium præstare, & publicæ rei, ubi sibi committatur, curam gerere posse.*

25 *Opus in tres Tomos dividitur, & quid in quolibet eorum contineatur, ostenditur.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

TOTIUS OPERIS

INITIUM.

1. UM per curriculum annorum octo, utriusque juris Theoricam, studentibus in Salmanticensi Academia exponere insudaverim, venit mihi in mentem, quantum ex usu eisdem esset, praxim, & stylum etiam ostendere: 2. ut sic Theorica, Praxi, & communi procedendi stylo instructi, & foro advocare, & in judicio mortalibus jus suum tribuere possent. 3. Quod minime eis liceret, si eorum altero caterent: claudicarent enim, sicut aliquo pede orbati: 4. nam non solum legibus, & consuetudinibus, verum etiam stylo, & usitata praxi judicandum est: 5. & stylus, *qui longævus est usus causarum*, potest æquè ut jus allegari, cum ad litium ordinationem, tùm ad earum decisionem, (*a*) quia stylus facit jus, (*b*) 6. & per stylum non semel legibus derogatur. (*c*)

7. Ideo Judex contra Fori consuetudinem judicans inique agere dicitur; (*d*) 8. nam stylus ex nimia peritia procedit, quæ facit artem, ut ait Philosoph. (*e*) 9. & ubi deesset lex, stylus succederet. (*f*) 10. Usque adeo, quòd Judex contra eum decernens, suam litem facit: 11. & si stylus notorius sit, erit sententia nulla. (*g*) 12. Hinc advocatus, qui falsò usitatum stylum allegaverit, sicut qui legem, punietur, (*h*) 13. l. 1. tit. 7. Part. 7. quæ sic ampliandа & accipienda est. Et merito, 14. quia vera legum interpretatio à praxi, & communi stylo sumitur, ut ex Baldo, & Decio resumpsit Hyppolitus in Practic. Crimin. (*i*) Ubi (*j*) conscripsit, 15. parum prodesse habere Theoricam, absque Praxi, & peritia styli, maximè tyronibus, qui in officiis se exercere cupiunt.

16. Quæ omnia, & alia, quæ passim de stylo, & praxi occurrunt, attentè perpendens prælectæ Theoricæ exercendæ modum, praxim, & Fori stylum, quo ad ejus varia mutatio patiebatur, edocere decrevi: 17. & tandem præterito anno MDLXXII. magno astantium applausu, & aula studentium plena, quos præ eorum multitudine non capiebat publicè edocui. 18. Unde cum temporis progressu ipsa practica praxis præ se tulisset, quantum emolumenti judicibus, & tyronibus causarum Patronis attulisset, & in dies allatura esset, eorum instantissimis precibus devictus, coactus fui eam etiam prælo mandare. 19. Quam tamen sic mandavi partim Latino sermone, partim nostro Castellæ communi Idiomatæ: quia tractatus ipse qui hoc in Regno modum procedendi, & stylum pertractat, aliud non patiebatur. 20. Nam in eo non juris subtilitates, non ejus apices, sed nudum, rudemque stylum utroque in Foro agendi, tam Judicibus, quam Advocatis demonstramus, in simul & fontes, unde ille styli rivus, emanaverit, ostendemus: & interim nonnullus etiam locus, ubi opus fuerit, & res suaserit, disputationi relinquitur.

Nos tamen, non fugit, nostrum humile typis mandatum opus universæ praxi Civitatum, & Locorum Castellæ haud facturum satis: 21. quia unaquæque Civitas suo solet abundare sensu, 22. sed nobis sat erit ad ea, quæ frequentius accidunt praxim adaptare, & sic componere juvenes, tyronesque Judices, & Advocatos, ut nullo Tabellione, aut Procuratore Magistro, jus reddere, & causas agere incipere valeant: 23. ut inde veram praxim, quæ quotidiano forensi usu, & exercitio paratur, facilius sibi quærant. Quidquid tandem illud fuerit, gratiosè susceptum, curiosè perlectum, & fructuosè memoriæ commendatum velim: 24. & qui susceperit, perlegerit, & memoriæ commendaverit, spes eum pulcherrima foveat, suo patrocinio clientulos defendere, & rempublicam in partibus sibi credendis posse gubernare, ut promisit Justinianus. (*k*) 25. Quo ut pergant, præsens opus in tres partes, seu Tomos partiri instituì: & in primo formam procedendi qua Judices, & Advocati Sæculares in suo foro utuntur compono: in secundo stylum, & modum procedendi in Tribunalibus Ecclesiasticis conscribo: in tertio praxim, & exercitium actionum, & aliorum remediorum, quæ in jure diversis in locis dispersa sunt, edoceo. Qui quidem tomi sub se plures rubricellas, capita, & paragraphos continebunt, ut ex eorum fractione quidquid unicuique studentium utile sit, facilius memoriæ mandetur, & tenacius inhæreat. Ante omnia tamen quasdam Annotationes universo operi deservientes præmitto, quæ incipiunt.

(*a*) Ut probat Cardinal. in Clement. *Sæpè*, §. *Et quia*, num. 4. *de Verborum significat.* Et alii relati per Matienz. in Tractatu Dialogi Relatorum, 3. part. cap. 9. num. 7.

(*b*) L. *More*, ubi Lancelot. ff. de *Jurisdictione, omnium Judic.* Refert, & alia congerit Sylva Nupt. lib. 3. num. 32. Didacus Perez in leg. 28. tit. 4. lib. 3. Ordinament. verb. *Segun el estilo*, column. 421. Andr. Exea in Rubric. de *Constitut.* num. 181.

(*c*) Ut probat Aymon Sabilia consil. 201. num. 21.

(*d*) In leg. 3. ff. de *Testib.* Bartul. in Authentic. *Qui semel*, n. 24. in fin. Cod. *Sinon. & quand. Jud.*

(*e*) 1. Metaphys. cap. *Item* 1.

(*f*) Ut per Bellovis. in sua Practic. Rubric. de *Fuga reorum*, num. 39.

(*g*) Ut asserit Jasson in Authent. *Jubemus*, num 3. Cod. de *Judic.* Sequitur Sylva Nuptial. ubi suprà. Optimè Guido quæst. 192. num. 2.

(*h*) Ex leg. fin. ff. de *Falsis.*

(*i*) §. *Principium*, num. 3.

(*j*) Num. 4.

(*k*) In Proœmio Institut. in fin.

PRAXIS ECCLESIASTICÆ, ET SÆCULARIS ANNOTATIONES.

EX I. ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1 2 *JUdicium plures significationes habet. Judicium significat discussionem causæ, vel processum judicialem.*

3 *Judicium figurate, & per translationem plures acceptiones habet, non verò secundum propriissimam ejus significationem.*

4 *Judicium propriè, & originaliter significat dictionem juris, id est, actum Judicis.*

5 *Judicium magis propriè significat existimationem, opinionem, seu actum quo aliquid determinatur à quocunque.*

6 *Judicium pro processu sumptum communiter à Doctoribus definitur.*

7 *Definitio judicii, à Curtio tradita impugnatur.*

8 *Inquisitio generalis non est judicium, sed præparatoria.*

9 *Decreta Judicis super prædiis minorum, vel Ecclesiarum distrahendis non sunt actus judicii.*

10 *Definitio communis judicii defenditur à Navarro quibusdam expositionibus additis, quas Auctor refutat.*

11 *Alia definitio judicii traditur ab Auctore.*

12 *Inquisitio contra certam personam facta judicium est.*

13 *Judicium dividitur in Ordinarium, & Extraordinarium.*

14 *Ordinarium judicium quale sit docetur.*

15 *Extraordinarium judicium quid sit, explicatur.*

16 *Alia definitio Ordinarii, & Extraordinarii judicii traditur à Navarro.*

17 *Inquisitionem remedium extraordinarium esse, defenditur cum communi, contra Innocentium, & alios.*

18 *Inquisitio de omni crimine permissa est, ab utroque jure, præcedenti infamia, vel sufficienti præsumptione.*

19 *Judicium dividitur in Civile, Criminale, & Mixtum.*

20 *Judicium Civile quid sit, traditur, veluti, quando aliquid petitur absque origine criminis.*

21 *Judicium Civile, dicitur etiam, quando pœna pecuniaria applicatur parti, licèt ex delicto descendat.*

22 *Intellectus verus assignatur ad cap.* Per tuas 1. de Simonia.

23 *Judicium criminale est, quando de crimine agitur principaliter ad utilitatem publicam.*

24 *Judicium criminale etiam dicitur, tàm de Jure Communi, quàm Regio, quando pœna pecuniaria applicatur Fisco.*

25 *Judicium Criminale non est, quando pœna pecuniaria applicatur Fisco ex contractu partium.*

26 *Judicium Mixtum dicitur, quando nec merè civiliter, nec merè criminaliter agitur.*

27 *Mixtum judicium est quando pœna pecuniaria applicatur Fisco simul & parti.*

28 *Intellectus verus legis* Cajus, *ff. Ad S. C.* Sillan.

29 *Crimen licet morte delinquentis extinguatur quoad alias pœnas, non tamen quoad pœnam pecuniariam.*

30 *Judicium aliud est Ordinarium, & aliud Summarium.*

31 *Summarium judicium est, in quo proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura judicii, & etiam aliis modis dicitur remissivè.*

32 *Judicium aliud est Ecclesiasticum, & aliud Sæculare.*

33 *Judicii alias plures divisiones esse traditur remissivè.*

34 *Judicia omnia originem trahunt à Jure Divino, modum, & formam à Jure Positivo.*

35 *Judicum à qua parte litis incipiat, traditur.*

36 *Judicium incipere à litis contestatione dicitur, secundum communem Doctorum.*

TOTIUS OPERIS

INITIUM.

1. UM per curriculum annorum octo, utriusque juris Theoricam, studentibus in Salmanticensi Academia exponere insudaverim, venit mihi in mentem, quantum ex usu eisdem esset, praxim, & stylum etiam ostendere: 2. ut sic Theorica, Praxi, & communi procedendi stylo instructi, & foro advocare, & in judicio mortalibus jus suum tribuere possent. 3. Quod minime eis liceret, si eorum altero caterent: claudicarent enim, sicut aliquo pede orbati: 4. nam non solum legibus, & consuetudinibus, verum etiam stylo, & usitata praxi judicandum est: 5. & stylus, *qui longævus est usus causarum*, potest æquè ut jus allegari, cum ad litium ordinationem, tùm ad earum decisionem, (*a*) quia stylus facit jus, (*b*) 6. & per stylum non semel legibus derogatur. (*c*)

7. Ideo Judex contra Fori consuetudinem judicans inique agere dicitur; (*d*) 8. nam stylus ex nimia peritia procedit, quæ facit artem, ut ait Philosoph. (*e*) 9. & ubi deesset lex, stylus succederet. (*f*) 10. Usque adeo, quòd Judex contra eum decernens, suam litem facit: 11. & si stylus notorius sit, erit sententia nulla. (*g*) 12. Hinc advocatus, qui falsò usitatum stylum allegaverit, sicut qui legem, punietur, (*h*) 13. l. 1. tit. 7. Part. 7. quæ sic ampliandа & accipienda est. Et merito, 14. quia vera legum interpretatio à praxi, & communi stylo sumitur, ut ex Baldo, & Decio resumpsit Hyppolitus in Practic. Crimin. (*i*) Ubi (*j*) conscripsit, 15. parum prodesse habere Theoricam, absque Praxi, & peritia styli, maximè tyronibus, qui in officiis se exercere cupiunt.

16. Quæ omnia, & alia, quæ passim de stylo, & praxi occurrunt, attentè perpendens prælectæ Theoricæ exercendæ modum, praxim, & Fori stylum, quo ad ejus varia mutatio patiebatur, edocere decrevi: 17. & tandem præterito anno MDLXXII. magno astantium applausu, & aula studentium plena, quos præ eorum multitudine non capiebat publicè edocui. 18. Unde cum temporis progressu ipsa practica praxis præ se tulisset, quantum emolumenti judicibus, & tyronibus causarum Patronis attulisset, & in dies allatura esset, eorum instantissimis precibus devictus, coactus fui eam etiam prælo mandare. 19. Quam tamen sic mandavi partim Latino sermone, partim nostro Castellæ communi Idiomatæ: quia tractatus ipse qui hoc in Regno modum procedendi, & stylum pertractat, aliud non patiebatur. 20. Nam in eo non juris subtilitates, non ejus apices, sed nudum, rudemque stylum utroque in Foro agendi, tam Judicibus, quam Advocatis demonstramus, in simul & fontes, unde ille styli rivus, emanaverit, ostendemus: & interim nonnullus etiam locus, ubi opus fuerit, & res suaserit, disputationi relinquitur.

Nos tamen, non fugit, nostrum humile typis mandatum opus universæ praxi Civitatum, & Locorum Castellæ haud facturum satis: 21. quia unaquæque Civitas suo solet abundare sensu, 22. sed nobis sat erit ad ea, quæ frequentius accidunt praxim adaptare, & sic componere juvenes, tyronesque Judices, & Advocatos, ut nullo Tabellione, aut Procuratore Magistro, jus reddere, & causas agere incipere valeant: 23. ut inde veram praxim, quæ quotidiano forensi usu, & exercitio paratur, facilius sibi quærant. Quidquid tandem illud fuerit, gratiosè susceptum, curiosè perlectum, & fructuosè memoriæ commendatum velim: 24. & qui susceperit, perlegerit, & memoriæ commendaverit, spes eum pulcherrima foveat, suo patrocinio clientulos defendere, & rempublicam in partibus sibi credendis posse gubernare, ut promisit Justinianus. (*k*) 25. Quo ut pergant, præsens opus in tres partes, seu Tomos partiri instituì: & in primo formam procedendi qua Judices, & Advocati Sæculares in suo foro utuntur compono: in secundo stylum, & modum procedendi in Tribunalibus Ecclesiasticis conscribo: in tertio praxim, & exercitium actionum, & aliorum remediorum, quæ in jure diversis in locis dispersa sunt, edoceo. Qui quidem tomi sub se plures rubricellas, capita, & paragraphos continebunt, ut ex eorum fractione quidquid unicuique studentium utile sit, facilius memoriæ mandetur, & tenacius inhæreat. Ante omnia tamen quasdam Annotationes universo operi deservientes præmitto, quæ incipiunt.

(*a*) Ut probat Cardinal. in Clement. *Sæpè*, §. *Et quia*, num. 4. *de Verborum significat.* Et alii relati per Matienz. in Tractatu Dialogi Relatorum, 3. part. cap. 9. num. 7.

(*b*) L. *More*, ubi Lancelot. ff. de *Jurisdictione, omnium Judic.* Refert, & alia congerit Sylva Nupt. lib. 3. num. 32. Didacus Perez in leg. 28. tit. 4. lib. 3. Ordinament. verb. *Segun el estilo*, column. 421. Andr. Exea in Rubric. de *Constitut.* num. 181.

(*c*) Ut probat Aymon Sabilia consil. 201. num. 21.

(*d*) In leg. 3. ff. de *Testib.* Bartul. in Authentic. *Qui semel*, n. 24. in fin. Cod. *Sinon. & quand. Jud.*

(*e*) 1. Metaphys. cap. *Item* 1.

(*f*) Ut per Bellovis. in sua Practic. Rubric. de *Fuga reorum*, num. 39.

(*g*) Ut asserit Jasson in Authent. *Jubemus*, num 3. Cod. de *Judic.* Sequitur Sylva Nuptial. ubi suprà. Optimè Guido quæst. 192. num. 2.

(*h*) Ex leg. fin. ff. de *Falsis.*

(*i*) §. *Principium*, num. 3.

(*j*) Num. 4.

(*k*) In Proœmio Institut. in fin.

PRAXIS ECCLESIASTICÆ, ET SÆCULARIS ANNOTATIONES.

EX I. ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1 2 *JUdicium plures significationes habet. Judicium significat discussionem causæ, vel processum judicialem.*

3 *Judicium figurate, & per translationem plures acceptiones habet, non verò secundum propriissimam ejus significationem.*

4 *Judicium propriè, & originaliter significat dictionem juris, id est, actum Judicis.*

5 *Judicium magis propriè significat existimationem, opinionem, seu actum quo aliquid determinatur à quocunque.*

6 *Judicium pro processu sumptum communiter à Doctoribus definitur.*

7 *Definitio judicii, à Curtio tradita impugnatur.*

8 *Inquisitio generalis non est judicium, sed præparatoria.*

9 *Decreta Judicis super prædiis minorum, vel Ecclesiarum distrahendis non sunt actus judicii.*

10 *Definitio communis judicii defenditur à Navarro quibusdam expositionibus additis, quas Auctor refutat.*

11 *Alia definitio judicii traditur ab Auctore.*

12 *Inquisitio contra certam personam facta judicium est.*

13 *Judicium dividitur in Ordinarium, & Extraordinarium.*

14 *Ordinarium judicium quale sit docetur.*

15 *Extraordinarium judicium quid sit, explicatur.*

16 *Alia definitio Ordinarii, & Extraordinarii judicii traditur à Navarro.*

17 *Inquisitionem remedium extraordinarium esse, defenditur cum communi, contra Innocentium, & alios.*

18 *Inquisitio de omni crimine permissa est, ab utroque jure, præcedenti infamia, vel sufficienti præsumptione.*

19 *Judicium dividitur in Civile, Criminale, & Mixtum.*

20 *Judicium Civile quid sit, traditur, veluti, quando aliquid petitur absque origine criminis.*

21 *Judicium Civile, dicitur etiam, quando pœna pecuniaria applicatur parti, licèt ex delicto descendat.*

22 *Intellectus verus assignatur ad cap.* Per tuas 1. de Simonia.

23 *Judicium criminale est, quando de crimine agitur principaliter ad utilitatem publicam.*

24 *Judicium criminale etiam dicitur, tàm de Jure Communi, quàm Regio, quando pœna pecuniaria applicatur Fisco.*

25 *Judicium Criminale non est, quando pœna pecuniaria applicatur Fisco ex contractu partium.*

26 *Judicium Mixtum dicitur, quando nec merè civiliter, nec merè criminaliter agitur.*

27 *Mixtum judicium est quando pœna pecuniaria applicatur Fisco simul & parti.*

28 *Intellectus verus legis* Cajus, *ff. Ad S. C.* Sillan.

29 *Crimen licet morte delinquentis extinguatur quoad alias pœnas, non tamen quoad pœnam pecuniariam.*

30 *Judicium aliud est Ordinarium, & aliud Summarium.*

31 *Summarium judicium est, in quo proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura judicii, & etiam aliis modis dicitur remissivè.*

32 *Judicium aliud est Ecclesiasticum, & aliud Sæculare.*

33 *Judicii alias plures divisiones esse traditur remissivè.*

34 *Judicia omnia originem trahunt à Jure Divino, modum, & formam à Jure Positivo.*

35 *Judicum à qua parte litis incipiat, traditur.*

36 *Judicium incipere à litis contestatione dicitur, secundum communem Doctorum.*

37 *Litis conteſtatio eſt fundamentum, & lapis angularis totius judicii.*

38 *Judicium à citatione incipere dicitur, ſecundum quorundam opinionem.*

39 *Judicium propriè dicitur incipere à litis conteſtatione: impropriè verò à citatione inchoari dicitur, ſecundum veriorem opinionem.*

40 *Juriſdictio perpetuatur per ſolam citationem, tam de Jure Communi, quàm de Jure Regio, quidquid contrarium teneat Didacus Perez.*

PRIMA ANNOTATIO.

DE JUDICIO.

1 TRactaturus de Praxi, & modo circa cauſas in Judicio expediendas, non ab re erit, aliqua de ipſo Judicio prænotare: hæc enim vox Judicium, plures acceptiones habet, quas congerit Gloſſa. (*a*) 2. In noſtro tamen propoſito Judicium ſignificat *diſcuſionem cauſæ*, vel proceſſum judicialem. (*b*)

3. Benè verum eſt, nullam ex prædictis ſignificationibus, à Gloſſa (*c*) congeſtis, habere, ſecundum ſuam propriiſſimam, & originariam ſignificationem; ſed figuratè per translationem, ut optimè advertit Navarrus. (*d*) 4. Propriè enim, & originaliter ſignificat *dictionem juris*, ideſt, actum Judicis, quatenus eſt Judex, & jus inter litigantes dicit, ſeu decernit. (*e*) 5. Quò fit *Judicium* magis propriè ſignificare *omnem exiſtimationem, opinionem, ſeu actum, quo aliquid determinatur à quocunque, etiam non Judice.* (*f*)

6. At verò Judicium pro diſcuſsione, vel proceſſu ſumptum variè à Doctoribus definitur: crebior tamen definitio eſt, quod eſt *actus trium perſonarum, Judicis, Actoris, & Rei, in Judicio contendentium.* (*g*) Quam tamen definitionem improbant Cagnolus, (*h*) Curtius, (*i*) Jacobus, (*j*) Alciatus, (*k*) & Maranta. (*l*)

Unde Curtius (*m*) aliter definit; ſcilicèt, quod Judicium eſt actus à Judice factus ad finem condemnandi, abſolvendi, vel exequendi. 7. Quæ tamen definitio mihi diſplicet, cum conveniat inquiſitioni generali, quæ fieri poteſt adverſus incertas perſonas, (*n*) ut ex illa generali inquiſitione condemnatio ſequi valeat, teſtibus poſtmodum reproductis in Judicio plenario, parte audita: 8. quæ quidem inquiſitio generalis non eſt Judicium, ſed potius præparatoria appellatur. (*o*) Rurſus prædicta definitio Curtii corruit ex eo, quòd convenit decretis Judicum ſuper prædiis minorum, vel Eccleſiarum diſtrahendis, ad exequendas ſententias adverſus eos latas: 9. quæ decreta actus Judicii non ſunt. (*p*)

10. Quamobrem Navarrus (*q*) contendit defendere communem definitionem, quaſdam expoſitiones adjiciendo, nempè quòd *Judicium eſt actus trium perſonarum Judicis, Actoris, & Rei in diſcutiendo contendentium, vel contendere parantium*: quas expoſitiones ibi eleganter explicat, aſſerens verbum, *actus*, ſtare indiffinitè collectivè, (*r*) & ita univerſaliter comprehendit actus Judicis, Actoris, & Rei: nam unicus actus tantum non conſtituit Judicium. (*ſ*) Rurſus intelligit verbum, *trium*, deberi exponi, id eſt, trium generum perſonarum; ſcilicèt, Judicis, Actoris, & Rei, quam expoſitionem prius aſsignarunt Gloſſa, (*t*) Ripa, (*u*) & Mantua, (*x*) non enim congruit, quòd ſingula generum intelligantur, ſed

(*a*) In §. *Præterea*, Inſtitut. *Quib. non eſt permiſſ. fac. teſtament.* Quam commendat Joann. Monach. in Rubric. de *Judiciis*, lib. 6. Jaſſon in Rubric. Cod. de *Judiciis*. Decius in Rubric. Extra de *Judiciis*, lectur. 1. num. 5. Et eaſdem ſignificationes recenſet gloſſ. in Rubric. de *Judic.* in Extravagant. commun. quas explicat Robert. Marant. de Ordin. Judicior. 1. part. à n. 1. Aſinius in Praxi Judic. in princip. Menoch. lib. 1. de Arbitrar. quæſt. 8. num. 14. Didac. Perez in Rubric. titul. 1. lib. 3. Ordinament. Navarr. in Rubric. de *Judic.* num. 14.

(*b*) Ut in cap. *Forus*, Extra de *Verbor. ſignificat.* Et tradunt Dec. Navarr. & reliqui, ubi ſuprà.

(*c*) In dict. §. *Præterea*.

(*d*) Ubi ſuprà, num. 39.

(*e*) Ut deducitur ex dict. cap. *Forus*, & docet Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 60. artic. 1.

(*f*) Secundum Navarr. in dict. Rubric. num. 39. Qua ſignificationem agnovit Ambroſ. Calepin. in ſuo Dictionario, verbo *Judicium*.

(*g*) Secundum Gofred. in Summ. tit. de *Judic.* Hoſtienſ. in Summ. eodem tit. §. 1. Cardinal. Panorm. Dec. & Ripa, num. 24. & Mantua in Rubric. Extra de *Judic.* Et tanquam communem defendit Didac. Perez ubi ſuprà.

(*h*) In leg. *Omnis definitio*, num. 37. de *Regul. jur.*

(*i*) In Rubric. ff. de *Judic.* num. 7.

(*j*) In Rubric. Cod. eodem tit. num. 1.

(*k*) Lib. 6. Parerg. cap. 9.

(*l*) De Ordine Judicior. 2. part. à num. 2.

(*m*) Ubi ſuprà in dict. Rubric. ff. de *Judic.*

(*n*) Secundùm Innocentium in cap. *Bonæ*, de *Election.* numer. 3. communiter receptum.

(*o*) Secundùm Bartul. & Doctor. in leg. ultim. ff. de *Quæſtionib.* Et Alexand. in conſil. 183. lib. 2.

(*p*) Secundùm Dec. in Rubric. Extra de *Judic.* lectur. 1. num. 4. & lectur. 2. num. 3.

(*q*) Ubi ſuprà, num. 15.

(*r*) Ut explicat Bartul. in leg. *Si pluribus*, ff. de *Legat.* 2.

(*ſ*) Juxta text. in cap. *Quoniam contra*, de *Probation.*

(*t*) 2. in cap. 1. 4. quæſt. 4.

(*u*) Num. 42.

(*x*) Num. 14. in dict. Rubric. de *Judic.*

ſed genera ſingulorum, cum benè poſsint eſſe plures litis conſortes, nempè, plures Actores, vel plures Rei, (*y*) & etiam plures Judices Delegati in eadem cauſa. (*z*) Inſuper intelligit verbum, *perſonarum*, comprehendere veras, & fictas perſonas: nam in Judicio inquiſitionis, quod ex Judicis officio fit, fama, vel notorietas, accuſatoris loco habetur. (*a*) Præterea intelligit verbum, *in diſcutiendo*, poſitum fuiſſe loco verbi, *in Judicio*, poſiti in definitione communi, ut evitaretur illud inconveniens, quod idem per idem definiebatur: denique intelligit verbum, *contendere parantium*, additum fuiſſe, ut comprehenderetur principium Judicii, quod eſt citatio. (*b*)

Sed prædicta definitio Navarri convincitur ex verbo, *contendentium*, in ea poſito, quòd verbum ad Actorem, & Reum tantum referri oportet, non vero ad Judicem, qui non contendit, ſed æquis, & benignis auribus Actorem, & Reum audit, (*c*) & tamen cum ſit una determinatio reſpiciens plura determinabilia, pariformiter debet determinari juxta regulam text. (*d*) ac ideò cum verbum *contendentium*, reſpiciat Judicem, Actorem, & Reum, ad omnes tres perſonas referri debet, ex prædicta regula, ex qua etiam corruit interpretatio Decii, (*e*) & alia Mantuæ: (*f*) confunditur etiam definitio Navarri ex eo, quòd verba illa, *contendere parantium*, ſuperfluo fuerunt addita, cum citatio comprehendatur ſub illo verbo, *actus*. Quo circa Cujatius, (*g*) aliter definit, nempè, quòd judicium *eſt diſceptatio, quæ fit ex parte Actoris, & Rei, apud Judicem litis finiendæ gratia.* 11. Vel tu aptius definire poteris; ſcilicèt, quod *Judicium eſt diſcuſsio cauſæ, quæ coram Judice fit, juris ordine ſervato, cum legitimo contradictore.* Et quod ſit dicuſsio cauſæ coram Judice, probatur in dict. cap. *Forus*. Quodque fieri debeat juris ordine ſervato, patet, alioquin eſſet quid Extraordinarium: (*h*) Debet etiam fieri cum legitimo contradictore, quia de natura judicii eſt, ut legitimus adſit contradictor: (*i*) is enim cujus non intereſt, audiri non ſolet, (*j*) hinc eſt, proceſſum cum falſo procuratore geſtum, nullum eſſe. (*k*)

12. Ex qua definitione conſequitur, inquiſitionem contra certam perſonam factam, judicium eſſe, cum capitula inquiſitionis inquiſito ſint exhibenda, & fama loco accuſatoris habeatur; (*l*) at vero inquiſitio generalis judicium non eſt, ſed potius quædam præparatio, ut ſuprà diximus. (*m*)

13. Quod judicium ſic definitum, multis modis dividitur: primò enim in *Ordinarium, & Extraordinarium.* (*n*) 14. Ordinarium enim eſt, *quoties concurrunt tres illæ perſonæ*; ſcilicet, *Judex, Actor, & Reus*; (*o*) vel *quoties per viam accuſationis, aut petitionis intentatur*; (*p*) vel *quoties proceditur juris ordine ſervato*, præcedentibus citatione, libelli oblatione, litis conteſtatione, publicatione, concluſione, & aliis ſolemnitatibus, ut eleganter reſolvit Damhouderius (*q*) 15. Extraordinarium verò dicitur, *quoties non ſervato juris ordine proceditur*, & aliis modis, ut reſolvit Maranta. (*r*)

Navarrus verò (*ſ*) exiſtimat, difficile eſſe membra hujus diviſionis judicii definire, ita ut aliquid ſcrupuli non remaneat. 16. Arbitraturque Judicium Ordinarium ſic poſſe definiri; ſcilicet, quod *eſt judicium, in quo proceditur mediante actione, vel accuſatione vera*: loco enim generis ponitur *Judicium*, & pro differentiis reliqua verba ponuntur, nempè, *cum actione*, ad comprehendenda omnia judicia Civilia Ordinaria. *Cum accuſatione*, dicitur, ad comprehendenda ordinaria criminalia: nam actio, & accuſatio ita differunt. (*t*) Judicium autem Extraordinarium opinatur ſic definiendum eſſe, nempè, quod *eſt Judicium, in quo ſine actione, vel accuſatione*

(*y*) Ut in leg. 1. Cod. de *Conſort. ejuſd. litis*, & notat gloſſ. 1. in cap. *Cum M.* de *Conſtitution.*

(*z*) Ut in cap. *Paſtoralis*, de *Reſcript.*

(*a*) Ut in cap. *Super his*, cap. *Inquiſitionis*, de *Accuſat.*

(*b*) Ut §. fin. Inſtitut. de *Pœn. temerè litig.*

(*c*) Ut in cap. *Forus*, de *Verbor. ſignificat.*

(*d*) In leg. *Jam hoc jure*, ff. de *Vulgari.*

(*e*) In dict. Rubric. de *Judic.* lectur. 2. num. 3.

(*f*) In dict. Rubric. num. 14. in fin.

(*g*) In Paratil. Cod. lib. 3. tit. 1.

(*h*) Argumento text. in leg. *Prolatam*, Cod. de *Sentent. & interlocut.* & in leg. 1. Cod. de *Execut. rei judic.* Juncta leg. *Si cum nulla*, ff. de *Re judic.*

(*i*) Juxta text. in leg. *Inter ſtipulantem*, §. *Stichum*, ff. de *Verbor. ſig.*

(*j*) Juxta text. in cap. *Non ſolent* 2. quæſt. 6.

(*k*) Ut in leg. *Licet*, Cod. de *Procurator.*

(*l*) Juxta text. in cap. *Qualiter, & quando* II. Extra de *Accuſation.*

(*m*) Et firmant Decian. & Beroius num. 35. in Rubric. Extra de *Judic.* & Didac. Perez ubi ſupr.

(*n*) Juxt. text. in cap. *Quoniam contra*, Extra de *Probation.*

(*o*) Ut in cap. *Forus*, de *Verbor. ſig.* Tradit Joann. Igneus in repetitione leg. 1. Cod. *Qui admitti.*

(*p*) Ut in leg. *Nihil aliud*, ff. de *Action. & obligat.*

(*q*) In Praxi Rerum Civilium, cap. 12.

(*r*) De Ordin. Judic. 4. part. 10. diſtinct.

(*ſ*) In Rubric. Extra de *Judic.* n. 17.

(*t*) Juxt. gloſſ. Receptam, in princip. Inſtit. de *Action.* & in Rubric. ff. & Cod. de *Action.* juncta Rubric. ff. & Cod. de *Accuſation.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ne vera proceditur. Posuit enim *Judicium*, pro genere, reliqua verba pro differentia: nam Extraordinarium dicitur illud, quod contra juris regulas fit. (*u*) Dicitur etiam Extraordinarium quod Judicis officio expeditur. (*x*)

17. Ex quibus infero, judicium inquisitionis esse Extraordinarium, & per consequens cessare, adveniente remedio Ordinario accusationis, neque habere locum, ubi lex, vel statutum præceperit procedendum esse secundum remedia ordinaria: nam inquisitio Judicis officio fit. (*y*) Deinde repugnat juris regulis, quia in ea proceditur absque accusatore vero, contra regulam juris. (*z*) Rursus repugnat regulæ juris, quæ habet, quod ante litem contestatam ad receptionem testium non procedatur, (*a*) & tamen in ea recipiuntur testes lite non contestata. (*b*) Deinde pœna extraordinaria judicis arbitrio imponitur inquisito, non autem pœna ordinaria à lege pro illo crimine inducta est. (*c*) Et per prædicta fundamenta hoc corollarium tenuerunt Glossa, (*d*) Decius, (*e*) & Navarrus, (*f*) Aretinus, (*g*) & Maranta. (*h*) Quidquid oppositum velint Innocentius, (*i*) Archidiaconus, (*j*) Speculator, (*k*) & Alciatus. (*l*) Quibus non suffragatur text. in cap. *Qualiter, & quando* I. & II. Extra de *Accusation.* ubi præscribitur ordo servandus in inquisitione faciendæ: ergo videtur, quod inquisitio Judicium Ordinarium sit, cùm à jure præscribatur ordo in ea procedendi. Nam respondeo, quòd non sequitur inde Judicium Ordinarium esse, quia statuitur ordo à jure procedendi: nam etiam omnia remedia extraordinaria habent suum ordinem à jure statutum, ut est in restitutione minorum, (*m*) igitur non sequitur, jus statuit ordinem, ergo concedit Ordinarium remedium. (*n*) 18. Non etiam favet Innocentio, & sequacibus, quod de Jure Canonico, & Civili, præcedenti infamia, vel sufficienti præsumptione, de omni crimine permissa est inquisitio. (*o*) Nam respondeo quòd licet inquisitio ab utroque jure permissa sit, non tamen inde sequitur esse Judicium Ordinarium: ita respondet Ripa. (*p*)

19. *Secundò Judicium dividitur in Civile, Criminale, & Mixtum.* 20. *Civile est, quando aliquid petitur absque origine criminis*, veluti ex causa emptionis, venditionis, locationis, vel ex similibus. (*q*) 21. Et tandem civile dicitur, *quando principaliter agitur ad utilitatem privatam, licet ex delicto descendat*, ut putà quoties pœna pecuniaria venerit applicanda parti, secundum Glossam. (*r*) Cui tamen resolutioni obstare videtur text. in cap. *Per tuas* 1. Extra de *Simon.* ibi: *Sed civiliter, ut ab administratione amoveretur*, quibus verbis constat, judicium civile esse, quamvis pœna delicti non veniret applicanda parti. Nec satisfacit interpretatio Panormitani, (*s*) nec alia Aretini, (*t*) quas optimè improbant Decius, (*u*) & Berous (*x*) ubi text. illum aliter

(*u*) Ut in leg. *In causa* II. in princip. ff. de *Minorib.*

(*x*) Ut in l. 2. ff. de *Variis, & extraordinar. cognition.* & in l. *Pecuniæ verbum*, §. *Perfectionis*, ff. de *Verbor. signific.* leg. *Cum filius*, ff. *Si certum petatur.*

(*y*) Ut in dict. cap. *Qualiter* II.

(*z*) In leg. *Rescripto*, §. *Si quis*, ff. de *Muneribus, & honorib.* in cap. 1. in princip. *Ut Eccles. benef.*

(*a*) Ut in tit. *Ut lite non contestat.*

(*b*) Ut probatur in cap. *Quoniam*, §. *Sunt, & alii*, Extra *Ut lite non contestat.* & notat gloss. 1. in cap. 1. de *Offic. ordinar.*

(*c*) Juxta text. in cap. *Inquisitionis*, in princip. Et ibi Doctores Extra de *Accusation.*

(*d*) In cap. *Quoniam*, verb. *Extraordinario*, Extra de *Probation.* gloss. in cap. *Multi*, verb. *Extraordinario* 2. quæst. 1.

(*e*) In Rubric. Extra de *Judic.* 1. lectur. num. 7. & in 2. lectur. num. 5. ibi Ripa, num. 54.

(*f*) Num. 18.

(*g*) In cap. *Qualiter* II. num. 11. Extra de *Accusation.*

(*h*) De Ordin. judicior. 4. part. distinct. 10. num. 5. & communiter omnes, secundùm plures, quos refert, & sequitur Julius Clarus lib. 5. Receptarum sententiarum. §. fin. quæst. 3. num. 3.

(*i*) In cap. *Dilecto*, Extra de *Sentent. excommunic.*

(*j*) In cap. *Si quid* 86. distinct.

(*k*) In tit. de *Inquisitione*, §. *Visa igitur*, num. 21.

(*l*) In cap. 1. num. 15. Extra de *Offic. Ordin.* Asserens, hanc opinionem sibi veriorem videri contra communem.

(*m*) Juxta text. in leg. *In causa* II. ff. de *Minorib.*

(*n*) Secundùm Decium in dict. Rubric. in 1. lectur. n. 7. in fin.

(*o*) Juxta text. in leg. 1. Cod. de *Custod. reor.* & in leg. *Justissimos*, Cod. de *Officio Rect. Provinc.* Et juxta ea, quæ tradunt Aretin. num. 67. Socin. num. 397. in dict. cap. *Qualiter, & quando* II. Et Alciat. ubi suprà, num. 12. Anton. Gom. 2. tom. Variar. cap. 1. num. 49. verfic. 9. Petrus Foller. in Practica Criminal. 1. part. 3. partis, num. 9. Boisius in Practica Criminal. tit. de *Inquisitione*, n. 8. Et Navarr. in cap. *Inter verba* 21. quæst. 3. corol. 62.

(*p*) In dict. Rubric. num. 57. versic. *Ex alio tamen.*

(*q*) Ut probat text. in leg. *Properandum* in princ. Cod. de *Judic.* & in cap. *Caterum*, cap. fin. Extra de *Judic.* & in leg. 9. tit. 4. part. 3. Tradit Specular. tit. de *Contumacia*, §. *Sequitur videre.* Et Bald. in Rubric. Cod. de *Judic.* columna 1.

(*r*) In leg. 3. verbo *Aurorum*, ff. de *Sepulch. viol.* Receptam communiter ex Jasson. in Rubric. Cod. de *Judic.* Dec. in Rubric. Extra eodem num. 9. per text. in leg. unica, Cod. *Quand. civil. actio*, junctâ leg. fin. ff. de *Furtis*, & cap. *Tuæ*, de *Procurat.* Ita colligitur ex Ripa, Dec. Navarr. n. 31. & ex aliis in dict. Rubr. Extra de *Judic.*

(*s*) In Rubric. Extra de *Judic.* in fin. & ibi Navarr. num. 32.

(*t*) Ibid. num. 22.

(*u*) Lectur. 1. in fin.

(*x*) Num. 37. in dict. Rubric. Extrav. de *Judic.*

ter interpretantur; scilicet, procedere quando per viam denuntiationis agitur, quo casu, cum de sola correctione agatur, (*z*) judicium semper civile dicitur. Quæ tamen interpretatio confunditur ex verbis præcedentibus ejusdem text. ibi: *Cum ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine*, quibus manifestè apparet, per viam denuntiationis criminaliter posse procedi ad depositionem ordinis, cùm prædicta pœna potuerit necessaria esse ad correctionem. 22. Unde verius dicendum erit cum Ripa, (*a*) scilicèt, in illo text. Judicium Civile fuisse: nam Monasterium agebat ad suum interesse, ut evitaretur damnum, quod sibi imminebat ex mala administratione damnosi Prælati: ideoque pœna remotionis ab administratione applicatur parti, cùm suum interesse in hoc consistat, ob idque judicium civile ibi dicitur, quia agebatur principaliter ad utilitatem privatam, non verò ad vindictam delicti, cui tamen interpretationi obstat, quod licet ibi ad privatam utilitatem Monasterii ageretur, nihilominus tamen censetur utilitas publica, cum jus publicum in sacris, & Sacerdotiis versetur, (*b*) nisi dicamus, quod licet sit utilitas publica, tamen quia de crimine non agebatur principaliter ad vindictam delicti, cauta civilis dicitur, ut in simili dicitur, quando Fiscus ageret ex aliquo contractu, vel ex aliqua actione civili ad aliquam pœnam applicandam Fisco, (*c*) nam tunc Judicium dicitur civile, etsi concernat utilitatem publicam. (*d*)

23. Criminale autem Judicium dicitur, *quando principaliter agitur de crimine, principaliterque ad utilitatem publicam.* (*e*) 24. Similiter criminale appellatur, quando pœna pecuniaria veniret applicanda Fisco. (*f*) Idque verum esse, tam de *Jure Communi*, quam *Regio* contra Avend. contendit Didacus Perez. (*g*) Quod tamen intellige verum, quando principaliter de crimine ageretur, & pœna pecuniaria veniret applicanda Fisco: 25. alioquin si ageretur ad pœnam, ex contractu partium, vel alia de causa applicandam Fisco, tunc judicium criminale non esse. (*h*)

26. Mixtum verò *Judicium est, quando nec merè civiliter, nec merè criminaliter agitur*, sed inter civile, & criminale. (*i*) 27. Pari modo mixtum est, quando pœna venit applicanda Fisco, simul & parti. (*j*) 28. Nec prædictis obstat text. *in leg. Cajus, ff. ad Sillan.* quatenus causam, in qua pœna applicatur Fisco, appellat pecuniariam: nam respondeo, quod aliud est dicere, causam pecuniariam morte delinquentis non extingui, ut ibi dicitur: aliud verò est dicere causam non esse criminalem. 29. Quamvis enim crimina morte extinguantur, quoad alias pœnas; non tamen quoad pœnam pecuniariam censetur extincta. (*k*)

30. Tertiò Judicium distinguitur in *Ordinarium, & Summarium.* De Ordinario jam supra diximus: 31. Summarium autem dicitur, *quando in eo proceditur summariè, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura judicii*, (*l*) diciturque aliis modis quos, congerit Maranta, (*m*) & nos inferius suo loco dicemus.

32. Quartò Judicium dividitur in *Sæculare*, & in *Ecclesiasticum*: Sæculare dicitur, *quod coram Judice Sæculari fit*: de quo erit agendum in primo Tomo hujus Operis. Ecclesiasticum verò est, *quod coram Ecclesiastico Judice agitur*: de quo agemus in secundo hujus Operis Tomo. Et de hac distinctione tractat Maranta. (*n*) 33. Et plures alias distinctiones judiciorum idem Maranta congerit, (*o*) quæ ad nostrum institutum non multum pertinent.

Nunc

(*z*) Juxta text. in cap. *Novit.* de *Judic.*

(*a*) In Rubric. Extra de *Judic.* num. 94.

(*b*) Juxta text. in leg. 1. §. *Hujus studii*, ff. de *Justit. & jur.* & in leg. *Si quis in hoc genus*, Cod. de *Episcop. & Cleric.*

(*c*) Ut in specie, leg. 1. leg. *Deferre*, ff. de *Jure Fisci.*

(*d*) Secundùm Ripam num. 93. & Navarr. num. 31. in dict. Rubric. de *Judic.* Et in effectu iste fuit intellectus Joannis Baptistæ de Caccialupis in Rubric. Cod. de *Judic.* Quem tanquam minus periculosum sequitur Mantua in dict. Rubric. Extra de *Judic.* num. 28.

(*e*) Ut probat text. in leg. *Servus*, Cod. *Ad leg. Jul. de Vi*, & in leg. *Ubi*, Cod. de *Falsis*, & in leg. 2. ff. de *Public. Judic.* & in leg. 9. tit. 4. part. 3.

(*f*) Ex gloss. in leg. 3. verbo *Aurorum*, ff. de *Sepulchro violato*, gloss. in §. *Summa*, verbo *Extraordinaria*, Institut. de *Injur.* gloss. 1. in leg. *Aut damnum*, ff. de *Pœnis.* Panormitan. & communiter omnes ex Rip. in Rubric. Extra de *Judic.* n. 92. Marant. de *Ordin. judicio*, 4. part. d. ct. 1. num. 2. Et Jul. Clarus lib. 5. Recep. sententiarum. §. fin. in Praxi Criminali, quæst. 1. Et Asin. in Praxi judicio, cap. 5. num. 14.

(*g*) In Rubric. tit. 1. lib. 3. Ordinam. col. 748.

(*h*) Ita dictam gloss. in leg. 3. de *Sepulchro violato.* Intelligit Navarr. in Rubric. Extra de *Judic.* num. 31. Post Barthol. in dict. leg. 3. num. 2. per text. in leg. 1. & leg. *Deferre*, ff. de *Jure Fisci.* Et post Ripam in dict. Rubric. Extra de *Judic.* num. 93.

(*i*) Juxta text. in cap. *Tuæ*, de *Procurator.* De cujus intellectu agunt Berous num. 33. Et Rip. num. 99. in Rubric. Extra de *Judic.*

(*j*) Ut in specie, l. *Lege Cornelia*, §. fin. ff. *Ad Sillan.* Quam notant Dec. & Navarr. num. 34. in Rubric. Extra de *Judic.* Probat etiam text. in leg. 2. tit. 10. lib. 8. Recop. Quem optimè explicat Covarrub. lib. 1. Variar. cap. 11. num. 2.

(*k*) Ut ex leg. *Ex judiciorum*, ff. de *Accusat.* & gloss. in leg. 1. Cod. *Ne ex delictis defunct. colligitur.*

(*l*) Ut in Clem. *Sepè*, de *Verbor. sign.*

(*m*) De Ordine judicior. 4. part. distinct. 9.

(*n*) De Ordine judicior. 4. part. distinct. 11.

(*o*) In dict. 4. part.

34. Nunc videndum erit, quonam jure hoc judicium inventum fuerit. Qua in re Glossa (*p*) firmat, omnia judicia à Jure Civili inventa fuisse: quam notat Jasson. (*q*) & Afinius. (*r*) Cui tamen opinioni obstat illud Deuteronom. (*s*) cap. 17. & 25. ubi probari videtur, judicia à Jure Divino inventa fuisse. Quod expresè firmat Angelus, (*t*) idque verius esse testatur Gomez. (*u*) Quas tamen opiniones contrarias componi posse existimo, si dixerimus, judicia à Jure Divino suum originem trahere, à jure Civili formam, & praxim traditam fuisse.

35. Opportunè ultimo videndum erit, à quanam parte Judicium, prout hic sumitur incipiat: & Glossa (*x*) firmat, à litis contestatione judicium incipere: nam judicium à discussione causæ denominatur, ut probat text. in cap. *Forus*, de *Verbor. sign.* ibi: *Dum discutitur judicium est*: 36. quæ discussio inter Actorem, & Reum à litis contestatione incipit: ergo principium judicii litis contestatio est, & ideo, quæ ante litem contestatam fiunt, ante judicium fieri dicuntur. (*y*) 37. Quo fit veram esse doctrinam Baldi (*z*) asserentis, litis contestationem fundamentum esse, & lapidem angularem totius judicii, quarum glossarum opinionem sequuntur Decius, & Alciatus, (*a*) Cui tamen communi resolutioni obstat text. in *leg. Ubi cœptum* juncta, leg. *Si quis postea*, ff. de *Judic.* & text. in §. fin. Instit. de *Pœn. temer. lit.* & text. in cap. *Pœna*, de *Foro compet.* 38. ubi probatur Judicium à citatione inchoari: ergo non à litis contestatione. Quæ difficultas augetur ex text. in princ. Instit. de *Action.* Dum ibi dicitur, Judicium consistere, ubi primum actio intenditur, & sic, ante quàm reus respondeat: idque satis vult Bartolus, (*b*) & subscribit Alexander, (*c*) consentitque Maranta. (*d*) Cui difficultati non satisfacit Ripa, (*e*) dum prædicta jura intelligit de Judicio cœpto, & inchoato: at verò prædictam communem resolutionem intelligit, de Judicio integro, & formato, & sic quòd judicium cœptum dicatur à citatione, judicium integrum, & formatum à contestatione. Corruit enim hæc interpretatio ex text. in cap. *Gratum*, de *Offic. Delegat.* ibi: *Citatione facta, negotium sit quasi cœptum*: ergo judicium cœptum non dicitur propriè ab ipsa citatione. Quamobrem dicendum erit, 39. Judicium propriè dici à litis contestatione: & in hunc sensum est accipienda prædicta communis resolutio; impropriè verò Judicium dici à citatione: quomodo sunt intelligenda supradicta jura in contrarium adducta, & Glossa. (*f*) Ac ideò in dict. cap. *Gratum* judicium dicitur quasi cœptum à citatione: 40. quod sufficit ad perpetuandam jurisdictionem Judicis Delegati, ut probat textus ille, (*g*) & communis Legistarum, & Canonistarum, secundum Alexandrum, (*h*) Panormitanum, & Decium, (*i*) & Didacum Perez, (*j*) ubi subdit, de jure hujus Regni jurisdictionem perpetuari per solam litis contestationem, non tamen per citationem, per text. in leg. 19. & 21. tit. 4. Part. 3. Sed quidquid ipse vir alioquin doctus dicat, contrarium verius esse existimo, imò per solam citationem, etiam de *Jure hujus Regni*, jurisdictionem Delegati perpetuari, ut expresè probat text. in dict. leg. 19. & 21. nam illa jura cum prædicta leg. 35. sunt componenda, & intelligenda, sicuti intelligitur text. in dict. cap. *Gratum*, cum text. in dict. cap. *Relatum*.

EX II. ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1 *Judicium, causa, lis, controversia, & instantia inter se differunt, etsi aliquando confundantur.*

2 *Causa multis modis sumitur, ut remissivè traditur.*

3 *Causa sumitur pro ipso jure deducto in Judicio, & dicitur ante, & post litem contestatam.*

4 *Lis propriè est causa ipsa deducta in Judicium ante litem contestatam, impropriè sumitur pro Instantia.*

5 *Controversia dicitur, tam in Judicio, quam extra Judicium, & etiam ante litem non contestatam.*

6 *Instantia quid sit, rejectis aliis definitionibus, traditur.*

7 *Instantia quadruplex repiritur in jure.*

8 *Princeps ex plenitudine potestatis potest concedere alicui, ut possit tertiò appellare.*

9 *Prima Instantia de Jure Civili, & Regio in causis civilibus triennio terminatur, in criminalibus biennio.*

10 *De consuetudine in Regno non observatur, ut Instantia spiret biennio, vel triennio: tutius tamen erit intra dicta tempora concludere in negotio, fatalia protestando.*

11 *De Jure Canonico prima Instantia nullo tempore periit.*

12 *Jure novissimo Concilii Tridentini prima Instantia in Foro Canonico biennio erit terminanda.*

13 *Secunda Instantia appellationis omni jure uno anno terminari debet, & ex justa causa conceditur biennium.*

14 *Biennium ex justa causa ad prosequendam appellationem ipso jure conceditur.*

15 *Triennium, & longius tempus ad prosequendam appellationem, ex justa causa per viam restitutionis conceditur.*

16 *De Jure Regio Instantia appellationis uno anno est terminanda, tamen hoc in desuetudinem abiit, & nullo tempore periit.*

17 *Biennium, & triennium, & aliud tempus dantur de stylo Curiæ Romanæ, absque aliquo impedimento, dummodo intra annum appellationis aliquis actus fiat in Curia Romana.*

18 *In Consilio Supremo Regis Philipp. II. biennium, triennium, & longius tempus conceditur ad prosequendam appellationem, nullo dato impedimento.*

19 *Instantia appellationis causarum Civilium, non excedentium quantitatem decem millium marapetinorum, terminari debet per Decuriones Civitatum, intra quadraginta quinque dies.*

20 *Sententia lata à Decurionibus Civitatum elapsis quadraginta quinque diebus est nulla.*

20 *Instantia perempta transcursu temporis, an jus partis pereat? remissivè traditur.*

SECUNDA ANNOTATIO.

DE INSTANTIA.

1. In jure nostro reperiuntur hujusmodi termini, *Judicium*, *Causa*, *Lis*, *Controversia*, & *Instantia*: qui licet inter se differant, aliquando tamen confunduntur, & unus pro alio accipitur: de Judicio enim jam in præcedenti Annotatione diximus.

2. Causa verò multifariam accipitur, ut notat Afinius: (*a*) 3. in nostra tamen specie sumitur pro *ipso jure deducto in Judicium*, (*b*) & ita causa dicitur ante, & post litem contestatam, (*c*) & comprehendit tam Civilem, quam Criminalem causam. (*d*)

4. Lis autem propriè dicitur *causa ipsa deducta in Judicium ante litis contestationem*, (*e*) impropriè verò sumitur *pro Instantia*, (*f*) verificaturque etiam in contentione extrajudiciali. (*g*)

5. Controversia sit *in Judicio*, & *extra Judicium*, *tam agendo*, *quam excipiendo*, *dicitur*que *etiam ante litem contestatam*. (*b*)

6. Instantia autem nihil aliud est, quàm *exercitatio actionis*, *à litis contestatione usque ad sententiam diffinitivam certo tempore coarctata*. (*i*) 7. Quæ *Instantia* de Jure reperitur *quadruplex*. Prima, quæ instituitur coram *Judicibus Ordinariis*: Secunda, & Tertia, quæ sit *coram Judicibus appellationum*: nam in eadem causa semel, & iterum licet unicuique appellare. (*j*) Quarta est Supplicationis, quando,

(*p*) In princ. Institut. de *Obligation.*
(*q*) In §. *Superest*, num. 41. Institut. de *Action.*
(*r*) In Prax. judicior. cap. 2.
(*s*) Et habetur in cap. *Per venerabilem*, vesic. *Rationibus*, Extra. *Qui filii sint legit.* & in cap. *Novit.* de *Judic.*
(*t*) In princip. Instit. de *Exception.*
(*u*) In dict. §. *Superest*, num. 34.
(*x*) In leg. *Si is, qui Romæ*, verbo *Judicium*, & glossi. 5. in leg. *Judicium*, ff. de *Judic.*
(*y*) Juxta text. in leg. *Is qui se obtulit*, ff. de *Rei vendic.* in leg. *Amplius non petit.* ff. *Rem ratam hab.* & in leg. 1. Cod. de *Litis contest.*
(*z*) In cap. 1. Extra *de Litis contestat.* oppositione 1.
(*a*) In Rubric. Cod. de *In jus voc.* Et communiter omnes ex Curtio in Rubric. ff. de *Judic.* num. 12.
(*b*) In leg. 2. ff. de *Furt.*
(*c*) In Rubric. ff. de *In jus voc.*
(*d*) De Ordin. judic. 6. part. in princip. num. 2.
(*e*) In Rubric. Extra de *Judic.* num. 47. & 48.
(*f*) In Rubric. Cod. de *Edend.* & glossi. in Clement. 1. de *Judic.* verbo *citationis*, & glossi. in cap. *Dudum* II. verbo *Responsionem*, de *Election.* Quam interpretationem assignat Paul. in leg. 1. num. 4. Cod. de *Judic.* Et communiter omnes ex Curtio in Rubric. ff. de *Judic.* num. 11. Dec. in Rubric. Extra eod. lectur. 2. num. 1. Et Didac. Perez in Rubric. tit. 1. lib. 2. Ordinam. quæst. 7.
(*g*) Et text. in cap. *Si à Subdelegat.* de *Offic. Delegat.* lib. 6. Et tradit Bartol. in leg. *More*, ff. de *Jurisdiction. omnium Judicum.*
(*h*) Num. 30. Dec. n. 46. & Jasson. num. 35. in dict. leg. *More.*
(*i*) Num. 2. in cap. *Relatum*, de *Offic. Delegat.*
(*j*) Ubi suprà.
(*a*) In Praxi judicior. cap. 1.
(*b*) Ut probat text. in leg. *Properandum* in princip. Cod. de *Judic.* & in dict. cap. *Forus*, de *Verbor. sign.*
(*c*) Secundùm Bart. in leg. *Causas*, Cod. de *Transactions.* Quem sequuntur ibi Riminal. & Jasson. num. 11. Marant. de Ordin. Judic 5. part. n. 66. Et Afin. ubi suprà, num. 11. contra glossi. in dict. leg. *Causas.*
(*d*) Secundùm Cardinal. in Clement. 1. quæst. 18. de *Offic. Vicarii* per text. in cap. 1. §. *Nos itaque*, de *Jurament. calumn.*
(*e*) Juxta text. in leg. *Litis nomen*, ff. de *Verbor. signific.*
(*f*) Juxta text. in leg. *Properandum* in princip. Cod. de *Judic.* Et resolvit Alciat. in dict. leg. *Litis nomen.* Receptus ab Afin. ubi suprà, num. 11.
(*g*) Secundùm Panorm. & Dec. num. 7. in cap. *Sepè*, de *Appellat.*
(*h*) Secundùm Bald. & communiter omnes in dict. leg. *Causas.* Resolvit Marant. ubi suprà, 5. part. num. 68.
(*i*) Secundùm Alciat. in leg. *Si diversa*, num. 16. Cod. de *Transactions.* Quem sequitur Afin. in sua Praxi, cap. 3. num. 7. Et Didac. Perez in Rubric. tit. 1. lib. 3. Ordinament. versic. *Dubitatur ulteriùs.* Rejecta diffinitione Marantæ de Ordin. Judicior. 5. part. n. 1. Omissaque alia definitione Curtii in leg. *Postquam liti*, Cod. de *Pactis.*
(*j*) Ut in leg. unic. Cod. *Ne liceat tertio provocare.* Et leg. 25. tit. 23. part. 3. leg. 5. tit. 17. lib. 4. Recop. Et Innocent. in cap. *Directæ*, & in cap. *Sua nobis*, de *Appellat.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

do, scilicèt, primas duas sententias confirmatorias Judex infirmasset, nam tunc ab ejus sententia tertiò supplicari poterit, (k) alioquin enim non liceret tertiò appellare, ut probant prædicta jura: annotat Speculator, (l) & Panormitanus, (m) Baldus, & Imola. (n) 8. Ubi dicunt, Principem ex plenitudine potestatis posse alicui concedere facultatem tertiò appellandi. (o) De *Jure* autem *Regio* reperitur, & alia *Instantia*, quæ *supplicationis* dicitur, ut puta: quando Regis Auditores sententias inferiorum, vel aliquam ex eis revocaverint: tunc enim à tali sententia revocatoria pars gravata supplicare poterit. Idemque observandum erit, quando lis primitus cœpta fuerit coram Auditoribus Regiis, nam ab eorum sententia supplicari poterit. (p) Reperiturque eodem *Jure* Regio alia *Instantia*, quæ *Secundæ supplicationis* dicitur, cum pœna mille quingentarum Duplarum. (q)

9. Opportunè erit videndum, quanto tempore Instantia durare, & finiri debeat. Qua in re constituitur regula generalis, quòd prima Instantia in causis civilibus sciiri, & terminari debet triennio. (r) In causis verò criminalibus biennio terminari debet. (s) 10. Cæterum Gregor. Lupus, (t) inquit, hoc jam in desuetudinem hisce nostris Regnis abiisse, & instantiam minimè biennio, vel triennio spirare, sibique id placere. Ego verò existimo, tutius esse intra prædicta tempora in negotio concludere, protestando, requirendoque Judicem, ut sententiam debito tempore proferat.

11. Supradicta verò regula procedit de *Jure Civile*, & *Regio*: tamen de *Jure Canonico*, prima Instantia nullo tempore periit, sed est perpetua. (u)

12. Hodie verò *jure novissimo* statutum est in Concilio Trident. (x) omnes causas ad Forum Ecclesiasticum pertinentes, etiam beneficiales in prima Instantia coram Ordinariis locorum infrà biennium à die motæ litis terminandas esse, alioquin unicuique ex litigantibus licere superiorem adire: quæ omnia supradicta de prima Instantia sunt intelligenda.

13. Cæterum Instantia appellationis uno anno terminari debet, tam de *Jure Canonico*, & *Civile*, quàm de *Jure Regio*. (y) 14. Ex causa tamen impedimenti inevitabilis, biennium conceditur, ut supradicta jura probant, & tunc ipso jure absque aliqua restitutione conceditur, (z) imò ex justa causa triennium, & longius tempus datur. (a) 15. Quod tamen triennium, vel longius tempus non ipso jure indulgetur, ut perperam voluit Glossa, (b) sed per viam restitutionis, ex clausula generali: *Si qua mihi alia justa causa, &c.* (c) Quæ causa impedimenti ab appellante probari debet,

(k) Ut in leg. *Si quis*, Cod. de *Precib. Imper. offerend.* & in leg. 1. ff. de *Offic. Præfect. Prætor.* & firmat. gloss. in dict. leg. unica, verb. *Retractari*, & in dict. leg. 25. tit. 23. part. 3.

(l) In tit. de *Appellatione*, §. *Quoties*.

(m) In dict. cap. *Dilectæ*.

(n) In dict. cap. *Sua nobis*.

(o) Quod expressè probat text. in leg. 4. tit. 24. part. 3. Et notat Gregor. Lupus in dict. leg. 25. in gloss. 1.

(p) Ut probatur in leg. 2. tit. 17. lib. 4. Recop. In quo tit. agitur de prima supplicatione, & plura de ea congerit Didac. Perez in leg. 8. tit. 4. lib. 2. Ordinam. Et Avendañ. in Tractatu de Secunda supplicatione.

(q) De qua agitur in tit. 20. lib. 4. Recopil. Et apud Avendañ. ubi suprà, & nos infrà suo loco dicemus.

(r) Juxta text. in leg. *Properandum*, in princ. Cod. de *Judic.* Et ibi notant Doctores, & convenit leg. 27. tit. 4. part. 3. & leg. 9. tit. 6. part. 6.

(s) Juxta text. in dict. leg. *Properandum*, & in leg. 3. Cod. *Ut intra certum tempus Criminalis quæstio terminetur.* Et convenit leg. 9. tit. 6. part. 6. & leg. 7. tit. 29. part. 7. not. Jass. in leg. 1. ff. *Solut. matrimon.* num. 20. Betius in cap. *Venerabilis*, Extra de *Judic.* Marant. de Ordin. Judic. 5. part. num. 5. Ubi prædictam regulam sex ampliationibus, & viginti limitationibus ornat: quam etiam regulam notat Paul. Pariss. in consil. 138, col. 1. lib. 4.

(t) In leg. 9. tit. 6. part. 6. in gloss. verbo *Tres años*. Et in leg. 7. tit. 29. part. 7. verbo *Dos años*.

(u) Ut in cap. *Venerabilis*. Ubi Panorm. & alii, Extra de *Judic.* & in cap. fin. de *Probation.* & text. in cap. *Cum alim*, de *Privileg.* Docet gloss. in cap. fin. de *Dolo, & contum.* & gloss. in cap. *Anteriorum*, §. *Sed hæc* 2. quæst. 6. & gloss. in dict. leg. *Properandum*, verbo *Triennio*. Et hanc opinionem testatur communem Felin. in dict. cap. *Venerabilis*, Jasson. in dict. leg. *Properandum*, num. 27. Alexand. consil. 23. lib. 3. num. 2. Et ad utramque partem eam disputat Melchior. Kerling. in dict. cap. *Venerabilis* concludens. Ab ea non esse recedendum, & defendit Asin. in Praxi, cap. 3. num. 22. Et hanc opinionem Praxi receptam esse testatur Covarr. in capitul. *Quamvis pactum*, §. 1. 2. part. num. 4. Et si ipse ibi contendat, discrimen non esse inter utrumque jus, imò Instantiam jure Pontificio per lapsum triennii perire, ad ejus opinionem citans Fulgos. & Jass. in dict. leg. *Properandum*, in principio, col. fin. & Roman. in consil. 220.

(x) Sess. 24. de Reformation. cap. 20.

(y) Juxta text. in Authent. *Ei qui*, Cod. de *Temporibus, & reparat. appell.* & in cap. *Cum sit Romana*, de *Appellat.* & in leg. 11. tit. 18. lib. 4. Recop.

(z) Secundùm gloss. in dict. Authent. *Ei, qui* verbo *Indulgetur*, & verbo *Manet*.

(a) Juxta text. in cap. *Ex ratione*, Extra de *Appellat.*

(b) Ibi.

(c) Ut in leg. 1. ff. *Ex quib. caus. major.* Et in specie firmat gloss. in dict. Authent. Ei, qui, verbo *Manet*. Recepta communiter ex Panorm. num. 3. & 9. Præpos. n. 33. Dec. num. 12. Et Perus. num. 45. in dict. cap. *Ex ratione*. Et Gregor. Lopez in leg. 24. tit. 3. part. 23. in gloss. fin. Et si Decius, & Perusinus ubi suprà. Opinionem gloss. in dict. cap. *Ex ratione* teneant.

bet, ut communi calculo scribentium receptum est, (d) nec stabitur Judici *ad quem* asserenti, se impeditum fuisse, secundum Decium, (e) & probatur ratione, quia ubi vertitur notabile præjudicium partium, non creditur Judici, nisi quatenus ex actis processus constiterit. (f)

16. De *Jure* autem *Regio*, licèt dispositum sit, Instantiam appellationis terminandam esse intra annum, (g) id enim in desuetudinem abiit, secundum Gregorium Lopez. (h) Cautius tamen erit, quòd in Audientiis Regalibus processus intra annum concludatur, talia protestentur, & Auditores Regis cum processu requirantur, ut sententiam proferant. 17. De Stylo Curiæ Romanæ nullo dato impedimento, biennium, & aliud tempus conceditur, dummodo, intra annum aliquis actus fiat, (i) 18. idem observatur in Supremo Consilio nostri Regis Invictissimi. Et quòd ita in Consistorio Principis obtinuerit firmat Maranta, (j) & Asinius cum aliis compluribus. (k)

19. Circa supradicta advertendum erit, Instantiam appellationis causarum Civilium, non excedentium quantitatem decem millium marapetinorum (de quibus per viam appellationis in isto Regno Decuriones Civitatum, & Locorum cognoscunt) terminari debere spatio quadraginta quinque dierum à die latæ sententiæ per inferiorem, (l) quo tempore elapso, appellatio remanebit deserta, neque aliud tempus, etiam ex justissima causa concedi poterit: 20. & licèt de facto post illud tempus Decuriones proferant sententiam, sententia erit nulla, ut eleganter resolvit Didacus Perez (m) contra plures, quos ibi refert, & contra Panormitanum (n) 21. Et an Instantia perempta lapsu temporis jus partis pereat? resolvit Thomas Grammaticus, (o) & Didacus Perez, (p) & plures alias quæstiones de Instantia cogerunt Maranta, (q) & Asinius. (r)

EX III. ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1. *JUDEX, Actor, & Reus de substantia cujuscunque judicii sunt necessarii.*
2 *Testes de necessitate præcisa judicii non sunt necessarii.*
3 *Judicium, & sententia absque testibus, & probationibus valet.*
4 *Intellectus verus ad text. in cap. 1. 4. quæst. 4. traditur.*
5 *Testes in judicio debent esse distincta persona à Judice, & ab accusatore, nec Judex, vel accusator supplent vicem testium.*
6 *Actoris officium quid sit, traditur.*
7 *Actor in omnibus causarum discussionibus prior habetur, & in jure præponitur.*
8 *Actor, quæ attendere debeat antequam actionem moveat, traditur remissivè.*
9 *Officium rei quid sit, explicatur, & quid sit Judicis officium.*
10 *Officium testium quid sit, demonstratur.*

TERTIA ANNOTATIO.

DE PERSONIS NECESSARIIS in Judicio.

1. IN quocumque judicio, sive agitetur per viam *actionis*, sive *accusationis*, sive *denuntiationis*, sive *inquisitionis*, sive *per officium Judicis*, tres personæ de substantia ejus intervenire debent, nempè *Actor*, vel *Accusator* verus, vel fictus, *Reus*, & *Judex*, ut ex definitione judicii suprà in prima Annotatione tradita constat. Cui resolutioni non obstat text. in cap. 1. 4. quæst. 4. & text. in cap. *Forus*, de *Verbor. significat.* Quibus probatur, in omni negotio quatuor personas intervenire debere, nempe Judicem, Actorem, Reum, & Testes: nam respondeo primò, ad essentiam Judicii *necessitate præcisa* tres personas tantum necessarias esse, scilicèt, Judi-

(d) In dict. cap. *Cum sit Romana*.

(e) In dict. cap. *Cum sit Romana*, num. 3. Et satis intendit Jass. in leg. 1. in princip. num. 60. ff. de *Offic. ejus, cui est mandat. jur.* Et Decius in cap. *Quæ in Ecclesiarum*, numer. 27. de *Constit.*

(f) Juxta text. in cap. *Quoniam* in fine, de *Probation. juncti.* cap. *Cum à nobis*, de *Testibus*. Et resolvit Menochius de Recuper. possess. rem. 16. quæst. 26. num. 352.

(g) Per text. in leg. 11. tit. 18. lib. 4. Recop.

(h) In locis suprà citatis.

(i) Secundùm Cassiadorum, decisione 6. num. 8. in tit. de *Appellat.*

(j) De Ordin. Judic. 5. part. num. 15.

(k) In Praxi Judicior. in princip. cap. 3. n. 28. & 32.

(l) Juxta text. in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recopil.

(m) In leg. 6. tit. 16. lib. 3. Ordinam. verfic. *Ultimum autem*.

(n) In cap. *De causis*, in princip. num. 10. de *Officio Delegat.*

(o) In voto 31. num. 4.

(p) In Rubric. tit. 1. lib. 3. Ordinament. verfic. *Inquirendum est.*

(q) De Ordin. Judic. 5. part.

(r) In Praxi Judic. cap. 32.

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEON
DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS

cem, Actorem, & Reum. At vero *necessitate causativa* quatuor personas necessarias esse, nempè, Judicem, Actorem, Reum, & Testes, in qua specie intelliguntur jura contraria. 2. Testes enim non sunt necessarii præcisè, sed ad effectum, ut actor obtineat: nam actore non probante, Reus absolvi debet. (*a*) 3. Sine testibus enim, & probationibus Judicium, & sententia tenent. (*b*) Et hanc interpretationem ad prædicta jura tradit Decius, (*c*) & nemine relato, eam sibi vendicat Didacus Perez. (*d*) Quæ tamen interpretatio ad text. in dicto capit. 1. 4. quæst. 4. subsistineri nequit: confunditur enim ex verbo, *Necesse* ibi positum, quod respicit omnes personas ibi descriptas sub una determinatione, & sic pariformiter terminari debet. (*e*) Idèoque sicut Judex, Actor, & Reus sunt necessarii *necessitate præcisa*, ita & eodem modo Testes.

Quamobrem aliter prædicta difficultas potest intelligi, scilicet, quòd quamvis Judicium sit actus trium personarum in Judicio contendentium, non tamen inde sequitur, testes non contendentes adesse non posse in Judicio, secundùm Basianum; (*f*) quæ tamen interpretatio displicet Ripæ, quia arguit prædictam definitionem defectivam esse, ut optimè pungit Ripa. (*g*) 4. Vel verius intelligi potest text. in dict. capit. 1. 4. quæst. 4. Nempè, quòd ibi non definiatur Judicium à Fabiano Summo Pontifice, sed solummodo improbetur quidam abusus, quo utebantur Orientales, scilicet, quod Accusator, & aliquando Judex fungebantur munere testium in probandis criminibus, cum tamen deberent necessario testes esse distinctæ personæ ab Accusatore, & Judice. Quo circa Summus Pontifex ibi præcipit, quod si Testes fuerint producendi in Judicio, Judex, vel Accusator vicem testium supplere non possint, sed quod quatuor personæ distinctæ debent adesse. Qui intellectus deprehenditur ex Architypo (*h*) idemque observandum erit in Judicio Civili, quando Actor probare debuerit, quod asseveraverit. (*i*) Ex quo intellectu deducitur, tres personas de substantia Judicii necessarias esse, *Judicem*, *Actorem*, & *Reum*, ut suprà resolvimus: 5. Cæterum Testes non esse de substantia, sed ex accidenti, quando producendi fuerint, quo casu *eadem necessitate præcisa* debent esse distincti à Judice, & ab Actore: & in hunc sensum est accipiendus, text. in dict. cap. 1. 4. quæst. 4. & in dict. cap. *Forus*. Et ita communiter Præceptores Universitatis Salmantinæ interpretantur, quæ interpretatio planè deprehenditur ex cap. *Nullus introducatur* 4. quæst. 4.

6. Officium Actoris est, *intendere*, *objicere*, & *expetere*. 7. Qui in omnibus causarum discussionibus prior habetur, & in jure præponitur, cùm ipse sit, qui causam moveat, (*j*) ejusque officium voluntarium est. (*k*) Et regulariter omnis potest esse Actor, qui prohibitus non reperiatur, ut tradit Speculator in tit. de *Actore*, n. 1. 8. Qui ante litem movendam attendere debet ea, quæ continentur in principio, Tit. 2. Part. 3. Ut laboribus partium, & expensis parcatur, & suæ conscientiæ consulatur.

9. Officium Rei est, *intentata refellere, & petita negare*, & officium ejus explicatur in Procœmio, tit. 3. Part. 3. (*l*) Et ad hos duos collitigantes accedit Judex intermedius: cujus officium est, utrumque *Actorem*, & *Reum æquis*, *& benignis auribus audire*, *alterum damnans*, *alteri verò justitiam adjudicans*. (*m*)

10. Testium officium est, *intentionem partium probare*, & *Processus instruere*, de quibus differendum erit infrà in Octavo Tempore viæ ordinariæ in I. Part. Tom. I. Sunt & aliæ personæ, quæ in Judicio interveniunt ad instruendos Processus, & lites, ut *Procurator*, *Advocatus*, *& Tabellio*, de quibus in sequentibus erit agendum.

EX

(*a*) Leg. *Actor*, Cod. de *Probat.* cap. unico. *Ut Eccles. benefic.* & in cap. fin. de Jurejurand.

(*b*) Secundùm Azonem in Summa, Cod. de *Judiciis*. Et Bartol. in leg. *Prolata definiantur.*, Cod. de *Sentent. & interlocutio*, & in leg. *Per hanc*, Cod. de *Temporibus appellat.* Alexand. in consil. 105. num. 4. lib. 5. Panormit. in cap. *Assere*, de *Præsumpt.* Decius in consil. 294. volum. 1. num. 11. & 12. Et Felin. in cap. *Ecclesia*, n. 24. de *Constitution.*

(*c*) In Rubric. Extra de *Judiciis*, 2. lectura, num. 3. Ubi Berotus, num. 27.

(*d*) In Rubric. tit. 1. lib. 3. Ordinament.

(*e*) In leg. *Jam hoc jure*, ff. de *Vulg.*

(*f*) In Rubric. de *Judic.* col. 2. Relatum à Ripa ibi, aumer. 42.

(*g*) Ubi suprà.

(*h*) In 2. epistola Fabiani ad Episcopos Orientales, col. 6. pag. 115.

(*i*) Juxta text. in dict. leg. *Actor.*

(*j*) Ut in dict. cap. 1. IV. quæst. 4. & in dict. cap. *Forus*, §. *Omni.*

(*k*) Ut in rub. & nig. Cod. *Ut nemo invitus agere.* Et notat D. Franciscus à Sarmiento, lib. 1. Selectarum, cap. 2. num. 1.

(*l*) Et est videnda regula, *cum sunt partium*, juncta sua Gloss. de *Regul. Jur.* in 6. & in leg. *Favorabiliores*, ff. de *Regul. Jur.* Et notat Sarmiento, ubi suprà.

(*m*) Juxta text. in leg. *Inter litigantes*, ff. de *Judic.*

EX IV. ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1. *Definitio Procuratoris ponitur. Procurator dicitur, qui aliena negotia de mandato domini administrat.*

2 *Procurator in rem propriam improprie dicitur Procurator.*

3 *Disposita in Procuratore ad lites non procedunt in Procuratore in rem propriam.*

4 *Procurator qui negotia aliena de mandato domini gerit, duplex est, unus ad lites, & alter ad negotia.*

5 *Procurator ad lites ante litem contestatam non potest alium substituere, nisi mandatum habeat cum clausula de substituendo.*

6 *Procurator datus post litem contestatam à domino, non potest alium substituere, nisi specialiter hoc in mandato contineatur.*

7 *Procurator ad lites tenetur comparere in Judicio, cum mandato domini sufficienter instructus, aliàs Processus reddetur nullus, nec domino præjudicabit.*

8 *Judex compellere potest Procuratorem, ut mandatum ostendat, etiam partem non petente.*

9 *Procurator hodie in Judicio non est audiendus, prius quàm exhibeat sufficiens mandatum, à tergo manu Advocati subscriptum.*

10 *Judex debet esse multum cautus, ut in primis faciat sibi ostendi mandatum in scriptis redactum.*

11 *Mandatum Procuratorium de jure probari sufficeret per Testes; tamen de communi Praxi, & stylo Judiciorum probari potest per instrumentum.*

12 *Mandatum non probatur præsumptivè ex allegatione diuturni temporis.*

13 *Instrumentum mandati in Judicio produci debet, nec sufficit, quòd Tabellio de eo fidem faciat in Processu.*

14 *Judex ante omnia inspicere debet, an mandatum sit sufficiens.*

15 *Mandatum speciale in quibus casibus requiratur, traditur remissivè.*

16 *Processus gestus cum Procuratore generali in causis requirentibus speciale mandatum, nullus est, etiam si Procurator datus sit generaliter ad omnia, quæ speciale mandatum exigant.*

17 *Procurator datus cum libera administratione, expedire potest omnia, quæ speciale mandatum requirunt, nisi in his quæ solent afferre grave dammum domino.*

18 *Clausula*: Cum libera administratione, *in mandatis potius ex abusu, & stylo Notariorum, quàm ex voluntate domini solet apponi.*

19 *Mandatum specialiter concessum ad aliquas lites, vel negotia non comprehendit majora, vel graviora expressis; quamvis adjecta sit clausula*: Y para en todos mis negocios, y Pleytos, que tengo, y espero tener, &c.

20 *Syndicus constitutus ad certa negotia mandatum speciale requirentia, & generaliter ad omnia, donare, vel renuntiare non potest.*

21 *Procurator constitutus contra certam personam in certa causa, & in omni alia intelligitur contra eundem, & non alium.*

22 *Mandatum contra unum, & contra alios non includit illo digniores.*

23 *Mandatum concessum cum clausula*: Y para en todos mis negocios, y Pleytos, que hè, y tengo, y espero haber, y tener. *Solummodo illudit lites præsentes, & ex jure de præsenti ortas, non tamen futuras, nisi dependerent ex litibus de præsenti.*

24 *Spes, & sperare propriè dicitur, quando est spes probabilis ex aliqua causa de præsenti.*

25 *Mandatum contra Titium cum clausula generali*: Contra qualesquier personas, &c. *Non comprehendit Universitatem, Civitatem, aut Collegium, nisi specialiter exprimantur.*

26 *Procurator ad lites constituendus debet esse major 25. annis, nec minor potest.*

27 *Mutus, surdus omnino, exul, bannitus Procuratores constitui non possunt.*

28 *Criminosus de crimine accusatus Procurator constitui non potest.*

29 *Plures arcentur à munere Procuratorio, remissivè.*

30 *Procuratores esse prohibentur Clerici, & Monachi.*

31 *Procurator in Audientiis Regis nemo potest esse, nisi prius examinetur, & sit ex numero illius Audientiæ.*

32 *Procurator nemo potest esse in illo Tribunali, in quo certus numerus Procuratorum deputatus fuerit, nisi ex eis sit.*

33 *Procuratores plura hodiè tenentur observare, remissivè.*

34 *Prælatus Ecclesiæ absque mandato Capituli Causas Ecclesiæ agere potest, nisi essent arduæ.*

35 *Vicarius perpetuus Ecclesiæ pro sua Vicaria agere potest absque mandato Rectoris.*

36 *Prælatus Ecclesiæ in casibus, in quibus potest agere Causas Ecclesiæ sine mandato Capituli, potest ipse solus Procuratorem constituere.*

37 *Quæ personæ in Judicio pro aliis comparere possint sine eorum mandato, remissivè.*

38 *Judex, cùm primùm viderit Processum gestum absque mandato, non debet illum illusq-*

cem, Actorem, & Reum. At vero *necessitate causativa* quatuor personas necessarias esse, nempè, Judicem, Actorem, Reum, & Testes, in qua specie intelliguntur jura contraria. 2. Testes enim non sunt necessarii præcisè, sed ad effectum, ut actor obtineat: nam actore non probante, Reus absolvi debet. (*a*) 3. Sine testibus enim, & probationibus Judicium, & sententia tenent. (*b*) Et hanc interpretationem ad prædicta jura tradit Decius, (*c*) & nemine relato, eam sibi vendicat Didacus Perez. (*d*) Quæ tamen interpretatio ad text. in dicto capit. 1. 4. quæst. 4. subsistineri nequit: confunditur enim ex verbo, *Necesse* ibi positum, quod respicit omnes personas ibi descriptas sub una determinatione, & sic pariformiter terminari debet. (*e*) Idèoque sicut Judex, Actor, & Reus sunt necessarii *necessitate præcisa*, ita & eodem modo Testes.

Quamobrem aliter prædicta difficultas potest intelligi, scilicet, quòd quamvis Judicium sit actus trium personarum in Judicio contendentium, non tamen inde sequitur, testes non contendentes adesse non posse in Judicio, secundùm Basianum; (*f*) quæ tamen interpretatio displicet Ripæ, quia arguit prædictam definitionem defectivam esse, ut optimè pungit Ripa. (*g*) 4. Vel verius intelligi potest text. in dict. capit. 1. 4. quæst. 4. Nempè, quòd ibi non definiatur Judicium à Fabiano Summo Pontifice, sed solummodo improbetur quidam abusus, quo utebantur Orientales, scilicet, quod Accusator, & aliquando Judex fungebantur munere testium in probandis criminibus, cum tamen deberent necessario testes esse distinctæ personæ ab Accusatore, & Judice. Quo circa Summus Pontifex ibi præcipit, quod si Testes fuerint producendi in Judicio, Judex, vel Accusator vicem testium supplere non possint, sed quod quatuor personæ distinctæ debent adesse. Qui intellectus deprehenditur ex Architypo (*h*) idemque observandum erit in Judicio Civili, quando Actor probare debuerit, quod asseveraverit. (*i*) Ex quo intellectu deducitur, tres personas de substantia Judicii necessarias esse, *Judicem*, *Actorem*, & *Reum*, ut suprà resolvimus: 5. Cæterum Testes non esse de substantia, sed ex accidenti, quando producendi fuerint, quo casu *eadem necessitate præcisa* debent esse distincti à Judice, & ab Actore: & in hunc sensum est accipiendus, text. in dict. cap. 1. 4. quæst. 4. & in dict. cap. *Forus*. Et ita communiter Præceptores Universitatis Salmantinæ interpretantur, quæ interpretatio planè deprehenditur ex cap. *Nullus introducatur* 4. quæst. 4.

6. Officium Actoris est, *intendere*, *objicere*, & *expetere*. 7. Qui in omnibus causarum discussionibus prior habetur, & in jure præponitur, cùm ipse sit, qui causam moveat, (*j*) ejusque officium voluntarium est. (*k*) Et regulariter omnis potest esse Actor, qui prohibitus non reperiatur, ut tradit Speculator in tit. de *Actore*, n. 1. 8. Qui ante litem movendam attendere debet ea, quæ continentur in principio, Tit. 2. Part. 3. Ut laboribus partium, & expensis parcatur, & suæ conscientiæ consulatur.

9. Officium Rei est, *intentata refellere, & petita negare*, & officium ejus explicatur in Procœmio, tit. 3. Part. 3. (*l*) Et ad hos duos collitigantes accedit Judex intermedius: cujus officium est, utrumque *Actorem*, & *Reum æquis*, *& benignis auribus audire*, *alterum damnans*, *alteri verò justitiam adjudicans*. (*m*)

10. Testium officium est, *intentionem partium probare*, & *Processus instruere*, de quibus differendum erit infrà in Octavo Tempore viæ ordinariæ in I. Part. Tom. I. Sunt & aliæ personæ, quæ in Judicio interveniunt ad instruendos Processus, & lites, ut *Procurator*, *Advocatus*, *& Tabellio*, de quibus in sequentibus erit agendum.

EX

(*a*) Leg. *Actor*, Cod. de *Probat.* cap. unico. *Ut Eccles. benefic.* & in cap. fin. de Jurejurand.

(*b*) Secundùm Azonem in Summa, Cod. de *Judiciis*. Et Bartol. in leg. *Prolata definiantur.*, Cod. de *Sentent. & interlocutio*, & in leg. *Per hanc*, Cod. de *Temporibus appellat.* Alexand. in consil. 105. num. 4. lib. 5. Panormit. in cap. *Assere*, de *Præsumpt.* Decius in consil. 294. volum. 1. num. 11. & 12. Et Felin. in cap. *Ecclesia*, n. 24. de *Constitution.*

(*c*) In Rubric. Extra de *Judiciis*, 2. lectura, num. 3. Ubi Berotus, num. 27.

(*d*) In Rubric. tit. 1. lib. 3. Ordinament.

(*e*) In leg. *Jam hoc jure*, ff. de *Vulg.*

(*f*) In Rubric. de *Judic.* col. 2. Relatum à Ripa ibi, aumer. 42.

(*g*) Ubi suprà.

(*h*) In 2. epistola Fabiani ad Episcopos Orientales, col. 6. pag. 115.

(*i*) Juxta text. in dict. leg. *Actor.*

(*j*) Ut in dict. cap. 1. IV. quæst. 4. & in dict. cap. *Forus*, §. *Omni.*

(*k*) Ut in rub. & nig. Cod. *Ut nemo invitus agere.* Et notat D. Franciscus à Sarmiento, lib. 1. Selectarum, cap. 2. num. 1.

(*l*) Et est videnda regula, *cum sunt partium*, juncta sua Gloss. de *Regul. Jur.* in 6. & in leg. *Favorabiliores*, ff. de *Regul. Jur.* Et notat Sarmiento, ubi suprà.

(*m*) Juxta text. in leg. *Inter litigantes*, ff. de *Judic.*

EX IV. ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1. *Definitio Procuratoris ponitur. Procurator dicitur, qui aliena negotia de mandato domini administrat.*

2 *Procurator in rem propriam improprie dicitur Procurator.*

3 *Disposita in Procuratore ad lites non procedunt in Procuratore in rem propriam.*

4 *Procurator qui negotia aliena de mandato domini gerit, duplex est, unus ad lites, & alter ad negotia.*

5 *Procurator ad lites ante litem contestatam non potest alium substituere, nisi mandatum habeat cum clausula de substituendo.*

6 *Procurator datus post litem contestatam à domino, non potest alium substituere, nisi specialiter hoc in mandato contineatur.*

7 *Procurator ad lites tenetur comparere in Judicio, cum mandato domini sufficienter instructus, aliàs Processus reddetur nullus, nec domino præjudicabit.*

8 *Judex compellere potest Procuratorem, ut mandatum ostendat, etiam partem non petente.*

9 *Procurator hodie in Judicio non est audiendus, prius quàm exhibeat sufficiens mandatum, à tergo manu Advocati subscriptum.*

10 *Judex debet esse multum cautus, ut in primis faciat sibi ostendi mandatum in scriptis redactum.*

11 *Mandatum Procuratorium de jure probari sufficeret per Testes; tamen de communi Praxi, & stylo Judiciorum probari potest per instrumentum.*

12 *Mandatum non probatur præsumptivè ex allegatione diuturni temporis.*

13 *Instrumentum mandati in Judicio produci debet, nec sufficit, quòd Tabellio de eo fidem faciat in Processu.*

14 *Judex ante omnia inspicere debet, an mandatum sit sufficiens.*

15 *Mandatum speciale in quibus casibus requiratur, traditur remissivè.*

16 *Processus gestus cum Procuratore generali in causis requirentibus speciale mandatum, nullus est, etiam si Procurator datus sit generaliter ad omnia, quæ speciale mandatum exigant.*

17 *Procurator datus cum libera administratione, expedire potest omnia, quæ speciale mandatum requirunt, nisi in his quæ solent afferre grave dammum domino.*

18 *Clausula*: Cum libera administratione, *in mandatis potius ex abusu, & stylo Notariorum, quàm ex voluntate domini solet apponi.*

19 *Mandatum specialiter concessum ad aliquas lites, vel negotia non comprehendit majora, vel graviora expressis; quamvis adjecta sit clausula*: Y para en todos mis negocios, y Pleytos, que tengo, y espero tener, &c.

20 *Syndicus constitutus ad certa negotia mandatum speciale requirentia, & generaliter ad omnia, donare, vel renuntiare non potest.*

21 *Procurator constitutus contra certam personam in certa causa, & in omni alia intelligitur contra eundem, & non alium.*

22 *Mandatum contra unum, & contra alios non includit illo digniores.*

23 *Mandatum concessum cum clausula*: Y para en todos mis negocios, y Pleytos, que hè, y tengo, y espero haber, y tener. *Solummodo illudit lites præsentes, & ex jure de præsenti ortas, non tamen futuras, nisi dependerent ex litibus de præsenti.*

24 *Spes, & sperare propriè dicitur, quando est spes probabilis ex aliqua causa de præsenti.*

25 *Mandatum contra Titium cum clausula generali*: Contra qualesquier personas, &c. *Non comprehendit Universitatem, Civitatem, aut Collegium, nisi specialiter exprimantur.*

26 *Procurator ad lites constituendus debet esse major 25. annis, nec minor potest.*

27 *Mutus, surdus omnino, exul, bannitus Procuratores constitui non possunt.*

28 *Criminosus de crimine accusatus Procurator constitui non potest.*

29 *Plures arcentur à munere Procuratorio, remissivè.*

30 *Procuratores esse prohibentur Clerici, & Monachi.*

31 *Procurator in Audientiis Regis nemo potest esse, nisi prius examinetur, & sit ex numero illius Audientiæ.*

32 *Procurator nemo potest esse in illo Tribunali, in quo certus numerus Procuratorum deputatus fuerit, nisi ex eis sit.*

33 *Procuratores plura hodiè tenentur observare, remissivè.*

34 *Prælatus Ecclesiæ absque mandato Capituli Causas Ecclesiæ agere potest, nisi essent arduæ.*

35 *Vicarius perpetuus Ecclesiæ pro sua Vicaria agere potest absque mandato Rectoris.*

36 *Prælatus Ecclesiæ in casibus, in quibus potest agere Causas Ecclesiæ sine mandato Capituli, potest ipse solus Procuratorem constituere.*

37 *Quæ personæ in Judicio pro aliis comparere possint sine eorum mandato, remissivè.*

38 *Judex, cùm primùm viderit Processum gestum absque mandato, non debet illum illusq-*

forium judicare, sed inquiret prius de illo mandato.

39 *Mandatum ad validitatem Processus sufficit offerri, etiam post conclusum in causa.*

40 *Procurator datus ad præparatoria, tenetur dominum defendere in præparatis.*

41 *Procurator primæ Instantiæ, non tenetur dominum defendere in secunda Instantia, quamvis à sententia lata in prima Instantia teneatur appellare.*

42 *Procurator nedum debet jurare in animam sui domini, verùm etiam in animam sui ipsius.*

43 *Procuratoris officium de jure Civili vile est, non vero de jure Canonico, & num.47.*

44 *Procurator officium Advocati exercere non potest.*

45 *Procuratoris officium à Principe concessum nobile est.*

46 *Procuratoris officium hodiè in tribunalibus, ubi certus numerus deputatus est, nobile censetur, cùm à Principe concedatur.*

47 *Procuratoris officium de jure Canonico nobile est, nec infamis potest illud exercere.*

48 *Nobilis utens officio Procuratoris, etiam non concesso à Principe, privilegia nobilitatis non amittit.*

QUARTA ANNOTATIO.

DE PROCURATORE.

1. COllitigantes aliquando in Judicio comparent *personaliter*, sponte, vel invici, ut puta, quando citati sunt, ut in propria persona compareant: aliquando verò in Judicio *per alios* comparent, ut per Procuratorem, ob idque aliqua de Procuratore erunt ad notanda, & in primis, quod Procurator dicitur ille, *qui aliena negotia mandato domini administrat.* (a) Unde constat, Procuratorem in rem suam impropriè dici Procuratorem, 2. cùm potius rem propriam, quam alienam agat. (b) 3. Quo fit disposita in Procuratore ad lites, non habere locum in Procuratore in rem propriam, ut resolvit Asinius. (c)

4. Et Procurator, qui negotia aliena mandato domini administrat, *duplex est*, unus *ad lites*, alter *ad negotia*. 5. (d) Procurator enim *ad lites*, de quo in nostro proposito, ante litis contestationem nequit alium substituere, nisi mandatum habeat cum speciali clausula substituendi. (e) 6. Est tamen advertendum, quòd si dominus priùs fuerit litem contestatus, & deinde Procuratorem constituat, quod tunc Procurator non poterit alium substituere, nisi specialiter hoc in mandato contineatur. (f)

7. Et iste Procurator ad lites, nomine alieno in Judicio comparens, tenetur cum mandato domini sufficienter instructus comparere, alioquin processus erit nullus, nec Procurator poterit domino præjudicium inferre. (g) 8. Ideoque receptum est, Judicem ex suo officio Procuratorem compellere posse, ut mandatum ostendat, ne postea Judicium illusorium reddatur secundum Glossam. (h) Quam opinionem testatur magis communem Decius. (i) Quamvis contrarium tenuerit Imola. (j) Sed prior communis, jam hodie comprobata est *jure novissimo* hujus Regni in leg. 3. tit. 2. lib. 4. Recopil. & leg. 55. tit. 1. lib. 3. Recopil. ubi statuitur, 9. quod quando Procurator in Judicio comparuerit nomine alterius, prius quàm audiatur, debeat ostendere, & producere sufficiens mandatum, & à tergo manu Advocati subscriptum, ut si postmodum insufficiens apparuerit, & ex eo processus annullandus venerit, Advocatus teneatur solvere expensas in lite factas.

10. Ideòque Judex debet esse multum cautus, ut in primis faciat sibi ostendi mandatum in scriptis redactum, 11. licèt enim de jure communi sufficeret mandatum procuratorium per testes probari, secundum Glossam. (k) In praxi tamen receptum est, mandatum pro-

(a) Juxta text. in l. 1. ff. de *Procurat.* & l. 1. ti t. 5. part. 3.

(b) Ut in leg. *Qui stipendia*, Cod. de *Procurat.* Et ibi Bald. num. 1.

(c) In Praxi Judic. §. 28. cap. 4.

(d) Juxta text. in cap. 1. §. *Licet*, & §. fin. de *Procur.* in 6.

(e) Ut in leg. *Quod quis*, juncta gloss. 1. ibi, & in leg. *Neque Tutor*. Cod. de *Procurat.* & in dict. cap. 1. §. *Licet*, eod. tit. in 6. & in leg. 19. tit. 5. part. 3. Et Petrus Raccha in Praxi Causarum civilium, cap. 5. num. 11.

(f) Juxta gloss. in cap. 1. §. 1. verb. *Ab eo*, de *Procurat.* in 6. Et firmant Bart. & Angel. in leg. *Nihil*, Cod. eod. Et Gregor. Lup. in leg. 19. tit. 5. part. 3. Ubi prædicta opinio probari videtur, & si oppositam teneant plures relati à Gregor. ibi, verb. *Si primeramente.*

(g) Ut probat text. in leg. *Si Procurator*, Cod. de *Procurat.* in cap. 1. Extra cod. tit. & in cap. *Venerabilis*, de *Dolo*, & *contum.* Et ibi notat Card. & est leg. 10. tit. 5. part. 3.

(h) In cap. 1. verb. *Absentia*, de *Elect.* in 6. Et eam tanquam notabilem, & singularem sequuntur Bald. in leg. *Exceptionem*, num. 7. Cod. de *Probat.* Panorm. in cap. *Causamque* 1. num. 3. de *Judic.* Et Alex. in leg. *Licèt*, num. 6. & 7. Cod. de *Procurat.*

(i) In cap. *Causamque*, 1. de *Judic.* num. 2. & ibi Barb. col. 7.

(j) In cap. *Cum in jure peritus*, de *Offic. Deleg.* Cujus opinionem communem dicit Felin. in dict. cap. *Causamque*, col. 2.

(k) In cap. 1. verb. *Portitoribus*, Extr. de *Procurat.* Quam ibi commendat Joan. de Imol. num. 4. Idem tenet gloss. fin. in leg. *Mœritus*, Cod. de *Procurat.* Doctores in leg. *Non solum*, §. *Qui alienu*, ff. de *Procurat.* Et omnes communiter ex Jaff. in leg. 1. n. 67. Cod. eod. tit. & Boer. in decis. 281. n. 1.

probari per Instrumentum, & non per testes, secundum Joannem Andræam. (l) Et ita stylo Judiciorum observari, testatur Gregor. Lupus, (m) & Didacus Perez, (n) idque satis apertè disponitur in dict. l. 3. tit. 2. lib. 4. Recop. 12. Quo fit non sufficere, diuturnitatem temporis allegare, ad probandum præsumptive mandatum, secundum Baldum. (o)

13. Quinimo non sufficere, si Tabellio fidem in processu faceret, Procuratorem mandatum habere, imò requiritur, quod Instrumentum ipsius mandati in Judicio producatur. (p) In tantum quòd non sufficeret. Si Tabellio diceret; *prout apparet in mandato procuratorio coram me antea confecto, de quo fidem facio*, (q) & ita in praxi observandum est: tametsi Fulgosius (r) contrarium teneat, & eum sequatur Jasso ibi contrarius. Et probatio hujusmodi mandati incumbit Procuratori asserenti, se mandatum habere. (s)

14. Itaque Judex in primis inspicere debebit, an mandatum sit sufficiens ad expeditionem illius causæ, & an in ea speciale mandatum requiratur, 15. & quæ negotia mandatum speciale exigant, tradit Glossa, (t) & triginta & octo causas mandatum speciale exigentes congerit Philippus Francus, (u) & septuaginta tres cumulat Firmianus, (x) in quibus causis mandatum generale non sufficiet; 16. alioquin processus gestus cum Procuratore generali nullus erit: ideoque Procurator generaliter constitutus ad omnia, quæ speciale mandatum exigant, non poterit pacisci, transigere, juramentum deferre, in integrum restitutionem petere, neque alia; quæ speciale mandatum exigunt, (y) 17. nisi mandatum concessum sit *cum libera administratione*, nam Procurator cum libera administratione expedire poterit omnia, quæ speciale mandatum exigant. (z) 18. Quod tamen non procedit in his, quæ solent afferre grave damnum, & præjudicium domino mandanti, propter abusum Notariorum, qui potius ex eorum stylo, quam ex mandato, & voluntate domini prædictam clausulam: *Cum libera, &c.* apponere solent. (a)

19. Præterea inspici debet, an mandatum sit specialiter concessum ad aliquas lites, vel negotia: nam licèt post modum sequatur clausula consueta apponi; scilicèt: *Y para en todos mis negocios, y pleytos, que tengo, &c.* non comprehendit majora, vel graviora, quam in ipso mandato sint expressa: quia in quibuscumque dispositionibus receptum est, quod clausula generalis capiat restrictionem ab his, quæ speciatim præcesserunt, secundum Barbatum. (b) Quamvis contrarium sentiat Glossa. (c) Et quod in mandato procuratorio clausula generalis capiat restrictionem ab his, quæ speciatim præcesserunt, efficaciter probat text. in Clem. 2. de *Procurat.* ex ratione ibidem præscripta, quæ cum sit generalis, non restringitur ad exemplum. (d)

20. Ex quibus Alexander (e) consuluit, Syndicum constitutum ad certa negotia, mandatum speciale requirentia, & generaliter ad re-

(l) In Additionibus ad Specul. tit. de *Procurat.* §. *Ratione*, n. 2. super lit. A.

(m) In leg. 21. tit. 5. part. 3. in gloss. 1.

(n) In leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordinam. col. mihi 893. in fin. Et Petrus Raccha in sua Praxi Causarum Civilium, cap. 5. n. 13.

(o) In leg. 2. n. 2. versic. Quæro quid si dominus, Cod. *Si ex falsis instrum.* Et Bald. in leg. 1. Cod. de *Rebus alienis non alienan.* Aymon Craveta de Antiquit. temp. 2. part. n. 46. Et omnes communiter ex Balbo de *Præscript.* 1. part. 3. partis, q. 10. n. 30. Et ex Decis. Pedamont. 175. n. 4.

(p) Secundùm Angel. in leg. *Si donation.* Cod. de *Donat.* & in leg. 2. Cod. de *Testam.* & in leg. *Sciend.* ff. de *Verbor. sign.* Et Alexand. in consil. 6. n. 8. lib. 4.

(q) Secundùm Angel. ubi supr. Quem sequitur Jaff. per text. ibi, in Authent. *Si quis in aliquo*, num. 7. Cod. de *Edend.* Et Boer. in decis. 281. n. 3. Et Avil. in cap. *Prætor.* cap. 15. n. 23.

(r) In cons. 181.

(s) Secundùm Panorm. in cap. *Coram*, n. 6. & 9. Felin. n. 8. de *Offic. Deleg.* Et Panorm. in cap. 1. n. 3. de *Procurat.*

(t) In cap. *Qui ad agendum*, de *Procurat.* in 6. gloss. in cap. *Coram*, & *In integrum restitui.* verb. *Mandatum.* Et notat Covarr. lib. 1. Variar. cap. 6. n. 2. glos. in leg. *Illud*, §. fin. ff. de *Minorib.* glos. in leg. *Si quis mihi bona*, §. *Sed utrum*, verb. *Specialiter*, ff. de *Acquir. hæred.* glos. in §. *Præterea*, Inst. de *His per quos ag. poss.*

(u) In dict. cap. *Qui ad agendum.*

(x) In suo Repertor. verb. *Mandatum.*

(y) Per text. in dict. cap. *Qui ad agendum.* Quem explicat Covar. lib. 2. Variar. cap. 5. n. 8. Ad idem est text. in leg. *Mandato generali*, ff. de *Procurat.* & leg. 19. tit. 5. part. 3.

(z) Ut in dict. cap. *Qui ad agendum*, & in leg. *Transactum*, Cod. de *Transact.* & in leg. *Procurator cui generaliter*, ff. de *Procurat.* & in leg. 19. tit. 5. part. 3. Notat Bald. in leg. *Illud*, ff. de *Minorib.* Et Jaff. in leg. *In debitam*, ff. de *Cond. indeb.* Et Covarr. lib. 1. Variar. cap. 6. n. 3. versic. 5.

(a) Secundùm Angel. in leg. *Licèt*, col. 1. Cod. de *Locat.* Bald. in Rubric. Cod. de *His, quæ in fraud. credit.* Panorm. in cap. 1. *Ut lite non contestata*, n. 28. Molineum in Consuetudinibus Parisiensibus, tit. 1. §. 10. q. 3. Et Gregor. Lup. in leg. 19. tit. 5. part. 3. verb. *Quando*, & verb. *Qualquier.* Villalpand. in leg. 22. tit. 1. part. 7. 3. partis, quæst. 12. n. 61. Et Covar. in Rubric. de *Testam.* 2. part. n. 14. & in lib. 1. Variar. cap. 6. n. 3. versic. 5.

(b) In cap. *Sedes*, n. 158. Et ibi Felin. col. 7. versic. Quinta declarat. Post Anton. de Butr. ibi, Extr. de *Rescript.*

(c) Ibi, verb. *Majores.* Et latè probant Imol. n. 6. Panorm. & Dec. n. 7. post Innocent.

(d) Argum. leg. *Regulæ*, §. *Et licèt*, ff. de *Jur. & fact. ignor.* Et ita in mandato procuratorio agnoscunt Dec. n. 8. & Felin. n. 3. in dict. cap. *Sedes.* Quidquid ibi repugnaverint Panorm. & Imol.

(e) In consil. 22. lib. 1. n. 8. & 9.

reliqua omnia, speciale mandatum exigentia, non posse donare, vel renuntiare, quia hæc sunt graviora expressis. 21. Similiter procurator constitutus contra Titium in certa causa, & in omni alia, intelligitur contra eundem, & non alium. (*f*)

22. Pari modo mandatum concessum contra Titium debitorem, & contra alios, non includit digniores, ut optimè advertit Anania. (*g*) 23. Consequitur etiam mandatum concessum cum clausula: *Y para en todos mis negocios, y pleytos, que yo tengo, y espero haber, y tener, &c.* Solum comprehendere lites præsentes, & ex jure de præsenti ortas, non tamen lites futuras, quæ ex jure de futuro post mandatum concessum oriantur. (*h*) Quod verum est, nisi lites futuræ dependerent ex litibus de præsenti. (*i*) Nec his obstat illa clausula: *Que espero haber, y tener, &c.* nam redigenda est ad lites futuras dependentes ex jure de præsenti, non vero de futuris, & insperatis, ad quas nullum jus de præsenti haberet: 24. Spes enim, & sperare dicitur propriè, quando est spes probabilis ex aliqua causa de præsenti. (*j*)

25. Consequitur deinde, quòd mandatum concessum contra Titium, & cum illa clausula generali: *Y contra qualesquier personas, &c.* non comprehendit Universitatem, Civitatem, & Collegium, nec sufficiens erit ad litigandum cum illis, dummodo generaliter Universitas, Civitas, vel Collegium non exprimatur; Procurator enim datus contra omnes personas, non comprehendit Universitatem, vel Collegium. (*k*)

26. Insuper inspiciendum erit, an Procurator ad lites constitutus major sit vigintiquinque annis: quia nemo ante illam ætatem constitui debet, (*l*) 27. Nec etiam Mutus, Surdus omnino, Exul, Bannitus constitui poterunt Procuratores, (*m*) 28. nec Criminosus, (*n*) dummodo de crimine capitali fuerit accusatus, (*o*) 29. nec alii, de quibus

In Leg. *Nec fœmina*, ff. de *Procurat.*
In Leg. *Placet*, Cod. de *Episcop. & Cler.*
In Leg. *Absente*, &
In Leg. *Militem*, Cod. de *Procurat.* &
In cap. *Post concessionem*, de *Probat.* &
30. In cap. 3. *Ne Clerici, vel Monachi*, &
In Leg. 5. tit. 5. Part. 3. &
In Leg. 7. tit. 25. lib. 4. Recopil.

31. Nec hodie in Audientiis Regalibus poterit quis fungi officio Procuratoris, prius quàm examinetur à Præside, & ab Auditoribus, & sit ex numero Procuratorum illius Audientiæ, (*p*) 32. nec in aliis Tribunalibus Inferioribus (ubi certus numerus Procuratorum deputatus est) poterit unus pro alio interveniret, juxta Provisiones Regias, quas habent illi, qui ex numero sunt. 33. Et plura quæ hodie tenentur observare Procuratores, præscribuntur in tit. 16. & 24. lib. 2. Recop.

34. Erit tamen advertendum, quod Prælatus Ecclesiæ absque mandato Capituli poterit causam ipsius Ecclesiæ agere, ut sentit Glossa, (*q*) & hanc esse communem opinionem testantur Panormitanus, (*r*) & Augustinus, (*s*) rejecta Glossa. (*t*) Quarum glossarum opinio salvari poterit in casu arduo, in quo mandatum Capituli necessarium esset. (*u*)

35. Pari modo Vicarius Perpetuus cujuslibet Ecclesiæ pro sua Vicaria agere poterit, sine mandato Rectoris. (*x*) 36. Imo in omnibus casibus, in quibus solus Prælatus potest esse in Judicio pro sua Ecclesia, absque mandato Capituli, poterit ipse solus Procuratorem constituere, absque consensu Capituli. (*y*) 37. Et quæ aliæ personæ possunt pro aliis, absque eo-

(*f*) Secundùm Rom. in singularit. 155. & Dec. consil. 502. n. 9. part. 4. consil.

(*g*) In dict. cap. *Sedes*, n. 3. contr. Ancharr. in cap. 2. de *Rescript.* in 6. In quam rem facit gloss. Ordinaria, in cap. fin. verb. *Spetiali*, de *Procurat.* in 6.

(*h*) Secundùm gloss. in leg. *Damni infecti*, §. *Si it, qui*, ff. de *Damno infecto*, gloss. in leg. *Omnium*, verb. *Dantur*, ff. de *Procurat.* Ubi Bartol. & alii Angel. in §. *Præter*, n. 33. Instit. de *Except.* Felin. in cap. *Relatum*, n. 8. de *Offic. Del. Legat.*

(*i*) Secundùm Joann. Andr. in Addit. ad Speculator. tit. de *Procurat.* §. *Ratione autem*, num. 11. super liter. C. Quem sequitur Gregor. Lup. in leg. 13. tit. 5. part. 3. verb. *Sobre tal mão*, &c.

(*j*) Juxta text. cum gloss. leg. *Spem*, Cod. de *Donat.* leg. *Propter spem*, ff. *Familiæ ercisc.* Bart. leg. *Post emancipat.* §. 1. n. 2. & 3. ff. de *Liberat. legat.* Tiraq. in leg. *Connub.* fol. 131. n. 37.

(*k*) Secundùm Archid. in cap. 2. de *Rescript.* in 6. Ubi Joan. Andr. & Dominic. col. 3. Bald. in Authent. *Item quemcunque*, Cod. *Episc. & Cleric.* Et Felin. cap. *Eam te*, n. 15. de *Rescript.*

(*l*) Ut probat text. in leg. *Minor.* ff. de *Procurat.* cap. *Qui generaliter*, §. fin. de *Procurat.* in 6. l. 5. tit. 5. part. 3.

(*m*) Juxta text. in leg. 2. leg. *Mutus*, ff. de *Procurat.*

(*n*) Ut leg. *Reum*, Cod. de *Procurat.*

(*o*) Ut in dict. leg. 5. tit. 5. part. 3. & ibi Gregor. Lup.

(*p*) Ut inquit text. in leg. 1. tit. 24. lib. 2. Recop.

(*q*) In leg. *Alit Prat.* verb. *Adiantes*, ff. de *Jur. delib.* Et firmat Innocent. in cap. *Edoceri*, n. 4. de *Rescript.*

(*r*) Num. 6. & Felin. n. 2. in dict. cap. *Edoceri.*

(*s*) In cap. *Ex literis*, n. 45. de *Probat.*

(*t*) In cap. *Inter dilectos*, de *Fide instrum.* & gloss. 1. in dict. cap. *Edoceri*, & gloss. penult. in cap. 1. de *Procurat.* & gloss. 1. in cap. *Contingit*, de *Transact.* & gloss. in cap. *Causamque* 1. de *Jud.*

(*u*) Secundùm Panorm. & Andr. Barb. n. 31. in dict. cap. *Edoceri.*

(*x*) Secunddùm Panorm. in cap. G. *Perpetuus*, n. 2. de *Fide instrum.* & si gloss. 1. ibi contrarium velit.

(*y*) Secundùm communem ex Abbat. in dict. cap. *Edoceri.* Et ibi Barb. num. 49. per text. in dict. cap. *Petit.* de *Procurat.*

eorum mandato in Judicio comparare, traditur in leg. 10. tit. 5. Part. 3. ubi eleganter Gregorius Lupus resolvit.

38. Cæterum si Judex inspexerit, processum gestum fuisse per Procuratorem, nec de mandato domini in processu constiterit, non debebit statim sententiam proferre, declarando processum ex defectu Procuratoris illusorium esse, sed prius investigabit, an Procurator ille mandatum sufficiens habuerit: & si invenerit quod habuerit, debet ei præcipere, ut illud exhibeat, & in Processu producat: 39. nam ad validitatem processus sufficit mandatum quandocunque offerri, etiam post conclusum in causa. (*z*) Et ita in praxi memini fecisse observari, in causa cujusdam amici.

40. Rursus advertendum erit, quod Procurator constitutus ad præparatoria, tenetur defendere dominum in præparatis, (*a*) 41. non tamen Procurator primæ Instantiæ tenetur defendere dominum in secunda Instantia, quamvis à sententia lata in prima Instantia teneatur appellare. (*b*)

42. Denique adverte, quod Procurator nedum tenetur jurare in animam domini, verum etiam in animam sui ipsius, alias haberet locum pœna, cap. fin. de *Juramento calumn.* quia ipse ita calumniari potest, sicut dominus. (*c*) Et ita in fine cujuslibet petitionis præjudicialis dicitur: *E juro en forma de Derecho, en anima de mi parte, y la mia.*

43. Ultimo adverte, officium Procuratoris vile esse, (*d*) 44. ideoque Procurator non poterit officium Advocati exercere, (*e*) 45. tamen, si officium Procuratoris à Principe esset concessum, nobile esset, ut resolvit Rebuffus, (*f*) quia habens officium à Principe, dicitur dignitatem habere. (*g*) 46. Unde cum hodie officium Procuratoris à Rege concedatur in Tribunalibus, ubi certus numerus deputatus est, existimo ibi officium nobile esse. 47. De *Jure* tamen *Canonico* est officium nobile, & ita illud non potest exercere infamis.

(*b*) Et ita est tenendum, etsi Petrus Raccha novissimè (*i*) contendat *omni jure* Officium Procuratoris ad lites nobile esse. (***) (*j*) Verum licèt hoc Officium à Principe non esset concessum, & per consequens vile esset, nihilominus tamen, si aliquis nobilis eo utatur, non privabitur nobilitatis privilegiis, quo ad contributionem, tributorum, ut optimè resolvit Covarruvias in Pract. Quæst. (*k*) etsi Addictionator Abbatis (*l*) contrarium teneat.

Plura alia de Procuratoribus videnda erunt in Speculatore, tit. de *Procuratore*, & apud Mansuerum in sua Pract. tit. de *Procuratore*, & in toto tit. 5. Part. 3. & in tit. 25. lib. 2. Recopil. & apud Lusitanos, lib. 1. Ordinationum, tit. 88. & tit. 50.

EX V. ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1. *Advocati in jure dicuntur postulantes.*
2 *Postulare quid sit declaratur.*
3 *Advocati officium laudabile est, & Advocatus, quæ observare debeat, ut munere suo dignè fungi dicatur, traditur.*
4 *Advocatus debet esse modestus in sermone.*
5 *Advocato verboso, & procaciter loquenti pœna suspensionis ab officio imponi potest.*
6 *Advocatus debet esse veracissimus, tam in verbis, quam in scriptis.*
7 *Advocati non possunt esse infideles, hæretici, excommunicati, infames, Procuratores.*
8 *Advocati non possunt esse minores decem & septem annis, nec fœmina, nec alii.*
9 *Advocatus priusquam Officium Advocationis incipiat, habere debet peritiam utriusque juris, & experientiam negotiorum, nec sufficiet, solam experientiam habere.*

C Ad-

(*z*) Secundùm Rotam novam 145. n. 2. in fin. & antiquam 247. Et Felin. in cap. *Sufficiatus*, n. 15. de *Rescript.* Et Vanium in Tract. de Nullitate sententiæ ex defectu mandati, n. 116. & Specul. tit. de *Procurat.* §. *Ration. igitur*, n. 18. & 19. & probat leg. 16. Styl.

(*a*) Secundùm Bartol. per text. ibi, in leg. *Qui proprio*, §. *Item quæritur*, ff. de *Procurat.*

(*b*) Ut in leg. *Invitus*, C. de *Procurat.* Et tenet Bartol. ubi supr. Et Navarr. in Rubric. Extra de *Judic.* n. 5.

(*c*) Secundùm Rotam Antiq. 1. sub tit. de *Juram. calum.* & eod. tit. in Novis. decis. 1. gloss. in Authent. *Principales*, verb. *Migraverit*, Cod. de *Jur. jurand. propter calum. dant.* gloss. cap. 2. §. 1. verb. *Ab ipsis*, de *Juram. calum.* in 6. Angel. §. *Nunc admonend.* col. 1. n. 6. Instit. de *Pœna temerè litig.* Et Belam. in cap. *Cum in causa*, n. 4. de *Juram. calum.*

(*d*) Ut probat text. in leg. *Si quis procuratiun.* Cod. de *Decur.* lib. 10. & in §. fin. Instit. de *Except.*

(*e*) Secundùm gloss. leg. *Generali*, Cod. de *Tabul.* lib. 10. Et tradit Bart. in leg. 1. Cod. de *Prim.* lib. 12. Bald. in leg. *Senatores*, lect. 1. ff. de *Senator.* Jas. in Rubric. Cod. de *Procurat.* Et Tiraq. in Tract. de Nobilit. cap. 29. n. 13.

(*f*) In Consilt. Reg. Gall. Tract. de Sentent. exec. gloss. 14. n. 5. pag. 422. Et Boer. in quæst. 225.

(*g*) Juxta text. in leg. *Neque*, Cod. de *Dignit.* lib. 12.

(*h*) Ut cap. 1. 3. quæst. 7. not. gloss. 2. in cap. *Cùm deputati*, de *Jud.* Et ibi Panorm. n. 6. Et latius in cap. *Imperat.* n. 9. de *Juram. calum.* ubi aliter distinguit.

(*i*) In sua Prati Causarum Civil. cap. 5. n. 19.

(***) (*j*) Et vide Cavale. in decis. 41. n. 3. cum seq. ubi late agit de Officio Procuratoris, & Tabellionis.

(*k*) Cap. 19. n. 7.

(*l*) In cap. *Cùm deputati*, n. 6. de *Jud.*

10 *Advocatus qui absque juris peritia, & negotiorum experientia officio se ingerit, mortaliter peccat.*

11 *Advocatum per spatium quinquennii operam juris prudentiæ dedisse, necesse est.*

12 *Ad Advocationis officium admittendus debet esse hodie graduatus in Jure Canonico, vel Civili.*

13 *Gradus Baccallaureatus per quinquennium, & aliud brevius spatium in nonnullis Universitatibus acquiritur.*

14 *Lex Regia Recopilationis solummodo requirit, ut quis possit esse Advocatus, quod graduatus sit in Jure Pontificio, vel Cæsareo.*

15 *Advocatus non debet esse, qui prius non fuerit examinatus, & approbatus à Præside, & ab Auditoribus Regiis in suis Audientiis, vel à Judicibus Tribunalium Inferiorum, positusque in matricula Advocatorum.*

16 *Advocatus in principio sui officii, & quolibet anno juramentum præstare debet, quod bene exercebit suum officium.*

17 *In Tribunalibus Inferioribus de consuetudine non observatur, quòd Advocatus examinetur, & juramentum præstet.*

18 *Advocatus summè curare debet in exordio litis, quòd sua pars veritatem facti narret, & quòd narrationem facti in scriptis à parte recipiat, & ibi quare id facere debeat.*

19 *Advocatus, relatione facti sibi à parte facta, interrogare debet, an probationes actionis, vel defensionis habeat.*

20 *Victoria causæ ex probationibus pendet.*

21 *Advocatus semper studere debet, ad decisionem, & defensionem suæ causæ.*

22 *Jus Regni Castellæ in decisionibus causarum qualiter observari debeat.*

23 *Causæ in Regno prius decidi debent per Pragmaticas Regias, post promulgationem legum novæ Recopilationis.*

24 *Pragmaticæ ante novam Recopilationem editæ sunt abrogatæ per leges ejusdem Recopilationis.*

25 *Pragmaticis non existentibus, causæ prius decidendæ erunt per leges novæ Recopilationis.*

26 *Lex nedum corrigitur per legem posteriorem tempore, verùm etiam per posteriorem in oráine, quando de die promulgationis non constat.*

27 *Prior pars legis per posteriorem corrigitur.*

28 *Quando dubitatur de tempore promulgationis legis, & de loco situationis ejus, quid sit observandum, remissivè traditur.*

29 *Lex priori loco sita majori æquitate nitens, præferri debet in observatione legi posteriori loco sitæ.*

30 *Causæ in Regno decidendæ erunt per leges Fori, vel Styli, deficientibus Pragmaticis, & legibus Recopilationis, dummodo leges Fori, & Styli ratione nitantur, & in usu, & observantia sint.*

31 *Alleganti pro se legem Fori, vel Styli incumbit onus probandi illam Legem in usu esse.*

32 *Praxis, & forma articulandi, & probandi leges Styli in usu esse, traditur remissivè.*

33 *Stylus, & Forus quid significent, & in quo differant, traditur remissivè.*

34 *Foro legum generali derogatur per municipale.*

35 *Leges Partitarum in decidendis causis sunt observandæ in defectum pragmaticarum, legum Recopilationis, & Fori, vel Styli.*

36 *Deficiente Jure Regio, recurrendum erit ad jus Canonicum, & non ad Civile in causis decidendis: & in Foro Ecclesiastico deficiente Jure Canonico, ad jus Regium erit recurrendum.*

37 *Advocatus postquam exactè intellexerit, suum clientulum justam causam habere, illam tuendam suscipiat.*

38 *Advocatus nunquam debet clientulo victoriam causæ repromittere.*

39 *Advocatus nullo modo suscipere debet injustam causam protegendam, alioquin si sciens susceperit, mortaliter peccat, & ad restitutionem damni adversarii, & resartionem expensarum sui clientuli tenetur.*

40 *Advocatus, qui à principio litis intellexit, suum clientulum justam causam habere, si ex post facto iniquam esse cognoverit, statim deserere debet, caute tamen absque periculo sui clientuli: aliàs ad damnum, & expensas tenetur, etiam si suus clientulus instet, ut ejus causam injustam defendat.*

41 *Advocatus tuta conscientia non potest consulere suo clientulo, quòd cum adversario paciscatur, quando intelligit causam clientuli iniquam esse.*

42 *Advocatus an in causa dubia patrocinari possit, remissivè.*

43 *Advocatus ad damni resartionem tenetur adversario, quando per cavillationem, vel aliam fraudem justam causam abstulit eidem, vel aliud gravamen intulit: & de Jure Regio arbitrio Judicis est suspendendus ab officio.*

44 *Advocatus propter negligentiam, vel imperitiam amittens causam justam sui clientuli, mortaliter peccat, & ad interesse suo clientulo tenetur cum duplo, quando jactabat se peritum, cum non esset, & clientulus imperitiam ejus ignorabat: si verò eam sciret ex solo dolo, & lata culpa teneretur.*

45 *Advocatus causam sui clientuli summa fidelitate defendere debet.*

46 *Advocatus jura, & arcana sui clientuli revelans parti adversæ, ad quid teneatur, docetur.*

47 *Advocatus non debet favere parti adversæ, etiam in secunda Instantia.*

48 *Advocatus in stipendio, & mercede debet esse æquus, & honestus: nam licèt possit vendere justum patrocinium, non tamen plus debito exigere debet.*

49 *Advocatus, etiamsi absque revolutione librorum patrocinium præstet, illud vendere potest.*

50 *Advocatus pro modo litis, & laboris, & fori consuetudine mercedem exigere debet, alioquin plus debito exigens mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur.*

51 *Advocatus tuta conscientia percipere potest gratis oblatum ultra salarium à lege taxatum, quod an hodie verum sit, stante lege Regia, declarat Auctor.*

52 L. 19. *tit.* 16. *lib.* 2. *Recopil. prohibens Advocatis, ultra salarium à lege taxatum aliquid etiam ultrò oblatum percipere, novè declaratur, quando tempore ministerii illud datum esset.*

53 *Advocatus, finito ministerio, sponte datum ultra salarium taxatum recipere potest.*

54 *Circunstantia temporis facit præsumi aliquid datum gratis esse, vel in fraudem prohibitionis simulatè.*

55 *Prohibitus dare, vel accipere aliquid pro aliqua re non censetur prohibitus dare, seu gratis oblatum suscipere, quia cessant verba, & mens prohibitionis.*

56 *Circunstantia temporis, & quantitatis muneris dati, vel qualitatis personarum arguit, spontè oblatum simulatè conceptum esse in fraudem prohibitionis.*

57 *Interpretatio vera, cap.* Si quis objecerit 1. *quæst.* 3.

58 *Interpretatio text. in cap. fin.* 1. *q.* 3.

59 *Interpretatio text. cap.* 1. de Simon. *cap.* Statutum, §. Insuper, *de* Rescript. *in* 6. *cap.* Statuentes, *de* Censibus, *in* 6. *Decreti Concil. Trident. sess.* 21. *de Reform. cap.* 1.

60 *Levitas muneris dati suadet potius ex amicitia, & benevolentia, quàm pro ministerio gratis datum esse.*

61 *Circunstantiæ temporis, personarum, & quantitatis muneris dati considerari debent ad judicandum, an gratis oblatum sit, an simulatè in fraudem prohibitionis.*

62 *Intellectus l.* 8. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopil. & l.* 5. *tit.* 9. *lib.* 3. *Recopil. & l.* 1. *tit.* 27. *cap.* De los Derechos, *versic.* Y mandamos, que los dichos Escribanos, *lib.* 4. *Recopil.*

63 *Advocatus olim cum clientulo non poterat pacisci de quota litis pro mercede sui laboris:* hodie *verò vigesimam partem percipere potest in Consilio Supremo Regio, & in Audientiis Regiis, dummodo non excedat summam triginta mille marapetinorum, & in Tribunalibus Inferioribus non debet excedere medietatem illius summæ.*

64 *Advocatus non potest aliquid percipere nomine palmarum, & victoriæ.*

65 *Advocatus tenetur præstare gratis patrocinium pauperibus, ubi stipendio publico non est constitutus Advocatus ad causas pauperum.*

66 *Advocatus in libellis non debet citare jura, & leges, sed solummodò narrare factum cum rationibus.*

67 *Advocatus non debet patrocinari contra aliquam legem expressam hujus Regni.*

68 *Advocatus inquirere debet à Tabellionibus, Procuratoribus, & à variis expertis de stylo Audientiæ in qua patrocinatur.*

QUINTA ANNOTATIO.

DE ADVOCATO.

1. ADvocati in jure dicuntur postulantes, (a) 2. postulare enim nihil aliud est, quam *jus alicujus, & legitimam causam expressis demonstrationibus ostendere, firmis rationibus comprobare, statutis, & legibus in Judicio tueri, atque defendere:* quod omne proprium Advocatorum est, uti constat ex definitione Jurisconsulti, (b) 3. quorum Officium laudabile est, (c) & qui dignè hoc munere fungi velit sequentia observare debet.

4. Primò ut bonis moribus præditus sit, ideoque debet esse modestus in sermone, juxta illud Eccles. 28. *Aureum, & argentum tuum confla, & verbis tuis fac stateram, & ori tuo frænos rectos,* &c. 5. alioquin Advo-

(a) Juxta text. in leg. 1. §. *Postul. ff. de Post.*
(b) In leg. 1. §. *Postulare, ff. de Postul.*
(c) Juxta text. in leg. *Laudabile, Cod. de Advoc. diver. Jud.* & in cap. *Quia Episcopus* 5. quæst. 3. Tradit Cagnol. in Repet. leg. 2. ff. de Orig. jur. n. 11.

cato verboso, & procaciter loquenti imponi potest pœna suspensionis ab officio. (a) 6. Veracissimusque debet esse, tam in verbis, quàm in scriptis, nec falsas leges, aut correctas allegare debet, quia incideret in pœnam falsi. (c) 7. Et ob defectum bonitatis plures arcentur ab officio advocationis, ut puta Infideles, Hæretici, Excommunicati, Infames, Procuratores, & alii, (f) 8. Pari modo ob defectum naturalem, vel corporalem ab hujusmodi munere prohibentur, nempè fœminæ, minores 17. annorum, cæci, & alii. (g)

9 Secundò observet etiam Advocatus, quod priusquam ad exercitium advocationis accedat, habeat peritiam utriusque juris, & experientiam negotiorum, idque verisimilibus conjecturis cognoscat, nam non sufficit experientiam causarum habere, (h) 10. alias enim si absque ulla jurisperitia, & negotiorum experientia se ingerat officio advocationis, à mortali culpa immunis non erit, ut eleganter docet Soto: (i) 11. quocirca spatio quinque annorum debet operam dare Jurisprudentiæ, (j) 12. & ita *hodie* debet esse graduatus in Jure Canonico, vel Civili. (k) 13. Unde cùm gradus Baccallaureatus per quinquennium in hac Universitate Salmantina, & per aliud brevius tempus in nonnullis aliis acquiratur, non requiritur in Advocato studium decem annorum, prout requirebat Pragmatica 58. fol. 64. Regum Catholicorum: 14. quia *hodie* prædicta leg. 1. Recopil. solummodo requirit, Advocatum graduatum esse. Nec obstat dict. Pragmat. 58. nam jam cum aliis ante Recopilationem conditis est abrogata, ut constat ex Pragmatica posita in initio Recopilationis. 15. Quinimo Advocatus debet esse examinatus, & approbatus à Præside, & ab Auditoribus Regiis, vel à Judicibus Inferiorum Tribunalium oponique debet in matricula Advocatorum: aliter enim non poterit munus exercere; (l) 16. debetque in principio sui officii, & quolibet anno juramentum præstare, de bene exercendo suum officium, (m) 17. Sed licet hoc de jure verum sit, tamen de consuetudine, apud Tribunalia Inferiora, hodie Advocatus, nec examinatur, nec juramentum præstat.

18. Tertio observet deinde Advocatus, quod in exordio litis curet, quod sua pars facti veritatem narret, cùm ex facto jus oriatur, (n) relationemque facti in scriptis recipiat subscriptam manu propria clientuli, ne postmodum clientulus dicat, causam amissam fuisse culpa sui Advocati: quia non allegavit juxta narrationem facti, (o) 19. Qua relatione sic suscepta, debet interrogare suum clientulum, an probationes suæ actionis, vel defensionis habeat, 20. ex quibus victoria causæ pendet, (p) deficiente enim probatione, & ipsum jus corruit, (q) 21. & si clientulus asseveraverit, suæ intentionis probationes habere, tunc Advocatus semper operam juri dabit in revolvendis libris, & allegationibus prælegendis ad decisionem, & defensionem causæ sui clientuli, (r) 22. Et circa observantiam juris hujus Regni, Advocatus considerabit sequentia; 23. primo quod causæ debent prius decidi per Regias Constitutiones, quæ vulgo *Pragmaticas* dicuntur post novam Recopilationem conditas: nam cum sint noviores, præponuntur. (s) 24. Pragmaticæ enim ante prædictam

(a) Secundùm gloss. in leg. *Ex ea*, ff. de *Postul.* Commendatam à pluribus relatis per Rebuff. in Repet. leg. unic. n. 3. Cod. de *Sentent.* Quæ pro eo, quod interest facit, leg. 7. & 12. tit. 6. part. 3.

(c) Juxta leg. fin. ff. *Ad leg. Cornel.* de *Falsf.* & leg. 2. §. *Hunc igitur*, Cod. de *Justinian.* Cod. *Confirm.* Not. Bartol. leg. *Omnes populi*, num. 68. de *Just. & jur.* leg. 1. tit. 7. part. 7.

(f) De quibus in leg. 1. cum suis §§. ff. de *Postul.* & in leg. 5. tit. 6. part. 3.

(g) De quibus in dict. leg. 1. ff. de *Postul.* & in leg. 15. & 30. tit. 16. lib. 2. Recop. & leg. 7. tit. 25. lib. 4. Recop. Tradit Damhoud. in sua Praxi, cap. 96.

(h) Secundùm Bart. in leg. 1. §. *Postul.* ff. de *Postul.* Quem sequitur Montalv. in Repertor. Legum Regni, verb. *Advoc.* etiam gloss. in dict. §. *Postul.* verb. *Exponere contrarium velit.*

(i) Lib. 5. de *Just. & jur.* quæst. 8. art. 2. in fin. Et Navarr. in Manual. Hispano, & Latino, cap. 25. num. 28. verfic. 1.

(j) Ex text. in Proœm. Digestor. §. *Duob.* & in leg. *Juvenus*, §. *Ne de cætero*, & ibi gloss. verb. *Per statut.* Cod. de *Advoc. divers. Jud.* gloss. in leg. 1. §. *Advocat.* verb. *Quoquo*, ff. de *Variis, & extraordinar. cognit.* Bartol. in 1. Constitutione Codicis, col. 1. & omnes Doct. in leg. 2. Taur.

(k) Juxta text. in leg. 1. tit. 16. lib. 2. Recop.

(l) Juxta text. in leg. 1. tit. 16. lib. 2. Recop. Et antea de jure communi erat decisum in leg. *Nemini licere*, Cod. de *Advocatis diversor. Judic.* cui convenit. leg. 13. tit. 6. part. 3.

(m) Juxta text. in leg. 2. tit. 16. lib. 2. Recop.

(n) Ut in leg. *Si ex plagiis*, §. *In clivo*. ff. *Ad leg. Aquil.* leg. 4. tit. 16. lib. 2. Recop.

(o) Ita disponit l. 14. tit. 16. lib. 2. Recop.

(p) Juxta text. in leg. *Duo sunt Titii*, ff. de *Testam. tutel.*

(q) Ut in cap. *Plerunque* 2. quæst. 7.

(r) Ex mente gloss. in cap. *Non licet* 11. quæst. 3. & in leg. 3. tit. 16. lib. 2. Recop. ibi: *Y estudiando el Derecho*, &c. Juxta ordinem præscriptum in leg. 1. Tauri, quæ habetur in leg. 3. tit. 1. lib. 2. Recop. & in Pragmatica posita in initio Recopilat.

(s) Juxta text. in leg. *Non est novum*, ff. de *Legib.* Et ibi Bart. & Bald. Jaff. in leg. *Pulla novissim.* n. 3. Cod. de *Pact.* & gloss. recepta per Doct. in cap. 1. verb. *Juram.* de *Constit.* text. in cap. 1. de *Cognat. Spirit.* Gregor. Lup. in leg. 7. tit. 3. part. 1. & facit leg. 3. tit. 1. lib. 2. Recop. ibi: *Y las de los Reyes, que de Nos vinieren*, &c.

tam Recopilationem conditæ jam sunt abrogatæ per eamdem, ut constat ex Pragmatica posita in principio Recopil. 25. Si verò nulla Pragmatica condita sit post prædictam Recopilationem, tunc causæ decidi debent per leges illius Recopilationis, ut dispositum est in dict. Pragmatica posita in initio *Recopil.* & in leg. 3. tit. 1. lib. 2. *Recopil.* 26. Circa quod Advocatus consideret, legem nedum corrigi per posteriorem tempore, ut diximus, verum etiam per posteriorem in ordine illius libri Recopilationis, si de die prolationis non apparuerit. (t) 27. Consideret etiam Advocatus, priorem partem legis per posteriorem corrigi. (u) 28. Et si forsan aliquando dubitaretur de loco, & tempore, tunc erit observandum quod resolvit Albericus. (x) 29. Quod autem de posteriori loco dictum est, obtinebit, nisi lex priori loco sita majori æquitate nitatur. (y)

30. Cæterum, si nec Pragmaticis, nec legibus Recopilationis negotium decidatur, tunc causa terminanda erit per leges Fori, vel Styli, (z) dummodo leges illæ irrationabiles, vel juri hujus Regni contrariæ non sint, & in usu, & observantia, constet, eas leges esse in casibus in Judicio agitatis, (a) 31. & alleganti pro se legem Fori incumbit onus probandi, talem legem esse in usu receptam, secundum Rodericum Suarez in Proœmio Fori, (b) 32. & ita in praxi observari testatur Suarez, ubi suprà, quo in loco ponit modum, & formam articulandi, & probandi legem illa Fori esse in usu: & ibi limitat duobus modis hanc resolutionem. Idemque observandum esse circa leges Styli resolvit Rodericus Suarez. (c) 33. Et quid significent Forus, & Stylus, & qualiter inter se differant, explicant Bartolus, (d) Gregorius Lupus, (e) & Glossa. (f) 34. Advertendum tamen erit, Foro Generali derogari per Municipale. (g)

35. Et si Advocatus non invenerit negotium decisum prædictis juribus, ut suprà dictum est, tunc recurrere debebit ad leges Partitarum, quæ observandæ erunt in defectum supradictorum jurium, juxta text. in leg. 3. tit. 1. lib. 2. Recopil. & in dict. Pragmatica sita in principio Recopilationis. 36. Deficiente autem Jure Regio, recurrendum erit ad Jus Canonicum, & non ad Jus Civile: & è converso in Foro Ecclesiastico, deficiente Jure Canonico, recurrendum erit ad Jus Regni, ut elegantèr resolvit Palacius Rubius. (h) 37. Si verò negotium sit extraordinarium, Advocatus requirat in Repertoriis Doctorum, ante omnia attendendo ad ea, quæ pronuntur in princ. tit. 2. Part. 3. & demum, si exactè cognoverit, suum clientulum justam causam fovere, tunc Advocatus observet, ut illam tuendam suscipiat: 38. caveat tamen, ne ei repromittat victoriam causæ. (i) 39. Alioquin si intellexerit causam sui clientuli iniquam, & à jure, & ratione remotam, & alienam esse, nullo modo protegendam suscipiat. (j) Qui verò sciens, & prudens injustam causam defendit, mortaliter peccat, & ad restitutione damni, quod passus fuerit adversarius, & restitutionem expensarum, quas suus clientulus fecerit, tenetur: quia qui ad malum cooperatur ejusdem est iniquitas, atque ipse, qui facit, juxta illud Pauli ad Roman. 1. *Digni sunt morte, non solùm qui faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt*, & cum illud peccatum

(t) Secundùm ea, quæ docet Cynus receptus à Bartol. & Doct. in leg. 2. Cod. de *Testam. tutel.* Angel. in leg. *In civile*, ff. de *Legib.* Alex. & Imol. in leg. *Similes*, ff. *Ad leg. Falcid.* Bartol. n. 35. & Salomon. n. 58. in leg. *Omnes populi*, ff. de *Justit. & jur.* per text. in leg. *Si certarum*, §. fin. ff. de *Milit. Testam.* & in leg. *Conficiuntur*, §. *Si miles*, ff. de *Jur. Codicil.*

(u) Secundùm gloss. in leg. *Si tibi*, ff. *Si cert. petat.* Quam sequuntur Jaff. & Dec. ibi, & Bart. in leg. *Fides*, ff. *De posit.* Et Marius Salomon. ubi supr. Bald. in leg. *Non est novum*, Cod. de *Legib.* & est text. in leg. *In civile*, ff. de *Legib.* Quo fit veram esse gloss. in leg. *Qui filium*, §. *Sabinus*, ff. *Ad Senatusconsul. Trebell.* Cujus meminerunt Jaff. & Angel. in leg. *Si idem*, §. *Una*, ff. de *Jurisd. omn. Judic.* Et Alex. consil. 164. Et communiter omnes in §. *Item pretium*, Instit. de *Empt. & vend.*

(x) In leg. 2. Cod. de *Testam. tutel.* & Salomon. ubi supr.

(y) Secundùm Aret. consil. 163. Quem sequitur Jaff. & Dec. in leg. *Si tibi*, ff. *Si cert. petat.* & Jaff. in leg. *Si idem*, §. *Una*, ff. de *Jurisd. omn. Judic.* Quamvis ibi Dec. fibi contrarius contrarium teneat, quem sequitur Curt. ibi.

(z) Juxta text. in leg. 3. tit. 1. lib. 2. Recop.

(a) Ut disponitur in dict. leg. 3.

(b) In princip. Oroscc. in leg. de *Quib.* ff. de *Legib.* Zasium consil. 5. n. 109. lib. 1. Gregor. Lup. in leg. 7. tit. 2. part. 1. Avil. in cap. *Prætor.* cap. 19.

(c) In leg. 6. tit. *De las ganancias*, lib. 3. For. in verfic. *Ulter quæro*, prope finem.

(d) Num. 10. Oroscc. num. 33. in dict. leg. de *Quib.* ff. de *Legib.* Rochus de Curte in Rubric. de *Consuet.* à num. 24.

(e) In leg. 7. tit. 3. part. 1. verb. *Fuero.*

(f) In leg. 1. tit. 1. lib. 1. For.

(g) Ut notatur in cap. 1. de *Const.* in 6.

(h) In leg. 1. Taur. n. 9. & ibi Doct. del Castill. Villad. in repet. cap. *Constit.* de *In integr. restit.* Cifuent. in leg. 3. Taur. n. 3. Bernard. Diaz in Pract. Crimin. cap. 60. Et Avil. in cap. *Prætor.* cap. 19. & Caputius in singul. 69. per leg. fin. Cod. de *Testib.* Et Didac. Perez in quæst. 3. Proœmial. Ordinam.

(i) Ut docet Specul. tit. de *Advocat.* verfic. *Nunc tractemus*, n. 9. & est text. in leg. fin. tit. 6. part. 3.

(j) Juxta text. in leg. 13. tit. 6. part. 3. & in leg. 2. & leg. 22. tit. 16. lib. 2. Recop.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

tum sit contra justitiam, nempè in nocumentum alterius partis, ad restitutionem obligatur: nam qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. (k) 40. Quinimò si à principio crediderit, causam justam esse, & ex post facto cognoverit iniquam esse, statim debet illam deserere; cautè tamen, absque periculo sui clientuli, aliàs ad damnum resarciendum adversario teneretur, & ad expensas suo clientulo. (l) Quod procedit, etiam si suus clientulus instet, ut ejus causam injustam foveat, quia facit contra suam conscientiam. (m) 41. Imò Advocatus tuta conscientia non poterit consulere suo clientulo, ut faciat pactum, vel transactionem cum adversario, dando ei modum, ut aliquid habeat, si intellexerit, causam clientuli injustam esse. (n) 42. Et an in causa dubia Advocatus possit patrocinari, latè disputat Burgos de Paz, (o) & Soto. (p) 43. Pari modo Advocatus tenetur resarcire damnum adversario, si per cavillationem abstulerit justam causam, vel gravaverit eum, petendo dilationem superfluam, vel allegando falsum, vel faciendo cavillosam positionem, aut instruendo fallsum testem, vel consulendo clientulo, ut veritatem neget, (q) & ultra pœnas impositas à jure communi, de *Jure Regio* tunc Advocatus erit suspendendus ab officio arbitrio Judicis. (r) 44. Insuper si propter suam negligentiam, vel imperitiam causa justa sui clientuli fuerit amissa, Advocatus tenebitur ad interesse suo clientulo, & mortaliter peccabit, (s) imò hoc casu cum duplo debet damnum, & interesse resarcire suo clientulo. (t) Quod est verum, quando Advocatus jactabat se peritum, cum non esset, & clientulus ignorabat ejus imperitiam: secus tamen esset, si clientulus eam cognoscebat, nam in hoc casu Advocatus non teneretur, nisi ex dolo, & lata culpa. (u)

45. Quartò observet insuper Advocatus, ut summa fidelitate clientuli causam defendat, (x) 46. alioquin si jura, & arcana sui clientuli revelaverit parti adversæ, mortaliter peccabit, & ad resartionem damni tenebitur, (y) & incidit in pœnam falsi, (z) & appellatur *Proditor*, & efficitur infamis, debetque puniri arbitrio Judicis, (a) quinimò ipso jure privatur officio, & si de facto exercuerit, erit puniendus amissione dimidietatis bonorum Fisco applicandæ, sive ex tali revelatione damnum suo clientulo inde sequatur, sive non. (b) Nec debet utrique parti favere, aut cum adversario colludere, quia *Prævaricator* diceretur, (c) 47. imò neque in secunda Instantia poterit Advocatus alteri parti favere in eodem negotio, (d) & Advocatus, qui semel suscepit protegendam causam, non poterit illam deserere, & derelinquere.

48. Quintò observet prætereà Advocatus, ut in stipendio, & mercede pro labore, sit æquus, & honestus: nam licèt possit vendere justum patrocinium, (e) etiam si absque revolutione librorum præstet illud; (f) 50. tamen non debet plus debito exigere à clientulis, sed pro modo litis, fori consuetudine, & laboris: alioquin plus exigendo, mortaliter peccaret, & ad restitutionem teneretur ex S. Thoma 2.

(k) Ut in cap. fin. de *Injuriis*, & firmat Anton. de Butrio in cap. *Brev.* de *Jur. jur.* Et August. Beroius in Rubric. de *Appellat.* n. 91. Soto lib. 5. de Just. & jur. quæst. 8. art. 3. Et Navarr. in Manual. cap. 25. in vers. 2. n. 28.

(l) Secundùm Sanct. Thom. in 2. 2. quæst. 71. art. 3. probat leg. 12. tit. 16. lib. 2. Recop.

(m) Ita contra Matth. de Afflict. resolvit Burg. de Paz in Procem. legum Taur. n. 271.

(n) Ita eleganter probat Bartol. Socin. in leg. *Quidam*, n. 11. ff. *Si cert. pet.* Et Caccialup. in Tractat. de Transact. quæst. 20. in fin.

(o) Ubi supr. n. 389.

(p) Lib. 5. de *Just. & jur.* quæst. 8. artic. 3.

(q) Secundùm Host. in cap. *Calumniam*, de *Pœn.* Communiter receptum ex Navarr. in Manual. dict. cap. 25. n. 26.

(r) Per text. in leg. 3. tit. 16. lib. 2. Recop.

(s) Argum. text. in leg. *Idem juris*, §. 1. ff. *Ad leg. Aquil.*

(t) Ut in leg. 6. tit. 16. lib. 2. Recop.

(u) Ex mente Innocent. in cap. *Sicut dignum*, de *Homicid.* Quem sequitur Sylvester in Summa, verb. *Advocatus*, quæst. 24. Et Navarr. in dict. cap. 25. n. 29. ita intelliges text. in dict. leg. 6. tit. 16. lib. 2. Recop.

(x) Juxta text. in cap. *Qui religiosum*, & ibi gloss. verb. *Non omni* 87. distinct. & Gregor. Lup. in Procem. tit. 6. part. 3.

(y) Ut probat gloss. & Jass. in leg. *Si Procurat.* Cod. de *Procurat.* n. 15. & text. in leg. 9. tit. 6. part. 3. Et resolvit Navarr. dict. cap. 25. n. 29.

(z) Juxta text. & ibi Bartol. in leg. *Si quis aliquid* II. §. *Instrument.* ff. de *Pœn.*

(a) Ut in dict. leg. 9. tit. 6. part. 3.

(b) Et ita cessat opinio Cini & Pauli, in leg. 1. Cod. de *Ordin. judic.* Et Gregor. Lup. in dict. leg. 9. verb. *Por el tal engaño*, &c.

(c) Ut in leg. 1. ff. de *Prævaricat.* & in leg. *Athletas*, §. *Prævaricator.* ff. de *Postulan.* & in cap. *Si quem*, versic. *Prævaricator.* 2. quæst. 3. & in leg. fin. tit. 6. part. 3. Quam optimè explicat Avend. in cap. *Prætor.* 1. part. cap. 2. à num. 24.

(d) Secundùm gloss. in leg. fin. ff. de *Postulan.* & ibi Paul. probat leg. 13. tit. 16. lib. 2. Recop.

(e) Ut in cap. *Non licèt* 11. quæst. 3.

(f) Secundùm Joan. Andr. ad Speculat. tit. de *Salar.* addition. 1. Archid. dict. cap. *Non licèt*. Felin. in cap. *Per tuas*, n. 3. de *Simon.* Jass. §. *Sed iste quidem*, n. 113. Instit. de *Act.* Et Dec. in cap. *Cum in cunctis*, in princ. num. 15. de *Elect.* Rejecta gloss. quam intendit salvare Tiraquell. de Nobilitate, cap. 29. n. 32.

2. 2. quæst. 71. (g) Didaco Perez in l. 2. tit. 19. lib. 2. Ordin. (h) ubi cum Abbatæ, Joanne Andrea, Tiraquello, & aliis contra Sotum, & alios resolvit 51. Advocatum tuta conscientia posse percipere sibi sponte oblatum, ultra salarium à lege taxatum; 52. *hodie* tamen opinio Soti verior videtur, & approbatur per leg. 19. tit. 16. lib. 2. Recopil. ubi dispositum est, quòd ultra salarium taxatum, Advocatus non possit aliquid percipere, etiam si ultro sit oblatum, quod tamen intellige verum, quando tempore ministerii, ultra salarium aliquid offerretur, etiam si diceretur, quod gratis datur, quia ex circunstantia temporis præsumeretur illud datum fuisse in fraudem prohibitionis, ac ideò standum erit prohibitioni, ut scilicèt hæc gratuita oblatio prohibita censeatur; (i) 53. cæterum, finito jam ministerio, ultra salarium Advocatus bene poterit oblatum suscipere, 54. quia ex circunstantia temporis præsumitur, quòd illud non datur, nec suscipitur pro illo ministerio: imò censetur omnimoda gratuita datio; 55. prohibitus enim dare, seu accipere aliquid pro aliqua re, non censetur prohibitus dare, seu gratis oblatum suscipere: quia eo casu cessant verba, & mens prohibitionis, nam qui gratis dat ex mera liberalitate, absque ullo respectu commutationis dat, sive oblatum recipit, (j) 56. quod limitatur, nisi ex circunstantiis temporis, seu dati muneris, verosimiliter appareret, gratuitam donationem simulatè conceptam fuisse in fraudem prohibitionis: unde si, finito ministerio, aliquid gratis offeratur, cessat præsumptio simulationis, quod pro illo ministerio detur. (k) 57. Nec huic veræ interpretationi obstat textus in cap. *Si quis objecerit*, 1. quæst. 3. ibi: *Antea, nec postea*, quibus verbis constat, quod prohibitus dare, vel suscipere aliquid pro aliqua re, nec tempore ministerii, nec finito ministerio possit dare, vel suscipere: nam respondeo, quod verbum *Solvat* in illo textu appositum tollit difficultatem, nam significat debitum reddere, ex Ambrosio Calepino in suo Dictionario, verbo *Solvo*, & ita significat textus ille, quòd qui finito ministerio, aliquid solvit pro re spirituali, censetur quod illud solvit, tanquam debitum pro illa re, quod tamen prohibitum est: qui vero gratis dat, finito ministerio, non dicitur debitum solvere: 58. non etiam obstat text. in cap. fin. 1. quæst. 3. ibi: *Ante, vel post*, nam respondeò, quod verbum *Exigatur*, de quo ibi, difficultatem tollit, quia verbum *Exigo* significat rem aliquam jure debitam petere, ex Laurentio Valla: (l) qui verò gratis oblatum recipit in nostra specie, non dicitur rem debitam exigere. 59. Non denique obstat textus in cap. 1. de *Simonia*, ibi: *Omnino dare*, & in cap. *Statutum*, §. *Insuper*, de *Rescript.* lib. 6. & in cap. 1. §. *Procurationes*, & in cap. 2. §. *Statuentes*, de *Censib.* lib. 6. & in Concilio Trident. sess. 21. de Reformat. cap. 1. & quod notat Glossa, (m) quæ jura videntur excludere omnem dationem, etiam gratuitam, & spontaneam: nam respondeo, quod debent intelligi, quando tempore ministerii aliquid offerretur, etiam gratis: nam licet verba dationis sonarent in dationem gratuitam, illa temporis circunstantia arguit ipsam dationem spontaneam simulatè conceptam esse, ad palleandam prohibitionem legis: (n) Nos verò loquimur, quando, finito ministerio, gratis aliquid offertur: nam temporis circunstantia facit cessare suspicionem fraudis. 60. Et idem dicendum erit, quando quantitas muneris oblati suaderet, illam dationem procedere ex amicitia, vel benevolentia, ut munusculum ad essum, aut potum: tunc enim, licèt daretur tempore ministerii, tamen ex levitate muneris suspicio cessat, quod pro illo ministerio datur, (o) 61. circunstantiæ enim temporis, personarum, & quantitatis muneris dati considerandæ sunt, ad inducendam conjecturam, an gratis datum sit, an verò simulatè in fraudem prohibitionis. (p) Ex quibus constat, prædictum intellectum ad textum in dict. leg. 19. tit. 16. lib. 2. Recopil. verum esse, scilicet, quod procedat, quando tempore ministerii aliquid ultra salarium Advocato offeratur: nam tunc illud recipere non poterit, secus tamen, quando post finitum ministerium, vel quando levitas muneris suaderet, quod ex amicitia, aut benevolentia datum esset: nam tunc jure optimo, & tuta conscientia suscipere poterit. Et quod in animæ

(g) Soto lib. 5. de *Just. & jur.* quæst. 8. art. 4. Tiraquel. de Nobil. cap. 29. n. 26. Covarr. in Regula *Peccatum*, 2. part. §. 3. n. 2. de *Regul. jur.* in 6.

(h) Col. 664. versic. *Advocat. prætereà non debet.*

(i) Argum. leg. 1. & toto tit. Cod. *Plus valere quod agitur.*

(j) Argum. leg. 1. ff. de *Donationib.* & in cap. 1. eod. tit.

(k) Argum. text. in cap. *Sicut Episcopum* 1. quæst. 2. & in cap. *Et si quæstiones*, & in cap. *Dilectus* 2. de *Simon.* quæ jura ita accipienda sunt.

(l) Lib. 5. Elegantiarum, cap. 24. & Ambros. Calepin. in suo Dictionario, verb. *Exigo.*

(m) In leg. *Invitus*, §. fin. ff. de *Regul. jur.*

(n) Ita intelligit Ripa in Tract. de Pest. ult. part. tit. de *Remediis præservativis contra pestem*, n. 114.

(o) Argum. text. in dict. cap. *Etsi quæstiones.*

(p) Ut probat text. in dict. cap. *Etsi quæstiones.*

mæ judicio tutus sit, ita quòd ad restitutionem non teneatur, fatetur Covarruvias, (q) asserens in foro exteriori difficile, contrariam opinionem defendi posse. 62. Et juxta prædictam resolutionem erit intelligenda leg. 8. tit. 6. lib. 3. Recopil. & leg. 5. tit. 9. lib. 3. Recopil. prohibens Judicibus, ne aliquid à litigantibus percipiant, & etiam, leg. 1. tit. 27. cap. *De los Derechos en las Causas Criminales*, versic. *Y mandamos, que los dichos Escribanos, &c.* lib. 4. Recopil. prohibens Tabellionibus, ne percipiant aliquid, etiam sponte oblatum ultra taxationem ibi factam: debent enim illa jura intelligi, quando tempore ministerii gratis offerretur, secus tamen, si post finitum ministerium daretur, vel si levitas muneris suaderet, quòd ex benevolentia, & amicitia, & non pro ipso ministerio illud munus datum esset.

63. Advertendum tamen erit, quòd etsi olim Advocatus non posset pacisci de quota litis, (r) *hodie* tamen in Consilio Supremo Regis, & in aliis Audientiis Regis bene potest percipere vigesimam partem litis, dummodo non excedat quantitatem triginta mille marapetinorum, & in aliis Tribunalibus inferioribus dimidietatem dictæ quantitatis, & hoc tam in causis civilibus, quod in criminalibus, (s) 64. non tamen poterit aliquid nomine victoriæ, & palmarum percipere. (t) 65. Et plura de modo percipiendi stipendia ab Advocatis tradita sunt in leg. 7. cum plurib. sequentib. tit. 16. lib. 2. Recopil. & per Didacum Perez. (u) Cæterum Advocatus tenetur gratis præstare patrocinium pauperibus, in locis in quibus non sunt Advocati conducti publico stipendio ad patrocinium pauperum. (x)

66. Sextò observet denique, quod in libellis processus non citet jura, & leges, sed tantum narret factum cum suis rationibus, (y) 67. nec patrocinetur contra legem expressam hujus Regni, (z) 68. summaque diligentia inquirat à Tabellionibus, Procuratoribus, & ab aliis expertis de stylo illius Audientiæ, (a) & Advocatus, qui superiora observaverit, laudabiliter exercebit advocationis officium.

EX ULTIMA ANNOTATIONE.

SUMMARIA.

1 *Definitio Tabellionis.*

2 *Tabellio pluribus aliis nominibus nuncupatur.*

3 *Tabellio servus publicus dicitur.*

4 *Officium Tabellionatus quando sit vile, & quando non, resolvitur.*

5 *Officium Tabellionis deservientis Principi, vel alicui loco sub certo numero deputati, vile non est.*

6 *Officium Tabellionis non est vile, quando ejus nomen transit in speciale nomen majoris officii.*

7 *Tabelliones Regii simpliciter qui populariter* Reales *dicuntur, viles sunt.*

8 *Infamis infamia juris, vel facti non potest creari Tabellio ad deserviendum Principi.*

9 *Nullus infamia notatus creandus est Tabellio, quia quilibet debet esse optimæ existimationis & famæ.*

10 *Tabellio creandus debet esse Christianus, & non Judæus, vel Agarenus, debetque esse vicinus illius loci, in quo officio fungi debet.*

11 *Tabellio creandus debet esse laicus, & non in Sacris Ordinibus constitutus.*

12 *Tabellio impubes creari non debet, & de jure Regio debet esse major viginti quinque annis.*

13 *Solus Princeps, vel alius de speciali mandato Principis creare potest Tabelliones.*

14 *Duces, Comites, Marchiones, Episcopi, & similes an possint creare Tabelliones? tractatur, & Gregorius Lupus, & Avendanius componuntur.*

15 *Jure Regio novissimo nemo potest conficere, tamquam Tabellio, acta judicialia, & extrajudicialia, nisi prius creatus fuerit Regius Tabellio, vel saltem præhabito prævio examine Consilii Regii.*

16 *Tabellionum creatio ex consuetudine introduci potest immemoriali, quoad proprietatem, & quadragenaria, quoad possessionem.*

17 *In Tabellionum creatione quæ intervenire debeant, traditur.*

Ubi

(q) In cap. *Quamvis pact.* 2. part. §. 3. n. 6. de *Pact.* in 6.

(r) Juxta text. in leg. *Si quis*, Cod. de *Postul.* & in l. 14. tit. 6. part. 3.

(s) Juxta text. in l. 18. cum duabus sequentibus, tit. 16. lib. 2. Recop.

(t) Ut in leg. 19. tit. 16. lib. 2. Recop. (* Et ad hanc resolutionem redigi debet resolutio Cavalcani in decis. 42. à num. 43.

(u) In leg. 2. tit. 19. lib. 2. Ordin. versic. 14. *Versatur.*

(x) Juxta text. in leg. 16. tit. 16. lib. 2. Recop. Et resolvit Soto lib. 5. de Just. & jur. quæst. 8. art. 1. Et Covarr. in Pract. Quæst. cap. 6. n. 4. Et Didac. Perez in l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordinam. versic. 6. dubitatur, & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 369. n. 3.

(y) Juxta text. in leg. 4. tit. 16. lib. 2. Recop.

(z) Juxta text. in leg. 16. tit. 16. lib. 2. Recop.

(a) Argum. text. in leg. 3. §. *Testes*, versf. *Quoad Testes*, ff. de *Testib.* Et ibi Bart. & Doctor. Bald. & Alexand. in leg. 1. Cod. *Ut quæ desunt advocat.* Vantius in Rubric. de *Nullitat. ex defectu Processus*, n. 86. pag. 314.

18 *Ubi certus numerus Tabellionum deputatus fuerit, nulla fides Tabellionibus simpliciter Regiis adhibenda est, nec ipsi poterunt ibi fungi suo munere, nisi tempore pestis.*

19 *Tabelliones omnia acta, & instrumenta ad partis rogitum, & requisitionem conscribere tenentur, & per Judicem ad id inviti compelluntur.*

20 *Tabellio non obtemperans mandato Superioris circa ejus officium, privari poterit, nisi nimis occupatus esset in aliis instrumentis conscribendis.*

21 *Tabellio non compellitur gratis servire, nisi rogatus fuerit à paupere, Ecclesia, vel Civitate.*

22 *Tabellio pro suo labore exigere potest mercedem consuetudine, vel lege taxatam.*

23 *Merces Tabellionibus jure hujus Regni taxata est novissimè per Regiam Pragmaticam.*

24 *Tabellio ultra mercedem Jure Regio taxatam, non potest aliquid percipere, etiam sponte oblatum: & qualiter intelligi debet, traditur remissivè.*

25 *Tabellio in fine instrumenti apponere debet mercedem receptam, vel si gratis ministerium præstavit, illud dicere debet.*

26 *Tabellio an teneatur apponere in instrumentis nomina contrahentium, Causam, annum, mensem, diem, & quot testes, explicatur.*

27 *Tabellio in actis judicialibus testes apponere non debet, nisi ex stylo illius Audientiæ soleant apponi, & quid in actis, quæ extrinsecus apud acta judicialia celebrantur fieri debeat, declaratur.*

28 *Tabelliones tenentur Registrum, & Protocolum actorum judicialium, & extrajudicialium secum retinere, nec partibus debent exhibere, nisi ex Judicis præcepto.*

29 *Tabellio Protocolum partibus concedens, mortaliter peccat, & perjurium incurrit.*

30 *Tabellio potest committere confectionem Protocoli alteri non Tabellioni, dummodo ipse præsens sit rei gestæ, & se subscribat, & proprio signo signet: & idem erit quoad traductionem, dummodo trasumptum cum Protocolo conferat.*

31 *Instrumentum qualiter traduci debeat ex Protocolo Tabellionis mortui, traditur remissivè.*

32 *Tabellio tenetur partibus, & testibus recitare instrumentum à se confectum.*

33 *Testi asserenti aliter se deposuisse, quam à Tabellione fuit scriptum, in Causis Civilibus non est adhibenda fides, in Criminalibus fides Tabellionis vacillat.*

34 *Tabellioni potius, quàm testi credendum esse, apud Hispanos obtentum est, nisi testis probare possit duobus testibus de Jure Civile, vel quatuor de Jure Regio ejus assertionem.*

35 *Instrumentum quodlibet publicum quatuor testibus improbari potest.*

36 *Tabellioni testanti, & fidem facienti de commissione receptionis testium sibi facta, credendum non est, ac ideò talis commissio coram alio Tabellione scribenda erit, quamvis de consuetudine oppositum observetur.*

37 *Tabellio ultra ea quæ tempore suæ creationis juravit, debet à pluribus aliis abstinere, de quibus remissivè.*

38 *Lis tractari non debet coram Tabellione fratre, vel patrueli actoris.*

39 *Tabellio præcavere debet, ne instrumentum falsum conscribat.*

40 *Signans aliquod instrumentum, tanquam Tabellio, cum tamen non esset, vel jam quod aliquando fuisset, privatus tamen esset, pœna mortis est afficiendus.*

41 *Exercens officium Tabellionatus quæsitum contra formam traditam à lege Regia, tanquam falsarius pœna mortis erit afficiendus, nec unquam Tabellio reputari debet.*

42 *Tabellio tanquam suspectus recusari potest, non tamen removetur in totum, sed datur sibi adjunctus, quamvis de jure communi in totum removeretur.*

43 *Tabellio absque causæ expressione, solo juramento calumniæ à recusatore præstito, recusari potest.*

44 *Actus gestus per Tabellionem recusatum absque adjuncto, est nullus.*

45 *Tabelliones pollere debent jurisperitia, & quales debeant esse, explicatur, & ob quam rationem.*

ULTIMA ANNOTATIO.

DE TABELLIONE.

1. *Tabellio est persona publica, habens officium scribendi instrumenta super contractibus, actis, & aliis rebus, ad fidem faciendam super eisdem.* (a) 2. Qui etiam aliis nominibus nuncupatur, (b) quibus promiscue utimur. (c) 3. Qui etiam servus publi-

D cus

(a) Ut colligitur ex Auth. de *Tabellio*, Collat. 4. & ex principio tit. 19. Part. 3. & ex leg. 1. tit. 8. lib. 1. Fori.

(b) Ut constat ex leg. *Præcipimus*, & in leg. *In offerendis*, Cod. de *Appellation.* & ex Rub. & Nig. Cod. de *Tabul.* lib. 10. & leg. *Si librarios*, ff. de *Reg. jur.* & leg. *Scribarios*, Cod. de *Testam. milit.* & ubique gloss. & Doct.

(c) Secundùm Plateam in Rubric. de *Tabularis*, lib. 10. in fin. Sebast. Brant. in expositione titulorum, tit. de *Tabularis*, lib. 10.

cus dicitur. (d)

4. Quo fit, quòd cùm Tabellio servus publicus appelletur, cum servire omnibus teneatur, ejus officium vile sit, ut tradunt Glossa, Bartolus, & Platea. (e) Tametsi oppositam sententiam teneat Covarruvias in Practicis Quæstionibus, (f) & novissimè Petrus Raccha, (g) contendat, officium cujuslibet Notariatus nobile esse, nec jura in contrarium adducta aliud probare: quibus non suffragatur text. in leg. 1. Cod. de *Mandatis Principum*, dum probat Notarios, seu Tabelliones obtinere dignitatem. (h) Nam respondeo, præ dicta jura intelligenda esse de Notariis Principum. (i) 5. De *Jure* autem *Regio* Officium Tabellionis, tam deservientis Principi, quàm & Tabellionis deputati cuicunque Civitati, vel Loco sub certo numero, vile non est. (j) 6. Nec etiam est vile, quando nomen Tabellionis transiit in speciale nomen majoris officii. (k) 7. Cæteri verò Tabelliones, prout sunt simpliciter Tabelliones Regii, quos vulgo *Escribanos Reales* appellamus, non obtinent dignitatem, neque habent officium honorificum, etiam de *Jure Regio*, (l) quorum facultas conficiendi instrumenta limitata est per text. in leg. 1. tit. 25. lib. 4. Recopil. Nec eorum officium est æstimabile, cum sit personalissimum cohærens personæ, nec in eo cadat venditio. (m)

8. Ex quibus consequitur, non posse creari Tabelliones, seu Notarios Principibus deservientes eos, qui aliquam juris, vel facti infamiam patiuntur, cum portæ dignitatum eis non pateant. (n) Quod verum est, in quibuscunque Tabellionibus creandis, & dignitates non habentibus: 9. nam omnes optimæ existimationis, & famæ, & non infames creandi sunt, ut optimè resolvit Covarruvias. (o) 10. Debentque Tabelliones creari Christiani, & non Judæi, aut Agareni: debentque esse Vicini illius Loci, in quo fungi debet officio Tabellionatus: & debent esse liberi, & non servi, habereque alia requisita congesta à leg. 2. tit. 19. Part. 3. & leg. 5. tit. 2. lib. 7. Recopil. Ubi disponitur, 11. quòd debent esse laici, & non in Sacris Ordinibus constituti, (p) 12. Item Tabellio non debet creari impubes, (q) 12. & de *Jure Regio* ætas Tabellionis debet esse vigintiquinque annorum completorum, ut probatur in l. 30. tit. 25. lib. 4. Recopil.

13. Et solus Princeps, seu Rex, vel alius de ejus speciali mandato Tabelliones creare potest. (r) 14. Item Duces, Comites, Marchiones, Vicecomites, Episcopi, & similes in suis territoriis creare possunt Tabelliones ad hoc solùm, ut testificentur de iis, quæ fiunt in judicio, secundùm Montalvum; (s) tamen per dict. leg. 3. Part. contrarium, imò quod, etiam extra Judicium, tales Tabelliones testificari possint, defendit Avendanius. (t) Quos ita componere poteris, ut Duces, Comites, Marchiones, & alii Magnates, & quicunque Domini Vassallorum possint creare Tabelliones, cum hoc discrimine, ut Magni illi Domini eos creent, cum potestate testificandi in judicio, & extra, prout Principes, & Reges; nam de jure, seu consuetudine id sibi licet, tanquam sint rami dependentes ab eorum dominio, & in hac specie procedit opinio Avendani, & l. 12. tit. 1. Part. 2. Cæterum alii Domini Vassallorum, qui solùm id possunt, quod sibi conceditur, prout sunt illi, de quibus in l. 13. tit. 1. Part. 2. Tabelliones creabunt, ut possint duntaxat in judicio testificari: & in hac specie procedit opinio Gregorii Lopez, & dict. l. 3. tit. 19. Part. 3. 15. quæ sic intelligenda est. *Jure* vero *Novissimo* existimo supradicta cessare ex l. 2. tit. 25. lib. 4. Recopil. Qua cautum est, neminem posse conficere acta judicialia, vel extrajudicialia in quibuscunque locis, nisi prius creatus fuerit Regius Tabellio, vel saltim prævio Consilii Regis examine præhabito: ergo, si prius, quàm à Duce, Comite, vel ab alio quis Tabellio debeat nominari, creandus est Regius Tabellio, consequitur, sibi concessam esse potestatem conficiendi quæcunque, & qualiacunque acta, & instrumenta. 16. Posset etiam *consuetudine* introduci Tabellionum constitutio, seu creatio, (u) quæ consuetudo, quantum ad proprietatem debet esse immemorialis, quantum verò ad possessionem quadraginta annorum sufficiet, *Jure Regio* attento, ut resolvit Gregorius Lupus. (x) 17. Et in Tabellionum creatione præcedere debet examen, & eis titulus Tabellionatus concedi, juxta formam l. 47. tit. 4. lib. 2. Recopil. Qui Tabelliones plura jurare tenentur. (y)

18. Nulla tamen fides Tabellionibus adhibenda erit, neque ipso suo fungentur officio, ubi certus numerus Tabellionum deputatus fuerit, (z) etiam si sint in territoriis Ducum, & similium dominorum, si ibi certus numerus deputatus fuerit secundùm Avendanium: (a) hoc in fine limitatem, nisi tempore pestis, quo casu Regii Tabelliones testamenta conficere poterunt. 19. Qui Tabelliones acta, & instrumenta quæcunque adrogitum, & partis requisitionem conscribere tenentur, & ad id per Judicem inviti compelli poterunt: (b) 20. usque adeo, quod si mandato superioris non obtemperaverint, officio privandi erunt. (c) Quod tamen fallit, quando Tabellio nimis occupatus esset, in aliorum instrumentorum conscriptione, (d) vel quando ex alia justa causa se excusaret. (e) 21. Tabelliones tamen sic rogati non compelluntur gratis servire, nisi rogati fuerint à paupere, Ecclesia, vel Civitate. (f) 22. Qui Tabelliones exigere poterunt mercedem sui laboris consuetudine introductam, vel lege prætaxatam. (g) 23. Quæ tamen merces de jure hujus Regni prætaxata, & præfinita est in tit. 26. & 27. lib. 4. Recopil. & novissimè in quadam Pragmatica Philipp. II. Madr. 6. die mensis Maii, anno MDLXIX. promulgata. 24. Ultra quam mercedem, & salarium constitutum nihil aliud petere, aut recipere poterunt citra onus restitutionis, (h) etiam si sponte, & liberè aliquid ultra præstetur. (i) 25. Ideoque merito, & cum judicio decretum fuit, mercedem receptam à Tabellionibus apponendam esse in quolibet instrumento, ut innotescat, quantum Tabellionis solutum fuerit: & si gratis instrumentum confecerit, subscribere debet, se illud gratis conscripsisse. (j) Quam formam, & diffinitum salarium, etiam Notarii Apostolici observare tenentur, ex l. 27. tit. 25. lib. 4. Recopil. Quam tamen resolutionem circa recipien-

(d) Ut in leg. 2. Cod. de *Adoption.* & in leg. *Non aliter*, ff. de *Adoption.* & in leg. 2. ff. *Rem pupil. salvo. for.* & in cap. 2. de *Usuris*, lib. 6. & ibi gloss. verb. *Servo.* Et tradit Romanus in singular. 350. Et Didac. Perez in l. 2. tit. 5. lib. 2. Ordinam. in princ.

(e) In leg. *Universos.* Cod. de *Decurion.* lib. 10. Montal. in leg. 1. tit. 8. lib. 1. Fori, in gloss. verb. *Porque los Jurados.* Et Palacios Rub. in rep. cap. *Per vestras*, not. 3. & 10. n. 7. Sylvestr. in Summa, verb. *Tabellio*, quæst. 3. Greg. Lup. in princ. tit. 19. Part. 3. verb. *Escribanos.*

(f) Cap. 19. à n. 5.

(g) In sua Praxi Causarum Civilium, cap. 5. n. 20.

(h) Et idem probat text. in leg. *Laudabile*, Cod. de *Advoc. diversi. Judic.*

(i) Secundùm Bart. Plat. Montal. ubi supr. & in leg. 14. tit. 19. Part. 3. Et Greg. Lup. ubi supr. & Zasium in Scholiis ad leg. 3. ff. de *Orig. Jur.* verf. *Postea cum Alpus*, verb. *Escriba.*

(j) Juxta text. in dict. leg. 14. tit. 19. Part. 3. & ibi Montal. & Greg. Lup. in princ. tit. 19. Part. 3. & probatur in leg. 3. tit. 8. lib. 1. Fori, ibi: *Ebenrado*, &c.

(k) Ut in leg. 1. & 2. Cod. de *Primic. & Secundic.* lib. 12.

(l) Secundùm Montalv. in dict. leg. 14.

(m) Ut notat Bald. leg. unic. Cod. de *Privil. datis.* Et Avend. in respons. 38. n. 1.

(n) Juxta text. in cap. *Infamibus*, de *Reg. Jur.* in 6. & in leg. 2. Cod. de *Dignitat.* lib. 11. & tradit Bart. in l. 2. Cod. de *Mandatis Princip.* & in leg. *Eadem*, §. *Hac lege*, ff. *Ad leg. Jul. repetund.* & probat leg. 2. ibi: *Buena fama*, tit. 19. Part. 3. & ibi Greg. Lup. & communiter omnes ex Covarr. ubi supr. vers. *Prima conclusio.*

(o) Ubi supr. contra Bartol. Aimonem, Plateam, Palatium Rub. & alios per ipsum citatos, & idem tenet Greg. Lup. in leg. 2. tit. 19. Part. 3. verb. *Buena fama*, & satis probat leg. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. ibi: *Buena fama.*

(p) Ut probatur in dict. leg. 2. & firmat Covarr. ubi supr. n. 8. Ubi probat, hoc officium Monachis interdictum esse: & ibi inter Clericos distinguit, & probatur in l. 10. tit. 3. lib. 1. Recop.

(q) Ut in leg. *Impuberum* in princip. Et ibi Bartol. ff. de *Falsis.* Et Decius in leg. *Faminæ*, §. *Impuberes*, n. 2. & 8. ff. de *Reg. Jur.*

(r) Juxta text. in leg. 3. tit. 19. Part. 3. Et tradit Montal. in leg. 1. tit. 8. lib. 1. Fori, verb. *E otro no.* Oldradus in cons. 75. Alex. in leg. *Nec ei*, §. 1. ff. de *Adoptionibus.* Avend. de *Exequend. mandat. Princip.* lib. 1. cap. 10. in princ.

(s) In dict. leg. 1. Fori, verb. *E no por otro.* Et Greg. Lup. in dict. leg. 3. Part. verb. *Jurgadores.*

(t) Ubi supr. n. 2.

(u) Per text. in leg. *Alluvionis*, Cod. de *Numerar. & alluvi.* lib. 12. & ibi Joan. Platea.

(x) In leg. 3. tit. 19. Part. 3. verb. *Otorgasse.* Cujus opinio plana est, post leg. 5. tit. 2. lib. 7. Recop. Et sic cessant adducta per Avend. ubi supr. n. 3.

(y) Juxta text. in leg. 1. tit. 8. lib. 1. Fori. Ubi Montalv. octo juranda congerit, & in leg. 4. tit. 19. Part. 3. Ubi idem Montalv. & Greg. Lup. in leg. 8. tit. 18. Part. 3. verb. *Debra jurar*, &c. Et tradit Sylvestr. in Summ. verb. *Tabellio*, quæst. 2. in fin. & Navar. in Manuali Latino, Capit. 25. n. 52.

(z) Juxta text. in leg. 1. tit. 25. lib. 4. Recop.

(a) Ubi supr. n. 5. & 6.

(b) Secundùm Bart. in leg. 1. Cod. de *Tabellion.* lib. 10. Et Plateam in Rubric. illius titul. & in §. *Cum autem*, n. 2. de *Adoptionib.* Sylvestr. ubi supr. Gregor. Lup. in leg. 4. tit. 19. Part. 3. verb. *Fagan las Cartas*, &c. Avil. in capitibus Prætorum, cap. 39. n. 3. & cap. 17. n. 21. Et Rojas in Epitome Succession. cap. 10. n. 30.

(c) Secundùm Bald. in leg. *Providendum* in fin. Cod. de *Postuland.* Et sequitur Romanus in singul. 259. additio Bartol. in leg. 1. §. *Servi*, verb. *Cogatur*, ff. *Furti adversus nautas.* Sylvester ubi supr. quæst. 5. Avil. ubi supr. cap. 39. n. 7. & probatur in leg. 3. tit. 8. lib. 1. Fori, & ibi Montal. & Avend. de Exequendis mandatis Principum, 1. part. cap. 27. n. 14.

(d) Secundùm Bart. in dict. leg. 1. de *Tabular.* & in dict. §. *Servi*, n. 3. Avil. & Sylvest. ubi supr.

(e) Secundùm Montalv. in Summ. tit. 19. Part. 3.

(f) Juxta text. in leg. fin. post medium, Cod. de *Privileg. agent. in reb.* lib. 12. Plateam in dict. §. *Cum autem*, & late Avil. ubi supr. in dict. cap. 39. & in leg. 3. tit. 18. lib. 4. Recop. & in leg. 8. tit. 25. lib. 4. Recopil. & in leg. 30. tit. 6. lib. 3. Recop.

(g) Ut resolvit Covar. in Regul. Peccatum, 2. part. §. 3. num. 2.

(h) Secundùm Covarr. ubi supr. & Navar. in Manuali, cap. 25. num. 54.

(i) Secundùm Greg. Lup. in leg. 15. tit. 19. Part. 3. verb. *Decimos*, &c. & Navarr. ubi supr. Et latissimo sermone Avil. ubi supr. cap. 1. verb. *Ni llevan*, fol. 31. & Covarr. ubi supr. Et probant in dict. tit. 27. lib. 4. Recop. propè finem, ibi: *Aunque las Partes lo den graciosamente*, &c.

(j) Juxta text. in leg. 6. tit. 25. lib. 4. Recop. & in dict. tit. 27. in princ. verfic. *Otrosi, que assi en el Registro*, &c. Et plura in materia hujus salarii tradit Avend. de Exequendis mandatis Principum, 1. part. cap. 27. à n. 14.

piendum sponte oblatum intellige juxta ea, quæ resolvimus suprà in Annotatione 6. prope finem.

26. Tenentur prætereà Tabelliones in instrumentis à se conficiendis apponere nomina contrahentium, causam, annum, mensem, diem, & duos testes, qui sint Notarii, aut tres testes viros probos, præterquam in testamentis, ubi major numerus testium exigitur. (k) 27. In actis verò judicialibus testes apponi non debere, probat text. in leg. *In donationibus*, Cod. de *Donat.* (l) Quòd tamen supradicti Doctores intelligunt, verum esse, nisi de stylo illius Tribunalis aliud observaretur, & testes in actis judicialibus apponi solerent, tunc enim eorum omissio redderet processum nullum. (m) Cæterùm in actis, quæ extrinsecus apud acta judicialia fieri solent, testes apponuntur. (n) 28. Tenenturque Tabelliones Registrum, seu Protocolum habere omnium instrumentorum, & actorum judicialium, & extrajudicialium, idque retinere secum debent, nec partibus concedendum, nisi ex Judicis præcepto. (o) 29. Et Tabellio, qui Protocolum tradit partibus, & illud secum non retinet, mortaliter peccat: quia incurrit perjurium, contraveniens præstito juramento de eo retinendo. (p) 30. Cujus Protocoli, seu cujusvis instrumenti confectionem alteri etiam non Tabellioni committere Tabellio poterit, sive impeditus sit, sive non, dummodò ipse præsens sit rei gestæ, & se subscribat ipsi instrumento, & proprio signo signet, & idem quoad traductionem alicujus instrumenti ex ejusdem Tabellionis Protocolo, modo scripturam, & instrumentum cum eo conferat, observandum esse, & apud Hispanos *consuetudine* receptum, testatur Covarruvias. (q) 31. Et qualiter autem possit traduci aliquod instrumentum ex Protocolo Tabellionis mortui, vel impediti per alium Tabellionem, & veram hujus rei praxim, resolvit Covarruvias, (r) & probatur in l. 24. tit. 25. lib. 4. Recop. 32. Tenetur etiam Tabellio legere, & recitare partibus, & testibus instrumentum à se scriptum, ne aliàs eidem fides debita detrahatur, & id magis communiter receptum esse, firmat Covarruvias. (s) 33. Adverte tamen, quòd testi asserenti, aliter se præstitisse testimonium, quàm à Tabellione scriptum fuit, non est credendum in causis civilibus, sed potius Tabellioni adhibenda est fides, pro quo præsumitur, ut cum pluribus resolvit Covarruvias; (t) in causis verò criminalibus ex jurata testis assertione, fides Tabellionis vacillabit. (u) 34. Tamen apud nos obtentum esse, potius Tabellioni, quam testi credendum esse, resolvit Covarruvias, (x) quod verum est, nisi aliud testis probare valeat duobus testibus omni exceptione majoribus de *Jure Civili*, vel quatuor de *Jure Regio*, ex l. 117. tit. 18. Part. 3. 35. Quibus testibus quodlibet publicum instrumentum improbari potest. (y) 36. Solet etiam in causis civilibus quotidie examen testium committi proprio Tabellioni causæ, in quo dubitatur, an credendum sit eidem Tabellioni testanti, & fidem facienti de tali commissione? In quo dubio dicendum erit, magis communiter receptum esse talem commissionem coram alio Tabellione (si reperiri possit) scribendam esse, maximè in arduis, & luctativis causis, secundum Aviles (z) asserentem, se usque quaque ita observasse; ego tamen semper oppositum observatum esse vidi.

37. Ulterius Tabelliones abstinere debent à

(k) Ut probat text. in Authent. de *Tabell.* §. *Illud quoque*, collat. 4. & in leg. 54. tit. 18. part. 3. Ubi idem notat Gregor. Lup. quo in loco idem Greg. in gloss. 6. Firmat illud quod in dict. leg. 54. dicitur de duobus testibus Notarius adhibendis in Praxi non observari, præter quàm in Civitate Hispalensi: & ibidem in gloss. 7. Idem Gregor. testatur in quolibet instrumento duos testes ad minus per Tabellionem apponendos fore, prout disponit leg. 111. tit. 18. part. 3.

(l) Et firmat gloss. in cap. *Quoniam contra*, verb. *Viros* in fin. de *Probat.* & sequuntur Bald. in Rubric. Cod. de *Fide instrum.* Panorm. col. 4. Et communiter omnes ex Decio n. 19. in dict. cap. *Quoniam contra.*

(m) Juxta ea quæ resolvit Hippolit. in singul. 128.

(n) Secundùm prædictos Doctores in dict. cap. *Quoniam contra* præter Aret. cujus tamen doctrinam intelligit ibidem Decius n. 19. in fin.

(o) Juxta text. in Auth. de *Tabellion.* §. fin. & in leg. 9. tit. 19. part. 3. & in leg. 2. tit. 8. lib. 1. Fori, & in leg. 12. & 13. tit. 25. lib. 4. Recop. & ubique gloss. & Didac. Perez in leg. 2. tit. 5. lib. 2. Ordinam. in verfic. *Est sexta alia dubitatio.* Ubi plura de Protocolo cumulat. & Avil. ubi supr. cap. 36. n. 1. & fin. Et quid sit Protocolum probat text. in l. 8. tit. 19. part. 3. Et tradit Covar. in Practicis Quæst. cap. 19. n. 1. cum duobus sequentibus.

(p) Secundùm Navar. ubi supr. cap. 25. n. 52.

(q) In Practicis Quæstionibus, cap. 21. n. 1. Quidquid aliu contradicant, & contrarium teneat Avend. in respons. 38. n. 1.

(r) In Practicis Quæstionibus in dict. cap. 21. n. 3. & probatur in leg. 4. tit. 8. lib. 1. Fori, & in leg. 55. tit. 18. part. 3. Et ibi Gregor. Lup. in verb. *Que fue.* Et Guido Papa in decisione 3. n. 2. Et Avil. ubi supr. cap. 19. verb. *Traslade*, à n. 1.

(s) In cap. *Relatum* 1. n. 11. de *Testament.* Et Montal. in leg. 5. tit. 8. lib. 1. Fori in princ.

(t) Lib. 2. Variarum, cap. 13. n. 10.

(u) Argum. text. in leg. fin. Cod. de *Probation.* Vide Jul. Clar. lib. 5. Sent. §. *Falsum*, n. 15. & in §. fin. quæst. 53. n. 17.

(x) Ubi supr. in dict. cap. 13. num. 10.

(y) Ut resolvit Covar. in dict. cap. 13. n. 11. & 12. Et Montal. in leg. 18. tit. 8. lib. 2. Fori, in Gloss. Magna in fin. verfic. *An autem sit credendum testi.*

(z) Ubi supr. in cap. 27. n. 19.

à pluribus ultra ea, quæ suæ creationis tempore jure jurando promisserunt: nam debent omnino abstinere à prohibitis in l. 1. & 2. 8. & 14. tit. 35. lib. 4. Recopil. & in l. 11. & 12. tit. 1. lib. 4. Recopil. & in l. 2. tit. 8. lib. 1. Recopil. & in l. 31. tit. 16. lib. 2. Recopil. & in l. 26. tit. 8. lib. 2. Recopil. & in l. 13. tit. 9. lib. 3. Recopil. & in l. 30. tit. 6. lib. 3. Recopil. & in l. 34. tit. 18. lib. 6. Recopil. & in l. 6. tit. 2. lib. 7. Recopil. & in l. 20. tit. 3. lib. 7. Recopil. & in l. 8. tit. 9. Part. 2. & in leg. 23. tit. 11. Part. 3. (a) 38. Nec lis intentari poterit coram Tabellione, qui sit frater, vel patruelis ipsius actoris. (b) 39. Et Tabellio præcipuè observare debebit, ut fidem servet, neque aliquod instrumentum falsum conscribat, vel acta causæ falsèt, alioquin puniendus erit modo, & pœna tradita in l. fin. tit. 19. Part. 3. & resolvit Avendanius. (c) 40. Ex cujus resolutione deducitur eum, qui nunquam fuit Tabellio, vel quondam fuit, sed jam privatus, signantem aliquod instrumentum, tanquam Tabellionem, morte afficiendum esse. 41. Quo fit, quod is, qui usus fuerit Tabellionatus officio quæsito præter formam traditam in leg. 1. & 2. tit. 25. lib. 4. Recopil. eadem pœna mortis puniendus erit, tanquam falsarius, siquidem pro tali reputatur eisdem legibus: neque aliquo tempore dicendum est, Tabellionem extitisse absque forma ibi tradita creatum, quod maximè adnotandum est ad prædictas leges Regias.

42. Adverte insuper, quòd si Tabellio sit parti suspectus, ab eodem recusari poterit, non ut omnino removeatur, sed ut alius adjunctus sibi detur, ut fit in Judice Ordinario, (d) quamvis de Jure Communi in totum recusetur. (e) 43. Et præstito juramento à recusante de tali suspicione, absque alicujus causæ cognitione, seu ejus expressione alius Tabellio eidem adjungitur, ut ambo subscribant, signent, & in causa procedant: 44. & quidquid absque adjuncto per recusatum fuerit gestum, aut actum nullius erit momenti. (f).

45. Et cum Tabelliones tot jurare teneantur, totque observare, necessum erit, eos jurisperitia pollere, ne aliàs ejus ignari conscribant instrumentum alicujus contractus reprobati, vel id minus peritè conficiant, vel circa judicialia acta, & justum ordinem processus inordinatè, & minus benè se gerant: Non tamen requiritur, quòd sint Doctores nec totius jurisperiti: sed sat erit quod sint instructi circa Notariatus artem, & notas, & formas consuetas, & clausulas solitas apponi, & quod intelligant illicitos, & reprobatos contractus, quod intelligere poterunt, si relegerint notas Rochi de Orta, & Manterrosi, & similium. (g)

Et adverte denique, quòd omnia suprædicta, in ista Annotatione adducta deserviunt præcipuè tribus Tabellionum speciebus. (h) tamersi etiam aliis Scribis, seu Secretariis Regiis, aut Regii Consilii, aut Cancellariæ conducant, ultra alia decreta, & statuta in tit. 18. usque ad tit. 22. lib. 4. Recopil. & in l. 7. & 8. tit. 9. Part. 2. ubi rangentia alios Tabelliones, & Regios Scribas, & eorum diversæ species congeruntur.

Quamobrem finem huic Annotationi imponere decrevi: sat enim fuit, pertractasse ea, quæ ut in plurimum contingere possunt, prò juvenum institutione, alioquin hæc materia integrum tractatum requireret.

(a) Et tradit Avend. de Mandatis exequendis, 1. part. capit. 2. n. 5.

(b) Juxta text. in leg. 19. tit. 5. lib. 2. Recop. & in leg. 7. tit. 25. lib. 4. Recop.

(c) De Mandatis exequendis, 2. part. cap. 30. n. 1.

(d) Ex leg. *Apertissimi*, Cod. de *Judic.*

(e) Secundùm Plateam in leg. *Nulli* in fin. Cod. de *Notar. & actual.* lib. 12.

(f) Secundùm Avil. ubi supr. cap. 35. verfic. *Quæsat*, n. 4. cum sequentibus. Avend. ubi supr. in cap. *Prætorum*, 2. part. cap. 23. n. 13. Et latè in hac materia Tabellionis recusati per eundem Avend. in cap. *Prætorum*, 2. part. capit. 15. n. 4. 5. & 6. Ubi resolvit, quis debeat solvere salarium Tabellioni adjuncto: & quod Tabellio recusari poterit satis probat gloss. in Authent. de *Triente, & semis*. §. *Et quod sæpè*, verb. *Artifices*, collat. 7. Quam ad hoc notat Bald. cap. *Quum contra falsam*, n. 22. de *Prob.* leg. 1. tit. 27. lib. 4. Recop. ibi: *Por asientar la recusacion.*

(g) Secundùm Greg. Lup. per text. ibi in leg. 2. tit. 25. part. 3. in verb. *De la Arte de Escribania.* Et Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 36. verb. *Ordenadas*, n. 6. Et Avend. in declaratione ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 5. Ordinam. n. 21. fol. 142. col. 2. Ubi advertit, qua pœna puniri debeat Tabellio errans in publico instrumento conficiendo.

(h) De quibus per Avend. in respons. 38.

PRIMUS TOMUS.

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI,

TAM IN CAUSIS CIVILIBUS, quàm in criminalibus, agitandis in Tribunalibus Sæcularibus, tam in prima, quàm in reliquis instantiis.

SUMMA.

Primus Tomus hujus Praxis octo partibus clauditur.

IN isto primo Tomo erit agendum de praxi, forma, & modo procedendi in causis civilibus, & criminalibus, in foro Sæculari agitandis, tam in prima, quàm in aliis instantiis, qui octo partes continebit.

Prima tractabit de *Forma procedendi via ordinaria, in causis civilibus in prima instantia intentandis.*

Secunda de *Ordine, & forma procedendi contra reum contumacem in causis civilibus.*

Tertia de *Modo, & forma procedendi contra absentem non contumacem, & de curatore ejus bonis dando.*

Quarta de *Forma, & modo procedendi via executiva in causis civilibus.*

Quinta de *Modo, & forma procedendi in causis criminalibus.*

Sexta de *Ordine, & forma procedendi in secunda instantia, tam in civilibus, quàm in criminalibus causis.*

Septima de *Ordine, & forma procedendi in secunda supplicatione, cum pœna millequingentarum duplarum.*

Octava, & ultima de *Modo, & forma procedendi à Judicibus Syndicatoribus in Syndicatu.* Quibus omnibus explicitis, iste primus Tomus completus erit.

PRIMA PARS PRIMI TOMI,

DE ORDINE, ET FORMA PROCEDENDI VIA ORDINARIA IN CAUSIS CIVILIBUS.

SUMMA.

Judicium solemne, & ordinarium in duodecim tempora dividit Auctor.

JUdicium solemne, & ordinarium existimo, in duodecim tempora dividendum fore, quamvis Bartolus in Tract. de Ordine Judicii, in decem tantum tempora dividat: quorum

Primum erit, de *Judice eligendo.* Secundum de *Præparatoriis ante citationem.* Tertium de *Ipsa citatione.* Quartum de *Libelli oblatione.* Quintum de *Exceptionibus dilatoriis opponendis.* Sextum de *Litis contestatione.* Septimum de *Proponendis exceptionibus peremptoriis.* Octavum de *Probationibus, & testibus producendis.* Nonum de *Disputationibus, & allegationibus.* Decimum de *Conclusione in causa ad definitivam.* Undecimum de *Prolatione sententiæ definitivæ.* Duodecimum, & ultimum de *Executione sententiæ definitivæ.* De quibus omnibus agendum erit in sequentibus.

EX PRIMO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *MAgistratus, & alii plures juris ministri, quare creati fuerunt?*

2 *Judicantis munus proprium est, jus suum unicuique reddere.*

3 *Judices omnes sunt, aut Ordinarii, aut Extraordinarii.*

4 *Judices Ordinarii, qui dicantur.*

5 *Ordinarii Judices, alii sunt summi, alii inferiores, seu subalterni: & qui sint summi, & qui inferiores, explicatur.*

6 *Vicarii Generales Episcoporum Ordinarii sunt.*

7 *Vicarii Generales Episcoporum ex juris permissione jurisdictionem ordinariam exercent.*

8 *Tenentes locum Correctorum apud Hispanos jurisdictionem ordinariam exercent ex consensu Principis, licèt ab ipsis Correctoribus eligantur.*

9 *Officium locum Correctorum tenentium durat, mortuis Correctoribus, non sic officium Vicarii Episcopi.*

10 *Judices Ordinarii, licèt in suis territoriis habeant universalem jurisdictionem meri, & mixti imperii: tamen apud Hispanos in aliquibus casibus, nec in prima, nec in reliquis instantiis cognoscunt.*

11 *Solus Papa, Rex, Lex, seu Populus, vel Universitas Judices Ordinarios creat.*

12 *Tota civilis potestas, & jurisdictio in Regnis Hispaniæ penes ipsum solum residet, & ab eo derivatur in Civitates, & reliqua Oppida Regni.*

13 *Nobilis, vel aliquis alius habens jurisdictionem in suis Oppidis, censetur habere ex privilegio Principis, vel ex præscriptione.*

14 *Rex Hispaniarum quare tot ac tam diversos Magistratus creaverit, expenditur.*

15 *Consiliarii Supremi Regis, de quibus causis cognoscunt, remissivè, & etiam à quibus arcentur.*

16 *Judices causarum criminalium in Curia creati, id est,* Alcaldes de Corte, *de quibus cognoscant, remissivè traditur.*

17 *Auditores Cancellariarum Vallisoleti, & Granatæ quatuor modis de causis cognoscunt, & qui sint explicatur.*

18 *Auditores Cancellariarum de casibus Curiæ in prima instantia cognoscunt.*

19 *Non licèt quem vocari ad Curiam Principis pro lite examinanda.*

20 *Casus Curiæ qui sint, traditur remissivè.*

21 *Casus Curiæ excedere debet summam decem millium maravetinorum, ut in prima instantia tractari possit coram Auditoribus.*

22 *Auditores Cancellariarum per viam appellationis de omnibus causis cognoscunt, dummodo excedant quantitatem decem millium maravetinorum.*

23 *Auditores Cancellarium cognoscunt de Causis Ecclesiasticis per viam violentiæ ad eos delatis.*

24 *Provisio Regia ordinaria, quæ ab Auditoribus in causis Ecclesiasticis datur ante gravamen illatum, defenditur, etsi contra jus videatur.*

25 *Auditores Cancellariæ Vallisoleti non cognoscunt de Causis Ecclesiasticis jam decisis ab Auditoribus Regni Galleciæ, etsi ad eos per appellationem deferantur.*

26 *Auditores Cancellariarum cognoscunt, quando aliquis Externus impetrat beneficium in istis Regnis, vel aliquis Naturalis impetrat beneficium jurispatronatus laicorum, vel beneficia patrimonialia Diœcesis Palentinæ, Burgensis, aut Calagurritanæ, seu Canonicatum Doctoralem, vel Magistralem, & Litteras Apostolicas examinant, & impetratibus interdicunt earum usum.*

27 *Auditores Regii, absque timore excommunicationis incurrendæ, examinant Litteras Apostolicas, & earum executionem suspendunt, quando concessæ fuerunt contra leges hujus Regni.*

28 *Impetratio beneficiorum jurispatronatus Regii, vel laicorum, patrimonialium quarundam Diœcesum hujus Regni prohibetur per leges Regias.*

29 *Auditores Regii, præmissa prius supplicatione ad Papam, suspendunt executionem Litterarum Apostolicarum, quam cum effectu debent mandare prosequi, alioquin non evadent excommunicationem in Bulla Cœnæ Domini latam.*

Ju-

30 *Judices Criminum creati Cancellariis, de quibus causis cognoscant, traditur remissivè.*

31 *Judices Nobilitatum, ideſt*, Alcaldes de Hijos Dalgo, *de quibus cognoscant, traditur remissivè.*

32 *Judices Audientiæ Regni Galleciæ* Alcaldes Mayores *appellantur, & in prima instantia cognoscunt de omnibus causis illius loci, in quo residet cum quinque leucis in circuitu.*

33 *Auditores Galleciæ extra circuitum quinque leucarum in prima instantia, nec etiam partium submissione cognoscere possunt.*

34 *Leg. 27. tit. 1. lib. 3. Recop. limitatur quadam Nova Pragmatica Sanctione.*

35 *Judices Galleciæ cognoscunt in prima instantia de omnibus casibus Curiæ, in quibus nullus Vicinus illius Regni in prima instantia Pinciæ conveniri poterit, exceptis quibusdam casibus.*

36 *Auditores Galleciæ in illo Regno causas ad se delatas per appellationem decernunt, in quibus, si minoris summæ centum mille marapetinorum fuerint, ad eosdem datur supplicatio, & non proceditur ultra; si verò excesserint centum mille marapetinos, ad Pinclanam Cancellariam appellari potest.*

37 *Ab Auditoribus Galleciæ in criminalibus ad Cancellariam Vallisoleti appellari non potest, excepto, si in sententia mortis pœna inferatur.*

38 *Auditores Galleciæ de sententiis latis à Judicibus syndicatoribus per viam appellationis cognoscunt, & ab eorum sententiis ad Pinclanos Judices non appellatur, sed ad ipsos supplicatur, præter quam si in civilibus causa centum mille marapetinos excedat, & in Criminalibus mortis pœna sit imposita.*

39 *Auditores Galleciæ de causis Ecclesiasticis per viam violentiæ cognoscunt.*

40 *Auditores Galleciæ cognoscunt, quando quis petit, se tueri in possessione beneficii.*

41 *Est etiam Audientia Hispalensis, in qua cognoscitur de casibus Curiæ Vicinorum illius Civitatis, & Territorii.*

42 *Auditores Hispalenses cognoscunt per appellationem de causis excedentibus decem millia marapetinorum, de minoribus verò causis ad Decuriones Civitatis datur appellatio.*

43 *Auditores Hispalenses cognoscunt per viam appellationis de causis pecuniariis Fraternitatis excedentibus sex mille marapetinos.*

44 *In causis criminalibus Fraternitatis Territorii Hispalensis ad Judices Majores illius Civitatis est appellandum.*

45 *Auditores Hispalenses per appellationes cognoscunt de sententiis Judicum nomine Alarifes, Mesta, & aliorum illius Civitatis, & Territorii, de quibus Judices Majores cognoscere solebant.*

46 *Judices Audientiæ Hispalensis cognoscunt de causis civilibus excedentibus trecenta millia marapetinorum, quæ ad eos per appellationem devolvuntur ab Auditoribus Canariæ, & de criminalibus, in quibus pœna mortis inflicta fuerit.*

47 *Auditores Hispalenses cognoscunt de causis Ecclesiasticis illius Civitatis, & Territorii sibi propter violentiam delatis.*

48 *Canariæ etiam alia Audientia est, quæ cognoscitur in prima instantia de casibus Curiæ, & de causis Ecclesiasticis per viam violentiæ ad se delatis, & per appellationem de causis civilibus non excedentibus trecenta millia marapetinorum.*

49 *Plures Judices, & Magistratus enarrantur.*

50 *Judices Extraordinarii qui dicantur.*

51 *Creandi Judices, & Magistratus ad minus decennii spatio operam dare debent Juri Canonico, aut Civili, & viginti sex annorum esse, opus est.*

52 *Creandi Judices jurisperitia, & causarum experientia polleant.*

53 *Qui causarum experientia pollet, etsi minus jurisperitia imbutus, magistratui præfici poterit.*

54 *Qui non legitimè doctus, aut expertus ad officium judicandi animum appulerit, male judicans, suam litem facit, & parti interesse solvere obligatur.*

55 *Judex, qui judicans, & difficilem legem ignorans, minus justè judicavit, parti ad interesse non tenetur.*

56 *Judex, qui in articulo difficili, & arduo defecit, vel saltim minus punitur, vel ei omnino parcitur.*

57 *Judex adhibens debitam, & necessariam diligentiam in judicando, licèt erret propter Juris subtilitatem, in nihilum tenetur.*

58 *Judex, qui sui præceptoris doctrinam defendens erraverit, non tenetur ad aliquid.*

59 *Judex (licèt Magistri sui defendere opinionem laudabile sit) à communi recedere opinione non debet.*

60 *Judex propter imperitiam proferens sententiam iniquam, ad damna, & expensas tenetur parti læsæ.*

61 *Judex malè judicans ex dolo, vel malitia, corruptus precibus, vel pretio, in causis civilibus infamiam incurrit, & potestatem judicandi amittit, & ad tantundem damna, & expensas, quas in litem juraverit pars læsa, tenetur.*

62 *Judex ex dolo, vel malitia in causis criminalibus, corruptus precibus, vel pretio malè judicans, eandem pœnam incurrit, quam innocenti imposuit, & confiscatis suis bonis, in exilium perpetuum mittitur.*

63 *Judex dolo, vel culpa iniquè judicans, in foro conscientiæ tenetur parti læsæ ad totale interesse.*

64 *Plures personæ à ministerio judicandi arcentur.*

65 *Actor Forum rei sequi debet.*

66 *Forum pluribus modis quem sortiri posse, & quibus, traditur.*

67 *Actori electio datur eligendi Judicem, quando reus plures Judices habuerit.*

68 *Intentans remedium leg.* Diffamari, *adire debet Judicem ipsius diffamati.*

69 *Proposito remedio leg.* Diffamari *coram uno ex pluribus Judicibus diffamato competentibus, Actor petere poterit causam remitti ad alterum rei Judicem, quia tuæ ejus electio est.*

70 *Actor debet animadvertere, an ex* privilegio, *vel* consuetudine *reum in suum proprium Forum trahere possit, ut in Audientiis Scholastica, & Episcopali Salmantinis.*

71 *Actor debet advertere, an causa, quam agere cupit, sit ex iis, quarum cognitio ad Judicem Ecclesiasticum pertineat.*

72 *Actor consideret, an casus, super quo reum convenire intendit, casus Curiæ sit, ut inde perpendat, coram quo Judice utilius sit actionem intendere.*

73 *Actor reum coram incompetenti Judice conveniens, efficit, quòd processus sit nullus.*

74 *Exceptio nullitatis processus, ratione incompetentiæ Judicis quacunque litis parte, & quocunque tempore opponi potest.*

75 *Intellectus leg. 2. tit. 17. lib. 4. Recop.*

PRIMUM TEMPUS.

DE JUDICE ELIGENDO.

1. PArum prodesset jus in Republica conditum fuisse, niessent, qui jura unicuique redderent, (a) 2. ac ideo creati fuerunt *Magistratus, Judices, & alii Juris Ministri*, qui jus suum unicuique tribuerent: nam id proprium munus judicantis est. (b) 3. Qui quidem Judices in duplici differentia sunt: alii enim sunt *Ordinarii*, alii *Extraordinarii*. 4. Ordinarii dicuntur, *qui propriam jurisdictionem habent sibi delatam à Lege, Principe, Consuetudine, Universitate, aut Populo, ad universitatem causarum, vel ad aliquorum negotiorum cognitionem.* (c) 5. Qui Ordinarii: alii sunt *Summi*, alii *Inferiores*, seu *Subalterni*: Summi dicuntur, *quibus plena potestas per se competit*, qualis est Pontificis, Imperatoris, & Regis: quoniam in ea nullum superiorem recognoscunt. (d) Inferiores, seu Subalterni dicuntur, *qui suam jurisdictionem à suis Superioribus, quibus immediate subsunt, receperunt*: & ii quandoque plenam, & universalem jurisdictionem obtinent, non per se, sed ex Principis beneficio, aut juris ordinatione, ut sunt *Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi*, & alii hujusmodi: *Auditores* Supremorum Consiliorum Regis, & aliarum Audientiarum Regiarum; licèt enim hos Auditores priores; & honorabiliores appellet dict. lex 1. tit. 4. Part. 3. tamen respectu Principis Inferiores sunt. Quandoque tamen hi Inferiores non habent plenam jurisdictionem, sed limitatam ad certas causas, ut sunt Correctores, & alii Judices Ordinarii Locorum, & Judices Syndicatus, 6. & Vicarii Generales Episcoporum, qui Ordinarii sunt; (e) 7. nam hujusmodi Vicarii ex quadam *juris permissione* exercent jurisdictionem à Prælatis sibi mandatam, & tacitè censetur permissum Episcopis, hos Vicarios constituere, atque eis jurisdictionem demandare, ut eorum locum teneant, viceque gerant, (f) & hinc est, Laicum non posse constitui Vicarium Episcopi, (g) nec etiam Clericum Primæ Tonsuræ conjugatum; (h) sufficiet tamen, si fuerit initiatus Prima Tonsura non conjugatus, quia cum sit Clericus, (i) spiritualia tractare poterit. 8. Eademque ratione idem dicendum erit in Judicibus Sæcularibus, qui apud Hispanos à Correctoribus Civitatum delegantur, & eorum locum tenentes nuncupantur, habentque ordinariam jurisdictionem, & consensu Principis eam exercent, licèt a

Cor-

(a) Leg. 2. §. *Post originem*, ff. de *Orig. jur.*

(b) Cap. *Forus*, de *Verb. signific.* & cap. 1. versic. *Judex* 23. quæst. 2.

(c) Secundùm Bart. Orosium n. 4. & alios in leg. *More*, ff. de *Jurisdict. omn. Judic.* Decium in Rubric. Extra de *Offic. Delegat.* n. 2. Et Alciat. in Rubric. Extra de *Offic. Ordin.* n. 1. & probatur de *Jure Regio*, in leg. 1. tit. 4. part. 3.

(d) Ut in dict. leg. *More*, & in cap. *A Judicibus* 2. quæst. 6.

(e) Secundùm gloss. in cap. 2. verb. *Officialem*, de *Offic. Vicar.* lib. 6. & gloss. in cap. *Perlectis* 25. distinct. verb. *Jurgia*, & gloss. in cap. *Romana*, verb. *Generaliter*, de *Appellationib.* lib. 6. Felin. in Rubric. de *Offic. Delegat.* n. 4. & Covar. in lib. 3. Variarum, cap. 20. n. 4. Quidquid aliter distinguat Alex. in Rubric. ff. de *Offic. ejus* à n. 15. & Alciat. ubi supr.

(f) Ex dispositione text. in cap. *Licèt*, de *Offic. Vicar.* lib. 6. & in cap. *Cum Episcopus*, de *Offic. Ordinar.* lib. 6.

(g) Ut docet Panorm. n. 12 Communiter receptus ex Dec. n. 15. Ripa n. 56. & Mant. n. 33. in cap. 2. Extra de *Judic.* Covarr. cap. *Alma mater*, 1. part. §. 11. num. 3. de *Sentent. excomm.* in 6. Rebuf. in Praxi benefic. tit. de *Vicar. Episcop.* n. 36.

(h) Secundùm Panorm. Decium, Rebuf. & Covar. ubi supr.

(i) Juxta text. in cap. *Cum contingat*, de *Ætate, & qual.*

Correctoribus nominentur, & eligantur. (*j*) 9. Et Correctore mortuo, horum locum tenentium officium durat: licèt contrarium sit in Vicariis Episcoporum, & aliorum Prælatorum. (*k*) (* Qui Vicarii poterunt ad libitum revocari ab Episcopis, vel à Correctoribus, quamvis conventum sit inter eos, quòd intra certum tempus non possint revocari, etiam cum juramento, (*l*) si tamen revocatio fiat sine justa causa valet, non tamen incidit revocans in perjurium, vel in aliam pœnam appositam in conventione. (*m*) 10. Qui omnes Ordinarii Inferiores, licet in suo territorio habeant universalem jurisdictionem meri, & mixti imperii, (*n*) in aliquibus tamen casibus in hisce Regnis Castellæ neque in prima, neque in secunda instantia cognoscunt, ut constat ex toto tit. 9. lib. 3. Recop.

11. Quos Judices Ordinarios Inferiores solus Papa, vel Rex, aut Lex, seu Populus, vel Universitas constituit. (*o*) 12. In hisce tamen Hispaniarum Regnis tota Civilis Potestas, & Jurisdictio penes ipsum solum Regem consistit, ab eoque in singulas totius Regni Civitates, Villas, Castra, & Oppida derivatur. (*p*) 13. Ex quibus constat, quòd Nobili habenti in hoc Regno jurisdictionem in suo Oppido, illa sibi comperit jure specialis privilegii à Rege concessi, vel præscriptionis. (*q*)

14. Quamobrem, ut Subditorum commodis, & expensis Rex Hispaniarum consuleret, & ne palsim Subditi ipsum sequi cogerentur, & ut commodius Respublica regeretur, plures, ac diversos Magistratus creavit, apud quos unusquisque jus suum consequi posse. 15. *In primis* enim creavit *Supremos Consiliarios Regios*, qui in prima instantia cognoscere possent de omnibus, de quibus ipsemet Rex cognoscere poterat. (*r*) Qui etiam Supremi Regii Consiliarii per viam appellationis cognoscunt de casibus connumeratis in l. 20. & 32. tit. 4. lib. 2. Recopil. qui *Senatores* dicuntur, & Senatui Romano adæquantur, lateri Regis continuè assistunt, partsque corporis mystici regis reputantur, (*s*) & in isto Consilio Supremo sunt sexdecim Consiliarii, & unus Præses, & Fiscalis unus. 16. Creavit insuper in sua Curia alios quatuor Judices causarum criminalium, quos vulgò *Alcaldes de Casa, y Corte*, dicimus, & unum Fiscalem, qui *Carceris Fiscalis* dicitur, de quorum jurisdictione agitur in tit. 6. lib. 2. Recop.

Creavit præterea alia Regia Prætoria, quæ *Audientia Regiæ*, vel *Cancellariæ* appellantur: quarum una residet Vallisoleti, & alia Grantæ, & in earum qualibet sunt sexdecim Auditores, & singuli Præsidentes, & duo Fiscales, unus causarum civilium, & alter criminalium, 17. qui Regii Auditores quatuor modis jurisdictionem exercent. 18. *Primo* enim cognoscunt in prima instantia de casibus, quos vulgò *de Corte* dicimus: (*t*) 19. nam licèt receptissimum sit, neminem posse ad Curiam Principis vocari pro lite examinanda, nisi per appellationem trahatur, (*u*) 20. sunt tamen nonnulli, quibus licet ad Curiam Principis vocare eos, adversus quos actiones habent. (*x*) 21. Qui casus Curiæ excedere debent summam decem. mil-

(*j*) Secundum Paul. Castrens. in Rubric. ff. de *Offic. Assess.* Et Curt. Junior. in Rubric. ff. de *Offic. ejus.* Quidquid oppositum teneat ibi Alexand. & eandem opinionem tenerit Covarr. ubi supr. Et Avend. de Exequendis mandatis Regum, 1. part. cap. 3. n. 2.

(*k*) Ex eodem Avend. ubi supr. n. 3. Quo in loco plura alia cumulat de istis locum correctorum tenentibus, quem omnino videas.

(*l*) Ut docet Ant. Butr. cap pen. de *Offic. Vicar.* Alex. in consil. 18. n. 7. & 8. vol. 1. & Boer. decis. 347. n. 1.

(*m*) Secundum Alex. ubi supr. Vide Avend. de Exeq. mand. Princ. 1. part. cap. 3. n. 2. & Avil. in cap. *Correct.* cap. 1. gloss. verb. *Fiel*, n. 42.

(*n*) Ut in leg. *Populus*, vers. *Territorium*, ff. de *Verb. sign.*

(*o*) Juxta text. in Extrav. *Ecclesiæ Romanæ*, & ibi gloss. verb. *Jus*, de *Majorit. & obedient.* Joan. XXII. & facit leg. *Bene à Zenone*, Cod. de *Quadrien. præscript.* & leg. 1. vers. *Cum Urbem*, ff. de *Offic. Præfect. Urbis*, & leg. *More*, & leg. *Et quia.* Et ibi Bart. & Doct. ff. de *Jurisdict. omn. Judic.* Tradunt Imol. n. 7. & Barb. n. 30. in cap. *Cum ab Ecclesiarum*, de *Offic. Ordin.*

(*p*) Ut probatur in leg. 2. & 5. cum tribus sequentib. tit. 1. part. 2. & in leg. 18. tit. 4. & in leg. 18. cum duabus sequentib. tit. 23. Part. 3. & in leg. 2. tit. 1. lib. 4. Recop. & in leg. 1. cod. tit. & lib. Et ita resolvit Aviles in cap. *Præterea*, cap. 1. in gloss. 1. Avend. de Exequendis mandatis 1. part. cap. 1. Covarr. in Practicis Quæstionibus, cap. 1. n. 9. Et Didac. Perez in leg. 4. tit. 2. lib. 2. Ordinam. & in leg. 1. tit. 15. lib. 2. Ordin.

(*q*) Ut in dictis legibus Regni probatur, & tradit Covarruv. in Regul. *Possessor.* 2. part. §. 3. de *Regul. jur.* lib. 6.

(*r*) Juxta text. in leg. 1. 11. 22. 35. 36. 37. 44. 45. 47. & 48. tit. 4. lib. 2. Recop. & in leg. 4. tit. 6. lib. 1. Recopil. & in leg. fin. tit. 1. lib. 2. Recop. & in leg. 11. tit. 15. lib. 2. Recop. & in leg. 9. & 10. tit. 7. lib. 5. Recop. & in leg. 13. tit. 11. lib. 6. Recop. Exceptis quibusdam casibus, quos sibi Rex reservavit, de quibus in leg. 10. & 12. & 22. tit. 4. lib. 2. Recop. & in leg. 21. & 24. eod. tit. & lib. & in leg. 22. tit. 5. lib. 2. Recop. & in leg. 10. tit. 9. lib. 3. Recop.

(*s*) Ut in leg. *Jux Senatorum*, Cod. de *Dignit.* lib. 12, leg. *Quisquis*, Cod. *Ad leg. Juliam Majest.* leg. 1. tit. 2. Part. 7.

(*t*) Ut in leg. 11. & 21. tit. 5. lib. 2. Recop.

(*u*) Leg. *Nemo*, Cod. de *Jurisdict. omn. Judic.* text. in Auth. *Ut differentes Judices*, §. 1. collat. 7. & in leg. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Recop. & in leg. 21. tit. 5. lib. 2. Recop.

(*x*) De quibus agitur in leg. 5. tit. 3. Part. 3. & in leg. 8. 9. & 11. tit. 3. lib. 4. Recop. Et tradit eleganter more suo solito Covarr. in Practicis Quæstionibus, cap. 6. & 7.

millium marapetinorum, alioquin de eis prædicti Auditores cognoscere nequeunt. (*y*) Et modus, & forma procedendi ab istis Auditoribus in casibus Curiæ in prima instantia præscribitur à Monterroso. (*z*) 22. *Secundo* modo Auditores Cancellariarum cognoscunt de omnibus causis per viam appellationis ad se devolutis: (*a*) dummodo causæ excedant summam decemmillium marapetinorum. (*b*) Et modus, & forma procedendi in hoc casu à prædictis Auditoribus præscribitur à nobis infrà in 6. Part. hujus primi Tomi. 23. *Tertio* modo prædicti Auditores cognoscunt de vi, & violentia, quæ appellantibus fieri solet per Judices Ecclesiasticos, non deferentes appellationibus legitimis. (*c*) (* Quinimo, hujusmodi Auditores cognoscere possunt de violentiis, & injuriis illatis à Clericis, & personis Ecclesiasticis contra Clericos, vel Laicos, etiam in causis beneficialibus; (*d*) nam Regum officium est, vi oppressos eripere. (*e*) 24. Circa quod animadvertendum erit, quod Provisio Regia, quæ vulgo dicitur *La Ordinaria*, ab istis Auditoribus ante gravamen impetranti illatum, conceditur asserenti gravamen jam fuisse sibi illatum, cum tamen tempore impetrationis nondum sententia ab Ecclesiastico lata fuisset: quod non videtur rationi consonum, & est contra text. in Clement. *Appellanti*, de *Appellat.* & nihilominus prædicta praxis substinetur, ex eo quod hæc Rescripta Regia conceduntur in duplicem eventum: unus est, quòd si gravamen reperiatur illatum, tollatur: alter est, quòd si illatum nondum sit, processus ad Auditores remittatur, & uterque eventus justus censetur: ob idque non injustè prædicta Provisio ad utrumque effectum conceditur ante impletam conditionem. (*f*) 25. Non tamen Auditores Cancellariæ Vallisoleti cognoscere poterunt de causis Ecclesiasticis jam decisis per Auditores Regni Galleciæ, quando ad eos per viam violentiæ fuerunt delatæ, & postmodum ab eisdem pars læsa appellavit ad prædictos Auditores Cancellariæ: nam in hoc casu non est locus appellationi. (*g*) Et qualiter processus fulminari debeat, quando isto tertio modo Auditores Cancellariæ cognoscunt de causis Ecclesiasticis per viam violentiæ, præscribitur à Monterroso. (*h*) 26. *Quarto* modo prædicti Auditores cognoscunt, quando aliquis Exterus impetrat aliquod beneficium Ecclesiasticum in his Regnis, vel quando Naturalis impetrat beneficium Jurispatronatus laicorum, vel Jurispatronatus Regis, vel beneficia patrimonialia, quæ prævio examine Incolis, & Originariis in Diœcesi Palentina, Burgensi, ac Calagurritana conferenda sunt: vel quando quis impetrat Canonicatum Magistralem, aut Doctoralem alicujus Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ: nam in his casibus de prædictis causis Auditores cognoscunt, (*i*) 27. & tunc examinant Litteras Apostolicas, & suspendunt earum executionem, interdicentes impetrantibus earum usum sub gravissimis pœnis, & comminationibus, quod facere posse absque aliquo timore excommunicationis, resolvit Palacios Rubios. (*j*) 28. Nam in hisce Regnis cautum est, nullum ausum fore impetrare Litteras Apostolicas à Papa ad dignitates, vel beneficia vacantia, quæ sunt Regii Jurispatronatus sub gravissimis pœnis, (*k*) nec beneficia patrimonialia Diœcesis Palentinæ, & Calagurritanæ, (*l*) prohibitumque esse, quem posse impetrare Litteras Apostolicas in derogationem Jurispatronatus laicorum, & in præjudicium Canonicatuum Magistralium. (*m*) 29. In quibus casibus, præmissa prius supplicatione ad Summum Pontificem, usus, & executio Litterarum Apostolicarum suspenditur per prædictos Regios Auditores. Et praxis quæ in hoc servatur, præscribitur à leg. 14. & 24. & 25. tit. 3. lib. 1. Recopil. & nos infrà suo loco dicemus.

(*y*) Ut probat text. in leg. 11. tit. 3. lib. 4. Recop.

(*z*) In sua Practica in tract. 5. fol. 68. cum sequentib.

(*a*) Ut probat text. in leg. 21. & toto tit. 5. lib. 2. Recop.

(*b*) Juxta text. in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop.

(*c*) Ut probatur in leg. 36. cum tribus sequentib. tit. 5. lib. 2. Recop.

(*d*) Juxta text. in leg. 2. tit. 6. lib. 1. Recop.

(*e*) Cap. *Regum* 23. quæst. 5. & in cap. *Filiis* 16. quæst. 7. qui text. in hac specie accipi debet, quamvis Panormitanus in cap. *Qualiter*, de *Judiciis*, aliter intelligat: & facit text. in cap. *Principes*, & in cap. *Administratores* 23. quæst. 5. & in leg. 15. tit. 13. Part. 2. & ibi notat Greg. Lupus, & est text. in leg. 2. tit. 6. lib. 1. Recop. & in terminis ita resolvunt Navar. in cap. *Cum contingat*, de *Rescript.* num. 1. pag. 147. Covar. in Practicis Quæst. cap. 35. n. 3. & Didac. Perez in leg. 5. tit. 1. lib. 2. Ordinament.

(* Decis. Pedem. 30. n. 2.

(*f*) Argum. text. in leg. *Cum hæres*, §. *Prætæritè*, ff. de *Asquir. hæreditat.*

(*g*) Ut disponit. leg. 35. tit. 5. lib. 2. Recop.

(*h*) In sua Practica, tract. 5. fol. 92. in vers. *Siguese el tercero processo.*

(*i*) Juxta text. in leg. 34. tit. 5. lib. 2. Recop.

(*j*) In Tract. de Beneficiis vacantibus in Curia, §. 7. & 12. & Covarr. in Practicis Quæst. cap. 36. n. 3. & Didac. Perez in leg. 2. tit. 6. lib. 1. Ordinam. in gloss. 1. versic. *In Hispaniæ.* Idemque apud Gallos observari testatur Rebuf. in Praxi beneficiorum, 3. part. signaturæ, versic. *Nec non Jure Patronatus*, n. 12. & 35. & Molin. in Regul. Cancellariæ, de Infirmis resignantibus, n. 32.

(*k*) Ut constat ex leg. 5. tit. 6. lib. 1. Recop.

(*l*) Ut in leg. 21. & 22. tit. 3. lib. 1. Recop.

(*m*) Ut constat ex leg. 24. & 25. tit. 3. lib. 1. Recop.

Interim tamen adverterdum erit, quod ſupplicatio, quæ ad Summum Pontificem in prædictis caſibus interponitur, cum effectu legitime proſequenda eſt coram Papa, & ejus Sede Apoſtolica; alioquin impedientes executionem Litterarum Apoſtolicarum non evadent excommunicationem latam in Bulla Cœnæ Domini. (n) 30. Rurſus idem Rex creavit in qualibet Cancellaria alios Judices criminum, qui vulgo dicuntur *Alcaldes del Crimen*, de quorum juriſdictione, & de quibus cauſis cognoſcere poſſint, agitur in toto tit. 7. lib. 2. Recopil. 31. & in eadem Cancellaria alios Judices, qui populariter *Alcaldes de Hijoſdalgo* dicuntur, creavit, qui de cauſis Nobilitatis cognoſcunt, & de eorum juriſdictione agitur in toto tit. 11. lib. 2. Recop.

32. Deinde creavit in Regno Galleciæ aliam Audientiam, cujus Judices *Alcaldes Mayores* dicuntur, & cognoſcunt in prima inſtantia de omnibus cauſis illius loci, ubi Audientia reſidet, cum quinque leucis in circuitu: 33. neque extra circuitum quinque leucarum in prima inſtantia cognoſcere poſſunt, quamvis partes ex contractu ſe ſubmiſerint eorum juriſdictioni juxta text. in leg. 17. tit. 1. lib. 3. Recopil. 34. quæ lex intelligi, & limitari *bodie* debet per quandam Pragmaticam Sanctionem, cujus meminimus in 4. Part. hujus primi Tomi, cap. 2. num. 11. 35. Cognoſcunt etiam dicti Judices in prima inſtantia de omnibus cauſibus Curiæ, (o) neque in prædictis cauſibus Curiæ aliquis Vicinus illius Regni conveniri poterit in prima inſtantia coram Auditoribus Cancellariæ Vallifoleti, niſi in certis caſibus exceptis in leg. 4. tit. 1. lib. 3. Recopil. 36. Cognoſcunt præterea per viam appellationis de omnibus cauſis civilibus, & criminalibus illius Regni; ab eorum tamen ſententiis in gradu appellationis latis appellari poterit ad Auditores Cancellariæ Vallifoleti, ſi cauſæ civiles exceſſerint ſummam centummille marapetinorum: ſi verò fuerint minoris ſummæ, non erit locus prædictæ appellationi, ſed ad ipſoſmet ſupplicari poterit, & à ſententia, quam in gradu ſupplicationis tulerint, amplius neque appellari, nec ſupplicari poterit. (p) 37. In cauſis tamen criminalibus ab eis ad Cancellariam Vallifoleti appellari non poteſt, præterquam ſi in ſententia pœna mortis naturalis appoſita fuerit. (q) 38. Cognoſcunt etiam per viam appellationis de ſententiis in Regno latis à Judicibus Syndicatoribus in cauſis Syndicatus, & à ſententiis eorum in gradu appellationis latis appellandum non eſt ad Cancellariam Vallifoleti, ſed ad ipſoſmet erit ſupplicandum, præterquàm ſi condemnatio in cauſis civilibus exceſſerit ſummam centummille marapetinorum, & in criminalibus appoſita fuerit pœna mortis naturalis. (r) 39. Similiter cognoſcunt de cauſis Eccleſiaſticis per viam violentiæ, ſicuti Auditores Cancellariarum. (ſ) 40. Cognoſcunt etiam de cauſis beneficialibus, quando quis petit ſe defendi, & tueri in poſſeſſione beneficii. (t)

41. Creavit etiam idem Rex aliam Audientiam Hiſpali, quæ dicitur *Audiencia de los Grados de Sevilla, Regente, Jueces, y Alcaldes de Quadra*: & de quibus cauſis cognoſcere poſſint ejus Auditores, & de eorum juriſdictione agitur in toto tit. 2. lib. 3. Recopil. Qui Judices in prima inſtantia ſimiliter cognoſcunt de caſibus Curiæ Vicinorum *de los Lugares de Señorio, y Abadengo, que caen en el ſuelo de Sevilla*: (u) 42. & per viam appellationis cognoſcunt de cauſis civilibus, de quibus in prima inſtantia cognoverant Judices Ordinarii illius Civitatis, & ſui Territorii, (x) dummodo cauſæ civiles excedant ſummam decemmillium marapetinorum, alioquin ſi minoris ſummæ fuerint apud Decuriones illius Civitatis erunt tractandæ. (y) 43. Similiter per viam appellationis cognoſcunt de cauſis pecuniariis Fraternitatis excedentibus ſummam ſex millium marapetinorum, (z) 44. & in cauſis criminalibus Fraternitatis appellandum erit ad Judices Majores illius Civitatis, qui dicuntur *Alcaldes Mayores*; (a) in cauſis verò civilibus Fraternitatis, quæ fuerint minoris quantitatis ſexmillium marapetinorum, appellandum erit ad eos, quos determinat lex 49. & 50. tit. 13. lib. 8. Recop. 45. Pari modo per viam appellationis cognoſcunt prædicti Auditores *de las Sentencias de los Jueces Alarifes, y de Meſta, y otros Jueces de la dicha Ciudad, y ſu tierra, las quales ſoliam ir à los Alcaldes Mayores de la dicha Ciudad.* (b) 46. Cognoſcunt etiam per viam appellationis de ſen-

(n) Ut conſtat in Motu proprio Gregorii XIII. Summi Pontif. de hæreſis Proceſſus fulminati die Cœnæ Domini, anno 1575.
(o) Ut probatur in leg. 3. tit. 1. lib. 3. Recop.
(p) Ita determinat. leg. 1. tit. 1. lib. 3. Recop.
(q) Juxta text. in leg. 9. tit. 1. lib. 3. Recopilat.
(r) Ita probatur in leg. 15. tit. 1. lib. 3. Recop.
(ſ) Ut probat leg. 35. tit. 5. lib. 2. Recop.
(t) Juxta text. in leg. 10. tit. 1. lib. 3. Recop. & in toto illo tit. latè agitur de eorum juriſdictione.
(u) Ut in leg. 43. cap. 10. tit. 2. lib. 3. Recop.
(x) Leg. 1. tit. 2. lib. 3. Recop.
(y) Leg. 3. ejuſdem tit. & libri.
(z) Leg. 4. ejuſdem tit. & libri.
(a) Ut in dict. leg. 4. dicitur.
(b) Ut probat leg. 5. tit. 2. lib. 3. Recop.

ſententiis latis ab Auditoribus Audientiæ Canariæ, quando cauſæ civiles exceſſerint ſummam trecentorum millium marapetinorum, & in criminalibus fuerit inflicta pœna mortis naturalis. (c) 47. Præterea cognoſcunt de cauſis Eccleſiaſticis per viam violentiæ ad eos delatis à Judicibus Eccleſiaſticis illius Civitatis, & ſui Territorii; non verò ab aliis Judicibus Eccleſiaſticis reſidentibus extra Civitatem Hiſpalenſem, & ejus juriſdictionem. (d)

48. Creavit etiam idem Rex aliam Audientiam Canariæ, & in illis ſeptem Inſulis adjacentibus, cujus Auditores in prima inſtantia cognoſcunt de caſibus Curiæ, & de cauſis Eccleſiaſticis per viam violentiæ ad ipſos delatis: & per viam appellationis cognoſcunt de cauſis civilibus non excedentibus ſummam trecentorum millium marapetinorum, à quorum ſententiis in gradu appellationis latis, non poterit ad Audientiam Hiſpalenſem appellari, ſed ad ipſoſmet erit ſupplicandum: neque in cauſis criminalibus, ubi pœna mortis naturalis inflicta non fuerit, ab eis appellandum erit. (e)

49. Creavit idem Rex alios Judices, qui dicuntur *Alcaldes Mayores de los Adelantamientos*, de quibus in tit. 4. lib. 3. Recopil. & alios, qui dicuntur *Alcaldes de Sacas*, de quibus in tit. 11. lib. 3. Recopil. & alios, qui nuncupantur *Alcaldes Entregadores de las Cañadas, y Meſtas*, de quibus in tit. 14. lib. 3. Recopil. & alios, qui dicuntur *Alcaldes de las Caſas de la Moneda*, de quibus in leg. 1. & 2. cap. 2. & 3. in leg. 3. tit. 20. lib. 5. Recop. & alios, qui appellantur *Alcaldes de las Atarazanas*, de quibus in leg. 3. tit. 24. lib. 9. Recopil. Sunt, & alii Judices, qui nuncupantur *Alcaldes de la Hermandad*, de quibus in tit. 13. lib. 8. Recop. Sunt præterea alii qui dicuntur *Aſſiſtentes, Correctores, Judices Syndicatores, Ordinarii, & Delegati*, de quorum juriſdictione agitur in tit. 5. cum tribus ſequentibus lib. 3. Recopil. Sunt denique alii plures Magiſtratus, quos recenſere longum eſſet.

50. Extraordinarii Judices dicuntur, *Delegati, Arbitri juris, Executores*, & qui ex ſacra juſſione, & forma ſunt dati, (f) qui Judices propriam juriſdictionem non exercent, ſed ſibi commiſſam ab habente poteſtatem, ideoque *Extraordinarii* dicuntur.

51. In quibus omnibus Magiſtratibus, Judices, tam Ordinarii, quam Extraordinarii creandi præfulgere debent illis qualitatibus congeſtis à leg. 3. tit. 4. Part. 3. & leg. 18. tit. 9. Part. 2. debent eſſe Litterati; ita ut ad minus per ſpatium decem annorum operam dederint Juri Canonico, aut Civili, ſintque ætatis XXVI. annorum juxta text. in leg. 2. tit. 9. lib. 3. Recop. (per quam declaratur lex 5. tit. 4. Part. 3. & lex 3. tit. 9. lib. 3. Recop. quæ requirebant ætatem viginti annorum tantum: nec leges illas obtinere *bodie* in Nobilibus illiteratis Prætoribus deſignandis, arbitror, cum illi propter cauſarum experientiam ad Magiſtratus eligantur, quæ ex longo tempore acquiritur, ac proinde major ætas in illis, quàm in viris litteratis deſideratur, etſi Gregorius Lupus in dict. leg. 5. contendat, legem illam antiquatam non eſſe per dict. leg. 2. tit. 9. lib. 3. Recopil. reſpectu Nobilium illiteratorum) 52. & quod ſpecialiter relegerint leges hujus Regni. (g) Et quod habeant juriſperitiam, & cauſarum experientiam: in quibuſcunque enim Magiſtratibus gerendis, experientia ſummè eſt neceſſaria. (h) 53. Imo Judex, qui non ſit nimis juriſperitus Magiſtratui præfici poterit, dummodo cauſarum experientiam habeat; (i) 54. alioquin, qui non ita doctus, aut expertus fuerit, officium judicandi ei mandari non debet; (j) niſi ſecum Aſſeſſores Juriſperitos adhibeat, ſi fuerit Judex Major, vel niſi conſilium à Juriſperitis expoſcat, ſi fuerit Judex Pedaneus, (k) ſi aliter munus judicandi aliquis legum, & juris imperitus, vel inexpertus ſuſceperit, litem ſuam faciet, ſi per imperitiam male judicaverit, & parti ad intereſ-

(c) Ut probatur in leg. 42. tit. 2. lib. 3. Recop. junctis legibus 2. & 3. tit. 3. lib. 3. Recop.
(d) Ut probatur in leg. 7. tit. 2. lib. 3. Recop. & in toto illo tit. latè agitur de eorum juriſdictione, ubi in leg. 43. præſcribitur eis novus ordo procedendi in cauſis coram eiſdem agitandis.
(e) Ut probatur in leg. 2. 3. 4. & 14. cum aliis tit. 3. lib. 3. Recop. quo in loco agitur de juriſdictione illius Audientiæ.
(f) De quibus latè agit Alciat. in Rubric. Extra de *Offic. Ordin.* à n. 6.
(g) Juxta text. in leg. 4. tit. 1. lib. 2. Recop.
(h) Ut in leg. 1. §. *Sed cum ſit neceſſarium*, de *Juſtin. Cod. confirm.* & in Auth. de *Judicib.* in princ. verſic. *Non enim*, collat. 6. & in leg. 3. tit. 4. Part. 3. ibi: *E que haya ſabiduria, para judgar los Pleytos derechamente por ſu ſaber, e por uſo de luengo tiempo.*
(i) Ut probat text. in leg. *Certi juris*, Cod. de *Judic.* & in leg. *Expertes*, Cod. de *Decurion.* lib. 10. & firmat gloſſ. in cap. *Suſcitatus*, Extra de *Reſcript.* Bernard. Diaz in Tract. de Doctoribus, quæſt. 11. vol. 6. Diverſorum Doctorum & Matienz. in Dialogo Relatoris, 3. part. capit. 9. n. 5.
(j) Ex fundamentis pro hac parte adductis à Franciſc. Hotom. in lib. Quæſtionum Illuſt. quæſt. 26.
(k) Ut Hotom. ubi ſupr. reſolvit.

resse tenebitur, (l) 56. nisi circa legem difficilem lapsus fuerit, quia tunc à condemnatione interesse excusabitur, (m) 56. & quando articulus esset valde difficilis, & arduus, tunc Judici parcitur, vel saltem minus punitur. (n) 57. Quinimò, si Judex adhibuerit debitam diligentiam, & per se processum examinaverit, nil de necessariis omittendo, & postmodum aliud de juris subtilitate apparuerit, ad aliquid non tenebitur, (o) 58. aut si defendens doctrinam sui Præceptoris erraverit, exemplo Casii Jurisconsulti, quem refert Julianus. (p) 59. Nos tamen, etli laudabile judicemus discipulum defendere opinionem sui Magistri, tamen ob id censemus, non esse recendendum à communi Doctorum, quandoquidem hoc longe melius, & rutius sit, (q) nam minimè sunt mutanda, quæ à Majoribus nostris tradita sunt. (r) 60. Insuper, si propter imperiam protulerit sententiam nullam, ad damna, & expensas tenebitur. (s) 61. Cæterum si propter malitiam, vel dolum, precibus, vel pretio corruptus malè judicaverit, tenebitur ex maleficio: & in causis civilibus ultra infamiam, quàm incurrit, amittit potestatem judicandi, & parti læsæ in tantundem, & ad omnia damna, & expensas, quas prætextu injustitiæ pars læsa in judicio juraverit, tenetur. (t) In criminalibus causis eandem pœnam, quam innocenti imposuerit, substinebit, & confiscatis suis bonis, in exilium perpetuum mittetur, (u) 63. & in foro conscientiæ Judex dolo, vel culpa male judicans, tenetur parti læsæ ad totale interesse. (x)

64. Adverte tamen, officium judicandi pluribus prohibitum esse, quorum mentio fit in leg. *Cum Prator*, §. fin. & in leg. *Cum furiosus*, & in leg. *Cæcus*, & in leg. *Si longius*, ff. de *Judic.* quibus juribus convenit de *jure Regio*, leg. 4. tit. 4. Part. 3. (y) & text. in leg. 7. & 8. tit. 9. lib. 3. Recop. (z) 65. Ex superioribus apparet, plures esse Judices, atque Magistratus diversos: unde cum actor sequi debeat forum rei, (a) 66. (quem forum pluribus modis unusquisque sortiri potest, vel *ratione rei sitæ*, quæ petitur, (b) vel *ratione originis*, vel *ratione domicilii*, vel *ratione beneficii*, (c) vel *ratione contractus*, (d) vel etiam *ratione delicti*) (e) opportebit Actori Judicem competentem ipsius rei eligere, coram quo ipsum reum conveniat: 67. qui reus, si *jure communi*, vel *speciali* diversos Judices habuerit, tunc Actor ad actionem intentandam eligere poterit, quem maluerit. (f) 68. Quo fit quòd intentans remedium, leg. *Diffamari*, Cod. de *Ingen. & manum.* adire debeat Judicem ipsius diffamati. (g) 69. Tamen si plures Judices diffamiato competant de *jure communi*, & coram Judice ab eo electo prædictum remedium proponat, Actor petere poterit causam remitti

(l) Ut probat text. in princ. de *Obligat. quæ ex quasi delict.* & in leg. *Si Judex*, ff. de *Variis, & extraordin. cog.* quibus convenit lex 24. tit. 22. Part. 3.

(m) Ut firmat gloss. in princ. Instit. de *Obligat. quæ ex quasi delict.* verb. *Videbitur*. Recepta à Bart. in leg. 2. n. 4. Cod. de *Pœna Jud. qui malè judic.* & Jass. in leg. *Gallus*, in princ. ff. de *Liber. & posth.*

(n) Secundùm Bald. leg. *Mancipia*, Cod. de *Serv. fugit.*

(o) Secundum Andr. de Isernia in cap. unic. de Controvers. inter dom. & empt. col. penult. quem sequitur Gregor. Lupus in dict. leg. 24. verb. *Dafio.*

(p) In leg. *Qualem*, §. *Unde*, ff. de *Arbitr.* Panorm. cap. 1. de *Postul. Præl.* n. 25. & Avil. in cap. *Prator.* cap. 1. verb. *Y siel*, & cap. 20. & 22.

(q) Argum. text. leg. unic. ibi: *Ceterior .... opinio est*, ff. de *Offic. Quæst.* & in princ. Instit. de *Hæred. instit.* & cap. *Novimus*, de *Verb. signific.*

(r) Leg. *Minime*, ff. de *Legib.* Bart. leg. 2. n. 5. Cod. de *Pœn. Judic.* Silva Nupt. in princ. lib. 5. fol. mihi 117. & Avil. ubi supr. in dict. cap. 1. n. 15.

(s) Secundùm Bartol. in quæst. 9. incip. Judex, & Avil. dict. cap. 1. §. *Alas Partes*, n. 15. Et Bernard. Diaz in regul. 363. verfic. 2. *Declara.*

(t) Per text. in leg. fin. Cod. de *Pœn. Jud. qui malè jud.* leg. *Si filius famil.* §. *Si Judex*, ff. de *Judic.* & in Auth. *Nouv jure*, Cod. de *Pœn. Jud.* & in leg. 52. tit. 14. Part. 5. & leg. 24. tit. 22. Part. 3.

(u) Juxta text. in leg. 25. tit. 22. Part. 3. & in leg. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. Tradit Avil. ubi supr. cap. 1. verb. *Fiel*, n. 10. & Avend. in tract. de Mandat. Regis exequend. cap. 2. n. 2. vers. *Siquidem*, & Matienz. in Dialog. 3. part. cap. 33. n. 6.

(x) Ut probat text. in cap. *Si quis dixerit*, & in cap. *Qui resse*, & in cap. *Licet* 11. quæst. 3. juncto text. in cap. fin. de *Injur.* Et firmat Cajetan. in Summa, verb. *Judicis peccata.* Augustin. Berous in Rubric. Extra de *Appellat.* numer. 91. Soto lib. 3. de Justit. & Jur. quæst. 4. art. 2. Navar. in Manual. cap. 25. n. 12. & Covarruv. in Reg. *Peccatum*, 2. part. §. 3. n. 1. de Regul. Jur. in 6.

(y) Ut Greg. Lup.

(z) Et tradit Didac. Perez in leg. 2. & 3. tit. 15. lib. 2. Ordinam.

(a) Ut probat text. in leg. *Juris ordinem*, Cod. de *Jurisdict. omn. Judic.* & in cap. *Cum sit generale*, de *For. comp.* in leg. 32. tit. 2. Part. 3. & in leg. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Recop.

(b) Ut in cap. *Sanè*, de *For. comp.*

(c) Ut in cap. fin. de *For. comp.*

(d) Ut in cap. *Dilecti*, de *For. comp.*

(e) Ut in cap. *Cum sit generale*, eod. tit. Et latè docet gloss. in leg. *Hæres absens*, §. *Perinde*, verb. *Debebit*, ff. de *Judic.* Et explicat Petrus Raccha in Cerdistologia rerum civilium, cap. 23.

(f) Ut probat text. & ibi Doctores in leg. ult. Cod. de *Jurisdict. omn. Jud.* & text. in leg. *Cum Clericis.* Ubi Bald. in n. 1. Cod. de *Episcop. & Cleric.* gloss. & Doct. in leg. ult. Cod. *Ubi in rem actiones*, gloss. in cap. *Cum dilecti*, de *Foro compet.* Roman. in consil. 412. Matth. de Affict. in Decis. Neapolit. decis. 257. & in Constit. lib. 1. rubr. 37. n. 18.

(g) Ut cum pluribus resolvit Covarruv. lib. 1. Variar.

ti ad alterum Judicem rei: nam tunc electio actori datur. (h)

70. Considerabit etiam Actor, an ex aliquo *privilegio* ad suum proprium forum trahere reum possit, ut in Audientia Scholastica Salmantina, & in aliis hujusmodi: vel, an hoc jus sibi competat ex *consuetudine*, ut in Audientia Episcopali Salmantina, & in similibus, ubi Clerici ex consuetudine præscripta, Laicos conveniunt, quod fieri potest. (i) 71. Præterea, advertat Actor, an casus sit ex iis, quorum cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectet, quorum meminimus in prœcmio 2. Tomi hujus Operis, in 1. præludio, de quibus Judex Ecclesiasticus cognoscit: nam tunc eundem Ecclesiasticum adire debebit. 72. Advertet insuper Actor, an casus, super quo reum convenire debet, sit Curiæ, nec ne: & an utilius sit, reum coram Judice Ordinario Inferiori convenire, vel coram Auditoribus Regalibus, de quibus casibus Curiæ, quos vulgo *Casos de Corte* dicimus, fit mentio in leg. 5. tit. 3. Part. 3. & in leg. 21. tit. 5. lib. 2. Recop. & in leg. 8. cum tribus sequent. tit. 3. lib. 4. Recopil. & in leg. 11. tit. 5. lib. 2. Recopil. & apud Covarruviam. (j)

73. Denique Actor convenire debet Reum coram suo Judice competenti, alioquin si ad incompetentem trahat, processus nullus erit. (k) 74. Quæ exceptio nullitatis ex defectu Judicis competentis, quocunque tempore, & in quacunque parte litis opponi poterit. (l) 75. Ex qua resolutione intelliges text. in leg. 2. tit. 17. lib. 4. Recop. dum probat, nullitatem sententiæ opponendam esse intra sexaginta dies, ut intelligi debeat, nisi opponatur exceptio nullitatis ex defectu *omnimoda incompetentiæ*: nam talis exceptio quocumque tempore opponi poterit, ut supra diximus. (m)

3 *Limitantur Gloss. verb.* Rationabili *in cap.* Querela, *de* Procur. *& in cap.* Honoratus, *gloss. Magna* 74. *distinct. & in cap.* 1. *de* Dolo, *& contum.*

4 *Filius familias patrem, & quilibet actor quencunque ascendentem, ut convenire valeat, à Judice veniam prius petere debet.*

5 *Filius familias, etiam cum venia judicis patrem convenire non potest, nisi in quibusdam casibus, & tunc, venia à Judice petita.*

6 *Filius emancipatus veniam petere debet, ut parentes suos convenire valeat.*

7 *Sunt plures persona, quæ absque venia conveniri nequeunt.*

8 *Gener socrum absque venia convenire non potest, etiam affinitate dissoluta.*

9 *Intellectus ad leg.* Cui eorum, §. Affinitates, *ff. de* Postul.

10 *Quòd Monachus contra Abbatem agere valet, nulla petita venia contra Archid. verius est.*

11 *Qui sine venia agere nequeunt, si eam non petant, de jure communi pœna quinquaginta aureorum, & de* Jure Regio *pœna amissionis causæ puniantur.*

12 *Qui sine venia agere non potens, ea non petita, agit, & ante litem contestationem pœnitet, vel vocati non comparuerint inviti, liberatur à pœna.*

13 *Nulla præcedente partis citatione, venia ad agendum concedi poterit.*

14 *Forma petendi veniam ad agendum, & aliquem conveniendum.*

15 *Filius familias, qui aliquem extraneum super adventitiis convenire vult, patris consensum exigere debet.*

16 *Quando filius familias agit super adventitiis cum consensu patris, libellus concipiendi erit in ejusdem patris persona, cum qualitate legitimi administratoris.*

17 *Ut filius familias extraneum convenire possit super adventitiis, in quibus pater usufructu caret, patris consensu opus est, contra Ottonem, & alios.*

18 *Patre absente, filius familias major viginti quinti annis, absque ejus consensu in judicio esse potest.*

19 *Forma concipiendi libellum, quando filius familias aliquid petere, vel aliquem super adventiis convenire vult.*

EX SECUNDO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 REUS *extrajudicialiter prius ab actore monendus ex urbanitate: & non ex juris necessitate.*

2 *Interpellatio extrajudicialis efficit, quod reus condemnetur in expensis primæ citationis, & si compareat, & confiteatur debitum.*

Fi-

(h) Ex supr. resolutis, & in specie resolvit Covarruv. ubi supr. n. 6.

(i) Ut probat text. in cap. *Si Clericus laicum*, de *For. compet.*

(j) In Pract. Quæst. cap. 6. & 7.

(k) Ut probat text. in leg. 1. God. *Si à non compet. Jud.* & in cap. *Etsi Clerici*, de *Judic.*

(l) Secundùm gloss. fin. in clem. 1. de *Sequest. possess.* Quam sequitur Paulus in leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Ex judic.* & Hippol. in singul. 78. & Covarruv. in Practic. Quæst. cap. 25. n. 4.

(m) Secundùm Covarruv. in Pract. Quæst. cap. 25. n. 4.

20 *Filius familias, quando super Castrensibus vel quasi, vel super beneficialibus, aut spiritualibus actionem intendere vult, patris consensus necessarius non est: & in propria, & non patris persona libellus concipiendus erit.*

21 *Quia minor curatorem habens, in judicio comparere non potest, libellus in curatoris persona concipiendus erit.*

22 *Minor absque Curatoris, aut Patris consensu in judicio stare potest in beneficialibus, aut spiritualibus, & aliis casibus relativè congestis: in quibus, si decipiatur, restitui poterit.*

23 *Si minori desit Curator aut Tutor: ei à Judice ad litem dandus est alius, quem maluerit.*

24 *Minor, qui absque Tutore, aut Curatore litem intendit, compelli poterit ad partis instantiam Tutorem, aut Curatorem ad litem assumere: alias judicio repellendus.*

25 *Minor causativè, & non præcisè Curatorem ad litem accipere adstringitur.*

26 *Curator ad litem satisdare debet.*

27 *Mulier conjugata, antequam contra aliquem experiatur, veniam, & expressam mariti sui licentiam consequi debet, nec tacita sufficiet, contra Cifuent. & Gom.*

28 *Quando ex legis dispositione alicujus licentia ad aliquem actum exigitur, expressa opus est, & non tacita.*

29 *Licentia mariti, ut mulier agat nunquam ex temporis diuturnitate præsumitur, nisi tantum temporis effluxerit, cujus contrarium in mortalium memoriam non cadat.*

30 *Licentia danda à marito uxori, sufficit testibus probari.*

31 *Licentia præstanda à marito, ut uxor agat, ab excommunicato non præstanda.*

32 *Præscriptionem contra conjugatam matrimonio constante currere, substinet Auctor contra alios.*

33 *Præstita licentia à marito, ut uxor agat, sufficit usque ad executionem sententiæ.*

34 *Maritus ratum habere potest gestum ab uxore sine licentia in judicio, si ratificet, antequam nullitas ab adversario opponatur.*

35 *Maritus ex causa compelli poterit, uxori licentiam præstare, ut agere valeat.*

36 *Marito absente, qui non speratur de proximo unire, causa cognitione præcedente, poterit ejus uxori à Judice præstari licentia agendi.*

37 *Ut Judex licentiam præstare possit uxori agere volenti propter mariti absentiam, sufficit, quod absit à loco, in quo est agendum, nec opus est quod absit à territorio, contra Avendanium.*

38 *Consideratio ad leg. 59. Tauri, quæ est lex 6. tit. 3. lib. 4. Recopil.*

39 *Judex potest agendi licentiam uxori præstare, ejus marito muto, aut furioso existente, qui loco absentis habetur.*

40 *Forma petendi licentiam agendi ab uxore agere volente in mariti sui absentia, aut quando mutus, furiosusve fuerit.*

41 *Mulier agere volens contra maritum vergentem ad inopiam, nulla licentia ejus, aut Judicis petita, experiri judicio poterit.*

42 *Agens contra majorem, in ejus personam, contra minorem habentem Tutorem, aut Curatorem, in eorum, & minoris personas citationem, & petitionem formare debet.*

43 *Processus gestus cum minore, absque Tutoris, aut Curatoris auctoritate, nullus est.*

44 *Minori comparenti in judicio sine Tutore, aut Curatore dandus est Curator ad litem, qui Curator satisdare tenetur.*

45 *Agere volens contra Civitatem, Capitulum, Collegium, aut quancunque Universitatem, in eorum Procuratorem tendat actionem, & non in singulas personas Universitatis.*

46 *Libellus, licet possit concipi contra Civitatem, aut quancunque Universitatem, si ab ea mittatur Procurator, aut Syndicus responsurus, cum eo lis agitari valet.*

47 *Etiamsi solus Syndicus Universitatis pro ea compareat, citatus valida erit sententia.*

48 *Si actori competat aliqua actio in aliquem defunctum, antequam agat, petat hæredes defuncti, vel adire, vel hæreditatem repudiare intra definitum aliquod tempus.*

49 *Forma qua petitur, quod defuncti hæredes adeant, vel hæreditatem repudient.*

50 *Ad petitionem creditoris defuncti Judex assignat arbitrio suo terminum hæredi defuncti, ut adeat, vel repudiet, qui, ter contumacia incusata, habetur pro adeunte, vel repudiante, quod sibi deterius fuerit, & tunc contra ipsum agitur.*

51 *Hæres contumax in adeundo, vel repudiando, habetur pro repudiante, vel adeunte quoad creditores, quorum petitione terminus sibi fuit præfixus, non quoad alios.*

52 *Hæredi petenti, tempus juris sibi dari ad acceptandum, vel repudiandum, dari potest annus, si à Principe impetretur, & si ab alio, novem menses statuuntur.*

53 *Tempus novem mensium jure hæreditatis concessum, ut repudient, vel adeant, coarctari à Judice potest intra tempus centum dierum, & non ultra, ad hoc, ut hæres pro adeunte, vel repudiante habeatur: sed ut hæreditati curator detur ad respondendum creditoribus, brevius tempus statui potest.*

54 *Unde emanaverit praxis, quòd Judex assignet aliquem terminum, ut qui adeat, vel repudiet, & quod non adeunte, vel intra terminum non recusante hæreditatem, adversus eum intentetur actiones, & si recusaverit, quòd sequentes in gradu requirantur, & nemine adeunte, curator bonis detur, contra quem actiones dirigantur.*

55 *Quoties maritus, hæresve ejus adversus uxorem, vel hæredem ejus agere intentat, petat prius, bona quæsita constante matrimonio acceptari, vel repudiari intra breve temporis spatium.*

56 *Si reus conveniendus absens sit in locis remotis, aut captus ab hostibus, suus bonis defensor dandus est, in quem dentur actiones, prahabita informatione absentiæ, captivitatis, debiti, & quod bona illa ad absentem spectent.*

SECUNDUM TEMPUS.

DE PRÆPARATORIIS ANTE Citationem.

1. POstquam Actor deliberaverit, coram quo Judice suum adversarium convenire debeat, opportebit, eundem, & ejus Advocatum sequentia attendere. Primò, quod extrajudicialiter reum admoneat, (*a*) quæ tamen admonitio de necessitate judicii non est, sed potiùs ex quadam urbanitate. (*b*) 2. Hæc tamen interpellatio extrajudicialis utilis erit, quia, ea præcedente, reus condemnari poterit in expensis primæ citationis, licet ad judicium veniens fateatur debitum, quamvis ab actore non petantur, secundum Baldum, (*c*) Jasonem, (*d*) & Didac. Perez, (*e*) 3. ex quibus limitantur glossa in cap. *Querellam*, verb. *Rationabili*, de *Procurat.* & gloss. magna, in cap. *Honoratus*, 74. dist. & gloss. in cap. 1. de *Dolo*, & *contum.* asserentes, citatum comparentem in termino, non teneri solvere expensas primæ citationis, ut non procedant dictæ glossæ, quando prius extrajudicialiter esset interpellatus. Quinimò ex parte actoris præsumitur hanc denunciationem extrajudicialem reo factam fuisse, ac proinde reum arctari ad probandum sibi denunciatum non fuisse, alias teneri ad expensasque illud tempus factas, ita colligit Romanus ex text. in l. *In fideicommissi* in princ. verf. *Tametsi*, ff. de *Usur.* & *fruct.* (*f*) Sed in puncto juris crederem, contrariam sententiam veram esse; imò quod non præsumatur interpellatio, nisi probetur, quæ opinio primo probatur ex juris regulis, quæ arctant ad probandam qualitatem deductam. (*g*) Secundo facit l. *Si ex legati causa*, ff. de *Verb. oblig.* ibi: *Si..... interpellatus*, si naturam adjectionis consideremus. Tertio facit, quia resultaret iniquitas, cum reus obligaretur ad probandam negativam, quòd impossibile est, (*h*) nec obstat text. dict. l. *In fideicommissi*: quia loquitur in actione ex testamento, in qua non est necessaria interpellatio, & sic non requiritur probatio denunciationis. (*i*)

4. Secundo advertat Actor, si sit filiusfamilias, & convenire velit patrem, matrem, vel alios ascendentes utriusque sexus in infinitum, quod imprimis veniam à Judice petat: 5. licet enim filiusfamil. non possit, etiam cum venia, suos parentes convenire; (*j*) tamen in pluribus casibus congestis per Glossam, (*k*) & Gregor. Lupum, (*l*) bene poterit eos convenire, dummodo prius veniam à Judice petat. (*m*) 6. Quinimo filius emancipatus eandem veniam petere tenebitur, quoties suos

F pa-

(*a*) Ut probat text. in leg. *Quidam Hiberus*, ff. de *Servit. Urban. prad.* & in leg. *Debitores*, Cod. de *Pignor.*

(*b*) Secundùm gloss. in cap. *Licet Heli*, verb. *Inscriptio*, Extra de *Simon.* & gloss. in dict. leg. *Debitores*. Et hunc esse communem intellectum dict. leg. *Quidam Hiberus*. Testantur Angel. n. 11. & Jass. n. 41. in §. *Sic itaque*, Instit. de *Action.* Panor. & Felin. in cap. 1. de *Accusat.* Quamvis text. ille hoc non probet, ut advertit Duarenus lib. 2. Disput. cap. 18.

(*c*) In leg. *Non ignorat*, Cod. de *Evict. & lit. expens.* Bald. & Salicet. in leg. *Properandum*, §. *Sin autem*, Cod. de *Jud.*

(*d*) In leg. *Certi conditio*, col. 1. ff. *Si cert. petat.* Dec. in leg. *Qui in alterius*, n. 9. ff. de *Reg. jur.*

(*e*) In Rubric. tit. 1. lib. 3. Ordinam. quæst. 6. Et Rebuffus in 3. tom. ad Leges Gall. tit. de Expensis.

(*f*) Ibi in Notab. 397. & verba illius legis notat Bartol. ibi, & Florian. ponderat ad materiam, dict. leg. *Quidam Hiberus*, & hoc corollarium tenet idem Romanus in Singul. 396. Sequitur Felin. cap. *Non est*, in fin. cap. *Quamvis contra*, n. 15. & ibi Decius de *Probat.* Hyppolit. leg. *Patre, vel marito*, n. 43. ff. de *Quæst.*

(*g*) Juxta leg. 2. ff. de *Probat.* Tradit Hyppolit. in Rubric. Cod. de *Probat.* n. 337.

(*h*) Secundùm Felin. cap. *Novit.* de *Judic.*

(*i*) Secundùm Bart. leg. *Si hæres*, ff. de *Ea quod cert. loc.* Jass. §. *Actionum*, Instit. de *Action.*

(*j*) Ut probat text. in leg. *Lis nulla* 4. ff. de *Judic.* & in leg. pen. Cod. de *In jus voc.* & in leg. 2. tit. 2. Part. 3. & in leg. 12. tit. 17. Part. 4.

(*k*) In dict. leg. *Lis nulla*, & gloss. in cap. fin. verb. *Regulariter*, de *Judic.* lib. 6.

(*l*) In dict. leg. 2. & 3. tit. 2. Part. 3.

(*m*) Juxta gloss. in §. *Panales*, verb. *Cum hic*, Instit. de *Action.* & gloss. in leg. *Adoptivum*, verb. *Vocari*, ff. de *In jus voc.* Quarum opinionem dicit communem Jass. in dict. §. *Panales*, n. 87.

parentes convenire voluerit. (n) 7. Sunt plures alii, qui absque prædicta venia conveniri nequeunt, quorum meminit text. in leg. 4. §. *Prator ait*, ff. de *In jus voc.* & alius legib. illius tit. & in l. 2. tit. 2. Part. 3.

8. Præterea Socer, & Socrus à Genero conveniri non possunt, sine dicta venia, secundum Glossam, (o) ubi Alexander firmat, idem observandum esse, etiam affinitate dissoluta: (p) 9. cui opinioni non obstat text. in leg. *Cui eorum*, §. *Affinitates*, ff. de *Postul.* quatenus probat, affinitate finita, ejus effectus censeri finitos: nam illud procedit, quando effectus consisteret in aliqua utilitate, absque reverentia: cæterum si in aliqua reverentia consisteret, affinitate dissoluta, ejus effectus non cessarent. (q) Novercam etiam sine venia conveniri non posse à Privigno, firmat Glossa. (r) Contrariam sententiam, imo absque venia posse Novercam conveniri, tenent Fulgosius, (s) & Jasso. (t)

10. Rursus Monachus suum Abbatem convenire non poterit, nisi petita prius venia, ut firmat Archidiaconus, (u) in hoc tamen casu verior opinio est, veniam non esse necessariam, ut docet Innocentius. (x) 11. Et adverte, quod si aliquis ex supradictis, qui veniam tenentur petere, convenerit aliquem in Judicio, erit puniendus de *Jure communi* pœna quinquaginta aureorum, (y) & de *Jure Regio* punitur pœna amissionis causæ, (z) 12. à qua pœna liberabitur, si ante litem contestatam pœnituerit, & ab instantia recesserit, vel vocati non inviti comparaverint, nil opponendo contra vocantem, (a) vel si in primo actu judiciali non fuerit opposita exceptio veniæ non petitæ: nam tunc censetur remissa necessitas petendi veniam. (b)

Unde tu reus cavebis, quod quando tibi competat prædicta exceptio veniæ non petitæ, eam opponas in primo actu judiciali. 13. Adverte insuper, quòd ad hanc veniam concedendam, citatio partis non requiritur, (c) sed erit petenda modo, & forma sequenti in principio libelli.

Ilustre Señor.

14. „ Fulano, con licencia, que ante todas „ cosas à Vmd. pido, y siendome concedida, „ o injustamente denegada, como mas haya „ lugar de Derecho, parezco ante Vmd. y „ pongo Demanda contra F. mi padre legiti„ mo, y contando el caso de ella, digo que „ assi es, &c.

Et ita erit de reliquis dicendum, mutatis mutandis.

15. Cæterum si filiusfamilias convenire velit alium extraneum, non parentem, super bonis adventitiis, in quibus pater usumfructum habet, non poterit in judicio esse absque consensu patris, (d) 16. ideoque, tunc libellus erit concipiendus in persona patris cum qualitate legitimi administratoris. 17. Quinimo, si extraneus esset conveniendus à filiofam. super bonis adventitiis, in quibus pater non habet usumfructum, (e) absque consensu patris non posset filius in judicio esse, secundum Glossam. (f) Pro qua opinione facit text. in cap. fin. §.

(n) Ut probat text. in leg. 4. vers. *Prætor.* & in l. *Adeantum*, §. 1. ff. de *In jus voc.* & in leg. pen. Cod. de *In jus voc.* & in leg. 3. tit. 1. Part. 3. & in leg. 4. tit. 3. Part. 3. Et ita pro regula constituit cum plurimis ampliationibus, & limitationibus Socin. in regul. 244. Hyppol. in sing. 613. Roder. Suarez in leg. 9. tit. 11. lib. 1. For. Orosc. in leg. *Quique litigandi*, n. 3. ff. de *In jus voc.* Et Petrus Duenas in regul. 351.

(o) Receptam communiter ex Alex. ibi n. 1. in leg. *Generaliter*, ff. de *In jus voc.*

(p) Per text. in leg. pen. Cod. de *Jur. dot.*

(q) Secundùm Angel. & Alex. in dict. leg. *Generaliter.*

(r) In dict. leg. *Generaliter* in fin. dum allegat text. in §. *Socrum*, Instit. de *Nupt.* Joan. Andr. post Speculat. in tit. de Actore, §. 1. n. 21. versic. *Generaliter.* Quam opinionem dicit communiter probari Curt. Jun. in leg. 1. n. 3. & 7. Cod. de *In jus vocand.*

(s) Alex. col. 2. Socin. quæst. 10.

(t) In dict. leg. *Generaliter.* Et hanc dicit magis communem decisio Pedamont. 31. n. 20. in fin. quo in loco latè disputat ipsum articulum.

(u) In cap. *Cum postulavit* 2. quæst. 7.

(x) In cap. *Cum P.* de *Accus.* & sequitur Panorm. in cap. *Ex parte*, n. 6. de *Accus.*

(y) Ut probat text. in leg. *In cum*, ff. de *In jus voc.* & §. fin. Instit. de *Pan. tem. litig.* & not. gloss. in §. *Pænales*, Instit. de *Act.* verb. *In cum*, & ibi Mising. à n. 29. & Jass. à num. 43.

(z) Ut in leg. 14. tit. 2. Part. 3.

(a) Ita tenet gloss. in dict. §. *Pœnales*, verb. *In jus vocasses*, & ibi Jass. n. 85. per text. in leg. *Quamvis*, ff. de *In jus voc.*

(b) Secundùm Bartol. n. 2. Angel. in fin. Alex. col. 2. versic. ultim. nota in leg. *Quamvis*, ff. de *In jus voc.* Et communiter omnes ex decision. Pedamont. 31. n. 21.

(c) Ut docet Bald. in leg. *Ea quæ*, Cod. *Quom. & quand. jud.* col. fin. & in leg. *Sed si hoc*, §. *Prætor ait*, ff. de *In jus voc.* Et Marant. de Ord. Jud. 6. part. memb. 1. in n. 8.

(d) Ut in leg. fin. §. *Necessitate*, Cod. de *Bon. quæ liber.* & in leg. 7. tit. 2. Part. 3. Et ibi Greg. Lup. in gloss. 1. & Socin. in reg. 195.

(e) Ut in specie text. Auth. *Excipitur*, & Auth. *Idem*, Cod. de *Bon. quæ liber.*

(f) In leg. fin. versic. *Necessitate*, Cod. de *Bon. quæ lib.* verb. *Imponenda.* Quam dicunt communiter receptam Bartol. & Bald. n. 9. ibi: Et veriorem, & tutiorem appellat Joan. de Imol. leg. fin. §. 1. ff. de *Verb. oblig.* Et Asin. in Prax. §. 18. cap. 1. n. 3.

§. *In hujusmodi*, de *Judic.* lib. 6. & leg. 7. tit. 2. Part. 3. dum illa jura indistinctè requirunt patris consensum. Et ita existimo tenendum esse, etsi oppositam sententiam, imò consensum patris non esse necessarium, asserat Ottho Doctor Antiquus relatus à Glossa. (g) 18. Quod tamen verum est, nisi pater absens esset: nam tunc filiusfamilias major vigintiquinque annis poterit in judicio esse. (h) Ex qua resolutione constat, quod in prædictis casibus libellus erit formandus in persona patris, adjecta qualitate legitimi administratoris, quæ qualitas adjici debet, ut consuluit Bartolus. (i) Et forma libelli erit in hunc modum.

Ilustre Señor.

19. „ Fulano, como padre, y legitimo „ Administrador, que soy de la persona, y „ bienes de F. mi hijo legitimo, como mas „ haya lugar de Derecho, parezco ante Vmd. „ &c.

20. Sed si filiusfamilias velit extraneum convenire super bonis castrensibus, vel quasi, vel beneficialibus, aut spiritualibus, tunc patris consensus non requiritur, & libellus in propria persona erit concipiendus. (j)

21. Tertio advertat Actor, quod si sit impubes, vel pubes minor viginti quinque ann. & tutorem, vel curatorem habeat, quod libellus, & petitio concipiantur nomine tutoris, vel curatoris: nam minor viginti quinque ann. non habet personam legitimam standi in judicio: (k) 22. nisi pro rebus beneficialibus, vel spiritualibus voluerit compatere, quia tunc major putatur, & super illis, absque consensu patris, & tutoris, vel curatoris in judicio experiri poterit, (l) & etiam in aliis casibus, quos congerit Panormitanus. (m) Et si in eisdem casibus decipiatur, bene restitui poterit, ut docet Panormitanus. (n) 23. At verò si tutorem, vel curatorem actor minor non habuerit, petere debebit à Judice, ut sibi detur tutor, vel curator ad lites, qui ei dandus erit, quem ipse voluerit. (o) 24. Quinimò si absque tutore, vel curatore in judicio experiatur, & adversarius petat, ut tutor, vel curator ad lites ei detur, compellendus erit etiam invitus tutorem, vel curatorem accipere, alioquin non erit audiendus, cùm non habeat personam legitimam standi in judicio, & processus, & sententia contra eum lata esset nulla. (p) 25. Undè constat, hunc minorem causativè, & non præcisè cogendum esse tutorem, vel curatorem suscipere, hoc est, quòd si velit audiri in judicio, tutorem, vel curatorem accipiat, alias non audiatur: in quem sensum est accipiendus text. in leg. 3. §. *Si pupillus*, ff. de *Tutel.* qui sibi videbatur contradicere. 26. Qui Curator satisdare debet, ut resolvimus infra in isto Tempore, in versic. *Quinto adverte.*

27. Quarto attendat Actor, quòd si sit mulier conjugata, & contra aliquem voluerit in judicio experiri, tenetur prius veniam à marito impetrare, quia absque licentia mariti in judicio esse non potest, (q) alioquin processus, & omnia acta essent nullius momenti: quæ licentia expresse à marito præstanda erit, nec sufficiet tacita: ut putà, si maritus præsens esset tempore, quo mulier in judicio ageret, nec maritus contradiceret. 28. Nam quoties ex legis dispositione licentia alicujus in aliquo actu requiritur, expresse, & non tacitè erit præstanda; (r) quamvis Cifuentes, (s) & Anton. Gomez

F 2

(g) Dict. leg. fin. verb. *Imponenda*, Cod. de *Bon. quæ lib.* Bart. ubi Angel. dicit hanc esse veriorem opinionem: & communem testatur Curt. in leg. 1. Cod. *Qui admitti*, n. 38, & Zucar. n. 68. & Sebast. Vant. in Tract. de Nul. Proceff. in Rubric. ex defectu inhabilitatis, n. 41.

(h) Juxt. text. in leg. 7. tit. 2. Part. 3.

(i) In leg. 1. n. 2. Cod. de *Bon. matern.* & Felin. in cap. *Cum olim*, col. 4. de *Testib.*

(j) Juxta text. in leg. 2. ff. *Ad S. C. Maced.* leg. 4. §. 1. ff. de *Castrens. pecul.* leg. *Filiusfam.* in princ. ff. de *Procur.* leg. *Si longius*, §. 1. ff. de *Jud.* & text. cap. fin. de *Jud.* in 6. Et tradit Greg. Lup. in leg. 2. tit. 2. Part. 3. & in l. 7. tit. 2. Part. 3. in gloss. 1. Et Sebast. Vant. in Tract. de Nullitat. Proceff. num. 1. Rubr. *Ex defectu inhabilitatis*, ubi à n. 4. cum multis plures personas, quæ in judicio stare non possunt, congerit quem require, quando casus occurrerit.

(k) Ut probat text. in leg. 1. & 2. Cod. *Qui person. legitim.* & leg. 7. & 11. tit. 2. Part. 3.

(l) Ut in cap. fin. de *Judic.* in 6.

(m) In cap. *Ex parte*, de *Restit. spol.*

(n) In dict. cap. *Ex parte*, n. 16. & sequitur Covar. lib. 1. Variarum Resolut. cap. 5. n. 8. sic intelligens text. dict. cap. fin. de *Jud.* lib. 6.

(o) Ut probat text. in leg. *Qui habet*, §. *Si pupillus*, & ibi gloss. ff. de *Tutel.* & in leg. 13. tit. 18. Part. 6.

(p) Ut probat text. in leg. *Non eo minus*, Cod. de *Procurat.* & firmat gloss. fin. in leg. *Si longius*, §. fin. ff. de *Jud.* ibi: *Puto quòd.* Ubi eam sequuntur Bart. Bald. & Paul. & Vanc. Tract. de Nullit. ex defectu inhabilitatis, num. 42. & Angel. in §. 1. n. 4. Instit. de *Curat.* pro cujus opinione est leg. 13. tit. 16. Part. 6.

(q) Ut probat text. in leg. 55. Tauri, quæ habetur in leg. 2. tit. 3. lib. 5. Recop.

(r) Secundùm Bart. Angel. Rom. & Imol. in leg. 2. §. *Voluntatem*, ff. *Solut. matrim.* Archid. & Joan. Andr. in capit. *Abbatem*, de *Elect.* lib. 6. Et est communis opinio, teste Corset. in singul. suo, in parte, Licentiæ. Decio in consil. 38. Et eandem tenent plures alii relati ab Ant. Gom. in dict. leg. 55. n. 5. & ab Avend. quos ipse ibi sequitur in declaratione, leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. n. 39.

(s) In dict. leg. 55. quæst. 14.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
Dirección General de Bibliotecas

mez (t) oppositam sententiam teneat, nempè, tacitam licentiam sufficere. 29. Nec talis licentia præsumitur, si actus reperiatur gestus à muliere conjugata, etiam ex diuturnitate temporis, nisi tantum tempus elapsum esset, cujus memoria hominum in contrarium non esset. (u) 30. Non tamen requiritur, quod prædicta licentia in scriptis detur, sed sufficit testibus probari, (x) nam per epistolam, vel nuntium maritus hanc licentiam uxori dare potest. (y) 31. Nec sufficit si à marito excommunicato præstetur talis licentia. (z)

32. Ex quibus sequitur quod cum mulier conjugata sit impedita agere, quòd, matrimonio constante, contra eam non currat præscriptio in suis bonis, etiam non dotalibus, per text. in l. *In rebus*, §. fin. Cod. de *jur. dot.* & facit Regula, quod non valenti agere non currit præscriptio. (a) Nihilominus tamen, Joan. Faber (b) oppositam sententiam tenet, argum. text. in cap. *Constitutus*, de *In integr. restit.* præsertim quod in Curia Ecclesiastica potuit agere, & impedito currit tempus, si non fecit diligentias de tollendo impedimento. (c) Cifuentes tamen (d) distinguit in hunc modum, videlicet, quòd contra talem mulierem in rebus dotalibus non currat præscriptio: (e) & idem esse in rebus donatis propter nuptias, quæ hodie *Arrhæ dicuntur*, resolvit Rodericus Suarez. (f) In rebus verò non dotalibus, inquit Cifuentes, quòd præscriptio contra eam currat, per text. leg. *Velles necne*, Cod. de *Revoc. donat.* Nec obstat text. in dict. leg. 1. §. fin. Cod. de *Annal. except.* nam respondeo, quòd mulier in præsenti potuit agere cum licentia mariti, ad quam præstandam erit compellendus, (g) cæterum in dict. leg. 1. §. fin. Filiusfamil. non potuit agere, impediente patria potestate. Sed quia congrua ratio differentiæ reddi non potest inter conjugatam, & filiumfamilias, cum filius possit agere de licentia patris, & compellere patrem ad dandam sibi licentiam, (h) ideò ipse Cifuentes hoc reliquit cogitandum. Unde Palatius Rubeus, (i) & ibidem Doct. Castellus (j) existimant, præscriptionem non currere contra talem mulierem, tam in bonis dotalibus, quàm in aliis quibuscunque, tum quia est impedita agere, constante matrimonio, tum etiam quia ex alio capite contra conjugatam præscriptio non currit, ex eo quod est prohibita contrahere, & alienare, (k) & contra prohibitum alienare præscriptio non currit: nam in *alienationis* verbo præscriptio continetur. (l) Mihi autem magis placet opinio Joannis Fabri, cui libenter adhæreo, existimans in *praxi* tanquam veriorem, & receptiorem admittendam fore, ex eo quod qui de facili impedimentum removere potest, adeundo Judicem, vel alio modo, impeditus dici non potest; (m) sed mulier conjugata de licentia mariti, vel eo recusante, adeundo Judicem, ut maritum compellat ad præstandam sibi licentiam, potest esse in judicio, & sic illud impedimentum removere: (n) ergo adversus eam bene poterit præscriptio currere in bonis non dotalibus, nec arrhalibus, cum possit facili negotio impedimentum removere. Sic etiam contra filiumfamilias currit præscriptio in illis bonis, in quibus pater non habet usumfructum, vel illi renunciavit, quia licèt absque licentia patris non possit agere; tamen cum illud impedimentum de facili potuit removere per Judicis aditum, ut patrem compelleret ad dandam

(t) Ibi n. 5.
(u) Ut resolvit Avend. ubi supr. n. 41. & 42.
(x) Ut tenet Montal. in leg. 41. Taur. verb. *De la licencia.*
(y) Ut colligitur ex gloss. leg. *Si cum dotem*, §. *Si patri*, verb. *Oportet*, ff. *Solut. matrim.* text. leg. *Honores*, ff. de *Decurion.* Bartol. leg. *Si filiusfam.* in fin. ff. de *Donat.* notat Specul. in Tit. de Actore, §. 1. col. 14. Bart. in leg. fin. §. *Necessitate* in fin. Cod. de *Bon. quæ liber.* quos sequitur Cifuent. in dict. leg. 55. Tauri, quæst. 9. & Rod. Suar. in leg. 13. tit. *De las deudas*, lib. 3. Fori, versic. *Quæritur ulterius.*
(z) Ut tenet Bald. in l. 1. col. fin. Cod. de *jur.* & *fact. ignor.*
(a) Ut in leg. 1. §. fin. Cod. de *Annali except.* & in Auth. *Nisi triennale*, Cod. de *Bon. mater.* Ubi Pinel. à n. 42. prædictam regulam explicat, & pluribus ornat.
(b) In leg. 1. col. 2. Cod. de *Bon. mater.*
(c) Ut in cap. fin. de *Elect.*
(d) In dict. leg. 55. in fin.
(e) Et ita intelligit text. in dict. leg. *In rebus*, §. fin. gloss. 3. & Doct. in cap. *Cum non liceat*, de *Præscrip.* & convenit leg. 8. tit. 29. Part. 3.
(f) In tit. *De las Arras*, lib. 3. For. in 1. leg. & eum refert Greg. Lup. dict. leg. 8. verb. *En dote.*
(g) Ut in leg. 56. 57. Tauri.
(h) Ut in leg. fin. §. *Necessitate*, Cod. de *Bon. quæ lib.*
(i) In dict. leg. 55. Taur. n. 21.
(j) In gloss. fin. versic. *Adde mulier.*
(k) Ut probatur in dict. leg. 55. Taur.
(l) Ut in leg. *Alienationis verbum* 28. ff. de *Verb. signific.* Et ita firmant gloss. & Doctor. in leg. 1. Cod. *Si adver. usucap.*
(m) Ut probat text. in leg. *Qui potest* 135. ff. de *Reg. jur.* & ibi notant gloss. & Decius, & ibi Panorm. in cap. fin. de *Elect.* optimus text. in leg. *Quibus diebus*, ff. de *Cond. & demonst.* Ex quo idem colligunt Albert. & Bald. ibi Felin. Rub. & alii plures, quos refert & sequitur Pinel. in Auth. *Nisi triennale*, n. 48. Cod. de *Bon. mater.* Et ad idem est text. Melior in leg. *Sed etsi*, §. *Hæc clausula*, ff. *Ex quib. caus. maj.*
(n) Juxta text. in 55. Taur. cum duabus sequent. quarum decisio innovata est in leg. 2. 3. & 4. tit. 3. lib. 5. Recop.

dam sibi licentiam, (o) ideò contra filiumfamilias in illis bonis præscriptio currit, vivo patre. (p) Unde constat, lapsum fuisse Cifuentem, (q) dum asseruit, rationem differentiæ constitui non posse inter mulierem conjugatam, & filiumfamilias, quasi voluerit, contra filiumfamilias non posse præscriptionem currere in bonis, in quibus usufructus patri non quæritur, etiamsi de licentia ejus possit agere, & Judicem adire, ut patrem compellat; cum tamen oppositum verum sit, ut suprà resolvimus. Nec huic nostræ veræ opinioni obstabit dicere, contra reverentiam marito, vel patri debitam videri, quòd Judicem adeant, ut maritum vel patrem compellat: (r) nam respondeo, quòd uxor, & filiusfamilias hoc facere possunt ex permissu legis, atque ideò eis licitum, & honestum est. (s) Non etiam refragatur argumentum adductum ex dict. leg. *Alienationis* verbum: nam respondetur, oppositam sententiam veriorem esse, imo, prohibita alienatione, non censeri prohibitam præscriptionem, seu usucapionem, (t) & opinioni Joann. Fabri, rejectis ejus fundamentis, expressè se subscribit per plura fundamenta Roderic. Suarez, (u) quo in loco satisfacit text. in leg. 1. §. *Ne autem*, Cod. de *Ann. except.* quem etiam aliter, & novè intelligit Pinellus: (x) consensit satis huic opinioni Gregor. Lupus, (y) dum quærens, an in bonis non dotalibus, nec arrhalibus mulieri conjugatæ præscriptio currat, se remittit ad Joann. Fabrum, & ad Panormitanum, (z) ubi Panormitanus firmat, impedimentum non excusare eum, qui per aditum Judicis illud removere potuit: hanc tamen opinionem Fabri limitat Rodericus, (a) quando maritus esset ita sævus, & austerus, quòd præsumeretur manus violentas in uxorem injicere, si eum ad judicium traheret: cujus doctrinam ego intelligo veram, quando maritus solitus esset mulierem male tractare, & minas in executionem ponere, ex his, quæ nos infra resolvimus in 3. Tomo, cap. 5. §. 4. num. 6.

33. Adverte tamen, quòd si maritus in initio litis præstitit prædictam licentiam uxori, non requiritur alia licentia, nec novus consensus mariti ad prolationem sententiæ, vel executionem ejus, ut resolvit Cifuentes. (b)

34. Adverte etiam, quòd maritus poterit ratum habere omne actum in judicio per ejus conjugem absque licentia, & validum erit. (c) Quod intelligo verum, si ratificatio interveniat, ante quam exceptio nullitatis opposita esset per adversarium. (d) 35. Adverte insuper, quòd si necessitas exegerit, & maritus noluerit præstare uxori licentiam ad agendum, quòd poterit per Judicem compelli, præcedente causæ cognitione, ut dictam licentiam præstet. (e)

36. Rursus adverte, quod si maritus sit absens, & non speretur de proximo venire, tunc Judex poterit prædictam licentiam uxori dare, præcedente causæ cognitione, ut in leg. 59. Tauri, quæ habetur in leg. 6. tit. 3. lib. 5. Recop. 37. & sufficit, quod maritus sit absens à loco, in quo erit agendum. (f) Nec erit necesse, quod absit à territorio Judicis, ut asserebat Avendanius, (g) 38. quia prædicta lex 59. solummodo considerat, quod non speretur maritum de proximo venire, & ita si intra territorium sit impeditus tali impedimento, quod non speretur de proximo venire, Judex cum cognitione causæ legitimæ necessitatis, vel utilitatis poterit prædictam licentiam concedere, nec satisfacit dicere, intra territorium posse à Judice compelli: nam propter reverentiam maritalem rationi consonum est, quòd mulier contra maritum non agat.

39. Adverte præterea, eandem licentiam posse Judicem conjugatæ concedere, quando maritus esset mutus, licèt præsens esset: vel quando esset furiosus: nam tunc loco absentis habetur, (h) & in his casibus, quando Judex

(o) Juxta speciem text. in leg. fin. §. *Necessitate*, Cod. de *Bon. quæ liber.*
(p) Secundùm Bald. in dict. Auth. *Nisi triennale*, ante n. 1. Bald. in leg. 1. n. 21. Cod. *Qui admitti.* Balb. Tract. de Præscript. 1. part. 6. part. n. 15. in princ. & plures alios, quos refert, & sequitur Pinel. ubi supr. n. 33.
(q) In dict. leg. 55. Taur. in fin.
(r) Juxta ea, quæ notat Pinel. ubi supr. n. 45. in fin.
(s) Argum. leg. *Gracchus*, Cod. de *Adult.*
(t) Secundùm Bartol. in leg. *Filiusfamil.* §. *Divi*, n. 22. de *Leg.* 1. Cujus opinionem veriorem testatur Pinel. ubi supr. n. 25.
(u) In leg. 3. tit. *De las deudas*, lib. 3. For. verfic. *Quæro ulterius, utrum.*
(x) Ubi supr. n. 45.
(y) In leg. 8. tit. 29. Part. 3. in gloss. verb. *En dote.*
(z) In cap. 2. de *Conc. præb.*
(a) Ubi supr. dict. leg. 3.
(b) In dict. leg. 55. Taur. quæst. 15. per ea, quæ notant gloss. & Doctor. in dict. leg. fin. §. *Necessitate.*
(c) Ut probat text. in leg. 58. Taur. quæ habetur in leg. 5. tit. 3. lib. 5. Recop.
(d) Ut tenet Cifuent. in dict. leg. 58. in 2. dubio.
(e) Juxta text. in leg. 57. Taur. quæ habetur in leg. 4. tit. 3. lib. 5. Recop.
(f) Argum. text. in leg. *Absentem*, & in leg. *Collegarum*, §. 1. & in leg. *Mulierum*, §. fin. ff. de *Verb. sign.*
(g) In declaratione leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. n. 43. versic. *Quændo.*
(h) Ut in leg. *Sed si unus*, §. *Filiusfamilias*, ff. de *Injur.* Et ita resolvit Avend. ubi supr. n. 41.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

dex licentiam concedere potest, petitio erit formanda modo sequenti.

Ilustre Señor.

40. „ Fulana, muger legitima de F. digo, „ que yo tengo necesidad de mover, y tratar „ ciertos pleytos en Juicio contra F. y el di- „ cho mi marido está ausente de este Lugar, „ y no espero que vendrá tan presto: por ende „ à Vmd. pido, que habida informacion de la „ ausencia del dicho mi marido, y de la ne- „ cesidad, que tengo de mover los dichos pley- „ tos, me mande dàr licencia para los poder „ mover, y estar en Juicio, y hacer los de- „ más Autos necessarios, para su buena expe- „ dicion, sobre que pido justicia, y el oficio „ de Vmd. imploro: y juro en forma de De- „ recho, &c. que esto no pido de malicia.

41. Cæterùm si mulier conjugata velit agere contra suum maritum ad inopiam vergentem pro dote sibi restituenda, vel pro alimentis, aut alia causa, bene poterit in judicio experiri sine licentia mariti, vel Judicis. (*i*)

42. Quintò advertat Actor, an experiri debeat cum majori, vel minori vigintiquinque annis: nam si major fuerit reus; contra ipsum citatio & petitio erit formanda: si verò fuerit minor habens tutorem, vel curatorem, tunc contra tutorem, vel curatorem, & ipsum minorem erit intentandum, (*j*) 43. alioquin processus gestus cum minore absque auctoritate tutoris, vel curatoris nullus esset, (*k*) & tunc debet dicere: *Pongo demanda à Fulano, y à Fulano su tutor, ò curador*, vel sic: *A Fulano, como Actor, ò Curador, que es de la persona, y bienes de Fulano.* 44. Cæterum si minor contra quem actor velit agere, tutorem, vel curatorem non habuerit, citandus erit ad instantiam actoris, ut legitimè compareat responsurus actori: & si comparuerit sine tutore, vel curatore, tunc actor petere debet, ut sibi detur *Curator ad litem*, quo casu dabitur, etiam invito. (*l*) Qui curator ad litem datus statim debet satisdare. (*m*)

45. Sexto advertat Actor, quod si agere velit contra Civitatem, Villam, Oppidum, Capitulum, Conventum, Collegium, quod conveniat Procuratorem, sive Syndicum ipsius Civitatis, Villæ, Oppidi, Capituli, Conventus, vel Universitatis; non tamen singulares personas. (*n*) 46. Bene tamen verum est, libellum posse concipi contra Civitatem, & Villam, Oppidum, Capitulum, Universitatem, vel Conventum, & si ab eis mittatur Syndicus responsurus, poterit cum eo processus agitari, secundum Joann. Plateam (*o*) asserentem, 47. quod si solus Syndicus citaretur, & compareret, sententia valeret, pro cujus opinione facit dict. lex 13.

48. Septimo advertat Actor, an actio, quam velit intendere, competat sibi contra aliquem defunctum, qui decesserit, relictis hæredibus, quia tunc prius debet à Judice petere mandatum contra hæredes ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem intra certum tempus: nam omnes hæredes debent requiri, prius quam curator detur bonis, (*p*) quo casu, petitio modo sequenti formabitur.

Ilustre Señor.

49. „ Fulano, como mas haya lugar de „ Derecho, parezco ante Vmd. y digo, què „ Fulano me está obligado à dàr tal cosa, y „ es difunto, y passado de esta presente vida, „ y dexò por sus hijos, y herederos legitimos „ a Fulano, y à Fulano; à Vmd. pido mande „ dàr su mandamiento, en que mande à los „ dichos sus herederos, que dentro de un bre- „ ve tiempo parezcan ante Vmd. legitima- „ mente à aceptar, o repudiar la dicha he- „ rencia, sobre que pido justicia, y el ofi- „ cio de Vmd. imploro, y juro en forma de „ Derecho, &c.

Tunc

(*i*) Argum. eorum, quæ notat gloss. in leg. fin. §. *Necessitate*, Cod. de *Bon. quæ liber.* & in specie firmat Alber. quem sequitur Palac. Rub. in repet. cap. *Per vestras*, §. 27. n. 1. & 2. de *Donat. inter vir.* Segur. in repet. leg. 1. §. *Si vir uxori*, col. 2. ff. de *Adquir. possess.* & Cifuent. in dict. leg. 55. Taur. quæst. 16. & ibi Ant. Gom. n. 3.

(*j*) Juxta text. in leg. 1. §. *Sufficit*, ff. de *Admin. tut.* Ubi Bart. & Imol. in leg. *Contra pupillum*, ff. de *Re jud.* & probatur in cap. *Sua*, & ibi not. Dec. de Appell. n. 1.

(*k*) Ut probat text. in leg. *Clarum*, Cod. de *Aut. præst.* & in leg. *Acta*, §. fin. & in leg. *Contra pupillum*, ff. de *Re judic.*

(*l*) Ut probat text. in §. *Item inviti*, Instit. de *Curat.* & in leg. *Qui habes*, §. *Si pupillus*, ff. de *Tutel.* & in leg. 7 tit. 2. Part. 3. & leg. 13. tit. 16. Part. 6.

(*m*) Ut docet Bart. in leg. *Et si ad species*, ff. *Rem pupil.* Et Neviz. in consil. 17. n. 64. Alex. in consil. 122. tom. 1. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. cas. 50. n. 25.

(*n*) Ut probat. text. de *Jur. com.* in leg. *In tantum*, §. *Universitatis*, & ibi Doct. ff. de *Rer. divis.* & in leg. *Sed si hæc*, §. *Qui manumittitur*, ff. de *In jus voc.* & de *Jur. Reg.* in leg. 13. tit. 2. Part. 3.

(*o*) In leg. 1. Cod. de *Jur. reip.* lib. 11.

(*p*) Ut docet Bartol. in leg. 1. n. 3. ff. de *Curat. bonis dand.*

50. Tunc Judex præcipit, quod intra tres dies compareant ad acceptandam, vel repudiandam hæreditatem, vel intra alium terminum à Judice præfigendum, secundum distantiam loci: & si in illo termino non comparuerint, actor incusabit eis contumaciam, & Judex præcipiet, quod intra alios tres dies compareat, ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem: & isto secundo termino elapso, actor incusabit secundam contumaciam: & tunc Judex assignabit tertium terminum aliorum trium dierum, asserens, quod si non comparuerit, habebit eos pro acceptantibus, vel repudiantibus, prout actor maluerit: intentabitque actor adversùs eos, tanquam in hæredes acceptantes: nam elapso tempore per Judicem concesso ad deliberandum, hæredes habentur pro acceptantibus, vel repudiantibus, quod deterius eis fuerit, (*q*) 51. quod tamen intellige verum, quoad creditores, ad quorum instantiam terminus fuit præfixus, quia solum eis prodest, non aliis. (*r*)

52. Sed hæredes si in aliqua ex illis dilationibus comparuerint, petendo tempus juris sibi assignari ad deliberandum, an adire, vel repudiare debeant hæreditatem, tunc tempus juris poterit assignari, quod est unius anni, si à Principe impetretur, & si ab alio Judice, est novem mensium, ut probat text. in dict. *l. Scimus*, §. *Et hæc quidem*, C. de *Jur. delib.* cui convenit l. 2. tit. 6. Part. 6. 53. ubi dicitur, tempus novem mensium posse coarctari arbitrio Judicis, dummodo non sit tempus minus centum dierum: quod procedit, ad hoc ut hæres habeatur pro adeunte, vel repudiante; tamen quoad hoc ut curator bonis detur ad respondendum creditoribus, brevius tempus præfigi poterit à Judice. (*s*) 54. Et hinc praxis orta fuit, quod Judex assignat decem, vel viginti dies hæredibus ad acceptandam, vel repudiandam hæreditatem defuncti, (*t*) sed si intra terminum eis præfixum adierint hæreditatem, vel nec adierint, nec recusaverint (quo casu pro adeuntibus habentur, ut supra diximus) adversùs eos actio erit intentanda: at verò si hæreditatem recusaverint, requirendi erunt quibus causa successionis contingit: (*u*) & si in gradu sequentes se abstinuerint, tunc actor petet, curatorem, vel defensorem bonis dari, qui dandus erit: (*x*) nam perinde erit, ac si sine hærede defunctus decederet, quo casu curator bonis datur, (*y*) & curatore, vel defensore dato, adversus eum erit intentanda. 55. Similiter quoties maritus, vel ejus hæres, aut quilibet alius creditor voluerit convenire uxorem, aut ejus hæredem, prius debebit petere à Judice, quod præcipiat, ut intra breve tempus uxor, vel ejus hæres acceptet, vel repudiet lucra quæsita constante matrimonio. (*z*)

56. Octavo advertat Actor, an reus conveniendus, sit absens in partibus remotis, vel sit captivus, ita quod de proximo non speretur venire, quia tunc prius debebit comparere coram Judice, asserens adversarium suum sibi debere certam quantitatem pecuniæ, absentemque esse in partibus remotis, & bona reliquisse, opusque esse, defensorem illis bonis dari, adversùs quem ipse actionem intendat, quo casu Judex (recepta informatione absentiæ, debiti, & quòd illa bona spectant ad absentem) præcipit bona sequestrari, & defensorem eis dat, adversùs quem actor pro suo debito aget, (*a*) & processus fulminabitur, ut dicimus infra in 5. Part. hujus primi Tomi.

EX TERTIO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Citatio quid sit?*
2 *Judicium propriè non incipit à citatione, sed impropriè.*
3 *Citatio necessaria, ut judicium inchoetur.*
4 *Defensio à Jure naturali provenit.*

De

(*q*) Ut probat text. juncta gloss. verb. *Deliberationem* in leg. *Scimus*, §. *Sin autem*, Cod. de *Jur. delib.* Et tradit Palac. Rub. in repet. Rubr. §. 66. n. 3. de *Donat. int. vir. & uxor.* Explicat Mantic. in lib. 12. de Conject. ult. voluntat. tit. 13. à princ.

(*r*) Argum. leg. de *Ætate*, §. *Qui tacuit*, & in leg. fin. ff. de *Interrog. act.* docet Bald. in Rubr. Cod. de *Success. edict.* à nemine reprehensus secundùm Gregor. Lup. in leg. 2. tit. 6. Part. 6. verb. *Cien dias.*

(*s*) Ut probatur in leg. 1. §. *Sanè*, ff. de *Success. edict.* & in leg. *Si curatoris*, Cod. de *Jur. delib.* & firmant communiter Doct. ex Alex. Jas. & Dec. in Rubr. Cod. de *Success. edict.* Et notatur in gloss. cap. *Ex parte* 1. de *Verb. signif.*

(*t*) Secundùm Palac. Rub. ubi supr.

(*u*) Secundùm Bart. in leg. 1. n. 3. ff. de *Curat. bon. dand.* & Greg. Lup. in leg. 12. tit. 2. Part. 3. in gloss. verb. *Sin hærederos.*

(*x*) Ut in dict. leg. 1. ff. de *Curat. bon. dand.*

(*y*) Ut probat text. in leg. *Si diu*, ff. *Quib. ex caus. in poss. featur*, & in leg. 12. tit. 2. Part. 3. not. Ang. l. & Imol. in leg. *Si servus hæreditarius*, ff. de *Stipul. servi.* Et Jas. in leg. *Cum debitoris*, Cod. de *Judic.* Et notat Menoch. in lib. 2. de Arbitrus, cent. 2. cas. 150. à n. 1.

(*z*) Ut docet Palac. Rub. in dict. Rubr. §. 66. &c.

(*a*) Quod procedit per text. in leg. *Ab hostibus*, juncta gloss. ibi, ff. *Ex quib. caus. major.* & in leg. 12. tit. 2. Part. 3. Et notat Menoch. lib. 2. de Arbit. cent. 2. cas. 150. à num. 15.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA BIBLIOTECA GENERAL FONDO ANTIGUO DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

dex licentiam concedere potest, petitio erit formanda modo sequenti.

Ilustre Señor.

40. „ Fulana, muger legitima de F. digo, „ que yo tengo necesidad de mover, y tratar „ ciertos pleytos en Juicio contra F. y el di- „ cho mi marido está ausente de este Lugar, „ y no espero que vendrá tan presto: por ende „ à Vmd. pido, que habida informacion de la „ ausencia del dicho mi marido, y de la ne- „ cesidad, que tengo de mover los dichos pley- „ tos, me mande dàr licencia para los poder „ mover, y estar en Juicio, y hacer los de- „ más Autos necessarios, para su buena expe- „ dicion, sobre que pido justicia, y el oficio „ de Vmd. imploro: y juro en forma de De- „ recho, &c. que esto no pido de malicia.

41. Cæterùm si mulier conjugata velit agere contra suum maritum ad inopiam vergentem pro dote sibi restituenda, vel pro alimentis, aut alia causa, bene poterit in judicio experiri sine licentia mariti, vel Judicis. (*i*)

42. Quintò advertat Actor, an experiri debeat cum majori, vel minori vigintiquinque annis: nam si major fuerit reus; contra ipsum citatio & petitio erit formanda: si verò fuerit minor habens tutorem, vel curatorem, tunc contra tutorem, vel curatorem, & ipsum minorem erit intentandum, (*j*) 43. alioquin processus gestus cum minore absque auctoritate tutoris, vel curatoris nullus esset, (*k*) & tunc debet dicere: *Pongo demanda à Fulano, y à Fulano su tutor, ò curador*, vel sic: *A Fulano, como Actor, ò Curador, que es de la persona, y bienes de Fulano.* 44. Cæterum si minor contra quem actor velit agere, tutorem, vel curatorem non habuerit, citandus erit ad instantiam actoris, ut legitimè compareat responsurus actori: & si comparuerit sine tutore, vel curatore, tunc actor petere debet, ut sibi detur *Curator ad litem*, quo casu dabitur, etiam invito. (*l*) Qui curator ad litem datus statim debet satisdare. (*m*)

45. Sexto advertat Actor, quod si agere velit contra Civitatem, Villam, Oppidum, Capitulum, Conventum, Collegium, quod conveniat Procuratorem, sive Syndicum ipsius Civitatis, Villæ, Oppidi, Capituli, Conventus, vel Universitatis; non tamen singulares personas. (*n*) 46. Bene tamen verum est, libellum posse concipi contra Civitatem, & Villam, Oppidum, Capitulum, Universitatem, vel Conventum, & si ab eis mittatur Syndicus responsurus, poterit cum eo processus agitari, secundum Joann. Plateam (*o*) asserentem, 47. quod si solus Syndicus citaretur, & compareret, sententia valeret, pro cujus opinione facit dict. lex 13.

48. Septimo advertat Actor, an actio, quam velit intendere, competat sibi contra aliquem defunctum, qui decesserit, relictis hæredibus, quia tunc prius debet à Judice petere mandatum contra hæredes ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem intra certum tempus: nam omnes hæredes debent requiri, prius quam curator detur bonis, (*p*) quo casu, petitio modo sequenti formabitur.

Ilustre Señor.

49. „ Fulano, como mas haya lugar de „ Derecho, parezco ante Vmd. y digo, què „ Fulano me está obligado à dàr tal cosa, y „ es difunto, y passado de esta presente vida, „ y dexò por sus hijos, y herederos legitimos „ a Fulano, y à Fulano; à Vmd. pido mande „ dàr su mandamiento, en que mande à los „ dichos sus herederos, que dentro de un bre- „ ve tiempo parezcan ante Vmd. legitima- „ mente à aceptar, o repudiar la dicha he- „ rencia, sobre que pido justicia, y el ofi- „ cio de Vmd. imploro, y juro en forma de „ Derecho, &c.

Tunc

(*i*) Argum. eorum, quæ notat gloss. in leg. fin. §. *Necessitate*, Cod. de *Bon. quæ liber.* & in specie firmat Alber. quem sequitur Palac. Rub. in repet. cap. *Per vestras*, §. 27. n. 1. & 2. de *Donat. inter vir.* Segur. in repet. leg. 1. §. *Si vir uxori*, col. 2. ff. de *Adquir. possess.* & Cifuent. in dict. leg. 55. Taur. quæst. 16. & ibi Ant. Gom. n. 3.

(*j*) Juxta text. in leg. 1. §. *Sufficit*, ff. de *Admin. tut.* Ubi Bart. & Imol. in leg. *Contra pupillum*, ff. de *Re jud.* & probatur in cap. *Sua*, & ibi not. Dec. de Appell. n. 1.

(*k*) Ut probat text. in leg. *Clarum*, Cod. de *Aut. præst.* & in leg. *Acta*, §. fin. & in leg. *Contra pupillum*, ff. de *Re judic.*

(*l*) Ut probat text. in §. *Item inviti*, Instit. de *Curat.* & in leg. *Qui habes*, §. *Si pupillus*, ff. de *Tutel.* & in leg. 7 tit. 2. Part. 3. & leg. 13. tit. 16. Part. 6.

(*m*) Ut docet Bart. in leg. *Et si ad species*, ff. *Rem pupil.* Et Neviz. in consil. 17. n. 64. Alex. in consil. 122. tom. 1. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. cas. 50. n. 25.

(*n*) Ut probat. text. de *Jur. com.* in leg. *In tantum*, §. *Universitatis*, & ibi Doct. ff. de *Rer. divis.* & in leg. *Sed si hæc*, §. *Qui manumittitur*, ff. de *In jus voc.* & de *Jur. Reg.* in leg. 13. tit. 2. Part. 3.

(*o*) In leg. 1. Cod. de *Jur. reip.* lib. 11.

(*p*) Ut docet Bartol. in leg. 1. n. 3. ff. de *Curat. bonis dand.*

50. Tunc Judex præcipit, quod intra tres dies compareant ad acceptandam, vel repudiandam hæreditatem, vel intra alium terminum à Judice præfigendum, secundum distantiam loci: & si in illo termino non comparuerint, actor incusabit eis contumaciam, & Judex præcipiet, quod intra alios tres dies compareat, ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem: & isto secundo termino elapso, actor incusabit secundam contumaciam: & tunc Judex assignabit tertium terminum aliorum trium dierum, asserens, quod si non comparuerit, habebit eos pro acceptantibus, vel repudiantibus, prout actor maluerit: intentabitque actor adversùs eos, tanquam in hæredes acceptantes: nam elapso tempore per Judicem concesso ad deliberandum, hæredes habentur pro acceptantibus, vel repudiantibus, quod deterius eis fuerit, (*q*) 51. quod tamen intellige verum, quoad creditores, ad quorum instantiam terminus fuit præfixus, quia solum eis prodest, non aliis. (*r*)

52. Sed hæredes si in aliqua ex illis dilationibus comparuerint, petendo tempus juris sibi assignari ad deliberandum, an adire, vel repudiare debeant hæreditatem, tunc tempus juris poterit assignari, quod est unius anni, si à Principe impetretur, & si ab alio Judice, est novem mensium, ut probat text. in dict. *l. Scimus*, §. *Et hæc quidem*, C. de *Jur. delib.* cui convenit l. 2. tit. 6. Part. 6. 53. ubi dicitur, tempus novem mensium posse coarctari arbitrio Judicis, dummodo non sit tempus minus centum dierum: quod procedit, ad hoc ut hæres habeatur pro adeunte, vel repudiante; tamen quoad hoc ut curator bonis detur ad respondendum creditoribus, brevius tempus præfigi poterit à Judice. (*s*) 54. Et hinc praxis orta fuit, quod Judex assignat decem, vel viginti dies hæredibus ad acceptandam, vel repudiandam hæreditatem defuncti, (*t*) sed si intra terminum eis præfixum adierint hæreditatem, vel nec adierint, nec recusaverint (quo casu pro adeuntibus habentur, ut supra diximus) adversùs eos actio erit intentanda: at verò si hæreditatem recusaverint, requirendi erunt quibus causa successionis contingit: (*u*) & si in gradu sequentes se abstinuerint, tunc actor petet, curatorem, vel defensorem bonis dari, qui dandus erit: (*x*) nam perinde erit, ac si sine hærede defunctus decederet, quo casu curator bonis datur, (*y*) & curatore, vel defensore dato, adversus eum erit intentanda. 55. Similiter quoties maritus, vel ejus hæres, aut quilibet alius creditor voluerit convenire uxorem, aut ejus hæredem, prius debebit petere à Judice, quod præcipiat, ut intra breve tempus uxor, vel ejus hæres acceptet, vel repudiet lucra quæsita constante matrimonio. (*z*)

56. Octavo advertat Actor, an reus conveniendus, sit absens in partibus remotis, vel sit captivus, ita quod de proximo non speretur venire, quia tunc prius debebit comparere coram Judice, asserens adversarium suum sibi debere certam quantitatem pecuniæ, absentemque esse in partibus remotis, & bona reliquisse, opusque esse, defensorem illis bonis dari, adversùs quem ipse actionem intendat, quo casu Judex (recepta informatione absentiæ, debiti, & quòd illa bona spectant ad absentem) præcipit bona sequestrari, & defensorem eis dat, adversùs quem actor pro suo debito aget, (*a*) & processus fulminabitur, ut dicimus infra in 5. Part. hujus primi Tomi.

EX TERTIO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Citatio quid sit?*
2 *Judicium propriè non incipit à citatione, sed impropriè.*
3 *Citatio necessaria, ut judicium inchoetur.*
4 *Defensio à Jure naturali provenit.*

De

(*q*) Ut probat text. juncta gloss. verb. *Deliberationem* in leg. *Scimus*, §. *Sin autem*, Cod. de *Jur. delib.* Et tradit Palac. Rub. in repet. Rubr. §. 66. n. 3. de *Donat. int. vir. & uxor.* Explicat Mantic. in lib. 12. de Conject. ult. voluntat. tit. 13. à princ.

(*r*) Argum. leg. de *Ætate*, §. *Qui tacuit*, & in leg. fin. ff. de *Interrog. act.* docet Bald. in Rubr. Cod. de *Success. edict.* à nemine reprehensus secundùm Gregor. Lup. in leg. 2. tit. 6. Part. 6. verb. *Cien dias.*

(*s*) Ut probatur in leg. 1. §. *Sanè*, ff. de *Success. edict.* & in leg. *Si curatoris*, Cod. de *Jur. delib.* & firmant communiter Doct. ex Alex. Jas. & Dec. in Rubr. Cod. de *Success. edict.* Et notatur in gloss. cap. *Ex parte* 1. de *Verb. signif.*

(*t*) Secundùm Palac. Rub. ubi supr.

(*u*) Secundùm Bart. in leg. 1. n. 3. ff. de *Curat. bon. dand.* & Greg. Lup. in leg. 12. tit. 2. Part. 3. in gloss. verb. *Sin hærederos.*

(*x*) Ut in dict. leg. 1. ff. de *Curat. bon. dand.*

(*y*) Ut probat text. in leg. *Si diu*, ff. *Quib. ex caus. in poss. featur*, & in leg. 12. tit. 2. Part. 3. not. Ang. l. & Imol. in leg. *Si servus hæreditarius*, ff. de *Stipul. servi.* Et Jas. in leg. *Cum debitoris*, Cod. de *Judic.* Et notat Menoch. in lib. 2. de Arbitrus, cent. 2. cas. 150. à n. 1.

(*z*) Ut docet Palac. Rub. in dict. Rubr. §. 66. &c.

(*a*) Quod procedit per text. in leg. *Ab hostibus*, juncta gloss. ibi, ff. *Ex quib. caus. major.* & in leg. 12. tit. 2. Part. 3. Et notat Menoch. lib. 2. de Arbit. cent. 2. cas. 150. à num. 15.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA BIBLIOTECA GENERAL FONDO ANTIGUO DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

5 *Defensio nemini deneganda est.*

6 *Judex pro absente defensiones supplere debet.*

7 *Citatio omni Jure introducta.*

8 *Judicium sine citatione, etiam coram Principe actum nullum omnino est.*

9 *Si detur commissio procedendi, nullo juris ordine servato, intelligenda est de alio ordine, quam citationis.*

10 *Intellectus leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop.*

11 *Citatio ab omni Jure descendit, modus tamen, & ejus forma à Jure tantum positivo, qui variari potest, & alterari per leg. aut Principem.*

12 *Prima citatio ad Judicium est de Jure Naturali, reliquæ inductæ ad præparationem sententiæ de Jure Positivo, & ab eo tolli possunt.*

13 *Multi sunt casus, quibus proceditur absque citatione, quia defensio in eis non competit reo.*

14 *Citatio altera Realis, altera Verbalis.*

15 *Realis citatio quæ sit.*

16 *Citatio Verbalis quæ sit.*

17 *Citatio verbalis una Juris, altera Hominis est.*

18 *Citatio verbalis Juris quæ sit.*

19 *Citatio verbalis Hominis in plures species scinditur.*

20 *Citatio fit per edictum.*

21 *Citatio fit etiam per litteras, seu epistolam.*

22 *Citatio regulariter fit per scripturam.*

23 *Citatio fit per vocem Præconis.*

24 *Citatio aliquando proprio Judicis ore fit, quæ vim peremptorii obtinet.*

25 *Citatio per Nuntium, Apparitorem, aut Executorem fit.*

26 *Nuntius aliquem citare non potest absque Judicis mandato.*

27 *Citatio, quæ extra locum, ubi sit Judex, est facienda, licèt intra ejus territorium mandatum in scriptis exigit.*

28 *Nuntius debet de Judicis mandato rem, etiam in criminalibus citare, quòd de Jure communi, & Castella procedit.*

29 *Si Nuntius, nullo Judicis præcedente præcepto, aliquem rapiat, qui delictum confiteatur, nulla erit ejus confessio.*

30 *Nuntius in quatuor casibus absque Judicis mandato poterit aliquem capere realiter.*

31 *Nuntio asserenti se aliquem citasse, credendum est.*

32 *Nuntio dicenti, sibi injuriam illatam, nulla Fides adhibenda, nisi testibus probet.*

33 *Nuntio, ut credatur aliquem citasse, requiruntur duo testes de Jure Castellæ, si ille sit Nuntius Judicis inferioris, si Regis unus testis sufficit.*

34 *Judicibus Curiæ Regis asserentibus, aliquem citasse, datur fides absque ullo teste.*

35 *Citatio etiam fit per Tabellionem intimantem libellum de mandatu Judicis.*

36 *Libelli oblatio vim citationis non habet, tamen ejus notificatio de Judicis mandato vim citationis obtinet.*

37 *Citatio fit etiam per partem adversam.*

38 *Citantur aliquando aliqui per Tubam, aut Campanam.*

39 *Citandi sunt omnes de quorum præjudicio principaliter, & non secundariò tractatur.*

40 *Is, in quem petitio dirigitur, præcipuè citandus est.*

41 *Citatio debet emanare à Judice jurisdictionem habente.*

42 *Citatus à Judice incompetenti coram eo comparere debet, suum privilegium allegaturus, nisi notoriè, & clarè de incompetentia ejus constet.*

43 *Citatio ad partis instantiam decernenda est.*

44 *Citationem ad partis instantiam decernendam esse, non probatur in cap. 1. de Judic. contra Panorm.*

45 *Citatio decernenda absque partis petitione, quando Judex ex officio procedit.*

46 *Citatio in actis processus descripta, parte petente, & ex Judicis præcepto decreta, præsumitur in dubio.*

47 *Intellectus ad leg. 3. tit. 3. lib. 4. Recop. & apud Lusitanos, lib. 3. tit. 1. §. 1.*

48 *Plura de citatione remissivè.*

TERTIUM TEMPUS,

DE CITATIONE.

1. OMnis institutio processuum ab ipsa citatione exordium sumit, quæ nihil aliud est, quàm *juridica vocatio ad Judicis conspectum*, estque fundamentum, & principium ordinis judiciarii, seu caput substantiale ordinum judiciorum. (*a*) Nec intelligas inde propriè Judicium incipere à citatione, sed potiùs impropriè, ut suprà resoluisti in fine primæ

(*a*) Ut colligitur ex §. fin. Instit. de *Pan. tem. litig.* & ex gloss. Rubr. ff. & Cod. de *in jus voc.* gloss. in clem. 1. verb. *Citationes*, de *Judic.* & ex leg. 1. tit. 7. Part. 3. Et ita definit. Alciat. in Pract. 1. part. fol. 13. cui subscribit Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinam. col. mihi 815. Et nemine relato, consentit Damhaud. in Praxi, cap. 54. num. 1. & 2.

mæ annotationis. 3. Nihilominus tamen ex superioribus constat, citationem omnino necessariam esse ad judicia inchoanda, cum defensionem respiciat, 4. quæ à Jure provenit Naturali, (*b*) 5. quæ nemini deneganda est. (*c*) 6. Ideoque Judex non solùm illam tollere, imò, pro absente defensiones supplere debebit. (*d*)

7. Omnique jure introducta est: nam Deus Omnipotens volens exemplum Judicii sæculi præstare, (*e*) usus fuit hac citatione, prius quàm Adam judicaret, dicens: *Adam, ubi es?* ut constat Genes. cap. 3. Et de *Jure Naturali* inventam fuisse constat, (*f*) ad effectum ut unusquisque se defenderet, (*g*) quæ defensio de *Jure Naturali* est, (*h*) de *Jure Canonico*, & *Civili* necessariam esse constat ex text. in cap. *Inter quatuor*, de *Major.* & *Obed.* & in l. *Arrianus*, ff. de *Jure Fisc.* (*i*) 8. In tantum, quod omissio citationis reddit nullum omne judicium, etiam si coram Principe ventiletur. (*j*) 9. Quo fit, quod si in aliqua commissione dicatur, ut procedatur, non servato juris ordine, illud intelligi debet de alio ordine, putà, de conclusione, juramento calumniæ, libelli oblatione, & de aliis, non tamen de citatione, quia hæc omitti non debet, nec per Principem, nec per Legem. (*k*) 10. Et juxta hanc resolutionem intelliges text. in l. 10. tit. 17. lib. 4. Recopil. ut dum disponit, processum valere, non servato juris ordine, sed tantum constito de veritate, procedat, & intelligatur de alio ordine, non verò de citatione, cum tolli nequeat, nec per Principem, nec per legem.

11. Adverte tamen, quod licèt hæc citatio descendat à *Jure Divino*, & *Naturali*, omnique jure sit approbata; tamen modus, & forma citandi introducta sunt à *Jure Positivo*, ac ideò modus poterit variari, & alterari per Principem, vel Legem. (*l*) 12. Hinc est, quod prima citatio, per quam potest quis se defendere, dicitur de *Jure Naturali*, & quod à Principe non potest tolli; reliquæ tamen citationes, quæ inductæ sunt ad præparationem sententiæ, de *Jure Positivo* dicuntur institutæ, & à Principe tolli possunt. (*m*) 13. Hinc fit, quod in multis casibus absque citatione proceditur, quia defensio reo non competit, quos congerit Marianus Socinus. (*n*)

14. Est advertendum, citationem duplicem esse, nempe *Realem*, & *Verbalem*: Realis est, *quæ fit per detentionem, seu captionem personæ.* (*o*) 16. Verbalis autem citatio est, *quæ tantum verbis fit.* (*p*) 17. Rursus, citatio verbalis est duplex, 18. una *juris*, & altera *hominis*: citatio juris dicitur illa, *quæ à lege fit.* (*q*) 19. Præterea, citatio verbalis hominis subdividitur in plures species: 20. Prima est, quæ fit *per edictum.* (*r*) 21. Secunda est, quæ fit, *per litteras*, seu *epistolam*, (*s*) 22. regulariter tamen citatio in scriptis fit, ut pro regula constituit Dueñas. (*t*) 23. Tertia est, quæ fit

G per

(*b*) Ut in leg. *Ut vim*, ff. de *Just. & jur.* & in leg. 1. §. *Cum aritres*, ff. *Si quad. prop. fact. dicat.*

(*c*) Ut in leg. *Defensionis facultas*, & ibi Bart. Cod. de *Jur. Fisc.* lib. 10. & in leg. *Venit*, §. *Cognitorum*, ff. de *Quæst.* & in cap. *Cum inter*, Extra de *Except.*

(*d*) Ut in leg. *Si non defendatur*, ff. de *Pœn.* & leg. *Amplissimè*, Cod. de *Appel.*

(*e*) Ut inquit text. in cap. *Deus Omnipotens* 2. quæst. 1.

(*f*) Ex Clem. *Pastoralis*, §. *Cæterum*, de *Re jud.*

(*g*) Ut in leg. de *Unoquoq.* ff. de *Re jud.* & leg. *Nam ita divus*, ff. de *Adop.*

(*h*) In dict. leg. *Ut vim.*

(*i*) Et docet Bart. in Extrav. *Ad reprimendum*, verb. *Sine figura*, & Imol. in Clem. *Sæpè*, de *Verb. sign.*

(*j*) Ut probatur in dict. Clem. *Pastoralis*, §. *Cæterum*, & in cap. 1. de *Caus. poss. & propr.* Quod intellige, ut per Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 6. versic. *Tertio.*

(*k*) Ut probatur in dict. Clem. *Pastoralis*, §. *Cæterum*, & in dict. Clem. *Sæpè*, & in dict. cap. 1. de *Caus. poss. & prop.* Et tradit Marant. de Ordine Jud. 6. part. membr. 1. n. 3. Afsinius in Praxi, §. 1. cap. 1. n. 28. Et Vantius de Nullit. proces. in Rubric. de *Nullit. ex defect. citation.* n. 8. Nisi in aliquibus casibus, quos notat Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 6. versi. *Primum.*

(*l*) Ut not. Bald in leg. 1. n. 7. Cod. *Quom. & quand. jud.* Felin. in cap. *Dilecti*, col. 5. de *Except.* & Alexand. cons. 225. col. 2. tom. 6.

(*m*) Secundùm Bald. in cap. *Cum sit Romana*, col. fin. de *Appel.* Dec. in leg. *Militis*, n. 12. ff. de *Testam. milit.* Et Matth. de Afflict. in Decis. Neapol. 283. & Covar. ubi supr. versic. *Primum.*

(*n*) In Rubr. de *Dilationib.* art. 7. principali, & Ant. Micel. in Concord. gloss. Juris Civilis, & Canon. Concordantia 52. Jas. in leg. *Nec quicquam*, §. *Ubi decretum*, ff. de *Offic. Procons.* Hyppolit. in singul. 175. Marant. ubi supr. à n. 5. Et Vantius de Nullit. ex defectu citationis, n. 21. & Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 6. versic. 2.

(*o*) De qua loquitur text. in leg. *Neminem*, Cod. de *Exhib. reis.*, & in cap. *Si Clericus*, de *Sentent. excom.* in 6. Tradit Bart. per text. ibi in leg. *Plerique*, ff. de *In jus voc.* Joan. Andr. in cap. *Romana*, §. *Contrahentes*, de *For. comp.* lib. 6.

(*p*) Et has duas species citationis colliges ex text. in leg. *Contentantum*, & ibi gloss. verb. *Cogendum*, Cod. *Quom. & quand. jud.* tradit Socin. in Tract. de Citatione, art. 3.

(*q*) De qua in cap. 1. & cap. *Capientes*, de *Elect.* in 6. & in cap. *Quamvis*, de *Offic. Ordin.* in 6. & in leg. fin. Cod. de *Dol.* Et differentiam inter utramque refert Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinam. versic. *Differt tamen.*

(*r*) De qua agit text. in cap. *Gratum*, de *Offic. Deleg.* cap. fin. de *Dol. & contum.* Et tradit Bart. in Extrav. *Ad reprimendum*, verb. *Per edictum*, & leg. 3. tit. 10. lib. 4. Recopil.

(*s*) De qua agit text. in leg. *Sed & interpellatur*, §. *Arbiter*, ff. de *Recep. arbit.* & in cap. *Quoniam contra*, de *Probat.* Et Bart. in dict. Extrav. *Ad reprimendum*, verb. *Per litteras*, & in leg. 3. tit. 3. lib. 4. Recop.

(*t*) In reg. 83.

per vocem Præconis. (u) 24. Quarta est, quæ fit *proprio ore Judicis*, (x) & ista habet vim peremptorii, ut notat Matthesilanus. (y) 25. Quinta quæ fit *per Nuntium, Apparitorem,* seu *Executorem.* (z)

26. Iste tamen Nuntius destinatus ad citandum, non poterit citare absque commissione, & mandato Judicis. (a) 27. Quinimò, si citatio fieri debeat extra locum Judicis, tamen intra ejus territorium, necessarium erit mandatum Judicis in scriptis redactum. (b) 28. Et quòd de mandato Judicis Nuntius debeat citari de *Jure communi*, & de *Jure hujus Regni Castellæ*, in causis criminalibus etiam procedit, (c) 29. alioquin, si absque mandato Judicis Nuntius personaliter caperet aliquem, & confiteretur delictum, talis confessio esset nulla, nec ex ea delinquens posset puniri. (d) 30. In quattor tamen casibus, absque mandato Judicis Nuntius poterit realiter capere, quorum meminit text. in l. 2. tit. 29. Part. 7. (e)

31. Adverte etiam, quod Nuntio asserenti se aliquem citasse, plena fides adhibenda erit, secundum Glossam, (f) & plures alios. (g) At tamen Glossa, (h) & plures alii (i) firmant, soli Nuntio asserenti se aliquem citasse, fidem non esse adhibendam, sed debere secum duos testes adhibere, coram quibus citationem faciat, quorum opinio *Jure* nostro *Regio* comprobatur, ex juribus infra referendis. Cæterum Hostiensis, Panormitanus, & plures alii (j) dicunt, hoc relinquendum esse arbitrio Judicis, qui qualitatem personarum, & negotii considerans, & nil contra nuntium urgere prævidens, probabit ejus fidem, & si aliquam causam justam viderit, ob quam à fide Nuntii recedere debeat, utique recedet. 32. Non tamen erit credendum Nuntio asserenti, sibi fuisse injuriam illatam à citato, nisi testibus probetur. (k) At verò de *Jure hujus Regni*, ad hoc ut fides adhibeatur Nuntio asserenti se aliquem citasse, requiruntur duo testes, si Nuntius fuerit Judicum Inferiorum; si verò fuerit Nuntius Regis, unus testis sufficiet: 34. Judici Regiæ Curiæ asserenti se aliquem citasse, creditur absque aliquo teste. (l)

35. Sexta citatio est, quæ fit *per Tabellionem* cum intimatione libelli de mandato Judicis: (m) 36. nam licet libelli oblatio vim citationis non habeat, (n) tamen libelli notificatio per Tabellionem de mandato Judicis vim citationis habet: nam si per Nuntium fieri potest, à fortiori per Tabellionem.

37. Septima citatio est, quæ fit per *partem adversam.* (o) 38. Octava citatio est, quæ fit *per Tubam*, vel *Campanam.* (p) Et ita in Ecclesia Cathedrali Salmantina tempore interdicti Canonici per tubam ad horas Canonicas citantur: & nos in hac Universitate Salmantina per campanam citamur, ut in Capella Beatæ Barbaræ congregemur ad examen pri-

(a) Ut in Auth. *Qui semel*, Cod. *Quom. & quand. judic.* & in leg. fin. Cod. de *Fer.* & in leg. 7. tit. 6. lib. 2. Recop. & in leg. 3. tit. 10. lib. 4. Recop. (* Tradit Marant. de Ord. Jud. 6. p. 1. mem. Jud. de Citat. à num. 97. cum nonnul. seqq. & Rebuf. ubi supra.

(x) De qua agit text. in leg. 2. Cod. *Quom. & quand. judic.*

(y) In singul. 131. Corset. in singulari citat. 2. Barbac. in clem. 1. de *Except.* col. 12. & Jass. in leg. *Si procurator*, not. 1. ff. de *Verb. oblig.*

(z) Ut in cap. *Prudentiam* 1. resp. de *Offic. deleg.* & cap. *Cum parati*, de *Appell.* & in leg. *Magis*, versic. *Illud*, ff. de *Reb. eorum.* Et tradit Bartol. in dict. Extrav. *Ad reprimendam*, verb. *Per nuntium.*

(a) Ut probatur in leg. *Cum Clericis.* Et ibi Bald. Cod. de *Episc. & Cler.* & in leg *Sed si hac*, §. *Prætor ait*, ff. de *In jus voc.* Firmat Bart. ubi supr. verb. *Per nuntium*, & probatur in leg. 1. tit. 7. Part. 3. leg. 2. tit. 29. Part. 7. & in leg. 3. tit. 5. lib. 4. Recop.

(b) Ut probat text. in dict. leg. 3. lib. 4. Recop. Et apud Lusitanos lib. 3. Ordin. tit. 1. §. 1. Ubi dicitur, quòd si citatio fieri debeat intra Civitatem, quòd Nuntius poterit citare absque licentia Judicis, & ejus mandato.

(c) Ut probat text. dict. leg. *Neminem*, Cod. de *Exhib. reis*, & in leg. 6. tit. 4. lib. 3. Recopil. & leg. 7. tit. 23. lib. 4. Recop.

(d) Ita cum Ancharr. & communi firmat Alex. in leg. *Qui in aliena*, §. *Celsus*, col. fin. ff. de *Acquir. haered.*

(e) Et tradit Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin. col. mihi 819.

(f) In cap. *Cum parati*, verb. *Nuntius*, de *Appell.*

(g) Quos refert, & sequitur Dec. ibi n. 10. Asserens hanc esse magis communem, & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. cas. 112. n. 1. Et tenent communiter omnes, teste Niconitio in Repet. cap. *Quoniam contra*, de *Prob.* vers. *Citationes*, n. 99.

(h) In dict. cap. *Quoniam*, verb. *Citationes*, & gloss. in cap. *Quod fieri*, verb. *Vocatus*, de *Elect.*

(i) Relati à Tiraq. de Retract. §. 8. gloss. 9. n. 3.

(j) In dict. cap. *Cum parati*, & Menoch. ubi supr. n. 8.

(k) Secundùm gloss. in cap. *Venerabilibus*, verb. *Judicis*, de *Sent. excom.* in 6. Tradit Segur. in leg. *Si ex legati causa*, n. 58. ff. de *Verb. sign.* Et resolvit Menoch. ubi supr. n. 12.

(l) Ita disponit. leg. 1. tit. 7. Part. 3. & firmat Montal. in leg. 6. tit. 3. lib. 2. For. verb. *Sin ante.* Et Rebuf. de Citatione, artic. 1. gloss. 4. n. 14. Et Didac. Perez in leg. 1. tit. 9. lib. 2. Ordin. col. mihi 1120. & in l. 2. tit. 2. lib. 3. Ordin. gloss. 1. quæst. 23.

(m) Argum. text. in cap. *Circumcelliones* 23. quæst. 5. ibi. Sed illorum Notariis, & probatur in leg. 3. tit. 3. lib. 4. Recop. Tradit Damhaud. in Praxi, cap. 54. n. 6.

(n) Ut firmat gloss. in leg. 1. ff. de *In jus voc.* per text. in leg. *Libertus*, ff. eod. tit.

(o) De qua agit. leg. 1. ff. de *Serv. fugit*, & leg. *Eum qui*, §. *Si epistola*, ff. de *Furt.* & not. Jass. in §. *Quadruplex*, n. 32. Instit. de *Act.* & Motal. in l. 6. tit. 3. lib. 2. For. verb. *Summe.*

(p) De qua agit gloss. in Clem. *Gravis*, verb. *Voce præconia*, de *Sent. excom.* Tradit Socin. Tract. de Citatione, art. 3. & Montal. ubi supr.

privatum subeundum per aliquem licentiandum. 39. Adverte insuper, quod omnes sunt citandi, de quorum præjudicio principaliter, non secundario agitur. (q) 40. Et præcipuè est citandus is, contra quem petitio dirigitur. (r)

41. Rursus adverte, quòd citatio decerni debet à Judice competenti jurisdictionem habente. (s) 42. Nihilominus tamen, si quis citetur à Judice incompetenti tenebitur comparere ad allegandum suum privilegium: (t) quod intellige verum, quando de jurisdictione Judicis dubitaretur; cæterum si notorium esset, Judicem incompetentem esse, citatus non teneretur comparere, etiam ad allegandum privilegium. (u)

43. Præterea adverte, quod ut citatio firma sit, decerni debet per Judicem ad instantiam partis, (x) & ita firmat Panormitanus cap. 1. de *Judic.* (y) 44. Hæc opinio licet vera sit, non tamen probatur in dict. cap. 1. de *Judic.* quidquid ibi dicat Panormitanus, quia ibi tantum series facti ponitur, ut benè advertit Decius: (z) 45. intelligo tamen prædictam opinionem veram esse, nisi Judex procederet ex officio, ut notat Panormitanus. (a) 46. At verò quoties citatio in actis processus descripta inveniretur, ex mandato Judicis, parte petente, in dubio præsumeretur decreta. (b)

47. Ex quibus intelliges text. in l. 3. tit. 3. lib. 4. Recop. & text. apud Lusitanos lib. 3. Ordinam. tit. 1. §. 1. ut dum ibi dicitur, Nuntium non posse aliquem citare extra Civitatem in loco territorii sine jussu Judicis, alioquin puniri posse pœna, de qua ibi, & citationem nullam ipso jure esse, intelligantur, illud verum esse, nisi in actis processus reperiatur citatio descripta, quo casu præsumitur de mandato Judicis facta fuisse, nisi contrarium probaretur, &c.

48. Et hæc sufficiant de citatione à nobis dicta pro institutione, plura alia materiam citationis tangentia require apud Socinum in illo Tract. de Citatione, & Sebast. Vancium in Tract. de Nullit. Process. Rubr. de Nullit. ex defectu citationis, & in rit. 7. Part. 3. (c)

Postquàm reus citatus fuerit, & comparere noluerit, vel jam quòd comparuit à judicio recessit sine Judicis licentia, tunc actori tria remedia de jure prodita sunt, in quibus erit procedendum modo, & forma à nobis assignata infra in 2. Part. hujus 1. Tomi. Si verò comparuerit reus legitime, nec recesserit, tunc si Actor non compareat, puniendus erit, juxta text. in l. 5. tit. 3. lib. 4. Recopil. cæterùm si compareat Actor in judicio, offeret suum libellum petitionis, ideo de quarto tempore oblationis libelli erit dicendum.

EX QUARTO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Libelli diffinitio scribitur.*

2 *Libellus de Jure communi in scriptis offerendus est.*

3 *Libellus in scriptis offerri debeat, necne, judicis arbitrio relinquitur de Jure hujus Regni, dum tamen aliqualis petitio apud acta interveniat, super qua Judex sententiam fundare valeat.*

4 *Libellus in scriptis offerendus apud Regia Tribunalia, & Auditoria.*

5 *Libellum concipiat Advocatus juxta stylum regionis, ubi causa agitanda sit.*

G 2 *Li-*

(q) Ut probat text. in leg. *Nam ita divus*, ff. de *Adopt.* leg. 1. §. *Denuntiari*, ff. de *Vent. inspic.* Quem text. ad hoc allegat Bald. in leg. *Jubemus*, col. 1. Cod. *Ad Trebel.* & in Rubric. in fin. Cod. de *Success. edict.* ad idem est text. in leg. de *Unoquoq.* ff. de *Re jud.*

(r) Ut probatur in cap. fin. de *Major. & obed.* Et tradit Bald. in leg. *Ab eo*, in fin. Cod. *Quom. & quand. jud.* Felin. in cap. de *Major. & obed.* col. 2. Alex. consil. 86. tom. 2. dec. 445. lib. 4. col. 8. Mar. Soc. in Tract. de Citatione, artic. 5. quæst. 1. & Milis in Repert. verb. *Citari oportet.*

(s) Juxta text. in Clem. 2. *Ut lit. pend.* junct. gloss. ibi verb. *Competenti.* Quam testantur communiter receptam Perus. n. 17. Dec. n. 6. in cap. *Si duobus*, Extra de *Appel.* & Doct. communiter in leg. *Si quis ex aliena*, ff. de *Judic.* & est communis opinio secundùm Jas. in leg. *Mort*, n. 6. ff. de *Jurisdict. omn. jud.*

(t) Secundùm gloss. in dict. cap. *Si duobus*, verb. *Tenebit.* Per text. in dict. leg. *Si quis*, & in leg. *Ex quacumque*, & ibi Jass. n. 37. ff. *Si quis voc. in jus non ierit*, & in leg. 2. tit. 7. Part. 3.

(u) Secundùm gloss. in cap. *Si Episcopus*, verb. *Convocari* 3. quæst. 4. gloss. cap. *Convenior*, verb. *Congruere* 23. quæst. 8. & gloss. fin. cap. *Veniens*, de *Accus.* & ibi remissivè tradit Soc. n. 286.

(x) Ut probat text. in cap. *Propositi*, ibi: *Ad petitionem cujusdam adversarii*, de *Fur. comp.* & in leg. *Properandum*, §. *Et si quidam*, Cod. de *Judic.* ibi: *Requirente adversario.*

(y) Et Soc. in Tract. de Citatione, art. 6. n. 1. Et plures alii, quos refert & sequitur Ducnas in regul. 96.

(z) Ibi n. 7.

(a) In dict. cap. *Proposuisti*, not. 1. Alex. leg. 4. §. *Julianus*, ff. de *Jud.* Et Ripa in cap. 1. n. 2. Extra de *Judic.*

(b) Ita tenent Doct. communiter, teste Barbat. n. 13. Et Ripa n. 20. in dict. cap. 1. de *Jud.* & Curt. n. 5. in leg. *Ad peremptorium*, ff. de *Jud.* Quamvis Augustl. Berous in dict. cap. 1. n. 49. incaute dicat, oppositam sententiam receptiorem esse.

(c) Et ibi Greg. Lup. & in tit. 3. lib. 4. Recop. Et apud Lusitanos, lib. 3. Ordin. tit. 1. Et tradit Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin.

6 *Libellus qualis debet esse.*

7 *Libellus compendiosè, & multiloquio contempto, componendus est.*

8 *Libellus breviter, & in summa quid continere debeat, traditur.*

9 *Libellus nomen actoris seu accusatoris contineat.*

10 *Libellus nomen actoris, aut accusatoris debet continere, si ipsemet compareat, si verò ejus Procurator, tunc ejus nomen apponendum in Libello erit.*

11 *Si constituto Procuratore, constituens personaliter vult comparere ad aliquid petendum, debet in Libello adjici:* No revocando mis Procuradores, *alias suos Procuratores revocare visus erit.*

12 *Clausula Libello solita apponi:* Como mejor haya lugar de Derecho, *quos effectus operetur.*

13 *Clausula:* Y me querello, y pongo Demanda, *quam utilitatem afferat de Jure Communi, quæ nullam affert de Jure Regio.*

14 *Libellus absque conclusione sustinetur de Jure Regio.*

15 *Libellus etiam rei nomen contineat.*

16 *Libellus rem petitam continere debet.*

17 *Libellus constat ex facti narratione, causa facti, & conclusione.*

18 *Narratio facti in Libello qualis esse debeat.*

19 *Petitio, & narratio obscura de Jure Regio non admittitur, quam etiam ex officio Judici repellere fas est.*

20 *Petitio generalis de Jure Regio in quibusdam casibus admittitur.*

21 *Petitio generalis Libello concepta non repellebatur de Jure Communi, parte non opponente.*

22 *Libellus continere debet causam, & jus sufficiens, ex quibus conclusio sequatur, nomen tamen actionis proponere opus non est.*

23 *In actionibus, tam realibus, quàm personalibus duplicem causam reperiri constat, propinqua, & remota.*

24 *Causa propinqua in realibus est dominium, aut jus reale: remota autem est causa, ex qua id fuit causatum.*

25 *Causa propinqua in personalibus actionibus ipsa obligatio est: remota verò contractus, ex quo ea ortum habuit.*

26 *In Libello, in quo actione personali agitur, causa remotæ actionis exprimenda est: si verò reali, propinquam causam exprimere sat erit.*

27 *Clausula:* Y puesto, que por mi ha sido requerido, &c. *operatur, quòd per eam constet, interpellationem extrajudicialem præcessisse, ut reus in expensis condemnetur.*

28 *Clausula:* Porque pido à V.m. que, habida mi relacion por verdadera, en quanto, &c. *quid operetur in Libello posita.*

29 *Plura Libello petens omnia astringitur probare.*

30 *Per clausulam:* Por su Sentencia difinitiva, ò por otra tal, que en tal caso, &c. *inducitur Libelli conclusio, quæ nunquam omittenda est.*

31 *Si in Libello narratio facti, & conclusio interveniant, conclusioni standum erit, nisi apponatur clausula:* Peto justitiam: *quia tunc narratis etiam erit standum.*

32 *Plures casus, in quibus conclusione opus non est in Libello, remissivè.*

33 *Clausula:* Y assi condemnado à ello, le compella, y apremie, &c. *qualiter intelligatur.*

34 *Libellus, in quo præposteratur ordo illorum verborum,* le compela, y apremie, y condene *substinetur.*

35 *Clausula:* Sobre lo qual todo, pido cumplimiento de justicia, *plures effectus habet, & nunquam omittenda, tàm ex parte actoris, quàm rei.*

36 *Clausula:* Y el oficio de V. m. imploro, *operatur, quòd Judex posit officium suum ad utilitatem petentis concedere, licèt alias ad utilitatem privatam illud impartiri nequeat.*

37 *Clausula:* Y las costas protesto, *operatur, quòd Judex victum in expensis condemnet, quem alias condemnare non potest, parte non petente.*

38 *Judex, parte etiam non petente, victum in expensis condemnare poterit, quæ factæ fuerint post litis contestationem.*

39 *Juramentum malitiæ ante, & post litem contest. semel, & pluries, quoties contra aliquem adest præsumptio, quòd aliquid malitiosè proponit, debet præstari, tam in secularibus, quàm in Ecclesiasticis causis.*

40 *Juramentum calumniæ in Secularibus Tribunalibus Regni Castellæ usu receptum non est.*

41 *Juramentum calumniæ de Jure Communi ad omnia, quæ accederent, post litem contestatam præstandum est, ne quid in lite calumniosè fiat.*

42 *Advocati Regni Hispaniarum in Libello actionis, & in aliis petitionibus utuntur juramento malitiæ, loco juramento calumniæ.*

43 *Si petitur à parte ipsa cum juramento malitiæ aliquid, juramentum qualiter præstandum.*

44 *Quando aliquid petitur à Procuratore, tunc juramentum malitiæ in ejus animam, & domini præstari debet, etiamsi alia juramenta in animi sui domini duntaxat præstet.*

45 *Clausula opponi solita in Libello:* Juro

à

à Dios, y à esta Cruz, &c. *necessaria non est.*

46 *Juramentum calumniæ, parte adversa non petente, non est de substantia judicii, & ideo nullitatem processus non inducit, etsi omittatur tacitè.*

47 *Juramento calumniæ tacitè renuntiari potest, non verò expressè.*

48 *In Libello nomen Judicis apponendum est cum titulo, qui suæ dignitati conveniat.*

49 *Nomen Judicis in Libello omittitur de consuetudine, nisi in negotiis Curiæ Romanæ.*

50 *Libellus inscribendus cum titulo convenienti Judici, coram quo porrigitur.*

51 *Exprimuntur tituli quidam, & inscriptiones, quæ in libellis diversis judicibus apponi solent.*

52 *Libellus debet esse subscriptus manu Advocati.*

53 *Forma libelli in actione de constituta Hispanè concepti.*

54 *Actio de constituta pecunia competit, si debitum præcedat.*

55 *Constitutor post debitum contractum: fidejussor ante, & post intervenire potest.*

56 *Actione de constituta obligatur quis nudo pacto.*

57 *Ut actio de constituta competat, primum debitum non debet posse elidi exceptione de Jure Pratorio introducta.*

58 *Volens intentionem suam instrumentis probare, cum libello actionis ea producere debet, & jurare ea vera, & non falsa esse, alias post non admitteretur, nisi juret de novo instrumenta reperisse.*

59 *Leg. 1. tit. 2. lib. 4. Recop. quomodo intelligenda.*

60 *Libelli ab actore oblati reo copia danda est, ut cedat, vel contendat.*

61 *Reus, libello ab actore oblato, intra novem dies de Jure Regio respondere debet.*

62 *Reus in causis gabellarum intra tres dies libello respondere tenetur.*

63 *Dilatio viginti dierum dabatur reo de Jure Communi, ut libello actoris responderet.*

64 *Si reus intra terminum Juris non compareat respondens libello actoris, tunc actor uno ex tribus remediis uti poterit.*

65 *Si reus compareat, & confitetur, quod in libello continetur, judicium finietur.*

66. *Si reus conventus compareat negans, opponat dilatorium, aut fori exceptionem declinatoriam ante litis contestationem.*

QUARTUM TEMPUS.

OBLATIONIS LIBELLI.

1. Libellus variis modis definitur, ut constat ex Glossa, (*a*) Speculatore, (*b*) & Alciato (*c*) asserentibus, libellum esse *scripturam brevem continentem claram intentionem Actoris.* 2. Et licèt libellus de Jure communi in scriptis esset efferendus, (*d*) in tantum, quod erat de substantia ordinis judiciarii; (*e*) 3. tamen de *Jure hujus Regni* relinquitur arbitrio Judicis, an libellus in scriptis sit offerendus, necne? (*f*) Quod verum est, dummodo interveniat aliqualis petitio in scriptis redacta apud acta processus per Notarium, vel per vivam vocem petentis, super qua Judex possit suam sententiam fundare. (*g*) 4. At verò in Regiis Auditoriis, & Supremis Tribunalibus libellus in scriptis est offerendus. (*h*)

5. Quando autem libellus in scriptis offerendus sit, Advocatus debet illum concipere, secundum stylum illius regionis, ubi causa agitanda erit. (*i*) 6. Debetque libellus esse *clarus, certus,* & *concludens* petitionem agentis, per quem demonstretur species futuræ litis sine incertitudine. (*j*) 7. Et debet componi compendiosè sub verbis brevibus, absque multiloquio verborum: (*k*) 8. & in summa quid libellus continere debeat, traditur.

(*a*) In cap. 1. de *Libel. oblat.*

(*b*) In tit. de Libellorum conceptione, §. 1. Gofred. de Libellorum forma in princip. Alber. tradit in suo Dictionario, verb. *Libellus*, Pract. Papi in form. libell. in act. real. glos. 1.

(*c*) In sua Pract. fol. 101. col. 2. Imol. & Anchar. in Clem. *Sæpè*, de *Verb. sign.*

(*d*) Ut probat text. in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Lit. contest.* & in cap. 1. de *Libel. oblat.* & ibi gloss. verb. *Necessario.* Et Grat. consil. 73. n. 22. & de Jure Lusitan. idem esset dispositum, lib. 3. Ordin. tit. 19.

(*e*) Ut notat gloss. in Summa 2. quæst. 1. & gloss. in cap. *De causis*, de *Offic. Deleg.* & gloss. in cap. 1. de *Libel. oblat.* & gloss. in cap. *Quoniam contra falsam*, verb. *Petitiones*, de *Prob.* Jaff. in §. *Tripli*, n. 35. Instit. de *Act.*

(*f*) Ut extat decisum in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. Et explicat Avead. in suis Responsis in respons. 1. à n. 15.

(*g*) Ut not. gloss. in dict. Clem. *Sæpè*, verb. *Necessario.* Orof. in leg. *Actiones*, n. 42. ff. de *Edend.* Et Avend. in dict. respons. 1. n. 17.

(*h*) Ut probat text. in leg. 1. tit. 2. lib. 4. Recop. Et resolvit Joan. Matienz. in Dialog. Relator. 3. part. cap. 43. num. 1.

(*i*) Ut firmat gloss. in Auth. *Offeratur*, verb. *Prædictis.* Specul. in tit. de *Libel. concept.* §. *Jam nunc.* Soc. in cap. 1. col. fin. de *Libel. obl.*

(*j*) Ut probat text. in leg. 1. ff. de *Edend.* & in cap. fin. de *Libel. oblat.* Jaff. in §. *Omnium*, n. 125. Instit. de *Act.* Orof. ubi supr. n. 34. Et probat text. in leg. 4. tit. 2. lib. 4. Recop.

(*k*) Ut probatur in leg. *Ampliorem*, §. *In refutatoriis*, Cod. de *Appel.* & leg. fin. Cod. de *Precib. Imper. offer.*

tinere debeat, tradit Speculator, ubi suprà, sub quibusdam versibus, (*l*) & versus sic se habent.

Quis, quid, coram quo, quo jure habetur.
Et à quo rectè compositus quisque libellus habet.

Quod etiam de *jure Regio* probatur in l. 40. tit. 2. Part. 3. unde operæ pretium erit videre explicationem uniuscujusque clausulæ dicti libelli.

9. Primo in libello requiritur, quòd apponatur *Quis*, nam nomen actoris, vel accusatoris, semper apponi debet. (*m*) 10. Et in isto Regno formatur hoc modo, quod si actor personaliter in judicio compareat, nomen ejus erit apponendum, ut puta: *Fulano, vecino de tal Lugar, &c.* si verò per Procuratorem compareat, tunc nomen Procuratoris erit apponendum, forma sequenti: *Fulano, en nombre, y como Procurador de Fulano, de cuyo poder hago presentacion, &c.* 11. Et quia sæpissime contingit, quod postquam aliquis constituit Procuratorem ad aliquam causam, ipsemet vult comparere personaliter in judicio, ad aliquid petendum in illa causa, vel alia, tunc post nomen ejus in libello appositum, erit adjicienda sequens clausula: *Fulano, vecino de tal Lugar, no revocando mis Procuradores, parezco ante Vmd.* alioquin, si prædicta clausula non adjiceretur, per illam comparitionem visus esset suum Procuratorem revocasse. (*n*)

12. Post nomen actoris solet adjici alia clausula, scilicèt: *Como mejor haya lugar de Derecho*, quæ licèt non sit necessaria, est tamen utilis, & habet hunc effectum, quod si duo remedia proposita sint in libello, unum aptum, & aliud ineptum: vel Advocatus sit dubius de remedio competenti, virtute dictæ clausulæ sustinetur libellus eo modo, quo melius de jure valere possit. (*o*)

13. Post prædictas clausulas solet apponi alia; scilicèt: *Y me querello, y pongo demanda*, quæ clausula licèt utilis esset, attento Jure communi, cum per eam suppleretur defectus conclusionis; (*p*) 14. *Jure* tamen *Regio* non est necessaria: quia absque conclusione libellus substinetur, dummodo aliqualis petitio in scriptis redacta interveniat, ex qua colligi possit, quid actor petere velit, quamvis ineptè sit composita. (*q*) 15. Secundo in libello requiritur, quod apponatur *A quo*: quia nomen rei apponi debet, (*r*) & concipitur hoc modo: *Y pongo demanda contra Fulano, &c.*

16. Tertio in libello requiritur quòd apponatur *Quid*: quia id, quod petitur apponi debet, narrando factum per hanc clausulam: *Y contando el caso de mi demanda, digo, que assi es*, (*s*) 17. nam libellus ex tribus constat, nempe, ex *facti narratione*, *causa facti*, & *conclusione*. (*t*) Quæ facti narratio debet esse *brevis*, *clara*, *certa*, & *specifica*, per quam res petita suis limitibus, & qualitatibus exprimatur, & animus petentis constet, ut reus facilius deliberet, an cedere vel contendere debeat: (*u*) 19. petitio enim, & narratio generalis, & obscura non admittitur de *Jure Regio*, imò, etsi non opponatur à parte, Judex ex officio repellere poterit petitionem generalem, & obscuram, (*x*) 20. nisi in quibusdam casibus exceptis in dict. l. 4. ubi narratio generaliter admittitur; 21. quamvis de *jure communi* libellus generalis non repellebatur, nisi parte opponente. (*y*)

22. Quartò, in libello requiritur, quod apponatur *Quo*: nam apponi debet, quo jure, causa, vel actione petatur, non tamen necessarium erit nomen actionis proponere, sed

(*l*) Quos refert gloss. in cap. 1. de *Libel. oblat.* & Jass. dict. §. *Omnium*, n. 139. & 144. Marant. de Ordin. jud. in dict. 6. part. memb. 3. n. 4.

(*m*) Ut probat text. in leg. *Libellorum*, in princ. ff. de *Accus.* cap. *Per scripta*, §. *Libellorum* 2. quæst. 8. cap. *Fovi*, de *Verb. sign.* in leg. 40. tit. 2. Part. 3.

(*n*) Ut probat text. in cap. *Si quem*, de *Procurat.* lib. 6. Et not. gloss. & Doct. in cap. *Non injuste*, extra de *Procurat.* Bartol. & omnes in leg. *Matari*, n. 5. ff. de *Procurat.* Cepola in cautel. 119.

(*o*) Ut notat Imol. in leg. *Cum pater*, §. *Filius matrem*, ff. de *Leg.* 2. & in leg. *Nemo potest* in princ. ff. de *Leg.* 1. Panorm. & Bellam. in cap. *Exhibita*, de *Jud.* Et prædictæ clausulæ plures effectus congerit Decius in cap. *Cum super*, n. 12. de *Offic. Deleg.* Jass. in §. *Omnium*, n. 149. & n. 151. Inst. de *Act.* Marant. de Ord. Jud. 6. part. memb. 3. n. 10. Hypolit. in singul. 56.

(*p*) Ut not. Bald. in leg. *Edita*, n. 6. Cod. de *Edend.* & gloss. 1. cap. *Suis præfatas* 2. quæst. 4. & Jass. in leg. 1. n. 1. ff. de *Edend.*

(*q*) Ut probat text. in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. Et idem dispositum est apud Lusitanos, lib. 3. Ordinam. tit. 49. in princip. Et notat Avend. in 1. respons. n. 18. & Matienz. in Dialog. Relat. 3. part. cap. 43. n. 2.

(*r*) Ut in dict. leg. *Libellorum* in princ. & in dict. cap. *Fovi*. Et tradit Specul. in tit. de Libel. concept. §. *Quid libellus*.

(*s*) Ut probat text. in leg. *Si in rem*, & in leg. *Officium*, ff. de *Rei vindic.* & ibi notat. Bart. & Forc. in §. *Curare*, Instit. de *Action.*

(*t*) Secundùm Bart. in leg. *Si prius*, n. 3. ff. de *Nov. oper. nunc.* Jass. in §. *Omnium*, n. 115. Instit. de *Act.*

(*u*) Ita probat text. in cap. 2. de Libel. oblat. & expressius in leg. 4. tit. 2. lib. 4. Recop.

(*x*) Ut probat text. in dict. leg. 4. tit. 2. lib. 4. Recop. junct. leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. & in specie not. Avend. dict. respons. 1. n. 19. & Matienz. Dialog. Relat. 3. part. cap. 43. n. 3. & 4.

(*y*) Ut not. Alex. cons. 32. lib. 4. Consil. n. 7. & 8. Marant. de Ordin. jud. 6. part. memb. 3. n. 16. Avend. in dict. respons. 1. n. 19. & Matienz. ubi sup. n. 9.

sed sufficit causam sufficientem ponere, ex qua conclusio sequatur. (*z*)

23. Circa quod est advertendum, quod in actionibus, tàm realibus, quàm personalibus duplex causa reperitur, *propinqua*, scilicèt, & *remota*; 24. propinqua verò in realibus est dominium, seu jus reale: remota autem est causa illa, ex qua illud dominium fuit causatum; 25. cæterum in actionibus personalibus causa propinqua est ipsa obligatio, remota verò contractus, ex quo oritur ipsa obligatio. (*a*) 26. His sic constitutis, resolvendum erit, quod in actione personali est exprimenda causa remota, & non sufficit propinquam exprimere, verbi gratia, si mihi debes decem ratione mutui, non sufficit dicere, *peto decem, quia mihi ad illa es obligatus*, sed requiritur dicere, *quia illa mihi debes ratione mutui*; at verò in actione reali sufficit causam propinquam exprimere, nec necessum est remotam exprimere, ut putà, *peto domum, quia ad me pertinet ratione dominii, vel quasi*, nec opus est dicere, *quia dominium ad me spectat ratione legati, vel alicujus contractus.* (*b*)

27. Post prædictam clausulam apponi solet clausula sequens: *Y puesto que por mi ha fido requerido, no lo ha querido, ni quiere hacer sin contienda de juicio*: ut per eam constet de interpellatione extrajudiciali, & reus veniat in expensis condemnandus. (*c*)

28. Statim subsequitur alia clausula, scilicèt: *Porque pido à Vmd. que habida mi relacion por verdadera, en quanto haste para el vencimiento de esta causa, &c.* quæ operatur hunc effectum, quod, 29. licèt plura in libello cumulans, ea omnia adstringatur probare, (*d*) tamen per prædictam clausulam solummodo adstringitur probare id, quod ad victoriam illius causæ sufficiat: quæ clausula succesit in locum clausulæ antiquæ, scilicèt: *No me obligando à probar mas de lo necessario.* (*e*)

30. Postmodum subsequitur alia clausula, nempè: *Por su sentencia definitiva, ò por otra, que en tal caso lugar haya, condene al dicho Fulano à que me dè, y pague, &c.* per quam inducitur conclusio libelli, & nunquam omitti debet, quia vis libellorum in ea consistit: nam non attenditur quid narretur, sed quid concludatur: (*f*) & licèt de *Jure Regio* conclusio non sit necessaria, ut diximus suprà, num. 14. aliqualis tamen petitio in actis redacta requiritur, ex qua colligi possit, quid actor intendat, ut ibi resolvimus; 31. si tamen in libello narratio facti contraria, vel diversa à conclusione intervenerit, standum erit conclusioni, non verò narrationi, (*g*) nisi apponatur clausula: *Peto justitiam*: quia tunc etiam narratis standum erit. (*h*) 32. Sunt tamen de *Jure Communi* plures casus, in quibus conclusio non est necessaria, quos congerit Jasso. (*i*)

33. Subsequitur alia clausula, scilicèt: *Y assi condemnado, à ello le compela, y apremie por todo remedio, y rigor de Derecho*, (*j*) & est clausula executiva: 34. & licèt ordo præposteretur, dicendo: *Pido le compela, y apremie, y condene*; tamen libellus sustinebitur. (*k*)

35. Alia clausula sequitur, scilicèt: *Sobre lo qual todo pido cumplimiento de justicia, &c.* quæ clausula salutaris appellatur, & nunquam omittenda erit, tam ex parte actoris, quàm ex parte rei: nam plures effectus operatur, multique defectus per eam supplentur. (*l*)

36. Sequitur alia clausula, scilicèt: *Y el oficio de Vmd. imploro, &c.* quia Judex officium suum ad utilitatem privatam impartiri nequit,

(*z*) Secundùm Bartol. in leg. *Edita*, Cod. de *Edend.* Panorm. & Fel. in cap. *Dilecti*, de *Jud.* Et communiter omnes ex Jass. in §. *Omnium*, n. 165. Instit. de *Act.* & de *Jure Regio* probatur in leg. 40. tit. 2. Part. 3. Et latius resolvimus infrà in 3. Tom. in Initio, n. 7.

(*a*) Ita docet Bart. in leg. *Et ea eadem*, §. *Actiones*, n. 19. ff. de *Except. rei judic.* Orosc. n. 18. & reliqui moderni in leg. 1. ff. de *Except. rei jud.*

(*b*) Ita firmat gloss. in leg. 1. in princ. ff. de *Edend.* Recepta communiter ibi per Doct. & gloss. in cap. 2. de *Libel. oblat.* Et hanc testantur communem opinionem Panorm. n. 14. & Dec. n. 9. in cap. *Dilecte*, de *Jud.* &c.

(*c*) Ut resoluisti supr. 2. Tempore, n. 2.

(*d*) Ut docet Arch. in cap. 2. de *Testib.* in 6.

(*e*) De qua agit Panorm. in cap. *Ex parte* 1. num. 8. de *Rescript.* & in cap. *Examinata*, de *Jud.* Et Gomez. in §. *Omnium*, col. 5. Instit. de *Act.* Et Angel. in Tract. de Malef. verb. *In porticum Ecclesiæ.*

(*f*) Secundùm gloss. 1. in cap. *Hæc quippè* 3. quæst. 6. Innoc. cap. *Super litteris*, de *Rescrip.* & Jass. in leg. 1. in princ. ff. de *Edend.* & in dict. §. *Omnium*, n. 135.

(*g*) Secundùm Dec. cons. 58. col. 2. n. 3. vol. 1. post Ant. de Butr. & Panorm. in cap. *Ex parte* 1. de *For. comp.* per text. ibi.

(*h*) Ita cum Corn. & aliis resolvit Avend. in dict. 1. respons. n. 18.

(*i*) In dict. leg. 1. n. 17. ff. de *Edend.*

(*j*) De qua agit Bald. in leg. *Vinum*, ff. *Si cert. pet.* & Jass. in dict. §. *Omnium*, à n. 189.

(*k*) Secundùm Bart. in leg. 1. Cod. de *Exec. rei judic.* & leg. *Si cum nulla*, ff. de *Re jud.* Et Jass. dict. §. *Omnium*, n. 144. Et facit text. in cap. 1. de *Offic. Ordin.* Ubi Doctor. communiter idem resolvunt.

(*l*) Ut videre est per Ant. Butr. in cap. 2. de *Libel. obl.* Panorm. & omnes in cap. *Cum dilectus*, de *Ord. cog.* Panorm. Dec. & Felin. in cap. 1. de *Offic. Deleg.* & Jass. in dict. §. *Omnium*, à n. 147. Et alium effectum hujus clausulæ ponit Didac. Perez in leg. fin. tit. 4. lib. 3. Ordin. in gloss. pen. in fine: quem tamen, tu improba ex is, quæ notassti infrà in 7. Tempore, in fine Libelli replicationis actoris.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

quit: (m) tamèn per prædictam clausulam Judex poterit officium suum ad utilitatem privatam impartiri in omnibus sibi necessariis.

37. Alia clausula sequitur, scilicèt: *Y las costas protesto*: nam licet victus condemnandus sit victori in expensis; (n) non tamen Judex tenetur hanc condemnationem expensarum facere, nisi à parte petitæ fuerint. (o) Et si omissa fuerit expensarum condemnatio, poterit appellare victor. (p) (* Si tamen victus appellet in causa principali, victor ex eo quod victus non fuit condemnatus sibi in expensis, non poterit appellare; ita ut Judex ab eo impetratus de causa appellationis cognoscat: nam imo Judex impetratus à victo appellante, erit Judex competens in causa. (q) 38. Ideoque in libello prædicta clausula ponitur: Judex tamen, si voluerit, bene poterit condemnare victum victori in expensis factis post litis contestationem, quamvis à parte non fuerint petitæ. (r) (* Si tamen victus justam causam litigandi habuerit, non erit condemnandus in expensis, (s) quo in loco cumulat justas causas litigandi.

39. Ultimo subsequitur alia clausula, scilicet: *Y juro à Dios, y à esta ✠ que esta Demanda no pongo de malicia*, &c. Licet hoc juramentum malitiæ præstari debeat super exceptionibus, vel quando aliquid loco exceptionis proponitur, semel, & pluries, quoties præsumptio est contra aliquem, quod malitiosè proponat, & ita ante, & post litem contestatam, tàm in profanis, quàm in Ecclesiasticis causis; (t) & etiam in causis beneficialibus, resolvit Vantius, (u) & Menochius, (x) resolvens, hoc juramentum calumniæ de *Jure Divino* inductum esse, ut probatur Exod. cap. 22. ac ideò nec *consuetudine*, nec *statuto* effici posse, quod in causis pertractandis in judicio omittatur. 40. Tamen quia in Tribunalibus Sæcularibus hujus Regni juramentum calumniæ de *consuetudine* non observatur, ut resolves infra in fine septimi Temporis, 41. (quod juramentum calumniæ de *Jure* præstandum erat post litem contestatam, in causa principali ad omnia, quæ accederent, vel emergerent, ne quid calumniosè in tota lite fieret.) (y) 42. Ideo Advocati hujus Regni passim utuntur juramento malitiæ in libello principali actionis, & in quibuscunque aliis petitionibus, oppositionibus, exceptionibus, accusationibus, & denuntiationibus. 43. Unde cum Advocati ob prædictam rationem utantur juramento malitiæ in locum juramenti calumniæ, si id, quod petitur, vel proponitur ab ipsa parte principali proponatur, præstandum erit sub forma in ista clausula contenta; 44. si verò proponatur à Procuratore, aliter erit dicendum, nempè: *Y juro à Dios, y à esta ✠ en anima de mi parte, y la mia*: nam licèt Procurator debeat præstare alia juramenta in animam sui domini; (z) tamen quando juratur de calumnia, erit juramentum præstandum à Procuratore in animam suam, & animam domini. (a) 45. Et ob eandem rationem dicendum erit, hanc clausulam necessariam non esse: 46. nam etiam juramentum calumniæ non est de substantia judicii, nisi parte adversa petente, ideoque tacitè omitti potest, nec inducit nullitatem processus; 47. quamvis expresse renuntiari non possit, (b) cæterum, parte adversa petente, de substantia Judicii est, præstandumque erit, alioquin processus erit nullus: (c) de *jure* tamen *hujus Regni* processus erit nullus, quando non fuerit præstitum, si à parte petitum fuerit, & à Judice bis mandatum præstari. (d) Praxis verò hanc clausulam recipit,

(m) Ut l. 4. §. *Hoc autem judicium*, ff. de *Damn. infect.* Ubi Bart. & omnes Innoc. & Panorm. cap. *Ad nostram* 2. de *Jurejur.*

(n) Ut in leg. *Properandum*, §. *Sed autem aliquando*, Cod. de *Jud.* & in cap. *Calumnium*, Extra de *Pan.* cap. *Olim* 2. de *Probat.* cap. *Finem litibus*, de *Dol. & cont.* & in leg. 8. tit. 3. & leg. 7. tit. 22. Part. 3.

(o) Secundùm gloss. in cap. fin. de *Rescript.* Receptam communiter à Panorm. Imol. & Bellam. ibi Bart. Alex. & Jaff. dict. leg. *Properandum*, §. *Sed autem*. Et Covar. in Pract. Quæst. cap. 27. n. 5. ubi per totum caput agit de his expensis, & earum condemnatione.

(p) Juxta gloss. 2. in cap. *Significaverunt*, de *Except.* & ibi notant Panorm. à n. 7. Felin. à n. 1. & Rebuf. in 3. tom. Const. Tract. de Expens. art. 3. gloss. ult. n. 15. & in Tract. de Appel. art. 9. gloss. unic. n. 27.

(q) (* Juxta text. in l. fin. Cod. *Quando provocare non est necess.* Speculat. tit. de *Appellat.* §. *In quibus*, vers. pen. & Rebuf. in dict. tract. de Expens. art. 3. gloss. unic. n. 15.

(r) Secund. gloss. in dict. cap. *Finem litibus*. Bart. & alios in l. 4. §. *Hoc autem judic.* ff. de *Damn. infect.* & Covar. ubi supr.

(s) (* Ut resolvit Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. cas. 177. à n. 1.

(t) Ut in leg. *Thesaurus*, ff. *Ad exhib.* cap. *Cum dilecti*, de *Elect.* cap. *Postulasti*, de *Except.* cap. *Præsentium*, de *Testib.* in 6. Et docet Specul. tit. de *Juram.* §. 1. n. 6. Et. Host. in Summ. de Jur. calum. §. *Et in quibus* in fin.

(u) Tract. de Null. tit. de *Nullit. ex defect. proces.* n. 29.

(x) Lib. 1. de Arbitr. quæst. 20. n. 3.

(y) Ut probatur in Auth. *Hoc sacramentum*, Cod. de *Jurejurand. prop. calumn.* cap. 1. de *Juram. calumn.* in 6.

(z) Ut probat text. in cap. *Præterea*. 38. de *Elect.* lib. 6.

(a) Juxt. text. in cap. 2. §. 1. & ibi gloss. verb. *Ab ipso*, de *Juram. calumn.* in 6. gl. in Auth. *Principales*, vers. *Mitigaverit*, C. de *Jurejur. propt. calumn.* Et not. Ang. in §. *Nunc admoneri*, n. 6. Inst. de *Pan. temp. litig.* Resolvit cum plurib. Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. gloss. 4. versic. *Dubitari potest.*

(b) Juxta text. cap. 1. §. 1. de *Juram. calumn.* in 6.

(c) Juxta text. dict. cap. 2. §. 1. de *Juram. calum.* in 6. & not. Sebast. Vant. Tract. de Nullit. proces. sub tit. de *Nullit. ex defect. proces.* n. 29. Et Menoch. ubi supr. n. 5. & Alex. Sciaticus in sua Praxi Judiciali, cap. 20. n. 94. qui à n. 95. disputat, an tacitè possit à partibus remitti, expendens text. in leg. 2. §. *Sed quia veremur*, C. de *Jurejur. propt. calum.*

(d) Juxta text. in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. in finalibus verbis, & tradit Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. gloss. 4. versic. *Dubitatur* 4.

ut

ut supradictum est, non tamen inde processus erit nullus, si omittatur.

48. Quinto requiritur, quod in libello apponatur *coram quo*: nam nomen Judicis apponi debet cum titulo congruenti suæ dignitati. (e) 49. *Hodie* tamen *consuetudine* introductum est, quod nomen Judicis non apponatur nisi negotiis Curiæ Romanæ, (f) quia Tabelliones, libello oblato in actis, statim rediguntur, libellum fuisse porrectum tali die, coram tali Judice.

50. Adverte prætereà, quod in libello, & in quacunque petitione inscriptio apponi debet cum titulo congruenti dignitati Judicis: 51. & si petitio porrigenda sit ipsi Regi, ponitur titulus: SEñOR: si porrigenda sit in aliquo ex Consilii Supremis, vel in Cancellariis Regalibus, titulus erit: MUY PODEROSO SEñOR: *y por escrito llamanlos* ALTEZA: *y de palabra, en las Salas llamanlos* SEñORIA. Si verò porrigatur alicui Præsidi, Episcopo, vel Archiepiscopo nullus apponetur titulus, nisi Cardinalibus, & Archiepiscopo Toletano, & titulus erit: ILUSTRISSIMO SEñOR, ò REVERENDISSIMO SEñOR: *y à los demàs Jueces Inferiores no se ha de poner titulo ninguno, ni cortesia, sino comenzar la peticion, y escrito por renglon.* (g)

52. Insuper adverte, quod libellus, attento *jure hujus Regni*, debet esse subscriptus manu Advocati cogniti, ut probat text. in l. 4. tit. 16. lib. 2. Recop. Et, ut facilius Tyrones Advocati instruantur, & perfectiùs omnia supradicta intelligant, libellus in actione de *constituta pecunia* erit formandus cum omnibus prædictis clausulis, cum quo hæc tela Judicii Ordinarii erit ordienda, & contexenda, modo, & forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE de constituta pecunia.

Ilustre Señor.

53. „ Pedro, vecino de Salamanca, co-„ mo mas haya lugar de Derecho, parezco „ ante Vmd. y me querello, y pongo deman-„ da à Geronymo, vecino de esta Ciudad de „ Zamora, y contando el caso de ella, digo, „ que assi es: Que Juan vecino de esta dicha „ Ciudad me està obligado à dàr, y pagar „ cien ducados, que me havia prometido: y „ sabiendolo, y entendiendolo el dicho ad-„ verso vino à mi, sin le decir yo, ni pedir „ cosa alguna, y se me constituyo por paga-„ dor, y deudor principal de la dicha deuda, „ prometiendome de me dàr, y pagar los di-„ chos cien ducados, y assi quedo obligado à „ me los dàr: y puesto caso, que por mi ha „ sido requerido muchas, y diversas veces, à „ que me los dè, y pague, no lo ha querido „ hacer sin contienda de Juicio: Por que pido „ à Vmd. que habida mi relacion por verdade-„ ra, en quanto baste para el vencimiento de „ esta Causa, por su sentencia difinitiva, ò „ otra, que en tal caso lugar haya, condene „ al dicho Geronymo, à que me dè, y pague „ los dichos cien ducados; y assi condenado à „ ello, le compela, y apremie por todo ri-„ gor, y remedio de Derecho: sobre que pido „ cumplimiento de justicia, y las costas pro-„ testo, y el oficio de Vmd. imploro: y juro „ en forma de Derecho, que esta demanda „ no pongo de malicia, sino porque assi cum-„ ple à mi derecho, y justicia.

EXPOSITIO HUJUS LIBELLI.

54. Diximus: *Uno està obligado à pagar cien ducados*, quia ad hoc ut actio de *constituta pecunia* alicui competat, præcedere debet aliquod debitum. (h) Et hinc deducitur aliud requisitum, ad hoc ut actio ista competat, scilicet, quod constitutor se obligeret post debitum contractum, & hoc discrimen constituitur inter constitutorem, & fidejussorem, 55. quia fidejussor ante, & post obligationem intervenire potest; constitutor verò post obligationem tantum. (i)

56. Diximus: *Sin le pedir yo cosa alguna*, quia ad hoc ut competat actio de *constituta* requiritur, quod constitutor nudo pacto promittat, alioquin, stipulatione interveniente, ex stipulatu agendum esset. (j) 57. Deinde requiritur, quod illud primum debitum elidi non possit per exceptionem introductam de *Jure Pratorio*. (k) 58. Et est advertendum, quod si intentionem suam actor per instrumenta probare habuerit, tenebitur illa simul cum libello actionis coram Judice producere, jurans

H

(e) Ut probat text. dict. leg. *Libellorum*, & in leg. 40. tit. 2. Part. 3. & not. Specul. in tit. de *Libellor. concept.* §. 4. Et Alciat. in sua Pract. fol. 102. col. 2.

(f) Secundùm Gom. in cap. *Statutum*, §. 1. in princ. de *Rescript.* in 6.

(g) Secundùm novam Pragmaticam Regiam anni MDLXXXVI. quæ ponit ordinem servandum circa supradictam.

(h) Ut probat text. in leg. 1. §. *Debitum*, ff. de *Constit. pecun.*

(i) Juxta gloss. in Anth. de *Fidejuss.* §. *Si quis*, verb. *Fidejussorem*, Collat. 1. Idèo in Libello dicitur: *Y sabiendolo*, &c.

(j) Ut probat text. in §. *De constituta*. Instit. de *Act.*

(k) Juxta text. in leg. *Quod si maritus* 3. ff. de *Const. pec.*

rans se eis uti velle, tanquam veris, & authenticis, nec falsa, vel simulatè concepta esse, aliàs, si simul cum suo libello non produxerit, postmodum admittenda non erunt, nec eis uti poterit, nisi cum juramento dixerit de novo reperta fuisse, & antea in ejus notitiam non venisse: nam tunc in quacunque parte litis producere actor poterit, juxta leg. 1. tit. 2. lib. 4. Recop. 59. quæ licèt loquatur in litibus agitandis in Cancellariis, & Audientiis Regiis, etiam idem observandum erit in Tribunalibus Inferioribus, cum prædicta lex situata sit sub Rubrica tituli agentis de *Actionibus intentandis*, tam in Audientiis Regis, quàm aliis Tribunalibus, & quia ratio illius legis generalis est: rursus, quando Princeps scribit alicui Præsidi, omnibus scribere censetur, nisi aliqua speciali ratione ductus illi scriberet. (*m*)

60. Postquam libellus actionis intentandæ Judici ab actore porrectus fuerit, Judex, inquit, *se illud pro oblato habere*, præcipitque *reo intimari, & quod sibi de illo copia detur, ut veniat responsurus*: (*n*) copia enim libelli adversario dari debet, ut videat an cedere, vel contendere debeat: (*o*) & copia illius primi libelli expensis actoris danda erit reo secundum glossam, (*p*) tenet Bartolus in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Litis contest.* & in l. 2. ff. de *Re judic.* Utrobique asserens, in hoc observandam fore consuetudinem cujusque loci: ac proinde Judices, cum primum ingrediuntur locum magistratus sibi commissi, curare debent animum suum informare de stylo illius Audientiæ, (*q*) quem stylum à Tabellionibus, & à Procuratoribus inquirere debet: (*r*) sed melius requiret à peritis, & antiquis sui fori Advocatis, quos ad se vocatos, summariè poterit examinare in his, quæ pertinent ad litis ordinationem, (*s*) & tunc Tabellio in scriptis redigit hanc præsentationem libelli, & responsum Judicis cum duobus testibus, si de stylo Audientiæ soleant testes in actis processus apponi, (*t*) & iste actus erit scribendus modo, quo diximus in 1. part. 2. Tomi, cap. 5. num. 31. 61. Qui reus respondere debet de *Jure Regio* intra novem dies connumerandos à die intimationis, (*u*) 62. præterquam in causis gabellarum, in quibus intra tres dies tenetur respondere, (*x*) 63. Licet de *Jure communi* dilatio viginti dierum dabatur. (*y*) 64. Et si intra prædictum terminum reus non comparuerit, actor poterit uti uno ex tribus remediis relatis suprà in fine 3. Temporis: 65. sed si comparuerit in termino prædicto, confitendo id, quod in libello continetur, judicium finietur, cum confitens pro condemnato habeatur, & nullæ sint partes judicis, (*z*) 66. tamen, si in libello contenta negaverit, & habuerit aliquam exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam fori, tenebitur illam opponere ante litis contestationem, (*a*) ob idque opportune erit dicendum de 5. Tempore.

EX QUINTO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Exceptio est actionis, aut intentionis exclusio.*

2 *Actio, & exceptio, sicut pater, & filius, ita sunt correlativa, ut sine actione consistere non possit exceptio.*

3 *Exceptio actionis exclusio dicitur: intentionis autem repulsio proprie defensio appellatur.*

4 *Criminis exceptio adversus spoliatum opponi nequit.*

5 *Inimicus illegitimus est ad accusandum.*

6 *Non valentibus accusare licitum est excipere.*

7 *Qui excipiendo crimen objicit, criminaliter agere non videtur.*

8 *Pendentia accusationis accusatum infamem reddit, & restitutionem retardat.*

9 *Novo jure præjudicialis, seu peremptoria exceptio opponi potest post litis contestationem, dummodo intra viginti dies, & non ultra fuerit opposita.*

10 *Defensio, seu intentionis repulsio ultra viginti dierum terminum opponi poterit.*

11 *Exceptiones aliæ peremptoriæ, aliæ dilatoriæ dicuntur, aliæ secundum Doctores mixtæ appellantur.*

12 *Dilatoriæ exceptiones sunt, quæ differunt, non autem causam finiunt.*

13 *Exceptiones dilatoriæ in tres dividuntur species: quædam enim Judicis personam respiciunt: quædam litigantis personam: aliæ verò ad totam causam respiciendam sunt adinventæ.*

14 *Post litis contestationem non possunt dilatoriæ exceptiones a litigantibus opponi.*

15 *Prædicta regula limitanda est, ex cap.* Pastoralis, de Except. *cum aliis.*

16 *Exceptiones dilatoriæ intra novem dies Jure Regio sunt opponendæ, qui, à fine ultimi termini ad computandum in citatione assignati, connumerari debent.*

17. *Dilatoriarum terminus Jure Communi arbitrio Judicis, & restringi, & ampliari potest.*

18 *Terminus à lege Regia concessus, scilicèt, novem dierum per Judicem abbreviari nequit.*

19 *Verius est, terminum novem dierum à Judice abbreviari posse.*

20 *Omnem dilationem à lege concessam Judex ex causa restringere potest.*

21 *Recusatio Judicis suspecti ante omnes alias dilatorias exceptiones opponenda est.*

22 *Exceptio fori declinatoria ante alias dilatorias opponenda est.*

23 *Qui post aliam exceptionem dilatoriam, fori declinatoriam opponit, Judicis non sui jurisdictionem consensu tacitè prorrogare videtur.*

24 *Coram Judice nullam habente jurisdictionem conventus, in quacunque litis parte fori exceptionem objicere potest.*

25 *Qui omnino jurisdictione caret, ex solo privatorum consensu Judex fieri non potest.*

26 *Cum errantis nullus sit consensus, si per errorem quis coram Judice non suo comparet, poterit fori exceptionem quandocunque opponere.*

27 *Interrogatus, an velit coram tali Judice litigare, si se velle responderit, non poterit postea Judicem recusare.*

28 *Reus respondens, se velle coram tali Judice litigare, salvis suis exceptionibus, poterit Judici recusationem opponere.*

29 *Libellus Hispano sermone confectus.*

30 *Expositio suprædicti libelli.*

31 *Incompetentia Judicis in libelli initio opponenda est, ea protestatione præhabita, quòd reus non intendit jurisdictionem aliquam Judici tribuere, nisi eam quæsibi jure competit.*

32 *Recusatio, sicut qualibet alia dilatoria exceptio, intra novem dies proponi debet, intra quos, & reus litem contestari tenetur.*

33 *Intra terminum assignatum reus litem non contestans, habetur pro confesso.*

34 *Litis contestationis effectus est, viam exceptiones dilatorias opponendi præcludere.*

35 *Actor forum rei sequi debet.*

36 *Summariè debet Judex de exceptione judicii declinatoria cognoscere, & super ea pronuntiare.*

37 *Si Judex jurisdictionem suam ignorans pronuntiet, processus, & sententia est ipso jure nulla.*

38 *Exceptiones aliæ dilatoriæ post declinatoriam possunt in eodem libello cumulari.*

39 *Libellus Hispano sermone compositus.*

40 *Excommunicatus in judicio comparere non potest.*

41 *Publica auctoritas judicio debita observanda est.*

42 *Excommunicatus adversario in judicio respondere cogendus est.*

43 *Non debet excommunicatus ex delicto suo commodum reportare.*

44 *Permissum est excommunicato, ad judicium venire compulso, excipere, defendere, & appellare.*

45 *Frangenda non est lex Naturæ, quæ omnibus defensionem pollicetur.*

46 *Divino Jure probatum est, cum excommunicatis communicare.*

47 *In actibus Divinis participatio cum excommunicatis Divino Jure prohibita est, at verò in actibus humanis non, nisi positivo.*

48 *Romanus Pontifex jus Divinum interpretari ex causa potest.*

49 *Per procuratorem tenetur excommunicatus in judicio respondere.*

50 *In causis arduis non compellitur quis procuratorem constituere.*

51 *Excommunicatus in arduis causis personaliter in judicio comparere potest.*

52 *Verbum* debet *necessitatem interdum, voluntatem tamen aliquando importat.*

53 *Personaliter etiam in causis arduis excommunicatus respondere non potest, sed procuratorem constituere compellendus est.*

54 *Excommunicato exceptiones competentes per procuratorem opponuntur.*

55 *Quoties propter delictum non potest quis in judicio comparere, etiam in causis arduis procuratorem constituere compellendus erit.*

(*m*) Ut docet Bart. in leg. *Relegatorum*, §. *Interdicere*, ff. de *Interdict. & relegat.* Jass. in leg. 1. num. 7. ff. de *Constit. Princip.*

(*n*) Ita firmat gloss. in leg. *De pupillo*, §. *Meminisse*, verb. *Cum*, ff. de *Nov. oper. nunt.* & gloss. fin. in cap. *Ex parte* 1. de *Verb. sign.* & ibi notat Panorm. & Felin. in cap. *Qualiter*, §. *Licèt*, n. 13. de *Accus.* Alex. & Jass. dict. §. *Meminisse.*

(*o*) Secundùm Angel. in leg. 1. §. *Edere*, ff. de *Edend.* per text. in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Lit. contest.* & in leg. 40. tit. 2. Part. 3.

(*p*) Verb. *Oblatos*, in Clem. 2. de *Appel.* & gloss. in Clem. *Causam*, verb. *Porrectio*, de *Elect.* & gloss. in Clem. *Sæpè*, verb. *Pronunciatio*, de *Verb. sign.*

(*q*) Ut in leg. 3. §. *Testes*, ff. de *Testib.* & ibi Pomaris ad Bartol.

(*r*) Secundùm Sylv. Nupt. in lib. 3. n. 32.

(*s*) Uxper Bartol. in leg. de *Quibus*, n. 22. ff. de *Legib.*

(*t*) Juxta ea, quæ resolvimus supr. in Annotat. ult. ad totum opus, n. 26.

(*u*) Juxta text. in dict. leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop.

(*x*) Juxta text. in leg. 5. tit. 7. lib. 9. Recop.

(*y*) Ut probat text. in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Lit. contest.*

(*z*) Juxta text. leg. 1. Cod. de *Confes.*

(*a*) Ut probat text. in leg. fin. Cod. de *Except.* & in cap. *Inter Monasterium*, de *Re jud.* & in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recopil.

rans se eis uti velle, tanquam veris, & authenticis, nec falsa, vel simulatè concepta esse, aliàs, si simul cum suo libello non produxerit, postmodum admittenda non erunt, nec eis uti poterit, nisi cum juramento dixerit de novo reperta fuisse, & antea in ejus notitiam non venisse: nam tunc in quacunque parte litis producere actor poterit, juxta leg. 1. tit. 2. lib. 4. Recop. 59. quæ licèt loquatur in litibus agitandis in Cancellariis, & Audientiis Regiis, etiam idem observandum erit in Tribunalibus Inferioribus, cum prædicta lex situata sit sub Rubrica tituli agentis de *Actionibus intentandis*, tam in Audientiis Regis, quàm aliis Tribunalibus, & quia ratio illius legis generalis est: rursus, quando Princeps scribit alicui Præsidi, omnibus scribere censetur, nisi aliqua speciali ratione ductus illi scriberet. (*m*)

60. Postquam libellus actionis intentandæ Judici ab actore porrectus fuerit, Judex, inquit, *se illud pro oblato habere*, præcipitque *reo intimari, & quod sibi de illo copia detur, ut veniat responsurus*: (*n*) copia enim libelli adversario dari debet, ut videat an cedere, vel contendere debeat: (*o*) & copia illius primi libelli expensis actoris danda erit reo secundum glossam, (*p*) tenet Bartolus in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Litis contest.* & in l. 2. ff. de *Re judic.* Utrobique asserens, in hoc observandam fore consuetudinem cujusque loci: ac proinde Judices, cum primum ingrediuntur locum magistratus sibi commissi, curare debent animum suum informare de stylo illius Audientiæ, (*q*) quem stylum à Tabellionibus, & à Procuratoribus inquirere debet: (*r*) sed melius requiret à peritis, & antiquis sui fori Advocatis, quos ad se vocatos, summariè poterit examinare in his, quæ pertinent ad litis ordinationem, (*s*) & tunc Tabellio in scriptis redigit hanc præsentationem libelli, & responsum Judicis cum duobus testibus, si de stylo Audientiæ soleant testes in actis processus apponi, (*t*) & iste actus erit scribendus modo, quo diximus in 1. part. 2. Tomi, cap. 5. num. 31. 61. Qui reus respondere debet de *Jure Regio* intra novem dies connumerandos à die intimationis, (*u*) 62. præterquam in causis gabellarum, in quibus intra tres dies tenetur respondere, (*x*) 63. Licet de *Jure communi* dilatio viginti dierum dabatur. (*y*) 64. Et si intra prædictum terminum reus non comparuerit, actor poterit uti uno ex tribus remediis relatis suprà in fine 3. Temporis: 65. sed si comparuerit in termino prædicto, confitendo id, quod in libello continetur, judicium finietur, cum confitens pro condemnato habeatur, & nullæ sint partes judicis, (*z*) 66. tamen, si in libello contenta negaverit, & habuerit aliquam exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam fori, tenebitur illam opponere ante litis contestationem, (*a*) ob idque opportune erit dicendum de 5. Tempore.

EX QUINTO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Exceptio est actionis, aut intentionis exclusio.*

2 *Actio, & exceptio, sicut pater, & filius, ita sunt correlativa, ut sine actione consistere non possit exceptio.*

3 *Exceptio actionis exclusio dicitur: intentionis autem repulsio proprie defensio appellatur.*

4 *Criminis exceptio adversus spoliatum opponi nequit.*

5 *Inimicus illegitimus est ad accusandum.*

6 *Non valentibus accusare licitum est excipere.*

7 *Qui excipiendo crimen objicit, criminaliter agere non videtur.*

8 *Pendentia accusationis accusatum infamem reddit, & restitutionem retardat.*

9 *Novo jure præjudicialis, seu peremptoria exceptio opponi potest post litis contestationem, dummodo intra viginti dies, & non ultra fuerit opposita.*

10 *Defensio, seu intentionis repulsio ultra viginti dierum terminum opponi poterit.*

11 *Exceptiones aliæ peremptoriæ, aliæ dilatoriæ dicuntur, aliæ secundum Doctores mixtæ appellantur.*

12 *Dilatoriæ exceptiones sunt, quæ differunt, non autem causam finiunt.*

13 *Exceptiones dilatoriæ in tres dividuntur species: quædam enim Judicis personam respiciunt: quædam litigantis personam: aliæ verò ad totam causam respiciendam sunt adinventæ.*

14 *Post litis contestationem non possunt dilatoriæ exceptiones a litigantibus opponi.*

15 *Prædicta regula limitanda est, ex cap.* Pastoralis, de Except. *cum aliis.*

16 *Exceptiones dilatoriæ intra novem dies Jure Regio sunt opponendæ, qui, à fine ultimi termini ad computandum in citatione assignati, connumerari debent.*

17. *Dilatoriarum terminus Jure Communi arbitrio Judicis, & restringi, & ampliari potest.*

18 *Terminus à lege Regia concessus, scilicèt, novem dierum per Judicem abbreviari nequit.*

19 *Verius est, terminum novem dierum à Judice abbreviari posse.*

20 *Omnem dilationem à lege concessam Judex ex causa restringere potest.*

21 *Recusatio Judicis suspecti ante omnes alias dilatorias exceptiones opponenda est.*

22 *Exceptio fori declinatoria ante alias dilatorias opponenda est.*

23 *Qui post aliam exceptionem dilatoriam, fori declinatoriam opponit, Judicis non sui jurisdictionem consensu tacitè prorrogare videtur.*

24 *Coram Judice nullam habente jurisdictionem conventus, in quacunque litis parte fori exceptionem objicere potest.*

25 *Qui omnino jurisdictione caret, ex solo privatorum consensu Judex fieri non potest.*

26 *Cum errantis nullus sit consensus, si per errorem quis coram Judice non suo comparet, poterit fori exceptionem quandocunque opponere.*

27 *Interrogatus, an velit coram tali Judice litigare, si se velle responderit, non poterit postea Judicem recusare.*

28 *Reus respondens, se velle coram tali Judice litigare, salvis suis exceptionibus, poterit Judici recusationem opponere.*

29 *Libellus Hispano sermone confectus.*

30 *Expositio suprædicti libelli.*

31 *Incompetentia Judicis in libelli initio opponenda est, ea protestatione præhabita, quòd reus non intendit jurisdictionem aliquam Judici tribuere, nisi eam quæsibi jure competit.*

32 *Recusatio, sicut qualibet alia dilatoria exceptio, intra novem dies proponi debet, intra quos, & reus litem contestari tenetur.*

33 *Intra terminum assignatum reus litem non contestans, habetur pro confesso.*

34 *Litis contestationis effectus est, viam exceptiones dilatorias opponendi præcludere.*

35 *Actor forum rei sequi debet.*

36 *Summariè debet Judex de exceptione judicii declinatoria cognoscere, & super ea pronuntiare.*

37 *Si Judex jurisdictionem suam ignorans pronuntiet, processus, & sententia est ipso jure nulla.*

38 *Exceptiones aliæ dilatoriæ post declinatoriam possunt in eodem libello cumulari.*

39 *Libellus Hispano sermone compositus.*

40 *Excommunicatus in judicio comparere non potest.*

41 *Publica auctoritas judicio debita observanda est.*

42 *Excommunicatus adversario in judicio respondere cogendus est.*

43 *Non debet excommunicatus ex delicto suo commodum reportare.*

44 *Permissum est excommunicato, ad judicium venire compulso, excipere, defendere, & appellare.*

45 *Frangenda non est lex Naturæ, quæ omnibus defensionem pollicetur.*

46 *Divino Jure probatum est, cum excommunicatis communicare.*

47 *In actibus Divinis participatio cum excommunicatis Divino Jure prohibita est, at verò in actibus humanis non, nisi positivo.*

48 *Romanus Pontifex jus Divinum interpretari ex causa potest.*

49 *Per procuratorem tenetur excommunicatus in judicio respondere.*

50 *In causis arduis non compellitur quis procuratorem constituere.*

51 *Excommunicatus in arduis causis personaliter in judicio comparere potest.*

52 *Verbum* debet *necessitatem interdum, voluntatem tamen aliquando importat.*

53 *Personaliter etiam in causis arduis excommunicatus respondere non potest, sed procuratorem constituere compellendus est.*

54 *Excommunicato exceptiones competentes per procuratorem opponuntur.*

55 *Quoties propter delictum non potest quis in judicio comparere, etiam in causis arduis procuratorem constituere compellendus erit.*

(*m*) Ut docet Bart. in leg. *Relegatorum*, §. *Interdicere*, ff. de *Interdict. & relegat.* Jass. in leg. 1. num. 7. ff. de *Constit. Princip.*

(*n*) Ita firmat gloss. in leg. *De pupillo*, §. *Meminisse*, verb. *Cum*, ff. de *Nov. oper. nunt.* & gloss. fin. in cap. *Ex parte* 1. de *Verb. sign.* & ibi notat Panorm. & Felin. in cap. *Qualiter*, §. *Licèt*, n. 13. de *Accus.* Alex. & Jass. dict. §. *Meminisse.*

(*o*) Secundùm Angel. in leg. 1. §. *Edere*, ff. de *Edend.* per text. in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Lit. contest.* & in leg. 40. tit. 2. Part. 3.

(*p*) Verb. *Oblatos*, in Clem. 2. de *Appel.* & gloss. in Clem. *Causam*, verb. *Porrectio*, de *Elect.* & gloss. in Clem. *Sæpè*, verb. *Pronunciatio*, de *Verb. sign.*

(*q*) Ut in leg. 3. §. *Testes*, ff. de *Testib.* & ibi Pomaris ad Bartol.

(*r*) Secundùm Sylv. Nupt. in lib. 3. n. 32.

(*s*) Uxper Bartol. in leg. de *Quibus*, n. 22. ff. de *Legib.*

(*t*) Juxta ea, quæ resolvimus supr. in Annotat. ult. ad totum opus, n. 26.

(*u*) Juxta text. in dict. leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop.

(*x*) Juxta text. in leg. 5. tit. 7. lib. 9. Recop.

(*y*) Ut probat text. in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Lit. contest.*

(*z*) Juxta text. leg. 1. Cod. de *Confes.*

(*a*) Ut probat text. in leg. fin. Cod. de *Except.* & in cap. *Inter Monasterium*, de *Re jud.* & in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recopil.

56 *Excommunicatus per procuratorem excipere, se defendere, & appellare debet.*

57 *Excommunicato in judicio agenti exceptio objici potest.*

58 *Exceptio, quæ excommunicatis objicitur, cum dilatoria sit, ante litem conteſtatam opponenda est.*

59 *Excommunicationis exceptio in quacumque litis parte opponi potest.*

60 *Cum excommunicatis participans peccat.*

61 *Loci non tuti exceptio judici in quacumque litis parte objici potest.*

62 *Inter exceptionem loci non tuti, & excommunicationis maxima versatur differentia.*

63 *Excommunicationis exceptionem objiciens, exprimere tenetur, an sit major, vel minor excommunicatio, & nomen excommunicatoris declarare debet.*

64 *Quoties mentio fit excommunicationis, de majori in dubio intelligitur.*

65 *Pœna in dubio de minori intelligenda est.*

66 *Excommunicatione nulla pœna in Ecclesia major.*

67 *Ante dispositionem cap. penult. de Sentent. excommun. excommunicatio in dubio pro minori accipiebatur.*

68 *Minor excommunicatio sufficiens non est ad contumaces refrenandos, quæ nihil ultra peccatum mortale operatur.*

69 *Interdicta Civitate, suburbia interdicta non videntur.*

70 *Jure veteri, eo ipso quòd constabat excommunicatum aliquem esse, is statim vitandus erat.*

71 *Excommunicatus vitari non debet ante publicationem, & excommunicationis denuntiationem.*

72 *Interpretatur Extravagans ad evitanda scandala, Martini V.*

73 *Quamvis testibus duobus excommunicatio probetur, nihilominus tamen ante denuntiationem excommunicatus vitari nequit, etiamsi publica fama testaretur.*

74 *Hodie excommunicatum occultum, etiam occultè, vitare non tenemur ante denuntiationem.*

75 *Excommunicatus, etiam nominatim, & specialiter, non est vitandus ante denuntiationem.*

76 *Nominatim aliquid dicitur, cum ex æquipolentibus id cognoscitur.*

77 *Si excommunicatus ita sit notorius, ut nulla excusatione celari possit, etiam ante denuntiationem, & publicationem vitandus est.*

78 *Securius est omnes notorios excommunicatos, etiam ante denuntiationem, vitare.*

79 *Excommunicatus notorius necessariò denuntiandus non est.*

80 *Ante denuntiationem, & publicationem excommunicatus vitari nequit, nisi ita sit notorius, ut nulla valeat tergiversatione celari.*

81 *Litis pendentiæ exceptio cum dilatoria sit, ante litis conteſtationem objicienda est.*

82 *Mixta, seu anomalæ exceptiones, quia aliarum naturam non imitantur, in quacunque litis parte opponi poterunt.*

83 *Excommunicationis, aut non numeratæ pecuniæ, vel dotis exceptio ante, & post litis conteſtationem objici possunt, sicut exceptio rei judicatæ, jusjurandi, & transactionis, quæ quidem judicantur secundum formam, & modum eas opponendi.*

84 *De exceptionibus dilatoriis summariè ante definitivam sententiam cognoscitur, & super ipsis pronuntiatur.*

85 *Reus, cui nulla dilatoria exceptio competit, intra novem dies litem conteſtari tenetur.*

QUINTUM TEMPUS.

PROPONENDARUM EXCEPTIONUM dilatoriarum.

1. EXceptio est *actionis, vel intentionis exclusio*: ita deducit Panormitanus (*a*) ex text. in l. 2. ff. de *Except.* & hanc definitionem præsensit Glossa. (*b*) 2. Sed adversus hanc definitionem objicitur, quod actio, & exceptio sunt correlativa, ut pater, & filius, maritus, & uxor: (*c*) ergo quamvis exceptio sit actionis exclusio, tamen non potest esse intentionis repulsio, cum actio deficiat, cui opponatur, & quam exceptio præmittit: 3. rursus contra Panormitanum facit Glossa in cap. 1. de *Lit. conteſt.* in 6. asserens, exceptionem proprie dici *actionis exclusionem*; defensionem autem esse *intentionis repulsam.* (*d*) Et hinc Azo, (*e*) & Speculator,

(*a*) In Rub. Extra de *Except.*

(*b*) In dict. leg. 2. verb. *Intentionem*, & eam explicat Socin. in Rubr. ff. de *Except.* & Rebuf. in Tract. de Except. num. 2.

(*c*) Ut in leg. *Si quidem*, Cod. de *Except.* & notat Bald. in leg. *In rebus*, n. 12. Cod. de *Jur. dot.*

(*d*) Cujus opinionem probant ibi Dominic. & Franc. & communem teſtatur Socin. in Rubr. ff. de *Except.* Didac. Perez in leg. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. 1. verſic. *Videtur tamen.*

(*e*) In Summa, Cod. de *Except.*

tor, (*e*) & Glossa (*f*) aliter definiunt, & dicunt, exceptionem proprie esse *actionis exclusionem*, non verò *intentionis*, quam opinionem contra Panormitanum probat Decius, (*g*) & Covarruvias in Reg. *Possessor.* (*b*) Nec huic opinioni refragatur text. in dict. l. 2. Imo ei suffragatur: nam in hunc sensum verba ejus accipiuntur, quòd exceptio opponitur actioni ad excludendum id, quod in intentionem deductum est, id est, ad excludendum id, quod per eam actionem actor intendit: non tamen ex hoc probat text. ille, exceptionem dici, cum quid opponitur ad exclusionem intentionis in judicium deductæ absque actione, secundùm Covarruviam, ubi suprà, ex prædicta resolutione plura inferentem.

Et ultra ab eo illata, infero ex prædicta resolutione notabilem intellectum ad text. in cap. *Item cum quis*, de *Restit. spoliat.* dum text. ille probat, 4. exceptionem criminis contra spoliatum objici non posse, nec impedire restitutionem; alioquin sequeretur spoliatorem criminaliter agere posse contra spoliatum, quod tamen text. ille negat, ex eo quòd spoliator inimicus spoliati præsumitur; 5. sed inimicus ad accusandum non admittitur: (*i*) meritò ergo exceptio criminis contra spoliatum non admittitur, ita illum text. intellexerunt Doctores communiter. (*j*) Cui tamen intellectui videbatur obstare, quod in illo textu videtur actum fuisse via exceptionis de crimine adversus spoliatum: dicitur enim ibi: *crimen objectum fuisse ab adversario, ut spoliatum removeret à sua intentione*; 6. sed prohibitis accusare licitum est excipere, (*k*) præsertim, quia qui via exceptionis crimen objicit, non dicitur criminaliter agere; (*l*) ergo inepta videtur ratio Pontificis in dict. cap. *Item cum quis* assignata, dum ad repellendum spoliatorem excipientem de crimine, inquit, *quoniam criminaliter adversus eum agere non potest*, ac ideò text. ille difficillimus reputatur. Unde (omissis intellectibus relatis, & assignatis ab Augustin. Beroio, (*m*) rejectoque alio intellectu assignato à Mantua (*n*) asserente, exceptionem criminis in dict. cap. *Item cum quis*, ideo non fuisse admissam, quia de mente ipsius text. constat, præsumi objectam fuisse fraudulenter: qui tamen intellectus ex eo confunditur, quod Mantua diversam rationem à Pontificis ratione retulit, contra doctrinam text. in cap. *Ne innitaris* de *Constit.*) ex præhabita resolutione facilè intelligitur text. ille, scilicet, quod ibi spoliator egit via accusationis, eo prætextu, ut suspenderetur restitutio possessionis: 8. pendentia enim accusationis accusatum infamat, & restitutionem retardat. (*o*) Nec huic intellectui obstant verba illa in text. præscripta, scilicet, *ut eum à sua intentione repellat*, &c. Imo suffragantur, quia non sunt exceptionis, nam exceptio non est intentionis repulsio, ut suprà diximus: & ideò Pontifex ibi dixit, *ut eum à sua intentione repellat*, ut ostenderet alia via, quàm via exceptionis adversarium intentasse impedire restitutionem spoliato. Sic juxta hunc sensum littera illius text. clara remanet, & ratio Pontificis non inepta, aliaque plura argumenta solvuntur.

Rursus, ex prædicta resolutione Didacus Perez (*p*) inferebat intellectum ad illam legem, quæ *hodie* habetur in l. 1. tit. 5. lib. 4. Recopil. 9. ut dum illa lex determinat, exceptiones præjudiciales, & peremptorias objici posse post litis conteſtationem, intra terminum tamen viginti dierum, & non ultra, non habeat locum, quando exceptio opponeretur ad excludendam intentionem, & factum actoris agentis absque actione, quia talis non est exceptio, sed potius defensio, juxta prædictam resolutionem: 10. ac ideò defensio facti, & intentionis, elapso termino viginti dierum, objici poterit, quia illa lege non includuntur. Sed hæc interpretatio confunditur ex littera illius text. ibi: *Defensiones*, quo verbo constat, etiam defensionem comprehendi in dict. leg. 1. quia defensio proprie dicitur *intentionis repulsio*, (*q*) ideò rejicienda erit opinio Didaci Perez.

Et summam divisionem exceptionum ad duo genera reducit Jurisconsultus, (*r*) & Impe-

(*e*) In tit. de Exceptionibus, §. 1. n. 9.

(*f*) In cap. *Ex parte*, de *For. comp.* verb. *Exceptionibus* in fin. & gloss. in cap. *Dudum* 2. de *Elect.* verb. *Irritari.*

(*g*) In Rubr. n. 4. Extra de *Except.* Dicens eam communem, & ibi Mant. n. 10. & Perus. n. 29.

(*h*) In initio prioris partis, num. 4. & Didac. Perez ubi supr. & Asin. in Prax. §. 13. cap. 1. n. 2.

(*i*) Ut probat text. cap. *Cum P. Manconella*, cap. *Meminimus*, cap. *Repellantur*, cap. *Cum oporteat*, de *Accus.*

(*j*) Ibi & in cap. 1. de *Judic.* Panorm. & Dec. in cap. *Cum super*, de *Offic. Deleg.* Felin. & Anian. cap. *Cum oporteat*, de *Accus.* Alex. in leg. 3. ff. de *Testib.* & Hyppol. in leg. 1. §. *Præterea*, n. 42. de *Quæst.*

(*k*) Juxta text. in cap. *Cùm inter*, de *Except.*

(*l*) Ut in cap. *Super his*, de *Accus.*

(*m*) In cap. 1. n. 15. de *Judic.*

(*n*) In cap. *Accedens*, cap. *Omnipotens*, de *Accus.* cap. *Constitutis*, de *Appell.*

(*o*) In leg. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. gloss. 1. verſ. *Suaderi potest.*

(*p*) Juxta gloss. cap. 1. de *Lit. conteſt.* in 6.

(*q*) In leg. 2. §. fin. & in leg. 3. ff. de *Except.*

perator, (f) dum inquit, *Appellantur exceptiones*, aliæ *Perpetuæ*, & *Peremptoriæ*. Aliæ *Temporalis*, & *Dilatoriæ*. Et hæc duo genera aliis nominibus extitisse jure primævo apparet ex Fabio Victorino lib. 2. *Rhet. Cicer.* de *Action. translat.* & ex Alciato lib. de *Sing. Certam.* cap. 17. num. 1. nempe peremptorias *Rescriptiones*, dilatorias *Translationes*. Postmodum autem Doctores nostri prædictis duobus generibus aliam speciem exceptionum addiderunt, scilicet, *Anomalas*, sive *Mixtas*, (t) 11. & ita sunt *hodie* tres species exceptionum, nempè *Peremptoriæ*, quæ alio nomine *Incidentes* appellantur: *Dilatoriæ*, quæ alio nomine *Emergentes* dicuntur, (u) & *Mixtæ*: de peremptoriis suo loco erit dicendum.

12. Dilatoriæ autem sunt, *quæ differunt, non tamen extinguunt negotium.* (x) 13. Et harum dilatoriarum tres sunt species, quædam enim *judicii personam* respiciunt, ut exceptio declinatoria fori, seu incompetentiæ, aut recusationis: quædam verò respiciunt *personam litigantis*, & dicuntur exceptiones *legitimationis personæ*, ut si pupillus sine tutore: minor sine curatore; filiusfamilias sine consensu patris: uxor sine licentia mariti, (y) quædam autem exceptiones respiciunt *totam causam*, ut exceptio inepti, vel obscuri libelli, vel exceptio male agis, quia ante diem agis. (z)

14. Omnesque exceptiones dilatoriæ opponendæ sunt ante litis contestationem: (a) 15. quam tamen regulam limitabis ex text. in cap. *Pastoralis*, de *Except.* & eam cum septem ampliationibus, & viginti limitationibus ponit Alinius, (b) 16. *Jureque Regio* sunt opponendæ intra novem dies connumerandos à fine ultimi termini assignati in citatione ad comparendum, & respondendum, intra quem reus tenetur illas probare, (c) 17. & licet de *Jure communi* terminus dilatoriarum arbitrio Judicis poterat restringi, & abbreviari, (d) 18. tamen de *Jure Regio* terminus novem dierum, qui datur ad litem contestandam, & intra quem dilatoriæ sunt opponendæ, (e) non potest per Judicem abbreviari, quia est terminus à lege concessus absque ministerio Judicis. (f) 19. Ego verò existimo, etiam de *Jure Regio*, talem terminum ex causa breviari posse à Judice: 20. quia omnem dilationem à lege concessam, sive cum ministerio Judicis, sive absque illo ex causa Judex breviari potest. (g)

Considera tamen, inter omnes exceptiones dilatorias primo loco exceptionem recusationis opponendam esse, (h) 21. & de hac recusatione Judicis infra latius dicendum erit in illo 1. Tomo, in 10. Tempore.

22. Deinde exceptio declinatoria fori, seu incompetentiæ ante alias exceptiones dilatorias erit opponenda: (i) 23. nam si alia exceptio prius opponeretur, videretur opponens interpellare Judicem, ut super illa pronuntiaret, & per consequens in Judicem non suum consentire, suamque jurisdictionem prorrogare: (j) 24. quod tamen erit limitandum, quando

(f) In §. *Appellantur*, Instit. de *Except.*

(t) Juxta gloss. in cap. 2. 3. quæst. 6. & in cap. *Pastoralis*, & in cap. *Exceptionem*, de *Except.* Tradit Marant. de Ordin. Jud. 6. part. memb. 9. cap. de Exceptionibus, & Rebuf. in Tract. de Except. n. 2.

(u) Secundùm gloss. 1. in dict. cap. *Exceptionem*, & ibi Panorm. col. pen. Imol. n. 6. & Butr. n. 10.

(x) Secundùm Guid. Pap. in consil. 24. Casan. consil. 2. n. 73. & Marant. ubi supr. Jacob. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 3. cas. 240.

(y) Ut in toto tit. Cod. *Qui legit. person. hab. stand. in judic.*

(z) Ut in leg. 1. ff. *Quand. dies legat. ced.*

(a) Juxta text. in cap. *Inter Monasterium*, de *Re jud.* leg. fin. Cod. de *Except.* & expressius probatur in leg. *Exceptionem*, Cod. de *Prob.* & in leg. 9. tit. 3. Part. 3. & in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. Apud Lusitanos, lib. 3. Ordin. tit. 37. §. 1. & notat gloss. 1. in cap. *Exceptionem*, de *Except.* Alex. in leg. *Ita demum*, Cod. de *Procur.* Felin. dict. cap. *Exceptionem*, n. 2. Jass. leg. *Si arrogator*, ff. de *Adopt.* n. 59. & Carol. Ruin. in consil. 71. n. 5. vol. 5. & Rebuf. Tract. de Except. n. 9.

(b) In Praxi, §. 13. cap. 2. & Dueñas in regul. 263.

(c) Juxta text. in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.

(d) Secundùm Bart. in leg. 2. n. 4. ff. de *Re jud.* per text. dict. cap. *Pastoralis*, & Jass. dict. l. 2. n. 23. & 36. Et latè utramque partem refert Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. verb. *Dà la ley.*

(e) Juxta text. dict. leg. 1. tit. 5. lib. Recop.

(f) Secundùm Didac. Perez ubi supr. & in leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. in gloss. 5. quæst. 4.

(g) Secundùm Bart. ubi supr. & ibi Alex. n. 5. & Vincent. n. 27. & Ant. n. 12. Panorm. n. 10. Felin. n. 1. & Dec. n. 13. in cap. *Cum sit Romana*, de *Appell.* Et hanc testatur communem opinionem August. Berous n. 61. & si oppositam sententiam teneat gloss. in cap. *Indultum*, de *Reg. jur.* in 6. Et ejus opinionem dicat communem Jass. dict. leg. 2. n. 24. & ibi Guman. n. 4. & Ripa n. 14. & Didac. Perez ubi supr.

(h) Ut probatur in leg. *Apertissimi*, Cod. de *Jud.* Auth. *Offeratur*, Cod. de *Lit. contest.* cap. *Cum speciali*, de *Appell.* Et probat text. ab ordine litteræ in cap. *Quoniam contra falsam*, de *Probat.* firmat gloss. 1. cap. *Exceptionem*, de *Except.* gloss. in cap. *Inter Monasterium*, verb. *Secundo*, de *Re jud.* Et ibi Felin. n. 4. Bart. Paul. Alex. & Jass. leg. *Si convenerit*, ff. de *Jurisdict. omn. jud.* Et Covar. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 2. & ita disponit Ordinatio Lusitanorum, lib. 3. tit. 22. §. 2. & tit. 37. §. 1.

(i) Juxta text. in leg. fin. Cod. de *Except.*

(j) Ut probat text. in leg. *Sed & si fuerit*, ff. de *Jud.* & notat gloss. 2. dict. cap. *Inter Monasterium*. Bart. Imol. Alex. & omnes in leg. *Quidam consulebat*, ff. de *Re jud.* Tradunt Marant. de Ordine Jud. 6. part. memb. 9. n. 1. & Asin. in Praxi, §. 13. cap. 8. & ita disponit leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. Et Ordinatio Lusitanorum, lib. 3. tit. 37. §. 2. Dueñas in regul. 379. in fin.

do quis conveniretur coram Judice omnino incompetenti nullam jurisdictionem habente: tunc enim in quacunque parte litis exceptio declinatoria fori opponi poterit, 25. quia quis non potest effici Judex ex solo consensu tacito, vel expresso partium: (k) ubi enim quis principium jurisdictionis non habet, nec prorogationem habere poterit, ideoque in quacunque parte litis, talis exceptio omnimodæ incompetentiæ poterit opponi. (l) Secundò prædicta resolutio erit limitanda, quando quis ignoranter, & per errorem comparet coram Judice non suo, aliàs habenti jurisdictionem: nam tunc etiam in quacunque litis parte exceptio incompetentiæ opponi poterit, quia errantis nullus est consensus ad inducendam prorogationem. (m)

27. Optima tamen cautela erit, ad hoc ut reus objicere non possit exceptionem declinatoriam fori, scilicet, ut ab actore interrogetur coram Judice, an velit ibi litigare, & si responderit quod sic, non poterit deinde opponere declinatoriam: (n) cui cautelæ datur contracautela, scilicet, quod reus constituat procuratorem ad respondendum, quia per responsum procuratoris non præjudicatur domino, quin possit objicere declinatoriam. (o) Sed cum ratio discriminis constitui non possit inter dominum, & procuratorem, prædictam contracautelam non esse tutam existimat Jasso. (p) 28. Quamobrem tutior contracautela erit, quod reus interrogatus respondeat, se velle coram illo Judice litigare, salvis suis exceptionibus, (q) & quando exceptio declinatoria fuerit proponenda, libellus erit formandus modo sequenti, &c.

LIBELLUS EXCEPTIONIS declinatoriæ Fori.

Ilustre Señor.

29. „ Geronymo, vecino de la Ciudad de „ Zamora, con protestacion, que ante todas „ cosas hago, que por Auto, ò Autos, que „ ante Vmd. haga, de no le atribuir mas ju„ risdiccion de la que en tal caso de Derecho „ le competa, y essa no declinable: parezco „ ante Vmd. y digo: que Pedro, vecino de „ esta Ciudad de Salamanca me tiene pues„ ta cierta demanda, en que en efecto me „ pide le pague cien ducados, que, dice, le es„ toy obligado à pagar, por causa, que de„ biendoselos Juan, vecino de esta Ciudad, „ yo me constituì por pagador de la dicha „ deuda, segun, y que mas largamente en la „ dicha su demanda se contiene, cuyo tenor „ habido aqui por repetido, y à el me re„ feriendo, hablando con el acatamiento de„ bido, Vmd. no debe conoscer de esta causa; „ y caso no confessado, que el conoscimiento „ de ella le competa, me debe absolver, y „ dar por libre de la dicha demanda, con„ demnando en costas al dicho adverso: lo „ qual assi pido, y Vmd. debe hacer por lo „ siguiente: Lo primero, por todo lo gene„ ral, que hè aqui por expresso, y porque la „ dicha demanda no està puesta por par„ te, ni contra parte, en tiempo, ni en for„ ma, ni ante Juez competente, carece de re„ lacion verdadera, y assi la niego en todo, y „ por todo, segun, y como en ella se contie„ ne, con animo de la contestar, siendo de „ contestacion digna. Lo otro, porque el di„ cho adverso es actor, è yo reo vecino, y „ morador de la Ciudad de Zamora, donde „ tengo mi proprio fuero, y domicilio, y „ Juez competente; y assi, caso negado, que „ deba pagar al dicho adverso lo que menos „ bien me pide, debo ser convenido ante mi „ proprio Juez, que reside en la dicha Ciudad de „ Zamora, à quien compete el conoscimiento „ de esta causa, y no à Vmd. Por que pido à „ Vmd. que habida summaria informacion de „ lo dicho en este articulo, Vmd. se pronuncie „ por no Juez de esta causa, y remita el co„ nocimiento de ella à quien de Derecho le „ compete: sobre que pido cumplimiento de „ jus-

(k) Ut probat text. in leg. *Privatorum consensus*, Cod. de *Jurisdict. omn. jud.* cap. *Si diligenti*, de *For. comp.*

(l) Juxta gloss. in Clem. unic. verb. *Non obstante*, de *Sequestr. poss. & fruct.* Quam sequitur Dec. in leg. *Hoc adjectum*, §. *Hæc autem verba*, n. 5. ff. *Quod quisque juris.* Roman. consil. 42. Aret. consil. 68. col. 3. Alex. in leg. *De pupillo*, §. *Qui opus*, n. 9. ff. de *Nov. oper. nunt.* Roder. Suar. in leg. *Post rem judicatam*, ff. de *Re jud.* in Declarat. leg. 2. tit. *De los emplazamientos*, lib. 2. Fori, §. *Sed attende*, n. 47. & Covar. in Pract. Quæst. cap. 25. n. 4. Qui illam gloss. intelligit in omnimoda incompetentia.

(m) Juxta text. in leg. *Si per errorem*, ff. de *Jurisdict. omn. jud.* Tradit Per. de Bellapertica in leg. *Ex quacunque*, n. 12. ff. *Si quis in jus voc. non ierit.* Greg. Lup. l. 15. tit. 22. Part. 3. verb. *Las Partes erraren.* Duen. in regul. 257.

(n) Secundùm Cepolam in cautel. 120. receptum à Sebast. Vanc. de Nullit. proces. pag. 356. n. 58. Et hæc cautela procedit ex text. in leg. *Est receptum*, ff. de *Jurisdict. omn. jud.* & ex notatis à Jass. in leg. *Si convenerit*, n. 18. ff. eod. tit.

(o) Ita tenent Doct. & ibi Ripa in cap. 1. de *Jud.* Secundùm Rebuf. in Tract. de Except. n. 10.

(p) Ubi supr.

(q) Juxta gloss. in cap. *Exposuit*, verb. *Salvis*, de *Dilat.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

„ justicia, y las costas protesto, y el oficio „ de Vmd. imploro; y sobre este artículo de „ la declinatoria pido ante todas cosas debido „ pronunciamiento, y juro à Dios, y à esta „ ✠ que la dicha excepcion no pongo de ma„ licia, &c.

EXPOSITIO SUPRADICTI LIBELLI.

30. Diximus, *con protestacion, que ante todas cosas hago, &c.* 31. quia exceptio incompetentiæ in initio libelli proponenda est, cum protestatione, quod reus non intendit tribuere Judici jurisdictionem aliquam, nisi solummodo eam, quæ de jure sibi competat, ut postmodum allegatio exceptionum dilatoriarum non obstet reo. (*r*)

32. Diximus, *niegola en todo, y por todo, con animo de la contestar*: quia exceptio declinatoria, & alia quævis dilatoria probari debet, intra novem dies connumerandos à fine ultimi termini assignati in citatione ad comparendum, & respondendum: & intra illam dilationem novem dierum tenetur reus litem contestari, (*s*) 33. ac ideò prædicta clausula contestationis apponitur, ne postea, si exceptionem declinatoriam non probet reus, habeatur pro confesso, ex eo quod in termino non fuit litem contestatus. (*t*) Quo circa Advocatus debet esse cautus, ut in libello exceptionis declinatoriæ litem contestetur, vel faciat intra illos novem dies contestari. 34. Nec intelligas per hanc clausulam præcludi viam opponendi exceptiones dilatorias, nam licet effectus litis contestationis sit, præcludere viam objiciendi exceptiones dilatorias; (*u*) tamen in hac specie per prædictam clausulam, non inducitur iste effectus, quia principalis intentus fuit, declinare jurisdictionem non sui Judicis, ut constat ex verbis libelli, ibi: *Y sobre este articulo de la declinatoria pido ante todas cosas debido pronunciamiento, &c.* at verò prædicta clausula contestationis fuit apposita ad suprà dictam cautelam, scilicèt, ne reus haberetur pro confesso, si intra novem dies non probaret declinatoriam, nec litem contestaretur. (*x*) Nam in unaquaque re attendi debet, quod principaliter fit, (*y*) nec actus agentis ultra ejus intentionem operari debet. (*z*)

35. Diximus, *lo otro, porque yo soy vecino, y morador, &c.* per hanc clausulam fori declinatio inducitur, quia actor tenetur reum convenire coram Judice competenti in loco domicilii ipsius rei. (*a*)

36. Diximus, *que habida informacion sumaria de lo en este articulo contenido, se pronuncie por no Juez, &c.* quia Judex summarie debet cognoscere de hac exceptione declinatoria, & super ea pronuntiare, (*b*) alioquin, si absque pronuntiatione ad ulteriora procederet, 37. processus, tanquam à Judice suam jurisdictionem ignorante factus, esset nullus. (*c*)

38. Cæterum si aliæ exceptiones dilatoriæ reo competerent, in supradicto libello post declinatoriam cumulari possent: & si declinatoria non competeret, & alias dilatorias haberet reus, illas poterit opponere, formando libellum modo sequenti.

LIBELLUS ALIARUM dilatoriarum.

Ilustre Señor.

59. „ Geronymo, vecino de la Ciudad „ de Zamora, parezco ante Vmd. respondien„ do à una demanda contra mi puesta por „ parte de Pedro, vecino de esta Ciudad de „ Salamanca, sobre tal cosa, cuya forma „ habida aqui por inserta, y à ella me refi„ riendo, digo: que no soy obligado à res„ ponder à ella por lo siguiente: Lo primero, „ por lo general, que he aqui por expresso; „ y porque no es puesta por parte, ni contra „ parte, en tiempo, ni en forma, y carece „ de

(*r*) In docet Innoc. in cap. *Cumana*, de *Elect.* Præpos. in cap. *Solititudinem*, n. 71. & 72. de *Appell.* Rub. in Repetitione, leg. *Non solùm*, §. *Morte*, n. 234. ff. de *Nov. oper. nunciat.* Hyppol. in leg. *Si quis ne quæstio*, num. 27. ff. de *Quæst.* & Dec. in cap. *Cum M. Favrarienſis*, n. 29. & 30. de *Constit.* ubi resolvit, utile esse hanc protestationem repeti.

(*s*) Ut probat text. in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.

(*t*) Ut probat text. in leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop.

(*u*) Juxta text. in cap. *Inter Monasterium*, de *Re jud.* & in leg. *Pomponius*, §. *Ratihabitionis*, ff. de *Procurat.* Et Tradit Panorm. in cap. *Si Clericus*, n. 17. de *For. comp.*

(*x*) Ita colliges ex Montal. in suo Repertorio ad Abb. verb. *Lis*, versic. 5.

(*y*) Ut docet text. in leg. 1. ff. de *Aucl. tutor.* leg. *Nunquam*, ff. de *Priv. delict.*

(*z*) Juxta text. leg. *Non omnis* in princ. ff. *Si tert. petat.* leg. *Obligationis substantia*, §. 1. ff. de *Act. & oblig.*

(*a*) Ut probat text. in leg. *Juris ordinem*, Cod. de *Jurisdict. omn. jud.* cap. *Cum sit generale*, de *For comp.* leg. 32. tit. 2. Part. 3. leg. 9. tit. 3. lib. 4. Recop. Quam regulam prosequitur Socin. in Tract. Fallent. regul. 10. & Specul. in tit. de Competente jud. adit. §. *Generaliter*, à n. 1.

(*b*) Ut docent Paul. Castrensis, & omnes communiter in leg. 1. Cod. de *Ordin. jud.* n. 9.

(*c*) Ut voluit Calcan. consil. 115. n. 4. Bart. leg. *Multum*, ff. de *Cond. & demonstr.* Paul. Castrens. ubi supr. & Asin. in Praxi, §. 13. cap. 8. n. 2.

„ de relacion verdadera, y assi la niego en „ todo, y por todo, con animo de la contes„ tar, siendo de contestacion digna. Lo otro, „ porque el dicho Pedro es actor, y no pue„ de estar en Juicio, estando, como està, des„ comulgado de excomunion mayor, agra„ vado, reagravado, y denunciado por tal „ descomulgado por el Provisor de esta Ciu„ dad, à pedimento de Fulano, sobre que le „ debe ciertos dineros, y se los pide. Lo „ otro, porque caso negado, que cessàra lo „ susodicho, que no cessa, Vmd. sabrà, que „ sobre este negocio hay pleyto pendiente „ ante los Señores Presidente, è Oydores de „ la Real Chancilleria de Valladolid, y sobre „ una misma cosa no debe uno ser molestado „ en diversos Tribunales. Lo otro, porque el „ dicho adverso es hijofamilias, y assi no „ es persona legitima para poder estar en Jui„ cio, y debe ser repelido. Lo otro, porque „ caso negado, que lo susodicho cessàra, que „ no cessa, la demanda puesta por la parte „ contraria es incierta, è inepta, y debe ser „ repelida del processo. Lo otro, porque caso „ no confessado, que no le obstaran las dichas „ excepciones, no debe ser oido; porque si „ algo le debo, no ha llegado el plazo, y assi „ pide antes de tiempo, y ha incurrido en las „ penas del Derecho. Por las quales razones, „ y por la que mas en mi favor haga, à Vmd. „ pido, que habida informacion de lo suso„ dicho, decláre al dicho adverso obstarle „ las dichas excepciones, y sobre ellas, ante „ todas cosas, pido debido pronunciamiento, „ y ser dado por libre de la dicha demanda, „ y para ello el oficio de Vmd. imploro, y las „ costas protesto, y pido cumplimiento de „ justicia, y juro à Dios, y à esta ✠ que estas „ excepciones no alego de malicia, &c.

EXPOSITIO SUPRADICTI LIBELLI.

40. Diximus, *estando, como està, descomulgado, &c.* nam excommunicato majori excommunicatione potestas standi in Judicio interdicta est, ut in cap. *Intelleximus*, de *Judic.* (*d*) ex eo quòd nedum prohibitus est participatione Sacramentorum, verùm etiam communione fidelium: (*e*) ideoque in Judicio agere non potest propter periculum participationis cum aliis, & in pœnam suæ contumaciæ, 41. & ut publica auctoritas Judicio debita observetur. (*f*) 42. Cæterum cogendus erit excommunicatus suis adversariis respondere, & ab omnibus conveniri poterit, (*g*) & hoc inductum est in pœnam sui delicti, & ne aliquod præjudicium irrogaretur non agenti contra excommunicatum, 43. & ut ex suo delicto non reportaret commodum excommunicatus. (*h*)

Ex quibus deducitur, quod excommunicatus ad Judicium sponte veniens erit repellendus; si verò coactus venerit, ut aliis respondeat, erit audiendus in pœnam sui delicti, & ut agenti consulatur, & ipse utilitatem non reportet. 44. Quo fit, excommunicato in Judicio venire compulso premissum esse excipere, se defendere, & appellare; (*i*) 45. alioquin compulsus venire omni auxilio destitutus, contra legem condemnari posset, & lex naturæ infringeretur, si contingeret, quod innocens condemnaretur, ex eo quod suas exceptiones non allegaverit: & ut dicta lex naturæ non infringeretur, si innocens condemnaretur, excommunicato in Judicium venire compulso conceditur, ut possit excipere, se defendere, & appellare, quatenus hæc omnia ad *Jus Naturale* spectant. (*j*) 46. Nec supradictis oberit, si objicias, participationem cum excommunicatis *Jure Divino* prohibitam esse: (*k*) ergo videtur, quod Summus Pontifex non potest statuere, quod excommunicatus compulsus ad Judicium venire, possit excipere, se defendere, & appellare: 47. nam respondeo, participationem cum excommunicato prohibitam esse de *Jure Divino* in actibus divinis, cæterum in actibus humanis de *Jure Positivo* tantum esse prohibitam. (*l*) Ac ideò constat pro-

I hi-

(*d*) Cap. *Excommunicamus* 1. §. *Credentes*, de *Hæret.* in cap. *A nobis*, cap. *Cum inter*, cap. *Dilecti*, cap. *Exceptionem*, de *Except.* cap. 1. de *Except.* in 6. leg. 4. tit. 10. lib. 2. Fori.

(*e*) Ut in cap. *Audi denique*, cap. *Cum excommunicato* 11. quæst. 3. c. *Inter alia*, de *Sent. excom.* c. 1. de *Sent. excom.* in 6.

(*f*) Ut in cap. 1. de *Except.* in 6.

(*g*) Juxta text. in dict. cap. *Intelleximus*, & in dict. §. *Credentes*, & in cap. *Si verè*, de *Sent. excom.*

(*h*) Ut colligitur ex text. dict. cap. *Si verè*, & ex cap. 1. de *Except.* in 6. & resolvunt Soc. in reg. 132. Duen. in regul. 268. Felin. in dict. cap. *Intelleximus*, à n. 7. Et Anton. Gabriel. lib. 4. conclus. 1. tom. 2. Comm. Opin.

(*i*) Juxta text. in dict. cap. *Cum inter*, de *Except.*

(*j*) Argum. Clem. *Pastoralis*, §. *Cæterum*, de *Re jud.* & leg. *Ut vim*, ff. de *Just. & jur.* Et tradit Jacob. Menoch. lib. 1. de Arbitr. quæst. 77. n. 4.

(*k*) Ut constat ex illo Matth. cap. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus, & Publicanus &c.* Et ex illo Pauli 1. ad Corinth. cap. 5. *Cum ejusmodi, nec cibum sumere, &c.* Joan. 2. cap. 1. *Nolite eum recipere in domum, nec Ave ei dixeritis, &c.* Et habetur in cap. *Excommunicatos* 11. quæst. 3. & in cap. *Noper*, de *Sentent. excommun.* Et per prædicta fundamenta ita firmat communis opinio, secundùm Fel. in cap *Nulli*, de *Sent. excom.* Sylvest. verb. *Excommunicatio* 5. n. 10. Et Cosman in Pragmatica Sanctione, tit. de Excommunicatis non vitandis, verò. *Nisi.*

(*l*) Secundùm Sanct. Thom. in Addit. ad Tertiam Partem, quæst. 23. art. 3. Joan. Maj. in 4. distinct. 18. quæst. 4. Driedonem de Libertate Christiana, pag. 137. Et Covar. in cap. *Alma mater*, 1. part. §. 1. n. 2. de *Sent. excom.* in 6. & Soto in 4. distinct. 22. quæst. 1. art. 4. in casu 5.

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

hibitionem participationis in judicialibus esse de *Jure Positivo*, ob idque Pontificem propter supradictas rationes posse constituere, ut excommunicatus possit excipere, se defendere, & appellare: & si fatearemur, prædictam participationem, etiam in actibus humanis 48. prohibitam esse de *Jure Divino*, adhuc erit dicendum, Pontificem ob prædictas causas potuisse interpretari illud *Jus Divinum*, concedendo excommunicato, ut excipere, & se defenderet, sicut interpretatus fuit, non peccare participantem cum excommunicato in casibus, cap. *Quoniam multos* 11. quæst. 3. & cap. *Si veri*, de *Sentent. excomm.*

49. Rursus non obstat, quod excommunicatus non compellitur personaliter in Judicio respondere, bene tamen per procuratorem, juxta text. dict. cap. *Intelleximus*: 50. sed in cautis arduis non compellitur quis procuratorem constituere, ut in cap. 2. de *Protur.* ergo excommunicatus super cauta ardua convenirí non poterit: 51. nam respondeo, quod in cautis arduis excommunicatus personaliter poterit comparere, cum procuratorem constituere compelli non possit, (*m*) 52. cui intellectui non obstat verbum ejusdem text. ibi: *Debet*, nam licet ex sui natura importet necessitatem; (*n*) tamen juxta subjectam materiam in dict. cap. *Intelleximus*, verbum *Debet* exponi debet de debito honestatis, nam verbum *Debet* aliquando honestatem importat: (*o*) resultaret enim absurditas, & iniquitas, si in dict. cap. *Intelleximus*, verbum *Debet* accipiendum esset ex necessitate, quia contingeret, quod excommunicatus esset inops, vel quod nullum, vel minus idoneum procuratorem inveniret, & sibi sic legitima defensio subtraheretur; (*p*) ac proinde textus ille intelligi debet de debito honestatis, & ita de honestate excommunicatus tenetur procuratorem constituere ad respondendum. Sed etsi ista sit communis interpretatio ad illum textum; tamen opposita sententia verior, & receptior est, 53. imo, quòd excommunicatus etiam in arduis debeat procuratorem constituere ad respondendum, quam probat Glossa. (*q*) Et suadetur hæc interpretatio ex text. in dict. cap. *Intelleximus*, ubi expressè dicitur excommunicatum debere, non personaliter, sed per procuratorem respondere: facit etiam text. in cap. *Per tuas*, de *Sentent. excomm.* ubi excommunicatus non prosequitur appellationem, nisi prius absolvatur: ad idem est text. in cap. *Cum inter*, de *Except.* ubi 54. exceptiones ab excommunicato admittuntur per ejus procuratorem oppositæ. 55. Nec huic veriori interpretationi obstat text. in dict. c. 2. de *Protur.* ubi in arduis non compellitur quis procuratorem constituere: nam respondeo illud non procedere, quoties quis propter delictum prohibitus esset personaliter in Judicio comparere, (*r*) ac ideò cum excommunicatus in pœnam sui delicti prohibitus sit personaliter in Judicio esse, compellendus erit etiam in cautis arduis procuratorem constituere: 56. & hinc est, quod licèt excommunicato permittatur excipere, se defendere, & appellare, fieri hoc debet per procuratorem: & ita observandum erit. (*s*)

57. Ex quibus manifestè constat, agenti exceptionem excommunicationis objici posse, ad repellendum illum à Judicio: unde cum sit exceptio dilatoria, & inter dilatorias connumereretur, ut probatur in cap. *Exceptionem*, Extra de *Except.* (*t*) 58. ideoque ante litem contestatam erit opponenda, sicuti reliquæ dilatoriæ. (*u*) 59. Nihilominus tamen dicendum erit, hanc exceptionem excommunicationis in quacunque parte litis opponi posse, etiamsi scienter à reo fuerit omissa, (*x*) nam hæc exceptio hoc speciale habet, ut inquit text. in dict.

(*m*) Secundùm gloss. in dict. cap. *Intelleximus*, & ibi Host. Anchar. & Imol. & dicit communiter receptam Panorm. n. 5. Barbac. n. 27. & Fel. n. 3. ibidem. Quam etiam dicit communem Mar. Socin. in cap. *Sacris*, n. 391. de *Sent. excom.* quo in loco n. 393. testatur hanc opinionem sibi placere.

(*n*) Secundùm gloss. in Clem. *Attendentes*, verb. *Debeant*, de *Stat. Monach.* Quam sequuntur Doct. ibi, & Panorm. Franc. & Dec. n. 5. in cap. *Proposuit*, de *Appell.* Et alii plures relati à Tiraq. de Retractu, §. 1. gloss. 15. n. fin.

(*o*) Juxta dict. gloss. in dict. Clem. *Attendentes*, & probat text. junct. gloss. fin. in cap. 1. de *Desponsat. imp.* gloss. cap. 1. 25. quæst. 1.

(*p*) Contra text. in cap. *Cum inter*, de *Except.*

(*q*) In cap. *Pastoralis*, de *Jud.* Calder. Aret. n. 21. in dict. cap. *Intelleximus*. Uot Dec. n. 7. & Alciat. n. 13. eam dicunt communem, & veriorem esse, & Paris. in cap. *Cum inter*, de *Except.* n. 1. eandem dicit communem Mar. Socin. in dict. cap. *Sacris*, n. 393. Et ista communis opinio haberur in 1. tom. Communium Opin. lib. 3. tit. 4. num. 7.

(*r*) Argum. text. in leg. *Papinianus ... exuli*, ff. de *Minor.* quem text. ad hoc expendunt Aret. Dec. Alciat. & Paris. ubi supr.

(*s*) Et hanc opinionem testatur communem, contrariam verò communiter refelli Paris. in cap. *Significaverunt*, & in cap. ult. n. 8. de *Except.*

(*t*) In cap. 1. eod. tit. lib. 6. in Clem. unic. de *Except.* gloss. in dict. cap. *Exceptionem*. Quam explicant ibi Panor. Fel. & Paris. n. 10. & 13. & Rebuf. in Tract. de Except. n. 3. Tradit Marant. de Ordin. Judic. 6. part. memb. 9. n. 4. Et Asin. in Praxi, §. 13. cap. 2. in limit. 2. principali.

(*u*) Ut in cap. *Insinuante*, de *Offic. Deleg.* cap. *Inter Monasterium*, de *Re jud.*

(*x*) Juxta text. in dict. cap. *Exceptionem*, & in cap. 1. de *Except.* in 6. & in dict. Clem. unic. eod. tit.

dict. cap. *Exceptionem* reddens rationem specialitatis, scilicèt, ne invitus in animæ periculum cum excommunicato communicet: 60. communicans enim cum excommunicato peccat saltim venialiter, & in aliquibus casibus mortaliter, (*y*) quod tamen periculum animæ durat per totam litem, ideo in quacunque ejus parte opponi poterit, ut in dictis juribus dicitur. 61. Nec his obstat, quod nonnulli Doctores asserunt, scilicèt, exceptionem loci non tuti opponi posse, quoties quis à Judice vocatus esset ad locum non tutum, quia illud periculum semper durat: (*z*) ergo non est illud solummodò speciale in exceptione excommunicationis, ut propter periculum animæ in quacunque parte litis opponi possit: nam respondeo quod, etsi exceptio loci non tuti inducat jus illud speciale, non inde sequitur, detrahendam esse specialitatem concessam exceptioni excommunicationis, quia dicendum est, duos esse casus speciales fundatos in una, & eadem ratione. 62. Rursus, & secundò respondetur, discrimen esse inter exceptionem loci non tuti, & exceptionem excommunicationis: licèt enim exceptio loci non tuti competat, quotiescunque Judex vocet aliquem ad locum non tutum, tamen si vocatus noluerit ea uti, non poterit postmodum illam opponere, quia videtur illi renuntiasse; at verò exceptio excommunicationis scienter, & malitiosè omissa, postmodum opponi poterit in quacunque parte litis. (*a*)

63. Diximus, *de Excomunion mayor por el Provisor de Salamanca, &c.* nam objiciens exceptionem excommunicationis, ad repellendum aliquem à Judicio, tenetur exprimere speciem excommunicationis, an sit major, vel minor: & etiam nomen excommunicatoris, juxta text. in cap. 1. de *Except.* in 6. Sed videtur non esse necessarium, sed satis esse dicere, *estando, como está, descomulgado, &c.* 64. nam quoties sit mentio *excommunicationis* intelligitur de majori, ut probat text. in cap. pen. Extra de *Sent. excomm.* Nihilominus tamen erit dicendum, necessariò exprimendam esse speciem excommunicationis, ut inquit text. dict. cap. 1. idque Pontificem statuisse, ne excipiens vagetur, & illudat Judici, actori, & Judicio, & ut finis litibus imponatur, ita resolvit Covarruvias: (*b*) vel aliter text. in dict. cap. 1. intelligit Egidius relatus à Dominico, (*c*) quòd per speciem ibi intelligatur casus, vel factum, propter quod lata fuit excommunicatio, nam quod nos vulgariter appellamus casum, docti appellant speciem, ut annotavit Budæus in Pand. in leg. 1. ff. de *Just. & jur.* fol. 7. pag. 2. Prior tamen intellectus verior, & receptior est: cæterum in alio quocunque actu, & dispositione, appellatione *excommunicationis* venit excommunicatio major, ut probat text. dict. cap. penult. 65. Nec obstat huic resolutioni, quod in pœnis in dubio de minori est intelligendum: (*d*) 66. sed excommunicatio est major pœna, quam sit in Ecclesia: (*e*) ergo videbatur, quod appellatione *excommunicationis*: in dubio veniret minor: nam omissis solutionibus relatis, & rejectis à Covarruvia, (*f*) existimo rectiùs dicendum esse, scilicèt, 67. quòd ante dispositionem text. in dict. cap. pen. si fieret mentio *excommunicationis*, in dubio intelligendum esset de minori, juxta dict. Reg. *In pœnis*, de *Reg. jur.* in 6. 68. tamen Gregorius IX. Pontifex prævidens, minorem excommunicationem non esse congruens remedium ad compescendos contumaces, minoremque excommunicationem nil ultra peccatum mortale operari, & facilè contemni posse Judicum Ecclesiasticorum mandata, illam Decretalem condidit contra illud juris principium, quòd *in pœnis minimum est sequendum*: nec id mirum est, cum multoties Legislatores aliqua ratione ducti, multa contra juris principia statuerunt: & hoc est quod ipsi dicunt, *contra strictam rationem disputandi multa esse in jure admissa*: (*g*) facit text. in cap. *Si Civitas*, de *Sent. excomm.* lib. 6. dum dicit, 69. quod licet secundum juris principium interdicta civitate, suburbia non contenti

(*y*) Secundùm Host. in Summ. de *Sent. excom.* §. fin. Joan. Andr. in cap. *Sacris*, de *Hæs, quæ vi, metusve.* Et communiter omnes ex Navar. in Manual. cap. 27. n. 28. & Covar. in dict. cap. *Alma mater in initio* 1. part. n. 7. ut in capit. *Illud*, junct. gloss. verb. *Vitari*, de *Cler. excom.* Panorm. cap. *Si quis Presbyter*, n. 9. eod. tit. & in dict. cap. *Exceptionem*, n. 28. Div. Anton. 3. part. tit. 25. cap. 2. §. 2. & Navar. in cap. *Cum contingat*, pag. 169. versic. *Sexto*, de *Rescript.*

(*z*) Juxta text. in cap. *Ex parte* 47. de *Appell.* & in cap. *Cum olim*, de *Testib.*

(*a*) Ut dicitur in dict. cap. *Exceptionem*, cum similibus.

(*b*) In Cap. *Alma mater*, §. 8. n. 5. 1. part. de *Sentent. excom.* in 6.

(*c*) Num. 10. in fin. in dict. cap. 1.

(*d*) Ut in leg. *Si Præses*, leg. *Interpretatione*, ff. de *Pœnis*, & in cap. *In pœnis*, de *Reg. jur.* in 6.

(*e*) Ut in cap. *Corripiantur* 24. quæst. 3. cap. *Per venerabilem*, *qui fil. sint leg.* cap. *Sacro*, versf. *Cumque*, & ibi gloss. verb. *Pœnam*, de *Sent. excom.*

(*f*) In dict. cap. *Alma*, 1. part. §. 8. n. 5. Omissaque alia Anchar. quam sequitur Covar. ubi supr. ex eo quod non tollit difficultatem ex dict. cap. *In pœnis*, cum similibus.

(*g*) Ut in leg. *Ita vulneratus* in fin. ff. *Ad leg. Aquil.* leg. *Si quis servo*, Cod. de *Furt.* text. in cap. *Cum universorum*, de *Rer. perm.* cap. *Si beneficia*, de *Prebend.* in 6.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

tineantur, cum appellatione *Civitatis* suburbia non veniant; tamen ne sententia interdicti vilipendi valeat, statuitur, ut interdicta civitate, suburbia etiam interdicta censeantur.

70. Diximus, *agravado, y resagravado, y denunciado, &c.* nam licèt de *jure veteri* excommunicatus vitandus erat, statim quod constabat, eum esse excommunicatum, (*b*) *hodie* tamen hanc concertationem dissolvit Extravagans Martini V. incipiens: *Ad vitandum scandala, &c.* 71. qua statuitur, excommunicatum non esse vitandum ante publicationem, & denuntiationem excommunicationis.

72. Et quia magna controversia est inter Doctores, circa veram litteram illius Extravagantis nondum typis excussam, libuit mihi eam in præsenti inserere, juxta veram, & tenendam Litteram Concilii Basilienſis, ut ita facili negotio percipi possit, quem excommunicatum vitare teneamur: littera sic se habet.

Ad vitandum scandala, & multa pericula, subveniendumque conscientiis timoratis, statuit etiam, quòd nemo deinceps à communione alicujus in sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis, vel extra, prætextu cujuscunque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel à jure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura hujusmodi fuerit in, vel contra personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, aut locum certum, aut certam, à Judice publicata, vel denunciata specialiter, & expressè: aut si aliquam ita notoriè excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo modo jurit suffragio excusari: nam à communione illius abstineri vult, juxta Canonicas Sanctiones. Per hoc tamen, hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.

Hactenus littera prædictæ Extravagantis: ex qua colligitur, excommunicatum *hodie* non esse vitandum, donec esset publicatus, & denuntiatus à Judice: vel nisi ita notoriè excommunicationem incurreret, quod nulla excusatione celari posset. (*i*)

73. Unde primo consequitur, veram esse opinionem Innocentii (*j*) asserentis, ante denuntiationem non esse vitandum excommunicatum, quamvis ejus excommunicatio duobus testibus probari possit: (*k*) quæ doctrina Innocentii procedit, etiamsi excommunicatio per famam publicam probaretur: & ita jam est sublata responsio text. in cap. *Cum desideres*, ibi: *Secundæ quæstionis* de *Sent. excomm.* secundum Covarruviam dict. cap. *Alma mater*, 1. part. §. 2. num. 7.

74. Consequitur secundo, sublatam esse distinctionem text. in cap. *Cum non ab homine*, de *Sent. excomm.* qui disponebat, excommunicatum publicum publicè vitandum esse, occultum verò occultè: nam ante denuntiationem non tenemur *hodie* vitare occultum, etiam occultè.

75. Tertiò consequitur, ante denuntiationem non esse vitandum excommunicatum, etiam nominatim, & specialiter: 76. ut putà, si nomine proprio, vel signis æquipollentibus esset excommunicatus, tunc esset nominatim excommunicatus, (*l*) & hoc corollarium probat Cosmas, (*m*) & subscribit Covarruvias (*n*) asserens, usum, & communem interpretationem Christiani Orbis prædictam Extravagantem ita accepisse; etsi contradicat Adrianus, (*o*) qui omnes fundantur in dict. Extravaganti, ibi:

(*b*) Juxta text. & ibi gloss. in cap. *Cum non ab homine*, de *Sent. excom.* de cujus vera resolutione concertatio fuerat apud Doct.

(*i*) Et juxta prædictam litteram eam referunt, & sequuntur Pan. in Clem. 2. de *Sent. excom.* in suis recollect. Fel. in cap. *Rodulphus*, n. 39. de *Rescript.* D. Anton. 3. part. tit. 25. cap. 3. & Nicol. de Ausmo in Supplem. Pisanelæ, verb. *Clericus* 3. asserens, se hanc Extravagantem juxta prædictam litteram extraxisse de libro D. Juliani Cardinalis, qui præfuit dicto Concilio Basilienſi, & sibi ostendit hanc Constitutionem in sua Camera. Et eandem litteram agnoverunt Pragmatica Sanctio Gallicana, tit. de *Non vitandis excom.* in princ. Sylvest. in Summ. verb. *Excommunicatio* 5. notab. 4. Rebuf. in Concord. verb. de *Excom. non vitand.* pag. 687. Navar. in cap. 1. §. *Laboret*, n. 10. de *Panit.* dist. 6. & in Man. Hisp. & Lat. cap. 27. n. 35. Subdens juxta prædictam litteram fuisse illam Extravagantem confirmatam in Concilio Bituricensi, & in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 11. Covarr. in dict. cap. *Alma*, 1. part. §. 2. n. 7.

(*j*) Et sequatur in cap. *Inquisitioni*, de *Sent. excom.*

(*k*) Quicquid oppositum velint Panorm. Enric. & Felin. in cap. *Cum non ab homine*, de *Sent. excom.*

(*l*) Arg. leg. 1. & 2. ff. de *Lib. & postl.* leg. *Si nominatim*, ff. de *Cond. & demonst.* gloss. in cap. *Cum, & plantare*, §. *Excommunicatos*, verb. *Nominati*, de *Priv.*

(*m*) In Pragm. Sanct. tit. de *Excom. non vitand.* verb. *Generaliter*. Cui consentit Navar. cap. 1. §. *Laboret*, n. 22. de *Pan. disp. 6.* & in Man. Hisp. cap. 27. n. 36. & in Lat. num. 35.

(*n*) In dict. cap. *Alma*, 1. part. §. 2. n. 7. vers. 4.

(*o*) In 4. Tract. de Eucharist. cap. *Visa*, de *Impedim.* vers. *Quantum ad tertium*, & in Tract. de Concessione, dubio 9. Felin. in cap. *Rodulphus*, n. 39. de *Rescript.* & Medina in cap. de *Pœnitentia*, Tract. 2. cap. de *Confessione.*

ibi: *Generaliter, &c.* ergo videtur quod nominatim, & specialiter quis esset excommunicatus, quod ante denuntiationem esset vitandus: nam illo verbo, & fundamento non obstante, existimo priorem opinionem veriorem, & tenendam esse, quia verba illius Extravagantis aptissima sunt, ad excusandos participantes cum excommunicato, tàm generaliter, quàm nominatim: qui intellectus suadetur ex verbis ejusdem Extravagantis, ibi: *Cujuscunque.*

77. Quarto consequitur ex dict. littera Extravagantis, vitandum esse quemlibet excommunicatum, ita notorium, quod nulla possit excusatione celari, etiam ante quàm esset publicatus, & denunciatus: nam legendo eam, prout supra retulimus, debemus *hodie* vitare excommunicatum denuntiatum, & excommunicatum, ita notorium, quod nulla tergiversatione celari posset, etsi nondum denunciatus esset, & ita hoc corollarium probant Doctores suprà citati, qui prædictam litteram sequuntur. Alii verò ex Concilio Constantiensi aliter legunt prædictam Extravagantem: nam loco illorum verborum, *aut si aliquam ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, &c.* substituunt hæc verba, *salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum, sententiam latam à Canone, adeò notoriè constiterit incidisse.* Juxta quam litteram, prædictam Extravagantem refert Decius, Antoninus, (*p*) & Soto (*q*) dicens, juxta hanc litteram usu Ecclesiæ hanc Extravagantem receptam esse, idem firmat Victoria. (*r*)

Ex quibus lecturis constat, maximum discrimen esse, nam juxta primam litteram Concilii Basilienſis, quilibet notoriè excommunicatus, ita quod nulla excusatione celari possit, vitandus erit ante denuntiationem; at verò secundum litteram posteriorem Concilii Constantiensis solùmmodo sunt vitandi notorii percussores Clericorum ante denuntiationem: reliqui autem notorii excommunicati ante denuntiationem non erunt vitandi. Sed proculdubio recedendum non esse existimo à littera Concilii Basilienſis, tum quia inter acta Concilii Basilienſis illa Extravagans reperitur juxta primam litteram; at verò inter acta Constantiensis non reperitur, nec secundum hanc, nec illam litteram. Tum etiam, quia Concilium Basilienſe fuit celebratum post Concilium Constantiense, & quæ in Concilio Basilienſi decreta fuerunt circa censuras, approbata postea fuerunt per Martinum V. & Nicolaum V. Summos Pontifices, ut ex eorum Bullis contentis in volumine Conciliorum constat, ut refert Covarruvias. (*s*) 78. Facit etiam pro hac sententia, quod securius est, ut omnes notorios excommunicatos vitemus, cum prædicta Extravagans veniat ad subveniendum conscientiis timoratis, ut in principio ejus dicitur: & ex hoc nullum inconveniens resultat, quòd tamen resulturet ex littera Concilii Constantiensis. 79. Insuper facit, quia notorius excommunicatus necessariò non est denuntiandus. (*t*) 80. Stat igitur conclusio, quod *hodie* excommunicatus non est repellendus à Judicio, nec ab alia communione ante denuntiationem, nisi esset ita notoriè excommunicatus, quod nulla tergiversatione celari possit, ideoque in libello dictum fuit, *y denunciado.*

81. Diximus in dict. libello: *Hay pleyto pendiente*, nam exceptio litispendentiæ est dilatoria, & ante litis contestationem erit objicienda; (*u*) reliquæ verò exceptiones in dicto libello appositæ sunt dilatoriæ, ut in princip. hujus Temporis resolvimus, de quibus, quando casus occurrerit, consulendus erit Speculator. (*x*)

82. Restat ut videamus de exceptionibus mixtis, seu anomalis: & exceptiones mixtæ dicuntur, *quæ naturam aliarum exceptionum non sequuntur*, propterea quòd ante, & post litem contestatam opponi possunt, ut putà exceptio excommunicationis, quæ in quacunque parte litis objici potest, (*y*) 83. & exceptio

(*p*) 3. part. tit. 25. cap. 3. sequitur Ang. de Clavasio in Summ. verb. *Excommunicatio* 8. §. 63. Major in 4. distinct. 18. quæst. 3. Cajet. in Summ. verb. *Excommunicatio minor.* Driedon. de Libert. Christ. pag. 88. Ledesma in secund. 4. quæst. 25. art. 1.

(*q*) In 4. distinct. 1. quæst. 5. art. 6. & distinct. 22. quæst. 1. art. 4.

(*r*) In Tract. de Excom. n. 10.

(*s*) In dict. §. 2. n. 7. verſic. *Quædam verò* in fin. Qui etsi vacilet in isto artic. in hanc tamen partem magis se inclinat.

(*t*) Secundùm Panorm. & Dec. in cap. *Perveniit* 1. de *Appell.* & Dominic. in cap. *Cum secundum leges*, de *Hæret.* in 6. & Felin. incap. *Rodulphus*, n. 39. de *Rescript.* Et hac considerationeutitur Navar. in dict. cap. 1. §. *Laboret*, n. 18. per text. in cap. *Quoniam*, de *Fil. Presb.* etsi displiceat Covar. dict. §. 2. n. 7.

(*u*) Secundùm Bald. in leg. *Peremptorias*, n. 40. Cod. *Sent. rescind. non posse.* Felin. dict. cap. *Exceptionem*, n. 32. Matth. de Afflict. in decis. 130. num. 5. lib. 4. & Asin. in Praxi, §. 13. cap. 2. n. 3.

(*x*) In tit. de *Except. & replic.* §. *Nunc videndum restat.* Felin. dict. cap. *Exceptionem*, à n. 7. & ibi Paris. n. 4. Alex. & Jaſſ. in leg. *Ita demum*, Cod. de *Procurat.* Duen. in regul. 263. Et latius Asin. in Praxi, §. 13. cap. 2. per totum.

(*y*) Ut dict. cap. *Exceptionem*, de *Except.* & in cap. 2. eod. tit. in 6.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

rio non numeratæ dotis, vel pecuniæ: (z) item exceptiones rei judicatæ, jusjurandi, & transactionis, quia in vim dilatoriarum opponuntur ad processum, & etiam in vim peremptoriarum, & ita judicantur à forma, & modo opponendi illas: (a) similiter exceptio, tu non es procurator, (b) vel exceptio, tu es filiusfamilias, vel es servus, vel es minor, vel pupillus: nam licet istæ exceptiones sint dilatoriæ, tamen quia processus redditur nullus ex actis gestis ab eis, quandocunque opponi possunt, etiam post litem contestatam: ac ideò *Anomala* dicuntur: (c) *Præjudiciales* etiam dicuntur, ut resolvit Didac. Perez. (d)

84. Et de isto libello exceptionum dilatoriarum, vel emergentium datur copia actori, & summariè de eis cognoscitur, & in eis ante diffinitivam expressa, vel tacita pronuntiatio, procedendo ad ulteriora processus, requiritur. (e) 85. Cæterùm si reo nulla exceptio dilatoria, seu emergens competat, statim post oblationem, & intimationem libelli actoris eidem reo factam, intra novem dies tenetur litem contestari de *Jure hujus Regni*; (f) at verò apud Lusitanos reus tenetur litem contestari intra terminum à Judice assignandum, (g) ideoque opportunè erit dicendum de 6. Tempore, &c.

EX SEXTO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *LIS contestatio nihil aliud est, quam principalis causæ narratio, & ad eam apud Judicem competentem sequuta responsio.*

2 *Litis contestatione omissa, processus erit nullus.*

3 *Litis contestatio est lapis angularis, & judicii fundamentum.*

4 *A partibus remitti non potest litis contestatio.*

5 *Potest reus à Judice compelli litem contestari.*

6 *Reus litem non contestans, pro confesso habetur.*

7 *Litis contestatio in causis summariis necessaria non est, nisi* Jure Regio.

8 *In quibusdam casibus litis contestatio non requiritur, remissivè traditur.*

9 *Litis contestatio præcludit viam dilatorias exceptiones opponendi.*

10 *Personalis actio post litis contestationem usque ad quadraginta annos perpetuatur.*

11 *Invalida litis contestatio actionem non perpetuat.*

12 *De dolo actio per litis contestationem non perpetuatur.*

13 *Quamlibet præscriptionem litis contestatio, etiam coram arbitro facta, interrumpit.*

14 *Per litis contestationem adversarius in mala fide constituitur.*

15 *Per litis contestationem in mora quis constituitur.*

16 *Procurator, lite contestata, dominus litis efficitur, nec revocari potest, nisi in certis casibus.*

17 *Potest procurator post litem contestatam, utpotè dominus litis, alium procuratorem substituere.*

18 *Post litis contestationem Delegatus ab aliis, quam à Principe, potest aliis causam committere.*

19 *Lite non contestata, non potest procedi ad testium receptionem, vel ad juramentum calumniæ, aut ad sententiam diffinitivam, & num. 20.*

21 *Post litem contestatam reus Judici subjicitur, & actori obligatur.*

22 *Post litis contestationem causa usuraria efficitur.*

23 *Litis contestatio fieri debet post libellum porrectum, & post viginti dierum dilationem ad deliberandum concessam.*

24 Jure Regio *intra novem dies lis contestanda est, alias reus pro confesso habetur.*

25 *Contumax nemo dicitur ante contumaciæ incusationem.*

26 *Terminus novem dierum ad contestandum assignatus, non potest per Judicem restringi, secundum communem Doctorum; tamen Auctor tenet contrarium.*

27 *Quotiescunque ipso jure aliqua lege pœna imponitur, sententia prius declaratoria requiritur.*

28 *Reo ante Judicis declarationem mortuo, pœna non transit ad hæredes.*

29 *Reus intra novem dies litem non contestans, potest nihilominus intra dies viginti peremptorias exceptiones objicere.*

30 *Reus intra novem dies litem non contestans, videtur confirmare petitionem adversarii.*

31 *Novem dies ad contestandum à lege concessi, sunt continui, & non utiles.*

32 *Contestatio, non solum die feriata, sed etiam, actore absente, fieri potest.*

33 *Si reus per viam reconventionis aliquid ab actore petierit, etiamsi actor intra novem dies petitionem non fuerit contestatus, non habebitur pro confesso.*

34 *Si dominus non fuerit citatus, vel procurator specialiter ad eam causam non fuerit constitutus, procuratoris contumacia in non respondendo domino nocere non potest.*

35 *Si reus compareat, & postea sine Judicis licentia recedat, lis pro contestata habetur.*

36 *Lex 1. tit. 4. lib. 4. Recop. non habet locum in causis criminalibus, etiam civiliter intentatis.*

37 *Reus libello inepto non respondens, pro confesso, vel contumace Jure communi non habebatur.*

38 *Etiamsi petitio inepta sit, dum talis inveniatur, ex qua intentio actoris cognosci possit, reus intra novem dies non respondens, habetur pro confesso* Regio Jure.

39 *Reus intra novem dies litem non contestans, si postea onus probandi, quod actori incumbebat, in se suscipiat, etiam termino elapso, excusatur, & appellare potest à sententia Judicis declaratoria.*

40 *Contumax non auditur appellans.*

41 *Fictur contumax appellare potest.*

42 *Adversus lapsum termini minor restituitur.*

43 *Minor adversus veram confessionem restitui potest.*

44 *Lex 1. tit. 4. lib. 4. Recop. non servatur apud Regios Supremosque Judices.*

45 *Inferiores Judices non possunt recedere ab observantia legis, etiam durissimæ.*

46 *In causis gabellarum lis contestanda est, infra trium dierum spatium, alias reus pro confesso habendus est.*

47 *Contestatio antiquitùs per diversa, & plura verba fiebat.*

48 Regio Jure *contestatio fit per verbum* Nego, *aut per verbum* Confiteor.

49 *Contestatio litis fieri debet intra novem dies, Judice, actore, & tabellione præsentibus.*

50 *Si actor inveniri, aut Judex non possint, litis contestatio, absente actore, fieri poterit in eo loco, in quo Judex inveniri possit.*

51 *Libellus litis contestationis Hispano sermone compositus.*

52 *Per hæc verba:* Nego in totum petitionem, sicut in ipsa continetur, *litis contestatio inducitur.*

53 *Verba* Cum animo petitionem contestandi *non sunt necessaria.*

54 *Litis contestatio super inepto libello facta, est ipso jure nulla.*

55 *Reus habet viginti dies ad opponendas exceptiones peremptorias post litis contestationem.*

56 *Quando bene fundatum est jus litigantis, in ipsa litis contestatione potest peremptorias opponere.*

58 *Juri suo potest quilibet renuntiare.*

SEXTUM TEMPUS.

LITIS CONTESTATIONIS.

1. LItis contestatio est *principalis negotii apud Judicem competentem facta narratio, & ad eam sequuta responsio.* (a) 2. Quæ litis contestatio est actus substantialis judicii, & processus, adeo, quod si omittatur, processus erit nullus. (b) 3. Unde Baldus (c) inquit, quod contestatio litis est *lapis angularis, & fundamentum judicii*, (d) 4. in tantum quod à partibus contestatio litis remitti non potest, (e) & Didac. Perez (f) concludit, 5. reum

(z) Secundùm Specul. tit. de *Except.* in princ. n. 7. vers. *Anomala verò.* Asin. in Praxi, §. 13. cap. 7. n. 2.

(a) Secundùm Lanc. Corradum in sua Pract. lib. 1. cap. 9. de *Prator.* §. 2. de *Offic. Prator. in causis civilib.* tit. de *Incidentib. & emergentib.* num. 2. Berotium, cap. *Super litteris*, n. 76. de *Rescript.*

(b) Quam probat leg. *Licèt*, & ibi Alex. Cod. de *Procur.* Et Duen. in regul. 264.

(c) Secundùm Asin. in Praxi, §. 13. cap. 2. limit. 8.

(d) In leg. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. mihi 1007.

(e) Secundùm gloss. in cap. 1. de *Ordin. cogn.* & ibi Panorm. n. 22. & communiter omnes ex Imol. ibi n. 6. Cin. & Paul. Castr. n. 9. in leg. 1. Cod. de *Ordin. jud.*

(f) Juxta text. in leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop.

(g) Juxta Ordinat. Lusitan. lib. 3. tit. 39. in princ.

(a) Ita colligitur ex cap. unic. junct. gloss. Extra de *Lit. contest.* ex cap. *Dudum* II. de *Elect.* ex leg. *Rem non novam*, §. *Patroni*, Cod. de *Jud. caven.* leg. 19. tit. 4. leg. 2. & 3. tit. 10. Part. 3. leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop. & Ordin. Lusitan. lib. 3. tit. 19. in princ. Tradit Tiraq. de Retract. lib. 1. §. 15. gloss. 2. n. 1. Damhaud. in Praxi, cap. 120. n. 1. & cap 140. n. 1. & Marant. de Ordin. Jud. 6. part. membr. 10. num. 3. & Joan. Parlador. in Rerum Quotid. cap. 14. n. 3. quo in loco, n. 1. & 2. tradit, cur litis contestatio ita dicatur, rejecta etymologia Pompeii, & Tiraqueli.

(b) Secundùm gloss. dict. cap. *Dudum*, verb. *Irritum duximus*, & gloss. in leg. *Prolatam*, Cod. de *Sent. & interl. omn. jud.* Et ibi Bart. & omnes gloss. cap. unic. de *Lit. contest.* in fin. & gloss. in cap. *Quoniam*, de *Probat.* verb. *Responsiones.*

Et de *Jure Regio* hæc opinio probatur in leg. 7. tit. 3. Part. 3. & in leg. 2. tit. 16. Part. 3. & in leg. 8. & 9. tit. 22. Part. 3. Et resolvit Avend. in 1. reponi. n. 4.

(c) In cap. 1. Extra de *Lit. contest.*

(d) Not. Jaff. in leg. *Si is qui*, n. 7. ff. de *Jurejur.* Sebast. Vant. de Nullit. Proceff. pag. 298. n. 28.

(e) Secundùm gloss. in cap. *De causis*, de *Offic. Deleg.* quam ibi tenent communiter receptam Dec. & Soc. in cap. 1. de *Lit. contest.* Greg. Lup. in leg. fin. tit. 10. Part. 3. verb. *Lo que no se podria.*

(f) In leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. col. mihi 862. ubi in quæst. 4.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

rio non numeratæ dotis, vel pecuniæ: (z) item exceptiones rei judicatæ, jusjurandi, & transactionis, quia in vim dilatoriarum opponuntur ad processum, & etiam in vim peremptoriarum, & ita judicantur à forma, & modo opponendi illas: (a) similiter exceptio, tu non es procurator, (b) vel exceptio, tu es filiusfamilias, vel es servus, vel es minor, vel pupillus: nam licet istæ exceptiones sint dilatoriæ, tamen quia processus redditur nullus ex actis gestis ab eis, quandocunque opponi possunt, etiam post litem contestatam: ac ideò *Anomala* dicuntur: (c) *Præjudiciales* etiam dicuntur, ut resolvit Didac. Perez. (d)

84. Et de isto libello exceptionum dilatoriarum, vel emergentium datur copia actori, & summariè de eis cognoscitur, & in eis ante diffinitivam expressa, vel tacita pronuntiatio, procedendo ad ulteriora processus, requiritur. (e) 85. Cæterùm si reo nulla exceptio dilatoria, seu emergens competat, statim post oblationem, & intimationem libelli actoris eidem reo factam, intra novem dies tenetur litem contestari de *Jure hujus Regni*; (f) at verò apud Lusitanos reus tenetur litem contestari intra terminum à Judice assignandum, (g) ideoque opportunè erit dicendum de 6. Tempore, &c.

EX SEXTO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *LIS contestatio nihil aliud est, quam principalis causæ narratio, & ad eam apud Judicem competentem sequuta responsio.*

2 *Litis contestatione omissa, processus erit nullus.*

3 *Litis contestatio est lapis angularis, & judicii fundamentum.*

4 *A partibus remitti non potest litis contestatio.*

5 *Potest reus à Judice compelli litem contestari.*

6 *Reus litem non contestans, pro confesso habetur.*

7 *Litis contestatio in causis summariis necessaria non est, nisi* Jure Regio.

8 *In quibusdam casibus litis contestatio non requiritur, remissivè traditur.*

9 *Litis contestatio præcludit viam dilatorias exceptiones opponendi.*

10 *Personalis actio post litis contestationem usque ad quadraginta annos perpetuatur.*

11 *Invalida litis contestatio actionem non perpetuat.*

12 *De dolo actio per litis contestationem non perpetuatur.*

13 *Quamlibet præscriptionem litis contestatio, etiam coram arbitro facta, interrumpit.*

14 *Per litis contestationem adversarius in mala fide constituitur.*

15 *Per litis contestationem in mora quis constituitur.*

16 *Procurator, lite contestata, dominus litis efficitur, nec revocari potest, nisi in certis casibus.*

17 *Potest procurator post litem contestatam, utpotè dominus litis, alium procuratorem substituere.*

18 *Post litis contestationem Delegatus ab aliis, quam à Principe, potest aliis causam committere.*

19 *Lite non contestata, non potest procedi ad testium receptionem, vel ad juramentum calumniæ, aut ad sententiam diffinitivam, & num. 20.*

21 *Post litem contestatam reus Judici subjicitur, & actori obligatur.*

22 *Post litis contestationem causa usuraria efficitur.*

23 *Litis contestatio fieri debet post libellum porrectum, & post viginti dierum dilationem ad deliberandum concessam.*

24 Jure Regio *intra novem dies lis contestanda est, alias reus pro confesso habetur.*

25 *Contumax nemo dicitur ante contumaciæ incusationem.*

26 *Terminus novem dierum ad contestandum assignatus, non potest per Judicem restringi, secundum communem Doctorum; tamen Auctor tenet contrarium.*

27 *Quotiescunque ipso jure aliqua lege pœna imponitur, sententia prius declaratoria requiritur.*

28 *Reo ante Judicis declarationem mortuo, pœna non transit ad hæredes.*

29 *Reus intra novem dies litem non contestans, potest nihilominus intra dies viginti peremptorias exceptiones objicere.*

30 *Reus intra novem dies litem non contestans, videtur confirmare petitionem adversarii.*

31 *Novem dies ad contestandum à lege concessi, sunt continui, & non utiles.*

32 *Contestatio, non solum die feriata, sed etiam, actore absente, fieri potest.*

33 *Si reus per viam reconventionis aliquid ab actore petierit, etiamsi actor intra novem dies petitionem non fuerit contestatus, non habebitur pro confesso.*

34 *Si dominus non fuerit citatus, vel procurator specialiter ad eam causam non fuerit constitutus, procuratoris contumacia in non respondendo domino nocere non potest.*

35 *Si reus compareat, & postea sine Judicis licentia recedat, lis pro contestata habetur.*

36 *Lex 1. tit. 4. lib. 4. Recop. non habet locum in causis criminalibus, etiam civiliter intentatis.*

37 *Reus libello inepto non respondens, pro confesso, vel contumace Jure communi non habebatur.*

38 *Etiamsi petitio inepta sit, dum talis inveniatur, ex qua intentio actoris cognosci possit, reus intra novem dies non respondens, habetur pro confesso* Regio Jure.

39 *Reus intra novem dies litem non contestans, si postea onus probandi, quod actori incumbebat, in se suscipiat, etiam termino elapso, excusatur, & appellare potest à sententia Judicis declaratoria.*

40 *Contumax non auditur appellans.*

41 *Fictur contumax appellare potest.*

42 *Adversus lapsum termini minor restituitur.*

43 *Minor adversus veram confessionem restitui potest.*

44 *Lex 1. tit. 4. lib. 4. Recop. non servatur apud Regios Supremosque Judices.*

45 *Inferiores Judices non possunt recedere ab observantia legis, etiam durissimæ.*

46 *In causis gabellarum lis contestanda est, infra trium dierum spatium, alias reus pro confesso habendus est.*

47 *Contestatio antiquitùs per diversa, & plura verba fiebat.*

48 Regio Jure *contestatio fit per verbum* Nego, *aut per verbum* Confiteor.

49 *Contestatio litis fieri debet intra novem dies, Judice, actore, & tabellione præsentibus.*

50 *Si actor inveniri, aut Judex non possint, litis contestatio, absente actore, fieri poterit in eo loco, in quo Judex inveniri possit.*

51 *Libellus litis contestationis Hispano sermone compositus.*

52 *Per hæc verba:* Nego in totum petitionem, sicut in ipsa continetur, *litis contestatio inducitur.*

53 *Verba* Cum animo petitionem contestandi *non sunt necessaria.*

54 *Litis contestatio super inepto libello facta, est ipso jure nulla.*

55 *Reus habet viginti dies ad opponendas exceptiones peremptorias post litis contestationem.*

56 *Quando bene fundatum est jus litigantis, in ipsa litis contestatione potest peremptorias opponere.*

58 *Juri suo potest quilibet renuntiare.*

SEXTUM TEMPUS.

LITIS CONTESTATIONIS.

1. LItis contestatio est *principalis negotii apud Judicem competentem facta narratio, & ad eam sequuta responsio.* (a) 2. Quæ litis contestatio est actus substantialis judicii, & processus, adeo, quod si omittatur, processus erit nullus. (b) 3. Unde Baldus (c) inquit, quod contestatio litis est *lapis angularis, & fundamentum judicii*, (d) 4. in tantum quod à partibus contestatio litis remitti non potest, (e) & Didac. Perez (f) concludit, 5. reum

(z) Secundùm Specul. tit. de *Except.* in princ. n. 7. vers. *Anomala verò.* Asin. in Praxi, §. 13. cap. 7. n. 2.

(a) Secundùm Lanc. Corradum in sua Pract. lib. 1. cap. 9. de *Prator.* §. 2. de *Offic. Prator. in causis civilib.* tit. de *Incidentib. & emergentib.* num. 2. Berotium, cap. *Super litteris*, n. 76. de *Rescript.*

(b) Quam probat leg. *Licèt*, & ibi Alex. Cod. de *Procur.* Et Duen. in regul. 264.

(c) Secundùm Asin. in Praxi, §. 13. cap. 2. limit. 8.

(d) In leg. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. mihi 1007.

(e) Secundùm gloss. in cap. 1. de *Ordin. cogn.* & ibi Panorm. n. 22. & communiter omnes ex Imol. ibi n. 6. Cin. & Paul. Castr. n. 9. in leg. 1. Cod. de *Ordin. jud.*

(f) Juxta text. in leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop.

(g) Juxta Ordinat. Lusitan. lib. 3. tit. 39. in princ.

(a) Ita colligitur ex cap. unic. junct. gloss. Extra de *Lit. contest.* ex cap. *Dudum* II. de *Elect.* ex leg. *Rem non novam*, §. *Patroni*, Cod. de *Jud. caven.* leg. 19. tit. 4. leg. 2. & 3. tit. 10. Part. 3. leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop. & Ordin. Lusitan. lib. 3. tit. 19. in princ. Tradit Tiraq. de Retract. lib. 1. §. 15. gloss. 2. n. 1. Damhaud. in Praxi, cap. 120. n. 1. & cap 140. n. 1. & Marant. de Ordin. Jud. 6. part. membr. 10. num. 3. & Joan. Parlador. in Rerum Quotid. cap. 14. n. 3. quo in loco, n. 1. & 2. tradit, cur litis contestatio ita dicatur, rejecta etymologia Pompeii, & Tiraqueli.

(b) Secundùm gloss. dict. cap. *Dudum*, verb. *Irritum duximus*, & gloss. in leg. *Prolatam*, Cod. de *Sent. & interl. omn. jud.* Et ibi Bart. & omnes gloss. cap. unic. de *Lit. contest.* in fin. & gloss. in cap. *Quoniam*, de *Probat.* verb. *Responsiones.*

Et de *Jure Regio* hæc opinio probatur in leg. 7. tit. 3. Part. 3. & in leg. 2. tit. 16. Part. 3. & in leg. 8. & 9. tit. 22. Part. 3. Et resolvit Avend. in 1. reponi. n. 4.

(c) In cap. 1. Extra de *Lit. contest.*

(d) Not. Jaff. in leg. *Si is qui*, n. 7. ff. de *Jurejur.* Sebast. Vant. de Nullit. Proceff. pag. 298. n. 28.

(e) Secundùm gloss. in cap. *De causis*, de *Offic. Deleg.* quam ibi tenent communiter receptam Dec. & Soc. in cap. 1. de *Lit. contest.* Greg. Lup. in leg. fin. tit. 10. Part. 3. verb. *Lo que no se podria.*

(f) In leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. col. mihi 862. ubi in quæst. 4.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

rèum posse præcisè à Judice compelli, litem contestari, per text. in leg. 10 tit. 3. Part. 3. & ante eum idem resolvit Maranta. (g)

Cæterum si reus noluerit litem contestari, processus gestus absque litis contestatione validus erit. (h) Et Avendanius (i) inquit, 6. *hodie* processum sine contestatione valere, cum reus non contestando pro confesso habeatur, & condemnari possit, ut probatur in leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. Sed hoc est falsum: nam ibi non deficit litis contestatio, cum illa ficta confessio pro contestatione habeatur, ut infrà dicemus in texto intellectu dict. leg. 1. 7. In causis vero summariis de *Jure communi* litis contestatio non requiritur, (j) nam in eis loco litis contestatæ habetur ille primus actus, qui in Judiciis Ordinariis solet sequi post litem contestatam, ut puta dilatio ad probandum: (k) tamen de *Jure Regio* etiam in causis summariis litis contestatio necessaria est, ut probat text. in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recopil. ibi: *Desque los Pleytos son contestados*: nam ibi dicitur, quod attenta veritate procedatur, etiamsi omissa fuerit aliqua solemnitas ordinis judiciarii: ergo supponit, quod in causis summariis litis contestatio interveniat: probatur etiam in leg. 5. tit. 7. lib. 9. Recopil. Ubi dicitur, 8. quod in causis gabellarum, in quibus summarie proceditur, litis contestatio fiat: & octuaginta & duos casus, in quibus litis contestatio non requiritur, congerit Socinus. (l)

9. Litis tamen contestatio operatur effectus sequentes. *Primò* enim, præcludit viam opponendi exceptiones dilatorias, nec post eam opponi potest declinatoria fori. (m)

10. *Secundò*, post litem contestatam omnis personalis actio perpetuatur usque ad quadraginta annos: (n) 11. quæ tamen opinio vera est in contestatione valida; nam contestatio invalida non perpetuat actionem. (o) 12. Pari modo actio de *dolo* non perpetuatur per litis contestationem. (p)

13. *Tertio*, litis contestatio interrumpit quamlibet præscriptionem, (q) etiamsi facta fuerit coram arbitro. (r)

14. *Quarto*, per contestationem adversarius constituitur in mala fide, quantum ad fructus. (s)

15. *Quinto*, contestatio litis constituit partem adversam in mora, (t) præsertim in iis, quæ debentur officio Judicis. (u)

16. *Sexto*, per litis contestationem procurator constitutus, efficitur dominus litis, nec revocari potest, nisi in certis casibus. (x)

17. *Septimo*, procurator post litem contestatam potest alios substituere, tanquàm dominus litis. (y)

18. *Octavo*, post litem contestatam Delegatus ab alio, quàm à Principe, potest aliis causam committere: (z) quæ opinio *Jure Regio* approbata est per text. in leg. 19. tit. 4. Part. 4. de *Jure* tamen *communi* contraria opinio verior est, quam firmat Glossa. (a)

19. *Nono*, facta litis contestatione, juratur de calumnia, & testes recipiuntur: quod tamen antea fieri nequit. (b)

20. *Decimo*, ad diffinitivam sententiam proceditur post litem contestatam, ad quam sine litis contestatione procedi non potest. (c)

21. *Undecimo*, per litis contestationem clauditur via multis malitiis, & reus Judici subjicitur, & obligatur actori. (d)

22. *Duodecimo*, post litem contestatam cau-

(g) Ubi supr. num. 8. & Asin. in Prax. §. 17. cap. 5. tametsi Bolog. in Repet. leg. *Si finita*, §. *Julianus*, n. 78. ff. de *Damn. infect.* duas opiniones communes contrarias adducat.

(h) Secundùm Bart. in leg. *Non videtur desistere*, ff. de *Reg. jur.*

(i) In dict. respons. 1. n. 21.

(j) Ut probat text. in Clem. *Sæpè*, de *Verbor. sign.* & ibi firmant Card. & Bonif.

(k) Ita resolvunt Didac. Perez ubi supr. col. 861. Et Asin. in Praxi in princ. cap. 8. n. 11.

(l) In cap. *Quoniam frequenter*, à n. 9. *Ut lite non contest.*

(m) Ut in leg. *Pomponius*, §. *Ratihabitionis*, ff. de *Procur.*

(n) Ut in leg. *Sæpè*, Cod. de *Præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* & in leg. 1. Cod. de *Ann. except.* Tradit latè Alex. in leg. *Si quis cum*, §. *Qui injuriarum*, ff. *Si quis caut.* Rebuf. in Const. Regal. Gallix, 2. tom. Tract. de Recisione contractus, glossf. 19. num. 24.

(o) Secundùm Paul. Castr. in leg. *Si quis*, §. *Quod si quis*, num. 2. ff. de *Injust. rupt.* Et latè Tiraq. de Utroque Retract. lib. 1. §. 1. glossf. 9. n. 83. Et Didac. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ordinam.

(p) Ut probat leg. ult. Cod. de *Dolo.*

(q) Ut probat text. in leg. *Sicut*, Cod. de *Præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* & leg. *More*, Cod. de *Rei vend.*

(r) Ut probat text. in leg. pen. Cod. de *Recept. arbitr.*

(s) Ut probat text. in leg. *Certum*, & in leg. *More*, Cod. de *Rei vend.*

(t) Secundum Alex. in consil. 48. lib. 4. col. fin.

(u) Ut in leg. *Cum postulasset*, ff. de *Dam. infect.*

(x) Ut in leg. *Post litem*, cum leg. seq. ff. de *Procur.*

(y) Ut in leg. *Neque*, Cod. de *Procur.*

(z) Juxta glossf. in leg. *Et quia*, verb. *Nec ipsa lex* in fin. ff. de *Jurisd. omn. jud.* & glossf. in leg. fin. verb. *Nec habent*, Cod. *Ubi, & apud quem.* Specul. in tit. de Litis contestat. verfic. *Effectus.*

(a) In cap. *Cum Bertholdus*, verb. *Committentibus*, de *Re jud.* & glossf. cap. 1. de *Procur.* in 6. glossf. in leg. *A Judice*, Cod. de *Judic.* Tradunt Bart. n. 11. Jaff. & Zal. n. 36. in leg. *More*, ff. de *Jurisd. omn. jud.*

(b) Ut in toto tit. *Ut lit. non contest.*

(c) Ut in Auth. de *Exhib. reis*, §. *Si verò*, Collat. 5.

(d) Secundum Specul. tit. de Litis contestatione, verfic. *Effectus* in fin.

causa fit usuraria, quæ prius non erat. (e) Alios plures effectus congerit Speculator, (f) & septuaginta & quinque effectus litis contestationis congerit Rebufus in Tract. de Effectibus litis contestationis.

23. Hæc litis contestatio de *Jure Communi* fieri debet post exhibitum, & porrectum libellum ab actore, & post dilationem viginti dierum concessam ad deliberandum: (g) 24. at verò de *Jure Regio* lis contestari debet intra novem dies continuos connumerandos à die, quo libellus porrectus ab actore fuit intimatus reo, vel ejus Procuratori; alioquin reus si non fuerit contestatus litem in dicto termino, habetur ipso jure pro confesso, ob ejus contumaciam, absque eo quòd Judex super isto articulo sententiam condemnatoriam proferat: ita expressè disponit lex 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. Cujus tamen leg. 1. dispositionem intelligo procedere: *Primò*, quando reus fuit citatus personaliter, & recipit copiam libelli; secus verò quando non comparuerit, nec recepit copiam libelli, nam tunc vigore citationis adversus citatum proceditur ad missionem ex 1. & 2. decreto, vel aliis remediis, ut resoluisti infrà 2. part. hujus 1. Tomi. Et ita dict. legem 1. intelligit Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. *Secundò*, intelligo dispositionem dict. leg. 1. procedere, etiamsi accusatio contumaciæ ab actore non fiat: adhuc enim reus pro confesso haberetur, ut probat dict. lex 1. in illis verbis: *Si assi no respondiere, sea habido por confesso por su rebeldia.* (h) Nihilominus tamen oppositam sententiam praxis recepit, imò inculationem contumaciæ præcedere debere ab actore, ad hoc ut reus pro confesso habeatur, (i) qui stylus tanquam lex observandus erit secundum Matth. de Afflictis, (j) & satis probat ipsa lex 1. ibi: *Por su rebeldia*: 25. quia contumax non dicitur ante incusationem contumaciæ, (k) & hoc modo procedit Ordinatio Lusitanorum lib. 3. tit. 39. in princ. ibi: *A a sua reveria o julgador conteste por ele. Tertiò*, decisionem dict. leg. 1. intelligo procedere, dummodo terminus novem dierum non restringatur à Judice: 26. nam Judex, etiam ex aliqua causa, non potest illum perstringere, cum sit à lege concessus; (l) oppositа tamen sententia verior est, ut constat ex his, quæ supra resolvimus in 5. Tempore, n. 18. *Quartò*, intelligo dict. decisionem text. in dict. leg. 1. quòd licèt per lapsum novem dierum ipso jure, sine aliquo processu, & sententia reus habeatur pro confesso, ut probat dict. lex 1. tamen requiritur sententia interlocutoria hoc declarans: 27. nam quando ipso jure est imposita aliqua pœna, semper requiritur sententia declaratoria. (m) 28. *Quinto*, intelligo, quod si reus moritur, antequàm à Judice declaretur pro confesso, quod pœna hujus legis 1. ad hæredes non tranlit. (n) Nec huic intellectui obstat, quòd cum ista pœna imposita sit à lege, per consequens deberet ad hæredes transire: (o) nam illud est verum, quando sententia declaratoria Judicis præcesserit. (p) 29. *Sextò*, intelligo, quod licèt reus, non contestando litem intra novem dies, habeatur pro confesso, non tamen prohibetur postea intra viginti dies objicere exceptiones peremptorias, ad repellendam intentionem adversarii super principali quæstione, ut putà, si opponat exceptionem pacti de non petendo, jurejurandi, præscriptionis, vel similis: nam per prædictam legem 1. hoc non est prohibitum, imò permittitur, 30. quia per hanc fictam confessionem litis contestatio inducitur,

K con-

(e) Ut probat text. in leg. *Lite*, ff. de *Usur.*

(f) In tit. de Litis contest. verfic. *Effectus*, Bonif. in sua Peregrina, verb. *Litis contestatio*, quæst. 3. Marant. de Ordin. Jud. 6. part. mem. 10. n. 15. & Damhaud. in Prax. cap. 120. & cap. 140.

(g) Ut in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Lit. contest.* & in cap. *Indicie*, verf. *Offeratur* 3. quæst. 3.

(h) Et firmat Bald. in leg. *Si tutor*, Cod. de *Interd.* lect. 2. n. 1. Refert Did. Perez in Addit. ad Seguram in leg. 3. §. fin. de *Lib. & posth.* n. 82.

(i) Quam opinionem firmat Innocent. in cap. *Calumniam*, de *Præb.* & ibi Joan. Andr. & Ancharr. consil. 97. col. 2. in fin.

(j) Decisione 135. n. 3. Dec. in cap. *Ex literis*, n. 5. de *Constit.*

(k) Ut probat leg. *Præparandum*, §. 2. de *Judic.* & ibi Bald. n. 4.

(l) Argum. text. in cap. *Indultum*, de *Reg. jur.* in 6. & firmat Jacob. de Arec. relatus à Bart. in leg. 2. n. 4. ff. de *Re jud.* Ubi hanc opinionem testatur communem Jaff. n. 22. Ripa num. 14. & Dec. in Rubric. Cod. de *Succes. edict.* num. 4.

(m) Secundum Bart. in leg. *Ejus qui*, ff. de *Jur. fisc.* Bald. leg. *Jubemus*, §. *Sanè*, Cod. de *Sacrosanct. Eccles.* Rom. consil. 211. col. 3. & probatur in cap. *Cum secundum leges*, de *Hæret.* in 6. Et probat glossf. in cap. *Quam pia*, verb. *Ipso*, de *Elect.* in 6. glossf. in cap. *Licet canon.* verb. *Justo impedimento*, 50d. tit. & lib. & hanc dicit veriorem, & magis communem opin. Auguft. Berous in cap. 1. de *Const.* n. 137. Tiraquel. in leg. *Si unquam*, verb. *Revocatur*, 2. numer. 400. Cod. de *Revoc. donat.* Covarr. cap. *Cum essent*, n. 6. de *Testam.* & in 4. Decretal. 2. part. cap. 6. §. 8. n. 10. & in Reg. *Possessor*, 2. part. §. 1. n. 6. & §. 8. n. 4. Soto lib. 1. de Just. & jur. quæst. 6. art. 6.

(n) Secundum Bart. in leg. 1. §. *Sed*, & *constitutio*, n. 4. ff. de *Calumn.* Facit text. in leg. *Ejus qui delaverat*, & ibi Bart. & in leg. *Ex judicium*, ff. de *Accus.*

(o) Secundum glossf. in leg. 3. §. *Quod autem*, ff. *Quod quisq. jur.* Et firmat Panorm. in cap. ult. n. 11. de *Juram. calumn.*

(p) Secundum Didac. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ord.

confirmando petitionem actoris : negando enim, vel confitendo litis contestatio fit, ut probat dict. lex 1. & infrà dicemus: ergo post hanc contestationem exceptiones peremptoriæ objici poterunt à reo, intra viginti dies à jure assignatos ad illas opponendas, juxta text. leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recopil. 32. *Septimo*, intelligo, quod novem dies à leg. 1. assignati ad contestandam litem, sunt continui, & non utiles, & ita currunt de momento ad momentum, ut constat ex verbis ejusdem lex ibi: *Continuos*, & de tempore continuo loquitur text. in cap. *Quia diversitatem*, de *Concess. Preb.* & text. in Clem. unic. de *Restit. in integ.* (q) ac ideo, ut reus habeatur pro confesso, requiritur, quod totus terminus novem dierum sit elapsus; 32. & hinc est, contestationem fieri posse die feriata: (r) potest etiam fieri actore absente, (s) etsi de *Jure Communi* actore præsente fieri debeat. (t) 33. *Octavo*, intelligo dict. leg. 1. non procedere, quando reus per viam reconventionis aliquid petierit in libello responsorio: nam licet actor litem non contestetur, non habebitur pro confesso. (u) *Nono*, intelligo dict. leg. 1. quod dum inquit, quod si petitio actoris intimata fuerit reo, vel ejus Procuratori, & neuter intra terminum contestationem fecerit, 34. quòd reus habebitur pro confesso, intelligi debet, quando dominus citatus fuerit, vel Procurator specialiter fuerit constitutus ad illam causam, alioquin contumacia Procuratoris in non respondendo non nocebit domino. (x) 35. *Decimo*, intelligo dict. leg. 1. habere locum in casu legis 1. tit. 11. lib. 4. Recop. ut putà, quando quis personaliter fuit citatus, & noluit comparere, vel jam quòd comparuit, illicentiatus recessit, tunc etiam lis habetur pro contestata. 36. *Undecimo*, intelligo dict. leg. 1. non habere locum in causis criminalibus, etiam civiliter intentatis, & idem observandum esse in causa injuriarum criminaliter, vel civiliter intentata. (y) Intellige tamen hoc obtinere quoad incurrendam pœnam hujus leg. nempè, quod delinquens non contestans habeatur pro confesso, non vero, quod in causis criminalibus litis contestatio non sit necessaria: quia imo necessaria est, (z) nam per responsionem accusationi factam, vel inquisitioni, ad interrogationem Judicis, lis contestata dicitur, & ita praxis observat, teste Bartolo. (a) 37. *Duodecimo*, intelligo dict. leg. 1. quòd licet de Jure Communi reus non respondens libello inepto, non habeatur pro confesso, vel contumace, quia judicium est nullum: (b) 38. *hodie* tamen, quamvis petitio sit inepta, dummodo sit talis qualis, ex qua colligi possit, quid actor petere velit, reus non contestando litem intra terminum pro confesso habebitur, vel contumace, cum *hodie* jam qualis talis petitio sufficiat. (c) 39. *Decimotertio*, intelligo dict. leg. 1. quòd licet reus pro confesso habeatur, non contestando litem, tamen si voluerit in se assumere onus probandi suam innocentiam, & contrarium ejus, quod ibi petitur, admittendus erit, & excusabitur; (d) poterit etiam reus appellare à sententia Judicis, quia eum pro confesso declaravit; 40. licet enim contumax, non audiatur appellans, (e) id intelligi debet in vero contumace, 41. secus tamen est in ficto. (f) 42. Deinde si reus minor viginti quinque ann. fuerit, in integrum restitutionem petere poterit adversus lapsum temporis, præsertim, quia adversus confessionem veram minor restituitur. (g) 44. *Decimoquarto*, intelligo rigorem dict. leg. 1. quòd reus habeatur pro confesso non contestando litem intra terminum, non servari apud Regios, & Supremos Judices.

(q) Et ibi gloss. verb. *Continuum*. Tiraquel. de Utroque Retract. lib. 1. §. 35. gloss. 4.

(r) Ut probat text. in leg. 2. tit. 4. lib. 4. Recop.

(s) Ut probatur in dict. leg. 2. tit. 4. lib. 4. Recop.

(t) Secundum Bald. in leg. 1. vers. 3. *Quæro*, n. 4. Cod. de *Lit. contest.* Marant. de Ordin. Judic. 6. part. mem. 10. n. 7. & Asin. in Praxi, §. 17. cap. 3.

(u) Ut probat text. in leg. fin. tit. 4. lib. 4. Recop.

(x) Ex doctrina Bart. in leg. 1. §. *Si procurator*, num. 1. ff. *Si quis jus dicent.* Communiter recepta ex Soc. ibi n. 5. Et ita intelligit Didac. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. col. 868.

(y) Secundum Didac. Perez leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. gloss. verb. *Magner que diga el Procurador.*

(z) Secundum communem opinionem ex Soc. cap. *Quatuor, & quando*, n. 960.

(a) In leg. *Is qui reus*, n. 4. ff. de *Public. jud.* & Julio Claro lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 45. n. 2. Et probatur in leg. 16. tit. 1. Part. 7. & ibi Gregor. Lup. verb. *Si è non.*

(b) Ut not. Bartol. in leg. *Filiusfamilias*, ff. de *Interrog. act.* Paul. Cast. leg. *Fidejussor*, n. 2. ff. de *Neg. gest.*

(c) Hæc colliges ex iis, quæ resoluisti supr. in 4. Tempore, n. 5. & 16. Et in specie firmat Avend. in resp. 12 n. 21. vers. *Hodie tamen, & petitio.* Quamvis ipse perperam citet Doct. pro sua opinione.

(d) Arg. text. in leg. 2. Cod. *Qui testam. fac. poss.* Ubi Angel. Paul. Salic. Alex. & Jass. n. 6. & Bald. in leg. *Ita demum*, Cod. de *Procur.* Facit text. in leg. fin. §. fin. ff. de *Bon. eor. qui ante sent. mort.* &c.

(e) Leg. *Properandum*, §. *Sin autem*, & ibi Bald. num. 5. Cod. de *Jud.*

(f) Secundum Bald. ubi supr. & ibi Alex. num. 17. & Hyppol. in sing. 87.

(g) Secundum Bart. in leg. *Auxilium*, §. *In delictis*, n. 2. ff. de *Minor.* Alex. & Jass. in leg. *Nam & postea*, §. *Si minor*, ff. de *Jurejur.* Dec. in leg. *Nil confessio*, §. *Non tapitur*, ff. de *Reg. jur.* & Hyppol. in leg. 1. §. fin. n. 70. ff. de *Quæst.*

ces. (b) 45. Cæterum apud Judices Inferiores rigor illius leg. observandus erit, quia Judices Inferiores recedere non debent ab observatione legum, quantumcunque duræ sint. 46. *Ultimo* etiam, intelligo dict. leg. 1. ut dum disponit litem contestandam esse intra novem dies, non procedere in causis gabellarum: nam in eis lis contestanda est, intra tres dies connumerandos à die intimationis libelli factæ reo, alioquin reus, non contestando intra illum terminum, pro confesso habebitur, ita disponit lex 5. tit. 7. lib. 9. Recopil.

47. Rursus hæc litis contestatio de *Jure communi* fiebat pluribus, & diversis verbis: (i) 48. de *Jure* tamen *Regio* lis planè, & clarè est contestanda per verbum *Nego*, vel *Confiteor*, ut probat expresè text. in dict. leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil.

49. Insuper litis contestatio fieri debet intra novem dies continuos, præsentibus Judice, actore, & Tabellione causæ, si inveniri possint; 50. alioquin fieri poterit die feriata, præsente, vel absente actore, in loco ubi Judex inveniri possit, domi suæ, vel ubi protribunali sedere solet coram Tabellione causæ, quando petitio esset in scriptis oblata, vel coram alio Tabellione illius loci, & testibus, quando non esset in scriptis redacta apud Tabellionem, coram quo petitio fuisset producta: & si absente actore fuerit lis contestata, reus tenebitur contestationem coram Judice ostendere, & actori dicere, cum primum in judicio actor comparuerit, alias incurret pœnas, leg. 2. tit. 4. lib. 4. Recopil. ubi prædicta forma præscribitur: & contestatio erit formanda modo sequenti.

Ilustre Señor.

51. „ Geronymo, vecino de la Ciudad „ de Zamora, respondiendo à una demanda „ contra mi puesta à pedimento de Pedro, ve„ cino de esta Ciudad de Salamanca, en que „ en efecto me pide tal cosa, cuya forma ha„ bida aqui por inserta, digo: Que la dicha „ demanda no es puesta por parte, ni contra „ parte, en tiempo, ni en forma, ni segun, „ y como de derecho debia, y assi la niego „ en todo, y por todo, segun, y como en „ ella se contiene, con animo de la contestar, „ siendo de contestacion digna: y protesto de „ allegar mis excepciones, y defensiones den„ tro del termino de la ley: sobre que pido jus„ ticia, y el oficio de Vmd. imploro, y las cos„ tas, protesto, y pidolo por testimonio.

EXPOSITIO SUPRADICTI LIBELLI.

52. Diximus, *niegola en todo, y por todo, como en ella se contiene, &c.* per hæc verba communis practica contestatur litem, (j) & de *Jure Regio* probatur in leg. 3. tit. 10. Part. 3. ubi Gregor. Lupus (k) defendit, hanc formam contestandi procedere, etiam stante dict. leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. disponente, contestationem fieri debere per verbum *Nego*, vel *Confiteor*: & prædicta verba sunt magni effectus, nam ob ea reus ita respondens evitabit pœnas impositas adversus negantes, (l) quas tamen incurreret, si simpliciter negaret. (m)

53. Diximus, *con animo de la contestar, &c.* nam licèt hæc verba non sint necessaria, (n) communis stylus utitur in contestatione dictis verbis: & quando fuerit talis consuetudo observanda erit. (o) Et facit, quia requiritur animus, & voluntas contestandi litem: nam humanæ aures nostra verba judicant, qualia foris sonant. (p)

54. Diximus, *siendo de contestacion digna, &c.* quia si super inepto libello fieret contestatio, esset nulla; tamen quia poterat esse aliqualis petitio, ex qua constaret, quid actor petebat, in dubio illa verba apponuntur, ut si postea apparuerit, libellum non fuisse ineptum, reus non habeatur pro confesso, non contestando litem.

55. Diximus, *y protesto de alegar mis excepciones, &c.* quia post hanc contestationem reus habet alios viginti dies ad objiciendas suas exceptiones peremptorias, (q) & licèt hanc protestationem reus non apponeret, non ideo amitteret jus opponendi illas; nihilominus tamen est utile, hanc protestationem subjicere. (r)

(b) Secundum Matienz. in Dial. Relat. 3. part. cap. 44. n. 6. Covarr. in lib. 1. Var. Resol. cap. 1. n. 8. & Avend. in resp. 1. n. 21.

(i) Ut notat Soc. in cap. 1. de *Lit. contest.* à n. 77. Marant. de Ordin. Jud. 6. part. mem. 10. n. 4.

(j) Secundum Marant. de Ordin. Jud. 6. part. mem. 10. n. 4. Asin. in Praxi, §. 17. cap. 2. versic. fin. Practi. Ferrariæ in forma responsionis rei, versic. Marant.

(k) Verb. *Non son.*

(l) De quibus in leg. fin. ff. de *Rei vend.* leg. *Contra negantem*, C. de *Leg. Aquil.*

(m) Secundum Bart. in leg. *Si dubitetur*, §. *Ita demum*, ff. de *Fidejuss.* receptum à Marant. & Asin. in locis supr. proximè citatis.

(n) Ut dispositum est in Rota 2. tit. de Lit. contest. in novis, & in antiquis, decis. 472. Tradit Specul. Tit. de Lit. contest. §. 1. n. 16. & 17. & 12. Et Greg. Lup. leg. 3. tit. 10. Part. 3. verb. *Non tamen.*

(o) Secundum Socin. cap. 1. n. 68. de *Lit. contest.*

(p) Ut in cap. *Humanæ aures* 22. quæst. 5.

(q) Ut in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.

(r) Arg. text. cap. *Cum M.* juncta gloss. verb. *Sine præjudicio*, de *Constitut.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

56. Advertendum est prædictam formam contestationis simpliciter fieri absque allegatione exceptionum peremptoriarum in causis arduis, vel quando dubitaretur de jure rei conventi: cæterum in causis parvis, vel quando reus vellet, aut suus Advocatus intelligeret suum jus bene fundatum esse, statim in ipsa litis contestatione, post illam clausulam: *Y assi la niego*, &c. exceptiones peremptoriæ erunt allegandæ; 57. quinimò hoc casu respondendum erit, absque allegatione dilatoriarum, & renuntiandum erit terminis litis contestationis, & exceptionum peremptoriarum, quòd fieri poterit, cum juri pro se inducto quis renuntiare valeat. (*f*) Unde cum post litis contestationem opponendæ sint exceptiones peremptoriæ, videndum erit de 7. Tempore.

EX SEPTIMO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Peremptoria exceptio appellatur, quæ jus actoris perimit.*

2 *Peremptoriarum exceptionum quædam sunt litis finitæ, ut puta jurisjurandi, transactionis, & rei judicatæ.*

3 *Exceptiones litis finitæ, si ante litem contestatam oppositæ fuerint, litis ingressum impediunt.*

4 *Si post litem contestatam fuerint oppositæ exceptiones litis finitæ, censentur objici ad meritа causæ, ut jus agentis perimant, & Judex cognoscit de eis in diffinitiva sententia.*

5 *Si exceptiones litis finitæ altiorem indaginem requirant, tum temporis non impediunt litis ingressum, sed reservandæ sunt, ut de eis postea cognoscatur.*

6 *Libellus opponendi exceptiones peremptorias sermone Hispano formatus.*

7 *Si reus exceptiones litis finitæ in vim dilatoriarum ante litem contestatam opposuerit, & in earum probatione defecerit, poterit post litem contestatam easdem in modum peremptoriarum objicere, & per alios testes probare.*

8 *Peremptoria exceptio non potest post diffinitivam sententiam opponi.*

9 *Aliquæ exceptiones peremptoriæ etiam post sententiam opponi possunt.*

10 *In Regno Lusitaniæ tenetur reus post litem contestatam peremptorias exceptiones objicere, & intra decem dies illas probare debet.*

11 *Reus exceptiones non probans, in expensis condemnatur.*

12 *Reus intra viginti dies actorem, si velit, reconvenire, tenetur.*

13 *Si exceptiones probari debeant per instrumenta, reus tenetur ea porrigere simul cum exceptionibus, aut reconventionibus.*

14 *Si per testes sunt probandæ exceptiones, reus, cum eas opponit, jurare debet, se habere testes ad id probandum.*

15 *Si quis intra viginti dies peremptorias exceptiones non opposuerit, poterit restitutionem impetrare, si talis sit persona, cui restitutio competat.*

16 *Restitutio non, nisi semel, peti potest.*

17 *Libellus responsorius rei ad petitionem actoris, Hispano sermone compositus.*

18 *In libello responsorio nomen actoris, & rei debet adscribi.*

19 *Reus in exceptionibus actor reputatur.*

20 *Quod licet actori, non debet reo non licere.*

21 *Narratio rei summariè fieri debet.*

22 *Ex narratione simplici facti colligitur exceptio, qua competit reo.*

23 *Exceptio non est in genere, sed in specie ponenda.*

24 *Posito uno ex correlativis, reliquum positum censetur.*

25 *Præscriptione triginta, vel quadraginta annorum reus securus est.*

26 *Petitionis libellus, qui causam non continet, rejicitur.*

27 *Debitum præcedere requiritur, ut constitutum locum habere possit.*

28 *Si debitum aliqua possit exceptione Prætoria elidi, constitui non potest.*

29 *Reconventio intra viginti dies opponenda est.*

30 *In actoris, & rei libello oportet, ut adsit clausula conclusionis.*

31 *Actori libelli responsorii rei copia exhibenda est.*

32 *Sex dies actori conceduntur, ad respondendum libello responsorio rei, à die notificationis libelli connumerandi.*

33 *Si actor juraverit, instrumenta se de novo invenisse, ultra sex dies audiri debet.*

34 *Si actor reconveniatur, habebit novem dies ad respondendum reconventioni cum exceptionibus.*

35 *Libellus replicationis actoris Hispano sermone confectus.*

36 *Clausula, quæ apponitur in libello, scilicet:* No son dichas por parte, ni contra parte, en tiempo, y forma, *hodie potest esse magni momenti, & utilitatis.*

Co-

(*f*) Ut cap. *Ad Apostolicam*, de *Reg.*

37 *Copia libelli replicationis præbenda est reo.*

38 *Reus intra sex dies tenetur respondere libello replicationis.*

39 *Reus jurans, se instrumenta de novo invenisse, auditur, etiam ultra sex dies.*

40 *Copia simplex sine die, & mense, & anno unicuique parti est præstanda.*

41 *Libellus duplicationis rei Hispano sermone confectus.*

42 *Per clausulam* novatione cessante, negando lo prejudicial, &c. *Videtur quis recedere à qualibet erronea confessione.*

43 *Jure communi concessa erat triplicatio, & quadruplicatio.*

44 *Regio Jure duplicatio tantum permissa est.*

45 *Post duplicationem porrectam, ipso jure absque partium petitione, conclusum censetur in causa.*

SEPTIMUM TEMPUS.

OBJICIENDI EXCEPTIONES peremptorias.

1. EXceptio peremptoria, seu incidens dicitur illa, *quæ jus actoris in totum perimit.* (*a*) 2. Et ex his exceptionibus tres appellantur *litis finitæ*, nempe, exceptio jurisjurandi, transactionis, & rei judicatæ: dicunturque litis finitæ, quia inductæ sunt ad hoc, ut finem litibus imponant. (*b*) Et his tribus exceptionibus litis finitæ addit quartam Maranta, (*c*) nempè, exceptionem præscriptionis: (*d*) alias sex addit Baldus. (*e*)

3. Quæ exceptiones litis finitæ dupliciter consueverunt objici, propterea quod dilatoriæ, & peremptoriæ sunt, & ita aliquando opponuntur *in vim dilatoriarum*, ut putà, cum opponuntur ante litem contestatam, quo casu litis ingressum, & processum impediunt; (*f*) 4. aliquando verò opponuntur *in vim peremptoriarum*, ut putà, cum post litem contestatam opponuntur, & tunc ad merita causæ objici censetur, ut jus agentis perimant: & de eis cognoscit Judex; non tamen super eis pronunciat: quia virtualiter censetur de eis pronunciasse, pronunciando super causa principali in diffinitiva sententia. (*g*) 5. Quæ exceptiones, quoties requirunt altiorem indaginem, nempè, quando non sunt liquidæ, nec de facili liquidari possunt, (*h*) si opponantur ante litem contestatam, non impediunt ingressum litis; sed Judex eas reservat ad merita causæ, & ad ulteriora procedit, nisi opponens offerat se incontinenti probaturum eas: nam tunc impeditur litis ingressus: (*i*) & libellus in opponendis peremptoriis ante litis contestationem, ad impediendum ingressum, erit formandus modo sequenti.

Ilustre Señor.

6. „ Geronymo, vecino de la Ciudad de „ Zamora, parezco ante Vmd. y digo: Que „ no estoy obligado à responder à la demanda „ contra mi puesta por parte de Pedro, veci„ no de esta Ciudad, en que en efecto me pide „ tal cosa, cuyo tenor habido por inserto, „ digo: Que la dicha demanda no es puesta „ por parte, ni contra parte, en tiempo, ni „ en forma, carece de relacion verdadera, y „ que Vmd. me debe dàr por libre: porque „ al dicho adverso le obsta la excepcion de „ transaction sobre esta misma causa, la qual „ le opongo *in vim dilatoriæ*, vel *peremptoriæ*, „ como mas haya lugar de Derecho, para „ impedir el ingresso, y progresso de esta cau„ sa, y para hacer cesiar el orden de este Jui„ cio, y me ofrezco luego in continenti à pro„ bar la dicha excepcion, no me ofreciendo „ à superflua probanza. Por que pido à Vmd. „ que habida summaria informacion de lo di„ cho, me absuelva de este Juicio, condem„ nando en costas al dicho adverso: sobre „ que pido justicia, y costas, y el oficio de „ Vmd.

(*a*) Juxta text. in §. *Appellantur*, Inst. de *Except.* & secundùm Guid. Pap. consil. 24. num. 4. Cassan. consil. 9. n. 73. Lancel. in sua Pract. cap. 9. de *Prætor.* §. 2. de *Offic. Prat. in caus. civil.* Rub. de *Except.* n. 11. Marant. de Ordin. Jud. 6. part. mem. 9. n. 11. Damhaud. cap. 136. in Praxi, & Rebuf. in Tract. de Exceptionibus, n. 25. & est Ordinatio Lusitanorum, lib. 3. tit. 38. in princ.

(*b*) Secundùm Doct. communiter in leg. *Fratris*, & ibi Riminald. n. 1. Cod. de *Transact.* Et de exceptione jurisjurandi loquitur text. in leg. 1. ff. de *Jurejur.* De exceptione vero transactionis loquitur text. in dict. leg. *Fratris*, & ibi Dec. n. 1. Et de exceptione rei judicatæ agit text. in leg. 1. ff. de *Re jud.* Et tradit Bartol. in leg. *Nam, & postea*, ff. de *Jurejur.* Doct. in cap. 1. de *Lit. contest.* in 6.

(*c*) Ubi supr.

(*d*) De qua in leg. fin. & ibi Bartol. ff. *Pro suo.*

(*e*) In leg. *Postquam liti*, Cod. de *Pact.*

(*f*) Ut probat text. in cap. 1. de *Lit. contest.* in 6. Et tradit Joan. de Amicis cons. 48. n. 1. 6. 8. & 12. & cons. 63. n. 2. Cumanus cons. 39. n. 5.

(*g*) Secundùm gloss. magistram in cap. 1. de *Ord. cogn.* Bald. in dict. leg. *Postquam liti*, col. 2. Alex. & omnes in dict. leg. *Nam, & postea.* Ripam in leg. *Si insulam*, n. 79. ff. de *Verb. oblig.*

(*h*) Ut declarant Bald. & Alex. in leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Re jud.*

(*i*) Secundùm Bartol. in leg. *Ille à quo*, §. *Si de Testamento*, ff. *Ad Trebel.*

„ Vmd. imploro : y ante todas cosas pido de-
„ bido pronunciamento sobre este articulo,
„ y juro en forma de derecho, que esta ex-
„ cepcion no pido de malicia, &c.

7. Et intellige, quòd quando reus opponit exceptionem peremptoriam *in vim dilatoriarum* ante litem contestatam, ad impediendum litis ingressum, & super ea recipiuntur testes, & in ea succubuit, quòd poterit post litem contestatam eandem opponere *In vim Peremptoriæ* ad merita causæ, & novos testes super ea producere. (*j*) 8. Quando verò prædictæ tres exceptiones litis finitæ, & reliquæ (*k*) opponuntur *in vim peremptoriarum* ad merita causæ, objici debent post litem contestatam usquead sententiam diffinitivam, & non post. (*l*)

9. Sunt tamen aliquæ exceptiones peremptoriæ, quæ post diffinitivam opponi possunt, de quibus agit Maranta, (*m*) & nos dicemus infra in 12. Tempore: 10. in Lusitania verò reus tenetur opponere exceptiones peremptorias post litem contestatam, & intra decem dies illas probare. (*n*) De *Jure hujus Regni* debet eas opponere reus post litem contestatam intra viginti dies, (*o*) quo termino elapso, reus non poterit eas opponere, nisi cum juramento asserat, eas de novo emersisse, vel noviter ad suam notitiam venisse, & simul Judex determinet admittendas esse: 11. & si reus non probaverit dictas exceptiones intra terminum ei à Judice concessum ad eas probandas, in expensis condemnandus erit arbitrio Judicis. (*p*) 12. Rursus, si reus viderit aliquod jus sibi competere adversus actorem, tenebitur intra dictos viginti dies proponere reconventionem, vel mutuam petitionem: 13. & si exceptiones aliæ, vel reconventiones fuerint ejus qualitatis, quæ probari debeant per instrumenta, debebit illa porrigere simul cum exceptionibus, & reconventionibus: 14. si verò per testes sint probandæ, jurare debet, se testes ad hoc habere; cæterum si dixerit, probandas esse per testes, & instrumenta, tenebitur producere instrumenta intra dictos viginti dies: quibus transactis, non debent per Judicem admitti, nisi reus juraverit solemniter, instrumenta de novo fuisse reperta, nec anteà se potuisse illa producere; (*q*) 15. cæterum si objiciens exceptiones peremptorias fuerit Minor, Civitas, Ecclesia, Collegium, vel Universitas, vel alia quæcunque persona, cui de Jure competat restitutio in integrum, transactis illis viginti diebus, poterit hanc restitutionem petere, & sibi erit concedenda semel, cum denegatione alterius restitutionis concedendæ, dummodo illam petat ante conclusionem causæ ad diffinitivam; 16. si verò fuerit persona, cui prædicta restitutio non competat, publicatis attestationibus, non poterit objicere aliam exceptionem in prima instantia, ad hoc ut super ea probatio admittatur, nisi per confessionem partis adversæ velit eam probare, ita disponit lex 5. tit. 5. lib. 4. Recop. & in leg. 6. ejusdem tit. & lib. præscribitur pœna contra minorem petentem restitutionem, ad objiciendas novas exceptiones, publicatis attestationibus, si eas non probaverit. Et quando reus objicit prædictas exceptiones peremptorias, respondet directè ad petitionem principalem actoris, modo, & forma sequenti.

LIBELLUS RESPONSORIUS REI ad repetitionem actoris, cum exceptionibus peremptoriis, & reconventione.

Ilustre Señor.

17. „ Geronymo, vecino de la Ciudad
„ de Zamora, como mejor haya lugar de de-
„ recho, parezco ante Vmd. respondiendo à
„ una demanda contra mi puesta por parte de
„ Pedro, vecino de esta Ciudad de Salaman-
„ ca, en que en efecto me pide cien duca-
„ dos, que dice le estoy obligado à pagar,
„ por razon de que debiendoselos un Juan,
„ vecino de esta dicha Ciudad, yo me le cons-
„ tituì por pagador de la dicha deuda, segun,
„ y que mas largamente en su demanda se
„ contiene, cuyo tenor habido aqui por re-
„ petido, y à el me refiriendo, digo: que
„ justicia mediante, Vmd. me debe absolver,
„ y dàr por libre de la dicha demanda, y de
„ lo en ella contenido, condenando en costas
„ à la parte contraria, lo qual assi pido, y
„ Vmd. debe hacer por lo siguiente. Lo pri-
„ mero, por todo lo general, que se suele
„ de-

(*j*) Juxta text. in cap. *Veniens* 1. de *Testib.*
(*k*) Quarum exempla subnectit Asin. in Praxi, §. 13. cap. 6. & Marant. 6. part. mem. 9. n. 11.
(*l*) Ut probatur in leg. *Peremptorias*. Ubi Bald. & alii, Cod. *Sent. resc. non poss.* & Bertrand. cons. 75. n. 4. vol. 1. Dec. in Rub. Cod. de *Edend.* n. 6. Imol. & omnes in cap. *Exceptionem*, Extra de *Except.*
(*m*) In dict. mem. 9. n. 17.
(*n*) Ut in lib. 3. Ordinat. tit. 38. in princip.
(*o*) Ut probat text. in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.
(*p*) Ut probat dict. leg. 1. quæ tamen limitanda erit ex traditis per Rodericum Suarez in leg. *Post rem judicatam* in declaratione leg. Regni, §. *Pro evidentia*, num. 40. ff. de *Re jud.*
(*q*) Hæc Praxis præscribitur à dict. leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.

„ decir, y alegar, que he aqui por expresso:
„ y porque la dicha demanda no es puesta por
„ parte, ni contra parte, tiempo, y forma,
„ carece de relacion verdadera en todo, y
„ por todo, y por tal la niego, afirmandome
„ en la contestacion por mi fecha. Lo otro,
„ porque niego estàr yo obligado à pagar al
„ dicho adverso los dichos cien ducados, ni
„ tal con verdad se probarà. Lo otro, por-
„ que el dicho Juan, al tiempo que el dicho
„ adverso dice me constituì por su pagador,
„ no le debìa cosa alguna; y si algo le debio,
„ fuè mucho tiempo despues de quando dice,
„ que yo me constituì por su pagador: y assi
„ no le compete à la parte contraria la accion,
„ que menos bien ha intentado. Lo otro, por-
„ que caso no confessado, que lo susodicho
„ cessàra, que no cessa, Vmd. sabrà, que el di-
„ cho adverso havia hecho pacto, y concier-
„ to con el dicho Juan de no le pedir la di-
„ cha deuda, y assi le obsta la excepcion *pacti*
„ *de non petendo*: y por el consiguiente à mi
„ en su nombre, la qual opongo al dicho ad-
„ verso *in vim peremptoriæ*. Lo otro, por-
„ que aunque no huvieta lugar lo arriba di-
„ cho, que si hà, el dicho adverso me està
„ obligado à pagar doscientos ducados, que le
„ preste, de los quales me hizo escritura de
„ obligacion, y el plazo de la paga es passa-
„ do, como consta de esta escritura publica
„ de obligacion, de la qual hago presenta-
„ cion en lo que hace, ò hacer puede en mi
„ favor, y no en mas, ni aliende, con el ju-
„ ramento, y solemnidad necessario, &c. los
„ quales le pongo por reconvencion, mutua pe-
„ ticion, ò nueva demanda, ò como mas ha-
„ ya lugar de derecho: à Vmd. pido, que por
„ su sentencia, que en tal caso lugar haya,
„ le condemne à que me los dè, y pague por
„ todo remedio, y via executiva: por lo qual,
„ y lo que mas en mi favor haga, pido à
„ Vmd. segun, y como de suso pedido tengo;
„ y en lo necessario, el Oficio de Vmd. im-
„ ploro, pido cumplimiento de justicia, y las
„ costas, protesto, y juro à Dios, y à esta
„ ✠ que estas excepciones, y reconvencion
„ no pongo de malicia, &c.

EXPOSITIO HUJUS LIBELLI responsorii.

18. Diximus: *Geronymo*, &c. quia in isto libello responsorio nomen actoris, & rei apponi debet, sicut in libello principali actoris diximus suprà in 4. Tempore: 19. nam in objiciendis exceptionibus efficitur actor; (*r*) 20. quod enim licet actori, licet reo. (*s*)

Diximus: *Respondiendo à una demanda, en que en efecto dice*, &c. Ista clausula continet narrationem petitionis actoris: 21. quæ narratio fieri debet summarie, ad petitionem actoris se referendo per illa verba: *Segun, è que mas largamente*, &c. 22. ex narratione enim simpliciter facti resultat exceptio competens reo, secundum Bartolum num. 5. & 6. in leg. 1. ff. de *Except.* ubi num. 7. concludit, 23. exceptionem non in genere, sed in specie proponendam esse. (*t*)

Diximus: *No es puesta por parte*, &c. quia petitio forsan proposita fuit ab aliquo, non habente legitimam personam standi in Judicio, ut putà, à procuratore non habente mandatum. (*u*)

Diximus: *Ni contra parte*, &c. nam si petitio non fuit posita à parte, sequitur quod, nec contra partem, cum sint correlativa: 24. & ex vi correlativi posito uno, reliquum censetur positum. (*x*)

Diximus: *En tiempo*, &c. ratione præscriptionis, 25. qua tutus esset reus: (*y*) apponitur etiam ista clausula ad excludendam intentionem actoris, si forsan ante tempus intentavit actionem. (*z*)

Diximus: *Ni en forma*, &c. 26. quia si libellus petitionis non contineat causam, vel in eo deficiat aliquid ex substantialibus, de quibus diximus in 4. Tempore, rejiciendus erit. Et omnes supradictæ clausulæ frequenter, & semper apponuntur in quolibet libello responsorio: deinde in specie adjiciuntur exceptiones reo competentes adversus actorem per illa verba: *Lo otro*, &c. Et in præsenti libello, exempli gratia, apposuimus illam exceptionem, *quod debitum non præcesserat*: 27. quia ad hoc ut actio de *constituta* competat, requiritur quod post debitum contractum constitutor se obliget. (*a*) Deinde fuit apposita

(*r*) Juxta text. in leg. 1. & 2. ff. de *Except.*
(*s*) Ut in leg. *Non debet*, ff. de *Reg. jur.* in 6.
(*t*) Idem firmat Felin. in cap. *Pastoralis*, col. 5. de *Except.* & in cap. *Cum ordinem*, de *Refer.* col. 7. vers. *Prima declaratio*, & vers. *Secunda declaratio.*
(*u*) Ut in leg. *Procuratorem*, ff. de *Proc.* leg. 3. tit. 2. lib. 4. Recop. vel ab aliis, de quibus diximus in 5. Tempore, num. 13. & 83.
(*x*) Ut inquit gloss. in Clem. 1. verb. *Æternaliter*, de *Sum. Trinit.*
(*y*) Ut in tit. Cod. de *Præscr.* 30. *vel* 40. *ann.* & plures casus præscriptionis congerit Montalv. in leg. 7. tit. 11. lib. 2. For. in gloss. 1. & vide per Covarr. in Reg. *Possessor*, de *Reg. jur.* in 6.
(*z*) Contra text. in §. *Plus autem*, Inst. de *Act.* & in cap. unic. de *Plus petit.*
(*a*) Ut in leg. 1. §. *Debitum*, & §. fin. ff. de *Const. pecun.*

ta alia exceptio *pacti de non petendo* facti ab actore in favorem primi debitoris, 28. ad hoc enim ut actio de constituta pecunia competat, primum debitum elidi non debet aliqua exceptione à *jure Pretorio* inducta. (b) Fuit præterea apposita alia clausula, scilicèt, *como consta de esta escritura, de que hago presentacion, en lo que hace, ò hacer puede en mi favor, y no en mas, ni aliende*: quoniam contra producentem instrumentum verba ejus sunt interpretanda: (c) ac proinde ponitur prædicta clausula, cum per illam fiat protestatio, quod producens instrumentum intendit illud producere solummodo in partibus pro se facientibus, in quo casu supradicta conclusio cessat, secundum Doctores relatos à Decio, ubi suprà, quo in loco ponit contracautelam, ad hoc ut prædicta clausula non prosit ponenti illam, nempe, quod adversarius dicat, se velle uti prædicto instrumento, non obstante protestatione producentis; optima tamen cautela est ex parte producentis, ut semper producat instrumentum cum prædicta clausula protestationis, & ita quotidie in *praxi* fit, quoties instrumentum aliquod producitur: sit etiam cautus ille contra quem producitur, ut contradicat protestationi. 29. Fuit etiam apposita clausula reconventionis, quæ, quando reo competit, intra illos viginti dies apponi deber. (d)

Diximus, *por todo lo qual, &c.* quia per hæc verba ponitur clausula conclusionis, 30. quæ sicut in libello actoris requiritur, ita & in libello rei. (e)

31. Postquam iste libellus responsorius productus fuerit à reo, Judex mandat copiam ejus actori exhiberi, (f) 32. & tunc actor habet sex dies connumerandos à die notificationis illius libelli, ad respondendum exceptionibus in dicto libello contentis, & ad replicandum, & producenda sua instrumenta super illis: 33. quibus sex diebus transactis, actor amplius non poterit sua instrumenta producere, nisi cum juramento, quòd de novo venerunt in ejus notitiam: quo casu actor poterit illa producere usque ad sententiam interlocutoriam probationis. 34. Et si in libello responsorio rei, fuerit apposita reconventio adversus actorem, tunc actor habebit novem dies ad respondendum, & objiciendas suas exceptiones, & producenda sua instrumenta. Ita disponitur in leg. 2. tit. 5. lib. 4. Recopil. quam dispositionem *stylus forensis* non recepit; sed in quacunque parte litis usque ad conclusionem causæ instrumenta, tàm ab actore, quàm à reo producta admittit, (g) imò ex justa causa post conclusionem admittit, ut resolvit Maranta; (h) dummodo producens juret, novissimè fuisse reperta, nec antea in ejus notitiam venisse, ita cum Bartolo, & communi resolvit Covarruvias (i) asserens, apud Regia Tribunalia nil frequentius recipi, quàm hanc communem Bartoli: admonet tamen ipse Judices, quod cautè instrumenta admittant post conclusionem in causa, asserens facilius posse admitti, quando conclusium esset in causa, in qua post illam sententiam non esset locus appellationi, vel supplicationi: ego vero crederem, quod si in foro sæculari, in quo leges Regiæ sunt observandæ, opposita fuerit exceptio d. leg. 1. tit. 2. & leg. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. (in quibus intra certum terminum statuitur instrumenta esse producenda, & non ultra) tunc pars producens tenebitur articulare, & probare, stylum hunc contrarium illis legibus per decennium esse inductum, alias prædictæ leges Regiæ Novæ Recop. essent observandæ: (j) nam qui stylum contrarium allegat, illum probare debet, ex notatis à nobis suprà in 5. Annotat. num. 32. Et hinc est, quòd quando instrumenta producuntur ab alia parte, Judex respondet, *quod habet pro productis, & quod in processu ponantur salvo jure impertinentium, & non admittendorum, &c.* vel dicit: *Admitanse en quanto hà lugar de derecho.* Et ita semper Judex respondere debet, ut jus salvum partibus remaneat opponendi dictam exceptionem: & juxta hanc resolutionem sunt intelligenda, quæ diximus supra in 4. Tempore num. 58. & in isto Tempore num. 14. Et supradicta replicatio actoris est, *per quam resolvitur exceptio, & jus*

(b) Ut probat text. in leg. *Quod si maritus*, & ibi gloss. ff. de *Const. pecun.*

(c) Juxta text. cap. *Cum olim*, de *Constit.* not. gloss. in cap. *Præsentium*, verb. *Protestatus*, de *Testib.* Tradunt Dec. in cap. *Cum venerabilis*, n. 22. de *Except.* & Barb. in cons. 53. fol. 104. col. 7.

(d) Ut in leg. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. Et plura de reconventione invenies apud Marant. de Ord. Jud. 4. part. in 6. dist. judiciorum.

(e) Secundùm gloss. in leg. 1. verb. *Videtur*, ff. de *Except.* Et notat ibi Bart. n. 5. & etiam Praxis observat, tametsi Bart. & alii in dict. leg. 1. ff. de *Except.* oppositum tenent.

(f) Ut firmat Bart. leg. 1. §. 1. n. 7. ff. de *Edend.* & nos diximus supr. in 4. Tempore, n. 60.

(g) Juxta dispositionem juris communis in cap. *Cum dilectus*, Extra de *Fide instr.* quam praxim, & stylum refert Covarr. in Pract. Quæst. cap. 20. n. 8.

(h) De Ord. Jud. p. act. n. 27.

(i) Ubi supr.

(j) Juxta notata ab Imol. & Fel. in cap. 1. de *Treg. & pace.*

jus rei. (k) Et libellum replicationis ab actore producendum formabis modo sequenti.

LIBELLUS REPLICATIONIS actoris ad libellum rei.

Ilustre Señor.

35. „ Pedro, vecino de esta Ciudad, en „ la causa con Geronymo, respondiendo à un „ escrito de excepciones, presentado por la „ parte adversa, en que en efecto dice no es„ tàr obligado à darme cosa alguna, por „ quanto al tiempo, que se me constituyò por „ pagador de la dicha deuda, el dicho Juan „ no me debia nada: y porque entre mi, y „ el dicho Juan havia havido pacto, y con„ cierto de que no le pediria cosa alguna, an„ tes dice deberle yo à èl docientos ducados, „ que me empresto, y de ellos me pone re„ convencion, segun, y que mas largamente „ se contiene en el dicho su escrito, cuyo te„ nor habido aqui por inserto, y à èl me re„ firiendo, digo: Que sin embargo de las „ excepciones, y defensiones por el dicho ad„ verso alegadas, Vmd. debe hacer segun, y „ como por mi es pedido, assi por lo por mi „ dicho, y alegado, como por lo siguiente. „ Lo primero, porque las dichas excepciones „ no son dichas por parte, en tiempo, y for„ ma, no consisten en hecho, ni han lugar de „ derecho, son frivolas, y no verdaderas, y „ tales, que no deben ser admitidas, y assi „ las niego. Lo otro, porque niego que el „ dicho Juan no estuviesse obligado à pagar„ me los dichos cien ducados antes, y al „ tiempo, que el dicho adverso se me consti„ tuyo por pagador de ellos: porque Vmd. „ sabrà, que yo empreste al dicho Juan los „ dichos cien ducados por el mes de Marzo „ proximo passado de este presente año, y el „ dicho adverso se me constituyo por paga„ dor de ellos à principio del mes de Mayo „ proximo passado de este dicho año. Lo „ otro, niego el pacto, y concierto, que ale„ ga; y si algun concierto huvo, seria sobre „ otros cien ducados, que el dicho Juan me „ debia de una heredad, que le vendi. Lo otro, „ niego que yo deba al dicho adverso los do„ cientos ducados, que pone por reconven„ cion: porque caso que me los empresta sse, „ se los tengo pagados, y recebida carta de „ pago de el, como consta de esta escritura „ pública, de que hago presentacion, con el „ juramento, y solemnidad necessaria, &c. „ Por lo qual, y lo que mas en favor mio „ haga, à Vmd. pido, segun, y como pedi„ do tengo, y en lo necessario el oficio de „ Vmd. &c. y pido justicia, y costas, y ne„ gando lo prejudicial, *novatione cessante*, con„ cluyo, &c.

36. Circa supradictum libellum est advertendum, quòd illa clausula: *No son dichas por parte, ni contra parte; en tiempo, ni en forma, &c. hodie* potest esse magni momenti attenta dispositione leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recopil. qua statuitur causas terminandas esse, sola veritate attenta, nec processus esse annullandos, quamvis substantialia ordinis judiciarii fuerint omissa, nisi à parte adversa fuerit opposita exceptio ordinis judiciarii non servati, & petitum fuerit, quod ordo judiciarius servetur: nam si exceptiones non fuerint oppositæ tempore debito, & in eis opponendis non fuerit servatus ordo judicii à legibus hujus Regni requisitus, videtur quòd veniant annullandæ, cum per prædictam clausulam, implicitè opposita exceptio ordinis non servati censeatur. (l) Ego vero existimo, per prædictas clausulas non esse annullandos processus, ex eo quòd substantialia ordinis judiciarii in eis fuerunt omissa, nam non sufficit à parte prædictam exceptionem opponi, & peti implicitè; sed necesse est, quod explicitè, & expressè pars petat nominatim, in quibus substantialia judicii debeant observari, ut constat ex verbis dict. leg. 10. ibi: *Declarandolas, &c.*

37. Postquam iste libellus replicationis actoris fuerit oblatus Judici, copia ejus exhibenda est reo: 38. qui habet alios sex dies à die notificationis, ad respondendum huic libello replicationis, & ad duplicandum super exceptionibus ab actore in illo libello allegatis, & ad producenda sua instrumenta super sua duplicatione: 39. & transactis illis sex diebus, reus deinceps non poterit producere sua instrumenta, nisi cum juramento affirmet, de novo in suam notitiam pervenisse, quo casu reus usque ad sententiam diffinitivam poterit sua instrumenta producere: hanc *praxim* præscribit dict. lex 2. tit. 5. lib. 4. Recop. 40. Et est advertendum, quod eodem die, quo instrumenta fuerint producta, tàm ab actore, quàm à reo, temporibus sibi permissis, copia simplex sine die, mense, & anno unicui-

L que

(k) Ut probatur in princ. Instit. de *Replic.* & in leg. 1. & in leg. antep. ff. de *Except.* & notant Joan. Andr. & omnes in cap. 1. de *Except.* in lib. 6.

(l) Ita in simili resolvit Didac. Perez in leg. fin. tit. 4. lib. 3. Ordin. in gloss. penult. loquens de clausula: *Pero justitiam.*

que parti erit danda, nisi aliqua ex partibus cum juramento asserat, se velle instrumenta partis adversæ de falso redarguere: nam tunc originaliter erunt sibi ostendenda: (m) & libellus duplicationis rei concipiendus erit forma sequenti.

LIBELUS DUPLICATIONIS rei ad replicationem actoris.

Ilustre Señor.

41. „ Geronymo, vecino de la Ciudad „ de Zamora, en la causa con el dicho Pedro, „ en respuesta de una réplica de razones por „ el dicho adverso presentada, en que dice, „ que sin embargo de mis excepciones, soy „ obligado à le pagar los dichos cien duca„ dos, que menos bien me pide, à cuyo te„ nor me refiriendo, digo: Que todavia de „ justicia Vmd. me debe dàr por libre de lo „ que el dicho adverso me pide, y en esta „ causa hacer segun, y como por mi es pe„ dido: y à las razones de su replica se satis„ face por lo siguiente. Lo primero, que en „ lo que dice, que yo me constitui por pa„ gador del dicho Juan al principio del di„ cho mes de Mayo, no pudo ser, porque „ aquel tiempo, y muchos dias antes, y des„ pues yo no estuve en esta Ciudad, y asi „ no me le pude obligar. Lo otro, porque à „ aquel dicho tiempo yà el dicho adverso ha„ via averiguado, y fenecido sus cuentas con „ el dicho Juan de todos los dares, y toma„ res, que entre ellos havia havido hasta „ aquel dicho tiempo: y de cierto alcance, „ que el dicho adverso le hizo, huvo pacto, „ y concierto de no se los pedir jamàs, en el „ qual concierto se incluyeron los dichos „ cien ducados, que agora me pide. Lo otro „ niego, que me haya pagado los dichos do„ cientos ducados, que le empreste, ni que yo „ le haya dado carta de pago: y la escritura „ que de ello presento no es authentica, ni „ verdadera, y asi la redarguyo de falso ci„ vilmente: y juro à Dios, y à esta ✠ que „ esta redargucion no hago de malicia. Por „ que pido à Vmd. segun pedido tengo, y en „ lo necessario el oficio de Vmd. imploro, pido „ cumplimiento de justicia, y costas, y ne„ gando lo prejudicial, *novatione cessante*, „ concluyo en el articulo, que conclusion re„ quiere, &c.

Diximus, tàm in libello replicationis actoris, quàm in libello duplicationis rei, *novatione cessante, negando lo prejudicial*, &c. 42. quia clausula ista erit apponenda in quolibet horum libellorum, cùm sit valde utilis, & magni effectus: nam si aliquid præjudiciale fuerit appositum in libello adversarii, quod in specie non fuerit negatum: vel si ab ipsomet producente aliquid per incuriam, vel errorem in suo libello dictum fuerit, quod damnum eidem inferret, per prædictam clausulam videtur illud revocare, & recedere à sua confessione per errorem facta. (n)

Diximus etiam in utroque libello replicationis, & duplicationis, *concluyo en el articulo*, &c. 43. nam licèt de *Jure Communi* dabatur triplicatio, & quadruplicatio: (o) 44. tamen de *jure hujus Regni* solummodo datur replicatio, & quadruplicatio, & ita neutra pars portigere potest ultra duos libellos, actor nempè, libellum petitionis principalis, & libellum replicationis, reus verò libellum responsorium ad petitionem actoris, & libellum duplicationis, & deinceps nullus alius libellus, nec petitio erit admittenda, 45. sed statim causa habetur pro conclusa ad probationes recipiendas, sine aliquo actu conclusionis, etiamsi per partes non concludatur: (p) ac ideò Judex statim proferet sententiam interlocutoriam, per quam partes ad probationem recipit, & interrogatoriis, & articulis postmodum à partibus productis, si in vim positionum ponantur ad invicem per partes, tunc Judex eis præcipere debet, quod juramentum calumniæ præstetur, & positionibus respondeatur; (q) tamen quia positiones ponuntur, postquam Judex recipit partes ad probationem, de qua re profert sententiam interlocutoriam, & in termino probatorio positiones ponuntur, ideò prius videndum erit de 8. Tempore.

EX

(m) Secundum Specul. Tit. de Instrum. editione, §. *Videndum*, n. 13. & Bart. leg. 1. §. 1. n. 6. ff. de *Edend.* Idem firmat gloss. in §. *item verborum*, verò. *Toto die*, Instit. de *Inutil. stipul.* & Salic. n. 4. & Bald. num. 2. in leg. fin. Cod. de *Fid. Instrum.* Et ita disponit leg. 3. tit. 5. lib. 4. Recopil.

(n) Ut in leg. *Error*, Cod. de *Jur. & facti. ignor.* & in leg. *Non fatetur*, de *confes.* ff. & in cap. fin. Extra de *Confes.*

(o) Juxta text. in leg. 1. ff. de *Except.* & in princ. Instit. de *Replic.*

(p) Juxta text. in leg. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. & in leg. 9. tit. 6. lib. 4. Recop. & in leg. 4. in fin. tit. 16. lib. 2. Recop. In Lusitania verò quot libelli ab utraque parte produci possint, disponit Ordinatio Lusit. leg. 3. tit. 15. §. 12.

(q) Ut disponit leg. 1. tit. 6. lib. 4. Recop.

EX OCTAVO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *JUdex intra sex dies interlocutoriam sententiam proferre tenetur, per quam recipiat partes ad probationem.*

2 *Judex à parte requisitus, ut intra sex dies sententiam interlocutoriam proferat, si facere neglexerit, pœnam quinquaginta mille dipondiorum sustinebit.*

3 *Probatio est alicujus rei per argumenta ostensio.*

4 *Probationum species sunt sex, ad quas cæteræ rediguntur.*

5 *Plena, & legitima probatio est illa, quæ fit, aut per instrumentum, aut per duos testes.*

6 *Efficacior est probatio testium, quàm instrumentorum.*

7 *Instrumentum per duos testes reprobari potest.*

8 *In litibus exercendis parem obtinent auctoritatem testes, & instrumenta.*

9 *Ad reprobationem instrumenti duo testes non sufficiunt.*

10 *Plures sunt casus, in quibus duo testes non sufficiunt.*

11 *Vox unius, vox nullius est.*

12 *In aliquibus casibus dictum unius testis fidem facit.*

13 *Judex multitudinem testium refrænare potest.*

14 *Regio Jure numerus testium taxatus est usque ad triginta, & in Lusitania usque ad viginti.*

15 *Hodierno stylo duodecim tantum testes in quolibet articulo recipiuntur.*

16 *Testes per Judicem compelli possunt, ut ad testificandum veniant.*

17 *Testis, qui se ingerit, suspectus censendus est.*

18 *Testi precibus adducto magna fides adhibetur.*

19 *Testis non precibus, sed precio corrumpitur.*

20 *Potest pars testem instruere de his, quæ dicturus est.*

21 *Centum requisita debet Judex in testibus considerare, ut eis fidem adhibeat.*

22 *In causis pecuniariis unica tantum dilatio olim ad probandum dabatur.*

23 *Tres dilationes, & non plures potest concedere Judex.*

24 *Quartam dilationem, juris solemnitate servata, potest Judex concedere.*

25 *Si pars renuntiet productioni testium, ampliùs non auditur.*

26 *Si pars ignoret alios habere testes, etiamsi productioni testium renuntiet, audiri poterit.*

27 *Regio Jure, si pars renuntiaverit testium productioni, auditur alios producendo.*

28 *Post didicita testificata non recipiuntur alii testes.*

29 *Regio Jure omnes tres dilationes sub una conceduntur, & non successivè.*

30 *Arbitrio Judicis taxari debet dilatio.*

31 *Jure communi dandæ sunt in criminalibus duæ dilationes accusatori, & reo tres.*

32 *Termini probatorii varii judicantur.*

33 *Termini probatorii sunt arbitrarii, ac propterea restringi poterunt, seu prorrogari.*

34 *Jure Regio Judices non possunt prolongare terminos probatorios ultra octuaginta dies, quando fieri debet probatio* aquende los puertos.

35 *Quando probatio fieri debet* allende los puertos, *terminus probatorius tantum potest usque ad centum, & viginti dies prorogari.*

36 *Ex causa bene potest Judex terminum probatorium coarctare.*

37 *Quando probatio fieri debet ultra mare, aut extra Regnum, possunt petere partes terminum ultramarinum.*

38 *Sex menses assignantur in termino ultramarino, & quæ requirantur, ut concedi debeat sermone Hispano traditur.*

39 *Si probatio fieri debeat apud Indos, non terminus ultramarinus, sed dilatio ordinaria unius anni peti debet.*

40 *Si terminus probatorius in prima instantia petitus non fuerit, in causa appellationis exigi poterit.*

41 *Libellus petitionis termini ultramarini sermone Hispano conceptus.*

42 *Responsio Judicis ad petitionem termini ultramarini.*

43 *Pars producit testes ad testificandum, super petitione termini ultramarini.*

44 *Sententia Judicis interlocutoria, qua præcipitur parti petenti terminum ultramarinum, ut pecunias deponat ad persolvendas sportulas, & pœnam.*

45 *Probatio facta, nulla dilatione à Judice assignata, valida est, & tenet.*

46 *Elapso termino à Judice assignato, non possunt amplius testes recipi.*

47 *Testes ante elapsum terminum producti, & jurati possunt, etiam eo elapso, examinari.*

48 *Si dilatio assignetur à Judice, testes intra dilationem debent jurare, & examinari, aliàs non admittuntur.*

49 *Post testium publicationem non potest testis examinari.*

50 *Impertinentes, & superfluas probatio-*

que parti erit danda, nisi aliqua ex partibus cum juramento asserat, se velle instrumenta partis adversæ de falso redarguere: nam tunc originaliter erunt sibi ostendenda: (m) & libellus duplicationis rei concipiendus erit forma sequenti.

LIBELUS DUPLICATIONIS rei ad replicationem actoris.

Ilustre Señor.

41. „ Geronymo, vecino de la Ciudad „ de Zamora, en la causa con el dicho Pedro, „ en respuesta de una réplica de razones por „ el dicho adverso presentada, en que dice, „ que sin embargo de mis excepciones, soy „ obligado à le pagar los dichos cien duca„ dos, que menos bien me pide, à cuyo te„ nor me refiriendo, digo: Que todavia de „ justicia Vmd. me debe dàr por libre de lo „ que el dicho adverso me pide, y en esta „ causa hacer segun, y como por mi es pe„ dido: y à las razones de su replica se satis„ face por lo siguiente. Lo primero, que en „ lo que dice, que yo me constitui por pa„ gador del dicho Juan al principio del di„ cho mes de Mayo, no pudo ser, porque „ aquel tiempo, y muchos dias antes, y des„ pues yo no estuve en esta Ciudad, y asi „ no me le pude obligar. Lo otro, porque à „ aquel dicho tiempo yà el dicho adverso ha„ via averiguado, y fenecido sus cuentas con „ el dicho Juan de todos los dares, y toma„ res, que entre ellos havia havido hasta „ aquel dicho tiempo: y de cierto alcance, „ que el dicho adverso le hizo, huvo pacto, „ y concierto de no se los pedir jamàs, en el „ qual concierto se incluyeron los dichos „ cien ducados, que agora me pide. Lo otro „ niego, que me haya pagado los dichos do„ cientos ducados, que le empreste, ni que yo „ le haya dado carta de pago: y la escritura „ que de ello presento no es authentica, ni „ verdadera, y asi la redarguyo de falso ci„ vilmente: y juro à Dios, y à esta ✠ que „ esta redargucion no hago de malicia. Por „ que pido à Vmd. segun pedido tengo, y en „ lo necessario el oficio de Vmd. imploro, pido „ cumplimiento de justicia, y costas, y ne„ gando lo prejudicial, *novatione cessante*, „ concluyo en el articulo, que conclusion re„ quiere, &c.

Diximus, tàm in libello replicationis actoris, quàm in libello duplicationis rei, *novatione cessante, negando lo prejudicial*, &c. 42. quia clausula ista erit apponenda in quolibet horum libellorum, cùm sit valde utilis, & magni effectus: nam si aliquid præjudiciale fuerit appositum in libello adversarii, quod in specie non fuerit negatum: vel si ab ipsomet producente aliquid per incuriam, vel errorem in suo libello dictum fuerit, quod damnum eidem inferret, per prædictam clausulam videtur illud revocare, & recedere à sua confessione per errorem facta. (n)

Diximus etiam in utroque libello replicationis, & duplicationis, *concluyo en el articulo*, &c. 43. nam licèt de *Jure Communi* dabatur triplicatio, & quadruplicatio: (o) 44. tamen de *jure hujus Regni* solummodo datur replicatio, & quadruplicatio, & ita neutra pars portigere potest ultra duos libellos, actor nempè, libellum petitionis principalis, & libellum replicationis, reus verò libellum responsorium ad petitionem actoris, & libellum duplicationis, & deinceps nullus alius libellus, nec petitio erit admittenda, 45. sed statim causa habetur pro conclusa ad probationes recipiendas, sine aliquo actu conclusionis, etiamsi per partes non concludatur: (p) ac ideò Judex statim proferet sententiam interlocutoriam, per quam partes ad probationem recipit, & interrogatoriis, & articulis postmodum à partibus productis, si in vim positionum ponantur ad invicem per partes, tunc Judex eis præcipere debet, quod juramentum calumniæ præstetur, & positionibus respondeatur; (q) tamen quia positiones ponuntur, postquam Judex recipit partes ad probationem, de qua re profert sententiam interlocutoriam, & in termino probatorio positiones ponuntur, ideò prius videndum erit de 8. Tempore.

EX

(m) Secundum Specul. Tit. de Instrum. editione, §. *Videndum*, n. 13. & Bart. leg. 1. §. 1. n. 6. ff. de *Edend.* Idem firmat gloss. in §. *item verborum*, verò. *Toto die*, Instit. de *Inutil. stipul.* & Salic. n. 4. & Bald. num. 2. in leg. fin. Cod. de *Fid. Instrum.* Et ita disponit leg. 3. tit. 5. lib. 4. Recopil.

(n) Ut in leg. *Error*, Cod. de *Jur. & facti. ignor.* & in leg. *Non fatetur*, de *confes.* ff. & in cap. fin. Extra de *Confes.*

(o) Juxta text. in leg. 1. ff. de *Except.* & in princ. Instit. de *Replic.*

(p) Juxta text. in leg. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. & in leg. 9. tit. 6. lib. 4. Recop. & in leg. 4. in fin. tit. 16. lib. 2. Recop. In Lusitania verò quot libelli ab utraque parte produci possint, disponit Ordinatio Lusit. leg. 3. tit. 15. §. 12.

(q) Ut disponit leg. 1. tit. 6. lib. 4. Recop.

EX OCTAVO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *JUdex intra sex dies interlocutoriam sententiam proferre tenetur, per quam recipiat partes ad probationem.*

2 *Judex à parte requisitus, ut intra sex dies sententiam interlocutoriam proferat, si facere neglexerit, pœnam quinquaginta mille dipondiorum sustinebit.*

3 *Probatio est alicujus rei per argumenta ostensio.*

4 *Probationum species sunt sex, ad quas cæteræ rediguntur.*

5 *Plena, & legitima probatio est illa, quæ fit, aut per instrumentum, aut per duos testes.*

6 *Efficacior est probatio testium, quàm instrumentorum.*

7 *Instrumentum per duos testes reprobari potest.*

8 *In litibus exercendis parem obtinent auctoritatem testes, & instrumenta.*

9 *Ad reprobationem instrumenti duo testes non sufficiunt.*

10 *Plures sunt casus, in quibus duo testes non sufficiunt.*

11 *Vox unius, vox nullius est.*

12 *In aliquibus casibus dictum unius testis fidem facit.*

13 *Judex multitudinem testium refrænare potest.*

14 *Regio Jure numerus testium taxatus est usque ad triginta, & in Lusitania usque ad viginti.*

15 *Hodierno stylo duodecim tantum testes in quolibet articulo recipiuntur.*

16 *Testes per Judicem compelli possunt, ut ad testificandum veniant.*

17 *Testis, qui se ingerit, suspectus censendus est.*

18 *Testi precibus adducto magna fides adhibetur.*

19 *Testis non precibus, sed precio corrumpitur.*

20 *Potest pars testem instruere de his, quæ dicturus est.*

21 *Centum requisita debet Judex in testibus considerare, ut eis fidem adhibeat.*

22 *In causis pecuniariis unica tantum dilatio olim ad probandum dabatur.*

23 *Tres dilationes, & non plures potest concedere Judex.*

24 *Quartam dilationem, juris solemnitate servata, potest Judex concedere.*

25 *Si pars renuntiet productioni testium, ampliùs non auditur.*

26 *Si pars ignoret alios habere testes, etiamsi productioni testium renuntiet, audiri poterit.*

27 *Regio Jure, si pars renuntiaverit testium productioni, auditur alios producendo.*

28 *Post didicita testificata non recipiuntur alii testes.*

29 *Regio Jure omnes tres dilationes sub una conceduntur, & non successivè.*

30 *Arbitrio Judicis taxari debet dilatio.*

31 *Jure communi dandæ sunt in criminalibus duæ dilationes accusatori, & reo tres.*

32 *Termini probatorii varii judicantur.*

33 *Termini probatorii sunt arbitrarii, ac propterea restringi poterunt, seu prorrogari.*

34 *Jure Regio Judices non possunt prolongare terminos probatorios ultra octuaginta dies, quando fieri debet probatio* aquende los puertos.

35 *Quando probatio fieri debet* allende los puertos, *terminus probatorius tantum potest usque ad centum, & viginti dies prorogari.*

36 *Ex causa bene potest Judex terminum probatorium coarctare.*

37 *Quando probatio fieri debet ultra mare, aut extra Regnum, possunt petere partes terminum ultramarinum.*

38 *Sex menses assignantur in termino ultramarino, & quæ requirantur, ut concedi debeat sermone Hispano traditur.*

39 *Si probatio fieri debeat apud Indos, non terminus ultramarinus, sed dilatio ordinaria unius anni peti debet.*

40 *Si terminus probatorius in prima instantia petitus non fuerit, in causa appellationis exigi poterit.*

41 *Libellus petitionis termini ultramarini sermone Hispano conceptus.*

42 *Responsio Judicis ad petitionem termini ultramarini.*

43 *Pars producit testes ad testificandum, super petitione termini ultramarini.*

44 *Sententia Judicis interlocutoria, qua præcipitur parti petenti terminum ultramarinum, ut pecunias deponat ad persolvendas sportulas, & pœnam.*

45 *Probatio facta, nulla dilatione à Judice assignata, valida est, & tenet.*

46 *Elapso termino à Judice assignato, non possunt amplius testes recipi.*

47 *Testes ante elapsum terminum producti, & jurati possunt, etiam eo elapso, examinari.*

48 *Si dilatio assignetur à Judice, testes intra dilationem debent jurare, & examinari, aliàs non admittuntur.*

49 *Post testium publicationem non potest testis examinari.*

50 *Impertinentes, & superfluas probatio-*

nes Judex admittere non debet.

51 *Si Judex admiserit probationem cum hac clausula*: Salvo jure impertinentium, & non admittendorum, *evitabit pœnam leg. 3. tit. 12. Part. 3.*

52 *Testis, qui aliàs non debuit ob ejus infamiam examinari, si examinatus fuerit, ad torturam fidem facit.*

53 *Si apponatur clausula*: Salvo jure non admittendorum, *& testis fuerit examinatus, qui aliàs examinandus non erat, nullam nec ad torturam fidem faciet.*

54 *Testes nisi parte citata recipi non debent.*

55 *In crimine sodomiæ testes, etiam parte non citata, recipi poterunt.*

56 *Ex partium conventione, etiam parte non citata, testes recipi possunt, & in aliis casibus remissivè.*

57 *Intra sex dies sunt objicienda exceptiones testibus.*

58 *Quando pars adversa præsens est testium depositionibus, statim in termino probatorio negotii principalis exceptiones eis opponere debet.*

59 *Exceptio, quod testis fuit nummis corruptus, opponi potest intra sex dies, sive præsens, sive absens pars inveniatur.*

60 *Pars cum præsens est ad testium depositiones, protestari tenetur suas exceptiones salvas fore, ut postea eas intra sex dies probare possit.*

61 *Articulus est pars intentionis continens id, quod quis probare intendit per testes, aut scripturas.*

62 *Articuli multum differunt ab interrogatoriis.*

63 *Forma interrogatorii ex parte actoris sermone Hispano.*

64 *Caput in quolibet interrogatorio poni debet, ut Judici, & Tabellioni constet, illud esse ad institutionem testium.*

65 *Testes debent cognoscere personam litigantium, à quibus, & contra quos producuntur.*

66 *Quando factum sumit effectum ex persona tantum unius litigatoris, sufficit, ut testis eundem tantum cognoscat.*

67 *Constitutum debet præcedere debitum.*

68 *Ut actio de constituta pecunia locum habere possit, necessarium est, ut principale debitum nulla possit exceptione elidi.*

69 *Fama publica tantum inducit semiplenam probationem.*

70 *Fama publica, junctis aliis adminiculis, & uno teste, plenam probationem inducit.*

71 *Positio est pars intentionis continens id, super quo quis petit ab adversario responderi.*

72 *Prius sunt facienda positiones, quàm articuli proponendi.*

73 *Hodie positiones, & articuli simul concipi, & formari debent.*

74 *Si pars adversa aliquem articulorum confiteatur, articulus convertitur in positionem.*

75 *Pars debet positionibus respondere per verbum* Nego, *aut per verbum* Confiteor.

76 *Responsio debet esse clara.*

77 *Pars non potest positionibus respondere per verbum* Credo, *vel* Non credo, *quia positiones fiunt ad inducendam certam probationem.*

78 *Verbum* Credo *regulariter non probat.*

79 *Positionibus sic responderi non potest:* Nego narrata, prout narrantur: *sed simpliciter respondendum est.*

80 *Jussus à Judice positionibus respondere, si clarè, & simpliciter non respondeat, pro confesso habendus est.*

81 *Pœna, quòd positionibus non respondens pro confesso habeatur, in causis criminalibus locum non habet.*

82 *Adversus eam factam confessionem, quam lex inducit, probatio admittitur in contrarium.*

83 *Lex rebus, & non verbis imponi debet.*

84 *Si reus positionibus non respondeat, ac per hoc pro confesso habeatur, & postea adversus confessionem in contrarium probaverit, nihilominus actor relevabitur à positionum probatione, quas aliàs probare debebat.*

85 *Ad hoc ut reus nolens positionibus respondere pro confesso habeatur, necessarium est eum à Judice, præsente Tabellione, interrogari, ut respondeat.*

86 *Si reus à Tabellione ex Judicis commissione interrogetur, & respondere nolit, non est habendus pro confesso.*

87 *Qui ponit, censetur fateri id, quod ponit.*

88 *Qui articulos format, non confitetur eos.*

89 *Quando articuli ponuntur propositionibus, eos intelligitur quis fateri.*

90 *Positionibus hodie tenetur quis respondere sine ulla termini dilatione, & absque sui Advocati consilio.*

91 *Si respondendo quis positionibus falsum jurando respondeat, solum Deum ultorem habet.*

92 *Actor positionibus respondens, & falsum jurans in amissione causæ punitur: reus autem pro confesso habebitur.*

93 *Articuli ideo porriguntur, ut per eos testes examinentur.*

Ar-

94 *Articulorum copia parti adversæ dari debet.*

95 *Copia interrogatoriorum non est præstanda.*

96 *Hodie nec articulorum, nec interrogatoriorum copia parti adversæ exhibenda est.*

97 *Testis sponte propria ad testificandum veniens, utpotè se ingerens, suspectus reputatur.*

98 *Testis debet examinari ab eodem Judice.*

99 *Probatio Judici, & non Notario fieri debet.*

100 *Ex causa potest committi testium examinatio.*

101 *Si in processu non constat de commissione examinationis testium, processus est nullus.*

102 *Si testes sint in alio loco, Judex potest committere eorum examinationem Judici illius loci.*

103 *Instrumenta sunt producenda coram proprio Judice.*

104 *Sine juramento non valet testis depositio.*

105 *Præcedere debet testis juramentum ejus depositionem.*

106 *Si incontinenti testis deposuerit, & juraverit, validum erit ejus dictum.*

107 *Testis non potest per procuratorem jurare.*

108 *Testes ita sunt secretè, & sigillatim examinandi, ut alter eorum alterius dictum scire non possit.*

109 *Si secunda dilatio, quæ* quarto plazo *dicitur, ut testes jurare possint, denegata fuerit, pars appellare poterit.*

110 *Peti potest prorogatio* del quarto plazo.

111 *Prorogatio non est, termino qui prorogatur finito.*

112 *Elapso termino probatorio, non possunt amplius testes produci.*

113 *Adversus omissam allegationem, vel termini lapsum restitutio peti potest, dummodo is eam petat, cui de jure competere restitutio possit.*

114 *Si minor criminaliter aliquem accuset, non restituitur adversus omissam allegationem.*

115 *Minor Jurisperitus restitui non potest adversus omissam allegationem, contrarium tamen defendit Sarmiento.*

116 *Restitutio semel est concedenda.*

117 *Adversarius, etiam major, potest uti termino probatorio minori concesso.*

118 *Minori non datur procurator, sed curator.*

119 *Propter negligentiam procuratorum minoris, potest minor restitui.*

120 *Restitutio non conceditur pro modica læsione.*

121 *Restitutio competit minori jure speciali, non jure ordinario.*

122 *Restitutio non jure actionis, sed Judicis officio nobili postulatur.*

123 *Minor ipso jure læsus esse censetur, allegationibus omissis, absque eo quod probet.*

124 *Minor, ita demum in aliis casibus restituitur, si probet se minorem, & læsum esse.*

125 *Quando minor facit actum, ex quo sibi nulla utilitas provenit, sed potius potuit damnum sibi inferri, ipso jure læsus esse censetur.*

126 *Minor intra quindecim dies à die publicationis testium, vel à die termini elapsi connumerandos restitutionem adversus allegationem omissam postulare debet.*

127 *Interrogatorium super articulo restitutionis sermone Hispano compositum.*

128 *Si pars adversa positiones negaverit, duobus testibus adhibitis, proceditur ad sententiam.*

129 *Sententia, qua minor restituitur, sermone Hispano concepta.*

130 *Pars debet citari, ut ad publicationem testium veniat.*

131 *Sufficit una citatio, ut pars adversa ad videndam testium publicationem veniat.*

132 *Si pars citata non comparuerit intra terminum, adversa pars ejus contumaciam incusare debet, & tunc testium dicta publicabuntur.*

133 *Publicatio testium, qualiter de Jure Regio fit, sermone Hispano componitur.*

134 *Dictis testium publicatis, amplius non possunt testes produci.*

135 *Testium publicatio omissa non reddit processum nullum.*

136 *Si omissa fuerit testium publicatio, quæ à parte petita fuit, & processus erit nullus.*

137 *Regio Jure, si publicatio testium omittatur, processus est nullus.*

138 *Ablativus absolutus conditionem facit.*

139 *Conditio formam inducit.*

140 *Omissio formæ quemcunque actum vitiat.*

141 *Omissio publicationis testium ita demum reddit nullum processum, si ab ejus denegatione fuerit appellatum.*

142 *In causis, etiam criminalibus, publicationis testium omissio reddit processum nullum.*

143 *Testis intra terminum productus potest aliquando, etiam attestationibus publicatis, examinari.*

144 *Etiam post didiscita testificata instrumenta admittenda sunt, usque ad causæ conclusionem.*

145 *Producens instrumenta post didiscita*

tes-

testificata, jurare debet se de novo invenisse.

146 *Etiam publicatis attestationibus, potest peti restitutio adversus omissam probationem, si talis persona eam petierit, quæ de jure restitui possit.*

147 *Publicatio fieri debet per Judicem, qui de negotio cognoscit.*

148 *Etiamsi alicui committatur testium examen, non potest ejus dicta publicare.*

149 *Publicatio, ideo fit, ut partes dicta testium sciant, & eis exceptiones opponere possint.*

150 *Intra sex dies debent testibus exceptiones opponi.*

OCTAVUM TEMPUS.

PROBATIONIS, ET TESTIUM producendorum.

1. POstquam fuerit conclusum à partibus, vel elapsi fuerint termini, Judex tenetur proferre intra sex dies sententiam interlocutoriam, per quam recipiat partes litigantes ad probationem: 2. alioquin, si intra dictum terminum non proferat, damna propter litem retardatam solvere debebit, cùm quinquaginta mille dipondiis, si requisitus fuerit à parte, ut sententiam proferat, aliàs ante requisitionem pœnam supradictam non incurret: (a) & quòd partes recipiantur ad probanda allegata, & quod testes admittantur, est de substantia judicii, (b) quam sententiam interlocutoriam Judex forma sequenti concipiet.

SENTENCIA INTERLOCUTORIA de prueba.

„ En Salamanca, à primero dia del mes „ de Agosto de 1581. años, ante mi el pre„ sente Escribano, y testigos de yuso escritos, „ el dicho señor Alcalde Mayor dixo, que „ debia de recebir, y recibiò à ambas las par„ tes à prueba de lo por ellas dicho, y alega„ do, con plazo, y termino de nueve dias pri„ meros siguientes, *salvo jure impertinentium, & non admittendorum*; y mandò citar à „ ambas las partes, para vèr presentar, ju„ rar, y conoscer los testigos, que la una par„ te presentáre contra la otra, y la otra con„ tra la otra, y firmólo de su nombre. Testi„ gos F. y F.

EXPOSITIO HUJUS SENTENTIÆ.

Diximus, *recibiò à prueba*, &c. 3. Probatio nihil aliud est, quàm *alicujus rei per argumenta ostensio*. (c) 4. Et adverte, quod sex sunt species probationis ad quas cæteræ rediguntur. *Prima* est, quæ fit *per testes* omni exceptione majores. *Secunda*, quæ fit *per privilegia*, aut *instrumenta* indubitata. *Tertia*, quæ fit *per juramentum parti delatum*. *Quarta*, quæ fit *per confessionem factam in judicio*. *Quinta*, quæ fit *per evidentiam facti*. *Sexta*, quæ fit *per conjecturas*, & *præsumptiones*. Et has sex species probationis congerit Oldemdorpius. (d)

Et probatio est duplex *Semiplena*, & *Plena*. Et quot sunt genera semiplenæ probationis tradit Speculator. (e) 5. Probatio autem plena, & legitima est, *quæ fit duobus testibus, aut per instrumenta*, (f) probatio tamen testium ex una parte præfertur probationi factæ per instrumenta ex altera parte, 6. quia probatio testium efficacior est, secundum glossam. (g) Facit text. in cap. *Cum Joannes*, §. *Porrò*, de *Fid. instrum.* dum probat, 7. instrumentum reprobari posse per duos testes omni exceptione majores, etiamsi non sint ex descriptis in instrumento illo. (h) Nec huic veræ resolutioni obstat text. in leg. *In exercendis*, Cod. de *Fide instrum.* quatenus inquit, 8. quod in exercendis litibus parem vim habent testes, & instrumenta: ergo videtur, quòd non sit efficacior probatio testium probatione instrumenti: nam respondeo, quòd text. ille est accipiendus in hunc sensum, quod probatio ita fieri potest per testes, sicut per instrumenta, & utraque plena, & legitima erit: non tamen inde sequitur, probationem testium efficaciorem non esse. Rursùs prædictæ resolutioni non obstat text. in dict. cap. *Cum Joannes* ibi: *Trium*, 9. ubi ad reprobationem instrumenti requiruntur tres testes, nec duo sufficiunt; ergo videtur probationem per instrumentum efficaciorem esse: nam respondeo, quòd ideo ibi requiruntur tres testes, ad reprobationem instrumenti, quia cum instrumentum æquipolleat duobus testibus, (i) & in illo textu esset unus testis pro instrumento, ad reprobationem illius instrumenti fuerunt necessarii tres testes, ut superior probatio esset: qua ratione, si duo testes essent pro instrumento, tunc quatuor testes requirerentur, ad improbandum instrumentum: (j) alioquin enim probatio per duos testes efficacior est, quàm probatio per instrumentum, ut suprà resoluisti. 10. Sunt tamen plures casus, in quibus requiruntur plures, quam duo testes, quos congerit Speculator. (k) 11. Nulla tamen causa terminari poterit testimonio unius testis quantumvis legitimo. (l) 12. In aliquibus verò casibus dictum unius fidem facit, quorum triginta cumulat Speculator. (m)

13. Adverte, quòd licèt in una causa plures testes produci possint, Judex tamen multitudinem testium refrænare potest. (n) 14. Et de *jure hujus Regni* numerus testium taxatus est, usque ad triginta: & in Lusitania, usque ad viginti. (o) 15. *Praxis* verò in Tribunalibus Inferioribus jam obtinuit, quòd tantum duodecim testes in qualibet causa recipiantur super quolibet articulo.

16. Qui testes compelli poterunt per Judicem, ut veniant ad testificandum, (p) debentque à parte adduci, vel à Judice citari: 17. alias, si sponte se offerant, præsumuntur suspecti. (q) Nec obstat text. in leg. *Post legatum*, §. *His, quib. ut indig.* ubi denegatur actio pro legatis exigendis, legatariis sponte testificantibus in favorem eorum, qui testamentum de falso accusabant: ergo constat, quod sponte se obtulerunt: nam si inviti testificarentur, non dicerentur indigni, nec ab eis legatum auferretur: nam respondeo, quod ab accusatoribus fuerunt producti, licèt postea sponte testimonium protulerunt, ideoque admissi fuerunt. (r) Pari modo, quando testis se offert, & Judex ei juramentum defert, partibus præsentibus, & non contradicentibus, bene admittitur. (s) 18. Quo fit quòd testis à parte oblatus, & precibus productus idoneus reputatur, & fides sibi adhibetur, (t) 19. nam etsi testis pretio corrumpatur, non tamen precibus. (u) 20. Quinimo pars poterit testem instruere de his, quæ dicturus est. (x)

21. Quæ autem in testibus requirantur, ut fides eis adhibeatur, commemorat lex 3. ff. de *Testib.* l. 8. & 28. tit. 16. Part. 3. & centum, quæ in testibus Judex considerare debet, ut eis fides sit adhibenda, tradit eleganter Joan. Besanius, (y) & plura congerit Covarruvias, (z) & causas, ob quas testis repelli possit, refert Speculator. (a) Et qua pœna puniri debeant falsi testes, determinat leg. 4. & 7. tit. 17. lib. 8. Recop. (b)

(a) Juxta text. in leg. 1. tit. 17. lib. 4. Recop. Et tradit Didac. Perez in leg. 11. tit. 11. lib. 3. Ordin. & in leg. 6. tit. 16. lib. 3. Ordin.

(b) Ut probat gloss. in Sum. 2. quæst. 1. & gloss. in leg. *Prolatam*, Cod. de *Sent. & interl. omn. jud.* & de Jure Regio probatur in leg. 2. tit. 15. Part. 3. & in leg. 2. & 3. tit. 16. Part. 3. & in leg. 1. tit. 6. lib. 4. Recop. tradit Avend. in 1. respons. n. 7.

(c) Secundum gloss. in Rubr. Cod. de *Probat.* receptam à Salic. & Paul. ibi n. 2. Rota Nova 465. n. 4. Aret. n. 1. Barbac. n. 5. & Dec. n. 4. in Rubr. Extra de *Probat.* Et hanc definitionem testatur communem Gometius in §. *Item si quis*, n. 4. Instit. de *Act.* & eam defendit Berous in dict. Rubr. Extra de *Probat.* n. 29. tametsi multi relati à Did. Perez in Rubr. tit. 11. lib. 3. Ordin. in gloss. 1. eam improbent, ubi aliam ipse assignat. Et quid veniat appellatione probationis docent Felin. n. 1. & Dec. n. 13. in Rubr. Extra de *Prob.*

(d) In Tract. de Probationibus, §. 1. n. 1. & Didac. Perez ubi supr.

(e) In Tit. de Probat. §. Videntur, n. 18.

(f) Secundum gloss. in leg. *Cum de indebito*, verb. *Legitimus*, ff. de *Prob.* not. Felin. cap. *Prudentiam*, §. *Sexta*, n. 2. de *Offic. Deleg.* Barb. in cap. *Et si Clericus*. n. 105. de *Jud.* Jass. leg. fin. §. *Licentia*, n. 2. Cod. de *Jur. delib.* Dec. in Rubr. n. 8. Extra de *Prob.*

(g) Rubr. Extra de *Testib.* receptam communiter ex Bald. Panor. Imol. & omnibus ibi. Felin. in Rub. n. 1. & in cap. *Cum Joan.* de *Fid. instrum.* n. 35. per text. in Auth. de *Instrum. caut. & fide* in princ. vers. *Si verò tale*, Collat. 6.

(h) Secundum communem opinionem ex Fel. ibi, p. 35. & Dec. in cap. *Tertio loco*, n. 11. de *Probat.* & Covarr. lib. 2. Variar. cap. 13. n. 10.

(i) Ut firmat gloss. ibi recepta communiter.

(j) Et in hunc sensum text. illum dicit Imol. ibi, col. pen. optimum, & Felin. n. 43. Dec. cons. 101. n. 2. in fin. vol. 1. Alex. cons. 93. n. 12. vol. 5. & Covar. ubi supr.

(k) Tit. de Test. §. Restat, de Numer. Bartol. Tract. de Testib. cap. De numero Testium.

(l) Juxta text. cap. *Licèt universis* in fin. & in cap. *Licèt ex quadam*, de *Testib.*

(m) Uti supr. n. 8. Et alios plures casus congerit Felin. cap. *Veniens* 1. de *Test.* col. pen. Dec. in cons. 56. vol. 1. Jass. in Repet. leg. *Admonendi*, n. 178. ff. de *Jurejur.* & Duen. in reg. 84. in fin.

(n) Juxta text. leg. 1. §. 1. ff. de *Test.*

(o) Ut probat text. in leg. 7. tit. 6. lib. 4. Recop. & Ordinatio Lusitanorum, lib. 2. tit. 42. §. 1.

(p) Juxta text. in leg. *Si quando*, Cod. de *Testib.* & in leg. 6. tit. 6. lib. 4. Recop. & in Ordinat. Lusitaniæ, lib. 3. tit. 42. §. 20.

(q) Ut in leg. *Quæ omnia*, §. 1. ff. de *Procur.* text. in Auth. de *Test.* §. *Si verò ignoti*, Collat. 7. not. Bart. in leg. *Post legatum*, §. *His verò*, ff. de *His, quib. ut indig.* Panorm. in cap. *Cum in tua*, num. 2. de *Sponsi.* Hyppol. in singul. 140. & Alex. Sciaticus in Pract. Jud. cap. 16. num. 40.

(r) Ita illum text. intelligunt Bart. ibi, & Bald. in Auth. *Sed novo jure*, n. 2. Cod. *Si cert. petat.*

(s) Secundum Felin. in cap. 2. n. 24. Extra de *Testib.*

(t) Per text. in cap. *Cum in tua*, ibi: *Observatur*, de *Sponsi.* & ibi firmant Panorm. n. 2. & Imol. cap. 2. de *Test.* num. 9.

(u) Secundum Panorm. n. 1. Fel. n. 1. & Dec. n. 6. in cap. 1. de *Testib.*

(x) Secundum Bald. in leg. *Data opera*, n. 47. Cod. de *His qui accus. non pos.* probatur in leg. 8. tit. 6. lib. 4. Recop. quam omnino vide.

(y) In Consuetudinibus Averniæ cap. 8. art. 7.

(z) In Practic. Quæst. cap. 18. & Simancas in lib. de Cathol. Instit. tit. 64. de *Testib.* à n. 3.

(a) Tit. de Test. §. 1. vers. Item quod fuit ob carmen, & Per. de Ptolom. in Repet. leg. *Admonendi*, n. 115. ff. de *Jurejur.* Nepos de Monte Albano in Tract. Excepr. §. Si qui videre, pag. 441. qui excusus extat in fine Practicæ Mansuerii. Ferrar. in sua Pract. in Rubr. de *Form. jur. test.* & Simanc. ubi supr. cap. 64. de *Test.* & Did. Perez in Rubric. tit. 11. lib. 3. Ordin.

(b) Et Anton. Gom. in leg. 83. Taur. à num. 7. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. Falsum, n. 19. quo in loco plura congerit de falso teste.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

22. Diximus in dicta sententia interlocutoria, *con plazo, y termino de nueve dias, &c.* licèt enim olim unica tantùm dilatio ad probandum in causis pecuniariis daretur: (c) 23. postea tamen inductum fuit, Judicem posse tres dilationes, & non plures, concedere, per text. in cap. *In causis* 13. de *Testib.* ubi dicitur, quod testes ultra tertiam productionem non debent produci, & Glossa exponit, ibi, *productionem*, idest, *dilationem*, quasi textus probet tres dilationes, & non plures, concedi posse: nam finita prima dilatione, Judex, justa causa allegata, dabit secundam dilationem, & iterum tertiam: 24. quartam verò non dabit, nisi adhibita juris solemnitate. (d) Et hunc intellectum ad textum dict. cap. *In causis* sequitur ibi Cardinalis, & eundem assignant Glossa, (e) & iste intellectus approbatur de *Jure Regio*. (f) Nec obstat text. in leg. fin. ff. de *Feriis*: nam respondetur, illud olim statutum fuisse; postea verò utilitatis gratia introductum fuit, plures dilationes posse dari (g) 25. tamen id non procederet, quando pars renuntiaret productioni testium, pendente prima, vel secunda dilatione, secundum Glossam, (h) & notat Bartolus (i) intelligens, quod hoc esset verum, quando renuntians productioni testium sciret se alios testes habere; 26. secus esset, si hoc ignoraret. (j)

27. De *Jure* tamen *hujus Regni*, licèt pars renuntiaret productioni testium, posset alios testes producere, ut in leg. 34. tit. 16. Part. 3. 28. Pari modo secunda, & tertia dilatio non esset concedenda, quando pars didisceret testificata in prima, vel secunda dilatione. (k) 29. *Hodie* verò de *Jure hujus Regni* tres dilationes simul dantur sub una, & non successivè, (l) & ita in *praxi* receptum est, quamvis lex 33. tit. 16. Part. 3. disponat, has dilationes successivè dandas esse. Et quanta debeat esse unaquæque dilatio, quam Judex ad probandum concedit, dicendum erit, 30. quòd hoc relinquitur arbitrio Judicis, habito respectu ad distantiam loci, ad qualitatem personarum, & causæ: quibus consideratis, Judex poterit breviorem, vel longiorem dilationem concedere. (m) Et quòd ad prædictas tres causas sit reducendum, an dilatio prorogari, vel coarctari debeat, resolvit Ripa, (n) & prædictarum trium causarum exempla ponit Menochius. (o)

In hisce verò Regnis *praxis*, quæ magis viget, & frequentior est, quòd si causa est magna, dantur tres termini inclusi sub prima dilatione, *de nueve en nueve dias, &c.* & si causa est media, *de seis en seis dias, &c.* & si causa est minima, *como quando hay alguna confesion de parte, y la cantidad no esta liquida, ò quando es sobre salarios de Criados, Mozos de soldada, Aprendices de oficios, alquileres de casas, y otras cosas de esta calidad; en tales causas se dàn los terminos de tres en tres dias, y otras veces se recibe à prueba, con termino de quatro, ò seis dias, con toda carga de publicacion, conclusion, y citation para sentencia*: quod omne arbitrio Judicis relinquitur. Et hæc eadem *praxis* observatur in causis criminalibus, gravibus, quando in eis *ad instantiam partis* proceditur: quando verò in causis criminalibus proceditur *ex officio Judicis*, vel *per denuntiationem*, tunc *lo mas ordinario es, que los Jueces hacen cargo de su oficio à los reos; y con lo que dixeren, desde luego reciben à prueba, con termino de quatro, ò seis dias, como les parece, con toda carga de publicacion, conclusion, y citacion, para sentencia, &c.* & ita in causis criminalibus dilatio est arbitraria Judicibus, (p) 31. licèt de *Jure communi* dandæ sint duæ dilationes accusatori, & reo tres. (q)

32. *Quando el termino probatorio fuè concedido sin toda carga, sino que se fueron dando tres terminos*, sub prima dilatione *de nueve en nueve dias, ò de seis en seis dias, ò de tres en*

(c) Juxta text. in leg. *Oratione*, & leg. fin. ff. de *Feriis*, & ibi Bartol. Paul. Alex. not. 1. & Jass. & Marant. de Ordin. Jud. 6. part. sub tit. de *Dilat.* n. 2.

(d) De qua in cap. *Ultra tertiam* 55. de *Test.* & in Auth. de *Testib.* §. *Quia verò*, vers. *Si verò deducens*, Collat. 7.

(e) In cap. *Inducie* 2. §. *Spatium*, verb. *Quam semel* 3. uæst. 3. & gloss. in leg. fin. ff. de *Feriis*.

(f) Per text. in leg. fin. tit. 15. & in leg. 33. tit. 16. art. 3. & in leg. 15. tit. 8. lib. 2. Fori. Et juxta hunc Intellectum est accipiendus text. in dict. leg. *Oratione*, & text. in leg. *Interdum*, ff. de *Jud.*

(g) Secundum Innocent. & Bald. in dict. cap. *In causis.*

(h) In dict. cap. *In causis.* Quam omnes sequuntur ibi, & probatur ejus opimo in cap. *De testibus* 29. & cap. *Constitutis* 46. de *Test.*

(i) In Auth. *At qui semel*, n. 12. Cod. de *Prob.*

(j) Et doctrinam Bartol. dicit communem Paul. Castr. in dict. Auth. *At qui semel.* Aretin. n. 6. & Fel. n. 3. in dict. cap. *In causis.*

(k) Juxta text. in dict. cap. *Ultra tertiam*, quod tamen sublimita, ut per Bellam. ibi; n. 8.

(l) Juxta text. in leg. 15. tit. 8. lib. 2. For. & ibi tradit Montalv. in gloss. 1.

(m) Secundum Speculat. tit. de Citation. §. Nunc, de Tempor. in fin. Et habetur in cap. *Quoad consuetudinem* in fin. de *Re jud.* & facit text. in leg. 1. ubi Bart. Cod. de *Dilat.*

(n) In leg. 1. n. 26. ff. de *Re jud.*

(o) In lib. 2. de Arbitr. cent. 1. cas. 52. à n. 10.

(p) Ut resolvit Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. Pract. Crim. quæst. 48. n. 2.

(q) Juxta text. leg. fin. ff. de *Feriis*, & ibi gloss. magn. & not. Jul. Clar. ubi supr.

en tres dias, tunc elapsi illi tres termini sub prima dilatione concessi, datur secunda dilatio, quæ vulgo *quarto plazo* dicitur, cum juramento petentis, (r) quod juramentum necessarium erit, si à parte petatur. (s) Et hanc secundam dilationem Judex suo arbitrio concedit, habito respectu ad distantiam locorum, & ad qualitatem personarum, & causæ, & intra hanc secundam dilationem, quæ *quarto plazo* dicitur, petitur prorogatio *de quarto plazo*, quæ est ultima dilatio, (t) & cum juramento petentis conceditur arbitrio Judicis, habito respectu ad supradicta: & prædicta praxis observatur ferè semper in Tribunalibus Secularibus hujus Regni, & etiam in Tribunali Judicis Metropolitani residentis in hac Civitate Salmantina; at verò in Tribunalibus Ecclesiasticis non conceditur prorogatio de *quarto plazo*: (u) *y lo mismo se guarda en la Audiencia Escolastica de Salamanca, y con los Jueces Apostolicos de ella.* 33. Et est advertendum, quod cum hujusmodi termini probatorii sint arbitrarii, poterunt restringi, seu prolongari arbitrio Judicis, attenta qualitate personarum, & causæ, & distantia locorum, ut supra resolvisti.

34. De *Jure* tamen *hujus Regni* Judices non poterunt prolongare terminum probatorium ultra octuaginta dies, quando probatio fieri debeat *aquende los Puertos*: 35. vel ultra centum, & viginti dies, quando debeat fieri *allende los Puertos*: 36. coarctare tamen hos terminos bene poterunt, habito respectu ad distantiam locorum, & ad qualitatem personarum, & causarum: & ita de *Jure* Judices bene poterunt hos terminos concedere, & non longiores: unde prædicti tres termini inclusi sub prima dilatione, & terminus inclusus in secunda dilatione, quæ vulgo *quarto plazo* dicitur, & prorogatio de *quarto plazo* non debent excedere terminum octuaginta dierum *aquende los Puertos*, vel terminum centum & viginti dierum *allende los Puertos*. (x)

37. Aliquando tamen probatio est facienda ultra Mare, vel extra Regnum in aliqua Provincia, & tunc partes petunt *terminum ultramarinum*: & qualiter concedi debeat de *Jure Communi*, & in foro Ecclesiastico tradit Innocentius: (y) de *Jure* tamen *hujus Regni* terminus ultramarinus peti, & concedi debet, modo sequenti, scilicet, 38. *que se dà termino de seis meses, dando las partes que lo piden information, de que tienen los testigos ultra mar, y que se hallaron en el lugar à la sazon, donde el fecho acaeciò, y nombrandolos por sus nombres: la qual information han de dàr dentro de treinta dias: y mas han de jurar, que el dicho termino no se pide de malicia: y han de depositar luego dineros para las costas, que la parte contraria hiziere en ir, ò embiar à ver presentar, jurar, y conoscer los testigos, si no probàre en el dicho termino su intencion: el qual termino ultramarino no se puede conceder, si las partes no lo pidieren juntamente con el termino ordinario, y que desde luego corra con el termino ordinario: de suerte, que en tal caso todos los terminos sean de seis meses, y no de mas, y que vayan corriendo uno en pos de otro: y que no se pueda dàr otro termino por quarto plazo, ni quinta dilacion, ni con restitucion, ni en otra manera. Y quando la probanza se haya de hacer en las Islas de Canaria, ò en qualquier de ellas, ò en otras, por estàr en ellas los testigos, los Jueces podràn añadir, ò menguar el dicho termino, teniendo consideracion à la distancia del lugar, y à la calidad de la causa.* (z)

39. Intellige tamen terminum hunc ultramarinum tunc dici, quando factum contigit in his partibus, & probatio ejus fieri debet ultra Mare, vel extra Regnum, quia testes ibi sunt; cæterum quando factum contigit apud Indos, vel ultra mare, tunc terminus peti non debet tanquam ultramarinus, sed potius, tanquam terminus ordinarius *de un año, ò dos, segun la distancia: porque quando se ha de probar la cosa, que passò en las Indias por termino ordinario, se recibe à prueba con un año, y medio para la Nueva España, y para otras partes de las Indias: y con termino de dos años para las otras Provincias del Peru.* (a) 40. & si in prima instantia terminus iste petitus non fuerit, in secunda instantia appellationis, vel supplicationis, poterit peti, & erit concedendus: qui terminus ultramarinus erit petendus forma sequenti, ut juvenes instruantur.

(r) Juxta text. in leg. 15. lib. 2. For.

(s) Secundum Felin. in dict. cap. *In causis*, de *Test.*

(t) Ut in leg. 1. Cod. de *Dilat.*

(u) Ut probatur in dict. cap. *In causis*, & in dict. cap. *Ultra tertiam*, & ibi Innocent. & Doct. communiter.

(x) Juxta text. in leg. 1. tit. 6. lib. 4. Recop.

(y) Receptus communiter ex Fel. ibi in dict. cap. *Ultra tertiam.*

(z) Hæc omnia procedunt ex dispositione leg. 1. cum duabus sequentibus, tit. 6. lib. 4. Recop.

(a) Ut habetur in Pragm. 42. cap. 23. leg. 24. *de las Indias.*

PETITIO TERMINI ULTRAMARINI.

Ilustre Señor.

41. „ Pedro, en la causa que trato con „ Geronymo, digo: Que la dicha causa està

„ recibida à prueba con nueve dias por Vmd. „ è yo tengo algunos testigos, de que pretendo aprovecharme, para probar mi intencion, los quales son F. y F. por haverse hallado presentes en esta Ciudad al tiempo, que el dicho Geronymo se constituyo por pagador de los cien ducados, que me debia el dicho Juan, y haver visto lo que passó, y al presente estàn fuera de estos Reynos, ultra mar en tales Indias, ò Islas. A Vmd. pido, y suplico, que habida informacion de lo susodicho, me mande conceder, y conceda el termino ultramarino, que el derecho acerca de esto dispone, para que corra con el ordinario, que yo estoy presto de depositar luego los dineros necessarios, para pagar las costas, y expensas, que la parte adversa hiciere en ir, ò en venir adonde estàn los dichos testigos à verlos presentar, jurar, y conoscer, y para pagar la pena, que me fuere puesta, si no probáre con los dichos testigos mi intencion, sobre que pido justicia, y el oficio de Vmd. imploro, y pidolo por testimonio, y juro à Dios, y à esta ✠ que no pido de malicia el dicho termino, &c.

42. „ Presentada la dicha peticion, el „ dicho señor Juez dixo: que visto que el „ dicho Pedro pedia el termino ultramarino, „ para que corriesse juntamente con el termino ordinario, y que havia jurado no pedirlo de malicia: que dandole informacion de lo susodicho, y depositando luego dineros para pagar la pena, que le fuere impuesta, „ y las costas, que èl estaba presto de hacer „ justicia.

43. *Y luego el dicho Pedro, que pide el termino ultramarino, presenta dos, ò tres testigos, que digan, y depongan por el tenor del dicho pedimento. Esta informacion se ha de dàr dentro de treinta dias, como arriba diximos: y dada, el Juez pronunciará un Auto en la forma siguiente:*

44. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, el dicho señor Alcalde „ Mayor, haviendo visto la informacion dada „ por el dicho Pedro, de como los testigos, que „ fueron por èl nombrados estàn fuera de estos Reynos en tales Indias, que mandaba, „ y mando, que el dicho Pedro depositasse „ luego tantos maravedis, para pagar las costas de la parte contraria, y la pena, para „ que, si no probáre con los dichos testigos lo „ por èl alegado, pagará los dichos maravedis que depositáre; y desde luego, sin „ otra condenacion, ni informacion dixo, que „ le condenaba en ellos, &c.

Y luego el dicho Pedro hace deposito del dicho dinero, en quien el Juez nombráre: y le concede el dicho termino por sentencia, en la forma siguiente:

„ En Salamanca, à tantos dias de tal mes, „ y año, el dicho señor Alcalde Mayor, haviendo visto este precesso, dixo: que debia „ recebir, y recibió el dicho pleyto à prueba, con plazo, y termino de seis meses primeros siguientes, los quales corran, y se cuenten desde hoy dia en adelante, desde el qual dixo, que concedia, y concedió el termino ultramarino, que le fué pedido por parte del dicho Pedro: atento que hizo las diligencias necessarias, que conforme à derecho se deben hacer, y dixo, que denegaba, y denegó otro qualquier termino, que le fuesse pedido, y que se entiendan ser todos los terminos ordinarios de la ley, que en este pleyto podrian ser concedidos, y que corriesse juntamente con el primero termino: y dixo, que mandaba, y mandó, que ambas las partes gozassen del dicho termino, y fuessen citadas para vèr presentar, jurar, y conoscer los testigos, que la una parte presentáre contra la otra, y la otra contra la otra: y assi lo pronunció, y mandó, y firmó de su nombre. Testigos F. y F.

45. Omnibus supradictis adde, quod si probatio recepta fuerit, nullo termino à Judice assignato, benè valet: (b) 46. præfixio tamen termini operatur hunc effectum, quòd termino elapso, non possint amplius testes produci: (c) 47. si verò testes fuerint producti, & jurati in termino, examinari poterunt, elapso termino. (d) Adverte tamen, quòd in casibus, in quibus testes producti, & jurati intra terminum examinari possunt post terminum, illud procedit in termino à Judice assignato: 48. cæterum in termino ab ipso jure statuto non sufficiet testes esse productos, & juratos in ter-

(b) Secundum Bart. per text. ibi in leg. *In crimine*, n. 1. ff. *ad leg. Jul.* de *Adult.* Bart. Bald. & omnes in leg. fin. ff. de *Testib.* Panormit. n. 17. Dec. & Felin. n. 14. in cap. *Licèt causam*, de *Prob.* & Marant. de Ordin. Jud. 6. part. de Dilat. n. 23.

(c) Ut probatur in dict. cap. *Licèt causam*, & in leg. 34. tit. 16. Part. 3. gloss. in leg. *Si ita*, Cod. *Qui accus. non poss.*

(d) Secundum Felin. in suo Repertor. verb. *Testes*. In parte testes, si sunt producti, &c. Et plures alios relatos à Did. Perez in leg. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. verb. *No siyendo legitimas las excepciones*, &c. vers. Sed tamen in contrarium. Et ita communiter practicatur secundum Felin. cap. *Licèt causam*, n. 19. in fin. de *Prob.* Et si ipse ibi, num. 23. oppositum tenet. In quo tamen articulo erit distinguendum, ut per Panorm. in dict. cap. *Licèt causam*, de *Probat.* quem explicat ibi Dec. n. 31. omnino videndus.

termino, sed etiam intra terminum examinandi erunt. (e) 49. Deinde intellige, quòd in illis casibus, in quibus, termino elapso, examinari poterunt, examen fieri debet ante publicationem testium. (f) In Lusitania verò quot, & quantæ dilationes ad probandum erunt concedendæ, disponitur in lib. 3. Ordin. tit. 41. cum suis §§.

50. Diximus in dict. sententia interlocutoria; *salvo jure impertinentium, & non admittendorum*, quia Judex admittere non debet probationes impertinentes: (g) 51. sed si cum prædicta clausula admiserit, & in futurum apparuerit, quòd non debebant admitti, pro non admissis habentur, & sunt nullæ ipso jure, & Judex evitabit pœnam sibi inflictam à leg. 2. tit. 12. Part. 3. (h) 52. Operatur alium effectum prædicta clausula, nempè, quod licet testis, qui ob suam infamiam, vel alium defectum non debuit examinari, fuit examinatus, faciat indicium ad torturam, (i) tamen, si apposita fuerit prædicta clausula, talis testis inhabilis nullum judicium faciet. (j)

Diximus in dict. sententia interlocutoria: *Y mandò citar à las partes para vèr presentar, jurar, y conoscer los testigos, &c.* 54. quia, prædicta citatione non præmissa, depositio testium erit nullius momenti: (k) 55. quod tamen fallit, quando testis recipereretur super crimine sodomiæ: nam tunc propter immanitatem criminis, parte non citata, testimonium testis valet. (l) 56. Fallit etiam, quando ex conventione partium testis produceretur: nam tunc, etiam parte non citata, ejus depositio valida erit, (m) & quatuordecim casus, in quibus possunt examinari testes absque citatione partis, cumulat Felinus. (n) Prædicta tamen citatio operatur hunc effectum, quod quælibet pars possit opponere objectiones contra personas, & attestationes testium sui adversarii, (o) 57. quo fit, quod licèt hujusmodi objectiones de *Jure Regio* opponendæ sint intra sex dies post publicatas attestationes; (p) 58. tamen, si tempore, quo testes producerentur, pars adversa esset præsens, statim deberet illas objicere in termino probatorio negotii principalis, ut optimè advertit Joan. Matienzo, (q) quod sublimitat, nisi vitia, aut repulsæ corruptionis testium objicerentur: 59. ut putà, si adversus testes opponatur, ipsos ab adversario pecunia, vel alia re eis data, corruptos fuisse, ut fallsum deponerent: nam hujusmodi objectiones post publicationem intra sex dies opponi poterunt, sive objiciens, vel ejus procurator tempore productionis testium præsens, absens ve fuerit: & licèt extra prædictum casum pars præsens tempore productionis testium, in termino probatorio non opponeret repulsas adversus testes productos; 60. tamen tenetur contra partem adversam protestari, suas exceptiones salvas fore, & cum hac protestatione poterit postea, facta publicatione, intra sex dies opponere prædictas objectiones: nam per talem protestationem videtur recedere à suo consensu tacito. (r)

Postquàm enim Judex protulerit prædictam sententiam interlocutoriam probationis, Tabellio statim illam intimat utrique parti; & tunc unaquæque pars concipit suos articulos, juxta quos testes examinari debeant, actor scilicèt, juxta libellum suæ petitionis, dividendo *figillatim, clarè, breviter, & distinctè per verba affirmativa*, omnia, & singula contenta in suo libello; (s) & ex diverso

M 2 reus

(e) Secundum Fel. & plures alios, quos ipse refert in dict. cap. *Licèt causam*, n. 20. Et firmat Did. Perez ubi suprà, & hoc exemplificat in specie leg. 2. tit. 6. lib. 4. Recop.

(f) Argum. text. in cap. *Constitutis*, de *Test.*

(g) Ut probat text. in leg. *Ad probationem*, Cod. de *Prob.* leg. *Si defensor*, 5. fin. ff. de *Interrog. act.* & in cap. *Judicantem* 30. quæst. ult. ibi: *Ad rei veritatem*, & text. in cap. *Per tuas* in fin. de *Simon.* & firmat gloss. in cap. fin. verb. *Absque valiosabili*, de *Confess.* in 6. notat gloss. in cap. *Dilecti*, verb. *Interloquuti*, de *Except.* & explicat ibi Dec. n. 4. & in cap. *In præsentia* à n. 16. ubi n. 34. in fin. hoc limitat, & Guid. Pap. decis. 347. & Alex. in consil. 166. num. 7. vol. 6. & probat text. in leg. 2. tit. 12. Part. 3. & leg. 174. Styl. & in leg. 4. tit. 6. lib. 4. Recopilat.

(h) Secundum gloss. 4. cap. *Cum contingat*, de *Offic. Deleg.* firmat Bald. in leg. *Mamentanea*, Cod. *Qui legit. pers.* Bart. n. 11. & Jas. n. 31. in leg. *Si duo Patroni*, 5. *Idem Julianus*, ff. de *Jurejur.* Marant. de Ordin. Jud. 6. part. act. 4. n. 23. & probatur in leg. 4. tit. 6. lib. 4. Recop.

(i) Secundum Bartol. communiter receptum in leg. *Maritus*, n. 3. ff. de *Quæst.* & Panorm. cap. 1. n. 9. de *Confess.* & Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 12. n. 20.

(j) Secundum Bartol. & Doct. ubi supr. & Aret. in cap. *Testimonium*, col. 5. de *Test.*

(k) Juxta text. cap. 2. juncta sua gloss. verb. *Audive*, Extra de *Testib.* & ibi Doct. communiter, & in Auth. *Sed etsi quis*, Cod. de *Testib.* & in leg. 23. tit. 16. Part. 3.

(l) Secundum Joan. Andr. & Archid. in cap. 1. de *Hæmic.* in 6. & Avend. in respons. 31. n. 10.

(m) Ut cum communi Doct. resolvit Covar. lib. 2. Variar. cap. 13. n. 5.

(n) In dict. cap. 2. de *Test.* congerit duos Corsetus in suis Notab. sub verb. *Testis* in notab. incip. in loco; alios duos posuit Marsil. in sing. 24. & in Repet. leg. de *Unoquoq.* ff. de *Re jud.* col. 15. vers. *Sed ultra eum.*

(o) Ut colligitur ex dict. cap. 2. de *Test.* & ex Bald. & aliis in leg. *Si quando*, Cod. de *Test.*

(p) Ut probat text. in leg. 1. tit. 8. lib. 4. Recop.

(q) In Dialog. Relatorum, 3. part. cap. 45. n. 5.

(r) Ut notat Bald. in leg. *Si quis testibus*, n. 7. Cod. de *Testib.* per text. cap. *Præsentium*, de *Testib.* in 6.

(s) Secundum Specul. tit. de *Test.* §. Nunc videndum, num. 18.

reus concipit suos articulos juxta libellos suarum exceptionum: 61. nam *articulus* est *pars intentionis continens id, quod quis probare intendit per testes, vel scripturas.* (*t*) Et hujusmodi articuli sermone Hispano, apud nos appellantur *interrogatorios de preguntas*: licèt de *Jure communi* articuli multum differant ab interrogatoriis. (*u*) Sunt enim interrogatoria, quæ facit pars, præsentatis articulis, & testibus contrariæ partis, ad effectum veritatis indagandæ, & faciendi variare testes in altero ex illis decem prædicamentis congestis à Baldo. (*x*) Quæ interrogatoria, apud nos sermone Hispano appellantur *repreguntas*. Et ut rectius articuli concipi possint, Advocatus utriusque partis præ oculis, & manibus habere debet libellos utriusque partis, ut docet Curtius. (*y*) Qui articuli modo sequenti pro instructione juvenum erunt formandi.

FORMA ARTICULORUM EX PARTE actoris.

63. „ Preguntas por parte de Pedro, vecino de esta Ciudad de Salamanca, en la „ causa con Geronymo, vecino de la Ciudad „ de Zamora, sobre, y en razon de cierta „ deuda, que el dicho Geronymo le debe „ por Juan, vecino de esta dicha Ciudad, „ &c.

I. „ Primeramente, serán preguntados los „ testigos por el conoscimiento de las partes „ litigantes, y si conoscen al dicho Juan, y „ tienen noticia de esta causa, &c.

II. „ Item, si saben, que el dicho Juan „ debia cien ducados al dicho Pedro, que por „ el mes de Marzo proximo passado de este „ presente año, el dicho Pedro le havia em„ prestado, y el dicho Juan se obligò de dár„ selos, y pagarselos al dicho Pedro, &c.

III. „ Item, si saben, que debiendo el dicho „ Juan los dichos cien ducados al dicho Pedro, „ el dicho Geronymo vino al dicho Pedro, y „ le dixo, que los cien ducados, que el di„ cho Juan le debia, que èl los pagaria por „ èl, y que los tomaba à su cargo, y cuen„ ta, y se constituia por su pagador, lo qual „ todo passò à principio del mes de Mayo „ proximo passado de este presente año: di„ gan lo que saben, y declaren, por què „ tiempo passo lo contenido en esta pregun„ ta, &c.

IV. „ Item, si saben, que de mas de los „ dichos cien ducados, que por razon de la „ dicha promessa, el dicho Geronymo de„ bia al dicho Pedro, le debia otros docien„ tos ducados, por razon de una heredad, „ que el dicho Pedro le havia vendido, &c.

V. „ Item, si saben, que quando el dicho „ Pedro hizo pacto, y conveniencia con el „ dicho Geronymo, en que le remitiò, y „ perdonò docientos ducados, fueron los que „ le debia por razon de la venta de la dicha „ heredad, y le quedò debiendo los cien du„ cados de la promessa, y assi no se incluye„ ron en el dicho pacto, y concierto; y si se „ incluyeran, los testigos lo supieran, y no „ pudiera ser menos, por haverse hallado pre„ sentes al dicho concierto, &c.

VI. „ Item, si saben, que el dicho Pedro „ tiene pagados al dicho Geronymo docien„ tos ducados, que le havia empreſtado, y, „ de ellos se ha dado por contento, y paga„ do, los quales son, los que al presente le „ pide por via de reconvencion, &c.

VII. „ Item, si saben, que todo lo suso„ dicho es la verdad, pública voz, y fama, y, „ comun opinion, &c.

„ Los quales articulos pongo por posicio„ nes al dicho Geronymo: à Vmd. pido le „ mande que los jure, absuelva, y declare, „ conforme à la ley, y so la pena de ella, y, „ para ello, &c.

EXPOSITIO HUJUS INTERROGATORII.

64. Diximus, *preguntas por parte, &c.* Ponitur enim in quolibet interrogatorio caput ejus per prædicta verba, ut Judex, & Tabellio intelligant interrogatorium illud esse ad institutionem testium super tali re, & causa, & inter quas personas. (*z*)

65. Diximus in *primo* articulo: *Sean preguntados por el conoscimiento de las partes, &c.* quia testes debent cognoscere personas litigantium, à quibus, & contra quas producuntur; alioquin congrue testificari non poterunt, (*a*) quod verum intellige, quando factum, super quo

(*t*) Secundum Bald. in leg. *Generaliter*, §. *Sed juramento*, Cod. de *Reb. cred.* n. 3. gloss. & Doct. in cap. 2. de *Test.* in 6. & Marant. de Ord. Jud. 6. part. act. 4. de Positione, seu articulorum productione, n. 1.

(*u*) Ut colligitur ex gloss. in cap. 2. verb. *Interrogatoria*, de *Testib.* in 6.

(*x*) In leg. *Testium*, Cod. de *Test.* secundum gloss. dict. cap. 2. de *Testib.* in 6. & Marant. dict. 6. part. act. 7. de Interrogat. product.

(*y*) In Tract. Positionum, n. 23.

(*z*) Ut colligitur ex text. in cap. 2. junct. gloss. verb. *Interrogatoria*, de *Testib.* in 6.

(*a*) Secundum gloss. in cap. *Cum causam*, verb. *De causis*, Extra de *Testib.* & gloss. in cap. 2. verb. *Interrogatoria* eodem tit. in lib. 6. Panorm. dict. cap. *Cum causam*, num. 16.

quo testis deponere debet, sumit effectum ex parte utriusque litigantis; si verò effectum suscipiat ex parte unius, tunc sufficiet illum cognoscere, (*b*) 66. & idem est, quando esset testificandum super actione reali; cujus oppositum observandum esset, quando super actione personali esset testificandum: tunc enim necesse erit, quod utrunque cognoscat. (*c*) *Secundus*, & *tertius* articulus appositi fuerunt; 67. quia ad hoc ut competat actio de *constituta*, requiritur, ut aliquod debitum præcedat, ut resolvisti in 4. Tempore, in libello petitionis actoris. *Quartus*, & *quintus* articulus appositi fuerunt, ad excludendam exceptionem rei asserentis, exceptionem pacti *de non petendo* competere priori debitori, & per consequens actionem de *constituta* per illud elidi: 68. nam ad hoc ut competat actio de *constituta*, necesse est, debitum non posse elidi per aliquam exceptionem à Prætore inductam; (*d*) & in dict. quinto articulo fuit adjecta illa clausula: *Y si se incluyeran, los testigos lo supieran, y no pudiera ser menos, por haverse hallado presentes*, ad denotandum, quòd testis deponens de negativa tenetur reddere rationem, etiam non interrogatus, videlicèt, quod non potuisset talis actus fieri, quin ipse vidisset, & audivisset, (*e*) quia *quod non est, non cadit in sensu*, ideò rationis redditione opus est. (*f*) *Sextus* articulus fuit appositus, ad excludendam reconventionem, quam reus allegaverat. *Ultimus* articulus fuit positus; 69. nam licèt fama publica de per se non inducat plenam probationem, sed semiplenam; (*g*) 70. tamen fama publica cum uno teste, & aliis adminiculis plenam probationem inducit: (*h*) ac ideò *hodie* communis observantia habet generaliter capitulare de fama publica in fine articulorum. (*i*)

Diximus in fine interrogatorii: *los quales articulos pongo por posiciones al dicho Geronymo, &c.* 71. *Positio* enim est *pars intentionis continens id, super quo quis petit ab adversario responderi*, (*j*) unde positio recipit solam confessionem partis adversæ, & fit per verbum *Ponit*, ad effectum ut ponens relevetur ab onere probandi, si pars adversa confiteatur, (*k*) 72. & differt ab articulo, quia articulus fit per verbum *Probare intendit*, reipsicitque probationes faciendas per testes, vel scripturas in casu, quo positiones negentur. Quo fit, ut prius positiones fiant, & ad eas producendas detur unus terminus, & deinde detur terminus ad producendos articulos; (*l*) 73. nihilominus tamen, ut circuitus evitetur, & brevius causa expediatur, jam *hodie* praxis recipit, quod simul articuli, & positiones concipiantur, ideoque prædicta clausula adjecta fuit in fine interrogatorii ad effectum, quod si pars adversa ei respondendo aliquid confiteatur, ponens liberetur ab onere probandi illud, (*m*) 74. quo casu, scilicèt, quando pars adversa confitetur aliquid ex eo, quod articulatum est, tales articuli succedunt loco positionum; si verò neget, tunc succedunt loco articulorum, ut super eis testes examinari possint: (*n*) positionibus itaque positis ab una parte alteri, Judex præcipit eidem, quod juramentum calumniæ præstet, & positionibus respondeat, (*o*) quod juramentum appellatur *calumniæ* in tit. 7. lib. 4. Recopil. quod tamen re vera est de veritate dicenda, ut advertit Didac. Perez: (*p*) 76. quo circa pars, cui positiones ponuntur, tenetur eis respondere simpliciter, & sine plica, per verbum *nego*, vel *confiteor* talem positio-

(*b*) Secundum Joan. Andr. in Addit. ad Speculat. tit. de Test. §. 1. n. 55. in litter. M.

(*c*) Secundum gloss. in leg. 3. §. 1. verb. *Quanta fides*, ff. de *Testib.* & Joan. Andr. sequuntur Panorm. n. 16. & Fel. n. 2. in dict. cap. *Cum causam*, & Jaff. in leg. fin. in princ. n. 5. Cod. de *Jur. delib.*

(*d*) Juxta text. in leg. *Quod si maritus*, ff. de *Const. pecun.*

(*e*) Juxta gloss. in Auth. de *Hared. & fal.* §. *Hinc nobis*, verb. *Et vidisse*, Collat. 1.

(*f*) Secundum Bald. in leg. 2. Cod. de *Rescind. vend.* & in istis propriis terminis resolvit Thom. Gram. Decis. Neapol. decis. 73. n. 24.

(*g*) Secundum gloss. in cap. 1. verb. *Fama*, Extra de *Appel.* per text. in cap. *Præterea*, Extra de *Test.* & idem firmat gloss. in cap. *Veniens* 1. de *Testib.* & gloss. in leg. 3. §. *Ejusdem*, verb. *Confirmat.* ff. de *Testib.* & communiter omnes ex Dec. in dict. cap. 1. n. 11. in fin. Extra de *Appel.* Tradit Bart. in leg. *De minore*, §. *Plurimum*, n. 30. ff. de *Quæst.* & ibi Hyppol. num. 27. Soc. in reg. 144. & Felin. in dict. cap. *Veniens* 1. & approbatur leg. 3. tit. 30. Part. 7.

(*h*) Secundum gloss. & Doct. communiter in dict. cap. 1.

(*i*) Secundum Panorm. in cap. *Inter dilectos*, n. 2. de *Fide instr.* per illum text. ubi postquam fuerant multa allegata, & articulata, in fine capitularur de fama publica.

(*j*) Secundum Bald. in leg. *Generaliter*, §. *Sed juramento*, Cod. de *Reb. cred.*

(*k*) Juxta text. in cap. *Statuimus*, de *Confes.* lib. 6. & tradit Specul. tit. de Positionibus, §. 2.

(*l*) Secundum Card. in Clem. *Sæpè*, §. *Et quia* in quæst. 6. & 7. de *Verb. sign.* & Bald. in leg. 2. §. *Quod observari*, circa finem, Cod. de *Jurejur. prop. calum. dand.* & probatur ex his quæ tradit Speculator in tit. de Teste, §. Nunc videndum, col. 1. & colligitur ex verbis Alex. in leg. *Inter stipulantem* in princ. ff. de *Verb. oblig.*

(*m*) Juxta text. in dict. Clem. *Sæpè*, §. *Et quia*, & not. gloss. 1. in cap. 1. de *Confes.* in 6.

(*n*) Secundum Card. in dict. §. *Et quia*, & Specul. in Tit. de Test. §. Nunc videndum post principium.

(*o*) Ut probatur in leg. 1. tit. 6. lib. 4. Recop.

(*p*) In leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. gloss. 4. in fin.

tionem: (q) & est ratio, 76. quia responsio debet esse clara; (r) 77. nec poterit respondere per verbum *credo*, vel *non credo*: (s) & est ratio, quia cùm positiones fiant ad certam probationem inducendam, quæ tamen induci non potest per verbum *credo*, vel *non credo*, 78. quod dubitativum est, nec regulariter probat; (t) ideoque text. in dict. leg. 2. tit. 7. lib. 4. Recop. determinat, positionibus responderi non posse per verbum *credo*, vel *non credo*, per quam leg. 2. in hoc corrigitur lex 1. ejusdem tituli, & libri, disponens positionibus posse responderi per verbum *credo*, vel *non credo*. 79. Rursus positionibus responderi non poterit: *nego narrata, prout narrantur*, (u) sed requiritur responsio simplex & clara. (x)

80. Unde si justus à Judice positionibus respondere, clarè, & sine plica eis non respondeat, pro confesso habebitur, juxt. text. in cap. 2. de *Confes.* lib. 6. & in dict. leg. 1. & 2. tit. 7. lib. 4. Recop. ubi præscribitur forma, qualiter positionibus respondendum sit, & sub qua pœna: ideoque in prædicta clausula dictum fuit: *los jure, absuelva, y declare conforme à la ley, y so la pena de ella, &c.* & in foro Ecclesiastico, loco illorum verborum subrogantur verba sequentia: *los jure, y declare conforme à derecho, y so la pena del, &c.* 81. quæ tamen pœna solummodo locum habet in causis civilibus, non verò in criminalibus, neque ubi de dolo agitur: (y) contra quam tamen fictam confessionem probatio in contrarium admittitur. (z) 83. Nec obstat, quod si probatio in contrarium admitteretur, videretur pœna prædicta de nihilo servire, ac legem illam impositam verbis fuisse: (a) 84. nam respondeo, adhuc prædictam confessionem fictam magni effectus esse, cùm ob eam onus probandi, quod incumbebat actori positiones ponenti, transferatur in eum, cui positiones ponuntur.

85. Adverte tamen, quod ad hoc ut nolens positionibus respondere, habeatur pro confesso, necesse est, quod ab ipso Judice personaliter coram Tabellione interrogetur, ut respondeat. (b) 86. Quo fit, talem pro confesso non haberi, si à Notario ex Judicis commissione interrogetur, & positionibus nolit, veluti debet, respondere. (c) Et de his positionibus erit videndus Cinus, (d) & Speculator: (e) & Maranta (f) cum pluribus resolvit, discrimen esse inter positiones, & articulos: 87. nam qui ponit, censetur fateri illud, quod ponit: (g) 88. qui verò articulos facit, non censetur fateri id, quod dicit in articulis. (h) Quo fit, quod licèt non videatur quis confiteri ea, quæ in articulis, vel in interrogatorio continentur: 89. tamen quando interrogatorium, & articuli ponuntur pro positionibus bene videtur ea confiteri. (i) Quocirca Advocatus advertere debet, ne in interrogatorio, vel articulis ponat aliquid, quod ejus parti præjudicet: quod verum est, nisi pars adversa positiones neget: nam tunc ex eis juvari non poterit. (j) 90. Quibus positionibus *hodie* interrogatus de *jure hujus Regni* tenetur respondere statim, absque ulla termini præfixione, & sine consilio sui Advocati: (k) quod tamen limitat Hostiensis (l) in Rustico, vel Idiota, qui quando

(q) Juxta text. in leg. 2. tit. 7. lib. 4. Recop.

(r) Ut probat text. in leg. *De actis*, §. *Quod autem*, & ibi Bartol. ff. de *Interrogat. act.* & Alciat. in leg. 1. §. *Si quis simpliciter*, n. 24. ff. de *Verb. oblig.*

(s) Juxta text. in dict. leg. 2. tit. 7. lib. 4. Recop.

(t) Secundum gloss. in leg. *Testium*, verb. *Presto*, Cod. de *Testib.* & in cap. *Quoties*, Extra de *Testib.* gloss. in leg. 2. §. *Idem Labeo*, ff. de *Aqua pluv. Arc.* Card. in cap. *Sacris*, notab. 6. de *His, quæ vi*, & Hyppol. in leg. *Ex libero*, n. 14. ff. de *Quæst.*

(u) Ut probat text. in dict. leg. 2. tit. 7. lib. 4. Recop.

(x) Ut ibi disponitur, & docet Boer. in decis. 334. n. 12. & 13. Alciat. ubi supr. n. 29.

(y) Secundum Bart. in leg. 1. Cod. de *Pan. qui mal. judic.*

(z) Secundum Ang. Paul. Castr. n. 5. in leg. *Si is qui*, Cod. *Qui testam. fac. poss.* & consentiunt Anton. de Butr. in cap. *Ex parte*, de *Confes.* Aret. cons. 146. n. 5. & Alex. cons. 145. n. 4. lib. 6.

(a) Contra text. in leg. *Omne verbum*, Cod. *Comm. deleg.* & in cap. *Commissa*, de *Elect.* in 6.

(b) Juxta text. in cap. 2. de *Confes.* in 6. ibi: *Interrogatus, juxtaque à judice*, & in leg. 2. tit. 7. lib. 4. Recop. ibi: *En presencia del Juez.*

(c) Ut expresse probant prædicta jura, & firmat gloss. in dict. cap. 2. verb. *Juxtaque*, & sequitur ibi Anch. col. 2. quod est memoriæ tradendum secundum Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. mihi 935.

(d) In leg. 2. §. *Quod observari*, n. 12. Cod. de *Jurejur. prop. calum.*

(e) In tit. de Positionib. & gloss. 1. cap. 1. de *Confes.* in 6. Lanfranc. de Oriano, & Curt. in Tract. de Positionib.

(f) De Ord. Judic. 6. part. 4. act. de Positione, seu articulorum, n. 6.

(g) Ut firmat gloss. in dict. cap. 1. de *Confes.* in 6. Alex. in cons. 71. col. 1. vol. 3.

(h) Ut notat Panorm. in cap. *Cum venerabilis*, de *Except.* Joan. Andr. in cap. fin. de *Jurejur.* in 6. Ant. de Butr. & Dosi. in cap. fin. de *Confes.* Bart. in dict. leg. 2. §. *Quod observari*, & Alex. in cons. 70. col. pen. versic. *Præterea*, vol. 2.

(i) Secundum Bart. in leg. *Ubicumque*, n. 2. ff. de *Interrog. action.* & Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 12. n. 14.

(j) Argum. text. in cap. *Ex to*, de *Reg. jur.* lib. 6. & in cap. *Cum olim*, de *Cenjib.* gloss. in cap. *Cum veniens*, de *Ea, qui mittit.* Bart. in leg. *Post legatum*, n. 2. ff. de *His, quib. ut indig.* & Alex. cons. 92. n. 5.

(k) Ut disponitur in dict. leg. 2. tit. 7. lib. 4. Recop.

(l) In cap. *Dilecti*, de *Jud.* quem refert, & sequitur Socin. in Repet. leg. 1. col. 4. ff. de *Vulgar.* Et Marant. de Ordin. Judicior. 6. part. dict. act. 4. n. 16.

do examinatur, in suo examine poterit interesse ejus Advocatus, vel Procurator, ne ob ejus simplicitatem decipiatur, quod æquum est: & adde, quòd licèt Maranta (m) firmet, 91. quod si principalis cum juramento respondendo positionibus, falsum deponat, de *perjurio* puniendus non erit, sed solùm Deum habebit ultorem; 92. tamen de *Jure hujus Regni* per dict. leg. 2. tit. 7. lib. 4. Recop. si taliter positionibus respondens, de *perjurio* ex actis ipsius processus aperte convictus fuerit, ita quod appareat, scienter falsum dixisse, ultra aliàs pœnas erit puniendus, si fuerit actor, in amissione causæ, si verò fuerit reus, quod pro confesso habeatur. Et quis ordo servetur in articulis, & positionibus faciendis in Lusitania, vide Ordin. Lusitanorum, lib. 3. tit. 40. cum suis §§.

Porrecto interrogatorio articulorum Judex illud recipit, dicendo: *que se admita, y ponga en el processo, salvo jure impertinentium, & non admittendorum, &c.* præcipitque per illud testes examinari: 93. nam ad hunc effectum articuli dantur, ut per eos testes examinentur. (n)

94. Et adverte, quòd licèt de jure copia articulorum, quos nos sermone Hispano appellamus *Interrogatorio de preguntas*, dari debeat parti adversæ, ad effectum præsentandi interrogatoria contra testes partis adversæ, ad veritatem indagandam, & ad faciendos illos variare; (o) 95. non verò copia interrogatoriorum, quæ nos sermone vernaculo dicimus *Repreguntas*: (p) 96. tamen hisce Regnis apud Tribunalia Sæcularia jam *Praxis* obtinuit, quod nec copia articulorum, idest, *del interrogatorio de preguntas*, nec copia interrogatoriorum, idest, *de repreguntas* danda sit parti adversæ. In quo articulo consulendus erit stylus cujuslibet Tribunalis: Salmanticæ enim apud Judicia Sæcularia nullatenus copia articulorum, idest, *del interrogatorio de preguntas* parti adversæ datur. In foro tamen Ecclesiastico Episcopi Salmantini copia articulorum parti adversæ exhibetur in causis beneficialibus, juris patronatus, matrimonialibus, decimalibus, & criminalibus, & aliis verò de stylo non datur. In Tribunali autem Judicis Metropolitani in Civitate Salmantina residentis, indistinctè in omnibus causis copia articulorum parti adversæ datur. Cæterum copia interrogatoriorum, idest, *de repreguntas* in nullo Tribunali conceditur, quod de jure procedit. (q)

Deinde unaquæque pars suos testes producit: 97. nam ad hoc ut testis idoneus reputetur, & fides ei adhibeatur, requiritur, quod à parte sit productus in causis civilibus, & in criminalibus agitatis ad instantiam partis: vel quod à Judice sit citatus in causis, in quibus ex officio procedit: quinimo precibus partis testis produci poterit: (r) poterit etiam pars testem instruere de iis, quæ dicturus est. (s)

Adverte, quod in causis etiam civilibus 98. testes coram ipso Judice produci debent, & coram eodem jurare, & ab eodem examinari: (t) 99. & est ratio, quia probatio fieri debet Judici, & non Notario, juxta text. in leg. *Quinquaginta*, ff. de *Probat.* & ita pro regula ponit Baldus, (u) & latè prosequitur Felinus, (x) Covarruvias, (y) & Menochius, (z) qui prædictam regulam limitant, 100. nisi Judex expresse hanc facultatem committat Notario causæ, interveniente aliqua justa, & speciali causa: (a) & regulariter hæc commissio fit ex generali impedimento multitudinis negotiorum, (b) & ita in *Praxi* quotidie observatur, quod pars producens testes coram Ju-

(m) Ubi supr. n. 17.

(n) Secundum gloss. 1. in Clem. 1. de *Offic. Deleg.*

(o) Ut probat Panorm. in cap. *Per suas*, col. fin. de *Test.* & Bald. in leg. 2. Cod. *Ut lit. pend.* per text. & ibi gloss. verb. *Interrogatoria* in cap. 2. de *Testib.* lib. 6. & tradit Marant. in dict. act. 4. n. 19.

(p) Secundum Innocent. & Panorm. n. 2. in cap. *Per suas*, Extra de *Test.* gloss. in cap. 2. verb. *Interrogatoria*, de *Testib.* in 6. Alex. in leg. 2. Cod. de *Edend.* Jafl. in leg. 1. §. *Edenda*, num. 9. ff. de *Edend.* Marant. in dict. act. 4. n. 21. & in act. 7. n. 3. Duen. in reg. 5. n. 5.

(q) Per text. & gloss. in cap. 2. verb. *Interrogatoria*, de *Testib.* in 6. & tradunt Innoc. & Panorm. in dict. cap. *Per suas.*

(r) Juxta text. in cap. *Cum in tua*, ibi: *Offeratur*, de *Sponsal.* & ibi Panorm. n. 2. Imol. Panorm. Felin. & Dec. in cap. 1. Extra de *Test.*

(s) Secundum Bald. in dict. leg. *Data opera*, n. 47. Cod. de *His qui accus. non poss.* & in leg. 8. tit. 6. lib. 4 Recop. Et nos etiam in isto Tempore in expositione sententiæ interlocutoriæ, in verf. *Recibio à prueba*, &c. latius resolvimus.

(t) Juxta text. in leg. 3. §. *Idem divus*, ff. de *Testib.* & in leg. *Sola*, juncta gloss. Cod. de *Testib.* gloss. in leg. *Jubemus* 1. Cod. de *Liber. caus.* gloss. in leg. *Hac consultissima*, §. fin. verb. *Depositiones*, Cod. *Qui test. fac. poss.* & gloss. in leg. *Curent*, ff. de *Testib.*

(u) In cap. *Si qui testium* in princ. Extra de *Testib.*

(x) In cap. *Cum causam*, n. 26. de *Testib.*

(y) Lib. 2. Variar. cap. 13. n. 10.

(z) In Tract. de Recup. poss. remed. 15. quæst. 26. numer. 344. & in cons. 100. n. 43.

(a) Ut probatur in dict. cap. *Si qui testium*, & in cap. 2. de *Jud.* lib. 6. & in leg. *Ad egregias*, ff. de *Jurejur.* & in leg. 22. tit. 11. Part. 3.

(b) Secundum Salic. in Auth. *Apud eloquentissimum*, Cod. de *Fid. instrum.* & Felin. dict. cap. *Cum causam*, n. 28. Covarr. & Menoch. ubi supr.

Judice perit, eorum juramentum, receptionem, & examen Tabellioni committi, quam commissionem Judex facit, & de ea in processu constare debebit; 101. alioquin nullitas actus inducereretur, ut docet Menochius: (c) limitant etiam prædictam regulam, quando testes essent in loco remoto à loco judicii: 102. nam tunc Judex hanc commissionem faceret Judici illius loci, vel si justo impedimento testes detinerentur, ita quod ad Judicem venire non possent. (d)

103 Pari modo, si probatio per instrumenta fieri debeat, producenda erunt coram Judice, nec sufficiet coram Notario, (e) quinimo, si instrumenta fuerint producta ante litem contestatam, postmodum debent reproduci in isto tempore coram eodem Judice. (f)

Postmodum testes jurare debent; 104. alioquin eorum depositio non valebit, (g) nisi à partibus juramentum remittatur testibus, vel nisi Matrona aliqua super inspectione ventris deponat: nam tunc de veritate non jurat, quamvis de credulitate jurare debeat, (h) text. tamen leg. 23. tit. 16. Part. 3. non requirit juramentum à Matrona deponente de credulitate, quamvis Gregorius Lupus (i) ad hoc non advertat. Quinimo satis non erit, si testis prius deponat, & deinde juret: 105. nam necesse est, quod juramentum præcedat: (j) quod tamen intellige verum, 106. nisi testis in continenti, absque ullo intervallo post depositionem juramentum præstet, (k) 107. quod juramentum testis præstare non poterit per procuratorem. (l) Et formam juramenti præstandi à teste præscribitur à text. in Auth. *Sed Judex* juncta gloss. fin. ibi, & juncta leg. *Presbyteri*, Cod. de *Episc. & Cleric.* & ibi ponit expresè Baldus, num. 4. & de *Jure Regio* ponitur in leg. 24. titul. 16. Part. 3. scilicet: *Que poniendo su mano derecha sobre una señal de Cruz ✝ diga, que jura à Dios, y à aquella Cruz, y à Sancta Maria, y à los Sanctos, y à las palabras de los Sanctos Evangelios, que dirà verdad de lo que supiere en razon de aquel pleyto, en que es presentado por testigo, assi por la una parte, como por la otra: y que no mezclarà falsedad, ni por amor, ni ódio, ni miedo, ni cosa que le sea dada, ni prometida: y que ni por daño, ni provecho, que entienda le ha de venir, no dexarà de decir verdad, ni la encubrirà: y que todo lo que supiere de aquel pleyto lo dirà, aunque no sea preguntado de ello.*

Et hoc ultimum dicit Gregorius Lupus (m) optimam practicam esse, ad quam non solent advertere Judices, quando sumunt juramentum à testibus: nam per eam non poterit objici testi, quod deposuit extra articulum, super quo non fuit interrogatus, nec juratus: ac ideo tu Judex ad istam practicam adverte, & fac, quod testis juret, quod dicet omne id, quod de illo negotio scit, quamvis de eo non interrogetur: & isto juramento præstito à testibus ipsi respondere debent, *QUE ASSI LO JURAN*, & tunc Judex iterum eis dicit: *SI ASSI LO HICIEREDES, DIOS OS AYUDE, Y SI NO, EL OS LO DEMANDE MAL, Y CARAMENTE*: & testes respondent: *AMEN*, & fere eandem formam refert Simancas. (n) Et in hac re velim Judices admonitos esse, ut per seipsos, & non per Tabellionem hoc juramentum testibus deferant, illos admonendo, quòd veritatem dicant.

Postea testes erunt examinandi intra terminum probatorium à Judice præfixum, de quo

(c) In dict. cons. 100.

(d) Juxta text. in leg. *Judices*, Cod. de *Fide instrum.* & in dict. cap. *Cum causam*, & ibi Felin. n. 27. & 32. Menoch. in dict. remed. 15. quæst. 26. n. 346.

(e) Juxta text. in leg. *Adoptio*, ff. de *Adopt.* & in cap. *Acceptimus*, cap. *Contingit*, & ibi gloss. & Felin. de *Fid. instrum.* & latè Felin. in cap. *Quoniam contra*, n. 39. de *Probat.* & Covarr. lib. 1. Variar. cap. 1. n. 5.

(f) Secundum Felin. cap. 1. n. 28. de Prob. & Covar. dict. lib. 1. cap. 1. n. 5.

(g) Juxta text. in leg. *Jusjurandi*, & in leg. *Si quando*, Cod. de *Testib.* & in cap. *De testibus*, & in cap. *Fraternitatis*, & in cap. *Tuis quæstionibus*, Extra de *Testib.* & in dict. leg. 23. tit. 16. Part. 3. Specul. in tit. de Teste, §. Sequitur, n. 1. Jass. in leg. *Admonendi*, n. 216. de *Jurejur.*

(h) Secundum gloss. leg. *Jusjurandi*, Cod. de *Test.* & in leg. 1. ff. de *Test. inspic.* & ibi communiter omnes.

(i) Ibi in gloss. 4.

(j) Secundum Panorm. n. 8. & Doct. in dict. cap. de *Testibus*, & Boerium in decis. 259. & probatur in leg. 3. & 23. tit. 16. Part. 3. & tradit Avend. in respons. 1. n. 12. post Govar. lib. 2. Variar. cap. 13. n. 2.

(k) Secundum Balde in leg. *Jurjurando*, Cod. de *Testib.* & Tiraq. de Retract. §. 1. gloss. 5. n. 8.

(l) Juxta text. in cap. *Licèt ex quadam*, verb. *Proprie*, Extra de *Testib.* & ibi Felin. col. 2. testatur hanc esse communem opinionem.

(m) Ibi in gloss. 4.

(n) De Instit. Gathol. tit. 64. n. 8.

quo jam suprà in isto Tempore diximus. 108. Qui testes secretè, & sigillatim sunt examinandi; ita quod unus non sciat, quid alter dicat, nec ipsa pars intelligat: (o) & si in primo termino continenti tres dilationes testes non fuerint jurati, & examinati, peti poterit cum juramento secunda dilatio, quæ *quarto plazo* dicitur, quam Judex suo arbitrio assignabit: 109. & si eam absque causa deneget, pars poterit appellare. (p) 110. Poterit deinde peti prorogatio quarti plazi cum juramento, dummodo peratur, anteà quàm finiatur terminus ille; 111. alias non esset prorogatio: (q) quæ tamen prorogatio in foro Ecclesiastico non datur, ut suprà resolvimus. 112. Et elapsis terminis probatoriis, amplius non poterunt testes produci: nam hunc effectum operatur præfixio termini. (r)

113. Cæterum si aliqua pars ex litigantibus fuerit Minor vigintiquinque annis, vel alia persona, cui de jure competat beneficium restitutionis in integrum adversus omissam probationem, & lapsum termini probatorii, restitutio erit petenda, sibique concedenda, & à Judice assignabitur alius terminus probatorius; (s) 114. Minor tamen non erit restituendus adversus omissam allegationem, vel probationem contra reum criminaliter accusatum. (t) Rursus erit limitanda in repulsis objectis contra testes, vel eorum dicta: nam adversus terminum elapsum, intra quem sunt opponendæ, nec adversus omissam probationem restitutio non conceditur, ut resolvimus infra. (u) 115. Pari modo erit limitanda in Minore Jurisperito, cui restitutio denegantur adversus omissam allegationem, & probationem. (x) Insuper erit limitanda, quando peteretur restitutio post publicatas attestationes ad probandam aliquam exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam: nam tunc deneganda erit. (y) De *Jure Regio* terminus iste probatorius per viam restitutionis concedendus, excedere non debet dimidietatem termini probatorii in causa principali assignati: 116. & in sententia, in qua restitutio conceditur, erit deneganda alia restitutio petenti. 117. (z) (* Et censebitur denegata in illa prima instantia; tamen in secunda instantia iterum poterit peti, & concedi, etsi in prima instantia fuerit semel concessa. (a) Adverte etiam, quod adversarius Major poterit uti termino probatorio concesso Minori ad probationem faciendam. (b) Et quia frequenter casus iste in causis occurrit, ut Juvenes instruantur, petitio restitutionis, & ejus concessio erit formanda modo sequenti.

PETITIO RESTITUTIONIS ADVERSUS omissam probationem.

„ Fulano, Curador ad litem de F. mi Me-
„ nor, digo: Que por negligencia, y des-
„ cuido de sus Fatores, y Procuradores se le
N „ ha

(o) Ita probat text. cap. *Venerabili*, de *Test.* cap. *Inquisitionis*, §. 1. de *Accus.* leg. *Nullum*, Cod. de *Test.* docet Specul. in tit. de Teste, §. Nunc tractandum in princ. gloss. in cap. 2. de *Test.* verb. *Audire*, & Rojas in singul. 188. & examinator observare debebit omnia tradita ab Speculatore in dict. §. Nunc tractandum.

(p) Juxta text. in cap. *Significaverunt*, de *Testib.* & gloss. in cap. *In causis* eod. tit. receptam communiter à Panorm. ibi.

(q) Ut in leg. *Sed ista manente*, ff. de *Pretor.* & in leg. *Bonorum*, & ibi Bartol. ff. *Rem rat. hab.* Panorm. in cap. *De causis*, n. 7. de *Offic. Deleg.* & Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. gloss. 1. vers. *Ulterius.*

(r) Ut in cap. *Licèt causam*, de *Probat.* & leg. 34. tit. 16. Part. 3. & firmat gloss. 1. in leg. *Si ea*, Cod. *Sui accus. non poss.* & nos resolvimus suprà in isto Tempore, in exposicione sententiæ interlocutoriæ in fine secundi articuli.

(s) Juxta text. & ibi Panorm. in cap. *Auditis*, de *In integr. restitut.* & probat text. in leg. *Minor* 25. *annis*, ff. de *Minor.* & leg. 3. tit. 19. Part. 6. Bart. notat in leg. *Nam posteà*, §. *Si minor*, ff. de *Jurejur.* Jass. in leg. 1. §. *Novatio*, ff. de *Oper. nov. nunt.* Felin. in cap. *Fraternitatis*, n. 6. vers. Tertiò in quantum, de *Testib.*

(t) Secundum Alex. in leg. 1. §. *Nuntiatio*, n. 34. & ibi Jass. n. 10. vers. Secundo, ff. de *Nov. oper. nunt.* & Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 1. n. 7. post gloss. penult. in Clem. *Non patest*, de *Procur.* in fin. juxta quam doctrinam est limitanda suprædicta resolutio, & Regia lex 3. tit. 8. lib. 4. Recop.

(u) Ista prima parte Tempore 9. n. 8. & probat lex 1. tit. 8. lib. 4. Recop. & resolvit Aceved. in leg. 3. tit. 8. lib. 4. Recop. n. 32.

(x) Secundum gloss. quam ibi seq. dicens eam singulariter Joan. de Plat. & unicam, & singularem reputat Anton. Gomez in 2. tom. Variar. cap. 14. n. 5. vers. Decimo in fin. & ordinariam appellat, plures eam sequentes referendo D. Franc. à Sarmiento lib. 3. Selectarum, cap. 12. n. 1. Ubi ipse contrariam opinionem optimis fundamentis nititur defendere per totum illud caput: gloss. inquam, est in leg. *Professio*, Cod. de *Muner. patrim.* lib. 10. Et illius gloss. quàm plures sequaces refert, & sequitur Roland. à Valle in Tract. de Confect. inventarii, 2. part. quæst. 6. & Avil. in cap. *Pretorum*, cap. 33. gloss. in verb. *A minus cassa*, n. 4.

(y) Secundum Innoc. in cap. *Coram*, de *In integ. restit.* & plures alios, quos refert Covar. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 4. vers. *Quinto*, & Alex. leg. 1. §. *Novatio*, n. 33. ff. de *Oper. nov. nunt.* Et tradit Marant. 6. part. Tit. de Appell. in secund. actu principali, n. 83.

(z) Juxta text. in leg. 3. tit. 8. lib. 4. Recop.

(*a) Ut colligitur ex leg. 5. tit. 9. lib. 4. Recop. & ibi tenet Aceved. n. 4. & semel vidi sit judicatum in Audientia Galletiæ.

(b) Juxta prædictam leg. Regiam, quæ opinio comprobatur ex text. in leg. pen. Cod. de *Temp. in integr. restit.* per. & ibi not. Bart. Bald. & Paul. & tenet Anton. Gomez in dict. 2. Tom. cap. 14. n. 5. vers. Decimo infertur in fin.

„ ha passado el termino probatorio, que fuè „ concedido en la causa, que trata con F. y ha „ dexado de alegar, y probar, lo que à su De- „ recho le convenia: y por ser Menor de vein- „ te y cinco años, como por su aspecto pa- „ resce, y en lo susodicho haver sido enorme- „ mente leso, y damnificado, de derecho le „ compete el beneficio de la restitucion *in in- „ tegrum adversus omissam allegationem, & „ probationem.* Por ende à Vmd. pido le man- „ de conceder, y conceda la dicha restitucion „ *in integrum adversus omissam probationem,* „ *& lapsum termini*, sobre que pido justi- „ cia, y costas, y el oficio de Vmd. imploro, „ y juro à Dios, y à esta ✠ en anima de mi „ Menor, y la mia, que esta restitucion no „ pido de malicia, &c.

EXPOSITIO SUPRADICTÆ PETITIONIS.

118. Diximus: *Fulano, Curador ad litem, &c.* ad denotandum, quod Minori non datur, procurator, sed curator. (*e*)

119. Diximus: *por negligencia, y descuido de sus fatores, &c.* ad denotandum, quod propter hanc causam Minor restituitur. (*d*)

120. Diximus: *enormemente leso, &c.* ad denotandum, quod pro modica læsione non conceditur restitutio. (*e*)

121. Diximus: *le compete el beneficio, &c.* ad denotandum, quod restitutio minori conceditur de *jure speciali*, non vero de *jure ordinario.* (*f*)

122. Diximus, *y el oficio de Vmd. &c.* ad denotandum, quod restitutio *officio* Judicis *nobili* conceditur. (*g*)

Et oblata prædicta petitione restitutionis, tunc summariè probatur, petentem restitutionem Minorem esse viginti quinque annis, nec probatio læsionis ad hanc restitutionem concedendam requiritur, 113. quia eo ipso Minor censetur læsus per ipsum actum omissionis, quo casu Minor restituitur absque probatione læsionis: (*b*) 124. licèt enim ad concedendam restitutionem in integrum probari debeat, petentem minorem, & læsum esse ex tali actus; (*i*) 125. tamen ubicunque minor facit actum, ex quo nulla utilitas sibi provenit, sed potuit sibi damnum inferri, eo ipso censetur læsus, & danda erit sibi restitutio, absque eo quod læsionem probet. (*j*) Unde cum ex solo actu omissionis, allegationis, & probationis, Minor censeatur læsus, cum ex eo nulla utilitas sibi proveniat, sed damnum possit inferri, nimirum si restitutio sit ei danda absque probatione læsionis, secundum Beroium, (*k*) Rebuffum, (*l*) & plures alios; (*m*) etsi ipse (*n*) contrarium dicat verius, & receptius esse, cujus tamen resolutionem arbitror veram esse, quando actus ex sui natura læsionem non includeret: tunc enim probatio læsionis necessaria esset, secundum supradictos Doctores. (*o*)

126. Et hæc restitutio peti debet de *jure Regio*, elapso termino probatorio in causa principali concesso, vel facta publicatione testium intra quindecim dies; alioquin si restitutio petatur, post quindecim dies connumerandos à die publicationis, deneganda erit. (*p*) Et quam pœnam incurrit Minor petens restitutionem post publicationem ad probandam novam exceptionem in prima instantia, si eam non probaverit, determinat lex fin. tit. 5. lib. 4. Recopil. & interrogatorium ad probandam minorem ætatem modo sequenti formatur.

INTERROGATORIO SOBRE el Articulo de la restitucion.

127. „ Preguntas por parte de Fulano, en „ la causa, que trata con Fulano, sobre el ar- „ ticulo de la restitucion.

„ Pri-

(*c*) Ut in §. *Item*, Instit. de *curat.* & in leg. 2. Cod. de *In lit. dand. tutor. vel curat.*

(*d*) Ut in leg. *Minor* 25. *annis*, ff. de *Minor.* & in leg. 3. tit. 19. Part. 6. Bartol. in leg. *Nam, & postea*, §. *Quod si minor*, ff. de *Minor.* & Jafl. in leg. 1. §. *Nuntiatis*, ff. de *Nov. oper. nunt.*

(*e*) Ut notat gloss. communiter approbata in cap. 1. de *In integr. restit.*

(*f*) Ut probatur in leg. *In causa* II. in princ. ff. de *Minor.*

(*g*) Ut probat text. in cap. 2. de *Offic. jud.*

(*h*) Ut probat text. in leg. *Si minor* 34. §. 1. ff. de *Minor.* & tradit Panorm. in cap. *Auditis*, n. 7. de *In integr. restit.* & Aug. Beroius in cap. 1. n. 6. eodem tit. & Rod. Suarez in alleg. 20. n. 8.

(*i*) Juxta text. in leg. *Quod si minor*, §. *Non semper*, & in leg. *Ait Prætor*, §. *Non solum* 1. vers. *Mihi autem*, & in leg. *Non omnia*, ff. de *Minor.* & in leg. *Nam postea*, §. *Si minor*, ff. de *Jurejur.* & in leg. *Minoribus* 1. Cod. de *In integr. restit.* & in leg. 1. 2. & 6. tit. fin. Part. 6. & ubique Doct. notant. & Anton. Gomez 2. tom. Variar. cap. 14. n. 5. versic. Quæro tamen.

(*j*) Ita probat text. in leg. *Interdum* 19. ibi: *Hoc enim ipso*, ff. de *Minor.* & text. sic intelligendus secundum gloss. ibi in dict. leg. *Si minor*, §. 1. & in leg. *Si quis patrem*, vers. *Proinde*, ff. *Ad Maced.* text. sic intelligendus in leg. 1. Cod. de *In integr. restit.* secundum Panorm. Beroium, & Rod. Suarez ubi supr. & D. Franc. à Sarmient. lib. 3. Select. cap. 13. n. 2.

(*k*) Ubi supr. Aufrer. in Addit. decis. ad Capell. Tolos. decis. 53. n. 4.

(*l*) 2. tom. Tract. de Restit. art. 1. gloss. 3. n. 16.

(*m*) Quos refert decis. Pedemont. 158. n. 3.

(*n*) Ibi n. 13.

(*o*) Et Capitium decis. 109. n. 8.

(*p*) Juxta text. in leg. 3. tit. 8. lib. 4. Recop.

I. „ Primeramente sean preguntados los „ testigos por el conocimiento de las partes „ litigantes, y si tienen noticia de esta cau- „ sa, &c.

II. „ Item, si saben, que el dicho Fula- „ no, antes, y al tiempo, que se concedió el „ termino probatorio, en la causa que trata „ con el dicho Fulano, y al presente era, y es „ Menor de veinte y cinco años, y tal por su „ aspecto paresce. Digan, y declaren los testi- „ gos, lo que saben, &c.

III. „ Item, si saben, que lo susodicho es la „ verdad, y de ello es fama pública, y co- „ mun opinion, &c.

„ Los quales articulos pongo por posiciones „ à la parte adversa. Pido, que los jure, y de- „ clare conforme à la ley, y so la pena de ella, „ y para ello, &c.

128. Et si pars adversa has positiones negaverit, duo testes erunt producendi, & examinandi ex parte petentis restitutionem super prædictis articulis: & qualiter sit ætas probanda docet Bartolus. (*q*) Et tunc Judex profert sententiam restitutionis per viam actus forma sequenti.

SENTENCIA RESTITUTIONIS.

129. „ En Salamanca à 20. dias del mes „ de Julio de 1581. años, ante mi el presen- „ te Escribano, y testigos de yuso escritos, el „ dicho Señor Alcalde Mayor dixo: que de- „ bia conceder, y concedió la restitucion pe- „ dida por parte del dicho Fulano Menor, con „ plazo, y termino de tantos dias comunes à „ ambas las partes, para que alegue, y prue- „ be lo que le convenga, con denegacion de „ otro termino: y que si dentro del dicho ter- „ mino no probáre, que incurra en pena de „ seis mil maravedis: la mitad para la Cama- „ ra de S. M. y la otra mitad para gastos de „ Justicia: y lo firmó de su nombre: testigos „ Fulano, y Fulano.

Quæ sententia restitutionis procedit ex dispositione leg. 3. tit. 8. lib. 4. Recopil. Et transacto isto termino probatorio, in prædicta restitutione concesso, vel elapsis terminis probatoriis, quando restitutio non fuit petita, expletisque omnibus, quæ ad probationem jurium partium spectant, & sunt necessaria, Judex poterit interrogare partes, an aliquid amplius velint facere, & actitare: & si aliqua ex partibus dixerit, se velle aliquos actus facere, tunc Judex advertat, an sint elapsa omnia tempora probatoria: & si elapsa fuerint, videat an illa, quæ dixit pars velle facere, sint talia, quæ extra terminum probatorium fieri possint, veluti si per *inspectionem oculorum* Judicis velit pars aliquid probare de sua intentione, quia talis probatio numquam censetur excluſa, & superat omnem speciem probationis: (*r*) sunt alia plura, quæ fieri possunt extra terminum probatorium, quæ congerit Maranta: (*s*) & tunc Judex assignabit aliam dilationem ad illum actum expediendum cum comminatione, quòd, illa dilatione transacta, amplius non audietur, quia Judex tenetur curare, ut quam citius fieri possit causa expediatur; (*t*) hanc tamen interrogationem, & diligentiam Judex aliquando facit, elapsis terminis probatoriis, aliquando verò post publicationem testium factam: & si ante publicationem exhibuerit, vel ea non exhibita transacti fuerint termini probatorii, tunc aliqua ex partibus litigantibus comparet coram Judice, petendo quod publicationem testium faciat: ac ideo pauca de publicatione testium annotanda erunt.

DE PUBLICATIONE TESTIUM, & probationum, facienda.

Elapsis itaque terminis probatoriis, publicatio testium, & probationum fieri debet ad petitionem unius ex litigantibus: 130. quæ petitio ex mandato Judicis intimatur parti adversæ, & præcipitur ei, ut ad primam audientiam veniat, ad videndum publicationem testium fieri, vel ad allegandum, quare fieri non debeat publicatio: quæ citatio de jure præcedere debet. (*u*) 131. Ad quam publicationem unica tantum citatio sufficit, nec requiritur trina, vel peremptoria: (*x*) 132. & si in termino citationis pars citata non comparuerit, altera pars publicationem petens, debet incusare contumaciam parti citatæ: (*y*) & tunc Judex jubet, publicationem testium fieri per sententiam interlocutoriam, pronuntiando, depositiones testium esse publicatas, & apertas, & quod ipse eas pro publicatis habet, præcipitque copiam attestationum partibus litigantibus exhiberi, ut dispu-

(*q*) In leg. *De ætate*, ff. de *Minor.*

(*r*) Secundum Azonem in Sum. Cod. de *Leg. Aquil.* & Bald. in leg. *Contra negantem*, n. 7. Cod. de *Leg. Aquil.*

(*s*) De Ordin. Judic. 6. part. act. 15. à n. 2.

(*t*) Ut in leg. *Properandum* in princ. Cod. de *Judic.* cap. *Finem litibus*, de *Dol. & contum.*

(*u*) Juxta text. in leg. *Gesta*, cum ibi notatis, Cod. de *Re judic.* & in cap. *Consuluit*, de *Offic. Deleg.* & in leg. 37. tit. 16. Part. 3. & ibi Greg. Lup. in gloss. 1.

(*x*) Ut cum Joan. Andr. resolvit Greg. Lup. ubi supr.

(*y*) Per text. ubi notat Bald. in leg. *Properandum*, §. *Et siquidem*, Cod. de *Judic.*

tent, & allegent super eis intra terminum sex dierum, ut disponit lex 1. tit. 8. lib. 4. Recop. Et forma hujus publicationis faciendæ de *Jure Communi* traditur à Bartolo (z) de *Jure* autem *hujus Regni*, & de *Stylo* sit forma sequenti.

FORMA PUBLICATIONIS TESTIUM.

133. „Y despues de lo susodicho en la di„cha Ciudad de Salamanca, à tantos dias de „tal mes, y de tal año, ante el dicho Señor „Alcalde Mayor, y en presencia de mi el di„cho Escribano, y testigos de yuso escritos, „parescio, presente el dicho Pedro, y dixo: „que la parte contraria havia llevado termi„no, para venir diciendo contra la publica„cion de testigos por el pedida, y porque no „debia ser fecha: el qual no havia dicho co„sa alguna contra ella, y le acusaba la re„beldia, y pedia, y pidió à su Merced man„dasse hacer la dicha publicacion, y pidio jus„ticia, &c. Testigos Fulano, y Fulano.

„E luego el dicho Señor Alcalde Mayor di„xo: que mandaba, y mandó hacer la dicha „publicacion de testigos, con termino de seis „dias primeros siguientes: y mando dar trasla„lado de las probanzas à ambas las partes. „Testigos dichos, &c.

Quæ publicatio testium sit ad effectum, ut partes possint recipere copiam examinis testium: & tunc censetur præclusa via producendorum testium: 134. nam regula est, quod publicatis attestationibus, testes non recipiantur super eisdem articulis, vel directò contrariis, (a) nisi in casibus congestis à Bartolo, (b) nec attento *Jure Communi* est de ordine substantiali Judicii; 135. ideoque ejus omissio non reddit processum nullum: (c) 136. quod est verum, nisi à parte publicatio petatur: nam tunc, si Judex illam non faciat, erit de substantia judicii, & processus nullus judicabitur: (d) quod intelligi debet, dummodo à tali denegatione appelletur, ut cum pluribus resolvit Sebast. Vantius, (e) & testatur communem Joan. Asinius, (f) & idem testatur Didac. Perez (g)

Hæc tamen resolutio Vantii, Asinii, & Didac. Perez mihi displicet, ac ex eorum dictis constat publicationem attestationum non esse de substantia ordinis judiciarii, quamvis petita esset, & à Judice denegata, & à denegatione appellatum: nam si tunc esset de substantia judicii, ejus omissio esset nulla, nec denegatio indigeret appellatione, (h) quia tunc contra jus Legum, & Constitutionum esset denegatio. Unde cum supradicti Doct. à tali denegatione publicationis appellationem requirant, sequitur inde, publicationem non esse de substantia judicii, sed potiùs respicere jus, & justitiam partis, & ab ea appellandum fore; alioquin in auctoritatem rei judicatæ transire, & partem volentem impugnare sententiam, & processum ex defectu publicationis non fore audiendam: (i) & pro hac opinione urget textus sic intelligendus in leg. *Cum prolatis*, ff. de *Re jud.* ubi sententia lata contra legem valet, & appellationem requirit: quia lex illa contra quam lata fuit sententia respiciebat merita causæ, id est, jus litigatoris: (j) & eodem modo intelligitur textus; qui pro nostra opinione etiam facit in leg. *Præses*, ff. de *Re jud.* ubi probatur, sententiam latam contra legem valere, & appellationem requirere: quoniam lex illa, contra quam lata fuit ibi sententiam, respiciebat jus litigatoris; licèt ex actis processus constaret notorium errorem intervenisse. (k) Ergo constat, publicationem non esse de substantia, nec ejus omissionem processum reddere nullum, cum jus petentis eam respiciat.

137. At verò de *Jure Regio* hanc publicationem esse de substantia processus existimo per text. in leg. 1. tit. 8. lib. 4. Recopil. ibi: *He-*

(z) In Auth. *At qui semel*, Cod. de *Prob.* & à Bald. in dict. leg. *Gesta*, Cod. de *Re jud.* n. 17.

(a) Juxta text. in Auth. *At qui semel*, Cod. de *Probat.* & in cap. *Intimavit*, cap. *Fraternitatis*, de *Testib.* Clem. 2. eod. tit. leg. 36. tit. 16. Part. 3. & tradit pro regula Joan. Matienz. in Dialog. Relat. cap. 46. n. 1.

(b) In Auth. *At qui semel*, Cod. de *Probat.* Panorm. & Doct. in cap. *Fraternitatis*, de *Testib.* & Joan. Matienz. ubi supr. & eandem regulam cum nonnullis fallentiis ponit Rojas in singul. 203. & Alex. Stiaticus in Pract. Jud. cap. 18. à n. 40.

(c) Secundùm Bartol. Bald. n. 19. & Alex. in leg. *Prolatam*, Cod. de *Sentent. & interlocut.* Guid. Pap. quæst. 586. n. 1. & Capel. Tolos. quæst. 416. per text. in cap. *Cum I. & A.* Extra de *Re jud.* ubi tradit Panorm. & Menoch. lib. 1. de Arbitr. quæst. 33. & Alex. Stiatic. in dict. cap. 18. à num. 28.

(d) Secundùm gloss. in cap. fin. vers. *Cessante*, de *Hæret.* in 6. verb. *Judicis.*

(e) In Tract. Nullitatum, sub tit. de Nullit. ex defectu proces. n. 40.

(f) In Praxi, §. 3. cap. 10. n. 4. ita componens glossam in Extravag. *Ad reprimendum*, verb. *Figura.* Et glossam in dict. leg. *Prolatam*, cum gloss. in dict. cap. fin. de *Hæret.* in 6.

(g) In Rubric. tit. 11. lib. 3. Ordin. col. 1355.

(h) Ut probat leg. 1. ff. *Quæ sentent. sine appell. rescind.* & in cap. 1. de *Sentent. & re jud.*

(i) Juxta text. in dict. cap. *Cum I. & A.* quem ita intelligunt ibi Innoc. Panorm. n. 10. & ibi Felin. n. 1.

(j) Ut notant ibi Imol. n. 2. Alex. num. 10. & Zasius num. 11.

(k) Ita intelligunt Alex. n. 2. Zasius n. 1. in dict. leg. *Præses*, & Matth. de Afflict. decis. 28. n. 8.

Hecha publicacion de los testigos, &c. 138. quæ verba cum sint ablativi absoluti, conditionem planè inducunt; (l) 139. sed conditio inducit formam, (m) 140. omissio autem formæ reddit actum nullum; (n) ergo constat, de *Jure Regio* publicationem testium esse de substantia judicii, præsertim si à parte petita fuerit: (o) vel poterit etiam dict. lex 1. tit. 8. lib. 4. Recopil. intelligi juxta supradictam resolutionem communem, nempè, 141. quod tunc demum omissio publicationis inducat nullitatem processus, quando ab ejus denegatione fuerit appellatum; non verò quando ab ea appellatum non sit: quamvis hæc interpretatio nimis restringat prædictam leg. 1. generaliter loquentem, maximè, quia stylus hanc publicationem testium diu jam recepit.

142. In causis criminalibus nulli dubium est, publicationem testium de substantia judicii esse, ejusque omissionem nullitatem processus inducere, ut eleganter resolvit Julius Clarus: (p) per quam publicationem concluditur, & renuntiatur productioni testium, nec partes amplius admittuntur ad aliquid probandum in negotio principali: nam didicitis testificatis, alii testes non sunt recipiendi; (q) 143. quamvis aliquando Judices præcipiant, testes productos in termino probatorio examinari intra illos sex dies publicationis. (r)

Intellige rursus, viam probationis præclusam esse per publicationem testium, quando probatio facienda esset per testes; cæterùm si per instrumenta esset probatio facienda, non censeretur præclusa via probationis: 144. nam instrumenta usque ad conclusionem causæ produci possunt: (s) 145. dummodo pars producens cum juramento asserat instrumenta de novo fuisse reperta, vel in ejus notitiam venisse: alioquin instrumenta actor teneretur producere ante sententiam interlocutoriam probationis; reus verò usque ad diffinitivam: (t) quod tamen erit intelligendum juxta resolutionem, quam tradidimus suprà: (u) nam cum lex 2. tit. 5. lib. 4. Recop. sit posteriori loco situata, observanda erit, & per eam erit intelligenda lex 1. tit. 2. & lex 1. tit. 5. lib. 4. Recop. ubi statuitur, quod in quacunque parte litis instrumenta recipiantur cum juramento producentis, quod de novo in ejus notitiam venerunt, & quod non potuit antea producere, nisi stylum quem ibi retulimus, fundemus in illis duabus legibus primis, & quod sint observandæ, tanquam majori æquitate nitentes, licèt primo loco sint situatæ, ac ideo dictæ legi 2. tit. 5. lib. 4. Recop. situatæ posteriori loco præferri debeant, juxta à nobis notata, (x) & æquitas illarum legum consistit in hoc, ne veritas, & jus partis pereat, si instrumenta non fuissent admissa: & juxta hanc declarationem est intelligenda lex 1. & 2. tit. 9. lib. 4. Recopil. & comprobatur ex leg. 3. ejusdem tit. & lib. ubi dicitur, quod in secunda instantia instrumenta possint produci cum juramento producentis, quod in ejus notitiam noviter venerunt, & reperta fuerunt, & stylus supra relatus, in 7. Tempore sic debet intelligi, ut cum prædicto juramento instrumenta recipiantur.

146. Insuper intellige, viam probationis præclusam esse per publicationem testium, nisi aliqua pars ex litigantibus fuerit Minor viginti quinque annis Ecclesia, vel alia persona privilegiata, quæ beneficio restitutionis gaudere debeat: nam tunc etiam post publicationem testium intra quindecim dies, restituitur ad probationem faciendam, ut suprà resolvimus, (y) quod tamen limitari debet, prout ibi resolutum in num. 149. & 150. & alias limitationes hujus restitutionis colliges ex Alex. de Imola, (z) & Jasone (a) asserentibus, in hoc mulierem, vel Rusticum non esse restituendos, quorum resolutio comprobatur ex his, quæ notat Roland. à Valle, (b) & idem tenet Mar. Socinus, (c) intelligentes, illud verum esse, quan-

(l) Juxta text. in leg. *A testatore*, & ibi Bart. ff. de *Condit. & demonstr.*

(m) Ut in leg. *Qui hæredi*, & in leg. *Mevius*, ff. de *Cond. & demonstr.*

(n) Ut probat text. in cap. *Cum dilecta*, de *Rescript.* & in leg. *Diligenter*, ff. *Mandat.*

(o) Juxta text. in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop.

(p) Lib. 5. Receptarum Sententiarum, §. fin. quæst. 40. n. 1. & Avend. in respons. 1. n. 8. & post primam editionem hujus Operis inveni Joan. Seguram Davalos in suo Director. Judic. Ecclesiastic. cap. 14. n. 8. resolventem eandem opinionem.

(q) Juxta text. in cap. *Fraternitatis*, de *Testib.* & firmat gloss. in Clem. 2. de *Testib.* & in dict. Auth. *At qui semel*, & in leg. 34. 37. & 39. tit. 16. Part. 3. & Ordin. Lusitan. lib. 3. tit. 4. in princ.

(r) Secundùm Monterros. in sua Pract. Civil. Tract. 1. fol. 11. col. 2. in fin.

(s) Juxta text. in cap. *Cum dilectus*, de *Fid. instrum.* & in leg. 34. in fin. tit. 16. Part. 3. & ibi Gregor. Lup. in gloss. fin.

(t) Leg. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. & supr. resolvimus in isto 4. Tempore, n. 58. & in 7. Tempore, n. 14.

(u) In dict. 7. Tempore, n. 34.

(x) Supr. in 5. Annotat. n. 29.

(y) In isto 8. Tempore, n. 148. & 161.

(z) In leg. 1. §. *Nuntiatio*, n. 32.

(a) Col. pen. ff. de *Nov. oper. nunt.*

(b) In tract. de Confect. inventar. 2. part. quæst. 8. & quæst. 10.

(c) In Repet. cap. *Fraternitatis*, n. 32. de *Test.* & Alciat. dict. §. *Nuntiatio.*

quando læsio causaretur ex sola fragilitate mulieris, vel rusticitate; secus vero si ex probabili ignorantia: nam tunc ex clausula generali: *si qua mihi justa causa videbitur*, restitutio concederetur, & idem resolvit Felinus: (*d*) & Rolandus (*e*) intelligit hanc probabilem ignorantiam, quando Rusticus, vel mulier non potuit consulere peritiores, quia erant in remotis partibus, ubi cum difficultate poterat eos consulere; secus si esset in loco, ubi copia peritorum esset: tunc enim non restitueretur ex illa clausula generali, secundum Decium, (*f*) & Tiraquellum (*g*) asserentem, onus probandi incumbere asserenti, Rusticum, vel mulierem potuisse consulere peritiores: idem sequitur Rolandus: (*h*) & aliam limitationem, ad hoc ut non restituatur Minor, vel Ecclesia, ponit Alex. Stiaticus, (*i*) qui alias limitationes adducit ad supradictam regulam, quod publicatis attestationibus, amplius non admittuntur testes, quas colligit ex Jasone, (*j*) Felino, & aliis (*k*) limitantibus dictam regulam in causa matrimoniali: & tu collige octo declarationes hujus regulæ congestas per Menochium: (*l*) & alias quadraginta limitationes ad prædictam regulam ex Matienzo, (*m*) qui tractat, an prædictæ limitationes locum habeant, stante leg. Regia 3. tit. 8. lib. 3. Recopil.

147. Denique intellige, hanc publicationem faciendam esse per Judicem, qui de causa principali cognovit: 148. unde, quando ipse Judex commisit, seu delegavit alteri receptionem, & examen testium, delegatus ille non poterit hanc publicationem facere; sed tenetur examen testium clausum remittere ad delegantem, coram quo publicatio erit facienda. (*n*) 149. Quæ publicatio, ut suprà diximus, fit ad effectum ut copia testium partibus detur, & partes opponere possint contra personas, & dicta testium, & super eis disputare, & de jure allegare: (*o*) 150. quod partes facere debent de *Jure Regio*, intra terminum sex dierum in ipsamet publicatione præfixum: (*p*) Ideoque opportunè videndum erit de 9. Tempore.

EX NONO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Advocatus utriusque partis, quæ attendere debeat, publicatione testium facta, ad allegationem, & disputationem faciendam, traditur.*

2 *Advocatus utriusque partis diligenter inspicere debet mandatum adversarii, an sit sufficiens, quando per procuratorem litigavit adversarius.*

3 *Si Advocatus videret aliquem articulum probatum, debet eum signare in margine, cum aliquo charactere.*

4 *Testium contrarietas omnino vitanda est.*

5 *Fides unius testis supplet fidem alterius minus idonei.*

6 *Advocatus debet restitutionem petere adversus omissam probationem, si pro tali persona patrocinium præstet, cui restitutio competit.*

7 *Repulsæ, seu exceptiones sunt opponendæ intra sex dies connumerandos à die intimationis processus partibus factæ.*

Repulsæ contra testes productos in prima instantia, qualiter, & quando possint opponi in causa appellationis.

Repulsæ in causa matrimoniali contra testes primæ instantiæ objiciuntur in qualibet instantia.

8 *Etiamsi sit persona, quæ de jure restitui possit, nihilominus tamen non poterit restitui adversus termini lapsum, ad opponendas testibus repulsas concessi.*

9 *Judex, cui de inhabilitate testium constat, potest eos absque partium petitione ex officio repellere.*

10 *Quando inhabilitas testis respicit, non solum odium ejus, verum etiam favorem partis, Judex non potest eum ex officio repellere.*

11 *Testium infamiam non sufficit Advocatum generaliter allegare.*

Pars

(*d*) Cap. *Inconsuevit*, de *Testib.* n. 4. Salic. in leg. 1. col. 4. Cod. de *Jur. & fact. ign.* Barbac. in Repet. cap. *Raynaldus*, fol. 50. in fin. & col. 152. in fin. Secund. limitac.

(*e*) In dict. quæst. 10.

(*f*) In leg. *Furis ignorantia*, Cod. *Qui admitti.*

(*g*) In Tract. de Retract. §. 4. glos. 7. n. 20.

(*h*) In dict. quæst. 10. in fin.

(*i*) In Pract. Judic. cap. 18. n. 47.

(*j*) Leg. *Qui per salutem*, ff. de *Jurejur.* & Felin. in dict. cap. *Fraternitatis*, n. 5. & Bald. in cap. *Ultra tertiam*, n. 4. & 5. de Test. & ex Anton. de Butr. cap. *Ad petitionem*, de *Accus.* n. 14. ex Panorm. in cap. *Juravit*, de *Prob.*

(*k*) In cap. *Series*, de *Testib.*

(*l*) Lib. 1. de Arbitr. quæst. 34. à n. 5.

(*m*) Ubi supr. in dict. 3. part. Dialog. cap. 52. n. 7.

(*n*) Secundum Bart. in leg. *Cum ab initio* in fin. ff. *Quem adm. testam. aperiant.* & Marant. de Ord. Judic. 6. part. actu 2. n. 6. & plura de hac publicatione attestationum, ultra Doct. in supradictis locis citatos, vide apud Bald. in leg. *Per hanc*, Cod. de *Temp. appell.* col. pen. Ripam leg. 2. à n. 30. Cod. de *Edend.* & Alex. Stiaticum in sua Pract. Jud. cap. 18. à n. 16. & Covar. in Pract. Quæst. cap. 18. n. 6. vers. Sexto.

(*o*) Juxta text. in cap. 2. de *Testib.* in 6. & in Auth. *Si testis producitur*, Cod. de *Testib.* & in Extravag. *Ad reprimendum*, juncta glos. verb. *Figura judicii.*

(*p*) Ut probat text. in leg. 1. tit. 8. lib. 4. Recop.

12 *Pars porrigere debet libellum disputationis, qui vulgo appellatur* escrito de bien probado.

13 *Libellus disputationis, qui vulgo dicitur* escrito de bien probado, *concipitur sermone Hispano.*

14 *Si pars non habeat repulsas adversus testes, non addit clausulam illam in libello, per quam exceptiones testibus objicit.*

15 *Libellus disputationis sermone Hispano conceptus explicatur: & jure probantur singulæ ejus clausulæ.*

16 *Contestes debent esse testes, ut admittantur.*

17 *Testis non debet de auditu deponere.*

18 *In antiquis factis fidem faciunt testes de auditu deponentes.*

19 *Testis de vana credulitate deponens, non facit fidem.*

20 *Testis dictum non concludens, non facit fidem.*

21 *Solam testium depositionem non sufficere, palam est.*

22 *Repulsæ sunt testibus objiciendæ cum protestatione, quòd non objiciuntur animo eos injuriandi.*

23 *Si repulsæ intra sex dies testibus oppositæ à Judice non admittantur, pars appellare potest.*

24 *In detestabilibus criminibus non admittuntur testium repulsæ.*

25 *In summariis causis non admittitur testis repulsa.*

26 *Adducens aliquem testem pro se, non potest eum contra se repellere.*

27 *Per solam testis productionem videtur testis approbatus à producente, quamvis eo non utatur.*

28 *Si novæ repulsæ testibus supervenerit, potest pro se eos producens, contra se postea reprobare.*

29 *Dicta testium bene potest quis contra se reprobare, quamvis eosdem pro se antea produxerit.*

30 *Testes, quibus probantur testium exceptiones, reprobari non possunt.*

31 *Infinitas est vitanda.*

32 *Ad probandas repulsas testium, pars admitti non debet, nisi elapsis quindecim diebus post publicationem.*

33 *Judex debet admittere partes ad exceptionum probationem.*

34 & 35. *Sententia, per quam partes recipiuntur ad probandas repulsas testium, sermone Hispano composita.*

36 *Interrogatorium super repulsis testium sermone Hispano compositum.*

37 *Testes producti ad probandas repulsas testium, jurare, & examinari debent, sicut testes in negotio principali producti, & eorum publicatio fieri debet.*

38 *Repulsæ contra testes probantes repulsas testium causa principalis, admitti non debent.*

39 *Repulsis testium planè probatis, Judex curare non debet de generali probatione facta super bonitate testium reprobatorum, nisi specifice bonitas probaretur, & repulsæ excluderentur, coarctando negativam loco, & tempore.*

40 *Quilibet præsumitur bonus, nisi contrarium probetur.*

41 *Testis de crimine emendatus, ad testificandum admittitur.*

42 *Omnibus conclusis, utraque pars conclusionem causa petere debet.*

NONUM TEMPUS.

DISPUTATIONIS, ET ALLEGATIONIS.

1. Facta testium publicatione, Advocatus utriusque partis diligenter processum videat, consideretque allegationes, & probationes utriusque partis, & super eis disputet, & alleget: in primis considerando, an ejus clientulus sit actor, vel reus, & an pars adversa per procuratorem litigaverit: 2. quo casu videre debet mandatum, utrum sit sufficiens, necne: & an pars adversa habeat personam legitimam standi in judicio. Deinde inspiciat probationis sui clientuli, & an articuli ejus positi fuerint propositionibus parti adversæ: videatque, an pars adversa fuerit confessa prædictos articulos. Postmodum videat attestationes in articulis principalibus actionis, vel exceptionis: 3. & si invenerit aliquem articulum probatum, illum in margine signet aliquo charactere: & si testes suæ partis in aliquo articulo discordent, curet eos componere: 4. quia contrarietas testium omnino vitanda est. (*a*) Similiter advertat, quod si in favorem sui clientuli fuerit productus aliquis testis minus idoneus cum alio teste omni exceptione majori, concordante cum depositione illius testis minus idonei, 5. quod tunc fides unius testis supplet defectum alterius. (*b*) Deinde advertat Advocatus, an pars ejus sit persona, quæ

(*a*) Juxta text. & ibi Doct. in cap. *Cum tanto*, de *Testib.*

(*b*) Secundùm Hyppol. in leg. de *Minore*, §. *Tormenta*, ff. de *Quæst.* col. 2. in fin. per doctrinam Bald. & Ang. in leg. *Si quis ex argentariis*, §. 1. ff. de *Edend.* & idem firmat Jas. in leg. *Dictantibus*, col. 2. Cod. de *Testam.* & Curt. in Tract. de Test. col. 1.

quando læsio causaretur ex sola fragilitate mulieris, vel rusticitate; secus vero si ex probabili ignorantia: nam tunc ex clausula generali: *si qua mihi justa causa videbitur*, restitutio concederetur, & idem resolvit Felinus: (*d*) & Rolandus (*e*) intelligit hanc probabilem ignorantiam, quando Rusticus, vel mulier non potuit consulere peritiores, quia erant in remotis partibus, ubi cum difficultate poterat eos consulere; secus si esset in loco, ubi copia peritorum esset: tunc enim non restitueretur ex illa clausula generali, secundum Decium, (*f*) & Tiraquellum (*g*) asserentem, onus probandi incumbere asserenti, Rusticum, vel mulierem potuisse consulere peritiores: idem sequitur Rolandus: (*h*) & aliam limitationem, ad hoc ut non restituatur Minor, vel Ecclesia, ponit Alex. Stiaticus, (*i*) qui alias limitationes adducit ad supradictam regulam, quod publicatis attestationibus, amplius non admittuntur testes, quas colligit ex Jasone, (*j*) Felino, & aliis (*k*) limitantibus dictam regulam in causa matrimoniali: & tu collige octo declarationes hujus regulæ congestas per Menochium: (*l*) & alias quadraginta limitationes ad prædictam regulam ex Matienzo, (*m*) qui tractat, an prædictæ limitationes locum habeant, stante leg. Regia 3. tit. 8. lib. 3. Recopil.

147. Denique intellige, hanc publicationem faciendam esse per Judicem, qui de causa principali cognovit: 148. unde, quando ipse Judex commisit, seu delegavit alteri receptionem, & examen testium, delegatus ille non poterit hanc publicationem facere; sed tenetur examen testium clausum remittere ad delegantem, coram quo publicatio erit facienda. (*n*) 149. Quæ publicatio, ut suprà diximus, fit ad effectum ut copia testium partibus detur, & partes opponere possint contra personas, & dicta testium, & super eis disputare, & de jure allegare: (*o*) 150. quod partes facere debent de *Jure Regio*, intra terminum sex dierum in ipsamet publicatione præfixum: (*p*) Ideoque opportunè videndum erit de 9. Tempore.

EX NONO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Advocatus utriusque partis, quæ attendere debeat, publicatione testium facta, ad allegationem, & disputationem faciendam, traditur.*

2 *Advocatus utriusque partis diligenter inspicere debet mandatum adversarii, an sit sufficiens, quando per procuratorem litigavit adversarius.*

3 *Si Advocatus videret aliquem articulum probatum, debet eum signare in margine, cum aliquo charactere.*

4 *Testium contrarietas omnino vitanda est.*

5 *Fides unius testis supplet fidem alterius minus idonei.*

6 *Advocatus debet restitutionem petere adversus omissam probationem, si pro tali persona patrocinium præstet, cui restitutio competit.*

7 *Repulsæ, seu exceptiones sunt opponendæ intra sex dies connumerandos à die intimationis processus partibus factæ.*

Repulsæ contra testes productos in prima instantia, qualiter, & quando possint opponi in causa appellationis.

Repulsæ in causa matrimoniali contra testes primæ instantiæ objiciuntur in qualibet instantia.

8 *Etiamsi sit persona, quæ de jure restitui possit, nihilominus tamen non poterit restitui adversus termini lapsum, ad opponendas testibus repulsas concessi.*

9 *Judex, cui de inhabilitate testium constat, potest eos absque partium petitione ex officio repellere.*

10 *Quando inhabilitas testis respicit, non solum odium ejus, verum etiam favorem partis, Judex non potest eum ex officio repellere.*

11 *Testium infamiam non sufficit Advocatum generaliter allegare.*

Pars

(*d*) Cap. *Inconsuevit*, de *Testib.* n. 4. Salic. in leg. 1. col. 4. Cod. de *Jur. & fact. ign.* Barbac. in Repet. cap. *Raynaldus*, fol. 50. in fin. & col. 152. in fin. Secund. limitac.

(*e*) In dict. quæst. 10.

(*f*) In leg. *Furis ignorantia*, Cod. *Qui admitti.*

(*g*) In Tract. de Retract. §. 4. glos. 7. n. 20.

(*h*) In dict. quæst. 10. in fin.

(*i*) In Pract. Judic. cap. 18. n. 47.

(*j*) Leg. *Qui per salutem*, ff. de *Jurejur.* & Felin. in dict. cap. *Fraternitatis*, n. 5. & Bald. in cap. *Ultra tertiam*, n. 4. & 5. de Test. & ex Anton. de Butr. cap. *Ad petitionem*, de *Accus.* n. 14. ex Panorm. in cap. *Juravit*, de *Prob.*

(*k*) In cap. *Series*, de *Testib.*

(*l*) Lib. 1. de Arbitr. quæst. 34. à n. 5.

(*m*) Ubi supr. in dict. 3. part. Dialog. cap. 52. n. 7.

(*n*) Secundum Bart. in leg. *Cum ab initio* in fin. ff. *Quem adm. testam. aperiant.* & Marant. de Ord. Judic. 6. part. actu 2. n. 6. & plura de hac publicatione attestationum, ultra Doct. in supradictis locis citatos, vide apud Bald. in leg. *Per hanc*, Cod. de *Temp. appell.* col. pen. Ripam leg. 2. à n. 30. Cod. de *Edend.* & Alex. Stiaticum in sua Pract. Jud. cap. 18. à n. 16. & Covar. in Pract. Quæst. cap. 18. n. 6. vers. Sexto.

(*o*) Juxta text. in cap. 2. de *Testib.* in 6. & in Auth. *Si testis producitur*, Cod. de *Testib.* & in Extravag. *Ad reprimendum*, juncta glos. verb. *Figura judicii.*

(*p*) Ut probat text. in leg. 1. tit. 8. lib. 4. Recop.

12 *Pars porrigere debet libellum disputationis, qui vulgo appellatur* escrito de bien probado.

13 *Libellus disputationis, qui vulgo dicitur* escrito de bien probado, *concipitur sermone Hispano.*

14 *Si pars non habeat repulsas adversus testes, non addit clausulam illam in libello, per quam exceptiones testibus objicit.*

15 *Libellus disputationis sermone Hispano conceptus explicatur: & jure probantur singulæ ejus clausulæ.*

16 *Contestes debent esse testes, ut admittantur.*

17 *Testis non debet de auditu deponere.*

18 *In antiquis factis fidem faciunt testes de auditu deponentes.*

19 *Testis de vana credulitate deponens, non facit fidem.*

20 *Testis dictum non concludens, non facit fidem.*

21 *Solam testium depositionem non sufficere, palam est.*

22 *Repulsæ sunt testibus objiciendæ cum protestatione, quòd non objiciuntur animo eos injuriandi.*

23 *Si repulsæ intra sex dies testibus oppositæ à Judice non admittantur, pars appellare potest.*

24 *In detestabilibus criminibus non admittuntur testium repulsæ.*

25 *In summariis causis non admittitur testis repulsa.*

26 *Adducens aliquem testem pro se, non potest eum contra se repellere.*

27 *Per solam testis productionem videtur testis approbatus à producente, quamvis eo non utatur.*

28 *Si novæ repulsæ testibus supervenerit, potest pro se eos producens, contra se postea reprobare.*

29 *Dicta testium bene potest quis contra se reprobare, quamvis eosdem pro se antea produxerit.*

30 *Testes, quibus probantur testium exceptiones, reprobari non possunt.*

31 *Infinitas est vitanda.*

32 *Ad probandas repulsas testium, pars admitti non debet, nisi elapsis quindecim diebus post publicationem.*

33 *Judex debet admittere partes ad exceptionum probationem.*

34 & 35. *Sententia, per quam partes recipiuntur ad probandas repulsas testium, sermone Hispano composita.*

36 *Interrogatorium super repulsis testium sermone Hispano compositum.*

37 *Testes producti ad probandas repulsas testium, jurare, & examinari debent, sicut testes in negotio principali producti, & eorum publicatio fieri debet.*

38 *Repulsæ contra testes probantes repulsas testium causa principalis, admitti non debent.*

39 *Repulsis testium planè probatis, Judex curare non debet de generali probatione facta super bonitate testium reprobatorum, nisi specifice bonitas probaretur, & repulsæ excluderentur, coarctando negativam loco, & tempore.*

40 *Quilibet præsumitur bonus, nisi contrarium probetur.*

41 *Testis de crimine emendatus, ad testificandum admittitur.*

42 *Omnibus conclusis, utraque pars conclusionem causa petere debet.*

NONUM TEMPUS.

DISPUTATIONIS, ET ALLEGATIONIS.

1. Facta testium publicatione, Advocatus utriusque partis diligenter processum videat, consideretque allegationes, & probationes utriusque partis, & super eis disputet, & alleget: in primis considerando, an ejus clientulus sit actor, vel reus, & an pars adversa per procuratorem litigaverit: 2. quo casu videre debet mandatum, utrum sit sufficiens, necne: & an pars adversa habeat personam legitimam standi in judicio. Deinde inspiciat probationis sui clientuli, & an articuli ejus positi fuerint propositionibus parti adversæ: videatque, an pars adversa fuerit confessa prædictos articulos. Postmodum videat attestationes in articulis principalibus actionis, vel exceptionis: 3. & si invenerit aliquem articulum probatum, illum in margine signet aliquo charactere: & si testes suæ partis in aliquo articulo discordent, curet eos componere: 4. quia contrarietas testium omnino vitanda est. (*a*) Similiter advertat, quod si in favorem sui clientuli fuerit productus aliquis testis minus idoneus cum alio teste omni exceptione majori, concordante cum depositione illius testis minus idonei, 5. quod tunc fides unius testis supplet defectum alterius. (*b*) Deinde advertat Advocatus, an pars ejus sit persona, quæ

(*a*) Juxta text. & ibi Doct. in cap. *Cum tanto*, de *Testib.*

(*b*) Secundùm Hyppol. in leg. de *Minore*, §. *Tormenta*, ff. de *Quæst.* col. 2. in fin. per doctrinam Bald. & Ang. in leg. *Si quis ex argentariis*, §. 1. ff. de *Edend.* & idem firmat Jas. in leg. *Dictantibus*, col. 2. Cod. de *Testam.* & Curt. in Tract. de Test. col. 1.

quæ beneficio restitutionis guadere debeat; 6. nam si ejus intentio plenè probata non fuerit, debet tunc restitutionem petere adversùs omissam probationem, ut suprà resolvimus in fine 8. Tempork.

Postmodum Advocatus recurrat ad inspectionem probationis partis adversæ, & si invenerit intentionem suam probatam, curet eam destruere, objiciendo repulsas contra personas, & attestationes suorum testium: 7. quæ repulsæ opponendæ sunt de *Jure hujus Regni*, intra sex dies publicationis connumerandos à die intimationis factæ partibus, vel eorum procuratoribus, tam in prima, quàm in secunda instantia; alioquin elapsis illis sex diebus, repulsæ non sunt admittendæ, & si Judex viderit esse tales, quæ debeant admitti, sententiam interlocutoriam proferre debebit, qua partes ad earum probationem suscipiet, assignando terminum peremptorium non excedentem dimidietatem termini probatorii concessi in negotio principali, intra quem prædictæ repulsæ erunt probandæ. (c)

De *Jure* tamen *communi*, opponendæ erant ante publicationem testium, juxta formam præscriptam in cap. *Præsentium*, de *Testib.* (d) & erant probandæ ante sententiam, id est, ante conclusionem in causa: (e) & Covarruvias (f) disputat, an in secunda instantia appellationis possint objici repulsæ contra testes productos in prima instantia, & in ea fuerunt omissæ, & in partem negativam magis se inclinat, certo certius affirmans, in secunda instantia appellationis non posse opponi objectiones contra testes, in prima instantia ante sententiam productos, si velit quis eas objicere intra terminum concessum in secunda instantia, ad reprobandos testes productos in illa secunda instantia: nam illa dilatio datur tantum, ad illos testes productos in secunda instantia reprobandos, & non ad reprobandos testes primæ instantiæ: & refert sly jum Granatensis Prætorii, qui in hoc observatur, asserens in libello, quo coram Judice appellationis gravamina proponuntur, & allegantur adversùs sententiam Judicis inferioris, posse objici repulsas contra testes productos in prima instantia, ut probari possint intra dilationem datam, ad probanda ipsa gravamina sententiæ, per Judicem appellationis, sicque praxim Granatensis Prætorii observate: & ad eam praxim reduces opinionem Glossæ, (g) dum prædicta Glossa, & ejus sequaces probant, repulsas contra testes productos in prima instantia posse objici in causa appellationis, quæ opinio obtinet, & in *praxi* debet recipi, quando statim in libello gravaminum opponuntur. Cæterùm si repulsæ opponerentur contra testes productos in prima instantia, intra terminum concessum in secunda instantia, ad reprobandos testes productos in eadem secunda instantia, tunc non erunt admittendæ à Judice appellationis, & ad hanc speciem reduces opinionem glossæ, (h) Andreæ de Isernia, (i) Guid. Papæ (j) asserentium, repulsas in testes productos in prima instantia, non posse opponi in causa appellationis, quam opinionem in Neapolitano Prætorio fuisse receptam, asseverat Matth. de Afflictis, (k) & in *praxi* servari firmat Maranta, (l) & veriorem esse testatur Covarruvias: (m) quam proculdubio in *praxi* recipere poteris, quando quis vellet repulsas contra testes productos in prima instantia objicere in secunda instantia, intra terminum datum ad reprobandos testes productos in illa secunda instantia.

At verò in causa matrimoniali exceptio falsitatis contra testes post sententiam, & in infinitum posse objici, firmat Glossa, (n) cum appareat, falsitate probata, Ecclesiam fuisse deceptam, ac proinde sententia erit retractanda: (o) imo exceptiones, & repulsas in personas testium in causa matrimoniali posse objici post sententiam, etiam à qua non fuit appellatum, tenet Panormitanus, (p) & opinio Panormitani verior videretur, non ex ratione, qua ipse utitur, scilicet, quòd in causa matrimoniali sententia nunquam transiit in auctoritatem rei judicatæ, ut communiter omnes

(c) Juxta text. in leg. 1. tit. 8. lib. 4. Recop.

(d) Tradunt Panorm. n. 3. Dec. n. 2. & Mant. n. 9. in cap. 1. de *Except.* post glossl. 1. ibi: Quam dicit communiter receptam Lanfranc. de Oriano Tract. de Testib. n. 85. Vol. 5. Tract. Diversor. Doct. & Marant. de Ord. Judic. 3. part. actu 13. n. 8.

(e) Ut probatur in cap. 2. de *Except.* cap. *Cum dilectus*, de *Fide instrum.* notant Panorm. & omnes dict. cap. 1.

(f) In Pract. Quæst. cap. 18. n. 5.

(g) In cap. 1. de *Except.* verb. *Post sententiam.* receptam à Panorm. n. 8. Dec. n. 5. Parisi. n. 5. & Mant. n. 22. ibi. Matth. de Afflict. in Const. Neapol. lib. 2. const. ultim. num. 13. & à Guid. Pap. in Decis. Delphinatus, quæst. 500.

(h) In cap. 2. verb. *Ad Kalendas*, de *Testib.* in 6.

(i) In Constit. Neap. lib. 2. constit. ultim. n. 6. Aretini in cap. *Ex parte* à n. 31. de *Testib.*

(j) Ubi supr. Cornei consil. 319. n. 18. lib. 1.

(k) In Decis. Neapol. decis. 266.

(l) De Ordin. Judic. 6. part. actor. 13. n. 13.

(m) Ubi supr. & tenendam fore credit Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 943. vers. dubitatur.

(n) In dict. cap. 1. de *Except.* verb. *Post sententiam.*

(o) Juxta text. in cap. *Lator*, cap. *Consanguinei*, de *Re judic.* firmant Panorm. n. 10. Dec. n. 4. & Mant. n. 16. in dict. cap. 1.

(p) Num. 10. in dict. cap. 1. contra Decium ibi, n. 4.

nes resolvunt: (q) nam verius est, sententiam latam in causa matrimoniali, à qua non fuit appellatum, transire in auctoritatem rei judicatæ, quia sententia dicitur transire in auctoritatem rei judicatæ, à qua post decem dies non potest appellari; (r) sed à sententia lata in causa matrimoniali post decem dies non potest appellari, nec per viam appellationis potest retractari, (s) sed nova querela, novoque libello proposito, agendum est de retractatione prædictæ sententiæ: (t) ex quibus constat infirmam esse rationem Panormitani, (u) ac proinde alia ratione dicendum est, exceptiones in personas testium in causa matrimoniali admittendas esse post sententiam, etiam à qua non fuit appellatum, scilicèt, quia tale vitium est irremissibile consensu partium, cum matrimonium bene contractum dissolvere nequeant: (x) idcirco novo judicio inchoato, coram eodem Judice post sententiam agendum erit de exceptionibus in personas testium, (y) & ita est observandum, quamvis Glossa (z) aliter teneat.

Regulariter tamen repulsæ in dicta & personas testium objici debent, ut suprà resolvimus. 8. Quinimò, minor vigintiquinque annis, Ecclesia, vel alia quæcunque persona privilegiata non poterit restitutionem petere, adversùs terminum illum elapsum concessum, ad probandas repulsas testium, nec talis restitutio eis danda erit, ut firmat Capella Tolosana. (a) 9. Tamen si ex actis ipsius processus Judici constet de inhabilitate testium: Judex ipse *ex officio* poterit testes repellere, quamvis repulsæ à parte non fuerint oppositæ. (b) Quod intellige verum esse, quando inhabilitas testis concerneret solummodo odium ejus, ut puta, quia infamis, ebrius, furiosus, vel alium similem defectum pateretur; 10. secus esset, quando inhabilitas concerneret non tàm odium testis, quàm favorem partis adversæ objicientis repulsas, ut quia inimicus, familiaris, vel alium similem defectum haberet, tunc enim Judex *ex officio* non repellet illum. (c)

11. Insuper Advocatus advertat, non sufficere repulsas testium in genere objicere, ut putà dicendo, testem esse criminosum, infamem, perjurium, aut excommunicatum: sed requiritur, quòd in specie exprimat, & declaret delictum, & causam, ex qua sequuta fuit infamia, vel excommunicatio, & in quo negotio falsum testimonium dixit. (d) 12. Et omnibus suprà dictis, & aliis per Advocatos partium consideratis, tunc utraque pars porrigit libellum disputationis, seu allegationis super suis probationibus; quæ libellum vulgò appellamus *escrito de bien probado*, & erit formandus modo sequenti, mutatis mutandis.

ESCRITO DE BIEN PROBADO.

Ilustre Señor.

13 „ Pedro, en la causa con Geronymo, digo: que siendo visto por Vmd. „ el presente processo, hallará mi intencion, „ y demanda bien, y cumplidamente proba- „ da, con escrituras autenticas, y con mucho „ numero de testigos mayores de toda ex- „ cepcion: y en particular pruebo, que Juan „ me debia cien ducados, que por el mes de „ Marzo proximo passado de este presente año „ le empreste, y èl se me obligò de me los „ bolver, y pagar, como consta de lo que los „ testigos por mi presentados responden à la „ segunda pregunta de mi interrogatorio. Prue- „ bo tambien, como al principio del mes de „ Mayo proximo passado de este presente año, „ vino à mi el dicho Geronymo, y se me cons- „ tituyò por deudor, y pagador de los di- „ chos cien ducados, que me debia el dicho „ Juan, y dixo, que los queria pagar por èl, „ y yo lo acepte, como consta de lo que los „ testigos por mi presentados responden à la „ tercera pregunta del dicho interrogatorio. „ Y assimismo pruebo, que el dicho Juan, de-

O „ mas

(q) In dict. cap. *Lator* post glossl. ibi, verb. *Permanere*.

(r) Juxta text. in cap. *Quod ad consolationem*, de *Sentent. & re jud.*

(s) Secundum Panorm. n. 10. Felin. n. 4. in dict. cap. *Lator*, & alii plures, quos refert, & sequitur Covar. in 4. Decretal. 2. part. cap. 8. §. 12. n. 12.

(t) Ut argum. eorum, quæ notat glossl. in cap. *Ad reprimendam*, de *Offic. Ordin.* firmant Panorm. Felin. & Covar. ubi supr.

(u) In dict. cap. 1. n. 10.

(x) Juxta illud Matth. cap. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, & habetur in cap. *Licèt ex quadam* in fin. de *Testib.*

(y) Ut probatur in dict. cap. *Lator*, cap. *Consanguinei*, & resolvit Covar. in 4. 2. part. cap. 8. §. 12. n. 12.

(z) In dict. cap. 1. de *Except.* verb. *Post sententiam.*

(a) Decision. 53. & Palac. Rub. in Reper. cap. *Per vestras*, §. 26. n. 33. de *Donat. inter vir. & uxor.* & Boer. in decis. 245. n. 7.

(b) Secundum Felin. & omnes in cap. *Intimavit*, de *Test.* & Jas. in Reper. leg. *Admonendi*, n. 14. ff. de *Jurejur.*

(c) Secundum Bald. in leg. *Si quis testibus*, num. 7. Cod. de *Testib.* & Anton. de Butr. in cap. *Bona*, de *Elect.* col. 6.

(d) Juxta text. in cap. *Præsentium*, vers. 1. *Tamen*, de *Testib.* in 6. & tradunt communiter Doct. secundùm Decium in cap. 1. n. 6. de *Except.* Boer. in decis. 321. Marant. de Ordin. Judic. 6. part. actu 13. n. 3. Expresse de *Jur. Reg.* probatur in leg. 2. tit. 8. lib. 4. Recop. Ubi præscribitur qualiter repulsæ testium sint objiciendæ.

„ màs de los dichos cien ducados, me debia „ otros doscientos ducados, por razon de una „ heredad, que le vendì: los quales le per- „ donè, y remiti por cierto pacto, y conve- „ niencia, y me quedo debiendo los cien du- „ cados del dicho empreſtido, como declaran „ los teſtigos por mi preſentados, reſpondien- „ do à la quarta, y quinta preguntas de mi „ interrogatorio. Otrosì pruebo, que paguè „ al dicho Geronymo los doſcientos ducados, „ que me empreſtò, y ahora menos bien me „ pide por reconvencion, como conſta de lo „ que declaran mis teſtigos, reſpondiendo à la „ ſexta pregunta de mi interrogatorio: de lo „ qual conſta, eſtàr mi intencion, y demanda, „ bien, y cumplidamente probada. A lo qual „ no obſta, ni prejudica, lo que la parte con- „ traria pretendiò probar, que no probò: por- „ que ſus teſtigos ſon varios, y ſingulares: de- „ ponen de oidas, y vanas creencias: no con- „ cluyen, ni dan razon de ſus dichos: ſon „ parientes, criados, y familiares, y paniagua- „ dos, y intimos amigos del dicho adverſo, „ y como tales no hacen fè, ni prueba: y „ aſsi los tàcho, y contradigo. Y en particu- „ lar, no me daña, ni prejudica el dicho de Fu- „ lano, porque es mi enemigo capital, por „ haver reñido conmigo por tal coſa, y me „ quiere mal de muerte, y ſe preſume, que „ apaſsionadamente dixo contra mi ſu dicho: „ y aſsi lo tàcho, y contradigo, con juramen- „ to, y proteſtacion, que ante todas coſas „ hago, que la dicha tàcha, ni las demàs, „ que puliere contra los demàs teſtigos, no „ las pongo con ànimo de injuriar à alguno „ de ellos, ſino porque aſsi cumple à mi juſ- „ ticia. Tampoco me daña el dicho de Fula- „ no, porque ſe perjurò en tal cauſa, y por „ tal fuè acuſado, y dado por perjùro: y aſ- „ ſi le tàcho, y contradigo, porque ſe preſu- „ me haver dicho en eſta cauſa lo contrario „ de la verdad. Item, no me daña el dicho de „ Fulano, porque al tiempo que lo dixo, eſta- „ ba deſcomulgado de excomunion mayor por „ tal Juez, en tal cauſa, à pedimento de Fu- „ lano, y aſsi lo tàcho. Otrosì, no me prejudi- „ ca el dicho de Fulano, por ſer infame, y que „ frequenta las tabernas, y ſe ſuele, y acoſtum- „ bra à embriagar: y finalmente no me daña „ el dicho de Fulano, porque es ſolo, y ſin- „ gular en ſu dicho, y por tal lo tàcho, y „ contradigo. Y hallarà Vmd. que los teſtigos „ por mi preſentados ſon fidedignos, y lega- „ les, de mucha autoridad, fè, y credito, „ muy buenos Chriſtianos, temeroſos de Dios, „ y de ſus conſciencias, perſonas graves, y „ honradas, y tales, que debaxo de jura- „ mento no diràn, ni pondràn lo contrario „ de la verdad. Por que pido à Vmd. haga ſe- „ gun, y como en mi demanda pedido tengo, „ ſobre que pido cumplimiento de juſticia, y „ el oficio de Vmd. imploro, y las coſtas pro- „ teſto: y pido ſer recebido à la prueba de ta- „ chas de los teſtigos contrarios, y abonos de „ los mios: y jùro à Dios, y à eſta ✠ que las „ dichas tachas no pongo de malicia, ni por „ injuriar à alguno de los dichos teſtigos, &c.

14. Quando autem pars non habet aliquas repulſas contra perſonas teſtium, & eorum dicta in ſpecie, tunc non ponitur ſupradicta clauſula, per quam objiciuntur repulſæ teſtibus; ſed ſtatim ponitur alia clauſula, nempè: *Y negando lo prejudicial, concluyo para ſentencia definitiva, &c.* De qua clauſula dictum fuit ſuprà, in 7. Tempore, in libello duplicationis actoris.

Et ſi aliqua pars ex litigantibus judicem ſuſpectum habuerit, aliquando eum recuſat in fine ſupradicti libelli, forma ſequenti.

„ Otrosì, hablando con el acatamiento „ debido, digo: que para la determinacion „ de eſta cauſa tengo à Vmd. por ſoſpechoſo, „ y à las demàs Juſticias ſeglares de eſta Ciu- „ dad, y à F. y à F. Letrados, y por tales los „ recuſo, y pido, que Vmd. ſe acompañe „ conforme à la ley; donde no, lo contrario „ haciendo, proteſto la nulidad de ello, y lo „ que en tal caſo proteſtar me conviene, y „ pidolo por Teſtimonio, &c.

De qua recuſatione erit reſolvendum infra 10. Tempore, ubi latius erit dicendum. Sedſi pars habuerit repulſas adverſus perſonas, & dicta teſtium, libellus erit concipiendus modo ſupradicto, cum prædicta proteſtatione: qui erit explicandus modo ſequenti.

EXPOSITIO LIBELLI DE BIEN *probado.*

15. Diximus: *ſon varios, y ſingulares, &c.* 16. Hæc repulſa probatur, (* ex eo quod teſtes debent eſſe conteſtes, ut admittantur, & fidem faciunt. (e)

17. Diximus: *deponen de oidas, &c.* hæc repulſa probatur in leg. *Teſtium*, & ibi gloſſ. Cod. de *Teſtib.* (f) & in leg. 28. tit. 16. Part. 3. ubi dicitur, quod teſtis deponere debet de viſu, & de iis, quæ in ejus præſentia facta ſunt, & quæ aliquo ſenſu corporeo percepit. (g) 18. In factis autem antiquis teſtis de auditu fidem facit, (h) quod tamen intellige verum, ſi fama & alia adminicula concurrant cum teſtibus deponentibus de auditu; (i) Molineus tamen (j) hanc communem interpretationem admittit, quando ſolummodo agitur de probando aliquid, cujus initii memoria hominum non eſt in contrarium: tunc teſtimonium de auditu cum aliis adminiculis admittendum erit; non ſic, quando ageretur de probando aliquo actu minus antiquo: benè verum eſt, quod teſtis de auditu facit aliqualem præſumptionem. (k)

19. Diximus: *y vanas creencias, &c.* Et hæc repulſa probatur in cap. *Tertio loco*, de *Præſumpt.* (l) quod eſt verum, niſi deponens de credulitate, concludentem rationem reddat, quia tunc benè probat. (m) Et hinc eſt, quod licet teſtis de credulitate admittatur, ad probandam innocentiam alicujus, ut reſolvit Decius; (n) id tamen verum eſt, ſi rationem concludentem reddat. (o)

20. Diximus: *no concluyen, &c.* Et hæc repulſa probatur in cap. *In præſentia*, (p) Extra de *Probat.*

21. Diximus: *ni dàn razon de ſus dichos, &c.* Hæc repulſa probatur in cap. *Cum cauſam*, & ibi gloſſ. verb. *De cauſis*, Extra de *Teſtib.* (q) & in leg. 26. & 28. tit. 16. Part. 3. (r)

Diximus: *y en particular no me daña, &c.* De his repulſis ſpecialiter oppoſitis erit videndus totus tit. 16. Part. 3. (ſ) 22. quæ repulſæ in ſpecie opponendæ ſunt cum juramento, & proteſtatione, quòd non animo teſtibus injuriam inferendi, illas opponit, ut in prædicto libello diximus, ibi: *Con juramento, y proteſtacion, que ante todas coſas hago, &c.* (t) nam licet objiciens repulſam criminis, vel infamiæ teſti, & non probans, actione injuriarum non teneatur, ſecundum Baldum, & Angelum; (u) tamen plures alii (x) contrarium tenent: ac ideo optima cautela erit, quod repulſæ ſemper objiciantur, cum prædicto juramento, & proteſtatione, (y) præſertim, quando crimen objectum pertinens ſit ad repellendum teſtem, quo caſu prædicta proteſtatio relevat proteſtantem. (z)

23. Advertendum erit, quòd repulſæ teſtium in omnibus cauſis ſunt admittendæ à Judice, ſi intra terminum ſex dierum oppoſitæ fuerint: nam licèt repulſa ſit odioſa, & reſtringenda; (a) tamen regulariter eſt permiſſa: (b) ac ideo pars objiciens appellare poterit à denegatione admiſsionis. (c) 24. In cauſis tamen hæreſeos, læſæ Majeſtatis humanæ, blaſphemiæ, & in cauſis ſummariis repulſæ teſtium non admittuntur, (d) & de iſto articulo in cauſa hæreſis erit dicendum, ut reſolvit Simancas. (e) 25. At verò in his cauſis exceptis repulſa inimicitiæ capitulis benè admittitur. (f)

Circa ſupradicta adverte, quod producens

(e) Juxta text. in cap. *Licèt cauſam*, & in cap. *Tam litteris*, & ibi omnes, Extra de *Teſtib.* & in leg. *Ob tamen*, §. fin. & in leg. *Qui falſo*, ff. de *Teſtib.* Tradit Boerius in deciſion. 342. poſt Bartol. in leg. *Eos*, ff. *Ad leg. Cornel.* de *Falſ.* & Bald. leg. *Teſtium*, Cod. de *Teſtib.*

(f) In cap. *Tam litteris*, cap. *Licèt ex quadam*, de *Teſtib.*

(g) Ut tradit Marant. de Ordin. Judic. 6. part. act. 6. à n. 9. & actu 12. n. 3.

(h) Secundum gloſſ. in leg. *Si arbiter*, ff. de *Probat.* quam ibi teſtatur communiter receptam Florian. n. 5. Dec. conſil. 148. n. 5. 1. part. & in conſ. 321. n. 8. 2. part. Alex. conſ. 116. n. 8. vol. 5. & probatur in leg. 29. tit. 16. Part. 3. & ibi notat Greg. Lup. Et ad hunc caſum rediguntur plures alii, quos congerit Speculat. tit. de Teſte, §. 2. n. 54. ſecundum Greg. Lup. dict. leg. 29. in gloſſ. 3.

(i) Ut probatur in cap. *Cum cauſam*, de *Probat.* & firmant Hoſt. & Joan. Andr. dict. cap. *Licèt ex quadam*, ubi hanc teſtatur communem opinionem Aret. col. 3. ſequitur Greg. Lup. in dict. leg. 29. in gloſſ. 2. & ibi iſte intellectus probatur.

(j) In Conſuet. Pariſienſ. tit. 1. §. 5. n. 63.

(k) Secundum Archid. in cap. *Hoc videtur* 22. quæſt. 5. col. 1. ſeq. Alex. conſ. 77. vol. 1. n. 4. & Greg. Lup. in leg. 28. tit. 16. Part. 3. gloſſ. 1.

(l) De qua erunt videndi Panorm. Aret. & Fel. in cap. *Quoties*, de *Teſtib.* Jaſſ. in Rubr. ff. de *Jurejur.* Boſ. Tract. Cauſar. Crim. in cap. de Oppoſitionibus contra teſtes, n. 42. & Vivius lib. 1. Commun. Opinion. opinione 372.

(m) Ut in leg. 1. §. 1. ff. de *Vent. inſpic.* cap. *Litteris*, de *Præſumpt.* tradit Anton. de Butr. dict. cap. *Quoties*, col. pen.

(n) Conſil. 469. n. 8. part. 4. conſ.

(o) Ex Alex. conſ. 76. in fin. & conſ. 109. n. 8. vol. 1.

(p) Et ibi Felin. n. 13. & Aug. Beroius n. 13.

(q) Et in cap. *Sicut*, de *Re judic.*

(r) Et tradit latè Felin. in dict. cap. *Sicut*, & in dict. cap. *Cum cauſam.*

(ſ) Et ibi Greg. Lup. & apud Luſit. tit. 44. lib. 3. & Simanc. de Cathol. Inſtit. ſub tit. 84. de Teſt. n. 76.

(t) Et ita tradit Soc. in conſt. 118. col. 3. & 4. vol. 1. & Marant. de Ordin. Judic. 6. part. act. 13. n. 3. & 13.

(u) In leg. fin. ff. *Quod quiſq. jur.* & ibi Zaſ. lect. 2. n. 5. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 939. verſic. Tertio nam.

(x) Relati, atque recepti à Felin. in cap. 1. n. 18. de *Excep.* & Didac. Perez ubi ſupr. col. 938.

(y) Secundum Bald. & Didac. Perez ubi ſupr. col. 942.

(z) Secundum Julium Clar. lib. 5. Sentem. 6. Injuriam 3.

(a) Ut reſolvit Marant. ubi ſupr. in loco proximè citato, num. 7.

(b) Secundum eumdem Marant. in dict. loco 16.

(c) Juxta text. ſic communiter intellectum in cap. *Ex parte* 7. Extra de *Teſtib.*

(d) Ut cum pluribus reſolvit Marant. de Ord. Judic. 6. part. 13. act. à n. 16. & Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 25. gloſſ. 1. n. 8.

(e) De Inſtit. Cathol. tit. 64. de Teſtibus, n. 8.

(f) Juxta text. in cap. *Per tuas*, de *Simon.* & notat Bart. in leg. *In quæſtionibus*, ff. *Ad leg. Juliam Majeſt.* Thom. Grammaticus conſ. 15. n. 12. Foler. in Practic. Crim. 2. part. 2. partis in Rubric. concedatur repulſa, n. 4.

teſtem pro ſe, non poterit illum reprobare, nec aliquam repulſam eidem objicere: nam per productionem, viſus eſt illum approbaſſe; ideo volens poſtmodum repulſam opponere adverſus eum, audiendus non erit, tanquam ſibi contrarius: (g) quod verum eſt, etſi teſtis ille poſtea contra eundem producentem per aliam perſonam producatur, (h) 27. nam per ſolam productionem teſtis videtur approbatus à producente, quamvis poſtea eo non utatur. (i) 28. Quam tamen reſolutionem intellige veram eſſe, niſi poſt productionem oriretur nova cauſa, nam tunc reprobari poterit. (j) Rurſus intellige prædictam reſolutionem veram eſſe, quoad repulſas contra perſonas teſtium; 29. cæterum quoad repulſas depoſitionum teſtium, producens bene poterit teſtes à ſe productos reprobare, quoad eorum dicta, nempe probando, illos falſum dicere. (k) 30. Tandem adverte teſtes, quibus, probantur repulſæ teſtium, reprobari non poſſe, nec adverſus eos repulſas objici: 31. nam eſſet procedere in infinitum. (l) Adverte denique, quod de *Jure Regio* pars objiciens repulſas contra teſtes, non eſt admittenda ad earum probationem, niſi elapſis quindecim diebus poſt factam publicationem, etiam quando reſtitutio in integrum *adverſus omiſſam probationem* per aliquam perſonam privilegiatam petita fuerit. (m)

33. Oppoſitis repulſis contra perſonas, ſeu atteſtationes teſtium, ſi Judici viſum fuerit, eas legitimas eſſe, & admittendas, tunc debet partes recipere ad repulſarum probationem, aſſignando terminum peremptorium, qui terminus excedere non debet dimidietatem termini præfixi in negotio principali, (n) & ſententiam interlocutoriam proferet modo ſequenti.

34. SENTENTIA PER QUAM PARTES recipiuntur ad repulſarum probationem.

35. En Salamanca, à veinte y quatro dias „ del mes de Diciembre de 1581. años, el Se- „ ñor Alcalde Mayor, haviendo viſto lo pe- „ dido, y alegado por parte de Pedro, ſobre „ las tachas, que puſo contra los teſtigos en „ eſta cauſa preſentados por parte de Geronymo, dixo: que debia de recebir, y recibió las dichas partes à prueba de las tachas, „ y abonos de ſus teſtigos, y para ello le daba, „ y aſsignaba, dió, y aſsignó la mitad del „ termino probatorio, que en eſte pleyto en „ la cauſa principal le fuè dado, que ſon tantos dias: aſsi lo pronunciò, y mandò por „ ſu ſentencia. Teſtigos F. y F.

Hæc ſententia intimatur per tabellionem utrique parti, & tunc quælibet pars portigit ſuos articulos: pars opponens repulſas, producit articulos ſuper eiſdem repullis, & ſuper fide, & bonitate ſuorum teſtium; pars verò adverſa producit articulos ſuper integritate, & fide ſuorum teſtium, modo, & forma ſequenti.

INTERROGATORIO DE TACHAS de Teſtigos.

36. „ Preguntas por parte de Pedro, ſobre las tachas de los teſtigos preſentados por „ parte de Geronymo, y ſobre el abono de „ ſus teſtigos, &c.

I. „ Primeramente, ſean preguntados los „ teſtigos por el conoſcimiento de las partes „ litigantes, y ſi conoſcen à F. y à F. teſtigos „ en eſta cauſa, preſentados por parte de Ge- „ ronymo, y à F. y à F. teſtigos preſentados „ en eſta cauſa por parte del dicho Pedro; y „ ſi tienen noticia de eſta cauſa, &c.

II. „ Item, ſi ſaben, que F. teſtigo pre- „ ſentado por parte del dicho Geronymo, es „ enemigo capital del dicho Pedro, y lo era „ antes, y al tiempo que dixo ſu dicho en eſta „ cauſa, por haverle dado el dicho Pedro un „ boſeton: y aſsi le quiere mal de muerte, „ y ſe preſume, que diria ſu dicho en eſta cauſa apaſsionadamente contra el dicho Pedro, &c.

III. „ Item, ſi ſaben, que F. teſtigo preſentado por parte del dicho Geronymo contra „ el dicho Pedro, antes, y al tiempo que dixo „ ſu dicho en eſta cauſa, havia ſido perjuro, „ y juró falſo en tal cauſa. Por lo qual tal „ Juez le ſentenciò à quintar los dientes, y „ à cien azotes, y es publico, y notorio, „ &c. *Et ita de ſingulis repulſis erit articulandum.*

„ Item,

(g) Juxta text. & ibi Bald. in leg. *Si quis teſtibus*, Cod. de *Teſtib.* & text. in cap. *De teſtibus*, & ibi Panorm. & Felin. Extra de *Teſtib.* & communiter omnes ex Marant. de Ordin. Judic. 6. part. act. 15. n. 10. probat leg. 31. tit. 16. Part. 3. & notat Rojas in ſing. 189.

(h) Secundum Joan. Andr. in Addit. ad Specul. in tit. de Teſte. §. Sæpè, verſic. Quod ſi produxit.

(i) Ut tenet Felin. in cap. *Præſentium*, col. 3. verſ. Haber locum, Extra de *Teſt.* & Joan. Andr. ubi ſupr.

(j) Juxta text. in dict. leg. *Si quis teſtibus.*

(k) Secundum Panorm. in dict. cap. *Præſentium*, col. 3. & 4. & Marant. ubi ſupr. n. 12.

(l) Prout probat text. in cap. *Licèt* 3. Extra de *Teſtib.* & ibi Panorm. & Felin. plures limitationes ponens, & idem firmat Joan. Monach. cap. *Præſentium*, de *Teſt.* in 6. explicant Aret. & Dec. in dict. cap. *Licèt* 3. & eſt text. in cap. 2. de *Teſtib.* in 6.

(m) Juxta text. in leg. 3. tit. 8. lib. 4. Recop.

(n) Juxta dict. leg. 3. tit. 8. lib. 4. Recop.

IV. „ Item, ſi ſaben, que F. y F. teſtigos „ preſentados por parte del dicho Pedro, an- „ tes, y al tiempo que dixeron ſus dichos, „ eran hombres honrados, buenos Chriſtia- „ nos, temeroſos de Dios, y de ſus conſcien- „ cias, y Hijoſdalgo, y tales, que debaxo de „ juramento no dirian, ni depondrian en eſta „ cauſa, ni en otra lo contrario de la verdad: „ y aſsi es público, y notorio, &c.

V. „ Item, ſi ſaben, que todo lo ſuſodicho „ es la verdad, público, y notorio, pública „ voz, y fama, y comun opinion, &c.

Reus etiam producit ſuos articulos ſuper fidelitate, & integritate ſuorum teſtium, & ſuper repulſis teſtium actoris, forma ſuprà dicta, mutatis mutandis: 37. & teſtes, qui producuntur, jurant, & examinantur, prout in negotio principali dictum fuit, & ita etiam publicario eorum teſtium, elapſo termino probatorio conceſſo, ad faciendam probationem repulſarum, prout ſupra dictum fuit in negotio principali: 38. non tamen admittuntur repulſæ contra teſtes, quibus repulſæ teſtium fuerunt probatæ, ut ſuprà diximus.

39. Et eſt advertendum, quod ſi repulſæ teſtium fuerint plenè probatæ, Judex curare non debet de generali probatione facta, ſuper bonitate teſtium partis adverſæ, id eſt, *de la probanza de abonos hecha, en favor de los teſtigos tachados, &c.* nam poteſt ei dici, *de bono opere non te dilapidamus.* 40. Licet enim quilibet in dubio bonus præſumatur; (o) tamen, quando expreſæ probatus fuerit malus, huic probationi ſtandum erit, niſi ei in ſpecie bonitas, & legalitas ejus concludenter probaretur, & repulſa excluderetur, coarctando negativam loco, & tempore, (p) 41. vel niſi probaretur, teſtem jam diu de crimine emendatam fuiſſe. (q)

Elapſo termino probatorio ſuper repulſis teſtium, ſi quæ fuerint, conceſſo: & publicatione facta, tunc Judex poterit adhibere diligentiam, quam ſupra diximus in 8. Tempore, num. 164. nempè, de interrogando partes, an aliquid amplius facere velint, ſi antea eam non exhibuerint. Quo facto, aliqua ex partibus litigantibus, vel utraque comparet coram Judice, petendo, quod *cauſa pro concluſa habeatur ad ſententiam diffinitivam.* Quam concluſionem *factam eſſe*, Judex interloquitur per actum in ſcriptis, & eam facere poteſt, invita una ex partibus, vel ambabus invitis. (r) Ideo opportune videndum erit de 10. Tempore.

EX DECIMO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Cauſæ concluſio eſt renuntiatio omnium probationum, & defenſionum, per quam partes dicunt, ſe nolle amplius probare.*

2 *Hodie cauſæ concluſio eſt de ſubſtantia proceſſus, & Judex eam facere poteſt una parte, vel ambabus invitis.*

3 *Cauſa, terminis omnibus tranſactis, pro concluſa habetur.*

4 *Petitio concluſionis ad diffinitivam ſermone Hiſpano compoſita.*

5 *Judex facit concluſionem cauſæ, per ſententiam interlocutoriam.*

6 *Utraque pars poſt cauſæ concluſionem citari debet, ut comparcat ad ſententiam diffinitivam proferendam.*

7 *Sententia, qua Judex cauſam pro concluſa pronuntiat, ſermone Hiſpano concepta.*

8 *Poſt cauſæ concluſionem poteſt aliquid de jure allegari.*

9 *Copia allegationis in jure pro una parte factæ, alteri dari non debet, niſi in actis proceſſus redigatur in ſcriptis.*

10 *Poſt cauſæ concluſionem, poteſt peti reſtitutio.*

11 *Poſt cauſæ concluſionem poteſt deferri juramentum in defectum probationis; dummodo ante concluſionem ſit petitum, & nonnulla de iſto juramento tradantur remiſſive.*

12 *Confeſsio admittitur, etiam poſt cauſæ concluſionem.*

13 *Confeſsio non eſt propriè probatio, & quæ confeſsio admittatur, traditur.*

14 *Poſt cauſæ concluſionem admittitur probatio per evidentiam rei, & aſpectum loci.*

15 *Probatio per facti evidentiam omnem probationem excellit.*

16 *Ad rei veritatem indagandam, etiam poſt cauſæ concluſionem, Judex inquirere poteſt, & probationes admittere: quia Judici nunquam concluditur, & hanc interlocutoriam revocare poteſt.*

17 *Omnis probatio ad rei defenſionem in cauſis criminalibus, etiam poſt cauſæ concluſionem, admitti debet.*

18 *Partes poſt cauſæ concluſionem Judices frequenter recuſant.*

19 *Recuſatio Judicis ante litis conteſtationem fieri jure communi debet.*

Re-

(o) Ut in cap. fin. de *Præſumpt.*

(p) Juxta gloſſ. receptam in cap. *Bonæ* 1. de *Electi.* & tradunt Doct. in cap. *Quoniam contra*, de *Probat.*

(q) Juxta text. gloſſ. & Doct. in cap. *Teſtimonium*, & in cap. *Nuper*, de *Teſtib.*

(r) Secundum Jaſſ. leg. *Admonendi*, n. 46. ff. de *Jurejur.* Alex. Stiaticum in Pract. Judic. cap. 22. n. 27.

20 *Regio Jure, quandocunque Judex recusari potest, dummodo sententia non fuerit recitata.*

21 *Jure Canonico causa recusationis exprimi debet.*

22 *Regio, & Civili jure recusationis causa inferi non debet, nisi quando totum Consistorium, vel omnes Literati Civitatis, vel Universitatis recusarentur.*

23 *In recusatione Auditoris Regis, vel Præsidis requiritur causa legitima.*

24 *Recusatio facienda est in scriptis.*

25 *Jure Canonico Judex, ut suspectus recusatus, desinit esse in ea causa Judex.*

26 *Jure Civili, si Judex suspectus dicatur, judicare potest cum adjuncto.*

27 *Si Judex recusatus, & socius diserepent, ad Superiorem recurrendum est.*

28 *Socius debet assumi à Judice recusato, expensis cum recusantis.*

29 *Judex recusatus, & adjunctus jurare debent, se justitiam administraturos, & servaturos.*

30 *Recusatio generalis omnium Judicum, Litteratorum non debet admitti.*

31 *Libellus recusationis judicis sermone Hispano compositus.*

32 *Si pars judicem recusans non deposuerit expensas, Judex pro recusato non est habendus.*

DECIMUM TEMPUS.

DE CONCLUSIONE IN CAUSA ad sententiam diffinitivam.

1. Conclusio in causa est *renuntiatio omnium probationum, & defensionum, per quam partes dicunt, se nolle amplius quidquam probare,* secundum Glossam, (*a*) Matienzum, (*b*) & Menochium (*c*) dicentem, regulariter in omnibus causis necessariam esse conclusionem in causa, & in foro Ecclesiastico esse de *substantia judicii.* (*d*)

2. Didac. Perez (*e*) resolvit, hanc causæ conclusionem, attento *Jure Regio,* esse de *substantia processus,* si à parte petatur. (*f*) Mihi autem videtur, attento *Jure Regio,* de substantia processus esse, etsi à parte non petatur, per text. in leg. 1. tit. 7. lib. 4. Recopil. ibi: *Concluso el pleyto, &c.* junct. leg. 9. tit. 6. lib. 4. Recop. ubi dicitur, 3. quod causa habeatur pro concluſa, quamvis à parte non petatur: & postquam hæc scripsi inveni Matienzum ibi ita tenentem: Judex enim ad instantiam partium, vel unius tantum, facit conclusionem in causa, interloquendo, & etiam eam facere potest invita altera ex partibus, vel ambabus invitis: (*g*) & quæ forma *bodie* sit observanda, in hac conclusione facienda, præscribitur à leg. 10. tit. 6. lib. 4. Recopil. & plura concernentia hanc conclusionem congerit Speculator. (*h*) Didac. Perez, & Matienzo ubi suprà: ac ideo, facta publicatione testium, transactoque termino ejus, elapsisque aliis omnibus terminis probatoriis, aliqua pars ex litigantibus comparet coram Judice, petendo, *quod causam habeat pro concluſa ad diffinitivam,* quæ petitio concipitur modo sequenti.

PETITIO CONCLUSIONIS ad diffinitivam.

Ilustre Señor.

4. „ Pedro, en la causa con Geronymo, „ digo: Que el termino probatorio de la pu„ blicacion de testigos, y los demàs terminos „ probatorios en esta causa dados, son passa„ dos. A Vmd. suplico, haya esta causa por „ concluſa para difinitiva, sobre que pido „ justicia, &c.

Tunc Judex præcipit copiam prædictæ petitionis parti adversæ exhiberi, & quòd ad primam audientiam respondeat: 5. deinde profert sententiam interlocutoriam, qua pronuntiat causam *pro concluſa ad diffinitivam*; 6. & in eadem sententia jubet, quòd *utraque pars citetur*, ut ad primam audientiam compareat, *ad audiendam sententiam diffinitivam,* & deinde ad aliam quamlibet diem non feriatam, quæ citatio peremptoria debet esse in causis ordinariis: (*i*) quia sententia diffinitiva lata absque citatione est nulla. (*j*) Et prædicta sententia interlocutoria concipitur forma sequenti.

(*a*) In cap. *Significaverunt* 36. verb. *Liquere*, de *Testib.* & in cap. *Cum dilectus*, verb. *Conclusum*, Extra de *Fide instrum.* & gloss. in Auth. de *Testib.* §. *Quia verò*, verb. *Concluserint*, Collat. 7. Marant. de Ordin. Judic. 6. part. 15. act. n. 1.

(*b*) In Dialog. Relat. 3. part. cap. 53. n. 1. & Octavianum Vestium in Romanæ Aulæ Act. lib. 4. cap. 4. de Dolo, & contum. n. 7. & 25.

(*c*) Lib. 1. de Arbitrariis, quæst. 35. n. 7.

(*d*) Ibidem n. 8. cum Felin. in dict. cap. *Cum dilectus*, n. 33. & cum aliis DD. resolvit: & decem causas connumerat, in quibus non concluditur, & eandem conclusionem in causa explicat.

(*e*) In leg. 6. tit. 2. lib. 3. Ordinam. col. mihi 116. ubi in col. seq.

(*f*) Juxta ea, quæ supr. resolvimus in octavo Tempore circa publicationem testium.

(*g*) Secundum Jass. leg. *Admonendi*, n. 46. ff. de *Jurisjur.* & Panorm. in cap. *Pastoralis*, col. 2. de *Caus. poss. & proprie.*

(*h*) In tit. de Renunt. & concl. & Marant. de Ord. Jud. in 6. part. act. 15. Lancel. in Tract. de Prætor. lib. 1. §. 2. cap. 9. & Asin. in sua Praxi, §. 23. pag. 319.

Quæ sententia utrique parti intimatur per Tabellionem, & post eam amplius partes non poterunt aliquid probare, & allegare, cum per eam censeatur renuntiatum omnibus probationibus: 8. poterunt tamen in jure allegare: (*k*) & copia hujus allegationis exhibenda non est parti adversæ, cum talis allegatio fiat ad meram Judicis instructionem, secundum Innocentium; (*l*) etsi Jasso (*m*) contrarium teneat: 9. cujus opinio procedere poterit, quando ei, qui producit allegationem juris, facit scribi præsentationem, & illam in actis registrari in modum actorum processus: ita intelligit Maranta. (*n*) (* Apud nos nunquam vidi copiam allegationis juris edi adversario, nisi quando in actis esset redacta.

10. Insuper post conclusionem restitutio in integrum per minores viginti quinque annis, & alias personas privilegiatas peti potest: (*o*) quod de *Jure Regio* procedit, dummodo non sint elapsi quindecim dies post publicationem testium factam, juxta text. in leg. 3. tit. 8. lib. 4. Rec.

11. Rursus post conclusionem potest deferri juramentum in supplementum probationis, dummodo ante conclusionem petitum sit (*p*): & Maranta (*q*) inquit, quod requiruntur sex copulative, ad hoc ut sit locus delationi juramenti suppletorii: & de ista delatione juramenti, quæ in foro multum frequentatur, loquitur text. in leg. *Admonendi*, & in leg. *In bonæ fidei*, Cod. de *Reb. cred.* (*r*) & regulariter hoc juramentum in supplementum probationis admittitur, ut probatur in dictis juribus, & in leg. 2. tit. 11. Part. 3. (*s*) sunt tamen plures casus, in quibus non est locus delationi hujus juramenti, quos congerunt Curtius Senior, & Jasso. (*t*) Debetque hujus juramenti delatio à parte peti, nec Judex ex officio potest deferre: (*u*) de *Jure* tamen *Regio* per dict. leg. 2. tit. 11. Part. 3. etiam ex officio Judex potest deferre, (*x*) debetque hæc delatio fieri, parte citata, (*y*) & Judex non passim, nec ex abrupto, sed præcedente causæ cognitione debet deferre, cum in pluribus casibus non sit locus delationi: (*z*) & formam, qua à parte debet peti, & à Judice concedi, præscribit Baldus. (*a*)

12. Item probatio per confessionem partis adversæ post conclusionem admittitur: (*b*) 13. nam cum confessio non sit *probatio*, sed pro-

(*i*) Ut firmat gloss. in Clem. *Sæpè*, verb. *Non peremptorie*, de *Verb. signific.* & probatur in cap. *Consuluit*, & ibi Panorm. & Imol. ubi Fel. n. 8. ponit undecim limitationes, & plures alias congerit Ant. Nicenus in Concord. gloss. concordantia 52. col. 2. & ad idem est text. in leg. 5. & 11. tit. 22. Part. 3.

(*j*) Ut leg. 1. §. *Item cum ex Edicto*, ff. *Quæ sententiæ sine appell. rescind.* leg. fin. juncta gloss. Cod. de *Legib.* & ibi Bald. & Dec. in consil. 603. n. 11. & 12. vol. 2. & Joan. Matienz. in Dialog. 3. part. cap. 44. n. 4. qui optimè loquitur de hac re.

(*k*) Secundum Bald. in Auth. *Jubemus*, Cod. de *Jud.*

(*l*) In cap. *Per tuas*, de *Test.* & Alex. in dict. Auth. *Jubemus*, & Matth. de Afflict. in Const. Neapol. col. 12.

(*m*) In leg. *Is*, *apud quem*, Cod. de *Edend.* col. 2. & in leg. 1. §. *Edenda*, ff. de *Edend.*

(*n*) De Ordin. Judic. decimo actu 6. part. n. 50.

(***) Hanc eandem interpretationem probarunt Decius n. 20. Curc. Jun. n. 18. & Bolognetus n. 28. in leg. 2. Cod. de *Edend.* hac tamen in te inveni Menoch. lib. 2. de *Arbitrar.* cent. 2. cas. 175. quatuor opiniones referentem, & se inclinantem in eam opinionem, quæ habet hoc relinquendum esse Judicis arbitrio.

(*o*) Secundum Panorm. & reliquos Doct. in cap. *Auditis*, de *In integr. restit.*

(*p*) Secundum Jass. in Repet. leg. *Admonendi*, col. 154. ff. de *Jurejur.*

(*q*) De Ordin. Jud. 6. part. actu 9. n. 3. & 10. ubi n. 4.

(*r*) Et ibi late, & eleganter tradit Bald. & Decis. Pedam. 10. num. 2.

(*s*) Et ibi optimè Gregor. Lup. in gloss. verb. *Da testigo*, &c.

(*t*) In Repet. dict. leg. *Admonendi*. Socin. in reg. 204. Lancel. Conrad. in Pract. Tract. de Prætore, lib. 1. cap. 19. §. 2. n. 5. & Greg. Lup. ubi supr.

(*u*) Secundum Bartol. & communiter omnes in dict. leg. *Admonendi*, ex Jas. ibi n. 278.

(*x*) Ut contra Bart. pro Panorm. advertit Greg. Lup. in dict. leg. 2. gloss. verb. *El juzgador*, &c.

(*y*) Secundum Bald. in cap. 1. de *Controverſ. interest.* col. 3.

(*z*) Ut colligitur ex gloss. in dict. leg. *In bonæ fidei.*

(*a*) In leg. 2. ff. de *Testib.* & in dict. leg. *In bonæ fidei*, & Alex. Sciaticus in Pract. Jud. cap. 20. à n. 3. quo in loco plura cumulat, quem omnino vide, quando casus occurrerit: tractat etiam Marant. de Ord. Jud. 6. part. act. 9. à num. 1.

(*b*) Secundum Bald. & Paul. in Rubr. Cod. de *Probat.*

probationis relevatio, secundum Joann. Andream, (c) & plures alios, quos refert Hypolit. de Martiliis, (d) qui cum pluribus disputat istum articulum, *an confessio sit probatio?* & magis se inclinat, probationem propriè non esse, ac ideo post renuntiationem probationum per conclusionem admittitur confessio: (e) sed quidquid sit, in actis judiciariis confessio attenditur, tanquam probatio. (f) Advertendum tamen est, quod non quælibet confessio ad effectum probationis est attendenda, sed illa duntaxat, quæ habet requisita necessaria de jure. (g)

Admittitur etiam probatio per evidentiam rei, & aspectum loci: 15. nam talis probatio omnem probationem excedit, & superat. (h) 16. Denique post prædictam conclusionem ad indagandam veritatem Judex potest inquirere, & probationes admittere, (i) quia Judici nunquam concluditur, & semper ejus officium viget post hanc conclusionem, (j) & hanc conclusionem revocare potest, cum sit interlocutoria. (k) Præsertim in causis summariis, (l) 17. & etiam in causis criminalibus ad defensionem rei omnis probatio admittitur. Et Judex *ex officio*, & non ad instantiam partis potest testes alios recipere ad offensam, & punitionem rei, ut resolvimus infrà in 5. part. cap. 3. §. 10. n. 3. (m) Et hinc est, quòd publicatis attestationibus, Judex *ex officio* potest quærere à teste interpretationem sui testimonii, & iterum illum examinare, si confuse dixerat; (n) non tamen dicetur Judex injustè facere, si iterum testem non examinet, & interroget, nec eo prætextu poterit ab eo appellari. (o) Sed verius mihi videtur, Judicem tali casu teneri ad iterum examinandum, & interrogandum testem, æquitate suggerente, possèque eo prætextu ab eo appellari, si non fecerit. (p)

18. Frequenter contigit, quod postquam concluſum est ad diffinitivam, partes litigantes recusant Judices: 19. quæ recusatio licèt de *Jure Communi* ante litis contestationem proponenda esset; (q) 20. tamen de *Jure Regio* in quacunque parte litis post concluſum in causa, quinimo, postquam sententia fuerit scripta, & à Judice subscripta, traditaque Tabellioni, ut pronuntietur, ante tamen ejus pronuntiationem, recusatio Judicis fieri potest, & admitti debet, ut erudite resolvit Covarruvias. (r) Et quid in isto articulo observandum sit in recusatione Auditoris Regis disponit leg. 1. & 4. cum seq. tit. 10. lib. 2. Recop.

21. Circa quam recusationem Inferiorum advertendum erit, quod licèt de *Jure Canonico* causa legitima recusationis exprimi debeat; 22. (s) tamen de *Jure Civili*, & *Regio* non requiritur causæ expressio, ut cum communi resolvit Covarruvias, (t) sed sufficit, quod in libello recusationis recusans cum juramento dicat, *recusationem calumniosè non proponere*, (u) quod juramentum præstandum erit, etsi à parte adversa non petatur, & ita praxis observat, ut testatur Gregor. Lupus, (x) quamvis lex 22. tit. 4. Part. 3. disponat, hoc juramentum præstandum esse, quando ab adversario, vel à Judice petatur, & quidquid contendat Carolus Ruinus; (y) 23. tamen de *Jure Regio* in recusatione Præsidis, vel Auditoris Regis expressio causæ legitimæ requiritur, ut disponitur in leg. 1. & 2. cum sequentibus lib. 2. tit. 10. Recopil. Similiter etiam, quando coram Judicibus recusatur tota Civitas, vel Universitas, vel Consistorium Decurionum, tunc enim requiritur expressio justæ causæ suspicionis; nec solum juramentum sufficiet, qua justa causa interveniente, recusatio admittitur, (z) alioquin sine justa causa suspicionis recusatio generalis, ut puta omnium Litteratorum Universitatis, vel Civitatis, vel omnium Decurionum Consistorii, tanquam in fraudem facta est rejicienda: (a) & quòd tunc non sufficiat jurare, recusationem calumniosam non esse, sed necessariam esse justam, & probabilem causam suspicionis, docet Ripa. (b) Et sic etiam erit limitanda dict. lex 1. tit. 16. lib. 4. Recopil. 24. Adverte etiam, prædictam recusationem in scriptis ponendam esse. (c)

25. Adverte etiam, quod licèt hujusmodi recusatio de *Jure Canonico* removeat Judicem Ordinarium suspectum in totum à cognitione causæ; 26. tamen de *Jure Civili*, & *Regio* Judex recusatus non removetur in totum à cognitione causæ, sed assumit secum socium probum, & candidum virum. (d) Et qualis debeat esse iste socius assumptus à Judice recusato, optimè explicat Avendanius (e) resolvens, 27. quod si in judicando discordent, adeundus erit Superior: in causis vero criminalibus aliter Judex recusatus associari debet, ut suo loco dicemus.

28. Quibus omnibus adde, quòd socius assumendus à Judice recusato in causis civilibus, debet assumi expensis proponentis recusationem, & Judex recusatus ad hoc poterit eum compellere per captionem pignorum. (f) 29. Et tunc Judex, & socius jurant justitiam administrare. (g) 30. Advertendum est etiam, recusationem generalem Judicum, vel Litteratorum alicujus loci, tanquam vagam, & incertam non esse admittendam, ut notat Paul. Castrensis. (h) De quo articulo est videndus Rebuffus, (i) quia in hoc quotidie in praxi erratur. Et quid in Lusitania observetur circa hanc recusationem Judicis, traditur in lib. 1. Ordinament. tit. 22. quæ recusatio concipienda erit forma sequenti.

RECUSATIO JUDICIS.

Ilustre Señor.

31. „ Geronymo, en la causa con Pedro, „ digo: que para la determinacion, y sen„ tencia de ella, *hablando con el acatamiento „ debido*, tengo por sospechoso à Vmd. y à „ las demàs justicias seglares de esta Ciudad, „ y à los Letrados de ella, excepto à los Ca„ thedraticos de Canones, y Leyes de esta Uni„ versidad de Salamanca, y à Fulano, y à Fu„ lano, y por tales sospechosos, los recuso: „ y pido, y requiero las veces, que puedo „ y debo, à Vmd. y à los demàs recusados, „ que no procedan en esta causa, ni se entre„ metan en ella, ni la sentencien, sin se acom„ pañat conforme à la ley: y lo contrario ha„ ciendo, protesto la nulidad de ello, y lo de„ màs que protestar me conviene: y jùro à „ Dios, y à esta ✠ que esta recusacion no „ hago de malicia, y pidolo por testimonio, „ &c.

32. Interposita prædicta recusatione, Judex recusatus præcipit recusanti, ut deponat expensas socio assumendo, alioquin non habet se pro recusato: depositisque expensis, assumit socium, & uterque jurat de administranda justitia, & de expediendo negotium diligenter, proceduntque ambo simul in causa, sententiamque diffinitivam proferunt. Et si in judicando discordes fuerint, quilibet de per se proferat suam sententiam, & adeundus erit Judex Superior, ut suprà resolvimus; si verò Judex recusatus non fuerit, post conclusionem causæ profert suam sententiam diffinitivam: ideo opportunè videndum erit de undecimo Tempore.

EX UNDECIMO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 JUdex, *habito processu, non debet incontinenti proferre sententiam, sed tunc* P de-

(c) Anton. Panorm. & Imol. in Rubric. Extra de *Prob.*

(d) In Rubric. Cod. de *Probat.* n. 71. à n. 67.

(e) Ut habetur in cap. *Cum Joannes*, de *Fid. instrum.* & tenet Marsil. ubi suprà n. 73. & Decis. Pedem. 10. n. 3.

(f) Secundum Alex. Striatic. in Pract. Jud. cap. 19. n. 40.

(g) Secundum Marsil. & Striatic. ubi suprà, qui Marsil. requisita ibi congerit à n. 77. & eadem transcribit Striaticus ubi suprà. à n. 7. & uterque plura in dictis locis de confessione cumulat, ad quos erit recurrendum, quando casus occurrerit.

(h) Secundum Bald. in leg. *Contra negantem* in fin. Cod. *Ad leg. Aquiliam*, & Bald. in leg. *si quis testibus* in fin. Cod. de *Testib.*

(i) Secundum Imol. & Felin. in cap. *Cum Joannes*, de *Fide instrum.* Panorm. in cap. *Cum dilectus*, de *Fid. instrum.* seq. Dec. n. 2. & Mant. n. 8. in cap. 1. de *Except.* & Alex. in leg. 4. §. *Hoc autem judicium*, col. 4. ff. de *Damn. infect.* & Specul. in tit. de Renuntiatione, & conclusione, n. 3.

(j) Secundum Angel. cons. 343.

(k) Juxta text. leg. *Quod jussit*, ff. de *Re jud.* & ibi Ripa, firmat Jas. leg. *Cum prætorator*, §. *Si dominus*, ff. de *Nov. oper.*

(l) Ut not. gloss. in Clem. *Saepè*, verb. *Interrogabitur*, de *Verb. signific.* & Panorm. in dict. cap. *Cum Joannes*.

(m) Ut docet Bart. in leg. *Divi fratres*, ff. de *Vac.* & in leg. 1. §. fin. de Quæst. & nos dicimus infrà in 5. part. hujus 1. tom. §. 10. cap. 3. n. 3.

(n) Ut docet gloss. in cap. *In præsentia*, verb. *Dubium*, de *Probat.*

(o) Secundum communem opinionem, teste Aretino in cap. *Cum clamor*, de *Testib.* post Panorm. ibi.

(p) Secundum Card. in cap. *Per tuas*, n. 1. receptum à Felin. ibi, n. 5. de Testib. Hyppol. in leg. 1. §. *Si quid vitio*, ff. de *Quæst.* n. 34.

(q) Ut in leg. *Aperissimi*, Cod. de *Judic.* & in cap. *Cum speciali*, Extra de *Appell.* & gloss. recepta communiter in cap. *Pastoralis*, verb. *Protestata*, Extra de *Except.* & tradit Covar. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 2.

(r) Ubi suprà n. 3.

(s) Juxta text. in cap. *Secundo requiris*, §. 1. & ibi gloss. & in cap. *Cum speciali*, & ibi gloss. verb. *Coram*, Extra de *Appellat.*

(t) Ubi suprà in Pract. Quæst. cap. 26. n. 10.

(u) Secundum gloss. in dict. leg. *Aperissimi*, verb. *Recusare*, & gloss. in leg. *Quia poterat*, verb. *Nec illud*, ff. *Ad Trebell.* communiter receptam ex Covar. ubi suprà n. 10. Et de *Jure Regio* probatur in leg. 1. tit. 16. lib. 4. Recop.

(x) In leg. 22. tit. 4. Part. 3. in gloss. 3. Avend. in cap. *Prætorum* 2. part. cap. 23. n. 13. Didac. Perez in leg. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. col. mihi 972.

(y) Consil. 6. lib. 4. n. 5. & 6.

(z) Ut resolvunt communiter omnes ex Panorm. n. 14. Dec. lect. 1. n. 16. Rip. num. 40. Alciat. n. 17. Beroio n. 119. & Mant. n. 18. in cap. 1. de *Jud.*

(a) Secundum Bald. in leg. *Hoc modo*, ff. de *Cond. & demonst.* Rebuf. Tract. de Recus. art. 9. gloss. unic. n. 46. & Avend. de Mandatis Princip. exequendis, 2. part. cap. 23. n. 13. in fin.

(b) Ubi suprà, in tali casu limitans gloss. in dict. leg. *Quia poterat.*

(c) Secundum gloss. in cap. *Quoniam contra*, verb. *Recusationes*, de *Probat.* & resolvit Avend. ubi suprà. n. 12. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. col. mihi 954.

(d) Juxta text. in Auth. *Si verò*, Cod. de *Judic.* ita communiter intellectum, secundum Covar. ubi suprà. n. 1. probatur in leg. 22. tit. 4. Part. 3. & ita in causis civilibus novissimè dispositum est per text. in leg. 1. tit. 16. lib. 4. Recop.

(e) Ubi suprà. n. 14.

(f) Ut resolvunt Avend. ubi suprà. n. 15. & Didac. Perez, ubi suprà. col. 954.

(g) Juxta text. in leg. 1. & 2. tit. 16. lib. 4. Recop.

(h) In leg. *Sed etsi*, §. *Cum vir*, & ibi Bald. ff. de *Cond. & demonstr.*

(i) In Tract. de Recusat. artic. 9. gloss. 5. n. 46.

demum diligenter visis omnibus actis processus, aliàs sententia esset nulla.

2 *Voluntas Judicis præcipitata in prolatione sententiæ, est noverca justitiæ.*

3 *Judex, priusquam pronuntiet, cuncta, & singula acta processus videat.*

4 *Judex, data paritate probationum actoris, & rei, in favorem rei pronuntiare debet.*

5 *Judex, data paritate probationum in judiciis duplicibus, quid facere debeat, traditur remissive.*

6 *Judex in justitia servanda solum Deum præ oculis habere debet.*

7 *Judex à muneribus abstinere debet.*

8 *Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.*

9 *Qui excutit manus suas ab omni munere, habitabit in cœlis.*

10 *Justitia auro violatur.*

11 *Judex debet proferre sententiam claram, & certam, & per verba intelligibilia habentia suum proprium sensum.*

12 *Judex sententiam in scriptis proferre debet: fallit regula ista in aliquibus casibus.*

13 *Judex in judicando debet servare dispositionem legis 13. tit. 4. Part. 3. & aliarum.*

14 *Sententia debet esse conformis libello, nisi in casibus exceptis.*

15 *Materia sententiæ diffusa, & prolixa est, & de ea Auctor remittit ad eam tractantes.*

16 *Judex intra viginti dies à die causa conclusionis connumerandos, sententiam proferre tenetur.*

17 *Judex, qui intra viginti dies non pronuntiat, pœnam duplicatam expensarum, & quinquaginta millium maravedis sustinere debet.*

18 *Judex, qui intra viginti dies non pronuntiat, non sustinet pœnam, nisi à parte fuerit requisitus.*

19 *Requisitio Judici facienda, ut sententiam pronuntiet, sermone Hispano composita.*

20 *Judex, visis, & attentis universis, & singulis actis processus, & consideratis his, quæ Auctor advertit, profert sententiam.*

21 *Sententia diffinitiva in favorem actoris sermone Hispano composita.*

22 *Sententia diffinitiva in favorem rei sermone Hispano composita.*

23 *Sententia absolutoria ab instantia judicii sermone Hispano composita.*

24 *Taxatio expensarum Judici reservari debet.*

25 *Sententia diffinitiva partibus intimanda est.*

26 *Si sententia transeat in rem judicatam, executioni mandari debet.*

UNDECIMUM TEMPUS.

DE SENTENTIA DIFFINITIVA.

1. POstquam concluſum fuerit in cauſa ad diffinitivam, & proceſſus bene compoſitus, & ordinatus per Tabellionem, fuerit delatus ad Judicem, tunc Judex accedere debet ad prolationem ſententiæ diffinitivæ: non tamen debet feſtinare, nec, habito proceſſu, in continenti ſententiam proferre, alioquin præſumeretur male inſtructus de meritis cauſæ, & ſententia eſſet nulla, ut docent Dominicus, (*a*) Bartolus, (*b*) Matienzo, (*c*) qui plura cumulant contra Judicem feſtinantem ad prolationem ſententiæ: 2. cum voluntas Judicis præcipitata ſit noverca Juſtitiæ. (*d*)

3. Unde Judex, priuſquam ſententiam proferat, cuncta, & ſingula acta proceſſus diligenter, & maturè videat, & inveſtiget: (*e*) & poſtquam fuerit inſtructus, celeriter debet ad ſententiam procedere. (*f*) Et circa hanc viſionem proceſſus obſervabit Judex ordinem, quem de videndo proceſſu ſcripſimus poſt ultimum Tomum hujus operis: (*g*) 4. & ſi viſo proceſſu probationes actoris, & rei conventi pares, & æquales invenerit numero, & dignitate teſtium, in rei favorem erit pronuntiandum: (*h*) nam cum ſint jura partium obſcura, reo favendum eſt: (*i*) 5. ſed ſi iſta æqualitas probationum contingeret in judiciis duplicibus, ut putà, *familiæ erciſcundæ, communi dividundo, & finium regundorum*, & in interdictis duplicibus, nempè, *utrobique, uti poſſidetis*, in quibus quilibet litigantium eſt actor, & reus, (*j*) tunc Judex recurrat ad Boerium, (*k*) & ad Peraltam, (*l*) & ad Menochium (*m*) plura in iſto articulo remedia congerentes: quorum illud tutius mihi videtur, quod Judex compellat partes ad concordiam, (*n*) & ſi non potuerit, eligat aliud, quo ſorte controverſia dirimatur. (*o*)

6. Et cum fuerit ſatis inſtructus de meritis cauſæ, & perceperit, pro qua parte ex litigantibus juſtitia eſt, tunc debet eſſe conſtans in adminiſtratione juſtitiæ, ſolum Deum præoculis habens, (*p*) & ad auxilium Divinum recurrat, & invocet Spiritum Sanctum, qui illuminet intellectum, & purget ſe à peccatis, & purificet conſcientiam, quia propter peccata multoties neſcimus ſolvere dubia cauſarum. (*q*) 7. Debetque Judex à muneribus abſtinere: nam munera excæcant oculos ſapientium, & mutant verba juſtorum, ut habetur Deuteron. cap. 15. pro quo facit text. in cap. *Quis rectè* 2. quæſt. 3. ubi dicitur, quod *acceptio munerum prævaricatio veritatis eſt*: 9. *& qui excutit manus ſuas ab omni munere, habitabit in Cœlis*, & facit text. in cap. *Pauper.* 2. quæſt. 3. ubi dicitur, 10. quod *juſtitia auro violatur.* Sæpèque ante oculos habeat doctrinam text. in cap. 1. de *Sent. & re jud.* lib. 6. ubi Pontifex alloquens Judicem dicit, *caveant Judices, & prudenter attendant, ut in cauſarum proceſſibus nil vindicet odium, vel favor uſurpet, timor exulet: præmium, aut expectatio præmii juſtitiam non evertat, ſed ſtateram geſtet in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus, quæ in cauſis agenda fuerint, præſertim in concipiendis, & ferendis ſententiis, præoculis ſolum Deum habeant.* (*r*)

11. Obſervaretque debet Judex diſpoſitum à leg. 13. tit. 4. Part. 3. & in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. (*ſ*) & alia multa, quæ congerit Joann. Matienzo. (*t*) 12. Teneturque Judex ſententiam proferre claram, & certam, & per verba propria, & intelligibilia habentia ſuum proprium ſenſum: (*u*) 13. & debet eam in ſcriptis proferre, ut notat Gloſſa: (*x*) 14. teneturque illam proferre conformem libello, ut in cap. *Licèt*, de *Simonia*, & in leg. fin. Cod. de *Fideicom. libert.* ubi inquit Baldus, quod *fatuus eſt Judex, qui ſuper aliis, quàm ſuper petitis pronuntiat*: ſunt tamen plures caſus, in quibus fallit prædicta regula, quos congerit Niconicius. (*y*)

15. Et tamen, quia materia ſententiæ nimis prolixa eſt, & integrum codicem requirit, habetque titulos, & tractatus peculiares, ut in ff. de *Re jud.* & in Cod. de *Sent.* & in volumine *Decretalium*, & in lib. 6. & in *Clementinis*, & in tit. 22. Part. 3. & in tit. 17. lib. 4. Recopilationis, & apud Luſitanos in lib. 3. Ordin. & apud Marantam, (*z*) & Rebuffum, (*a*) & Gregor. Lupum, (*b*) quibus in locis latiſſimo ſermone agitur, quid ſit ſententia, quibus verbis, in cujus perſonam proferenda ſit, quod ultimum latè diſputat Panormitanus, (*c*) quid continere debeat, & in quo differat ab interlocutoria: ideo ex conſulto ſola remiſſione contentus, omnia ſupradicta omitto, advertens, 16. ſententiam diffinitivam de *jure Regio* à Judice proferendam eſſe intra viginti dies à die concluſionis in cauſa, 17. alioquin Judex ſolvere debet expenſas duplicatas in retardatione litis factas, & inſuper incurrit Judex pœnam quinquagintam millium maraperinorum Fiſco applicanda, 18. ut probat text. in leg. 1. tit. 17. lib. 4. Recopil. quam tamen pœnam Judex incurrit, ſi à parte fuerit requiſitus ad ſententiam proferendam, prout intelligit Didac. Perez: (*d*) ideoque pro inſtructione juvenem ſotmanda erit requiſitio modo ſequenti.

(*a*) In cap. *Pouderet* 50. diſtinct. ſequitur Barbac. in cap. *Super quæſtionum*, §. *Intentionis*, col. 4. de *Offic. Deleg.*

(*b*) In leg. *Prolatam*, n. 10. Cod. de *Sentent. & Interlac.* Hyppol. in Pract. Crim. §. Nunc videndum, n. 33.

(*c*) In Dialog. 3. part. cap. 39. n. 9.

(*d*) Ut ex Clem. *Paſtoralis*, §. *Verum*, de *Re judic.* colligit ibi Card.

(*e*) Ut inquit text. in cap. *Judicantem* 30. quæſt. 5. & cap. *Grave* 34. quæſt. 9.

(*f*) Juxta text. in cap. *Furgantium*, ibi: *celeri ſententia*, cum ibi notatis, de *Sent. & re jud.* tradit Alex. de Imol. in conſil. 213. n. 3. vol. 3. Bald. in conſil. 204. col. 2. lib. 3. & Aymon Cravet. in conſil. 179.

(*g*) Ubi plura ultra tradita à Specul. tit. de Renuntiat. & concl. 6. Finitis tradidimus.

(*h*) Ut in cap. *Inter dilectos*, de *Fid. inſtrum.* cap. *Ex litteris*, de *Prob.*

(*i*) Ut in regul. *Cum ſint jura*, de *Reg. jur.* in 6. leg. 40. in fin. tit. 16. Part. 3. & communiter omnes ex Jaſſ. in leg. *Non eſt novum*, n. 1. Cod. de *Edend.* & Menoch. in lib. 2. de Arbit. cent. 1 caſ. 98.

(*j*) Juxta leg. *In tribus*, ff. de *Jud.* text. in §. *Tertia diviſio*, Inſtit. de *Interdict.*

(*k*) In deciſ. 239. à n. 1. & ad Tiraq. de Jure Primog. quæſt. 17. opin. 1. n. 86. &c. 87.

(*l*) In leg. *Si quis ſervum*, §. *Si inter duos*, n. 12. & 13. ff. de *Legat.* 2.

(*m*) In tract. de Retinen. poſſeſſ. remed. 3. à n. 740.

(*n*) Secundum Bald. in cap. *Cum Eccleſia Vulterana*, n. 5. de *Eleſt.* ſequitur Felin. in Rubr. de *Treg. & pac.* n. 5.

(*o*) Et hoc videtur ſequi Boer. Tiraq. & Peral. ubi ſupr.

(*p*) Ut in cap. 1. de *Re jud.* lib. 6.

(*q*) Ita poſt Bald. docet Matth. de Affict. in Deciſ. Neapol. deciſ. ultim. & Sylv. Nupt. in lib. 6. n. 5. quo in loco, ipſe Nevizanis plura eleganter, & latè ſcribit ad Judicum inſtructionem pro exercendo officium judicandi.

(*r*) Ad quod facit text. in cap. 4. & in cap. *Quicumque* 2. quæſt. 3.

(*ſ*) Et quæ notat Hyppol. in Pract. Crim. in §. fin.

(*t*) In Dialog. Relatoris, 3. part. cap. 36. cum pluribus ſequentibus.

(*u*) Ut in §. *Curare*, Inſtit. de *Act.*

(*x*) In dict. §. *Curare*, quæ ponit quatuor caſus, in quibus ſententia non fertur in ſcriptis, & ibi Jaſ. n. 60. remittit ad gloſſ. in cap. fin. de *Sent. & re jud.* in 6. & in cap. *Albericus*, de *Teſtib.* & ad Panorm. in cap. 1. de *Libel. obl. Albericus*, de *Teſtib.* & ad Panorm. in cap. 1. de *Libel. obl.*

(*y*) In Repet. cap. *Sperantes contra falſam*, de *Prob.* & Socin. in regul. 357.

(*z*) De Ord. Judic. in 3. part. ſextæ partis act. 1. per totum.

(*a*) In repetitione leg. *Quod juſſit*, ff. de *Re jud.*

(*b*) In leg. 1. tit. 22. Part. 3.

(*c*) In cap. *Quærelam*, n. 10. de *Eleſt.*

(*d*) In leg. 1. tit. 15. lib. 3. Ordin. col. mihi 1162. in gloſſ. 2.

REQUIRIMIENTO PARA QUE EL JUEZ *sententie.*

19. „ Escribano, que presente estais, dad- „ me por fe, y testimonio, en manera, que „ haga fe en Juicio, y fuera de el à mi Pe- „ dro en como digo al Illustre Señor Licencia- „ do F. Acalde Mayor de esta Ciudad, que „ bien sabe su Merced, è debe saber, que el „ pleyto, que ante su Merced ha pendido, y „ pende entre mi, y Geronymo, ha muchos „ dias que esta concluso, para difinitiva, y su „ Merced no lo ha sentenciado. Porende que „ con el debido acatamiento pido, y requie- „ ro à su Merced las veces, que puedo, y debo, „ sentencie, y determine el dicho pleyto, „ guardandome mi justicia: è si assi lo hicie- „ re, hara lo que debe, y es obligado; en „ otra manera lo contrario haciendo, protes- „ to contra su Merced todos los daños, e in- „ tereses, costas, e menoscabos, que por no „ lo sentenciar se me siguieren, è recrecieren, „ e todo lo demas, que conforme à derecho, „ y leyes de estos Reynos protestar me con- „ viene, y pidolo por testimonio, para en „ guarda de mi derecho, &c.

20. Judex tunc, viso processu, & attentis, & consideratis omnibus supradictis in principio hujus Temporis, profert sententiam diffinitivam modo sequenti.

SENTENTIA DIFFINITIVA *in favorem actoris.*

21. „ ¶ Visto este processo, que ante mi „ pende, entre partes, de la una actor de- „ mandante Pedro, y de la otra reo defen- „ diente Geronymo, y sus Procuradores en sus „ nombres, &c.

„ Fallo, atentos los Autos, y meritos de „ este processo, que el dicho Pedro probò „ bien, y cumplidamente su intencion, y de- „ manda: doyla, y pronunciola por bien pro- „ bada, è que el dicho Geronymo no probò „ sus excepciones, y defensiones, como debia: „ doylas, y pronunciolas por no probadas: „ en consequencia de lo qual, debo conde- „ nar, è condeno al dicho Geronymo à que „ dentro de nueve dias primeros siguientes, „ despues de la notificacion de esta mi senten- „ cia, dè, y pague realmente, y con efecto „ cien ducados al dicho Pedro, y mas le con- „ deno en las costas de este processo justa- „ mente hechas, cuya tassàcion en mi reservo.

„ Assi lo pronunciò, è mandò en estos escri- „ tos, y por ellos, juzgando difinitivamente, „ &c.

El Licenciado Fulano.

SENTENTIA ABSOLUTORIA *in favorem rei.*

22. „ ¶ Visto este processo, &c.

„ Fallo, atentos los Autos, y meritos de „ el, que el dicho Pedro no probò su inten- „ cion, y demanda: doyla, y pronunciola por no „ probada, y que el dicho Geronymo probò „ bien, y cumplidamente, como debia sus ex- „ cepciones: doylas, y pronunciolas por bien „ probadas. Por ende digo: que debo absol- „ ver, y absuelvo al dicho Geronymo de la „ accion, y demanda contra èl puesta por el „ dicho Pedro, y le doy por libre, y quito „ de ella, y pongo perpetuo silencio al dicho „ Pedro, para que sobre ella, agora, ni en „ tiempo alguno, le pida cosa alguna. Assi lo „ pronuncio, y mando por esta mi sentencia „ difinitiva, juzgando, sin costas, sino que „ cada parte pague, las que tuviere hechas, „ &c.

SENTENTIA ABSOLUTORIA *ab instantia judicii.*

23. „ ¶ Visto este processo, &c.

„ Fallo, atentos los Autos, y meritos de „ el, que el dicho Pedro no probò su inten- „ cion, y demanda: doyla, y pronunciola „ por no probada, y que el dicho Geronymo „ probò sus excepciones, y defensiones: doy- „ las, y pronunciolas por probadas. En cuya „ consequencia digo: que debo absolver, y „ absuelvo al dicho Geronymo de la instan- „ cia de este juicio, reservando, como reser- „ vo, el derecho à salvo al dicho Pedro, para „ que pueda pedir, y demandar al dicho Ge- „ ronymo alli, y donde mas viere que le con- „ viene: y assi lo pronuncio, y mando por „ esta mi sentencia difinitiva, sin costas, „ &c.

24. Aliquando tamen sententia pro parte est condemnatoria, & pro parte absolutoria, & tunc debet inferi ratio, quare in uno capitulo unum pronuntiatur, & in alio aliud. (e)

In prædictis sententiis diffinitivis, quando fit condemnatio expensarum, earum taxatio reservatur Judici proferenti sententiam, de quibus expensis diximus suprà in quarto Tempore circa expositionem clausularum libelli actoris, (f) & est advertendum, quod nedum condemnatio expensarum fit propter calumniam litigantis, verum etiam propter temeritatem, à qua condemnatione non excusabitur ex juramento calumniæ, quod litigans præstat: (g) & licet expensarum condemnatio fieri possit, tam de expensis in lite factis, quàm de expensis personalibus, (h) tamen in dubio censetur facta de expensis litis: (i) quæ expensæ probari debent per allegantem se illas fecisse, quæ quandoque probatio sit per sacramentum petentis eas, & taxantur arbitrio Judicis: (j) & erit videndum, quod novissimè dispositum est in tit. 22. lib. 4. Recopil. & in Ordin. Lusitanorum, lib. 3. tit. 51.

25. Sententia diffinitiva lata de mandato Judicis, utrique parti intimatur: & si ab ea non fuerit appellatio interposita, vel si interposita fuerit, & non prosecuta intra terminum à jure præfixum, de quo dicendum erit infrà in 6. Part. hujus 1. Tomi, ita quod in auctoritatem rei judicatæ transacta fuerit, executioni mandanda erit. Ideoque opportunè dicendum erit de ultimo Tempore.

(e) Juxta text. in cap. *Cum olim*, & ibi Bald. not. 4. Extra de *Præscript.*

(f) Et de prædicta taxatione expensarum erit consulendus Boer. decis. 85. n. 6. & Bald. in cap. *Cum venissent*, n. 6. de *Fo*, *qui mitt. in possess.* & Did. Per. in Rubr. tit. 18. lib. 3. Ordin.

(g) Secundum Bartol. in leg. *Eum*, *quem temere*, ff. de *Judic.* & Soc. in Pract. cap. 27. n. 3.

(h) Ut docet Bart. in leg. *Procurator*, n. 2. ff. *Rem ratam hab.*

(i) Secundum Greg. Lup. in leg. 8. tit. 22. Part. 3. in gloss. 1.

(j) Secundum Bald. & Salic. in leg. *Restituenda*, Cod. de *Petit*, *hæred.* & Rebuff. in Tract. de Expens. art. 5. n. 10. & Alex. Stat. in Pract. Jud. cap. 21. n. 49.

10 *Nullitas quando dicatur tractari principaliter, & quando incidenter, traditur remissivè.*

11 *Petitio nullitatis sententiæ sermone Hispano composita.*

12 *Copia petitionis nullitatis sententiæ parti adversæ datur.*

13 *Sententia nullitatis sermone Hispano composita.*

14 *Sententia, qua declaratur, non esse nullam sententiam in negotio principale latam.*

DUODECIMUM TEMPUS.

EXECUTIONIS SENTENTIÆ.

1. SEntentia diffinitiva transacta in auctoritatem rei judicatæ executioni mandatur. (a) 2. Et *praxis*, quæ observatur est, quod postquam sententia transacta est in rem judicatam, vel appellatio deserta est, pars, in cujus favorem lata est, comparet coram Judice petendo, ut sibi detur prædicta sententia in forma publica signata, ut virtute ejus executio fiat in persona, & bonis rei condemnati: nam licet prædicta sententia habeat executionem paratam, requiritur tamen, quòd à parte executio petatur. (b) 4. Et tunc Judex præcipit, ut parti adversæ intimetur prædicta petitio, & quòd intra tres dies ostendat diligentias factas, & transacto illo primo termino, incusatur sibi contumacia, & datur alius secundus terminus trium dierum, & accusatur contumacia: & denique datur tertius terminus trium dierum, & incusatur etiam contumacia: & si in tertio termino non ostendat diligentias factas in prosecutione appellationis, Judex præcipit Tabelloni, ut det sententiam signatam in publica forma, & tunc virtute ejus petit executionem, & in hac executione proceditur, eodem modo, & forma qua in executione instrumenti publici, de quo erit infrà dicendum in quarta parte hujus primi Tomi. Et plura circa hanc executionem sententiæ erunt videnda per Marantam. (c)

EX DUODECIMO TEMPORE.

SUMMARIA.

1 *Mandari debet executioni sententia in rem judicatam transacta.*

2 *Virtute sententiæ debet à parte executio peti, & sibi conceditur.*

3 *Sententia habet executionem paratam, dum tamen à parte petatur executio.*

4 *Quam diligentiam debeat pars adhibere, ut sententia exequi possit, traditur.*

5 *Agi potest de sententiæ nullitate.*

6 *Judex potest suam sententiam nullam retractare.*

7 *De nullitate sententiæ perpetuo agi potest.*

8 *Regio Jure adversus nullitatem sententiæ intra sexaginta dies tantum oppont debet.*

9 *Interim dum agitur de nullitate sententiæ, non currit tempus appellationis.*

(a) Juxta text. in leg. *Post rem judicatam*, ubi Doct. notant, præsertim Roder. Suar. not. primo, ff. de *Re jud.* & Asin. in Praxi, §. 31. cap. 2. per totum, & in leg. 1. & 2. cum aliis, tit. 21. lib. 4. Recop. & in Ordin. Lusitanor. lib. 3. tit. 71.

(b) Ut cum pluribus resolvit Asinius ubi supr. n. 3.

(c) De Ord. Judic. 6. part. 3. partis, actu 3. de Executione sententiæ, & per Asin. in Praxi, §. 31. cap. 2.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA. TOMAS Y VALIENTE. FONDO GENERAL DE BIBLIOTECAS

DE NULLITATE SENTENTLÆ.

5. Contingit aliquando, quod postquam sententia diffinitiva lata est, adversus eam agitur per viam nullitatis, & si appareat nullam esse, 6. Judex, qui eam protulit, retractare poterit, (d) 7. & licèt de *Jure Communi* nullitas adversùs sententiam perpetuò opponi poterat; (e) 8. tamen de *Jure Regio novissimo* prædicta nullitas intra sexaginta dies connumerandos à die intimationis sententiæ opponenda erit, (f) sive de nullitate agatur per viam actionis, sive per viam exceptionis, ut resolvit Covarruvias. (g)

9. Et adverte, quod interim quod agitur de hac nullitate ex probabili ratione, tempus ad appellandum concessum non currit. (h) 10. Et quando nullitas dicatur tractari principaliter, & quando incidenter, & quando impedire debeat executionem sententiæ, eleganter tradit Covarruvias. (i) Et quia ista materia nullitatis est valde prolixa, & diffusa, requiritque integrum tractatum, ideo eam missam ex consulto facio, cum de ea videndus sit Sebast. Vantius in illo integro Tractatu de Nullitate sententiæ. (j) Et pro juvenum instructione forma petitionis nullitatis, & sententiæ erit concipienda modo sequenti.

PETITIO NULLITATIS.

Ilustre Señor.

11. „ Geronymo, en la causa con Pedro, „ digo: que Vmd. dió, y pronunció cierta „ sentencia difinitiva contra mi, y en favor „ del dicho adversó; y *hablando con el debido acatamiento*, la dicha sentencia fuè „ ninguna: porque hallará Vmd. que esta „ causa se ha litigado por persona del dicho Pedro, el qual es menor de veinte y „ cinco años, y tal por su aspecto parece: y „ assi conforme à derecho, no es persona legitima para poder estàr en Juicio sin su curador, demàs que en el dicho pleyto no „ se hizo publicacion de testigos, aunque por „ mi fuè pedida: ni se hizo conclusion para „ sentencia, como del processo consta. Por „ que pido à Vmd. declare la dicha sentencia „ por ninguna, y à mi me absuelva, y dè por „ libre de la instancia, y juicio, sobre que „ pido justicia, y el oficio de Vmd. imploro, „ y las costas, protesto, y juro en forma de derecho, que esto no pido de malicia, &c.

12. *El Juez manda dàr copia de esta peticion à la parte contraria, y la parte contraria responde, negando haver havido nulidad. Y si la nulidad alegada se ha de probar por testigos, de manera, que no conste de los Autos del processo, el Juez lo recibe à prueba con un breve termino, y presentan sus interrogatorios, y por ellos se examinan los testigos; y se hace publicacion, y conclusion, y el Juez pronuncia sentencia en la forma siguiente:*

SENTENTIA NULLITATIS.

¶ „ Visto este processo, &c.

13. „ Fallo que la nulidad pedida, y alegada por parte del dicho Geronymo hubo, „ y hà lugar, como consta por los Autos del „ processo: por ende digo: que debo dàr, y „ doy por ninguna la sentencia difinitiva por „ mi dada en este processo, y la debo anular, „ y revocar en todo, y por todo, como en „ ella se contiene: y haciendo justicia, absuelvo, y doy por libre al dicho Geronymo de la instancia de este juicio, condeno „ en costas al dicho Pedro, cuya tassacion „ en mi reservo. Assi lo pronuncio, y mando „ por esta mi sentencia, &c.

SENTENTIA, IN QUA DECLARATUR *locum non esse nullitati.*

¶ „ Visto este processo, &c.

14. „ Fallo, atentos los Autos, y meritos „ de este processo, que de la nulidad pedida, „ y alegada por parte del dicho Geronymo, „ no hay lugar de derecho, por lo que de este „ processo resulta: y porque el dicho Geronymo probò, lo que en este caso probar le convenia: en cuya consequencia debo mandar, „ y

(d) Juxta text. in cap. *Fraternitatis*, de *Frig. & malef.* & in cap. 2. de *Purgat. canon.* & in leg. fin. Cod. de *Sent. quæ sine cert. quant.* & in leg. 1. Cod. de *Sent. & interl. omn. judic.* quam notant Bart. & Paul. de Castro, ibi, & Lanfr. de Oriano cap. *Sæpenumero contra*, verb. *Interlocutoria*, n. 54. de *Probat.* & est text. in leg. 2. tit. 26. Part. 3.

(e) Ut in leg. 1. Cod. *Quando provoc. non est necess.* & in leg. 4. tit. 26. Part. 3.

(f) Juxta text. in leg. 2. tit. 17. lib. 4. Recop. & tradit Avend. in declarat. leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. n. 58. & Did. Per. in leg. 2. tit. 5. lib. 3. Ordin. in gloss. 1. in princip.

(g) In Pract. Quæst. cap. 25. n. 4.

(h) Secundum Bald. in leg. *contra majores*, Cod. de *Inoff. testam.* Ang. in leg. *Paulus*, §. *Hæres*, col. 1. in fin. ff. de *Usur.* Hyppol. in singul. 152. & Didac. Perez ubi supr.

(i) In Pract. Quæst. cap. 24. n. 7. & 8. & in cap. 25.

(j) Tradunt etiam Præpositus, & Franc. in cap. *Dilecto* de *Appel.* Didac. Per. ubi supr. & habetur in tit. 26. Part. 3. & in leg. 12. & 18. & 25. tit. 2. Part. 3. & aliqua per Montetrof. in sua Pract. in secundo Tract. fol. 13. in fin.

„ y mándo, que la dicha mi sentencia se cumpla, y guarde, y execute, como en ella se „ contiene: y por causas, que à ello me mueven, no hago condenacion de costas. Assi „ lo pronuncio, y mando por esta mi sentencia, juzgando, &c.

Si verò à prædicta sententia diffinitiva appellatum fuerit, & à sententia, in qua denegata fuit nullitas, & appellatio fuerit prosecuta: tunc pro cognitione praxis, quæ observatur in instantia appellationis, recurrendum erit ad Sextam Partem hujus primi Tomi, ubi agimus de secunda instantia; cæterum, si appellatum non fuerit, vel jam quod fuit, remansit deserta appellatio, ita quod sententia debeat executioni mandari, tunc pro cognitioni praxis, quæ observatur circa prædictam executionem, recurrendum erit ad quartam Partem hujus primi Tomi, ubi latè agimus de via executiva.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SECUNDA PARS HUJUS PRIMI TOMI,

DE ORDINE, ET FORMA PROCEDENDI contra reum contumacem in causis civilibus.

SUMMARIA SECUNDÆ PARTIS PRIMI TOMI.

1 *Actori contra reum contumacem quam plura remedia à jure præstantur.*

2 *Si actori per unum remedium, quod elegit, non fuerit satis prospectum, aliud eligere poterit.*

3 *Si actor elegerit capturam personæ, potest, incusata rei contumacia, mandatum petere, ut reus capiatur, vel ejus bona vendantur.*

4 *Actor, si eligat, ut procedatur ad sententiam, procedendum erit.*

5 *Communi jure, & Ecclesiastico proceditur ad sententiam, si actor velit, ita demum, si contumax fuerit reus post litem contestatam.*

6 *In foro sæculari, & Regio Jure procedituur ad sententiam, si actor petierit, etiamsi reus ante litis contestationem contumax fuerit.*

7 *Differentiam inter forum Ecclesiasticum, & sæcularem primi, & secundi decreti ponit Auctor.*

8 *In foro Ecclesiastico peremptoria citatio est necessaria, ut procedatur admissionem in possessionem.*

9 *In foro sæculari, ut procedatur admissionem, unica tantum citatio requiritur.*

10 *In persona rei debet fieri ista citatio in foro sæculari, ut procedatur admissionem.*

11 *Judices, qui* del Crimen *appellantur, cum cognoscunt de causis civilibus, ut procedant admissionem, sufficit, quod faciant citari reum ad domum ipsius.*

12 *In foro Ecclesiastico sufficit, quod reus compareat intra annum, & resarciat expensas, ut audiatur.*

13 *Regio Jure tenetur reus contumax intra unum mensem comparere, & expensas resarcire, ut audiatur, quando actione personali fuit actum.*

14 *Quando actor fuerit missus in possessionem ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses.*

15 *In foro Ecclesiastico, ut actor efficiatur verus possessor in actioni personali, missus esse debet ex primo, & secundo decreto.*

16 *Missio in possessionem ex secundo decreto non est necessaria de Jure Regio, quia elapso uno mense in actione personali, & duobus in reali, missus in possessionem ex primo decreto efficitur verus possessor à lege.*

17 *Reus debet citari iterum, ad interponendum secundum decretum, sicut fuit citatus ad primum decretum, attento Jure Canonico, secus verò de Jure Regio.*

18 *Debiti cognitio, quæ præcedere debet in*

DE NULLITATE SENTENTLÆ.

5. Contingit aliquando, quod postquam sententia diffinitiva lata est, adversus eam agitur per viam nullitatis, & si appareat nullam esse, 6. Judex, qui eam protulit, retractare poterit, (d) 7. & licèt de *Jure Communi* nullitas adversùs sententiam perpetuò opponi poterat; (e) 8. tamen de *Jure Regio novissimo* prædicta nullitas intra sexaginta dies connumerandos à die intimationis sententiæ opponenda erit, (f) sive de nullitate agatur per viam actionis, sive per viam exceptionis, ut resolvit Covarruvias. (g)

9. Et adverte, quod interim quod agitur de hac nullitate ex probabili ratione, tempus ad appellandum concessum non currit. (h) 10. Et quando nullitas dicatur tractari principaliter, & quando incidenter, & quando impedire debeat executionem sententiæ, eleganter tradit Covarruvias. (i) Et quia ista materia nullitatis est valde prolixa, & diffusa, requiritque integrum tractatum, ideo eam missam ex consulto facio, cum de ea videndus sit Sebast. Vantius in illo integro Tractatu de Nullitate sententiæ. (j) Et pro juvenum instructione forma petitionis nullitatis, & sententiæ erit concipienda modo sequenti.

PETITIO NULLITATIS.

Ilustre Señor.

11. „ Geronymo, en la causa con Pedro, „ digo: que Vmd. dió, y pronunció cierta „ sentencia difinitiva contra mi, y en favor „ del dicho adversó; y *hablando con el debido acatamiento*, la dicha sentencia fuè „ ninguna: porque hallará Vmd. que esta „ causa se ha litigado por persona del dicho Pedro, el qual es menor de veinte y „ cinco años, y tal por su aspecto parece: y „ assi conforme à derecho, no es persona legitima para poder estàr en Juicio sin su curador, demàs que en el dicho pleyto no „ se hizo publicacion de testigos, aunque por „ mi fuè pedida: ni se hizo conclusion para „ sentencia, como del processo consta. Por „ que pido à Vmd. declare la dicha sentencia „ por ninguna, y à mi me absuelva, y dè por „ libre de la instancia, y juicio, sobre que „ pido justicia, y el oficio de Vmd. imploro, „ y las costas, protesto, y juro en forma de derecho, que esto no pido de malicia, &c.

12. *El Juez manda dàr copia de esta peticion à la parte contraria, y la parte contraria responde, negando haver havido nulidad. Y si la nulidad alegada se ha de probar por testigos, de manera, que no conste de los Autos del processo, el Juez lo recibe à prueba con un breve termino, y presentan sus interrogatorios, y por ellos se examinan los testigos; y se hace publicacion, y conclusion, y el Juez pronuncia sentencia en la forma siguiente:*

SENTENTIA NULLITATIS.

¶ „ Visto este processo, &c.

13. „ Fallo que la nulidad pedida, y alegada por parte del dicho Geronymo hubo, „ y hà lugar, como consta por los Autos del „ processo: por ende digo: que debo dàr, y „ doy por ninguna la sentencia difinitiva por „ mi dada en este processo, y la debo anular, „ y revocar en todo, y por todo, como en „ ella se contiene: y haciendo justicia, absuelvo, y doy por libre al dicho Geronymo de la instancia de este juicio, condeno „ en costas al dicho Pedro, cuya tassacion „ en mi reservo. Assi lo pronuncio, y mando „ por esta mi sentencia, &c.

SENTENTIA, IN QUA DECLARATUR *locum non esse nullitati.*

¶ „ Visto este processo, &c.

14. „ Fallo, atentos los Autos, y meritos „ de este processo, que de la nulidad pedida, „ y alegada por parte del dicho Geronymo, „ no hay lugar de derecho, por lo que de este „ processo resulta: y porque el dicho Geronymo probò, lo que en este caso probar le convenia: en cuya consequencia debo mandar, „ y

(d) Juxta text. in cap. *Fraternitatis*, de *Frig. & malef.* & in cap. 2. de *Purgat. canon.* & in leg. fin. Cod. de *Sent. quæ sine cert. quant.* & in leg. 1. Cod. de *Sent. & interl. omn. judic.* quam notant Bart. & Paul. de Castro, ibi, & Lanfr. de Oriano cap. *Sæpenumero contra*, verb. *Interlocutoria*, n. 54. de *Probat.* & est text. in leg. 2. tit. 26. Part. 3.

(e) Ut in leg. 1. Cod. *Quando provoc. non est necess.* & in leg. 4. tit. 26. Part. 3.

(f) Juxta text. in leg. 2. tit. 17. lib. 4. Recop. & tradit Avend. in declarat. leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. n. 58. & Did. Per. in leg. 2. tit. 5. lib. 3. Ordin. in gloss. 1. in princip.

(g) In Pract. Quæst. cap. 25. n. 4.

(h) Secundum Bald. in leg. *contra majores*, Cod. de *Inoff. testam.* Ang. in leg. *Paulus*, §. *Hæres*, col. 1. in fin. ff. de *Usur.* Hyppol. in singul. 152. & Didac. Perez ubi supr.

(i) In Pract. Quæst. cap. 24. n. 7. & 8. & in cap. 25.

(j) Tradunt etiam Præpositus, & Franc. in cap. *Dilecto* de *Appel.* Didac. Per. ubi supr. & habetur in tit. 26. Part. 3. & in leg. 12. & 18. & 25. tit. 2. Part. 3. & aliqua per Montetrof. in sua Pract. in secundo Tract. fol. 13. in fin.

„ y mándo, que la dicha mi sentencia se cumpla, y guarde, y execute, como en ella se „ contiene: y por causas, que à ello me mueven, no hago condenacion de costas. Assi „ lo pronuncio, y mando por esta mi sentencia, juzgando, &c.

Si verò à prædicta sententia diffinitiva appellatum fuerit, & à sententia, in qua denegata fuit nullitas, & appellatio fuerit prosecuta: tunc pro cognitione praxis, quæ observatur in instantia appellationis, recurrendum erit ad Sextam Partem hujus primi Tomi, ubi agimus de secunda instantia; cæterum, si appellatum non fuerit, vel jam quod fuit, remansit deserta appellatio, ita quod sententia debeat executioni mandari, tunc pro cognitioni praxis, quæ observatur circa prædictam executionem, recurrendum erit ad quartam Partem hujus primi Tomi, ubi latè agimus de via executiva.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SECUNDA PARS HUJUS PRIMI TOMI,

DE ORDINE, ET FORMA PROCEDENDI contra reum contumacem in causis civilibus.

SUMMARIA SECUNDÆ PARTIS PRIMI TOMI.

1 *Actori contra reum contumacem quam plura remedia à jure præstantur.*

2 *Si actori per unum remedium, quod elegit, non fuerit satis prospectum, aliud eligere poterit.*

3 *Si actor elegerit capturam personæ, potest, incusata rei contumacia, mandatum petere, ut reus capiatur, vel ejus bona vendantur.*

4 *Actor, si eligat, ut procedatur ad sententiam, procedendum erit.*

5 *Communi jure, & Ecclesiastico proceditur ad sententiam, si actor velit, ita demum, si contumax fuerit reus post litem contestatam.*

6 *In foro sæculari, & Regio Jure procedituur ad sententiam, si actor petierit, etiamsi reus ante litis contestationem contumax fuerit.*

7 *Differentiam inter forum Ecclesiasticum, & sæcularem primi, & secundi decreti ponit Auctor.*

8 *In foro Ecclesiastico peremptoria citatio est necessaria, ut procedatur admissionem in possessionem.*

9 *In foro sæculari, ut procedatur admissionem, unica tantum citatio requiritur.*

10 *In persona rei debet fieri ista citatio in foro sæculari, ut procedatur admissionem.*

11 *Judices, qui* del Crimen *appellantur, cum cognoscunt de causis civilibus, ut procedant admissionem, sufficit, quod faciant citari reum ad domum ipsius.*

12 *In foro Ecclesiastico sufficit, quod reus compareat intra annum, & resarciat expensas, ut audiatur.*

13 *Regio Jure tenetur reus contumax intra unum mensem comparere, & expensas resarcire, ut audiatur, quando actione personali fuit actum.*

14 *Quando actor fuerit missus in possessionem ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses.*

15 *In foro Ecclesiastico, ut actor efficiatur verus possessor in actioni personali, missus esse debet ex primo, & secundo decreto.*

16 *Missio in possessionem ex secundo decreto non est necessaria de Jure Regio, quia elapso uno mense in actione personali, & duobus in reali, missus in possessionem ex primo decreto efficitur verus possessor à lege.*

17 *Reus debet citari iterum, ad interponendum secundum decretum, sicut fuit citatus ad primum decretum, attento Jure Canonico, secus verò de Jure Regio.*

18 *Debiti cognitio, quæ præcedere debet in*

interpositionem secundi decreti de Jure Canonico, non est necessaria de Jure Regio.

19 *In foro Ecclesiastico actor missus in possessionem rei petitæ ex actione reali, expellit reum contumacem à detentione rei, ut actor ea possit potiri; secus verò, si missus sit ex actione personali: licèt contrarium servetur de Jure Regio.*

20 *Actor mitti debet in possessionem rei petitæ per Alguacellum, & Ministrum Judicis attento Jure Regio.*

21 *Missio ex primo decreto de jure communi non potest fieri contra minorem: secus verò de Jure Regio.*

22 *Stylus, qui servatur in via procedendi in primo, & secundo decreto in foro Sæculari.*

23 *Actor in tribus audientiis successivè debet incusare contumaciam rei non comparentis, ut perveniatur ad interpositionem primi decreti.*

24 *Actor, accusatis tribus contumaciis rei non comparentis, tenetur libellum suæ actionis offerre, si ante rei citationem eum non obtulit, & petere in eo missionem in possessionem ex primo decreto, & jurare, quod petit, sibi debitum esse.*

25 *Actor offerens libellum suæ actionis ante citationem rei, poterit postea petere per viam actus, incusatis prius tribus contumaciis rei non comparentis, se mitti in possessionem rei petitæ ex primo decreto.*

26 *Sententia, qua Judex pronuntiat actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, quid continere debeat.*

27 *Missio ex primo decreto prius fieri debet in rebus mobilibus, & eis deficientibus, in immobilibus, quando agitur actione personali.*

28 *Actor, antequam mittatur in possessionem ex primo decreto, debet cautionem præstare de re restituenda cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit.*

29 *Missio ex secundo decreto non est necessaria de Jure Regio, quando reus non comparuerit intra terminum legis, cum ab ipsa lege fiat.*

30 *Reo, in cujus bona actor fuit missus ex primo decreto, non tenetur ipse actor respondere super possessione, si terminus legis fuerit transactus.*

31 *Reus est citandus, quando bona, in quorum possessionem actor est missus, venduntur ex judicis decreto.*

SECUNDA PARS.

PRIMI TOMI.

DIximus octavo suprà in Prima Parte hujus Primi Tomi in fine 3. Temporis, quod si reus citatus comparere noluerit, vel sine licentia Judicis à judicio contumaciter recesserit, actorem posse eligere unum ex remediis à nobis in præsenti congestis: 1. sunt enim plura remedia à jure prodita actori adversus reum contumacem, quibus jus suum consequi valeat, quorum latissimo sermone meminimus in 2. part. Secundi Tomi statim post principium. Quo in loco assignavimus rationem, quare contra reum invitum proceditur, & quibus remediis, quæ præsenti tractatui etiam conducunt: & ibi diximus, quæ remedia magis in Tribunalibus Ecclesiasticis frequentantur.

In foro tamen sæculari communius practicatur remedium capturæ personæ rei, vel remedium procedendi in causa usque ad sententiam diffinitivam, vel remedium missionis in possessionem *ex* 1. & 2. *decreto*, quod Hispano sermone *Via de assentamiento* dicitur: 2. & in electione actoris est uti quo maluerit, ut probatur in leg. 2. tit. 11. lib. 4 Recop. & uno electo, si per illud non fuerit satis sibi consultum, ad aliud redire poterit, (*a*) etiamsi procedatur adversus minorem contumacem, ut in leg. 3. tit. 11. lib. 4. Recop. & de supradictis tribus remediis fit mentio in leg. *Consentaneum*, Cod. *Quom. & quand jud.* (*b*) 3. Et si actor elegerit primum remedium capturæ personæ, pignorum, vel mulctæ, incusata contumacia rei in tribus audientiis, datur Alguacello mandatum, *ut reum personaliter capiat, & in carcerem mittat*, donec reus judicio sistat, vel ad hoc, *ut pignora eidem capiat, & distrahantur in publica subhastatione, & ex pretio creditoribus satisfiat.* 4. Sed si actor elegerit secundum remedium de procedendo in causa usque ad sententiam diffinitivam, tunc in eo erit procedendum, ut diximus in dict. 2. part. Secundi Tomi paulò post principium, ibi: *Tunc poterit actor eligere.*

5. Qua in re advertendum est, quòd licèt de *Jure Communi*, & in foro Ecclesiastico non detur actori, nisi quando reus fuit contumax post litem contestatam; 6. tamen de *Jure Regio*, & in isto foro Sæculari datur etiam actori, quando reus fuit contumax ante litem con-

(*a*) Arg. text. in leg. 1. §. *Quid ergo*, ff. de *Vent. inspic.* & tradit Bart. in leg. *Consentaneum*, n. 17. Cod. *Quom. & quand. jud.* & Panorm. in cap. *Prout*, de *Dol. & contum.* num. 20.

(*b*) Et ibi notat Bart. Bald. & Salic. & Boer. in Repet. illius leg. volum. 8. Diversorum Doct. & Panorm. in dict. cap. *Prout*, num. 18.

testatam. (*c*) Cæterum, si actor elegerit tertium remedium missionis in possessionem, *ex* 1. & 2. *decreto*, idest: *Via de assentamiento*, tunc circa illud erunt animadvertenda omnia illa, quæ resolvimus in dict. 2. part. 2. Tomi, quæ etiam ad istum tractatum conferunt: 7. & solummodo in præsenti erunt constituendæ differentiæ inter forum Ecclesiasticum, & istum Sæcularem circa prædictum remedium.

8. Et in primis, quatenus ibi resolvimus, necessariam esse peremptoriam citationem ad missionem in possessionem *ex* 1. *decreto*; 9. in isto tamen foro Sæculari de *Jure Regio* necessaria non est peremptoria citatio, sed sufficit citatio unica, qua reus citatus fuit in causa principali, ad hoc ut libello actoris responderet, ut probat text. in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. Per quem sublata sunt verba illa, quæ olim apponebantur in leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. ibi: *Por tres emplazamientos*, &c. Et juxta dict. leg. Recop. intelligenda est leg. 108. tit. 18. Part. 3.

Secunda differentia est, quod quamvis de *Jure Communi*, & in foro Ecclesiastico illa peremptoria citatio fieri debeat in persona rei, si inveniri possit, alias sufficiat ad domum rei fieri: 10. tamen in isto foro Sæculari, ad interponendum *primum decretum* requiritur, quod illa unica citatio, quæ in causa principali fieri debet, in persona ipsius rei fiat, per text. in dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. Quidquid contradicat Avendanius, (*d*) cujus tamen opinio salvari potest, & procedit in judicibus criminum existentibus in Cancellariis Regiis Valisoleti, & Granatæ, quos vulgo *Alcaldes del Crimen* dicimus: 11. hi enim in causis civilibus, de quibus cognoscere possunt admissionem faciendam *ex* 1. & 2. *decreto* non requirunt, quod reus sit citatus in persona, sed tantum ad domum: quam praxim prædictos Judices servare testatur Monterrosius (*e*) Judices tamen Tribunalium Inferiorum observare debebunt rigorem, dict. leg. 1.

12. Tertia differentia est, quod licèt in foro Ecclesiastico sufficiat, quod reus intra unum annum compareat, præstando expensas, & cautionem *de stando, & parendo*, ad hoc ut recuperet possessionem bonorum, in quam fuerat missus actor: 13. tamen in foro Sæculari de *Jure Regio* reus tenetur comparere intra unum mensem cum expensis, & cautione, quando actor fuerit missus in possessionem ex actione personali: 14. quando verò fuerit missus ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses, ut probat text. in dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. per quam legem corrigitur text. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. ubi dabantur reo quatuor menses ad comparendum.

15. Quarta differentia est, quod etsi de *Jure Communi*, & in foro Ecclesiastico necessaria erat missio in possessionem *ex secundo decreto*, in actione personali, ad hoc ut actor efficeretur verus possessor, & in actione reali ad effectus, quos ibi notavimus in fine secundæ prænotationis, quando reus intra terminum juris unius anni, vel intra terminum à Judice assignatum non comparuit, cum cautione, & solutione expensarum: 16. tamen in isto foro Sæculari de *Jure Regio* necessaria non est ista missio in possessionem *ex secundo decreto*, sed statim, elapso uno mense, in actione personali, & duobus mensibus in actione reali, missus in possessionem *ex primo decreto* efficitur verus possessor ab ipsamet lege. (*f*) 17. Ex qua differentia suboritur alia differentia, nempè, quòd licèt in foro Ecclesiastico ad interponendum *secundum decretum* reus debeat iterum citari, sicut citatus fuit ad *primum decretum*; tamen in foro Sæculari de *Jure Regio* hæc secunda citatio necessaria non est, cum interpositio *secundi decreti* non requiratur, ut colligitur ex dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

18. Consequitur etiam, quod quamvis in foro Ecclesiastico ad interpositionem secundi decreti requiratur semiplena cognitio de debito; tamen in foro Sæculari de *Jure Regio* hæc semiplena cognitio necessaria non est: quia ipsamet lex missionem *ex secundo decreto* facit, ut constat ex dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4 Recop.

19. Septima differentia, quod etsi in foro Ecclesiastico actor missus in possessionem rei petitæ ex actione reali expellat reum contumacem à detentione rei, ut actor ea potiri possit (quod secus est si missus esset ex actione personali: (*g*) tamen in foro Sæculari actor missus in possessionem, tàm actione reali, quàm personali expellit reum à possessione rei, & auferetur de manu ejus, & traditur actori, ut colligitur ex verbis dict. leg. 1. ibi: *Que sea puesto el demandador en tenencia de tantos bienes*, &c. & hanc differentiam agnovit Avendanius. (*b*)

(*c*) Juxta text. in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. & idem de stylo observatur in Gallia, secundum Boerium in dict. leg. *Consentaneum*, n. 33.

(*d*) In Tract. 1. & 2. decreti, 3. part. n. 12. versic. Et non putet quis.

(*e*) In sua Pract. tract. 2. fol. 29. pag. 1.

(*f*) Ita probat text. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. & ita firmat Avend. ubi supr. n. 9. in vers. *Item per istam leg.*

(*g*) Secundum gloss. in cap. *Quoniam frequenter*, §. *Ita aliis*, verb. *Tadio*, & ibi Panorm. n. 24.

(*b*) Ubi supr. 3. part. n. 5.

20. Octava differentia est, quòd licèt de *Jure Communi* controversum esset, an de licentia, & commissione Judicis actor propria auctoritate intra re posset in possessionem rei; tamen de *Jure Regio* prædicta controversia sublata est ad obviandas rixas, & scandala: & statutum est, quod per Alguacellum, & Ministrum Judicis actor ponatur in possessionem, ut colligitur ex text. in leg. 2. tit. 8. Part. 3. & ex dict. leg. 1. ibi: *Sea puesto, &c.* 21. Ultima differentia est, quod quamvis de *Jure Communi* missio *ex primo decreto* fieri non posit contra minorem, (*i*) tamen in foro Sæculari de *Jure Regio* missio *ex primo decreto* contra minorem fieri potest in casu leg. 3. tit. 11. lib. 4. Recopil. Hæ sunt differentiæ, quæ brevi compendio cumulari poterunt, & quæ ex resolutis in dict. 2. part. 2. Tomi colliguntur: in reliquis verò in utroque foro observanda erunt, quæ ibi resolvimus circa hanc materiam, *primi, & secundi decreti.*

22. Unde condescendendo ad ordinem, & formam procedendi, & fulminandi processum in ista via *primi, & secundi decreti* apud Tribunalia Sæcularia, dicendum erit, quod postquam reus in persona fuit citatus ad respondendum actori in negotio principali, actor in termino citationis comparere debet coram Judice incusans contumaciam rei, & Judex respondet quod *pro incusata habet*: & deinde in alia audientia actor comparet coram Judice, & incusat secundam contumaciam reo, Judexque respondet *pro incusata habere*: & denique actor in alia audientia comparet incusans tertiam contumaciam reo, quam etiam Judex *pro intusata habet*: 23. & ita successivè actor in prædictis tribus audientiis incusat tres contumacias reo, secundum magis communem stylum Tribunalium hujus Regni, ut inquit Monterrosus. (*j*) Sed mihi videtur ipsum loqui juxta leg. antiquam 1. tit. 9. lib. 3. Ordinam. ibi: *Por tres emplazamientos, &c.* ac ideo mirum non est, si tres incusationes contumaciæ requirat; sed cùm jam *hodie* per dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil. unica tantum citatio in persona rei sufficiat, crederem unicam etiam incusationem contumaciæ sufficere, qua in re tamen stylus uniuscujusque Tribunalis observandus erit.

24. Factis igitur prædictis incusationibus contumaciæ, si actor ante citationem rei non obtulerat Judici suum libellum actionis, tenetur statim illum offerre, in quo proponere debet suam actionem adversus reum, peteréque missionem in possessionem *ex primo decreto*, & in fine jurare rem, vel quantitatem, quam petit, debitam sibi esse: & tunc libellus concipiendus erit forma, qua diximus in dict. 2. part. 2. Tomi, in libello per viam petitionis sermone Hispano ibi descripto, mutatis mutandis. 25. Si verò actor libellum suæ actionis ante citationem rei coram Judice proposuerat, tunc, incusaris prædictis contumaciis, per viam actus petere debet, *se mitti in possessionem ex primo decreto* in illa re, vel quantitate quam petiit, & in illo actu jurare debet, *illam rem, vel quantitatem sibi debitam esse*; quam petitionem per viam actus formabit eo modo, quo in dict. 2. part. diximus, in petitione per viam actus incipienti: *En la Ciudad de Salamanca, &c.* mutatis mutandis: 26. & tunc Judex, visis citatione incusatione contumaciæ, & juramento actoris, profert sententiam interlocutoriam, qua pronuntiat *reum contumacem esse, & illum condemnat juxta petitionem actoris*: decernit, & mandat: quod *actor mittatur in possessionem* illius rei, quam petebat, si actione reali agebat: & declarat, *quòd si illa res inveniri non posset*, quia forte reus dolo desiit possidere, *quod missio fiat in vera æstimatione rei* ad instar actionis personalis. (*k*) Si autem actor agebat actione personali, Judex tunc in sua sententia decernit, *actorem mittendum esse in possessionem bonorum contumacis* pro quantitate debiti, & expensarum, & committit Alguacello suo, *quod actorem mittat in detentationem actualem bonorum contumacis, & quod intimet reo, si inveniri possit, vel in domo ejus*, si non inveniatur; *quod si comparuerit coram Judice intra triginta dies*, si actum fuerit actione personali, *aut intra sexaginta dies*, si actum fuerit actione reali, *reficiendo expensas, & præstando cautionem* desistendo, & parendo, *quod cum audiet, &c.* Hanc praxim præscribit Monterrosus ubi suprà.

Ego verò existimo, hanc ultimam citationem superfluam esse, nec à dict. leg. 1. requiri; sed si eam *stylus* Audientiæ observaverit, omittenda non erit, & sententia interlocutoria Judicis de mittendo actorem in possessionem *ex primo decreto* erit formanda, sicut diximus in dict. 2. part. 2. Tomi, in vers. Sententia interlocutoria de *assentamiento* ex primo decreto, mutatis mutandis, præterquam quod in hac sententia non erit coarctandus terminus unius, vel duorum mensium in dict. leg. 1. præscriptus, cùm satis brevis sit, licèt Judex illum breviare possit, sicut scripsimus in dict. 2. part. 2. Tomi.

(*i*) Ut resolvit Urcurrus in leg. *Si finita*, §. *Julianus*, col. 83. ff. de *Damn. infect.* & Avend. de Primo, & secundo decreto, 3. part. n. 8.

(*j*) Ubi supr. pag. 2.

(*k*) Argum. eorum, quæ notantur in Auth. de *Exhib. reis*, §. *Si verò quidam*, Collat. 5. & est text. in leg. 2. tit. 8. Part. 3.

Et lata prædicta sententia à Judice, Minister ejus, & Tabellio causæ accedunt ad locum, ubi est res petita, quando agebatur actione reali: 27. vel quando agebatur personali, accedunt ad domum contumacis, & faciunt prædictam missionem in rebus mobilibus, & in eorum defectum in immobilibus, & eis deficientibus in juribus, & actionibus, juxta ordinem positum in leg. 2. tit. 8. Part. 3. & in dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil. & prædicta bona Alguacellus deponit penes aliquem tertium coram Tabellione. 28. Quo facto, actor comparet coram Judice petens, *quod mittatur in possessionem* illorum bonorum, in quibus facta fuit missio ab Alguacello: & tunc Judex præcipit, *quod mittatur in possessionem* eorum, ut ea detineat, & custodiat, præstita prius ab eo cautione de illa restituendo cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit: quam cautionem actor præstat, cùm eam præstare teneatur, ex resolutis in dict. 2. part. 2. Tomi post prædictam sententiam interlocutoriam.

Et cautione præstita, mittitur actualiter in prædictam possessionem, & si reus intra terminum unius mensis in actione personali, vel duorum mensium comparuerit præstans cautionem de *standō*, & *parendō*, & solvens expensas, tunc proceditur, ut diximus in dict. 2. part. 2. Tomi, post prædictam sententiam interlocutoriam. 29. Si verò non comparuerit intra terminum legis, in isto foro Sæculari non est necessaria missio in possessionem *ex secundo decreto*, cùm ab ipsamet lege fiat, juxta ea, quæ suprà resolvimus: 30. & ita elapsis terminis dictæ legis, efficitur actor verus possessor, & non tenebitur respondere reo super possessione rei petitæ, in qua fuerat missus, si agebat actione reali; sed tantùm super proprietate rei respondere debebit: si verò ex actione personali missus fuerit actor, in ejus optione erit, vel prædicta bona possidere pro suo debito, vel à Judice petere, quod *vendantur, & ex pretio solvatur* sibi debitum cum expensis. Et si bona minus debito valuerint, reus ex aliis bonis teneatur supplere, & solvere. (*l*)

31. Ad quam venditionem faciendam reus erit citandus, si inveniri possit, alioquin ad domum sufficiet citationem fieri, ut probat text. in dict. leg. 6. & fin. tit. 8. Part. 3. & tenet ibi Gregorius Lupus: juxta quam legem erit intelligenda dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil. dum ea non requirit citationem contumacis, ad hanc venditionem bonorum faciendam. Quæ venditio fieri debet, præcedente probatione de debito per publicum instrumentum, vel per duos testes, (*m*) & tunc bona vendi debent in publica subhastatione, sub tribus præconiis in rebus mobilibus: & tertio quoque die quodlibet præconium dari debet, ita quod, transactis decem diebus, bona dentur plus offerenti. (*n*) In bonis verò immobilibus, nono quoque die quodlibet præconium dari debet, ita quod, transactis triginta diebus, bona plus offerenti dentur. (*o*) Et hæc sufficiant pro ista secunda parte.

(*l*) Juxta text. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. & facit leg. 6. tit. 27. Part. 3.

(*m*) Secundum Gregor. Lup. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. verb. *Debeis facer*, &c.

(*n*) Juxta text. in leg. 52. tit. 5. Part. 5. & ibi Gregor. verb. *Diez dias*, &c.

(*o*) Juxta text. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. & facit text. in leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop.

FINIS SECUNDÆ PARTIS PRIMI TOMI.

TERTIA PARS
HUJUS PRIMI TOMI,
DE ORDINE, ET FORMA PROCEDENDI
contra absentem non contumacem in causis civilibus.

SUMMARIA TERTIÆ PARTIS.

PRIMI TOMI.

1 HÆreditas dicitur vacans, & defertur Fisco, cum aliquis decedit, nullis hæredibus relictis ex testamento, vel abintestato, vel non relicta uxore.

2 Uxor succedit viro de jure Regio in omnibus suis bonis, deficientibus sibi agnatis, & cognatis, & aliis hæredibus.

3 Si hæreditas vacans alicujus defertur Fisco, & alicui in illius bonis competat aliquod jus, non est curator dandus illis bonis, sed Fisci procurator ea administrat, & adversus ipsum actor debet suam actionem intendere.

4 Si hæredes defuncti sint, & nullus reperiatur, qui hæreditatem adire velit, & creditores pro debitis suis urgeant, curator est bonis dandus, qui actiones movere possit, & creditoribus satisfacere, citatis illis, quibus prius successio contingit.

5 Curator bonis est dandus, quando aliquis habet actionem adversus aliquem captivum, ut cum eo actor in judicio agere possit.

6 Curator est bonis absentis ultra Mare, vel in partibus remotis dandus, ut cum eo agi possit.

7 Curator non est bonis absentis dandus, quando procuratorem relinquit, vel speratur de proximo venire.

8 Absentia illius, cujus bonis curator est dandus, prius constare debet apud acta processus, antequam curator detur.

9 Absens, cujus bonis curator est dandus, magis præsumi debet vivus, quam mortuus.

10 Bonorum curam, petens, sibi decerni, probare debet absentem vivere.

11 Absentis hæreditatem, petens, sibi decerni, probare debet, absentem mortuum esse.

12 Mortuus quis intelligitur, ex eo quod absens per quinquennium vivere ignoratur.

13 Absentis hæreditatem prætendens, de jure Regio probare debet per famam publicam loci, illum mortuum esse, & abesse ultra decem annos.

14 Bona absentis, qui vivere ignoratur, ejus propinquioribus parentibus, vel consanguineis sunt danda cum fidejussoribus, ut illa habeant, tanquam curatores bonorum, & hoc qualiter procedat.

15 Quando creditores postulant curatorem bonis absentis dandum, sufficit constare, illum absentem esse in partibus remotis, ita quod non speratur de proximo venturum.

16 Curator bonis absentis dandus debet esse masculus, & non fœmina, nisi sit mater.

17 Curator bonis dandus debet esse major viginti quinque annis, & diligens, integræque fidei, absque ulla suspicione.

18 Curator bonis dandus non præsumitur suspectus, ex eo quod ipse desideret, & affectet, se curatorem dari.

19 Curator bonis dandus, antequam administrationem bonorum suscipiat, tenetur satisdare, & bona per inventarium recipere.

20 Consanguinei, & ex eis illi, qui sunt proximiores, præferri debent in suscipienda bonorum alicujus absentis cura.

21 Curatores bonis absentis, vel captivi tunc sunt dandi consanguinei, quando sint probi, solertes, & diligentes in administratione bonorum.

22 Praxis, & stylus, qui servatur in fulminando processu, quando curator datur bonis absentis, vel captivi, vel defuncti absque hæredibus decedentis.

23 Acta omnia processus sunt nulla, quando actor, hæreditate jacente, ante curatorem bonis datum actionem intentavit, vel executionem instrumenti guarentigii petiit.

24 Libellus, quando aliquis petit, curatorem bonis absentis, vel captivi dandum, ut contra eum ipse agere possit, Hispano sermone compositus.

25 Forma actus, in quo Judex providet de curatore bonis absentis, vel captivi.

TER-

TERTIA PARS.
PRIMI TOMI.

SÆpissimè contingere solet, quod alicui actio competat contra aliquem defunctum, vel absentem: unde operæ pretium erit, præscribere formam, & ordinem in tali casu procedendi, ut actori consultum sit.

Ad cujus rei explicationem nonnulla prænotanda erunt, & *in primis*, 1. quod quando aliquis decedit, nullis hæredibus relictis *ex testamento*, vel *abintestato*, hæreditas dicitur vacans, & defertur Fisco. (*a*) 2. De *jure* tamen *Regio*, deficientibus agnatis, & cognatis, & aliis hæredibus, uxor succedit viro in omnibus suis bonis. (*b*) Et sic constat, quod supradicta jura intelligenda sunt, quod, deficientibus hæredibus *ex testamento*, & *abintestato*, & etiam uxore, bona vacantia defuncti occupat Fiscus. (*c*) 3. Et in hac specie, quando hæreditas vacans alicujus defertur Fisco, si alicui in illis bonis competat aliquod jus, tunc non est dandus curator illis bonis, sed procurator Fisci illa administrat, & adversus eum actor debet suam actionem intendere: (*d*) & ita cum Angel. & Decio tenet Menochius, (*e*) qui resolvit, quid agendum erit, quando de præsenti bona non habent successorem, sed speratur de proximo: & quid erit cum ambigitur, an successor sit, necne, & ibidem tractat, quid erit, quando hæredes defuncti sint, & de præsenti nullus reperiatur, qui hæreditatem adire velit: 4. quo casu opinatur, si creditores pro debitis suis urgeant, curatorem bonis dandum esse, qui actiones movere possit, & creditoribus satisfacere, citatis tamen prius nominatim illis, quibus prima causa successionis contigerit. (*f*) Sed text. in leg. 12. tit. 2. Part. 3. generaliter, & indistinctè determinat, curatorem bonis defuncti, nullis relictis hæredibus, dandum esse, adversus quem creditores defuncti agant, & ita nos resolvimus suprà. (*g*)

5. Secundo prænotandum est, quod quando aliquis habet actionem adversus aliquem captivum, tunc curator bonis dandus erit, cum quo actor in judicio agat. (*h*) 6. Idemque observandum esset, quando aliquis esset absens ultra Mare, secundum Glossam, (*i*) cujus opinionem extendit Gregor. Lupus (*j*) ad absentem in partibus remotis, ita quod de proximo venire non speraretur: nam inquit, quod gloss. leg. *Ab hostibus* gratia exempli loquuta fuit de absente ultra Mare: & quod bonis cujuscumque absentis in partibus remotis extra Provinciam curator dandus sit, tenent Baldus, (*k*) & probatur expresse in dict. leg. 12. tit. 2. Part. 3.

7. Quæ omnia intelligenda sunt, quando captivus absens, & vagabundus nullum procuratorem reliquisset: nam si, relicto procuratore, abiit, agendum non est de curatore dando: (*l*) & tunc procurator ille admittitur ad jurandum de calumnia. (*m*) Rursus, supradicta procedunt, quando absens venire de proximo non speraretur: nam si speraretur de proximo venire, expectandus esset. (*n*) 8. Insuper intelligenda sunt, quando constat apud acta processus de absentia illius, de cujus bonis agitur, (*o*) & ita cum aliis DD. tenet Menochius, (*p*) qui censet, ad dandum curatorem bonis in prædicto casu necesse esse: 9. quod magis credatur absens vivus esse, quam mortuus: (*q*) 10. nam qui petit curam bonorum sibi decerni, probare debet absentem vivere, quia vita ejus est fundamentum suæ intentionis, nec suf-

(*a*) Juxta text. in leg. 1. §. *Divus*, ff. de *Jure Fisci*, & in leg. 1. & 4. Cod. de *Bon. vacant.* lib. 10. & in Auth. de *Hæred. & Falcid.* §. *Si vero institutio*, & convenit leg. 12. tit. 8. lib. 5. Recop.

(*b*) Ut in leg. 8. tit. 13. Part. 6. quod etiam de *Jure Communi* erat, ut in leg. 1. Cod. *Unde vir, & uxor.*

(*c*) Et ita tenet gloss. in dict. leg. 1. Cod. de *Bon. vacant.* ubi enumerat personas excludentes Fiscum à bonis vacantibus defuncti, & idem tenet Didac. Perez in leg. 10. tit. 19. lib. 8. Ordin. col. 371. ubi refert alias personas Fiscum excludentes.

(*d*) Ut probatur in leg. 1. §. *Cui bona*, ff. de *Jur. Fisc.* & in leg. 1. in princip. ff. de *Succes. edict.*

(*e*) Lib. 2. de Arbitr. cent. 2. cas. 150. n. 2. 4. 5. & 6.

(*f*) Et ultra relatos à Menochio idem tenet Bart. in leg. 1. n. 3. ff. de *Curat. bon. dand.* & Greg. Lup. in leg. 12. tit. 2. Part. 3. in gloss. verb. *Sin hæredem.*

(*g*) In 1. part. hujus 1. tom. in 2. Tempore in versic. 7. advertat actor, &c.

(*h*) Ut probat text. in leg. *Ab hostibus*, ff. *Ex quib. caus. major.* & in leg. 4. tit. 29. Part. 2. & in leg. 12. tit. 2. Part. 3.

(*i*) In dict. leg. *Ab hostibus.*

(*j*) In dict. leg. 12. in gloss. 1.

(*k*) In leg. *Cum proponas*, Cod. de *Bon. auct. judic.* Bart. Paul. Angel. & Imol. relati, & recepti à Greg. Lopez in dict. leg. 12. & Menoch. ubi supr. n. 15.

(*l*) Ut cum Socin. in consil. 26. lib. 2. resolvit Menoch. ubi supr. n. 17.

(*m*) Secundum Bart. leg. 2. Cod. *Ubi in rem act.* & sequitur Panorm. in cap. *Caterum*, n. 7. de *Juram. calumn.* contra gloss. ibi, verb. *Ab utraque.*

(*n*) Ut cum supradictis Doct. tenet Greg. Lup. in dict. leg. 12.

(*o*) Juxta text. in leg. *Hoc autem*, §. *Non defendit*, ff. *Ex quib. caus. in possess. eatur.*

(*p*) Ubi supr. n. 18. & n. 19.

(*q*) Per text. in leg. *Nec non*, Cod. de *Capt. & postl. revers.*

sufficit præsumptio legis, quod quis vivat usque ad centum annos, ut dixit glossa 1. (r) per text. in leg. fin. Cod. de *Sacrosanct. Eccles.* (f) Nam dict. lex fin. solummodo dicit, quod vita hominum potest esse, usque ad centum annos; non tamen inde inferri debet, quod ita præsumatur, & quod, quando aliquis agit, fundans se in vita alicujus, debeat probare ejus vitam, nec sufficiat prædicta præsumptio, firmat per text. ibi Gregor. Lupus. (t) 11. Sicut etiam qui hæreditatem absentis petit sibi decerni, probare debet, eum mortuum esse. (u)

12. Qua in re illud observandum esset, quod si elapsum esset quinquennium, quo ignoraretur vivere, ex eo satis illum esse mortuum probari creditur. (x) 13. De *jure* tamen *Regio* per text. in leg. 14. tit. 14. Part. 3. prætendens hæreditatem absentis probare debet per famam publicam loci, *illum mortuum esse, & abesse ultra decem annos*, alioquin, si solummodò quinquennium, vel citra elapsum esse, quo ille absens esset, tunc petens ejus hæreditatem, plenè probare deberet, illum decessisse; 14. sed si neutrum probare posset, nec sciretur de vita jam diu absentis, bona ejus tunc propinquioribus ipsius dantur cum fidejussoribus de consuetudine, ut illa habeant, tanquam curatores bonorum. (y) Hoc quod dictum est de vita, & morte absentis, ad ejus bonis curatorem dandum, crederem necessum esse, quando qui sperat eidem succedere abintestato, curam, & administrationem bonorum postulat, quam alius habebat, (z) quam curam consanguineis propinquioribus, diligentibus, & fidelibus prius quàm aliis defert lex 4. tit. 29. Part. 2. 15. Cæterum quando postularetur à creditoribus, pro suis debitis exigendis, curatorem dandum esse, tunc sufficeret constare, illum absentem esse in partibus remotis, ita quòd non speraretur de proximo venturus, in qua specie loquitur text. in dict. leg. *Ab hostibus*, & in dict. leg. 4. tit. 29. Part. 2. & expressius in l. 12. tit. 2. Part. 3.

16. Tertio prænotandum est, quod curator bonis dandus debet esse masculus: nam fœmina incapax est hujus curæ: (a) quòd verum est, præter quam in matre, quæ habilis est ad prædictam curam bonorum. (b) 17. Debetque prædictus curator esse major viginti-quinque annis, (c) & debet esse diligens, & integræ fidei, absque aliqua suspicione. (d) 18. Neque ob id curator censebitur suspectus, quod ipse desideret, & affectet, se curatorem dari. (e) 19. Insuper tenetur, postquam constitutus fuerit curator, satisdare, antequam administrationem bonorum suscipiat. (f) Deinde curator tenetur bona per inventarium recipere: (g) quod verum esse intelligerem, quando curator daretur bonis, ut illa administraret, & simul in judicio illa defenderet, & liti responderet: cæterum si datus esset solummodo, ut creditoribus responderet, & à litibus defenderet, prout quotidie in foro fit, tunc non teneretur inventarium conficere, cum nec bona recipiat, nec eorum administrationem: & sic potius censetur *curator*, vel *defensor litis*, quàm *curator bonis* datus, quamvis vulgò *curator bonorum* dicatur: & ita in praxi quotidie observatur, quod talis non conficit inventarium, quæ praxis est antiquissima, & tempore Baldi observabatur. (h) Sed cum talis curator videatur potius liti datus, quod bonis, nihilominus si dicta praxis defendi possit: nam curator liti datus non tenetur inventarium facere, secundum Glossam. (i) Et post primam hujus operis editionem reperi Rolandum à Valle (j) disputantem articulum istum ad utraque partem, resolventemque, quod, aut aliqua bona pervenerunt ad manus hujus curatoris, aut nulla venerunt: primo casu, tenetur inventarium conficere; secundo vero casu non. Inveni etiam Joann. Berberium (k) resolventem, curatorem *ad litem*, cui nulla bonorum administratio fuit commissa, teneri conficere inventarium de instrumentis, & monumentis causæ sibi commissæ, pro ea instruenda: quæ doctrina placet mihi, & idem observarem in curatore bonis dando, quando nulla bona recepit, sed est nudus defensor.

Et in hac cura bonorum suscipienda præferuntur consanguinei proximiores absentis, & ex eis illi, qui in successione primum locum obtinent, secundum Bartolum: (l) 21. & de *Jure Regio* probatur in dict. leg. 4. tit. 29. Part. 2. quæ lex prædictam resolutionem intelligit, veram esse, quando hujusmodi consanguinei essent probi, solertes, & diligentes in administratione bonorum, nec cupidi successionis captivi, vel absentis; alioquin, eis deficientibus, Judicem posse alios curatores bonis dare administraturos, & defensuros bona absentis. Et circa hunc curatorem est advertendum, quod ei non est pro administratione bonorum danda illa decima, quæ curatori, vel tutori minoris deberur, ut resolvit Baeza. (m) His sic prænotatis, atque constitutis, deveniendum est ad ordinem, & formam fulminandi processum in supradictis speciebus.

22. Quando contigerit aliquem habere actionem contra defunctum, & ejus bona, si defunctus decesserit, relictis hæredibus *ex testamento*, vel *abintestato*, tunc actor comparere debet coram Judice petens *mandatum contra hæredes*, quo eis præcipiat, *ut compareant sub brevi termino ad audendum, vel repudiandam hæreditatem*: & petitio erit formanda modo, quo diximus suprà: (n) & Judex concedit mandatum, prout ibi dictum fuit, & actor incusat contumaciam in terminis à Judice præfixis: & si hæredes intra terminum hæreditatem adierint, vel nec adierint, nec recusaverint (quo casu pro adeuntibus habentur, ut ibi diximus) adversus eos actor intentabit suam actionem. At verò, si hæreditatem recusaverint, tunc actor petere debet à Judice *mandatum contra reliquos hæredes sequentes in gradu, ut adeant, vel repudient hæreditatem intra certum tempus*: & si aliquis ex eis adierit, adversus eum actio erit intentanda. Cæterum si omnes hæreditatem recusaverint, tunc actor comparere debet coram Judice, petens *curatorem bonis dari*: & Judex, viso processu, & quòd hæredes noluerunt hæreditatem defuncti, tunc constituit curatorem bonis virum providum, & solertem, atque integræ fidei: qui curator jurat, & cautionem præstat, *se fideliter administraturum, & defensurum bona defuncti*: quo peracto, Judex decernit ei curam bonorum, & adversus eum actor proponit suam actionem, & in negotio proceditur, sicut resolvimus in 1. part. hujus 1. Tomi, in via ordinaria à libelli oblatione, usque ad sententiam diffinitivam: quo ordine procedendum erit, quando actor ad exactionem sui debiti non haberet aliquod instrumentum publicum habens executionem paratam; sed si instrumentum publicum haberet, petere poterit *executioni mandari* contra curatorem, & bona defuncti, & tunc procedendum erit via executiva eo modo, quo infra resolvemus in 4. part. hujus 1. Tomi; 23. alioquin si, hæreditate jacente, ante curatorem bonis datum actor actionem intentaret, omnia facta processus nulla essent, ut probat text. in leg. 12. tit. 2. Part. 3. quo in loco Gregor. Lupus (o) resolvit, executionem instrumenti guarentigii petitam, jacente hæreditate, curatore prius bonis non dato, invalidam esse: ac ideò, inquit, cautos debere esse habentes instrumenta guarentigia contra defunctum, ut prius petant, *curatorem bonis dari*, cum quo litigare possint.

Quando verò aliquis mortuus fuerit, nullis hæredibus relictis, vel uxore (quo casu hæreditas defertur Fisco) tunc adversus Fisci procuratorem actor agere debebit via ordinaria, vel executiva, prout jus habuerit ad exactionem sui debiti, sicut in superiori casu diximus, &c.

Quando autem alicui actio competeret adversus aliquem vivum captivum, vel absentem in partibus remotis, tunc actor ad exactionem sui debiti comparet coram Judice, & of-

(r) In leg. 2. §. *Si dubitetur*, ff. *Quemadm. testam. aper.*

(f) Et opinionem illius glossæ sequuntur Cepol. in cautela 118. Jass. in leg. *Ut inter divinum*, not. 7. col. fin. Cod. de *Sacrosanct. Eccles.* & Socin. in leg. *Si inter virum*, ff. de *Reb. dub.* tamen opinionem illius glossæ improbant Dec. in leg. fin. n. 28. Cod. de *Ædict. Div. Adrian. tollend.* & in leg. *Si emancipati*, n. 3. Cod. de *Collat.* & ibi Carol. Molin. super litera C.

(t) In leg. 14. tit. 14. Part. 3.

(u) Secundum opinionem Odofredi, & Guidon. de Suza: quam se communiter vidisse servari, testatur Alberic. in Auth. *Hodie*, Cod. de *Repud.* quem refert cum aliis pluribus Gregor. Lup. in dict. leg. 14. in gloss. 1. in qua leg. Prædicta opinio exprelsè probatur.

(x) Secundum Bart. in Tract. Test. n. 37. vers. de Profugo, quem refert, & sequitur Menoch. ubi supr. n. 19.

(y) Secundum Gregor. Lup. in dict. leg. 14. in gloss. 2.

(z) Argum. text. in leg. *Cum cognatos*, Cod. de *Capt. & postlim. rever.*

(a) Text. in leg. *Cujus bonis*, ff. de *Curat. furios.* per quem ita tenent Alex. consil. 221. n. 7. lib. 6. & Dec. in consil. 575. n. 4. & Menoch. ubi supr.

(b) Ut probat text. junctà gloss. verb. *Tutelam* in Auth. *Matri, & aviæ*, Cod. *Quando. mul. tutel. offic.*

(c) Secundum gloss. in leg. 2. verb. *Curatorem*, ff. de *Cur. bonis dand.* & Alex. & Dec. ubi supr.

(d) Secundum Dec. ubi supr. Et de *Jure Regio* probatur in dict. leg. 4. tit. 29. Part. 2.

(e) Secundum gloss. in leg. *Sciri oportet*, §. ult. ff. de *Curat. & tutor. dat.*

(f) Juxta text. in leg. *Cognatos*, Cod. de *Capt. & postl.* & tenent Alex. & Dec. ubi supr. & Roland. à Valle in consil. 48. n. 16. lib. 1.

(g) Secundum Bart. post gloss. ibi, in leg. 1. n. 1. ff. de *Cur. bon. dand.* & probatur in leg. 1. in fin. ff. de *Vent. inspic.* & in leg. 15. tit. 16. Part. 6. & in dict. leg. 4. tit. 29. Part. 2. & gloss. in leg. *Si vacantia*, Cod. de *Bon. vacant.* lib. 10. verb. *Monumentorum*, gloss. in leg. de *Creationibus*, verb. *Conscripto*, Cod. de *Episcop. aud.* Platea in dict. leg. *Si quando*, Cod. de *Bon. vacant.* Specul. in tit. de Actore ab univerlitate, n. 10.

(h) Ut ipse in propria specie firmat in consil. 172. propè finem, vol. 2. asserens, hac esse communem opinionem tametsi Speculator ubi supr. oppositum teneat.

(i) Dict. leg. *De creationibus*, & communiter omnes, ut constat in 3. tom. Commun. Opin. Bald. concl. 152. pagin. 144.

(j) In Tract. de Confect. inventar. 2. part. quæst. 45.

(k) In suo Viatorio juris, 2. part. Rubric. de *Tutel. & curis.* fol. 60. vers. *Et sciendum, quod regulariter* 1.

(l) In leg. 1. in princip. ff. de *Leg. tutor.* Salic. in leg. ultim. in fin. Cod. eod. tit. & communiter omnes ex Dec. in consil. 16. n. 3. in fin.

(m) In Tract. de Decima tutor. cap. 16. per totum illud caput.

(n) 1. part. hujus 1. tomi in 2. Tempor. in vers. *Septimo advertat actor*, &c.

(o) In gloss. verb. *No valdrìa*, cum Angel. Joan. de Imola, & Jasson.

offert libellum petitionis forma sequenti.

Ilustre Señor.

24. „ Fulano, vecino de esta Ciudad de „ Salamanca digo: que F. otrosi vecino de la „ dicha Ciudad me debe, y está obligado à „ pagar docientos ducados, y es ido, y ausen„ tado de esta Ciudad, y de esta tierra, y no „ se sabe de èl, ni se espera que bolverá tan „ presto, y dexò ciertos bienes, y hacienda, „ y derechos, y acciones contra ciertas perso„ nas: y para que yo pueda pedir los dichos „ bienes, y hacienda, y cobrar de ellos mi „ deuda, tengo necesidad de que se provean „ de un curador, y defensor, porque el juicio „ no se haga ilusorio. Por ende à Vmd. pido „ mande proveer, y provea de un curador, y „ defensor, mandando primero, y ante todas „ cosas sequestrar, y embargar los dichos bie„ nes, y ponerlos de manifiesto en fiel depo„ sito, porque me temo de que alguno los „ trasportarà, y esconderà, donde despues no „ parezcan, que yo estoy presto de dar infor„ macion, de como el dicho F. está ausente, y „ no se sabe de èl, ni se espera que vendrà „ tan presto, y de que los dichos bienes son „ suyos, y de que à mi me es debida la di„ cha deuda, y no pagada: sobre que pido „ cumplimiento de justicia, y el oficio de Vmd. „ imploro, y en caso de contradicion las cos„ tas protesto: y juro en forma de derecho, „ que esto no pido de malicia, &c.

Presentada esta peticion, el Juez responde, que le de informacion *de lo susodicho, que está presto de hacer justicia.*

Y luego el actor presenta dos testigos, que dicen sus dichos al tenor del pedimento de arriba: y si tiene alguna escritura, por donde se le deba la dicha deuda, la presenta.

Y el Juez, vista la dicha informacion, manda dar su mandamiento de secresto, y embargo de los dichos bienes, y que el Alguacil vaya à hacer el dicho embargo con el Escribano, de todos los bienes, que hallâre del dicho Fulano, ò de tales, y tales bienes, que por la dicha informacion parecen ser suyos, y que los deposite en persona lega, llana, y abonada. Y el Alguacil con el mandamiento del Juez và con el Escribano, y hace el embargo, y deposita los dichos bienes por inventario, y el depositario se obliga en forma, de los tener en fiel deposito, y guarda, &c.

Y hecho esto, el actor parece ante el Juez, y dice: Que atento, que èl tiene dada informacion de su deuda, y de la ausencia del dicho Fulano, y de como tales, y tales bienes son suyos, que pide à su Merced los mande proveer del dicho curador, y defensor, con quien se haga el pleyto. Y el Juez dice: que se le lleve el processo, y que visto por èl harà justicia: y haviendosele llevado, provee un Auto en la forma siguiente.

AUTO EN QUE EL JUEZ PROVEE *de Curador à los bienes.*

25. „ En Salamanca à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, el Señor Licenciado F. „ haviendo visto este processo, dixo: que man„ daba dàr, y dió curador, y defensor à los „ bienes del dicho F. ausente, para que los „ rija, y administre, y defienda, y litigue „ con el dicho F. à cuya instancia se dà el di„ cho curador, y con otro qualquiera, que „ pretenda derecho à los dichos bienes à cos„ ta, y mision de ellos: y nombraba, y nom„ bro por curador à F. vecino de esta Ciudad, „ y mandò que viniesse ante su Merced à ha„ cer juramento, y diesse fianzas de regir, y „ administrar, y defender bien, y fielmente „ los bienes, derechos, y acciones del dicho „ F. ausente. Assi lo pronuncio, y mandò, y „ firmò de su nombre, &c.

Este auto lo notifica el Escribano al defensor nombrado por el Juez, el qual và ante èl, y el Escribano, y dice, que èl acepta *la dicha curaduria, y administracion de bienes, y hace el juramento en forma de derecho, y dà las fianzas, que el Juez le mandò. Y luego el Juez por un Auto dice, que visto que el dicho Fulano defensor havia aceptado la dicha curaduria, y havia hecho el juramento, y dado las fianzas, que por èl le havia sido mandado, que èl le discernia, y discerniò la dicha curaduria, y administracion, y le dió el poder, y facultad, que de derecho en tal caso puede, y se requiere. Y mandaba, y mandò à Fulano, depositario de los dichos bienes, que los dè, y entregue por inventario, como los recibiò, al dicho F. defensor: y que èl mandaba se notificasse al dicho F. que pusiesse demanda à los dichos bienes, si quisiesse, donde no, que èl haria en el caso justicia. Assi lo proveyò, y mandò, y lo firmò de su nombre, siendo testigos F. y F. &c.*

Este auto se provee en esta forma: Quando al tiempo, que el Juez proveyò el auto de arriba, en que diò curador à los bienes, no se halla presente el defensor, que èl nombrò, y quando quiere, que el defensor, no solamente siga, y defienda los bienes, pero tambien, que los rija, y administre, y por esso manda, que el depositario se los dè, y entregue; empero quando al tiempo del sobredicho auto se halla presente el defensor, y solamente se dà ad lites:

tes: luego alli en el mismo auto dice el Escribano, que el dicho defensor aceptò la dicha curaduria, y hizo el juramento en forma de *defender, bien, y fielmente los dichos bienes, y sus pleytos, y causas, y que para lo cumplir diò por su fiador à F. que presente estaba: los quales ambos à dos, juntamente* insolidum *se obligaron en forma, &c. Y luego el Juez manda* notificar al actor, *à cuya instancia se diò el dicho curador, que* ponga su demanda *contra los dichos bienes, y el actor pone su demanda en forma, de la qual el Juez manda* dar traslado *al defensor, y desde alli en adelante se procede en la causa en via ordinaria, de la misma suerte, y manera, y por los dichos terminos, que diximos en la primera parte de este primer Tomo, quando se procede contra algun presente. Y si el actor tiene instrumento público, ò otro recaudo, que trayga aparejada execucion, entonces pide* execucion en los bienes, *y procedesse por via executiva, y hacesse el pleyto con el defensor, y citasse para remate, y en todo se guarda el orden, y forma, que dirèmos en la quarta parte de este primer Tomo, &c.* Et hæc sufficiant pro juvenum instructione.

FINIS HUJUS TERTIÆ PARTIS PRIMI TOMI.

QUARTA PARS HUJUS PRIMI TOMI,

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI VIA EXECUTIVA in causis civilibus.

SUMMARIA.

1 *Executiva via, quare inducta fuerit.*

2 *Sententia in rem judicatam transacta, juramenta voluntaria, seu judicialia, & confessiones in judicio factæ executionem paratam habent.*

3 *Sententiæ arbitratoris, & amicibilis compositoris executioni mandari possunt Jure Regio, licèt de Jure Communi non possent, secundum Roderic. Suarez.*

4 *Instrumenta quæcumque publica, partium confessiones in judicio factæ, juramenta, & privata scriptura à parte recognita executioni mandantur de Jure Regio, absque solemnitatibus judiciorum, statim captis pignoribus.*

5 *Instrumenta authentica de Jure Communi executionem non habent paratam, exceptis quibusdam casibus remissivè positis.*

6 *Executionem paratam quæ hodie habeant, & qualiter, & quo ordine in ea procedendum, & quæ eam impediant, tractant ab Auctore relati.*

SUMMA HUJUS TRACTATUS.

1. VIA executionis inducta fuit, *ut creditoribus consuleretur*, cùm per eam à prolixitate litium eripiantur, & omissis solemnitatibus ordinis judiciarii, inspecta solummodò veritate, & æquitate, brevius jus suum consequantur, ne inquietentur, & impediantur ab optimis exercitiis, & à custodia familiæ, quod reipublicæ maximè interest. 2. Ob idque à jure dispositum fuit, *sententiam in auctoritatem rei judicatæ transactam, juramenta voluntaria, vel judicialia, & confessiones* in judicio factas, executionem paratam habere, (a) 3. quinimo de *Jure Regio* introductum fuit, nedum sententiam Judicis, verum etiam sententiam arbitri, arbitratoris, & amicabilis compositoris executioni mandari posse, ut probatur in leg. 23. & leg. 34. tit. 4. Part. 3. & in leg. 4. tit. 21. lib. 4. Recopil. etsi Roder. Suarez (b) firmet, de *Jure Communi* sententiam arbitri executioni tradi non posse: & nedum de *Jure Regio* sententiam Judicis, vel arbitri, decisum est, paratam executionem habere; 4.

R sed

(a) Juxta text. in leg. *Post rem judicatam*, ff. de *Re judic.* quem ibi eleganter explicat Roder. Suar. à notab. 1.

(b) Post Bartol. in dict. leg. *Post rem judicatam*, in cas. 8.

offert libellum petitionis forma sequenti.

Ilustre Señor.

24. „ Fulano, vecino de esta Ciudad de „ Salamanca digo: que F. otrosi vecino de la „ dicha Ciudad me debe, y está obligado à „ pagar docientos ducados, y es ido, y ausen„ tado de esta Ciudad, y de esta tierra, y no „ se sabe de èl, ni se espera que bolverá tan „ presto, y dexò ciertos bienes, y hacienda, „ y derechos, y acciones contra ciertas perso„ nas: y para que yo pueda pedir los dichos „ bienes, y hacienda, y cobrar de ellos mi „ deuda, tengo necesidad de que se provean „ de un curador, y defensor, porque el juicio „ no se haga ilusorio. Por ende à Vmd. pido „ mande proveer, y provea de un curador, y „ defensor, mandando primero, y ante todas „ cosas sequestrar, y embargar los dichos bie„ nes, y ponerlos de manifiesto en fiel depo„ sito, porque me temo de que alguno los „ trasportarà, y esconderà, donde despues no „ parezcan, que yo estoy presto de dar infor„ macion, de como el dicho F. está ausente, y „ no se sabe de èl, ni se espera que vendrà „ tan presto, y de que los dichos bienes son „ suyos, y de que à mi me es debida la di„ cha deuda, y no pagada: sobre que pido „ cumplimiento de justicia, y el oficio de Vmd. „ imploro, y en caso de contradicion las cos„ tas protesto: y juro en forma de derecho, „ que esto no pido de malicia, &c.

Presentada esta peticion, el Juez responde, que le de informacion *de lo susodicho, que está presto de hacer justicia.*

Y luego el actor presenta dos testigos, que dicen sus dichos al tenor del pedimento de arriba: y si tiene alguna escritura, por donde se le deba la dicha deuda, la presenta.

Y el Juez, vista la dicha informacion, manda dar su mandamiento de secresto, y embargo de los dichos bienes, y que el Alguacil vaya à hacer el dicho embargo con el Escribano, de todos los bienes, que hallâre del dicho Fulano, ò de tales, y tales bienes, que por la dicha informacion parecen ser suyos, y que los deposite en persona lega, llana, y abonada. Y el Alguacil con el mandamiento del Juez và con el Escribano, y hace el embargo, y deposita los dichos bienes por inventario, y el depositario se obliga en forma, de los tener en fiel deposito, y guarda, &c.

Y hecho esto, el actor parece ante el Juez, y dice: Que atento, que èl tiene dada informacion de su deuda, y de la ausencia del dicho Fulano, y de como tales, y tales bienes son suyos, que pide à su Merced los mande proveer del dicho curador, y defensor, con quien se haga el pleyto. Y el Juez dice: que se le lleve el processo, y que visto por èl harà justicia: y haviendosele llevado, provee un Auto en la forma siguiente.

AUTO EN QUE EL JUEZ PROVEE *de Curador à los bienes.*

25. „ En Salamanca à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, el Señor Licenciado F. „ haviendo visto este processo, dixo: que man„ daba dàr, y dió curador, y defensor à los „ bienes del dicho F. ausente, para que los „ rija, y administre, y defienda, y litigue „ con el dicho F. à cuya instancia se dà el di„ cho curador, y con otro qualquiera, que „ pretenda derecho à los dichos bienes à cos„ ta, y mision de ellos: y nombraba, y nom„ bro por curador à F. vecino de esta Ciudad, „ y mandò que viniesse ante su Merced à ha„ cer juramento, y diesse fianzas de regir, y „ administrar, y defender bien, y fielmente „ los bienes, derechos, y acciones del dicho „ F. ausente. Assi lo pronuncio, y mandò, y „ firmò de su nombre, &c.

Este auto lo notifica el Escribano al defensor nombrado por el Juez, el qual và ante èl, y el Escribano, y dice, que èl acepta *la dicha curaduria, y administracion de bienes, y hace el juramento en forma de derecho, y dà las fianzas, que el Juez le mandò. Y luego el Juez por un Auto dice, que visto que el dicho Fulano defensor havia aceptado la dicha curaduria, y havia hecho el juramento, y dado las fianzas, que por èl le havia sido mandado, que èl le discernia, y discerniò la dicha curaduria, y administracion, y le dió el poder, y facultad, que de derecho en tal caso puede, y se requiere. Y mandaba, y mandò à Fulano, depositario de los dichos bienes, que los dè, y entregue por inventario, como los recibiò, al dicho F. defensor: y que èl mandaba se notificasse al dicho F. que pusiesse demanda à los dichos bienes, si quisiesse, donde no, que èl haria en el caso justicia. Assi lo proveyò, y mandò, y lo firmò de su nombre, siendo testigos F. y F. &c.*

Este auto se provee en esta forma: Quando al tiempo, que el Juez proveyò el auto de arriba, en que diò curador à los bienes, no se halla presente el defensor, que èl nombrò, y quando quiere, que el defensor, no solamente siga, y defienda los bienes, pero tambien, que los rija, y administre, y por esso manda, que el depositario se los dè, y entregue; empero quando al tiempo del sobredicho auto se halla presente el defensor, y solamente se dà ad lites:

tes: luego alli en el mismo auto dice el Escribano, que el dicho defensor aceptò la dicha curaduria, y hizo el juramento en forma de *defender, bien, y fielmente los dichos bienes, y sus pleytos, y causas, y que para lo cumplir diò por su fiador à F. que presente estaba: los quales ambos à dos, juntamente* insolidum *se obligaron en forma, &c. Y luego el Juez manda* notificar al actor, *à cuya instancia se diò el dicho curador, que* ponga su demanda *contra los dichos bienes, y el actor pone su demanda en forma, de la qual el Juez manda* dar traslado *al defensor, y desde alli en adelante se procede en la causa en via ordinaria, de la misma suerte, y manera, y por los dichos terminos, que diximos en la primera parte de este primer Tomo, quando se procede contra algun presente. Y si el actor tiene instrumento público, ò otro recaudo, que trayga aparejada execucion, entonces pide* execucion en los bienes, *y procedesse por via executiva, y hacesse el pleyto con el defensor, y citasse para remate, y en todo se guarda el orden, y forma, que dirèmos en la quarta parte de este primer Tomo, &c.* Et hæc sufficiant pro juvenum instructione.

FINIS HUJUS TERTIÆ PARTIS PRIMI TOMI.

QUARTA PARS HUJUS PRIMI TOMI,

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI VIA EXECUTIVA in causis civilibus.

SUMMARIA.

1 *Executiva via, quare inducta fuerit.*

2 *Sententia in rem judicatam transacta, juramenta voluntaria, seu judicialia, & confessiones in judicio factæ executionem paratam habent.*

3 *Sententiæ arbitratoris, & amicibilis compositoris executioni mandari possunt Jure Regio, licèt de Jure Communi non possent, secundum Roderic. Suarez.*

4 *Instrumenta quæcumque publica, partium confessiones in judicio factæ, juramenta, & privata scriptura à parte recognita executioni mandantur de Jure Regio, absque solemnitatibus judiciorum, statim captis pignoribus.*

5 *Instrumenta authentica de Jure Communi executionem non habent paratam, exceptis quibusdam casibus remissivè positis.*

6 *Executionem paratam quæ hodie habeant, & qualiter, & quo ordine in ea procedendum, & quæ eam impediant, tractant ab Auctore relati.*

SUMMA HUJUS TRACTATUS.

1. VIA executionis inducta fuit, *ut creditoribus consuleretur*, cùm per eam à prolixitate litium eripiantur, & omissis solemnitatibus ordinis judiciarii, inspecta solummodò veritate, & æquitate, brevius jus suum consequantur, ne inquietentur, & impediantur ab optimis exercitiis, & à custodia familiæ, quod reipublicæ maximè interest. 2. Ob idque à jure dispositum fuit, *sententiam in auctoritatem rei judicatæ transactam, juramenta voluntaria, vel judicialia, & confessiones* in judicio factas, executionem paratam habere, (a) 3. quinimo de *Jure Regio* introductum fuit, nedum sententiam Judicis, verum etiam sententiam arbitri, arbitratoris, & amicabilis compositoris executioni mandari posse, ut probatur in leg. 23. & leg. 34. tit. 4. Part. 3. & in leg. 4. tit. 21. lib. 4. Recopil. etsi Roder. Suarez (b) firmet, de *Jure Communi* sententiam arbitri executioni tradi non posse: & nedum de *Jure Regio* sententiam Judicis, vel arbitri, decisum est, paratam executionem habere; 4.

R sed

(a) Juxta text. in leg. *Post rem judicatam*, ff. de *Re judic.* quem ibi eleganter explicat Roder. Suar. à notab. 1.

(b) Post Bartol. in dict. leg. *Post rem judicatam*, in cas. 8.

sed etiam quæcunque instrumenta publica, obligationes, & alias scripturas, confessiones partium in judicio factas, juramenta, & privata instrumenta à partibus in judicio recognita, juxta text. in leg. 1. 2. 4. & 5. tit. 21. lib. 4. Recop. Quæ omnia executioni mandari possunt, absque solemnitatibus Judiciorum, dilationibus, & libellorum formulis: sed captis statim pignoribus, nullis defensionibus, aut exceptionibus obstantibus, exceptis quibusdam in prædictis legibus enumeratis, & aliis à nobis paulò inferius congestis: idemque dispositum extat in Ordinat. Portugalliæ in lib. 3. Ordinat. tit. 16. 5. Quamvis de *jure Communi* instrumenta authentica executionem paratam non habent, (c) præter quam in quibusdam casibus cumulatis ab Alexandro, (d) Segura, (e) Roder. Suarez, (f) & Anton. Gomez. (g)

6. Et quæ hodie executionem paratam habeant, & qualiter, & quo ordine in via executionis procedendum sit, & quæ executionem impediant, tradunt Rodericus Suarez, (h) Castellus, Anton. Gomez, (i) Avilesius, (j) & Avendanius, (k) Covarruvias, (l) Didac. Perez, (m) & Rebuffus, (n) qui nonnulla notatu digna circa executionem scripturæ privatæ tradit, quæ multùm conferunt ad nostras leges Regias.

Nos verò, pro aliquali cognitione praxis, & usus forensis, qui frequentius versatur in Tribunalibus Secularibus, circa causas via executiva expediendas aliqua annotabimus.

Et primò, *quanam executionem paratam habeant.*

Secundò, *quomodo procedatur in via executiva.*

Tertiò, *quæ exceptiones impediant executionem*: & deinde prosequemur *modum, & ordinem procedendi in dicta via executiva.*

Quartò, *de tertio oppositore impediente executionem.*

Quintò, *de cessione bonorum.*

Sextò, *de dilatione quinquennii debitoribus præstanda.*

Ultimò, *de processu executivo cessionis bonorum, & dilationis quinquennii* vulgari sermone, & Hispano fulminando.

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *SEntentia, quæ in rem judicatam transivit, paratam habet executionem.*

2 *Deus docuit, quòd executionem paratam habeat sententia, quando Adam post suam culpam de Paradiso ejecit.*

3 *De executione sententiæ arguendum ad instrumenti executorii executionem, quia æquiparantur.*

4 *Sententia arbitri, arbitratoris, & amicabilis compositoris de jure Regio executioni mandari possunt: & quæ requirantur, remissivè.*

5 *Sententia arbitratoris de Jure Communi non habet executionem paratam.*

6 *Instrumenta publica habent executionem paratam de Jure Regio: quamvis eam non habeant de Jure Communi.*

7 *Instrumentum publicum executionem paratam habere, constat Jure Regio, quòd confecit Notarius numerarius loci, ubi conficitur, vel à Tabellione Regio, ubi certus Tabellionum numerus statutus non est.*

8 *Executioni non mandandum instrumentum à Notario Apostolico confectum.*

9 *Executionem paratam habet instrumentum publicum, dum tamen in eo apposita sit clausula guarentigia, secundum opinionem Auctoris, quam contra Cast. Pal. Rub. Gom. & Avend. defendit.*

10 *Forma clausulæ guarentigiæ solitæ instrumentis per Tabelliones apponi.*

11 *Leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. qualiter intelligi valeat.*

12 *Concordia Didaci Perez inter eos, qui ut instrumentum publicum executioni mandetur, clausulam guarentigiam exigunt, & inter eos, qui absque ea tale instrumentum executioni mandandum, defendunt.*

13 *Instrumentum publicum, ut executioni mandari valeat, debet esse ipsum originale, nec exemplum sufficiet, quantumcunque auctoritate Judicis extractum, nisi de manu Notarii de ipso originali rogati.*

14 *Instrumentum debet executioni mandari, & si ita eo non fuerit appositum verbum* Promitto, *dum tamen in eo appareat aliquid receptum.*

15 *Instrumentum executioni mandandum, nedum si certum aliquid, & liquidum contineat, verùm etiam si non liquidum: dum tamen legitimè summarie prius liquidetur.*

16 *Praxis servanda in executione instrumenti incertam, & non liquidam continentis quantitatem.*

17 *Actor caveat, ne petat à Judice proferri sententiam interlocutoriam, super liquidatione instrumenti continentis aliquam quantitatem non liquidam.*

18 *Praxis, quæ servatur, circa executionem instrumenti non liquidi, eadem observanda, si in eo contineatur aliquid in diem, vel sub conditione debitum, ut prius conditionem extitisse, aut diem venisse, summarie probetur.*

19 *Legatarius, vel fideicommissarius particularis, vigore testamenti, præcedente jussu Judicis facto hæredi de solvendo legato, petere potest via executiva legatum, vel fideicommissum, secundum veriorem opinionem praxi receptam.*

20 *Qualiter practicetur, quod legatarius, aut fideicommissarius particularis petant legatum, aut fideicommissum.*

21 *Scriptura privata, ab ipso debitore coram Judice recognita, executionem paratam habet.*

22 *De Jure Communi scriptura privata, quantumcunque à parte cognita, non mandata executioni; nec etiam de Jure antiquo Regio.*

23 *Quæ ratio movit legislatorem ad condendam legem, quâ scriptura privata, & recognita habeat vim executivam.*

24 *Recognitio privatæ scripturæ coram Tabellione, vel Alguacello de commissione Judicis fieri potest.*

25 *Scriptura privata habita pro recognita propter rei contumaciam, præcedente personali citatione, vel ad domum, si dolo, vel fraude reus latitet, executioni mandari potest, secundum Rebuff. Covar. & alios, contra quos tenet actor in præs.*

26 *Quando scriptura privata negatur scripta à reo, vel ejus mandato, quid agendum.*

27 *Comparatio litterarum semiplenam probationem inducit.*

28 *Actor, qui per litterarum comparationem semiplenè probavit, sibi in supplementum deferri juramentum, petere debet, nec ob id tunc executionem paratam instrumentum habebit.*

29 *Scriptura privata de manu tertii scripta, & suscripta de mandato debitoris, non habebit executionem paratam, etsi ab illo tertio recognita sit.*

30 *Scriptura privata, etiam trino teste notata, à debitore tamen non recognita, executionem non habet.*

31 *Scriptura privata, & recognita retrotrahitur ad diem datæ, in præjudicium recognoscentis; in præjudicium tamen aliorum creditorum, à die recognitionis vendicat sibi prælationem.*

32 *Scripturæ publicæ, & privatæ, quæ habent executionem paratam, etiam respectu cessionarii petentis, executionem habent.*

33 *Cessionarius creditor dicitur.*

34 *Cessionarius petens instrumenti cessii executionem, id sibi cessum esse, prius liquidare debet.*

35 *Hæres creditoris, vel qui ab eo jus habeat, executionem instrumenti petere valet: dum tamen hæres, vel alter suam personam legitimet.*

36 *Instrumenta publica, & privata recognita, etiam contra hæredem debitoris, exequi possunt, hæredem eum esse, prius liquidato.*

37 *Executio contra hæredes debitoris facienda, pro hæreditariis portionibus.*

38 *Facta melioratione, aut aliquo prælegato alicui ex hæredibus, facienda est contra ipsum executio, pro rata, & æstimatione rerum prælegatarum.*

39 *Petita executione contra rem specialiter hypothecatam, in ipsius possessorem faciendo est executio insolidum, licèt plures sint hæredes.*

40 *Executio fieri nequit in hæredem intra tempus confitendi inventarii, nec etiam post, secundum Avend. cujus opinio ab Auctore reprobatur.*

41 *Consilium Capolæ, ne hæredes inventarium perficiant ante tres menses, ut ita solatio creditoribus differatur, animæ periculosum est.*

42 *Text. in Auth.* Ut cum de appel. cog. §. Sancimus, *quomodo intelligendus, secundum Rodericum Suarez, cujus intellectus reprobatur ab Auctore.*

43 *Text. in leg. fin.* §. Donec, Cod. de Jure deliber. *correctum esse, existimat Auctor per text. in Auth.* Ut cum de appel. §. Sancimus.

44 *Leg. 7. tit. 6. Part. 6. qualiter componatur cum leg. fin. tit. 13. Part. 1. & cum leg. 13. tit. 9. Part. 6.*

45 *Text. in leg. fin.* §. Donec, Cod. de Jure delib. *& text. in Auth.* Ut cum de appel. §. Sancimus, *partim Jure Regio corriguntur, partim confirmantur.*

46 *Joann. Gutierrez laudatur.*

(c) Ut probat text. in leg. *Minor 25. annis, cui fideicommissum*, ff. de *Minor.* & in leg. 2. Cod. de *Exec. rei judic.* & in leg. 4. §. *Si ex conventione*, ff. de *Re judic.*

(d) In leg. fin. Cod. de *Edict. Divi. Adr.* & in leg. *Ait Prætor*, §. *Si Judex*, ff. de *Judic.* & in leg. *Si cum dotem*, §. *Eo autem tempore*, ff. *Solut. Matrim.*

(e) In leg. *Si ex legati causa*, n. 59. ff. de *Verb. obligat.*

(f) In dict. leg. *Post rem judicatam*, à casu 4.

(g) In leg. 64. Tauri.

(h) In Repet. dict. leg. *Post rem judicatam*, ubi singulari commento legem Regiam agentem de executione contractuum illustravit.

(i) Et reliqui in dict. leg. 64. Tauri.

(j) In cap. *Prætorum*, cap. 10. in gloss. verb. *Executionem.*

(k) In cap. *Præterum* 2. part. cap. 30. & Tract. & Declar. ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordinam.

(l) Lib. 2. Variar. cap. 11.

(m) In leg. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. Ordin.

(n) In Tract. de Chirog. & sched. recog. in præfatione à n. 44.

sed etiam quæcunque instrumenta publica, obligationes, & alias scripturas, confessiones partium in judicio factas, juramenta, & privata instrumenta à partibus in judicio recognita, juxta text. in leg. 1. 2. 4. & 5. tit. 21. lib. 4. Recop. Quæ omnia executioni mandari possunt, absque solemnitatibus Judiciorum, dilationibus, & libellorum formulis: sed captis statim pignoribus, nullis defensionibus, aut exceptionibus obstantibus, exceptis quibusdam in prædictis legibus enumeratis, & aliis à nobis paulò inferius congestis: idemque dispositum extat in Ordinat. Portugalliæ in lib. 3. Ordinat. tit. 16. 5. Quamvis de *jure Communi* instrumenta authentica executionem paratam non habent, (c) præter quam in quibusdam casibus cumulatis ab Alexandro, (d) Segura, (e) Roder. Suarez, (f) & Anton. Gomez. (g)

6. Et quæ hodie executionem paratam habeant, & qualiter, & quo ordine in via executionis procedendum sit, & quæ executionem impediant, tradunt Rodericus Suarez, (h) Castellus, Anton. Gomez, (i) Avilesius, (j) & Avendanius, (k) Covarruvias, (l) Didac. Perez, (m) & Rebuffus, (n) qui nonnulla notatu digna circa executionem scripturæ privatæ tradit, quæ multùm conferunt ad nostras leges Regias.

Nos verò, pro aliquali cognitione praxis, & usus forensis, qui frequentius versatur in Tribunalibus Secularibus, circa causas via executiva expediendas aliqua annotabimus.

Et primò, *quanam executionem paratam habeant.*

Secundò, *quomodo procedatur in via executiva.*

Tertiò, *quæ exceptiones impediant executionem*: & deinde prosequemur *modum, & ordinem procedendi in dicta via executiva.*

Quartò, *de tertio oppositore impediente executionem.*

Quintò, *de cessione bonorum.*

Sextò, *de dilatione quinquennii debitoribus præstanda.*

Ultimò, *de processu executivo cessionis bonorum, & dilationis quinquennii* vulgari sermone, & Hispano fulminando.

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *SEntentia, quæ in rem judicatam transivit, paratam habet executionem.*

2 *Deus docuit, quòd executionem paratam habeat sententia, quando Adam post suam culpam de Paradiso ejecit.*

3 *De executione sententiæ arguendum ad instrumenti executorii executionem, quia æquiparantur.*

4 *Sententia arbitri, arbitratoris, & amicabilis compositoris de jure Regio executioni mandari possunt: & quæ requirantur, remissivè.*

5 *Sententia arbitratoris de Jure Communi non habet executionem paratam.*

6 *Instrumenta publica habent executionem paratam de Jure Regio: quamvis eam non habeant de Jure Communi.*

7 *Instrumentum publicum executionem paratam habere, constat Jure Regio, quòd confecit Notarius numerarius loci, ubi conficitur, vel à Tabellione Regio, ubi certus Tabellionum numerus statutus non est.*

8 *Executioni non mandandum instrumentum à Notario Apostolico confectum.*

9 *Executionem paratam habet instrumentum publicum, dum tamen in eo apposita sit clausula guarentigia, secundum opinionem Auctoris, quam contra Cast. Pal. Rub. Gom. & Avend. defendit.*

10 *Forma clausulæ guarentigiæ solitæ instrumentis per Tabelliones apponi.*

11 *Leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. qualiter intelligi valeat.*

12 *Concordia Didaci Perez inter eos, qui ut instrumentum publicum executioni mandetur, clausulam guarentigiam exigunt, & inter eos, qui absque ea tale instrumentum executioni mandandum, defendunt.*

13 *Instrumentum publicum, ut executioni mandari valeat, debet esse ipsum originale, nec exemplum sufficiet, quantumcunque auctoritate Judicis extractum, nisi de manu Notarii de ipso originali rogati.*

14 *Instrumentum debet executioni mandari, & si ita eo non fuerit appositum verbum* Promitto, *dum tamen in eo appareat aliquid receptum.*

15 *Instrumentum executioni mandandum, nedum si certum aliquid, & liquidum contineat, verùm etiam si non liquidum: dum tamen legitimè summarie prius liquidetur.*

16 *Praxis servanda in executione instrumenti incertam, & non liquidam continentis quantitatem.*

17 *Actor caveat, ne petat à Judice proferri sententiam interlocutoriam, super liquidatione instrumenti continentis aliquam quantitatem non liquidam.*

18 *Praxis, quæ servatur, circa executionem instrumenti non liquidi, eadem observanda, si in eo contineatur aliquid in diem, vel sub conditione debitum, ut prius conditionem extitisse, aut diem venisse, summarie probetur.*

19 *Legatarius, vel fideicommissarius particularis, vigore testamenti, præcedente jussu Judicis facto hæredi de solvendo legato, petere potest via executiva legatum, vel fideicommissum, secundum veriorem opinionem praxi receptam.*

20 *Qualiter practicetur, quod legatarius, aut fideicommissarius particularis petant legatum, aut fideicommissum.*

21 *Scriptura privata, ab ipso debitore coram Judice recognita, executionem paratam habet.*

22 *De Jure Communi scriptura privata, quantumcunque à parte cognita, non mandata executioni; nec etiam de Jure antiquo Regio.*

23 *Quæ ratio movit legislatorem ad condendam legem, quâ scriptura privata, & recognita habeat vim executivam.*

24 *Recognitio privatæ scripturæ coram Tabellione, vel Alguacello de commissione Judicis fieri potest.*

25 *Scriptura privata habita pro recognita propter rei contumaciam, præcedente personali citatione, vel ad domum, si dolo, vel fraude reus latitet, executioni mandari potest, secundum Rebuff. Covar. & alios, contra quos tenet actor in præs.*

26 *Quando scriptura privata negatur scripta à reo, vel ejus mandato, quid agendum.*

27 *Comparatio litterarum semiplenam probationem inducit.*

28 *Actor, qui per litterarum comparationem semiplenè probavit, sibi in supplementum deferri juramentum, petere debet, nec ob id tunc executionem paratam instrumentum habebit.*

29 *Scriptura privata de manu tertii scripta, & suscripta de mandato debitoris, non habebit executionem paratam, etsi ab illo tertio recognita sit.*

30 *Scriptura privata, etiam trino teste notata, à debitore tamen non recognita, executionem non habet.*

31 *Scriptura privata, & recognita retrotrahitur ad diem datæ, in præjudicium recognoscentis; in præjudicium tamen aliorum creditorum, à die recognitionis vendicat sibi prælationem.*

32 *Scripturæ publicæ, & privatæ, quæ habent executionem paratam, etiam respectu cessionarii petentis, executionem habent.*

33 *Cessionarius creditor dicitur.*

34 *Cessionarius petens instrumenti cessii executionem, id sibi cessum esse, prius liquidare debet.*

35 *Hæres creditoris, vel qui ab eo jus habeat, executionem instrumenti petere valet: dum tamen hæres, vel alter suam personam legitimet.*

36 *Instrumenta publica, & privata recognita, etiam contra hæredem debitoris, exequi possunt, hæredem eum esse, prius liquidato.*

37 *Executio contra hæredes debitoris facienda, pro hæreditariis portionibus.*

38 *Facta melioratione, aut aliquo prælegato alicui ex hæredibus, facienda est contra ipsum executio, pro rata, & æstimatione rerum prælegatarum.*

39 *Petita executione contra rem specialiter hypothecatam, in ipsius possessorem faciendo est executio insolidum, licèt plures sint hæredes.*

40 *Executio fieri nequit in hæredem intra tempus confitendi inventarii, nec etiam post, secundum Avend. cujus opinio ab Auctore reprobatur.*

41 *Consilium Capolæ, ne hæredes inventarium perficiant ante tres menses, ut ita solatio creditoribus differatur, animæ periculosum est.*

42 *Text. in Auth.* Ut cum de appel. cog. §. Sancimus, *quomodo intelligendus, secundum Rodericum Suarez, cujus intellectus reprobatur ab Auctore.*

43 *Text. in leg. fin.* §. Donec, Cod. de Jure deliber. *correctum esse, existimat Auctor per text. in Auth.* Ut cum de appel. §. Sancimus.

44 *Leg. 7. tit. 6. Part. 6. qualiter componatur cum leg. fin. tit. 13. Part. 1. & cum leg. 13. tit. 9. Part. 6.*

45 *Text. in leg. fin.* §. Donec, Cod. de Jure delib. *& text. in Auth.* Ut cum de appel. §. Sancimus, *partim Jure Regio corriguntur, partim confirmantur.*

46 *Joann. Gutierrez laudatur.*

(c) Ut probat text. in leg. *Minor 25. annis, cui fideicommissum*, ff. de *Minor.* & in leg. 2. Cod. de *Exec. rei judic.* & in leg. 4. §. *Si ex conventione*, ff. de *Re judic.*

(d) In leg. fin. Cod. de *Edict. Divi. Adr.* & in leg. *Ait Prætor*, §. *Si Judex*, ff. de *Judic.* & in leg. *Si cum dotem*, §. *Eo autem tempore*, ff. *Solut. Matrim.*

(e) In leg. *Si ex legati causa*, n. 59. ff. de *Verb. obligat.*

(f) In dict. leg. *Post rem judicatam*, à casu 4.

(g) In leg. 64. Tauri.

(h) In Repet. dict. leg. *Post rem judicatam*, ubi singulari commento legem Regiam agentem de executione contractuum illustravit.

(i) Et reliqui in dict. leg. 64. Tauri.

(j) In cap. *Prætorum*, cap. 10. in gloss. verb. *Executionem.*

(k) In cap. *Præterum* 2. part. cap. 30. & Tract. & Declar. ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordinam.

(l) Lib. 2. Variar. cap. 11.

(m) In leg. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. Ordin.

(n) In Tract. de Chirog. & sched. recog. in præfatione à n. 44.

47 *Executio non petenda contra eum, cujus affinis, vel consanguineus decessit, intra novem dies luctus.*

48 *Praxis observanda in petenda executione contra haredem post tempus conficiendi inventarii.*

49 *Instrumenta publica executioni mandari possunt, etiam contra singularem possessorem rei specialiter hypothecatæ, si actum sit specialiter tempore hypothecæ, rem non alienandam esse: secus si id actum non est.*

50 *Ratio assignatur, quare executio fieri non possit contra specialem rei hypothecatæ possessorem, cujus alienatio pacto prohibita non fuit tempore contractus.*

51 *Instrumenta publica, aut privata recognita, etiam in contractu speciei executioni mandari possunt.*

52 *Juramentum decissorium à parte petita delatum executionem paratam habet.*

53 *Confessio partis facta in judicio, executionem paratam habet.*

54 *Confessio, etiam ficta per contumaciam, habet paratam exceptionem: Auctor contrarium resolvit.*

55 *Transactio inter partes facta coram Judice, habet executionem paratam.*

56 *Transactio, etiam coram Tabellione facta, de jure Regio habet executionem paratam.*

CAPUT PRIMUM.

DE HIS, QUÆ EXECUTIONEM paratam habent.

1. PRimò igitur dicendum est, sententiam *in auctoritatem rei judicatæ* transactam executionem paratam habere, (*a*) de qua videndus est Marant. (*b*) Roder. Suarez; (*c*) & Rebuff. de hac executione sententiæ fusius agit per totum Tract. de *Sententiis Executorijs*: in cujus præfatione inquit, 2. quod Deus Optimus Maximus docuit nos hanc executionem sententiæ, qui post culpam illatam Adam de Paradiso ejecit, & sic sententiam executioni incontinenti misit: (*d*) 3. & de hac executione sententiæ licitum est arguere, ad executionem instrumenti executorii, quia æquiparantur. (*e*)

4. Quinimo sententia arbitri, arbitratoris, & amicabilis compositoris de *jure* nostro *Regio* executioni mandari potest per text. in leg. 4. tit. 21. lib. 4. Recopil. quam eleganter explicat Avendanius, (*f*) qui congerit requisita necessaria, ad hoc ut compromissum, seu sententia arbitri exequi possit, & Aviles. (*g*) Et Roderic. Suarez, (*h*) inquit, 5. quod licèt de *Jure Communi* sententia arbitratoris non mereatur executionem; tamen de *jure Regio* jam expeditum est, quod exequi possit, citans ad hoc text. in leg. fin. tit. 4. Part. 3. qui tamen ejus conclusionem non probat, quia loquitur in arbitro, ut optimè advertit Gregor. Lupus; (*i*) sed jam *hodie* clarè decisum est per prædictam leg. 4. quam Rodericus non vidit.

6. Secundo, quòd instrumenta publica *hodie* de *Jure Regio* habent executionem paratam, per text. in leg. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recopil. quamvis de *Jure Communi* executionem non mererentur, (*j*) nisi in quibusdam casibus ennumeratis ab Alexandro, (*k*) Roderic. Suarez, (*l*) & à Rebuffo. (*m*) 7. Intelligè tamen, quòd non quodlibet instrumentum publicum de *Jure Regio* habet executionem paratam; sed tantum illud, quòd confectum fuerit à Tabellione numerario Civitatis, vel loci illius, in quo contractus celebratus fuerit, qui vulgo dicitur *Escribano del Numero*: nisi in tali loco certus numerus Tabellionum deputatus non fuerit; quia tunc coram publico Tabellione Regio instrumenta confici poterunt, & executionem paratam habebunt; 8. alioquin instrumenta confecta à Notario Apostolico exequi non poterunt, ut probatur in leg. 2. juncta leg. 19. tit. 25. lib. 4. Recopil.

9. Rursus intellige, quod non quodlibet instrumentum publicum confectum à Tabellione numerario, ubi certus numerus deputatus fuerit, vel à Tabellione Regio, ubi certus nu-

(*a*) Juxta text. in leg. *Post rem judicatam*, ff. de *Re judic.* & in leg. 1. tit. 21. lib. 4. Recop.

(*b*) De Ordin. Judic. in 3. part. 6. partis, act. 3. n. 1.

(*c*) In dict. leg. *Post rem judicatam*, à notab. 1. latè explicans hanc executionem sententiæ.

(*d*) Cap. *Adam*, de *Pœnit.* dist. 1. & Genes. cap. 3. & Covarr. nonnulla de ista executione tract. in Pract. Quæst. cap. 16.

(*e*) Secundum Bartol. in leg. *Cum anat*, in fin. ff. de *Bon. auth. jud. possid.* & Bald. leg. fin. col. 2. eod. tit. & Roman. in cons. 76. n. 4.

(*f*) In Tract. & Declar. ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. à n. 35.

(*g*) In cap. *Prætor.* cap. 10. gloss. verb. *Execucion*, n. 9. & prædictæ leg. 4. tit. 21. lib. 4. Recop. memini Gregor. Lup. in leg. 23. tit. 4. Part. 3. in gloss. verb. *De aquel lugar*, &c.

(*h*) In dict. leg. *Post rem judicatam* in cas. 8.

(*i*) In proprio loco in gloss. fin.

(*j*) Ut in leg. *Minor* 25. *annis*, *cui fideicommissum*, ff. de *Minor.*

(*k*) In leg. fin. Cod. de *Ædific. Priv. Addr.* & in leg. *Ait Prætor*, §. *Si judex*, ff. de *Re judic.*

(*l*) In dict. leg. *Post rem judicatam*, à cas. 4. Ant. Gomez in leg. 64. Taur.

(*m*) In Tract. de Litter. oblig. art. 6. gloss. 3. à n. 8.

numerus defuerit vel in locis, in quibus Tabellio Regius conficere instrumenta potest, etiam stante numero Tabellionum, ut in leg. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. executionem meretur, sed tantum illud, in quo à Tabellione numerario, vel Regio apposita fuerit clausula guarentigia, quæ apud scribentes Italicos diversis nominibus nuncupatur. (*n*) 10. Quæ tamen clausula guarentigia apud Hispanos ex *stylo* Notariorum in instrumentis apponitur in hæc verba: *Damos poder à todos, y qualesquier Jueces, y Justicias, ante quien la presente carta fuere presentada, para que sobre lo contenido en la dicha carta hagan execucion en nuestras personas, y bienes, assi, y tan cumplidamente, como si contra nosotros fuesse dada sentencia difinitiva por juez competente, y fuesse por nosotros consentida, y passada en autoridad de cosa juzgada, &c.* Quæ clausula, si in instrumentis appolita non fuerit, nec poterunt instrumenta executioni mandari, quod *usu forensi* totius hujus Regni receptum esse, firmant Segura, (*o*) Roder. Suarez, (*p*) Covarruvias, (*q*) Quamvis Castellus, Joann. Lupus, (*r*) & Anton. Gomez, (*s*) & Avendanius (*t*) contendant, sufficere instrumentum publicum confectum esse à Tabellione numerario, licèt in eo appolita non esset prædicta clausula guarentigia, idque *praxi* receptum esse per leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. quæ habetur in leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. ibi: *Cartas, y contratos publicos, &c.* quibus verbis probari videtur, ad executionem faciendam, sufficere instrumentum publicum confectum absque prædicta clausula.

11. Sed sustinendo priorem opinionem Seguræ, Roder. Suarez, & Covarruviæ (quæ in *praxi* observatur) ad dict. leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. in qua Auctores posteriorís opinionis fundantur, respondendum erit, quod illa leg. 2. intelligi debet per text. in leg. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. nam dum illa lex mentionem facit de instrumentis exequendis, se refert ad contractus habentes executionem paratam, de quibus dispositum fuerat in dict. leg. 2. ergo prædicta lex 5. intelligit dictam leg. 2. in instrumentis publicis habentibus prædictam clausulam guarentigiam, de quibus dict. lex 5. loquitur in finalibus verbis, ibi: *De los contratos guarentigios.* 12. Has tamen opiniones conatur componere Didac. Perez, (*u*) scilicet, quòd cum ex formis traditis à Tabellionibus in contractibus conficiendis, prædicta clausula solita sit apponi, semper appolita censetur, quamvis omissa fuerit: (*x*) ideoque instrumentum publicum, in quo omissa fuerit prædicta clausula, executioni mandari poterit, quia præsumitur ex fictione legis prædicta clausula apposita: & in hac specie salvari potest posterior sententia Castelli, Joannis Lupi, & Antonii Gomez, atque Avendanii.

Rursus intellige de instrumento publico *originali*, non vero de *exemplo*, etiam extracto auctoritate Judicis, ita resolvit Bartolus, (*y*) nisi extractum fuerit manu Notarii de instrumento originali rogati, (*z*) vel nisi originale ruptum, vel deperditum esset, & de mandato Judicis fuerit extractum per successorem Notarii mortui, adhibitis requisitis in tali casu præscriptis à leg. 10. tit. 19. Partit. 3. & à Monterroso. (*a*)

13. Tertiò dicendum est, quòd instrumentum publicum à Tabellione numerario confectum, ubi numerus Tabellionum fuerit: vel à Tabellione publico Regio, ubi numerus defuerit, habens prædictam clausulam guarentigiam, executioni mandari poterat; 14. licèt in tali instrumento non fuerit appositum verbum *Promitto*: ut puta, si in tali instrumento apparuerit, debitorem recepisse certam quantitatem pecuniæ ex dotis causa, vel mutui, absque eo quòd promittat, se redditurum, ut elegantèr resolvit Rodericus Suarez. (*b*)

15. Quartò dicendum est, quod pedum instrumenta publica, de quibus suprà executioni mandari possunt pro quantitate certa, & li-

(*n*) Ut videre est apud Alex. de Imol. in leg. *Ait Prætor*, §. *Si Judex*, col. 2. ff. de *Re judic.* Ang. Aret. & Jaff. in leg. 1. §. *Si quis ita*, ff. de *Verb. oblig.* Rod. Suarez in dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. Regni in evidentialibus, n. 1. Rebuff. in Tract. de Litter. oblig. in præfatione, num. 13. & Galp. Caval. 1. part. Milleloq. juris in milleloq. 362.

(*o*) In Repet. leg. *Si ex legati causa*, ff. de *Verb. oblig.* fol. 101. col. 3. vers. Tertia differentia.

(*p*) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. Regni in evidentialibus, n. 10.

(*q*) Lib. 2. Variar. cap. 11. n. 3. vers. *Illud sanè*, & ita in Hispania observari, inquit Rebuff. in dict. Tract. de Litt. oblig. in præfatione, n. 18.

(*r*) In leg. 63. Taur.

(*s*) In leg. 64. Taur. n. 4.

(*t*) In Tract. seu Declar. ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. à n. 1.

(*u*) In leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. 1. vers. Probati tamen.

(*x*) Argum. text. in leg. fin. Cod. de *Fidejuss.* & notat Segur. in leg. 3. §. fin. vers. Sextodecimo, ff. de *Liber. & posth.* Mench. lib. 1. de Success. creat. §. 6. n. 53. verific. Denique.

(*y*) In leg. *Prohatorias*, Cod. de *Diversi. offic.* lib. 12. Alex. Auth. *Si quis in aliquo*, n. 3. Cod. de *Edend.*

(*z*) Secundum Avil. in cap. *Præterea*, cap. 10. verb. *Execucion*, n. 58.

(*a*) In sua Pract. in tract. 7. fol. 220. pag. 2.

(*b*) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. *Regni*, in vers. Secundo extende.

liquida, verum etiam pro quantitate incerta, & non liquida, ut pro interesse damnorum, vel expensarum, dummodo summarie citato prius reo, illa quantitas incerta liquiderur, & probationibus ab utraque parte productis super hac liquidatione, executio fiat, deturque mandatum à Judice de capiendis pignoribus, vel in eorum defectum, de detrudendo reum in carcerem: itaque ante prædictum summariam quantitatis definitionem, illud præceptum Judicis dari non debet. 16. Qua in re *praxis* observanda erit, quod habens instrumentum publicum incertum, & non liquidum, producat illud coram Judice, petens *ejus executionem*, allegetque, quod in primis, & ante omnia *Judex, citato reo, recipiat summariam informationem, super certitudine, & liquidatione illius contractus, quam incontinenti probare paratus est: & quo præcipiat reo, respondere cum juramento positionibus ab eodem actore positis, super liquidatione, & certitudine quantitatis contractus*: & liquida quantitate, *pro ea* Judex *mandet executioni prædictum instrumentum*, quod tunc exequi poterit. 17. Caveat tamen actor, ne super tali liquidatione petat à Judice, quod sententiam interlocutoriam pronuntiet.

Supradictam praxim, & resolutionem colliges ex Roder. Suarez, (e) & Aviles, (d) & Covarruvia. (e) 18. Quæ resolutio, & praxis etiam observanda erit, circa exequendum instrumentum *conditionale*, vel *in diem*, cujus conditionem purificatam esse, vel diem venisse, summarie prius, citato reo, actor probare debebit. (f) Et juxta supradictam resolutionem intelligi debent, quæ resolvit Gaspar Cavallinus. (g) Quam praxim, & resolutionem limitat in uno casu Roderic. Suarez. (h)

19. Quinto, quòd legatarius, vel fideicommissarius particularis, vigore testamenti, petere poterit ab hærede *via executiva* legatum, vel fideicommissum, præcedenti tamen justu, vel præcepto Judicis facto hæredi, de solvendo legatum, vel fideicommissum, secundum Angelum, (i) Paul. Castrensis, (j) Segura, (k) Peralta; (l) quamvis oppositam sententiam, imo legatum *via executiva*, etiam præcedenti justu Judicis, non posse peti, firment Albericus. (m) Vincent. de Herculanis, (n) & Anton. Gomez. (o) Quibus non suffragantur jura pro se adducta, nempe text. in leg. *Minor viginti quinque annis cui fideicommissum, ff. de Minor*: & text. in leg. *Ait prætor*, §. 1. & text. in leg. 1. Cod. *Comm. deleg.* ubi dicitur, quod legatum, vel fideicommissum fuit petitum *via ordinaria*: nam respondeo, quòd licet illud verum sit; jura tamen illa non negant, viam executivam etiam competere legatario, vel fideicommissario. 20. Prior tamen sententia in *praxi* recepta est, & ita practicatur, quòd legatarius, vel fideicommissarius producit testamentum coram Judice, petens ab eo, quod *hæredem compellat respondere, & de plano confiteri, quod testamentum illud est sui defuncti, cujus est hæres*: qui si confessus fuerit, tunc legatarius petit, *ut fiat hæredi jussus, vel præceptum de solvendo legatum*: & virtute illius præcepti, & confessionis in judicio factæ executio fit. (p)

21. Sexto, quòd scriptura privata, ab ipso debitore recognita coram Judice, habet executionem paratam de *Jure hujus Regni*, per text. in leg. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. (q) 22. Et nisi ita decisum esset per prædictas leges Regias, scriptura privata in judicio à parte recognita de *Jure Communi* exequi non posset, nec etiam eandem vim haberet ex aliis legibus hujus Regni disponentibus, instrumenta publica executionem mereri: nam licèt scriptura privata in judicio à parte recognita habeat vim publici instrumenti; (r) non tamen ex eo scriptura privata habebit executionem paratam, quia non omnia instrumenta publica possunt executioni mandari; sed illa tantum, de quibus suprà in isto cap. diximus in 1. & 2. versic. 23. Potuit tamen prædicta ratio movere legislatorem ad condendam dict. leg. Regiam, qua vim executivam scripturæ privatæ à parte in judicio recognitæ tribuit: quamvis solidior ratio illius leg. Regiæ est, quòd ideò hoc ibi dispositum est, quia in judicio confessus pro judicato habetur: (s) sed judicatum habet executionem paratam: (t) ergo nil mirum, si scriptura privata in judicio à parte recognita executionem mereatur: 24. cujus recognitio nedum coram Judice, verum etiam coram Tabellione, vel Alguacello de commissione Judicis fieri potest, ut probatur in leg. 6. tit. 21. lib. 4. Recop.

25. Quinimo, scriptura privata habetur pro recognita ob contumaciam rei nolentis respondere, vel recusantis comparere: (u) quod verum esse intelligitur, dummodo ad recognitionem faciendam personalis citatio præcederet, nisi dolo, vel fraude reus effugeret citationem, & latitaret: nam tunc citatio ad domum sufficeret. Ego verò, oppositam sententiam veriorem esse, existimo, imò scripturam privatam pro recognita habitam ob contumaciam rei, non posse executioni mandari: ad quod tenendum moveor ex dispositione dict. leg. Regiæ 5. tit. 21. lib. 4. Recop. tribuentis vim executivam scripturis privatis à parte recognitis, quæ lex, cum sit exorbitans, & contra dispositionem juris communis, extendi non debet, nec verba ejus impropriari: sed illa lex loquitur de vera, & propia recognitione scripturæ privatæ facta in judicio à parte, ut constat ex illis verbis, ibi: *Reconocidos por las partes ante el Juez, que manda executar: ò las confessiones claras fechas ante Juez competente, &c.* quibus verbis dilucidè apparet, necessariam esse veram recognitionem, claram, & apertam confessionem coram ipso Judice factam, nec fictam per rei contumaciam sufficere, ut prædicti Doct. arbitrantur. Et pro hac mea opinione, quæ verior, & æquior videtur, facit quod notat Rebuffus; (x) quamvis ipse, (y) oppositum teneat, quem sequuntur Covarruvias, Avendanius, & Didac. Perez, ubi suprà: urget etiam pro hac nostra opinione, quòd prædictæ leges Regiæ, & aliarum Provinciarum tribuentes vim executivam instrumentis publicis, & privatis à parte recognitis corrigunt jus commune, ac ideo sunt strictè interpretandæ, ut tradunt Didac. Perez, (z) & Menochius, (a) & juxta hanc meam opinionem contra prædictos Doctores, Judices Superiores solent executionem, ex tali confessione ficta factam à Judicibus Inferioribus, annullare, & irritare.

26. At verò, si debitor in judicio compareret, & negaret, scripturam privatam à se, vel ex mandato suo scriptam, vel subscriptam esse, & actor testibus careret, quibus veritatem probare posset: tunc actor à Judice petere debebit, quòd debitorem compellat, *ad similem scripturam manu propria scribendam*, ut ex ea comparatio litterarum fieri possit: (b) & postquàm debitor eam scripserit, Judex eligere debet scribentes peritos in arte, & sub jurejurando eos astringere, ad deponendum super comparatione, ut notat Baldus. (c) 27. Adverte tamen, quòd prædicta comparatio non inducit plenam probationem; sed semiplenam tantùm: (d) 28. ac ideo actor tunc petere debet, *quòd juramentum sibi deferatur in supplementum probationis*, (e) non tamen habebit tunc executionem paratam, ut ex infra dicendis constat. 29. Cæterum, si scriptura privata sit scripta, & subscripta manu cujusdam tertii de mandato debitoris, non sufficit, si ille ter-

(e) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. *Regi*, limit. 4.

(d) In dict. cap. 10. gloss. *Executio*, n. 53.

(e) Lib. 2. Variar. cap. 11. n. 1. vers. In summ. post Bart. Bald. & alios contra Paul. Castr. & ex Ant. Galef. in Tract. Ad formulam obligationis Cameratæ, in Quæst. de Liquidatione, à n. 1.

(f) Secundum Roder. ubi supr. limit. 5. & Covarr. in dict. cap. 11. n. 2. & Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 10. gloss. verb. *Executio*, n. 57.

(g) In 2. part. Milleloq. juris, in milleloq. 625.

(h) Ubi supr. in dict. limit. n. 9. & sententiam ejus tenet Guid. Pap. in Tract. de Usur. in princ. n. 10. vol. 4. Diversorum Doct. & opinionem Paul. Castr. in alio casu procedere arbitratur Covarr. in dict. cap. 11. n. 1. vers. Quarto.

(i) In Auth. de *Hæred. & Falcid.* §. *Illud*, Coll. 1. juncta gloss. verb. *Invenerit*, receptum ab Alex. & Jas. in leg. fin. Cod. de *Edict. D. Adr. tollend.* Alex. in leg. *Ait prætor*, §. 1. ff. de *Ex jud.*

(j) Cons. 91. vol. 1. col. 4. Soc. cons. 183. vol. 3.

(k) In dict. leg. *Si ex legati causa*, ff. de *Verb. oblig.* Roderic. Suarez in dict. leg. *Post rem judicatam*, not. 8. vel cal. 6.

(l) In leg. 1. n. 35. ff. de *Legat.* 3.

(m) In leg. *Quotiès*, Cod. de *Hæred. inst.* Alex. sibi contrarius in leg. *Si cum dotem*, §. *Ea autem tempore*, ff. *Solut. matrim.*

(n) In dict. leg. *Ait prætor*, §. 1. Dec. in leg. fin. num. 6. Cod. de *Edict. D. Adr. toll.*

(o) In leg. 45. Taur. n. 137.

(p) Secundum Bald. in Auth. *Hoc amplius*, Cod. de *Fideicomm.* quem sequitur Roder. Suar. ubi supr. in dict. casu 8. n. 6. & Avil. ubi supr. n. 8.

(q) Idemque apud Lusitan. d. ipsorum est in lib. 3. Ordin. tit. 16. §. fin. & etiam apud Gallos, ut refert Rebuf. in Tract. de Chirograph. & Schedul. recognitione in summ. à n. 44. & notat Covar. lib. 2. Variar. cap. 11. num. 4. Avend. in cap. *Prætorum*, 2. part. cap. 31. n. 1. vers. Aliquando tamen, & Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 10. in gloss. verb. *Executio*, n. 33.

(r) Ut in leg. *Publia*, §. fin. ff. *Depos.* & in leg. *Cum de indebito*, ff. de *Probat.* & in leg. 119. tit. 18. Part. 3. Bald. in Auth. *Contra qui proprium*, Cod. de *Non numer. pecun.* Rebuff. ubi supr. à n. 25. ubi plures conclusiones scripturæ privatæ ponit.

(s) Ut in leg. unica, Cod. de *Confes.*

(t) Leg. *A D. Pio*, §. 1. & seq. ff. de *Re jud.*

(u) Juxta speciem text. in cap. fin. de *Confes.* lib. 6. exqui potest, & cum Rebuff. & aliis resolvunt Covar. lib. 2. Variar. cap. 11. num. 4. in fin. Avend. in cap. *Prætorum*, 2. part. cap. 30. n. 4. & Did. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1090.

(x) Ubi supr. n. 68.

(y) Ibid. n. 98.

(z) Leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. gloss. 1. col. 1079.

(a) Lib. 2. de Arbitr. cent. 1. cas. 17. n. 2.

(b) Juxta text. in Auth. de *Instrum. caut. & fid.* §. *Si quis igitur*, per quem ita tenet Bald. in leg. *Comparationes*, n. 10. Cod. de *Fid. instrum.* Panorm. n. 13. & Dec. num. 25. in cap. 2. de *Fid. instrum.* & Hyppol. in Rubr. Cod. de *Prob.* & Greg. Lup. in leg. 119. tit. 18. Part. 3.

(c) In dict. leg. *Comparationes*, n. 17.

(d) Ut probatur in dict. Auth. de *Instrum. caut.* §. *Sed si quis*, & in dict. leg. 119. & docet Bart. in leg. *Admonendi*, n. 26. & Rip. n. 113. ff. de *Jurejur.* Hyppol. in Rubr. Cod. de *Probat.* n. 197. Rolan. à Vall. in cons. 26. n. 12. & Covar. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 6.

(e) Juxta text. in leg. *In bonæ fidei*, & ibi Bald. n. 11. Cod. de *Reb. cred.* & Rolan. à Vall. ubi supr.

tertius eam recognoscat, dicendo, *se illam scripsisse, & subscripsisse de mandato debitoris*, si debitor eam neget: nam tunc executioni mandari non poterit, secundum Imolam, (*f*) quæ opinio probatur de *Jure Regio* in leg. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. ibi: *Reconocidos por las partes*, &c. 30. Quibus verbis ostenditur, approbationem, & recognitionem ipsius debitoris principalis necessariam esse, imo, & scriptura privata trino teste notata, negata tamen à debitore, executioni mandari non poterit: nam licèt habeat vim publici instrumenti, (*g*) non tamen habet executionem paratam, nisi ab ipso debitore recognoscatur, juxta formam text. in dict. leg. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. ideoque tunc agendum erit *via ordinaria*: & ad probationem intentionis producenda erit talis scriptura, quæ fidem facit, ut probatur in leg. 114. tit. 18. Part. 3. & in leg. 118. eodem tit. & Part. (*h*)

31. Adverte tamen, quod scriptura privata à debitore recognita tertotrahitur ad diem, qua fuit celebrata, in præjudicium ipsius recognoscentis: in præjudicium tamen aliorum creditorum habentium scripturas publicas hujusmodi, scriptura privata non vindicat sibi prælationem, & alia privilegia prioritatis ab illa die, qua in judicio fuit recognita. Unde creditores habentes scripturas publicas, sunt præferendi, & prius debet eis solvi, quamvis scriptura privata fuerit prior tempore. (*i*) Quod tamen intellige, nisi scriptura privata esset trino teste notata, & propria manu eorum subscripta, cum hypotheca alicujus rei: nam tunc prælationem habet, & præferri debet habenti instrumenta publica, leg. 31. tit. 13. Part. 5. Quod tamen eleganter explicat Negusancius, (*j*) & post eum elegantius Covarruvias. (*k*)

32. Septimo, quod instrumenta publica, & privata, de quibus suprà diximus, executioni mandari poterunt, nedum ad petitionem creditoris nominati in instrumentis prædictis, verum etiam ad petitionem cessionarii: 33. nam cessionarius dicitur creditor, (*l*) 34. quod verum est, dummodo prius summarie liquidetur, jus creditoris cessum, & transf. latum fuisse in cessionarium: ita cum Joan. Andrea, & aliis resolvit Roder. Suarez. (*m*)

Quo etiam fit, emptorem hæreditatis posse petere, quod instrumenta, quibus venditor poterat executionem petere, executioni mandentur, cum in eum transfusæ sint actiones utiles. (*n*) Fit etiam, quod licèt mulier acceptans lucra quæsita à marito, constante matrimonio, juxta dispositionem leg. 1. & 2. tit. 9. lib. 5. Recop. (*o*) non possit petere executionem, ex instrumentis nomine mariti, & in ejus favorem confectis, sibique adjudicatis ab hæredibus mariti, pro dimidia parte lucrorum, quia in prædictis instrumentis mulier non continetur, nec nominatur, & ita in specie resolvit Didacus Perez: (*p*) tamen, si ab hæredibus mariti actiones mulieri fuerint cessæ, quo ad illa instrumenta, quæ pro suis lucris fuerunt sibi tradita, bene poterit executionem petere, cum sit cessionaria hæredum mariti: debebit tamen tunc mulier probare, cedentes fuisse hæredes mariti defuncti, & jus ab eis fuisse sibi cessum, & translatum, juxta ea, quæ resolvimus in num. præcedenti, & sequenti. 35. Pari modo prædicta instrumenta executioni mandari poterunt, ad petitionem hæredis, creditoris, vel alterius successoris habentis causam legitimam ab ipso creditore nominato in tali instrumento, dum tamen executionem petens probet, se hæredem esse creditoris, & personam suam legitimet, secundum Roderic. Suarez. (*q*)

36. Octavò, quod suprædicta instrumenta pu-

(*f*) In cons. 91. Hyppol. in Rubr. Cod. de *Prob.* n. 188.

(*g*) Juxta text. in leg. *Scripturas*, Cod. *Qui potio. in pig.* & in leg. 31. tit. 13. Part. 5.

(*h*) Et Matth. de Afflict. in decis. 181. ita concludit decisum fuisse, & in specie ita resolvit Avend. in cap. *Pretorum*, 2. part. cap. 30. n. 4. & 5. ubi alia requisita congerit ad hoc, ut scriptura privata exequi possit: cumulat etiam Avil. in cap. *Prator.* cap. 10. verb. *Execucion*, à n. 27. ac ideo non transcribo, sed ad ibi dicta occurrendum erit, quando casus se obtulerit.

(*i*) Secundum Molin. in Consuet. Paris. §. 5. n. 16. Covar. lib. 2. Variar. cap. 11. n. 4. in fin. & Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1090. in fin. quæ omnia adde Ordinat. Lusit. lib. 3. tit. 16. §. fin.

(*j*) In tract. de Pign. in mem. 2. 5. part. à n. 47.

(*k*) In Pract. Quæst. cap. 22. à n. 5. ubi plura huic articulo adaptanda opportune adducit.

(*l*) Ut in leg. *Ab anastasio*, Cod. *Mand.* quem ad hoc notat Bald. ibi, notab. 3.

(*m*) In dict. leg. *Post rem judicatam* in Declar. leg. Regiæ, lim. 7. & Boer. plures referens in decis. 10. Hyppol. in fing. 26. & Rebuf. in Tract. de Latter. oblig. art. 3. glos. 1. n. 17. & Gaspar Cabal. in 2. part. Milleloq. juris, in milleloq. 632.

(*n*) Ut in leg. *Venditor*, Cod. de *Hared. vend.* docet Bart. leg. 1. n. 22. ff. de *Act. & oblig.*

(*o*) Et quæ tradunt Palac. Rub. in Repet. Rubr. §. 60. in fin. de *Donat. int. vir. & uxor.* & Rod. Suar. in leg. 1. tit. *De las ganancias*, lib. 3. For. à n. 1. & Joan. Garc. in Tract. de Expensis, cap. 13 n. 11.

(*p*) In leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1085. vers. Deducitur, citans Rupellanum, Masuerium, & Rebuff. idem tenentes.

(*q*) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. *Regni*, extens. 1. n. 10. & 11. & Gasp. Cabal. plures alios Doct. referentem in 2. part. Milleloq. in milleloq. 627.

publica, & privata nedum executioni mandari possunt contra debitorem in eisdem contentum, & nominatum, verùm etiam contra ejus hæredem: nam ad id quod defunctus compelli poterat, ejus hæres etiam cogi potest. (*r*) Debet tamen prius reus citari, & liquidari, quod hæres sit debitoris, secundum Baldum. (*s*) 37. Quæ executio pro hæreditariis portionibus fieri debebit, si plures fuerint hæredes. (*t*) Quod verum est, & procedit, etiamsi debitor instrumento contractus apponat clausulam, & conditionem, nempè, quod *creditor possit quantitatem debitam, & promissam in solidum, & integraliter ab uno ex suis hæredibus exigere tantum*, prout quotidie Tabelliones solent apponere, maximè in contractibus annui census, adhuc enim à reliquis hæredibus pro portionibus hæreditariis creditor tenebitur exigere, & ita vidi, Judices peritia pollentes in *praxi* observare, quæ praxis probatur expresè in leg. *Eum qui*, §. *Te*, & *Titium*, ff. de *Verb. oblig.* (*u*)

Et quibus constat, inutilem, & supervacaneam esse prædictam clausulam, & conditionem solitam à Tabellionibus apponi, idque: ex ratione assignata in dict. §. *Te*, & *Titium*, intelligi debet, nisi aliquod prælegatum, vel melioratio fuerit facta: 38. nam tunc, prorata, & æstimatione rerum prælegatarum, de *Jure Regio* executio contra hæredes fieri debebit, juxta text. in leg. 21. Tauri, quæ habetur in leg. 5. tit. 6. lib. 5. Recopil. quam explicat Roderic. Suarez. (*x*) 39. Cæterum si executio petatur in ipsa re specialiter hypothecata, tunc fieri poterit contra ejus possessorem *in solidum*, licèt plures sint hæredes: quia tunc hypothecaria intentatur. (*y*) 40. Debes tamen intelligere, executionem contra hæredem peti non posse, intra tempus conficiendi inventarium, id est, intra tres menses: nam tunc executio in hæredem fieri non potest, juxta text. in leg. fin. §. *Donec*, & §. *Etsi præfatam*, Cod. de *Jure deliber.* & in leg. 7. tit. 16. Part. 6. (*z*) transacto tamen tempore conficiendi inventarium, executio contra hæredem modo suprà dicto fieri poterit, usque ad vires hæreditarias, & non ultra, secundum DD. (*a*) tametsi Avendanius (*b*) contendat, executionem nullo tempore fieri posse adversus hæredem adeuntem hæreditatem cum beneficio inventarii legitimè confecti; sed tantùm *via ordinaria* contra eum esse procedendum. Cui non suffragatur text. in dict. leg. fin. §. *Donec*, nam verbum *Donec* in illo text. appositum satis indicat, quod, durante tempore confectionis inventarii, executio contra hæredem peti non potest: ergo elapso prædicto tempore, planè text. ille probat, executionem peti posse. Rursus via executiva *in favorem Reipublicæ*, & *actoris* inducta est, (*c*) ac proinde restringenda non erit, ut perperam opinatur Avendanius, ubi suprà. 41. Ex quibus Cæpola (*d*) consulebat hæredibus, ne ante finitum totum tempus trium mensium perficerent inventarium; nam ita solutio creditoribus, vel legatariis facienda differretur. Quam tamen cautelam animæ pernicio sam esse, restatur Rebuffus. (*e*)

Sed omnibus suprædictis obstat text. in Auth. *Ut cum de appellat. cognosc.* §. *Sancimus*, Collat. 8. cui convenit leg. fin. tit. 13. Part. 1. & leg. 13. tit. 9. Part. 7. quibus juribus probatur, quod post novem dies à tempore mortis defuncti, hæredes ejus conveniri possunt, super debitis ipsius defuncti, & aliis actionibus: ergo executio contra hæredes fieri poterit, post novem dies à morte defuncti, nec expectandus erit transcursus temporis concessi, ad conficiendum inventarium, & ita sibi contrarius tenet Roderic. Suarez, (*f*) & Petrus Dueñas. (*g*) Quare Didac. Perez (*b*) inquit, de *Jure* hu-

(*r*) Leg. *Postulasse*, ff. *Ad Trebel.* leg. *Ex contractu*, ff. de *Re judic.*

(*s*) In leg. *Per diversas*, quæst. 10. Cod. *Mand.* Roder. Suar. in dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. *Regni*, extens. 1. & 2. Dec. in cap. *Spuia*, Cod. de *Judic.* n. 7. Jass. in leg. *Cum debitoris*, n. 2. in fin. Cod. de *Judic.* Greg. Lup. in leg. 12. tit. 2. Part. 3. verb. *No valdria*. Ant. Gom. in leg. 64. Taur. n. 5. Duen. in reg. 276. Gasp. Cabal. in dict. milleloq. 627.

(*t*) Juxta text. in leg. 1. & 2. Cod. de *Hared. action.* & in leg. 1. Cod. *Si cert. pet.*

(*u*) Et ibi Jass. n. 2. rationem assignat, & eleganter explicat, fundamentis in contrarium adductis satisfaciens.

(*x*) In leg. *Quantum in prioribus*, ampliat. 7. n. 8. Cod. de *Inoffic. testam.*

(*y*) Juxta text. in leg. Pro *hæreditariis*, Cod. de *Hared. action.* tenet Suarez in dict. leg. *Post rem*, in Declar. leg. Reg. limit. 1. n. 14.

(*z*) Et notant Paul. Corn. & scribentes in dict. leg. fin. §. *Donec*, & Roder. Suarez in dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. Regni, extens. 1. n. 3. ubi hoc triplicitèr limitat, & Duen. in reg. 277. lim. 1. Roland. à Valle in Tract. de Confect. invent. vers. Quarta utilitas, fol. 84.

(*a*) Ubi supr. & Dueñas in dict. reg. 277. limit. 2.

(*b*) In Tract. seu Declar. ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. n. 25.

(*c*) Ut in summa hujus Tractatus diximus, & firmat Roder. Suarez in dict. leg. *Post rem judic.* in Declar. leg. Regni, limit. 4. n. 7.

(*d*) In cautel. 224.

(*e*) In 3. Tom. ad leg. Gallicas, in Tract. de Appellat. art. 16. glos. 1. n. 26.

(*f*) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. Regni, limit. 9.

(*g*) In dict. leg. Reg. 277. limit. 4.

(*b*) In leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in glos. 1. vers. Quæro utrum, col. 1077.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

hujus *Regni* executionem contra hæredem fieri posse, elapsis novem diebus, immemor legis 7. tit. 6. Part. 6. determinantis, intra tempora conficiendi inventarium hæredem conveniri non posse. 42. Quamobrem Roder. Suarez, (*i*) forsan sentiens prædictam difficultatem, ut ei occurrat, videtur sentire, quòd text. in dict. Auth. *Ut cum de appellat. cognosc.* §. *Sancimus*, procedit, & loquitur in illis personis, quæ habent consanguinitatem, vel affinitatem, ut hæ intra novem dies à morte defuncti non possint conveniri, nec exequi, nedum pro debito descendente ex persona defuncti, verum etiam, nec pro debito descendente ex propria earum persona. Et iste videtur esse sensus Roderici, alioquin excusari non posset à contrarietate eorum, quæ resolverat in leg. *Post rem judic.* (*j*) quo in loco dixerat, hæredes defuncti non esse conveniendos, nec inquietandos *via ordinaria*, seu *executiva* pro debitis defuncti intra tempus inventarii. Quæ tamen interpretatio falsa esse convincitur ex verbis dict. §. *Sancimus*, ibi: *aut hæredes, aut parentes*, &c. & ibi: *quod à defuncto descendit, sive alterius cujuscunque causæ*, &c. & ex verbis dict. leg. fin. tit. 13. Part. 1. ibi: *Emplazar à sus herederos*, &c. & ibi: *Sobre las deudas del muerto*, &c. & ex verbis dict. leg. 13. tit. 9. Part. 7. ibi: *Por deudas, que el muerto debiesse*, &c. & ibi: *A sus herederos*, &c. ex quibus constat, tàm contra hæredes consanguineos, & affines defuncti, quàm contra hæredes extraneos ipsius defuncti executionem fieri posse pro debitis, quæ defunctus debebat, elapsis novem diebus.

43. Unde veriorem, & genuinum sensum esse, existimo, quòd text. in dict. leg. fin. §. *Donec*, Cod. de *Jure deliber.* correctus sit per text. in dict. Authent. *Ut cum de appellat. cognosc.* §. *Sancimus*. 44. At verò prædictas leges Regias ita componendas esse, opinor, nempe quod text. in dict. leg. 7. tit. 6. Part. 6. intelligatur, & procedat in casu quo loquitur, scilicèt, in legatariis, & fideicommissariis, ut hi legata, & fideicommissa à testatore sibi relicta petere non possint, intra tempus conficiendi inventarium, nec pro eis hæredes conveniri, & exequi debeant: qui sensus deprehenditur ex verbis ejusdem leg. ibi: *Aquellos, à quien oviesse mandado algo en su testamento*, &c. Cæterùm leg. fin. tit. 13. Part. 1. & leg. 13. tit. 9. Part. 7. intelligantur, & procedant in creditoribus defuncti, quibus defunctus aliquid debebat, hi enim, intra novem dies à morte defuncti, pro suis debitis convenire non poterunt hæredes defuncti, nec contra eos executionem petere: elapsis verò novem diebus, bene poterunt pro debitis defuncti ejus hæredes convenire, & adversus eos executionem petere. Qui intellectus colligitur ex verbis dict. leg. fin. ibi: *Mas passados nueve dias, puedelos llamar à derecho sobre las deudas del muerto*, &c. & ex verbis dict. leg. 13. ibi: *Por deudas, que el muerto debiesse*, &c. 45. ex quibus apparet, quod text. in dict. leg. fin. §. *Donec*, Cod. de *Jure deliber.* & text. in dict. Auth. *Ut cum de appell. cognosc.* §. *Sancimus*, partim corriguntur, & partim confirmantur: corrigitur enim text. in dict. §. *Donec* in eo, quòd disponit, creditores testatoris non posse hæredes defuncti conveniri, nisi post tempus inventarii: nam hoc correctum est per text. in dict. §. *Sancimus*, & per prædictam leg. Regiam fin. tit. 13. Part. 1. & leg. 13. tit. 9. Part. 7. quibus probatur, creditores posse convenire hæredes defuncti, statim elapsis novem diebus. Confirmatur verò text. in dict. §. *Donec*, per leg. Regiam in eo, quod disponit, legatarios, & fideicommissarios, etiam de *Jure Regio* non posse intra tempus inventarii conveniri hæredes defuncti, super legatis, & fideicommissis, ut probatur in dict. leg. 7. tit. 6. Part. 6. per quam in hoc corrigitur text. in dict. §. *Sancimus*, qui solummodo confirmatur, quantum ad creditores testatoris, qui convenire possunt hæredes defuncti, post lapsum novem dierum, ut in dict. leg. fin. tit. 13. Part. 1. & dict. leg. 13. tit. 9. Part. 7. Quam interpretationem ad prædicta jura assignavi anno MDLXX. dum publicè Salmanticæ discipulis dictarem quendam tractatum de sententia excommunicationis super cap. *Engeltrudam*, 3. quæst. 4. in illa quæst. *An excommunicatio injusta effectum habeat?* illatione 6. ut videre est apud notulas, & commentarios discipulorum. 46. Postmodum autem editus fuit quidam tractatus cujusdam viri alioquin doctissimi, ac diligentissimi, nempe Joann. Gutierrez, de *Juramento confirmatorio*, (*k*) quo in loco eandem interpretationem ad prædicta jura scriptam inveni. Sed licèt tunc prædictum intellectum assignarem ad text. in dict. leg. fin. §. *Donec*, Cod. de *Jur. deliber.* & ad text. in Auth. *Ut cum de appellat. cognosc.* §. *Sancimus*, Collat. 8. tractu temporis *maturiori judicio* hanc rem considerans, ut legum correctio evitetur, existimo, aliter illa jura accipi posse, si diximus, jura illa non sibi contradicere, sed unumquodque in suo casu diverso loqui, nempè quod text. dict. leg. fin. §. *Donec*, procedat

(*i*) In dict. limit. 9. cum quo simpliciter transit Duen. in dict. reg. 277. limit. 4.

(*j*) In Declar. leg. Regni extens. 1. n. 5.

(*k*) 2. part. cap. 4. n. 20.

dat quando hæres vult gaudere termino illo concesso ad inventarii confectionem, & uti velit jure illo speciali. At verò text. in dict. §. *Sancimus* procedat de *Jure Communi*, & ordinario, quando hæres nec confecit inventarium, nec termino ad id concesso gaudere voluit. Supradicta tamen interpretatio à nobis assignata sustineri potest ad dictas leges Regias, quæ etiam juxta hanc ultimam intelligentiam accipi possunt.

47. Ex prædicto tamen intellectu Roderici Suarez colligitur, executionem peti non posse contra eum, cujus affinis, vel consanguineus mortuus fuit, intra novem dies à morte defuncti, quòd probari videtur in dict. §. *Sancimus*, ibi: *Sive alterius cujuscunque causæ nomine*, &c. & ita expresse tenet idem Roder. Suarez. (*l*) 48. Et est advertendum, quod quando adversus hæredem, transacto tempore confectionis inventarii, vel elapsis novem diebus, executio fuerit petenda, priùs citato hærede, & liquidato, quòd sit hæres, ne judicium dilatetur, tunc *praxis* sequens servanda erit: nempè, *quod executio à creditore contra hæredem petatur*, & quod *hæres juramento declaret, se hæredem defuncti esse, alioquin creditor offerat se probaturum, & liquidaturum incontinenti, reum hæredem defuncti esse*: & intra decem dies, qui reo ad exceptiones suas objiciendas conceduntur, creditor probabit reum hæredem esse. (*m*)

49. Nonò, quod supradicta instrumenta publica, & privata executioni mandari poterunt contra tertium singularem successorem, vel possessorem alicujus rei specialiter hypothecatæ, pro debito constituto in tali instrumento, quando debitor promisit, illam rem specialiter hypothecæ traditam se non venditurum, nec alienaturum: nam tunc venditio, vel alienatio illius rei facta, esset nulla: (*n*) rescissa enim alienatione illius rei ab ipsa lege executio fieri posset adversus singularem tertium possessorem. Ita cum Bartolo, & aliis resolvit Roder. Suarez, (*o*) quem sequitur Covarruvias: (*p*) & Parladorius, (*q*) resolvit, cautius tunc esse, tertium possessorem citandum fore ad *sententiam additionis*, id est, *para trance, y remate*, licet sufficeret, principalem debitorem fuisse citatum, ut sententia illa additionis veniret confirmanda per superiorem, (*r*) quia tunc creditor dicit, nihil interesse tertii possessoris, citatum fuisse, vel non: nam licet citatus fuisset, ad huc possessio esset ei auferenda: ego semper in *praxi* observavi, & practicari vidi, quòd in tali casu tertius ille possessor citetur ad ultimam executionem, idcirco Advocatus creditoris *diligenter advertat*, an in tali instrumento apposita sit clausula illa, *de non alienando rem specialiter hypothecæ submissam*.

Adverte tamen hodie per Motum proprium Pii V. Summi Pontificis præscribens formam censibus annuis constituendis, esse prohibitum, in instrumento census apponi clausulam auferentem, aut restringentem facultatem alienandi rem censui suppositam, & nullum robur firmitatis habere: ergo in instrumentis censuum post Motum proprium confectis, clausulam *de non alienando rem censui submissam* nullam esse constat, & sic, etiam stante dicta clausula, instrumentum census confectum post Motum proprium non poterit executioni mandari contra tertium singularem successorem, vel possessorem, nisi intelligamus Motum proprium, quod ibi solummodo interdicitur pactum restringens, vel auferens facultatem alienandi, quo quis adstringebatur ad solutionem laudemii, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis, vel rei, si rem censui suppositam alienaret; non tamen prohibet, pactum *de non alienando* sine incursu alicujus pœnæ apponi: sed huic intellectui repugnant verba illius Motus proprii ibi: *Pactum auferens, vel restringens*, & ibi: *Semper, & liberè*. Unde poterit dici, quòd istum articulum non fuisse receptum Motum proprium: nam Extravagans Pontificis pro parte fulet recipi, & pro parte non. (*s*) Adverte tamen, quod effectus, & dispositio illius proprii Motus suspensus est per Regem nostrum Philippum Invictissimum; ut constat ex quodam cap. de *Cortes*. Cæterum si in prædicto instrumento omissa fuerit clausula illa, *de non alienando rem hypothecæ traditam*, tunc instrumentum illud executionem paratam non haberet contra singularem successorem, & tertium rei possessorem, sed tertius ille possessor *via ordinaria*, & actione hypothecaria convenendus erit, facta excussione in bonis principalis debitoris: (*t*) 50. & est ratio, quia obligatio personalis singula-

S 2 rem

(*l*) In dict. limit. 9. & Duen. in reg. 277. lim. 4.

(*m*) Quam praxim se semper observasse, testatur Roder. Suarez in dict. extens. 1. n. 2.

(*n*) Secundum Bartol. in leg. *Creditores*, n. 10. Cod. de *Pign.* per text. in leg. *Si creditor*, §. fin. de *Distract. pign.*

(*o*) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. leg. Regni, limit. 1. n. 5.

(*p*) Lib. 3. Variar. cap. 7. n. 6. vers. Hinc etiam in fin. & ultra eos hanc opinionem testatur magis communiter receptam Jass. in cons. 211. lib. 2. col. 6.

(*q*) In lib. Rerum quotidian. cap. 10. n. 10.

(*r*) Juxta notata ab Angel. in §. *Quadruplì*, n. 46. Instit. de *Act.* Jass. in leg. fin. n. 18. Cod. de *Edict. D. Adr.* & ad hoc allegat text. in leg. fin. §. ult. ff. *Quod met. caus.* & in leg. 1. Cod. de *Fid. instrum. & jur. hastæ fiscal.* lib. 10.

(*s*) Ex Jass. alleg. 8. Rocho de Curte in cap. fin. de *Consuet.* col. 3. Navarr. in Manuali Hispano, cap. 27. n. 55. & n. 149.

(*t*) Ut in Auth. *Hoc si debitor*, Cod. de *Pign.*

rem successorem, nec fundi possessorem sequitur: (a) facit etiam, quòd jus exequendi contra singularem successorem, etiamsi ex sententia procedat, non transiit: (x) quòd tamen intellige verum esse, nisi jus executivum erat jam inesse productum, antea quam res illa transiret ad tertium possessorem, ut quia erat sententia lata, vel in actu producendi, & pendebat litigium: (y) tunc enim locus est executioni contra singularem Titium rei hypothecatæ possessorem, quod etiam, licet confuse, tener Roderic. Suarez, (z) & jam ego in *praxi* obtinui. (a)

51. Decimò, quòd prædicta instrumenta publica, vel privata executioni mandari poterunt in contractu speciei: nam si in venditione alicujus rei celebratum fuerit instrumentum, venditor compellendus erit *via executiva*, ad rem tradendam, nec liberabitur præstando interesse, cum tale instrumentum habeat vim sententiæ, & venditor ex sententia præcisè cogatur ad rem tradendam: (b) & hæc est famosa interpretatio ad leges Regias de executione agentes, secundum Roder. Suarez. (c) Observandum etiam erit, quòd quamvis instrumenta publica, & privata nudo pacto essent confecta, adhuc executioni erunt mandanda, ex his, quæ notat Rebuffus, (d) & quia de *Jure Regio* nuda conventio parit actionem, & obligationem. (e)

52. Undecimò, quod juramentum dicisorium, à parte parti delatum, habet executionem paratam, ut probat text. in dict. leg. *Post rem judicatam*, (f) & facit text. in leg. 2. ff. de *Jurejur.* dum dicit, *juramentum habere majorem auctoritatem, quam rem judicatam*, facit etiam text. in leg. *Actori*, Cod. de *Reb. cred. & Jurejur.* quatenus inquit, *juramentum decisorium immediatè transire in rem judicatam.* (g)

53. Duodecimò, quòd confessio partis in judicio facta habet paratam executionem, ut probat text. in dict. leg. *Post rem judicatam*, (h) & de *Jure Regio* probatur in leg. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. & explicat Roder. Suarez, (i) & Avilés (j) resolventes, confessionem in judicio factam, ad hoc ut executionem mereatur, debere esse *certam*, & à parte *acceptatam*: & quando posit confessio pro parte acceptari, & pro parte repudiari: & an tunc, quando pro parte acceptatur, & pro parte repudiatur, agi debeat, vel posit via executiva. 54. Quinimo confessio *ficta ob contumaciam* rei nolentis compurere in judicio, vel recusantis recognoscere scripturam privatam, executionem paratam habet, ut resolvit Covarruvias cum Rebuffo. (k)

55. Ultimò, quòd transactio inter partes facta coram Judice habet executionem paratam, ut resolvit Roder. Suarez. (l) 56. Quinimo nedum transactio coram Judice facta, verùm coram Tabellione de *Jure* hujus *Regni* executioni mandari potest, ut decisum extat in leg. 4. in fin. tit. 21. lib. 4. Recopil. Alia plura, quæ executionem paratam habent, consulere poteris, apud Rodericum Suarez, Covarruviam, Avendanium, Didac. Perez, Ducñas, Avi-

(a) Ut in leg. *Ea lege*, Cod. de *Cond. ob caus.* & in leg. *Ut pomum*, ff. de *Serv.* & firmat Angel. receptus ex Alex. ibi in leg. 1. §. *Si heres*, ff. *Ad Trebel.*

(x) Ut probatur in leg. *Si mater*, §. fin. & in leg. *Judicatis*, §. fin. ff. de *Except. rei judic.* & tradit Bartol. in leg. *Creditores*, n. 22. Cod. de *Pign.* facit etiam doctrina Bald. in leg. 2. col. 2. vers. Sed quid dices, Cod. de *Except. rei judic.* ad stipulantur etiam ea, quæ notat idem Bald. per gloss. ibi in leg. 1. Cod. *comm. deleg.* & in propria specie firmat Anchar. in cap. *Canonum statuta*, de *Constit.* in 6. vers. Circa istam extensionem, & plures alii, quos refert, & sequitur Ducñas in reg. 277. lim. 2. & Gasp. Cabal. in 2. part. Milleloq. juris, in milleloq. 633. Roder. Suarez in dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. legis Regni, limit. 1. à n. 1. & Avend. ad leg. 4. & 5. tit. *De has executiones*, lib. 3. Ordin. n. 26.

(y) Juxta text. in leg. *Si superatus*, §. *Per injuriam*, ff. de *Pign.* leg. *Si mater*, §. 1. ff. de *Except. rei judic.* leg. 2. Cod. de *Instrg.* docet Bartol. in Repetitione, leg. *Creditores*, a n. 23. Cod. de *Pign.* qui melius cæteris loquitur, omnino videndus pro hujus articuli explicatione.

(z) Uoi supr. dict. limit. 1. n. 4. & Joan. Matienz. in leg. 1. tract. 17. gloss. 3. n. 5. & 6. lib. 5. Recop.

(a) Et quando casus occurrerit, recurre ad Bartol. ubi supr. & vide Decis. Pedam. 65. & Joan. Asuin. in Prax. Jud. §. 31. cap. 1. ampliat. 38. limit. 3.

(b) Juxta text. in leg. *Qui restituere*, ff. de *Rei vend.* quem ad hoc mirabilem dicit Bald. ibi, & hanc opinionem expresse firmat idem Bald. in leg. unic. col. pen. Cod. de *Sent. quæ pro eo.*

(c) In dict. Declarat. leg. Regni, extens. 3.

(d) In Tract. de Litteris oblig. artic. 2. gloss. 1. n. 15.

(e) Ut in leg. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. tradunt Anton. Gom. in 2. Tom. Variar. cap. 9. n. 3. & plures alii, quos refert, & sequitur Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. 2. col. 1094. ubi refert Rebuff. Roderic. Suar. & alios, & de intellectu dict. leg. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. agit etiam Covar. lib. 1. Variar. cap. 14. n. 13. & Avil. in cap. *Præterea*, cap. 10. verb. *Execution*, n. 20.

(f) Et ibi firmant Bart. Angel. & omnes.

(g) Et explicat Roder. Suar. in dict. leg. *Post rem judicatam*, notab. 2. & Avil. in cap. *Præterea*, cap. 10. gloss. verb. *Execution*, n. 36.

(h) Et in leg. unic. Cod. de *Confess.* & in leg. *Proinde* §. *Notandum*, ff. *Ad leg. Aquil.*

(i) In dict. leg. *Post rem judicatam*, notab. 3.

(j) In cap. *Præterea*, cap. 10. gloss. verb. *Execution*, n. 10. ubi plura de confessione cumulat.

(k) Lib. 2. Variar. cap. 11. n. 4. in fin. & nos supr. diximus in 6. corol. & in isto art. idem observandum erit, quod ibi resolvimus contra Rebuff. & Covar.

(l) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in cal. 10. Avil. ubi supr. n. 45. & explicat Joan. Gutier. in Repet. leg. *Nemo potest*, n. 439. ff. de *Legat.* 1.

Avilés, & Caballinum in locis suprà citatis, Castellum, & DD. in leg. 64. *Tauri*, quæ hic non transcribo ob brevitatis causam: & suprà relata pro juvenum institutione sufficiant.

EX CAPITE SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *VIA executiva acturus, nec libellum offerre, nec litem contestari tenetur, sed per viam actus executionem petet.*

2 *Via executiva agere potens, si ordinaria agat, poterit resilire, refectis expensis, & executivè procedere, & infrà cap. 3. num. 37. de hoc agitur.*

3 *Qui executionem petere vult, coram Judice rei eam petat.*

4 *Via executiva coram uno, & diversis judicibus simul intentari potest, nec litispendentia coram uno impedit executionem petitam coram alio.*

5 *Quando sententia lata ab aliquo Judice venit exequenda extrà ejus territorium, Judex proferens requirat alium judicem, quod suam sententiam exequatur, per Litteras requisitorias.*

6 *Unus Judex alterius Judicis sententiam exequi valet.*

7 *Executio peti potest coram Judice loci contractus, si reus ibi reperiatur: alias ibi conveniri non poterit.*

8 *Reus non remittendus per judicem domicilii ad requisitionem Judicis loci contractus, nisi se summiserit ejus jurisdictioni, renuntians proprii fori domicilii, aut in aliis casibus locus sit remissioni.*

9 *Quando remissioni est locus ad judicem loci contractus, coram ipso est petenda executio: qui reum verbaliter citare non poterit, sed per requisitionem ad judicem domicilii directam.*

10 *Judex requisitus ab aliquo proprio Judice rei, ei parere tenetur, & requisitionem adimplere, alias superior adeundus, qui eum compellat.*

11 *Quid agi soleat, quando Judices requisiti sunt per Litteras requisitorias, quibus non obtemperant, nec eas adimplent.*

12 *Pragmatica quædam nova Sanctio Philippi Invictissimi hujus nominis II. Regis, observanda hodie in his Regnis, circa executionem contractuum faciendam, in quibus contrahentes se submiserunt foro aliorum judicum, renuntiantes suo proprio domicilio, quæ expenditur hic per Auctorem.*

13 *Lex. 27. tit. 1. lib. 3. Recop. quomodo hodie observanda.*

14 *Qui habet scripturam privatam contra aliquem, qualiter ejus executionem petere valeat.*

15 *Si reus privatam scripturam negaverit via ordinaria agendum erit.*

16 *Habens instrumentum conditionale, vel non liquidum, cujus executionem petere vult, adire debet judicem, ut faciat citari reum ad liquidandam quantitatem, & purificandam conditionem.*

17 *Volens petere executionem adversus hæredem debitoris, petat à Judice liquidari, an sit hæres, nec ne: & si adierit, petat executionem: si verò repudiaverit, sequentes in gradu citentur, quibus repudiantibus, dabitur bonis curator, contra quem executio intendatur, & in primis suam personam legitimet.*

Creditor executionem petens, in primis debet legitimare personam suam, & sui debitoris.

Instrumentum exequendum non erit ad petitionem excommunicati, banniti, minoris, filiifamilias, mulieris conjugatæ, & similium, nisi prius persona legitimata fuerit.

18 *Petens executionem producere debet instrumentum liquidum, vel illud, quod vult executioni mandari, coram Judice, & Tabellione, & per viam actus eam petet, pro quantitate debita, & non soluta, & pro expensis, cum protestatione recipiendi in rationibus quidquid solutum apparuerit: & jurabit, ut hic.*

19 *In petitione executionis, quare apponatur protestatio recipiendi in solutione debiti, quidquid solutum constiterit.*

20 *Petens executionem, pro quantitate plus sibi debita, illud plus solvet cum duplo pro pœna.*

21 *Juramentum de malitia appositum in petitione executionis, à Judice exigendum erat, sed praxis observat, quod in petitione ponatur à creditore.*

22 *Judex, priusquam executionem mandet fieri, plura perpendere debet hic enumerata.*

Judex mandatum executorium petitum, ad instantiam procuratoris alicujus, decernere non debet, prius quam de mandato sufficienti constet.

Persona petentis executionem, plenè prius legitimanda est in judicio executivo, & in quocunque alio, quantumcunque summario.

23 *Mandatum executorium, qualiter decernere debet Judex.*

24 *Præceptum executionis manu Judicis, & Tabellionis subscriptum, nulla debitoris præcedente citatione, creditori traditur, à quo executor illud recipere debet.*

Expenitur mandatum Judicis executorium.

25 *Praxis Regni Castellæ observat, mandatum executorium absque citatione debitoris decernendum, quia postmodum citatur, ad ul-*

UNIVERSIDAD NACIONAL AUTÓNOMA DE MÉXICO
BIBLIOTECA JURÍDICA VIRTUAL DEL INSTITUTO DE INVESTIGACIONES JURÍDICAS

rem successorem, nec fundi possessorem sequitur: (a) facit etiam, quòd jus exequendi contra singularem successorem, etiamsi ex sententia procedat, non transiit: (x) quòd tamen intellige verum esse, nisi jus executivum erat jam inesse productum, antea quam res illa transiret ad tertium possessorem, ut quia erat sententia lata, vel in actu producendi, & pendebat litigium: (y) tunc enim locus est executioni contra singularem Titium rei hypothecatæ possessorem, quod etiam, licet confuse, tener Roderic. Suarez, (z) & jam ego in *praxi* obtinui. (a)

51. Decimò, quòd prædicta instrumenta publica, vel privata executioni mandari poterunt in contractu speciei: nam si in venditione alicujus rei celebratum fuerit instrumentum, venditor compellendus erit *via executiva*, ad rem tradendam, nec liberabitur præstando interesse, cum tale instrumentum habeat vim sententiæ, & venditor ex sententia præcisè cogatur ad rem tradendam: (b) & hæc est famosa interpretatio ad leges Regias de executione agentes, secundum Roder. Suarez. (c) Observandum etiam erit, quòd quamvis instrumenta publica, & privata nudo pacto essent confecta, adhuc executioni erunt mandanda, ex his, quæ notat Rebuffus, (d) & quia de *Jure Regio* nuda conventio parit actionem, & obligationem. (e)

52. Undecimò, quod juramentum dicisorium, à parte parti delatum, habet executionem paratam, ut probat text. in dict. leg. *Post rem judicatam*, (f) & facit text. in leg. 2. ff. de *Jurejur.* dum dicit, *juramentum habere majorem auctoritatem, quam rem judicatam*, facit etiam text. in leg. *Actori*, Cod. de *Reb. cred. & Jurejur.* quatenus inquit, *juramentum decisorium immediatè transire in rem judicatam.* (g)

53. Duodecimò, quòd confessio partis in judicio facta habet paratam executionem, ut probat text. in dict. leg. *Post rem judicatam*, (h) & de *Jure Regio* probatur in leg. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. & explicat Roder. Suarez, (i) & Avilés (j) resolventes, confessionem in judicio factam, ad hoc ut executionem mereatur, debere esse *certam*, & à parte *acceptatam*: & quando posit confessio pro parte acceptari, & pro parte repudiari: & an tunc, quando pro parte acceptatur, & pro parte repudiatur, agi debeat, vel posit via executiva. 54. Quinimo confessio *ficta ob contumaciam* rei nolentis compurere in judicio, vel recusantis recognoscere scripturam privatam, executionem paratam habet, ut resolvit Covarruvias cum Rebuffo. (k)

55. Ultimò, quòd transactio inter partes facta coram Judice habet executionem paratam, ut resolvit Roder. Suarez. (l) 56. Quinimo nedum transactio coram Judice facta, verùm coram Tabellione de *Jure* hujus *Regni* executioni mandari potest, ut decisum extat in leg. 4. in fin. tit. 21. lib. 4. Recopil. Alia plura, quæ executionem paratam habent, consulere poteris, apud Rodericum Suarez, Covarruviam, Avendanium, Didac. Perez, Ducñas, Avi-

(a) Ut in leg. *Ea lege*, Cod. de *Cond. ob caus.* & in leg. *Ut pomum*, ff. de *Serv.* & firmat Angel. receptus ex Alex. ibi in leg. 1. §. *Si heres*, ff. *Ad Trebel.*

(x) Ut probatur in leg. *Si mater*, §. fin. & in leg. *Judicatis*, §. fin. ff. de *Except. rei judic.* & tradit Bartol. in leg. *Creditores*, n. 22. Cod. de *Pign.* facit etiam doctrina Bald. in leg. 2. col. 2. vers. Sed quid dices, Cod. de *Except. rei judic.* ad stipulantur etiam ea, quæ notat idem Bald. per gloss. ibi in leg. 1. Cod. *comm. deleg.* & in propria specie firmat Anchar. in cap. *Canonum statuta*, de *Constit.* in 6. vers. Circa istam extensionem, & plures alii, quos refert, & sequitur Ducñas in reg. 277. lim. 2. & Gasp. Cabal. in 2. part. Milleloq. juris, in milleloq. 633. Roder. Suarez in dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declar. legis Regni, limit. 1. à n. 1. & Avend. ad leg. 4. & 5. tit. *De has executiones*, lib. 3. Ordin. n. 26.

(y) Juxta text. in leg. *Si superatus*, §. *Per injuriam*, ff. de *Pign.* leg. *Si mater*, §. 1. ff. de *Except. rei judic.* leg. 2. Cod. de *Instrg.* docet Bartol. in Repetitione, leg. *Creditores*, a n. 23. Cod. de *Pign.* qui melius cæteris loquitur, omnino videndus pro hujus articuli explicatione.

(z) Uoi supr. dict. limit. 1. n. 4. & Joan. Matienz. in leg. 1. tract. 17. gloss. 3. n. 5. & 6. lib. 5. Recop.

(a) Et quando casus occurrerit, recurre ad Bartol. ubi supr. & vide Decis. Pedam. 65. & Joan. Asuin. in Prax. Jud. §. 31. cap. 1. ampliat. 38. limit. 3.

(b) Juxta text. in leg. *Qui restituere*, ff. de *Rei vend.* quem ad hoc mirabilem dicit Bald. ibi, & hanc opinionem expresse firmat idem Bald. in leg. unic. col. pen. Cod. de *Sent. quæ pro eo.*

(c) In dict. Declarat. leg. Regni, extens. 3.

(d) In Tract. de Litteris oblig. artic. 2. gloss. 1. n. 15.

(e) Ut in leg. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. tradunt Anton. Gom. in 2. Tom. Variar. cap. 9. n. 3. & plures alii, quos refert, & sequitur Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. 2. col. 1094. ubi refert Rebuff. Roderic. Suar. & alios, & de intellectu dict. leg. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. agit etiam Covar. lib. 1. Variar. cap. 14. n. 13. & Avil. in cap. *Præterea*, cap. 10. verb. *Execution*, n. 20.

(f) Et ibi firmant Bart. Angel. & omnes.

(g) Et explicat Roder. Suar. in dict. leg. *Post rem judicatam*, notab. 2. & Avil. in cap. *Præterea*, cap. 10. gloss. verb. *Execution*, n. 36.

(h) Et in leg. unic. Cod. de *Confess.* & in leg. *Proinde* §. *Notandum*, ff. *Ad leg. Aquil.*

(i) In dict. leg. *Post rem judicatam*, notab. 3.

(j) In cap. *Præterea*, cap. 10. gloss. verb. *Execution*, n. 10. ubi plura de confessione cumulat.

(k) Lib. 2. Variar. cap. 11. n. 4. in fin. & nos supr. diximus in 6. corol. & in isto art. idem observandum erit, quod ibi resolvimus contra Rebuff. & Covar.

(l) In dict. leg. *Post rem judicatam*, in cal. 10. Avil. ubi supr. n. 45. & explicat Joan. Gutier. in Repet. leg. *Nemo potest*, n. 439. ff. de *Legat.* 1.

Avilés, & Caballinum in locis suprà citatis, Castellum, & DD. in leg. 64. *Tauri*, quæ hic non transcribo ob brevitatis causam: & suprà relata pro juvenum institutione sufficiant.

EX CAPITE SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *VIA executiva acturus, nec libellum offerre, nec litem contestari tenetur, sed per viam actus executionem petet.*

2 *Via executiva agere potens, si ordinaria agat, poterit resilire, refectis expensis, & executivè procedere, & infrà cap. 3. num. 37. de hoc agitur.*

3 *Qui executionem petere vult, coram Judice rei eam petat.*

4 *Via executiva coram uno, & diversis judicibus simul intentari potest, nec litispendentia coram uno impedit executionem petitam coram alio.*

5 *Quando sententia lata ab aliquo Judice venit exequenda extrà ejus territorium, Judex proferens requirat alium judicem, quod suam sententiam exequatur, per Litteras requisitorias.*

6 *Unus Judex alterius Judicis sententiam exequi valet.*

7 *Executio peti potest coram Judice loci contractus, si reus ibi reperiatur: alias ibi conveniri non poterit.*

8 *Reus non remittendus per judicem domicilii ad requisitionem Judicis loci contractus, nisi se summiserit ejus jurisdictioni, renuntians proprii fori domicilii, aut in aliis casibus locus sit remissioni.*

9 *Quando remissioni est locus ad judicem loci contractus, coram ipso est petenda executio: qui reum verbaliter citare non poterit, sed per requisitionem ad judicem domicilii directam.*

10 *Judex requisitus ab aliquo proprio Judice rei, ei parere tenetur, & requisitionem adimplere, alias superior adeundus, qui eum compellat.*

11 *Quid agi soleat, quando Judices requisiti sunt per Litteras requisitorias, quibus non obtemperant, nec eas adimplent.*

12 *Pragmatica quædam nova Sanctio Philippi Invictissimi hujus nominis II. Regis, observanda hodie in his Regnis, circa executionem contractuum faciendam, in quibus contrahentes se submiserunt foro aliorum judicum, renuntiantes suo proprio domicilio, quæ expenditur hic per Auctorem.*

13 *Lex. 27. tit. 1. lib. 3. Recop. quomodo hodie observanda.*

14 *Qui habet scripturam privatam contra aliquem, qualiter ejus executionem petere valeat.*

15 *Si reus privatam scripturam negaverit via ordinaria agendum erit.*

16 *Habens instrumentum conditionale, vel non liquidum, cujus executionem petere vult, adire debet judicem, ut faciat citari reum ad liquidandam quantitatem, & purificandam conditionem.*

17 *Volens petere executionem adversus hæredem debitoris, petat à Judice liquidari, an sit hæres, nec ne: & si adierit, petat executionem: si verò repudiaverit, sequentes in gradu citentur, quibus repudiantibus, dabitur bonis curator, contra quem executio intendatur, & in primis suam personam legitimet.*

Creditor executionem petens, in primis debet legitimare personam suam, & sui debitoris.

Instrumentum exequendum non erit ad petitionem excommunicati, banniti, minoris, filiifamilias, mulieris conjugatæ, & similium, nisi prius persona legitimata fuerit.

18 *Petens executionem producere debet instrumentum liquidum, vel illud, quod vult executioni mandari, coram Judice, & Tabellione, & per viam actus eam petet, pro quantitate debita, & non soluta, & pro expensis, cum protestatione recipiendi in rationibus quidquid solutum apparuerit: & jurabit, ut hic.*

19 *In petitione executionis, quare apponatur protestatio recipiendi in solutione debiti, quidquid solutum constiterit.*

20 *Petens executionem, pro quantitate plus sibi debita, illud plus solvet cum duplo pro pœna.*

21 *Juramentum de malitia appositum in petitione executionis, à Judice exigendum erat, sed praxis observat, quod in petitione ponatur à creditore.*

22 *Judex, priusquam executionem mandet fieri, plura perpendere debet hic enumerata.*

Judex mandatum executorium petitum, ad instantiam procuratoris alicujus, decernere non debet, prius quam de mandato sufficienti constet.

Persona petentis executionem, plenè prius legitimanda est in judicio executivo, & in quocunque alio, quantumcunque summario.

23 *Mandatum executorium, qualiter decernere debet Judex.*

24 *Præceptum executionis manu Judicis, & Tabellionis subscriptum, nulla debitoris præcedente citatione, creditori traditur, à quo executor illud recipere debet.*

Expenitur mandatum Judicis executorium.

25 *Praxis Regni Castellæ observat, mandatum executorium absque citatione debitoris decernendum, quia postmodum citatur, ad ul-*

UNIVERSIDAD NACIONAL AUTÓNOMA DE MÉXICO
BIBLIOTECA JURÍDICA VIRTUAL DEL INSTITUTO DE INVESTIGACIONES JURÍDICAS

timam executionem de trance, y remate: *quæ praxis Jure Regio probata est, contra plures aliud sustinentes de Jure Communi.*

26 *Executio in persona, & bonis debitoris tunc facienda, quando debitor esset in instrumento contentus, vel esset hæres conteti in eo, vel aliter obligatione personali teneretur.*

27 *Executio facienda in re hypothecata, & ejus possessor ad ultimam executionem citandus: quando hypothecaria intentatur.*

28 *Executione facta, solutio debiti, & expensarum fieri debet.*

29 *Expensarum appellatione contentarum in mandato executorio, salaria, quæ secundum consuetudinem uniuscujusque loci debentur executori, etiam veniunt: modo non excedant decimam partem debiti principalis, traditur remissivè.*

30 *Executoriæ sportulæ non debentur, donec integrè satisfactum sit creditori de principali, & expensis.*

Quæ leg. Regiæ agant de sportulis executori solvendis.

31 *Sportulæ executori non debentur, si tempore, quæ debitor requiritur cum præcepto executorio, velit in continenti solvere, vel se solvisse ostendat: solventur tamen facta in itinere, vel in expeditione mandati executorii.*

Quando debitor dicatur solvere in continenti, remissivè: quod Jure Regio jam innovatum est, quod si intra spatium viginti quatuor horarum solverit quis, non tenetur solvere sportulas executori.

32 *Praxis, quod, deficiente fidejussore, de evictione reus executioni datus realiter capiatur, unde ortum habuit.*

33 *Nobiles, Doctores, vel Licentiati graduati Salmanticæ, Pinciæ, Compluti, & Collegiales graduati in Collegio Bononiensi, etiamsi fidejussorem de evictione non præstiterint, realiter non sunt capiendi.*

34 *Conjugatæ mulieres pro debitis non capiendæ.*

35 *In quibus rebus executio fieri nequit.*

36 *Boves, & instrumenta aratoria capi non possunt pro pignore, etiamsi alia bona non reperiantur, nisi pro debito Fisci, & prædii dominorum, quod de Jure Regio procedit; secus de Jure Communi.*

37 *Arma, & equi Militum, & Nobilium, & libri scholarium immunes sunt, ut in eis executio fiat.*

38 *Mandatum executorium, si prius executori, quam creditori detur, executio nulla erit.*

39 *Bona mobilia in executione capta publicè subhastanda tribus præconiis tertioquoque die, immobilia verò decimoquoque die; & ita in mobilibus, transactis decem diebus, in immobilibus triginta, debitor ad ultimam executionem citandus erit.*

40 *Executione facta pro debitis Fiscalibus, tria præconia facienda tribus diebus in rebus mobilibus, & in immobilibus novem diebus.*

41 *Præconia, quæ præstantur in executione, vel dies eorum currunt à die captionis pignorum.*

42 *Duo menses, qui de Jure Communi dabantur debitoribus ad solvendum, restringuntur de Jure Regio ad decem dies in pignoribus mobilibus, & ad triginta in immobilibus.*

43 *Citatio ad ultimam executionem personaliter facienda, vel ad domum, si reus inveniri nequeat.*

44 *Si debitor absit, vel defunctus absque hærede sit, bonis datus est defensor, cum quo acta judicii celebrentur.*

45 *Citatione ad ultimam executionem præmissa, debitor intra tres dies, suas exceptiones allegare debet: aliàs Judex profert sententiam, & jubet creditori solutionem fieri.*

46 *Libelli oppositionis copia danda creditori, & debitor intra decem dies allegatas exceptiones omnino probare debet.*

47 *Decem dies concessi, ut reus probet defensiones suas, currunt à tempore oblati libelli oppositionis earum: etiamsi reus se opponat ante præconia, vel antequam ad ultimam executionem citetur: quibus terminis jam non gaudebit.*

48 *Terminus decem dierum, qui reo executioni dato ad probandas exceptiones conceditur, communis est utrique parti.*

49 *Sex dies duntaxat in Lusitania conceduntur executatis reis, ut suas valeant opponere exceptiones: quæ nostro Jure Regio debent esse legitimæ.*

CAPUT SECUNDUM.

DE ORDINE PROCEDENDI IN VIA executiva.

VISIS aliquibus, quæ executionem paratam habent, nunc oportet expendere, quo ordine, & qualiter in via executiva procedi debeat: 1. & in primis advertendum est, quod quando per viam executivam agendum erit, libellus, nec offerendus, nec lis contestanda erit, sed *per viam actus* executio erit postulanda. (*a*) 2. Et si aliquis habens instrumen-

(*a*) Secundum Bartol. in leg. *Intra*, ff. de *Re judic.* Alex. in leg. *Si cum dotem*, §. *Eo autem tempore*, col. 2. ff. *Solut. matrim.* & Rebuff. in Tract. de Litter. obligat. art. 6. gloss. 3. n. 5.

mentum executorium inceperit ab agendo *via ordinaria*, poterit postea, habito consilio resilire, & desistere à *via ordinaria*, & capere *viam executivam*, reficiendo expensas parti adversæ factas in *via ordinaria*: quod verius esse, existimat Rebuffus. (*b*) Et ita vidi jam practicari: (*c*) quia *via ordinaria*, & *executiva* sunt diversæ, & ita electione non tolluntur, ut dicemus infrà. (*d*)

3. Ac proinde, quotiescumque quis habuerit contra aliquem sententiam in auctoritatem rei transactam, vel aliquod aliud instrumentum publicum, aut privatum, cujus vigore intendit executionem fieri adversus reum, tunc comparere debet coram Judice Ordinario ipsius rei, cum actor sequi debeat forum rei, (*e*) & si debitor plures Judices habuerit, quod contingere potest, (*f*) vel casus sit Curiæ, tunc datur electio actori adeundi quem maluerit, ut diximus. 4. Quinimo plures vias executivas simul competentes adversus eundem intentare poterit simul, vel successivè coram eodem Judice, & etiam coram diversis judicibus competentibus ejusdem debitoris, & litispendentia coram uno non impedit executionem coram alio petitam, ita firmat Ant. Gallesius. (*g*)

5. Tamen, si sententia à Judice unius loci lata exequenda sit extra ejus territorium, putà, quia reus ibidem commoratur, vel bona ejus sita sint in territorio alterius Judicis, tunc, petita executione, prædictæ sententiæ coram Judice, qui eam protulit, Judex proferens debebit requirere Judicem alterius territorii, ut exequatur ejus sententiam, & decretum: & sic per litteras requisitorias, quas vulgo *Carta de Justicia*, *y Requisitoria* dicimus, executio fiet: 6. nam unus Judex potest sententiam alterius exequi, si ab eo pro ejus executione fuerit requisitus. (*h*)

7. Pari modo, si executio petenda fuerit virtute alicujus instrumenti publici, vel privati habentis executionem paratam, & *ratione celebrati contractus*, ob quam quis sortitur forum, (*i*) actor velit eam petere coram Judice loci contractus, utique poterit, si reus in illo loco inveniatur: nam licèt ratione contractus quis sortiatur forum, conveniri tamen non poterit apud Judicem illius loci, ubi contraxit, nisi ibi inveniatur. (*j*) 8. Nec ad requisitionem Judicis loci contractus reus remittendus erit per Judicem sui domicilii, nisi in dicto contractu reus se submisisset foro illius loci contractus, renuntians expresè proprii domicilii foro: vel nisi renuntians proprio foro destinasset solutionem in certo loco faciendam: aut nisi in aliis casibus, in quibus locus esset remissioni, quos optimè congerit, & resolvit Covarruvias: (*k*) 9. nam tunc quando locus esset remissioni ad Judicem loci contractus, coram eo peti poterit executio illius contractus: qui tamen Judex non poterit, etiam verbaliter, citare, & ad suum Tribunal vocare reum commorantem extra ejus territorium: sed poterit requirere Judicem loci, ubi reus domicilium habuerit, ut reum sibi remittat, & executionem faciat in ejus persona, & bonis. 10. Qui Judex requisitus erit tunc executor sententiæ, & decreti Judicis requirentis, sicuti in executione latæ sententiæ fieri debet: (*l*) tenebiturque requisitionem adimplere, & idem consentire, & decretum requirentis exequi; alioquin ejus superior adeundus erit, petendumque ab eo, compellat Judicem requisitum adim-

(*b*) Ubi supr. num. 7.

(*c*) Et pro ista parte faciunt, quæ resolvit Marant. in disput. 4. à n. 1. post Tract. de Ordin. Judic. & quod de remediis, leg. *Consentaneum*, Cod. *Quem. & quotid. Jud.* resolvit ibi Bartol. n. 16. & Panorm. in cap. *Prout*, n. 10. de *Dol. & contum.* & nos dicemus infr. in 2. part. 2. tom. num. 9.

(*d*) Ibi Tract. cap. 3. n. 37.

(*e*) Ut in leg. *Juris ordinem*, & leg. *In criminali*, Cod. de *Jurisdict. omn. jud.* & in leg. 2. Cod. *Ubi, & apud quem*, & in cap. *Si Clericus laicum*, & in cap. *Cum sit generale*, de *For. compet.*

(*f*) Juxta ea, quæ resolvimus in 1. part. hujus 1. tom. 2. temp. à n. 75.

(*g*) In Tract. Ad formulam cameralis oblig. particul. 3. quæst. 2. n. 2. citans Jass. in leg. *Nulli*, Cod. de *Judic.* n. 8. sed Jass. ibi, hoc cogitandum reliquit: tamen hanc opinionem ipse Jass. à Gallesio non relatus, tenet asserens, esse meram veritatem, sicut evangelium in cons. 9. vol. 1. versic. 3. n. 2. & in cons. 28. n. 3. vol. 2.

(*) Et post hanc secundam editionem vidi Quint. Mandosium in Tract. de Inhibit. quæst. 121. n. 6. eandem opinionem tenentem auctoritate Jass. & Joan. de Nevizanis in cons. 4. incipienti: de vultu, col. ult. n. 13. & vide Lancel. in Tract. de Attent. 2. part. cap. 4. de Attent. litpend. lim. 3. n. 13. pag. 116. n. 50. & Aceved. in leg. 1. tit. 21. lib. 4. Recop. gloss. verb. *Que no sea admitida*, num. 155.

(*h*) Juxta text. in leg. *A Div. Pio*, §. *Sententiam*, ff. de *Re jud.* & in Auth. de *Exhib. reis*, §. *Si vero*, & in Auth. *Ut differentes sint judices*, & notatur in cap. *Romana*, §. *Contrahentes*, de *For. comp.* lib. 6. & tenent plures relati ab Asin. in sua Praxi, §. 31. cap. 9. n. 2. & probatur in leg. 1. tit. 27. Part. 3.

(*i*) Ut in leg. *Hæres absens*, §. *Proinde*, & ibi gloss. verb. *Debebit*, ff. de *Jud.* & in cap. fin. de *For. comp.*

(*j*) Juxta text. in cap. *Romana*, §. *Contrahentes*, de *For. compet.* lib. 6. & ibi notant DD. communiter, & in cap. fin. Extra de *For. comp.* gloss. & Doct. in dict. leg. *Hæres absens*, §. 1. & communiter omnes ex Covarr. in Pract. Quæst. cap. 10. n. 3.

(*k*) Ubi supr.

(*l*) Dict. leg. *A Div. Pio*, §. *Sententiam*, & resolvit Covar. ubi supr. n. 7.

implere litteras requisitorias Judicis requirentis : qui superior cogere debet Judicem requisitum, ad prædictam executionem faciendam. (*m*)

11. Et hinc Judex requirens, vel pars cujus interest, quotidie suas querelas proponunt coram Auditoribus Regiis, adversus Judices renuentes executioni mandare sententias judicum requirentium, aut eorum mandata de exequendis contractibus : qui Auditores Regii mandata decernunt *nomine Regio* adversus Judices requisitos, quibus præcipiunt eidem, ut adimpleant requisitionem, & executionem faciant : & quandoque Inferiores pœnis puniuntur arbitrio Auditorum, si in dolo, & malitia fuerint. Si verò Judices requisiti juste denegaverint suum auxilium requirentibus, tunc querelæ adversus eos in Audientiis non admittuntur, nec supradicta mandata Regia eisdem diriguntur : quam praxim resolvit Covarruvias. (*n*)

12. *Hodie* verò circa executionem contractuum faciendam, in quibus contrahentes se submiserunt foro aliorum judicum, renuntiantes proprii domicilii foro, observandum erit, quod dispositum extat per quandam Pragmaticam Sanctionem nostri Invictissimi Regis PHILIPPI II. promulgatam Madriti, die 11. mensis Februarii, anni MDLXXIII. quæ habetur in nova impressione Recopil. in leg. 20. tit. 21. lib. 4. Recopil. qua disponitur, quod si in contractibus, & scripturis censuum, aut alterius rei, contrahentes renuntiaverint proprio foro, & domicilio, & se submiserit jurisdictioni Judicum Criminum residentium in Cancellariis, & Audientiis Regiis, executio in persona contrahentis ab uno ex dictis judicibus fieri possit, si intra circuitum quinque leucarum, ubi Audientia residet persona contrahentis inveniatur, quamvis in illo circuitu bona non habeat : & idem Judex, coram quo petita fuerit executio, in illo casu poterit procedere ad executionem faciendam in bonis contrahentis existentibus extra dictum circuitum quinque leucarum, dummodo hanc executionem bonorum faciat per litteras requisitorias dirigendas ad Judicem illius loci, in quo sita sint bona. Similiter unus ex dictis judicibus poterit prædictam executionem facere in bonis contrahentis existentibus in illo districtu quinque leucarum, quamvis ibi contrahens non inveniatur : & si bona non fuerint satis pro creditoribus satisfaciendis, executio meliorari poterit ab eodem Judice in bonis, quæ contrahens habuerit extra illum circuitum, dummodo prædictam meliorationem Judex ille faciat, per litteras requisitorias, dirigendas ad Judicem loci bonorum.

Pari modo disponitur, quod unus ex dictis judicibus, quo casu contrahens proprio foro renuntiaverit, & se submiserit eorum jurisdictioni, possit prædictam executionem facere in persona, & bonis contrahentis per litteras requisitorias, quamvis contrahens in illo districtu quinque leucarum non inveniatur, nec bona ibi habeat ; & quod in nullo ex dictis casibus talis Judex possit mittere executorem, pro illa executione facienda : nec Provisio Regia subscripta manu omnium Judicum illius Cancellariæ, vel Audientiæ, pro illa executione facienda, detur : nam hoc fieri omnino prohibetur in illa Pragmatica.

Statuitur etiam in dicta Pragmatica, quòd si contrahentes renuntiaverint proprio foro, & se submiserint jurisdictioni Præsidentis, & Auditorium Cancellariarum, & Audientiarum, & ipsi contrahentes, vel res, super quibus contraxerunt, fuerint tales, de quibus, tanquam de casibus Curiæ, Auditores in prima instantia cognoscere possint, quod in tali casu Præses, & Auditores possint mittere executorem expensis debitoris, pro illa executione facienda, vel concedere Provisionem Regiam manu omnium subscriptam, cujus virtute executio fiat in loco contrahentis : & quòd idem observetur in Regno Galleciæ à Regente, & à Judicibus Majoribus illius Audientiæ in prædictis casibus Curiæ. Cæterum extra dictos casus Curiæ Regens, & Judices Majores Galleciæ, extra circuitum quinque leucarum, ubi Audientia fuerit, non possint in executione procedere, quamvis contrahentes se submiserint coram jurisdictioni : 13. & quod juxta hanc limitationem sit observanda lex 27. tit. 1. lib. 3. Recop. ordinatur insuper, quod Regens, & Auditores Hispalensis Audientiæ, circa executionem contractuum, in quibus renuntiatio fori, & submissio fuerit, observent idem, quòd supra dispositum est in judicibus, & Auditoribus Cancellariarum.

Disponitur præterea in dict. Pragmatica, *que los Alcaldes de los Adelantamientos*, extra circuitum quinque leucarum, ubi ipsi residentes fuerint, non possint executionem facere, non obstante quacunque submissione eisdem facta, nisi personæ, aut bona contrahentium intra illum districtum quinque leucarum inveniantur : aut nisi contrahentes fuerint Domini alicujus jurisdictionis : aut Judices, aut Concilium alicujus loci : nam tunc procedere poterunt ad executionem intra districtum jurisdictionis *de su Adelantamiento*.

Rursus disponitur in dicta Pragmatica, quod Judices Ordinarii Tribunalium Inferiorum Regni non possint procedere ad executionem contra aliquem, qui proprio foro renuntiavit, & eorum jurisdictioni se submisit, nisi persona contrahentis, aut ejus bona inveniantur intra jurisdictionem talium Judicum, aut nisi contrahens *ratione contractus*, quem celebravit in loco illius Judicis, aut *ratione destinatæ solutionis* in tali loco faciendæ, vel alia ex causa fortitus esset forum illius loci : nam tunc talis Judex ad executionem poterit procedere per litteras requisitorias, quando nec persona contrahentis, nec ejus bona inveniatur in jurisdictione illius Judicis.

Et denique in prædicta Pragmatica præcipitur, quod vigore *submissionum generalium*, quæ in contractibus fieri solent, quibus contrahentes se submittunt cuicunque foro, jurisdictioni, & Judici, coram quo conventi fuerint, quamvis renuntiatio proprii fori adsit, & aliæ quæcunque clausulæ à Tabellionibus ponantur, ad executionem procedi non possit, nisi tantummodo, quando persona, aut bona contrahentis inveniantur intra jurisdictionem illius Judicis, coram quo executio petita fuerit. Ex quibus verbis constat, quòd si bona, aut persona conventi reperiantur intra jurisdictionem ejus, coram quo productum fuit instrumentum, quod executio ab eodem fieri poterit virtute generalis submissionis in instrumento contentæ, & ita per hanc Pragmaticam approbatur opinio Jassonis, (*o*) & improbatur opinio contraria Roderic. Suarez.

Et tandem præcipitur, dispositum in dicta Pragmatica omnino observari, non obstantibus quibuscunque pactis, conditionibus, & renuntiationibus, etiam prædictæ Pragmaticæ, in contractu appositis : & quod aliter, nec alio modo procedatur ad executionem contractuum, in quibus contrahentes renuntiaverint proprio foro, & se submiserint foro alterius Judicis.

14. Ex quibus suprà resolutis constat, coram quo Judice executio peti debeat : unde habens scripturam privatam contra aliquem, comparere debet coram ejus Judice, petereque ab eo virtute illius scripturæ, quod jussum, & suum mandatum eidem concedat, ad hoc *quod reus quantitatem in scriptura privata contentam solvat, vel compareat ad illam recognoscendam* : & si solvere noluerit, & in termino comparuerit, & prædictam scripturam recognoverit, tunc actor petet, *quod Judex eam executioni mandet*, quam Judex facere mandabit, sicut de instrumento publico dicendum erit. 15. Si verò reus scripturam privatam neget, *via ordinaria* agendum erit, ut suprà in cap. 1. corollario 6. resolvimus.

Cæterùm si reus in districtu illius Judicis non inveniatur, nec sit suæ jurisdictionis, si tamen *ratione contractus* in loco Judicis celebrati, vel *ratione destinatæ solutionis* ibi faciendæ, vel alia de causa fortitus fuerit ejus forum, seque submiserit suæ jurisdictioni, renuntiaveritque proprio foro in prædicta scriptura privata, nec persona debitoris, nec ejus bona ibi inveniantur, tunc actor comparere poterit coram Judice loci contractus celebrati, vel destinatæ solutionis, petereque ab eo litteras requisitorias dirigendas ad Judicem loci, in quo reus commoratur, ut ipse mandet reo quantitatem solvere, vel scripturam privatam recognoscere : eaque recognita, pro quantitate, & expensis executionem faciat in persona, & bonis debitoris : & tunc Judex, visa privata scriptura, & quod juxta supradictam Pragmaticam ad executionem procedere possit, concedit prædictas litteras requisitorias, ut supra diximus. Idemque observandum erit, quando similis casus contigerit circa executionem faciendam virtute alicujus sententiæ, vel instrumenti publici.

16. Advertendum etiam erit, quod quando quis habuerit instrumentum publicum, vel privatum conditionale, vel non liquidum, volueritque ejus executionem petere contra debitorem in eo nominatum, tunc comparebit coram Judice, petetque ab eo, reum citari ad purificandam conditionem, vel liquidandam quantitatem, ut suprà diximus : (*p*) quo summariè facto, statim actor petet executionem fieri.

17. Pari modo, quando adversus hæredem debitoris petere voluerit executionem, comparebit actor coram Judice petens, quod *reus prius citetur, & liquidetur, quod est hæres, & quòd hæreditatem adeat, vel repudiet* : & si eam adierit, tunc actor executionem petet, ut suprà resolvimus. (*q*) At verò si hæreditatem repudiaverit, actor petere debebit, quod hæredes sequentes in gradu ad idem citentur : qui-

(*m*) Ut probatur in dict. leg. *A D. Pio*, §. *Sententiam*, juxta litteram Florentinam, in qua legitur : *Si hoc jussi fuerint, &c.* & ita ex illo text. tenent Bartol. Jass. col. 1. & communiter omnes ibi.

(*n*) Ubi supr. n. 2. in fin.

(*o*) In leg. *Si convenerit*, n. 39. quem sequitur ibi Orosc. ff. de *Jurisdict. omn. jud.* per text. in leg. *Titium*, §. 1. ibi: *Neque Romæ prædia habeat*, ff. de *Administr. tutor.*

(*p*) In cap. 1. in vers. *Quarto dicendum est, &c.*

(*q*) In dict. cap. 1. vers. *Octavo.*

bus omnibus repudiantibus, actor tunc petet, quod bonis curator, vel defensor detur, adversus quem via executiva intentanda erit. Observabit etiam creditor, quod personam suam, & debitoris prius legitimet, (r) quia in primis legitimanda est persona agentis in judicio: (s) nam si creditor sit minor, aut bannitus, aut excommunicatus, aut filiusfamilias, aut mulier conjugata, aut alia persona inhabilis ad ejus petitionem instrumentum non erit exequendum. (t)

18. Caterùm quando quis instrumentum publicum purum, & liquidum, vel sententiam transactam in auctoritatem rei judicatæ habuerit contra aliquem, & ejus executionem petere voluerit coram Judice, in cujus territorio reus domicilium, vel bona habuerit, tunc actor coram Judice, in præsentia Tabellionis producet sententiam, vel instrumentum illud, & *per viam actus* petet, *quod executioni mandetur* contra personam, & bona debitoris pro quantitate sibi debita, & non soluta, & pro expensis, protestans, *separatum esse, in solutionem debiti recipere, quidquid solutum esse apparuerit*, & in fine petitionis petet *justitiam sibi exhiberi*, jurabitque *prædictam quantitatem sibi debitam, & non solutam esse, & executionem illam de malitia non petere.* Quam petitionem executionis formabis, ut habetur infrà, in processu executivo sermone Hispano fulminato.

19. Et est advertendum, quòd ideo in prædicta petitione apponitur illa protestatio, quia per eam petitio executionis restringitur ad id, quòd verè deberi apparuerit, quando prolata fuerit sententia ultimæ executionis, quæ vulgò *De trance, y remate* dicitur, 20. & etiam per eam evitatur pœna imposita contra petentes executionem pro quantitate plus sibi debita, quæ est, quòd illud amplius solvat cum duplo, juxta text. in leg. 9. tit. 21. lib. 4. Recopil: apponitur etiam in dicta petitione *juramentum de malitia*, 21. quia illud exigi debet à Judice, ut disponitur in dict. leg. 9; praxis tamen hodie observat, quod in ipsa petitione executionis à creditore præstetur.

22. Et facta prædicta petitione executionis à creditore, tunc Judex inspicere debet, an executionem petens habeat personam legitimam standi in judicio, & an qui petit, ineptè petat, & excludat executionem, & an ipse Judex sit competens debitoris, & an petens juramentum præstiterit in ipsa petitione executionis, quòd quantitas est sibi debita, & non soluta, & si executio petita fuerit à procuratore nomine creditoris, inspicere debet, an mandatum sit sufficiens, & de eo in processu constet, nam donec Judici constet de mandato, præceptum executorium dare non debet: in judicio enim quantumcunque summario requiritur plena legitimatio personæ, si petatur: (u) deinde inspicere debet Judex instrumentum, an sit ruptum, rasum, cancellatum, vel in aliqua parte vitiosum, & absque suspicione: & an, qui executionem petit, & ille contra quem petitur, sint in eo contenti; ita quòd tale instrumentum executionem paratam habeat.

23. Et si tale illud reperierit, nulla præcedente citatione debitoris, decernit suum mandatum, quo præcipit Alguacello, vel alicui executori, quod *executionem faciat in persona, & bonis ipsius debitoris* pro quantitate debiti, & expensarum, *prius in bonis mobilibus*, & in eorum defectum *in immobilibus*, & quod *fidejussorem de evictione à debitore reciplat*, quo cautum sit, bona executioni mandata, tempore ultimæ executionis, sufficere pro solutione debiti, & expensarum, & quod *in defectum fidejussoris personam debitoris realiter capiat*: præcipitque Judex in eodem præcepto, *quod executor citet debitorem, ad videndum præconia publicæ subhastationis dari.* 24. Quod præceptum manu Judicis, & Tabellionis subscribitur, & absque citatione debitoris datur ipsi creditori, ut eo utatur quoties voluerit, & de manu creditoris executor recipere debet: quæ praxis colligitur ex leg. 1. Cod. de *Fide, & jure hasta fiscalis lib.* 10. & ex leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. (x) Quòd præceptum erit concipiendum, ut infrà habetur, in processu executivo sermone Hispano fulminato.

EX

(r) Juxta ea, quæ resolvimus supr. in 1. part. hujus 1. tom. 2. Tempor. à n. 4.

(s) Secundum gloss. & Jaff. in Rubr. Cod. *Qui admit.* gloss. leg. 2. Cod. de *Edict. D. Adr.*

(t) Ut post Bart. in leg. 1. §. *Parùi refert*, n. 6. ff. *Quod vi, aut clam.* tradunt Avend. in Declar. dict. leg. 4. & 5. n. 23. Anton. Canar. in Tract. Executionum, quæst. 15. & Anton. Gallel. in Tract. Ad formulam cameralis oblig. 4. particul. quæst. 1. n. 3.

(u) Secundum Bald. in leg. 2. Cod. de *Edict. D. Adrian.* & in terminis tenet Doct. Castell. in leg. 64. Taur. gloss. verb. *De las Acreedores*, n. 81. Rod. Suar. dict. leg. *Post rem judicatam*, quæst. 3. Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. mihi 1085. vers. Utrum executio.

(x) Et eam dicit in isto Regno communiter observari Roder. Suar. in dict. leg. *Post rem judicatam*, limit. 12. & Covarr. lib. 2. Variar. cap. 11. n. 3. & Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1070.

EXPOSITIO SUPRADICTI PRÆCEPTI *executorii.*

Diximus, ad præceptum executorium concedendum, priùs Judicem debere inspicere, an instrumentum esset tale, quod executionem paratam haberet, juxta resoluta suprà in cap. 1. hujus tractatus: hoc enim Judex, priùs quàm præceptum decernat, facere debet, ut probat lex 19. tit. 21. lib. 4. Recopil. debet reliqua inspicere, ut diximus suprà. (y)

25. Diximus deinde, prædictum præceptum à Judice decernendum fore, absque ulla citatione debitoris, quia *praxis* hujus Regni ita observat, ex eo quòd postmodum debitor citari debet ad ultimam executionem, id est, *para trance, y remate.* Ideoque debitori non tollitur defensio, cum in illud tempus sibi reservetur, quam praxim notant Avendanius, (z) & Didac. Perez 5 (a) quamvis Baldus, (b) & alii plures relati à Didac. Perez, ubi suprà, teneant, de *Jure* necessariam esse citationem debitoris, ad decernendum præceptum executionis faciendæ. Sed jam hodie supradicta *praxis* hujus Regni approbata est per legem Regiam 19. tit. 21. lib. 4. Recop. ubi statuitur, quod Judex, viso instrumento habenti executionem paratam, præceptum executorium decernat, sine citatione debitoris, & quando statutum ita disponit, citatio non erit necessaria, ut docet Anton. Canarius. (c)

26. Diximus, executorem debere executionem facere in persona, & bonis debitoris, ad denotandum, ita fieri debere, quando debitor esset contentus in instrumento, vel esset hæres debitoris principalis contenti in instrumento, vel aliter obligatione personali teneretur; 27. alioquin, si intentaretur hypothecaria, executio facienda esset in re hypothecæ tradita, & ejus possessor citandus ad ultimam executionem. (d)

28. Diximus, executorem debere executionem facere *pro quantitate debiti, & expensarum*, quia creditori, facta executione virtute alicujus instrumenti executionem paratam habentis, solutio debiti, & expensarum priùs fieri debet, juxta text. in leg. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. Recopil. 29. & appellatione expensarum in dict. præcepto contentarum, veniunt etiam sportulæ, & salaria, quæ secundum consuetudinem uniuscujusque loci executori debentur, dummodo decimam partem debiti principalis non excedant, juxta text. in l. 7. tit. 21. lib. 4. Recop. (e) 30. quæ sportulæ executori non debentur, donec integrè satisfactum sit creditori de debito principali, & de suis expensis, ut probatur in dict. leg. 7. & 8. & in leg. 10. tit. 6. lib. 3. Recopil. Et de istis sportulis executori solvendis agit lex 7. & 8. cum aliis sequentibus tit. 21. lib. 4. Recopilat.

Et leg. 13. tit. 13. lib. 2. Recop.

Et leg. 10. 31. & 32. tit. 6. lib. 3. Recop.

Et in tit. 29. cap. 8. cum nonnullis sequentib. lib. 4. Recop. (f)

31. Advertendum tamen est, quod si debitor tempore, quo executor eum requirit cum præcepto executorio, velit in continenti solvere creditori in pecunia numerata, vel ostendat scripturam solutionis factam, etiam post decretum præceptum, sportulæ executori non debentur, nisi in itinere factæ, vel in expeditione præcepti. (g) Et quid debeat habere executor tunc pro sportulis, ratione itineris, & etiam Tabellio, præscribit lex 65. tit. 4. lib. 3. Recop. & quando in continenti dicatur solvere, colligitur à Glossis (h) *hodie* verò per Pragmaticam Philipp. II. promulgatam Madrit. anno LXXIII. petitione 32. quæ hodie habetur in leg. 21. tit. 21. lib. 4. Recop. in nova editione, statuitur, quod si intra spatium vigintiquatuor horarum debitor solverit, sportulæ executori non debeantur, quæ decima executori debetur post executionem factam, licèt terminus solutionis prorogetur debitori à creditore, juxta dict. leg. 7. tit. 21. lib. 4. Recopil. (i)

Diximus, executionem in bonis *movilibus*, & eis deficientibus in *immovilibus* cum fidejussore de evictione faciendam fore per leg. *A D. Pio*, §. *In venditione*, ff. de *Re jud.* leg. 3.

T 2 tit.

(y) In isto cap. n. 22. & ea explicat Avend. in Declar. dict. leg. 4. & 5. à n. 23. ac proinde ea non explico.

(z) In Tract. ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. n. 26. vers. Constito ergo. Dueñas in regul. 94. limit. 4.

(a) In leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1074.

(b) In leg. *Ab executore*, col. 2. Cod. *Quor. appell. non recip.*

(c) In Tract. de Executione instrum.

(d) Juxta ea, quæ supr. in isto Tract. resolvimus in cap. 1. vers. 8. & in vers. 9. & tradit Roder. Suar. in leg. *Quoniam in prioribus*, ampliat. 7. n. 8. Cod. de *Inoffic. testam.* & in dict. leg. *Post rem*, in Declar. leg. Reg. limit. 1. n. 14.

(e) Et explicat Avend. in cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 17. per totum.

(f) Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 10. in gloss. verb. *Derechos*, & latius Avend. ubi supr. in dict. cap. 17. & Didac. Perez in leg. 21. gloss. 1. tit. 24. lib. 2. Ordin.

(g) Juxta text. in leg. *Si fidejussor*, ff. de *Dol. except.* tradit Avil. in cap. *Prætor*, cap. 9. in gloss. verb. *Derechos*, & est text. in leg. 18. tit. 21. lib. 4. Recop.

(h) Et ibi Dec. in cap. *An sit*, verb. *In continenti*, de *Appell.*

(i) Facit etiam leg. 10. tit. 6. lib. 3. Recop. ibi: *O las partes se concertaren.* Et tradit Did. Per. in dict. l. 21. in gl. 1.

tit. 27. Part. 3. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recopil. & si executio facta esset prius in immovilibus, esset nulla tanquam contra formam legis facta. (* Qui ordo procedendi censetur introductus in favorem ipsius debitoris, ut sentit Glossa, (j) & hinc est, quod si debitor maluerit, quod prius executio fiat in rebus immovili bus, in eis fieri debebit, ut resolvit Gregor. Lupus. (k)

32. Diximus, quòd deficientibus bonis, & fidejussore de evictione, debitorem realiter capiendum esse, quæ praxis ortum habuit à Glossa, (l) & eam ponit text. in dict. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. ubi dicitur, personas privilegiatas capiendas non esse, 33. ut puta, Nobiles: (m) quo privilegio gaudent etiam Doctores, vel Licentiati graduati Salmanticæ, Vallisoleti, Compluti, vel Collegiales graduati in Collegio Bononiensi examine rigoroso, & non alias: cum tales debeant gaudere privilegiis militibus armatæ militiæ concessis, ut resolvit Didac. Perez. (n)

34. Similiter nec mulieres conjugatæ pro aliqua executione realiter erunt capiendæ. (o) Quinimo nec mulier soluta capi potest pro debito civili. (p) 35. Rursus prædicta executio fieri non debet in rebus contentis.

In leg. 3. tit. 27. Part. 3.
Et in leg. 23. tit. 21. Part. 2.
Et in leg. 16. tit. 21. lib. 4. Recop.
Et in leg. 5. & 6. tit. 17. lib. 5. Recop.
Et in leg. 12. cod. tit. & lib. (q)

Et prædictæ res exemptæ, in quibus executio fieri non debet, sunt boves, & animalia, & instrumenta aratoria, (r) etiamsi alia bona, in quibus executio fiat, non reperiantur: nam etiam tunc capi non possunt, ut resolvit Maranta (s) præterquàm pro debitis Fisci, & dominorum prædiorum: nam tunc, si alia bona non inveniantur, in eis executio fieri poterit pro solvendis debitis Fisci, & dominorum prædiorum, quod, attento *Jure Regio*, procedit per text. in leg. 5. & 6. tit. 17. lib. 5. Recop. At verò de *Jure Communi*, si alia bona non reperirentur, in eis executio fieri posset, etiam pro quibuscunque debitis privatis, ut cum pluribus resolvit Dueñas. (t)

37. Similiter arma militum, & libri scholarium capi non possunt, secundum Glossam, (u) & in leg. 23. tit. 21. Part. 2.

Et leg. 3. tit. 27. Part. 3.
Et in leg. 9. tit. 1.
Et in leg. 3. tit. 2.
Et in leg. 1. versic. 6. tit. 6. lib. 6. Recopil.
Et in l. 25. tit. 13. lib. 8. Recop.

Et in leg. 6. tit. 17. lib. 5. Recop. ubi dicitur, eodem privilegio equos Nobilium gaudere, quod etiam explicat Dueñas, (x) qui constituit regulam generalem cum limitationibus, scilicet, quod executio contra omnes, & in omnibus rebus regulariter fieri potest: quod privilegium procedit, etiamsi alia bona non inveniantur, & ita practicatur secundum Didac. Perez, (y) & facit leg. 1. vers. 6. tit. 6. lib. 6. Recop. quæ expresse loquitur in armis, & ita est tenendum, etsi oppositum teneat Baeza. (z) Quinimo nec in domo Nobilis, in qua habitat executio fiet, ut in leg. 3. tit. 2. lib. 6. Recop. (a) Et Otalora (b) resolvit, in executione facienda Nobilibus pro debito civili, non esse penitus eis omnia bona auferenda, sed esse eis relinquenda arma, vestes, equum, lectum quotidianum, & domum habitationis, citans ad hoc leges Regias, quæ ejus opinionem probant, asserensque, hoc raro practicari, quoad domum habitationis, quamvis fuerit valdè dubitatum in Cancellaria Vallisoletana. Cæterum quantum ad arma, equum, sive mulam, vestes, & lectum quotidianum, testatur omnino observari, quotidianumque esse. Quæ omnia procedunt, nisi pro debitis Fisco debitis, ut in dictis legib. dicitur, vel nisi debitum ex delicto descendat. (c) Et in casibus, in quibus

(f) In dict. §. *In venditione*, verb. *Animalia*, ibi: *Quæ minus debitori nocent*. Et Bart. n. 5. ff. de *Re judic.* & firmat Panorm. in cap. *Quo ad consultationem*, n. 27. de *Rejudic.*

(k) In leg. 3. tit. 27. Part. 3. gloss. 3.

(l) In leg. 3. §. *Tutores*, verb. *Vinculis*, ff. de *Suspect. tutor.* quam dicit memorabilem Covarr. lib. 2. Variar. cap. 1. n. 2.

(m) Juxta text. in leg. 3. tit. 2. lib. 6. Recop. Et tradit Dueñas in reg. 275. limit. 3. Et Otalor. de Nobilit. 5 part. cap. ult. n. 2. & Baeza de Inope debitor. cap. 16. n. 7.

(n) In leg. 1. tit. 1. lib. 4. Ordin. in gloss. verb. *En los Dollares*, &c. & in leg. 20. tit. 4. lib. 4. Ordin. in gloss. 1. in vers. Ex quibus infertur.

(o) Juxta text. in leg. 8. & 10. tit. 3. lib. 5. Recop.

(p) Juxta text. in leg. 1. Cod. de *Offic. diversor. jud.* & in leg. 10. tit. 3. lib. 5. Recop. & late tradit Joan. Bapt. Caccialup. in Tract. de Debitore suspecto, quæst. 5. à n. 22.

(q) Et cumulat ista bona Quint. Mandosius in Tract. de Inhibit. quæst. 71. à n. 15. & Alsin. in Prax. Jud. §. 13. cap. 32. ampliat. 38. limit. 32. cum pluribus sequentibus.

(r) Juxta text. in leg. *Executores*, Cod. *Quæ res pignor.*

(s) De Ordin. Jud. 6. part. act. 3. & ult. à n. 28.

(t) In reg. 275. limit. 1. cum quatuor sequentibus.

(u) In leg. *Nepos Proculo*, verb. *Dignitate*, ff. de *Verbor. significs.*

(x) In dict. reg. 275. limit. 3. & 5.

(y) In leg. 12. tit. 1. lib. 4. Ordin. per text. in leg. 23. tit. 21. Part. 2. & per quandam Pragmaticam, quam citat Perez, ubi supr. quæ Pragmatica habetur in leg. 5. & 6. tit. 17. lib. 5. Recop.

(z) Tract. de Inope debitore, cap. 16. n. 119.

(a) Notat Baeza, ubi supr. n. 10.

(b) De Nobilit. cap. ult. 5. part. n. 3.

(c) Argum. text. in leg. 6. tit. 2. lib. 6. Recop.

bus hujusmodi nobiles possunt incarcerari, debet illis assignari honestus, & decens locus, veluti Palatium Potestatis, vel tota Civitas. (d)

Pari modo in libris Scholarium executio fieri nequit, secundum Glossam, (e) quod verum esse intelligit, nisi alia bona non inveniantur. (f) In officiis publicis Tabellionatus, Decurionatus, & similium executio fieri potest, & quotidie fit, & possessor compellitur eis renuntiare: quia hujusmodi officia publica vendi, & pignori dari posse, resolvit Covarruvias, (g) & Joannes Garcia vir singularis eruditione prædituus, (h) & unanimiter hoc ab omnibus teneri, & in Prætorio Granatensi fuisse sic judicatum, testatur Tellus Fernandez, (i) qui tamen ab hac opinione recedit, contendens executionem fieri non posse in his officiis publicis, & eandem opinionem sentit Roxas; (j) praxis vero observat, executionem fieri posse.

38. Adverte insuper, quod prædictum præceptum executionis ipsi creditori priùs dari debet, ut eo utatur, quoties voluerit, & deinde de manu ipsius creditoris executor illud recipere debet: alioquin, si priùs executori detur, executio nulla erit, ut decisum extat in leg. 17. tit. 21. lib. 4. Recopil. Rursus adverte, quod ab isto mandato de exequendo debitor appellare non potest, secundum Glossam, (k) & est communis opinio. (l) Hanc tamen communem opinionem tribus modis limitat Felinus: (m) limitabis etiam, quando negativè pronuntiatum esset à Judice, ut putà, sententiam, vel instrumentum non esse exequendum: nam hujusmodi gravamen reparari non potest per appellationem interpositam à diffinitiva, quia nulla alia sententia speratur: ita tenet Rodericus Suarez, (n) & ita est tenendum, quamvis Glossa, (o) & plures relati à supradictis contrarium teneant: optima tamen erit cautela Angeli, quam sequuntur Cæpola, (p) & Roder. Suarez, (q) nempè, quòd Judex realiter mandet executioni sententiam, vel instrumentum, sine pronuntiatione super executione, præcipiendo, quòd mandatum detur actori, ad hoc ut Alguacelli, & Ministri Judicis capiant pignora, & personam debitoris, pro quantitate debita, & expensis, & consulo Judicibus, quòd ita observent, ad evitandam dictam appellationem, & sedandas opiniones Doctorum.

39. Executione facta ordine supradicto, bona executioni mandata publicè debent subhastari, sub tribus præconiis *in rebus movilibus* tertio quoque die: *in rebus* verò *immovilibus* decimo quoque die: & licèt hæc præconia ex consensu debitoris remittantur, & pro emissis habeantur, quòd vulgò dicitur *Haber por dados los pregones*, ad huc tamen dies præconiorum à lege concessi transire debent, ut locus sit ultimæ executioni, cum *pro forma* à dict. leg. 19. concedantur; si verò præconia emittantur in termino breviori, vel absque consensu partium non dentur, & omittantur, executio erit nulla, cum contra formam legis fiat, ut tradit Covarruvias, (r) ita quòd transactis decem diebus in *rebus movilibus*: & in *rebus immovilibus* elapsis triginta diebus præconiorum, debitor citandus erit ad ultimam executionem, id est, *Para vèr hacer trance, y rematе en los bienes executados, &c.* quæ *praxis* oritur ex leg. 1. tit. 20. lib. 3. Fori, & ex leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. (s)

40. At verò si executio pro debitis Fiscalibus fiat, tria præconia in tribus diebus celebrari debent in *rebus movilibus*: & in *rebus immovilibus* in novem diebus, ut disponit text. in leg. 18. tit. 7. lib. 9. Recop. 41. & prædicti dies præconiorum currunt à die captionis pignorum, (t) 42. & ita terminus duorum mensium, qui de *Jure Com-*

(d) Secundum Ang. in leg. *Qui in carcerem*, ff. *Quod met. caus.* leg. 4. in fin. tit. 29. Part. 7. tradit Otalora, ubi supr. n. 2. & Baeza, ubi supr. cap. 16. n. 17.

(e) Dict. leg. *Nepos Proculo*, quam sequuntur plures, quos refert, & sequitur Duen. in reg. 275. limit. 5.

(f) Secundum Gomez. in §. *Item Serviana*, n. 30. Instit. de *Act.* tenet etiam Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 1. n. 13. & 14. contra Rebuff. de Privil. Schol. privil. 113. & quod in prædictis rebus executio fieri non debeat, observatur etiam apud Lusitanos, lib. 3. Ordinam. tit. 71. §. 11. & lib. 5. tit. 67. in princ.

(g) Lib. 2. Variar. cap. 19. n. 61. Avend. in respons. 38.

(h) In Tract. de Expens. & Meliorat. cap. 4. à n. 14.

(i) In leg. 26. Taur. n. 12.

(j) In Epit. success. cap. 7. n. 51.

(k) In leg. *Si cum exceptione*, §. *Hæc autem*, ff. *Quod met. caus.* & sequuntur plures alii, quos refert, & sequitur Fel. in cap. *Quo ad consultationem*, col. 8. de *Re judic.*

(l) Secundum Alex. in cons. 95. num. 4. vol. 2. & in cons. 181. n. 12. vol. 6. sequitur Bernard. Diaz de Lugo in reg. 43. Roder. Suar. in dict. leg. *Post rem judicatam*, in Declarat. leg. Regni, quæst. 6. n. 3. & Didac. Perez in leg. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. gloss. 2. col. mihi 1113. & D. Franc. à Sarment. lib. 3. Select. cap. 8. n. 4.

(m) Ubi supr. quem sequuntur Bernard. Diaz de Lugo, & Roder. ubi supr.

(n) Ubi supr. dict. quæst. 6. num. 4. post Angel. in leg. *Quisquis*, Cod. *Quorum appell. non recip.*

(o) In leg. *Ab executore*, Cod. *Quorum appell.* & in leg. *Ab executione*, ff. de *Appel.*

(p) Caut. 44. & 80c. in reg. 26. fallent. 5.

(q) In dict. quæst. 6. n. 2.

(r) Lib. 2. Variar. cap. 11. n. 3.

(s) Et tradit Covar. lib. 2. Variar. cap. 11. n. 3. & Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. mihi 1070.

(t) Secundum gloss. fin. in leg. *Debitoribus*, ff. de *Re jud.* receptam à Bart. ibi, & à Montalv. in leg. 1. tit. 20. lib. 3. For. verb. *Fasta nueve dias.*

Communi post captionem pignorum debitoribus dabatur ad solvendum, per text. in leg. *Debitoribus*, hodie restringitur ad decem dies in *rebus movilibus*, & ad tringinta dies in *rebus immovilibus*.

43. Adverte præterea, quòd citatio quæ debitori fit, ad videndam ultimam executionem, id est, *de trance, y remate*, in persona ipsius debitoris fieri debet, si inveniri possit: alioquin si latitet, aut contumaciter abiit, ita quòd inveniri nequeat, tunc citatio ad domum sufficiet, juxt. text. in dict. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. (n) 44. Cæterum si debitor à loco absens sit, vel absque hærede defunctus, ad hoc ut executio in bonis suis pro debito peti possit, dandus erit defensor bonis suis, cum quo acta judicii celebrentur, ut supra diximus.

45. Qua citatione præmissa, ad ultimam executionem debitor tenetur compare intra tres dies, objiciendo suas exceptiones, ad impediendam prædictam executionem: & si non comparuerit, tunc Judex profert suam sententiam ultimæ executionis, jubetque *solutionem creditori fieri*, juxta text. in dict. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. 46. At verò si intra prædictos tres dies comparuerit, suas exceptiones objiciendo, Judex præcipit, *copiam libelli oppositionis creditori exhiberi, imponitque debitori decem dies, ut prædictas exceptiones probet*: quod omnino facere tenetur, juxt. text. in dict. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. 47. Qui decem dies currunt à die, quo porrectus fuit libellus oppositionis, juxt. text. in leg. 3. tit. 21. lib. 4. Recop. Et ita, si reus, antea quàm præconia subhastationis fiant, vel antea quàm ad ultimam executionem citetur, comparuerit, se opponendo executioni, & suas exceptiones contra eam allegando, prædicti decem dies currunt à die prædictæ oppositionis, & non gaudebit terminis præconiorum, & citationis ad ultimam executionem. 48. Et cum prædictus terminus decem dierum probatorius sit, debet esse communis utrique parti: 49. in Lusitania verò solummodo sex dies conceduntur debitori, ad opponendas suas exceptiones contra executionem: quæ exceptiones legitimæ debent esse, juxta text. in leg. 1. cum duabus sequentibus, tit. 21. lib. 4. Recop. quocirca opportune videndum erit, quænam exceptiones executionem impediant.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *EXceptio solutionis, pacti de non petendo, usurarum, quod metu, aut vi contractus fuit celebratus: & exceptio falsitatis contra substantiam instrumenti, executionem impediunt.*

2 *Exceptio nullitatis instrumenti executionem impedit.*

3 *Exceptio nullitatis, etiam provenientis ex defectu solemnitatis contractus, impedit executionem, ut in pluribus hic positis exemplis.*

4 *Exceptiones quæ juris sunt, sufficit, quod allegentur, & si intra decem dies non probentur, veluti exceptio nullitatis provenientis ex defectu solemnitatis contractus.*

5 *Exceptio nonnumeratæ pecuniæ, impedit executionem, opposita infra biennium.*

6 *Exceptio rei non traditæ contra executionem admittitur.*

7 *Exceptio reconventionis executionem impedit, & quomodo intelligendus sit Avendanius, qui contrarium sustinet.*

8 *Exceptio compensationis impedit executionem.*

9 *Restitutionis in integrum petitio executionem impedit, contra Avend.*

10 *Exceptio, quod causa debiti in instrumento non contineatur, impedit executionem.*

11 *Exceptio elapsi decennii à die contractus pure celebrati, vel aliàs à die solutionis impedit ejus executionem.*

12 *Debitum peti potest via ordinaria, etiam transacto decennio; licet per ejus lapsum executiva præcludatur.*

13 *Lapsus decennii à die celebrati contractus, vel solutionis non tollit ejus vim, ad probandum debitum, sed vim executivam amovet.*

14 *Actio personalis indistinctè viginti annis durat, contra Palat. Rub. Gom. Covar. & Menchacam.*

15 *Lex 3. tit. 13. lib. 3. Ordin. vet. expressè abrogatur per leg. 6. tit. 15. lib. 4. Recopil.*

16 *Instrumentum, quod de falso redarguitur, si intra decem dies non comprobatur, impeditur ejus executio.*

17 *Impedit executionem exceptio, quod dies solutionis nondum cessit.*

18 *Judex ex officio petentem ante diem solutionis repellere potest, si id ex instrumento sibi constet.*

19 *Contra debitorem suspectum de fuga, vel ob aliam justam causam, creditor ante diem agere valet.*

20 *Propter pendentiam compromissi impeditur sententia, aut instrumenti executio.*

21 *Executionem petitam, virtute alicujus sententiæ arbitrariæ, quæ exceptiones impediant.*

22 *Quæ necessaria sint, ut arbitrariæ sententiæ executioni mandari valeant, remissivè.*

23 *Exceptio, quòd summa, de qua executio petitur, non comprehensa reperitur in instrumento, executionem impedit: ut in tacita reconductione.*

24 *Contra executionem sententiæ criminalis omnes exceptiones legitimæ admittendæ, etiamsi non sint ex contentis in dict. leg. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop.*

25 *Exceptio appositi juramenti in contractu, aliàs valido, inter laicos celebrato, executionem impedit.*

26 *Exceptio, quæ oriri potest in ipsa executione, secundum mentem judicis proferentis mandatum, executionem impedit.*

27 *Si principale instrumentum non præsentetur, licet de eo, & ejus tenore testes deponant, etiam parte citata, non fiet executio.*

28 *Qualibet exceptio, quæ in aliqua Provincia contra instrumentum, aut sententiam opponi solet, impediet executionem.*

29 *Stylus Castellæ, quoad ordinem executionis faciendæ, inspiciendus; sed quoad causæ decisionem, inspiciendum jus regionis, civitatis, aut loci, ubi contractus celebratus, aut sententia lata fuit.*

30 *Litispendentiam coram Judice Ecclesiastico, super relaxatione juramenti in contractu appositi, ejus executionem coram laico non impedire, verius resolvitur.*

31 *Litispendentiam coram Judice Ecclesiastico, super validitate contractus usurarii, executionem ejus coram laico petitam impedire, cum Alexand. & Suarez verius resolvit Auctor.*

32 *Qualibet exceptio, quæ de jure Communi objici potest, executionem impediet, si regularum legum expressa renuntiatio facta sit à creditore.*

33 *Quidquid evidenter appareat, quòd instrumentum reddat inefficax, contra ipsum opponi poterit, & ejus executionem impediet.*

34 *Quæcunque aliæ exceptiones legitimæ, quæ intra decem dies probentur opponi possunt contra instrumentum, legibus Regiis, & Avendanio non obstantibus, quibus per Auctorem satisfit.*

35 *Exceptiones, quæ contra executionem sententiæ admittendæ sunt, admitti non debent, si ante prolationem ipsius sententiæ in negotio principali objectæ sunt, & eis non obstantibus, sequuta fuit condemnatio.*

36 *Porrecti libelli oppositionis copia creditor danda: & utrique debitor, & creditor articulos, & instrumenta producere possunt.*

37 *Exceptiones in executione oppositæ intra decem dies probandæ: nec sufficit, intra illos decem dies testes juratos esse; sed intra eos examinati esse debent.*

38 *Si culpa Judicis, aut Notarii testes in termino examinati non fuerunt, post eum examinari poterunt, si à parte tamen eis fuit facta protestatio, super examine eorum intra terminum.*

39 *Debitor, etiam elapso termino, potest suas exceptiones probare, per confessionem partis adversæ, secundum Roder. & Didac. Perez; sed contrarium cum Avendan. defendit Auctor.*

40 *Si testes, quibus reus executioni datus intendit suas exceptiones probare, sint extra Diœcesim, vel Regnum, quid agendum præscribitur.*

41 *Si reus suas exceptiones probaverit intra decem dies, annullanda erit executio, & creditor in expensis condemnandus.*

42 *Reo executioni dato intra decem dies exceptionem non probante, confirmanda erit executio, pro principali, & expensis, & dandum quartum præconium, & bona licitanti adjudicanda, & inde creditori solvendum, etiamsi reus appellaverit, dum cautionem leg. Toleti præstet creditor.*

43 *Si causa executionis ad superiorem per appellationem delata fuerit, & inventum, quòd auctio non fuit facta, juxta legis formam, aut morem regionis, revocatur pronuntiatio, & bona absque ullis expensis debitori restituuntur, dum ipse creditori solvat, quòd instrumento continetur: & creditor cautionem præstet de judicio sistendo, quam aliquando Judices remittunt.*

44 *Praxis, quæ observatur apud Supremam Tribunalia, circa causas executivas ad ea devolutas, etiam servanda per Decuriones Civitatis, quando ad eos causa executionis, non excedens decem millia marapetinorum, devolveretur.*

45 *Auditores Regii, quando negotium executivum ad eos per appellationem devolvitur, qualiter procedant, remissivè.*

46 *Judex, coram quo executio petitur, recusari potest, ante quam ultimæ executionis sententiam proferat.*

47 *Si bona rei non sufficiant ad solutionem debiti, & expensarum, tunc fidejussor ejus de evictione solvere adstringendus erit.*

48 *Debitor ex consuetudine hujus regni bo-*

(n) Explicat Avend. in dict. Declar. ad leg. 4. & 5. n. 27. sic intelligens text. in leg. 6. tit. 9. Part. 3. & in leg. fin. eod. tit.

Communi post captionem pignorum debitoribus dabatur ad solvendum, per text. in leg. *Debitoribus*, hodie restringitur ad decem dies in *rebus movilibus*, & ad tringinta dies in *rebus immovilibus*.

43. Adverte præterea, quòd citatio quæ debitori fit, ad videndam ultimam executionem, id est, *de trance, y remate*, in persona ipsius debitoris fieri debet, si inveniri possit: alioquin si latitet, aut contumaciter abiit, ita quòd inveniri nequeat, tunc citatio ad domum sufficiet, juxt. text. in dict. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. (n) 44. Cæterum si debitor à loco absens sit, vel absque hærede defunctus, ad hoc ut executio in bonis suis pro debito peti possit, dandus erit defensor bonis suis, cum quo acta judicii celebrentur, ut supra diximus.

45. Qua citatione præmissa, ad ultimam executionem debitor tenetur compare intra tres dies, objiciendo suas exceptiones, ad impediendam prædictam executionem: & si non comparuerit, tunc Judex profert suam sententiam ultimæ executionis, jubetque *solutionem creditori fieri*, juxta text. in dict. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. 46. At verò si intra prædictos tres dies comparuerit, suas exceptiones objiciendo, Judex præcipit, *copiam libelli oppositionis creditori exhiberi, imponitque debitori decem dies, ut prædictas exceptiones probet*: quod omnino facere tenetur, juxt. text. in dict. leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. 47. Qui decem dies currunt à die, quo porrectus fuit libellus oppositionis, juxt. text. in leg. 3. tit. 21. lib. 4. Recop. Et ita, si reus, antea quàm præconia subhastationis fiant, vel antea quàm ad ultimam executionem citetur, comparuerit, se opponendo executioni, & suas exceptiones contra eam allegando, prædicti decem dies currunt à die prædictæ oppositionis, & non gaudebit terminis præconiorum, & citationis ad ultimam executionem. 48. Et cum prædictus terminus decem dierum probatorius sit, debet esse communis utrique parti: 49. in Lusitania verò solummodo sex dies conceduntur debitori, ad opponendas suas exceptiones contra executionem: quæ exceptiones legitimæ debent esse, juxta text. in leg. 1. cum duabus sequentibus, tit. 21. lib. 4. Recop. quocirca opportune videndum erit, quænam exceptiones executionem impediant.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *EXceptio solutionis, pacti de non petendo, usurarum, quod metu, aut vi contractus fuit celebratus: & exceptio falsitatis contra substantiam instrumenti, executionem impediunt.*

2 *Exceptio nullitatis instrumenti executionem impedit.*

3 *Exceptio nullitatis, etiam provenientis ex defectu solemnitatis contractus, impedit executionem, ut in pluribus hic positis exemplis.*

4 *Exceptiones quæ juris sunt, sufficit, quod allegentur, & si intra decem dies non probentur, veluti exceptio nullitatis provenientis ex defectu solemnitatis contractus.*

5 *Exceptio nonnumeratæ pecuniæ, impedit executionem, opposita infra biennium.*

6 *Exceptio rei non traditæ contra executionem admittitur.*

7 *Exceptio reconventionis executionem impedit, & quomodo intelligendus sit Avendanius, qui contrarium sustinet.*

8 *Exceptio compensationis impedit executionem.*

9 *Restitutionis in integrum petitio executionem impedit, contra Avend.*

10 *Exceptio, quod causa debiti in instrumento non contineatur, impedit executionem.*

11 *Exceptio elapsi decennii à die contractus pure celebrati, vel aliàs à die solutionis impedit ejus executionem.*

12 *Debitum peti potest via ordinaria, etiam transacto decennio; licet per ejus lapsum executiva præcludatur.*

13 *Lapsus decennii à die celebrati contractus, vel solutionis non tollit ejus vim, ad probandum debitum, sed vim executivam amovet.*

14 *Actio personalis indistinctè viginti annis durat, contra Palat. Rub. Gom. Covar. & Menchacam.*

15 *Lex 3. tit. 13. lib. 3. Ordin. vet. expressè abrogatur per leg. 6. tit. 15. lib. 4. Recopil.*

16 *Instrumentum, quod de falso redarguitur, si intra decem dies non comprobatur, impeditur ejus executio.*

17 *Impedit executionem exceptio, quod dies solutionis nondum cessit.*

18 *Judex ex officio petentem ante diem solutionis repellere potest, si id ex instrumento sibi constet.*

19 *Contra debitorem suspectum de fuga, vel ob aliam justam causam, creditor ante diem agere valet.*

20 *Propter pendentiam compromissi impeditur sententia, aut instrumenti executio.*

21 *Executionem petitam, virtute alicujus sententiæ arbitrariæ, quæ exceptiones impediant.*

22 *Quæ necessaria sint, ut arbitrariæ sententiæ executioni mandari valeant, remissivè.*

23 *Exceptio, quòd summa, de qua executio petitur, non comprehensa reperitur in instrumento, executionem impedit: ut in tacita reconductione.*

24 *Contra executionem sententiæ criminalis omnes exceptiones legitimæ admittendæ, etiamsi non sint ex contentis in dict. leg. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop.*

25 *Exceptio appositi juramenti in contractu, aliàs valido, inter laicos celebrato, executionem impedit.*

26 *Exceptio, quæ oriri potest in ipsa executione, secundum mentem judicis proferentis mandatum, executionem impedit.*

27 *Si principale instrumentum non præsentetur, licet de eo, & ejus tenore testes deponant, etiam parte citata, non fiet executio.*

28 *Qualibet exceptio, quæ in aliqua Provincia contra instrumentum, aut sententiam opponi solet, impediet executionem.*

29 *Stylus Castellæ, quoad ordinem executionis faciendæ, inspiciendus; sed quoad causæ decisionem, inspiciendum jus regionis, civitatis, aut loci, ubi contractus celebratus, aut sententia lata fuit.*

30 *Litispendentiam coram Judice Ecclesiastico, super relaxatione juramenti in contractu appositi, ejus executionem coram laico non impedire, verius resolvitur.*

31 *Litispendentiam coram Judice Ecclesiastico, super validitate contractus usurarii, executionem ejus coram laico petitam impedire, cum Alexand. & Suarez verius resolvit Auctor.*

32 *Qualibet exceptio, quæ de jure Communi objici potest, executionem impediet, si regularum legum expressa renuntiatio facta sit à creditore.*

33 *Quidquid evidenter appareat, quòd instrumentum reddat inefficax, contra ipsum opponi poterit, & ejus executionem impediet.*

34 *Quæcunque aliæ exceptiones legitimæ, quæ intra decem dies probentur opponi possunt contra instrumentum, legibus Regiis, & Avendanio non obstantibus, quibus per Auctorem satisfit.*

35 *Exceptiones, quæ contra executionem sententiæ admittendæ sunt, admitti non debent, si ante prolationem ipsius sententiæ in negotio principali objectæ sunt, & eis non obstantibus, sequuta fuit condemnatio.*

36 *Porrecti libelli oppositionis copia creditor danda: & utrique debitor, & creditor articulos, & instrumenta producere possunt.*

37 *Exceptiones in executione oppositæ intra decem dies probandæ: nec sufficit, intra illos decem dies testes juratos esse; sed intra eos examinati esse debent.*

38 *Si culpa Judicis, aut Notarii testes in termino examinati non fuerunt, post eum examinari poterunt, si à parte tamen eis fuit facta protestatio, super examine eorum intra terminum.*

39 *Debitor, etiam elapso termino, potest suas exceptiones probare, per confessionem partis adversæ, secundum Roder. & Didac. Perez; sed contrarium cum Avendan. defendit Auctor.*

40 *Si testes, quibus reus executioni datus intendit suas exceptiones probare, sint extra Diœcesim, vel Regnum, quid agendum præscribitur.*

41 *Si reus suas exceptiones probaverit intra decem dies, annullanda erit executio, & creditor in expensis condemnandus.*

42 *Reo executioni dato intra decem dies exceptionem non probante, confirmanda erit executio, pro principali, & expensis, & dandum quartum præconium, & bona licitanti adjudicanda, & inde creditori solvendum, etiamsi reus appellaverit, dum cautionem leg. Toleti præstet creditor.*

43 *Si causa executionis ad superiorem per appellationem delata fuerit, & inventum, quòd auctio non fuit facta, juxta legis formam, aut morem regionis, revocatur pronuntiatio, & bona absque ullis expensis debitori restituuntur, dum ipse creditori solvat, quòd instrumento continetur: & creditor cautionem præstet de judicio sistendo, quam aliquando Judices remittunt.*

44 *Praxis, quæ observatur apud Supremam Tribunalia, circa causas executivas ad ea devolutas, etiam servanda per Decuriones Civitatis, quando ad eos causa executionis, non excedens decem millia marapetinorum, devolveretur.*

45 *Auditores Regii, quando negotium executivum ad eos per appellationem devolvitur, qualiter procedant, remissivè.*

46 *Judex, coram quo executio petitur, recusari potest, ante quam ultimæ executionis sententiam proferat.*

47 *Si bona rei non sufficiant ad solutionem debiti, & expensarum, tunc fidejussor ejus de evictione solvere adstringendus erit.*

48 *Debitor ex consuetudine hujus regni bo-*

(n) Explicat Avend. in dict. Declar. ad leg. 4. & 5. n. 27. sic intelligens text. in leg. 6. tit. 9. Part. 3. & in leg. fin. eod. tit.

bona mobilia subhastata intra triduum, immobilia intra novem dies retrahere valet: sed judices Supremi longiorem retrahendi terminum ex causa concedere solent, absque fructuum restitutione.

49 *Terminus quatuor annorum, quem credunt vulgares habere, ad retrahendam rem subhastatam, nec de jure, nec de consuetudine procedit.*

50 *Creditori satius est licitatorem non subrogare, ut fraudis præsumptio evitetur: & ut sibi bona sine circuitu applicentur.*

CAPUT TERTIUM.

DE EXCEPTIONIBUS IMPEDIENTIBUS executionem.

1. EXecutionem impedit exceptio *solutionis* debiti, vel *pacti* de non petendo, vel exceptio *usurarum*, ideſt, quod contractus eſt uſurarius, vel exceptio, *quod metu, aut vi* contractus fuit celebratus: vel exceptio *falſitatis*, dummodo falſitas ſit contra ſubſtantiam inſtrumenti; ſecus vero, ſi contra acceſſoria inſtrumenti, nempè contra hypothecam, vel pœnam, (*a*) vel ſi exceptio falſitatis opponeretur contra inſtrumentum, cujus virtute lata fuit ſententia, & ante ſententiam de illa falſitate non fuiſſet actum: nam tunc talis exceptio non impediret executionem ſententiæ in auctoritatem rei judicatæ tranſactæ: (*b*) nam exceptiones requirentes altiorem indaginem, non impediunt executionem ſententiæ: (*c*) unde ſi in continenti offeratur probatio falſitatis, tunc executio ſententiæ ſuſpendetur: (*d*) & quod ſupradictæ exceptiones executionem impediant, probat text. in leg. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. (*e*)

2. Item exceptio *nullitatis* inſtrumenti admittitur, & executionem impedit: nam annullato contractu principali, cenſentur clauſulæ in eo contentæ annullatæ, & ſic clauſula guarentigia: (*f*) inſtrumentum enim invalidum executioni mandari non poteſt. (*g*) 3. Quinimo exceptio nullitatis provenientis ex defectu ſolemnitatis ipſius contractus, executionem impedit, ut puta, ſi in obligatione facta à filiofamilias, vel ab alio conſtituto ſub poteſtate alterius, auctoritas patris, vel curatoris non intervenit, vel cum ſolutio debiti deſtinatur in tempus, quo debitor ſiſterit hæres alicujus, aut uxorem duxerit, juxta text. in leg. 22. tit. 11. lib. 5. Recop. vel ſi in obligatione ab Scholari facta, non intervenit auctoritas patris, vel ejus, ſub cujus cuſtodia in Univerſitate eſſet, juxta text. in leg. 4. tit. 7. lib. 1. Recop. vel ſi obligatio debiti ex ludo procederet, juxta text. in leg. 8. tit. 7. lib. 8. Recop. vel ſi in obligatione facta à muliere conjugata, licentia mariti non intervenit, juxta text. in leg. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. (*h*)

4. Et adverte, quod hujuſmodi ultimæ exceptiones, neceſſe non eſt, quod intra decem dies probentur, ſed ſufficit illas allegare intra illum terminum, dummodo notorium ſit, contrahentes eſſe filiosfamilias, vel minores, ſeu Scholares, aut mulieres conjugatas: quia prædictæ ſunt exceptiones juris, ut reſolvit Roder. Suarez. (*i*) Quinimo Judex ex officio in ſupradictis caſibus poterit repellere actorem, abſque eo quod debitor petat, quia adverſus agentem abſque actione, Judex poteſt impertiri officium ſuum ad utilitatem privatam. (*j*)

Item executionem impedit exceptio, *quòd is*, qui eam petit, vel is contra quem petitur, *non eſt nominatus, nec contentus in inſtrumento*, tunc enim repellitur: (*k*) quod intelligo juxta ea, quæ reſolvimus ſuprà. (*l*) Item, executionem impedit exceptio, *quòd res*, in qua fuit facta executio, *eſt penes tertium* ſingularem poſſeſſorem, ut reſolvimus ſuprà. (*m*)

5. Item, exceptio *nonnumeratæ pecuniæ* executionem impedit, ut reſolvit Rodericus: (*n*) quod tamen intelligi debet, ſi infrà biennium opponatur, quo caſu probatio contrarii incumbit creditori: (*o*) & de iſto articulo eſt videndus Rebuffus. (*p*) 6. Item exceptio *rei non traditæ* executionem impedit. (*q*)

7. Item, exceptio *reconventionis* executionem impedit, ſi durante judicio executorio, de ea Judici conſtare poſsit: nam omnis exceptio probabilis in continenti contra executionem admitti debet: (*r*) & juxta hanc modificationem intelligi poteſt Avendanius, qui in cap. *Prætorum* (*s*) tenet, exceptionem reconventionis non impedire executionem: cujus opinio procedere poteſt, quando, durante judicio executorio, de reconventione non conſtare, vel altiorem indaginem requireret.

8. Item, exceptio *compenſationis* executionem impedit: quia compenſatio ſolutio eſt, & loco ſolutionis habetur. (*t*) 9. Item, petitio *reſtitutionis in integrum* per minorem facta, contra inſtrumentum, vel ſententiam, executionem impedit: quia executio ſententiæ per petitionem in integrum reſtitutionis impeditur; (*u*) tametſi oppoſitum teneat Avendanius. (*x*)

10. Item, exceptio, *quòd cauſa debiti in inſtrumento non continetur*, impedit executionem, ut reſolvunt Avendanius: (*y*) nam ad hoc ut quis obligatus cenſeatur per promiſſionem, vel pactum, requiritur, quòd cauſa apponatur. (*z*)

11. Item, exceptio *elapſi decennii* à die celebrati inſtrumenti puri, quo ſtatim agi potuit; alioquin ſi inſtrumentum fuerit ſub conditione, vel in diem, decennium currere incipit à die impletæ conditionis, vel quando dies venit, & in judicio agi poteſt, ut reſolvit D. Caſtellus: (*a*) executionem impedit, quia per tranſcurſum decem annorum jus exequendi extinguitur, juxta text. in leg. 63. Tauri, & ibi Anton. Gomez, quæ lex habetur in leg. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. & facit, quia virtus, quæ à leg. Regni conceditur inſtrumentis publicis, & privatis recognitis bene tolli poteſt per alias leges Regias, ſi intra certum tempus non agatur. (*b*)

V Quo-

(*a*) Juxta text. in leg. *Satis aperè*, junct. gloſſ. verb. *Objicitur*, Cod. *Ad Leg. Corn.* de *Falſ.* & tradit Jaſ. in leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Re jud.* n. 9.

(*b*) Juxta text. in leg. fin. in fine, Cod. de *Fid. inſtrum.* cap. *Accepimus*, cod. tract. leg. *Satis aperè*, Cod. *Ad Leg. Corn.* de *Falſ.*

(*c*) Juxta text. in leg. fin. in fine, Cod. de *Ordin. cognit.* not. Bartol. in dict. leg. 4. §. *Condemnatum*, n. 3.

(*d*) Ut probat text. leg. fin. Cod. *Si ex falſ. inſtrum.* & tenet Panorm. in cap. *Suſcitata*, de *In integr. reſtit.* & in cap. *Super eo*, de *Offic. Deleg.* Dec. in cap. *Ex parte*, col. 2. cod. tract. & Covar. in Pract. Quæſt. cap. 16. n. 2.

(*e*) Et eas explicat Avend. in Declarat. leg. 4. & 5. à num. 29.

(*f*) Secundum gloſſ. in leg. 3. verb. *Fabiana*, ff. *Si quid in fraud. patr.* quam notat Palat. Rubius in Repet. rub. §. 76. n. 6. & Jaſ. in §. *Fuerat*, n. 76. Inſtit. de *Action.* & ſimiliter expreſsè Bartol. in leg. *D. Trajanus*, ff. de *Teſtament. milit.* n. 2. receptus ab Hyppol. in leg. *Unius*, §. *Cognitum*, n. 5. ff. de *Queſt.* & Rip. in leg. 1. §. *Si quis ita*, n. 39. ff. de *Verb. oblig.* & Avil. in cap. *Prat.* cap. 10. gloſſ. verb. *Execucion*, n. 61.

(*g*) Ut probatur in dict. leg. 4. §. *Condemnatum*, & in leg. 2. ff. *Quemadm. teſtam. aper.* & ita conſuluit Roman. in conſ. 42. & tradit Rebuf. in Tract. de Literis oblig. art. 1. gloſſ. 9. n. 4.

(*h*) Quod confirmatur ex congeſtis ab Hyppol. in Rub. Cod. de *Probat.* n. 159. verſ. Ideo dixit, & in leg. unic. Cod. de *Rapt. virg.* n. 167. & probat Avend. in Declarat. dict. leg. 4. & 5. à n. 39. & Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 10. in gloſſ. verb. *Execucion*, n. 68.

(*i*) In dict. leg. *Poſt rem judicatam* in 2. part. Declarat. leg. Regni in §. Sed pro evidentia, n. 49. & 50.

(*j*) Secundum gloſſ. in leg. *Ubi paſſum*, verb. *Pœna*, C. de *Tranſact.* communiter recepta ex Tiraq. in leg. *Si unquam*, verb. *Revertatur*, n. 281. Cod. de *Revoc. donat.* & Rebuf. Tract. de Litter. oblig. art. 1. gloſſ. 9. n. 28.

(*k*) Ut probatur in leg. *Ad probationem* 1. Cod. de *Prob.* leg. *Julianus*, & ibi Jaſ. ff. de *Verb. oblig.*

(*l*) In hac 4. part. cap. 1. à n. 32.

(*m*) In hac eadem 4. part. cap. 1. n. 50. & juſta ibi reſoluta, intelligi debet.

(*n*) In dict. §. Sed pro evidentia, n. 12. ubi à n. 1. iſtum articulum latè diſputat, & idem tenet Ant. Gomez 2. tom. Variar. cap. 6. n. 3. Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloſſ. 1. col. mihi 1085.

(*o*) Secundum Avend. de Exequend. mand. 1. part. capit. 16. n. 11. aſſerentem, ita accipienda eſſe notata à Roder. Suar. in prædict. art. ſed iple Rod. & reliqui DD. ſupr. citati in eiſdem terminis expreſsè loquuntur, & eandem opinionem, plures alios referens, tenet Petrus Duen. reg. 260. n. 7.

(*p*) In Tract. de Chirograph. & ſched. recognit. art. 2. à n. 10. pag. 208.

(*q*) Secundum Bald. in leg. *Ex prædiis*, Cod. de *Evict.* Dec. in conſ. 421. n. 2. & Palac. Rub. in leg. 64. Taur. & Didac. Perez, ubi ſupr. col. 1082. & Rebuf. ubi ſupr. num. 35.

(*r*) Secundum Palac. Rub. in leg. 64. Taur. in final. verbis, & in ſpecie firmat Didac. Perez, ubi ſupr. col. mihi 3081.

(*s*) 2. part. cap. 30. n. 6. & in Declarat. ad leg. 4. & 5. num. 51.

(*t*) Ut in leg. *Amplius non peti*, ff. *Rem rat. hab.* & in leg. *Cum militi*, §. *Cum intra diem*, de *Compenſat.* & in ſpecie tractat Rom. conſ. 76. col. 3. & firmat Cifuent. in leg. 64. Taur. quæſt. 10. Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 10. verb. *Execucion*, n. 7. Gregor. Lup. in leg. 20. tit. 14. Part. 5. Jaſ. in leg. *Si unus*, §. *Paſſus ne peteret*, n. 28. ff. de *Paſtis*. Caſtellus, dict. leg. 64. Taur. verb. *La dicha Excepcion*. Rebuf. in Tract. de Litter. oblig. art. 1. gloſſ. 9. n. 39. & Avend. in Tract. ſeu Declarat. ad leg. 4. & 5. n. 30. verſic. Item compenſatio, & noviſsimè Petrus de Salazar in Tract. de Uſu, & conſuetud. cap. 1. n. 77.

(*u*) Ut probatur in rub. & nig. Cod. de *In integ. reſtit. paſſul.* & eſt communis opinio, ſecundum Alex. & Jaſ. n. 26. in leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Re judic.* & facit text. in leg. 2. verſ. *Otrosì decimos*, &c. tit. 25. Part. 3. & in ſpecie firmat Cifuent. in leg. 64. Taur. quæſt. 28. & reſolvit Roderic. in dict. §. Sed pro evidentia, n. 44. in fin. Covar. in Pract. Quæſt. cap. 25. n. 7. & Didac. Perez, ubi ſupr. col. mihi 1011.

(*x*) In cap. *Prætorum*, 2. part. cap. 30. n. 7. & in dict. Declarat. ad leg. 4. & 5. n. 45. & Rebuf. in Tract. de Litteris civil. art. unic. gloſſ. 6. n. 13.

(*y*) In cap. *Prætorum*, 2. part. cap. 30. n. 5. verſ. Septimò, requiritur, & Didac. Perez in leg. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1079.

(*z*) Juxta text. in leg. 2. §. *Circa*, ff. de *Dol. except.* & in leg. *Generaliter*, juncta gloſſ. verb. *Cauſam*, Cod. de *Non num. pec.* & gloſſ. in leg. *Nunquam nuda*, ff. de *Acquirend. rer. dom.* & tradit Panorm. in cap. *Si cautio*, de *Fid. inſtr.* Fel. n. 15. & Fortun. Garcia, n. 34. in cap. 1. extra de *Paſt.* & Rebuf. in Tract. de Chirog. & ſched. in Summa, n. 66. & vide Anton. Gallef. in Tract. Ad formulas oblig. Camer. 4. particul. quæſt. 1. n. 12. & tenent plures alii, quos refert, & ſequitur Covar. in cap. *Quamvis pactum*, 2. part. §. 4. n. 14. de *Paſt.* in 6. & Joan. Matienz. in leg. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. gloſſ. 1. n. 8.

(*a*) In leg. 63. Taur. in gloſſ. verb. *Diez años*, & ibi Palac. Rub. n. 16.

(*b*) Ut docet Bart. in leg. *Planè*, ff. *Quod cum ſalf. tut.* Imol. in cap. fin. de *Præſcript.* Balb. in Tract. de Præſcript. 2. part. 3. partis, fol. 47. & hanc opinionem tenet Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 10. in gloſſ. verb. *Execucion*, n. 69. ubi hanc concluſionem multipliciter limitat.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

12. Quocirca, transacto decennio, debitum peti poterit *via ordinaria* ex actione personali, quæ durat per spatium aliorum decem annorum, & instrumentum illud poterit produci ad probandum debitum: 13. nam licèt lapsus primi decennii impediant, executionem, non tamen impedit, quòd instrumentum illud producatur in modum probationis: (*e*) 14. & est ratio, quia actio personalis durat per spatium viginti annorum, sive contineatur in instrumento guarentigio, sive sola de per se absque instrumento, ut expresè decidit. in leg. 6. tit. 15. lib. 4. Recopil. & ita jam cessat distinctio Palatii Rubeos num. 13. & Anton. Gomez, (*d*) & Covarruviæ, (*e*) & Menchacensis, (*f*) qui omnes asserebant, quod, quando actio personalis contineretur in instrumento guarentigio, elapso uno decennio, quo jus exequendi præscribitur, intra alium decennium via ordinaria intentari posset. 15. At verò, quando actio personalis competeret de per se absque instrumento, tunc elapso primo decennio, actio illa extingueretur, per text. in leg. 3. tit. 13. lib. 3. Ordinam. ubi disponitur, quòd actio personalis per lapsum decennii præscribitur: nam hodie illa lex 3. Ordinamenti expresè abrogata est per text. in dict. leg. 6. tit. 15. lib. 4. Recopil. qua decisum extat, actionem personalem spatio viginti annorum præscribi, & ita observandum esse, non obstante dispositione Regis Alphonsi conditoris dict. leg. 3. quam interpretationem ad dict. leg. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. ita summarie, & resolutive, dum publicè Salmanticæ hunc tractatum dictarem anno MDLXXII, asignavi, & in voce pluribus fundamentis corroboravi: postmodum eandem singulari commento à Parladorio illustratam inveni, (*g*) qui (*h*) contendit, præscriptionem juris exequendi per decennium inductam habere etiam locum in annuis redditibus debitis ex contractu census, vel ex alia causa; ita quod si nulla annua pensio per totum decennium esset soluta, quòd jus exequendi censeretur præscriptum, nedum quoad exigendos *via executiva* annuos redditus præteritos, verum etiam quoad redditus futurorum annorum: nam amplius illud instrumentum exequi non posset, ad idque movetur ex resolutis à Glossa, Balbo, & ab aliis, quos refert, & sequitur Anton. Gomez. (*i*)

Ego verò oppositum verius esse credo, & semper practicari vidi, nam licèt redditus annuos præteritos *via ordinaria* petantur, sequentes futuros *via executiva* peti poterunt; longè enim diversa est hæc species ab ea, de quâ loquuntur Glossa, Anton. Gomez, & reliqui: nam contractus annui redditus habet tractum successivum, & quolibet anno debetur, ac ideò, pendente dilatione conventionali, cum ante diem solutionis exigi non possint, præscriptio non procedit: (*j*) bene verum esset, quod ad hanc difficultatem effugiandam, & ut jus exequendi præscribi non posset, quod tutius erit in similibus contractibus apponere clausulas, & cautelas, quas notant Castellus, & Cifuentes, (*k*) quæ præscriptio juris exequendi per decennium inducta procedit, etiam contra Ecclesiam, aut Clericum; (*l*) poteris tamen uti quadam cautela, ut debitum via executiva possit exigi, elapso decennio, nempè, quòd creditor in judicio perat, quòd cum juramento debitor declaret, se illam quantitatem debere creditori, qui si confiteatur debitum, virtute hujus confessionis executio fieri poterit juxta leg. 5. text. 21. lib. 4. Recopil. (*m*) Item executionem impedit exceptio, *quòd instrumentum non est publicum, nec authenticum, sed falsum*: nec *intra decem dies producens, illud comprobavit*, juxta text. in leg. 115. tit. 18. Part. 3. (*n*) nisi ageretur de modico præjudicio. (*o*)

17. Item, executionem impedit exceptio, *quòd dies solutionis nondum cessit*, ut probatur in leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. ibi: *Seyendo pasados los plazos de las pagas.* Quibus verbis constat, executioni locum esse, termino solvendi elapso. (*p*) 18. Quinimò, etiam si hæc exceptio à reo non opponeretur, Judex ex officio repellere posset creditorem ante diem agentem, si ex instrumento sibi constaret, diem nondum venisse, secundum Angelum. (*q*) Et pro hac opinione facit, quia ipso jure non competit potentia exigendi ante diem. (*r*) 19. Quæ resolutio vera est, nisi debitor suspectus esset de fuga, vel alia justa causa interveniret: nam tunc ante diem creditor agere poterit. (*s*)

20. Item, exceptio *pendentiæ compromissi* impedit executionem, quæ petita fuerit virtute alicujus sententiæ, vel contractus habentis executionem paratam, ut constat ex text. in leg. 4. tit. 21. lib. 4. Recopil. ibi: *Y las sentencias dadas en juicio ordinario en favor de las partes, quedan frustradas, y no se executan.* (*t*)

21. Item, executionem petitam virtute alicujus compromissi, vel sententiæ arbitrariæ (quòd fieri potest per text. in dict. leg. 4. tit. 21. lib. 4. Recopil.) impediunt exceptiones, quæ colligi possunt ex contextura dict. leg. 4. tit. 21. lib. 4. cujus forma observari debet, alioquin sententia arbitraria exequi non poterit: nam si omittatur aliquid, quod ex forma actus requiritur, in contrarium factum erit nullius momenti. (*u*) 22. Et quæ requirantur pro forma, ad hoc ut sententia arbitraria exequi possit, notat Avendanius. (*x*)

23. Item, executionem impedit exceptio, *quod summa*, de qua executio petitur, *non est comprehensa instrumento*, ut putà, si contractus conductionis expirallet, & alius tacitus in ejusdem locum subrogaretur, & sic conductor tacitè pro eadem summa videretur reconduxisse: (*y*) nam virtute primi contractus conductionis non poterit procedi pro summa, & pretio tacitæ reconductionis, quia secunda pensio non est inclusa in primo instrumento executivo. (*z*)

24. Item, contra executionem alicujus sententiæ criminis, quælibet exceptio legitima opponi potest, & admitti debet, licèt non sit ex contentis in leg. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recopil. nam prædictæ leges non loquuntur de executione sententiæ criminalis, quæ cum irretractabilis sit, ideò eam impedit quælibet exceptio legitima. (*a*)

25. Item, executionem impedit exceptio *juramenti* appositi in contractu, aliàs de se valido, inter laicos celebrato, juxta text. in leg. 11. tit. 1. lib. 4. Recop. (*b*) cæterum in Curia Ecclesiastica, & in causis, in quibus juramentum potest apponi, hæc exceptio non impediret executionem, imò jus exequendi perpetuaret, nec decennio præscriberetur. (*c*) Item executionem impedit exceptio, quæ oriri potest in ipsa executione, secundum mentem Judicis proferentis mandatum, ut putà, si *Minister*, vel *Alguacillus excesserit*, vel *quando præconia non fuerunt debitis temporibus facta*, vel *stylus Tribunalis non fuit servatus*, nec *forma* à lege tradita circa executionem faciendam *fuit adimpleta*: nam tunc prædictæ exceptiones non opponuntur, contra contractum, aut sententiam, sed contra ipsummet factum executionis, ideoque admitti debent. (*d*)

27. Item, executionem impedit exceptio, *quod illud instrumentum*, quod præsentatur, *non est principale instrumentum*, quod inter partes celebratum fuit, quamvis de ejus tenore testes deponant: quia talis depositio non habet executionem paratam, sicut principale instrumentum, (*e*) quod procedit, etsi testes de tenore instrumenti, citata parte, deponant, quod ipsæ partes potestatem exequendi judicibus de-

(*c*) Ita in specie docet Bald. in dict. leg. *Plane*, cujus opinio recipitur à Roderic. in dict. leg. *Post rem judicatam*, lim. 6. n. 3. asserente, meliorem determinationem in toto Mundo inveniri non posse, idem tenent Castel. Cifuent. & Anton. Gom. in leg. 63. Taur. Covar. in reg. *Possessor.* 2. part. §. 11. n. 4. & idem consentit Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. 1. dubio ultimo.

(*d*) In leg. 63. Taur.

(*e*) In reg. *Possessor.* 2. part. §. 11. n. 2. de *Reg. jur.* in 6.

(*f*) In lib. 1. de Succes. creat. §. 10. n. 21.

(*g*) In suo lib. Rerum Quotidian. cap. 1. à §. 12.

(*h*) In §. 12. n. 41. cum aliis quinque sequentibus, quem omnino consule pro illius legis intellectu.

(*i*) In tom. 2. Variar. cap. 11. num. 44. vers. Quartus effectus.

(*j*) Ita in terminis tenet Doctor Castell. in dict. leg. 63. Taur. in gloss. verb. *Diez años.*

(*k*) In dict. leg. 63. Taur. & Parlad. ubi supr. in §. 13.

(*l*) Ut cum Bald. in leg. *De quibus*, quæst. 6. ff. de *Leg.* & Franc. Balb. Tract. Præscript. chart. 41. col. 1. vers. 5. fallit, resolvit Greg. Lopez in leg. 22. tit. 29. Part. 3. in gloss. & cum eis Avilesius, ubi supr. quo in loco resolvit, adversus minorem 25. annis hanc præscriptionem non currere; & sequitur Parlad. in dict. §. 13. n. 46.

(*m*) Et ita in specie tenet Avil. in cap. *Præterea*, cap. 10. n. 69. & Joan. Gutierrez in Repet. leg. *Nemo potest*, n. 488. ff. de *Legat.* 1. Etsi contrariam opinionem defendat Acevin leg. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. n. 42.

(*n*) Et tradit Suarez in dict. leg. *Post rem*, in Declarat. leg. Regni, 2. part. vers. Sed pro evidentia, n. 34.

(*o*) Ut ibi notat Suarez.

(*p*) Idem etiam probatur in leg. 1. Cod. de *Condict. ex lege*, & in leg. *Si mandavero* in princip. ff. *Mand.* & in leg. *Eum, qui Kalendis*, ff. de *Verb. oblig.*

(*q*) In dict. leg. 1. Cod. de *Condict. ex lege*, & Bart. in leg. *Lecta*, col. 4. ff. *Si cert. pet.*

(*r*) Juxta text. in leg. 1. Cod. *Ut act. ab hared. & cont. hared.*

(*s*) Argum. text. in leg. *Quæsitum*, juncta gloss. verb. *Quia interest*, ff. de *Pign.* & in leg. 17. tit. 13. Part. 5. & in specie resolvit Roder. in dict. leg. *Post rem judicatam*, limit. 7. n. 2.

(*t*) Et firmat Avend. in Tract. ad leg. 4. & 5. n. 34. & pro hac opinione faciunt notata à Paulo Castr. in leg. 3. §. fin. ff. de *Jurejur.*

(*u*) Ut in leg. *Cum hi*, §. *Prætor*, ff. de *Transact.*

(*x*) In dict. Tract. ad leg. 4. & 5. à n. 35.

(*y*) Ut in leg. *Item quæritur*, §. *Qui impleto*, ff. *Locat.*

(*z*) Secundum Bald. in leg. *Etiam*, Cod. de *Fideicom.* & sequitur Montalv. in leg. 20. tit. 8. Part. 5. & Avend. in dict. Tract. ad leg. 4. & 5. n. 46. & communiter omnes, secundum Jass. in leg. *Certi conditio*, n. 21. ff. *Si cert. pet.* & Anton. Gom. in leg. 64. Taur. n. 6. & Did. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1080. vers. Est tamen dubium.

(*a*) Ut notant Paul. & DD. in leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Re judic.*

(*b*) Et in specie firmat Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. mihi 1089. vers. Utrum autem impediatur, & de justitia illius leg. Diximus in 2. tom. hujus operis, prælud. 2. n. 52. in fin.

(*c*) Secundum Castell. in leg. 63. Taur.

(*d*) Secundum Bald. in leg. *Ab executione* in fin. Cod. *Quar. appell. non recip.*

(*e*) Ut notat Bart. in leg. 1. ff. de *Iis, qui in testam. delent.* & Roder. in dict. leg. *Post rem judicatam*, & Hyppol. in Rubr. Cod. de *Probat.* n. 338.

derunt, cum solummodo ea exequi possint, quæ numerantur in leg. 1. 2. 4. & 5. tit. 21. lib. 4. Recop. & de quibus suprà mentionem fecimus; tametsi oppositum teneat Roderic. (f)

28. Item, executionem impedit quælibet exceptio, quæ objici poterat in illa Provincia, in qua celebratum fuit instrumentum, vel sententia lata, de qua petitur executio in hisce Regnis Castellæ: 29. nam licet quoad ordinem executionis faciendæ servari debeat forma, & stylus Castellæ, tamen quoad decisionem causæ, inspicitur jus illius Provinciæ, in qua instrumentum fuit confectum, aut sententia lata: pro qua opinione facit communis doctrina omnium DD. (g)

30. Item, executionem impedit *litispendentia coram Judice Ecclesiastico*, super relaxatione juramenti in contractu de se invalido appositi, secundum Federicum; (h) oppositam tamen sententiam resolvit Matth. de Afflictis: (i) pro qua ultima opinione facit, quod sæpissimè in *praxi* Judices Sæculares rescindunt contractus juratos de se nullos, nulla præmissa absolutione juramenti. (j) 31. Hinc etiam fit, quod litispendentia coram Judice Ecclesiastico, super contractu usurario, & validitate ejus, non impedit executionem petitam coram Judice Sæculari. (k)

Item executionem impedit exceptio *litispendentiæ via ordinaria intentatæ ab actore*, ut putà, si actor habens duas vias agendi ordinariam, scilicèt, & executivam, prius via ordinariam intentaverit, & deinde voluerit redire ad executivam, & opposita fuerit exceptio litis cœptæ in via ordinaria: tunc enim talis exceptio executivam impediet, quia intentando ordinariam, censetur actor renuntiasse executivæ, ita resolvit Maranta; (l) nihilominus tamen oppositam sententiam veriorem esse, resolvimus suprà, (m) si actor à via ordinaria desisteret, expensas reficiendo parti adversæ: tunc enim ad viam executivam redire poterit, quia ex eo solo, quòd ordinariam intentavit, non fuit visus renuntiare executivæ privilegiatæ: (n) via enim ordinaria, & executiva sunt diversæ, & non contrariæ, cum ad eundem finem tendant, & donec satisfactum sit creditori, eligere poterit viam, per quam magis sibi consuitum sit; ac ideo per electionem unius altera non tollitur: (o) & hæc opinio probatur, ex eo quod renuntiatio est stricti juris, & in ea non veniunt, nisi quæ exprimuntur, (p) & in dubio non præsumitur quis juri suo renuntiare, (q) & in nostra specie nullum verbum fit de renuntiatione expressa, præsertim, quod in materia prorogationis jurisdictionis requiritur expressus consensus ambarum partium, nec sufficit tacitus, ut puta, si non opponatur exceptio: imò nec sufficeret expressus consensus unius partis. (r) Ergo ex eo solo, quod creditor comparuit, & intentavit viam ordinariam, visus non est expressè consentire illi viæ, & renuntiare viæ executivæ,

(f) In dict. limit. 3. & cum eo transeat Avil. ubi suprà num. 59.

(g) In leg. *Cunctos populos*, Cod. de *Sum. Trinit.* & in specie ita concludit Roder. in dict. leg. *Post rem*, in Declar. leg. Regni, quæst. 5. & Hyppol. in leg. fin. ff. de *jurisdict. omn. judic.* fol. 32.

(h) In cons. 126. & in aliis locis, ut refert Alexand. in leg. 4. §. *Condemnatum*, n. 17. ff. de *Re judic.*

(i) In Decis. Neapol. decis. 30. per doctrinam Angel. in dict. §. *Condemnatum*, & Avend. in Declarat. leg. 4. & 5. num. 31. vers. Quarto fallit in fin.

(j) Secundum Panormit. in cap. *Cum contingat*, col. 2. de *Jurejur.* & refert Covarruv. lib. 1. Variar. cap. 4. num. 7.

(k) Secundum Angel. in dict. §. *Condemnatum*, cujus contrarium tenet Alex. ubi supr. & ejus opinionem dicit veriorem in nostro proposito Roder. Suarez in dict. leg. *Post rem judicatam* in Declarat. leg. Reg. in quæst. 5. n. 15. Et vid. Acev. in leg. 1. tit. 21. lib. 4. Recop. n. 185. & an cognitio usurarii contractus expectet ad Judicem Ecclesiasticum, vel Sæcularem: vid. quæ resolvisti infra in 2. tom. 2. prælud. n. 25. & 26.

(l) In dupt. 6. n. 24. post Tract. de Ordin. Jud. ex gloss. fin. in leg. *Proinde*, §. *Notandum*, ff. *Ad leg. Aquil.* & ex notatis à Roman. in cons. 133. & idem Marant. de Ordin. Jud. in 2. part. 6. partis judicii, actu 8. de instrument. producti. n. 14. ex doctrina Bald. in leg. 1. col. 5. vers. Decimo quæro, Cod. de *Servit. & aqua*. Et novissimè hanc opinionem defendit Cavalc. in decis. 1. & Burgos de Paz in cons. 39. n. 7. & Molina de Hispan. Primog. in Addit. positis ad finem Operis in annot. ad cap. 13. lib. 3. n. 31.

(m) In ista 4. part. cap. 2. n. 1. cum Rebuf.

(n) Argum. eorum, quæ notat Bald. in leg. 3. ff. de *Testam. milit.*

(o) Juxta ea, quæ tradunt Alex. Jas. Rip. & omnes in leg. *Naturaliter*, §. *Nihil commune*, probatur in leg. *Cum quæritur*, ff. de *Except. rei jud.* Dec. in cons. 460. vol. 2. n. 2. cum seq. quo in loco multa adducit, ex quibus planè hæc nostra opinio probatur: faciunt etiam expressè, quæ in terminis viæ executivæ tradunt Alexand. in consil. 130. n. 15. & 16. lib. 4. Consiliorum, & expressius Jas. idem resolvit in cons. 9. in secunda responsione ad motiva, n. 2. & 3. 1. part. Cons. & in cons. 28. in eadem 1. part. quem omnino vide, & in terminis tenet Carol. Molin. in Consuet. Paris. §. 166. prout ipse seipsum refert in Addit. ad Alexand. in dict. cons. 130. super litter. E.

(p) Ut docet Calderin. in cons. 5. in tit. de Præbend. & Card. in cons. 120. in fin.

(q) Ut in cap. *Super eo*, de *Renunt.* & not. Bald. in leg. 1. notab. 1. Cod. de *Ædificio D. Adrian.* & Dec. in dict. consil. 460. n. 6.

(r) Juxta text. junctà gloss. verb. *Expressus*, in cap. *Statutum*, §. *In nullo quoque*, de *Rescript.* in 6.

væ, nam per talem actum solummodo inducitur tacitus consensus: (s) ex quibus constat pro hac nostra opinione facere doctrinam Glossæ, (t) quæ pro contraria parte solet adduci, nam glossa illa tenet, necessarium esse expressum consensum ambarum partium, ut visum sit renuntiari viæ summariæ: (u) ergo non sufficiet tacitus, & ad hæc sunt reducenda, quæ in isto articulo adducit Anton. Gallesius. (x)

32. Item, executionem impedit quælibet exceptio, quæ de jure communi opponi poterat, quando renuntiatio beneficii dictarum legum Regni facta fuit à creditore tempore, quo contraxit: nam propter talem renuntiationem quælibet exceptio opponi poterit, cum quilibet possit favori suo renuntiare: (y) nam quod lege fieri potest, pacto etiam partium fieri poterit; (z) sed per legem induci potest, quòd ultra exceptiones in prædictis legibus contentas, alia quælibet objici possit; ergo, & per pactum partium. 33. Et facit etiam, quod si aliquid evidenter ex instrumento appareat, quod illud reddat inefficax, poterit contra instrumentum opponi, & executionem impediet. (a)

34. Item executionem impedit exceptio *offerendi rationes*, quando tutor, vel curator instrumento publico promisit reddere rationes, cum consignatione reliquorum, quod vulgo dicitur *dár cuenta con pago*, prout quotidie in instrumento tutellæ, vel curæ à Tabellionibus apponitur. (b)

Item executionem impediet exceptio, scilicèt, quod à Tabellione non fuit appositа hora, in qua facta fuit executio, quod requiritur; alioquin executio nulla judicatur, juxta leg. 21. tit. 21. lib. 4. Recop.

Item, executionem impediunt, nedum exceptiones suprà relatæ, verum etiam quæcunque aliæ exceptiones legitimæ intra decem dies probatæ, quæ colligi potuerunt ex Roderico. (c) Nam per prædictas leges 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. non removentur exceptiones legitimæ, sed solummodo frivolæ, ut constat ex verbis dict. leg. 1. ibi: *Tal, que de derecho se deba recebir, &c.* & ex verbis dict. leg. 2. ibi: *O legitima excepcion*, & ità planè apparet, in prædictis legibus legitimas exceptiones non rejici, sed tantum restringi terminum, intra quem probari debeant; (d) quidquid contradicat Avendanius, (e) cujus opinio confunditur ex verbis dictarum legum suprà expensis, quibus non satisfacit, cum aliæ plures exceptiones, præter contentas in dict. leg. 1. & 2. cognitæ sint à legibus Castellanorum, & satis ex suprà resolutis constat.

35. Adverte tamen, quòd suprædictæ, & aliæ legitimæ exceptiones contra executionem admitti debent, nisi antea quam proferretur sententia, cujus virtute executio petita fuit, fuerint allegatæ per reum in processu, & eis non obstantibus, sequuta fuit condemnatio: nam postmodum, si in executione prædictæ sententiæ oppositæ fuerint, admitti non debent: nam obstabit res judicata, & repulsus agendo, debet repelli excipiendo: (f) & de exceptionibus impedientibus executionem sat dictum est, pro instructionem juvenum.

36. Porrecto libello oppositionis à debitore coram Judice, modo, & forma ut habes in processu executivo infra sermone Hispano fulminato, Judex præcipit *copiam ejus creditori exhiberi*, cui creditor satisfaciet, & deinde debitor debet producere articulos super suis exceptionibus probandis, & testes, & instrumenta: idemque faciet creditor, si sibi necesse fuerit aliquid probare. 37. Teneturque debitor intra illos decem dies suas exceptiones probare, nec sufficiet, testes juratos esse intra terminum decem dierum, sed requiritur intra illum terminum examinatos esse: nam termino illo elapso, examinari non poterunt: (g) et ratio est, quia terminus iste absque ministerio Judicis concessus est à jure; secus tamen est in termino probatorio à Judice concesso, juxta ea, quæ retulimus suprà, (h) & in specie ita re-

(s) Juxta gloss. dict. cap. *Statutum*, §. *In nullo*.

(t) In Clem. *Sæpè*, de *Verb. sign.* verb. *Partibus*.

(u) Et ita etiam tradit Roman. in dict. cons. 133.

(x) Tract. Ad formul. oblig. Camer. 3. partic. quæst. 2. à num. 4.

(y) Ut in leg. *Si quis in conscribendo*, Cod. de *Pactis*.

(z) Ut in leg. fin. Cod. de *Fidejuss.* & notat gloss. in Rubric. Cod. de *Decret. ab ordin. faciend.* lib. 11.

(a) Ut cum pluribus resolvit Roder. in leg. *Post rem judicatam* in Declarat. leg. Regni, in §. Sed providentia, num. 51.

(b) Ita consuluit Alexand. in cons. 192. lib. 7. sequitur Baeza in Tract. de Decima tutoris, cap. 2. n. 168.

(c) Ubi supr. Castell. Cifuent. Anton. Gomez leg. 64. Taur. Covar. dict. cap. 11. Didac. Perez, ubi supr. Caval. ubi supr. & Gallesius ubi supr. particula 4. quæst. 1.

(d) Secundum Roder. in dict. §. Pro evidentia, n. 13. & 44. Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. verb. *Que de derecho se deba recebir, &c.* & in leg. 5. cod. tit. & lib. in gloss. verb. *No seyendo legitimas las excepciones*.

(e) In cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 16. n. 4. & in Tract. ad leg. 4. & 5. n. 27.

(f) Secundum Innoc. in cap. fin. de *Ordin. cognit.* & Paul. Castr. in leg. 1. Cod. de *Ordin. cogn.* col. 4. & Alex. in leg. *Ex diverso*, §. fin. ff. *Solut. matrim.* quos refert, & sequitur Avend. in Tract. ad leg. 4. & 5. n. 49.

(g) Ut cum Bald. & Domin. resolvit Avend. in cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 16. ante n. 1. Palac. Rub. n. 4. & Castell. verb. *Passados*, in leg. 64. Taur.

(h) In 1. part. hujus tom. in 8. Tempor. circa declarationem sententiæ interlocutoriæ in vers. *con plazo, y termino*.

resolvit Didac. Perez; (*i*) quam tamen opinionem veram esse, opinor alia ratione, nempè, quia terminus ille decem dierum pro forma à dict. leg. 19. assignatur, & est tàm brevis, quod nulla ex causa breviari, & restringi possit: quod est verum, quando culpa debitoris intra decem dies testes non fuerunt producti, & examinati; 38. secus verò esset, quando culpa Judicis, vel Notarii intra terminum non fuerunt examinati: nam tunc, elapso termino, examinari potèrunt. (*j*) Requiritur tamen, ad hoc ut præsumatur culpa Judicis, vel Tabellionis id contigisse, quod fuerit eis à parte protestatum; alioquì, absque protestatione in termino facta, non præsumitur culpa in Judice, vel Notario. (*k*)

39. At verò, si debitor suas exceptiones probare velit per confessionem partis adversæ, elapso termino decem dierum, bene poterit id facere, ut latè resolvit Rodericus. (*l*) Oppositam tamen sententiam eruditè optimis fundamentis defendit Avendanius, (*m*) & satisfacit fundamentis in contrarium adductis: (*n*) cujus opinioni consentio, & ultra eum pro hac vera opinione expendo verba text. in dict. leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recopil. ibi: *Salvo si dentro de diez dias mostráre la tal paga, ò legitima excepcion, por otra tal escritura, ò por albalá, que haga fé, ò por confesion de parte, ò por testigos*, &c. quibus verbis satis convincitur, elapso termino decem dierum, nedum aliud genus probationis excludum, verum etiam confessionem partis adversæ, præsertim, quod in actis judiciariis confessio attenditur, tanquam probatio, ut tradidimus suprà, (*o*) quam leg. Regiam in prædictis verbis, post primam hujus operis editionem, vidi expensam pro dicta nostra opinione ab Avendanio, (*p*) & hæc nostra opinio probatur ex doctrina Pauli Castrensis, (*q*) dum docet, quòd si datus fuerit terminus alicui ad probandum, & intra illum non probaverit, postea non erit audiendus ponens positiones adversario, sicut non esset audiendus, qui post terminum offerret testes, quia confessio illa est quædam species probationis, & hujusmodi positiones admittendas non esse, post lapsum certi termini assignati ad producendas quascumque probationes, resolvit Jacobus Menochius. (*r*) (*Huic tamen resolutioni repugnat text. in leg. 72. tit. 4. lib. 3. Compilationis, ubi disponitur, quòd si debitor petierit in quacumque parte litis, etiam post lapsum decem dierum, quòd creditor præstet juramentum calumniæ, compellendus erit à Judice ad illud præstandum. Quæ objectio omissa fuit in hac secunda editione ex oblivione Typographi, & sustinendo nostram opinionem prædictæ leg. 72. non satisfacit dicere, dict. leg. sitam esse sub titulo speciali *de los Adelantados*, & per consequens, non extendi ad alios Judices. Corruit enim hæc interpretatio ex his, quæ annotasti infrà hujus 4. part. cap. 4. num. 2. Displicet etiam alia interpretatio, scilicèt, leg. illam 72. correctam esse per prædictam leg. 2. tit. 21. lib. 4. Compilationis: nàm licèt dict. lex 72. prior sit in situatione, est tamen posterior in promulgatione: quare defendendo nostram opinionem ad dict. leg. 72. erit dicendum, quod licèt actor possit compelli ad præstandum juramentum calumniæ ad instantiam rei executati, quamvis petitum sit post lapsum decem dierum, non tamen erit super sedendum executioni; licèt exceptio rei per illud probetur, nec executio impedietur, cum jam reus probaret suas exceptiones per confessionem actoris extra debitum tempus factam; quia lex 72. hoc non dicit, & tamen dict. lex 2. expressè prohibet, exceptiones rei contra executionem objectas probari non posse, post lapsum decem dierum, etiam per confessionem actoris, præsertim quòd melius esset tale juramentum calumniæ tolli, propter perjuria vitanda, ut cum judicio consulit Maranta. (*s*)

40. Sed si reus dixerit, testes, quibus suas exceptiones probare debet, *extra Diœcesim, vel Regnum esse*, tenetur statim exprimere locum, in quo testes prædicti sunt, eos nominando, & juramentum calumniæ præstando: & si adfuerint extra Diœcesim *aquende los puertos*, conceditur ei terminus unius mensis; si verò adfuerint *allende los puertos*, intra Regnum tamen, conceditur terminus duorum mensium. Sed si adfuerint extra Regnum, datur ei terminus sex mensium, præstareque debet cautionem de *solvendo tantundem* debiti principalis, si intra dictum terminum præfixum suas exceptiones non probaverit: nihilominus tamen interim, quia prædictæ exceptiones probatæ non fuerunt intra terminum decem dierum, Judex præcipit fieri ultimam executionem *de trance, y remate*, & quod creditori solvatur præstando cautionem: quod si debitor probaverit suas exceptiones, intra terminum præfixum in sententia ultimæ executionis, solutum debitori reddet cum duplo nomine interesse. Hæc praxis præscribitur in leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. (*t*)

Nec intelligas, quòd si debitum contentum sit in instrumento publico, quòd debitor teneatur ejus solutionem probare per aliud instrumentum publicum, vel per quinque testes: (*u*) nam dict. lex 2. tit. 21. lib. 4. Recop. disjunctivè requirit, quòd solutio debiti probetur, vel per aliud instrumentum, vel per confessionem, vel per testes, qui duo sufficient. (*x*)

41. Cæterùm si debitor suas exceptiones intra decem dies probaverit, Judex proferet sententiam, *annullando executionem factam, condemnandoque creditores in expensis*: cujus sententiæ absolutoriæ formam habes infra in processu executivo sermone Hispano fulminato. 42. Si verò debitor intra decem dies exceptiones non probaverit, Judex proferet sententiam ultimæ executionis, *confirmando executionem factam, condemnandoque debitorem ad solutionem debiti principalis, & expensarum*: cujus sententiæ condemnatoriæ formam habes infra in dict. processu sermone Hispano fulminato. 43. Et tunc, datur quartum præconium, & bona sic vendita adjudicantur licitanti, & ex eorum prætio creditori solvitur: & si debitor à tali sententia appellaverit, *non obstante appellatione*, Judex præcipiet, *solutionem creditori fieri*, dummodo creditor præstet cautionem secundum formam leg. *Toleti*, id est, quòd si apud Supremum Tribunalia sententia executionis revocata fuerit, restituet debitori bona executioni mandata cum duplo: quæ lex Toleti habetur in leg. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. nam appellatio interposita à sententia ultimæ executionis, id est, *de trance, y remate*, non habet effectum *suspensivum*, sed *devolutivum* tantum. Et ita, si causa executionis delata fuerit ad Supremum Tribunalia per viam appellationis, post solutionem creditori factam, & ibi inventum fuerit, quòd auctio publica non fuit facta, secundùm formam præscriptam in leg. 19. tit. 21. lib. 4. Recop. vel secundum aliam formam *more regionis* receptam; quamvis jure optimo, & justè executio facta fuit, tunc revocatur ipsa Judicis pronuntiatio, & tota executio facta: mandaturque, *omnia bona jure executionis capta debitori restitui, absque ullis expensis*, dummodo debitor prius solvat creditori quantitatem nominatim expressam in instrumento, præstita cautione fidejussoria ab ipso creditore *de judicio sistendo, & judicato solvendo*, quoad repetitionem indebitæ pecuniæ, juxta formam dict. leg. Toleti.

44. Aliquando tamen omitti solet illa clausula de fidejussoribus, quoties Supremi Judices suspicantur, nullam defensionem adversus instrumentum competere debitori, & ita praxis ortum habuit à leg. fin. §. fin. ff. de *Eo, quod metus causa*, quam ad hoc citant Alexander, & Jasso, (*y*) & transcribit Didac. Perez, (*z*) qui resolvit, eandem *praxim* observandam fore, quoties ad Consistoria Civitatum causa executionis deferretur per appellationem, in causis non excedentibus decem millia marapetinorum, juxta text. in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. Et qualiter in gradu appellationis Auditores Regii procedant, quando ad eos defertur processus executivus, ponit Monterosus. (*a*)

45. Solet etiam Judex, coram quo executio petita fuit, antea quàm proferat sententiam ultimæ executionis, tanquam suspectus recusari: quæ recusatio de jure fieri potest, quia hujusmodi Judex est plus, quam merus, & nudus Executor, cum habeat facultatem pronuntiandi, & per consequens juris cognitionem; 46. ideoque recusari poterit: (*b*) quæ recusatio erit formanda eo modo, quo diximus in 1. parte hujus 1. Tomi, in 10. Tempore.

47. Adverte etiam, quòd si bona executioni mandata, in publica subhastatione distracta, non sufficiant ad solutionem debiti, tunc datur præceptum Judicis contra fidejussorem de evictione, id est, *de saneamiento*, ut debitum cum expensis solvat, alias in carcerem detrudatur: quòd præceptum aliàs dari non debet, quia fidejussor de evictione datus fuit in subsidium.

48. Adverte insuper, quod debitor potetit

(*i*) In leg. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1110.
(*j*) Secundum Palac. Rub. Castell. & reliquos DD. ubi suprà.
(*k*) Secundum Bald. in leg. *Properandum*, §. *Sin autem alterutra*, Cod. de *Judic.* Aret. n. 51. & Fel. n. 23. in cap. *Licèt causam*, de *Probat.* Pract. Ferrar. in Rub. de Forma opponendi contra testes, §. Sunt quæ, n. 17.
(*l*) In dict. leg. *Post rem*, §. Sed pulchrum dubium est, & Didac. Perez in leg. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1108.
(*m*) In cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 16. n. 2.
(*n*) Et in suis Responsis, in respons. 18.
(*o*) In 1. part. hujus 1. tom. 10. Tempor. n. 13.
(*p*) In suis Responsis, respons. 18. n. 5. in fin.
(*q*) In leg. *In contrahentibus*, §. *Illo, videlicet*, n. 4. Cod. de *Non numer. pecun.*
(*r*) Lib. 1. de Arbitr. quæst. 35. n. 25. referens Angel. Gemmian. Bald. Curc. seniorem idem tenentes.
(*s*) De Ordin. Jud. 2. part. 6. part. act. 1. n. 11.
(*t*) Et notat Joan. Gutier. in Repet. leg. *Nemo potest*, n. 437. ff. de *Legat.* 1.
(*u*) Juxta speciem text. in leg. *Testium*, Cod. de *Test.* & in leg. 32. tit. 16. Part. 3.
(*x*) Ut in cap. *In omni negotio*, de *Testib.*
(*y*) Num. 2. in leg. *A D. Pio*, §. *In venditione*, ff. de *Re judic.* & eam agnoscit Covar. lib. 2. Variar. cap. 11. n. 3.
(*z*) In leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. gloss. 1. col. mihi 1071. & sequenti.
(*a*) In sua Pract. Tract. 5. cap. 5. fol. 85. pag. 2.
(*b*) Secundum gloss. in cap. *Novit*, de *Appell.* verb. *Debuisset*, & ibi notant Imol. Panorm. & Præpos. n. 7. Arch. & Præpol. in §. *Ab executore* 2. quæst. 6.

rit ex consuetudine hujus Regni bona movilia distracta in publica subhastatione ad instantiam creditoris retrahere intra triduum; bona verò immobilia intra novem dies. (e) Tamen Supremi Judices solent longiorem dilationem debitoribus concedere, ad extrahendam rem legitimè venditam in publica subhastatione, absque fructuum restitutione, cum id potius ex gratia, quàm ex juris rigore faciant. (d)

49. Unde constat, quod terminus quatuor annorum, quem vulgares solent dicere, se habere ad retrahendam rem in publica subhastatione venditam, non procedit, nec de jure, nec de consuetudine: quia talis retractus fieri non potest, nisi Judicibus Supremis ex aliqua justa causa visum fuerit, aliquam dilationem debitori concedendam fore, ut puta, quando res distracta fuit non justo pretio, vel quando illa venditio pignorum facta fuit alicui licitatori, ut statim pignora traderet creditori, secundum Covarruviam, (e) & sequitur Didac. Perez, (f) qui inquit, 50. in hac specie melius cautum esse creditori, quod non subroget licitatorem, ut præsumptio fraudis evitetur: & ut sibi bona distracta sine circuitu applicentur, si utatur consilio Jurisconsulti, (g) nempè, quòd petat addictionem bonorum, & non supponat tertium licitatorem; mihi autem videtur magis cautum fore creditori, si ipsemet emat pignora capta pro executione, (h) sic enim evitatur illud inconveniens resurgens ex simplici addictione pignoris pro re debita facta à Judice; quodsi minus valet, residuum petere non poterit victor. (i)

Si autem pignus sit majoris æstimationis, & simpliciter adjudicetur victori, in totum adjudicatio viciabitur: (j) idcirco cautius erit emere pignus publicè, quàm petere illud sibi dari insolutum: si tamen quis remedio adjudicationis maluerit uti, eam petere debebit, vel à Judice factam acceptabit, sub protestatione Jassonis, (k) nempe, quod protestatur, quòd si pignus minus valebit, residuum possit petere, vel, si sibi ab alio evincatur, quòd non discedit à prima obligatione. Ordo supradictus observatur, quando proceditur *via executiva* inter ipsum creditorem, & debitorem principalem, vel ejus hæredem: aliter tamen proceditur, quando alius tertius comparet pro suo interesse, ideò opportunè agendum erit, qualiter in tali casu procedi debeat.

EX CAPITE QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Tertius oppositor, qui alicui executioni pro suo interesse opponitur, ad probationem sui juris cum termino ordinario admittendus erit: & executioni interim supersedetur.*

2 *Tertius oppositor de Jure Communi summatim de jure suo docere debet, sed de Jure Regio non astringitur statim de jure suo docere, sed via ordinaria.*

3 *Quæ habent locum in tertio oppositore, qui sententiæ executioni mandatæ se opponi, habent etiam locum in eo, qui instrumenti executioni se opponit.*

4 *Uxor habens specialem hypothecam in aliqua re, & in reliquis generalem, non potest impedire executionem posterioris creditoris factam in aliis bonis ab illa speciali, nisi eam ad solutionem dotis non sufficere prius constiterit.*

5 *Excussio in hypothecis, de qua in Auth. Hoc si debitor, habet etiam locum in hypotheca dotali.*

Tertius oppositor non impedit executionem à posteriore creditore petitam, quando debitor haberet bona sufficientia, ad solutionem prioribus, & posterioribus creditoribus faciendam, si petens id probet.

6 *Creditor prior in obligatione, & posterior in solutione præferendus est ei, qui posterior est in obligatione, licèt prior in solutione.*

7 *Creditor ex justa causa ante diem agere valet.*

CAPUT QUARTUM.

DE TERTIO OPPOSITORE.

SUpradictus modus procedendi in exequendis instrumentis publicis, & privatis recognitis observatur inter ipsum creditorem petentem executionem, & inter debitorem principalem, vel ejus hæredem: 1. cæterum, quan-

(e) Secundum Didac. del Castill. in leg. 70. Taur. verb. *El remate.*

(d) Secundum Covar. in lib. 2. Variar. cap. 11. n. 3.

(e) Ubi supr.

(f) In dict. leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. mihi 1072.

(g) In leg. *A D. Pio*, §. *Sed si emptor*, ff. de *Re judic.*

(h) Juxta text. in leg. 2. Cod. *Si in causa jud. pign. cap. sit* & ita consuluit Paul. Castrens. in leg. *A D. Pio*, §. *Si pignora*, n. 1. ff. de *Re judic.* & sic fieri posse, tenet gloss. in dict. §. *Si pignora*, & ibi Bart. & cæteri Bald. in leg. *Ordo*, n. 5. Cod. de *Exec. rei judic.*

(i) Juxta gloss. Bartol. & reliquos in dict. §. *Si pignora.*

(j) Secundum Bartol. in leg. *Si non sortem*, §. *Si centum*, n. 6. ff. de *Condict. indeb.* & ibi Jass. n. 1. & in leg. *Si is, ad quem*, n. 17. ff. de *Acquir. hæred.*

(k) In leg. *Non solum*, §. *Marit*, n. 48. ff. de *Oper. novi nunt.*

quando alius tertius oppositor comparet pro suo interesse, asserens, bona executioni mandata sibi competere, & in eis jus efficacius habere, seque præferendum esse cæteris creditoribus in prædictis, bonis executioni mandatis, ut puta, si uxor pro sua dote, vel alii creditores magis privilegiati compareant, statim, & in continenti Judex admitti oppositionem, teneturque causam ad probationem cum termino ordinario recipere, & via executiva efficitur ordinaria: copiaque oppositionis primo creditori, & aliis datur: articuli porriguntur, testes, & instrumenta producuntur, executionique interim supersedetur. 2. Et licet de *Jure Communi* tertius oppositor summatim, & intra breve tempus de jure suo docere deberet, & quod ex prædicta executione damnum sibi fieret; (a) hodie tamen de *Jure Regio* tertius oppositor compellendus non erit statim docere de jure suo, sed causa recipienda erit incontinenti ad probationem, cum termino ordinario, & de via executiva ordinaria efficitur, juxta text. in leg. 41. tit. 4. lib. 3. Recop. Quæ lex licet situetur sub titulo speciali *de los Adelantamientos*, ejus tamen dispositio extenditur ad quoscumque alios Judices, cum nulla alia major specialitas versatur in illis, quam in aliis: præsertim, quod quando Rex rescripsit uni Præsidi, omnibus censetur rescripsisse. (b)

Et quando iste tertius oppositor admitti debeat, tradit eleganter, & copiosè D. Castellus, (c) & resolvit Covarruvias in Pract. Quæst. cap. 16. ubi num. 4. firmat, hunc tertium oppositorem impedire executionem ab alio petitam, & pignorum venditionem, vel possessionem, in quibus facta fuit executio, quamvis se opposuerit post sententiam ultimæ executionis latam: & hanc opinionem prius tenuit Gregor. Lupus in leg. 11. tit. 14. Part. 5. (d) & juxta hanc opinionem respondidi, dum de isto articulo Madriti fuissem interrogatus à quodam peritissimo Causidico eum in praxi habente: quidam enim Judex criminum Curiæ nolebat admittere oppositionem cujusdam conjugatæ factam pro sua dote exigenda, contra executionem in bonis mariti factam virtute instrumenti publici, ex eo quod se opposuit illa conjugata post sententiam ultimæ executionis ante venditionem pignorum, & solutionem factam petenti executionem: Causidicus uxoris allegabat Judici dictam leg. 41. tit. 4. lib. 3. Rec. Judex verò asserebat, legem illam intelligendam esse, quando tertius se opponeret ante sententiam ultimæ executionis, deinde asserebat, legem prædictam procedere solummodo in executione facta virtute sententiæ, non verò, quando virtute instrumenti: respondidi Causidico, quod satisfaceret primæ difficultati Judicis per notata à Greg. Lopez in dict. leg. 11. & à Covarruvia in dict. cap. 16. ex cujus doctrina posset etiam satisfacere secundæ difficultati: 3. nam in dict. cap. 16. in fine, inquit, omnia contenta in illo capitulo procedere, quando tertius se opponit executioni instrumentorum: nam executio instrumenti æquiparatur executioni sententiæ. (e) Et quando uxor pro dote præferenda sit reliquis creditoribus, traditur in leg. *Assiduis*, & in leg. fin. Cod. *Qui potior. in pign. habeant.* quibus convenit leg. 33. tit. 13. Part. 5. & latissimè resolvit Cavarruvias omnino videndus. (f)

4. Circa quem articulum adverte, quod si uxor habuerit specialem hypothecam in una re mariti pro dote, & generalem in reliquis bonis mariti, non poterit impedire executionem posterioris creditoris factam in aliis bonis, sed tantum factam in illa re specialiter sibi hypothecata, nisi prius constiterit, rem illam speciali hypotheca obligatam ad solutionem dotis non sufficere: (g) 5. nam discussio requisita in aliis hypothecis, de qua in Auth. *Hoc si debitor*, Cod. de *Pignor.* necessaria etiam est in hypotheca dotali, secundum Glossam, (h) & ita fuisse pronuntiatum in Granatensi Prætorio semel, & iterum concordi judicum suffragio, dicit Covarruvias, (i) ex quibus sit, quod si debitor, contra quem petita fuit exe-

X cu-

(a) Juxta text. in cap. *Veniens* II. de *Testib.* & ibi Panorm. & Felin. communiter omnes ex Covar. in Pract. Quæst. cap. 16. n. 1.

(b) Secundum Bartol. in leg. *Relegatorum*, ff. de *Interdict. & releg.* §. *Interdicere*, n. 3. & ita prædictam, leg. Regiam intelligit Joan. Gutier. in Repet. leg. *Nemo potest*, n. 391. ff. de *Legat.* 1.

(c) In leg. 64. Taur. in verb. *Apelation.*

(d) In gloss. 1. qui satisfacit text. in leg. *Is à quo*, ff. de *Rei vendic.* & in leg. pen. ff. de *Petit. hæred.* & latius tradit Castell. in dict. leg. 64. Taur. gloss. verb. *Apelacion*, versic. *Se allegue.*

(e) Secundum Bartrol. in leg. *Cum unus* in fin. ff. de *Bon. auctor. judic. possid.* & Bald. in leg. fin. col. 2. eod titul. quod esse notandum, dicit Rebuf. in Tract. de Litter. oblig. art. 1. gloss. 9. n. 42.

(f) In lib. 1. Variar. Resolut. cap. 7.

(g) Juxta text. in leg. 2. Cod. de *Pignor.* quem text. etiam in hac specie hypothecæ dotalis procedere, firmat Bald. ibi, & Roman. in cons. 187. Rip. in leg. *Privilegiatum.* 19. ff. de *Privil. credit.* & Aim. Cravet. in cons. 77. num. 15.

(h) In leg. *Ubi adhuc*, verb. *Qui potiora*, Cod. de *J dot.* quam testatur communiter receptam Jass. in leg. *constante*, n. 201. & 208. ff. *Solut. matrim.*

(i) Lib. 3. Variar. cap. 18. n. 3. omnino addendus, dict. leg. 2. Cod. de *Pignor.*

cutio habeat bona sufficientia, ad satisfaciendum prioribus creditoribus, & etiam petenti executionem, & iste petens executionem hoc probet, quòd tunc exceptio tertii oppositoris, tamquam malitiosè opposita, non erit admittenda: ita cum Glossa, & communi in cap. *Suscitata*, de *Offic. Deleg.* tradit Covarruvias. (*j*)

Adverte etiam ad singularem speciem facti de isto tertio oppositore quotidie in praxi contingentem, ut puta, unus habebat obligationem contra aliquem cum hypotheca bonorum, quæ fuit celebrata ultima die mensis Januarii, anni MDLXXXI. & solutio ejus destinata fuit in diem Paschatis Resurrectionis ejusdem anni MDLXXXI. & cessit dies solutionis, debitorque petiit executionem adversus debitorem, & facta fuit in bonis ejusdem, & in isto debito consumebatur totum patrimonium debitoris: & alter, tanquam tertius se opposuit executioni, asserens se præferri debere in illis bonis, quia contra debitorem aliam obligationem habebat cum hypotheca bonorum celebratam prima die mensis Januarii, anni MDLXXXI. cujus solutio destinata fuerat in diem Ascensionis Dei Oprim. Maxim. ejusdem anni MDLXXXI. ac ideo cum ejus obligatio esset prior in tempore, & per consequens potior in jure, asserebat se præferendum esse in prædictis bonis. Ex adverso tamen objicebatur ei, quod non erat audiendus: nam licèt ejus obligatio esset prior in tempore, tamen dies solutionis nondum cesserat, quo circa audiri non debebat. (*k*)

6. Unde pro resolutione hujus articuli dicendum est, quòd in proposita specie is, qui prior fuit in obligatione, quamvis posterior in solutione, præferendus est ei, qui posterior fuit in obligatione, licèt prior in solutione. (*l*) Neque huic veræ resolutioni obstat, quod dies solutionis nondum cesserat, & sic videbatur ante diem non posse agi: nam respondeo, quod data legitima causa, puta quia debitor erat suspectus de fuga, vel quia ejus patrimonium consumebatur in debito posteriori, tunc enim ante diem agi potest. (*m*)

7. Advertendum tamen est, quod, licèt quando tertius se opponit pro suo interesse executioni factæ in bonis debitoris, de via executiva efficiatur ordinaria, quoad ordinem procedendi, juxta dictam leg. 41. tit. 4. lib. 3. Recop. tamen, quoad decisionem causæ, si is, qui petit executionem fuerit præferendus, Judex juvebit, quod *in executione petita procedatur*, pronunciando sententiam ultimæ executionis *de trance, y remate*, & idem observandum erit in quocunque loco, in quo inter creditores, qui se opposuerunt, fuerit positus ille, qui executionem petiit: nam respectu ejus, & quoad solutionem sui debiti, semper Judex pronuntiare debebit, quod in executione procedatur, & sibi solvatur, nec appellatio ab aliis creditoribus interposita impediet executionem ultimam, sed ei erit satisfaciendum: nec obstat doctrina Panormitani, (*n*) qua docet, statutum removens appellationem, quoad instrumentum guarentigium, non censeri removere, quoad tertium oppositorem: nam dict. leg. 41. tit. 4. lib. 3. Recop. loquitur tantum, quoad ordinem procedendi, ut suprà diximus. Adverte etiam, quod iste tertius oppositor poterit se opponere coram Judice requisito pro executione alicujus instrumenti, vel sententiæ faciendæ, ab alio Judice requirente, vel coram mero executore, & erit admittendus, nec debet remitti ad Judicem requirentem, ut coram eo se opponat, ita resolvit Covarruvias: (*o*) & jam ego sic semel, & iterum in praxi obtinui.

Contingit aliquando, aliquem plures creditores habere, nec bona sibi suppetere ad satisfaciendum omnibus, & pro debitis est in carcere detentus: tunc enim est proditum sibi quoddam remedium à lege, ut dimittatur à carceribus, nempè, cessio bonorum, de qua opportunè erit videndum.

EX CAPITE QUINTO.

SUMMARIA.

1 *LEX duodecim Tabularum lege Petilia sublata est, & ea cautum, liberum hominem ob creditam pecuniam in vinculis non detineri.*

2 *Homines liberos non dandos in servitium, aut pignus creditoribus.*

3 *Debitor bona possidens, nunquam ad carcerem ducitur; eis tamen carens vinculis detinendus.*

4 *Debitor reddituum Regalium, etsi bona possideat, carcerem mancipandus erit: nec cessione bonorum uti poterit.*

5 *Debitor, nisi in carcere detentus, bonis cedere non potest.*

6 *Cessio bonorum illius, qui ad unius creditoris instantiam carcere detentus est, cæteris omnibus creditoribus nocet, qui nec tunc citandi erunt.*

7 *Cessio bonorum absque aliquo ignominioso actu fieri debet.*

8 *Debitor, ut bonis cedere valeat, debitum prius confiteri, aut de eo condemnari debet.*

9 *Cedens bonis ea omnia creditoribus dimittere tenetur, præter quotidianas vestes, & instrumenta necessaria suæ artis.*

10 *Cedens bonis cautionem juratoriam præstat de solvendo ære alieno, quando ad pinguiorem devenerit fortunam.*

11 *Effectus cessionis bonorum est, quod deveniens ad pinguiorem fortunam solvat debitum, alimentis necessariis prius sibi servatis.*

12 *Debitor, qui cedit bonis, nec naturali, nec civili obligatione liberatur, sed exceptionem sibi parat.*

13 *Leg. 3. tit. 15. part. 5. qualiter intelligenda.*

14 *Cedens bonis, licèt actibus ignominiosis, in animæ judicio solvere tenetur cum potuerit.*

15 *Beneficio cessionis bonorum renuntiari non potest, etiamsi cum juramento renuntiatio fiat.*

16 *Beneficio cessionis bonorum non gaudet cedentis fidejussor.*

17 *Debitor alicujus obligationis descendentis ex delicto non gaudet cessionis beneficio.*

18 *Leg. 9. tit. 16. lib. 5. Compil. quomodo intelligenda.*

19 *Commutatio pœnæ pecuniaria in corporalem, non procedit in Nobilibus.*

20 *Olim debitor tradebatur creditoribus, ut eis inserviret, donec debitum solutum esset arbitrio judicis.*

21 *Debitor in carcere detinetur, donec cedens bonis catenæ renuntiet, & tunc creditori tradendus, ut ei inserviat, collo torque ferreo appositio.*

22 *Qui per sex mensium spatium in carcere remansit, cessionem bonorum censetur ipso jure fecisse, ut creditori tradi valeat cum torque ferreo.*

23 *Circa cessionem bonorum uniuscujusque loci consuetudo servanda.*

(*j*) In Pract. Quæst. cap. 16. n. 2.

(*k*) Juxta text. in leg. 1. Cod. de *Condit. ex lege*, & in leg. *Qui mandavero* in princ. & in leg. *Eum qui Kalendis*, ff. de *Verb. oblig.*

(*l*) Per text. notabilem in leg. 1. ff. *Qui potior. in pign. habeant.* ibi: *Non utique solutionum servanda sunt tempora, sed dies contractæ obligationis*, cui text addendus est Rip. in leg. *Privilegia*, ff. de *Privil. credit.* Ad idem est melior text. in leg. *Qui balneum*, §. 1. ff. *Qui potior.* facit etiam text. in leg. *Potior*, §. *Videamus*, & in leg. *Nuntius*, ff. *Qui potior.*

(*m*) Juxta text. in leg. *Quæsitum*, ff. de Pign. & in propria specie ita resolvit Roder. asserens, se semper ita obtinuisse in dict. leg. *Post rem judicatam*, limit. 7. n. 4. & Famus de Pign. 4. part. n. 15. tametsi oppositum teneat Didac. del Castillo in leg. 64. Taur. in glos. fin.

(*n*) In cap. *Super eo*, de *Offic. Deleg.*

(*o*) In Pract. Quæst. cap. 16. n. 5.

CAPUT QUINTUM.

DE CESSIONE BONORUM, QUÆ VULGO dicitur: Cesion de bienes.

1. LEge Petilia sublata fuit lex XII. Tabularum, qua fuit cautum, ne quis ob pecuniam creditam in vinculis detineretur, sed ejus bona, non corpus essent obnoxia debito, & creditori, ut refert Titus Livius Decad. 1. lib. 8. & inde Imperatores decreverunt, ne debitores liberi darentur in servitium, aut in pignus creditoribus. (*a*)

3. Sed circa solutionem debitorum faciendam auctoritate Judicis, observatur, quod si debitor bona possiderit, nunquam ad carcerem ducatur; (*b*) si tamen bonis caruerit, publicis vinculis detinendus erit: (*c*) 4. tamen si debitum fuerit ratione reddituum Regalium, quamvis debitor bona habuerit, pro solutione mittendus erit in carcerem, donec solverit, (*d*) nec poterit uti beneficio cessionis, ut in leg. 5. tit. 19. lib. 9. Recop. Et si plures habuerit creditores, nec bona sibi suppetant ad eis satisfaciendum, & in carcere fuerit detentus; tunc proditum est quoddam sibi remedium à leg. 1. Cod. *Qui bon. ced. pos.* Cui convenit leg. 4. tit. 15. Part. 5. nempè *Cessio bonorum*.

Et quid sit cessio bonorum, & quæ requirantur ad ejus validitatem, & quid operetur, & quis possit bonis cedere, tradit Matth. Brunus in Tract. de *Cessione bonorum*, qui per sexaginta, & septem quæstiones hanc materiam cessionis copiosissimè tradit, ad quem recurrendum erit, quando casus occurrerit. Est Tract. ille inter Tractatus de *pignoribus*, & *assecurationibus* in fine, & antea quam illum viderem, decreveram latiori sermone tradere hanc cessionis materiam; postmodum autem ab instituto recessi, & solum aliqua ejus principia attingere, pro juvenum instructione, curabo.

(*a*) Ut in leg. *Ob æs*, & in Auth. *Imò*, Cod. de *Action. & oblig.* & in Auth. *Ut nulli judicum*, §. *Quia verò*, Collat. 9. & in leg. 2. Cod. *Quæ res pignor. oblig. poss.* & in cap. 2. de *Pign.* tradit Baeza in Tract. de Inope debitor. cap. 2. n. 6. in quo Tract. plura de hac materia congerit.

(*b*) Juxta text. in leg. *AD. Pio*, §. *In venditione*, ff. de *Re judic.* & in cap. *Pervenit*, de *Fidejuss.*

(*c*) Juxta gloss. in leg. 3. §. *Tuteres*, ff. de *Suspect. tutor.* quam testatur communiter receptam Alexand. in dict. §. *In venditione*, & Aret. in leg. *Maritum*, §. *Elegenter*, n. 7. ff. *Solut. matrim.* & Rip. in leg. *In obligatione*, ff. de *Pignor.* n. 20. & plures alii relati, ac recepti à Baeza, ubi supr. in dict. cap. 2. n. 26.

(*d*) Juxta text. in leg. *Nemo carcerem*, Cod. de *Exactor. tribut.*

5. In primis advertes, hanc cessionem facere non posse, nisi eum, qui carcere fuerit detentus ad instantiam creditorum, vel saltim ad petitionem unius ex pluribus: 6. quæ cessio omnibus præjudicabit, (e) nec tunc alii creditores necessario citandi erunt: (f) 7. quæ cessio, absque aliquo actu ignominioso, fieri debet; (g) 8. requiritur tamen, quòd prius quam debitor bonis cedat, condemnetur, vel confiteatur debitum in judicio. (h)

9. Teneturque debitor omnia sua bona creditoribus dimittere, ut vendantur, nil penitus sibi relinquens, præter vestes quotidianas: (i) dimittuntur etiam eidem instrumenta necessaria suæ artis, ad victum quærendum: (j) 10. tenebitur etiam debitor præstare cautionem juratoriam de *solvendo ære alieno*, cum ad pinguiorem fortunam devenerit: (k) 11. & quando ad pinguiorem fortunam devenerit, tenebitur debitum solvere, deductis sibi alimentis necessariis, & iste est effectus hujus cessionis. (l)

12. Itaque debitor per prædictam concessionem non liberatur à naturali, & civili obligatione, sed tantùm acquirit exceptionem, secundum Cinum; (m) tametsi Glossa (n) teneat, debitorem per cessionem liberari à civili obligatione. 13. Undè licèt text. in leg. 3. tit. 15. Part. 5. dicat, debitorem cedentem bonis conveniri posteà non posse, & conventum respondere non teneri; tamen illud debet intelligi, procedere cum effectu; bene tamen tenebitur comparere, ad allegandam suam exceptionem, & si ad pinguiorem fortunam devenerit, non liberabitur à civili, & naturali obligatione ope exceptionis: 14. ideoque in animæ judicio tenebitur, etiamsi actibus ignominiosis cessio facta fuerit, secundum Sotum; (o) quamvis Menochius (p) defendat tunc in totum debitorem liberari.

15. Nec beneficio cessionis à debitore renuntiari poterit, imò renuntiatione facta, prædicto beneficio poterit uti: (q) & Joann. Gutierrez (r) cum communi resolvit, beneficio cessionis *cum juramento* renuntiari posse, adducens pro hac opinione text. in leg. 5. tit. 9. lib. 9. Recop. ubi ponitur casus, in quo bonis cedi non potest, & quòd contrahentes jurent, se renuntiatione cessionis non uti; 16. cujus tamen contrarium tradit Baeza: (s) fidejussor etiam non liberabitur per hanc cessionem factam à debitore principali, nec gaudebit ejus beneficio, cum sit personale. (t)

17. Hoc tamen beneficio cessionis non poterit uti debitor alicujus obligationis descendentis ex delicto, ut resolvunt communiter omnes, secundum Julium Clarum, (u) & Covarruviam, (x) & Didac. Perez, (y) & Matienzum (z) satisfacientes text. in leg. 9. tit. 16. lib. 5. Recopil. 18. ut dum illa lex disponit, quòd damnatus causa criminis ad pecuniæ solutionem, pro damno accusatori illato, possit bonis cedere: intelligi debeat in casu, quo loquitur; secus verò esse, si pœna pecuniaria imposita fuisset, pro ipso crimine ad ejus vindictam: nam tunc in corpore deberet luere:

(e) Secundum DD. communiter, præsertim Enric. in cap. *Odoardus*, de *Solution.* & in leg. 4. & ibi DD. ff. de *Cess. bonor.* & in leg. 3. tit. 15. Part. 5. Salic. in dict. leg. 1. n. 4. Guid. Pap. cons. 124. n. 7.

(f) Secundum Petr. Jacob. in Pract. Rub. de Cession. bonorum, & Covar. lib. 2. Variar. cap. 1. n. 5.

(g) Juxta text. & ibi gloss. & DD. in leg. antepen. Cod. *Qui bonis ced. poss.*

(h) Secundum communem sensum, & veriorem litteram text. in leg. pen. & fin. ff. de *Cess. bonor.* & firmat gloss. 1. in dict. leg. 1. text. in leg. 1. tit. 15. Part. 5. & communiter omnes ex Joan. Gutierr. de Juram. confirm. 1. part. cap. 17. n. 3.

(i) Juxta text. & ibi gloss. in leg. pen. ff. de *Cess. bonor.* & in leg. 1. tit. 15. Part. 5. & resolvunt Ant. Gom. in leg. 79. Taur. n. 1. & Covar. ubi supr. & Joan. Gutierr. de Juram. confirm. 1. part. cap. 16. n. 11.

(j) Secundum Medin. in lib. de Contract. quæst. 3. causa 3. & quæst. 5. & Navar. in Manual. cap. 17. num. 86. quod dubium reputat Covarr. ubi supr. apud Forenses Tribunalia.

(k) Secundum gloss. Host. Joan. Andr. Enric. & alios in dict. cap. *Odoardus*, & Jacob. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. cas. 183. n. 20.

(l) Ut probatur in leg. 4. ff. de *Cess. bonor.* & in §. fin. Instit. de *Action.* & in leg. 3. tit. 15. Part. 5. tradit Covarr. ubi supr. n. 6. & Anton. Gom. in dict. leg. 79. Taur. & Menoch. ubi supr. n. 21.

(m) Bald. & alios in dict. leg. 1. & communiter omnes ex Jas. in §. ultimo, col. 1. Instit. de *Action.*

(n) In leg. *Ubicumque*, ff. de *Fidejuss.*

(o) Lib. 4. de Just. & jur. quæst. 7. art. ult. & Covarr. ubi supr. n. 6.

(p) Ubi supr. n. 22.

(q) Secundum Bart. & Imol. in leg. *Alia*, §. *Eleganter*, ff. *Solut. matrim.* Addit. Alex. in cons. 37. n. 6. in verb. Bonorum, ubi hanc opinionem dicit communem Panorm. Enric. & alios in dict. cap. *Odoardus*. Matth. Brun. in Tract. de Cession. bonor. in quæst. 20. princ. num. 1. 5. 9. 12. & 15. & Covarr. ubi supr. n. 7.

(r) Ubi supr. cap. 18. n. 1. ubi n. 4.

(s) Dict. cap. 1. n. 41. & 42. cum Covarr. ubi supr. num. 7.

(t) Juxta text. in leg. *Hæres à debitore*, §. *Quod si stipulator* in fin. ff. de *Fidejuss.* & ibi tradunt Bart. & alii, & in leg. 3. tit. 15. Part. 5. & notat Anton. Gom. in dict. leg. 79. Taur. n. 2.

(u) Lib. 5. Sententiarum, §. fin. quæst. 95. n. 5.

(x) Ubi supr. n. 8.

(y) In leg. 3. tit. 1. lib. 3. Ordin. gloss. 1. vers. Quæro utrum.

(z) In leg. 9. tit. 16. lib. 5. Recopil. gloss. 2. num. 3.

re: (a) idque obtinet, etiamsi reus solverit integram summam præter unum denarium, adhuc enim luere debet in corpore, ut cum pluribus resolvit Tiraquellus, (b) & ista opinio, tanquam vera, & communis tenenda est, quamvis Panormitanus (c) teneat, cessionem in delictis admittendam fore, quando reus non habeat, unde solvere possit, (d) qui tamen text. de delictis nullam mentionem facit, nec text. in cap. 1. cap. *Referente*, de *Delictis pueror.* suffragatur Panormitano, cum ibi nulla mentio cessionis fiat. 19. Adverte tamen, quòd illa commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem non procedit in Nobilibus. (e) (* Intelligè prætereà, pœnam pecuniariam, etiam pro delicto impositam à Judice, ad vindictam ipsius delicti, remitti, vel minui posse per Judicem, etiamsi Fisco esset talis pœna applicata, juxta text. in leg. 4. tit. 22. Part. 3. (f)

20. At verò ex hujus regni legibus sanctum erat, debitorem tradendum esse creditoribus ipsis, ut eis serviret, donec debitum solutum foret arbitrio Judicis, ut in leg. 12. & 17. tit. 20. lib. 3. Fori, & in leg. 2. tit. 8. lib. 3. Fori, quæ hodie habentur in leg. 4. tit. 16. lib. 5. Recop. 21. Deinde Pragmaticis constitutionibus statutum fuit, quòd debitor in carcerem missus detineretur, quousque bonis cederet, & catenæ renuntiaret, & tunc creditori traderetur in ejus servitium, cujus æstimatio loco solutionis habetur: & tunc debitor *debet ferre torquem ferreum*, ut in leg. 78. Pragmaticarum, quæ habetur in leg. 5. & 6. tit. 16. lib. 5. Recop. 22. Quinimò, si per spatium sex mensium debitor in carcere maneat, *ipso jure* censetur facta cessio bonorum, ac tradendus est creditori cum torque ferreo, ut in leg. 79. & 89. Pragmaticarum, quæ habetur in leg. 7. tit. 16. lib. 5. Recop.

23. In hoc tamen consuetudo uniuscujusque loci observanda erit: (g) & an tunc uxor præferri debeat, & maritus eidem tradi, vide infrà: (h) & qualiter tunc fulminandus sit processus, & peti, & petitio cessionis formanda, habes infrà post processum executivum sermone Hispano fulminatum cap. 8. Aliquando debitor incarceratus, vel ablens pro debitis non vult uti remedio cessionis bonorum, sed alio remedio, nempè ut dilatio sibi detur à creditoribus. Undè opportunè videndum erit de prædicta dilatione.

(a) Ut probatur in leg. 1. in fin. ff. de *Pœnis*, & in leg. fin. ff. de *In jus vocand.* & ibi gloss. text. in cap. *Ad liberandum*, de *Judeis*. Tradit Dec. in leg. *Si quis id, quod*, n. 18. & 21. ff. de *Jurisdict. omn. jud.* & in hanc nostra specie docet Bald. in §. *Sunt præterea*, n. 3. Instit. de *Act.* quo in loco plura de cessione bonorum congerit.

(b) In Tract. de Retract. convent. §. 4. gloss. 6. n. 28.

(c) In cap. *Referente*, n. 5. Extra de *Delict. puer.*

(d) Per text. in leg. *Cum*, & *filiifamilias*, Cod. *Qui bonis ced. poss.*

(e) Secundum Covar. lib. 2. Variar. cap. 9. n. 4. vers. 8.

(f) Et resolvit Avendan. in cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 7. num. 7.

(g) Secundum Covar. lib. 2. Variar. cap. 1. n. 5.

(h) In cap. 8. hujus 4. part. n. 4.

(a) Ut probatur in dict. leg. fin. vers. *Et si quidem*, & in leg. *Et si suum hæredem*, §. fin. cum leg. sequenti, ff. de *Pact.* & in leg. 5. tit. 15. Part. 5.

EX CAPITE SEXTO.

SUMMARIA.

1 *Debitor bonis cedere nolens quinquennalem dilationem petere potest, & sibi danda, concurrentibus de quibus hic.*

2 *Ad dandam debitori dilationem quinque annorum, creditorum omnium convocatio in unum locum fieri debet, ut inter se de negotio discutere valeant.*

3 *Si aliqui creditorum, à quibus dilatio solutionis petitur, abfuerint, vocandi sunt, & si non venerint, absque eis danda dilatio.*

4 *Major quinquennio dilatio dari potest.*

5 *Debitor, cui datur dilatio ad solvendum, non tenetur præstare cautionem de solvendo intra tempus dilationis; licèt aliud Castrens. velit.*

6. *Post terminum dilationis concessæ debitor ad bonorum cessionem non admittendus.*

CAPUT SEXTUM.

DE DILATIONE QUINQUENNII debitoribus præstanda.

BEneficium aliud proditum est debitoribus inopia laborantibus in eorum favorem, per text. in leg. fin. & ibi Doct. communiter, Cod. *Qui bonis ced. poss.* & in leg. 5. tit. 15. Part. 5. ut putà, 1. quòd si debitor nolit cedere bonis, *dilatio spatii quinquennalis* detur sibi absolvendum creditoribus. Quod beneficium obtinebit, quando omnes creditores simul consenserint in danda sibi dilatione: vel quando major pars eorum secundum debiti quantitatem consenserit: vel quando æquales fuerint in numero personarum, & in quantitatem debiti: vel quando in quantitate debiti fuerint æquales, in personis inæquales, si major numerus personarum consenserit. (a)

2. Et ad hoc ut competat hoc beneficium ultra supradicta requiritur, quòd coadunatio, &

5. In primis advertes, hanc cessionem facere non posse, nisi eum, qui carcere fuerit detentus ad instantiam creditorum, vel saltim ad petitionem unius ex pluribus: 6. quæ cessio omnibus præjudicabit, (e) nec tunc alii creditores necessario citandi erunt: (f) 7. quæ cessio, absque aliquo actu ignominioso, fieri debet; (g) 8. requiritur tamen, quòd prius quam debitor bonis cedat, condemnetur, vel confiteatur debitum in judicio. (h)

9. Teneturque debitor omnia sua bona creditoribus dimittere, ut vendantur, nil penitus sibi relinquens, præter vestes quotidianas: (i) dimittuntur etiam eidem instrumenta necessaria suæ artis, ad victum quærendum: (j) 10. tenebitur etiam debitor præstare cautionem juratoriam de *solvendo ære alieno*, cum ad pinguiorem fortunam devenerit: (k) 11. & quando ad pinguiorem fortunam devenerit, tenebitur debitum solvere, deductis sibi alimentis necessariis, & iste est effectus hujus cessionis. (l)

12. Itaque debitor per prædictam concessionem non liberatur à naturali, & civili obligatione, sed tantùm acquirit exceptionem, secundum Cinum; (m) tametsi Glossa (n) teneat, debitorem per cessionem liberari à civili obligatione. 13. Undè licèt text. in leg. 3. tit. 15. Part. 5. dicat, debitorem cedentem bonis conveniri posteà non posse, & conventum respondere non teneri; tamen illud debet intelligi, procedere cum effectu; bene tamen tenebitur comparere, ad allegandam suam exceptionem, & si ad pinguiorem fortunam devenerit, non liberabitur à civili, & naturali obligatione ope exceptionis: 14. ideoque in animæ judicio tenebitur, etiamsi actibus ignominiosis cessio facta fuerit, secundum Sotum; (o) quamvis Menochius (p) defendat tunc in totum debitorem liberari.

15. Nec beneficio cessionis à debitore renuntiari poterit, imò renuntiatione facta, prædicto beneficio poterit uti: (q) & Joann. Gutierrez (r) cum communi resolvit, beneficio cessionis *cum juramento* renuntiari posse, adducens pro hac opinione text. in leg. 5. tit. 9. lib. 9. Recop. ubi ponitur casus, in quo bonis cedi non potest, & quòd contrahentes jurent, se renuntiatione cessionis non uti; 16. cujus tamen contrarium tradit Baeza: (s) fidejussor etiam non liberabitur per hanc cessionem factam à debitore principali, nec gaudebit ejus beneficio, cum sit personale. (t)

17. Hoc tamen beneficio cessionis non poterit uti debitor alicujus obligationis descendentis ex delicto, ut resolvunt communiter omnes, secundum Julium Clarum, (u) & Covarruviam, (x) & Didac. Perez, (y) & Matienzum (z) satisfacientes text. in leg. 9. tit. 16. lib. 5. Recopil. 18. ut dum illa lex disponit, quòd damnatus causa criminis ad pecuniæ solutionem, pro damno accusatori illato, possit bonis cedere: intelligi debeat in casu, quo loquitur; secus verò esse, si pœna pecuniaria imposita fuisset, pro ipso crimine ad ejus vindictam: nam tunc in corpore deberet luere:

(e) Secundum DD. communiter, præsertim Enric. in cap. *Odoardus*, de *Solution.* & in leg. 4. & ibi DD. ff. de *Cess. bonor.* & in leg. 3. tit. 15. Part. 5. Salic. in dict. leg. 1. n. 4. Guid. Pap. cons. 124. n. 7.

(f) Secundum Petr. Jacob. in Pract. Rub. de Cession. bonorum, & Covar. lib. 2. Variar. cap. 1. n. 5.

(g) Juxta text. & ibi gloss. & DD. in leg. antepen. Cod. *Qui bonis ced. poss.*

(h) Secundum communem sensum, & veriorem litteram text. in leg. pen. & fin. ff. de *Cess. bonor.* & firmat gloss. 1. in dict. leg. 1. text. in leg. 1. tit. 15. Part. 5. & communiter omnes ex Joan. Gutierr. de Juram. confirm. 1. part. cap. 17. n. 3.

(i) Juxta text. & ibi gloss. in leg. pen. ff. de *Cess. bonor.* & in leg. 1. tit. 15. Part. 5. & resolvunt Ant. Gom. in leg. 79. Taur. n. 1. & Covar. ubi supr. & Joan. Gutierr. de Juram. confirm. 1. part. cap. 16. n. 11.

(j) Secundum Medin. in lib. de Contract. quæst. 3. causa 3. & quæst. 5. & Navar. in Manual. cap. 17. num. 86. quod dubium reputat Covarr. ubi supr. apud Forenses Tribunalia.

(k) Secundum gloss. Host. Joan. Andr. Enric. & alios in dict. cap. *Odoardus*, & Jacob. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. cas. 183. n. 20.

(l) Ut probatur in leg. 4. ff. de *Cess. bonor.* & in §. fin. Instit. de *Action.* & in leg. 3. tit. 15. Part. 5. tradit Covarr. ubi supr. n. 6. & Anton. Gom. in dict. leg. 79. Taur. & Menoch. ubi supr. n. 21.

(m) Bald. & alios in dict. leg. 1. & communiter omnes ex Jas. in §. ultimo, col. 1. Instit. de *Action.*

(n) In leg. *Ubicumque*, ff. de *Fidejuss.*

(o) Lib. 4. de Just. & jur. quæst. 7. art. ult. & Covarr. ubi supr. n. 6.

(p) Ubi supr. n. 22.

(q) Secundum Bart. & Imol. in leg. *Alia*, §. *Eleganter*, ff. *Solut. matrim.* Addit. Alex. in cons. 37. n. 6. in verb. Bonorum, ubi hanc opinionem dicit communem Panorm. Enric. & alios in dict. cap. *Odoardus*. Matth. Brun. in Tract. de Cession. bonor. in quæst. 20. princ. num. 1. 5. 9. 12. & 15. & Covarr. ubi supr. n. 7.

(r) Ubi supr. cap. 18. n. 1. ubi n. 4.

(s) Dict. cap. 1. n. 41. & 42. cum Covarr. ubi supr. num. 7.

(t) Juxta text. in leg. *Hæres à debitore*, §. *Quod si stipulator* in fin. ff. de *Fidejuss.* & ibi tradunt Bart. & alii, & in leg. 3. tit. 15. Part. 5. & notat Anton. Gom. in dict. leg. 79. Taur. n. 2.

(u) Lib. 5. Sententiarum, §. fin. quæst. 95. n. 5.

(x) Ubi supr. n. 8.

(y) In leg. 3. tit. 1. lib. 3. Ordin. gloss. 1. vers. Quæro utrum.

(z) In leg. 9. tit. 16. lib. 5. Recopil. gloss. 2. num. 3.

re: (a) idque obtinet, etiamsi reus solverit integram summam præter unum denarium, adhuc enim luere debet in corpore, ut cum pluribus resolvit Tiraquellus, (b) & ista opinio, tanquam vera, & communis tenenda est, quamvis Panormitanus (c) teneat, cessionem in delictis admittendam fore, quando reus non habeat, unde solvere possit, (d) qui tamen text. de delictis nullam mentionem facit, nec text. in cap. 1. cap. *Referente*, de *Delictis pueror.* suffragatur Panormitano, cum ibi nulla mentio cessionis fiat. 19. Adverte tamen, quòd illa commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem non procedit in Nobilibus. (e) (* Intelligè prætereà, pœnam pecuniariam, etiam pro delicto impositam à Judice, ad vindictam ipsius delicti, remitti, vel minui posse per Judicem, etiamsi Fisco esset talis pœna applicata, juxta text. in leg. 4. tit. 22. Part. 3. (f)

20. At verò ex hujus regni legibus sanctum erat, debitorem tradendum esse creditoribus ipsis, ut eis serviret, donec debitum solutum foret arbitrio Judicis, ut in leg. 12. & 17. tit. 20. lib. 3. Fori, & in leg. 2. tit. 8. lib. 3. Fori, quæ hodie habentur in leg. 4. tit. 16. lib. 5. Recop. 21. Deinde Pragmaticis constitutionibus statutum fuit, quòd debitor in carcerem missus detineretur, quousque bonis cederet, & catenæ renuntiaret, & tunc creditori traderetur in ejus servitium, cujus æstimatio loco solutionis habetur: & tunc debitor *debet ferre torquem ferreum*, ut in leg. 78. Pragmaticarum, quæ habetur in leg. 5. & 6. tit. 16. lib. 5. Recop. 22. Quinimò, si per spatium sex mensium debitor in carcere maneat, *ipso jure* censetur facta cessio bonorum, ac tradendus est creditori cum torque ferreo, ut in leg. 79. & 89. Pragmaticarum, quæ habetur in leg. 7. tit. 16. lib. 5. Recop.

23. In hoc tamen consuetudo uniuscujusque loci observanda erit: (g) & an tunc uxor præferri debeat, & maritus eidem tradi, vide infrà: (h) & qualiter tunc fulminandus sit processus, & peti, & petitio cessionis formanda, habes infrà post processum executivum sermone Hispano fulminatum cap. 8. Aliquando debitor incarceratus, vel ablens pro debitis non vult uti remedio cessionis bonorum, sed alio remedio, nempè ut dilatio sibi detur à creditoribus. Undè opportunè videndum erit de prædicta dilatione.

(a) Ut probatur in leg. 1. in fin. ff. de *Pœnis*, & in leg. fin. ff. de *In jus vocand.* & ibi gloss. text. in cap. *Ad liberandum*, de *Judeis*. Tradit Dec. in leg. *Si quis id, quod*, n. 18. & 21. ff. de *Jurisdict. omn. jud.* & in hanc nostra specie docet Bald. in §. *Sunt præterea*, n. 3. Instit. de *Act.* quo in loco plura de cessione bonorum congerit.

(b) In Tract. de Retract. convent. §. 4. gloss. 6. n. 28.

(c) In cap. *Referente*, n. 5. Extra de *Delict. puer.*

(d) Per text. in leg. *Cum*, & *filiifamilias*, Cod. *Qui bonis ced. poss.*

(e) Secundum Covar. lib. 2. Variar. cap. 9. n. 4. vers. 8.

(f) Et resolvit Avendan. in cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 7. num. 7.

(g) Secundum Covar. lib. 2. Variar. cap. 1. n. 5.

(h) In cap. 8. hujus 4. part. n. 4.

(a) Ut probatur in dict. leg. fin. vers. *Et si quidem*, & in leg. *Et si suum hæredem*, §. fin. cum leg. sequenti, ff. de *Pact.* & in leg. 5. tit. 15. Part. 5.

EX CAPITE SEXTO.

SUMMARIA.

1 *Debitor bonis cedere nolens quinquennalem dilationem petere potest, & sibi danda, concurrentibus de quibus hic.*

2 *Ad dandam debitori dilationem quinque annorum, creditorum omnium convocatio in unum locum fieri debet, ut inter se de negotio discutere valeant.*

3 *Si aliqui creditorum, à quibus dilatio solutionis petitur, abfuerint, vocandi sunt, & si non venerint, absque eis danda dilatio.*

4 *Major quinquennio dilatio dari potest.*

5 *Debitor, cui datur dilatio ad solvendum, non tenetur præstare cautionem de solvendo intra tempus dilationis; licèt aliud Castrens. velit.*

6. *Post terminum dilationis concessæ debitor ad bonorum cessionem non admittendus.*

CAPUT SEXTUM.

DE DILATIONE QUINQUENNII debitoribus præstanda.

BEneficium aliud proditum est debitoribus inopia laborantibus in eorum favorem, per text. in leg. fin. & ibi Doct. communiter, Cod. *Qui bonis ced. poss.* & in leg. 5. tit. 15. Part. 5. ut putà, 1. quòd si debitor nolit cedere bonis, *dilatio spatii quinquennalis* detur sibi absolvendum creditoribus. Quod beneficium obtinebit, quando omnes creditores simul consenserint in danda sibi dilatione: vel quando major pars eorum secundum debiti quantitatem consenserit: vel quando æquales fuerint in numero personarum, & in quantitatem debiti: vel quando in quantitate debiti fuerint æquales, in personis inæquales, si major numerus personarum consenserit. (a)

2. Et ad hoc ut competat hoc beneficium ultra supradicta requiritur, quòd coadunatio, &

& convocatio omnium creditorum prius fiat in unum locum, ut de re ipsa discutere valeant, ut probat text. in leg. fin. ibi: *Ut omnibus in unum coadunatis*, (b) & probatur in dict. leg. 5. tit. 15. Part. 5. ibi: *Los juntasse en uno*, 3. & si aliqui eorum absentes fuerint, vocari debent: & si non venerint, absque eis fieri poterit. (c) 4. Et licet dict. lex finalis loquatur de dilatione quinquennii debitori danda; tamen dict. lex Partitæ simpliciter loquitur de dilatione, quasi velit majorem dilationem à creditoribus dari posse. (d) 5. Nec tunc debitor tenetur præstare aliquam cautionem de solvendo intra tempus dilationis. (e)

6. Et adverte, quòd elapso termino dilationis prælitæ debitori ad solvendum, postmodum debitor non poterit uti beneficio cessionis bonorum; (f) sed erit incarcerandus. (g) Et qualiter in isto casu processus fulminari debeat, habes infrà, post processum executivum sermone Hispano fulminatum. Et an *hodie*, non obstantibus his conventionibus factis à debitoribus versuram facientibus, fallendo suos creditores, contractus possint executioni mandari, & quid sit faciendum, disponit leg. 6. tit. 19. lib. 5. Recopil. in nova impressione.

EX CAPITE SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 *FOrma petendi executionem per privatam scripturam sermone Hispano concepta.*

2 *Quando mandatur fieri recognitio scripturæ privatæ coram Alguacello, non poterit eam exequi Alguacellus, nisi producat eam coram Judice, & ab eo mandatum executorium decernatur.*

3 *Si debitor recognoscit scripturam privatam, licet neget, se aliquid inde debere, in eum fit executio.*

4 *Forma petendi executionem alicujus publici instrumenti Hispane concepta.*

5 *Forma mandati executorii Hispane concepta.*

6 *Forma Hispana primi præconii, quòd in bonis executioni traditis datur.*

7 *Forma Hispana secundi præconii circa bona executioni data, & etiam tertii præconii.*

8 *Si bona executioni data sint immobilia, qualiter præconia danda.*

9 *Mandatum Judicis, ut debitor citetur,* para remate.

10 *Forma libelli oppositionis rei executioni dati, modo Hispano.*

11 *Forma sententiæ absolutoriæ in via executiva.*

12 *Forma Hispana sententiæ ultimæ executionis* de trance, y remate.

13 *Lata sententia* de trance, y remate, *statim in publica Audientia quartum præconium præstandum, & qua forma.*

14 *Licèt reus executioni datus appellet, debet solvere creditori, qui cautionem leg. Toleti prius præstare debet.*

15. *Præstita cautione leg. Toleti, solutio creditori facienda, si bona sufficiant, aliàs mandatum in fidejussorem dirigendum, ut solvat.*

16 *Forma Hispana sententiæ* de remate, *quando simul partes recipiuntur via ordinaria ad probationem, quia testes absunt.*

17 *Forma libelli oppositionis tertii oppositoris.*

18 *Libelli oppositionis tertii oppositoris danda est copia creditoribus, & reo executato, & partes recipienda ad probationem in via ordinaria.*

19 *Interim quòd pendet via ordinaria inter tertios oppositores, executiva dormit, quæ postea reviviscit, & resumitur ab eo statu, in quo erat, quando oppositores comparuerunt.*

20 *Praxis, quòd dormiat via executiva, dum causa tertii oppositoris tractatur, etiam servanda, quando debitor petit, creditores suos convocari, ut eis satisfiat secundum eorum prælationem.*

CAPUT SEPTIMUM.

PROCESSO EXECUTIVO en romance fulminado.

PETICION DE EXECUCION *por conoscimiento.*

1. „ EN Salamanca, à tantos dias de tal mes, „ y año, ante el Ilustre Señor Alcalde „ Mayor, y en presencia de mi el presente „ Escribano, paresciò presente Fulano, y dixo: „ que Fulano le debia tantos maravedis de „ plazo passado, por un conoscimiento firmado de su nombre, de que hizo presentacion, con el juramento, y solemnidad „ necessaria. Pidiò à su Merced mandasse dar „ su Mandamiento contra el dicho Fulano, „ para que le pagasse los dichos maravedis, ò „ paresciesse à reconoscer el dicho conoscimiento: y reconoscido, mandasse hacer „ execucion en la persona, y bienes del dicho Fulano, por los maravedis en la dicha „ execucion contenidos, y por las costas: y „ pidiò justicia, y juròà Dios en forma de „ derecho, que los dichos maravedis le eran „ debidos, y no pagados, y que lo susodicho „ no pedia de malicia. Testigos Fulano, y „ Fulano, &c.

„ Y luego el dicho señor Alcalde Mayor, „ visto el dicho conoscimiento, mandò dar „ su Mandamiento contra el dicho Fulano, „ para que pagasse los dichos maravedis al „ dicho Fulano dentro de seis dias, ò al plazo paresciesse ante èl à recognoscer un co„ noscimiento contra èl presentado. Testigos „ Fulano, y Fulano, &c.

Y si no pagàre dentro del dicho termino, ni paresciere à reconoscer el dicho conoscimiento, dàse Mandamiento de prision contra èl. Y otras veces se dà Mandamiento sin plazo, para que pague luego, ò venga à reconoscer ante el Juez, ò haga el reconoscimiento ante el Alguacil, y el Escribano.

2. Y entonces el Alguacil no puede executar el dicho conoscimiento, hasta que lo traya reconoscido ante el Juez, para que lo vea, y mande executar, *per text. in leg. 6. tit. 21. lib. 4. Rec.* 3. pero si parece, y reconoce el dicho conoscimiento, aunque alegue que no debe nada, el Juez le manda hacer execucion en su persona, y bienes, segun, y de la manera que se hace por virtud de qualquier instrumento publico, la qual se hace en la forma siguiente:

PETICION DE EXECUCION *por instrumento publico.*

4. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y año, ante el Ilustre Señor Alcalde „ Mayor, y en presencia de mi el presente „ Escribano, y Testigos infrascriptos, pare„ ciò presente Fulano, vecino de esta dicha „ Ciudad, y hizo presentacion de una Escri„ tura publica de obligacion, signada de Fu„ lano, Escribano publico del Numero de esta „ Ciudad, y por virtud de ella dixo: que pe„ dia, y pidiò execucion en la persona, y „ bienes de Fulano, por quantia de tantos „ maravedis, que por la dicha Escritura el „ dicho Fulano le debia de plazo passado, y „ por las costas, con protestacion que hacia, „ y hizo de tomar, y recebir en quenta lo que „ paresciesse haverle pagado de la dicha deu„ da, y juròà Dios en forma de derecho los „ dichos maravedis serle debidos, y no paga„ dos, y pidiò justicia, y costas. Testigos „ Fulano, y Fulano, &c.

„ Y luego el dicho Señor Alcalde Mayor, „ haviendo visto el dicho contrato, y pedi„ mento de execucion, dixo: que mandaba, „ y mandò hacer la dicha execucion confor„ me à derecho, y para ello mandò dàr sus „ mandamientos, y lo firmò de su nombre. „ Testigos los dichos.

MANDAMIENTO EXECUTORIO.

5. „ Alguacil Mayor de esta Ciudad, y „ qualquier Executor de justicia, yo os man„ do que hagais entrega, y execucion en la „ persona, y bienes de Fulano, por quantia de „ tantos maravedis, que es obligado à dàr, „ y pagar à Fulano, y por las costas de esta „ execucion: y la haced en bienes muebles, si „ los huviere, y si no, en raices, con fiador „ de saneamiento, y en defecto de no os lo „ dàr, prendelde el cuerpo, y citalde, y „ apercebilde desde luego, para vèr dàr los „ pregones, y vèr hacer el remate. Fecho en „ Salamanca, à tantos dias de tal mes, y tal „ año, &c.

Adviertase acerca de este mandamiento, que el Executor và con èl à casa del reo, y dicele, que nombre bienes muebles, en que haga la execucion; y si dice que no los tiene, dice que nombre raices; y si no los quisiere nombrar, halo de prender, y compelerle que los nombre, como resuelve Paris de Puteo. (a) Y si el reo le nombràre bienes, podràle el Executor decir: *A mi no me consta, que estos bienes son vuestros, venid conmigo à la carcel, ò dadme fiador de saneamiento*, como dice Maranta. (b) Y assimismo si le nombràre bienes raices, le ha de pedir fiador de saneamiento, ò prenderlo, si no lo diere, como dice el Mandamiento; y la razon es, porque el Executor no sabe, si son suyos, ò no, ò si valdràn al tiempo del remate el principal, y costas, y por

(b) Et notant ibi Bald. in princ. & Alex. conf. 105. vol. 2.

(c) Juxta notata in leg. *Rescriptum*, ff. de *Pact.* & tradit Gregor. Lup. in dict. leg. 5. in gloss. 1. in fin.

(d) Ut optimè advertit Gregor. Lup. ibi, in gloss. verb. *Un plazo esseñalado.*

(e) Secundum Alberic. in dict. leg. fin. quem sequitur Gregor. Lup. in dict. leg. 5. in gloss. fin. quamvis contrarium velit Paul. Castr. in dict. leg. fin.

(f) Secundum gloss. fin. in dict. leg. fin. receptam communiter.

(g) Secundum Angel. & Noviores in leg. *Alia*, 5. *Elegantes*, ff. *Solut. matrim.*

(a) De Syndicat. verb. Executio, per gloss. in leg. pen. ff. de *Cess. bonor.* notat Felin. cap. *Quoad consuetudinem*, de *Re judic.* col. 7.

(b) De Ordin. Judic. 6. part. act. 3. principali de executione sententiæ, n. 23.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

por esta razon se practica esto de dàr fiador, segun Covarruvias. (*e*) Y de aqui nasce otra práctica que se usa, que si el executado no tiene fiador de saneamiento que dàr, con citacion de la parte dà testigos que digan, que los bienes, que nombrò, son suyos, y valen la quantia, le sueltan, aunque no dè fiador: verdad es, que aquellos testigos son como fiadores. (*d*)

AQUI ENTRA COMO EL ALGUACIL *hace la execucion conforme al mandamiento del Juez, y cita, y apercibe para los pregones, y remate al executado.*

6. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y tal año, ante mi el presente Escri„ bano, y testigos de yuso escritos, estando „ en Audiencia pública Fulano Pregonero, de „ pedimento de Fulano dió el primero pregon „ en los bienes muebles executados de Fula„ no, diciendo: Si hay alguno que quiera „ comprar tales, y tales bienes muebles, que „ son de Fulano, que se venden por execu„ cion, que en ellos fue fecha por cierta quan„ tia de maravedis, vengalos à poner en pre„ cio, y rematarsele han en lo que justo fuere: „ este es el primero pregon. Testigos Fulano, „ y Fulano.

7. Y de ai à tres dias se dà el segundo pregon en la forma, y orden del primero, y al fin dice el Pregonero: *Este es el segundo pregon*: y de ai à otros tres dias se dà el tercero pregon de la manera, y suerte del primero, y al fin de èl dice el pregonero: *Este es el tercero pregon*: y luego paresce un tercero, el qual dice, que èl pone los dichos bienes en tantos maravedis, y el Juez le recibe la postura.

8. Y siendo bienes raices los executados, se dàn los pregones de nueve en nueve dias, y dado el primero en la forma que arriba diximos, al decimo dia se dà el segundo pregon, y al otro decimo dia el tercero pregon; y passados los diez dias de los pregones, que se dieron en los bienes muebles, y los treinta dias de los pregones que se dieron en los bienes raices, paresce ante el Juez, y Escribano el actor, y dice:

„ En Salamanca à tantos dias de tal mes, „ y año, ante el dicho Señor Alcalde Mayor, „ y en presencia de mi el dicho Escribano, y „ testigos infrascriptos, paresciò el dicho Fu„ lano, y dixo: que el termino de los prego„ nes era passado, que pedia à su Merced man„ dasse citar para trance, y remate al dicho „ Fulano.

9. „ Y luego el dicho Señor Juez mandò ci„ tar al dicho Fulano, para que viniesse à ver „ hacer el trance, y remate de los dichos bie„ nes executados, que estaban puestos en tan„ tos maravedis, y que diesse ponedor de ma„ yor quantia, y paresciesse dentro de tres „ dias à lo ver facer, y se oponer, si quisiesse, „ con apercibimiento, que se mandaria hacer „ el dicho trance, y remate. Testigos Fulano, „ y Fulano.

Y dentro de los dichos tres dias de la dicha citacion, al ultimo de ellos, por mas dilatar el negocio, el reo executado paresce, y presenta su escrito de oposicion contra la dicha execucion. Y advierte se, que desde el dia que presenta la dicha oposicion, le corren los diez dias, para probar sus excepciones, como arriba tenemos dicho: y assi, si paresciesse antes de ser citado personalmente para remate, y se opusiesse, no gozaria de los tres dias, que se le dieron en la citacion para remate, la qual dicha citacion para remate se ha de hacer en su persona, salvo si maliciosamente se escondiesse, porque entonces bastaria hacerse en su casa, como arriba queda dicho: y la oposicion se hace en la forma siguiente.

ESCRITO DE OPOSICION del executado contra la execucion.

Ilustre Señor.

10. „ Fulano, vecino de Salamanca, en „ la causa executiva con Fulano, como mas „ haya lugar de derecho, parezco ante Vmd. „ *oponiendome, como me opongo, à la execu„ cion contra mi persona, y bienes*, por Vmd. „ mandada hacer à pedimento del dicho ad„ verso, cuyo tenor, habido aqui por infer„ to, y à èl me refiriendo, digo: que de jus„ ticia Vmd. me debe absolver, y dàr por li„ bre à mi, y à mis bienes de la dicha exe„ cucion, declarando no haver lugar de de„ recho, y condemnando en costas à la parte „ adversa, lo qual assi pido, y Vmd. debe „ hacer por lo siguiente. Lo primero, por „ todo lo general, que se suele decir, y ale„ gar, que he aqui por expresso, y porque „ la dicha execucion no fue pedida por parte, „ ni

(*e*) Lib. 2. Variar. cap. 1. n. 2. Avend. in Diction. verb. *Almoneda*, & Baeza Tract. de Inope debit. cap. 2. n. 27. Ubi duas rationes hujus praxis dandi fidejussorem de evictione assignat.

(*d*) Juxta text. in leg. *Cum ostendimus*, §. fin. ff. de *Fidejuss. tutor.* & firmant Avend. & Baez. ubi supr. n. 28.

„ ni contra parte, en tiempo, ni en forma; „ y el contrato, y escritura, por virtud de „ que se pidiò, no trahen aparejada execu„ cion. Lo otro, porque en hacerse la dicha „ execucion no se guardò el orden del dere„ cho; porque haviendose de hacer en bienes „ muebles, haviendolos, como los havia, se „ hizo en bienes raices. Lo otro, porque en „ el dàr de los pregones no se guardo el orden „ del derecho, y el estilo de esta Audiencia. „ Lo otro, porque no fuì citado personalmen„ te para remate, como por Leyes de estos „ Reynos se requiere. Lo otro, porque el di„ cho adverso està pagado de los dichos mara„ vedis, por que pide la dicha execucion. Por „ las quales razones, y la que mas en mi fa„ vor haga, à Vmd. pido, segun de suso pe„ dido tengo, y sobre ello pido serme fecho „ entero cumplimiento de justicia, y las cos„ tas protesto, y el oficio de Vmd. imploro, „ y juro à Dios, y à esta ✠ que esta oposicion „ no hago de malicia, &c.

Y en este dicho escrito el reo alega las demàs excepciones, que viere que le competen, segun, y de la manera, que vàn alegadas las del dicho escrito: y luego el Juez manda dàr traslado del dicho escrito à la parte del actor, y encarga los diez dias de la ley al dicho reo, para que pruebe sus excepciones, y defensiones; y el dicho reo, dentro de los diez dias presenta su interrogatorio, y testigos, y hace su probanza: y lo mismo hace el actor, si tiene que probar. Y passados los diez dias, el actor paresce ante el Juez, y dice, que los diez dias son passados, que su Merced mande hacer el trance, y remate en los bienes executados, y de ellos hacerle pago: y el Juez, visto el processo, da su sentencia, y si el reo probo sus excepciones, dále por libre, en la manera siguiente:

SENTENCIA EN QUE SE DA POR LIBRE *el executado.*

¶ „ Visto este processo, &c.

11. „ Fallo, que debo de declarar, y de„ claro, no haver habido lugar de derecho la „ execucion pedida contra la persona, y bie„ nes de F. en cuya consequencia declaro, y „ doy por ninguna, y de ningun valor, y „ efecto la dicha execucion, y absuelvo, y „ doy por libre de ella à la persona, y bie„ nes del dicho F. y condeno en costas al di„ cho F. cuya tassacion en mi reservo. Assi lo „ pronuncio, y mando por esta mi sentencia.

Y si el dicho reo dentro de los diez dias no probò sus excepciones, el Juez dà sentencia de remate contra èl, en la manera siguiente:

SENTENCIA DE TRANCE, Y REMATE.

¶ „ Visto este processo, &c.

12. „ Fallo, atentos los autos, y meri„ tos de este processo, que debo de declarar, „ y declaro, haver habido lugar de derecho la „ execucion en èl pedida por F. contra F. Por „ ende que debo mandar, y mando avivar la „ voz del pregon, y ir por la dicha execucion „ adelante, y hacer trance, y remate en los „ bienes executados, y pago de ellos al di„ cho F. y le condeno en las costas de este pro„ ceso, y en los derechos de esta execucion: „ y los aplico à quien, y como es costumbre „ en esta Ciudad. Assi lo pronuncio, y màn„ do por esta mi sentencia.

13. Y luego incontinenti en la Audiencia pública se dà el quarto pregon, diciendo el Pregonero à altas, è inteligibles voces: tantos maravedis dàn por los bienes executados de F. hay quien los puje? quien dè mas por ellos? si no, yo hago trance, y remate de ellos en F. como en mayor ponedor: y pues no hay quien dè mas por ellos, buena, buena, buena pro le tenga. Testigos F. y F.

Adviertese, que de estos bienes, que se venden por execucion al pregòn, se debe Alcabala, como lo prueba la ley 9. tit. 11. lib. 5. Recop. que habla en las cosas, que se venden en pública almoneda: y la razon es, porque aquella es verdadera compra, y venta, quando la cosa se remata en el mayor ponedor, como lo resuelve Tiraquelo. (*e*) Y en nuestros terminos lo tiene Parladorio. (*f*) Y aunque la execucion por el superior se revocasse, y diesse por ninguna, con lo demàs hecho, la Alcabala se debe, y no se puede repetir al Alcabalero: *Quia jus fuit sibi quæsitum, & absque ejus facto non potest tolli*: (*g*) *nam venditio pignorum tenuit, etiamsi creditor dolo malo, vel mala fide vendiderit, nisi emptor mala fidei particeps esset*, (*b*) *tenebitur tamen tunc creditor hanc gabellam, & totale interesse debitori solvere, ut dicitur in dictis legibus, ac ideo præstat cautionem leg. Toleti*: empero si los bienes executados se adjudicàran al acreedor por su deuda, porque no huvo ponedor;

Y en-

(*e*) De Retractu lnag. §. 1. glos. 1. n. 8. & Greg. Lup. in leg. 55. tit. 5. Part. 5. verb. *Vender.*

(*f*) Lib. Rerum Quotid. cap. 3. §. 2. n. 29.

(*g*) Juxta text. in leg. *Id quod nostrum*, ff. de *Reg. jur.* leg. fin. ff. de *Publ.*

(*b*) Juxta text. in leg. *Si cessante*, Cod. de *Distract. pign.* & in leg. 1. Cod. *Si vend. pign.*

entonces no se debe Alcabala, porque no es propria venta. (*i*) *Sed licet hoc de jure sit, tamen Salmanticæ contrarium servatur.*

14. Y si el reo executado apela de la dicha sentencia de remate, el Juez manda, que *sin embargo de su apelacion se haga pago al dicho actor, dando primero, y ante todas cosas, la fianza de la ley de Toledo.* Y luego el dicho actor dà la dicha fianza, en que se obliga, que si por el superior, ò otro Juez competente fuere dada por ninguna la dicha execucion, y mandado bolver los dichos bienes executados al dicho reo executado, que luego sin dilacion alguna no los bolviendo el dicho actor, el los daria, y pagaria llanamente, &c.

15. Y dada la dicha fianza, se le hace pago al actor de su deuda, y si los bienes executados no son bastantes para pagar la dicha deuda, y costas, y derechos de la execucion, el actor pide mandamiento contra el fiador de saneamiento, para que pague la resta, y en defecto de no lo hacer, le prendan: y el Juez manda dar luego el dicho mandamiento.

16. Sucede, como arriba diximos en lo de Latin, que el reo executado en su escrito de oposicion, despues de haver alegado sus excepciones, dice, que los testigos, con que las ha de probar, estàn fuera del Obispado, ò del Arzobispado aquende los puertos, ò allende de los puertos, ò fuera del Reyno: y entonces halos de nombrar quièn son, y donde viven, y jurar, que no lo dice de malicia: y el Juez, atento que no probò sus excepciones dentro de los diez dias, porque dixo el reo tener sus testigos ausentes, dà sentencia de trance, y remate contra el dicho executado, y manda hacer pago al actor, dando fianzas, que si el reo probare sus excepciones legitimas, que impidan la execucion dentro del termino, que el Juez le assenalare, que ha de ser conforme à la ley 2. tit. 21. lib. 4. Recop. que en tal caso, probando las dichas excepciones el dicho actor, bolverà al reo, lo que assi pagare, con el doblo por pena, en nombre de interesse. Y assimismo el reo ha de dar fianzas, que si no probare sus excepciones dentro del dicho termino, pagarà en pena otro tanto, como lo que pago, aplicada conforme à la dicha ley 2. Y en este caso el Juez dà la dicha sentencia de remate, en la forma siguiente, &c.

SENTENCIA DE REMATE, *en que el Juez resciba la prueba en via ordinaria al reo, quando sus testigos estàn ausentes.*

¶ „ Visto este processo, &c.

16. „Fallo, haver habido lugar de derecho „ la execucion pedida por F. contra F. en cu„ ya consequencia mando avivar la voz del „ pregon, y que se vaya por la execucion ade„ lante, y se haga trance, y remate en los „ bienes executados, y de ellos pago à F. exe„ cutante, y condeno al dicho F. executado „ en las costas, y derechos de esta execucion, „ aplicados conforme à la costumbre de esta „ Ciudad: con que primero, y ante todas las „ cosas, el dicho F. executante de fianzas con„ forme à ley de Toledo, que si esta mi sen„ tencia fuere revocada por el superior, ò por „ otro, que de la causa deba conoscer, bolve„ rà lo que resciviere; y que si el dicho reo „ executado probare sus excepciones dentro „ del termino, que por mi en esta sentencia le „ fuere señalado (atento, que dixo tener sus „ testigos fuera de estos Reynos) que el di„ cho F. executante bolverà con el doblo en „ pena por nombre de interesse lo que resci„ biere: y para el dicho efecto recibo à pru„ ba à ambas las dichas partes, con termino, „ y plazo de seis meses. Y mando, que sean „ citadas, para ver presentar, conoscer, y „ jurar los testigos: lo qual mando, dando „ primero y ante todas cosas el dicho F. exe„ cutado fianzas, que si dentro del dicho ter„ mino de los seis meses no probare sus ex„ cepciones, pagarà en pena otro tanto, co„ mo pago de la deuda principal, aplicada „ conforme à la ley. Assi lo pronuncio, y „ mando por esta mi sentencia difinitiva juz„ gando.

Y dentro del dicho termino de los seis meses se presentan interrogatorios, y testigos, y se examinan, y se hace publicacion de ellos, y se ponen tachas, si las huviere, y se hace conclusion, y en efecto se sustancia el processo, segun, y de la forma, que diximos en la via ordinaria. Y si dentro del termino de los seis meses, ò de otro, que fuere assenalado el reo probare sus excepciones, el Juez dà su sentencia, en que absuelve de la execucion al dicho reo, y condena al actor, y su fiador à que bolverán, y restituirán lo recebido, con mas el doblo al dicho reo, con las costas. Y de esta suerte se puede hacer un pleyto executivo, y ordinario ante un mismo Juez, y un mismo Tribunal: y este orden se guarda en el processo, que se hace entre el executante, y el executado, &c.

(*i*) Juxta leg. *Si prædium*, Cod. de *Evict.* glos. in leg. *A D. Pio*, §. *Si pignora*, ff. de *Re judic.* leg. fin. tit. 27. Part. 3. tradunt Tiraq. & Parlad. ubi supr.

Sucede empero, que hecha execucion contra uno, sale un tercero opositor, diciendo, que los bienes executados le pertenescen à èl, por ser su deuda anterior, ò por otra razon, assi como es la muger del executado, que parece por su dote, ò otra persona alguna, que pretenda derecho à los bienes: y presenta su escrito de oposicion en la manera siguiente.

OPOSICION DE TERCERO.

Ilustre Señor.

17. „Fulano, en nombre de F. con licencia „ expressa, que para ello tiene de F. su marido, „ como mas haya lugar de derecho, parez„ co ante Vmd. y me opongo à una execucion „ por Vmd. mandada facer, à pedimento de F. „ en la persona, y bienes de F. marido de la „ dicha mi parte, cuyo tenor habido aqui por „ repetido, digo: que la dicha execucion no „ hà lugar de derecho, y que en los dichos „ bienes executados, la dicha mi parte ha de „ ser preferida al dicho F. y à otro qualquier „ acreedor, por ser primera en tiempo, y mas „ privilegiada en derecho: atento, que la di„ cha mi parte es casada, y velada, como lo „ manda la Santa Madre Iglesia con el dicho „ F. su marido; y al tiempo que con èl se ca„ sò, y velò, traxo à su poder en dote, y ca„ samiento, y èl con ella recibiò mil ducados, „ como consta de la escritura de dote, y pago, „ de que hago presentacion con el juramento „ necessario, &c. De los quales mil ducados no „ hay de que la dicha mi parte sea pagada, sal„ vo de los bienes executados: por que pido à „ Vmd. pues que en ellos la dicha mi parte „ tiene tacita, y expressa hypotheca, y es „ primera en tiempo, y mas privilegiada en „ derecho, por razon de su dote, que Vmd. „ la mande preferir, y prefiera, y entre en los „ dichos bienes executados, amparandola en „ ellos, para que los tenga *jure pignoris, vel „ hypothecæ*, hasta que sea pagada, y entera„ da de su dote, declarando no haver habido „ lugar la dicha execucion; y caso no confes„ sado, que lo haya habido, que la dicha „ mi parte debe ser preferida en los dichos „ bienes à qualesquier acreedores, sobre que „ pido cumplimiento de justicia, y las costas „ protesto, y el oficio de Vmd. imploro, y „ juro à esta ✠ en anima de mi parte, y la „ mia, que esta oposicion no hago de ma„ licia, &c.

18. Y conforme à este tenor se ha de ordenar la oposicion de otro qualquier tercero, *mutatis mutandis.* Y presentada la dicha oposicion, el Juez manda *dàr copia de ella à los demàs acreedores, y al executado*, y ha de recebir luego las partes à prueba con termino ordinario, sin mandar, que den primero, y ante todas cosas, informacion sumaria de sus derechos, como arriba diximos en lo de latin, *in cap. de Tertio oppositore.* Y assi la via executiva se hace ordinaria, y se procede en ella, como diximos en la via ordinaria, hasta que el Juez viene à dàr su sentencia difinitiva, en que manda pagar à los acreedores por sus anterioridades, y hasta tanto la via executiva queda suspensa. 19. Y dada la dicha sentencia por el Juez, en que cada uno de los acreedores ha de ser pagado, y ha de entrar à cobrar, el que tenia pedida la dicha execucion buelve à proseguirla, desde aquel punto, en que estaba al tiempo, que los terceros opositores salieron. 20. Y esto mismo se practica en el processo, y pleyto, que se hace de acreedores, quando un deudor los llama, y les quiere pagar por sus anterioridades: el qual en el entretanto no puede ser executado por ningun acreedor; porque la via executiva està suspensa, hasta tanto, que se determina el pleyto de acreedores, y se sentencia, en què lugar, y quando ha de ser pagado cada uno de ellos. Y esta practica està recebida por los Tribunales Supremos de las Chancillerias.

EX CAPITE OCTAVO.

SUMMARIA.

1 MODUS *petendi cessionem bonorum forma, & stylo Hispano.*

2 *Forma procedendi in cessione bonorum.*

3 *Modus pronuntiandi diffinitivam sententiam cessionis bonorum.*

4 *Uxorem cedentis bonis præferendam aliis creditoribus, verius apparet.*

5 *Si post sex dies primus creditor cedentis bonis, ei non imposuerit torquem ferreum, jus suum perdit, & in sequentem creditorem transit.*

CAPUT OCTAVUM.

DEL PROCESSO DE CESSION DE BIENES.

DIximos arriba *in cap. de Cessione bonorum*, que quando un deudor està preso por deudas, à instancia de sus acreedores, ò de alguno de ellos, y no tiene, con que los pagar, y desea salir de la prision, que en tal caso el derecho introduce en su favor un remedio, que es hacer cesion de bienes, y

traſpaſſarlos en ſus acreedores, y preſenta para ello una peticion en la forma ſiguiente:

PETICION DE CESSION *de bienes.*

Ilustre Señor.

1. „ Fulano, preſo en la Carcel pública „ de eſta Ciudad, como mas haya lugar de „ derecho, por perſona de mi Procurador, „ parezco ante Vmd. y digo: que hà tantos dias que eſtoy preſo, à pedimento de „ Fulano, por tantos maravedis que le debo, „ y de Fulano, por tantos que le debo, y tengo otros acreedores, que ſon los contenidos en eſte memorial, de que hago preſentacion, y en ninguna manera les puedo „ pagar, por no tener mas bienes de los contenidos en eſte memorial, de que aſsimismo hago preſentacion, y juro en forma de „ derecho, que es bueno, y verdadero, y que „ en èl no hay fraude, ni colusion. Y usando „ del remedio, que la ley me dà, quiero hacer „ ceſsion de bienes, y para ello renuncio la „ cadena, y quiero ſalir de la priſion en que „ eſtoy. Porende à Vmd. pido mande notifi „ car eſte mi pedimento à todos los dichos „ mis acreedores, para que dentro de un bre„ ve termino aleguen, lo que vieren que mas „ les convenga, y deſde luego les cedo, re„ nuncio, y traſpaſſo todos los dichos mis „ bienes, que al preſente tengo, y de aqui „ adelante tuviere, haſta que ſean pagados, „ conforme à las leyes, que en eſte caſo ha„ blan, y en lo neceſſario el oficio de Vmd. „ imploro: pido cumplimiento de juſticia, y „ las coſtas proteſto, en caſo de contradiccion: „ y juro à Dios, y à eſta ✠, que eſte pedimen„ to no hago de malicia, ſino porque aſsi „ cumple à mi derecho, y juſticia, &c.

2. Preſentada eſta peticion, el Juez la manda *notificar à los acreedores*, y para mayor abundamiento manda que *ſe pregone públicamente por tres pregones, y ſe pongan Edictos en las puertas de la Audiencia, con apercibimiento, que en ſu ausencia procederà en la cauſa, y determinarà lo que hallàre por juſticia.* Y el Eſcribano notifica lo ſuſodicho, y hace dàr el primero pregon, y poner Edictos, diciendo, *como Fulano, preſo en la Carcel pública por deudas, que ſepan como hace ceſsion de bienes, y renuncia la cadena, y pide ſer entregado à ſus acreedores, que qualquiera que à èl derecho tuviere, lo venga moſtrando dentro de nueve dias, donde no, que paſſado el dicho termino, el Señor Juez procederà, y harà lo que por juſticia hallàre: y deſde luego les ſeñala los Eſtrados de ſu Audiencia, donde ſeràn fechos, y notificados los Autos, haſta dàr ſentencia difinitiva.* Y paſſado el dicho termino de los nueve dias, el preſo acuſa la rebeldia à ſus acreedores, y el Juez la hà por acuſada, y dáſe ſegundo pregon, conforme al primero: y paſſado ſu termino, ſe acuſa la ſegunda rebeldia, y el Juez la hà por acuſada, y dáſe tercero pregon, conforme al primero, y le acuſa la tercera rebeldia. Y ſi en alguno de eſtos terminos parecen los acreedores moſtrando ſus derechos, mandaſe *dàr copia de ellos à los demàs acreedores*, y ſi hay neceſsidad de prueba, *ſe recibe à ella con un breve termino, y ſe hace publicacion, y concluſion, y ſe dà ſentencia difinitiva*; pero ſi los acreedores no parecieron, el preſo parece ante el Juez, y dice, *que èl ha hecho todas ſus diligencias, y que ſu peticion ſe ha notificado à los acreedores, y dados los pregones, y puеſto Edictos, y les ha acuſado las rebeldias, y que no han pareſcido à moſtrar ſus derechos: que pide al Señor Juez haya la cauſa por concluſa para difinitiva.* Y el Juez dice, que *viſtas las diligencia, habia, y hubo la cauſa por concluſa, y mandò citar las partes para difinitiva.*

SENTENCIA DIFINITIVA *de ceſsion de bienes.*

¶ „ Viſto eſte proceſſo, &c.

3. „ Fallo, atentos los Autos, y meritos „ de èl, que Fulano debe de gozar del bene„ ficio de la ceſsion de bienes por èl pedido, „ y que hà havido, y hà lugar de derecho, „ en cuya conſequencia digo, que debo de „ mandar, y mando, que el dicho Fulano „ ſea entregado à ſus acreedores, con una ar„ golla de hierro al peſcuezo, de groſſo de „ un dedo, y la trayga continuamente deſ„ cubierta ſobre el collar del jubon ſin co„ bertura alguna, de ſuerte que ſe vea; y ſi „ no la traxere en la manera que dicho es, „ que cada, y quando que fuere hallado ſin „ ella, ò la truxere cubierta, ſea preſo, y „ puеſto en eſta Carcel pública, y ſe haga la „ execucion en ſu perſona, y bienes, y no „ goce de la dicha ceſsion, y renunciacion de „ cadena. Y mando, que ſea entregado en la „ forma ſiguiente: A Fulano, primero acree„ dor, por deuda de tantos maravedis, y à „ Fulano, ſegundo acreedor, por deuda de „ tantos maravedis, y à Fulano, tercero acree„ dor, por deuda de tantos maravedis, y à „ Fulano, quarto acreedor, por deuda de tan„ tos maravedis: y aſsi vaya de uno en otro „ por ſu anterioridad, ſegun por mi van de„ clarados: y le mando, que los ſirva, y eſtè „ con

„ con ellos, haſta tanto que le ſea deſconta„ do, lo que anſi les debia. Y declaro, que por „ quanto Fulana, muger del dicho Fulano, ſe „ opuſo à ſu dote, y probò haver recebido „ con ella tantos maravedis en dote, y haver„ ſelos conſumido, y gaſtado el dicho ſu ma„ rido, mando, que à ella ſea primero entre„ gado, como à primero acreedor, en tiem„ po, y mejor en derecho, y mando, que „ el tiempo, que con ella eſtuviere, haſta que „ ſea enterada de ſu dote, no trayga la di„ cha argolla, por ſer ſu marido. Aſsi lo pro„ nuncio, y mando por eſta mi ſentencia difi„ nitivamente juzgando.

Eſto de la muger algunos Jueces lo practican, y uſan; y otros no, por decir, que no puede ſer entregado à la muger, atento que es el ſu Cabeza, y ella no le puede tener en priſion: y pareſce ſer mas conforme à derecho, y lo que mas comunmente reſuelven los Doctores, como dice Monterroſo. (a) Pero la contraria opinion pareſce mas verdadera, y mas comun, de que la muger haya de ſer preferida, y entregarſele el marido, como en la ſentencia ſe dice, y aſsi lo reſuelve Anton. Gomez, (b) & Joann. Gutierrez (c) *inquit, ſe ita ſemel obtinuiſſe, & Joann. Matienzo,* (d) *reſolvens, tunc maritum tradendum ſore uxori ſuæ ſine torque ferreo contra Avileſium.* (e) *Imò*, ſi el deudor fueſſe hijo de familias, el padre havia de ſer preferido, como reſuelve Antonio Gomez. (f) Y ſi el primero acreedor, à quien fuè entregado, dentro de ſeis dias deſpues que fuere requerido, no le hiciere echar la argolla de hierro, en la forma que diximos, pierde el derecho que èl tiene, y paſſa al ſegundo acreedor, y ſe le entrega, y aſsi conſecutivamente paſſa à los demas, como lo diſpone la ley 8. tit. 16. lib. 5. Recop.

EX CAPITE NONO.

SUMMARIA.

1 *Dilatio ſolutionis duplici modo ſolet debitoribus concedi.*

2 *Forma petendi dilationem quinquennalem ſolutionis.*

3 *Poſt præſentationem petitionis quinquennalis ſolutionis, quid agendum ſit.*

4 *Forma pronuntiandi ſententiam dilationis.*

5 *Forma ſententiæ, per quam dilatio ſolutionis denegatur.*

CAPUT NONUM.

DEL PROCESSO DE ESPERA de acreedores.

Diximos arriba *in cap. de Dilatione quinquennii debitoribus præſtanda*, que el derecho introduxo otro remedio en favor de los deudores, que no quiſieſſen hacer ceſsion de bienes; y es, que ſe les dà eſpera de cinco años mas, ò menos, como los acreedores ſe convienen, para que los dichos deudores puedan pagar à ſus acreedores, la qual eſpera ſe acoſtumbra à dàr en una de dos maneras.

1. La primera es, que quando un deudor eſtà preſo por deudas, ò auſente, ò retraìdo, y no tiene bienes ſuficientes, para poder pagar todas ſus deudas: en tal caſo, juntanſe todos ſus acreedores, y ponen el negocio, y comprometenlo en manos de algunas perſonas, para que determinen còmo, y de què ſuerte, y por què orden han de ſer pagados los creedores, y que quita, y eſpera ſe ha de hacer al tal deudor, y por lo que las tales perſonas determinaren, han de paſſar, y paſſan los acreedores.

La otra manera de eſpera ſe hace en eſta forma, que quando todos los acreedores no vienen, ni quieren dàr eſpera al deudor, ni hacerle quita; antes lo tienen preſo, y algunos de ellos, movidos de compaſsion, le quieren hacer alguna quita, ò eſpera: entonces, ſi la mayor parte de ellos en numero de perſonas, ò ſiendo mayores en numero las deudas, ò ſiendo mayor la cantidad, que à ellos ſe debe, que à los demas acreedores, que no quieren venir en la eſpera, ò quando fueren iguales en numero de perſonas, y en cantidad de deudas, juntanſe los que aguardan, y ſiendo de un acuerdo, hacen una eſcritura de eſpera al deudor, firmada de ſus nombres, ò otorganla ante el Eſcribano público, en que dicen: que *atento que Fulano eſtà preſo*, ò auſente *por tantos maravedis* que les debe, y que no tiene bienes ſuficientes con que les pagar, movidos de piedad, y compaſsion, *le dàn eſpera*, para que dentro de tantos años les

(a) In ſua Practica in 2. Tract. fol. 33. pag. 1. in margine.

(b) Tom. 2. Variar. cap. 11. n. 53. & Baeza in Tract. de Inope debitore, cap. 3. & ita obſervari teſtatur Villalob. in ſuo hb. Comm. Opin. in litter. D. n. 215.

(c) De juramento confirm. 1. part. cap. 18. n. 7.

(d) In leg. 6. Tract. 16. lib. 5. Recop. gloſſ. 3. n. 3.

(e) In cap. *Pratur.* cap. 18. gloſſ. magn. n. 7.

(f) 2. tom. cap. 15. n. 11. & Joan. Gutier. ubi ſupr. dict. cap. 18. n. 8.

les pague. Y esta espera comunmente suele ser de cinco años, y puedenla dàr de mas tiempo, si quisieren, conforme la ley de la Partida, que arriba alegamos en el dicho capitulo. Y esta escritura de espera presentase ante el Juez por el deudor con una peticion, en la forma siguiente:

Ilustre Señor.

2. „ Fulano, preso en esta Carcel por „ deudas, ò ausente por ellos, digo: que yo „ debo muchas deudas, y tengo muchos „ acreedores, que son los contenidos en este „ memorial, de que hago presentacion; y „ Fulano, y Fulano, que son la mayor parte „ de mis acreedores, ò à quien se les debe la „ mayor parte de las dichas mis deudas, vien- „ do que no tengo, con que les pagar, movi- „ dos à compasion, con zelo piadoso me es- „ peran, y aguardan por espacio de cinco „ años, para que dentro de ellos les pague „ las dichas sus deudas, como consta por esta „ carta de espera, firmada de sus nombres, ò „ por esta escritura publica otorgada ante „ Fulano, Escribano público del Numero de „ esta Ciudad, de que hago presentacion, con „ juramento, y solemnidad necessario, &c. Y „ los demàs mis acreedores no quieren venir „ en la dicha espera, siendo à ello obligados. „ Por ende à Vmd. pido, mande notificar esta „ dicha carta de espera à todos los dichos mis „ acreedores, assi à los que me la dan, como „ à los que no quieren venir en ella, mandan- „ doles, que dentro de un breve termino pre- „ senten ante Vmd. los derechos, recaudos, „ y obligaciones, que contra mi tienen: y „ constando à Vmd. que la dicha espera me „ es concedida, por quien conforme à derecho „ puede, a Vmd. pido, condemne, compela, „ y apremie à los demàs mis acreedores, a que „ passen por la dicha espera, y à mi me man- „ de soltar de la prision en que estoy, sobre „ que pido justicia, y el oficio de Vmd. im- „ ploro, y las costas protesto, en caso de con- „ tradicion; y juro à Dios, y à esta ✠ que esta „ dicha espera no es fingida, ni simulada, y „ que debo la dicha quantia à los creedores „ que la otorgaron.

3. El Juez manda *notificar à todos los acreedores la dicha espera, y que los que la hacen, dentro de tantos dias, presenten ante èl los derechos, recaudos, y obligaciones, que contra el dicho preso, ò ausente tienen, y que juren, que las dichas deudas les son debidas, y no pagadas, ni fingidas, ni simuladas, y que de todo ello se dè traslado à los demàs acreedores, que no hacen la dicha espera.* Lo qual se notifica por el Escribano à los acreedores, que hacen la espera, y juran ante èl, que las dichas deudas les son debidas, y no pagadas, y que son ciertas, y verdaderas, no fingidas, ni simuladas, y que la dicha espera la hacen movidos de compasion, por hacer buena obra al deudor, y presentan los recaudos, y obligaciones, que de las dichas deudas contra el dicho deudor tienen. Y de todo ello se dà traslado à los demàs acreedores, que no hacen la dicha espera, los quales alegan, *contradiciendo la dicha espera, y los contratos, y juramentos de los que la hacen, y recibese la causa à prueba sumariamente, y hacese publicacion, y conclusion, y dase sentencia difinitiva*, en la forma siguiente:

SENTENCIA, POR QUE SE CONCEDE *espera al deudor.*

¶ „ Visto este proceso, &c.

4. „ Fallo, atentos los Autos, y meritos „ de èl, que la espera concedida à Fulano, „ que hubo, y hà lugar de derecho, segun, „ y como en ella se contiene, y que Fulano, „ y Fulano, que la contradecian, no proba- „ ron, lo que probar les convenia: en cuya „ consequencia digo: que debo de mandar, y „ mando, que los dichos Fulano, y Fulano, „ que la contradecian, estèn, y passen por „ ella, pues los que la hicieron son mayores „ en numero de personas, ò en cantidad de „ deudas, ò iguales en deudas, ò personas: y „ les mando, que aguarden otro tanto tiem- „ po al dicho Fulano deudor, como le aguar- „ dan los demàs, que le hacen la espera; y „ assimismo les condemno, à que de sus deu- „ das *pro rata* remitan, y quiten al dicho Fu- „ lano otro tanto, como le quitan de sus deu- „ das los acreedores, que le hacen la dicha „ espera, y remision; y mando, que el di- „ cho Fulano sea suelto de la prision en que „ està. Assi lo pronuncio, y mando en esta „ mi sentencia, juzgando difinitivamente, „ sin costas.

Acaesce à las veces, que consta al Juez ser la dicha espera fingida, y simulada, ò tal, que conforme à derecho no deba gozar de ella el deudor: de manera, que el Juez dà sentencia, en que la deniega, en la forma siguiente:

SENTENCIA, POR LA QUAL *se deniega espera al deudor.*

¶ „ Visto este proceso, &c.

5. „ Fallo, que el dicho Fulano preso no „ probò, lo que probar le convenia, para go- „ zar de la escritura de espera, que ante mi „ presentò, y que Fulano, y Fulano sus acree- „ dores probaron sus excepciones, y contra- „ tradiciones: en consequencia de lo qual „ digo, que debo declarar, y declaro no ha- „ ver havido lugar la dicha espera, y que Fu- „ lano, y Fulano, que la contradecian, pue- „ dan usar, y usen de sus obligaciones, y re- „ caudos, que tienen contra la persona, y „ bienes del dicho Fulano preso, y no hago „ condemnacion de costas, por causas que à „ ello me mueven. Assi lo pronuncio, y „ mando por esta mi sen- „ tencia.

FINIS QUARTA PARS.

QUINTA PARS, PRIMI TOMI,

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI IN CAUSIS criminalibus apud Tribunalia Sæcularia.

SUMMA HUJUS QUINTÆ PARTIS.

1 *POtissima pars puniendorum maleficiorum est eorum investigatio.*

2 *In criminalibus per modum inquisitionis, denuntiationis, aut accusationis proceditur.*

IN præsenti Tractatu erit agendum, qualiter, & quo ordine procedi debeat in causis criminalibus in foro sæculari agitandis: qui labor valde utilis, & necessarius Reipublicæ erit: 1. cum potissima pars puniendorum maleficiorum, & benè regendi Rempublic. aliorumque mores corrigendi in eo versetur, quòd opera detur, ut delicta investigentur, moresque depravati, atque peccata civium perscrutentur, & coerceantur. Unde J. C. (a) inquit, *ad Præsides, & Judices spectare, delicta inquirere, & punire*, & in Concilio Tridentino, (b) dicitur: *quòd omnes Ecclesiarum Prælati diligenter intendere debent, ad corrigendum subditorum excessus.*

2. Pro cujus rei explicatione constituendum erit, quod in causis criminalibus triplici modo proceditur, vel *per modum inquisitionis*, aut *per modum denuntiationis*, aut *per modum accusationis*; (c) licet Julius Clarus (d) contendat, duobus tantum modis in causis criminalibus solummodo procedi: & antiquitus aliter in criminum punitione processisse, describat Jacob. Revardus: (e) & de unoquoque modo procedendi, qui *bodie* observatur, videndum erit in sequentibus.

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *EX mero Judicis officio, non ad instantiam partis, per modum inquisitionis proceditur.*

2 *Inquisitio* generalis, *aut* specialis est: *& generalis definitur.*

3 *Quid specialis inquisitio sit?*

4 *Inquisitio generalis, quando permissa, tàm de Jure Canonico, quàm Civili, & Regio.*

5 *Inquisitio facta de certo genere delictorum contra incertas personas, respectu delicti specialis, & respectu personæ generalis dicitur: quam Judex in territorio facere tenetur.*

6 *Præcedente infamia de quocunque genere delicti, de Jure Regio Judex inquirere valet.*

7 *Nulla etiam præcedente infamia, poterit Judex de delinquentibus inquirere, facta inquisitione de certo, & notorio genere delicti, contra Sotum.*

8 *Si aliqua indicia contra personam certam in-*

(a) In leg. *Congruit*, ff. de *Offic. Præsidis.*
(b) Sess. 14. de Reformat. cap. 4.
(c) Juxta text. & ibi gloss. pen. & Panorm. in cap. *Quatiter, & quando* II. Extra de *Accus.* & textum in Extrav. *Ad reprimendum*, & ibi Bart. & text. in cap. *Licet Heli*, de *Simon.* & text. & ibi Greg. Lup. in Procem. 7. part. in gloss. verb. *En tres maneras.*
(d) Lib. 5. Receptarum sentent. §. fin. quæst. 3. n. 1.
(e) Lib. 2. Variar. cap. 18.

les pague. Y esta espera comunmente suele ser de cinco años, y puedenla dàr de mas tiempo, si quisieren, conforme la ley de la Partida, que arriba alegamos en el dicho capitulo. Y esta escritura de espera presentase ante el Juez por el deudor con una peticion, en la forma siguiente:

Ilustre Señor.

2. „ Fulano, preso en esta Carcel por „ deudas, ò ausente por ellos, digo: que yo „ debo muchas deudas, y tengo muchos „ acreedores, que son los contenidos en este „ memorial, de que hago presentacion; y „ Fulano, y Fulano, que son la mayor parte „ de mis acreedores, ò à quien se les debe la „ mayor parte de las dichas mis deudas, vien- „ do que no tengo, con que les pagar, movi- „ dos à compasion, con zelo piadoso me es- „ peran, y aguardan por espacio de cinco „ años, para que dentro de ellos les pague „ las dichas sus deudas, como consta por esta „ carta de espera, firmada de sus nombres, ò „ por esta escritura publica otorgada ante „ Fulano, Escribano público del Numero de „ esta Ciudad, de que hago presentacion, con „ juramento, y solemnidad necessario, &c. Y „ los demàs mis acreedores no quieren venir „ en la dicha espera, siendo à ello obligados. „ Por ende à Vmd. pido, mande notificar esta „ dicha carta de espera à todos los dichos mis „ acreedores, assi à los que me la dan, como „ à los que no quieren venir en ella, mandan- „ doles, que dentro de un breve termino pre- „ senten ante Vmd. los derechos, recaudos, „ y obligaciones, que contra mi tienen: y „ constando à Vmd. que la dicha espera me „ es concedida, por quien conforme à derecho „ puede, a Vmd. pido, condemne, compela, „ y apremie à los demàs mis acreedores, a que „ passen por la dicha espera, y à mi me man- „ de soltar de la prision en que estoy, sobre „ que pido justicia, y el oficio de Vmd. im- „ ploro, y las costas protesto, en caso de con- „ tradicion; y juro à Dios, y à esta ✠ que esta „ dicha espera no es fingida, ni simulada, y „ que debo la dicha quantia à los creedores „ que la otorgaron.

3. El Juez manda *notificar à todos los acreedores la dicha espera, y que los que la hacen, dentro de tantos dias, presenten ante èl los derechos, recaudos, y obligaciones, que contra el dicho preso, ò ausente tienen, y que juren, que las dichas deudas les son debidas, y no pagadas, ni fingidas, ni simuladas, y que de todo ello se dè traslado à los demàs acreedores, que no hacen la dicha espera.* Lo qual se notifica por el Escribano à los acreedores, que hacen la espera, y juran ante èl, que las dichas deudas les son debidas, y no pagadas, y que son ciertas, y verdaderas, no fingidas, ni simuladas, y que la dicha espera la hacen movidos de compasion, por hacer buena obra al deudor, y presentan los recaudos, y obligaciones, que de las dichas deudas contra el dicho deudor tienen. Y de todo ello se dà traslado à los demàs acreedores, que no hacen la dicha espera, los quales alegan, *contradiciendo la dicha espera, y los contratos, y juramentos de los que la hacen, y recibese la causa à prueba sumariamente, y hacese publicacion, y conclusion, y dase sentencia difinitiva*, en la forma siguiente:

SENTENCIA, POR QUE SE CONCEDE *espera al deudor.*

¶ „ Visto este proceso, &c.

4. „ Fallo, atentos los Autos, y meritos „ de èl, que la espera concedida à Fulano, „ que hubo, y hà lugar de derecho, segun, „ y como en ella se contiene, y que Fulano, „ y Fulano, que la contradecian, no proba- „ ron, lo que probar les convenia: en cuya „ consequencia digo: que debo de mandar, y „ mando, que los dichos Fulano, y Fulano, „ que la contradecian, estèn, y passen por „ ella, pues los que la hicieron son mayores „ en numero de personas, ò en cantidad de „ deudas, ò iguales en deudas, ò personas: y „ les mando, que aguarden otro tanto tiem- „ po al dicho Fulano deudor, como le aguar- „ dan los demàs, que le hacen la espera; y „ assimismo les condemno, à que de sus deu- „ das *pro rata* remitan, y quiten al dicho Fu- „ lano otro tanto, como le quitan de sus deu- „ das los acreedores, que le hacen la dicha „ espera, y remision; y mando, que el di- „ cho Fulano sea suelto de la prision en que „ està. Assi lo pronuncio, y mando en esta „ mi sentencia, juzgando difinitivamente, „ sin costas.

Acaesce à las veces, que consta al Juez ser la dicha espera fingida, y simulada, ò tal, que conforme à derecho no deba gozar de ella el deudor: de manera, que el Juez dà sentencia, en que la deniega, en la forma siguiente:

SENTENCIA, POR LA QUAL *se deniega espera al deudor.*

¶ „ Visto este proceso, &c.

5. „ Fallo, que el dicho Fulano preso no „ probò, lo que probar le convenia, para go- „ zar de la escritura de espera, que ante mi „ presentò, y que Fulano, y Fulano sus acree- „ dores probaron sus excepciones, y contra- „ tradiciones: en consequencia de lo qual „ digo, que debo declarar, y declaro no ha- „ ver havido lugar la dicha espera, y que Fu- „ lano, y Fulano, que la contradecian, pue- „ dan usar, y usen de sus obligaciones, y re- „ caudos, que tienen contra la persona, y „ bienes del dicho Fulano preso, y no hago „ condemnacion de costas, por causas que à „ ello me mueven. Assi lo pronuncio, y „ mando por esta mi sen- „ tencia.

FINIS QUARTA PARS.

QUINTA PARS, PRIMI TOMI,

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI IN CAUSIS criminalibus apud Tribunalia Sæcularia.

SUMMA HUJUS QUINTÆ PARTIS.

1 *POtissima pars puniendorum maleficiorum est eorum investigatio.*

2 *In criminalibus per modum inquisitionis, denuntiationis, aut accusationis proceditur.*

IN præsenti Tractatu erit agendum, qualiter, & quo ordine procedi debeat in causis criminalibus in foro sæculari agitandis: qui labor valde utilis, & necessarius Reipublicæ erit: 1. cum potissima pars puniendorum maleficiorum, & benè regendi Rempublic. aliorumque mores corrigendi in eo versetur, quòd opera detur, ut delicta investigentur, moresque depravati, atque peccata civium perscrutentur, & coerceantur. Unde J. C. (a) inquit, *ad Præsides, & Judices spectare, delicta inquirere, & punire*, & in Concilio Tridentino, (b) dicitur: *quòd omnes Ecclesiarum Prælati diligenter intendere debent, ad corrigendum subditorum excessus.*

2. Pro cujus rei explicatione constituendum erit, quod in causis criminalibus triplici modo proceditur, vel *per modum inquisitionis*, aut *per modum denuntiationis*, aut *per modum accusationis*; (c) licet Julius Clarus (d) contendat, duobus tantum modis in causis criminalibus solummodo procedi: & antiquitus aliter in criminum punitione processisse, describat Jacob. Revardus: (e) & de unoquoque modo procedendi, qui *bodie* observatur, videndum erit in sequentibus.

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *EX mero Judicis officio, non ad instantiam partis, per modum inquisitionis proceditur.*

2 *Inquisitio* generalis, *aut* specialis est: *& generalis definitur.*

3 *Quid specialis inquisitio sit?*

4 *Inquisitio generalis, quando permissa, tàm de Jure Canonico, quàm Civili, & Regio.*

5 *Inquisitio facta de certo genere delictorum contra incertas personas, respectu delicti specialis, & respectu personæ generalis dicitur: quam Judex in territorio facere tenetur.*

6 *Præcedente infamia de quocunque genere delicti, de Jure Regio Judex inquirere valet.*

7 *Nulla etiam præcedente infamia, poterit Judex de delinquentibus inquirere, facta inquisitione de certo, & notorio genere delicti, contra Sotum.*

8 *Si aliqua indicia contra personam certam in-*

(a) In leg. *Congruit*, ff. de *Offic. Præsidis.*
(b) Sess. 14. de Reformat. cap. 4.
(c) Juxta text. & ibi gloss. pen. & Panorm. in cap. *Quatiter, & quando* II. Extra de *Accus.* & textum in Extrav. *Ad reprimendum*, & ibi Bart. & text. in cap. *Licet Heli*, de *Simon.* & text. & ibi Greg. Lup. in Procem. 7. part. in gloss. verb. *En tres maneras.*
(d) Lib. 5. Receptarum sentent. §. fin. quæst. 3. n. 1.
(e) Lib. 2. Variar. cap. 18.

inde resultent, procedet specialis inquisitio, & punitio contra eam.

9 *Judex inquirendo generaliter, de notoriis, & manifestis criminibus, & non occultis inquirere debet, & jurati testes hæc detegere debent.*

10 *Testes de occultis interrogati subterfugio verborum uti, & Judicem eludere possunt absque perjurio, & intelligitur cap.* Quacunque 22. *quæst.* 5.

11 *Si testes occultos delinquentes detegant, ex eorum depositione non puniuntur.*

12 *Quando crimina occulta dicantur.*

13 *Si occulta crimina probata sint in generali inquisitione, bene poterit Judex specialem formare inquisitionem contra sic infamatum, & eum condemnare.*

14 *In generali inquisitione generaliter omnes testes, etiam minus idonei admittuntur, & quare.*

15 *Specialis inquisitio regulariter prohibita, & quando permissa.*

16 *Plures differentiæ inter generalem, & specialem inquisitionem, & qui latè pertractant, remissivè ponuntur.*

CAPUT PRIMUM.

DE MODO PROCEDENDI PER VIAM inquisitionis.

1 PER modum inquisitionis Judex procedere dicitur, *quando ex mero ejus officio, & non ad instantiam partis procedit,* (*a*) cujus inquisitionis plures sunt species, quas prosequitur Socinus uniuscujusque definitionem constituens. (*b*)

2. Quoad nostrum tamen attinet institutum, inquisitio dividitur in *generalem*, & in *specialem*: rursus generalis inquisitio plures habet species, (*c*) quæ generalis inquisitio est, *quando ex judicis officio fit, ad investiganda, & invenienda delicta, & delinquentes, nulla nominata persona, nec delicto, inquirendo super statu totius Provinciæ, Civitatis, aut Loci inquirentis, ut deinde ad specialem inquisitionem deveniatur.* De qua generali inquisitione loquitur text. in cap. *Sicut olim*, de *Accusat.* & in leg. *Congruit*, ff. de *Offic. Præf.* & in cap. 1. de *Offic. Ordin.* & in cap. *Romana*, de *Cens.* in 6. & Joan. Maria Monticelli in Praxi Crim. reg. 1. n. 24.

3 Specialis verò inquisitio est, *quæ fit ad condemnandum, & puniendum aliquem, quando inquiritur contra certum personam, præcedente aliqua infamia, præsumptione, vel indicio.* (*d*) Unde quando investigantur delicta, & delinquentes, inquisitio appellatur *generalis*: invento aliquo delicto, dicitur *specialis* respectu delicti, & *generalis* respectu delinquentium. Habitis vero indiciis contra certam personam, inquisitio specialis adversus eam formatur. (*e*)

4. Adverte tamen, quòd inquisitio generalis de *Jure Canonico* in omni casu permissa est; (*f*) de *Jure* vero *Civili* prohibita est, nisi, ubi infamia, præsumptio, vel aliquod indicium præcedit: (*g*) & ita ex consuetudine in *Praxi* observari, firmat Bossius, (*h*) & hanc differentiam inter Jus Canonicum, & Civile agnoscit etiam Joan. Maria Monticelli in Praxi Criminali; (*i*) sed nullam differentiam constituendam esse inter utrumque jus, testantur Aretinus, (*j*) & Socinus, (*k*) & Alciatus (*l*) asserentes, utroque jure necessum esse, quod infamia, præsumptio, vel indicium præcedat ad inquisitionem generalem faciendam. Cæterum de *Jure Regio* inquisitio generalis, quæ vulgo dicitur *Pesquisa cerrada*, prohibita est, nec fieri potest, nisi de mandato Principis, juxta text. in leg. 2. tit. 17. Part. 3. & in leg. 3. & 4. tit. 1. lib. 8. Recop.

5 Quando vero inquisitio fit de certo genere delictorum, tamen contra incertas personas, dicitur *specialis* respectu delicti, & *generalis* respectu personarum: eamque Judex in suo Territorio ex officio sibi injuncto facere tenetur, etiam de *Jure Regio*, in delictis congestis à leg. 36. tit. 6. lib. 3. Recop. nullo mandato Principis præcedente. (*m*) 6. Quinimò de quocumque genere delicti præter delicta connumerata in dict. leg. 36. de *Jure Regio* Judex inquirere poterit, dummodo infamia præcedat, juxta text. in dict. leg. 2. tit. 17. Part. 3. (*n*) 7. & pari modo, quando inquiritur de certo genere delicti, si illud notorium sit, poterit Judex generaliter inquirere de delinquentibus, etiamsi infamia non præcedat contra aliquem, secundum Bartolum. (*o*) 8. Et si aliqua indicia contra certam personam ex illa generali inquisitione resultent, Judex procedere poterit ad especialem inquisitionem, & ad punitionem delinquentis. (*p*)

9. Adverte insuper, quod Judex procedendo in inquisitione generali, interrogare debet testes solummodo de delictis notoriis, & manifestis, non tamen de occultis: 10. nec testes jurati debent detegere occulta, sed tantum notoria; (*q*) alioquin si de occultis interrogentur, poterunt uti subterfugio, & amphibologia verborum, judicemque eludere, respondendo, se illud nescire, eo sensu intra se retento, ut aliis detegant. (*r*) Neque obstat, quòd in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, utendo subterfugio verborum, cum juramentum intelligi debeat ad mentem ejus, cui juratur, (*s*) quod mendacium non permittitur, etiam pro redimenda vita: (*t*) ergo testes jurati, & de occultis interrogati non poterunt uti subterfugio verborum. Nam respondeo, prædictam argumentationem procedere, quando quis juste, & debitè juris ordine servato, interrogaretur, tunc enim subterfugio verborum uti non posset; cæterùm si injustè, & tyrannicè interrogaretur, tunc sufficeret, responsionem veram esse ex verbis æquivocis ad sensum interrogati, quamvis ad sensum interrogantis falsa esset.

11. Quinimo, si testes interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depositione delinquentes non deberent puniri. (*u*) 12. Dicunturque crimina occulta, etiamsi duobus, vel tribus testibus probari possint, dummodo infamia de eis non esset. (*x*) Et licèt ex depositione testium facta super generali inquisitione, delinquentes non possint de occultis puniri; 13. tamen, si occulta probata sint in generali inquisitione adversus aliquem, bene poterit Judex inquisitionem specialem formare contra illum sic infamatum, & eum condemnare. (*y*)

14. Rursus adverte, quòd in generali inquisitione omnes, testes etiam minus ideonei, recipiuntur, quia Judex in ea procedit solummodo quoad se instruendum, & inquirendum de facto, non tamen ad inquirendum, ut suspectus puniatur: nam tunc fama deberet esse orta à benevolis, & non à malevolis. (*z*)

15. Specialis vero inquisitio regulariter prohibita est, nisi in aliquibus casibus: (*a*) & ratio est, quia regulariter non procedit absque legitimo accusatore, ut probat text. in leg. *Rescripto*, §. *Si quis accusatorem*, ff. de *Muneribus, & honoribus*, & ita est tenendum: quamvis Panormitanus (*b*) teneat, de *Jure Canonico* specialem inquisitionem permissam esse & novem casus, in quibus inquisitio specialis procedit, congerunt Navarrus, (*c*) Soto, (*d*) quorum *primus est*, quando Judex ex generali inquisitione invenit aliquem culpabilem: tunc enim contra eum poterit descendere ad specialem inquisitionem. *Secundus est*, quando in aliqua causa civili, vel criminali, quis coram

Z Ju-

(*a*) Secundum Bartol. in leg. 2. §. *Si publico*, ff. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.* Panormit. num. 21. & Marant. Socin. in cap. *Qualiter, & quando* II. de *Accusat.* Ægid. Bossium, in Practica Criminal. tit. de Inquisitione, num. 2. Foler. in Praxi Criminal. in 1. part. 3. partis. Aret. in dict. cap. *Qualiter, & quando* II. Marant. de Ordin. Judic. 6. part. tit. de Inquisitione, & Gregor. Lup. in leg. 1. tit. 17. Part. 3. in gloss. fin. & Didac. Perez in leg. 24. tit. 2. lib. 4. Ordin.

(*b*) In dict. cap. *Qualiter, & quando*, & Gregor. Lup. in Summ. tit. 17. Part. 3. verb. *Pesquisa.*

(*c*) Ut tradit Socin. ubi supr. n. 56.

(*d*) Secundum Bart. Marian. & Bossium, ubi supr. & de hac speciali inquisitione loquitur, text. in cap. *Postquàm*, cap. *Cum delictus*, cap. *Nihil*, de *Elect.* &, cap. fin. de *Clandest. desponsat.*

(*e*) Secundum Bossium, ubi supr. in tit. de Delinquente, n. 3. & Gregor. Lup. in dict. Summ. tit. 17. Part. 3. verb. *Pesquisa.*

(*f*) Ut probatur in cap. 1. de *Offic. Ordin.* & in cap. *Qualiter, & quando* II. de *Accusat.*

(*g*) Secundum Salic. in leg. *Ea quidem*, Cod. de *Accusat.* Foler. in Praxi Crimin. 1. part. 3. partis principalis, & in 3. part. n. 9.

(*h*) In Praxi Crimin. tit. de Inquisitione, n. 8.

(*i*) In regul. 1. n. 1. & 2. quo in loco latè prosequitur, quæ requirantur ad hoc, ut inquisitio procedat, & ibidem in 8. requisito congerit plures casus, in quibus Judex ex officio inquirere potest.

(*j*) Num. 67.

(*k*) Num. 296. & 399. in dict. cap. *Qualiter, & quando* II.

(*l*) In cap. 1. n. 12. de *Offic. Ordin.*

(*m*) Ut tenet Gregor. Lup. in leg. 2. tit. 17. Part. 3. in gloss. 1.

(*n*) Et ibi Gregor. Lup. in gloss. 2.

(*o*) In dict. §. *Si publico*, n. 17. quam opinionem tenet Innocent. asserens, totum mundum eam observare in cap. *Bone* I. n. 5. de *Elect.* & sequitur Navar. in cap. *Inter verba* II. quæst. 3. corol. 16. n. 50; quidquid contrarium teneat Socus in lib. de Tegendo, vel detegendo secreto, memb. 2. quæst. 6.

(*p*) Secundum Bart. in Praxi communiter receptum, in dict. §. Si publico, n. 9.

(*q*) Juxta text. in cap. *Qualiter, & quando* I. in fin. de *Accusat.*

(*r*) Ut probat text. in dict. cap. *Qualiter, & quando* I. in fin. junctò text. in cap. *Erubescat* 32. Distinct. & firmant Adrian. in 4. de Sacramento confess. §. Ad argumenta, dub. 9. Sylvest. in Summ. verb. *Accusatio*, quæst. 13. & Navar. ubi supr. corol. 64. pag. 222.

(*s*) Juxta text. in cap. *Quicumque*, art. 22. quæst. 5.

(*t*) Ut probat text. in cap. *Super eo*, Extra de *Usuris.*

(*u*) Juxta text. in cap. *Inquisitionis*, §. *Tertiæ dubitationis*, Extra de *Accusation.* & ibi gloss. verb. *Solummodo*, & Navar. ubi supr. corol. 61. n. 648.

(*x*) Ut probatur in dict. cap. *Inquisitionis*, §. *Tertiæ*, & resolvit Navar. ubi supr. corol. 49.

(*y*) Secundum Bart. in dict. §. *Si publico*, n. 9. & alios communiter ex Aret. in dict. cap. *Qualiter, & quando* II. num. 56. & ita in Praxi observari firmat Navarr. ubi supr.

(*z*) Ut probat text. in dict. cap. *Qualiter, & quando* II. & ibi Socin. col. 3. vers. Adverte, & tradit Bossius, ubi supr. in tit. de Inquisit. n. 4. & 41.

(*a*) Secundum Salicet. in leg. *Ea quidem*, Cod. de *Accus.* Navar. ubi supr. corol. 62. & Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 1. n. 49.

(*b*) In dict. cap. *Qualiter, & quando* II. n. 13. communiter receptus ex Navar. in dict. corol. 62.

(*c*) In dict. corol. 62.

(*d*) In lib. de Ratione tegendi, vel detegendi secretum, memb. 2. quæst. 6.

Judice delinquat, ut puta, si testis falsum dicat, vel pars falsos testes producat, aut Advocatus fraudem perpetret: tunc enim ob gravem offensam Judici illatam formari poterit specialis inquisitio contra delinquentem. *Tertius est*, quando præcessit denuntiatio publici Fiscalis ad hoc deputati contra aliquem. *Quartus est*, quando delictum est notorium, ut putà si aliquis hominem occidat, vel aliud delictum publicè committat coram populo, vel majori parte populi; ita quod facti evidentiam contineat. *Quintus est*, quando delictum fuit in Ecclesia commissum, vel contra personas Ecclesiasticas. *Sextus est*, quando delictum fuit proditorie commissum. *Septimus est*, quando delictum pervenit ad notitiam Judicis, per accusationem à parte propositam, à qua postea desistit. *Octavus est*, quando præcesit aliqua infamia, præsumptio, vel judicium contra aliquem. *Nonus est*, quando delictum est enorme, & gravissimum, ut putà, *hæresis*, *læsæ Majestatis*, *falsæ monetæ*, *& contra naturam*. Et ultra prædictus casus erit alius, scilicet, quando propter incidentem cognitionem, Judex novit aliquod delictum: de illo tunc inquirire poterit. (e) Et plures differentias inter inquisitionem generalem, & specialem ponit Marianus Socinus. (f) Et hæc principia de inquisitione generali, & speciali pro instructione juvenum sufficiat annotasse: nam de inquisitionibus longum tractatum scribit Socinus, (g) quem videre poteris, & Julium Clarum. (h)

EX §. UNICO.

SUMMARIA.

1 *STylus fulminandi processum per modum inquisitionis.*

2 *Eadem forma observatur in fulminando inquisitionis processum, quæ in accusationis: & unde hic stylus oriatur, & differentia inter modum accusationis, & inquisitionis remissivè.*

§. UNICUS.

DE STYLO FULMINANDI processum per viam inquisitionis.

1. STylus, qui observatur in fulminando processum, quando *per viam inquisitionis* proceditur, talis est, quòd Judex mandat Tabellioni, ut caput processus scribat in eo, asserendo, in ejus notitiam pervenisse diversa crimina commissa fuisse, committique in illa Civitate, vel Loco, & quod ad ea investiganda, & inquirenda vult inquisitionem facere, & de eis informationem sumere, debebitque statim incipere à receptione testium, interrogando eos sub juramento de notoriis criminibus, & præcipiendo, quod illa detegant. Et si ex dicta inquisitione constiterit, fuisse aliquod crimen commissum, & inditia contra certam personam resultaverint, Judex inquisitionem faciet adversus illam personam: & si ex summaria informatione persona illa culpabilis apparuerit, personaliter erit capienda, & in carcerem detrudenda, assignando ei carcerem, & vincula injiciendo, secundum qualitatem delicti, & personæ: & deinde Judex faciet confiscationem bonorum delinquentis per inventarium, deponendo illa penes aliquem. Postmodum Judex suscipere debet confessionem delinquentis, & ex officio imponit delinquenti capitulum de delicto resultante ex processu, ut se compurget per suas exceptiones: danturque ei nomina testium, ut adversus eos objicere possit repulsas, si quas habuerit. Quod omne sub brevi termino fieri debet, intra quem Judex etiam quærit aliquas probationes contra reum, & publicatio testium fit: & publicatis attestationibus, allegatur, & concluditur in causa, vel ad definitivam sententiam, vel ad torturam, ut dicemus in modo procedendi per accusationem: 2. nam fere eadem forma, & stylus observatur in fulminando istum processum, qui observatur in fulminando processum accusationis, qui stylus oritur ex cap. *Qualiter, & quando*, vers. *Debet*, (a) & Socinus (b) ponit stylum, & praxim, quæ observatur in diversis inquisitionibus, & plures differentias inter modum inquisitionis, & modum accusationis tradit idem Socinus, (c) & Bossius. (d)

EX CAPITE SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *MODUS procedendi per viam denuntiationis ordinarius est.*

2 *Varia denuntiationes in jure reperiuntur, & ea de qua hic diffinitur.*

De-

(e) Secundum Bartol. in dict. §. *Si publico*, n. 8. & in Extravag. *Ad reprimendum*, verb. *Per inquisitionem*.
(f) In dict. cap. *Qualiter, & quando* II. artic. 1. col. 3.
(g) In dict. cap. *Qualiter, & quando* II.
(h) Lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 5. & 6. & Bossium, ubi supr.
(a) Et notat ibi Socin. à n. 721. & Specul. in tit. de Inquisitione, §. Nunc tractemus, n. 6. & 7.
(b) Ubi supr. à n. 701.
(c) Ubi supr. in art. 1. princ. n. 67. & 68.
(d) In Praxi Crimin. tit. de Inquisitione, n. 21.

3 *Denuntiatio ex duplici causa fit, & ibi exempla.*

4 *Judex, vel qualibet Civitas merum imperium habens, Officiales publicos ad denuntianda crimina creare poterit.*

5 *Si non sit Fiscalis publicus, Judex in aliqua causa certa, & delicto eum creari poterit.*

6 *Fiscalis creatur, qui accusare non prohibetur.*

7 *Fiscales quascunque personas, & quæcunque delicta denuntiant de Jure Canonico: & quid de Jure Regio: quod hodie de Jure Canonico observandum est.*

8 *Fiscalis non probans crimina, quæ denuntiat, in expensis condemnandus est.*

CAPUT SECUNDUM.

DE MODO PROCEDENDI PER VIAM denuntiationis.

1. MOdus procedendi in causis criminalibus per viam denuntiationis ordinarius est. (a) 2. Et licet in jure variæ species denuntiationis reperiantur, (b) tamen quo ad nostrum attinet institutum, denuntiatio nihil aliud est, quam *delatio alicujus criminis apud Judicem competentem, ad pœnam, vel correctionem inferendam delinquenti.* (c) Vel potest dici, quod denuntiatio est *delatio criminis ad Judicem, sine legitima inscriptione ad pœnitentiam, vel restitutionem ejus, quod illa exigit, vel ad remotionem officii, quo crimina cessent, vel ad hoc omnia, vel aliquot ex his.* Quam definitionem omnium aptissimam reputat Navarrus, (d) singula ejus verba explicans.

3. Quæ denuntiatio dupliciter fit, aut *ratione publici delicti* (quo casu quilibet de populo denuntiare poterit, sicut, & accusare, si prohibitus non inveniatur) aut *ratione alicujus muneris, & officii peculiaris*, ut putà, quando Custos agrorum denuntiat de criminibus in agro commissis, vel quando Ædilis denuntiat de his, qui transgrediuntur Ordinationes Civitatis, vel quando Fiscalis publicus denuntiat de aliquo crimine: 4. quos officiales publicos ad maleficia denuntianda creare poterit Judex, vel quælibet Civitas merum imperium habens. (e)

5. Similiter Judex Fiscalem creare poterit in certa causa, & delicto, quando non esset generalis Fiscalis constitutus. (f) Et hinc oritur praxis, *que el Juez dice, que porque esta causa no quede indefensa, para que mejor se siga, criaba, y crió por Fiscal à Fulano, &c.* 6. Et quilibet creari poterit Fiscalis, qui prohibitus non reperiatur accusare. (g) Quo fit, infamem creari non posse Fiscalem, secundum Bernard. Diaz. (h)

7. Qui Fiscales denuntiare poterunt quascunque personas, & quæcunque delicta: (i) ita in foro Ecclesiastico *praxis* observat; (j) de *Jure* tamen *Regio* in foro sæculari Fiscalis non admittitur ad denuntiandum, nisi de notoriis criminibus, vel nisi delatorem assignaverit, ut probat text. in leg. 6. tit. 13. lib. 2. Recop. quod etiam in foro Ecclesiastico observandum erit: ideoque in Concilio Compostellano, Actione 3. Decreto 23. & in Toletano Actione 2. Decreto 12. statutum est, Fiscalem admittendum non esse ad denuntiandum, nisi præcedente infamia, & informatione: qui Fiscalis probare debet crimina, quæ denuntiat; (k) alioquin in expensis condemnandus erit, si reus venerit absolvendus. (l)

EX §. UNICO.

SUMMARIA.

1 *DEnuntians coram Judice competente, & Tabellione per viam actus in scriptis suam denuntiationem redigit.*

2 *An libellus in denuntiatione offerendus.*

3 *Solemnitates in accusatione requisitæ, in denuntiatione necessariæ non sunt.*

4 *Qui calumniam in denuntiatione commis-*

Z 2 *se-*

(e) Ut probat text. in cap. *Licèt Heli*, de *Simon.* & in Extravag. *Ad reprimendum*, & in leg. *Ea quidem*, ubi late Salicet. Cod. de *Accusat.* text. in leg. 27. tit. 1. Part. 7.
(f) Ut constat ex Henric. Panorm. & Navar. notab. 5. in cap. *Novit*, de *Judic.* & ex Præpos. in Summ. 2. quæst. 8.
(g) Secundum Præpositum, ubi supr. & Bernard. Diaz in Practic. Crimin. cap. 6. & Bossium in Praxi Crimin. tit. de Denuntiat. & Summar. de Inflit. Cathol. tit. 19. n. 1.
(h) In dict. cap. *Novit*, notab. 5. n. 2.
(i) Juxta text. in leg. 1. §. fin. ff. de *Offic. Præfect. Urb.* & text. in leg. *Ea quidem*, Cod. de *Accusat.* tradunt Bart. & alii in leg. *D. Adrianus*, ff. de *Custod. reor.*
(j) Ut probat text. & ibi notant Bart. & Plat. in leg. 2. Cod. de *Delator.* lib. 10.
(k) Secundum Bart. in dict. leg. *D. Adrianus*, n. 7. & Salicet. in dict. leg. *Ea quidem*, n. 11.
(l) In Pract. Crimin. cap. 6. n. 2. in hoc tamen distinguit Socin. in dict. cap. *Qualiter, & quando* II. n. 244. referens, & sequens Angelam.
(l) Ut firmat Salic. uot supr. n. 14. & Præpos. in Summ. 2. quæst. 8. n. 170. & 174.
(j) Secundum Bernard. Diaz in dict. cap. 6. n. 3.
(k) Secundum Bart. in dict. leg. D. & Salic. in dict. leg. *Ea quidem*, n. 23.
(l) Secundum Salicet. ubi supr. n. 28.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ferint puniendus erit.

5 *Libellus denuntiationis.*

6 *Denuntiationis modus per viam actus inscriptis.*

7 *Oblata denuntiatione, data, & recepta summaria informatione, & denuntiato culpabili invento, vel indiciis in eum emergentibus, Judex denuntiatum personaliter capit, & confessionem ab eo recepit.*

8 *Denuntiationis copiam denuntiato datur, qui litem contestari tenetur, & partes ad probationem recipiuntur, & testium fit publicatio.*

9 *Publicatis attestationibus, adhuc possunt testes examinari de novo: & deinde proceditur, sicuti quando per viam accusationis.*

§. UNICUS.

DE STYLO FULMINANDI PROCESSUM per viam denuntiationis.

1. QUando aliquod peccatum publicum, vel aliud crimen venerit denuntiandum per Fiscalem, Ædilem, Custodem, aut per alium de populo, denuntians comparet coram Judice competente, & coram Tabellione, & per viam actus in scriptis redigit suam denuntiationem, & aliquando de ea libellum porrigit, qui in denuntiatione necessarius est, secundum Speculatorem. (*a*) 2. Sed plures Doctores relati à Socino (*b*) firmant libellum denuntiatione non esse necessarium: ac ideo in praxi observatur, denuntiationem aliquando *per libellum deferri*, aliquando verò *per viam actus*.

3. Et quomodocumque proponatur, solemnitates in accusatione requisitæ, necessariæ non erunt in denuntiatione: nec denuntians debebit se inscribere, secundum Salicetum. (*c*) 4. Et si calumniam in denuntiatione commiserit, puniendus erit pœnis, de quibus per DD. in cap. 1. de *Calumniatorib.* (*d*) quæ denuntiatio per libellum, vel per viam actus proponitur forma sequenti.

LIBELLUS DENUNTIATIONIS.

Ilustre Señor.

5. „ Fulano, Fiscal de esta Audiencia, ò „ Fiel, ò Guarda, ò como uno del Pueblo, „ en la mejor forma, que haya lugar de dere„ cho, parezco ante Vmd. denunciando, co„ mo denuncio, de Fulano, vecino de este „ Lugar, y contado el caso, digo: que es „ assi, que el sobredicho reo denunciado, con „ poco temor de Dios, y menosprecio de su „ conciencia, y en desacato de la Justicia, „ tiene consigo en su casa à Fulana por man„ ceba, durmiendo juntos en una cama, y „ comiendo, y bebiendo à una mesa, como „ si fueran marido, y muger, y hà mucho „ tiempo, que estan en este mal estado, y pe„ cado público, viviendo deshonestamente, y „ dando mal exemplo de su vida, y escanda„ lizando al Pueblo, de lo qual se sigue gran „ desservicio de Dios nuestro Señor: en lo qual „ ha perpetrado, y cometido grave, y enor„ me delito, digno de punicion, y castigo, „ y incurrido en muchas, y graves penas „ estableciadas por fuero, y derecho, leyes, „ y ptagmaticas de estos Reynos. Por ende à „ Vmd. pido, que habida mi relacion por ver„ dadera, en la parte que baste, del sobredicho „ denunciado, haga entero cumplimiento de „ justicia, condenandole en las mas graves „ penas puestas contra los tales amancebados, „ por fuero, derecho, leyes, y pragmaticas „ de estos Reynos, y executandolas en su per„ sona, y bienes, para que à èl sea castigo, „ y à otros exemplo, y en lo necessario el „ oficio de Vmd. imploro, pido justicia, y „ costas: y juro en forma de derecho, que „ esta denunciacion no hago de malicia, &c.

DENUNCIACION POR VIA DE AUTO.

6. „ En Salamanca, à tantos dias de tal mes, „ y año, ante el Ilustre Señor Licenciado Fu„ lano, Teniente de Corregidor en la dicha „ Ciudad, y en presencia, y por ante mi el „ presente Escribano, y Testigos de yuso es„ critos, pareciò Fulano, Fiscal de esta Au„ diencia, ò Alguacil de esta Ciudad, ò Fiel „ de esta Ciudad, ò Guarda del campo, y „ caza, ò como uno del Pueblo, y dixo: que „ estando prohibido por Leyes, y Pragmaticas „ de estos Reynos, y por Ordenanzas de esta „ Ciudad, que no se hiciesse tal cosa, ò se ven„ diesse tal mercaduria, Fulano, vecino de es„ ta Ciudad, havia hecho, ò mandado hacer „ tal cosa, y assi, que denunciaba de èl, por „ haver cometido el dicho delito, y por ello „ ha incurrido en graves penas. Por ende que „ pedia, y pidiò à su Merced del sobredicho „ hiciesse entero cumplimiento de justicia, con„ demnandole en las penas mas graves, pues„ tas contra los tales delinquentes, y execu„ tandolas en su persona, y bienes, y pidio „ justicia, y el oficio de su Merced implorò, „ y jurò en forma de derecho, que la dicha „ denunciacion no hacia de malicia, &c. Tes„ tigos Fulano, y Fulano.

(*a*) In tit. de Inquisitione, §. Viso igitur, n. 6.
(*b*) In dict. cap. *Qualiter, & quando* II. n. 731.
(*c*) In leg. *Ea quidem*, n. 17. Cod. de *Accus.* & Socin. in cap. *Super his*, n. 1. de *Accus.*
(*d*) Et per Bernard. Diaz in Pract. Crimin. cap. 6.

7. Et tunc oblato libello denuntiationis, vel *per viam actus* facta prædicta denuntiatione, Judex inquit, quòd *detur sibi informatio*, & statim producitur unus testis, vel plures, & recepta summaria informatione, si Judex invenerit denuntiatum culpabilem, vel aliqua indicia adversus eum emersisse, præcipit *eum sitari*, aliquando *verbaliter*, aliquando verò *personaliter capi*, secundum qualitatem negotii, & delinquentis: nam citatio denuntiati, vel inquisiti necessaria est: (*e*) & deinde confessionem ab eo sub juramento recipit, & ita praxis observat, quamvis Speculator, (*f*) & Socinus (*g*) dicant, Judicem non posse hanc confessionem à denuntiato sumere, nisi præcedentibus sufficientibus indiciis ad torturam.

8. Postmodum copia denuntiationis datur denuntiatio, qui debet litem contestari, secundum Speculatorem: (*h*) & deinde partes recipiuntur ad probationem, & fit publicatio testium: 9. & publicatis attestationibus, Judex si voluerit, poterit de novo alios testes examinare, (*i*) & postèa concluditur ad diffinitivam, vel ad torturam, & denique proceditur, sicuti quando per viam accusationis, ut infra dicemus: & sententia diffinitiva profertur.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *QUando procedatur per viam accusationis: & quid sit accusare.*

2 *Quid sit accusatio.*

3 *Accusatio est res licita, & aliquando de præcepto necessaria.*

4 *Tuta conscientia quis accusat, omissis bis, de quibus hic.*

5 *Quo sensu accipiendi sint Matth. cap. 6. & Paul. ad Rom. cap. 12.*

6 *Accusatio in privatis delictis non est necessaria de præcepto: in publicis autem sic, ut hic.*

7 *Accusatio, nec per viam actionis, nec per officium Judicis, sed per quoddam jus de per se competens pro exigenda vindicta expeditur.*

8 *Accusatio cui competat in privatis, & cui in delictis publicis.*

9 *Intelligitur text. in cap. 1. de Accus.*

10 *Quare aliqui prohibentur accusare.*

11 *Accusare prohibiti, suam, vel suorum injuriam prosequentes, admittuntur.*

12 *Consanguineus usque ad quartum gradum suorum injuriam persequi dicitur de jure Regio.*

13 *Consanguineus usque ad sextum gradum admittitur pro consanguineo de jure communi, juxta receptiorem sententiam.*

14 *Maritus inter suos connumeratur: & in accusando, seu remittendo præfertur filiis, & aliis conjunctis ejus uxor.*

15 *Ille in accusatione præfertur, qui majori dolore judicium exacturus est: quod in muliere præsumitur.*

16 *Inter dispares gradu proximior ad accusandum admittitur.*

17 *Consanguineis pluribus concurrentibus in eodem gradu, omnes simul ad accusandum admittuntur.*

18 *Consanguineorum aliquo accusante, qui post litem contestatam supervenerit, non admittitur.*

19 *Accusatoribus pluribus extraneis ad accusandum concurrentibus, Judex magis idoneum eliget.*

20 *Quod de accusandis criminibus dicitur, etiam de illis remittendis dicendum est.*

21 *Clericus, alias prohibitus laicum accusare suam, vel suæ Ecclesiæ injuriam prosequendo, cum accusare poterit, si pœna sanguinis non venit infligenda.*

22 *Clericus, ubi pœna sanguinis infligenda venit, laicum accusare potest cum protestatione, quod ad eam non deveniatur.*

23 *Protestatione prædicta non obstante, Judex ad sanguinis pœnam procedit, nec ob id Clericus irregularis efficitur.*

24 *Clericus propter prædictam protestationem irregularitatem effugit, si etiam certò sciat, Judicem mortem illaturum, & eam desideret.*

25 *Inquisitores tradentes Curiæ Sæculari hæreticos, irregularitatem non incurrunt in fidei favorem.*

26 *Accusatio duplex oritur ex quocunque crimine.*

27 *Accusatio etiam duplex ex quolibet crimi-*

(*e*) Argum. text. in dict. cap. *Qualiter, & quando* II. & probatur in Auth. *Ut nulli judicum*, §. *Si vero quis*, Collat. 9. & tradit Socin. dict. cap. Qualiter, n. 725.
(*f*) In tit. de Inquisitione, §. Viso igitur, n. 19. & 24.
(*g*) Dict. cap. *Qualiter, & quando* II.
(*h*) In dict. §. Viso igitur, n. 6. & Socin. dict. cap. *Qualiter* II. n. 966.
(*i*) Secundum DD. in cap. *Cum clamor*, de *Testib.* & Bart. in leg. 2. §. *Si publico*, n. 15. ff. de *Adult.*

mine, & injuria privata oritur.

28 *Accusatio criminalis quid: & quid civilis.*

29 *Offensus, quocunque agat modo, ad damna, & interesse agere poterit.*

30 *Offensus, si labore, & industria sua victum quærebat, poterit agere ad operas, quibus caruit, & carituras sit toto tempore vitæ suæ.*

31 *Offensus quomodo criminaliter, & civiliter eodem libello agere valeat.*

32 *Intellectus ad leg. 1. Cod.* Quand. act. civ. præjud. crimin.

33 *Crimina publica, aut privata.*

34 *Crimina publica, quæ dicantur.*

35 *Publicorum criminum accusatio cuilibet de populo competit.*

36 *Crimen in Dei, aut Principis offensam commissum publicum est.*

37 *Accusatio falsi cujuscunque instrumenti, etiam non testamenti, publici judicii est.*

38 *Crimina privata, quæ dicantur.*

39 *Crimina privata ea sunt, quæ inter publica non connumerantur.*

40 *Accusatio privati delicti illi, cujus interest, competit.*

41 *Consequentia hæc non procedit semper:* quilibet potest de tali crimine accusare; ergo crimen publicum est.

42 *Accusare potest quilibet de populo pro illa pœna, quæ Fisco applicanda venit ex crimine privato.*

Accusatio suspecti tutoris cuilibet de populo competit.

43 *Accusatio de suspecto tutore publici judicii non est.*

44 *Crimen publicum tripliciter dicitur, & quando latissimè.*

45 *Crimen, quando latè publicum dicatur.*

46 *Crimen, quando strictè publicum sit.*

47 *Damnatus de crimine publico strictè sumpto efficitur infamis.*

48 *Crimina, quæ puniuntur ex aliqua Rubrica incipienti,* Ad leg. & *dicuntur descendere ex lege publicorum judiciorum.*

49 *Crimen publicum esse, vel privatum, magni effectus est, & cujus effectus sit.*

50 *Crimina omnia de Jure Canonico publica sunt.*

51 *Per inquisitionem Judicis, saltim ad imponendam pœnam extraordinariam, jam hodie pro quolibet crimine privato procedi potest.*

52 *Delictorum materia jam statutis, & consuetudinibus immuta est: ut vix publica à privatis discernantur.*

53 *Delicta levia, gravia, graviora, & gravissima esse.*

54 *Delicta levia, quæ dicantur.*

55 *Delicta ex parvitate causæ, & qualitate pœnæ levia judicantur.*

56 *Delicta gravia, quæ dicantur.*

57 *Delicta graviora quæ.*

58 *Delicta gravissima quæ.*

59 *Delicta, undecunque clarucrint, punienda.*

60 *Pœna delictorum quare requiritur.*

61 *Praxis præconizantium,* paraque à él sea castigo, y à otros exemplo, &c. *unde orta.*

62 *Delictorum publicatio, pœnaque eorum executio publicè, & non noctu facienda.*

63 *Causa justa facit licitum recedere à Jure Communi.*

64 *Judex, qui absque justa causa secreto executionem justitiæ facit in syndicatu tenetur.*

65 *Delicta qualiter cognoscantur esse levia, graviora, &c. quod arbitrio Judicis relinquitur.*

66 *Delicta qualia sint, ex qualitate pœnæ judicanda.*

67 *Philippum II. interrogasse à suo Senatu, quæ delicta attrocia essent, refert Julius Clarus: & quid responsum.*

68 *Delicta quæ gravia, & quæ gravissima, aut attrociora, secundum Julium Clarum.*

69 *Delicta quædam ordinaria, quædam extraordinaria, & quæ illa sint.*

70 *Delicta quædam nominata, & quædam innominata, & quæ illa sint.*

71 *Delicta quare innominata appellentur.*

72 *Delicta quædam capitalia, quædam non capitalia.*

73 *Homo triplex caput habet.*

74 *Crimen capitale, quando dicatur.*

75 *Crimen, propter quod quis civitatem amittit, capitale dicitur.*

76 *Crimen capitale dicitur tribus modis.*

77 *Delicta quædam Ecclesiastica, quædam sæcularia, quædam mixta.*

78 *Delicta merè Ecclesiastica, quæ sint.*

79 *De crimine hæresis Ecclesiasticus Judex solus cognoscit.*

80 *De simonia solus Ecclesiasticus Judex cognoscit.*

81 *Delicta merè sæcularia, quæ dicantur.*

82 *Crimina mixta, quæ dicantur.*

83 *Accusatio cujuslibet delicti viginti annis præscribitur.*

84 *Accusatio adulterii quinquennio præscribitur.*

CA-

CAPUT TERTIUM.

DE MODO PROCEDENDI PER VIAM accusationis.

1. PER viam accusationis proceditur in causis criminalibus, *quando Judex ad instantiam alicujus accusatoris procedit*: est enim accusare, *aliquem reum criminis in libello deferre*: (a) 2. & inde accusatio est *delatio criminis ad vindictam publicam in judicio, legitima interveniente subscriptione.* (b)

3. Ex qua definitione infertur, quod accusatio est res *licita*, & aliquando *necessaria* de præcepto: nam si delatio criminis ad publicam vindictam, quæ in cognitione criminum versatur, licita est; ergo, & accusatio: quia si singulis prodesse bonum est, à fortiori bonum erit prodesse universis. 4. Unde tuta conscientia poterit quis aliquem accusare, prosequendo suam, vel suorum injuriam, dum tamen id faciat motus zelo justitiæ, omisso odio, rancore, & ira, & animo ulciscendi remoto, juxta text. & ibi gloss. in cap. *Si is, qui Prælatus* 23. quæst. 4. & (c) text. & ibi gloss. in cap. 2. de *Homic.* in 6. ubi dicitur, quod offensus tenetur remittere rancorem, non verò satisfactionem, & damnum injuriæ: (d) 5. & in hunc sensum est accipiendum illud Matth. cap. 6. & Pauli ad Romanos cap. 12. *non vos defendentes*, id est, non vos vindicantes, *fratres charissimi; sed date locum iræ.*

6. In privatis verò delictis accusatio non est necessaria de præcepto, & in eis intelligi potest text. in leg. unica, Cod. *Ut nemo invit. agere, vel accus. compell.* cæterum in publicis criminibus tendentibus in perniciem Reipublic. cujus proximum objectum est bonum commune, quando probari possunt, nec per aliam viam, quam per accusationem bono communi consuli potest, tunc accusatio necessaria erit de præcepto, secundum D. Thomam. (e)

7. Secundò infertur ex dicta definitione, accusationem non expediri, nec per viam actionis, nec per officium Judicis, cum ad vindictam publicam intendatur: sed judicia publica, nec per actionem ordinantur, nec quicquam simile habent cum cæteris judiciis; (f) ergo nec per viam actionis, nec per officium Judicis accusatio expeditur. Unde dicendum erit, quòd accusatio est *quoddam jus de per se, competens parti pro exigenda vindicta*, secundum Baldum, (g) & hanc sententiam defendit Ant. Gomez (h) contra Bart. Alexand. & Aret. asserentes, accusationem esse officium Judicis nobile residens in parte.

8. Accusatio verò in privatis delictis competit ei, cujus interest: in delictis autem publicis competit cuilibet de populo, & forensi, dummodo aliqua lege prohibitus non sit. (i) 9. Et hinc inquit text. in cap. 1. de *Accusat.* quòd accusator debet esse legitimus, id est, qui aliqua lege non sit prohibitus accusare: legitimus enim dicitur, qui secundum leges est, (j) & ratio est, quia sicut non est salutare Reipublic. omnia crimina accusando prosequi, (k) ita non erit salutare ab omnibus accusationem proponi: 10. alioquin contingeret aliquando, privato odio, & calumnia innocentes iniqua accusatione fatigari: & aliquando nocentes pœnam evadere prævaricatione, vel tergiversatione accusatoris. (l) Contingeret etiam, criminis reum accusare criminosum, contra illud Lucæ cap. 6. *Qui trabem gestat in oculo, festucam de oculo fratris eruere non potest*: (m) ob idque in supradictis juribus variæ personæ arcentur ab accusando. 11. Personæ tamen prohibitæ legibus accusare, bene admittuntur ad accusandum, prosequendo suam, vel suorum injuriam. (n) 12. Et suorum injuriam prosequi dicitur de *Jure Regio* consanguineus usque ad quartum gradum, ut probatur in leg. 2. & in leg. 26. tit. 1. Part. 7. De *Jure* verò *Communi* sunt variæ opiniones in isto articulo: nam Glossa (o) tenet, quod consanguineus usque ad septimum gradum admit-

(a) Ut in leg. *Libellorum*, 3. ff. de *Accusat.*

(b) Et hanc definitionem dicit receptiorem Felin. in Rubric. Extra de *Accus.*

(c) Gloss. cap. *Si quis contristatus* 90. Distinct.

(d) Et notat Panorm. in cap. 1. de *Injur.* Innoc. Anton. Aret. & alii in cap. *Accusasti*, de *Accusat.*

(e) 2. 2. quæst. 68. art. 1. quem explicat Cajetan. ibi, & Soto, lib. 5. de Justit. & jure, quæst. 5. art. 1.

(f) Ut probatur in princ. Inst. de *Pub. jud.*

(g) In leg. *Imperium*, lect. 1. n. 2. & ibi Jaff. n. 17. ff. de *Jurisdict. omn. judic.*

(h) In 3. tom. Variar. cap. 1. n. 30.

(i) Ut probat text. in leg. *Qui accusare*, & ibi DD. ff. e *Accus.* & in cap. *Prohibentur* 2. quæst. 1. & in leg. 2. t. 1. Part. 7. & in leg. 1. tit. 20. lib. 4. For. & probatur in princ. Inst. de *Public. judic.* & in leg. 14. tit. 8. Part. 7. Tradunt Specul. in tit. de Accusatore, §. Item refellitur. Gandinus in Tract. Maleficiorum, 2. quæst. princ. & Ant. Gom. dict. cap. 1. n. 28. & 31.

(j) Ut in leg. *Actus legitimi* 78. ff. de *Regul. jur.*

(k) Ut in cap. *Si omnia* 6. quæst. 1.

(l) Juxta text. in cap. *Si quem pœnituerit* 2. quæst. 3.

(m) Ut in cap. *Qui crimen* 6. quæst. 1.

(n) Juxta text. in leg. *Hi tamen omnes*, ff. de *Accusat.* & in leg. *Non prohibentur*, & in leg. *Non ignorat*, & leg. fin. *Crimen*, & leg. de *Crimine*, Cod. *Qui accusare non poss.* & in leg. 2. tit. 1. Part. 7.

(o) In leg. *Si famina*, Cod. *Ad S. C. Turpil.* recepta ibi à Bartol. Ang. Fulg. & Salic.

mittitur ad accusandum pro consanguineo.

13. Tamen vera, & magis recepta opinio de *Jure Communi* est, quòd consanguineus admittatur pro consanguineo usque ad sextum gradum, ut probatur in leg. 4. ff. de *Testam.* juncta leg. *Jurisconsultus*, §. *Quinto Testam.* juncta leg. *Jurisconsultus*, §. *Quinto gradu*, & §. *Sextu gradu*, ff. de *Grad.* ubi dicitur, quod nemo cogitur testificari contra consanguineum usque ad sextum gradum, sed suorum injuriam dicitur prosequi, qui invitus non cogitur dicere testimonium in causa criminali: (*p*) ergo de *Jure Communi* suorum injuriam dicitur prosequi consanguineus usque ad sextum gradum. Et hanc opinionem cum pluribus defendit Boerius, (*q*) & Anton. Gomez. (*r*) Plaza vero (*s*) resolvit, de *Jure Communi* frequentiorem opinionem esse, usque ad decimum gradum consanguineis competere jus accusandi, & remittendi necem defuncti.

14. Quibus adde, maritum connumerari inter suos, de cujus morte uxor poterit accusare; quinimo in accusando, & remittendo delictum præferenda erit filiis, & reliquis consanguineis mariti: nam cum sit una caro, reputatur magis conjuncta persona; (*t*) 15. præsertim, quia in accusatione præfertur ille, quem scimus majori dolore judicium exacturum, (*u*) quod in muliere præsumitur à communiter accidentibus; licèt Albericus (*x*) firmet, contrarium esse præsumendum.

16. Sed si plures consanguinei dispares in gradu concurrerint ad accusandum aliquem, prosequendo injuriam sui consanguinei, tunc proximior consanguineus admittendus, & præferendus erit; (*y*) 17. si verò consanguinei sunt in eodem gradu, & simul concurrerint omnes, simul erunt admittendi: (*z*) 18. si tamen unus ex eis prius accusavit, & post litem contestatam alius supervenerit, etiam in eodem gradu, admitti non debet. (*a*) 19. At verò si plures extranei concurrant ad accusandum delictum publicum, non erunt omnes admittendi, sed Judex eliget magis idoneum. (*b*) 20. Et idem jus observandum erit circa remissionem delicti faciendam: nam proximior erit præferendus, & si omnes in eodem gradu fuerint, ab omnibus remissio erit facienda, secundum Anton. Gomez. (*c*)

21. Ex supradictis etiam infertur, quòd licèt Clericus prohibitus sit accusare laicum coram Judice Sæculari de delicto publico, (*d*) tamen si prosequatur propriam injuriam, vel Ecclesiæ suæ, benè poterit laicum coram Judice Sæculari accusare, si ex tali delicto pœna sanguinis imponenda non venerit; (*e*) 22. si verò pœna sanguinis ex tali delicto infligenda venerit, benè poterit Clericus laicum accusare coram sæculari, cum *protestatione, quod Judex ob suam accusationem ad pœnam mortis, mutilationis membri, vel sanguinis non procedat*; 23. & prædicta protestatione non obstante, Judex infligere poterit pœnam mortis, mutilationis membri, vel sanguinis. Nec ob id Clericus irregularis efficietur, ut probatur in cap. 2. de *Homicid.* in 6. (*f*) 24. quam irregularitatem Clericus ex prædicta *protestatione* effugit, etiam si animo desideret, vel certo sciat, Judicem illaturum esse mortem accusato, etiam injustè: (*g*) quia text. in dict. cap. 2. tantum agit de protestatione expressa, de animo verò nihil dicit.

25. Et hinc dicitur, quòd ob prædictam protestationem Inquisitores hæreticæ pravitatis tradentes Curiæ Sæculari hæreticos, effugiunt irregularitatem, quia rogant Judices Sæculares, ut non afficiant damnatos morte, vel mutilatione. (*h*) Verùm enim verò existimo, Inquisitores non evadere irregularitatem ob dictam protestationem: nam si hoc esset verum, sequeretur, quòd non effugerent irregularitatem, quando pro hæreticis damnatis non rogarent, ut putà, quando tradunt hæreticos relapsos, pro quibus non rogant: (*i*) sed tunc non incurrunt irregularitatem; ergo non illam evadunt ob dictam protestationem: quamobrem verius erit dicere, Inquisitores tradentes Curiæ Sæculari hæreticos irregularitatem non incurrere, quia hoc specialiter fuit inductum in fidei favorem. (*j*)

26. Adverte, quòd ex quocunque crimine duplex accusatio oritur, una *criminalis ad vindictam Reipub.* & altera *civilis in factum ad interesse*, vel damnum parti applicandum. (*k*) 27. Et pari modo ex quolibet crimine, & injuria privata oritur duplex accusatio, criminalis, & civilis. (*l*) 28. Criminalis accusatio dicitur, *quando passus injuriam accusat delinquentem ad pœnam criminalem*: civilis verò est, *quando agit ad pœnam pecuniariam sibi applicandam*, in qua æstimat offensam, & injuriam illatam sibi.

29. Et hinc constat, offensum agere posse criminaliter, vel civiliter, & quocunque modo intentet agere poterit ad damna, expensas, & interesse pro injuria eidem illata, & ad omnes sumptus, quos in cura fecit, & ad omne lucrum, quod lucrari poterat, si talis injuria non fuisset sibi illata. (*m*) 30. Unde si offensus erat officialis, & persona, quæ suo labore, & industria acquirebat victum, & reliqua necessaria, poterit agere ad operas, quibus caruit dum esset infirmus, & ad eas, quibus cariturus esset toto tempore vitæ suæ, si remansit claudus, vel debilitatus; ita quod laborare non posset. (*n*) 31. Quo fit, offensum posse simul in eodem libello agere criminaliter, & civiliter, si civilem intentet *incidenter*, implorando officium Judicis pro interesse, & damnis. (*o*) Nec obstat text. in lèg. 1. Cod. *Quand. act. civ. præjud. crim.* ubi dicitur, quod utraque actio civilis, & criminalis, non potest simul intentari, quia una est *præjudicialis* ad aliam: (*p*) 32. nam respondeo, quòd dict. leg. 1. loquitur, & intelligitur, quando utraque accusatio principaliter simul in eodem libello intentaretur, quod fieri non potest; (*q*) tamen *incidenter*, implorando officium Judicis, civilis potest intentari in libello accusationis criminalis, ut suprà diximus, & resolvit cum communi Julius Clarus. (*r*) Ex quibus constat, libellum accusationis tripliciter concipi posse, vel *criminaliter tantum*, vel *civiliter*, vel *criminaliter, & civiliter simul.*

33. Adverte insuper, quòd crimina, quædam sunt *Publica*, quædam verò *Privata*. (*s*) 34. Publica enim sunt, *quæ ex lege publicorum indiciorum descendunt*, ut putà crimen *læsæ Majestatis*, *adulterii*, *homicidii*, *parricidii*, *peculatus*, *falsi testamenti*, *vis publicæ*, vel *privatæ*, *ambitus*, *repetundarum*, *annonæ*, (*t*) 35. & dicuntur publica, *quia cuilibet de populo eorum accusatio competit*, ut in princ. Institt. de *Public. jud.* & firmant DD. communiter ex Socin. (*u*) Anton. Gomez, (*x*) & Julio Claro, (*y*) qui resolvit cum communi DD. 36. crimen commissum in offensam Dei, & in offensam Principis publicum esse, ejusque accusationem permissam esse cuilibet de populo: 37. & similiter accusationem falsi alterius instrumenti, quàm testamenti, etiam esse publici judicii, cuilibetque de populo competere. (*z*) Et hanc resolutionem deductam ex princ. Institt. de *Public. judic.* defendit Joa. Robertus. (*a*) Cui resolutioni obstare videbantur ea, quæ infra in isto

(*p*) Juxta text. in leg. 2. ff. de *Accusat.*

(*q*) In Decis. 1. part. decis. 220. Aymon Cravet. consil. 230. 1. part. Cons. & Folet. in Pract. Crim. 2. part. 2. partis, pag. 150.

(*r*) 3. tom. Variar. cap. 10. n. 34.

(*s*) In Epitome delict. cap. 39. n. 13.

(*t*) Ut probatur in cap. *Gaudemus*, §. *Quia verò*, de *Divort.* & in leg. 14. tit. 8. Part. 7. & tradit Anton. Gom. in dict. 3. tom. cap. 1. n. 32. & in cap. 3. n. 66. & D. Anton. à Padill. leg. *Transigere*, n. 57. Cod. de *Transact.* & Plaza in Epitom. delict. cap. 40. n. 2. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 14. n. 8.

(*u*) Arg. text. in leg. 2. ff. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.*

(*x*) In leg. pen. §. fin. n. 7. ff. *Naut. caup.*

(*y*) Argum. text. in leg. *Si plures*, ff. de *Accusat.* & probat expresè text. in leg. 2. §. *Si simul*, ff. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.* & ibi notat Bart. & alii.

(*z*) Juxta text. in leg. 3. §. *Si ad plures*, ff. de *Sepulc. viol.* ubi firmant gloss. Bart. & Ang. & communiter omnes.

(*a*) Secundum Salic. in leg. *Qui de crimine*, Cod. de *Accusat.* oppositi. 5. & 7.

(*b*) Juxta text. in dict. leg. *Si plures*, & in leg. *Si verò*, §. *Hæc autem*, ff. de *His qui ejecer. vel effud.*

(*c*) 3. tom. cap. 1. n. 35. in fin.

(*d*) Ut probatur in cap. *Sacerdotem* 2. quæst. 7.

(*e*) Ut probatur in cap. *Cum sit generale*, de *For. comp.*

(*f*) Et notat Panorm. in cap. *Cum P. Mascarella*, num. 8. de *Accusat.*

(*g*) Secundum gloss. verb. *Justitia*, in dict. cap. 2. & communiter omnes ex Covar. in Clement. *Furiosus*, 2. part. §. 5. n. 1. cum duobus sequentibus.

(*h*) Juxta text. cap. *Novimus*, de *Verb. signif.* & in leg. 40. tit. 6. Part. 1. & affirmat Covarr. ubi supr. n. 6.

(*i*) Ut probatur in cap. *Ad abolendam*, cap. *Excommunicamus*, §. *Damnati*, Extra de *Hæret.* & in cap. *Super eo*, de *Hæret.* in 6. & tradit Simanc. in lib. de Institt. Cathol. cap. de Judicibus Sæcularibus.

(*j*) Secundum Archid. in Summ. 23. quæst. 8. in fin. & Summam Astesanam, 2. part. lib. 6. tit. 14. art. 3. in fin.

(*k*) Ut probat text. in leg. *Qui nomine*, ff. *Ad leg. Cornel.* de *Falsi* & ibi Bartol. & omnes, & notat gloss. in leg. *Defunctis*, ff. de *Public. judic.* & ibi Bartol. & resolvit Anton. Gom. 3. tom. cap. 3. n. 37.

(*l*) Ut probatur in leg. *Prætor edixit*, §. *Posse*, ff. de *Injur.* & in §. *In summa*, Institt. de *Injur.* & in leg. 21. tit. 9. Part. 7.

(*m*) Ut probatur in dict. leg. *Qui nomine*, & in leg. *Item apud Labeonem*, §. *Si quis servo*, ff. de *Injur.* & in leg. *Qui servum*, ff. de *Act. & oblig.* & ibi gloss. firmat etiam gloss. & DD. communiter in cap. 1. de *Injur.*

(*n*) Ut probat text. in leg. fin. ff. de *His, qui dejec. vel effud.* & in leg. *Ex hac lege*, ff. *Si quadr. paup. feciss. dic.* & in §. *Ob hominem*, Institt. de *Oblig. quæ ex quasi delict. nasc.*

(*o*) Arg. text. in leg. *Interdum* 2. §. *Qui furem*, ff. de *Furt.* quem text. notat ibi Bartol. & omnes, & ad hanc conclusionem not. Angel. in dict. leg. *Apud Labeonem*, §. *Si quis servo*, ff. de *Injur.* & Bald. in leg. *Dominum*, Cod. de *Injur.* & Marant. de Ord. Judic. 4. part. distinct. 1. n. 20. & ita in Prati quotidie observatur.

(*p*) Per quem text. ita firmant Bartol. in leg. 2. §. *Hoc edicto*, ff. de *Vi bon. rapt.* & Ægid. Bosius in Pract. Crim. tit. de Accusatione, n. 11.

(*q*) Juxta text. in leg. *Interdum*, ff. de *Public. judic.* qui semper ad hoc allegatur, secundum Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 2. n. 1.

(*r*) In dict. lib. 5. §. fin. quæst. 2. n. 2. quem ad istum articulum omnino vide

(*s*) Ut constat ex tit. ff. de *Public. judic.* junct. tit. ff. de *Priv. delict.*

(*t*) Quorum meminit, leg. 1. & ibi gloss. ff. de *Public. judic.*

(*u*) In cap. *Veniens*, n. 40. de *Accus.*

(*x*) 3. tom. Variar. cap. 1. post n. 1.

(*y*) Lib. 5. Receptarum sententiarum, §. 1. n. 1. & n. 2. cum duobus seqnent.

(*z*) Ex gloss. & Bartol. n. 2. in dict. leg. 1. de *Publ. jud.* & Angel. in §. *Item lex Cornelia*, ante n. 1. Institt. de *Publ. judic.* & Rubr. conf. 12. n. 7.

(*a*) Lib. Sententiarum, cap. 10. ab impugnatione Duareni, lib. 1. Disputat. cap. 36. Hotomani de Verbis juris, verb. *Judicia*, & Brissonii, verb. *Publica*, de *Verbor. sign.* & aliorum.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA

cap. adjicimus à num. 41. sed eis erit satisfaciendum per ea, quæ in eodem cap. dicimus, num. 44. 38. Privata verò delicta dicuntur, licuti crimen *furti*, *injuriarum*, *arborum furtim cæsarum*, *abigeatus*, *bonorum raptorum*, & alia hujusmodi, de quibus in lib. 47. Digest. à titulo de *Privatis delictis*, usque ad titulum de *Publicis judiciis*. 39. Et denique privata dici possunt illa omnia, quæ non connumerantur inter publica delicta: 40. ideo privata dicuntur, *quia eorum accusatio regulariter non competit, nisi illi, cujus interest, pro sua injuria, non pro aliena.* (a)

41. Circa quam tamen resolutionem oportet considerare, quòd non semper est necessaria consequentia, quod quilibet possit accusare de tali crimine; ergo crimen publicum est: 42. nam de crimine privato, propter quod venit imponenda pœna pecuniaria applicanda Fisco, quilibet de populo accusare potest pro illa pœna; & tamen crimen publicum non dicitur. (b)

43. Præterea accusatio suspecti tutoris cuilibet de populo competit, etiamsi agatur ad purgationem, vel remotionem, (c) & tamen judicium accusationis de suspecto tutore publicum non est. (d) 44. Quamobrem Bartolus (e) inquit, quod crimen publicum tribus modis dici potest, *primo* modo *latissimè*, ut eo ipso quòd publica utilitas intenditur, ne delicta remaneant impunita, (f) nempè, ut corporaliter quis puniatur, vel pœna Fisco applicetur, licet aliàs accusatio de tali crimine cuilibet non competat, ut si tale crimen privatum sit, & hoc modo sumitur in leg. *Quod Senatusconsl.* & in leg. *Prætor*, §. *Si dicatur*, ff. de *Injur.* & in leg. *Locatio*, §. *Quod illicite*, ff. de *Publican.* ubi crimen injuriarum, quod privatum est, dicitur publicum, intelligi debet in latissima significatione: nec obstat huic resolutioni text. in leg. 2. §. *Deinde Cornelius*, ff. de *Orig. jur.* ubi inter alia crimina publica connumeratur crimen injuriarum: nam respondeo, quòd illud, quod ibi dicitur de injuriis, desit in Pandectis Florentinis, secundum notulam positam super illo text. Et isto modo potest etiam intelligi glossa fin. in cap. 1. de *Colluf. deteg.* quatenus tenet, de *Jure Canonico* omnia crimina publica dici. 45. *Secundo modo*, crimen publicum dicitur *latè*, eo ipso quòd accusatio cuilibet competit, civiliter tamen. (g) 46. *Tertio modò*, crimen publicum *strictè* sumitur: & hoc modo sumitur in leg. 1. & tot. tit. ff. de *Public. judic.* 47. ad effectum ut damnatus de eo statim infamis efficiatur, ut in leg. penult. §. *Ad crimen*, & in leg. *Infamem*, ff. de *Public. judic.* & tunc illud solum dicitur crimen publicum, quod expresse de jure cautum est, quod publicum sit. 48. Et hinc Angelus in dict. leg. 1. inquit, quòd omnia crimina, quæ puniuntur per ea, quæ habentur in aliqua rubrica incipienti, *Ad legem &c.* ut putà Ad leg. Juliam *Majestatis*, Ad leg. Juliam de *Adulteriis*, & Ad leg. Juliam de *Sicariis*, & sic de aliis, talia dicuntur descendere ex leg. Publicorum judiciorum: quod apparere dicit ex dict. leg. 1. ff. de *Public. judic.* rectè intellecta, & in illis, inquit, quòd non est necesse, quòd sint publica.

49. Et est magni effectus, an crimen sit publicum, vel privatum: nam damnatus de crimine publico regulariter infamis efficitur; non ita condemnatus de privato, ut in dict. leg. *Infamem*: rursus in crimine privato solummodo admittitur ad accusandum ille, cujus interest; in publico verò quilibet de populo, ut suprà diximus. 50. Quæ omnia procedunt de *Jure Civili*; cæterum de *Jure Canonico* omnia crimina publica dicuntur, secundum Glossam. (h) Et hinc Practica Milei (i) inquit, quòd *hodie* titulus de *Privatis delictis* non est in usu. 51. Ex quo infert Julius Clarus (j) pro quolibet crimine privato posse procedi, etiam *ex Judicis officio*, & sic per inquisitionem, saltem ad imponendam pœnam extraordinariam: 52. & tandem ibi resolvit, quòd materia delictorum in tantum est hodie immutata à statutis, & consuetudinibus locorum, quòd vix distingui possint publica crimina à privatis, & quod rutius esset adhærere statuto, vel consuetudini illius loci, in quo fuit crimen commissum, & secundum illa declarare, quæ sint publica, & privata delicta.

53. Adverte rursus, quòd delictorum quædam sunt *levia*, quædam *gravia*, quædam *graviora*, & quædam *gravissima*, ut docet Bartolus. (j) 54. Levia enim dicuntur, *in quibus non intervenit dolus, aut damnum injuria datum*, (k) 55. quia ex parvitate causæ, & qualitate pœnæ levia judicantur. (l) 56. Gravia dicuntur crimina privata, *quæ dolum requirunt, & magnum afferunt nocumentum.* (m) 57. Graviora nuncupantur, *quæ ex animo proveniunt, sive publica, sive privata sint.* (n) 58. Gravissima verò sunt crimina publica, *pro quibus imponitur pœna mortis*, (o) quia impunita remanere non debent. (p) 59. Et ità undecumque claruerint, puniti debent, (q) 60. & hinc Cicero lib. 1. *Officior.* inquit, *nescio an satis sit eum pœnitere injuriæ, ut cæteri sint ad injuriam tardiores, & ut ipse nec posthac tale crimen committat*, & Ulpianus, (r) *ob idque pœna requiritur, ut sit in delinquentis suppliçium, & in aliorum terrorem, & exemplum, ut metu pœnæ à similibus delictis arceantur.* 61. Et hinc fuit orta praxis, quæ in istis regnis observatur à præconizantibus, nempè: *para que à él sea castigo, y à otros exemplo, &c.* 62. Ideoque diu, & non noctu, & per publicas vias executio, & publicatio delicti fieri debet, causa justa non existente, quæ impedire possit executionem justitiæ: 63. nam ob prædictam causam licitum est à jure communi recedere, secundum Cagnolium: (s) & cessante justa causa, executio justitiæ *publicè* fieri debet; 64. alioquin Judex in Syndicatu tenebitur. (t)

65. Sed in isto articulo, qualiter cognosci debeant delicta, an sint levia, gravia, graviora, & gravissima, certa regula tradi non potest: & ita nonnulli DD. dicunt, hoc relinquendum esse arbitrio Judicis: & hanc opinionem refert Bern. Diaz. (u) 66. Alii verò dicunt, quòd ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur, cognoscitur quantitas delicti, ita tanto gravius delictum judicari debet, quanto gravior pœna pro eo impolita reperitur, & hanc opinionem tenet Bartolus. (x) 67. In quo articulo refert Julius Clarus, (y) Serenissimum, & Invictissimum Regem nostrum Philippum II. à Supremo Senatu interrogasse, quæ essent delicta atrocia: cui Senatus respondit, sibi videri atrocia delicta esse sequentia, *Rebellionis, læsæ Majestatis, homicidii ex proposito* commissi, *falsæ monetæ, tertii homicidii*, scilicet, commissi ab eo, qui alia duo commisserat, etiam si pro eis condemnatus non fuisset, *vulneris illati proditoriè cum scalpo rotato*, etiam si mors sequuta non fuerit, *tertiæ tonsationis*, seu diminutionis monetarum, *raptus virginis* honestis parentibus ortæ, etiamsi copula sequuta non fuerit, *usus venereus cum sacra virgine* in habitu intra monasterium degente, *sodomia, famosorum latronum in viis grassatio, & falsificatio sigilli Principis*, aut *Senatus.*

68. Quod responsum Senatus placuisse Regi nostro, testatur Julius Clarus: quamvis ipse opinatur, aliter dicendum esse, nempè, quod

(a) Ut in leg. 3. ff. de *Priv. delict.* & in leg. 3. §. *Si is*, ff. de *Sepul. viol.* & notat gloss. & DD. in leg. fin. ff. de *Priv. delict.* & resolvunt DD. communiter ex Socin. ubi supr. n. 41. & Anton. Gom. in dict. cap. 1. num. 9. & Julio Clar. ubi supr. n. 5.

(b) Ut notat gloss. singularis in Rubr. ff. de *Popul. action.* & idem ibi tenet Bart. ad hoc allegans text. in leg. *Qui sepulchra*, Cod. de *Sepul. viol.* & in leg. 1. ibi: *Vel ab accusatione restitisse*, ff. de *Jure Fisc.* junct. leg. 3. §. fin. ff. de *Priv. delict.* & facit text. in dict. leg. 1. ff. de *Jur. Fisc.* ibi dum dicit: *Rem litigiosam venundari*, junct. leg. fin. Cod. de *Litig.* & ibi idem sentit gloss. & tenent Bartol. & Bald.

(c) Ut in leg. 1. §. *Consequens*, & §. fin. ff. de *Suspect. tutor.* & in §. *Consequens*, Instit. eod. tit. quæ jura indistinctè loquuntur, & sic indistinctè intelligi debent, ut in leg. de *Precio*, ff. de *Publ. in rem act.* & in cap. *Si Romanorum* 19. Distinct.

(d) Ut tenet Bart. in dict. leg. 1. ff. de *Public. judic.* cujus opinionem sequitur Soc. ubi supr. n. 43. dicens, eam meliorem esse, quamvis gloss. & Ang. in dict. leg. 1. oppositam teneant.

(e) In dict. leg. 1. n. 7.

(f) Ut in leg. *Ita vulneratus*, ff. *Ad leg. Aquil.*

(g) Ut in leg. *Eum qui*, §. *In popularibus*, ff. de *Furtjur.* leg. 1. & 2. ff. de *Popul. act.* & in leg. fin. ff. de *Term. mot.* & hoc etiam modo sumitur in leg. 1. §. *Consequens*, ff. de *Suspect. tutor.* cum similibus, & in dict. leg. *Quod Senatus* in princ.

(h) Fol. 147. n. 32.

(i) Ubi supr. n. 6.

(j) In cap. *Infames*, verb. *Fures* 6. quæst. 1. & ita Canonistas tenere, firmat Bald. in Rubr. Cod. *Qui accus. non poss.* n. 10. in fin. & Anan. in cap. *Statuimus*, post n. 19. de *Maled.*

(j) In leg. *Levia*, ff. de *Accusat.* & Bald. in conf. 412. lib. 4.

(k) Secundum Bartol. in dict. leg. *Levia.*

(l) Secundum Bald. in dict. conf. 412. n. 1. Carterium in Repet. leg. *Observare*, Cod. *Quor. appell. non recip.* num. 104. & Paridem de Puteo in Tract. Syndic. fol. 73. verb. *Judex*, n. 28. & facit text. in cap. *Felicis*, §. *Caterum*, ibi: *Quia dignum est propter enormitatem culparum*, de Pœnis, lib. 6. & text. in leg. 20. tit. 9. Part. 7.

(m) Ut in leg. *Respicientum*, §. *Furta*, ff. de *Pœnis*, & in leg. *Auxilium*, §. *In delictis*, ff. de *Minorib.* tradit Bald. in dict. conf. 412. & Florian. in leg. *Liber homo*, n. 7. ff. *ad leg. Aquiliam.*

(n) Ut in dict. leg. *Auxilium*, §. *In delictis*, & ibi gloss. verb. *Attrocioribus*, & in leg. 1. §. *Si quis*, & ibi gloss. verb. *Attrociora*, ff. de *Suspect. tutor.* & in leg. 20. tit. 9. Part. 7. & tradit Ang. in §. *Attrox*, n. 1. Instit. de *Injur.*

(o) Secundum Florian. ubi supr.

(p) Ut in leg. *Ita vulneratus*, §. *Si quis absurdè*, ff. *Ad leg. Aquiliam*, & in leg. *Si longius*, §. 2. ff. de *Judic.* & in leg. *Per omnes*, Cod. de *Defens. Civit.*

(q) Ut in cap. In Ecclesia 23. quæst. 3.

(r) In leg. *Quis sit fugitivus*, & ibi gloss. ff. de *Ædilit. Edict.*

(s) In Repet. prœmil ff. n. 98. & in Repet. leg. 2. n. 7. ff. de *Orig. juris*, & in leg. *Quæ propter necessitatem*, n. 297. ff. de *Reg. jur.* & Tiraquel. lib. 1. de *Utroque retractu*, §. 26. n. 18.

(t) Ut in leg. *Aut facta*, §. *Nonnunquam*, ff. de *Pœnis*, & in leg. 5. tit. 27. Part. 3. & in leg. 11. tit. 31. Part. 7. & ibi Gregor. Lup. verb. *El Pregonero*, & Didac. Perez in leg. 5. tit. 1. lib. 1. Ordin. in gloss. 1. verf. Infertur etiam.

(u) In sua Pract. Crim. Canon. cap. 11. & testatur communem Alciat. in cap. *Cum non ab homine*, post n. 28. de *Judic.* quem refert Villalob. in sua Collect. Communium Opinionum in litter. D. n. 56.

(x) In dict. leg. *Levia* in princ. & dicit communem Soc. in conf. 157. n. 5. lib. 2. de quo est videndum conf. Barbatiæ 48. lib. 2. & Decii conf. 65.

(y) Lib. 5. Recept. sentent. §. 1. n. 9.

omnia delicta, pro quibus à lege, vel statuto imponitur simpliciter pœna mortis naturalis, vel civilis, nempè tritemium perpetuò, & talis pœna in usu est, ut à Judicibus imponatur, & exequatur, talia enim delicta dicuntur gravia, & attrocia: attrociora autem, sive attrocissima existimat esse, pro quibus à lege, vel statuto imponitur pœna gravior, quam simplicis mortis, in ipso genere mortis, ut putà, quia lex, vel statutum vult pro talibus delictis reos insui culeo, vel igne comburi, vel in frustra scindi, vel rotæ inferi, vel ad caudam æqui trahi, vel hujusmodi, ut in crimine hæresis, parricidii, assassini, latrocinii ad viam publicam, sodomiæ, incendarii, falsæ monetæ, vel quando lex addit alias qualitates ultra pœnam mortis, ut quando extendit pœnam, etiam in filios, ut in crimine læsæ Majestatis, vel concedit aliqua specialia adversus delinquentes, ut in crimine raptus virginum, & honestarum mulierum, quæ opinio Julii Clari in effectu reincidit in opinionem Bartoli superius relatam. (x)

69. Adverte præterea, delictorum quædam esse *Ordinaria*, quibus lex statuit certam pœnam, ut in crimine adulterii, & aliis, de quibus in leg. 1. ff. de *Publ. jud.* quædam vero *Extraordinaria*, quibus certa pœna à lege non est statuta, sed arbitrio Judicis puniuntur, ut crimen injuriarum, stellionatus, & similia, ut in leg. *Hodie*, ff. de *Pœnit.* (a)

70. Adverte etiam, quòd delictorum quædam sunt *nominata*, quædam *innominata*: nominata sunt, *quæ à lege habent peculiare nomen juris*, ut furtum, adulterium, & similia: innominata verò dicuntur, *quibus lex non imposuit specificum nomen juris, sed tantum facti*, ut est verberare, percutere, ingredi domum alienam, & similia: quæ quandoque fine maleficio fieri possunt, quandoque cum maleficio; 71. ob idque innominata dicuntur, secundum Bartolum. (b)

72. Adverte deinde, quòd delictorum quædam sunt *capitalia*, quædam non capitalia: & ad cognoscendum, quæ sint capitalia, & quæ non capitalia, oportet attendere doctrinam Baldi (c) asserentis: 73. hominem habere triplex caput, primum *naturale*, secundum *civile*, nempè, *quando quis amittit libertatem*, & tertium caput, est *quando amittit civitatem*: & *quando committitur crimen, propter quod caput naturale veniret abscindendum*, tale crimen capitale dicitur: 74. Similiter, *quando quis committeret crimen, propter quod amitteret libertatem, & servus pœna efficeretur, quia damnatus esset in metallum*; tunc etiam tale crimen capitale dicitur, quia servus reputatur mortuus. (d) 75. Item, *quando quis committeret crimen, propter quod amitteret tertium caput*, scilicet *Civitatem*, tale crimen etiam capitale dicitur: (e) 76. & quod crimen capitale prædictis tribus modis dicatur probat text. in leg. 2. ff. de *Pœnis*, & in leg. 2. ff. de *Publ. jud.* & in §. *Cum autem*, Inst. *Quib. mod. jus patr. potest. solv.* (f)

77. Adverte denique, quòd delictorum quædam sunt merè *Ecclesiastica*, quædam merè *Sæcularia*, & quædam *Mixta*: 78. merè Ecclesiastica sunt, *quorum cognitio ad solos Judices Ecclesiasticos spectat*, nec Judex laicus de eis potest se intromittere, etiamsi commissa sint à laicis, ut est crimen hæresis, de quo solus Ecclesiasticus cognoscere potest, ut cum communi resolvit Alciatus. (g) 80. Similiter crimen simoniæ, de quo solus Ecclesiasticus cognoscit: (h) & similiter reliqua crimina à personis Ecclesiasticis commissa. 81. Merè Sæcularia dicuntur, *de quibus*, si à laicis committantur, *soli Sæculares Judices cognoscunt*, ut est homicidium, furtum, & similia. 82. Crimina mixta sunt, *de quibus*, si à laicis committantur, *uterque Judex Ecclesiasticus, & Sæcularis cognoscit*, prout crimen adulterii, concubinatus, sodomiæ, usurarum, sacrilegii, ut resolvit Julius Clarus. (i)

83. Adverte ultimò, quòd accusatio cujusliber delicti regulariter præscribitur spatio viginti annorum, nisi contrarium aliqua lege dispositum reperiatur: (j) 84. in aliquibus tamen casibus accusatio criminalis minori cursu

(x) In dict. leg. *Lenia*, quam diximus communem esse ex Socin. in dict. cons. 157. cum Barbat. & Dec. ubi supr.

(a) Tradit Bart. in leg. 1. §. 1. ff. de *Fratl. & expilat.* Jasson. in leg. *Non dubium*, num. 6. Cod. de *Legib.* & Panorm. in cap. *Ex litteris*, col 4. de *Constit.*

(b) In leg. *Nunquam plura*, n. 4. ff. de *Priv. delict.* communiter receptum ex Blanc. in Pract. Crim. fol. 52. n. 111.

(c) In leg. *Reos*, n. 2. Cod. de *Accusat.*

(d) Ut in leg. *Intercidit*, ff. de *Cond. & demonstr.* & in leg. *Quod attinet*, & in leg. *Servitutem*, ff. de *Reg. jur.*

(e) Ita eleganter docet Anania in cap. *Qualiter*, §. *Ad corrigendos*, n. 15. de *Accusat.*

(f) Et tradit Jass. in leg. *Titia*, n. 13. ff. de *Verb. sign.*

(g) In cap. 1. n. 73. de *Offic. Ordin.* & Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. Hæresis, n. 4.

(h) Ut tenet gloss. fin. in cap. *Cum sit generale*, de *For. compet.* & communiter Doct. ex Anan. in cap. 1. n. 9. de *Simon.* & Jul. Clar. in dict. lib. 5. §. Simonia, n. 7.

(i) Ubi supr. §. fin. quæst. 37. & DD. in cap. *Cum sit generale*, de *For. comp.* & nos latè in 2. tom. in 2. prælud. infrà.

(j) Juxta text. in leg. *Quærela*, Cod. *Ad leg. Cornel.* de *Falsi.* & in leg. 5. tit. 7. Part. 7. & tradunt Doct. communiter ex Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 51. n. 1. qui omnino in isto articulo erit videndus.

su temporis præscribitur, ut putà, accusatio adulterii, quæ quinquennio præscribitur. (k)

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Judex, utcumque super delicto procedat, prius sibi constare debet, delictum commissum esse.*

2 *Praxis, & stylus procedendi ex mero Judicis officio, quando dicitur, aliquod delictum commissum esse.*

3 *Delictum commissum esse, ut verificetur, sufficiunt fama, vel testes minus idonei.*

4 *Delictum, si constet commissum, proceditur ad inquisitionem delinquentis summariè: confessione prius ab offenso sumpta.*

5 *Ordo, quem Judex, & Tabellio observabunt in examinatione testium, super aliquo delicto.*

6 *Verba testificantis non immutanda.*

7 *Testis interrogari debet, ita ut facilè intelligi possit, quis fuerit aggressor.*

8 *Testis interrogetur, coram quibus delictum commissum fuerit, & alia de quibus infrà.*

9 *Judex non debet testem extra casum interrogare.*

10 *Accusati innocentes periclitari solent, testibus in summaria malè examinatis.*

§. PRIMUS.

DE STYLO FULMINANDI PROCESSUM per viam accusationis.

1. Quoties Judex in aliquo delicto procedere voluerit, sive per viam inquisitionis, sive denuntiationis, sive accusationis, in primis, & antè omnia curare debet, ut de delicto constet: nunquam enim Judex ad aliquem actum procedere debet, nisi prius illi constet, delictum fuisse commissum per famam, aut alias conjecturas. (a)

2. Apud nos tamen *praxis*, quæ magis frequentatur est, quòd quando Judex à principio procedit ex mero ejus officio, putà, quando in ejus notitiam pervenit, aliquod fuisse delictum commissum, nempè, homicidium, furtum, vel simile, statim mandat Tabellioni, *quòd* in capite processus *scribat* per viam actus, *in ejus notitiam pervenisse tale delictum fuisse commissum, in tali loco Civitatis, & quòd ad eruendam veritatem, & justitiam administrandam vult inquirere, & informationem sumere de prædicto delicto*: & tunc personaliter cum Tabellione adire debebit ad videndum, & verificandum hominem fuisse mortuum, vel furtum commissum: & si offensus solummodo vulneratus fuerit, ad videnda vulnera, in qua parte corporis sint, quæ omnia in actis redigi facere debebit. Et si Judex impeditus fuerit multitudine negotiorum, vel alia causa, mittere debebit Officialem cum Tabellione, ad supradicta verificanda, & hanc praxim observari, testatur Anton. Gomez (b) 3. ad quam verificationem faciendam sufficiunt fama, vel aliæ conjecturæ, & testes minus idonei, secundum Bossium. (c)

4. Et postquam de delicto commisso constet, Judex diligenter debebit procedere ad inquisitionem delinquentis, *per summariam informationem*, & testium depositionem, recipiendo prius confessionem ipsius offensi vulnerati, ad se instruendum: 5. in qua informatione capienda Judex, & Tabellio sequentem ordinem observabunt, nempè, quòd generaliter, & simpliciter interrogent testem, *qualiter* rixa illa, vel illud delictum fuerit commissum, & *quid* de eo sciat: & quicquid testis deposuerit, in actis redigi debebit, eisdem verbis grossis, vel elegantibus, turpibus, vel honestis, quibus testis ipse usus fuerit in suo responso, & depositione; 6. absque eo quod verba illa immutentur, vel emendentur à Judice, vel Tabellione: 7. deinde testis interrogandus erit, *quomodo* illa rixa fuerit cœpta, & inchoata, ut ita facilè intelligi possit, quis fuerit aggressor, & an reus accusatus provocatus fuerit, re, vel verbis, ut sic necesse habuerit se defendere. 8. Postmodum Judex, & Tabellio interrogant testem, *coram quo*, & quibus personis delictum fuerit commissum, & *an qui* ibi adfuere præstiterint opem reo, vel cui

(k) Juxta text. in leg. *Quinquennium*, ff. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.* & in leg. 4. tit. 17. Part. 7. & ibi Gregor. Lup. in gloss. magna: alios plures etiam casus congerit gloss. in dict. leg. *Quærela*, & gloss. in leg. fin. ff. *Ad leg. Pompejam*, de *Parric.* & est videndus Dec. in cap. *Licet causam*, n. 23. de *Probat.*

(a) Ut probatur in leg. 1. §. *Item illud*, ff. *Ad Sillan.* & in leg. *Necessarios*, §. 1. ff. eod. tit. & in leg. *Inde Neratius*, §. fin. ff. *Ad leg. Aquiliam* & in leg. 1. §. *Si quis ultro*, ff. de *Quæst.* & in leg. 1. Cod. *Ubi cauſ. Fiscal.* docet Bart. in dict. §. Item illud. Hyppol. in Pract. Crim. in princ. Cassan. in Consuet. Burgund. rub. 1. verb. *Archidiaconus*, §. 3. n. 4. Bossius in Pract. Crim. tit. de Delict. n. 1. & 2. & in tit. de Tortura accusatoris, n. 5. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. 5. quæst. 4. præscribens praxim observandam, qualiter constare debeat de delicto facti transeuntis, & de delicto facti permanentis.

(b) 2. tom. Variar. cap. 9. n. 1.

(c) In Pract. Crimin. tit. de Delicto, n. 1. & Foler. in Pract. Crim. 2. part. tit. Capiet informationem, n. 3.

omnia delicta, pro quibus à lege, vel statuto imponitur simpliciter pœna mortis naturalis, vel civilis, nempè tritemium perpetuò, & talis pœna in usu est, ut à Judicibus imponatur, & exequatur, talia enim delicta dicuntur gravia, & attrocia: attrociora autem, sive attrocissima existimat esse, pro quibus à lege, vel statuto imponitur pœna gravior, quam simplicis mortis, in ipso genere mortis, ut putà, quia lex, vel statutum vult pro talibus delictis reos insui culeo, vel igne comburi, vel in frustra scindi, vel rotæ inferi, vel ad caudam æqui trahi, vel hujusmodi, ut in crimine hæresis, parricidii, assassini, latrocinii ad viam publicam, sodomiæ, incendarii, falsæ monetæ, vel quando lex addit alias qualitates ultra pœnam mortis, ut quando extendit pœnam, etiam in filios, ut in crimine læsæ Majestatis, vel concedit aliqua specialia adversus delinquentes, ut in crimine raptus virginum, & honestarum mulierum, quæ opinio Julii Clari in effectu reincidit in opinionem Bartoli superius relatam. (x)

69. Adverte præterea, delictorum quædam esse *Ordinaria*, quibus lex statuit certam pœnam, ut in crimine adulterii, & aliis, de quibus in leg. 1. ff. de *Publ. jud.* quædam vero *Extraordinaria*, quibus certa pœna à lege non est statuta, sed arbitrio Judicis puniuntur, ut crimen injuriarum, stellionatus, & similia, ut in leg. *Hodie*, ff. de *Pœnit.* (a)

70. Adverte etiam, quòd delictorum quædam sunt *nominata*, quædam *innominata*: nominata sunt, *quæ à lege habent peculiare nomen juris*, ut furtum, adulterium, & similia: innominata verò dicuntur, *quibus lex non imposuit specificum nomen juris, sed tantum facti*, ut est verberare, percutere, ingredi domum alienam, & similia: quæ quandoque fine maleficio fieri possunt, quandoque cum maleficio; 71. ob idque innominata dicuntur, secundum Bartolum. (b)

72. Adverte deinde, quòd delictorum quædam sunt *capitalia*, quædam non capitalia: & ad cognoscendum, quæ sint capitalia, & quæ non capitalia, oportet attendere doctrinam Baldi (c) asserentis: 73. hominem habere triplex caput, primum *naturale*, secundum *civile*, nempè, *quando quis amittit libertatem*, & tertium caput, est *quando amittit civitatem*: & *quando committitur crimen, propter quod caput naturale veniret abscindendum*, tale crimen capitale dicitur: 74. Similiter, *quando quis committeret crimen, propter quod amitteret libertatem, & servus pœna efficeretur, quia damnatus esset in metallum*; tunc etiam tale crimen capitale dicitur, quia servus reputatur mortuus. (d) 75. Item, *quando quis committeret crimen, propter quod amitteret tertium caput*, scilicet *Civitatem*, tale crimen etiam capitale dicitur: (e) 76. & quod crimen capitale prædictis tribus modis dicatur probat text. in leg. 2. ff. de *Pœnis*, & in leg. 2. ff. de *Publ. jud.* & in §. *Cum autem*, Inst. *Quib. mod. jus patr. potest. solv.* (f)

77. Adverte denique, quòd delictorum quædam sunt merè *Ecclesiastica*, quædam merè *Sæcularia*, & quædam *Mixta*: 78. merè Ecclesiastica sunt, *quorum cognitio ad solos Judices Ecclesiasticos spectat*, nec Judex laicus de eis potest se intromittere, etiamsi commissa sint à laicis, ut est crimen hæresis, de quo solus Ecclesiasticus cognoscere potest, ut cum communi resolvit Alciatus. (g) 80. Similiter crimen simoniæ, de quo solus Ecclesiasticus cognoscit: (h) & similiter reliqua crimina à personis Ecclesiasticis commissa. 81. Merè Sæcularia dicuntur, *de quibus*, si à laicis committantur, *soli Sæculares Judices cognoscunt*, ut est homicidium, furtum, & similia. 82. Crimina mixta sunt, *de quibus*, si à laicis committantur, *uterque Judex Ecclesiasticus, & Sæcularis cognoscit*, prout crimen adulterii, concubinatus, sodomiæ, usurarum, sacrilegii, ut resolvit Julius Clarus. (i)

83. Adverte ultimò, quòd accusatio cujusliber delicti regulariter præscribitur spatio viginti annorum, nisi contrarium aliqua lege dispositum reperiatur: (j) 84. in aliquibus tamen casibus accusatio criminalis minori cursu

(x) In dict. leg. *Lenia*, quam diximus communem esse ex Socin. in dict. cons. 157. cum Barbat. & Dec. ubi supr.

(a) Tradit Bart. in leg. 1. §. 1. ff. de *Fratl. & expilat.* Jasson. in leg. *Non dubium*, num. 6. Cod. de *Legib.* & Panorm. in cap. *Ex litteris*, col 4. de *Constit.*

(b) In leg. *Nunquam plura*, n. 4. ff. de *Priv. delict.* communiter receptum ex Blanc. in Pract. Crim. fol. 52. n. 111.

(c) In leg. *Reos*, n. 2. Cod. de *Accusat.*

(d) Ut in leg. *Intercidit*, ff. de *Cond. & demonstr.* & in leg. *Quod attinet*, & in leg. *Servitutem*, ff. de *Reg. jur.*

(e) Ita eleganter docet Anania in cap. *Qualiter*, §. *Ad corrigendos*, n. 15. de *Accusat.*

(f) Et tradit Jass. in leg. *Titia*, n. 13. ff. de *Verb. sign.*

(g) In cap. 1. n. 73. de *Offic. Ordin.* & Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. Hæresis, n. 4.

(h) Ut tenet gloss. fin. in cap. *Cum sit generale*, de *For. compet.* & communiter Doct. ex Anan. in cap. 1. n. 9. de *Simon.* & Jul. Clar. in dict. lib. 5. §. Simonia, n. 7.

(i) Ubi supr. §. fin. quæst. 37. & DD. in cap. *Cum sit generale*, de *For. comp.* & nos latè in 2. tom. in 2. prælud. infrà.

(j) Juxta text. in leg. *Quærela*, Cod. *Ad leg. Cornel.* de *Falsi.* & in leg. 5. tit. 7. Part. 7. & tradunt Doct. communiter ex Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 51. n. 1. qui omnino in isto articulo erit videndus.

su temporis præscribitur, ut putà, accusatio adulterii, quæ quinquennio præscribitur. (k)

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Judex, utcumque super delicto procedat, prius sibi constare debet, delictum commissum esse.*

2 *Praxis, & stylus procedendi ex mero Judicis officio, quando dicitur, aliquod delictum commissum esse.*

3 *Delictum commissum esse, ut verificetur, sufficiunt fama, vel testes minus idonei.*

4 *Delictum, si constet commissum, proceditur ad inquisitionem delinquentis summariè: confessione prius ab offenso sumpta.*

5 *Ordo, quem Judex, & Tabellio observabunt in examinatione testium, super aliquo delicto.*

6 *Verba testificantis non immutanda.*

7 *Testis interrogari debet, ita ut facilè intelligi possit, quis fuerit aggressor.*

8 *Testis interrogetur, coram quibus delictum commissum fuerit, & alia de quibus infrà.*

9 *Judex non debet testem extra casum interrogare.*

10 *Accusati innocentes periclitari solent, testibus in summaria malè examinatis.*

§. PRIMUS.

DE STYLO FULMINANDI PROCESSUM per viam accusationis.

1. Quoties Judex in aliquo delicto procedere voluerit, sive per viam inquisitionis, sive denuntiationis, sive accusationis, in primis, & antè omnia curare debet, ut de delicto constet: nunquam enim Judex ad aliquem actum procedere debet, nisi prius illi constet, delictum fuisse commissum per famam, aut alias conjecturas. (a)

2. Apud nos tamen *praxis*, quæ magis frequentatur est, quòd quando Judex à principio procedit ex mero ejus officio, putà, quando in ejus notitiam pervenit, aliquod fuisse delictum commissum, nempè, homicidium, furtum, vel simile, statim mandat Tabellioni, *quòd* in capite processus *scribat* per viam actus, *in ejus notitiam pervenisse tale delictum fuisse commissum, in tali loco Civitatis, & quòd ad eruendam veritatem, & justitiam administrandam vult inquirere, & informationem sumere de prædicto delicto*: & tunc personaliter cum Tabellione adire debebit ad videndum, & verificandum hominem fuisse mortuum, vel furtum commissum: & si offensus solummodo vulneratus fuerit, ad videnda vulnera, in qua parte corporis sint, quæ omnia in actis redigi facere debebit. Et si Judex impeditus fuerit multitudine negotiorum, vel alia causa, mittere debebit Officialem cum Tabellione, ad supradicta verificanda, & hanc praxim observari, testatur Anton. Gomez (b) 3. ad quam verificationem faciendam sufficiunt fama, vel aliæ conjecturæ, & testes minus idonei, secundum Bossium. (c)

4. Et postquam de delicto commisso constet, Judex diligenter debebit procedere ad inquisitionem delinquentis, *per summariam informationem*, & testium depositionem, recipiendo prius confessionem ipsius offensi vulnerati, ad se instruendum: 5. in qua informatione capienda Judex, & Tabellio sequentem ordinem observabunt, nempè, quòd generaliter, & simpliciter interrogent testem, *qualiter* rixa illa, vel illud delictum fuerit commissum, & *quid* de eo sciat: & quicquid testis deposuerit, in actis redigi debebit, eisdem verbis grossis, vel elegantibus, turpibus, vel honestis, quibus testis ipse usus fuerit in suo responso, & depositione; 6. absque eo quod verba illa immutentur, vel emendentur à Judice, vel Tabellione: 7. deinde testis interrogandus erit, *quomodo* illa rixa fuerit cœpta, & inchoata, ut ita facilè intelligi possit, quis fuerit aggressor, & an reus accusatus provocatus fuerit, re, vel verbis, ut sic necesse habuerit se defendere. 8. Postmodum Judex, & Tabellio interrogant testem, *coram quo*, & quibus personis delictum fuerit commissum, & *an qui* ibi adfuere præstiterint opem reo, vel cui

(k) Juxta text. in leg. *Quinquennium*, ff. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.* & in leg. 4. tit. 17. Part. 7. & ibi Gregor. Lup. in gloss. magna: alios plures etiam casus congerit gloss. in dict. leg. *Quærela*, & gloss. in leg. fin. ff. *Ad leg. Pompejam*, de *Parric.* & est videndus Dec. in cap. *Licet causam*, n. 23. de *Probat.*

(a) Ut probatur in leg. 1. §. *Item illud*, ff. *Ad Sillan.* & in leg. *Necessarios*, §. 1. ff. eod. tit. & in leg. *Inde Neratius*, §. fin. ff. *Ad leg. Aquiliam* & in leg. 1. §. *Si quis ultro*, ff. de *Quæst.* & in leg. 1. Cod. *Ubi cauſ. Fiscal.* docet Bart. in dict. §. Item illud. Hyppol. in Pract. Crim. in princ. Cassan. in Consuet. Burgund. rub. 1. verb. *Archidiaconus*, §. 3. n. 4. Bossius in Pract. Crim. tit. de Delict. n. 1. & 2. & in tit. de Tortura accusatoris, n. 5. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. 5. quæst. 4. præscribens praxim observandam, qualiter constare debeat de delicto facti transeuntis, & de delicto facti permanentis.

(b) 2. tom. Variar. cap. 9. n. 1.

(c) In Pract. Crimin. tit. de Delicto, n. 1. & Foler. in Pract. Crim. 2. part. tit. Capiet informationem, n. 3.

cui eorum: & *ubi* erat testis, quando delictum fuit commissum, & *qua hora* contigit: & *an delinquens* venerit à tergo, vel facie ad faciem, armatus, vel sine armis, ex deliberato animo, vel casu: & *an offensus* obviam iverit reo, ita quòd opus fuerit sibi vim vi repellere: & *an reus* ipse percusserit offensum, vel alius ex interessentibus casu illum percusserit, pro pace, & concordia constituenda inter rixantes: 9. neque in iis interrogationibus Judex, vel Tabellio terminos quærelæ excedere, neque extra casum interrogare testem debebunt.

10. Quæ omnia supradicta oportet interrogare ad eruendam, & investigandam veritatem: sæpissime enim contingit accusatos innocentes periclitari, & maxima documenta pati, ex eo quòd testes in summaria informatione malè examinati fuerunt, non inquirendo *quis* fuerit agressor, & *à quo* concertatio inchoata fuerit, & *an* offensor ad sui defensionem fecerit: nam postmodum prædicti testes in judicio summario examinati, quamvis de innocentia accusati sciant, & in judicio plenario interrogentur, tempore ratificationis non audent veritatem detegere; sed solummodo se ratificant in sua summaria depositione. Quare summam diligentiam in hac summaria informatione recipienda Judicem adhibere debere, cùm fere semper sit totius causæ fundamentum, multum commendat Bernardus Diaz. (*d*)

Et in hac summaria informatione ipsemet Judex testes examinare debet, nec eorum examinationem committere potest: ut probatur in leg. 28. tit. 7. lib. 3. Recopil. & resolvit Covarruvias, (*e*) & Roxas (*f*) asserens, consuetudinem in contrarium inductam non valere, ut resolvit Felinus, (*g*) quia probatio judici, & non Notario fit: (*h*) nullus enim magis scire potest quam Judex, quanta fides sit adhibenda testibus, ut inquit lex 3. §. 1. ff. de *Testib.* Judex enim considerare debet, an testes ad interrogata respondeant, vel ex tempore, vel præmeditato sermone, vel qui verisimiliora deponunt, vel qua fronte, quo vultu, quo rubore, vel qua trepidatione: cautus Judex omnia rimari, & inspicere debet, & alia signa vultus testium, an sint tristes, ridentes, lachrymantes, aut pallentes: quia difficile est crimen non prodere vultu. Et quæ in hac informatione summaria Judex attendere debet, vide apud Jul. Clarum: (*i*) & postquam Judex summariam informationem cœperit, si ex ea aliquis culpabilis resultaverit, ad capturam ejus procedet.

EX §. SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *Delinquente, utcumque culpabili reperto, cum Judex in carcerem detrudit, etiam si per unum testem minus idoneum de culpa constet.*

2 *Absque informatione, vel judicio ad capturam non perveniendum.*

3 *Judex absque inditio vel informatione aliquem capiens, in Syndicatu tenetur, si captus repertus fuerit innocens.*

4 *Incarceratus absque culpa, absque impensa relaxandus.*

5 *Incarceratum absque inditio privatus impunè poterit à carcere eximere, & ipse incarceratus fugiens pro confesso non habebitur.*

6 *Quando pœna criminis est corporis afflictiva, ii, contra quem præsumptio, vel judicium ex summariæ informatione resultavit, verbaliter citandus non est, antequam capiatur.*

7 *Delinquens capiendus non est, absque mandato Judicis.*

8 *Delinquens capi poterit absque Judicis mandato in fraganti delicto.*

9 *Captus à carcere fugiens, fractis carceribus, pœna capitis punitur, & pro confesso habetur.*

10 *Delinquentibus carcer assignatur arbitrio Judicis.*

11 *Carcer ad custodiam, non ad pœnam, constitutus est.*

12 *Mulier delinquens, in diverso, & separato carcere à carcere virorum includenda est.*

13 *Mulier Nobilis, & honesta delinquens in aliquo Monasterio, aut honesta domo deponenda, inhonesta verò, seu ignobilis in publico carcere ab alio virorum separato.*

14 *Custos carceris carceratam mulierem carnaliter cognoscens, acriter puniendus, & de consuetudine Franciæ pœna mortis: etiamsi publica meretrix fuerit.*

15 *Custos carceris meretricem publicam carnaliter cognoscens sponte sua, mitius puniendus, quam si per vim.*

16 *Pœna custodis carceris cocuntis cum incarcerata arbitrio Judicis imponenda.*

17 *Custos carceris curet, ne necessaria captis desint: & ne molestia, aut injuria irrogetur eis.*

18 *Judex, capto delinquente, vel absente, ejus bona confiscet, & penes tertium custodienda deponat: maximè si confiscationis bonorum pœna pro delicto imponenda venit.*

19 *Pœna confiscationis bonorum jure Regio solum in casibus ab eo expressis imponenda.*

20 *Clerici an confiscationis bonorum pœnam patiantur, remissivè.*

(*d*) In Pract. Crimin. Canon. cap. 112.

(*e*) Lib. 2. Variar. cap. 13. n. 10. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 26.

(*f*) In singul. 205.

(*g*) Cap. *Cum causam* 1. n. 21. de *Testib.*

(*h*) Leg. *Quingenta*, ff. de *Probat.* leg. *Si quando*, Cod. de *Testib.*

(*i*) Lib. 5. Receptarum, §. fin. à q. 20. usque ad q. 27.

1. Recepta summaria informatione, si ex ea aliquis culpabilis apparuerit, vel contra eum resultaverit aliquod inditium, vel præsumptio, Judex debebit illum personaliter capere, & in carcerem detrudere: ad quam capturam sufficiens erit qualisqualis probatio, vel præsumptio, etiam per unum testem minus idoneum, secundum communiter DD. (*a*) 2. absque aliqua tamen informatione, vel inditio ad capturam non pervenitur, ut probat text. in leg. 2. Cod. de *Exhib. reis*, (*b*) 3. alioquin, si absque informatione, vel inditio Judex aliquem personaliter ceperit, in Syndicatu tenebitur: si captus postmodum repertus fuerit innocens, (*c*) relaxandusque absque impensa erit. (*d*) 5. Quinimo, tunc quilibet privatus impune poterit illum à carceribus eximere: (*e*) nec tunc captus fugiens à carcere pro confesso habebitur, ut docet Bartolus. (*f*)

6. Et adverte, quòd quando contra aliquem præsumptio, vel inditium ex summaria informatione resultat, quòd non debet præcedere verbalis citatio, propter timorem fugæ; sed statim realiter erit capiendus, alioqui nec captura sequeretur, nec delicta punirentur: (*g*) quòd tamen intelligit verum Gregor. Lupus, (*h*) quando pœna criminis esset corporis afflictiva; alioquin verbaliter citari delinquens poterit, ut ex illa lex colligitur, & ex text. in Auth. *Ut nulli judicum*, §. *Si quis verò comprehensorum.* (*i*) 7. Adverte insuper, quod prædicta captura absque mandato Judicis fieri non potest, etiam si Officialis publicus illam facere voluerit: (*j*) 8. quod intelligi debet, nisi delinquens repertus fuerit in fraganti delicto: nam tunc absque mandato Judicis capi poterit. (*k*)

9. Atque ideo, postquam ex summaria informatione constiterit, aliquem culpabilem esse, Judex concedit mandatum Alguacello ad capiendum delinquentem, vel ipse Judex illum capit, & in carcerem detrudit: qui carceratus à carcere fugere non debet, alioquin fugiens, fractis carceribus, pœna capitis punitur, (*l*) & talis fugiens pro confesso habetur, ut resolvit Dueñas. (*m*) 10. Qui carcer delinquentibus assignandus erit arbitrio Judicis, secundum qualitatem delicti, & personæ ipsius delinquentis: (*n*) 11. quia carcer non ad pœnam, sed ad custodiam constitutus est. (*o*)

12. Et hinc est, quòd si delinquens fuerit mulier, includi debebit in carceribus separatis à carceribus virorum, juxta text. in leg. Quo-

(*a*) In cap. *Si Clericus*, de *Sentent. excommun.* in 6. & Ant. Gom. 3. tom. Variar. cap. 9. n. 1. in fin. & Jul. Clar. in dict. §. fin. quæst. 20. n. 2. & quæst. 28. n. 2.

(*b*) Et tradit Angel. in Tract. de Maleficiis, verb. *Fama publica*, col. 2. & Jul. Clar. in dict. quæst. 28. n. 2.

(*c*) Secundum Bald. in leg. 2. num. 3. Cod. de *His qui latron. occult.* & Hyppol. in Pract. Crim. §. Constance, n. 3.

(*d*) Secundum Bald. & Jass. in leg. *Si pacto quo pœnam*, Cod. de *Pactis*, per text. in leg. fin. §. *Nullo tempore*, ff. de *Liber. hom. exhib.* & Ang. ubi supr. vers. 6. quæritur.

(*e*) Ut probatur in leg. 1. §. *Officium*, cum duabus sequentib. ff. *Nequis eum, qui*, & communiter Doct. ex Jass. in leg. 3. §. *Quod Prætor*, col. 3. ff. *Nequis eum, qui*, & Jul. Clar. in dict. quæst. 28. n. 4.

(*f*) In leg. *Vix ejus*, Cod. de *Probat.* & Felin. in cap. 1. col. 14. de *Constit.* sic limitantes text. in leg. *Ad Commentariensem*, Cod. de *Custod. reor.* & est communis opinio, secundum Rollan. à Valle, conf. 7. n. 47. lib. 1. & Covar. lib. 1. Variarum, cap. 2. n. 11. & Dueñas in reg. 393. limit. 4. & Jul. Clar. in dict. §. fin. quæst. 21. n. 26. & 27.

(*g*) Ut probat text. in leg. *Nullus*, Cod. de *Exhib. reis*, & probatur ex leg. 1. & toto tit. ff. & Cod. de *Cust. reor.* & in leg. 1. tit. 29. Part. 7. quam ita intelligit Gregor. ibi in gloss. 1. & tradit Rod. Suar. in Alleg. de Fidejuss. in causa Crimin. n. 5. super leg. 4. tit. 3. lib. 2. Fori, vers. *Practica juridica*, & Ant. Gom. in dict. cap. 9. n. 1.

(*h*) In leg. 18. tit. 8. Part. 1. in gloss. 2.

(*i*) Et idem resolvit Bernard. Diaz in Pract. Crimin. cap. 123. per text. in cap. 1. de *Jud.* lib. 6.

(*j*) Juxta text. in leg. fin. Cod. de *Exhib. reis*, & ibi notat gloss. recepta communiter à Bart. & ab aliis, & probatur in leg. 2. tit. 29. Part. 7.

(*k*) Argum. text. in Auth. de *Defens. Civit.* §. *Audiens*, Collat. 3. & firmat Paris de Puteo in Tractat. Syndicatus, fol. 188. n. 15. & Jul. Clar. in dict. quæst. 28. num. 7. & idem dicendum erit in aliis casibus exceptis per text. in leg. 11. tit. 17. Part. 7. & in leg. 2. tit. 29. Part. 7.

(*l*) Ut probat text. in leg. 1. in princ. ff. de *Effractor.* & in leg. *Milites egrum*, §. *Eum tamen*, ff. de *Re milit.* & tenet Bart. in Tract. de Carcer. col. 3. & hanc conclusionem pro regula ponit, cum tribus ampliationibus, & novem limitationibus Petrus Dueñ. in regul. 393. & Jul. Clar. in dict. §. fin. quæst. 68. n. 6. & quæst. 21. n. 25.

(*m*) In reg. 389. lim. 2. & Jul. Clar. in dict. quæst. 21. num. 25.

(*n*) Ut probat text. in leg. 1. Cod. de *Custod. reor.* & in leg. fin. Cod. de *Accusat.*

(*o*) Ut probatur in leg. *Aut damnum*, §. *Solent*, ff. de *Pœnis*, & in leg. 4. & 6. tit. 29. Part. 7. & in leg. 16. tit. 1. Part. 7. & tradit Roder. Suar. in dict. Alleg. de Fidejuss. in causa Crimin. n. 8. & Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 9. n. 6.

Quoniam, & in Auth. *Hodie*, Cod. de *Custod. reor.* quibus convenit lex 5. tit. 29. Part. 7. & leg. 2. tit. 24. lib. 4. Recop. quæ jura intelliguntur, quod mulier pro delicto custodienda erit in carceribus separatis à carceribus hominum; non tamen in carceribus publicis, sed potius erit mittenda in aliquo Monasterio, vel tradenda honestis mulieribus, ut eam custodiant, sub idonea fidejussione, ut prædicta jura probant: 13. quæ procedunt, quando talis mulier Nobilis esset, vel honestæ conditionis: cæterum si inhonesta esset, in carcere publico, separato tamen à carcere hominum, detruenda erit, ut probatur in leg. 62. Tauri, quæ habetur in leg. 10. tit. 3. lib. 5. Recop. (*p*)

14. Et cavere debet custos carceris, ne carnaliter mulierem carceratam cognoscat: nam si eam cognoverit, acriter erit puniendus; imo de consuetudine Regni Franciæ pœna mortis puniretur, ut firmat Faber: (*q*) quod procedit etiamsi talis mulier inhonesta, & publica meretrix esset, (*r*) dummodo invita, & per vim cognosceretur; 15. secus verò si sponte, nam tunc mitius puniri deberet, secundum Cisientes. (*s*) 16. Sed cum isto casu certa pœna non sit expressa in jure, dicendum erit, custodem carceris puniendum esse arbitrio Judicis, secundum qualitatem personarum: ita tenet Anton. Gomez. (*t*) 17. Curare etiam debet custos carceris, ne alimenta, & reliqua necessaria deficiant incarceratis, nec permittere debet, quod aliqua molestia, vel injuria eis irrogetur, ut probatur in leg. 3. & 6. tit. 24. lib. 4. Recop.

18. Delinquente verò capto, & in carcere detruso, vel absente, bona ejus à Judice coram Tabellione erunt confiscanda, & deponenda penes aliquem tertium, ne pereant, vel occultentur: (*u*) 19. quod maximè procedit, quando pro delicto veniret imponenda pœna confiscationis bonorum, quæ de *Jure Regio* locum non habet, nisi in casibus à jure expressis, ut probat leg. 5. tit. 31. Part. 7. 20. Et an tali pœna Clerici puniri valeant, latè examinat omnino videndus Bern. Diaz. (*x*) Sed quia aliquando delinquens personaliter capi non potest, & ad Ecclesiam confugit, ideò videndum erit de delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 *IMmunitas locis sacris in eorum bonorem concessa.*

2 *Immunitate Ecclesiæ, si notoriè constiterit, aliquem non gaudere, ab ea extrahi poterit per laicum Judicem, absque Episcopi, aut Rectoris licentia.*

3 *Immunitate an quis gaudeat si dubium sit, non extrahendus est, antequam cognitum sit de dubio ab utroque Judice Ecclesiastico, & Sæculari: & interim de consuetudine ab utroque vincula delinquenti injicienda.*

4 *Confugiens ad Ecclesiam non debet de jure catenis ligari.*

5 *Delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus, in aliquibus locis custodes circumponuntur, & obsidetur Ecclesia, dum causa immunitatis decernitur.*

6 *Ecclesia de jure non debet obsideri, si constet, delinquentes immunitate gaudere deberi: sed si dubitetur, custodes poni poterunt.*

7 *Victus, & requies non deneganda illi, qui est in Ecclesia obsessus, donec causa immunitatis terminetur.*

8 *Uterque Judex Sæcularis, & Ecclesiasticus simul cognoscunt super dubio immunitatis, & hic probatur.*

9 *Judex causa præparantis etiam causæ præparatæ debet esse Judex.*

10 *Judicibus ambobus decernentibus, immunitate delinquentem non gaudere, extrahendus est.*

11 *Judex Ecclesiasticus caveat ne Sæculari, delinquentem tradat, sed tantum toleret, quod extrahatur.*

12 *Judicibus discordibus in dubio immunitatis terminando, tertius eligendus.*

13 *Judicibus nolentibus tertium eligere superior adeundus, qui eos compellat, vel ipse tertium præstet.*

14 *Judicibus uno Ordinario, & altero Delegato Principis existentibus, ad Principem recurrendum erit, qui tertium præstet.*

Delegatus Principis dignior, & potentior est Ordinario.

Ma-

(*p*) Et notat Greg. Lup. in leg. 5. tit. 29. Part. 7. verb. *Con los varones*, & Menoch. lib. 1. de Arbitr. quæst. 88. à n. 13.

(*q*) In §. *Item lex Juliam*, Instit. de *Adult.*

(*r*) Ut expressè tenet Hyppol. in leg. 1. ff. *Ad leg. Corn.* de *Sicar.*

(*s*) In leg. 62. Tauri.

(*t*) In leg. 80. Tauri, n. 25. & notat Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. *Fornicatio*, n. 24.

(*u*) Juxta text. in leg. fin. ff. de *Requir. reis*, ubi Bart. & alii, & idem probat text. in leg. 1. & ibi Salicet. num. 5. Cod. de *Requir. reis*, & text. in leg. *Si quis intra*, Cod. de *Bon. præscript.* ubi notant Bald. Salic. & alii, & plura de confiscatione bonorum tradit Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 14. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 78. & 79.

(*x*) In Pract. Crim. cap. 224.

Magis dignum trahit ad se minus dignum.

Judices discordes, si ambo Ordinarii existant, ad Principem, vel ejus Consilium recurrendum.

Judex Regius Ordinarius potentior est Ordinario Ecclesiastico.

Judicum, si alius Ordinarius Ecclesiasticus sit, & alius Ordinarius alicujus particularis Domini temporalis ad superiorem Ecclesiasticum est recurrendum.

Judex Ordinarius Ecclesiasticus major est Ordinario alicujus Domini temporalis.

Judex Ordinarius Sacularis, si duntaxat fuerit in aliquo loco, vel si nullus Judex fuerit, quid agendum cum delinquente confugiente ad Ecclesiam.

Si Judices de facto tulerunt contrarias sententias super immunitate, quid agendum.

Si duæ sententiæ contrariæ proferantur, nec appareat, quis sit actor, vel reus, sententia utraque à confirmatione superioris pendet.

15 *Immunitatis dubio pendente, si Judex delinquentem extraxerit ab Ecclesia, cum Judex Ecclesiasticus censuris repetet.*

Immunitatis dubio pendente, extractio delinquentis ex subsequenti cognitione non justificatur.

16 *Ecclesia spoliata ante omnia restituenda.*

Clerici non possunt armis defendere delinquentem, nec de facto extrahatur.

Judex de facto aliquem extrahens ab Ecclesia, puniendus, & qua pœna, tam de Jure Civili, quam Canonico.

Pœnas jure impositas extrahentibus de facto delinquentes ab Ecclesiis Concilium Tridentin. innovat.

Pœnam triginta librarum, qua Judices non servantes immunitates coercebantur, Ecclesia per desuetudinem peraluit.

17 *Immunitas duplex confugientibus ad Ecclesias concessa, & quæ sit.*

Delinquentes, qui voluntariè exeunt ab Ecclesia, vel à Prælatis ejus traduntur, amplius pœnam corporalem non patientur, sed pecuniariam.

Immunitate Ecclesiæ qui gaudere debet, si voluntariè extrahitur, non morte puniendus, nec pœna corporali: & de hoc cautionem præstabit Judex.

Immunitate qui gaudere debet, si sponte sua extrahatur, pœna mortis, & alia corporis afflictiva puniri valet.

18 *Text. in cap.* Inter alia, de Imm. Eccles. expenditur, & difficultas, quæ contra eum opponi potest, solvitur.

19 *Pœna constituenda juxta proportionem delicti.*

20 *Immunitas convenienter à jure concessa ratione, de qua hic.*

21 *Immunitas secunda, licet de jure procedat, jam ab usu recessit in Hispania.*

22 *Immunitas prima hodie solum manet.*

23 *Immunitas, qua ratione templis, & locis sacris concessa.*

24 *Immunitate gaudent Ecclesiæ, in quibus continuè servatur Eucharistia Sacramentum, & etiam Ecclesiæ nondum consecratæ, & in quibus nondum divina officia sint celebrata, dum auctoritate superioris fuerint fundatæ.*

Text. in cap. Ecclesiæ, de Imm. Eccles. exponitur.

25 *Consuetudines plurimum attendendæ in materia immunitatis Ecclesiarum.*

26 *Audacia eorum, qui immunitate freti crimina committunt, reprimenda.*

27 *Immunitate gaudent Hospitalia auctoritate Episcopi constructa.*

28 *Hospitale Episcopi auctoritate constructum, Religiosum efficitur, & ad usus humanos redire non potest.*

29 *Immunitate gaudent Haremitæ, & Oratoria auctoritate Episcopi constructa.*

30 *Immunitate non gaudent privata Oratoria, licet ibi Divina officia celebrentur.*

31 *Immunitate gaudent Monasteria.*

32 *Immunitate gaudent omnia contenta intra septa Monasterii, & quæ una clausura claudantur, quæ appellatione Monasterii veniunt.*

33 *Immunitate etiam gaudet Cœmeterium Ecclesiæ.*

34 *Immunitas concessa Ecclesiis extenditur ad circuitum quadraginta passuum in Ecclesia matrice: & triginta passuum in reliquis Ecclesiis inferioribus.*

35 *Immunitate etiam gaudet Palatium, seu domus Episcopi intra quadraginta passus ab Ecclesia matrice existens, secundum forensem usum.*

36 *Immunitate etiam gaudet confugiens ad Sacerdotem Eucharistiam manibus portantem.*

37 *Immunitate non gaudet, qui dum est in carcere, confugit ad Eucharistiam, quæ ad ipsum ducitur, vel quando Corpus Christi suscipit.*

38 *Immunitate gaudet Ecclesia sine auctoritate superioris destructa, si aliqua sit spes ejus reparationis: secus si cum ejus auctoritate, absque reparationis spe.*

39 *Immunitate gaudet Ecclesia, etiam interdicto supposita.*

40 *Immunitate gaudet ille, quem Judex ad oculum, & cursu prosequebatur, & Ecclesiam ingressus fuit, nec inde evelli potest.*

Quoniam, & in Auth. *Hodie*, Cod. de *Custod. reor.* quibus convenit lex 5. tit. 29. Part. 7. & leg. 2. tit. 24. lib. 4. Recop. quæ jura intelliguntur, quod mulier pro delicto custodienda erit in carceribus separatis à carceribus hominum; non tamen in carceribus publicis, sed potius erit mittenda in aliquo Monasterio, vel tradenda honestis mulieribus, ut eam custodiant, sub idonea fidejussione, ut prædicta jura probant: 13. quæ procedunt, quando talis mulier Nobilis esset, vel honestæ conditionis: cæterum si inhonesta esset, in carcere publico, separato tamen à carcere hominum, detruenda erit, ut probatur in leg. 62. Tauri, quæ habetur in leg. 10. tit. 3. lib. 5. Recop. (*p*)

14. Et cavere debet custos carceris, ne carnaliter mulierem carceratam cognoscat: nam si eam cognoverit, acriter erit puniendus; imo de consuetudine Regni Franciæ pœna mortis puniretur, ut firmat Faber: (*q*) quod procedit etiamsi talis mulier inhonesta, & publica meretrix esset, (*r*) dummodo invita, & per vim cognosceretur; 15. secus verò si sponte, nam tunc mitius puniri deberet, secundum Cisientes. (*s*) 16. Sed cum isto casu certa pœna non sit expressa in jure, dicendum erit, custodem carceris puniendum esse arbitrio Judicis, secundum qualitatem personarum: ita tenet Anton. Gomez. (*t*) 17. Curare etiam debet custos carceris, ne alimenta, & reliqua necessaria deficiant incarceratis, nec permittere debet, quod aliqua molestia, vel injuria eis irrogetur, ut probatur in leg. 3. & 6. tit. 24. lib. 4. Recop.

18. Delinquente verò capto, & in carcere detruso, vel absente, bona ejus à Judice coram Tabellione erunt confiscanda, & deponenda penes aliquem tertium, ne pereant, vel occultentur: (*u*) 19. quod maximè procedit, quando pro delicto veniret imponenda pœna confiscationis bonorum, quæ de *Jure Regio* locum non habet, nisi in casibus à jure expressis, ut probat leg. 5. tit. 31. Part. 7. 20. Et an tali pœna Clerici puniri valeant, latè examinat omnino videndus Bern. Diaz. (*x*) Sed quia aliquando delinquens personaliter capi non potest, & ad Ecclesiam confugit, ideò videndum erit de delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 *IMmunitas locis sacris in eorum bonorem concessa.*

2 *Immunitate Ecclesiæ, si notoriè constiterit, aliquem non gaudere, ab ea extrahi poterit per laicum Judicem, absque Episcopi, aut Rectoris licentia.*

3 *Immunitate an quis gaudeat si dubium sit, non extrahendus est, antequam cognitum sit de dubio ab utroque Judice Ecclesiastico, & Sæculari: & interim de consuetudine ab utroque vincula delinquenti injicienda.*

4 *Confugiens ad Ecclesiam non debet de jure catenis ligari.*

5 *Delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus, in aliquibus locis custodes circumponuntur, & obsidetur Ecclesia, dum causa immunitatis decernitur.*

6 *Ecclesia de jure non debet obsideri, si constet, delinquentes immunitate gaudere deberi: sed si dubitetur, custodes poni poterunt.*

7 *Victus, & requies non deneganda illi, qui est in Ecclesia obsessus, donec causa immunitatis terminetur.*

8 *Uterque Judex Sæcularis, & Ecclesiasticus simul cognoscunt super dubio immunitatis, & hic probatur.*

9 *Judex causa præparantis etiam causæ præparatæ debet esse Judex.*

10 *Judicibus ambobus decernentibus, immunitate delinquentem non gaudere, extrahendus est.*

11 *Judex Ecclesiasticus caveat ne Sæculari, delinquentem tradat, sed tantum toleret, quod extrahatur.*

12 *Judicibus discordibus in dubio immunitatis terminando, tertius eligendus.*

13 *Judicibus nolentibus tertium eligere superior adeundus, qui eos compellat, vel ipse tertium præstet.*

14 *Judicibus uno Ordinario, & altero Delegato Principis existentibus, ad Principem recurrendum erit, qui tertium præstet.*

Delegatus Principis dignior, & potentior est Ordinario.

Ma-

(*p*) Et notat Greg. Lup. in leg. 5. tit. 29. Part. 7. verb. *Con los varones*, & Menoch. lib. 1. de Arbitr. quæst. 88. à n. 13.

(*q*) In §. *Item lex Juliam*, Instit. de *Adult.*

(*r*) Ut expressè tenet Hyppol. in leg. 1. ff. *Ad leg. Corn.* de *Sicar.*

(*s*) In leg. 62. Tauri.

(*t*) In leg. 80. Tauri, n. 25. & notat Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. *Fornicatio*, n. 24.

(*u*) Juxta text. in leg. fin. ff. de *Requir. reis*, ubi Bart. & alii, & idem probat text. in leg. 1. & ibi Salicet. num. 5. Cod. de *Requir. reis*, & text. in leg. *Si quis intra*, Cod. de *Bon. præscript.* ubi notant Bald. Salic. & alii, & plura de confiscatione bonorum tradit Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 14. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 78. & 79.

(*x*) In Pract. Crim. cap. 224.

Magis dignum trahit ad se minus dignum.

Judices discordes, si ambo Ordinarii existant, ad Principem, vel ejus Consilium recurrendum.

Judex Regius Ordinarius potentior est Ordinario Ecclesiastico.

Judicum, si alius Ordinarius Ecclesiasticus sit, & alius Ordinarius alicujus particularis Domini temporalis ad superiorem Ecclesiasticum est recurrendum.

Judex Ordinarius Ecclesiasticus major est Ordinario alicujus Domini temporalis.

Judex Ordinarius Sacularis, si duntaxat fuerit in aliquo loco, vel si nullus Judex fuerit, quid agendum cum delinquente confugiente ad Ecclesiam.

Si Judices de facto tulerunt contrarias sententias super immunitate, quid agendum.

Si duæ sententiæ contrariæ proferantur, nec appareat, quis sit actor, vel reus, sententia utraque à confirmatione superioris pendet.

15 *Immunitatis dubio pendente, si Judex delinquentem extraxerit ab Ecclesia, cum Judex Ecclesiasticus censuris repetet.*

Immunitatis dubio pendente, extractio delinquentis ex subsequenti cognitione non justificatur.

16 *Ecclesia spoliata ante omnia restituenda.*

Clerici non possunt armis defendere delinquentem, nec de facto extrahatur.

Judex de facto aliquem extrahens ab Ecclesia, puniendus, & qua pœna, tam de Jure Civili, quam Canonico.

Pœnas jure impositas extrahentibus de facto delinquentes ab Ecclesiis Concilium Tridentin. innovat.

Pœnam triginta librarum, qua Judices non servantes immunitates coercebantur, Ecclesia per desuetudinem peraluit.

17 *Immunitas duplex confugientibus ad Ecclesias concessa, & quæ sit.*

Delinquentes, qui voluntariè exeunt ab Ecclesia, vel à Prælatis ejus traduntur, amplius pœnam corporalem non patientur, sed pecuniariam.

Immunitate Ecclesiæ qui gaudere debet, si voluntariè extrahitur, non morte puniendus, nec pœna corporali: & de hoc cautionem præstabit Judex.

Immunitate qui gaudere debet, si sponte sua extrahatur, pœna mortis, & alia corporis afflictiva puniri valet.

18 *Text. in cap.* Inter alia, de Imm. Eccles. expenditur, & difficultas, quæ contra eum opponi potest, solvitur.

19 *Pœna constituenda juxta proportionem delicti.*

20 *Immunitas convenienter à jure concessa ratione, de qua hic.*

21 *Immunitas secunda, licet de jure procedat, jam ab usu recessit in Hispania.*

22 *Immunitas prima hodie solum manet.*

23 *Immunitas, qua ratione templis, & locis sacris concessa.*

24 *Immunitate gaudent Ecclesiæ, in quibus continuè servatur Eucharistia Sacramentum, & etiam Ecclesiæ nondum consecratæ, & in quibus nondum divina officia sint celebrata, dum auctoritate superioris fuerint fundatæ.*

Text. in cap. Ecclesiæ, de Imm. Eccles. exponitur.

25 *Consuetudines plurimum attendendæ in materia immunitatis Ecclesiarum.*

26 *Audacia eorum, qui immunitate freti crimina committunt, reprimenda.*

27 *Immunitate gaudent Hospitalia auctoritate Episcopi constructa.*

28 *Hospitale Episcopi auctoritate constructum, Religiosum efficitur, & ad usus humanos redire non potest.*

29 *Immunitate gaudent Haremitæ, & Oratoria auctoritate Episcopi constructa.*

30 *Immunitate non gaudent privata Oratoria, licet ibi Divina officia celebrentur.*

31 *Immunitate gaudent Monasteria.*

32 *Immunitate gaudent omnia contenta intra septa Monasterii, & quæ una clausura claudantur, quæ appellatione Monasterii veniunt.*

33 *Immunitate etiam gaudet Cœmeterium Ecclesiæ.*

34 *Immunitas concessa Ecclesiis extenditur ad circuitum quadraginta passuum in Ecclesia matrice: & triginta passuum in reliquis Ecclesiis inferioribus.*

35 *Immunitate etiam gaudet Palatium, seu domus Episcopi intra quadraginta passus ab Ecclesia matrice existens, secundum forensem usum.*

36 *Immunitate etiam gaudet confugiens ad Sacerdotem Eucharistiam manibus portantem.*

37 *Immunitate non gaudet, qui dum est in carcere, confugit ad Eucharistiam, quæ ad ipsum ducitur, vel quando Corpus Christi suscipit.*

38 *Immunitate gaudet Ecclesia sine auctoritate superioris destructa, si aliqua sit spes ejus reparationis: secus si cum ejus auctoritate, absque reparationis spe.*

39 *Immunitate gaudet Ecclesia, etiam interdicto supposita.*

40 *Immunitate gaudet ille, quem Judex ad oculum, & cursu prosequebatur, & Ecclesiam ingressus fuit, nec inde evelli potest.*

41 *Immunitate gaudet, qui captus à familia judicis ab ejus manibus se excmerit, & ad Ecclesiam confugerit.*

42 *Immunitate etiam gaudet, qui, carcere fracto, ad Ecclesiam confugit.*

43 *Immunitate gaudet, qui detentus in carcere, præstito jurejurando de redeundo, exiit de licentia custodis, & confugit postea ad Ecclesiam.*

44 *Immunitate gaudet, qui paratus est ad mortem, vel aliam pœnam corporalem evaserit à carcere, vel à manibus satellitum, & locum sacrum ingressus est.*

45 *Immunitate gaudet delinquens ductus ad supplicium per Ecclesiam, vel locum sacrum, à quo invitus extrahendus non est.*

46 *Immunitate gaudet, qui dum confugit ad locum sacrum clausum, manu portas, ansam, vel vectes apprehendit.*

47 *Immunitate gaudet, qui intra Ecclesiam existens per extensam vestem extractus est ab ea, quia ad eam restituendus est.*

48 *Immunitate similiter gaudet, qui ductus ad supplicium habet obviam Cardinalem, cujus pileus purpureus super imponitur capiti delinquentis.*

49 *Sententia particularis Julii Clari.*

50. *Immunitate gaudet confugiens ad personam Principis, vel Regis.*

51 *Immunitate gaudet, qui ad statuam Principis confugit, nisi malitiosè confugiat, vel aliud velit consuetudo.*

52 *Immunitate gaudet delinquens ad domum Regiam confugiens, à qua nisi de expresso Regis mandato, vel quia commisit proditionem extrahendus non est.*

53 *Immunitas non conceditur Nobilium, seu Dominorum palatiis: nisi de consuetudine, vel statuto eis sit concessa.*

54 *Immunitas Palatiis Infazorum in Regno Navarræ concessa est.*

55 *Delinquens ad Ecclesiam confugiens non debet regulariter inde extrahi, quantuncumque delictum atrox sit.*

56 *Regula procedens duas exceptiones patitur.*

57 *Casus exceptus regulam in contrarium firmat.*

58 *Text. in Auth.* de Mand. Princ. §. Sed neque, *vers.* Neque, *opponitur contra prædicta.*

59 *Text. in dict. Authent.* de Mand. Princip. *& similes sunt correcti de jure Canonico.*

60 *Jus Canonicum, & ejus dispositionem circa immunitates consuetudine probari, testatur Faber.*

61 *Text. in cap.* Inter alia *exponitur circa quædam verba.*

62 *Discrimen nullum versari inter jus Canonicum, & jus Codicis circa immunitates Ecclesiarum.*

63 *Jus Canonicum, quare correctionem Juris Civilis circa immunitatem induxerit potuit.*

64 *Immunitate non gaudet publicus latro.*

65 *Latro publicus, quis dicatur.*

66 *Immunitate etiam non gaudet nocturnus depopulator agrorum.*

67 *Depopulator nocturnus agrorum quis.*

68 *Immunitate non gaudent publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum, si delinquant insidiosè.*

69 *Immunitate quare non gaudeant publicus latro, & nocturnus agrorum depopulator, magis quam alii malefactores.*

70 *Immunitate etiam simplex non gaudet fur, attenta consuetudine.*

71 *Simplex fur de Jure immunitate gaudet.*

72 *Simplex fur, si tria, vel plura furta commiserit, immunitate etiam de Jure non gaudet.*

73 *Immunitate etiam non gaudet delinquens intra Ecclesiam.*

74 *Qui Ecclesiam delinquendo offendit, ejus beneficio gaudere non debet.*

75 *Qui ea spe delinquit, ut ab Ecclesia defendatur, et gravem injuriam irrogat.*

76 *Indistinctè servatur, quod intra Ecclesiam delinquens ab ea extrahatur.*

77 *Necessum est secundum communem, quod quis intra Ecclesiam delinquat spe, & fiducia, quod ab ea defendatur, ut immunitate gaudere non valeat.*

78 *Quando videatur delinquens intra Ecclesiam fiducia, quod ab ea defendatur, deliquisse.*

79 *Delinquens intra unam Ecclesiam, & confugiens ad aliam, ab ea extrahi poterit.*

80 *Consuetudo est apud aliquos, quod delinquens intra aliquam Ecclesiam, si ad aliam confugerit ab ea non extrabatur, licet apud nos contrarium servetur.*

81 *Immunitate non gaudet delinquens graviter intra Ecclesiam, secus, si leviter delinquat.*

82 *Committens delictum grave intra Ecclesiam, non solum quoad illud privatur immunitate, verumetiam quoad alia delicta prius, vel posterius commissa extra Ecclesiam, secundum communem opinionem.*

83 *Quando delictum intra Ecclesiam commissum non fuit punitum, privatur delinquens immunitate etiam, quoad omnia commissa extra Ecclesiam.*

84 *Verius est indistinctè cum Covar. delinquentem intra Ecclesiam gaudere immunitate, quoad alia delicta extra eam commissa.*

85 *Immunitate non gaudet committens adulterium intra Ecclesiam.*

86 *Immunitate etiam non gaudent raptores virginum intra Ecclesias.*

87 *Immunitate non gaudet surripiens Monialem.*

88 *Committens furtum intra Ecclesiam, ejus immunitate non gaudet.*

89 *Hodie committens furtum extra Ecclesiam, non gaudet immunitate.*

90 *Immunitate non etiam gaudet, qui committens furtum extra Ecclesiam, cum re furtiva ad Ecclesiam confugit.*

91 *Mutatione jurisdictionis novum furtum committitur.*

92 *Verius videtur, quod qui cum re furtiva confugit ad Ecclesiam, ab ea non extrahatur de jure.*

93 *Ecclesia non habet territorium, & qui ad eam confugit cum re furtiva, extrahitur de consuetudine.*

94 *Delinquens propè Ecclesiam, vel Cœmeterium deliberatè, non gaudet ejus immunitate.*

95 *Qui spe absolutionis consequendæ virtute indulgentiarum peccat, ex earum vi non potest absolvi, si virtute, & confidentia earum movetur ad peccandum, in quo alias non peccaret.*

96 *Apud Lusitanos, utcumque quis propè Ecclesiam delinquat, ab ea extrahitur.*

97 *Qui existens intra Ecclesiam percutit existentem extra, non gaudet immunitate.*

98 *Existens intra Ecclesiam, si mandavit delictum committi extra eam, & agatur de delicto commisso in mandando, non gaudet immunitate.*

99 *Existens extra Ecclesiam percutiens existentem intra eam aliquo jaculo, vel alio modo, non gaudet immunitate.*

100 *Existens extra Ecclesiam, qui mandavit percutere existentem in Ecclesia, si de mandato agatur, immunitate non gaudet.*

101 *Qui per vim extraxit in Ecclesia existentem, & eum percutit, non gaudet immunitate.*

102 *Qui mandavit alicui extrahere existentem in Ecclesia, & postea percutere, non gaudet immunitate, quantum ad delictum commissum in mandato.*

103 *Sacrilegus non gaudet immunitate.*

104 *Sacrilegus quis dicatur.*

105 *Sacrilegium committens in Ecclesia non gaudet immunitate, secus si extra eam.*

106 *Infidelis confugiens ad Ecclesiam propter delictum commissum, non gaudet immunitate.*

107 *Duæ communes opiniones componuntur.*

108 *Hæreticus non gaudet immunitate.*

109 *Apostata, hoc est*, renegado, *immunitate non gaudet.*

110 *Blasphemus Dei, & Virginis Mariæ non gaudet immunitate.*

111 *Maleficus percutiens imagines, & mala sacrificia faciens non gaudet immunitate.*

112 *Excommunicatus, interdictus, & suspensus gaudent immunitate, secundum communem sententiam.*

113 *Occidens aliquem proditorie, & insidiosè non gaudet immunitate.*

114 *Verus sensus cap.* 1. de Homic.

115 *Homicida proditorius, & alevosus quis dicatur.*

116 *Text. in cap.* 1. de Homic. *optimus, ad hoc quod proditor est, qui per insidiosam industriam alium occiderit.*

117 *Qui offendit inimicum suum à tergo, & alevosè, non est proditorius homicida, secundum Bart. & alios.*

118 *Qui inimicum suum à tergo, & alevosè per industriam insidiosam occidit, proditorem esse, defendit Covarruv. contra Bartol. cujus opinio leg. Regia improbatur.*

119 *Prædictæ Bart. & Covarr. & legis Regiæ opiniones qualiter componat Ant. Gomez.*

120 *De Jure Regio, etiam inimicus inimicum suum securè offendens, proditor, & alevosus est.*

121 *Occidens veneno non gaudet Ecclesiæ immunitate.*

122 *Homicidium veneno commissum dicitur mors secura.*

123 *Occidens patrem, vel pater occidens filium, non gaudet immunitate.*

124 *Ducens aliquem insidiosè ad locum ubi occidatur, non gaudet immunitate.*

125 *Socius consciusque in itinere occidens, non gaudet Ecclesiæ immunitate.*

126 *Vulnerans aliquem proditorie animo occidendi, etiam morte non sequuta, non gaudet immunitate.*

127 *Vulnerans proditorie, absque animo occidendi, gaudet immunitate.*

128 *Animus occidendi, vel non occidendi ex instrumento percussionis deprehenditur.*

129 *Apud Lusitanos vulnerans proditorie, sive animo occidendi, sive non, immunitate non gaudet.*

130 *Qui ex deliberatione animi ex intervallo, post repentinum iræ motum, absque proditione aliquem occiderit, non gaudet immunitate, secundum unam communem opinionem.*

131 *Homicidam ex proposito, & deliberatione, absque proditione, gaudere immunitate Panormitanus tenuit, quamquam plurimi*

bic relati sequantur contra supradictam communem, hanc etiam communem, & veriorem credentes.

132 *Homicida simplex, qui casu, culpa, vel dolo, nulla animi deliberatione precedente, aliquem occiderit, immunitate gaudet.*

133 *Assassinus immunitate non gaudet.*

134 *Assassinus dicitur, qui precio quocumque aliquem occidit, vel percutit.*

135 *Text. in cap. 1.* de Homic. *in 6. intelligitur in his, qui hominem Christianum, etiam si mandatarii Christiani sint, mandant occidi per homines ad id pecunia conductos.*

136 *Crimen assassinatus dicitur, tam quoad mandantem, conductorem ve, quam quoad mandatarium, & locatorem.*

137 *Crimen assassinatus gravissimum est, ut patet ex eo, quod major pœna imponitur fœminæ, quæ ob pecuniam, sumpto potu, infantis nondum animati abortum fecit, quam ei, quæ absque pecunia, & mandato eum fecit.*

138 *Assassini secundum Covarr. & alios dicuntur, qui aliquem Christianum occidunt opera quorundam, qui proprio nomine ita appellantur, & in his intelligendus text. dict. cap. 1. de* Homic. *in 6.*

139 *Assassini sunt quidam infideles, qui subsunt Principi infideli, qui ab eo ita edocti sunt, ut facillimè occidant quos ille jusserit occidi, &c. & si de his intelligatur text. in dict. cap. 1. non gaudebunt immunitate.*

140 *Qui secundum communem dicuntur assassini, si proditorie simul fecerint, non gaudebunt immunitate, nec mandans, fautor, & receptor.*

141 *Clerici, & Religiosi de consuetudine non gaudent immunitate.*

142 *Raptor virginum secundum veriorem opinionem immunitate gaudet.*

143 *Concrematur Ecclesiæ non gaudet immunitate.*

144 *Spoliator Ecclesiæ per vim, non gaudet immunitate.*

145 *Destructor, vel frangens portas Ecclesiæ non gaudet immunitate.*

146 *Transfuga non gaudet immunitate, secundum Bart. & Mant. licet contrarium Boer. & Navar. sustineant.*

147 *Exul per Judicis sententiam, quæ transivit in rem judicatam, non gaudet immunitate; sed contrarium verius.*

148 *Qui se injuste in Ecclesia defendit, non gaudet immunitate.*

149 *Qui arma prohibita intra Ecclesiam habuerit, quoad ea non gaudebit immunitate, quibus à Judice loco privari poterit.*

150 *Validum argumentum de tempore ad locum.*

151 *Expresso Jure Regio extat decissum, quòd debitor pecuniarius non gaudeat immunitate.*

152 *Debitor pecuniarius de Jure Communi gaudet immunitate.*

153 *Etiam stante statuto, quod debitor possit capi, & tradi creditoribus, gaudebit immunitate, ut ab Ecclesia non extrahatur.*

154 *Non datur verum jus servitutis creditori in debitorem.*

155 *Debitor obnoxius publicis tributis non gaudet immunitate: sed contrarium verius resolvitur de Jure Communi.*

156 *Mercator, & campsor versuram facientes, & creditores suos fallentes, immunitate non gaudent Ecclesiæ, ad quam confugiunt.*

157 *Navar. credit, campsores fallitos gaudere immunitate, licet proculdubio eorum bona in Ecclesiis abscondita extrabenda sint, ut inde creditoribus fiat satis.*

158 *Obligatus ad ratiocinia non gaudet immunitate, secundum Remigium; sed gaudet secundum Navar. Auctor tamen, ut in præcedenti casu resolvit.*

159 *Servus immunitate non gaudet, cum distinctione, de qua hic.*

160 *Servus confugiens ad Ecclesiam, ut ingrediatur religionem, intra triennium repetitus à domino, ei restituendus est, cautione præstita de eo non offendendo.*

161 *Servus confugiens ab Ecclesiam, propter magnam sævitiam domini, gaudet immunitate, ad hoc ut dominus compellatur cum vendere: si verò propter levem, erit extrabendus ab Ecclesia, & domino restituendus, præstita cautione à domino, quod eum non puniet.*

162 *Servus confugiens ad Ecclesiam propter delictum puniendum à Judice, gaudet immunitate, sicut quilibet liber homo.*

163 *Effractor carceris non, gaudet immunitate; sed contrarium praxis observat.*

164 *Relaxatus à carcere, præstito juramento de redeundo, non gaudet immunitate, secundum aliquos: sed verius est, quod gaudeat.*

165 *Qui existens in loco sacro voluntarie exiit ab eo, captus non erit restituendus.*

166 *Qui verbis dolosis inductus à Judice exiit ab Ecclesia, non est ei restituendus, secundum plures; sed contrarium verius esse, hic apparet.*

167 *Qui existens in Ecclesia ab ea exiit propter terrorem incussum à Judice, vel ejus familia: si capiatur restituendus est: & ita verius resolvitur.*

168 *Qui de mandato Papæ extrabitur ab Ecclesia per Judicem Ecclesiasticum, non gaudet immunitate.*

169 *Laicus Clericum occidens, & ad Ecclesiam confugiens non gaudet immunitate.*

170 *Verius resolvitur, laicum occidentem Clericum gaudere immunitate.*

171 *Immunitas locis sacris concessa est, & non personis.*

172 *Evellens limites non gaudet immunitate.*

173 *Exeuntem ab Ecclesia propter metum famis immunitate gaudere, verius est.*

174 *In casibus, in quibus confugiens ad locum sacrum immunitate gaudet, nec Ecclesia obsideri, nec alimenta denegari debent.*

175 *Immunitatem Ecclesiæ violat, qui alimenta denegat confugientibus ad Ecclesiam, nec consuetudine excusatur.*

176 *Ecclesia de bonis propriis alimenta ministrat confugientibus ad eam, nec bona habentibus, nec victum manibus propriis quærere valentibus.*

177 *Confugientibus ad Ecclesiam non debent vincula ibi injici.*

178 *Vincula ab utroque Judice Ecclesiastico, & Sæculari sunt injicienda confugientibus ad Ecclesiam, interim, quod terminatur quæstio, an confugientes gaudere debeant immunitate Ecclesiæ.*

179 *Judex à Syndicatu recedens, & ad Ecclesiam confugiens propter delicta de quibus accusatur, vel propter as alienum, immunitate gaudet, juxta veriorem opinionem Auctoris contra Puteum, & Avilesium.*

180 *Si constitutio loquens in materia Juris Communis, aliquos casus excipit, non firmat per hoc regulam in contrarium in non exceptis, imo in eis suppletur per Jus Commune.*

181 *Cognito, aliquem non gaudere immunitate Ecclesiæ, ab ea extrahi poterit impugnè per Sæcularem Judicem.*

182 *Judex Sæcularis poterit appellare à censuris illatis per Ecclesiasticum, contra eum juste extrahentem aliquem ab Ecclesia.*

183 *Judex Sæcularis, quando appellat à censuris contra se illatis, justè extrahentem aliquem ab Ecclesia, protestetur auxilium Regium, quod vim patientibus impartitur, si sibi denegata fuerit appellatio modo, & forma de qua hic.*

184 *Causa incarcerati est pia.*

185 *Delinquente capto, ejus confessio statim recipienda, & antequam recipiatur monendus est custos carceris, ne aliquem cum aliquo alloqui patiatur.*

§. TERTIUS.

DE DELINQUENTIBUS AD ECCLESIAM confugientibus.

SÆpè contigit, quòd prius quàm delinquens personaliter capiatur, ad Ecclesiam confugit: quandoque postquam à familia captus est, se ab ea eximit: quandoque verò postquam in carceribus detentus est, effractis carceribus, ad Ecclesiam confugit, pro immunitate ejus consequanda, & Judex Sæcularis tunc vult eum extrahere, & ex diverso Ecclesiasticus Judex delinquentem defendit, censuris que Ecclesiasticis adversus Sæcularem procedit, ut immunitas incolumis servetur Ecclesiæ. 1. Et quia generaliter immunitas concessa est templis ob reverentiam, & honorem, locis sacris Divino cultui dicatis debitum, ut ad ea confugientes inviti non extrahantur, nisi in quibusdam casibus exceptis: ideò opportunè præscribendus erit ordo à judicibus observandus in extrahendis delinquentibus ab Ecclesia, nempè, 2. quòd quando notoriè constiterit, delinquentem ad Ecclesiam confugientem gaudere non debere immunitate Ecclesiæ, Judex Sæcularis tunc poterit illum extrahere, nulla licentia Episcopi, vel Rectoris Ecclesiæ petita: nam cum Ecclesia non tueatur illum, nulla injuria ei irrogatur, ita firmat Capella Tolosana, (*a*) & ita in *praxi* receptum esse, testatur Covarruvias; (*b*) tametsi contrarium teneant plures DD. relati à Covarruvia. (*c*)

3. Quando verò dubitaretur, an delinquens ad Ecclesiam confugiens deberet gaudere ejus immunitate: tunc prius quàm Sæcularis Judex velit eum extrahere, cognoscendum erit ab utroque Judice Ecclesiastico, & Sæculari, an delinquens gaudere debeat immunitate Ecclesiæ: & interim quòd articulus iste decidatur, erunt vincula injicienda delinquenti intra Ecclesiam ab utroque Judice, quod ita *de consuetudine* in aliquibus locis receptum esse, testantur Joann. Igneus. (*d*) 4. Alioquin de *jure* confugiens ad Ecclesiam, non debet ibi nervis, compedibus, aut catenis ligari: nam esset contra Ecclesiæ libertatem, ut probatur in leg. *Præsenti*, Cod. de *Iis*, *qui ad Eccles. confug.* & in cap. *Diffinivit* 17. quæst. 4. & in leg. 2. tit. 11. Part. 1.

In

(*a*) 422. Boer. in decis. 110. Remig. de Gonny in Tract. de Immunitate Ecclesiarum, quæst. 1.

(*b*) Lib. 2. Variar. cap. 20. n. 18. & Avend. de Exeq. mand. Regum, 1. part. cap. 22. n. 9. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 30. n. 20.

(*c*) Ubi supr. & ab Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 10. n. 2. in fin.

(*d*) In Repet. leg. 1. in princ. col. 3. ff. *Ad Silan.* Remig. in dict. Tract. quæst. 5. Govar. in dict. cap. 20. n. 17. vers. Tricesimo primo, & communiter omnes ex Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 30. n. 21.

5. In aliquibus tamen locis non injiciuntur vincula delinquentibus intra Ecclesiam stantibus, sed Ecclesia positis custodibus obsidetur, donec à judicibus terminetur, an delinquens gaudere debeat immunitate Ecclesiæ, & hoc magis frequentatur: 6. quod etiam de *consuetudine* procedit: nam de *Jure* Ecclesia obsideri non debet, ut probatur in dict. leg. *Præsenti*, & in dict. cap. *Diffinivit*, & in dict. leg. 2. tit. 11. Part. 1. quæ jura intelligi poterunt, quando constaret, delinquentem debere gaudere immunitate Ecclesiæ; tamen, quando dubitaretur, interim custodes poni poterunt, ne delinquens inde exeat, donec causa decidatur; 7. dummodo victus, aut requies ei non denegetur. (e)

8. Et quòd uterque Judex simul cognoscere debeat, & terminare prædictum articulum, firmant Igneus, Remigius, Covarruvias, Julius Clarus: & reliqui DD. ubi suprà, & probatur ex eo, quòdli ab utroque Judice injicienda sint vincula, & custodes ponendi, interim quòd causa decidatur, sequitur inde, 9. quòd cum sint Judices causæ præparantis, debeant etiam esse Judices causæ præparatæ, secundum Glossam, (f) 10. & si Judices unanimiter determinent, delinquentem non gaudere immunitate Ecclesiæ, tunc extrahendus erit; 11. cavebit tamen Judex Ecclesiasticus, ne delinquentem tradat Judici Sæculari, sed dissimulet, vel toleret quòd eum Sæcularis extrahat.

12. Si verò Judices fuerint discordes in determinatione hujus articuli, tertius ab eis eligendus erit: (g) 13. si tamen prædicti Judices noluerint tertium eligere, compellendi erunt per Superiorem ad illum eligendum, vel Superior illum dabit: (h) 14. & tunc adeundus erit Superior illius Judicis, qui dignior fuerit, ut putà, si unus est Ordinarius, & alter Delegatus Principis, erit recurrendum ad Principem, quia Delegatus Principis potentior, & dignior est Ordinario: (i) nam magis dignum trahit ad se minus dignum. (j)

Sed si prædicti Judices fuerint ambo Ordinarii, putà Judex Regius, & Ordinarius Ecclesiasticus, tunc recurrendum erit ad Regem, vel ejus Consilium: nam Judex Regius Ordinarius potentior est Ordinario Ecclesiastico; (k) tamen si unus esset Ordinarius Ecclesiasticus, & alter Ordinarius alicujus Domini temporalis, qui ponit Judicem Ordinarium in sua Villa, vel Loco, tunc in hac discordia recurrendum erit ad Superiorem Judicis Ecclesiastici, quia Ecclesiasticus est dignior, & major tali Dominio habenti jurisdictionem ordinariam: (l) & si in illo loco non fuerit Judex Ordinarius Ecclesiasticus, sed Sæcularis tantum, tunc delinquens custodiendus erit à Rectore, vel Vicario illius Ecclesiæ: qui Rector vel Vicarius statim consulere debebit suum Superiorem. Et si in illo loco, nec Ecclesiasticus, nec Sæcularis Ordinarius fuerit, ut in Locis Ruralibus, ubi tantùm sunt Jurati, tunc ab illis Juratis, & à Rectore Ecclesiæ delinquens erit custodiendus, & statim uterque debebit consulere suum Superiorem. At verò, si ambo Judices fuerint discordes in sententia lata, quia de facto tulerunt sententias contrarias, tunc videtur servanda regula text. in cap. fin. de *Re judic.* cum suis fallentiis, scilicet, quòd valeat sententia in favorem rei lata. Sed quia in hoc casu ex una parte versatur favor Reipublicæ, & ex altera favor Ecclesiæ, & non apparet quis sit actor, vel reus, tunc utraque sententia pendet à confirmatione Superioris, secundum Bartolum. (m)

15. Et si interim Judex Sæcularis de facto, vel absque aliqua discussione, an delinquens gaudere debeat immunitate, illum extraxerit: tunc Ecclesiasticus Judex illum repetet, & suis censuris adversus Sæcularem procedet, secundum Panormitanum. (n) Nec talis extractio justificari poterit ex subsequenti cognitione; 16. nam Ecclesia spoliata ante omni erit restituenda. (o) Nec tunc Clerici poterunt armis defendere delinquentem ad Ecclesiam confugientem, ne de facto extrahatur: sed tantum censuris Ecclesiasticis erit defendendus. (p) Et tunc Judex Sæcularis, tanquàm violator immunitatis Ecclesiæ, puniendus erit, si delinquentem, absque prædicta discussione, vel ea pendente, delinquentem invitum ab Ecclesia extraxerit: de *Jure* enim *Civili* erit puniendus, tanquam committens crimen læsæ Majestatis; (q) de *Jure* verò *Canonico* puniendus erit excommunicatione, & pœna pecuniaria triginta librarum argenti purissimi, & imponenda erit sibi pœnitentia publica, neque absolvendus erit, donec extractum delinquentem Ecclesiæ restituerat. (r) Verùm tamen est, quòd prædicta pœna pecuniaria triginta librarum *hodie* ab Ecclesia non exigitur, quia per desuetudinem Ecclesia perdidit jus eam exigendi, ut firmat Glossa. (s) Unde ut Judices Sæculares, & Ecclesiastici facilius intelligant, quando immunitas Ecclesiæ sit servanda ad eam confugientibus, & quando licitum sit reos extrahere ab Ecclesia, quandoque violatores Ecclesiasticæ immunitatis dicantur: opere pretium duximus in præsenti resolvere, quæ immunitas concessa sit delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus, & quæ loca prædicta immunitate gaudeant, & in quibus casibus ab eisdem extrahi inviti possint delinquentes.

17. Quoad primum dicendum erit, quod duplex immunitas concessa est delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus, una, ut non possit delinquens inde extrahi: altera verò, quòd licet inde non fuerint violenter extracti, sed voluntarie exierint, vel sponte à Prælatis Ecclesiæ fuerint traditi Judicibus Sæcularibus, non tamen ex illo delicto amplius erunt condemnandi ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem, seu corporis afflictivam: sed tantum erunt pecuniariter puniendi, & cogendi ad pœnitentiam, & ad aliam satisfactionem faciendam. Quæ duplex immunitas delinquentibus conceditur per text. in cap. *Inter alia*, de *Immunitat. Ecclesiar.* in illis verbis, ibi: *Non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, &c.* (t) Et ratio est, quia ex eo quòd delinquentes ad Ecclesiam confugerunt, statim consequuti fuerunt ejus immunitatem. (u)

Quam tamen conclusionem intelligendam veram esse, exilimo in delinquente ad Ecclesiam confugiente, qui gaudere debebat ejus immunitate: tunc enim, si voluntarie extrahatur casu, quo invitus non erat extrahendus, puniendus non erit ad mortem, vel ad pœnam corporalem, sed Judex Sæcularis præstabit juramentum, & cautionem de vita, & membris ejus servandis, ut inquit text. in dict. cap. *Inter alia*. Cæterùm si delinquens confugiens ad Ecclesiam non deberet gaudere ejus immunitate, imò posset licitè ab ea extrahi, si extrahatur, vel sponte tradatur, bene puniri poterit pœna mortis, & alia corporis afflictiva: ita prædictam conclusionem intelligit Cassaneus. (x)

18. Pro qua interpretatione expendo text. in dicto cap. *Inter alia*, quatenus text. ille inquit, quòd in illis duobus casibus exceptis, delinquens potest extrahi ab Ecclesia, impunitate non præstita à Judice Sæculari; ergo idem juris erit in reliquis casibus, in quibus delinquens non gaudet immunitate Ecclesiæ; sed adversus hanc secundam immunitatem concessam delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus obstat, quòd, attento omni Jure Divino, Naturali, & Humano, pœna commensurari debet delicto, ut constat Deuter. cap. 25. ibi: *Pro mensura peccati erit, & plagarum modus.* Et lege etiam Mosaica cautum erat, *oculum pro oculo, dentem pro dente in pœnam eruendum esse.* (y) Ergo videtur, quòd prædicta immunitas delinquentibus ad Ecclesiam confugienti-

(e) Secundum Greg. Lup. in dict. leg. 2. verb. *Cercario.*

(f) In cap. *Parochianos*, de *Sent. excomm.* & ibi Felin. & eundem Felin. in cap. *Cum sit generale*, col. 5. de *Foro comp.* Perus. in cap. fin. col. 3. de *For. comp.* in 6. & Dec. in Rubr. Extra de *Jud.* n. 2.

(g) Argum. text. in leg. *Offerendi*, Cod. de *Appell.* & ibi notat Bartol. & Felin. post Panorm. & alios in cap. fin. de *Re judic.* col. 2. vers. *Prima declaratio*, & Jass. in leg. *Si duo judices*, & in leg. *Inter pares*, ff. de *Re judic.*

(h) Argum. eorum, quæ notantur à gloss. & DD. in cap. *Suspicionis*, de *Offic. Deleg.* & in cap. *Cum speciali*, §. 1. de *Appell.* text. in leg. *Item si unus*, §. *Principaliter*, ff. de *Arbitr.*

(i) Ut in cap. *Sanè*, de *Offic. Deleg.* & in cap. *Pastoralis*, §. 1. de *Offic. Ordin.* & ita docet Bartol. in dict. leg. *Si duo.*

(j) Ut cap. 1. de *Constit. Ecclesf.* lib. 6. & notat gloss. & ibi Panorm. in cap. *Quod in dubiis*, de *constit. Ecclesf.* & facit text. in cap. *Per hoc*, de *Hæret.* lib. 6. Felin. notat in cap. fin. de *Re jud.* col. 2. vers. *Quarta declaratio*, & Jass. in dict. leg. *Si duo*, col. fin. vers. Extra glossam.

(k) Ex rationibus allegatis per Bartol. in dict. leg. *Si duo.*

(l) Ut in cap. *Solet*, de *Majorit. & obed.*

(m) In dict. leg. *Si duo*, & Felin. in cap. fin. de *Re judic.* vers. *Secunda declaratio.*

(n) In cap. *Inter alia*, n. 26. de *Immun. Ecclesf.* post Bart. in dict. leg. *Præsenti*, per text. in cap. *Miror* 17. quæst. 4. Clavasium in Summa, verb. *Immunitas*, vers. Quæro, column. 4. & Sylvest. in Summa, verb. *Immunitas* 3. quæst. 7.

(o) Juxta text. in cap. *Conquerente*, & in cap. *Item cum quis*, de *Restit. spoliat.* & resolvit Remig. ubi supr. in quæst. fin.

(p) Per text. in cap. 1. de *Offic. Deleg.* & in cap. fin. de *Rebus Ecclesf. non alienand.* & in cap. *Dilectus*, de *Pœnis*, & in cap. *Ex parte* 1. de *Verb. signific.* tradit Collectarius in dict. cap. *Inter alia*, & Remig. ubi supr. quæst. 12.

(q) Ut in dict. leg. *Præsenti.*

(r) Juxta text. in cap. *Miror*, & in cap. *Si quis contumax*, & in cap. *Quisquis* 17. quæst. 4. & tradit Panorm. in cap. penult. col. fin. de *Immunit. Ecclesf.* sequitur Mainer. in leg. *Neseo*, de *Domo*, ff. de *Reg. jur.* Joan. Igneus in Repetit. dict. leg. 1. fol. 14. ff. *Ad Silan.* & Remig. ubi supr. quæst. 9. & probat leg. 4. tit. 11. Part. 1. & ibi notat, & sequitur Gregor. Lup. in gloss. fin. quas pœnas in prædictis canonibus statutas, innovat Concilium Tridentinum, sess. 25. de *Reform.* cap. 20.

(s) In cap. *Cum multa*, verb. *Connubio* 15. quæst. ult. recepta ab Angel. de Castr. inter consilia Pauli de Castr. cons. 438. circa finem, lib. 2. & Jul. Clar. in dict. quæst. 30. n. 1.

(t) Ex quo text. ita notant communiter omnes secundum Panorm. ibi n. 8. citantem ad hoc glossam ibi, verb. *Puniendas*, & gloss. in cap. *Reum* 17. quæst. 4. & eandem conclusionem tenent communiter omnes ex Ang. in Summa, verb. *Immunitas*, n. 16. Sylvest. in Summa, verb. *Immunitas* 3. vers. 4.

(u) Ut probatur in cap. *Id constitutum* 17. quæst. 4.

(x) In Consuetud. Burgund. tit. *Des Justices*, §. 5. vers. Decimo sexto, cas. 54. & sequitur Remig. ubi supr. à quæst. 3. in fin.

(y) Ut constat Exod. cap. 21. & leg. XII. Tabularum, tit. de *Injuriis*, dicebatur: *Si membrum ruperit mutum pactò talio esto.* Lege etiam Divina constat, etiam hoc statutum esse, ut Genes. cap. 9. Levit. cap. 24. Numer. cap. 25. Matth. cap. 26. *Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Et habetur in cap. *Duo ista* 23. quæst. 4. Lege etiam humana idem cautum est, ut in leg. 3. Cod. de *Episcop. audient.* in leg. unic. Cod. de *Raptu virg.* in leg. 3. §. *Legis*, ff. *Ad leg. Cornel.* de *Sicar.* & in leg. 15. tit. 8. Part. 7.

UNIVERSIDAD PONTIFICIA COMILLAS

tibus concessa (ut si ex inde violenter extrahantur, vel voluntariè exeant, seu sponte à Prælatis tradantur, non debeant ad mortem, vel ad aliam pœnam corporis afflictivam condemnari) contraria sit omni juri.

Quamobrem pro solutione hujus difficultatis dicendum erit cum Aristotele, lib. 5. Ethicorum cap. 5. quòd licet exactè proportione observata scelera delinquentium punienda sint, juxta mensuram, & qualitatem criminis; non tamen id semper observare convenit Reipublicæ, 19. sed potius pœna erit constituenda juxta proportionem delicti, attenta qualitate injuriam inferentis, & ejus cui fuerit illata, ut puta, si magistratum quis gerens iniquè percusserit alterum, non erit repercutiendus: & si quis percusserit gerentem magistratum, non tantum percutiendus erit, sed etiam majori pœna afficiendus: hæc Aristoteles, cui consentit D. Thomas. (z) 20. Ac proinde convenienter à jure fuit concessa prædicta immunitas propter honorem Templis sacris exhibendum, ut ad ea confugientes, si voluntariè exierint, vel violenter extrahantur, aut sponte à Prælatis tradantur, damnandi non sint ad mortem, nec ad aliam pœnam corporalem, ut probatur in dict. cap. *Inter alia*.

21. Hæc tamen secunda immunitas, prout supra intelleximus, licet de jure procedat, in usu, & praxi *hodie* non recipitur, nec in Hispania observatur; imò si confugiens ad Ecclesiam voluntariè exierit, vel sponte à Prælatis traditus fuerit, aut per vim licitè extractus fuerit, damnari poterit ad mortem, vel ad aliam corporalem pœnam, prout testatur Boerius. (a) 22. Unde *hodie* solum remanet prima immunitas, nempè quòd delinquens ad Ecclesiam confugiens, invitus non sit inde abducendus, quantuncumque grave crimen perpetravit. (b)

23. Et ratio quare hæc immunitas fuit concessa sacris Templis est, propter honorem, & reverentiam, quæ locis sacris Divino cultui dicatis debetur, & propter charitatem, & pietatem proximi, ut refugium, & tutamen loca sacra præstarent miseris, qui fragilitate humana, aut casu in aliquod crimen incurrissent, secundum Joannem Vischis; (c) à qua tamen regula plures casus excipiuntur, in quibus reus delinquens gaudere non debet immunitate Ecclesiæ, de quibus dicemus infrà in tertio membro. Nunc autem de secundo membro agendum erit.

24. Quoad secundum, nempè, quæ loca sacra prædicta immunitate gaudere debeant, ut ad ea confugientes non sint inde abducendi, dicendum erit, quòd nedum Ecclesia, in quibus servatur continuè Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, & Divina Ministeria celebrantur, gaudere debent prædicta immunitate, ut in prædicto cap. *Inter alia*, cum similibus probatur, verùm etiam Ecclesiæ nondum consecratæ, & in quibus Divina officia non essent celebrata, gaudere debent prædicta immunitate, dum tamen *auctoritate* Superioris prædictæ Ecclesiæ fuerint fundatæ, ut probat text. sic intellectus in cap. *Ecclesiæ*, de *Immunit. Eccles.* (d) tametsi Glossa in dict. cap. *Eccles.* requirat Divinorum officiorum celebrationem per textum illum ibi: *In qua divina ministeria celebrantur:* (e) quæ verba, subsistinendo prædictam communem intelligentiam, sunt exponenda, idest, *celebrari possunt*, secundum Panormitanum, (f) qui tandem concludit, hac in re standum esse consuetudini; (g) 25. nam in hac materia immunitatis concessæ sacris templis plurimum sunt observandæ consuetudines: 26. oportet enim reprimere audaciam eorum, qui hac immunitate freti crimina passim committunt; alioquin de facili crimina committerentur, & esset contra mentem eorum, qui prædictam immunitatem sacris locis præstiterunt, non ut essent refugium, & spelunca latronum, sed ut præstarent tutamen miseris, qui fragilitate humana, aut casu in aliquod crimen incurrissent, secundum Covarruviam. (h)

27. Pari modo eadem immunitate gaudet Hospitale *auctoritate* Episcopi constructum, secundum Archidiaconum: (i) 28. nam ex eo quòd Hospitale fuit *auctoritate* Episcopi constructum, religiosum fuit effectum, nec ad usus humanos reddire potest, (j) prædictaque immunitate guadere debet. (k)

29. Similiter Eremitæ, & Oratoria constructa *auctoritate* Episcopi gaudent prædicta immunitate, secundum Hostiensem, & Panormitanum: (l) qua in re standum erit consuetudini; (m) 30. non tamen idem dicendum erit de Oratoriis privatis, licet ibi Divina officia celebrentur: nam cum non sint *auctoritate* Episcopi ædificata, ad voluntatem domini domus hodie erit Oratorium, & cras *Camera*. (n)

31. Similiter Monasterium eadem immunitate gaudet: nam cum construi non possit sine auctoritate Episcopi, (o) consequitur, locum religiosum esse, Divinoque cultui dicatum, ac perseqens gaudere debere prædicta immunitate. (p) Quinimo omnia contenta intra septa, & ambitus Monasterii, & quæ una clausura clauduntur, ut putà, dormitorium, refectorium, claustrum, horti, atria, & areæ prædicta immunitate gaudent: nam hæc omnia appellatione Monasterii veniunt, secundum Glossam. (q)

33. Similiter Cœmeterium Ecclesiæ prædicta immunitate gaudet, juxta text. in cap. *fin.* de *Immunit. Eccles.* (r)

34. Similiter prædicta immunitas, nedum concessa est ipsis Ecclesiis, verùm etiam quadraginta passibus circum Ecclesiam matricem, (s) & triginta passibus circa reliquas Ecclesias inferiores; (t) quod tamen usu receptum non est, secundum Joann. Igneum (u) cujus opinioni consentiunt Covarruvias, (x) & Julius Clarus. (y)

35. Similiter prædicta immunitas concessa est Palatio Episcopi, (z) quòd procedit etiamsi Palatium Episcopi sit extra quadraginta passus Ecclesiæ Matricis. (a) Nihilominus tamen oppositа sententia, imò quòd Palatium Episcopi debeat esse intra quadraginta passus Ecclesiæ matricis, ad hoc ut gaudeat immunitate, recepta est *in praxi* forensi, secundum omnes, teste Covarruvia. (b)

36. Similiter, confugiens ad Sacerdotem manibus portantem Sacram Eucharistiam prædicta immunitate gaudet: nam si illa concessa est templis propter honorem, & reverentiam debitam locis Divino cultui dicatis, à fortiori concessa erit Sacratissimo Dei Corpori. (c) 37. Quæ tamen opinio non procedit, quando captus in carceribus ad Eucharistiam, quæ ad eum ducitur, confugerit, vel quando Corpus Christi susceperit. (d)

38. Similiter, Ecclesia totaliter absque auctoritate Superioris destructa, quando esset spes reædificationis, eadem immunitate gaudet: quia tunc omnia privilegia retinet, secundum Glossam: (e) quod tamen non procedit, quan-

(z) 2. 2. quæst. 61. art. 4. & quæst. 68. art. 4. & latè prosequitur Covarr. lib. 2. Variar. cap. 9. n. 2.

(a) Decis. 109. n. 8. Remig. ubi supr. quæst. 3. in fin. & Jul. Clar. in dict. §. fin. quæst. 30. n. 1. in fin.

(b) Ut probat text. in dict. cap. *Inter alia*, & in cap. *Reum*, & in cap. *Mirar*, & in cap. *Constituit*, & in cap. *Definivit* 17. quæst. 4. & in leg. 2. tit. 11. Part. 1. & in leg. 2. & 3. tit. 2. lib. 1. Recop. & notant omnes frequentissimè ex Covarr. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 6. vers. 7. & pro regula ponit Remig. in Tract. de Immunit. Ecclesiar. & Didac. Perez in leg. 6. tit. 2. glossi. 2. lib. 1. Ordinam. Autor. Gom. 3. tom. Variar. cap. 10. n. 1. & est communis omnium doctrina, secundum Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 30. n. 1.

(c) In Tract. de Immunit. Ecclesiar. col. fin. vers. Trigesimo secundo quæro. Remig. Covar. & Jul. Clar. in locis suprà proximè citatis.

(d) Secundum Hostiens. Joan. Andr. Panorm. Card. & omnes ibi, & consentiunt Remig. ubi supr. ampliat. 1. Covarr. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 4. & Jul. Clar. in dict. quæst. 30. n. 4.

(e) Et Rebuff. in Tract. de Immunit. Ecclesiar. in glossi. 1. num. 10.

(f) Ibi n. 9.

(g) Cujus opinioni se subscribit Mainer. in leg. *Nemo de domo*, ff. de *Reg. jur.* n. 21. & Remig. & Covar. ubi supr.

(h) In dict. cap. 20. n. 4. & Jul. Clar. in dict. quæst. 30. n. 1. vers. Scias autem.

(i) In cap. *Definivit* 17. quæst. 4. Felin. in cap. *De quarta*, de *Præscript.* Barbat. in cap. 1. de *Probat.* col. 23. Jass. in leg. *Pierique*, col. 3. ff. de *In jus voc.* Rod. Suar. in leg. 2. tit. *De los Gobiernos*, quæst. 5. & Remig. ubi supr. ampliat. 17.

(j) Ut probatur in cap. *Ad hæc*, de *Relig. dom.*

(k) Ut probat text. in dict. cap. *Ecclesiæ*, de *Immun. Eccles.* & facit text. in leg. *Omnia privilegia*, Cod. de *Episcop. & Cleric.*

(l) In dict. cap. *Ecclesiæ*, col. 2. & Remig. ubi supr. ampliat. 1. n. 2. & ampliat. 2. & 3.

(m) Secundum Panorm. in dict. cap. *Ecclesiæ*, n. 7. idque verissimum esse censet Covarr. in dict. cap. 20. n. 4. in fin.

(n) Secundum Panorm. in cap. fin. n. 4. de *Cens.* & communiter omnes, secundum Jul. Clar. in dict. quæst. 30. n. 6. vers. Sed quid dicendum.

(o) Ut probat text. in Auth. de *Monach.* in princ. Collat. 1. & in cap. *Quidam* 18. quæst. 2.

(p) Ut probatur in dict. cap. *Ecclesiæ* in sui ratione.

(q) In cap. 1. verb. *Exempto*, de *Privileg.* lib. 6. & ita expresè resolvit Remig. ubi supr. ampliat. 3. n. 11.

(r) Et in cap. *Cum Ecclesia*, eodem tit. ubi glossi. verb. *Cœmeterii*, inquit, cœmeterium gaudere eodem privilegio, quo Ecclesia, & idem probat text. in cap. *Quisquis* 17. quæst. 4. & facit text. in cap. *Civitas*, & in cap. *Is cui*, de *Sent. excom.* lib. 6. & ita cum pluribus DD. ab eo relatis resolvit Remig. ubi supr. ampliat. 4. n. 9. vers. His non obstantibus.

(s) Ut probatur in cap. *Sicut antiquitus* 17. quæst. 4.

(t) Ut probatur in cap. *Definivit*, & in cap. *Quisquis* 17. quæst. 4. & firmant Panorm. Henric. & omnes in cap. *Ecclesiæ*, de *Immunit. Ecclesiar.*

(u) In leg. 1. n. 58. ff. *Ad Silla.*

(x) In dict. cap. 20 n. 5.

(y) In dict. quæst. 30. n. 2.

(z) Ut probat text. in cap. *Id constituimus* 17. quæst. 4. & firmant communiter omnes, secundum Barbat. in consil. 33. n. 7. lib. 4.

(a) Secundum glossi. 1. in dict. cap. *Id constituimus*, quam testatur communiter receptam Covarr. in dict. cap. 20. n. 5. in fin.

(b) In loco supr. proximè citato, & Jul. Clar. in dict. quæst. 30. n. 3.

(c) Argum. text. in Auth. *Multo magis*, Cod. de *Sacros. Eccles.* & ita expresè firmat Archid. in cap. *Quæsitum* 13. quæst. 2. & communiter omnes, secundum Ant. Gom. 3. tom. Variar. cap. 10. n. 1. Plaram lib. 1. Delictorum, cap. 34. n. 16. Menchac. lib. 3. de Testam. §. 22. n. 55. Remig. ubi supr. ampliat. 18. n. 3. & plures alios, quos refert Covar. in dict. cap. 20. n. 6. licet ipse de hac opinione dubitet: & sequitur Doct. Aceved. vir tam doctus, quam diligens in leg. 2. tit. 1 lib. 1. Recop.

(d) Ut omnes suprà dicti DD. fatentur, approbantes glossi. in cap. *Quæsitum* 13. quæst. 2.

(e) In cap. *Privilegium*, de *Reg. jur.* in 6. & in cap. *Et hoc diximus*, verb. *Destructa* 16. quæst. 7. & glossi. in cap. *Statutum*, de *Elect.* lib. 6.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

do destructa esset auctoritate superioris, vel per rerum naturam sine spe reparationis: nam tunc non retinet privilegium immunitatis, nec reliqua privilegia, secundum communiter omnes ex Remigio. (f)

39. Similiter Ecclesia interdicta gaudet prædicta immunitate: nam honor, qui Ecclesiis debetur, eisdem præstatur propter honorem Dei; ergo non debet eis auferri propter hominum culpam, secundum Gofredum, & communiter omnes. (g)

40. Similiter confugiens ad Ecclesiam, quando Judex Sæcularis, vel ejus familia ad oculum, & cursu prosequebatur, ingressusque Ecclesiam fuit, prædicta immunitate gaudet, nec inde evelli potest: nam eadem ratio militat in hac specie. (h) 41. Quo fit, idem dicendum esse, si captus à Judicis familia ab ea se exemerit, & liber ad Ecclesiam confugerit, nam tunc non erit inde extrahendus; (i) 42. quinimo, si captus in carceribus carceres confregerit, & ad Ecclesiam confugerit, non poterit inde evelli, imò immunitate gaudebit, secundum Boerium, (j) & Cassaneum, (k) 43. quorum opinio comprobatur ex eo, quod si in carceribus detentus, præstito juramento de redeundo, exierit de licentia custodis, & deinde ad Ecclesiam confugerit, non poterit invitus abduci, secundum Albericum; (l) à fortiori idem dicendum erit, quando quis effractis carceribus ad Ecclesiam confugerit.

44. Idemque dicendum erit, quando delinquens jam paratus ad mortem, vel ad aliam pœnam corporis afflictivam à carceribus se exemerit, vel è manibus satellitum aufugerit ad Ecclesiam, vel ad Sacerdotem portantem Sacratissimam Eucharistiam, etiamsi ad supplicium duceretur. 45. Quinimò idem erit, quando, si ad supplicium duceretur, per Ecclesiam, vel cœmeterium transiret: nam non poterit inde violenter extrahi, ut cum communi resolvit Remigius. (m)

46. Similiter, si delinquens ad Ecclesiam confugiens inveniat eam clausam, & manu portas, earumve ansam, aut vestes apprehendat, immunitate ejus gaudebit, neque poterit inde extrahi, secundum Joann. Igneum, (n) & jam *in praxi* vidi ita observari in causa cujusdam consanguinei mei. 47. Idemque dicendum erit, quando delinquens intra Ecclesiam existens per vestem ejus extensam extra Ecclesiam à familia apprehensus fuerit, & ab Ecclesia extractus, restituendus eidem Ecclesiæ erit. (o)

48. Similiter prædicta immunitate gaudebit ille, qui, dum ad mortem, & supplicium ducitur, obviam sibi habet Cardinalem, qui pileum suum, sive galerum purpureum in capite condemnati poni faciat, secundum Baldum, (p) & Gomez Arias, (q) & tota ferè utriusque juris schola in hoc consentit, secundum Plazam; (r) 49. Julius Clarus tamen (s) inquit, se nunquam vidisse hoc in practica contingere, tamen si casus eveniret, esset in sententia, ut posset pœna mortis mitigari, & reus ad triremes remitti.

50. Similiter confugiens ad personam Principis, seu Regis immunitatem, & securitatem habebit, secundum Cassaneum, (t) 51. idemque dicendum erit de confugiente ad statuam Principis, per text. in leg. 1. ff. de *Offic. Præfect. Urb.* in princ. (u) quod tamen procedit, nisi ma-

(f) Ubi supr. ampliat. 20. & subscribit Jul. Clar. in dict. quæst. 30. n. 6.

(g) Teste Angel. in Summa, verb. *Immunitas*, quæst. 27. & Jul. Clar. in dict. quæst. 30 n. 5.

(h) Ut firmant Bald. Rom. Alex. & Jass. in leg. *Plerique*, ff. de *In jus voc.* Cassan. in Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 5. vers. Archidiaconus, n. 116. Roder. Suar. in leg. 2. tit. *De los gobiernos*, quæst. 5. n. 3. & Palat. Rub. in Repetit. Rub. de *Donat. inter vir. & uxor.* §. 28. & Joan. Igneus in leg. 1. in princ. col. 2. & 3. ff. *Ad Silvanum*, & novissimè Salazar Tract. de Usu, & consuetud. cap. 6. n. 19. quamvis contrarium teneant Cinus in Auth. *Si quis ei*, Cod. de *Adult.* Alex. in cons. 24. n. 26. lib. 2. & Hyppol. in leg. unica, n. 111. Cod. de *Rept. virg.*

(i) Secundum Joan. Igneum in dict. leg. 1. col. 3. & Boer. in decis. 110. col. pen. & Salaz. ubi supr.

(j) In dict. decision. 110. col. pen.

(k) Ubi supr. & Jul. Clar. in quæst. 30. n. 19.

(l) In leg. *Fideli*, Cod. de *His, qui ad Eccles. conf.* Hentic. in cap. *Ecclesiæ*, de *Immunit. Eccles.* Præpol. in cap. *Jus gentium*, n. 10. Distinct. 1. & Aufr. in Addit. Capel. Tolos. decis. 422.

(m) Ubi supr. fallent. 30. & plures alii, quos refert, & sequitur Jul. Clar. in dict. lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 30. n. 22. & quæst. 98. n. 1. & 2. & Salazar, ubi supr.

(n) In dict. leg. 1. n. 57. & Covar. in dict. cap. 20. n. 18.

(o) Secundum Igneum, & Covar. in locis suprà proximè citatis.

(p) In leg. *Addictos*, Cod. de *Appel.*

(q) In leg. 2. Taur. n. 85.

(r) Lib. 1. Delict. cap. 34. n. 1. & hanc testatur communem opinionem Gom. in §. *Pœnales*, n. 50. Instit. de *Action.* & ita in Practica observari testantur Paul. de Castr. & alii relati à Tiraq. in Tract. de Pœnis temperand. causa 55. & ita de consuetudine esse, firmat Remigius, ubi supr. ampliat. 19. & Duen. in reg. 81.

(s) In dict. §. fin. quæst. 98. n. 5.

(t) In Consuetud. Burgund. fol. 57. col. 3. vers. 8. & Castald. Peruf. in Tract. de Imperator. quæst. 96. fol. 166. & Remig. ampliat. 24. ubi supr.

(u) Et facit text. in leg. 2. §. *Itaque*, ibi: *Ad statuam confugerunt*, ff. de *His, qui sunt sui, vel alieni jur.* & text. in §. *Nam Antoninus*, & in §. fin. Instit. de *His, qui sunt sui vel alien. jur.* ubi æquiparantur ædes sacræ, & statua Principis, & probat text. in leg. unic. Cod. de *His, qui ad statuas confugiunt*, ubi idem notant Salicet. Hostiens. & Cardin. in cap. pen. de *Immunit. Eccles.* & Castald. Peruf. ubi supr. & communiter omnes ex Remig. ubi supr. ampl. 23.

malitiosè quis ad statuam Principis confugeret, (x) vel nisi consuetudo in contrarium esset, quæ multum hac in re attendi debet, secundum Guilielm. de Monte Lauduno. (y)

52. Idemque observandum erit, quando delinquens ad Palatium Regis confugerit: nam non erit inde extrahendus, nisi de speciali mandato Regis, vel nisi commisserit proditionem, vel aleve, secundum Montalvum; (z) 53. non tamen eadem immunitas concessa est Palatiis Nobilium, seu Dominorum, (a) nisi de *consuetudine*, vel *statuto* Municipali prædicta immunitas concessa esset Palatiis Dominorum. (b) Et in Regno Navarræ hanc immunitatem concessam esse Palatiis *de los Infanzones*, per quandam legem illius Regni testatur Remigius. (c)

55. Quoad tertium, constituenda est regula generalis, quòd *omnis delinquens ad Ecclesiam confugiens non debet inde violenter extrahi, quantumcunque grave, & attrox crimen perpetraverit*: (d) 56. a qua tamen regula duo tantum casus excipiuntur, in quibus ad Ecclesiam confugiens extrahi poterit, nempe, publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum, (e) & ita in reliquis casibus regula remanet firma: 57. quia casus exceptus firmat regulam in contrarium. (f) 58. Neque obstat text. in Auth. de *Mand. Princip.* §. *Sed neque*, vers. *Neque*, Collat. 3. ubi dicitur, quod adulteri, raptores virginum, homicidæ, & reliqui delinquentes ad Ecclesiam confugientes possint inde extrahi: nam ibi fit mentio generaliter de delinquentibus. Cum quo text. concordat text. in leg. ult. tit. 11. Part. 1. ergo videtur, quòd omnis delinquens regulariter sit extrahendus: nam, omissis pluribus interpretationibus relatis à Panormitano, (g) verius dicendum est, quòd text. in dict. Auth. de *Mand. Princip.* & jura similia sunt correcta de *Jure Canonico* per text. in dict. cap. *Inter alia*. (h) 60. Et prædictam dispositionem Juris Canonici consuetudine esse approbatam, testatur Joann. Faber. (i)

61. Neque huic versiculo, & communiter interpretationi refragantur verba text. in dict. cap. *Inter alia*, in princ. ibi: *Juxta sacrorum Canonum statuta, & traditiones legum*, quibus verbis ostenditur, Summum Pontificem non improbare jus civile, imò illud approbare. 62. nam respondeo, quòd Summus Pontifex in illo text. respexit ad traditiones legum Codicis, inter quas, & jus Canonicum nullum discrimen est, ut constat ex text. in leg. *Fideli*, & in leg. *Præsenti*, & in toto tit. Cod. de *His, qui ad Eccles. conf.* ubi idem, quod Jure Canonico statutum erat in cap. *Sicut antiquitus*, cap. *Miror*, cap. *Definivit*, cap. *Reum*, cum aliis 17. quæst. 4. statuitur etiam in prædictis legibus: 63. & prædictam correctionem Juris Civilis Jus Canonicum inducere potuit: nam cum ista materia immunitatis concernat honorem, & reverentiam exhibendam sacris templis, quorum cura spectat ad Pontifices, & Prælatos Ecclesiæ, ideo standum erit dispositioni Juris Canonici, neque curandum erit de Jure Civili, etiam in foro sæculari. (j) Ex quibus constat, standum esse prædictæ regulæ generali, nempè, quòd omnis delinquens ad Ecclesiam confugiens non debeat inde violenter extrahi, à qua tamen regula excipiuntur casus sequentes.

64. Primo, excipitur publicus latro, qui si ad Ecclesiam confugerit, extrahi poterit: (k) 65. & publicus latro dicitur, *qui publice furatur*, ut putà, Pirata, & stans in stratis, &

(x) Secundum Paul. Salic. & Remig. ubi supr.

(y) In Clem. 1. de *Pœnitent. & remiss.* quem sequitur ibi Imol. & Remig. in dict. ampliat. 23.

(z) In leg. 7. tit. 5. lib. 1. For. in gloss. pen. & Remig. ubi supr. ampliat. 25. n. 1.

(a) Secundum Bald. & Alexand. in leg. *Plerique*, ff. de *In jus voc.*

(b) Secundum Bartol. Socin. in dict. leg. *Plerique.*

(c) Ubi supr. ampliat. 21.

(d) Quæ regula probatur in cap. *Inter alia*, de *Immunit. Eccles.* & in cap. pen. & cap. fin. eod. tit. in cap. *Sicut antiquitus*, cap. *Reum*, cap. *Miror*, cum aliis 17. quæst. 4. in leg. 2. tit. 11. Part. 1. leg. 2. & 3. tit. 2. lib. 1. Recop. & eam notant Panorm. in dict. cap. *Inter alia*, notab. 3. Remig. ubi supr. Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 10. n. 1. & communiter omnes ex Covar. lib. 2. Variarum, cap. 20. n. 6. vers. Septimo. Did. Per. in leg. 6. tit. 2. lib. 1. Ordinam. in gloss. 2. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 30. n. 1.

(e) Per text. in dict. cap. *Inter alia*.

(f) Juxta text. in leg. *Hæreditarium*, §. *Sed neque*, ff. de *Fund. instruct.* & in cap. 1. de *Consuet.*

(g) In dict. cap. *Inter alia*, n. 14.

(h) Quam interpretationem satis veram esse, dicit Panorm. in dict. cap. *Inter alia*, n. 18. & communem testantur Remig. ubi supr. fall. 28. Covar. in dict. cap. 20. n. 7. in fin. Gregor. Lup. in dict. leg. ultim. tit. 11. Part. 1. & Jul. Clar. ubi supr. vers. Quæro nunquid.

(i) In §. *Sed hoc tempore*, Instit. de *Iis, qui sunt sui, vel alien. jur.* dicit communem Alexand. cons. 145. n. 4. lib. 7. Practic. Jodoc. cap. 106. num. 12. Et ita servari à judicibus Deum timentibus, ait Bossius, tit. de Captura post num. 21.

(j) Secundum Panorm. in dict. cap. *Inter alia*, num. 15. & 24. & communiter omnes ex Covar. lib. 2. Variarum, cap. 20. n. 3.

(k) Per text. in dict. cap. *Inter alia*, & in dict. cap. *Sicut antiquitus* 17. quæst. 4. & in leg. 4. tit. 11. Part. 1. & in Ordinat. Lusitanorum, lib. 2. tit. 4. §. 1.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

viis publicis, vel habens arcem, aut castrum, ut vi, & armis prædetur transeuntes. (l)

66. Secundo, excipitur nocturnus depopulator agrorum (m) 67. & nocturnus depopulator agrorum dicitur, *qui segetes in nocte destruit*, vel *comburit*, & in loco occulto latet, propter homicidia, & rapinas, quas facit. (n)

68. Intellige tamen, quod ad hoc, ut publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum reddantur indigni beneficio immunitatis, necesse est, quòd prædicta delicta inhibiose perperrent, ut manifestè probatur in dict. cap. *Inter alia*, & communiter ita intelligitur à tota caterva Canonistarum. (o) 69. Et ratio, ob quam magis isti duo casus à jure excipiuntur, quam alii malefactores, potissima est, quia isti duo sunt deteriores, & plurimum interest illos puniri, quàm alios, cùm pluribus plura exitia cogitent, quàm alii. (p)

70. Tertio, excipitur simplex fur, qui, *attenta consuetudine* consensu Clericorum, & laicorum inducta, non gaudet immunitate, & ita passim ab Ecclesiis abducitur, ut resolvit Covarruvias: (q) quæ consuetudo, cùm sit legitima, & præscripta obtinet contra prædictam regulam text. in dict. cap. *Inter alia*. (r) Et in hac materia immunitatis consuetudines sunt observandæ, ut suprà resovimus. (s) 71. De jure verò, simplex fur immunitate Ecclesiæ gaudet, neque inde extrahi potest, secundum communiter omnes, (t) 72. quod verum est, nisi talis fur tria, vel plura furta committeret, quia per talem consuetudinem efficeretur famosus, (u) & ita in hoc casu, nedum de *consuetudine*, verum etiam de *Jure* fur extrahi poterit. (x)

73. Quarto, excipitur committens homicidium, mutilationem membrorum, vel aliud quodcunque crimen intra ipsam Ecclesiam: nam talis extrahi poterit, per text. in cap. fin. de *Immunitat. Eccles.* & in leg. 4. tit. 11. Part. 1. (y) quamvis Cardinalis in dict. cap. fin. contrarium teneat, asserens, solummodo committentes homicidium, vel mutilationem membrorum intra Ecclesiam non gaudere ejus immunitate; committentes verò alia delicta gaudere. Contra cujus opinionem facit, quod rationes illius textus in cap. fin. generales sunt ad omnia delicta saltim enormia. 74. *Prima* enim ratio est, quia indignum esset, quòd qui Ecclesiam delinquendo offendit, ejus beneficio juvaretur. (z) 75. *Secunda* ratio illius textus est, quia qui intra Ecclesiam delinquit, videtur ea spe, & fiducia deliquisse, ut ab ipsa Ecclesia defenderetur; alioquin crimen non committurus, ideoque gravem injuriam Ecclesiæ facit.

76. Quo fit, committentem quodcunque grave crimen intra Ecclesiam, etiam sine spe, & fiducia consequendi ejus immunitatem, justè ab ea extrahi posse: nam licèt in isto casu cesset secunda ratio illius textus, prima tamen remanet firma, secundum Panormitanum, (a) cujus opinio *in praxi* observatur, secundum Stepha. Aufrerium, (b) Navarrum, (c) & Jul. Clarum (d) asserentem, semper se vidisse indistincte servari, quod qui in Ecclesia delinquit, inde extrahatur: 77. tametsi communis opinio DD. sit in contrarium, imò necessarium esse, quòd quis committat delictum in Ecclesia sub spe, & fiducia consequendæ immunitatis, ad hoc ut ea non gaudeat; alioquin, deficiente illa spe, quòd bene gudeat, secundum Hostiensem. (e) Quæ communis distinctio jure, & Ordinat. Lusitanorum comprobatur in dict. tit. 4. §. 2. & apud Lusitanos observatur, secundum Navarrum. (f) Unde necesse erit, quod spe consequendæ immunitatis Ecclesiæ quis committat delictum intra eam, ad hoc ut non gaudeat: 78. quod colligetur, quando ex proposito, & ex veteri odio quis committeret crimen intra Ecclesiam; cæterum, si casu fortuito, & ex verbis contumeliosis ibidem inter rixantes ortis homicidium committum fuerit, tunc committens bene gaudebit immunitate, secundum Hostiensem; (g) nihilmonus tamen prior opinio *in praxi* recepta est.

79. Intellige insuper, quod si committens delictum grave in una Ecclesia ad aliam confugerit, ab ista secunda Ecclesia extrahi poterit: nam cum una sit per totum Orbem Universalis Ecclesia, qui facit injuriam uni particulari, omnes offendisse videtur, ita post alios resolvit Henricus; (h) 80. quamvis Sylvester (i) dicat, apud aliquos de *consuetudine* contrarium servari; tamen apud nos communis opinio *in praxi* servatur, secundum Jul. Clarum. (j) 81. Rursus intellige, quod ad hoc ut committens crimen intra Ecclesiam non debeat gaudere ejus immunitate, necesse erit, quòd crimen sit grave, alioquin propter crimen leve intra Ecclesiam commissum non erit inde delinquens evellendus, secundum Panormitanum. (k)

82. Præterea intellige, quod committens delictum grave intra Ecclesiam, nedum privatur ejus immunitate quoad illud delictum, verum etiam quoad omnia delicta prius, aut posterius commissa extra Ecclesiam, ita quod si ob illa ad Ecclesiam confugerit, poterit inde extrahi, per text. in cap. *Ad Episcopos* 17. quæst. 4. quia puniri debet in eo, in quo deliquit: frustra enim legis auxilium implorat, qui in legem committit. (l) 83. Quod intelligit verum esse Boerius, (m) quando delictum in Ecclesia commissum non esset punitum: & eo non relato (n) 84. sed Covarruvias; (o) inquit, quòd indistinctè verius est, quòd committens delictum intra Ecclesiam, quoad alia delicta extra Ecclesiam commissa gaudet immunitate Ecclesiæ, ex suprædicta regula generali, & quod ita respondet Boerius, (p) qui tamen loquitur, quando delictum intra Ecclesiam commissum, esset jam punitum.

85. Quintò, excipitur adulterium committens intra Ecclesiam. (q)

86. Sextò, excipiuntur raptores virginum intra Ecclesiam. (r)

87. Septimò, excipitur surripiens Monialem à Monasterio, secundum Castaneum. (s)

88. Octavò, excipitur committens furtum intra Ecclesiam, secundum Hostiensem. (t) 89. Imò *hodie* de consuetudine, etiamsi extra Ecclesiam furtum committat, non gaudet, ut resolvisti in 3. casu.

90. Nonò, excipitur committens furtum extra Ecclesiam, si cum re furtiva ad Ecclesiam confugerit: nam tunc de jure poterit extrahi, quia ex illa contrectatione, quæ in Ecclesia fit, novum furtum committitur, & censetur commissum intra Ecclesiam: 91. mutatione enim jurisdictionis novum furtum committitur, secundum Bartolum. (u) 92. Contrarium tamen verius est, imò quod in tali specie non sit extrahendus, secundum Fulgosium: (x) & ratio potest esse, quia in tali casu non contingit mutatio territorii, 93. cum Ecclesia territorium non habeat, secundum Panormitanum. (y) De consuetudine extrahitur, & suprà diximus.

94. Decimo excipitur delinquens propè Ecclesiam, vel Cœmeterium deliberate, quia ex vicinitate loci præsumitur, quod fecit sub spe consequendæ immunitatis. (z) 95. Et facit in

(l) Secundum Panorm. in dict. cap. *Inter alia*, notab. ult. & facit text. in leg. *Capitalium*, §. *Famosos*, ff. de *Pœnis*, & ibi gloss. & ita interpretatur dict. leg. 4. tit. 11. Part. 1. & Covar. lib. 2. Variar. cap. 9. n. 7.

(m) Per text. in dict. cap. *Inter alia*, & in dict. leg. 4. tit. 11. Part. 1.

(n) Secundum Innocent. in dict. cap. *Inter alia*. Hostiens. in Summa, tit. de Immunit. Eccles. vers. In quantum, & Mainer. in leg. *Nemo*, ff. de *Reg. jur.* n. 17. & ita explicat text. in leg. 8. tit. 5. lib. 1. For. & leg. 4. tit. 11. Part. 1. & text. in Ordin. Lusitanorum, lib. 2. tit. 4. §. 3.

(o) Secundum Ignæum in leg. 1. §. *Subveniur*, n. 107. ff. *Ad Sillan.* & testatur communem interpretationem esse Remig. ubi supr. fallent. 2. n. 4.

(p) Arg. text. in cap. *Est injusta* 23. q. 4. quam rationem assignavit gloss. fin. in cap. fin. de *Immunitat. Ecclesiast.*

(q) Lib. 2. Variar. cap. 20. n. 13. vers. Decimonono, & sequitur Jul. Clar. ubi supr. vers. Quæro an fures.

(r) Ex text. in cap. fin. de *Consuetud.*

(s) In 2. memb. in princ.

(t) Ex Ant. Gom. 3. tom. Variar. cap. 10. n. 2. Covar. & Jul. Clar. in locis supr. proximè citatis.

(u) Juxta in text. in leg. *Capitalium*, §. *Famosos*, ff. de *Pœnis*, & in Auth. *Sed novo jure*, juncta gloss. ibi recepta communiter, Cod. de *Servis fugitiv.*

(x) Secundum Anton. Gom. ubi supr.

(y) Et in Ordin. Lusitan. lib. 2. tit. 4. §. 2. & expressis firmat Panorm. in dict. cap. fin. n. 9. & Covar. in dict. cap. 20. n. 15. Navar. in Manual. cap. 25. n. 20. & Remig. ubi supr. fallent. 3. & Jul. Clar. in dict. quæst. 30. vers. Item quæro.

(z) Arg. text. in cap. de *Viro* 12. quæst. 2. in cap. *An sit*, de *Appell.* & in cap. *Quia frustra*, de *Usuris.*

(a) In dict. cap. fin. n. 8. sic illum text. intelligendo.

(b) In Capell. Tolosan. 422.

(c) In Manual. cap. 25. n. 20. Covar. in dict. cap. 20. n. 15. vers. 22.

(d) Ubi supr. vers. Item quæro.

(e) Communiter receptum ex Panorm. in dict. cap. fin. n. 8. Remig. in Tract. de Immunit. Eccles. fallent. 3. ampliat. 1. n. 4. Navar. & Jul. Clar. ubi supr.

(f) In dict. cap. 25. n. 20.

(g) Joan. Andr. Card. & Anchar. in dict. cap. fin. & Remig. ubi supr.

(h) In cap *Ecclesiæ*, de *Immun. Ecclesiar.* col. 3. & est communis interpretatio, secundum Remig. ubi supr. fall. 11. n. 2. & Covar. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 15. vers. Vigesimotert.

(i) In Summ. verb. *Immunitas* 3. quæst. 2.

(j) Ubi supr. vers. Sed quid.

(k) Post alios in dict. cap. fin. & Henric. in dict. cap. *Ecclesiæ*, col. 3. Sylvest. in Summ. verb. *Immunitas* 3. §. 2. & hanc testatur communem opinionem Ang. Castrens. in cons. 459. col. 1. lib. 2. Consilior. Paul. Castrens.

(l) Et ita in specie fuit Decisum in Capella Tolosan. 422. & sequitur Cassan. in Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 5. versic. Archidiaconus, num. 112. & Jul. Clar. in dict. quæst. 30. vers. Sed quid.

(m) Decis. 210. n. 10.

(n) Idem firmat Remig. ubi supr. fallent. 11. n. 2.

(o) Lib. 2. Variar. cap. 20. n. 15. vers. Vigesimoquarto.

(p) In dict. decis. 210. n. 10. in fin.

(q) Secundum Anchar. & Ant. in cap. fin. de *Immunitat. Eccles.* per text. ibi prout in 4. cas. intellexisti, & firmat Remig. fallent. 3. n. 8.

(r) Secundum Anton. Anchar. & Remig. in dict. fall. 3.

(s) In Consuetud. Burgund. fol. 56. n. 24.

(t) In dict. cap. fin. per text. ibi, & text. in cap. *Frater* 17. quæst. 4. resolvit Remig. ubi supr. fall. 3. ampliat. 3. & communiter omnes, secundum Angel. Castrens. consil. 918. n. 1. lib. 2. Cons. Paul. de Castro, & Navar. cap. *Postulasti*, de *For. comp.* quidquid contrarium teneat Gofred. in leg. *Si quis hoc genus*, Cod. de *Episcop. & Cleric.* & Bald. in leg. *Si quis ad declinandum*, Cod. de *Episcop. & Cleric.* & Cardin. in dict. cap. fin.

(u) Leg. *Si dominum*, ff. de *Furt.* & ibi Alexand. & in terminis firmat Angel. Castrens. cons. 459. lib. 2. Consil. Paul. Castrens. Anan. cap. fin. col. pen. in fin. de *Furt.* Barb. cap. *Postulasti*, col. 47. de *For. comp.* & communiter omnes ex Boer. decis. 13. n. 47.

(x) Cons. 149. & Barb. dict. cap. *Postulasti*, col. 48. & ibi Soc. col. 5. quæst. 8. & Covar. dict. cap. 20. n. 15. vers. Vigesimooctavo.

(y) Cap. *Cum sit*, n. 27. de *For. comp.*

(z) Secundum Ancharr. dict. cap. fin. Alciat. de Præsumpt. reg. 3. præsump. 33. n. 3. & Covarr. dict. cap. 20. n. 15. vers. Vigesimosexto.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

in comprobationem doctrina Joann. Lup. de Palacios Rubeos, (a) dum docet, quòd peccans ſpe conſequendæ abſolutionis *virtute* Indulgentiarum Apoſtolicarum, non poteſt abſolvi ex vi ipſarum: (b) quod intellige verum, quando ex confidentia talis facultatis quis movetur ad committendum id, ad quod non moveretur ſine ea, ſecundum Anton. Cordubam. (c) 96. Navarrus vero (d) inquit, quod apud Luſitanos non refert, quod prope Eccleſiam delinquat quis cum illa ſpe: ſed quòd caſu, vel deliberatione, ut in Ordinat. Luſitanor. lib. 2. tit. 4. §. 2. nec etiam inquit, quoad jus commune idem referre, cum nullus text. ita diſtingat.

97. Undecimò, excipitur qui exiſtens in Eccleſia percutit exiſtentem extra Eccleſiam, quia delictum fuit principiatum in Eccleſia, licèt alibi conſummatum, ſecundum Panormitanum. (e)

98. Duodecimò, excipitur, qui exiſtens in Eccleſia mandavit delictum committi extra Eccleſiam, ſi agatur contra ipſum de delicto commiſſo in mandando; ſecus verò ſi agatur de ipſo delicto ſequuto extra Eccleſiam, ſecundum Remigium. (f)

99. Decimotercio, excipitur, qui exiſtens extra Eccleſiam percuſſerit ſagitta, jaculo, lapide, vel alio modo exiſtentem in Eccleſia, ſecundum Panormitanum, & alios communiter. (g)

100. Decimoquarto, excipitur, qui exiſtens extra Eccleſiam mandavit percutere exiſtentem in Eccleſia, ſi de illo mandato agatur, ut intelligi poſſit in 12. caſu. (h)

101. Decimoquinto, excipitur, qui per vim extrahit aliquem exiſtentem in Eccleſia, & poſteà percuſsit, quia ex illa extractione Eccleſia violatur. (i)

102. Decimoſextò, excipitur, qui mandavit alicui, ut extraheret exiſtentem in Eccleſia, & percuteret, quantum ad delictum commiſſum in mandando, non verò quantum ad delictum commiſſum in percuſsione ſequuta. (j) Et idem dicendum eſſe de ipſo mandatario, firmant dicti DD.

103. Decimoſeptimò, excipitur ſacrilegus, ſecundum Collectarium. (k) 104. Et ſacrilegus dicitur *tollens ſacrum de ſacro*, vel *ſacrum de non ſacro*. (l) 105. Intellige tamen, hunc caſum verum eſſe, quando intra Eccleſiam ſacrilegium commiſſum fuiſſet, ſecus ſi extra Eccleſiam, ſecundum Navarrum. (m)

106. Decimooctavò, excipitur Infidelis confugiens ad Eccleſiam propter delictum ab ipſo commiſſum, per text. & ibi gloſſ. leg. 1. Cod. de *His qui ad Eccleſ. confug.* (n) Contrariam tamen opinionem tenet Gloſſa, (o) & frequentiori calculo auctorum receptam videri, firmat Covarruvias; (p) ipſe tamen priorem probat, & à priori communi opinione tanquam veriori, & communiori non eſſe recedendum, teſtatur Jul. Clarus. (q) 107. Poterunt tamen componi prædictæ opiniones, ut prior procedat, quando Infidelis, & Judæi confugiunt, non propter zelum fidei, ſed propter evaſionem delictorum, tunc non gaudent: poſterior opinio procedat, quando confugiunt ad Eccleſiam, 107. & petunt baptiſmum, & volunt effici Chriſtiani, tunc gaudebunt. (r)

108. Decimononò, excipitur Hæreticus, quia Eccleſiam offendit, ſecundum Villadiegum. (ſ)

109. Vigeſimò, excipitur Apoſtata, id eſt, *renegado*, ſecundum Boerium. (t)

110. Vigeſimoprimò, excipitur blaſphemus Dei, & Virginis Mariæ: nam ſi committens contra Eccleſiam, & ſponſam Dei, gaudere non debet immunitate, (u) à fortiori, qui offendit ſponſum Eccleſiæ, & ejus caput. (x) Si enim propter honorem Dei templis ſacris conceſſa eſt hæc immunitas, multo fortius ipſi Deo deferendum erit. (y)

111. Vigeſimoſecundò, excipitur maleficus, & percutiens imagines, vel mala ſacrificia faciens, ſecundum Hyppolitum. (z)

112. Vigeſimotertio, excipitur excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus: nam ſi delictum committat, & ad Eccleſiam confugiat, poterit extrahi, ſecundum Summam Confeſſorum. (a) Contrarium tamen verius eſt, imò quod gaudet hac immunitate, quia delictum excommunicati non attenditur: ſed potius amor Dei, cui competit iſte honor: (b) & hanc opinionem dicit communem Boerius, (c) & Covarruvias, (d) à qua *in praxi* non eſt recedendum, licet in puncto juris non ſit ſine difficultate, ſecundum Jul. Clarum. (e)

113. Vigeſimoquarto, excipitur qui proditorie, & inſidioſe aliquem occidit, per text. cap. 1. de *Homic.* quem text. in hunc ſenſum accipiunt ibi Gloſſa. (f) 114. Et iſte eſt verus ſenſus illius cap. 1. & communiter receptus à *conſuetudine* totius Orbis Chriſtiani; (g) etſi contrarium teneant Panormitanus, (h) & Henricus (i) intelligentes text. dict. capit. 1. non in laico proditorie occidente, confugiente ad Eccleſiam; ſed in Clerico proditorie aliquem occidente, ut is, cauſa cognita à Judice Eccleſiaſtico degradatus tradatur, Judici Sæculari, ut eum occidat. Quem intellectum refutat Covarruvias, ubi ſuprà, & Anton. Gomez, ubi ſuprà, inquit, in puncto juris veriorem eſſe opinionem Panormitani, licèt à communi non eſſe recedendum in judicando, & conſulendo.

115. Et adverte, quòd homicida proditorius, & alevoſus dicitur, qui veneno alterum occiderit, ſecundum Baldum. (j) Item dicitur, qui occiderit eum, qui ejus inimicus non eſſet, nullaque cauſa rixæ, vel diſcordiæ inter eos eſſet: (k) 116. eſt text. optimus cap. 1. de *Homic.* dum eum proditorem appellat, qui per induſtriam alium occiderit, id eſt, per *inſidioſam induſtriam*, ita illa verba exponuntur. (l)

117. Unde Bartolus (m) infert eum, qui interfecit, vel offendit ſuum inimicum à tergo, & alevoſe modis prædictis, non eſſe proditorium homicidam, quia inimicus debuerat caute prævidere, & præcavere ab inimico, idem firmat Baldus: (n) 118. adverſus quos tenet Covarruvias, (o) per text. in dict. cap. 1. de *Homicid.* ubi ſolùm ſufficit, quod homicidium ſit commiſſum per induſtriam inſidioſam. Et opinio Bartol. expreſsè improbatur ex leg. 1. tit. 25. lib. 8. Recop. & leg. 10. tit. 26. lib. 8. Recop. ubi proditor, vel alevoſus dicitur, *qui ſecure alium interficit*, id eſt, non in prælio, bello, aut rixa, ſed à tergo, & non facie ad faciem, ita ut obſcure occidat, vel offendat, taliter quod offenſus non poſsit ſe defendere.

119. Ant. Gomez (p) in effectu idem tenet, ſic componens, quod, aut erant invicem amici, & tunc offenſor qualitercunque occidat, ſive facie ad faciem, ſive à tergo dicitur proditor, quia offenſus non poterat ſibi præcaveri, ac ideò mors ſecura dicitur: & talis præſumitur ſemper, niſi probetur, quod in prælio, bello, vel rixa fuit, juxta text. in dict. leg.

(a) In Repet. cap. *Per veſtras*, §. 10. n. 2. verſ. *Intelligo*, de *Donat. inter vir. & uxor.*

(b) Arg. text. in leg. 1. §. *Hæc autem actio*, ff. *Si quis teſtam. lib. eſſe juſſ. fuer.* cap. *Quando* 1. de Conſec. Diſtinct. 2. ſequitur Covarr. dict. cap. 20. n. 25. verſ. Vigeſimoſexto.

(c) Tract. de Indulg. quæſt. 34. propoſit. 3.

(d) In dict. cap. 25. n. 22.

(e) Dict. cap. fin. n. 11. & facit text. cap. 1. de *Præſump.* & quæ notat. Joann. Andr. in Reg. *Obſcuris*, de *Regul. jur.* in 6. & ſequitur Silveſt. in Summ. verb. *Immunitas* 3. quæſt. 6. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 21.

(f) Ubi ſupr. fall. 5. & Navar. in cap. 25. n. 21.

(g) In dict. cap. fin. Covar. dict. cap. 20. n. 5. verſ. Vigeſimoſeptimo, & Navar. in Manual. cap. 25. n. 21. & Remig. fallent. 6.

(h) Et firmat Marian. Socin. cap. *Poſtulaſti*, col. 5. de *Foro comp.* & Fel. cap. 1. de *Præſump.* Remig. fall. 7.

(i) Secundum Hoſtienſ. & Panorm. n. 10. dict. cap. ſin. de *Immunit. Eccleſ.* Remig. fallent. 9. & 10. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 21.

(j) Secundum Remig. fallent. 10. num. 4. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 21.

(k) In cap. fin. de *Immun. Eccleſ.* per text. & ibi gloſſ. 21. cap. *Frater* 17. quæſt. 4. firmat Boer. deciſ. 110. n. 5. & Remig. ubi ſupr. fallent. 34.

(l) Ut cap. *Quiſquis*; cap. *Si quis contumax* 17. quæſt. 4. & notat Jul. Clar. lib. 5. Receptar. §. Sacrilegium.

(m) In Manual. dict. cap. 15. n. 19.

(n) Gloſſ. in Auth. de *Mand. Princ.* verb. *Cogetur*, §. *Publicorum*, Coll. 3. Boer. deciſ. 110. Panorm. dict. cap. *Inter alia*, n. 6. & hanc teſtatur communem opinionem Hyppol. leg. *Ex S. C.* n. 10. ff. de *Sicc.*

(o) Dict. cap. *Inter alia*, verb. *Extrahendus*. Hoſtienſ. Joan. Andr. & Card. ibi Silveſt. verb. *Immunitas* 3. quæſt. 3.

(p) Lib. 2. Variar. cap. 20. n. 11.

(q) Lib. 5. Recept. §. fin. quæſt. 30. verſ. Præterea.

(r) Quæ concordia colligitur ex gloſſ. dict. cap. *Inter alia*. Panorm. & Boer. ubi ſupr. & eam probat Remig. fall. 18. n. 4. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 20.

(ſ) In Tract. de Hæretic. quæſt. 11. Hyppol. leg. *Et S.C.* ad finem, ff. de *Sicc.* Gigantem, Tract. de Crimin. læſ. Majeſt. Rubr. de Var. Quæſt. quæſt. 3. n. 19. Simanc. de Inſt. Cathol. tit. 46. n. 65. & Covar. dict. cap. 20. n. 11.

(t) Deciſ. 110. n. 6. & gloſſ. in Pragm. Sanct. tit. de *Interdict. indiſſ. non ponend.* Refert quandam Extravagantem Martini, circa Apoſtatas confugientes ad Eccleſiam, & ſequitur Remig. fall. 18. n. 3.

(u) Ut cap. fin. de *Immun. Eccleſ.*

(x) Cap. *Vergentes*, de *Hæret.*

(y) Arg. text. in Auth. *Multo magis*, Cod. de *Sacroſanct. Eccleſ.* & ita firmat Boer. deciſ. 110. Remig. fall. 24. n. 2. Covar. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 11. in fin. quidquid teneat Navar. in dict. cap. 25. n. 20.

(z) In leg. *Ex S. C.* ff. de *Sicc.*

(a) Tit. de Immun. Eccleſ. quæſt. 5. & Felin. cap. 2. column. 2. de *Except.*

(b) Et ita tenent Guill. Imol. Bonif. & omnes in Clem. 1. de *Pœnit. & remiſ.*

(c) Deciſ. 110. num. 7. Navarr. in Manual. cap. 25. num. 19.

(d) Lib. 2. Variar. cap. 20. n. 11. & Remig. ubi ſupr. fallent. 19.

(e) Ubi ſupr. verſ. Quæro etiam.

(f) Anan. & Felin. Aret. cap. *Cum non ab homine*, col. 10. de *Judic.*

(g) Ex Covar. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 7. & comprobatur, leg. ultim. tit. 11. Part. 1. & Ordinat. Luſitanor. lib. 2. tit. 4. §. 1. tenent Navar. in Manual. cap. 25. n. 21. Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 10. n. 2. verſ. 5. limit. & Jul. Clar. ubi ſupr. verſ. *Scias tamen.*

(h) Dict. cap. 1.

(i) Cap. fin. col. 2. infr. iſto tit.

(j) Leg. *Nemo*, Cod. de *Summ. Trinit.* col. 3. Anan. & Felin. dict. cap. 1. de *Homic.*

(k) Ut in cap. *Si cupit* 16. quæſt. 1. notat gloſſ. cap. *Clericus* 46. diſtinct. Bart. leg. *Reſpiciendum*, §. *Delinquunt*, ff. de *Pœnit.* Felin. in cap. 1. de *Homicid.*

(l) Ex gloſſ. Bart. & Jaſſ. leg. 1. in princip. ff. de *Paſt.* verb. *Placitum*, & *conſenſum.*

(m) Dict. §. *Delinquunt.*

(n) In cap. 1. *Quib. mod. feud. amitt.* Anchar. cap. 1. de *Homic.* & Gerald. in fin. 14.

(o) In dict. cap. 20. n. 7.

(p) 3. tom. Variar. cap. 3. n. 5.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

leg. 1. tit. 25. lib. 8. Recop. aut erant inimici, & tunc offensor qualitercunque non committit proditionem, secundum Bartolum, & sequaces, ubi supra. (q) 120. De *Jure* tamen *Regio* per dictas leges, etiam inimicus offendens *secure*, id est, *non in prælio*, vel rixa; sed *à tergo*, vel *taliter*, *quod offensus non possit se defendere*, & *præcavere*, proditor appellatur.

121. Vigesimoquintò, excipitur, qui veneno aliquem occiderit, quia hujusmodi homicidium reputatur proditorium, secundum Baldum, (r) 122. & quia est mors secura, ac ideo proditorie facta censetur, ut leg. 10. tit. 26. lib. 8. Recop.

123. Vigesimosexto, excipitur occidens patrem, vel è contra pater occidens filium, quia hujusmodi homicidium secure commissum censetur, & quia occisus non potuit sibi præcaveri. (s)

124. Vigesimoseptimò, excipitur qui aliquem ducit insidiosè ad locum, ubi occidatur, secundum Igneum. (t)

125. Vigesimooctavò, excipitur socius, qui in itinere occidit consocium, quia occisus non debebat sibi præcavere, & *securè* censetur factum homicidium, secundum Bartolum. (u)

126. Vigesimononò, excipitur, qui proditorie aliquem vulneraverit, animo occidendi, licet mors sequuta non fuerit, secundum Joan. Igneum pro utraque parte disputantem. (x)

127. Cæterum, si absque animo occidendi proditorie percusserit, confugiens ad Ecclesiam gaudebit, secundum DD. ubi suprà 128. & animus occidendi, vel non occidendi deprehenditur ex instrumento percussionis. (y) 129. Apud Lusitanos indistinctè vulnerans aliquem proditorie, sive animo occidendi, sive animo non occidendi, immunitate non gaudet. (z)

130. Trigesimò, excipitur, qui ex deliberatione animi ex intervallo post repentinum iræ motum, absque ulla proditione alium occiderit: nam is immunitate non gaudebit, quia per insidias censetur tunc homicidium commissum, & sub spe consequendæ immunitatis, secundum Ancharranum: (a) & ita tenent fere omnes, propter quorum auctoritatem ita sæpissimè fit, secundum Covarruviam, (b) qui secundum hanc communem opinionem, tanquam magis communem, & à consuetudine approbatam se vidisse pluries judicari, & ab ea in practica non esse recedendum, testatur Julius Clarus. (c)

131. Oppositam tamen sententiam, imo quod homicida ex proposito, & deliberatione, absque proditione tamen debet gaudere immunitate, firmat Panormitanus, (d) per locum ab speciali, & per text. in dict. cap. *Inter alia*, ubi generaliter dicitur, quod committens, quantuncunque attrox crimen, si ad Ecclesiam confugerit, non debebit inde extrahi, & facit etiam, quia homicidium manifeste distinguitur ab homicidio proditorie commisso, & sic non comprehenditur in cap. 1. de *Homic.* (e) & ita paucis ab hinc diebus judicatum fuit in Supremo Senatu Invictissimi Regis nostri Philippi II. in favorem cujusdam Nobilis occidentis ex proposito in quodam duello alium, qui confugit ad Ecclesiam, & inde fuit extractus, & Senatus præcipit illum Ecclesiæ restitui.

132. Ex quibus constat, simplicem homicidam, *id est*, qui casu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamen deliberatione animi præcedente, aliquem occiderit, immunitate gaudere, quam opinionem testatur communem Covarruvias, (f) ubi contrarium apertè probatur, quia illa jura sunt ablata jure Pontificio, ut resolvisti suprà.

Tri-

(q) Illos tamen optimè refutat Covar. dict. cap. 20. n. 7.

(r) Cap. 1. *Quib. mod. feud. amittat.* & Anan. & Felin. cap. 1. de *Homic.*

(s) Secundum Paris. cons. 96. vol. 1.

(t) Leg. 1. §. *Si dominus*, col. 9. in fin. ff. *Ad Sillan.* arg. text. in leg. *Item*, *si obstetrix*, junct. gloss. verb. *In factum*, & leg. *Qua actio*, §. *Sed si quis de ponte*, ff. *Ad leg. Aquil.* gloss. in §. pen. Inst. de *Leg. Aquil.* & in leg. *Pecoribus*, Cod. *Ad leg. Aquil.* tradit. Remig. Tract. de Immun. Eccles. fallent. 14.

(u) Dict. leg. *Respiciendum*, §. 1. ff. de *Pœn.* & Remig. dict. fall. 14.

(x) In leg. 1. §. *Si dominus*, verb. 7. ff. *Ad Sillan.* Remig. ubi supr. fall. 13. n. 4. Covar. lib. 2. cap. 20. num. 7. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 21.

(y) Juxta text. in leg. 1. §. *Divus*, ff. *Ad leg. Cornel. de Sicc.* & text. cap. *Significasti* II. de *Homic.* notat Ign. & Remig. ubi supr.

(z) Ut Ordin. Lusitan. lib. 2. tit. 4. §. 3. constat.

(a) Cap. 1. de *Homic.* Alex. cons. 145. lib. 7. n. 5. Spec. Tractat. de Conc. 2. part. tit. 45. Guid. Pap. decis. 121. Boer. decis. 109. Casan. in Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 5. vers. *Archidiaconus*, n. 113. & Alciat. de Præsumpt. reg. 3. præsumpt. 33. n. 4.

(b) Lib. 2. Variar. cap. 20. n. 7. vers. *In his.*

(c) Lib. 5. Receptarum, §. fin quæst. 30. vers. Punctus est, & comprobantur, leg. ultim. tit. 21. Part. 1. & Ordin. Lusitan. lib. 2. tit. 4. §. 3.

(d) Dict. cap. *Inter*, n. 18. & in dict. cap. 1. de *Homicid.* per text. in cap. fin. de *Immun.*

(e) Et hanc opinionem testatur communem Alex. consil. 145. num. 46. & 11. lib. 7. ut refert Practic. Conrad. fol. 168. n. 6. in fin. & hanc opinionem jure veriorem esse, existimat Cov. in loco suprà proximè citato, & in practica servari firmat Blanc. 4. in Pract. Crim. fol. 4. n. 26. & Marian. Soc. cap. 1. de *Hom.* & in Tract. de Cit. art. 17. q. 6. col. 1. & Bos. in Pract. Crim. tit. de Captur. post n. 21.

(f) Ubi supr. & Jul. Clar. ubi supr. vers. Scias tamen, & colligitur sumpto argum. ex casibus exceptis in dict. cap. *Inter alia*, & in cap. fin. de *Immun. Eccles.* & cap. 1. de *Homic.* Nec obstat text. in Auth. de *Mand. Princ.* §. *Sed neque*, vers. *Neque*, Collat. 3. & in leg. fin. tit. 21. Part. 1.

133. Trigesimoprimò, excipitur assassinus, quia frequentius insidiosè delictum committit, secundum Marc. Mantuam, (g) arg. text. cap. 1. de *Homic.* in 6. ubi assassinus est inimicus diffidatus Reipublicæ, & potest ubicunque occidi, arg. text. in leg. 3. §. 1. de *Sicar.* leg. 3. tit. 27. Part. 7. 134. Et pro explicatione hujus articuli videndum erit, quis dicatur assassinus, & dicendum erit, quod secundum vulgarem, & communem modum dicendi dicitur ille, *qui pecunia aliove pretio conductus aliquem occidit, vel percutit nil ab eo præcaventem*: 135. ita Dominicus, Ancharranus, Francus, Archidiaconus, & Probus in cap. 1. de *Homic.* in 6. intelligentes illum text. in his, qui aliquem hominem Christianum mandant occidi per homines ad id pecunia conductos, etiamsi mandatarii Christiani sint. Idem tenet Bartolus, (h) Paulus Castrensis, (i) & Ant. Gomez, (j) 136. secundum quos hoc crimen assassinatus dicitur, tam quoad mandantem conductoremve, quam quoad mandatarium, & locatorem.

137. Quod crimen gravissimum est, ut constat ex eo, qui potum causa abortionis dedit, & sequuta fuit mors infantis jam animati: nam is pœna mortis erit puniendus. (k) Si vero abortus fuerit factus infantis nondum animati, pœna extraordinaria exilii erit puniendus. (l) Et si nec mors, nec abortus fuerit ex potatione sequutus, vilis persona damnanda erit in metallum, & honesta persona in insulam relegandæ; (m) tamen fœmina, quæ ob pecuniam receptam fœtum nondum animatum, sumpto potu, fecit abortire, mortis pœna est puniendæ. (n)

Et quod assassinus dicatur is, qui pecunia conductus aliquem occidit, & quod in eo sit accipiendus textus dict. cap. 1. de *Homic.* in 6. communis opinio est absque dubio, & pauci refragantur, secundum Covarruviam: (o) cui tamen non placet hæc communis opinio, 138. & asserit decisionem text. dict. cap. 1. non esse intelligendam in eo, qui mandat aliquem occidi, pecunia ad id præstita, nec in eo, qui operas suas pecunia ad id locaverit; sed tantum in eo, qui aliquem Christianum occidit opera, & industria quorundam hominum infidelium, qui proprio nomine Assassini dicuntur, secundum Archidiaconum, & Joann. Andream, (p) & Cajetanum, (q) 139. qui prædicti DD. dicunt, quod Assassini sunt quidam Infideles, qui subsunt Principi Infideli, qui ita ab eo edocti sunt, ut quos ille occidi jusserit, facillimè occidant, & arbitrentur, mortem ex hoc non esse timendam, nec pœna aliqua esse afficiendos, imò existiment, se obsequium præstare Deo. Et sic intelligendo text. dict. cap. 1. de *Homic.* in 6. dicendum erit, quod committens tale crimen non gaudebit immunitate Ecclesiæ, sed per laicum Judicem poterit extrahi, & puniri, ut constat ex text. dict. cap. 1. 140. Cæterum si intelligamus, prout communis opinio intelligit, in eo, qui pecunia accepta Christianum occidit de mandato alterius, non gaudebit, si simul proditorie fecerit: nec etiam mandans, fautor, & receptator, ut ex dict. cap. 1. constat. (r)

141. Trigesimosecundò, excipiuntur personæ Ecclesiasticæ, puta Clerici, & Religiosi: nam si delinquant, & ad Ecclesiam confugiant, extrahi poterunt à suo Judice Ecclesiastico, ut puniantur, secundum Panormitanum (s) sex fundamenta pro hac opinione adducentem: cujus opinionem moribus, & consuetudine obtineri testatur Bernard. Diaz; (t) tametsi oppositam sententiam, post Innocentium, Cardinalem, & alios teneat Romanus, (u) cujus opinionem de jure veriorem, & communiorem esse, dixit Bernard. Diaz, ubi supr. tamen de *consuetudine* observatur opinio Panormitani.

Trigesimotertiò, excipitur raptor virginum: nam si ad Ecclesiam confugerit, poterit inde extrahi, (x) propter criminis attrocita-

Dd tem;

(g) Lib. 5. Observationum legalium, observ. 41. tit. de Assass. sequit. Remig. fall. 15. n. 7.

(h) Leg. *Non solum*, §. *Si mandato*, ff. de *Injur.* num. 14. Bartol. leg. *Cicero*, ff. de *Pœn.*

(i) Leg. 1. §. ult. ff. de *Eo per quem fact. erit*, & communiter omnes ex Aret. cons. 165. col. 11.

(j) 3. tom. Variar. cap. 3. n. 11.

(k) Ut leg. *Divus*, ff. de *Var. & extraord. crim.* leg. penult. Cod. de *Sicc.* leg. 8. tit. 8. Part. 7.

(l) Ut leg. *Si mulierem*, & ibi Hyppol. ff. de *Sicc.* Igneus, leg. 1. §. *Gulforum*, col. 3. ff. *Ad Sillan.*

(m) Text. leg. *Si quis aliquid*, §. *Qui abortionis*, ff. de *Pœnis.*

(n) Juxta text. dict. leg. *Cicero*, ff. de *Pœnis*, quem ad hoc notant Anan. & Fel. cap. *Si aliquis*, de *Homic.* Dec. cons. 535.

(o) Lib. 2. cap. 20. n. 10.

(p) In cap. 1. de *Homic.* in 6. Aret. cons. 165. col. 11. Sylvest. verb. *Assassinus.*

(q) In Summ. verb. *Assassinus*, & verb. *Excommunicatio*, casu 16.

(r) Et firmat Remig. fallent. 16. n. 8. & 9. & Covar. in dict. cap. 20. n. 10. in fin.

(s) Dict. cap. *Inter alia*, n. 13.

(t) In Pract. Crim. cap. 115. & ita servari, & practicari indistinctè, firmat Remig. ubi supr. fall. 21. & Navar. in dict. cap. 25. Manual. n. 22. & Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 30. vers. Ulterius.

(u) Cons. 227. & cons. 234.

(x) Juxta text. in leg. unic. de *Rapt. virgin.* & in Auth. de *Mand. Princ.* §. *Sed neque*, vers. *Neque*, Col. 3. & in leg. fin. tit. 11. Part. 1. & firmat Hyppol. dict. leg. unic. n. 100. & sequitur Covar. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 8.

tem; 142. nihilominus tamen opposita sententia verior, & tenenda est, quam probat text. in cap. *Lex illa* in fin. & in cap. de *Raptoribus* 36. quæst. 1. & comprobatur Ordinat. Lusitanorum lib. 2. tit. 4. §. 7. Et hanc opinionem testatur communem Castaneus. (*y*) Neque obstant jura superius adducta: nam Juri Canonico in hac materia standum erit, ut suprà resolvimus.

143. Trigesimoquartò, excipitur concremator Ecclesiæ, secundum Henricum. (*z*)

144. Trigesimoquinto, excipitur spoliator Ecclesiæ per vim, secundum Marc. Mantuam. (*a*)

145. Trigesimosextò, excipitur destructor, vel frangens portas Ecclesiæ, per text. in cap. *Conquæsti*, de *Sentent. & excomm.* (*b*)

146. Trigesimoseptimo, excipitur transfuga, id est, qui ab eo, sub cujus imperio est, desiluit, & in hostes se transfert: nam iste talis rebellis, & proditor patriæ est; (*c*) contrarium tamen tenet Boerius, (*d*) & Navarrus. (*e*)

147. Trigesimooctavò, excipitur exul per Judicis sententiam, cui consensit, & in auctoritatem rei judicatæ transivit, secundum Odofredum; (*f*) contrarium tamen verius est, secundum Navarrum. (*g*)

148. Trigesimonono, excipitur ille, qui se in Ecclesia injustè defendit, secundum Remigium. (*h*)

149. Quadragesimo, excipitur, qui arma prohibita intra Ecclesiam habet: nam quoad arma non gaudebit immunitate, & sic armis privandus erit à Judice laico, quia deferendo arma prohibita intra Ecclesiam committit delictum in ea, ac ideo privari eisdem poterit, quia usus armorum vetitus est, tàm laicis, quam Clericis, tàm intra Ecclesias, quàm foris. (*i*)

Quadragesimoprimò, excipitur debitor ære alieno gravatus, fugiens ad Ecclesiam propter debitum: nam poterit inde extrahi, quia debitor fugitivus potest capi die feriato, secundum Glossam. (*j*) 150. Sed validum est argumentum de tempore ad locum; (*k*) ergo, & in loco sacro capi potetit: (*l*) præsertim, si statuto alicujus loci cautum sit, quod debitor capiatur pro debito, & in servitute creditoris detur: quia immunitas non censetur concessa in præjudicium creditoris, qui est quasi dominus, arg. ejus, quod de servo dicitur in dict. cap. *Inter alia*: (*m*) & ita apud nos constitutum est leg. 5. 6. & 7. tit. 16. lib. 5. Recop. Unde cum servus fugiens ad Ecclesiam possit inde extrahi, ut domino serviat, (*n*) ita debitor pecuniarius poterit extrahi: 151. & ita expressè decisum est in leg. fin. tit. 2. lib. 1. Recop. & ita fuisse provisum in Supremo Senatu hujus Regni, anno MDXXX. firmat Covarruvias. (*o*)

152. Nihilominus, contrarium verius est de *Jure Communi*, imò quod debitor pecuniarius fugiens ad Ecclesiam debeat ejus immunitate gaudere: nam cum homo liber de *Jure Communi* non possit capi pro debito, nec creditoribus tradi, (*p*) non debebit ab Ecclesia extrahi: nam si esset extra, non caperetur, si vellet bonis cædere. (*q*) Et hæc opinio probatur ex regul. generali dict. cap. *Inter alia*. (*r*) Quamvis DD. communiter hoc limitent, quando statuto Municipali cautum esset, ut debitor

(*y*) In Consuet. Burgund. fol. 57. Abb. dict. cap. *Inter alia*, & Jul. Clar. lib. 5. Receptar. §. fin. quæst. 30. n. 10.

(*z*) In cap. fin. de *Immun. Eccles.* Joan. Fab. leg. 1. Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.* arg. cap. *Conquæsti*, de *Sentent. excomm.* & cap. *Canonica* 11. quæst. 3. Remig. fallen. 33. & Ign. leg. 1. §. *Si dominus*, col. 3. ff. *Ad Sillan.* & Navar. in Manual. cap. 25. n. 22.

(*a*) Cons. 91. Remig. & Navar. ubi supr.

(*b*) Et ibi Panor. & DD. & Navar. dict. cap. 25. n. 22. in fin.

(*c*) Ut leg. *Qui omissione*, §. *Qui deserant*, ff. de *capit. dim.* & Bartol. in quæst. incipiente, Lucanæ Civitatis, n. 18. & in specie firmat Marc. Mantuæ, cons. 91.

(*d*) Decis. 109.

(*e*) In cap. 25. n. 19. in fin. reprobans supr. relatos pro contraria opinione.

(*f*) Decis. 422.

(*g*) Dict. cap. 25. n. 19. in fin.

(*h*) Fallent. 22. & Navar. dict. cap. 25. n. 22.

(*i*) Ut. leg. 1. Cod. *Ut armor. usus*, lib. 11. cap. *Clerici arma*, de *Vit. & honest. cler.* & firmat Covar. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 18. in fin.

(*j*) In leg. ultim. Cod. de *Fer.* quam sequitur Bald. cap. fin. de *Fer.* Baptista de Sancto Sever. Tract. de Debitor. suspect. & fugitiv. quæst. 8. Bart. leg. *Ait Prætor*, §. *Si debitorem*, ff. *Si quid in fraud. cred.* Angel. & Jass. n. 77. in princ. Inst. de *Act.*

(*k*) Leg. *Vinum*, ff. *Si cert. petat.* leg. ult. ff. de *Tritic.* leg. *Ratio*, §. *Si per venditorem*, ff. de *Action. empt.*

(*l*) Ita in specie firmat Jass. dict. leg. *Vinum*, col. 4. & in leg. *Plerique*, limitat. 20. ff. de *In jus vocand.*

(*m*) Et ita firmat Oldr. cons. 54. Auffrer. in Capell. Tolosan. 422. Panorm. in dict. cap. *Inter alia*, n. 22. in fin. Boer. decis. 215. n. 7.

(*n*) Ut probat text. dict. cap. *Inter alia*, & text. in leg. *Si servus*, Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.*

(*o*) Dict. cap. 20. n. 14. in fin.

(*p*) Ut in leg. *Ob æs*, Auth. *Imo*, Cod. de *Action. & obligat.* in cap. *Lator*, de *Pign.* text. in Auth. *Ut nulli judicum*, §. *Quia vero*, Collat. 9. & in leg. 2. God. *Quæ res pign. oblig. poss.* & tradit Covar. lib. 2. Variar. cap. 1. n. 1.

(*q*) Ut leg. 1. Cod. *Qui bon. cedere. poss.*

(*r*) Et in leg. *Præsenti*, Cod. *Qui ad Eccles. confug.* & in leg. 2. tit. 21. Part. 1. & ita tenent communiter omnes, secundum Remig. fall. 27. & Covarr. in dict. cap. 20. num. 14.

tor posset capi, & tradi creditoribus, ut illis serviat, secundum Oldradum; & sequaces, ubi supr.

153. Tamen contrarium verius est, imò quòd, etiam stante illo statuto, non posset extrahi ab Ecclesia, secundum Roder. Suarez, (*f*) & Covarruviam, ubi suprà, asserentes sic in praxi observari; alioquin sequeretur, quòd statutum Municipale posset tollere immunitatem Ecclesiis concessam *Jure Pontificio*, contra cap. *Quæ in Ecclesiarum*, cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de *Constit.* ac ideo text. in dict. leg. fin. tit. 2. lib. 1. Recopil. non potuit disponere contra Jus Canonicum, cujus leg. meminit Avendannius, longo commento eam ornans. (*s*) Nec obstant leges hujus Regni de tradendis debitoribus in servitutem creditoribus, ac ideo posse extrahi, sicuti servi: (*u*) nam respondeo, quod text. dict. cap. *Inter alia*, & dict. leg. *Si servus* loquuntur in vero servo, & in jure veræ servitutis: 154. quòd jus non datur creditori in debitorem, ut manifestè constat ex dictis legib. hujus Regni, secundum Suarez, & Covarruviam, ubi supr. Non etiam obstat, quod debitor fugitivus possit capi die feriato; ergo & in loco Sacro: nam dispar ratio est, quia die feriato homicidæ, & alii delinquentes capiuntur; & tamen ab Ecclesia hi non possunt extrahi, quia locis Sacris hæc immunitas concessa est. (*x*)

155. Quadragesimoprimo secundò, excipitur debitor, obnoxius publicis tributis, is enim ob debitum Principis, si ad Ecclesiam confugerit, extrahendus erit; (*y*) opposita tamen sententia verior est, secundum Cinum, (*z*) Gregor. Lupum, (*a*) & Covarruviam. (*b*) Nec obstant jura in contrarium adducta, quia, tanquam contraria *Juri Pontificio*, accipienda non sunt.

156. Quadragesimotertiò, excipiuntur mercator, & campsor verùm facientes, postquam operam usuris dantes, ex pecuniis, & rebus alienis laute, & opiperè vixerunt, & postea ad Ecclesias confugiunt, creditores suos fallendo: nam inde sunt extrahendi, secundum Boerium, (*c*) & probat Duenas. (*d*) Et facit, quia hujusmodi mercatores, & campsores falliti, appellantur latrones publici à leg. 1. & 2. tit. 19. lib. 5. Recop. obidque hos se vidisse violenter ab Ecclesiis evelli ad criminalem punitionem, firmat Covarruvias; (*e*) quod an justè fiat, relinquit aliorum judicio. Navarrus tamen (*f*) firmat, hos debere gaudere immunitate Ecclesiæ; sed quamvis personæ eorum immunitate gaudeant, res absconditæ, & depositæ in Ecclesiis proculdubio sunt extrahendæ, ut ex eis satisfiat creditoribus. (*g*) Et quid hodie faciendum sit disponit lex 6. tit. 19. lib. 5. Recop. in nova impressione.

158. Quadragesimoquartò, excipitur obligatus ad ratiocinia: nam, si aufugerit cum bonis ad Ecclesiam, poterit inde extrahi, secundum Remigium; (*h*) Navarrus tamen contrarium tenet. (*i*) Sed tu dic, ut in casu præcedenti.

159. Quadragesimoquintò, excipitur servus confugiens ad Ecclesiam: nam tunc, præstito juramento à domino de impunitate ipsius, erit extrahendus domino, ut eidem serviat: (*j*) 160. qua in re erit distinguendum, quod, aut servus confugit ad Ecclesiam causa Religionis, quia vult eam ingredi, & tunc, si repetatur à domino infra triennium, debet ei restitui, præstita cautione à domino, quod eum non offendet: (*k*) 161. aut confugit ad Ecclesiam causa consequendæ immunitatis, & tunc, aut propter magnam sevitiam domini, & non est ei restituendus, sed dominus compellitur illum vendere: (*l*) aut fugit ad Ecclesiam propter modicam sævitiam domini, vel propter modicum delictum, quod in dominum commisit, ut puta, quia furripuit aliquam rem levem, &

(*f*) Leg. 2. tit. *De los gobiernos*, lib. 2. For. quæst. 5. Remig. dict. fall. 27. Navarr. in Manual. cap. 25. n. 19.

(*g*) In Tract. ad leg. 4. & 5. tit. *De las excepciones*, lib. 3. Ordin. à n. 53.

(*h*) Dict. cap. 20. n. 14.

(*i*) In Manual. cap. 25. n. 19.

(*j*) Ut in leg. *Præsenti*, §. *Sanè*, Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.* & in leg. 2. tit. 19. lib. 5. Novæ Recop.

(*k*) Ubi supr. fall. 37.

(*l*) In dict. cap. 25. n. 19.

(*u*) Ut in dict. cap. *Inter alia*, & leg. *Si servus*, Cod. *Qui ad Eccles. confug.*

(*x*) Et ita hac ratione ab opinione Jassonis discedunt Dec. n. 8. Purpur. n. 10. & Alciat. dict. leg. *Vinum*, ff. *Si cert. petat.*

(*y*) Juxta text. in Auth. de *Mand. Princ.* §. *Publicorum*, Collat. 3. & in leg. fin. tit. 11. Part. 1. Salic. in dict. leg. *Præsenti.*

(*z*) Dict. leg. *Præsenti*, Panorm. in dict. cap. *Inter.* Auffrer. in Capell. Tolos. 422. & communiter observatur, secundum Soc. Tract. de Citation. art. 17. quæst. 5. fol. 22. col. 2.

(*a*) In leg. 2. tit. 11. part. 1. verb. *Per deuda.* Remig. fall. 27. n. 3.

(*b*) Dict. cap. 20. n. 14.

(*c*) Decis. 215. n. 7. sequitur Remig. ubi supr. fall. 38.

(*d*) In reg. 389. n. 18.

(*e*) Dict. cap. 20. n. 14.

(*f*) In Manual. cap. 25. n. 19.

(*g*) Ut in leg. *Præsenti*, §. *Sanè*, Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.* & in leg. 2. tit. 19. lib. 5. Novæ Recop.

(*h*) Ubi supr. fall. 37.

(*i*) In dict. cap. 25. n. 19.

(*j*) Ut probat text. dict. cap. *Inter alia* in fin. & text. in cap. *Desiderii*, & cap. *Meruerunt* 17. quæst. 4. leg. *Præsenti*, §. *Sanè*, Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.* leg. 3. tit. 11. Part. 1.

(*k*) Juxta text. in Auth. de *Monach.* §. *Si verò*, Coll. 1. & in Auth. de *Sanctiss. Episcop.* §. *Si quis autem*, Collat. 9.

(*l*) Ut in §. fin. Instit. de *His, qui sunt sui, vel alien. jur.* leg. 3. tit. 5. Part. 5.

tunc erit extrahendus, & tradendus domino, præstita cautione juratoria à domino, quòd eum non puniet: (m) aut fugit propter aliud magnum delictum, & si timet puniri à domino, & non ab alio erit dicendum, ut in text. dict. cap. *Inter.* 162. si tamen timeat ab alio puniri, ut à Judice, tunc gaudebit immunitate Ecclesiæ, sicuti homo liber, per regulam generalem text. dict. cap. *Inter.* (n)

163. Quadragesimosexto, excipitur effractor carceris, confugiens ad Ecclesiam, qui erit extrahendus, secundum Archidiaconum; (o) contraria tamen opinio *in praxi* servatur, imò quòd gaudere debeat, secundum Boerium. (p)

164. Quadragesimoseptimò, excipitur, qui relaxatus à carceribus, præstito juramento de redeundo, si ad Ecclesiam confugerit, poterit extrahi, secundum Aufrerium; (q) nihilominus contrarium verius est, secundum Navarrum. (r)

165. Quadragesimooctavò, excipitur, qui exiit ens in Ecclesia voluntarie, & sponte exiit ab ea, & captus est à Judice: nam non erit restituendus, quia tunc nulla violentia Ecclesiæ fit, arg. cap. *Scienti*, de *Reg. jur.* in 6. (s)

166. Quadragesimononò, excipitur, qui verbis dolosis inductus à Judice, præstita securitate, exiit ab Ecclesia: nam iste talis non erit restituendus, nec Judex tenebitur servare illi fidem præstitam de non puniendo illum, secundum Archidiaconum; (t) contraria tamen opinio magis placet, & verior est, secundum plures, quos refert, & sequitur Remigius, (u) & Covarruvias. (x)

167. Quinquagesimo, excipitur, qui existens in Ecclesia propter terrorem sibi incussum à Judice, vel ab ejus familia exiit: nam si capiatur, non erit restituendus, secundum Joan. Igneum; (y) contraria tamen opinio verior est, imò quòd tunc sit restituendus, & probatur in cap. *Definivit* 17. quæst. 4. ibi: *Inde ut extrahere, aut quodcunque incivilitatis, vel damni, vel spolii residentibus in loco sancto inferre.* (z)

168. Quinquagesimoprimò, excipitur, qui de mandato Papæ extrahitur ab Ecclesia per Judicem Ecclesiasticum, per text. secundum unum intellectum in cap. *Uxor* 17. quæst. 4. & facit, quia Papa est suprà Jus Positivum. (a)

169. Quinquagesimosecundò, excipitur laicus occidens Clericum, secundum Joann. de Vischis: (b) nam si delinquens in Ecclesia non gaudet, a fortiori nec delinquens in persona Ecclesiastica, citat text. in cap. *Nullus* 17. quæst. 4. ubi probatur, secundum unum intellectum, quòd Clericus persecutiens Clericum, & ad Ecclesiam confugiens debet per Episcopum abduci, & puniri. (c)

170. Sed contraria opinio tenenda est, ut resolvit Boerius. (d) 171. Nec obstat text. in cap. fin. nam respondeo, quòd hæc immunitas ipsis templis sacris concessa est, non verò personis Ecclesiasticis. Non etiam obstat text. dict. cap. *Nullus*, nam respondeo, quòd text. ille loquitur de Clerico perecutiente Clericum, qui non gaudet immunitate Ecclesiæ, ut resolvisti suprà, in casu 32. (e)

172. Quinquagesimotertiò, excipitur evellens limites, juxta text. in leg. 8. tit. 5. lib. 1. Fori, quæ habetur in leg. 3. tit. 2. lib. 1. Recop. (f)

173. Quinquagesimoquartò, excipitur, qui propter metum famis ab Ecclesia exiit, attenta consuetudine, qua inductum esset, quòd con-

(m) Per text. dict. cap. *Inter*, & similes supr. relatos.

(n) Ita resolvit Panorm. in dict. cap. *Inter alia*. Cin. in dict. leg. *Præsenti*. Marin. Soc. Tract. de Citat. artic. 18. fol. 22. col. 3. vers. Secundo cas. Greg. Lup. in leg. 3. tit. 11. Part. 1. in gloss. 2. & Remig. ubi supr. fall. 17. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 19.

(o) Cap. *Sicut antiquitus* 17. quæst. 4. & Cassan. in Consuetud. Burgund. tit. *Des Justicez*, fol. 54. col. 4.

(p) Decis. 110. col. pen. Remig. fall. 29. & Covar. in dict. cap. 10. n. 13. vers. Decimooctavo.

(q) In Capell. Tolos. 422.

(r) In Manual. cap. 25. n. 21. & Covarr. dict. cap. 20. num. 13.

(s) Et facit text. in cap. *Frater*, vers. *Reluctantem* 17. quæst. 4. & firmant Hostiens. Joan. Andr. Anton. Cardin. Panorm. & Henric. in cap. fin. de *Immun. Eccles.* & communiter omnes ex Navar. in Manual. cap. 25. n. 21. in fin. & Remig. fall. 12.

(t) In cap. *Definivit* 17. quæst. 4. Felin. cap. *Afferte*, n. 3. de *Præsumpt.* Jass. leg. *Si mora*, col. 3. ff. *Solut. matrim.* & plures alios, quos refert Covar. lib. 1. Variar. cap. 2. n. 14. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 22.

(u) Fallent. 26. & Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 12. num. 7.

(x) Dict. cap. 2. n. 16. & Plaz. de Delict. lib. 1. cap. 37. & Jul. Clar. lib. 5. Receptor. §. fin. quæst. 55. circ. princip.

(y) In leg. 1. n. 4. fol. 8. col. 3. ff. *Ad Sillan.*

(z) Et ita firmat Remig. ubi supr. in quæst. 15.

(a) Cap. *Proposuit*, de *Cancel. prob.* & firmat Joan. Vischius Tract. de Immun. Eccles. col. 6. vers. Fall. 1. & Navar. in Manual. cap. 25. n. 21. in fin.

(b) Tract. de Immunit. Eccles. col. 14. vers. Septimo, citans pro sua opinione Archidiac. cap. *Frater* 17. quæst. 4. per text. in cap. fin. de *Immun. Eccles.*

(c) Alleg. gloss. & Innocent. in cap. fin. de *Immun.*

(d) Decis. 109. n. 3. & Remig. ubi supr. fall. 32. Navar. in Manual. cap. 25. n. 19.

(e) Nec hujus contrarium tenent Archid. gloss. & Innoc. supr. relati à Joann. Vischis.

(f) Et tradit Didac. Perez in leg. 6. tit. 2. lib. 1. Ordin. gloss. 2.

confugientibus ad eam alimenta denegentur: tunc enim si capiatur, non erit restituendus Ecclesiæ; 174. nihilominus tamen contrarium verius est, quia in casibus, in quibus confugiens ad Ecclesiam immunitate gaudere debet *Jure Pontificio*, non potest Ecclesia obsideri, nec alimenta, victus, aut vestitus confugientibus denegari: 175. nam hoc esset immunitatem violare, (g) nec consuetudo in contrarium valet, secundum Joann. Igneum, (h) & Covarruviam. (i)

176. Et tunc Ecclesia de bonis suis providebit de alimentis ipsis confugientibus, secundum Glossam. (j) Verum illa glossa procedit, quando delinquens non habet bona, nec propriis manibus potest laborare, & victum quærere, secundum Archidiaconum. (k) 177. Quinimò confugiens ad Ecclesiam non debet ibi nervis, compedibus, aut catenis ligari: nam esset contra libertatem, & immunitatem Ecclesiæ, (l) etsi de *consuetudine* in aliquibus locis contrarium receptum sit: 178. quod tamen erit observandum, quando dubitaretur, an deberet gaudere immunitate Ecclesiæ, interim quod cognoscitur, vincula ab utroque Judice Ecclesiastico, & Sæculari injiciuntur. (m)

179. Quinquagesimoquintò, excipitur Judex, qui tempore Syndicatus recessit à Syndicatu, & ad Ecclesiam confugit, tum propter delicta, de quibus accusabatur, tum etiam ex eo quod ære alieno gravatus erat: is enim immunitate Ecclesiæ non gaudet, sed ab ea extrahi potest, juxta text. in leg. unic. in vers. *Non domi*, & in vers. *Ubicunque repertus fuerit*, Cod. *Ut omn. jud.* & probatur etiam, quia Judex fugiens à Syndicatu æquiparatur servo, secundum Glossam; (n) sed servus confugiens ad Ecclesiam immunitate non gaudet; (o) ergo Judex à Syndicatu fugiens non gaudebit immunitate Ecclesiæ. Facit etiam, quia talis Judex confugit ad Ecclesiam, tanquam debitor, nolens respondere, & satisfacere suis creditoribus; sed debitor æris alieni immunitate non gaudet; ergo Judex à Syndicatu ad Ecclesiam confugiens ejus immunitate non gaudet. Major nota est, & minor probatur, quia validum est argumentum de tempore ad locum; (p) at verò debitor fugitivus die feriata potest capi; (q) ergo, & in loco sacro poterit capi: (r) nam immunitas non censetur concessa in præjudicium creditoris, qui est quasi dominus; arg. text. dict. cap. *Inter alia*, ubi de servo agitur. Quo fit, quod cum servus possit extrahi ab Ecclesia, ut domino serviat, (s) ita debitor pecuniarius poterit extrahi: & quod debitor æris alieni non gaudeat immunitate, de *Jure Regio* decisum extat in leg. fin. tit. 2. lib. 1. Recopil. igitur Judex à Syndicatu recedens, & ad Ecclesiam confugiens non gaudet immunitate: & in specie hanc opinionem tenet Paris de Puteo. (t)

Ego vero existimo, contrariam opinionem veriorem esse per regulam text. in dict. cap. *Inter alia*, à qua non est recedendum, nisi in casibus à jure expressis: præterea, quia talis Judex, tanquam debitor confugit: sed debitor de *Jure Communi* immunitate gaudet, ut resolvimus suprà in isto §. 3. 41. casu. Nec huic vere opinioni obstat text. in dict. leg. unic. vers. *Non domi*, & in vers. *Ubicunque repertus*: nam verus sensus illius textus est, quod Judex tempore Syndicatus habitare non debet in Ecclesiis, & aliis locis sacris, cum in eis cessare debeat omnis strepitus judiciorum, & causa per laicos ibidem agitari non debeat: (u) & ita in leg. dict. unic. in effectu prohibetur, ne causa Syndicatus intra Ecclesiam agitetur. Non etiam obstant alia fundamenta pro priori opinione adducta, nam eis satisfieri potest, ex su-

(g) Juxta text. in leg. *Præsenti*, Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.* cap. *Diffinivit* 17. quæst. 4. leg. 2. tit. 11. Part. 1. tradunt Hostiens. Anton. Card. & Panorm. in dict. cap. *Inter alia*, n. 13. Guid. Pap. quæst. 121.

(h) Leg. 1. in princ. col. 3. ff. *Ad Sillan.* Remig. Tract. de Immun. Eccles. quæst. 3.

(i) Lib. 2. Variar. cap. 20. n. 17. vers. Trigesimoprimo.

(j) Dict. cap. *Diffinivit*, per text. in dict. leg. *Præsenti*, sequuntur Guillelm. de Monte Laud. in Clem. 1. de *Punit. & remiss.* quæst. 2. & ibi Anchar. quæst. 2. Card. quæst. 4. & Bonif. concluf. 7.

(k) Ibi receptum à Panorm. dict. cap. *Inter alia*, n. 28. Felin. cap. *Exrescripto*, de *Jurepr.* Sylvestr. in Summ. verb. *Immunitas* 3. quæst. 5. Ign. alios referente in leg. 1. vers. 13. col. 4. ff. *Ad Sillan.* & Mainer. leg. *Nemo*, de *Dono*, ff. de *Reg. jur.* n. 30.

(l) Ut in cap. *Diffinivit* 17. quæst. 4. dict. leg. *Præsenti*, & in leg. 2. tit. 11. Part. 1.

(m) Secundum Joan. Ign. Remig. & Covar. ubi supr. & communiter omnes ex Jul. Clar. lib. 5. Receptar. §. fin. quæst. 30. n. 21.

(n) In dict. leg. unic. verb. *Inferre.*

(o) Ut probat in dict. cap. *Inter alia* in fin. & in cap. *Diffinivit*, & in cap. *Metuentes* 17. quæst. 4. & in leg. *Præsenti*, §. *Sanè*, Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.* & in leg. 3. tit. 11. Part. 1. & nos supr. resolvimus in 45. casu, n. 159.

(p) Ut probatur in leg. *Vinum*, ff. *Si cert. petat.* leg. ult. ff. de *Trinit.*

(q) Secundum gloss. in leg. ult. Cod. de *Fer.*

(r) Ut firmat Jass. dict. leg. *Vinum*, col. 4. & in leg. *Plerique*, limit. 10. ff. de *In jus voc.*

(s) Juxta text. dict. leg. *Si servus*, Cod. de *His, qui ad Eccles. confug.* & in dict. cap. *Inter alia.*

(t) In Tract. Syndicat. §. *Viso*, de *Mod. procedend.* n. 6. & Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 1. in gloss. verb. *Dadivas*, num. 25.

(u) Juxta textum in cap. *Decet*, de *Immunit. Eccles.* lib. 6.

supra resolutis in dict. 41. casu, num. 154.

Quibus casibus supra exceptis non obstat regula generalis text. in dict. cap. *Inter alia*, à qua solummodo excipiuntur ibi duo casus. Unde videbatur, in reliquis prædictam regulam firmam manere: (*x*) nam respondetur, quod quando aliqua constitutio loquitur in materia juris communi, & aliquos casus excipit, non per hoc firmat regulam in non numeratis, imò suppletur à Jure Communi in casibus in ea non exceptis, secundum Panormitanum. (*y*)

181. Ex quibus omnibus Judices facillimè intelligere poterunt, quando reus ad Ecclesiam confugiens immunitate ejus gaudere debeat, & quando inde extrahi possit: unde quoties casus occurrerit, in quo confugiens gaudere non debeat, Judex Sæcularis impunè, cognito prius quod reus gaudere non debet, poterit illum extrahere.

186. Et si Judex Ecclesiasticus suis censuris impedire velit, ab eo appellare poterit ad Judicem Ecclesiasticum Superiorem, 183. *protestando el auxilio Real de la fuerza, y ha de embiar luego à la Chancilleria por la Provision Ordinaria, para que por via de fuerza se lleve el processo original, y base de embiar poder à un Procurador de la Chantilleria con una relacion del caso: la qual Provision se dà luego, para que se lleve el dicho processo, y para que el juez Ecclesiastico absuelva los descomulgados, y alce el entredicho, si estuviere puesto, por espacio de sesenta dias. Y si en la Chancilleria se remitiere el negocio al Juez Seglar, declarando haver havido lugar su apelacion del Ecclesiastico, el dicho Juez Seglar procede contra el delinquente.*

184. Et redeundo, unde digressi fuimus, nempe, quando reus fuit deprehensus, & in carcere detrusus, vel ab Ecclesia juste extractus, tunc Judex advertere debet, quod causa incarcerati pia est, secundum Bartolum, (*z*) ac proinde celeriter erit expedienda. (*a*) 185. Et quàm primum Judex visitabit delinquentem incarceratum, & ejus confessionem recipiet, monebitque prius custodem carceris, ne ante confessionem receptam permittat aliquem cum delinquente loqui, ne eum instruat ad negandum, secundum Gregor. Lupum. (*b*)

EX §. QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Delinquente incarcerato, Judex statim coram Tabellione confessionem ejus assumere debet, & in scriptis eam redigi facere.*

2 *Tabellio solus confessionem delinquentis incarcerati assumere non potest.*

3 *Capto delinquente, statim ante confessionem quærere debet Judex ab eo, cujus status, conditionis vè sit, & ætatem quam habeat.*

4 *Si delinquens major viginti quinque annis sit, recipiendum ab eo juramentum de veritate dicenda, & interrogationes, secundum circunstantias negotii faciendæ.*

5 *Si delinquens minorem viginti quinque annis se dixerit, & talis appareat, dandus sibi curator est.*

6 *Confessio minoris absque curatore, etiam sponte facta, nullius momenti est.*

7 *Judex, antequam à delinquente minore confessionem recipiat, præstat ad litem curatorem aliquem ex Procuratoribus Audientiæ: qui acceptat, & jurat, & fidejussorem præstat coram Tabellione ipsius causæ.*

8 *Judex recipit à delinquente minore juramentum de veritate dicendâ coram suo curatore: quod juramentum præstare tenetur, & ad interrogata respondere.*

9 *Tam major, quam minor, à quibus juramentum de veritate dicendâ juste petitur, eam proferre tenetur.*

10 *Resolvuntur plurima, quæ obstare videntur contra magis communem opinionem, quæ habet, cum, à quo receptum est juramentum de veritate dicendâ, debere eam dicere.*

11 *Qui injuste interrogatur à Judice de delicto à se commisso, ei verum dicere non tenetur; cæterum si juste, tenetur se prodere, & veritatem fateri.*

12 *Juste interrogatur quis à Judice de delicto, quando de eo semiplena probatio adest, & de ea innotescit interrogato.*

13 *Delinquens sciens juste à se inquiri veritatem, eam fateri tenetur, & quæ contra eum sunt indicia sibi manifestanda sunt.*

14 *Tabellio debet legere delinquenti, à quo recipitur confessio, unam, duasvè testificationes receptas in summaria informatione, testium nominibus tacitis: ut ex eis delinquens intelligat qualiter delictum probetur.*

15 *Delinquens injustè interrogatus, vel quia semiplenè de delicto non constat, vel à Judice in competenti interrogatus, aut à legitime recusato, aut ab eo, à quo legitime appellatum extat, poterit declinare versutiam Judicis, alia adhibita fraude.*

16 *Delinquens, injuste interrogatus à Judice, non potest simpliciter veritatem negare; licet subterfugio verborum Judicem fallere possit.*

17 *Mendacium prolatum ab injuste interrogato à Judice super delicto, si sine juramento, veniale peccatum, si cum juramento, mortale est.*

18 *Delinquens, qui confitetur delictum, in carcerem reducendus, confessione in scriptis redacta, donec sententia feratur.*

19 *Confessus in civilibus pro condemnato habetur; in criminalibus autem sententia Judicis declaratoria adesse debet.*

20 *Delinquens ex sola sua confessione condemnandus non est.*

21 *Clericus ex sola sua confessione, absque alia probatione condemnandus, secundum Bernardum Diaz.*

22 *Minori confitenti delictum cum juramento, curatore præsente, an competat in integrum restitutio adversus confessionem.*

23 *Delinquenti confitenti delictum assignandus terminus trium dierum, vel alius major, vel minor ad allegandas suas exceptiones, & eo elapso fertur sententia, & executioni mandatur.*

24 *Si delinquens neget, intimari debet parti offensæ, quod accusationem proponat.*

§. QUARTUS.

DE CONFESSIONE DELINQUENTIS.

1. POstquam delinquens fuerit in carcerem detrusus, statim Judex recipere debet ejus confessionem coram Tabellione, facereque, quod in scriptis à Tabellione confessio redigatur: (*a*) 2. nec solus Tabellio confessionem delinquentis assumere potest. (*b*)

3. Quamobrem Judex illico accedere debebit ad carcerem cum Tabellione, & mandabit quod coram se delinquens comparet, interrogabitque eum, *cujus status, conditionis, & ætatis sit*: 4. qui si respondeat, se majorem esse viginti quinque annis, juramentum de veritate dicenda ab eo recipiet, & interrogationes faciet, secundum circunstantias negotii: 5. si vero delinquens respondeat, se minorem esse viginti quinque annis, & ita ex ejus aspectu appareat, (*c*) tunc Judex ante omnia curatorem ei dabit, quia minor viginti quinque annis non habet personam legitimam standi in judicio: (*d*) alioquin, confessio minoris absque curatore facta, esset nulla, etiam si sponte minor eam fecerit: (*e*) 6. & hanc testantur communem opinionem, & in Regnis Hispaniarum usu receptam, & in praxi observatam plures DD. relati, ac recepti à Julio Claro. (*f*)

7. *Y assi luego el Juez le ha de proveer de Curador* ad litem. *y de ordinario le dà por su Curador un Procurador de la Audiencia, el qual luego acepta la curaduria, y hace juramento en forma, de que como bueno, y fiel Curador defenderà la causa de su menor, segun de derecho es obligado, y dà alli fiador, de que lo cumplirà, y el Curador, y su fiador se obligan en forma ante el Escribano de la causa: y hecho esto, el Juez le diseierne la Curaduria*: 8. & tunc Judex coram curatore recipit juramentum à minore de veritate dicenda, quod juramentum minor præstare tenetur, & ad interrogata respondere: (*g*) pro qua opinione Anton. Gomez eam sequens (*h*) expendit text. in leg. 4. tit. fin. Part. 6. Et ita observatur, licet contrarium teneant plures relati per Jassonem. (*i*) 9. Et tam iste minor, quàm major interrogatus à Judice tenetur veritatem confiteri: nam cuicumque reo juramentum de veritate dicenda de-

(*x*) Juxta text. in leg. *Hæreditarium*, §. *Sed neque*, ff. de *Fundo instructo*, & in cap. *Dominus* 32. quæst. 7. & in cap. 1. de *Consuet.*

(*y*) In dict. cap. *Inter alia*, n. 15. per text. in cap. *Ad audientiam*, de *Cleric. non resid.* ubi n. 2. idem firmat: tenent gloss. & Bart. in leg. *Servi*, ff. de *Usucap.* & facit text. junct. gloss. in cap. *Quoniam frequenter* in princ. *Ut lit. non contest.* & ibi latè Felin. num. 3. & Covar. lib. 2. Variar. cap. 5. num. 6.

(*z*) Et Cin. quos refert, & sequitur Tiraq. in Tract. de Privil. pix causæ, in præfatione.

(*a*) Juxta text. in leg. fin. Cod. de *Custod. reor.*

(*b*) In leg. 6. tit. 29. Part. 7. in gloss. fin.

(*a*) Juxta text. in leg. 1. in princ. ff. de *Custod. reor.* & in leg. 4. & 6. tit. 19. Part. 7.

(*b*) Secundum gloss. receptam in leg. *Jubemus*, verb. *Aliud judicium*, Cod. de *Liberal. caus.* quam notat Rip. in Pract. Crim. §. *Postquam*, n. 17. Florian. in leg. *Proinde*, n. 112. ff. *Ad leg. Aquil.* & Matth. de Afflict. in decis. 182. n. 6.

(*c*) Juxta text. in leg. *Minor viginti quinque annis ex assessu*, ff. de *Minor.*

(*d*) Ut probat text. in leg. *Clarum*, Cod. de *Author. præst.*

(*e*) Ut probatur in leg. *Cum*, & *minores*, Cod. *Si adversus judic.* & notat Bartol. in leg. fin. §. *In pupillo*, col. 2. ff. de *Verb. oblig.* & Hyppol. in Pract. Crim. §. *Nunc videndum*, n. 31. & probat text. in leg. 11. tit. 2. Part. 3. & ita resolvit Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 1. n. 64.

(*f*) Lib. 5. Sententiarum 6. fin. quæst. 51. num. 2. & quæst. 55. n. 12.

(*g*) Juxta text. in dict. leg. *Clarum*, & firmat expressè gloss. in leg. 2. §. *Quod observari*, Cod. de *Juram. calumn.* verb. *Scire possum*, & ibi notant Bartol. Cyn. & Paul. n. 7. idem firmat gloss. magna in leg. 2. Cod. de *Ædend.* & gloss. in cap. 1. de *Juram. calumn.* quarum gloss. opinionem testatur communiter receptam Hyppol. in leg. pen. ff. de *Quæst.* n. 72. & Rod. Suar. in leg. 4. tit. *De las juras*, vers. Unum nota lib. 2. For. col. 7.

(*h*) In 3. tom. Variar. cap. 1. n. 65.

(*i*) In leg. *Ambiguitatis*, Cod. de *Indict. vidait. toll.*

supra resolutis in dict. 41. casu, num. 154.

Quibus casibus supra exceptis non obstat regula generalis text. in dict. cap. *Inter alia*, à qua solummodo excipiuntur ibi duo casus. Unde videbatur, in reliquis prædictam regulam firmam manere: (*x*) nam respondetur, quod quando aliqua constitutio loquitur in materia juris communi, & aliquos casus excipit, non per hoc firmat regulam in non numeratis, imò suppletur à Jure Communi in casibus in ea non exceptis, secundum Panormitanum. (*y*)

181. Ex quibus omnibus Judices facillimè intelligere poterunt, quando reus ad Ecclesiam confugiens immunitate ejus gaudere debeat, & quando inde extrahi possit: unde quoties casus occurrerit, in quo confugiens gaudere non debeat, Judex Sæcularis impunè, cognito prius quod reus gaudere non debet, poterit illum extrahere.

186. Et si Judex Ecclesiasticus suis censuris impedire velit, ab eo appellare poterit ad Judicem Ecclesiasticum Superiorem, 183. *protestando el auxilio Real de la fuerza, y ha de embiar luego à la Chancilleria por la Provision Ordinaria, para que por via de fuerza se lleve el processo original, y base de embiar poder à un Procurador de la Chantilleria con una relacion del caso: la qual Provision se dà luego, para que se lleve el dicho processo, y para que el juez Ecclesiastico absuelva los descomulgados, y alce el entredicho, si estuviere puesto, por espacio de sesenta dias. Y si en la Chancilleria se remitiere el negocio al Juez Seglar, declarando haver havido lugar su apelacion del Ecclesiastico, el dicho Juez Seglar procede contra el delinquente.*

184. Et redeundo, unde digressi fuimus, nempe, quando reus fuit deprehensus, & in carcere detrusus, vel ab Ecclesia juste extractus, tunc Judex advertere debet, quod causa incarcerati pia est, secundum Bartolum, (*z*) ac proinde celeriter erit expedienda. (*a*) 185. Et quàm primum Judex visitabit delinquentem incarceratum, & ejus confessionem recipiet, monebitque prius custodem carceris, ne ante confessionem receptam permittat aliquem cum delinquente loqui, ne eum instruat ad negandum, secundum Gregor. Lupum. (*b*)

EX §. QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Delinquente incarcerato, Judex statim coram Tabellione confessionem ejus assumere debet, & in scriptis eam redigi facere.*

2 *Tabellio solus confessionem delinquentis incarcerati assumere non potest.*

3 *Capto delinquente, statim ante confessionem quærere debet Judex ab eo, cujus status, conditionis vè sit, & ætatem quam habeat.*

4 *Si delinquens major viginti quinque annis sit, recipiendum ab eo juramentum de veritate dicenda, & interrogationes, secundum circunstantias negotii faciendæ.*

5 *Si delinquens minorem viginti quinque annis se dixerit, & talis appareat, dandus sibi curator est.*

6 *Confessio minoris absque curatore, etiam sponte facta, nullius momenti est.*

7 *Judex, antequam à delinquente minore confessionem recipiat, præstat ad litem curatorem aliquem ex Procuratoribus Audientiæ: qui acceptat, & jurat, & fidejussorem præstat coram Tabellione ipsius causæ.*

8 *Judex recipit à delinquente minore juramentum de veritate dicendâ coram suo curatore: quod juramentum præstare tenetur, & ad interrogata respondere.*

9 *Tam major, quam minor, à quibus juramentum de veritate dicendâ juste petitur, eam proferre tenetur.*

10 *Resolvuntur plurima, quæ obstare videntur contra magis communem opinionem, quæ habet, cum, à quo receptum est juramentum de veritate dicendâ, debere eam dicere.*

11 *Qui injuste interrogatur à Judice de delicto à se commisso, ei verum dicere non tenetur; cæterum si juste, tenetur se prodere, & veritatem fateri.*

12 *Juste interrogatur quis à Judice de delicto, quando de eo semiplena probatio adest, & de ea innotescit interrogato.*

13 *Delinquens sciens juste à se inquiri veritatem, eam fateri tenetur, & quæ contra eum sunt indicia sibi manifestanda sunt.*

14 *Tabellio debet legere delinquenti, à quo recipitur confessio, unam, duasvè testificationes receptas in summaria informatione, testium nominibus tacitis: ut ex eis delinquens intelligat qualiter delictum probetur.*

15 *Delinquens injustè interrogatus, vel quia semiplenè de delicto non constat, vel à Judice in competenti interrogatus, aut à legitime recusato, aut ab eo, à quo legitime appellatum extat, poterit declinare versutiam Judicis, alia adhibita fraude.*

16 *Delinquens, injuste interrogatus à Judice, non potest simpliciter veritatem negare; licet subterfugio verborum Judicem fallere possit.*

17 *Mendacium prolatum ab injuste interrogato à Judice super delicto, si sine juramento, veniale peccatum, si cum juramento, mortale est.*

18 *Delinquens, qui confitetur delictum, in carcerem reducendus, confessione in scriptis redacta, donec sententia feratur.*

19 *Confessus in civilibus pro condemnato habetur; in criminalibus autem sententia Judicis declaratoria adesse debet.*

20 *Delinquens ex sola sua confessione condemnandus non est.*

21 *Clericus ex sola sua confessione, absque alia probatione condemnandus, secundum Bernardum Diaz.*

22 *Minori confitenti delictum cum juramento, curatore præsente, an competat in integrum restitutio adversus confessionem.*

23 *Delinquenti confitenti delictum assignandus terminus trium dierum, vel alius major, vel minor ad allegandas suas exceptiones, & eo elapso fertur sententia, & executioni mandatur.*

24 *Si delinquens neget, intimari debet parti offensæ, quod accusationem proponat.*

§. QUARTUS.

DE CONFESSIONE DELINQUENTIS.

1. POstquam delinquens fuerit in carcerem detrusus, statim Judex recipere debet ejus confessionem coram Tabellione, facereque, quod in scriptis à Tabellione confessio redigatur: (*a*) 2. nec solus Tabellio confessionem delinquentis assumere potest. (*b*)

3. Quamobrem Judex illico accedere debebit ad carcerem cum Tabellione, & mandabit quod coram se delinquens comparet, interrogabitque eum, *cujus status, conditionis, & ætatis sit*: 4. qui si respondeat, se majorem esse viginti quinque annis, juramentum de veritate dicenda ab eo recipiet, & interrogationes faciet, secundum circunstantias negotii: 5. si vero delinquens respondeat, se minorem esse viginti quinque annis, & ita ex ejus aspectu appareat, (*c*) tunc Judex ante omnia curatorem ei dabit, quia minor viginti quinque annis non habet personam legitimam standi in judicio: (*d*) alioquin, confessio minoris absque curatore facta, esset nulla, etiam si sponte minor eam fecerit: (*e*) 6. & hanc testantur communem opinionem, & in Regnis Hispaniarum usu receptam, & in praxi observatam plures DD. relati, ac recepti à Julio Claro. (*f*)

7. *Y assi luego el Juez le ha de proveer de Curador* ad litem. *y de ordinario le dà por su Curador un Procurador de la Audiencia, el qual luego acepta la curaduria, y hace juramento en forma, de que como bueno, y fiel Curador defenderà la causa de su menor, segun de derecho es obligado, y dà alli fiador, de que lo cumplirà, y el Curador, y su fiador se obligan en forma ante el Escribano de la causa: y hecho esto, el Juez le diseierne la Curaduria*: 8. & tunc Judex coram curatore recipit juramentum à minore de veritate dicenda, quod juramentum minor præstare tenetur, & ad interrogata respondere: (*g*) pro qua opinione Anton. Gomez eam sequens (*h*) expendit text. in leg. 4. tit. fin. Part. 6. Et ita observatur, licet contrarium teneant plures relati per Jassonem. (*i*) 9. Et tam iste minor, quàm major interrogatus à Judice tenetur veritatem confiteri: nam cuicumque reo juramentum de veritate dicenda de-

(*x*) Juxta text. in leg. *Hæreditarium*, §. *Sed neque*, ff. de *Fundo instructo*, & in cap. *Dominus* 32. quæst. 7. & in cap. 1. de *Consuet.*

(*y*) In dict. cap. *Inter alia*, n. 15. per text. in cap. *Ad audientiam*, de *Cleric. non resid.* ubi n. 2. idem firmat: tenent gloss. & Bart. in leg. *Servi*, ff. de *Usucap.* & facit text. junct. gloss. in cap. *Quoniam frequenter* in princ. *Ut lit. non contest.* & ibi latè Felin. num. 3. & Covar. lib. 2. Variar. cap. 5. num. 6.

(*z*) Et Cin. quos refert, & sequitur Tiraq. in Tract. de Privil. pix causæ, in præfatione.

(*a*) Juxta text. in leg. fin. Cod. de *Custod. reor.*

(*b*) In leg. 6. tit. 29. Part. 7. in gloss. fin.

(*a*) Juxta text. in leg. 1. in princ. ff. de *Custod. reor.* & in leg. 4. & 6. tit. 19. Part. 7.

(*b*) Secundum gloss. receptam in leg. *Jubemus*, verb. *Aliud judicium*, Cod. de *Liberal. caus.* quam notat Rip. in Pract. Crim. §. *Postquam*, n. 17. Florian. in leg. *Proinde*, n. 112. ff. *Ad leg. Aquil.* & Matth. de Afflict. in decis. 182. n. 6.

(*c*) Juxta text. in leg. *Minor viginti quinque annis ex assessu*, ff. de *Minor.*

(*d*) Ut probat text. in leg. *Clarum*, Cod. de *Author. præst.*

(*e*) Ut probatur in leg. *Cum*, & *minores*, Cod. *Si adversus judic.* & notat Bartol. in leg. fin. §. *In pupillo*, col. 2. ff. de *Verb. oblig.* & Hyppol. in Pract. Crim. §. *Nunc videndum*, n. 31. & probat text. in leg. 11. tit. 2. Part. 3. & ita resolvit Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 1. n. 64.

(*f*) Lib. 5. Sententiarum 6. fin. quæst. 51. num. 2. & quæst. 55. n. 12.

(*g*) Juxta text. in dict. leg. *Clarum*, & firmat expressè gloss. in leg. 2. §. *Quod observari*, Cod. de *Juram. calumn.* verb. *Scire possum*, & ibi notant Bartol. Cyn. & Paul. n. 7. idem firmat gloss. magna in leg. 2. Cod. de *Ædend.* & gloss. in cap. 1. de *Juram. calumn.* quarum gloss. opinionem testatur communiter receptam Hyppol. in leg. pen. ff. de *Quæst.* n. 72. & Rod. Suar. in leg. 4. tit. *De las juras*, vers. Unum nota lib. 2. For. col. 7.

(*h*) In 3. tom. Variar. cap. 1. n. 65.

(*i*) In leg. *Ambiguitatis*, Cod. de *Indict. vidait. toll.*

deferendum est. (*j*)

10. Nec obstat textus in cap. *Quis aliquando*, vers. *Item illud*, de *Pœnit.* Distinct. 1. ubi dicitur, quod nemo tenetur suum delictum patefacere : & illud Isaiæ cap. 3. ubi reprehenduntur, *qui peccata sua, tanquam Sodoma prædicant, nec abscondunt* : & facit text. in cap. *Nullo* 12. quæst. 1. & in cap. *Non sunt audiendi* 11. quæst. 3. ubi dicitur, quod vita, & conscientia nobis sunt necessaria, & proximo fama bona : facit illud Matthæi cap. 11. ubi dicitur, quod *jugum Domini suave est, & præcepta ejus levia*; sed gravissima esset lex, quæ obligaret aliquem ad se prodendum, quinimo & esset contra jus naturale, cum perinde esset, ac si eum obligaret ad se occidendum; ergo videtur, quod delinquens non teneatur veritatem delicti fateri : 11. nam respondeo, quod in contrarium adducta procedunt, quando aliquis injuste interrogaretur à Judice; nos autem loquimur, quando debite, & juste interrogatur : nam tunc tenetur veritatem fateri, & se prodere, secundum Divum Thomam. (*k*)

12. Juste autem dicitur quis à Judice interrogari, *quando in actis processus delictum adversus eum semiplenè probatum est per unum testem, oculatum, & omni exceptione majorem, vel famam publicam, aut unum indicium, vel plura illi æquipolentia plenè probata, & hoc ei notificatum est à Judice*, ex Div. Thoma. (*l*) 13. Ac ideò delinquens non tenetur veritatem fateri, nisi quando scit ritè, & rectè posse à Judice interrogari : quo circa manifestari debent delinquenti indicia, quæ sunt contra eum, & copiam eorum ei tradi, secundum Sotum, & Navarrum. (*m*) 14. *Y assi el Juez debe mandar al Escribano de la causa, que lea uno, ò dos testigos de la sumaria informacion, de los que dicen contra el que està declarando su confession, sin decir los nombres de ellos, y entonces el Juez ha de decir al confessante, que vèa lo que aquellos testigos dicen contra èl : por tanto, que diga la verdad de lo que sabe en aquel negocio*: non tamen erit necessum, copiam inditiorum ipsi reo, ejusve Advocato decernendam fore, ut opinabatur Doctor Segura Davalos, Vir alioquin doctus : (*n*) Nam cum à Tabellione causæ ex mandato Judicis legantur, & referantur depositiones testium testificantium contra reum confitentem, jam non solum verbo Judicis fiatur, imò observatur forma à Pontifice præscripta in cap. *Quoniam contra falsam.*

15. Cæterum, si injuste, & indebite, prædictis deficientibus, delinquens interrogetur, vel si Judex incompetens sit, aut legitimè recusatus, seu legitimè ab eo sit appellatum, tunc delinquens non tenetur veritatem fateri, sed poterit declinare versutiam Judicis, alia fraude adhibita, ex traditis per Glossam, (*o*) & poterit uti subterfugio, & obscuritate, & amphibologia verborum, nempè, *negando interrogationem, prout in ea continetur*, aut *negando interrogationem, prout sibi proponitur*, eo sensu intra se retento, quod sibi proponitur, ac si ad delictum confitendum teneretur, cum tamen non teneatur; (*p*) 16. non tamen delinquens poterit simpliciter negare veritatem absque subterfugio verborum : nam tunc mendacium committeret, quod non permittitur : (*q*) 17. quod mendacium prolatum ab injuste interrogato, *sine juramento* peccatum veniale est; si verò prolatum fuerit *cum juramento* peccatum mortale erit, ut resolvunt Soto, (*r*) & Covarruvias. (*s*)

18. Si verò delinquens delictum confiteatur, statim ejus confessio in scriptis redigenda erit, & ipse in carcerem reducendus, donec sententia feratur : (*t*) 19. nam licet in causis civilibus confessus habeatur pro condemnato, tamen in criminalibus requiritur sententia

(*j*) Secundum Bart. in leg. *Inter omnes*, §. *Illud* in fin. ff. de *Furtis*, cujus opinionem magis communem esse, firmat Jul. Clar. lib. 5. Sententiarum, §. fin. quæst. 45. n. 9.

(*k*) 2. 2. quæst. 69. art. 1. & ibi Cajet. Palud. in 4. Distinct. 19. quæst. 4. col. 3. & Navar. in cap. *Inter verba* 11. quæst. 3. conclus. 6. & in Manual. cap. 18. num. 57. & cap. 25. n. 35.

(*l*) Ubi supr. art. 2. & ibi Cajet. consentit Sot. in Tract. de Ratione tegendi, & detegendi secretum, memb. 2. quæst. 7. pag. 62. col. 1. & Navar. in cap. *Inter verba* 11. quæst. 3. n. 730. & in Manual. cap. 18. n. 57. & in cap. 25. n. 36.

(*m*) Ubi supr. & Gregor. Lup. in leg. 4. tit. 29. Part. 7. in glossa magna.

(*n*) In suo Direct. Judicium Ecclesiast. 2. part. cap. 14. n. 34. per text. in cap. *Quoniam contra falsam*, de *Probat.* quem voluit allegare, dum citavit text. in cap. *Quoniam frequenter.*

(*o*) In simili in cap. *Cupientes*, verb. *Aliquantium*, de *Elect.* lib. 6.

(*p*) Ut colligitur ex text. in cap. *Qualiter, & quando* 1. de *Accusat.* ibi : *Exceptis occultis*, junct. text. in cap. *Ecclesiam* 32. Distinct. & tradit Adrian. in 4. de Sacrament. Confes. §. *Ad argumenta*, dub. 9. asserens, hanc esse communem opinionem, cui consentit Navar. in dict. corol. 64. à num. 765.

(*q*) Ut probatur in cap. *Nequis arbitretur* 22. quæst. 2. & in cap. *Super eo*, de *Vsur.* & resolvit Navar. in dict. corollar. 64. n. 765.

(*r*) In Tract. de Ratione tegendi, & detegendi secretum, membr. 3. quæst. 3. conclus. 6. Navar. in cap. fin. de *Pœnitent.* Distinct. 5. n. 15.

(*s*) In lib. 1. Variar. resolut. cap. 1. n. 2.

(*t*) Juxta text. in leg. *Si confessus*, ff. de *Custod. reor.* & in leg. 4. tit. 29. Part. 7.

tia declaratoria Judicis; (*u*) 20. quinimo ex sola confessione delinquentis condemnatio fieri non debet, sed requiritur, quod de delicto commisso constet, (*x*) ne contingat innocentes falsa confitentes damnari, (*y*) quia in manu cujusdam non est, vitam profundere, (*z*) nec famam, seu honorem prodigere : (*a*) quod in Clericis observandum etiam est, qui ex sola confessione, sine eo quod constet de delicto perpetrato, condemnandi non sunt : nam ratio, quæ in laicis militat, magis perstringit in Clericis, quorum fama integra necessaria est Reipublicæ, cum in altiorem locum sint sublati, ut reliqui in eos, tamquam in speculum oculos conjiciant, & ex eis sumant, quod imittentur : (*b*) & hanc opinionem tenent Baldus, & Barbacia, ubi suprà, dum ad text. in cap. *Et si Clerici* agentem de Clericis, supplent, *modo confiterentur de crimine commisso* : & ita existimo tenendum esse; 21. quamvis Bern. Diaz (*c*) resolvat, Clericum condemnari posse ex sola ejus confessione, absque eo quod de delicto commisso constet : quo in loco alias plures specialitates resultantes ex confessione Clerici congerit. (*d*)

Advertendum tamen erit, quod si delinquens sit minor viginti quinque annis, & delictum confiteatur, statim quod sibi datus fuerit curator, caute Judex agere debet, quod non eo momento temporis, quo datus fuit curator, auctoritatem præstet curator confessioni factæ per minorem : quia tunc non valeret talis actus, tanquam factus absque causæ cognitione propter modicitatem, & brevitatem temporis, ex qua appareat cognitionem causæ non præcessisse, nec interveniisse, quæ ad validitatem actus deberet intervenire. (*e*)

22. Advertendum etiam erit circa supra dicta, quod si delinquens fuerit minor, & *auctoritate curatoris* confessus fuerit delictum, eidem competere poterit restitutio in integrum adversus confessionem, etiam *cum juramento* factam, secundum Angelum, & DD. (*f*) oppositam tamen sententiam, imo tunc restitutionem minori non competere, tenet Anton. Gomez, (*g*) & eam veram esse intelligit Menochius, (*h*) quando illa confessio minoris aliis indiciis, & conjecturis comprobaretur, ex doctrina Jassonis. (*i*)

23. Deinde Judex delinquenti confesso assignat terminum trium dierum, aut alium majorem, vel minorem, ad allegandas suas exceptiones, & defensiones, & termino elapso, pervenitur ad sententiam, & ejus executionem; (*j*) 24. sed si delinquens delictum neget, perveniendum est ad accusationem, & intimari debet parti offensæ, ut accusationem proponat.

EX §. QUINTO.

SUMMARIA.

1 *JUDICE ex officio procedente contra delinquentem, receptâ summariâ informatione, requirendi sunt offensus, vel qui suorum injuriam persequi possunt, an querelare velint, & si voluerint, interponat querelam per viam actus coram Tabellione, & post recipitur confessio.*

2 *Judice procedente contra delinquentem ad instantiam partis, querela proponitur per viam actus, vel ab Advocato subscripta, & sibi data summaria informatione, per semiplenam probationem decernitur mandatum captionis.*

3 *Querela per viam actus.*

4 *Querela ad requisitionem Judicis proposita, Judex recipit confessionem delinquentis, & facit notificari parti, ut intra certum tempus accusationem proponat in forma.*

(*u*) Secundum glossam receptam in leg. unic. Cod. de *Confes.* & gloss. in dict. leg. *Si confessus*, ff. de *Custod. reor.* & ibi notant Bartol. & omnes.

(*x*) Secundum Bald. n. 7. Barbac. n. 57. in cap. *Et si Clerici*, de *Judic.* Paul. Castr. in Auth. *Sed novo jure*, Cod. de *Serv. fugit.* & communiter DD. ex Simanc. de Institut. Cathol. tit. 13. n. 2. & Jul. Claro in lib. 5. Sententiarum, §. fin. quæst. 55. n. 10. per text. in leg. 1. §. *Item illud*, ff. *Ad Silian.*

(*y*) Contra text. in leg. 1. §. *Si quis ultro*, ff. de *Quæst.* & in leg. *Absentem*, ff. de *Pœnis.*

(*z*) Ut in cap. *Si non licet* 23. quæst. 5.

(*a*) Ut in cap. *Nolo* 11. quæst. 1.

(*b*) Juxta text. cap. *Qualiter, & quando* II. de *Accus.* cap. *Clerus* 21. Distinct. in Conc. Trid. sess. 14. de Reformat. cap. 1.

(*c*) In Pract. Crim. cap. 119.

(*d*) Et plura alia utilia circa confessionem delinquentis refert Jul. Clar. in dict. quæst. 55.

(*e*) Ita in propriis terminis firmat Hyppol. de Marsiliis in Pract. Crim. §. Nunc videndum, n. 32. & 33. ex doctrina Anchar. in cons. 72. & in cons. 35. col. 1. & in consil. 115. col. 2. & sequitur Jas. in leg. *Judices*, Cod. de *Judic.* & pro hac resolutione plura alia refert Hyppol. in loco proximè citato.

(*f*) In leg. *Certum*, §. *In pupillo*, ff. de *Confes.* Alex. in cons. 115. n. 6. lib. 3. & plures, quos refert Menoch. lib. de Arbitr. cas. 268. n. 4. & in cons. 100. n. 283.

(*g*) In 3. tom. Variar. cap. 1. n. 66. & ejus opinionem indistinctè sequitur Jul. Clar. lib. 5. Sententiarum, §. fin. quæst. 60. n. 4.

(*h*) In dict. cons. 100. n. 306.

(*i*) In leg. *Nam postquam*, §. *Si minor*, n. 7. ff. de *Jurejurand.* & Rumi in cons. 135. n. 8. lib. 1. & prædictam opinionem ad utramque partem disputat D. Franc. à Sarm. lib. 3. Select. cap. 13. & quodam fœdere distinctionis eam dissolvit.

(*j*) Ut resolvit Hyppol. in Pract. Crim. §. Postquam,

5 *Judice ex officio non requirente partem, delinquens petit, quòd præcipiat parti offensæ, ut accusationem proponat intra terminum, etiam intentando remedium, leg.* Diffamari.

6 *Judex præfigit terminum prætendenti aliquod jus contra delinquentem, post quem non audiatur.*

7 *Non proposita accusatione à parte intra terminum, incusatur ejus contumacia, & Judex præcipit, quod amplius non audiatur, & quod Fiscalis causam assumat.*

8 *Unica monitio sufficit, ut transacto termino, amplius pars offensa contra delinquentem non audiatur.*

§. QUINTUS.

DE INTIMATIONE PARTI OFFENSÆ faciendâ, ut accusationem proponat.

1. ADvertendum est, quod quando Judex à principio procedit *ex officio*, recepta summaria informatione de delicto, & ejus delinquente, antequam ad ulteriora procedat, requirit offensum, vel eos, qui possunt prosequi suorum injuriam, an velint querelare, (a) & si respondeant, quod sic, tunc *per viam actûs* coram Tabellione interponunt querelam, & deinde Judex recepit confessionem delinquentis, ut suprà resolvimus. Non tamen poterit Judex cogere offensum ad accusandum delinquentem, secundum Glossam: (b) nec etiam poterit compellere hæredem offensi ad accusandum, & ita in *praxi* observatur, secundum Julium Clarum: (c) bene tamen offensus compellitur sub juramento declarare, & narrare seriem facti.

2. Quando verò Judex à principio procedit ad instantiam partis offensæ, tunc pars offensa proponit querelam coram Tabellione *per viam actûs*, vel subscriptam ab Advocato: (d) & Judex inquit, quod *fibi detur informatio*, & data semiplena probatione, datur mandatum de capiendo personam delinquentis, & querela utroque casu proponitur, modo sequenti.

QUERELLA.

3. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, ante el Illustre Señor Al„ calde Mayor, y en presencia de mi el pre„ sente Escribano, y testigos, pareció presen„ te Ticio vecino de esta Ciudad, y dixo: que „ en la mejor via, y forma, que de derecho „ podia, se querellaba, y querelló criminal„ mente de Seyo, y de los demás, que pa„ resciessen culpados en la prosecucion de esta „ causa, y contando la causa de su querella, „ dixo: que habidas por premissas las solem„ nidades del derecho, en un dia de este presen„ te mes, que se contaron veinte y siete dias de „ el, el susodicho reo acusado, con poco temor „ de Dios, y menosprecio de su conciencia, y „ en desacato de la Justicia Real, vino à el, „ y sin le decir cosa, ni hacer, por do mal, ni „ daño le huviesse de venir, le diò una muy „ gran cuchillada en la cabeza, de que le cor„ tò cuero, y carne, y le salió mucha sangre; „ en lo qual ansi haver fecho, havia cometi„ do, y cometio grave, y atroz delito, digno „ de punicion, y castigo. Por ende, que pe„ dia, y pidio à su Merced, que habida su„ maria informacion de lo contenido en su que„ rella, mandasse prender al dicho reo acusa„ do, y à los demás, que pareciessen culpa„ dos, y tenerlos presos, y à buen recaudo „ en la Carcel pública de esta Ciudad, don„ de protestaba, y protestò acusarle mas en „ forma, para que fuesse castigado por todo „ rigor de derecho, y para ello el oficio de „ su Merced imploro, pidio justicia, y costas, „ y jurò en forma, &c.

4. Porrecta, & interposita hac querela, quando à principio ad instantiam partis procedit ur, dataque summaria informatione, & delinquente capto, vel interposita prædicta querela à parte, quando ad requisitionem Judicis fuit proposita, tunc Judex recipit confessionem delinquentis, ut suprà resolvimus, & deinde præcipit, *notificari parti offensæ, ut intra certum tempus accusationem in forma adversus delinquentem proponat.* Et ista praxis observatur in nostro Regno, ut firmat Anton. Gomez. (e)

5. Et si Judex *ex officio* non requirat partem offensam, tunc delinquens detentus in carcere petit à Judice, quod *præcipiat parti offensæ, ut accusationem proponat, intra certum terminum*, intentando, si opus fuerit remedium, leg. *Diffamari*, Cod. de *Ingen. & manumiss.* ut resolvit Anton. Gomez. (f) 6. & tunc Ju-

(a) Quam praxim probat gloss. in cap. *Presbyteri, si à plebe* 2. quæst. 4. & eam dicunt singularem, & communiter receptam plures, quos refert, & sequitur Aviles in cap. *Pretorum*, cap. 1. gloss. verb. *Fiel*, n. 34. Ægid. Bossius in Pract. Crim. tit. de Inquis. n. 68. & Jul. Clar. omnino videndus lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 3. à n. 4.

(b) In leg. *Si quis hominibus*, verb. *cogere*, Cod. de *Accus.* quam testatur communiter receptam Covar. lib. 1. Variar. cap. 11. circa fin.

(c) Lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 15. n. 5.

(d) Ut in leg. *Si quis se injuriam*, Cod. de *Accusat.*

(e) In 3. tom. cap. 1. num. 17. cum seqq. & eam unico tantum verbo proposuit Bald. in leg. *Quamvis*, leg. 2. Cod. *Ad leg. Fabiam*, de *Adult.* & idem disponit text. in leg. 17. tit. 1. Part. 7. & in leg. fin. tit. 26. lib. 4. For. & Ordin. Lusitan. lib. 5. tit. 1. in princ.

(f) Ubi supr. n. 17. & Covar. lib. 1. Variar. cap. 18.

Judex præfigit terminum prætendenti aliquod jus, ut intra illum proponat accusationem, alioquin postea non audiatur: 7. qua accusatione intra terminum non proposita, delinquens incusat contumaciam parti offensæ, & Judex præcipit, *eam amplius non esse audiendam*, jubetque Fiscali, *causam assumere, accusationemque proponere.* 8. Et ad hoc quod post lapsum terminum præfixum à Judice, offensus non audiatur, sufficit unica tantum monitio, & termini assignatio, (f) ut concludit Anton. Gomez (g) resolvens, quando, lapso termino, offensus poterit admitti. Et tunc Fiscalis, vel offensus, si in termino comparuerit, *mutatis mutandis* proponit suam accusationem in forma.

EX §. SEXTO.

SUMMARIA.

1 *Accusatio solemnis inscriptis proponenda est.*

2 *Accusatio accusatoris, & accusati personas contineat, & nomen Imperatoris, aut Regis, diem, & mensem, & locum commissi delicti, & ipsummet delictum.*

3 *Libellus, seu forma accusationis solemnis Hispano sermone concepta.*

4 *Forma intentandi incidenter actionem civilem, damna, & interesse, sermone Hispano concepta.*

5 *Libellus, seu forma intentandi accusationem civiliter, Hispano sermone.*

6 *Quare ponatur in libello accusationis,* Ticio vecino de tal lugar, &c.

7 *Accusationem nomen accusatoris continere debet.*

8 *Absque accusatore nemo damnandus.*

9 *Accusator ipse, & non per Procuratorem proponere debet accusationem criminalem.*

10 *Persona Illustris per Procuratorem accusare, & se defendere potest crimine injuriarum, secus in aliis gravissimis delictis.*

11 *Procurator admittitur ad accusandum delictum, ex quo solummodo veniat imponenda pœna relegationis, infamiæ, vel pecuniæ.*

12 *Procurator non admittitur ad accusandum, si veniat imponenda pœna relegationis perpetuæ jure Regio.*

13 *Praxi introductum, quod mulier, vel alia honesta, & Nobilis persona, infirmus, vel in carcere detentus petat à Judice facultatem accusandi per Procuratorem, vel se defendendi.*

14 *Processus gestus cum Procuratore super accusatione criminali est nullus, etiam parte non opponente.*

Clausula: Como mejor haya lugar de derecho, acuso criminalmente, &c. *quomodo intelligenda.*

15 *Clausula*: Presidiendo en la Iglesia de Dios, &c. *de jure est necessaria, licet de consuetudine non.*

16 *In delictis attrocibus superior clausula solet apponi per advocatos: cæterum in parvis solum dicitur*: Habidas aquí por premissas las solemnidades del derecho, &c.

17 *Nomen Judicis, coram quo accusatio proponitur, an in ea apponi debeat.*

18 *Clausula*: En un dia de tal mes de este presente año, &c. *& ibi*: En la plaza, *apponitur, ad denotandum, quod accusatio debet continere annum, mensem, & locum commissi delicti.*

19 *Libellus mensem, & annum, & locum commissi delicti non continens, non est admittendus.*

20 *Si non probetur tali mense, & anno, & loco expressis in libello commissum delictum, reus absolvendus venit.*

21 *Dies, & hora commissi delicti non est de substantia accusationis, nec apponi debet.*

22 *Si pars petat diem, & horam apponi in accusatione, ut possit se defendere coarctando negativam, exprimenda est.*

23 *Clausula*: Salvo, y seguro, *apponitur, ut donet accusatum fuisse aggressorem.*

24 *Aggressor gravius punitur, quam, qui in rixa deliquit.*

25 *Clausula*: Posposto el temor de Dios, *apponitur ad magis provocandum Judicem.*

26 *Clausula*: Acompañado de muchas personas, y armado de todas armas, *non est necessaria; sed apponitur ad aggravandum delictum, & ut delinquentem prius delictum excogitasse, constet.*

27 *Armatus præsumitur prius rixam paraisse.*

28 *Clausula*: Con animo Diabolico sobre pensado, *quare ponatur in accusatione.*

29 *Delictum ex proposito commissum magis puniendum, quam id, quod repente, & calore iracundiæ perpetratur.*

30 *Mens, & animus distingunt maleficia.*

31 *Clausula*: A traycion, y alevosamente, &c. *quid importet.*

32 *Proditorie occidit, vel offendit, qui*

(f) Juxta text. in leg. *Tutiæ*, ff. de *Accus.* juncta doctrina Bart. ibi & text. in leg. *Si ea*, Cod. *Qui accus. non poss.* ubi DD. communiter, & firmat Bartol. in Extravag. *Ad reprimendam*, verb. *Super directo crimine*, in fin.

(g) In dict. cap. 1. n. 24. ubi satisfacit fundamentis in contrarium adductis.

retro, non facie ad faciem in prælio, vel rixa offendit aliquem, etiam suum inimicum.

33 *Quis dicatur proditor de Jure communi.*

34 *Proditoriè occidens, qua pœna puniendus.*

35 *Clausula*: Y me tirò muchos golpes, y cuchilladas, y me dió una cuchillada, &c. *quare ponitur.*

36 *Non solum de delicto, & delinquente, verum etiam de vulnere constare debet.*

37 *Clausula*: Lo qual hizo con animo de me injuriar, y la provoque en mi animo, *quare posita.*

38 *Animus injuriandi requiritur in delictis, quia mens, & animus ea distinguunt.*

39 *Offensus debet injuriam sibi illatam ad animam revocare, ut accusare valeat.*

40 *Clausula*: La qual injuria, y delito es grave, y atroz, *quare posita.*

41 *Atrocem injuriam esse, ex quibus contingit.*

42 *Clausula*: Y por ello incurrió en graves, &c. *quare posita.*

43 *Delictum pluribus pœnis, & diversis solet inveniri punitum.*

44 *Si pluribus pœnis delictum reperiatur punitum, & non constet, quæ illarum aliam corrigat, omnes infligendæ, secundum communem: & secundum quod praxis recepit, illa duntaxat, quæ à posteriori lege imposita reperitur.*

45 *Pluribus pœnis diversis cumulativè impositis à pluribus legibus pro uno delicto, si ab eis exprimatur, omnes infligendas esse, & habere locum, omnes imponendæ sunt.*

46 *Constito, quod una pœna tollat aliam, illa infligenda.*

47 *Si unica pœna reperiatur delictum una, vel pluribus legibus punitum, illa est infligenda.*

48 *Si nulla pœna delictum reperiatur punitum, arbitrio judicis extraordinarie erit puniendum.*

49 *Clausula*: Por ende à Vmd. pido, &c. *quare posita in libello.*

50 *In criminalibus conclusio libelli de Jure non est necessaria; licet ea utantur de consuetudine practici Advocati.*

51 *Clausula*: Y en lo necessario el oficio de Vmd. *& ibi*: Y juro à Dios, &c. *quare ponantur.*

52 *Licet de Jure accusator teneatur se subscribere ad pœnam Talionis, tamen de consuetudine talii subscriptio necessaria non est.*

53 *Accusator tenetur de Jure Canonico se subscribere ad pœnam Talionis, secundum Julium Clarum.*

54 *Judex ex arbitrio suo calumniosum accusatorem punire poterit.*

55 *Accusator calumniosus qualiter de Jure, Canonico puniatur, remissivè.*

56 *Clausula*: E incidenter de su oficio, &c. *quare posita in libello.*

57 *Æstimatio injuriæ in libello alternativè ponenda ad lucrum, aut ad damnum.*

58 *Judex taxare debet summam petitam à parte pro injuria sibi illata, attenta qualitate injuriæ, & personæ.*

59 *Clausula*: Salvo en toda la tassacion, &c. *quare posita.*

60 *Oblata accusatione, statim intimatur accusato, ut ad primam Audientiam respondeat.*

61 *Libellus responsorius rei ad accusationem contra se positam Hispanè conceptus.*

62 *Clausula*: Por persona de mi Procurador, con licencia, &c. *apposita in libello responsorio rei, quare posita.*

63 *Clausula*: En que en efecto dice, *quare posita, & quomodo explicanda.*

64 *Clausula*: Ni se puede, ni debe de mi presumir, por ser muy buen Christiano, &c. *quare posita.*

65 *Semel bonus semper præsumitur bonus.*

66 *Nobilis non præsumitur malum committere.*

67 *Quòd bonus præsumitur semper bonus, & Nobilis quòd malum non committet, sunt præsumptiones Juris tantum, quæ per probationem contrariam cessant.*

68 *Clausula*: Lo otro, porque al tiempo que el dicho adverso, &c. *quid importet.*

69 *Si locus, in quo accusatus dicit se fuisse, parum distet à loco commissi delicti, dicere debet in libello, quòd continuè per totum id tempus, quo dicit accusator commissum delictum, adfuit in illo loco, nec inde recessit.*

70 *Si locus commissi delicti multum distet à loco, in quo accusatus dicit eo tempore fuisse, non est opus dicere, se nunquam recessisse ab eo loco.*

71 *Clausula*: Hacerlohia para mi propria defensa, &c. *quare apposita.*

72 *Delictum commissum ad defensionem necessariam, non est punibile, quia omni Jure permissa.*

73 *Qui ad sui necessariam defensionem Clericum occidit, nec in excommunicationem, nec irregularitatem incidit.*

74 *Defensio necessaria, etiam pro rebus propriis, consanguineis, & vicinis permissa.*

75 *Defensio permissa cum moderamine inculpatæ tutelæ, & quando tale moderamen adesse dicatur.*

76 *Qui adversarium videt ad se venientem gladio nudo, dicitur in vitæ discrimine constitutus, nec tenetur expectare, quod ab eo prius*

prius percutiatur.

77 *Invasus modum defensionis excedens, non est ordinarie puniendus, sed mitius.*

78 *Ignoscendum ei, qui provocatus voluit ulcisci.*

79 *Homo dolore intenso promotus, non est in plenitudine intellectus.*

80 *Reus, qui delictum negavit, si postea, habita copia processus, videat se convictum, poterit allegare, & probare, ad sui defensionem fecisse.*

81 *Accusatus non debet dicere simpliciter, se commisisse crimen ad sui defensionem, sed præmissa negativa, ut in libello*: Porque, caso no confesado, &c.

82 *Accusator potest pro parte acceptare accusati confessionem, & pro parte repudiare.*

83 *Accujatus ex sola confessione sua de commisso delicto non punitur ordinarie.*

84 *Ad probandam defensionem necessariam admittuntur conjecturæ, & probationes præsumptivæ, & testes familiares, & consanguinei.*

85 *Injuria privata per pactum remitti potest.*

86 *Injuria privata remissa, an Judex ex officio procedere possit adversus delinquentem.*

87 *In omnibus criminibus pœnam sanguinis ingerentibus, excepto crimine adulterii, transactio licita est.*

88 *Offensus simpliciter injuriam remittens, non censetur remisisse damna, expensas, & interesse.*

89 *Clausula*: A lo menos dàr en fiado, *quare posita.*

90 *Reus potest à carcere relaxari sub fidejussoribus, quoties ex delicto pœna corporalis non venit imponenda: & fallit in casibus hic positis; si verò corporalis imponenda veniat, non est relaxandus.*

91 *Etiam ubi veniret imponenda corporalis pœna, si constat de innocentia rei; etiam absque fidejussoribus absolvendus erit.*

92 *Innocentia rei constabit, testium facta publicatione.*

93 *Judex, qui in casibus, in quibus reus sub fidejussoribus relaxari potest, & debet, eum non relaxaverit, irrogat ei injuriam, & in Syndicatu tenebitur.*

§. SEXTUS.

QUALITER ACCUSATIO CONCIPIENDA sit.

1. Accusatio solemnis contra delinquentem in scriptis proponenda est: continens *personam* accusatoris, & accusati, 2. & *nomen* Imperatoris, & Regis, & *diem*, & *mensem*, & *locum* commissi delicti, & *ipsum delictum*, de quo accusatio fit. (a) Et, ut aptius singulæ clausulæ accusationis explicentur, operæ pretium duxi, in forma concipere accusationem, tàm criminalem, quàm civilem, & utramque simul.

LIBELLUS ACCUSATIONIS criminaliter intentatæ.

Ilustre Señor.

3. „ Ticio, vecino de esta Ciudad de Sa-
„ lamanca, como mejor haya lugar de dere-
„ cho, acuso criminalmente à Seyo, vecino
„ otrosi de esta Ciudad, preso en la Carcel
„ pública de ella; y contando el caso, digo:
„ que presidiendo en la Iglesia de Dios nues-
„ tro muy Santo Padre Gregorio XIII. y rey-
„ nando en estos Reynos la Catholica Mages-
„ tad del Rey Don Phelipe, nuestro Señor, y
„ siendo su Corregidor en esta Ciudad el muy
„ ilustre Señor Don Henrique, y Vmd. su Te-
„ niente, en un dia del mes de Abril proxi-
„ mo passado de este presente año de mil y
„ quinientos y setenta y tres, estando yo en la
„ plaza mayor de esta Ciudad salvo, y seguro,
„ sin hacer, ni decir cosa alguna, por donde
„ mal, ni daño me huviesse de venir, el suso-
„ dicho reo acusado, posspuesto el temor de
„ Dios, y menosprecio de su conciencia, y
„ en desacato de la jurisdiccion Real, acom-
„ pañado de muchas personas, para ello con-
„ vocadas, sobre caso pensado, à traycion,
„ y alevosamente, con animo Diabolico de me
„ matar, se vino para mi armado de todas ar-
„ mas, ofensivas, y defensivas, con la espa-
„ da desembaynada, tirando muchos golpes,
„ y cuchilladas, y me dio una herida en la
„ cabeza, y otra en una mano, de las quales
„ me cortò cuero, y carne, y me salió mucha
„ sangre, y me sacaron muchos huessos, y de
„ ellas estoy en la cama à punto de muerte, y
„ à

(a) Juxta text. in cap. 1. juncto text. in cap. *Quisquis*, & in cap. fin. vers. *Libellorum* 2. quæst. 8. quæ jura ad hoc notant Archid. & omnes ibi, & probatur in leg. *Libellorum*, ff. de *Accus.* ubi gloss. & DD. in leg. fin. Cod. eod. tit. & ibi gloss. quibus convenit lex 14. tit. 1. Part. 7. & leg. 5. tit. 20. lib. 4. Fori.

„ à buen librar quedarè manco, y el dicho „ reo me acabára de matar, si pudiera, sino por „ Dios principalmente, que me quiso guar„ dar, y por las buenas gentes, que se metie„ ron de por medio: lo qual hizo con ánimo „ de me injuriar, como me injurió, y yo pro„ voquè la dicha injuria en mi ánimo, para me „ querellar delante de Vmd. la qual injuria, „ y delicto es grave, y atroz, y por ello in„ currió en graves, y diversas penas, estable„ cidas por fuero, y derecho, leyes, y Prag„ maticas de estos Reynos. Por ende à Vmd. „ pido, que habida mi relacion por verdade„ ra, en la parte que baste al vencimiento de „ esta causa, pronuncie, y declare al dicho „ reo acusado por hechor, y perpetrador del „ dicho delicto, y assi declarado, le condene „ en las mayores, y mas graves penas estable„ cidas por fuero, derecho, leyes, y Prag„ maticas de estos Reynos contra los seme„ jantes delinquentes, las quales execute en „ su persona, y bienes, para que à èl sea cas„ tigo, y à otros exemplo, y en lo necessario „ el oficio de Vmd. imploro, pido cumpli„ miento de justicia, y las costas protesto, y „ juro à Dios, y à esta ✠ que esta acusacion „ no pongo de malicia.

Et si in isto libello accusatorio criminaliter intentato offensus simul voluerit intentare actionem civilem ad damna interesse, & ad alias expensas in fine ejus successivè post illa verba: *Y à otros exemplo*, debet apponere clausulam sequentem.

4. „ *E incidenter* de oficio de Vmd. (el „ qual para ello imploro) pido condene al di„ cho reo acusado en mil ducados, que essi„ mo el daño de la manquedad, siendo, co„ mo soy, buen Oficial de canteria, de edad „ de veinte y seis años, y que ganaba cada „ dia seis reales; y mas le condene en treinta „ mil maravedis, que he gastado en Medicos, „ y Cirujanos, y Botica, y manjares delica„ dos de enfermo: los quales mil ducados, y „ gastos quisiera mas haver dexado de ganar „ en caso que pudiera, ò perderlos de mi ha„ cienda, en caso que los tuviera, antes que „ haver recebido la dicha manquedad, y he„ cho los dichos gastos por causa de las dichas „ cuchilladas, y assi lo juro à Dios, y à esta ✠ „ salvo en todo la judicial tassacion de Vmd. „ y para ello, &c.

LIBELLIS ACCUSATIONIS CIVILITER intentata.

5. „ Cayo, en nombre, y como Procu„ rador de Ticio, como mejor haya lugar de „ derecho, acuso à Seyo, vecino de esta Ciu„ dad de Salamanca, y preso en la Carcel pú„ blica de ella, y habidas por premissas las „ solemnidades de derecho, &c. digo: Que „ en un dia del mes de Abril proximo passado „ de este presente año de mil y quinientos y „ setenta y tres, estando el dicho mi parte „ en la plaza pública de esta Ciudad salvo, y „ seguro, sin hacer, ni decir cosa, por do mal, „ ni daño le hubiesse de venir, el dicho reo „ acusado, con poco temor de Dios, y me„ nosprecio de su consciencia, en desacato „ de la Justicia Real, se fuè para el dicho mi „ parte sobre caso pensado, con la espada „ desembaynada, y le dió muchos golpes, y „ cuchilladas, y le hirio en la cara, y en una „ mano, y le acabára de matar, si no fuera „ por Dios, y las buenas gentes: de las qua„ les heridas le cortó cuero, y carne, y le sacó „ mucha sangre, y queda manco de la mano, „ lo qual todo hizo por hacer daño, è injuria „ al dicho mi parte, la qual injuria, y daño „ fue, y es grave, y atroz, por ser en la „ plaza pública, y atenta la calidad de la „ persona de mi parte, por ser, como es, hom„ bre honrado, y de buenos Parientes, y „ muy buen Oficial de canteria, y el dicho ad„ verso ser hombre de baxa suerte. Y juro à „ Dios, y à esta ✠ en anima de mi parte, y „ la mia, que el dicho mi parte no quisiera „ haver recebido la dicha injuria, y daño de „ manquedad por mil y quinientos ducados, „ por ser hombre honrado, y muy buen Ofi„ cial de canteria, de edad de veinte y seis „ años, y ganaba cada dia seis reales, y qui„ siera antes haver perdido de su hacienda los „ dichos mil è quinientos ducados, ò dexa„ do de ganarlos, en caso que pudiera, que „ no recebir la dicha injuria, è daño de man„ quedad. Y assimismo ha gastado en la cura „ de las dichas heridas treinta mil marave„ dis, y mas. Por ende à Vmd. pido, que „ habida mi relacion por verdadera, en la par„ te que baste al vencimiento de esta causa, „ declare al dicho adverso por hechor, è per„ petrador del dicho delito; y assi declarado, „ le condene en los dichos mil è quinientos „ ducados, y mas en los treinta mil marave„ dis de gastos de cura, salvo en todo la judi„ cial tassacion de Vmd. y en lo necessario el „ oficio de Vmd. imploro, y pido justicia, „ y costas, y juro à Dios, y à esta ✠ en ani„ ma de mi parte, y la mia, que esta acusa„ cion no la pongo de malicia.

EXPOSITIO CUJUSLIBET CLAUSULÆ *omnium libellorum.*

6. In libello criminaliter concepto dicimus: *Ticio, vecino de Salamanca, &c.* ad denotandum, quòd in accusatione *nomen accusatoris* contineri debet, (*b*) 7. quia absque accusatore nemo damnatur: (*c*) 9. ad denotandum, quòd in propria persona, & non per procuratorem accusator interponere debet accusationem criminalem. (*d*)

Et hanc regulam, scilicèt, procuratorem in criminibus publici Judicii pro accusatore non deberi admitti constituit Jacob. Menochius, (*e*) congerens quatuor casus, in quibus pro accusatore procurator non admittitur. *Primum*, in accusationibus publicorum judiciorum, (*f*) triplicem rationem referens: & publica crimina dicuntur ea, quæ suprà in hac 5. part. hujus 1. tom. cap. 3. in princ. à num. 34. connumerávimus. *Secundum*, in Judiciis quasi publicis, ut in accusatione suspecti tutoris. (*g*) *Tertium* casum, in delictis privatis, de quibus egimus suprà in ista 5. part. 1. tom. cap. 3. in princ. à num. 38. *Quartum*, quando servus proclamat in libertatem contra dominum; (*h*) aliam regulam, scilicèt, procuratorem pro reo non posse intervenire in causis criminalibus, in quibus pœna corporalis venerit infligenda, constituit idem Menochius, (*i*) qui rationem hujus regulæ adducit, & decem & novem casus connumerat, in quibus non admittitur procurator pro reo, & decem declarationes congerit, in quibus procurator admittitur.

10. Hanc tamen resolutionem intellige veram, nisi esset persona illustris, quæ per procuratorem potest accusare, & se defendere: (*j*) quæ limitatio est vera in crimine injuriatum; secus tamen est in aliis delictis gravissimis. (*k*)

11. Secundo, prædictam resolutionem intellige veram, nisi ex tali delicto solummodo veniat imponenda pœna relegationis, infamiæ, vel pecuniæ: quia tunc procurator admittitur, (*l*) atque ideò libellum criminaliter conceptum nomine proprio formavimus.

12. At verò, attento *Jure Regio*, si pœna relegationis perpetuæ esset imponenda, tunc non admittitur procurator, ut in leg. 12. tit. 5. in Part. 3. Unde cum in criminalibus procurator non admittitur regulariter, (*m*) 13. *praxis* jam observat, quòd quando accusator est mulier, vel alia honesta, & Nobilis persona, vel est infirmus, vel detentas in carcere, vel est unus ex casibus exceptis petit licentiam à Judice ad accusandum, vel defendendum per procuratorem; 14. aliàs processus cum procuratore gestus esset nullus, etiamsi à parte non opponatur exceptio nullitatis; (*n*) licet Glossa (*o*) teneat, ad annullandum hujusmodi processum requiri, quòd exceptio nullitatis à parte opponatur, & idem defendant plures alii relati ab Anton. Gomez. (*p*)

In eodem libello ibi: *Como mejor haya lugar de derecho, acuso criminalmente à Seyo, y contando el caso, digo, &c.* Hanc clausulam explica per ea, quæ resolvisti in prima parte, hujus primi tomi, in quarto tempore, in explicatione libelli petitionis principalis.

15. In eodem libello ibi: *Presidiendo en la Iglesia de Dios, &c.* ista clausula, in qua nomen Pontificis, & Regis apponitur, licet de

Ju-

(*b*) Ut in dict. leg. *Libellorum* in princip. ff. de *Accus.* & in cap. fin. vers. *Libellorum* 2. quæst. 8. & in leg. 14. tit. 1. Part. 7.

(*c*) Ut in leg. *Rescripto*, §. *Si quis accusatorem*, ff. de *Muner. & honor.* & notat Bossius in Pract. Crimin. tit. de Accusat. n. 1.

(*d*) Juxta text. in leg. pen. §. *Ad crimen*, ff. de *Public. jud.* & in leg. *Tunc convenit*, Cod. de *Accus.* leg. de *Fide*, Cod. *Ad leg. Corn.* de *Falsi.* & in cap. *Veniens*, & ibi late Mar. Socin. de *Accus.* & est text. in cap. *In criminalibus* 5. quæst. 3. & in cap. *Qui accusare* 3. quæst. 9. & in leg. 12. tit. 5. Part. 3. & in leg. 6. tit. 1. Part. 7. & ubique DD. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 11. lib. 2. Ordin. col. 305. & Anton. Gom. in 3. tom. cap. 1. n. 12.

(*e*) Lib. 1. de Arbitr. quæst. 79. n. 2.

(*f*) Per dict. leg. pen. §. *Ad crimen*, cum similibus.

(*g*) Ut leg. 1. §. *Consequens*, ff. de *Suspect. tutor.* tradit Bartol. in dict. §. *Ad crimen*, n. 3. & Soc. in dict. cap. *Veniens*, col. 12. quod intelligunt, quando agitur contra tutorem suspectum, ut puniatur; secus, si solum agatur, ut ab administratione amoveatur.

(*h*) Ut in leg. 1. Cod. de *Assert. tollend.* & ibi Salic.

(*i*) Eod. lib. 1. de Arbitr. quæst. 80. à n. 1.

(*j*) Ut in leg. fin. Cod. de *Injur.* & in §. *In summa*, Inst. de *Injur.* & in cap. *Abbes* 3. quæst. 9.

(*k*) Ut in leg. *Tunc convenit*, Cod. de *Accusat.* & ibi Bald. & Salic.

(*l*) Ut in leg. 1. vers. *Sint autem*, ff. *An per alium caus. appell. reddi pos.* & notat gloss. in dict. cap. *Veniens*, verb. *Criminali*, & ibi late Socin. n. 100.

(*m*) Secundum glossam dict. cap. *Veniens*, verb. *Criminali*, & ibi Socin. à n. 273. ubi ponit hanc regulam cum 39. fallentiis, & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 32. à n. 1. & Villalob. in suis Comm. Opin. verb. *Absens*, n. 10.

(*n*) Secundum Bartol. in dict. §. *Ad crimen*, cujus opinionem tenentur veriorem, & communem esse Mar. Socin. n. 256. Aret. n. 87. & 89. in dict. cap. *Veniens*. Anton. Gom. 3. tom. Variar. cap. 1. n. 16. Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 32. n. 24.

(*o*) In leg. *Quamvis*, Cod. de *Adult.* communiter recepta ex Felin. in cap. *Meminimus*, n. 15. de *Accus.*

(*p*) Et Jul. Clar. ubi supr. in quo art. Marian. Jul. Clar. & alii locis supr. citatis diversimodè loquuntur.

Jure sit necessaria, (*q*) tamen de *consuetudine* necessaria non est, ut docet Bartolus, (*r*) pro quo facit text. in leg. 14. tit. 1. Part. 7. ubi præscribitur solemnitas necessaria accusationis; & tamen de prædicta clausula nihil dicitur. 16. Cæterum in delictis attrocibus Advocati semper eam apponunt, secundum Gregor. Lupum; (*s*) in aliis verò injuriis, & delictis parvis solummodo dicitur, *habidas aqui por premissas las solemnidades del derecho*, ut supra diximus in libello civiliter intentato. 17. Nomen tamen Judicis, coram quo accusatio proponitur, licet in libello de jure apponi debeat, (*t*) tamen hodie praxis, & consuetudo observat id, quod resolvisti supra in prima parte, hujus primi tomi, in 4. Tempore, in vers. *Quinto requiritur*.

18. In eodem libello apponitur illa clausula: *En un dia del mes de este presente año*, & ibi: *En la plaza*, &c. ad denotandum, quod accusatio continere debet annum, mensem, & locum commissi delicti, (*u*) 19. alioquin non esset admittendus. (*x*) 20. Unde si accusator in libello dicat, *delictum fuisse tali mense, anno, & loco*, & postea non probet tempore illo, & loco, sed aliis fuisse commissum, reus absolvendus erit, ut cum Baldo, & Saliceto resolvit Anton. Gomez. (*y*)

21. Dies autem, & hora commissi delicti non est *de substantia*, nec apponi debet, (*z*) ac ideo in libello diximus: *En un dia del mes de Abril*, non specificando, quo die fuerit commissum; 22. tamen si à parte adversa petatur, quòd dies, & hora commissi delicti exprimatur, ut reus possit se defendere coarctando negativam, dicendo se alibi esse, tunc debet ab accusatore exprimi, alias defensio tolleretur accusato: (*a*) ita *praxis* observat, quamvis Ant. Gomez (*b*) ab hac communi opinione recedat: nec supradictis obstat lex 10. tit. 17. lib. 4. Recop. ubi dicitur, quod procedatur, attenta sola veritate, ut advertit Avendanius. (*c*)

23. In eodem libello, ibi: *Salvo, y seguro*, &c. Hæc clausula apponitur ad denotandum accusatum fuisse aggressorem, 24. quia aggressor gravius puniri debet, quam ille, qui in ipsâ rixa deliquit. (*d*)

25. In eo libello, ibi: *Pospuesto el temor de Dios*. Ista clausula necessaria non est, sed apponitur ad magis provocandum Judicem.

26. In eodem libello ibi: *Acompañado de muchas personas, y armado de todas armas*, clausula ista necessaria non est, sed apponitur ad agravandum delictum, & ut constet, delinquentem paratum accessisse, & prius delictum excogitasse: 27. nam armatus præsumitur, se prius ad rixam parasse, (*e*) & quæ veniant appellatione armorum constat ex leg. *Armorum*, (*f*) & ex leg. 4. & 5. tit. 6. lib. 6. Recopil. (*g*)

28. In eodem libello, ibi: *Con ánimo Diabolico sobre caso pensado*. Ista clausula apponitur ad magis incitandum animum Judicis: 29. quia gravius puniri debet delictum ex proposito, & deliberatione commissum, quàm id quod repentè, & subortà rixa calore iracundiæ, atque impetu perpetratum fuit, (*h*) 30. nam mens, & animus distinguunt maleficia. (*i*)

31. In eodem libello, ibi: *A traycion, y alevosamente*, &c. Quæ sit proditio, attento *Jure Regio* explicat leg. 1. tit. 2. Part. 7. in fine, & ibi Gregor. Lupus. 32. Et proditorie occidere, vel offendere dicitur, qui *retro, & non facie ad faciem in prælio, vel rixa occidit, vel offendit aliquem, etiamsi offensus esset suus inimicus*, juxta text. in leg. 1. in fin. tit. 25. lib. 8. Recopil. & in leg. 10. tit. 26. lib. 8. Recopil. quod, attento *Jure Regio*, observari debet, ut resolvit Anton. Gomez; (*j*) 33. quamvis de *Ju-*

(*q*) Juxta gloss. in dict. leg. *Libellorum*, verb. *consul.*

(*r*) In dict. leg. *Libellorum*.

(*s*) In dict. leg. 14. in gloss. 3.

(*t*) Juxta text. in dict. leg. *Libellorum*, & in cap. fin. vers. *Libellorum* 2. quæst. 8. & in dict. leg. 14.

(*u*) Ut probat text. in dict. leg. *Libellorum*, & in dict. cap. fin. § *Libellorum*, & in dict. leg. 14.

(*x*) Secundum Roman. in cons. 191. & Alexand. in leg. 1. n. 31. ff. de *Edend.* & Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 12. n. 9.

(*y*) In 3. tom. Variar. cap. 11. n. 2. & Bossius in Pract. Crim. tit. de Inquisit. n. 93. Jul. Clar. tamen ubi supr. n. 14. dicit, nunquam sibi hanc opinionem placuisse.

(*z*) Ut probatur in dict. leg. *Libellorum*, & in dict. cap. fin. vers. *Libellorum*, & in dict. leg. 14. & in leg. 4. tit. 2. lib. 4. Recop.

(*a*) Secundum Bart. in leg. *Si qui reus*, ff. de *Public. judic.* & resolvit Bossius, ubi supr. n. 92. & Gregor. Lup. in dict. leg. 14. in verb. *El mes.*

(*b*) In dict. cap. 11. & Jul. Clar. lib. 5. Recep. §. fin. quæst. 12. n. 13.

(*c*) In Respons. 1. n. 13.

(*d*) Juxta text. in leg. *Quæsitum*, Cod. *Ad leg. Juliam*, de *Vi. public.* & in leg. 1. §. *Cum Aristes*, ff. *Si quado, pauper. fecisse dic.*

(*e*) Juxta gloss. in leg. *Licet*, verb. *Per gentes*, Cod. de *Pact.* & ibi notat Bald.

(*f*) Et ibi Alciat. ff. de *Verb. signif.*

(*g*) Et tradit Anton. Gom. in leg. 45. Taur. & nos resolvimus infr. in 8. part. hujus 1. tom. cap. 1. n. 9.

(*h*) Ut cum pluribus DD. resolvit Covar. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 7. vers. In his, & facit text. in leg. 1. §. 1. ff. *Ad leg. Corn.* de *Sicar.* & in leg. *Respiciendum*, §. *Delinquunt*, ff. de *Pœnis.*

(*i*) Juxta text. in leg. *Qui injuria*, vers. *Nam maleficia*, ff. de *Furtis.*

(*j*) 3. tom. Variar. cap. 3. n. 5. & Covar. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 7.

Jure communi proditor dicatur ille, *qui, cum esset amicus alicujus, nulla interveniente causa rixæ, secure eum occidit, vel offendit*, juxta text. in leg. *Propter insidias*, Cod. *Qui accus. non poss.* (*k*) 34. Et qui aliquem proditorie occiderit, ducendus erit ad caudam animalis per vias publicas, & furca suspendendus, & dimidietas bonorum ejus erit Fisco applicanda, juxta text. in leg. 10. tit. 23. lib. 8. Recop. & in leg. 10. tit. 26. lib. 8. Recop.

35. In eodem libello, ibi: *Y me tirò muchos golpes, y cuchilladas, y me diò una cuchillada*, &c. Ista clausula apponitur ad denotandum, 36. quod nedum de delicto, & delinquente constare debet, verum etiam de vulnere illato. (*l*)

37. In eodem libello, ibi: *Lo qual hizo con ánimo de me injuriar, y la provoquè en mi ánimo*. Ista clausula apponitur ad denotandum, 38. quod animus injuriandi in delictis requiritur, (*m*) cum mens, & animus distinguant maleficia: (*n*) 39. & requiritur, quod offensus illam injuriam ad animum suum revocaverit. (*o*)

40. In eodem libello, ibi: *La qual injuria, y delicto es grave, y atróz*. Ista clausula apponitur ad agravandum delictum: 41. quæ agravatio, & attrocitas contingit, vel ratione *ipsius facti*, vel ratione *personæ*, vel ratione *temporis*, aut *loci*. (*p*)

42. In eodem libello, ibi: *Y por ella incurriò en graves, y diversas penas*, &c. Ad denotandum, 43. quòd delictum reperitur aliquando pluribus pœnis punitum: (*q*) 44. & tunc, si non constet expressè, quæ illarum corrigat aliam, omnes infligendæ erunt, secundum DD. communiter; *praxis* tamen observat, quod solummodo sit imponenda pœna, quæ à lege nova, & posteriori reperietur imposita. (*r*) 45. Si verò diversæ pœnæ *commulativè* pro uno delicto impositæ reperiuntur à pluribus legibus, & expressè caveatur, quòd utraque pœna locum habeat, tunc utraque infligenda erit. (*s*) 46. Sed si constet, quòd una pœna aliam tollat, tunc illa infligenda erit: (*t*) 47. si verò unica tantum pœna reperiatur imposita pro uno delicto, illa sola erit infligenda, sive per unam legem, sive per plures inveniatur imposita. (*u*) 48. Cæterum si delictum nulla pœna expressa in lege reperiatur punitum, tunc pœna extraordinaria arbitrio Judicis infligenda erit. (*x*)

49. In eodem libello, ibi: *Por ende àVmd. pido*, &c. Per hanc causulam inducitur libelli conclusio, 50. quæ licet in criminalibus de Jure non sit necessaria, tamen de *consuetudine* ea utuntur Advocati in praxi, ut cum communi resolvit Anton. Gomezius. (*y*)

51. In eodem libello, ibi: *Y en lo necessario el oficio de Vmd.* &c. & ibi: *Y juro à Dios*, &c. Istæ clausulæ erunt explicandæ per ea, quæ resolvisti in prima parte, hujus primi tomi, in 4. Tempore circa explicationem clausularum libelli actoris.

52. Adverte tamen, quòd licet olim de *Jure* accusator tenebatur se subscribere ad pœnam Talionis; (*z*) *hodie* tamen *de generali consuetudine* talis inscriptio necessaria non est, ut cum Bartolo, & aliis resolvit Antonius Gomezius, (*a*) & Julius Clarus, (*b*) 53. qui refertur de *Jure Canonico* prædictam inscriptionem necessariam esse; 54. Judex verò *suo arbitrio* punire poterit calumniosum accusatorem, ut resolvit Covarruvias: (*c*) 55. & qualiter de *Jure Canonico* calumniosus accusator puniri debeat, tradit Bernardus Diaz. (*d*)

56. In eodem libello ibi: *E incidenter de su oficio*, &c. Ista clausula procedit ex iis, quæ suprà resolvimus in cap. de *Modo procedendi per viam accusationis*, in vers. *Adverte, quòd*

(*k*) Et ita colligitur ex gloss. 2. in cap. *Clericus*, qui 46. Distinct. & notat Bart. in leg. *Respiciendum*, §. *Delinquunt*, ff. de *Pœnis.*

(*l*) Juxta text. in leg. fin. ff. *Ad leg. Corn.* de *Sicar.* & notat Ægid. Bos. in Praxi Crim. tit. de Delict. n. 24. & de ista clausula agit Soc. cap. *Quæriter, & quando* 11. n. 864.

(*m*) Juxta text. in leg. *Si non convitii*, Cod. de *Injur.*

(*n*) Juxta text. in leg. *Qui injuria*, vers. *Nam maleficia*, ff. de *Furt.*

(*o*) Ut probat text. in §. fin. Instit. de *Injur.* & notat Anton. Gom. 3. tom. cap. 6. n. 15. in fin.

(*p*) Ut probatur in leg. *Prætor edixit*, ff. de *Injur.* & §. *Atrox*, Instit. de *Injur.* & in leg. *Pedius*, ff. de *Incend. ruina*, & in leg. 20. tit. 9. Part. 7.

(*q*) Ut probatur in leg. *Quoties*, ff. de *Act. & oblig.*

(*r*) Ita cum Cino, Saliceto, & Alberico, resolvit Ant. Gom. 3. tom. cap. 1. n. 38.

(*s*) Juxta text. in leg. *Qui sepulchra*, Cod. de *Sepulch. violat.* & in leg. *In eum*, Cod. de *Furt.*

(*t*) Juxta text. in leg. 1. ff. *Ad leg. Aquil.*

(*u*) Juxta text. in leg. *Senatus*, ff. de *Accus.* qui text. sic intelligi potest ex gloss. & communiter alii ibi.

(*x*) Juxta text. in leg. *Hodie*, ff. de *Pœnis*, & in leg. 1. §. *Expilatores*, ff. de *Effract.* & in leg. 2. ff. de *Crim. stellion.* & utrobique notant DD. & in leg. 21. tit. 9. Part. 7.

(*y*) In 3. tom. cap. 11. n. 3. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 12. n. 21.

(*z*) Juxta text. in dict. leg. *Libellorum*, & in leg. *Qui crimen*, Cod. *Qui accus. non poss.*

(*a*) 3. tom. Variar. cap. 11. n. 3. in fin.

(*b*) In lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 12. n. 15. cum sequentibus.

(*c*) Lib. 2. Variar. cap. 9. n. 1. & ultra eum Panorm. in cap. *Accepimus*, n. 7. de *Fid. instrum.*

(*d*) In sua Pract. Crimin. Canonica, cap. 59.

ex quocunque crimine.

57. Adverte insuper, quod æstimatio injuriæ in libello accusationis ab offenso facienda erit *alternativè*, referendo se ad damnum, aut ad lucrum, prout in utroque libello diximus, ibi: *Quisieras mas dexar de ganar, ò perder, &c.* Ista est communis praxis, secundum Anton. Gomezium. (*e*) 58. Et tunc Judex taxare debet, & moderare summam à parte petitam, attenta qualitate injuriæ, & personæ; (*f*) 59. ac ideo in prædictis libellis diximus: *Salvo en todo la judicial tassacion de Vmd. &c.*

60. Oblata prædicta accusatione coram Judice, statim Judex præcipit, *eam reo accusato intimari, & quod ad primam audientiam eidem respondeat*, ut diximus in prima Parte, hujus primi Tomi, in 4. Tempore in fine: & tunc reus accusatus respondet, forma sequenti.

LIBELLUS RESPONSORIUS REI.

Ilustre Señor.

61. „Seyo, vecino de esta Ciudad de Sala„manca, y preso en la Carcel pública de „ella por persona de mi Procurador, con „licencia que para ello tengo, respondiendo „à una acusacion contra mi presentada por „Ticio, vecino de esta dicha Ciudad, en que „en efecto dice, yo haverle herido de ciertas „heridas que tiene, à cuya causa queda man„co, y ha hecho grandes gastos, segun, y „que mas largamente en la dicha su acusa„cion se contiene, cuya forma habida aqui „por repetida, y à ella me refiriendo, digo: „que de justicia Vmd. me debe dàr por libre „de la dicha acusacion, y de lo en ella conte„nido, condemnando en costas al dicho ad„verso, por lo siguiente. Lo primero, por „todo lo general, que se suele decir, y ale„gar, que hè aqui por expresso: porque la „dicha acusacion no es puesta por parte, ni „contra parte, en tiempo, ni en forma, ca„rece de relacion verdadera, y de las solem„nidades de derecho, y anssi la niego en todo, „y por todo, segun, y como en ella se con„tiene, afirmandome en la confession por mi „hecha. Lo otro, porque niego haver yo he„rido al dicho Ticio, ni tal con verdad se „probarà, ni se puede, ni debe de mi pre„sumir, por ser, como soy, buen Christia„no, temeroso de nuestro Señor, hombre „honrado, y Hijodalgo, y quieto, y pacifi„co, y de buena fama, y por tal soy habi„do, y tenido, y comunmente reputado: „principalmente, que yo, y el dicho Ticio „eramos muy intimos amigos, y entre nosо„tros no precedio enojo, por do se oviesse de „seguir la dicha question. Lo otro, porque „al tiempo que el dicho adverso dice, haver„le herido en la plaza mayor de esta Ciu„dad, estaba yo en la Vega, y conforme à „la distancia del lugar en un mismo tiempo, „està claro, estar yo sin culpa, y ser impossi„ble haverle yo herido. Lo otro, porque „caso no confessado, que yo huviera come„tido el dicho delicto, y que contra mi se „probarà, hacerloia para mi propria, y ne„cessaria defensa, con la moderacion reque„rida del derecho, porque el dicho Ticio, ò „seria el agressor, y èl me acometeria prime„ro para me matar: de tal suerte, que para „defender mi vida seria necessario el yo herir„le. Lo otro, porque el dicho Ticio me per„dono, y remitio el derecho, que contra mi „podia tener por razon de la dicha question. „Lo otro, porque, en lo que toca à la essti„macion de la injuria, daños de manquedad, „y cura que el dicho adverso pide, no hà lu„gar: porque en caso negado, que yo hu„viera cometido el dicho delicto, la dicha es„timacion no se debe hacer en tanta canti„dad, atento la calidad de su persona, y lo „que podia ganar el dicho adverso à su ofi„cio, que serian treinta ducados cada año, „poco mas, ò menos. Por las quales razones, „y la que mas en mi favor haga, à Vmd. „pido, segun de suso pedido tengo, y en lo „necessario el oficio de Vmd. imploro, pido „cumplimiento de justicia, y las costas pro„testo.

„Otrosì à Vmd. pido, y necessario sien„do, con el debido acatamiento requiero las „veces, que soy obligado, que pues del pro„cesso no resulta culpa alguna contra mi, me „mande soltar libremente de la prision en que „estoy, ò à lo menos me mande dàr en fiado, „y para ello, &c.

EXPOSITIO CLAUSULARUM *hujus libelli responsorii.*

62. Diximus: *Por persona de mi Procurador, con licencia que para ello tengo, &c.* Ista clausula procedit ex his, quæ supra resolvimus circa expositionem primæ clausulæ libelli accusatoris.

63. Diximus: *En que en efecto dice, &c.* Ista clausula usque ibi: *Lo otro*, erit explicanda, juxta ea, quæ resolvimus in prima parte, hujus primi tomi, in 7. Tempore, circa explicationem libelli responsorii rei.

64. Diximus: *Ni se puede, ni debe de mi presumir, por ser muy buen Christiano, &c.* Ista clausula apponitur ad effectum, quod si contra accusatum sint aliqua indicia levia, & præsumptiones minus idoneæ ad torturam, per eam purgentur: 65. quia *semel bonus semper præsumitur bonus.* (*g*) 66. Et similiter Nobilis honoratus non præsumitur aliquid mali facere: (*h*) quæ tamen præsumptiones sunt juris solummodo, secundum Glossam, (*i*) & ita per probationem in contrarium adductam cessant; ac ideo accusatus tenetur eas allegare, articulare, & probare, ut in pristinum statum reponatur: (*j*) & praxis hujus clausulæ ortum habuit ex Angelo. (*k*)

68. Diximus: *Lo otro, porque al tiempo que el dicho adverso, &c.* Ista clausula apponitur ad probandam exceptionem negativam loco, & tempore coarctatam. (*l*) 69. Et si locus, ubi reus accusatus dicit, se fuisse tempore commissi delicti, parum abesset à loco commissi delicti, ita quod tempore illo potuisset ire, & redire, tunc accusatus dicere debet, quod *continuè* per totum id tempus, quo accusator dixit, commissum fuisse delictum, in illo loco accusatus fuit, nec unquam ab eo recessit, secundum Joannem Andream, & alios. (*m*) 70. Sed si locus commissi delicti multum distaret à loco, ubi accusatus tempore illo fuerat; ita quod nullo modo tempore illo accusatus posset ibi adesse, tunc necesse non est, quod reus dicat se *continuè* toto tempore illo fuisse in alio loco, secundum Albericum, & Baldum. (*n*)

71. Diximus: *Lo otro, porque, caso no confessado, que yo huviera cometido el dicho delicto, hacerloia para mi propria defensa, &c.* Ista clausula apponitur ad denotandum, 72. quod quando delictum commissum fuit ad necessariam defensionem delinquentis, quòd non est punibile, quia defensio *Jure Divino, Naturali*, & humano cuilibet permissa est; (*o*) 73. quæ in tantum procedit, quod offendens, vel occidens Clericum ad sui defensionem, non incurrit excommunicationem, neque irregularis efficitur: (*p*) 74. & nedum defensio licita est pro se, verum etiam pro rebus suis, & pro consanguineis, & vicinis, (*q*)

75. Quæ defensio permissa est cum moderamine inculpatæ tutelæ, (*r*) hoc est, quando invasus esset ita in periculo vitæ constitutus, quod si non se defenderet, mortem vel injuriam evadere non posset. (*s*) 76. Et dicitur quis in discrimine vitæ constitutus, eo ipso quod videret adversarium ad se venientem armatum cum gladio evaginato, nec tenetur expectare quod prius ab eo percutiatur, vel offendatur. (*t*)

77. Adverte tamen, quod si invasus modum defensionis excedat, puniri non debet *pœna ordinaria*, sed mitius propter excessum, quia non videtur fuisse in tanta culpa, qui justum dolorem temperare non potuit. (*u*) 78. Et facit, quia ignoscendum est ei, qui provocatus voluit ulcisci. (*x*) Facit etiam, quia imputandum est aggressori, qui causam delicti præbuit.

(*e*) 3. tom. Variar. cap. 6. n. 7.

(*f*) Juxta text. in leg. *Constitutionibus*, ff. de *Injur.* & in §. *Pœna*, Instit. de *Injur.* & in leg. 22. tit. 9. Part. 3.

(*g*) Juxta text. in cap. *Miramur* 61. Distinct. & in cap. *Mandata*, & in cap. fin. de *Præsumpt.*

(*h*) Argum. text. in leg. *Non omnes*, §. *A Barbaris*, ff. de *Re milit.* & in leg. 2. tit. 9. Part. 2. & faciunt, quæ DD. notant in cap. de *Malta*, de *Præb.* & in leg. *Nobiliores*, Cod. de *Comerc. & mercat.*

(*i*) In regula, *Semel malus*, de *Reg. jur.* lib. 6.

(*j*) Ut probatur in cap. *Illud*, de *Præsumpt.* & in cap. *Inquisitionis*, & in cap. *Qualiter, & quando* II. de *Accus.*

(*k*) De Maleficiis, verf. *Fama publica.* Et de ista clausula vide omnino Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 60. n. 23. & in quæst. 21. n. 1.

(*l*) Juxta text. in cap. *Tertio loco*, de *Probat.* & notat gloss. cap. *Bona*, verb. *Falli naturam*, de *Elect.* & probatur in leg. 1. & 2. tit. 14. Part. 3. & resolvit Lanfr. de Orian. in cap. *Quoniam contra falsum*, de *Probat.*

(*m*) In cap. *Ex tenore*, de *Testib.* Bald. in leg. *Optimam*, Cod. de *Contrahend. & commit. stipulat.* & glossam in §. *Item verborum*, verb. *Quæ*, Instit. de *Inutil. stipul.*

(*n*) In d.ct. leg. *Optima*, & Ægid. Bosium in Praxi Crimin. tit. de Defensionibus reorum, n. 24.

(*o*) Juxta text. in leg. *Vi vim*, ff. de *Just. & jur.* & in leg. 1. §. *Cum aritetes*, ff. *Si quadr. paper. fecisse dicat.* in leg. *Scentiam*, §. *Qui cum aliter*, ff. *Ad leg. Aquil.* in leg. 1. Cod. *Unde vi*, & in §. *Quod vero*, Instit. de *Jur. natural. Gent. & civ.* & in cap. *Significasti* II. verf. *Si verò*, de *Homic.* & in Clem. 1. de *Homic.* & utrobique hanc conclusionem notant DD. & probat etiam text. in leg. 2. tit. 8. Part. 7. & in leg. 3. & 4. tit. 23. lib. 8. Recop. & in Ordinat. Lusitanorum, lib. 5. tit. 10. in princ. & pro regula eam ponit Petrus Dueñas in reg. 192. & late explicat Jul. Clar. lib. 5. Recept. Sentent. §. Homicidium, à n. 24.

(*p*) Juxta text. in cap. *Si verò* 1. verf. *Si verò*, de *Sent. excom.* & in Clem. 1. de *Homic.*

(*q*) Juxta text. in lex *Cornelia*, ff. de *Injur.* & in leg. 2. & 3. ff. de *Liber. caus.* & in leg. *Si quis in servitute*, ff. de *Furt.* & in cap. *Dilectus*, de *Sentent. excomm.* lib. 6. & in cap. *Non inferenda*, & in cap. *Fortitudo* 23. quæst. 3. & in cap. *Error* 83. Distinct. & ultra DD. ibi notat Petrus Dueñas in reg. 191. Navar. in dict. cap. *Non inferenda* in fin. Manual. Hispan. & in Manual. Latin. cap. 24. à n. 15. & Jul. Clar. ubi supr.

(*r*) Juxta text. in leg. 1. Cod. *Unde vi.*

(*s*) Juxta text. in dict. Clem. 1. de *Homic.* & in leg. *Is, qui aggressorem*, verf. *In discrimine vitæ constitutus*, Cod. de *Sicar.* & notat gloss. magistr. in leg. 1. Cod. *Unde vi.*

(*t*) Juxta Glossam in dict. leg. 1. & notat Petrus Dueñas cum pluribus in dict. reg. 192. limit. 1. & Jul. Clar. in dict. §. Homicidium, n. 33.

(*u*) Arg. text. in leg *Si adulterium*, §. *Imperatores*, ff. de *Adult.*

(*x*) Juxta text. in leg. *Qui cum major*, §. *Si libertus*, ff. de *Bon. libert.*

buit. (y) 79. Facit etiam, quia homo intenso dolore promotus, non est in plenitudine intellectus: (z) 80. quibus adde, quod si reus in sua confessione negaverit, se delictum illud commisisse, & deinde, habita copia processus, viderit se de illo delicto convictum esse, adhuc poterit probare, se illud fecisse ad sui defensionem, & erit audiendus, secundum Bartolum: (a) & est ratio, quia reus pluribus, & diversis exceptionibus uti potest. (b)

81. Et adverte, quod accusatus non debet simpliciter dicere se commisisse delictum ad sui defensionem, sed debet dicere, præmittendo negationem ejus, ut in libello diximus, ibi: *Lo otro, porque caso no confessado, que yo huviera cometido el dicho delicto, &c.* (c) 82. alioquin, si simpliciter diceret, se ad sui defensionem fecisse, accusator potest acceptare suam confessionem pro illa parte, qua confessus fuit delictum, & eam repudiare pro ea parte, qua dixit se ad sui defensionem fecisse, secundum Bartolum. (d)

83. Non tamen ex hac sola confessione reus erit puniendus *pœna ordinaria*, sed alia extraordinaria, secundum Panormitanum; (e) quidquid contrarium resolvat Socinus, (f) & aliter contra Panormitanum, & Socinum resolvat D. Franc. à Sarmiento: (g) ac proinde ad vitandas has contrarietates optima erit suprà dicta cautela, ut præmissa conditione, protestatione, vel negatione, ex qua mendacium non inferatur, reus dicat ad sui defensionem commisisset, tunc enim ex tali confessione evitabit torturam, & mortem, ut notat Panormitanus. (h)

84. Adverte etiam, quòd ad probandam hanc defensionem admittituntur conjecturæ, & aliæ probationes præsumptæ, & testes familiares, & consanguinei, ut cum communi DD. resolvit Anton. Gomez. (i)

Diximus: *Lo otro, porque el dicho Ticio me perdonò, y remitiò, &c.* Illa clausula apposita fuit, ad excusandum se reum à pœna delicti, 85. quia injuria privata per pactum remittitur: (j) & an tunc Judex *ex officio* procedere possit adversus delinquentem, resolvit Anton. Gomez. (k) 87. Quinimo, in omnibus criminibus capitalibus pœnam sanguinis ingerentibus, excepto crimine adulterii, transactio licita est. (l) Et an tunc, facta transactione, Judex ex officio procedere possit, resolvunt Anton. Gomez, & D. Menetes, ubi suprà. 88. Et est advertendum, quòd si offensus remittat simpliciter injuriam sibi illatam, non ex eo censetur remisisse damna, expensas, & interesse. (m)

89. Diximus in fine libelli: *A lo menos dàr en fiado, &c.* Pro cujus explicatione resolve, 90. quod, quotiescumque ex delicto venit imponenda pœna pecuniaria, & non corporalis, reus poterit relaxari à carceribus sub fidejussoribus. (n)

Fallit tamen hoc in casu leg. 2. tit. 10. lib. 8. Recop.

Et in casu leg. 1. & 2. tit. 7. lib. 8. Recopil.

Et

(y) Ut in leg. *Quoniam multa*, Cod. *Ad leg. Juliam*, de *Vi*.

(z) Secundum Bald. col. fin. Jass. col. 2. Dec. col. 4. Fortun. Garcia col. 3. n. 8. in dict. leg. *Ut vim*, & Panorm. in cap. 1. de *Injur.* & in cap. *Dilecti*, de *Except.* & Felin. in cap. *Significasti* II. de *Homic.* & ante eos tenet gloss. in cap. 1. verb. *Propulsandam* in fin. 23. quæst. 1. & resolvit Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 3. n. 24. & Covar. in Clem. unic. 3. part. §. unic. n. 3. de *Homic.*

(a) In leg. *Nemo ex his*, ff. de *Reg. jur.* cujus opinio communis est, teste Decio in cap. *Pastoralis*, n. 15. in fin. de *Except.* Boer. in decis. 164. n. 12. & Bol. in Praxi Crim. in tit. de Defensione reorum, n. 4.

(b) Ut in reg. *Nemo pluribus*, de *Regul. jur.* lib. 6.

(c) Ita consuluit Dec. in cap. *Cum venerabilis*, n. 20. in fin. de *Except.* est communis opinio ex Ægid. Bolsio in Pract. Crimin. tit. de Confes. n. 36. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 55. n. 17. & refert Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 279. n. 7.

(d) Receptum communiter in leg. *Aurelius*, §. *Idem*, ff. de *Liberat. leg.* & ita cum pluribus resolvit Ant. Gomezius, tom. 3. Variar. cap. 3. n. 26. & Alciat. in Tract. de Præsumpt. reg. 3. præsumpt. 39. num. 7. Bolsius in Praxi Crimin. tit. de Confes. num. 19. & Jul. Clar. in dict. quæst. 55. n. 25. Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 929. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 93. n. 37.

(e) Cap. *Auditis*, n. 32. de *Præscript.* Dec. in cap. *Cum venerabilis*, n. 20. de *Except.* & Ant. Gom. in dict. cap. 3. n. 26. & Tiraq. in Tract. de Pœnis temperand. cauf. 27. n. 7. Gram. decis. 5. n. 14. Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 932. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 279. n. 6. Jul. Clar. ubi suprà. n. 16. & Decis. Pedamont. 60. n. 9. Alex. Stuat. in Pract. Jud. cap. 20. n. 42.

(f) In leg. *Non utique*, ff. de *Except.*

(g) Lib. 1. Select. cap. 1. n. 11. & 12.

(h) In dict. cap. *Auditis*, col. pen. Alex. de Imol. in leg. *Non solum*, §. *Scindum*, col. 1. ff. de *Oper. nov. nunt.* Hyppol. in singul. 185. Jass. in dict. leg. *Ut vim*, col. 1. & 2. & Rebuf. in Repet. leg. *Divus*, ff. *Ad S. C. Syllan.* super gloss. 1. n. 53.

(i) In dict. cap. 3. n. 27.

(j) Juxta text. in leg. *Si tibi decem*, §. 1. ff. de *Pact.* & in leg. *Si unus*, §. *Pactus ne peteret*, ff. eod. & in leg. *Non solum*, §. 1. ff. de *Injur.*

(k) In 3. tom. cap. 1. n. 10. & cap. 3. n. 55. & Dec. Anton. Menes. in leg. *Transigere* à n. 41. Cod. de *Transact.*

(l) Juxta text. in leg. *Transigere*, Cod. de *Transact.* & in leg. 21. tit. 1. Part. 7.

(m) Secundum Bald. in dict. leg. *Si tibi decem*, §. 1. & Alex. n. 2. & Panorm. & omnes communiter in cap. 1. de *Injur.* & Jass. in leg. 1. n. 16. ff. de *Pact.*

(n) Ut in leg. 1. §. *Divus*, ff. de *Custod. reor.* & ibi communiter DD. & in leg. *Eos* l. §. *Super his*, Cod. de *Appell.* & in leg. 10. tit. 29. Part. 7.

Et in casu leg. 5. tit. 4. lib. 8. Recop.

At verò si pœna corporalis imponenda sit, tunc sub fidejussoribus relaxari non potest, (o) ut resolvit Suarez. (p) 91. Et quotiescunque constiterit de innocentia rei, poterit sub fidejussoribus relaxari, quinimo, & absque eis: (q) 92. & constare hoc poterit, facta publicatione testium; (r) ac ideo in dicto libello prædicta clausula fuit apposita.

93. Et adverte, quòd si in casibus, in quibus reus potest sub fidejussoribus relaxari, Judex nolit eum relaxare, irrogat ei injuriam, & in Syndicatu tenebitur actione injuriarum. (s)

EX §. SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 *Libelli responsorii rei danda est accusatori copia, ut intra certum tempus respondeat: & utraque parte replicante, concludendum ad probationem.*

2 *In causis criminalibus breviores termini arbitrio Judicis præstandi sunt, quam in civilibus.*

3 *In criminalibus causis, etiam feriatis diebus procedendum.*

§. SEPTIMUS.

DE REPLICA ACCUSATORIS, & duplica rei.

1. POstquam prædictus libellus responsorius rei fuerit porrectus, Judex præcipit ejus copiam exhiberi accusatori, & quod intra certum tempus respondeat, & tunc utraque pars allegat cum replica, & duplica, & concluditur ad probationem. Circa quæ observa, omnia resoluta suprà in prima parte hujus primi tomi, in 7. Tempore, circa explicationem libellorum replicationis, & duplicationis.

2. Et adverte, quod licet in criminalibus procedatur, adinstar causarum civilium; (t) 3. tamen termini breviores in criminalibus arbitrio Judicis debent assignari, & in eis potest procedi diebus feriatis, cum causa incarceratorum sit pia. (u)

EX §. OCTAVO.

SUMMARIA.

1 *JUDEX recipit partes ad probationem, prolata sententia interlocutoria, postquam ab eis conclusum est: & intra terminum ab eo assignatum interrogatoria adducenda sunt.*

2 *Interrogatoria in criminalibus solummodo ex parte accusatoris, aut Fisci pro positionibus ponuntur reo, quibus respondebit; ex ejus tamen parte nullæ positiones recipienda de consuetudine.*

§. OCTAVUS.

DE SENTENTIA INTERLOCUTORIA ad probandum, & de termino probatorio.

1. POstquam conclusum est per partes, Judex profert sententiam interlocutoriam, qua recipit partes ad probationem, eodem modo quo diximus suprà, in prima parte, hujus primi tomi, in 8. Tempore, & infrà terminum assignatum à Judice in hac sententia, partes producunt sua interrogatoria eodem pacto, quo diximus in dicto 8. Tempore. Et licet in causis civilibus unaquæque pars ponat suum interrogatorium pro positionibus alteri, ut resolvimus in dicto 8. Tempore; 2. tamen in causis criminalibus solummodo respectu accusatoris, vel Fisci positiones ponuntur reo, quibus respondere cogitur: ex parte verò rei accusati positiones non ponuntur accusatori, vel Fisco, & ita de consuetudine observari firmat Jul. Clarus. (a) Deinde in prædicto termino probatorio utraque pars producit suos testes, qui debent jurare, & examinari in termino dicto, ut diximus in dict. 8. Tempore; testes tamen in his causis criminalibus ipsi Judici sunt producendi, & juramentum præstare, & ab eo debent examinari, nec

(o) Ut in leg. 3. ff. de *Custod. reor.*

(p) In Allegatione, de Fidejussore in caus. Crim. n. 13. Hyppolit. in Pract. Crimin. §. Attingam, n. 1. cum seqq. Bolsius in Pract. Crim. tit. de Incarcer. fidejussor. relaxando, n. 1. Anton. Gom. in 3. tom. cap. 9. n. 8. & probatur in leg. 16. tit. 1. Part. 7. & ibi Gregor. Lup. verb. *Sobre fiador.*

(q) Juxta text. in dict. leg. 1. ff. de *Custod. reor.*

(r) Ut in leg. 2. in fin. Cod. de *Exhib. reis*, & notat Bald. in leg. *Sed si his*, Cod. de *In jus voc.* Alex. in Addit. ad Bartol. in leg. 1. ff. de *Custod. reor.* col. 2. Rod. Suarez in Alleg. de Fidejuss. in caus. Crimin. n. 26. & Hyppolit. in dict. §. Attingam, n. 16. & Anton. Gom. in dict. cap. 9. num. 7.

(s) Juxta text. in leg. *Si verò pro condemnato*, §. 1. ff. *Qui satisd. cog.* Et ita firmat Angel. in Tract. de Malefic. vers. Pro quibus Anton. fidejuss. & in vers. Et nota, quod si aliquis, & Hyppol. in dict. §. Attingam, n. 17.

(t) Ut in leg. *Absentem*, ff. de *Pœnis.*

(u) Ut suprà diximus, & firmat Roman. singul. 694.

(a) Lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 45. n. 4.

buit. (y) 79. Facit etiam, quia homo intenso dolore promotus, non est in plenitudine intellectus: (z) 80. quibus adde, quod si reus in sua confessione negaverit, se delictum illud commisisse, & deinde, habita copia processus, viderit se de illo delicto convictum esse, adhuc poterit probare, se illud fecisse ad sui defensionem, & erit audiendus, secundum Bartolum: (a) & est ratio, quia reus pluribus, & diversis exceptionibus uti potest. (b)

81. Et adverte, quod accusatus non debet simpliciter dicere se commisisse delictum ad sui defensionem, sed debet dicere, præmittendo negationem ejus, ut in libello diximus, ibi: *Lo otro, porque caso no confessado, que yo huviera cometido el dicho delicto, &c.* (c) 82. alioquin, si simpliciter diceret, se ad sui defensionem fecisse, accusator potest acceptare suam confessionem pro illa parte, qua confessus fuit delictum, & eam repudiare pro ea parte, qua dixit se ad sui defensionem fecisse, secundum Bartolum. (d)

83. Non tamen ex hac sola confessione reus erit puniendus *pœna ordinaria*, sed alia extraordinaria, secundum Panormitanum; (e) quidquid contrarium resolvat Socinus, (f) & aliter contra Panormitanum, & Socinum resolvat D. Franc. à Sarmiento: (g) ac proinde ad vitandas has contrarietates optima erit suprà dicta cautela, ut præmissa conditione, protestatione, vel negatione, ex qua mendacium non inferatur, reus dicat ad sui defensionem commisisset, tunc enim ex tali confessione evitabit torturam, & mortem, ut notat Panormitanus. (h)

84. Adverte etiam, quòd ad probandam hanc defensionem admittituntur conjecturæ, & aliæ probationes præsumptæ, & testes familiares, & consanguinei, ut cum communi DD. resolvit Anton. Gomez. (i)

Diximus: *Lo otro, porque el dicho Ticio me perdonò, y remitiò, &c.* Illa clausula apposita fuit, ad excusandum se reum à pœna delicti, 85. quia injuria privata per pactum remittitur: (j) & an tunc Judex *ex officio* procedere possit adversus delinquentem, resolvit Anton. Gomez. (k) 87. Quinimo, in omnibus criminibus capitalibus pœnam sanguinis ingerentibus, excepto crimine adulterii, transactio licita est. (l) Et an tunc, facta transactione, Judex ex officio procedere possit, resolvunt Anton. Gomez, & D. Menetes, ubi suprà. 88. Et est advertendum, quòd si offensus remittat simpliciter injuriam sibi illatam, non ex eo censetur remisisse damna, expensas, & interesse. (m)

89. Diximus in fine libelli: *A lo menos dàr en fiado, &c.* Pro cujus explicatione resolve, 90. quod, quotiescumque ex delicto venit imponenda pœna pecuniaria, & non corporalis, reus poterit relaxari à carceribus sub fidejussoribus. (n)

Fallit tamen hoc in casu leg. 2. tit. 10. lib. 8. Recop.

Et in casu leg. 1. & 2. tit. 7. lib. 8. Recopil.

Et

(y) Ut in leg. *Quoniam multa*, Cod. *Ad leg. Juliam*, de *Vi*.

(z) Secundum Bald. col. fin. Jass. col. 2. Dec. col. 4. Fortun. Garcia col. 3. n. 8. in dict. leg. *Ut vim*, & Panorm. in cap. 1. de *Injur.* & in cap. *Dilecti*, de *Except.* & Felin. in cap. *Significasti* II. de *Homic.* & ante eos tenet gloss. in cap. 1. verb. *Propulsandam* in fin. 23. quæst. 1. & resolvit Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 3. n. 24. & Covar. in Clem. unic. 3. part. §. unic. n. 3. de *Homic.*

(a) In leg. *Nemo ex his*, ff. de *Reg. jur.* cujus opinio communis est, teste Decio in cap. *Pastoralis*, n. 15. in fin. de *Except.* Boer. in decis. 164. n. 12. & Bol. in Praxi Crim. in tit. de Defensione reorum, n. 4.

(b) Ut in reg. *Nemo pluribus*, de *Regul. jur.* lib. 6.

(c) Ita consuluit Dec. in cap. *Cum venerabilis*, n. 20. in fin. de *Except.* est communis opinio ex Ægid. Bolsio in Pract. Crimin. tit. de Confes. n. 36. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 55. n. 17. & refert Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 279. n. 7.

(d) Receptum communiter in leg. *Aurelius*, §. *Idem*, ff. de *Liberat. leg.* & ita cum pluribus resolvit Ant. Gomezius, tom. 3. Variar. cap. 3. n. 26. & Alciat. in Tract. de Præsumpt. reg. 3. præsumpt. 39. num. 7. Bolsius in Praxi Crimin. tit. de Confes. num. 19. & Jul. Clar. in dict. quæst. 55. n. 25. Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 929. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 93. n. 37.

(e) Cap. *Auditis*, n. 32. de *Præscript.* Dec. in cap. *Cum venerabilis*, n. 20. de *Except.* & Ant. Gom. in dict. cap. 3. n. 26. & Tiraq. in Tract. de Pœnis temperand. cauf. 27. n. 7. Gram. decis. 5. n. 14. Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 932. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 279. n. 6. Jul. Clar. ubi suprà. n. 16. & Decis. Pedamont. 60. n. 9. Alex. Stuat. in Pract. Jud. cap. 20. n. 42.

(f) In leg. *Non utique*, ff. de *Except.*

(g) Lib. 1. Select. cap. 1. n. 11. & 12.

(h) In dict. cap. *Auditis*, col. pen. Alex. de Imol. in leg. *Non solum*, §. *Scindum*, col. 1. ff. de *Oper. nov. nunt.* Hyppol. in singul. 185. Jass. in dict. leg. *Ut vim*, col. 1. & 2. & Rebuf. in Repet. leg. *Divus*, ff. *Ad S. C. Syllan.* super gloss. 1. n. 53.

(i) In dict. cap. 3. n. 27.

(j) Juxta text. in leg. *Si tibi decem*, §. 1. ff. de *Pact.* & in leg. *Si unus*, §. *Pactus ne peteret*, ff. eod. & in leg. *Non solum*, §. 1. ff. de *Injur.*

(k) In 3. tom. cap. 1. n. 10. & cap. 3. n. 55. & Dec. Anton. Menes. in leg. *Transigere* à n. 41. Cod. de *Transact.*

(l) Juxta text. in leg. *Transigere*, Cod. de *Transact.* & in leg. 21. tit. 1. Part. 7.

(m) Secundum Bald. in dict. leg. *Si tibi decem*, §. 1. & Alex. n. 2. & Panorm. & omnes communiter in cap. 1. de *Injur.* & Jass. in leg. 1. n. 16. ff. de *Pact.*

(n) Ut in leg. 1. §. *Divus*, ff. de *Custod. reor.* & ibi communiter DD. & in leg. *Eos* l. §. *Super his*, Cod. de *Appell.* & in leg. 10. tit. 29. Part. 7.

Et in casu leg. 5. tit. 4. lib. 8. Recop.

At verò si pœna corporalis imponenda sit, tunc sub fidejussoribus relaxari non potest, (o) ut resolvit Suarez. (p) 91. Et quotiescunque constiterit de innocentia rei, poterit sub fidejussoribus relaxari, quinimo, & absque eis: (q) 92. & constare hoc poterit, facta publicatione testium; (r) ac ideo in dicto libello prædicta clausula fuit apposita.

93. Et adverte, quòd si in casibus, in quibus reus potest sub fidejussoribus relaxari, Judex nolit eum relaxare, irrogat ei injuriam, & in Syndicatu tenebitur actione injuriarum. (s)

EX §. SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 *Libelli responsorii rei danda est accusatori copia, ut intra certum tempus respondeat: & utraque parte replicante, concludendum ad probationem.*

2 *In causis criminalibus breviores termini arbitrio Judicis præstandi sunt, quam in civilibus.*

3 *In criminalibus causis, etiam feriatis diebus procedendum.*

§. SEPTIMUS.

DE REPLICA ACCUSATORIS, & duplica rei.

1. POstquam prædictus libellus responsorius rei fuerit porrectus, Judex præcipit ejus copiam exhiberi accusatori, & quod intra certum tempus respondeat, & tunc utraque pars allegat cum replica, & duplica, & concluditur ad probationem. Circa quæ observa, omnia resoluta suprà in prima parte hujus primi tomi, in 7. Tempore, circa explicationem libellorum replicationis, & duplicationis.

2. Et adverte, quod licet in criminalibus procedatur, adinstar causarum civilium; (t) 3. tamen termini breviores in criminalibus arbitrio Judicis debent assignari, & in eis potest procedi diebus feriatis, cum causa incarceratorum sit pia. (u)

EX §. OCTAVO.

SUMMARIA.

1 *JUDEX recipit partes ad probationem, prolata sententia interlocutoria, postquam ab eis conclusum est: & intra terminum ab eo assignatum interrogatoria adducenda sunt.*

2 *Interrogatoria in criminalibus solummodo ex parte accusatoris, aut Fisci pro positionibus ponuntur reo, quibus respondebit; ex ejus tamen parte nullæ positiones recipienda de consuetudine.*

§. OCTAVUS.

DE SENTENTIA INTERLOCUTORIA ad probandum, & de termino probatorio.

1. POstquam conclusum est per partes, Judex profert sententiam interlocutoriam, qua recipit partes ad probationem, eodem modo quo diximus suprà, in prima parte, hujus primi tomi, in 8. Tempore, & infrà terminum assignatum à Judice in hac sententia, partes producunt sua interrogatoria eodem pacto, quo diximus in dicto 8. Tempore. Et licet in causis civilibus unaquæque pars ponat suum interrogatorium pro positionibus alteri, ut resolvimus in dicto 8. Tempore; 2. tamen in causis criminalibus solummodo respectu accusatoris, vel Fisci positiones ponuntur reo, quibus respondere cogitur: ex parte verò rei accusati positiones non ponuntur accusatori, vel Fisco, & ita de consuetudine observari firmat Jul. Clarus. (a) Deinde in prædicto termino probatorio utraque pars producit suos testes, qui debent jurare, & examinari in termino dicto, ut diximus in dict. 8. Tempore; testes tamen in his causis criminalibus ipsi Judici sunt producendi, & juramentum præstare, & ab eo debent examinari, nec

(o) Ut in leg. 3. ff. de *Custod. reor.*

(p) In Allegatione, de Fidejussore in caus. Crim. n. 13. Hyppolit. in Pract. Crimin. §. Attingam, n. 1. cum seqq. Bolsius in Pract. Crim. tit. de Incarcer. fidejussor. relaxando, n. 1. Anton. Gom. in 3. tom. cap. 9. n. 8. & probatur in leg. 16. tit. 1. Part. 7. & ibi Gregor. Lup. verb. *Sobre fiador.*

(q) Juxta text. in dict. leg. 1. ff. de *Custod. reor.*

(r) Ut in leg. 2. in fin. Cod. de *Exhib. reis*, & notat Bald. in leg. *Sed si his*, Cod. de *In jus voc.* Alex. in Addit. ad Bartol. in leg. 1. ff. de *Custod. reor.* col. 2. Rod. Suarez in Alleg. de Fidejuss. in caus. Crimin. n. 26. & Hyppolit. in dict. §. Attingam, n. 16. & Anton. Gom. in dict. cap. 9. num. 7.

(s) Juxta text. in leg. *Si verò pro condemnato*, §. 1. ff. *Qui satisd. cog.* Et ita firmat Angel. in Tract. de Malefic. vers. Pro quibus Anton. fidejuss. & in vers. Et nota, quod si aliquis, & Hyppol. in dict. §. Attingam, n. 17.

(t) Ut in leg. *Absentem*, ff. de *Pœnis.*

(u) Ut suprà diximus, & firmat Roman. singul. 694.

(a) Lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 45. n. 4.

nec ipse poterit Tabellioni, vel alteri hoc committere, ut resolvimus supra. (b)

EX §. NONO.

SUMMARIA.

1 *Testes examinati in summario judicio reproducendi sunt in plenario: ut fidem faciant.*

2 *Quia testes in summaria recepti sunt, parte non citata, & ante litem contestatam, non probant in judicio plenario absque nova reproductione.*

3 *Etiamsi delinquentis consensus interveniat, non probant testes recepti in summaria, nisi verè ratificentur, & repetantur in summario judicio.*

4 *Reus in criminalibus non potest renuntiare suis probationibus, & defensionibus, quia tendit in præjudicium personæ.*

5 *Quæ sunt de substantialibus judicii consensu partium tolli nequeunt.*

6 *Quando ex delicto pœna pecuniaria, vel alia, quæ non irroget infamiam, imponenda venit, reus suis defensionibus renuntiare potest, & habere testes pro reproductis, & ratificatis, secus, si alia pœna.*

7 *Reus in quacunque litis parte, usque ad realem executionem sententiæ innocentiam suam probare non prohibetur.*

§. NONUS.

DE REPETITIONE, ET RATIFICATIONE testium.

1. ACcusator diligenter advertere debet, quod in termino probatorio faciat reproducere testes, in summaria informatione examinatos: & quod ratificentur in plenario judicio, alioquin fidem non faciunt in judicio plenario. (a) 2. Et est ratio, quia testes in summaria informatione fuerunt recepti, parte adversa non citata, ac ideo fidem non faciunt, (b) & quia recepti fuerunt ante litem contestatam. (c)

3. Nec sufficit, si consensu, & approbatione delinquentis testes in summaria informatione recepti habeantur pro productis in plenario judicio; sed requiritur, quod re vera repetantur, & ratificentur in plenario judicio: 4. & ratio est, quia reus non potest in causis criminalibus renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio sibi assignato: (d) nam hujusmodi renuntiatio non valet, cum tendat in præjudicium personæ, vel status: (e) & hanc opinionem in propriis terminis tenet Avendanius, (f) & Joann. Redin, (g) & alia ratione, scilicet, quia cum prædicti testes in summario judicio recepti fuerint ante litem non contestatam, & sic in casu non permisso, attestationes eorum invalidæ consensu partium validari non potuerunt: (h) 5. nam litis contestatio, & similes actus sunt de substantialibus judicii, ac ideo consensu partium tolli non possunt, (i) & eandem opinionem sequitur, eam dicens communiter receptam, Ant. Gomez: (j) quæ opinio vera est, quando ex tali delicto veniret imponenda pœna corporalis, aut infamiæ.

6. Cæterum si esset imponenda pœna pecuniaria, vel alia non irrogans infamiam, reus bene poterit renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, habereque testes pro reproductis, & ratificatis: (k) qui testes recepti, & examinati in summario judicio, ne postea in isto plenario varient, & vacillent, possunt se ad primam depositionem referre, & Judici petere primam attestationem sibi exhiberi, ita docet Bartolus; (l) Baldus tamen (m) tenet, quod testis iterato deponens debet in re-

(b) In ista 6. part. post n. 10. Et probat etiam leg. 26. tit. 16. Part. 3. & ultra ea, quæ ibi allegavimus in isto articulo est videndus Alex. de Imol. in leg. *Si quis autem*, Cod. de *Test.* n. 2. cum seqq. & Alex. Striatic. in Practic. Judic. cap. 16. à n. 4. ubi plura congerit.

(a) Secundum Angel. in Tract. de Malefic. verb. *Fama publica*. Bartol. in leg. fin. ff. de *Quæst.* Panorm. post Innoc. in cap. *Bone* I. Hyppol. in Pract. Crimin. §. Nunc videndum, n. 29. Foller. in Pract. Crimin. 1. part. 2. part. in Rubric. demum repetantur testes, n. 1.

(b) Juxta text. in cap. 2. de *Testib.*

(c) Juxta text. in cap. 1. & in cap. *Quoniam frequenter* in princip. *Ut lite non contest.*

(d) Juxta gloss. singularem in leg. *Pactum inter hæredem*, ff. de *Pact.* verb. *Cum liceat.*

(e) Arg. text. in leg. *Liber homo*, ff. *Ad leg. Aquil.* & in leg. *Cornelia*, §. fin. ff. de *Sicar.*

(f) In respons. 11. n. 5.

(g) In lib. de Majestat. Princip. in parte, sed per legitimos calumniantium limites, n. 114. & Duenas in Regul. 23. limit. 1.

(h) Secundum Baldum in leg. 1. ff. de *Feriis*, & in Auth. *Si quis in aliquo*, Cod. de *Edend.*

(i) Secundum gloss. in cap. *De causis*, de *Offic. Deleg.*

(j) In 3. tom. Variar. cap. 13. n. 33. & Rojas in singular. 203. in medio.

(k) Secundum Joan. de Immol. in leg. *Custodias*, ff. de *Public. judic.* quem sequuntur Joan. Redin. & Anton. Gom. ubi supr.

(l) In leg. *Eos, qui*, n. 6. ff. de *Falsis*, Bald. in leg. *Jusjurandi*, Cod. de *Test.* n. 3. Hyppol. in leg. *Ex libero homine*, à n. 13. ff. de *Quæst.* Alex. in cons. 56. col. 2. n. 2. vol. 2. & quotidie ita *in praxi* observatur.

(m) In leg. fin. n. 7. Cod. de *Testib.*

petitione ad extensum, & clare deponere, nec sufficit se ad primam depositionem referre: (n) & tandem concludit, quod si prior examinatio facta fuit diligenter in judicio plenario, tunc valebit secunda depositio relativa ad primam testificationem, & in isto casu intelligit doctrinam Bartoli, & Sequacium; si vero prior examinatio facta fuerit in judicio summario, in quo tanta diligentia adhiberi non solet, tunc secunda examinatio ad extensum fieri debebit, nec sufficiet, si testis se referat ad primum testimonium, & in hoc casu intelligit doctrinam Baldi: quæ compositio rationi, & æquitati congrua mihi videtur, & Judicibus consulo, quod ita observare faciant, quamvis opinionem Bartoli semper vidi observari *in praxi*.

Bene verum est, quod in crimine hæresis testes tenentur iterum in plenario judicio testificari, non exhibito, nec ostenso primo testimonio, secundum Simancam; (o) sed certe hæc praxis quàm dura videtur, ex eo quod si longum intervallum fluxerit, postquam primum testimonium dedit, jam illius immemor esset testis: cum memoria hominis fragilis sit; (p) tamen cum causa hæresis, super qua testimonium præstitum fuit, sit res tam memorabilis, & ardua, non facile oblivioni tradi potest: ac proinde, ut rectius intelligi possit, an vera, vel falsa fuerint testificata, prædicta praxis obtinuit.

7. Erit tamen tunc tutum consilium, quod testes protestentur, quòd si apparuerit se aliter in prima attestatione dixisse, quam in ista, quod extunc illud testimonium reducant ad illud, cum tunc temporis magis memores hujus rei essent. (q) Adverte tamen, quod reus poterit probare suam innocentiam, & defensionem in qualibet parte litis, usque ad realem executionem sententiæ, ut eleganter resolvit Ant. Gomez. (r)

EX §. DECIMO.

SUMMARIA.

1 *Lapso termino probatorio, est facienda publicatio testium.*

2 *Publicatis attestationibus, probationes partium excluduntur, & amplius non admittuntur.*

3 *In causis criminalibus Judex ex suo officio poterit recipere probationes quascunque, etiam publicatis attestationibus, & causa concluſa.*

4 *Ad instantiam accusatoris non poterit Judex post conclusionem in causa probationes alias admittere.*

5 *Admittuntur probationes, etiam post lapsum termini probatorii, & post conclusum in causa ad defensionem, & rei innocentiam, etiam postquam renuntiatum fuerit termino probatorio ex parte rei.*

6 *Etiam post sententiam diffinitivam admittitur reus ad probandam suam innocentiam, quando de ea per evidentiam facti constare poterit.*

7 *Licet Judex non possit de Jure revocare sententiam suam, tamen, quando eidem constet de innocentia rei, debet in ejus executione supersedere, & Principi rescribere: quod secus est de Jure Regio, juxta quod sententia revocari poterit, inconsulto Principe.*

§. DECIMUS.

DE PUBLICATIONE TESTIUM.

1. ELapso termino probatorio, publicatio testium facienda erit eodem modo, quo diximus in prima parte hujus primi tomi, in fine 8. Temporis. 2. Et licet ibi resolvimus, per prædictam publicationem probationes utriusque partis excludi, & non posse amplius admitti; (a) 3. tamen in causis criminalibus Judex *ex officio* ad offensam, & punitionem rei, etiam post publicationem testium, & conclusionem in causa, ad definitivam sententiam poterit testes, & omnes alias probationes recipere, secundum Bartolum. (b) 4. At vero ad instantiam accusatoris hoc minime fieri posset, secundum DD. ubi supra.

5. Similiter ad defensionem, & innocentiam rei accusati probandam, testes, & probationes admittuntur post lapsum termini probatorii, & post publicationem testium, & con-

(n) Cujus opinionem pluribus confirmat Decis. Pedam. 128. à n. 7.

(o) De Instit. Cathol. tit. 64. n. 24. ubi citat ad idem Boer. in decis. 108.

(p) Cap. *Perretia*, de *Constrm. util. vel inutil.* cap. *Præterea* 23. distinct.

(q) Et hoc consilium tradit Bart. in dict. leg. *Eos*, & Menoch. lib. 2. de Arbitr. censur. 2. cas. 109. n. 13.

(r) Omnino videndus in 3. tom. Variar. cap. 13. n. 33.

(a) De qua regula ultra ibi posita est videndus Soc. in reg. 498. & Joan. Matienz. in Dialog. Relator. 3. part. cap. 46.

(b) In leg. 1. §. *Si quis ultro*, col. 1. ff. de *Quæst.* & eundem Bartol. in leg. *Unus*, §. 1. ff. eodem tit. Salicet. in Auth. *At qui semel*, Cod. de *Probat.* Hyppol. in Practic. Crim. §. Sequens, n. 7. & Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 13. n. 34. & hanc testatur communem opinionem Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 61. n. 2.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

conclusionem in causa: (e) & etiam postquam renuntiatum fuerit à partibus termino probatorio ex parte rei, probationes admitti poterunt. (d)

6. Quinimo, ex parte rei testes, & probationes admittuntur ad probandam suam innocentiam, & defensionem, etiam post sententiam diffinitivam adversus eum latam, quando per evidentiam facti de ejus innocentia constare posset, probando negativam, & ostendendo, delictum non fuisse commissum, ut puta, probando hominem vivere, quem se interfecisse dicebatur, vel quid simile, juxta text. sic intelligendum in leg. 1. §. *Si quis ultro*, ff. de *Quæst.* (e) & ita illum textum intelligit Ant. Gomez, (f) qui satisfacit textui in leg. 4. ff. de *Confess.* qui prædicto intellectui refragari videbatur. 7. Et idem resolvit, quod licet de *Jure Communi* per textum in dict. §. *Si quis ultro*, quando manifeste constat de innocentia rei post sententiam diffinitivam Judex non possit revocare prædictam suam sententiam, sed in executione ejus debet supersedere, & Principi rescribere; tamen, attento *Jure Regio*, per text. in leg. 4. tit. 3. Part. 7. Judex bene poterit in tali casu suam sententiam revocare, inconsulto Principe, & idem firmat Gregor. Lupus. (g)

EX §. UNDECIMO.

SUMMARIA.

1 *Testium publicatione facta, libellus disputationis, seu* de bien probado *porrigendus est.*

2 *Libellus* de bien probado, *quomodo concipiendus.*

3 *Si accusator inspiciat suam intentionem plenè probatam, concludat in libello, reum diffinitivè condemnandum; si verò semiplenè, ad torturam.*

§. UNDECIMUS.

DE DISPUTATIONE, ET ALLEGATIONE utriusque partis.

1. FActa prædicta publicatione testium, utraque pars diligenter inspicere debet processum, & tunc libellus disputationis, qui vulgo dicitur *Escrito de bien probado*, porrigendus erit, & in eo repulsæ erunt objiciendæ adversus personas, & dicta testium: circa quæ omnia erunt observanda, quæ resolvimus in 1. part. hujus 1. tom. in 9. Tempore: 2. qui libellus concipiendus erit forma, de qua ibi diximus, *mutatis mutandis.*

3. Et est advertendum, quod accusator inspicere debet, an sua intentio sit plene probata: quo casu in tali libello concludere debet, *quod reus definitivè condemnetur ad pœnam delicti*; at verò si accusator inspexerit suam intentionem, non esse plene probatam, tunc in illo libello concludere debet, *quod reus ad torturam condemnetur.*

EX §. DUODECIMO.

SUMMARIA.

1 *Publicatis attestationibus, si semiplene constet de delicto, peti debet reus condemnari ad torturam, quæ ante publicationem testium adhiberi non debet.*

2 *Ante publicationem testium non potest constare de meritis causæ.*

3 *Forma concludendi, quod reus condemnetur ad torturam Hispano sermone concepta.*

4 *Quare apponatur clausula:* Y caso no confesiado, que no haya para ello bastante probanza.

5 *Tortura locus non est, delicto legitimè probato.*

6 *Semiplenè delicto probato, vel aliquo indicio habito, tortura locus est.*

7 *Tortura inventa in subsidium probationum.*

8 *Si, legitimè probato crimine, reus torqueatur, Judex tenetur in syndicatu ad damna, & interesse.*

9 *Rejicitur opinio Baldi asserentis, reum torqueri posse, etiam legitimè convictum ad effectum, ut confiteatur delictum: & appellationi locus non sit, quia convictus, & confessus non auditur appellans.*

10 *Reum, qui legitimè convictus tortura adhuc traditur, & neget, puniendum, & legitimas probationes non elidi, verius resolvitur. Et unde orta praxis, quod in sententia tortura potest etiam Judex legitimas probationes contra reum in suo robore remanere velle.*

Clau-

(e) Juxta text. in leg. *Veins*, §. *Cognituram*, vers. *Quamvis*, & ibi gloss. ordin. Bart. & alii communiter, Felin. in cap. *Cum clamor*, col. 3. de *Testib.*

(d) Secundum gloss. singularem in leg. *Pactum inter hæredem*, ff. de *Pactis* in gloss. fin. recepta communiter ex Bald. Paul. & Jas. ibi; & Anton. Gom. ubi supr. & Rojas in sing. 40.

(e) Ubi hanc opinionem tenet Bart. & communiter DD. & Salic. in leg. 2. Cod. de *Requir. reis*, n. 2.

(f) In dict. cap. 13. n. 33. prope finem.

(g) In dict. leg. 4. in verb. *Debelo quitar.*

11 *Clausula*: Vmd. mande poner, y ponga, *quare apposita.*

12 *Reum absque petitione partis torqueri posse, verius resolvitur.*

13 *Clausula*: Reiterandosela tantas veces, &c. *quare apposita.*

14 *Si reus non fuerit sufficienter tortus, iterum torquendus.*

15 *Etiam reus sufficienter tortus torquendus est, si primæ torturæ indicia urgentissima sint, secundum veriorem contra magis communem opinionem.*

16 *Tortura repetenda propter nova indicia.*

17 *Tortura iteratur, si in ratificatione suæ confessionis reus neget.*

18 *Turturæ etiam tertiò subdi poterit, qui in prima ratificatione negans, & secundò tortus etiam negaverit.*

19 *Tortura quarta non est adhibenda, etiam si reus in tertia confessus, in ratificatione negaverit.*

20 *Ultra tertiam torturam non est procedendum, nec ultra secundam, secundum Simancam.*

21 *Tortura bis iterari potest post primam de Jure Regio in criminibus proditionis, falsæ monetæ, furti, & rapinæ; in aliis semel tantum.*

22 *Si reus in tortura negaverit, vel non perseveraverit in confessione, diffinitivè absolvendus est, vel ratione indiciorum extraordinariè puniendus.*

23 *Clausula*: Hasta que lo confiesse, y en él se ratifique, *quare posita.*

24 *Confessio facta in tortura non sufficit, nisi post eam ratificetur, & duret.*

25 *Torturam legitima indicia præcedere, & perseverantia confessionis subsequi debent.*

26 *Perseverantia post torturam opus esse, quamvis ante eam extra judicium reus crimen confessus sit, verius est.*

27 *Ratificatio confessionis in tortura factæ, post vigintiquatuor horas fieri debet.*

28 *Inquisitores ratificationem usque in tertium diem differunt, & benignius apparet.*

29 *Si dolor tormentorum duret, ratificatio eorum metu facta præsumeretur.*

30 *Porrecti libelli petitionis torturæ copia reo exhibenda est, ut intra certum tempus eidem respondeat.*

31 *Libellus allegationis ex parte rei sermone Hispano conceptus.*

32 *Clausula*: Atenta la calidad de la causa, *quare apposita.*

33 *Reum non torquendum, nisi in gravi, & attroci causa.*

34 *Causæ graves, & attroces quæ dicantur, remissivè.*

35 *Clausula*: Hay indicio bastante para ello, &c. *quare apposita.*

36 *Reum non torquendum absque sufficientibus indiciis.*

37 *Indicia legitima, & sufficientia quæ dicantur, remissivè.*

38 *Clausula*: Ni que suficientemente estè probado, *quare posita.*

39 *Indicia probanda legitimè per unum testem deponentem per actum visus de ipso facto, & delicto.*

40 *Testis probans indicia, omni exceptione major debet esse.*

41 *Testis deponens de indicio remoto, non sufficit unus, sed duobus opus est, qui omni exceptione majores sint.*

42 *Clausula*: Por ser, como soy, Hijo-Dalgo, &c. *quare apponatur.*

43 *Quilibet torqueri potest, qui non reperitur prohibitus.*

44 *Nobilis torqueri non potest.*

45 *Impubes torqueri non potest.*

46 *Senex decrepitus non potest torqueri.*

47 *Miles, & Doctor torqueri nequeunt, nec Decurio.*

48 *Mulier prægnans, & aliæ plures personæ torqueri non possunt.*

49 *Clericum, contra quem infamia, & indicia insurgunt, torquendum esse, communis opinio observat, quam in praxi non servari, Jul. Clar. asserit: & sufficere sola indicia, tenet cum aliis, quos refert Auctor.*

50 *Qui in crimine læsæ Majestatis torqueri possunt, & in crimine hæresis torqueri poterunt: ideo minores vigintiquinque annis propter suspicionem hæresis torquentur, & minores quatuordecim annis terreri possunt.*

51 *Personæ privilegiatæ ne torqueantur, terreri possunt.*

52 *Clausula*: Para la determinacion, &c. *quæ apponitur in fine libelli, quare apponatur.*

53 *Judex recusatus in criminalibus in foro seculari de Jure Regio associatur duobus Decurionibus habentibus Assessorem, qui per Consistorium nominantur, qui omnes simul procedunt in causa, usque ad sententiam inclusivè.*

54 *Si Judex recusatus in causa criminali dissentit ab Assessore Decurionum, qui sibi associantur, requirunt eum ipsi, ut se componat, aliàs proferant sententiam cum suo Assessore, & aditur Superior.*

55 *Votum Decurionum, qui in criminalibus recusato Judici junguntur, non prævalet ejus voto, quia votum ejus solius reputatur pro uno, & votum eorum pro uno alio dumtaxat.*

56 *Si votum alicujus ex Decurionibus, qui recusato Judici in criminalibus sociantur, con-*

conclusionem in causa: (e) & etiam postquam renuntiatum fuerit à partibus termino probatorio ex parte rei, probationes admitti poterunt. (d)

6. Quinimo, ex parte rei testes, & probationes admittuntur ad probandam suam innocentiam, & defensionem, etiam post sententiam diffinitivam adversus eum latam, quando per evidentiam facti de ejus innocentia constare posset, probando negativam, & ostendendo, delictum non fuisse commissum, ut puta, probando hominem vivere, quem se interfecisse dicebatur, vel quid simile, juxta text. sic intelligendum in leg. 1. §. *Si quis ultro*, ff. de *Quæst.* (e) & ita illum textum intelligit Ant. Gomez, (f) qui satisfacit textui in leg. 4. ff. de *Confess.* qui prædicto intellectui refragari videbatur. 7. Et idem resolvit, quod licet de *Jure Communi* per textum in dict. §. *Si quis ultro*, quando manifeste constat de innocentia rei post sententiam diffinitivam Judex non possit revocare prædictam suam sententiam, sed in executione ejus debet supersedere, & Principi rescribere; tamen, attento *Jure Regio*, per text. in leg. 4. tit. 3. Part. 7. Judex bene poterit in tali casu suam sententiam revocare, inconsulto Principe, & idem firmat Gregor. Lupus. (g)

EX §. UNDECIMO.

SUMMARIA.

1 *Testium publicatione facta, libellus disputationis, seu* de bien probado *porrigendus est.*

2 *Libellus* de bien probado, *quomodo concipiendus.*

3 *Si accusator inspiciat suam intentionem plenè probatam, concludat in libello, reum diffinitivè condemnandum; si verò semiplenè, ad torturam.*

§. UNDECIMUS.

DE DISPUTATIONE, ET ALLEGATIONE utriusque partis.

1. FActa prædicta publicatione testium, utraque pars diligenter inspicere debet processum, & tunc libellus disputationis, qui vulgo dicitur *Escrito de bien probado*, porrigendus erit, & in eo repulsæ erunt objiciendæ adversus personas, & dicta testium: circa quæ omnia erunt observanda, quæ resolvimus in 1. part. hujus 1. tom. in 9. Tempore: 2. qui libellus concipiendus erit forma, de qua ibi diximus, *mutatis mutandis.*

3. Et est advertendum, quod accusator inspicere debet, an sua intentio sit plene probata: quo casu in tali libello concludere debet, *quod reus definitivè condemnetur ad pœnam delicti*; at verò si accusator inspexerit suam intentionem, non esse plene probatam, tunc in illo libello concludere debet, *quod reus ad torturam condemnetur.*

EX §. DUODECIMO.

SUMMARIA.

1 *Publicatis attestationibus, si semiplene constet de delicto, peti debet reus condemnari ad torturam, quæ ante publicationem testium adhiberi non debet.*

2 *Ante publicationem testium non potest constare de meritis causæ.*

3 *Forma concludendi, quod reus condemnetur ad torturam Hispano sermone concepta.*

4 *Quare apponatur clausula:* Y caso no confesiado, que no haya para ello bastante probanza.

5 *Tortura locus non est, delicto legitimè probato.*

6 *Semiplenè delicto probato, vel aliquo indicio habito, tortura locus est.*

7 *Tortura inventa in subsidium probationum.*

8 *Si, legitimè probato crimine, reus torqueatur, Judex tenetur in syndicatu ad damna, & interesse.*

9 *Rejicitur opinio Baldi asserentis, reum torqueri posse, etiam legitimè convictum ad effectum, ut confiteatur delictum: & appellationi locus non sit, quia convictus, & confessus non auditur appellans.*

10 *Reum, qui legitimè convictus tortura adhuc traditur, & neget, puniendum, & legitimas probationes non elidi, verius resolvitur. Et unde orta praxis, quod in sententia tortura potest etiam Judex legitimas probationes contra reum in suo robore remanere velle.*

Clau-

(e) Juxta text. in leg. *Veins*, §. *Cognituram*, vers. *Quamvis*, & ibi gloss. ordin. Bart. & alii communiter, Felin. in cap. *Cum clamor*, col. 3. de *Testib.*

(d) Secundum gloss. singularem in leg. *Pactum inter hæredem*, ff. de *Pactis* in gloss. fin. recepta communiter ex Bald. Paul. & Jas. ibi; & Anton. Gom. ubi supr. & Rojas in sing. 40.

(e) Ubi hanc opinionem tenet Bart. & communiter DD. & Salic. in leg. 2. Cod. de *Requir. reis*, n. 2.

(f) In dict. cap. 13. n. 33. prope finem.

(g) In dict. leg. 4. in verb. *Debelo quitar.*

11 *Clausula*: Vmd. mande poner, y ponga, *quare apposita.*

12 *Reum absque petitione partis torqueri posse, verius resolvitur.*

13 *Clausula*: Reiterandosela tantas veces, &c. *quare apposita.*

14 *Si reus non fuerit sufficienter tortus, iterum torquendus.*

15 *Etiam reus sufficienter tortus torquendus est, si primæ torturæ indicia urgentissima sint, secundum veriorem contra magis communem opinionem.*

16 *Tortura repetenda propter nova indicia.*

17 *Tortura iteratur, si in ratificatione suæ confessionis reus neget.*

18 *Turturæ etiam tertiò subdi poterit, qui in prima ratificatione negans, & secundò tortus etiam negaverit.*

19 *Tortura quarta non est adhibenda, etiam si reus in tertia confessus, in ratificatione negaverit.*

20 *Ultra tertiam torturam non est procedendum, nec ultra secundam, secundum Simancam.*

21 *Tortura bis iterari potest post primam de Jure Regio in criminibus proditionis, falsæ monetæ, furti, & rapinæ; in aliis semel tantum.*

22 *Si reus in tortura negaverit, vel non perseveraverit in confessione, diffinitivè absolvendus est, vel ratione indiciorum extraordinariè puniendus.*

23 *Clausula*: Hasta que lo confiesse, y en él se ratifique, *quare posita.*

24 *Confessio facta in tortura non sufficit, nisi post eam ratificetur, & duret.*

25 *Torturam legitima indicia præcedere, & perseverantia confessionis subsequi debent.*

26 *Perseverantia post torturam opus esse, quamvis ante eam extra judicium reus crimen confessus sit, verius est.*

27 *Ratificatio confessionis in tortura factæ, post vigintiquatuor horas fieri debet.*

28 *Inquisitores ratificationem usque in tertium diem differunt, & benignius apparet.*

29 *Si dolor tormentorum duret, ratificatio eorum metu facta præsumeretur.*

30 *Porrecti libelli petitionis torturæ copia reo exhibenda est, ut intra certum tempus eidem respondeat.*

31 *Libellus allegationis ex parte rei sermone Hispano conceptus.*

32 *Clausula*: Atenta la calidad de la causa, *quare apposita.*

33 *Reum non torquendum, nisi in gravi, & attroci causa.*

34 *Causæ graves, & attroces quæ dicantur, remissivè.*

35 *Clausula*: Hay indicio bastante para ello, &c. *quare apposita.*

36 *Reum non torquendum absque sufficientibus indiciis.*

37 *Indicia legitima, & sufficientia quæ dicantur, remissivè.*

38 *Clausula*: Ni que suficientemente estè probado, *quare posita.*

39 *Indicia probanda legitimè per unum testem deponentem per actum visus de ipso facto, & delicto.*

40 *Testis probans indicia, omni exceptione major debet esse.*

41 *Testis deponens de indicio remoto, non sufficit unus, sed duobus opus est, qui omni exceptione majores sint.*

42 *Clausula*: Por ser, como soy, Hijo-Dalgo, &c. *quare apponatur.*

43 *Quilibet torqueri potest, qui non reperitur prohibitus.*

44 *Nobilis torqueri non potest.*

45 *Impubes torqueri non potest.*

46 *Senex decrepitus non potest torqueri.*

47 *Miles, & Doctor torqueri nequeunt, nec Decurio.*

48 *Mulier prægnans, & aliæ plures personæ torqueri non possunt.*

49 *Clericum, contra quem infamia, & indicia insurgunt, torquendum esse, communis opinio observat, quam in praxi non servari, Jul. Clar. asserit: & sufficere sola indicia, tenet cum aliis, quos refert Auctor.*

50 *Qui in crimine læsæ Majestatis torqueri possunt, & in crimine hæresis torqueri poterunt: ideo minores vigintiquinque annis propter suspicionem hæresis torquentur, & minores quatuordecim annis terreri possunt.*

51 *Personæ privilegiatæ ne torqueantur, terreri possunt.*

52 *Clausula*: Para la determinacion, &c. *quæ apponitur in fine libelli, quare apponatur.*

53 *Judex recusatus in criminalibus in foro seculari de Jure Regio associatur duobus Decurionibus habentibus Assessorem, qui per Consistorium nominantur, qui omnes simul procedunt in causa, usque ad sententiam inclusivè.*

54 *Si Judex recusatus in causa criminali dissentit ab Assessore Decurionum, qui sibi associantur, requirunt eum ipsi, ut se componat, aliàs proferant sententiam cum suo Assessore, & aditur Superior.*

55 *Votum Decurionum, qui in criminalibus recusato Judici junguntur, non prævalet ejus voto, quia votum ejus solius reputatur pro uno, & votum eorum pro uno alio dumtaxat.*

56 *Si votum alicujus ex Decurionibus, qui recusato Judici in criminalibus sociantur, con-*

cordat cum voto Judicis, ejus sententia prævalebit.

57 *Si in loco recusati Judicis in criminalibus non sint Decuriones, tunc Judex assumit quatuor viros providos, inter quos sorte dirimitur, qui duo eorum in causa procedant cum Judice recusato.*

58 *Porrectis libellis allegationis ab utraque parte, si repulsas contra testes legitimas esse Judex repererit, partes ad probationem recipiet.*

59 *Judex plura observare debet, priusquam ad torturam deveniat, & quæ, remissivè.*

60 *Judex ad torturam devenire volens Deum ante oculos habeat, & neminem torqueat, priusquam id jura fieri permittant.*

61 *Qui torserit extra casum à Jure expressum propter imperitiam, tenetur læso reo utroque in foro pro modo damni, & culpæ satisfacere.*

62 *Judex, qui dolo malo hominem torserit, arbitrio Judicis severius puniendus.*

63 *Judex, qui dolo malo hominem torserit, qui moriatur, vel membrum amittat, similem pœnam de Jure Regio patietur, vel majorem, attenta qualitate ejus, & torti.*

64 *Si tortus dolo malo, nec vitam, nec membrum amittat, arbitraria pœna Judex puniendus erit.*

65 *Judex, quibusdam attentis, adhibere debet torturam; ita ut tortus illæsus à morte, & membri alicujus amissione remaneat.*

66 *Judices cavere debent ab exquisitis tormentorum speciebus: illa namque, & non usitata imponendæ sunt propter crimen læsa Majestatis, homicidii, parricidii, & similia attrocia crimina.*

67 *Propter attrociora crimina acerrima indagatio facienda.*

68 *Quæ tormenta in his Hispaniarum Regnis magis in usu sint, connumerantur.*

69 *Forma pronuntiandi sententiam torturæ aquæ, & funium concepta Hispano sermone.*

70 *Forma sententiæ torturæ* de garrucha.

71 *Forma sententiæ torturæ* de ladrillo, y sueño, *Hispano modo.*

72 *Practica torquendi Italo modo, torturæ* del sueño, y tablillas.

73 *Practica torturæ* de tablillas.

74 *Judices aliquando suis in sententiis non explicant genus tormenti, nec ejus qualitatem, sed simpliciter reum condemnant, modum sibi reservando.*

75 *Modus proferendi sententiam torturæ, genere ejus non expresso, nec quantitate.*

76 *Pesquisitores communiter utuntur forma sententiæ torturæ, quæ non explicet modum, nec ejus quantitatem.*

77 *Ordinarii Judices primo, & secundo genere tormentorum, quæ suprà retulimus, magis frequenter utuntur.*

78 *Sententia torturæ lata, statim reo majori intimanda, minori verò cum ejus curatore intimanda est.*

79 *Reus, qui in sententiæ torturæ sensérit se gravatum, appellare poterit ab ea.*

80 *Appellationi interpositæ à sententia torturæ deferendum: nisi fuerit manifestè frivola.*

81 *Sententiam torturæ non exequetur Judex, priusquam à Judice Superiore confirmata fuerit, vel ab ea interposita appellatio frivola declaretur.*

82 *Si reus sententiæ torturæ acquieverit, vel ea fuerit per Superiorem confirmata, vel tanquam frivola rejecta, Judex debet præcipere ducere reum ad locum destinatum coram se, Tabellione, & Tortore.*

83 *Judex caveat, ne tempore torturæ Procurator, Advocatus, vel alii adsint.*

84 *In aliis Regnis delinquentes publicè torquentur, in hisce Hispaniarum non, sed secretò.*

85 *Tortura inchoanda ab eo, qui ex delinquentibus minor sit ætate, vel à creato in delictis.*

86 *Ab eo, qui parvæ ætatis est, & qui in delictis vixit, citius veritatem eruendam per torturam.*

87 *A filio prius incipere debet tortura, quam ab ejus patre.*

88 *Tortura prius à fœmina, quam à masculo incipienda.*

89 *Tortura inter pares à magis suspecto incunda.*

90 *Torquendus ex pluribus, ab eis separandus, cujus dicta in scriptis redigenda sunt eisdem verbis, quibus protulit.*

91 *Judex benignè admoneat torquendum, ut veritatem confiteatur absque tormentis sibi paratis; alioquin protestetur Judex, ut hic, & omnia in scriptis redigi faciat.*

92 *Torquendus generaliter, & non specialiter, & designativè est interrogandus.*

93 *Forma executionis sententiæ torturæ sermone Hispano concepta.*

94 *Forma ratificationis torturæ.*

95 *Convicto, aut confesso reo, proferre debet Judex condemnatoriam sententiam, exprimendo pœnam, quam reus passurus est, ut praxis observat.*

96 *De jure sufficit, quod Judex pronuntiet delictum commissum; quamvis ejus pœnam taceat: tunc enim ea imposita censetur, quæ jure decreta est.*

97 *Judex pœnam ordinariam à Jure impositam ex causa temperare valet.*

98 *Judex in prolatione sententiæ, quid præ oculis habere debet.*

99 *Judex pronior ad lenitatem, quam ad severitatem esse debet.*

100 *Judex in dubiis absolvat potius, quam reum condemnet.*

101 *Judex majorem bonorem consequitur ex absolvendo, quam condemnando.*

102 *Judex in condemnando minorem pœnam eligat.*

103 *Versus quidam, qui clementiam suadent.*

104 *Judici satius est in misericordia peccare, quam in severitate.*

105 *Judex dolosè condemnans, qua pœna puniendus.*

106 *De Jure Regio Judex dolosè condemnans, puniendus eadem pœna, qua delinquentem punivit.*

107 *Judex, qui ignorantia, vel iratus condemnaverit reum, & modum excesserit, pœna arbitraria puniendus.*

108 *Forma sententiæ diffinitivæ condemnatoriæ in criminalibus.*

109 *Judex imponere potest pœnam exilii, quam si delinquens non observaverit, tempus, quod supererit, duplicandum erit.*

110 *Judex, qui pœnam exilii ad decennium imposuit, si reus eam non observaverit, exilium perpetuabit.*

111 *Si reo imposita fuerit perpetua pœna exilii, quam non servaverit, mortis pœna puniendus erit.*

112 *Judex, qui reum condemnavit in pœna exilii ad tempus, censetur cum ad decennium condemnasse; si vero eum condemnavit, nulla temporis mentione facta, ut condemno in pœna exilii, censetur reus exul factus perpetuo.*

113 *Exilium debet esse continuum, & non interpolatum.*

114 *Materia exilii, ubi videnda.*

115 *Clausula posita in sententia condemnatoria, videlicet,* pague dentro de nueve dias, *quare posita.*

116 *Condemnatus in pecunia in civilibus habet quatuor menses, ut solvat; in criminalibus autem terminus arbitrio Judicis relinquitur.*

117 *Terminus, quo quit debet in criminalibus pecuniariam pœnam solvere, de consuetudine decem dierum est.*

118 *Reus condemnatus ad pecuniam, si inopia laboret, & eam non valeat solvere, in corpore eam luat.*

119 *Reus, qui pecuniam, in qua condemnatus est solvere non valet, nec cessionem bonorum facere poterit, sive pœna fuerit imposita pro vindicta delicti, sive pro satisfactione damni illati.*

120 *Hodie de Jure Regio damnatus ad pecuniam pro vera damni æstimatione, qua solvere non potest, poterit uti beneficio cessionis bonorum, secus, si illa pecunia solvenda sit pro vindicta publica delicti: quia tunc corpore luet condemnatus.*

121 *Commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri non debet, si pars, cui illa venit applicanda, in parte, vel in totum non consentiat.*

122 *Pecuniaria pœna non commutatur in corporalem, privato accusatore, cui venit applicanda, non consentiente; secus, si Fisco applicetur, quo renitente commutatio fit.*

123 *Commutatio pœnæ pecuniariæ fit, etiam si reus in uno duntaxat numino contumaciter deficiat à solutione.*

124 *Commutatio pecuniariæ pœnæ in corporalem non facienda, quando reus esset solvendo, & malet corporalem subire pœnam.*

125 *Forma sententiæ diffinitivæ, ubi imponitur pœna mortis, concepta sermone Hispano.*

126 *Sententiæ condemnatoriæ statim reis intimandæ per Tabellionem, & etiam executioni mandandæ.*

127 *Sententiæ condemnatoriæ delinquentium, ita demum mandandæ executioni, si in rem judicatam transiverint, idque de jure; de consuetudine tamen statim executio earum facienda, quacumque appellatione non obstante.*

128 *Consuetudinem, propter quam in criminalibus sententiæ statim, non obstante appellatione, exequentur, intelligit Jul. Clarus in casibus, in quibus non licet appellare; secus, ubi appellationi deferre debet Judex.*

129 *Sententiæ condemnatoriæ exequendæ, præterquam in casibus, in quibus executio earum impediri, suspendive potest: qui duodecim sunt.*

130 *Executio sententiæ condemnatoriæ facienda in casibus, in quibus appellationi locus non est: qui plures sunt, ut hic, remissivè.*

131 *Admonitio Auctoris, ut Judices proclives, & faciles sint, ad reorum appellationes admittendas.*

132 *Reus criminis juste appellans, interim non solvendus, sed remittendus ad Superiorem cum custodibus, suis expensis.*

133 *Executio sententiæ corporalis publice de die, & non de nocte facienda, & in loco ad id deputato.*

134 *Propter criminum gravitatem solet*

executio condemnatoria sententiæ eorum fieri in locis, ubi commissa fuerunt.

§. DUODECIMUS.

DE TORTURA REORUM.

1. SI accusator post publicationem testium factam inspexerit suam intentionem, & accusationem non esse plene probatam, tunc in conclusione libelli allegationis, vel segregatim petere debebit, reum condemnandum esse ad torturam, quæ post publicationem testium adhiberi debet: 2. nam antea liquere, & constare non potest de meritis causæ: (a) quæ petitio torturæ facienda erit forma sequenti. Postquam enim accusator in suo libello allegationis dixerit, suam intentionem bene probatam, & intentionem rei male probatam esse, objeceritque repulsas contra personas, & dicta testium rei in prædicto libello, debet concludere hac forma.

3. ¶ „ Por ende à Vmd. pido condemne „ al dicho adverso difinitivamente à la pena „ ordinaria del dicho delicto, y à lo demás „ que pedido tengo: y caso no confessado, „ que no haya para ello bastante probanza, „ Vmd. mande poner, y ponga al dicho ad„ verso à rigurosa question de tormento, rei„ terandosela tantas veces, hasta que confies„ se el dicho delicto, y se ratifique en su con„ fesion, y le hagan las preguntas conforme „ al interrogatorio por mi presentado, y las „ demás, que Vmd. viere ser necessarias, y para „ ello el oficio de Vmd. imploro, y pido jus„ ticia. Y si assi Vmd. lo hiciere, hará justi„ ticia, y lo que debe; en otra manera lo con„ trario haciendo, contra Vmd. y sus bienes, „ y fiadores protesto, lo que en tal caso pro„ testar me conviene, y pidolo por Testi„ monio.

EXPOSITIO HUJUS PETITIONIS *torturæ.*

4. Diximus: *Y caso no confessado, que no haya para ello bastante probanza*, &c. 5. Ista clausula fuit apposita ad denotandum, quod tortura adhiberi non potest, quando delictum legitimis probationibus plene probatum est, 6. sed solummodò, quando semiplene est probatum, vel quando aliquod indicium probatum est: quo casu proprie tortura locum habet, (b) 7. quia tortura inventa fuit in subsidium, & defectum probationum pro veritate eruendæ; 8. alioquin, si stantibus legitimis probationibus, reus torqueretur, Judex teneretur ei in syndicatu ad damna, & interesse; (c) 9. quamvis Baldus (d) teneat, legitime convictum torqueri posse, ad hoc ut delictum confiteatur, & non sit locus appellationi, juxta regulam juris, quæ habet, quod *convictus simul, & confessus non auditur appellans*: (e) quam tamen opinionem falsam esse testantur Angelus, & Joan. Igneus, (f) quorum opinionem contra Baldum fatetur communem esse, eam sequutus Covarruvias, (g) quia non est locus tormento, ubi de crimine legitimis probationibus constat, ut communis opinio firmat, secundum Covarruviam, ubi suprà, qui resolvit, duobus casibus convictum torqueri posse. (h)

10. Quinimo, si stantibus legitimis probationibus reus torqueretur, & in tortura delictum negaret, ex tali negatione enervarentur, & elliderentur legitimæ probationes adversus eum receptæ: (i) quam opinionem testatur communem Thomas de Ferrara. (j) Ob idque orta fuit *praxis*, quod Judex in sententia torturæ protestatur, *quòd legitimè probationes contentæ in processu adversus reum in sua firmitate remaneant*. Sed licet prædicta opinio communis sit, contraria tamen verior est, imo quod etsi, stantibus legitimis probationibus, reus torqueatur, negetque delictum, nec Judex protestetur, quod legitimæ probationes in suo robore remaneant, adhuc tamen legitimæ probationes non eliduntur, nec enervantur, ut contra prædictam communem opinionem resolvunt Ant. Gomez, (k) & Covarruvias. (l)

11. Diximus: *Vmd. mande poner, y ponga*,

(a) Secundum Bartol. in leg. *Unius*, §. *Reus*, ff. de *Quæst.* n. 1. Bald. in leg. *Milites*, Cod. de *Quæst.* Salic. in l. fin. Cod. cod. tit. & Anton. Gomez in 3. tom. Variar. cap. 13. num. 19.

(b) Juxta text. in leg. 1. & tot. tit. ff. & Cod. de *Quæst.*

(c) Ut probat text. in leg. 1. in fin. & leg. *Edictum*, vers. 1. & in leg. *Divus Pius*, ff. de *Quæst.* & in leg. *Quoties*, & in leg. fin. Cod. de *Quæst.* & in leg. 1. tit. 30. Part. 7.

(d) In leg. *Observare*, n. 9. Cod. *Quor. appell. non recip.*

(e) Ut probatur in leg. 2. Cod. *Quor. appell. non recip.* & opinionem Bald. ipse Bald. teneat in leg. 1. n. 9. Cod. de *Juram. calumn.* & Thom. Grammat. not. 1. col. 1.

(f) In leg. *Et si persecutor*, ff. *Ad Silian.* & August. in Addit. ad Ang. in Tract. de Malefic. in verb. *Fama publica.*

(g) In Pract. Quæst. cap. 23. n. 5.

(h) Sequitur etiam Jul. Clar. in Praxi Crimin. §. fin. quæst. 64. n. 4.

(i) Secundum Hyppol. in dict. leg. *Edictum*, n. 2. & in sua Pract. Crim. §. Nunc videndum, n. 26.

(j) In caut. 5. col. 3. Jul. Clarus, ubi supr. num. 7. & num. 43.

(k) In 3. tom. cap. 13. n. 20.

(l) In Practic. Quæst. cap. 23. num. 5. Avend. in suo Dictionar. verb. *Tormento*, vers. Undecimo, & Villalob. in Antinom. juris, litter. T. n. 12.

ga, &c. Ista clausula fuit apposita ad denotandum, quòd reus torqueri non potest, nisi ad petitionem partis. (m) 12. In hoc tamen contrarium verius est, imo, quod absque petitione partis Judex *ex officio* possit reum subjicere torturæ, & ad hoc præcisse tenetur, ut resolvit Anton. Gomez. (n)

13. Diximus: *Reiterandosela tantas veces*, &c. Ista clausula fuit apposita ad denotandum, 14. quod si reus non fuerit sufficienter tortus in prima tortura, & delictum in ea negaverit, iterum torqueri poterit; (o) 15. imò, etiamsi reus sufficienter tortus fuisset, posset iterum torqueri, si indicia, ex quibus fuit prima vice tortus, essent urgentissima, & gravissima, secundum Bartolum. (p)

Similiter, si post primam torturam nova indicia supervenerint, reus poterit iterum torqueri. (q) 17. Pari modo, si reus in tortura confessus fuerit delictum, & postmodum ductus ad ratificandum neget delictum, dicens, se confessum fuisse propter dolorem torturæ, poterit iterum torqueri, secundum Bartolum; (r) 18. quinimo dicendum est, quod quando reus in prima tortura delictum confiteretur, & postea in ratificatione negaret, & idem faceret in secunda tortura, poterit tertio torqueri: 19. tamen si in tertia tortura delictum confiteretur, & in ratificatione negaret, non poterit quarto tortura repeti: 20. nam ultra tertiam vicem pro uno delicto non potest quis torqueri, secundum Angelum, (s) Cifuentem, (t) & Bosium, (u) qui asserit, quod sic *in practica* servatur, nec ultra trinam vicem reus torquetur, nisi à carnificibus. Simancas verò (x) testatur, reum bis tantum pro uno delicto torquendum esse: nec sibi placere opinionem asserentium, ter torqueri posse, quia nec lege aliqua, nec probabili ratione opinio eorum fulcitur; quinimo firmat, quod reus bis tortus, & bis confessus, & bis revocans confessionem, non erit tertio torquendus, etsi multi DD. oppositum teneant, quorum opinionem dicit recipiendam esse, cum reus bis fuerit levissimè tortus, & in posteriori illa confessione aliqua nova signa confessioni addiderit.

21. Sed ultra prædictos DD. adverte, quòd de *Jure Regio* in criminibus proditionis, falsæ monetæ, furti, & rapinæ ultra primam torturam reus poterit bis torqueri; tamen in aliis delictis tortura semel debet repeti, juxta text. in leg. 4. tit. 30. Part. 7. 22. & in his casibus quando reus negavit delictum in tortura, vel non perseveravit in confessione tempore ratificationis, absolvendus est definitivè, vel saltim ratione indiciorum, vel præsumptionum condemnandus est aliqua pœna arbitraria, secundum Bartolum. (y)

23. Diximus: *Hasta que lo confiesse, y en él se ratifique*, &c. Ista clausula apposita fuit ad denotandum, 24. quod non sufficit confessio facta in tortura, nisi sequatur perseverantia, & ratificatio ejus post torturam; (z) 25. quinimo requiritur, quod indicia legitima præcedant torturam, & perseverantia confessionis subsequatur eadem, (a) 26. quæ resolutio vera est, nisi reus extra judicium prius fuisset confessus delictum, & postea in tortura iterum illud confiteretur: nam tunc non esset necessaria perseverantia, & ratificatio

(m) Juxta text. junct. gloss. in leg. *Quamvis* I. verb. *Quæstionibus*, Cod. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.* & in leg. *Quicumque*, junct. gloss. verb. *Oportet*, Cod. de *Serv. fugit.* & in leg. fin. ff. de *Columniator.* & ita expresse cum Bald. resolvit Paris de Puteo in Tract. Syndicat. in part. official. n. 6. & Hyppolit. in leg. 1. ff. de *Quæst.* col. 3. vers. Requiritur, & quinto, & in sua Practic. Crimin. §. Nunc videndum, n. 27. & Cifuent. in leg. 79. Taur. col. fin. Simanc. de Cathol. Institut. tit. 65. n. 18. & 19.

(n) In dict. cap. 13. n. 22. quamvis Cifuent. ubi supr. col. fin. contrarium teneat.

(o) Ut probat text. in leg. *Repeti*, ff. de *Quæst.* & ita cum Bald. & aliis resolvit Hyppol. in Pract. Crimin. §. Quoniam, num. 2. & Gregor. Lupus in leg. 4. tit. 30. Part. 7. verb. *Otra vez.*

(p) In leg. *Unius*, vers. 1. ff. de *Quæst.* Salic. in leg. 2. Cod. de *Custod. reor.* & Gregor. Lup. in dict. leg. 4. verb. *E si por aventura negasse.* Et ista est verior opinio, secundum Anton. Gomez. in dict. cap. 13. n. 26. quamvis contrariam opinionem magis communem esse dicat.

(q) Juxta text. in dict. leg. *Unius*, vers. 1. Bartol. Salic. Ant. Gom. & Greg. Lupus, ubi supr. & resolvit Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 3. cas. 272.

(r) In dict. leg. *Unius*, vers. 2. & Bald. in leg. *In bonæ fidei*, Cod. de *Reb. cred.* col. 2. in fin. Hyppol. in leg. *Repeti*, n. 11. ff. de *Quæst.* & probatur in dict. leg. 4. tit. 30. Part. 7.

(s) In leg. fin. Cod. de *Quæst.* & Alex. in Addit. ad Bartol. in leg. 1. §. *Divus Severus*, vers. Quæro utrum semel, ff. de *Quæst.* Hyppol. in Pract. Crim. §. Quoniam, n. 4. vers. Sed succesivè.

(t) In leg. 79. Tauri, vers. Item quibus vitibus.

(u) In Pract. Crim. tit. de Tortur. n. 43.

(x) De Cathol. Instit. tit. 65. n. 76.

(y) In leg. fin. n. 1. ff. de *Quæst.* & consentit Cifuent. in dict. leg. 79. Taur. vers. Sed si non perseveraverit, & Anton. Gom. in dict. cap. 18. n. 28.

(z) Ut probat text. in leg. 1. §. *Divus Severus*, & ibi gloss. Bart. Hyppol. & alii, ff. de *Quæst.* text. in leg. 2. Cod. de *Custod. reor.* & ibi gloss. & omnes, & in cap. 1. 15. quæst. 6. & in leg. 7, tit. 29. Part. 7. resolvit Cifuent. in leg. 79. Taur. vers. Sed si non perseveraverit, & Bosius in Pract. Crim. tit. de Confes. per torturam, n. 1. & Simanc. de Cathol. Instit. tit. 65. n. 67.

(a) Ut latè resolvit Jass. in leg. *Qui in aliena*, §. *Celsus*, col. 5. ff. de *Adquir. hæred.* & Dec. in cap. *At si Clerici* in princ. n. 3. vers. Octavo limitatur, de *Judic.*

UNIVERSIDAD DE NAVARRA · FACULTAD DE DERECHO CANÓNICO · BIBLIOTECA · DIRECCIÓN GENERAL DE PATRIMONIO HISTÓRICO

tio post torturam, secundum Glossam: (b) prædicta tamen opinio optimis fundamentis refutatur ab Ant. Gomez: (c) displicet etiam Ægid. Bosio (d) asserenti *in practica* non observari: & prædictam opinionem Glossæ, nec jure, nec ratione fundari; imò crudelem, inhumanam, & iniquam omnino esse, testatur Simancas. (e)

27. Quæ ratificatio confessionis fieri debet post spatium unius diei naturalis viginti-quatuor horarum, & ita communiter in praxi observatur: (f) 28. & Simancas (g) asserit, quòd Inquisitores in tertium diem solent differre prædictam ratificationem, & quòd id benignius est, quia dolor tormentorum, & vehemens animi perturbatio non durat: 29. nam quando dolor tormentorum duraret, præsumereturt ratificatio facta fuisse metu tormentorum. (h) Et quibus verbis Judex alloqui debeat reum tortum ad prædictam ratificationem faciendam, paulo inferius dicemus.

30. Porrecto ex parte accusatoris prædicto libello allegationis, & petitionis torturæ, Judex mandat *ejus copiam reo exhiberi, & quod intra certum terminum eidem respondeat*, qui suum libellum allegationis producit, forma sequenti.

LIBELLUS ALLEGATIONIS *ex parte rei.*

Ilustre Señor.

31. „ Seyo, preso en la Carcel pública de „ esta Ciudad, en la causa criminal con Ti„ cio, por persona de mi Procurador, digo: „ Que visto por Vmd. el presente procello, „ hallará mis excepciones, y defensiones bien, „ y cumplidamente probadas con mucho nu„ mero de testigos, mayores de toda excep„ cion, y en particular pruebo, como soy „ buen Christiano, honrado, quieto, y pa„ cifico, y de buena fama, y tal, que no se „ pueda presumir de mi semejante delicto, de „ que soy acusado: pruebo assimismo, que al „ tiempo que hirieron al dicho Ticio en la pla„ za pública de esta Ciudad, estaba yo en la „ Vega, y que conforme à la distancia del „ lugar, fuè imposible en un mismo tiempo „ poderle yo herir. Y tambien pruebo, que „ el dicho Ticio fuè el agressor, y que si yo „ le herì, fuè para mi defensa, porque se prue„ ba, que el dicho adverso se fuè para mi con „ la espada desembaynada. Otrosì pruebo, que „ el dicho Ticio hizo pacto, y transaccion „ conmigo, y me remitiò todo el derecho, „ que podia tener contra mi, por razon de „ la dicha question. Y finalmente pruebo, que „ conforme à la calidad de la persona del di„ cho adverso, y à lo que à su oficio ganaba, „ y à la manera con que se trataba, que tan „ solamente merece docientos ducados por la „ manquedad, y gastos: y assi, por mi pro„ banza se excluye la intencion del dicho ad„ verso, el qual no prueba cosa alguna, que „ me pueda dañar, y perjudicar, porque los „ Testigos por èl presentados son varios, y „ singulares, deponen de oidas, y vanas creen„ cias, no concluyen, ni dàn razon de sus di„ chos, son parientes, criados, y amigos del „ dicho adverso, y tales, que se presume, que „ en esta causa dirán con aficion lo contrario „ de la verdad, y assi los tacho, y contra„ digo; y en especial no me daña el dicho de „ Fulano, testigo por la parte contraria pre„ sentado, por quanto es mi enemigo capi„ tal por tal causa, y por tal lo tacho, y con„ tradigo. Ni me daña el dicho de Fulano, „ por ser hombre infame, frequentador de ta„ bernas, y acostumbrado à jurar temeraria„ mente, y por tal le tacho, y contradigo. „ Conforme à lo qual consta, que debo ser „ dado por libre de la dicha acusacion, y de„ manda. Y en lo que toca al tormento pedi„ do por el dicho adverso, digo: que no hà „ lugar de derecho, atento que la calidad de „ la causa no lo requiere, y porque no hay „ bastante indicio para ello, que suficiente„ mente estè probado; y caso no confessado „ que lo huviera, no puedo ser puesto à ques„ tion de tormento, por ser, como soy, Hijo„ dalgo, de Solar conocido, de vengar los „ quinientos sueldos, segun Fuero de España: „ y siendo tal, conforme à derecho no pue„ do ser puesto à tormento. Por ende à Vmd. „ pido lo pronuncie assi, y me mande dàr „ por libre de todo lo por el dicho adverso „ pedido, y en lo necessario el oficio de Vmd. „ imploro, pido justicia, y costas, y juro à „ Dios, y à esta ✠ que las tachas de los di„ chos

(b) Fin. in leg. *Capite quinto*, ff. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.* quam sequitur Jass. in leg. *Magistratibus*, n. 4. ff. de *Jurisdict. omn. jud.* & Cifuent. cum pluribus ab eo relatis in dict. leg. 79. Taur. vers. Sed si non perseveraverit.

(c) In 3. tom. Variar. cap. 13. n. 8. propè finem, & à Blanc. in leg. ult. ff. de *Quæst.* n. 208.

(d) In Pract. Crim. tit. de Confessis per torturam, n. 5.

(e) In dict. tit. 65. n. 70.

(f) Ex Anton. Gom. in dict. cap. 13. n. 24. per text. in leg. 4. tit. 30. Part. 7.

(g) In dict. tit. 65. n. 71.

(h) Ut cum Cino, & Bald. resolvit Cifuent. in dict. leg. 79. Taur. vers. Decimosexto requiritur, & Simanc. in dict. tit. 65. n. 71.

„ chos testigos no las pongo de malicia, ni „ por injuriarlos, y pido, ser recebido à prue„ ba de ellas.

„ Otrosì, para la determinacion de esta „ causa, y los demàs Autos de ella, tengo „ por sospechoso à Vmd. y à los demàs Justi„ cias Seglares de esta Ciudad, y à Fulano, y „ Fulano Letrados, y por tales sospechosos „ los recuso. Y pido, y requiero à Vmd. y à „ los demàs recusados, las veces que puedo, „ y debo, que no sentencien esta causa, ni „ Vmd. provea otro Auto alguno sin acom„ pañado, y lo contrario haciendo, protesto „ la nulidad de ello, y lo que protestar me „ conviene, y pidolo por testimonio, y juro „ en forma, que esta recusacion no hago de „ malicia.

EXPOSITIO SUPRADICTI LIBELLI.

32. Diximus in isto libello: *Atenta la calidad de la causa.* Ista clausula appolita fuit ad norandum, 33. quòd non in qualibet causa criminali reus debet torqueri, sed tantum in attroci, & gravi. (i) Et quæ dicantur causæ graves, & attroces, explicat Bartolus. (j)

35. Diximus: *Hay indicio bastante para ello, &c.* Ista clausula appolita fuit ad denotandum, 36. quod reus non debet torqueri, nisi præcedentibus legitimis indiciis. (k) 37. Et quæ dicantur legitima inditia, & sufficientia, explicat Bosius: (l) & quod hoc relinquatur arbitrio Judicis, firmat Roxas. (m)

38. Diximus: *Ni que suficientemente esté probado, &c.* Ista clausula appolita fuit ad denotandum, quod inditia legitima debent probari: 39. quæ probantur per unum testem deponentem de ipso facto, & delicto per actum visus: (n) 40. quod intellige verum, dummodo ille unicus testis sit omni exceptione major. (o)

41. Sed si testis deponat de circunstantiis factì, & sic de inditio remoto, ex quo præsumitur delictum, tunc per duos testes contestes inditium probari debet: (p) qui duo testes deponentes de inditio remoto debent esse omni exceptione majores, ut erudite resolvit Ant. Gomez; (q) alias confessio facta in tormentis, non præcedentibus legitimis inditiis, & probatis, non præjudicat confitenti, nec ex ea condemnari debet; (r) etiam si confessus perseveret in illa confessione, secundum magis communem opinionem, à qua non esse recedendum, putat Jul. Clarus, (s) qui testatur, quod ab hac opinione nemo discrepat: quæ obtinet, etiamsi post illam confessionem factam in tormentis, non præcedentibus indiciis, legitima indicia supervenianr, adhuc enim illa confessio non convalidatur. (t)

42. Diximus: *Por ser, como soy, Hijodalgo, &c.* Ista clausula apponitur ad denotandum, 43. quòd licet regulariter quilibet possit torqueri, qui non reperiatur prohibitus, (u) tamen multi excipiuntur, qui non possunt torqueri, ut putà, 44. Nobilis. (x) 45. Item, impubes non potest torqueri. (y) 46. Similiter, senex constitutus in ætate decrepita non potest torqueri. (z) 47. Pari modo, Miles, & Doctor non possunt tor-

(i) Juxta text. in leg. *Edictum*, ff. de *Quæst.* & ibi notant Bartol. & communiter alii ex Ægid. Bosio in Pract. Crimin. tit. de Indiciis, & considerationibus ante torturam, n. 92. Simanc. de Cathol. Institut. tit. 65. n. 62.

(j) In leg. *Non solum*, §. *Si mandato*, ff. de *Injur.* & Platea in leg. *Si gravius*, Cod. de *Dignit.* lib. 12. Felin. in cap. *Cum illorum*, col. 4. vers. In eadem, gloss. de *Sent. excom.* Bosius in dict. tit. de Indiciis, n. 93.

(k) Ut in leg. 1. in princip. & in leg. fin. ff. de *Quæst.* & ultrobique Bart. & communiter DD. Hyppolit. in leg. *Quæstionis*, col. ult. ff. de *Quæst.* & in Pract. Crim. §. Diligenter. Simanc. de Cathol. Instit. tit. 65. à n. 13. Menoch. lib. 1. de Arbitr. quæst. 84. n. 1.

(l) In Pract. Crim. tit. de Indiciis, & considerationibus ante torturam, & Gomez. in 3. tom. cap. 13. n. 7. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. Cent. 3. cas. 270. à n. 2.

(m) In 2. part. de Harret. n. 291.

(n) Secundum gloss. in leg. 3. Cod. *Ad leg. Juliam Majestat.* verb. *Convitias*, receptam communiter à DD. ibi, & ab Anton. Gom. in dict. cap. 13. n. 7. & 18. & à Bolsio in dict. tit. de Indiciis, n. 8.

(o) Ut in leg. 1. vers. *Idem Cornelio*, ff. de *Quæst.* & ibi notat Bartol. & alii communiter, idem Bart. & alii in leg. *Maritus*, ff. de *Quæst.* & probatur in leg. 3. tit. 30. Part. 7. & in leg. 10. tit. 11. Part. 3.

(p) Secundum gloss. singularem in leg. fin. verb. *Vel indiciis*, Cod. *Familiæ Erciscæ*, receptam à Bart. Bald. & Salic. & notat Hyppolit. in leg. fin. n. 6. ff. de *Quæst.* & Jass. in leg. *Admonendi*, ff. de *Jurejur.* in 2. lectura, n. 153. & Bolsius in tit. de Indiciis, n. 5.

(q) In dict. n. 18. contra alios DD.

(r) Ut probatur in leg. pen. ff. de *Quæst.* secundum lecturam, quam Bartol. & omnes communiter sequuntur, & omnes Moderni in cap. *Et si Clerici* in principio, Extra de *Judic.* quos & alios sequitur Dec. ibi, n. 3. vers. Octavo limitatur.

(s) Lib. 5. Receptarum, §. fin. quæst. 55. num. 14. in quæst. 64. n. 9.

(t) Ut Dec. & Clar. ubi supr. resolvunt.

(u) Ut in leg. 1. juncta communi opinione DD. ff. de *Quæst.*

(x) Ex Rip. in leg. *Centurio*, n. 14. ff. de *Vulg. & pupil.* & probatur de *Jure Regio* in leg. 2. tit. 30. Part. 7. leg. 24. tit. 21. Part. 2. & in leg. 4. & 5. tit. *De los Hijos-dalgo*, Novæ Recop. & in leg. 13. tit. 7. lib. 2. Recop. & resolvit Otalora de Nobilitate in 5. part. cap. fin. n. 4.

(y) Ut in leg. 1. §. *Occisorum*, vers. *Impuberi*, ff. *Ad S. C. Sillan.* & in leg. *De minore*, ff. de *Quæst.*

(z) Ut in leg. *Si quis in gravi*, ff. *Ad Sillan.*

torqueri,(a) nec etiam Decurio,(b) 48. nec etiam mulier prægnans,(c) nec aliæ plures personæ exceptæ à leg. 2. tit. 30. Part. 7. & à Cifuentes,(d) & à Bosio, (e) qui resolvit, Clericum posse torqueri, juxta text. in cap. 1. de *Depositi*. 49. Et hanc testatur communem opinionem Panormitanus (f) resolvens, Clericum torqueri non posse, nisi infamatus sit de crimine, & indicia simul contra eum sint, & eorum opinionem dicit communem Simancas; (g) tamen prædictam communem opinionem *in præctica* non observari, credit Jul. Clarus, ubi supr. asserens, sola indicia sufficere, ut Clericus torqueri possit: cujus opinionem ante eum tenuit Alciatus, (h) quem refert, & sequitur Simancas, (i) cujus opinionem veriorem, & probabiliorem esse dicens, & adjiciens Clericos, & Monachos, præsertim Sacerdotes rarius, & mitius esse torquendos propter dignitatem Sacerdotii, & periculum excommunicationis, si modus quæstionis excederetur, ad hanc opinionem citans Præpositum, (j) & Bern. Diaz, (k) qui omnes resolvunt, quod quando Clericus torturæ subjiciendus fuerit, non a Ministro, seu Tortore laico torqueri debebit, nisi Clerici inveniri non possent, qui id facere sciant, aut velint, nam tunc à Ministris laicis Clericus torqueri poterit.

50. Tamen in crimine hæresis omnes illi torquendi sunt, qui in crimine læsæ Majestatis humanæ torqueri possunt: quia longe gravius est Divinam, quam temporalem lædere Majestatem, ac proinde Nobiles, Milites, Decuriones, Doctores, & omnes, qui quantalibet prærogativa præfulgent, in crimine hæresis, & in crimine læsæ Majestatis humanæ torqueri possunt. (l) Quo fit, quod minores vigintiquinque annis propter suspicionem hæresis, & læsæ Majestatis torqueri possunt, minores etiam quatuordecim annis terreri poterunt, & habena, vel ferula cædi. (m) Fit etiam, quod Clerici, Monachi, Sanctimoniales, & cæteri omnes Religiosi torqueri poterunt, propter crimen hæresis, (n) 51. Et an prædictæ personæ privilegiatæ possint terreri, jam quod non possint torqueri, resolvit Bosius, (o) & Ant. Gomez. (p)

52. Diximus in fine libelli: *Otrosi, para la determinacion, &c.* Per hanc clausulam Judex suspectus recusatur: de qua recusatione erunt videnda, quæ resolvisti in 1. part. hujus 1. Tom. in Tempore 10. Et ultra ibi posita, adverte, quod licet in causis civilibus ipsemet Judex recusatus possit assumere secum socium probum, & candidum, ut ibi diximus; 53. tamen in causis criminalibus de *Jure Regio*, in foro seculari Judex recusatus non assumit secum socium, sed nominantur per Consistorium loci duo Decuriones, cum quibus Judex recusatus associandus est, & prædicti Decuriones debent secum habere Assessorem Litterarum, & omnes simul debent procedere in causa criminali, usque ad sententiam inclusivè: 54. & si Judex recusatus non se componat cum Assessore Decurionum, Decuriones debent requirere Judicem, ut se concordet: qui, si noluerit, tunc debent cum suo Assessore proferre sententiam, & adeundus erit Superior.

55. Nec votum duorum Decurionum prævalebit voto unius Judicis recusati: nam votum duorum reputatur pro uno, & votum Judicis pro alio; 56. si verò cum voto Judicis recusati concordaret votum unius Decurionis, tunc prævalebit sententia Judicis, cum jam sit major pars: ita colliges ex leg. 1. tit. 16. lib. 4. Recop. (q) Quæ forma, & praxis versatur in loco, ubi sunt Decuriones, id est, *donde hay Regimiento*. 57. At vero in loco ubi non est Con-

(a) Ut in leg. *Milites*, Cod. de *Quæst.*

(b) Ut in leg. *D. Marco*, & in leg. *Decuriones*, ff. de *Quæst.* & tradit Bern. Diaz in Pract. Crim. cap. 117. Petr. Dueñas in reg. 190. limit. 3. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 64. n. 24.

(c) Ut in leg. *Prægnantis*, ff. de *Pœnis*.

(d) In leg. 79. Tauri.

(e) In dict. tit. de Indiciis, n. 102. cum seqq.

(f) In cap. *Cum in contemplatione*, Extra de *Reg. jur.* in lib. Decretal.

(g) De Instit. Cathol. tit. 65. n. 47. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. col. 106. verb. *Non debet.*

(h) In cap. 1. de *Offic. Ordin.* n. 43.

(i) In dict. tit. 65. n. 48.

(j) In cap. *Illi qui.* 5. quæst. 5. Sylvestr. in Summa, verb. *Inquisitio* 2. §. 9.

(k) In dict. cap. 117.

(l) Juxt. text. in leg. 3. & 4. Cod. *Ad leg. Juliam Majest.* & in leg. *Decuriones*, Cod. de *Quæst.* & in leg. de *Minore*, ff. de *Quæst.* & in leg. *Proditores*, ff. de *Re milit.* & in Auth. *Garzon*, Cod. de *Hæret.* & in cap. *Vergentis*, de *Hæret.* Hyppolit. in leg. *Editium*, ff. de *Quæst.* Covar. lib. 1. Variar. cap. 9. Grillan. in Tractat. de Quæstion. & Tortura, quæst. 6. Greg. Lup. in dict. leg. 1. tit. 30. Part. 7. verb. *Caballero*. Bolsius in Pract. Crim. tit. de Indic. n. 121. & in tit. de Tortura reorum, n. 10. Anton. Gom. in dict. cap. 13. n. 4.

(m) Ut in leg. 1. §. *Impubes*, & in leg. *Excipiuntur*, ff. *Ad Sillan.* & in leg. *De minore*, & ibi Hyppol. ff. de *Quæst.* glos. in leg. 3. §. *Idem D.* ff. de *Test.* Grilland. in Tract. de Quæst.

(n) Juxta text. in cap. 1. de *Depositi.* & in cap. *Ad abolendam*, §. ult. de *Hæret.* & resolvit Simanc. in dict. tit. 65. n. 44. cum duobus seqq.

(o) In dict. n. 121. & in dict. tit. de Tortura reorum, num. 10.

(p) In dict. cap. 13. n. 4.

(q) Et explicat Avend. in cap. *Prætorum* in 2. part. cap. 23. n. 12. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. col. 366.

Consistorium, tunc Judex recusatus, etiam in causa criminali assumit secum *quatuor viros provisos*, qui inter se sortiri debent, qui duo eorum procedere debeant cum Judice recusato, ut expresè probat text. in leg. 1. tit. 16. lib. 4. Recop.

58. Porrectis prædictis libellis allegationis ab utraque parte, Judex animadvertere debet, an repulsæ oppositæ contra personas, & dicta testium legitimè sint, necne: & si invenerit legitimas esse, *recipiet partes ad probationem* super eisdem, eodem pacto, quo diximus in prima parte, hujus primi Tomi, in 9. Tempore. Inspicere etiam diligenter debebit Judex, an ad torturam perveniri possit, & debeat: 59. circa quem articulum observare debebit plura, quæ requiruntur, ad hoc ut ad torturam perveniri possit, quæ congerit Hyppolitus, (r) Cifuentes, (s) & Simancas. (t)

60. Animadvertere enim Judices semper debent, ut *ante oculos Deum habentes*, neminem prius torqueant, quam id fieri jura permittant, nec leviter moveri debent ad homines torquendos; alioquin, si *per imperitiam*, non servatis ad unguem omnibus requisitis, extra casum à jure expressum torserint hominem, tenentur pro modo damni, & culpæ reo satisfacere, 61. nedum *in foro exteriori*, verùm etiam *in foro conscientiæ*; 62. si verò *dolo malo* torserint hominem propter inimicitias, aut donum, vel pretium, juris ordine prætermisso, arbitrio Judicis severius puniri debent. (u)

63. Et de *Jure Regio* Judex, qui dolo malo propter inimicitiam, donum, aut pretium torserit aliquem, & ex tortura moriatur, vel membrum amittat, Judex similem pœnam patietur, vel majorem, attenta qualitate personæ Judicis, & torti, ut probatur in leg. 4. tit. 30. Part. 7. si verò ex tortura, nec vitam, nec membrum tortus amisserit, tunc *pœna arbitraria* erit puniendus Judex, ut resolvit Gregor. Lupus; (x) sed si Judices licitè torserint aliquem, excedendo tamen modum torturæ, erunt puniendi pœna, de qua per Gregor. Lupum: (y) 65. nam Judex adhibere debet torturam, attenta qualitate personæ delinquentis, ipsius delicti, indiciorum, & temporis; ita quod verisimiliter reus tortus remaneat salvus, illæsus, & non amittat vitam, vel aliquod membrum. (z)

66. Et si Judex ex actis processus invenerit ad torturam perveniri posse, tunc cavere debet, ne novas, & inusitatas species, & exquisitas tormentorum imponat, sed illa, quæ magis in usu versantur: nam licet varia sint genera tormentorum, quæ congerit Hyppolitus, (a) & aliqua connumerat lex 1. tit. 30. Part. 7. Judices tamen uti debent magis communiter usitatis, non verò novis, & exquisitis: 67. quia illa tantum sunt imponenda propter crimen læsæ Majestatis, homicidium, parricidium, & alia attrocia crimina, in quibus *acerrime* fieri debet indagatio. (b)

68. *Y en estos Reynos los generos de tormentos, que mas se usan, son, el primero, de* agua, y cordeles; *el segundo, de* garrucha; *el tercero, es del* sueño; *y el otro de* ladrillo; *y el otro de* tablillas, *en los quales el Juez pronuncia su sentencia en la manera siguiente:*

SENTENCIA DE TORMENTO
de agua, y cordeles.

„ Visto este processo, &c.

69. „Fallo, atentos los indicios, que de èl „ resultan contra el dicho Seyo, que le debo „ condenar, y condenno à question de tor„ mento de agua, toca, cordel, y garrote: „ el qual le sea dado en esta forma: que sea „ puesto, y atado de pies, y manos en el po„ tro del tormento, y le sean dados en cada „ pierna dos garrotes, uno en el muslo, y „ otro en la caña de la pierna, de la rodilla „ abaxo, y otros dos garrotes en cada brazo, „ el uno en el morzillo del brazo, y el otro „ del codo abaxo; por manera, que sean ocho „ garrotes: y le sean echados siete quartillos „ de agua por la boca sobre una toca delga„ da, la qual este metida parte de ella en la „ boca; de suerte, que la agua pueda entrar „ en la boca. Y reservo en mi otra qualquier „ manera de tormento, que mas necessaria sea „ de le dar en su tiempo, y lugar, quedando „ en su fuerza, y vigor las probanzas, è in„ dicios de este processo. Assi lo pronuncio,

Hh „ y

(r) In leg. 1. in princ. ff. de *Quæst.*

(s) In dict. leg. 79. Tauri, col. 6.

(t) In tit. 65. à n. 13.

(u) Juxta text. in leg. ult. ff. de *Var. & extraord. cognit.* & in leg. ult. Cod. de *Pœn. judic. qui male judicav.* & in §. 1. Inst. de *Oblig. quæ ex quasi delict.* Felin. in cap. *Tua nos*, de *Homic.* & Simanc. in dict. tit. 65. n. 21.

(x) In dict. leg. 4. in gloss. fin.

(y) In dict. gloss. fin. & Anton. Gom. in 3. tom. Variar. cap. 13. n. 6.

(z) Juxta text. in leg. *Quæstionis modum*, & in leg. *De minore*, §. *Tormenta*, ff. de *Quæst.* & in leg. 5. tit. 30. Part. 7.

(a) In leg. 2. n. 27. ff. de *Quæst.*

(b) Juxta text. in leg. 3. Cod. de *Episcop. Audient.* & in leg. 2. Cod. *Quor. appell. non recip.* & tradit Paris de Puteo in Tract. Syndic. fol. 114. col. 3. quem sequitur Gregor. Lup. in leg. 1. tit. 30. Part. 7. gloss. pen.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

„ y mando por esta mi sentencia.

SENTENCIA DE TORMENTO
de garrucha.

„ Visto este processo, &c.

70. „ Fallo, atentos los indicios, que de „ el resultan contra el dicho Seyo, que le „ debo de condemnar, y condemno à ques- „ tion de tormento; y atento que el delicto „ es grave, y atroz, y el dicho Seyo es hom- „ bre fuerte, y robusto, mando le sea dado, „ y executado en esta manera: que de la te- „ chumbre mas alta de la Carcel, donde està „ preso, sea puesta, y colgada una gruessa soga „ de cañamo, ò esparto, doblada por medio, „ que estè asida à una polea, y viga de la di- „ cha techumbre; de manera, que pueda cor- „ rer, y el dicho Fulano sea atado por las mu- „ ñecas de los brazos, que buelvan à las es- „ paldas, y assi atado de esta forma, sean „ atados los pies ambos juntos, y de las gar- „ gantas de ellos sean puestas, y colgadas „ cien libras de hierro, ò piedra, poco mas, „ ò menos: y assi puesto, y atado, tiren „ fuertemente por la dicha soga; de manera, „ que levanten el susodicho de la tierra un es- „ tado de hombre, poco mas, ò menos, y „ levantado, estando assi colgado con el peso „ del dicho hierro, le pregunten, si es verdad „ de lo que es acusado, y sea tornado à baxar, „ negando; de manera, que no assienten las „ pesas en el suelo, y assi estè colgado todo, „ tirados los brazos por las espaldas, atados „ los pies, como està dicho, y le sean dadas „ doce estropadas mas, ò menos, de la mane- „ ra susodicha. Y reservo en mi otra qual- „ quier forma de tormento, para se lo dar en su „ tiempo, y lugar, quedando en su fuerza „ las probanzas de este pleyto. Y assi lo pro- „ nuncio, y mando en estos escritos, y por „ ellos.

SENTENCIA DE TORMENTO
de ladrillo, y sueño al estilo Español.

71. „ En Salamanca à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, estando en la Carcel pú- „ blica de ella, el dicho Señor Juez, ante mi „ el dicho Escribano, y testigos, dixo: que „ por quanto èl havia reservado en si en la „ sentencia de tormento de garrucha, que „ havia dado al dicho Fulano, de lo reiterar, „ y darle otros mas en su tiempo, y lugar, „ que usando de lo susodicho, demàs, y allen- „ de, que havian parecido nuevos indicios, „ que eran indubitados: que atento, que el „ dicho Fulano no havia dicho, ni confessado „ nada, que mandaba, y mandò, que le fuesse „ dado otro segundo tormento, el qual man- „ daba, y mandò, que le fuesse dado en esta „ forma: que en la Carcel, donde està preso, „ de una viga de ella sea atada una soga, con „ la qual sean atados ambos brazos, enhiesto „ el cuerpo arriba, los brazos puestos à las „ espaldas, y atada à la dicha viga, y tenga „ los pies juntos, y descalzos encima de un „ ladrillo frio, y estè de esta manera veinte y „ quatro horas, y le estèn guardando; de ma- „ nera, que no le dexen dormir: y assi dixo „ el dicho Señor Juez, que mandaba, y man- „ dò, que passadas las dichas veinte y quatro „ horas, se le diesse fuego con el dicho ladri- „ llo algo encendido al dicho Fulano por las „ plantas de los pies: y dixo, que reservaba „ y reservò la forma de dar el dicho tormen- „ to, y otra qualquier forma, que mas ne- „ cessaria sea, quedando en su fuerza, y vi- „ gor las probanzas de este pleyto: y assi lo „ pronunciaba, y pronunciò.

PRACTICA DE LOS TORMENTOS
del sueño Italiano, y de las tablillas.

72. *El tormento del sueño, que se acostumbra à la usanza de Italia, es muy mejor, y por muy mejor estilo, que el Español, y es assi: que tiene hecha la Justicia cierto ingenio à manera de un Relox de arena, de estatura de un hombre poco mas, que tiene nueve, ò diez vergicas, todo redondo, y por todo èl sembrados muchos clavos, las puntas para dentro, del largo de un geme, y las puntas muy agudas, y al que han de atormentar le desnudan en carnes, salvo unos paños menores, y le meten dentro del dicho tormento, el qual es tan angosto, que no cabe mas de solo el atormentado, y viene tan justo con las puntas de los clavos, que tocan con las carnes algun tanto, y tiene atadas las manos atràs, y son tantos los clavos, que el artificio tiene, que puede haver de uno à otro quatro, ò cinco dedos, y de esta manera le tienen alli metido el tiempo, que al Juez le parece; y como està en pie, que no se puede sentar, ni arrimar de una parte à otra, sin meterse los clavos por el cuerpo: el Juez le està preguntando de rato en rato, si quiere decir verdad, y en ninguna manera no puede dormir; sino antes dà voces, y gritos, porque es tormento bravo, y muy cruel.*

TORMENTO DE TABLILLAS.

73. *Y en quanto al tormento de* Tablillas, *es de esta manera, que los Jueces los dàn raras veces: y es la manera del tormento, como de* Agua,

Agua, *y* Cordeles; *porque pone el Juez al que ha de atormentar en el potro de tormento, y haviendole dado los garrotes, que por su sentencia mandò, si no confiessa el delito, toma quatro tablillas pequeñas quadradas, del tamaño de un palmo cada una poco mas, ò menos, y en ellas cinco agujeros, que passen de una parte à otra, tan angostos, que no cabe mas de un dedo en cada uno, por los quales agujeros meten los dedos de las manos, y de los pies al dicho atormentado; y para darle grave dolor, meten una cuña entre cada dedo, y agujeros de pies, y manos, y vàn apretando poco à poco con un martillo, cada uno por si; y es tan grave, y bravo tormento, que se le ponen al atormentado los dedos tan delgados, que quedan desemejados, que no parecen dedos; y es tan penetrativo el dolor de este tormento, que raras veces los Jueces acaban de apretar las cuñas; porque algunos desmayan, y otros confiessan luego el delito.*

Supradicta genera tormentorum refert, & congerit Monterrosus: (*c*) & est advertendum, 74. quod Judices in sententia torturæ multoties non explicant genus tormenti, nec quantitate ejus, nec qualiter, & quomodo reus torquere debeat, sed simpliciter condemnant reum ad quæstionem torturæ, *sibi reservando genus, & quantitatem tormenti, & qualiter præstari debeat*, & tunc sententia profertur modo sequenti.

SENTENCIA DE TORMENTO, sin declarar el genero de èl.

¶ „ Visto este Processo, &c.

75. „ Fallo, que debo condemnar, y con- „ demno à quession de tormento, el qual se le „ dè en la forma, y manera, que à mi bien „ visto me sea, y reservo en mi el genero del „ tormento, y la cantidad de èl, y la forma „ en que se le ha de dar. Assi lo pronuncio, „ y mando por esta mi sentencia, &c.

76. *De esta forma de sentencia de tormento usan mas los Jueces Pesquisidores, que los Ordinarios*: 77. & Judices Ordinarii magis utuntur primo, & secundo genere tormentorum, quam aliis suprà relatis. 78. Et lata prædicta sententia torturæ intimanda erit reo, & ejus curatori, si reus minor fuerit: 79. qui, si senserit se gravatum, ab ea appellare poterit, cum contineat talis sententia gravamen irreparabile per diffinitivam, ut resolvisti suprà; (*d*) 80. & appellationi deferendum erit, dummodo, non sit manifestè frivola; 81. nec prius sententia torturæ exequenda erit, quam à Judice Superiore fuerit confirmata, vel appellatio, tanquam frivola, rejecta. (*e*)

82. Sed si reus sententiæ torturæ consenserit, vel appellatio, tanquam frivola à Judice fuerit rejecta, vel sententia torturæ à Superiore Judice fuerit confirmata, Judex præcipere debet, *reum ad locum destinatum torturæ duci coram se, & Tabellione, & Tortore*; 83. nec permittere debet Judex procuratorem, vel Advocatum rei, aut alias personas præsentes esse: 84. nam licet apud alias Nationes publicè delinquentes torqueantur; tamen in hisce Regnis in loco secreto torqueri debent, nec quispiam præsens debet esse, nisi Judex, Tabellio, & Tortor, ut probatur in leg. 3. tit. 30. Part. 7. (*f*)

85. Advertereque debet Judex, quod si pro eodem crimine plures sint torquendi, incipiat ab illo, qui semel tale delictum commisisset: (*g*) & si inter illos plures torquendos non sit aliquis, qui semel commisisset simile crimen, vel si fuerit, post eum incipiendum erit à minori ætate, vel à creato in delitiis, 86. quia citius veritas ab eo eruetur. (*h*) 87. Similiter, si pater, & filius sint torquendi, incipiendum erit à filio, quia pater torquetur in filium. (*i*) Pari modo, fœmina prius erit torquenda: (*j*) 89. alioquin autem incipiendum erit à magis suspecto. (*k*)

90. Et est advertendum, quod quando plures sunt torquendi, quilibet separatim torqueri debet, ne alterius dicta perpendere possit: & dicta uniuscujusque torti in scriptis sunt redigenda à Tabellione eisdem verbis, & for-

(*c*) In sua Pract. in 4. Tractat. fol. 50. pag. 2. & in Tractat. 8. fol. 231. pag. 1. cum. sex seqq.

(*d*) Et probatur in leg. 13. tit. 23. Part. 3.

(*e*) Juxta text. in leg. *Ante sententiam*, ff. de *Appell. recipient.* & in leg. *Per hanc*, Cod. de *Temper. appell.* & in cap. *Cum appellationibus frivolis*, de *Appell.* lib. 6. & ita firmat Simanc. in dict. tit. 65. n. 20.

(*f*) Et ibi notat Greg. Lup. verb. *Non otro*, & Simanc. in dict. tit. 65. n. 55.

(*g*) Secundum Salic. in leg. fin. Cod. de *Quæst.* Hyppolit. in leg. 1. n. 75. ff. de *Quæst.* & in Pract. Crim. 5. Diligenter, n. 101. & in leg. 1. §. *Divus*, n. 40. Cod. *Ad leg. Cornel. de Sicar.* & hoc dicit dictum singulare, & literis aureis scribendum Rebuff. in Repet. leg. *Divus*, n. 47. ff. *Ad S.C. Sillan.*

(*h*) Juxta text. in leg. 1. §. 1. & in leg. *Unus*, ff. de *Quæst.* & in leg. 5. tit. 30. Part. 7.

(*i*) Juxta text. in leg. *Isti quidem*, ff. *Quod met. caus.* & in §. fin. Instit. de *Noxalib.*

(*j*) Secundum Gandinum in Tract. de Quæst. col. 2. cujus opinionem probat Covarr. contra Hyppol. in lib. 4. Decret. 2. part. cap. 3. §. 4. n. 10. & 11. & Greg. Lupus in leg. 5. tit. 30. Part. 7. in gloss. 2.

(*k*) Secundum Bart. & Hyppol. in leg. 1. ff. de *Quæst.* & Greg. Lup. in dict. leg. 5. tit. 30. Part. 7. in gloss. 2.

ma, quibus tortus dixit, non ea in aliquo immutando, juxta text. in leg. 30. tit. 30. Part. 7. ubi ita expresè disponitur. 91. Et postquam reus ductus fuerit ad locum torturæ, Judex benignè *admonere* eum debet, *ut veritatem simpliciter confiteatur, nec velit, pertinaciter negando, tam dura tormenta pati, quàm parata esse videt*, ut probatur text. in leg. 3. tit. 30. Part. 7. alioquin Judex *protestari* debet, *quòd si in tortura reus amisserit vitam, vel sustinuerit fracturam brachii, cruris, vel aliquam lasionem corporis, quod ipsi Judici non imputetur, sed ipsi reo, qui* priusquam torqueatur *non vult planissimè veritatem dicere*: quod omne Judex facere debet in scriptis à Tabellione redigi, ita resolvit Ant. Gomez. (*l*)

92. Et si reus absque tortura noluerit veritatem fateri, tunc quæstio erit eidem infligenda: & Judex caute debet eum interrogare *generaliter*, an sciat, quis illud delictum fecerit; non autem *specialiter*, & *designativè* dicendo, *commisisti tu hoc delictum*, vel *seis quod illud commisit Titius*: quia facile aperiretur via mendaciis, & reus id confiteretur, quod quæsitor velit audire. (*m*) Et omnia, quæ reus dixerit, à Tabellione in scriptis erunt redigenda. Et ut Judices Tyrones magis instruantur, executio sententiæ torturæ *sermone Hispano* concipitur forma sequenti.

EXECUCION DE LA SENTENCIA *de tormento.*

93. „ En Salamanca à tantos dias de tal „ mes, y tal año, el Illustre Señor Licenciado „ Fulano, Teniente de Corregidor de esta „ dicha Ciudad, estando dentro de la Carcel „ pública de ella, hizo parescer ante si à „ Seyo acusado, preso en ella, y le dixo, que el „ queria executar en el la sentencia de tor- „ mento contra el dada, que sin que le dies- „ se tormento, le rogaba dixesse la verdad, „ cómo havia passado la muerte, ò heridas, „ que se dieron à Fulano, que lo declarasse „ todo, que èl le prometia, que se habria bien „ con èl, y no le haria sin justicia. Y el dicho „ Seyo dixo, que no sabia nada: que lo que „ sabia, yà lo tenia dicho, y declarado en su „ confesion. Y luego el dicho Señor Juez le „ mandò meter donde estaba el potro del „ tormento, y le dixo: Veis aqui el potro, „ hermano, decid verdad, si no, afsienta, „ Escribano, que le requiero *una, dos, tres, y mas veces, que diga la verdad, donde no, que protesto, que si alguna pierna, ò brazo se le quebrantáre, ò algun ojo se le saltáre, ò lesion de algun miembro le viniere, ò muriere en el tormento, sea à su culpa, y cargo, y no à la mia.* „ A los quales dichos requerimientos el dicho Seyo siempre respon- „ dió, y dixo, que no sabia nada. Y visto por „ el dicho Señor Teniente, que no queria de- „ cir, ni confessar nada, le mandò desnudar „ en carnes, excepto unos paños menores, „ con que quedassen tapadas sus verguenzas, „ y assi desnudo le mandò poner, y atar en „ el dicho potro, y le mandò echar los garro- „ tes en su sentencia contenidos, y mandò al „ Verdugo los apretasse, y assi apretados, „ preguntò al dicho Seyo, si sabia, quién hu- „ viesse cometido aquel delicto, que lo dixes- „ se, y declarasse, que le haria quitar del po- „ tro, y el dicho Seyo dixo, &c.

Y si confiessa, ò niega el delicto en todo, ò en parte, el Escribano lo ha de assentar aqui, y la forma, y manera que el Juez tuvo en darle el dicho tormento, y los quartillos de agua, que le echaron, y quántos garrotes le dieron, y como le pusieron la toca en la boca, conforme à la sentencia del tormento. Y si confessò el delicto, y hay otros delinquentes, que en sus confessiones lo negaron, entonces el Juez ha de hacer carearlos con el atormentado, que confessò, y el Escribano lo ha de assentar en el processo, despues que se dió el tormento al que confessò, y despues de haver firmado el Juez la dicha confession, y el Escribano dado fee de la execucion del dicho tormento, y de lo que en èl passò, diciendo assi.

„ Y luego incontinenti el dicho Señor Te- „ niente hizo parescer ante si à Fulano, preso „ en la dicha Carcel, compañero del dicho „ Seyo atormentado, y le dixo: Ya sabeis, „ como estais condemnado à tormento, y que „ no puedo dexar de daroslo, por tanto, de- „ cid la verdad.

El qual, ò niega, ò confiessa, y lo que dixere ha de assentar el Escribano. Y si negáre, el Juez le ha de decir, como su compañero confessò el delicto, por tanto, que èl diga la verdad, donde no, que le darà tormento: *y si no quisiere confessar, entonces el Juez ha de decir*, que atento, que no quiere confessar el delicto, para mayor averiguacion de la verdad, hacia, y hizo parescer ante si al dicho Fulano atormentado. *Y ha de mandar al Escribano, que en presencia del dicho su compañero le lea la confession, que hizo en el tormento; y leida, si el dicho compañero dixere, que no es verdad lo que el atormentado confessò, si el dicho atormentado dixere, que es verdad, y para què lo niega, entonces el Juez, viendo que no quiere confessar la verdad, hacelo desnudar, y poner en el potro, y hacele dàr tormento, segun, y de la manera, que al otro se dió. Y lo que confesáre, y todo lo que passáre en el dicho tormento, el Escribano lo ha de assentar en el processo, y el Juez lo ha de firmar de su nombre, y el Escribano ha de dàr fee de todo ello, segun, y de la forma, que se dió el dicho tormento, y lo que en ello passò, para que el Juez no pueda exceder el modo de dàr el tormento, ni del tenor de la sentencia, que del tormento dió. Y si los atormentados confessaren el delicto en el tormento, ò qualquiera de ellos, es necessario, como arriba diximos, se ratifiquen en su confession, la qual ratificacion se ha de hacer por lo menos passadas veinte y quatro horas. Y si el atormentado es menor de veinte y cinco años, hase de hallar presente su Curador à vèr hacer la dicha ratificacion, la qual se hace en la forma siguiente:*

RATIFICACION DEL TORMENTO.

94. „ *Y despues de lo susodicho*: en la „ dicha Ciudad de Salamanca, à tantos dias „ de tal mes, y de tal año, el dicho Señor „ Teniente, estando en la Carcel pública, hizo „ parescer ante si al dicho Seyo, preso en ella, „ y hizo llamar à Fulano su Curador, y estan- „ do presentes, mandò à mì el dicho Escriba- „ no leyesse la dicha confession de *verbo ad* „ *verbum*; y haviendosela leido, y el dicho „ Seyo, y su Curador entendidola, el dicho „ Señor Teniente le dixo: *Es verdad esto que dixistes en el tormento? Passò assi?*

Si el dicho Seyo atormentado respondiere que sì, y que assi passò como se le ha leido, el dicho Señor Teniente le ha de decir: Afirmais os, y ratificais os en ello, y bolveislo à decir de nuevo? *El dicho Seyo ha de decir*: Si señor, que me afirmo, y ratifico en ello, y necessario siendo, lo buelvo à decir de nuevo: *y el Juez lo ha de firmar de su nombre, y el dicho atormentado, si supiere escribir, lo ha de firmar, y su Curador, si fuere menor, y el Escribano ha de dàr fee de ello, y poner testigos, porque à la ratificacion se han de hallar.*

Y adviertese, que quando se hiciere la ratificacion, no se ha de hacer donde se dió el tormento, porque con miedo del tormento el atormentado no confiesse, lo que no hizo. Y si en la ratificacion negáre el delicto, y no perseverâre en su confession, podràsele reiterar el tormento, segun, y de la forma, que arriba declaramos. Y esto basta haver dicho en la materia de tormentos, para instruccion de los nuevos Jueces.

95. Sed si delinquens in tortura confessus fuerit delictum, & postmodum confessionem ratam habuerit, aut delictum adversùs eum plenè fuerit probatum: tunc Judex proferre debebit sententiam condemnatoriam, exprimendo in eadem sententia pœnam, quam reus pati debet, sive pro illo delicto certa pœna imposita sit à jure, sive nulla certa pœna expressa reperiatur, sed solummodo sit arbitraria: & ita in hisce Regnis *praxis* observat. 96. Et hoc tutius est, licet *de jure* sufficiat, Judicem pronuntiare delinquentem commisisse delictum, quamvis in sententia pœnam non exprimat imponendam, quia tunc censetur imposita pœna, quæ per legem reperitur determinata: (*n*) 97. quam pœnam ordinariam à lege impositam Judex temperare poterit ex aliquibus causis congestis à Paris de Puteo, (*o*) & Ayendanio. (*p*)

98. Debetque Judex in prolatione talis sententiæ *Deum præ oculis habere*, & observare omnia contenta in cap. 1. de *Sent. & re jud.* lib. 6: (*q*) 99. deberque esse magis pronus ad lenitatem, quàm ad severitatem, (*r*) 100. debet enim Judex magis peccare in pietate, & clementia, quàm in crudelitate, & attrocitate: & in dubiis potiùs debet absolvere, quàm condemnare reum: 101. nam majorem honorem consequitur Judex in absolvendo, quàm in condemnando, secundum Paulum Castrensem, (*s*) & Baldum (*t*) asserentem, quod justius peccatur in absolvendo, quam

(*l*) In 3. tom. Variar. cap. 13. n. 6. & Simanc. in dict. tit. 65. n. 56.

(*m*) Juxta text. in leg. 1. §. *Qui quæstionem*, & ibi Bart. & Hyppol. ff. de *Quæst.* Angel. in Tract. de Maleficiis in parte, *Fama publica*, circa finem, vers. 3. & Greg. Lup. in leg. 3. tit. 30. Part. 7. verb. *En esta manera*, per text. ibi.

(*n*) Ut probat text. in leg. 1. §. *Nam siquidem*, ff. *Ad Turpilian.* quem text. ad hoc notant gloss. & alii DD. communiter ibi, & Panorm. in cap. *Nisi specialis*, de *Offic. Delegat.* & Anchar. in cap. 1. de *Homic.* lib. 6.

(*o*) In Tract. Syndicatus, cap. Quæ sint causæ, fol. 201. & Carrerio in Pract. Crimin. §. Circa itaque secundum fol. 243.

(*p*) In cap. *Præterea*, 1. part. cap. 7. n. 7. & in 2. part. cap. 16. à n. 11. & à Tiraq. in Tract. de Pœnis temperan. à num. 16.

(*q*) Et quæ notat Hyppol. in Practic. Crimin. §. Occurrunt.

(*r*) Juxta text. in leg. *Arrianus*, ff. de *Action. & oblig.* & in cap. *Eos vero* 50. Distinct. & in leg. *Resciendum*, ff. de *Pan.* & cap. fin. de *Transact.*

(*s*) In cons. 197. in fin. verbis, & Anchar. in cons. 23. & Philip. Decium in cons. 189. col. fin.

(*t*) In cons. 405. vol. 3.

quam in condemnando: (t) 102. debetque Judex in condemnando minorem pœnam eligere: (u) debetque esse memor illius Carminis.

103. *Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat*
Jupiter, exiguo tempore nullus erit.

104. Melius est enim peccare in misericordia, quàm in severitate, ut probat text. in cap. *Alligant* 26. quæst. 7. ubi inquit text. *Si Deus est benignus in misericordia ejus, minister non debet esse tenax.* Et facit text. in cap. *Licet* 45. Distinct. ibi: *Plus erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas, plus cohortatio, quàm comminatio, plus charitas, quàm potestas*, & facit text. in cap. *Vera justitia* 45. Distinct. ubi dicitur quod *vera justitia est misereri delinquentibus*, & facit text. in cap. *Plerumque*, §. *Illi enim* 2. quæst. 7. ubi dicitur, quod *qui de sua justitia præsumunt, & misericordiam peccantibus negandam putant, à Domino percussi intereunt: quia judicium sine misericordia erit illis, qui nolunt facere misericordiam delinquentibus. Cui per Salomonem dicitur, noli esse nimis justus.* (x) 105. Alioquin, si Judex dolosè condemnaverit reum ad pœnam mortis, eadem pœna puniendus erit, & si ad aliam pœnam corporalem condemnaverit, tenebitur pœna deportationis. (y)

106. De Jure verò Regio talis Judex erit puniendus pœna, qua fuit punitus reus: (z) 107. cæterum, si Judex non dolo, sed ignorantia reum condemnaverit, vel calore iracundiæ modum excesserit, puniendus erit pœna arbitraria, juxta modum culpæ: (a) & visis, & diligenter omnibus perpensis per Judicem, ex quibus reus veniat condemnandus, Judex proferre debebit sententiam, forma sequenti.

SENTENCIA DIFINITIVA *condenatoria.*

108. „ Visto este Proceſſo, que ante mi „ pende, entre partes de la una actor acuſan- „ te Ticio, vecino de esta Ciudad de Salaman- „ ca, y su Procurador en su nombre, y de la „ otra reo acuſado Seyo, vecino de esta di- „ cha Ciudad, y su Procurador en su nom- „ bre, y vistos los Autos, y meritos de èl, y „ lo que mas de derecho verse debia, à que me „ refiero, &c.

„ Fallo, que por la culpa, que de èl resulta „ contra el dicho Seyo, que le debo condem- „ nar, y condemno en quatrocientos ducados, „ los trecientos de ellos para el dicho Ticio, „ por la manquedad, y gastos, que se le si- „ guieron de la dicha herida, y los otros cien „ ducados, la mitad de ellos para la Camara „ de S. M. y la otra mitad para gastos de juſ- „ ticia: y mas le condemno en dos años de deſ- „ tierro de esta Ciudad, y su jurisdiccion, el „ uno de ellos precisso, y el otro voluntario, „ y que no los quebrante, el precisso so pena „ de que sea obligado à cumplirlo doblado „ en las Galeras de Su M. sirviendo al remo „ de por fuerza, sin sueldo alguno, y el vo- „ luntario no lo quebrante, hasta tanto que „ por mi, ò por otro Juez competente le sea „ alzado, so pena que sea obligado à cum- „ plirlo doblado precisso: la qual condemna- „ cion de dineros, mando, que pague dentro „ de nueve dias, desde el dia de la notifica- „ cion de esta mi sentencia, y dentro de tres „ dias, desde el dia que fuere suelto de la pri- „ sion en que està: mando, que salga à cum- „ plir el dicho destierro: y mas le condemno en „ las costas de este Proceſſo, cuya tassacion „ en mi reservo. Assi lo pronuncio, y mando „ por esta mi sentencia, difinitivamente juz- „ gando.

EXPOSITIO PRÆDICTÆ *sententiæ.*

109. Diximus: *Y mas le condémno en dos años de destierro, &c.* ad denotandum, quod Judex potest imponere delinquentibus pœnam exilii ad certum tempus: & si delinquens eam non observaverit, tempus, quod superest, duplicandum erit sibi; (b) 110. si vero Judex pœnam exilii imposuerit ad decennium, & reus eam non observaverit, exilium perpetuabitur: & si in perpetuum fuerit exulatus à Judice, & reus pœnam perpetuam exilii non observaverit, puniendus erit *pœna mortis.* (c) si

(t) Juxta text. in leg. *Item Mella*, §. *Si plures*, ff. *Ad leg. Aquil.*

(u) Juxta text. in leg. penult. & fin. ff. de *Pœnis*, & firmat Cardin. in cap. *Ruſtus, Qui cler. vel voventes*, & Joan. de Neviz. in Sylva Nupt. in ult. chart. col. 1.

(x) Et notat Simanc. de Inſtit. Cathol. tit. 46. n. 85.

(y) Ut probatur in leg. pen. verſ. fin. ff. *Ad leg. Julian Repetund.* & ibi notant Bart. & alii DD. communiter, & Paris de Puteo in Tract. Syndicat. fol. 84. verſ. Quidam Judex.

(z) Ut probat text. in leg. 15. tit. 22. Part. 3.

(a) Arg. text. in leg. *Si adulterium*, §. *Imperatores*, ff. de *Adult.* & in leg. *Ita apud Labeonem*, §. *Quæſtionis*, ff. de *Injur.* & reſolvit Anton. Gom. in 3. tom. Variarum, cap. 13. num. 6.

(b) Ut probat text. in leg. *Aut damnum*, §. *Quiſquis*, ff. de *Pœnis*, & ibi notant Bart. & alii.

(c) Ut probatur in leg. *Relegatorum*, ff. de *Interdict. & releg.* & in leg. *Relegati*, ff. de *Pœnis*, & in leg. 10. tit. 31. Part. 7.

111. Si verò Judex imponat delinquenti pœnam exilii ad tempus, nullo determinato tempore, ut putà, dicendo: *Condemno Titium in pœna exilii ad tempus*, tunc enim censebitur exulatus per decennium. (d)

112. Sed si Judex imponat pœnam exilii, nulla facta mentione temporis, ut putà, dicendo: *Condemno Titium in pœnam exilii*, tunc censebitur reus exulatus in perpetuum: (e) 113. quod tempus exilii debet esse continuum, & non interpolatum: (f) 114. reliqua de materia exilii erunt videnda apud Celsum. (g)

115. Diximus: *Pague dentro de nueve dias, &c.* ad denotandum, 116. quod licet in causis civilibus condemnatus in pecunia habeat terminum quatuor mensium ad solvendum; (h) 117. tamen in criminalibus condemnatus ad solvendam pœnam pecuniariam, non habebat prædictum terminum quatuor mensium; sed arbitrio Judicis erat condemnandus ad solvendum statim, vel intra modicum tempus, quod de consuetudine redactum fuit ad spatium decem dierum, juxta Gloſſam. (i)

118. Et est advertendum, quod si reus condemnatus inopia laboraret, ita quod prædictam pœnam pecuniariam solvere non posſit, quod tunc in corpore luere deberet, juxta regulam vulgarem juris, *quòd qui non habet in bonis, luat in corpore*: (j) 119. nec tunc reus condemnatus poterit uti *beneficio ceſſionis bonorum*, nedum, quando prædicta pœna pecuniaria eidem imposita esset pro vera, & propria delicti pœna, & loco vindictæ; verum etiam, quando imposita esset pro emenda, & satisfactione damni illati ipsi offenso. (k) Et quod non sit locus ceſsioni bonorum, firmant plures DD. relati à Covarruvia, ubi suprà, hanc opinionem communem dicentes.

120. Tamen *hodie*, attenta lege Regia, damnatus ad pecuniæ solutionem pro damno accusatori illato, & pro vera damni æstimatione, bene poterit uti *beneficio ceſsionis bonorum*, nec talis pœna pecuniaria est commutanda in corporalem, per text. in leg. 9. tit. 16. lib. 5. Recopil. (l) Cæterum, quando pœna pecuniaria imposita esset reo pro ipsomet delicto ad publicam vindictam, tunc non esset locus ceſsioni bonorum, sed esset commutanda in pœnam corporalem, etiamsi talis pœna applicaretur ipsi parti læsæ, vel Fisco, nec in hac specie haberet locum text. in dict. leg. 9. tit. 16. lib. 5. Recop. (m) 121. quæ tamen commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri non debet, quando pars, cui in totum, vel in partem pœna pecuniaria venit applicanda, consentire noluerit, quod condemnatus in corpore luat: nam tunc committenda est commutatio: (n) quod verum est, quando pœna pecuniaria applicatur privato accusatori; 122. cæterum si ea Fisco adjudicaretur, commutanda esset in corporalem, etiam Fisco nolente. (o)

123. Et prædicta commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri debet, etiamsi reus in solvenda prædicta pœna in uno tantum nummo contumaciter deficiat; (p) 124. non tamen prædicta commutatio erit facienda, quando reus esset solvendo, & mallet subire pœnam corporalem: nam tunc cogendus esset solvere prædictam pœnam pecuniariam. (q)

Cæ-

(d) Ut in leg. *Sine præfinito*, & ibi notat Bartol. ff. de *Pœn.* tenet etiam Bald. in cap. *Ex litteris*, de *Conſtit.* & ibi Felin. n. 9.

(e) Arg. text. in leg. *Servus*, Cod. de *Pœn.* ubi ad hoc notant illum textum Bart. Bald. & Angel. Salic. & alii.

(f) Arg. text. in leg. *Capite* 5. ff. de *Adult.* & firmant gloſſ. in Rubr. ff. de *Diver. & temporal. præſcript.*

(g) In ſuo Repert. verb. *Deſterrados*, & Ant. Gomez in 3. tom. Variar. cap. 8. & Ægid. Bosium in Pract. Crim. tit. de Executione ſententiæ à n. 22.

(h) Juxta text. in leg. 2. Cod. de *Ufur. rei judic.* & in cap. *Quod ad conſulationem*, de *Re judic.* & in cap. *Quærenti*, de *Offic. Deleg.*

(i) In leg. *Si debitori*, ff. de *Judic.* & hanc teſtatur communem opinionem Jaſſ. in leg. *Debitoribus*, n. 16. ff. de *Re judic.* & Bosius in Pract. Crim. in tit. de Sententiis, n. 111. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæſt. 95. n. 1. & de *Jure Regio* ita fuit determinatum in leg. 1. tit. 27. Part. 3. & in leg. 7. tit. 3. Part. 3. & ibi notat Greg. Lupus in gloſſ. 2. & probatur in leg. 6. tit. 17. lib. 4. Recop. & notat Didac. Perez in leg. 13. tit. 16. lib. 3. Ordinam. & facit text. in leg. 1. tit. 20. lib. 3. Fori, & ibi notat Montalv.

(j) Quæ probatur in leg. 1. in fin. ff. de *Pœn.* & in leg. *Si quis id quod*, ff. de *Juriſdict. omn. judic.* & in leg. ult. ff. de *In jus voc.* facit text. in leg. ult. in fin. Cod. de *Sepulc. viol.* & in leg. *Illicitas*, §. ult. ff. de *Offic. Præſ.* quæ jura ad prædictam regulam notant ultra DD ibi Angel. & Jaſſ. n. 43. in §. *Pœnali*, Inſtit. de *Action.* & communiter omnes ſecundum Beroium in cap. *Cognoſcentes*, n. 42. de *Conſtitut.* Covar. lib. 2. Variar. cap. 17. n. 8. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæſt. 95. n. 2.

(k) Juxta text. in cap. *Finem litibus*, de *Dol. & contum.* ubi Panorm. col. 2. eum ad hoc commendat, & dicit ſingularem Francus in cap. *Reprehenſibiles*, de *Appell.* col. 3.

(l) Per quem ita reſolvit Covar. ubi ſupr. & Did. Perez in leg. 3. tit. 1. lib. 3. Ordinam. in gloſſ. 1. verſ. Quæro utrum.

(m) Secundum Covarr. & Didac. Perez, ubi ſupr.

(n) Secundum Panorm. in cap. *Oduardus*, col. 2. de *Solut.* & communiter omnes ex Boerio in deciſ. 349. poſt n. 8. verſ. Secundo, ſi is.

(o) Secundum Panorm. dict. cap. *Oduardus*, receptum à Covar. ubi ſupr.

(p) Secundum Bald. in leg. fin. Cod. de *Sepulc. viol.* in fin. & communiter omnes, ſecundum Vivium, lib. Commun. Opinion. in verb. *Cedere volens*, & Jul. Clar. ubi ſupr. n. 6.

(q) Secundum communiter DD. ex Dec. in leg. *Si quis id quod*, n. 22. ff. de *Juriſdict. omn. judic.*

Cæterum, si delictum esset ejus qualitatis, ut pro eo pœna mortis veniret infligenda, tunc Judex proferre debebit sententiam, forma sequenti.

SENTENCIA DIFINITIVA *in causa mortis.*

125. „ Visto este processo, que ante mi „ pende, entre partes, de la una actor acu„ sante, y su Procurador en su nombre, y de „ la otra reo acusado Seyo menor, y su Cura„ dor ad litem en su nombre.

„ Fallo, atentos los Autos, y meritos de „ èl, que por la culpa, que de el resulta con„ tra el dicho Seyo, que le debo condemnar, „ è condemno en pena de muerte: è la justi„ cia, que se le manda hacer, es: que sea saca„ do de la Carcel, donde està preso, caballero „ en una bestia de albarda, con una soga de „ esparto al pescuezo, atados pies, y manos, „ è con voz de pregonero, que manifieste su „ delicto: è sea assi llevado por las calles „ públicas acostumbradas à la picota de esta „ Ciudad, y de alli sea colgado por el pes„ cuezo, y ahorcado, hasta que muera natu„ ralmente, è de alli no lo quite persona al„ guna sin mi licencia, so la misma pena: y „ mas le condemno en la mitad de sus bienes „ aplicados, la mitad para la Camara de su „ Magestad, è la otra mitad para la parte „ querellante: asimismo le condemno en las „ costas de este processo, cuya tassacion en mi „ reservo. Assi lo pronuncio, y mando por „ esta mi sentencia, difinitivamente juzgando.

126. Prædictæ sententiæ condemnatoriæ intimari debent reo per Tabellionem, & in continenti debent executioni mandari: (r) 127. quod tamen *primo* intellige verum esse, postquam prædicta sententia transacta fuit in auctoritatem rei judicatæ, ut puta, quando transactum esset tempus, intra quod à tali sententia potuit appellari: (s) quod tamen *de jure* procedit; *de consuetudine* tamen sententiæ capitales, vel corporis afflictivæ statim sunt exequendæ, non expectato lapsu temporis concessi ad appellandum, secundum Bartolum, (t) & Covarruviam (u) asserentem, usum forensem apud Hispanos, & fere in toto Orbe Christiano hactenus obtinuisse, in causis criminalibus pœnam corporalem statim exequendam esse, non obstante quacunque interpositione appellationis, juxta leg. 101. Styli, quem tamen usum, & consuetudinem, ipse dicit, non posse se illum probare: & opinatur, quod nullo jure probari possit, & admonet Judices, ut prius quam exequantur sententias criminales cautissime singula expendant: 128. & Jul. Clarus (x) intelligit, prædictam consuetudinem observandam esse in casibus, in quibus appellari non posset, vel Judex non teneretur appellationi deferre; cæterum in casibus, in quibus Judex teneretur appellationi deferre, observandam non esse existimat, sed potius executionem differendam esse, donec lapsum sit tempus concessum ad appellandum.

129. *Secundo* intellige, executionem sententiæ condemnatoriæ statim fieri debere, præter quam in casibus, in quibus executio impediri, vel saltim suspendi possit, quorum duodecim connumerat Ant. Gomez. (y) *Tertio* intellige, sententiam condemnatoriam statim exequendam esse in casibus, in quibus non est locus appellationi: nam licet regulariter condemnatus appellare possit; (z) sunt tamen plures casus, in quibus appellatio non admittitur: quos casus congerit Speculator. (a) Ant. Gomez, (b) & aliquot connumerat Covarruvias. (c) 131. Admoneo tamen Judices, *quòd semper faciles sint in admittenda appellatione, & quod statim eam executioni non mandent*: poterit enim contingere, reum falsis probationibus convictum esse, vel crudeli tortura coactum de se fateri falsum, & apud Judicem appellationis rei veritatem detegi, & patefieri, & ita Judicibus consulunt Marian. Socinus, (d) & Covarruvias. (e)

132. Intellige tamen, quod condemnatus de crimine in carcere detentus, & justè appellans in casu permisso, interim detineri debet, nec erit relaxandus, sed remittendus ad Judicem appellationis cum custodibus, suis expensis. 133. (f) Et est advertendum, quod executio talis sententiæ debet fieri publicè, de die, & non de nocte, ut supplicium sit delinquenti, & exemplum aliis: (g) debetque fieri in loco consueto, & ad id deputato. (h) 134. Aliquando tamen, propter gravitatem criminis, & ejus exageration, & aliorum terrorem Judex facere poterit executionem in proprio loco, ubi delictum fuerit commissum, & ibi furcas erigere, & delinquentem suspendere. (i)

Supradictus modus producendi in causis criminalibus observandus erit, quando delinquentes fuerint præsentes; sed quia aliquando contingit, quod postquam delictum fuit perpetratum reus se absentat, & capi non potest, ideo videndum erit, qualiter procedendum sit contra absentem.

(r) Juxta text. in leg. *Si quis fortè*, ff. de Pœn. & in leg. *Cum reis*, Cod. de Pœn. & in cap. *Sicut* 2. quæst. 1. & in leg. 5. tit. 27. Part. 3. & in leg. 1. tit. 15. lib. 2. For.

(s) Juxta text. in leg. *Additos*, Cod. de *Appell.* & ita firmat Bart. in leg. *Qui ultimo supplicio* in fin. ff. de *Pœn.* & notatur ex gloss. in leg. 1. ff. *Nil nov. appell. pend.* & in cap. *Non solum*, de *Appell.* lib. 6. & hanc opinionem testatur communem Fel. in cap. *Quærenti*, de *Offic. Deleg.* Panorm. & alii in cap. 2. de *Re judic.* Paris de Puteo in Tract. Syndicatus, fol. 162. post n. 11. Ang. & Imol. in leg. *Non tantum*, ff. de *Appell.* Montalv. in leg. 1. tit. 15. lib. 2. Fori in verb. *Justicia*, & Greg. Lupus in dict. leg. 5. tit. 27. Part. 3. in verb. *Debese luego*, & Bossius in Pract. Crimin. in tit. de Execut. sententiæ, n. 1. Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 4. vers. Sexto est omnino, & Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 96. n. 1.

(t) In dict. leg. *Qui ultimo*, & plures alios, quos refert Jul. Clar. in dict. quæst. 96. n. 1.

(u) In dict. cap. 23. n. 5. vers. hujus tamen forensis.

(x) Ubi supr. n. 2.

(y) In 3. tom. Variar. cap. 13. n. 36. cum seqq. & Jul. Clar. ubi supr. quæst. 97. & 98. & quinquaginta casus congerit Rebuf. in Repet. leg. *Prægnantis*, ff. de Pœn.

(z) Juxta text. in leg. 1. & totum tit. ff. & Cod. de *Appell.* & in leg. 1. & totum tit. 23. Part. 3.

(a) In tit. de Appellat. §. In quibus. Hyppol. in leg. unic. Cod. de *Rapt. virg.* n. 138. Nicol. in Concordia glossarum, concord. 6. Marant. de Ordin. Judicior. 6. part. in cap. De Appellat. à n. 169. Bernard. Diaz in reg. 38.

(b) In 3. tom. Variar. cap. 13. n. 31.

(c) Pract. Quæst. cap. 23. n. 5.

EX CAPITE QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Accusatio nec in absentem proponi, nec contra eum procedi potest.*

2 *Accusatio de Jure Civili contra absentem non procedit, quando ei esset imponenda major pœna, quam relegationis; secus, si minor, quia, etiam non contestata lite, proceditur.*

3 *Jure Canonico attento, proceditur in absentem in criminibus, quibus inferior pœna relegatione imponitur, si lis prius contestata fuerit; secus, si ea contestata non sit.*

4 *Jure etiam Canonico potest procedi contra absentem, lite non contestata in criminibus minoribus, quando per viam inquisitionis proceditur.*

5 *Jure Regio attento, indistincte proceditur in absentem in quibuscunque criminibus, servata forma, quam remissivè tradit Auctor.*

6 *Ley 3. tit. 10. lib. 4. Recop. ponit novam formam procedendi contra absentem, & hic expenditur.*

7 *Ley 4. tit. 3. lib. 2. Fori*, & Pragmatica de Alcalà, *anni* MDIII. & *leg. 206. Pragmaticarum Regum Catholicorum innovatur per aliam leg. Novæ Compilat.*

8 *Intimatio, & citatio in criminalibus facienda necessario ad domum delinquentis, nec sufficiunt publica præconia.*

9 *Pœnam* del Destrèz *appositi leg. 4. tit. 3. lib. 2. Fori.*

10 *Pœna quinque marapetinorum, quam ponit leg. 4. tit. 3. lib. 2. Fori, reducitur hodie ad sexaginta marapetinos eorum, quæ sunt in usu communi.*

11 *Solidi quingenti solvendi propter homicidium ex leg. 4. tit. 17. lib. 4. Fori, qui solidi reducti in communes hujus temporis marapetinos conficiunt sexcentos eorum.*

12 *Licet plures committant homicidium una dumtaxat pœna pro eo solvenda est, ex leg. 4. tit. 17. lib. 4. Fori, si omnes præsentes sint, ut condemnentur; secus, si absint, & non compareant, quia quilibet eorum in solidum pœnam solvet homicidii.*

23 *Leg. 13. tit. 10. lib. 4. Compil. quatenus ait, quod qui venerit tertio, & ultimo termino, solvat, priusquam audiatur, pœnam* del Destrèz, *& homicidii, & expensas, intelligenda est, nisi comparens probet, juste impeditum antea non venisse.*

14 *Absens, ut contumax dicatur, sibi incusanda est contumacia coram Judice.*

15 *Accusato absente, admittitur procurator in ejus defensionem, secundum communem quorundam.*

16 *Ut delinquentis absentis pateat innocentia, non admittitur quis, ut procurator, sed ut defensor, secundum Bart. cujus opinio præticatur.*

17 *Si ex probatis in processu constet de innocentia rei absentis accusati, absolvendus est.*

18 *Leg. 7. tit. 8. Part. 3. revocatur per leg. 3. tit. 10. lib. 4. Compil.*

19 *Monterrosi locus quidam qualiter intelligendus.*

20 *Practica, & modus procedendi contra absentem accusatum.*

21 *Si delinquens culpabilis reperiatur, & ob id Judex mandatum capiendi cum præstiterit, & non reperiatur, si Judex ex officio procedat, mandat Alguacello, quod coram Tabel-*

(d) In cap. *Qualiter, & quando* II. n. 113. Extra de *Accus.*

(e) In dict. cap. 23. n. 5. in fin.

(f) Secundum Bald. in leg. *Si Clericus*, n. 9. Cod. de *Episcop. aud.* & in leg. *Generaliter*, §. *Hic de præsentibus*, n. 4. Cod. de *Rel. cred.* resolvit Petrus Dueñas in reg. 42. fallent. 11. & probatur in leg. fin. tit. 18. lib. 4. Recop.

(g) Juxta text. in leg. 5. tit. 27. Part. 3. & in leg. fin. tit. 31. Part. 7

(h) Secundum DD. per text. ibi in leg. pen. ff. de *Justit. & jur.*

(i) Juxta text. in leg. *Capitalium*, §. *Famosas*, ff. de *Pœn.* & ibi notant DD. & Ang. in Tract. de Malefic. in parte, usque ad locum justitiæ consuetum.

Cæterum, si delictum esset ejus qualitatis, ut pro eo pœna mortis veniret infligenda, tunc Judex proferre debebit sententiam, forma sequenti.

SENTENCIA DIFINITIVA *in causa mortis.*

125. „ Visto este processo, que ante mi „ pende, entre partes, de la una actor acu„ sante, y su Procurador en su nombre, y de „ la otra reo acusado Seyo menor, y su Cura„ dor ad litem en su nombre.

„ Fallo, atentos los Autos, y meritos de „ èl, que por la culpa, que de el resulta con„ tra el dicho Seyo, que le debo condemnar, „ è condemno en pena de muerte: è la justi„ cia, que se le manda hacer, es: que sea saca„ do de la Carcel, donde està preso, caballero „ en una bestia de albarda, con una soga de „ esparto al pescuezo, atados pies, y manos, „ è con voz de pregonero, que manifieste su „ delicto: è sea assi llevado por las calles „ públicas acostumbradas à la picota de esta „ Ciudad, y de alli sea colgado por el pes„ cuezo, y ahorcado, hasta que muera natu„ ralmente, è de alli no lo quite persona al„ guna sin mi licencia, so la misma pena: y „ mas le condemno en la mitad de sus bienes „ aplicados, la mitad para la Camara de su „ Magestad, è la otra mitad para la parte „ querellante: asimismo le condemno en las „ costas de este processo, cuya tassacion en mi „ reservo. Assi lo pronuncio, y mando por „ esta mi sentencia, difinitivamente juzgando.

126. Prædictæ sententiæ condemnatoriæ intimari debent reo per Tabellionem, & in continenti debent executioni mandari: (r) 127. quod tamen *primo* intellige verum esse, postquam prædicta sententia transacta fuit in auctoritatem rei judicatæ, ut puta, quando transactum esset tempus, intra quod à tali sententia potuit appellari: (s) quod tamen *de jure* procedit; *de consuetudine* tamen sententiæ capitales, vel corporis afflictivæ statim sunt exequendæ, non expectato lapsu temporis concessi ad appellandum, secundum Bartolum, (t) & Covarruviam (u) asserentem, usum forensem apud Hispanos, & fere in toto Orbe Christiano hactenus obtinuisse, in causis criminalibus pœnam corporalem statim exequendam esse, non obstante quacunque interpositione appellationis, juxta leg. 101. Styli, quem tamen usum, & consuetudinem, ipse dicit, non posse se illum probare: & opinatur, quod nullo jure probari possit, & admonet Judices, ut prius quam exequantur sententias criminales cautissime singula expendant: 128. & Jul. Clarus (x) intelligit, prædictam consuetudinem observandam esse in casibus, in quibus appellari non posset, vel Judex non teneretur appellationi deferre; cæterum in casibus, in quibus Judex teneretur appellationi deferre, observandam non esse existimat, sed potius executionem differendam esse, donec lapsum sit tempus concessum ad appellandum.

129. *Secundo* intellige, executionem sententiæ condemnatoriæ statim fieri debere, præter quam in casibus, in quibus executio impediri, vel saltim suspendi possit, quorum duodecim connumerat Ant. Gomez. (y) *Tertio* intellige, sententiam condemnatoriam statim exequendam esse in casibus, in quibus non est locus appellationi: nam licet regulariter condemnatus appellare possit; (z) sunt tamen plures casus, in quibus appellatio non admittitur: quos casus congerit Speculator. (a) Ant. Gomez, (b) & aliquot connumerat Covarruvias. (c) 131. Admoneo tamen Judices, *quòd semper faciles sint in admittenda appellatione, & quod statim eam executioni non mandent*: poterit enim contingere, reum falsis probationibus convictum esse, vel crudeli tortura coactum de se fateri falsum, & apud Judicem appellationis rei veritatem detegi, & patefieri, & ita Judicibus consulunt Marian. Socinus, (d) & Covarruvias. (e)

132. Intellige tamen, quod condemnatus de crimine in carcere detentus, & justè appellans in casu permisso, interim detineri debet, nec erit relaxandus, sed remittendus ad Judicem appellationis cum custodibus, suis expensis. 133. (f) Et est advertendum, quod executio talis sententiæ debet fieri publicè, de die, & non de nocte, ut supplicium sit delinquenti, & exemplum aliis: (g) debetque fieri in loco consueto, & ad id deputato. (h) 134. Aliquando tamen, propter gravitatem criminis, & ejus exageration, & aliorum terrorem Judex facere poterit executionem in proprio loco, ubi delictum fuerit commissum, & ibi furcas erigere, & delinquentem suspendere. (i)

Supradictus modus producendi in causis criminalibus observandus erit, quando delinquentes fuerint præsentes; sed quia aliquando contingit, quod postquam delictum fuit perpetratum reus se absentat, & capi non potest, ideo videndum erit, qualiter procedendum sit contra absentem.

(r) Juxta text. in leg. *Si quis fortè*, ff. de Pœn. & in leg. *Cum reis*, Cod. de Pœn. & in cap. *Sicut* 2. quæst. 1. & in leg. 5. tit. 27. Part. 3. & in leg. 1. tit. 15. lib. 2. For.

(s) Juxta text. in leg. *Additos*, Cod. de *Appell.* & ita firmat Bart. in leg. *Qui ultimo supplicio* in fin. ff. de *Pœn.* & notatur ex gloss. in leg. 1. ff. *Nil nov. appell. pend.* & in cap. *Non solum*, de *Appell.* lib. 6. & hanc opinionem testatur communem Fel. in cap. *Quærenti*, de *Offic. Deleg.* Panorm. & alii in cap. 2. de *Re judic.* Paris de Puteo in Tract. Syndicatus, fol. 162. post n. 11. Ang. & Imol. in leg. *Non tantum*, ff. de *Appell.* Montalv. in leg. 1. tit. 15. lib. 2. Fori in verb. *Justicia*, & Greg. Lupus in dict. leg. 5. tit. 27. Part. 3. in verb. *Debese luego*, & Bossius in Pract. Crimin. in tit. de Execut. sententiæ, n. 1. Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 4. vers. Sexto est omnino, & Jul. Clar. lib. 5. Recept. §. fin. quæst. 96. n. 1.

(t) In dict. leg. *Qui ultimo*, & plures alios, quos refert Jul. Clar. in dict. quæst. 96. n. 1.

(u) In dict. cap. 23. n. 5. vers. hujus tamen forensis.

(x) Ubi supr. n. 2.

(y) In 3. tom. Variar. cap. 13. n. 36. cum seqq. & Jul. Clar. ubi supr. quæst. 97. & 98. & quinquaginta casus congerit Rebuf. in Repet. leg. *Prægnantis*, ff. de Pœn.

(z) Juxta text. in leg. 1. & totum tit. ff. & Cod. de *Appell.* & in leg. 1. & totum tit. 23. Part. 3.

(a) In tit. de Appellat. §. In quibus. Hyppol. in leg. unic. Cod. de *Rapt. virg.* n. 138. Nicol. in Concordia glossarum, concord. 6. Marant. de Ordin. Judicior. 6. part. in cap. De Appellat. à n. 169. Bernard. Diaz in reg. 38.

(b) In 3. tom. Variar. cap. 13. n. 31.

(c) Pract. Quæst. cap. 23. n. 5.

EX CAPITE QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Accusatio nec in absentem proponi, nec contra eum procedi potest.*

2 *Accusatio de Jure Civili contra absentem non procedit, quando ei esset imponenda major pœna, quam relegationis; secus, si minor, quia, etiam non contestata lite, proceditur.*

3 *Jure Canonico attento, proceditur in absentem in criminibus, quibus inferior pœna relegatione imponitur, si lis prius contestata fuerit; secus, si ea contestata non sit.*

4 *Jure etiam Canonico potest procedi contra absentem, lite non contestata in criminibus minoribus, quando per viam inquisitionis proceditur.*

5 *Jure Regio attento, indistincte proceditur in absentem in quibuscunque criminibus, servata forma, quam remissivè tradit Auctor.*

6 *Ley 3. tit. 10. lib. 4. Recop. ponit novam formam procedendi contra absentem, & hic expenditur.*

7 *Ley 4. tit. 3. lib. 2. Fori*, & Pragmatica de Alcalà, *anni* MDIII. & *leg. 206. Pragmaticarum Regum Catholicorum innovatur per aliam leg. Novæ Compilat.*

8 *Intimatio, & citatio in criminalibus facienda necessario ad domum delinquentis, nec sufficiunt publica præconia.*

9 *Pœnam* del Destrèz *appositi leg. 4. tit. 3. lib. 2. Fori.*

10 *Pœna quinque marapetinorum, quam ponit leg. 4. tit. 3. lib. 2. Fori, reducitur hodie ad sexaginta marapetinos eorum, quæ sunt in usu communi.*

11 *Solidi quingenti solvendi propter homicidium ex leg. 4. tit. 17. lib. 4. Fori, qui solidi reducti in communes hujus temporis marapetinos conficiunt sexcentos eorum.*

12 *Licet plures committant homicidium una dumtaxat pœna pro eo solvenda est, ex leg. 4. tit. 17. lib. 4. Fori, si omnes præsentes sint, ut condemnentur; secus, si absint, & non compareant, quia quilibet eorum in solidum pœnam solvet homicidii.*

23 *Leg. 13. tit. 10. lib. 4. Compil. quatenus ait, quod qui venerit tertio, & ultimo termino, solvat, priusquam audiatur, pœnam* del Destrèz, *& homicidii, & expensas, intelligenda est, nisi comparens probet, juste impeditum antea non venisse.*

14 *Absens, ut contumax dicatur, sibi incusanda est contumacia coram Judice.*

15 *Accusato absente, admittitur procurator in ejus defensionem, secundum communem quorundam.*

16 *Ut delinquentis absentis pateat innocentia, non admittitur quis, ut procurator, sed ut defensor, secundum Bart. cujus opinio præticatur.*

17 *Si ex probatis in processu constet de innocentia rei absentis accusati, absolvendus est.*

18 *Leg. 7. tit. 8. Part. 3. revocatur per leg. 3. tit. 10. lib. 4. Compil.*

19 *Monterrosi locus quidam qualiter intelligendus.*

20 *Practica, & modus procedendi contra absentem accusatum.*

21 *Si delinquens culpabilis reperiatur, & ob id Judex mandatum capiendi cum præstiterit, & non reperiatur, si Judex ex officio procedat, mandat Alguacello, quod coram Tabel-*

(d) In cap. *Qualiter, & quando* II. n. 113. Extra de *Accus.*

(e) In dict. cap. 23. n. 5. in fin.

(f) Secundum Bald. in leg. *Si Clericus*, n. 9. Cod. de *Episcop. aud.* & in leg. *Generaliter*, §. *Hic de præsentibus*, n. 4. Cod. de *Rel. cred.* resolvit Petrus Dueñas in reg. 42. fallent. 11. & probatur in leg. fin. tit. 18. lib. 4. Recop.

(g) Juxta text. in leg. 5. tit. 27. Part. 3. & in leg. fin. tit. 31. Part. 7

(h) Secundum DD. per text. ibi in leg. pen. ff. de *Justit. & jur.*

(i) Juxta text. in leg. *Capitalium*, §. *Famosas*, ff. de *Pœn.* & ibi notant DD. & Ang. in Tract. de Malefic. in parte, usque ad locum justitiæ consuetum.

lione teſtificetur, qualiter reum non invenit, & ſtatim eum inquirit per præconia.

22 *Si Judex contra delinquentem ad partis petitionem procedit, qui non reperitur: comparet pars coram Judice, à quo petit accuſatum vocari per præconia.*

23 *Forma, & modus, quo accuſator petere debet accuſatum abſentem præconibus vocari.*

24 *Accuſatore petente reum præconibus vocari, Judex efficit Alguacellum coram Tabellione teſtificari, qualiter reum non invenit, & ſtatim præcipit reum vocari, ut intra novem dies compareat, & quod edictum ſolito in loco apponatur.*

25 *Modus præconizandi reos abſentes, ut comparent.*

26 *Copia primi præconii, quo delinquens abſens vocatur affligendus in loco, ubi edicta publica affigi ſolent.*

27 *Accuſator, ſeu Fiſcus, tranſactis novem diebus datis reo abſenti ad comparendum, contumaciam ejus coram Judice accuſare debet.*

28 *Forma incuſandi primam rei accuſati contumaciam.*

29 *Contumacia prima incuſata, cuſtos carteris adducitur coram Judice, & Notario, ut declaret, an delinquens comparuerit in dicto carcere, & ſi nondum comparuerit, condemnatur ad pœnam* del Deſprèz, *& ſecreſtantur ejus bona, & iterum ſecundo præconio vocatur.*

30 *Forma ſententiæ* del Deſprèz.

31 *Pronuntiata ſententia* del Deſprèz, *ſecreſtantur delinquentis bona per Alguacellum, facto inventario coram Tabellione, & apponuntur apud aliquem virum bonum, ut cuſtodiat, qui obligatur coram Tabellione, & iterum præconio ſecundo vocatur, ut in primo ſuprà viſum eſt.*

32 *Contumacia abſentis delinquentis iterum ſecundo accuſatur, ſi intra novem dies non comparet.*

33 *Forma accuſandi ſecundam contumaciam rei delinquentis abſentis.*

34 *Contumacia ſecunda incuſata, cuſtos carteris deponit coram Judice, & Tabellione, delinquentem abſentem non comparuiſſe in carcere, & ſtatim pœna homicidii pronuntiatur contra eum, & quod iterum tertio præconio vocetur.*

35 *Forma ſententiæ* del Homicillo.

36 *Si tempore comparitionis rei conſtet, proceſſum retractum nullum fuiſſe, pœna* del Deſprez, *& homicidii non debentur.*

37 *Sententia homicidii prolata, tertium præconium dandum eſt, & ejus edictum fixandum, & novem diebus tranſactis, tertio in, cuſatur contumacia, & datur copia ſummariæ informationis, ut poſſit accuſatio ſolemniter proponi: & comparet tertio cuſtos carceris, ut ſuprà, qui, ſi aſſerit reum non comparuiſſe, ſententiam Judex ut infra pronuntiat.*

38 *Forma ſententiæ, qua præcipit Judex, accuſationem in delinquentem proponi.*

39 *Conceſſa copia ſummariæ informationis, ponitur accuſatio, cui reus abſens intra tres dies reſpondere debet, & ita notum fit in publica Audientia: quibus elapſis, contumacia incuſatur, & concluditur ad probationem, quod querelanti, & in Audientia intimatur, & accuſator exhibet interrogationes, per quas teſtes examinantur, & ratificantur, qui in ſummaria depoſuerunt, & ita proceditur uſque ad ſententiam.*

40 *Forma ſententiæ, qua profertur in reum abſentem.*

41 *Pronuntiata ſententia contra reum abſentem nota fit in Audientia publica.*

42 *Forma procedendi contra delinquentem abſentem ſervanda per Judices Ordinarios dumtaxat, ut ſuprà tradita eſt.*

43 *Judices Curiæ, Chancilleriæ, & Commiſſionis, quomodo procedant contra deliquentem abſentem, traditur.*

CAPUT QUARTUM.

DE MODO PROCEDENDI CONTRA reum abſentem.

1. COntra delinquentem abſentem, nec accuſatio proponi, nec contra eum procedi poteſt Juxta text. in leg. *Abſentem*, ff. de *Pœnis*, (*a*) 2. quæ opinio de *Jure Civili* procedit, quando ex tali delicto veniret imponenda major pœna, quam pœna relegationis; ſecus tamen ſi alia pœna inferior relegatione imponenda eſſet: nam tunc adverſus abſentem procedi poſſet, etiam lite non conteſtata, (*b*) ſi delinquens fugeret, & lateret, neque denuntiationibus, neque edictis judicum obtemperaret; (*c*) tamen Simancas (*d*) inquit, hanc opinionem Ulpiani exploſam eſſe ab omnibus Tribunalibus, & reſolvit, qualiter contra hæreticum abſentem procedatur.

3. At vero de *Jure Canonico*, lite conteſtata in criminibus, in quibus venit imponenda pœna inferior relegatione, bene poterit contra abſentem procedi; tamen lite non conteſtata, etiam in criminibus inferioribus non poterit contra abſentem procedi: (*e*) quæ opinio vera eſt, niſi *per viam inquiſitionis* procedatur: 4. nam tunc etiam de *Jure Canonico*, lite non conteſtata, adverſus abſentem proceditur in criminibus minoribus. (*f*)

5. Sed licet prædicta reſolutio vera ſit de *Jure Communi*, & in Foro Eccleſiaſtico obſervanda; tamen de *Jure hujus Regni* indiſtincte contra abſentem procedi poteſt in quibuſcumque criminibus, vocando eum *per præconia, & tria edicta*, ſervando omnino formam, & praxim præſcripram à leg. 3. tit. 10. lib. 4. Recop. cujus praxis meminit Ant. Gomezius: (*g*) & prædictam praxim late proſequitur fulminando proceſſum in forma Monterroſus, (*h*) ad cujus explicationem referam deciſionem prædictæ legis *ſermone Hiſpano*, aliqua circa ea annotando, & praxim ejus in forma deſcribendo, modo ſequenti.

6. *La ley* 3. *en el tit.* 10. *lib.* 4. *de la Nueva Recop. pone la nueva forma que ſe ha de tener en proceder contra los abſentes, la qual diſpone*, que ſi el contra quien ſe huviere de proceder criminalmente, no pudiere ſer preſo, ni habido, y el delicto fuere de calidad, que ſe deban ſecreſtar los bienes del delinquente, que luego ſe les ſequeſtren, ſin eſperar que ſea llamado à pregones; 7. *en lo qual eſta ley innova, y declara la ley* 4. *tit.* 3. *lib.* 2. *Fori. Y la Pragmatica de Alcalà del año de M.DIII. y la ley* 206. *de las Pragmaticas, y Leyes de los Reyes Catholicos Don Fernando, y Doña Iſabèl. Y el Juez que del delicto conoſciere, ha de mandar* emplazar por tres plazos, de nueve en nueve dias, agora eſte el delinquente dentro de ſu juriſdiccion, agora fuera de ella. *En lo qual aſsimiſmo eſta dicha ley de la Nueva Recopilacion corrige la dicha ley del Fuero, y las dichas Pragmaticas, porque la ley del Fuero decia*, que ſi el delinquente eſtuvieſſe fuera de la juriſdiccion del Juez, que los plazos fueſſen de treinta en treinta dias; *y la Pragmatica de Alcalà decia*, que fueſſen de veinte en veinte dias; *y dice la dicha ley de la Recopilacion*, que el Juez à cada plazo de los ſuſodichos lo haga pregonar publicamente, y lo haga notificar en caſa del delinquente, ſi ai la tuviere: 8. *porque en las cauſas criminales no baſta la citacion que ſe hace por pregones, pero es neceſſario que en caſa del delinquente ſe haga la tal citacion, y emplazamiento, conforme à la doctrina de Bartolo,* (*i*) *y lo que refuelve Montalvo.* (*j*) *Y dice la dicha ley de la Recopilacion*, que demàs de lo ſuſodicho, el Juez ha de mandar fixar un Edicto, y Carta de emplazamiento en cada uno de los dichos tres plazos en las puertas del Conſiſtorio, ò de otro lugar público de la Ciudad, Villa, ò Lugar, en el qual Edicto ſe contenga el delicto de que es acuſado, y el termino, y pregones que eſtuvieren dados, y rebeldias que à la ſazon le fueren acuſadas, y la acuſacion que le fuere pueſta, para que venga à ſalvarſe del delicto que le es opueſto. Et ita eſt obſervandum, quidquid Aviles (*k*) cum Baldo aſſerat, in iſto Edicto non eſſe exprimendum crimen, de quo abſens impetitur. Y que ſi fiendole acuſada la rebeldia, al primer plazo no pareciere, que ſea condemnado en la pena *del Deſprez: la qual pena del Deſprèz puſo la dicha ley* 4. *tit.* 3. *lib.* 2. *Fori*, 9. *que dicen que ſon cinco maravedis al Rey, y cinco à los Alcaldes*, 10. *que reducidos à los maravedis que agora uſamos, ſon ſeſenta maravedis. Y mas dice la ſobredicha ley de la Recopilacion*, que ſi el dicho abſente pareciere ante el Juez al ſegundo plazo, que pague el dicho Deſprez, y las coſtas, y luego le oya ſus deſcargos, y defenſiones: y que ſi no pareciere al ſegundo plazo, ſiendole acuſada la ſegunda rebeldia, ſi el delicto fuere ſobre muerte, ò tal que merezca pena de muerte, que el Juez le condemne en la pena del Homicillo, que *es de la que habla la ley* 4. *tit.* 17. *de los Homicillos, lib.* 4. *del Fuero, que dice*, que ſe paguen quinientos ſueldos por el Homicillo, *que reducidos à los maravedis que agora uſamos, ſon ſeiſcientos maravedis, como ſe colige de lo que refuelve Covarruvias.* (*l*)

12. *Y adverteſe, que aunque la ley* 4. *tit.*

(*a*) Et in leg. *Abſentem*, Cod. de *Accuſ.* & in cap. 1. & in cap. *Præſcripta* 2. quæſt. 8. & utrobique notant DD. communiter ſecundum Æg. Boſ. in Pract. Crim. tit. de Favorib. defenſionis, n. 8. & Anton. Gomez in leg. 76. Tauri, & Simanc. de Inſtit. Cathol. tit. 2. n. 1. & Jul. Clar. lib. 5. Receptarum, §. fin. quæſt. 44. n. 2.

(*b*) Secundum gloſſ. receptam in dict. leg. *Abſentem*, verb. *Ad relegationem*, ff. de *Pœn.*

(*c*) Juxta text. in dict. leg. *Abſentem*, de *Pœn.* & iſta eſt verior, & communior opinio ex Boſio in Pract. Crimin. in tit. de Requirendis reis, num. 1. & Jul. Clar. in dict. quæſt. 44. n. 2.

(*d*) Ubi ſupr. n. 4. & 5.

(*e*) Ut firmat gloſſ. in ſumm. 3. quæſt. 9. & gloſſ. in cap. *Veritatis*, verb. *Probatum*, de *Dol. & contum.* ubi Panorm. n. 20. hanc teſtatur communem opinionem.

(*f*) Per text. ſic intellectum in dict. cap. *Veritatis* à gloſſ. ibi, verb. *Probatum* in verſ. Vel melius dic. receptam communiter ex Panorm. ibi, n. 23. & firmat Socin. in cap. *Qualiter, & quando* II. n. 934. de *Accuſ.*

(*g*) In dict. leg. 76. Taur. & Avend. in reſponſ. 15. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin. in gloſſ. 1. in verſ. Quæro decimotertio.

(*h*) In 4. Tract. in tit. *Del Proceſſo en rebeldia*, fol. 53. pag. 2. cum ſeqq.

(*i*) In leg. *Dies cautioni*, §. *Prætor* ait, ff. de *Damn. infect.*

(*j*) In dict. leg. 4. tit. 3. lib. 2. *Del Fuero.*

(*k*) In cap. *Prætor.* cap. 15. gloſſ. verb. *Homecillos*, n. 3.

(*l*) In Tract. de Veterum collatione nummiſmatum, cap. 5. n. 7. & Otalor. in Tract. de Nobilit. 2. part. cap. 4. à num. 11.

de los Homicillos, lib. 4. Fori, dice, que no se pague mas de un Homicillo, aunque sean muchos los delinquentes; *pero aquello entiendese, quando todos los delinquentes estaban presentes, y fueron condemnados, pero siendo rebeldes, cada uno de ellos ha de pagar su Homicillo.* (m) 13. *Y mas dice la dicha ley de la Recopilacion*, que si el dicho delinquente viniere al tercero plazo, que pague la pena del *Desprèz, y la del Homicillo, y las costas*: y luego sea oido sobre sus descargos, y defensiones. *Y aunque la dicha ley 4. tit.* de los Emplazamientos, *lib. 2. Fori, dice*, que si el emplazado, pareciendo à alguno de los plazos, probàre impedimento bastante, por el qual no pudo venir, que cobre, y le sean bueltas las dichas penas, y costas. *Y parece que assi se debe de entender la dicha ley de la Nueva Recopilacion, por ser conforme à derecho.* (n) *Pero si al dicho tercero plazo no pareciere el delinquente, dice la dicha ley de la Recopilacion*, que siendole acusada la tercera rebeldia, que le sea puesta la acusacion en forma, como si fuesse presente, mandandole, que responda à ella dentro de tres dias.

14. *Y adviertese, que la dicha ley quiere, que en qualquiera de los tres plazos se acuse la rebeldia al delinquente, porque para que uno se diga contumàz, y rebelde, requierese, que le sea acusada su contumacia, y rebeldia.* (o) Quod verum esse, intelligit Aviles, ubi supr. quando ad instantiam partis proceditur; secus quando ex Judicis officio: nam tunc incusatio contumaciæ non requiritur. (p) *Y dice la dicha ley de la Recopilacion*, que si dentro de los tres dias el delinquente no pareciere à responder à la dicha acusacion, que siendole acusada la rebeldia, que el Juez haya el pleyto por concluso, y lo reciba à prueba, asseñalando termino para ello, con tanto, que no exceda el termino probatorio, que en las causas civiles por leyes de la dicha Recopilacion se manda dàr, *del qual diximos in 1. part. 1. Tom. in* 8. *Tempore*, y que dentro del dicho termino se reciban, y examinen los testigos que huviere, y se pudieren haber contra el tal delinquente, y que el Juez *de su oficio* en esse termino se informe de la innocencia del tal acusado, por todas las partes que pudiere.

15. *Acerca de lo qual se advierte, que en absencia del acusado se puede admitir Procurador para su defensa, segun la comun opinion de los Doctores.* (q) 16. *Empero Bartolo* (r) *dice, que en tal caso, para probar la innocencia del delinquente absente, no se ha de admitir alguno como Procurador, sino como defensor, y assi se practica la opinion de Bartolo, segun dice Greg. Lopez.* (s) Nam procurator pro reo absente, & contumace nunquam admittitur, (t) etiamsi delictum mitiorem pœnam relegatione mereatur; (u) tamen ad allegandas causas innocentiæ ipsius rei absentis benè admittitur: nam quilibet de populo ad rei absentis defensionem admittendus est, non ut procurator, sed ut defensor. Cujus officium erit *ostendere coram Judice innocentiam rei absentis*, producendo testes, & alias probationes. (x) Et quas causas defensionis allegare possit iste defensor, tradit Bartolus, (y) & Anton. del Canario. (z)

Hæc tamen opinio non procedit de *Jure Regio* in judicibus Fraternitatis, qui vulgo *de la Hermandad* dicuntur, per text. in leg. 9. tit. 13. lib. 8. Recop. nam coram eis, nec procurator, nec defensor admittitur, præterquam si aliquis pro suo interesse compareat, ut pater pro filio, dominus pro servo. (a) Præterea excusator ad proponendas causas absentiæ ipsius rei

(m) Juxta leg. 70. Styli, & ita tenet Montalv. in dict. leg. 4. in gloss. 3. quem refert, & sequitur asserens sic practicari Avil. in cap. *Prator.* cap. 15. in gloss. verb. *Homicillos*, n. 34.

(n) Juxta notata per Montalv. ibi in gloss. verb. *Embargo derecho*, cum duabus seqq.

(o) Secundum Bartol. in leg. *Inter accusatorem*, & in leg. *Is, qui reus*, ff. de *Public. judic.* & resolvit Asin. in sua Praxi, §. 17. cap. 3. vers. Undecimo lis non contestatur, & Montalv. in dict. leg. 4. tit. *De los emplazamientos*, in gloss. verb. *Y si no viniere*. Et Anton. Gravacius in Annotat. ad Octavian. Vestrium, lib. 4. cap. 4. n. 17.

(p) Ut resolvimus in 1. part. 2. Tom. hujus Operis, capit. 3. n. 6.

(q) Quæ dice Joan de Imol. in leg. pen. §. *Ad crimen*, ff. de *Public. judic.* col. 8. al qual sigue Angelo, alli, col. 3.

(r) In Extrav. *Ad reprimendum* in gloss. verb. *Legitimè*, & in dict. §. *Ad crimen*.

(s) In leg. 12. tit. 5. Part. 3. in gloss. verb. *No podria demandar*.

(t) Secundum Bartol. in dict. §. *Ad crimen*, & in leg. *Servum*, §. *Publice*, & ibi Bald. ff. de *Procur.* Panorm. in cap. *Veniens*, de *Accus.*

(u) Secundum Bart. in leg. *Qui bona*, §. *Si alieno*, n. 16. ff. de *Damn. infect.* receptus à Jas. & ab aliis in leg. fin. C. de *Procur. & defensor.*

(x) Quæ resolutio probatur in dict. leg. *Servum*, §. *Publice*, & ibi Bartol. & in dict. §. *Ad crimen*, & veram communem testatur Jas. in leg. *Is, qui*, n. 7. Cod. *Qui test. facere poss.* sequitur Cæpol. in cons. 40. & usu receptam, & communem dicit Alex. in cons. 4. vol. 6. & Marant. de Ord. Judic. 4. part. distinct. 1. n. 42. & Gregor. Lupus, ubi supr. & Menoch. lib. 1. de Arbitr. quæst. 80. n. 58. quicquid aliter teneat Avend. in respons. 15.

(y) In leg. *Absentem*, n. 4. ff. de *Pœn.*

(z) In Tract. de Excusat. quæst. 9. & articulum istum latius disputat Marian. Soc. in dict. cap. *Veniens* à n. 100.

(a) Ut notat Bart. dict. §. *Ad crimen*, n. 8. & in alio casu Jas. in leg. *Ubi pactum*, Cod. de *Transact.* n. 13.

rei bene admittitur. (b) *Y dice mas la dicha ley de la Recopilacion*: que passados los terminos probatorios, se presenten en el processo las tales probanzas, y se haga publicacion con termino de tres dias, para alegar de bien probado, y poner tachas de testigos, y que el pleyto sea concluso para difinitiva: Y si por el processo pareciere, que hay probanza bastante para condemnar al absente, ò que demàs de la fuga hay informacion bastante para condemnar à tormento al acusado, si estuviera presente, el Juez debele de pronunciar por hechor, y perpetrador del dicho delicto, y condemnarle en la pena que por èl meresce, y en las costas.

17. *Acerca de lo qual se advierte, que si el Juez por el processo hallasse, que el tal absente acusado no tenia culpa, y estaba innocente del delicto, que lo debe absolver, y dàr por libre.* (c) *Y dice mas la dicha ley de la Recopilacion*: que si el tal delinquente acusado se viniesse a presentar, ò fuesse preso antes de haverse dado la sentencia difinitiva, que purgando las costas, y pagado el Desprèz, y Homicillo, que sea oido de nuevo sobre sus descargos, y defensiones, quedando en su fuerza, y vigor las probanzas hechas, como si se hicieran en juicio plenario; y aunque si despues de dada la sentencia difinitiva se presentare à la Carcel, ò fuere preso dentro de un año primero siguiente, desde el dia que fuè dada la sentencia, pagando primero las costas, Desprèz, y Homicillo, y quedando en su fuerza las dichas probanzas, *como està dicho*, sea el tal delinquente oido, assi acerca de las penas corporales, como de las pecuniarias: y si passado el dicho año, no se haviendo presentado, ni sido preso dentro del dicho año, que la dicha sentencia se execute en las penas de dineros, ò de bienes, assi en las que se aplicaren para la Camara, y Fisco de su Magestad, como en las que se aplicaren à la parte acusante; pero que en quanto toca à las penas corporales, tan solamente sea oido, aunque se presente, ò sea preso passado el dicho año, y que dentro del dicho año las penas de dinero, ò de bienes no puedan ser executadas; y que aunque el delinquente muera dentro del año sin se presentar, ni ser preso, que sus herederos sean oidos sobre las penas de dineros, ò de bienes. 18. *Y en quanto à esto, la dicha ley de la Recopilacion revoca la ley 7. tit. 8. de los* Assentamientos, *Part. 3. la qual disponia, que passado el dicho año, el delinquente rebelde perdiesse todos sus bienes, y manda, que solamente se guarde lo en ella contenido: y dice*: que si hecho el secresto, y embargo de los bienes del absente, no pareciere dentro de treinta dias, y los dichos bienes fueren de suerte, que no se puedan conservar, ni guardar sin se dererioar, que el Juez los haga vender, y venda en pública almoneda, pregonandolos de tres en tres dias, y haciendolos rematar al ultimo pregon en el mayor ponedor, y que el dinero que por ellos se diere, se ponga en el dicho secresto, y embargo.

Y dice mas la dicha ley de la Recopilacion: que la forma que ha dado de proceder contra los absentes, en lo que toca à los terminos de los emplazamientos y pregones, se ha de entender con los Jueces Ordinarios, pero no con los Alcaldes de Cortes, Chancillerias, ni con los Jueces de Comision, porque estos tales han de proceder por los terminos que otras leyes de la Nueva Recopilacion declaran, *que es la ley 7. tit. 6. lib. 2. Recopil. y la ley 2. tit. 3. lib. 4. Recop. donde se pone la forma, y orden que han de tener los Alcaldes de Corte, y Chancillerias, y Jueces de Comision en proceder contra los delinquentes absentes.* 19. *De lo qual ultimo se puede colegir lo que Monterroso* (d) *dice, que los Alcaldes del Crimen de la Chancilleria de Valladolid acostumbran hacer, que si el delinquente se presenta ante ellos, passado el año despues de dada la sentencia, le oyen de nuevo, no solamente sobre las penas corporales, pero aun sobre las pecuniarias, teniendo consideracion à que se presentò, y à la culpa que contra èl resulta del processo, y à que la sentencia no esté executada, y à que ellos le pueden condemnar por su sentencia en lo que fuere justicia.*

Esta es la forma, que la dicha ley de la Recopilacion pone acerca del proceder contra los absentes, y se reduce à práctica, y ordenen en la manera siguiente.

PRACTICA, Y ORDEN *que se tiene en el proceder contra el absente.*

20. *Despues que la parte querellante diò informacion sumaria contra el reo, ò el Juez* de oficio *procediò, y de la informacion sumaria*

(b) Juxta text. dict. §. *Ad crimen*, & in leg. *Interdum*, ff. de *Public. judic.* & notat Bart. in dict. Extrav. *Ad reprimendum*, verb. *Negligerit*, & Menoch. lib. 1. de Arbitr. quæst. 80. n. 48. & in leg. 12. tit. 1. Part. 3. & de hoc excusatore cum mandato est accipienda, leg. 25. tit. 1. lib. 3. Recop.

(c) Ut post Joan. Andr. notat. Ant. de Butr. in cap. *Veniens*, de *Accus.* & Dec. in leg. *Nemo*, *qui*, ff. de *Regul. jur.* n. 3. & Ant. Gom. in leg. 76. Taur. n. 14.

(d) In sua Pract. in 4. Tract. in tit. *Del Processo en rebeldia*, fol. 54. pag. 2. in medio.

ria resultò culpa, ò indicio contra el dicho reo, y el Juez diò mandamiento para que fuesse preso, el qual se ausentò, ò acogiò à alguna Iglesia, porque no lo prendiessen, y haviendolo ido à buscar el Alguacil para lo prender, y no lo haviendo hallado, por se haver ausentado, ò retraido à alguna Iglesia, si el Juez procede de su oficio, *hace*, que el dicho Alguacil, ante el Escribano de la causa, dè fee, de como èl fuè à buscar al dicho reo para le prender, assi à su casa, como à otras partes, y havia hecho todas las diligencias posibles, y que no le havia podido hallar; *y dada la dicha fee, el Juez manda llamar à pregones al dicho reo en la forma que abaxo diremos.* 22. *Pero si procede* à instancia de parte *querellante, la misma parte paresce ante el Juez, y pide*, que mande llamar à pregones al dicho reo, *lo qual pide*, ò por Auto *ante el Escribano*, ò por pedimento, *en la forma siguiente:*

PEDIMENTO DEL QUERELLANTE, *para que el Juez mande llamar à pregones al reo.*

Ilustre Señor.

23. „ Ticio, en la causa criminal con „ Seyo, digo: que el dicho reo acusado es „ ido, è ausentado de esta Ciudad, è no pa„ resce, porque no le prendan, è su delicto „ no sea castigado, è el Alguacil Mayor de „ Vmd. le ha ido à buscar muchas è diversas „ veces à su casa, è à otras partes, è ha he„ cho todas las diligencias posibles para le „ prender, è no lo ha podido hallar: à Vmd. „ pido le mande llamar à pregones, è por „ Edictos por los terminos del derecho, so„ bre que pido justicia, è costas, è el oficio „ de vuestra Merced imploro.

24. *Presentada esta peticion, el Juez manda parecer ante si à su Alguacil Mayor, y ante el Escribano le manda*, que dè fee, diga, y declare, si ha ido à buscar al dicho reo para le prender à su casa, y à otras partes, y què otras diligencias ha hecho, *el qual Alguacil responde*, que es verdad, que le ha ido à buscar à su casa, y à otras partes, y ha hecho las diligencias posibles para le prender, y no lo ha podido hallar.

„ Y luego, visto por el Juez la fee, y de„ claracion del Alguacil, dixo: que manda„ ba, y mandò, que el dicho reo sea llamado „ à pregones por Pregonero publico, para „ que dentro de nueve dias parezca ante su „ Merced à se salvar de la querella, que con„ tra èl està dada, y que de ello sea fixada car„ ta de Edicto en las puertas del Consistorio „ de esta Ciudad, ò donde se suelen poner „ semejantes Edictos, el qual pregon es en la „ forma siguiente:

PRIMERO PREGON.

25. „ Sepan todos los Vecinos, y mora„ dores de esta Ciudad, y de otras partes, „ como el señor Fulano Teniente de Corre„ gidor cita, llama, y emplaza à Seyo ve„ cino de esta Ciudad, y le manda que pa„ rezca ante su Merced dentro de nueve dias „ à se compurgar, y salvar de la querella, que „ contra èl tiene dada Ticio vecino de esta „ dicha Ciudad, sobre las heridas que dice „ que le dio, con apercibimiento que le hace, „ que si paresciere dentro del dicho termino, „ le oyrà, y guardarà su justicia; y donde no, „ passado el dicho termino, habida su ausen„ cia, y rebeldia por presencia, procederà „ contra el como hallàre por derecho, y le „ assenala los Estrados de su Audiencia, don„ de le serán notificados todos los Autos, que „ citacion, y notificacion requieran, hasta la „ sentencia difinitiva inclusive, y tassacion de „ costas, si las huviere. Este es el primer pre„ gon, y llamamiento, y mandase pregonar „ publicamente, porque venga à noticia de „ todos. Fecha en Salamanca à tantos dias de „ tal mes, y año.

26. *Un traslado de este pregon firmado del Juez, y Escribano se ha de fixar en las puertas de las casas del Consistorio, ò donde se acostumbran à poner semejantes Edictos, diciendo el dia que se fixa*: 27. *y passados los nueve dias en el pregon, y Edicto contenidos, el Fiscal, ò la parte querellante (si el reo no huviere parescido) han de parescer ante el Juez, y acusarle la rebeldia en la forma siguiente:*

PRIMERA REBELDIA.

Ilustre Señor.

28. „ Ticio, en la causa criminal con „ Seyo ausente, digo: que el dicho adverso „ ha sido llamado, y citado por primer pre„ gon, y Edicto de vuestra Merced, y el ter„ mino de los nueve dias del dicho pregon, y „ Edicto es passado, y el dicho reo no ha pa„ resido, ni se ha presentado: acusole la „ primera rebeldia, y à vuestra Merced pido „ le mande condemnar, y condemne en la „ pena del Desprèz, por ser rebelde, y con„ tumaz, y le mande secrestar todos sus bie„ nes, y que sea llamado por segundo pre„ gon, y Edicto, sobre lo qual pido cumpli„ miento de justicia, &c.

Pre-

29. *Presentada esta peticion, el Juez manda llamar ante si, y ante el Escribano al Carcelero de la Carcel publica, y le manda*, que diga, y declare, si el dicho Seyo delinquente se ha presentado en la dicha Carcel, y està preso; *y si el Carcelero responde*, que no, *el Juez pronuncia sentencia, en que condemna al ausente en la pena* del Desprez, *y le manda* secrestar los bienes, y que sea llamado por segundo pregon, y Edicto *en la forma siguiente:*

SENTENCIA DE LA PENA *del Desprèz.*

30. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y tal año, el dicho Señor Teniente, „ haviendo visto que el termino del primer „ pregon, y Edicto era passado, y que el di„ cho Seyo no havia parecido, ni presenta„ dose en la Carcel, y que havia sido acusa„ da la rebeldia, que le condemnaba, y con„ demnò en la pena del Desprez, y que man„ daba, y mandò dàr su mandamiento de se„ cresto, y embargo, para que sean secresta„ dos todos los bienes muebles, y raices, „ que el dicho Seyo tiene en esta Ciudad, y „ su jurisdiccion, è que sean puestos, y depo„ sitados en personas legas, llanas, è abona„ das: y mandò, que fuesse llamado por el „ segundo pregon, con termino de otros nue„ ve dias, è que fuesse fixada segunda Carta „ de Edicto en el lugar acostumbrado, y fir„ mòlo de su nombre. Testigos Fulano, y Fulano.

31. *Pronunciada esta dicha sentencia, y Auto, dase mandamiento, para que el Alguacil vaya à secrestar los bienes del delinquente por inventario, y los deposite en persona lega, llana y abonada. Y en cumplimiento del mandamiento, và el Alguacil con el Escribano à casa del delinquente, y busca donde tiene mas bienes, y hace inventario de ellos, y depositalos en persona llana, y abonada, y hace que el depositario se obligue en forma ante el Escribano, de que tendrà en guarda, y fiel deposito los dichos bienes, y no acudirà con ellos à persona alguna sin licencia del dicho Juez, ò de otro competente, que de la causa conozca. Y luego dase el segundo pregon, y fixase segunda Carta de Edicto, segun, y de la manera que se diò el primero, excepto que al fin de èl se dice:* Este es el segundo pregon, y segunda Carta de Edicto. 32. *Y passados los nueve dias de este segundo pregon, y segunda Carta de Edicto, el Fiscal, ò parte querellante parecen ante el Juez, y acusan la segunda rebeldia* por peticion, *como arriba diximos de la primera rebeldia*, ò por Auto, *en la forma siguiente:*

SEGUNDA REBELDIA.

33. „ *Y despues de lo susodicho*: en la di„ cha Ciudad de Salamanca, à tantos dias de „ tal mes, y de tal año, ante el dicho Señor „ Teniente, y en presencia, y por ante mi „ el presente Escribano, y Testigos infraes„ criptos pareciò presente el dicho Ticio, „ y dixo: que el dicho Seyo reo acusado „ havia sido citado, y llamado por su Merced „ por segundo pregon, y segunda Carta de „ Edicto con termino de nueve dias, y que „ el dicho termino era passado, y el dicho „ Seyo no havia parecido, ni presentadose „ en la Carcel, que èl le acusaba, y acusò „ la segunda rebeldia, por no haver pareci„ do ante su Merced: y le pedia, y pidiò con„ demnasse al dicho Seyo en la pena del Ho„ micidio, pues el delicto lo requiere, y que „ le mandasse citar, y llamar por tercero pre„ gon, y tercera Carta de Edicto: y pidiò „ justicia. Testigos Fulano, y Fulano.

34. *Y luego el Juez manda llamar ante si al Carcelero de la Carcel, y preguntale*, si el dicho Seyo se ha presentado, y està preso; *y si responde*, que no, *el Juez pronuncia sentencia, en que condemna al dicho Seyo en la pena del Homicillo, y mandale llamar por tercero pregon, y tercera Carta de Edicto, en la forma siguiente:*

SENTENCIA DE LA PENA *del Homicillo.*

35. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y tal año, el dicho Señor Teniente, „ haviendo visto que el dicho Seyo havia sido „ llamado por segundo pregon, y segunda „ Carta de Edicto, y que el termino era pas„ sado, y que la segunda rebeldia le havia „ sido acusada, y que havia sido condemna„ do en la pena del Desprèz, dixo: que le de„ bia de condemnar, y condemnò en la pena „ del Homicillo, y que la aplicaba, y aplicò „ à quien de derecho debia ser aplicada: y le „ mandaba, è mandò llamar por tercero pre„ gon, è fixar contra èl tercera Carta de Edic„ to: y lo firmò de su nombre. Testigos Fula„ no, y Fulano.

36. *Adviertese, que si al tiempo que el reo se presentasse, constasse, el processo haver sido nulo, que estas penas de los Desprezes, y Homicillo no se deberian.* (e)

Pro-

(e) Ut resolvit Avendan. in Tract. de Primo, & secundo Decreto, 3. part. num. 13. & 14.

37. *Pronunciada esta sentencia, dáse el tercero Pregòn, y fixase tercera Carta de Edicto, segun y de la manera, que diximos del primero y segundo, excepto, que al fin se dice*: Este es el tercero Pregòn; *y passado el termino de los nueve dias contenido en este tercero Pregòn, y Edicto, el Fiscal, ò parte querellante han de parecer ante el Juez, y acusarle la tercera rebeldìa al reo, y pedir*, que se le dè traslado de la sumaria informacion, para poner acusacion en forma, y pedir su justicia, *lo qual hacen* por Peticion, *ò* por Auto, *como diximos de la primera, y tercera rebeldìa: y el Juez assimismo manda luego parecer ante sì al Carcelero, y le pregunta*, si el dicho reo ha parecido, y si se ha presentado en la Carcel, y si està preso; *y si responde*, que no, *el Juez pronuncia una sentencia, y Auto en la forma siguiente.*

SENTENCIA, Y AUTO, *en que se manda poner la acusacion.*

38. „En Salamanca, à tantos dias del mes, „ y tal año, el dicho Señor Teniente, havien„ do visto, que el dicho Seyo havia sido lla„ mado por tercero Pregòn, è tercera Carta „ de Edicto, è que el termino era passado, è „ que le havia sido acusada la tercera rebeldìa, „ è que havia sido condemnado en las penas „ del Desprèz, y Homicillo, dixo: que man„ daba, e mandò dàr traslado de la sumaria „ informacion al dicho Ticio querellante, y „ que ponga acusacion en forma al dicho Se„ yo ausente, como si fuesse presente, y firmólo de su nombre: testigos F. y F.

39. *Dado el traslado de la sumaria informacion al dicho Ticio, pone la acusacion en forma, segun, y como arriba diximos in* §. Qualiter accusatio concipienda sit. *Y presentada la dicha acusacion, el Juez manda*, que el dicho reo absente responda à ella dentro de tres dias, y que se notifique en los Estrados de su Audiencia: *y notificado à los dichos Estrados, el acusante, passados los tres dias, ha de parecer ante el Juez, y acusar la rebeldìa, que el reo no responde à su acusacion, y que èl concluye, y pide à su Merced, haya la causa por concluso, y el Juez dà el pleyto por concluso, y dà sentencia, en que recibe à prueba, con el termino, que diximos en la primera Parte de este primer Tomo, en el 8. Tiempo. Y notificase esta sentencia al querellante, y al ausente en los Estrados: y el querellante presenta su interrogatorio de preguntas, y el Juez manda*, que se reciba, y que sean examinados los testigos por èl, *y juran los testigos dentro del termino probatorio, y ratificanse los de la sumaria informacion, segun arriba diximos. Y passado el termino probatorio, la parte querellante pide*, se haga publicacion de testigos, *y el Juez manda*, que se dè traslado à la parte contraria, y que responda à la primera Audiencia: *y notificase esto à los Estrados, y el querellante le acusa la rebeldìa, y el Juez manda*, hacer publicacion de testigos, con termino de tres dias, *para alegar de bien probado, y poner tachas: y notificase al querellante, y al ausente en los Estrados. Y passados los tres dias de la publicacion, el querellante* presenta escrito de bien probado, *si quisiere*, y concluye para difinitiva, *y el Juez* hà la causa por concluса, *y dà sentencia difinitiva en la manera siguiente.*

SENTENCIA EN ABSENCIA *del reo.*

40. „En el pleyto, que es entre partes de „ la una Ticio acusador, y de la otra Seyo „ acusado, en su ausencia y rebeldìa, &c.

„ Fallo, atentos los Autos, y meritos de „ este Processo, y la culpa, que de èl resul„ ta contra el dicho Seyo, y atenta su fu„ ga, contumacia, y rebeldìa, que le debo „ condemnar, y condemno, à que en qual„ quier parte de estos Reynos, y Señorios de „ Su M. donde pudiere ser habido, sea pre„ so, y trahido à la Carcel pública de esta „ Ciudad, y de alli sea sacado caballero en „ una bestia de albarda, atado pies y ma„ nos, con una soga de esparto à la gargan„ ta, y con voz de Pregonero, que manifies„ te su delicto por las calles públicas acostum„ bradas, y sea llevado hasta el Rollo de esta „ Ciudad, de donde sea ahorcado del pescue„ zo, hasta que muera naturalmente: con„ demnole assimismo en la mitad de sus bie„ nes, aplicados à quien, y como las Leyes, „ y Pragmaticas de estos Reynos los aplican: „ y assimismo le condemno en las armas, y „ en la pena de la sangre, y costas de este „ Processo, cuya tassacion en mi reservo. Assi „ lo pronuncio, y mando por esta mi senten„ cia, difinitivamente juzgando.

41. *Y dada, y pronunciada la dicha sentencia, notificase a los Estrados de la Audiencia, y de ai adelante procedese segun, y en la forma que dispone la dicha ley 3. tit. 10. lib. 4. Recop. Y porque acaesce, que de lo que determina despues el Juez, ante quien se presentò, ò fuè preso el ausente y el rebelde, se suele apelar, havràse de vèr el orden, que en esto se tiene en la Parte 6. de este primer Tomo, donde tratamos de las apelaciones.*

42. *La forma, y orden, que arriba havemos puesto en proceder contra los delinquentes ab-*

sentes, se ha de guardar tan solamente por los Jueces Ordinarios; 43. *pero el orden, que se ha de tener por los Alcaldes de Corte, y Chancillerìas, y Jueces de Comission en dàr los pregones, y poner Edictos, es diferente del de arriba, porque solamente dàn tres pregones de tres en tres dias, para que dentro de nueve dias el absente se presente ante ellos, y fixase Carta de Edicto, y no se ha de acusar rebeldìa alguna, hasta el postrero de los nueve dias: y si en el ultimo plazo no pareciere, à essotro dia se pone la acusacion, y se notifica à los Estrados, y se recibe à prueba con termino de nueve dias, y de ahì adelante se procede por la forma, y orden, que los Jueces Ordinarios tienen, y arriba diximos, de proceder contra los absentes: y de la misma suerte dàn sentencia difinitiva, excepto que en ella añaden mas, que condemnan al delinquente en la pena del Homicillo, y Desprèz: la qual forma de proceder pone la ley 7. tit. 6. lib. 2. Recopil.*

EX CAPITE QUINTO.

SUMMARIA.

1 *Reus in delictis, ex quibus sibi non venit imponenda corporalis pœna, aut quæ irroget infamiam, potest suis defensionibus, & termino probatorio renuntiare.*

2 *Modus procedendi in criminalibus per renuntiationem terminorum.*

CAPUT QUINTUM.

DE MODO PROCEDENDI in causis criminalibus per renuntiationem terminorum.

DIximus suprà in hac 5. Part. in §. de *Repetitione, & ratificatione testium*, quod licet reus in causis criminalibus non possit renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, (a) quia talis renuntiatio est in præjudicium suæ personæ, vel status: (b) 1. tamen in delicto, ex quo pœna corporalis, vel infamiæ non veniret imponenda, reus bene potest renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio. (c) Et ita *in praxi* multoties observatur, præsertim in Tribunali Scholastici Salmantini, ubi quotidie vidi practicari, & modus, & forma taliter procedendi est sequens.

2. *Presentada ante el Juez la querella de la parte, ò la denunciacion del Fiscal, y recebida la informacion summaria del delicto, y dado mandamiento de prision, y siendo preso el delinquente, y siendole tomada la confession, en lo qual todo se guarda el orden que arriba diximos in cap.* de Modo procedendi per viam accusationis, *luego el Juez, hecho esto, manda* dàr traslado del processo, y sumaria informacion al querellante: *ò el Fiscal, ò el mismo Juez* de oficio *hace cargo al delinquente de la culpa, que contra èl del processo resulta, para que se descargue dentro de tres dias, y entonces el querellante, ò el Fiscal dicen*, que le ponen por acusacion la querella que contra èl tienen dada en la sumaria, y la culpa que contra èl del processo resulta, *y el Juez manda*, que el delinquente responda à la primera Audiencia, ò que se descargue (*si procede de oficio*) dentro de tres dias: *y entonces el delinquente responde*, que el dà por descargo, y respuesta de la acusacion su confession, y que concluye: *el Juez dice*, que hà la causa por concluса, y que la recibe à prueba con termino, y plazo de nueve dias, y manda citar à las partes, para ver presentar, jurar, y conoscer los testigos, &c. *Y entonces el querellante, ò Fiscal dicen*, que reproducen los testigos de la summaria, para que se ratifiquen en la plenaria, *y el reo responde*, que èl renuncia el termino probatorio, y que hà por reproducidos, y ratificados los testigos de la summaria, y que no queria gozar del termino probatorio, y pedia publicacion de testigos: *el querellante, ò el Fiscal dicen*, que consienten en la publicacion, *y luego el Juez dice*, que manda hacer publicacion, con termino de seis dias: *y luego el reo dice*, que renuncia el termino de la publicacion, y no quiere gozar de èl, y concluye para difinitiva; *y luego el querellante, ò el Fiscal dicen assimismo*, que concluye: *el Juez dice*, que lo hà por concluso, *y dà luego su sentencia difinitiva, segun le pareciere conforme al derecho.*

(a) Juxta gloss. singul. in leg. *Pactum inter hæredem*, verb. *Cum liceat*, ff. de *Pact.*

(b) Arg. text. in leg. *Liber homo*, ff. *Ad leg. Aquil.* & in leg. *Cornelia*, §. fin. ff. de *Sicar.*

(c) Secundum Joan. de Imol. in leg. *Custodias*, ff. de *Public. judic.* quem sequuntur Anton. Gomez. in 3. tom. Variar. cap. 13. n. 33. & Joan. Redin. in lib. de Majest. Principis in part. sed per legitimos calumniantium limites, num. 114.

EX CAPITE SEXTO.

SUMMARIA.

1 *JUdices Curiæ, & Chancilleriarum qualiter procedant in causis criminalibus, remissivè.*

CAPUT SEXTUM.

DE MODO PROCEDENDI in causis criminalibus por los Alcaldes de Corte, y Chancillerias, *remissivè.*

1. SUpradictus modus procedendi in causis criminalibus contra delinquentes, tàm præsentes, quàm absentes observandus erit solummodo à Judicibus Ordinariis locorum: forma tamen, & ordo procedendi in causis criminalibus in prima instantia *por los Alcaldes de Corte* contra delinquentem præsentem ponitur à leg. 6. tit. 6. lib. 2. Recopil. Et forma procedendi ab eisdem Judicibus in prima instantia contra delinquentes absentes ponitur in leg. 7. tit. 6. lib. 2. Recopil. Forma vero procedendi in prædictis causis criminalibus in prima instantia *por los Alcaldes del Crimen de las Chancillerias* ponitur etiam in prædictis legis 6. & 7. tit. 6. lib. 2. Recop. tàm contra delinquentes præsentes, quàm contra absentes. *Y que forma, y orden han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos se presentan por delictos cometidos en otra parte, fuera donde los dichos Alcaldes residen, pone la ley 8. y 9. tit. 7. lib. 2. Recop. Y el orden, que han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos se presentan personalmente de mandado de la Justicia Ordinaria por alborotadores, ò desacatados, ò en otra manera ante ellos se presentan, y han de mandar antes que inhiban à los Jueces inferiores, pone la ley 11. tit. 7. lib. 2. Recop.*

FINIS QUINTÆ PARTIS PRIMI TOMI.

SEXTA PARS,

PRIMI TOMI,

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI

in causis civilibus in secunda instantia apud Sæcularia Tribunalia.

EX PROOEMIO SUMMARIA.

1 *APpellationis remedium oppressis, & gravatis commune refugium est.*

2 *Appellatio, sicut sol mortalibus, ita & Mundo grande, & generale bonum est.*

3 *Appellatio est, tamquam theriaca contra venenum primi Judicis, & sicut portus securus navigantibus, atque arx tutissima militibus persecutionem patientibus.*

4 *Appellationis definitiones variæ rejiciuntur, & aptior traditur.*

5 *Appellationis congrua definitio ab Auctore præscribitur.*

6 *Appellatio quo jure sit inventa, demonstratur.*

7 *Appellatio, quoad substantiam de Jure Naturali, cum sit defensio; quoad solemnitatem verò, & formalitatem de Jure Civili est inducta.*

8 *Appellatio est duplex, judicialis, scilicet, & extrajudicialis.*

9 *Appellatio extrajudicialis est, quæ interponitur ab extrajudicialibus actibus.*

10 *Extrajudicialis appellationis duplex est species, altera, quæ interponitur à Judice extrajudicialiter procedente, altera, quæ à parte privata, quæ proprie dicitur provocatio.*

11 *Appellatio duos habet effectus suspensivum, & devolutivum.*

12 *Appellationis suspensivus effectus ideò, quia per appellationem jurisdictio inferioris Judicis suspenditur.*

13 *Appellationis effectus devolutivus ideo dicitur, quia per appellationem cognitio causæ ad Superiorem devolvitur.*

14 *Appellationis interponendæ biduum, vel triduum olim à Jure restrictum, postea fuit prorogatum ad decennium à die notificationis sententiæ dinumerandum, quod hodie in foro Ec-*

Ecclesiastico, & in Lusitania observatur.

15 *Appellatio de Jure Regio novissimo intra quinque dies dinumerandos à die intimationis sententiæ interponi debet, sive judicialis, aut extrajudicialis fuerit appellatio.*

16 *Lex nova correctoria loquens in uno ex casibus aquiparatis de Jure antiquo, extenditur ad alium casum equiparatum.*

17 *Appellatio in omnibus causis interponi potest.*

18 *Appellare omnibus personis licet regulariter, & ideò appellationibus omnibus Judex deferre debet, nisi prohibeatur.*

19 *Appellari potest ab omnibus judicibus, tàm Ordinariis, quàm Delegatis.*

20 *Appellatio non interponitur à sententia interlocutoria.*

21 *Appellari potest à sententia interlocutoria continenti gravamen irreparabile per diffinitivam.*

22 *Gravamen irreparabile per sententiam definitivam multis modis infertur.*

23 *Appellari potest ab interlocutoria habenti vim diffinitivæ.*

24 *Bartoli generalis sententia de admittendis appellationibus à sententiis interlocutoriis, tàm negativis, quàm affirmativis impugnatur.*

25 *Appellatio ab interlocutoria de Jure Canonico admittitur, quod hodie per Concil. Trident. sublatum est, nisi interlocutoria habeat vim definitivæ, vel gravamen irreparabile per definitivam sententiam.*

26 *Intellectus, & declaratio Concil. Trid. sess. 24. cap. 20. de Reformatione, circa appellationes ab interlocutoriis sententiis non interponendas.*

27 *Lex declaratoria extenditur ad casum similem.*

28 *Quando major favor vertitur in legis extensione, quam restrictione, extensio ejus fieri debet ex identitate rationis.*

29 *Appellatio pluribus potest interponi modis, verbaliter, scilicet, & in scriptis.*

30 *Appellari verbaliter dicitur, quando viva voce gravatus appellat, & facit appellationem redigi in actis processus per Notarium.*

31 *Appellari in scriptis dicitur, quin gravatus ex intervallo appellat, & porrigitur libellus appellatorius scriptus.*

32 *Appellari potest à sententia diffinitiva, vel interlocutoria vim diffinitivæ, aut gravamen irreparabile per diffinitivam habente, viva voce incontinenti; sed ex intervallo appellandum est in scriptis, nec sufficit viva voce, nisi in causis brevioribus.*

33 *Appellandum est in scriptis à sententia interlocutoria in casibus, in quibus ab ea potest appellari, sive incontinenti, sive ex intervallo interponatur appellatio, nisi vim definitivæ interlocutoria habuerit, quia tunc incontinenti viva voce appellari poterit.*

34 *Quemadmodum in appellatione à diffinitiva causam gravaminis non oportet exprimi, ita, & in appellatione ab interlocutoria vim diffinitivæ habente.*

35 *Appellatione prohibita à jure, vel à Principe in aliquo casu, exprimi debet causa, sive appellatio interponatur à diffinitiva, sive ab interlocutoria vim diffinitivæ habente; si autem appellatio interponatur ab interlocutoria continenti gravamen irreparabile per diffinitivam, specialiter, & nominatim causa gravaminis debet exprimi.*

36 *Appellatio continere debet appellantis, & appellati nomen, continentiamque sententiæ, à qua appellatur cum relatione Judicis à quo, & ad quem.*

37 *In appellatione sufficit officii Judicis à quo nomen exprimere, licet proprium non apponatur, sicut sufficit, quod Judicis* ad quem *nomen proprium non exprimatur, sed solum dicatur,* appello ad Judicem competentem.

38 *Ratio vera, quare sufficit dicere in appellatione,* appello ad Judicem competentem.

39 *Appellatio alternativa non valet cum à Judice recipitur, & assignat terminum ad ejus prosecutionem; secus vero, si non fuerit recepta, nec terminus prosecutionis præfixus, & utriusque conclusionis ratio traditur.*

40 *Apostoli peti debent in appellatione, ut valeat, petique debent instanter, instantius, & instantissimè, & sæpè, sæpius, & sæpissimè.*

41 *Apostoli, qui in appellatione petuntur sunt quædam missio, quæ fit per Tabellionem in testimonio de Judice à quo ad Judicem* ad quem, *ut ipse instruatur ex actis processus.*

42 *Apostoli appellationis alii sunt Reverentiales, alii Testimoniales, & alii Refutatorii.*

43 *Appellatio interponi debet de minori ad majorem Judicem.*

44 *Libellus appellationis Hispano sermone conceptus.*

45 *Appellans non debet convitiari Judici à quo, alias punitur.*

46 *Appellationis clausula illa:* Es ninguna, y do alguna injusta, *unde procedat, dicitur.*

47 *Appellationis clausula:* Por las quales causas, y por las que ante el Superior protesto decir, y alegar, *quid operetur, ostenditur.*

48 *Appellatio à diffinitiva sententia, non solum ex actis, & causis deductis in prima instantia, sed etiam ex novis causis, & probationibus in secunda deductis potest justificari.*

49 *Appellatio ab interlocutoria ex causis in prima instantia deductis, non etiam in secunda,*

EX CAPITE SEXTO.

SUMMARIA.

1 *Judices Curiæ, & Chancilleriarum qualiter procedant in causis criminalibus, remissivè.*

CAPUT SEXTUM.

DE MODO PROCEDENDI in causis criminalibus por los Alcaldes de Corte, y Chancillerias, *remissivè.*

1. SUpradictus modus procedendi in causis criminalibus contra delinquentes, tàm præsentes, quàm absentes observandus erit solummodo à Judicibus Ordinariis locorum: forma tamen, & ordo procedendi in causis criminalibus in prima instantia *por los Alcaldes de Corte* contra delinquentem præsentem ponitur à leg. 6. tit. 6. lib. 2. Recopil. Et forma procedendi ab eisdem Judicibus in prima instantia contra delinquentes absentes ponitur in leg. 7. tit. 6. lib. 2. Recopil. Forma vero procedendi in prædictis causis criminalibus in prima instantia *por los Alcaldes del Crimen de las Chancillerias* ponitur etiam in prædictis legis 6. & 7. tit. 6. lib. 2. Recop. tàm contra delinquentes præsentes, quàm contra absentes. *Y que forma, y orden han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos se presentan por delictos cometidos en otra parte, fuera donde los dichos Alcaldes residen, pone la ley 8. y 9. tit. 7. lib. 2. Recop. Y el orden, que han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos se presentan personalmente de mandado de la Justicia Ordinaria por alborotadores, ò desacatados, ò en otra manera ante ellos se presentan, y han de mandar antes que inhiban à los Jueces inferiores, pone la ley 11. tit. 7. lib. 2. Recop.*

FINIS QUINTÆ PARTIS PRIMI TOMI.

SEXTA PARS,
PRIMI TOMI,
DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI
in causis civilibus in secunda instantia apud Sæcularia Tribunalia.

EX PROOEMIO SUMMARIA.

1 APpellationis remedium oppressis, & gravatis commune refugium est.

2 *Appellatio, sicut sol mortalibus, ita & Mundo grande, & generale bonum est.*

3 *Appellatio est, tamquam theriaca contra venenum primi Judicis, & sicut portus securus navigantibus, atque arx tutissima militibus persecutionem patientibus.*

4 *Appellationis definitiones variæ rejiciuntur, & aptior traditur.*

5 *Appellationis congrua definitio ab Auctore præscribitur.*

6 *Appellatio quo jure sit inventa, demonstratur.*

7 *Appellatio, quoad substantiam de Jure Naturali, cum sit defensio; quoad solemnitatem verò, & formalitatem de Jure Civili est inducta.*

8 *Appellatio est duplex, judicialis, scilicet, & extrajudicialis.*

9 *Appellatio extrajudicialis est, quæ interponitur ab extrajudicialibus actibus.*

10 *Extrajudicialis appellationis duplex est species, altera, quæ interponitur à Judice extrajudicialiter procedente, altera, quæ à parte privata, quæ proprie dicitur provocatio.*

11 *Appellatio duos habet effectus suspensivum, & devolutivum.*

12 *Appellationis suspensivus effectus ideò, quia per appellationem jurisdictio inferioris Judicis suspenditur.*

13 *Appellationis effectus devolutivus ideo dicitur, quia per appellationem cognitio causæ ad Superiorem devolvitur.*

14 *Appellationis interponendæ biduum, vel triduum olim à Jure restrictum, postea fuit prorogatum ad decennium à die notificationis sententiæ dinumerandum, quod hodie in foro Ec-*

Ecclesiastico, & in Lusitania observatur.

15 *Appellatio de Jure Regio novissimo intra quinque dies dinumerandos à die intimationis sententiæ interponi debet, sive judicialis, aut extrajudicialis fuerit appellatio.*

16 *Lex nova correctoria loquens in uno ex casibus aquiparatis de Jure antiquo, extenditur ad alium casum equiparatum.*

17 *Appellatio in omnibus causis interponi potest.*

18 *Appellare omnibus personis licet regulariter, & ideò appellationibus omnibus Judex deferre debet, nisi prohibeatur.*

19 *Appellari potest ab omnibus judicibus, tàm Ordinariis, quàm Delegatis.*

20 *Appellatio non interponitur à sententia interlocutoria.*

21 *Appellari potest à sententia interlocutoria continenti gravamen irreparabile per diffinitivam.*

22 *Gravamen irreparabile per sententiam definitivam multis modis infertur.*

23 *Appellari potest ab interlocutoria habenti vim diffinitivæ.*

24 *Bartoli generalis sententia de admittendis appellationibus à sententiis interlocutoriis, tàm negativis, quàm affirmativis impugnatur.*

25 *Appellatio ab interlocutoria de Jure Canonico admittitur, quod hodie per Concil. Trident. sublatum est, nisi interlocutoria habeat vim definitivæ, vel gravamen irreparabile per definitivam sententiam.*

26 *Intellectus, & declaratio Concil. Trid. sess. 24. cap. 20. de Reformatione, circa appellationes ab interlocutoriis sententiis non interponendas.*

27 *Lex declaratoria extenditur ad casum similem.*

28 *Quando major favor vertitur in legis extensione, quam restrictione, extensio ejus fieri debet ex identitate rationis.*

29 *Appellatio pluribus potest interponi modis, verbaliter, scilicet, & in scriptis.*

30 *Appellari verbaliter dicitur, quando viva voce gravatus appellat, & facit appellationem redigi in actis processus per Notarium.*

31 *Appellari in scriptis dicitur, quin gravatus ex intervallo appellat, & porrigitur libellus appellatorius scriptus.*

32 *Appellari potest à sententia diffinitiva, vel interlocutoria vim diffinitivæ, aut gravamen irreparabile per diffinitivam habente, viva voce incontinenti; sed ex intervallo appellandum est in scriptis, nec sufficit viva voce, nisi in causis brevioribus.*

33 *Appellandum est in scriptis à sententia interlocutoria in casibus, in quibus ab ea potest appellari, sive incontinenti, sive ex intervallo interponatur appellatio, nisi vim definitivæ interlocutoria habuerit, quia tunc incontinenti viva voce appellari poterit.*

34 *Quemadmodum in appellatione à diffinitiva causam gravaminis non oportet exprimi, ita, & in appellatione ab interlocutoria vim diffinitivæ habente.*

35 *Appellatione prohibita à jure, vel à Principe in aliquo casu, exprimi debet causa, sive appellatio interponatur à diffinitiva, sive ab interlocutoria vim diffinitivæ habente; si autem appellatio interponatur ab interlocutoria continenti gravamen irreparabile per diffinitivam, specialiter, & nominatim causa gravaminis debet exprimi.*

36 *Appellatio continere debet appellantis, & appellati nomen, continentiamque sententiæ, à qua appellatur cum relatione Judicis à quo, & ad quem.*

37 *In appellatione sufficit officii Judicis à quo nomen exprimere, licet proprium non apponatur, sicut sufficit, quod Judicis* ad quem *nomen proprium non exprimatur, sed solum dicatur,* appello ad Judicem competentem.

38 *Ratio vera, quare sufficit dicere in appellatione,* appello ad Judicem competentem.

39 *Appellatio alternativa non valet cum à Judice recipitur, & assignat terminum ad ejus prosecutionem; secus vero, si non fuerit recepta, nec terminus prosecutionis præfixus, & utriusque conclusionis ratio traditur.*

40 *Apostoli peti debent in appellatione, ut valeat, petique debent instanter, instantius, & instantissimè, & sæpè, sæpius, & sæpissimè.*

41 *Apostoli, qui in appellatione petuntur sunt quædam missio, quæ fit per Tabellionem in testimonio de Judice à quo ad Judicem* ad quem, *ut ipse instruatur ex actis processus.*

42 *Apostoli appellationis alii sunt Reverentiales, alii Testimoniales, & alii Refutatorii.*

43 *Appellatio interponi debet de minori ad majorem Judicem.*

44 *Libellus appellationis Hispano sermone conceptus.*

45 *Appellans non debet convitiari Judici à quo, alias punitur.*

46 *Appellationis clausula illa*: Es ninguna, y do alguna injusta, *unde procedat, dicitur.*

47 *Appellationis clausula*: Por las quales causas, y por las que ante el Superior protesto decir, y alegar, *quid operetur, ostenditur.*

48 *Appellatio à diffinitiva sententia, non solum ex actis, & causis deductis in prima instantia, sed etiam ex novis causis, & probationibus in secunda deductis potest justificari.*

49 *Appellatio ab interlocutoria ex causis in prima instantia deductis, non etiam in secunda,*

justificari debet.

50 *Appellationis clausula illa*: Salvo el derecho de la nulidad, *quare in libello apponatur, traditur.*

51 *Sententia nulla per appellationem ab appellante non censetur confirmata.*

52 *Appellationes de Jure Regio à quibus, & ad quos Judices interponi debeant.*

53 *Libellus appellationis porrigi debet coram Judice à quo, nisi copia ejus non possit haberi, quia tunc porrigi poterit coram bonestis personis, vel coram superiori.*

54 *Appellationis testimonium, hoc est Apostoli, quod à Tabellione ab appellante petitur, debet continere relationem petitionis actorii, & ejus quantitatis, & relationem sententiæ, & ejus quantitatis cum expressione causæ, an sit civilis, vel criminalis.*

55 *Tabellio testimonium appellationis concedere nolens, potest requiri ab appellante coram alio Tabellione tertio quoque die, ut sibi testimonium appellationis præstet.*

PROOEMIUM.

1. QUoties à Judice lata fuerit sententia, & aliqua pars ex litigantibus senserit se oppressam, seu injuste gravatam, aut læsam, ab eadem sententia appellare poterit: (*a*) remedium enim appellationis est valde frequens, & necessarium, ut inquit Jureconsultus, (*b*) 2. & Bernardus (*c*) testatur, *appellationem esse grande, & generale bonum Mundo, idque tam necessarium hominibus, quàm Sol mortalibus: nam Sol justitiæ est prodens, & redarguens opera tenebrarum.* 3. Quo circa Baldus (*d*) asserit, *appellationem esse theriacam contra venenum primi judicis*, & in Proœmio tit. 23. Part. 3. appellatio dicitur *portus securus navigantibus, arx, & refugium tutissimum militibus persecutionem patientibus.* Quo fit materiam appellationis plenius, quàm aliam tractandam esse, (*e*) nos vero in isto Tractatu solummodo attingemus magis quotidiana, & in praxi necessaria circa modum, & formam procedendi in ista secunda instantia, nonnulla prius præmittendo pro faciliori expeditione.

3. Et primo, *de definitione appellationis*: & omissa definitione Glossæ, (*f*) etsi definitio Bartoli (*g*) sustineri possit; 5. tamen existimo, aptius describi posse, scilicet, quod appellatio est *provocatio à minori Judice ad majorem, ratione gravaminis illati, vel inferendi, qua iniquitas sententiæ, seu imperitia, vel malitia Judicis corrigitur, interim ejus potestatem suspendens.*

6. Secundo, videndum erit, *quo jure sit inventa appellatio*: 7. & dicendum erit, appellationem *quoad ejus substantiam* de Jure Naturali inductam esse, quia est defensio, (*h*) *quoad solemnitatem* verò, & *formalitatem ejus* de Jure Civili inductam esse, probat text. sic intelligendus in leg. 2. vers. *Exactis inde Regibus*, ibi: *Lege lata*, ff. de *Orig. juris*, & text. in leg. 1. ibi: *Legum adminicula*, Cod. de *Sentent. Præfect. Prator.* (*i*) Et an hujusmodi appellatio à Lege, vel Principe tolli possit, resolvit Mantua. (*j*)

8. Tertiò, videndum erit, *quotuplex sit appellatio*: & dicendum erit, appellationem *duplicem esse Judicialem, & Extrajudicialem.* (*k*) Judicialis enim est, *quæ interponitur in judicio, postquam judicium cœptum est per citationem.* (*l*) 9. Extrajudicialis vero est, *quæ interponitur ab actibus extrajudicialibus*, ut puta, ab electionibus, postulationibus, præsentationibus, & ab aliis similibus. (*m*) 10. Rursus appellatio extrajudicialis *duplex est*, una, *quæ interponitur à Judice extrajudicialiter procedente*; altera, *quæ interponitur à parte privata inferenti aliquod gravamen alteri parti.* (*n*) Quæ appellatio extrajudicialis non est proprie appellatio, sed provocatio ad causam in-

(*a*) Juxta text. in leg. *A sententia*, ff. de *Appell.* & in cap. *Omnis oppressus*, & in cap. *Ideo* 2. quæst. 6.

(*b*) In leg. 1. in princip. ff. de *Appell.*

(*c*) In lib. de Consider. ad Eugenium.

(*d*) In leg. 1. in fin. Cod. *Si de moment. possess. fuer. appel.*

(*e*) Secundum glossam in leg. 1. in princ. in 1. schol. ff. de *Appell.*

(*f*) In cap. 1. 2. quæst. 6. rejectaque alia definitione gloss. in cap. 2. verb. *Officiali*, de *Consuet.* lib. 6.

(*g*) In leg. 1. in princip. n. 3. ff. de *Appell.* & alia Panorm. in Rubr. Extra de *Appell.* & ibi Mant. n. 10. & 21.

(*h*) Juxta text. in cap. *Cum speciali*, §. *Porrò*, ibi: *Ad præsidium innocentiæ*, Extra de *Appell.* quem text. ad hoc notant DD. præsertim Panorm. in Rubric. n. 6. & Mant. n. 13. Extra de *Appell.*

(*i*) Et ita tenent Panorm. n. 6. Beroius, n. 49. Mant. n. 13. in dict. Rubric. & Damhoud. in Praxi, cap. 229. num. 3.

(*j*) Num. 13. & communiter omnes in Rubric. Extra de *Appell.* Rebuff. in 2. tom. tit. de Rescriptis in præfat. n. 161. Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 6. & Pinel. in Repet. leg. 2. Cod. de *Rescind. vend.* 1. part. Rubric. capit. 2. n. 21.

(*k*) Ut colligitur ex cap. 1. de *Appell.* lib. 6.

(*l*) Secundum gloss. verb. *Judicio* in dict. cap. 1. receptam communiter ex Joan. Andr. & aliis, ibi.

(*m*) Ut in cap. *Concertatione*, de *Appell.* in 6. & in leg. 1. §. *Solent*, ff. de *Appell. recip.*

(*n*) Quas duas species ponit gloss. in dict. cap. 1. verb. *Extra*, & gloss. 1. in dict. cap. *Concertationi*, & notant Panorm. n. 20. Dec. n. 28. in cap. *Cum sit Romana*, Extra de *Appell.* & Peruf. in cap. *Bonæ*, n. 17. eod. tit.

inchoandam. (*o*) Frequenter tamen appellatio, & provocatio confunduntur, & una pro alia accipitur: (*p*) & de ista appellatione ex trajudiciali agitur in Ordinat. Lusitanorum, lib. 3. §. 32. tit. 62.

11. Quarto, videndum erit, *quos effectus appellatio habeat*; & dicendum erit, appellationem duos effectus habere, *Suspensivum*, & *Devolutivum.* (*q*) 12. Effectus enim *Suspensivus* dicitur, *quia per appellationem jurisdictio Inferioris suspenditur*, (*r*) quod intellige verum esse, *respectu futuri eventus*; tamen *respectu præsentis status* appellatio jurisdictionem Inferioris extinguit. (*s*) 13. Effectus verò *Devolutivus* dicitur, *quia per appellationem cognitio causæ devolvitur ad Superiorem, etiam in his causis, à quibus appellari non potest.* (*t*)

14. Quinto, erit videndum, *intra quod tempus appellatio interponi debeat*: & dicendum erit, olim appellationem interponendam esse *intra biduum*, vel *triduum*, (*u*) postmodum vero id tempus prorogatum fuit *usque ad decimum diem*, & ita intra decem dies connumerandos *à die notificationis* sententiæ appellatio interponenda erat: (*x*) quod etiam *hodie* observatur in Foro Ecclesiastico. (*y*)

15. At vero in Foro Sæculari de *Jure Regio Novissimo* appellationem interponendam esse *intra quinque dies*, determinat text. in leg. 1. tit. 18. lib. 4. Recop. qui quinque dies *à die intimationis sententiæ* currunt: (*z*) quod *hodie* procedit, ne dum in appellatione *judiciali*, de qua loquitur dict. lex 1. tit. 18. lib. 4. Recop. verum etiam in *extrajudiciali*: nam utraque in Foro Sæculari intra quinque dies interponi debet: 16. lex enim nova correctoria loquens in uno ex casibus æquiparatis de jure antiquo, extendi debet ad alium casum æquiparatum; (*a*) sed jus antiquum æquiparat appellationem judicialem, & extrajudicialem, quoad tempus interponendi eas; (*b*) ergo prædicta lex 1. Recop. loquens in appellatione judiciali, extendi debet ad extrajudicialem.

17. Sexto, erit videndum, *in quibus casibus appellatio interponi possit*: & erit dicendum, quod appellatio *in omnibus causis* interponi potest, (*c*) 18. & pari modo, *omnibus personis* regulariter licet appellare: (*d*) insuper regulariter *omnibus appellationibus* deferendum est per Judicem: (*e*) 19. & denique regulariter *ab omnibus Judicibus*, tàm Ordinariis, quàm Delegatis appellari potest: (*f*) & prædictis regulis adde plures limitationes, in quibus appellatio non procedit, congestas per DD. (*g*) & aliquas ponit lex 15. & 16. tit. 23. Part. 3. & leg. 3. 4. 6. & 9. tit. 18. lib. 4. Recop.

20. Et inter alias limitationes connumeratur præcipuè illa, quod *à sententia interlocutoria* non sit appellandum, ut in leg. 13. tit. 23. Part. 3. & in leg. 3. tit. 18. lib. 4. Recop. & in leg. 10. tit. 7. lib. 2. Recop. (*h*) ubi in causis criminalibus prohibetur appellatio à sententiis in-

(*o*) Juxta text. in dict. cap. *Cum sit Romana* in princip. de *Appell.* quem ad hoc notat ibi Peruf. n. 4.

(*p*) Ut probatur in leg. *Talem pallum*, §. *Qui provocavit*, ff. de *Pactis*, & in leg. *Si quis provocatione*, Cod. de *Appellat.*

(*q*) Ut notat gloss. in cap. *Ad reprimendum*, verb. *Consuetas*, de *Offic. Ordin.* & resolvunt Panorm. n. 4. Dec. n. 7. in Rubric. Extra de *Appell.* Damhoud. in Praxi, cap. 242. n. 1. & Dueñas in reg. 42.

(*r*) Ut probat text. in cap. *Si à judice*, de *Appell.* lib. 6.

(*s*) Juxta text. sic intelligendum in leg. 1. §. fin. ff *Ad Turpil.* secundum Dec. cum communi in dict. Rubr. n. 7. & ibi Beroius, n. 40. consentit Jass. in leg. *Si causa cognita* n. 7. Cod. de *Transact.*

(*t*) Ut probat text. in cap. *Per tuas*, & ibi Panorm. n. 2. de *Sent. excom.* Peruf. in cap. *Pastoralis*, n. 5. de *Appell.* & Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 7.

(*u*) Ut probat text. in leg. 1. §. *Biduum*, ff. *Quan appel. sit*, & in cap. *Biduum* 2. quæst. 6. & in leg. 1. tit. 15. lib. 2. Fori.

(*x*) Juxta text. in Auth. de *Appell.* & *intra quæ temp.* in princ. Coll. 2. & in Auth. *Hodie*, Cod. de *Appell.* & in leg. 22. tit. 23. Part. 3.

(*y*) Ut in cap. *Anteriorum* 2. quæst. 6. & in cap. *Significaverunt*, de *Testib.* & in cap. *Quoad consultationem*, de *Re judic.* & idem hodie observatur in Lusitania, lib. 3. Ordinam. tit. 54. in princ. de quo artic. est videndus Robert. Lancelotus Tract. de Attentatis, 2. part. cap. 12. limit. 50. n. 57.

(*z*) Ex his, quæ notat gloss. per text. ibi in cap. *Concertationi*, verb. *Sciverit*, de *Appell.* lib. 6. & ibi Dominic. n. 15. Joan. Baptist. Ferretus, cons. 217. n. 4. vol. 1. & Ant. Brandus in Tract. de Tempor. utili, cap. 3. n. 4. & gloss. in dict. cap. *Anteriorum* in verb. *A recitatione*, & expresse resolvit Didac. Perez in leg. 1. tit. 16. lib. 3. Ordin. col. mihi 1281.

(*a*) Secundum gloss. fin. in leg. *Si quis servo*, Cod. de *Furt.* & gloss. in leg. *Quod vero contra*, ff. de *Legib.* quas gloss. ad hoc notat Jass. in leg. *Marcellus*, n. 27. ff. *Ad Trebel.* & in §. *Ex maleficiis*, n. 59. Instit. de *Action.* & Barb. in cap. *Si Clerici* in princ. n. 27. Extra de *Judic.*

(*b*) Ut in dict. cap. *Concertationi.*

(*c*) Ut firmat gloss. in leg. *Qui restituere*, ff. de *Rei vendic.* & hanc regulam constituit Marant. de Ordin. Judic. 6. part. tit. de Appell. n. 267. pag. 518.

(*d*) Ut in leg. *A Sententia*, ff. de *Appellat.*

(*e*) Secundum Alex. in leg. 1. ff. *Si quis caution.* & resolvit Marant. ubi supr. n. 388. pag. 642. & probatur ista regul. in leg. 13. tit. 18. lib. 4. Recop.

(*f*) Ut in cap. *Omnis*, & in cap. *Ad Romanam* 2. quæst. 6. & Marant. ubi supr. n. 235. pag. 610. Pet. Dueñ. in reg. 45.

(*g*) Ubi supr. & per Bern. Diaz in reg. 35. & per Damhoud. in cap. 230. cum seqq. in Praxi, & per Dueñ. in reg. 41. cum seqq. & aliquas per Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 5. & 6. per Didac. Perez in leg. 1. tit. 16. lib. 3. Ordin. col. 1280.

(*h*) Et in leg. 1. in princ. ff. de *Appell.* & in leg. *Ante sententiæ*, Cod. *Quor. appell. non recip.*

interlocutoriis, & leg. 5. tit. 5. lib. 7. Recop. & notat Bartolus, (i) qui intelligit hoc esse verum, nisi interlocutoria contineret gravamen irreparabile per diffinitivam: 21. nam tunc benè appellatur ab ea, ut putà, in sententia torturæ, (j) & in sententia capturæ, secundum Perusinum. (k) 22. Et gravamen irreparabile dicitur prædictis modis, & etiam, quando gravatus ex interlocutoria, etsi obtinuerit in diffinitiva, non desinet esse læsus. (l)

23. Similiter, inquit Bartolus, ubi suprà, quod, quando interlocutoria habet vim diffinitivæ, ab ea potest appellari: & exemplificat hoc in sententiis interlocutoriis negativis, ut putà, si Judex pronuntiet, non esse procedendum, ex eo quòd accusator non egit intra tempus ei præfixum, (m) vel si pronuntiet, se non esse Judicem, (n) vel si pronuntiet, non esse procedendum propter exceptiones objectas: (o) & ibidem testatur, appellationem interponi posse, etiam à sententiis interlocutoriis affirmativis, ut putà, si Judex pronuntiet, procedendum esse in causa, rejecta exceptione dilatoria, qualis est exceptio inepti libelli, aut illa, quæ respicit in habilitatem agentis: vel si peremptoria opponatur, quæ impediat litis ingressum, qualis est exceptio rei judicatæ, transactionis, aut jurisjurandi: nam in his speciebus inducitur vexatio irreparabilis adversus opponentem exceptiones. (p) 24. Sed ista ultima opinio Bartoli, & sequacium non est admittenda; aliàs passim deferendum esset appellationi interpositæ ab interlocutoria, super omni exceptione dilatoria, quia facile posset considerari vexatio facti. Prætereà Bartolo non suffragatur text. in leg. 4. ff. de *Appellat. recip.* quia non debet sumi argumentum *à contrario sensu* ad correctionem regulæ prohibentis appellationem ab interlocutoria: (q) & hujusmodi impugnatio Bartoli deprehenditur ex leg. 3. tit. 16. lib. 4. Recopil. ubi disponitur, appellationem ab interlocutoriis affirmativis super exceptionibus dilatoriis solummodo admittendam esse in tribus casibus; ergo manifestè constat, in aliis denegatam esse. (r)

25. De *Jure* autem *Canonico* appellatio ab interlocutoria indistinctè admittebatur, (s) cum mille complicibus; *hodie* verò per Concilium Tridentinum, (t) etiam in foro Canonico appellatio ab interlocutoria sublata est, nisi interlocutoria habeat vim diffinitivæ, vel contineat gravamen irreparabile per diffinitivam, & idem dispositum est in causis criminalibus ab eodem Concilio: (u) 26. quæ Decreta Concilii procedunt in interlocutoriis latis, tàm à Judice Ordinario, quàm à Delegato, tàm in prima instantia, quàm in secunda: quia non sunt correctoria juris communis, sed potius declaratoria, cum Jus Canonicum antiquum declarent, nempè, quòd in quantum simpliciter disposuerat, ab interlocutoriis esse appellandum, intelligatur verum, quando interlocutoriæ haberent vim diffinitivæ, vel inducerent gravamen irreparabile: 27. & lex declaratoria extendi debet ad casum similem: (x) rursùs, etsi fateamur, prædicta Decreta correctoria esse, adhuc tamen extendenda sunt ad similem casum ex identitate rationis assignatæ in eis; (y) sed in dicto Decreto vigesimo disponitur, quod causa in prima instantia terminetur biennio, & quod ab interlocutoriis non appelletur; ergo mens, & ratio Concilii est, ne biennium illud consummatur in interponendis appellationibus ab interlocutoriis; sed in secunda instantia vertitur eadem ratio, imo major, cum uno anno terminari debeat; (z) ergo etiam appellatio censetur prohibita ab interlocutoriis latis in secunda instantia: nam quando eadem ratio vertitur in secunda instantia, dispositum in prima instantia extenditur ad secundam instantiam. (a)

28. Prætereà, quando major favor vertitur in extensione legis, quam in restrictione, ejus extensio fieri debet ex identitate rationis; (b) sed in hac specie major favor versatur in extensione, nempè, favor Reipublicæ, cum ejus intersit, quod finis litibus imponatur, quam

(i) In leg. 2. ff. de *Appell. recip.*
(j) Juxta text. in leg. 2. ff. de *Appell. recip.*
(k) Num. 2. & Præpositum, n. 9. in c. *Super eo* II. de *Appel.*
(l) Secundum Bald. in leg. 2. n. 5. Cod. de *Episc. Aud.* & consentit Cosmas in Pragmat. Sanctione, tit. de Causis, vers. Ne quidem, col. 3.
(m) Ut in leg. *Titia*, ff. de *Accus.*
(n) Ut in cap. *Significantibus*, de *Offic. Deleg.* quem ad hoc notat Bald. in leg. 2. n. 12. Cod. de *Episc. Audient.*
(o) Ita docet Bartol. ubi supr. n. 13. & n. 16.
(p) Et Bart. in hoc consentit Baldus, ubi supr. n. 5. & 6. & Angel. in leg. 2. n. 6. ff. de *Appell. recip.* & cum hac opinione Bartol. & sequacium transit Alex. Sciat. in Pract. Judic. cap. 4. n. 6.
(q) Juxta text. in cap. *A nobis* II. de *Sentent. excom.*
(r) Argum. text. in leg. *Cum prætor*, ff. de *Judic.* & supradictæ limitationes Bartol. comprobantur Jure Regio in dict. leg. 10. tit. 7. lib. 2. Recop.
(s) Ut in cap. *Super eo* II. de *Appell.*
(t) Sess. 24. de Reformat. cap. 20. in princ.
(u) Sess. 13. de Reform. cap. 1. in fin.
(x) Secundum Bart. receptum in leg. *Si constante*, n. 43. ff. *Solut. matrim.*
(y) Secundum DD. in Auth. *Quas actiones*, Cod. de *Sacrosanct. Eccles.*
(z) Ut in cap. *Cum sit Romana*, de *Appell.*
(a) Ex resolutis per Aret. in cap. *Fraternitatis*, n. 7. de *Test.*
(b) Secundum Alex. in dict. leg. *Si constante*, n. 5.

quam in restrictione, in qua tantum favor privati appellantis vertitur; ergo, &c. deprehenditur etiam intellectus iste ex Reg. 35. Cancellariæ à Summo Pontifice Gregorio XIII. post Concilium Tridentinum promulgata, & ad ejusdem Concilii explicationem emanata, ubi indistinctè disponitur, quod in causis in Romana Curia pendentibus, & quæ in posterum contigerit agitari, non licet ante diffinitivam appellare: ex quibus planè constat, sublatam esse appellationem ab interlocutoria lata, etiam in secunda instantia, cum attento Concilio Tridentino, (c) in Curia Romana causæ Ecclesiasticæ non debeant agitari, nisi per appellationem à diffinitiva: ergo censetur sublata appellatio ab interlocutoria lata, nedum in prima instantia; verum etiam in secunda. Et de hac appellatione ab interlocutoria habetur apud Lusitanos in Ordin. lib. 3. tit. 53. per totum.

29. Septimo, erit videndum, *qualiter appellatio interponi debeat*: & erit dicendum, quod appellatio, aliquando interponitur *viva voce* verbaliter, ut puta, 30. quando incontinenti post prolationem sententiæ gravatus viva voce appellat, & facit eam redigi in actis processus per Notarium: 31. aliquando verò *in scriptis* interponitur, quando post latam sententiam gravatus ex intervallo appellat. (d) Et in scriptis dicitur appellari, *quando porrigitur libellus appellatorius scriptus*, alias, *quando viva voce appellans dictaret, & Tabellio scriberet*, non diceretur appellatio in scriptis, sed potius viva voce facta. (e) 42. Et est advertendum, quòd à sententia diffinitiva, vel ab interlocutoria habente vim diffinitivæ *viva voce* incontinenti appellari potest, secundum Perusinum; (f) tamen ex intervallo à quacunque sententia appellandum est *in scriptis*, nec sufficit viva voce, (g) quod est verum, nisi *in casibus brevioribus*, à quibus etiam ex intervallo viva voce poterit appellari: (h) & in isto nostro Regno, quæ causæ dicantur breviores observat Didac. Perez. (i) 33. At verò à sententia interlocutoria in casibus, in quibus potest appellari, semper appellandum est *in scriptis*, sivè in continenti, sivè ex intervallo; (j) tamen ab interlocutoria habente vim diffinitivè in continenti poterit appellari *viva voce*, ut suprà proximè resolvisti.

34. Rursùs, in appellatione à diffinitiva causa gravaminis non debet exprimi, (k) similiter in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitivæ expressio causæ non requiritur, arguendo ab æquiparatis: (l) 35. quæ resolutio est vera, nisi quando appellatio in aliquo casu prohibita est à Jure, vel à Principe, tunc enim causa debet exprimi, tàm in appellatione à diffinitiva, quàm in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitivæ. (m) Cæterùm in appellatione à sententia interlocutoria continente gravamen irreparabile specialiter, & nominatim causa gravaminis debet exprimi, per text. in cap. 1. de *Appellat.* in 6. juncta Clement. *Appellanti.* eod. tit. (n) in quo casu solummodo *hodie* habet locum text. in dict. cap. 1. in foro Ecclesiastico; tamen in foro Sæculari etiam habet locum in illis tribus casibus, in quibus ab interlocutoria potest appellari, ut habetur in leg. 3. tit. 18. lib. 4. Recopil.

36. Prætereà appellatio continere debet nomen appellantis, & appellati, continentiamque sententiæ, à qua appellatur cum relatione Judicis *à quo*, & Judicis *ad quem*: (o) 37. sufficit tamen in appellatione apponere nomen officii Judicis *à quo*, licèt nomen proprium non apponatur, ut docet Bartolus. (p) Similiter, sufficit, quod appellatio generaliter fiat, non expresso nomine proprio Judicis *ad quem*, ut puta, si solummodo dicatur, *appello ad Judicem competentem*: (q) quæ resolutio proce-

(c) In dict. cap. 20. in princ.
(d) Juxta text. in leg. *Litigatoribus*, Cod. de *Appell.* & cap. *Ei qui* 2. quæst. 6. & resolvit Marant. de Ordin. Jud. 6. part. tit. de Appell. num. 124. & Damhoud. in Praxi, cap. 236.
(e) Secundum Marant. in dict. tit. de Appellat. n. 127.
(f) In cap. *Ut debitus honor*, col. 8. vers. Septimo quæritur Extra de *Appell.* & Marant. in dict. tit. de Appellat. n. 124. & n. 180.
(g) Ut in dict. leg. *Litigatoribus*, & in leg. 1. §. fin. ff. de *Appell.*
(h) Secundum Bald. in leg. *Majoribus*, Cod. de *Appellat.* & quæ dicantur causæ breviores, habetur in Auth. *Nisi breviores*, juncta gloss. inibi, Cod. de *Sentent. ex brevi loco recit.*
(i) In Rubr. tit. 1. lib. 3. Ordin. col. 750. cum seqq.
(j) Ut in cap. 1. de *Appell.* in 6. & docet Specul. tit. de Appellat. §. Qualiter, & Bartol. in leg. *Ejus*, ff. de *Appell. recip.* Perus. in dict. cap. *Ut debitus*, col. 7. vers. Secundo quæritur, & notat Castrensis in cons. 270. vol. 2. in princ. & Roman. cons. 4.
(k) Ut in leg. *Scio*, & ibi gloss. fin. ff. de *Appell.* gloss. & communiter DD. in cap. *Cum in Ecclesia* Extra de *Appellat.*
(l) Et ita in terminis firmat Perus. in cap. 1. n. 6. de *Appell.* in 6. & testatur communem opinionem Dec. in cap. *Pervenit* II. Extra de *Appell.*
(m) Secundum glossam in cap. *Romana*, §. Si autem, verb. *Mandetur*, de *Appell.* in 6. communiter receptam ex Dec. in cap. *Ad nostram*, n. 13. Extra de *Appell.*
(n) Et ita resolvit Bald. in leg. *Minoribus*, n. 5. Cod. de *His, quib. ut indig.*
(o) Ut in leg. 1. §. fin. & ibi Bartol. ff. de *Appell.*
(p) In dict. leg. 1. §. fin. n. 6.
(q) Juxta text. in leg. *Qui Rome*, §. *Item*, ff. de *Verbor. obligat.*

cedit, tàm de *Jure Civili*, quàm *de Jure Canonico*, ut contra Panormitanum resolvit Decius: (r) quæ opinio procedit non ea ratione videlicet, quia secundum juris ordinem censetur appellatio interposita ad proximum Superiorem, ut communis opinatur, sic enim censeretur appellatus Papa, qui est maximus omnium Ordinarius; (f) sed ex alia ratione prædicta opinio procedit, nempè, quia in petendis Apostolis exprimitur Judex *ad quem*, (t) vel quia saltim prosecutio appellantis, sequuta citatione, declarat Judicem. (u)

39. Apellatio verò alternativa, ut putà, si dicatur, *appello ad Archiepiscopum, vel ad Papam*, non valet, secundum Glossam: (x) quæ opinio vera est, quando appellatio fuit à Judice recepta, & Judex assignavit terminum ad ejus prosecutionem, quia cum talis assignatio termini habeat vim peremptorii, in tantum quod contra absentem poterit procedi, ac si peremptorie fuisset citatus, (y) interest appellantis scire, coram quo Judice debeat comparere; sed si appellatio non fuit recepta à Judice, nec terminus prosequutionis fuit præfixus, tunc bene valet, cum exigatur citatio, ex qua appellatus certior efficiatur, coram quo Judice comparere debeat. (z)

40. Requiritur etiam, quod in appellatione Apostoli petantur, alioquin appellatio non valebit: (a) debentque peti instanter, instantius, & instantissimè, & sæpè, sæpius, & sæpissimè; (b) sufficit tamen, quod unico actu sæpius petantur in uno & eodem libello. (c)

41. Dicuntur enim Apostoli *quædam missio, quæ fit per Tabellionem in testimonio de Judice* à quo *ad Judicem* ad quem, *ut ipse instruatur ex actis processus*: (d) appellanturque ab *Apò*, id est, *De*, & *Stolon*, id est, *missio*, quam facit unus Judex ad alium: & hujusmodi Apostoli, id est, *Literæ Demissoriæ* sunt, aut *Reverentiales*, aut *Testimoniales*, aut *Refutatoriæ*, quod colligitur ex responso præstito à Judice *à quo*, quando appellatio interponitur: nam si respondeat, se non intulisse gravamen appellanti, tamen *propter reverentiam Superioris* defert appellationi, tunc istæ Literæ Demissoriæ dicuntur *Reverentiales*: quando vero Judex *à quo* nec defert appellationi, nec eam denegat, sed dicit, *quod audit*, tunc dicuntur *Literæ Testimoniales*, sed si expresè appellationem deneget, dicuntur *Refutatoriæ*. (e)

43. Denique appellatio fieri debet de minori ad majorem Judicem, (f) debetque *gradatim* ad Judicem majorem immediatum, & non omisso medio, interponi. (g) Tamen de *Jure Regio* ad ipsum Regem, omisso medio, appellari potest juxta text. in leg. 18. tit. 23. Part. 3. Quo fit, quod licet Domini Oppidorum ex legitimo titulo habeant jus primarum appellationum; tamen eorum subditi liberè poterunt, omisso medio, ad Regem, vel ejus Curiam, aut Cancellarias appellare, juxta text. in leg. 1. tit. 1. lib. 4. Recop. (h) & libellus appellationis concipitur forma sequenti.

LIBELLUS APPELLATIONIS.

Ilustre Señor.

44. „ Geronymo Hernandez, en la causa „ con Hernan Rodriguez, digo: que la sen„ tencia que vuestra Merced dió, y pronun„ ció contra mi, y en favor del dicho adver„ so, en que en efecto me condemnò à que „ diesse, y pagasse al dicho adverso cien du„ cados, segun en la dicha sentencia se con„ tiene, cuyo tenor habido por repetido, „ y à el me refiriendo, hablando con el aca„ tamiento debido, es ninguna, (y do algu„ na) injusta, y muy agraviada, digna de „ ser revocada por lo siguiente. Lo primero, „ por todas las razones de nulidad, y agra„ vio, que del processo resultan, y se pueden „ colegir, que hè aqui por insertas. Lo otro, „ por-

(r) In cap. *Inter cætera*, n. 4. de *Appellat.* & Perus. in cap. *Dilecti* II. quæst. 17. Extra de *Appell.* & subscribit Alex. in dict. §. *Seia*, n. 3. & ita *Praxis* observat.

(f) Ut optime pingit Socinus, n. 3. & Jaff. n. 17. in dict. §. *Seia*.

(t) Ut in cap. *Post appellationem*, versi *Forma* 2. quæst. 6.

(u) Ut colligitur ex Rota nova 209. aliàs 303. suo tit. de Appellationibus.

(x) In cap. *Si libi*, *qui*, verb. *Durante*, de *Offic. Deleg.* in lib. 6. receptam à Decio in cap. 2. n. 6. & ibi Felin. n. 2. Extra de *Appel.* & Perus. in cap. *Dilecti* II. eod. tit. quæst. 19. & Aret. in dict. §. *Seia*, n. 19.

(y) Ut in cap. *Sæpè*, de *Appell.*

(z) Ita colligitur ex text. supr. citato, & firmat Domin. in cap. *Si is*, *qui*, n. 3. receptus à Præpos. in cap. *Si quis* 2. quæst. 6. n. 14.

(a) Ut cum Innocent. resolvit Marant. in dict. tit. de Appellatione, n. 119.

(b) Ut in cap. *Ab eo*, & in cap. *Ut super*, de *Appellat.* in lib. 6.

(c) Ut in Clement. *Quamvis*, de *Appell.*

(d) Ut in dict. Clement. *Quamvis*, & ibi gloss. verb. *Apostoli*.

(e) Ita colliges ex Specul. in 4. part. tit. de Apostolis.

(f) Ut in leg. 1. §. *Si quis*, ff. de *Appell.* & in cap. *Non putamus*, de *Consuetud.* in lib. 6. resolvunt Panorm. & Felin. in Rubr. de *Appell.*

(g) Ut in leg. *Imperatores*, ff. de *Appell.* leg. *Præcipimus*, Cod. eod. tit. in cap. *Dilecti*, 3. de *Appell.* cap. *Metropolitanum* 2. quæst. 7.

(h) Et resolvit Covarruv. in Pract. Quæst. cap. 4. n. 9.

„ porque no fuè dada à pedimento de parte, „ ni contra parte, en tiempo, ni en forma. „ Lo otro, porque yo no fui citado para la „ vèr dàr, ni el processo estaba en tal estado, „ ni en dárla se guardò el orden del derecho. „ Lo otro, porque yo probè bien, y cumpli„ damente mi intencion, y mis excepciones, „ y defensiones; y debiendolas vuestra Mer„ ced dàr por tales bien probadas, y absol„ verme de la demanda, las dio por no pro„ badas, y me condemnò. Por las quales cau„ sas, y qualquier de ellas, y por las que an„ te el Superior protesto decir, y alegar, sin„ tiendome agraviado, salvo *jure nullitatis*, „ y otro debido remedio, apèlo de vuestra Mer„ ced, y de la dicha sentencia, en quanto „ contra mi hace, y no en mas, ni allende pa„ ra ante los Señores Presidentes, y Oydores, „ que residen en la Real Chancilleria de Va„ lladolid, so cuya proteccion, y amparo „ pongo mi persona, y bienes, y esta causa, „ y pido los apostolos de esta mi apelacion „ *sæpe*, *sæpius*, & *sæpissime*, *instanter*, *instan„ tius*, & *instantissimè*, con todas las instan„ cias, y ajuntamientos, que de derecho se „ requieren. Y si esta apelacion tácita, ò ex„ pressamente denegada me fuere, añadien„ do agravio à agravio, y fuerza à fuerza, y „ apelacion à apelacion, *iterum* apèlo de la „ dicha denegacion, segun, y para ante quien „ apelado tengo, y pidolo por testimonio, „ y à los presentes ruego de ello me sean „ testigos, para en guarda de mi derecho, y „ justicia.

EXPOSITIO LIBELLI APPELLATIONIS.

45. Diximus: *Con el debido acatamiento, &c.* ad denotandum, quòd appellans non debet convitiari Judici *à quo*, alias puniri debet: (i) nec ex diverso, Judex *à quo* convitiari debet appellanti. (j) Diximus: *Es ninguna, y dà alguna injusta, &c.* 46. Quæ clausula procedit ex Glossa. (k)

Diximus: *Y no fui citado, &c.* Quæ clausula procedit ex his, quæ resolvisti in prima Parte hujus primi Tomi in 10. tempore, paulo post principium.

47. Diximus: *Por las quales causas, y las que ante el Superior, &c.* ad denotandum, 48. quod appellatio à diffinitiva sententia, nedum justificari potest ex actis, & causis deductis in prima instantia, verum etiam ex novis causis, & novis probationibus deductis in secunda instantia; (l) 49. at vero appellatio ab interlocutoria non potest justificari ex novis causis, sed ex primis deductis in prima instantia justificari debet. (m)

50. Diximus: *Salvo jure nullitatis, &c.* ad denotandum, quod appellans non vult confirmare sententiam nullam, per appellationem; quæ clausula, attento communi stylo, & praxi, & pro cautela apponitur in appellatione; (n) tamen, attento jure, hæc clausula non est necessaria: 51. nam regulariter *de Jure* sententia nulla, per appellationem non efficitur aliqua. (o)

52 Diximus: *Para ante los Señores Presidentes, y Oydores, &c.* Per hanc clausulam exprimitur nomen Judicis *ad quem*, & sufficeret dicere: *Para ante quien, y con derecho debo*, ut supr. resolvisti in illo cap. num. 38. in medio. *Y advierte se, que las apelaciones de las sentencias diffinitivas, y de las interlocutorias, en los casos que hán lugar, dadas por los Juezes Ordinarios en las causas civiles, han de ir, y ván à las Chancillerias*, ut in leg. 12. tit. 5. lib. 2. Recop. *excepto algunas causas, cuya apelacion vá para el Consejo Real*, quas congerit lex 20. tit. 4. lib. 2. Recop.

Assimismo las apelaciones de las sentencias en causas civiles, dadas por los Ordinarios en los Adelantamientos de Castilla, Leon, y Campos de seis mil maravedis, y de ahì abaxo, han de ir, y ván à los Alcaldes Mayores de los dichos Adelantamientos, ut in leg. 76. tit. 4. lib. 3. Recop.

Item, las apelaciones de las causas civiles de diez mil maravedis para baxo, ván à los Ayun-

Ll

(i) Ut in leg. *Illud* I. ff. de *Appell.* & in leg. 12. tit. 18. lib. 4. Recop.

(j) Ut in leg. *Judici*, ff. de *Injur.* & in leg. *Et in majoribus*, Cod. de *Appell.* & in dict. leg. 12.

(k) Ein. in leg. 1. Cod. *Quand. provoc. non est necess.* & tradit ibi Bald. n. 23. Bart. in leg. *Si expressim*, n. 4. ff. de *Appell.* Dec. in cap. *Pastoralis*, n. 2. de *Except.* & in cap. *Dilecto*, n. 6. de *Appell.* Vancius, Tract. de Nullitat. text. quot, & quibus modis, n. 11.

(l) Ut in leg. *Per hanc*, & ibi DD. Cod. de *Temp. appell.* & in leg. *Eos*, §. *Si quid autem*, Cod. de *Appell.* & habetur in cap. *Fraternitatis*, Extra de *Testib.* & pro regula constituit Duenas in reg. 48.

(m) Ut in Clem. *Appellanti*, de *Appell.* & docet Bartol. in leg. *Ejus*, *qui*, n. 8. de *Appell. recip.* & pro regula cum 7. Fallentiis tradit Duenas in reg. 47. & juxta text. cap. *Romana*, §. *Cum autem*, cum duobus seqq. de *Appell.* in 6. quod comprobatur in Concil. Trident. sess. 22. de Reform. cap. 3.

(n) Ita docet Butrius in cap. 1. n. 6. de *Sentent. & re jud.*

(o) Ut firmat gloss. fin. in cap. 1. de *Sentent. & re judic.* & gloss. in cap. fin. vers. *Necesse*, de *Sentent. & re judic.* in 6. & gloss. fin. in Clem. *Si appellationem*, de *Appellat.* pro quibus glosis est text. in leg. *Si expressim*, ff. de *Appellat.* & ita resolvit Perus. in cap. *Dilecto*, quæst. 8. & ibi Felin. n. 17. Extra de *Appell.*

Ayuntamientos, y Regimientos de los Lugares, adonde se dán, ut in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recopil. *excepto las apelaciones de las causas civiles de seis mil maravedis para baxo, que se comienzan en los Adelantamientos ante los Alcaldes Mayores, las quales no ván à los Ayuntamientos, sino à las Chancillerias*, ut in leg. 49. tit. 4. lib. 3. Recop.

Similiter, *las apelaciones de las sentencias que se dán dentro de ocho leguas do reside la Chancilleria, aunque sean de menor quantia de diez mil maravedis, ván à la Chancilleria*, ut in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. *Las apelaciones de las causas criminales no ván à los Oidores de las Chancillerias, sino à los Alcaldes del Crimen, que residen en ellas*, ut in leg. 1. & per totum tit. 7. lib. 2. Recop. *los quales no admiten apelacion de interlocutoria, salvo si tiene fuerza de difinitiva, ò gravamen irreparable*, ut in leg. 10. tit. 7. lib. 2. Recopil. & sunt videndæ leges remissive positæ in Nova Recop. post leg. fin. tit. 18. lib. 4. Recopil. ex quibus constat, appellationes cautarum apud quos Judices sint interponendæ.

53. Hujusmodi libellus appellationis, forma supradicta conceptus, porrigi debet coram Judice *à quo*, (*p*) & si copia Judicis non possit haberi, quia est absens, vel propter metum ejus, tunc libellus porrigi debet coram honestis personis, dummodo postmodum intra decendium intimetur Judici, secundum Speculatorem: (*q*) sufficitque hujusmodi intimationem Judici fieri à quocunque, etiam non habente mandatum, ut resolvit Navarrus, (*r*) aut Superior potest adiri, & coram eo offerri, secundum Baldum: (*s*) quæ appellatio interponi debet in Foro Sæculari *intra quinque dies*, & in Foro Ecclesiastico *intra decem*, connumerandos *à die notificationis sententiæ*, ut supra resolvisti. (*t*)

54. Et prædicto libello appellationis oblato, pars appellans petit à Tabellione testimonium suæ appellationis, quod vulgo dicitur *los Apostolos* Literæ demissoriæ: & hoc testimonium continere debet relationem petitionis actoris, & ejus quantitatis, & relationem sententiæ, & ejus quantitatis, cum expressione causæ, an sit civilis, vel criminalis, ut disponitur in leg. 10. tit. 18. lib. 4. Recop. 55. & si Tabellio causæ noluerit testimonium concedere, requiri debet ab appellante coram alio Tabellione, tertio quoque die, ut sibi testimonium appellationis præstet, quod pro testimonio petere debet: cum quo testimonio se præsentabit coram Superioris, mittendo mandatum alicui procuratori Cancellariæ, simul cum prædicto testimonio appellationis, vel cum alio testimonio alterius Tabellionis, quod Tabellio causæ noluit sibi testimonium appellationis concedere, & tunc Procurator nomine appellantis se præsentat coram superioribus forma sequenti.

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Appellans debet se præsentare cum testimonio appellationis coram Superiore, intra terminum præfixum per Judicem* à quo.

2 *Judex* à quo *potest assignare appellanti terminum ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem coram Superiore, sive Judex* à quo *admittat appellationem, sive eam deneget.*

3 *Intellectus ad textum in cap.* Ex eo, *de* Regulis Juris *lib. 6.*

4 *Judice* à quo *non præfigente terminum appellanti ad se præsentandum coram Superiore, tenebitur appellans se præsentare intra terminum à jure statutum.*

5 *Tempus à Jure, vel Judice appellanti concessum ad se præsentandum coram Superiore currit, attento juris rigore, à notificatione sententiæ, sed attento communi stylo, currit à die appellationis.*

6 *Testimonium appellationis de Jure Canonico peti debet intra triginta dies computandos à die sententiæ.*

7 *Appellatio remanet deserta, si appellans non se præsentaverit coram Superiore intra terminum à Jure, vel Judice præfixum, remanetque sententia Judicis* à quo *firma.*

8 *Libellus, & forma præsentandi testimonium appellationis coram Superiore sermone Hispano conceptus.*

9 *Appellanti præsentato coram Auditoribus Regis cum testimonio appellationis datur Provisio Regalis, quæ vulgò* Mejora *dicitur.*

10 *Provisio Regalis appellanti data, (quæ vulgò* Mejora *dicitur) quid contineat, & quid impetrans facere debeat.*

11 *Appellans debet notificare provisionem sibi datam (quæ* Mejora *vulgò appellatur) parti adversæ, ut intra terminum in ea præfixum eat ad prosequendum appellationem.*

12 *Appellans exemplum processus à Tabellione sibi traditum simul cum Provisione Regali, (*Mejora *vulgò nuncupata) & ejus notificationibus, debet præsentare coram Secretario causæ in Regali Cancellaria intra terminum in ipsa Regali Provisione contentum.*

13 *Libellus gravaminum in causa appellationis coram Regis Auditoribus præsentatus Hispano sermone conceptus.*

14 *Libellus appellati contra libellum gravaminum ab appellante præsentatum sermone Hispano compositus.*

15 *Forma relationis in causa appellationis quam Relator facit, ut partes ad probationem admittantur.*

16 *Testes non possunt produci in secunda instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis, super quibus in prima instantia fuerunt adducti.*

17 *Advocatus faciens articulos super eisdem articulis, vel directo contrariis prima instantiæ, puniri debet pœna mille marapetinorum de jure Regio.*

18 *Probatio admittitur in secunda instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis in tribus casibus, attento communi stylo.*

19 *Testes producti, & non examinati in prima instantia possunt examinari in secunda super eisdem articulis, vel directo contrariis, super quibus fuerunt producti in prima instantia.*

20 *Terminus ad probandum à jure datus potest à Judicibus coarctari, & prorogari secundum negotii qualitatem, & locorum distantiam.*

21 *Relationis forma cum arguuntur instrumenta de falso.*

22 *Testium examinatio extra Cancellariam Receptori non committitur, nisi testium sit magnum periculum in perveniendo ad Cancellariam propter summam eorum senectutem, vel alium morbum, aut legitimum impedimentum.*

23 *Forma relationis cum instrumenta dicuntur non esse authentica, nec à Tabellione signata.*

24 *Forma relationis cum petitur terminus ultramarinus.*

25 *Stylus qui servatur in Regiis Chancellariis, postquam partes recipiuntur ad probationem in causa appellationis.*

(*p*) Ut probat text. in Clem. 1. ibi: *Coram ipsis*, de *Appell.* Decisio Rotæ 366. de *Appell.* in novis Innoc. relatus à Bald. in cap. *Cum olim*, col. 1. de *Dolo, & contum.* & hanc testatur communem opinionem Navarr. in Relect. cap. *Cum contingat*, de *Rescript.* causa sexta nullitatis, n. 10. & resolvit Perus. in cap. fin. col. 4. de *Appellat.*

(*q*) Tit. de Appell. 6. Qualiter, verl. Hoc etiam, sequitur Dec. in cap. *Suggestum*, de *Appell.* & Navar. ubi supr.

(*r*) Ubi supr. n. 12. citans ad hoc gloss. in Clem. *Causam*, de *Elect.* verb. *Plena* in fin. & text. in cap. *Si duobus*, de *Appell.* & plures alios DD.

(*s*) In leg. *Apertissimi*, col. 1. Cod. de *Jud.* & est gloss. in Clem. 1. verb. *Majori*, de *Appell.* & tradit Dec. in cap. fin. n. 4. de *Appell.* & Marant. de Ordin. Judic. 6. part. tit. de Appel. n. 121.

(*t*) In isto Procem. n. 14. & 15.

CAPUT PRIMUM.

DE MODO PROCEDENDI per viam appellationis in Chancellariis Regis.

1. OBlato libello appellationis coram Judice *à quo*, ut diximus supra, (*a*) receptoque testimonio appellationis à Tabellione, pars appellans debet se præsentare cum prædicto testimonio coram Superioribus intra terminum præfixum per Judicem *à quo*: 2. nam Judex *à quo* assignare potest appellanti terminum ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem coram Superioribus, tàm in Foro Ecclesiastico, quàm in Sæculari, ut probatur in cap. 1. de *Appellat.* lib. 6. & in leg. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. quod verum est, sive Judex *à quo* admittat appellationem, sive eam deneget, ut probat text. in dict. cap. 1. sic eum inducendo: nam postquam in vers. præcedenti dixerat de appellatione admittenda, vel rejicienda, statim in vers. sequenti subjicit de assignatione termini facienda per Judicem *à quo*: & ita plane probat, Judicem *à quo* posse præfigere prædictum terminum appellanti, sive admiserit, sive appellationem rejecerit: & per illum text. ita firmat Joann. Andreas, (*b*) & probatur in capit. *Personas*, & in cap. *Cum sit Romana*, & in cap. *Sapè*, Extra de *Appellat.* & in leg. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. quatenus in prædictis juribus generaliter disponitur, Judicem *à quo* posse præfigere terminum appellanti ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem; ergo sive Judex *à quo* admittat appellationem, sive eam rejiciat, poterit prædictum terminum præfigere: 3. & ita est tenendum, quidquid oppositum teneant Innocentius, & Panormitanus, (*c*) quibus non suffragatur text. in cap. *Ex eo*, de *Reg. Jur.* lib. 6. per quem prædicti Doctor. firmant, Judicem *à quo* denegantem appellationem non posse prædictum terminum præfigere, ex eo quod illam impug-

Ll2 na-

(*a*) In Procem. n. 53.

(*b*) Domin. & Perus. in cap. *Cum appellationibus*, de *Appellat.* lib. 6. Perus. & Moderni in cap. *Personas*, Extra de *Appell.* & testatur hanc communem opinionem esse Felin. in cap. *Cum Bertoldus*, n. 16. de *Re judic.*

(*c*) Et alii relati atque recepti à Decio in dict. cap. *Cum sit Romana*, n. 6.

Ayuntamientos, y Regimientos de los Lugares, adonde se dán, ut in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recopil. *excepto las apelaciones de las causas civiles de seis mil maravedis para baxo, que se comienzan en los Adelantamientos ante los Alcaldes Mayores, las quales no ván à los Ayuntamientos, sino à las Chancillerias*, ut in leg. 49. tit. 4. lib. 3. Recop.

Similiter, *las apelaciones de las sentencias que se dán dentro de ocho leguas do reside la Chancilleria, aunque sean de menor quantia de diez mil maravedis, ván à la Chancilleria*, ut in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. *Las apelaciones de las causas criminales no ván à los Oidores de las Chancillerias, sino à los Alcaldes del Crimen, que residen en ellas*, ut in leg. 1. & per totum tit. 7. lib. 2. Recop. *los quales no admiten apelacion de interlocutoria, salvo si tiene fuerza de difinitiva, ò gravamen irreparable*, ut in leg. 10. tit. 7. lib. 2. Recopil. & sunt videndæ leges remissive positæ in Nova Recop. post leg. fin. tit. 18. lib. 4. Recopil. ex quibus constat, appellationes cautarum apud quos Judices sint interponendæ.

53. Hujusmodi libellus appellationis, forma supradicta conceptus, porrigi debet coram Judice *à quo*, (*p*) & si copia Judicis non possit haberi, quia est absens, vel propter metum ejus, tunc libellus porrigi debet coram honestis personis, dummodo postmodum intra decendium intimetur Judici, secundum Speculatorem: (*q*) sufficitque hujusmodi intimationem Judici fieri à quocunque, etiam non habente mandatum, ut resolvit Navarrus, (*r*) aut Superior potest adiri, & coram eo offerri, secundum Baldum: (*s*) quæ appellatio interponi debet in Foro Sæculari *intra quinque dies*, & in Foro Ecclesiastico *intra decem*, connumerandos *à die notificationis sententiæ*, ut supra resolvisti. (*t*)

54. Et prædicto libello appellationis oblato, pars appellans petit à Tabellione testimonium suæ appellationis, quod vulgo dicitur *los Apostolos* Literæ demissoriæ: & hoc testimonium continere debet relationem petitionis actoris, & ejus quantitatis, & relationem sententiæ, & ejus quantitatis, cum expressione causæ, an sit civilis, vel criminalis, ut disponitur in leg. 10. tit. 18. lib. 4. Recop. 55. & si Tabellio causæ noluerit testimonium concedere, requiri debet ab appellante coram alio Tabellione, tertio quoque die, ut sibi testimonium appellationis præstet, quod pro testimonio petere debet: cum quo testimonio se præsentabit coram Superioris, mittendo mandatum alicui procuratori Cancellariæ, simul cum prædicto testimonio appellationis, vel cum alio testimonio alterius Tabellionis, quod Tabellio causæ noluit sibi testimonium appellationis concedere, & tunc Procurator nomine appellantis se præsentat coram superioribus forma sequenti.

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Appellans debet se præsentare cum testimonio appellationis coram Superiore, intra terminum præfixum per Judicem* à quo.

2 *Judex* à quo *potest assignare appellanti terminum ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem coram Superiore, sive Judex* à quo *admittat appellationem, sive eam deneget.*

3 *Intellectus ad textum in cap.* Ex eo, *de* Regulis Juris *lib. 6.*

4 *Judice* à quo *non præfigente terminum appellanti ad se præsentandum coram Superiore, tenebitur appellans se præsentare intra terminum à jure statutum.*

5 *Tempus à Jure, vel Judice appellanti concessum ad se præsentandum coram Superiore currit, attento juris rigore, à notificatione sententiæ, sed attento communi stylo, currit à die appellationis.*

6 *Testimonium appellationis de Jure Canonico peti debet intra triginta dies computandos à die sententiæ.*

7 *Appellatio remanet deserta, si appellans non se præsentaverit coram Superiore intra terminum à Jure, vel Judice præfixum, remanetque sententia Judicis* à quo *firma.*

8 *Libellus, & forma præsentandi testimonium appellationis coram Superiore sermone Hispano conceptus.*

9 *Appellanti præsentato coram Auditoribus Regis cum testimonio appellationis datur Provisio Regalis, quæ vulgò* Mejora *dicitur.*

10 *Provisio Regalis appellanti data, (quæ vulgò* Mejora *dicitur) quid contineat, & quid impetrans facere debeat.*

11 *Appellans debet notificare provisionem sibi datam (quæ* Mejora *vulgò appellatur) parti adversæ, ut intra terminum in ea præfixum eat ad prosequendum appellationem.*

12 *Appellans exemplum processus à Tabellione sibi traditum simul cum Provisione Regali, (*Mejora *vulgò nuncupata) & ejus notificationibus, debet præsentare coram Secretario causæ in Regali Cancellaria intra terminum in ipsa Regali Provisione contentum.*

13 *Libellus gravaminum in causa appellationis coram Regis Auditoribus præsentatus Hispano sermone conceptus.*

14 *Libellus appellati contra libellum gravaminum ab appellante præsentatum sermone Hispano compositus.*

15 *Forma relationis in causa appellationis quam Relator facit, ut partes ad probationem admittantur.*

16 *Testes non possunt produci in secunda instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis, super quibus in prima instantia fuerunt adducti.*

17 *Advocatus faciens articulos super eisdem articulis, vel directo contrariis prima instantiæ, puniri debet pœna mille marapetinorum de jure Regio.*

18 *Probatio admittitur in secunda instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis in tribus casibus, attento communi stylo.*

19 *Testes producti, & non examinati in prima instantia possunt examinari in secunda super eisdem articulis, vel directo contrariis, super quibus fuerunt producti in prima instantia.*

20 *Terminus ad probandum à jure datus potest à Judicibus coarctari, & prorogari secundum negotii qualitatem, & locorum distantiam.*

21 *Relationis forma cum arguuntur instrumenta de falso.*

22 *Testium examinatio extra Cancellariam Receptori non committitur, nisi testium sit magnum periculum in perveniendo ad Cancellariam propter summam eorum senectutem, vel alium morbum, aut legitimum impedimentum.*

23 *Forma relationis cum instrumenta dicuntur non esse authentica, nec à Tabellione signata.*

24 *Forma relationis cum petitur terminus ultramarinus.*

25 *Stylus qui servatur in Regiis Chancellariis, postquam partes recipiuntur ad probationem in causa appellationis.*

(*p*) Ut probat text. in Clem. 1. ibi: *Coram ipsis*, de *Appell.* Decisio Rotæ 366. de *Appell.* in novis Innoc. relatus à Bald. in cap. *Cum olim*, col. 1. de *Dolo, & contum.* & hanc testatur communem opinionem Navarr. in Relect. cap. *Cum contingat*, de *Rescript.* causa sexta nullitatis, n. 10. & resolvit Perus. in cap. fin. col. 4. de *Appellat.*

(*q*) Tit. de Appell. 6. Qualiter, verl. Hoc etiam, sequitur Dec. in cap. *Suggestum*, de *Appell.* & Navar. ubi supr.

(*r*) Ubi supr. n. 12. citans ad hoc gloss. in Clem. *Causam*, de *Elect.* verb. *Plena* in fin. & text. in cap. *Si duobus*, de *Appell.* & plures alios DD.

(*s*) In leg. *Apertissimi*, col. 1. Cod. de *Jud.* & est gloss. in Clem. 1. verb. *Majori*, de *Appell.* & tradit Dec. in cap. fin. n. 4. de *Appell.* & Marant. de Ordin. Judic. 6. part. tit. de Appel. n. 121.

(*t*) In isto Procem. n. 14. & 15.

CAPUT PRIMUM.

DE MODO PROCEDENDI per viam appellationis in Chancellariis Regis.

1. OBlato libello appellationis coram Judice *à quo*, ut diximus supra, (*a*) receptoque testimonio appellationis à Tabellione, pars appellans debet se præsentare cum prædicto testimonio coram Superioribus intra terminum præfixum per Judicem *à quo*: 2. nam Judex *à quo* assignare potest appellanti terminum ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem coram Superioribus, tàm in Foro Ecclesiastico, quàm in Sæculari, ut probatur in cap. 1. de *Appellat.* lib. 6. & in leg. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. quod verum est, sive Judex *à quo* admittat appellationem, sive eam deneget, ut probat text. in dict. cap. 1. sic eum inducendo: nam postquam in vers. præcedenti dixerat de appellatione admittenda, vel rejicienda, statim in vers. sequenti subjicit de assignatione termini facienda per Judicem *à quo*: & ita plane probat, Judicem *à quo* posse præfigere prædictum terminum appellanti, sive admiserit, sive appellationem rejecerit: & per illum text. ita firmat Joann. Andreas, (*b*) & probatur in capit. *Personas*, & in cap. *Cum sit Romana*, & in cap. *Sapè*, Extra de *Appellat.* & in leg. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. quatenus in prædictis juribus generaliter disponitur, Judicem *à quo* posse præfigere terminum appellanti ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem; ergo sive Judex *à quo* admittat appellationem, sive eam rejiciat, poterit prædictum terminum præfigere: 3. & ita est tenendum, quidquid oppositum teneant Innocentius, & Panormitanus, (*c*) quibus non suffragatur text. in cap. *Ex eo*, de *Reg. Jur.* lib. 6. per quem prædicti Doctor. firmant, Judicem *à quo* denegantem appellationem non posse prædictum terminum præfigere, ex eo quod illam impug-

Ll2 na-

(*a*) In Procem. n. 53.

(*b*) Domin. & Perus. in cap. *Cum appellationibus*, de *Appellat.* lib. 6. Perus. & Moderni in cap. *Personas*, Extra de *Appell.* & testatur hanc communem opinionem esse Felin. in cap. *Cum Bertoldus*, n. 16. de *Re judic.*

(*c*) Et alii relati atque recepti à Decio in dict. cap. *Cum sit Romana*, n. 6.

navit: nam text. ille procedit, quando quis impugnat aliquid in utilitatem propriam, tunc enim ex eo, quod impugnavit, non poterit commodum consequi; tamen appellatio non rejicitur à Judice in sui favorem, sed in utilitatem appellantis, & in commodum Reipub. ut citius lis finiatur.

4. Sed si Judex *à quo* non præfixerit terminum appellanti ad præsentandum, tunc tenebitur appellans se præsentare coram Superioribus intra terminum à jure statutum, nempe in Foro Sæculari intra quindecim dies, *si es aquende los Puertos, y si es allende*, intra quadraginta dies: *y si la causa pende en algun lugar adonde está la Audiencia, ò donde haya otro Alcalde Mayor, que pueda conoscer en grado de apelacion*, hujusmodi præsentatio debet fieri *intra tres dies*, ut dispositum est in leg. 2. & in leg. 15. tit. 18. lib. 4. Recop. per quæ jura intelligitur text. in leg. 23. tit. 23. Part. 3. 5. Et istud tempus præsentationis, attento juris rigore, currit *à notificatione sententiæ*; tamen attento communi stylo, currit *à die appellationis*: sed tutius est, quòd pars appellans se præsentet intra prædictum terminum connumerandum *à notificatione sententiæ*.

6. De Jure autem Canonico testimonium appellationis, id est, *Apostoli*, debet peti intra triginta dies, ut in cap. *Ab eo*, de *Appellat.* in 6. quod tempus currit *à die sententiæ*, (*d*) & intra annum, vel biennium ex causa tenetur se præsentare, & prosequi appellationem; (*e*) alioquin, si appellans fuerit negligens in se præsentando intra terminum Judicis, vel juris, appellatio censebitur deserta, & à Judice talis pronuntiari debebit, remanebitque firma sententia Judicis *à quo*, ut expresse decidit. in leg. 23. tit. 23. Part. 3. & in leg. 2. tit. 18. lib. 4. Recopil. (*f*) Et ad hoc ut appellatio à Judice pronuntietur deserta, debent adhiberi diligentiæ, de quibus diximus in 1. Part. hujus primi Tomi in 12. Tempore, & tunc appellans si *personaliter* se præsentaverit coram Superioribus, tenetur constituere procuratorem numeri illius Cancellariæ, cum quo causa agitetur, & ita ei per Tabellionem intimatur; alioquin dicitur, quod acta processus fient cum Auditorio. Sed si per procuratorem se præsentaverit, necesse non erit, quod à Tabellione intimetur, ut procuratorem constituat, alias, quod cum Auditorio acta processus fient. Et præsentatio sit forma sequenti.

Muy Poderoso Señor.

8. „ Alonso Sanchez, en nombre de Ge„ ronymo Hernandez, me presento ante V. A. „ en grado de apelacion de la sentencia, que „ contra mi parte dio, y pronunció el Tenien„ te de Salamanca en favor de Hernan Rodri„ guez, en que en efecto condemno à mi par„ te à que le diesse, è pagasse cien ducados, „ de la qual, sintiendose agraviado, apelò „ para ante V. A. como consta de este testi„ monio, de que hago presentacion, con el „ juramento, è solemnidad necessaria, &c. „ A V. A. pido, è suplico mande dàr su Pro„ vision Real, inhibitoria, citatoria, y com„ pulsoria en la forma acostumbrada, y para „ ello, &c.

9. Visto prædicto libello præsentationis cum testimonio appellationis, & mandato procuratoris per Superiores, tunc Auditores Regii præcipiunt, quòd Provisio Regalis detur appellanti, quæ vulgo *Mejora* dicitur: 10. & est *Citatoria*, quia per eam pars appellata citatur ad prosequendam appellationem, juxt. text. in leg. 5. tit. 18. lib. 4. Recop. (*g*) Item est *Compulsoria*, quia per eam Tabellio causæ compellitur ad transmittendum processum, exhibito sibi salatio, nisi appellans sit pauper: nam tunc, recepta summaria informatione paupertatis, oblataque coram Superioribus simul cum testimonio appellationis, præcipitur Tabellioni in prædicta Provisione Regali, quod gratis processum transmittat, præstita cautione ab appellante, quod si in causa obtinuerit, expensas solvet Tabellioni, ut probat text. in leg. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. (*h*) Quæ Provisio Regalis intimatur Tabellioni, *para que la cumpla, y dè el processo dentro del termino en ella contenido: y si no le diere, hale de requerir el apelante por otro, ò otros dos requerimientos, que le dè el processo, y siempre ofreciendole dinero de sus derechos, salvo si fuere pobre: y si el Escribano todavia no le quisiere dàr el processo, el apelante con los dichos requerimientos buelve al Superior, y pide Sobrecarta contra el Escribano, y dasele con costas: y notificada la dicha Provision, ò Sobrecarta al Escribano, y dado el processo*, 11. *luego el apelante ha de hacer notificar la dicha Provision à su contrario, y citarle, para que dentro del dicho termino en ella contenido, vaya en prosecucion de la causa.*

Y adviertese, que primero que la dicha Provision se notifique à la parte contraria, se ha de notificar al Escribano de la causa, porque podria suceder, que si se notificasse primero à la parte, pareceria al termino ante el Juez Superior, y despues el Escribano no daria el processo; y como el apelante no pareciesse con el processo, quedaria circunducto el termino, y condemnarlehan en costas, ut resolvit Monterroso, (*i*) *no solo en las processales, pero en personales*, ut leg. 5. tit. 3. lib. 4. Recop. In qua Provisione Regia Judices Superiores non concedunt appellanti inhibitionem contra Judicem inferiorem, quia Superioribus prohibitum est Inferioribus inhibere, donec acta processus primæ instantiæ ad Superiores delata sint, & ex eis videant, an Inferioribus inhibere debeant, ita probatur in leg. 55. tit. 5. lib. 2. Recop. ubi in omnibus cautis hoc Superioribus prohibetur: probatur etiam in leg. 54. ejusdem tit. & lib. ubi prohibetur Superioribus inhibere Inferioribus, quando ab eorum sententiis appellatum fuerit in causis concernentibus rectam gubernationem Reipub. taxationem alimentorum, vel observantiam Constitutionum Civitatis, anteaquam ab Inferioribus recipiant rationem, & informationem eorum, quæ decreverant, & ordinaverant: probatur insuper in leg. 5. tit. 5. lib. 7. Recop. ubi idem prohibetur, quando appellatum fuerit in causis concernentibus proprios redditus publicos Civitatis, Villæ, aut Oppidi: probatur etiam in leg. 9. 10. & 11. tit. 7. lib. 2. Recop. ubi Judicibus superioribus criminum existentibus in Audientiis Regiis prohibetur inhibitionem dari, nisi prius acta processus ad eos fuerint deducta: ac ideo, quando appellans comparet coram Superioribus cum testimonio suæ appellationis, solummodo datur ei à Superioribus Mandatum Regium citationis contra appellatum, & compulsionis contra Tabellionem: quod Mandatum eisdem intimatur, ut suprà diximus.

12. *Y despues que al apelante le sea entregado el traslado del processo, halo de presentar con la dicha Provision, y sus notificaciones ante el Secretario de la causa en la dicha Real Chancilleria, dentro del termino en la dicha Real Provision contenido; y presentado el dicho processo, y la dicha Provision Real, el Secretario ha de poner en el processo la presentacion, para que conste del dia que se presentò, por causa de la deserion, y en la Provision Real ha de poner las rebeldias, y todo lo ha de coser en el processo con el poder, y testimonio de la apelacion, con que antes se havia presentado, y ha de embiar à tassar el processo. Y si el Procurador lo quisiere llevar à su Letrado, ò la parte lo quisiere vèr, el Secretario se lo podrà dàr, pagandole à quatro maravedis cada hoja de las en que fuè tassado; pero si el Procurador no lo quisiere llevar al Letrado, ni la parte vèrlo, no lo puede compeler à que le pague la revista, si no fuere la presentacion, que es doce maravedis de cada signo, presentandose en nombre de una persona, y veinte y quatro maravedis, si es en nombre de dos, ò mas Concejos, y entonces la parte, si quisiere alegar agravios, presenta un escrito en la forma siguiente:*

ESCRITO DE AGRAVIOS.

M. P. S.

13. „ Alonso Sanchez, en nombre de Ge„ ronymo Hernandez, en la causa con Hernan „ Rodriguez en grado de apelacion, parezco „ ante V. A. y alegando agravios por mi par„ te, digo: que la sentencia en este processo „ dada por el Teniente de Salamanca en favor „ del dicho adverso, y contra mi parte, es „ ninguna, y do alguna, injusta, y agravia„ da, y digna de ser revocada, y el dicho mi „ parte justamente, y en tiempo apelò de ella: „ en consequencia de lo qual V. A. debe man„ dar dar la dicha sentencia por ninguna, y, „ en caso que alguna fuesse, la debe revocar, „ pronunciando por bien apelado, y mal sen„ tenciado, dando por libre al dicho mi par„ te de lo contra èl pedido, y poniendo per„ petuo silencio à la parte contraria, lo qual „ se debe hacer por lo siguiente. Lo primero, „ por todas las razones de nulidad, y agra„ vio, que del processo resultan, y se pueden „ colegir, que hè aquì por expresadas. Lo „ otro, porque mi parte no fuè citado para „ vèr dar sentencia, ni el processo estaba en „ estado de ello. Lo otro, porque probò bas„ tantemente sus excepciones, y defensiones, „ y en particular probò tal cosa, y conforme „ à derecho debe ser dado por libre. Lo otro, „ porque de nuevo alego tal cosa, y lo pro„ testo probar: por las quales razones, y la „ que mas en favor de mi parte haga, à V. A. „ pi-

(*d*) Secundum glossam in Clem. *Sicut*, verb. *A die*, de *Appell.* & ista est magis communis opinio, teste Marant. de Ordin. Judic. in 6. part. tit. de Appell. n. 109.

(*e*) Ut in cap. *Cum sit Romana*, de *Appell.* & in Clem. *Sicut*, eod. tit.

(*f*) Et probatur ex text. & ibi gloss. in leg. *Si præsens*, Cod. *Quo modo, & quand. Judex*, & in Clem. *Sicut*, de *Appell.* & in Rota in antiquis, decis. 690. & resolvit Didac. Perez in leg. 2. tit. 16. lib. 3. Ordinam. in gloss. 2. & 3.

(*g*) Et explicat Didac. Perez in leg. 8. tit. 16. lib. 3. Ordinam.

(*h*) Et tradit Didac. Perez in leg. 2. tit. 16. lib. 3. Ordinam. in gloss. fin.

(*i*) In Tract. 5. *De las Chancillerias*, fol. 79. col. 2.

„ pido, segun de suso pedido tengo, y en lo
„ necessario vuestro Real oficio imploro, pido
„ cumplimiento de justicia, y costas, y ser
„ recebido à prueba.

Et si Judex inferior, non obstante appellatione, & pendentia ejus coram Superioribus, in causa processerit, tunc in isto libello gravaminum appellans *petit inhibitionem* : vel quando acta processus producit coram Superioribus, & cum jam sint ad eos deducta, datur ei prædicta inhibitio, quam appellans intimat Inferiori cum aliquo Tabellione, requiriturque Inferiori, *quod inhibeatur à cognitione causæ*, & oblato isto libello, Judices Superiores præcipiunt, *copiam ejus exhiberi parti adversæ*, & ei respondet forma sequenti.

RESPUESTA AL ESCRITO DE AGRAVIOS.

Muy Poderoso Señor.

14. „ Pedro Diaz, en nombre de Hernan
„ Rodriguez, en la causa con Geronymo Her-
„ nandez, respondiendo à un escrito de agra-
„ vios, por el asserto Procurador de la parte
„ contraria presentado, cuya forma habida
„ aqui por repetida, digo: que sin embargo
„ de las razones, à manera de agravios por la
„ parte contraria alegadas, V. A. debe con-
„ firmar la sentencia, dada, y pronunciada
„ por el Teniente de Salamanca contra el di-
„ cho adverso, è en favor de mi parte, con-
„ demnandole en las costas, è declarando mal
„ apelado, è bien sentenciado, lo qual se de-
„ be hacer por lo siguiente: Lo primero,
„ por todas las razones, que de la dicha sen-
„ tencia, è proceso se pueden colegir, y por-
„ que fue dada conforme à derecho, atento
„ lo alegado, è probado, è la parte adversa
„ fue citada para verla dar. Lo otro, por-
„ que el dicho adverso no probo cosa alguna,
„ que probada le aprovechasse. Lo otro, por-
„ que niego lo que de nuevo dice, è alega,
„ è lo demas que alega, lo tiene ya dicho, è
„ articulado en la primera instancia, è confor-
„ me à derecho, Leyes, è Pragmaticas de
„ estos Reynos, no ha lugar de lo alegar en
„ esta segunda, antes por ello debe ser casti-
„ gado: por las quales razones, y las que mas
„ en favor de mi parte hagan, à V. A. pido,
„ segun de suso pedido tengo, è en lo neces-
„ sario vuestro Real Oficio imploro, pido jus-
„ ticia, è costas, &c.

Oblato prædicto libello responsorio, *copia ejus exhibetur appellanti, & utraque pars allegat cum replica, & duplica*, sicut in prima instantia, observando ea quæ resolvimus in prima Parte, primi Tomi in 7. Tempore circa expositionem libelli responsorii rei, & libelli duplicationis, & replicationis: & utraque pars in secunda instantia *debet statim producere instrumenta*, quæ habet ad probandam suam intentionem, juxta text. in leg. 2. & 3. tit. 9. lib. 4. Recop. & nos diximus in dicta prima Parte, primi Tomi in 7. Tempore, & *per partes concluditur ad probationem*, ut in prima instantia, secundum ea, quæ resolvimus in dicto 7. Tempore. Circa quod tamen advertendum erit, quod in hac secunda instantia *concluso sit ad sententiam probationis, vel ad diffinitivam, unica tantum contumacia incusata*, nec requiritur, quod tres contumaciæ incusentur, ut regulariter fit in prima instantia, ut probat text. in leg. 51. tit. 4. lib. 2. Recop. *Y siendo concluso para prueba, el Relator lleva el proceso à la Audiencia, para vèr, si se ha de recebir à prueba, y hace relacion en la forma siguiente:*

RELATOR.

15. „Ante la Justicia de Salamanca se tra-
„ to pleyto entre Geronymo Hernandez, è
„ Hernan Rodriguez, sobre que el dicho Her-
„ nan Rodriguez pide cien ducados al dicho
„ Geronymo Hernandez: è el Licenciado Fu-
„ lano, Theniente de Corregidor de la dicha
„ Ciudad, dio sentencia difinitiva, en que
„ condemnò al dicho Geronymo Hernandez,
„ à que pagasse los dichos cien ducados al
„ dicho Hernan Rodriguez, de la qual apelò
„ el dicho Geronymo Hernandez para ante
„ V. S. y ha alegado agravios contra la dicha
„ sentencia, y ofrecese à probar, y alega de
„ nuevo, y hay testigos publicados en la di-
„ cha Ciudad de Salamanca.

EXPOSITIO PRÆDICTÆ RELATIONIS.

16. Dixit Relator: *Y alega de nuevo, &c.* ad denotandum, quod in secunda instantia partes litigantes non sunt recipiendæ ad probationem *super eisdem articulis, vel directo contrariis*, super quibus in prima instantia fuerunt adducti, & recepti testes, nisi solummodo velint probationem facere per instrumenta, vel per confessiones partium; alioquin probatio super eisdem articulis primæ instantiæ, vel directo contrariis facta, esset nulla: (*j*) nam licet regula generalis sit, quod *in*

(*j*) Juxta text. in Clement. 2. de *Testib.* & notat Bart. in leg. *Per hanc*, Cod. de *Tempor. Appell.* n. 4. Bart. & DD. in Auth. *Qui semel*, Cod. de *Probat.* Panorm. & Felin. in cap. *Fraternitatis*, de *Testib.* & expresse disponitur in leg. 4. tit. 9. lib. 4. Recop. & resolvit Covar. in Practic. Quæst. cap. 18. n. 6. & Didac. Perez in leg. 4. tit. 19. lib. 3. Ordinam. in gloss. 1. & Joan. Matienz. in Dialog. Relatorum, 3. part. cap. 46. n. 2. quem omnino vide, & prædictam regulam ponunt per text. ibi Joan. Andr. Panorm. Aret. Socin. Felin. & omnes in cap. *Fraternitatis*, de *Testib.* & Matth. de Afflict. in Decis. Neapol. decis. 216. & Decis. Pedamon. 14. à n. 2.

(*k*) Juxta text. in dict. leg. *Per hanc.*

(*l*) Ubi supr. per text. in dict. leg. *Per hanc*, ibi: *Quæ non ad novum*, & in cap. *Cum Joannes*, ibi: *Quod si novum capitulum*, de *Fid. inst.* ex quo text. colligitur, quis dicatur novus articulus dependens à veteri, & explicant Panor. n. 7. Felin. n. 11. in dict. cap. *Fraternitatis*, & Specul. in tit. de Teste, §. Satis utiliter, n. 7.

(*m*) Juxta text. in dict. leg. 4. tit. 9. lib. 4. Recop. & qui

in secundâ instantia non allegata allegabo, & non probata probabo, (*k*) illud tamen verum est, super novis articulis dependentibus à veteribus facientibus ad causam, & respicientibus primam actionem, secundum DD. (*l*) qui omnes resolvunt, super novis articulis omnino diversis, & separatis non posse testes produci: & qui sint isti articuli novi omnino diversi, tradunt DD. ubi supr. & ideo Relator dixit: *Y alega de nuevo.*

17. Unde, si Advocatus partis articulos facit, *super eisdem articulis primæ instantiæ, vel directo contrariis*, pro unaquaque vice puniri debet pœna mille marapetinorum applicanda Auditorio Audientiæ. (*m*)

18. Est tamen advertendum, quod licet supradicta vera sint, attento juris rigore; tamen de communi Stylo in tribus casibus admittitur probatio in secunda instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis; 1°. primus est, quando in prima instantia super eisdem articulis, vel directo contrariis testes non fuerunt examinati, licet fuerint producti, (*n*) quod satis juri consonum est, secundum Covarruviam. (*o*) Secundus casus est, quando utraque pars in secunda instantia offert se probationi: nam tunc super eisdem articulis primæ instantiæ, vel super directo contrariis iis allegationibus, quas ejus adversarius in judicium deduxerat, bene probatio admittitur, quia tunc fit, utraque parte volente. (*p*) Tertius casus est, quando alicui ex partibus competit restitutio de jure, & offert se probationi, petendo restitutionem ad probandum super eisdem articulis, vel directo contrariis. (*q*)

Dixit Relator: *Y hay testigos publicados*, ad denotandum, quod in prima instantia partes fuerunt receptæ ad probationem, & quod publicatio testium fuit facta, ad hoc ut Præses imponat pœnam parti offerenti se probationi, si nihil probaverit: quæ pœna semper imponenda erit, quando facta fuerit publicatio testium, nisi utraque pars probationi se obtulerit.

Dixit Relator: *En la Ciudad de Salamanca, &c.* ad hoc ut Præses juxta distantiam loci assignet terminum ad probandum: nam licet *de jure* certus terminus assignatus sit ad probandum; 2°. tamen Judices illum poterunt coarctare, & prorogare, secundum qualitatem negotii, & distantiam locorum, ut resolvimus suprà, (*r*) & facta relatione de supradictis per Relatorem, *responde el Presidente.*

RESPUESTA DEL PRESIDENTE à la relacion.

Recibese à prueba, pena tantos ducados, y juren, &c.

Sed si Relator in sua relatione non dixerit: *Y alega de nuevo, &c.* vel, *pide restitucion para ser admitido à prueba sobre los mismos articulos, ò derechamente contrarios*, vel non dixerit: *Y piden ambas las partes ser recibidas à prueba, ò pide ser recibido à prueba, por no haverse examinado los testigos en la primera instancia, sobre los articulos, que presentò*, tunc Præses respondet: *A la Sala en difinitiva*: & si ultra prædictos casus inter partes fuerit controversum super aliquo articulo juris, an negotium debeat recipi ad probationem, tunc Præses, facta prædicta relatione à Relatore, dicit: *A la Sala la Provision.*

Y adviertese, que la Sala original se llama aquella, donde el Secretario del tal pleyto resides porque el Secretario es el que hace la Sala, conforme à un Auto de acuerdo fecho à 18. de Octubre de MDXXXI. años. Contingit etiam, quod in unaquaque pars ex litigantibus opponit de falsitate contra instrumenta partis adversæ, & tunc, sive se offerat probationi prædictæ falsitatis, sive se non offerat, *el Relator ha de llevar el proceso à la Audiencia,*

imponenda erit, quando facta fuerit publicatio testium, nisi utraque pars probationi se obtulerit.

Dixit Relator: *En la Ciudad de Salamanca, &c.* ad hoc ut Præses juxta distantiam loci assignet terminum ad probandum: nam licet *de jure* certus terminus assignatus sit ad probandum; 2°. tamen Judices illum poterunt coarctare, & prorogare, secundum qualitatem negotii, & distantiam locorum, ut resolvimus suprà, (*r*) & facta relatione de supradictis per Relatorem, *responde el Presidente.*

RESPUESTA DEL PRESIDENTE à la relacion.

Recibese à prueba, pena tantos ducados, y juren, &c.

Sed si Relator in sua relatione non dixerit: *Y alega de nuevo, &c.* vel, *pide restitucion para ser admitido à prueba sobre los mismos articulos, ò derechamente contrarios*, vel non dixerit: *Y piden ambas las partes ser recibidas à prueba, ò pide ser recibido à prueba, por no haverse examinado los testigos en la primera instancia, sobre los articulos, que presentò*, tunc Præses respondet: *A la Sala en difinitiva*: & si ultra prædictos casus inter partes fuerit controversum super aliquo articulo juris, an negotium debeat recipi ad probationem, tunc Præses, facta prædicta relatione à Relatore, dicit: *A la Sala la Provision.*

Y adviertese, que la Sala original se llama aquella, donde el Secretario del tal pleyto resides porque el Secretario es el que hace la Sala, conforme à un Auto de acuerdo fecho à 18. de Octubre de MDXXXI. años. Contingit etiam, quod in unaquaque pars ex litigantibus opponit de falsitate contra instrumenta partis adversæ, & tunc, sive se offerat probationi prædictæ falsitatis, sive se non offerat, *el Relator ha de llevar el proceso à la Audiencia,*

sint articuli directò contrarii, tradit Gloss. in Clem. 2. de *Testib.* de qua tamen re erit videnda singularis cautela tradita per Bald. in leg. *Ampliorem*, Cod. de *Appell.* n. 5. recepta per Lanfranc. in cap. *Quoniam contra falsam*, verb. *Testium*, n. 75. Extra de *Probat.*

(*n*) Secundum Innoc. Card. & Felin. n. 34. in cap. *Cum Joannes*, de *Fid. instrum.* per text. ibi.

(*o*) In dict. cap. 18. n. 6.

(*p*) Juxta gloss. in Clem. 2. verb. *Producere*, de *Test.* & tradit Didac. Perez, ubi supr.

(*q*) Et ad supr. dictam resolutionem sunt omnino videndi Joan. Matienz. ubi supr. in dict. cap. 46. cum seqq. & Fel. dict. cap. *Fraternitatis*, nam plures alias limitationes adducunt.

(*r*) In 1. part. 1. Tom. in 8. Tempor.

sia, y ha de hacer relacion en la manera siguiente:

RELATOR.

21. „Ante vuestra Señoria pende pleyto entre „ Fulano, è Fulano, sobre tal cosa, en la qual „ por parte del dicho Fulano se presentaron „ tales escrituras, è el dicho Fulano, parte „ contraria las redarguie de falsas civilmente, è dice ser falsamente fabricadas, &c.

Et tunc Præses respondet.

„ A prueba sobre la falsedad, con termi„ no de tantos dias, è pena de tantos duca„ dos, è para la prueba de la falsedad ven„ gan los testigos personalmente, è juren, &c.

22 *Y mandase*, que vengan personalmente los testigos, *que han de decir sobre la falsedad de las escrituras, por ser el negocio de gran perjuicio, assi para el Escribano, ante quien passaron, como para la parte, que las presentò, excepto, si los testigos por su mucha vejez no pudiessen venir, sin peligro de sus personas, porque entonces, se comete la probanza à un Receptor de la Audiencia; pero quando la parte no dice*, que las escrituras son falsas, *sino solamente*, que no son autenticas, ni signadas de Escribanos públicos, *entonces el Relator dice assi:*

RELATOR.

23. „ Ante vuestra Señoria pende pleyto „ entre Fulano, è Fulano, sobre tal cosa, è el „ dicho Fulano presentò tales, è tales escritu„ ras para en prueba de su intencion, è el „ dicho Fulano, parte contraria, dice: que „ no son autenticas, ni signadas de Escribanos „ públicos: y estàn para recebirse à prueba, so„ bre la verificacion de ellas.

Y en tal caso el Presidente responde:

„ A prueba sobre la verificacion, con „ tantos dias, è juren.

Y aqui no manda, que los testigos vengan personalmente, por ser negocio de poco perjuicio, y porque el que ha de verificarlas, y comprobarlas es la parte, que las presentò, ut probatur in leg. 115. tit. 18. Part. 3. & ibi notat Gregor. Lupus: *y por esta razon tampoco el Presidente pone pena al que no probáre. Y si quando alguna de las partes alega agravios, y se ofrece à la prueba, pide termino ultramarino, entonces el Relator dice assi.*

RELATOR.

„ Ante la Justicia de Salamanca se tratò pley„ to entre Fulano, è Fulano, sobre tal cosa, „ è la dicha Justicia dio sentencia difinitiva „ contra el dicho Fulano, de la qual apelò „ para ante vuestra Señoria, è se presentò en „ tiempo: hà alegado agravios, ofrecese à „ probar, è pide termino ultramarino.

Y entonces el Presidente responde:

„ A prueba, con tantos dias en lo del ter„ mino ordinario, è pena tantos ducados, è „ en quanto al termino ultramarino, à la Sala.

24. *Y en lo del termino ultramarino*, el *Presidente remite la determinacion à la Sala original, por ser cosa odiosa, y haverse de mirar de espacio por los Jueces de la dicha Sala, que estàn mas instructos de la causa, y porque, para concederse el ultramarino, se han de hacer las diligencias, que resolvimos*, in 1. Part. 1. Tom. in 8. Tempore: *las quales no puede verificar la Audiencia, por los muchos negocios, que alli se ofrecen de proveer, y por esta razon se remite à la Sala original, para que alli con mas deliberacion los Jueces lo determinen.*

25. *Y recibidas las partes à prueba, en alguna de las maneras arriba dichas, dentro de los terminos probatorios han de presentar sus interrogatorios, y ponerlos por posiciones la una parte à la otra, si quisiere; y danse Cartas Receptorias con el termino señalado: y passados los terminos probatorios, se ha de pedir publicacion de testigos, y se hace con el termino, segun, y de la manera, que diximos* in 1. Part. 1. Tom. in 8. & 9. Tempore. *Y alegan las partes, si quieren de bien probado, y ponen tachas à los testigos, y recibense à prueba de ellas, de la suerte, que diximos* in dict. 9. Tempore, nisi repulsæ contra dicta, & personas testium oppositæ, & non probatæ fuissent in prima instantia; *porque entonces, no se ha de recebir à prueba de tachas*, juxta text. in leg. 1. tit. 8. lib. 4. Recop. *Y si passados los terminos probatorios, y hecha la publicacion de testigos, alguna de las partes le compete* el beneficio de la restitucion, *por ser menor de veinte y cinco años, Iglesia, ò Cabildo, ò otra persona privilegiada, por haversele passado los terminos probatorios, sin haver hecho probanza, ò tanta, como le convenia, podrà pedir la dicha restitucion contra el lapso del dicho termino probatorio, con juramento*, que no le pide de malicia, *y hala de pedir dentro de quince dias, despues de hecha la dicha publicacion de testigos, como diximos* in dict. 8. Tempore: *y entonces el Relator lleva el proceso à la Audiencia, y hace relacion, como arriba havemos dicho, diciendo*, que Fulano pide restitucion contra el lapso: *y el Presidente responde*: Que le otorga, y se deniega otra, y se recibe à prueba con la mitad del termino, y se depositen tantos ducados de pena, y que juren las partes: *y passado el termino probatorio de la restitucion, pidese publicacion, y danse las peticiones, que diximos en la via ordinaria, y concluyese para difinitiva, y el Oydor responde*: Concluso.

Acaesce, que alguna de las partes tiene por sospechoso à alguno de los Oydores, ò al Presidente, y conforme à derecho puedelo recusar, como resolvimos in dict. 1. Part. 1. Tomi, in 1. Tempore. *Pero acerca de la recusacion de los Señores del Consejo, Presidente, y Oydores de las Audiencias, y Alcaldes de Corte, y de las Audiencias, es necessario que la parte recusante exprese, y declare especialmente las causas por que lo recusa, porque sin causa los tales Jueces no pueden ser recusados*, juxt. text. in leg. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. Recop. (*f*) *Y la practica que se tiene en recusar alguno de los dichos Oydores, y Presidentes, es la contenida en el §. siguiente.*

EX §. UNICO.

SUMMARIA.

1 *Auditor, vel Præses Regius Chancellariæ non potest recusari absque causæ expressione.*

2 *Supplicatio non habet locum in pœna, in qua condemnatur, qui causas recusationis Præsidis, vel Auditorium Regis non probavit.*

3 *Supplicatio admittitur, quando causæ recusationis Præsidis, vel Regis Auditorum ab aliis judicantur injustæ, vel non sufficientes.*

4 *Recusans Præsidem, vel Auditores Regios tenetur deponere certam pecuniæ quantitatem, in qua condemnatur, si causas suæ recusationis non probaverit.*

5 *Auditor Regius recusatus tenetur respondere positionibus à recusante sibi propositis, dummodo non sint criminosæ.*

6 *Sententia diffinitiva revocatoria forma in causa appellationis.*

7 *Sententia confirmatoria in causa appellationis forma.*

8 *Executio sententiæ confirmatoriæ remitti debet ad Judicem à quo.*

9 *Appellans venit condemnandus in expensis, si non obtinet sententiam in sui favorem.*

10 *Appellatione interposita ab interlocutoria in casibus, in quibus* de Jure *potest appellari, si ex actis processus Superior viderit, bene appellatum, ante omnia debet pronuntiare se judicem, retinendo cognitionem negotii principalis.*

§. UNICUS.

DE PRAXI RECUSANDI PRÆSIDENTES, & Auditores Regios.

EL estylo, *que se tiene en recusar à los Presidentes, y Oydores, es, que la parte recusante ha de hacer peticion de la recusacion, y en ella expressar las causas de sospecha, y ha de ir firmada de la misma parte, ò de su Procurador, que para ello tenga especial poder, y hala de jurar*: 1. nam absque causa probabili tales Judices recusari non possunt, juxta text. in dict. leg. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. Recop. *antes la tal recusacion ha de ir firmada del Abogado, como nuevamente lo dispone la Pragmatica de su Magestad, dada en Madrid à 10. de Octubre de MDLXXIV. años*, quæ hodie habetur in leg. 19. tit. 10. lib. 2. Recop. in nova Impressione: *y antes que la presente, la ha de entregar al Señor Presidente, y no la ha de dàr al Secretario, ni èl la ha de recebir, ni se ha de leer en Audiencia pública, sino despues la ha de presentar en el Acuerdo, y alli se ha de ver, y proveer*, ut determinat lex 9. tit. 10. lib. 2. Recop.

Y luego los Oydores que quedaron por recusar, ven, y examinan el escrito de la recusacion, y pareciendoles que las causas en èl contenidas no son justas, ni probables, ni tales, que probadas seria justa la dicha recusacion, pronuncian Auto, en que las dan, y declaran por tales, y condenan à la parte recusante en seis mil maravedis por cada Juez recusado, *la mitad para la Camara de su Magestad, y la otra mitad para el Presidente, ò Oydor recusado*: quod procedit ex leg. 3. tit. 10. lib. 2. Recop. *en la qual se ponian tan solamente tres mil maravedis de pena, y despues por su Magestad del Rey Don Phelipe nuestro Señor se acrescentò à seis mil maravedis*; per leg. 17. tit. 10. lib. 2. Recopil. 2. *y en quanto à la condenacion de esta dicha pena no ha lugar suplicacion, ni se puede suplicar*, ut determinat dict. lex 3. tit. 10. lib. 2. Recop. 3. *pero quanto à no dàr por justas, y bastantes las dichas causas de recusacion, bien se podra suplicar del dicho Auto, porque* dict. lex 3. hoc non prohibet, *mayormente si en la suplicacion se alegan otras nuevas causas de sospecha, y en tal caso el escrito de suplicacion se vè luego en el Acuerdo por los dichos Señores Presidente, y Oydores no recusados: y si todavia les pareciere que las dichas causas no son bastantes, pronuncian Auto, en que* confirman el primero.

(*f*) Et tradit Covarr. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 3. & justas causas, ob quas Judex, ut suspectus recusari potest, congerit Marant. de Ordin. Judic. 6. part. act. 2. à n. 27. post Perusin. cap. *Postremo*, de *Appellat.* & Bertach. verb. Judex suspectus, & Aufrer. tit. de Recus. tradit Menoch. lib. 2. de Arbit. cent. 2. casu 152. & Rebuff. in 3. tom. Comment. tit. de Recusat. art. 3. glos. unic. à num. 3.

Empero si en el dicho Acuerdo declaran las dichas causas de sospecha por bastantes, pronuncian Auto, en que las declaran por tales, y que deben ser admitidas, *y mandan al recusante* cumpla con la Ordenanza dentro del tercero dia: 4. *y es, que ha de depositar en el Depositario General ciento y veinte mil maravedis, siendo el recusado el Presidente: y si el recusado es Oydor, ha de depositar sesenta mil maravedis: y si es Alcalde de Corte, ò de Audiencias, ha de depositar treinta mil maravedis, en la qual pena ha de ser condemnado el recusante, en caso que no pruebe las dichas causas:* quod procedit ex leg. 2. & 4. tit. 10. lib. 2. Recop. *Y aunque en las dichas leyes se ponia de pena al recusante, que no probasse las causas de sospecha, treinta mil maravedis, siendo el recusado Oydor, y quince mil maravedis, siendo el recusado Alcalde, y sesenta mil maravedis, siendo el recusado el Presidente: pero despues por su Magestad del Rey Don Phelipe nuestro Señor, las dichas penas se acrecentaron, à que el que recusasse à Presidente, y no probasse las causas de sospecha, fuesse condemnado en ciento y veinte mil maravedis, y esto fuè por una Cedula Real, dada en Madrid à 29. de Marzo de MDLXIII. años: y el que recusasse Oydor de Consejo, ò de Audiencia, y no probasse las causas, fuesse condemnado en pena de sesenta mil maravedis: y si recusasse Alcalde, en pena de treinta mil maravedis,* per leg. 17. tit. 10. lib. 2. Recop. *repartida la dicha pena, segun, y de la manera que determinan las dichas leyes* 4. & 17. tit. 10. lib. 2. Recop.

Y por tanto los Oydores no recusados, haviendo dado las causas por bastantes, mandan que el recusante cumpla con la Ordenanza, que es, que deposite los maravedis de las dichas penas, los quales es obligado à depositar, conforme à las dichas leyes, excepto si el tal recusante fuere pobre, porque en tal caso cumplirà con obligarse, que quando tuviere bienes, pagarà la tal pena, si fuere condemnado en ella, como expressamente lo dispone la ley 5. tit. 10. lib. 2. Recop. *la qual declara la ley* 4. *del mismo titulo, y libro, que disponia, que quando el recusante fuesse pobre, cumpliesse con dar fianzas de la dicha pena: porque ya el dia de hoy cumplirà con solamente obligarse él mismo por la dicha ley* 5. *Y assimismo si el recusante fuere el Fiscal, no se ha de mandar que deposite los maravedis de la dicha pena, sino que el Receptor de penas de Camara se constituya por Depositario de la mitad de la dicha pena, por quanto la otra mitad pertenece à la Camara, y Fisco de su Magestad, en caso que el dicho Fiscal fuesse condemnado en la dicha pena: y como dicho tengo, los maravedis de la dicha pena se han de depositar en el Depositario General, ò en la persona que los Señores del Consejo, ò Presidente, y Oydores nombraren,* juxta text. in dict. leg. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. *con tanto, que no manden hacer el dicho deposito en el Escribano de la causa, porque en el no se puede hacer,* ut probat leg. 13. tit. 10. lib. 2. Recop.

Y haviendo el recusante depositado la dicha pena, ò obligadose à ella, siendo pobre, ò haviendose el Receptor de penas de Camara constituido por depositario de la mitad de ella, siendo el recusante el Fiscal, ha luego el recusante de presentar un escrito en el Acuerdo siguiente, juntamente con una Cedula del Depositario, en que diga, que èl ha cumplido con lo que su Alteza le ha mandado: que le pide le mande recebir à prueba por las preguntas que por èl fueren presentadas, y que se mande al Oydor recusado, que primero, y ante todas cosas jure las posiciones que le pusiere: 5. *y luego los Oydores no recusados pronuncian Auto, en que mandan al recusante, que para el primero Acuerdo presente las preguntas, y posiciones, y assi el recusante las ha de presentar en el dicho primero Acuerdo. Y si vistas por los dichos Señores Oydores, parece que hay alguna desacatada, ò impertinente, mandanla tachar por Auto, y dicen,* que el dicho Fulano Oydor recusado responda à las demas posiciones clara, y abiertamente. *El qual es obligado à responder à las dichas posiciones el mismo dia, todo lo que acerca de ellas supiere, sin encubrir cosa alguna, no siendo criminosas, como lo dispone la ley* 4. juncta leg. 7. tit. 10. lib. 2. Recop. *Y assi el Escribano de la causa và à casa del dicho Señor Oydor recusado, y recibe de èl el juramento de calumnia, y la declaracion que hace à las posiciones, y à otro Acuerdo el Escribano lleva la dicha declaracion, para que por ella se determine si se ha de dar por recusado el tal Oydor, ò no, ò si se recibirà à prueba sobre ello.*

Y si visto por los dichos Señores del Acuerdo, que el Oydor recusado confesò las posiciones, pronuncian Auto, en que declaran, que el tal Oydor se abstenga de la vista, y determinacion del pleyto, en que fuè recusado, *del qual Auto no se acostumbra suplicar, ni es justo que el tal Juez suplique, por darle por recusado; pero si el Juez negò las posiciones, los dichos Señores Oydores no recusados en el dicho Acuerdo, en que vèn su declaracion, dàn Auto, en que* reciben à prueba al recusante con el termino que les parece conviene, *con que no exceda de los Puertos aquende de quarenta dias, y de los Puertos allende sesenta dias, y que sobre cada pregunta no se puedan presentar mas de seis testigos: y que para probar las causas de sospecha se haya de dar el termino en la manera dicha: dispuesto assi la ley* 6. *tit.* 10. *lib.* 2. *Recop. y mandan assimismo en aquel dicho Acuerdo,* que vaya Receptor à hacer las dichas probanzas: y siendo fechas, se presenten en Acuerdo, *y sin pedir de ellas publicacion, ni concluir el negocio, se vèn en el Acuerdo por los Señores Oydores, y Presidente no recusados: y si les parece que el tal recusado debe de ser dado por recusado, pronuncian Auto, en que dicen,* que el Señor Fulano se abstenga de la vista, y determinacion del tal negocio, y que no tenga voto en èl: *del qual Auto no se acostumbra à suplicar, como arriba havemos dicho: ni la otra parte contraria puede suplicar, porque de ninguna cosa se le dà traslado; antes el recusante en el Acuerdo siguiente presenta peticion, en que pide* que manden al Depositario le buelva lo que en èl depositò: *y luego assi se provee.*

Pero si de las dichas probanzas no resultan probadas las causas de sospecha, pronuncian los dichos Señores Oydores Auto, en que las declaran por no probadas, y dàn por no recusado al tal Oydor, y condemnan al recusante en la dicha pena: *del qual Auto el recusante puede suplicar,* ut probat lex 7. tit. 10. lib. 2. Recop. *Pero luego se vè de los mismos Autos en Revista; y siendo confirmado el primer Auto, se executa la dicha pena. Oy por la dicha Pragmatica de Madrid, año MDLXXIV. se dice, que podrà el suplicante alegar causas nuevamente nascidas despues de la recusacion, y aun las antes nascidas, jurando que de nuevo vinieron à su noticia, y probandolas por sola la confession del recusado las antes nascidas: y si entre los Señores del Consejo, ò Oydores de las Audiencias no recusados huviere discordia sobre el votar, porque unos dicen las causas de sospecha ser justas, otras dicen ser injustas; de tal suerte, que haya tres votos conformes, que hagan sentencia difinitiva, en tal caso hase de hacer lo que dispone la dicha ley* 4. *tit.* 10. *lib.* 2. *Recop.*

Adviertese, que la práctica arriba referida acerca de las recusaciones de los Presidentes, y Oydores, y Alcaldes de Corte, y Audiencias, se guarda, y ha de guardar, quando la recusacion se pone antes de ser el pleyto concluso para sentencia difinitiva: y quando la causa de sospecha fuè nuevamente nascida, despues de ser el dicho pleyto concluso para difinitiva, ut expresse probat dict. lex 4. tit. 10. lib. 2. Recop. (a) *pero si la causa de sospecha fuè nascida antes de la conclusion del pleyto, aunque el recusante jure, que agora de nuevo viene à su noticia, y la recusacion propusiere despues de la conclusion del pleyto, en tal caso no ha de ser admitido à prueba de la tal causa, salvo si la quisiere probar por sola la confession del Juez recusado, como lo prueba la dicha ley* 4. *y la Pragmatica de S. M. en Madrid à* 10. *de Octubre de MDLXXIV. años, la qual se ha de vèr, por dàr declaracion à las leyes de la Recopilacion en esto de las recusaciones de los Presidentes, y Oydores,* quæ hodie habetur in leg. 19. tit. 10. lib. 2. Recop. in nova Impressione. *Y entonces, vistas por el Acuerdo las causas de recusacion, si fueren dadas por suficientes, mandan al recusante* depositar los maravedis de la pena, *como arriba diximos, y assi lo dispone la dicha ley* 4. *y hecho el deposito, en otro Acuerdo el recusante dà peticion con Cedula del Depositario, diciendo,* que èl ha cumplido con lo que le fuè mandado, como consta por aquella Cedula, que pide manden al recusado, que jure, y declare las posiciones, que por èl le fueron puestas, *las quales està obligado à poner en el mismo escrito de recusacion, que presentò, quando huviere de probar las causas por sola la confession del recusado: y assi lo dispone la dicha ley* 4. *y que por sola la confession del recusado se hayan de probar las causas de sospecha, despues de la conclusion del pleyto; demas de que assi lo dispone la dicha ley* 4. *lo tienen tambien Joan Andrès, y Joan de Imola.* (b)

Adviertese tambien, que los tales Presidentes, Oydores, y Alcaldes no pueden ser recusados, despues que hayan firmado la sentencia para la pronunciar, como lo dispone la ley 6. *tit.* 10. *lib.* 2. *Recop.* (c) *lo contrario de lo qual se guarda en las recusaciones de los Jueces inferiores, los quales pueden ser recusados despues de tener escrita, y firmada la sentencia, antes de la pronunciar, como lo resolvimos.* (d)

Item se advierte, que la recusacion de los Señores del Consejo, en los pleytos en que no hay conclusion, como es en Residencias, y en segunda Suplicacion, y en los de la Tenuta, y en los remitidos, que se vèn en Consejo, y en las Audiencias, se ha de proponer dentro de treinta dias, despues que los tales pleytos se comenzaren à vèr en el dicho Consejo, y Audiencias: y el lapso, y transcurso de los dichos treinta dias es habido por conclusion en tales pleytos, para la forma, y orden de proponer la recusacion de los tales Jueces: assi lo dispone

(a) Quæ convenit cum opinione Imolæ in cap. *Judex*, de *Offic. Deleg.* Felin. n. 17. & Decii, n. 9. in cap. *Pastoralis*, de *Except.* & Franci in cap. *Cum speciali*, num. 21. de *Appell.* & Covarruv. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 3.

(b) In cap. 2. de *Ord. cognit.* n. 19. & Covarr. ubi suprà.

(c) Et resolvit Covarr. ubi supr. in vers. Cæterum.

(d) In dict. 1. Part. 1. Tom. in 19. Tempor.

expreſſamente lex 12. tit. 19. lib. 2. Recop. (e) Hodie vero *hay Pragmatica de Su M. publicada en Madrid à 10. de Octubre de MDLXXIV. donde ſe dice* in 1. cap. *que aſsi en los pleytos en que hay concluſion, como en los que no la hay, en eſto de las recuſaciones ſe tenga tan ſolamente reſpeto à la viſta, lapſo, y tranſcurſo de los treinta dias, deſpues que ſe comenzare à ver el pleyto, y no à la concluſion.*

Adviertaſe tambien, que aunque el recuſante ſea menor de veinte y cinco años, ò Iglesia, ò otra perſona privilegiada, à quien competa el beneficio de reſtitucion, ſi la cauſa de ſoſpecha fuere naſcida antes de la concluſion del pleyto, que el tal recuſante no ſerà admitido à probar por teſtigos la tal cauſa de ſoſpecha, proponiendo la recuſacion, deſpues de concluſo el pleyto para diffinitiva, aunque pida la dicha reſtitucion in integrum; *ſino tan ſolamente ſerà admitido para probarla por ſola la confeſsion del recuſado, como expreſſamente lo diſponе la ley 16. tit. 10. lib. 2. Recop. por la qual ſe comprueba la opinion, que por muchas razones refiere Covarruvias:* (f) *y ſe reprueba la otra opinion mas comun, que alli refiere.*

Adviertaſe finalmente, que quando algun Oydor fuere nombrado para ver algun pleyto con los Alcaldes, en defecto de no haver numero cumplido de Alcaldes, ò en diſcordia de los Alcaldes, ò ſi viſto el tal pleyto por los dichos Alcaldes, y Oydor nombrado, ſe remitiere el negocio para que ſe vea en Sala de Oydores, ſi en alguno de los dichos caſos el tal Oydor nombrado, ò alguno de los demas Oydores fuere recuſado por alguna de las partes, que de tal recuſacion han de conoſcer ſolamente el Preſidente, y Oydores, y en ninguna manera los Alcaldes pueden conoſcer de ella, ni hallarſe preſentes à la viſta, y determinacion, como expreſſamente lo diſpone la ley 8. tit. 10. lib. 2. Recop. por la qual ſe reprueba lo que en contrario de eſto reſolvió Monterroſo. (g) *Y ſi, como havemos dicho, alguna de las partes recuſó algun Oydor, deſpues de eſtár concluſo el pleyto principal para diffinitiva, y viſto el articulo de la recuſacion, de la ſuerte que acabamos de decir, ò ſi no huvo recuſacion alguna, entonces, eſtando yá concluſo el pleyto, el Relator le lleva à la Sala original, para que ſe vea en diffinitiva, y los Oydores pronuncian ſentencia diffinitiva, ſegun, y como les parece, en la forma ſiguiente:*

SENTENCIA DIFINITIVA *revocatoria.*

6. „ En el pleyto, y cauſa entre Geronymo Hernandez, y ſu Procurador de una „ parte, y Hernan Rodriguez, y ſu Procurador de la otra, &c.

„ *Fallamos*, que el Theniente de Salamanca, en la ſentencia diffinitiva, que pronunció contra el dicho Geronymo Hernandez, „ y en favor del dicho Hernan Rodriguez, hizo agravio, è pronunciò mal, è que el dicho Geronymo Hernandez apelò bien: por „ ende decimos, que debemos revocar, è revocamos la dicha ſentencia, è abſolvemos „ al dicho Geronymo Hernandez de la demanda contra él puеſta. Anſi lo mandamos, è „ pronunciamos en eſta nueſtra ſentencia, „ juzgando, ſin coſtas.

SENTENCIA CONFIRMATORIA.

7. „ En el pleyto, que es entre partes, de „ la una Geronymo Hernandez apelante, è „ de la otra Hernan Rodriguez apelado, è ſus „ Procuradores en ſus nombres, &c.

„ *Fallamos*, que el Theniente de Salamanca, en la ſentencia diffinitiva, que diò, y „ pronuncio en favor de Hernan Rodriguez, „ y contra Geronymo Hernandez, que hizo „ juſticia, y lo que de derecho debia hacer, „ y que el dicho Geronymo Hernandez apelo mal. Por ende, que debemos confirmar „ y confirmamos la dicha ſentencia, cuya execucion debemos remitir, y remitimos al „ dicho Theniente, para que la execute, y „ lleve à debido efecto: y condemnamos en „ las coſtas de eſta inſtancia al dicho Geronymo Hernandez, cuya taſſacion en Nos reſervamos. Anſi lo mandamos, y pronunciamos, juzgando.

8. In hac ſententia confirmatoria ejus executio remittitur ad Judicem inferiorem, quod procedit ex text. in leg. 6. & 7. tit. 17. lib. 4. Recop. 9. Praeterea appellans condemnatur in expenſis: quæ condemnatio non fit in ſententia revocatoria, quia utraque pars cenſetur habere juſtam cauſam litigandi, quod procedit ex doctrina Pauli Caſtrenſis, (b) & ex leg. 7. tit. 17. lib. 4. Recop. & ſupra dictas formas ſententiarum, quibus Judex appellationis confirmat, vel revocat ſententiam Inferioris, ponit

(e) Ad quam erit reducendum id, quod notat Covarr. ubi ſupr.

(f) Ubi ſupr. n. 4.

(g) In ſua Pract. in Tract. 5. fol. 99. Part. 2. in princ.

(b) In leg. fin. n. 3. ff. de *Re judic.*

nit text. in leg. 110. tit. 18. Part. 3. & explicat ibi Gregor. Lupus. Et eſt advertendum, quod iſta ſecunda inſtantia appellationis intra annum debet terminari, de quo dic, ut reſolviſti in Annotationibus ad totum opus, Annotat. 2. num. 13.

10. Adverte etiam, quod quando appellatio eſt interpoſita à ſententia interlocutoria in caſibus, in quibus *de jure* poteſt appellari, quod ſi ex actis proceſſus Superiores viderint bene appellatum eſſe, ante omnia *debent pronunciare ſe Judices, retinendo cognitionem negotii principalis*: (i) & tunc neutra pars condemnari debet in expenſis; (j) ſi vero viderint male appellatum eſſe, *debent remittere cognitionem cauſæ ad Inferiorem, condemnando in expenſis appellantem*; (k) tamen Montalvus (l) intelligit hoc verum eſſe, ſi appellatus voluerit, ſcilicet, quod cognitio cauſæ ad Inferiorem remittatur, alias ſecus eſſe, per text. in cap. 1. de *Appell.* in 6. ibi: *Si voluerit appellatus, & petierit*, ex quibus verbis apparet appellatum poſſe operari, quod per appellationem ab interlocutoria, cognitio totius cauſæ principalis devolvatur ad Judicem appellationis, invito appellante, ſi hoc voluerit appellatur, ſimul, & petierit: quod tamen appellans facere non poſſet, invito appellato, & ratio diſcriminis aſsignatur à Joan. Andræa. (m)

EX CAPITE SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *Caſus ſunt plures, in quibus non eſt locus ſupplicationi primæ.*

2 *Supplicatio ſententiæ diffinitivæ debet interponi intra decem dies computandos à die latæ ſententiæ, ſi partes ſint præſentes.*

3 *Supplicatio interpoſita ab interlocutoria in caſibus permiſsis debet interponi intra tres dies, & gravaminis cauſa debent exprimi in ſupplicatione, quæ debet porrigi coram Tabellione cauſæ, niſi ſit abſens, vel aliter impeditus.*

4 *Supplicationis forma ſermone Hiſpano concepta.*

5 *Libelli forma contra ſupplicationem ſermone Hiſpano concepta.*

6 *In prima ſupplicatione, quando partes ad probandum admittuntur, traditur.*

7 *In gradu primæ ſupplicationis proceditur forma, & modo, quo in gradu appellationis.*

8 *Sententiæ diffinitivæ forma in cauſa ſupplicationis.*

9 *Provocare, ſive appellare, non licet tertiò.*

10 *Supplicare ſemel de Jure licet ad eoſdem Judices.*

11 *Supplicare licet bis in duobus caſibus ad eoſdem Judices, & quis Stylus in eiſdem ſervetur.*

12 *In cauſis arduis ſecundò ſupplicari poteſt cum pœna mille quingentarum duplarum, quando cauſa de novo fuit cœpta in Conſilio, vel in Chancellariis, & ibi latæ fuerunt duæ ſententiæ diffinitivæ.*

CAPUT SECUNDUM.

DE PRIMA SUPPLICATIONE.

1. SUpradicta ſententia revocatoria, vel confirmatoria intimatur utrique parti: & pars, quæ ſentit ſe gravata, ad eoſdem Judices ab ea ſupplicat; non tamen in omnibus cauſis: 2. nam plures ſunt, in quibus non eſt locus ſupplicationi; quarum text. in leg. 2. cum ſeqq. meminit, tit. 19. lib. 4. Recop. (a) in cauſis autem, in quibus ſupplicatio admittitur, ſi à ſententia diffinitiva interponatur, debet interponi *intra decem dies* connumerandos *à die latæ ſententiæ*, quando partes erant præſentes tempore prolationis ſententiæ: quando vero erant abſentes connumerati debent *à die notificationis ſententiæ.*

3. Cæterum, ſi ſupplicatio fiat ab interlocutoria in caſibus à jure permiſsis, interponi debet *intra tres dies*, & cauſæ gravaminis debent exprimi in eadem ſupplicatione, ſivè à diffinitiva, ſivè ab interlocutoria interponatur: debetque porrigi in ſcriptis coram Tabellione cauſæ, & non coram alio, niſi ſit abſens,

(i) Ut probat text. in cap. 1. de *Appellat.* in 6. & in leg. *Si quis provocaverit*, Cod. de *Appell.* & tradit Gynus in leg. *Per hanc*, Cod. de *Tempor. appell.* quæſt. 7. Bart. in leg. *Ejus, qui*, ff. de *Appell. recip.* quæſt. 6. & firmat gloſſ. pen. in cap. *Ut debitus*, & ibi DD. Extra de *Appellat.* Et de *Jure Regio* probatur in leg. 8. tit. 15. lib. 2. For. Legum, & ibi notat Montalv. in gloſſ. 6. & eſt lex 7. tit. 17. lib. 4. Recopil.

(j) Juxta doctrinam Pauli Caſtrenſ. in leg. fin. n. 9. ff. de *Re jud.* & ita reſolvit Montalv. ubi ſupr. in gloſſ. fin. & probat text. in dict. leg. 7. tit. 17. lib. 4. Recop. & ita praxis obſervat, cùm in Foro Eccleſiaſtico, quàm Sæculari.

(k) Ut probatur in leg. *Intra utile*, ff. de *Minor.* & in dict. leg. 6. tit. 15. lib. 2. For. & ibi Montalv. in gloſſ. 4. & probat text. in dict. leg. 7. tit. 17. lib. 4. Recop.

(l) In dict. gloſſ. 4.

(m) In dict. cap. 1. recepto communiter.

(a) Et congerit etiam Monterroſ. in ſua Pract. in 5. Tract. *De Chancillerias*, tit. *Del ſegunda proceſſo por apelacion*, cap. 2. fol. 83. col. 2.

sens, vel aliter impeditus; alter enim supplicatio censetur deserta. Hæc omnia colliges ex leg. 1. & 2. tit. 19. lib. 4. Recop. & quo ordine fulminandus sit processus determinatur in tit. 9. lib. 4. Recop. & tunc supplicatio sit forma sequenti.

FORMA SUPPLICATIONIS.

M. P. S.

4. „ Pedro Diez, en nombre de Hernan „ Rodriguez, digo: que la sentencia dada en „ vista por V. A. hablando con el acatamien„ to debido, es ninguna, y dò alguna injusta, „ y muy agraviada por todas las razones de „ nulidad, y agravio, que del processo resul„ tan, y se pueden colegir: y porque no fuè „ dada à pedimento de parte ni contra par„ te, en tiempo ni en forma. Lo otro, por„ que debiendose confirmar la sentencia dada „ por el Theniente de Salamanca, fuè revoca„ da. Lo otro, por tal y tal causa, que ale„ go de nuevo, &c. Por ende, sintiendome „ agraviado, suplico de la dicha sentencia pa„ ra ante V. A. y pido y suplico la mande „ revocar, confirmando la sentencia dada por „ el dicho Theniente, y para ello, &c.

RESPUESTA A LA SUPLICACION.

M. P. S.

5. „ Alonso Sanchez, en nombre de Ge„ ronymo Hernandez, digo: que la suplica„ cion presentada por parte de Hernan Rodri„ guez, de la sentencia, que V. A. dió en fa„ vor de mi parte, no hà lugar de derecho, „ ni de ello se suplicó por parte, ni contra „ parte, y la dicha sentencia era passada en „ cosa juzgada; y en caso que lo susodicho „ cessára, que no cessà, digo: que la dicha „ sentencia es válida, justa, y legitimamente „ dada, y por tal debe ser confirmada, y ansi „ lo suplico à V. A. ò que de los mismos Au„ tos mande dàr otra tal, que, como quier „ que sea, mande librar su Carta Executoria, „ lo qual se debe hacer por lo siguiente: Lo „ primero, porque la dicha sentencia es tal, „ qual dicha tengo, y se dió à pedimento de „ parte y contra parte, en tiempo y en for„ ma, y no tiene nulidad, ni cosa de lo en „ contrario alegado. Lo otro, no obsta lo „ nuevamente alegado; porque à ello se sa„ tisface en la manera siguiente, &c. Por en„ de à V. A. pido, y suplico, que sin embar„ go de lo en contrario dicho, y alegado, lo „ qual no consiste en hecho, ni hà lugar de „ derecho, haga segun de suso pedido ten„ go, y para ello, &c. *innovatione cessante*, „ concluyo.

6. Oblata hac responsione sine replica, & duplica, concluditur ad probationem: & Judices recipiunt partes ad probandum, si pars supplicans se obtulit probationi, & aliquid de novo allegavit, alioquin partes non recipiuntur ad probationem, nisi in illis tribus casibus suprà notatis post libellum responsorii appellati: & tunc in ista instantia supplicationis proceditur eodem modo, & forma, qua diximus suprà in hac secunda instantia appellationis, & fit publicatio testium, & concluditur ad diffinitivam, quæ profertur modo sequenti.

SENTENCIA DIFINITIVA EN REVISTA.

8. „ En el pleyto entre partes, de la una „ Hernan Rodriguez suplicante, y de la otra „ Geronymo Hernandez, y sus Procuradores, „ &c.

„ *Fallamos*, que la sentencia en este pley„ to dada por alguno de Nos los Oydores de „ esta Real Audiencia, de que por el dicho „ Hernan Rodriguez fuè suplicado, es buena, „ y juridicamente dada, y pronunciada, y „ ansi la debemos confirmar, y confirmamos „ en grado de revista: y condemnamos en „ costas al dicho Hernan Rodriguez: ansi lo „ mandamos, y pronunciamos, juzgando.

9. Prædicta sententia intimatur utrique parti, nec ab ea secundò supplicari poterit ad eosdem Judices, quia non licet tertio provocare: (*b*) 10. semel enim supplicare licet, tàm de *Jure communi*, quàm *Regio*, (*c*) nisi duæ sententiæ confirmatoriæ ab inferioribus essent latæ, & postea confirmatæ, ut in leg. 5. tit. 17. lib. 4. Recop. in duobus tamen casibus licet secundò supplicare ad eosdem Judices, quos congerit Monterrosus. (*d*) *El primero es, quando en*

(*b*) Ut in tit. Cod. *Ne liceat tertiò provoc.* & probat text. in cap. *Sua*, de *Appell.* & leg. 25. tit. 23. Part. 3. & leg. 5. tit. 17. & leg. 2. tit. 19. lib. 4. Recop. & tradit Hyppol. in leg. *Extra territorium*, n. 49. ff. de *Jurisdict. omn. Judic.* & in leg. unica, n. 160. Cod. de *Rapt. virgin.* & Paul. Paris. cons. 109. n. 15. vol. 4. & Dec. in cap. *Sua nobis*, n. 13. Extra de *Appell.* & Gregor. Lup. in leg. 4. & 6. tit. 24. Part. 3. & Marant. de Ordin. judic. 6. part. act. 2. n. 269. & Didac. Perez in leg. 8. tit. 4. lib. 2. Ordin. Ducen. in reg. 50.

(*c*) Juxta text. in leg. *Si quis adversus*, & ibi Bald. Cod. de *Precib. Imper. offeren.* & in leg. 4. tit. 24. Part. 3.

(*d*) In sua Pract. in 5. Tractat. fol. 84. cap. 3. in fin. 1. pag.

en la sentencia de Revista huvo nueva condemnacion, ò declaracion sobre nuevo pedimento, ò huvo caso omitido, sobre el qual no se huvia sentenciado. El segundo es, si despues de dada la sentencia de Vista, *se opuso alguno por su interesse, ò fuè nuevamente llamado al pleyto; porque en tal caso este tercero opositor, ò el llamado podrà muy bien suplicar de la sentencia* de Revista, *y lo mismo podrà hacer su parte contraria: pues respecto de los que salen, la tal sentencia es* en Vista. *Y lo mismo se practica en algunos pleytos de acreedores, quando salen al pleyto, despues de dada la sentencia* de Vista; *porque quanto à ellos la sentencia* de Revista *es* en Vista.

Pero la práctica, que en estos casos se tiene, es diferente, porque en el primer caso, *que es quando huvo nueva condemnacion, ò declaracion sobre nuevo pedimento, ò caso omitido, sobre que no se huviesse sentenciado* en Revista, *si la otra parte pide Executoria, suele proveer el Semanero, que se le dè en aquello, que està sentenciado* en Revista, *y que sobre lo demàs se prosiga el pleyto: y assi de lo sentenciado se libra Carta Executoria.* En el segundo caso, *que es quando hay opositor alguno, ò llamado, no se suele dàr Carta Executoria, hasta que se sentencie* en Revista *con todos; pero en los pleytos de acreedores, si alguno sale despues de dada la sentencia* de Vista, *sentenciandose el tal pleyto* en Revista *con los primeros, y* en Vista *con este que saliò, si se pide Carta Executoria, se manda llevar el pleyto à la Sala, y alli se suele dàr Auto, en que se manda* librar la Carta Executoria con los que la sentencia fuè dada en grado de Revista, dando fianza, *que si pareciere, que el acreedor, que nuevamente saliò, ò otra persona tuviere mejor derecho, que el que pide la Carta Executoria, restituirà todo lo que por virtud de ella cobràre.*

12. In reliquis verò causis non erit locus secundæ supplicationi, nisi quando causa per novam litem fuerit cœpta in Consilio Supremo Regio, vel in Chancellariis fuerint duæ sententiæ diffinitivæ, nempe, *de Vista*, y *Revista* latæ, & causa fuerit ardua, & magnæ quantitatis: nam tunc poterit secundò supplicari adipsammet personam Regiam, cum pœna mille quingentarum duplarum: de qua tamen secunda supplicatione paulò inferius latius erit agendum, quia *quotidie* in praxi se offert. Supradictus tamen modus procedendi in ista instantia appellationis, & supplicationis observatur in Chancellariis, & Audientiis Regalibus, & in Supremo Consilio Regio; sed quia aliquando appellatio non potest interponi ad Chancellarias, sed interponi debet ad Consistorium, ut diximus suprà, (*e*) ideo opportunè dicendum erit de praxi interponendi appellationem ad Decuriones Civitatum, & Locorum.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *STylus, qui servatur in interponenda appellatione ad Decuriones.*

2 *Appellatio non admittitur Jure Regio in causis non excedentibus summam quatuor centorum marapetinorum, & in eis proceditur summariè, simpliciter, & de plano absque aliquo libello, sola facti veritate attenta.*

3 *Appellatio in causis non excedentibus summam decem milliam marapetinorum interponi debet ad Consistorium Loci, præter aliquos casus exceptos.*

4 *Appellatio, quando interponitur ad Consistorium, debet intra quinque dies computandos à die notificationis sententiæ interponi.*

5 *Appellans ad Consistorium debet se præsentare coram eo intra quinque dies concessos ad appellandum.*

6 *Forma præsentationis in Consistorio in causa appellationis.*

7 *Decuriones duo nominantur in Consistorio, ad decidendam causam appellationis coram eo interpositam.*

8 *Consistorium nolens Decuriones deputare ad decidendam causam appellationis, punitur unusquisque ex Decurionibus pœna decem millium marapetinorum, & privatione sui officii.*

9 *Appellans ad Consistorium tenetur causam concludere intra triginta dies numerandos à die interpositæ appellationis.*

10 *Decuriones tenentur sententiam proferre intra decem dies, postquam conclusum fuerit in causa appellationis, alias puniuntur in expensis, & in pœna decem millium marapetinorum applicanda parti requirenti, & insuper in summa causæ, à qua fuit appellatum.*

11 *Sententia lata à Decurionibus, post quadraginta quinque dies instantiæ appellationis ad Consistorium interpositæ, est nulla.*

12 *Decuriones debent secum assumere Assessorem ad proferendam sententiam, & Assessor à Decurionibus assumptus debet communicare sententiam proferendam cum Judice à quo.*

13 *Appellatio non admittitur à sententia la-*

(*e*) In expositione libelli appellationis, in vers. *Diximus: para ante los Señores Presidente, &c.*

sens, vel aliter impeditus; alter enim supplicatio censetur deserta. Hæc omnia colliges ex leg. 1. & 2. tit. 19. lib. 4. Recop. & quo ordine fulminandus sit processus determinatur in tit. 9. lib. 4. Recop. & tunc supplicatio sit forma sequenti.

FORMA SUPPLICATIONIS.

M. P. S.

4. „ Pedro Diez, en nombre de Hernan „ Rodriguez, digo: que la sentencia dada en „ vista por V. A. hablando con el acatamien„ to debido, es ninguna, y dò alguna injusta, „ y muy agraviada por todas las razones de „ nulidad, y agravio, que del processo resul„ tan, y se pueden colegir: y porque no fuè „ dada à pedimento de parte ni contra par„ te, en tiempo ni en forma. Lo otro, por„ que debiendose confirmar la sentencia dada „ por el Theniente de Salamanca, fuè revoca„ da. Lo otro, por tal y tal causa, que ale„ go de nuevo, &c. Por ende, sintiendome „ agraviado, suplico de la dicha sentencia pa„ ra ante V. A. y pido y suplico la mande „ revocar, confirmando la sentencia dada por „ el dicho Theniente, y para ello, &c.

RESPUESTA A LA SUPLICACION.

M. P. S.

5. „ Alonso Sanchez, en nombre de Ge„ ronymo Hernandez, digo: que la suplica„ cion presentada por parte de Hernan Rodri„ guez, de la sentencia, que V. A. dió en fa„ vor de mi parte, no hà lugar de derecho, „ ni de ello se suplicó por parte, ni contra „ parte, y la dicha sentencia era passada en „ cosa juzgada; y en caso que lo susodicho „ cessára, que no cessà, digo: que la dicha „ sentencia es válida, justa, y legitimamente „ dada, y por tal debe ser confirmada, y ansi „ lo suplico à V. A. ò que de los mismos Au„ tos mande dàr otra tal, que, como quier „ que sea, mande librar su Carta Executoria, „ lo qual se debe hacer por lo siguiente: Lo „ primero, porque la dicha sentencia es tal, „ qual dicha tengo, y se dió à pedimento de „ parte y contra parte, en tiempo y en for„ ma, y no tiene nulidad, ni cosa de lo en „ contrario alegado. Lo otro, no obsta lo „ nuevamente alegado; porque à ello se sa„ tisface en la manera siguiente, &c. Por en„ de à V. A. pido, y suplico, que sin embar„ go de lo en contrario dicho, y alegado, lo „ qual no consiste en hecho, ni hà lugar de „ derecho, haga segun de suso pedido ten„ go, y para ello, &c. *innovatione cessante*, „ concluyo.

6. Oblata hac responsione sine replica, & duplica, concluditur ad probationem: & Judices recipiunt partes ad probandum, si pars supplicans se obtulit probationi, & aliquid de novo allegavit, alioquin partes non recipiuntur ad probationem, nisi in illis tribus casibus suprà notatis post libellum responsorii appellati: & tunc in ista instantia supplicationis proceditur eodem modo, & forma, qua diximus suprà in hac secunda instantia appellationis, & fit publicatio testium, & concluditur ad diffinitivam, quæ profertur modo sequenti.

SENTENCIA DIFINITIVA EN REVISTA.

8. „ En el pleyto entre partes, de la una „ Hernan Rodriguez suplicante, y de la otra „ Geronymo Hernandez, y sus Procuradores, „ &c.

„ *Fallamos*, que la sentencia en este pley„ to dada por alguno de Nos los Oydores de „ esta Real Audiencia, de que por el dicho „ Hernan Rodriguez fuè suplicado, es buena, „ y juridicamente dada, y pronunciada, y „ ansi la debemos confirmar, y confirmamos „ en grado de revista: y condemnamos en „ costas al dicho Hernan Rodriguez: ansi lo „ mandamos, y pronunciamos, juzgando.

9. Prædicta sententia intimatur utrique parti, nec ab ea secundò supplicari poterit ad eosdem Judices, quia non licet tertio provocare: (*b*) 10. semel enim supplicare licet, tàm de *Jure communi*, quàm *Regio*, (*c*) nisi duæ sententiæ confirmatoriæ ab inferioribus essent latæ, & postea confirmatæ, ut in leg. 5. tit. 17. lib. 4. Recop. in duobus tamen casibus licet secundò supplicare ad eosdem Judices, quos congerit Monterrosus. (*d*) *El primero es, quando en*

(*b*) Ut in tit. Cod. *Ne liceat tertiò provoc.* & probat text. in cap. *Sua*, de *Appell.* & leg. 25. tit. 23. Part. 3. & leg. 5. tit. 17. & leg. 2. tit. 19. lib. 4. Recop. & tradit Hyppol. in leg. *Extra territorium*, n. 49. ff. de *Jurisdict. omn. Judic.* & in leg. unica, n. 160. Cod. de *Rapt. virgin.* & Paul. Paris. cons. 109. n. 15. vol. 4. & Dec. in cap. *Sua nobis*, n. 13. Extra de *Appell.* & Gregor. Lup. in leg. 4. & 6. tit. 24. Part. 3. & Marant. de Ordin. judic. 6. part. act. 2. n. 269. & Didac. Perez in leg. 8. tit. 4. lib. 2. Ordin. Ducen. in reg. 50.

(*c*) Juxta text. in leg. *Si quis adversus*, & ibi Bald. Cod. de *Precib. Imper. offeren.* & in leg. 4. tit. 24. Part. 3.

(*d*) In sua Pract. in 5. Tractat. fol. 84. cap. 3. in fin. 1. pag.

en la sentencia de Revista huvo nueva condemnacion, ò declaracion sobre nuevo pedimento, ò huvo caso omitido, sobre el qual no se huvia sentenciado. El segundo es, si despues de dada la sentencia de Vista, *se opuso alguno por su interesse, ò fuè nuevamente llamado al pleyto; porque en tal caso este tercero opositor, ò el llamado podrà muy bien suplicar de la sentencia* de Revista, *y lo mismo podrà hacer su parte contraria: pues respecto de los que salen, la tal sentencia es* en Vista. *Y lo mismo se practica en algunos pleytos de acreedores, quando salen al pleyto, despues de dada la sentencia* de Vista; *porque quanto à ellos la sentencia* de Revista *es* en Vista.

Pero la práctica, que en estos casos se tiene, es diferente, porque en el primer caso, *que es quando huvo nueva condemnacion, ò declaracion sobre nuevo pedimento, ò caso omitido, sobre que no se huviesse sentenciado* en Revista, *si la otra parte pide Executoria, suele proveer el Semanero, que se le dè en aquello, que està sentenciado* en Revista, *y que sobre lo demàs se prosiga el pleyto: y assi de lo sentenciado se libra Carta Executoria.* En el segundo caso, *que es quando hay opositor alguno, ò llamado, no se suele dàr Carta Executoria, hasta que se sentencie* en Revista *con todos; pero en los pleytos de acreedores, si alguno sale despues de dada la sentencia* de Vista, *sentenciandose el tal pleyto* en Revista *con los primeros, y* en Vista *con este que saliò, si se pide Carta Executoria, se manda llevar el pleyto à la Sala, y alli se suele dàr Auto, en que se manda* librar la Carta Executoria con los que la sentencia fuè dada en grado de Revista, dando fianza, *que si pareciere, que el acreedor, que nuevamente saliò, ò otra persona tuviere mejor derecho, que el que pide la Carta Executoria, restituirà todo lo que por virtud de ella cobràre.*

12. In reliquis verò causis non erit locus secundæ supplicationi, nisi quando causa per novam litem fuerit cœpta in Consilio Supremo Regio, vel in Chancellariis fuerint duæ sententiæ diffinitivæ, nempe, *de Vista*, y *Revista* latæ, & causa fuerit ardua, & magnæ quantitatis: nam tunc poterit secundò supplicari adipsammet personam Regiam, cum pœna mille quingentarum duplarum: de qua tamen secunda supplicatione paulò inferius latius erit agendum, quia *quotidie* in praxi se offert. Supradictus tamen modus procedendi in ista instantia appellationis, & supplicationis observatur in Chancellariis, & Audientiis Regalibus, & in Supremo Consilio Regio; sed quia aliquando appellatio non potest interponi ad Chancellarias, sed interponi debet ad Consistorium, ut diximus suprà, (*e*) ideo opportunè dicendum erit de praxi interponendi appellationem ad Decuriones Civitatum, & Locorum.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *STylus, qui servatur in interponenda appellatione ad Decuriones.*

2 *Appellatio non admittitur Jure Regio in causis non excedentibus summam quatuor centorum marapetinorum, & in eis proceditur summariè, simpliciter, & de plano absque aliquo libello, sola facti veritate attenta.*

3 *Appellatio in causis non excedentibus summam decem milliam marapetinorum interponi debet ad Consistorium Loci, præter aliquos casus exceptos.*

4 *Appellatio, quando interponitur ad Consistorium, debet intra quinque dies computandos à die notificationis sententiæ interponi.*

5 *Appellans ad Consistorium debet se præsentare coram eo intra quinque dies concessos ad appellandum.*

6 *Forma præsentationis in Consistorio in causa appellationis.*

7 *Decuriones duo nominantur in Consistorio, ad decidendam causam appellationis coram eo interpositam.*

8 *Consistorium nolens Decuriones deputare ad decidendam causam appellationis, punitur unusquisque ex Decurionibus pœna decem millium marapetinorum, & privatione sui officii.*

9 *Appellans ad Consistorium tenetur causam concludere intra triginta dies numerandos à die interpositæ appellationis.*

10 *Decuriones tenentur sententiam proferre intra decem dies, postquam conclusum fuerit in causa appellationis, alias puniuntur in expensis, & in pœna decem millium marapetinorum applicanda parti requirenti, & insuper in summa causæ, à qua fuit appellatum.*

11 *Sententia lata à Decurionibus, post quadraginta quinque dies instantiæ appellationis ad Consistorium interpositæ, est nulla.*

12 *Decuriones debent secum assumere Assessorem ad proferendam sententiam, & Assessor à Decurionibus assumptus debet communicare sententiam proferendam cum Judice à quo.*

13 *Appellatio non admittitur à sententia la-*

(*e*) In expositione libelli appellationis, in vers. *Diximus: para ante los Señores Presidente, &c.*

lata à Decurionibus in causa appellationis.

14 *Assessor non tenetur communicare sententiam cum Judice* à quo, *quando venit confirmanda à Decurionibus.*

15 *Sententia revocatoria in causa appellationis ad Consistorium interposita forma.*

16 *Decuriones non possunt cognoscere de majori summa decem millium marapetinorum, nisi ex consensu tacito, vel expresso.*

17 *Sententia Decurionum lata super majori summa decem millium marapetinorum non valet usque ad illam summam.*

18 *Regula juris, quod* utile per inutile non vitiatur *procedit in dividuis, non etiam in individuis.*

CAPUT TERTIUM.

DE PRAXI INTERPONENDI appellationem ad Decuriones.

1. ATento Jure nostro Regio, nulla appellatio admittitur in causis non excedentibus summam quatuorcentorum marapetinorum; 2. sed in eis *summariè*, simpliciter, & de plano absque aliquo libello, sola veritate attenta, procedi debet, nisi in causis, & pœnis alicujus Ordinationis Loci agentis de administratione ejusdem Loci, quia in illis *ordinariè* proceditur, & appellatio admittitur, ut expresse cavetur in leg. 19. tit. 9. lib. 3. Recop. quod tamen intelige verum, nisi condemnatio ex prædictis Ordinationibus sit summa millium marapetinorum, & infra: nam tunc licet appellatio admittatur, ut in dict. leg. 19. tamen appellatione non obstante, condemnatio exequi debet, & postmodum appellatio prosequi, ut expresse cavetur in leg. 9. tit. 18. lib. 4. Recop.

3. At vero in causis excedentibus dictam summam quatuorcentorum marapetinorum, & usque ad summam decem millium marapetinorum appellatio admittitur, & debet interponi ad Consistorium Loci, ut expresse cavetur in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. quod est verum, si ibi vigeat consuetudo appellandi ad Consistorium, ut dict. lex 7. expresse dicit: noluit enim lex illa præjudicare Judicibus appellationum deputatis in aliquibus Locis Dominorum particularium, vel Regis ad cognoscendum de appellationibus: nam tunc ad eosdem Judices appellationum, & non ad Consistorium erit appellandum, nisi consuetudo sit in contrarium, ut inquit prædicta lex 7. (*a*) exceptis aliquibus causis, nempè, quando sententia profertur in locis distantibus ab Audientia Regia octo parasanguis: nam tunc ad eandem Audientiam appellandum est, ut in dict. leg. 7. Similiter, *quando la sentencia se dà por los Alcaldes Ordinarios en los Adelantamientos de Castilla, Leon, y Campos, de seis mil maravedis y de ai abaxo, no se apela para el Regimiento, sino para los Alcaldes Mayores de los Adelantamientos*, ut in leg. 76. tit. 4. lib. 3. Recopil. *Anssimismo la apelacion de las sentencias, en las causas que se comienzan ante los Alcaldes Mayores de los dichos Adelantamientos de seis mil maravedis y de ai abaxo, và à las Chancillerias, y no à los Consistorios*, ut in leg. 49. tit. 4. lib. 3. Recop. Præterea appellatio à sententia diffinitiva in causis criminalibus, cujus condemnatio est pecuniaria, & parti applicanda, etiam si sit summa sex millium marapetinorum, & infra, interponi debet ad Judices Criminis existentes in Cancellaria Regia, & non ad Consistorium, ut expresse cavetur in leg. 8. tit. 18. lib. 4. Recopil. quamvis Bernard. de Bisgel (*b*) contrarium observet. (*c*)

4. Et adverte, quod in causis, in quibus ad Consistorium appellandum est, interponi debet appellatio *intra quinque dies* connumerandos *à die notificationis sententiæ*, ut expresse disponitur in dict. leg. 7. & debet concipi, & portigi eodem pacto, quo supra annotavimus, (*d*) *mutatis mutandis*, nam quatenus ibi dicitur: *Apelo para ante los Señores Presidente, y Oydores*, &c. in hac appellatione dicitur: *Apelo para el Ilustre Consistorio.* 5. Deinde appellans debet se præsentare in Consistorio intra illos quinque dies concessos ad appellandum, ut expresse probat text. in dict. leg. 7. ibi: *Luego que por el apelante fuere requerido dentro de los dichos cinco dias*, &c. & postmodum appellans porrigit libellum præsentationis ad Consistorium coram Tabellione ejusdem Consistorii, cum titulo congruenti dignitati Consistorii, secundum Stylum Regionis, forma sequenti.

FORMA PRÆSENTATIONIS in Consistorio.

Muy Ilustres Señores.

6. „ Fulano, en nombre de Fulano, me „ presento en grado de apelacion ante vues- „ tras

(*a*) Ita resolvit Azev. in leg. 4. cap. 6. n. 61. in Tract. de Cur. Pisana.

(*b*) Sub tit. de *Appellat.*

(*c*) Cujus observantiam invenies in fine Volum. Decis. Rotæ, fol. 85. col. 4.

(*d*) In ista instantia in cap. de *Forma appellationis.*

„ tras Mercedes de una sentencia, que el Se- „ ñor Teniente de esta Ciudad dio contra mi „ parte, y en favor de Fulano, en la qual se „ me hizo agravio. Por ende suplico à vues- „ tras Mercedes manden nombrar dos Cava- „ lleros de este su Consistorio, para que me „ desagravien, y hagan justicia, y para ello, &c.

7. Oblata hac petitione in Consistorio legitur à Tabellione ejusdem Consistorii, & tunc nominantur ibi duo Decuriones, qui jurant quod bene, & fideliter causam decident, daturque à Tabellione Consistorii testimonium de hoc cum Decurionibus deputatis parti appellanti, & istud testimonium ponitur in processu causæ: & si Consistorium noluerit Decuriones deputare, unusquisque ex Decurionibus puniri debet pœna decem millium marapetinorum, privarique debent suis officiis, ut expresse cavetur in leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. 8. & ista secunda instantia agitari debet coram Tabellione causæ, coram quo agitata fuit in prima instantia, qui Tabellio statim tenetur deferre processum *originaliter* Decurionibus, juxta text. in leg. 9. tit. 25. lib. 4. Recop. & dict. leg. 7. tit. 18. eod. lib. 4. Recop. & tunc appellans porrigit libellum gravaminum, & interrogatorium: proceditque in hac instantia sicuti diximus in secunda instantia agitata coram Auditoribus: 9. & appellans tenetur concludere causam ad diffinitivam *intra triginta dies* connumerandos *à die interpositæ appellationis.* Itaque, si in prima die quinque dierum concessorum ad interponendam appellationem appellavit, tunc triginta dies incipiunt currere *ab illa die appellationis*; si verò in ultima die quinque dierum appellavit, tunc triginta dies incipiunt currere *ab illa ultima die*: (*d*) & sic appellans habet *quinque dies* ad appellandum, & *triginta* ad probandum, & ad prosequendam appellationem, ut expresse cavetur in dict. leg. 7.

10. Deinde Decuriones deputati tenentur *intra alios decem dies* sententiam proferre; alioquin si intra dictum terminum non protulerint, puniri debent in expensis, & in pœna decem mille marapetinorum applicanda parti requirenti, & insuper debent solvere summam causæ, à qua fuit appellatum: quam pœnam Corrector, seu Judex Loci illico debet executioni mandare; alias si ita non fuerit executus, eandem pœnam cum quadruplo solvere debet Fisco, & in syndicatu poterit ei poni pro capitulo, ut expresse disponitur in dict. leg. 7. quam tamen pœnam Decuriones deputati incurrunt, si prius à parte fuerint requisiti, ut sententiam proferant intra terminum juris. (*e*) Unde constat, hanc instantiam Consistorii terminandam esse intra quadragintaquinque dies; hodie autem *praxis* observat, quod licèt tres, vel quatuor dies solummodo supersint Decurionibus ad prolationem sententiæ, sufficiunt tamen, & poterunt pronuntiare intra illos tres, vel quatuor dies, nisi stylus aliter se habeat. 11. Cæterum sententia lata à Decurionibus deputatis post illos quadragintaquinque dies, est nullius momenti, (*f*) quod procedit, etiam si ex consensu partium sententiam proferant. (*g*)

12. Et adverte, quod in hac instantia Consistorii Decuriones deputati debent simul procedere, & cognoscere cum Judice, à quo fuit appellatum, & assumunt secum Assessorem Litterarum, qui Assessor tempore prolationis sententiæ secretò debet communicare sententiam cum Judice Ordinario, à quo fuit appellatum, quando prima sententia venerit revocanda, vel in aliquo emendanda; & si non se concordent in pronuntiando, tunc Decuriones ambo simul cum suo Assessore proferunt sententiam: revocando, vel emendando primam Judicis Ordinarii, & in fine ejus omnes se subscribunt; 13. & ista sententia lata à Decurionibus exequi debet per Judicem Ordinarium sub pœna viginti mille teruntiorum, nec ab ea admittitur appellatio juxta text. in dict. leg. 7. (*b*) 14. quando verò sententia Judicis Ordinarii venit confirmanda, Assessor non communicat cum Judice Ordinario, sed *de per se* profert sententiam cum uno, vel ambobus Decurionibus, & postea Ordinarius ei se subscribit: & sententia revocatoria concipitur, forma sequenti.

SENTENCIA REVOCATIVA.

„ Visto este processo, &c.

15. „ Fallamos, atento lo nuevamente „ alegado, y probado, que la sentencia en „ este processo dada, y pronunciada por el „ Señor Teniente de esta Ciudad en favor de „ Fulano, y contra Fulano, que la debemos „ revocar, y revocamos; en consequencia de

Nn „ lo

(*d*) Ita firmat Paul. Castrens. in leg. *Si quis heres* II. ff. de *Acquir. hared.* n. 7. & Avil. cum pluribus ab eo relatis in forma secretæ syndicationis, in art. 49. in gloss. verb. *Condemn*, n. 15. & Peralt. in leg. *Statu liber.* §. *Stichum*, n. 4. ff. de *Legat.* 2. & Acev. post hanc editionem Tract. de Curia Pisana, lib. 4. cap. 6. n. 83.

(*e*) Ita firmat Panorm. in cap. *Ventrabilis*, n. 19. de *Jud.* & Avil. ubi supr. n. 16. Didac. Perez in leg. 6. tit. 16. lib. 3. Ordinam. col. 1293.

(*f*) Ut firmat Alex. conf. 82. n. 1. vol. 3. & conf. 14. col. 1. lib. 6. Abb. conf. 16. vol. 2.

(*g*) Ut resolvit Avil. ubi supr. n. 5.

(*b*) Et resolvit Avil. ubi supr. n. 4. & 18.

„ lo qual decimos, que debemos absolver, y „ absolvemos al dicho Fulano apelante de lo „ contra èl pedido, y demandado. Ansí lo „ pronunciamos, y mandamos por esta nues„ tra sentencia, sin costas, juzgando.

16. Circa prædictam leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. erit videndum, an Decuriones possint cognoscere de majori summa decem mille marapetinorum: in quo articulo dicendum est, Decuriones non posse, (i) nisi ex consensu tacito, vel expresso; (j) hujus contrarium resolvit Joan. Gutierrez, (k) & Azevedus. (l) Similiter sententia Decurionum lata super majori summa decem mille marapetinorum non valet usque ad illam summam. (m) Nec obstat text. quod *utile per inutile non debet vitiari*: (n) nam ibi procedit in rebus dividuis, non autem in individuis, (o) ut est judicium: (p) 18. quod est verum, nisi sententia contineat diversa capitula: nam tunc in capitulis non excedentibus summam, de qua Judex cognoscere potest, sententia valet, & tenet. (q)

(i) In leg. fin. ff. de *Jurisdict. omn. jud.*
(j) Ut in leg. de *Qua re*, §. *Judex*, ff. de *Judic.* & ibi Paul. Castrens. in fin.
(k) In Tract. de Juram. confirm. 3. part. cap. 5. n. 20.
(l) In Tract. de Curia Pisana, lib. 4. cap. 6. an. 30.
(m) Secundum glossam fin. in leg. fin. Cod. de *Ædificat.*
(n) Ut in leg. *Sancimus*, Cod. de *Donat.*
(o) Secundum Bartol. receptum communiter in leg. fin ff. de *Jurisdict. omn. jud.*
(p) Ut in leg. *In hoc judicio*, ff. *Famil. erciscund.*
(q) Arg. text. in leg. *Etiam*, §. 1. ff. de *Minor.* & docet Bart. in dict. leg. fin. receptus communiter ex Jas. ibi num. 27.

FINIS SEXTÆ PARTIS HUJUS PRIMI TOMI.

SEPTIMA PARS, HUJUS PRIMI TOMI.

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI in secunda supplicatione cum pœna mille quingentarum duplarum.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *SUmma, & divisio tractatus secundæ supplicationis.*

2 *Supplicationis secundæ definitio.*

3 *Supplicationem secundam quæ persona interponere possint.*

4 *Supplicatio secunda non est admittenda à procuratore non habente speciale mandatum ad eam interponendam.*

5 *Procurator habens mandatum non potest aliquid facere, ex quo dominus ejus ad pœnam obligetur.*

6 *Procurator habens mandatum ad lites, & causas, & ut possit appellare à quacunque sententia, non poterit appellare ab executione, nisi habeat speciale mandatum ab ea appellandi.*

7 *Quamvis procurator ad omnia, quæ speciale mandatum requirunt, constitutus sit, secundam supplicationem interponere non poterit, etiamsi in mandato expressum sit, quod de calumnia, & veritate dicenda juret.*

8 *Si procuratori in mandato datur facultas aliquid agendi, ex quo major pœna mille quingentarum duplarum incurri possit, tunc admittetur, etiam ad interponendam secundam supplicationem.*

9 *Procurator non admittitur ad interponendam secundam supplicationem, etiam si in mandato expressum sit, quod eam interponere possit, & dominum pœnæ subdere, nisi persona adversa, & causa in mandato specificentur.*

10 *Procurator ab executione appellare non potest, absque speciali mandato ab ea appellandi.*

11 *Procurator constitutus, etiam cum libera, & generali administratione bonorum, secundo supplicare non poterit.*

12 *Si legitimus procurator ad interponendam secundam supplicationem intra viginti dies non doceat de mandato, adhuc ejus mandatum sufficiet, & supplicatio admittenda est, si postea doceat.*

13 *Procuratori, qui in præfixo sibi termino adversus electum crimina objecit, non nocet, quod intra illum terminum de mandato propter oblivionem non docuerit, dum tamen illud postea producat.*

Pro-

14 *Procurator certioratus de mandato, licet illud non receperit, pro mandante agere poterit.*

15 *Certificatio mandati, & non ejus receptio, seu præsentatio opus est, ut quis officium procuratorium exercere valeat.*

16 *Quando quis litigat, tanquam procurator, & non produxit mandatum, quod re vera habebat, valet judicium, si producat, parte adversa petente.*

17 *In dubio an appellatio sit deserta nec ne, desertam non esse, pronuntiandum est.*

18 *Ponderatur leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recopil.*

19 *Conjuncta persona absque mandato speciali non admittenda, ad interponendam secundam supplicationem.*

20 *Conjunctus non admittitur ad ea, quæ speciale mandatum exigunt, sine illo.*

21 *Si conjunctus ratam habeat intra viginti dies supplicationem à conjuncto interpositam, & cætera quæ circa eam fecit, secunda supplicatio locum habebit.*

22 *Supplicationi secundæ locus est in causis cœptis in Consilio Regio, & Chancellariis.*

23 *Per novam litem, & petitionem, & non alio modo, debent causæ incipere in Regiis Consiliis, & Chancellariis, in quibus locum habeat secunda supplicatio.*

24 *In casibus Curiæ dicitur cœpta petitio in Consilio, seu Chancellariis.*

25 *Verba leg. Regiæ civili modo intelligenda.*

26 *Si causa de facto incipiat in Consilio Regio, seu Chancellariis, habebit etiam in ea locum secunda supplicatio, secundum Avendan.*

27 *A sententia confirmatoria lata per Consilium Supremum, per quam confirmata est, quæ lata fuit à Judicibus Curiæ* Alcaldes de Corte, *non posse secundo supplicari praxis observat, licet Gregor. Lupo aliud de jure videatur.*

28 *Caute Advocati consulunt clientulis, ut reos coram judicibus Curiæ conveniant, ut secundam supplicationem evitent.*

29 *Reo convento coram inferiori Judice, & litem præ timore leg. contestante, & prosequente declinatoriam, usque quo causa ad Supremos Consiliarios remittatur, poterit apud eos locum esse secundæ supplicationi, non obstante lite contestata coram Inferiori.*

30 *Per litis contestationem coram Judice competenti factam, non dicitur lis ibi cœpta.*

31 *Præscriptio non interrumpitur per litis contestationem coram Judice incompetenti.*

32 *Litis contestatio invalida non excludit terminum dilatoriarum, nec jurisdictionem perpetuat.*

33 *Supplicationi locum non esse, contra Avendan. verius videtur, in causa, cujus petitio cœpta fuit coram inferiori Judice, & deinde per appellationem, aut remissionem ad Curiam causa fuit devoluta, & ibi retentus processus, & prima, & secunda fertur sententia.*

34 *Secunda supplicatio non est admittenda, quam interponit is, qui habet privilegium, ut in Curia conveniri debeat, & conventus coram inferiore Judice litem contestatus est, cujus jurisdictionem ad ejus petitionem Superiores postea sibi advocarunt, nisi coram Inferiori conventus protestationem obtulit.*

35 *In causa cœpta coram Supremis Ordinum Consiliariis non esse locum supplicationi, verius videtur, & ita præticatur.*

36 *Consilium Ordinum non est Regium.*

37 *Hispaniarum Rex perpetuus est Militarium trium Ordinum Administrator.*

38 *In causis cœptis in Audientiis Galleciæ, & Canariæ non est locus secundæ supplicationi, & quid in Audientia Hispalensi observetur, traditur.*

39 *In causis Nobilitatis agitatis coram Judicibus Nobilitatum, non admittitur secunda supplicatio.*

40 *Nobilitas genere, vel tempore acquirenda, non æstimatione nummaria.*

41 *Secunda supplicatio admittenda, etiam in causis cœptis in Consilio de Contaduria.*

42 *Consilium de Contaduria Consilium Supremum dicitur.*

43 *Consilium de Contaduria super vectigalibus, gabellis, & redditibus Regiis judicat.*

44 *Expenditur leg. 5. tit. 12. lib. 2. Recopilat.*

45 *Exclusio generalis remediorum intelligitur de his, quæ jure ordinario competunt, & non extraordinario, & speciali.*

46 *Lex exclusiva remediorum loquens per verbum universale* Nullum, *non censetur excludere remedium speciale alia lege inductum.*

47 *Dispositum in leg. 5. tit. 12. lib. 2. Recop. quid operetur.*

48 *In causis cœptis coram Judice, vulgò dicto* de Vizcaya, *admittitur secunda supplicatio.*

49 *In causis inchoatis in Audientiis Indiarum admittitur secunda supplicatio.*

50 *Audientia Indiarum suas propriat habent Ordinationes, & quando in eis aliquid non reperitur decisum, recurritur ad modum procedendi, qui Pinciæ, & Granatæ observatur.*

51 *In Audientiis Indiarum interposita secunda supplicatione, non supersedetur executioni; prout in Hispania.*

„ lo qual decimos, que debemos absolver, y „ absolvemos al dicho Fulano apelante de lo „ contra èl pedido, y demandado. Ansí lo „ pronunciamos, y mandamos por esta nues„ tra sentencia, sin costas, juzgando.

16. Circa prædictam leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. erit videndum, an Decuriones possint cognoscere de majori summa decem mille marapetinorum: in quo articulo dicendum est, Decuriones non posse, (i) nisi ex consensu tacito, vel expresso; (j) hujus contrarium resolvit Joan. Gutierrez, (k) & Azevedus. (l) Similiter sententia Decurionum lata super majori summa decem mille marapetinorum non valet usque ad illam summam. (m) Nec obstat text. quod *utile per inutile non debet vitiari*: (n) nam ibi procedit in rebus dividuis, non autem in individuis, (o) ut est judicium: (p) 18. quod est verum, nisi sententia contineat diversa capitula: nam tunc in capitulis non excedentibus summam, de qua Judex cognoscere potest, sententia valet, & tenet. (q)

(i) In leg. fin. ff. de *Jurisdict. omn. jud.*
(j) Ut in leg. de *Qua re*, §. *Judex*, ff. de *Judic.* & ibi Paul. Castrens. in fin.
(k) In Tract. de Juram. confirm. 3. part. cap. 5. n. 20.
(l) In Tract. de Curia Pisana, lib. 4. cap. 6. an. 30.
(m) Secundum glossam fin. in leg. fin. Cod. de *Ædificat.*
(n) Ut in leg. *Sancimus*, Cod. de *Donat.*
(o) Secundum Bartol. receptum communiter in leg. fin ff. de *Jurisdict. omn. jud.*
(p) Ut in leg. *In hoc judicio*, ff. *Famil. erciscund.*
(q) Arg. text. in leg. *Etiam*, §. 1. ff. de *Minor.* & docet Bart. in dict. leg. fin. receptus communiter ex Jas. ibi num. 27.

FINIS SEXTÆ PARTIS HUJUS PRIMI TOMI.

SEPTIMA PARS, HUJUS PRIMI TOMI.

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI in secunda supplicatione cum pœna mille quingentarum duplarum.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *SUmma, & divisio tractatus secundæ supplicationis.*

2 *Supplicationis secundæ definitio.*

3 *Supplicationem secundam quæ persona interponere possint.*

4 *Supplicatio secunda non est admittenda à procuratore non habente speciale mandatum ad eam interponendam.*

5 *Procurator habens mandatum non potest aliquid facere, ex quo dominus ejus ad pœnam obligetur.*

6 *Procurator habens mandatum ad lites, & causas, & ut possit appellare à quacunque sententia, non poterit appellare ab executione, nisi habeat speciale mandatum ab ea appellandi.*

7 *Quamvis procurator ad omnia, quæ speciale mandatum requirunt, constitutus sit, secundam supplicationem interponere non poterit, etiamsi in mandato expressum sit, quod de calumnia, & veritate dicenda juret.*

8 *Si procuratori in mandato datur facultas aliquid agendi, ex quo major pœna mille quingentarum duplarum incurri possit, tunc admittetur, etiam ad interponendam secundam supplicationem.*

9 *Procurator non admittitur ad interponendam secundam supplicationem, etiam si in mandato expressum sit, quod eam interponere possit, & dominum pœnæ subdere, nisi persona adversa, & causa in mandato specificentur.*

10 *Procurator ab executione appellare non potest, absque speciali mandato ab ea appellandi.*

11 *Procurator constitutus, etiam cum libera, & generali administratione bonorum, secundo supplicare non poterit.*

12 *Si legitimus procurator ad interponendam secundam supplicationem intra viginti dies non doceat de mandato, adhuc ejus mandatum sufficiet, & supplicatio admittenda est, si postea doceat.*

13 *Procuratori, qui in præfixo sibi termino adversus electum crimina objecit, non nocet, quod intra illum terminum de mandato propter oblivionem non docuerit, dum tamen illud postea producat.*

Pro-

14 *Procurator certioratus de mandato, licet illud non receperit, pro mandante agere poterit.*

15 *Certificatio mandati, & non ejus receptio, seu præsentatio opus est, ut quis officium procuratorium exercere valeat.*

16 *Quando quis litigat, tanquam procurator, & non produxit mandatum, quod re vera habebat, valet judicium, si producat, parte adversa petente.*

17 *In dubio an appellatio sit deserta nec ne, desertam non esse, pronuntiandum est.*

18 *Ponderatur leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recopil.*

19 *Conjuncta persona absque mandato speciali non admittenda, ad interponendam secundam supplicationem.*

20 *Conjunctus non admittitur ad ea, quæ speciale mandatum exigunt, sine illo.*

21 *Si conjunctus ratam habeat intra viginti dies supplicationem à conjuncto interpositam, & cætera quæ circa eam fecit, secunda supplicatio locum habebit.*

22 *Supplicationi secundæ locus est in causis cœptis in Consilio Regio, & Chancellariis.*

23 *Per novam litem, & petitionem, & non alio modo, debent causæ incipere in Regiis Consiliis, & Chancellariis, in quibus locum habeat secunda supplicatio.*

24 *In casibus Curiæ dicitur cœpta petitio in Consilio, seu Chancellariis.*

25 *Verba leg. Regiæ civili modo intelligenda.*

26 *Si causa de facto incipiat in Consilio Regio, seu Chancellariis, habebit etiam in ea locum secunda supplicatio, secundum Avendan.*

27 *A sententia confirmatoria lata per Consilium Supremum, per quam confirmata est, quæ lata fuit à Judicibus Curiæ* Alcaldes de Corte, *non posse secundo supplicari praxis observat, licet Gregor. Lupo aliud de jure videatur.*

28 *Caute Advocati consulunt clientulis, ut reos coram judicibus Curiæ conveniant, ut secundam supplicationem evitent.*

29 *Reo convento coram inferiori Judice, & litem præ timore leg. contestante, & prosequente declinatoriam, usque quo causa ad Supremos Consiliarios remittatur, poterit apud eos locum esse secundæ supplicationi, non obstante lite contestata coram Inferiori.*

30 *Per litis contestationem coram Judice competenti factam, non dicitur lis ibi cœpta.*

31 *Præscriptio non interrumpitur per litis contestationem coram Judice incompetenti.*

32 *Litis contestatio invalida non excludit terminum dilatoriarum, nec jurisdictionem perpetuat.*

33 *Supplicationi locum non esse, contra Avendan. verius videtur, in causa, cujus petitio cœpta fuit coram inferiori Judice, & deinde per appellationem, aut remissionem ad Curiam causa fuit devoluta, & ibi retentus processus, & prima, & secunda fertur sententia.*

34 *Secunda supplicatio non est admittenda, quam interponit is, qui habet privilegium, ut in Curia conveniri debeat, & conventus coram inferiore Judice litem contestatus est, cujus jurisdictionem ad ejus petitionem Superiores postea sibi advocarunt, nisi coram Inferiori conventus protestationem obtulit.*

35 *In causa cœpta coram Supremis Ordinum Consiliariis non esse locum supplicationi, verius videtur, & ita præticatur.*

36 *Consilium Ordinum non est Regium.*

37 *Hispaniarum Rex perpetuus est Militarium trium Ordinum Administrator.*

38 *In causis cœptis in Audientiis Galleciæ, & Canariæ non est locus secundæ supplicationi, & quid in Audientia Hispalensi observetur, traditur.*

39 *In causis Nobilitatis agitatis coram Judicibus Nobilitatum, non admittitur secunda supplicatio.*

40 *Nobilitas genere, vel tempore acquirenda, non æstimatione nummaria.*

41 *Secunda supplicatio admittenda, etiam in causis cœptis in Consilio de Contaduria.*

42 *Consilium de Contaduria Consilium Supremum dicitur.*

43 *Consilium de Contaduria super vectigalibus, gabellis, & redditibus Regiis judicat.*

44 *Expenditur leg. 5. tit. 12. lib. 2. Recopilat.*

45 *Exclusio generalis remediorum intelligitur de his, quæ jure ordinario competunt, & non extraordinario, & speciali.*

46 *Lex exclusiva remediorum loquens per verbum universale* Nullum, *non censetur excludere remedium speciale alia lege inductum.*

47 *Dispositum in leg. 5. tit. 12. lib. 2. Recop. quid operetur.*

48 *In causis cœptis coram Judice, vulgò dicto* de Vizcaya, *admittitur secunda supplicatio.*

49 *In causis inchoatis in Audientiis Indiarum admittitur secunda supplicatio.*

50 *Audientia Indiarum suas propriat habent Ordinationes, & quando in eis aliquid non reperitur decisum, recurritur ad modum procedendi, qui Pinciæ, & Granatæ observatur.*

51 *In Audientiis Indiarum interposita secunda supplicatione, non supersedetur executioni; prout in Hispania.*

52 *In Audientiis Indiarum in causis possessoris nunquam admittitur secunda supplicatio.*

53 *In Chancellariis Indiarum, ut sit locus secundæ supplicationi in causa proprietatis, proprietas decem mille* pesos de oro *tangere, vel excedere debet.*

54 *Qui apud Indos secundam interposuit supplicationem, debet coram Rege comparere intra metam unius anni à tempore notificationis sententiæ.*

55 *In partibus Indorum, qui secundo supplicat, nec pœnæ alicui se subdit, nec fidejussorem præstat.*

56 *Exceptis quinque differentiis congestis supr. à num.* 51. *inter Audientias Indiarum, & Hispaniæ circa interpositionem secundæ supplicationis, in omnibus aliis similis ordo observandus erit inter easdem.*

57 *In causis cœptis in Consilio Supremo Indorum locum esse secundæ supplicationi (servata omni modo forma, quæ in Supremo Regali observatur) juri consonum videtur, & praxis observat.*

58 *Consilium Supremum Indorum Consilium Regium est, & ab eo nullus recursus ad aliud relictus est.*

59 *Lis quando cœpta dicatur, expenditur.*

60 *Quæ sit verior resolutio, circa quando lis cœpta dicatur.*

61 *Ut secundæ supplicationi locus sit, lis dicitur cœpta per lis contestationem.*

62 *Litem non dici cœptam in Consilio Supremo, seu Cancellariis ab actibus, & petitione, quæ ibi fiunt, sed à litis contestatione, contra Avendanium defenditur.*

63 *Causa debet esse ardua, ut in ea locus sit secundæ supplicationi.*

64 *Causa ardua dicitur, quæ in proprietate tria millia duplarum, in possessione sex millia excedit, nulla facta summarum coacervatione.*

65 *Resoloitur, quando, si unus actor agat contra plures reos diversarum summarum, quæ de per se non attingunt trium millium duplarum valorem, & eorum aliquis supplicavit secundo suo nomine & consortium, prosit etiam cæteris correis, & sit benè supplicatum.*

66 *Causa non solum ardua, sed & continens rem æstimabilem tribus millibus duplarum auri* de cabeza *debet esse, ut in ea locus sit secundæ supplicationi.*

67 *Plures causæ arduæ reputantur, in quibus non est locus secundæ supplicationi, ut causæ criminales.*

68 *In causis nobilitatum non est locus secundæ supplicationi.*

69 *In causa super privilegio exemptionis tributorum æstimabili, & arduo secunda supplicatio est admittenda.*

70 *In causa super diversis juribus jurisdictionis, quæ simul juncta excedunt debitam summam, potest, & debet admitti secunda supplicatio.*

71 *Causa super jurisdictione, absque aliqua taxatione semper ardua censetur, ut in ea admittenda sit secunda supplicatio.*

72 *Specie posita, & genus necessario ponitur.*

73 *Cognitio generis debet præcedere cognitionem specierum.*

74 *Posito genere, & ejus species appositæ censentur, saltim affirmativè.*

75 *Valor causæ, in qua potest interponi secunda supplicatio, attendendus tempore petitionis, quo tempore causa jam ardua esse debet; nec sufficit, quod tempore sententiæ creverit.*

76 *Valor unius duplæ* de cabeza *est ejusdem valoris cum Castellano, qui sexdecim argenteis constat.*

77 *Valor trium millium duplarum auri* de cabeza *reducitur ad quadraginta octo millia argenteorum, & ad quatuor millia trecenta sexaginta quatuor ducatorum, quatuor argenteis exceptis.*

78 *Sex mille duplæ* de cabeza *conficiunt nonaginta sex millia regalium, & octo millia septingenta viginti octo ducatorum, exceptis argenteis octo.*

79 *Mille quingentæ duplæ* de cabeza *conficiunt numerum viginti quatuor millium argenteorum, quibus Castella hoc tempore utimur, & ducatorum duorum millium centum octuaginta sex, duobus argenteis exceptis.*

80 *Ut secunda supplicatio interponi valeat, opus est duas diffinitivas sententias latas esse, nec sufficit, si interlocutoriæ sint vim diffinitivarum habentes.*

81 *Sententia interlocutoria quæ dicatur.*

82 *Sententia interlocutoria habens vim diffinitivæ quæ sit.*

83 *Verius est, sententiam super possessoria diffinitivam esse.*

84 *Intellectus ad text. in cap. 2. & cap.* Cùm venissent, *ille, de* Ord. cogn. *hic, de* Instit*ut.*

85 *Intellectus ad leg.* 8. *&* 9. *tit.* 20. *lib.* 4. *Recop.*

86 *In causis criminalibus non admittitur secunda supplicatio.*

87 *Quando principaliter aliqua causa criminaliter intentatur coram Consilio Supremo, & incidenter petitur ratione hujus interesse aliqua magna summa trium millium duplarum ratione hujus interesse, admittendam secundam supplicationem, contra Avendan. defenditur.*

88 *Appellatione, vel in integrum restitutione aliquo statuto sublatis, in criminalibus, censentur sublatæ respectu principalis causæ, & non respectu emergentis.*

89 *Expenditur text. in leg.* 3. *tit.* 20. *lib.* 4. *Comp. in fin.*

90 *Qui principalis causa non potest esse Judex, non poterit & accessorii, quando par ratio impotentiæ militat in principali, quæ militat in accessorio.*

91 *Super liquidatione fructuum primæ, & principalis sententiæ cadit secunda supplicatio, si causa liquidationis summam trium millium duplarum excedat.*

92 *Supplicatio secunda intra viginti dies à die notificationis sententiæ* de Revista *est interponenda, & contra eorum lapsum non datur restitutio, contra Didacum Perez.*

93 *Supplicans secundo tenetur intra viginti dies publico instrumento se obligare, & cautionem sufficientem præstare coram Auditoribus Regiis, à quibus interposita fuit supplicatio, alias non auditur.*

94 *Procurator etiam Fisci secundo supplicans obligationem, & fidejussionem conficere tenetur, eo discrimine inter privatum, & Fiscum constituto, quod procurator Fisci duntaxat ad mille duplas solvendas se, & fidejussores obligat.*

95 *Supplicans secundo, si pauper reperiatur, non compellitur cautionem aliam, quam juratoriam præstare.*

96 *Qui secundo supplicans, & intra viginti dies se obligans, & cautionem præstans non exhibuit intra eos instrumentum obligationis, & fidejussionis, non admittendus erit, si post eos exhibeat.*

97 *Qualitas verbo adjuncta regulanda secundum tempus verbi.*

98 *Forma à lege data ad aliquem actum servanda, alias actus erit nullus.*

99 *Habens mandatum, ut rem* de Abolengo *retrahere valeat, & intra annum petens rem retrahi, & non dotens de mandato nisi post annum, non erit admittendus, elapso anno intra quem non docuit de mandato.*

100 *Doctrina Speculatoris, tit.* de Procurator. *§.* 1. *num.* 18. *vers.* Sed si receptum, *qualiter intelligenda.*

101 *Si supplicans secundo dedit fidejussores intra viginti dies, quos Auditores, quia non idoneos, repellerunt, & alios post viginti dies dari præceperunt, non admittitur ad secundam supplicationem, nec per Auditores id fieri potest.*

102 *Doctrina Baldi in leg.* 1. *in princip. de* Fide instr. *quo modo accipienda.*

103 *Supplicationem secundam Illius, qui supplicavit, & se obligavit, & satisdationem dedit, non prodesse adversæ parti non supplicanti, si sententia in melius reformetur, praxis recepit; licet de Jure contrarium defendatur.*

104 *Supplicans, parte quæ non supplicavit etiam reluctante, à supplicatione secunda recedere valet.*

105 *Appellatio ab uno interposita non appellanti etiam prodest, si simpliciter interponatur.*

106 *Appellatione victoris deserta, potest victor victi appellationi adhærere, & inde suæ desertioni remedium quærere.*

107 *Actor bis appellans, si reus postea appellet, admittitur ex persona rei etiam tertio appellans, quamvis tertio appellare regulariter prohibitum sit.*

108 *Appellatio, & supplicatio parificantur, ubi contrarium dispositum non reperitur.*

109 *Ratio leg.* 1. *tit.* 20. *lib.* 4. *Compil. requirentis obligationem, & fidejussionem in secunda supplicatione, quæ fuit.*

110 *Adversus lapsum viginti dierum, intra quos quis se obligare, & fidejussionem præstare tenetur, non datur restitutio, quod contra Didacum Perez defenditur.*

111 *Secunda supplicatio, obligatio, & cautio coram Auditoribus, à quorum sententia supplicatur, interponenda sunt.*

112 *Latæ duæ sententiæ conformes super alicujus rei proprietate executioni mandandæ sunt, cum fidejussione, quod si retractentur, res cum fructibus reddetur, non tamen secunda supplicatio deneganda.*

113 *Intellectus leg.* 1. *in fine, tit.* 20. *libro* 4. *Recop.*

114 *Si super alicujus rei possessione, duæ conformes proferantur sententiæ, per Auditores non admittitur amplius secunda supplicatio, sed mandantur executioni, cum fidejussione, quod, si in proprietate obtinuerit adversarius, sibi reddatur rei possessio.*

115 *Ponitur ratio discriminis inter proprietatis causas, & causas possessionis, quoad interpositionem secundæ supplicationis.*

116 *Latis duabus etiam non conformibus sententiis super possessione alicujus majoratus, non admittitur secunda supplicatio.*

117 *Si duabus conformibus sententiis latis super proprietate, quis voluerit supplicare secundo, admittitur cum cautione, sed non supersedetur executioni: & est intelligendum de sententiis omnimodo conformibus, alias in ea parte, qua fuerint disformes, executioni erit supersedendum.*

118 *Quando duæ sententiæ conformes dicantur.*

Prin-

119 *Princeps, qui Ordinario Judici præcipit aliquid ab eo fieri, & observari pro forma, eum facit Delegatum, quamvis illud facere posset ex sua jurisdictione ordinaria.*

120 *Sententia secunda, quæ aliquid addit, aut à prima detrahi, non dicitur conformis, si in prima, nec tacite, nec expresse de additione, aut detractione aliquid actum fuerit.*

121 *Secunda supplicatio ad Regem dirigenda est, & interponenda.*

122 *Supplicans secundo tenetur coram Rege, vel Regni Gubernatore intra quadraginta dies comparere cum testimonio suæ supplicationis, alioquin supplicatio deserta efficitur.*

123 *Adversus lapsum quadraginta dierum, intra quos secundo supplicans coram Principe tenetur se repræsentare, datur ex justa causa restitutio.*

124 *Causam secundæ supplicationis Rex quinque ex suis Supremis Auditoribus committit; ex quibus etsi aliquis decedat, cæteri ad determinationem procedunt.*

125 *In secunda supplicatione ex eisdem actis processus procedendum, nec aliquid ultra admittendum.*

126 *In causa secundæ supplicationis statim procedendum, & ea omnibus anteponenda.*

127 *Licet in causa secundæ supplicationis novæ allegationes excludantur, non sunt excludendæ, quæ de novo emerserunt, dum id pars jurejurando asserat.*

128 *Sententia* de Revista *confirmata in secunda supplicatione, supplicans pœna, cui se obligavit, etiam condemnandus erit, & applicabitur Fisco, parti, & ipsis Auditoribus, qui sententiam protulerunt* de Revista.

129 *Judices deputati ad causam secundæ supplicationis supplicantem, qui non obtinuit, minime à pœna mille quingentarum duplarum absolvere possunt: pro qua, & pro principali Executoriæ Litteræ in Cancellaria expediendæ sunt.*

130 *Si secunda sententia* de Revista *confirmata non fuerit per Judices secundæ supplicationis, tunc Executoriæ coram eis decernendæ sunt, & non in Chancellaria.*

131 *Licet in totum sententia* de Revista *fuerit confirmata per Judices secundæ supplicationis, pœna solvenda est; licet in fructibus, aut expensis modificata, aut correcta sit.*

132 *Moderamen respectu fructuum, aut expensarum in secunda supplicatione tanti habitum, quod propter ipsum solum liceret secundo supplicare, liberat supplicantem à pœna mille quingentarum duplarum.*

133 *Secundo supplicans, nulla incursa pœna, potest à supplicatione recedere ante lapsum trium mensium, post vero non, nisi pœnam exolvat.*

134 *Super dubio, an secunda supplicatio admittenda sit, nec ne, Judices ad eam deputati inquirent, & judicabunt.*

135 *Quando dubitatur, an admittenda sit apellatio, cognitio ad Superiorem spectat, ad quem appellatum extitit.*

136 *Leg. 5. tit. 20. lib. 4. Recopilat. enucleatur.*

137 *In dubio, an admittenda sit supplicatio, nec ne, ei locum esse, decernendum est.*

138 *Princeps ex plenitudine suæ potestatis requisita ad secundam supplicationem pro forma, in aliam formam mutare poterit.*

139 *Leg. 4. tit. 24. Part. 3. ubi expendatur.*

140 *Forma interponendæ secundæ supplicationis, & Hispane eam concipiendi.*

141 *Supplicationis secundæ danda copia alteri parti.*

142 *Pars, quæ non supplicavit, contra eam, quæ secundo supplicavit, ab ea præstitam cautionem sufficientem non esse, solet objicere coram Auditoribus, à quibus supplicatio interponitur.*

143 *Super articulo, an sufficienter cautum sit ab ea parte, quæ secundo supplicavit, admittitur supplicatio.*

144 *Remissio decima posita in fin. tit. 19. lib. 4. Recopil. intelligitur.*

145 *Pars quæ secundo supplicavit, si ab adversa opponatur, fidejussores minus idoneos, curet intra viginti dies idoneos dare, vel quod sententia terminetur, eos, quos præstitit, idoneos esse, alias post viginti dies, nec etiam Auditoribus præcipientibus, eos præstare poterit.*

146 *Finito articulo super fidejussione danda ab eo, qui secundo supplicavit, is ab ipso Secretario petit testimonium suæ supplicationis, & obligationis, & fidejussionis, quod sibi statim concedit.*

147 *Forma, qua secundo supplicans debet coram Regia Majestate comparere, & quid ab ea petere.*

148 *Comparenti in gradu secundæ supplicationis coram Rege, quid respondi soleat, & qualiter ultra procedendum.*

149 *Ab eo quod decernunt Regii Auditores (quibus causa secundæ supplicationis commissa est) circa articulum, an locus sit supplicationi, vel non, non admittitur supplicatio.*

150 *Quæ circa materiam secundæ supplicationis Auctor scripsit, cum Practicis, & Advocatis peritis consuluit.*

CAPUT UNICUM.

1. POST appellationis, & primæ supplicationis Tractatum, non incongruum erit secundæ supplicationis cum pœna mille quingentarum duplarum Tractatum describere, prout polliciti fuimus suprà: (a) qui Tractatus per quam utilis, necessarius, præsique accommodatissimus erit: in quo differendum erit de his, quæ frequentius usu forensi accidunt. Pro cujus perfecta cognitione *in primis* dicendum erit, quid sit secunda supplicatio: *secundò*, quæ personæ illam interponere possint: *tertio*, quæ requirantur, ut secundæ supplicationi locus sit: *quarto*, coram quibus, & ad quem proponi debeat: *ultimo*, quo ordine, & forma in ea procedendum sit, & de aliis in materia necessariis.

2. Ad primum dicendum est, me hactenus non reperisse definitionem secundæ supplicationis ab aliquo descriptam, licet in genere, quid sit supplicatio describatur in leg. 1. tit. 24. Part. 3. quo in loco Gregor. Lupus ex dicta lege colligit, quod supplicatio est *petitio Principi porrecta, ut rigor justitiæ reparetur*: aliam definitionem ibi ponit Montalvus, & aliter Did. Perez definit, (b) ex quibus tamen non cognoscitur, quid sit hæc secunda supplicatio, de qua agimus. Unde existimo sic posse *aptius* definiri, scilicet, quod est *petitio Principi porrecta, per quam datur regressus ex eisdem actis processus contra judicatum in prima supplicatione, quod per appellationem, nullitatem, seu aliud remedium ordinarium retractari nequit*: & de hac secunda supplicatione agit integer tit. 20. lib. 4. Recop. & aliqua de ea tradit Avendanius, (c) & Didac. Perez. (d)

3. Ad secundum dicendum est, quod supradictam secundam supplicationem interponere possunt ipsæ partes gravamen sentientes, ut probat leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. ibi: *Queremos, que la parte, que se sintiere agraviada*, &c. quam etiam poterit interponere procurator, ut ex dicta leg. 1. colligitur, ibi: *O en cuyo nombre fuere suplicado*, &c. 4. dummodo talis procurator habeat speciale mandatum ad eam interponendam: (e) 5. qui intellectus ex eo suadetur, quod procurator habens generale mandatum non potest aliquid facere, ex quo dominus ejus ad pœnam obligetur: (f) 6. & hinc docuit Angelus, (g) quod licet procurator habeat mandatum ad lites, & causas, & ut possit appellare à quacumque sententia interlocutoria, seu diffinitiva, non tamen poterit appellare ab executione, nisi habeat speciale mandatum ab ea appellandi, ex eo nempe, quod si appellet ab executione, & succumbat, incidet in pœnam quinquaginta librarum argenti, juxta text. in leg. *Ab executione*, Cod. de *Appell.* ad quam pœnam obligare non potest dominum ex supradictis: quibus relinquitur, quod si procurator sine speciali mandato hanc secundam supplicationem interponat, admittenda non erit, ne per eam dominus obligetur, & possit incidere in pœnam mille quingentarum duplarum, quæ imponitur supplicantibus, & non obtinentibus in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. Et ita *praxi* receptum est, procuratorem non admitti ad interponendam hanc supplicationem, nisi speciale mandatum ad hoc habeat.

7. Quod etiam extenditur, & si in mandato à domino dictum sit: *Et te constituo procuratorem ad jurandum de calumnia, & veritate dicenda, & generaliter ad omnia ea, quæ speciale mandatum exigant*: nam virtute talis clausulæ non potest procurator facere graviora expressis in ipso mandato. (h) Unde, cum gravius sit interponere hanc supplicationem, & dominum prædictæ duplarum pœnæ subdere, quam præstare juramentum *de calumnia*, non est extendendum mandatum ad illud, quod gravius est. (i) 8. Hinc verum erit, quod si in mandato daretur facultas procuratori aliquid agendi, ex quo dominus posset incidere in majorem pœnam, seu æqualem pœnæ dictarum mille quingentarum duplarum, tunc procurator vigore talis clausulæ admitteretur ad interponendam hanc secundam

(a) In 6. Part. hujus 1. Tom. in §. *Sentencia difinitiva en Revista* in fine.

(b) In leg. 15. tit. 3. lib. 2. Ordinam. in gloss. 2.

(c) In Tract. de Secunda supplicatione.

(d) In dict. leg. 25. tit. 3. lib. 2. Ordinam. in gloss. 2.

(e) Ita sentit Avendan. in dict. Tract. de Secunda supplicat. n. 14. Monterr. in sua Pract. Tract. 5. cap. 8. in princ. ibi: *Y poder especial.*

(f) Juxta text. in Clem. *Non potest*, de *Procurat.* firmat Bartol. in leg. *Si procurator*, n. 7. & ibi Jass. n. 5. ff. de *Condict. indeb.* Bartol. per text. ibi in leg. 3. §. *Si procurator*, & ibi Alexand. ff. *Quod quisque juris.* Felin. in cap. 1. n. 8. post Panorm. *Ut lite non contest.* & in cap. *Quoad consultationem*, de *Re judic.* & Avend. in dict. Tract. n. 14. col. 1. in fine.

(g) In leg. *Ab executore*, col. 4. ff. de *Appell.* quem sequitur Fel. in dict. cap. 1. & in dict. cap. *Quod consultationem*, n. 21. Jass. in leg. *Invitus*, n. 5. Cod. de *Procur.* & in dict. leg. *Si procurator*, n. 10.

(h) Juxta text. in Clem. *Non potest*, de *Procurat.* & nos supr. diximus in 4. Annot. totius Operis, n. 16.

(i) Juxta text. in dict. Clem. *Non potest.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

dam supplicationem.

9. Rursus extenditur, procuratorem admittendum non esse ad interponendam hanc secundam supplicationem, etiam si in mandato *specialiter* expressum sit, quod possit interponere supplicationem à quacumque sententia, etiam cum pœna, & fidejussione mille quingentarum duplarum, & earum pœnæ, & obligationi dominum subdere, nisi *specialiter* causâ ipsa, & persona adversa in mandato specificetur, & exprimatur: quia quando requiritur speciale mandatum principaliter in favorem adversarii, qui dubitat, ne fortè postea dominus reversus dicat, se non intellexisse dare ad illud speciale mandatum, necessum est, quod exprimatur *singulariter*, & fiat in individuo mentio causæ, & personæ, (*j*) ideo exigitur expressum mandatum, ne dominus postea dicat, se non sensisse de ista causa, & evitet pœnas positas in cap. 1. §. 1. de *Elect.* in 6. & adversarius damnificetur: ita concludit Bartolus. (*k*) 10. Et fulcitur hæc opinio ex doctrina Angeli, (*l*) qui docet, quod, ad hoc quod procurator nomine domini ab executione appellare possit, opus est sibi *speciali mandato*: nec sufficiet, si in eo dicatur, quod ab omni sententia diffinitiva, aut interlocutoria appellare possit; sed expresim *in specie* danda est procuratori facultas appellandi ab executioni: (*m*) idem ergo dicendum erit in hoc casu, cum sit eadem ratio, & idem periculum versetur, ut supra dictum est.

11. Insuper extenditur, etiam si procurator constitutus sit *cum generali, & libera administratione bonorum*, adhuc enim hanc secundam supplicationem interponere non poterit, quia non censetur talis administratio concessa, ut dominum ad pœnam obligare possit, nec id in tali generali mandato includitur, (*n*) ad quam pœnam, prout diximus, procurator *cum libera administratione* obligaret dominum, si hanc secundam supplicationem interponeret; ergo eam interponere non poterit, quantuncumque generale, & liberum mandatum, & administratio sibi concessa sit, & ita practicatur.

12. Advertendum tamen est, quod si procurator habens hujusmodi speciale mandatum sufficiens ad interponendam secundam supplicationem, compareat, & eam interponat, & obligationem domini, & satisdationem ad pœnam exhibeat coram judicibus *intra terminum viginti dierum* concessum à dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. non tamen intra illud tempus mandatum domini producat, sed postea, elapsis viginti diebus, de eo doceat, adhuc mandatum sufficiens erit, & ejus supplicatio admittetur: non enim necessum est, intra illum terminum mandatum exhibere. 13. Quæ opinio probatur arg. text. in cap. 1. de *Elect.* lib. 6. ubi dicitur, quod si quis, tanquam procurator alicujus, in termino sibi præfixo crimina adversus electum objecerit, & intra illum terminum de mandato, quod jam habebat, non docuerit, quia forte non venerat sibi in mentem, non nocebit ei, dum tamen mandatum postea producat. (*o*)

14. Secundò, prædicta opinio suadetur, quia si procurator certior factus sit à domino de mandato, licet ipsum non recipiat, poterit officium procuratorium exercere ex doctrina Bartoli: (*p*) 15. & ita certificatio mandati, & non receptio requiritur, seu præsentatio.

16. Item & tertio, prædicta opinio probatur ex eo, quod quando quis litigavit, tanquam procurator alicujus, & non produxit mandatum, si re vera illud habebat, valet judicium, & tenet, dummodo producat, si à parte adversa petatur. (*q*)

17. Quarto, facit pro dicta opinione, quod quando dubitatur, an appellatio sit deserta, nec ne, & pro utraque parte rationes urgent, Judex *in dubio* pronunciare debet, desertam non esse. (*r*) Pari etiam modo, in hoc dubio, an esset necessarium præsentare mandatum intra viginti dies, judicandum esset, non esse necessum,

(*j*) Ut colligitur ex dict. Clement. *Non potest*, ibi: *Nisi*, &c.

(*k*) In leg. *Filiusfamilias*, n. 10. ff. de *Donat.* & in leg. *Si quis mihi bona*, §. *Sed utrum*, n. 1. ff. de *Acquir. hared.* & ibi Alex. & Jasson. n. 2. Bartol. & Paul. in leg. unic. Cod. *Etiam per proc. caus. in integ. restit.* Bartol. in leg. *Illud*, §. *Si talis*, ff. de *Minor.* & in leg. *Qui bona*, §. *Qui aliena*, ff. de *Damn. infect.* & sequitur dicens communem Roman. in cons. 141. n. 11. Cassan. in Consuetud. Burgund. Rubr. 10. §. 1. n. 5. fol. 333. col. 2.

(*l*) In leg. *Ab executore*, ff. de *Appell.*

(*m*) Quam doctrinam sequuntur Dec. in cap. *Novit*, de *Appell.* n. 6. Felin. in dict. cap. *Quoad consultationem*, n. 21. & Jas. in dict. leg. *Invitus.*

(*n*) Juxta text. in leg. *Si pater*, ff. *Quæ in fraud. credit.* in leg. *Creditor*, §. *Lucius*, ff. *Mandati*, leg. *Si procurator*, post medium, ff. de *Cond. indeb.* & ibi tenet Bartol. n. 6. & 7. sequitur Jas. in leg. *Justus.* §. fin. n. 4. vers. Secundo limitat. ff. de *Juresjur.* & Socin. in Reg. 320.

(*o*) Ita docet Specul. in Tit. de Procuratore, §. 1. n. 18. vers. Sed si receptum erat, quem referunt, & sequuntur Alex. in cons. 78. n. 8. 11. & 12. vol. 5. & Rip. in cap. *Cum M. Ferrariensis*, n. 137. de *Constitut.*

(*p*) In cons. 73. n. 2. sequitur Cardin. in dict. Clement. *Non potest*, quæst. 18.

(*q*) Ita de *Jure Communi* esse, notatur in cap. *Licet*, de *Procurat.* & in leg. *Pomponius*, §. *Ratihabitionis*, ff. de *Procurat.* glos. in cap. 1. verb. *Absentia*, de *Elect.* in 6. Alex. in dict. cons. 78. n. 12.

(*r*) Ex Paul. Castrens. in leg. 1. num. 4. ff. *Si quis caut.* quem sequuntur Alex. ibi, n. 21. & 22. & Jas. n. 17.

sum, cùm inde pendeat, deserta sit supplicatio, nec ne.

18 Ultimo, prædicta opinio præmaxime fulcitur ex eo, quod dicta lex 1. tit. 20. lib. 4. Recopil. non requirit *pro forma*, quod intra illos viginti dies, vel aliquod aliud tempus de mandato domini procurator doceat: duntaxat requirit, quod procurator tempore, quo egerit actum, tàm secundæ supplicationis, quam alium quencunque, habeat sufficiens mandatum, & quod de eo sit certificatus: nec etiam hoc lex expresit, sed in terminis juris communis reliquit, & si aliud *pro forma* voluisset servari, utique expressisset, sicut & cætera expresit: Quæ opinio verior, & æquior apparet, & servanda, non obstantibus fundamentis in contrarium adductis per Tiraquellum. (*s*)

19. Quo fit, quod cum tàm speciale, & sufficiens mandatum exigatur ad interponendam hanc secundam supplicationem, consequitur, quod conjuncta persona absque speciali mandato, etiam præstita cautione *de rato*, admittenda non erit ad interponendam hanc supplicationem: 20. nam in his, quæ speciale mandatum requirunt, Conjunctus non admittitur sine illo, (*t*) 21. quod ego limitarem, nisi Conjunctus interponat hanc supplicationem, & alter Conjunctus, pro quo fuit interposita, intra viginti dies à tempore latæ sententiæ ratam eam habeat, & obligationem ad pœnam, & satisdationem legitimo tempore, & modo faciam, & exhibitam approbet: quia tunc secunda supplicatio per Conjunctum interposita locum habebit. (*u*)

22. Ad tertium dicendum est, plura requiri ad hoc, ut secunda supplicatio interponi valeat: *primo* enim requiritur, quod causa illa, super qua interponitur, sit cœpta in Consilio Regio, vel in Regiis Chancellariis, seu Audientiis, ut in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. in princ. leg. 7. eod. leg. 4. tit. 24. Part. 3. 23. quod intellige, si causa fuerit ibi cœpta *per novam litem, & petitionem*, & non aliter, nec alio modo, hoc est, quod petitio illa non se referat ad aliud prius actitatum super illo negotio, petendo restitutionem, vel reclamando, vel de nullitate agendo, vel alio quovis simili modo prosequendo priora acta, quæ non habent originem de novo in dictis Curiis, ut in dict. leg. 7. ibi: *Por nueva demanda, &c.* (*x*) 24. dici autem præsenti casu *cæpta* debet dicta petitio, in casibus, in quibus omissis aliis inferioribus Tribunalibus, petitio potuit poni in Curia: quia casus erat Curiæ, de quibus loquitur text. in leg. 8. tit. 3. lib. 4. Novæ Recopil. leg. 5. tit. 3. Part. 3. (*y*) Si ergo lis aliqua civilis in casibus Curiæ ibi notatis mota fuerit in Curia Regis, tunc post duas sententias habebit locum secunda supplicatio: 25. nam illa verba legum hujus Regni, quæ dicunt: *Que se comenzáren*, debent intelligi civili modo, id est, in casibus, in quibus causa potest incipere in Curia, aliis omissis Tribunalibus. (*z*) Unde si casus, qui non possunt tractari in prima instantia apud Curiam, forte de facto tractentur, & retineatur causa, & Judices primam, & secundam proferant sententias, in tali casu non habebit locum secunda supplicatio: quia ille casus non erat talis *de sui natura*, qui posset apud Curiam incipi; 26. sed in proposito casu contrarium resolvit Avendanius, (*a*) quia, eo ipso quod sine ulla declinatione partes litigant in Curia, & Judices Regii de causa cognoscunt, valent sententiæ in prima, & secunda instantia, & hoc sufficit, ut locum habeat secunda supplicatio, ut ibi per eum.

27. Ex quibus *primo* infertur, quod à sententia confirmatoria lata per Dominos de Consilio, in qua confirmarunt sententiam alicujus ex Judicibus Curiæ, vulgò *Alcaldes de Corte*, non potest interponi hæc secunda supplicatio: quia causa non fuit cœpta coram illis; sed potius venit de gradu in gradum: quo casu (ut prænotamus) non admittitur supplicatio, & ita practicatum testatur Gregorius Lupus, (*b*) licet juri, & æquitati magis consentaneum contrarium existimet; sed primum sequitur Avendanius. (*c*) Hinc inolevit, quod cauti Advocati, ut ab instantia secundæ supplicationis fugiant, suis clientibus consilium hoc salutare præstent, ut curent, reum coram his Judicibus Curiæ convenire.

29. Secundo ex prædictis infertur, quod si reus conventus coram inferiori Judice declineat jurisdictionem, & tamen contestetur li-

Oo tem

(*s*) De Retract. Linag. §. 1. glos. 10. n. 93.

(*t*) Leg. *Patri*, junct. leg. *Illud*, §. *Si talis*, ff. de *Minor.* tradunt Moderni in leg. *Exigendi*, Cod. de *Procur.* & in cap. *Nonnulli*, §. *Sunt*, & *alii*, de *Rescript.* Socin. in cons. 120. col. 3. vers. Postremo, lib. 1. & in cons. 231. lib. 2. & Bernard. Diaz in Reg. 130.

(*u*) Ex congestis per Tiraq. in dict. §. 1. glos. 10. n. 61. 62. 96. & 97.

(*x*) Hoc enim his verbis significari asserit Avend. de Secunda supplicat. n. 10.

(*y*) Covarr. in Pract. Quæst. cap. 6. & 7.

(*z*) Et ita advertit, & resolvit Avend. ubi supr. n. 9.

(*a*) Dict. n. 9.

(*b*) In leg. 4. tit. 25. Part. 3. vers. *A del Adelantado.*

(*c*) Ubi supr. n. 11. col. 3. Did. Perez in leg. 8. tit. 4. lib. 2. Ordinam. verb. *No sea hecha execucion*, vers. Dubitat etiam, pag. 391.

tem præ timore pœnæ contentæ in leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. & prosequatur declinatoriam, utique quo Judex se incompetentem pronuntiet, & causam ad Regios Consiliarios remittat, quod tunc poterit intervenire secunda supplicatio ad Personam Regiam, non obstante lite contestata coram inferiori Judice, per quam lis videtur coram eo cœpta, & inchoata, & ab ea initium sumit, (d) & litis contestatio dicitur exordium litis: (e) 30. nam cum lis fuerit contestata coram Judice incompetenti, & causa devoluta ad Regium Consilium, seu Chancellariam, nullum habuit effectum, nec per talem litis contestationem dicitur cœptum Judicium, juxta text. in Clem. 2. *Ut lite non contest.* (f) & in leg. *Si pater*, Cod. *Ne, de Statu defunct.* ubi dicitur, quod si lis non fuerit contestata coram Judice competenti, 31. non interrumpitur præscriptio: 32. conducit, quod docet Guill. Lug. (g) qui ait, quod quamvis litis contestatio sit terminus exclusivus dilatoriarum, (h) illud tamen est verum, si contestatio valida sit, & eodem modo citatio nulla non perpetuat jurisdictionem. (i)

33. Tertio, ex superioribus videbatur dicendum, quod non posit interponi secunda supplicatio, si cœpta sit petitio coram Judice inferiori, & dum coram eo prosequitur causa, Judex per interlocutoriam intulit gravamen, & causam per appellationem devolvit ad Curiam, & ibi retinetur processus, vel saltim per remissionem retinetur, & proferretur prima, & secunda sententia: quia nec in Consilio, aut Chancellaria fuit petitio prima proposita, quæ qualitas cum deficiat, dispositum in dict. leg. Novæ Recop. etiam deficeret: quia cui non conveniunt verba legis, non convenit ejus dispositio. (j) Contrarium tamen licet dubius, imo, quod interponi possit secunda supplicatio, expendit Avendanius: (k) sed licet æquior videatur ejus opinio, prima tamen magis consona est dispositioni leg. 7. tit. 20. lib. 4. Recopil. qua cavetur, secundam supplicationem locum habere in causis, & litibus scilicet, *que se encomienzan en el Consejo, ò en las Audiencias por nueva demanda, y no por via de restitucion, ni reclamacion, ni nulidad, ni en otra manera alguna.* Quibus verbis præcluditur aditus ad secundam supplicationem in omnibus causis, quæ principaliter, & noviter non fuerint inchoatæ in Chancellariis. (l)

34. Quarto infertur, non esse admittendam secundam supplicationem ab eo interpositam, qui, cum esset minor, vidua, pauper, aut ex his, qui habent privilegium, ut conveniantur in Curiis in prima instantia, (m) fuit conventus coram Judice inferiori, & timore pœna præscriptæ in leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop. litem fuit contestatus, & postea compartit in Cancellaria, seu Curia, ubi Auditores Regii avocaverunt sibi cognitionem causæ ad petitionem comparentis, ea nempe ratione, quia causa prius fuit cœpta coram alio proprio Judice ipsius comparentis, licet inferiori, qui incompetens non erat; quamvis reus comparens eligere posset inferiorem, aut superiorem Judicem, quem maluisset: (n) quod tamen intelligo verum esse, si reus ille *simpliciter* fuit litem contestatus coram Inferiori, absque aliqua protestatione, scilicet, *quod in illum Judicem inferiorem consentire non intendebat*, tunc enim non erit admittenda secunda supplicatio, cum in effectu fuerit jam lis cœpta coram illo Judice inferori; cæterum si quando litem contestatus fuit coram Inferiori, protestationem fecit, *quod timore pœnæ dictæ leg. 1. tit. 4. lib. 4. Recop. contestabatur litem, & non animo, & voluntate tribuendi aliquam jurisdictionem Judici inferiori, aut in eum consentiendi*, & deinde Superiorem adivit, à quo causa fuit avocata, tunc existimo, secundam supplicationem admittendam esse: quia licet lis fuerit cœpta per litis contestationem coram Judice inferiori, fuit tamen coram Judice incompetenti, & ita ex ea, tanquam ex nihilo, nullus oritur effectus, prout diximus supra. (o)

35. Quinto infertur, quod si lis fuerit cœpta coram Supremis Consiliariis Ordinum in eorum Consilio, ab eorum sententiis licebit secundo supplicare cum pœna, & fidejussione mille quingentarum duplarum: nam inquit text. in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. hanc supplicationem habere locum, quando causa fuerit cœpta in Consilio, aut Cancellariis;

(d) Ut in cap. *Ex parte* II. de *Verb. sign.*
(e) Ut in Auth. de *Litig.* §. *Si verò, apud judicem*, & cap. 1. de *Jur. calumn.*
(f) Facit gloss. cap. *Ut debitus bonor*, de *Appell.*
(g) In leg. *Eum, qui* in princ. ff. de *Constit. pecun.*
(h) Ut in cap. *Pastoralis*, de *Except.*
(i) Gloss. in cap. *Pastoralis*, verb. *Qui potest*, de *Offic. Deleg.* in 6.
(j) Ut in leg. 4. §. *Totiès*, ff. de *Damn. infect.*
(k) Ubi supr. n. 11. fol. 96.
(l) Quam opinionem tenuit Avend. ubi supr. n. 11.
(m) Juxta text. in leg. 5. tit. 3. Part. 3. & in leg. 8. 9. & 11. tit. 3. lib. 4. Recop. & Covarr. in Pract. Quæst. cap. 6. & 7.
(n) Juxta text. in Auth. *Habitata*, Cod. *Ne filius pro patre.*
(o) In proxima 2. illatione, & huic opinioni conducunt plura, quæ congerit Avend. ubi supr. n. 10.

riis; sed Consilium Ordinum est Consilium; ergo in causa ibi cœpta secunda supplicatio locum habebit; cujus tamen contrarium verius est, & practicatur: 36. quia in eo nunquam hæc secunda supplicatio interponi solet, nec potest: nam illud Consilium non est Regium; sed est Consilium deserviens tribus Ordinibus Militaribus, 37. quorum Rex Hispaniarum est Perpetuus Administrator, ut patet ex titulo Provisionem, quæ in prædicto Consilio decernuntur, & expediuntur: & ita Mandatum, & Decretum hujus Consilii eam vim, & facultatem habent, quam Magistri Ordinum habebant, qui Regibus subditi erant; at verò prædicta lex 1. & 3. tit. 20. lib. 4. Recop. & reliquæ de hac materia secundæ supplicationis agentes loquuntur, quando sententia lata fuerit in Regio Consilio, seu Chancellariis, y assi dicen: *Ante los nuestros Oydores, y por los de nuestro Consejo, &c.* Secus igitur erit dicendum, quando supplicatio interponeretur à sententiis latis in aliis Consiliis, & Audientiis.

38 Sextò infertur, in Audientiis Gallecix, & Canariæ non esse locum huic secundæ supplicationi cum prædicta pœna, & fidejussione mille, & quinquaginta duplarum, licet ibi lites, & causæ *de novo* incœperint, quia non sunt Chancellariæ, nec Suprema Regia Consilia, prout requirit dict. lex 1. tit. 20. lib. 4. Recop. ab eis enim appellatio interponitur ad Regias Chancellarias Vallisoletanam, & Hispalensem, in quibusdam casibus congestis à leg. 1. 9. & 15. tit. 1. lib. 3. Recop. & leg. 4. tit. 3. lib. 3. Recopil. idque maxime constat, quia in causis civilibus excedentibus in Audientia Gallecix centum millia marapetinorum, & in Audientia Canariensi trecenta millia marapetinorum appellatio interponi potest ad Vallisoletanam, & Hispalensem Audientiam, ut in dict. legib. dicitur; ergo si appellatio admittitur in causis tam parvæ summæ, & quantitatis, frustra interponenda erit secunda supplicatio, quæ solum interponi potest in causis arduis, & magnæ quantitatis, in quibus nullum aliud supersit remedium ordinarium, ut infra apparebit. Pari modo in Audientia Hispalensi non est locus secundæ supplicationi, licet Auditores in prima instantia cognoscant de casibus Curiæ vicinorum, *de los Lugares de Señorio, y Abbadengo*, juxta text. in leg. 43. cap. 10. tit. 2. lib. 3. Recop. quia ex privilegio particulari concesso illi Civitati, audio, hanc secundam supplicationem sublatam esse in supradictis casibus.

39. Septimo infertur, quod in causis Nobilitatis (quas vulgò *de Hidalguias* dicimus) admittenda non erit hæc secunda supplicatio: quia hujusmodi causæ non incipiuntur in Regio Consilio, aut in Chancellariis, sed apud Judices Nobilitatum, qui vulgò *Alcaldes de Hijosdalgo* dicuntur, ut constat ex toto tit. 11. lib. 2. Recop. & ex tit. 2. lib. 6. Recop. n. 4. 40. Nec id mirum est, quia Nobilitas acquiri non debet æstimatione nummari, sed vel genere, vel tempore, leg. 2. & 12. tit. 21. Part. 2. (p) unde indecens esset, eam pretio nummario æstimare, ut inde appareat, an locus sit huic secundæ supplicationi, nec ne, quod necessarium est, ut interponi possit, juxta text. in leg. 9. tit. 20. lib. 4. Recopil. Quare merito praxis recepit, in hujusmodi causis Nobilitatis secundam supplicationem non habere locum. (q)

41. Octavò infertur, hanc secundam supplicationem habere locum, etiam in causis, & litibus, quæ incœptæ fuerint in Consilio *de Contaduria*, super quibus prima, & secunda sententia lata fuerit: 42. quia Consilium illud est Regium, & Supremum, & ita Consilium Regium appellatur, & ejus Auditoribus eadem auctoritas tribuitur, quæ concessa est Auditoribus reliquarum Audientiarum, ut constat ex leg. 3. tit. 1. lib. 9. Recop. Quare in eo idem observandum erit, quod observatur in Regio Supremo Consilio, circa hujus secundæ supplicationis interpositionem: quia in eo idem modus, & ordo procedendi observatur, qui in aliis Audientiis hujus Regni, ut in leg. 13. tit. 1. lib. 9. Recop.

43. Nec obstat, quod cum Consilium istud cognoscat, & judicet super vectigalibus, gabellis, & aliis redditibus Regiis, ut constat ex tit. 2. lib. 9. Recop. à num. 3. si in eo duæ proferantur sententiæ conformes, amplius ab eis non erit appellandum, nec supplicandum, nec reclamandum adversus eas, juxta text. in leg. 5. tit. 12. lib. 2. Recop. Idque generaliter promulgatum est in illa lege, ubicunque super redditibus Regiis duæ sententiæ conformes prolatæ fuerint; ergo saltim in hoc casu hi Regii Auditores *de Contaduria* suas sententias conformes executioni mandare debent, quocunque remedio excluso, etiam supplicationis secundæ cum pœna, & fidejussione mille quingentarum duplarum.

44. Nam respondeo, quòd dict. lex 5. tit. 12. lib. 2. Recop. noluit excludere hoc extra-

(p) Et facit leg. *Illud*, Cod. de *Excus. mun.* lib. 10.
(q) Et ita resolvit Avend. ubi supr. n. 17.

ordinarium remedium secundæ supplicationis, quia generalis exclusio remediorum intelligitur de his, quæ *Jure communi, & ordinario* competunt; secus de his, quæ *Jure speciali, extraordinario* concessa sunt; (r) sed hoc remedium secundæ supplicationis extraordinarium est, & Jure speciali competit, ut ex modo extraordinario procedendi in eo constat, & ex tit. 20. lib. 4. Recop. ergo dict. lex 5. noluit prædictum remedium extraordinarium excludere, sed alia remedia ordinaria appellationis, reclamationis, & similia.

Secundo, prædicta interpretatio corroboratur ex eo, quod licet lex exclusiva remediorum loquatur per verbum universale *Nullum*, non tamen censetur excludere remedium speciale per aliam legem inductum, (s) & ita dict. lex 5. non dicetur excludere illud remedium secundæ supplicationis alia lege inductum, nempe per leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop.

Ulterius probatur ex eo, quod clarum est, hoc remedium secundæ supplicationis introductum esse, ut causis gravibus, & magnæ quantitatis subveniatur, quamvis nec appellationis, nec supplicationis aliud remedium superfit, prout est, quando in Chancellariis lata est prima, & secunda sententia de *Vista*, & *Revista*, à qua sententia *de Revista* non licet amplius appellare, seu supplicare leg. 2. & 3. tit. 19. lib. 4. Recop. & nihilominus tamen, conceditur secunda supplicatio cum pœna, & fidejusione mille quingentarum duplarum per leg. 1. tit. 2. lib. 4. Recop. ergo etiam per interpositionem prædictæ secundæ supplicationis debet succurrum esse causis gravibus, & magnæ quantitatis agitatis super Regiis redditibus, licet in eis denegetur remedium supplicationis, latis duabus sententiis conformibus.

47. Unde existimo, quod dispositio dictæ leg. 5. tit. 12. lib. 2. Recop. id operabitur, quod latis duabus sententiis conformibus in dicto Consilio *de Contaduria*, amplius non admittatur hæc secunda supplicatio, quæ impedire valeat earum executionem: sed quod executioni mandentur, data sufficienti fidejusione ab eo, in cujus favorem latæ fuerint, *quod si revocentur per Judices secundæ supplicationis, reddet rem cum fructibus*: (t) & hoc respectu dicta lex 5. nullum continet speciale: illud tamen continet in eo, quod coram quibuscumque judicibus latæ sint duæ sententiæ conformes in causis super redditibus Regiis, non expectatur tertia sententia, etiam si lata sit prima sententia coram inferiori Judice, & ab ea appelletur ad Notarios Provinciarum, seu Consilium *de Contaduria*, & ibi confirmetur, nec admittetur amplius appellatio, seu prima supplicatio, quæ in aliis causis admitti solet, ut in tit. 19. lib. 4. Recop. & multo minus ista secunda supplicatio cum pœna, & fidejusione mille quingentarum duplarum, quia causa fuit cœpta coram Judice inferiori.

48. Nono infertur, quod in causis, de quibus cognoscit Judex ille, qui vulgo dicitur *Juez de Vizcaya*, secunda supplicatio locum habet, si causæ coram eo cœptæ fuerint, quia illud Tribunal Superius est, & in Chancellaria continetur, nec ab eo ad aliud recursus appellationis est, & ita decisum extat in leg. 68. tit. 5. lib. 2. Recop.

49. Decimo infertur, quod in causis cœptis in Chancellariis, & Audientiis Novi Regni Indorum locus erit huic secundæ supplicationi, quia sunt Suprema Tribunalia, & lites, & causæ expediuntur, prout in nostris Chancellariis Hispaniarum, ut in leg. 15. in Ordinationib. factis ad Indorum gubernationem: 50. quas Ordinationes observant prædictæ Audientiæ, & ubi in eis aliquid non reperitur decisum recurrendum erit ad modum, & ordinem procedendi in Chancellariis Vallisoleti, & Granatæ, juxta leg. 18. in dicta Ordinatione. Quare latis duabus sententiis in dictis Audientiis, admittenda erit hæc secunda supplicatio, & ita ordinatum fuit in leg. 13. & 17. in dictis Ordinat.

51. Et interposita prædicta secunda supplicatione, non erit supersedendum executioni sententiæ *de Revista*; sed executioni mandabitur, præstita cautione sufficienti ab eo in cujus favorem lata fuit, *quod si revocetur, reddet rem cum fructibus alteri parti*, juxta text. in dict. leg. 13. & in hoc differt secunda supplicatio interposita in illis partibus Indorum ab ea, quæ in hoc Castellæ Regno interponitur, quia in his partibus, interim quod pendet lis, interposita secunda supplicatione, non traditur sententia executioni, nisi ambæ conformes sint, ut in leg. 1. & fin. tit. 20. lib. 4. Recop.

52. Sunt, & aliæ differentiæ, nam in illis partibus, sive sententia prima, & secunda *de Vista*, & *Revista* sint conformes, sive non, in causis possessoriis numquam admittitur secunda supplicatio, ut in dict. leg. 13. in his verò Hispaniarum Chancellariis non denegatur, dummodo proprietas excedat, vel accedat ad *summam sex millium duplarum*, ut in leg. 9. tit. 20. lib. 4. Recop.

53. Tertia differentia est, quod in illis partibus in causis super proprietate alicujus rei excedente, vel tangente decem mille *pesos de oro*, secunda supplicatio interponi potest, ut in dict. leg. 13. at verò in istis Regnis Hispaniarium sufficit, quod proprietas rei æstimetur trium mille duplarum, ut in dict. leg. 9. tit. 20. lib. 4. Recop.

54. Quarta differentia est, quod qui in illis partibus hanc secundam supplicationem interponunt, comparere debent apud Regem *intra spatium unius anni* connumerandi *à die notificationis sententiæ* factæ parti, vel suo procuratori, ut in dict. leg. 13. in Hispania verò *intra quadraginta dies* connumerandos *à die interpositæ supplicationis* supplicans comparere debet coram Rege, ut in leg. 4. tit. 20. lib. 4. Recopil.

55. Quinta, & ultima differentia est, quod in illis partibus supplicans non obligatur alicui pœnæ, nec cautionem aliquam præstat, quia illa supplicatio non habet naturam, quam habet supplicatio, de qua loquitur lex 1. tit. 20. lib. 4. Recop. ut colligitur ex dict. leg. 13. Ordinat. Indorum; at verò secundo supplicans in his Regnis se subdit pœnæ mille quingentarum duplarum, & præstat fidejussores in eventum, quod prima supplicatio, & sententia *de Revista* confirmetur, ut in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. & ita practicatur.

56. Et exceptis his quinque differentiis, in omnibus aliis, quæ pertinent ad expeditionem causarum in hac secunda supplicatione similis ordo observandus erit, & eadem requisita necessaria erunt in Audientiis Novi Regni Indorum, quæ sunt in nostris Cancellariis, & Consilio Supremo Hispaniæ (de quibus præsens est tractatus) nam ultra hoc, quod sic veniunt intelligendæ leg. 14. & 17. Indorum Ordin. clare constat ex leg. 16. dict. Ordin. ubi expresse deciditur, quod quidquid per dictas Ordinationes decisum non fuerit, decernatur per Ordinationes Cancellariarum Pinciæ, & Granatæ. Unde cum in dictis Ordinationibus Indorum solum supradicta decreta sint circa secundam hanc supplicationem, recurrendum erit ad Ordinationes Vallisoletanas, & Granatenses, circa id quod in illis non reperiatur decisum.

57. Ex quibus adnotandum erit, hanc secundam supplicationem interponere posse eos, qui litigant in Consilio Supremo Indorum, in quo causæ exordium sumpserunt, nam si in illis Indorum Cancellariis supplicationi locus est, à fortiori debet esse in Consilio Supremo; 58. quod Consilium Regium est, & ita nuncupatur, & ab eo nulla appellatio, seu recursus ad aliud conceditur: & ideo dispositum circa Consilium Regale, comprehendit etiam hoc Indorum Supremum Consilium, & ita in eo observandus erit ordo, qui observatur in Consilio Regali, circa interpositionem hujus secundæ supplicationis cum pœna, & fidejusione duplarum, & non erit observandum id, quod dispositum est in dict. Ordinat. Indorum: quod probatur ex eo, quod Consilium Supremum Indorum venit appellatione Supremi Consilii Regii, ut traditur in leg. 5. in Ordinatione Indorum, ubi cum daretur forma procedendi in Consilio Supremo Indorum, præceptum fuit, quod observarentur Ordinationes, & Statuta tradita Consiliariis Regalibus. Unde constat, quod hoc Consilium Indorum sequitur naturam Consilii Regalis: quod sic conjicio, quia illa discrimina suprà relata inter supplicationem, secundam in illis partibus interpositam, & inter eam, quæ in Hispania interponitur, prodita sunt, quia distantia locorum aliud non patitur, & quia pluris, vel tanti habentur in Hispania tria millia duplarum, quam apud Indos decem millia ducatorum, *seu pesos monetæ* illarum partium, quod in Consilio Supremo Indorum cessat, & ita *praxis* observat, quod in eo interponatur supplicatio, prout in Consilio Regali.

59. Superest tamen nunc videre pro intelligentia supradictorum, per quem actum dicatur cœpta lis in casibus, in quibus actio, & petitio poni, & intentari potest in prima instantia coram Auditoribus Supremi Consilii Regalis, vel Chancellariarum, (u) ad hoc ut secundæ supplicationi locus sit: & videtur dicendum, quod lis cœpta dicatur per citationem parti intimatam, juxta text. in leg. *More*, & in leg. *Et quia*, ff. de *Jurisdict. omn. judic.* ubi jurisdictio Delegati perpetuatur per citationem, & lis dicitur cœpta, & non integrata secundo facit text. in Clem. 2. *Ut lite pendent.* ubi lis pendere dicitur per citationem à Judice emanatam: tertio suadetur ex leg. *Si quis postquam*, ff. de *Jud.* ubi dicitur, quod per solam citationem prævenitur jurisdictio. (x) Sed oppositam sententiam, imo quod à li-

(r) Secundum Jaff. in leg. *Postquam litem*, n. 15. Cod. de *Pact.*

(s) Secundum gloss. fin. in dict. leg. *Postquam litem*, & ibi Jaff. n. 14.

(t) Juxta terminos leg. fin. tit. 20. lib. 4. Recop.

(u) Quorum meminit, lex 5. tit. 3. Part. 3. & leg. 8. 9. & 11. tit. 3. lib. 4. Recop. & Covarr. in Practic. Quæst. cap. 6. & 7.

(x) Per quem text. Fulg. Paul. Alex. & Jaff. in leg. *Cum quædam puella*, ff. de *Jurisd. omn. judic.* & Bartol. in leg. *Si pluribus*, ff. de *Legat.* 1. & ibi Jaff. n. 24. & 25. dicunt, quod per solam citationem inducitur præoccupatio, & prævention jurisdictionis, & idem disponitur in cap. *Propo-*

litis contestatione judicium cœptum esse dicatur, probat late Felinus, (y) & facit text. in dict. Clem. 2. *Ut lite pend.* ibi : *Litem quoad hoc pendere censemus*, quibus verbis constat, citationem operari pendentiam litis, non verò effectum litis cœptæ. Est etiam text. in leg. *Cum quædam puella*, ubi jurisdictio dicitur præoccupari per sententiam, aut litis contestationem ; ergo non per solam citationem. (z)

60. Qua in re existimo, veriorem resolutionem esse, quam suprà tradidimus, (a) scilicet, litem *propriè* cœptam dici à litis contestatione ; *impropriè* verò à citatione. 61. Sed in hac specie, & in terminis propositæ quæstionis, ad hoc ut locus sit secundæ supplicationi, intelligo de lite cœpta propriè per litis contestationem coram Auditoribus Consilii Regalis, aut Cancellariæ : & ita opinor, accipiendas esse leges Regias agentes de hac secunda supplicatione. Ad quod moveor, nam si prædictæ leges permittunt hanc secundam supplicationem, intelligi debet, interponendam fore à sententia primæ supplicationis, quæ coram Auditoribus præcesit, ad quam sententiam absque litis contestatione pervenire non possent : lite enim non contestata regulariter sententia ferri non potest. (b) Unde verius erit dicendum, quod leges volentes, litem inchoari per litis contestationem in Consilio, seu Cancellariis Regiis, suadent, quod, ad hoc ut hæc secunda supplicatio denegari valeat, coram aliis Judicibus inferioribus lis fuerit cœpta per litis contestationem : nam dum statuunt, quod causæ incipiantur, & contestentur in Consilio, & Cancellariis Regiis, ut admittatur secunda supplicatio, per consequens, eam denegant in causis, quæ coram Inferioribus cœpta fuerint per litis contestationem : Patet igitur, quòd licèt quis citetur coram Judice Inferiori, si tamen coram eo non fuerit contestatus litem, si eam postea contestetur in Consilio, seu Cancellariis, pervenire poterit ad hanc secundam supplicationem, & ita practicatur.

62. Ex qua vera resolutione constat, perperàm aliquem affirmare, processum incipere à petitione, & ab actibus, quæ fiunt in Supremo Consilio, vel in Cancellariis, quando causa, & lis cœpta coram Inferiori, devoluta fuit ad Regios Auditores, ex eo quòd ab aliquo actu interlocutorio appellatum fuerit, & causa gravaminis coram Auditoribus justificata fuerit, & ob id ab eis retenta : vel quando, lite contestata coram Inferiori, appellatio ab aliquo actu interlocutorio interposita fuisset, & Judex Inferior appellationi frivolæ, & nullæ detulisset, & ita in Superiorem transmisisset, & totus, & integer processus coram Superioribus videretur positus ; & per consequens locus esset secundæ supplicationi, tanquam si causa noviter cœpta esset coram eisdem Superioribus, quia inchoari, & incipi censeretur à petitione, & actibus, qui in dicto Consilio, & Cancellariis fierent, prout in hac specie resolvit Avendanius, ubi suprà. Sed id perperam, & male quis affirmaret, quia ex supradictis dilucide apparet, à litis contestatione litem cœptam dici, ut secunda supplicatio interponi valeat, quæ lis, si coram Inferiori contestata fuerat, ut in propositis casibus extat, manifestè sequitur, quod ea devoluta ad Superiores secunda supplicatio cessabit.

63. Secundò principaliter requiritur, ad hoc ut secunda supplicatio cum pœna, & fidejussione mille quingentarum duplarum interponi possit, quod causa sit ardua, & magnæ quantitatis, ut probatur in l. 1. 7. & 9. tit. 20. lib. 4. Recop. & ea causa ardua, & magnæ quantitatis olim judicabatur, quæ mille quingentas duplas *de cabeza* excedebat, vel tanti res, super qua causa pendebat, æstimabatur, juxta text. in dict. l. 7. 64. Cæterum cum postea quantitas valoris bonorum excreverit, decretum fuit alia lege, causam arduam, & magnæ quantitatis censeri, quæ trium millium duplarum valorem, & æstimationem attingerit, si super proprietate rei controvertatur : si verò super ejus possessione, arduam causam censeri, quando proprietas rei, super cujus possessione litigatur, sex millium duplarum auri *de cabeza* sit, & tanti habeatur, prout Imperator noster Carolus V. sua Pragmatica Sanctione promulgavit, quæ habetur in dict. leg.

posuisti, de *For. comp.* ubi notat gloss. & probat gloss. in leg. *Ubi cæptum*, ff. de *Judic.* & ibi Bart. & Paul. & magis communiter omnes, secundum Didac. Perez in Rubr. tit. 1. lib. 3. Ordin. col. 729.

(y) In cap. *Super quæstionum*, n. 6. de *Offic. Deleg.* & est communis opinio, secundum Paulum Castrens. in leg. 1. Cod. de *Judic.*

(z) Et ita ibi tenent Bart. Alber. Ang. quamvis Fulgos. Paul. & Alex. ibi dicant, illum text. intelligendum esse per alia jura, quæ tamen suppletio displicit Jass. ibi n. 6. & Aret. in dict. leg. *Si pluribus*, & hanc partem tenet gloss. in dict. leg. 1. verb. *Cæpto*, Cod. de *Jud.* & in leg. *Apertissimi*, verb. *Inchoetur*, Cod. de *Jud.* & in leg. fin. §. *Illud*, verb. *Exordium*, Cod. de *Temp. appell.* & gloss. 1. in leg. *Vinum*, ff. *Si certum petat.* Et est optimus text. in leg. *Amplius non peti* in princ. ff. *Rem ratam hab.* & text. ubi Jass. in leg. *Si cum fundas* in princ. junct. gloss. ff. *Si cert. petat.*

(a) In Annotat. ad totum opus, in fin. annot. 1. n. 39.

(b) Ut in tit. *Ut lite non contest.* & in leg. fin. tit. 10. Part. 3. & ibi Greg. Lupus in verb. *Lo que no se podria.*

l. 9. tit. 20. lib. 4. Recop. quòd intelligo verum esse, nulla facta coacervatione summarum, veluti si plures rei conventi ab uno actore fuerint condemnati super diversis summis, quarum quælibet *de per se* non attingeret prædictam summam, & simul junctæ excederent : quo casu non debet fieri coacervatio, & computatio illarum summarum, ut locus sit huic secundæ supplicationi : ita resolvit Avendanius, (c) 65. qui resolvit illam quæstionem, si unus actor agat contra plures reos pro diversis summis, & quantitatibus, quarum quælibet *de per se* non attingit dictam summam, & valorem trium millium duplarum, & simul junctæ excedunt, & unus ex correis supplicat à secunda sententia *de Revista*, & ipse solus dat fidejussionem suo nomine, & consortium, an hoc sufficiat, & prosit cæteris omnibus reis, & bene supplicarum dicatur ? Et tandem Avendanius ibi resolvit, quod si quilibet fuit condemnatus *de per se* in summa, quæ non sit trium millium, vel sex millium duplarum, tot sunt sententiæ, quot condemnationes : & ita plures appellationes sunt interponendæ. Quare si unus solus supplicaverit, nec bene supplicavit : quia non erat causa ardua, nec consortibus prodesset ejus supplicatio : quamvis causa ardua, & debitæ quantitatis esset : nam cum plures sint condemnationes, plures etiam deberent esse supplicationes. Cæterum si ex una actione, & detentione fieret condemnatio, etiam in viriles portiones, tunc una causa reputaretur, & una appellatio, seu supplicatio sufficeret : quòd verum esse Avendanius concludit in appellationis, & primæ supplicationis gradu. At vero in gradu secundæ supplicationis, ubi pœna mille quingentarum duplarum venit imponenda, aliud dicendum esse existimat : quia, sicut non potest talis supplicatio nocere reo condemnato, ita nec ei prodesse debet. Unde in prædicto loco per plura fundamenta concludit Avendanius, quod quando plures rei condemnantur in solidum, si unus ex eis tantum supplicavit cum prædicta pœna, alter verò, vel acquievit sententiæ, vel non supplicavit, contra hunc sententia secunda *de Revista* exequi poterit, non obstante supplicatione alterius.

66. Ulterius considero, quòd causa hæc ardua, & magnæ quantitatis debet continere rem æstimabilem, & quæ æstimari possit trium millium duplarum auri *de cabeza*, ut colligitur ex l. 7. tit. 20. lib. 4. Recop. ibi : *Siendo tan ardua la causa, y sobre tan grande cantidad, que sea de tanto valor, y estimacion, &c.* & ex dict. l. 9. ejusd. tit. & lib. 67. Non enim sufficit, quod causa sit ardua, quia plures causæ arduæ reputantur, prout sunt criminales, & tamen in eis non est locus secundæ supplicationi, ut probatur in l. 11. tit. 20. lib. 4. Recop. sed necessum est, quòd sit ardua, & æstimabilis *copulativè*. (d) 68. Quo fit, verum esse quòd suprà resolvimus, (e) nempè, in causis Nobilitatis locum non esse secundæ supplicationi, cum non recipiant æstimationem nummariam.

69. Cæterùm, si causa esset super aliquo privilegio exemptionis tributorum concesso aliquibus personis, locis, aut alicui cassariæ, & in ea habitantibus, & negotium esset arduum, & tale, quòd si emeretur talis exemptio (quia ex tali onerosa causa potest acquiri) (f) excederet summam trium millium duplarum, si de ejus proprietate ageretur, vel sex millium, si de possessione, & esset casus, qui coram Supremo Consilio, seu Cancellariis tractari posset, prout *quotidie* fit in Nobilitatibus pertinentibus ex privilegio : in hujusmodi casu lata prima, & secunda sententia in gradu *de Vista, & Revista*, bene haberet locum secunda supplicatio cum pœna, & fidejussione mille quingentarum duplarum : quia tam ex instantia, quam ex æstimatione privilegii causa est æstimabilis : quod maximè procederet, si contributio, à qua privilegiati liberantur, excederet futuris temporibus summam dictarum duplarum, & peteretur, quòd virtute privilegii ab illa contributione in futurum liberentur, nam hujusmodi causæ sine dubio excedunt dictam summam, & in eis locum habet secunda supplicatio. (g) Et hinc etiam fit, quod in controversiis, & litibus super eo, quod aliqui admittantur ad aliqua Officia in populis, quorum æstimatio accedit ad prædictam summam, locus erit huic secundæ supplicationi : & ita in Consilio Supremo fuit decisum.

70. Fit etiam ex suprà dictis, quòd si aliquis habens jurisdictionem alicujus Loci, aut Concilium alicujus Oppidi ligat super diversis juribus sibi competentibus ratione jurisdictionis, quæ in illis locis sibi competit, veluti si experiatur super decimis executionum sibi debitis, aut super pœnis, & calumniis, aut super aliis quibuscumque diversis juribus, & præeminentiis, quæ jurisdictionis fructus, & effec-

(c) Ubi supr. n. 14. in fin.

(d) Ut notat Avend. ubi supr. n. 16.

(e) In 1. requisito, illatione 7.

(f) Juxta doctrinam Bald. & DD. in leg. *Qui se patris*, Cod. *Unde liber.* & in leg. *Vacuatis*, Cod. de *Decurion.* lib. 10.

(g) Juxta notata per Alber. post Bart. in leg. *Si idem* in princ. n. 7. ff. de *Jurisdict. omn. judic.* & facit text. in leg. *Fumio*, §. fin. ff. *Quand. dies leg. ced.* & ita in terminis resolvit Avend. ubi supr. n. 17.

effectus sunt, & valor uniuscujusque juris seperatim non attingit valorem, & æstimationem trium millium duplarum in proprietate, vel sex millium in possessione, & tamen si simul jungantur superant, vel saltim attingunt prædictam summam, tunc lata secunda sententia *de Revista*, ab ea secunda supplicatio interponi poterit: nam si una actione, vel sententia sint comprehensæ plures species, vel summæ, quarum singulæ *de per se* non accedunt ad valorem necessarium, & requisitum, ut ad Principem interponi possit appellatio, tamen omnes simul junctæ faciunt notionem Principis (id est, quòd accedunt ad valorem necessarium, ut ad Principem interponi possis appellatio) tunc bene poterit appellatio ad Principem interponi: (*b*) ergo idem dicendum erit in casu nostro, cùm prædicta jura, & præeminentia una actione, & eodem jure proveniente à jurisdictione comprehendantur, & eadem sit lis, & sententia promulgata super omnibus, & omnia simul erunt attendenda ad secundam supplicationem admittendam. Confirmatur hoc corollarium ex l. *Si idem cum eodem* in princ. ff. de *Jurisdict. omn. judic.* juncta gloss. 1. ibi: ubi dicitur, quòd si inter eosdem pluribus actionibus actum sit, quarum singularum quantitas sit intra jurisdictionem judicantis, eis autem simul junctis excedit, non erunt simul coacervandæ; sed potius debet Judex de eis cognoscere: & subdit Glossa 1. ibi, illum verum esse, quando pluribus actionibus actum esset; secus vero, si una tantum actione, licet in ea de pluribus quæratur. (*i*)

71. Præterea adverto, quod quoties agitur super jurisdictione, semper causa censetur ardua absque aliqua taxatione, seu æstimatione, ad hoc quod interponi valeat secunda supplicatio; sed genus prædicatur de suis speciebus, (*j*) 72. & posita specie, genus necessario ponitur (nam animal est genus, homo, equus, bos, & similia species subjectivæ, quæ subjiciuntur dicto generi, & ejus prædicamento, quia si dico est homo, necessario consequitur, est animal, (*k*) & ita remoto genere, removentur & ejus species, (*l*) 73. & ad cognitionem specierum debet præcedere cognitio generis, (*m*) 74. & ad positionem generis sequitur positio specierum, saltim affirmativè) (*n*) unde, quando lis tractatur de speciebus jurisdictionis, etiam tractatur de ipsa jurisdictione, & debet judicari causa ardua, & quod in ea locum habeat secunda supplicatio: facit etiam, quia valet argumentum de toto ad partem, (*o*) & cujus effectus omnibus prodest, & partes ad universos pertinent. (*p*)

75. Advertendum tamen erit, quod æstimatio, & valor requisitus, ut possit interponi secunda supplicatio, considerari debet tempore petitionis rei, quo tempore causa jam debet esse ardua, & res petita ascendere debet ad prædictam millium duplarum summam; nec sufficit, quod tempore sententiæ creverit valor. (*q*) Unde si anno millesimo quingentesimo octuagesimo fuit petitus fundus, qui tunc æstimabatur duarum millium duplarum, licèt non excedat tria millia, non habebit locum supplicatio cum pœna: & licèt in petitione plura petantur, quarum valor tempore petitionis excedebat valorem trium millium duplarum, & condemnatio fit in rebus omnibus, si tamen supplicatio secunda fit tantum à condemnatione alicujus rei, debet haberi respectus ad valorem ejus tantum, & non ad petitionem, vel condemnationem. (*r*)

76. Superest videre, pro explicatione supradicti requisiti, quot ducatis, seu argenteis æstimanda sint illa tria millia duplarum in proprietatis causis, & sex millia in possessoriis, quod etiam conferet ad intellectum pœnæ mille quingentarum duplarum solvendæ, quando sententia, à qua fuit supplicatum, confirmaretur. Et pro resolutione hujus articuli dicendum erit, quod valor unius duplæ *de Cabeza* est ejusdem valoris cum *Castellano*, prout resolvit Covarruvias: (*s*) & Castellanus constat sexdecim argenteis, tantique communiter habetur: 77. Unde constat, quod causa super proprietate, cujus valor æstimari debet trium millium duplarum, excedere debet, vel attingere quadraginta octo millia argentorum, seu regalium, & ducatorum quatuor millia trecenta,

(*b*) Juxt. text. in leg. *Si qui separatim*, §. 1. ff. de *Appell.*

(*i*) Quam gloss. sequuntur ibi Bartol. & communiter omnes ex Dec. ibi, ante n. 15.

(*j*) Ut late declarat Bartol. in leg. *Qui usufructum*, ff. de *Verb. oblig.*

(*k*) Leg. *Si quid earum*, §. *Inter emptum*, ff. de *Legat.* 3. Jaff. in Rubr. ff. de *Legat.* 1. n. 7.

(*l*) Secundum Jaffon. in leg. *Si filius à patre*, ff. de *Liber. & posthum.* n. 10. & leg. *Si causa*, n. 8. post Paul. n. 5. de *Transact.* & leg. *Sciendum*, n. 3. *de Leg.* 1.

(*m*) Text. *Et omnes* in leg. 1. ff. *Si cert. petat.* notat Paul. Castr. in leg. 1. n. 6. ff. de *Just. & jure.*

(*n*) Paul. in leg. *Non videt*, n. 5. Cod. de *In integr. rest.*

(*o*) Leg. *Quæ de tota*, ff. de *Rei vendic.* leg. *Qui scit*, in princ. ff. de *Usur.*

(*p*) Leg. *Cujus effectus*, ff. de *Reg. jur.* & ibi Dec.

(*q*) Ut notant Bald. & Angel. in leg. *Si idem cum eodem*, §. fin. ff. de *Jurisdict. omn. judic.* & ibi Jaff. in princ. n. 6.

(*r*) Ita ex Angel. Felin. & Dec. resolvit Avend. ubi supr. num. 15.

(*s*) Tract. de Veter. Nummis. Collat. cap. 6. n. 3.

ta, & sexaginta quatuor, exceptis quatuor argenteis: causa verò super possessione, ejus proprietas æstimanda est sex millium duplarum: 78. quæ nonaginta sex millia regalium conficiunt, & octo millia septingenta viginti octo ducatorum constituunt, exceptis octo argenteis. Et in hunc modum intelligendum erit, quanti habenda sit illa pœna mille quingentarum duplarum; 79. nam mille quingentæ duplæ *de cabeza* conficiunt numerum viginti quatuor millium argenteorum, seu regalium, quibus hoc tempore in Castella utimur, qui reducti in ducatos communes undecim argenteorum, constituunt duo millia centum octuaginta sex ducatorum, duobus exceptis argenteis, quod ita practicatur, ut inquit Covarruvias, ubi supra, quamvis non sic particulatim resolvat.

80. Tertio principaliter requiritur, ut interponi possit secunda supplicatio cum pœna mille quingentarum duplarum, quod latæ sint duæ sententiæ diffinitivæ in ipso Regio Consilio, seu Cancellariis, nec sufficit eas esse interlocutorias habentes vim diffinitivarum, ut clare dispositum est in leg. 7. tit. 20. lib. 4. Recopil. per illam dictionem taxativam *Solamente*, & expressius in leg. 6. ejusdem tit. & lib. ubi omnino hoc auxilium secundæ supplicationis denegatur, & prohibetur interponi ab actibus, & sententiis interlocutoriis, quamvis diffinitivarum vim habeant, & reparari nequeant per diffinitivam. (*t*)

81. Et intellige, sententiam illam dici interlocutoriam, *quæ non diffinit principalem articulum, sed media causæ respicit*, secundum Glossam. (*u*) Similiter sententia, *quæ post se aliam diffinitivam expectat*, interlocutoria dicitur, ut notatur in leg. *Post sententiam*, Cod. de *Sent.* & in leg. 1. Cod. *Quando provoc. non est necesse.* Simili modo sententia, *quæ non efficit judicem esse functum officio suo*, interlocutoria est. (*x*)

87. Sententia autem interlocutoria habens vim diffinitivæ est ea, *quæ quasi diffinit negotium principale, non tamen in totum diffinit*, secundum Panormitanum: (*y*) & hæc revocari non potest per Judicem proferentem. (*z*) Ab hac etiam sententia licet appellare, antequam diffiniatur principale negotium, (*a*) & nihilominus ab his interlocutoriis sententiis, vel vim diffinitivarum habentibus non datur additus ad secundam supplicationem cum pœna, & fidejussione, ut statuitur prædictis legib.

Sed eis obstare viderur lex 8. & 9. tit. 20. lib. 4. Recop. ubi si sententiæ duæ proferantur super aliquo possessorio, quæ tamen non sint conformes, & non currant alia requisita, poterit interponi secunda supplicatio; sed sententiæ super possessorio prolatæ non sunt diffinitivæ, sed quasi diffinitivæ, & diffinitivarum vim habentes, quia non diffiniunt negotium in totum, siquidem posteà super peritorio agi potest, quod probatur in cap. 2. de *Ord. cogn.* & in cap. *Cum venissent*, de *Institution.* ubi, cum ageretur super quodam spolio, & super possessorio, interloquendo pronuntiavit Pontifex, significans sententiam in illo possessorio interlocutoriam esse; ergo falsum erit dicere, quod à sententia interlocutoria non possit quis secundò supplicare.

83. Sed his non obstantibus, servanda est decisio dictarum legum 6. & 7. Novæ Recop. quia verius, & receptius est, sententiam super possessorio diffinitivam esse, quia diffinivit in totum causam illam super possessione, ita Glossa, (*b*) pro qua est text. in cap. *Accedens* in princ. *ut lite non contest.* Nec huic communi nocent text. in dict. cap. 2. & cap. *Cum venissent*; qui procedunt, quando quæstio possessionis inducta est per viam exceptionis, ptout ibi fuit mota; cæterum si per viam principalis quæstionis, & de per se mota fuerit causa possessoria, sententia super ea lata diffinitiva erit. (*c*)

85. Ex qua resolutione communi declarantur prædictæ leges Regiæ 8. & 9. locum habere, quando possessorium intentatum fuerit principaliter, & super eo prolatæ fuerint duæ sententiæ diversæ, seu contrariæ, à quibus tanquam à diffinitivis interponi poterit secunda supplicatio; cæterum si possessorium incidenter, & per viam exceptionis tractaretur, licet duæ fuerint prolatæ sententiæ *de Vista*, & *Revista*, non poterit ab hac ultima *de Revis-*

Pp ta

(*t*) Et ita tenet Avend. ubi supr. n. 18. & Rebuff. in Tract. de Supplicatione, art. 1. gloss. 26.

(*u*) In Clem. *Ad compescendas*, de *Sequestrat. possess. & fruct.* verb. *Diffinitivas*, & gloss. in cap. *Et qui*, vers. *Diffinitivæ* 2. quæst. 6. verb. *Diffinitivæ*, gloss. in Auth. de *Litigios.* §. *Ad excludendas*, verb. *Interlocutionibus*, tradunt Abbas, & Felin. in Rubr. de *Sentent. & re jud.* Avil. in cap. *Præterea*, cap. 6. verb. *Sententiæ*, n. 10.

(*x*) Ut in cap. *In literis*, de *Offic. Deleg.*

(*y*) In dict. Rubr. de *Sentent. & re jud.* n. 6. & 8.

(*z*) Gloss. cap. fin. verb. *Irrevocabiles*, de *Rescript.* in 6. quam notat Bald. in Auth. *Habita*, Cod. *Ne filius pro patre*, Jaff. in leg. *Mixtores*, Cod. de *His quib. ut indig.* pro qua gloss. est text. in cap. *Significantibus*, de *Offic. Deleg.*

(*a*) Ut in gloss. 1. leg. *Intra utile*, ff. de *Minor.* sequitur Dueñas reg. 52. n. 3.

(*b*) In dict. Clem. *Ad compescendas*, verb. *Possessorio*, gloss. cap. *Cum ad sedem*, verb. *Interdictum*, de *Restit. spol.* gloss. in cap. fin. de *Jur.* Berotius in cap. *Licet causam*, n. 68. de *Prob.* communis ex Dec. cap. *Consultationibus*, n. 9. de *Offic. Deleg.*

(*c*) Ita Anton. in dict. cap. fin. de *Jud.* & ibi Andr. Sicul. Rubeus in leg. *Naturaliter*, §. *Nisi communis*, n. 343. de *Acquir. possess.*

ta ſupplicari eum pœna, & ſidejuſsione mille quingentarum duplarum, quia ſententia interlocutoria eſt, à qua ſupplicari nequit, ut in dict. leg. 6. & 7.

86. Quarto, principaliter requiritur, ut ſecundæ ſupplicationi locus ſit, quod cauſa debet eſſe civilis, non verò criminalis, nam in criminali ſecunda ſupplicatio denegatur per leg. 11. tit. 20. lib. 4. Recop. Quod etiam de *Jure Communi* obſervatur, ut reſolvit Rebuffus. (*d*) Et quæ ſit cauſa civilis, & quæ criminalis jam ſupra expoſuimus. (*e*)

87. Sed hoc in loco opportune illud dubium examinandum erit, ſcilicet, quid, ſi aliqua cauſa intentetur in prima inſtantia *criminaliter* in Conſilio Supremo, & *incidenter* petatur aliqua magna ſumma ratione intereſſe, (*f*) an ratione hujus intereſſe, quod *incidenter* petitur, ſi excedat ſummam trium millium duplarum, locum habeat ſecunda ſupplicatio? Qua in re videtur dicendum, locum non habere: nam ſi conſideremus, quod *principaliter* illa eſt cauſa criminalis, in qua non admittitur ſecunda ſupplicatio, & qui non poteſt eſſe Judex cauſæ principalis, non poterit eſſe cauſæ incidentis; (*g*) ſed in propoſita ſpecie reſpectu cauſæ criminalis principalis non poteſt interponi ſecunda ſupplicatio; ergo nec debet poſſe interponi reſpectu intereſſe incidentis, & cauſæ ſubordinatæ, ita concludit Avendanius. (*h*)

88. A qua tamen opinione libenter recedo, imò, quòd reſpectu illius intereſſe admittenda ſit ſecunda ſupplicatio, motus ex doctrina Baldi, & Guillerm. (*i*) ubi annotavi, quod ſi Statuto ſublata ſit appellatio in quæſtionibus criminalibus, vel reſtitutio in integrum, cenſetur ſublata reſpectu principalis cauſæ, & non reſpectu emergentis, ſeu incidentis in eam: (*j*) ergo idem dicendum erit in ſupradicta propoſita quæſtione, quod licet ſublata ſit ſupplicatio ſecunda in criminalibus, non cenſeatur ſublata in dependentibus, & incidentibus, dum in eis cætera alia requiſita adſint.

89. Pro qua opinione ſatis eſt text. in leg. 3. tit. 20. lib. 4. Recop. ubi decernitur, quòd licèt ſententia, à qua fuit ſecundo ſupplicatum reſpectu intereſſe, ſeu expenſarum, aut cujuſvis cauſæ incidentis, & acceſſoriæ ad principalem ſententiam, fuerit modificata, revocata, ſeu correcta, adhuc pars, quæ ſupplicavit tenebitur ſolvere pœnam mille quingentarum duplarum, niſi articulus, & cauſa incidens tam ardua eſſet, & tantæ quantitatis, quod propter ipſam duntaxat, nullo habito reſpectu ad cauſam principalem, eſſet locus huic ſecundæ ſupplicationi, & debuiſſet *de Jure* admitti: ex qua lege ſubtiliter perpenſa colligitur, mentem ejus eſſe, quod poſſet dari caſus, in quo principale negotium non eſſet tam arduum, nec tantæ quantitatis, quod poſſet ab eo interponi ſecunda ſupplicatio, & tamen poſſet aliquis caſus acceſſorius expenſarum, vel fructuum emergere tantæ arduitatis, & quantitatis, qui excederet trium millium duplarum ſummam, & æſtimationem, prout ſi centum equæ petantur, quæ ablatæ fuerunt ab hinc viginti annis, & prima, & ſecunda ſententia *de Reviſta* præceptum ſit, eas reddi, vel earum æſtimationem, & partus, & poſtpartus earum: ecce caſus principalis, qui non erat arduus, nec quantitatis debitæ, & requiſitæ, ut interponeretur ſecunda ſupplicatio; tamen, *ratione acceſſorii* incidentis partus, poſſet ſupplicari, ſiquidem partus, & poſtpartus incidens quæſtio tantæ arduitatis eſt; ſed cauſa civilis parvæ quantitatis, & cauſa criminalis paribus paſsibus ambulant, & æquiparantur quoad hoc, quod ſicut ab illa civili, quia non eſt ardua, non poteſt interponi ſecunda ſupplicatio, ita nec poterit ab hac criminali, quia criminalis eſt; & tamen, ſi ab illa ſit aliquis caſus dependens arduus, & debitæ quantitatis trium millium duplarum, poterit interponi ſecunda ſupplicatio ratione acceſſorii dependentis; ergo idem dicendum eſt, ſi in cauſam criminalem incidat aliqua quæſtio, & cauſa tantæ ſummæ, & arduitatis, quod ejus reſpectu duntaxat, abſque conſideratione cauſæ principalis, poſſit interponi ſupplicatio, & debeat admitti.

90. Quibus rationibus, & hac lege Sic animadverſa, non dubitarem aſſerere in propoſita quæſtione, admittendam eſſe ſecundam ſupplicationem cum pœna mille quingentarum duplarum, & ſufficientibus fidejuſſoribus: nec aliud ſuadent fundamenta Avendani: nam licet

(*d*) In dict. Tract. de Supplicat. n. 71.
(*e*) In Annotation. ad totum opus, annotat. 1. à n. 19.
(*f*) Juxta doctrinam Bartol. in leg. *Interdum*, §. *Qui furem*, ff. de *Furtis*, & habetur in cap. *Cum oporteat*, & ibi DD. de *Acceſſat.*
(*g*) Leg. *Quoties*, Cod. de *Judic.* notatur in cap. *Tuam*, de *Ordin. cog.* & Covarr. in Practic. Quæſt. cap. 4. in fin.
(*h*) Ubi ſupr. n. 18.
(*i*) In leg. *Si ex cauſa*, §. *Nunc videndum*, ff. de *Minor.*
(*j*) Quos ſequuntur Alex. n. 2. Jaſſ. n. 7. qui Plumbinum refert in Rubr. ff. de *Re judic.* Aviles in cap. *Præterea*, cap. 6. num. 4. & 6. in gloſſ. verb. *Sentencia*, & Boſius in Praxi Crimin. tit. de Appellat. n. 11. & faciunt per eum ibidem adducta, n. 8. conducunt etiam, quæ adducit Didac. Perez in leg. 8. tit. 4. lib. 4. Ordinam. in gloſſ. verb. *Dentro en otros veinte dias*, col. 403.

cet verum ſit, quod qui principalis cauſæ non poteſt eſſe Judex, non poterit & acceſſorii, illud eſt intelligendum, quando militat eadem ratio impotentiæ, & incapacitatis in acceſſorio, quæ limitat in principali, veluti ſi tractetur cauſa ſuper reciſione alicujus contractus jurati ab aliquo laico, qui ejus reciſionem prætendit ex alio jure, cujus cognitio non eſt propria Judicis Eccleſiaſtici, tunc Judex Eccleſiaſticus cauſam principalem reciſionis non pertractabit, nec ei ſe ingereret, licet acceſſoriam, ſcilicet abſolutionis juramenti ſibi præſumat: quia ratio, propter quam non eſt competens ad cauſam principalem reciſionis contractus, eſt, quia contrahentes erant laici, & Fori Sæcularis, & cognitio cauſæ, ex qua prætendebatur reciſio, non pertinebat ad Tribunal Eccleſiaſticum; eſt tamen competens ad acceſſoriam, ſcilicet ad abſolutionem juramenti ratione ipſius: & ita colligo ex congeſtis per Covarruviam. (*k*) Et ita decidendum eſt in noſtræ quæſtionis ſpecie, quod diverſa ratione in criminali principali cauſa non eſt locus ſecundæ ſupplicationi ab ea, quæ militat in acceſſoria fructuum, & intereſſe: nam in criminali quæſtione non eſt locus ſupplicationi, quia cauſa criminalis non eſt æſtimabilis pecunia, prout neceſſum eſſe, ſupra reſolvimus, & advertit Avendanius; (*l*) cæterum quæſtio incidens fructuum, & intereſſe ſatis æſtimari poteſt, ut inde appareat, an ſit requiſitæ quantitatis trium millium duplarum, & poſsit, vel debeat admitti ſecunda ſupplicatio.

91. Et ex ſupradictis nec mihi etiam placet, quod ſi ſententia *de Reviſta* tranſivit in rem judicatam, & agitur novum Judicium ſuper liquidatione fructuum, qui excedunt ſummam trium millium duplarum, ſuper qua liquidatione prolatæ ſunt duæ ſententiæ, quòd non poſsit interponi ab ea ſecunda ſupplicatio: eo quia ſecunda hæc inſtantia videatur eadem cum prima, & ab ea dependens: & ſicut à prima executoria, & à ſententiis ibi latis non poterat ſupplicari, ita nec deberet poſſe ſupplicari à ſententiis latis in earum declaratione, quod diſplicet: nam ſicut propter hanc rationem non liceret ſupplicare ſecundò, eodem modo non liceret ſupplicare primò, ſiquidem jam in prima cauſa ſupplicatum eſt; ſed contrarium ſupponitur, ſcilicet, quod poſsint proferri duæ ſententiæ ſuper liquidatione; ergo, & tertia per ſupplicationem ſecundam poterit proferri. Unde patet, quod diverſa eſt cauſa ſupplicationis, quæ interponitur ſuper liquidatione ab ea, quæ interponitur in prima cauſa: & fortiter probatur, quia ſi in eadem cauſa principali, ubi ejus ratione non poterat interponi ſecunda ſupplicatio, oſtendimus, poſſe interponi ratione emergentis quæſtionis arduæ, & requiſitæ quantitatis, ut in præcedenti quæſtioni, *à fortiori* concludimus, eam poſſe interponi, ubi jam non eſt eadem cauſa, cum in ea duæ poſsint ferri ſententiæ diffinitivæ.

92. Quinto principaliter requiritur, ut ſecunda ſupplicatio locum habeat, quod interponatur *intra viginti dies* connumerandos *à die notificationis ſententiæ de Reviſta*, (*m*) quibus elapſis non poterit amplius hæc ſupplicatio interponi, nec adverſum lapſum viginti dierum reſtitutio competit, nec peti poteſt à minori, Eccleſia, ſeu Civitate, vel ab aliis, quibus *de Jure* beneficium reſtitutionis competit, juxta text. in leg. 4. tit. 20. lib. 4. Recop. (*n*) Ex qua leg. deſtruitur opinio Didaci Perez (*o*) reſolventis, minoribus, & reliquis perſonis privilegiatis reſtitutionem adverſus lapſum viginti dierum concedendam eſſe, cum in dict. leg. 4. expreſsè cautum ſit, denegandam eſſe; & ita jam ceſſat longa, & prolixa diſputatio Didaci Perez. Et quod iſti viginti dies connumerari, & currere debeant à tempore notificationis ſententiæ *de Reviſta* (licet d. lex 1. non aperiat) conſtat ex his, quæ circa interpoſitionem appellationis reſolvimus ſupra; (*p*) ſed appellatio, & ſupplicatio à pari procedunt, quando contrarium non reperitur diſpoſitum, ut reſolvit Rebuffus; (*q*) ergo idem in ſupplicatione, quòd in appellatione dicendum erit; imò major ratio verſatur in ſupplicatione, cum ad aliud remedium pro juſtitia conſequenda recurri non poſsit.

93. Sextò principaliter requiritur, ut locus ſit ſecundæ ſupplicationi, quòd intra ſupradictos viginti dies connumerandos à die no-

(*k*) Lib. 1. Variar. cap. 4. n. 7.
(*l*) Ubi ſupr. n. 16.
(*m*) Juxta text. in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop.
(*n*) Et tenet Avend. ubi ſupr. n. 19. & Monterroſ. in ſua Pract. Tract. 5. cap. 8. in princ.
(*o*) In leg. 8. tit. 4. lib. 2. Ordinam. in gloſſ. verb. *Dentro en otros veinte dias*, col. 394.
(*p*) In 6. Part. hujus 1. Tom. in Proœmio, n. 15. per gloſſ. celebrem in cap. *Concerniens*, verb. *Scriverit*, de *Appel.* in 6. & per ea, quæ DD. ibi citati congerunt; & ultra eos idem reſolvit Jaſſ. in conſ. 159. n. 4. vol. 2. verſ. Tertio principaliter, & verſ. Tertio facit, & verſ. Quarto, ubi ad idem citat Ancharran. in conſ. 372. n. 5. in fin. & Felin. idem tenet in cap. *Contingat*, n. 6. in fin. de *Reſcript.* & in cap. *Quoad conſultationem*, n. 32. de *Re judic.* Roman. conſ. 343. n. 18. & Molineus in Conſuetud. Pariſ. tit. de Materia feudi, §. 13. gloſſ. 12. n. 1. & 2. Tiraquel. de Retract. §. 36. gloſſ. 2. n. 31. & 32.
(*q*) Tract. de Supplicat. n. 89. & 95.

tificationis sententiæ *de Revista*, publico instrumento supplicans se obliget, & sufficientem cautionem fidejussoriam coram Auditoribus Regiis, à quibus fuit supplicatum præstet, de solvendis mille quingentis duplicis auri *de cabeza*, si sententia, à qua supplicavit, confirmata fuerit: alioquin elapsis viginti diebus, supplicatio admittenda non erit, si inter eos obligatio cum fidejussione celebrata non fuerit, prout expresse cavetur in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. ubi etiam statuitur, quibus prædicta pœna applicanda sit.

94. Quam obligationem, & fidejussionem non solum privatus, verum etiam Fisci Procurator præstare tenetur, eo solo sibi concesso (ut circuitus evitetur) quod dumtaxat se, & suos fidejussores adstringat ad persolvendas mille duplas, ea nempe ratione, quia si sententia *de Revista* confirmaretur, & per consequens pœna incurreretur, quingentæ duplæ ex prædictis mille, & quingentis Fisco venirent applicandæ, ut dicitur in dict. leg. 1. idcirco in omnem eventum sufficiet persolvere reliquas duas partes, scilicet mille duplas: ita cautum reliquerunt Ferdinandus, & Elisabet Invictissimi, atque Catholicissimi Principes, & confirmavit noster Philippus II. eorum pronepos, & acerrimus justitiæ imitator, & auctor, ut constat ex leg. 10. tit. 20. lib. 4. Recop. ubi decisum extat, Procuratorem Fisci Regii teneri omnino observare omnia requisita, ad hanc secundam supplicationem interponendam, quæ privatus quilibet tenetur.

95. Advertendum tamen erit, quòd si supplicans sit pauper, & de ejus paupertate constet, nec fidejussores habeat, ejus supplicatio admittenda erit, dummodò se obliget, & cautionem juratoriam præstet, intra dict. viginti dies de solvenda pœna mille quingentarum duplarum, in eventum quòd sententia *de Revista* confirmata fuerit: quæ interpretatio fulcitur ex notatis per Hyppolitum, (*r*) & suadetur ex eo, quòd si secunda supplicatio inventa fuit *ex equitate*, ut rigor justitiæ temperaretur, (*s*) fortius admittenda erit in favorem pauperum, quam in favorem divitum, alioquin nunquam pauperes possent gaudere auxilio hujus secundæ supplicationis, quorum pietate praxis recepit obligationem, & cautionem juratoriam eis sufficere, & ita tenet Rebuffus. (*t*)

96. Ex quo sexto requisito infertur, quòd si aliquis supplicans intra viginti dies se obligavit, & satisfecit de persolvenda pœna mille quingentarum duplarum: non tamen intra prædictos dies exhibuit coram Auditoribus Regiis scripturam instrumenti publici, super obligatione, & fidejussione confecti, sed post viginti dies instrumentum obligationis, & fidejussionis eis tradidit, non erit tunc admittenda ejus supplicatio, ut probare videtur lex 1. tit. 20. lib. 4. Recop. ibi: *Dentro de los dichos veinte dias ante los dichos Oydores, &c.* quibus verbis plane constat, prædictam obligationem, & satisfactionem præsentandam, vel præstandam esse coram ipsis Auditoribus intra viginti dies.

97. Pro qua opinione etiam facit, quia qualitas adjuncta verbo, est regulanda, & intelligenda secundum tempus verbi, cui adjicitur; (*u*) igitur prædicta qualitas coram dictis Auditoribus, adjuncta verbo *Se obligue, y dè fiadores*, intelligi debet secundum tempus verbi, scilicet, ut coram Auditoribus dicta obligatio, & cautio, & instrumentum, quo omnia continentur, dentur, vel præsententur; præsertim, quia omnia illa requisita ad interponendam, & admittendam secundam supplicationem *pro forma* traduntur à dict. leg. 1. 98. sed forma à Lege, vel Statuto tradita ad aliquem actum servanda est ad unguem, & ea non servata, reditur actus *ipso jure* nullus; (*x*) ergo si non servetur forma tradita à dict. leg. 1. nempè, quòd coram Auditoribus intra viginti dies obligatio, & cautio præstentur, vel præsententur, actus erit nullus, & non admittetur supplicatio.

99. Urget insuper pro prædicta opinione, quòd si habens mandatum expressum ad retrahendam rem *de Abolengo*, & intra annum compareat petens nomine domini rem retrahi, non tamen doceat de mandato, nisi elapso anno, admittendus non erit, ut per plura fundamenta notat Tiraquellus. (*y*) Nec obstat supradictæ illationi, quòd cum re vera intra tempus viginti dierum supplicans se obligaverit, & fidejussores præstiterit, licet instrumentum super eo confectum coram Auditoribus non produxerit, videatur satisfeciisse intentioni legis, quæ hoc introduxit timore dilationis supplicantis, qui dilationis timor cessat, confecta obligatione, & præstita cautione fidejussoria, licet non præsentata coram Auditoribus: nam respondeo, quòd cum præsentatio, seu præstatio obligationis fidejussionis coram Auditoribus sit *de forma* supplicationis, & sic de ejus substantia, sequitur, quòd ad unguem servari debet.

100. Non etiam obstat doctrina Speculatoris, (*z*) dum docet, quòd si in specie cap. 1. *de Elect.* in 6. procurator habens mandatum objecerit crimina adversus electum in termino præfixo, & intra terminum non docuerit de mandato, quòd re vera habebat, non nocebit ei, dum tamen illud postea producat: (*a*) nam respondeo, illud procedere quoad mandatum præstitum ad aliquem actum gerendum; secus verò est, quando *pro forma* aliud requireretur, ut in proposito casu, ubi *pro forma* exigit lex, quòd instrumentum exhibeatur intra viginti dies, & coram Auditoribus præstetur.

Eodem modo respondendum erit doctrinæ Bartoli (*b*) docentis, quòd procurator certus de mandato poterit uti officio procuratoris, licet mandatum procuratorium non recepit. (*c*) Pari modo satisfaciendum erit, quòd si quis objecerit, rationem finalem dictæ leg. 1. decidentis, obligationem, & fidejussores à supplicante dandos fore, eam esse, ut supplicans obligatus maneat ad solvendam pœnam, si condemnatus fuerit; sed ita remanet obligatus efficaciter, dando satisfactionem intra terminum, ac si coram Auditoribus ejus instrumentum præsentaret: ergo videtur sufficere: nam respondeo, quod cum alia forma tradita sit à dict. leg. 1. videlicet, ut intra viginti dies coram Auditoribus præsententur, vel detur, servanda erit, alias actus erit nullus.

101. Ex quibus consequitur, veram esse resolutionem Didaci Perez, (*d*) dum proposita quæstione, quid dicendum esset, si supplicans dedit fidejussores intra viginti dies, & Auditores forte putant, eos non idoneos, & jubent alios fidejussores idoneos dari post viginti dies, an id per dictos Auditores fieri possit, & ab eisdem admitti supplicatio, concludit, quod

(*r*) In leg. 1. §. *Præterea*, n. 83. ff. de *Quæst.*

(*s*) Juxta gloss. in Summa, tit. 24. Part. 3.

(*t*) Ubi supr. art. 5. gloss. 1. in princ. & Monterros. ubi supr. n. 8.

(*u*) Text. in §. *Proximus*, Inst. de *Leg. agn. succes.* in leg. *In delictis*, §. *Si extraneus*, ff. de *Noxalib.* & ibi Bart. & Bald. & in leg. *Titius*, & ibi Bart. ff. de *Milit. testam.* Duen. in reg. 18. n. 4. & Tiraquel. de Jure Primog. quæst. 40. num. 172.

(*x*) Ut in leg. *Cum hi*, §. *Prætor*, ff. de *Transact.* tradit Hyppol. in cons. 117. n. 14. & in cons. 29. n. 10. & in cons. 64. n. 22. Segura in leg. *Unum ex familia*, §. *Sed & si fundum*, n. 9. ff. de *Legat.* 2. Tiraq. in Legib. Connub. gloss. 4. super text. *Consentemente*, n. 3. & n. 26. & in gloss. 5. super verb. *Expresse*, n. 181.

(*y*) De Utroque Retractu, tit. de Retractu Linagier. §. 1. gloss. 10. n. 90.

non, & meritò: quia *pro forma* (ut diximus) introductum est, quòd fidejussores intra viginti dies dentur; & necessariò est intelligendum de fidejussoribus idoneis, & quorum facultates prædictæ pœnæ mille quingentarum duplarum sufficiant: nam alias, idem esset non præstare fidejussores, & minus idoneos, & inutiliter eos præstare; paria enim sunt non proponere, vel minus bene, & inutiliter proponere: (*e*) ergo idoneis fidejussoribus in tempore non præstitis, supplicatio admitti non debet, ac proinde Auditores Regii non poterunt præcipere, quòd post tempus viginti dierum fidejussores idonei de novo præstentur: non enim eis licet à forma legis recedere.

102. Nec me movet aliud dicere, quòd licet non credatur exemplis, non producto exemplari (id est) originali scriptura, dum tamen intra terminum peremptorium datum ad producenda instrumenta producatur exemplum, & post terminum elapsum producatur originale, productio exempli confirmatur, & facta in termino censetur, ut docet Baldus: (*f*) nam respondeo, quòd prædicta doctrina Baldi procedit, quando per legem non esset introducta forma, quòd illud originale intra terminum peremptorium exhiberetur, vel produceretur: nam tunc sufficeret postea ante tempus sententiæ producere; secus verò est in proposita quæstione, ubi *pro forma* requiritur, quòd fidejussores idonei intra viginti dierum spatium dentur; alioquin satisfactum non esset menti dict. leg. 1. omnia coarctantis, & volentis, legitimè fieri intra viginti dies, ut litigantium malitiis, & dilationibus occurreretur, ut patet ex illis verb. *Pero es nuestra merced, que porque la malicia de aquellos, que suplican por alongar los pleytos, no haya lugar, &c.* quibus verbis satisfactum non esset, si post illud tempus viginti dierum fidejussores idonei dari possent: contingeret enim, quod aliquis, ut executionem sententiæ impediret, supplicaret, & se obligaret, & fidejussores minus idoneos præstaret, quos cum post illud tempus viginti dierum noluisset, vel non potuisset idoneos præstare, remaneret frustrata dict. lex 1. & esse, tanquam si à principio nulli fidejussores intervenissent. Unde rectius erit juxta mentem, & intentionem dict. leg. 1. quòd à principio intra viginti

(*z*) In tit. de Procuratore, §. 1. n. 18. vers. Sed si receptum.

(*a*) Cujus doctrinam sequitur Alex. in cons. 78. n. 8. 11. & 12. vol. 5. Card. in Clem. *Non potest*, de *Procurat.* in quæst. fin. & Rip. in cap. *Cum M. Ferrariensis*, de *Constitut.* num. 137.

(*b*) In cons. 73. n. 2.

(*c*) Quem sequitur Cardin. ubi supr.

(*d*) In leg. 8. tit. 4. lib. 2. Ordinam. in gloss. verb. *Dentro en otros veinte dias*, col. 408.

(*e*) Text. in cap. *Tutor corporalia*, de *Translat. Episcop.*

(*f*) In cap. 1. in princip. de *Fid. instrum.* quem sequitur Dec. in cons. 467. n. 15. Fel. in dict. cap. 1. & in cap. *Licet causam*, n. 18. de *Probat.* vers. Limita quinto, & Dec. in Authent. *Si quis in aliquo*, n. 3. Cod. de *Edendo.*

ti dies sufficiens cautio præstetur, nec postea admittatur.

103. Ex quo sexto requisito etiam infertur, quòd si aliqua pars ex litigantibus supplicationem interposuit, & obligationem, & sufficientem cautionem intra viginti dies coram Auditoribus præstitit, & altera pars, nec supplicavit, nec se obligavit, nec satisfecit intra prædictum terminum, quod talis supplicatio supplicantis non proderit adveræ parti non supplicanti, nec ex ea commodum aliquod reportare potuit, si Judices superiores reperierint, in melius reformandam esse sententiam in favorem non supplicantis latam, à qua altera pars supplicavit, etiam si non supplicans postmodum ex supplicatione adversarii velit se juvare, & eidem acquiescere: nam, cum nec supplicavit, nec se obligavit, nec satisfecit de præstanda pœna mille quingentarum duplarum, supplicatio alterius partis non debet sibi prodesse, siquidem nec ex ea aliquam pœnam, & damnum reportare debet. Præterea pro isto corollario facit, quòd ista secunda supplicatio est remedium exorbitans, & extraordinarium, secundum Marantam, (g) & ita solum competere debet ei, qui se obligavit, & satisfecit de prædicta pœna solvenda; ergo istud remedium secundæ supplicationis competere non debet ei, qui non supplicavit, nec se obligavit, nec satisfecit.

104. Quo fit, quod si supplicans voluerit recedere, & supplicationem deserere, non erit sibi impedimento altera pars non supplicans, quominus, ea reluctante, impunè intra tres menses, & post eos cum pœna mille quingentarum duplarum recedere à prædicta supplicatione posit, & ita semper practicari audivi: cæterum licèt praxis ita observet, opposita tamen sententia verior, & æquior mihi videtur, imò talem supplicationem communem esse, & ambabus partibus supplicanti, & non supplicanti prodesse: 105. nam in causa appellationis, si ab uno interponatur *simpliciter, & non limitate*, talis appellatio prodest alteri parti non appellanti: (b) 106. quod in tantum verum est, quòd si appellatio victoris efficiatur deserta, fortè propter omissam Apostolorum petitionem, poterit victor adhærere appellationi victi, quæ sola sufficiebat, etiam si ipse non appellasset: (i) 107. facit doctrina Baldi, (j) scilicet, quòd quamvis regulariter non liceat tertiò provocare ab eodem gravamine, & ab eadem parte, si tamen actor bis appellavit, & reus postea appellet, actor admittitur, etiam tertio appellans, non ex sua persona, sed ex persona, & beneficio rei appellantis; 108. sed appellatio, & supplicatio à pari procedunt, nisi contrarium reperiatur dispositum; (k) ergo, sicut appellatio ab uno interposita est communis alteri, qui non appellavit, & ab eo peti potest, ut rescindatur sententia, si in aliquo eum læsit; pari etiam modo dicendum est in hac secunda supplicatione, quod prosit non supplicanti, si sententia reformetur in melius in eo, quod eum læsit.

109. Nec huic veræ opinioni obstat, quòd is, qui non supplicavit, nec se obligavit, nec satisfecit, non debeat commodum reportare ex supplicatione alterius partis, nec pœnam mille quingentarum duplarum, aut aliquod damnum pati, præsertim, cum hoc remedium secundæ supplicationis extraordinarium sit: nam respondeo, quod ratio, & mens dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. prohibentis, hanc secundam supplicationem admitti absque obligatione, & satisfactione pœnæ mille quingentarum duplarum, fuit, ne ansa, & occasio daretur litigantibus differendi lites prætextu interponendæ supplicationis: unde, ut eorum maliciis occurreret, id introduxit, ut constat ex verbis ejus, ibi: *Pero es nuestra merced, que porque la malicia de aquellos, que suplican por alongar los pleytos, no haya lugar, &c.* quæ tamen ratio, & malitia cessat in parte non supplicante; si enim non supplicavit, noluit litem differri, sed potius sententiæ executionem desideravit; ergo æquum est, quod alterius partis supplicatio, de cujus malitia timor erat, prosit non supplicanti, qui ea malitia carebat.

Rursus, ex supplicatione alterius partis damnum sequi potest non supplicanti, veluti, si sententia in ejus favorem lata revocaretur, vel in aliquo reformaretur per Judices supplicationis, ac proindè æquum est, ut commodum etiam ex ea reportet: (l) nec existimes hujus contrarium nos suprà resolvisse, (m) dum

(g) De Ordin. Jud. 6. part. act. 2. n. 18.
(b) Ut in leg. *Ampliorem*, leg. *In afferendis*, Cod. de *Appell.* leg. fin. Cod. *Quand. provoc. non est necess.* & ibi DD. Bartol. Bald. & Paul. & Bart. in leg. *Si quis libellus*, Cod. de *Appell.* Bald. in leg. *Per hanc*, Cod. de *Temper. appellat.* Panorm. Felin. n. 7. & alii in cap. *Ex parte* II. de *Rescript.* & Felin. in cap. *Significaverunt*, n. 5. de *Except.* & Rota in decis. 65. de *Appell. in novis.*
(i) Ita ex Bald. tenet Fel. ubi supr. n. 5.
(j) Imolæ, & Præpos. in cap. *Sua*, de *Appell.*
(k) Ut resolvit Rebuff. in dict. Tract. de Supplicatione, n. 89. & 95.
(l) Et pro hac mea opinione faciunt ea, quæ propè in nostris terminis resolvit Rebuff. in dict. Tract. de Supplicatione, art. 5. gloss. unic. vers. Contrarium autem.
(m) In isto Tract. in 1. requisito.

dum ibi docuimus, supplicationem unius ex duobus correis non prodesse alteri correo non supplicanti: nam in tali correo non cessat ratio, & mens prohibitionis dict. leg. 1. cum correus condemnatus intendat litem differre, & executionem sententiæ adversus eum latæ subterfugere, & ita, cum non careat malitia, non poterit se juvare ex supplicatione alterius correi.

110. Infertur deinde ex dicto sexto requisito, quod usque adeo obligationem, & sufficientem satisfactionem de solvenda pœna mille quingentarum duplarum supplicans præstare tenetur coram Auditoribus Regiis intra dictos viginti dies, quod, eisdem elapsis, non dabitur eidem restitutio *in integrum*, etiam si sit minor, Ecclesia, vel alia persona privilegiata, cui aliàs *de jure* competat restitutio, sicuti etiam non dari adversus lapsum viginti dierum ad supplicationem interponendam, probavimus suprà. (n)

111. Ad quartum dicendum est, hanc secundam supplicationem interponendam esse coram ipsis Auditoribus Regiis, qui secundam sententiam *de Revista* protulerunt, & coram eisdem obligationem, & satisfactionem pœnæ mille quingentarum duplarum dandam esse: (o) 112. quibus sic actitatis, si latæ fuerint ab eisdem Auditoribus duæ sententiæ omnimodo conformes super proprietate, tunc Auditores eas executioni mandabunt, data fidejussione sufficienti, *quod si retractentur per Judices secundæ supplicationis, rem cum fructibus reddet is, in cujus favorem fuerunt latæ*; non tamen Auditores denegabunt hanc secundam supplicationem, juxta formam traditam in leg. fin. tit. 20. lib. 4. Recop. per quam intelligitur, & limitatur lex 1. ejusd. tit. & lib. in fin. quæ omnino prohibet secundam sententiam executioni tradi (interposita secunda supplicatione, & obligatione, & cautione sufficiente præstita) 113. ut illa lex 1. intelligatur, quando secunda sententia non fuit conformis primæ; nam si conformis esset, Auditores eam exequi possent, quamvis secundam supplicationem admittere debeant, juxta text. in dict. leg. fin.

Cæterum, si à prædictis Auditoribus latæ essent duæ sententiæ conformes super possessione, tunc hanc secundam supplicationem non admittent, nec supplicans audiendus erit; sed poterunt suas sententias executioni mandare, præstita prius cautione sufficienti coram eisdem Auditoribus ab eo, in cujus favorem latæ fuerunt, *quod si adversarius in proprietate obtinuerit sibi rem, in cujus possessionem missus fuerit, restituet*, juxta text. in leg. 8. tit. 20. lib. 4. Recop. 115. quod discrimen inter causas proprietatis, & possessionis æquum videtur, ex eo, quod potest haberi recursus ad petitorium, & sic ad remedium ordinarium, ut cesset extraordinarium: & quia causa possessorii parvi momenti, & præjudicii est, potestque in petitorio revocari, ut optime notat Rebuffus. (p) 116. Id tamen, quod de possessoriis diximus, restringitur in possessorio super bonis alicujus Majoriæ, super quo latis duabus sententiis, etiam contrariis, aut alio modo difformibus, adhuc non erit locus huic secundæ supplicationi, quæ omnino in causis super possessione bonorum Majoratus cessat, juxta leg. 14. dict. tit. 20. lib. 4. Recop.

117. Advertendum etiam erit, quod id, quod de sententiis conformibus dictum est, accipio, si sententia secunda omnimodo conformis fuerit sententiæ primæ, quo casu in proprietatis causa executioni mandabitur, data fidejussione, ut supra: & si in aliqua ejus parte difformis fuerit, in ea duntaxat parte executioni est supersedendum, & in alia parte conformi sententiam Judices exequentur, ut in dict. leg. fin. in possessoriis verò litibus duæ sententiæ conformes executioni mandantur (ut diximus) nulla supplicatione admissa: 118. & intellige tunc conformes sententias dici, quando ambæ consonant, & secunda primæ fuerit confirmatoria, in qua nihil additur, vel mutatur; cæterum, si secunda sit confirmatoria prioris, & tamen in ea aliquid additur, vel datur forma exequendi primam, veluti quod aliquid fiat, vel omittatur, antequàm executioni mandetur prima, tunc sententiæ dissonant inter se, nec conformes reputantur, nec in eis locum habebunt suprædicta: quod probari videtur in leg. *Jus Civile*, ff. de *Justit. & jure*, ibi: *Ideòque cum aliquid additur, &c.* & ibi Paulus, & Jasso, qui concludunt, 119. quod, quando Papa, Princepsve in commissione, quam dat Ordinario præcipit aliquid pro forma, ut illud servet, videtur ex hoc illum Delegatum Judicem constituere, quamvis illud ex ordinaria sua jurisdictione facere possit. Item facit, quòd quando factus libellus mutatur in substantialibus, dicitur novus libellus, & à priori diversus. (q)

Ex

(n) In isto Tract. in 5. requisito, per leg. 4. tit. 20. lib. 4. Recop. quidquid oppositum anxiè subsistere velit Didac. Perez in leg. 8. tit. 4. lib. 2. Ordin. in gloss. *Dentro en otros veinte dias*, col. 406.
(o) Juxta text. in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop.
(p) In dict. Tract. de Supplicatione, art. 3. gloss. unic.
(q) Ita Jass. ibi, n. 1. & in leg. *Edita*, n. 21. Cod. de *Edend.*

120. Ex quibus eodem modo dicendum est, quando in secunda sententia aliquid additur, vel detrahitur à prima, quod non dicantur conformes, nec in eis supradicta locum habeant, ita resolvit Covarruvias: (r) quod tamen cum eo limitari potest, quando in prima sententia super adjectione, vel detractione facta in secunda, nil actum fuit tacite, vel expresse; cæterum si nova ultimæ sententiæ adjectio, vel detractio tacite, vel expresse fuit in prima sententia tractata, examinata, & diffinita, jam secunda sententia non dicetur diversa, & alia à prima, sed eadem cum ea censebitur, & eidem conformis. (s)

121. Cognito igitur, coram quibus supplicatio secunda interponi debeat, opportune videndum erit, ad quem sit dirigenda: in quo articulo dicendum erit, ad ipsum Regem interponendam esse, ut probatur in dict. leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. ibi: *Pueda suplicar para Nos*, & in leg. 2. ejusdem tit. & lib. 122. & cum testimonio supplicationis, *intra quadraginta dies* connumerandos *à die interpositæ supplicationis*, sic supplicans debet se repræsentare, & comparere coram ipso Rege, vel Regni Gubernatore, si Rex ab his Regnis absit, ut advertit Monterrosus: (t) alioquin supplicans patietur pœnam desertionis, ut disponit lex 4. tit. 20. lib. 4. Recopil. 123. poterit tamen adversus lapsum quadraginta dierum *in integrum* restitui ex justa causa, veluti si partes tantum distent à Curia, quod eam adire nequeant intra illum terminum, vel si in itinere aliqua eveniant, quæ supplicantem justissime detineant, ne Regi se repræsentet, vel si pestis, aut latronum incursus, seu similia accidant.

124. Et facta repræsentatione coram Rege, tunc Rex causam committit quinque Auditoribus eorum, qui suo adsistunt Consilio, juxt. text. in leg. 2. tit. 20. lib. 4. Recop. & si aliquis ex quinque Auditoribus viso processu decedat, reliqui quatuor ad determinationem causæ procedent, ut probatur in leg. 12. tit. 20. lib. 4. Recop. 125. qui ex eisdem actis processus sententiam proferre debent, nullo admisso libello, petitione, allegatione, probatione, scriptura, & dilatione, etiam per viam restitutionis *in integrum*, vel aliquo alio modo intentata, ut probatur in dict. leg. 2. tit. 20. 126. & prædictam causam sibi commissam statim debent prævidere, decernere, & aliis omnibus cujuscunque qualitatis præferre, ut in dict. leg. 2. dicitur: (u) 127. quam exclusionem novarum allegationum intelligerem procedere, nisi *de novo* emergerent, ut advertit Joannes Marienzo, (x) qui in terminis propriis nostræ leg. 2. ait, quod licet in ea caveatur, nullam novam allegationem, aut probationem, seu instrumentorum productionem admitti, sed ut ex eisdem actis per Judices, quibus commissa fuerit, causa cognoscatur; posse nihilo serius ad legationes, & instrumenta admitti de novo emergentia: quæ opinio æqua est, & servanda: iniquum enim esset, & satis miserum, notam litigantium justitiam propter novas allegationes, & instrumenta de novo reperta præoculis Judicum perire: sed tunc hæ probationes, allegationes, & instrumenta noviter emergentia admittenda erunt, præstito prius jutejurando ab allegante, probante, seu producente, se denuo ea invenisse, quæ proponit, quodque in aliis instantiis ea proponere versutè non omisit. (y) 128. Et prædicti Regii Auditores ad causam deputati per Regem, si sententiam, à qua fuit secundò supplicatum confirmaverint, debent supplicantem condemnare, aut eum, qui ejus nomine supplicavit, ut exolvat mille quingentas duplas aurì *de cabeza*, juxta ejus obligationem, quarum tertiam partem Fisco, aliam parti, quæ obtinuit, & aliam tertiam ipsis Auditoribus, qui sententiam *de Revista* protulerunt, reddi jubent, juxta leg. 1. tit. 20. lib. 4. Recop. (z) 129. & ab hac pœna absolvere supplicantem omnino vetuit: & hoc casu devolvitur negotium ad Cancellariam, ut ibi Executoriæ Literæ expediantur, tam super principali, quam super pœna mille quingentarum duplarum.

130. Si verò non confirmaverint sententiam, à qua fuit supplicatum, tunc Literæ Executoriæ coram eis decernuntur: (a) & vide leg. 13. tit. 20. lib. 4. Recop. ubi Literæ Executoriæ pro dicta pœna præstantur in Cancellariis leg. 4. tit. 20. lib. 4. Recop. 131. etiamsi, confirmata in totum sententia secunda *de Revista*, fuerit eadem modificata, aut correcta respectu fructuum, aut expensarum, aut alicujus accessorii, adhuc enim supplicationem qui interposuit pœnam, summamque duplarum exolvet; (b) 132. nisi moderamen illud factum circa fructus expensas, aut aliud accessorium tam arduum sit, & tanti habitum, quòd absque respectu ad causam principalem, propter id solum esset locus secundæ supplicationi cum pœna duplarum, & necessario admittenda esset, quo casu æquissimè cautum est, pœnam duplarum in totum vitari, & ab ea Regios Auditores ad causam deputatos absolvere posse. (c)

133. Eandem etiam pœnam duplarum evadet, qui ante lapsum trium mensium à tempore interpositæ supplicationis resipuerit, & supplicationem deserere contigerit: licet enim supplicanti ante tres menses recedere à supplicatione secunda à se interposita, post vero non licet, nisi solutis mille quingentis duplis, ac si sententia iterum confirmata esset, juxta dict. leg. 4. Recop. Nihilominus tamen, elapsis tribus mensibus, & alio longiori termino, pars supplicans solet petitionem porrigere in Consilio, qua dicit, *se supplicationem deserere*, & tunc Consilium Regium *remittit ad consultationem*, & *Regem consuli*, & ipse Rex *ex speciali gratia habet supplicantem pro deserto*, & *remitti ei pœnam*, & ita practicari solet.

134. Et prædicti Regii Auditores deputati ad causam in gradu secundæ supplicationis, inquirere & cognoscere debent, *an in ea causa sibi commissa, sit locus secundæ supplicationi*, quando adversarius supplicantis *eidem locum esse* negat: 135. nam quando dubitatur, an appellatio sit admittenda, nec ne, cognitio spectat ad Judicem superiorem, ad quem appellatum fuit: (d) 136. quod probatur in leg. 5. dict. tit. 20. ibi: *Los del nuestro Consejo, fueren de Comission*, ubi, ut lex statueret, ne esset locus supplicationi ab actu & sententia, in qua pronuntiatum id fuit, præsupponit, judices illius causæ, *an sit supplicatio admittenda, nec ne*, esse eos, qui à Rege deputati fuerant ad causam principalem supplicationis secundæ, & ait quod, sive pronuntient interponi posse, sive non, ab eis amplius non est supplicandum: & sic duo deducuntur ex illa lege: primum, Auditores deputatos à Rege ad causam secundæ supplicationis esse Judices illius dubii, *an sit locus secundæ supplicationi, nec ne*: secundum, quod ab eo, quod pronuntiaverint, non est admittenda supplicatio; 137. hi tamen Judices in dubio, *an sit locus supplicationi secundæ, vel non*, decernere debent *ei locum esse*. (e)

138. Omnia in supradictis articulis resoluta, circa interpositionem hujus secundæ supplicationis cessabunt, quando Princeps *ex plenitudine suæ potestatis, & ex certa scientia* aliud voluerit, nam cum forma interponendæ secundæ supplicationis ab ipso Principe emanaverit, ab eo eodem remitti, mutari, corrigi, extendi, & in aliam formam reduci poterit, ex reg. text. in cap. *Proposuit*, de *Conc. prab.* (f) & tenet Avendanius, (g) referens casum, quo Princeps ex certa scientia, & de plenitudine potestatis, viginti illos dies concessos ad interponendam secundam supplicationem jam elapsos, ea non interposita, reparavit, & post eos admitti supplicationem imperavit, & probat hanc opinionem lex 4. tit. 24. Part. 3. 139. quam optime expendit, & explicat Avendanius. (h)

Ad ultimum articulum, scilicet, ad ordinem, & formam interponendi secundam supplicationem, & in ea procedendi, dicendum est, quòd, lata ultima sententia, quæ *de Revista* dicitur, intimataque parti læsæ, si eadem pars secundò supplicare voluerit, tenebitur supplicationem interponere *intra viginti dies*, connumerandos *à die intimationis prædictæ ultimæ sententiæ*, coram eisdem Auditoribus in Audientia publica simul cum obligatione, & fidejussione pœnæ mille quingentarum duplarum (ut jam supra diximus) quam supplicationem sermone Hispano formabit modo sequenti.

SECUNDA SUPPLICATIO
Hispano sermone concepta.

M. P. S.

140. „ Fulano, en el pleyto que tratò „ con Fulano, digo: que la sentencia en Revis- „ ta dada, y pronunciada por V. A. contra „ mi, y en favor del dicho adverso, hablan- „ do con el acatamiento debido, es ninguna, „ y do alguna, injusta, y muy agraviada por

Qq „ to-

(r) Pluribus citatis in Pract. cap. 25. n. 6.
(s) Et hanc sententiam remissivè approbat Avendan. ubi supr. n. 1. in fin. quod conducit pro intellectu, leg. 5. tit. 12. lib. 2. Recop. & eorum, quæ circa eam animadverti in 1. requisito ad secundam supplicationem in 8. illatione.
(t) In sua Pract. Tract. 5. cap. 8. n. 9. fol. 77.
(u) Et tenet Rebuff. in Tract. de Supplicat. in Præfat. quæst. 10. n. 80.
(x) In Dialog. Relat. 3. part. cap. 48. n. 3.
(y) Arg. leg. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. & leg. 2. tit. 5. lib. 4. Recop.
(z) Et meminit leg. Regiæ Rebuff. Tract. de Supplicat. quæst. 9. in Præfat. n. 18.
(a) Ita Monterrol. Tract. 5. cap. 8. n. 10.

(b) Ita disputando concludit Rebuff. ubi supr. num. 60. qui nostræ leg. Regiæ mentionem fecit.
(c) Juxta leg. 3. tit. 20. lib. 4. Recop. Avend. ubi suprà, n. 9.
(d) Juxta text. quem ad hoc notat ibi Bart. in leg. *Chirographis*, 5. fin. ff. de *Administr. tutor.* Jass. conf. 60. n. 4. vol. 1. text. in cap. *Romana*, §. *Si autem*, & ibi Franc. no. tat. 1. de *Appell.* lib. 6.
(e) Secundum Paulum in leg. 1. n. 4. ff. *Si quis caut.* & ibi Alexand. n. 11. Jass. n. 17. & 18. Dec. conf. 49. n. 1. vers. Quarto suadetur. Avend. resp. 2. n. 3. in fin. Spec. 2. part. tit. de Appell. Part. 3. vers. Nunc dicamus, n. 6. Rebuf. Tract. de Sent. execut. art. 7. glos. 1. n. 3. pag. 359.
(f) Et in terminis tertiæ appellationis, probant Bald. & Perus. in 2. & 3. quæst. & Dec. n. 9. in cap. *Sua nobis*, de *Appell.* & Socin. in conf. 158. col. 1. & suadetur ex notatis à Dec. in conf. 191. à n. 3. & in conf. 198. n. 2. vol. 1.
(g) Ubi supr. n. 19.
(h) Omnino videndus ubi supr. n. 3.

„ todas las razones de nulidad, y agravio, que „ del Proceſſo reſultan, y ſe pueden, y deben „ colegir: porque no fuè dada à pedimento „ de parte, ni contra parte, en tiempo, y for- „ ma: y por todo lo demàs general, que hè „ aqui por expreſſo: y por tal, y tal razon, „ &c. Por lo qual, ſintiendome agraviado, ſu- „ plico della para ante vueſtra Catholica Real „ Perſona, con la pena, y fianza de las mil y „ quinientas doblas, que diſpone la Ley de „ Segovia: de la qual obligacion, y fianzas „ hago preſentacion, con la ſolennidad, y ju- „ ramento neceſſario, &c. Y de como aſsi ſu- „ plico de la dicha ſentencia, à V. A. pido „ me lo mande dàr por teſtimonio, y al pre- „ ſente Secretario requieto me dè teſtimonio „ dello, para en guarda de mi derecho, &c.

141. *De la qual ſuplicacion, obligacion, y fianza mandan los Señores Oydores* dàr traslado à la parte contraria, *para que reſponda à ella: porque (como arriba diximos) los Señores del Conſejo Real, à quien ſu Mageſtad comete la cauſa, no admiten alegacion alguna, porque el pleyto ſe ha de ver, y determinar por los miſmos Autos, con que ſaliò de la Real Chancilleria; y la parte contraria reſpondiendo à la dicha ſuplicacion, y à lo demàs, no ha de oponer, diciendo,* que no hay grado de ſegunda ſuplicacion en el dicho pleyto, *porque eſto tan ſolamente ſe ha de tratar ante los dichos Señores Jueces de Conſejo Real:* 142. *y lo que ante los Señores de Chancilleria la parte ſuele, y acoſtumbra alegar es, contradiciendo las fianzas, diciendo,* que no ſon baſtantes: *y deſte articulo conocen los dichos Señores de Chancilleria, y mandan à las partes que dèn informacion, el uno, de que ſon baſtantes, y el otro, de que no:* 143. *y ſobre eſte articulo pronuncian Auto los dichos Señores de Chancilleria de Viſta, y Reviſta.*

144. *De lo qual ſe ſigue, que la decima remiſſion puеſta al fin del tit. 19. lib. 4. Recop. en que dice, que no haya lugar ſuplicacion, de declarar los Oydores por baſtantes, ò no, las fianzas que diere la parte, que quiere ſuplicar con las mil y quinientas, no ſe puede entender en el Auto, que ſe dà deſtas fianzas, ſino en el Auto, que de otras fianzas diferentes habla la ley, que la miſma remiſſion alega, que ſon las que eſtà obligado à dàr el que tiene dos ſentencias conformes en poſſeſſion, y pide execucion dellas: las quales, manda la ley, que ſe executen, dando primeramente aquel, en cuyo favor fueron dadas, fianzas ſuficientes à contento de los Jueces, que dieron la ultima ſentencia, de que reſtituirà las coſas en que fuere fecha execucion, ſi fuere condenado en la propriedad: y que del Auto, que los tales Jueces dieren, ſobre ſi las fianzas ſon baſtantes, no ſe puede ſuplicar, ni apelar: y anſi conſta, que ſon diferentes de las que noſotros hablamos.*

145. *Y adviertaſe, que la parte ſuplicante procure de que dentro de los veinte dias, en que eſtà obligado à ſuplicar, ſe acabe el articulo ſobre ſi las dichas fianzas ſon ſuficientes, ò no; porque ſi acaeſciteſſe, que paſſados los dichos veinte dias, los Señores de Chancilleria declaraſſen las fianzas por no ſuficientes, no podrà dàr otras, aunque los Señores de Chancilleria en ſu Auto ſe las mandaſſen dàr; y por el conſiguiente ceſſaria el grado de la ſegunda ſuplicacion, pues fuè ſuya la culpa, que no guardò la forma de la ley dentro de los veinte dias, como todo ello lo reſolvimos arriba en eſte Tratado num.* 102.

146. *Y acabado de determinar eſte articulo por los dichos Señores de Chancilleria, ahora haya havido la dicha contradiccion de las fianzas, ora no, la dicha parte ſuplicante pide, y requiere al Secretario de la cauſa,* que le dè teſtimonio de la dicha ſuplicacion, y fianza, y de lo proveido por los dichos Señores de Chancilleria, acerca del abono, y aprobacion de las fianzas: *y el dicho Secretario ſe lo dà con relacion de las ſentencias dadas en el dicho pleyto, y como tiene ſuplicado dellas ſegunda vez con la pena, y fianza de las mil y quinientas, para ante la Perſona de ſu Mageſtad; y que tiene hecha obligacion, y dadas fianzas de la dicha pena, las quales eſtàn habidas por baſtantes por los dichos Señores de Chancilleria: y con eſte teſtimonio que el Secretario dà, la parte ſuplicante ſe và donde eſtà la Perſona Real de ſu Mageſtad, y con èl ſe preſenta ante ſu Mageſtad: lo qual ha de hacer dentro de quarenta dias, deſde el dia que ſuplicò, ſo pena de deſercion, como arriba reſolvimos en eſte Tratado num.* 123. *Y haſe de preſentar ante ſu Mageſtad, ò ante el Gobernador del Reyno en ſu auſencia, dando una peticion en la forma ſiguiente.*

C. R. M.

147. „ Fulano, en nombre de Fulano, „ me preſento ante V. Mag. en grado de ſe- „ gunda ſuplicacion, con la pena, y fianza de „ las mil y quinientas doblas, que diſpone la „ Ley de Segovia, de ciertas ſentencias dadas, „ y pronunciadas por vueſtro Preſidente, y „ Oydores, que reſiden en la Villa de Valla- „ dolid, en el pleyto que el dicho mi parte „ trata con Fulano: A V. Mag. ſuplico me „ haya por preſentado en el dicho grado, y „ mande nombrar Jueces, que vean, y de- „ terminen el dicho pleyto, en lo qual rece- „ birè muy gran merced, &c.

148. *Su Mageſtad reſponde à eſta peticion,* que lo remite à los de ſu Conſejo, *y el Suplicante con la dicha peticion, y lo en ella proveido, y ſu Teſtimonio ſe preſenta en Conſejo, pidiendo* le manden dàr la ordinaria, *para que el Secretario de la Chancilleria, donde pendiò el dicho pleyto, embie el proceſſo al Conſejo, citada la parte contraria, y en el Conſejo ſuele la parte contraria oponer, diciendo,* que en el dicho pleyto no hay grado de ſegunda ſuplicacion, por no concurrir los requiſitos neceſſarios, *que arriba diximos.* (b)

149. *Y de alli adelante ſe procede en el pleyto por los dichos Señores del Conſejo; y del Auto que pronuncian, ſobre ſi hay grado de ſegunda ſuplicacion, ò no, no ſe puede ſuplicar, ni ſe admite ſuplicacion, como lo diſpone la ley 5. tit. 24. lib. 4. Recop. Y declarando haver lugar el dicho grado de ſegunda ſuplicacion, los dichos Señores del Conſejo vèn el proceſſo en el articulo principal, y por los miſmos Autos de èl, que vinieron de la Chancilleria, lo determinan, ſin admitir alegacion alguna, como eſtà ya dicho.* 150. Quæ omnia circa interpoſitionem ſecundæ ſupplicationis ſat erit me dixiſſe, & ea quidem non ſolum meo, verum etiam Advocatorum, & Juriſperitorum hujus noſtræ tempeſtatis maturo prælimato Conſilio.

(b) En el tercero articulo de eſte Tratado, deſde el num. 22.

FINIS SEPTIMÆ PARTIS HUJUS PRIMI TOMI.

OCTAVA PARS, HUJUS PRIMI TOMI.

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI à Judicibus in Syndicatu.

EX PROOEMIO SUMMARIA.

1 *Judices, durante tempore adminiſtrationis, convenire nequeunt ſuper rebus à ſe male geſtis.*

2 *Judices omnes tenentur rationem reddere ſuæ adminiſtrationis, poſt eorum officium depoſitum, quod à Sacra Scriptura originem habet.*

3 *Judices à Principe creati ad aliquem Magiſtratum, tenentur præſtare cautionem fidejuſſoriam de bene adminiſtrando, & ſtando ſyndicatui, finita eorum adminiſtratione, intra triginta dies à die ſuæ receptionis in Concilio Loci, quantumvis facultatibus abundent.*

4 *Fidejuſſores à judicibus dati non tenentur ad pœnam delicti à judicibus commiſſi, ſed tantum ad intereſſe, reſpectu damni Reipublicæ illati, non vero pro damnis illatis privatis perſonis, nec pro male geſtis extra officium, vel tempore prorogationis, niſi generaliter in omnem cauſam ſe obligaverint.*

5 *Fidejuſſores Judicum, vel Magiſtratuum non debent prius conveniri, quam ipſi Judices, vel Magiſtratus, licet beneficio excuſſionis renuntiaverint.*

6 *Magiſtratus cujuslibet adminiſtratio per unum annum durat, & ex Principis prorogatione per biennium.*

7 *Syndicatus dicitur, quaſi de querelis ſingulorum ſcrino, & quis propriè dicatur Syndicus, traditur.*

8 *Syndicatores Judices tenentur obſervare omnia contenta in litteris ſuarum commiſſionum, & capitula Correctorum, qui re ſyndicari debent.*

9 *Magiſtratus, & reliqui Officiales Reipublicæ tenentur ſyndicatui ſtare per triginta dies à die quo Judices Syndicatores ſe præſentaverint cum litteris ſuarum commiſſionum.*

10 *Termini omnes poſſunt cumulari in cauſa ſyndicatus propter inſtantiæ brevitatem.*

11 *Syndicatus cauſæ intra triginta dies ſunt pertractandæ, quibus elapſis, Magiſtratus, & reliqui Officiales non poſſunt conveniri ſuper occultis cauſis ex officio tractandis, & quid de cauſis ad inſtantiam partium motis, traditur.*

12 *Magiſtratus, & eorum Officiales, durante termino triginta dierum Syndicatus, non debent recedere à Loco officii ſui, & per ſe, non per Procuratores cauſas agere debent, niſi intra triginta dies cauſæ non fuerint finitæ, alias ejus fuga facit inditium ad torturam.*

13 *Magiſtratus fugiens intra triginta dies ſyn-*

„ todas las razones de nulidad, y agravio, que „ del Proceſſo reſultan, y ſe pueden, y deben „ colegir: porque no fuè dada à pedimento „ de parte, ni contra parte, en tiempo, y for- „ ma: y por todo lo demàs general, que hè „ aqui por expreſſo: y por tal, y tal razon, „ &c. Por lo qual, ſintiendome agraviado, ſu- „ plico della para ante vueſtra Catholica Real „ Perſona, con la pena, y fianza de las mil y „ quinientas doblas, que diſpone la Ley de „ Segovia: de la qual obligacion, y fianzas „ hago preſentacion, con la ſolennidad, y ju- „ ramento neceſſario, &c. Y de como aſsi ſu- „ plico de la dicha ſentencia, à V. A. pido „ me lo mande dàr por teſtimonio, y al pre- „ ſente Secretario requieto me dè teſtimonio „ dello, para en guarda de mi derecho, &c.

141. *De la qual ſuplicacion, obligacion, y fianza mandan los Señores Oydores* dàr traslado à la parte contraria, *para que reſponda à ella: porque (como arriba diximos) los Señores del Conſejo Real, à quien ſu Mageſtad comete la cauſa, no admiten alegacion alguna, porque el pleyto ſe ha de ver, y determinar por los miſmos Autos, con que ſaliò de la Real Chancilleria; y la parte contraria reſpondiendo à la dicha ſuplicacion, y à lo demàs, no ha de oponer, diciendo,* que no hay grado de ſegunda ſuplicacion en el dicho pleyto, *porque eſto tan ſolamente ſe ha de tratar ante los dichos Señores Jueces de Conſejo Real:* 142. *y lo que ante los Señores de Chancilleria la parte ſuele, y acoſtumbra alegar es, contradiciendo las fianzas, diciendo,* que no ſon baſtantes: *y deſte articulo conocen los dichos Señores de Chancilleria, y mandan à las partes que dèn informacion, el uno, de que ſon baſtantes, y el otro, de que no:* 143. *y ſobre eſte articulo pronuncian Auto los dichos Señores de Chancilleria de Viſta, y Reviſta.*

144. *De lo qual ſe ſigue, que la decima remiſſion puеſta al fin del tit. 19. lib. 4. Recop. en que dice, que no haya lugar ſuplicacion, de declarar los Oydores por baſtantes, ò no, las fianzas que diere la parte, que quiere ſuplicar con las mil y quinientas, no ſe puede entender en el Auto, que ſe dà deſtas fianzas, ſino en el Auto, que de otras fianzas diferentes habla la ley, que la miſma remiſſion alega, que ſon las que eſtà obligado à dàr el que tiene dos ſentencias conformes en poſſeſſion, y pide execucion dellas: las quales, manda la ley, que ſe executen, dando primeramente aquel, en cuyo favor fueron dadas, fianzas ſuficientes à contento de los Jueces, que dieron la ultima ſentencia, de que reſtituirà las coſas en que fuere fecha execucion, ſi fuere condenado en la propriedad: y que del Auto, que los tales Jueces dieren, ſobre ſi las fianzas ſon baſtantes, no ſe puede ſuplicar, ni apelar: y anſi conſta, que ſon diferentes de las que noſotros hablamos.*

145. *Y adviertaſe, que la parte ſuplicante procure de que dentro de los veinte dias, en que eſtà obligado à ſuplicar, ſe acabe el articulo ſobre ſi las dichas fianzas ſon ſuficientes, ò no; porque ſi acaeſciteſſe, que paſſados los dichos veinte dias, los Señores de Chancilleria declaraſſen las fianzas por no ſuficientes, no podrà dàr otras, aunque los Señores de Chancilleria en ſu Auto ſe las mandaſſen dàr; y por el conſiguiente ceſſaria el grado de la ſegunda ſuplicacion, pues fuè ſuya la culpa, que no guardò la forma de la ley dentro de los veinte dias, como todo ello lo reſolvimos arriba en eſte Tratado num.* 102.

146. *Y acabado de determinar eſte articulo por los dichos Señores de Chancilleria, ahora haya havido la dicha contradiccion de las fianzas, ora no, la dicha parte ſuplicante pide, y requiere al Secretario de la cauſa,* que le dè teſtimonio de la dicha ſuplicacion, y fianza, y de lo proveido por los dichos Señores de Chancilleria, acerca del abono, y aprobacion de las fianzas: *y el dicho Secretario ſe lo dà con relacion de las ſentencias dadas en el dicho pleyto, y como tiene ſuplicado dellas ſegunda vez con la pena, y fianza de las mil y quinientas, para ante la Perſona de ſu Mageſtad; y que tiene hecha obligacion, y dadas fianzas de la dicha pena, las quales eſtàn habidas por baſtantes por los dichos Señores de Chancilleria: y con eſte teſtimonio que el Secretario dà, la parte ſuplicante ſe và donde eſtà la Perſona Real de ſu Mageſtad, y con èl ſe preſenta ante ſu Mageſtad: lo qual ha de hacer dentro de quarenta dias, deſde el dia que ſuplicò, ſo pena de deſercion, como arriba reſolvimos en eſte Tratado num.* 123. *Y haſe de preſentar ante ſu Mageſtad, ò ante el Gobernador del Reyno en ſu auſencia, dando una peticion en la forma ſiguiente.*

C. R. M.

147. „ Fulano, en nombre de Fulano, „ me preſento ante V. Mag. en grado de ſe- „ gunda ſuplicacion, con la pena, y fianza de „ las mil y quinientas doblas, que diſpone la „ Ley de Segovia, de ciertas ſentencias dadas, „ y pronunciadas por vueſtro Preſidente, y „ Oydores, que reſiden en la Villa de Valla- „ dolid, en el pleyto que el dicho mi parte „ trata con Fulano: A V. Mag. ſuplico me „ haya por preſentado en el dicho grado, y „ mande nombrar Jueces, que vean, y de- „ terminen el dicho pleyto, en lo qual rece- „ birè muy gran merced, &c.

148. *Su Mageſtad reſponde à eſta peticion,* que lo remite à los de ſu Conſejo, *y el Suplicante con la dicha peticion, y lo en ella proveido, y ſu Teſtimonio ſe preſenta en Conſejo, pidiendo* le manden dàr la ordinaria, *para que el Secretario de la Chancilleria, donde pendiò el dicho pleyto, embie el proceſſo al Conſejo, citada la parte contraria, y en el Conſejo ſuele la parte contraria oponer, diciendo,* que en el dicho pleyto no hay grado de ſegunda ſuplicacion, por no concurrir los requiſitos neceſſarios, *que arriba diximos.* (b)

149. *Y de alli adelante ſe procede en el pleyto por los dichos Señores del Conſejo; y del Auto que pronuncian, ſobre ſi hay grado de ſegunda ſuplicacion, ò no, no ſe puede ſuplicar, ni ſe admite ſuplicacion, como lo diſpone la ley 5. tit. 24. lib. 4. Recop. Y declarando haver lugar el dicho grado de ſegunda ſuplicacion, los dichos Señores del Conſejo vèn el proceſſo en el articulo principal, y por los miſmos Autos de èl, que vinieron de la Chancilleria, lo determinan, ſin admitir alegacion alguna, como eſtà ya dicho.* 150. Quæ omnia circa interpoſitionem ſecundæ ſupplicationis ſat erit me dixiſſe, & ea quidem non ſolum meo, verum etiam Advocatorum, & Juriſperitorum hujus noſtræ tempeſtatis maturo prælimato Conſilio.

(b) En el tercero articulo de eſte Tratado, deſde el num. 22.

FINIS SEPTIMÆ PARTIS HUJUS PRIMI TOMI.

OCTAVA PARS, HUJUS PRIMI TOMI.

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI à Judicibus in Syndicatu.

EX PROOEMIO SUMMARIA.

1 *Judices, durante tempore adminiſtrationis, convenire nequeunt ſuper rebus à ſe male geſtis.*

2 *Judices omnes tenentur rationem reddere ſuæ adminiſtrationis, poſt eorum officium depoſitum, quod à Sacra Scriptura originem habet.*

3 *Judices à Principe creati ad aliquem Magiſtratum, tenentur præſtare cautionem fidejuſſoriam de bene adminiſtrando, & ſtando ſyndicatui, finita eorum adminiſtratione, intra triginta dies à die ſuæ receptionis in Concilio Loci, quantumvis facultatibus abundent.*

4 *Fidejuſſores à judicibus dati non tenentur ad pœnam delicti à judicibus commiſſi, ſed tantum ad intereſſe, reſpectu damni Reipublicæ illati, non vero pro damnis illatis privatis perſonis, nec pro male geſtis extra officium, vel tempore prorogationis, niſi generaliter in omnem cauſam ſe obligaverint.*

5 *Fidejuſſores Judicum, vel Magiſtratuum non debent prius conveniri, quam ipſi Judices, vel Magiſtratus, licet beneficio excuſſionis renuntiaverint.*

6 *Magiſtratus cujuslibet adminiſtratio per unum annum durat, & ex Principis prorogatione per biennium.*

7 *Syndicatus dicitur, quaſi de querelis ſingulorum ſcrino, & quis propriè dicatur Syndicus, traditur.*

8 *Syndicatores Judices tenentur obſervare omnia contenta in litteris ſuarum commiſſionum, & capitula Correctorum, qui re ſyndicari debent.*

9 *Magiſtratus, & reliqui Officiales Reipublicæ tenentur ſyndicatui ſtare per triginta dies à die quo Judices Syndicatores ſe præſentaverint cum litteris ſuarum commiſſionum.*

10 *Termini omnes poſſunt cumulari in cauſa ſyndicatus propter inſtantiæ brevitatem.*

11 *Syndicatus cauſæ intra triginta dies ſunt pertractandæ, quibus elapſis, Magiſtratus, & reliqui Officiales non poſſunt conveniri ſuper occultis cauſis ex officio tractandis, & quid de cauſis ad inſtantiam partium motis, traditur.*

12 *Magiſtratus, & eorum Officiales, durante termino triginta dierum Syndicatus, non debent recedere à Loco officii ſui, & per ſe, non per Procuratores cauſas agere debent, niſi intra triginta dies cauſæ non fuerint finitæ, alias ejus fuga facit inditium ad torturam.*

13 *Magiſtratus fugiens intra triginta dies ſyn-*

syndicatus, habetur pro confesso in omnibus, quibus in syndicatu est accusatus; per juramentum tamen accusatoris debent crimina probari tum tamen accusatoris debent crimina probari contra eum: si tamen timore alicujus inimici capitalis fugerit, talis fuga non inducit præsumptionem contra eum.

14 *Syndicatus tempore favendum est Magistratibus per Judices Syndicatores, nec facienda est per eos scrupulosa inquisitio in reverentiam prioris officii.*

15 *Offendens Magistratum, finito officio, ratione officii præteriti puniendus est eisdem pœnis, quibus puniretur, si durante officio eum offenderet.*

16 *Magistratus tempore syndicatus, non solum querelantibus de se, verum etiam de suis Officialibus, & familia respondere tenetur, si civiliter, non etiam criminaliter agatur.*

17 *Magistratus in casibus, in quibus pro suis Officialibus, & familia tenentur, non debent prius conveniri, quam ipsi Officiales, & familia.*

18 *Magistratus exhibens Officialem, pro quo tenetur, liberatur à sua obligatione, etiam si eum exhibeat post sententiam condemnatoriam ante ejus executionem.*

19 *Magistratus defunctus qualiter syndicari debeat, & an ejus hæres in syndicatu teneatur.*

PROOEMIUM HUJUS TRACTATUS.

1. CUM regulariter, durante tempore administrationis, Judices conveniri nequeant super rebus à se male gestis, (*a*) & secundum Evangelicam doctrinam *unusquisque teneatur rationem reddere suæ villicationis*: (*b*) ideò meritò *Jure* cautum est, omnes Judices, & Magistratus cujuscunque conditionis, & status teneri rationem reddere suæ administrationis post eorum officium depositum, (*c*) æquum enim est, quod Officialis id, quod comedit tempore sui officii, digerat tempore syndicatus ad instar cibi. (*d*)

2. Quæ juris dispositio originem trahit à Sacra Scriptura, ut constat ex illo 1. Regum, cap. 12. ubi Propheta Samuel, depositio Regno, dixit ad universum Israel: *Constitui super vos Regem .... ego autem senui, & incanui: & filii mei vobiscum sunt: conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce præsto sum: loquimini de me coram domino .... utrum bovem cujusquam tulerit, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus acceperi & contemnam illud hodie restituamque vobis.* Quo in loco Samuel, finita sui Regni administratione, voluit ejus rationem reddere: Sylla etiam Romanorum Dux primo quoque anno Dictaturam deponebat, & in subditorum potestatem se tradebat, quo majus specimen humanitatis, & justitiæ suæ eisdem præberet, ut est apud Tranquillum. (*e*)

3. Hinc etiam inductum fuit, quòd quoties Judices à Principe creandi sint ad aliquem Magistratum, præstare teneantur cautionem fidejussoriam *de bene administrando, & stando syndicatui, finita eorum administratione*, juxt. text. in leg. *Fidejussores Magistratuum* 68. in princ. ff. de *Fidejuss.* (*f*) & in leg. 6. tit. 4. Part. 3. (*g*) & probatur in leg. 23. tit. 7. lib. 3. Recop. ubi *novè* disponitur, prædictam fidejussionem præstandam fore à Correctoribus, Judicibus, & reliquis Officialibus, *intra triginta dies* connumerandos *à die, quo ipsi se præsentaverint* cum Provisione Regia suæ creationis in Concilio illius Loci, ad cujus regimen fuerint electi, & ab eodem Concilio recepti: (*h*) idem etiam disponitur in leg. 13. tit. 5. lib. 3. Recop. quo in loco certæ personæ prohibentur pro Magistratibus fidejubere. Quinimo prædictam cautionem fidejussoriam Judices allumpti præstare tenentur, quantumcunque manifeste facultatibus idonei sint, argum. text. in leg. 1. in princ. ff. *Ut legat. seu fideicommiss.* & in leg. 1. §. *Si Magistratus*, ff. de *Magist. conven.* & in princ. Instit. de *Satisdat. tutor.* quibus juribus probatur, quod, quando quis ex dispositione legis satisdare tenetur, non liberatur ab onere satisdandi, ex eo quod facultatibus idoneus sit: (*i*) quam opinionem pra-

(*a*) Ut probatur in leg. *Si adulterium cum incestu*, §. fin. in fin. junct. gloss. verb. *Reus*, ff. *Ad leg. Juliam*, de *Adult.* & in leg. 8. C. ff. de *Offic. Præsid.* & in leg. *Hos accusare* in princ. ff de *Accusat.* & in leg. 2. & 11. tit. 1. Part. 7. & ibi notat Gregor. Lup. & Panorm. in cap. *Legebatur*, de *Major. & obed.*

(*b*) Juxta illud Luc. cap. 16. & habetur in cap. *Qualiter, & quando* II. vers. *Legitur*, Extra de *Accusat.*

(*c*) Ut probatur in leg. unica, Cod. *Ut omnes jud. tam civiles, quam milit.* & in Auth. *Ut judices sine quoquo suffragio*, §. *Necessitatem*, & in §. *Interdicimus*, vers. *Oportebit*, Collat. 2. & in leg. 6. tit. 4. Part. 3. & in leg. 1. 2. 4. 22. & 23. tit. 7. lib. 3. Recop.

(*d*) Juxta gloss. in leg. *Solita*, verb. *Primipili*, Cod. de *Cohortal.* lib. 12. & notat Jass. in dict. leg. unic. n. 6. & Paris de Put. in Tract. Syndic. fol. 1.

(*e*) Ut refert Ambrosius Calepinus in Dict. verb. *Sylla.*

(*f*) Et ibi notat Bart. & in leg. unic. Cod. de *Pœn. eorum, qui pro Magistr.*

(*g*) Et ibi notat Gregor. Lup. verb. *Tomar fiadores.*

(*h*) Et notant Did. Perez in leg. 6. tit. 16. lib. 2. Ordin. in gloss. verb. *Dén fiadores*, & Avend. de Exequen. mand. Reg. 1. part. cap. 2. n. 15.

(*i*) Et ita observat Alex. in leg. 1. ff. *Quæ satisd. cogan.* n. 12. & 13. receptus à Gregor. Lup. in leg. 6. tit. 4. Part. 5. verb. *Fiadores*, & ab Avilesio in cap. 3. Judicum syndicatus in gloss. verb. *Pregonar*, n. 20.

(*j*) Ut in leg. *Libertus*, §. fin. ff. *Ad municip.* & in leg. *Fidejussores magistratuum*, ff. de *Fidejussor.* & in leg. unic. Cod. de *Pœn. eorum, qui pro magistr.* ubi hoc notant Bart. & Plat.

(*k*) Juxta text. in leg. 1. §. 1. in princ. ff. de *Magist. conven.* & ibi notat Bald.

(*l*) In Rubr. de fidejuss. n. 182.

(*m*) De Exequen. mand. Reg. 1. part. cap. 2. n. 16. vers. Fidejussor autem, quamvis in contrariam partem videatur inclinare Avil. in cap. Prætorum, cap. 22. n. 22.

(*n*) In dict. leg. unica, Cod. de *Pœn. eor. qui pro magist.* & in leg. 1. Cod. de *Conven. Fisci debitorib.* & Avil. in cap. Prætorum, cap. 4. in gloss. verb. *Sea obligado*, n. 20. & in cap. 3. Judicum syndicatus in gloss. verb. *Pregonar*, n. 19. & Avendan. ubi supr. in dict. cap. 2. n. 15.

(*o*) Juxta text. in leg. 3. §. fin. ff. de *Administ. rerum ad civit. pertin.* per quem text. ita tenent Bartol. ibi, & Alex. in Addit. & Bertach. in Repertorio, verb. *Fidejussor.* Roderic. Suarez in leg. 2. tit. *De las Emplazamientos*, lib. 2. Fori, §. Quæritur ulterius, nunquid fidejussor, vers. Ex prædictis infero, n. 11. & Joan. de Plat. in dict. leg. 1. in princ. Cod. de *Conven. Fisci debitor.* & Avend. ubi supr. in dict. cap. 2. n. 15. vers. Et inspectis.

(*p*) Juxta text. in leg. *Si pro ea*, Cod. *Mandati*, & ibi DD. & in leg. *Lucius*, ff. *Mandati*, & tenet Montalv. per text. ibi in leg. 8. tit. 18. lib. 3. Fori, & Palac. Rubios in Repetitione, cap. *Per vestras*, §. 9. n. 15. de *Donat.* & Avil. in cap. 3. Judicum syndicatus in gloss. verb. *Pregonar*, n. 22.

(*q*) In leg. *Omnes populi*, n. 32. ff. de *Just. & jure.*

(*r*) Juxta text. in leg. *Neminem*, Cod. de *Suscept. præpos. & arcar.* lib. 10. & ita jure hujus Regni dispositum est per leg. 4. tit. 5. lib. 3. Recop. in Lusitania tamen triennio durat, ut in lib. 1. Ordinat. tit. 42. §. 1.

(*s*) Ex notatis à gloss. in leg. 1. §. 1. verb. *Syndicam*, ff. *Quod cujusque univers. nom.*

(*t*) In Annotation. ad leg. fin. §. *Defensores*, ff. de *Mun. & honor.* & Calepinus in Diction. verb. *Syndicus.*

(*u*) In Tract. Syndic. verb. *Syndicos, & syndicatores.*

praxis observat, quamvis Bartolus in leg. *Quicunque II.* Cod. de *Fund. patrim.* lib. 11. arg. illius text. firmet, Judicem facultatibus idoneum non teneri fidejussionem præstare: pro cujus opinione adducitur etiam text. in leg. *Sciendum* in princ. ff. *Qui satisd. cogant.* cui tamen non suffragatur text. in dict. leg. *Quicunque*, nam intelligi debet, ut ipse Bartolus intelligit in leg. *Privatæ*, Cod. de *Murilegulis, lib.* 11. nec etiam pro ejus opinione facit text. in dict. leg. *Sciendum*: nam respondetur, text. illum non procedere in satisdatione legali, scilicet, quando ex dispositione legis quis satisdare tenetur.

4. Qui fidejussores solummodo tenentur ad interesse, respectu damni reipublicæ illati, non vero ad pœnam, quam Judices delinquendo incurrunt: (*j*) nec etiam tenentur pro extorsionibus, damnis, & violentiis illatis privatis personis, (*k*) nec ad id, quod Magistratus debent singularibus personis, nec etiam de male gestis extra officium suum, secundum Hyppolitum: (*l*) nec etiam tenentur pro male gestis tempore prorogationis sui officii, ut cum Baldo, & aliis resolvit Avendanius: (*m*) quæ omnia vera sunt, & procedunt, nisi promissio fidejussoris recepta esset in omnem causam, & tam generaliter, & late, quod apta esset comprehendere omnia supradicta, nam tunc in omnibus prædictis casibus fidejussores tenerentur, ut docent Bartolus, & Platea. (*n*)

5. Non tamen fidejussores Magistratuum debent prius conveniri, quam ipsi Magistratus, etiam si beneficio excussionis renuntiaverint. (*o*) Advertendum etiam erit, hos fidejussores non posse compellere Magistratus, pro quibus intercesserunt de stando syndicatui, ut eos liberent à fidejussione, & novos fidejussores de indemnitate eis dent, priusquam fidejussores pro eis aliquid solvant, vel Magistratus bona sua dilapident, vel transportent. (*p*)

6. Unde, finita uniuscujusque Magistratus administratione, quæ spatio unius anni durat, ut docet Bartolus, (*q*) vel ex prorogatione Principis, biennio, (*r*) creantur à Principe Judices Syndicatores, coram quibus Magistratus rationem suæ administrationis reddant, appellanturque Syndicatores, *ad instar Syndici Universitatis*: nam sicuti in Universitate constituitur Syndicus ad defendendas ejus causas, ita Syndicus constituitur ad revidendam, & judicandam rationem digestionis: 7. Syndicatus enim dicitur, quasi *de querelis singulorum sermo*; secundum DD. Antiquos. (*s*) Quis autem proprie dicatur Syndicus, tradit Budeus. (*t*)

8. Qui Judices Syndicatores, durante officio syndicatus, tenentur observare omnia contenta in litteris suarum commissionum, & omnia capitula Correctorum, ut probat lex 8. tit. 7. lib. 3. Recop. quo finito, ipsi residicantur, ut resolvit Amodeus, (*u*) & ita expresse dispositum est in leg. 21. tit. 7. lib. 3. Recop. coram quibus Magistratus, & reliqui Officiales Reipublicæ reddere debent rationem suæ administrationis, nedum de rebus gestis ab eis, tanquam Judicibus Ordinariis, verum etiam de gestis ex aliqua commissione, vel delegatione, ut probatur in leg. 3. tit. 7. lib. 3. Recop. Teneturque syndicatui stare per integrum spatium triginta dierum à die, quo Judices Syndicatores se præsentaverint cum litteris suarum Commissionum in Concilio illius Loci, probat lex 25. tit. 7. lib. 3. Recop. & lex 3. tit. 9. lib. 3. Recop. per quæ jura spatium quinquaginta dierum concessum ad eundem effectum à leg. unic. Cod. *Ut omn. judic. tam civil.* & à leg. 6. tit. 4. Par-

DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS

Partit. 3. jam *hodie* coarctatum est ad spatium triginta dierum, quod tempus continuum est, cum de interesse Reipublicæ agatur; (x) & ita causæ Officialium die feriato agitari possunt, secundum Parid. de Puteo; (y) 10. ac proinde propter brevitatem instantiæ, omnes termini, videlicet, ad excipiendum, probandum, & probatum habendum, & ad similia cumulantur, secundum Baldum: (z) 11. & intra prædictum tempus triginta dierum Magistratus, & reliqui Officiales conveniri debent, & causæ, quæ *occultè ex officio Judicis* per inquisitionem expediuntur, terminari debent intra prædictum tempus; alioquin, elapso prædicto termino, conveniri non poterunt super occultis causis ex officio tractandis, etiam in propria patria Officialium. (a)

Causæ verò *publice* deductæ *ad instantiam partium* etiam durant, & terminari possunt post terminum triginta dierum, dummodo intra dictum terminum in judicio deductæ fuerint: (b) quod verum est, & procedit, quando in loco officii factum fuisset proclama, *ut omnes, qui vellent aliquid contra Magistratum, & ejus Officiales petere, comparerent intra tempus triginta dierum, cum commination-ne, quod si termino elapso non venirent, audiendi non essent*, & post terminum prædictum in contumaciam non comparentium Syndicatores protulissent sententiam, absolventes Magistratum & eorum Officiales, & pronuntiantes, amplius querelantes audiendos non fore, ita docet Baldus. (c) Cæterum, si prædictum præconium non fuisset factum, tunc Magistratus & eorum Officiales, etiam elapso termino triginta dierum, perpetuò conveniri poterunt in patria, & proprio foro, ut docet Bartolus. (d) Et juxta hanc resolutionem intelligi debet lex unic. vers. *Sciente autem*, Cod. *Ut omn. jud. tam Civil.* (e) quòd procedit, etiamsi, elapso prædicto termino Syndicatus, in præconio præfixo absolutio non fuerit sequuta, secundum communem opinionem, (f) & ita quotidie practicari testantur Ant. Gomez, (g) & Julius Clarus. (h)

12. Et durante termino triginta dierum, Magistratus, & eorum Officiales à Loco officii recedere non debent, sed per se ipsos, & non per Procuratorem causas agere tenentur: (i) *praxis* tamen observat, quod per Procuratores possint causas agere, dummodo ipsi permaneant in Loco officii per spatium triginta dierum, ut resolvit Aviles; (j) & si causæ non finiantur intra prædictum terminum, poterunt recedere, & eas per Procuratores prosequi. (k) Si verò Magistratus ad aliam administrationem vocaretur per Principem, tunc intra terminum triginta dierum poterit recedere à Loco officii, dimittendo Procuratorem, qui causas Syndicatus agat, (l) quod tribus modis limitat Aviles, (m) alioquin, si Magistratus fugeret à Loco officii, durante dicto termino triginta dierum, ejus fuga faceret inditium ad torturam, (n) nam fuga inditium facit ad torturam. (o) 13. Imo ex tali fuga Magistratus pro confesso haberetur in omnibus, de quibus in Syndicatu accusabatur, & sine alia probatione condemnari posset: (p) quia tunc fuga ipsa est crimen, & delictum de per se, qua probata, statim imponitur pœna, & punitio ejus sequitur; (q) quando verò fuga est suspicio, præ-

(x) Arg. text. in cap. fin. de *Feriis*.

(y) In Tract. Syndicatus, verb. *Feria*, n. 123. & Amod. in eodem Tract. in part. inchoata, & formata, n. 182.

(z) In leg. *Properandum* in princ. & ibi Jass. n. 14. Cod. de *Judic.* & facit text. in cap. *Pastoralis*, de *Except.* tradit Cataldin. in Tract. Syndicatus, quæst. 76. n. 4. & 6.

(a) Secundum Baldum in leg. *Observare*, §. *Proficisci*, ff. de *Offic. Procons.*

(b) Ita resolvit Catald. ubi supr. quæst. 71. & ita praxis observat ex Monterroso in sua Pract. in tract. 9. *De la Residencia*, cap. fin.

(c) In dict. leg. *Observare*, §. *Proficisci*, & Additionator Bartol. in leg. *Datur*, n. 6. ff. *ad leg. Jul. Repetundar.* & tradit Paris de Puteo in Tract. Syndicatus in part. Officialis finito officio, & Aviles in dicto cap. 3. Judicum syndicatus, n. 11.

(d) In dict. leg. *Datur*, num. 6. cujus doctrinam sequitur Didac. Perez in leg. 6. tit. 16. lib. 2. Ordinam. in gloss. 1.

(e) Et gloss. in dict. leg. *Datur*.

(f) Ex Bosio in Pract. Crimin. in tit. de Officiali corrupto pecunia, n. 32.

(g) 3. Tom. Variar. cap. 1. n. 23. in fin.

(h) Lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 51. n. 6.

(i) Juxta text. in leg. 22. tit. 5. Part. 3. & Gregor. Lup. ibi in gloss. fin. & probatur in leg. 23. tit. 7. lib. 3. Recop.

(j) In dict. cap. 3. n. 18.

(k) Ut firmat Catald. dict. Tract. quæst. 71. Avil. in dict. cap. 3. n. 18.

(l) Juxta Auth. de *Collatoribus*, §. fin. Coll. 9. tradit Paris de Puteo, ubi supr. in part. procurator officialis, & Gregor. Lup. in leg. 6. tit. 4. Part. 3. verb. *Ellos despues.*

(m) In dict. cap. 3. n. 18. in medio.

(n) Secundum Ang. in leg. *Quæsitum*, ff. de *Pignor.* & Puteum in dict. Tract. vers. *Dicitur*, & in part. an officialis aufugit.

(o) Ut in leg. *D. Adrianus*, ff. de *Custod. reor.* & in leg. *Raptores*, Cod. de *Episcop. & Cleric.* & firmat gloss. in leg. *Admonendi*, verb. *Exactis*, & ibi Jass. lect. 2. n. 137. ff. de *Jurejur.*

(p) Juxta text. in leg. 3. vers. *Pro confesso autem*, Cod. de *Assessor.* & notat ibi Bart. & tenet Panorm. in cap. *Veritatis*, de *Dolo, & contum.* n. 30. & ejus Additionator in cap. *Adversus*, de *Immun. Eccles.* super n. 4. Hyppol. in Pract. Crim. §. *Diligenter*, n. 47. & Anton. Gom. in leg. 76. Taur. n. 12. in princip.

(q) Juxta text. in leg. *Desertorem*, & in leg. *Proditores*, ff. de *Re milit.* & in dict. leg. 3. & ibi gloss. & communiter DD. Cod. de *Assessor.*

præsumptio, vel inditium alterius delicti principalis, veluti homicidii, furti, vel similis, tunc inditium ad torturam solummodo inducit. (r) Bene tamen verum est, quod licet Magistratus fugiens habeatur pro confesso, & condemnari possit de criminibus, de quibus fuerat accusatus; tamen per juramentum accusatoris probari debent crimina illa, a Magistratus commissa fuisse. (s) Debentque Magistratus à Syndicatu fugientes plecti aliis pœnis, de quibus in Auth. *Ut Judic. sine quoq. suffrag.* (t) Nec si ad Ecclesias confugerint, gaudebunt earum immunitate: (u) in quo tamen articuli dicendum erit, ut suprà resolvimus. (x) Si verò Magistratus à Syndicatu fugeret, timore alicujus inimici capitalis, qui minatus fuerat, quòd, deposito officio, esset eidem illaturus injuriam, tunc enim fuga licita esset, nec faceret aliquam probationem, vel præsumptionem adversus eum. (y)

Cæterum, si Magistratus, & eorum Officiales tempore Syndicatus non fugerint, probationes contra eos debebunt esse claræ, & evidentes, quia multum pro Judice præsumitur: (z) Judex enim omnia juste, & rectè facere præsumitur, (a) & in *dubio* non præsumitur contra eum dolus, sed potius imperitia. (b) 14. Ac proinde tempore Syndicatus Magistratibus favendum erit per Syndicatores, nec facienda erit adversus eos scrupulosa inquisitio, in reverentiam prioris officii, (c) nec de minimis erit Syndicandus, secundum Baldum, (d) & facit text. in leg. pen. ff. de *Quæst.* ubi dicitur, quòd in Decurione amoto de officio absque turpitudine, durant reliquiæ prioris dignitatis; 15. ac ideo, si finito officio Magistratus, *ratione officii præteriti* ab aliquo offendatur, offendens puniendus erit eisdem pœnis, quibus puniretur, si durante officio eum offenderet, (e) quinimò injuriam irrogans Officiali tempore Syndicatus pœna mortis plectendus erit, ut resolvit Jul. Clarus. (f)

16. Magistratus tamen tempore sui Syndicatus tenebitur, nedum respondere omnibus de se querelantibus, (g) verum etiam respondere tenetur querelantibus de suis Officialibus, uxore, & familia: (h) nam Officialis substitutus gerit periculo substituentis: (i) & quòd de prædictis personis teneatur respondere expresse dispositum est in leg. 4. tit. 6. lib. 3. Recop. quòd tamen verum intelligitur, si *civiliter* ad interesse, & non *criminaliter* agatur contra Officiales, & familiam Magistratus, secundum Glossam: (j) & ita licet Magistratus se obligaverit ad solvendam omnem pœnam civilem, & criminalem pro suis Officialibus, debet tamen intelligi de pœna criminali pecuniaria, non vero corporali, quam alius pro alio solvere non debet: (k) & nedum Magistratus de delictis *in faciendo* consistentibus, per suos Officiales commissis tenetur, verum etiam de his, quæ *in negligendo* consisterint: nam Judicum negligentia dolus est, (l) & ob negligentiam Judex ab officio repellitur, (m) & talis culpa puni-

(r) Et ita intelligitur text. cum similibus in leg. *Divi Adrianus.*

(s) Juxta text. in Auth. de *Collator.* §. fin. vers. *Si vero*, tradunt Anton. & Imola in cap. fin. de *His, quæ vi.* Jass. in leg. unic. n. 3. Cod. *Ut omnes judic. tam Civiles*, & in Repetition. leg. *Admonendi*, n. 146. de *Jurejur.*

(t) Et ibi notat gloss. vers. *Fuerit.*

(u) Ut probari videtur in dict. leg. unic. Cod. *Ut omnes judic.* in vers. *Non domi*, & in vers. *Ubicunque repertus fuerit.*

(x) In 5. Part. hujus 1. Tom. §. de *Delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus*, cas. 55. n. 179.

(y) Argum. text. in leg. *Quod si fugitivus*, §. *Apud Labeonem*, ff. de *Ædilitio. edict.* & tradit Amod. in Tract. Synd. in parte. Item in 60, quod dictus potestas in vers. 3. & Avil. in cap. Prætor. cap. 1. in gloss. verb. *Dadivas*, n. 24. ubi alios casus refert, in quibus licet Magistratus à Syndicatu fugere.

(z) Ut in leg. *Si quis*, Cod. de *Offic. civil. judic.* & firmat Bald. in leg. *Observare*, §. *Proficisci*, quæst. 20. ff. de *Offic. Procons.*

(a) Juxta text. in cap. *Bone memoriæ*, de *Appell.* & in leg. *Non cogendum*, §. 1. ff. de *Procur.*

(b) Leg. 1. in princ. ff. de *Appell.*

(c) Arg. text. in leg. *D. Marco*, Cod. de *Quæst.* & tenet Paris de Puteo in Tract. Syndicatus, in parte per Syndicatores, fol. 18.

(d) In cap. *Cum te* in princ. de *Re judic.*

(e) Secundum Bald. in cap. 1. §. 1. de *Pace tenend. & ejus violat.* & in leg. *Solet*, §. fin. & in leg. *Observ.* §. *Proficisci*, ff. de *Offic. Procons.*

(f) Lib. 5. Sententiarum, §. fin. quæst. 68. n. 21.

(g) Ut in Auth. *Ut in judic. stat quoq. suffrag.* §. *Necessitatem*, & in Auth. de *Collator.* §. fin. & in dict. leg. unic. Cod. *Ut omnes jud.* & in leg. 6. tit. 4. Part. 3. & in leg. 23. tit. 7. lib. 3. Recop. & in leg. 5. tit. 2. eodem lib.

(h) Ut probat. in leg. *Agentes in rebus*, Cod. de *Agentib. in rebus*, lib. 12. & in leg. *Neminem*, Cod. de *Decur.* lib. 10. & in leg. *Observare*, §. *Proficisci*, & ibi gloss. ff. de *Offic. Procons.*

(i) Ut in leg. *Nullus, qui nexu*, Cod. de *Decurion.* lib. 10.

(j) In dict. §. *Proficisci* recepeam communiter ex Amod. in Tract. Syndic. n. 198.

(k) Arg. text. in leg. *Qui servum* in princ. ff. de *Interrog. action.* & in leg. *Sanctimus*, Cod. de *Pœnis*, & in cap. *Cum homo* 23. quæst. 5. & ita cum Romano, & aliis resolvit Avil. in cap. Prætor. cap. 4. in gloss. verb. *Sea obligado*, n. 13. & Avend. de Mandatis exequendis, 1. part. cap. 3. n. 5. in fin. verfic. Et in quantum littera.

(l) Leg. *Fidejussor*, leg. *Dolus*, ff. *Mandat.* leg. *Magna*, ff. de *Verb. sign.* notat Bart. in leg. *Titium*, *aut Mevium*, ff. de *Admin. tutor.*

(m) Leg. 1. §. *Quies*, ff. de *Offic. Præfect. Urbis*, notat Dec. in leg. pen. Cod. de *Pœnis*, & facit text. in leg. fin. Cod. de *Administr. tutor.*

JANE
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

niri debet, ac si in faciendo consisteret. (n)

17. Bene tamen verum est, quòd in calibus, in quibus Magistratus pro suis Officialibus, & familia tenetur, prius Officiales, & familia convenire debent, quam ipse Magistratus: (o) 18. satisfaciet etiam Magistratus pro suo Officiali, si eum exhibeat, & ab obligatione per talem exhibitionem liberabitur: (p) quod procedit, etiam si Officialem exhibeat post sententiam condemnatoriam ante ejus executionem. (q)

Et de quibus rebus, & pro quibus personis Magistratus, & eorum Officiales in syndicatu teneantur latiùs apparebit infra, in art. interrogatorii *de la residencia secreta*. Et ad quid Judex, qui male judicavit *ex imperitia, dolo, vel culpa* teneatur in syndicatu parti læsæ, jam supra resolvimus. (r) Et qualiter Magistratus defunctus syndicari debeat: & an ejus hæres in syndicatu pro eo teneant, tradit Baldus. (s) Interim tamen nos, pro Juvenum, & Tyronum Judicum instructione, decrevimus præscribere formam, & ordinem procedendi à Syndicatoribus in syndicatu, & fulminandi processum, juxta hodiernum usum, & leges hujus Regni.

EX CAPITE UNICO.

SUMMARIA.

1 *STylus, qui servatur in fulminando processu in syndicatu.*

2 *Corrector antiquus, & ejus Officiales suspenduntur à suis officiis per adventum novi Judicis, vel Correctoris, præsentata Provisione Regali in Concilio Loci, ubi præesse debet: nam tempus præsentationis litterarum, & non data attenditur.*

3 *Testimonium diei, in quo novus Magistratus fuit receptus ad ejus administrationem debet à Tabellione exhiberi ipsi Magistratui, ut ad Supremum Consilium Regium mittat.*

4 *Præconium, quòd pro syndicatu omnibus intimatur, & emittitur sermone Hispano compositum.*

5 *Præconium de rebus tangentibus bonum publicum prolatum in syndicatu, & uniuscujusque rei præconium late explicatur.*

6 *Armorum usus de jure communi regulari est prohibitus, & quid de jure Regio sit permissum circa armorum delationem, & quibus pœnis sit afficiendus arma prohibita deferens, & plura alia de armis traduntur.*

7 *Clericus prima Tonsura initiatus, qui declinavit Jurisdictioni Sæculari, si inveniatur cum armis, potest per Judicem Sæcularem eis spoliari absque pœna excommunicationis, & num. 10.*

8 *Sententia declaratoria est necessaria super amissione armorum.*

9 *Arma quis non amittit, nisi actualiter fuerit cum eis deprehensus, licet constet, illum arma prohibita portasse.*

10 *Ad Judicum officium spectat prævavere, ne damna, & scandala in Republica oriantur, & num. 12. in fine.*

11 *Vagabundi diversis pœnis puniuntur: & vagabundi qui dicantur, traditur.*

12 *Contra concubinarios, lenones, sortilegos, & maleficos qualiter procedendum sit, & similiter contra ludentes ludis prohibitis.*

13 *Stabularii qualiter exercere debeant sua officia.*

14 *Contra blasphemos qualiter procedatur.*

15 *In syndicatu duplici via procedi potest, aut per viam accusationis, aut per viam inquisitionis.*

16 *Interrogatorium, seu articuli, qui in syndicatu occulto, id est, en la residencia secreta, fiunt contra Magistratum, & ejus Officiales, & singuli articuli explicantur.*

17 *Judex tenetur uniculque suum jus tribuere, alias tenetur in syndicatu parti læsæ ad interesse, etiamsi ex negligentia fecerit, & num. 20.*

18 *Judex injustam sententiam proferens in syndicatu potest conveniri, etiamsi pars læsa non appellaverit, & sententia transierit in rem judicatam, nisi expresse consenserit sententiæ injustæ.*

19 *Judex injustè aliquem deprehendens, & in carcerem detrudens potest ad interesse in syndicatu conveniri.*

No-

(n) Leg. *Mancipia*, Cod. de *Servis fugit.* leg. *Si quis in conscribendo*, Cod. de *Pallis*, & in specie firmat Paris de Puteo in Tract. Syndic. in parte negligentia, & facit lex *Nam & Servius*, §. fin. ff. de *Neg. gest.*

(o) 2. gloss. in leg. *Si quis ex corpore*, Cod. de *Murileg.* lib. 11. & ibi notat Platea, & Avil. in dict. cap. 4. in gloss. verb. *Sea obligado*, n. 1. in fin.

(p) Juxta text. in leg. *Post depositam*, & ibi notat Bart. Cod. de *Assessor.* & text. in leg. 1. §. *Familiæ*, & ibi Paul. & Angel. ff. de *Publ. & vectig.* & probatur in dict leg. 4. tit. 6. lib. 3. Recop. & late tradit Avil. in dict. cap. 4. in gloss. verb. *Entregue.*

(q) Ita cum Alex. resolvit Avend. de Exeq. mand. 1. part. cap. 3. n. 6. in fin.

(r) In 1. part. hujus 1. Tom. 1. Tempor. in vers. In prædictis omnibus magis in fin.

(s) In leg. *Si filius*, n. 3. ff. de *Judic.* Paul. & Angel. in leg. *Dies cautioni*, §. *Hæc autem*, ff. de *Damn. infect.* Avil. in cap. 1. Judicum syndicatus in gloss. 1. n. 16.

20 *Nobilis potest pro debito in carcere detineri, donec probet suam Nobilitatem.*

21 *Judex ex dolo, culpa, vel negligentia circa observantiam litterarum suæ commissionis potest in syndicatu conveniri.*

22 *Testes contra Judicem in syndicatu conventum producti debent deponere in particulari, qua de causa non tribuit jus unicuique, & in quibus omisit adimplere mandata Regia.*

23 *Judex non potest, ultra quantitatem sibi promissam, aliquid percipere, alioquin in syndicatu ex eo poterit conveniri, in septuplo etiam si ejus uxor, vel familia receperit, quamvis ipse ignoraverit.*

24 Declaratio leg. 8. tit. 6. lib. 3. Recop.

25 *Usurarum crimen mixti fori est, & quibus pœnis usurarii sint afficiendi, & alia plura de eis traduntur.*

26 *Intellectus ad text. in cap.* Præterea, de Usuris.

27 *Testes singulares de diversis actibus deponentes admittuntur contra usurarios, ad hoc ut puniantur, & pro manifestis usurariis habeantur.*

28 *Testes deponentes, se mutuum sub usuris recepisse, admittuntur contra dantem, quamvis sint singulares, dum tamen nullam utilitatem ex suo testimonio consequantur: & qualiter de jure Regio fidem contra usurarios faciant, traditur.*

29 *Syndicatores Judices, quid observare debeant circa testium receptionem, & examinationem, quando in syndicatu procedunt contra Magistratus, & eorum Officiales, explicatur.*

30 *Testium nomina sunt declaranda, & eorum copia danda Magistratibus, quando eos producunt in syndicatu.*

31 *Stylus, qui servatur in imponendis culpis Correctoribus in syndicatu, sermone Hispano compositus.*

32 *Libellus responsorius Correctoris ad culpas sibi in syndicatu impositas.*

33 *Interrogatorium, seu articuli à Corrector facti, pro excusandis culpis sibi in syndicatu oppositis, Hispane compositi.*

34 *Testificari potest familia Magistratus ad ejus defensionem, quando contra eum in syndicatu proceditur in iis, quæ testificantes non tangunt.*

35 *Testes tres singulares sufficiunt contra Judices, ad probandum crimen concussionis sibi in syndicatu impositum.*

36 *Judices dona recipientes debent in quadruplo puniri in syndicatu: & aliquid ultra salaria recipientes in septuplo, & quibus, & qualiter dictæ pœnæ sint applicandæ, traditur.*

37 *Syndicatores, qualiter se habere debeant in recipienda ratione pœnarum Cameræ, & bonorum communium Civitatis, explicatur.*

38 *Sententia contra Correctorem in syndicatu ferenda Hispanè composita.*

39 *A sententia in syndicatu lata contra Magistratum, & ejus Officiales non appellatur, nisi condemnatio excedat summam trium millium marapetinorum, deposita tamen prius condemnatione penes personam fidelem.*

40 *Appellari potest de jure communi à sententia lata contra Magistratum in syndicatu.*

41 *Intellectus legis* 3. Cod. Quorum appellat. non recip.

42 *Syndicatores post lapsum triginta dierum, tenentur suis expensis mittere omnia gesta in syndicatu ad Consilium Supremum.*

43 *Epistola mittenda ad Supremum Consilium à Syndicatoribus, cum relatione eorum, quæ ab eis gesta sunt in syndicatu, sermone Hispano composita.*

44 *Supplicatio non habet locum à sententia revocatoria, vel confirmatoria lata in Consilio Supremo in causis syndicatus, nisi in ea continetur condemnatio perpetuæ privationis officii, vel corporalis pœnæ.*

45 *Libellus actionis, vel accusationis intentandæ in syndicatu ad instantiam partis, sermone Hispano compositus.*

CAPUT UNICUM.

DE ORDINE PROCEDENDI, & fulminandi processum in syndicatu.

1. POstquam à Principe creatus fuerit Judex Syndicator ad videndas rationes alicujus Magistratus, & pervenerit ad Civitatem, vel Locum, ubi reddendæ sint, facere statim debet, quod Concilium illius Loci convocetur, & congregetur: quo simul congregato, Provisionem Regiam suæ commissionis ostendere, & offerre debet, & cum ea requirere Correctorem antiquum, & ejus Officiales, & Rectores illius Loci, quod eidem obediant, & adimpleant omnia in Literis suæ commissionis contenta. Et tunc Corrector antiquus nomine Concilii suscipit Regiam Provisionem, & eam osculatur, & super caput imponit, & Tabellio Concilii eam legit: qua lecta, Corrector antiquus inquit, *quod in quantum attinet ad implementum Regiæ Provisionis, ipse præsto est eam adimplere, dummodo Judex Syndicator prius præstet juramentum à lege Regia requisitum*, quæ est lex 21. tit. 7. lib. 4. Recopil. & ita in ipsamet Provisione Regia commissionis præcipitur, quod Judex novus illud juramentum præstet in manibus antiqui.

Quo juramento præstito, Corrector antiquus tradit Potestati de novo venienti fasces,

seu virgas ejus, & Officialium, prout in Regia Provisione præcipitur; tametsi aliquando Rectores Loci contendant, ipsos tradituros fasces novo Judici, quod tamen facere nequeunt, secundum Paridem de Puteo, (a) & est contra tenorem Provisionis Regiæ: 2. & ita per adventum novi Judicis Corrector antiquus, & ejus Officiales, actis præmissis, suspenduntur ab officio, juxta text. in leg. 5. tit. 6. lib. 3. Recopil. & in Provisione Regia sic præcipitur, & non abs re; alioquin attruerent testes, & eis minas inferrent. (b) Intelligi tamen debet, Correctorem antiquum ab officio suspendi per adventum successoris, post præsentationem Regiæ Provisionis in Concilio Loci factam, quia literarum præsentatio, & non data attendi debet. (c) Susceptis itaque fascibus à novo Judice, præstitoque ab eodem prædicto juramento, Judex novus statim debet saltim intra tres dies præcipere Tabellioni Concilii, quod coram Rectoribus, Procuratore Generali illius Loci, & reliquis personis illius Concilii legat omnia capitula Correctorum, & Judicum syndicatus, & copiam eorum ponat in fine libri Concilii, quæ capitula continentur in tit. 5. 6. & 7. lib. 3. Recop. & hoc fieri præcipitur à leg. 21. tit. 7. lib. 3. Recop. & à leg. 40. tit. 6. lib. 3. Recop.

3. Quibus sic factis, Judex Syndicator deinde requirere debet Tabellionem, quod eidem exhibeat fidem, & testimonium illius diei, quo à Concilio illius Loci receptus fuit ad ejus administrationem, quod testimonium ad Supremum Consilium Regium mittere debet, juxta dispositionem text. in leg. 40. tit. 6. lib. 3. Recopil. & tunc Procurator Generalis illius Loci nomine Concilii, & Loci petit à Judice novo, *quod præstet cautionem fidejussoriam de bene administrando, & de standoSyndicatui per spatium triginta dierum, administratione finita*: quam satisdationem Judex novus præstare tenetur, saltim intra triginta dies connumerandos à die quo fuit admissus à Concilio illius Loci, juxta text. in leg. 23. tit. 7. lib. 3. Recopil. Quibus omnibus sic peractis, Judex novus in plateam, & forum publicum Loci exire debet, & præcipere, quod publica banna, & præconia per totam Civitatem, & loca ejus consueta emittantur, *quibus manifestetur Syndicatus Magistratus antiqui, & ejus Officialium, & quod si aliquis voluerit querelam exponere adversus Magistratum antiquum, ejus Officiales, uxorem, & familiam, Rectores Civitatis, Tabelliones, Procuratores, & reliquos Reipublicæ Officiales, compareat intra triginta dies, & quod ei justitia administrabitur; alioquin, prædicto termino elapso, non audietur*; debetque mittere Tabellionem ad Vicos, Pagos, & Villas territorii illius Civitatis, ut prædicta banna, & præconia syndicatus emittere faciat, secundum Amodeum, (d) & ita dispositum est de *Jure Regio* in leg. 10. tit. 7. lib. 3. Recopil. Quæ præconia vulgari sermone emittuntur forma sequenti.

PREGON DE RESIDENCIA.

4. „ Sepan todos los vecinos, y morado-„ res de esta Ciudad, y de los Lugares de su „ jurisdiccion, como por mandado de su Ma-„ gestad es venido à ella Fulano por Corregi-„ dor, y Juez de Residencia, y viene à to-„ mar residencia à Fulano, Corregidor que „ ha sido de esta Ciudad, y à su Teniente, „ Alcalde, è Alguaciles, Carcelero, y à otros „ qualesquier Oficiales, y à los Regidores, „ Escribanos, Procuradores, Sesmeros, Al-„ caldes de la Hermandad, y à otros quales-„ quier Administradores de las cosas, y rentas „ de esta Ciudad: porende quien contra algu-„ no de los sobredichos quisiere pedir, o de-„ mandar algo, y acusar civil, ò criminalmen-„ te de qualquiera sinjusticia que le haya he-„ cho, ò de cosa que de èl haya recebido, ò „ de cohechos de oro, plata, paños, sedas, y „ otras cosas, que haya llevado, o derechos „ demasiados, que hayan recebido, ò agra-„ vios, injurias, ò otros excessos, que le hayan „ hecho, parezca ante el dicho Señor Juez de „ Residencia dentro de treinta dias, que cor-„ ren desde hoy en adelante à la hora de las „ diez, que en este termino le oyrà, y harà „ justicia, pagandole, y satisfaciendole los da-„ ños, è injusticias, que le huvieren sido fe-„ chas; donde no, que el que no pareciere „ dentro del dicho termino, no le oyrà, ni „ admitirà sus demandas, è querellas, è lo „ havrà por excluso, è desde luego lo pronun-„ cia por no parte, è sus demandas, è quere-„ llas por excluas. Y porque mas libremente „ se puedan quexar, è poner demandas con-„ tra los sobredichos, el dicho Señor Juez de „ Residencia toma, è recibe à las dichas perso-„ nas querellantes, desde agora para enton-„ ces,

(a) In Tract. Syndicatus in parte, sequitur de modo, n. 5.
(b) Secundum Puteum ubi supr. in parte officialis finito officio, n. 6. & in parte recusatus in Officio, n. 2.
(c) Text. in cap. *Capitulum Stallæ Crucis*, de *Rescript.* cap. *Vt debitus honor*, de *Appell.* & in cap. *Si qualiter*, de *Cleric. non resid.*
(d) In Tract. Syndicatus in part. deinde dicti domini syndici, & Puteum in eodem Tract. in part. deinde vero eliguntur, & Avil. in cap. 3. Judicum syndicatus in gloss. à num. 1.

„ ces, è desde entonces para agora, debaxo „ del seguro, amparo, y defension de la Ma-„ gestad Real del Rey Don Phelipe nuestro „ Señor, &c.

Simul cum prædicto banno debet Judex facere, *quod aliud præconium super rebus tangentibus ad rectam gubernationem Reipublicæ emittatur in platea, & locis consuetis Civitatis*: congruit enim bono Præsidi curare, ut sua Respublica pacata, & quieta sit: quod præconium sermone Hispano datur forma sequenti.

PREGON DE LAS COSAS TOCANTES *al buen gobierno de la Republica.*

5. „ Otrosì, manda el dicho Señor Corre-„ gidor pregonar, que ninguno sea osado à „ traer armas, si no fuere conforme à la Prag-„ matica de su Magestad, y Leyes de estos „ Reynos, so pena, que por el mismo caso, sin „ otra sentencia, ni declaracion las tenga per-„ didas.

6. Hoc præconium de armis emittitur, quia *de Jure* regulariter usus armorum prohibitus est: (e) quæ regula procedit, tam in armis *offensibilibus*, quam in *defensibilibus*, quoniam appellatione armorum etiam defensibilia veniunt. (f)

De jure tamen hujus Regni licitum est unicuique ensem simul cum pugione portare, id est: *Espada, y daga juntamente*, dummodo non portet cum pluribus sociis enses deferentibus, id est, *en quadrilla*. Et plures socii armati cum ensibus, id est, *quadrilla*, dicuntur *quatuor homines cum ensibus armati*: & dummodo ensem, & pugionem in lupanariis non portet, id est, *en las mancebias*: & dummodo portans non sit ex noviter conversis Regni Granatensis: & dummodo ensem, & pugionem nocte non deferat post horam prohibitam, id est, *despues de tañida la campana de queda*, quæ tangi debet postquam hora decima noctis sonuit, nisi secum deferat lumen facis, lanternæ, vel candelæ, vel nisi de mane ad laborandum vadat, nam tunc non potest sibi Familia arma auferre, ita disponit text. in leg. 4. & 5. tit. 6. lib. 6. Recop. & de noviter conversis Regni Granatensis prohibitis arma portare loquitur text. in leg. 7. tit. 2. lib. 8. Recop. & inibi lex 8. hoc declarat, & dummodo ensis non excedat mensuram à lege præscriptam, scilicet, *que no sea espada de mas de cinco quartas de vara de cuchilla en largo*; alioquin, si excedat, potest portanti auferri, & pro prima vice incidit in pœnam decem ducatorum, & quod in carcere sit detrusus per spatium decem dierum, & pro secunda vice prædicta pœna debet duplicari, & uno anno in exilium mitti, quæ pœna pecuniaria Familiæ auferenti applicatur, ita disponitur in leg. 9. tit. 6. lib. 6. Recop. ubi prædicta mensura ensis, & pœna constituitur.

7. Insuper delatio ensis, & pugionis permittitur, dummodo simul portentur, alioquin, si absque ense pugio portetur, id est, *sola daga, ò puñal*, auferri potest, juxt. text. in leg. 10. tit. 6. lib. 6. Recop. & dummodo portans ensem, & pugionem prima tonsura initiatus jurisdictionem Regiam non declinaverit, gaudere volens privilegio Fori Ecclesiastici, id est, *si no huviere resuntido corona*, nam is arma ferre non potest; alioquin possunt ei auferri, & ultra eorum amissionem incidit in pœnam sex mille marapetinorum, juxta text. in leg. 5. tit. 4. lib. 1. Recop. & explicat Covarruvias, (g) qui resolvit cum Joan. de Platea, & Palacios Rubios, pœnam pecuniariam *lege sæculari* statutam adversus arma portantem peti non posse contra Clericum apud Judicem Sæcularem, sed petendam esse apud Ecclesiasticum, imo existimat ipse, Judicem Ecclesiasticum non teneri exequi illam pœnam adversus Clericum, sed posse Clericum punire pœnis juris Canonici & pecuniaria mulcta, ejus arbitrio: censet tamen, Clericum cum ipsis armis deprehensum posse per Judicem Sæcularem, & ejus Familiam expoliari ipsis armis, absque ullo metu excommunicationis, nec Judicem Sæcularem compelli posse per Ecclesiasticum illa arma restituere, & quod ita apud Hispanos jam usus obtinuit, ut Clerici cum armis deprehensi per

(e) Ut in leg. unic. Cod. *Ut armor. usus*, lib. 11. & in Auth. de *Armis*, §. *Si autem*, Collat. 6. & notant Bart. in leg. 1. per text. illum, ff. *Ad leg. Juliam de vi public.* Bald. in leg. *Data opera*. Cod. *Qui accus. non poss.* Panorm. & reliqui in cap. 2. de *Vita, & honest. Cleric.* text. in cap. *Qui culpatur* 23. quæst. 1. quam regulam ponit Rojas in sing. 21.
(f) Leg. *Armorum* 41. ff. de *Verb. signific.* & notat gloss. in Clem. *Ne in agro*, §. *Quia verò*, verb. *Arma*, de *Stat. Monach.* & Guid. Papa in decis. 473. Hyppol. in Tract. Crimin. §. Pro complemento à n. 1. Thom. Grammatic. in conf. 69. n. 10. & in conf. 43. n. 4. & est lex 7. tit. 6. lib. 6. Recop. Et prædictam regulam cum septem limitationibus ponit Socin. in reg. 30. & eandem cum tribus ampliation. & undecim limitationibus constituit Petr. Duen. in reg. 55. & notat Covarr. lib. 2. Variar. cap. 10. n. 18. vers. Trigesimosexto, & singulari commento prædictam regulam octo extensionibus, & septem declarationibus illustrat Jacob. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 4. cas. 394. ubi refert Plar. lib. 1. Epit. delictorum, cap. 8. Tiraquel. & alios plures DD. de eadem re agentes, & pluribus etiam ornat Jul. Clar. lib. 5. Sententiar. §. fin. quæst. 82. in statuto 6. de Delation. armorum.
(g) In Pract. Quæst. cap. 33. n. 7.

Sæcularem eis expolientur. (b) Et tandem, dummodo portans ensem cum pugione eis non abutatur, aliquem percutiendo, nam tali casu amittit ea, etiam si in fraganti delicto non deprehendatur, juxt. text. in leg. fin. tit. 23. lib. 4. Recopil. per quam intelligi debet lex 1. cap. 3. tit. 29. lib. 4. Recop. 8. Et in casibus, in quibus arma deportantibus auferri possunt per Familiam, tenetur auferens ea manifestare, & exhibere die sequenti coram Judice, ut sententia declaratoria super eorum amissione proferatur, & ut constet qualiter, in quo loco, & qua hora, & cui fuerunt ablata, juxta text. in leg. 5. tit. 6. lib. 6. Recop. & in leg. 1. cap. 3. tit. 29. lib. 4. Recop. quo in loco constat, necessariam esse sententiam declaratoriam super amissione armorum.

Et est advertendum, quod Familia, quæ extra supradictos casus ensem, & pugionem aufert alicui, debet eidem reddere cum quadruplo, juxta text. in dict. leg. 5. tit. 6. lib. 6. Recop. Est etiam advertendum, quod non sufficit, quod quis sit inventus cum armis, ad hoc ut ea perdat, nisi *actualiter* capiatur à Familia: (i) & hanc esse frequentiorem consuetudinem in toto fere Orbe Christiano, sciiicet arma non amitti, nisi quis fuerit deprehensus armatus, etiam si constet, illum arma portasse, tettatur Covarruvias. (j)

„ Otrosì, manda pregonar el dicho Señor „ Corregidor, que ningunas personas sospe„ chosas anden juntas en compañia de quadri„ lla, so pena, que qualesquiera armas que „ truxeren de dia ò de noche, las tengan „ perdidas, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione leg. 4. tit. 6. lib. 6. Recop. ex qua leg. colligitur, quod quadrilla dicitur, *quando andan quatro con armas*, & ex his, quæ in præcedentibus diximus.

„ Otrosì, que ninguno trayga espada, „ daga, puñal, ò otra arma defembaynada, „ ò sin contera en qualquier tiempo, y lu„ gar, &c.

„ Otrosì, que ninguno sea ossado de me„ ter armas en la Carniceria, ni Pescaderia, „ ni en la Mancebia, ni en casa de Cantone„ ra, &c.

„ Otrosì, por evitar inconvenientes, que „ podrian resultar, manda el dicho Señor Cor„ regidor apregonar, que los que fueren al rio, ò „ à fuentes, ò al horno, donde vàn las mozas, „ y las mugeres à lavar, cocer, no lleven ar„ mas, ni tampoco las lleven por la calle, yen„ do acompañando à mugeres sospechosas, so „ pena, que las hayan perdido en los dichos „ lugares, y que sean trahidos à la carcel, co„ mo à la Justicia le pareciere, &c.

10. Ista tria capitula præcedentia hujus præconii procedunt ex eo, quòd ad Judicis officium spectat *præcavere, ne damna, & scandala in Republica oriantur, & ut rixæ, & occasiones delinquendi evitentur*: melius enim est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare: (k) non enim expectandum est, ut insula ruat, ut inquit Jurisconsultus. (l)

„ Otrosì, que todas las personas, que se „ han llamado, ò llamaren à la Corona para „ se eximir de la Jurisdiccion Real, no trayy„ gan armas algunas publicas, ni secretas; só „ la pena de las Leyes destos Reynos.

Hoc præconium procedit ex dispositione leg. 5. tit. 4. lib. 1. Recop. ubi interdicitur delatio armorum Clericis *primæ Tonsuræ* se eximentibus à Jurisdictione Sæculari, & ultra armorum amissionem puniuntur pœnæ sex mille marapetinorum, quæ prohibitio etiam *ex Jure Canonico* inducta est, (m) nam arma Clericorum debent esse lachrymæ. (n)

„ Otrosì, que ninguna persona de qual„ quier condicion, y calidad que sea, no an„ de disfrazado, ni en habito, que no le con„ venga à pie, ni à caballo; só la pena de las „ Leyes destos Reynos, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione leg. 7. tit. 15. lib. 8. Recop.

„ Otrosì, que ninguno sea ossado à echar „ mano contra otro à espada; só pena, que le „ sea enclavada la mano en el rollo desta Ciu„ dad, &c.

Su-

(b) Secundum eundem Covarr. lib. 2. Variar. cap. 20. n. 18. in fin. quem sequitur Menoch. ubi supr. n. 34.

(i) Arg. text. in leg. *Si Barbatum*, Cod. de *Fidejuss.* & expresse firmat Paul. de Castro in leg. 1. n. 4. Cod. *Ubi Senator. vel Clarissimi.* Cæpol. in Repet. leg. *Si fugitivi*, n. 37. Cod. de *Serv. fugit.* Hyppol. in Pract. Crim. §. Pro complement. n. 14. Palac. Rub. in Repetit. cap. *Per vestras*, notab. 3. §. 21. n. 12. & Montalv. in suo Repertor. Ordin. versi. Quæro nunquid, verb. *Arma*, ubi resolvit, an in domo, vel juxta domum alicujus possint ei arma auferri.

(j) In Pract. Quæst. cap. 33. n. 7. in fin. cujus opinionem sequitur Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 82. in stat. 6. circa delationem armorum.

(k) Ut in leg. 1. Cod. *Quand. licet unicuique*, & in leg. fin. §. *Ipsum autem*, Cod. de *Bonis quæ liber.* & in leg. fin. Cod. *In quib. caus. in integr. restit. necess. non est.*

(l) In leg. *Stipulationes non dividuntur*, §. *Plane*, ff. de *Verbor. oblig.* & tradit Hyppol. in cons. 21. n. 23. & probatur in leg. 4. tit. 6. lib. 6. Recop. & in leg. 4. & 20. tit. 23. lib. 4. Recop.

(m) Ex cap. 2. de *Vita, & honest. Cleric.* & ibi notat glos. & in Clem. 1. eod. tit. & in cap. *Clerici, & quæs.* per totam 23. quæst. 8.

(n) Ut in cap. *Convenior* 23. quæst. 8. & in cap. *Porrò*, & ibi glos. 16. quæst. 4. glos. in cap. *Ex multa*, §. fin. de *Vita. Jass.* in leg. *Imperium*, ff. de *Jurisdict. omn. Jud.*

Supradictum præconium procedit ex leg. *Item apud Labeonem*, versi. *Si quis pulsatus*, (o) ff. de *Injur.* ubi Bartolus inquit, prædictum delictum puniendum esse *arbitrio Judicis*, & ita expresse probat lex 6. tit. 9. Part. 7. ac proinde ratione supradicti præconii illa pœna practicatur: in Curia tamen Regis, qui ensem evaginaverit, puniri debet pœna abscissionis manus, juxta text. in leg. 1. tit. 23. lib. 8. Recop.

„ Otrosì, que todos los vagamundos, y „ personas, que no viven de sus trabajos, ni „ tienen oficios, ni señores, salgan deste lu„ gar dentro del tercero dia; só la pena de las „ Leyes destos Reynos, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione leg. 1. cum duab. sequent. & leg. 6. 11. & 12. tit. 11. lib. 8. Recop. 11. ubi diversæ pœnæ adversus vagabundos imponuntur, & in dict. leg. 11. explicatur, qui dicantur vagabundi. (p)

„ Otrosì, que todas las personas, y veci„ nos desta Ciudad, y alguno dellos no sea ossa„ da de estàr amancebado, ni ser alcahuete, „ ni hechicero, y las personas que lo fueren se „ salgan della dentro de tercero dia; so pena, „ que se procederà contra ellas conforme à „ las Leyes destos Reynos.

12. Quod præceptum, quantum ad concubinarios, procedit ex dispositione tit. 19. lib. 8. Recop. (q) & quantum ad lenones, procedit ex dispositione tit. 22. Part. 7. (r) & quantum ad sortilegos, maleficos, procedit ex leg. 5. cum duab. sequent. tit. 3. lib. 8. Recop. (s)

„ Otrosì, que ninguno sea ossado de jugar „ dados, ni naypes, ni otros juegos vedados „ por Leyes destos Reynos, ni tener tablero „ de juego en publico, ni en secreto; só pe„ na de incurrir en las penas de las Leyes des„ tos Reynos, &c.

Quod præconium procedit ex his, quæ disponuntur in tit. 7. lib. 8. Recop. ubi plures sunt decisiones agentes de pœnis contra ludentes ad ludos prohibitos, & in leg. 3. & 5. illius tit. *Se prohibe, que nadie tenga tableros de juego en su casa; so las penas alli puestas.* (t)

„ Otrosì, que ningun Mesonero, ni Bode„ gonero acoja, ni reciba rufianas, ni malas „ mugeres, que ganen por sus personas, ni la„ drones, ni vagabundos, ni à vecino del Pue„ blo, ni à otra persona sospechosa; so pena, „ que por la primera vez pague seiscientos ma„ ravedis, y por la segunda mil maravedis; y „ mas, sea desterrado desta Ciudad, y su ju„ risdiccion por espacio de medio año precisa„ mente: y por la tercera le sean dados cien „ azotes, y un año de destierro preciso.

Hoc enim præconium procedit ex eo, quòd bonus Præses summa diligentia curare debet suam Rempublicam malis hominibus purgare, peccata punire, & receptores eorum coercere. (u) Et quod expurgare debeat Rempublicam latronibus, lenonibus, vagabundis, probatur *de Jure Regio* in leg. 4. cum sequent. tit. 11. lib. 8. Recop.

13. „ Otrosì, que todos los Mesoneros des„ ta Ciudad, y su jurisdicion guarden los aran„ celes, que les fueren dados, y conforme à „ ellos lleven los dineros de los huespedes, que „ posaren en sus posadas, y tengan buenas ca„ mas limpias, y pesebres sanos, y no ten„ gan en las caballerizas Gallinas, ni Puercos, „ y que tengan buen aparejo de paja, y ce„ ba-

(o) Et ibi glos. verb. *Affione.*

(p) Quod etiam docet glos. in leg. *Hæres absens*, §. *Proinde*, verb. *Debebit*, ff. de *Judic.* quam notat Navarr. dicens eam memorabilem in cap. *Placuit*, n. 80. de *Pœnitent.* Distinct. 6. glos. & Bart. in leg. 4. §. *Prætor*, verb. *Habitationem habeant*, ff. de *Damn. infect.* & plura de vagabundis tradunt DD. in leg. unic. Cod. de *Mend.* lib. 11. & Didac. Perez in leg. 1. & 2. tit. 14. lib. 8. Ordin. quæ omnia conducunt Decreto Concilii Tridentini, Sessione 24. de Reformat. matrimonii, cap. 7.

(q) Et in Concil. Trident. Session. 24. de Reformat. matrimonii, cap. 8. & Sess. 25. de Reformat. cap. 14. & plura de concubinariis tradit Didac. Perez in leg. 25. & 24. tit. 3. lib. 1. Ordinam. & in leg. 3. tit. 15. lib. 8. Ordinam. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. Fornicatio, & Avil. in cap. Prætorum in cap. 1. in glos. verb. *Mugeres*, & in cap. 47. in glos. verb. *Mancebia*, & Avend. de Exequend. mand. 2. part. cap. 16.

(r) Et tradit ibi Greg. Lup. & Didac. Perez in leg. 3. tit. 14. lib. 8. Ordin. in glos. verb. *Rufianes.*

(s) Et tradit aliqua de eis Aviles in cap. Prætor. cap. 53. in glos. verb. *Adivinos*, & Avend. de Mand. exequend. 2. part. cap. 32. & Did. Perez in leg. 9. tit. 1. lib. 8. Ordin. in glos. 1. & Simanc. de Institut. Cathol. tit. 30. à n. 16. & in tit. 62. & Jul. Clar. lib. 5. Sententiar. §. Hæresis, n. 27.

(t) Et plura de ludo, & de ludentibus ad ludos prohibitos, & de habentibus in domibus suis tabularia ad ludos congerit Avil. in cap. Prætor. cap. 29. in glos. verb. *Juegos*, & in glos. verb. *Ni tableros*, & Avend. de Exequend. mand. 2. part. cap. 9. Didac. Perez in tit. 10. lib. 8. Ordin. Covar. in reg. *Peccatum*, 2. part. §. 4. & Soto lib. 4. de Just. & Jur. quæst. 5. art. 2. fol. 313. & F. Franc. de Alcocer in singulari suo Tract. de Ludo, quem populari sermone edidit, ubi in cap. 7. refert leges juris positivi communis, & hujus Regni prohibentes ludum, & in cap. 12. agit qualiter peccent ludentes contra leges hujus Regni ludum prohibentes, & in cap. 61. & 62. agit de Pœnis imponendis, tam de *Jure communi*, quàm *Regio* adversus ludentes ludis prohibitis, & Jul. Clar. lib. 5. Sent. §. Ludus, & plura de ludo, & lusoribus congerit Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 4. cas. 399. & 400.

(u) Juxta text. in leg. 3. & in leg. *Congruit*, ff. de *Offic. Præsid.* & ita eidem præcipitur in leg. 36. tit. 6. lib. 3. Recop.

„ bada, servicio, y limpieza, so las penas de
„ las Leyes destos Reynos, y Ordenanzas des-
„ ta Ciudad.

Hoc præconium procedit ex dispositione leg. 48. tit. 4. lib. 3. Recop. & leg. 21. tit. 6. lib. 3. Recop. & ex leg. 6. & 7. tit. 11. lib. 7. Recop. (x)

„ Otrosi, que todos traygan à referendar,
„ y concertar sus pesos, y medidas dentro de
„ quince dias, so pena, que el que no lo hi-
„ ciere, serán en el executadas las penas de
„ las Leyes destos Reynos.

Hoc præconium procedit juxta dispositionem text. in leg. 19. tit. 5. lib. 3. Recop. & leg. 4. tit. 13. lib. 5. Recop.

„ Otrosi, que ninguno sea osâdo à jugar
„ bolos, ni otros juegos los Domingos, y
„ Fiestas de guardar antes de Missa, so pena
„ de seiscientos maravedis por la primera vez;
„ y en defecto de no los tener, que este seis
„ dias en la carcel; y por la segunda vez la
„ pena doblada, y por la tercera un año de
„ destierro preciso.

Hoc præconium procedit ex eo, quòd Judex præcavere debet, quòd peccata, & res mali exempli puniantur, juxta text. in leg. 36. tit. 6. lib. 3. Recop.

„ Otrosi, que los Ropavejeros no vendan
„ ropa alguna que compraren, ni la desha-
„ gan, sin tenerla primero colgada à su puer-
„ ta por termino de diez dias, ni compren co-
„ sa alguna de las almonedas, so pena, que
„ serán en ellos executadas las penas de las
„ Leyes destos Reynos.

Quòd præconium procedit ex dispositione leg. 16. & 17. tit. 12. lib. 5. Recop.

„ Otrosi, que ninguna persona dè, ni fie
„ cosas de comer, ni de otra qualquiera cosa
„ à ningun criado del dicho Señor Corregi-
„ dor, ni sus Oficiales, ni Justicias, si no fue-
„ re por sus dineros, à justo precio, y à juego
„ pagar, so pena, que lo tengan perdido.

Quòd præconium procedit ex textu, ubi notant DD. in leg. 1. Cod. de *Contract. lib. Judic.* & in leg. *Principalibus*, ff. *Si cert. pet.* (y) & ex leg. 8. tit. 6. lib. 3. Recop. & ex leg. 12. tit. 4. lib. 3. Recop. & ex leg. 13. tit. 23. lib. 4. Recop. & ex his, quæ notat Didac. Perez. (z)

„ Otrosi, que nadie sea osâdo de blasfemar,
„ ni decir mal de Dios, ni de su Bendita Ma-
„ dre, ni de sus Santos, so las penas de las
„ Leyes destos Reynos.

14. Hoc præconium procedit ex eo, quòd Correctoribus, & Judicibus injungitur à leg. 36. tit. 6. lib. 3. Recop. Et de pœnis, quibus blasphemi plecti debent, agit. lex 54. tit. 4. lib. 3. Recop. & lex 20. tit. 6. lib. 3. Recop. lex 1. & 2. tit. 4. lib. 8. Recop. (a) *Podrá tambien en este pregon el dicho Juez mandar apregonar otra qualquier cosa, que le parezca convenga al buen gobierno de la Republica, y al fin del pregon se dice*, que se manda apregonar porque venga à noticia de todos.

15. Emissis supradictis bannis, Judex Syndicator incipit statim in syndicatione procedere: quæ in re duplici modo proceditur; *vel per viam accusationis*, quando publicè ad instantiam partium de aliquibus criminibus accusatur Magistratus, & adversus eum querelæ proponuntur, & cuilibet de populo licita erit accusatio, cum delicta sint publica, & Reipublicæ interst, (b) & sermone Hispano iste modus procedendi dicitur *Residencia pública*: proceditur secundo modo *per viam inquisitionis*, & vulgari sermone appellatur *Residencia secreta*: licet enim inquisitio de criminibus regulariter sit prohibita, ut resolvimus suprà; (c) tamen adversus Magistratus in syndicatu bene proceditur per viam inquisitionis. (d) Nec repugnat, quòd semper pro Judice præsumendum est, quòd bene, & fideliter administravit, (e) quia hæc inquisitio non fit *assertivè*, sed *interrogativè*, scilicet, qualiter Judex administravit. Et ita Syndicator, nedum debet

(x) Et de Hospitatoribus, & Stabulariis aliqua tractat Avendan. in cap. Prax. 1. part. cap. 8. ubi leges Regias de eis agentes explicat, & Avil. in cap. Prætorum, cap. 28.

(y) Et notat gloss. & Bald. in leg. *Quisquis*, Cod. eod.

(z) In leg. 9. tit. 15. lib. 2. Ordin. & Avil. in cap. Prætorum, cap. 2. in gloss. verb. *Heredad*, n. 6. & in gloss. verb. *Especial mandado*, n. 19. & Avend. de Mand. exequend. 1. part. cap. 2. n. 22.

(a) Et tractat Covar. in cap. *Quamvis pactum*, 1. part. §. 1. n. 10. vers. *Id vero*, & §. 7. n. 10. cum sequent. ubi quod fit blasphemia resolvit, & Soto lib. 2. de Justitia, & jure, quæst. 3. art. 11. col. 4. & in lib. 5. quæst. 2. art. 1. col. 3. & quæst. 3. artic. 3. col. 4. Et Simanc. de Institut. Cathol. in tit. de Blasphemis. Didac. Perez in Rub. & in leg. 1. & 2. cum aliis, tit. 8. lib. 8. Ordin. & Jul. Clar. lib. 5. Receptar. §. Blasphemia, & Jacob. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 4. cas. 375. & in cas. 376. & in lib. 2. de Arbitr. cent. 4. cas. 319. n. 16.

(b) Juxta text. in dict. leg. unic. Cod. *Ut omn. judic. tam Civil. quam Milit.* ibi: *Omnibus pateat*, & in leg. *Justissimos*, Cod. de *Offic. Rect. Provinc.*

(c) In 5. Part. hujus 1. Tom. cap. 2. de *Modo procedendi per viam inquisit.* à n. 4.

(d) Ut notat Bald. in leg. *Observare*, §. *Proficisci*, ff. de *Offic. Proconf.* & Angel. in leg. *Si vacantia*, Cod. de *Bon. vacant.* lib. 10. & probatur in leg. 11. & 12. tit. 7. lib. 3. Recop. & explicat Avil. in cap. 4. Judicum syndicatus in gloss. 1.

(e) Juxta text. in leg. 2. Cod. de *Offic. Civil. Judic.* & notat Jas. in leg. *Juste possidet*, ff. de *Acquir. possess.* & Alc. in reg. 3. præsumpt. 9.

bet interrogare testes contra Judicem, verumetiam in ejus favorem, quia pro utraque parte dicere debent: & inquisitio fit, tàm boni, quàm mali. (f) Et tunc Judex Syndicator formet articulos hujus secretæ syndicationis, per quos interrogari debet testes, forma sequenti.

INTERROGATORIO DE LA RESIDENCIA *contra el Corregidor, y sus Jueces.*

16. „ Por las preguntas siguientes sean
„ preguntados los testigos, que se tomaren
„ en la pesquisa, y residencia secreta contra
„ Fulano, Corregidor que ha sido desta Ciu-
„ dad, y Fulano su Teniente, y Fulano su
„ Alcalde, y los demàs Oficiales, y contra los
„ Regidores, y Escribanos de Consistorio, y
„ del Numero, Seimeros, y Alcaldes de la Her-
„ mandad, Procuradores, que han sido, y son.

Istud caput interrogatorii ponitur ob rationem, quam assignavimus in 1. Part. hujus 1. Tom. (g)

„ Primeramente, sean preguntados los tes-
„ tigos por el conocimiento de los contenidos
„ en la cabeza deste interrogatorio, y si tie-
„ nen noticia desta residencia.

Iste primus articulus ponitur, quia testes cognoscere debent personas, à quibus, & contra quos producuntur; alias *congrue* testificari non possunt. (h)

II. „ Item, si saben, cómo, y de què suer-
„ te el dicho Corregidor, y sus Oficiales han
„ administrado justicia à las personas, que an-
„ te ellos la han pedido; y si han dexado de
„ cumplir algunas Cartas, ò Cedulas, y Pro-
„ visiones de su Magestad, y de su Consejo;
„ y si dixeren, que sì, declaren, por què causa
„ no han guardado justicia à las partes, y han
„ dexado de cumplir las dichas Cartas.

17. Iste articulus procedit ex leg. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. (i) Judex enim tenetur unicuique jus suum tribuere, (j) & si Judex non tribuat parti, quod suum est, tenebitur in syndicatu ad interesse parti læsæ: (k) 18. nam Judex, qui sententiam injustam protulit, syndicatu convenire potest: (l) quòd procedit, etiam si pars læsa à tali sententia non appellaverit, & in authoritatem rei judicatæ sententia transierit, (m) etiam si expressè pars læsa renuntiaverit appellationi, secundum communem opinionem DD. (n) quæ resolutio vera est, nisi pars læsa expresse sententiæ injustæ consenserit, nam tunc non habebit recursum contra Judicem in syndicatu: (o) quòd sublimitatur, nisi pars læsa existens in carcere, ad redimendam vexationem sententiæ injustæ, expresse consensisset, quia tunc bene poterit in syndicatu Judicem convenire ad suum interesse: (p) nec supradictis obstat, quòd pars læsa à sententia injusta non appellans, per illam taciturnitatem censetur sententiam illam approbasse; (q) nam respondetur, quòd per illam taciturnitatem sententia injusta censetur approbata, tanquam sic lata, non verò tanquam bene lata: (r) vel respondetur, quòd sententia censetur approbata ad hunc effectum, ut remedio appellationis pars læsa agere non possit; non autem quoad effectum, ut remedio nullitatis, & querelæ non possit agere, cum ex diversis illatio non fiat: (s) vel respondetur tertio, quòd quoad partem adversam sententia censetur approbata, non verò quoad Judicem male judicantem.

19. Quo etiam fit, Judicem in syndicatu conveniri posse ad interesse ex eo, quòd aliquem injustè deprehendit, & in carcerem manci-

(f) Ut probat. in dict. leg. 11. tit. 7. lib. 3. Recop. & notat Avil. in dict. cap. 4. Judicum syndicatus in gloss. verb. *Haga*, cum seqq.

(g) 8. Tempor. in expositione interrogatorii ex parte actoris.

(h) Secundum gloss. in cap. *Cum causam*, verb. de *Causis*, Extra de *Testib.* & gloss. in cap. 2. verb. *Interrogatoria*, eod. tit. in 6. & nos explicuimus in 1. Part. hujus 1. Tom. 8. Temp. in expositione interrogatorii ex parte actoris.

(i) Explicat Avil. in cap. Correctorum, cap. 1. in gloss. verb. *Cartas* cum octo glossis seqq. & Avend. de Mand. exeq. 1. part. cap. 2. n. 3.

(j) Ut in leg. *Justitia*, ff. de *Just. & jur.* & in §. 1. Instit. de *Just. & jur.* & in leg. 1. tit. 1. Part. 3.

(k) Ut notat Bald. in Auth. *Statuimus*, Cod. de *Episcop. & Cleric.* Bartol. in leg. Cod. *Quomodo, & quando Judex*, n. 6. & in leg. fin ff. de *Variis, & extraord. cognit.* quæst. 9. & probatur in leg. 2. tit. 2. lib. 2. Fori, & ibi Montalv. in gloss. verb. *Pierda lo que hoviere.*

(l) Ut in toto tit. Instit. de *Pœna judic. qui mal. jud.* & in leg. fin. ff. de *Var. & extraord. cogn.* & in princ. Instit. de *Oblig. quæ ex quasi.*

(m) Secundum glossam in leg. 1. in princ. verb. *Non injuriis*, & ibi Bart. ff. *Quod quisque juris.* Bartol. in leg. *Item, si res*, n. 3. ff. de *Alienat. judic. mut. caus.* Panorm. in cap. *Pastoralis*, §. *Quia verò*, de *Offic. Deleg.*

(n) Ex Panorm. in dict. cap. *Pastoralis*, §. *Quia verò*, rejecta contraria opinione Bald. in cap. 1. §. *Judices*, de *Pace juram. firm. in usibus Feudor.*

(o) Secundum Panorm. in dict. §. *Quia verò*, & Fel. in Rubr. Extra de *Appell.* & communiter omnes ex Avend. in respons. 11. n. 2.

(p) Secundum Avend. in dict. resp. 11. n. 4.

(q) Juxta text. in leg. 1. Cod. *Si sepius in integr. restit. postul.* & in cap. *Ex parte*, de *Appell.*

(r) Ut colligitur ex Bart. in leg. 3. §. *Falsus*, ff. *Rem ratam haberi*, & in leg. 1. §. 1. ff. de *Feriis*, & ex Fel. in cap. 1. n. 17. Extra de *Sentent. & re judic.*

(s) Leg. *Papinianus*, ff. de *Minor.* notat Covarr. in Pract. Quæst. cap. 14. n. 8.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

cipavit, (t) veluti quando Judex pro debito pecuniario ante captionem bonorum aliquem in carcerem detrusit, vel mulierem honestam pro debito pecuniario in carcere mancipavit, vel virum Nobilem pro eodem debito civili deprehendit: (u) & de Nobilibus non incarcerandis disponit lex 6. tit. 2. lib. 6. Recop. (x) & Didac. Perez (y) 20. resolvit, Nobilem in carcere detineri posse, donec de sua Nobilitate probet: & de mulieribus incarcerandis disponit lex 8. & 10. tit. 3. lib. 5. Recop. (z)

Quinimo, etiam Judex in syndicatu tenetur, ex eo quòd in reddenda justitia partibus negligens fuit. (a) Insuper videndum erit, ad quid Judex in syndicatu tenetur parti læsæ ultra interesse: qua in re dicendum erit, ut supra resolvimus. (b)

21. Rursus, Judex tenetur servare Litteras suæ commissionis, & Mandata Regia, & eorum formam: & ex dolo, culpa, vel negligentia circa eorum observantiam commissa in syndicatu conveniri poterit, ut probatur in leg. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. (c) 22. Et, quod in supradicto articulo ponitur, scilicet, quod testes *specifice, & in particulari* deponere, & declarare debent, qua de causa Judex non tribuit jus suum unicuique, & in quibus omisit adimplere Mandata, & Provisiones Regias, procedit ex leg. 11. tit. 7. lib. 3. Recop. (d)

III. „ Item, si saben, que el dicho Corre- „ gidor ha residido todo el tiempo de su „ oficio en esta Ciudad, y su Tierra, y si ha „ estado ausente algun tiempo; y estando au- „ sente, ha llevado el salario, digan, y decla- „ ren el tiempo que ha estado ausente, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 6. & 7. tit. 5. lib. 3. Recop. (e)

IV. „ Item, si saben, si el dicho Corregi- „ dor, y sus Oficiales por razon de su oficio „ han llevado mas salario, del que les está tas- „ sado, y por sus Provisiones se les manda dar, „ y si han recibido algunas dadivas, y prome- „ timientos desta Ciudad, y su Tierra, demas „ del dicho su salario.

23. Articulus iste procedit ex dispositione leg. 10. tit. 5. lib. 3. Recop. & leg. 1. & 8. tit. 6. lib. 3. Recop. & leg. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. (f) Judex enim non potest ultra quantitatem sibi promissam aliquid percipere, alioquin in syndicatu ex eo conveniri poterit, (g) & *in septuplo* condemnandus erit, sive ipse recipiat, sive uxor, vel ejus familia, quamvis ignorer, illud ab uxore, vel familiaribus receptum esse: quia satis consentit non corrigens, quos ex officio corrigere tenetur, (h) nam disposita in sciente procedunt in scire debente: (i) quæ pœna præscribitur à dict. leg. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. per quam quoad pœnam censetur correcta dict. lex 5. tit. 9. lib. 3. Recop. 24. Non tamen per prædictam leg. 1. remanet correcta lex 8. tit. 6. lib. 3. Recop. dum in quadruplo punit Correctorem, & ejus Officiales recipientes aliquid ultra salaria sibi debita, nam ultimo loco, & ab eisdem Conditoribus promulgata fuit: loquitur tamen in diverso casu, nempe, quando prætextu, & colore consuetudinis inductæ, aliquid ab ipsis Communitatibus Locorum dabatur, & subrogabatur in locum quorundam officiorum consumptorum: quæ lex in hunc sensum accipienda est, ne eodem contextu ab eisdem Legislatoribus in tam brevi spatio legum correctio inducatur: intelligi tamen, & restringi possunt supradicta, juxta ea quæ supra resolvimus. (j)

V. „ Item, si saben, si el dicho Corregidor, „ y sus Oficiales han castigado, ò sido remis- „ sos en castigar los pecados públicos, assi „ de amancebados, hechiceros, adivinos, al- „ ca-

(t) Secundum glos. in leg. 2. §. fin. verb. *Retentus*, ff. *Si quis caution.* & probat text. in leg. *Sed actio*, ff. eod. in leg. *Nec Magistratibus*, ff. de *Injur.* & notat Catald. in Tract. de Syndic. n. 3. & Amod. in eod. Tract. n. 10.

(u) De qua tamen re est videndus Jacob. Menoch. lib. 1. de Arbitrar. quæst. 88. quo in loco per totam illam quæstionem fusissime tractat, quando Judex impune, & ex suo arbitrio potest ob debitum pecuniarium, vel ob crimen viros, & mulieres deprehendere, & in carcerem conjicere, & aliqua tractat Roder. Suarez in Tract. de Fidejussore in causa criminali, vers. Secundo limita, fol. 114.

(x) Et not. Ant. Gom. in leg. 79. Taur.

(y) In leg. 3. tit. 2. lib. 4. Ordin. & in leg. 5. eod. tit. & lib. in glos. 6.

(z) Et notat Anton. Gom. in leg. 62. Taur. & Jul. Clar. lib. 5. Sententiarum, §. fin. quæst. 28. n. 3.

(a) Ut in leg. 1. Cod. de *Susceptor. & arcar.* lib. 10. & in leg. *Placuit*, Cod. de *Conduct. fundi*, & nos supr. resolvimus in Summa hujus Tractat. propè finem.

(b) In 1. Part. hujus 2. Tom. 1. Temp. in vers. In prædictis omnibus magis.

(c) Et explicat Avil. in cap. Prætorum, cap. 1. in glos. verb. *Cartas*, & verb. *Mandado*.

(d) Et explicat Avil. in cap. 4. Judicum syndicatus in glos. verb. *Y haga*, cum glosis seqq.

(e) Et explicat Avil. in cap. Prætorum, cap. 1. in glos. verb. *Mas salario*, n. 12.

(f) Et explicat Avil. in cap. Prætorum, cap. 1. glos. verb. *Mas salario*, & in verb. *Ni llevarán*, & in cap. 8. glos. 1. cum seqq. & Avend. de Exeq. mand. 1. Part. cap. 2. n. 4. & 7.

(g) Juxta text. in leg. 1. ff. *Ad leg. Juliam Repet.* & in leg. 1. Cod. eod. & in Auth. *Sed novo jure*, Cod. de *Pœna judic. qui malè judic.* & de jure Regio probatur in præcitatis legib.

(h) Cap. *Notum*, & ibi glos. 2. quæst. 1. & in cap. *Si rector* 44. Distinct.

(i) Leg. penult. Cod. de *Peric. tut.*

(j) In 5. Annot. totius operis in vers. Quinto observes Advocatus, in fin.

„ cahuetes, juegos, reniegos, blasfemias, usu- „ reros, como otros semejantes delictos, &c.

25. Articulus iste procedit ex dispositione leg. 36. tit. 6. lib. 3. Recop. (k) Quod crimen mixti fori est, ut resolvimus intra; (l) ac ideo in dict. leg. 36. præcipitur Judicibus Sæcularibus, quod maximè curent illud coercere pœnis à jure statutis: quæ pœna variæ in jure reperiuntur, nam Clericus usurarius deponendus est ab officio, & beneficio. (m) 26. Nec obstat textus in cap. *Præterea*, ibi: *ab officio, & beneficio suspendas* de *Usuris*, ubi tantum pœna suspensionis imponitur: nam respondetur, quod textus ille loquitur, quando prima vice Clericus fuit usurarius, nam tunc tantum erit suspendendus, & insuper excommunicandus: (n) cæterùm si in illo exercitio persistat, deponendus erit ab officio, & beneficio: & ita intelligi debent jura superius adducta. (o) Pro quo intellectu expendo verba textus in dict. cap. 1. ibi: *Usurarum lucris inhiabat.* Et verba textus in dicta cap. *Clerici*, ibi: *Si exercere noluerint*, quibus verbis satis significatur frequentia Clericorum usuras exercentium. Nec huic intellectui refragantur verba textus in dict. cap. *Præterea*, ibi: *Parere contempserint*, quibus verbis eadem frequentia videtur indicari: nam non inde sequitur, Clericum multoties usuras exercuisse, si post Episcopi interdictionem eas exercuerit.

Insuper Clericus usurarius infamis efficitur, (p) quæ pœna in Laico usurario procedit, (q) quæ infamia *ipso jure* irrogatur, secundum Glossam: (r) quæ pœna etiam admittenda erit in iis, qui exercent usuras intra limites à jure civili permissos in leg. *Eos*, §. 1. Cod. de *Usur.* cum indistinctè jure Naturali, & Canonico usuræ in quacumque quantitate prohibitæ sint, secundum Covarruviam; (s) quam tamen pœnam solus usurarius publicus, & non occultus incurrit, secundum Salicetum, (t) & Alfons. à Castro. (u)

Rursus, Clericum usurarium manifestum Ecclesiasticæ sepulturæ non esse tradendam, intestabilemque esse, etiam si criminis pœnituerit, & usuras restitui jusserit, nec debere absolvi, nec ad Eucharistiam admitti, nec ejus oblationes recipi debere, nisi juxta ejus facultates fuerit plene de usuris satisfactum, aut de illis restituendis idonee cautum, probat text. in cap. *Quanquam*, de *Usuris*, lib. 6. Qui usurarius manifestus quatuor modis dicitur, vel *per evidentiam facti*, vel *per confessionem* in judicio emissam, vel *per sententiam*, qua de tali crimine fuit condemnatus, (x) vel quarto, modo *per confessionem* extrajudicialiter coram Sacerdote, & testibus factam, secundum Glossam, (y) & ita resolvit Covarruvias, ubi supra, tametsi ipse ibi in vers. *Tandem*, contendat non esse locum prædictæ pœnæ, nisi quando quis esset manifestus usurarius primo modo, nempe per evidentiam facti. Veruntamen opposita sententia verior est, imò quòd manifestus usurarius quocumque modo ex supradictis, prædicta pœna tenetur. (z) Quæ pœna, & reliquæ à Jure Canonico inductæ contra usurarios vendicant sibi locum in foro sæculari, & contra Laicos: (a) & ultra prædictas pœnas de *jure hujus Regni* Laicus usurarius pro prima vice punitur amissione quantitatis mutuatæ, & illa quantitas efficitur mutuatarii recipientis, & insuper tantundem in pœnam solvere debet, cujus tertia pars erit applicanda accusatori, & reliquæ duæ partes Fisco: pro secunda verò vice, punitur amissione dimidietatis bonorum suorum applicandæ supradicto modo: pro tertia autem vice, punitur amissione omnium bonorum eodem pacto

(k) Et de concubinariis, maleficis, sortilegis, ludis prohibitis, & blasphemis, jam supra diximus in isto Tract. in vers. *Pregon de las cosas tocantes al buen gobierno*, n. 12. & 13. in fin. Et de usurariis agunt Avil. in cap. Prætor. cap. 50. glos. verb. *Usuras*, & Avend. de Exequend. mand. 2. part. cap. 29.

(l) In 2. Tom. in Præl. 1. n. 35. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 4. cas. 398. n. 31. & 41. & per totum illum casum plura diligentissimè circa pœnas Feneratorum à jure Pontificio, & Cæsareo inductas explicat.

(m) Juxta text. in cap. 1. de *Usur.* & in cap. *Clerici* 14. quæst. 4. ibi: *Mox à clericalibus officiis*, facit text. in cap. *Canonum*, cap. *Si quis obligatus*, cap. *Quoniam* 14. quæst. 4. & in cap. *Episcopus*, cap. *Si quis Clericorum* 47. Distinct. & firmat glos. fin. in dict. cap. *Clerici*, recepta à Joan. Andr. Panorm. & Beroi. n. 86. in dict. cap. 1. de *Usur.*

(n) Ut in cap. *Ministri* 14. quæst. 4.

(o) Ut cum Hostiens. & Bernard. Diaz intelligit Covarr. lib. 3. Variar. cap. 3. n. 3.

(p) Juxta text. in cap. *Inter dilectos*, de *Excess. prælat.* & ibi notat Panorm.

(q) Leg. *Improbum factus*, ibi: *Infamia maculâ*, Cod. Ex quib. caus. infam. irreg. cap. *Infames*, vers. *Porro* 3. quæst. 7. & leg. 5. tit. 6. lib. 8. Recop.

(r) 2. in dict. cap. *Clerici*, receptam communiter ex Covarr. in dict. cap. 3. n. 2.

(s) Ubi supr. contra glos. 1. in dict. cap. *Clerici*, quæ communiter rejicitur.

(t) In dict. leg. *Improbum*, n. 4. quæst. 3.

(u) Lib. 2. de Potestate legis pœn. cap. ultim. Covarr. ubi supr.

(x) Arg. text. in cap. *Vestra*, & in cap. fin. de *Cohabitat. Cler. & mulier.*

(y) 1. in dict. cap. *Quanquam*, & glos. in cap. 1. verb. *Manifestos*, de *Usuris*, lib. 6.

(z) Secundum glossam 1. & communiter DD. ibi in dict. cap. *Quanquam*.

(a) Secundum Bald. in cons. 334. lib. 2. & subscribit Covarr. lib. 3. Variar. cap. 3. n. 9.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN ® DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

to dividendorum, juxta text. in leg. 4. tit. 6. lib. 4. Recop. quæ tamen lex circa divisionem prædictæ pœnæ est immutata per leg. 5. ejusd. tit. & lib. qua dispositum extat, quod sors principalis mutuata efficiatur mutuatarii, & reliquæ pœnæ dividantur in quatuor partes, quarum duæ Fisco applicentur, & reliquæ duæ dividantur pro æquis portionibus inter accusatorem, & muros, vel ædificia publica Loci, ubi contigerit. De *jure* tamen Portugalliæ pœna adversus usurarios præscribitur in lib. 4. Ordin. tit. 14. in princ.

27. Et advertendum est, quod cum hujusmodi crimen sit difficilis probationis, testes singulares deponentes de actibus diversis admittuntur ad hunc effectum, ut reus usurarius manifestus censeatur, vel illius criminis infamia notatus, licet in actibus particularibus singulares sint, nec de eodem actu particulari contestentur, & plenè probent, secundum Baldum. (*b*)

28. Quinimo, ad prædictum effectum admittuntur testes deponentes, se sub usuris recepisse mutuum ab eodem, contra quem testificantur, quamvis singulares sint, dummodo ex suo testimonio nullam utilitatem consequantur: (*c*) ac proinde caute dispositum fuit in leg. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. quod, quando generaliter agitur de puniendo aliquo ob usurarum crimen, testes singulares de diversis actibus deponentes admittuntur, & si testificentur, se sub usuris recepisse ab eodem, contra quem testificantur, dummodo Judex fidem adhibeat prædictis testibus, adhibitis aliis argumentis, & adminiculis, ex quibus simul cum integritate morum, & vitæ ipsorum testium Judex persuasum sibi habeat, fidem eisdem adhibendam fore, & quod tunc nulla pars pœnæ contra usurarium statutæ, & à Judice inflictæ ad ipsos testes deveniat, nisi alias per alios testes plenè crimen contra illum usurarium probatum fuerit. (*d*)

VI. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor, al tiempo que fuè recebido al dicho „ oficio, se informò, si havia Arancèl, y Ta„ bla de los derechos que havian de llevar las „ Justicias, y Escribanos; y si no le havia, si „ fuè negligente en no le hacer de nuevo con „ los diputados para ello; y si lo hizo, y si „ ha sido negligente en lo embiar à firmar al „ Consejo, y si ha sido remisso en no tener „ puesto el Arancèl en el Auditorio de su Au„ diencia.

Iste articulus procedit ex leg. 7. tit. 6. lib. 3. Recop. (*e*)

VII. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor, ò su Teniente han visitado los termi„ nos de esta Ciudad una vez en cada un año, „ y los Lugares, Ventas, y Mesones de ella, „ y si se han informado, cómo se ha adminis„ trado la justicia en los dichos Lugares, y si los „ dichos Mesones, y Ventas han estado bien „ proveidos: y si saben, que en la dicha visita „ han hallado ocupados por terceras personas „ algunos prados, montes, exidos, abreva„ deros, y dehessas, que pertenezcan à la di„ cha Ciudad, ò Proprios de los dichos Luga„ res, y no lo han hecho restituir, y en ello „ han sido remissos, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 6. & 21. tit. 6. lib. 3. Recop. (*f*)

VIII. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor, y sus Oficiales han sido parciales, te„ niendo mas amistad con algunos Cavalleros, „ y otras personas de esta Ciudad, mostran„ dose mas favotables à unos que à otros. Y „ si saben, que hayan hecho alguna confedera„ cion, ò alianza con ellos, y por esta causa „ hayan hecho mas, ò menos justicia que de„ bian, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 2. tit. 6. lib. 3. Recop. (*g*)

IX. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor, ò sus Oficiales, durante el tiempo de „ su oficio, por sì, ò por interpositas personas, „ han comprado alguna heredad, ò han edifi„ cado casas en esta Ciudad, ò su jurisdiccion, „ ò si han usado tratos de mercadurias por sì, „ ò por otro, ò si han traido ganados en los „ valdios de esta jurisdiccion sin licencia de „ su Magestad, ò del Señor de la tierra, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 2. tit. 6. lib. 3. Recop. (*h*)

X. „ Item, si saben, si el dicho Corregidor, „ ò sus Oficiales han llevado mas derechos „ por los Autos, y sentencias, y otras cosas „ de

(*b*) In leg. 1. quæst. 8. n. 14. Cod. de *Testam.* & Lanfranc. de Orian. in Clem. *Dispendiosam*, de *Judic.* col. antep. vers. Tertia conclusio, ex glos. celebri in leg. *Ob carmen*, ff. de *Testib.*

(*c*) Secundum Angelum in disputatione, Stensis miles.

(*d*) Quod etiam notat, & explicat Covarr. cum pluribus ab eo relata, lib. 3. Variar. cap. 3. n. 3. vers. Hinc profecto.

(*e*) Et explicat Avil. in cap. Prætorum in cap. 7. per totum.

(*f*) Et explicat Avil. in cap. Prætorum, cap. 6. & 28. & Avend. de Exeq. mand. 1. part. cap. 4. à n. 43.

(*g*) Et explicat Avil. in cap. Prætor. cap. 2. in glos. verb. *No se ayuntarán*, cum glosis seqq. & Avend. de Exequend. mand. 1. part. cap. 2. n. 20.

(*h*) Et explicat Avil. in cap. Prætor. cap. 2. in glos. verb. *Heredad*, cum glos. seqq. & Avend. de Exeq. mand. 1. part. cap. 2. n. 22.

„ de los contenidos en el Arancèl de esta „ Ciudad, y si el dicho Corregidor los ha con„ sentido llevar à sus Oficiales. Y si saben, que „ sus Oficiales hayan llevado algo de los dere„ chos, que pertenecen à los Escribanos, y „ sobre elio hayan hecho partido con ellos.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 1. & 7. tit. 6. lib. 3. Recop. (*i*) Et, quod conventio super sportulis à Judicibus cum Tabellionibus fieri non debeat, probatur in cap. *Statum*, §. *Notarium*, de *Referip.* lib. 6. (*j*)

XI. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor, y sus Oficiales han llevado derechos „ demasiados de las executiones, y si se han „ pagado de ellos primero, y antes que pa„ gassen à las partes, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 10. tit. 6. lib. 3. Recopil. & ex leg. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. Recop. (*k*)

XII. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor, ò sus Oficiales en tiempo de su oficio „ hayan sido Abogados, Procuradores, ò So„ licitadores de causas agenas, ò de sus ami„ gos, criados, ò familiares en algun Tribu„ nal de esta Ciudad, y por causa de ello ha„ yan llevado alguna cosa, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 3. tit. 6. lib. 3. Recop. (*l*)

XIII. „ Item, si saben, si el dicho Corre„ gidor en tiempo de su oficio haya teni„ do Alcaldes, Tenientes, ò Alguaciles ve„ cinos, y naturales de esta Ciudad, ò de su „ Tierra, ò si los que ha tenido han sido pa„ rientes suyos dentro del quarto grado, ò „ yernos, ò cuñados, y si en la eleccion de „ ellos los buscò tales, que conviniessen al „ descargo de su consciencia, y administracion „ de la justicia, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 4. tit. 6. lib. 3. Recop. (*m*)

XIV. „ Item, si saben, si el dicho Corre„ gidor, ò sus Oficiales hayan dado lugar à „ otra alguna persona, que sin tener poder „ de su Magestad, ni de los Señores de su Con„ sejo, haya usado de la jurisdiccion Civil, „ y Criminal, trayendo vara en esta Ciudad, „ y su termino, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 33. tit. 6. lib. 3. Recop. (*n*)

XV. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor ha llevado, ò consentido llevar à sus „ Oficiales assessorias, vistas de processos, por „ las sentencias que han dado, aunque hayan „ conoscido por comission de su Magestad, „ y si han sido Arbitros, y recebido en si com„ promissos, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 9. tit. 6. lib. 3. Recop. (*o*)

XVI. „ Item, si saben, si el dicho Corre„ gidor, ò sus Oficiales han llevado, ò co„ brado algunos maravedis de las penas de „ Camara, ò otras penas, que disponen las „ Leyes de estos Reynos, y Ordenanzas de „ esta Ciudad, sin primero haverlas sentencia„ do, y las partes haver sido primero oidas, „ y la sentencia passada en cosa juzgada, y „ si han hecho algunas igualas con las dichas „ partes, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 11. & 35. tit. 6. lib. 3. Recop. (*p*)

XVII. „ Item, si saben, si el dicho Corre„ gidor ha arrendado, ò consentido arrendar „ el oficio de Teniente, ò Alcalde Mayor, ò „ Alguacil Mayor, ò de otros Alguacilazgos, „ ò oficios que havia de proveer, ò si ha he„ cho partido con sus Oficiales, ò llevadoles „ los derechos, ò parte de ellos, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 13. tit. 6. lib. 3. Recop. (*q*)

XVIII. „ Item, si saben, si el Corregidor „ y sus Oficiales hayan tenido cuidado de que „ esta Ciudad, y su Tierra haya estado bien „ abastecida de carnes, pescados, y otros „ mantenimientos à razonables precios, y que „ los caminos, calles, carreras, y carnicerias „ estuviessen limpias, y desocupadas, y si han „ sido remissos en ello, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 14. tit. 6. lib. 3. Recop. (*r*)

XIX. „ Item, si saben, si el dicho Corregi„ dor, y sus Oficiales han sido negligentes en „ el plantar los montes, y riberas, y conser„ varlos, y en castigar à los que los han cor„ tado.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 5. tit. 7. lib. 3. Recop.

XX. „ Item, si saben, si el dicho Corre„ gidor ha procurado, que en el Consistorio

(*i*) Et explicat Avil. in cap. Prætor. cap. 1. glos. verb. *Si llevarán*, cum glos. sequent. & in cap. 7. glos. fin.

(*j*) Et ibi notant Anchar. & Perus.

(*k*) Et Avend. de Exeq. mand. part. 1. cap. 17.

(*l*) Et explicat Avil. in cap. Prætor. cap. 3. glos. 1. cum seqq. & Avend. de Exeq. mand. 1. part. cap. 2. n. 23.

(*m*) Et notat Avil. in cap. Prætor. cap. 4. glos. 1. cum septem glosis seqq. & Avend. de Exeq. mand. 1. part. cap. 3. num. 5.

(*n*) Explicat Avil. ubi supr. cap. 5. & cap. 42. Avend. de Exeq. mand. 2. part. cap. 21.

(*o*) Et tradit Avil. ubi supr. cap. 9.

(*p*) Et tradit Avil. ubi supr. cap. 11. & cap. 45.

(*q*) Et tradit Avil. ubi supr. cap. 16.

(*r*) Et tradit Avil. ubi supr. cap. 17.

„ de esta Ciudad haya arca en que estèn los „ privilegios guardados à buen recaudo deba- „ xo de llaves, conforme al cap. *de Corregi-* „ *dores*. Y si ha sido negligente en tener Libro „ de Carcel, en que se asienten los presos. „ Y si por mala guarda se han huido, y si ha „ hecho los processos civiles, y criminales „ ante los Escribanos del Numero, ò si los ha „ hecho ante otros, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 15. & 26. tit. 6. lib. 3. Recop. (*f*)

XXI. „ Item, si saben, si el dicho Corre- „ gidor, ò sus Oficiales, ò Regidores, Jura- „ dos, ò Escribanos de Consistorio, ò del Nu- „ mero de esta Ciudad por sì, ò otros por „ ellos han tomado à renta los Proprios de esta „ Ciudad, ò las Alcavalas de su Magestad, ò „ las Rentas, ò han sido fiadores en ello, „ &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 3. & 4. tit. 5. lib. 7. Recop. ubi contrà facientibus pœna præscribitur: procedit etiam ex leg. 23. tit. 6. lib. 3. Recop. (*g*)

XXII. „ Item, si saben, si el dicho Corre- „ gidor, ò sus Oficiales, y Regidores han li „ brado mavavedis de los Proprios de esta „ Ciudad à algun Mensajero, ò Procurador, „ que embiassen à la Corte, ò à otra parte, „ sin que el tal Mensagero traxesse testimonio „ del dia que partiò, y llegò à la Corte, y „ fuè despachado, y sobre què cosa, y si el „ tal Mensagero tenia negocio proprio suyo „ en aquel Lugar donde le embiaron, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 39. tit. 6. lib. 3. Recopil. & ex leg. 21. tit. 3. lib. 7. Recop. (*h*)

XXIII. „ Item, si saben, si el dicho Corre- „ gidor ha procurado, y tenido cuidado, que „ las obras de esta Ciudad se hayan hecho à „ menos costa, y mas provecho de ella, y si „ las penas, que por sus sentencias aplicaron „ para las obras públicas, las distribuyeron con „ acuerdo, è intervencion del Regimiento, „ ò si ha sido negligente en ello, &c.

Iste articulus procedit ex leg. 24. tit. 6. lib. 3. Recopil. & ex leg. 18. tit. 5. lib. 3. Recop. (*x*)

XXIV. „ Item, si saben, si el dicho Corregi- „ dor, ò sus Oficiales no han guardado las „ Leyes de estos Reynos, antes han dispen- „ sado en ellas, y moderado sus penas, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 27. tit. 6. lib. 3. Recop. (*y*)

XXV. Item, si saben, si el Corregidor ha „ sido negligente en tener Libro, en que se as- „ sienten las penas aplicadas para la Camara, „ ò Obras Pias, y gastos de Justicia; y si lo „ ha tenido, si ha dexado de assentar en èl „ las dichas penas, y si el Receptor nombra- „ do las ha recibido, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 35. tit. 6. lib. 3. Recop. (*z*)

XXVI. „ Item, si saben, si el dicho Cor- „ regidor, y sus Oficiales no han tomado por „ sì mismos los testigos en las causas crimina- „ les, y en las civiles arduas, antes los han „ cometido à los Escribanos, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 28. tit. 6. lib. 3. Recop. ubi contrà facientibus imponitur pœna quinque mille marapetino- rum pro prima vice, & Tabellionibus duo- rum millium: & pro secunda vice, duplicatur pœna, & pro tertia, officiis suis erunt pri- vandi. (*a*)

XXVII. „ Item, si saben, si el dicho Cor- „ regidor, y sus Oficiales han llevado parte „ de las Alcavalas, Sissas, imposiciones de „ los Mostrencos descaminados, ò por dar „ las sentencias, y executarlas, ò por firmar „ los recudimientos de las Alcavalas, y si han „ guardado las Leyes de las Alcavalas, y si „ han llevado derechos de Homicillos en re- „ beldia, no siendo caso de muerte de hom- „ bre, ò de muger, ni caso en que el culpa- „ do mereciesse pena de muerte, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 12. tit. 6. lib. 3. Recop. (*b*)

XXVIII. „ Item, si saben, si el dicho Cor- „ regidor, ò sus Oficiales han consentido pre- „ dicar Bullas, è Indulgencias, y admitido „ demandadores de Limosnas, sin ser vistas, „ y aprobadas por el Consejo, ò por los para „ ello diputados, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 37. tit. 6. lib.

(*f*) Et explicat Avil. cap. Prætorum, cap. 18. & 19. & in cap. 35.

(*t*) Et explicat Avil. in cap. Prætorum, cap. 32. & Avend. de Exeq. mand. 2. part. cap. 12. n. 13. vers. Octavum requisitum, ubi per totum cap. late agit de lo- catione bonorum Civitatis.

(*u*) Et explicat Avil. ubi supr. cap. 54.

(*x*) Tradit Avil. ubi supr. cap. 33.

(*y*) Et explicat Avil. in cap. Prætorum, cap. 1. glos. verb. *Derechamente*, à n. 3. & in cap. 36. & Avend. de Exeq. mand. 2. part. cap. 16. à n. 3. & ibid. à n. 11. dif- fuse agit, quando liceat Judici à pœnis legalibus rece- dere. Jul. Clar. lib. 5. Sentent. 5. fin. quæst. 60. & in quæst. 97. agit, quando ex aliqua causa executio pœnæ legalis differri debeat.

(*z*) Et explicat Avil. ubi supr. cap. 45.

(*a*) Quod explicant Avil. ubi supr. cap. 37. & Avend. de Exeq. mand. 2. part. cap. 17. notat Covarr. Lib. 2. Var. cap. 13. n. 10. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. 5. fin. quæst. 26.

(*b*) Et explicat Avil. ubi supr. cap. 12. cum 3. seqq.

lib. 3. Recop. (*c*)

XXIX. „ Item, si saben, si el dicho Cor- „ regidor, y sus Oficiales han sido negligen- „ tes en guardar los Puertos de su Corregi- „ miento, y si por su negligencia se han saca- „ do de estos Reynos Monedas, Cavallos, y „ otras cosas prohibidas, y si sobre ello ha „ hecho pesquisa dos veces cada año.

Articulus iste procedit ex leg. 38. tit. 6. lib. 3. Recop. (*d*)

XXX. „ Item, si saben, si el dicho Corre- „ gidor ha hecho repartimientos por los Ve- „ cinos desta Ciudad, y su Tierra de mas de los „ tres mil maravedis, que la Ley permite en ca- „ da un años; y si en los repartimientos han sido „ mas agraviados los pobres, que los ricos, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 25. tit. 6. lib. 3. Recop. & ex leg. 15. tit. 7. lib. 3. Recop. & ex leg. 1. tit. 6. lib. 7. Recop. (*e*)

XXXI. „ Item, si saben, si los Regidores, „ Veintiquatros, y Jurados desta Ciudad „ tengan, ò haya tenido alguno dellos dos Re- „ gimientos en esta Ciudad, ò en otro Lugar, „ ò tenga la Escribania del Juzgado Ordina- „ rio, ò si estàn padre, y hijo en el dicho Re- „ gimiento juntamente, ò si vive con otro, que „ tenga voto en el dicho Ayuntamiento, ò „ vive con Señor, ò Prelado alguno, del qual „ lleva racion, quitacion, ò ayuda de costa „ alguna, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 4. & 5. 9. & 10. tit. 3. lib. 7. Recop.

XXXII. „ Item, si saben, si los Escribanos „ de Consistorio, y del Numero desta Ciudad „ hayan hecho bien, y fielmente su oficio, ò si „ han hecho alguna falsedad contra algunas „ personas en las escrituras, que ante ellos han „ passado, ò si han hecho perdidas las escri- „ turas, que ante ellos, ò sus Predecessores se „ otorgaron, ò si han recibido presentes, da- „ divas, ò otras cosas de los pleyteantes de „ mas de sus derechos, ò si viven con Seño- „ res, ò llevado salario de Iglesia, ò Monaste- „ rio, y si faltan à sus Audiencias, y si no han „ querido ir, siendo llamados, à hacer escri- „ turas, ò denegado su oficio à quien se lo „ ha pedido, y si tienen sus Registros, confor- „ me à las Leyes destos Reynos, y si han si „ do tratantes de recatonerias, de manteni- „ mientos, ò otras cosas, y si han recibido, „ y llevado mas derechos de su Arancel, y „ si han sido arrendadores, ò fiadores de las „ Rentas, y Proprios desta Ciudad, y su Tierra.

Omnia in prædicto articulo contenta pro- cedunt ex tit. Cod. de *Tabul.* & *Scrib.* lib. 10. & ex his, quæ late supra resolvimus, (*f*) & po- terunt colligi ex legib. hujus Regni congestis in Repertor. Novæ Recop. in litera: *Escribanos públicos de los Concejos, y Numero*, ex qui- bus multa alia huic articulo addere poteris.

XXXIII. „ Item, si saben, que los Abo- „ gados, y Procuradores desta Ciudad han lle- „ vado derechos, ò salarios demasiados à sus „ partes, ò los han recibido de ambas las par- „ tes, ò si han descubierto el secreto de la „ una parte à la otra, y han sido negligentes „ en las causas, y por ello ha venido daño à „ sus partes, y si han faltado en sus Audien- „ cias, y si por no hacer los Autos necessa- „ rios se ha seguido daño à su parte, y si por „ su poco saber han echado à perder los pley- „ tos, y si los Procuradores han recebido di- „ netos de sus partes para los Escribanos, y „ Letrados, y se han quedado con ellos, &c.

Contenta in supradicto articulo procedunt ex his, quæ supra resolvimus, (*g*) & ex legib. hu- jus Regni congestis in Repertorio Novæ Recop. litera: *Abogados*, & in litera: *Procuradores de las Audiencias*.

XXXIV. „ Item, si saben, si los Sesmeros „ desta Ciudad, y su Tierra han usado bien, „ y fielmente sus oficios à servicio de Dios, y „ de su Magestad, y al bien público, no con- „ sintiendo cosa perjudicial à la Republica, ni „ permitiendo, que Caballero, ni otra perso- „ na usurpasse los terminos desta Ciudad, y „ su Jurisdiccion, ni otra cosa tocante à los „ Proprios della, y sobre ello han hecho sus „ diligencias, ò si lo han dexado de hacer por „ odio, amor, ò temor, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 14. tit. 7. lib. 3. Recop.

XXXV. „ Item, si saben, que los Alcay- „ des, y Carceleros de la Carcel pública des- „ ta Ciudad, que han sido, han hecho bien, „ y fielmente su oficio, tratando bien à los „ presos, y si han hecho lo contrario, no de- „ xandolos visitar, ni dar de comer à sus ho- „ ras, ni negociar sus negocios, echandoles „ prisiones demasiadas, ò quitandoles las que „ tenian, ò si les han dexado ir à dormir à sus „ casas sin licencia del Juez, ò si come con „ los presos, ò ha tomado dadivas dellos, ò si „ ha conocido carnalmente alguna muger pre- „ sa, ò sacadola de la carcel para que fuesse „ à dormir con la Justicia, ò con otra perso- „ na, ò si ha puesto las manos en los presos, „ dandoles, ò injuriandoles, y si ha tenido car- „ cel

(*c*) Et tradit Avil. ubi supr. cap. 51.

(*d*) Et tractat Avil. ubi supr. cap. 52.

(*e*) Et explicat Avil. ubi supr. cap. 34.

(*f*) In Annotat. ad totum Opus, annot. ult.

(*g*) In Annot. ad totum Opus in 6. annot.

„ cel apartada de hombres, y mugeres, y si „ ha llevado derechos demasiados de carcela- „ je, ò si ha consentido jugar en la Carcel, y „ si ha tenido Libro, en que asiente el dia que „ vino el preso, y la causa y razon, por què le „ prendieron, y quién le prendió, &c.

Contenta in supradicto articulo procedunt ex leg. *Judices*, Cod. de *Episcop. audient.* & ex leg. 1. & leg. *Quoniam*, Cod. de *Cust. reorum*, & ex leg. 5. & 11. cum aliis tit. 29. Part. 7. & ex leg. 2. cum sequent. tit. 24. lib. 4. Recop. & ex notatis per D. Bernardinum à Sandoval, (*h*) & à Thoma Cerdan, (*i*) & ex legib. congestis in Repert. Novæ Recop. in littera: *Carceleros.*

XXXVI. „ Item, si saben, si el Alguacil „ Mayor desta Ciudad ha dexado de prender, „ teniendo mandamiento para ello, à alguna „ persona por ruego, ò amistad, ò disimulando „ con el que havia de prender, aunque lo via „ y topaba, y hacia que no lo conocia; y si „ ha prendido alguno, noteniendo mandamien- „ to para ello, no le hallando in fragante de- „ licto, ò si ha hecho alguna injuria por le „ prender afrentosamente, y si ha dexado de „ tomar las armas à algunos à hora, ò en par- „ te vedada, y si ha dexado de executar los „ mandamientos de los Jueces, y si ha lleva- „ do algunos cohechos, dadivas, ò presentes, „ por no prender ni tomar armas, y si ha „ llevado los derechos de las executiones, an- „ tes que las partes fuessen pagadas, y si ha „ hecho fuerza à alguna muger, y entrado por „ fuerza en su casa, só color de buscar alguna „ cosa por afrentarla, ò echarse con ella, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 5. 7. 8. 9. & ex aliis plurimis tit. 23. lib. 4. Recop. & ex legib. congestis in Repert. Novæ Recop. litera: *Alguaciles, y Merinos.* (*j*)

XXXVII. „ Item, si saben, si los Alcaldes „ de la Hermandad han hecho bien, y fielmen- „ te su oficio, administrando justicia à las par- „ tes, que ante ellos la han pedido, y si han „ conoscido de los casos, que son fuera de la „ Hermandad, y si han llevado derechos de- „ masiados, ò recibido cohechos de dineros, „ dadivas, ò promessas de otras cosas, en el „ tiempo de sus oficios, &c.

Contenta in supradicto articulo procedunt ex diversis Legibus hujus Regni congestis in dicto Repert. Recop. littera: *Alcaldes de la Hermandad*, & quòd isti Judices Fraternitatis syndicari debeant simul cum reliquis judicibus, determinat lex 2. tit. 7. lib. 3. Recop.

XXXVIII. „ Item, si saben, si los Mayor- „ domos de Rentas, y Proprios desta Ciudad „ han usado bien, y fielmente sus oficios, co- „ brando las dichas rentas con diligencia, y pa- „ gando las libranzas, que les han sido fechas, „ sin llevar por ello dadivas, ni cohechos, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 14. tit. 7. lib. 3. Recop. Novæ.

XXXIX. „ Item, si saben, si los Fieles desta „ Ciudad han dexado de executar las penas „ de las Ordenanzas desta Ciudad por ruego, „ y si han llevado algunas penas, sin las assen- „ tar ante el Corregidor, ò su Teniente, y si „ han tomado servicios, dadivas, ò cohe- „ chos de los Carniceros, Bodegoneros, Fru- „ teras, Panaderas, y de otras personas, por- „ que les ayuden, y favorezcan à las posturas „ de los bastimentos que trahen à vender, y „ porque disimulen las penas, y si han usado „ fielmente su oficio, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione leg. 14. tit. 7. lib. 3. Recop.

XL. „ Item, si saben, si el dicho Corregi- „ dor ha dexado de tomar las cuentas de los „ Proprios, y Rentas desta Ciudad, y repar- „ timientos, y contribuciones della, y de su „ Jurisdicion, y si ha sido remisso en executar „ los alcances, y si ha permitido que las Ren- „ tas, y Proprios de la dicha Ciudad se hayan „ gastado en cosas impertinentes al bien, y pro- „ vecho della, y si se han gastado en provecho, „ è interesse de los mismos Regidores, ò en „ dadivas, ò en ayudas de costa, ò en presen- „ tes, ò en fiestas, y alegrias, ò en comidas, „ ò en bebidas no necessarias al bien comun, „ digan, y declaren lo que saben, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 22. tit. 6. lib. 3. Recop. (*k*)

XLI. „ Item, si saben, si el dicho Corregi- „ dor, Teniente, ò Alcalde han sido remis- „ sos en no executar la pena de la ley contra „ los Regidores, que en el tiempo de su oficio „ fueron diputados por el Regimiento por „ Jueces en las causas Civiles de diez mil ma- „ ravedis y dende abaxo, y no las sentencia- „ ron dentro de los diez dias de la ley, passa- „ dos los treinta y cinco dias, que se dan à „ las partes para poder apelar, proseguir, y „ fenescer la causa, &c.

Articulus iste procedit ex leg. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. & ex his, quæ nos supra resolvimus. (*l*)

Ee

(*h*) In suo Tract. Sermon. Hispan. Edito *de los presos de la Carcel*, cap. 12.

(*i*) In Tract. de *Visita de Carcel*, cap. 7. n. 12. & cap. 15. n. 1. 2. & 3. & ex his, quæ notavimus supr. in 5. Part. hujus 1. Tom. §. de *Captura delinquentis*, à n. 12.

(*j*) Et ex his, quæ supr. notavimus in 5. Part. hujus 1. tom. §. de *Captura delinquentis*, n. 7. & 8.

(*k*) Et explicat Avil. in cap. Prætorum, cap. 30.

(*l*) In 6. Part. hujus 1. Tom. cap. de *Praxi interpon. appel. ad Dcur.* n. 19.

Et si Judex Syndicator plures alios articulos concipere voluerit adversus Magistratum, & ejus Officiales, & reliquos Ministros Reipublicæ consulat titulum *de los Corregidores, y el de los Alcaldes, y el de los Regidores, y el de los Alguaziles, y el de los Escribanos, y Carcelero, y el Arancel de los Escribanos*, & præsertim inspiciat Ordinationes Civitatis, & juxta eas aliquos articulos ad rem pertinentes concipiat. Curet insuper inquirere à Tabellione, coram quo syndicatio præteriti Magistratus fuit agitata, ejusdem syndicationis processum, & ex eo extrahere quidquid sibi videatur magis conducere præsenti syndicationi, & statim incipiat testes examinare juxta prædictos articulos.

29. In qua inquisitione Syndicator recipere debet testes idoneos, & non suspectos Magistratui, qui numero triginta erunt, partim selecti ex Decurionibus, Advocatis, Tabellionibus, Procuratoribus, partim ex aliis honestis viris, & personis illius Civitatis, vel Oppidi. (*m*) Et Judex Syndicator per se ipsum quotidie tres, vel quatuor testes examinare debet, & testis, qui *generaliter* adversus Magistratum, & ejus Officiales deposuerit de partcilitate, vel receptione munerum, interrogandus erit à Syndicatore, quòd *in specie* declaret, & testificetur, in quibus rebus, & causis fuerunt partciales, & quæ, & à quibus munera receperunt: & idem observandum erit in reliquis testibus generaliter deponentibus de aliqua re. (*n*) Et si aliquis testis *de auditu* deposuerit, interrogandus erit, à quo audivit: & tunc Syndicator vocabit eum ad veritatem eruendam, & si absens fuerit, per Litteras Requisitorias dirigendas ad Judicem illius Loci, in quo habitaverit, testimonium ejus in publica forma erit redigendum, & quòd sibi remittatur sigillatum, & clausum, juxta dispositionem text. in leg. 12. tit. 7. lib. 3. Recop. & postquam unusquisque testis deposuerit, ab eo juramentum recipiet *de secreto observando, & non detegendo*, quam informationem syndicationis secretæ terminare, & finire curabit intra quindecim dies.

30. *Y hecha la dicha informacion, de allí à los veinte dias, en los cinco dias restantes el Juez de Residencia tomará un memorial, y en una parte dirá juegos, y en otra cohechos, y en otra fuerzas. Y assi, por este orden sacará las demás culpas y los cargos, que de la dicha informacion secreta resultaren contra el dicho Corregidor, y sus Oficiales; diciendo, que tal cargo se le prueba con tantos testigos, que son Fulano, y Fulano, y están à tantas hojas del processo: y hales de mandar dár copia de los nombres de los testigos, para que si quisieren tachar à alguno, lo puedan hacer, porque de otra suerte, seria dár ocasion, que algun testigo dixesse lo contrario de la verdad, entendiendo, que no se sabria su nombre, juxta text. in cap.* Qualiter, & quando, 11. *versic.* Debet igitur, de Accusat. *& in leg. 4. tit. 1. lib. 8. Recop.* (*o*) *y juntamente se les ha de dár copia de los cargos, que se les hace, para que se descarguen, y defiendan, ut probatur in dict. cap.* Qualiter, & quando, *& in leg. 13. tit. 7. lib. 3. Recop. los quales cargos se han de hacer en la forma siguiente.*

CARGOS CONTRA EL CORREGIDOR.

31. „ Los cargos, que resultan contra N. „ Corregidor, que ha sido desta Ciudad de la „ Residencia secreta, que por mandado de su „ Magestad se toma à el, y à sus Oficiales por „ el Ilustre Señor Licenciado N. Juez de Resi- „ dencia, son los siguientes.

„ Primeramente, se le hace cargo, que, du- „ rante el tiempo de su oficio, ha hecho mu- „ chas ausencias desta Ciudad, y su Jurisdic- „ cion, sin tener para ello licencia, el qual car- „ go se le prueba con dos testigos, que son Fu- „ lano, y Fulano, &c.

„ Item, se le hace cargo, que, durante el „ tiempo de su oficio, muy de ordinario juga- „ ba à los naypes, y por ello dexaba de des- „ pachar los negocios, y que assimismo ha „ consentido jugar à otras muchas personas, „ el qual cargo se le prueba con Fulano, y „ Fulano.

Y conforme à este orden se han de sacar los demás cargos, assi los que resultan contra el Corregidor, como los que resultan contra sus Oficiales. Y el dicho Juez de Residencia provee un auto, en que manda al Escribano que notifique los dichos cargos al Corregidor, y sus Oficiales, y les dé traslado dellos, para que dentro de seis dias primeros siguientes, que les dà, y assigna por todo termino, y plazo peremptorio, aleguen, y prueben, lo que vieren que les conviene à su descargo, con apercibimiento, que passado el dicho termino proveerà Justicia, *y le manda, que lo cite en forma para todos los autos, que de derecho requieren*

(*m*) Secundum Bald. in leg. *Si ipsius*, Cod. *Famil. ercisc.* & Pand. de Puteo in Tract. Synd. in part. procedunt autem in Syndicatu, & Avil. in cap. Prætorum, cap. 4. Judicum Syndicatus, glos. verb. *Pesquisa.*

(*n*) Juxta ea, quæ supr. in hoc Tract. resolvimus in art. 1. vers. Rursus Judex in fin.

(*o*) Et explicat Didac. Perez in leg. 11. tit. 1. lib. 8. Ordinam. glos. 2. & Aviles in cap. 4. Judicum Syndicat. glos. verb. *Pesquisa*, n. 9.

ren citation. Y luego el dicho Escribano notifica el dicho auto, y cargos, y les dà copia de todo ello à los dichos Corregidores, y sus Oficiales, y les cita conforme le fuè mandado en el dicho auto. Y luego el Corregidor, y sus Oficiales responden à los dichos cargos, y presentan sus interrogatorios, y testigos, y dán su descargo dentro de los dichos seis dias; y la respuesta à los cargos se dà en la manera siguiente.

RESPUESTA DEL CORREGIDOR à los cargos.

Ilustre Señor.

32. „ Fulano, Corregidor que fuì desta „ Ciudad, como mas haya lugar de derecho, „ parezco ante Vmd. en respuesta de los car„ gos que Vmd. me hizo, y dixo que contra „ mi resultaban de la Residencia secreta, cu„ yo tenor habido aqui por expresso, y à el me „ refiriendo, digo: que de justicia Vmd. me „ debe absolver, y dar por libre de los dichos „ cargos, y de lo en ellos contenido, pronun„ ciandome por buen Juez, y que en el di„ cho mi oficio hice, lo que convenia al ser„ vicio de Dios, y de su Magestad, y al buen „ gobierno, y pacificacion desta Ciudad, lo „ qual assi pido, y Vmd. debe hacer por lo „ siguiente: por todo lo general, que he aqui „ por expresso: y porque niego los dichos car„ gos, segun y como en ellos se contiene, ni „ con verdad contra mi se pueden probar; y „ caso negado, que alguna cosa se probasse, „ los testigos, que contra mi deponen, son va„ rios, y singulares, deponen de oidas, y va„ nas creencias, y son enemigos mios, y me „ tienen odio, y mala voluntad, por haver yo „ hecho en mi tiempo justicia contra ellos: y „ assi los tacho, y contradigo con la solemni„ dad, y juramento necessario, &c. Y respon„ diendo en particular à los dichos cargos, di„ go: quanto al primero de que hice ausen„ cias, que niego el dicho cargo, porque si „ alguna hice, fuè yendo à visitar la tierra, y „ terminos desta Ciudad: y caso no confessa„ do, que otra alguna hiciesse, seria con li„ cencia, y notificandolo primero en el Con„ sistorio desta Ciudad. Y quanto al segundo „ cargo de que jugaba, y consentia jugar à al„ gunas personas juegos prohibidos, digo: „ que niego el dicho cargo, ni con verdad se „ me puede probar, porque antes yo con mu„ cho cuidado, y rigor castigaba à los que ju„ gaban juegos prohibidos, y no me dañan los „ dichos de Fulano, y Fulano, por quanto „ son mis enemigos, por haverlos castigado en „ tal, y tal causa. Por que pido a Vmd. segun „ de suso pedido tengo: y sobre todo, serme „ fecho cumplimiento de justicia, y en lo ne„ cessario el oficio de Vmd. imploro, y juro „ en forma de derecho, que las dichas ta„ chas no pongo de malicia à los dichos tes„ tigos, &c.

Y en esta misma forma han de responder los demàs Oficiales, à quien se hizo algun cargo, (mutatis mutandis) y juntamente se ha de presentar interrogatorio de preguntas, para sus descargos, en la forma siguiente.

INTERROGATORIO DE DESCARGOS.

33. „ Preguntas por parte de Fulano, Cor„ regidor que fue desta Ciudad, para en des„ cargo de los cargos, que le han sido pues„ tos por el Señor Fulano, Juez de Residencia.

I. „ Primeramente, sean preguntados los „ testigos, si conocen los contenidos en la ca„ beza de este interrogatorio, y si conocen à „ Fulano, y Fulano, testigos que han sido en „ esta Residencia, y si tienen noticia desta cau„ sa, y del tiempo que fuè Corregidor el di„ cho Fulano.

II. „ Item, si saben, que el dicho Fulano „ todo el tiempo que fuè Corregidor en esta „ Ciudad uso bien su oficio, guardando la „ justicia à las partes, y haciendo con mucha „ diligencia, y cuidado lo que tocaba al ser„ vicio de Dios, y de su Magestad, y al buen „ gobierno desta Ciudad, teniendola en mu„ cha paz, y quietud, castigando los delictos, „ que en su tiempo se cometieron.

III. „ Item, si saben, que la ausencia que „ el dicho Fulano hizo desta Ciudad por el „ mes de Mayo proximo passado, fuè salien„ do à visitar la tierra, y terminos desta Ciu„ dad.

IV. „ Item, si saben, que el dicho Fulano „ en el tiempo de su oficio castigò con mu„ cho cuidado, y rigor à los que jugaban jue„ gos prohibidos por Leyes destos Reynos, y „ que èl en el dicho tiempo nunca jugò jue„ go prohibido, y si lo jugàra los testigos lo „ supieran, y no pudiera ser menos, por el „ mucho trato, y comunicacion que con el te„ nian.

V. „ Item, si saben, que Fulano, y Fulano, „ testigos que han sido en esta Residencia, an„ tes, y al tiempo que dixeron sus dichos con„ tra el dicho Fulano, eran sus enemigos capi„ tales por haver hecho justicia contra ellos en „ tal causa, y tal causa, y assi los testigos en„ tienden, creen, y tienen por cierto, que „ havràn dicho sus dichos en esta causa apas„ sionadamente contra el dicho Fulano, de„ poniendo lo contrario de la verdad, &c.

„ Item,

VI. „ Item, si saben, que todo lo susodi„ cho es verdad, publico, y notorio, publica „ voz y fama, y comun opinion.

34. *Y presentado este interrogatorio, cada uno de los Oficiales presenta testigos para su descargo, y el Juez de Residencia los recibe, y examina.* Et in istis defensionibus, familia Magistratus poterit pro eo testificari in his, quæ testificantes non tangunt, ut resolvit Aviles. (p) *Y que el Juez de Residencia haya de hacer los dichos descargos* determinat lex 13. tit. 7. lib. 3. Recop. *en la qual se dice, que recibidos los descargos, el Juez de Residencia ha de tomar el processo para lo determinar, y si hallàre culpante al que hizo el cargo, y no se descargò, le condemne, y executo el derecho de la parte damnificada; y no tan solamente le ha de condemnar en la satisfaccion de la parte, mas tambien en la pena, que segun Leyes del Reyno en tal caso està dispuesta*, ut probat lex 12. tit. 7. lib. 3. Recop. *Y para la determinacion, y sentencias de esta residencia, ha de notar lo siguiente.*

35. *Lo primero, que los cargos de cohechos basta que se prueben con tres testigos, aunque cada uno diga de su caso singular*, juxta text. in leg. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. (q) 36. *Y si el cargo no fuere claramente de cohecho, sino à manera del, y de barateria, debele condemnar en el quatro tanto*, ut determinat lex 18. tit. 7. lib. 3. Recop. *y si fuere el cargo de que recibiò derechos no debidos, debele condemnar en las setenas*, ut in leg. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. *las quales penas ha de aplicar para la Camara de su Magestad, aunque la mitad de ellas podrà aplicar para gastos de justicia, y Obras Pias*, ut probat lex 2. tit. 26. lib. 8. Recop. *y quando la pena por el tal caso fuere arbitraria, ò le podrà condemnar, ò remitirla al Consejo Real, si tuviere sobre ello alguna duda: y en qualquier cargo, que huviere condemnacion de qualquier pena, todavia la reserve al Consejo, para que allà se dè mayor, ò menor, como viere que mas convenga*, ita disponit lex 12. tit. 7. lib. 3. Recop. *Y si el cargo fuere de otra manera, como de no visitar los terminos, ò de no haver castigado los pecados publicos, ò en otras cosas, en que no hay pena, condemnele el Juez por culpado, y la pena remitala al Consejo*, ut probat lex 13. tit. 7. lib. 3. Recop. *Y procure remitir al Consejo las menos condemnaciones que pudiere*, quia ita disponit lex 41. tit. 4. lib. 2. Recop. *Y si el cargo fuere de fuerza, que se haya hecho à alguna muger, ò de otro delicto grave, por que merezca muerte, ò perdimiento de miembro, halo de prender, y embiar à buen recado al Consejo*, juxta leg. 6. tit. 4. Part. 3. in leg. 13. tit. 7. lib. 3. Recop. & leg. 3. tit. 9. lib. 3. Recop.

37. *Otrosì, debe tomar las cuentas de penas de Camara por ante el Escribano, que fuè diputado para ellas, y en presencia del Corregidor passado, y hase de informar, si estàn todas assentadas, y si se han cobrado, y de lo demàs que dispone la ley 19. tit. 7. lib. 3. Recop. & lex 35. tit. 6. lib. 3. Recop. Y assimismo ha de tomar las cuentas, que estuviéren por dar de los Propios, Rentas, imposiciones, y repartimientos de la Ciudad, y su Tierra, no recibiendo en cuenta lo mal gastado, y lo que no fuere en provecho comun de la dicha Ciudad. Y debe embiar la relacion de ellas al Consejo, juntamente con la residencia*, juxta text. in leg. 42. tit. 4. lib. 2. Recop. & in leg. 20. tit. 7. lib. 3. Recop. *Y hecho, y advertido todo lo de arriba, el Juez de Residencia debe pronunciar su sentencia dentro de los treinta dias, como arriba diximos en este Tratado* in Summa ejus, *en la forma siguiente.*

SENTENCIA CONTRA EL CORREGIDOR.

„ Visto este processo, &c.

38. „ Fallo, atento los Autos, y meritos „ de èl, que por las culpas que resultan con„ tra Fulano, Corregidor que fuè de esta Siu„ dad, le debo condenar, y condeno en la „ forma siguiente. En quanto al tercer cargo, „ que se le hizo, de haver llevado derechos no „ debidos en tal pleyto, del qual no se descar„ gò, como convenia, le debo condenar, „ y condeno en las setenas de todo ello, la „ mitad para la Camara y Fisco de su Ma„ gestad, y la otra mitad para gastos de Jus„ ticia, y que buelva el interesse à la parte. „ Item, en quanto al quinto cargo, que se le „ hizo, sobre la fuerza que intento hacer à Fu„ lana, vecina de esta Ciudad, de noche, so „ color que iba à prender un delinquente, y „ por haver dado ocasion à la muerte, ò heri„ das de Fulano, mando sea llevado preso, y „ à buen recado à su costa à la Corte de su „ Magestad, y entregado à los Señores de su „ muy alto Consejo. Item, en quanto al sex„ to cargo que se le hizo, por haver mandado „ talar, y cortar mucha parte del monte de tal „ Lugar, en que intervino cohecho, y bara„ teria, le condeno en el daño que recibieron „ los vecinos del dicho Lugar, y en el quatro „ tanto de lo que èl recibio, para la Camara „ y Fisco de su Magestad. Item, en quanto al

Tt „ de-

(p) In cap. 6. Jud. synd. glos. verb. *Descargos* ex doctrina Bald. in leg. *Observare*, §. *Proficisci*, num. 11. ff. de *Offic. Procons.*

(q) Et tradit Didac. Perez in leg. 8. tit. 15. lib. 2. Ordin.

„ decimo cargo de no haver visitado los ter-
„ minos, y de no haver castigado los pecados
„ públicos, le condeno en tantos mil marave-
„ dis para la Camara de su Magestad, y remi-
„ to à su Magestad, y à su Consejo la demàs
„ penas, que fuere servido de le dàr. Y en quan-
„ to à todos los demàs cargos que le fueron fe-
„ chos, de los quales se descargò, le debo ab-
„ solver, y absuelvo, y doy por libre de to-
„ dos ellos, y digo, que le debo pronunciar,
„ y pronuncio por buen Juez, de quien su
„ Magestad se pueda servir en semejantes ofi-
„ cios; y por esta mi sentencia juzgando, assi
„ lo pronuncio, &c.

39. *Y por este mismo orden se han de dàr las sentencias de los demas Oficiales, y pronunciadas, se les han de notificar, y executar todas las condenaciones de tres mil maravedis abaxo, aunque apele el condenado, y aunque no sean de cohechos, ni baraterias; y si fuere de tres mil maravedis arriba, le ha de otorgar la apelacion, depositando primero el condenado la dicha condenacion en persona fiable, qual el Juez de Residencia nombrare*, prout disponit lex 17. tit. 7. lib. 3. Recop. 40. nam de *Jure Communi* à sententia lata contra Magistratum in syndicatu appellari potest, secundum Speculatorem, (r) cum in omnibus causis, & à quibuscunque gravaminibus regulariter quis appellare possit. (s)

41. Cui resolutioni non refragatur text. in leg. 3. Cod. *Quor. appellat. non recip.* ubi probari videtur, prohibitam esse appellationem à sententia contra Judicem in syndicatu latas (t) nam respondetur, text. illum non loqui de appellatione interponenda à sententia Judicis Syndicatoris, sed de appellatione interponenda à sententia Judicis condemnantis suum Officialem, à qua merito appellatio interdicitur, cum maxima præsumptio sit, quod Judex adversus Officialem suum sententiam injustam non proferat. (u) De *Jure* tamen *Regio* observandum erit circa hanc appellationem interponendam id, quod supra resolvimus ex dict. leg. 17. tit. 7. lib. 3. Recop.

42. *Y hecho todo lo arriba resuelto, y passados los treinta dias de la residencia, el Juez ha de embiar à su costa la pesquisa secreta al Consejo Real, juntamente con la relacion de las quentas y gastos de los Proprios, y Rentas de la Ciudad, y de las penas de Camara*, sicuti disponit lex 20. tit. 7. lib. 3. Recop. & lex 42. tit. 4. lib. 2. Recop. *y con la relacion de las sentencias, que huviere dado en la residencia pública, y tambien ha de embiar los cargos, que puso al Corregidor y sus Oficiales, y las probanzas que se hicieron, y sentencias que sobre ello dió: lo qual ha de ir cerrado, y sellado, y el Escribano, ante quien passò la dicha residencia, no ha de llevar derechos algunos de la residencia secreta; pero de los processos de la residencia pública, cada una de las partes ha de pagar sus derechos, y el que apelare ha de sacar el processo à su costa; y assi lo determina la ley 20. tit. 7. lib. 3. Recop. y se ha de presentar con el dicho processo dentro del termino de la ley 2. tit. 18. lib. 4. Recop. Y el Juez de Residencia ha de embiar la dicha pesquisa secreta con lo demas que arriba diximos, y juntamente una Carta para su Magestad dirigida al Consejo, en la forma siguiente:*

CARTA PARA SU MAGESTAD.

C. R. M.

43. „ Por mandado de V. Mag. vine à esta
„ vuestra Ciudad de Salamanca à tomar resi-
„ dencia à Fulano, Corregidor que fuè en
„ ella, y à los demàs Oficiales, que con èl
„ han estado, la qual le tomè con el mayor
„ cuidado, y diligencia que pude, y les puse
„ los cargos, que de la residencia secreta
„ contra ellos resultaron, segun se contiene
„ en el processo de la dicha residencia, que
„ con esta embio, y V. Mag. serà servido man-
„ dar ver: y en la residencia pública estan pues-
„ tas tantas demandas contra el Corregidor,
„ y tantas contra cada uno de sus Oficiales,
„ de las quales estan sentenciadas tantas, y
„ las demàs quedan en este punto, y estado.
„ Y demàs de esto, tomè las cuentas de los
„ Proprios, y Rentas de esta Ciudad de los
„ años passados, que el dicho Corregidor tuvo
„ el oficio, y hallè, que tal año rentaron tan-
„ to, y tal año tanto, y fuè fecho alcance de
„ tanto, el qual tengo executado, y en po-
„ der de Fulano. Y assimismo tomè las cuen-
„ tas de las penas de Camara, y de gastos de
„ Justicia, y Obras Pias, y públicas, y se
„ hi-

(r) Tit. de Appell. §. 3. & Parid. de Put. in Tract. Synd. §. Appell. n. 7.

(s) Secundum gloss. fin. in leg. *Qui restituere*, ff. de Reivind. quam pro regula constituit Marant. de Ord. Jud. 6. part. act. 2. n. 267. & probatur in leg. 2. tit. 13. Part. 3.

(t) Ex quo text. ita notant Bart. & Salic. ibi Angel. in Auth. de *Jud.* §. *Nostris*, & Lucas de Pen. in leg. *Si Colonus*, Cod. de *Agric. & cens.* lib. 11.

(u) Ita illum text. intelligit gloss. ibi, & gloss. in cap. *Ex qui*, §. *Nulli quoque* 2. quæst. 6. quam interpretationem sequuntur ibi Bart. & Paul. Castr. & Avil. in cap. 10. Judicum syndic. gloss. verb. *Apèl*, n. 1. & Marant. de Ord. Jud. 6. Part. act. 2. n. 290.

„ hizo de alcance tanto, y queda executado,
„ y cobrado, y puesto en poder de Fulano.
„ Y de la dicha residencia no resulta otra cosa,
„ de que deba ser hecha relacion à V. Mag.
„ mas de que esta Ciudad tiene necesidad de
„ reparar los muros, los quales he visitado con
„ Artifices de sciencia, y conciencia, y pa-
„ rece que son menester dos mil ducados para
„ el reparo de ellos, y esta Ciudad tiene po-
„ cos Proprios, para poderse reparar con ellos:
„ V. Mag. mandarà hacer lo que mas conven-
„ ga à su servicio. *Y por este orden dará cuenta en particular de las cosas que convengan à la Ciudad, y luego dirà*: Y demàs de esto,
„ no se ofrece otra cosa de que V. Mag. deba
„ ser avisado, cuya Real Persona nuestro Se-
„ ñor guarde, y prospere con acrecentamien-
„ to de mayores Reynos, y Señorios, para su
„ gloria, y servicio.

Muy humilde Vassallo de V. Mag.

El Licenciado Fulano.

Y en el sobreescrito dirà: A la C. R. M. del Rey Don Phelipe nuestro Señor, en su Real Consejo.

44. *Y entregada la residencia en Consejo, el orden que alli se tiene en vèrla pone la ley* 38. con nonnullis sequentibus, tit. 4. lib. 2. Recop. *la qual se vè de la suerte que và, sin mas alegar, ni mas recibir à prueba, de lo que và hecho por el Juez de Residencia*, juxta leg. 13. tit. 7. lib. 3. Recop. *y de la sentencia confirmatoria, ò revocatoria, que alli se dà, no hay suplicacion alguna, salvo en dos casos: el uno es, quando en la tal sentencia huviere privacion perpetua de oficio: y el otro, quando huviere condenacion de pena corporal*, ut disponit lex 52. tit. 4. lib. 2. Recop. *Y hasta tanto que la residencia fuere vista en Consejo, y consultada con su Magestad, los fueces que la dieron no deben ser proveidos en otros oficios*, juxta dispositionem text. in leg. 12. tit. 5. lib. 3. Recop.

Esta es la práctica, que se guarda en la residencia secreta: pero en la pública hay diferencia, porque es demandas, y querellas, que las partes agraviadas ponen contra el Corregidor, y sus Oficiales, en las quales se recibe el negocio à prueba, y se fulmina el processo, como en via ordinaria, de la suerte que diximos in 1. Part. hujus 1. Tom. *Y aunque sean passados los treinta dias de la residencia, se pueden sentenciar, con que dentro de ellos se pongan las demandas, como arriba resolvimos* in Summa hujus Tractatus. *Y las demandas, que à instancia de partes se suelen poner, son en la forma siguiente:*

DEMANDA, Y ACUSACION
à instancia de parte contra el Corregidor en la residencia pública.

Ilustre Señor.

45. „ Fulano, como mas haya lugar de
„ derecho, parezco ante Vmd. y me quere-
„ llo, y acuso criminalmente à Fulano, Cor-
„ regidor que fuè de esta Ciudad; y con-
„ tando el caso de mi acusacion, premissas
„ las solemnidades del derecho, digo: que
„ assi es, que el sobredicho reo acusado,
„ con poco temor de Dios, y menosprecio
„ de su conciencia, y en desservicio de su Ma-
„ gestad, no ha usado de su oficio, como
„ debia, y era obligado; y porque por el
„ mes de Mayo proximo passado de este pre-
„ sente año, en un dia del dicho mes, que
„ se contaron veinte de èl, fuè à mi casa con
„ grande escandalo, y alboroto, y sin cau-
„ sa ni razon, que bastante fuesse, me sacò
„ de ella, y llevo preso, dandome muchos
„ empujones, y haciendome otros malos tra-
„ tamientos, y diciendome palabras feas,
„ è injuriosas, siendo, como soy, hombre
„ honrado, Hijodalgo, quieto y pacifico,
„ y no haviendo hecho cosa, por donde hu-
„ viesse de ser maltratado; y no contento con
„ esto, me metiò en la Carcel pública, y
„ me hizo echar una cadena, y me tuvo
„ preso de esta suerte mas de un mes: las qua-
„ les vejaciones, y agravios me hizo solo por
„ complacer à Fulano mi enemigo, con el
„ qual el dicho reo ha tenido, y tiene gran
„ parcialidad y amistad, y no me soltára
„ de la dicha prision, si no fuera porque le
„ di un Caballo, el qual recibiò, y por vir-
„ tud de èl me solto: en lo qual me hizo no-
„ torio agravio, è injusticia, è lo que no de-
„ bia à su oficio, y por ello es digno de gran
„ punicion, y castigo. Por que pido à Vmd.
„ que habida mi relacion por verdadera en la
„ parte que baste, por su sentencia, que en
„ tal caso lugar haya, del sobredicho reo acu-
„ sado me haga cumplimiento de Justicia,
„ declarandole por hechor, y perpetrador de
„ los dichos delictos, y por hombre que ha
„ hecho y usado mal su oficio, y assi de-
„ clarado, le condene, apremie, y castigue
„ por las mayores, y mas graves penas pues-
„ tas por fuero, y derecho, Leyes, y Pragma-
„ ticas de estos Reynos contra los Jueces, que
„ usan mal su oficio, y cometen semejantes
„ delictos, para que à èl sea castigo, y à otros
„ exemplo. Y para ello, &c.

„ Otrosi *incidenter* de su oficio de Vmd.

„ el qual para ello imploro, pido condene al „ dicho reo à que me buelva, dé, y reſtituya „ el dicho Caballo, que por redimir la veja- „ cion de la dicha priſion le di, ò cien duca- „ dos por èl, que à ſu juſta, y comun eſti- „ macion valia, con mas los daños, coſtas, „ è intereſſes, que de la dicha priſion ſe me „ ſiguieron, que eſtimo en docientos duca- „ dos, ſalvo en todo la judicial taſſacion de „ Vmd. ſobre que pido juſticia, y el oficio de „ Vmd. imploro, y las coſtas proteſto: y juro à „ Dios, y à eſta ✠ que eſta acuſacion, y de- „ manda no pongo de malicia, &c.

De eſta acuſacion ſe manda dàr traslado, y ſe procede en via ordinaria, como arriba diximos. Et hæc ſufficiant pro tyronum inſtructione.

FINIS HUJUS PRIMI TOMI.

SECUNDUS TOMUS,

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI in Foro Eccleſiaſtico circa cauſas ibi pertractandas.

EX PROOEMIO SUMMARIA.

1 *Spiritualis poteſtas à ſæculari non perturbatur, ſed fovetur, & è contra, alteraque ab altera eſt diſtincta.*

2 *In ſubſidium Judex Eccleſiaſticus, qui propriis viribus ſuam ſententiam exequi non poteſt, Sæcularibus utitur, hique Eccleſiaſticæ poteſtati auxilium præbent, & num. 4.*

3 *Prædictum jus in Delegato ſervandum Judice.*

5 *Eccleſiaſticus Judex poteſt Sæcularem ad ſibi exhibendum auxilium compellere; at, ut ipſe præſtet, non compellitur à Sæculari Judice, ſed eo poſtulante à Superiore ſuo.*

6 *An ſtetur proceſſui à Sæculari Judice facto, quando reus ad Eccleſiaſticum remittitur: & quid in praxi ſervetur.*

7 *Sæcularis Judex ab Eccleſiaſtico invocatus, tanquam merus Executor auxilium præſtare, abſque eo quòd de cauſæ juſtitia cognoſcat, tenetur; ſecus quando ipſe invocat, etiam num. 6.*

8 *Quæ dicta ſunt, non procedunt in cauſis criminalibus, quarum cognitio eſt mixti fori: quia tunc Sæcularis Judex poterit de novo cognoſcere, cum ſit ſuus ſubditus.*

9 *Si Judex Eccleſiaſticus vult exequi ſuam ſententiam, & ſimpliciter implorat à Sæculari, ut ſuam Familiam ſibi concedat, tunc Sæcularis non poteſt cognoſcere, ſed tantum ſuam Familiam debet accommodare.*

10 *In criminibus, quorum cognitio non pertinet ad Sæcularem, ſed tantum ad Eccleſiaſticum Judicem, ſi ab eo imploretur brachium ſæculare, non debet ſe intromittere Judex Sæcularis in cognitione hujuſmodi criminum, ſed, nullo alio quæſito, ſententiam Eccleſiaſtici exequi tenetur.*

PROOEMIUM.

1. CUM ſpiritualis, ſæculariſque poteſtates uſque adeo ſint diſtinctæ, ut non debeant adinvicem ſe impedire, nec perturbare: (a) quinimò prædictæ poteſtates debent ſe adinvicem coadjuvare: (b) 2. quod tamen auxilium & favor ab utraque poteſtate in ſubſidium præſtatur. (c) Quo fit, quòd poſtquam Judex Eccleſiaſticus adverſus Clericos, vel Laicos ſuis cenſuris uſus fuerit, neque earum virtute potuerit ſuam ſententiam exequi, nec juſtitiam miniſtrare, requirere poterit Judicem Sæcularem, ut ipſe, captis rebus, & perſona rei, ſententiam Eccleſiaſtici Judicis exequatur. (d) 3. Idemque

(a) Ut probat text. in cap. *Cum ad verum*, cap. *Duo ſunt*, cap. *Si Imperator* 96. Diſt. & in cap. *Cauſam quæ* 11. *qui filii ſint legit.* & in cap. *Novit.* de *Judic.* & in leg. 4. & 5. tit. 3. lib. 1. Recop. & leg. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. & in Ordin. Luſitanorum, lib. 1. tit. 44. §. *E ſeian aviſados.*

(b) Ut prædicta jura probant, & firmat gloſſ. in cap. 1. verb. *Publicum*, de *Offic. Ordin.* & glos. in cap. 2. de *Maleſ.* verb. *Poteſtatem*, & docent Panorm. in dict. cap. *Novit.* Villadieg. in Tract. de Hæret. prav. quæſt. 19. col. fin. verſ. Ex quo poteris, & Covarr. in Pract. Quæſt. cap. 10. n. 1.

(c) Secundum Oldrad. in conſ. 89. n. 5.

(d) Ut expreſſe probat text. junct. gloſ. verb. *Publicum*, in cap. 1. de *Offic. Ordin.* per quem text. ita tenent ibi Panorm. & Alciat. probatur etiam in cap. *Poſtulaſti*, de *Homic.* & in cap. 2. de *Maleſ.* & in leg. *Epiſcopalem*, Cod. de *Epiſcop. Aud.* & in cap. *Ut officium*, §. *Compeſcendi*, de *Hæret.* lib. 6.

„ el qual para ello imploro, pido condene al „ dicho reo à que me buelva, dé, y reſtituya „ el dicho Caballo, que por redimir la veja- „ cion de la dicha priſion le di, ò cien duca- „ dos por èl, que à ſu juſta, y comun eſti- „ macion valia, con mas los daños, coſtas, „ è intereſſes, que de la dicha priſion ſe me „ ſiguieron, que eſtimo en docientos duca- „ dos, ſalvo en todo la judicial taſſacion de „ Vmd. ſobre que pido juſticia, y el oficio de „ Vmd. imploro, y las coſtas proteſto: y juro à „ Dios, y à eſta ✠ que eſta acuſacion, y de- „ manda no pongo de malicia, &c.

De eſta acuſacion ſe manda dàr traslado, y ſe procede en via ordinaria, como arriba diximos. Et hæc ſufficiant pro tyronum inſtructione.

FINIS HUJUS PRIMI TOMI.

SECUNDUS TOMUS,

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI in Foro Eccleſiaſtico circa cauſas ibi pertractandas.

EX PROOEMIO SUMMARIA.

1 *Spiritualis poteſtas à ſæculari non perturbatur, ſed fovetur, & è contra, alteraque ab altera eſt diſtincta.*

2 *In ſubſidium Judex Eccleſiaſticus, qui propriis viribus ſuam ſententiam exequi non poteſt, Sæcularibus utitur, hique Eccleſiaſticæ poteſtati auxilium præbent, & num. 4.*

3 *Prædictum jus in Delegato ſervandum Judice.*

5 *Eccleſiaſticus Judex poteſt Sæcularem ad ſibi exhibendum auxilium compellere; at, ut ipſe præſtet, non compellitur à Sæculari Judice, ſed eo poſtulante à Superiore ſuo.*

6 *An ſtetur proceſſui à Sæculari Judice facto, quando reus ad Eccleſiaſticum remittitur: & quid in praxi ſervetur.*

7 *Sæcularis Judex ab Eccleſiaſtico invocatus, tanquam merus Executor auxilium præſtare, abſque eo quòd de cauſæ juſtitia cognoſcat, tenetur; ſecus quando ipſe invocat, etiam num. 6.*

8 *Quæ dicta ſunt, non procedunt in cauſis criminalibus, quarum cognitio eſt mixti fori: quia tunc Sæcularis Judex poterit de novo cognoſcere, cum ſit ſuus ſubditus.*

9 *Si Judex Eccleſiaſticus vult exequi ſuam ſententiam, & ſimpliciter implorat à Sæculari, ut ſuam Familiam ſibi concedat, tunc Sæcularis non poteſt cognoſcere, ſed tantum ſuam Familiam debet accommodare.*

10 *In criminibus, quorum cognitio non pertinet ad Sæcularem, ſed tantum ad Eccleſiaſticum Judicem, ſi ab eo imploretur brachium ſæculare, non debet ſe intromittere Judex Sæcularis in cognitione hujuſmodi criminum, ſed, nullo alio quæſito, ſententiam Eccleſiaſtici exequi tenetur.*

PROOEMIUM.

1. CUM ſpiritualis, ſæculariſque poteſtates uſque adeo ſint diſtinctæ, ut non debeant adinvicem ſe impedire, nec perturbare: (a) quinimò prædictæ poteſtates debent ſe adinvicem coadjuvare: (b) 2. quod tamen auxilium & favor ab utraque poteſtate in ſubſidium præſtatur. (c) Quo fit, quòd poſtquam Judex Eccleſiaſticus adverſus Clericos, vel Laicos ſuis cenſuris uſus fuerit, neque earum virtute potuerit ſuam ſententiam exequi, nec juſtitiam miniſtrare, requirere poterit Judicem Sæcularem, ut ipſe, captis rebus, & perſona rei, ſententiam Eccleſiaſtici Judicis exequatur. (d) 3. Idemque

(a) Ut probat text. in cap. *Cum ad verum*, cap. *Duo ſunt*, cap. *Si Imperator* 96. Diſt. & in cap. *Cauſam quæ* 11. *qui filii ſint legit.* & in cap. *Novit.* de *Judic.* & in leg. 4. & 5. tit. 3. lib. 1. Recop. & leg. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. & in Ordin. Luſitanorum, lib. 1. tit. 44. §. *E ſeian aviſados.*

(b) Ut prædicta jura probant, & firmat gloſſ. in cap. 1. verb. *Publicum*, de *Offic. Ordin.* & glos. in cap. 2. de *Maleſ.* verb. *Poteſtatem*, & docent Panorm. in dict. cap. *Novit.* Villadieg. in Tract. de Hæret. prav. quæſt. 19. col. fin. verſ. Ex quo poteris, & Covarr. in Pract. Quæſt. cap. 10. n. 1.

(c) Secundum Oldrad. in conſ. 89. n. 5.

(d) Ut expreſſe probat text. junct. gloſ. verb. *Publicum*, in cap. 1. de *Offic. Ordin.* per quem text. ita tenent ibi Panorm. & Alciat. probatur etiam in cap. *Poſtulaſti*, de *Homic.* & in cap. 2. de *Maleſ.* & in leg. *Epiſcopalem*, Cod. de *Epiſcop. Aud.* & in cap. *Ut officium*, §. *Compeſcendi*, de *Hæret.* lib. 6.

que juris observandum erit in Judice Delegato. (e)

4. Similiter è diverso, Sæcularis Judex invocare poterit auxilium Ecclesiastici, pro sua sententia exequenda adversus eos, in quos coertionem non habet. (f) 5. Qua in re illud discrimen erit observandum, quod Judex Ecclesiasticus suis censuris, & pœnis spiritualibus compellere poterit Sæcularem Judicem ad sibi exhibendum auxilium, (g) at verò Sæcularis non poterit Ecclesiasticum compellere; sed adire debebit ejus Superiorem, ab eoque petere, ut Judicem Ecclesiasticum Inferiorem cogat, ad præstandum sibi auxilium pro suæ sententiæ executione. (h) 6. Erit & aliud discrimen observandum, nempè, quòd quando Sæcularis Judex remittit aliquem reum ad Judicem Ecclesiasticum, vel invocat ejus auxilium pro executione suæ sententiæ, ut in exemplo posito per Alciatum, (i) Ecclesiasticus Judex non tenebitur stare processui facto coram Sæculari; sed de novo debebit cognoscere. (j) in praxi tamen observatur, quòd processus jultus coram Sæculari extrahitur à protocollo Tabellionis Sæcularis, & coram Ecclesiastico producitur ad ejus instructionem in causa: quod ita faciendum esse consulit omnibus Judicibus Ecclesiasticis Bern. Diaz. (k)

7. Cæterùm, quando Judex Ecclesiasticus invocat brachium sæculare pro executione suæ sententiæ in causis civilibus, Sæcularis Judex, alio non requisito, tenetur auxilium exhibere, & sententiam Ecclesiastici exequi, absque eo quòd de ejus justitia cognoscat; competit tamen sibi illa cognitio, quæ mero Executori datur: (l) ita resolvit Joann. de Imola, (m) & sequitur Ægid. Bosius (n) resolvens, condemnatum saltim citandum esse per Judicem Sæcularem ad videndum, an aliqua exceptio sibi competat ad impediendam, vel moderandam executionem. 8. At verò in causis criminalibus, quarum cognitio ad Sæcularem spectare posset, ut in criminibus mixti fori, si auxilium Sæcularis petatur à Judice Ecclesiastico, non tenebitur Sæcularis stare processui facto coram Ecclesiastico, nec præstare eidem auxilium; sed ipse *de novo* poterit cognoscere, & facere, quod sibi fiat fides de processu, ut cognoscat, & intelligat, *an sententia justè lata fuerit*: nam tunc Sæcularis in isto casu judicat, ut in subditum: (o) quod tamen limitant Panormitanus, & alii DD. (p) quando Judex Ecclesiasticus ipsemet vellet exequi suam sententiam, & pœnis Ecclesiasticis punire, & simpliciter imploraret à Sæculari, ut suam Familiam sibi concederet: nam tunc Sæcularis nullo modo poterit cognoscere, cum non dicatur Executor, sed tantum debeat Familiam accommodare.

10. In criminalibus verò merè Ecclesiasticis, quorum cognitio nullatenus pertinet ad Sæcularem, si auxilium brachii Sæcularis ab Ecclesiastico postuletur, Sæcularis non debet se intromittere in cognitione illius criminis; sed tenetur exequi sententiam Ecclesiastici, nullo alio quæsito: (q) quòd tamen limitat quatuor modis Alciatus, (r) quam resolutionem existimo veram esse, quamvis Bern. Diaz, (s) & Aviles (t) teneant, Sæcularem cognoscere posse in quocumque crimine de justitia sententiæ Judicis Ecclesiastici ejus auxilium invocantis, præterquam in crimine hæresis: quidquid Didacus Perez, (u) indistinctè dicat, Sæcularem Judicem debere *summarie* cognoscere de justificatione præcepti Judicis Ecclesiastici, prius quàm auxilium eidem exhibeat. Unde cùm Jurisdictio Ecclesiastica, & Sæcularis debeant se ad invicem coadjuvare, & in primo Tomo hujus Operis actum sit de forma, & ordine procedendi in Tribunalibus Sæcularibus, opportunè in isto secundo Tomo agemus de modo, & praxi procedendi in Ecclesiastico Foro: qui sex

(e) Arg. text. in cap. *Dilecto*, de *Sent. excom.* in 6. per quem, & alia jura ita tenent Specul. in tit. de Jud. Deleg. §. Sequitur, n. 6. Innoc. Joan. Andreas, Panorm. n. 8. & Fel. n. 2. in cap. *Significasti*, de *Offic. Deleg.* & latè Navar. in cap. *Cum contingat*, remed. 2. de *Rescript.* & Ægid. Bosius in Pract. Crim. tit. de For. comp. n. 92. & Avil. in cap. Prætorum, cap. 20. n. 27.

(f) Juxta text. Auth. *Sed hodie*, Cod. ad *Leg. Juliam*, de *Adult.* & facit text. in dict. cap. *Dilecto* in fin. & tradit Soc. in cap. *Cum sit generale*, n. 24. de *For. comp.*

(g) Ut probat text. dict. cap. 11. de *Malef.*

(h) Secundum Innoc. Panorm. & Alciat. n. 26. & n. 123. in dict. cap. 1. de *Offic. Ordin.*

(i) In dict. cap. 1. n. 25. de *Offic. Ordin.*

(j) Secundum communem opinionem DD. ex Dec. in cap. *Et si Clerici*, de *Jud.* & Thom. Gramm. in Conf. crim. 42. n. 1. & Vivio in lib. Comm. Opin. verb. Judex laicus, & Avil. in cap. Prætorum, cap. 20. n. 20.

(k) In Pract. Crimin. Canon. cap. 116.

(l) Juxta notata in leg. 1. Cod. de *Fur. & fall. ign.*

(m) In dict. cap. 1. col. pen. & antep.

(n) In Pract. Crim. tit. de For. comp. à n. 87.

(o) Secundum Panorm. in dict. cap. 1. & Alciat. ibi, num. 119. de *Offic. Ordin.* per text. in Auth. de *Sanctissim. Episcop.* §. *Si verò crimen*, & resolvit Ægid. Bosius ubi supr. n. 87. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 96. n. 7. & Bern. Diaz in Pract. Crim. cap. 133.

(p) Secundum Alciat. ubi supr. n. 120.

(q) Secundum comm. opin. DD. ex Alciat. in dict. cap. 1. n. 100. & Ægid. Bosius ubi supr. n. 87. & Jul. Clar. in dict. quæst. 96. n. 7.

(r) Ubi supr. à n. 103.

(s) Ubi supr.

(t) In cap. Prætorum, cap. 20. n. 20.

(u) In leg. 4. tit. 1. lib. 3. Ordin. in glos. 3.

sex tantum partibus concluditur: pro quarum omnium elucidatione nonnulla præludia erunt præmittenda.

EX PRIMO PRÆLUDIO.

SUMMARIA.

1 *Jurisdictio Ecclesiastica Lege Evangelica mandata fuit Petro, & ejus Successoribus.*

2 *Jurisdictio Ecclesiastica à Pontificibus est commissa propriis Prælatis inferioribus privativè; ita ut unus Prælatus non possit de alterius subdito cognoscere.*

3 *Episcopus, sicut non potest alterius subditum ordinare, ita neque judicare.*

4 *Episcopus quilibet est Superior in sua Diœcesi, & Ordinariam habet jurisdictionem, & in quibus casibus, & contra quas personas eam exercere possit, traditur.*

5 *Prælati inferiores Episcopis possunt ex consuetudine, vel privilegio habere jurisdictionem Ordinariam in Diœcesibus Episcoporum.*

6 *Sacerdos habens curam animarum, non habet potestatem excommunicandi suos Parochianos, nisi ex consuetudine sibi competat.*

7 *Causæ Ecclesiasticæ possunt tractari coram Judicibus Ordinum Militiarum D. Jacobi, Alcantara, & Calatravæ.*

8 *Causæ matrimoniales, & criminales propter earum gravitatem solis Episcopis reservantur, & inferioribus Judicibus interdicuntur, exceptis Judicibus dictarum Ordinum.*

9 *Jurisdictio inferioribus Episcopo competens, competit tantum* cumulative, *non etiam* privative, *& ideò erit locus præventioni.*

10 *Episcopus potest absolvere excommunicatum ab Inferiori jurisdictionem habente.*

11 *Episcopus servare debet jurisdictionem suis Subditis competentem.*

12 *Intellectus ad text. in cap.* Cum ab Ecclesiarum, *de* Offic. Ordin.

13 *Intellectus regulæ leg.* Non dubium, *Cod. de* Legib.

14 *Archiepiscopus non habet jurisdictionem Ordinariam in Subditos Episcoporum Suffraganeorum, nisi per appellationem causæ eorum ad ipsum devolvantur, & in aliis casibus exceptis.*

15 *Archiepiscopus habet jurisdictionem in suos Episcopos Suffraganeos.*

16 *Cui plus competit, & quod minus est competere debet.*

17 *Ordo Ecclesiasticus pervertitur, si uniculque sua jurisdictio non observetur.*

18 *Intellectus ad text. in cap. 2. 9. quæst. 3.*

19 *Archiepiscopus qualiter intelligatur habere jurisdictionem in sua Provincia.*

20 *Archiepiscopus non potest constituere Officialem Foraneum in Diœcesibus suorum Suffraganeorum, ad cognoscendum de causis per appellationem ad eum devolutis, nisi ex consuetudine hoc jus acquisierit, ut habet Compostellanus in Diœcesi Salmantina.*

21 *Praxis, quæ observatur in Diœcesi Salmantina circa causas per appellationem ad Compostellanum delatas, qualiter procedat.*

PRIMUM PRÆLUDIUM.

DE JURISDICT. ECCLESIAST.

1. PRimò erit præmittendum, Ecclesiasticam Jurisdictionem Lege Evangelicæ mandatam esse B. Petro, & ejus Successoribus, (a) 2. & à Pontificibus commissam esse propriis Prælatis inferioribus *privativè*, omnibus aliis exclusis; ita quòd unus Prælatus non posset de subdito alterius Prælati cognoscere, juxta text. in cap. *Ita dominus* 19. Distinct. (b) & probatur in cap. *Nullus* 11. 9. quæst. 2. ubi concluditur, 3. quòd sicut Episcopus non potest alterius subditum ordinare, ita neque judicare, ac ideo in Concilio Tridentino (c) prohibetur Episcopis in alterius Diœcesi sine expressa proprii Episcopi licentia Pontificalia exercere.

4. Quilibet enim Episcopus in sua Diœcesi Superior est, & jurisdictionem Ordinariam habet. (d) Quocirca in sua Diœcesi inquirere, & punire potest adulteria, & reliqua scelera suorum subditorum, nedum Clericorum, verumetiam Laicorum, quando essent merè Ecclesiastica, vel mixti fori, vel quando cognosceret ad pœnitentiam imponendam, & peccatum prohibendum per denunciationem Evangelicam, vel quando delictum esset notorium: tunc enim propter negligentiam Sæcularis Judicis poterit Episcopus cognoscere, ut probat text. sic accipiendus, in dict. cap. 1. de *Offic. Ord.* (e) &

(a) Ut constat Matth. cap. 16. & Joan. cap. fin.

(b) Et in cap. *Si Imperator*, & ibi glos. verb. *Discuti* 96. Distinct. & text. in cap. *Continua* 11. quæst. 1. & in cap. *Futura* 12. quæst. 1. & in cap. *Quamquam*, & ibi glos. verb. *Et ipsarum*, & verb. *Divino*, de *Cens.* lib. 6. & tradunt communiter omnes ex Covarr. in Pract. Quæst. cap. 31. n. 1. & Victoria in Relect. de Potest. Eccles. in fin. & Rol. à Valle in cons. 4. n. 3. vol. 1. & in cons. 23. n. 10. vol. 2.

(c) Sess. 6. de Reform. cap. 5. & Sess. 14. de Reformat. cap. 2.

(d) Ut probat text. in cap. de *Persona* 11. quæst. 1.

(e) Quem in hunc sensum intelligunt ibi Panorm. n. 6. Imol. n. 5. Barb. n. 66. & Alciat. n. 19.

que juris observandum erit in Judice Delegato. (e)

4. Similiter è diverso, Sæcularis Judex invocare poterit auxilium Ecclesiastici, pro sua sententia exequenda adversus eos, in quos coertionem non habet. (f) 5. Qua in re illud discrimen erit observandum, quod Judex Ecclesiasticus suis censuris, & pœnis spiritualibus compellere poterit Sæcularem Judicem ad sibi exhibendum auxilium, (g) at verò Sæcularis non poterit Ecclesiasticum compellere; sed adire debebit ejus Superiorem, ab eoque petere, ut Judicem Ecclesiasticum Inferiorem cogat, ad præstandum sibi auxilium pro suæ sententiæ executione. (h) 6. Erit & aliud discrimen observandum, nempè, quòd quando Sæcularis Judex remittit aliquem reum ad Judicem Ecclesiasticum, vel invocat ejus auxilium pro executione suæ sententiæ, ut in exemplo posito per Alciatum, (i) Ecclesiasticus Judex non tenebitur stare processui facto coram Sæculari; sed de novo debebit cognoscere. (j) in praxi tamen observatur, quòd processus jultus coram Sæculari extrahitur à protocollo Tabellionis Sæcularis, & coram Ecclesiastico producitur ad ejus instructionem in causa: quod ita faciendum esse consulit omnibus Judicibus Ecclesiasticis Bern. Diaz. (k)

7. Cæterùm, quando Judex Ecclesiasticus invocat brachium sæculare pro executione suæ sententiæ in causis civilibus, Sæcularis Judex, alio non requisito, tenetur auxilium exhibere, & sententiam Ecclesiastici exequi, absque eo quòd de ejus justitia cognoscat; competit tamen sibi illa cognitio, quæ mero Executori datur: (l) ita resolvit Joann. de Imola, (m) & sequitur Ægid. Bosius (n) resolvens, condemnatum saltim citandum esse per Judicem Sæcularem ad videndum, an aliqua exceptio sibi competat ad impediendam, vel moderandam executionem. 8. At verò in causis criminalibus, quarum cognitio ad Sæcularem spectare posset, ut in criminibus mixti fori, si auxilium Sæcularis petatur à Judice Ecclesiastico, non tenebitur Sæcularis stare processui facto coram Ecclesiastico, nec præstare eidem auxilium; sed ipse *de novo* poterit cognoscere, & facere, quod sibi fiat fides de processu, ut cognoscat, & intelligat, *an sententia justè lata fuerit*: nam tunc Sæcularis in isto casu judicat, ut in subditum: (o) quod tamen limitant Panormitanus, & alii DD. (p) quando Judex Ecclesiasticus ipsemet vellet exequi suam sententiam, & pœnis Ecclesiasticis punire, & simpliciter imploraret à Sæculari, ut suam Familiam sibi concederet: nam tunc Sæcularis nullo modo poterit cognoscere, cum non dicatur Executor, sed tantum debeat Familiam accommodare.

10. In criminalibus verò merè Ecclesiasticis, quorum cognitio nullatenus pertinet ad Sæcularem, si auxilium brachii Sæcularis ab Ecclesiastico postuletur, Sæcularis non debet se intromittere in cognitione illius criminis; sed tenetur exequi sententiam Ecclesiastici, nullo alio quæsito: (q) quòd tamen limitat quatuor modis Alciatus, (r) quam resolutionem existimo veram esse, quamvis Bern. Diaz, (s) & Aviles (t) teneant, Sæcularem cognoscere posse in quocumque crimine de justitia sententiæ Judicis Ecclesiastici ejus auxilium invocantis, præterquam in crimine hæresis: quidquid Didacus Perez, (u) indistinctè dicat, Sæcularem Judicem debere *summarie* cognoscere de justificatione præcepti Judicis Ecclesiastici, prius quàm auxilium eidem exhibeat. Unde cùm Jurisdictio Ecclesiastica, & Sæcularis debeant se ad invicem coadjuvare, & in primo Tomo hujus Operis actum sit de forma, & ordine procedendi in Tribunalibus Sæcularibus, opportunè in isto secundo Tomo agemus de modo, & praxi procedendi in Ecclesiastico Foro: qui sex

(e) Arg. text. in cap. *Dilecto*, de *Sent. excom.* in 6. per quem, & alia jura ita tenent Specul. in tit. de Jud. Deleg. §. Sequitur, n. 6. Innoc. Joan. Andreas, Panorm. n. 8. & Fel. n. 2. in cap. *Significasti*, de *Offic. Deleg.* & latè Navar. in cap. *Cum contingat*, remed. 2. de *Rescript.* & Ægid. Bosius in Pract. Crim. tit. de For. comp. n. 92. & Avil. in cap. Prætorum, cap. 20. n. 27.

(f) Juxta text. Auth. *Sed hodie*, Cod. ad *Leg. Juliam*, de *Adult.* & facit text. in dict. cap. *Dilecto* in fin. & tradit Soc. in cap. *Cum sit generale*, n. 24. de *For. comp.*

(g) Ut probat text. dict. cap. 11. de *Malef.*

(h) Secundum Innoc. Panorm. & Alciat. n. 26. & n. 123. in dict. cap. 1. de *Offic. Ordin.*

(i) In dict. cap. 1. n. 25. de *Offic. Ordin.*

(j) Secundum communem opinionem DD. ex Dec. in cap. *Et si Clerici*, de *Jud.* & Thom. Gramm. in Conf. crim. 42. n. 1. & Vivio in lib. Comm. Opin. verb. Judex laicus, & Avil. in cap. Prætorum, cap. 20. n. 20.

(k) In Pract. Crimin. Canon. cap. 116.

(l) Juxta notata in leg. 1. Cod. de *Fur. & fall. ign.*

(m) In dict. cap. 1. col. pen. & antep.

(n) In Pract. Crim. tit. de For. comp. à n. 87.

(o) Secundum Panorm. in dict. cap. 1. & Alciat. ibi, num. 119. de *Offic. Ordin.* per text. in Auth. de *Sanctissim. Episcop.* §. *Si verò crimen*, & resolvit Ægid. Bosius ubi supr. n. 87. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 96. n. 7. & Bern. Diaz in Pract. Crim. cap. 133.

(p) Secundum Alciat. ubi supr. n. 120.

(q) Secundum comm. opin. DD. ex Alciat. in dict. cap. 1. n. 100. & Ægid. Bosius ubi supr. n. 87. & Jul. Clar. in dict. quæst. 96. n. 7.

(r) Ubi supr. à n. 103.

(s) Ubi supr.

(t) In cap. Prætorum, cap. 20. n. 20.

(u) In leg. 4. tit. 1. lib. 3. Ordin. in glos. 3.

sex tantum partibus concluditur: pro quarum omnium elucidatione nonnulla præludia erunt præmittenda.

EX PRIMO PRÆLUDIO.

SUMMARIA.

1 *Jurisdictio Ecclesiastica Lege Evangelica mandata fuit Petro, & ejus Successoribus.*

2 *Jurisdictio Ecclesiastica à Pontificibus est commissa propriis Prælatis inferioribus privativè; ita ut unus Prælatus non possit de alterius subdito cognoscere.*

3 *Episcopus, sicut non potest alterius subditum ordinare, ita neque judicare.*

4 *Episcopus quilibet est Superior in sua Diœcesi, & Ordinariam habet jurisdictionem, & in quibus casibus, & contra quas personas eam exercere possit, traditur.*

5 *Prælati inferiores Episcopis possunt ex consuetudine, vel privilegio habere jurisdictionem Ordinariam in Diœcesibus Episcoporum.*

6 *Sacerdos habens curam animarum, non habet potestatem excommunicandi suos Parochianos, nisi ex consuetudine sibi competat.*

7 *Causæ Ecclesiasticæ possunt tractari coram Judicibus Ordinum Militiarum D. Jacobi, Alcantara, & Calatravæ.*

8 *Causæ matrimoniales, & criminales propter earum gravitatem solis Episcopis reservantur, & inferioribus Judicibus interdicuntur, exceptis Judicibus dictarum Ordinum.*

9 *Jurisdictio inferioribus Episcopo competens, competit tantum* cumulative, *non etiam* privative, *& ideò erit locus præventioni.*

10 *Episcopus potest absolvere excommunicatum ab Inferiori jurisdictionem habente.*

11 *Episcopus servare debet jurisdictionem suis Subditis competentem.*

12 *Intellectus ad text. in cap.* Cum ab Ecclesiarum, *de* Offic. Ordin.

13 *Intellectus regulæ leg.* Non dubium, *Cod. de* Legib.

14 *Archiepiscopus non habet jurisdictionem Ordinariam in Subditos Episcoporum Suffraganeorum, nisi per appellationem causæ eorum ad ipsum devolvantur, & in aliis casibus exceptis.*

15 *Archiepiscopus habet jurisdictionem in suos Episcopos Suffraganeos.*

16 *Cui plus competit, & quod minus est competere debet.*

17 *Ordo Ecclesiasticus pervertitur, si uniculque sua jurisdictio non observetur.*

18 *Intellectus ad text. in cap. 2. 9. quæst. 3.*

19 *Archiepiscopus qualiter intelligatur habere jurisdictionem in sua Provincia.*

20 *Archiepiscopus non potest constituere Officialem Foraneum in Diœcesibus suorum Suffraganeorum, ad cognoscendum de causis per appellationem ad eum devolutis, nisi ex consuetudine hoc jus acquisierit, ut habet Compostellanus in Diœcesi Salmantina.*

21 *Praxis, quæ observatur in Diœcesi Salmantina circa causas per appellationem ad Compostellanum delatas, qualiter procedat.*

PRIMUM PRÆLUDIUM.

DE JURISDICT. ECCLESIAST.

1. PRimò erit præmittendum, Ecclesiasticam Jurisdictionem Lege Evangelicæ mandatam esse B. Petro, & ejus Successoribus, (a) 2. & à Pontificibus commissam esse propriis Prælatis inferioribus *privativè*, omnibus aliis exclusis; ita quòd unus Prælatus non posset de subdito alterius Prælati cognoscere, juxta text. in cap. *Ita dominus* 19. Distinct. (b) & probatur in cap. *Nullus* 11. 9. quæst. 2. ubi concluditur, 3. quòd sicut Episcopus non potest alterius subditum ordinare, ita neque judicare, ac ideo in Concilio Tridentino (c) prohibetur Episcopis in alterius Diœcesi sine expressa proprii Episcopi licentia Pontificalia exercere.

4. Quilibet enim Episcopus in sua Diœcesi Superior est, & jurisdictionem Ordinariam habet. (d) Quocirca in sua Diœcesi inquirere, & punire potest adulteria, & reliqua scelera suorum subditorum, nedum Clericorum, verumetiam Laicorum, quando essent merè Ecclesiastica, vel mixti fori, vel quando cognosceret ad pœnitentiam imponendam, & peccatum prohibendum per denunciationem Evangelicam, vel quando delictum esset notorium: tunc enim propter negligentiam Sæcularis Judicis poterit Episcopus cognoscere, ut probat text. sic accipiendus, in dict. cap. 1. de *Offic. Ord.* (e) &

(a) Ut constat Matth. cap. 16. & Joan. cap. fin.

(b) Et in cap. *Si Imperator*, & ibi glos. verb. *Discuti* 96. Distinct. & text. in cap. *Continua* 11. quæst. 1. & in cap. *Futura* 12. quæst. 1. & in cap. *Quamquam*, & ibi glos. verb. *Et ipsarum*, & verb. *Divino*, de *Cens.* lib. 6. & tradunt communiter omnes ex Covarr. in Pract. Quæst. cap. 31. n. 1. & Victoria in Relect. de Potest. Eccles. in fin. & Rol. à Valle in cons. 4. n. 3. vol. 1. & in cons. 23. n. 10. vol. 2.

(c) Sess. 6. de Reform. cap. 5. & Sess. 14. de Reformat. cap. 2.

(d) Ut probat text. in cap. de *Persona* 11. quæst. 1.

(e) Quem in hunc sensum intelligunt ibi Panorm. n. 6. Imol. n. 5. Barb. n. 66. & Alciat. n. 19.

& in Concilio Tridentino (*f*) dicitur, proprium Episcoporum munus esse subditorum omnium vitia redarguere, & in cap. 4. ejusdem Sessionis conceditur Episcopis potestas corrigendi, & castigandi excessus, & crimina Clericorum suarum Diœcesium, quantumcumque exempti fuerint.

5. Nonnulli tamen Prælati inferiores Episcopis habent Ordinariam jurisdictionem in Diœcesibus Episcoporum ex consuetudine, privilegio, vel alio jure speciali, veluti Abbates, Præpositi, & Priores Ecclesiarum Collegiatarum Regularium, vel Sæcularium, quamvis non sint consecrati, nec benedicti, dummodo sint confirmati, & etiam alii, qui jurisdictionem sibi compararunt, (*g*) qui habent potestatem excommunicandi subditos. (*h*)

6. Sacerdos tamen habens curam animarum, etsi *impropriè* Prælatus dicatur in cap. *Tua*, de *Clerico ægros.* (*i*) excommunicare non potest suos Parochianos, quia potestas excommunicandi ad contentiosam jurisdictionem spectat, (*j*) nisi ex consuetudine, vel alio jure speciali talis potestas competat Parocho, juxta text. in dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum*, sic intelligendum: (*k*) & ita jurisdictio Prælatorum inferiorum Episcopis comprobatur ex Concilio Tridentino, (*l*) ubi approbantur jurisdictiones Decanorum, Archidiaconorum, & aliorum Inferiorum.

7. Similiter etiam in Ordinibus Militiarum Divi Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ coram propriis Judicibus Ordinum, & non coram Episcopis causæ Clericorum, & *meræ* Ecclesiasticæ, & reliquæ ad Forum Ecclesiasticum pertinentes tractantur. 8. Non tamen poterunt Archidiaconi, Decani, & reliqui Prælati inferiores Episcopis in Diœcesibus Episcoporum exercere suam jurisdictionem Ordinariam circa causas matrimoniales, & criminales: nam propter earum gravitatem ad solos Episcopos referuntur, & Decanis, & Archidiaconis, & aliis Prælatis inferioribus prohibentur, juxta text. in cap. *Visis* 16. quæst. 2. ibi: *Episcopi Sacerdotum piacula*, (*m*) & speciatim *hodie* deciditur à dict. Concilio Tridentino; (*n*) & ita in Consilio Supremo Regali declaratum est: quæ tamen declaratio non obtinet in Judicibus prædictarum Ordinum Militarum, ad quos etiam pertinet cognitio causarum gravissimarum.

9. Advertendum etiam est, jurisdictionem competentem in aliqua Diœcesi Archidiaconis, Decanis, & reliquis Prælatis inferioribus; intelligendam esse, eis competere *cumulativè* tantum, non vero *privativè* ad exclusionem Episcopi, ad hunc scilicet effectum, ut talis Inferior illa jurisdictione uti posset, sicut Episcopus, & locus sit præventioni, quod probatur in cap. *Per hoc*, de *Hæret.* lib. 6. ubi per commissionem causæ alicui factam in aliqua Diœcesi, non censetur derogata jurisdictio Ordinaria Episcopi: facit etiam text. in leg. fin. Cod. de *jurisdict. omn. Jud.* & text. in Auth. de *Defensor. Civit.* in princ. Collat. 3. ubi dicitur, defensorem Civitatis, cui æquiparatur Episcopus, cognoscere posse de causis subditorum, omissis Magistratibus inferioribus.

10. Et hinc constat, verum esse opinionem Glossæ fin. in dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum* testantis, Episcopum posse absolvere excommunicatum à Prælato inferiori, talemque absolutionem validam esse: (*o*) quæ opinio procedit, etiam si jurisdictio competat Prælatis inferioribus ex præscriptione: nam adhuc eisdem competere censetur *cumulativè*, & non *privativè*, secundum Joann. Andream: (*p*) tametsi Glossa 11. in cap. *Pastoralis* teneat, excommunicatum à Prælato inferiori non deberi absolvi ab Episcopo, 11. cum Episcopus servare debeat jurisdictionem competentem suis subditis; (*q*) alioquin, si unicuique sua jurisdictio non servaretur, Ecclesiasticus Ordo confunderetur, ut pro-

(*f*) Sess. 14. de Reform. cap. 1. in princ.

(*g*) Ut probatur in cap. 1. cap. *Ad hæc*, de *Offic. Arch.* & in cap. *Cum ab Ecclesiarum*, & in cap. *Irrefragabilis*, de *Offic. Ordin.* & in cap. *Sicut tuas*, de *Simon.* & in cap. *Cum in Ecclesia*, de *Major. & obed.*

(*h*) Ut probant prædicta jura, & text. in cap. *Transmissam*, cap. *Suffraganeis* Extra de *Elect.* cap. *Duo simul*, de *Offic. Ord.* lib. 6. & in cap. *Cum contingat*, de *For. compet.* firmat Sanct. Thom. in 4. Distinct. 18. Quæst. 2. art. 2. ad 1. Sot. in 4. Distinct. 18. Quæst. 2. Navarr. in Man. Hispan. & Latin. cap. 27. n. 5. & Covarr. in cap. *Alma mater*, 1. part. §. 11. n. 1. de *Sentent. excomm.* in 6.

(*i*) Panorm. in dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum*, n. 1.

(*j*) Juxta glos. receptam in dict. cap. *Transmissam.*

(*k*) Ex Panorm. ibi, n. 1. & in cap. *Duo simul*, de *Offic. Ordin.* tenent Collect. Cardin. & Panorm. n. 10. in cap. *Sacerdos*, de *Offic. Ordin.* & Navar. ubi supr. quamvis Henricus in dict. cap. *Sacerdos*, aliter distinguat, & Barbac. ibi, à n. 49. contendat, Sacerdotem habentem curam animarum excommunicare posse Parochianos.

(*l*) Sess. 24. de Reformat. cap. 20.

(*m*) Et ita per illum text. firmat Panorm. in dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum*, n. 8.

(*n*) Sess. 24. de Reform. cap. 20. in vers. *Ad hæc.*

(*o*) Quam glos. probant Panorm. Imol. & communiter omnes ibi, idem Panorm. in cap. *Delicti* 3. de *Appell.* & testatur eam communiter receptam Covarr. in cap. *Alma mater*, 1. part. §. 12. num. 3. de *Sentent. excommun.* in 6.

(*p*) Host. Anton. & Imol. in cap. *Pastoralis*, de *Offic. Ordin.* quorum opinionem in *praxi* observandam, & magis receptam esse, testatur Covarr. ubi supr.

(*q*) Juxta text. in cap. *Quanto*, de *Excess. Prælat.*

probat text. in cap. *Pervenit* 11. quæst. 1. Et quamvis Panormitanus, (*r*) & Balbus (*s*) teneant, jurisdictionem competentem Prælatis inferioribus ex præscriptione censeri eisdem competere *privativè* tantum.

Nec prædictæ communi opinioni obstat text. in dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum*, ubi prohibentur Episcopo conferre absolutionem ab excommunicatione lata à Prælato inferioti; ergo si talis absolutio ab Episcopo conferatur, invalida videbitur, cùm sit contra legem prohibentem id fieri: (*t*) nam respondeo, quod text. in dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum* loquitur de bene esse, tametsi *de facto* Episcopus excommunicatum absolvat, licet male faciat, ejus absolutio valida erit, nec ideo censebitur nulla, quia facta esset contra prohibitionem dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum*: nam quando prohibitio respicit commodum alicujus privati, ut in specie illius text. ubi respicit utilitatem Prælatorum inferiorum, tunc enim factum contra talem prohibitionem bene valet; 13. cæterum quando prohibitio legis respicit commodum publicum, factum contra eam, nullum est. & ita intelligitur text. in dict. leg. *Non dubium*, secundum Cardinalem. (*u*) Vel verius respondeo, quod quando actus gestus contra prohibitionem legis repugnat legi solummodo in *accidentalibus* ipsius actus, & non in *substantialibus*, bene valet, & tenet, secundum Glossam, (*x*) Baldum, & Paulum in dict. leg. *Non dubium* intelligentes text. ibi, quando actus gestus contra prohibitionem legis repugnat legi in *substantialibus* ipsius actus: unde cum absolutio excommunicationis latæ à Prælato inferiori, factaque ab Episcopo, non repugnet in *substantialibus* ejus, cum Episcopus jurisdictionem habeat, ut supra resolvimus, sequitur, talem absolutionem validam esse.

14. Ex supradicta resolutione etiam consequitur, Archiepiscopos non habere jurisdictionem Ordinariam in subditos Episcoporum suorum Suffraganeorum, nisi causæ eorum per appellationem ad Archiepiscopos fuerint devolutæ, & in quibusdam casibus exceptis. (*y*) 15. Neque obstat, quod Archiepiscopi habent jurisdictionem in Episcopos suos Suffraganeos; (*z*) sed Episcopi habent jurisdictionem Ordinariam in suos subditos, ut supra resolvimus; ergo videtur, Archiepiscopos habere jurisdictionem in subditos suorum Suffraganeorum, ex regula juris, quæ habet, quod *si vinco vincentem te, à fortiori vincam te*, de qua in leg. *Accessionibus*, ff. de *Diverf. & temp. præscr.* & in cap. *Auctoritate*, de *Concess. Præb.* in 6. 16. quæ difficultas augeri videtur ex eo, quod *cui competit plus, id, quod minus est, competere debebit*; (*a*) ergo videtur, quod Archiepiscopi habentes jurisdictionem in Episcopos suos Suffraganeos, debeant eam etiam habere in subditos suorum Suffraganeorum: nam respondeo, prædictam regulam juris cessare ex diversitate rationis; 17. licet enim Episcopi subjecti sint suis Archiepiscopis, non tamen subditi Episcoporum subsunt Archiepiscopis, ut unicuique sua jurisdictio observetur, & Ordo Ecclesiasticus non confundatur. (*b*)

18. Non obstat text. in cap. 2. 9. quæst. 3. ubi dicitur, Archiepiscopum esse Judicem Ordinarium totius suæ Provinciæ; ergo habere videtur jurisdictionem in subditos Suffraganeorum: nam Glossa (*c*) tripliciter respondet, cujus responsiones sustineri posse, testatur Cardinalis; (*d*) tamen Innocentius, quem omnes sequuntur, aliter respondet, scilicet, quod Archiepiscopus habet jurisdictionem Archiepiscopalem in tota sua Provincia, & ita eam visitat, (*e*) non tamen habet jurisdictionem Episcopalem, nisi in sua Diœcesi: neque hoc est inconveniens, nam etiam Episcopus est Ordinarius omnimodæ suæ Diœcesis, & tamen non est Ordinarius omnimodæ Diœcesis, cum non habeat jurisdictionem in exemptos, nec in eos, qui ita bene vivunt, quod neque aliquem conveniunt, nec ipsi conveniuntur: (*f*) quæ solutio confirmatur ex ratione text. in leg. *Modestinus*, (*g*) scilicet, quòd liberta libertæ meæ non est mea liberta, nec Vassallus Vassalli mei est meus Vassallus, ita etiam subditus subditi mei non est meus subditus: quibus accedit Glossa (*h*)

(*r*) In cap. *Auditis*, col. 2. de *Præscript.* & in dict. cap. *Irrefragabili*, §. *Excessus*, col. 1. & in dict. cap. *Pastoralis*, & ibi Fel. col. 3.

(*s*) In Tract. de Præscrip. in 1. part. 5. part. princip. quæst. 11. & Calderin. in cons. 2. de Præscript.

(*t*) Argum. text. in leg. *Non dubium*, Cod. de *Legib.*

(*u*) In dict. cap. *Cum ab Ecclesiarum*, quæst. 22. & in cap. 1. de *Postulat. Prælat.* quæst. 15.

(*x*) In Auth. *Decrevit*, verb. *Sacramenti*, Cod. de *Recept. arbitr.*

(*y*) Juxta text. & glos. in cap. *Pastoralis*, de *Offic. Ordin.* & in cap. 2. 9. quæst. 2. & in cap. *Nullus Primas*, & in cap. *Conquestus* 9. quæst. 3. & in cap. 1. in princ. de *Offic. Ordin.* in 6. & in cap. 1. in princ. & §. 1. de *For. compet.* in 6.

(*z*) Ut probat text. in dict. cap. *Pastoralis.*

(*a*) Ut in cap. *Ex parte* 3. de *Decimis.*

(*b*) Ut in dict. cap. *Pervenit*, & in cap. *Duo*, de *Offic. Ord.*

(*c*) 2. in dict. cap. *Pastoralis.*

(*d*) Oppositi. 5.

(*e*) Ut probatur in cap. *Sopite*, de *Censib.* & in cap. 1. eod. tit. in 6. & in Clem. 2. de *Privil.*

(*f*) Juxta text. in cap. de *Constantinopolitana* 22. Distinct.

(*g*) Ubi glos. & Alc. ff. de *Verb. sign.*

(*h*) Recepta communiter in cap. 1. verb. *Agent*, de *Offic. Ordin.* in 6.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

asserens, Archiepiscopum intra Diœcesim sui Suffraganei non posse conferre ordines subditis sui Suffraganei. (i)

20. Quo fit, Archiepiscopum in Diœcesibus suorum Suffraganeorum non posse constituere Officialem Foraneum, ad cognoscendum de causis per appellationem ad eum devolutis, vel devolvendis, cùm in Diœcesibus Suffraganeorum judicare non possit, (j) nisi hoc jus constituendi Vicarium Foraneum in Diœcesi sui Suffraganei *de consuetudine speciali* sibi competat: nam tunc bene poterit illum ponere. (k) Ex qua consuetudine Archiepiscopus Compostellanus habet potestatem constituendi Vicarium Foraneum in Diœcesi Salmantina, qui cognoscit de causis subditorum suorum Suffraganeorum totius Provinciæ Compostellæ per appellationem ad Archiepiscopum devolutis, vel alio modo ad ejus cognitionem pertinentibus. 21. Qua in re hæc praxis observatur, quod à sententiis Episcoporum Suffraganeorum, vel eorum Officialium *recta via* appellatur ad illum Vicarium Foraneum Archiepiscopi Compostellani Salmanticæ constitutum; cæterum à sententiis ipsius Episcopi Salmantini, vel ejus Officialis *recta via* appellatur ad ipsum Archiepiscopum Compostellanum, & non ad prædictum ejus Vicarium Foraneum, qui Episcopus Salmantinus nunquam consensit, quod ab ejus sententia, vel sui Officialis ad prædictum Vicarium Foraneum appellaretur, fundans se in rigore text. dict. cap. 1. de *Offic. Ord.* in 6. & ita ab Episcopo Salmantino, vel ejus Officiali appellatur *recta via* ad ipsum Archiepiscopum, qui postmodum causam delegat, & committit suo Officiali Foraneo Salmanticæ existenti: quam commissionem, & delegationem facere potest, & debet. (l)

EX SECUNDO PRÆLUDIO.

SUMMARIA.

1 JUdex Ecclesiasticus, *de quibus causis cognoscere possit.*

2 *Clerici, quoad causas spirituales sunt exempti de Jure Divino, quoad temporales vero, & criminales Ecclesiarum de Jure Positivo.*

3 *Laici possunt cognoscere de causis spiritualibus ex delegatione Summi Pontificis.*

4 *Intellectus ad cap.* Decernimus, de Judiciis.

5 *Causæ civiles Ecclesiasticæ, & criminales Clericorum antiquitus tractabantur coram Sæcularibus Judicibus.*

6 *Judex Ecclesiasticus cognoscebat de Clericis non conjugatis primæ Tonsuræ, & de eorum rebus, tàm in civilibus, quàm in criminalibus secundum jus antiquum; hodie vero secus, & quid ex Trident. Concil. observetur.*

7 *Judex Ecclesiasticus quando possit cognoscere de causis criminalibus Clericorum conjugatorum.*

8 *Clerici primæ Tonsuræ, qui amisserunt privilegium Fori, si ultimo supplicio sint puniendi à Judice Sæculari, non sunt degradandi.*

9 *Judex Ecclesiasticus cognoscere debet, an reus captus per Judicem Sæcularem sit Clericus, & debeat gaudere privilegio Fori, & remmitti ad Judicem Ecclesiasticum, & quæ praxis in hoc observetur, infra, num. 10.*

11 *Clericus captus à Judice Sæculari, si veniat remittendus Ecclesiastico Judici, debet remitti expensis ipsius Cleriti, nisi sit pauper.*

12 *Judex Ecclesiasticus non tenetur stare processui facto per Judicem Sæcularem remittentem Clericum à se captum.*

13 *Judex Ecclesiasticus non debet inhibere Sæculari cognoscenti de crimine Clerici præsentati coram ipso Ecclesiastico, donec sibi constet, reum Clericum esse.*

14 *Clericus præsentatus coram Ecclesiastico Judice debet detineri in carcere tutissimè, dum tractatur causa, an sit Clericus, vel non.*

15 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de causa possessoria cujuscunque rei spiritualis, vel quasi-spiritualis, etsi nihil proprietatis annexum habeat.*

16 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de bonis propriis Ecclesiæ, & patrimonialibus Clericorum adversus Laicum reum, nisi ipse Laicus neget, res esse Ecclesiæ, vel Clerici: quia tunc est remittendus ad Sæcularem.*

17 *Laicus negans rem esse Ecclesiæ, cum notoriè constat contrarium, non est remittendus Judici Sæculari.*

18 *Laicus negans rem esse Ecclesiæ, si Clericus actor replicat, se paratum esse in continenti probare contrarium, non est remittendus Judici Sæculari; sed Ecclesiasticus cognoscit*, an sua sit jurisdictio.

19 *Laici invasores rerum Ecclesiæ, vel Clericorum, contra quos proceditur per Judicem Ecclesiasticum, non sunt remittendi Sæculari,*

(i) Quam glos. notat Covarr. in Pract. Quæst. cap. 9. num. 2.
(j) Ut expresse probatur in cap. 1. de *Offic. Ordin.* in 6.
(k) Ut probatur in dict. cap. 1. §. *Quia in causis*, de *Offic. Ordin.* in 6.
(l) Juxta text. & ibi glos. verb. *Possint*, in dict. cap. 1. & in cap. *Ut litigantes*, de *Offic. Ordin.* in 6.

ri, etsi negent, res esse Ecclesiæ, vel Clericorum.

20 *Judex Ecclesiasticus, attento Jure Castellæ, & Lusitaniæ, non cognoscit de bonis patrimonialibus Clericorum adversus Laicum reum, nisi consuetudo (ut est Salmanticæ) sit in contrarium.*

21 *Dotis causa est mixti fori, & potest cognoscere Judex Ecclesiasticus inter Laicos de ea principaliter, & per se mota, maximè cum petitur à Vidua.*

22 *Decimarum causa, tàm quoad quæstionem juris, quam facti tractanda est coram Ecclesiastico Judice, etiam adversus Laicos.*

23 *Judex Ecclesiasticus potest implorare, brachium sæculare contra decimas non solventem.*

24 *Laicus decimas non solvens potest compelli per Judicem Sæcularem ad earum solutionem.*

25 *Judex Ecclesiasticus cognoscit inter Laicos de crimine usurarum.*

26 *Usurarum crimen est mixti fori.*

27 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de crimine Simoniæ, etiam inter Laicos.*

28 *Judex Ecclesiasticus solus cognoscit de crimine hæresis.*

29 *Judex Laicus non potest cognoscere de crimine hæresis, etiam quoad quæstionem facti.*

30 *Sæculares Judices tenentur exequi sententiam Inquisitorum contra hæreticum latam, cùm ad id requisiti fuerint.*

31 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de adulterio, nisi agatur ad pœnam sanguinis, quia tunc Sæcularis est competens Judex.*

32 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de crimine falsi circa Litteras Apostolicas, & de crimine concubinatus, sortilegii, divinationis, pacis fractæ, sæcrilegii, & aliis hujusmodi.*

33 *Cognoscit Ecclesiasticus Judex de crimine nefando sodomiæ, etiam inter Laicos.*

34 *Judex Ecclesiasticus potest cognoscere de quocunque peccato, etiam inter Laicos, ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam, saltim per viam denuntiationis.*

35 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de perjurio, etiam inter laicos, quando agitur ad pœnitentiam in foro conscientiæ; & in foro contentioso, ubi agitur de relaxatione juramenti, aut de viribus, & validitate illius.*

36 *Judex Laicus potest punire perjuros Laicos, & compellere Laicum ad observantiam juramenti liciti.*

37 *Judex Laicus potest cognoscere*, an relaxatio juramenti sit nulla, *quando id ponitur contra absolutum.*

38 *Praxis, quæ observatur circa relaxationem juramenti, qualiter procedat, & an sit necessaria partis citatio.*

39 *Judex Ecclesiasticus cognoscens de relaxatione juramenti, potest cognoscere de rescissione contractus, si simul id in eodem libello petatur.*

40 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de rebus, & juribus hæreditatis, quando Clericus petit hæres alicujus Laici, dummodum lis non fuerit cœpta adversus Laicum defunctum coram Judice Sæculari.*

41 *Intellectus ad leg.* Hæres absens, *ff. de* Judiciis.

42 *Clericus hæres institutus à Laico, tenetur facere insinuationem testamenti coram Judice Sæculari.*

43 *Judex Ecclesiasticus cognoscit, an Laicus delinquens debeat gaudere immunitate Ecclesiæ.*

44 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de executione testamentorum, & ultimarum voluntatum, etiam Laicorum.*

45 *Episcopi constituuntur à Concil. Trident. executores piarum dispositionum, & eisdem conceditur potestas cognoscendi de commutationibus ultimarum voluntatum.*

46 *Testamentorum executio est mixti fori, & inde Laicus Judex potest exequi testamenta, etiam si ad pias causas sint condita.*

47 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de crimine blasphemiæ, etiam contra Laicos, nisi Judæus blasphemiæ crimen committat, quia tunc Sæcularis tantùm cognoscit.*

48 *Judex Ecclesiasticus cognoscit de pluribus casibus, remissivè.*

49 *Reus, cui pœna condigna non est imposita in criminibus mixti fori, potest iterum puniri ab altero Judice.*

50 *Intellectus ad cap.* Felicis, §. Per hoc, de Pœnis, *lib. 6.*

51 *Sanguinis sententiam Ecclesia nemini irrogat.*

52 *Pœnis duabus ad vindictam concurrentibus, una per aliam tollitur, nisi prior pœna imposita minor sit propter naturam jurisdictionis eam imponentis, ut quia majorem pœnam imponere non potest.*

53 *Absolutus aliquo crimine in foro pœnitentiali, potest iterum accusari in foro exteriori, etiam si sit absolutus per pœnitentiam publicam, & solemnem.*

54 *Ecclesiasticus Judex in casibus, in quibus adversus Laicos procedere potest, non potest propria authoritate capere bona, & personas eorum, nisi implorando brachium Sæculare.*

55 *Consuetudo, ut Ecclesiasticus Judex possit capere Laicos, & eorum bona, sublata est per jus Regium.*

56 *Ecclesiasticus Judex in criminalibus po-*

est capere bona Laicorum, & eos in carcerem detrudere, secus in civilibus.

SECUNDUM PRÆLUDIUM.

DE CAUSIS ECCLESIASTICIS.

1 SEcundo erit præmittendum, quòd Judex Ecclesiasticus cognoscit de omnibus, quæ verè, & propriè spiritualia, & Ecclesiastica sunt, & de iis, quæ spiritualibus sunt annexa antecedenter, & consequenter: & ita cognoscit de omnibus controversiis super gradibus, ordinibus, sacris observationibus, beneficiis, jure patronatus, decimis, & similibus, & etiam de causis temporalibus Ecclesiarum, & Clericorum, & de eorum criminibus. (*a*)

2. Est tamen in hoc discrimen, quòd exemptio Clericorum à potestate sæculari in causis verè spiritualibus competit eis *de Jure Divino*; in causis verò temporalibus Ecclesiarum, & Clericorum, & in criminalibus competit *de Jure Positivo*, ut optimè resolvit Covarruvias. (*b*)

3. Bene verum est, Laicos posse cognoscere de causis verè spiritualibus *ex delegatione* Summi Pontificis, (*c*) quia licet Laici sint prohibiti *de Jure Divino* cognoscere de causis spiritualibus, intelligi debet, *authoritate propria*, non tamen censentur prohibiti de eis cognoscere *ex delegatione* Pontificis, nam tunc videntur gerere vices ejus: (*d*) videtur enim tunc Papam suam jurisdictionem per eos exercere; (*e*) non enim aliquo Jure Divino invenitur prohibitum Laicis, cognoscere posse de causis verè spiritualibus ex commissione Pontificis.

4. Non etiam obstat text. cap. *Decernimus*, de *Judic.* ubi verbum illud *decernimus* videtur jus novum inducere; & tamen ibi agitur de spiritualibus; ergo text. ille expresè probare videtur contra prædictam resolutionem, exemptionem Clericorum in spiritualibus non esse *de Jure Divino*: nam respondeo, quòd verbum illud, quatenus respicit spiritualia, stat *impropriè*, & debet exponi, id est, *declaramus circa subjectam materiam*; (*f*) quatenus verò respicit causas civiles Ecclesiarum, & Clericorum, & etiam criminales stat *propriè*, & inducit jus novum: nam causæ civiles Ecclesiasticæ, & criminales antiquitus fuerunt sub jurisdictione Principum Laicorum, ut resolvit Alciatus; (*g*) postea verò Ecclesia ducta *pia consideratione*, exemit easdem à jurisdictione Laicorum in dict. cap. *Decernimus*, & ita verbum illud ad diversa relatum, in diverso capitur significatu. (*h*)

6. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de Clericis non conjugatis primæ Tonsuræ*, & de eorum rebus, tam in civilibus, quam in criminalibus. (*i*) *Hodie* verò Clerici non conjugati *primæ Tonsuræ*, nec in civilibus, nec in criminalibus gaudent privilegio Fori Ecclesiastici, nisi habeant beneficium Ecclesiasticum, aut Clericalem habitum & Tonsuram deferentes, alicui Ecclesiæ *ex mandato* Episcopi inserviant, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, seu Universitate *de licentia* Episcopi versentur, quasi ad majores Ordines suscipiendos, ut decisum extat in Concilio Tridentino: (*j*) & circa hunc articulum erit *hodie* observanda forma, & Instructio posita in fine tit. 4. lib. 1. Recop. à Rege Nostro Philippo II.

7. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de causis criminalibus Clericorum conjugatorum primæ Tonsuræ*, sive civiliter, sive criminaliter prædictæ causæ criminales intententur, dummodo prædicti conjugati deferant vestes Clericales & Tonsuram, & cum unicis, & virginibus matrimonium contraxerint; non tamen cognoscit de causis civilibus horum Clericorum, juxta text. in cap. un. de *Cleric. conjug.* in 6. (*k*) *Hodie* verò, ad hoc ut conjugati gaudeant privilegio Fori in criminalibus, ultra requisita posita in dict. cap. un. requiritur, quòd deputati sint ab Episcopo servitio, vel ministerio alicujus Ecclesiæ, & quòd *actualiter* serviant, vel ministrent illi Ecclesiæ, ut expresè decisum est in Concilio Tridentino: (*l*) & quales debeant esse vestes, & Tonsura, explicat Covarruvias; (*m*) quamvis hodie standum erit declarationi factæ à leg. 1. tit. 4. lib. 1. Recop.

8. *Et adverte*, quòd in casibus, quibus Clerici

(*a*) Juxta text. in cap. *Decernimus*, cap. *Quanto*, cap. *Qualiter*, cap. *Ejs Clerici*, & cap. *Cleric.* de *Judic.* & in cap. 2. de *For. compet.* & in cap. *Continua*, cum aliis illius Causæ, & Quæst. 11. quæst. 1. & in leg. 57. tit. 6. Part. 1. & in leg. 5. tit. 3. lib. 1. Recop. & ubique notant DD.

(*b*) In Pract. Quæst. cap. 31. n. 2.

(*c*) Secundum glos. recepeam in d. ct. cap. *Decernimus*.

(*d*) Ut probatur in cap. *Sanè* 2. de *Offic. Deleg.*

(*e*) Arg. text. in cap. *Qui per alium*, de *Reg. jur.* lib. 6.

(*f*) Juxta text. in cap. *ad audientiam*, de *Cleric. non resid.*

(*g*) In Rubr. & in leg. *Jubemus*, Cod. de *Sacrosc. Eccles.*

(*h*) Secundum Panorm. Dec. & Rip. ibi.

(*i*) Juxta text. cap. *Cum non ab homine*, & cap. *Clerici*, de *Judic.* & cap. 2. de *For. comp.* & notat glos. in cap. unic. verb. *Clericus*, de *Cler. conjug.* in lib. 6. explicat Covarr. in Practicis, cap. 32. n. 1.

(*j*) Sess. 23. de Reformat. cap. 6. & comprobarum à leg. 1. tit. 4. lib. 1. Recop.

(*k*) Sic intellectum ab Andr. Domin. Anchar. & Banchel. ibi, & à Covarr. bene illum text. explicante, in Pract. Quæst. cap. 31. à n. 7.

(*l*) Sess. 23. de Reform. cap. 6.

(*m*) Dict. cap. 31. n. 8.

ci *primæ Tonsuræ* amiserunt privilegium Fori, & ultimo supplicio sunt puniendi à Judice Sæculari, non debent degradari, ut bene resolvit Covarruvia. (*n*) 9. Cognoscit etiam Ecclesiasticus, *an reus captus per Judicem Sæcularem sit Clericus, & debeat gaudere privilegio Fori, remittique ad Judicem Ecclesiasticum*, (*o*) quinimo in hoc casu, nec de nuda quæstione facti Judex Laicus cognoscit, secundum communem ex Navarro, (*p*) & ita *in praxi* servatur apud Hispanos, teste Covarruvias, (*q*) quamvis apud Gallos, & Lusitanos hæc cognitio pertineat ad Judicem Sæcularem, ut de Gallis testatur Guido, (*r*) & de Lusitanis extat Ordinat. lib. 2. tit. 1. §. 10. & 15. & qualiter Clericatus, & reliqua requisita debeant probari, explicat Covarruvias; (*s*) *hodie* verò ponitur in illa declaratione posita in fine tit. 4. lib. 1. Recop. vers. *Quando ocurriere*. Interim tamen quod causa Clericatus finita fuerit per sententiam Judicis Ecclesiastici, Usus Forensis jam obtinuit, quòd reus non remittatur ad Judicem Ecclesiasticum, quamvis Judex Sæcularis statim debeat supersedere cognitioni criminis: & ad hoc poterit compelli ab Ecclesiastico Judice, recepta tamen summaria informatione, aut probatione Clericatus. (*t*)

10. Quo circa *hodie* in ipsa inhibitoria debet inseri informatio Clericatus, & titulus beneficii: & si non est Beneficiarius debet inseri testimonium, quòd ille reus deputatus est ab Episcopo servitio alicujus Ecclesiæ, vel quòd versatur in Seminario Clericorum, aut in aliqua Universitate *de licentia* Episcopi, juxta formam traditam in fine tit. 4. lib. 1. Recop. vers. *Quando ocurriere*. Et adverte, quòd, quoties reus captus remittendus est ad Judicem Ecclesiasticum, remitti debet absque dedecore, & aliquo actu ignominioso, secundum Jul. Clarum (*u*) refutantem consuetudines quarundam Provinciarum, quibus inductum est, has remissiones fieri cum actibus ignominiosis: 11. debetque hæc remissio fieri cum custodibus, & expensis ipsius Clerici, secundum Aufterium: (*x*) sed si Clericus fuerit pauper, tunc remitti debet expensis Judicis Ecclesiastici, secundum prædictos DD. & ita *in praxi* servatur.

12. Nec Judex Ecclesiasticus stabit processui facto per Judicem Sæcularem remittentem, secundum communem opinionem, (*y*) quamvis *in praxi* observatur, quòd extrahitur processus à Tabellione Judicis Sæcularis, & coram Ecclesiastico producitur ad se instruendum in causa. Cæterùm, si Judex Sæcularis cognoverit de aliquo crimine adversus Clericum, quem nondum tamen apprehenderit; sed Clericus is prius se præsentaverit coram suo Judice Ecclesiastico, petendo *se pronuntiari Clericum, & exemptum à jurisdictione Sæculari*, petendoque, *ut Judex Ecclesiasticus suis censuris inhibeat Sæculari à cognitione illius causæ*, 13. tunc Ecclesiasticus non debet inhibere Sæculari, nec contra eum procedere, donec prius sibi constet, illum Clericum esse talem, qui gaudere debeat privilegio Fori, juxta leg. 7. tit. 4. lib. 1. Recop. & in ipsa inhibitoria debent inseri omnia supradicta in præcedenti casu, juxta formam traditam in fine tit. 4. lib. 1. Recop. Et in illo casu, interim quòd pendet lis super Clericatu, Clericus præsentatus debet detineri à Judice Ecclesiastico in publicis, & tutissimis Carceribus; nec debet dimitti *sub fidejussoribus*, nec detineri in Ecclesia, aut Monasterio; alioquin poterit capi à Judice Sæculari, juxta leg. 7. tit. 4. lib. 1. Recop. quòd procedit, nedum pendente lite super Clericatu, verum etiam pendente lite super punitione criminis, juxta dict. leg. 7. (*z*)

15. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus de *causa possessoria* cujuscumque rei spiritualis, vel quasi-spiritualis, etiam si nihil proprietatis annexum habeat, secundum Butrium. (*a*)

16. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de bonis propriis Ecclesiæ, & de bonis patrimonialibus Clericorum adversus Laicum reum*: nam bona patrimonialia Clericorum gaudent privi-

(*n*) In Pract. Quæst. cap. 32. n. 3. ubi n. 4. resolvit illam quæstionem, *an qui post delictum commissum assumpsit Ordinem Ecclesiasticum, puniri possit à Judice Sæculari*, de qua quæstione vide aliqua per Vivium in suis Communibus, pag. 14.

(*o*) Juxta text. cap. *Si Judex laicus*, de *Sentent. excomm.* in 6. ibi. *Habitationes*, &c. Et hanc opinionem tamquam communem probant omnes, ibi Francus, & omnes in cap. unic. de *Cleric. conjug.* in 6. Rota in Novis. decis. 202. Fulgos. cons. 124.

(*p*) Cap. *Novit*, notab. 6. n. 44. de *Jud.* & comprobatur ex argum. Decii in dict. cap. *Decernimus*, n. 24. & Canfranc. in Clem. *Dispendiosam*, de *Jud.* col. 6.

(*q*) In Pract. cap. 33. n. 1.

(*r*) Quæst. 136. & Joan. Gall. quæst. 38.

(*s*) In dict. cap. 33. n. 3.

(*t*) Ut satis colligitur ex dict. cap. *Si Judex Laicus* in fin.

(*u*) Lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 38. n. 48.

(*x*) In Clem. 1. de *Offic. Ordin.* quæst. 2. n. 22. Boerium decis. 303. col. pen. ex Bald. leg. *Generaliter*, §. *Iis præsentibus*, Cod. de *Reb. cred.*

(*y*) Ex Dec. in cap. *Et si Clerici*, de *Jud.* & Thom. Gram. in Conf. crim. 42. n. 1. & Viv. lib. Comm. Opinion. verb. Judex Laicus.

(*z*) Quam sic intelligit Covarr. in Pract. cap. 33. n. 4. & tradit Bern. Diaz in Pract. Crim. Canon. cap. 116.

(*a*) Cap. fin. de *Judic.* & plures alios, quos refert, & sequitur Joan. Daima in Proœm. Pragm. Sanct. §. *Postlimo*, fol. 112. Beroius in Rubr. de *Jud.* n. 51. Covarr. in Pract. Quæst. cap. 33. n. 1. contrà Panorm. & alios in cap. *Literas*, de *Juram. calum.*

vilegio bonorum Ecclesiæ: (b) quòd intellige verum in casibus à jure expressis, secundum communem. (c) Unde cum iste casus expressus sit in leg. *Determinus*, Cod. de *Episc. audient.* & cap. *Si Clericus Laicum*, de *Foro compet.* per arg. *ab speciali*, meritò bona patrimonialia Clericorum gaudent privilegio Fori: & est ratio, quia in Foro principaliter consideratur persona Clerici, & non bona. (d)

Limita tamen hanc resolutionem veram esse, nisi reus Laicus neget, res illas esse Ecclesiæ, vel Clerici actoris: nam tunc remittendus erit ad Judicem Sæcularem, juxta dict. cap. *Si Clericus Laicum*, quia per illam negationem res efficitur dubia, (e) ac ideo reus Laicus in dubio non est trahendus ad Judicem Ecclesiasticum, contra regulam cap. *Cum sit generale*, de *Foro compet.*

17. Sublimitabis hoc *primo*, quando *notoriè* constaret, rem illam esse Ecclesiæ, vel Clerici: nam tunc, etiam si reus Laicus neget, esse Ecclesiæ, vel Clerici, non erit remittendus ad Judicem Sæcularem, quia notorium per negationem non efficitur dubium. (f) 18. Sublimitabis *secundo*, nisi Clericus actor replicet, se paratum esse incontinenti probare rem esse suam, vel Ecclesiæ: nam tunc reus Laicus non erit remittendus ad Judicem Sæcularem, imo Judex Ecclesiasticus *summariè* cognoscet, *utrum sua sit jurisdictio*. (g) 19. Sublimitabis *tertio*, quando ab Ecclesiastico Judice procederetur adversus Laicos malefactores, & invasores rerum Ecclesiarum: nam tunc reus Laicus non erit remittendus ad Sæcularem, (h) etsi dubitetur de maleficio, secundum Innocentium, & communem. (i) Quòd procedit, etiam in invasoribus rerum Clericorum, (j) quamvis contrarium teneat Butrius. (k)

20. Hodie tamen *de Jure Regio Castellæ*, & Lusitaniæ Judex Ecclesiasticus non cognoscit de bonis patrimonialibus Clericorum adversus Laicum reum, juxta leg. 57. tit. 6. Part. 1. & in lib. 2. Ordin. Lusitanorum, tit. 1. §. 17. nisi consuetudo vigeret in aliquo Tribunali Ecclesiastico, quòd Judex Ecclesiasticus cognoscat adversus Laicos super quibuscumque causis ad petitionem Clerici, vel Ecclesiæ, juxta cap. *Si Clericus in fin.* quæ consuetudo viget in Audientia Episcopali Salmanticensi; in rebus tamen Ecclesiæ nihil immutatum est de *jur. Reg.*

21. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de causa dotis* principaliter, & de per se mota inter Laicos: nam talis causa est mixti fori, secundum Innocentium: (l) quæ opinio proculdubio recipienda est, quando dos peteretur à Vidua, quæ miserabilis est *habitu*, & dotis privatio reddit eam oppressam, & sic miserabilem *actu*, secundum Bald. Novellum; (m) quamvis Glossa, (n) & Jasso (o) indistinctè firment, causam dotis principaliter *de per se* motam tractandam esse coram Judice Sæculari, quorum opinio communis est. (p) In aliis verò casibus crederem, Judices Sæculares nequaquam permissuros, quòd meri Laici causam dotis *principaliter*, & de per se motam intentent coram Judice Ecclesiastico, præcipuè quando ageretur de dote de novo constituenda, (q) *incidenter* tamen de causa dotis benè cognoscit Ecclesiasticus inter Laicos, ut in cap. *De prudentia*, de *Donat. int. vir. & uxor.*

22. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de causis decimarum*, & adversus Laicos, tàm quoad quæstionem *juris*, quàm quoad quæstionem *facti*: (r) 23. & Judex Ecclesiasticus po-

(b) Juxta glos. 3. cap. *Ecclef.* de *Constit.* & glos. fin. cap. fin. de *Vita, & honest. Cleric.*

(c) Ex Dec. dict. cap. *Ecclesia*, n. 18. Covarr. lib. 1. Variar. cap. 4. n. 3.

(d) Ex mente Decii, dict. n. 18. licet mordeat Covarr. ubi supr. n. 3.

(e) Juxta glos. 1. cap. *Veniens*, de *Renunt.* & glos. cap. 1. verb. *Conservatores*, de *Offic. Deleg.* in 6. & glos. 5. leg. *Pirres*, Cod. de *Fid. instrum.*

(f) Cap. *Super eo*, de *Testib. cog.* & ita firmant Butr. Panorm. n. 4. Fel. col. 1. dict. cap. *Si Cleric.* sic limitando illum text.

(g) Secundum Card. in fin. Panorm. n. 14. & 15. Marian. n. 11. & 13. dict. cap. *Si Clericus*, & secundum communem ex Curtio in leg. 2. ff. *Si quis in jus voc. non ierit*, quidquid aliter dicat Anton. n. 9. dict. cap. *Si Clericus*, & Alex. dict. leg. 2. n. 19. & quidquid aliter dicant Aachar. & Barb. dict. cap. *Si Clericus.*

(h) Ut cap. *Cum sit generale*, de *For. comp.*

(i) Dict. cap. *Si Clericus*, & Marian. dict. cap. *Cum sit generale*, n. 18.

(j) Ut post Collectarium, n. 2. & post glos. 1. cap. *Si-militer* 16. quæst. 1. probant communiter omnes, dict. cap. *Cum sit generale*, & Panorm. ibi, n. 14. Fel. col. 1. Barb. num. 68.

(k) Ibi notab. fin. dict. n. 68. & Aufrer. de Potest. Eccles. vers. 38. n. 31. Covar. lib. 1. Variar. cap. 4. n. 3.

(l) Henric. Panorm. & alios cap. de *Prudentia*, de *Donat. inter vir. & uxor.* quorum opinio communis est ex Felin. cap. *Licèt*, n. 1. de *For. comp.* Dec. in Auth. *Quod locum*, n. 5. Cod. de *Collat.* Ripa in leg. 1. n. 48. ff. *Solut. matrim.* Aufrer. de Potest. Eccles. n. 21. cas. 27. Gom. in cap. fin. in princ. n. 22. de *Judic.* Did. Perez leg. 2. tit. 1. lib. 3. Ordin. col. 775. vers. Dubitatur insuper.

(m) In Tract. de Dote, part. 9. privileg. 16. Rubeum Repetition. cap. *Per vestras*, notab. 2. n. 13. & 24.

(n) Pen. dict. cap. de *Prudentia*, & Anton. ibi.

(o) Dict. Auth. *Quod locum*, n. 10.

(p) Ex Felin. sibi contrario, cap. *Ecclesia*, num. 58. de *Constitut.*

(q) Ex Anchar. consil. 21. ad finem recepto à Felin. dict. cap. *Licèt*, n. 1. & à Rubeo ubi supr. n. 17. & Dec. dict. cap. *Ecclesia*, n. 37.

(r) Ut cap. *Pervenit*, & cap. *Nuntios*, & cap. *Cum homines*, de *Decimis*, & Clem. 2. de *Jud.* & cap. *Postulasti*, de *Homic.* cap. *Omnes decimæ* 16. quæst. 7. & in Conc. Trident. Sess. 25. de Reform. cap. 12. quem text. explicat Navarr. in Manual. Latin. cap. 22. n. 32.

(s) Dict. cap. *Postulasti*, & ibi Felin. & reliqui.

(t) Cons. 245.

(u) In Tract. de Decim. quæst. 10. n. 3. quo in loco à n. 1. de isto art. agit.

(x) In Pract. 35. n. 2.

(y) Secundum glos. 3. dict. cap. *Cum sit generale*, & ibi communiter omnes, & plures, quos refert Covar. lib. 3. Variar. cap. 3. n. 1. & in 4. Decretal. 2. part. cap. 8. §. 12. n. 4. & 5.

(z) Uti supr. & Navar. cap. *Novit*, notab. 6. n. 44. illat. 2. de *Judic.* & probatur ex leg. 4. tit. 6. lib. 3. Recop. & ex Lusitanis, lib. 4. tit. 14. per totum, & tit. 27. §. 1.

(a) Uti supr. vers. 4. & ita est tenendum, quicquid aliter dicat Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 37. n. 2.

(b) Secundum glos. 3. in dict. cap. *Cum sit generale.*

(c) Secundum Anton. n. 14. Imol. n. 8. Fel. n. 4. in dict. cap. *Cum sit generale*, & Alex. in Addit. ad Bart. in leg. 1. ff. de *Public. jud.* contra Panorm. n. 20. Marian. num. 22. Baro. n. 180. dict. cap. *Cum sit generale.*

(d) Secundum glos. 3. in dict. cap. *Cum sit generale*, & tradit Maluerus in cap. *Ut inquisitionis*, & in cap. *Prohibemus.* Abb. & reliqui in dict. cap. *Cum sit generale.* Alciat. in cap. 1. de *Offic. Ord.* n. 73. Simanc. de Institut. Cathol. tit. 37. à n. 1.

(e) Ex Navar. in dict. cap. *Novit*, notab. 6. n. 44. & Covar. in Pract. Quæst. cap. 33. n. 3. in fin. per text. in dict. cap. *Ut inquisitionis*, §. *Prohibemus.*

(f) Ubi supr. n. 2.

(g) Juxta text. in dict. cap. *Ut inquisitionis*, §. *Prohibemus*, & est communis opinio Canonistarum, quam sequuntur etiam Legistæ, secundum Simanc. ubi supr. & ita in Hispania usu receptum esse, testatur Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 96. n. 7.

(h) Secundum glos. 3. dict. cap. *Cum sit generale.*

(i) In dict. cap. *Cum sit generale*, & cap. *Tuæ*, de *Procur.* & tradunt Panorm. & communis in cap. 1. de *Offic. Ordin.* resolvit Covarr. de Sponsal. 2. part. cap. 7. §. 6. n. 8. quamvis Dec. cons. 212. n. 2. existimet, Sæcularem esse competentem, *quo ad separationem thori.*

(j) Dict. cap. *Cum sit generale*, ex Panorm. Marian. n. 23. Felin. n. 11. consentit Dec. cap. *Consuluit* 1. de *Appell.* & Diaz in Pract. Crim. cap. 79. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 37. n. 3.

(k) Sess. 24. de Reform. matrim. cap. 8.

(l) Et tradit Jul. Clar. ubi supr. n. 4.

(m) In cap. 1. de *Offic. Ordin.* n. 22.

poterit implorare brachium sæculare contra decimas non solventem: (f) & in quæstione facti decimarum Ecclesia habet duos Judices Ecclesiasticum, & Sæcularem: 24. nam Laicus poterit compelli ad solutionem decimarum per Judicem Sæcularem, ut resolvit Federicus, (t) Rebuffus, (u) & Covarruvias, (x) qui ait, quòd in aliquibus causis decimarum Sæcularis poterit cognoscere, etiam *de quæstione juris.*

25. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de crimine usurarum* inter Laicos. (y) 26. Sed tu resolve verius esse, quòd hoc crimen est mixti fori, & sic quòd Judex Ecclesiasticus cognoscit de eo inter Clericos; Judex verò Sæcularis inter Laicos, & etiam *de quæstione juris*, ita resolvit Covarruvias; (z) tamen *praxis* observat, quòd Ecclesiasticus aliquando cognoscit de isto crimine, ut resolvit Covarruvias. (a)

27. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de crimine simoniæ*, etiam inter Laicos; (b) tamen, quoad *quæstionem facti* hujus criminis etiam Judex Sæcularis cognoscere poterit inter Laicos. (c)

28. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de crimine hæresis*: quia crimen hoc adversus Fidem, & Religionem committitur, ac ideo solus Ecclesiasticus de eo cognoscere potest. (d) 29. Nec etiam Judex Sæcularis de isto crimine cognoscere poterit, etiam quoad *quæstionem facti*, secundum communem. (e) Quinimo, nullus Sæcularium Judicum quantacumque potestate, & dignitate præditus *ullo modo* cognoscere poterit de causis civilibus, aut criminalibus, quarum cognitio ad Inquisitores pertinet, etiam prætextu sublevandi vi oppressos; nam si aliquis gravatus appellare voluerit in supradictis causis, adire debebit Senatum Supremum Sanctæ Generalis Inquisitionis, ut resolvit Simancas; (f) poterunt tamen, & debebunt Judices Sæculares condemnare, & punire illos, quos Inquisitores declaraverint, Hæreticos esse pertinaces, relapsos, aut impœnitentes, quia eorum officium prædictis causis, non in cognoscendo, sed in exequendo consistit: 30. quam executionem facere tenentur, cum ab Inquisitoribus fuerint requisiti, & tunc tenentur sententiam Ecclesiasticí in causa *hæresis* exequi, nulla de justitia ipsius cognitione, vel fide facta, quia censentur meri Executores. (g)

31. Cognoscit insuper Judex Ecclesiasticus *de adulterio*: (h) quòd intellige verum, quando agitur *ad pœnitentiam*, vel *ad separationem thori*, secundum communem; (i) cæterùm, quando agitur *ad pœnam sanguinis*, Sæcularis competens est; si verò agatur ad alias pœnas, tunc uterque potest cognoscere, secundum communem, (j) & *hodie* expressè decisum extat in Concilio Tridentino, (k) ubi præscribitur ordo, quo Ordinarii procedere debent ad punitionem hujusmodi criminis, ubi etiam probatur, de crimine *concubinatus* Ecclesiasticum cognoscere posse adversus Laicos, (l) quamvis Alciatus (m) post alios contendat, quoad alias pœnas Sæcularem solummodo competentem esse.

32. Cognoscit item Judex Ecclesiasticus *de crimine falsi circa Literas Apostolicas*, *concubinatus*, *sortilegii*, *divinationis*, *pacis fractæ*, *sortilegii*, & aliis hujusmodi, etiam inter Laicos;

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN ®
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

cos ; (*n*) tamen de his criminibus etiam potest cognoscere Sæcularis inter Laicos. (*o*)

33. Cognoscit etiam Ecclesiasticus *de crimine nefando sodomiæ*, etiam contra Laicos, juxta text. cap. *Clerici*, de *Excessib. Prælat.* (*p*)

34. Cognoscit item Judex Ecclesiasticus *de quacumque peccato*, etiam inter Laicos, ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam, liberandique animam ejus à morte perpetua, saltim per viam denuntiationis. (*q*)

35. Cognoscit item Judex Ecclesiasticus *de crimine perjurii*, etiam inter Laicos: (*r*) quod intellige verum, quando agitur *ad pœnitentiam* in foro conscientiæ; & etiam in foro contentioso, ubi agitur de relaxatione juramenti, aut de viribus, & de validitate illius : nam tunc Laici ratione juramenti efficiuntur de Foro Ecclesiæ. (*s*)

36. Cæterum Sæcularis Judex punire potest Laicos perjuros, (*t*) potestque Sæcularis cogere Laicum, cui turpiter est juratum, ut remittat juramentum, ut cum aliis resolvit Covarruvias: (*u*) potest etiam Sæcularis cogere Laicum jurantem ad observantiam juramenti liciti, ut cap. *Licèt mulieres*, de *Jurejur.* in 6. 37. & denique potest Sæcularis videre, utrum Episcopi relaxatio à juramento sit nulla, quando id opponitur contra absolutum. (*x*)

38. Et circa *praxim*, quæ versatur in petenda relaxatione juramenti, ultra ea, quæ tradit Covarruvias, (*y*) adverte, quòd citatio ipsius creditoris præcedere debet, idque obtinere in quacumque relaxatione juramenti turpis, seu illiciti à majoribus, vel à minoribus, sive à mulieribus præstiti, ex cap. 1. de *Jurejur.* cap. *Tuas*, de *Usuris*, (*z*) quia contra inauditam partem nil diffiniri debet, ut in cap. 1. de *Causa poss. & prop.* (*a*) quam opinionem proculdubio veram esse, quando peteretur relaxatio, ad hoc ut simul rescinderetur contractus, & ipsius vis prorsus evanesceret, testatur Covarruvias: (*b*) & tali casu relaxationem sine citatione concessam nullam esse, contendunt Panormitanus, & Felinus ; (*c*) quamvis D. Antoninus (*d*) dicat injustam esse solummodo, non vero nullam: quando vero relaxatio juramenti peteretur solummodo, ad effectum agendi, vel excipiendi adversus contractum, allegata enormi lætione, quæ postmodum in progressu causæ probata rescinderet ipsum contractum, citationem creditoris non esse necessariam, firmat Oldradus ; (*e*) tamen in hoc casu etiam citationem creditoris requiri ad hanc relaxationem concedendam, tenent Federicus, Jasso, & Felinus. (*f*)

Quas tamen opiniones apud nos meminime vidisse *in praxi* obtinere in hunc modum, quod, quando relaxatio ad effectum agendi tantum petitur à Reverendissimo Nuncio, tunc eam solitus est concedere, nulla præcedente citatione ; quando vero petitur ab Ordinario, etiam solummodo ad effectum agendi, nunquam solitus est illam præstare sine citatione partis adversæ. Quæ tamen relaxatio juramenti peti, & concedi solet, quamvis in contractu juramentum fuerit appositum *de non petenda relaxatione, nec ea utenda*, si fuerit concessa etiam *motu proprio*, ut quotidie à Tabellionibus in scripturis apponitur, nam tale juramentum censetur temerarium, cum per illud detrahatur juri Superioris, cujus auctoritas in quolibet juramento censetur excepta ; (*g*) tenetur tamen hanc relaxationem impetrans facere mentionem de juramento, & quòd juravit, se non petiturum relaxationem, ne ea usurum,

(*n*) Quæ crimina congerunt Panorm. n. 24. Marian. col. pen. Felin. n. 13. in dict. cap. *Cum sit generale*. Aufrer. de Potestate Sæculari, reg. 4. fall. 12.

(*o*) Secundum prædictos Doct. ubi supr. & probatur de *Jure Regio*, lib. 8. Recop. tit. 3. cum nonnullis seqq.

(*p*) Et communiter omnes ex Bermond. Tract. de Concub. fol. 128. n. 43. & Jul. Clar. ubi supr. n. 5.

(*q*) Secundum glos. 3. dict. cap. *Cum sit*, & latè resolvit Navar. dict. cap. *Novit*, notab. 6.

(*r*) Secundum glos. 3. dict. cap. *Cum sit generale*.

(*s*) Juxta cap. fin. de *For. comp.* in 6. & firmant Panorm. Marian. & Fel. n. 7. dict. cap. *Cum sit*. Aufrer. de Potest. Sæculari, reg. 4. fallent. 4. Selva in Tract. de Jurejur. 2. part. quæst. 5. Fortunat. de Ultimo fin. n. 325.

(*t*) Juxta text. in cap. *Rex debet* 23. quæst. 5. & probat Roman. in sing. 420. Covarr. in cap. *Quamvis pactum*, 1. part. §. 3. n. 11. in 6. & leg. 1. cum seqq. tit. 17. lib. 8. Recop.

(*u*) Lib. 1. Variar. cap. 4. n. 5. vers. Verum.

(*x*) Secundum Anchar. in cons. 382. n. 6.

(*y*) Lib. 1. Variar. cap. 4. n. 5. & Roland. in cons. 34. n. 7. lib. 1.

(*z*) Firmant Feder. de Senis in cons. 300. & Corn. in cons. 45. vol. 2.

(*a*) Sequuntur Panorm. col. pen. Felin. n. 23. in dict. cap. 1. de *Jurejur.* & plures alii relati à Covarr. & Roland. ubi supr. ab Alciat. in cap. *Cum contingat*, n. 127. de *Jurejur.* à Joan. Alsin. in Praxi, §. 7. cap. 5. limit. 103. Menoch. in cons. 24. n. 11. & 12. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin. glos. 1. quæst. 16.

(*b*) Ubi supr. pluisque hanc opinionem receptam esse, firmant Jass. in leg. *Nec quisquam*, §. *Hoc decretum*, n. 49. ff. de *Offic. Proconsul.* Dec. & Alciat. ubi supr.

(*c*) Num. 23. in cap. 1. de *Jurejur.* & Capella Tolosan. quæst. 62.

(*d*) 2. part. tit. 10. cap. 6. §. *Nonus casus* in fin.

(*e*) Cons. 120. & Anchar. cons. 18. & hanc opinionem receptam esse, dicit Alciat. ubi supr. & magis praxi convenientem appellat Covarr. ubi supr. n. 6.

(*f*) Ubi supr. & Gozadinus in cons. 69. n. 22.

(*g*) Juxta text. in cap. *Venientes*, de *Jurejur.* tenent Ricard. in 4. Distinct. 38. art. 9. quæst. 3. Felin. in cap. *Constitutus*, n. 9. de *Rescript.* Soto lib. 8. de Just. & jur. quæst. 1. art. 9. col. pen. & Staphil. de Litteris gratiæ, pag. 168.

rum, etiam *motu proprio* concessa ; alioquin aliter præstita subreptitia esset. (*h*)

Et est advertendum, quòd in eodem libello, in quo petitur relaxatio juramenti ad effectum agendi, simul peti potest, quòd ipse Judex Ecclesiasticus, præstita relaxatione, annullet, & rescindat ipsum contractum : nam ad hoc etiam erit competens, secundum Baldum: (*i*) quæ opinio mihi semper placuit, & semel, & iterum feci illam practicari in Audientia Episcopali Salmantina, dum essem Patronus, & satis probatur in cap. fin. de *Foro compet.* in 6. (*j*) cui non faciunt satis Decius, (*k*) & Covarruvias, (*l*) oppositam opinionem in puncto juris veriorem esse, asserentes; & *in praxi* jam eorum opinionem contra sententiam Baldi obtinere, firmant Navarrus, (*m*) & Joann. Gutierrez. (*n*)

Pro opinione Baldi, cui libenter subscribo, & feci practicari, expendo leg. 11. & 12. tit. 1. lib. 4. Recop. dum ibi præcipitur Tabellionibus, quòd in contractibus de se validis inter Laicos celebratis, juramentum non apponant, redditurque ibi ratio, ne ratione juramenti Laici efficiantur de foro Ecclesiastico, & jurisdictio Sæcularis defraudetur: quas leges Regias justas esse, defendunt Covarruvias, (*o*) Pinelus, (*p*) & Joann. Matienzo ; (*q*) sed licet opinio Baldi *de jure* verior sit, & fecerim illam practicari, tamen jam magis expertus non consulerem clientulis meis desiderantibus finem suis litibus imponere, quòd coram Judice Ecclesiastico, simul cum relaxatione juramenti, peterent rescisionem contractus, non ex eo quòd Ecclesiasticus incompetens sit ; sed quia lites in Curia Ecclesiastica efficiuntur penè immortales propter dilationes, & appellationes plures, quas Jus Pontificium permittit, ut advertit Paul. Castrensis : (*r*) & hac de re exclamat contra Judices Ecclesiasticos Palacios Rubios (*s*) asserens, se multoties confuluisse personis Ecclesiasticis habentibus Judices Ecclesiasticos, coram quibus possent Laicos convenire, quòd illos convenirent coram Judicibus Sæcularibus, quoniam suam justitiam citius ibi consequerentur, quòd ego, antea quam Palacium viderem, pluries amicis, & clientulis consului.

40. Cognoscit etiam Judex Ecclesiasticus *de rebus, & juribus hæreditatis*, quando Clericus extitit hæres alicujus Laici, dummodo lis non esset cœpta adversus Laicum defunctum coram Judice Sæculari. (*t*) 41. Nec obstat text. leg. *Hæres absens*, in princ. nam text. ille loquitur de privilegio particulari ipsius hæredis, non de privilegio jure communi concesso : (*u*) vel loquitur, quando forus defuncti respectu loci in hærede mutatur, ut animadvertunt ibi Fulgosius, & alii; & ita est tenendum, quamvis contrarium velint nonnulli Antiqui relati à Glossa, (*x*) quorum opinio approbat lex 57. tit. 6. Part. 1. tamen illa lex *in praxi* non servatur. Cæterum, si lis cœpta esset cum Laico defuncto, tunc Clericus hæres teneretur illam prosequi coram Sæculari. (*y*)

42. Adverte tamen, quòd Clericus hæres institutus à Laico tenetur facere insinuationem, & publicationem testamenti coram Judice Sæculari, secundum Baldum; (*z*) alias hæres amittit commodum hæreditatis : & ita jam *in praxi* obtinuit.

43. Cognoscit etiam Ecclesiasticus, *an Laicus delinquens gaudere debeat immunitate Ecclesiæ.* (*a*)

(*h*) Secundum Felin. in dict. cap. *Constitutus*, n. 13. & 14. Matth. de Afflict. in decis. 220. n. 11. & Paul. Paris. in cons. 96. n. 93. vol. 1.

(*i*) In leg. *Ordinarii*, Cod. de *Rei vendic.* sequuntur Alexand. in leg. *Quatles*, Cod. de *Judic.* Felin. in cap. *Cum sit generale*, col. 4. de *For. comp.* & in cap. 1. col. 10. de *Jurejur.* & in cap. *Præterea*, col. 11. de *Spons.* & hanc dicit communem, à qua *in praxi* difficile esset recedere Dec. in Rubr. lect. 1. n. 2. Extra de *Judic.* eandem probant plures relati à Decis. Pedam. 78. n. 6. defendunt Rip. n. 29. & Alciat. n. 1. & 2. in Rubric. Extra de *Jud.* & ista opinio connumeratur inter communes in 1. tom. Commun. Opin. lib. 3. tit. 1. n. 125.

(*j*) Quem text. ad hoc rectè perpendit Alciat. in dict. Rubric. de *Judic.* n. 2.

(*k*) In dict. Rubr. lect. 1. n. 2.

(*l*) In dict cap. 4. n. 7. & 8. & Navar. in dict. Rubr. de *Judic.* n. 12.

(*m*) In dict. Rubr. n. 13.

(*n*) De Jurament. Confirm. 3. part. cap. 12. n. 6.

(*o*) In cap. *Quamvis pactum*, 1. part. §. 3. n. 8. de *Pact.* in 6.

(*p*) In leg. 2. 3. part. cap. 1. à n. 11. Cod. de *Rescind. vendit.*

(*q*) In leg. 22. tit. 11. lib. 5. Recop. glos. 8. n. 3.

(*r*) In dict. leg. *Ordinarii*, n. 4.

(*s*) In Repet. cap. *Per vestras*, notab. 2. n. 24. de *Donat. inter vir. & uxor.*

(*t*) Secundum glos. receptam in cap. *Is, qui in jus*, de *Reg. jur.* in 6. glos. & DD. cap. *Clericum nullus* 11. quæst. 1. Panorm. DD. & Dec. n. 11. cap. *Quia V.* de *Jud.* Bart. & communiter alios in leg. *Hæres absens* in princ. ff. de *Jud.*

(*u*) Secundum glos. ibi, & in leg. 2. §. *Legatis*, ff. de *Judic.*

(*x*) Dict. cap. *Clericum nullus*, & Alber. dict. leg. *Hæres absens.*

(*y*) Arg. text. leg. *Venditor*, ff. de *Judic.* & ita cum aliis expresse resolvit Covar. in Pract. Quæst. cap. 8. n. 2.

(*z*) Et Corn. in leg. *Omnia testamenta*, Cod. de *Testam.* Bened. cap. *Raimutus*, de *Testam.* verb. *Et uxorem*, n. 420. Barb. cap. *Si hæredes*, de *Testam.* n. 10. Covarr. in dict. cap. 8. n. 1. & probatur in leg. 15. tit. 4. lib. 5. Recop.

(*a*) Secundum Remig. in Tract. de Immunitat. Ecclesiæ, quæst. 2. pag. 218. & Didac. Perez in leg. 9. tit. 2. lib. 1. Ordin. col. 71. in vers. Quæri tamen, & nos latè diximus supr. in 1. Tom. in 3. part. in §. de *Delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus.*

44. Cognoscit etiam Ecclesiasticus *de executione testamentorum, & ultimarum voluntatum*, etiam laicorum, ita ut hæredes, & laicos quoscunque executores moneat, & compellat ad prædictam executionem, (b) etiam si testator interdixerit Episcopo prædictam coercionem. (c) 45. Et piarum dispositionum executores Episcopos constituit Concilium Tridentinum, (d) & (e) tribuit eis potestatem cognoscendi de commutationibus ultimarum voluntatum; 46. quam tamen facultatem exequendi testamenta etiam Judex Laicus habet, quantumvis testamenta ad pias causas condita sint: nam hujusmodi munus faciendi exequi ultimas voluntates mixti fori est, ut ex Panormitano, & Barbacia notat Covarruvias. (f)

47. Cognoscit etiam Ecclesiasticus *de crimine blasphemiæ*, etiam contra laicos, (g) de quo etiam crimine Sæcularis Judex cognoscit, quia mixti fori est, ut notant Cardinalis, (h) Avendanius, (i) & Jul. Clarus. (j) Sed si Judæus crimen blasphemiæ commiserit, Judex Sæcularis de eo cognoscere posset; non tamen Ecclesiasticus, secundum magis communem opinionem Doctorum; (k) tametsi oppositum teneat Avendanius, ubi supra, asserens, crimen blasphemiæ à Judæo commissum mixti fori esse, pro sua opinione citans Ancharranum, in Consiliis.

48. Cognoscit denique Ecclesiasticus de pluribus aliis casibus congestis à Guilielm. Benedicto, (l) & Aufrerio; (m) & è converso plures casus, in quibus Judex Sæcularis habet cognitionem in personas Ecclesiasticas, enumerat Cassaneus. (n)

49. Advertendum tamen est circa supradicta, quòd in criminibus, quæ sunt mixti fori, & in quibus ab utroque Judice pœna imponi potest, reus punitus à Judice Ecclesiastico, iterum de eodem crimine puniri potest à Judice Sæculari, juxt. text. in cap. *Fœlicis*, §. *Per hoc*, de *Pœnis*, lib. 6. (o) quod tamen intellige verum esse, quando pœna à Judice Ecclesiastico impolita non esset condigna, & mensurata delicto, quia tunc Sæcularis poterit iterum cognoscere, & punire, secundum plures DD. quos refert, & sequitur Covarruvias, (p) Avendanius, (q) & Didacus Perez. (r)

50. Nec huic communi intellectui obstat text. in dict. cap. *Fœlicis*, ubi severæ, & gravissimæ pœnæ imponuntur à Judice Ecclesiastico, & nihilominus tamen Sæcularis potest iterum punire, ut in dict. §. *Per hoc*: nam respondeo, quod licet in specie illius text. pœnæ à Judice Ecclesiastico satis severæ imponantur, non tamen sunt naturales, & condignæ tanto crimini: pœna enim naturalis, & condigna illi delicto est, quam constituit text. in leg. *Quisquis*, Cod. *Ad leg. Juliam Majestatis*. 51. Unde cum ab Ecclesiastico propter naturam jurisdictionis imponi non possit, cum Ecclesia pœnam sanguinis non irroget, (s) ideo recurritur ad Sæcularem, quia eam imponere potest: nec prædicta pœna per impositionem aliarum minorum tollitur. (t) 52. Nec obstat, quod quando duæ pœnæ concurrunt ad vindictam, una per aliam tollitur: (u) nam respondetur, illud verum esse, nisi prior pœna imposita minor esset propter naturam jurisdictionis eam imponentis, ut putà, quia majorem imponere non potest; tunc enim unam per aliam non tollitur. (x)

53. Quo fit, absolutum ab aliquo crimine *in foro pœnitentiali*, iterum posse accusari, & de

(b) Juxta text. in cap. 3. in cap. *Si hæredes*, & in cap. *Tua*, & in cap. *Joannes*, de *Testam.*

(c) Juxta text. in dict. cap. *Tua*, & resolvit ibi Covar. & D. Franc. à Sarmiento, 1. Selectar. cap. 11. n. 13. & prædictam conclusionem notat Covarr. in dict. cap. 3. n. 5. & in dict. cap. *Si hæredes*, n. 1. & 4.

(d) Sess. 22. de Reform. cap. 8.

(e) In 6. ejusdem Sessionis.

(f) In dict. cap. *Si hæredes*, n. 1. & probatur in Auth. de *Ecclesiast. titul.* §. *Si quis ante ædificationem*, Collat. 9. & in leg. *Hæreditas*, ff. de *Petit. hær.*

(g) Ut probatur in cap. 2. de *Maled.*

(h) Annan. & reliqui DD. in cap. 2. de *Maled.*

(i) In cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 5. n. 3. Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 25. n. 9. Simanc. de Institt. Cathol. tit. 8. num. 4.

(j) Lib. 5. Sent. §. Blasphemia, n. 4. in fin.

(k) Ex Alexand. in cons. 99. n. 12. & 13. lib. 6. & Jul. Clar. ubi supr. n. 5.

(l) In cap. *Raimundus*, verb. *Et uxorem* 1. n. 240. & verb. *Uxorem* 2. n. 125.

(m) In Tract. de Potest. Eccles. super Laicis à n. 1. vol. 8. diversorum Doctorum, ubi cumulat 140. casus.

(n) In Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 5. n. 47. vers. Prima regula, & Boer. in decis. 69. n. 28.

(o) Et firmant Panorm. Aret. Fel. & ferè omnes in cap. *De his*, de *Accusat.* Bald. in leg. *Placet*, Cod. de *Sacrosanct. Eccles.* Anton. Burgens. in cap. *Ut mensuræ*, n. 9. de *Empt. & vendit.* Alciat. in cap. 1. n. 128. de *Offic. Ordin.* asserens, hanc esse communem opinionem.

(p) Lib. 2. Variar. cap. 10. n. 6. Simanc. de Institt. Cathol. tit. 8. n. 5.

(q) In capp. *Prætorum*, 2. part. cap. 5. n. 18. Alciat. ubi supr. n. 134.

(r) In leg. 1. tit. 8. lib. 8. Ordin.

(s) Ut in cap. *Sententiam*, ne Cler. vel Monach. & in cap. fin. eod. tit. in 6.

(t) Ut in leg. 2. in fin. & ibi notat Bald. Cod. de *Sport.*

(u) Juxta text. in leg. *Quod senatus*, & in leg. *Prætor edixit*, §. *Si dicatur*, ff. de *Injur.*

(x) Ex Aretin. in dict. cap. *De his*, n. 16.

de eodem crimine puniri *in foro exteriori*, juxt. text. in cap. *Admonere* 33. quæst. 2. vers. *Quanto magis*: (y) quod procedit, etiam si à crimine absolutus esset per pœnitentiam publicam, & solemnem; (z) tametsi Hostiensis Antonius, Imola, & Annania (a) intelligant text. in dict. cap. *Admonere* in pœnitentia tantum occulta, quasi velint pœnitentiam publicam, & solemnem extinguere crimen, etiam quoad judicium fori exterioris, cum talis publicus pœnitens censeatur effectus de foro Ecclesiæ, ac proinde accusari non posse coram Judice Sæculari, ut probari videtur in cap. *Aliud* 11. quæst. 1. (b) nam text. in dict. cap. *Aliud* non suffragatur Hostiensi, Antonio, & reliquis: agit enim text. ille de *Pœnitentibus*, qui olim regulam quandam religionis profitebantur, quæ jam exoleta est, cujus religionis meminit text. in cap. de *His* 33. quæst. 2. (c)

54. Advertè etiam circa supradicta, quod in casibus, in quibus Ecclesiasticus cognoscit adversus laicos, non potest *propria auctoritate* capere bona, & personas eorum; sed debet per censuras Ecclesiasticas adversus eos procedere pro executione suæ sententiæ, & deinde brachium sæculare invocare, secundum Oldradum; (d) & ita expresè decisum est in leg. 14. & 15. tit. 1. lib. 4. Recop. & *in praxi* observatur, secundum Julium Clarum. (e) Nec sufficeret, si in aliquo Tribunali Ecclesiastico vigeret consuetudo capiendi bona, & personas laicorum, ut opinabatur Baldus, (f) 55. quia talis consuetudo jam *hodie* sublata est per dict. leg. 15. tit. 1. lib. 4. Recop. supradictam tamen resolutionem intellige veram esse, quando apud Judicem Ecclesiasticum adversus laicos procederetur in causis civilibus, vel in criminalibus civiliter intentatis; 56. at verò, quando Ecclesiasticus judicio criminali procederet adversus laicos ad punitionem culpæ, tunc bene poterit personas laicorum capere, & in carcerem detrudere, ut probat text. in cap. *Attendendum* 17. quæst. 4. & in cap. *contra Idolorum* 26. quæst. 5. (g) & ita in praxi observatur in Tribunali Episcopali Salmantino; nec in hac specie loquuntur, & procedunt prædictæ Leges Regiæ.

(y) Et firmat glos. fin. in dict. cap. de *His*, & communiter omnes ex Dec. in cap. *Quia diligentia*, num. 6. de *Elect.* & Covarr. in lib. 2. Variar. cap. 10. n. 3.

(z) Secundum Panorm. Aretin. Socin. & Felin. in dict. cap. de *His*. Panorm. in cap. *Tuæ*, de *Procurat.* & Anton. Burg. in cap. 2. n. 6. de *Empt. & vendit.*

(a) In dict. cap. de *His*.

(b) Et tradit Aretin. in cap. 2. de *For. comp.*

(c) Et declarat Simanc. de Institt. Cathol. tit. 46. n. 18.

(d) In cons. 86. Joan. Andr. & alios communiter ex Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 20. n. 14. Palac. Rub. in Repet. cap. *Per vestras*, §. Sed est pulchra dubitatio 18. Anchar. in cap. *Cum Episcopus*, de *Offic. Ordin.* Felin. in cap. *Significasti*, de *Offic. Deleg.* & ista opinio connumeratur inter communes in 2. Tom. Commun. Opin. lib. 9. tit. 4. de Requirendis reis, n. 7.

(e) Lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 37. n. 8.

(f) In dict. cap. *Significasti*, & Palac. Rub. ubi supr. n. 26. Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 1. n. 12. & in cap. 20. n. 15. Covarr. in Pract. Quæst. cap. 10. n. 2. vers. Primum, & Jul. Clar. ubi supr. n. 8.

(g) Et tradit Roman. in singul. 660. Felin. in cap. *Cum sit generale*, n. 20. de *For. comp.* & in dict. cap. *Significasti*, col. fin. Aufrer. in Clem. 1. de *Offic. Ordin.* quæst. 5. & Covar. in dict. cap. 10. n. 2. vers. Secundo.

EX TERTIO PRÆLUDIO,

SUMMARIA.

1 *Causæ omnes meri, & mixti imperii possunt delegari jure Pontificio ab Episcopis, & aliis Judicibus Ecclesiasticis, merum, & mixtum imperium habentibus.*

2 *Delegari non possunt de Jure Civili causæ meri, & mixti imperii.*

3 *Vicarii Generales ab Episcopis in suis Diœcesibus constituti, Ordinariam, non Delegatam habent jurisdictionem.*

4 *Appellatio non potest interponi à sententiis Vicariorum Generalium Episcoporum ad ipsos Episcopos.*

5 *Vicarii foranei Episcoporum delegatam, non ordinariam censentur habere jurisdictionem: unde ad ipsos Episcopos appellari potest.*

6 *Beneficia conferendi potestas non censetur concessa ab Episcopo ejus Generali Vicario, nisi specialiter, & expressim committatur.*

7 *Vicarii Generales Episcoporum possunt instituere præsentatos à patronis: & OEconomum Ecclesiæ patronatæ vacanti constituere ad fructus percipiendos, si præsentatio differatur.*

8 *Custodia Ecclesiæ vacantis spectat ad quem institutio ejus pertinet.*

9 *Vicarius Generalis Episcopi non potest inquirere, corrigere, aut punire, vel privare subditos beneficio, aut administratione, nisi hæc specialiter committantur eidem.*

10 *Vicarius Generalis Episcopi, potest cognoscere de causis requirentibus specialem commissionem, quæ sint minores causis specialiter commissis.*

11 *Vicarius Episcopi non potest inquirere de subditorum criminibus ex generali commissione quoad eorum punitionem, secus ut Episcopo referat.*

44. Cognoscit etiam Ecclesiasticus *de executione testamentorum, & ultimarum voluntatum*, etiam laicorum, ita ut hæredes, & laicos quoscunque executores moneat, & compellat ad prædictam executionem, (b) etiam si testator interdixerit Episcopo prædictam coercionem. (c) 45. Et piarum dispositionum executores Episcopos constituit Concilium Tridentinum, (d) & (e) tribuit eis potestatem cognoscendi de commutationibus ultimarum voluntatum; 46. quam tamen facultatem exequendi testamenta etiam Judex Laicus habet, quantumvis testamenta ad pias causas condita sint: nam hujusmodi munus faciendi exequi ultimas voluntates mixti fori est, ut ex Panormitano, & Barbacia notat Covarruvias. (f)

47. Cognoscit etiam Ecclesiasticus *de crimine blasphemiæ*, etiam contra laicos, (g) de quo etiam crimine Sæcularis Judex cognoscit, quia mixti fori est, ut notant Cardinalis, (h) Avendanius, (i) & Jul. Clarus. (j) Sed si Judæus crimen blasphemiæ commiserit, Judex Sæcularis de eo cognoscere posset; non tamen Ecclesiasticus, secundum magis communem opinionem Doctorum; (k) tametsi oppositum teneat Avendanius, ubi supra, asserens, crimen blasphemiæ à Judæo commissum mixti fori esse, pro sua opinione citans Ancharranum, in Consiliis.

48. Cognoscit denique Ecclesiasticus de pluribus aliis casibus congestis à Guilielm. Benedicto, (l) & Aufrerio; (m) & è converso plures casus, in quibus Judex Sæcularis habet cognitionem in personas Ecclesiasticas, enumerat Cassaneus. (n)

49. Advertendum tamen est circa supradicta, quòd in criminibus, quæ sunt mixti fori, & in quibus ab utroque Judice pœna imponi potest, reus punitus à Judice Ecclesiastico, iterum de eodem crimine puniri potest à Judice Sæculari, juxt. text. in cap. *Fœlicis*, §. *Per hoc*, de *Pœnis*, lib. 6. (o) quod tamen intellige verum esse, quando pœna à Judice Ecclesiastico impolita non esset condigna, & mensurata delicto, quia tunc Sæcularis poterit iterum cognoscere, & punire, secundum plures DD. quos refert, & sequitur Covarruvias, (p) Avendanius, (q) & Didacus Perez. (r)

50. Nec huic communi intellectui obstat text. in dict. cap. *Fœlicis*, ubi severæ, & gravissimæ pœnæ imponuntur à Judice Ecclesiastico, & nihilominus tamen Sæcularis potest iterum punire, ut in dict. §. *Per hoc*: nam respondeo, quod licet in specie illius text. pœnæ à Judice Ecclesiastico satis severæ imponantur, non tamen sunt naturales, & condignæ tanto crimini: pœna enim naturalis, & condigna illi delicto est, quam constituit text. in leg. *Quisquis*, Cod. *Ad leg. Juliam Majestatis*. 51. Unde cum ab Ecclesiastico propter naturam jurisdictionis imponi non possit, cum Ecclesia pœnam sanguinis non irroget, (s) ideo recurritur ad Sæcularem, quia eam imponere potest: nec prædicta pœna per impositionem aliarum minorum tollitur. (t) 52. Nec obstat, quod quando duæ pœnæ concurrunt ad vindictam, una per aliam tollitur: (u) nam respondetur, illud verum esse, nisi prior pœna imposita minor esset propter naturam jurisdictionis eam imponentis, ut putà, quia majorem imponere non potest; tunc enim unam per aliam non tollitur. (x)

53. Quo fit, absolutum ab aliquo crimine *in foro pœnitentiali*, iterum posse accusari, & de

(b) Juxta text. in cap. 3. in cap. *Si hæredes*, & in cap. *Tua*, & in cap. *Joannes*, de *Testam.*

(c) Juxta text. in dict. cap. *Tua*, & resolvit ibi Covar. & D. Franc. à Sarmiento, 1. Selectar. cap. 11. n. 13. & prædictam conclusionem notat Covarr. in dict. cap. 3. n. 5. & in dict. cap. *Si hæredes*, n. 1. & 4.

(d) Sess. 22. de Reform. cap. 8.

(e) In 6. ejusdem Sessionis.

(f) In dict. cap. *Si hæredes*, n. 1. & probatur in Auth. de *Ecclesiast. titul.* §. *Si quis ante ædificationem*, Collat. 9. & in leg. *Hæreditas*, ff. de *Petit. hær.*

(g) Ut probatur in cap. 2. de *Maled.*

(h) Annan. & reliqui DD. in cap. 2. de *Maled.*

(i) In cap. *Prætorum*, 1. part. cap. 5. n. 3. Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 25. n. 9. Simanc. de Institt. Cathol. tit. 8. num. 4.

(j) Lib. 5. Sent. §. Blasphemia, n. 4. in fin.

(k) Ex Alexand. in cons. 99. n. 12. & 13. lib. 6. & Jul. Clar. ubi supr. n. 5.

(l) In cap. *Raimundus*, verb. *Et uxorem* 1. n. 240. & verb. *Uxorem* 2. n. 125.

(m) In Tract. de Potest. Eccles. super Laicis à n. 1. vol. 8. diversorum Doctorum, ubi cumulat 140. casus.

(n) In Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 5. n. 47. vers. Prima regula, & Boer. in decis. 69. n. 28.

(o) Et firmant Panorm. Aret. Fel. & ferè omnes in cap. *De his*, de *Accusat.* Bald. in leg. *Placet*, Cod. de *Sacrosanct. Eccles.* Anton. Burgens. in cap. *Ut mensuræ*, n. 9. de *Empt. & vendit.* Alciat. in cap. 1. n. 128. de *Offic. Ordin.* asserens, hanc esse communem opinionem.

(p) Lib. 2. Variar. cap. 10. n. 6. Simanc. de Institt. Cathol. tit. 8. n. 5.

(q) In capp. *Prætorum*, 2. part. cap. 5. n. 18. Alciat. ubi supr. n. 134.

(r) In leg. 1. tit. 8. lib. 8. Ordin.

(s) Ut in cap. *Sententiam*, ne Cler. vel Monach. & in cap. fin. eod. tit. in 6.

(t) Ut in leg. 2. in fin. & ibi notat Bald. Cod. de *Sport.*

(u) Juxta text. in leg. *Quod senatus*, & in leg. *Prætor edixit*, §. *Si dicatur*, ff. de *Injur.*

(x) Ex Aretin. in dict. cap. *De his*, n. 16.

de eodem crimine puniri *in foro exteriori*, juxt. text. in cap. *Admonere* 33. quæst. 2. vers. *Quanto magis*: (y) quod procedit, etiam si à crimine absolutus esset per pœnitentiam publicam, & solemnem; (z) tametsi Hostiensis Antonius, Imola, & Annania (a) intelligant text. in dict. cap. *Admonere* in pœnitentia tantum occulta, quasi velint pœnitentiam publicam, & solemnem extinguere crimen, etiam quoad judicium fori exterioris, cum talis publicus pœnitens censeatur effectus de foro Ecclesiæ, ac proinde accusari non posse coram Judice Sæculari, ut probari videtur in cap. *Aliud* 11. quæst. 1. (b) nam text. in dict. cap. *Aliud* non suffragatur Hostiensi, Antonio, & reliquis: agit enim text. ille de *Pœnitentibus*, qui olim regulam quandam religionis profitebantur, quæ jam exoleta est, cujus religionis meminit text. in cap. de *His* 33. quæst. 2. (c)

54. Advertè etiam circa supradicta, quod in casibus, in quibus Ecclesiasticus cognoscit adversus laicos, non potest *propria auctoritate* capere bona, & personas eorum; sed debet per censuras Ecclesiasticas adversus eos procedere pro executione suæ sententiæ, & deinde brachium sæculare invocare, secundum Oldradum; (d) & ita expresè decisum est in leg. 14. & 15. tit. 1. lib. 4. Recop. & *in praxi* observatur, secundum Julium Clarum. (e) Nec sufficeret, si in aliquo Tribunali Ecclesiastico vigeret consuetudo capiendi bona, & personas laicorum, ut opinabatur Baldus, (f) 55. quia talis consuetudo jam *hodie* sublata est per dict. leg. 15. tit. 1. lib. 4. Recop. supradictam tamen resolutionem intellige veram esse, quando apud Judicem Ecclesiasticum adversus laicos procederetur in causis civilibus, vel in criminalibus civiliter intentatis; 56. at verò, quando Ecclesiasticus judicio criminali procederet adversus laicos ad punitionem culpæ, tunc bene poterit personas laicorum capere, & in carcerem detrudere, ut probat text. in cap. *Attendendum* 17. quæst. 4. & in cap. *contra Idolorum* 26. quæst. 5. (g) & ita in praxi observatur in Tribunali Episcopali Salmantino; nec in hac specie loquuntur, & procedunt prædictæ Leges Regiæ.

(y) Et firmat glos. fin. in dict. cap. de *His*, & communiter omnes ex Dec. in cap. *Quia diligentia*, num. 6. de *Elect.* & Covarr. in lib. 2. Variar. cap. 10. n. 3.

(z) Secundum Panorm. Aretin. Socin. & Felin. in dict. cap. de *His*. Panorm. in cap. *Tuæ*, de *Procurat.* & Anton. Burg. in cap. 2. n. 6. de *Empt. & vendit.*

(a) In dict. cap. de *His*.

(b) Et tradit Aretin. in cap. 2. de *For. comp.*

(c) Et declarat Simanc. de Institt. Cathol. tit. 46. n. 18.

(d) In cons. 86. Joan. Andr. & alios communiter ex Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 20. n. 14. Palac. Rub. in Repet. cap. *Per vestras*, §. Sed est pulchra dubitatio 18. Anchar. in cap. *Cum Episcopus*, de *Offic. Ordin.* Felin. in cap. *Significasti*, de *Offic. Deleg.* & ista opinio connumeratur inter communes in 2. Tom. Commun. Opin. lib. 9. tit. 4. de Requirendis reis, n. 7.

(e) Lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 37. n. 8.

(f) In dict. cap. *Significasti*, & Palac. Rub. ubi supr. n. 26. Avil. in cap. *Prætorum*, cap. 1. n. 12. & in cap. 20. n. 15. Covarr. in Pract. Quæst. cap. 10. n. 2. vers. Primum, & Jul. Clar. ubi supr. n. 8.

(g) Et tradit Roman. in singul. 660. Felin. in cap. *Cum sit generale*, n. 20. de *For. comp.* & in dict. cap. *Significasti*, col. fin. Aufrer. in Clem. 1. de *Offic. Ordin.* quæst. 5. & Covar. in dict. cap. 10. n. 2. vers. Secundo.

EX TERTIO PRÆLUDIO,

SUMMARIA.

1 *Causæ omnes meri, & mixti imperii possunt delegari jure Pontificio ab Episcopis, & aliis Judicibus Ecclesiasticis, merum, & mixtum imperium habentibus.*

2 *Delegari non possunt de Jure Civili causæ meri, & mixti imperii.*

3 *Vicarii Generales ab Episcopis in suis Diœcesibus constituti, Ordinariam, non Delegatam habent jurisdictionem.*

4 *Appellatio non potest interponi à sententiis Vicariorum Generalium Episcoporum ad ipsos Episcopos.*

5 *Vicarii foranei Episcoporum delegatam, non ordinariam censentur habere jurisdictionem: unde ad ipsos Episcopos appellari potest.*

6 *Beneficia conferendi potestas non censetur concessa ab Episcopo ejus Generali Vicario, nisi specialiter, & expressim committatur.*

7 *Vicarii Generales Episcoporum possunt instituere præsentatos à patronis: & OEconomum Ecclesiæ patronatæ vacanti constituere ad fructus percipiendos, si præsentatio differatur.*

8 *Custodia Ecclesiæ vacantis spectat ad quem institutio ejus pertinet.*

9 *Vicarius Generalis Episcopi non potest inquirere, corrigere, aut punire, vel privare subditos beneficio, aut administratione, nisi hæc specialiter committantur eidem.*

10 *Vicarius Generalis Episcopi, potest cognoscere de causis requirentibus specialem commissionem, quæ sint minores causis specialiter commissis.*

11 *Vicarius Episcopi non potest inquirere de subditorum criminibus ex generali commissione quoad eorum punitionem, secus ut Episcopo referat.*

TERTIUM PRÆLUDIUM.

DE VICAR. GENER.

1 TErtio erit præmittendum, *Jure Pontificio* causas omnes meri, & mixti imperii delegari posse ab Episcopis, Archiepiscopis, & ab aliis Judicibus Ecclesiasticis merum, & mixtum imperium habentibus, secundum Glossam; (*a*) 2. licet de *Jure Civili* ea, quæ sunt meri, & mixti imperii indelegabilia esse, probet text. in leg. 1. in princ. ff. de *Offic. ejus cui mand. est*, &c. (*b*)

3. Ex qua tamen opinione non sequitur, Vicarios Generales, quos Episcopi in suis Diœcesibus constituunt, delegatam jurisdictionem habere; sed potius ordinariam, secundum Glossam; (*c*) nam prædicti Vicarii Generales *ex permissione juris* exercent jurisdictionem, sibi à Prælatis commissam, & tacitè censetur Jure Canonico permissum Episcopis, hos Vicarios creare, ut eorum locum teneant, vicesque suas gerant. (*d*) 4. Unde cum Vicarii Generales Episcoporum ordinariam jurisdictionem habeant, & eorum Tribunal, & Episcoporum sit unum, & idem, sequitur inde, quod à sententiis Vicariorum Generalium appellandum non est ad Episcopos. (*e*) 5. Cæterum Vicarii Foranei Episcoporum, quos Episcopi in aliquibus locis, vel partibus suarum Diœcesum constituunt, delegatam jurisdictionem habent, non verò ordinariam, secundum Glossam; (*f*) ac ideò à Vicario Foraneo appellari potest ad suum Episcopum, tanquam ad suum delegantem. (*g*)

6. Advertendum tamen erit, *ex commissione generali* ab Episcopo facta suo Vicario, non censeri sibi commissam esse potestatem conferendi beneficia, nisi *specialiter & expressim* eidem ab Episcopo committeretur; (*h*) 7. bene tamen poterit Vicarius Generalis ex generali commissione instituere præsentatum à patronis. (*i*)

8. Quo fit, Vicarium Generalem *ex generali commissione* posse constituere OEconomum Ecclesiæ patronatæ vacanti ad fructus custodiendos, si provisio prædictæ Ecclesiæ differatur, quia custodia Ecclesiæ vacantis spectat, ad quem institutio ejus pertinet: (*j*) & ita cum Vicarius possit instituere præsentatum in Ecclesia patronata, ut supra diximus, sequitur inde, posse constituere OEconomum ad custodiam fructuum.

9. Non etiam poterit Vicarius Episcopi *ex generali commissione* inquirere, corrigere, aut punire subditorum excessus, nec privare quemquam Ecclesiastico beneficio, officio, aut administratione, nisi specialiter prædicta sibi essent commissa, ut probat text. in cap. *Licet*, de *Offic. Vicar.* in 6. 10. sufficeret tamen, quod expressis aliquibus casibus ex requirentibus specialem commissionem, cæteri committerentur sub clausula generali, (*k*) quando scilicet, non expressa in generali commissione essent paria, vel minora expressis, secus si non expressa essent graviora expressis: nam tunc sub clausula generali non comprehenderentur. (*l*)

11. Rursus, *ex generali commissione* Vicarius Episcopi non poterit inquirere de subditorum criminibus, ut probat text. in dict. cap. *Licet*, (*m*) cujus contrarium tenent Monachus, Lapus, & Dominicus in dict. cap. *Licet*, asserentes, quod quamvis Vicarius inquirere non possit de criminibus, quo ad eorum punitionem, bene tamen poterit de eis inquirere, ut Episcopo referat, & ipse delinquentes corrigat, & emendet: quorum opinionem sequitur eam disputans ad utranque partem Socinus, (*n*) qui concludit, Vicarium Generalem Episcopi *ex generali commissione*, nedum posse de criminibus inquirere, ut causam instructam Episcopo referat, quando viderit inquisitum condemnandum fore, verùm etiam posse inquirere, & inquisitum absolvere, quando viderit absolvendum fore. (*o*)

Insuper adverte, quod, licèt olim Ordinarii inferiores non possent dispensare, quòd denunciationes in matrimonio requisitæ per text. in cap. *Cum inhibitio*, de *Clandest. despons.* omitterentur, (*p*) cum contra dispositionem Generalis Concilii non possent Inferiores dispensare; (*q*) *hodie* tamen concessa est facultas Ordinariis dispensandi in his denuntiationibus per Concil. Trident. Sess. 24. de Reformat. matrim. cap. 1. ibi: *Nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit*, quibus verbis constat, concessam esse potestatem Ordinariis Locorum remittendi omnes denuntiationes, justa causa interveniente, ut explicat Navarrus; (*r*) alioquin, sine justa causa dispensans in his denuntiationibus mortaliter peccaret: nam dispensatio in lege Superioris cum causæ cognitione, & summa maturitate fieri debet; (*s*) non tamen poterit Vicarius Generalis Episcopi, etiam justa causa existente, in his denuntiationibus dispensare, quia Ordinariis solis hanc facultatem concedit Concilium Tridentinum: & Ordinarius proprie dicitur Summus Pontifex, (*t*) & etiam Ordinarius dicitur Legatus Sedis Apostolicæ, (*u*) Episcopus Dœcesanus Ordinarius etiam est: (*x*) nec *ex generali commissione* ab Episcopo facta suo Vicario Generali poterit Vicarius has denuntiationes remittere, nisi *specialiter* fuerit sibi commissum, nam in generali commissione facta ab Episcopo suo Vicario non venit facultas dispensandi. (*y*)

(*a*) Fin. in cap. *In Archiepiscopatu*, de *Raptor.* & glos. in cap. *Quod sedem*, verb. *Committere*, de *Offic. Ordin.* & glos. in cap. *Pervenit* 95. Distinct. quas testantur communiter receptas Panorm. & Alc. n. 76. in dict. cap. *Quod sedem*, & Curt. Junior. n. 26. Alexand. & Jas. in leg. 1. ff. de *Offic. ejus cui mand. est.*

(*b*) Et ibi communiter omnes, quidquid contrarium velint Fulgos. ibi, & Alciat. in dict. cap. *Quod sedem*, n. 99. Quam communem *in praxi* difficillimè refelli posse, testatur Covar. lib. 3. Variar. cap. 20. n. 4. propè finem; tametsi oppositam sententiam in puncto juris veriorem esse, ipse existimet.

(*c*) In cap. 2. de *Offic. Vicarii*, lib. 6. & nos latius resolvimus supr. in 1. Tom. hujus operis, in 1. Temp. n. 6.

(*d*) Ex text. in cap. *Licet*, de *Offic. Vicar.* lib. 6. & in cap. *Cum Episcopus*, de *Offic. Ordin.* lib. 6.

(*e*) Juxta text. in cap. 2. de *Consuetud.* lib. 6. & in cap. *Romana* in princ. de *Appell.* lib. 6.

(*f*) Receptam in Clem. 1. verb. *Foraneo*, de *Rescript.*

(*g*) Argum. text. in cap. *Super quæstionem*, de *Offic. Deleg.* & in cap. *Dilecti* 3. & ibi glos. 2. de *Appell.* & ita expressè firmat glos. in dict. cap. 2. verb. *Officiali*, de *Consuet.* in 6. & Robert. Marant. de Ordin. Judic. 6. part. memb. 2. n. 369. & 370.

(*h*) Ut probat text. in cap. fin. de *Offic. Vicar.* lib. 6. & explicat latè Rebuff. in praxi benefic. in Addition. in Regulas Cancellariæ in reg. 13. pag. 452. vers. Et is Vicarius.

(*i*) Ut probat text. in cap. *Ex frequentibus*, de *Inquis.* secundum unum intellectum, quem ibi assignat Panorm. receptus ab Imola, & Doct. & firmat glos. 1. ibi, & glos. fin. in dict. cap. fin. de *Offic. Vicar.* in 6. & utrobique Doct. communiter, & glos. in cap. *Cum in illis*, 9. *Cum autem*, de *Præbend.* in lib. 6. quam sententiam veriorem, & receptiorem esse testatur Rochus de Curte in Tract. de Jure Patronatus, verb. Competens, n. 67. & Covar. in lib. 3. Variar. cap. 20. n. 7.

(*j*) Ut probat text. juncti glos. fin. in cap. *Cum vos*, de *Offic. Ordin.*

(*k*) Secundum glos. fin. in dict. cap. *Licet*, quam probat Bernard. Diaz in Pract. Crim. Canon. cap. 3. Cujus glos. opinionem veram esse, testantur Joan. Andr. & Dominic. ibi, & Socin. in cap. *Qualiter*, & *quando* II. de *Accusat.* num. 173.

(*l*) Argum. text. in Clem. *Non potest*, de *Procurat.*

(*m*) Et expressè firmat Specul. in tit. de Inquisit. §. 1. vers. Quid de officialibus, & ibi Joan. Andr.

(*n*) In dict. cap. *Qualiter*, & *quando* II. art. 5. quæst. 14. à n. 162.

(*o*) Cujus opinionem sequitur Felin. in cap. *Non potest*, de *Rescript.* col. 4. & Bernard. Diaz, ubi supr. etsi Rip. in leg. *Qui condemnare*, n. penult. ff. de *Re judic.* opinionem Socin. & sequacium improbet, cujus fundamento satisfacit Bern. Diaz, ubi supr.

(*p*) Ut firmat Paludanus in 4. Distinct. 28. quæst. 2. col. 3.

(*q*) Ut probat glos. in cap. *Cum dilectus*, verb. *In ætate*, de *Elect.* recepta communiter à Felin. in cap. *Nulli*, n. 2. de *Rescript.* & Dec. in Rubr. de *Judic.* col. 1.

(*r*) In Manual. Latin. cap. 22. n. 70. in fin. & n. 85. & justas causas dispensandi ab Episcopo in isto articulo congerit Soto in 4. Distinct. 28. quæst. 1. art. 2. post Palud. in 4. Distinct. 28. quæst. 2. art. 3. & refert Navar. in dict. cap. 22. n. 70. in fin.

(*s*) Secundum Innocent. in cap. *Veniens*, de *Filiis Presb.*

(*t*) In dict. cap. *Licet*, asserentes, quod quamvis Vicarius inquirere non possit de criminibus, quo ad eorum punitionem, bene tamen poterit de eis inquirere, ut Episcopo referat, & ipse delinquentes corrigat, & emendet: quorum opinionem sequitur eam disputans ad utranque partem Socinus, (*n*) qui concludit, Vicarium Generalem Episcopi *ex generali commissione*, nedum posse de criminibus inquirere, ut causam instructam Episcopo referat, quando viderit inquisitum condemnandum fore, verùm etiam posse inquirere, & inquisitum absolvere, quando viderit absolvendum fore. (*o*)

Insuper adverte, quod, licèt olim Ordinarii inferiores non possent dispensare, quòd denunciationes in matrimonio requisitæ per text. in cap. *Cum inhibitio*, de *Clandest. despons.* omitterentur, (*p*) cum contra dispositionem Generalis Concilii non possent Inferiores dispensare; (*q*) *hodie* tamen concessa est facultas Ordinariis dispensandi in his denuntiationibus per Concil. Trident. Sess. 24. de Reformat. matrim. cap. 1. ibi: *Nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit*, quibus verbis constat, concessam esse potestatem Ordinariis Locorum remittendi omnes denuntiationes, justa causa interveniente, ut explicat Navarrus; (*r*) alioquin, sine justa causa dispensans in his denuntiationibus mortaliter peccaret: nam dispensatio in lege Superioris cum causæ cognitione, & summa maturitate fieri debet; (*s*) non tamen poterit Vicarius Generalis Episcopi, etiam justa causa existente, in his denuntiationibus dispensare, quia Ordinariis solis hanc facultatem concedit Concilium Tridentinum: & Ordinarius proprie dicitur Summus Pontifex, (*t*) & etiam Ordinarius dicitur Legatus Sedis Apostolicæ, (*u*) Episcopus Dœcesanus Ordinarius etiam est: (*x*) nec *ex generali commissione* ab Episcopo facta suo Vicario Generali poterit Vicarius has denuntiationes remittere, nisi *specialiter* fuerit sibi commissum, nam in generali commissione facta ab Episcopo suo Vicario non venit facultas dispensandi. (*y*)

(*t*) Ut probat text. in cap. *Ita Dominus* 19. Distinct. cap. *Mandata*, de *Præsumpt.* tradit Torquemada de Potestate Ecclesiæ, lib. 2. cap. 54.

(*u*) Ut in cap. 1. de *Offic. Legat.* cap. 2. eodem tit. in 6.

(*x*) Ut in cap. *Cum Episcopus*, de *Offic. Ordin.* in 6. cap. *Cum personæ*, de *Privil.* in 6.

(*y*) Ut in cap. *Quod translationem*, de *Offic. Legat.* glos. in cap. *Quæ de causa* 2. quæst. 4. Rebuff. in Praxi benefic. Tit. de Forma Vicariatus, n. 44. & n. 179. tradit Navar. in Manual. cap. 27. n. 255. tametsi contrarium teneat Veracruz in Appendice ad Specul. conjug. fol. 4.

EX QUARTO PRÆLUDIO.

SUMMARIA.

1 *Episcopi sunt Procuratores, & Administratores rerum Ecclesiasticarum.*

2 *Episcopi possunt agere pro rebus Ecclesiæ absque consensu Capitulorum.*

3 *Episcoporum munus est Subditos corrigere, & eorum crimina punire.*

4 *Fiscales creantur ab Episcopis, & eorum Vicariis, qui pro rebus Ecclesiasticis agant, & eas defendant, vitiaque Subditorum accusent, ac denuntient.*

5 *Fiscalem creare potest Judex, quotiescumque ex officio procedit.*

6 *Fiscalis ab Episcopo, vel ejus Vicario constituendus qualis esse debeat, & infra num. 9.*

7 *Laicus constitui potest Procurator rerum Ecclesiasticarum, & spiritualium.*

8 *Laicis interdictum est Clericos accusare.*

9 *Fiscales in principio sui officii jurare tenentur.*

QUARTUM PRÆLUDIUM.

DE FISCAL. ECCLES.

1. QUarto erit præmittendum, quòd cum Episcopi sint Procuratores, & Administratores rerum Ecclesiasticarum suarum Diœcesum, (*a*) & sint defensores earum, (*b*) habeantque liberam earum administrationem, (*c*) 2. & ita pro eisdem rebus agere

(*a*) In cap. 1. de *Offic. Legat.* cap. 2. eodem tit. in 6.

(*x*) Ut in cap. *Cum Episcopus*, de *Offic. Ordin.* in 6. cap. *Cum personæ*, de *Privil.* in 6.

(*y*) Ut in cap. *Quod translationem*, de *Offic. Legat.* glos. in cap. *Quæ de causa* 2. quæst. 4. Rebuff. in Praxi benefic. Tit. de Forma Vicariatus, n. 44. & n. 179. tradit Navar. in Manual. cap. 27. n. 255. tametsi contrarium teneat Veracruz in Appendice ad Specul. conjug. fol. 4.

(*a*) Ut probat text. in cap. 2. de *Donat.*

(*b*) Ut in cap. *In canonibus* 16. quæst. 1.

(*c*) Ut in cap. *Cum nobis* in fin. de *Elect.* & in cap. *Is cui*, eod. tit. in 6.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

re posint, absque consensu suorum Capitulorum, secundum communem opinionem, (d) & teneantur eas defendere: 3. positique sint, ut aliorum errores corrigant, (e) & eorum munus propriè sit Subditorum omnium vitia redarguere, ut dicitur in Concilio Tridentino, (f) ob idque in suis Diœcesibus posint inquirere, & punire adulteria, & reliqua scelera Subditorum, (g) ad idque *ex proprio munere* teneantur: 4. ideo Episcopi, vel eorum Vicarii (ut rectiùs, & faciliùs Diœceses regantur, & moderentur) constituunt, & creant Fiscales, qui pro rebus Ecclesiasticis agant, & eas defendant, vitiaque Subditorum accusent, ac denuntient, qui loco officii Episcoporum, seu eorum Vicariorum succedunt: & quòd ipsi faciunt ex mandato Episcoporum, seu Vicariorum ipsi Episcopi, vel Vicarii censentur facere, ut notat Præpositus: (h) 5. quotiescumque enim Judex *ex officio* procedit Fiscalem creare potest, ut resolvit Anton. Gomez. (i)

6. Et Fiscalis, qui creandus erit, debebit esse Sacerdos, vel in Sacris constitutus, vir probus, diligens, & industriosus: 7. nam licèt Laicus constitui possit Procurator pro rebus Ecclesiasticis, & spiritualibus (j) tamen, quia Fiscalis ab Episcopo, vel ejus Vicario creatus, necdum vitia Laicorum, verum etiam Clericorum accusare, seu denuntiare debeat (8. quòd Laicis interdictum est) (k) ideo creandus erit Sacerdos, vel in sacris constitutus: debentque maximè Prælati curare, ut ad hujusmodi muneris, & officii exercitium eligant viros prudentes, fideles, ac solertes, qui subditorum vitia investigent, & investigata Prælatis, seu eorum Vicariis diligenter revelent: 9. qui in eorum creatione ante omnia jurabunt, *quòd summa diligentia, & fidelitate officium suum exercebunt*: nam cum publici denuntiatores reputentur, in principio sui officii jurare tenentur, ut notat Angelus. (l)

EX ULTIMO PRÆLUDIO.

SUMMARIA.

1 *Causa Ecclesiastica in prima instantia omnino sunt tractanda coram Judicibus Ordinariis.*

2 *Causa Ecclesiastica intra biennium sunt terminanda in prima instantia à die motæ litis computandum.*

3 *Superiores Judices non possunt cognoscere de causis Ecclesiasticis motis in prima instantia ante appellationem à diffinitiva, vel interlocutoria vim diffinitivæ habente, aut gravamen per eam irreparabile.*

4 *Superiores Judices non possunt cognoscere de causis Ecclesiasticis motis in prima instantia ante appellationem ex Mandato Apostolico, nisi subscripto manu propria Pontificis, & rationabili causa subsistente, vel, nisi sit causa, quæ secundum jus apud Sedem Apostolicam tractanda sit.*

5 *Nemo, etiam Legatus* de latere, *vel Nuntius, aut quacumque facultate fulgens potest impedire, quin causæ Ecclesiasticæ in prima instantia coram Ordinarii tractentur, nisi prius requisitis Ordinariis, & negligentibus.*

6 *Judex proprius Ordinarius alicujus pluribus modis dici potest.*

7 *Reus habens plures Judices Ordinarios potest conveniri ab actore, ubi ipse actor voluerit, & qui prius prævenerit, erit proprius Judex Ordinarius.*

8 *Prævention jurisdictionis per solam citationem acquiritur.*

9 *Conventus coram non suo Judice potest appellare, & invocare protectionem Supremi Consilii Regii.*

10 *Hispaniarum Rex ex concessione Pontificis est conservator Concilii Tridentini, ut ejus Decreta observentur, & in nihilo violentur.*

11 *Conventus per Litteras Apostolicas, ut beneficium dimittat, & alteri concedat, antequam sit conventus in prima instantia, potest recurrere ad Supremum Consilium, ut supersedeatur in executione hujusmodi Litterarum: & quæ praxis circa hoc observetur, traditur.*

12 *Prorogatio jurisdictionis quid sit.*

13 *Jurisdictio non potest prorogari, nisi Judex aliquam habeat jurisdictionem, quæ extendi possit.*

14 *Superior potest adiri post biennium transactum, quod datur ad terminandam causam in prima instantia.*

15 *Auditor Camaræ Apostolicæ nullam habet jurisdictionem in prima instantia.*

16 *Consensus partium litigantium est de substantia prorogationis.*

17 *Clericus sine licentia Episcopi non potest prorogare jurisdictionem Judicis non sui.*

18 *Consensus prorogandi jurisdictionem tollitur litigantibus in prima instantia per Concilium Tridentinum.*

19 *Jus alteri quæsitum non debet ei subtrahi, neque iniqua conditio alteri per alterum inferri.*

20 *Prorogando jurisdictionem, tollitur jus concessum Episcopis per Concil. Trident. cognoscendi in prima instantia de omnibus causis.*

21 *Judicandi honor omni lucro præfertur.*

22 *Auditor Camaræ Apostolicæ est Judex Delegatus.*

23 *Consensus expressus, & non tacitus, an requiratur ad prorogandam jurisdictionem Judicis Delegati.*

24 *Comparitio alicujus coram aliquo Judice non inducit expressum consensum, per quem ejus jurisdictio prorogetur.*

(d) Ex Panorm. n. 6. & Felin. n. 12. in cap. *Edoceri*, de *Rescript.*

(e) Ut probat text. in cap. *Qualiter* I. de *Accusat.*

(f) Sess. 24. de Reform. cap. 1.

(g) Juxta text. in cap. 1. de *Offic. Ordin.* & notant ibi Card. Panorm. Imol. Barb. Felin. & Alciat. n. 11. & etiam Aretin. n. 70. & 78. & Socin. n. 76. in cap. *Qualiter*, & *quando* II. de *Accus.*

(h) In cap. de *Accusat.* 2. quæst. 8. col. 36. & 39. & Bernard. Diaz in Pract. Crim. Canon. cap. 5.

(i) 3. Tom. Variar. cap. 1. n. 10. ampliat. 1. & Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 10. n. 3.

(j) Juxta text. in cap. 1. in princ. de *Procur.* lib. 6.

(k) Ut in cap. *Laico*, & in cap. *Sicut Sacerdotes* 2. quæst. 7. & in cap. *Cum P.* de *Accusat.*

(l) In leg. *Si vacantia*, Cod. de *Bonis vacant.* lib. 10. & in Tract. de Malef. fol. 38. col. 2. & Foller. in sua Pract. pag. 162. & 730. & Præpol. in dict. cap. de *Accusat.* col. 65.

ULTIMUM PRÆLUDIUM.

DE PRIMA INSTANTIA.

1. ULtimò erit præmittendum, *hodie* omnes causas ad Forum Ecclesiasticum quomodocumque spectantes, etiam beneficiales, experiendas esse in prima instantia coram Judicibus Ordinariis, 2. terminandasque esse infrà biennium connumerandum à die motæ litis: 3. nec superiores Judices posse de eis cognoscere ante appellationem à diffinitiva, vel ab interlocutoria habenti vim diffinitivæ, vel continenti gravamen per diffinitivam irreparabile, 4. etiam ex Mandato Apostolico, nisi urgenti, & rationabili causa talem Mandatum *manu propria* Romani Pontificis fuerit subscriptum: vel causa fuerit de his, quæ secundum Canonicas Sanctiones sunt tractandæ apud Sedem Apostolicam, de quibus habetur in cap. *Nec licuit* 17. Distinct. & in cap. *Majores* in princ. de *Baptismo*. 5. Nec etiam Legatos *de latere*, Nuntios, & alios quoscumque Judices, quacumque facultate fulgentes, posse in prædictis causis, quantumcumque gravissimis, in prima instantia præripere, impedire, seu turbare jurisdictionem Ordinariorum, nisi prius requisitus fuerit Ordinarius, & negligens, ut novè decretum extat in Concilio Tridentino. (a)

6. Circa cujus text. explicationem advertendum erit, proprium Judicem Ordinarium alicujus pluribus modis dici, vel *ratione originis, domicilii, vel beneficii*, (b) vel *ratione contractus*: (c) quòd intelligi debet juxta Pragmaticam Sanctionem novè editam, & promulgatam Madritii 21. die Mensis Februarii Anno MDLXXIII. vel *ratione delicti*, (d) vel *ratione rei sitæ*, quæ petitur: (e) 7. prædictis enim modis quis poterit habere plures Judices Ordinarios, & coram uno ex eis conveniendus erit ab actore, in cujus electione est reum convenire, vel coram Judice *originis*, vel coram Judice *contractus*, vel coram Judice *rei sitæ*: 8. & Judex, qui prævenerit jurisdictionem, ille erit proprius Ordinarius in causa illa, quæ præventio per solam citationem fit; (f) 9. alioquin enim, si coram alio Judice non Ordinario quis conveniatur, præterquam in prædictis casibus, appellare poterit, & invocare protectionem Supremi Consilii Regii, ubi cognoscitur, *quando decreta Concilii Tridentini in aliquo violantur*: 10. quia Hispaniarum Rex concessionibus Pontificum est Conservator prædicti Concilii, ad hoc ut ejus Decreta observentur, & in nihilo violentur; 11. & ita, quoties aliquod Monitorium, vel Litteræ Apostolicæ emanant ab Auditore Cameræ Apostolicæ, per quas Litteras sub gravissimis pœnis, & censuris mandatur possessori, ut præbendam, seu beneficium dimittat, & alteri concedat, super quo nunquam fuit conventus in prima instantia coram suo Judice Ordinario, interposita supplicatione ad Sedem Apostolicam per prædictum possessorem, recurritur statim ad Supremum Regium Consilium; ubi nomine Promotoris Fiscalis proponitur quærela, in qua dicitur, *quòd cum talis esset possessor cujusdam beneficii, ad instantiam talis Litteræ Monitoriales fuerunt concessæ ab Auditore Cameræ Apostolicæ, quibus Auditor mandat possessori, ut beneficium dimittat, & alteri concedat, super quo nunquam fuit conventus coram suo Ordinario in prima instantia, & ita quòd prædictæ Litteræ Apostolicæ sunt contra dispositionem Concilii Tridentini; & quamvis ab eis per partem supplicatum fuit ad Summum Pontificem, supplicatione non obstante, Executor in causa procedit*: Unde Promotor Fiscalis petit *Mandatum Regium*,

(a) Sess. 24. de Reform. cap. 20.

(b) Ut in cap. fin. de *For. compet.*

(c) Ut in cap. *Dilecti*, eod. tit. & in cap. *Romana*, §. *contrahentes*, de *For. compet.* in 6.

(d) Ut in cap. *Cum sit generale*, de *For. compet.*

(e) Ut in cap. *Sanè*, eod. tit.

(f) Ut in cap. *Propositi*, de *For. compet.* per quem text. ita notant DD. ibi.

gium, & Provisionem dari, ut quicumque Judices Sæculares prædictas Litteras Apostolicas, ubi, & in cujus potestate fuerint, capiant originaliter, & ad Supremum Consilium remittant: & quòd Judices Ecclesiastici, vel alii Executores superfedeant earum executioni, donec per Consilium examinentur, & de justitia provideatur. Et tunc Consilium Supremum concedit prædictum Mandatum, juxta tenorem petitionis Promotoris Fiscalis, *quo mandat cuicumque Judici Sæculari, quòd prædictas Litteras capiat, interposita prius supplicatione ad Summum Pontificem, & sub gravissimis pœnis mandat Judicibus Ecclesiasticis, in quorum potestate fuerint, quòd earum executioni superfedeant, donec per Consilium de justitia provideatur.* Et tunc virtute Regiæ Provisionis, ad instantiam alicujus procuratoris ad id constituti per Promotorem Regium Fiscalem à tergo Provisionis Judices Sæculares requiruntur, *ut capiant, seu capere faciant prædictas Litteras Apostolicas, in quacumque parte fuerint, & quòd Mandatum Regium adimplent sub pœnis in eo contentis.* Et Judices Sæculares *sua mandata dant suis Executoribus & Alguacellis, ad capiendas prædictas Litteras, ubicumque fuerint.* Qui cum Tabellione accedunt ad Judicem Ecclesiasticum, seu ad Notarium, vel ad alium in cujus potestate fuerint Litteræ, quas capiunt: & si ille, qui habuerit eas, dare noluerit, capitur, & in carcerem detruditur, & statim Provisio Regia intimatur Judici, vel Executori Ecclesiastico, requiriturque per Procuratorem Fiscalis, *ut in earum executione superfedeat, interponiturque ab eodem Procuratore supplicatio ad Summum Pontificem coram prædicto Judice, vel Executore Ecclesiastico.* Et tunc captis prædictis Litteris, visisque à Judice Sæculari, an sint contra dispositionem Concilii Tridentini, visaque supplicatione ad Summum Pontificem, Judex Sæcularis mandat Tabellioni, *quòd prædictas Litteras cum processu, & actis originalibus ad Supremum Consilium Regium remittat.* Et tunc, qui eas impetravit, comparet in Consilio Supremo Regio dicens: *Prædictas Litteras mandato Consilii delatas fuisse ad instantiam Promotoris Fiscalis*, petensque *quòd sibi reddantur, ut eis uti possit*: cujus petitionis copia datur Fiscali, qui respondet, *Litteras non esse reddendas, sed potius retinendas*, allegans rationes quibus retineri debeant, & hujus responsi copia datur petenti Litteras, qui etiam satisfacit rationibus allegatis per Fiscalem, cujus satisfactionis copia datur Fiscali, cui ipse respondet, & concluditur. Et si negotium in probatione consistat, recipitur ad probationem per Consiliarios Regios, & in eo proceditur *via ordinaria*, donec sententiam definitivam proferant. Sed si in probatione non consistat, statim post allegationes partium proferunt suam sententiam, qua, vel pronuntiant, *Litteras Apostolicas retinendas esse, donec Summus Pontifex consulatur, & melius de veritate informetur, & interim earum executionem suspendunt, & interdicunt sub gravissimis pœnis, & comminationibus earum usum impetrantibus.* Qua in re audio praxim in Consilio Supremo observari, nempè, quòd si possessor beneficii, vel ille, contra quem Litteræ Apostolicæ fuerunt impetratæ, semel comparuit coram Auditore Cameræ Apostolicæ, allegans contra prædictas Litteras, & etiam proponens exceptionem declinatoriam, ex eo quòd fuerunt impetratæ, & concessæ contra Decretum Concilii, & postmodum Litteræ deferantur ad Consilium Regium per partem adversam, vel per Promotorem Fiscalem, ut ibi retineantur, donec Summus Pontifex consulatur, & de veritate informetur; quòd tunc Regii Consiliarii pronuntiant, *Litteras redendas esse impetranti, nec esse detinendas*, ex eo quòd possessor beneficii, vel ille, contra quem impetratæ fuerant, consensit jurisdictioni Auditoris Cameræ Apostolicæ, & eam prorogavit.

Quæ *praxis*, si ita observatur, nescio quo jure substineri possit, nam possessor beneficii consentire non potuit in Judicem non suum, nec ejus jurisdictionem prorogare; 12. cum prorogatio jurisdictionis nihil aliud sit, quam *extensio jurisdictionis Ordinariæ ad causam, vel ad personam sub ea non expressam*, (g) & extensio fieri non possit, nisi ab eo quod est: arg. text. in leg. *Sed etsi manente*, ff. de *Precar.* & in leg. 4. ff. de *Damno infect.* & in cap. *Ad dissolvendum*, de *Despons. impub.* 13. Sequitur inde, jurisdictionem prorogari non posse, nisi Judex aliquam jurisdictionem habuerit, quæ extendi posset; (h) sed Auditor Cameræ Apostolicæ, neque alius quacumque potestate fulgens, in prima instantia nullam jurisdictionem habet, circa causas beneficiales, & circa omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, præter Judicem Ordinarium, ut probatur in dict. cap. 20. Concil. Tridentini, ibi: *in prima instantia coram Ordinariis Locorum dumtaxat cognoscantur*: quibus verbis omnino tollitur jurisdictio in prima instantia quibuscumque Judicibus, & solummodo Ordinariis locorum conceditur: 14. probatur etiam in eodem cap. 20. ibi: *Atque omnino, saltem infra biennium à die mota litis terminentur; alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum, Judices superiores, alias tamen competentes, adire*: quibus verbis planè ostenditur, solummodo post biennium Judicem superiorem, alias competentem, per partes adiri posse; ergo infra biennium Judex superior, quantumcumque competens, præter quam Ordinarius locorum, de prædictis cautis in prima instantia cognoscere non potest.

(g) Ut colligitur ex leg. 1. & 2. ff. de *Judic.* & in cap. *P. & G.* de *Offic. Deleg.*

(h) Ut probatur in leg. 1. ff. de *Judic.* & in leg. 1. Cod. de *Jurisdict. omn. jud.* & in cap. *Significasti*, de *For. compet.* ibi: *Cum qui jurisdictioni præsse dignoscitur.*

Rursus probatur in dict. cap. 20. in vers. *Ab his*, ubi solummodo excipiuntur duo casus, in quibus Ordinarius non cognoscit, & nullus ex eis est casus noster. Præterea probatur in eodem cap. 20. in vers. *Legati quoque*, ubi dicitur, quòd Legati *de latere*, Nuntii, neque alii quarumcumque facultatum vigore in prædictis cautis non possint Episcopos impedire, & jurisdictionem eorum præripere, aut turbare, nec contra Clericos, aut personas Ecclesiasticas procedere, nisi eorum Episcopo prius requisito atque negligente; 15. ergo ex prædictis constat, in prima instantia Auditorem Cameræ Apostolicæ nullam jurisdictionem habere, & omnino incompetentem esse cognitionis prædictarum causarum; & per consequens jurisdictionem prorogari non posse, cum non sit quid prorogetur.

16. Secundo pro hac mea opinione facit, quòd de substantia prorogationis est consensus partium litigantium; (i) 17. sed Clericus sine licentia proprii Episcopi non habet consensum prorogandi jurisdictionem Judicis non sui; (j) ergo in nostro casu prorogatio fieri non potuit: 18. præsertim, quod consensus prorogandi in prima instantia tollitur partibus litigantibus per Concil. Trident. in eodem cap. 20. ibi: *Alioquin post id spatium liberum sit partibus, &c.* quibus verbis constat in illo tantum casu, scilicet, quando infra biennium causa non fuit terminata coram Ordinario, concessam esse libertatem partibus adeundi Judicem superiorem, alias competentem; ergo præter illum casum sublata censetur partibus libertas adeundi Superiorem, alias quantumcumque competentem: & per consequens litigantes in prima instantia non habet consensum adeundi alium Judicem, quam Ordinarium.

19. Tertio, hæc mea opinio probatur, ex eo quòd jus alteri quæsitum non debet ei subtrahi, (k) neque alteri per alterum iniqua conditio afferri debet; (l) 20. sed si per partes litigantes jurisdictio alterius Judicis in prima instantia prorogari posset, jam jus quæsitum Ordinariis locorum per Concilium Tridentinum in dict. cap. 20. eis subtraheretur, & iniqua conditio eisdem afferretur, si sine eorum consensu subditi sui prorogarent jurisdictionem alterius Judicis, 21. cum privarent eos suis sportulis, & honore judicandi, qui omni lucro præferendus est. (m)

22. Quarto, hæc opinio probatur, ex eo quòd Auditor Cameræ Apostolicæ est Judex delegatus, ut firmat Glossa; (n) 23. sed ad prorogandam jurisdictionem Judicis delegati consensus expressus, & non tacitus requiritur; (o) ergo per solam comparitionem simpliciter etiam factam, absque oppositione exceptionis declinatoriæ coram Auditore Cameræ Apostolicæ, prorogatio jurisdictionis prædicti Auditoris non inducitur: 24. quia talis comparitio solummodo inducit consensum tacitum, & non expressum, juxta Gloss. Receptam in dict. cap. *Statutum*, §. *In nullo*. Ex quibus omnibus planè constat, prædictam praxim jure fulcitam non esse, imò etiam Litteras Apostolicas retinendas esse, quamvis ille, contra quem impetratæ fuerant, comparuerit coram Auditore suas exceptiones allegans, & Monitorio respondens: alioquin, si partes litigantes sine licentia suorum Ordinariorum consentire possent in alium Judicem, illusorium maneret Decretum Concilii, & Concessiones Pontificis Regi Hispaniarum concessæ, ejusque summis sumptibus impetratæ ad conservationem, & observantiam Concilii Tridentini frustrarentur.

(i) Juxta text. in leg. 1. & 2. ff. de *Judic.*

(j) Ut probat text. in dict. cap. *Significasti*, ibi: *Consentire non potest.*

(k) Ut in leg. 2. ff. de *His qui sunt sui, vel alieni juris*, & in cap. *Cum Ecclesia Vulterana*, de *Elect.*

(l) Ut in leg. *Non debet*, ff. de *Reg. jur.*

(m) Ut in leg. *Julianus*, ff. *Si quis omis. caus. testam.*

(n) 1. in Clem. *Auditor.* de *Rescript.* quam dicit ibi veram Card. n. 6. & Staphileus in Tract. de Signatura justitiæ, in Prælud. 1. n. 6.

(o) Juxta text. in cap. *Statutum*, §. *In nullo*, de *Rescript.* lib. 6.

SEQUITUR PRIMA PARS HUJUS SECUNDI TOMI.

PRIMA PARS,
HUJUS SECUNDI TOMI.

DE FORMA PROCEDENDI VIA ORDINARIA in prima instantia circa causas civiliter intentandas in Foro Ecclesiastico.

EX CAPITE PRIMO SUMMARIA.

1 *Judicium ordinarium dividitur in duodecim tempora circa causas Ecclesiasticas.*

2 *Actor forum rei sequi debet, nisi sit consuetudo in contrarium, ut est Salmanticæ in Episcopali Audientia.*

3 *Scholastici ex privilegio possunt convenire laicos coram suo Judice Scholastico Salmanticensi.*

4 *Actor potest eligere Judicem quem voluerit, si reus plures habeat Judices Ordinarios.*

CAPUT PRIMUM.

DE DIVISIONE HUJUS PRIMÆ PARTIS.

1. HOC Judicium ordinarium etiam dividendum erit in duodecim Tempora, sicuti diximus in 1. Part. 1. Tom. in divisione ejusdem primæ partis: & quod ibi diximus in 1. Tempore de *Judice eligendo*, etiam in præsenti erit repetendum.

Et ita actor prius considerabit, coram quo Judice reum convenire debeat, animadvertens, quod in prima instantia reus conveniendus est apud proprium Judicem Ordinarium, ut resolvimus. (*a*) Et Judex Ordinarius debet esse illius, qui conveniendus erit, cùm actor sequi debeat forum rei, (*b*) nisi ex aliqua *consuetudine* actor possit trahere reum ad suum proprium forum, ut in Audientia Episcopali Salmantina, ubi viget consuetudo, quod Clerici convenire possint laicos coram suo Judice Ecclesiastico: vel nisi hoc jus actori competat *ex* aliquo *privilegio*, ut in Audientia Scholastica Salmantina, ubi Scholastici ex privilegio possunt trahere laicos ad suum Judicem Scholasticum. 3. Considerabit etiam actor, an reus conveniendus plures Judices Ordinarios habeat, quos habere potest, ut suprà diximus; (*c*) 4. tunc enim actor poterit ex eis Judicem eligere, quem maluerit, ut in dicto ultimo Præludio adnotavimus.

Observandum etiam erit in hac prima Parte, quod dictum fuit in 2. Tempore 1. Part. 1. Tom. circa præparatoria ante citationem: ad quæ actor attendere debebit, ac ideò de citatione dicendum erit.

EX CAPITE SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *Citatio est fundamentum, & principium ordinis judiciarii, & ab ea institutio processus exordium capit.*

2 *Citationis materia à quibus præcipuè Doctoribus tractetur, remissivè.*

3 *Citatio quandoque fit per edictum, & quando, & qualiter fiat, remissivè, & num. sequent.*

4 *Citatio fit per edictum in electionibus Præbendarum, & quando Parochialis Ecclesia vacat, ut compareant examinandi, qui eam prætendunt.*

5 *Forma quæ observatur, cum Ecclesia juris patronatus vacat, ut præsentatus institui possit.*

6 *Citatio per edictum fit, cum est incertus contradictor.*

7 *Citatio fit per edictum cum Beneficiarius Curatus abest, & non residet in beneficio.*

8 *Citatio fit per edictum ab Auditoribus Contradictarum in Curia Romana ad singulos actus processus, postquam reus est citatus personaliter à principio ad totam causam.*

9 *Citatio per edictum fit in pluribus casibus, remissivè.*

10 *Citatio per edictum non sufficit, si sit certus contradictor, sed debet personaliter citari, si inveniri possit, aliàs processus erit nullus ipso jure.*

11 *Citatio ut per edictum fiat, quæ requirantur.*

Ci-

(*a*) In ultim. Prælud. hujus 2. Tom.
(*b*) Ut in leg. *Juris ordinem*, Cod. de *Jurisdict. omn. jud.* & in cap. *Cum sit generale*, de *For. comp.*
(*c*) In ult. Prælud. hujus 2. Tom.

12 *Citatio aliquando fit per proclama, ut cum matrimonium est contrahendum, quia prius in Ecclesia publicantur contrahentes, ad hoc ut, si adsit impedimentum, sciatur.*

13 *Citatio aliquando fit viva voce Judicis citantis partes ad aliquem actum.*

14 *Citatio aliquando fit per Tabellionem, ut quando notificat de mandato Judicis libellum parti adversæ.*

15 *Citatio, quæ fit per Nuntium, Apparitorem, vel Cursorem, magis in Foro Ecclesiastico frequenter versatur.*

16 *Nuntio citanti non creditur, sine commissione, & mandato Judicis in scriptis.*

17 *Citatio fit in scriptis in Foro Canonico, præcipuè propter excommunicationem ferendam, si citatus contumax fuerit, qua debet ferri in scriptis.*

18 *Monitio trina, vel una pro tribus præcedere debet excommunicationem, quamvis sine monitione lata excommunicatio valida sit.*

19 *Citatio pro excommunicatione non debet fieri peremptoriè, nisi necessitas exposcat, & quæ dicatur citatio peremptoria, remissivè.*

20 *Nuntio asserenti, aliquem citasse, fides adhibetur, non tamen asserenti, sibi factam fuisse commissionem à Judice ad citandum.*

21 *Citatio, quæ est facienda extra Civitatem, intra Diœcesim tamen, datur ipsi parti, quæ facit parti adversæ intimari eam.*

22 *Non creditur parti asserenti, adversarium citasse, nisi per testes probetur.*

23 *Notificatio citationis, quando fit ab ipsa parte, debet poni à tergo mandati citationis cum mense, die, & anno, & testibus.*

24 *Praxis quæ observatur, cum aliquis citatur extra Diœcesim, vel intra, ubi positus est Vicarius Foraneus ab Episcopo ejusdem Diœcesis.*

CAPUT SECUNDUM.

DE CITATIONE.

1. CUM citatio sit fundamentum, & principium ordinis judiciarii, (*a*) & ab ea omnis institutio processuum exordium capiat, (*b*) ideò acturi de institutione processus ordinarii, ab ipsa citatione erit inchoandum. Circa cujus materiam videnda erunt, quæ ibi resolvimus in 3. Tempore. (*c*) Sed quoad nostrum attinet institutum, solummodo videndum erit, quibus modis citatio in Foro Ecclesiastico fiat.

3. Qua in re dicendum est, quòd primus modus citandi, qui *in praxi Ecclesiastica* observetur, est citatio *per edictum*, quæ fit, quando reus inveniri non potest, ut personaliter citetur: tunc enim per edictum citandus erit, affigendo illud publicè in sua Ecclesias (*d*) vel quando ille, qui citandus est, procurat per se, vel per alium, ne citatio ad eum pervenire possit, vel cujus domicilium, sive locus tutè, libere ve adiri non potest. (*e*)

4. Insuper fit citatio *per edictum* in electionibus præbendarum; (*f*) vel quando aliqua Ecclesia Parochialis vacat: tunc enim per edictum publicum affigendum in valvis Ecclesiæ Cathedralis citantur omnes, qui volent examinari ad regendam prædictam Ecclesiam vacantem, ut compareant intra terminum in edicto præfixum, juxta formam traditam in Concilio Tridentino. (*g*) Et idem observatur, quando aliqua Ecclesia juris patronatus vacat: nam si aliquis præsentatus à Patrono comparet coram Ordinario petens, se instituì, statim Judex præcipit, quòd per edictum citentur omnes illi, quorum interest: quod edictum affigitur in valvis ipsius Ecclesiæ vacantis.

5. Et transacto tempore edicti, ille, cujus interest, comparet coram Judice incusans aliis contumaciam, & petendo institutionem: & si alii compareant instituitur processus ordinarius. 6. Et generaliter citatio per edictum fit, quando est incertus contradictor, quia tunc per edicta citantur omnes, quorum interest. (*h*)

7. Præterea citatio per edictum fit, quando Beneficiarius Curatus abest, nec residet in beneficio. (*i*) Rursus dicta citatio fit ab Audi-

(*a*) Secundum Speculatorem in tit. de Citat. in princ.
(*b*) Juxta text. in §. fin. Instit. de *Pœna temerè litig.* & nos late diximus in 3. Temp. 1. Part. 1. Tom.
(*c*) Et quæ late tradit Soc. in Tract. de Citat. per totum, & Rob. Marant. de Ordine judic. in 6. part. memb. 1. de Citat. & Rebuf. in Tract. de Citationib. in Præfatione, & per totum Tractatum. Didac. Covar. in Pract. Quæstion. cap. 3. n. 6. Felin. in suo Repert. verb. *Citatio.* Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin. col. 813. Joan. Asin. in sua Praxi, §. 5. de Citationib. cum seqq. Damhoud. in sua Praxi, cap. 54.
(*d*) Ut in specie text. in cap. *Causam quæ*, & ibi glos. verb. *Ad Domum*, & in cap. *Venerabilis*, & ibi glos. verb. *Ecclesiam*, de *Dol. & contum.*
(*e*) Ut probat in Clem. 1. de *Judic.* ubi temperatur rigor cujusdam Constitutionis Bonifacii VIII. quem text. & qualiter citatio per edictum in Curia, & in partibus fieri debeat, explicat Casadorus in decis. 1. n. 2. in decis. 2. n. 2. & in decis. 3. cum tribus seqq. de *Dol. & contum.*
(*f*) Juxta text. in cap. fin. §. fin. & ibi glos. de *Elect.* in 6.
(*g*) Sess. 24. de Reform. cap. 18.
(*h*) Ut in leg. *Si eo tempore*, Cod. de *Remiss. pignor.* & in leg. *Sed si pupillus*, §. *De quo*, vers. *Præscribere*, ff. de *Instit. action.* & tradit Felin. in cap. *Quoniam frequenter*, §. *Porrò, ut lite non contestat.*
(*i*) Ut in cap. *Ex tua*, de *Cleric. non resid.* & ibi DD. & in Conc. Trid. Sess. 23. de Reform. cap. 1. in fin.

toribus Contradictarum in Curia Romana ad singulos actus processus, postquam reus citatus est personaliter à principio ad totam causam, ut sentit Glossa: (j) 9. & prædicta citatio per edictum fit in pluribus aliis casibus congestis à Socino, (k) & à Maranta. (l)

10. Circa quem modum citandi per edictum adverte, quòd, quoties est certus contradictor, & commodè inveniri possit, citari debet *personaliter* & *specialiter*, nec sufficit citatio per edictum, alias processus esset nullus *ipso jure*: (m) & jam ego *in praxi* ob prædictum defectum retractavi quandam sententiam gravissimorum Judicum.

11. Adverte insuper, quòd, ad hoc ut legitimè citatio per edictum fiat, requiritur *primo*, quòd præcedat summaria informatio, quod ille reus latitat, & est absens, nec habet domum, nec dimisit procuratorem, vel informatio alterius casus, in quo citatio per edictum habet locum, alias esset nulla, secundum Bartolum. (n) Apud multos enim Judices sufficit relatio Nuntii asserentis prædictos casus, secundum Rebuffum. (o) *Secundo* requiritur, quòd prius illud edictum publicè legatur tempore, quo in Ecclesiis stat multitudo populi congregati, secundum Casadorum: (p) & postquam fuerit publicè lectum, affigi debet in valvis Ecclesiæ Cathedralis, vel ubi est consuetudo affigendi, & in januis illius Ecclesiæ vacantis, aut ubi est beneficium Clerici absentis: debetque per aliquas horas remanere edictum affixum in prædictis locis, secundum Millium; (q) sufficit tamen, quòd Nuntius, vel Notarius referat, edictum esse affixum in prædictis locis, quamvis non declarent per quantum tempus, secundum Bartolum. (r) Requiritur *tertio*, quod affigatur edictum originale, nec sufficit copia ejus. (s)

12. Alius modus citandi versatur *in praxi*, scilicet *per proclama*, & unus casus est, quando aliquod matrimonium est contrahendum: nam tunc publicè citari debent Ecclesia omnes, qui cognoverint aliquod impedimentum subesse; (t) & quando aliquis est promovendus ad majores Ordines, tunc publicè in Ecclesia in diebus festivis proclama fit à Parocho, ut quicunque sciverit aliquod impedimentum, detegat, quod procedit ex Concilio Tridentino: (u) & alios plures casus congerit Maranta. (x)

13. Alius modus citandi versatur *in praxi*, scilicet, *per vivam vocem* ab ipsomet Judice, quando ore proprio Judex citat partes in judicio, vel in quocunque alio mandato interlocutorio. (y)

14. Alius modus citandi *in praxi* versatur, scilicet, *per Tabellionem*, vel *Notarium*, quando notificat libellum parti adversæ de mandato Judicis: (z) & fit per tres denuntiationes: & ista praxis oritur à cap. *G. Perpetuus*, de *Fide instrument.* & ibi DD.

15. Alius modus citandi, qui magis frequentatur in Foro Ecclesiastico est, scilicet *per Nuntium*, *Apparitorem*, sive *Cursorem*: (a) 16. cui Nuntio non creditur sine commissione & mandato Judicis in scriptis, (b) 17. atque ideo in Foro Canonico citatio fit *in scriptis* præ-

(j) In dict. Clem. 1. de *Judic.* verb. *Litterarum*, & firmat Specul. in tit. de Citation. §. Viso. Castro in leg. *Ad peremptorium*, ff. de *Jud.* & tradit Octav. Vestrius de Introduct. in Romanæ Aulæ actionem, lib. 4. cap. 21. n. 3. & cap. 3. n. 4. & cap. 4. n. 1. & Sebast. Vant. de Nullitatib. cap. 12.

(k) Tract. de Citat. art. 23. & à Felin. in cap. *Quoniam frequenter*, §. *Porrò*, *ut lite non contest.*

(l) De Ordine judic. 6. part. memb. 1. n. 83.

(m) Juxta text. in cap. fin. vers. fin. de *Elect.* in 6. quem ad hoc ultra DD. ibi notat Panorm. in cap. fin. de *Vita, & honest. Cleric.* & Lambertinus de Jure Patronat. 2. part. lib. 2. quæst. 6. art. 10. Felin. in cap. *Cognoscentes*, col. 7. de *Constit.* & in suo Repertor. verb. Citatio per edicta non valet, & Valle in cons. 18. n. 16.

(n) In dict. Extravag. verb. *Per edictum*, & Socin. in Tract. de Citation. art. 23. n. 5. Dec. in cons. 460. n. 26. Vanc. de Nullit. n. 127.

(o) In 3. Tom. Constit. Regalium, in Tract. de Citation. n. 96. & in Concordata Rub. de Constit. verb. Per edictum, in fin.

(p) In decis. 1. de Appell. & notat gloss. verb. *Solemniter*, in Clem. *Causa*, de *Elect.* Octav. Vestrius, ubi supr. lib. 4. cap. 3. n. 5.

(q) Verb. *Citatio*, *quando committatur*, & Rotam in Novis decis. 213. & Vancium de Nullitat. sententiæ ex defectu citationis, n. 131. & Anton. Gravac. in Annotat. ad Octav. Vestrium, ubi supr. lib. 4. cap. 2. n. 9.

(r) In dict. Extravag. verb. *Publicæ*, & Maranz. ubi supr. n. 96.

(s) Juxta text. in Clem. 1. de *Jud.* & Rotam in Novis de Dilationib. decis. 223. Cafiador. decis. 4. de Dol. & contumac. & Papam in Additam. ad Decis. Rotæ 5. de Rescriptis, & in decis. 22. eod. tit. & latè Tiraquel. de Utroque retract. tit. 1. §. 9. glos. 2. n. 8. & glos. 1. col. 3. & 4.

(t) Juxta text. in cap. *Cum inhibitio*, de *Clandest. desponsat.* & in cap. *Cum tua, qui matrim. accus. possit.* & in Conc. Trid. Sess. 24. de Reform. matrimon. cap. 1.

(u) Sess. 23. de Reform. cap. 5.

(x) In dict. 6. part. memb. 1. à n. 97.

(y) Juxta text. in leg. 2. Cod. *Quomod. & quand. Judex*, & notat Matesilanus, singul. 131. & Corset. in singul. citatio 2.

(z) Argum. text. in cap. *Circumtelliones* 23. quæst. 5.

(a) Juxta text. in cap. *Prudentiam*, pri. resp. de *Offic. Deleg.* & in cap. *Quoniam contra falsam*, de *Probat.* & in cap. *Cum parati*, de *Appell.*

(b) Ut in prædictis juribus probatur, & in leg. *Sed si hæc*, §. *Prætor ait*, ff. de *In jus voc.* & in leg. *Cum Clericis*, & ibi Bald. Cod. de *Episcop. & Clericis.*

præterea fit *in scriptis* propter excommunicationem ferendam, si citatus contumax fuerit, nec comparere voluerit: 18. nam cum sententia excommunicationis debeat proferri *in scriptis*, (c) oportet, quòd præcedat trina monitio, vel una pro tribus, cum intervallo dierum, & quod de eis constet, ut citatus contumax reputetur; (d) atque ideo in mandato citationis semper apponitur clausula illa, *præmissa Canonica monitione, cum termino sex dierum, de duobus in duobus pro quolibet termino*, nisi celeritas negotii, vel distantia loci majorem, vel breviorem dilationem requirat: nam tunc Judex arbitrabitur. (e)

Bene verum est, quòd si excommunicatio proferatur, nulla præcedente monitione, erit valida, juxta text. & ibi gloss. verb. *Injustam* in cap. *R.* de *Sentent. excomm.* in 6. (f) & probatur in cap. 1. de *Jud.* nec refert, textum illum intelligere in contumace notorio, in quem excommunicationem ferri posse sine monitione, firmat Panormitanus: (g) nam ultra id, quod hunc intellectum optime improbat Alciatus ibi, ex eo tamen retento prædicta opinio communis probatur, cum contumacia nihil aliud sit, quam peccatum: relinquitur ergo, ob peccatum mortale notorium latam excommunicationem sine monitione valere; probatur etiam ista communis in cap. *Cum sit Romana*, §. fin. de *Appellat.* nec satisfacit intellectus Doctorum asserentium, Apostolum prius admonuisse illum Corinthium, nam intellectus ille est divinatorius, & repugnat litteræ illius text. ibi: *irrequisitum*: probatur denique in cap. *Quidam maligni spiritus* 5. quæst. 1. & ita est observandum; quamvis Soto (h) prædictam communem refutet asserens, excommunicationem sine monitione latam nullam esse, & Victoria: (i) quibus non suffragatur illud Matth. 18. ver. *Si autem peccaverit in te frater tuus*, &c. nam in illo loco non præscribitur forma excommunicationis ferendæ, sed tantum declaratur, ad quid de Jure Naturali teneamur, quando peccator lapsus fuerit, quia tenemur illum monitionibus erigere, & si non audierit, ejus consuetudinem vitare, ne nos corrumpat: quod indicant verba illa: *sit tibi sicut ethnicus, & publicanus*; id est, *publicus peccator*. Rursus præceptum illud est affirmativum, non negativum; non enim prohibet aliter fieri: & actus gestus contra legem præscribentem aliquem ordinem, & non prohibentem aliter fieri, firmus est. (j)

19. Et prædicta citatio non debet fieri *peremptoriè*, nisi necessitas exposcat: (k) & Panormitanus (l) tenet, citationem peremptoriam sine causa fieri posse, dummodo nimis brevis non sit, quem sequitur Beroius: (m) & quæ dicatur citatio peremptoria, optimè explicat Didac. Perez. (n) Et ista citatio aliquando fit intra Civitatem, & tunc datur Nuntio publico ad hoc destinato, (o) 20. cui Nuntio asserenti, se aliquem citasse, fides adhibetur, cum sit persona publica jurata, secundum Speculatorem; (p) tamen de commissione seu mandato Judicis *de citando*, Nuntio asserenti, sibi factam fuisse prædictam commissionem, non creditur. (q) In Foro Sæculari aliter servatur, ut resolvisti in 1. Tom. hujus Praxis, 1. Part. 3. Tempore.

21. Aliquando prædicta citatio fit extra Civitatem intra Diœcesim tamen, & tunc citatio datur ipsi parti, & pars ipsa facit, quòd illa citatio intimetur parti adversæ per aliquem Clericum, vel Notarium, secundum Præpositum. (r) 22. Verumtamen in hoc est discrimen, quod tunc non creditur citanti, nisi probetur per testes, se illum citasse, secundum Baldum.

(c) Ut in cap. 1. de *Sentent. excommun.* in 6.

(d) Juxta text. in cap. *De illicita* 24. quæst. 3. & in cap. *Sacro*, de *Sentent. excomm.* & in cap. *Constitutionem*, de *Sentent. excomm.* in 6. & explicat Covarr. in cap. *Alma mater*, 1. part. §. 9. n. 4. cum seq. de *Sentent. excomm.* in 6.

(e) Juxta text. in dict. cap. *Constitutionem*.

(f) Gloss. 2. in dict. cap. *Sacro*, & ibi Panorm. & Felin. glos. 1. in Summa 2. quæst. 1. glos. in cap. 1. verb. *Judiciario*, de *Excess. Prælat.* sequuntur Panorm. & Dec. in cap. *Ad audientiam*, de *Appell.* firmat Cajet. 22. quæst. 69. art. 2. Navar. in Manual. cap. 27. n. 8. & 11. dicit communem Covarr. in dict. §. 9. n. 7.

(g) Num. 28. Dec. lect. 1. n. 25. Rip. n. 81. & Beroi. n. 212. in dict. cap. 1. de *Judic.*

(h) In 4. Distinct. 22. quæst. 1. art. 2. pag. 103. col. 1.

(i) In Tract. de Excommun. n. 6.

(j) Juxta ea, quæ notat Jas. in leg. *Non dubium*, n. 18. Cod. de *Legib.* & Felin. in cap. *Cum dilecti*, n. 10. de *Rescript.* & de isto præcepto Domini circa correctionem fraternam est accipiendus text. in cap. *Omnes decimæ* 16. quæst. 7. & in cap. *Presbyterorum* 17. quæst. 4.

(k) Juxta text. in cap. 1. de *Dilation.*

(l) In cap. *Quoniam contra falsam*, de *Probat.* n. 10.

(m) Ibi n. 132. quicquid gloss. ibi, verb. *Dilationes*, contrarium teneat.

(n) In leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. col. 119. vers. Dicitur.

(o) Ut in dict. cap. *Prudentiam* 2. resp. de *Offic. Deleg.*

(p) Tit. de Citat. §. 1. vers. Sed numquid credatur, & Imol. in leg. *Ex consensu*, §. *Eum qui*, ff. de *Appell.* & glos. in cap. *Cum parati*, verb. *Nuntius*, de *Appell.* & est communis opinio, secundum Niconicium in Repetit. cap. *Quoniam contra falsam*, verb. *Citationes*, n. 99. de *Probat.*

(q) Juxta text. in dict. cap. *Quoniam contra.* Et resolvit Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin. col. 816. vers. Quæro. 23.

(r) In cap. *Cum sit Romana*, col. fin. & ibi Panorm. de *Appell.* & Bald. in leg. *Ut perfectius*, col. fin. Cod. de *Annali except.* & Marant. in dict. 6. part. memb. 1. num. 44.

dum. (*f*) 23. Quo circa notificatio citationis ponitur à tergo mandati citatorii cum die, menſe, & anno, & teſtibus. (*t*)

24. Quando verò prædicta citatio debet fieri intra Diœceſim in aliqua Villa, vel Loco, ubi poſitus eſt Vicarius Foraneus ab Epiſcopo ejuſdem Diœceſis, in cauſis matrimonialibus, beneficialibus, & in aliis gravibus tenor libelli debet inſeri in ipſo mandato citatorio: & ſimiliter, quando aliquis eſt citandus extra Diœceſim ad requiſitionem alicujus Judicis Eccleſiaſtici, tenor libelli debet inſeri in ipſa citatione: quæ praxis oritur ex text. in cap. 2. de *Dilation.* & ex iis, quæ in ſimili reſolvit Covarruvias: (*u*) & tunc pars porrigens libellum petitionis in ipſo libello petere debet, *quod mandatum citatorium intimetur parti adverſæ cum inſertione ipſius libelli, & quod eidem præcipiatur, quod conſtituat procuratorem cognitum, ex numero illius Auditorii, alias quòd in ejus abſentia procedetur cum Auditorio*, quod Judex ſic præcipit, & praxis ita obſervat. Et quia, poſtquam mandatum citatorium intimatum eſt parti, contigit frequenter, quod pars citata non comparet, imò eſt contumax, & Judicem contemnit, ideò videndum erit de contumacia rei citati.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *COntumacia rei eſt duplex, una vera, & altera ficta.*

2 *Contumacia multis modis commiti poteſt.*

3 *Contumacia quando ſit delictum, remiſſivè.*

4 *Propter delictum, vel quaſi, etiam Nobilis, vel mulier poſſunt in carcerem detrudi.*

5 *Contumacia variis pœnis punitur, remiſſivè: & quæ magis in Tribunalibus Eccleſiaſticis frequentetur.*

6 *Contumax quis non reputatur, niſi incuſata ante Judicem contumacia ab eo, ad cujus inſtantiam contumax fuit citatus.*

7 *Citatio remanet circunducta, ſi actor non comparuerit in termino, ad incuſandam contumaciam citati.*

8 *Actor non comparens in termino, ad incuſandam contumaciam rei citati, condemnandus eſt in expenſis, nec eſt admittendus ad novam citationem, niſi idonee caveat de comparendo in termino, & perſeverando in judicio uſque ad finem litis.*

9 *Actor ita demum condemnatur in expenſis, quando non comparuit ad incuſandam contumaciam rei, ſi ipſe reus compareat in termino ad petendum, ſe abſolvi à judicio.*

10 *Judex poteſt prorogare terminum datum ad citandum reum, ſi ipſe intra ſibi conſtitutum non comparet.*

11 *Citatio ad duo arctat, ad comparendum in termino, & ad ſimpliciter comparendum.*

12 *Citatio ſublata cenſetur, cum nec citatus, nec citans in termino coram Judice comparent, quia una contumacia altera compenſatur.*

13 *Citatus contumax remanet ſtatim excommunicatus, eo ipſo quòd actor comparuerit ad incuſandam ejus contumaciam.*

14 *Contumax excommunicatus comparens in judicio non auditur, donec refuſis expenſis abſolvatur: & quæ praxis circa hoc obſervetur.*

15 *Contumacia creſcente, creſcere debet pœna.*

16 *Quæ praxis obſervetur, cum reus denuntiatus Clericus, Scholaſticus, vel Laicus non comparent in judicio, creſcente eorum contumacia.*

17 *Littera participantium, campanarum, & anathematis non differunt, quoad vim & vinculum, à majori excommunicatione, licet quoad ſolemnitatem, & terrorem differant.*

18 *Brachium ſæculare non poteſt implorari donec reus ſit excommunicatus gravatus, & regravatus.*

CAPUT TERTIUM.

DE CONTUMACIA.

1. COntumacia rei duplex eſt, una *Vera*, altera vero *Ficta*: Vera contumacia eſt, *quando aliquis fuit citatus perſonaliter, & non comparuit.* Ficta autem eſt, *quando aliquis fuit citatus domi, nec comparuit.* (*a*) 2. Quæ contumacia variis modis committitur, ut putà, in non comparendo, in recedendo à judicio ſine licentia à Judicis, & in non parendo Judici. (*b*) 3. Et quando contumacia delictum ſit, tractat Covarruvias: (*c*) quod utile eſt ad ſciendum, an Nobilis vir, aut mulier pro aliquo debito excommunicati, per implorationem brachii ſæcularis poſſint in carcerem detrudi à Judicibus Sæcularibus, nam, cum contumaces ſint, videntur delictum committere: 4. & propter delictum, vel quaſi bene poſſunt in carcerem detrudi: (*d*) 5. puniturque variis pœnis à jure impoſitis, quas congerit Maranta. (*e*)

Et pœnæ, quæ magis frequentantur in Tribunalibus Eccleſiaſticis, ſunt ſequentes: *prima eſt*, quòd contumax patitur pœnam miſſionis in poſſeſſionem ex primo, & ſecundo decreto. *Secunda eſt*, quòd proceditur adverſus eum via ordinaria uſque ad ſententiam diffinitivam: de quibus erit agendum in 2. Part. hujus 2. Tomi, ubi etiam erit agendum de alia pœna, quæ frequentatur in Foro Canonico adverſus Clericum contumacem, nempè de captura perſonæ. *Alia pœna eſt*, quòd contumax excommunicatur, ſecundum Gloſſam: (*f*) *eſt*, & *alia pœna*, quòd contumax punitur in expenſis: (*g*) & hæ ultimæ pœnæ magis practicantur in Foro Canonico.

6. Adverte tamen, quòd, ad hoc ut citatus contumax reputetur, requiritur, quod quando aliquis citatur ad comparendum, vel aliquid faciendum certa die, quòd, tranſacta illa die, is, ad cujus inſtantiam fuit citatus, debet comparere, incuſando contumaciam citati; alias citatus contumax non reputatur, (*h*) præterquam ſi in cauſa criminali procedatur per viam inquiſitionis, vel ex officio Judicis, nam tunc non eſt neceſſaria incuſatio contumaciæ, ut docet Bartolus. (*i*)

7. At verò ſupradicta reſolutio obtinet, quando ad inſtantiam partis proceditur, nam tunc incuſatio contumaciæ requiritur: quinimo, actore non comparente in termino ad incuſandam contumaciam citati, citatio remanet circunducta, *id eſt*, ſublata, nec poterit in cauſa procedi, niſi reo *de novo* citato. (*j*) 8. Imò actor debet tunc condemnari in expenſis, nec eſt admittendus ad novam citationem faciendam reo, niſi idonee caveat *de comparendo in termino*, & *perſeverando* in judicio uſque ad finem litis: (*k*) & actor debet ſolvere expenſas uſque ad ultimum quadrantem: (*l*) 9. quòd intellige verum, ſi reus citatus compareat in termino, & à Judice petat *citationem circunduci*, & *ſe abſolvi à prædicta citatione*, petatque, *ſe poſſe recedere à judicio*, & *actorem in expenſis condemnari*: 10. nam, cum Judex poſsit expectare in ſequentem diem termini actorem, & ſic prorogare illum terminum, (*m*) videtur terminum durare uſque ad tempus prorogationis, (*n*) atque ideo citatio non remanet circunducta *ipſo jure*.

11. Nec citatus comparens poteſt recedere à judicio abſque licentia Judicis; alioquin, ſi abſque licentia recedat, & poſtea actor compareat offendendo, *ſe juſta cauſa*, & *neceſſaria abfuiſſe*, poterit petere expenſas à reo recedente abſque licentia Judicis, (*o*) quia hujuſmodi citatio ad duo arctat, ſcilicet, quòd *citatus compareat*, & quòd *in termino compareat*. (*p*) Unde, quamvis unum facere non poſsit, nempe, *in termino comparere*, nihilominus tamen alterum tenetur facere, ſcilicet, *comparere*. (*q*) 12. Cæterùm, ſi nec citans, nec citatus in termino compareant, citatio remanet circunducta, *id*

(*f*) In leg. *Sicut proponis* II. Cod. *Quamod. & quand. Judex*, & Peruſ. in cap. *Cum paraſti*, verſ. *Sexto quæritur*, de *Appellat.*

(*t*) Juxta text. in dict. cap. *Quoniam contra falſam.*

(*u*) In Practic. Quæſt. cap. 10. n. 7. in fin. verb.

(*o*) Ita colligitur ex gloſ. in leg. *Divus*, verb. *Exiſtimari*, ff. de *Reſtitut. in integr.* & ibi notat Bartol. & de iſto artic. ſunt videndi Alexand. & Jaſ. in leg. *Properandum*, §. *Sin autem reus*, Cod. de *Judic.* Imol. in leg. *Ex conſenſu*, §. fin. ff. de *Appell.* Socin. in Tract. de Citation. art. 27. n. 28. & latè Foller. in ſua Praxi in 4. part. 3. part. in verb. Et ſi confiteantur, n. 13. Marant. de Ordin. Judic. in 6. part. memb. 2. n. 8. Tiraq. de Utroque retract. §. 9. gloſ. 2. Anton. Gravat. in Annotat. ad Octav. Veſtrium, lib. 7. cap. 3. n. 53.

(*b*) Secundum Panorm. Aret. & Dec. in cap. 1. Extra de *Jud.* poſt gloſ. 1. in cap. 2. de *Dol. & contum.*

(*c*) In cap. *Alma mater*, 1. part. § 9. n. 3. Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. 1. n. 13. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. caſ. 153. n. 1.

(*d*) Ut in leg. 62. Taur. quæ habetur in leg. 10. tit. 13. lib. 5. Recop. & in leg. 79. Taur. quæ habetur in leg. 4. & 5. tit. 2. lib. 6. Recop. & in leg. 6. ejuſdem tit. & lib.

(*e*) Ubi ſupr. in dict. memb. 2. n. 9. & Nicol. Anton. Gravat. in dict. Annotation. ad Octav. Veſtrium, lib. 3. cap. 2. n. 24. & 25.

(*f*) In cap. 1. de *Dol. & contum.* in 6. & notat Bald. in leg. 3. Cod. de *Procur.* & Fel. in cap. 1. col. 5. verſ. Utrum excommunicatio, Extra de *Judic.* & Marant. in dict. membr. 2. n. 19.

(*g*) Secundum gloſ. 1. cap. 1. de *Dol. & contum.* in 6. & gloſ. in cap. 2. verſ. *Rationabilis cauſa*, de *Procurator.* & gloſ. in cap. *Quoniam contra*, verb. *Dilationes*, de *Probat.*

(*h*) Juxta text. in leg. *Properandum*, §. *Et ſiquidem*, & ibi DD. Cod. de *Jud.* & docet Bart. in leg. 2. col. ult. ff. *Si quis in jus vocatus*, & in leg. *Conſentaneum*, col. ult. Cod. *Quamod. & quand. Judex*, & reſolvit Aſinius in ſua Praxi, §. 17. cap. 3. verſ. Undecimo lis non conteſtatur, n. 3. & Anton. Gravat. ubi ſupr. lib. 4. cap. 4. n. 17.

(*i*) In Extravag. *Ad reprimendum*, verb. *Neglexerit.* Anton. de Butr. in cap. fin. col. fin. de *Dol. & contum.* Hyppol. in leg. de *Unoquoque*, n. 121. ff. de *Re judic.* & decil. Pedamont. 71. n. 5. & 47.

(*j*) Juxta text. in leg. *Et poſt edictum*, verſ. *Si his*, ff. de *Judic.* & Rota 64. tit. de *Appellat.* n. 4. in Novis.

(*k*) Juxta text. in cap. 1. junct. gloſ. ibi, verb. *Sufficienter*, de *Dol. & contum.* in 6. & in Auth. de *Eccleſiaſtic. reis*, §. *Si vero ſemel.*

(*l*) Secundum Bald. in cap. *Conquerente*, col. 1. de *Reſtitut. ſpoliat.* & conſentit Jaſ. in Auth. *Quæ res*, Cod. de *Sacroſanct. Eccleſ.* & in leg. *Sanctimus*, Cod. de *Jud.* omnino in hoc videndus.

(*m*) Juxta text. in cap. *Conſulait*, de *Offic. Deleg.*

(*n*) Argum. leg. *Sed ſi manente*, ff. de *Precar.*

(*o*) Arg. text. in leg. *Sanctimus*, Cod. de *Judic.*

(*p*) Ut in cap. *Cum dilecti*, verſ. *Præterea*, de *Dol. & contumac.*

(*q*) Juxta text. in dict. cap. *Cum dilecti*, verſ. *Præterea*, & in leg. *Celſus*, & in leg. *Prætor*, §. ult. ff. de *Recept. arbitr.* & ita docent Innoc. & Panorm. n. 7. in dict. cap. *Conſulait*, & agnoſcit Didac. Perez in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinam. quæſt. 10.

id est, sublata, & perinde habetur, ac si non interveniisset; (r) & una contumacia alteri compensatur. (s)

13. Sed si actor in judicio ad terminum citationis comparuerit, incusando contumaciam citati, illapso illo termino, *ipso jure* citatus remanet excommunicatus, secundum Præpositum; (t) & tunc Judex præcipit *denuntiatoriam contra eum dari*; 14. nec postmodum reus auditur, quamvis compareat, donec, refusis expensis, absolvatur. (u) Et ita *praxis* observat, quod, quando aliquis excommunicatus est ob non comparitionem, coram Judice comparet, asserendo, *que hace parecencia ante su Merced en la causa con Fulano: y pide ser absuelto, y está presto de purgar las costas: y el Juez dice, que purgando las costas se le dè absolucion*; 15. si vero reus denuntiatus non comparuerit, quia, crescente contumacia, crescere debet pœna, (x) 16. si fuerit Clericus, vel Scholaris datur mandatum capturæ personæ, vel pignorum; si verò fuerit Laicus post denuntiatoriam dantur Litteræ *de repicar Campanas*, & deinde Litteræ *de Participantes*, & postea Litteræ *de Anathema*.

Et praxis, quæ in hoc observatur in Audientia Episcopali Salmantina, & in Audientia Scholastica est, quod, si reus Salmanticæ, vel in Diœcesi habitat, *las dichas Cartas de Excomunion agravadas dànse una despues de otra, hasta citacion para vèr dicernir el brazo seglar*. Si autem reus habitet extra Diœcesim Salmantinam, *despues de la Carta Denunciatoria, las demàs Cartas agravadas dànse juntamente acumuladas con citacion, para vèr dicernir el brazo seglar*. Quæ praxis fundari videtur in vitanda dilatione, quæ maxima fieret, si unaquæque excommunicatio de per se daretur, & esset intimanda reo existenti extra Diœcesim, & sic ex sua contumacia commodum reportaret.

17. Et est advertendum, quod prædictæ Litteræ *Participantium*, *Campanarum*, & *Anathematis* non differunt, quoad vim & vinculum, à majore excommunicatione lata in prima citatione, licet quoad solemnitatem, & terrorem differant, & plus aliquid operentur, quoad effectum, & damnum propter publicas illas execrationes, ut eleganter resolvit Covarruvias. (y) Et si adhuc Laicus ita excommunicatus gravatus, & regravatus in contumacia perseveraverit, postea, cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, Ecclesiasticus invocat brachium sæculare: & tunc sæcularis Judex tenetur illud impertiri, capiendo personam excommunicati, & in carcerem detrudendo. Quod procedit ex his, quæ diximus in Proœmio hujus secundi Tomi: 15. Nam, antequam reus sit excommunicatus, gravatus & regravatus, auxilium Sæcularis Judicis non est invocandum, ut dicit Glossa; (z) sed quia aliquando reus citatus in termino, vel post, comparet, ideo de comparitione erit videndum.

EX CAPITE QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Citatus non comparens in termino non auditur, si fuerit denuntiatus, nisi post absolutionem, & expensis solutis.*

2 *Reus habens exceptionem concernentem personam Judicis, debet comparere cum protestatione non attribuendi aliquam jurisdictionem Judici, ne, allegando alias exceptiones, videatur consentire in Judicem non suum.*

3 *Judici incompetenti nulla tribuitur jurisdictio per solam citati comparitionem, cum teneatur comparere ad allegandam suam exceptionem, & privilegium.*

4 *Citatus potest regulariter facere suam comparitionem per Procuratorem, sive citatus sit ab Ordinario, sive à Delegato, sive à Papa.*

5 *Libellus in forma comparitionis rei citati simpliciter factæ.*

6 *Libellus in forma comparitionis rei citati habentis exceptionem dilatoriam.*

7 *Reus citatus habens exceptionem dilatoriam comparens in judicio, quid allegare debeat.*

CAPUT QUARTUM.

DE COMPARITIONE CITATI.

1. Citatus aliquando in termino comparet, aliquando, postquam fuit denuntiatus coram Judice comparet, reficiendo expensas, & absolutionem petendo; alioquin non audiretur, ut diximus in cap. præcedenti prope finem: & tunc refusis expensis, & absolutus facit comparitionem simpliciter, si non habet aliquam exceptionem dilatoriam; 2. si vero habet aliquam dilatoriam respicientem personam Judicis, vel actoris, vel totam causam; tunc facere debet comparitionem cum protestatione *non attribuendi aliquam jurisdictionem Judici*, ut deinde allegatio dilatoriarum non obstet reo, ne videatur reus consentire in Judicem non suum, ut docent Innocentius, (a) & Rubeus. (b)

3. Nec per prædictam comparitionem tribuitur aliqua jurisdictio Judici incompetenti, cùm citatus à Judice incompetenti teneatur comparere, ad allegandam suam exceptionem, & privilegium: (c) 4. quam comparitionem citatus regulariter facere potest per Procuratorem, sive citatus sit ab Ordinario, sive à Delegato, (d) quod extenditur ad citatum à Papa, ut resolvit Did. Perez: (e) & tunc prædicta comparitio fit modo sequenti.

COMPARITIO REI CITATI *simpliciter factæ.*

Ilustre Señor.

5. „ Fulano, hago parecencia à cierta citacion, que de Vmd. me fuè notificada à pedimento de Fulano: à Vmd. pido me haya „ por parecido, y purgando las costas me „ mande dàr absolucion, y pido copia de „ qualquier pedimento que esté fecho, y termino para responder. Y si no me está pues„ ta alguna demanda: à Vmd. pido mande à „ la parte contraria luego la ponga; donde „ no, Vmd. le condene en las costas, y caminos „ de la mala citacion, y no le admita à nueva „ citacion sobre este negocio, sin que haga lo „ que de derecho es obligado, y para ello, &c.

Si verò citatus in termino citationis comparuerit, ita quòd non incurrerit excommunicationem, nec denuntiatus fuerit, tunc solummodo dicit, *que hace parecencia, y pide copia, y termino para responder al pedimento contra él fecho: ò que le mande à la parte contraria ponga demanda*, ut in dict. petitione comparitionis diximus. Sed si reus citatus habuerit aliquam exceptionem dilatoriam, & fuit excommunicatus, quia in termino citationis non comparuit, tunc comparitionem facit forma sequenti.

COMPARITIO REI CITATI *habentis exceptionem dilatoriam.*

Ilustre Señor.

6. „ Fulano, con protestacion, que ante „ todas cosas hago, de no attribuir à Vmd. mas, „ ni mayor juridiccion de la que de derecho „ le compete, ò competer pueda por este „ auto, ò por otros, que en esta causa ante „ Vmd. faga, ò diga por escrito, ò por pa„ labra; y so la dicha protestacion hago pa„ recencia à la Carta por Vmd. dada contra „ mi à pedimento de Fulano: à Vmd. pido me „ haya por parecido, y purgando las costas „ me mande dàr absolucion de la excomu„ nion en que estoy, y copia de lo contra mi „ pedido, y termino para alegar de mi justi„ cia, para lo qual, &c.

El Juez dice, *que lo hà por parecido, y que purgando las costas se le dè absolucion, y copia de lo pedido, y que para la primera Audiencia responda.*

7. Si verò reus citatus habens exceptionem dilatoriam, in termino citationis comparuerit, ita quòd non fuerit denuntiatus, tunc comparitionem faciet dicendo, *que hace parecencia à la citacion, con protestacion de no atribuir jurisdiccion: y que pide se le dè copia, y termino para alegar de su justicia, la qual pide se le faga, &c.* Y el Juez dice, *que lo hà por parecido, y que se le dè copia de lo contra él pedido, y se le notifique, que à la primera Audiencia responda.* Et hoc observatur, quando in mandato citatorio fuit insertus libellus petitionis actoris; cæterum, si non fuit insertus libellus petitionis in mandato citatorio, sed solummodo fuit citatus *para vérse poner demanda*, tunc Judex præcipit actori, *que para la primera Audiencia ponga demanda al dicho*

(r) Juxta text. in leg. *Et post edictum*, vers. 1. ff. de *Jud.*
(s) Ut in leg. *Si duo*, ff. de *Dolo*, & in leg. *Si ambo*, ff. de *compens.* notat glos. in dict. cap. 1. verb. *Venienti*, de *Dolo*, & *contum.* in 6. & tradit Anton. Gravat. in Annotat. ad Octav. Vestrum, lib. 4. cap. 4. n. 14. & concludunt, quæ tradunt Innoc. & Panorm. in dict. cap. *Consulti*, & in cap. *Auditis*, de *Procur.* & Marth. de Afflict. decis. 366. num. 4.
(t) In cap. *Quisquis* 4. quæst. 5. n. 4.
(u) Juxta text. in cap. *Venerabilibus*, §. *Porrò*, de *Sentent. excommunic.* in 6.
(x) Ut in cap. *Cum non ab homine*, de *Jud.* & in leg. *Relegati*, ff. de *Pœnis.*
(y) In cap. *Alma mater*, 1. part. §. 8. n. 6. cum seqq.
(z) Relata ad text. in Clem. *Dispendiosam*, de *Jud.* verb. *Cleric.* & ibi Lanfranc. in Repet. & Palac. Rub. in Repet. cap. *Per vestras*, §. Sed est Pulchra dubit. n. 17. & Avil. in capp. *Præterea*, cap. 20. n. 16.

(a) In cap. *Cumana*, de *Elect.* Præpositus in cap. *Solicitudinem*, n. 71. de *Appell.*
(b) In Repet. leg. *Non solum*, §. *Marte*, n. 234. ff. de *Novi oper. nunt.*
(c) In leg. *Si quis ex aliena*, ff. de *Judic.* & notat glos. in cap. *Si duobus*, verb. *Tenebit*, de *Appellat.* & ibi Dec. n. 7. text. in leg. *Ex quacumque*, ff. *Si quis in jus vocatus*, & ibi Jas. num. 37. glos. in cap. *Convenior*, verb. *Congruere* 23. quæst. 8. Dec. in cons. 125. num. 7. & est lex 2. tit. 7. Part. 3.
(d) Juxta text. in leg. fin. Cod. de *Procur.* text. & glos. verb. *Judicem* in cap. 1. de *Jud.* in 6. receptam communiter ex Gomec. ibi, n. 59. & glos. 11 cap. *Expositi*, verb. *Personaliter*, de *Dilat.*
(e) In leg. 8. tit. 3. lib. 2. Ordinam. & est videndus Octav. Vestrius, ubi supr. in lib. 4. cap. 2. n. 8. & ibi Anton. Gravac. in Annotat. n. 16.

citado, el qual presenta su libello de demanda; & ideò videndum erit de libelli oblatione.

EX CAPITE QUINTO.

SUMMARIA.

1 *Reo citato comparente in judicio, si libellus actoris non fuerit insertus in mandato citatorio, mandat Judex ipsi actori, ut libellum suæ actionis ad primam Audientiam offerat, qui illum producere debet.*

2 *Censura Ecclesiastica est gladius Ecclesiasticæ disciplinæ.*

3 *Libellus in causa decimali ab actore in Foro Ecclesiastico præsentatus.*

4 *Condictio ex canone datur pro exactione decimarum.*

5 *Decimas Ecclesiæ particulari tribuit jus Canonicum, universali vero jus Divinum.*

6 *Decimæ, aut sunt prædiales, aut personales, aut mixtæ.*

7 *Decimæ prædiales solvi debent, ubi prædia sita sunt, nisi consuetudo aliter se habeat.*

8 *Decimæ personales solvi debent, ubi quis audit Divina officia, & recipit Sacramenta.*

9 *Decimæ personales sunt præstandæ illi Ecclesiæ, in cujus territorio est domus illius, qui præstare eas debet.*

10 *Decima dividitur æqualiter, si quis in hyeme in una Ecclesia, & in æstate in alia audierit Divina, si tempus fuerit æquale; alias pro rata temporis.*

11 *Decimas personales quis solvere debet, si plura domicilia habuerit, ubi principalius habet domicilium.*

12 *Domus janua attendi debet ubi sita est, ut sciatur cujus Parochiæ sit: & si duas januas habuerit, qua principalis sit, & anterior.*

13 *Decimæ animalium ubi solvi debeant, remissivè.*

14 *Decimæ prædiales, & personales ex omnibus bonis debentur.*

15 *Decima ex omni frumento, & leguminibus terræ solvi debet.*

16 *Decima de pallea etiam solvi debet, quia pallea in fructu dicitur esse.*

17 *Consuetudo efficere potest, ut decima non solvatur de minutis.*

18 *Minuta quæ dicantur, remissivè.*

19 *Decima etiam debetur de fructibus arborum.*

20 *Decima debetur ex pluribus fructibus tollectis in uno anno ex eodem prædio.*

21 *Decima debetur de molendinis, sive adventum, aut in aqua constitutis, sive de his quæ tractu hominum, aut bestiarum moventur.*

22 *Decima debetur de furnis.*

23 *Decima debetur de piscariis, sive ratione pensionis, sive ratione lucri.*

24 *Decima debetur de pascuis, id est, de pretio, quo pascua vendita sunt.*

25 *Pascua si gratis comedantur, dominus gregis tenetur solvere decimas ex tali æstimatione.*

26 *Decima debetur ex fœno, & lanis, caseo, & butyro, quod ex lacte fit, non tamen ex eo quod sit de pinguedine animalium.*

27 *Decima debetur ex fructibus animalium.*

28 *Fructibus triplex considerari potest in animalibus, ut ex eis decima solvatur.*

29 *Decima fructuum animalium quando solvi debeat, remissivè.*

30 *Decima agnorum solvenda non est, statim cum nascuntur, sed cum jam sint lactati, & nutriri, ita quòd congrui sint ad usum.*

31 *Decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis.*

32 *Novalia quæ sint, remissivè*

33 *Decima debetur ex omni negotio, artificio, & militia.*

34 *Consuetudo viget in Hispania, ut decima non solvatur ex lucris opificum, & negotiatorum.*

35 *Consuetudo est legitimè præscripta ferè toto Orbe Christiano, ut decimæ personales non solvantur, exceptis Salariorum famulorum, & famularum in aliquibus Hispaniæ regionibus.*

36 *Decima ex fructibus integrè solvi debet, non deductis expensis operis, vel pensionis, aut seminis.*

37 *Decimas integrè non solvens, mortaliter peccat.*

38 *Impensæ deducendæ sunt ex decima personali, ubi defecit consuetudo non solvendi eam.*

39 *Decimas integrè non solvens pluribus pœnis afficitur, remissivè.*

40 *Rapere, & detinere injustè idem est.*

41 *Decimas non solvens est infamis, & in peccato dicitur esse constitutus; etiam si non solvat, antequam sibi petantur.*

42 *Copia libelli adversario dari debet, ut ad primam Audientiam respondeat.*

43 *Judex quid facere debeat, cum reus libello actoris non respondet, & quæ praxis circa hoc observetur in Tribunali Episcopali Salmantino.*

44 *Reo confitente, quod in libello actoris petitur, judicium finitur, cum pro condemnato habeatur ipse, nisi sit causa, in qua periculum animarum versetur, ut si agatur ad dissolutionem matrimonii.*

CA-

CAPUT QUINTUM.

DE LIBELLI OBLATIONE.

1. POstquam reus citatus comparet in judicio, si in mandato citatorio libellus petitionis non fuit insertus, Judex mandat actori, *quòd libellum suæ actionis ad primam Audientiam offerat*: qui illum producere debet. Et qualiter, & quibus clausulis illum componere debeat, explicuimus in 1. Part. 1. Tom. in 4. Tempore, quæ omnia circa ejus compositionem erunt observanda in isto Foro Ecclesiastico, præterquamquòd, dum in fine libelli Fori Sæcularis dicitur: *por todo rigor, y remedio de derecho, &c.* in libello Fori Ecclesiastici post prædicta verba, sunt adjicienda alia, scilicet, *y censura Ecclesiastica, y otras penas, que para ello le ponga*; 2. quia censura Ecclesiastica est gladius Ecclesiasticæ disciplinæ: (a) & exempli gratia formabis libellum modo sequenti.

LIBELLUS IN CAUSA DECIMALI.

Ilustre Señor.

3. „ Fulano, Clerigo Presbytero, Beneficiado de la Iglesia Parroquial de tal Lugar „ de esta Diocesis de Salamanca, como mas „ haya lugar de derecho, parezco ante Vmd. „ y me querello de Fulano, vecino del dicho „ Lugar, al qual pongo demanda, y digo: que „ assi es, que siendo como yo soy Beneficiado de la Iglesia Parroquial del dicho Lugar, „ y por el consiguiente ferme debidos de Derecho Canonico los diezmos, assi prediales, como personales, y mixtos, de los fructos que se cogen de todos los predios, y „ heredades sitas en el districto, y diezmatorio „ del dicho mi Beneficio, y de las personas que „ son mis feligreses, y administro los Sanctos „ Sacramentos: el dicho Fulano, siendo, como es, mi feligrès, y oyendo los Divinos „ Oficios, y recibiendo los Sanctos Sacramentos cada año en la dicha mi Iglesia, y teniendo, como tiene, muchas heredades de „ pan llevar, pastos de yerva, rios de mucha „ pesca, molinos, huertas, ganados, y otros „ muchos tratos, y grangerias: y siendo obligado de Ley Natural, Divina, y Humana „ à pagar diezmo de los dichos fructos de todos sus bienes, con poco temor de Dios, „ y en grave daño de su conciencia contra todo derecho, de dos años à esta parte, sin ti-

„ tulo ni causa, que bastante sea, se ha subtrahido, y subtrahe de pagarme los diezmos del trigo, cebada, centeno, paja, garvanzos, garrovas, y otras legumbres, que „ en las dichas sus heredades ha cogido, y „ de las pescas, y moliendas, que en su rio, „ y molinos se han hecho, y de las rentas de „ sus yervas, y de los ganados, y de las lanas, manteca, y queso, que de ellos ha sacado, y de la hortaliza de sus huertas, y „ del pan, que ha cogido en las nuevas rotu„ ras, que en sus dehesas ha fecho, y de las „ ganancias, que en sus tratos, y grangerias „ ha tenido; y aunque por mi muchas veces „ ha sido requirido à que me acuda con los „ diezmos de todas las dichas cosas, y los „ trayga à la cilla del dicho mi Beneficio, „ por me ser debidos conforme à derecho, y „ estar en costumbre usada, y guardada de „ diez, veinte, y treinta, quarenta, y mas „ años à esta parte, de llevar diezmo de to„ das las dichas cosas: el dicho adverso no „ lo ha querido, ni quiere hacer sin contien„ da de juicio. Por que pido à Vmd. que del „ sobredicho me haga entero cumplimiento de „ justicia: y si otro mas y mayor pedimento „ es necessario, habido aqui por expresso, y „ pronunciando mi relacion por verdadera, en „ la parte que baste al vencimiento de esta „ causa, por su sentencia, que en este caso ju„ gar haya, condene al dicho Fulano, à que „ me dè, y pague los diezmos de todas las „ dichas cosas de los dichos dos años, que ha „ dexado de dezmar, que estimo en docien„ tos ducados cada un año, mandandole, que „ de aqui adelante me pague los dichos diez„ mos, so graves penas: y assi condenado à „ ello le compela, y apremie por todo rigor, „ y remedio de derecho, y censuras Ecclesiasti„ cas, y otras graves penas, que para ello le „ imponga: sobre que pido justicia, y costas, „ y el oficio de Vmd. imploro, y juro en for„ ma de derecho, que esta demanda no pon„ go de malicia, &c.

„ Otrosi, à Vmd. pido mande dàr su man„ damiento con insercion de esta demanda, „ en que mande al dicho adverso parezca à „ responder, y contestar, y que nombre Pro„ curador con poder bastante acceptado; y „ en su defecto le asseñale los Estrados de su „ Auditorio con quien le hagan los autos, y „ para ello, &c.

Ista clausula apponitur, quando à principio fuit porrecta petitio, antea quam reus simpliciter citaretur.

(a) Ut in cap. *Dilecto*, de *Sentent. excomm.* in 6. & in Concil. Trident. Sess. 25. de Reform. cap. 3.

4. In supradicto libello fuit intentata à Beneficiario actore conditio *ex Canone*, quæ datur pro exactione decimæ, secundum Glossam: (b) 5. cum in prædicto libello agatur contra debentem solvere decimas, intentatur actio personalis conditione *ex Canone*, quia Canon tribuit Ecclesiæ particulari decimas; jus autem Divinum Ecclesiæ Universali tribuit easdem, ut notat Panormitanus. (c) Quinimo in Concilio Tridentino (d) præcipitur, *quòd qui decimas, aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, neque absolvantur, nisi restitutione plena factâ*: (e) & ob id dictum fuit in libello: *Y por el consiguiente ferme debidos de derecho Canonico.*

6. Quæ decimæ sunt in triplici differentia, aut enim est *prædialis*, aut *personalis*, aut *mixta*, ut docet Navarrus; (f) & ob id dictum fuit in libello: *Assi prediales, como personales, y mixtas*: & si fuerint prædiales solvi debent, ubi prædia sita sunt, nisi consuetudo aliter se habeat: 7. nam in decimis solvendis semper standum est consuetudini; (g) & ideo in dicto libello dictum fuit: *de los frutos, que se cogen de todos los predios, y heredades sitas en el districto, y dezmatorio del dicho mi Beneficio*: & etiam ob id dictum fuit in dicto libello: *Estár en costumbre usada, y guardada*, &c. 8. Si verò decimæ fuerint personales, ibi solvi debent, ubi quis audit Divina Officia, & recipit Sacramenta; (h) 9. & ita personales decimæ præstantur illi Ecclesiæ, in cujus territorio sita est domus, in qua quis habitat, quia ibi tenetur Divina audire: (i) & ob id dictum fuit in libello: *Y de las personas que son mis feligreses, y administro los Santos Sacramentos, el dicho Fulano, siendo mi feligrès, y oyendo los Divinos Oficios, y recibiendo los Santos Sacramentos cada año en la dicha mi Iglesia*, &c.

10. Sed si quis in hyeme audiret Divina Officia in una Parochia, & in æstate in alia, tunc æqualiter decima divideretur, si æquum fuerit tempus; alias non pro rata temporis erit dividenda: (j) 11. & si quis plura domicilia habuerit in pluribus Parochiis, ibi solvere debebit, ubi principale domicilium habuerit: (k) 12. & si dubitaretur, cujus Parochiæ esset domus, tunc inspiciendus erit situs januæ, & illius Parochiæ erit, in qua janua sita fuerit: (l) & si domus habuerit duo ostia, illud erit inspiciendum, quod est anterius, & tanquam nobilius; & principalius judicabitur esse ex illa Parochia, ubi situm fuerit. (m) 13. Decimæ verò animalium ibi solvi debent, ubi docet Glossa: (n) quòd ita accipiendum est, nisi aliter consuetudo præscripta se habeat, quæ in hac materia attendi debet, ut supra diximus.

14. Quæ decima tàm prædialis, quàm personalis ex omnibus bonis debetur: (o) 15. quo fit, quod ex omni frumento, & ex omnibus leguminibus terræ decima solvi debet, (p) 16. & ita de palea solvenda est decima, quia palea dicitur esse in fructu; (q) 17. dummodo consuetudo non sit in contrarium, nempè, quòd decima non solvatur de minutis, secundum Sanctum Thomam. (r) 18. Et quæ dicantur minuta explicat Glossa; (s) in quo tamen standum erit consuetudini, secundum Hostiensem. (t)

Si-

(b) In cap. *Tua* II. de *Decim.* & ibi Panorm. n. 12. & 13. & in cap. *Commissum*, n. 4. cod. tit. & Probum in Rubr. de *Decimis*, lib. 6. & latè resolvit Rebuff. in Tract. de Decimis, quæst. 9. & ad ibi resoluta est redigenda glos. in cap. *Moderamine*, verb. *Sibi vendicent* 16. quæst. 1. & glos. in cap. *Revertimini*, verb. *Suas* 16. quæst. 1. & ad text. in leg. 2. §. fin. ff. de *Publicita*, est addendus Rebuff. in dict. Tract. de Decimis, quæst. 3. n. 16.

(c) In dict. cap. *Tua*, n. 13. in fin.

(d) Sess. 25. de Reform.

(e) Quod intelligendum est, secundum Navar. in Man. Latin. cap. 21. n. 32.

(f) In Manual. cap. 21. n. 29.

(g) Ut probat text. in cap. *Cum sint homines*, & in cap. *Ad Apostolicæ*, de *Decimis*.

(h) Ut probatur in cap. *Quæsti sunt* 16. quæst. 1. & in dict. cap. *Ad Apostolicæ*.

(i) Ut in cap. 2. de *Parochiis*, & in cap. *Cum quis*, §. 1. de *Sepulturis* in 6.

(j) Secundum Innocent. & Anton. in cap. 2. de *Decimis*.

(k) Secundum Henricum in cap. *Pervenit*, de *Decimis*.

(l) Secundum Bartol. in leg. *Quod conclave*, ff. de *Damn. infect.* n. 6.

(m) Argum. text. in leg. *Cum in diversis*, ff. de *Religios. domi.* & in leg. *Quæritur*, ff. de *Stat. homin.* & Additionator Bart. in dict. leg. *Quod conclave*, & Corsetus de Potestate Regia, quæst. 37.

(n) In dict. cap. *Ad Apostolicæ*, & Henric. in dict. cap. *Pervenit*, col. 1. Matth. de Afflict. in Constit. Neapolit. lib. 1. Rubr. de Decimis, n. 23. & Boerius in Consuet. Bitur. §. 13.

(o) Ut colligitur ex cap *Non est*, cap. *Nuntiet*, & cap. *Ex parte* II. cum aliis, de *Decimis*, & in cap. *Revertimini*, cap. *Decimæ* 16. quæst. 1. & notant Hostiens. in Summa, tit. de Decimis, §. De quibus, n. 5. DD. in dict. cap. *Non est*, & Henric. in dict. cap. *Pervenit*, col. 3. Marc. Mant. in cons. 1. n. 31. Sa. & Thom. 2. 2. quæst. 87. artic. 3. Sylvestr. in Summa verb. *Decima*, quæst. 16. Soto lib. 9. de Justit. & jur. quæst. 4. art. 2. & Rebuff. in Tract. de Decimis, quæst. 8. à n. 1.

(p) Juxta text. in cap. 3. cap. *Non est*, cap. *Ex parte* II. de *Decimis*.

(q) Ut in leg. *Adeo*, vers. *Cum quis*, ff. de *Acquir. rer. domin.* & in cap. *Multi* 2. quæst. 1. & tradunt Panorm. in dict. cap. *Pervenit*, n. 3. & Rebuff. in dict. quæst. 8. n. 3.

(r) 2. 2. quæst. 87. art. 2. & Anton. in dict. cap. *Ad Apostolicæ* in fin. & Felin. in cap. *Causam*, *quæ*, col. 1. de *Præscript.*

(s) In cap. *Cum in tua*, de *Decimis*.

(t) In cap. *Ex multipici*, col. 2. vers. *Minutis*, de *Decimis*.

19. Similiter de fructibus arborum decima debetur: (u) 20. & intellige, quòd ex pluribus fructibus collectis in uno anno ex eodem prædio decima debetur. (x) 21. Insuper decima debetur de proventibus molendinorum, sive sint in aqua, (y) sive sint ad ventum, (z) sive sint, quæ tractu hominum, aut bestiarium moventur. (a)

22. Præterea decima debetur de furnis, secundum DD. (b) quas decimas personales esse, contra nonnullos DD. per quinque fundamenta contendit Abulensis. (c) 23. Rursus, decima debetur de piscariis: (d) quod intelligi potest dupliciter, *uno modo*, ut si quis habeat flumina, & stagna, in quibus piscatur, vel permittit piscari, & inde percipiat aliquam pensionem; tunc ex illis proventibus decima debetur, & censetur prædialis: *secundo modo* intelligitur, quando quis piscatur in flumine publico, vel privato ex concessione domini; tunc enim decima debetur ex lucro, & non ex proventibus, quia in piscando non est aliquis redditus, sed potest esse lucrum, & ita decima censetur personalis, secundum Abulensem: (e) & juxta hanc resolutionem est intelligenda glos. fin. in cap. *Licet*, de *Feriis*.

24. Pari modo, de pascuis decima debetur, *id est*, de pretio, quo pascua vendita sunt: (f) 25. si tamen gratis pascua concedantur, dominus gregis tenetur decimas solvere ex illa æstimatione; (g) standum tamen erit in hoc consuetudini, secundum Rebuffum. (h) De fœno etiam decima debetur: (i) insuper de lanis decima debetur, (j) 26. & de lacte, & caseo, ut probat Abulensis: (k) quinimo ex butyro, quòd fit ex lacte decima debetur; non tamen ex butyro, quod fit ex pinguedine animalium, quia non est fructus pecoris, sed pars substantiæ ejus, & cum animal jam sit decimatum, non debet iterum decimari. (l)

27. Item, ex fructibus animalium decima debetur: (m) 28. & adverte, quod in animalibus triplex est fructus, nempè, lac, & quòd ex lacte conficitur, fœtus, & lana, seu pillus: (n) 29. & quando decima horum fructuum solvi debeat, docet Glossa: (o) 30. qua in re advertendum est, quòd decima agnorum solvenda non est, statim cum nascuntur, sed tunc demum, quando agnus est lactatus, & nutritus; ita quòd congruus sit ad usum, secundum Joan. Andream. (p) 31. Item decima debetur ex prædiis de novo ad culturam redactis: (q) 32. & quæ sint novalia, probatur in cap. *Quid per novale*, de *Verb. signif.* (r) 33. Debetur denique decima ex omni negotio, artificio, & militia. (s) 34. In Hispania verò viget consuetudo non solvendi decimas ex lucris opificum, & negotiatorum, secundum Sotum; (t) 35. quinimo Navarrus (u) testatur, consuetudinem legitimè præscriptam esse non solvendi decimas personales in toto Orbe Christiano, exceptis salariorum famulorum, & famularum aliquarum regionum Hispaniæ.

36. Et intellige, quòd decima ex fructibus prædiorum solvi debet *integre*, non deductis expensis operis, nec deducto semine, aut pensione, quæ domino prædii solvitur; sed prius solvi debet ex integro acervo: (x) 37. aliter enim

(u) Ut in cap. *Decimæ* in fin. 16. quæst. 1. & in dict. cap. *Non est*, & in dict. cap. *Cum homines*, & tradit Bertandus in cons. 247. vol. 3.

(x) Ut probatur in dict. cap. *Ex parte* II. & ibi notant Anchar. & DD. & glos. in cap. *Revertimini*, verb. *Annas* 16. quæst. 1.

(y) Ut in cap. *Pervenit*, & in cap. *Pastoralis*, de *Decimis*.

(z) Ut in cap. *Ex transmissa*.

(a) Secundum DD. in dict. cap. *Ex transmissa*, & probatur in leg. 2. tit. 20. Part. 1.

(b) In dict. cap. *Pervenit*, & in dict. cap. *Pastoralis*, & in dict. leg. 2. tit. 20. Part. 1. & Rebuff. in dict. quæst. 8. num. 28.

(c) 6. Tom. super Matth. cap. 23. quæst. 163. col. 1.

(d) Ut in dict. cap. *Pervenit*.

(e) Ubi supr. quæst. 161. post Innocent. Joan. Andr. Henric. & Panorm. in dict. cap. *Non est*.

(f) Juxta text. in cap. *Commissum*, de *Decim.* & ibi Innoc. Joan. Andr. & Panorm. & tradit latè Abulen. ubi supr. quæst. 155. col. 1. & probatur in leg. 2. tit. 20. Part. 1.

(g) Secundum Innocent. Panorm. & omnes in dict. cap. *Commissum*.

(h) In dict. quæst. 8. n. 22.

(i) Ut in dict. cap. *Pervenit*.

(j) Ut in dict. cap. *Pervenit*, & in dict. leg. 2. tit. 20. Part. 1.

(k) Ubi supr. quæst. 164. & probatur in dict. leg. 2. tit. 20. Part. 1.

(l) Secundum Abulen. ubi supr. quæst. 166.

(m) Ut in dict. cap. *Non est*, & in dict. leg. 2. 9. & 10. tit. 20. Part. 1. & in Clem. 1. & ibi Cardin. quæst. 15. de *Decim.*

(n) Ut in §. *In pecudum*, Instit. de *Rer. divis.*

(o) In dict. cap. *Revertimini*, verb. *Annas*. Panorm. in dict. cap. *Pervenit*, n. 3. & Rebuff. in Tract. de Decimis, quæst. 12.

(p) In Addit. ad Speculatorem, tit. de Decim. & Oldrad. in cons. 236. & Gregor. Lup. in leg. 9. verb. *Ut mei*, tit. 20. Part. 1. & in leg. 10. cod. tit. & Part. in glos. 1.

(q) Juxta text. in cap. *Commissum*, & in cap. *Ad audientiam*, de *Decimis*.

(r) Et notat glos. fin. in dict. cap. *Commissum*. Speculator in tit. de Probat. §. 1. vers. Sed quid, si una pars: & latè Rebuff. in Tract. de Decimis, quæst. 14.

(s) Ut probatur in cap. *Non est*, de *Decimis*, & in cap. *Decimæ* 16. quæst. 1. & in leg. 3. tit. 20. Part. 1.

(t) Lib. 9. de Justit. & jur. quæst. 4. art. 2. col. 3.

(u) In Manual. cap. 21. n. 31.

(x) Ut probatur in dict. cap. *Cum hominet*, cap. *Ex parte* 2. cap. *Non est*, & cap. *Tua nobis*, de *Decimis*, & conveniunt lex 13. & 14. tit. 20. Part. 1. & fumant Matth. de

Af-

enim decimas solvens mortaliter peccat, ut notat Navarrus. (y) 38. At verò ex decima personali, quæ ex negotio, vel artificio solvitur, ubi deficit consuetudo non solvendi eam, impensæ deducendæ sunt: (z) & quia ex omnibus supradictis decima debetur, dictum fuit in libello: *y teniendo, como tiene, muchas heredades de pan llevar, pastos de yerva, rios, &c.*

39. Præterea decimas *integrè* non solvens pluribus pœnis afficitur, (a) & res alienas dicitur invadere, (b) & per consequens eas rapere, 40. cum idem sit injustè detinere, & rapere: (c) 41. ac ideo infamis censetur, secundum Hostiensem, (d) diciturque esse constitutus in peccato mortali, (e) ob idque excommunicatur; (f) quinimo non solvens decimas, est in peccato mortali, antea quam sibi petantur, quia non solvit, quando solvere debebat, secundum Ancharranum, (g) Silvestrum, (h) & Navarrum; (i) tametsi Card. (j) & Baldus (k) teneant, non solventes decimas tempore debito non esse in peccato, donec ab eis petantur: & plures alias pœnas, & incommoda adversus non solventes decimas congerit Rebuffus. (l)

42. Oblato prædicto libello actionis coram Judice, el Juez dice, *que lo hà por presentado, y que se dè copia de èl à la otra parte*, quia copia libelli adversario dari debet, secundum Angelum. (m) Y mas dice el Juez, *que se le notifique, que para la primera Audiencia responda*, quod procedit ex Glossa: (n) y dice mas el Juez, *que se notifique al reo, que nombre, y dexe Procurador con acceptacion de la causa, con quien se hagan los Autos; donde no, que le asèñala su Auditorio, à donde le serán notificados los Autos tocantes à esta causa, los quales le pararán en tanto perjuicio, como si en persona le fuessen notificados: y assi lo provee, y manda, y lo firma de su nombre. Testigos Fulano, y Fulano.*

43. *Y à la siguiente Audiencia parece el actor, ò su Procurador: y acusa la rebeldìa al reo, porque no responde à la demanda: y el Juez manda por otro termino*, que respondat à la primera Audiencia, *à la qual el actor parece, si no ha respondido el reo, y le acusa la rebeldìa, porque no responde à la demanda: y el Juez manda por otro termino*, que respondat à la primera Audiencia peremptoriamente; donde no, que procederà à hacer Justicia, *à la qual parece el actor, y le acusa la rebeldìa, dicendo*, que ha llevado tres terminos, y no ha respondido, ni responde, y pide se proceda *per unum ex remediis per nos traditis in 2. Part. hujus 2. Tom.*

In Tribunali tamen Episcopali Salmantino, & in Tribunali Scholastico, quando reus in dilationibus à Judice assignatis non respondet, nec litem contestatur, proceditur adversus eum, vel ejus Procuratorem per censuras, donec respondeat, & litem contestetur: *y assi el actor, ò su Procurador, passado el tercer termino peremptorio, que el Juez dió al reo para responder, parece ante èl, acusando la rebeldìa al reo, porque haviendo llevado tres terminos, no ha respondido, y pide*, se de carta declaratoria, y las demàs gravadas, fasta que respondat: *y el Juez manda dar carta con costas contra el reo, ò su Procurador, en que le manda*, que para primera Audiencia parezca, à responder derechamente à la demanda, so pena de Excomunion mayor: *è por no haver respondido en los terminos, que le havian sido dados, so la dicha pena de Excomunion mayor, le manda*, que pague las costas de aquel mandamiento, y su notificacion; *y passado el dicho termino, no haviendo respondido, ni cumplido el dicho su mandamiento, fechas, y repetidas las Canonicas moniciones, que el derecho manda, le descomulga en aquellos escriptos, y por ellos. Y si no responde*

Afflict. in Constit. Neapol. lib. 1. Rubr. 7. n. 19. & Cortesus in fing. 167. verb. *Integrè*, & Tiraq. de Utroque retract. lib. 1. §. 15. glos. 1.

(y) In Manual. cap. 21. n. 31.

(z) Juxta text. in cap. *Pastoralis*, de *Decimis*, & notat gloss. in dict. cap. *Non est*, & probatur in leg. 15. tit. 20. Part. 1. & firmat Abulensis, ubi supr. quæst. 205. & cum pluribus aliis resolvit Didac. Perez in leg. 1. tit. 5. lib. 1. Ordin. col. 207. in fin.

(a) Ut colligitur ex dict. cap. *Revertimini*, dict. cap. *Decimæ*, cap. *Decimas* 1. 16. quæst. 7.

(b) Juxta text. in dict. cap. *Decimæ*, & in Concilio Trident. Sess. 25. de Reform. cap. 12.

(c) Juxta text. in cap. *Sæpè*, de *Restit. Spol.* & notat glos. in dict. cap. *Decimæ*.

(d) In Summa, de *Decim.* §. Et quare.

(e) Ut notat glos. in dict. cap. *Cum homines*, verb. *Fructibus collectis*.

(f) Ut in dict. cap. *Pervenit*, cap. *Nuntios*, cap. *Ex parte* II. & cap. *Non est*, de *Decim.* & in dict. cap. 12. Conc. Trid.

(g) Et Panorm. n. 3. in dict. cap. *Pervenit*, & in dict. cap. *Cum homines*.

(h) In Summa, verb. *Decima*, quæst. 5.

(i) In Manual. Hispano, cap. 21. n. 32. & in Latin. cod. cap. 21. n. 31. vers. Tertio.

(j) In dict. cap. *Pervenit*, & in dict. cap. *Non est*, & Archid. in cap. 1. de *Decimis* in 6. Felin. in cap. *Si autem*, n. 5. de *Rescript.*

(k) In Tract. de Præscript. 1. part. 5. part. quæst. 7. num. 12.

(l) In Tract. de Decimis, quæst. ultim.

(m) In leg. 1. §. *Edere*, ff. de *Edendo*, per text. in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Litis contest.* & probatur in leg. 4. tit. 2. Part. 3.

(n) In leg. de *Pupillo*, §. *Meminisse*, verb. *Eum*, ff. de *Operis nov. nunciat.* & ibi Alex. & Jass. & ex glos. fin. in cap. *Ex parte* 1. de *Verb. signific.* & ibi Panorm.

de en el dicho termino, dàse carta declaratoria, y las demàs agravadas hasta el brazo seglar, si es lego, ò Clerigo persona poderosa: y si es Clerigo tal, que con su Familia, y Ministros lo puede prender el Juez Eclesiastico, lo prende: y si todavia perseverare en su contumacia, y no quisiere responder, entonces el actor elige uno de dos remedios, ò pedir que sea metido en la possession de los bienes del reo, ò que se proceda hasta la sentencia difinitiva.

44. Sed si reus in aliqua ex dilationibus à Judice assignatis statim respondeat, vel postquam fuerit excommunicatus respondeat confitendo id, quod in libello actoris continetur, judicium finitur, cum pro condemnato habeatur, (o) nisi sit aliqua causa, in qua periculum animarum versetur, nec sit standum partium confessioni, sed necessaria sit alia indagatio veritatis, ut si agatur ad dissolutionem matrimonii, vel ad quid simile. Cæterùm, si reus contenta in libello actoris negare velit, tunc advertere debebit, an aliqua exceptio dilatoria sibi competat, quia ante litis contestationem tenetur eam opponere; ac ideo de exceptionibus dilatoriis opportune dicendum erit.

EX CAPITE SEXTO.

SUMMARIA.

1 *EXceptiones dilatoriæ in Foro Ecclesiastico proponi debent intra terminum à Judice assignatum.*

2 *Exceptio recusationis prius opponi debet ab eo, qui plures exceptiones dilatorias habet, & super ea est prius procedendum, protestando de aliis dilatoriis.*

3 *Exceptio declinatoria fori ante alias exceptiones dilatorias, præter recusationis, est opponenda.*

4 *Suspicionis causa alleganda, & exprimenda est de jure Canonico in libello recusationis, licet secus de Jure Civili, sive Judex recusatus sit Ordinarius, sive Delegatus.*

5 *Causæ, ob quas Judex Ecclesiasticus recusari possit, quot sint, remissivè.*

6 *Recusatio in Foro Canonico ante litis contestationem proponi debet, nisi causa suspicionis de novo venerit ad notitiam recusantis post litis contestationem: tunc enim, juramento præstito, quod de novo ad notitiam pervenerit, admittitur.*

7 *Recusatio admittitur etiam post conclusum in causa, quando causa recusationis orta fuit post litis contestationem, præsertim, si causa suspicionis erat notoria, & post conclusum in causa pervenerit ad notitiam recusantis.*

8 *Restitutio in integrum conceditur, adversus probationem ordinariam causæ recusationis non propositæ ante litis contestationem, sed post conclusum in causa.*

9 *Restitutio in integrum non conceditur de Jure Regio adversus Præsidem, vel Auditorem Regium, quando recusatio eorum fuit proposita post conclusionem in causa.*

10 *Recusatio Judicis Ecclesiastici coram eodem est proponenda, non tamen probanda.*

11 *Delegatus Judex recusatus potest compellere litigantes ad eligendos arbitros, coram quibus causa recusationis probetur, & decidatur, & si fuerint discordes, quod tertium sibi advocent.*

12 *Delegatus recusatus potest procedere in causa principali, si arbitri, de causa recusationis cognoscentes, intra terminum sibi præfixum eam non terminaverunt.*

13 *Arbitri, postquam intra terminum causam recusationis terminaverint legitimam esse, non poterunt in negotio principali procedere.*

14 *Delegatus à Papa recusatus, si arbitri causam recusationis legitimam esse pronuntiaverint, debet negotium principale ad Superiorem remittere, nec poterit alteri committere terminandum, etiam de consensu recusantis.*

15 *Judex Ordinarius Ecclesiasticus recusatus, potest de consensu recusatoris negotium principale alteri committere, vel ad Superiorem remittere.*

16 *Si delegatus à Papa cum clausula, quod si non omnes, &c. fuerit recusatus, non est causa recusationis ab arbitris, sed à collega delegato terminanda.*

17 *Recusationis causa contra delegatum à Delegato Papæ, non coram arbitris, sed coram ipso delegato à Papa, est tractanda.*

18 *Recusationis causa contra delegatum ab Episcopo, vel ejus Vicarium Generalem proposita, non coram arbitris, sed coram ipso Episcopo est examinanda.*

19 *In tribus casibus non potest Judex recusatus assignare terminum, ad decidendam causam recusationis.*

20 *Arbitrorum electio à litigantibus fieri potest, ad decidendam causam recusationis, nisi in tribus casibus.*

21 *Arbitri electi ad decidendam causam recusationis, assignant litigantibus terminum ad eam probandam, non etiam Judex recusatus.*

22 *Intellectus cap.* Legitima, de Appel-la-

(o) Ut in leg. 1. ff. & Cod. de *Confes.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

enim decimas solvens mortaliter peccat, ut notat Navarrus. (y) 38. At verò ex decima personali, quæ ex negotio, vel artificio solvitur, ubi deficit consuetudo non solvendi eam, impensæ deducendæ sunt: (z) & quia ex omnibus supradictis decima debetur, dictum fuit in libello: *y teniendo, como tiene, muchas heredades de pan llevar, pastos de yerva, rios, &c.*

39. Præterea decimas *integrè* non solvens pluribus pœnis afficitur, (a) & res alienas dicitur invadere, (b) & per consequens eas rapere, 40. cum idem sit injustè detinere, & rapere: (c) 41. ac ideo infamis censetur, secundum Hostiensem, (d) diciturque esse constitutus in peccato mortali, (e) ob idque excommunicatur; (f) quinimo non solvens decimas, est in peccato mortali, antea quam sibi petantur, quia non solvit, quando solvere debebat, secundum Ancharranum, (g) Silvestrum, (h) & Navarrum; (i) tametsi Card. (j) & Baldus (k) teneant, non solventes decimas tempore debito non esse in peccato, donec ab eis petantur: & plures alias pœnas, & incommoda adversus non solventes decimas congerit Rebuffus. (l)

42. Oblato prædicto libello actionis coram Judice, el Juez dice, *que lo hà por presentado, y que se dè copia de èl à la otra parte*, quia copia libelli adversario dari debet, secundum Angelum. (m) Y mas dice el Juez, *que se le notifique, que para la primera Audiencia responda*, quod procedit ex Glossa: (n) y dice mas el Juez, *que se notifique al reo, que nombre, y dexe Procurador con acceptacion de la causa, con quien se hagan los Autos; donde no, que le asèñala su Auditorio, à donde le serán notificados los Autos tocantes à esta causa, los quales le pararán en tanto perjuicio, como si en persona le fuessen notificados: y assi lo provee, y manda, y lo firma de su nombre. Testigos Fulano, y Fulano.*

43. *Y à la siguiente Audiencia parece el actor, ò su Procurador: y acusa la rebeldìa al reo, porque no responde à la demanda: y el Juez manda por otro termino*, que respondat à la primera Audiencia, *à la qual el actor parece, si no ha respondido el reo, y le acusa la rebeldìa, porque no responde à la demanda: y el Juez manda por otro termino*, que respondat à la primera Audiencia peremptoriamente; donde no, que procederà à hacer Justicia, *à la qual parece el actor, y le acusa la rebeldìa, dicendo*, que ha llevado tres terminos, y no ha respondido, ni responde, y pide se proceda *per unum ex remediis per nos traditis in 2. Part. hujus 2. Tom.*

In Tribunali tamen Episcopali Salmantino, & in Tribunali Scholastico, quando reus in dilationibus à Judice assignatis non respondet, nec litem contestatur, proceditur adversus eum, vel ejus Procuratorem per censuras, donec respondeat, & litem contestetur: *y assi el actor, ò su Procurador, passado el tercer termino peremptorio, que el Juez dió al reo para responder, parece ante èl, acusando la rebeldìa al reo, porque haviendo llevado tres terminos, no ha respondido, y pide*, se de carta declaratoria, y las demàs gravadas, fasta que respondat: *y el Juez manda dar carta con costas contra el reo, ò su Procurador, en que le manda*, que para primera Audiencia parezca, à responder derechamente à la demanda, so pena de Excomunion mayor: *è por no haver respondido en los terminos, que le havian sido dados, so la dicha pena de Excomunion mayor, le manda*, que pague las costas de aquel mandamiento, y su notificacion; *y passado el dicho termino, no haviendo respondido, ni cumplido el dicho su mandamiento, fechas, y repetidas las Canonicas moniciones, que el derecho manda, le descomulga en aquellos escriptos, y por ellos. Y si no responde*

(y) In Manual. cap. 21. n. 31.
(z) Juxta text. in cap. *Pastoralis*, de *Decimis*, & notat gloss. in dict. cap. *Non est*, & probatur in leg. 15. tit. 20. Part. 1. & firmat Abulensis, ubi supr. quæst. 205. & cum pluribus aliis resolvit Didac. Perez in leg. 1. tit. 5. lib. 1. Ordin. col. 207. in fin.
(a) Ut colligitur ex dict. cap. *Revertimini*, dict. cap. *Decimæ*, cap. *Decimas* 1. 16. quæst. 7.
(b) Juxta text. in dict. cap. *Decimæ*, & in Concilio Trident. Sess. 25. de Reform. cap. 12.
(c) Juxta text. in cap. *Sæpè*, de *Restit. Spol.* & notat gloss. in dict. cap. *Decimæ*.
(d) In Summa, de *Decim.* § Et quare.
(e) Ut notat gloss. in dict. cap. *Cum homines*, verb. *Fructibus collectis*.
(f) Ut in dict. cap. *Pervenit*, cap. *Nuntios*, cap. *Ex parte* II. & cap. *Non est*, de *Decim.* & in dict. cap. 12. Conc. Trid.
(g) Et Panorm. n. 3. in dict. cap. *Pervenit*, & in dict. cap. *Cum homines*.
(h) In Summa, verb. *Decima*, quæst. 5.
(i) In Manual. Hispano, cap. 21. n. 32. & in Latin. cod. cap. 21. n. 31. vers. Tertio.
(j) In dict. cap. *Pervenit*, & in dict. cap. *Non est*, & Archid. in cap. 1. de *Decimis* in 6. Felin. in cap. *Si autem*, n. 5. de *Rescript.*
(k) In Tract. de Præscript. 1. part. 5. part. quæst. 7. num. 12.
(l) In Tract. de Decimis, quæst. ultim.
(m) In leg. 1. §. *Edere*, ff. de *Edendo*, per text. in Auth. *Offeratur*, Cod. de *Litis contest.* & probatur in leg. 4. tit. 2. Part. 3.
(n) In leg. de *Pupillo*, §. *Meminisse*, verb. *Eum*, ff. de *Operis nov. nunciat.* & ibi Alex. & Jass. & ex gloss. fin. in cap. *Ex parte* 1. de *Verb. signific.* & ibi Panorm.

de en el dicho termino, dàse carta declaratoria, y las demàs agravadas hasta el brazo seglar, si es lego, ò Clerigo persona poderosa: y si es Clerigo tal, que con su Familia, y Ministros lo puede prender el Juez Eclesiastico, lo prende: y si todavia perseverare en su contumacia, y no quisiere responder, entonces el actor elige uno de dos remedios, ò pedir que sea metido en la possession de los bienes del reo, ò que se proceda hasta la sentencia difinitiva.

44. Sed si reus in aliqua ex dilationibus à Judice assignatis statim respondeat, vel postquam fuerit excommunicatus respondeat confitendo id, quod in libello actoris continetur, judicium finitur, cum pro condemnato habeatur, (o) nisi sit aliqua causa, in qua periculum animarum versetur, nec sit standum partium confessioni, sed necessaria sit alia indagatio veritatis, ut si agatur ad dissolutionem matrimonii, vel ad quid simile. Cæterùm, si reus contenta in libello actoris negare velit, tunc advertere debebit, an aliqua exceptio dilatoria sibi competat, quia ante litis contestationem tenetur eam opponere; ac ideo de exceptionibus dilatoriis opportune dicendum erit.

EX CAPITE SEXTO.

SUMMARIA.

1 *EXceptiones dilatoriæ in Foro Ecclesiastico proponi debent intra terminum à Judice assignatum.*

2 *Exceptio recusationis prius opponi debet ab eo, qui plures exceptiones dilatorias habet, & super ea est prius procedendum, protestando de aliis dilatoriis.*

3 *Exceptio declinatoria fori ante alias exceptiones dilatorias, præter recusationis, est opponenda.*

4 *Suspicionis causa alleganda, & exprimenda est de jure Canonico in libello recusationis, licet secus de Jure Civili, sive Judex recusatus sit Ordinarius, sive Delegatus.*

5 *Causæ, ob quas Judex Ecclesiasticus recusari possit, quot sint, remissivè.*

6 *Recusatio in Foro Canonico ante litis contestationem proponi debet, nisi causa suspicionis de novo venerit ad notitiam recusantis post litis contestationem: tunc enim, juramento præstito, quod de novo ad notitiam pervenerit, admittitur.*

7 *Recusatio admittitur etiam post conclusum in causa, quando causa recusationis orta fuit post litis contestationem, præsertim, si causa suspicionis erat notoria, & post conclusum in causa pervenerit ad notitiam recusantis.*

8 *Restitutio in integrum conceditur, adversus probationem ordinariam causæ recusationis non propositæ ante litis contestationem, sed post conclusum in causa.*

9 *Restitutio in integrum non conceditur de Jure Regio adversus Præsidem, vel Auditorem Regium, quando recusatio eorum fuit proposita post conclusionem in causa.*

10 *Recusatio Judicis Ecclesiastici coram eodem est proponenda, non tamen probanda.*

11 *Delegatus Judex recusatus potest compellere litigantes ad eligendos arbitros, coram quibus causa recusationis probetur, & decidatur, & si fuerint discordes, quod tertium sibi advocent.*

12 *Delegatus recusatus potest procedere in causa principali, si arbitri, de causa recusationis cognoscentes, intra terminum sibi præfixum eam non terminaverunt.*

13 *Arbitri, postquam intra terminum causam recusationis terminaverint legitimam esse, non poterunt in negotio principali procedere.*

14 *Delegatus à Papa recusatus, si arbitri causam recusationis legitimam esse pronuntiaverint, debet negotium principale ad Superiorem remittere, nec poterit alteri committere terminandum, etiam de consensu recusantis.*

15 *Judex Ordinarius Ecclesiasticus recusatus, potest de consensu recusatoris negotium principale alteri committere, vel ad Superiorem remittere.*

16 *Si delegatus à Papa cum clausula, quod si non omnes, &c. fuerit recusatus, non est causa recusationis ab arbitris, sed à collega delegato terminanda.*

17 *Recusationis causa contra delegatum à Delegato Papæ, non coram arbitris, sed coram ipso delegato à Papa, est tractanda.*

18 *Recusationis causa contra delegatum ab Episcopo, vel ejus Vicarium Generalem proposita, non coram arbitris, sed coram ipso Episcopo est examinanda.*

19 *In tribus casibus non potest Judex recusatus assignare terminum, ad decidendam causam recusationis.*

20 *Arbitrorum electio à litigantibus fieri potest, ad decidendam causam recusationis, nisi in tribus casibus.*

21 *Arbitri electi ad decidendam causam recusationis, assignant litigantibus terminum ad eam probandam, non etiam Judex recusatus.*

22 *Intellectus cap.* Legitima, de Appel-la-

(o) Ut in leg. 1. ff. & Cod. de *Confess.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

lation. *lib. 6.*

23 *Recusatus Judex potest in negotio principali procedere, quando recusationis causa coram eo proposita, est manifeste injusta, & frivola.*

24 *Ordinarius Judex recusatus potest, ante electionem arbitrorum, negotium principale alteri non suspecto committere, vel ante probationem causæ recusationis.*

25 *Recusatio quid sit, & quo jure inventa, & an tolli possit per Principem, remissivè.*

26 *Recusatio in scriptis proponi debet.*

27 *Libellus recusationis Judicis, tam Ordinarii, quam Delegati à Papa, Hispano sermone conceptus.*

28 *Praxis quæ observatur, postquam libellus recusationis est coram Judice præsentatus.*

29 *Libellus in exceptione declinatoria Hispano sermone formatus.*

30 *Interrogatorium in articulo declinatoriæ Hispano sermone conceptum.*

31 *Scholaris, ut gaudeat privilegio fori, requiritur, quòd sit descriptus in matricula Scholarium.*

32 *Scholaris, ut gaudeat privilegio sui fori, requiritur, quod, antequam lis sit mota, sit matriculatus per majorem partem unius anni, secundum Jus Regium.*

33 *Sententia interlocutoria, qua Judex pronuntiat, se Judicem esse, Hispano sermone formata.*

34 *Praxis quæ observatur, cum Ecclesiasticus Judex denegat appellationem interpositam à sententia super declinatoria lata.*

35 *Replicatio, & duplicatio hodie tantum conceditur, licèt olim triplicatio locum haberet.*

36 *Leges Regiæ de replicatione, & duplicatione loquentes, etiam in Foro Canonico observantur.*

37 *Interrogatorium actoris in negotio principali Hispanè conceptum in causa Ecclesiastica.*

38 *Praxis quæ observatur, postquam interrogatorium actionis fuerit præsentatum coram Judice Ecclesiastico in causa principali.*

39 *Interrogatorium ex parte rei Hispanè conceptum in causa Ecclesiastica.*

40 *Praxis quæ observatur, postquam interrogatorium ex parte rei fuerit præsentatum coram Ecclesiastico Judice in causa principali.*

41 *Terminus probatorius est arbitrarius.*

42 *Praxis quæ observatur in Tribunali Ecclesiastico, circa dilationes dandas ad probationes.*

43 *Restitutio in integrum conceditur in Foro Ecclesiastico minori, vel Ecclesia adversus probationem omissam in termino.*

44 *Praxis quæ observatur, post probationes factas à litigantibus in Foro Ecclesiastico.*

45 *Interrogatio, ad fundandam intentionem interrogari petentis, seu ad litis decisionem, fieri non potest, etiam ex solo Judicis officio post sententiam interlocutoriam, qua causa pro concluſa habetur.*

46 *Sententia interlocutoria, qua causa pro concluſa habetur, habet vim diffinitivæ, & executionem secum trahit, & ideo revocari non potest.*

47 *Praxis quæ observatur, postquam sententia interlocutoria, qua causa pro concluſa habetur, lata fuerit in Foro Ecclesiastico.*

CAPUT SEXTUM.

DE EXCEPTIONIBUS DILATORIIS.

1. DE diffinitione exceptionis, & de ejus generibus, & quando, & qualiter exceptio dilatoria opponi debeat, latè diximus in 1. Part. 1. Tom. in 5. Tempore: nunc autem est advertendum, quod in Foro Ecclesiastico exceptiones dilatoriæ proponuntur intra terminum ad id à Judice assignatum. (a)

2. Est etiam advertendum, quod si quis plures, & diversas exceptiones dilatorias habuerit, opponere debebit primo loco exceptionem recusationis Judicis: (b) & super illa exceptione recusationis erit tantum procedendum, protestando de aliis dilatoriis in libello recusationis, dicendo, *salvis aliis dilatoriis, quæ tales sunt*, illas nominando, & probando suo loco, y tempore: 3. & deinde opponenda erit exceptio declinatoria fori ante alias exceptiones dilatorias, protestando de aliis. (c)

4. Insuper est advertendum, quòd licet de *Jure Civili*, & *Regio* causa recusationis non sit exprimenda; (d) tamen in Foro Ecclesiastico causa

(a) Ut probatur in cap. *Pastoralis*, de *Except.* & tradit Bartol. in leg. 2. ff. de *Re judic.* & Didac. Perez in leg. 1. tit. 4. lib. 5. Ordinam. col. 301.

(b) Ut probat text. in cap. *Quoniam contra falsam*, de *Probat.* & firmat glos. 1. in cap. *Exceptionem*, de *Exception.* assignans hujus rei rationem, & glos. in cap. *Inter Monasterium*, verb. *Subeundo*, de *Re judic.* & resolvit Covarr. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 2. & Alciat. in Tract. de Recusation. art. 1. in glos. 2. & ita dispositum etiam est in Ordinat. Insitanorum, lib. 3. tit. 22. §. 2. & tit. 37. §. 1.

(c) Ut in leg. fin. Cod. de *Except.* & diximus dict. 5. Tempore.

(d) Ut resolvimus in 1. Part. 1. Tom. in 10. Temp. prope medium.

sa legitima suspicionis alleganda, & exprimenda est in libello recusationis, sive Judex recusatus sit Ordinarius, (e) sive Judex sit Delegatus: (f) 5. & sex causas suspicionis, ob quas Judex recusari potest, enumerat Glossa, (g) & quadraginta causas enumerant Perusinus, (h) & Maranta. (i)

6. Est præterea advertendum, quod licèt in Foro Sæculari in quacunque parte litis recusatio proponi possit; (j) tamen in Foro Ecclesiastico proponenda est ante litis contestationem, (k) nisi causa suspicionis de novo venerit ad notitiam recusantis post litis contestationem: nam tunc cum juramento, *quod de novo in ejus notitiam venerit prædicta causa*, bene admittitur recusatio, secundum Glossam. (l)

7. Quinimo post concluſum in causa recusatio admittitur, quando causa recusationis orta fuit post litis concluſionem. (m) Imò, si causa suspicionis orta esset ante concluſionem, poterit objici in duobus casibus: *primo*, si causa suspicionis erat notoria: (n) *secundò*, si post concluſum in causa pervenerat in notitiam recusantis; (o) quamvis reliquæ aliæ exceptiones dilatoriæ ortæ ante concluſionem, quæ post concluſionem venerint in notitiam partis, vel quæ fuerint ortæ post concluſionem, nec objici, nec admitti debeant, secundum Butrium, (p) & Covarruviam, (q) qui refert Decium, (r) & Roder. Suarez (s) contrarium tenentes, ex eo quod post concluſum in causa non est locus probationi; (t) præterquam in exceptione recusationis, quando causa suspicionis fuit orta post concluſionem, quia tunc est admittenda. (u) Intellige tamen, quòd statim quo orta fuit causa suspicionis, erit proponenda recusatio, anteaquam ad alium actum procedatur; alioquin, si prius alius actus gestus fuerit, non erit admittenda, quia per illum actum excipiens censetur recessisse. (x)

8. Rursus advertte, quod in Foro Ecclesiastico, si minor, Ecclesia, vel alia persona privilegiata recuset Judicem ex causa orta ante concluſionem in causa, & proposita post concluſionem, petendo restitutionem *in integrum* adversus probationem ordinariam causæ suspicionis, bene admittitur, & conceditur sibi restitutio; (y) quamvis de *Jure Regio* in Foro Sæculari, si hoc contingat in recusatione Præsidis, vel Auditoris Regii, minor, vel Ecclesia non restituatur. (z)

9. Advertendum deinde est, quod causa suspicionis proponenda est coram ipso Judice recusato, non autem coram eodem probanda: (a) 10. qua in re animadvertendum est, quod si Judex recusatus delegatus fuerit à Papa, poterit ipse compellere litigantes ad eligendos Arbitros, coram quibus causa recusationis probetur, & decidatur, & assignabit eisdem Arbitris terminum, intra quem causam recusationis determinent: 11. compelletque ipsos Arbitros, ut advocent sibi tertium, si ipsi discordes fuerint. (b) Idemque observandum erit, si recusatus fuerit Episcopus, vel alius Ordinarius. (c)

12. Et si intra terminum ad decidendam causam recusationis Arbitris præfixum eam non terminaverint, tunc Judex recusatus poterit in negotio principali procedere, non

(e) Ut probatur in cap. *Cum speciali*, & ibi glos. verb. *Coram*, de *Appell.*

(f) Ut probatur in cap. *Secundo requiris*, §. 1. & ibi glos. verb. *Coram*, de *Appell.* & in cap. *Si contra unum*, & ibi glos. verb. *Probari*, de *Offic. Deleg.* in 6. & in cap. 2. de *Appell.* in 6.

(g) Fin. in cap. *Causam quæ*, de *Offic. Deleg.*

(h) In cap. *Postremo*, à n. 7. de *Appel.*

(i) De Ordin. jud. 6. part. memb. 2. à n. 27. & sexaginta causas congerit Bertachinus in verb. *Judex suspectus*, & nonaginta & tres cumulat Aufrer. in Tract. de Recusatione.

(j) Ut resolvimus in dict. 10. Tempor.

(k) Ut probatur in dict. cap. *Cum speciali*, & tenet glos. recepta in cap. *Pastoralis*, verb. *Protestatur*, de *Except.* & notat Reboff. in Tract. de Recus. art. 1. glos. 2. n. 1. & est communis opinio, secundum Aretin. in cap. 1. de *Jud.* col. 6. & Dec. ibi, n. 24.

(l) In leg. *Error*, verb. *Falli*, Cod. de *Juris, & facti ignor.* receptam communiter ex Jaff. ibi, n. 16. & Dec. in dict. cap. *Pastoralis*, n. 18. & Covarr. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 2. & Reboff. ubi supr. in dict. art. 1. n. 2. quamvis contrarium velit glos. fin. in dict. cap. *Pastoralis*, & glos. in leg. *Qui procuratorem*, §. 1. verb. *Omiserit*, ff. de *Procurat.*

(m) Juxta text. in cap. *Insinuante*, de *Offic. Deleg.* ubi notat Felin. n. 15. & Franc. in dict. cap. *Cum speciali*, n. 22.

(n) Secundum Felin. & Franc. ubi supr.

(o) Secundum Francum, ubi supr. de cujus tamen opinione dubitat Covar. in Pract. Quæst. cap. 26. n. 2. vers. Sed ubi in fin.

(p) Panorm. & Felin. n. 16. in dict. cap. *Pastoralis.*

(q) Ubi supr. vers. Hujus autem, cum vers. sequenti.

(r) In dict. cap. *Pastoralis*, n. 9.

(s) In allegat. 5.

(t) Ut in cap. *Cum dilectus*, de *Fide instrum.*

(u) Argum. text. dict. cap. *Insinuante*, per quem ita tenent Felin. ibi, n. 15. & in dict. cap. *Pastoralis*, n. 17. & ibi Dec. n. 9.

(x) Juxta text. dict. cap. *Insinuante*, vers. *Quo circa*, & ibi Panorm. in fin. Dec. n. 17. & Mantua. n. 33. dict. cap. *Pastoralis.*

(y) Ut resolvit Covar. dict. cap. 26. n. 4.

(z) Juxta text. in leg. 16. tit. 10. lib. 2. Recop.

(a) Ut probatur in dict. cap. *Secundo requiris* in fin.

(b) Ut probatur in cap. *Suspicionis*, de *Offic. Deleg.* & in dict. cap. *Secundo requiris*, §. 2. & in cap. *Legitima*, de *Appellat.* lib. 6.

(c) Ut probatur in cap. *Cum speciali*, de *Appell.* & notat glos. in cap. *Si contra unum*, verb. *Episcopi*, de *Offic. Deleg.* in 6. & ubique DD. notant.

obstante recusatione; (d) 13. si vero Arbitri causam recusationis intra terminum terminaverint, proferendo, *eam legitimam esse*, tunc ipsi arbitri non poterunt procedere in negotio principali, secundum Joa. Andream: (e) 14. ac proinde causa legitima recusationis probata coram Arbitris, si Judex recusatus fuerit delegatus à Papa, debebit negotium principale ad Superiorem remittere, nec poterit illud alteri committere, etiam de consensu recusatoris. (f)

15. Si vero Judex recusatus fuerit Ordinarius, ut putà Episcopus, vel ejus Delegatus, sive Vicarius Generalis, aut alius Ordinarius, bene poterit negotium principale ad Superiorem remittere, vel de consensu recusatoris alteri committere: (g) ad quam commissionem necessarius est consensus recusatoris; (h) in Lusitania tamen ad prædictam commissionem consensus utriusque partis requiritur, ut in Ordinat. lib. 3. tit. 22. §. 4. (i)

16. Supradictam vero resolutionem intellige veram esse, nisi delegatus à Papa esset cum clausula: *quòd si non omnes, procedat alter*: nam tunc, si recusaretur non essent eligendi Arbitri ad cognoscendum de causa recusationis, sed erit examinanda apud collegam conjudicem non recusatum. (j) 17. Similiter, si recusatus fuerit Subdelegatus Delegati Papæ, causa recusationis examinanda erit coram Delegato Papæ, & non coram Arbitris. (k)

18. Pari modo supradictam resolutionem intellige veram, nisi recusatus esset Delegatus Episcopi, vel esset ejus Officialis Generalis: nam tunc non erunt eligendi Arbitri, sed coram Episcopo causa recusationis erit probanda: (l) 19. & in his tribus casibus exceptis recusatus Judex non poterit assignare terminum ad decidendam causam recusationis, secundum Glossam: (m) 20. Præter hos tres casus exceptos electio Arbitrorum à litigantibus fieri debet ad decidendam causam recusationis, ut suprà resolvimus: qui Arbitri non debent esse Laici; (n) 21. & ita Arbitri electi procedunt in causa recusationis, & assignant terminum partibus ad probandam causam suspicionis: quem terminum Judex recusatus assignare non potest, juxt. text. in cap. *Suspicionis*, de *Offic. Deleg.* ita intellectum à Glossa; (o) quamvis Glossa (p) dicat, text. in dict. cap. *Suspiciones* correctum esse per text. in cap. *Legitima*, de *Appell.* ubi probari videtur, terminum ad probandam causam recusationis assignandum esse partibus ab ipso Judice recusato, & non ab Arbitris electis: 22. nam text. ille in dict. cap. *Legitima* loquitur solummodo de termino assignando ipsis Arbitris ad decidendam causam recusationis; non vero loquitur de termino assignando partibus ad probandam causam recusationis; & ita per illum text. non remanet correctus text. in dict. cap. *Suspicionis*.

23. Rursus, supradictam resolutionem intellige veram esse, nisi causa recusationis proposita coram Judice recusato esset manifestè injusta, & frivola: nam tunc recusatus poterit in negotio principali procedere, non obstante recusatione, secundum Joa. Andream. (q)

24. Denique prædictam resolutionem intellige veram esse, nisi Judex recusatus esset Ordinarius, & ante electionem Arbitrorum vellet negotium principale alteri non suspecto committere: nam bene hoc facere poterit: idemque poterit facere, etiam post electionem Arbitrorum, ante tamen probationem causæ recusationis; (r) delegatus verò à Papa, si recusatus fuerit, prædictam commissionem facere non poterit, etiam de consensu recusatoris; cæterùm, si nollet expectare electionem Arbitrorum, bene poterit negotium principale ad Superiorem remittere. (s)

(d) Ut probat text. in cap. *Legitima*, vers. *Alleguin*, de *Appellat.* lib. 6. ubi super glos. fin. ita notant Joan. Andr. Anchar. Domin. & Perus.

(e) Anchar. Domin. & Perus. in dict. cap. *Legitima*, etsi contrarium velit Hostiens. cujus opin. procedit de *Jure Civili* per text. in leg. *Apertissimi*, Cod. de *Judic.* secundum DD. in dict. cap. *Legitima*.

(f) Ut probat text. in cap. *Judex*, de *Offic. Deleg.* in 6.

(g) Ut probatur in dict. cap. *Cum speciali*.

(h) Ut per text. in dict. cap. *Cum speciali*, tenent communiter DD. ibi, ex Imol. n. 10. Perus. n. 16. Præpos. n. 17. & Dec. n. 18. in dict. cap. *Cum speciali*. Aret. col. 4. Barbat. n. 43. & Felin. n. 3. in cap. *Si quis contra Clericum*, de *For. comp.* Quidquid contrarium velit Panorm. ibi, n. 14. asserens absque consensu recusatoris hanc commissionem fieri posse, cujus intellectus valde singularis, & sustentabilis est, secundum Marian. ibi, n. 11. eum probans, sub dubio tamen, & dicit defensibilem Dec. in dict. cap. *Cum speciali*, num. 8.

(i) Pro qua decisione est doctrina glos. verb. *Retentaveris offensa* in dict. cap. *Cum speciali*, quæ tamen ibi communiter rejicitur.

(j) Juxta text. in cap. *Si contra unum*, de *Offic. Deleg.* in 6. & tradit Covarr. ubi supr. cap. 26. n. 5.

(k) Ut probat text. in cap. *Super quæstionum*, §. *Quem verò*, de *Offic. Delegat.*

(l) Ut probatur in dict. cap. *Si contra unum*.

(m) In dict. cap. *Legitima*, verb. *Judicem*, receptam à Domin. n. 11. & Perus. n. 3. ibi.

(n) Secundum glos. in dict. cap. *Legitima*, verb. *Formam juris*, quam probant ibi Archid. & alii.

(o) Ibi verb. *Terminum*, & à glos. in dict. cap. *Legitima*, & probant ibi Domin. n. 13. & Perus. n. 6.

(p) In cap. *Cum speciali*, verb. *Terminum*.

(q) Archidiac. & Perus. in cap. *Legitima*, de *Appellat.* in 6. per text. sic intelligendum in cap. *Cum olim*, de *Causa poss. & propriet.*

(r) Juxta text. in cap. *Si quis contra Clericum*, de *For. comper.* quem ita intelligit Panorm. ibi, n. 12. 14. & 19. Marian. n. 8. & 9. Aretin. col. 2. & 4. Imol. n. 3. & Felin. n. 3. improbato intellectu glos. 1. ibi asserentis text. illum correctum esse per text. in dict. cap. *Cum speciali*, quamvis intellectus illius glos. sit communiter receptus, secundum Panorm. ibi, n. 13. Aret. n. 8. & Marian. n. 9.

25. Et quid sit recusatio, & quo jure sit inventa, & an posit per Principem tolli, resolvunt Panormitanus, (t) & Rebuffus, (u) qui plura notatu digna in materia recusationis congerit.

26. Denique advertendum erit, quod prædicta recusatio *in scriptis* proponi debet: (x) & libellus recusationis erit concipiendus modo sequenti.

LIBELLUS RECUSATIONIS JUDICIS, *tàm Ordinarii, quàm Delegati à Papa.*

Ilustre Señor.

27. „ Fulano, con protestacion, que ante „ todas cosas hago, por Auto, ó Autos, que „ ante Vmd. haga, no sea visto atribuirle mas, „ ni mayor jurisdiccion de la que en este caso „ de derecho le compete, y essa no declina- „ble, digo: que en la causa, y pleyto, que „ entre mi, y Fulano, sobre tal cosa ante Vmd. „ se ha movido, y trata, que Vmd. hablan- „ do con el debido acatamiento, no puede, „ ni debe ser Juez, ni conocer de ella, por „ quanto Vmd. tiene, y trata semejante pley- „ to y causa, y pretende conseguir en ella „ el mismo derecho, que mi adversario pre- „ tende en esta contra mi, la qual trata Vmd. „ con Fulano ante tal Juez, y por esta causa, „ y razon tengo à Vmd. por sospechoso en „ esta causa, y por tal le recuso: è pido, y „ requiero à Vmd. las veces que puedo, y „ debo, se exonere del conocimiento de esta „ causa, y no proceda en ella; antes la remita „ à quien de derecho remitirla debe: y en „ caso que no quiera Vmd. hacer esto, pido „ à Vmd. que mande, y compela al dicho Fu- „ lano, parte adversa, so graves penas y „ censuras, à que dentro de un breve termi- „ no nombre de su parte Juez arbitro, que yo „ de la mia desde luego nombro al Doctor Fu- „ lano, que es Letrado de sciencia, y cons- „ ciencia, para que ante ellos se pruebe, y „ determine la dicha causa de recusacion: y „ en defecto de no lo nombrar, Vmd. de su „ oficio lo nombre, y assenale à los dichos „ Arbitros nombrados tiempo, y lugar, para „ que conozcan de la dicha causa, y la deter- „ minen, y les compela à que, si estuviessen „ discordes, tomen un tercero consigo: y si „ assi Vmd. lo hiciere, harà justicia, y lo que „ es obligado: en otra manera lo contrario „ haciendo, protesto la nulidad de todo ello, „ y de lo demàs, que protestar me conviene: „ sobre que pido cumplimiento de justicia, y „ costas, y el oficio de Vmd. imploro, y juro „ en forma de derecho, que esta recusacion „ no hago de malicia, &c. y pidolo por testi- „ monio, con protestacion, que hago, de ale- „ gar las demàs excepciones dilatorias, que „ me competen en su tiempo, y lugar debi- „ do, &c.

28. Prædicto libello recusationis oblato coram Judice, mandat Judex *copiam ejus parti adversæ exhiberi*: & si viderit causam recusationis manifestè injustam, vel frivolam esse, procedit in negotio principali, non obstante recusatione; *pero si le pareciere justa, y quisiere antes de la eleccion de los Arbitros, ò despues, antes que la causa sea probada, remitir el negocio principal al Superior, ò cometerlo à persona sin sospecha, como el tal Juez recusado no sea delegado del Papa, assi como arriba diximos; empero si ni quisiere remitir, ni cometer el negocio, sino que se elijan Arbitros, entonces manda à la parte contraria*, que nombre de su parte Arbitro, *para que con el nombrado por estotra parte, conozcan, y determinen la causa de recusacion*, y assenala termino à los Arbitros, *para que conozcan, y determinen la causa, y les manda*, que en caso de discordia, tomen un tercero consigo. *Los quales Arbitros assenalan termino à las partes, para probar la dicha causa, y en efecto, se procede en este articulo de la recusacion, segun acabamos de decir arriba.* Et si causa recusationis non fuerit probata coram Arbitris, vel ipsi intra terminum eam non terminaverint, Judex recusatus reassumit negotium principale, & in eo procedit: & si reus alias exceptiones dilatorias habuerit, eas opponere poterit: quas etiam poterit proponere coram alio Judice, quando causa recusationis fuit prolata pro legitima: & libellum concipiet forma sequenti.

(s) Ut probatur in cap. *Judex*, de *Offic. Deleg.* in 6.

(t) Num. 9. Felin. n. 8. & Dec. n. 11. in cap. *Cum inter*, de *Except.*

(u) In Tract. de Recusat. in Præfat. à n. 4. & in art. sequent.

(x) Juxta text. in dict. leg. *Apertissimi*, & tenet glos. in dict. cap. *Quoniam contra falsam*, verb. *Recusationes*, & glos. in dict. cap. *Secundo requiris*, §. 1. verb. *Coram*. Præpos. in dict. cap. *Cum speciali*, n. 18. Didac. Perez in leg. 1. tit. 5. lib. 3. Ordinam. vers. Quartum. Avend. in cap. Prætorum, 2. part. cap. 23. n. 12. in fin. & Rebuff. in Tract. de Recusat. art. 5. n. 5.

LIBELLUS IN EXCEPTIONE *declinatoria fori.*

Ilustre Señor.

29. „ Fulano, con protestacion, que ante „ todas cosas hago, de no atribuir à Vmd. mas „ jurisdiccion de la que en tal caso de dere„ cho le compete, parezco ante Vmd. y digo: „ que à pedimento de Fulano yo fui citado, „ y me fue puesta demanda ante Vmd. y ha„ blando con el debido acatamiento, Vmd. „ no es Juez de esta causa, ni puede conocer „ contra mi, por quanto soy lego, y reo de „ la jurisdiccion seglar; y en caso que el di„ cho adverso me quiera pedir alguna cosa, „ me hà, y debe convenir ante la Justicia „ Real de esta Ciudad: por que pido à Vmd. „ se pronuncie por no Juez de esta causa, y „ remita el conocimiento de ella à quien de „ derecho le competa: sobre que pido cum„ plimiento de justicia, y costas, y el oficio de „ Vmd. imploro, y sobre este articulo de la „ declinatoria pido debido pronunciamiento, „ y juro à Dios, y à esta ✠ que esta excep„ cion no pongo de malicia, &c.

Oblato supradicto libello Judex mandat, *quòd copia ejus detur actori*: qui respondet, *Judicem, non obstante prædicta exceptione, debere pronuntiare se Judicem, cum de consuetudine præscripta introductum sit in illo Tribunali, Laicum à Clerico posse conveniri.* Vel dicendo, *quod ista est una ex causis, in quibus Ecclesiasticus cognoscit contra Laicum. Y luego el Juez* recibe las partes à prueba sobre el articulo de la declinatoria, con termino de tres dias: *y notificase su sentencia à las partes, y cada una de ellas presenta su interrogatorio, principalmente el actor, en la manera siguiente:*

INTERROGATORIO EN EL ARTICULO *de la declinatoria.*

30. „ Preguntas por parte de Fulano, en „ la causa que trata con Fulano, sobre el arti„ culo de la declinatoria, &c.

I. „ Primeramente sean preguntados los „ testigos por el conocimiento de las partes „ litigantes, y si tienen noticia de esta cau„ sa, &c.

II. „ Item, si saben, &c. que de diez, veinte, „ treinta, quarenta, y mas años à esta par„ te, ha havido, y hay costumbre usada, y „ guardada en esta Audiencia Episcopal de „ Salamanca, que los Clerigos puedan pedir, „ y convenir à los Legos ante el Provisor de „ la dicha Audiencia, el qual puede conocer, „ y conoce de la tal causa, y procede por sus „ censuras hasta el brazo seglar contra el tal „ Lego: y assi del dicho tiempo à esta parte „ se ha usado, y guardado sin contradiccion „ alguna: digan los testigos lo que saben, „ &c.

III. „ Item, si saben, &c. que todo lo su„ sodicho es verdad, público, y notorio, pú„ blica voz, y fama, y comun opinion, &c.

Si actor fuerit Scholaris Salmantinus, & convenerit aliquem Laicum coram suo Judice Scholastico, & Laicus opposuerit prædictam exceptionem declinatoriam, prout quotidie in illa Audientia fit: tunc loco secundi articuli suprapositi ponitur articulus sequens.

II. „ Item, si saben, &c. que el dicho Fu„ lano es Estudiante ordinario en esta Univer„ sidad de Salamanca, y hà mas de seis meses, „ que cursa en la Facultad de Canones, y tie„ ne camara, y libros, y oye ordinariamente „ liciones à los Preceptores de ella, y està „ matriculado en las Matriculas del Rector, y „ Rectores, que es, y han sido, como consta „ de las dichas Matriculas, à que pido se re„ mitan los testigos: digan, y declaren, &c.

Iste articulus ab actore Scholari positus procedit ex dispositione text. in leg. 8. cap. 6. tit. 7. lib. 1. Recop. & ultra probationem hujus articuli Scholaris tenetur producere testimonium suæ matriculæ signatum à Notario Universitatis, quo constet illum Scholarem descriptum esse in matricula Rectoris sex ab hinc mensibus ante motam litem: 31. nam, ad hoc ut Scholaris gaudeat privilegio sui Fori, requiritur, quod descriptus reperiatur in matricula Scholarium: (*y*) 32. & per prædictam leg. 8. tit. 7. lib. 1. Recopil. requiritur, quod sit descriptus in matricula Rectoris, antequam litem moveat per majorem partem unius anni, & facta prædicta probatione summaria secundi articuli, tàm in Foro Episcopali, quàm in Audientia Scholastica per duos testes, oblatoque testimonio prædictæ matriculæ, elapsoque termino probatorio trium dierum, tunc ex parte actoris petitur à Judice, *ut publicationem testium faciat in prædicto articulo declinatoria. Y el Juez dice*, que para la primera Audiencia se notifique à la parte contraria diga, por do no se deba hacer la dicha publicacion, *à la qual*

(*y*) Secundum Barbat. in Procem. Clem. verb. *Salutem*, ol. 6. col. 3. Palac. Rub. in Repetit. Rubr. §. 38. n. 3. & Did. Perez in leg. 8. tit. 2. lib. 1. Ordinat. col. 75. vers. Adverte tamen.

qual Audiencia de parte del actor se acusa la rebeldia al reo, porque no dice contra la dicha publicacion, y se pide al Juez, que la mande hacer: *el qual la hace con termino de tres dias, con toda carga de conclusion, y citation para sentencia; y passados, se parece à la primera Audiencia*, y se pide sentencia al Juez por parte del actor: *y el Juez manda*, se lleve el processo, *y à la primera audiencia pronuncia sentencia en la manera siguiente:*

§. PRIMO.

DE SENTENTIA INTERLOCUTORIA, *qua Judex pronuntiat se Judicem esse.*

33. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, el Señor Licenciado „ Fulano, Provisor General en todo el Obis„ pado de Salamanca, haviendo visto este pro„ cesso, dixo: se debia pronunciar, y pronun„ cio por Juez competente de esta causa; en „ cuya consequencia mandaba, y mandò al „ dicho Fulano, que para la primera Audien„ cia cumpla lo que por su Merced le ha sido „ mandado, respondiendo derechamente à la „ demanda, que le ha sido puesta por Fulano: „ assi lo pronunciò, y mandò, y firmo de „ su nombre, y reservò la condenacion de „ costas para la difinitiva: testigos Fulano, y „ Fulano.

34. Prædicta sententia intimatur utrique parti, à qua solet aliquando reus Laicus appellare, & appellatione non obstante, Ecclesiasticus procedit per suas censuras adversus appellantem, qui *per viam violentiam* cum Provisione Regali defert processum ad Cancellariam Regiam: nam Auditores Regii, cum cognoscant de causis Ecclesiasticis, & Clericorum per viam violentiæ, ut suo loco dicemus, mandat *prædictam Provisionem Regiam exhibere appellanti*, in qua jubent Ecclesiastico *absolvere excommunicatum appellantem per spatium sexaginta dierum, & quòd processum originalem mittat.*

Et tunc viso processu ab Auditoribus Regiis, si eisdem constiterit, Judicem Ecclesiasticum non intulisse vim appellanti *in non deferendo appellationi*, negotium principale remittunt ad Judicem Ecclesiasticum, qui censuras in reum latas revalidat, & adversus eum procedit, eas aggravando.

Et tunc reus, refusis expensis, absolvitur ab excommunicatione, & libello actoris respondet, litem contestando, & suas exceptiones peremptorias, si quas habet, opponendo: quæ responsio, litis contestatio, & oppositio exceptionum simul fieri potest, & conjunctim in uno & eodem libello, vel segregatim de per se potest fieri contestatio, & deinde oppositio exceptionum, & postmodum responsio. (*z*)

Et tunc reus, *mutatis mutandis*, concipit libellum responsorium, ut annotavimus in 7. Tempore, & libello responsorio à reo producto, actor replicat adversus eum, satisfaciendo suis allegationibus, & deinde reus duplicat, respondendo replicationi actoris: quæ replicatio, & duplicatio concipienda erit, sicut diximus in 7. Tempore, *mutatis mutandis.*

Et tunc, cum duobus libellis ab utraque parte porrectis concluditur ad probationem recipiendam in negotio principali: 35. nam licet olim dabatur triplicatio, & quadruplicatio; (*a*) *hodie* verò de *Jure Regio* solummodo datur replicatio, & duplicatio, juxta text. in leg. 9. tit. 6. lib. 4. Recop. & in leg. 4. tit. 16. lib. 2. Recop. & in leg. 2. tit. 5. lib. 4. Recop. quæ leges Regiæ etiam in Foro Ecclesiastico sunt observandæ, cùm in hoc nihil à Jure Canonico reperiatur statutum: & ita ad leges Regias, & non ad jus Civile erit recurrendum, ut resolvit Didacus Perez. (*b*)

36. Porrectis itaque duobus libellis ab utraque parte, Judex tunc profert sententiam interlocutoriam, *qua partes recipit ad probationem cum præfixione termini*: quæ sententia formanda erit modo, quo diximus in 1. Part. 1. Tom. in 8. Tempore: & dantur dilationes utrique parti, ut resolvimus in prædicto 8. Tempore, præterquamquod in Foro Ecclesiastico non conceditur prorogatio *de quarto plazo*, ut ibi annotavimus. Et prolata prædicta sententia interlocutoria probationis, utraque pars producit interrogatorium forma sequenti.

§. SECUNDO.

DE INTERROGATORIIS actoris, & rei.

INTERROGATORIO DEL ACTOR *en el negocio principal.*

37. „ Preguntas por parte de Fulano, Cle„ rigo Beneficiado de la Iglesia Parroquial de „ tal Lugar de este Obispado de Salamanca, „ en la causa que trata con Fulano, vecino „ del

(*z*) Ut supr. resolvimus in 1. Part. 1. Tom. in 6. & 7. Tempor.

(*a*) Juxta text. in leg. 2. ff. de *Except.* & in princ. Instit. de *Replic.*

(*b*) In 3. Quæst. Procem. in lib. Ordinam.

„ del dicho Lugar, sobre los Diezmos que „ le pide de su hacienda, tratos, y grange- „ rias, &c.

I. „ Primeramente, sean preguntados los „ testigos por el conocimiento de las partes „ litigantes, y si tienen noticia de las hereda- „ des de pan llevar, dehesas de yerva, huer „ tas, rios, y ganados, que el dicho Fulano tiene, „ y posee, y ha tenido, y posseido de mas de „ dos años à esta parte en el sitio, y districto, „ y dezmatorio del Beneficio del dicho Fula- „ no, y si tienen noticia de esta causa, &c.

II. „ Item, si saben, &c. que el dicho Fu- „ lano es Clerigo, Presbytero, y Beneficiado „ de la Iglesia Parroquial del dicho Lugar, y „ como à tal los vecinos, y feligreses de la di- „ cha Iglesia le acuden con los diezmos de „ sus bienes cada año, y en tal possession, „ vel quasi, como tal Beneficiado, esta de lle- „ var los dichos diezmos, &c.

III. „ Item, si saben, &c. que el dicho Fu- „ lano siempre ha sido, y es vecino, y mo- „ rador del dicho Lugar, Parroquiano, y fe- „ ligrès de la Iglesia del dicho Fulano, y co- „ mo tal todos los años ha recibido en ella „ los Sanctisimos Sacramentos, y ha oido, „ y oye los Divinos Oficios, &c.

IV. „ Item, si saben, &c. que el dicho „ Fulano tiene, y possee, y de mas de dos „ años à esta parte ha tenido, y posseido en „ el districto, y dezmatorio del dicho Benefi „ cio tantas yugadas de heredad de pan lle- „ var, tantas dehesas, y prados de yerva, tan- „ tas huertas, tal rio, y tal molino, y tales, „ y tales ganados, y tal trato, y grangeria: „ diga, y declare cada testigo en particular „ lo que sabe, acerca de lo contenido en esta „ pregunta, &c.

V. „ Item, si saben, &c. que el dicho Fu- „ lano en los años proximos passados de ochen „ ta, y ochenta y uno, en cada un año de ellos „ cogio en sus heredades tantas fanegas de „ trigo, y tantas de cebada, y tantas de cen- „ teno, y tantas garrovas, y tantas de ye- „ ros, y tantas carretadas de paja, y de sus „ Ovejas tuvo tantos Corderos, y de sus Vacas „ tantas crias, y acogio en sus dehesas tantas „ cabezas de ganado, à tal precio cada una, y „ le valio la fruta, y hortaliza de sus huertas „ tantos mil maravedis, y la pesca de su rio „ tanto, y las moliendas de sus molinos tan- „ tas fanegas de harina, y las ganancias de „ tal trigo, y grangeria le valdrian tantos ma- „ ravedis: digan, y declaren los testigos en „ particular, lo que saben acerca de cada co- „ sa, de las en esta pregunta contenidas, &c.

VI. „ Item, si saben, &c. que el diezmo „ de las cosas contenidas en la pregunta an- „ tes de esta, en cada uno de los dichos dos „ años, valio doscientos ducados, antes mas, „ que menos: digan, y declaren en partic- „ cular los testigos, lo que valdria el dicho „ Diezmo, &c.

VII. „ Item, si saben, &c. que de cinco, „ diez, veinte, treinta, quarenta, è mas años „ à esta parte hay costumbre usada, è guar- „ dada en el dicho Lugar, y Beneficio, „ que los feligreses diezmen, y paguen diez- „ mo al Beneficiado, que es, y ha sido, de diez „ uno de todos los frutos de las cosas con- „ tenidas en la quinta pregunta, &c.

VIII. „ Item, si saben, &c. que el dicho „ Fulano en los dichos dos años de ochenta, y „ ochenta y uno se subtraxo de pagar el diez- „ mo de todas las cosas contenidas en la di- „ cha quinta pregunta de este interrogatorio, „ y no las dezmo, ni pago el dicho diezmo; „ y si lo huviera pagado, los testigos lo su- „ pieran, y entendieran, y no pudiera ser me- „ nos, &c.

IX. „ Item, si saben, &c. que todo lo „ susodicho es verdad, público, y notorio, „ y pública voz, y fama, y comun opi- „ nion, &c.

„ Los quales articulos pongo por posi- „ ciones al dicho Fulano: à Vmd. pido le „ mande que los jure, absuelva, y declare „ conforme à derecho, y so la pena de él, y „ para ello, &c.

„ Otrosi, presento por testigos à Fulano, „ y Fulano: pido, pues estàn presentes, ju- „ ren, y se cometa al Escribano de esta cau- „ sa la recepcion, y examen de ellos: y de los „ demàs testigos, que por mi fueren presen- „ tados, pido se cometa el juramento, y exa- „ men de ellos al dicho Escribano, o à su Ofi- „ cial; y en caso que lugar no haya la dicha „ comision, à Vmd. pido señale hora, y lu- „ gar, para que ante Vmd. declaren, y se „ me de mandamiento para ello, sobre que „ pido justicia, &c.

„ Otrosi, atento que mi probanza la ten- „ go de hacer con hombres vecinos del di- „ cho Lugar de mi Beneficio, los quales mu- „ chos de ellos son viejos, enfermos, è impe- „ didos: à Vmd. pido mande dar comision „ para el Vicario de la Villa de Alva, ò pa- „ ra el Beneficiado, ò Cura del Lugar mas „ cercano al Lugar del dicho mi Beneficio, y „ para ello, &c.

38. Oblatis supradictis articulis coram Judice, el Juez dice, *que se reciba el dicho interrogatorio*, salvo jure impertinentium, & non admittendorum, *y que por él sean examinados los testigos, y que se dè copia à la parte, y que à la primera Audiencia de repreguntas.*

Y quanto al primer otrosì, si la causa es grave, deniega la dicha comision, que se pide para el Escribano, y manda, que los testigos vengan à jurar, y declarar ante él, *ò cometelo à alguna persona fidedigna, para que ante el Escribano los examine; y si la causa no es de las graves, concede la dicha comision. Y quanto al ultimo otrosì de pedirse comision para fuera del Lugar del Audiencia, si hay causa para ello, la concede, ò la deniega, como à él mejor le parece:* quòd facere poterit, & debebit. (*e*)

Y la práctica que en particular en la Audiencia Episcopal de Salamanca, y en la del Juez Metropolitano de Santiago, que allì reside, y en la del Estudio, y en la de otros Jueces Apostolicos, que por Breves conocen de algunas causas en la dicha Ciudad, acerca de esto se guarda, es, que quando se pide comision por alguna de las partes, para hacer su probanza en algun Lugar, ò Villa del Obispado, el Juez manda dar traslado à la otra parte, y que para la primera Audiencia venga concordando de Jueces: y si la otra parte tiene por sospechosos à los de aquel Lugar, ò Villa, donde se ha de hacer la probanza, parece por peticion, y dice, que recusa à tales Clerigos, y tales Notarios de la tal Villa, ò Lugar, por quanto los tiene por sospechosos. *Y el Juez entonces concuerda en uno de los que quedaron por recusar en aquella Villa, ò Lugar: y si ninguno quedò por recusar, cometelo à otro Lugar mas cercano* (salvo jure recusandi) *ò embia Receptor de su Audiencia, ò manda*, que los testigos vengan à declarar ante él: quod fit secundum quantitatem negotii. Et ista praxis potuit habere ortum à doctrina Bartoli, (*d*) qui consulit, quòd hæc commissio testium fiat *de consensu ambarum partium. Y si la comision se pide para hacer probanza fuera del Obispado, donde la causa se trata, no se concuerda de Jueces, porque siempre se dà para los Ordinarios, donde se pide, &c.*

Y à la primera Audiencia, despues de presentado el dicho interrogatorio, y mandado por el Juez, que se dè copia de él à la otra parte, y haviendole sido notificada, la parte del actor parece, y acusa la rebeldia al reo, *porque no dà repreguntas, y pide*, que sus testigos sean examinados sin ellas. *Y si el reo en aquella Audiencia no las presenta, el Juez manda*, que se examinen los testigos del actor sin repreguntas; *pero si en qualquier de los terminos probatorios, despues de esto el reo diere repreguntas, los testigos del actor, que yá estuvieren examinados, no han de bolver à ser preguntados por ellas; pero servirán para los que de ai adelante se examinaren.* Quæ praxis procedit ex his, quæ resolvimus in dict. 8. Tempore: (*e*) & in hoc consulendus erit stylus cujuslibet Tribunalis; & in Tribunali Episcopali Salmantino observatur stylus, quem diximus in prædicto 8. Tempore, & ibi etiam resolvimus praxim, quæ in hoc observatur in Audientia Metropolitana Salmanticæ existenti; & si reus produxerit prædictum interrogatorium, super articulis ab actore productis, illud concipiet forma sequenti.

INTERROGATORIO DE *repreguntas por parte del reo à las preguntas presentadas por el actor.*

39. „ Repreguntas por parte de Fulano, „ que han de ser fechas à los testigos, que hu- „ vieren de ser examinados por las preguntas „ presentadas por parte de Fulano, sobre los „ Diezmos que pide, &c.

I. „ Primeramente, el testigo, que fuere „ preguntado por la primera pregunta del in- „ terrogatorio del dicho Fulano, si dixere que „ no la sabe, no sea mas repreguntado; y si „ dixere que la sabe, sea repreguntado cò- „ mo, y de què tiempo à esta parte conoce à „ las partes litigantes, y de què heredades su- „ yas, dehesas, huertas, rios, y ganados tie- „ ne noticia: y como sabe que el dicho Fu- „ lano possee los dichos bienes, y por què ti- „ tulos, y en què limites estàn, y qual es el „ distrito, y dezmatorio del dicho Beneficio, „ y què linderos tiene, y declare particular- „ mente cada cosa de estas, &c.

II. „ Item, el testigo, que fuere pregunta- „ do por las preguntas generales de la Ley, „ si dixere que le comprehenden, no sea mas „ repreguntado, y si dixere que no le com- „ prehenden, sea repreguntado, si es dadivado, „ ò atemorizado, ò sobornado, ò si le han pro- „ metido algo, ò si es dezmero, ò lo ha si- „ do de los diezmos del dicho Lugar, ò si di- „ ce su dicho por otra causa, ò respecto al- „ guno, ò si le puede venir algun prove- „ cho del vencimiento de esta causa: y si „ antes de venir à decir su dicho, se le han „ mostrado las preguntas, por donde ha de de- „ cir: y què diligencias han hecho con él, pa- „ ra que diga su dicho, trayendole à la me- „ moria la pena del testigo falso, y de infa- „ mia,

(*c*) Juxta ea, quæ resolvimus in 1. Part. 1. Tom. in 8. Temp. post expositionem interrogatorii ex parte actoris.

(*d*) In Auth. *Apud eloquentissimum*, Cod. de *Fid. instrum.*

(*e*) Post expositionem interrogatorii actoris, in vers. *Porresto interrogatorio*, ibi: *Es advertir, quòd licèt de jure, &c.*

„ mia, y perdimiento de bienes, y como con-
„ dena su alma, no diciendo verdad, y quitan-
„ do la justicia à la parte contraria, y como
„ Dios no le perdonara el pecado, no restitu-
„ yendo todo el interesse, que a la parte con-
„ traria se le siguiere de su dicho; y que sien-
„ dole probado ser testigo falso, le daràn do-
„ cientos azotes, y quitaràn los dientes, de-
„ màs de la ofenta que a nuestro Señor ha-
„ ce, &c.

III. „ Item, el que fuere preguntado por la
„ segunda pregunta del dicho interrogatorio,
„ si dixere que la sabe, sea repreguntado, co-
„ mo sabe, que el dicho Fulano es Clerigo,
„ Presbytero, y Beneficiado de la dicha Igle-
„ sia, y si le ha visto sus titulos, de què Obis-
„ po son, y quien le ordenò, y hizo colacion
„ del dicho Beneficio: y à què vecinos ha vis-
„ to que le acuden con los diezmos, y por
„ què à el mas, que à otro, &c.

IV. „ Item, el que dixere por la tercera
„ pregunta, sea repreguntado, como la sabe,
„ y què años ha visto recebir los Sanctos Sa
„ cramentos en la dicha Iglesia al dicho Fu-
„ lano, y què Sacramentos le vio recebir, y
„ quàndo, y què Divinos Oficios le ha vis-
„ to oir, y què personas estaban delante, &c.

V. „ Item, el que dixere por la quarta,
„ sea repreguntado, como la sabe, y que co-
„ sa es yugada de heredad, y què simientes
„ le ha visto sembrar, y coger en sus here-
„ dades: y como sabe, que los bienes que pos-
„ see son suyos, y por què titulos, y con
„ què personas le ha visto tratar, y gran-
„ gear, &c.

VI. „ Item, el testigo que dixere por la
„ quinta, sea repreguntado, como la sabe, y
„ si se hallò à ver medir las fanegas de pan,
„ y semillas que cogiò en sus heredades, y
„ quàntas cogiò mas un año, que otro de los
„ dichos dos años, y si conto las cabezas de
„ ganado, que se acogio en las dichas dehet-
„ sas, &c.

VII. „ Item, el que dixere à la sexta pre-
„ gunta, sea repreguntado, como la sabe, y
„ si vio el coger, y vender los dichos fruc-
„ tos, y quàntos maravedis se hicieron de
„ ellos, y à què precios se vendieron, &c.

VIII. „ Item, el que dixere por la septima
„ pregunta, sea repreguntado, como la sabe,
„ y què cosa es costumbre usada, y guarda-
„ da, y què actos son necessarios para intro-
„ ducirse, y à què feligreses ha visto el pagar
„ los diezmos de diez uno, y à què Benefi-
„ ciados, y quàntos han sido los Beneficia-
„ dos, que en el dicho Beneficio el ha cono-
„ cido, &c.

IX. „ Item, el que dixere por la octa-
„ va pregunta, sea repreguntado, como la
„ sabe, y por què causa sabe, que el dicho Fu-
„ lano dexò de pagar los dichos dos años el
„ diezmo de las dichas cosas, &c.

X. „ Item, el que dixere por la ultima
„ pregunta, sea repreguntado, como sabe, que
„ es publico, y notorio, publica voz, y fama,
„ y qual se dice la publica voz, y fama, y
„ què es comun opinion, &c.

40. Similiter ex adverso reus porrigit suum interrogatorium, juxta libellum responsorium suarum exceptionum, *mutatis mutandis*: & si lis est super aliqua ex causis, in quibus copia interrogatorii datur parti adversæ, tunc Judex præcipit, *quòd copia dicti interrogatorii detur actori*: qui si voluerit, similiter poterit producere interrogatorium *de repreguntas* forma, de qua dictum fuit supra. Et productis ab utraque parte articulis, testes producuntur, jurant, & examinantur intra dilationes à Judice datas, ut diximus in dict. 8. Tempore, 41. ubi resolvimus, terminum probatorium arbitrarium esse, secundum qualitatem causæ, personarum, & distantiam locorum. (*f*)

42. Et praxis, quæ magis frequentatur in Tribunali Ecclesiastico circa has dilationes dandas, est, quòd prima dilatio datur cum terminum *novem dierum*, si causa gravis est; si verò est mediocris, datur dilatio *sex dierum*: si verò minima, *trium dierum*: secunda, & tertia dilatio unaquæque datur cum eodem termino, quo data fuit prima dilatio; quarta verò dilatio, quæ vulgò *quarto plazo* dicitur, datur cum termino *triginta dierum*, vel cum majori, vel minori, secundum Judicis arbitrium, habito respectu ad supradictas tres causas: protegatio autem hujus quartæ dilationis in Foro Ecclesiastico non datur, licèt in Foro Sæculari contrarium observetur. (*g*)

43. Si verò aliqua ex partibus litigantibus fuerit minor vigintiquinque annis, Ecclesia, seu aliqua persona, cui *de jure* competat restitutio *in integrum*, & adversus probationem omissam restitutionem petierit, danda sibi erit. (*h*)

44. Et postquam termini probatorii fuerint

(*f*) Argum. text. in cap. *cum sit Romana*, de *Appell.* in princ. & nos diximus in dict. 8. Tempor. in expositione sententiæ interlocutoriæ, vers. *con pleyo*, *y termino*, & ibi tradita erunt consideranda in præsenti.

(*g*) Ut resolvimus in dict. 8. Tempor.

(*h*) Juxta text. in cap. *Auditis*, de *In integr. restit.* & quæ nos resolvimus in dict. 8. Tempor. ubi posuimus formam, qua libellus petitionis restitutionis concipiendus est, quam in isto foro, *mutatis mutandis*, observabis.

rint transacti, altera ex partibus cujus magis interest, comparet coram Judice petendo, *publicationem testium fieri*: & Judex præcipit, *copiam illius petitionis alteri parti dari, intimaque eidem, ut ad primam Audientiam compareat, dicendo, quare publicatio fieri non debeat*: & tunc altera pars in illa Audientia comparet, *incusando contumaciam suo adversario*, ex eo quòd non dixit contra prædictam publicationem, petendoque iterum, *quòd publicatio fiat*: & Judex tunc *publicationem facit cum termino sex dierum.* (*i*) Intra quem terminum *sex dierum*, unaquæque pars producit libellum suarum allegationum, qui vulgò dicitur *escripto de bien probado*: & si repulsas adversus personas, & dicta testium habuerit, eas opponet, & in isto articulo proceditur eodem modo, quo diximus in 1. Part. 1. Tom. & petitur ab aliqua parte ex litigantibus, *quòd concludatur ad diffinitivam sententiam*, cujus petitionis copia datur alteri parti præcipiendo eidem, *quòd ad primam Audientiam respondeat*, & *concludat*: & tunc conclusionem petens comparet in illa Audientia incusans contumaciam adversarii, ex eo quod non concludit, petensque iterum, *quòd causa pro conclusa habeatur*: & tunc Judex profert sententiam interlocutoriam, qua causa pro conclusa habet.

45. Post quam sententiam, quam interlocutoriam annotat esse Felinus, (*j*) interrogatio ad fundandam intentionem interrogari petentis, seu ad litis decisionem fieri non potest, etiam ex solo Judicis officio: (*k*) nam licet prædicta sententia conclusionis interlocutoria sit, quæ sui natura revocari possit, (*l*) 46. tamen, quia prædicta sententia habet vim diffinitivæ, & executionem secum trahit, (*m*) talis enim sententia revocari non potest, & per consequens, post conclusionem in causa, Judex interrogare non potest.

Et in prædicta sententia interlocutoria conclusionis Judex mandat, *quòd partes citentur ad audiendam sententiam diffinitivam ad primam Audientiam*, & *ad quancumque diem, quæ feriata non fuerit*: (*n*) 47. & tunc intimata prædicta jussione utrique parti, Judex viso processu, & attentis, & consideratis omnibus iis, quæ diximus in 1. Part. 1. Tom. 11. Tempore, profert sententiam diffinitivam: à qua si appellatum non fuerit, tunc Judex executioni mandabit eam, petendo prius pars, in cujus favorem lata fuit, *quòd prædicta sententia detur sibi signata in publica forma, ut virtute ejus executio fiat in persona*, & *bonis condemnati; cujus petitionis copia* mandatur à Judice *dari parti adversæ*, & *quòd ad primam Audientiam respondeat*: & in hoc observanda erit praxis, quam resolvimus in dict. 1. Part. 1. Tom. 12. Tempore, ubi etiam diximus quid observandum esset, si *de nullitate sententiæ* esset agendum, quod etiam in isto Foro locum habebit; cæterùm, si à prædicta sententia fuerit appellatum, tunc consideranda erunt quæ resolvimus in 5. Part. hujus 2. Tom.

(*i*) Ut resolvimus in dict. 8. Temp. quæ omnia ibi resoluta observanda erunt in isto Tribunali.

(*j*) In cap. *Cum Joannes*, num. 12. de *Fid. instrument.*

(*k*) Secundum Rip. in cap. 1. n. 2. de *Judic.* & plures alios, quos refert, & sequitur Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 1. cas. 51. à n. 19.

(*l*) Ut in leg. *Quod jussit*, ff. de *Re judic.*

(*m*) Ut ex notatis à Bartol. Aretin. & aliis colligit Menoch. in dict. cas. 51. n. 30. & 31.

(*n*) Quæ omnia procedunt, & fieri debent juxta ea, quæ resolvimus in 1. Part. 1. Tom. 10. Temp.

FINIS PRIMÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

SECUNDA PARS
HUJUS SECUNDI TOMI.

DE FORMA PROCEDENDI CONTRA CONTUMACES in causis civilibus.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *INovitus nemo agere, vel accusare tenetur.*

2 *Judicium in invitum redditur.*

3 *Actor agere non compellitur; reus verò suscipere judicium debet.*

4 *Regula juris, quòd nemo invitus agere com-*

„ mia, y perdimiento de bienes, y como con-
„ dena su alma, no diciendo verdad, y quitan-
„ do la justicia à la parte contraria, y como
„ Dios no le perdonara el pecado, no restitu-
„ yendo todo el interesse, que a la parte con-
„ traria se le siguiere de su dicho; y que sien-
„ dole probado ser testigo falso, le daràn do-
„ cientos azotes, y quitaràn los dientes, de-
„ màs de la ofenta que a nuestro Señor ha-
„ ce, &c.

III. „ Item, el que fuere preguntado por la
„ segunda pregunta del dicho interrogatorio,
„ si dixere que la sabe, sea repreguntado, co-
„ mo sabe, que el dicho Fulano es Clerigo,
„ Presbytero, y Beneficiado de la dicha Igle-
„ sia, y si le ha visto sus titulos, de què Obis-
„ po son, y quien le ordenò, y hizo colacion
„ del dicho Beneficio: y à què vecinos ha vis-
„ to que le acuden con los diezmos, y por
„ què à el mas, que à otro, &c.

IV. „ Item, el que dixere por la tercera
„ pregunta, sea repreguntado, como la sabe,
„ y què años ha visto recebir los Sanctos Sa
„ cramentos en la dicha Iglesia al dicho Fu-
„ lano, y què Sacramentos le vio recebir, y
„ quàndo, y què Divinos Oficios le ha vis-
„ to oir, y què personas estaban delante, &c.

V. „ Item, el que dixere por la quarta,
„ sea repreguntado, como la sabe, y que co-
„ sa es yugada de heredad, y què simientes
„ le ha visto sembrar, y coger en sus here-
„ dades: y como sabe, que los bienes que pos-
„ see son suyos, y por què titulos, y con
„ què personas le ha visto tratar, y gran-
„ gear, &c.

VI. „ Item, el testigo que dixere por la
„ quinta, sea repreguntado, como la sabe, y
„ si se hallò à ver medir las fanegas de pan,
„ y semillas que cogiò en sus heredades, y
„ quàntas cogiò mas un año, que otro de los
„ dichos dos años, y si conto las cabezas de
„ ganado, que se acogio en las dichas dehet-
„ sas, &c.

VII. „ Item, el que dixere à la sexta pre-
„ gunta, sea repreguntado, como la sabe, y
„ si vio el coger, y vender los dichos fruc-
„ tos, y quàntos maravedis se hicieron de
„ ellos, y à què precios se vendieron, &c.

VIII. „ Item, el que dixere por la septima
„ pregunta, sea repreguntado, como la sabe,
„ y què cosa es costumbre usada, y guarda-
„ da, y què actos son necessarios para intro-
„ ducirse, y à què feligreses ha visto el pagar
„ los diezmos de diez uno, y à què Benefi-
„ ciados, y quàntos han sido los Beneficia-
„ dos, que en el dicho Beneficio el ha cono-
„ cido, &c.

IX. „ Item, el que dixere por la octa-
„ va pregunta, sea repreguntado, como la
„ sabe, y por què causa sabe, que el dicho Fu-
„ lano dexò de pagar los dichos dos años el
„ diezmo de las dichas cosas, &c.

X. „ Item, el que dixere por la ultima
„ pregunta, sea repreguntado, como sabe, que
„ es publico, y notorio, publica voz, y fama,
„ y qual se dice la publica voz, y fama, y
„ què es comun opinion, &c.

40. Similiter ex adverso reus porrigit suum interrogatorium, juxta libellum responsorium suarum exceptionum, *mutatis mutandis*: & si lis est super aliqua ex causis, in quibus copia interrogatorii datur parti adversæ, tunc Judex præcipit, *quòd copia dicti interrogatorii detur actori*: qui si voluerit, similiter poterit producere interrogatorium *de repreguntas* forma, de qua dictum fuit supra. Et productis ab utraque parte articulis, testes producuntur, jurant, & examinantur intra dilationes à Judice datas, ut diximus in dict. 8. Tempore, 41. ubi resolvimus, terminum probatorium arbitrarium esse, secundum qualitatem causæ, personarum, & distantiam locorum. (*f*)

42. Et praxis, quæ magis frequentatur in Tribunali Ecclesiastico circa has dilationes dandas, est, quòd prima dilatio datur cum terminum *novem dierum*, si causa gravis est; si verò est mediocris, datur dilatio *sex dierum*: si verò minima, *trium dierum*: secunda, & tertia dilatio unaquæque datur cum eodem termino, quo data fuit prima dilatio; quarta verò dilatio, quæ vulgò *quarto plazo* dicitur, datur cum termino *triginta dierum*, vel cum majori, vel minori, secundum Judicis arbitrium, habito respectu ad supradictas tres causas: protegatio autem hujus quartæ dilationis in Foro Ecclesiastico non datur, licèt in Foro Sæculari contrarium observetur. (*g*)

43. Si verò aliqua ex partibus litigantibus fuerit minor vigintiquinque annis, Ecclesia, seu aliqua persona, cui *de jure* competat restitutio *in integrum*, & adversus probationem omissam restitutionem petierit, danda sibi erit. (*h*)

44. Et postquam termini probatorii fuerint

(*f*) Argum. text. in cap. *cum sit Romana*, de *Appell.* in princ. & nos diximus in dict. 8. Tempor. in expositione sententiæ interlocutoriæ, vers. *con pleyo*, *y termino*, & ibi tradita erunt consideranda in præsenti.

(*g*) Ut resolvimus in dict. 8. Tempor.

(*h*) Juxta text. in cap. *Auditis*, de *In integr. restit.* & quæ nos resolvimus in dict. 8. Tempor. ubi posuimus formam, qua libellus petitionis restitutionis concipiendus est, quam in isto foro, *mutatis mutandis*, observabis.

rint transacti, altera ex partibus cujus magis interest, comparet coram Judice petendo, *publicationem testium fieri*: & Judex præcipit, *copiam illius petitionis alteri parti dari, intimaque eidem, ut ad primam Audientiam compareat, dicendo, quare publicatio fieri non debeat*: & tunc altera pars in illa Audientia comparet, *incusando contumaciam suo adversario*, ex eo quòd non dixit contra prædictam publicationem, petendoque iterum, *quòd publicatio fiat*: & Judex tunc *publicationem facit cum termino sex dierum.* (*i*) Intra quem terminum *sex dierum*, unaquæque pars producit libellum suarum allegationum, qui vulgò dicitur *escripto de bien probado*: & si repulsas adversus personas, & dicta testium habuerit, eas opponet, & in isto articulo proceditur eodem modo, quo diximus in 1. Part. 1. Tom. & petitur ab aliqua parte ex litigantibus, *quòd concludatur ad diffinitivam sententiam*, cujus petitionis copia datur alteri parti præcipiendo eidem, *quòd ad primam Audientiam respondeat*, & *concludat*: & tunc conclusionem petens comparet in illa Audientia incusans contumaciam adversarii, ex eo quod non concludit, petensque iterum, *quòd causa pro conclusa habeatur*: & tunc Judex profert sententiam interlocutoriam, qua causa pro conclusa habet.

45. Post quam sententiam, quam interlocutoriam annotat esse Felinus, (*j*) interrogatio ad fundandam intentionem interrogari petentis, seu ad litis decisionem fieri non potest, etiam ex solo Judicis officio: (*k*) nam licet prædicta sententia conclusionis interlocutoria sit, quæ sui natura revocari possit, (*l*) 46. tamen, quia prædicta sententia habet vim diffinitivæ, & executionem secum trahit, (*m*) talis enim sententia revocari non potest, & per consequens, post conclusionem in causa, Judex interrogare non potest.

Et in prædicta sententia interlocutoria conclusionis Judex mandat, *quòd partes citentur ad audiendam sententiam diffinitivam ad primam Audientiam*, & *ad quancumque diem, quæ feriata non fuerit*: (*n*) 47. & tunc intimata prædicta jussione utrique parti, Judex viso processu, & attentis, & consideratis omnibus iis, quæ diximus in 1. Part. 1. Tom. 11. Tempore, profert sententiam diffinitivam: à qua si appellatum non fuerit, tunc Judex executioni mandabit eam, petendo prius pars, in cujus favorem lata fuit, *quòd prædicta sententia detur sibi signata in publica forma, ut virtute ejus executio fiat in persona*, & *bonis condemnati; cujus petitionis copia* mandatur à Judice *dari parti adversæ*, & *quòd ad primam Audientiam respondeat*: & in hoc observanda erit praxis, quam resolvimus in dict. 1. Part. 1. Tom. 12. Tempore, ubi etiam diximus quid observandum esset, si *de nullitate sententiæ* esset agendum, quod etiam in isto Foro locum habebit; cæterùm, si à prædicta sententia fuerit appellatum, tunc consideranda erunt quæ resolvimus in 5. Part. hujus 2. Tom.

(*i*) Ut resolvimus in dict. 8. Temp. quæ omnia ibi resoluta observanda erunt in isto Tribunali.

(*j*) In cap. *Cum Joannes*, num. 12. de *Fid. instrument.*

(*k*) Secundum Rip. in cap. 1. n. 2. de *Judic.* & plures alios, quos refert, & sequitur Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 1. cas. 51. à n. 19.

(*l*) Ut in leg. *Quod jussit*, ff. de *Re judic.*

(*m*) Ut ex notatis à Bartol. Aretin. & aliis colligit Menoch. in dict. cas. 51. n. 30. & 31.

(*n*) Quæ omnia procedunt, & fieri debent juxta ea, quæ resolvimus in 1. Part. 1. Tom. 10. Temp.

FINIS PRIMÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

SECUNDA PARS
HUJUS SECUNDI TOMI.

DE FORMA PROCEDENDI CONTRA CONTUMACES in causis civilibus.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *INovitus nemo agere, vel accusare tenetur.*

2 *Judicium in invitum redditur.*

3 *Actor agere non compellitur; reus verò suscipere judicium debet.*

4 *Regula juris, quòd nemo invitus agere com-*

compellitur, & altera, quòd judicium in invitum redditur, qualiter concilientur.

5 *Contra reum contumacem varia à jure sunt prodita remedia.*

6 *Contra contumacem proceditur per remedium sequestrationis, & per remedium excommunicationis.*

7 *Excommunicatio est nervus Ecclesiastica disciplinæ ad compescendos contumaces.*

8 *Excommunicationis remedio, ut* hodie *uti possit, quæ Concilium Tridentinum requirat.*

9 *Excommunicatus persistens in excommunicatione, si fuerit Clericus in carcerem detrudi potest, & si Laicus, post censuras, per invocationem brachii secularis ab eo capi potest.*

10 *Actor adversus contumacem duobus remedii uti potest, vel, quòd procedatur adversus eum usque ad diffinitivam, si liquere possit de causa, vel, quòd mittatur in possessionem.*

11 *Remedium actori concessum, ut possit adversus reum contumacem procedere usque ad diffinitivam solum habet locum, quando reus fuit contumax post litem contestatam, licet secus de jure Regio, ut infra num.* 14.

12 *Ante litem contestatam non proceditur ad receptionem testium, nec ad sententiam diffinitivam.*

13 *Intellectus Auth.* Qui semel, *Cod.* Quomodo, & quando Judex.

14 *Intellectus cap.* Quoniam frequenter, §. Porrò, ut lite non contest. *& cap.* Cum olim, de Testib. *& cap. un.* de Eo, qui mitt. in poss. *lib. 6.*

15 *Adversus contumacem proceditur usque ad primum, & secundum decretum, ut tadio affectus veniat responsurus.*

16 *Actor potest eligere alterum ex remediis sibi competentibus adversus reum contumacem, si per alium sibi non fit satis consultum.*

17 *Decretum variis modis accipitur in jure.*

18 *Decretum sumitur in jure pro mandato Judicis de mittendo aliquem in possessionem bonorum ob contumaciam rei.*

19 *Decretum est duplex.*

20 *Decreti variæ sunt definitiones, remissivè.*

21 *Decreti primi, & secundi, quæ sint aptiores definitiones.*

22 *Ut possit perveniri ad primum, & secundum decretum plura requiruntur.*

23 *Decretum primum, ut interponi possit, requiritur, quòd reus fuerit peremptoriè citatus, & si non venerit vel miserit, quòd missio in possessionem contra eum fiat.*

24 *Citatio peremptoria dicitur, quando in citatione apponitur verbum* peremptorie, *vel cum factæ sunt tres citationes, aut unica pro tribus, & aliis modis, remissivè.*

25 *Intellectus leg.* Et post edictum, *ff.* de Judic.

26 *Citatio nova post peremptoriam plerumque de æquitate Canonica fit.*

27 *Intellectus leg.* 2. *Cod.* Quomodo, & quand. Judex.

28 *Intellectus cap. fin.* de Eo, qui mittit. in possess.

29 *Intellectus leg.* Ignorare, *Cod.* de Restit. milit.

30 *Citatio peremptoria non est necessaria de jure Regio ad interpositionem primi decreti, sed sufficit unica citatio.*

31 *Citatio peremptoria, quæ de jure communi requiritur ad interponendum primum decretum, debet fieri in persona rei, si inveniri potest, alias ad domum ejus.*

32 *Intellectus leg.* Scire etiam, §. Qui autem, *ff.* de Excus. tutor.

33 *Conciliatur opinio Innoc. & Panor. cum communi contraria.*

34 *Citatio unica, quæ sufficit de jure Regio ad interponendum primum decretum, fieri debet in persona rei contumacis.*

35 *Decretum primum, ut interponi possit requiritur, quòd actor compareat in termino citationis coram Judice, incusans contumaciam rei.*

36 *Decretum primum, ut interponi possit, etiam requiritur, quòd post peremptoriam citationem libellus ab actore offeratur in causa principali.*

37 *Libellus, in quo actor petat, se mitti in possessionem ex primo decreto, non est necessarius, postquam præcessit citatio, & alius libellus in causa principali, sed sufficit qualisqualis petitio à Notario in actis redacta.*

38 *Quantitas, pro qua petitur primum decretum, debet excedere summam sexcentorum marapetinorum, quòd si non excedat, proceditur per captionem pignorum.*

39 *Decretum primum ut interponi possit, requiritur etiam, quòd constet semiplenè de debito, vel saltim, quòd actor præstet juramentum de calumnia, antequam in possessionem mittatur.*

40 *Juramentum, quòd actor præstare debet, antequam in possessionem mittatur, non sufficit, quòd præstitum sit in libello causæ principalis, sed præstandum est in ipsa missione.*

41 *Missio in possessionem Judicis officio Nobili expeditur.*

42 *Juramentum de calumnia in missione possessionis præstitum, an sufficiat ad totam causam principalem, si antea præstitum non sit, remissivè.*

43 *Actor agens actione reali mittendus est in*

in possessionem rei petitæ; si verò agat personali in possessionem bonorum debitoris pro modo, & quantitate debiti.

44 *Missio in possessionem prius fieri debet in bonis mobilibus, &, his deficientibus, in immobilibus, & in horum defectu in juribus, actionibus, & nominibus debitoris.*

45 *Missio in possessionem ex primo decreto cessat, si reus compareat coram Judice, expensas reficiendo, & præstando cautionem de standō & parendo, dummodo compareat intra annum à die missionis, vel intra terminum eidem præfixum.*

46 *Reus, ut possit recuperare possessionem, in quam actor ob ejus contumaciam fuit missus, debet comparere intra mensem, si fuit facta missio ex actione personali, & intra duos, si ex actione reale, secundum jus Regium.*

47 *Judex potest ex causa abbreviare omnes dilationes à jure præscriptas, vel prorogare, etiam sine ministerio Judicis concessas.*

48 *Intellectus cap.* Cum venissent, de Eo, qui mittitur in possess.

49 *Missio in possessionem post legitimam appellationem nulla est, & venit revocanda per viam attentatorum.*

50 *Reo non comparente intra terminum juris, præstando cautionem, & expensas, potest procedere Judex ad missionem ex secundo decreto.*

51 *Ad interpositionem secundi decreti requiritur, quòd reus iterum citetur, ut fuit citatus ad primum decretum: quæ nova citatio de jure Regio non est necessaria.*

52 *Ut secundum decretum interponi possit etiam requiritur, quòd reus latitet, & quod præcedat cognitio semiplena de debito: quæ cognitio de jure Regio non est necessaria.*

53 *Ut secundum decretum interponi possit, etiam requiritur, quòd terminus à jure, vel à Judice præscriptus sit elapsus.*

54 *Missus in possessionem ex secundo decreto efficitur verus possessor, & potest longo tempore dominium acquirere.*

55 *In actione reali non est locus missioni in possessionem ex secundo decreto, secus verò in personali.*

56 *De jure Regio missus in possessionem ex primo decreto, elapso uno mense in actione personali, & duobus in reali, statim efficitur verus possessor, sine interpositione secundi decreti.*

57 *Missio in possessionem fieri potest in re petita, si agatur actione reali, & in bonis omnibus debitoris, si agatur actione personali.*

58 *Missio in possessionem fieri potest, etiam in bonis alienari prohibitis in vita possessoris.*

59 *Missio in possessionem ex primo, & secundo decreto non habet locum in Beneficio Ec-*

clesiastico, & quæ sit ratio.

60 *Tituli Beneficiales sunt perpetui.*

61 *Missio in possessionem ex primo decreto est annalis.*

62 *Res profanæ, etiam absque titulo, haberi non possunt.*

63 *Authoritas Judicis excusat possidentem.*

64 *Sententia Judicis in beneficialibus transit in authoritatem rei judicatæ.*

65 *Dominium rerum profanarum regulariter non acquiritur, nisi per traditionem, & acquisitionem possessionis.*

66 *In beneficialibus jus, & dominium eorum non acquiritur ex sola possessione, & traditione.*

67 *Beneficia ex sola Canonica institutione, & Prælatorum provisione, non etiam ex sola possessione acquiruntur.*

68 *Judicis authoritas de mittendo quem in possessionem beneficii ex primo decreto non excusat, nec titulum Canonicum tribuit.*

69 *Missio in possessionem, non solum non habeat locum in beneficiis obtinendis, sed etiam in jam obtentis.*

70 *Missio in possessionem ex primo decreto etiam fieri non potest in fructibus beneficii.*

71 *In fructibus percipiendis magis attenditur ad jus corporis ex quo percipiuntur, quam ad jus seminis.*

72 *Missio in possessionem ex primo decreto fieri potest in fructibus beneficii separatis, & perceptis, non etiam in pendentibus.*

73 *Missio fieri potest in proprietate Ecclesiæ.*

74 *Executio fieri potest in fructibus beneficii jam perceptis.*

75 *Fructi beneficii jam percepti assignari possunt OEconomo causa custodiæ.*

76 *Decretum primum, & secundum interponi debet per Judicem merum, vel mixtum imperium habentem, à quo etiam revocari debet missio facta, nisi in causa damni infecti.*

77 *Damni infecti causa celeritatem desiderat.*

78 *Missio in possessionem ex primo decreto delegari non potest ab inferiori Principe, secundum jus Civile; secus autem, secundum jus Canonicum.*

79 *Missionis in possessionem ex primo decreto plures sunt effectus, remissivè.*

80 *Missus in possessionem ex primo decreto, intra annum verus possessor fit in actione reali revocabiliter, & post annum irrevocabiliter, secundum communem Legistarum.*

81 *Missus in possessionem ex primo decreto in actione reali, secundum communem Canonistarum, non fit intra annum possessor,*

sed tantum custos.

82 *Missus in possessionem causa rei servandæ non possidet, sed tantum detinet.*

83 *Actor missus in possessionem ex primo decreto in actione reali, expellit reum contumacem de possessione rei, ut reus ejus detentationem amittat, & ipse actor ea potiri possit.*

84 *Missus in possessionem ex primo decreto in actione personali, non expellit contumacem à possessione rei, in qua fuit missus, quia non est detentator, sed tantum custos.*

85 *Missus in possessionem ex primo decreto, tàm in actione reali, quàm personali expellit reum à possessione rei, secundum jus Regium.*

86 *Missus in possessionem ex primo decreto in actione personali, non fit intra annum verus possessor, sed tantum est custos.*

87 *Missus in possessionem ex primo decreto intra annum, non facit fructus suos, sive sit missus ex actione reali, sive personali.*

88 *Reo contumaci comparenti intra annum præstanti expensas, & cautionem tenetur actor, qui missus fuit in possessionem ex primo decreto in actione reali, restituere possessionem rei cum fructibus perceptis.*

89 *Missus in possessionem ex primo decreto in actione personali, tenetur computare fructus perceptos in sortem principalem, reo comparente intra annum, præstando expensas, & cautionem.*

90 *Missus in possessionem ex primo decreto, non potest intra annum intentare remedium possessorium*, uti possidetis.

91 *Actor missus in possessionem ex primo decreto in actione reali verus efficitur possessor intra annum, si reus fuit contumax post litem contestatam.*

92 *Missus in possessionem in actione reali ex primo decreto, verus efficitur possessor intra annum, si ob nimiam rei contumaciam missus fit in possessionem.*

93 *Missus in possessionem ex secundo decreto, verus efficitur possessor, & dominus, quando bona erant debitoris; alias transfertur in eum usucapiendi conditio.*

94 *Missus in possessionem ex secundo decreto, ita demum efficitur dominus, si per longum tempus usucaperit.*

95 *Intellectus* §. Julianus, *leg.* Si finita, *ff. de* Damn. infect.

96 *Missus in possessionem ex secundo decreto facit fructus suos.*

97 *Fructus ratione possessionis acquiruntur.*

98 *Actor missus in possessionem ex secundo decreto efficitur reus, & reus contumax efficitur actor.*

99 *Missus in possessionem ex secundo decreto non tenetur reo respondere super possessionem, sed tantum super proprietate.*

100 *Missus in possessionem ex secundo decreto non tenetur respondere reo, super proprietate in causa damni infecti, & in causa noxali, & de peculio.*

101 *Missus in possessionem ex secundo decreto potest facere, ut vendantur res debitoris, in quarum possessionem fuit missus, ut ei satisfiat, etsi minus debito valeant, quod reus supplicat de aliis bonis.*

102 *Praxis quæ observatur in fulminando processu in via primi, & secundi decreti, Hispano sermone conscripta.*

103 *Petitio, qua actor petit in Foro Ecclesiastico mitti in possessionem ex primo decreto ob contumaciam rei, Hispano sermone concepta, postquam libellus actionis jam erat præsentatus.*

104 *Libellus, quo actor simul petit, se mittit in possessionem ob contumaciam rei, & proponit actionem adversus eum in Foro Ecclesiastico.*

105 *Praxis quæ observatur in Foro Ecclesiastico, postquam actor porrigit libellum, in quo petit, se mitti in possessionem ob contumaciam rei.*

106 *Sententia, qua Judex pronuntiat, actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, est interlocutoria, & non diffinitiva, unde ab eo revocari potest, si constiterit indebitum peti.*

107 *Missio in possessionem ex primo decreto, non est revocanda, nisi citato eo, qui rem detinet.*

108 *Appellari non potest à sententia, qua Judex pronuntiat, actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto.*

109 *Sententia interlocutoria missionis in possessionem ex primo decreto, Hispano sermone concepta.*

110 *Praxis, quæ observatur, postquam Judex pronuntiat, actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, describitur.*

(a) Ut in leg. unic. Cod. *Ut nemo invitus*, & in leg. 46. tit. 2. Part. 3.

CAPUT UNICUM.

1. Licet enim regula juris sit, *quòd nemo invitus agere, vel accusare compellatur*; (a) 2. altera tamen juris regula est, *quod judicium in invitum reddatur*: (b) 3. quæ regulæ ita componuntur, quod prima in actore locum habeat, qui compelli ad agendum non debet; secunda verò procedat in reo, qui compellendus est actori respondere, secundum Alexandrum: (c) quam compositionem testatur communem esse Bologninus, (d) & eam probat lex 10. tit. 3. Part. 3. (e) Oppositam tamen sententiam, imò priorem regulam etiam in reo obtinere, tenet Glossa: (f) 4. quæ tamen opiniones componi possunt, nempè, quod prior intelligatur, reum esse compellendum judicium suscipere *causativè*, & *conditionaliter*, hoc est, quod illud suscipiat, nisi maluerit pati remedia contra eum à jure prodita; posterior verò intelligatur, nempè, quòd non sit *præcisè*, & *omnino* compellendus judicium suscipere. (g)

5. Unde, cum variis artibus rei conventi subterfugerent judicia, & dilationibus uterentur, ut actores jus suum consequi non possent, & ob id se contumaciter absentarent, varia remedia à Jure Cæsareo, & Pontificio adversus reum contumacem prodita sunt, ut dolus, & malitia eidem non patrocinarentur, & finis litibus citius imponeretur: 6. & ita contra reum contumacem proceditur *per remedium secretationis*, (b) 6. & etiam *per remedium excommunicationis*: (i) 7. excommunicatio enim est *nervus Ecclesiasticæ disciplinæ ad compescendos contumaces*, (j) quod remedium in Tribunalibus Ecclesiasticis magis frequentatur.

8. Sed *hodie* in cap. 3. Concilii Tridentini, Sess. 25. mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, quod in causis judicialibus se abstineant, tàm in procedendo, quàm in definiendo à censuris Ecclesiasticis, quando executio realis, vel personalis fieri poterit; sed quòd per mulctas pecuniarias procedant, sive per captionem pignorum, vel personarum, vel alia juris remedia: & tunc demum ad censuras perveniant, quando supradicta fieri non possint; & ita tutum non erit à remedio censurarum incipere, nisi aliis præcedentibus; alioquin causa ad Supremum Consilium Regium deferri posset, cùm in derogationem Concilii Tridentini, & contra ejus prohibitionem sit, (k) interposita prius appellatione à talibus censuris ad Judicem Ecclesiasticum superiorem: nam ad solos Ecclesiasticos cognitio hujus rei pertinet; non vero ad Sæculares, ut in dict. cap. 3. Concilii Tridentini dicitur. Sed si Judex censuras proferens noluerit deferre appellationi, *per viam violentiæ* poterit negotium ad Consilium Regium deduci, de qua violentia Consilium Regium cognoscit: & ita est intelligendum, quod paulo superius resolvimus.

9. Et si in excommunicatione reus persistat, si Clericus fuerit in carcerem detruditur, si vero laicus, post censuras, per invocationem auxilii sæcularis à Judice Sæculari capitur; 10. & si adhuc in sua contumacia perseveret, nec per supradicta remedia satis consultum sit actori, tunc poterit actor eligere unum ex duobus remediis: 10. vel, quod procedatur usque ad sententiam diffinitivam adversus contumacem, si liqueat vel liquere possit de causa, juxta text. in leg. *Consentaneum*, Cod. *Quomod. & quand. Judex* text. in cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis, ut lite non contest.* & in cap. unic. de *Eo, qui mitt. in possess. causa rei serv.* in lib. 6.

11. Quod remedium de *Jure Communi* procedit, quando reus fuit contumax post litem contestatam, à judicio recedendo contumaciter, (l) 12. & ratio est, quia ante litem contestatam, nec ad receptionem testium, nec ad sententiam diffinitivam proceditur. (m)

13. Cui vero intellectui non obstat text. in Auth. *Qui semel*, Cod. *Quomodo & quando Judex*: nam respondetur, illum text. loqui in actore contumace, adversus quem, lite non con-

(b) Ut in leg. *Inter stipulantem*, §. 1. ff. de *Verb. oblig.* & in leg. *Consentaneum*, Cod. *Quomod. & quand. Judex*, & in cap. 2. de *Iudic. cont.* in 6. ibi: *Judicium suscipiat omnino.*

(c) Num. 51. & Jas. n. 3. in dict. leg. *Inter stipulantem*, §. 1.

(d) Num. 78. & Mich. Urcurrus, n. 90. in leg. *Si finita*, §. *Julianus*, ff. de *Damn. infect.*

(e) Et ibi Greg. Lup. in glos. 2.

(f) In dict. leg. unic. verb. *Invitus*, & glos. in Auth. *Qui semel*, Cod. *Quomod. & quand. Judex*, verb. *Locum*, & ibi Bartol. n. 19. & in dict. §. *Julianus*, n. 16. Avend. in respons. 1. n. 21. & communiter alii, secundum Bologn. in dict. §. *Julianus*, n. 78.

(g) Ita prædictas communes opiniones ad invicem contrarias componunt Bologn. & Urcurrus, ubi supr.

(h) Juxta text. in cap. 1. & 2. de *Sequestrat. poss. & fruct.* & in cap. 2. de *Dol. & contum.*

(i) Ut in cap. 1. de *Judic.* cap. *Tuæ*, cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis, ut lite non contest.*

(j) Ut in cap. *Cetum est* 11. quæst. 3. & in Conc. Trid. Sess. 25. de Reform. cap. 3.

(k) Ex his, quæ notavimus in ultim. Prælud. hujus 2. Tom.

(l) Juxta text. in dict. leg. *Consentaneum*, sic intellectum à glos. fin. ibi recepta communiter à Bartol. & aliis ibi, ex Boer. in Repet. dict. leg. *Consentaneum*, n. 44. & resolvit glos. in cap. *Prout*, vers. *Diffinitiva*, de *Dol. & contum.* quam dicit magistram Panorm. ibi, n. 18. & ita intelligi debet text. in dict. §. *In aliis*, & reliqua jura mentionem facientia de isto remedio.

(m) Ut in tot. tit. *Ut lite non contest.* & in propria specie expresse probat text. in cap. *Tuæ*, *ut lite non contestat.* & in leg. *Quia absente*, junct. glos. 1. Cod. de *Prætorat.* & in cap. *Prout*, de *Dol. & contum.*

contestata, ad diffinitivam proceditur; secus autem est, quando adversus reum contumacem proceditur. (n)

14. Cui interpretationi non obstat text. in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *Porrò*, & in cap. *Cum olim*, de *Testib.* & in dict. cap. unic. de *Eo*, *qui mittit. in 6.* quibus in locis ad sententiam diffinitivam, lite non contestata, proceditur adversus reum contumacem: nam respondetur, in prædictis juribus illud *specialiter* inductum esse propter periculum fornicationis, & propter favorem libertatis, & propter periculum vacationis beneficii. (o)

De *Jure* autem *Regio* in isto remedio proceditur adversus reum contumacem ante litem contestatam, juxt. text. in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. & idem de stylo observatur in Gallia: (p) & quando hoc remedium ab actore eligitur, in eo proceditur forma, qua in via ordinaria diximus, in 1. Part. hujus 2. Tom. *Y entonces el Juez hace los Autos con los Estrados del Auditorio.*

15. Vel poterit actor eligere alterum remedium, scilicet, quòd ad *primum*, & *secundum* decretum procedatur ad cogendum contumacem, ut sese repræsentet, & tædio affectus veniat responsurus: (q) quod remedium *Jure Regio* appellatur *Assentamiento*, ut in leg. 1. & tot. tit. 11. lib. 4. Recop. & in tit. 8. Part. 3. & in leg. 2. tit. 4. lib. 2. Fori.

16. Et est advertendum, quod si actor elegerit unum ex prædictis remediis, & per illud non fuerit sibi satis consultum, poterit ad alterum redire; (r) etiam si procedatur adversus minorem contumacem, ut in leg. 3. tit. 11. lib. 4. Recop.

Sed quia remedium *missionis in possessionem* ex primo, & secundo decreto difficilius est, ideò latius à nobis de eo agendum erit: ad cujus faciliorem explicationem nonnulla erunt prænotanda.

Primo, quibus modis accipiatur Decretum; quotuplex sit: & quid sit.

Secundo, quæ requirantur ad hoc, ut perveniatur ad *primum*, & *secundum* decretum.

Tertio, in quibus rebus, & causis interponi possit.

Quarto, quis possit missionem in possessionem ex *primo*, & *secundo* decreto facere.

Quinto, quos effectus habet *primum*, & *secundum* decretum.

Sexto, quæ sit forma, & ordo fulminandi processum in *primo*, & *secundo* decreto.

17. Ad primum deveniendo, dicendum est, Decretum varias acceptiones habere; (s) 18. in nostra tamen specie Decretum sumitur *pro jussu Judicis de mittendo aliquem in possessionem bonorum ob contumaciam rei.* (t) 19. Et in hac acceptione Decretum sumptum duplex est, nempe *Primum*, & *Secundum* juxta text. in leg. *Si finita*, §. *Julianus*, quem ibi dicit unicum simola: nam licèt sit dare *primum*, & *secundum* decretum, nullus tamen textus est in jure mentionem *secundi* decreti faciens præter dict. §. *Julianus.* (u)

20. Et omissa definitione Glossæ, (x) omissa etiam alia definitione Bartoli, (y) rejectisque aliis definitionibus traditis à Bolognino, & Urcurro, ubi suprà, existimo, aptiorem definitionem esse, 21. quod Primum Decretum est, *primus jussus Judicis contra reum contumacem, ad ejus contumaciam compescendam in favorem actoris, super missione in possessionem deliberatè factus*: Secundum Decretum est *secundus jussus Judicis contra reum in priore contumacia perseverantem, in favorem actoris deliberatè facti, ut verus fiat possessor*, quæ definitio colligitur ex Speculatore, (z) Maranta, (a) & Didac. Perez. (b)

22. Ad secundum dicendum est, plura requiri ad deveniendum ad *primum*, & *secundum* decretum.

(n) Secundum glos. in dict. Auth. *Qui semel*, verb. *Locum*, & glos. in dict. cap. *Causam quæ*, verb. *Ad domum*, & glos. 3. in cap. *Quicumque* 11. quæst. 3. & communiter omnes ex Greg. Lup. in leg. 9. tit. 22. Part. 3. verb. *comenzado*, & tradit Cujac. in expositione Novellarum, in Novel. 69.

(o) Ut colligitur ex dict. §. *Porrò*, & tradunt Domin. in dict. cap. unic. n. 5. & DD. in dict. juribus.

(p) Teste Boerio, ubi supr. n. 33.

(q) Ut probatur in dict. leg. *Consentaneum*, & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & in cap. 1. cap. *Prout*, cap. *Contingit*, de *Dol. & contum.* & in tit. de *Eo*, *qui mitt. in possess.* & in leg. 2. tit. 11. lib. 4. Recop.

(r) Argum. text. in leg. 1. §. *Quid ergo*, ff. de *Inspic. vent.* & docet Bart. in dict. leg. *Consentaneum*, n. 17. & Panorm. in dict. cap. *Prout*, n. 20. & Dec. cons. 460. n. 9. vol. 2.

(s) Ut resolvit Jas. in leg. *Ne quicquam*, §. *Ubi decretum*, ff. de *Offic. Proconsul.* & Urcurrus in dict. §. *Julianus*, n. 29. & plures alii, quos refert, & sequitur Didac. Perez in leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. glos. 1. in princ.

(t) Ut probatur in leg. *Cum proponas*, & in Auth. *Et, qui*, Cod. de *Bonis authore jud. poss.* & notat glos. in dict. leg. *Si finita*, §. *Si plures*, verb. *Prius*, & ubique DD.

(u) Ut notat etiam ibi Bologn. n. 18. & Urcurrus, n. 28.

(x) In dict. §. *Si plures*, verb. *Prius*, quam reprobant ibi Bart. & alii communiter, etsi eam defendat Bologn. in dict. §. *Julianus*, n. 32. cujus defensionem impugnat ibi Urcurrus, n. 35.

(y) Quam improbant Bologn. & Urcurrus, ubi supr. licet eam defendat Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 1. cap. 6. num. 1.

(z) In Rubric. de Prim. & secund. decret. Salicet. in dict. leg. *Cum proponas.*

(a) De Ordine judic. 6. part. memb. 2. n. 12.

(b) In leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. in glos. 1. quæst. 3.

tum. 23. Primò enim requiritur ad interponendum *primum* decretum, quod reus *peremptoriè* fuerit citatus, & si non venerit, vel miserit, quod missio *in possessionem* contra eum fiat, ut tædio affectus veniat responsurus: (c) 24. & citatio peremptoria dicitur, quando in citatione apponitur verbum *Peremptoriè*, (d) & idem est, quando factæ fuerunt tres citationes, (e) vel quando unica pro tribus facta esset: (f) & idem est, quando in ipsa citatione dicitur, *quod aliter, termino elapso, Judex procedet in causa.* (g)

25. Nec huic veræ resolutioni obstat text. in leg. *Et post edictum*, ff. de *Judic.* ubi probatur, aliam quartam citationem requiri *post edictum peremptorium*; ergo videtur non sufficere citationem peremptoriam, sed post eam esse necessariam aliam citationem: nam respondetur, quod illud, quod dicitur in dict. leg. *Et post edictum*, intelligi debet *ex urbanitate*, non tamen *ex necessitate*, secundum Glossam: (h) quæ tamen interpretatio corrumpit litteram illius text. quia verbum *Debet*, magis ad necessitatem, quam ad voluntatem refertur, ut notat Decius. (i) Quare text. in dict. leg. *Et post edictum* aliter interpretantur Duarenus, (j) Anton. Costanus, & Concius; (k) & ita non obstat text. ille prædictæ veræ opinioni, quæ habet, post citationem peremptoriam ad interponendum *primum* decretum, aliam novam citationem necessariam non esse, à qua vera opinione difficile esset recedere, secundum Urcurrum. (l) 26. De æquitate tamen Canonica plerumque in Foro Ecclesiastico, post peremptoriam citationem, alia nova citatio fit, secundum Panormitanum. (m)

27. Non etiam suprædictæ veræ resolutioni obstat text. in leg. 2. Cod. *Quomod. & quand. Judex*, ubi probari videtur, quod, cessante peremptoria citatione, ad sententiam, *id est*, ad decretum pervenitur; ergo videtur necessariam non esse peremptoriam citationem, ad interponendum *primum* decretum: nam respondetur, omissis duabus primis solutionibus Glossæ, ibi, verb. *Edicti*, quia divinationem continent, & illum text. restringunt: omissa etiam alia interpretatione Decii, (n) quia multum restringit illum text. generaliter loquentem in quacunque causa, tàm plenaria, quàm summaria: rejectaque alia solutione Decii, (o) existimo melius dicendum esse cum Glossa, (p) scilicet, quod text. ille loquitur, quando ipsemet Judex monuit reum, ut ad se veniret, quæ monitio à Judice facta vim *peremptorii* habet: quam interpretationem communiter receptam esse, testatur Panormitanus. (q)

28. Ex qua vera resolutione novè intelliges text. in cap. fin. de *Eo, qui mittit. in possession.* ibi; *post citationis edictum*, scilicet, quod text. ille probat, quod si ante citationem reus abfuerit, non haberet locum missio *in possessionem* ex primo decreto: nam certi juris est, necessariam esse citationem peremptoriam, ad interponendum *primum* decretum, ut supra resolvimus; & ita non est necessaria suppletio Glossæ ad illum text. nec aliæ interpretationes Panormitani ibi. Cui intellectui non obstat text. in leg. *Ignorare*, Cod. de *Restitut. Milit.* nam respondetur, ibi citationem præcessisse, saltem ad domum, quia absens inveniri non poterat, ut notat Panormitanus. (r)

30. Cæterum in Foro Sæculari, de *Jure* hujus *Regni* ad *primum* decretum necessaria non est peremptoria citatio, sed sufficit unica citra-

(c) Juxta text. in leg. *Cum legati*, ff. *Quib. ex caus. in poss. eat*, & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & glos. in dict. leg. *Si finita*, §. *Si plures*, verb. *Prius*, receptam communiter ex Alexand. ibi, n. 8. & Bologn. ubi supr. n. 37. & Boer. in dict. leg. *Consentaneum*, n. 113. & idem firmat glos. in cap. *Quoniam contra falsam*, verb. *Dilationes*, de *Probat.* & glos. in cap. 1. de *Milite vasal. qui contum.* in Usu. Feud. & probatur in leg. *Præsenti*, §. *Cum autem*, Cod. de *His*, *qui ad Eccles. confug.* & in dict. leg. *Consentaneum*, ibi: *Tertiis litteris*, vel *uno peremptorio*, & notat Did. Perez in dict. leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. quæst. 9. & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 1. cas. 6. n. 3.

(d) Ut in leg. *Ad peremptorium*, ff. de *Judic.*

(e) Ut in leg. *Tres denuntiationes*, Cod. *Quomod. & quand. Judex.*

(f) Secundum glos. in dict. cap. *Quoniam contra falsam*, verb. *Dilationes*, & ibi Panorm. & Gregor. Lup. in leg. 1. tit. 8. Part. 3. in glos. verb. *No querienda.*

(g) Secundum Bart. receptum communiter in dict. §. *Julianus*, dicitur etiam aliis modis peremptoria citatio, ut notat Didac. Perez, ubi supr. col. mihi 1119.

(h) Ibi, verb. *Debet*, receptam à Bart. ibi, n. 1. & ab aliis relatis per Boerium in dict. leg. *Consentaneum*, n. 64. & eandem solutionem assignat glos. in cap. *De illustrat.* verb. *Peremptorio* 24. quæst. 3.

(i) Et alii communiter in cap. *Intelleximus*, de *Judic.*

(j) In lib. 1. Disput. cap. 7.

(k) In dict. leg. *Et post edictum.*

(l) In dict. §. *Julianus*, n. 45. in fin.

(m) In cap. *Cum dilecti*, n. 18. de *Dol. & contum.* & August. Berous in dict. cap. *Quoniam contra falsam*, n. 143.

(n) In cap. *Consuluit*, n. 10. de *Offic. Deleg.* quam sibi tanquam novam vendicat Urcurrus in dict. §. *Julianus*, n. 53.

(o) Uti supr. quam sibi tanquam novam ascribit Bologn. in dict. §. *Julianus*, n. 60. & eam optimè impugnat Urcurrus, ubi supr. n. 51.

(p) In dict. leg. 2. verb. *Edicti* in fin.

(q) Num. 2. in cap. *Quoniam Abbas*, de *Offic. Deleg.* Bologn. n. 58. & Urcur. n. 48. in dict. §. *Julianus*, & eandem interpretationem assignat glos. in dict. leg. *Et post edictum*, verb. *Debet*, & glos. in cap. *Consuluit*, verb. *Terminum*, tametsi eam refutet Bologn. ubi supr. n. 59. per plura fundamenta, quibus satisfacere poteris ex notatis à Dec. in dict. cap. *Consuluit*, & Urcur. ubi supr. n. 49.

(r) In cap. *Causam quæ*, n. 6. de *Dol. & contum.*

tatio, nempe, quod reus citatus sit in causa principali, ut ad libellum respondeat, juxta text. in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. per quem text. sublata sunt verba illa, quæ olim apponebantur in leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinam. ibi: *por tres emplazamientos*: & juxta prædictam legem Recopilat. intelligi debet lex 108. tit. 18. Part. 3. & per eandem legem comprobatur opinio Bolognini (*f*) asserentis, ad *primum* decretum nullam citationem necessariam esse, sed sufficere citationem peremptoriam in causa principali factam. 31. Quæ citatio peremptoria ad deveniendum ad *primum* decretum fieri debet de *Jure Communi* in persona rei, si inveniri possit; alias, si non inveniretur, nec certum esset, procuratorem dimisisse, sufficeret citationem ad domum rei fieri, secundum Glossam; (*t*) quamvis Innocentius, & Panormitanus (*u*) indistincte asserebant, prædictam citationem sufficere ad domum rei fieri per text. in leg. *Scire etiam*, §. *Qui autem*, ff. de *Excusation. tutor.* ubi dicitur, citationem fieri debere in faciem, vel ad domum rei; ergo videtur sufficere, si ad domum rei fiat, quamvis reus inveniri posset; cum in alternativis alterum adimplere sufficiat. (*x*)

32. Sed sustinendo prædictam communem opinionem, dicendum est, quod opinioni Innocentii, & Panormitani non suffragatur text. in dict. leg. *Scire etiam*, §. *Qui autem*: nam alternativa illius text. potius est *ordinis*, quam *electionis*, & ita, quod sensus illius text. sit, quòd citatio primo fieri debeat in persona, si inveniri posset; alioquin ad domum fieri debeat, secundum communiter omnes (*y*) 33. tamen Gregorius Lupus (*z*) prædictas opiniones in hunc modum componit, scilicet, quod opinio Innocentii, & Panormitani procedat in missione *in possessionem* ex *primo* decreto: nam cum modici præjudicii sit, sufficiet, si citatio ad domum fiat; cæterum opinio communis procedat in missione *in possessionem* ex *secundo* decreto, vel quando procedendum esset in negotio usque ad sententiam diffinitivam.

34. In Foro tamen Sæculari de *Jure Regio*, ad interponendum *primum* decretum requiritur, quod illa unica citatio, quæ in causa principali fieri debet, in persona ipsius rei fiat, per text. in dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil.

35. Secundo, ad interponendum *primum* decretum requiritur, quod actor compareat in termino citationis coram Judice, incusans contumaciam rei; aliàs contumax non reputabitur. (*a*) Quinimo debet licenciatus actor à Judice recedere, secundum Bartolum, (*b*) & ita *in præxi* observatur in quocunque Tribunali.

36. Tertio, ad *primum* decretum requiritur, quòd post illam peremptoriam citationem offeratur ab actore libellus in causa principali; nec necesse est, libellum præcedere citationem, vel tenorem ejus in citatione inseri, secundum Alexandrum (*c*) 37. nec etiam necesse est, post prædictam citationem, & libelli oblationem in causa principali alium libellum offerri, in quo debitor petat se mitti in possessionem ex *primo* decreto, secundum Bartolum: (*d*) quod verum est, si de libello solemni *in scriptis* intelligamus; tamen aliqualis petitio fieri debet à Notario in actis redacta, qua actor petat *se in possessionem mitti ex primo decreto*, secundum Imolam, (*e*) & pro hac opinione facit text. in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. ibi: *Y pidiere*.

38. Quartò, requiritur, quòd quantitas, pro qua petatur *primum* decretum, excedat summam sexcentorum marapetinorum: nam pro minori summa peti non potest; sed proceditur per captionem pignorum, ut probat text. in leg. 15. tit. 8. lib. 2. Recop.

39. Ultimò, requiritur ad *primum* decretum, quòd præcedat semiplena cognitio de debito, vel saltim, quòd actor præstet juramentum *de calumnia*, antequam in possessionem mittatur, secundum Glossam, (*f*) & probatur in leg. 2. tit. 8. Part. 3. 40. Quod juramentum ab

(*f*) In dict. §. *Julianus*, n. 45.

(*t*) In cap. *Cæsamque*, verb. *Ad domum*, de *Dol. & contum.* & ibi Anton. de Butr. n. 7. & Panorm. n. 12. per text. in cap. *Venerabilis*, de *Dol. & contum.* & in cap. fin. de *Eo, qui mittit. in poss.* cujus glos. opinionem communem esse testatur Alexand. in leg. 4. §. *Prætor ait*, n. 2. ff. de *Damn. infect.*

(*u*) In dict. cap. fin.

(*x*) Ut in cap. *In alternativis*, de *Reg. jur.* in 6.

(*y*) Ex Panorm. in dict. cap. *Cæsamque*. Card. & DD. in Clem. 1. not. 10. de *For. comp.* Tiraq. de Utrobique Retract. tit. 1. §. 9. glos. 2. n. 44.

(*z*) In leg. 1. tit. 8. Part. 3. in glos. 3. in fin. receptus à Didac. Perez in dict. leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinam. columna. 1122.

(*a*) Argum. text. in leg. *Properandum*, §. *Et siquidem*, Cod. de *Judic.* & in specie firmat Bartol. n. 9. receptus ab Alex. n. 24. & ab aliis communiter ex Bologn. n. 71. in dict. §. *Julianus*.

(*b*) Num. 10. Alex. n. 25. dict. §. *Julianus*.

(*c*) In dict. §. *Julianus*, n. 20. receptum à Didac. Perez in dict. lib. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinam. column. 1122. quæst. 13.

(*d*) Num. 20. & alios communiter ex Bologn. n. 89. in dict. §. *Julianus*.

(*e*) In dict. leg. *Si finita*, §. *Si plures*, & Alex. in leg. 1. ff. de *Edend.* & in dict. §. *Julianus*, n. 36.

(*f*) In dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, verb. *Summatim*, receptam à Panorm. ibi, n. 31.

ab actore præstandum erit in ipsa missione, antequam mittatur in possessionem, etiam si prius in libello causæ principalis illud præstitisset, secundum Cinum: (*g*) & ratio est, quia missio ista nova instantia videtur distincta ab instantia causæ principalis, nam causa principalis *jure actionis* expeditur; 41. at verò missio *in possessionem* Judicis *officio nobili*, ut resolvit Jason: (*h*) 42. & an hoc juramentum *de calumnia* in ipsa missione præstitum sufficiat ad totam causam principalem, si antea præstitum non erat, docet Glossa. (*i*)

43. Præcedentibus supradictis requisitis, Judex profert sententiam interlocutoriam, qua pronuntiat, *actorem mittendum esse in possessionem rei petitæ*, si actione reali actum esset; si verò actione personali actor ageret, mitti deberet in possessionem bonorum debitoris pro modo, & quantitate debiti; (*j*) quamvis olim agens actione personali mittendus erat in possessionem omnium bonorum debitoris. (*k*) 44. Quæ missio primò fieri debet in bonis mobilibus, & eis deficientibus, in immobilibus, & in eorum defectum in juribus actionibus, & nominibus debitoris: (*l*) & hunc ordinem præscribit text. juncta glos. ibi, verb. *Immobilium*, in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & in leg. 2. tit. 8. Part. 3. & lex 1. tit. 11. lib. 4. Recop. (*m*)

45. Quæ missio in possessionem ex *primo* decreto cessaret, si reus coram Judice comparetet, & expensas reficeret, & præstaret sufficientem cautionem *de stando, & parendo*: recuperaret enim tunc possessionem simul cum fructibus illius rei, in quam fuerat missus actor: (*n*) quam comparitionem, solutionem expensarum, & satisdationem reus tenetur facere intra terminum unius anni à die missionis connumerandum, (*o*) vel verius, intra terminum à Judice *suo arbitrio* præfixum: potest enim Judex arbitrari *de jure communi*, intra quem terminum reus comparere debeat ad præstandam cautionem, & expensas, & ad recuperandam possessionem, ut cum communi resolvit Didac. Perez. (*p*)

46. De *jure* tamen *Regio* in Foro Sæculari, reus tenetur comparere intra unum mensem cum expensis, & cautione, quando actor fuit missus ex actione personali; quando verò fuit actor missus *in possessionem* ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses, juxta text. in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. quem etiam terminum unius mentis, vel duorum mensium à jure Regio præscriptum reo ad recuperandam possessionem Judex *ex causa* breviare, & prorogare poterit. (*q*) 47. Pro qua verà opinione facit, quòd Judex *ex causa* breviare, & prorogare potest omnes dilationes à jure præscriptas, etiam sine ministerio Judicis, secundum Panormitanum. (*r*)

48. Nec supradictæ resolutioni obstat text. in cap. *Cum venissent*, de *Eo, qui mittit.* ubi reus comparens intra annum, & cautionem præstans absque solutione expensarum possessionem recuperat; ergo videtur, necessum non esse, quod cautionem, & solutionem expensarum simul præstet: nam respondetur, quòd ibi reus negabat, se contumacem fuisse, asserens juste per appellationem à judicio recessisse: ac ideo cum à principio non constaret de legitimitate appellationis, præstita cautione *de stando, & parendo*, & dilata solutione expensarum in eventum probationis contumaciæ, vel non contumaciæ, reus recuperat possessionem; si verò à principio constaret de illegitimitate appellationis, reus comparens teneretur præstare cautionem, & expensas, etiamsi ab actore non peterentur. (*s*) 49. Cæterum, si à principio constaret de legitimitate appellationis, reus neutrum facere deberet, sed recuperare posset suam possessionem, cum missio in possessionem post legitimam appellationem nulla esset, sed veniret revocanda *per viam*

(*g*) In leg. *Cum proponas*, Cod. de *Bonis author. jud. possid.* Panorm. in dict. §. *In aliis*, n. 31. & Alex. in dict. §. *Julianus*, n. 37.

(*h*) In leg. *Jubere cavere*, n. 10. ff. de *Jurisdict. omn. jud.*

(*i*) In dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, verb. *Summatim*, recepta à Panorm. ibi, n. 31. in fin.

(*j*) Juxta text. in Auth. *Eò qui*, Cod. de *Bonis authorit. judic. possid.* & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & in leg. 2. tit. 8. Part. 3. & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

(*k*) Ut probatur in leg. 1. ff. *Quib. ex causis in poss. eatur.*

(*l*) Argum. text. in leg. *A Divo Pio*, §. *In venditione*, ff. de *Re judic.*

(*m*) Et Avend. dict. 1. & 2. decreto, 3. part. n. 11. & nos infra latius dicemus in 3. Prænotatione.

(*n*) Ut probat text. in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & ibi glos. verb. *Cautione*, text. in cap. 1. & 2. de *Eo, qui mittit. in poss.* & tradunt DD. in §. *Julianus*, & probatur in leg. 6. tit. 8. Part. 3.

(*o*) Ut in leg. *Si quis emptionis*, §. pen. Cod. de *Præscript.* 30. vel 40. annor. & in cap. 1. cap. *Contingit*, de *Dol. & contum.* & in cap. 1. & 2. de *Eo, qui mitt. in poss.*

(*p*) In dict. leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinam. glos. 1. quæst. 20. vers. Sed hodie, & Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 1. cas. 6. n. 13.

(*q*) Argum. text. in cap. *Cum venissent*, de *Eo, qui mittit. in poss.* junct. leg. *A quo fundus*, ff. de *Damn. infect.* & notat Gregor. in Clem. *Sæpè*, quæst. 8. de *Verb. signific.* & Rom. in fing. 49.

(*r*) Felin. & Dec. n. 13. in cap. *Cum sit Romana*, de *Appellat.* Alex. n. 5. in fin. & Vincent. n. 27. in leg. 2. ff. de *Re judic.* etsi contrarium teneat Didac. Perez in loco proxime citato.

(*s*) Secundum Alexand. n. 76. & Bologn. n. 131. in dict. §. *Julianus*.

attentatorum. (*t*)

50. Sed si reus intra terminum à jure, vel à Judice præfixum non comparuerit, præstans cautionem, & expensas, Judex tunc procedere poterit ad missionem in possessionem ex *secundo* decreto: ad quam plura requiruntur.

51. Primo enim requiritur, quod reus iterum citetur, sicut ad *primum*, decretum citatus fuit, secundum Glossam. (*u*) De *jure* tamen *Regio*, & in Foro Sæculari hæc secunda citatio necessaria non est, ut colligitur ex dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

52. Secundo requiritur ad interponendum *secundum* decretum, quod reus latitet. (*x*)

Tertio requiritur, quod præcedat cognitio semiplena de debito, secundum Bartolum; (*y*) de *jure* tamen *Regio*, & in Foro Sæculari illa cognitio necessaria non est, quia ipsamet lex hanc missionem ex *secundo* decreto facit, ut constat ex dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil.

53. Quarto requiritur, quod elapsus sit terminus à jure, vel à Judice præscriptus ad interponendum hoc *secundum* decretum: quibus requisitis præcedentibus, Judex profert sententiam, qua pronuntiat *actorem mittendum esse in possessionem ex secundo* decreto, 45. ut efficiatur verus possessor, & possit longo tempore dominium acquirere. (*z*)

55. Est tamen advertendum, quod in actione reali non est locus missioni *in possessionem* ex *secundo* decreto, nam per solum lapsum termini unius anni à jure concessi, missus ex *primo* decreto efficitur verus possessor, sed tantum in actione personali: (*a*) quod verum est, quando in actione reali actor peteret post annum mitti in possessionem ex *secundo* decreto, ut verus efficeretur possessor; tamen ad majorem cautelam, bene posset etiam post annum interponi, vel ad hunc effectum, ut Judex præfiniat certum terminum reo contumaci, intra quem agere debeat de proprietate rei; alias imponat ei perpetuum silentium super illa re: vel ad hunc effectum, ut efficiatur verus possessor ante lapsum anni, quando à Judice terminus unius anni fuit restrictus, ut intra illum reus deberet comparere cum expensis, & cautione, secundum Panormitanum. (*b*)

56. De *Jure* tamen Regio, & in Foro Sæculari, elapso uno mense in actione personali, & duobus mensibus in actione reali, sine interpositione *secundi* decreti, missus ex *primo* decreto statim efficitur verus possessor, juxta text. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

57. Ad tertium deveniendo, dicendum est, missionem *in possessionem* fieri posse, si agatur actione reali in re petita; (*c*) si verò agatur actione personali, in omnibus bonis debitoris fieri potest, dummodo primo fiat in mobilibus, & eis deficientibus, in immobilibus, juribus, actionibus, & nominibus debitorum; (*d*) quinimo etiam in actione hypothecaria. (*e*) 58. Præterea missio fit in servis, vassallis, & in bonis alienari prohibitis in vita possessoris: nam successori prædicta missio non nocebit. (*f*)

59. In beneficio tamen Ecclesiastico non est locus missioni in possessionem *ex primo*, & *secundo* decreto: (*g*) & inter alias rationes hujus prohibitionis illa potissima est, ne detur vitiosus ingressus, cum absque titulo, & Canonica institutione beneficium obtineri non possit; (*h*) sed missio in possessionem *ex primo*, vel *secundo* decreto non est titulus beneficialis, nec Canonicus: 60. nam tituli beneficiales sunt perpetui, (*i*) 61. missio autem *ex primo* decreto annalis est; (*j*) ergo in beneficialibus non habebit locum missio *ex primo* decreto.

62. Cui resolutioni obstare videtur, quod eadem ratione in rebus profanis non esset locus missioni in possessionem *ex primo* decreto, cum absque titulo haberi non possint; (*k*) 63. nec fit satis, si respondeatur, in rebus profanis auctoritatem Judicis loco tituli habeti: (*l*) nam idem videtur dicendum esse in beneficialibus, quod auctoritas Judicis excuset, juxta text. in cap. *Cum dilectur* in fin. de *Electione*. & Glossam (*m*) asserentem, 64. sententiam Judicis in beneficialibus transire in auctoritatem rei judicatæ. (*n*)

65. Quare pro resolutione hujus difficultatis dicendum est, quod in rebus profanis jus, & dominium eorum sua natura regulariter non acquiruntur, nisi per traditionem, & acquisitionem possessionis: (*o*) nam cum ab initio omnia bona essent communia, dominium eorum non acquirebatur, nisi per apprehensionem rei; (*p*) 66. cæterum in beneficialibus secus est, quia jus & dominium eorum non acquiritur ex sola possessione, & traditione; sed ita ab initio à Christo sunt institutâ, ut fidelissime à suis Vicariis, & Prælatis dispensarentur, juxta illud Lucæ cap. 12. *Quis putas est fidelis dispensator, & prudens*, &c. 67. Idcirco ex sola Canonica Institutione, & Provisione Prælatorum beneficia acquiruntur, & non ex sola possessione. 68. Quo fit, auctoritatem Judicis de mittendo quem in possessionem *ex primo* decreto in beneficialibus non excusare, nec titulum Canonicum tribuere, cum titulus beneficialis perpetuus debeat esse, ut supra diximus: & hæc est vera ratio Glossæ, (*q*) in qua tantopere laborarunt DD. (*r*) 69. Quæ vera resolutio, nedum locum habet in beneficiis obtinendis, verum etiam in jam obtentis, in quibus non erit locus missioni *in possessionem ex primo* decreto, secundum Glossam. (*s*)

70. Quinimo, nec in fructibus beneficii missio in possessionem *ex primo* decreto fieri potest, cum fructus sint accessorii ad beneficium, (*t*) & ita sequi debent naturam sui principalis: (*u*) 71. præterea facit, quia in percipiendis fructibus potius attenditur ad jus corporis, ex quo percipiuntur, quam ad jus seminis: (*x*) 72. quod verum est, & procedit in fructibus beneficii pendentibus; at vero in fructibus separatis, & perceptis missio *ex primo* decreto fieri potest, quia tunc considerantur, ut proprietas: (*y*) 73. ita etiam in proprietate Ecclesiæ missio fit: (*z*) 74. facit etiam, quia in fructibus beneficii perceptis executio sententiæ fit: (*a*) 75. præterea fructus beneficii percepti causa custodiæ assignantur OEconomo. (*b*)

76. Ad quartum dicendum est, *primum*, & *secundum* decretum interponi debere per Judicem merum, vel mixtum imperium habentem, (*c*) & ab eodem Judice habenti merum, vel mixtum imperium prædicta missio revocari debet: (*d*) 77. quod verum est, nisi in causa damni infecti, quæ celeritatem desiderat: (*e*) 78. ex qua resolutione videtur, cognitionem de mittendo in possessionem ex *primo* decreto delegari non posse ab inferiori Principe, cum ea quæ sunt meri, vel mixti imperii non delegentur; (*f*) at vero de *Jure Canonico* omnes causas meri, & mixti imperii delegabiles

(*t*) Ut in cap. *Non solum*, de *Appell.* in 6. & facit text. in cap. 1. de *Sentent. excomm.* lib. 6.

(*u*) In dict. leg. *Si finita*, §. *Si plures*, verb. *Prius*, communiter receptam ex Alexand. n. 52. & Urcur. n. 73. in dict. §. *Julianus*.

(*x*) Juxta text. in leg. *Fulcinus*, ff. *Quib. ex caus. in poss.*

(*y*) In dict. §. *Julianus*, n. 36. communiter receptum ex Urcurro, ibi col. 103.

(*z*) Juxta text. in leg. *Prætoris*, & in dict. leg. *Si finita*, §. *Julianus*, ff. de *Damn. infect.* & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & in cap. 1. cum alias, de *Eo, qui mittitur*, & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

(*a*) Secundum glos. in dict. §. *Julianus*, & communiter omnes.

(*b*) In dict. §. *In aliis*, n. 42. & 43. & Bologn. in dict. §. *Julianus*, col. 74. ubi testantur, hanc esse communem opinionem.

(*c*) Ut in toto tit. de *Eo, qui mittit. in poss.* & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & in dict. leg. *Si finita*, §. *Julianus*, & in leg. 2. tit. 8. Part. 3. & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

(*d*) Arg. text. in leg. *A Divo Pio*, §. *In venditione*, & ibi communiter omnes, ff. de *Re judic.* text. juncta glos. in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, verb. *Immobilium*, & notat Gregor. Lup. in dict. leg. 2. verb. *Ex tantis bicatis*.

(*e*) Secundum Alex. & Jass. n. 24. in leg. 3. §. fin. ff. de *Acquir. poss.* & Menoch. in cons. 104. n. 71.

(*f*) Ut cum Bald. Salicet. & Greg. Lopez tenet Didac. Perez in dict. leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. in glos. 1. quæst. 26.

(*g*) Ut in cap. unic. de *Eo, qui mittit. in poss.* lib. 6. & notant communiter DD.

(*h*) Ut in cap. 1. de *Reg. jur.* lib. 6. & in cap. *Ex frequentibus*, de *Institut.*

(*i*) Ut in cap. *Præcepta* 56. Distinct. & in cap. *Sanctorum* 70. Distinct. & in cap. 1. de *Capellis Monach.* in 6. & notat Panorm. in cap. *Si constiterit*, de *Accusat.* Gomecius de Expectativis, n. 94. & Caladorus in decis. 12. de *Prabend.* num. 8.

(*j*) Juxta text. in cap. *Contingit*, de *Dol. & contum.* & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis.*

(*k*) Ut in leg. *Nulla*, Cod. de *Rei vendic.* & in leg. fin. Cod. *Unde vi.*

(*l*) Juxta text. in leg. *Juste possidet*, & ibi communiter DD. ff. de *Acquir. poss.*

(*m*) In cap. 1. verb. *Repellendi*, de *Concess. prabend.*

(*n*) Quam dicit communiter receptam Covar. in 4. Decret. 2. part. §. 12. n. 14.

(*o*) Ut in leg. *Nunquam nuda traditio*, ff. de *Acquir. rerum domin.* & in leg. *Traditionibus*, Cod. de *Pactis.*

(*p*) Ut in leg. 1. ff. de *Acquir. poss.* & in §. *Singulorum*, Instit. de *Rerum divis.*

(*q*) Fin. in cap. *Contingit*, de *Dol. & contum.* in vers. *Sed nunquid*

(*r*) Ut videre est per Felinum in cap. *Sicut*, n. 31. de *Re judic.* Selvam, in tit. de Beneficio, 3. part. quæst. 21. Cotnam, de Pacificis possessoribus, verb. *Triennium*, & Gomet. in Reg. de Trienn. poss. quæst. 26.

(*s*) In dict. cap. unic. verb. *Obtinendis*, receptam communiter ex Panorm. in dict. cap. *Contingit*, n. 26. & Perusi. in dict. cap. unic. n. 4. tametsi prædicta glos. in fin. dicat, litteram illius text. in contrarium facere, & quamvis Panorm. ubi supr. contra communem teneat, cujus fundamentis satisfaciendum erit ex notatis per Perusi. ubi supr.

(*t*) Ut in cap. fin. de *Rescript.* lib. 6.

(*u*) Ut in cap. *Accessorium*, de *Reg. jur.* lib. 6.

(*x*) Ut probat text. in leg. *Qui scit*, §. *In alieno*, ff. de *Usuris*, & in specie ita firmant Domin. n. 7. Perusi. n. 1. & alii communiter in dict. cap. unic.

(*y*) Arg. text. in leg. fin. §. pen. ff. *Quæ in fraud. credit.*

(*z*) Ut in cap. 1. de *Eo, qui mittit. in poss.*

(*a*) Ut probatur in cap. *Pervenit*, de *Fidejuss.* & notant ibi Panorm. n. 12. & Baroat. n. 13.

(*b*) Ut in cap. *Cum vos*, de *Offic. Ordin.* & facit text. Concil. Trident. Sess. 23. de Reformat. cap. 1. in fin. & in specie ita firmant, & prædictam opinionem intelligunt Speculator in tit. de 1. decreto, §. Restat, n. 9. & Bald. in dict. cap. *Contingit*, n. 28.

(*c*) Ut probatur in leg. *Jubere cavere*, ff. de *Jurisdict. omn. judic.* ubi hanc testatur communem opinionem Oroscius, n. 7.

(*d*) Juxta text. in leg. 4. §. *Si forte*, ff. de *Damn. infect.* & notant Alex. & Angel. & Paul. in leg. *Jubere cavere*.

(*e*) Juxta text. in dict. leg. 4. §. 1. & notat Didac. Perez in dict. leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. glos. 1. quæst. 4.

(*f*) Ut in leg. 1. ff. de *Offic. ejus cui mand. est jurisdict.* & ibi Oroscius, n. 4. cujus tamen contrarium probari videtur in leg. *Cognitio*, §. *Ut possessio bonorum*, ff. de *Offic. ejus*, quam difficultatem solvit Jass. in dict. leg. *Jubere*, n. 7. 20. & 22. & Orosc. n. 4. & 7.

attentatorum. (*t*)

50. Sed si reus intra terminum à jure, vel à Judice præfixum non comparuerit, præstans cautionem, & expensas, Judex tunc procedere poterit ad missionem in possessionem ex *secundo* decreto: ad quam plura requiruntur.

51. Primo enim requiritur, quod reus iterum citetur, sicut ad *primum*, decretum citatus fuit, secundum Glossam. (*u*) De *jure* tamen *Regio*, & in Foro Sæculari hæc secunda citatio necessaria non est, ut colligitur ex dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

52. Secundo requiritur ad interponendum *secundum* decretum, quod reus latitet. (*x*)

Tertio requiritur, quod præcedat cognitio semiplena de debito, secundum Bartolum; (*y*) de *jure* tamen *Regio*, & in Foro Sæculari illa cognitio necessaria non est, quia ipsamet lex hanc missionem ex *secundo* decreto facit, ut constat ex dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil.

53. Quarto requiritur, quod elapsus sit terminus à jure, vel à Judice præscriptus ad interponendum hoc *secundum* decretum: quibus requisitis præcedentibus, Judex profert sententiam, qua pronuntiat *actorem mittendum esse in possessionem ex secundo* decreto, 45. ut efficiatur verus possessor, & possit longo tempore dominium acquirere. (*z*)

55. Est tamen advertendum, quod in actione reali non est locus missioni *in possessionem* ex *secundo* decreto, nam per solum lapsum termini unius anni à jure concessi, missus ex *primo* decreto efficitur verus possessor, sed tantum in actione personali: (*a*) quod verum est, quando in actione reali actor peteret post annum mitti in possessionem ex *secundo* decreto, ut verus efficeretur possessor; tamen ad majorem cautelam, bene posset etiam post annum interponi, vel ad hunc effectum, ut Judex præfiniat certum terminum reo contumaci, intra quem agere debeat de proprietate rei; alias imponat ei perpetuum silentium super illa re: vel ad hunc effectum, ut efficiatur verus possessor ante lapsum anni, quando à Judice terminus unius anni fuit restrictus, ut intra illum reus deberet comparere cum expensis, & cautione, secundum Panormitanum. (*b*)

56. De *Jure* tamen Regio, & in Foro Sæculari, elapso uno mense in actione personali, & duobus mensibus in actione reali, sine interpositione *secundi* decreti, missus ex *primo* decreto statim efficitur verus possessor, juxta text. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

57. Ad tertium deveniendo, dicendum est, missionem *in possessionem* fieri posse, si agatur actione reali in re petita; (*c*) si verò agatur actione personali, in omnibus bonis debitoris fieri potest, dummodo primo fiat in mobilibus, & eis deficientibus, in immobilibus, juribus, actionibus, & nominibus debitorum; (*d*) quinimo etiam in actione hypothecaria. (*e*) 58. Præterea missio fit in servis, vassallis, & in bonis alienari prohibitis in vita possessoris: nam successori prædicta missio non nocebit. (*f*)

59. In beneficio tamen Ecclesiastico non est locus missioni in possessionem *ex primo*, & *secundo* decreto: (*g*) & inter alias rationes hujus prohibitionis illa potissima est, ne detur vitiosus ingressus, cum absque titulo, & Canonica institutione beneficium obtineri non possit; (*h*) sed missio in possessionem *ex primo*, vel *secundo* decreto non est titulus beneficialis, nec Canonicus: 60. nam tituli beneficiales sunt perpetui, (*i*) 61. missio autem *ex primo* decreto annalis est; (*j*) ergo in beneficialibus non habebit locum missio *ex primo* decreto.

62. Cui resolutioni obstare videtur, quod eadem ratione in rebus profanis non esset locus missioni in possessionem *ex primo* decreto, cum absque titulo haberi non possint; (*k*) 63. nec fit satis, si respondeatur, in rebus profanis auctoritatem Judicis loco tituli habeti: (*l*) nam idem videtur dicendum esse in beneficialibus, quod auctoritas Judicis excuset, juxta text. in cap. *Cum dilectur* in fin. de *Electione*. & Glossam (*m*) asserentem, 64. sententiam Judicis in beneficialibus transire in auctoritatem rei judicatæ. (*n*)

65. Quare pro resolutione hujus difficultatis dicendum est, quod in rebus profanis jus, & dominium eorum sua natura regulariter non acquiruntur, nisi per traditionem, & acquisitionem possessionis: (*o*) nam cum ab initio omnia bona essent communia, dominium eorum non acquirebatur, nisi per apprehensionem rei; (*p*) 66. cæterum in beneficialibus secus est, quia jus & dominium eorum non acquiritur ex sola possessione, & traditione; sed ita ab initio à Christo sunt institutâ, ut fidelissime à suis Vicariis, & Prælatis dispensarentur, juxta illud Lucæ cap. 12. *Quis putas est fidelis dispensator, & prudens*, &c. 67. Idcirco ex sola Canonica Institutione, & Provisione Prælatorum beneficia acquiruntur, & non ex sola possessione. 68. Quo fit, auctoritatem Judicis de mittendo quem in possessionem *ex primo* decreto in beneficialibus non excusare, nec titulum Canonicum tribuere, cum titulus beneficialis perpetuus debeat esse, ut supra diximus: & hæc est vera ratio Glossæ, (*q*) in qua tantopere laborarunt DD. (*r*) 69. Quæ vera resolutio, nedum locum habet in beneficiis obtinendis, verum etiam in jam obtentis, in quibus non erit locus missioni *in possessionem ex primo* decreto, secundum Glossam. (*s*)

70. Quinimo, nec in fructibus beneficii missio in possessionem *ex primo* decreto fieri potest, cum fructus sint accessorii ad beneficium, (*t*) & ita sequi debent naturam sui principalis: (*u*) 71. præterea facit, quia in percipiendis fructibus potius attenditur ad jus corporis, ex quo percipiuntur, quam ad jus seminis: (*x*) 72. quod verum est, & procedit in fructibus beneficii pendentibus; at vero in fructibus separatis, & perceptis missio *ex primo* decreto fieri potest, quia tunc considerantur, ut proprietas: (*y*) 73. ita etiam in proprietate Ecclesiæ missio fit: (*z*) 74. facit etiam, quia in fructibus beneficii perceptis executio sententiæ fit: (*a*) 75. præterea fructus beneficii percepti causa custodiæ assignantur OEconomo. (*b*)

76. Ad quartum dicendum est, *primum*, & *secundum* decretum interponi debere per Judicem merum, vel mixtum imperium habentem, (*c*) & ab eodem Judice habenti merum, vel mixtum imperium prædicta missio revocari debet: (*d*) 77. quod verum est, nisi in causa damni infecti, quæ celeritatem desiderat: (*e*) 78. ex qua resolutione videtur, cognitionem de mittendo in possessionem ex *primo* decreto delegari non posse ab inferiori Principe, cum ea quæ sunt meri, vel mixti imperii non delegentur; (*f*) at vero de *Jure Canonico* omnes causas meri, & mixti imperii delegabiles

(*t*) Ut in cap. *Non solum*, de *Appell.* in 6. & facit text. in cap. 1. de *Sentent. excomm.* lib. 6.

(*u*) In dict. leg. *Si finita*, §. *Si plures*, verb. *Prius*, communiter receptam ex Alexand. n. 52. & Urcur. n. 73. in dict. §. *Julianus*.

(*x*) Juxta text. in leg. *Fulcinus*, ff. *Quib. ex caus. in poss.*

(*y*) In dict. §. *Julianus*, n. 36. communiter receptum ex Urcurro, ibi col. 103.

(*z*) Juxta text. in leg. *Prætoris*, & in dict. leg. *Si finita*, §. *Julianus*, ff. de *Damn. infect.* & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & in cap. 1. cum alias, de *Eo, qui mittitur*, & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

(*a*) Secundum glos. in dict. §. *Julianus*, & communiter omnes.

(*b*) In dict. §. *In aliis*, n. 42. & 43. & Bologn. in dict. §. *Julianus*, col. 74. ubi testantur, hanc esse communem opinionem.

(*c*) Ut in toto tit. de *Eo, qui mittit. in poss.* & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, & in dict. leg. *Si finita*, §. *Julianus*, & in leg. 2. tit. 8. Part. 3. & in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

(*d*) Arg. text. in leg. *A Divo Pio*, §. *In venditione*, & ibi communiter omnes, ff. de *Re judic.* text. juncta glos. in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, verb. *Immobilium*, & notat Gregor. Lup. in dict. leg. 2. verb. *Ex tantis bicatis*.

(*e*) Secundum Alex. & Jass. n. 24. in leg. 3. §. fin. ff. de *Acquir. poss.* & Menoch. in cons. 104. n. 71.

(*f*) Ut cum Bald. Salicet. & Greg. Lopez tenet Didac. Perez in dict. leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. in glos. 1. quæst. 26.

(*g*) Ut in cap. unic. de *Eo, qui mittit. in poss.* lib. 6. & notant communiter DD.

(*h*) Ut in cap. 1. de *Reg. jur.* lib. 6. & in cap. *Ex frequentibus*, de *Institut.*

(*i*) Ut in cap. *Præcepta* 56. Distinct. & in cap. *Sanctorum* 70. Distinct. & in cap. 1. de *Capellis Monach.* in 6. & notat Panorm. in cap. *Si constiterit*, de *Accusat.* Gomecius de Expectativis, n. 94. & Caladorus in decis. 12. de *Prabend.* num. 8.

(*j*) Juxta text. in cap. *Contingit*, de *Dol. & contum.* & in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis.*

(*k*) Ut in leg. *Nulla*, Cod. de *Rei vendic.* & in leg. fin. Cod. *Unde vi.*

(*l*) Juxta text. in leg. *Juste possidet*, & ibi communiter DD. ff. de *Acquir. poss.*

(*m*) In cap. 1. verb. *Repellendi*, de *Concess. prabend.*

(*n*) Quam dicit communiter receptam Covar. in 4. Decret. 2. part. §. 12. n. 14.

(*o*) Ut in leg. *Nunquam nuda traditio*, ff. de *Acquir. rerum domin.* & in leg. *Traditionibus*, Cod. de *Pactis.*

(*p*) Ut in leg. 1. ff. de *Acquir. poss.* & in §. *Singulorum*, Instit. de *Rerum divis.*

(*q*) Fin. in cap. *Contingit*, de *Dol. & contum.* in vers. *Sed nunquid*

(*r*) Ut videre est per Felinum in cap. *Sicut*, n. 31. de *Re judic.* Selvam, in tit. de Beneficio, 3. part. quæst. 21. Cotnam, de Pacificis possessoribus, verb. *Triennium*, & Gomet. in Reg. de Trienn. poss. quæst. 26.

(*s*) In dict. cap. unic. verb. *Obtinendis*, receptam communiter ex Panorm. in dict. cap. *Contingit*, n. 26. & Perusi. in dict. cap. unic. n. 4. tametsi prædicta glos. in fin. dicat, litteram illius text. in contrarium facere, & quamvis Panorm. ubi supr. contra communem teneat, cujus fundamentis satisfaciendum erit ex notatis per Perusi. ubi supr.

(*t*) Ut in cap. fin. de *Rescript.* lib. 6.

(*u*) Ut in cap. *Accessorium*, de *Reg. jur.* lib. 6.

(*x*) Ut probat text. in leg. *Qui scit*, §. *In alieno*, ff. de *Usuris*, & in specie ita firmant Domin. n. 7. Perusi. n. 1. & alii communiter in dict. cap. unic.

(*y*) Arg. text. in leg. fin. §. pen. ff. *Quæ in fraud. credit.*

(*z*) Ut in cap. 1. de *Eo, qui mittit. in poss.*

(*a*) Ut probatur in cap. *Pervenit*, de *Fidejuss.* & notant ibi Panorm. n. 12. & Baroat. n. 13.

(*b*) Ut in cap. *Cum vos*, de *Offic. Ordin.* & facit text. Concil. Trident. Sess. 23. de Reformat. cap. 1. in fin. & in specie ita firmant, & prædictam opinionem intelligunt Speculator in tit. de 1. decreto, §. Restat, n. 9. & Bald. in dict. cap. *Contingit*, n. 28.

(*c*) Ut probatur in leg. *Jubere cavere*, ff. de *Jurisdict. omn. judic.* ubi hanc testatur communem opinionem Oroscius, n. 7.

(*d*) Juxta text. in leg. 4. §. *Si forte*, ff. de *Damn. infect.* & notant Alex. & Angel. & Paul. in leg. *Jubere cavere*.

(*e*) Juxta text. in dict. leg. 4. §. 1. & notat Didac. Perez in dict. leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. glos. 1. quæst. 4.

(*f*) Ut in leg. 1. ff. de *Offic. ejus cui mand. est jurisdict.* & ibi Oroscius, n. 4. cujus tamen contrarium probari videtur in leg. *Cognitio*, §. *Ut possessio bonorum*, ff. de *Offic. ejus*, quam difficultatem solvit Jass. in dict. leg. *Jubere*, n. 7. 20. & 22. & Orosc. n. 4. & 7.

esse resolvimus, (g) & ita in Foro Ecclesiastico missio ex *primo*, & *secundo* decreto delegari poterit à quocunque Judice Ecclesiastico merum, vel mixtum imperium habente.

79. Ad quintum deveniendo dicendum est, quod effectus *primi* decreti plures sunt, (h) 80. inter quos ille præcipuus est, quod missus in possessionem ex *primo* decreto in actione, reali, intra annum efficitur verus possessor, juxta text. in leg. *Si quis emptiones*, Cod. de *Præscription.* 30. & 40. *annor.* dum ibi imperator utitur illis verbis: *prior possessor*, quibus indicat, secundum missum *in possessionem* in detrimentum primi possessoris verum effici possessorem, cum prior supponat secundum ejusdem conditionis, primus enim præsupponit secundum: (i) ad idem est text. in leg. *A quo*, ff. de *Damn. infect.* (j) facit etiam text. in leg. *Consentaneum*, Cod. *Quomodo, & quando Judex*, & text. in cap. *Pastoralis*, §. *Præterea*, de *Offic. Ordin.* ibi: *recuperare poteris possessionem amissam*, quam opinionem probat Glossa, (k) & communem, & veram esse, testantur Alexander, (l) Decius, (m) & Negusanctius (n) asserentes, missum in possessionem actione reali, intra annum effici possessorem, revocabilem tamen; post annum vero irrevocabilem. (o)

81. Oppositam tamen sententiam, imo missum in possessionem *ex primo* decreto actione reali, intra annum non effici verum possessorem; sed tantum custodem probat text. in cap. 1. in cap. *Cum venissent*, de *Eo, qui mittit. in possess.* ubi dicitur, quod, qui *ex primo* decreto mittitur in possessionem actione reali, causa custodiæ & rei servandæ missus censetur; 82. sed qui causa rei servandæ missus est in possessionem, non possidet, sed tantum detinet; (p) ergo non est verus possessor: eandem opinionem probat text. in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, dum æquiparat missionem factam actione reali, & missionem factam actione personali; sed missus actione personali, intra annum non est possessor, sed tantum custos, ut statim dicemus; ergo nec missus actione reali. Probat etiam text. ille in dict. §. *In aliis* prædictam opinionem, dum dicit, missum in possessionem actione reali, post annum effici verum possessorem; ergo intra annum non est possessor, quod idem probat text. in cap. *Contingit*, de *Dolo, & contum.* (q) & hæc ultima opinio comprobatur de *Jure Regio*, per text. in leg. 2. tit. 8. Part. 3. ibi: *en tenencia*, (r) & per text. in leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop.

Et sustinendo hanc ultimam opinionem, tanquam communiorem & veriorem, fundamentis pro priori opinione Legistarum adductis satisfacies ex traditis per Menochium: (s) 83. expellit tamen actor reum contumacem de possessione rei, ut reus detentationem ejus amittat, & actor ea potiri possit, secundum Glossam; (t) 84. at vero missus ex actione personali non expellit contumacem à possessione rei, in qua fuit missus, quia non est detentator, sed tantum custos. (u)

85. De *jure* autem *Regio*, & in Foro Sæculari actor missus, tàm actione reali, quàm personali expellit reum à possessione rei, & auferut de manu ejus, & traditur actori, ut colligitur ex verbis dict. leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. ibi: *que sea puesto el demandador en tenencia de tantos bienes, &c.* & hanc differentiam inter Jus Commune, & Regium agnoscit Avendanius. (x) 86. Cæterum missus in possessionem *ex primo* decreto actione personali, absque controversia dicendum est, quod intra annum non est possessor, sed tantum custos. (y) 87. Ex qua vera resolutione consequitur, missum in possessionem *ex primo* decreto, sive actione reali, sive personali, intra annum non fa-

(g) In princ. 3. Prælud. hujus 2. Tom.

(h) Quos congerit Guid. Pap. in tit. de 1. & 2. decreto, n. 17. Urcurrus in dict. leg. *Si finita*, §. *Julianus*, à n. 246. & Alciat. in sua Pract. fol. 62. col. 1.

(i) Ut in cap. *Joseph*, de *Verb. signific.*

(j) Quem ad hanc opinionem citat glos. in dict. leg. *Si quis emptiones*, §. *Sed & si quis*, verb. *Possessor.*

(k) Verb. *Possessor* in dict. leg. *Si quis emptionis*, §. *Sed si quis*, & Bartol. in dict. §. *Julianus*, n. 49.

(l) Num. 11. Jass. n. 20. in leg. 3. §. *Genera*, ff. de *Acquir. possess.*

(m) In cap. *Consultationibus*, n. 11. de *Offic. Deleg.*

(n) In tit. de Pignor. 3. part. memb. 2. num. 6. vers. Sexto quid.

(o) Quam opinionem communem Legistarum esse, firmat Urcurrus, n. 222. & Bologn. n. 181. in dict. §. *Julianus.*

(p) Juxta text. in leg. *Si duo*, §. *Creditores*, ff. *Uti possidetis*, & in leg. *Cum legati*, ff. *Quib. ex causis in possess.*

(q) Et hanc opinionem tenent glossæ Canonistarum, Panorm. & reliqui Canonistæ communiter, secundum Urcur. in dict. §. *Julianus*, n. 225. quam ipse ibi sequitur: eandem probant Bologn. ibi, n. 181. Didac. Perez in leg. unic. tit. 9. lib. 3. Ordin. in glos. 2. & Jacob. Menoch. in Tract. de Retinenda possess. remed. 3. n. 112. & Jacob. Cujac. lib. 9. Observationum, cap. 32. & 33.

(r) Ubi Greg. Lup. eam sequitur.

(s) In dict. Tract. de Retinenda possess. remed. 3. n. 112.

(t) Verb. *Tadio* in dict. §. *In aliis*, & ibi Panormit. num. 24.

(u) Secundum dict. glos. & Panorm. ibi.

(x) In tit. de 1. & 2. decreto 3. part. n. 5.

(y) Ut probat text. in leg. 3. §. fin. ff. de *Acquir. possess.* & in leg. *Si duo*, §. *Creditores*, ff. *Uti possid.* & in leg. *Cum legati*, *Quib. ex causis in possess.* & hujus conclusionis rationem assignat Menoch. in dict. remed. 3. à n. 168.

facere fructus suos illorum bonorum, in quibus fuit missus: quia fructus *ratione possessionis* acquiruntur, (z) quam tamen possessionem missus non habet.

88. Quocirca, reo comparenti intra annum præstanti expensas, & cautionem *de stando & parendo* actor missus actione reali tenebitur possessionem rei cum fructibus perceptis restituere; 89. missus vero actione personali tenebitur computare fructus perceptos in sortem principalem, secundum Glossam, (a) & comprobatur ex leg. fin. tit. 8. Part. 3. 90. Secundo consequitur, missum in possessionem *ex primo* decreto, intra annum non posse intentare remedium possessorium, *uti possidetis*, ut resolvit Menochius. (b)

91. Supradictam tamen veram resolutionem limitabis, quando post litem contestatam reus contumax esset, & actor actione reali *ex primo* decreto in possessionem missus esset, nam tunc verus possessor intra annum efficeretur juxt. text. in dict. leg. *Consentaneum* sic intellectum à communi Canonistarum, & Legistarum, ut resolvit Menochius, (c) qui idem esse resolvit, quando post litem quasi contestatam hoc contingeret, per text. in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*; quamvis Bologninus, (d) & Urcurrus (e) hanc limitationem improbent.

92. Secundo prædictam resolutionem limitabis, quando actor missus esset in possessionem actione reali ob nimiam contumaciam rei, nam tunc intra annum verus possessor esset, juxt. text. in leg. *Fulcinius*, §. fin. ff. *Quib. ex causis in possession. eatur*, qui text. ita intelligitur, secundum communiter omnes ex Zasio, (f) & Menochio. (g) Limitabis denique supradictam resolutionem, ut per Menochium. (h)

93. Effectus autem *secundi* decreti plures sunt, inter quos ille potissimus est, quod missus in possessionem *ex secundo* decreto efficitur verus possessor, & dominus, quando bona erant debitoris; alias transfertur in eum usucapiendi conditio, secundum Glossam, (i) & hanc opinionem testantur communem Didac. Perez, (j) quam tamen communem opinionem nervose impugnant Urcurrus, (k) & Joan. Vaudius (l) contendentes, missum in possessionem *ex secundo* decreto non effici statim dominum bonorum ipsius debitoris.

94. Quare, omissa interpretatione Urcurri, in dict. §. *Julian.* ad text.

In leg. 1. ff. de *Fund. dot.* &

In leg. *Prætor.* &

In leg. *Si finita*, §. *Julianus*, ff. de *Damn. infect.*

In leg. 3. §. fin. ff. de *Acquirend. poss.* &

In leg. *Sed si res*, ff. *Comm. divid.* quibus juribus probari videbatur supradicta communis opinio: omissa etiam ad prædicta jura alia interpretatione Connani, (m) prædicta jura intelligi poterunt, secundum Joan. Vaudium, (n) scilicet, missum in possessionem *ex secundo* decreto veram possessionem consequi, qua possessione mediante, per longum tempus conficit usucapionem missus in possessionem, & per consequens dominus efficitur: & ita omnes supradictæ leges concedentes dominium *ex secundo* decreto, intelligendæ sunt, mediante usucapione per longum tempus: unde prædictus effectus *secundi* decreti intelligi debet, scilicet, quod missus in possessionem *ex secundo* decreto efficitur verus possessor, & ex inde per longum tempus dominium consequitur: 95. & in hunc sensum est accipiendus text. in dict. §. *Julianus*, ut dum inquit, missum in possessionem non effici dominum per longum tempus, priusquam *secundo* decreto à Prætore dominus constituatur, intelligi debet, quod *ex secundo* decreto dominus à Prætore constituatur, scilicet, per longum tempus, nam ante *secundum* decretum incipere non potuit capere dominium, etiam per longum tempus; sed *secundo* decreto interposito à Prætore per longum tempus constituitur dominus.

96. Secundus effectus *secundi* decreti est, quod

(z) Ut in §. *Si quis à non domino*, Instit. de *Rerum divis.* & in cap. *Consultationibus*, de *Jur. Patron.*

(a) In dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis*, verb. *Tædio affectus*, glol. fin. in cap. *Contingit*, & ibi Panorm. n. 16. de *Dol. & contum.* Bologn. in dict. §. *Julianus*, n. 194. & Felin. in cap. *Consultationibus*, col. 4. de *Offic. Deleg.*

(b) In dict. remed. 3. à n. 208. & plures alios effectus hujus investigationis, *an missus in possessionem intra annum fit possessor, nec ne*, congerit Alexand. in dict. leg. 3. §. fin. ff. de *Acquir. possess.*

(c) In dict. remed. 3. n. 217.

(d) Num. 184. & 185.

(e) Num. 225. in dict. §. *Julianus.*

(f) Ibi & Urcur. in dict. §. *Julianus*, n. 214.

(g) In dict. remed. 3. n. 186. quidquid aliter text. illum intelligat Bologn. in dict. §. *Julianus*, n. 171. cujus intellectum refutat ibi Urcurr. n. 215. & 216.

(h) In dict. remed. 3. à n. 177.

(i) Verb. *Capere*, & ibi DD. communiter in leg. *Prætoris*, ff. de *Damn. infect.* glol. & DD. communiter ex Bologn. ibi, n. 19. & Urcurr. n. 28. in dict. §. *Julianus*, & communiter DD. in leg. 3. §. fin. ff. de *Acquir. possess.*

(j) In dict. leg. unic. tit. 9. lib. 3. Ordin. glol. 1. quæst. 28. vers. Secundus effectus, & Bolon. in leg. 1. n. 149. ff. de *Acquir. possess.*

(k) In dict. §. *Julianus.*

(l) Variar. Quæst. lib. 1. cap. 37.

(m) Lib. 2. Comment. cap. 6. Cujac. in leg. 1. ff. de *Usucap.* & Revardi lib. 2. Variar. cap. 12.

(n) In dict. Quæst. 37.

quod missus facit fructus suos, secundum Glossam: (o) nam *ex secundo* decreto verus possessor efficitur, ut supra diximus, 97. & *ratione possessionis* fructus acquiruntur. (p)

98. Tertius effectus est, quod actor originarius efficitur reus, & reus efficitur actor, quod est magnæ utilitatis. (q)

99. Quartus effectus præcipuus est, quod missus in possessionem *ex secundo* decreto non tenetur respondere reo super possessione, sed tantum super proprietate: (r) 100. tamen in aliquibus casibus, necdum super possessione, verum etiam nec super proprietate tenetur missus respondere reo, ut puta, in causa damni infecti, & in causa noxali, & in causa de peculio. (s)

101. Est & alius effectus *secundi* decreti de *Jure Regio*, scilicet, quod per illud res debitoris, in quarum possessionem fuit missus actor, vendi possint, & creditori satisfieri, & si minus debito valeant, reus teneatur ex aliis bonis supplere, & solvere, juxta textum in leg. 6. tit. 8. Part. 3. & leg. 6. tit. 27. Part. 3. juncta leg. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. Quibus omnibus supradictis constitutis, deveniendum est ad formam, & praxim fulminandi processum in *primo*, & *secundo* decreto, & sic ad sextam prænotationem.

102. Ad sextum deveniendo, dicendum est, quod forma, & praxis fulminandi processum in hac via *primi*, & *secundi* decreti, quæ vulgo dicitur de *Assentamiento*, est sequens.

Despues que el reo fue citado, para que respondiesse à la demanda, que le fue puesta por el actor, ò à tal demanda, que sobre tal cosa le queria poner, y le fuè mandado por el Juez por tres terminos, que respondiesse, *y no respondiò, y le fueron acusadas las tres rebeldias por el actor: en las mas Audientias Eclesiasticas es estylo, que se proceda por censuras contra el reo, hasta que responda, y se dà mandamiento de prision contra él, si es Clerigo: y si es lego, se prende con brazo seglar: y si no se pudo prender, ò yà que està preso, perseverа en su contumacia, entonces el actor puede escoger uno de dos remedios: ò que se proceda contra él por la causa adelante, pidiendo se le assignen los Estrados, con quien se hagan los Autos, hasta sentencia difinitiva: y entonces, assignalasclos el Juez, y procede en la causa por sus terminos, de la forma y manera, que en la via ordinaria se procede contra el presente: ò escoge el otro remedio, de que se proceda por via de Assentamiento, que es de ser metido en la possession de la cosa que pide, si intenta accion real, ò en la possession de los bienes del reo, hasta quantia de su deuda, y costas, si intenta accion personal, como resolvimos en el principio de esta segunda parte: y lo mismo podrà hacer el actor, luego que le son acusadas las tres rebeldias al reo; quando en el Tribunal Eclesiastico, donde pide, no hay estylo de que primero se proceda contra el reo por censuras: y en el uno, y otro caso, la práctica, que en el proceder se tiene en el processo hecho por via de Assentamiento, es, que donde hay estylo, de que primero se proceda por censuras, luego que el reo està preso, ò no puede ser habido, y perseverа en su contumacia: y donde no hay este estylo de primero proceder por censuras, luego que le son acabadas de acusar las tres rebeldias al reo, el actor parece ante el Juez, y presenta su pedimento en la manera siguiente, quando tenia puesta demanda al actor antes, y dice assi:*

103. „ En la Ciudad de Salamanca, à tantos dias de tal mes, y de tal año, en Audiencia Ordinaria ante el Señor Licenciado „ Fulano, Provisor General de todo el Obispado de la dicha Ciudad, y en presencia de „ mi el presente Notario, y testigos infra escriptos, pareciò presente Fulano, Clerigo, „ y dixo: que él tenia puesta demanda à Fulano, Clerigo de esta Diocesis, para que le „ pagasse cien ducados, que le debia por razon de se los haver empréstado, la qual le „ havia sido notificada en su persona, y mandado por su Merced por tres plazos, y termino peremptorio, que la contestasse, y „ respondiesse à ella: el qual no pareciò à ninguno de los terminos, y le fueron acusadas „ tres rebeldias, y por ello està descomulgado, agravado, y reagravado, y preso en esta Carcel Episcopal, como todo ello consta„ ba de los Autos hechos ante mi el presente Notario: que en la mejor via, è forma, „ que de derecho podia, y debia, ponia al dicho Fulano por demanda lo contenido en la „ demanda, que le tenia puesta, ò en el mandamiento de su Merced, que le havia sido „ notificado: y juraba, y juro en forma de derecho *in verbo Sacerdotis*, por las Ordenes „ de San Pedro, y San Pablo, que los maravedis contenidos en la dicha demanda, ò „ mandamiento, que le eran debidos, y no pagados; y que si presente estuviera el dicho Fulano, le pusiera la misma demanda. „ Por ende, que pedia, y pidiò à su Merced el „ susodicho le hiciesse entero cumplimiento de „ Justicia: y por mayor brevedad pedia, y pidiò, escogia, y escogiò via de Assentamiento, y le mandasse meter en la possession de „ los bienes del dicho Fulano, por la quantia de su deuda de principal, y costas; y mandando assignalar un breve termino al dicho „ Fulano, para que, si dentro de él pareciere, y diere fianzas de estàr à derecho, y pur„ gar las costas, serà oido; donde no, que passado el dicho termino, procederà à hacer „ Justicia conforme à derecho; y para ello mandasse dàr su mandamiento en forma, y „ pidiò Justicia, y costas, y el oficio de su „ Merced implorò, &c. Testigos Fulano, y „ Fulano.

Empero si el actor no tenia puesta antes demanda al reo, sino le havia citado à que pareciesse à vérse poner demanda, sobre cien ducados, que le havia empréstado, y le debia, por tres terminos, y plazo peremptorio, como de estylo de todas las Audiencias se dàn las citaciones, y mandamientos citatorios; entonces, despues de haver acusado la rebeldia al reo, y procedidose por censuras, donde hay el tal estylo; y donde no lo hay, luego despues de acusada la rebeldia, el actor parece ante el Juez, y pone su demanda en la forma siguiente.

Ilustre Señor.

104. „ Fulano, Clerigo, Vecino de tal „ Lugar de esta Diocesis, parezco ante V.S. „ y pongo demanda à Fulano, Clerigo, Vecino del dicho Lugar, y digo: que por el mes „ de Marzo proximo passado de este presente „ año, yo empréstè al dicho Fulano cien ducados en dinero de contado, y quedò de „ me los bolver, y pagar para mediado del „ mes de Abril passado de este presente año: „ y aunque el plazo es passado, y por mi fuè „ requerido, que me los pague, no lo ha que„ rido, ni quiere hacer sin contienda de juicio; antes haviendole citado para que pare„ ciesse ante V. S. à vérse poner demanda so„ bre lo arriba contenido; y haviendole sido „ notificada la dicha citatoria en persona por „ el Cursor de esta Audiencia Episcopal, no „ ha parecido, y le fuè acusada la rebeldia, „ y por ello està descomulgado, agravado, y „ reagravado, y dado mandamiento de prision „ contra él, y por no haver podido ser habido no està preso, como todo ello consta de „ los Autos de ello hechos ante el presente „ Notario: Por que pido à V.S. del sobredicho me haga entero cumplimiento de justicia; y si otro mas, y mejor pedimento es „ necessario, hele habido aquí por expresso, „ y pronunciando mi relacion por verdadera, „ en quanto baste al vencimiento de esta causa, por su sentencia, que en tal caso lugar „ haya, condene al dicho Fulano, à que me „ de, y pague los dichos cien ducados, y costas: y por mayor brevedad à V. S. pido, „ condene al dicho Fulano por rebelde, y „ contumàz, y me mande meter, y meta en „ la possession de los bienes del dicho Fula„ no, por la quantia del principal, y costas: „ por quanto yo quiero, y escojo esta via de „ Assentamiento; y asimismo mande V. S. „ assignalar al dicho adverso un breve termi„ no, para que pareciendo dentro de él, y „ purgando las costas, y dando caucion de „ estàr à derecho, conmigo serà oido; donde „ no, passado el dicho termino, procedera en „ la causa à hacer justicia conforme à derecho, „ y para ello mande dàr su mandamiento en „ forma: sobre que pido cumplimiento de „ justicia, y las costas protesto, y el oficio de „ V. S. imploro; y juro en forma de derecho „ *in verbo Sacerdotis* por las Ordenes de Sant „ Pedro, y Sant Pablo, que los dichos cien du„ cados me son debidos, y no pagados, y que „ lo susodicho no pido de malicia, &c.

105. *Presentado este escripto ante el Juez, si en su Audiencia hay estylo de que se buelva à citar el reo, lo qual de equidad del derecho Canonico se suele hacer, como arriba diximos;* (t) *entonces el Juez manda*, que se notifique al reo, ò en su casa, *si no pudiere ser habido*, que para la primera Audiencia peremptoriamente parezca, y responda: *y si no parece, ò no hay estylo, de que se buelva à citar el reo, ò el Juez no quiere usar de essa equidad, presentado el dicho escripto, dice:* que se le lleve el processo, y que harà justicia: *y si mandò citar al reo, el actor ha de parecer à aquella Audiencia, y acusar la rebeldia al dicho reo, de que no parece, ni responde, y el Juez dice:* que la hà por acusada, y manda, que se le lleve el processo, y lo verà, y harà justicia: *y haviendosele llevado el processo, y visto en él haver precedido todos los requisitos necessarios, que arriba diximos, para poderse interponer el primer decreto, y hacerse Assentamiento, pronuncia su sentencia interlocutoria, por la qual manda* hacer el dicho Assentamiento.

Quz

(o) Bartol. & reliquos communiter in dict. §. *Julianus.*
(p) Ut in §. *Si quis à non domino*, Instit. de *Rerum divis.*
(q) Ut probat text. in §. *Commodum*, Instit. de *Interd.* & in leg. *It, qui desiinavit*, ff. de *Rei vendic.* & in specie firmat Panorm. in dict. §. In aliis, n. 4.
(r) Ut in dict. cap. *Quoniam frequenter*, §. *In aliis.*
(s) Secundum gloss. in cap. *Contingit*, verb. *Constituatur*, de *Dol. & contum.* & gloss. in dict. leg. *Si finita*, §. *Si plus*, verb. *Prius*, & gloss. in leg. 2. Cod. *Ubi in rem actio.* & docet Bartol. in leg. *Jubere cavere*, ff. de *Jurisdict. omn. judic.*

(t) En la 1. Annotac. en el 1. requisit. del 1. decreto.

106. Quæ ſententia interlocutoria eſt, & non diffinitiva, & ob id ab ipſo Judice revocari poterit, quando conſtiterit indebitum fuiſſe, ut reſolvit Panormitanus, (a) & probat lex 2. tit. 8. Part. 3. 107. non tamen miſsio erit revocanda, niſi citato eo, qui rem detinet. (x) 108. Et hinc eſt, quod à tali ſententia appellari non poteſt, juxta Concilium Tridentinum, (y) & firmat Avendanius; (z) à denegatione tamen miſsionis bene appellatur, ſecundum eundem: (a) *y el Juez dà la dicha ſentencia en la forma ſiguiente.*

SENTENCIA INTERLOCUTORIA DE *aſſentamiento ex primo decreto.*

109. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, el Muy Magnífico Señor „ el Licenciado Fulano, Proviſor General en „ todo el Obiſpado de Salamanca, haviendo „ viſto eſte proceſſo, y lo pedido por parte de „ Fulano, Clerigo, contra Fulano, Clerigo, „ dixo: que atento, que el dicho Fulano ha- „ via ſido citado peremptoriamente en perſo- „ na, y le havia ſido aculada la rebeldia, y „ ſe havia procedido contra el por cenſuras, „ haſta dàr mandamiento de priſion conforme à derecho, y al eſtylo de eſta Audiencia: „ y que el dicho Fulano le havia puesto ſu „ demanda, y havia hecho la ſolemnidad de „ juramento, que el derecho requiere, y que „ habia pedido, y eſcogido la via de Aſſenta- „ miento: que ſu Merced conforme à derecho „ le habia, y hubo por rebelde al dicho Fu- „ lano, y le condenaba, y condeno, à que „ dieſſe, y pagaſſe al dicho Fulano los cien du- „ cados, que en ſu demanda le pide: y mas, „ le condenò en las coſtas, y mandaba, y „ mando meter en poſſeſsion al dicho Fula- „ no de los bienes del dicho Fulano, por ſu „ rebeldia y contumacia, haſta en quantia de „ los dichos cien ducados, y coſtas, para que „ los tenga en tenencia, y cuſtodia: y man- „ dò, que ſe notificaſſe al dicho Fulano, ſi „ buenamente pudieſſe ſer habido, ò ſi no, en „ ſu morada, que ſi quiſiere parecer ante ſu „ Merced dentro de quatro meſes, que pur- „ gando las coſtas, y dando caucion de eſ- „ tar à derecho, le oyria, y guardaria ſu juſ- „ ticia; donde no, paſſado el dicho termino, „ procederia conforme à derecho: y mandò dàr „ ſu mandamiento, para que el Alguacil de „ eſta Audiencia hicieſſe el dicho Aſſentamien- „ to, y metieſſe en la tenencia actual de los „ dichos bienes del dicho Fulano, conforme „ à derecho, al dicho Fulano: aſsi lo pronun- „ ciò, y mandò, y firmo de ſu nombre, fien- „ do teſtigos Fulano, y Fulano.

110. *Conforme à eſta ſentencia el Notario dà Mandamiento al Alguacil de la Audiencia Epiſcopal firmado del Proviſor, en que ſe le mandà, que requiera à Fulano, Clerigo, que* le dè, y pague tantos maravedis, ò tal coſa en que eſtà condenado por demanda, que contra el puſo Fulano, y por ſu rebeldia ſe havia pedido ſe hicieſſe aſſentamiento en ſus bienes, el qual ſe havia fecho: *que* él lo hicieſſe en bienes muebles del dicho Fulano, ſi los hallaſſe; y ſi no, en raices, ò en los demàs derechos, y acciones, que le hallaſſe: los quales depoſitaſſe en perſona llana, y abonada, para que conforme à derecho fueſſen dados al dicho Fulano: *y que* notifique al dicho Fulano, ſi buenamente lo pudiere hallar; y ſi no, en ſu caſa, que ſi quiſiere parecer dentro de quatro meſes ante el Señor Proviſor, dando fianzas de eſtàr à derecho, y purgando las coſtas, le oyrà, y guardarà ſu juſticia; donde no, que paſſado el dicho termino, procederà contra él conforme à derecho. *Y con el dicho Mandamiento el Alguacil và al reo, ſi eſtà preſo en la Carcel, y le requiere con él; y ſi no le cumple, ò eſtà auſente, và à ſu caſa, y ſi le halla bienes muebles por la quantia, ſa'aſelos, y depoſitalos en perſona llana, y abonada, à la qual hace ſe conſtituya por depoſitario en forma de derecho, y ſe obliga à acudir con ellos, como tal depoſitario, à la perſona, que por el Proviſor cada y quando le fuere mandado: y ſi no le hallò bienes muebles, procura bienes raices, ò otros derechos, y acciones, y hace el dicho depoſito en la forma dicha: y hecho el dicho depoſito, el actor parece ante el Proviſor, y por peticion dice*: que el Alguacil en cumplimiento del Mandamiento de ſu Merced, havia ſacado bienes al dicho Fulano por la quantia de ſu deuda, y coſtas, y los havia depoſitado en Fulano, y no ſe los havia dado, ni entregado: que pedia à ſu Merced, que ſe los mandaſſe dàr, y entregar, para que los tenga en guarda, y cuſtodia de ſu deuda. *Y el Proviſor ſe los manda dàr, y entregar, dando fianzas llanas, y abonadas*, de que ſi el dicho Fulano pareciere dentro del termino, que por él le fuè puesto, y hiciere lo que conforme à derecho eſtà obligado, que los dichos bienes los tendrà tales, y tan buenos, como quando los recibio: y

(a) In cap. 1. n. 10. de *Ea, qui mittit. in poſſeſſ.*
(x) Secundum Panorm. ubi ſupr. col. 5. & Avend. in Tit. de 1. & 2. decreto, 3. part. n. 18.
(y) Seſſ. 14. de Reform. cap. 20.
(z) Ubi ſupr. n. 10. in fin.
(a) Ibi n. 11.

y que no los venderà, ni diſsiparà; antes acudirà con ellos, y ſus fructos, à quien el dicho Proviſor le mandàre.

Y luego el actor dà fianzas, conforme à eſte auto del dicho Proviſor: las quales dichas fianzas el Juez manda dàr para mayor ſeguro, quando hay ſoſpecha, de que el actor diſsiparia, ò malbarataria los fructos de los bienes, en que ſe hizo el Aſſentamiento; atento, que el actor metido en poſſeſsion ex primo decreto *en los bienes del reo, no hace los frutos ſuyos dentro del termino, que el derecho, ò el Juez dà al reo, para que parezca, y purgue las coſtas, y dè fianzas de eſtàr à derecho: y aſsi el actor eſtà obligado à conſervar, y guardar los dichos frutos, para los reſtituir al reo, ſi pareciere dentro del termino,* ut in leg. fin. tit. 8. Part. 3. (b) *la qual dice, que el actor debe de recebir los dichos frutos por eſcrito, y guardarlos; y por eſta razon el Juez manda dàr las dichas fianzas, mayormente, quando huvieſſe ſoſpecha, que el actor los malbarataria*: (c) *y dadas las dichas fianzas, el Juez dice*: que mandaba, y mando al Notario, que vaya juntamente con el Alguacil, y ſaquen los bienes del depoſitario, y los dèn, y entreguen al dicho actor; *y vàn, y los ſacan, y ſe los entregan por ante el dicho Notario.*

Y ſi el reo, dentro del termino del derecho, ò del que el Juez le aſſeñalò, pareciere ante el Juez, ha de preſentar peticion en que diga: que él quiere eſtar à derecho con el dicho Fulano, ſobre los cien ducados, que le tiene puesta demanda: que el eſtà preſto de dàr fianzas de eſtàr à derecho con él ante ſu Merced, y de purgar las coſtas: que atento que el dicho Fulano tiene tales, y tales bienes ſuyos en tenencia, y cuſtodia tanto tiempo hà, que pide à ſu Merced, que ſe los mande bolver, y reſtituir con mas los frutos: *de la qual peticion el Juez* manda dàr traslado à la parte del actor, *el qual reſponde à ella diciendo*: que no hà lugar lo que el reo pide, por haverſele yà paſſado el termino, *ò por otras excepciones, que viere que le convengan: y el Juez* manda dàr copia de eſto al reo, *el qual ſatisface à lo alegado por el actor: y el Juez manda*, que ſe le lleve el proceſſo, y que lo verà, y hará Juſticia: *y ſi hallare que hà lugar lo que el reo pide, pronuncia auto, en que manda*, que purgando las coſtas el reo, y dando fianzas llanas, y abonadas de eſtàr à derecho con el actor, que el dicho actor le buelva ſus bienes con los fructos: *y procedeſe de aì adelante en el negocio principal, como diximos en la via ordinaria, que ſe trata entre preſentes.*

Empero, ſi el reo no pareciò dentro del termino del derecho, ò del que el Juez le aſſeñalò, purgando las coſtas, y dando fianzas, y pidiendo reſtitucion de ſus bienes, entonces el actor (ſi havia intentado accion perſonal, como en la demanda de arriba intentò, ò ſi havia intentado accion real, y el termino del derecho lo havia coartado el Juez, como arriba havemos fingido, ò pretende, que al reo ſe le aſſeñale cierto termino, para que dentro de él trate de la propriedad de la coſa, en que fuè hecho el Aſſentamiento, y ſe le imponga perpetuo ſilencio ſobre ella) parece ante el Juez diciendo: que él fuè metido en tenencia de tales, y tales bienes de Fulano, en que fuè hecho Aſſentamiento, para que los tuvieſſen en guarda, y cuſtodia: y al dicho reo le havia ſido por ſu Merced aſſeñalado termino de quatro meſes, para que dentro de el pareciendo, y purgando las coſtas, y dando fianzas de eſtàr à derecho, le oiria, y guardaria ſu Juſticia, el qual termino era paſſado, y el dicho reo no havia parecido, antes andaba latitando: que pedia, y pidiò à ſu Merced le mandaſſe meter en la verdadera poſſeſsion *ex ſecundo decreto*, y lo declaraſſe por verdadero poſſeedor de los dichos bienes, &c. *Y el Juez entonces manda*, que ſe buelva à citar otra vez el reo en perſona, y ſi no, en ſu caſa, para que venga, y parezca à eſtàr à derecho con el actor à la primera Audiencia: *à la qual el actor parece, y le acuſa la rebeldia de no haver parecido, y pide*, que ſe haga ſegun pedido tiene. *El Juez manda*, que le dè informacion de la deuda, y de como el dicho reo anda latitando, y que él proveerà juſticia: *y el actor dà uno, y dos teſtigos de la deuda, y con la fee del Curſor, de como ha ido à buſcar al reo à ſu caſa, y à otras partes, y que no lo ha hallado: con eſta probanza ſemiplena de la deuda, y con la informacion, que ſe dà de andarſe eſcondiendo el reo, manda*, que ſe le lleve el proceſſo, *y pronuncia ſentencia en la forma ſiguiente.*

SENTENCIA INTERLOCUTORIA *del ſegundo decreto.*

„ En Salamanca, à tantos dias de tal mes, y „ de tal año, el Muy Magnifico Señor el Li- „ cenciado Fulano, Proviſor General en todo „ el Obiſpado de la dicha Ciudad, haviendo „ viſto eſte proceſſo, y lo pedido nuevamen- „ te

(b) In leg. *Falcidius* in princ. ff. *Quib. ex cauſ. poſſeſſ.* & in leg. *Prætor ait*, ff. de *Bonis author. judic. poſſid.* & in cap. 2. junct. glol. 1. de *Sequeſtrat. poſſeſſ.*
(c) Ut tenet glol. fin. in cap. *Suſcitata*, de *In integr. reſtitut.* quam probant Panorm. in cap. 2. de *Sequeſtr. poſſeſſ.* num. 6.

„ te por parte de Fulano contra Fulano, di-
„ xo: que, atento que eran passados los qua-
„ tro meses, que de termino havia dado al di-
„ cho Fulano, para que pareciesse à estàr à
„ derecho con el dicho Fulano, y para ello
„ diesse fianzas, y purgasse las costas, y que
„ dentro de él no havia parecido; antes perse-
„ veraba en su rebeldía, y contumacia, que
„ él mandaba, y mandò meter en la pos-
„ sesion verdadera *ex secundo decreto* al dicho
„ Fulano de los bienes, que hasta entonces ha-
„ via tenido en tenencia, y custodia por el
„ principal de su deuda, y costas: y que le de-
„ claraba, y declarò por verdadero posse-
„ dor de ellos, imponiendo perpetuo silencio
„ al dicho Fulano sobre la dicha possessión:
„ y mandò, que se notificasse al dicho Fula-
„ no, si buenamente pudiesse ser habido, ò
„ si no, en su morada, que dentro de quatro
„ meses, los quales le assenalaba, y assena-
„ lo por termino, y plazo peremptorio, pare-
„ ciesse ante su Merced à estàr à derecho, en
„ razon de la propriedad de los dichos bie-
„ nes con el dicho Fulano, que él le oiria, y
„ guardaria su justicia; con apercibimiento,
„ que si passado el dicho termino no huvies-
„ se parecido, desde agora para entonces, y
„ desde entonces para agora le imponia, e
„ impuso perpetuo silencio, sobre la proprie-
„ dad de los dichos bienes: assi lo pronun-
„ ciò, y mandò, y firmò de su nombre, sien-
„ do testigos Fulano, y Fulano.

Esto ultimo de la sentencia de assenalarle termino, para tratarse de la propriedad, se pone, quando por el actor se pide, y hay razon, para que por el Juez se provea assi: lo qual puede hacer, y procede, por lo que arriba resolvimos: (d) *de otra suerte, no le siendo assenalado al reo cierto termino, para tratar de la propriedad, el actor estarà obligado à responder al reo, hasta tanto que la haya prescripto, la qual adquiere por espacio de diez años entre presentes, y veinte entre ausentes, desde el dia que fuè metido en la possession por el segundo decreto:* (e) & pro hac opinione facit, quod resolvimus supra, (f) ubi diximus, ex missione in possessionem *ex secundo* decreto, mediante illa possessione, per longum tempus acquiri dominium: *lo qual prueban las Leyes que alli alegamos, segun alli entendemos.*

Otra manera de proceder hay en las causas civiles, contra los deudores ausentes no rebeldes, que es, quando sus bienes se proveen de Defensor, con quien se siguen las causas, de la qual diximos in 3. Part. 1. Tomi.

(d) In ista 2. Part. in fin. 2. Prænotat. y como lo resuelve Didac. Perez in leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. in glos. 1. quæst. 28. vers. Si vero interponatur, & Panorm. in dict. §. *In aliis*, n. 33. & Avend. in tit. de 1. & 2. decreto, in 3. part. num. 19.

(e) Secundum glossam, & Bartol. ibi in leg. 2. Cod. *Ubi in rem actio.* Anton. & Panorm. n. 33. in dict. §. *In aliis*, & Gregor. Lup. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. in glos. verb. *Demandar el señorio.*

(f) In ista 2. Part. 5. Prænot. in 1. effect. 2. decreti.

FINIS SECUNDÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

TERTIA PARS, SECUNDI TOMI.

DE FORMA PROCEDENDI VIA EXECUTIVA in causis civilibus.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *QUÆ executionem paratam habent de jure Regio in Foro Saculari, habent etiam in Foro Ecclesiastico contra Clericos; stylus tamen procedendi in Foro Sæculari differt à stylo Fori Ecclesiastici.*

2 *Stylus procedendi in Foro Episcopali, & Scholastico Salmantino per viam executivam latè refertur sermone Hispano.*

3 *Stylus cujuslibet regionis consulendus, & observandus est.*

4 *Laicus pauper conventus apud Judicem Ecclesiasticum, potest uti beneficio cessionis bonorum; Clericus verò in Sacris, aut Beneficiarius pauper poterit uti beneficio cap.* Oduardus, de Solut. *non tamen beneficio cessionis.*

5 *Clericus conveniri non debet, ultra quam fa-*

cere possit, nec in carcerem pro debito pecuniario est detrudendus.

6 *Beneficium cap.* Oduardus, *quibus Clericis competat, & an renuntiari possit cum juramento, & in quibus casibus locum non habeat, traditur.*

7 *Praxis, quæ observatur in utendo beneficio cap.* Oduardus, *& quæ alimenta relinquantur utenti eo, præscribitur.*

8 *Libellus, quo intentatur remedium cap.* Oduardus, *Hispanè compositus.*

CAPUT UNICUM.

DIximus in 4. Part. 1. Tom. viam executivam adinventam fuisse in utilitatem Reipublicæ, ut creditoribus consuleretur, & citius jus suum ipsi consequi possent, omissis solemnitatibus, & strepitu judiciorum, dilationibus, & libellorum formulis, sola æquitate, & veritate inspecta: ac proinde, licet de *jure Communi* sententia diffinitiva, quæ transiit in authoritatem *rei judicatæ*, juramentum decisorium, & confessio judicialis haberent executionem paratam; *de jure* tamen *Regio*, nedum prædicta, verum etiam publica instrumenta, obligationes, & aliæ scripturæ secum trahunt executionem: (a) 1. quod jus Regium etiam in hoc observat stylus Fori Ecclesiastici: & ita, quæ in Foro Sæculari paratam executionem habent, vindicant etiam sibi locum in Foro Ecclesiastico, & contra Clericos mandari executioni possunt; (b) dummodo talis executio coram Judice Ecclesiastico petatur, (c) etiam si Clericus Laici hæres esset, adhuc enim executio contractus, & instrumenti publici, quo Laicus obligatus esset, petenda erit coram Judice Ecclesiastico adversus Clericum Laici hæredem, ita resolvit Covarruvias (d) asserens, quod, si lis executiva cœpta esset cum defuncto Laico apud Judicem Sæcularem, Clericum ejus hæredem teneri eandem prosequi coram eodem Sæculari: quo in loco agit de intellectu leg. *Venditor*, ff. de *Judic.* & leg. 57. tit. 6. Part. 1. (e) cæterum in forma, modo, & ordine procedendi in hac via executiva stylus Fori Ecclesiastici in pluribus dissentit à stylo Fori Sæcularis: qua in re consulendus erit stylus uniuscujusque Diœcesis; ego vero solummodo præscribam formam, & stylum, qui in hoc frequentatur in Tribunali Episcopali, & Scholastico Salmantino, qui talis est.

2. *Quando uno pide execucion por virtud de alguna sentencia passada en cosa juzgada, despues de haverle mandado el Juez dar la dicha sentencia signada en pública forma, presentala ante el dicho Juez, y por virtud de ella pide* execucion, y carta sobre sentencia, para que el condenado pague, y cumpla: *y quando por virtud de alguna escriptura pública, que trayga aparejada execucion, de las que diximos* in dicta 4. Patt. 1. Tom. *lleva la dicha escriptura al Notario, y pide*, que le dè carta sobre contrato; *y en entrambos casos se le dà la carta sobre sentencia, ò sobre contrato, en que se manda al reo*, que pague al actor lo contenido en la dicha sentencia, ò en la dicha escriptura pública dentro de seis dias, que le señalan por tres plazos, y termino peremptorio; ò al dicho termino parezca ante el Juez à decir, y alegar paga, ò quita, ò otra excepcion legitima, que impida la execucion: *la qual carta sobre contrato se ha de notificar en persona al reo, y notificada, la parte del actor ha de parecer al termino de los seis dias ante el Juez en Audiencia pública, y acusa la rebeldia al reo, de que no ha cumplido, ni parece.*

Y si el dicho reo no parece à aquella Audiencia, el actor pide se proceda contra él por censuras, *y el Juez dice*, que hà por acusada la rebeldia: *y si es el reo lego, dà declaratoria, ò carta de benignidad, si el lego es persona grave, y de ai adelante se procede contra él por censuras hasta brazo seglar, en la forma, y manera que resolvimos* in 1. Part. hujus 2. Tom. cap. 3. prope finem. *Y si el reo es Clerigo, ò Estudiante, despues de la carta declaratoria dàse mandamiento, para le sacar prendas, ò de prision, hasta que pague el principal con las costas; pero si el reo, despues de descomulgado pareciò, y pidiò absolucion, purgando las costas, mandanle dàr absolucion, purgandolas: y entonces, si es lego, ò Clerigo, que le competa excepcion de la declinatoria, hace parecencia declinando, y oyendole sobre la declinatoria, como diximos* in dict. 1. Patt. hujus 2. Tom. (f) *Y de la misma suerte*

(a) Ut late resolvimus in dict. 4. Part. 1. Tom.

(b) Ut cum Bartol. in leg. *Cunctos populos*, n. 29. & Bald. n. 10. Cod. de *Summ. Trin.* & cum aliis pluribus resolvit Roder. Suarez in leg. *Post rem judicatam* in Declarat. leg. Regni, extens. 8. & Anton. Canar. in Tract. de Execut. instrum. quæst. 22. plures alios citans, & D. Castel. in leg. 70. Taur. col. 7. Covar. in Pract. Quæst. cap. 8. n. 5. vers. Quinta conclusio, & Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. in glos. 1. col. 1086. vers. Utrum autem, & faciunt, quæ resolvit idem Didac. Perez in 3. Quæst. Procem. lib. Ordinam.

(c) Secundum supradictos DD.

(d) In Pract. Quæst. cap. 8. n. 5. omnino videndus, & inibi, n. 3.

(e) Et tradit Anton. Gallesius in Tract. Ad Formulam Oblig. Cameralis in 2. particula, quæst. 2. à n. 2.

(f) Cap. 4. in vers. de *Comparitione rei citati habentis exceptionem dilatoriam*, & in cap. 6. in vers. *Libellus in exceptione declinatoria fori.*

„ te por parte de Fulano contra Fulano, di-
„ xo: que, atento que eran passados los qua-
„ tro meses, que de termino havia dado al di-
„ cho Fulano, para que pareciesse à estàr à
„ derecho con el dicho Fulano, y para ello
„ diesse fianzas, y purgasse las costas, y que
„ dentro de él no havia parecido; antes perse-
„ veraba en su rebeldía, y contumacia, que
„ él mandaba, y mandò meter en la pos-
„ sesion verdadera *ex secundo decreto* al dicho
„ Fulano de los bienes, que hasta entonces ha-
„ via tenido en tenencia, y custodia por el
„ principal de su deuda, y costas: y que le de-
„ claraba, y declarò por verdadero posse-
„ dor de ellos, imponiendo perpetuo silencio
„ al dicho Fulano sobre la dicha possessión:
„ y mandò, que se notificasse al dicho Fula-
„ no, si buenamente pudiesse ser habido, ò
„ si no, en su morada, que dentro de quatro
„ meses, los quales le assenalaba, y assena-
„ lo por termino, y plazo peremptorio, pare-
„ ciesse ante su Merced à estàr à derecho, en
„ razon de la propriedad de los dichos bie-
„ nes con el dicho Fulano, que él le oiria, y
„ guardaria su justicia; con apercibimiento,
„ que si passado el dicho termino no huvies-
„ se parecido, desde agora para entonces, y
„ desde entonces para agora le imponia, e
„ impuso perpetuo silencio, sobre la proprie-
„ dad de los dichos bienes: assi lo pronun-
„ ciò, y mandò, y firmò de su nombre, sien-
„ do testigos Fulano, y Fulano.

Esto ultimo de la sentencia de assenalarle termino, para tratarse de la propriedad, se pone, quando por el actor se pide, y hay razon, para que por el Juez se provea assi: lo qual puede hacer, y procede, por lo que arriba resolvimos: (d) *de otra suerte, no le siendo assenalado al reo cierto termino, para tratar de la propriedad, el actor estarà obligado à responder al reo, hasta tanto que la haya prescripto, la qual adquiere por espacio de diez años entre presentes, y veinte entre ausentes, desde el dia que fuè metido en la possession por el segundo decreto:* (e) & pro hac opinione facit, quod resolvimus supra, (f) ubi diximus, ex missione in possessionem *ex secundo* decreto, mediante illa possessione, per longum tempus acquiri dominium: *lo qual prueban las Leyes que alli alegamos, segun alli entendemos.*

Otra manera de proceder hay en las causas civiles, contra los deudores ausentes no rebeldes, que es, quando sus bienes se proveen de Defensor, con quien se siguen las causas, de la qual diximos in 3. Part. 1. Tomi.

(d) In ista 2. Part. in fin. 2. Prænotat. y como lo resuelve Didac. Perez in leg. 1. tit. 9. lib. 3. Ordin. in glos. 1. quæst. 28. vers. Si vero interponatur, & Panorm. in dict. §. *In aliis*, n. 33. & Avend. in tit. de 1. & 2. decreto, in 3. part. num. 19.

(e) Secundum glossam, & Bartol. ibi in leg. 2. Cod. *Ubi in rem actio.* Anton. & Panorm. n. 33. in dict. §. *In aliis*, & Gregor. Lup. in leg. 6. tit. 8. Part. 3. in glos. verb. *Demandar el señorio.*

(f) In ista 2. Part. 5. Prænot. in 1. effect. 2. decreti.

FINIS SECUNDÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

TERTIA PARS, SECUNDI TOMI.

DE FORMA PROCEDENDI VIA EXECUTIVA in causis civilibus.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *QUÆ executionem paratam habent de jure Regio in Foro Saculari, habent etiam in Foro Ecclesiastico contra Clericos; stylus tamen procedendi in Foro Sæculari differt à stylo Fori Ecclesiastici.*

2 *Stylus procedendi in Foro Episcopali, & Scholastico Salmantino per viam executivam latè refertur sermone Hispano.*

3 *Stylus cujuslibet regionis consulendus, & observandus est.*

4 *Laicus pauper conventus apud Judicem Ecclesiasticum, potest uti beneficio cessionis bonorum; Clericus verò in Sacris, aut Beneficiarius pauper poterit uti beneficio cap.* Oduardus, de Solut. *non tamen beneficio cessionis.*

5 *Clericus conveniri non debet, ultra quam fa-*

cere possit, nec in carcerem pro debito pecuniario est detrudendus.

6 *Beneficium cap.* Oduardus, *quibus Clericis competat, & an renuntiari possit cum juramento, & in quibus casibus locum non habeat, traditur.*

7 *Praxis, quæ observatur in utendo beneficio cap.* Oduardus, *& quæ alimenta relinquantur utenti eo, præscribitur.*

8 *Libellus, quo intentatur remedium cap.* Oduardus, *Hispanè compositus.*

CAPUT UNICUM.

DIximus in 4. Part. 1. Tom. viam executivam adinventam fuisse in utilitatem Reipublicæ, ut creditoribus consuleretur, & citius jus suum ipsi consequi possent, omissis solemnitatibus, & strepitu judiciorum, dilationibus, & libellorum formulis, sola æquitate, & veritate inspecta: ac proinde, licet de *jure Communi* sententia diffinitiva, quæ transiit in authoritatem *rei judicatæ*, juramentum decisorium, & confessio judicialis haberent executionem paratam; *de jure* tamen *Regio*, nedum prædicta, verum etiam publica instrumenta, obligationes, & aliæ scripturæ secum trahunt executionem: (a) 1. quod jus Regium etiam in hoc observat stylus Fori Ecclesiastici: & ita, quæ in Foro Sæculari paratam executionem habent, vindicant etiam sibi locum in Foro Ecclesiastico, & contra Clericos mandari executioni possunt; (b) dummodo talis executio coram Judice Ecclesiastico petatur, (c) etiam si Clericus Laici hæres esset, adhuc enim executio contractus, & instrumenti publici, quo Laicus obligatus esset, petenda erit coram Judice Ecclesiastico adversus Clericum Laici hæredem, ita resolvit Covarruvias (d) asserens, quod, si lis executiva cœpta esset cum defuncto Laico apud Judicem Sæcularem, Clericum ejus hæredem teneri eandem prosequi coram eodem Sæculari: quo in loco agit de intellectu leg. *Venditor*, ff. de *Judic.* & leg. 57. tit. 6. Part. 1. (e) cæterum in forma, modo, & ordine procedendi in hac via executiva stylus Fori Ecclesiastici in pluribus dissentit à stylo Fori Sæcularis: qua in re consulendus erit stylus uniuscujusque Diœcesis; ego vero solummodo præscribam formam, & stylum, qui in hoc frequentatur in Tribunali Episcopali, & Scholastico Salmantino, qui talis est.

2. *Quando uno pide execucion por virtud de alguna sentencia passada en cosa juzgada, despues de haverle mandado el Juez dar la dicha sentencia signada en pública forma, presentala ante el dicho Juez, y por virtud de ella pide* execucion, y carta sobre sentencia, para que el condenado pague, y cumpla: *y quando por virtud de alguna escriptura pública, que trayga aparejada execucion, de las que diximos* in dicta 4. Patt. 1. Tom. *lleva la dicha escriptura al Notario, y pide*, que le dè carta sobre contrato; *y en entrambos casos se le dà la carta sobre sentencia, ò sobre contrato, en que se manda al reo*, que pague al actor lo contenido en la dicha sentencia, ò en la dicha escriptura pública dentro de seis dias, que le señalan por tres plazos, y termino peremptorio; ò al dicho termino parezca ante el Juez à decir, y alegar paga, ò quita, ò otra excepcion legitima, que impida la execucion: *la qual carta sobre contrato se ha de notificar en persona al reo, y notificada, la parte del actor ha de parecer al termino de los seis dias ante el Juez en Audiencia pública, y acusa la rebeldia al reo, de que no ha cumplido, ni parece.*

Y si el dicho reo no parece à aquella Audiencia, el actor pide se proceda contra él por censuras, *y el Juez dice*, que hà por acusada la rebeldia: *y si es el reo lego, dà declaratoria, ò carta de benignidad, si el lego es persona grave, y de ai adelante se procede contra él por censuras hasta brazo seglar, en la forma, y manera que resolvimos* in 1. Part. hujus 2. Tom. cap. 3. prope finem. *Y si el reo es Clerigo, ò Estudiante, despues de la carta declaratoria dàse mandamiento, para le sacar prendas, ò de prision, hasta que pague el principal con las costas; pero si el reo, despues de descomulgado pareciò, y pidiò absolucion, purgando las costas, mandanle dàr absolucion, purgandolas: y entonces, si es lego, ò Clerigo, que le competa excepcion de la declinatoria, hace parecencia declinando, y oyendole sobre la declinatoria, como diximos* in dict. 1. Patt. hujus 2. Tom. (f) *Y de la misma suerte*

(a) Ut late resolvimus in dict. 4. Part. 1. Tom.

(b) Ut cum Bartol. in leg. *Cunctos populos*, n. 29. & Bald. n. 10. Cod. de *Summ. Trin.* & cum aliis pluribus resolvit Roder. Suarez in leg. *Post rem judicatam* in Declarat. leg. Regni, extens. 8. & Anton. Canar. in Tract. de Execut. instrum. quæst. 22. plures alios citans, & D. Castel. in leg. 70. Taur. col. 7. Covar. in Pract. Quæst. cap. 8. n. 5. vers. Quinta conclusio, & Didac. Perez in leg. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. in glos. 1. col. 1086. vers. Utrum autem, & faciunt, quæ resolvit idem Didac. Perez in 3. Quæst. Procem. lib. Ordinam.

(c) Secundum supradictos DD.

(d) In Pract. Quæst. cap. 8. n. 5. omnino videndus, & inibi, n. 3.

(e) Et tradit Anton. Gallesius in Tract. Ad Formulam Oblig. Cameralis in 2. particula, quæst. 2. à n. 2.

(f) Cap. 4. in vers. de *Comparitione rei citati habentis exceptionem dilatoriam*, & in cap. 6. in vers. *Libellus in exceptione declinatoria fori.*

que alli diximos, se procede hasta dàr sentencia interlocutoria, en que se pronuncia por Juez, y encarga al reo los diez dias de la Ley del Reyno, dentro de los quales ha de alegar, y probar sus excepciones, que impidan la execucion: y si la probáre, el Juez dà sentencia absolutoria, en la qual declara, no haver lugar la dicha execucion, y condena al actor en las costas; *pero si dentro del dicho termino no prueba alguna excepcion legitima, aunque la pruebe despues de passado el termino, no le aprovecha, como diximos* in dict. 4. Part. 1. Tom.

Y assi el Juez dà sentencia condenatoria contra el reo, en que declara haver havido lugar la execucion pedida, *y manda*, que se proceda por censuras contra el reo, hasta tanto que sea enteramente pagado el actor de su deuda, y de las costas, en que condena al reo: *el qual si es lego, procedese por censuras hasta el brazo seglar: las quales se dan segun, y de la suerte que diximos* in dicto 3. cap. (*g*) *y si es Clerigo, dase carta de benignidad con termino de veinte y quatro horas, para que pague, y cumpla, donde no, le descomulgan en la dicha carta, y despues de la carta de benignidad, se dà mandamiento executorio para le sacar bienes, por la quantia de ello, ò en defecto de ello prendelle: y se venden los bienes, segun, y de la manera que en el fuero Real.*

Este estylo se guarda en las dichas Audiencias, quando se pide execucion por virtud de sentencia, y el reo parece declinando (como havemos dicho) pero quando parece al termino de la carta sobre el contrato, no declinando jurisdicion, la parte del actor acusale la rebeldia al termino de los seis dias de la carta de sobre sentencia, ò de sobre contrato, y el reo hace parecencia: y luego el actor dice, que atento que no ha cumplido lo contenido en la dicha carta, que pide se le encarguen los quatro dias; *y el Juez dice*, que se los encarga, para que dentro de ellos alegue sus excepciones: *y passados, la parte del actor parece à la primera Audiencia, y dice*, que los quatro dias son passados, y el reo no ha probado excepcion, que impida la execucion: que pide se proceda contra él; *y el Juez manda*, que se le lleve el processo; *y si probáre alguna legitima excepcion el reo, dentro de los quatro dias, el Juez dà sentencia absolutoria, como arriba diximos; pero si hallare que no probò alguna excepcion legitima, dà sentencia condenatoria, y manda proceder por censuras contra el reo: el qual, si es persona grave, dase carta de benignidad, y despues, si es lego, procedese contra él por censuras hasta brazo seglar, como arriba se dixo: y lo mismo se hace, sin dár carta de benignidad, quando es lego, y no persona grave; y si es Clerigo, ò persona del Estudio, dase carta de benignidad, y despues mandamiento executorio en sus bienes, ò en su defecto, de prision, y se venden, como queda dicho.*

Este estylo se guarda, quando se presenta carta sobre contrato, ò sobre sentencia; pero quando se presenta algun conocimiento particular contra alguno, dáse mandamiento, para que pague, ò parezca personalmente à reconocer à la primera Audiencia, *à la qual el actor parece, y le acusa la rebeldia: y si el reo hace parecencia, la parte del actor dice*, que no ha pagado, ni reconocido, que pide se proceda contra él; *el Juez dice*, que en todo aquel dia reconozca, donde no, que manda, que se dè declaratoria; *y si el reo era lego, y entrò declinando, oyenle sobre la declinatoria, y el Juez dá sentencia interlocutoria, en que se pronuncia por Juez, y manda*, que el reo todavia cumpla, lo que fuè mandado por el dicho mandamiento en todo aquel dia, donde no, que se dè declaratoria; *y si no reconoce, procedese contra èl hasta que reconozca; pero si pareciò à reconocer, y negò ser la firma suya, ni deber cosa alguna, hacese la via ordinaria, como diximos* in dicta 4. Part. 1. Tom. (*b*)

Pero si el reo reconoce, la parte del actor parece en la Audiencia Episcopal, y dice, que el reo ha reconocido, que acepta su confesion, y pide se condene: *y el Juez manda* se le lleve el processo, *y visto el reconocimiento, pronuncia auto, en que le condena* à que dentro de seis dias pague: *y al termino el actor parece en Audiencia, y acusa la rebeldia, y pide*, que se le dè executoria de la sentencia, *y el Juez se la manda dár con seis dias de termino, y el actor al dicho termino le acusa la rebeldia; y si parece el reo, encarganle los quatro dias; y si no parece, mandase* dár carta declaratoria, *si es lego, y procedese por censuras hasta brazo seglar; y si es Clerigo, dase carta de benignidad, y despues mandamiento executorio en sus bienes, ò à falta de ellos, que le prendan, y vendense, como en el fuero seglar; pero si pareciò à los seis de la carta executoria, el actor pide* se le encarguen los quatro dias, para que alegue, y pruebe sus excepciones: *el Juez se los encarga, y passados, el actor parece, y dice*, que los quatro dias son passados, y el dicho reo no ha probado excepcion, que impida la execucion: que pide se proceda contra él: *y el Juez manda*, que se lleve el processo, *y dá sentencia, y se procede de la manera, que arriba diximos, quando se pide por carta de sobre contrato, ò de sobre sentencia.*

Este estylo se guarda en la Audiencia Episcopal Salmantina, quando se pide por conocimiento; y en algo se diferencia del estylo de la del Estudio, à donde despues que el conocimiento se reconoce, la parte del actor parece, y acepta la confesion, y pide, se le encarguen los diez dias: *y el Juez manda* se lleve el processo, *y llevado, encargale los diez dias, y de alli adelante procedese segun, y de la manera, como quando se pidiò por carta sobre contrato. Y hase de advertir, que la oposicion, que el reo hiciere, y la respuesta à ella, y las sentencias se han de ordenar, y hacer en la forma, y manera, que diximos* in dicta 4. Part. 1. Tom. (*i*) *salvo, que en quanto alli diximos*, me opongo à una execucion; *acà se ha de decir*, me opongo à una carta de sobre contrato, ò à un mandamiento executorio: *y assimismo, si huviere algun tercero opositor, que pretenda tener derecho à los bienes del executado, se ha de guardar, lo que* in dicta 4. Part. *diximos*: (*j*) *y la oposicion se ha de hacer, como alli diximos.* (*k*)

(*g*) Prope finem 1. Part. hujus 2. Tom.
(*b*) In cap. *De his, quæ executionem paratam habent*, in verſ. Sexto, quod ſcriptura.

Supradictus ſtylus, & forma procedendi in via executiva obſervatur in Epilcopali, & Scholaſtica Audientia Salmantina: in aliis verò Tribunalibus Eccleſiaſticis proceditur eadem forma, qua dictum fuit in 4. Part. 1. Tom. nam ſi executio petatur contra Clericum, & ejus bona, datur mandatum executorium, ſicut in Tribunalibus Sæcularibus; ſi verò contra Laicum, in caſibus, in quibus Eccleſiaſticus cognoſcere poteſt, datur mandatum executorium, cum invocatione brachii ſæcularis: & Judex Sæcularis ad requiſitionem Eccleſiaſtici mandat executioni prædictum mandatum: & deinceps proceditur ab Eccleſiaſtico, ſicut in Tribunali Sæculari: ac ideo non eſt, ut hic reputamus, quæ in 4. Part. 1. Tom. diximus.

3. Si verò alius ſtylus obſervetur in Audientiis Eccleſiaſticis, ille obſervandus erit, ac proinde Cauſidicus conſulere debet in primis ſtylum cujuſcumque regionis, ubi cauſas protegendas ſuſceperit: à praxi tamen ſupradicta Tribunalium Eccleſiaſticorum Salmantinorum caveant Judices Eccleſiaſtici, nec ea utantur, quando executio realis, vel perſonalis fieri poſsit, cum *hodie* Concilium Tridentinum (*l*) mandet Judicibus Eccleſiaſticis, ut in cauſis judicialibus ſe abſtineant à cenſuris, tàm in procedendo, quàm in diffiniendo negotia.

4. *Advierteſe, que ſi el reo fuere pobre, y no tuviere bienes baſtantes para pagar al actor, ò à sus acreedores, y eſtuviere deſcomulgado, ò preſo, ſi fuere lego, el tal reo podrà uſar del beneficio* de la ceſsion de bienes, *como diximos* in dict. 4. Part. 1. Tom. (*m*) *y la peticion que entonces ha de dár, y el proceſſo como ſe ha de fulminar, ha de ſer en la forma, que diximos* in dict. 4. Part. (*n*) *y podrà tambien el tal reo uſar del beneficio* de la eſpera de acreedores, *como diximos* in dict. 4. Part. (*o*) *y entonces la peticion, y proceſſo ſe ha de ordenar, como alli diximos.* (*p*) *Pero ſi el tal reo fuere Clerigo* in ſacris, *ò Beneficiado, que tenga alguna renta Eccleſiaſtica, y eſtuviere preſo, ò deſcomulgado, y pobre, ò no tuviere, de què pagar, en tal caſo no hà, ni debe uſar del beneficio, y remedio* de la *ceſsion de bienes, ſino de otro beneficio, y remedio, que pone el cap.* Oduardus, *de Solutionibus ex leg. 23. tit. 6.* Part. 1. Nam licet beneficium ceſsionis bonorum inter laicos obſervetur, inter Clericos tamen obſervari non debet; ſed aliud beneficium Clericis inopia laborantibus proditum eſt ex cap. *Oduardus*, de *Solution.* quo ſuccurſum eſt, ut Clericus inops pro debito pecuniario non detrudatur in carcerem, nec in eo detineatur, nec excommunicetur; ſed ſolummodo cautio juratoria *de ſolvendo ære alieno*, cum ad pinguiorem fortunam devenerit, ab eo exigatur, qui quidem text. ſatis indicat, Clericum inopem non teneri bonis cedere. (*q*)

5. Et pro hac vera opinione facit, quòd Clericus non eſt conveniendus ultra quam facere poſsit, deductis neceſſariis alimentis, ſecundum Gloſſam; (*r*) ac ideo Clericus pro debito incarcerari non poteſt, ſecundum Panormitanum: (*ſ*) nec prædictum privilegium ſublatum eſt per Concilium Tridentinum,

(*i*) In cap. *Del proceſſo executivo en Romance fulminado.*
(*j*) In cap. *De tertio oppoſitore.*
(*k*) In dict. cap. *Del proceſſo executivo en Romance fulminado.*
(*l*) Seſſ. 25. de Reformat. cap. 3.
(*m*) In cap. de *Ceſsione bonorum.*
(*n*) Cap. *Del proceſſo de ceſsion de bienes.*
(*o*) Cap. de *Dilatione quinquennii.*
(*p*) In cap. *Del proceſſo de eſpera de acreedores.*
(*q*) Et ita firmant Panorm. Imol. & Anchatr. ibi, qt 10s cum aliis pluribus refert, & ſequitur Covarr. lib. 2. Variar. cap. 1, num. 9. & alios refert, & ſequitur Meno ch. in lib. 2. de Arbitrar. cent. 2. caſu 183. num. 30. & Joan. Gutierr. de Juramento Confirmatorio, 1. part. cap. 17. n. 4. quamvis gloſ. 2. & 5. in dict. cap. *Oduardus*, & ibi Hoſtienſ. Joan. Andreas, & Henricus oppoſitam ſententiam tenent, adverſus quos tenent ſupradicti DD. relati, ubi Covarruvias hanc appellat veriorem, & frequentiorem, & idem firmat Baeza in Tract. de Inope debitore, cap. 17. à n. 1.
(*r*) Bartol. & alios ibi in leg. *Miles*, ff. de *Re jud.* verb. *Faire poteſt*, & gloſ. in cap. *Studeat*, 50. Diſtinct.
(*ſ*) In dict. cap. *Oduardus*, n. 8. & communiter omnes ex D. Anton. de Padilla in leg. 1. n. 7. Cod. de *Jur. & falſi*

num, (t) ubi mandatur, quod, quando executio realis, vel personalis in actibus judicialibus fieri potest, Judices abstineant à censuris Ecclesiasticis, nam dubitationis illud non est, procedere, quando Clericus *de Jure* capi possit.

6. Advertendum tamen est, beneficium dicti cap. *Oduardus*, solummodo competere Clericis *in sacris*, vel Beneficiariis, aut deputatis servitio alicujus Ecclesiæ; non autem Clericis *in minoribus* Ordinibus constitutis, vel Scholaribus, ut resolvunt Covarruvias, (u) & Joan. Gutierrez: (x) tametsi in Scholaribus oppositum teneat Rebuffus, (y) quem refutant supradicti DD.

Advertendum etiam est, Clericum non posse renunciare beneficio dict. cap. *Oduardus*, & renunciationem *de facto* ab eis factam nullam esse, secundum Hostiensem; (z) etiam si cum juramento renunciatio facta fuerit, secundum Covarruviam, ubi supra; quamvis Joan. Gutierrez contrarium in hoc ultimo resolvat: (a) nam negari non potest, quin prædictum beneficium indultum sit in favorem totius Ordinis Clericalis, ut ipsemet fatetur; (b) ergo juramento renunciari non potest: (c) sufficit enim in aliquod dedecus Ordinis Clericalis prædictam renunciationem redundare, prout redundat, quamvis non sit tantum opprobrium, quantum versaretur ex renunciatione fori, præsertim, quod in hac specie attenditur jus publicum totius Ordinis, cui pacto privatorum jurato renunciari non potest. (d)

7. Advertendum deinde est, beneficium dict. cap. *Oduardus*, in pluribus casibus non habere locum, & septem limitationes ad illum textum refert Joan. Gutierrez: (e) 7. & praxis, quæ circa illud beneficium observatur, est, quod Clericus habens beneficium à Judice petit, *quod annuos redditus sui beneficii adjudicet suis creditoribus, pro portione quantitatis debita, dimissa sibi congrua portione ex eis, unde alimenta percipere valeat.* (f) Si vero debitor non sit Beneficiarius, sed tantum *in sacris* constitutus, tunc petit à Judice, *ut ab eo recipiat cautionem juratoriam de solvendo are alieno, cum ad pinguiorem fortunam devenerit, & quod illum absolvat ab excommunicatione, & à carceribus relaxet*: (g) quod Judex facit, præcedente ipsius Clerici petitione, & confessione debitorum: nam ad hoc ut gaudeat beneficio dict. cap. *Oduardus*, debet debita confiteri: (h) & tunc petitio concipienda erit forma sequenti.

LIBELLUS IN BENEFICIO
cap. Oduardus.

Ilustre Señor.

„ Fulano, Clerigo Presbytero, vecino de „ esta Ciudad de Salamanca, preso en esta „ Carcel Episcopal, ò descomulgado, à pedi„ mento de Fulano, y Fulano, sobre tanta „ cantidad de maravedis que les debo, y „ confiesso deber, digo: que yo soy Clerigo „ de Missa, y pobre, que no tengo bienes de „ que poder pagar à los dichos mis acreedo„ res, y assi, conforme à derecho, no puedo „ estar preso, ni descomulgado por deudas, „ del qual privilegio quiero gozar, y estoy „ presto de hacer la caucion juratoria de que „ los pagarè, quando Dios me diere con què, „ y mejoràre mi estado: à Vmd. pido, que „ habida mi relacion por verdadera, en quanto „ baste, por su sentencia declare, yo ser Cle„ rigo de Missa pobre, y tal, que debo gozar „ del dicho privilegio: y assi declarado, man„ de recebir, y reciba de mi la dicha caucion „ juratoria, que estoy presto de hacer, y sol„ tarme libremente de la prision en que estoy, „ absolviendome de las censuras por Vmd. „ contra mi dicernidas sobre la dicha razon: y „ sobre ello pido serme fecho cumplimiento de „ justicia, y el oficio de Vmd. imploro, y las „ costas protesto, en caso de contradicion, y „ juro en forma de derecho *in verbo Sacerdo„ tis*, por las Ordenes de Sant Pedro, y Sant „ Pablo, que esto no pido de malicia, &c.

Este Pedimento se hace en esta forma, quando el Clerigo pobre no es Beneficiado, ni tiene renta Eccleſiastica; pero quando tiene beneficio, di-

ignor. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. in vers. ex quibus aliud emanat privilegium, & ex Joan. Gutierrez, ubi supr. n. 17. referente Roder. Suarez, Gregor. Lupum, Covarr. Baez. & alios plures eandem opinionem tenentes, & asserentes, se jam ita *in praxi* obtinuisse.

(t) Sess. 25. de Reformatione, cap. 3.

(u) Lib. 2. Variar. cap. 1. n. 9. & Jacob. Menochius, ubi supr.

(x) In dict. cap. 17. à n. 10. pro qua opinione faciunt, quæ resolvimus in 2. Prælud. hujus 2. Tom. 1. Part. in vers. *Secundo cognoscit*, & in vers. *Quinto cognoscit*.

(y) In Auth. *Habita*, Cod. *Ne filius pro patre*, privil. 11. (z) & Joan. Andream in dict. cap. *Oduardus*.

(a) In dict. cap. 17. n. 35.

(b) In dict. cap. 17. n. 34.

(c) Arg. text. in cap. *Si diligenti*, de *Foro compet.* cui ipsi non facit satis.

(d) Ut in dict. cap. *Si diligenti*.

(e) Ubi supr. dict. cap. 17. n. 10.

(f) Arg. text. in cap. *Pervenit*, de *Fidejuss.* hanc praxim præscripsit Steph. Aufrerius in Addition. ad Capellam Tolosanam in decis. 246. consentiunt Covarr. & Menoch. ubi supra.

(g) Juxta formam text. in dict. cap. *Oduardus*.

(h) Secundum glos. ibi, verb. *Recognoscentes*.

dice en la peticion, que èl està preso, ò descomulgado por tantos maravedis, que debe à Fulano, y Fulano, y que èl no tiene de què les pagar, si no es de los frutos, y reditos de tal, y tal Beneficio que tiene: que èl hace consignacion de los dichos frutos, y quiere, que de ellos se paguen los dichos sus acreedores, dexandole à èl de ellos, para su congrua sustentacion, conforme à la calidad de su persona; y que haciendo lo sobredicho conforme al privilegio, que el derecho le concede, del qual quiere gozar, èl no puede estàr preso, ni descomulgado por deudas: y assi pide à su Merced lo declare, y mande sequestrar, y guardar los dichos frutos, nombrando una persona abonada, que los coja, y tenga en fiel deposito, y de ellos le dè à èl cada año tantos maravedis, para sus alimentos, y congrua sustentacion, que conforme à la calidad de su persona ha menester, salvo la judicial tassacion de su Merced; y de los demàs vaya pagando à sus acreedores por sus antiguedades, hasta que enteramente sean pagados, y le mande soltar, y absolver de las censuras en que està, &c.

De estos pedimentos manda el Juez dàr traslado à los acreedores, para que aleguen contra ellos, si quisieren: y despues de haverse alegado por ambas partes, y haver cada uno presentado dos escritos, si hay algo que consista en prueba, recibelo el Juez à prueba con un breve termino, y procedese, como en la via ordinaria, aunque mas sumariamente, y el Juez dà su sentencia, conforme à lo processado, &c.

FINIS TERTIÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

QUARTA PARS
HUJUS SECUNDI TOMI.
DE FORMA, ET ORDINE PROCEDENDI in causis criminalibus.
EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *Episcopi, & eorum Vicarii Generales, & Foranei, atque Fiscales qualiter ministerium suum exercere debeant, & quod sit proprium Episcoporum munus, traditur.*

2 *Clericorum vita, & conversatio qualis esse debeat, & quomodo Concilium Tridentinum renovavit omnia, quæ sancita antiquitus erant circa vitam, & honestatem Clericorum.*

3 *Episcopi invigilare debent, ne Clerici sint criminosi, aut inhonesti; & qualiter se habere debeant in corrigendis vitiis, & excessibus Clericorum, docetur.*

4 *Episcopi, & eorum Officiales non debent procedere ad capturam Clericorum, nisi prius recepta summaria informatione, & aliquo indicio ex ea contra Clericum resultante: & qua observanda sint in sumenda prædicta informatione: & quanta damna oriantur, ex eo quod passim cuilibet Notario hæc informatio committatur, & quantum in hoc Judices præcavere debeant, late resolvitur.*

5 *Clerici incarcerari non debent pro quolibet delicto, nisi quando qualitas criminis exposcat: & tunc quæ sint observanda, traditur, & num. 6. in fine.*

6 *Alguacelli, & reliqui Ministri laici Episcoporum, absque metu excommunicationis, capere possunt Clericos, de mandato Judicis Ecclesiastici; & aliquando, absque mandato.*

7 *Carceris plures species esse, & quando ad pœnam, & quando ad custodiam datur, demonstratur.*

8 *Clericus damnatus ad pœnam carceris perpetui, an testari, & institui possit, traditur.*

9 *Judicis Ecclesiastici in actibus judicialibus se abstinere debent à censuris, tàm in præcedendo, quam in diffiniendo, quando executio realis, vel personalis fieri possit.*

CAPUT UNICUM.

HOC in loco latè agendum erat de modo, & ordine procedendi in causis criminalibus apud Ecclesiastica Tribunalia agitandis, nisi à nobis latissimè de hoc actum esset in 5.

Part.

num, (t) ubi mandatur, quod, quando executio realis, vel personalis in actibus judicialibus fieri potest, Judices abstineant à censuris Ecclesiasticis, nam dubitationis illud non est, procedere, quando Clericus *de Jure* capi possit.

6. Advertendum tamen est, beneficium dicti cap. *Oduardus*, solummodo competere Clericis *in sacris*, vel Beneficiariis, aut deputatis servitio alicujus Ecclesiæ; non autem Clericis *in minoribus* Ordinibus constitutis, vel Scholaribus, ut resolvunt Covarruvias, (u) & Joan. Gutierrez: (x) tametsi in Scholaribus oppositum teneat Rebuffus, (y) quem refutant supradicti DD.

Advertendum etiam est, Clericum non posse renunciare beneficio dict. cap. *Oduardus*, & renunciationem *de facto* ab eis factam nullam esse, secundum Hostiensem; (z) etiam si cum juramento renunciatio facta fuerit, secundum Covarruviam, ubi supra; quamvis Joan. Gutierrez contrarium in hoc ultimo resolvat: (a) nam negari non potest, quin prædictum beneficium indultum sit in favorem totius Ordinis Clericalis, ut ipsemet fatetur; (b) ergo juramento renunciari non potest: (c) sufficit enim in aliquod dedecus Ordinis Clericalis prædictam renunciationem redundare, prout redundat, quamvis non sit tantum opprobrium, quantum versaretur ex renunciatione fori, præsertim, quod in hac specie attenditur jus publicum totius Ordinis, cui pacto privatorum jurato renunciari non potest. (d)

7. Advertendum deinde est, beneficium dict. cap. *Oduardus*, in pluribus casibus non habere locum, & septem limitationes ad illum textum refert Joan. Gutierrez: (e) 7. & praxis, quæ circa illud beneficium observatur, est, quod Clericus habens beneficium à Judice petit, *quod annuos redditus sui beneficii adjudicet suis creditoribus, pro portione quantitatis debita, dimissa sibi congrua portione ex eis, unde alimenta percipere valeat.* (f) Si vero debitor non sit Beneficiarius, sed tantum *in sacris* constitutus, tunc petit à Judice, *ut ab eo recipiat cautionem juratoriam de solvendo are alieno, cum ad pinguiorem fortunam devenerit, & quod illum absolvat ab excommunicatione, & à carceribus relaxet*: (g) quod Judex facit, præcedente ipsius Clerici petitione, & confessione debitorum: nam ad hoc ut gaudeat beneficio dict. cap. *Oduardus*, debet debita confiteri: (h) & tunc petitio concipienda erit forma sequenti.

LIBELLUS IN BENEFICIO
cap. Oduardus.

Ilustre Señor.

„ Fulano, Clerigo Presbytero, vecino de „ esta Ciudad de Salamanca, preso en esta „ Carcel Episcopal, ò descomulgado, à pedi„ mento de Fulano, y Fulano, sobre tanta „ cantidad de maravedis que les debo, y „ confiesso deber, digo: que yo soy Clerigo „ de Missa, y pobre, que no tengo bienes de „ que poder pagar à los dichos mis acreedo„ res, y assi, conforme à derecho, no puedo „ estar preso, ni descomulgado por deudas, „ del qual privilegio quiero gozar, y estoy „ presto de hacer la caucion juratoria de que „ los pagarè, quando Dios me diere con què, „ y mejoràre mi estado: à Vmd. pido, que „ habida mi relacion por verdadera, en quanto „ baste, por su sentencia declare, yo ser Cle„ rigo de Missa pobre, y tal, que debo gozar „ del dicho privilegio: y assi declarado, man„ de recebir, y reciba de mi la dicha caucion „ juratoria, que estoy presto de hacer, y sol„ tarme libremente de la prision en que estoy, „ absolviendome de las censuras por Vmd. „ contra mi dicernidas sobre la dicha razon: y „ sobre ello pido serme fecho cumplimiento de „ justicia, y el oficio de Vmd. imploro, y las „ costas protesto, en caso de contradicion, y „ juro en forma de derecho *in verbo Sacerdo„ tis*, por las Ordenes de Sant Pedro, y Sant „ Pablo, que esto no pido de malicia, &c.

Este Pedimento se hace en esta forma, quando el Clerigo pobre no es Beneficiado, ni tiene renta Eccleſiastica; pero quando tiene beneficio, di-

ignor. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. in vers. ex quibus aliud emanat privilegium, & ex Joan. Gutierrez, ubi supr. n. 17. referente Roder. Suarez, Gregor. Lupum, Covarr. Baez. & alios plures eandem opinionem tenentes, & asserentes, se jam ita *in praxi* obtinuisse.

(t) Sess. 25. de Reformatione, cap. 3.

(u) Lib. 2. Variar. cap. 1. n. 9. & Jacob. Menochius, ubi supr.

(x) In dict. cap. 17. à n. 10. pro qua opinione faciunt, quæ resolvimus in 2. Prælud. hujus 2. Tom. 1. Part. in vers. *Secundo cognoscit*, & in vers. *Quinto cognoscit*.

(y) In Auth. *Habita*, Cod. *Ne filius pro patre*, privil. 11. (z) & Joan. Andream in dict. cap. *Oduardus*.

(a) In dict. cap. 17. n. 35.

(b) In dict. cap. 17. n. 34.

(c) Arg. text. in cap. *Si diligenti*, de *Foro compet.* cui ipsi non facit satis.

(d) Ut in dict. cap. *Si diligenti*.

(e) Ubi supr. dict. cap. 17. n. 10.

(f) Arg. text. in cap. *Pervenit*, de *Fidejuss.* hanc praxim præscripsit Steph. Aufrerius in Addition. ad Capellam Tolosanam in decis. 246. consentiunt Covarr. & Menoch. ubi supra.

(g) Juxta formam text. in dict. cap. *Oduardus*.

(h) Secundum glos. ibi, verb. *Recognoscentes*.

dice en la peticion, que èl està preso, ò descomulgado por tantos maravedis, que debe à Fulano, y Fulano, y que èl no tiene de què les pagar, si no es de los frutos, y reditos de tal, y tal Beneficio que tiene: que èl hace consignacion de los dichos frutos, y quiere, que de ellos se paguen los dichos sus acreedores, dexandole à èl de ellos, para su congrua sustentacion, conforme à la calidad de su persona; y que haciendo lo sobredicho conforme al privilegio, que el derecho le concede, del qual quiere gozar, èl no puede estàr preso, ni descomulgado por deudas: y assi pide à su Merced lo declare, y mande sequestrar, y guardar los dichos frutos, nombrando una persona abonada, que los coja, y tenga en fiel deposito, y de ellos le dè à èl cada año tantos maravedis, para sus alimentos, y congrua sustentacion, que conforme à la calidad de su persona ha menester, salvo la judicial tassacion de su Merced; y de los demàs vaya pagando à sus acreedores por sus antiguedades, hasta que enteramente sean pagados, y le mande soltar, y absolver de las censuras en que està, &c.

De estos pedimentos manda el Juez dàr traslado à los acreedores, para que aleguen contra ellos, si quisieren: y despues de haverse alegado por ambas partes, y haver cada uno presentado dos escritos, si hay algo que consista en prueba, recibelo el Juez à prueba con un breve termino, y procedese, como en la via ordinaria, aunque mas sumariamente, y el Juez dà su sentencia, conforme à lo processado, &c.

FINIS TERTIÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

QUARTA PARS
HUJUS SECUNDI TOMI.
DE FORMA, ET ORDINE PROCEDENDI in causis criminalibus.
EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *Episcopi, & eorum Vicarii Generales, & Foranei, atque Fiscales qualiter ministerium suum exercere debeant, & quod sit proprium Episcoporum munus, traditur.*

2 *Clericorum vita, & conversatio qualis esse debeat, & quomodo Concilium Tridentinum renovavit omnia, quæ sancita antiquitus erant circa vitam, & honestatem Clericorum.*

3 *Episcopi invigilare debent, ne Clerici sint criminosi, aut inhonesti; & qualiter se habere debeant in corrigendis vitiis, & excessibus Clericorum, docetur.*

4 *Episcopi, & eorum Officiales non debent procedere ad capturam Clericorum, nisi prius recepta summaria informatione, & aliquo indicio ex ea contra Clericum resultante: & qua observanda sint in sumenda prædicta informatione: & quanta damna oriantur, ex eo quod passim cuilibet Notario hæc informatio committatur, & quantum in hoc Judices præcavere debeant, late resolvitur.*

5 *Clerici incarcerari non debent pro quolibet delicto, nisi quando qualitas criminis exposcat: & tunc quæ sint observanda, traditur, & num. 6. in fine.*

6 *Alguacelli, & reliqui Ministri laici Episcoporum, absque metu excommunicationis, capere possunt Clericos, de mandato Judicis Ecclesiastici; & aliquando, absque mandato.*

7 *Carceris plures species esse, & quando ad pœnam, & quando ad custodiam datur, demonstratur.*

8 *Clericus damnatus ad pœnam carceris perpetui, an testari, & institui possit, traditur.*

9 *Judicis Ecclesiastici in actibus judicialibus se abstinere debent à censuris, tàm in præcedendo, quam in diffiniendo, quando executio realis, vel personalis fieri possit.*

CAPUT UNICUM.

HOC in loco latè agendum erat de modo, & ordine procedendi in causis criminalibus apud Ecclesiastica Tribunalia agitandis, nisi à nobis latissimè de hoc actum esset in 5.

Part.

Part. 1. Tom. quæ ibi resoluta in præsenti recensenda erunt, cum stylus Tribunalium Sæcularium procedendi in causis criminalibus ferè in omnibus conveniat stylo Fori Ecclesiastici, & eisdem modis, quibus in Foro Sæculari proceditur ad crimina increpanda, & punienda, eisdem etiam proceditur in Foro Ecclesiastico: ac proinde, ne membranas occupemus, ad ibi tradita recurrendum erit: quo in loco plura necessaria, & utilia ad hujus praxis institutionem invenientur; solummodo in præsenti nonnulla animadversione digna notanda censui.

1. Et in primis admonendos censeo Episcopos, & eorum Vicarios Generales, & Foraneos, qui Episcoporum locum tenent, viceque gerunt, & penes quos totius Diœcesis moderatio ac regimen *ex juris permissione* de Episcoporum mandato consistit, (a) & eorum Coadjutores sunt, per quosque ipsi Episcopi munus suum exercere censentur, Fiscales etiam, qui loco officii Episcoporum, seu Vicariorum succedunt, & quod ex mandato Episcoporum, vel Vicariorum faciunt, ipsi Episcopi, seu Vicarii facere videntur, (b) quod omnes, & quilibet pro munere sibi injuncto diligenter curent, in omnibus laborent, & ministerium suum impleant super grege sibi commisso, sicut Apostolus præcipit. 2. Timoth. 4. Joann. 10. (c)

Implere autem illud se posse, sciant, si summopere curent, & intendant investigare, ac corrigere vitia, delicta, & excessus suorum subditorum, cum proprie id munus Episcoporum sit, (d) positique ipsi sint, quasi in signum ad sagittam: (e) ac proinde vitam suam ita instituere debeant, ut irreprehensibiles, sobrii, casti, domui suæ bene præpositi sint, & familiares suos instruant, & erudiant, ne rixosi, vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemi, & voluptatum amatores sint; sed vitia fugiant, & virtutes amplectantur, & in vestitu, & cultu, & omnibus actibus præseferant honestatem, quod eos facere maximè hortatur Concilium Tridentinum: (f) nam cum integritas præsidentium salus sit subditorum, ut inquit Concil. Trident. (g) sic oportet, eos vitam instituere, quia nihil magis alios ad pietatem, & Dei cultum instruit, quam vita, & exemplum eorum, qui Ecclesiæ Dei præsident, & in altiorem locum sublati sunt: in eos enim reliqui, tanquam in speculum, oculos conjiciunt, & ex eis sumunt, quod imittentur. (h)

2. Quam diligentiam Prælati, & eorum Officiales præsertim adhibebunt in corrigendis vitiis, & excessibus Clericorum: (i) nam cum Clerici in sortem Domini sint vocati, vitam moresque suos, oportet, eos ita componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque rebus nihil nisi grave, moderatum, ac religione plenum præseferant, & levia crimina, quæ maxima in ipsis essent, effugiant, ut eorum actiones omnibus sint in exemplum: ob idque Concilium Tridentinum (j) renovavit, quæ sancita, & statuta erant à Summis Pontificibus, & Sacris Conciliis, de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrina, luxu, commessationibus, choreis, aleis, lusibus, & aliis quibuscumque criminibus, & eisdem pœnis, vel majoribus *arbitrio Ordinarii* imponendis, decrevit. (k)

3. Quamobrem idem Concilium Tridentinum (l) Episcopis præcipit, quod diligenter intendant, ne Clerici sint criminosi, nec inhonestam vitam agant: nam si pravis moribus vivant, quo modo redarguent Laicos de ipsorum vitiis, & qua libertate poterunt eos corripere? cum Laici tacite respondere possint, Clericos eadem commisisse, quæ vituperant: ad quam tamen correctionem, & punitionem faciendam Episcopi, & eorum Vicarii attendere, & considerare debent ea, quæ eis admonet Concilium Tridentinum, (m) nempe, quod ut facilius, & commodius sibi subjectos regere, & in vitæ, & morum honestate continere possint, illud animadvertant, se pastores, non percussores esse, & ita præesse sibi Subditis, ut non in eis dominentur; sed illos tanquam filios, & fratres diligant, elaborentque, ut hortando, & monendo, ab illicitis deterreant, & quando eos peccare per fragilitatem humanam contingat, Apostoli præceptio ab Episcopis servetur, scilicet, *ut illos arguant, obsecrent, increpent in omnibus bonitate, & patientia*, quia sæpè plus operatur erga corrigendos benevolentia, quam austeritas, plus exhortatio, quam comminatio, plus charitas, quam potestas: & si ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia judicium, cum lenitate severitas adhibenda sit, exemplo pii Pastoris, qui prius morbis ovium levia fomenta adhibet, & postmodum, ubi morbi gravitas postulat, ad acriora, & graviora remedia descendit: hæc, & reliqua Concilium Episcopis admonet. (n)

4. Quocirca admonendi Episcopi, & eorum Officiales, quod quoties in eorum pervenerit notitiam aliquod crimen, vel excessum à Clerico, vel à Laico, in casu quo de Laici criminibus cognoscere possint, (o) ad capturam personalem maximè Clericorum non procedant, ante receptam summariam informationem, ex qua aliquod inditium, vel præsumptio resultet contra capiendum, cum ad capturam perveniri non possit absque aliqua informatione, vel inditio: (p) quod præsertim observandum erit in captura Clericorum, quorum fama ex ea magis læditur, ut notat Bern. Diaz: (q) in qua summaria informatione sumenda magnopere observent ea, quæ (r) resolvimus, & quæ advertit Bern. Diaz, (s) ubi multum Judicibus commendat, ne prædictam informationem, & examinationem testium cuilibet Notario committant, cum exinde plurima incommoda oriri soleant, ob idque curent, quod semper Fiscales in eorum præsentia crimina denuntient, ut Judices perpendere possint gravitatem, & speciem delicti, & qualitatem personæ, contra quam fit denuntiatio, ut juxta eam futura componant, & intelligant, quo zelo, & qua probatione denuntians moveatur, & an informatio summaria, examinatio testium, & totum illud negotium committi possit Notario, coram quo denuntians facit denuntiationem, quia in criminalibus causis summa opera, & diligentia Judices eligere debent personam Tabellionis.

Multum enim interest, quod Notarii animus non sit corruptus precibus, aut pretio, aut alia effectione, ex quibus solent Notarii arcana negotii pandere, testes negligenter examinare, ac variis artibus, & fallaciis ad suam pravam intentionem Judices ipsos trahere, & ob id delicta aliquando impunita remanent, & aliquando pauperes rei indefensi: qua in re video Judices nimia ignavia notandos esse, cum in eligendis Notariis prædictam diligentiam non exhibeant; imò semper hujusmodi negotia criminalia committant, nec dum cuilibet Notario sui Tribunalis, verumetiam cuilibet Notariorum Officiali, quod maxime dolendum est, propter quam plurima nocumenta, & incommoda, quæ in damnum Reipublicæ, & etiam Clericorum ex tali commissione oriri solent: nam cum ferè semper pauperes sint prædicti Officiales, facili negotio corrumpuntur, & difficilia negotia dissimulant, & solicitudinem debitam in testibus examinandis non adhibent, revelantque negotium, & depositiones testium ipsis denuntiatis, ut blanditis, & precibus testes alliciant ad declarandas, seu restringendas depositiones in judicio plenario in favorem reorum, quas in judicio summario fecerant; & ex diverso, si Clerici denuntiati forsan negligentes fuerint in alliciendis prædictis Officialibus munere, pretio, vel aliquo modo, maxima damna, sumptus, & expensas patiuntur, & testes in suis depositionibus excusantes Clericos denuntiatos, & in eorum favorem dicentes examinare nollunt, quinimo eos multis vexationibus, & molestiis fatigant, & afficiunt: & hinc non ab re in Concilio Tridentino (t) tribuitur potestas Episcopis, tanquam Delegatis Sedis Apostolicæ, inquirendi sufficientiam, & fidelitatem Notariorum, & in officio delinquentes ad tempus suspendendi, vel perpetuò privandi usu exercendi Notariatus officium, & in leg. 6. tit. 2. lib. 7. Recop. præcipitur Tabellionibus, ne suis officiis per substitutos deserviant.

Ideo ad hanc commissionem Notario faciendam Judex diligenter consideret ea, quæ docent text. Glossa, & DD. in Clem. 1. de *Officio, & potest. Jud. Delegat.* ubi Vitalinis (u) notat, talem commissionem faciendam esse cum causæ cognitione, & parte citata, & quod prius habenda est cognitio de idoneitate, & honestate examinatoris, cui fieri debet dicta commissio: & Felinus (x) ponit regulam, scilicet, quod Judex, etiam in causa civili, per se ipsum debet examinare testes, & deinde ponit

(a) Juxta ea, quæ notavimus in Proœmio hujus 2. Tom. in 3. Prælud.
(b) Ut in dict. Proœmio in 4. Præludio diximus.
(c) Et in cap. *Sit rector*, 43. Distinct. in cap. *Adversus* 7. quæst. 1. & in cap. *Nisi*, de *Renuncia.* & in Concilio Tridentino, Sess. 6. de Reformat. cap. 1.
(d) Ut in cap. *Qualiter, & quando* II. de *Accus.* & in Concilio Tridentino, Sess. 14. de Reformat. cap. 1. & 4.
(e) Ut inquit text. in cap. *Qualiter, & quando* II. de *accusat.*
(f) Sess. 22. in Decreto *De modo vivendi.*
(g) Sess. 6. de Reformat. cap. 1.
(h) Ut habetur Matth cap. 5. Timoth. cap. 2. & in cap. *Qualiter* II. de *Accus.* & in cap. *Clerici*, 21. Distinct.
(i) Juxta text. in cap. *Irrefragabili* in princ. de *Offic. Ordin.* & in Concil. Trident. Sess. 14. cap. 1. & 4.
(j) Sess. 22. de Reformat. cap. 1.
(k) De quibus habetur in tit. de *Vita, & honest. Clericor.* in Decret. Sexto, & Clement. & in cap. *Non oportet* II. de *Consecrat.* Distinct. 5. & in cap. *Credo* 21. quæst. 3.
(l) Sess. 14. de Reformat. cap. 1.
(m) Sess. 13. de Reform. cap. 1.

(n) Idque etiam habetur, apud Apost. Timoth. 1. cap. 1. & Timoth. 2. cap. 4. & in princ. 45. Distinct. & in cap. ult. 94. Distinct. & in cap. *Esto subjectus*, 95. Distinct. & in cap. *Refecanda*, & in cap. *Corripiantur* 24. quæst. 3.
(o) Quorum meminimus in Proœmio hujus 2. Tom. in Prælud. 2.
(p) Ut resolvimus in dict. 5. Part. 1. Tom. §. de *Capt. delinquentis.*
(q) In Pract. Crimin. cap. 112.
(r) In dict. 5. Part. §. de *Stylo fulminandi processum per viam accusationis.*
(s) In dict. cap. 112.
(t) Sess. 22. de Reformat. cap. 10.
(u) In princ. super glos. 1.
(x) In cap. *Cum causam*, n. 36. de *Testib.*

nit tres fallentias: & in secunda dicit, quod quicquid sit de jure, *hodie* tamen de consuetudine inductum est, quod Judex propter multitudinem negotiorum hanc examinationem committit Notario: & refert Angelum dicentem, (*y*) Judicem posse hanc commissionem facere sine consensu partium, nam, ut inquit Francus, (*z*) electio Tabellionis ad Judicem, & non ad partes spectat, & quod Judex potest committere, tam examinationem, quam juramenta testium: quamvis Bartolus, (*a*) post Glossam ibi contrarium teneat, ut refert Felinus, (*b*) qui ponit regulam, scilicet, quod in causa criminali Judex hanc commissionem facere non potest, & ibi eidem regulæ adjicit fallentias, & notat Covarruvias. (*c*)

Et quando Judex talem commissionem fecerit, diligenter considerabit, quæ supra diximus: & de tali commissione constare debebit in processu, per scripturam manu alterius Notarii scriptam, quam illius, qui examinavit testes virtute commissionis, secundum Thom. Grammaticum; (*d*) alioquin, si processus non constaret de tali commissione, nullitas induceretur, secundum Jacob. Menochium. (*e*)

Propterea Vicarios admoneo, ut in hoc desides non sint, sed per se ipsos testes examinare in causis criminalibus laborent, & omnia, quæ in summario judicio à testibus deposita fuerint, eisdem verbis grossis, vel elegantibus, turpibus, vel honestis per Notarium *in scriptis* redigi faciant: (*f*) quinimo in criminibus gravibus Judices prudentes solent secum adhibere aliquem virum providum, & honestum, in cujus præsentia testes summariæ informationis examinent, & ita consulit fieri Bern. Diaz. (*g*)

5. Admoneo etiam Judices, quod postquam ex summaria informatione Clericum culpabilem repererint, non semper illum in carcerem detrudant, & personam ejus capiant, nisi gravitas delicti exposcat, cujus pœna corporis afflictiva esset, in quo casu locus est capturæ personæ post summariam informationem; (*h*) alioquin in levibus criminibus citatio verbalis personalis sufficiet, cum in eis fuga timeri non possit: quam citationem verbalem personaliter fieri posse in causis criminalibus, probat text. in cap. 1. de *Judic.* lib. 6. quod in levibus criminibus intelligendum esse, resolvit Bern. Diaz: (*i*) & ad hanc citationem verbalem personaliter faciendam Judices debent cautos esse, quod in ipsa citatione exprimant generaliter causam, asserendo, *personaliter coram nobis compareas super criminali causa responsurus, de qua ineteparis.* (*j*)

Sed si criminis gravitas suaserit, Clericum personaliter capiendum esse, diligenter Judices curent, quod Clericus capiatur, qui *de Jure* propter crimen capi, & in carcerem detrudi potest; (*k*) quod tamen intelligendum est verum, nisi talis Clericus Nobilis esset: nam tunc in vinculis detineri non deberet, quia Nobilis publico carceri mancipari non debet; sed congruentior locus, & honestior est sibi assignandus, ut putà, palatium Potestatis, aut tota Civitas. (*l*) Quinimo, etiam si crimen enorme esset, propter quod pœna corporis afflictiva veniret imponenda, adhuc tamen Nobilis in carcere publico non esset detinendus; sed fidis custodibus dari posset, ut eleganter resolvit Roderic. Suarez: (*m*) quod in Sacerdotibus observandum erit, cum per sacerdotium quilibet efficiatur Nobilis, secundum Joann. Andream; (*n*) hoc tamen observari à judicibus non video, imò pro quocumque crimine in carcere publico Clericos detinent, ac ideo multum in hoc advertere debent, ut statim dicemus; sed si nobilis suspectus esset de fuga, tunc custodes possent illum in vinculis detinere, ut pro-

(*y*) Per text. dict. Clem. 1.

(*z*) In cap. *Mulieres*, de *Judic.* in 6. notab. ult.

(*a*) In Auth. *Apud loquentissimum*, Cod. de *Fide instrum.*

(*b*) Ubi supr. n. 29. 30. & 31.

(*c*) Lib. 2. Variar. cap. 13. n. 10. & Jacob. Menochius de Recuperanda possess. remed. 15. quæst. 26. n. 358.

(*d*) In cons. 67. inter criminalia, n. 3. Lamberteng. super Stat. Mediol. pag. 366. n. 43. & Avilesium in cap. *Prætorum*, cap. 27. n. 19. & nos supra diximus in ult. Annotat. ad totum Opus, n. 36.

(*e*) In cons. 100. n. 43. & nos diximus in 1. Part. 1. Tom. 8. Temp. n. 136. & huc pertinent, quæ ibi resolvimus à num. 133.

(*f*) Ut etiam admonuimus in dict. 5. Part. cap. 3. de *Stylo fulminandi processum per viam accusationis.*

(*g*) In dict. cap. 112.

(*h*) Ut resolvimus in dict. 5. Part. §. de *Captura delinquentis.*

(*i*) In dict. cap. 112. & eidem observandum esse probat Gregor. Lupus in leg. 18. tit. 1. Part. 7. in glos. 2. per illam legem, quam ita ibi intelligit.

(*j*) Et ita tenet Bald. in leg. 1. §. *Usus* in fin. ff. de *Procurat.* Dectus in cap. *Personas*, col. 5. vers. *Tertius casus*, de *Appell.* & Tiraquel. de Pœnis temperandis in Præfat. num. 59.

(*k*) Juxta text. in cap. *Dilectis*, & ibi Panorm. & Decius de *Appell.*

(*l*) Secundum Jass. in Repetit. leg. *Admonendi*, col. 75. de *Jurejur.* quem sequuntur Palac. Rub. in Repetit. Rub. §. 9. n. 13. Matienzo in Dialogo Relatoris, 1. part. cap. 9. n. 11. & 12. & est lex 4. tit. 29. Part. 7. & ibi optimè Greg. Lup. in glos. verb. *O me dè buen lugar*, & in verb. *Lugar seguro.*

(*m*) De Fidejussore in causa criminali, col. mihi 14. vers. Sed ego illam limitarem.

(*n*) In cap. *Eo libentius*, de *Servis non ordin.* Tiraquel. de Nobilitat. cap. 9. & Didac. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. col. 109. in fine.

probat leg. 6. tit. 29. Part. 7.

6. Ad quam tamen capturam Judices habere debent Alguacellos, & Ministros fideles cum familia competenti, quibus salaria necessaria tribuantur, ut ob egestatem donis, & muneribus non corrumpantur: qui licet Laici sint, de mandato tamen Judicis, absque metu excommunicationis Clericos capere poterunt; (*o*) quinimo absque mandato Judicis, ad vitandum delictum committendum, Clericos capere poterunt, secundum Panormitanum; (*p*) quinimo, Clericum de fuga suspectum absque mandato Judicis post delictum commissum Minister Judicis Ecclesiastici Laicus capere poterit, sine metu excommunicationis, secundum Panormitanum. (*q*)

Advertere insuper Judices debent, quod postquam constiterit, aliquem Clericum delictum commisisse, capiendumque esse, posse illum ab Ecclesia extrahere, si ad ea confugerit, ut resolvimus; (*r*) & si juxta qualitatem delicti, & delinquentis Judices inspexerint, in carcere detrudendum esse, tunc curare debent, ne carcer immundus, nec corporis afflictivus sit; sed erit assignandus secundum qualitatem delicti, & personæ ipsius delinquentis. (*s*)

7. Qua in re Judices considerare debebunt, quæ resolvit in proposito Bern. Diaz, (*t*) qui constituit triplicem speciem carceris, asserens, quod, aut carcer assignandus est ad solam custodiam delinquentis; (*u*) quo casu sola fidelitas custodum, & securitas loci attendenda est, sine eo quod communicatio amicorum, & alia solatia incarceratis tollantur: hæc enim carceratis prohiberi non debent; (*x*) ex causa tamen, ut putà, ante confessionem receptam aliquando jubetur custodibus, ne permittant, aliquem carceratis loqui, ne instruantur ad negandum, secundum Gregor. Lupum, (*y*) qua in re cautos debere esse Judices admonet, quod, quando aliquis Clericus *primæ Tonsuræ* coram Judice Ecclesiastico se offert, timens Judices Sæculares, petensque adversus eos inhibitionem, in carcere tutissimo detineant, & in carcerem solitum eum detrudant; non vero dimittant sub fidejussoribus, aut in Ecclesia, vel Monasterio ponant, nam præter incommoda plura, quæ inde evenire solent, & quæ notant Bern. Diaz, (*z*) & Covarruvias, (*a*) à Judice Sæculari talis Clericus capi posset, juxt. text. in leg. 7. tit. 8. lib. 1. Recop. (*b*) & quod tunc Judices curent exigere à Judice Sæculari informationem criminis, quam adversus Clericum habet, ut ex ea facilius se instruere possint. (*c*)

Aut enim carcer assignandus est, nec dum ad custodiam, sed etiam ad corporis afflictionem, quia Judex intendit sola pœna carceris delictum punire; (*d*) & tunc carcer strictior, & asperior dandus erit, ut pœna commensuretur delicto.

Aut tertio, carcer in pœnam criminis per sententiam assignandus est; & tunc dandus erit eo modo, quo inducat pœnam condignam delicto: nam licet *de Jure Civili*, & *Regio* carcer non detur ad pœnam, sed ad custodiam; (*e*) tamen *de Jure Canonico* carcer ad pœnam datur: (*f*) quod tamen intelligit verum esse Baldus (*g*) in illis casibus, & delictis, in quibus *de Jure Civili* imponitur pœna mortis: quem sequitur Panormitanus, (*h*) quorum intellectum probat Aretinus, (*i*) quando propter de-

(*o*) Juxta text. in cap. *Ut famæ*, de *Sentent. excommun.*

(*p*) In cap. *Cum non ab homine*, & ibi Decius, & Aretin. de *Judic.* quos sequitur Bernard. Diaz in Practica Crimin. cap. 114. & eandem opinionem tenent Jass. in princ. Instit. de *Action.* col. 14. & in leg. 2. ff. de *Jurisdict. omn. judic.* & Boerius in leg. *Consentaneum*, Cod. *Quomod. & quand. Judex.*

(*q*) In cap. *Si vero*, de *Sentent. excomm.* & Parid. de Puteo in Tract. de Syndicatu, fol. 66. verb. *Captura*, n. 10. & communiter omnes ex Segura in leg. *Ab excæredari*, n. 8. de *Legat.* 1. Jass. in §. 1. num. 69. Instit. de *Action.* & Didac. Perez in leg. 17. tit. 14. lib. 2. Ordinam. vers. *Casu autem*, etsi Baroat. & Aret. contrarium tenentes referat Bernard. Diaz in dict. cap. 114.

(*r*) In d.ct. 5. Part. 1. Tom. in §. de *Delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus* in vers. trigesimosecundo.

(*s*) Ut diximus in dict. 5. Part. 1. Tom. §. de *Captura delinquentes* 12 vers. qui carcer delinquentibus.

(*t*) In Pract. Crimin. cap. 116.

(*u*) Ut probatur in leg. *Aut damnum*, §. *Solent*, ff. de *Pœnis*, leg. 1. Cod. de *Custod. reor.*

(*x*) Ut in leg. 2. cum Glos. Cod. de *Custod. reor.* & in leg. 6. tit. 29. Part. 7.

(*y*) In dict. leg. 6. in glos. fin.

(*z*) In dict. cap. 116.

(*a*) In Pract. Quæst. cap. 33. n. 4.

(*b*) Et nos diximus in 2. Prælud. 2. Tom. in vers. Quarto cognoscit in fin.

(*c*) Ut etiam advertimus in dict. Procem. in princ.

(*d*) Ut in specie leg. *Si familia*, ff. de *Jurisdict. omn. jud.* & leg. 2. Cod. de *Sportul.*

(*e*) Ut in leg. *Incredibile*, Cod. de *Pœnis*, & in leg. *Aut damnum*, §. *Solent*, ff. de *Pœnis*, & in leg. fin. Cod. de *Accusat.* & in leg. 16. tit. 1. Part. 7. & in leg. 4. & 6. tit. 29. Part. 7.

(*f*) Juxta text. in cap. *Quamvis*, de *Pœnis*, lib. 6. & in cap. *Ut commissi*, de *Hæret.* lib. 6. & in cap. *Novimus*, de *Verbor. signific.* & in Clem. 1. de *Hæret.* quibus in locis constat, pœnam perpetui carceris Clericis imponi posse de *Jure Canonico*, & notat Innocent. in cap. *Qualiter*, & *quando* II. n. 6. de *Accusat.* & Bart. in leg. *Imperium*, n. 8. ff. de *Jurisdict. omn. judic.*

(*g*) In Repetit. leg. 1. col. 9. Cod. de *Sacros. Eccles.*

(*h*) In cap. *Tua*, de *Pœnis.*

(*i*) In cap. *Cum non ab homine*, col. 9. de *Judic.*

licti atrocitatem Laico imponitur pœna mortis cum aliqua qualitate attroci, ut pura, ignis, sagittæ, traditionis ad bestias, membrorum lacerationis, vel hujusmodi; non alias, nisi in casibus à jure expressis: & Aretinum sequuntur Bern. Diaz, (*j*) & Greg. Lupus, (*k*) qui refert Baldum, & Bern. Diaz asserentes, 8. Clericum damnatum pœna perpetui carceris intestabilem esse *activè*, & *passivè*; sed *hodie*, attenta leg. 4. Tauri, bene posse Clericum sic damnatum testari, & instituì, firmat Bern. Diaz; (*l*) Covarruvias tamen (*m*) contendit, etiam ante prædictam leg. 4. Tauri, &, ea non stante, Clericum sic damnatum testari posse: alias species carceris constituunt Baldus, (*n*) & Thom. Cerdan. (*o*)

Supradictis consideratis à Judicibus Ecclesiasticis, carcer imponendus erit Clerico delinquenti, qui, postquam in carcere fuerit detrusus, si delictum requirat, bona ejus coram Tabellione ex mandato Judicis ab Alguacello erunt confiscanda, & per inventarium penes aliquem tertium deponenda: quod intelligi debet, prout resolvimus in dict. Part. 5. 1. Tom. (*p*) & postmodum Judices, sive *per viam accusationis* procedant, sive *per viam denuntiationis*, sive *inquisitionis*, assumere debent ejus confessionem: qua in re observandum erit, quod resolvimus in dict. 5. Part. 1. Tom. (*q*) & deinde Judices in causa procedere debent forma, & ordine, quo resolvimus in dicta 5. Part. 1. Tom. si agatur *per viam inquisitionis*, ut ibi diximus; (*r*) si vero agatur *per viam denuntiationis*, ut diximus ibi; (*s*) & si *per viam accusationis* procedatur, ut diximus ibi: (*t*) & processus erit fulminandus utroque casu eo modo, quo ibi resolvimus, tàm in libellis necessariis concipiendis, quàm in aliis, usque ad sententiam torturæ, vel diffinitivam, ad quæ ibi resoluta recurrendum erit: atque ideo supradicta in isto Tractatu prænotasse sufficiant.

9. Interim tamen Judices Ecclesiasticos admoneo, quòd maximè curent se abstinere à censuris Ecclesiasticis, tàm in procedendo, quàm in definiendo in his causis criminalibus, quando executio realis, vel personalis fieri possit, alioquin, si facile prædictæ executioni locus non esset, tunc eis licebit censuris Ecclesiasticis adversus delinquentes procedere, præcedente saltem bina monitione, etiam per edictum, si id res postulaverit: & si hoc ita Judices observaverint, satisfacient mandato eisdem injuncto à Concilio Tridentino. (*u*) Sed si reus delinquens absens, & contumax fuerit, tunc in casibus, in quibus *de Jure Canonico* contra absentem procedi potest, quorum meminimus in dicta 5. Part. 1. Tom. (*x*) erit fulminandus processus, prout stylus cujusque Tribunalis observaverit, qui sunt ita diversi, quòd longum esset recensere uniuscujusque stylum.

(*j*) In Pract. Crim. cap. 129.
(*k*) In leg. 4. tit. 31. Part. 7. in glos. 8.
(*l*) In dict. cap. 129. cum quo transit Gregor. Lup. in dict. loco.
(*m*) In Rubr. de *Testament.* 3. part. n. 27.
(*n*) In leg. *Si captivi*, n. 1. Cod. de *Episcop. & Cleric.* & Angel. in Tract. de Malefic. in verb. *Fama publica*, n. 85. & Bossius in Praxi Crim. tit. de Carcere, n. 27.
(*o*) In Tract. *de la Visita de Carcel*, cap. 4.
(*p*) In 5. de *captura delinquentis in fine*, ubi retulimus Bernard. Diaz in Pract. Crimin. cap. 124. agentem, *quæ de Clerici pœna confiscationis bonorum puniri possint.*
(*q*) In 5. de *Confessione delinquentis.*
(*r*) In cap. de *Modo procedendi per viam inquisitionis.*
(*s*) In cap. de *Modo procedendi per viam denuntiationis.*
(*t*) A 5. de *Stylo fulminandi processum per viam accusationis* cum 55. sequent.
(*u*) Sess. 25. de Reformat. cap. 3.
(*x*) 5. de *Modo procedendi contra reum absentem* in princip.

FINIS QUARTÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

QUIN-

QUINTA PARS HUJUS SECUNDI TOMI.

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI in secunda instantia apud Tribunalia Ecclesiastica.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *APpellatio an Principis rescripto, vel lege tolli possit cum justa causa, vel sine ea: & an in Principe præsumatur, vel de ea constare debeat: & an tunc in aliquo casu appellari possit, traditur.*

2 *Appellatio interposita in casibus prohibitis à Lege, vel Principe, habet effectum devolutivum tantum, non suspensivum; ac ideo tunc innovata, & attenta per Judicem* à quo, *non revocantur ante omnia per Judicem* ad quem, *licet alias revocari debeant.*

3 *Appellatio ab interlocutoria in omnibus instantiis, & in utroque Foro sublata est: & ibi explicatur Concilium Tridentinum, & Regula Cancellaria Pii V. & Gregorii XIII. & etiam, intra quod tempus finiri debeat.*

4 *Appellatio gradatim est interponenda, non omisso medio, nisi ad Papam, Nuntium, aut ad Principem, vel ejus Cancellarias: & quid in appellatione interposita à Vicario Episcopi, & à Prælatis aliis inferioribus subjectis Episcopis: & quid, quando Prælati habeant jurisdictionem Secularem, traditur.*

5 *Appellatio in Foro Ecclesiastico intra decem dies à die intimationis sententiæ interponi debet: quod tempus, & reliquæ juris dilationes ex justa causa possunt à Judice restringi, & prorogari.*

6 *Apostoli appellationis sunt petendi: & intra quod tempus peti debeant; & cujus expensis sint dandi, declaratur.*

7 *Appellans tenetur suis expensis omnia acta processus ad Superiorem deferre; & si reus eis uti velit, pro rata solvet eas: & intra quod tempus Notarius teneatur acta exhibere appellanti: & qua pœna Judex teneatur, si impedierit, ne acta appellanti tradantur; & ibi Concilium Tridentinum explicatur.*

8 *Appellatio in Foro Ecclesiastico coram quo Judice interponi debeat.*

9 *Libellus appellationis in Foro Ecclesiastico Hispanè compositus.*

10 *In libello appellationis à diffinitiva causa gravaminis non sunt exprimenda; secus in appellatione ab interlocutoria.*

11 *Appellatio quando remaneat deserta, ex eo quod appellans intra terminum non se præsentavit coram Superiore, vel non petiit Apostolos, vel non fuit prosequutus appellationem.*

12 *Appellans coram Superiore cum testimonio suæ appellationis debet se præsentare, petens ab eo, ut det sibi mandatum inhibitionis, citationis, & compulsionis.*

13 *Superior appellanti coram se præsentanti dat solummodo mandatum citationis, & compulsionis; inhibitionem differt, donec acta processus ad se deducantur, & ex eis videat, an à sententia diffinitiva fuerit appellatum.*

14 *Inhibitio contra Judicem* à quo *quando, & in quibus casibus dari debeat à Superiore, traditur, & ibi declaratur Concilium Tridentinum, Sess. 13. de Reformat. cap. 3. & Sess. 24. de Reformat. cap. 10. & Sess. 25. de Reformat. cap. 14. circa non admittendam inhibitionem Superioris contra Inferiorem in causis criminalibus.*

15 *Libellus gravaminum in Foro Ecclesiastico coram Judice appellationis porrigendus, Hispanè compositus.*

16 *Revocatio attentatorum in quacunque parte litis ab appellante peti potest, licet tutius sit, quod in ipso libello gravaminum petatur.*

17 *Libellus responsorius appellati in Foro Ecclesiastico Hispanè compositus.*

18 *Appellatio ab interlocutoria ex actis processus primæ instantiæ, & non ex novis secunda justificari debet.*

19 *Judex* ad quem *pronuntians se Judicem in causa appellationis interpositæ ab interlocutoria, retinet etiam cognitionem negotii principalis, & super isto articulo ante omnia debet proferre sententiam.*

20 *Judex* ad quem *prævidens, appellationem ab interlocutoria esse injustam, debet pronuntiare se non esse Judicem, remittens negotium ad Inferiorem, & appellantem in expensis condemnans.*

21 *Regula, quod in secunda instantia* non allegata allegabo, & non probata probabo, *qualiter intelligatur.*

22 *Sententia interlocutoria, quibus Judex* ad

licti atrocitatem Laico imponitur pœna mortis cum aliqua qualitate attroci, ut pura, ignis, sagittæ, traditionis ad bestias, membrorum lacerationis, vel hujusmodi; non alias, nisi in casibus à jure expressis: & Aretinum sequuntur Bern. Diaz, (*j*) & Greg. Lupus, (*k*) qui refert Baldum, & Bern. Diaz asserentes, 8. Clericum damnatum pœna perpetui carceris intestabilem esse *activè*, & *passivè*; sed *hodie*, attenta leg. 4. Tauri, bene posse Clericum sic damnatum testari, & instituì, firmat Bern. Diaz; (*l*) Covarruvias tamen (*m*) contendit, etiam ante prædictam leg. 4. Tauri, &, ea non stante, Clericum sic damnatum testari posse: alias species carceris constituunt Baldus, (*n*) & Thom. Cerdan. (*o*)

Supradictis consideratis à Judicibus Ecclesiasticis, carcer imponendus erit Clerico delinquenti, qui, postquam in carcere fuerit detrusus, si delictum requirat, bona ejus coram Tabellione ex mandato Judicis ab Alguacello erunt confiscanda, & per inventarium penes aliquem tertium deponenda: quod intelligi debet, prout resolvimus in dict. Part. 5. 1. Tom. (*p*) & postmodum Judices, sive *per viam accusationis* procedant, sive *per viam denuntiationis*, sive *inquisitionis*, assumere debent ejus confessionem: qua in re observandum erit, quod resolvimus in dict. 5. Part. 1. Tom. (*q*) & deinde Judices in causa procedere debent forma, & ordine, quo resolvimus in dicta 5. Part. 1. Tom. si agatur *per viam inquisitionis*, ut ibi diximus; (*r*) si vero agatur *per viam denuntiationis*, ut diximus ibi; (*s*) & si *per viam accusationis* procedatur, ut diximus ibi: (*t*) & processus erit fulminandus utroque casu eo modo, quo ibi resolvimus, tàm in libellis necessariis concipiendis, quàm in aliis, usque ad sententiam torturæ, vel diffinitivam, ad quæ ibi resoluta recurrendum erit: atque ideo supradicta in isto Tractatu prænotasse sufficiant.

9. Interim tamen Judices Ecclesiasticos admoneo, quòd maximè curent se abstinere à censuris Ecclesiasticis, tàm in procedendo, quàm in definiendo in his causis criminalibus, quando executio realis, vel personalis fieri possit, alioquin, si facile prædictæ executioni locus non esset, tunc eis licebit censuris Ecclesiasticis adversus delinquentes procedere, præcedente saltem bina monitione, etiam per edictum, si id res postulaverit: & si hoc ita Judices observaverint, satisfacient mandato eisdem injuncto à Concilio Tridentino. (*u*) Sed si reus delinquens absens, & contumax fuerit, tunc in casibus, in quibus *de Jure Canonico* contra absentem procedi potest, quorum meminimus in dicta 5. Part. 1. Tom. (*x*) erit fulminandus processus, prout stylus cujusque Tribunalis observaverit, qui sunt ita diversi, quòd longum esset recensere uniuscujusque stylum.

(*j*) In Pract. Crim. cap. 129.
(*k*) In leg. 4. tit. 31. Part. 7. in glos. 8.
(*l*) In dict. cap. 129. cum quo transit Gregor. Lup. in dict. loco.
(*m*) In Rubr. de *Testament.* 3. part. n. 27.
(*n*) In leg. *Si captivi*, n. 1. Cod. de *Episcop. & Cleric.* & Angel. in Tract. de Malefic. in verb. *Fama publica*, n. 85. & Bossius in Praxi Crim. tit. de Carcere, n. 27.
(*o*) In Tract. *de la Visita de Carcel*, cap. 4.
(*p*) In 5. de *captura delinquentis in fine*, ubi retulimus Bernard. Diaz in Pract. Crimin. cap. 124. agentem, *quæ de Clerici pœna confiscationis bonorum puniri possint.*
(*q*) In 5. de *Confessione delinquentis.*
(*r*) In cap. de *Modo procedendi per viam inquisitionis.*
(*s*) In cap. de *Modo procedendi per viam denuntiationis.*
(*t*) A 5. de *Stylo fulminandi processum per viam accusationis* cum 55. sequent.
(*u*) Sess. 25. de Reformat. cap. 3.
(*x*) 5. de *Modo procedendi contra reum absentem* in princip.

FINIS QUARTÆ PARTIS HUJUS SECUNDI TOMI.

QUIN-

QUINTA PARS HUJUS SECUNDI TOMI.

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI in secunda instantia apud Tribunalia Ecclesiastica.

EX CAPITE UNICO SUMMARIA.

1 *APpellatio an Principis rescripto, vel lege tolli possit cum justa causa, vel sine ea: & an in Principe præsumatur, vel de ea constare debeat: & an tunc in aliquo casu appellari possit, traditur.*

2 *Appellatio interposita in casibus prohibitis à Lege, vel Principe, habet effectum devolutivum tantum, non suspensivum; ac ideo tunc innovata, & attenta per Judicem* à quo, *non revocantur ante omnia per Judicem* ad quem, *licet alias revocari debeant.*

3 *Appellatio ab interlocutoria in omnibus instantiis, & in utroque Foro sublata est: & ibi explicatur Concilium Tridentinum, & Regula Cancellaria Pii V. & Gregorii XIII. & etiam, intra quod tempus finiri debeat.*

4 *Appellatio gradatim est interponenda, non omisso medio, nisi ad Papam, Nuntium, aut ad Principem, vel ejus Cancellarias: & quid in appellatione interposita à Vicario Episcopi, & à Prælatis aliis inferioribus subjectis Episcopis: & quid, quando Prælati habeant jurisdictionem Secularem, traditur.*

5 *Appellatio in Foro Ecclesiastico intra decem dies à die intimationis sententiæ interponi debet: quod tempus, & reliquæ juris dilationes ex justa causa possunt à Judice restringi, & prorogari.*

6 *Apostoli appellationis sunt petendi: & intra quod tempus peti debeant; & cujus expensis sint dandi, declaratur.*

7 *Appellans tenetur suis expensis omnia acta processus ad Superiorem deferre; & si reus eis uti velit, pro rata solvet eas: & intra quod tempus Notarius teneatur acta exhibere appellanti: & qua pœna Judex teneatur, si impedierit, ne acta appellanti tradantur; & ibi Concilium Tridentinum explicatur.*

8 *Appellatio in Foro Ecclesiastico coram quo Judice interponi debeat.*

9 *Libellus appellationis in Foro Ecclesiastico Hispanè compositus.*

10 *In libello appellationis à diffinitiva causa gravaminis non sunt exprimenda; secus in appellatione ab interlocutoria.*

11 *Appellatio quando remaneat deserta, ex eo quod appellans intra terminum non se præsentavit coram Superiore, vel non petiit Apostolos, vel non fuit prosequutus appellationem.*

12 *Appellans coram Superiore cum testimonio suæ appellationis debet se præsentare, petens ab eo, ut det sibi mandatum inhibitionis, citationis, & compulsionis.*

13 *Superior appellanti coram se præsentanti dat solummodo mandatum citationis, & compulsionis; inhibitionem differt, donec acta processus ad se deducantur, & ex eis videat, an à sententia diffinitiva fuerit appellatum.*

14 *Inhibitio contra Judicem* à quo *quando, & in quibus casibus dari debeat à Superiore, traditur, & ibi declaratur Concilium Tridentinum, Sess. 13. de Reformat. cap. 3. & Sess. 24. de Reformat. cap. 10. & Sess. 25. de Reformat. cap. 14. circa non admittendam inhibitionem Superioris contra Inferiorem in causis criminalibus.*

15 *Libellus gravaminum in Foro Ecclesiastico coram Judice appellationis porrigendus, Hispanè compositus.*

16 *Revocatio attentatorum in quacunque parte litis ab appellante peti potest, licet tutius sit, quod in ipso libello gravaminum petatur.*

17 *Libellus responsorius appellati in Foro Ecclesiastico Hispanè compositus.*

18 *Appellatio ab interlocutoria ex actis processus primæ instantiæ, & non ex novis secunda justificari debet.*

19 *Judex* ad quem *pronuntians se Judicem in causa appellationis interpositæ ab interlocutoria, retinet etiam cognitionem negotii principalis, & super isto articulo ante omnia debet proferre sententiam.*

20 *Judex* ad quem *prævidens, appellationem ab interlocutoria esse injustam, debet pronuntiare se non esse Judicem, remittens negotium ad Inferiorem, & appellantem in expensis condemnans.*

21 *Regula, quod in secunda instantia* non allegata allegabo, & non probata probabo, *qualiter intelligatur.*

22 *Sententia interlocutoria, quibus Judex* ad

ad quem *pronuntiat se Judicem, vel non Judicem, Hispanè compositæ.*

23 *Sententia interlocutoria, qua Judex* ad quem *recipit partes ad probandum, Hispanè composita.*

24 *Sententiæ diffinitivæ, tam confirmatoriæ, quàm revocatoriæ, Hispanè compositæ: & ibi stylus qui observatur, quando Judex* ad quem *denegat appellationem.*

CAPUT UNICUM.

PRemissis ac repetitis in isto Tractatu omnibus iis, quæ in 6. Part. 1. Tom. resolvimus circa remedium appellationis, & ejus definitionem, & quo jure esset inventa, & quotuplex, & quos effectus habeat, & intra quod tempus interponi debeat, & in quibus casibus permissa, vel prohibita sit interponi, & qualiter sit interponenda: quæ omnia ibi explicuimus in Prooemio cum sequent. & huic Tractatui conducunt.

1. Nonnulla tamen in præsenti erunt prænotanda: & primum prænotare licet, appellationem Principis Rescripto, vel Lege tolli posse: (*a*) quod tamen à Principe fieri debet, justa causa interveniente; alioquin Princeps injustè faceret: (*b*) & causa justa deberet constare Principi; aliàs peccaret, (*c*) quinimo apparere deberet, alioquin credendum non esset Principi asserenti causam subesse: (*d*) & hinc est, quod Princeps ex justa causa tollit appellationem in pluribus casibus. (*e*)

Cui veræ, & communi opinioni non obstat, si dicatur, appellationem *de Jure Naturali* esse, quatenus est defensio; (*f*) sed quæ juris naturalis sunt à Principe tolli non possunt; (*g*) ergo &c. nam, omissis interpretationibus Baldi, & Panormitani, quas optimè refutat Pinellus, (*h*) respondendum est, quod sublata appellatione per Legem, vel Principis Rescriptum, non censetur gravato sublata omnimoda defensio, cum recursum habeat ad Superiorem *per viam querelæ*, secundum Glossam, (*i*) & etiam *per viam supplicationis*, (*j*) & etiam *per viam restitutionis*; (*k*) quinimo, tunc gravatus appellare posset, si manifestè gravaretur: nam tunc appellatio non censetur sublata, ut firmat Glossa. (*l*)

2. Bene verum est, quod tunc appellatio non haberet effectum suspensivum, sed tantantum devolutivum, juxta text. in cap. *Pastoralis*, in princ. de *Appellat.* (*m*) & idem probat text. in cap. *Pastoralis*, §. *Præterea*, de *Offic. Deleg.* dum ibi dicitur, quod, quando proceditur, appellatione remota, non suspenditur jurisdictio Inferioris per appellationem, donec Papa causam committat; ergo à principio appellatio habuit effectum devolutivum, & non suspensivum. Quo fit, quod licet innovata, & intentata per Judicem *à quo* post appellationem à sententia diffinitiva, vel intra tempus à jure concessum ad appellandum, revocanda sint remedio attentatorum per Judicem appellationis, vel per ipsum Judicem *à quo*; (*n*) tamen attentata per Judicem *à quo* in casibus, in quibus appellatio non est admittenda, vel quando proceditur cum clausula, *appellatione remota*, ut in Tribunali Scholastico Salmantino, & in aliis, quibus hoc privilegium competat, revocanda non sunt, etsi quis manifestè gravetur, & causæ cognitio ad Superiorem devolvatur per appellationem, quia tunc appellatio non habet effectum suspensivum, ut supra resolvimus; ac ideo jurisdictio Inferioris non fuit suspensa. (*o*) Et ita ex supradictis constat, quod,

(*a*) Ut probat text. in leg. 1. §. *Interdum*, ff. *A quib. appell. licet*, & in cap. 1. de *Rescript.* & in cap. *Pastoralis*, de *Appellat.* & in cap. *Super quæstionum*, §. *Si verò*, de *Offic. Deleg.* & in leg. 13. tit. 23. Part. 3. & firmant Panorm. Dec. Felin. & Mant. in Rubr. de *Appell.* & communiter omnes ex Rebuf. in Constit. 2. Tom. Tit. de Rescript. in Præfat. n. 161. Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 6. & Pinel. in leg. 2. 1. part. Rubr. cap. 2. n. 21. Cod. de *Rescind. vendit.*

(*b*) Secundum Andr. Ilern. & Matth. de Affl. in Const. Neap. in Prooem. quæst. 10. quos refert, & sequitur Covarr. in dict. cap. 23. n. 6. vers. Septimo illud.

(*c*) Secundum Covarr. ubi supr.

(*d*) Ex Felin. n. 82. Beroio, n. 182. Dec. n. 28. in cap. *Quæ in Ecclesiarum*, de *Constit.* Alciat. in reg. 3. præsumpt. 8. Navar. in cap. *Si quando*, de *Rescript.* pag. 63. n. 7. & Menoch. in Tract. de Recup. possess. remed. 15. quæst. 26. n. 352. quidquid oppositum teneat Petr. Duen. in reg. 43.

(*e*) Quorum aliquot congerit Petr. Duen. ubi supr.

(*f*) Ut probat text. in cap. *Cum speciali*, §. *Porrò*, de *Appellat.*

(*g*) Ut in Clem. *Pastoralis*, §. *Cæterum*, de *Re jud.* & in §. *Sed naturalia*, Instit. de *Jur. natur.*

(*h*) Ubi supr.

(*i*) 1. in cap. *Querelam*, de *Præscr.* & in leg. 6. tit. 18. lib. 4. Recop.

(*j*) Juxt. text. in leg. unic. Cod. de *Sentent. Præfect. Prat.* & glos. in cap. *Ex litteris*, verb. *Supplicavit*, de *Restit. spol.* & in leg. 1. & 2. cum aliis, tit. 19. lib. 4. Recop.

(*k*) Secundum glos. in cap. *Apostolicæ*, verb. *Retractari* 35. quæst. 9. receptam à Felin. & Rup. n. 35. in cap. 1. de *Rescript.*

(*l*) In cap. *Ex conquestione*, verb. *Post*, de *Restit. spol.* recepta communiter ex Panorm. ibi, n. 5. & in cap. *Inter cætera*, n. 3. de *Re judic.*

(*m*) Et ibi notant Imol. n. 5. & Perus. n. 6. & communiter omnes, secundum Covar. ubi supr. n. 7.

(*n*) Juxta text. in cap. *Non solum*, de *Appell.* lib. 6. & ea, quæ resolvit Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. n. 1.

(*o*) Ita concludit Covar. in dict. cap. 23. n. 7.

quod, quando per Legem, vel Principis Rescriptum appellatio tollitur, non censetur sublata omnimoda defensio; sed solummodo iste modus defensionis per appellationem, nam esse plura Tribunalia non recipit justitiam causæ, sed solum quod consideratur est, ut reus plene audiatur, & ei justitia fiat, quæ tamen per prædicta remedia fieri poterit. (*p*)

3. Et hinc est, in pluribus casibus sublatam esse à jure appellationem, ut diximus in dict. 6. Part. 1. Tom. in Prooem. num. 19. ubi resolvimus, inter reliquos præcipuum esse, quando ab aliqua sententia interlocutoria appellaretur, & in utroque Foro Ecclesiastico, & Sæculari hoc prohibitum esse, nec dum interlocutoriis latis in prima instantia ab Ordinariis locorum, verum etiam in latis in secunda, & reliquis instantiis, pro hac extensione adducentes Reg. Cancellariæ 36. Pii Summi Pontificis V. & aliam Reg. Cancellariæ 35. Gregorii XIII. Summi Pontific. quam alii adducere solent pro contraria opinione, dum illa regula inquit, quod in causis in Romana Curia pendentibus, & in futuris, à sententia interlocutoria appellari non possit; ergo per argumentum *ab speciali* videtur contrarium dicendum esse, in aliis causis pendentibus extra Curiam in secunda, & reliquis instantiis, ut puta, in instantia Archiepiscopi, Nuntii, & alterius Delegati: quod argumentum eis non suffragatur, nam major ratio prohibitionis appellationis ab interlocutoria lata in secunda instantia Archiepiscopi, Nuntii, vel Delegati versatur, quam prohibitionis appellationis ab interlocutoria lata in secunda instantia Curiæ Romanæ; nam secunda instantia Archiepiscopi, Nuntii, vel Delegati terminari debet intra unum annum, vel saltem ex causa intra biennium; (*q*) & ita tempus illius instantiæ facilus consummeretur, in prosecutione harum appellationum ab interlocutoriis, & negotium causæ principalis indiffinitum remaneret: cæterum secunda instantia Curiæ Romanæ nullo tempore finitur, dummodo aliquis actus ibi intra annum factus fuerit. (*r*)

4. Prænotandum etiam est, appellationem *gradatim* interponendam esse de minori Judice ad majorem proximum, & immediatum; non verò omisso medio ad alium Superiorem distantem, & non proximum, secundum Speculatorem: (*s*) quæ resolutio vera est, & procedit *de Jure Civili*, & in Foro Sæculari; tamen *de Jure Canonico*, & in Foro Ecclesiastico, omisso medio, ad Papam appellari potest; (*t*) nisi appellaretur ab Subdelegato Delegati Papæ: quia tunc ad ipsum Delegatum est appellandum. (*u*) Pari modo in Foro Ecclesiastico ad Nuntium, & Legatum Papæ, omisso medio, appellatur, secundum Panormitarium, (*x*) & ita praxis observat: & etiam omisso medio in aliis casibus appellatur, quos congerit Maranta: (*y*) & quod omisso medio ad Papam, & ad ejus Legatum appellari possit, resolvit Covarruvias, (*z*) qui etiam concludit, quod in hisce Regnis Hispaniarum, omisso medio, ad Regem, vel ejus Curiam appellari possit, per text. in leg. 18. tit. 23. Part. 3. juxta quam resolutionem intelligenda sunt superius adducta.

Quo fit à sententia Vicarii Generalis Episcopi appellandum non esse ad ipsum Episcopum, quia est unum, & æquale Tribunal, ut resolvimus supra, (*a*) ubi diximus, à sententia Vicarii Foranei Episcopi ad ipsum Episcopum appellandum esse, quod etiam ad istum Tractatum confert. Fit etiam, à Prælatis inferioribus, & eorum Officialibus subjectis Episcopis ad ipsos Episcopos appellandum esse, quia sunt proximi Superiores, non verò ad Archiepiscopos. (*b*) Fit insuper, ab Episcopis habentibus civilem, & sæcularem jurisdictionem appellandum esse ad Archiepiscopos, nisi ex consuetudine privilegio, sive jure alio speciali ad alium sit appellandum, juxta text. in cap. *Romana*, §. *Debet*, per quem text. defenditur lex 8. tit. 3. lib. 1. Recop. dum statuit, ab Episcopis habentibus sæcularem jurisdictionem appellandum esse ad ipsum Regem, & ejus Curiam; non verò ad Archiepiscopos, vel ad alios Judices Superiores Ecclesiasticos: nam hoc competit Regi Hispaniarum jure quodam speciali, ex eo quod, cum temporalis, & civilis potestas Regni Hispaniarum sit penes ipsum solum Regem,

(*p*) Secundum Pinellum ubi supr. n. 22.

(*q*) Ut in cap. *Cum sit Romana* in princip. de *Appellat.* & in Clem. *Sicut*, eod. tit.

(*r*) Ut resolvimus in 3. Annotat. de *Instantia* hujus totius Operis, in vers. Cæterum, ubi etiam diximus, intra quem terminum hæc instantia appellationis terminari debet, quod huic Tractatui multum conducit, & supradictæ resolutioni sunt addenda à nobis resoluta in dict. 6. Part. 1. Tomi in Prooem. n. 28.

(*s*) In Tit. de Appell. §. Nunc tractemus in princ. & facit lex *Imperatores*, ff. de *Appell.*

(*t*) Ut probat text. in cap. *Ad Romanam* 2. quæst. 6. & in cap. *Si duobus*, & in cap. *Solicitudinem*, de *Appell.* & notat Perus. in cap. *Dilecti* III. eod. tit.

(*u*) Juxt. text. in cap. *Si Delegatus*, §. fin. de *Offic. Deleg.* lib. 6. & notat Perus. in dict. cap. *Si duobus*, col. pen.

(*x*) Et Perus. in dict. cap. *Dilecti* III.

(*y*) De Ordin. jud. 6. part. membr. 2. à n. 357.

(*z*) In Pract. Quæst. cap. 4. n. 9.

(*a*) In 2. Tom. hujus Operis in 3. Prælud.

(*b*) Juxta text. in cap. *Romana*, §. *Ab Archidiacono*, de *Appell.* in 6. quem innovat Concil. Trident. Sess. 22. de Reformat. cap. 7.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ab eoque in alios derivetur, (c) consequitur, Episcopos, & Prælatos Ecclesiasticos jurisdictionem sæcularem non aliunde habere, quam ex Regia concessione, semperque apud ipsum Regem mansisse hanc supremam jurisdictionem cognoscendi de appellationibus à judicibus inferioribus interpositis, & ita in hisce Regnis appellandum est à Prælatis habentibus sæcularem jurisdictionem ad ipsum Regem, & ejus Tribunalia Suprema, & non ad Archiepiscopos, quia *de jure* hoc Regi competit. (d)

5. Prænotandum insuper est, quod in dict. 6. Part. in Procem. num. 14. & 15. resolvimus, appellationem in Foro Ecclesiastico interponendam esse *intra decem dies* connumerandos à die intimationis sententiæ: quod quidem tempus ex *justa causa* à Judice restringi poterit, secundum Panormitanum; (e) quinimo prædictum tempus *ex justa causa* etiam prorogari poterit, secundum Felinum; (f) cujus opinioni non obstat text. in cap. *Oblatum*, de *Appellat.* ubi tempus à jure concessum ad prosequendam appellationem nequit à Judice prorogari, etiam *ex justa causa*: nam respondeo, quod ideo ibi denegatur potestas Judici prorogandi illud tempus, quia si justa causa prorogandi extitisset, jam à lege facta est provisio alterius anni; (g) ob idque Judicis provisio cessat: (h) & pro hac opinione facit, quod Judex *ex causa* omnes dilationes à jure concessas, etiam sine ministerio Judicis, coarctare, & prorogare potest, ut probat Panormitanus: (i) etsi Glossam (k) sequantur Baldus, (l) & Greg. Lupus: (l) & eidem consentit Didac. Perez, (m) qui (n) hoc ad utramque partem disputat, & tandem concludit, Judicem non posse minuere, vel prorogare dilationes à jure concessas sine ministerio Judicis; bene tamen concessas cum ministerio Judicis; cujus fundamentis satisfieri potest, dicendo procedere, nisi justa causa intervenerit, ex qua Judex possit breviare, seu extendere prædictas dilationes.

6. Prænotandum rursus est, quod in dict. 6. Part. 1. Tom. (o) resolvimus, Apostolos petendos esse in ipsa appellatione instanter, instantius, &c. sufficereque uno actu, & contextu illos petere: quos tamen appellans tenetur petere *intra triginta dies* connumerandos à tempore, quo incipit currere decendium appellationis, quod est à die intimationis sententiæ, ut supra resolvimus: & quod intra prædictum terminum Apostoli sint petendi, probat text. in cap. *Ab eo*, de *Appell.* lib. 6. & in Clem. *Quamvis*, cod. tit. ubi Glossa (p) tenet, connumerandum esse illum terminum à tempore, quo decendium appellationis currere incipit, nisi Judex *à quo* breviorem terminum ad Apostolos recipiendos assignaverit appellanti, quod facere poterit, juxt. text. in dicta Clem. *Quamvis*, & ibi dicitur, quod si intra terminum à Judice præfixum appellans non comparuerit coram Judice, & petierit, Apostolos sibi tradi, appellatio remanebit deserta: & idem, quando Judex statuerit terminum juris incertum, si intra eum appellans non petierit, Apostolos à Judice sibi dari, vel si oblatos recipere recusaverit. Et plura de istis Apostolis vide apud Speculatorem, (q) & Marantam, (r) qui (s) resolvit, 7. Apostolos dandos esse expensis ipsius appellantis, qui etiam *hodie* omnia acta processus gesta coram Inferiori tenetur suis expensis ad Judicem appellationis transferre: & si pars appellata comparuerit, cogenda erit pro portione sua expensas actorum, quæ translata fuerint, solvere, si illis uti voluerit, nisi ex loci consuetudine servetur, ut integrum onus solvendi expensas appellanti incumbat. Et Notarius causæ copiam prædictorum actorum *congrua mercede* si-

(c) Ut resolvimus in 1. Part. 1. Tom. in 1. Temp.

(d) Et defenditur ex dict. cap. *Romana*, §. *Debet*, ibi. *Sive jure alio*, cujus decisionem comprobat Concil. Trid. Sess. 22. de Reform. cap. 7. & ita resolvit Covar. in Pract. Quæst. cap. 4. n. 2. & Didac. Perez in leg. 5. tit. 4. lib. 1. Ordinam.

(e) Et Dec. n. 19. vers. Potuit in cap. *cum sit Romana*, de *Appell.* contra glos. ibi, verb. *Recisus*.

(f) Num. 4. in dict. cap. *Cum sit Romana*.

(g) Per text. in dict. cap. *Cum sit Romana*, & in cap. *Ex ratione*, cod. tit.

(h) Arg. text. in leg. fin. Cod. de *Pact. convent.* ut optimè advertit Dec. in dict. cap. *Cum sit Romanâ*, n. 11. & Perus. in cap. 1. §. *Si quis*, n. 5. de *Except.* lib. 6.

(i) Felin. & Dec. n. 13. in dict. cap. *Cum sit Romana*, & Alex. de *Re judic.* ff. leg. 2. n. 5. post Bartol. ibi, n. 4. & idem tenet Ant. de Butrio in dict. cap. *Cum sit Romana*, n. 12. ubi eam testatur communem August. Beroi. n. 61. quæ communis fundatur per text. in cap. *Induciæ* II. ibi: *Si rerum urgentissimæ* 3. quæst. 3. & in leg. fin. vers. *Nisi rerum urgent*, Cod. de *Dilation.*

(j) In dict. cap. *Cum sit Romana*, verb. *Recisus.*

(k) In Auth. *Et qui*, Cod. de *Tempor. appellat.* & Bonifac. in Clem. *Quamdiu*, n. 49. de *Appell.*

(l) In leg. 22. tit. 23. Part. 3. in glos. 5. ubi simpliciter transit cum Baldo.

(m) In leg. 1. tit. 16. lib. 3. Ordinam. in glos. verb. *Ciuco dias*, in vers. Utrum autem.

(n) In leg. 1. tit. 3. lib. 3. Ordinam. in glos. 5. & in leg. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. in glos. verb. *Dà la ley.*

(o) In Procem. n. 40. prope finem.

(p) Verb. *Tempore.*

(q) In Tit. de Apostolis.

(r) De Ordine judic. 3. part. 6. partis, actu 2. à n. 208.

(s) In n. 213. post glos. in dict. Clem. *Quamvis*, verb. *Oblatos.*

sibi soluta, tenetur exhibere intra mensem; alioquin puniendus erit arbitrio Ordinarii: & si ipse Ordinarius particeps fuerit hujus impedimenti, nec acta *integre* appellanti tradantur intra tempus debitum, ad dupli pœnam, quanti ea lis fuerit, tenebitur, ita decretum extat in Concilio Tridentino: (t) quod procedit, tàm in causis civilibus, quàm in criminalibus, de quibus decretum illud loquitur. Cui non obstat aliud Decretum ipsius Concilii, (u) ubi dicitur, quod in causis criminalibus Judex, à quo appellatum fuerit, acta processus teneatur exhibere *gratis* ipsi appellanti, ut illa producat coram Judice appellationis; ergo videtur, quod non debeant transferri, nec exhiberi expensis ipsius appellantis: nam respondeo, quod illud Decretum debet intelligi, scilicet, quod Judex ipse *à quo* nihil debeat postulare, & recipere pro illa exhibitione actorum, sed *gratis* teneatur illa exhibere; cæterum expensas, quæ factæ fuerint in itinere, & in translatione ad Judicem appellationis, & quæ ipsi Notario causæ pro labore, & suis exportulis solvi debuerint, pars appellans solvere debebit: & in hac specie intelligitur text. Concilii Tridentini, (x) & ita existimo, componenda esse prædicta Decreta Concilii.

8. Prænotandum deinde est, quod in dicta 6. Part. 1. Tom. in Procem. num. 53. resolvimus, appellationem interponendam esse coram Judice *à quo*: & est intelligendum, quod si Judex *à quo* appellationem deneget, nec ei deferat, imo in causa procedat innovando, tunc appellans mittit mandatum alicui Procuratori Cancellariæ, ut à Senatoribus Regiis Provisionem Regiam obtineat, qua præcipiatur Notario causæ, quod processum originalem ad prædictam Cancellariam remittat, & Judices Ecclesiastici exhortentur, quod excommunicatos absolvant per spatium sexaginta dierum: & processu ad Cancellariam delato, Auditores, eo viso, an Ecclesiasticus vim intulerit appellanti *in non deferendo ejus appellationi*, si eis constiterit, vim illatam fuisse, proferunt sententiam, qua declarant, *vim illatam fuisse, & exhortantur Judicem, quod appellationi deferat*: alioquin, si eis constiterit, vim illatam non fuisse à Judice Ecclesiastico, *eidem processum remittunt, ut in causa procedat*: quam cognitionem *per viam violentiæ* Auditores Regii habent, per ea quæ resolvimus in 1. Part. 1. Tom. (y) ac ideo in fine libelli appellationis ponitur clausula: *y protesto el auxilio Real de la fuerza.*

Prænotandum denique erit ad istum Tractatum illud, quod resolvimus in 1. Prælud. hujus 2. Tom. (z) Omnibus supradictis ita constitutis, & consideratis, erit deveniendum ad formam, & modum procedendi in ista secunda instantia appellationis: & in primis libellus appellationis erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS APPELLATIONIS.

9. „ Fulano, ante Vmd. parezco, y digo: que en la causa, que entre mi, y Fula-
„ no se ha tratado, y trata, Vmd. dió, y pro-
„ nunció cierta sentencia contra mi, y en fa-
„ vor del dicho adverso, en la qual en efec-
„ to Vmd. mando tal, y tal cosa, cuyo te-
„ nor habido aqui por repetido, y à él me re-
„ firiendo, hablando con el debido acata-
„ miento, la dicha sentencia es nula, y do al-
„ guna, injusta, y muy agraviada, digna de ser
„ enmendada, y revocada por el Superior:
„ lo primero, por todas las razones de nuli-
„ dad, y agravio, que del processo resultan,
„ y se pueden, y deben colegir, que he aqui
„ por insertas: lo otro, por todo lo general,
„ que se suele decir, y alegar, que he aqui
„ por expresso: y porque la dicha sentencia
„ no fue dada à pedimento de parte, ni con-
„ tra parte, en tiempo, y forma, ni yo fui
„ citado para verla dar, ni el processo estaba
„ en estado de se sentenciar, ni se guardó el
„ orden del derecho: lo otro, porque yo pro-
„ bé bien, y cumplidamente mi intencion, y
„ demanda, y lo que probar me convenia,
„ para obtener sentencia en mi favor; y la
„ parte contraria no probo sus excepciones,
„ y defensiones: y assi, debiendo Vmd. de dar
„ mi intencion, y demanda por bien probada,
„ y condenar al dicho adverso, la dió por no
„ probada, y le absolvió, y dió por libre de
„ ella: lo otro, por tal, y tal razon, por las
„ quales razones, y cada una de ellas, y
„ por las que ante el Superior protesto de-
„ cir, y alegar, que mas à mi derecho con-
„ vengan, sintiendome agraviado, *salvo jure*
„ *nullitatis*, y *otro debido remedio*, de Vmd. y
„ de la dicha sentencia, y de todo lo demàs,
„ que en virtud de ella se hiciere, y actua-
Fff „ re,

(t) Sess. 24. de Reform. cap. 20. prope fin. in vers. *Præterea.*

(u) Sess. 13. de Reform. cap. 3.

(x) In dict. cap. 20. vers. *Præterea.*

(y) In 1. Temp. n. 23. in vers. Tertio modo dicti Auditores.

(z) In vers. Ex supradicta resolutione, n. 13. & in vers. Quo fit, Archiepiscopum, n. 19.

„ re, apelo para ante el Señor Arzobiſpo de „ Santiago, y para ante ſus Vicarios, y para „ ante quien, y con derecho pueda, y deba: „ y pido los Apoſtolos de eſta mi apelacion „ *ſæpè, ſæpius, & ſæpiſsimè, inſtanter, inſ-* „ *tantius, & inſtantiſsimè*, con todas las inſ- „ tancias, y afincamientos, que de derecho ſe „ requieren; y ſi tacita, ò expreſſamente de- „ negada me fuere eſta apelacion, añadiendo „ agravio à agravio, y fuerza à fuerza, y ape- „ lacion à apelacion, *iterum* apelo de la dicha „ tacita, ò expreſſa denegacion, ſegun, y pa- „ ra ante quien de ſuſo apelado tengo: y pro- „ teſto el Real auxilio de la fuerza, ſo cuya „ proteccion, y ampáro pongo eſta preſente „ cauſa: y pidolo por teſtimonio.

10. Singulæ clauſulæ prædicti libelli explicantur in dict. 6. Part. 1. Tom. (*a*) præterquam illæ clauſulæ: *lo primero*, uſque ad illam: *lo otro, por tal, y tal razon, incluſivè*: in quibus clauſulis exprimuntur cauſæ gravaminis: nam cauſa gravaminis in appellatione à ſententia diffinitiva exprimi non debet, ſed tantum in appellatione ab interlocutoria ſententia, ut reſolvimus: (*b*) tamen in prædicto libello exprimuntur, non *de neceſsitate*, ſed ut facilius Advocatus, & Procurator appellantis inſtruantur, & intelligant, quid allegare debeant in libello gravaminis coram Superiore.

Non fuit etiam explicata illa clauſula: *Apelo para ante el Señor Arzobiſpo*, quæ procedit ex his, quæ ſupra in iſta Parte reſolvimus; (*c*) nec etiam illa clauſula: *Y para ante quien, y con derecho, &c.* quæ tamen procedit ex reſolutis in dict. 6. Part. 1. Tom. (*d*) nec etiam fuit explicata illa clauſula: *Y pido los Apoſtolos, &c.* quæ tamen procedit ex his, quæ reſolvimus ſupra in iſta Part. (*e*) nec etiam illa clauſula: *Y proteſto el Real auxilio, &c.* quæ procedit ex his, quæ ſupra in iſta Part. diximus. (*f*)

Supradictus libellus appellationis offerti debet coram Judice *à quo*, ut reſolvimus ſupra; (*g*) & ſi Judex *à quo* appellationem denegaverit, agendum erit, quod ibi diximus: ſi verò appellationi detulerit, aſſignans tempus appellanti ad petendos Apoſtolos, & ad ſe præſentandum, & ad proſequendam appellationem coram Superiore, appellans intra dictum terminum à Judice præfixum debet ſe præſentare cum teſtimonio ſuæ appellationis, quem terminum Judex *à quo* præfigere poteſt appellanti, ſive appellationem deneget, ſive concedat, ut diximus in dict. 6. Part. 1. Tom. (*h*)

11. Et ſi intra illum terminum appellans non ſe præſentaverit, appellatio remanebit deſerta; (*i*) nec appellans ſatisfacit, ſi iter arripiat ad Superiorem intra terminum ſibi præfixum, ſecundum Panormitanum: (*j*) ſi verò terminus eſſet præfixus ſolummodo ad proſequendam appellationem, (*k*) ſatisfaceret appellans, ſi intra illum arriperet iter, vel Judices impetraret: (*l*) cæterùm, ſi Judex *à quo* non aſsignaverit appellanti terminum ad petendos Apoſtolos, neque ad ſe præſentandum, neque ad proſequendam appellationem, tunc appellans tenetur intra triginta dies Apoſtolos petere cum requiſitis debitis; alioquin appellatio remaneret deſerta, (*m*) & intra annum, vel *ex cauſa* biennium, tenetur appellationem proſequi, (*n*) alioquin appellatio remaneret deſerta. (*o*)

12. Et receptis Apoſtolis, *id eſt*, teſtimonio appellationis, tunc appellans cum eis ſe præſentat coram Superiori, petens, *ut illud pro præſentato habeat in illo gradu appellationis, & quod ſibi det mandatum inhibitionis contra Judicem inferiorem, & citationis contra partem appellatam, & compulſionis contra Notarium cauſæ*: 13. & tunc Judex, viſo teſtimonio appellationis, concedit ſolummodo mandatum compulſionis, & citationis: & poſtquam proceſſus fuerit ad ſe delatus, viſo proceſſu, ſi appellatio interpoſita fuit à ſententia diffinitiva, viſoque teſtimonio appellationis ritè, & rectè interpoſitæ, concedit appellanti mandatum inhibitionis, quo inhibet Judici inferiori à cauſæ cognitione, niſi in caſibus in quibus appellatio *de jure* prohibita eſſet, etiam à ſententia diffinitiva: nam tunc non poſſet Superior contra Inferiorem inhibitionem dare, donec cognoſce-

(*a*) In Procem. à n. 45. in verſ. Expoſitio libelli appellationis.
(*b*) In dict. 6. Part. in Procem. n. 34. in verſ. Rurſus in appellatione.
(*c*) In verſ. Prænotandum etiam eſt.
(*d*) In Procem. n. 37. in verſ. Similiter ſufficit.
(*e*) In verſ. Prænotandum rurſus eſt.
(*f*) In verſ. Prænotandum deinde eſt.
(*g*) In iſta Parte, in verſ. Prænotandum deinde eſt.
(*h*) Cap. 1. de *Modo procedendi per viam appellationis in Cancellaria*, n. 2.
(*i*) Juxta text. ſic intellectum in cap. *Perſonas*, de *Appell.*
(*j*) In dict. cap. *Perſonas*, n. 8. & Rotam Antiquam §37. & Rotam Novam 155.
(*k*) Ut in cap. *Cum cauſa*, de *Re judic.* & in cap. *Ad hæc* 3. de *Appell.* & in cap. *Ex parte*, de *Reſcript.*
(*l*) Juxta text. in dict. cap. *cum cauſa*, & communiter omnes, ſecundum Dec. in dict. cap. *Perſonas*, n. 8.
(*m*) Juxta text. in cap. *Ab eo*, de *Appell.* lib. 6. & in Clem. *Quamvis*, eod. tit.
(*n*) Ut in cap. *Cum ſit Romana*, de *Appell.* & in Clem. *Sicut*, eod. tit.
(*o*) Ut in dictis juribus probatur.

cere cœpiſſet de cauſa juſta, vel injuſta appellationis per acta ipſius proceſſus.

14. At verò, ſi jam cognoſcere cœpiſſet, bene poſſet inhibitionem concedere, ne ſententia Inferioris executioni mandaretur: (*p*) vel niſi appellatio à ſententia diffinitiva in cauſa criminali interpoſita eſſet, nam tunc *hodie* Superior inhibitionem concedere non poteſt, niſi prius viſis actis proceſſus primæ inſtantiæ, & ex eis juſtificata cauſa appellationis, juxta Decretum Concilii Tridentini, Seſſ. 13. de *Reformat.* cap. 3. & in hunc ſenſum eſt accipiendus text. ejuſdem Concilii Seſſ. 24. de *Reformat.* cap. 10. & Seſſ. 25. de *Reformat.* cap. 14. ubi dicitur, quod, non obſtante quacumque inhibitione Superioris, ſententia Epiſcopi *ſuper viſitatione*, aut *morum correctione*, aut *concubinatu* executioni mandetur: debent enim jura illa intelligi, quando inhibitio à Superiore data eſſet, abſque eo quod prius appellatio juſtificata eſſet ex actis proceſſus primæ inſtantiæ: & tunc in prædictis caſibus, in quibus inhibitio dari non poteſt, donec viſa fuerint acta proceſſus, & ex eis juſtificata appellatio, Judex ſuperior concedit ſolummodo mandatum compulſorium contra Notarium, quo ei mandat, *quod acta proceſſus appellanti exhibeat, ſoluta ſibi debita mercede*, quod facere tenetur ſub pœna præſcripta in Concilio Tridentino. (*q*) Et inſuper Superior concedit appellanti mandatum citatorium, quo partem appellatam citat, *ad hoc ut coram eo compareat*: & poſtmodum actis proceſſus primæ inſtantiæ delatis ad Superiorem, & per eum viſis, ſi ex eis apparuerit, cauſam juſtificatam eſſe, tunc dat inhibitionem adverſus Inferiorem: & hoc idem obſervandum erit, quando appellatio interpoſita fuit à ſententia interlocutoria in caſibus, in quibus *hodie* ab interlocutoria appellari poteſt: nam Superior tunc inhibitionem dare non poterit, niſi prius viſis actis proceſſus primæ inſtantiæ, & ex eis appellatione juſtificata. (*r*)

Hoc ultimum verum eſſe exiſtimo, quando appellatum eſſet à ſententia interlocutoria continenti gravamen irreparabile per diffinitivam, nam tunc in ea *ſpecialiter*, & *nominatim* cauſa gravaminis eſt exprimenda: (*ſ*) ac ideo, niſi de tali cauſa ex actis proceſſus prius conſtet, Superior non poterit inhibitionem dare; tamen, ſi appellatio interpoſita eſſet ab interlocutoria habente vim ſententiæ diffinitivæ, tunc Superior poterit ſtatim, non viſis prius actis proceſſus, inhibitionem dare: nam, ſicut in appellatione à diffinitiva, cauſa gravaminis non debet exprimi, (*t*) ita etiam cauſa non eſt exprimenda in interlocutoria habente vim diffinitivæ, per argumentum *ab æquiparatis*: (*u*) quod verum eſt, niſi appellatio in aliquo caſu prohibita eſſet à jure, vel à Principe, quia tunc cauſa deberet exprimi, tàm in appellatione à ſententia diffinitiva, quàm in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitivæ, ſecundum Gloſſam: (*x*) tunc enim niſi appellatio prius juſtificata eſſet ex actis proceſſus, inhibitio non eſſet danda; (*y*) cæterum, ſi appellatum fuerit ab aliis ſententiis interlocutoriis non habentibus vim diffinitivæ, nec continentibus gravamen irreparabile, Superior non debet inhibitionem dare, ſed tantum citationem, & compulſionem, juxta Decretum Concilii Tridentini. (*z*)

Solent tamen nonnulli Superiores, eo ipſo quod appellans coram eiſdem ſe præſentat cum Apoſtolis, ſi appellans eſt excommunicatus dare mandatum eidem, quo præcipiunt Judici Inferiori, *quod per quindecim dies, vel per aliud certum tempus excommunicatum abſolvat*: ſimiliter idem præcipiunt, quando cauſa criminalis eſt, & *quod Inferior ſuperſedeat executioni ſententiæ per certum tempus*, quod Superiores faciunt, ut interim acta proceſſus ad eos transferantur: & tunc, ſi ex eiſdem conſtiterit, appellationem juſtificatam eſſe, tunc in totum inhibent Inferiori, & conceſſo prædicto mandato citatorio, compulſorio, vel etiam inhibitorio in caſibus, in quibus inhibitio dari poteſt, appellans facit, illud intimari Judici Inferiori, *ne in cauſa procedat*, & parti appellatæ, *ut coram Superiore compareat*, & etiam Notario cauſæ primæ inſtantiæ, *ut acta proceſſus ſibi exhibeat, offerendo eidem debitam mercedem pro ſuis exportulis.*

Et ſi poſt intimationem inhibitionis Inferiori factam (quando ab ejus ſententia diffini-

(*p*) Ut probat text. in cap. *Romana*, §. *Si autem*, de *Appell.* in 6. quod comprobat Concilium Tridentinum, Seſſ. 22. de Reformat. cap. 7. notat Domin. dict. cap. *Romana*, §. *Quod ſi*, n. 4.
(*q*) Seſſ. 24. de Reform. cap. 20. verſ. *Porrò.*
(*r*) Ut probat text. in dict. cap. *Romana*, §. *Quod ſi objiciatur*, quem text. innovat Concilium Tridentinum, Seſſ. 22. de Reform. cap. 7.
(*ſ*) Ut probatur in cap. 1. de *Appell.* in 6. juncta Clem. *Appellanti*, eod. tit.
(*t*) Ut in leg. *Seio*, junct. gloſſ. fin. ff. de *Appell.* gloſſ. & communiter omnes in cap. *Cum in Eccleſia*, de *Appell.*
(*u*) Et ita in terminis tenet Peruſ. in cap. 1. n. 6. de *Appellat.* lib. 6. & communiter omnes, ſecundum Dec. in cap. *Pervenit* II. de *Appellat.*
(*x*) In dict. cap. *Romana*, §. *Si autem*, verb. *Mandetur*, communiter receptam ex Dec. in cap. *Ad noſtram*, n. 13. de *Appell.*
(*y*) Juxta text. in dict. cap. *Romana*, §. *Si autem.*
(*z*) Seſſ. 24. de Reform. cap. 20. in verſ. *Neque appellationes ab eiſdem.*

tiva appellatum fuit in aliquo casu prohibito appellari, vel in causa criminali, ut supra resolvimus, vel quando appellatum fuit à sententia continente gravamen irreparabile) Inferior aliquid innovaverit, & attentaverit, *remedio attentatorum* erunt per Superiorem revocanda: (a) illa verò, quæ innovata fuerint per Inferiorem, post appellationem à sententia diffinitiva interpositam, casu quo appellari licet, & etiam ea, quæ intra decendium ad appellandum concessum ante interpositionem appellationis fuerint innovata, revocanda erunt *per viam attentati*: (b) si verò Notarius noluerit acta processus exhibere, tunc advertus eum erit procedendum pœnis in tali casu præscriptis à Concilio Tridentino; (c) sed si acta processus appellanti exhibeat, illa eidem concedit clausa, & sigillata, & cum illis appellans, vel ejus Procurator comparet coram Superiore, offerens acta prædicta, & porrigens libellum gravaminum adversus sententiam Inferioris, forma sequenti.

LIBELLUS GRAVAMINUM.

15. „ Fulano, en nombre de Fulano, como mas haya lugar de derecho, parezco „ ante Vmd. en grado de apelacion, agravio, „ nulidad, ò simple querella, ò como mas à „ mi derecho convenga, alegando de la jus„ ticia de mi parte, digo: que siendo por Vmd. „ visto el presente processo, hallará, que la „ sentencia en èl dada, y pronunciada por „ el Reverendo Provisor de tal parte Juez à „ *quo* contra el dicho mi parte, y en favor de „ Fulano parte adversa, es ninguna, y do „ alguna, injusta, y muy agraviada, digna „ de ser emendada, y revocada por Vmd. y „ de ella debe ser dado por libre el dicho mi „ parte, declarando, el dicho Inferior haver „ hecho agravio al dicho mi parte en la dicha „ sentencia; y que el dicho mi parte apeló „ bien, y justamente en tiempo, y forma: lo „ qual assi pido, y Vmd. debe hacer por lo „ siguiente: lo primero, por todas las razo„ nes de nulidad, y agravio, que del proces„ so se deben, y pueden colegir, que hé aqui „ por expressas, y de nuevo ante Vmd. en esta „ instancia las digo, y alego: lo otro, por„ que la dicha sentencia no fuè dada à pedi„ mento de parte, ni contra parte, en tiem„ po ni en forma, ni el processo estaba en „ estado de se poder sentenciar, ni el dicho „ mi parte fuè citado para la vèr dàr: lo otro, „ porque el dicho mi parte probò bien, y „ cumplidamente su intencion con mucho nu„ mero de testigos fidedignos, mayores de „ toda excepcion; y la parte contraria no „ probò cosa, que pudiesse impedir la justicia „ de mi parte: lo otro, por tal, y tal razon, „ &c. y ansi, debiendo el dicho Inferior sen„ tenciar en favor del dicho mi parte, lo „ condenò: por lo qual, sintiendose agravia„ do de la dicha sentencia, apelo para ante „ Vmd. en tiempo, y forma, y en la prosecu„ cion de su apelacion tiene hechas las dili„ gencias necessarias, como del processo cons„ ta: por que pido à Vmd. que pronuncian„ dose por Juez de esta causa, declare, el di„ cho Juez inferior haver mal sentenciado, „ y la dicha mi parte bien apelado, mandan„ do dàr la dicha sentencia por ninguna, ò „ à lo menos revocandola, como injusta y „ agraviada, sobre que pido cumplimiento de „ justicia, y costas, y el oficio de Vmd. im„ ploro, &c.

16. Circa supradictum libellum erit advertendum, quod si Judex inferior aliquid innovavit, (d) quod revocari debeat *remedio attentatorum*, tunc, licet in quacunque parte litis revocatio attentatorum ab appellante peti possit, ut determinat Rota, (e) & prædictam opinionem *de jure* veriorem esse, nec se unquam de ea vidisse controverti, testatur Covarruvias; (f) tamen tutius, & cautius erit, quod eodem libello gravaminum petatur revocatio sententiæ principalis latæ, & attentatorum: nec necesse erit in specie peti, quod ante omnia revocentur attentata; imo satis erit simpliciter peti revocationem attentatorum. (g)

Quo circa, quando aliquid innovatum fuerit in prædicto libello gravaminum, post illam clausulam, scilicet, *tiene hechas las diligencias necessarias, como del processo consta*, adjicienda erit clausula sequens: *y sin embargo de la dicha apelacion, el dicho Inferior innovò en la causa, procediendo à exetutar su sentencia, ò haciendo tal, y tal cosa, despues de la apelacion por mi parte interpuesta; y en el tiempo que pudiera apelar, ò despues que le fuè notificada la inhibitoria de Vmd. en que le inhibiò, para que no se entremetiesse en el conocimiento de la dicha causa, ni innovasse cosa alguna en ella: por que pido à Vmd. que reponiendo primero, y ante todas cosas todo lo hecho, innovado, y atentado por el dicho Inferior, Vmd. proceda en la dicha causa, y declare la dicha sentencia del dicho Inferior por ninguna, ò à lo menos, como injusta, la revoque, sobre que pido justicia, &c.*

(a) Juxta text. in cap. *Non solum* in vers. *Illa vero*, junctis verbis ejusdem text. ibi: *Exceptis casibus*, de *Appellat.* in 6. & explicat, & resolvit Covar. in Pract. Quæst. cap. 24. à num. 1.

(b) Ut probat text. in dict. cap. *Non solum* in princ. & explicat, & prosequitur Covar. in Pract. Quæst. cap. 23. per totum, & Herculanus in Tract. de Attentatis.

(c) Sess. 24. de Reform. cap. 20. vers. *Qui Notarius.*

(d) Aliquo ex modis, quibus diximus supr. in ista Parte post libellum appellationis, in vers. Supradictus libellus in fin. ibi: *Et si post intimationem inhibitionis*, &c.

(e) In decis. 57. & 185. in Novis, quam probant Joan. Andr. Domin. Ancharr. & Perus. in dict. cap. *Non solum.*

(f) In Pract. Quæst. 23. n. 3. in fin. & Franc. Herculanus in Tract. de Attentatis, cap. 11. n. 21.

(g) Ita resolvunt supradicti DD.

Supradictus libellus gravaminum producitur coram Superiore, qui præcipit, *copiam ejus exhiberi appellato, & quod ad primam Audientiam respondeat*, in qua comparet appellans, inculans contumaciam appellato, ex eo quod non respondeat, & proceditur, sicut diximus in 1. Part. hujus 2. Tomi. (h) Et quando pars appellata voluerit respondere libello gravaminum appellantis, poterit concipere responsum forma sequenti.

LIBELLUS RESPONSORIUS
ex parte appellati.

17. „ Fulano, en nombre de Fulano, con „ protestacion, que hago, de que por Auto, ò „ Autos, que ante Vmd. haga no, sea visto „ dàrle, ni atribuirle mas, ni mayor juris„ diccion de la que en tal caso de derecho à „ Vmd. compete, y essa, no declinable: en „ respuesta de un escrito de agravios por par„ te de Fulano presentado, parezco ante Vmd. „ y digo: que siendo por Vmd. visto el presen„ te processo, hallará, que Vmd. no es Juez „ competente, ni lo puede ser de esta causa, „ ni de otra cosa tocante à ella, por quanto „ del Auto por el Reverendo Provisor Juez à „ *quo* dado, y pronunciado, no se pudo ni „ debio apelar, conforme à derecho, y à lo „ nuevamente decretado en el Sacro Concilio „ de Trento, atento que el dicho Auto, y „ sentencia fuè interlocutoria, y tal, que de „ derecho de èl no huviesse lugar apelacion: „ por lo qual Vmd. se debe pronunciar por no „ Juez de esta causa, exonerandose de ella, y „ remitiendo el conocimiento al dicho Provi„ sor, declarando mal apelado por la parte „ contraria, y condenandola en costas; y caso „ no confessado, que lo susodicho lugar no „ haya, Vmd. debe por su sentencia confir„ mar la sentencia dada, y pronunciada por „ el dicho Reverendo Provisor en favor de mi „ parte, y contra el dicho adverso, declaran„ do haver hecho justicia, y lo que era obli„ gado, y el dicho adverso haver mal apelado: „ lo qual assi pido, y Vmd. debe hacer por lo „ siguiente: lo primero, por todo lo general, „ que se suele decir, y alegar, que hè aqui „ por expresso, y por las demàs razones, que „ de la dicha sentencia, y processo se coligen, „ y por todo lo que por mi parte fuè dicho, „ y alegado, y probado ante el Inferior, lo „ qual en esta instancia reproduzgo: y porque „ la dicha sentencia fuè dada conforme à de„ recho, atento lo alegado, y probado; y la „ parte adversa fuè citada para la vèr dàr: y „ porque el dicho mi parte probò suficiente„ mente su intencion; y el adverso no probò „ cosa, que aprovechar le pudiesse, y lo que „ agora de nuevo dice, y alega, yà lo tiene „ alegado, y articulado en la primera instan„ cia, y conforme à derecho no hà lugar de „ lo alegar en esta segunda: por que pido à „ Vmd. en todo haga segun, è como de suso „ pedido tengo, y en lo necessario el oficio de „ Vmd. imploro, pido justicia, y las costas „ protesto, &c.

Iste libellus offertur coram Judice, & ejus copia datur appellanti, qui, si voluerit, replicare poterit, cujus replicationis copia datur appellato, qui duplicare poterit: & cum duobus libellis ab utraque parte productis concluditur per partes, & Judex *pro concluso habet*, (i) 18. & tunc processus defertur ad Judicem: & si, viso processu, Judex invenerit, appellatum fuisse à sententia interlocutoria habente vim diffinitivæ, vel continente gravamen irreparabile per diffinitivam, consliteritque, bene appellatum fuisse ex primis actis processus primæ instantiæ (non verò ex novis, quia appellatio ab interlocutoria non potest justificari ex novis actis, sed solummodo ex primis) (j) & si in aliquo casu (k) aliquid probari debeat, Judex appellationis recipit articulum illum ad probationem.

19. Constito ex primis actis, vel ex novis (casu quo locum habent) bene appellatum

(h) In cap. 5. de *Libelli oblatione*, prope finem in vers. Oblato prædicto libello actionis.

(i) Ut diximus in dict. 1. Part. hujus 2. Tom. in §. Sententia interlocutoria in medio.

(j) Ut probat text. in Clem. *Appellanti*, de *Appell.* & Bart. in leg. *Ejus qui*, n. 8. ff. de *Appell.* & in leg. *Alt Prætor*, n. 4. ff. de *Minor.* & pro regula ponit Socinus in reg. 22. & Petrus Dueñas in reg. 47. quam ibi limitat septem modis.

(k) Ex limitatis per Socin. & Dueñas.

tum fuisse, tunc Judex profert sententiam interlocutoriam, *qua pronuntiat, se Judicem esse illius causæ, retinens cognitionem causæ principalis*: (n) quam sententiam ante omnia Judex superior proferre debet, quia super illo gravamine fundatur sua jurisdictio: (o) quando enim jurisdictio alicujus fundatur in aliqua qualitate, prius de illa constare debet, & Judex pronuntiare, se Judicem illius causæ esse, (p) & in prædicta sententia Judex debet in negotio principali partes ad probationem recipere, quando locus probationi fuerit.

20. Sed si ex primis actis processus, vel ex novis (in casu quo locum habuerint) constiterit, male appellatum fuisse à prædicta sententia interlocutoria, gravamenque non fuisse illatum ab Inferiori, tunc Judex appellationis proferre debebit sententiam, *qua cognitionem causæ ad Inferiorem remittat, in expensis condemnando appellantem*: (q) cæterum si Judex invenerit, appellatum fuisse à sententia definitiva, & nihil de novo per partes in hac instantia allegatum fuisse, quod non esset jam allegatum, articulatum, & probatum in prima instantia coram Inferiori, tunc non recipit partes ad probationem, sed profert sententiam diffinitivam: 21. nam licet regula vulgaris sit, quod *in instantia appellationis non allegata allegabo, & non probata probabo*; (r) tamen illa regula vera est, & procedit, quando novæ probationes non essent super eisdem articulis, vel directe contrariis; sed super novis articulis dependentibus à veteribus facientibus ad causam: (s) sed si Judex invenerit, aliquid fuisse de novo allegatum super re petita, & deducta in causa principali, vel allegatum in prima instantia non fuisse articulatum, vel probatum, tunc profert sententiam interlocutoriam, *qua partes recipit ad probationem*, & utroque casu sententia erit formanda modo sequenti.

SENTENCIA INTERLOCUTORIA, *qua Judex pronuntiat, se Judicem.*

22. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, el Señor Licenciado Fu„ lano, Juez Metropolitano del Arzobispado „ de Santiago, haviendo visto el presente pro„ cesso, que en grado de apelacion ante èl „ havia venido, entre partes, de la una Fula„ no apelante, y de la otra Fulano apelado, „ sobre tal articulo, dixo: que se debia pro„ nunciar, y pronunció por Juez competen„ te de esta causa: y procediendo à hacer jus„ ticia en ella, que debia de declarar, y de„ claró, que el Juez *à quo*, que de ella cono„ ció en primera instancia, en dàr, y pro„ nunciar tal Auto, y sentencia interlocutoria „ que dio, y pronunció, hizo agravio al di„ cho Fulano: y assi declaró bien apelado por „ parte del dicho Fulano, y mal sentenciado, „ por el dicho Juez Inferior: y que debia re„ vocar, y revocó el dicho Auto, y senten„ cia interlocutoria: en cuya consequencia „ dixo: que retenia, y retuvo en si el conoci„ miento de la causa principal, y por estàr „ concluía para prueba, dixo: que recebia, y „ recibio las partes à la prueba, con termino, „ y espacio de nueve dias, *salvo jure impertinentium, & non admittendorum*, y que ci„ taba, y citó à ambas las partes, para que „ vengan à ver presentar, jurar, y conocer „ los testigos, y las escrituras, que la una „ parte presentáre contra la otra, y la otra „ contra la otra: assi lo pronunció, y man„ dó, y lo firmó de su nombre, siendo tes„ tigos Fulano, y Fulano.

SENTENCIA INTERLOCUTORIA, *qua Judex pronuntiat, se non esse Judicem.*

„ Visto este processo, que ante Nos pen„ de en grado de apelacion, entre partes, de „ la una Fulano apelante, y de la otra Fulano „ apelado, &c.

„ *Fallamos*, que nos debemos pronunciar, y „ pronunciamos por no Juez de esta causa, „ atento que el Reverendo Provisor de tal par„ te, Juez *à quo*, que de ella conoció en pri„ mera instancia, en pronunciar, como pro„ nunció tal Auto interlocutorio, no hizo „ agravio al dicho Fulano, ni èl de el pudo „ apelar: y procediendo à hacer justicia, de„ cimos: que debemos de declarar, y decla„ ramos bien pronunciado por el dicho Re„ ve-

(n) Secundum glos. in cap. *Ut debitus honor*, verb. *Aliquin*, de *Appell.* & glos. 1. in cap. *Romana*, §. fin. eod. tit. lib. 6.

(o) Ut dict. cap. *Romana*, §. *Si verò*, & §. *Quod si objiciatur.*

(p) Juxta text. in cap. *Cum in jure*, de *Offic. Deleg.* & in cap. 1. eod. tit. lib. 6.

(q) Ut probat text. in dict. cap. *Ut debitus*, de *Appellat.* & in cap. 1. eod. tit. lib. 6. in vers. *Quod si appellator.*

(r) Juxta textum in leg. *Per hanc*, & ibi DD. Cod. de *Temper. appellat.* & in cap. *Fraternitatis*, de *Testib.*

(s) Ut probat text. in Clem. 2. de *Testib.* Bartol. in dict. leg. *Per hanc.* Panorm. & Felin. in dict. cap. *Fraternitatis*, & tradit Petrus Dueñ. in reg. 48. fallent. 1. & Joan. Matienz. in Dialog. Relatoris, 3. part. cap. 46. cum nonnullis seqq.

„ verendo Juez *à quo*, y mal apelado por par„ te del dicho Fulano: en cuya consequencia „ remitimos el conocimiento de esta causa al „ dicho Reverendo Juez *à quo*, para que pro„ ceda en ella conforme à derecho: y mas con„ denamos al dicho Fulano en las costas de esta „ instancia, justamente hechas, cuya tassacion „ en nos reservamos: assi lo pronunciamos, „ y mandamos por esta nuestra sentencia, juz„ gando, &c.

SENTENCIA INTERLOCUTORIA, *qua partes recipiuntur ad probationem.*

23. „ En Salamanca, à tantos dias de tal „ mes, y de tal año, el Señor Licenciado Fu„ lano, Juez Metropolitano del Reverendiss„ simo Señor Arzobispo de Santiago, havien„ do visto el presente processo, que en grado „ de apelacion ante su Merced pende entre „ partes, de la una Fulano apelante, y de la „ otra Fulano apelado, dixo: que se debia de „ pronunciar, y pronunció por Juez compe„ tente de esta causa, y procediendo en ella à „ hacer justicia, que debia de recibir, y recibió „ à ambas las partes à la prueba sobre lo nue„ vamente alegado, y lo no probado en la „ primera instancia, con termino y espacio „ de nueve dias, *salvo jure impertinentium, & non admittendorum*: y mandó citar à „ ambas las partes para ver presentar, jurar, „ y conocer los testigos, y escrituras, que la „ una parte presentáre contra la otra, y la „ otra contra la otra: assi lo pronuncio, y „ mandó, y firmó de su nombre, siendo testi„ gos Fulano, y Fulano.

Deinceps in hac instantia procedendum erit forma, & modo, quibus diximus in 1. Part. hujus 2. Tom. (t) Et est advertendum, quod etiam in ista instantia potest etiam opponi contra Judicem exceptio recusationis, quæ opponenda erit tempore, modo, & forma, quibus diximus in dict. 1. Part. hujus 2. Tom. (u) & postquam deventum fuerit ad conclusionem causæ, & ad citationem partium ad audiendam sententiam diffinitivam, Judex, visis processibus, & attentis, & consideratis omnibus iis, quæ diximus in 1. Part. 1. Tom. in Tempore 10. profert sententiam diffinitivam, aut confirmatoriam, vel revocatoriam forma sequenti.

SENTENCIA DIFINITIVA *confirmatoria.*

24. „ Visto este processo, que ante Nos „ pende en grado de apelacion entre partes, „ de la una Fulano, apelante, y su Procura„ dor en su nombre; y de la otra Fulano, ape„ lado, y su Procurador, &c.

„ *Fallamos*, atentos los Autos, y meritos „ de el, que la sentencia diffinitiva en èl da„ da, y pronunciada por el Reverendo Provi„ sor de tal parte Juez *à quo*, que de esta „ causa conoció en primera instancia, fuè jus„ ta, y conforme à derecho dada, y pronun„ ciada, y que la debemos confirmar, y con„ firmamos, segun y como en ella se contie„ ne: y remitimos la execucion de ella al di„ cho Reverendo Juez *à quo*, para que lleve „ su sentencia à debida execucion, y efecto: „ y mas condenamos al dicho Fulano ape„ lante, en las costas de esta instancia justa„ mente hechas, cuya tassacion en Nos re„ servamos: y por esta nuestra sentencia diffi„ nitiva juzgando, assi lo pronunciamos, y „ mandamos, &c.

SENTENCIA DIFINITIVA *revocatoria.*

„ Visto este processo, que ante Nos pen„ de en grado de apelacion, entre partes, de „ la una Fulano, apelante, y de la otra Fula„ no, apelado, y sus Procuradores en sus nom„ bres, &c.

„ *Fallamos*, atento lo nuevamente alega„ do, y probado en esta instancia, que el di„ cho Fulano, apelante, probó bien, y cum„ plidamente su intencion, y lo que probat „ le convenia, y por tal bien probada la da„ mos, y pronunciamos, en cuya consequen„ cia decimos: que debemos revocar, y re„ vocamos la sentencia diffinitiva en este pro„ cesso dada, y pronunciada por el Reveren„ do Provisor de tal parte Juez *à quo*, que de „ esta causa conoció en primera instancia, y „ que debemos absolver, y absolvemos al di„ cho Fulano, apelante, de lo contra él pe„ dido por parte del dicho Fulano: assi lo „ pronunciamos, y mandamos por esta nues„ tra sentencia diffinitivamente juzgando, sin „ costas, &c.

Unaquæque ex supradictis sententiis intimatur utrique parti, & pars, quæ senserit se gra-

(t) In §. Sententia interlocutoria, qua Judex pronuntiat, se judicem esse, usque ad finem totius illius partis.

(u) In cap. 6. de *Exceptionibus dilatoriis* in princ. in vers. Est etiam advertendum, &c.

gravatam esse, poterit ab ea appellare ad Nuntium, vel Summum Pontificem, vel ad alium Judicem proximum, & immediatum Superiorem (si fortè aliquis fuerit) si non fuerint tres sententiæ omnino conformes; alioquin non erit locus appellationi: (x) & appellatio interponenda erit *intra decem dies* à die notificationis, eodem modo, quo in ista instantia diximus: & si Judex noluerit appellationi deferre, poterit appellans recurrere ad Cancellariam Regiam *per viam violentiæ*, sicuti supra diximus in ista præsenti Parte.

Et interim debebit mittere ad impetrandas Litteras, & Breve commissionis à Nuntio Hispaniæ, cum relatione negotii, sententiæ, gravaminis, & appellationis, & Litteris commissionis impetratis, appellans tunc illas clausulas coram aliquo Notario præsentat Judici commissionis, petensque ab eo, & requirens, *quod cognitionem causæ acceptet, & impleat, quod sibi in litteris mandatur; & suum mandatum inhibitionis contra Judicem* à quo, *& citationis contra partem appellatam, & compulsionis contra Notarium concedat*: qui Judex Delegatus prædictum mandatum concedit cum insertione Litterarum Apostolicarum, vel præcipiendo Notario, *quòd Litteras Apostolicas originaliter intimet, & indicet Judici* à quo; vel parti, quæ eas videre voluerit: & prædicto mandato intimato Judici, parti, & Notario, deinde in causa proceditur, sicut in ista præsenti Parte: cæterum, si à prædicta sententia non fuerit appellatum, vel jam quod fuit, appellatio remanserit deserta, & sententia transacta in rem judicatam, poterit tunc executioni mandari, sicut diximus supra: (y) & idem erit, quando fuerint tres sententiæ diffinitivæ conformes. (z)

(x) Ut in cap. *Sua nobis*, & ibi Panorm. Dec. & reliqui, de *appell.*

(y) In 3. Part. hujus 2. Tom.

(z) Juxta text. in Clem. 1. de *Re judic.* & quæ resolvit Covar. in Pract. Quæst. cap. 29. &c.

FINIS HUJUS QUINTÆ PARTIS SECUNDI TOMI.

TER-

TERTIUS TOMUS,

IN QUO CONTINETUR BREVE COMPENDIUM ad hodiernum stylum de Actionibus, & earum Formulis, & nonnullis aliis remediis extraordinariis.

EX INITIO SUMMARIA.

1 *Studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.*

2 *In instituendis actionibus qui olim cadebat à syllaba, causa privabatur.*

3 *Neviori jure quibuscumque verbis proponi potest actio.*

4 *Per titulum Cod.* de Formulis sublatis *non censetur actio sublata.*

5 *Sine actione nemo experitur.*

6 *Partem in Judicio sine actione agentem, absque alterius partis petitione, ex officio Judex repellere potest.*

7 *Necessarium non est, nomen actionis exprimi, sed solum simpliciter factum narrari.*

8 *Si sententia feratur super libello, in quo factum ita inepte est enarratum, ut ex eo actio colligi non possit, est ipso jure nulla.*

9 *Si pars non opponat de nullitate sententiæ, eo quod ineptitudo in libello versatur, sententia potest executioni mandari.*

Intellectus verus ad leg. 1. §. 1. ff. Si mens. fals. modum dixer. *traditur.*

10 *In plures significationes accipitur actio.*

11 *Nihil aliud est actio, quam jus persequendi in judicio, quod sibi debetur.*

12 *Actionum quædam sunt Nativæ, quædam Dativæ nuncupatur.*

13 *Omnis actio, quæ præexistentem materiam, ex qua oriatur, continet, Nativa dicitur.*

14 *Dativa actio est ea, quæ sine materia aliqua sufficiente, ex æquitate Prætoris conceditur; verius tamen est in puncto juris, omnes actiones nativas esse.*

15 *Effectus, & differentia assignata per Gloss. in leg.* Cum precario, *ff. de Precar. verus non est in puncto juris.*

16 *Quædam actiones sunt Directæ, quædam Utiles.*

17 *Directæ actiones sunt illæ, quæ in albo Prætoris descriptæ erant, & ex mero juris rigore nascebantur.*

18 *Utiles actiones illæ appellantur, quæ non ex juris rigores sed, æquitate suadente, à Prætore concedebatur.*

19 *Idem consequitur quis per actionem utilem, quod per actionem directam.*

Differentia inter utiles, & directas actiones traduntur remissivè.

20 *Quam plures actionum divisiones fuerunt à Justiniano traditæ in toto tit. de* Actionib. *Instit.*

INITIUM.

SUPERIORI anno proximo elapso, dum in florentissimo Salmanticensi Gymnasio publicè, magnoque cum Audientium applausu, summoque meo labore, & exacta diligentia præscriberem formam, & ordinem judiciorum, pollicitus fui, actionum materiam, & earum libellos ad breve compendium redigere, juxta stylum hodiernum.

1. Ideo, præsenti anno MDLXXIV. ut quod ore promissi, opere adimpleam, decrevi præsentem Tractatum præscribere, considerans, quantum conducat, quamque necessarius sit negotiis forensibus: 2. nam, licet antiquæ actionum formulæ, quæ in proponendis actionibus præscriptæ erant, quæ ita observaban-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

gravatam esse, poterit ab ea appellare ad Nuntium, vel Summum Pontificem, vel ad alium Judicem proximum, & immediatum Superiorem (si fortè aliquis fuerit) si non fuerint tres sententiæ omnino conformes; alioquin non erit locus appellationi: (x) & appellatio interponenda erit *intra decem dies* à die notificationis, eodem modo, quo in ista instantia diximus: & si Judex noluerit appellationi deferre, poterit appellans recurrere ad Cancellariam Regiam *per viam violentiæ*, sicuti supra diximus in ista præsenti Parte.

Et interim debebit mittere ad impetrandas Litteras, & Breve commissionis à Nuntio Hispaniæ, cum relatione negotii, sententiæ, gravaminis, & appellationis, & Litteris commissionis impetratis, appellans tunc illas clausulas coram aliquo Notario præsentat Judici commissionis, petensque ab eo, & requirens, *quod cognitionem causæ acceptet, & impleat, quod sibi in litteris mandatur; & suum mandatum inhibitionis contra Judicem* à quo, *& citationis contra partem appellatam, & compulsionis contra Notarium concedat*: qui Judex Delegatus prædictum mandatum concedit cum insertione Litterarum Apostolicarum, vel præcipiendo Notario, *quòd Litteras Apostolicas originaliter intimet, & indicet Judici* à quo; vel parti, quæ eas videre voluerit: & prædicto mandato intimato Judici, parti, & Notario, deinde in causa proceditur, sicut in ista præsenti Parte: cæterum, si à prædicta sententia non fuerit appellatum, vel jam quod fuit, appellatio remanserit deserta, & sententia transacta in rem judicatam, poterit tunc executioni mandari, sicut diximus supra: (y) & idem erit, quando fuerint tres sententiæ diffinitivæ conformes. (z)

(x) Ut in cap. *Sua nobis*, & ibi Panorm. Dec. & reliqui, de *appell.*

(y) In 3. Part. hujus 2. Tom.

(z) Juxta text. in Clem. 1. de *Re judic.* & quæ resolvit Covar. in Pract. Quæst. cap. 29. &c.

FINIS HUJUS QUINTÆ PARTIS SECUNDI TOMI.

TER-

TERTIUS TOMUS,

IN QUO CONTINETUR BREVE COMPENDIUM ad hodiernum stylum de Actionibus, & earum Formulis, & nonnullis aliis remediis extraordinariis.

EX INITIO SUMMARIA.

1 *Studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.*

2 *In instituendis actionibus qui olim cadebat à syllaba, causa privabatur.*

3 *Neviori jure quibuscumque verbis proponi potest actio.*

4 *Per titulum Cod.* de Formulis sublatis *non censetur actio sublata.*

5 *Sine actione nemo experitur.*

6 *Partem in Judicio sine actione agentem, absque alterius partis petitione, ex officio Judex repellere potest.*

7 *Necessarium non est, nomen actionis exprimi, sed solum simpliciter factum narrari.*

8 *Si sententia feratur super libello, in quo factum ita inepte est enarratum, ut ex eo actio colligi non possit, est ipso jure nulla.*

9 *Si pars non opponat de nullitate sententiæ, eo quod ineptitudo in libello versatur, sententia potest executioni mandari.*

Intellectus verus ad leg. 1. §. 1. ff. Si mens. fals. modum dixer. *traditur.*

10 *In plures significationes accipitur actio.*

11 *Nihil aliud est actio, quam jus persequendi in judicio, quod sibi debetur.*

12 *Actionum quædam sunt Nativæ, quædam Dativæ nuncupatur.*

13 *Omnis actio, quæ præexistentem materiam, ex qua oriatur, continet, Nativa dicitur.*

14 *Dativa actio est ea, quæ sine materia aliqua sufficiente, ex æquitate Prætoris conceditur; verius tamen est in puncto juris, omnes actiones nativas esse.*

15 *Effectus, & differentia assignata per Gloss. in leg.* Cum precario, *ff. de Precar. verus non est in puncto juris.*

16 *Quædam actiones sunt Directæ, quædam Utiles.*

17 *Directæ actiones sunt illæ, quæ in albo Prætoris descriptæ erant, & ex mero juris rigore nascebantur.*

18 *Utiles actiones illæ appellantur, quæ non ex juris rigores sed, æquitate suadente, à Prætore concedebatur.*

19 *Idem consequitur quis per actionem utilem, quod per actionem directam.*

Differentia inter utiles, & directas actiones traduntur remissivè.

20 *Quam plures actionum divisiones fuerunt à Justiniano traditæ in toto tit. de* Actionib. *Instit.*

INITIUM.

SUPERIORI anno proximo elapso, dum in florentissimo Salmanticensi Gymnasio publicè, magnoque cum Audientium applausu, summoque meo labore, & exacta diligentia præscriberem formam, & ordinem judiciorum, pollicitus fui, actionum materiam, & earum libellos ad breve compendium redigere, juxta stylum hodiernum.

1. Ideo, præsenti anno MDLXXIV. ut quod ore promissi, opere adimpleam, decrevi præsentem Tractatum præscribere, considerans, quantum conducat, quamque necessarius sit negotiis forensibus: 2. nam, licet antiquæ actionum formulæ, quæ in proponendis actionibus præscriptæ erant, quæ ita observaban-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

tur, ut qui cadebat à syllaba, cadebat à causa, ne populus ad libitum ageret, (a) 3. jam *hodie* sublatæ sint *utroque jure*; (b) 4. non tamen censetur sublata actio, prout sumitur pro *jure agendi*; 5. imò usque adeo necessaria est, ut sine ea nemo experiri possit. (c)

6. Quinimo, absque actione agens *officio Judicis* sine partis petitione à judicio repellitur, secundum Glossam: (d) quæ etiam *aptè* in libello componi debet; 7. non tamen exprimendo nomen actionis, quia hoc necessarium non est, sed solummodo narrando pure, & simpliciter factum, ex quo resultet nomen actionis: (e) juxta quam resolutionem intelligi debet textus in

Leg. *Omnes*, §. fin. ibi: *Proposita actione*, Cod. de *Episc.* & *Cleric.* &
In leg. fin. Cod. de *Interdict.* &
In leg. *Edita*, Cod. de *Edendo*, &
In cap. *Experientia* 11. quæst. 1. &
In cap. *Octava* 12. quæst. 2. &
In cap. *Examinata*, de *Judic.* &
In cap. fin. de *Libelli oblation.* &
In cap. 1. de *Mutuis petitio.*

Quibus juribus probari videbatur, nomen actionis exprimendum esse; debent enim jura illa intelligi de petitione, in qua narratur factum *aptè*, ita ut ex eo nomen actionis resulter: 8. alioquin enim, si factum inepte in libello narraretur, ita quod ex eo nulla actio colligi posset, sententia lata super tali libello inepto nulla esset, secundum Glossam: (f) 9. cujus Glossæ opinio etiam *hodie* procedit de Jure Regio, si ineptitudo libelli à parte opponeretur; secus tamen, si oppolita non esset, & de veritate causæ in processu constaret, juxta text. in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. Nec huic veræ resolutioni obstat lex 1. ibi: *nec tenere intentionem*, ff. *Si mens. falsum mod. dixer.* nam, omisso intellectu Bartoli, (g) dici potest, quod ideo ibi libellus viciatur, quia *expressè* ibi prohibitum fuit, actionem intentari in honorem Agrimensoris, ut colligitur ex verbis illius text. ibi: *beneficii loco*, & ibi: *honorarium*: ob idque operæ pretium duxi actiones, & earum libellos in isto Tractatu præscribere, juxta praxim, quæ *hodie* in Tribunalibus frequentatur: ad cujus rei explicationem breviter nonnulla erunt præmittenda.

10. Primo, quod actio habet plures significationes, secundum Albericum; (h) 11. in nostra tamen materia actio significat *jus persequendi in judicio, quod nobis debetur.* (i)

12. Secundo, quod actio alia est *nativa*, & alia *dativa*, secundum Glossam; (j) 13. Actio Nativa dicitur, *quæ habet persistentem materiam, ex qua oritur*, ut putà, contractum, vel obligationem: 14. Dativa verò dicitur, *quæ hac materia caret, sed ex æquitate Prætoris datur.*

15. At vero *in puncto juris* verior opinio est, omnes actiones tantum nativas esse, cum sine persistente materia nulla actio reperiatur: (k) nec effectus illius communis differentiæ inter nativam, & dativam, scilicet, quod *dativa* ad hæredes non transit, verus est, secundum Covarruviam. (l)

16. Tertio, quod actiones aliæ sunt *directæ*, & aliæ *utiles*: (m) Actiones Directæ sunt, 17. *quæ antiquitus ex contractibus nominatis*, ut putà, exemptione, & locatione, & similibus, *descriptæ erant* in albo Prætoris: (n) postea tamen, quia multo pluta essent negotia, quam actiones, (o) & plures essent contractus, qui non haberent certam formam actionum in albo Prætoris descriptam, 18. *Prætor, æquitate, & publica utilitate suadente, actiones commodas dedit*, quæ utiles appellantur; 19. regulariter tamen directæ, & utiles eandem naturam habent: (p) & differentias inter utiles, & directas congerit Bartolus. (q)

20. Quarto, quod Justinianus in tit. de *Action.* plures divisiones actionum constituit: *primo* enim dixit, actiones alias esse *reales*, & alias *personales*: (r) dixit etiam, alias esse *mixtas*, reales, & personales simul: (s) *secundo* dixit, actiones quasdam esse *civiles*, & quasdam *prætorias*: (t) ubi prætorias subdistinxit in *reales*, & *personales*: de realibus egit in §. *Namque si cui*, usque ad §. *In personam*, ejusd. tit. & de personalibus prætoriis egit à dict. §. *In personam*: in quo text. juncto §. *Pœnales*, iterum prætorias personales subdistinxit in personales prætorias *rei persequutorias*: (u) & in personales prætorias *pœnæ persequutorias*: (x) *tertio* dixit, actiones alias esse *præjudiciales*, & alias *non præjudiciales*: (y) *quarto* dixit, actiones quasdam esse *rei persequutorias tantum*, quasdam *persequutorias pœnæ tantum*, quasdam *persequutorias rei, & pœnæ simul*: (z) *quinto* dixit, actiones alias *in simplum*, alias *in duplum*, alias *in triplum*, & alias *in quadruplum* dari: (a) *sexto* dixit, actiones alias *bonæ fidei* esse, & alias *stricti juris*: (b) *septimo* dixit, actiones alias *arbitrarias* esse, & alias *non arbitrarias*: (c) *octavo* dixit, actiones alias *privilegiatas* esse: (d) quarum omnium naturam, & formulam, sequens ordinem Justiniani, explicabo in sequentibus resolutionibus.

(a) Juxta text. in leg. 2. §. *Deinde ex his*, ff. de *Orig. jur.*
(b) Per tit. Cod. de *Form. sublat.* & per text. in cap. *Dilecti*, de *Judic.* sic intelligendum.
(c) Juxta text. in leg. *Si pupilli*, §. *Videamus*, ff. de *Neg. gest.* & in cap. *Constitutis* 47. junct. glos. 1. de *Elect.*
(d) In leg. *Ubi pactum*, Cod. de *Transact.* receptam communiter ex Tiraq. in leg. *Si unquam*, §. *Revertatur*, n. 281. Cod. de *Revoc. donat.*
(e) Juxta text. in dict. cap. *Dilecti*, de *Judic.* & glos. in Auth. de *Exhib. reis*, §. 1. vers. *Libellum*, quam sequitur Bartol. n. 18. & Oros. n. 32. in leg. 1. ff. de *Edend.* & hanc tessantur communem opinionem Panorm. Dec. & Alciat. in dict. cap. *Dilecti*, & Jas. in §. *Omnium*, n. 175. Instit. de *Action.* explicat Marant. de Ordin. judicior. 6. part. memb. 5. n. 5.
(f) In princip. Instit. de *Oblig.* quam probat Baldus in leg. *Affori*, & in leg. *In bona fide*, Cod. de *Rebus cred.*
(g) Dict. leg. 1. n. 19. ff. de *Edendo*, & Felin. cap. *Examinata*, de *Judic.* & Ripæ, leg. *Edita*, Cod. de *Edendo.*
(h) In suo Diction. verb. *Actio.* Alciat. in leg. *Edita*, Cod. de *Edend.* & Benincasium in princip. Inst. de *Action.* à n. 140. & Ambros. Calep. in suo Diction. verb. *Ago*, & verb. *Actio.*
(i) Juxta text. in princ. Instit. de *Action.* & in leg. *Nihil aliud*, ff. de *Action. & obligat.* & notant Bart. Bald. Angel. & omnes communiter ex Zasio in princip. col. 1. Instit. de *Action.* & ibi Corrasius, n. 3. & Benincasius, n. 272. & 220.
(j) 1. in leg. *Ex legato nominis*, Cod. de *Legat.* quam tessatur communit. receptam Jas. in §. *Rursus*, n. 78. & 79. Instit. de *Action.* & Oros. in leg. fin. ff. de *Edend.* & D. Anton. de Menses à Padilla in leg. *Naturalis*, §. *Actum do*, ff. de *Præscript. verb.* & Bonincas. in Præfat. ad tit. Instit. de *Action.*
(k) Secundum Dec. & Alciat. in leg. *Cum mota*, Cod. de *Transact.* Forcat. in Dialog. 47. Duar. in princ. Instit. de *Action.* verb. *Actionem*, & ibi Hotomanum, n. 14.
(l) In reg. *Possessor*, 3. part. §. 1. n. 4. & Manuel. Costam in Tract. de Patruo, & nepote, fol. 8.
(m) Juxta text. in leg. *Actionis*, ff. de *Action. & oblig.* & in leg. *Actio*, ff. de *Negot. gest.* & in leg. *Curatoris*, Cod. eod. tit. & glos. 1. in dict. leg. *Ex legato.*
(n) Juxta text. in leg. 2. §. *Deinde*, ff. de *Orig. jur.* & in leg. 1. Cod. de *Interd.*
(o) Ut in leg. 4. ff. de *Præscript. verb.*

3 *Actio realis est, quæ continet jus in ipsa re, eamque, sicut lepra leprosum, comitatur.*

4 *Per personalem actionem personam tantum obligatam persequimur; at vero per realem quemcumque rei possessorem.*

5 *Ut personalis actio oriatur, necessarium est, contractum, vel quasi contractum, maleficium, vel quasi-maleficium adesse.*

6 *Realis actio tantum nascitur ex jure, quod in re habemus.*

7 *Per personalem actionem intendit quis, dari sibi oportere, quod dominii translationem significat.*

8 *Per realem actionem non novum jus, sed ut id, quod est, declaretur, actor postulat.*

9 *Sicut personalis actio condictio, ita & realis vendicatio nuncupatur.*

10 *Mixtæ actiones eæ dicuntur, quæ simul & personales, & reales sunt.*

11 *Species de per se non constituunt actiones mixtæ, sed qualitate tantum differunt.*

12 *Civiles actiones sunt illæ, quæ civili jure: prætoriæ, quæ à Prætore inductæ fuerunt.*

13 *Prætores possunt jura, & actiones dare.*

14 *Sicut civiles actiones perpetuò, ita prætoriæ per annum durare solent.*

15 *Quando honoraria actio est rei persequutoria, perpetuò durat.*

CAPUT PRIMUM.

DE NONNULLIS ACTIONIBUS personalibus, realibus, & mixtis à Jure Civili descendentibus.

1. DIximus in initio hujus Tractatus, actiones esse *personales* nonnullas; alias *reales*, & alias *mixtas*, & alias inductas esse à *Jure Civili*, & alias à *Jure Prætorio* cum Justiniano: (a) 2. Personalis actio est, *quando jus invenitur in ipsa obligatione, & comitatur personam obligati, vel ejus hæredis, qui suam personam repræsentat, nec ultra progreditur.* 3. Realis verò actio est, *quando jus reperitur in ipsa re absque obligatione, & rem ipsam comi-*

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *PRimum caput de aliquibus actionibus, tàm personalibus, realibus, quàm mixtis jure civili introductis.*

2 *Personalis actio est illa, quæ alicujus personam, vel ejus hæredis non potest egredi.*

(p) Ut probatur in leg. *Actio*, ff. de *Neget. gest.* & notat Jas. in leg. *Cum fundus*, §. *Servum*, ff. *Si cert. petat.* n. 14. Duar. lib. 1. Disp. in leg. 2. & in leg. *Jurisgentium*, §. *Et ideo*, ff. de *Pact.* Baldum. in §. fin. vers. *Utilis*, Inst. *Ad legem Aquil.* & Connanus lib. 7. Commentar. cap. 15. num. 10.
(q) In leg. 1. ff. de *Action. & oblig.* & Jas. in dict. leg. *Cum fundus*, §. *Servum*, n. 15. & Car. Rum. in leg. 1. Cod. *Qui admit.* n. 482.
(r) In §. *Omnium*, Instit. de *Action.*
(s) In §. *Quædam*, eod. tit.
(t) In §. *Sed istæ*, eod. tit.
(u) De quibus egit in §. de *Constituta*, & in §. *Actionés*, & in §. *Item si quis*, eod. tit.
(x) De quibus egit in §. *Pœnales.*
(y) In §. *Præjudiciales*, eod. tit.
(z) In §. *Sequens illa divisio*, de quibus egit à §. *Rei persequendæ*, usque ad §. *Quædam.*
(a) In §. *Omnes*, eod. tit. quo in loco de omnibus egit, usque ad §. *Actionum.*
(b) In §. *Actionum*, eod. tit. de quibus ibi egit.
(c) In §. *Præterea quædam*, de quibus ibi egit, usque ad §. *Sunt præterea.*
(d) In §. *Sunt præterea*, usque ad finem tit.
(a) In §. *Omnium*, juncto §. *Quædam*, Instit. de *Action.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

tur, ut qui cadebat à syllaba, cadebat à causa, ne populus ad libitum ageret, (a) 3. jam *hodie* sublatæ sint *utroque jure*; (b) 4. non tamen censetur sublata actio, prout sumitur pro *jure agendi*; 5. imò usque adeo necessaria est, ut sine ea nemo experiri possit. (c)

6. Quinimo, absque actione agens *officio Judicis* sine partis petitione à judicio repellitur, secundum Glossam: (d) quæ etiam *aptè* in libello componi debet; 7. non tamen exprimendo nomen actionis, quia hoc necessarium non est, sed solummodo narrando pure, & simpliciter factum, ex quo resultet nomen actionis: (e) juxta quam resolutionem intelligi debet textus in

Leg. *Omnes*, §. fin. ibi: *Proposita actione*, Cod. de *Episc.* & *Cleric.* &
In leg. fin. Cod. de *Interdict.* &
In leg. *Edita*, Cod. de *Edendo*, &
In cap. *Experientia* 11. quæst. 1. &
In cap. *Octava* 12. quæst. 2. &
In cap. *Examinata*, de *Judic.* &
In cap. fin. de *Libelli oblation.* &
In cap. 1. de *Mutuis petitio.*

Quibus juribus probari videbatur, nomen actionis exprimendum esse; debent enim jura illa intelligi de petitione, in qua narratur factum *aptè*, ita ut ex eo nomen actionis resulter: 8. alioquin enim, si factum inepte in libello narraretur, ita quod ex eo nulla actio colligi posset, sententia lata super tali libello inepto nulla esset, secundum Glossam: (f) 9. cujus Glossæ opinio etiam *hodie* procedit de Jure Regio, si ineptitudo libelli à parte opponeretur; secus tamen, si oppolita non esset, & de veritate causæ in processu constaret, juxta text. in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. Nec huic veræ resolutioni obstat lex 1. ibi: *nec tenere intentionem*, ff. *Si mens. falsum mod. dixer.* nam, omisso intellectu Bartoli, (g) dici potest, quod ideo ibi libellus viciatur, quia *expressè* ibi prohibitum fuit, actionem intentari in honorem Agrimensoris, ut colligitur ex verbis illius text. ibi: *beneficii loco*, & ibi: *honorarium*: ob idque operæ pretium duxi actiones, & earum libellos in isto Tractatu præscribere, juxta praxim, quæ *hodie* in Tribunalibus frequentatur: ad cujus rei explicationem breviter nonnulla erunt præmittenda.

10. Primo, quod actio habet plures significationes, secundum Albericum; (h) 11. in nostra tamen materia actio significat *jus persequendi in judicio, quod nobis debetur.* (i)

12. Secundo, quod actio alia est *nativa*, & alia *dativa*, secundum Glossam; (j) 13. Actio Nativa dicitur, *quæ habet persistentem materiam, ex qua oritur*, ut putà, contractum, vel obligationem: 14. Dativa verò dicitur, *quæ hac materia caret, sed ex æquitate Prætoris datur.*

15. At vero *in puncto juris* verior opinio est, omnes actiones tantum nativas esse, cum sine persistente materia nulla actio reperiatur: (k) nec effectus illius communis differentiæ inter nativam, & dativam, scilicet, quod *dativa* ad hæredes non transit, verus est, secundum Covarruviam. (l)

16. Tertio, quod actiones aliæ sunt *directæ*, & aliæ *utiles*: (m) Actiones Directæ sunt, 17. *quæ antiquitus ex contractibus nominatis*, ut putà, exemptione, & locatione, & similibus, *descriptæ erant* in albo Prætoris: (n) postea tamen, quia multo pluta essent negotia, quam actiones, (o) & plures essent contractus, qui non haberent certam formam actionum in albo Prætoris descriptam, 18. *Prætor, æquitate, & publica utilitate suadente, actiones commodas dedit*, quæ utiles appellantur; 19. regulariter tamen directæ, & utiles eandem naturam habent: (p) & differentias inter utiles, & directas congerit Bartolus. (q)

20. Quarto, quod Justinianus in tit. de *Action.* plures divisiones actionum constituit: *primo* enim dixit, actiones alias esse *reales*, & alias *personales*: (r) dixit etiam, alias esse *mixtas*, reales, & personales simul: (s) *secundo* dixit, actiones quasdam esse *civiles*, & quasdam *prætorias*: (t) ubi prætorias subdistinxit in *reales*, & *personales*: de realibus egit in §. *Namque si cui*, usque ad §. *In personam*, ejusd. tit. & de personalibus prætoriis egit à dict. §. *In personam*: in quo text. juncto §. *Pœnales*, iterum prætorias personales subdistinxit in personales prætorias *rei persequutorias*: (u) & in personales prætorias *pœnæ persequutorias*: (x) *tertio* dixit, actiones alias esse *præjudiciales*, & alias *non præjudiciales*: (y) *quarto* dixit, actiones quasdam esse *rei persequutorias tantum*, quasdam *persequutorias pœnæ tantum*, quasdam *persequutorias rei, & pœnæ simul*: (z) *quinto* dixit, actiones alias *in simplum*, alias *in duplum*, alias *in triplum*, & alias *in quadruplum* dari: (a) *sexto* dixit, actiones alias *bonæ fidei* esse, & alias *stricti juris*: (b) *septimo* dixit, actiones alias *arbitrarias* esse, & alias *non arbitrarias*: (c) *octavo* dixit, actiones alias *privilegiatas* esse: (d) quarum omnium naturam, & formulam, sequens ordinem Justiniani, explicabo in sequentibus resolutionibus.

(a) Juxta text. in leg. 2. §. *Deinde ex his*, ff. de *Orig. jur.*
(b) Per tit. Cod. de *Form. sublat.* & per text. in cap. *Dilecti*, de *Judic.* sic intelligendum.
(c) Juxta text. in leg. *Si pupilli*, §. *Videamus*, ff. de *Neg. gest.* & in cap. *Constitutis* 47. junct. glos. 1. de *Elect.*
(d) In leg. *Ubi pactum*, Cod. de *Transact.* receptam communiter ex Tiraq. in leg. *Si unquam*, §. *Revertatur*, n. 281. Cod. de *Revoc. donat.*
(e) Juxta text. in dict. cap. *Dilecti*, de *Judic.* & glos. in Auth. de *Exhib. reis*, §. 1. vers. *Libellum*, quam sequitur Bartol. n. 18. & Oros. n. 32. in leg. 1. ff. de *Edend.* & hanc tessantur communem opinionem Panorm. Dec. & Alciat. in dict. cap. *Dilecti*, & Jas. in §. *Omnium*, n. 175. Instit. de *Action.* explicat Marant. de Ordin. judicior. 6. part. memb. 5. n. 5.
(f) In princip. Instit. de *Oblig.* quam probat Baldus in leg. *Affori*, & in leg. *In bona fide*, Cod. de *Rebus cred.*
(g) Dict. leg. 1. n. 19. ff. de *Edendo*, & Felin. cap. *Examinata*, de *Judic.* & Ripæ, leg. *Edita*, Cod. de *Edendo.*
(h) In suo Diction. verb. *Actio.* Alciat. in leg. *Edita*, Cod. de *Edend.* & Benincasium in princip. Inst. de *Action.* à n. 140. & Ambros. Calep. in suo Diction. verb. *Ago*, & verb. *Actio.*
(i) Juxta text. in princ. Instit. de *Action.* & in leg. *Nihil aliud*, ff. de *Action. & obligat.* & notant Bart. Bald. Angel. & omnes communiter ex Zasio in princip. col. 1. Instit. de *Action.* & ibi Corrasius, n. 3. & Benincasius, n. 272. & 220.
(j) 1. in leg. *Ex legato nominis*, Cod. de *Legat.* quam tessatur communit. receptam Jas. in §. *Rursus*, n. 78. & 79. Instit. de *Action.* & Oros. in leg. fin. ff. de *Edend.* & D. Anton. de Menses à Padilla in leg. *Naturalis*, §. *Actum do*, ff. de *Præscript. verb.* & Bonincas. in Præfat. ad tit. Instit. de *Action.*
(k) Secundum Dec. & Alciat. in leg. *Cum mota*, Cod. de *Transact.* Forcat. in Dialog. 47. Duar. in princ. Instit. de *Action.* verb. *Actionem*, & ibi Hotomanum, n. 14.
(l) In reg. *Possessor*, 3. part. §. 1. n. 4. & Manuel. Costam in Tract. de Patruo, & nepote, fol. 8.
(m) Juxta text. in leg. *Actionis*, ff. de *Action. & oblig.* & in leg. *Actio*, ff. de *Negot. gest.* & in leg. *Curatoris*, Cod. eod. tit. & glos. 1. in dict. leg. *Ex legato.*
(n) Juxta text. in leg. 2. §. *Deinde*, ff. de *Orig. jur.* & in leg. 1. Cod. de *Interd.*
(o) Ut in leg. 4. ff. de *Præscript. verb.*

3 *Actio realis est, quæ continet jus in ipsa re, eamque, sicut lepra leprosum, comitatur.*

4 *Per personalem actionem personam tantum obligatam persequimur; at vero per realem quemcumque rei possessorem.*

5 *Ut personalis actio oriatur, necessarium est, contractum, vel quasi contractum, maleficium, vel quasi-maleficium adesse.*

6 *Realis actio tantum nascitur ex jure, quod in re habemus.*

7 *Per personalem actionem intendit quis, dari sibi oportere, quod dominii translationem significat.*

8 *Per realem actionem non novum jus, sed ut id, quod est, declaretur, actor postulat.*

9 *Sicut personalis actio condictio, ita & realis vendicatio nuncupatur.*

10 *Mixtæ actiones eæ dicuntur, quæ simul & personales, & reales sunt.*

11 *Species de per se non constituunt actiones mixtæ, sed qualitate tantum differunt.*

12 *Civiles actiones sunt illæ, quæ civili jure: prætoriæ, quæ à Prætore inductæ fuerunt.*

13 *Prætores possunt jura, & actiones dare.*

14 *Sicut civiles actiones perpetuò, ita prætoriæ per annum durare solent.*

15 *Quando honoraria actio est rei persequutoria, perpetuò durat.*

CAPUT PRIMUM.

DE NONNULLIS ACTIONIBUS personalibus, realibus, & mixtis à Jure Civili descendentibus.

1. DIximus in initio hujus Tractatus, actiones esse *personales* nonnullas; alias *reales*, & alias *mixtas*, & alias inductas esse à *Jure Civili*, & alias à *Jure Prætorio* cum Justiniano: (a) 2. Personalis actio est, *quando jus invenitur in ipsa obligatione, & comitatur personam obligati, vel ejus hæredis, qui suam personam repræsentat, nec ultra progreditur.* 3. Realis verò actio est, *quando jus reperitur in ipsa re absque obligatione, & rem ipsam comi-*

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARIA.

1 *PRimum caput de aliquibus actionibus, tàm personalibus, realibus, quàm mixtis jure civili introductis.*

2 *Personalis actio est illa, quæ alicujus personam, vel ejus hæredis non potest egredi.*

(p) Ut probatur in leg. *Actio*, ff. de *Neget. gest.* & notat Jas. in leg. *Cum fundus*, §. *Servum*, ff. *Si cert. petat.* n. 14. Duar. lib. 1. Disp. in leg. 2. & in leg. *Jurisgentium*, §. *Et ideo*, ff. de *Pact.* Baldum. in §. fin. vers. *Utilis*, Inst. *Ad legem Aquil.* & Connanus lib. 7. Commentar. cap. 15. num. 10.
(q) In leg. 1. ff. de *Action. & oblig.* & Jas. in dict. leg. *Cum fundus*, §. *Servum*, n. 15. & Car. Rum. in leg. 1. Cod. *Qui admit.* n. 482.
(r) In §. *Omnium*, Instit. de *Action.*
(s) In §. *Quædam*, eod. tit.
(t) In §. *Sed istæ*, eod. tit.
(u) De quibus egit in §. de *Constituta*, & in §. *Actionés*, & in §. *Item si quis*, eod. tit.
(x) De quibus egit in §. *Pœnales.*
(y) In §. *Præjudiciales*, eod. tit.
(z) In §. *Sequens illa divisio*, de quibus egit à §. *Rei persequendæ*, usque ad §. *Quædam.*
(a) In §. *Omnes*, eod. tit. quo in loco de omnibus egit, usque ad §. *Actionum.*
(b) In §. *Actionum*, eod. tit. de quibus ibi egit.
(c) In §. *Præterea quædam*, de quibus ibi egit, usque ad §. *Sunt præterea.*
(d) In §. *Sunt præterea*, usque ad finem tit.
(a) In §. *Omnium*, juncto §. *Quædam*, Instit. de *Action.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

tatur, & datur contra quemcumque rei possessorem. (b)

4. Ex quo constat, personales actiones differre à realibus: primò, quia per personales consequimur jus contra solam personam, quæ contraxit, vel deliquit, vel contra ejus hæredem; (c) per reales verò persequimur rem à quocumque possessore: (d) & ita *natura ipsa* differunt prædictæ actiones.

5. Secundo differunt *in origine*, quia personalis oritur ex contractu, vel quasi-contractu, ex maleficio, vel quasi-maleficio; (e) 6. realis autem oritur ex re, vel jure, quod in re habemus. (f)

7. Tertio differunt *in effectu*, quia per personalem actor concludit, *quod reus condemnetur ad dandam sibi rem*, vel *ad dominium transferendum*, aut *ad aliquid faciendum*; (g) 8. at verò per realem actor petit, *quod declaretur dominus illius rei.* (h)

9. Quarto differunt *in nomine*, quia personales *condictiones* appellantur; reales verò *vindicationes*; (i) 10. mixtæ autem actiones sunt, quæ nec mere reales, nec personales sunt, sed simul reales, & personales, ut puta actio finium regundorum, communi dividundo, familiæ erciscundæ: (j) 11. quæ tamen actiones mixtæ non constituunt speciem de per se; sed differunt qualitate. (k)

12. Rursus, actiones inductæ à jure civili dicuntur *civiles, quia ex legibus civilibus desumuntur*; prætoriæ verò, *quæ à Prætore sunt comparatæ*: 13. tanta enim fuit Prætoris authoritas, ut jura, & actiones dare posset: (l) 14. & actiones civiles differunt à Prætoriis, quia civiles sunt perpetuæ; prætoriæ verò durant per annum: (m) 15. quod verum est, quando prætoriæ sunt pœnales; cæterum quando sunt rei persecutoriæ, perpetuo durant. (n) Et an actiones descendentes ab Statutis, & Constitutionibus conditis à Ducibus, Marchionibus, Episcopis, aut Correctoribus sint perpetuæ, vel annales, resolvunt Jasson, (o) Avilesius, (p) & Avendanius: (q) & de omnibus supradictis actionibus personalibus, realibus, & mixtis à jure civili, & à prætorio inductis, sigillatim suo loco à nobis erit dicendum, prius à personali incipiendo in genere, &c.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Omnes actiones personales dicuntur Condictiones.*

2 *Olim, qui in personam agebat, suo adversario prius denuntiabat.*

3 *In personalibus actionibus instituendis denuntiatio non est hodie necessaria.*

4 *Condictionis appellatione omnis actio personalis continetur.*

5 *Certi condictio generalis est, competitque ex omni causa, qua quid certum petitur.*

6 *Condictio trahitur ad eas etiam causas, quibus non certum exigitur.*

7 *Personalis actio ad rem propriam fere nunquam datur.*

8 *Qui semel est dominus, amplius dominus effici non potest.*

9 *Ad dandum competit actio personalis.*

10 *Verbum* dare, *translationem dominii significat.*

11 *Contra furem actio personalis competere potest.*

12 *Omnis actio degenerat contra furem.*

13 *Dominium in furem translatum esse, fingitur.*

14 *Personalis actio ex contractu, vel quasi, aut ex maleficio, vel quasi-maleficio nascitur.*

15 *Libellus in actione personali sermone Hispano conceptus.*

§. PRI-

(b) Ita colligitur ex dict. §. *Omnium*, in vers. *Namque*, juncto vers. *Aut cum eo*, & ex leg. *Actionum genera*, in princ. ff. de *Action. & oblig.* & tradit Jas. n. 2. & Gomec. n. 13. in dict. §. *Omnium*.

(c) Juxta text. in dict. §. *Omnium*, & in dict. leg. *Actionum*.

(d) Ut probatur in dict. juribus.

(e) Ut probatur in dict. §. *Omnium* in illis verbis, ibi: *Vel aliis quibusdam modis*, secundùm Jas. ibi, n. 33. & Cujac.

(f) Ut probatur in dict. leg. *Actionum* in princ. & in dict. §. *Omnium*, vers. *Namque*, & vers. *Aut cum eo*.

(g) Ut probatur in dict. §. *Omnium*, vers. *Namque*, & in §. *Appellamus*, Instit. de *Action.*

(h) Ut probatur in leg. *Pomponius*, §. *Sed & si*, ff. de *Præscript.* & in leg. *Ex diverso*, ff. de *Rei vendic.*

(i) Ut in dict. §. *Appellamus*, & in dict. leg. *Actionum* in princ.

(j) Ut probatur in §. *Quædam*, Instit. de *Action.* & in leg. *Actionis* 36. vers. *Mixta*, ff. de *Action. & obligat.*

(k) Secundum Jas. in dict. §. *Omnium*, n. 27. & in leg. 2. n. 2. ff. de *Verb. oblig.* Gomec. in dict. §. *Quædam*. Mainerium in lib. 2. Actionum, n. 4. & hanc tenetur communem opinionem Jas. in leg. *Si arrogator*, n. 45. ff. de *Adoption.* quamvis in specie differre, dicat glos. in dict. §. *Omnium*, verb. *Summa*, & alii communiter, quos refert Jas. ibi, n. 26. & Alex. in leg. *In actionibus*, ff. de *In litem jurand.*

(l) Juxta text. in leg. 2. §. *Eo tempore*, ff. de *Origin. jur.* & in §. *Prætorum*, Instit. de *Jur. natur.*

(m) Juxta text. in leg. *In honorariis*, ff. de *Action. & obligat.* & in princ. Instit. de *Perp. & temp. action.*

(n) Ut probatur in dict. princ. de *Perp. & tempor. action.*

(o) In §. *Sed ista* à n. 27. Instit. de *Action.*

(p) In cap. Prætorum, cap. 17.

(q) De Mandatis Principum, cap. 5. n. 9. & 10. & in cap. 6. n. 4.

§. PRIMUS.

DE PERSONALI ACTIONE.

1. Personalis actio appellatur *condictio* à verbo antiquo, *condicere*, quod significabat denuntiare: 2. & hinc *condictiones* omnes actiones personales nuncupantur, ex eo quod olim, qui in personam ageret, denuntiare suo adversario soleret, ut certa die judicio adesset: nam postquam extra judicium familiariter debitorem commonuerat, ut ei solveret, adversario non satisfaciente, dicebat eidem, & denuntiabat diem, qua in judicio sistendum esset: & à tali prædictione, & denuntiatione diei actiones in personam appellatæ fuerunt *condictiones*: quod nomen adhuc retinent; 3. licèt *hodie* talis denuntiatio necessaria non sit: ac ideo *impropriè*, & *abusivè* actiones personales appellantur *condictiones*, quia solummodo retinent vestigium nominis absque effectu. (a)

4. Qua in re observandum erit, quod licèt appellatione *condictionis* omnis actio personalis contineatur, (b) 5. cum ex omni causa, contractuve, quo certum quid petitur, competat *certi* condictio; (c) 6. tamen etiam trahitur ad eas actiones personales, quæ certum nomen non habent: & dicitur *condictio incerti*, ut puta condictio ob causam, indebiti, sine causa, ex lege, & similes. (d)

7. Ex qua resolutione colligitur vis, & effectus actionis personalis, scilicet, quod per eam nemo potest rem propriam petere, juxta text. in §. *Sic itaque diseretis*, Instit. de *Action.* ibi: *si apparet dare oportere*: quod exponi debet, id est, *si agat actione personali.* (e) Et ita ibi constituitur Regula, nempe, quod nemo potest rem suam ab alio condicere, id est, *nemo potest actione personali rem propriam petere*, (f) 8. Et ratio prædictæ regulæ est, quia, quod proprium alicujus est, amplius illius fieri non potest. (g) 9. Unde cum actio personalis concludat ad dandum, vel ad faciendum, (h) 10. & verbum *dare*, importet translationem dominii, (i) merito ergo res propria actione personali peti non potest.

11. Quæ tamen regula fallit in fure, quia in odium furis introductum est, ut quis rem propriam à fure condicere possit, juxta text. in dict. §. *Sic itaque*, verb. *Planè*, & in leg. fin. ff. *Quemadm. usufruct. caveat*: 12. ubi Jurisconsultus inquit, quod omnis condictio degenerat contra furem: & ita condictio furtiva, quæ est actio personalis, rei tamen persequutoria, competit domino, qua repetit rem propriam furto subtractam, vel ejus æstimationem: quod *specialiter* in odium furis, contra naturam actionis personalis, per condictionem furtivam agitur ad dandum: 13. fingitur enim, dominium traslatum esse in furem, ut actioni personali locus sit, ut pluribus actionibus teneri, convenirique possit pro re furtiva. (j)

14. Rursus, personalis actio descendit ex contractu, vel ex maleficio, (k) descendit etiam ex quasi-contractu, vel quasi-maleficio, (l) & ita, quando aliquis alicui est obligatus ad aliquid dandum, vel faciendum ex contractu, vel ex quasi-contractu, vel ex maleficio, vel ex quasi-maleficio, tenetur actione personali, & per eam conveniendus erit ab actore. Et libellus concipiendus erit forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE PERSONALI.

Ilustre Señor.

15. „Fulano, como mas haya lugar de de-
„recho, parezco ante Vmd. y me querello, y
„pongo demanda contra Fulano; y contan-
„do el caso de ella digo: que assi es, que el
„dicho Fulano y yo fuimos concertados, en
„que yo fuesse à la Villa de Madrid à llevar
„cierto proceso, y ottos recaudos, y que por
„el trabajo èl me daria, y pagaria diez du-
„ca-

(a) Juxta text. in §. *Appellamus*, Instit. de *Action.* & resolvunt ibi Hocom. n. 17. Mising. n. 2. Joa. Corrasius, n. 5. & Brisonius, lib. 3. de Verb. signific. verb. *Condicere*.

(b) Juxta text. in leg. *Actionum*, in princ. 25. ff. de *Action. & oblig.*

(c) Ut in leg. *Certi conditio*, ff. *Si cert. petat.*

(d) Secundum Brison. in dict. leg. 3. verb. *Condillio*, & Corras. in dict. §. *Appellamus*, n. 7.

(e) Secundum Faborum, & Angel. ibi receptos à Mising. ibid. n. 2. quamvis aliter explicet Dynus receptus ab Hotom. & Corras. ibi: & quidquid aliter exponat ibid. Jas. n. 15.

(f) Quæ regul. etiam probatur in leg. fin. ff. *Usufruct. quemadm. caveat.*

(g) Ut probatur in dict. §. *Sic itaque*, ad quod text. ille quotidie allegatur ex Jas. ibi, n. 3. probatur etiam in leg. 3. §. *Ex pluribus*, ff. de *Acquir. possess.* & in leg. *Non, ut ex pluribus*, ff. de *Reg. jur.* & in leg. *Proprias*, God. de *Legat.*

(h) Ut probat text. in dict. §. *Sic itaque*, ibi: *Dare oportere*, & in §. *Omnium*, in vers. *Namque*, ibi: *Dare, aut facere*, & in dict. §. *Appellamus*, ibi: *Dare, aut facere.*

(i) Ut probat text. in dict. §. *Sic itaque*, & in leg. *Ubi autem non apparet*, §. fin. ff. de *Verb. oblig.* & in leg. *Si ita dist. abatur* in fin. ff. de *Contrab. empt.*

(j) Juxta text. in dict. §. *Sic itaque*, vers. *Planè*, quem ita ibi intelligunt Faber, Angel. Jas. n. 34. & Platea, n. 3. & Corras. n. 4.

(k) Juxta text. in dict. §. *Omnium*, & in leg. *Actionum*, ff. de *Action. & obligat.*

(l) Ut probatur in dict. §. *Omnium*, ibi: *Aliis quibusdam modis*, secundum Jas. ibi, n. 33.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

„ cados: lo qual yo hice, y cumplí de mi par-
„ te, y le traxe certificacion de la entrega de
„ los dichos recados, y por ello está obligado
„ á me dár, y pagar los dichos diez ducados,
„ en que fuimos concertados; y aunque por mi
„ ha sido requerido muchas, y diversas veces,
„ que me pague los dichos diez ducados, no lo
„ ha querido, ni quiere hacer, sin contienda
„ de juicio: por que pido á Vmd. que habi-
„ da mi relacion por verdadera, en la parte
„ que baste, para el vencimiento de esta cau-
„ sa, de lo sobredicho me haga entero cumpli-
„ miento de justicia: y por su sentencia, que
„ en tal caso lugar haya, condene al dicho
„ Fulano, á que me dé, y pague los dichos diez
„ ducados: y assi condenado á ello, le com-
„ pela, y apremie por todo rigor de derecho:
„ sobre que pido cumplimiento de justicia, y
„ las costas protesto, y el oficio de Vmd. im-
„ ploro: y juro á Dios, y á esta ✠ que esta de-
„ manda no pongo de malicia, &c.

Singulæ clausulæ generales hujus libelli explicantur supra, (*m*) quæ omnibus libellis, & formulis actionum conducunt: ac ideò earum expositio in isto Tract. repetenda non est.

EX §. SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *SOli domino competit actio furtiva contra furem.*

2 *Criminaliter potest fur accusari.*

3 *Quatuor actionibus tenetur reus civiliter conventus.*

4 *Per condictionem furtivam ipsa res subtracta petitur.*

5 *Condictio furtiva domino tantum, actio vero furti ei, cujus interest, competere potest.*

6 *Melius est condictione furtiva, quam rei vendicatione, rem exigere.*

7 *Rei vendicatio contra possessorem tantum competit.*

8 *Condictio furtiva competit contra furem, & ejus hæredem, etiam si possidere defecerint.*

9 *Etiam si res apud furem sine culpa pereat, competit adversus ipsum condictio.*

10 *Fur semper in mora legali esse dicitur.*

11 *Etiam si res furtiva pereat, condenandus est fur, & tanti res æstimatur, quanti unquam plurimi fuit à die commissi furti.*

12 *In condictione furtiva veniunt fructus, tàm percepti, quàm percipiendi.*

13 *Si fur offerat rem furtivam, & postea apud ipsum pereat, condictione liberatur.*

14 *Re apud furem perempta, potest actor agere ad ipsam rem, vel ad ejus æstimationem.*

15 *Libellus in actione furtiva Hispano sermone confectus.*

§. SECUNDUS.

DE ACTIONE FURTIVA.

QUIA in §. præcedenti diximus, actionem *furtivam* personalem esse, rei tamen persecutoriam, & de ea mentionem fecimus, ideo libuit eam hic inserere. 1. Competit enim ista actio furtiva domino rei, ad repetendam rem propriam furto subtractam, vel ejus æstimationem: & hoc specialiter inductum est contra naturam actionis personalis *in odium furis*, ut pluribus actionibus teneatur: 2. nam fur, præter criminalem accusationem, qua impeti potest, (*a*) 3. aliis quatuor actionibus *civiliter* conveniri potest, scilicet, actione *furti*, quæ datur ad pœnam *in duplum*, si furtum non sit manifestum, & *in quadruplum*, si sit manifestum: (*b*) item *rei vendicatione*, & actione *ad exhibendum*: (*c*) de quibus actionibus suo loco agemus.

4. Item, & conveniri potest hac actione furtiva, de qua in præsenti agimus, & in tot. tit. ff. de *Condict. furt. per quam res ipsa furto sublata petitur*; (*d*) 5. differunt tamen inter se, quia ista condictio *furtiva* datur domino rei tantum, (*e*) actio verò *furti* datur non dominis, si sua interfit. (*f*)

6. Insuper commodius est domino agere condictione furtiva, quam rei vendicatione, (*g*) Rursus, rei vendicatio datur solummodò adversus possessorem; (*h*) 8. condictio verò furtiva datur adversus furem, & ejus hæredem, tametsi rem surreptam non possideant. (*i*)

9. Præterea ista condictio competit, etiam si res furtiva casu, & sine culpa furis pereat, ad

(*m*) In 1. Part. 1. Tom. in 5. Temp. de *Libelli oblatione.*

(*a*) Juxta text. in leg. fin. ff. de *Furtis.*

(*b*) Juxta text. in dict. §. *Sic itaque*, versf. *Planè*, & in §. *Ex maleficiis*, Instit. de *Action.* & in §. ult. Instit. de *Oblig. quæ ex delic.*

(*c*) Juxta text. in leg. *Si pro fure*, §. 1. ff. de *Cond. furt.*

(*d*) Ut in dict. §. *Sic itaque*, §. *Plani*, & in leg. 1. ff. de *Condict. furt.*

(*e*) Ut in leg. fin. ff. *Usufruct. quemadm. caveat.* & in leg. 1. ff. de *Condict. furt.*

(*f*) Ut in leg. *Manifestissimi*, §. *Sed cum*, Cod. de *furt.* & in leg. *Is cujus*, & leg. *Itaque*, ff. eod.

(*g*) Ut in leg. *In rem*, ff. de *Rei vend.*

(*h*) Ut in leg. *Actionum*, ff. de *Action. & oblig.* & in §. fin. Instit. de *Oblig. quæ ex delict.*

(*i*) Ut in leg. *Si pro fure*, §. ult. ff. de *Condict. furt.*

ad æstimationem, (*j*) 10. quia fur semper est in mora, (*k*) 11. & tunc res æstimatur tanti, quanti plurimi unquam fuit à die commissi furti, 12. & veniunt fructus percepti, & percipiendi: (*l*) 13. nisi fur eam obtulerit, & deinde perierit, quia tunc cessat condictio furtiva. (*m*) 14. Adverte tamen, quod, re perempta, in electione actoris est agere ad ipsam rem, tanquam peremptam, vel ad ejus æstimationem, secundum Bartolum. (*n*) Et libellus in hac actione furtiva concipi poterit forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE FURTIVA.

Ilustre Señor.

15. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me
„ querello, y pongo demanda contra Fulano,
„ y digo: que assi es, que en un dia de este
„ presente mes de Mayo, que se contaron
„ ocho dias de él, de este presente año de 1583.
„ el dicho adversó entró en mi casa con ani-
„ mo de hurtar lo que hallasse, y contra mi
„ voluntad tomó, y llevó una ropa mia nueva
„ de raso negro, que valdria treinta ducados,
„ y la trasportó, adonde él quiso: la qual es
„ obligado á me dár, y bolver, por ser co-
„ mo es mia, y me pertenecer *jure dominii, vel*
„ *quasi*: y pueslo, que á ello es obligado, y
„ por mi ha sido requerido, no lo ha querido,
„ ni quiere hacer: por que pido á Vmd. del
„ sobredicho me haga entero cumplimiento
„ de justicia: y si otro mayor pedimento es
„ necessario, habido aqui por expresso, y mi
„ relacion por verdadera, en quanto baste, por
„ su sentencia, que en tal caso lugar haya,
„ condéne al dicho Fulano, á que me dé, buel-
„ va, y restituya la dicha mi ropa, que me
„ llevó, ó treinta ducados por ella, que valia
„ á su justa, y comun estimacion, &c. y para
„ ello pido cumplimiento de justicia, y el ofi-
„ cio de Vmd. imploro, y las costas protesto:
„ y juro á Dios, y á esta ✠ que esto no pido
„ de malicia, &c.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 *REales actiones* reivendicationes *dicuntur, quæ à verbo* vendicare *appellantur, & denominantur.*

2 *Vendicare nihil aliud est, quàm propriam rem ab alio possessam in potestatem nostram reducere.*

3 *Realis actio appellatur, quando jus sine aliqua personæ obligatione in ipsa re reperitur: requisita, ut rei vendicatio competat, traduntur.*

4 *Rei vendicatio tantum competit domino verò, vel quasi.*

5 *Sufficit, ut rei vendicatio competat, habere quem dominium revocabile.*

6 *Possessor majoratus potest rei vendicatione experiri, si ab alicujus rei possessione ceciderit.*

7 *Dominium utile habenti competere potest rei vendicatio.*

8 *Qui simpliciter in rei vendicationis libello dominium rei probaturum se dixerit, etiam si utile tantum probet, in causa obtinebit. Dominium duplex est*, directum, & utile, *secundum communem Doctorum contra Paul. Cast. Igneum, & Valascum.*

9 *Emphyteota potest agere rei vendicatione.*

10 *Locator ad longum tempus potest rei vendicationem intendere.*

11 *Sufficit, quem esse dominum tempore sententiæ, ut in rei vendicatione obtineat, licet tempore, quo intentavit rei vendicationem, non fuerit dominus.*

12 *In libello debet actor exprimere, adversarium rem possidere, aut ejus rei nudum esse detentatorum.*

13 *Nudus detentator, si possessorem in judicio nominet, à rei vendicatione liberatur.*

14 *Verus possessor ibi debet causam prosequi, ubi prius cœpta fuit per detentatorem.*

15 *Adversus eum, qui dolo desiit possidere, rei vendicatio competit.*

16 *Actor debet certa demonstratione rem, super qua agit, demonstrare.*

17 *In libello debet actor postulare, quod dominus rei petita declaretur.*

18 *Actor petere debet, rem sibi cum fructibus, tàm perceptis, quàm percipiendis restitui.*

19 *Damnum, & interesse potest petere actor sibi refarciri.*

20 *Fructus, interesse, & damnum liquidari debent à Judice in ipsa sententia condemnatoria.*

21 *Libellus in actione reali, Hispano sermone compositus.*

§. TER-

(*j*) Ut in dict. leg. *Si pro fure*, §. fin. & in leg. *In re furtiva*, ff. de *Condict. furt.*

(*k*) Ut in leg. *Inter stipulantem*, §. *Stichum*, ff. de *Verb. oblig.* & in dict. leg. *In re furtiva.*

(*l*) Juxta text. in dict. leg. *In re furtiva.*

(*m*) Ut in dict. leg. *In re furtiva.*

(*n*) In leg. *Stipulationes dividuntur*, ff. de *Verbor. obligat.* quæst. 6. receptum ab Alexand. ibi, & à Maling. in dict. §. *Sic itaque*, n. 20.

§. TERTIUS.

DE ACTIONE REALI.

1. Reales actiones appellantur *rei vindicationes*, (*a*) 2. & nuncupantur rei vendicationes à verbo *vindicare*: est enim vendicare *rem ab alio possessam in jus, potestatemque nostram revocare*: (*b*) & inde vendicationes sunt *actiones, quibus rem nostram esse intendimus.* (*c*) 3. Rursus, reales actiones sunt, *quando jus reperitur absque obligatione alicujus personæ, & rem ipsam comitatur, daturque contra quemcunque rei possessorem.* (*d*)

4. Et ad hoc ut actio realis, id est, *rei vendicatio* alicui competat, requiruntur sequentia: 4. primo requiritur, quod actor dicat, *se dominum esse illius rei, & ad se pertinere jure dominii vel quasi*: (*e*) 5. sufficeret tamen actori ad hanc actionem habere dominium revocabile. (*f*) 6. Quo fit, possessorem primogenii agere posse rei vendicatione pro suo majoratu, si à possessione caderet, secundum Palatium Rubium: (*g*) 7. quinimo, sufficeret actori habere utile dominium. (*h*)

8. Unde qui in libello simpliciter dixerit, *se rei dominum esse*, & postea probaverit utile dominium, obtinebit in causa: (*i*) quod intelligendum est juxta id, quod resolvit Covarruvias: (*j*) & quod sit *utile*, & *directum* dominium, docet Bartolus, (*k*) & probatur in Auth. *Si vero dominus temporalis*, Cod. de *Hæret.* ubi fit mentio *dominii superioris*; ergo est *dominium inferius*: & ita agnoscit D. Franc. à Sarmiento, qui alia genera dominii constituit; (*l*) quamvis Paulus Castrensis, (*m*) & Igneus, (*n*) & Valascus (*o*) teneant, non esse utile dominium.

9. Fit etiam ex superioribus, emphyteotam posse agere rei vendicatione: (*p*) 10. sic insuper, locatorem alicujus rei *ad longum tempus* posse agere rei vendicatione. (*q*) 11. Sufficeret denique actori, dominum rei esse tempore sententiæ, etsi dominus non esset tempore, quo rei vendicationem intentavit, sed postea, lite pendente, dominium supervenerit, secundum Glossam. (*r*)

12. Secundo requiritur, quod actor in libello dicat, *adversarium possidere, vel rem detinere*: (*s*) 13. quod verum est, & procedit nisi verus possessor se offerat liti, quia tunc rei vendicatio cessat contra detentorem: (*t*) 14. tenebitur tamen verus possessor, se offerens liti, causam prosequi coram Judice, ubi prius fuit cepta, quando comparet pro defensione utilis dominii nominantis eum: secus, si pro defensione sui directi dominii: 2. ita resolvit Covarruvias. (*u*) 15. Pari modo rei vendicatio datur adversus eum, qui dolo desiit possidere. (*x*)

Ter-

(*a*) Juxta text. in leg. *Actionum* in princ. ff. de *Action. & oblig.* & in §. *Appellamus*, Instit. de *Action.*

(*b*) Ut probatur in leg. *Quintus* 29. §. *argenti*, & §. *Cui legatum*, ff. de *Auro, & argent. legat.* & in leg. 66. ff. de *Rei vindic.*

(*c*) Ita explicant Hotoman. Mifing. & Cotraf. in dict. §. *Appellamus*, & Brisson. lib. 19. de Verb. signific. verb. *Vindicatio.*

(*d*) Ut in cap. 1. supr. in princ. diximus.

(*e*) Ut in leg. *In rem*, ff. de *Rei vindic.* & in leg. *Dote ancillam*, Cod. eod. tit. & in leg. 25. tit. 2. Part. 3. &, *quid sit dominium*, tradit Bartol. in leg. *Si quis vi*, §. *Differentia*, n. 4. ff. de *Acquir. possess.* cujus definitio communiter recipitur, secundum Ripam in Rubr. Extr. de *causa possess. & propr.* & Doctissimum Pinelum in Rubr. Cod. de *Bon. matern.* 2. part. & illam diffinitionem Bartol. eleganter explicat *more suo solito* Doctissimus, & Piissimus Doctor Navar. in Relect. cap. *Non dicatis* 12. quæst. 1. in præmiss. n. 7. vers. Undecimo.

(*f*) Ut in leg. *Non ideo minus*, ff. de *Rei vindic.*

(*g*) In leg. 46. Taur. n. 2. & Anton. Gom. in leg. 40. Taur. n. 76.

(*h*) Ut in leg. *Superficiario*, ff. de *Rei vindic.* & in leg. 1. §. *Si ager vectig. vel emph.* & tenet glos. in §. *Omnium*, verb. *Possideat*, Instit. de *Action.* communiter recepta ex Jas. ibi, num. 66. & Greg. Lup. in leg. 1. tit. 28. Part. 3. in glos. verb. *El señorio.*

(*i*) Juxta text. in leg. *Si mater*, §. *Eandem causam*, ff. de *Except. rei judic.* & hanc dixit communem opinionem olim Præceptor meus venerandus Doctissimus Pinelus in leg. 1. Cod. de *Bon. matern.* 2. part. n. 8.

(*j*) In reg. *Possessor* 3. part. §. 1. n. 2.

(*k*) Et omnes in leg. 1. §. *Qui in perpetuum*, ff. *Si ager vectig.* & Paris. in cons. 50. n. 21. vol. 1.

(*l*) In lib. 3. Selectarum, cap. 11. n. 27.

(*m*) In dict. leg. *Si quis vi*, §. *Differentia.*

(*n*) In leg. *Contractus*, n. 137. ff. de *Reg. jur.*

(*o*) De Jure emph. quæst. 13.

(*p*) Secundum Bart. in leg. *Si mater*, §. *Eandem*, n. 2. ff. de *Except. rei judic.*

(*q*) Secundum Bartol. in leg. *Codicillis*, §. *Instituto*, ff. de *Legat.* 2. & communiter omnes ex Pinel. in leg. 1. Cod. de *Bon. matern.* 2. part. n. 18.

(*r*) Fin. in leg. *Si rem*, §. fin. ff. de *Pignor. action.* quam sequuntur Pan. & alii in cap. *Abbate sane*, de *Re jud.* lib. 6. quod verum est, secundum id, quod docet Bartol. in leg. *Et an eadem*, §. *Adiiones*, n. 185. ff. de *Except. rei judic.* & Jas. in dict. §. *Omnium*, n. 66.

(*s*) Ut probat text. in leg. *Officium*, ff. de *Rei vindic.* & in leg. 1. Cod. de *Alienat. judic.* & in cap. *Examinata*, de *Judic.* & in leg. 25. tit. 2. Part. 5. & firmat glos. in dict. §. *Omnium*, verb. *Possideat*, & ibi Jas. n. 76. & Mifing. n. 24. & Hotoman. ver. *De aliqua re.*

(*t*) Ut in leg. 1. Cod. *Ubi in rem action.* & in cap. *Quoniam frequenter*, §. *Quod si super rebus, ut lite non contest.* & in leg. 29. tit. 2. Part. 3.

(*u*) In Pract. Quæst. cap. 8. n. 2. & probatur in leg. 57. tit. 6. Part. 1.

(*x*) Ut in leg. *Quod si*, de *Dolo*, ff. de *Rei vindic.* & in leg. 30. tit. 2. Part. 3.

16. Tertio requiritur, quod actor in libello rem, quam petit, per duo confinia declaret. (*y*)

17. Quarto requiritur, quod actor petat *se dominum rei declarari.* (*z*)

18. Ultimò requiritur, quod actor petat *reum condemnari ad rei restitutionem cum fructibus perceptis, & percipiendis*; (*a*) 19. quinimo actor petere poterit damnum, & interesse. (*b*)

20. Animadvertere tamen *hodie* oportet, quod prædicti fructus, interesse, vel damnum à Judice liquidari debent in ipsa sententia, qua reum ad rei restitutionem condemnat, ut probatur in leg. 52. tit. 5. lib. 2. Recop. & in leg. 20. tit. 9. lib. 3. Recop. Et libellus in actione reali concipiendus erit forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE REALI.

Ilustre Señor.

21. „ Fulano, vecino de tal parte, como „ mas haya lugar de derecho, parezco ante „ Vmd. y pongo demanda à Fulano, vecino „ de tal Lugar, y digo: que assi es, que per„ teneciendome, como me pertenece *jure do*„ *minii*, *vel quasi* un prado cerrado, que es „ en tal parte, de que son linderos, de una „ parte prado de Fulano, y de la otra tierra „ de Fulano, el dicho adverso sin titulo, ni „ causa, que bastante sea, tiene entrado, y „ ocupado el dicho prado, y lo tiene, y pos„ see, goza, y desfructa de tanto tiempo à „ esta parte: y aunque por mi ha sido mu„ chas, y diversas veces requerido, que me „ lo dexe, buelva, entregue, y restituya, no „ lo ha querido, ni quiere hacer sin contien„ da de juicio: Por que pido à Vmd. que, ha„ bida mi relacion por verdadera, en quanto „ baste, y otro mas, y mejor pedimento neces„ sario siendo por expresso, del sobredicho me „ haga entero cumplimiento de justicia, y „ por su sentencia, que en tal caso lugar ha„ ya, me declare por señor, *vel quasi* del di„ cho prado: y assi declarado, condene al di„ cho adverso, à que me dè, buelva, entre„ gue, y restituya el dicho prado con mas „ los fructos, que desde el dia, que se metio „ en el dicho prado ha rentado, y podido ren-

(*y*) Ut probatur in leg. *Forma*, ff. de *Censib.* & in leg. *Si in rem*, ff. de *Rei vindic.* & in leg. 25. tit. 2. Part. 3.

(*z*) Juxta text. in leg. *Ex diverso*, §. 1. & ibi Bart. ff. de *Rei vindic.* & Jas. in dict. §. *Omnium*, n. 172.

(*a*) Ut probatur in leg. *Fructus* 34. ff. de *Rei vindic.* & in leg. *Si navis*, §. fin. ff. eod. tit. & in leg. 39. tit. 28. Part. 3. & explicat Jas. in dict. §. *Omnium*, n. 75. Covar. lib. 1. Variar. cap. 3. n. 1. & 6. Pinel. in leg. 2. Cod. de *Rescind. vendit.* 2. part. cap. 4. n. 50. & Connan. lib. 8. Comment. cap. 11.

(*b*) Juxta text. in leg. *Non solum*, ff. de *Rei vindic.* in leg. 39. tit. 28. Part. 3.

EX §. QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Confessoriæ, & negatoriæ actiones, quæ pro servitutibus competunt, reales sunt.*

2 *Servitus alia est personalis, alia realis, & alia mixta.*

3 *Personalis servitus est, quæ debetur à persona personæ.*

4 *Res propria nemini servire potest.*

5 *Servitus realis est, quæ à re rei debetur.*

6 *Libellus in actione reali debet formari in prædio, & non in persona.*

7 *Realium servitutum quædam urbanæ sunt, quædam rusticæ.*

8 *Urbanæ servitutes sunt illæ, quæ sunt constitutæ in ædificiis habitandi causa factis.*

9 *Urbanum prædium non locus, sed materia facit.*

10 *Rustica servitus illa dicitur, quæ constituta est in prædiis, non habitandi, sed fructuum percipiendorum causa.*

11 *Servitus utrum sit urbana, vel rustica ex qualitate prædii dominantis cognoscitur.*

12 *Mixta servitus est, quæ debetur à re personæ.*

13 *Personalis servitus cum persona extinguitur.*

14 *Reales servitutes vendicari possunt, tanquam realia.*

15 *Servitutum quædam sunt continuæ, quædam quasi continuæ, quædam discontinuæ appellantur.*

16 *Continuæ servitutes sunt, quæ factum hominis non requirunt.*

17 *Quasi continuæ sunt servitutes, quæ post principium non requirunt factum hominis.*

18 *Discontinuæ servitutes appellantur, quæ semper factum hominis desiderant.*

19 *Pro servitutibus confessoria, & negatoria competit actio.*

20 *Confessoria actio illi competit, qui asserit, sibi servitutem constitutam esse, & deberi.*

21 *Negatoria actio ei accommodatur, qui servitutem deberi negat.*

22 *Negatoriæ, & confessoriæ actiones pro juribus incorporalibus competunt.*

23 *In libello confessoriæ allegare debet actor, se dominum esse prædii dominantis, & ab alio prædio, suo servitutem debitam esse.*

24 *Prædialis servitus sine duobus prædiis consistere nequit.*

25 *Sufficit, quem esse dominum prædii dominantis, utile, vel quasi dominium habere.*

26 *Ut actio confessoria competere possit sufficit, quem jus habere in prædio dominante.*

27 *Creditori competit confessoria actio.*

28 *Usufructuarius, etsi non proprio, domini tamen nomine confessoria agere potest.*

29 *Agens confessoria actor demonstrare debet fundum dominantem per duo confinia, & eodem modo servientem.*

30 *Actor, si velit confessoria actione experiri, allegare debet, se in quasi possessione servitutis constitutum esse.*

31 *Confessoria actio pro servitute constituta, non pro constituenda datur.*

32 *Dicere debet actor confessoria agens, se ab adversario servitute uti prohiberi.*

33 *In libello debet actor petere, quod Judex declaret, servitutem suo prædio ab adversarii fundo debitam esse.*

34 *Actor, in confessoria actione instituenda, potest fructus, & damna postulare.*

35 *In libello confessoriæ actionis petere debet actor, quòd Judicis officio ab adversario, suisque hæredibus caveatur, non fore se ab ipsis in futurum impediendum.*

36 *Creditor, usufructuarius, & alii habentes jus in re, si confessoria experiantur, jus, quod eis in re competit, allegare tenentur.*

37 *Negatoria competit neganti, servitutem debitam esse.*

38 *Quamvis actor sit in possessione servitutis, probare tenetur, sibi debitam esse.*

39 *Omnis res libera præsumitur.*

40 *Agens negatoria allegare debet, se dominum prædii esse, item prædium liberum esse.*

41 *Si quis negatoria experiatur, allegare tenetur, adversarium inquietare eum ratione servitutis sibi non debitæ.*

42 *Actor negatoria agens potest petere, non solum fructus, & damna, sed etiam interesse.*

43 *Negatoriam intendens potest à Judice petere, ut ab adversario cautionem exigat, quod nec ipse, nec ejus hæredes eum amplius inquietabunt.*

44 *Libellus in actione confessoria Hispano sermone formatus.*

45 *Libellus in actione negatoria Hispana lingua compositus.*

§. QUARTUS.

DE ACTIONE CONFESSORIA, & negatoria.

1. ACtiones *confessoria*, & *negatoria* reales sunt, & pro servitutibus competunt: (*a*) 2. pro quarum explicatione constituendum erit, servitutum tres esse species, scilicet, *personalem*, *realem*, & *mixtam*. (*b*) 3. Personalis servitus est, *quæ à persona personæ debetur*, ut putà, quando dominus alicujus servi concesit alteri operas in eodem servo: (*c*) & in isto exemplo intelligi debet dict. lex 1. tit. 31. Part. 3. quamvis Greg. Lupus ibi intelligat in servitute, quam debet servus domino, quod tamen falsum est, 4. cum in re propria servitus constitui non possit. (*d*)

5. Servitus Realis est, *quæ debetur à re rei*, ut servitus urbana, & rustica, quæ non debetur personæ, sed prædio: (*e*) 6. & ideo libellus, & sententia in prædio, & non in persona debet formari. (*f*)

7. Et servitutum realium quædam sunt *urbanæ*, & quædam *rusticæ*: 8. Urbanæ sunt, *quæ sunt constitutæ in ædificiis habitandi causa factis*, sive in Villa, sive in Civitate, 9. quia prædium urbanum locus non facit, sed materia: (*g*) 10. servitutes Rusticæ sunt, *quæ constitutæ sunt in prædiis causa fructuum percipiendorum factis*: (*h*) 11. & distinguitur, an sit *urbana*, vel *rustica* ex qualitate prædii dominantis, cui servitus debetur, non ex qualitate præ-

(*a*) Ut in §. *Æquè si agat*, Instit. de *Action.*

(*b*) Ut probat text. junct. glos. in leg. 1. ff. de *Servit.* & in leg. 1. tit. 31. Part. 3. Cæpol. in Tit. de Servit. urban. prad. cap. 1. n. 1. & Anton. Gom. 2. Tom. Variar cap. 15. num. 1.

(*c*) Ita exemplificant Faber. & Jas. n. 8. in dict. §. *Æquè si agat.*

(*d*) Ut probatur in leg. *In re communi*, ff. de *Servit. urban.* & tradunt Jas. n. 2. in dict. §. *Æquè si agat*: Cæpol. ubi supr. cap. 7. & Anton. Gom. in dict. cap. 15. n. 1.

(*e*) Ut leg. *Unus ex sociis*, ff. de *Servit. rust. prad.*

(*f*) Ut in leg. *Qui aliena*, §. fin. ibi: *Sententiæ prædio dantur*, ff. de *Neg. gest.* Cæpol. ubi supr. cap. 2. n. 1. & definitionem servitutis realis ponit Bartol. leg. 1. ff. *Servit.* & explicat Cæpol. dict. cap. 2. n. 3. Menes. in Rubr. Cod. de *Servit.* n. 8.

(*g*) Ut in leg. *Urbana prædia*, ff. de *Verb. signif.*

(*h*) Ut leg. *Eo jure*, §. *Stabula*, ff. *Quib. mod. pign. tacitè*, explicat Cæpol. ubi supr. cap. 11. n. 2.

prædii debentis servitutem: (*i*) 12. servitus vero Mixta est, *quæ debetur ære personæ*, ut usufructus, usus, & habitatio: & istæ etiam dicuntur *personales*; (*j*) 13. quia cum persona extinguuntur: (*k*) 14. dicuntur etiam *reales*, quia tanquam realia vendicantur. (*l*)

15. Rursus servitutum quædam sunt *continuæ*, quædam *quasi-continuæ*, & quædam *discontinuæ*. 16. Continuæ sunt, *quæ habent causam continuam, & perpetuam*, & factum hominis non semper requirunt; licet à principio requiratur ad constituendam servitutem, ut servitus aquæductus, altius non tollendi, tigni injuncti. 17. Quasi-continuæ servitutes dicuntur, *quæ post principium non requirunt factum hominis*; non tamen semper sunt in usu actualiter, sed potentialiter, ut servitus stillicidii, aquæductus ex cœlo cadentis, quia non semper pluit. 18. Discontinuæ servitutes sunt, *quæ semper requirunt factum hominis*, ut servitus itineris, viæ, & similes: hanc distinctionem servitutum constituit Glossa: (*m*) & præcipuus effectus hujus divisionis versatur circa præscriptionem servitutum, ut resolvit Cæpola. (*n*)

19. His sic constitutis, dicendum est, pro servitutibus proditas esse duas actiones, scilicet, *confessoriam*, & *negatoriam*: 20. confessoria enim *datur adversus eum, qui aliquem impedit servitute uti*; 21. negatoria vero *datur neganti se servitutem debere*: & ita *confessoria* competit ad vendicandam servitutem; *negatoria* autem ad vendicandam libertatem servitutis: (*o*) 22. competunt etiam istæ actiones pro aliis juribus incorporalibus: ut putà, si quis impediatur jure eligendi, decimandi, vel præsentandi, secundum Glossam; (*p*) etsi contrarium sentiat Covarruvias. (*q*)

23. Et ad hoc ut alicui competat actio confessoria, requiruntur sequentia: primò, quod actor in libello dicat, *se dominum*, vel *quasi dominum prædii dominantis esse*, *prædioque suo servitutem deberi*: 24. nam sine duobus prædiis servitus non constituitur: (*r*) quo fit, actorem debere esse dominum prædii dominantis; (*s*) 25. sufficeret tamen, dominum directum, vel utilem, aut quasi dominum esse, (*t*) 26. vel habere jus in re dominante, 27. ut est creditor, qui, si impediatur uti servitute debita rei sibi pignoratæ, agere poterit hac actione confessoria; (*u*) 28. usufructuarius tamen proprio nomine hac actione experiri non poterit; (*x*) nomine vero domini bene agere poterit. (*y*)

29. Secundo requiritur, quod actor per duo confinia declaret fundum dominantem, & servientem: (*z*) 30. tertio requiritur, quod actor in libello dicat, *se esse in quasi possessione servitutis*: 31. quia ista actio confessoria competit pro servitute constituta; non vero pro constituenda: (*a*) 32. quarto requiritur, quod actor dicat *se ab adversario impediri uti prædicta servitute*: (*b*) 33. quinto requiritur, quod actor à judice petat, *quod declaret servitutem debitam esse suo prædio à prædio adversarii.* (*c*)

34. Sexto requiritur, *actorem petere fructus, & damna*; nam hæc omnia in confessoria ve-

(*i*) Ut in leg. 1. §. *Area*, ff. de *Servit. rust. prad.* Cæpol. dict. cap. 11. n. 10.

(*j*) Ut in leg. 1. ff. de *Serv.*

(*k*) Ut in leg. *Non solum* 11. §. *Tale*, ff. de *Liber. legat.*

(*l*) Ut in leg. *Uti frui* in princ. ff. *Si usufruct. petat.* & de his mixtis agit late Cæpol. ubi supr. cap. 3. cum tribus seqq. & Anton. Gom. dict. cap. 15. n. 2.

(*m*) Mag. in leg. *Servitutes*, ff. de *Servit.* & Cæpol. ubi suprà, cap. 19.

(*n*) In dict. cap. 19. & Anton. Gom. dict. cap. 15. à n. 24. & Covar. lib. 1. Variar. cap. 17. n. 11. & quis possit constituere servitutes: & quibus possint concedi, & in quibus rebus constituantur, & quomodo, & qualiter constituantur, explicat Cæpol. late ubi supr. in cap. 14. cum seqq.

(*o*) Ita probatur in leg. 2. & in leg. *Loci corpus*, §. *In confessoria*, ff. *Si serv. vindic.* & in dict. §. *Æquè si agat.*

(*p*) Juncto text. in cap. *Cum Ecclesia*, de *Causa poss. & propriet.* & glos. in cap. *Examinata*, de *Judic.* verb. *Possidebat*, & glos. in cap. *Non est moderanda*, verb. *Si vendiret* 16. quæst. 1. & tradunt Jas. n. 35. Gomec. n. 52. in dict. §. *Æquè si agat*, & testatur communem Rebuff. in Tract. de Decimis, quæst. 9. n. 11. & Jas. in leg. *Si prius*, n. 3. & 4. ff. de *Nov. oper.*

(*q*) Lib. 1. Variar. cap. 7. n. 10.

(*r*) Ut in §. peq. Instit. de *Servit. rust.* & in leg. *Quotiès*, §. 1. ff. de *Servitut.* & in leg. *Ergo*, ff. de *Servit. rustic.*

(*s*) Ut probatur in leg. 1. & 2. & ibi glos. verb. *Altius*, ff. *Si serv. vindic.* & notant communiter omnes ex D. Ant. de Padilla in leg. 1. Cod. de *Servit. & aqua*, n. 58.

(*t*) Ut probatur in leg. *In provinciali*, §. *Si ergo*, ff de *Nov. oper.*

(*u*) Juxta text. in leg. *Ei qui*, ff. de *Servit.* & in leg. *Creditori*, ff. de *Nov. oper.*

(*x*) Ut probatur in leg. 1. in princ. ff. *Si usufruct. petat.*

(*y*) Ut probatur in leg. unic. vers. *Item Juliano*, ff. de *Remiss.* & resolvit Corral. in leg. *Ei qui*, ff. de *Servit.* n. 6. & *an usufructuarius, vel alius habens utile dominium constituere possit servitutem*, tractat glos. & ibi Corral. in leg. 3. ff. de *Servit.* & Boer. in decis. 181. n. 2. Anton. Gom. in leg. 4. Taur. n. 84. & Pinel. in leg. 1. Cod. de *Bonis mat.* 3. part. n. 71.

(*z*) Juxta text. in leg. *Forma*, ff. de *Censib.*

(*a*) Ut probat text. in leg. *Sicuti*, §. *Sed si quæratur*, ff. *Si servit. vindicet.* & quomodo, & qualiter quasi possessio servitutis acquiri possit, docet Bart. in leg. 1. Cod. de *Servit.* Jas. in dict. §. *Æquè si agat*, n. 41. D. Ant. de Padilla in leg. 2. n. 3. Cod. de *Servit. & aqua.*

(*b*) Ut probatur in leg. *Si quis diuturno*, §. fin. ff. *Si serv vindic.*

(*c*) Ut in leg. *Sicuti*, §. *Si quæratur*, ff. *Si servit. vindic.*

niunt: (d) 35. ultimo requiritur, quod actor petat, *ut officio Judicis sibi caveatur per impedientem, quod nec ipse, nec sui hæredes in futurum non impedient eum uti prædicta servitute.* (e) 36. Est advertendum, quod quando confessoria intentatur à creditore, usufructuario, vel superficiario, nec esse est dici, *se esse creditorem, usufructuarium*, vel *superficiarium*: & in hac actione libellus erit formandus, modo paulò inferius præscripto.

37. Negatoria actio competit neganti, se servitutem debere, ut supra diximus: 38. in qua actione illud erit observandum, quod licèt adversarius sit in quasi-possessione servitutis; per hoc tamen non liberabitur ab onere probandi, servitutem constitutam fuisse, etiam si actor non probet libertatem suæ rei, 39. quia præsumptio juris est, quemlibet fundum liberum esse. (f)

40. Et ad hoc ut competat hæc negatoria alicui requiruntur sequentia: primo requiritur, quod actor dicat, *se dominum*, vel *quasi dominum prædii esse*: (g) secundo requiritur, quod dicat, *prædium suum liberum esse*: (h) 41. tertio requiritur, quod dicat, *adversarium perturbare, & inquietare eum ratione servitutis sibi non debitæ*: (i) 42. quarto requiritur, *quod actor petat fructus interesse, & damna*, nam etiam in hac actione veniunt: (j) 43. ultimo requiritur, quod petat, *quod adversarius præstet cautionem de non perturbando, & inquietando eum super illa servitute non debita*, ad quod compelli potest: (k) & libellus in hac actione erit formandus, ut statim dicemus.

LIBELLUS IN ACTIONE *confessoria.*

Ilustre Señor.

44. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo „ demanda à Fulano, y contando el caso, di- „ go: que siendo yo señor de una tierra, que „ es en termino de tal lugar, que son linde- „ ros, de una parte tierra de Fulano, y de otra „ tierra de Fulano: y teniendo la dicha mi „ tierra servidumbre de camino por una tier- „ ra del dicho Fulano, que es junto à la mia, „ para la ir à labrar, sembrar, y beneficiar, y „ con el carro acarrear el pan, y fructos que „ en ella se cogen: y estando en possession, „ *vel quasi* de la dicha servidumbre, el dicho „ adverso contra todo derecho, sin titulo, „ ni causa, que bastante sea, me ha impedi- „ dido, è impide usar de la dicha servidum- „ bre, y no consiente que se passe por la di- „ cha su tierra à la mia, à hacer los aprove- „ chamientos necessarios, de lo qual se me „ han recrecido muy grandes daños, y me- „ noscabos, assi en la dicha tierra, como en „ los fructos de ella, que estimo en veinte mil „ maravedis; y aunque por mi ha sido reque- „ rido, que no me impida, ni perturbe en la „ dicha servidumbre, antes me dexe passar por „ su tierra libremente, no lo ha querido, ni „ quiere hacer sin contienda de juicio: por „ que pido à Vmd. que, habida mi relacion „ por verdadera, en quanto baste, y otro mas, „ o mejor pedimento necessario siendo por „ expresso, por su sentencia, que en tal ca- „ so lugar haya, declare la tierra del dicho „ adverso deber la dicha servidumbre de ca- „ mino à la dicha mi tierra, y estar en quasi „ possession de ella; y assi declarado, mande „ al dicho parte contraria, que no me per- „ turbe, ni inquiete en el uso de la dicha ser- „ vidumbre, y mas, le condene en los daños, „ fructos, è intereses, y menoscabos, que por „ haverme impedido el uso de la dicha servi- „ dumbre se me han seguido, y recrecido, „ que estimo en los dichos veinte mil marave- „ dis, salvo en todo la judicial tassacion de Vmd. „ sobre que pido cumplimiento de justicia, y „ costas, y el oficio de Vmd. imploro, y ju- „ ro à Dios, y à esta ✠ que esta demanda no „ pongo de malicia, &c.

„ Otrosi, de su oficio de Vmd. el qual pa- „ ra ello imploro, à Vmd. pido le compela, „ y apremie à que me dè suficiente caucion, „ y fianzas, que agora ni en tiempo alguno, „ el, ni sus herederos y successores, ni quien „ de el, y de ellos hubiere titulo, y causa en „ la dicha su tierra, no me impidirán à mi, „ ni à mis successores, ni à quien hubiere ti- „ tulo, y causa en la dicha mi tierra, el pas- „ so, y camino por su tierra à la mia, y nos „ dexarán passar libremente, y usar de la di- „ cha servidumbre: lo qual le mande Vmd. „ cumpla, y guarde so graves penas, en las „ quales Vmd. desde luego à el, y à sus suc- „ cessores los haya por condemnados, lo con- „ trario haciendo: para lo qual, &c.

(d) Juxta text. in leg. *Loci corpus*, §. *In confessoria*, ff. *Si servit. vindic.* & in leg. *Usi frui*, §. *In his*, ff. *Si usufruct. petat.*

(e) Juxta text. in leg. *Egi*, & in leg. *Harum*, ff. *Si serv. vindic.*

(f) Ut probatur in leg. *Altius*, Cod. de *Serv.* & in leg. *Sicuti*, §. *Sed si quæratur*, juncta glos. ff. *Si servit. vind.*

(g) Ut in leg. 2. in princ. ff. *Si servit. vindic.*

(h) Ut in leg. *Loci corpus*, §. *Competit*, ff. *Si servit. vind.*

(i) Ut in leg. *Si quis diuturno*, §. fin. ff. *Si servit. vind.*

(j) Ut in dict. leg. *Loci corpus*, §. *In confessoria.*

(k) Juxta text. in dict. leg. *Harum*, & in dict. leg. *Egi.* & tradunt Tiraquel. de Primog. quæst. 17. op. 11. & Alciat. in reg. 2. part. 2.

LIBELLUS IN ACTIONE NEGATORIA.

Ilustre Señor.

45. „ Fulano, vecino de tal Lugar, pa- „ rezco ante Vmd. y pongo demanda à Fu- „ lano, y digo: que assi es, que teniendo yo, „ è posseyendo unas casas mias, y como mias „ en esta Ciudad à tal parte, de que son lin- „ deros casas de Fulano por una parte, y por „ otra parte casas de Fulano, y por delantera „ calle publica; y siendo las dichas mis casas „ libres, y no debiendo servidumbre alguna, el „ dicho adverso pretende, que deben servi- „ dumbre à otras casas suyas: y assi, querien- „ do yo alzar, y reedificar mis casas, me ha „ impedido el edificio, y que no las alce, de- „ nunciandome labor nueva, y por el dicho „ impedimento no las he podido alzar: de lo „ qual en la dicha obra se me han seguido „ de daños, y menoscabos cinquenta mil ma- „ ravedis, assi en los materiales, Maestros, y „ Oficiales, como en los alquileres; y puesto, „ que muchas, y diversas veces por mi ha si- „ do requirido, que no me impida el dicho „ edificio, no lo ha querido hacer sin con- „ tienda de juicio: por que pido à Vmd. que „ habida mi relacion por verdadera, en quan- „ to baste para el vencimiento de esta causa, „ por su sentencia, que en tal caso lugar ha- „ ya, del sobredicho me haga entero cum- „ plimiento de justicia, declarando las dichas „ mis casas ser libres, y no deber servidum- „ bre alguna à las casas del dicho adverso, y „ mandandole, que no me impida el alzar, „ y edificar mis casas, y condenandole en los „ daños, y menoscabos, que se me han segui- „ do de haverme impedido el dicho edificio, „ que estimo en los dichos cinquenta mil ma- „ ravedis, salvo la judicial tassacion de Vmd. „ sobre que pido justicia, y costas, y el ofi- „ cio de Vmd. imploro, y juro en forma de „ derecho, &c.

„ Otrosi, à Vmd. pido, que de su oficio, „ el qual para ello imploro, condene, com- „ pela, y apremie al dicho Fulano, à que me „ dè suficiente caucion, y seguro, que agora, „ ni en tiempo alguno el, ni sus herederos, „ ni quien de el, y de ellos tuviere titulo, y „ causa alguna en las dichas sus casas, no im- „ pidirán à mi, ni à mis successores, que al- „ cemos, y edifiquemos las dichas mis casas, „ y para ello, &c.

EX §. QUINTO.

SUMMARIA.

1 *Actio mixta est illa, quæ simul personalis, & realis dicitur.*

2 *In mixtis actionibus dignosci non potest, quis actor, aut quis reus dicatur.*

3 *Mixta actio speciem diversam non constituit, sed tantum qualitate ab aliis segregatur.*

§. QUINTUS.

DE ACTIONIBUS MIXTIS.

1 Diximus supra in principio hujus cap. actiones alias *mixtas* esse, quæ nec mere reales sunt, sed simul reales, & personales, nec mere personales, ut actio *familiæ erciscundæ*, & actio *communi dividundo*, & actio *finium regundorum*: 2. & in his tribus actionibus uterque actor, & reus est: (a) 3. & qualiter inter se differant actiones reales, personales, & mixtæ, tradit Misingerius: (b) non tamen constituunt speciem de per se; sed differunt qualitate, ut in præcitato loco diximus: & de unaquaque sigillatim est dicendum: & ob id, licet omnes tres sint bonæ fidei, (c) non inferimus inter reliquas infra in cap. 6. de *Act. bonæ fidei.*

EX §. SEXTO.

SUMMARIA.

1 §. *De actione familiæ erciscundæ.*

2 *Verbum* Familiæ erciscundæ *exponi debet*, id est, *hæreditatis dividendæ.*

3 *Familia præcipue hæreditatem significat.*

4 *Familiæ erciscundæ actio jure civili est introducta.*

5 *Inter actiones bonæ fidei familiæ erciscundæ actio connumeratur.*

6 *Judex in actione familiæ erciscundæ ex bono, & æquo procedere potest.*

7 *Actione familiæ erciscundæ conventus, quamvis bonæ fidei sit possessor, fructus tamen communicare tenetur.*

8 *Si in re communis hæreditatis sumptus fiant, inter cohæredes sunt dividendi.*

9 *In familiæ erciscundæ judicio veniunt damna à cohærede illata.*

At-

(a) Juxta text. in leg. *Actionis verbo*, §. fin. ff. de *Action. & oblig.* & in leg. 2. vers. *In familiæ*, ff. *Famil. ercisc.*

(b) In §. *Quædam*, n. 10. Instit. de *Action.*

(c) Ut in §. *Actionum*, Instit. de *Action.*

10 *Actio familiæ erciscundæ competit, non solum hæredibus jure civili, sed etiam ex jure Prætorio succedentibus.*

11 *Actio familiæ erciscundæ ex quasi contractu nascitur.*

12 *Inter hæredes tantum familiæ erciscundæ judicium datur.*

13 *Utilis actio familiæ erciscundæ datur bonorum possessoribus, & fideicommissariis.*

14 *Judex in familiæ erciscundæ judicio æqualitatem in divisione servare debet.*

15 *Res dividenda, si commode divisionem non recipiat, potest Judex ex officio integram rem alicui cohæredem assignare, dummodo alteri æstimationem præstari jubeat.*

16 *Sive ex testamento, sive ab intestato cohæredes esse debent, ut familiæ erciscundæ actio competat.*

17 *Ut actio familiæ erciscundæ locum habere possit, necessario requiritur, cohæredem fateri, proponentem suum cohæredem esse.*

18 *Si cohæres sit in possessione rerum hæreditariarum, etiam si adversarius suum esse cohæredem neget, judicio familiæ erciscundæ locus fieri potest.*

19 *Libellus in actione familiæ erciscundæ sermone Hispano conceptus.*

§. SEXTUS.

1. *DE ACTIONE FAMILIÆ erciscundæ.*

2. ACtio *familiæ erciscundæ* exponi debet, id est, *hæreditatis dividendæ*: 3. nam familia inter reliquas significationes hæreditatem significat: (*a*) *erciscere* verbum apud veteres sumitur pro *dividere*, ut notat Corrasius: (*b*) 4. & hæc actio inventa fuit à Jure Civili: (*c*) 5. & est bonæ fidei: (*d*) 6. ac ideo in ea Judex habet facultatem ex bono, & æquo: (*e*) 7. ob idque in ea fructus veniunt, quamvis cohæres eos bona fide percipiat, nam tenetur eos communicare cohæredibus: (*f*) quod procedit, quando ex eis percipiens factus esset locupletior: (*g*) 8. deinde sumptus bona fide facti in re hæreditatis, sunt dividendi inter cohæredes: (*h*) 9. quinimo damna à cohærede data in hac actione veniunt. (*i*)

10. Rursus, hæc actio competit cohæredi adversus cohæredem, ut res inter eos hæreditarias dividantur, (*j*) sive hæredes sint de Jure Civili, sive de Jure Prætorio, licet ipsa à Jure Civili descendat: diciturque *mixta*, quia habet commune dominium cum actionibus realibus ex parte agentis, qui ad rem suam, quam non possidet, agit; (*k*) habetque communem obligationem cum actionibus personalibus, 11. quia oritur ex quasi-contractu: (*l*) adeundo enim hæreditatem videntur hæredes contrahere; (*m*) 12. ac ideo requiritur, quod sint hæredes, sive *ex testamento*, sive *ab intestato*, sive ex Jure Civili, sive Prætorio. (*n*)

13. Datur tamen actio *directa* de Jure Civili; *utilis* verò de Jure Prætorio datur bonorum possessoribus, & fideicommissariis, quibus hæreditas restituitur ex S. C. Trebelliano: (*o*) 14. & advertendum est, quod Judex in hac actione adjudicare debet singulas res singulis cohæredibus: & si una res pretiosior alia adjudicata sit uni, condemnare debet illum, ut restituat certam quantitatem pecuniæ alteri, ut æqualitas servetur: (*p*) 15. quod verum est, & procedit, quando divisio rerum commode fieri non possit. (*q*)

16. Et ad hoc quod hæc actio alicui competat, requiruntur sequentia:, primo quod sint hæredes, sive *ex testamento*, sive *ab intestato*, sive de Jure Civile, sive de Jure Prætorio: (*r*) 17. secundo, quod ille, contra quem hæc actio proponitur, fateatur, *proponentem esse suum cohæredem*; alioquin, si neget cohæredem esse, prius proponenda erit petitio hæreditatis, per quam declaretur hæres, (*s*) 18. nisi hanc actionem proponens sit in possessione hæreditatis:

(*a*) Ut in leg. *Pronuntiatio*, §. 1. ff. de *Verb. signific.* & in leg. fin. Cod. eod. tit.
(*b*) In leg. *Frater à fratre*, ff. de *Condict. indeb.* Brisson. in lib. 5. de Verb. signific. verb. *Erciscundæ.*
(*c*) Ut in leg. 1. ff. *Famil. erciscund.*
(*d*) Ut probat text. in §. *Actionum*, Instit. de *Action.*
(*e*) Ut in leg. *Item Labeo*, §. 1. ff. *Famil. erciscund.* & in §. *Si familiæ*, Instit. de *Offic. judic.*
(*f*) Ut in leg. *Inter cohæredes*, §. *Fructus*, ff. *Famil. erciscund.* & in leg. *Non est*, ubi glos. fin. Cod. eod. tit. & Roder. Suar. in leg. 8. tit. *De las herencias*, lib. 3. Fori, n. 38.
(*g*) In quo casu loquitur Roderic. & resolvit Covarr. lib. 1. Variar. cap. 3. n. 6.
(*h*) Ut in leg. 3. §. *Plane*, cum leg. seq. ff. *Comm. divid.* & in leg. *His consequenter*, §. *Sumptum*, ff. *Famil. erciscund.*
(*i*) Ut in leg. *Et puto*, §. *Sed esi dolo*, cum leg. seq. ff. *Famil. erciscund.*
(*j*) Ut probat text. in leg. 1. & tot. tit. ff. & Cod. *Famil. erciscund.*
(*k*) Ut in dict. leg. 1.
(*l*) Ut in §. *Item si inter*, Instit. de *Oblig. quæ ex quasi contract.*
(*m*) Ut in leg. *Apud Julianum*, §. ult. ff. *Quib. ex caus. in possess. eat.*
(*n*) Ut in leg. 2. in princ. ff. *Eam. erciscund.*
(*o*) Ut in leg. *Sed & jus*, ff. *Famil. erciscund.*
(*p*) Ut probat text. in dict. §. *Quædam*, & in §. *Si familiæ*, Instit. de *Offic. judic.* & in leg. *Item Labeo*, vers. 1. ff. *Famil. erciscund.* & in leg. 10. tit. 15. Part. 6.
(*q*) Ut probatur in §. *Eadem*, Instit. de *Offic. judic.* & notat Gregor. Lup. in dict. leg. 10. verb. *O los dos.*
(*r*) Ut in leg. 2. in princ. ff. *Famil. erciscund.*
(*s*) Juxta text. in leg. 1. ff. *Famil. erciscund.*

tis, nam tunc illa possessio sufficiet, etsi adversarius neget, eum cohæredem esse: tertio, proponens debet petere *divisionem prædictæ hæreditatis cum fructibus, & damnis*, in qua veniunt, ut supra diximus: & tunc libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *familiæ erciscundæ.*

Ilustre Señor.

19. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo „ demanda à Fulano, y digo: que es ansi, que „ Fulano en su testamento, y postrimera vo„ luntad, con que murió, y passo de esta pre„ sente vida, instituyó por sus universales he„ rederos à mi, y al dicho adverso, y como „ tales quisimos, y aceptamos la dicha heren„ cia, y nos metimos, y apoderamos en ella, „ tomando la possesion de los bienes raices, „ muebles, y semovientes, deudas, derechos, „ y acciones, oro, y plata, y moneda: lo qual „ todo ha estado, y està *pro indiviso* entre mi, „ y el dicho adverso; y porque ninguno es „ obligado à tener en comunion su hacien„ da con otro, antes de lo susodicho suelen „ resultar rencillas, y enojos, y por evitallos „ yo he requerido al dicho adverso, que par„ tamos la dicha hacienda por iguales par„ tes, lo qual no ha querido, ni quiere hacer „ sin pleyto: por que pido à Vmd. que habi„ da mi relacion por verdadera, en quanto bas„ te, declare por su sentencia, que somos he„ rederos universales del dicho defuncto por „ iguales partes: y assi declarados, condene „ al dicho adverso, à que de su parte nombre „ un contador, y partidor, que yo de la mia „ desde luego nombro à Fulano, para que el „ por mi nombrado, se junte con el que nom„ bráre el dicho adverso, y ambos à dos jun„ tos hagan la partija de los dichos bienes, y „ herencia, partiendolos, y dividiendolos en„ tre nosotros por iguales partes, dando, y „ adjudicando à cada uno, lo que le cabe de la „ dicha hacienda, y de los fructos, y rentas „ de ella: sobre que pido cumplimiento de „ justicia, y costas en caso de contradicion, y „ el oficio de Vmd. imploro, &c.

EX §. SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 *COmmuni dividundo judicium, ad dividendam rem titulo particulari communem, redditur.*

2 *Nemo in commune stare compellendus est, cum communio discordias pariat.*

3 *Actio communio dividundo mixta est.*

4 *Communi dividundo actio quemcumque possessorem singularem sequitur.*

5 *Ex quasi-contractu nascitur communi dividundo actio.*

6 *Bonæ fidei est actio communi dividundo.*

7 *Communi dividundo directa actio ei, qui directum habet dominium, competit.*

8 *Quasi dominium in re communi habenti utilis communi dividundo actio accommodatur.*

9 *Eodem modo in communi dividundo judicio procedere judex debet, sicut in familiæ erciscundæ actione.*

10 *Sicut familiæ erciscundæ actio pro titulo universali communi datur, ita & communi dividundo judicium pro titulo particulari communibus accommodari solet.*

11 *Libellus in actione communi dividundo.*

§. SEPTIMUS.

DE ACTIONE, COMMUNI dividundo.

1. ACtio *communi dividundo* competit, ad dividendam rem communem inter aliquos titulo particulari: 2. quia nemo invitus cogitur esse in communione cum alio: (*a*) 3. & ita actio est mixta, (*b*) 4. nam exemplo actionis realis ratione dominii intenditur, & sequitur quemlibet possessorem titulo singulari, (*c*) & cum actione personali participat: 5. quia habet personales præstationes, & ex quasi-contractu nascitur, (*d*) 6. estque bonæ fidei. (*e*)

7. Et est duplex, *directa*, & *utilis*: directa enim competit ei, qui habet directum dominium rei communis; (*f*) 8. utilis vero competit habenti quasi dominium in re communi: (*g*) 9. & in hac actione sunt observanda omnia, quæ observari debent in actione *familiæ erciscundæ*; (*b*) dissentit tamen in pluribus ab ac-

(*a*) Ut probatur in leg. fin. Cod. *Comm. divid.*
(*b*) Ut probat text. in §. *Quædam*, Instit. de *Action.*
(*c*) Ut probatur in leg. *Per hoc judicium*, ff. *Comm. divid.* & in leg. 1. Cod. eod. tit.
(*d*) Ut in §. *Item, si inter*, Instit. de *Oblig. quæ ex quasi contract.*
(*e*) Ut probat text. in §. *Actionum*, Instit. de *Action.*
(*f*) Ut in leg. *Si quis putans* in princ. ff. *Comm. divid.*
(*g*) Ut probatur in leg. *Communi dividundo* cum suis §§. ff. *Comm. divid.*
(*b*) Ut probatur in §. *Eadem*, Instit. de *Offic. judic.* & in dict. leg. *Si quis putans.*

actione familiæ erciscundæ: (i) 10. & præcipua differentia est, quod illa datur, pro dividenda re communi pluribus pertinenti titulo universali; hæc vero datur, pro dividenda re communi pluribus pertinenti titulo particulari, ut puta, si una res legata sit, vel donata duobus: (j) & libellus in hac actione erit formandus modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE COMMUNI *dividundo.*

Ilustre Señor.

11. „ Fulano, ante Vmd. parezco, y pongo demanda à Fulano, y digo: que es assi, „ que à mi, y al dicho adverso juntamente „ nos fue fecha donacion de una casa à tal parte por Fulano, la qual tenemos pro indiviso; „ y porque ninguno es obligado à estar en „ comunidad con otro, por las rencillas è inconvenientes, que de ello suelen resultar, „ he requerido muchas veces al dicho Fulano, „ que partamos, y dividamos la dicha casa, „ el qual no lo ha querido, ni quiere hacer: „ por que pido à Vmd. que habida mi relacion „ por verdadera, en quanto baste, y declarando la dicha casa ser comun entre mi, y „ el dicho adverso, condene al sobredicho à „ que de su parte nombre un Oficial perito en „ el arte de carpinteria, que yo estoy presto, „ y aparejado de nombrar otro, y assi nombrados, Vmd. mande à los dichos Oficiales, „ que dentro de un breve termino partan, y „ dividan por iguales partes la dicha casa, adjudicando à cada uno de nosotros lo que le „ convenga, sobre que pido justicia, y en lo „ necessario, &c.

EX §. OCTAVO.

SUMMARIA.

1 *Finium regundorum actio iis competit, qui prædia rustica habent: daturque ad novos terminos constituendos, aut antiquos reparandos.*

2 *Mixta est finium regundorum actio.*

3 *Fines magis fundo, quam personæ adjudicantur.*

4 *Actio finium regundorum oritur ex quasi-contractu, vel ex quasi-delicto.*

5 *Finium regundorum actio duplex est, alia directa, alia utilis.*

6 *Actio finium regundorum non potest competere, pro constituendis finibus in prædiis urbanis.*

7 *Actio finium regundorum datur etiam in rebus incorporalibus.*

8 *Ad Judicis officium spectat agros personaliter inspicere.*

9 *Propter incommodam terminorum divisionem, Judex potest majorem fundi partem alicui assignare, dummodo alteri æstimatio præstetur.*

10 *Quatuor sunt à jure adinventa remedia, pro finibus constituendis.*

11 *Si post litem contestatam aliquis terminum alicujus propria auctoritate occupavit, tenetur ad ejus restitutionem cum tantundem de suo.*

12 *Qui terminum constitutum moverit, pœna 50. aureorum plectendus est.*

13 *Ut actio finium regundorum competat, necessarium esse, actorem probare prædium in illo termino habere, si ab adversario negetur.*

14 *Actor probare debet mensuram prædiorum.*

15 *Agrimensor ad terminos constituendos constitutus, jurare debet, non secundum veritatem, sed secundum credulitatem suam.*

16 *Judex debet secundum agrimensoris sententiam judicare.*

17 *Declaratio actionis finium regundorum sermone Hispano composita.*

§. OCTAVUS.

DE ACTIONE FINIUM regundorum.

1. ACtio *finium regundorum* competit illis, qui habent prædia rustica confinia: & datur contra vicinium possessorem, ad constitutionem novorum terminorum, vel reparationem antiquorum, & ad præstandum interesse: 2. & est *mixta, realis, & personalis*: realis enim, quia restituit domino, quod suum est, & sequitur fundum: 3. & magis fundo, quam personæ fines adjudicantur: (a) 4. personalis verò est, quia ex quasi-contractu, vel ex quasi-delicto vicinorum oritur, cum nitantur producere fines ultrò citroque latius, quam par sit. (b)

5. Et ista actio est duplex, *directa*, & *utilis*,

(i) Ut notant Jas. n. 52. & Mising. n. 36. in dict. §. *Quædam.*

(j) Juxta text. in leg. 2. Cod. *comm. divid.*

(a) Ut in leg. *Sed & loci*, §. *Si aliter*, ff. *Finium regund.*

(b) Ut probatur in leg. 1. ff. *Finium reg.* & notat Benicasius in §. *Quædam*, Instit. de *Action.* n. 527.

lis, (c) & est stricti juris, ut firmat Glossa: (d) 6. & solummodo datur pro constituendis finibus in prædiis rusticis; non verò in urbanis, (e) nisi ædificium esset loco termini: nam tunc idem judicatur de ædificio, quod de termino: (f) datur etiam in rebus incorporalibus, ut puta, pro ponendis finibus, jurisdictionibus, & territoriis. (g)

8. Et est advertendum, quod si prædia non fuerint distincta suis terminis, Judex personaliter accedere debet ad ea, & per Agrimensorem sumptibus partium ea dividere, & terminos ponere, juxta declarationem Agrimensoris: (h) non tamen est necessum prætentialiter Judicem accedere ad illa loca, licet utile esset; sed sufficit mittere Agrimensores, citatis partibus. (i) 9. Quando autem esset obscuritas, & commode terminari non posset secundum terminos antiquos, licitum erit Judici ex prædio unius aliquid prædio alterius adjudicare, condemnando eum in certa quantitate pecuniæ danda, cui pars prædii ablata fuit. (j)

10. Advertendum etiam est, pro finibus constituendis quatuor remedia in jure prodita esse: 11. primum est condictio ex leg. *Si constiterit*, Cod. *Finium regund.* videlicet, quando post litem contestatam aliquis occupavit aliquid de termino alieno, tunc ad restitutionem ejus cum tantundem de suo tenetur: 12. secundum est actio Leg. *Agraria* pœnalis quinquaginta aureorum in eum, qui terminum ejecerit, vel moverit: (k) tertium est, accusatio criminalis Adriani Imperatoris. (l)

Quartum est hæc nostra actio *finium regundorum*, quæ ad hoc, ut competat alicui requiruntur sequentia: 13. primò, quod si reus neget, actorem habere prædium in illo termino, actor ante omnia ostendat, se prædium habere: 14. secundo requiritur, quod actor probet mensuram prædiorum: & suprædictis probatis, Judex mittere debet Agrimensorem, qui tenetur facere juramentum *de bene se gerendo in illa agrimensura*, (m) 15. quod juramentum debet esse *de credulitate*; non vero *de assertione* veritatis. (n) 16. Et facta relatione per Agrimensorem, Judex tunc profert sententiam, qua præcipit, *mensuram, & declarationem Agrimensoris servari*: quæ praxis probatur, & procedit ex leg. 3. Cod. *fin. regund.* sed *hodie* in aliquibus Tribunalibus alia praxis observatur: & ut melius percipi possit, eam sermone Hispano præscribam, quæ talis est.

17. *Queriendo alguno apear sus heredades, que tiene en algun lugar, para saber las yugadas que tiene, y por adonde van sus lindes, y mojones, y las tierras que son suyas, hace un pedimento à la Justicia en la forma siguiente por via de Auto.*

„ En Salamanca, à tantos dias de tal mes, „ y de tal año, ante el Señor Licenciado Fula„ no, Teniente de Corregidor en la dicha „ Ciudad, y en presencia y por ante mi el „ presente Escribano, y testigos infrascrip„ tos, parecio presente Fulano, vecino de la „ dicha Ciudad, y dixo: que por quanto tie„ ne tantas yugadas de heredad, y muchos „ prados de yerva en tal Lugar de essa juris„ diccion, que le conviene apear las dichas „ heredades, y prados, para saber lo que ha„ een, y por donde van sus lindes, y mojo„ nes, atento que entiende, que los vecinos, y „ herederos del dicho Lugar le tienen ocupa„ da mucha parte, de lo que le conviene: que „ pedia, y pidio à su Merced mandasse hacer „ el dicho apeo, y nombrasse personas antiguas, „ que sepan los limites, y mojones, y conoz„ can las dichas heredades, para que le hallen „ à hacer el dicho apeo, y para ello pidio jus„ ticia, &c.

Presentada esta peticion, el Juez responde, que nombre los señores, que tienen heredades en el dicho Lugar, que confinen con las que quiere apear, ò en las comarcas del dicho Lugar, que el està presto de hacer justicia: *y luego el que quiere hacer el dicho apeo presenta un Memorial ante el Juez, donde nombra los se-*

(c) Ut notant Mising. in dict. §. *Quædam*, n. 42. & Benicasius in §. *Allienum*, n. 536. Instit. de *Action.*

(d) In dict. §. *Allienum*, verb. *Communi dividendo*, & ibi Jas. & Benicas. n. 534.

(e) Juxta text. in leg. 4. §. fin. vers. *Hoc judicium*, ff. *Fin. regun.*

(f) Ut in leg. 2. ff. *Fin. regun.* & explicat Benicas. in dict. §. *Allienum*, n. 537.

(g) Ut probatur in cap. *Super eo*, de *Parochiis*, & notat Misinger. in dict. §. *Quædam*, n. 45.

(h) Ut probatur in leg. *Si irruptione*, ff. *Fin. regun.* & in cap. *Quia indicante*, & ibi optime Panorm. de *Præscript.* & in text. juncta glos. ibi, verb. *Adhibitos* in leg. *Si duobus*, ff. *Si mens. falsum modum dixer.* & ibi Bartol. & Bald. & in leg. 13. tit. 14. Part. 3. & leg. 10. tit. 15. Part. 6.

(i) Juxta text. in leg. 3. Cod. *Fin. regun.* juncta leg. 1. in fin. cum seq. ff. *Si mens. falsum. mod.* & ibi notant communiter omnes ex Panorm. in dict. cap. *Quia indicante*, num. 7.

(j) Juxta text. in leg. 2. §. fin. cum leg. seq. ff. *Fin. reg.* & in §. *Si finium*, Instit. de *Offic. judic.* & in leg. 10. tit. 15. Part. 6.

(k) Ut in leg. 1. ff. de *Termin. moto.*

(l) De qua in leg. 1. & 2. ff. de *Term. moto.*

(m) Secundum Bald. & Salic. in leg. *Hac edictali*, §. *His illud*, Cod. de *Secund. nupt.*

(n) Secundum communem ex Felin. in cap. *Proposuisti*, de *Probat.*

tores, y herederos, que tienen heredades en el dicho Lugar, ò en sus comarcas, que confinen con las suyas: y entonces el Juez manda, que se notifique à los dichos señores, que para tal dia Fulano quiere apear las heredades, y prados, que tiene en tal Lugar, que parezcan, y se hallen presentes, à vèr hacer el dicho apeo; donde no, que en su ausencia se hará, y les parará tanto perjuicio, como si estuvieran presentes: *y manda assimismo*, que de esto se ponga en los lugares publicos acostumbrados una Carta de edicto general: *por la qual el Juez manda hacer saber à todas las personas, que pretenden algun interesse*, como Fulano quiere apeàr tales heredades, y prados, que para tal dia se hallen presentes, à vèr hacer el dicho apeo, *señalando el dia en que se ha de hacer: y hecho esto, para el termino del edicto y citacion, el que pide el apeo, parece ante el Juez*, y acusa la rebeldia à los citados, de que no han parecido à contradecir el dicho apeo, que pide à su Merced lo mande hacer: *y entonces el Juez manda*, que se dè mandamiento, para que el Concejo nombre dos personas antiguas, que sepan de las heredades, y hagan el dicho apeo, y que nombradas, vengan primero ante el dicho Juez à jurar, o la misma parte se las nombra: *y el Juez las hà por nombradas, y recibe de ellas juramento*, de que harán bien su oficio, segun, y como entendieren, y creyeren conforme à sus conciencias, adjudicando à la dicha heredad, lo que le pertenece, y no quitando de uno para dàr à otro: *y hecho el dicho juramento, los nombrados comienzan à hacer el apeo: y declaran*, como tal tierra es de tal heredad, y quinto hace en sembradura, y por donde vàn los mojones, y lindes, *y los señalan, haciendo mojones de nuevo: y assi prosiguen hasta acabar el dicho apeo: y si hay alguna contradicion en ello, porque otro dice*, que es la tierra suya, y que la linde và por otra parte, *se ha de averiguar primero aquella duda en juicio plenario: y si no huviere alguna contradicion, el apeo se acaba, y es titulo suficiente para el dueño de la heredad, atento que las partes fueron citadas.*

Circa superiorem praxim est advertendum, quod citatio, quæ fit partibus, procedit ex leg. 3. Cod. *Fin. regund.* (o) & edictum citationis procedit ex iis, quæ notat Glossa, (p) cum in præsenti citentur vicini illius loci, & etiam incerti contradictores, quorum interest; quo casu est locus citationi per edictum. (q) Deinde juramentum Agrimensorum procedit ex iis, quæ notat Felinus: (r) & qua actione teneantur Agrimensores, si dolo, vel lata culpa intulerint gravamen partibus, tradit Glossa. (s) Et prædicta agrimensuratio fieri debet expensis communibus, etiam si una pars contradicat eidem, secundum Salicetum. (t)

EX CAPITE SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *Prætoria dicitur actio, eo quod à Prætore fuerit adinventa.*

2 *Prætores non solum actiones, sed etiam jura reddere poterant.*

3 *Jus, & actiones à Prætore introductæ honorariæ alio nomine vocantur.*

4 *Honorabilem magistratum gerebat, & administrabat Prætor.*

5 *Prætoris officium in reddendis actionibus per quam utile erat.*

6 *Æquitatem semper præoculis habent Prætores.*

7 *Prætoriarum actionum quædam reales, quædam personales dicuntur.*

8 *Prætoriæ actiones aliæ sunt rei persequutoriæ, aliæ pœnæ tantum.*

CAPUT SECUNDUM.

DE NONNULLIS ACTIONIBUS Prætoriis.

EXemplo Justiniani hactenus egimus de quibusdam actionibus à Jure Civili inductis pro illa secunda divisione, quam fecit in §. *Sed ista*, Instit. de *Action.* 1. unde continuando prædictam divisionem, opportune agendum erit in præsenti de actionibus prætoriis, quæ ideò *prætoriæ* appellantur, quia à Prætore comparatæ fuerunt: 2. tanta enim fuit Prætoris auctoritas, quod jura, & actiones dare posset, (a) 3. quod Jus *Honorarium* appellabatur, & actiones *honorariæ*: 4. quia Prætores gerebant magistratum honorabilem. (b)

Fuit-

(o) Et ex traditis per Panorm. in cap. *Quia indicante*, n. 6. de *Præscript.*

(p) In Extravag. *Ad reprimendum, quomodo in læsa maj.* verb. *Per edictum.*

(q) Ut in leg. *Si eo tempore*, Cod. de *Remiss. pig.* & tradit Felin. in cap. *Quoniam frequenter*, §. *Porrò, ut lite non contest.*

(r) In cap. *Quia indicante*, de *Præscript.* n. 1. & Dec. in cap. *Proposuisti*, n. 15. de *Probat.*

(s) 1, in dict. cap. *Quia indicante*, & ibi Panorm. n. 2. & 4. & Felin. n. 2.

(t) In leg. 3. Cod. *Fin. regund.* & Felin. in dict. cap. *Quia indicante*, n. 1.

(a) Ut probatur in leg. 2. §. *Eo tempore*, ff. de *Orig. jur.* & in §. *Prætorum*, Instit. de *Jur. natur.*

(b) Ut probatur in dict. §. *Prætorum*, & in leg. *In honorariis*, ff. de *Actian. & oblig.* resolvunt Fortunius Garcia, in leg. *Furis gentium*, §. *Prætor ait*, n. 3. & 4. ff. de *Pactis*, & Orosc. in leg. 1. de *Offic. Prætor.* n. 13.

(c) Ut probatur in leg. *Quod si Ephesi*, §. fin. ff. de *Eo, quod certo loco*, & explicant Gomez. n. 22. & Jal. n. 26. in dict. §. *Sed ista.*

(d) In cap. 1. in princ. circa finem.

(e) In dict. §. *Sed ista.*

(f) Dixit in §. *In personam*, juncto, §. *Panalet*, Instit. de *Act.*

5. Fuitque valde necessarium, Prætores jus, & actiones dare, quia cum Prætor prævideret aliquod negotium emergens, pro quo actio data non erat à Jurisconsultis, æquitate suadente disponebat, & actionem præstabat: 6. semper enim Prætor præ oculis æquitatem habebat. (c) Et qualiter differant prætoriæ à civilibus, diximus supra, (d) 7. Et harum actionum prætoriarum quasdam esse *reales*, & quasdam *personales*, dixit Justinianus; (e) 8. & quasdam esse personales *rei persecutorias tantum*, quasdam verò esse personales *persequutorias pœnæ tantum*: (f) de quibus omnibus ordinatim, & resolutivè pro juvenum institutione à nobis erit dicendum in sequentibus resolutionibus, inchoando ab actionibus prætoriis realibus.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Publiciana sic fuit denominata, eo quod à Publicio fuerit inducta.*

2 *Actio Publiciana ei competit, qui nondum est dominus effectus.*

3 *Habilis titulus, & justus ad dominii translationem requiritur, ut actio Publiciana competere possit.*

4 *Si à pupillo vel furioso quis rem habeat, Publicianam intendere non poterit.*

5 *Qui emit à minore bona fide, existimans majorem esse, uti potest Publiciana.*

6 *Qui emit à furioso, quem sana mentis esse existimat, Publicianam habet.*

7 *Intelligitur verè text. in leg. 2. §. Si à Pupillo, ff. Pro empt. & intellectus aliorum rejiciuntur.*

8 *Qui à furioso, quem sanæ mentis credidit esse, rem emit, attenta rei veritate, Publicianam non intendit.*

9 *Emens à furioso, credens eum inumbratæ quietis, existimatione & opinione considerata, Publicianam habere potest.*

10 *Rem ex titulo pignoris, precarii, aut commodati detinentes non possunt Publicianam exercere.*

11 *Officium Judicis competit detentatoribus ad rerum restitutionem.*

12 *Non dominus debet esse is, qui Publicianam intendit.*

13 *Per traditionem à vero domino factam, jure gentium dominium acquirimus.*

14 *Quod nostrum est, non potest amplius per usucapionem nostrum effici.*

15 *Ibi cessat Publiciana, ubi usucapio locum habere non potest.*

16 *Utilis dominus non Publiciana, sed rei vendicatione agit.*

17 *Publicianam intendens probare debet titulum, & traditionem rei.*

18 *Solo juramento proprio probantur, quæ in conscientia constituunt.*

19 *Ex justo titulo resultat bona fides.*

20 *Traditionis tempore bonam fidem habere debet actor, ut Publicianam in judicio deducat.*

21 *Duobus temporibus requiritur in emptionis contractu bona fides ab emptore.*

22 *Actor in libello Publicianæ petere debet, quod rem ad se pertinere jure dominii, vel quasi declaretur.*

23 *Dicere debet in libello Publicianæ actor, adversarium, aut possidere, aut dolo possidere desiisse.*

24 *Publiciana non potest contra titulo possidentem competere.*

25 *Libellus in actione Publiciana Hispana lingua confectus.*

§. PRIMUS.

DE ACTIONE PUBLICIANA, REALI, prætoria.

1. *Publiciana* actio sic appellatur, quia à Publicio Prætore primo fuit in albo proposita: 2. competitque habenti à non domino ex justo titulo rem nondum usucaptam, si ejus possessionem aliquo modo amiit. (a)

3. Et ad hoc ut alicui competat hæc actio, requiruntur sequentia: primo, quod actor habuerit rem illam ex titulo justo, & habili ad transferendum dominium, sive lucrativo, sive oneroso. (b) 4. Quo fit, quod qui rem habuit à furioso, vel à pupillo, sine auctorita-

(a) Ut probat text. in §. *Namque sicut*, Instit. de *Action.* & in leg. 1. ff. de *Publ.* & tradit glos. in cap. *Abbate Jani*, verb. *Dominii*, de *Re judic.* lib. 6. de qua actione ultra DD. in prædictis locis tractant Innocent. & Panorm. n. 8. & alii in cap. 2. de *Consuetud.*

(b) Ut probatur in dict. §. *Namque si tui*, ibi: *Ex justa causa*, & in leg. *Eum qui*, §. 1. & in leg. *Quæcumque*, ff. de *Public.*

tores, y herederos, que tienen heredades en el dicho Lugar, ò en sus comarcas, que confinen con las suyas: y entonces el Juez manda, que se notifique à los dichos señores, que para tal dia Fulano quiere apear las heredades, y prados, que tiene en tal Lugar, que parezcan, y se hallen presentes, à vèr hacer el dicho apeo; donde no, que en su ausencia se hará, y les parará tanto perjuicio, como si estuvieran presentes: *y manda assimismo*, que de esto se ponga en los lugares publicos acostumbrados una Carta de edicto general: *por la qual el Juez manda hacer saber à todas las personas, que pretenden algun interesse*, como Fulano quiere apeàr tales heredades, y prados, que para tal dia se hallen presentes, à vèr hacer el dicho apeo, *señalando el dia en que se ha de hacer: y hecho esto, para el termino del edicto y citacion, el que pide el apeo, parece ante el Juez*, y acusa la rebeldia à los citados, de que no han parecido à contradecir el dicho apeo, que pide à su Merced lo mande hacer: *y entonces el Juez manda*, que se dè mandamiento, para que el Concejo nombre dos personas antiguas, que sepan de las heredades, y hagan el dicho apeo, y que nombradas, vengan primero ante el dicho Juez à jurar, o la misma parte se las nombra: *y el Juez las hà por nombradas, y recibe de ellas juramento*, de que harán bien su oficio, segun, y como entendieren, y creyeren conforme à sus conciencias, adjudicando à la dicha heredad, lo que le pertenece, y no quitando de uno para dàr à otro: *y hecho el dicho juramento, los nombrados comienzan à hacer el apeo: y declaran*, como tal tierra es de tal heredad, y quinto hace en sembradura, y por donde vàn los mojones, y lindes, *y los señalan, haciendo mojones de nuevo: y assi prosiguen hasta acabar el dicho apeo: y si hay alguna contradicion en ello, porque otro dice*, que es la tierra suya, y que la linde và por otra parte, *se ha de averiguar primero aquella duda en juicio plenario: y si no huviere alguna contradicion, el apeo se acaba, y es titulo suficiente para el dueño de la heredad, atento que las partes fueron citadas.*

Circa superiorem praxim est advertendum, quod citatio, quæ fit partibus, procedit ex leg. 3. Cod. *Fin. regund.* (o) & edictum citationis procedit ex iis, quæ notat Glossa, (p) cum in præsenti citentur vicini illius loci, & etiam incerti contradictores, quorum interest; quo casu est locus citationi per edictum. (q) Deinde juramentum Agrimensorum procedit ex iis, quæ notat Felinus: (r) & qua actione teneantur Agrimensores, si dolo, vel lata culpa intulerint gravamen partibus, tradit Glossa. (s) Et prædicta agrimensuratio fieri debet expensis communibus, etiam si una pars contradicat eidem, secundum Salicetum. (t)

EX CAPITE SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *Prætoria dicitur actio, eo quod à Prætore fuerit adinventa.*

2 *Prætores non solum actiones, sed etiam jura reddere poterant.*

3 *Jus, & actiones à Prætore introductæ honorariæ alio nomine vocantur.*

4 *Honorabilem magistratum gerebat, & administrabat Prætor.*

5 *Prætoris officium in reddendis actionibus per quam utile erat.*

6 *Æquitatem semper præoculis habent Prætores.*

7 *Prætoriarum actionum quædam reales, quædam personales dicuntur.*

8 *Prætoriæ actiones aliæ sunt rei persequutoriæ, aliæ pœnæ tantum.*

CAPUT SECUNDUM.

DE NONNULLIS ACTIONIBUS Prætoriis.

EXemplo Justiniani hactenus egimus de quibusdam actionibus à Jure Civili inductis pro illa secunda divisione, quam fecit in §. *Sed ista*, Instit. de *Action.* 1. unde continuando prædictam divisionem, opportune agendum erit in præsenti de actionibus prætoriis, quæ ideò *prætoriæ* appellantur, quia à Prætore comparatæ fuerunt: 2. tanta enim fuit Prætoris auctoritas, quod jura, & actiones dare posset, (a) 3. quod Jus *Honorarium* appellabatur, & actiones *honorariæ*: 4. quia Prætores gerebant magistratum honorabilem. (b)

Fuit-

(o) Et ex traditis per Panorm. in cap. *Quia indicante*, n. 6. de *Præscript.*

(p) In Extravag. *Ad reprimendum, quomodo in læsa maj.* verb. *Per edictum.*

(q) Ut in leg. *Si eo tempore*, Cod. de *Remiss. pig.* & tradit Felin. in cap. *Quoniam frequenter*, §. *Porrò, ut lite non contest.*

(r) In cap. *Quia indicante*, de *Præscript.* n. 1. & Dec. in cap. *Proposuisti*, n. 15. de *Probat.*

(s) 1, in dict. cap. *Quia indicante*, & ibi Panorm. n. 2. & 4. & Felin. n. 2.

(t) In leg. 3. Cod. *Fin. regund.* & Felin. in dict. cap. *Quia indicante*, n. 1.

(a) Ut probatur in leg. 2. §. *Eo tempore*, ff. de *Orig. jur.* & in §. *Prætorum*, Instit. de *Jur. natur.*

(b) Ut probatur in dict. §. *Prætorum*, & in leg. *In honorariis*, ff. de *Actian. & oblig.* resolvunt Fortunius Garcia, in leg. *Furis gentium*, §. *Prætor ait*, n. 3. & 4. ff. de *Pactis*, & Orosc. in leg. 1. de *Offic. Prætor.* n. 13.

(c) Ut probatur in leg. *Quod si Ephesi*, §. fin. ff. de *Eo, quod certo loco*, & explicant Gomez. n. 22. & Jal. n. 26. in dict. §. *Sed ista.*

(d) In cap. 1. in princ. circa finem.

(e) In dict. §. *Sed ista.*

(f) Dixit in §. *In personam*, juncto, §. *Panalet*, Instit. de *Act.*

5. Fuitque valde necessarium, Prætores jus, & actiones dare, quia cum Prætor prævideret aliquod negotium emergens, pro quo actio data non erat à Jurisconsultis, æquitate suadente disponebat, & actionem præstabat: 6. semper enim Prætor præ oculis æquitatem habebat. (c) Et qualiter differant prætoriæ à civilibus, diximus supra, (d) 7. Et harum actionum prætoriarum quasdam esse *reales*, & quasdam *personales*, dixit Justinianus; (e) 8. & quasdam esse personales *rei persecutorias tantum*, quasdam verò esse personales *persequutorias pœnæ tantum*: (f) de quibus omnibus ordinatim, & resolutivè pro juvenum institutione à nobis erit dicendum in sequentibus resolutionibus, inchoando ab actionibus prætoriis realibus.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Publiciana sic fuit denominata, eo quod à Publicio fuerit inducta.*

2 *Actio Publiciana ei competit, qui nondum est dominus effectus.*

3 *Habilis titulus, & justus ad dominii translationem requiritur, ut actio Publiciana competere possit.*

4 *Si à pupillo vel furioso quis rem habeat, Publicianam intendere non poterit.*

5 *Qui emit à minore bona fide, existimans majorem esse, uti potest Publiciana.*

6 *Qui emit à furioso, quem sana mentis esse existimat, Publicianam habet.*

7 *Intelligitur verè text. in leg. 2. §. Si à Pupillo, ff. Pro empt. & intellectus aliorum rejiciuntur.*

8 *Qui à furioso, quem sanæ mentis credidit esse, rem emit, attenta rei veritate, Publicianam non intendit.*

9 *Emens à furioso, credens eum inumbratæ quietis, existimatione & opinione considerata, Publicianam habere potest.*

10 *Rem ex titulo pignoris, precarii, aut commodati detinentes non possunt Publicianam exercere.*

11 *Officium Judicis competit detentatoribus ad rerum restitutionem.*

12 *Non dominus debet esse is, qui Publicianam intendit.*

13 *Per traditionem à vero domino factam, jure gentium dominium acquirimus.*

14 *Quod nostrum est, non potest amplius per usucapionem nostrum effici.*

15 *Ibi cessat Publiciana, ubi usucapio locum habere non potest.*

16 *Utilis dominus non Publiciana, sed rei vendicatione agit.*

17 *Publicianam intendens probare debet titulum, & traditionem rei.*

18 *Solo juramento proprio probantur, quæ in conscientia constituunt.*

19 *Ex justo titulo resultat bona fides.*

20 *Traditionis tempore bonam fidem habere debet actor, ut Publicianam in judicio deducat.*

21 *Duobus temporibus requiritur in emptionis contractu bona fides ab emptore.*

22 *Actor in libello Publicianæ petere debet, quod rem ad se pertinere jure dominii, vel quasi declaretur.*

23 *Dicere debet in libello Publicianæ actor, adversarium, aut possidere, aut dolo possidere desiisse.*

24 *Publiciana non potest contra titulo possidentem competere.*

25 *Libellus in actione Publiciana Hispana lingua confectus.*

§. PRIMUS.

DE ACTIONE PUBLICIANA, REALI, prætoria.

1. *Publiciana* actio sic appellatur, quia à Publicio Prætore primo fuit in albo proposita: 2. competitque habenti à non domino ex justo titulo rem nondum usucaptam, si ejus possessionem aliquo modo amiit. (a)

3. Et ad hoc ut alicui competat hæc actio, requiruntur sequentia: primo, quod actor habuerit rem illam ex titulo justo, & habili ad transferendum dominium, sive lucrativo, sive oneroso. (b) 4. Quo fit, quod qui rem habuit à furioso, vel à pupillo, sine auctorita-

(a) Ut probat text. in §. *Namque sicut*, Instit. de *Action.* & in leg. 1. ff. de *Publ.* & tradit glos. in cap. *Abbate Jani*, verb. *Dominii*, de *Re judic.* lib. 6. de qua actione ultra DD. in prædictis locis tractant Innocent. & Panorm. n. 8. & alii in cap. 2. de *Consuetud.*

(b) Ut probatur in dict. §. *Namque si tui*, ibi: *Ex justa causa*, & in leg. *Eum qui*, §. 1. & in leg. *Quæcumque*, ff. de *Public.*

te tutoris, non habebit Publicianam: (c) 5. cæterum, qui emit a minore, credens esse majorem, habebit Publicianam, (d) quia justissimus error, de quo ibi, causat bonam fidem, & ita usucapionem, & Publicianam: nam ibi magis attenditur existimatio emptoris, quam rei veritas: (e) 6. pari modo, qui à furioso emit, credens esse sanæ mentis, habebit Publicianam. (f)

7. Cui resolutioni non obstat text. in leg. 2. §. *Si à pupillo*, in fin. ff. *Pro empt.* nam rejecto intellectu Glossæ, (g) quia divinat, dicendum est, quod quando attenditur rei veritas, contractus non valet: 8. ac ideo, non debet aliquem producere effectum, (h) & per consequens nec usucapionem, neque evictionis actionem, nec Publicianam, nec accessionem possessionis: (i) 9. quando vero attenditur existimatio, & bona fides emptoris, tunc gratia utilitatis, quia communis error jus facit, (j) bona fides, & usucapio, & Publiciana producitur: & hoc discrimen inter rei veritatem, & existimationem voluit constituere Jurisconsultus, (k) dicens, quod utilitatis gratia usucapio procedat, licet emptio non valeat, ut ita magis attendatur existimatio emptoris, & ejus bona fides, quam rei veritas.

10. Fit etiam ex supradicta resolutione, quod, qui habuit rem ex titulo pignoris precarii, vel commodati Publicianam non habet, quia non sunt tituli habiles ad translationem dominii; (l) 11. datur tamen ei officium Judicis ad restitutionem. (m)

12. Secundo requiritur, quod res fuerit tradita actori à non domino: (n) 13. nam si tradita fuisset à vero domino, translatum fuisset dominium in actorem, (o) 14. & ita cessaret usucapio, (p) 15. & per consequens non daretur Publiciana: (q) quo fit, quod si actor rem jam præscripsisset, non posset agere Publiciana, cum jam dominus rei effectus esset. (r)

16. Fit etiam, habentem utile dominium non posse agere Publiciana, sed rei vendicatione: (s) 17. non tamen requiritur, quod actor probet, rem sibi traditam esse à non domino; sed tantum dicere debet, *se titulum, & bonam fidem habere, & rem sibi traditam fuisse*: teneturque probare titulum habilem, & traditionem, non tamen bonam fidem, cum in intellectu, & conscientia consistat: 18. & quæ in conscientia consistunt, per nostram simplicem assertionem cum juramento probantur, secundum Glossam: (t) 19. ex titulo namque habili bona fides resultat. (u)

20. Tertio requiritur, quod actor habuerit bonam fidem tempore traditionis rei sibi factæ, quamvis venditor malam habuerit: (x) 21. in contractibus enim emptionis, & venditionis bona fides requiritur tempore contractus, & traditionis rei; (y) nec mala fides tradentis nocebit accipienti; (z) nec requiritur, quod actor in libello dicat, se credidisse venditorem non esse dominum illius rei, tempore, quo sibi eam vendidit. (a)

22. Quarto requiritur, quod actor in libello petat, *declarari rem sibi pertinere jure dominii, vel quasi.* (b) 23. ultimo requiritur, quod actor in libello dicat, *adversarium possidere, vel dolo desitisse possidere*: (c) est tamen advertendum, quod licet rei vendicatio competat contra titulo possidentem; (d) 24. Publiciana tamen non datur contra titulo possidentem: (e) &

(c) Ut in dict. leg. *Quæcumque*, §. fin. in fin. & in leg. 2. §. *Si à pupillo*, ff. *Pro emptore.*
(d) Juxta text. in leg. 2. §. *Si à pupillo*, ff. *Pro emptore.*
(e) Et ita in dict. §. *Si à pupillo*, legendum est, *ut hic plus non sit in re, quàm in existimatione*, quemadmodum optimè advertit glos. ibi, verb. *In re*, tametsi aliter intelligat Duaren. in Addit. ad Pand. Flor. & non advertat Coman. lib. 13. Commentar. cap. 17. n. 2.
(f) Juxta text. in dict. leg. *Eum cui* in princ.
(g) Fin. in dict. leg. *Eum qui*, etli communiter recipiatur ex Fulgos. & Cuman. in dict. §. *Si pupillo.*
(h) Leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Re jud.* leg. *Non putavit*, §. *Non quavis*, ff. de *Contra tabul.*
(i) Ut text. in §. *Si à pupillo* in fin. inquit.
(j) Ut in leg. *Barbarius*, ff. de *Offic. Prat.*
(k) In dict. §. *Si à pupillo.*
(l) Ut in dict. leg. *Quæcumque*, §. 1.
(m) Ut in leg. *Et non tantum*, & ibi glos. ff. de *Petit. hæred.* verb. *Non facile.*
(n) Ut in leg. 1. ff. de *Public.*
(o) Ut in leg. *Traditionibus*, Cod. de *Pactis.*
(p) Ut in leg. *Sequitur*, §. *Lana*, ff. de *Usucap.*
(q) Ut in dict. leg. *Eum qui* in princ. & tradunt Roman. Alex. & Jas. in leg. *Item, quæ nobis*, ff. de *acquir. possess.* & Jas. in dict. §. *Namque sicut*, n. 17.
(r) Ut probatur in dict. §. *Namque si cui*, ibi: *Necdum dominus*, & in dict. leg. 1. ff. de *Public.*
(s) Ut in leg. 1. ff. *Si ager vectig.*
(t) Mag. in dict. §. *Namque si cui*, & glos. in cap. *Significasti* 1. de *Homic.* verb. *Si est ita.*
(u) Ut probatur in leg. pen. Cod. de *Eviction.* & in cap. *Si diligenti*, de *Præscript.* & tradit Covar. in reg. *Possessor.* 2. part. §. 8. n. 2.
(x) Ut in dict. leg. *Eum qui*, §. *Prætor*, & notat gloss. in dict. cap. *Abbate*, *sanè*, Vers. *Dominii.*
(y) Ut firmat glos. in dict. §. *Prætor.*
(z) Ut probat text. in dict. §. *Prætor*, & resolvit Covar. in dict. reg. *Possessor.* 2. part. §. 11. n. 6.
(a) Secundum Fabrum, & communiter omnes ex Covar. in dict. §. 11. n. 6. quicquid glos. magna recepta à Jas. ibi, n. 82. in dict. §. *Namque si cui*, dicat.
(b) Secundum glos. in dict. cap. *Abbate sanè*, verb. *Dominii*, & omnes communiter ex Jas. in dict. §. *Namque si cui*, n. 70.
(c) Secundum glos. magnam in dict. §. *Namque si cui.*
(d) Ut in leg. *Officium* in fin. ff. de *Rei vend.*
(e) Ut in leg. *Sive autem*, §. *Si duobus*, ff. de *Public.* quod accipienda est juxt. glos. magnam, ibi.

& est ratio, quia quando aliquis possidet cum titulo, habet duo, titulum, & possessionem: ac ideo nil mirum, si excludat agentem Publiciana, habentem solummodo titulum: (f) & libellus in hac Publiciana erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *Publiciana.*

Ilustre Señor.

25. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pon- „ go demanda à Fulano, y digo: que assi es, „ que yo comprè unas casas de Fulano, que „ son en este Lugar à tal parte, de que son lin- „ deros tales, por precio de mil ducados, los „ quales pagué, y el me entregò las dichas ca- „ sas: y al tiempo que se celebrò la dicha ven- „ ta, el dicho Fulano vendedor era habido, „ y tenido por señor de las dichas casas, y „ como tal las tenia, y possèia, y alquilaba, „ y llevaba los alquileres de ellas; y despues „ que el me las entregò, è yo con el dicho „ titulo, e buena fè tomè, y aprehendi la „ possession de ellas, he descaido de la dicha „ possession, y tiene, y possee el dicho adver- „ so las dichas casas, sin titulo, ni causa, que „ bastante sea; y aunque por mi ha sido pe- „ dido, y requerido muchas, y diversas ve- „ ces, à que me las dè, buelva, entregue, y „ restituya con los fructos, y rentas que ha go- „ zado, y con los daños, y menoscabos que „ tienen, no lo ha querido, ni quiere hacer „ sin pleyto: por que pido à Vmd. que habi- „ da mi relacion por verdadera, en la parte „ que baste, para el vencimiento de esta cau- „ sa, y por expresso otro mas, ò mejor pedi- „ mento, que necessario sea, por su sentencia, „ que en tal caso lugar haya, del dicho adver- „ so me haga entero cumplimiento de justi „ cia, declarando pertenecerme las dichas ca- „ sas *jure dominii, vel quasi*, y condenando al „ dicho adverso, à que me las dè, buelva, en- „ tregue, y restituya libres, y desembargadas, „ con mas los fructos, y alquileres, que han „ rentado, y podido rentar en tantos años, „ que ha, que las tiene, y los que rentaren haf- „ ta la real entrega, que estimo en cada un „ año en tantos mil maravedis, con mas los „ daños, y menoscabos, que las dichas casas „ tienen, despues que vinieron à su poder, que „ estimo en tantos mil maravedis, salvo en „ todo la judicial tasacion de Vmd. sobre que „ pido justicia, y costas, y el oficio de Vmd. „ imploro, y juro, &c.

EX §. SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *Rescissoria actio contraria est Publicianæ.*
2 *Est tantum ei, qui dominium habet, competit actio rescissoria.*
3 *Rescissoria actio ei competit, qui necessaria, non voluntaria absentia abfuit ad rem propriam ab alio usucaptam vendicandam.*
4 *Actio rescissoria hæredibus absentis datur.*
5 *Quoties æquum Prætori visum fuerit, restitutionem alicui dari, rescissoria actio accommodatur.*
6 *Rescissoria actio competit absenti contra præsentem, & è converso.*
7 *Absentiarum quinque sunt genera.*
8 *Etsi in tribus absentiarum generibus læsus restituatur, non tamen in aliis.*
9 *Duplex competit remedium per absentiam læso, rescindens, & rescissorium.*
10 *Per rescindens remedium usucapio rescinditur.*
11 *Per rescissoriam actionem res ipsa vendicari debet.*
12 *Unicum tantum esse remedium, nempe* rescissorium, *per quod, & ipsa usucapio rescinditur, & res vendicatur, verius resolvitur.*
13 *Praxis observat, quod in libello actionis rescissoriæ utrumque petitur, ut quod usucapio rescindatur, & res usucapta, vendicetur.*
14 *Duplex est actio rescissoria, institutoria, scilicet, & restitutoria.*
15 *Si propter absentiam destitit aliqua actio alicui competere, per Prætorem constituitur.*
16 *Si quis propter absentiam actionem amittat, ei per Prætorem restituitur actio rescissoria: proprius appellari deberet restitutoria.*
17 *Quæ requirantur, ut actio rescissoria competat, traditur.*
Rescissoria actio intra quadriennium intentari debet.
18 *Intra utilem annum proponi debebat olim actio rescissoria.*
19 *Propter suam, vel adversarii absentiam læsum se esse, allegare, & probare debet actor rescissoria utens.*
20 *Si præsens contra absentem restitui petat, solum consideratur, quod non habuerit quem convenire possit.*
21 *Si restituatur absens contra præsentem, absentiarum distinctio considerari debet.*

Re-

(f) Secundum Bartol. & omnes ex Jas. in dict. §. *Namque si cui*, n. 19.

22 *Remedium rescissorium Judicis officio nobili, utpote restitutio expeditur.*

23 *Minorum restitutioni æquiparatur restitutio, quæ competit majoribus.*

24 *Minoris restitutio non actione, sed Judicis officio nobili expeditur.*

25 *Agens rescissoria in libello petere debet, quod læsio rescindatur.*

26 *Contra usucapientem debet rescissoriam proponere actor.*

27 *Remedium rescisionis, utpote in rem scriptum, contra quemcumque possessorem transit.*

28 *In eventum usucapionis rescissæ proponit actor rescissoriam actionem.*

29 *Si rescissorium remedium sit reale, quod dominus rei declaretur, debet in libello petere actor; si sit personale, adversarius debitor declarari debet.*

30 *Libellus in actione rescissoria Hispanè compositus.*

§. SECUNDUS.

DE RESCISSORIA ACTIONE.

1. ACtio *rescissoria* est contraria Publicianæ, 2. *per quam quis agit ad vendicandam rem propriam post usucapionem completam ab adversario*: 3. datur que ei, qui propter justam, & necessariam causam, non autem voluntariam abfuit: (*a*) 4. competit etiam successoribus absentis, secundum Fabrum: (*b*) 5. & denique datur, quoties Prætori videbitur, æquum esse restitutionem dari, veluti si quis, non necessario, sed causa studiorum, vel peregrinationis absens, læsus fuerit: (*c*) & datur præsenti contra absentem: (*d*) 6. & etiam datur absenti contra præsentem: (*e*) 7. pro cujus cognitione constituendum est, quinque esse genera absentiarum, ut docet Glossa: (*f*) 8. in tribus prioribus generibus absentiarum læsus absens restituitur; in aliis duobus posterioribus denegatur restitutio, secundum Bartolum. (*g*)

9. Præterea erit constituendum secundum DD. communiter, esse duplex remedium *rescindens*, & *rescissorium*: 10. rescindens est, *per quod officio Judicis usucapio, vel læsio rescinditur, & læsus ponitur in eo statu, quo erat tempore, quo læsio contigit*: tantum enim affert restitutio, quantum abstulit læsio: (*b*) 11. rescissorium autem est *actio rescissoria, quæ competit, rescisso usucapionis obstaculo, ad vindicandam rem usucaptam*: (*i*) 12. sed verior opinio est, unicum tantum esse remedium, scilicet, *rescissorium*, quo utrumque consequimur, ut optime advertit Hotomanus: (*j*) 13. & ita in libello utrumque petitur, ut praxis *hodie* observat. 14. Ista tamen actio rescissoria duplex est, scilicet, *institutoria*, & *restitutoria*: institutoria est, *quando à principio nulla actio competebat alicui, competeret tamen, si præsens fuisset*: 15. & quia per justam absentiam jus illud amisit, restituitur per Prætorem: ac ideo dicitur *institutoria*, quia de novo à Prætore fuit instituta, cum antea non competeret: (*k*) 16. restitutoria est, *quæ à principio alicui competebat, extincta tamen fuit per usucapionem*: quo casu, rescissa usucapione propter justum impedimentum, illa actio, quæ restituitur, & *rescissoria* dicitur, proprius appellari debere *restitutoria*: & de hac nos loquimur.

17. Et ad hoc, ut alicui competat, requiruntur sequentia: primo, quod intentetur *intra quadriennium*: (*l*) 18. quamvis olim intra annum utilem intentari deberet: (*m*) & an quadriennium currat à tempore scientiæ, resolvit Covarruvias. (*n*)

19. Secundo requiritur, quod actor in libello dicat, *se læsum esse, sive propter propriam absentiam, sive propter absentiam adversarii*: 20. qua in re advertendum est, quod quando datur præsenti contra absentem, non considerantur distinctio absentiarum, de quibus in leg. fin.

(*a*) Juxta text. in leg. *Sed etsi per Prætorem*, §. fin. ff. *Ex quib. caus. major.*

(*b*) In §. *Rursus*, Instit. de *Action.*

(*c*) Ut in leg. *Nec non*, ff. *Ex quib. caus. major.*

(*d*) Ut probatur in dict. §. *Rursus.*

(*e*) Ut indicat text. in dict. §. *Rursus*, ibi: *Quod genus actionis*, & ibi ex eo notant Dinus, Bald. Fab. & Mising. num. 3.

(*f*) Mag. in leg. fin. ff. de *Restitut. in integr.* & notant. Jas. n. 1. Gomez. n. 4. Mising. n. 24. & Anton. Ofilio, n. 1. in dict. §. *Rursus.*

(*g*) Et alios in dict. leg. fin. Jas. n. 7. & Mising. n. 25. ubi sup.

(*h*) Juxta text. in leg. *Sed etsi per Prætorem*, §. *Si feria*, & §. *Sed cum feriæ*, & §. *Quæritur*, ff. *Ex quib. caus. major.*

(*i*) Secundum glos. in dict. §. *Rursus*, & Bartol. in leg. *Ab hostibus*, §. *Sed quod simpliciter*, n. 7. & 9. ff. *Ex quib. caus. major.* & Panorm. in cap. *Tuæ ex litteris*, n. 19. de *in integr. restitut.*

(*j*) In dict. §. *Rursus*, verb. *Rescissa*, Mainer. lib. 2. Actionum, cap. 6. & Brilon. de Verb. signific. verb. *Rescissa.*

(*k*) De qua est optimum exemplum in leg. *Julianus*, §. fin. & in leg. *Si quis Titio*, & in leg. *Si quis stipulatus*, ff. *Ex quib. caus. major.* & in leg. *Quamvis*, §. *Si cum esset*, ff. *Ad Vellejan.*

(*l*) Ut probatur in leg. fin. Cod. de *Temporib. in integr. restit.* & in leg. 26. tit. 29. Part. 3.

(*m*) Ut probatur in dict. §. *Rursus*, & in leg. *In honorariis*, §. *Rescissa*, ff. de *Action. & oblig.*

(*n*) In regul. *Possessor.* 3. part. §. 3. n. 3. & Rebuf. ad Leg. Gallicas, tit. de Restitut. art. 2. glos. 2.

fin. ff. de *Restitut. in integ.* quia tunc solummodo consideratur, quod præsens non habuit, quem convenire posset; 21. quando vero datur absenti contra præsentem, tunc distinctio absentiarum consideranda erit, (*o*) vel sufficiet, quod actor in libello dicat, *se læsum esse propter aliam justam causam.* (*p*)

22. Tertio requiritur, quod actor imploret officium nobile Judicis ad rescisionem læsionis, quia hoc remedium *officio Judicis* expeditur; non vero *jure actionis*: (*q*) 23. nam restitutio, quæ competit majoribus, æquiparatur restitutioni minorum, (*r*) 24. & restitutio minoris *officio Judicis* expeditur. (*s*)

25. Quarto requiritur, quod actor in libello petat, *quod læsio rescindatur.* (*t*)

26. Quinto requiritur, quod actor hanc actionem proponat contra usucapientem, vel præscribentem, (*u*) vel contra tertium possessorem: 27. nam cum remedium restitutionis sit *in rem* scriptum transit in quemcumque possessorem. (*x*)

28. Sexto requiritur, quod actor proponat hanc actionem in eventum usucapionis rescissæ. (*y*)

29. Ultimo requiritur, quod, si remedium rescissorium fuerit reale, actor petat, *se declarari dominium illius rei*; si vero fuerit personale petat, *quod declaretur debitorem esse sibi obligatum*: & libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *rescissoria.*

Ilustre Señor.

30. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que el dicho adverso se ausento de esta Ciudad, y estuvo ausente tantos años, y al tiempo que se ausentò llevò consigo una fuente de plata de bestiones sobredorada, que pesaba „ tantos marcos, la qual era mia propria, y „ agora que ha buelto le he pedido, que me „ dè, y buelva la dicha mi fuente, y dice, „ que no està obligado à ello, porque la ha „ posseido tanto tiempo, que basto para usucapir, y adquirir el señorìo de ella: y pues „ yo he estado legitimamente impedido por „ su ausencia, de no le haver podido pedir, „ y demandar hasta agora la dicha mi fuente, „ y à los impedidos, segun derecho, les compete el beneficio de la restitucion, por en- „ de à Vmd. pido, que de su oficio noble, el „ qual para ello imploro, por la clausula general, *si qua mihi justa causa*, ò por aquella via, que mas haya lugar de derecho, me „ restituya *in integrum* contra la dicha usucapion, quitando de medio qualquier lapso, y transcurso de tiempo, que me pueda „ prejudicar, poniendome en aquel punto, y estado, que estaba antes, y al tiempo que „ el dicho adverso se ausentò de este Lugar: y „ hecho esto, me declare por señor de la dicha „ fuente, y condene al dicho adverso, à que „ me la dè, buelva, entregue, y restituya: y „ en lo necessario el oficio de Vmd. imploro, „ pido justicia, y costas, y juro à Dios, y à „ esta ✠ que esto no pido de malicia, &c.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 *PErsonalis dicitur actio revocatoria, in rem scripta.*

2 *Per revocatoriam actionem revocantur omnia in fraudem creditorum alienata.*

3 *Prius est in bonis debitoris facienda excussio, quam ad revocatoriam actionem perveniatur.*

4 *Quocumque modo debitorum patrimonia diminuantur, revocatoria agi potest.*

5 *Duplex est alienatio, simulata, scilicet, & in fraudem creditorum facta.*

6 *Imaginaria alienatio adeo nullius est momenti, ut nec juramento valletur.*

7 *Alienatio, quæ in fraudem creditorum fit, valida est ipso jure.*

8 *Triplex est actio revocatoria, scilicet, Pauliana, Calvisiana, & Fabiana.*

9 *In fraudem creditorum alienata per Paulianam revocari debent.*

10 *Si quid in fraudem patroni alienetur, per Clavisianam, & Fabianam actionem revocan-*

(*o*) Secundum Dinum, Ang. Jas. n. 6. & Mising. n. 23. in dict. §. *Rursus.*

(*p*) Ut in leg. 1. verb. *Item si qua*, & in dict. leg. *Sed etsi per prætorem*, §. *Item inquit*, ff. *Ex quib. caus. major.* & resolvit Covar. in dict. reg. *Possessor.* 3. part. §. 3. n. 2.

(*q*) Ut probatur in leg. *Si quis stipulatus*, ff. *Ex quib. causis major.*

(*r*) Ut in leg. fin. Cod. de *Tempor. in integr. restit.*

(*s*) In leg. *Quod si minor*, §. fin. ff. de *Minor.* & in cap. 2. de *Offic. jud.*

(*t*) Ut in leg. *Sed etsi per Prætorem*, §. *Si feria*, & §. *Quæritur.*

(*u*) Ut in dict. §. *Rursus*, & in dict. leg. fin. Cod. de *Tempor. in integr.*

(*x*) Ut probatur in leg. *In causa*, §. *Interdum*, ff. de *Minor.*

(*y*) Ut probatur in dict. §. *Rursus*, ibi: *Rescissa*, & in leg. *In honorariis*, ff. de *Action. & oblig.*

candum est.

11 *Variis modis contingit alienatio fraudulenta.*

12 *Actionis revocatoriæ materia, & quibus, & contra quos, & à quo tempore, & quid in hac actione veniat, traditur remissivè.*

13 *Requisita, ut actio revocatoria competat, connumerantur.*

14 *Intra annum debet revocatoria intentari utilem, & non continuum.*

15 *Utilis annus à tempore scientiæ currit.*

16 *Perpetua est revocatoria actio, si titulo lucrativo fiat fraudulenta alienatio.*

17 *Excussis prius debitoris bonis, revocatoria intentatur.*

18 *Creditorem se, probare debet agens revocatoria actione.*

19 *Tàm creditori ex contractu, quàm ex delicto competit actio revocatoria.*

20 *Creditori ex obligatione tantum personali revocatoria datur.*

21 *In alienatione rei facta titulo lucrativo requiritur, quod fraus alienantis allegetur, & probetur, ut locus sit revocatoriæ.*

22 *Si alienatio facta fuerit titulo oneroso, requiritur, quod fraus alienantis, & recipientis allegetur, & probetur, ut revocatoria locum habeat.*

23 *Lucrativus titulus dicitur, cum gratis aliquid nobis obvenit.*

24 *Titulus onerosus appellatur, quando partes ad invicem aliquid rependunt.*

25 *Si patronus revocaverit alienata à liberto in ejus fraudem, pretium emptoribus restituere cogitur.*

26 *Si pretium rei alienatæ in fraudem extat, restituendum est emptori, ut revocatoria agi possit.*

27 *Contra rem in fraudem alienatam accipientem, vel ejus hæredem debet intendi revocatoria actio.*

28 *Contra fraudatorem alienantem potest aliquando revocatoria proponi.*

29 *Fructus rei alienatæ, qui tempore alienationis rei cohærebant, & percepti post litem contestatam, possunt per revocatoriam peti.*

30 *In revocatoria actione non veniunt fructus percepti inter contestationis litis tempus, & alienationis.*

31 *Libellus in actione revocatoria Hispano sermone formatus.*

§. TERTIUS.

DE ACTIONE REVOCATORIA.

1. ACtio *revocatoria* à Prætore inducta est personalis, *in rem scripta*, secundum scribentes, eamque inter reales actiones prætorias Justinianus immiscuit, (*a*) non quod sit realis; sed propter similitudinem, quam habet cum præcedenti: 2. nam sicut per rescissoriam usucapio valida rescinditur, ita per hanc revocatoriam traditio rei in fraudem alicujus facta, quæ valida erat, revocatur. (*b*)

Competit enim ista actio *revocatoria* quoties debitores fraudulenter alienant bona sua; ita ut parum, aut nihil penes se relinquant, quo suis creditoribus satisfaciant: 3. tunc à Prætore accommodatur actio *revocatoria*, qua permittitur creditoribus, ut prius facta excussione in bonis debitoris, ac minus idoneis repertis pro satisfactione, rescissa bonorum fraudulosa traditione, ea bona petere, perinde ac si alienata, & tradita non fuissent, sed semper penes debitores remansissent: (*c*) 4. & ista actio non modo competit creditoribus, quando aliquid alienatum, & traditum est in fraudem eorum à suo debitore; verum etiam quoties fraudulenter minuitur patrimonium debitoris, quod multis ex causis contingere poterit. (*d*)

5. Et pro faciliori explicatione hujus actionis constituendum erit, quod alienatio alia est *simulata*, & *imaginaria*, & alia est, *quæ fit in fraudem*: prior est nulla ipso jure; (*e*) 6. nec juramento talis alienatio confirmatur: (*f*) 7. posterior verò alienatio, quæ in fraude fit, valida est mero jure: ideo per actionem revocatoriam rescinditur: 8. quæ actio triplex est, *Pauliana*, *Calvisiana*, & *Fabiana*: 9. prior datur ad revocandam alienationem in fraudem creditorum: (*g*) 10. posteriores verò competunt patronis ad revocandas res alienatas à libertis suis in fraudem eorum. (*h*)

Rur-

(*a*) In §. *Item si quis in fraudem*, Instit. de *Action.*

(*b*) Ita observant Mascard. n. 12. Mainer. lib. 2. Action. cap. 6.

(*c*) Juxta text. in dict. §. *Item si quis in fraudem*, & in leg. 1. ff. *Quæ in fraud. credit.* in leg. 1. Cod. de *Revoc. his, quæ in fraud.* & in leg. 7. tit. 15. Part. 5.

(*d*) Ut colligitur ex leg. 1. cum 4. seqq. ff. *Quæ in fraud. credit.*

(*e*) Ut probatur in leg. *Emptor.* juncta glos. 1. ff. de *Aqua plev. arc.* & in leg. *Nuda*, ff. de *contrah. empt.*

(*f*) Juxta glos. primam in leg. 3. Cod. *Pius valere, quod ag. quam quod sim.* quam testatur communiter receptam Alex. in leg. *Nemo potest*, n. 16. ff. de *Legat.* 1. & Alc. in cap. *Cum contingat*, de *Jurejur.* & Jas. in §. *Item, si quis in fraudem*, Instit. de *Action.* n. 7. quo in loco, n. 8. resolvit, quæ exigantur ad probationem alienationis simulatæ.

(*g*) Et est, de qua nos loquimur, & tit. *Quæ in fraud. credit.* & text. in dict. §. *Item si quis in fraudem*, & in dict. leg. 7. tit. 15. Part. 5.

(*h*) Ut in leg. 1. §. *Si pluribus*, ff. *Si quid in fraud patr.* ita resolvunt Jas. n. 99. in dict. §. *Item si quis in fraudem*, & Mainer. lib. 2. Actionum, cap. 7.

11. Rursus constituendum erit, quod variis modis res alienatur *fraudulenter* erga multos; aliquando enim alienatur in fraudem patroni; (*i*) aliquando in fraudem filii arrogati; (*j*) aliquando in fraudem Fisci; (*k*) aliquando alienatur à patre, vel à matre in fraudem filiorum: (*l*) aliquando res alienatur in fraudem creditorum per debitorem, & de ista alienatione est noster sermo: (*m*) 12. & hujus actionis revocatoriæ materiam, quæ *Pauliana* appellatur, ponit, & explicat Mascardus, (*n*) & quibus competat, & contra quos, & à quo tempore, & quid in ea veniat, resolvit Mainerius. (*o*)

13. Et ad hoc quod alicui competat, requiruntur sequentia: 14. primo, quod actio *revocatoria* intentetur intra annum utilem, & non continuum, 15. & ita occurrit à tempore scientiæ: (*p*) 16. quod verum est, quando alienatio facta esset titulo oneroso; nam quando titulo lucrativo facta esset, perpetua esset actio. (*q*)

17. Secundo requiritur, quod, priusquam revocatoria intentetur, excussio fiat in bonis ipsius debitoris, & minus idoneis repertis pro satisfactione, tunc revocatoria erit intentanda. (*r*)

18. Tertio requiritur, quod actor dicat, *se creditorem esse, & ei aliquid ex illis bonis deberi*, (*s*) 19. sive sit creditor ex contractu, sive ex delicto. (*t*)

20. Quarto requiritur, quod sit creditor ex obligatione personali tantum, (*u*) nam si ex reali esset, competeret ei actio realis.

21. Quinto requiritur, quod si alienatio facta fuerit titulo lucrativo, actor dicat, *debitorem alienasse rem in fraudem*, & sufficeret sola fraus alienantis; 22. si vero facta fuerit titulo oneroso, actor debebit dicere utrumque, scilicet, *alienantem, & recipientem in fraudem fecisse*, alioquin enim, si recipiens non fuisset particeps fraudis, hæc actio cessaret, secundum Glossam: (*x*) 23. & titulus lucrativus dicitur, *cum aliquid nobis gratis obvenit*, ut puta, ex donatione, vel allegato; 24. titulus onerosus est, *quando non gratis, sed vicissim aliquid rependitur*, ut puta, in emptione, permutatione, & similibus. (*y*)

25. Sexto requiritur, quod in casibus, in quibus creditor tenetur restituere pretium emptori, ut in patrono revocante alienationem liberti, (*z*) & in casu, quando emptor erat minor, quo non tenetur, nisi in quantum factus fuit locupletior, (*a*) 26. & in casu, quo pretium extaret, (*b*) tunc in his casibus actor debet prius offerre pretium. (*c*)

27. Septimo requiritur, quod actor hanc actionem proponat contra accipientem rem alienatam, vel contra ejus hæredem: 28. & aliquando contra ipsum fraudatorem alienantem. (*d*)

29. Ultimo requiritur, quod actor petat fructus rei, qui tempore alienationis cohærebant terræ, & partus ancillæ, quæ prægnans alienata fuit, & fructus perceptos post litem contestatam; 30. fructus vero, qui inter tempus alienationis, & contestationis fuerunt percepti, restitui non debent: (*e*) libellusque in actione revocatoria concipiendus erit forma sequenti.

(*i*) Ut in toto tit. ff. & Cod. *Si quid in fraud. patr.*

(*j*) Ut in leg. fin. §. fin. ff. *Si quid in fraud. patr.*

(*k*) Ut in leg. *Post contractum*, & ibi Bartol. ff. de *Donat.* & in leg. 2. tit. 4. Part. 5. & Anton. Gom. 3. Tom. Variar. cap. 14. n. 4.

(*l*) Ut in leg. 1. Cod. de *Inoffic. dot.* & in leg. 1. Cod. de *Inoffic. donat.* & tradunt Jas. in dict. §. *Item si quis in fraudem*, n. 1. & Palac. Rub. in Repet. cap. *Per vestras*, notab. 3. §. 22. n. 14. & D. Ant. de Padilla in Auth. *Ret quæ*, n. 24. Cod. *Comm. de Legat.* Covarr. in cap. *Raimutius*, §. 10. n. 7. de *Testam.* Tiraq. in leg. *Si unquam*, verb. *Donatione largitus*, n. 9. Cod. de *Revocand. donat.* & Avend. de Exequend. mand. Princip. cap. 14. n. 6.

(*m*) Et de omnibus his modis alienationis agunt Jas. à n. 1. & Mascard. à n. 2. in dict. §. *Item si quis in fraudem.*

(*n*) In dict. §. *Item si quis in fraudem*, à n. 19.

(*o*) Lib. 2. Actionum, cap. 9. cum duobus seqq.

(*p*) Juxta text. in leg. 1. & in leg. *Ait prætor* in princ. ff. *Quæ in fraud. cred.* & in leg. 7. tit. 15. Part. 5. & tradit Mainer. lib. 2. Actionum, cap. 10.

(*q*) Ut in dict. leg. *Ait prætor*, §. *Pactum*, vers. *Hæc actio.*

(*r*) Ut in dict. §. *Item si quis in fraudem*, & in leg. 1. Cod. de *Revoc. his, quæ in fraud. credit.*

(*s*) Ut in leg. 1. ff. *Quæ in fraud. cred.*

(*t*) Ut in leg. *Si cum fideicommissaria*, §. *Creditores*, ff. *Quib. & à quib.* & in leg. 7. tit. fin. Part. 5.

(*u*) Ut in dict. leg. 7.

(*x*) In dict. §. *Item si quis in fraudem*, verb. *in fraudem*, receptam ex Jas. ibi, n. 27. & Mascard. n. 35.

(*y*) Ita explicat Jas. in dict. §. *Item, si quis*, n. 28. ubi idem Jas. & Mascard. n. 30. resolvunt, *qualiter fraus præsumatur, & probetur.*

(*z*) Ut in leg. 1. §. *Si quis in fraudem*, ff. *Si quid in fraud. patron.*

(*a*) Ut in leg. *Ait Prætor*, §. *Si quis particeps*, vers. *Ait Prætor*, & in leg. *Sed autem*, §. *Si quid cum pupillo*, ff. *Quæ in fraud. cred.* & in leg. 7. tit. 15. Part. 5.

(*b*) Ut in leg. *Ex his*, ff. *Quæ in fraud. cred.*

(*c*) Juxta text. in leg. *Singularis*, & in leg. *Julianus*, §. *Observari*, ff. de *Action. empt.*

(*d*) Ut in leg. fin. §. fin. ff. *Quæ in fraud. cred.* quod intelligendum est, juxta glos. in dict. §. *Item, si quis in fraudem.*

(*e*) Ut probatur in leg. *Si fraudator*, §. *Si procurator*, vers. *Non solum*, ff. *Quæ in fraud. cred.* & in leg. penult. tit. fin. Part. 5. & explicat Mainer. lib. 2. Actionum, cap. 11.

LIBELLUS IN ACTIONE REVOCATORIA.

Ilustre Señor.

31. „Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que es assi, „que Fulano, vecino de tal Lugar, me està „obligado à dàr, y pagar cien ducados de un „esclavo, que le vendi; y sabiendo el dicho „Fulano, que me debia los dichos cien du„cados, y que no tenia ottos bienes de que „me pagar, sino era una huerta en tal par„te de tales linderos, con dolo y malicia, „para defraudarme à mi, y que no huviesse „bienes, de que pudiesse ser pagado de mi „deuda, vendio la dicha huerta al dicho ad„verso, y se la diò y entregò, y èl la tiene „y possee, y la comprò, sabiendo y enten„diendo, que el dicho Fulano la vendia, y „enagenaba por defraudarme à mi; y aunque „tengo hecha excusion en la persona, y bienes „del dicho Fulano mi deudor, por los dichos „cien ducados, no tiene bienes de que yo „sea pagado, y enterado de mi deuda, co„mo consta de este proceso executivo, au„tos y sentencia, de que ante Vmd. hago „presentacion con la solemnidad, y juramen„to, &c. y assi el dicho adverso, como te„nedor de la dicha huerta, està obligado à „restituirme la dicha huerta, pues la compro, „sabiendo que se vendia, para efecto de que „no huviesse bienes, de que yo fuesse pagado; „y aunque por mi muchas veces ha sido re„querido, que assi lo haga, no lo ha queri„do, ni quiere hacer sin pleyto: por que pi„do à Vmd. que habida mi relacion por ver„dadera, en la parte que baste para el ven„cimiento de esta causa, del sobredicho me „haga entero cumplimiento de justicia, y por „su sentencia, que en tal caso lugar haya, „revoque y rescinda la dicha enagenacion, „y entrega de la dicha huerta, y la ponga „en aquel punto y estado, que estaba an„tes que se otorgasse, y como si la dicha huer„ta estuviera en poder del dicho Fulano mi „deudor, y entre sus bienes, mande mejorar „la dicha execucion, y llevar à debido efecto „la dicha su sentencia en la dicha huerta, y „en los fructos de ella pendientes al tiempo „de la dicha venta, y entrega, y en los que „de aqui adelante cayeren, y se cogieren hasta la real entrega y restitucion, que esti„mo cada año en tantos mil maravedis: y „me mande meter en la posseision de todo „ello, para que sea enteramente pagado de la „dicha deuda, y costas: sobre que pido jus„ticia, y el oficio de Vmd. imploro, y las „costas protesto, y juro en forma de derecho, „que los dicho cien ducados me son debidos, „y no pagados, y que esta demanda no pon„go de malicia, &c.

EX §. QUARTO.

SUMMARIA.

1 *SErviana actio à Prætore inducta competit pro rebus coloni in fundo illatis, & invectis, nec non pro fundi pensione.*

2 *Quasi serviana competit omnibus creditoribus ad pignora prosequenda.*

3 *Pignus aliud est prætorium, aliud judiciale, aliudque conventionale.*

4 *Conventionale pignus conventione contrahitur.*

5 *Conventionale pignus aliud est expressum, aliud tacitum.*

6 *Quando expressis verbis de pignore est inter partes conventio, expressum pignus appellatur.*

7 *Tacitum pignus appellatur id, quod à lege absque partium conventione inducitur.*

8 *Invecta, & illata sunt tacite hypothecata.*

9 *Fructus fundi locati censentur pro pensione tacitè pignorati.*

10 *Si tradatur res pignorata, tunc temporis* pignus *dicetur, sin minus,* hypotheca *appellabitur.*

11 *Pignus passim pro hypotheca usurpatur, & è converso.*

12 *Ex pignore tradito duplex actio oritur pignoratitia, scilicet, directa, & contraria.*

13 *Actio pignoratitia directa debitori ad pignus recuperandum competit.*

14 *Si creditori adversus debitorem agere expediat, contraria pignoratitia actio accommodatur.*

15 *Tàm directa, quàm contraria pignoratitia actio inter bonæ fidei actiones connumeratur.*

16 *Serviana actio competit creditori ad persequenda omnia invecta, & illata in fundo pro pensione tacitè hypothecata.*

17 *Interdictum Salvianum datur à Prætore pro persequendis coloni rebus.*

18 *Inter se differunt Serviana actio, & Salvianum interdictum.*

19 *Qui Servianam proponit, necesse habet, rem in bonis pignorantis tempore obligationis fuisse, probare.*

20 *Ut creditor in Salviano interdicto obtineat, sufficit probare, rem possedisse debitorem tempore obligationis.*

21 *Serviana actio contra quemlibet possessorem datur.*

Cautius

22 *Cautius est, Salviano interdicto experiri, quam Serviana actione.*

23 *In fundo rustico res illatæ ita demum erunt obligatæ, si dominus fundi eas cognoverit, & invectas resciverit.*

24 *Non requiritur domini scientia, ut res inquilini sint obligatæ.*

25 *Colonus est, qui prædium rusticum conduxit.*

26 *Qui in civitate urbanum prædium conduxit, is inquilinus appellatur.*

27 *Nemo rem conductam alteri locare prohibetur.*

28 *Res illatæ à secundo conductore in prædio urbano, tacite videntur etiam domino pignoratæ.*

29 *Res in prædio rustico à secundo conductore invectæ, non sunt domino obligatæ.*

30 *In actione Serviana libellus non est necessarius.*

31 *In Serviana actione summariè, & captis statim pignoribus, Judices procedunt.*

32 *Ut hypothecaria competat actio creditori, obligatam sibi rem esse oportet.*

33 *Si creditor agat Serviana contra debitorem pignus possidentem, sufficit probare, tempore obligationis debitorem rem possedisse.*

34 *Rem in bonis debitoris fuisse tempore obligationis, probare tenetur Servianam intendens.*

35 *Excusso prius principali debitore, devenitur ad tertios pignorum possessores.*

36 *Antiquiore jure in electione creditoris erat, vel personali, vel hypothecaria actione experiri.*

37 *Si pactum de non alienando pignore fiat à creditore, etiam non excusso principali, potest devenire ad tertios possessores.*

38 *Quando tertius est possessor prædii, super quo annus redditus est constitutus, etiam non excusso principali, potest ad ipsum perveniri.*

39 *Excussio debitoris principalis, citato tertio possessore, fieri debet.*

40 *Pecunia omnis soluta esse debet, ut pignoratitia directa locum habeat.*

41 *Sufficit, lite pendente pecuniam solvi, ut procedat pignoratitia.*

42 *Libellus in actione hypothecaria Hispa-*

ne compositus.

43 *Libellus in actione pignoratitia directa Hispana lingua confectus.*

44 *Libellus in actione pignoratitia contra debitorem.*

EX §. QUARTO.

DE ACTIONE SERVIANA, Hypothecaria, Pignoratitia directa, & contraria.

1. DUÆ aliæ actiones reales à Prætore fuerunt inventæ, quarum prior pro persequendis rebus coloni, vel inquilini pro mercede, vel pensione obligatis domino prædii specialiter conceditur, *Servianaque* appellatur; (a) 2. posterior vero omnibus aliis creditoribus conceditur ad pignora, & hypothecas suas persequendas; & *quasi Serviana*, vel *hypothecaria* nuncupatur. (b)

3. Et pro harum actionum perfecta cognitione constituendum erit, quod pignus aliud est *prætorium*, aliud *judiciale*, & aliud *conventionale*; (c) in hisce vero actionibus intelligitur de pignore conventionali, 4. & est illud, *quod ex conventione partium descendit*: 5. duplex quod est, *expressum*, & *tacitum*: 6. expressum dicitur, *quando verbis expressis inter partes de pignore convenit*; 7. tacitum verò, *quando tacita partium conventione, legisque fictiones contrahitur*, ut accidit in rebus invectis, & illatis in fundo, vel domo à conductore vel inquilino, 8. quæ tacitè censentur obligatæ pro mercede, vel pensione fundi, vel domus. (d) 9. Idemque accidit in fructibus fundi locati; (e) quinimo potest dominus fundi fructus retinere pro pensione, & prohibere, ne colonus exportet, secundum Baldum: (f) nec conductor facit suos, nisi soluta pensione. (g)

Cautius tamen erit, quod dominus fundi in contractu locationis retineat sibi dominium fructuum, quo usque satisfiat de pensione: & ita, erit præferendus in solutione suæ pensionis ex fructibus fundi, etiam perceptis, reliquis creditoribus anterioribus conductoris: & hanc cautelam menti tene, & ea utere, quando ca-

(a) Et ejus definitionem, & naturam optimè explicant Mising. n. 9. & Hotom. verb. de *Rebus coloni* in §. *Item Serviana*, Instit. de *Action.*

(b) Cujus definitionem explicant Mainer. lib. 2. Actionum, cap. 12. Misinger. n. 33. & Hotom. verb. *Creditoris pignora* in dict. §. *Item Serviana.*

(c) Et unumquodque explicat glos. in leg. 1. in princ. verb. *Traditam*, ff. de Pign. *action.* Jas. & Mising. n. 2. in dict. §. *Item Serviana.*

(d) Ut probatur in dict. §. *Item Serviana.*

(e) Ut probatur in leg. *In prædiis*, ff. *In quib. caus. pign. vel hypoth. tacite contrah.* & in leg. *Quamvis*, Cod. *In quib. caus. pign. tac. contrah.*

(f) In leg. *Ædes*, Cod. de *Locato*, n. 1. in fin.

(g) Secundum eundem Bald. in leg. 2. Cod. de *Rerum permut.* per text. in leg. *Si servus*, §. *Locavi*, ff. de *Furtis.*

sus occurrerit : (b) contrahitur etiam pignus tacitum in aliis casibus congestis à Mainerio, (i) & pro isto pignore tacito actio *Serviana* competit.

10. Rursus conventionale pignus distinguitur in pignus, quod *nudo consensu* partium contrahitur, (j) & tunc *hypotheca* dicitur; aut in pignus, quod *re ipsa*, id est, *per traditionem* contrahitur; & tunc proprie *pignus* dicitur. (k) 11. Constituendum etiam erit, quod licet nomen pignoris, & hypothecæ passim in jure confundatur, & promiscuè accipiatur; (l) tamen in hoc differunt, quod pignus proprie dicitur, *quando res mobilis traditur creditori*: (m) & tunc ex eo duplex oritur actio, pignoratitia *directa*, & pignoratitia *contraria*: 13. directa competit debitori adversus creditorem, soluto debito, ut pignus sibi reddatur; (n) 14. contraria verò competit creditori adversus debitorem, quando malitiosè in pignore versatus fuit, dando oricalcum pro auro creditori: & per eam debitor compellitur ad dandum aliud pignus: (o) 15. & utraque directa, & contraria est bonæ fidei. (p) Hypotheca verò proprie dicitur, *quando solo consensu partium contrahitur absque traditione*, & ad res immobiles spectat: & ex ea oritur actio hypothecaria, quæ *quasi Serviana* dicitur, quando expressâ conventione partium contrahitur. (q)

16. Ex quibus sic constitutis constat, quod actio *Serviana* specialiter competit creditori ad persequendas res coloni, vel inquilini invectas, & illatas in fundo, vel domo, quæ tacite censentur obligatæ pro mercede, vel pensione: 17. & in hac specie fuit aliud remedium inventum à Prætore, scilicèt, *interdictum Salvianum*; 18. differunt tamen inter se, quia actio *Serviana* est realis, & datur ad persecutionem rei pignoratæ, 19. & actor tenetur probare, & docere de dominio debitoris; *Salvianum* verò interdictum est possessorium, & intentatur ad adipiscendam possessionem rerum pignoratarum: (r) 20. & in eo sufficit, quod actor probet debitorem possedisse rem tempore obligationis contractæ, secundum Glossam. (s) Rursus *Serviana* datur adversus quemcunque possessorem: (t) alias differentias cumulant Mainerius, (u) & Misingerius (x) 22. resolventes, cautius esse in hac specie actorem intentare interdictum Salvianum.

23. Et est advertendum, quod res coloni invectæ, & inductæ in fundo sunt obligatæ pro pensione, & mercede, quando expressâ conventione id cautum fuit, vel domino sciente, fuerunt ibi illatæ, alioquin minime; 24. invectæ verò ab inquilino semper sunt tacitè obligatæ, sive dominus scierit, sive ignoraverit: (y) 25. & colonus, & inquilinus differunt in hoc, quod colonus est, *qui prædium rusticum, sive in Civitate, sive in Villa conduxit*; 26. inquilinus verò, *qui prædium urbanum, sive in Villa, sive in Civitate.* (z)

27. Quinimo, si primus conductor locaverit alteri (quod facere potest) (a) 28. res illatæ à secundo conductore in prædio urbano censentur tacite obligatæ dominis; (b) 29. at verò res illatæ à secundo conductore in prædio rustico non censentur obligatæ domino. (c) 30. In ista tamen actione Serviana libellus juxta communem stylum non est necessarius, 31. quia Judices procedunt *summarie*, captis pignoribus ad eorum venditionem.

Et ad hoc ut alicui competant reliquæ actiones, scilicèt, *hypothecaria*, quæ *quasi Serviana* dicitur, & *directa* pignoratitia, & *contraria* pignoratitia, de quibus supra egimus, requiruntur sequentia: 32. primò, quod actor doceat de jure suo, & probet, *rem sibi esse obligatam*, cum sit fundamentum suæ intentionis. (d)

33. Secundò requiritur, quod si agat contra debitorem possidentem rem sibi obligatam, tenetur probare, *debitorem rem illam non solum possidere*, verùm etiam, *possedisse tempore obligationis*, quo casu sufficere, probare solam possessionem absque dominio; (e) 34. cæterum, quando actor agit contra tertium possessorem rei pignoratæ, probare debet, *quod tempore obligationis debitor erat dominus illius rei*, vel saltim, *quod res erat in bonis ejus.* (f)

35. Tertio requiritur, quod, quando actor agat contra tertium possessorem, prius excussionem faciat in bonis ipsius debitoris principalis; & minus idoneis repertis, tunc agat contra tertium possessorem, juxta text. in Auth. *Hoc si debitor.* Cod. de *Pignor.* & in Auth. *Sed hodie*, Cod. de *Action. & oblig.* & in leg. 14. tit. 13. Part. 5. (g) 36. per quæ jura corriguntur jura antiqua, quibus electio dabatur creditori, vel agendi contra principalem actione personali, vel contra tertium possessorem hypothecaria, ut dicebatur in leg. *distractis*, Cod. de *Pignor.* quæ jura sunt jam correcta per prædictas Authentic. quibus non refragatur text. in Auth. de *Litigiosa*. §. *Ad hoc autem*, Collat. 8. nam debet intelligi, secundum Gloss. 1. ibi, vel dic, secundum Joannem. (h)

37. Quod tamen intelligendum est, nisi appositum esset pactum *de non alienando* rem hypothecæ obligatam: nam tunc, nulla facta excussione, poterit tertius possessor conveniri, ut docet Roder. Suarez (i) receptus à Covarruvia, (j) qui aliter limitat dict. Authent. *Hoc si debitor*, scilicet, 38. quando tertius possessor esset prædii, super quo annuus reddi-

(a) Et eam probat Capola in cautel. 124. n. 2. Negusant. Tract. de Pignor. 4. part. memb. unic. à num. 33. & in 5. part. memb. 2. n. 17. & 18. & Covar. lib. 1. Var. cap. 7. n. 3. in fin.

(i) Lib. 2. Actionum, cap. 16.

(j) Ut in leg. *Contrahitur*, ff. de *Pign. actian.*

(k) Ut probatur in dict. §. *Item Serviana*, & in leg. *Si rem alienam*, §. 1. ff. de *Pign. actian.* & tradit Alciat. in leg. *Plebi*, §. *Pignus*, ff. de *Verb. sign.* Covar. in Practic. Quæst. cap. 13. n. 7. vers. Ex quibus, & Mainer. in dict. cap. 16.

(l) Ut probatur in leg. 2. Cod. *Quæ res pign. oblig. pos.* & in dict. §. *Item Serviana.*

(m) Ut in dict. §. *Item Serviana*, & in dict. leg. *Si rem alienam*, §. 1.

(n) Ut probatur in §. fin. *Quib. mod. re contrah. oblig.*

(o) Ut probatur in leg. 1. in fin. & in leg. *Si rem alienam* in princ. & in leg. *Si quis in pignore*, §. fin. ff. de *Pignor. actian.*

(p) Ut probatur in §. *Actionum*, Instit. de *Action.*

(q) Ut in dict. §. *Item Serviana*, & in dict. leg. *Si rem alienam*, §. 1.

(r) Ut probatur in §. *Sequens*, vers. *Interdictum*, Instit. de *Interdict.*

(s) In dict. §. *Item Serviana*, verb. *Quasi*, receptam communiter ex Jas. ibi, n. 92.

(t) Ut in leg. *Paulus*, §. fin. ff. *Quib. mod. pign. tacitè*, & in leg. 2. Cod. *Si unus ex plurib.*

(u) Lib. 2. Actionum, cap. 12.

(x) In dict. §. *Item Serviana*, n. 41.

(y) Ut probatur in leg. *Certi juris*, Cod. de *Locato.*

(z) Ut probatur in leg. *Res pignoris* 37. ff. de *Acquir. possess.* ita communiter omnes resolvunt ex Jas. n. 25. Mising. n. 5. in dict. §. *Item Serviana*, & Mainer. lib. 2. Actionum, cap. 12. contra glos. in dict. §. *Item Serviana*, verb. *Coloni.*

(a) Juxta text. in leg. *Nemo*, Cod. de *Locat.* & notat Anton. Gomez 2. tom. Variar. cap. 3. num. 11.

(b) Per text. in leg. *Solutum*, §. *Solutum*, ff. de *Pignor. actian.* sic intelligendum, secundum Glos. ibi in 1. solutione.

(c) Juxt. text. in leg. *Si in lege*, §. *Si colonus*, ff. *Locati*, quæ jura ita componit glos. in dict. §. *Solutum* in 1. solutione, quam probant ibi Bart. & communiter omnes ex Jas. in dict. §. *Item Serviana*, n. 34. & Connano lib. 4. Commentar. cap. 16. num. 5. tametsi Mainerius lib. 2. Actionum, cap. 12. contendat, neutro casu res illatas à secundo conductore esse obligatas domino primo locatori.

(d) Juxta text. in leg. *Actor quod asseverat*, Cod. de *Probat.*

(e) Ut probatur in leg. *Inter*, §. 1. ff. de *Pignor.* & in leg. *Si cum venditor.* in princ. ff. de *Eviction.* & resolvit Mising. in dict. §. *Item Serviana*, n. 49. asserens, cautius esse etiam in hac specie actorem allegare, *debitorem dominum esse pignoris*, vel saltim, *in bonis ejus esse.*

(f) Juxta text. in leg. *Et quæ nondum*, §. 1. & in leg. *Si superatus*, ff. de *Pignor.* & notat Mising. ubi supra, n. 49.

(g) Et notat Mainer. lib. 2. Actionum, cap. 18.

(h) In dict. Auth. *Hoc si debitor.* communiter receptam ex Salic. ibi n. 2. & Fano de Pignoribus, 8. part. memb. 1. num. 17.

(i) In leg. *Post rem judicatam* in Declarat. leg. Regni, limitat. 1. num. 13.

(j) Lib. 3. Variar. cap. 7. n. 6.

(k) Et de isto articulo est videndus novissimè Petrus de Salazar in Tract. de Usu, & Consuetudine, cap. 11. num. 62. & 63.

(l) In §. *Item si quis in fraudem*, n. 84. & ibi Gomecius n. 38. Instit. de *Action.*

(m) Juxta text. in dict. leg. *Si rem alienam*, §. *Omnis*, ff. de *Pignor. actian.*

(n) Ut in dict. leg. *Si rem alienam*, §. fin.

tus esset constitutus, ut in censibus apud Hispanos quotidie fit. (k) 39. Et est advertendum, quod prædicta excussio fieri debet, citato illo tertio possessore, ut resolvit Jason. (l)

40. Ultimò requiritur, quod si debitor agat *pignoratitia contraria* contra creditorem, ad reddendum sibi pignus, ante omnia debet solvere debitum: (m) 41. sufficeret tamen, quod lite pendente, solveret, quamvis à principio, quando intentavit actionem, non solvisset: (n) & libelli in his actionibus erunt concipiendi forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE HYPOTHECARIA.

Ilustre Señor.

42. „ Fulano, vecino de tal Lugar, pa-
„ rezco ante Vmd. y pongo demanda à Fu-
„ lano, y contando el caso, digo: que yo le
„ prestè ducientos ducados, por le hacer bue-
„ na obra: y para seguridad de la dicha deu-
„ da me hypotheco unas tierras, que son à tal
„ parte, que han por linderos, &c. las
„ quales tierras, al tiempo y sazon que me
„ las hypotheco, las tenia y poseia por suyas,
„ y como suyas, y estaban entre otros bienes
„ suyos, y labrandolas, y desfrutandolas, y
„ gozando el fruto de ellas, y despues acà las
„ vendio enageno al dicho Fulano parte ad-
„ versa, y al presente las tiene, y posee: y yo
„ he pedido al dicho mi deudor los dichos du-
„ cientos ducados ante el Señor Teniente, y fuè
„ condenado à que me los pagalle, y la senten-
„ cia passada en cosa juzgada, y de ella me
„ fuè librada Executoria, y se hizo execucion
„ en su persona, y bienes, y se hallò, que no
„ tenia bienes algunos de què me pagar, y
„ assi le declarò por sentencia de Juez compe-
„ tente, segun parece por estas escrituras,
„ proceso, y sentencia, de que hago presen-
„ tacion, y juro à Dios, y à esta ✠ que son
„ buenas, y verdaderas, y como tales quiero
„ usar de ellas: y porque las dichas tierras pas-
„ saron con su carga, è hypotheca, yo he re-
„ que-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

„ querido al dicho adverſo, que me las dè, „ y entregue, para que yo las tenga en prendas è hypoteca, haſta tanto que ſea pagado de los dichos ducientos ducados, y „ nunca lo ha querido hacer ſin pleyto: por „ que pido à Vmd. que del ſobredicho adverſo me haga cumplimiento de juſticia: y ſi „ otro mas, ò mejor pedimento fuere neceſſario, hele habido aqui por expreſſo, pronunciando mi relacion por verdadera, en quanto baſte, por ſu ſentencia, que en tal caſo „ lugar haya, condene, compela, y apremie „ al dicho adverſo à que me dè, y entregue „ las dichas tierras, para que yo las tenga en „ prendas, è hypoteca, haſta tanto que me „ ſean pagados los dichos ducientos ducados, „ y en lo neceſſario, &c. y juro, &c.

LIBELLUS IN PIGNORATITIA
directa contra creditorem.

Iluſtre Señor.

43. „ Fulano, parezco ante Vmd. y digo: que „ yo empeñe un jarro de plata, que peſaba „ tantos marcos, à Fulano por cien reales „ que me empreſtò, el qual le entreguè, y èl „ lo recibiò *jure pignoris*: y puesto caſo que „ le he pagado los dichos cien reales del di„ cho empreſtido, èl no me ha querido, ni „ quiere bolver el dicho mi jarro de plata, „ que le empeñe: por que pido à Vmd. que „ habida mi relacion por verdadera, en quan„ to baſte, condene al dicho adverſo à que me „ buelva, dè, y entregue el dicho mi jarro „ de plata tal, y tan bueno como eſtaba al „ tiempo, que ſe lo empeñe: y para ello, &c. „ y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE PIGNORATITIA
contraria contra debitorem.

Iluſtre Señor.

44. „ Fulano, parezco ante Vmd. è digo: que „ yo empreſtè al dicho Fulano cien ducados „ por le hacer buena obra: y para ſeguridad „ de la dicha deuda me empeñò unas fuentes „ de plata, diciendo que eran de plata, y „ deſpues acà yo hice tocar las dichas fuen„ tes, y ſon de eſtaño, y por ello el dicho ad„ verſo es obligado à darme otra prenda tal, „ y tan buena, como las dichas fuentes, ſi „ fueran de plata, y de tanto peſo, y valor, „ para que yo la tenga en prendas, para ſegu„ ridad de mi deuda; y aunque por mi ha ſido „ requerido, que anſi lo haga, no lo ha que„ rido hacer; por ende à Vmd. pido, que „ habida mi relacion por verdadera, en la par„ te que baſte, condene al dicho adverſo à „ que tome, y reciba las dichas fuentes, y me „ dè otra prenda de plata, que valga tanto, „ como valieran las dichas fuentes, ſi fueran de „ plata: y para ello, &c. y juro, &c.

EX §. QUINTO.

SUMMARIA.

1 §. *De perſonalibus actionibus prætoriis, & primo de conſtituta pecunia.*

2 *Actio de pecunia conſtituta perſonalis, & prætoria dicitur.*

3 *Nuda pactio actionem civili jure non producit.*

4 *Adverſus eum, qui ſe ſoluturum, vel pro ſe, vel pro aliis nudo pacto conſtituit, competit actio de conſtituta pecunia.*

5 *Ut actio de conſtituto locum habere poſſit, nudo pacto conſtitutum eſſe debet.*

6 *Speciale eſt, ut ex pacto nudo actio de conſtituta pecunia naſcatur.*

7 *Conſtitutum eſt contractus nominatus elegans habens nomen.*

8 *Conſtitutum poteſt fieri per inutilem ſtipulationem.*

9 *Si ſtipulatio inutilis ſit, ex cujus verbis apparet, contrahentes ſtipulationem facere voluiſſe, non valet, etiam tanquam conſtitutum.*

10 *Si juramentum interveniat, etiam ex nudo pacto, oritur actio jureci vili.*

11 *Conſtitutum præcedere debet debitum civile & naturale, vel naturale tantum.*

12 *Si debitum tantum civile præcedat, non poteſt fieri conſtitutum.*

13 *Fidejuſſio accedit civili tantum obligationi.*

14 *Conſtitutum debet fieri poſt contractus obligationem.*

15 *Fidejuſſio obligationem præcedere, & ſubſequi poteſt.*

16 *Ut conſtitutum fieri poſſit, debitum præcedere oportet, quod nulla poſſit prætoria exceptione elidi.*

17 *Libellus in actione de conſtituta pecunia Hiſpano ſermone formatus.*

§. QUINTUS.

1. *DE PERSONALIBUS ACTIONIBUS prætoriis, & primo de conſtituta.*

2. ACtio *de conſtituta pecunia* eſt actio perſonalis, prætoria, nam Prætor naturali æquitati favens eam introduxit, (*a*) 3. prævidens ex nudo pacto actionem non oriri *de jure civili*, juxta leg. *Juris gentium*, §. *Sed cum nulla*, verſ. *Igitur nuda*, ff. de *Pactis*: & comperit adverſus omnes, qui *ex nudo pacto* conſtituerunt ſe ſoluturos, quod ipſi prius, vel alii debebant. (*b*)

4. Ex qua reſolutione conſtat, quæ requirantur, ad hoc ut actio *de conſtit. pecunia* competat: 5. nam primo requiritur, quod conſtitutum fiat *per pactum nudum*, alioquin, ſi per ſtipulationem fieret, non competeret, ſed actio civilis *ex ſtipulatu*: (*c*) 6. quo fit, ex pacto nudo actionem *de conſtituta* oriri, quod eſt ſpeciale in hac actione contra juris regulas in dict. verſ. *Igitur nuda*, & firmat Gloſſa: (*d*) & plures rationes ſpecialitatis referunt DD. (*e*) reprobantes rationem Gloſſæ; (*f*) Bartolus tamen (*g*) docet, non eſſe ſpeciale *in conſtituto* actionem oriri ex nudo pacto; ſed ex eo actionem oriri, 7. quia *conſtitutum* eſt contractus nominatus habens nomen ſpecificum, & elegans, ac ideo producit actionem. (*h*)

8. Quinimo *conſtitutum* fit etiam per ſtipulationem inutilem, ut docet Gloſſa: (*i*) 9. dummodo ex verbis contrahentium non appareret animus ſtipulandi, quia tunc, nec in vim pacti, nec in vim ſtipulationis promiſsio valeret: (*j*) alios plures caſus, in quibus actio *ex nudo pacto* oritur, congerit Gloſſa, (*k*) quæ communiter reprobatur, quatenus inquit, actionem oriri ex donatione ex nudo pacto; quia non ex nudo pacto, ſed ex condictione *ex lege* oritur: (*l*) 10. adde tu alium caſum, ſcilicet, *ex nudo jurato*, ut reſolvit Covarruvias, (*m*) & D. Franc. à Sarmiento, (*n*) qui ſatisfaciunt leg. *Si quis pro eo*, ff. de *Fidejuſ.* (*o*)

11. Secundo requiritur, quod ad hoc ut competat actio *de conſtituta*, quod præcedat debitum *naturale*, & *civile* ſimul, vel *naturale* tantum, vel *prætorium* tantum: 12. nec ſufficit, ſi debitum ſit *civile* tantum: (*p*) & in hoc conſtituitur diſcrimen inter conſtitutum, & fidejuſsionem, quia *conſtitutum* non accedit debito civili tantum; 13. *fidejuſsio* vero accedit, ut explicat Jaſſo: (*q*) 14. Rurſus differunt, quia *conſtitutum* fit poſt obligationem contractus; 15. *fidejuſsio* ante obligationem, & poſt obligationem, ut notat Gloſſa: (*r*) 16. ultimo requiritur, quod debitum, ſuper quo *conſtitutum* venit, non poſsit elidi per aliquam exceptionem de *jure prætorio*: (*ſ*) & libellus in hac actione concipiendus erit forma ſequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE
de conſtituta pecunia.

Iluſtre Señor.

17. „ Fulano, vecino de tal parte parez„ co ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, „ y contando el caſo, digo: que Fulano, ve„ cino de tal Lugar me debia ducientos du„ cados por me los haver prometido, y ſa„ biendolo el dicho Fulano, parte adverſa vino „ à mi, ſin le decir yo cota alguna, y ſe me „ conſtituyò por pagador principal de la di„ cha deuda, y me los prometiò de pagar pa„ ra el dia de Paſqua florida proxima paſſa„ da de eſte preſente año; y puesto que el ter„ mino es paſſado, y por mi ha ſido requeri„ do, que me los pague, no lo ha querido ha„ cer: por ende à Vmd. pido, que habida mi „ relacion por verdadera, en quanto baſte, del „ dicho adverſo me haga juſticia, condenan„ dole, à que me dè y pague los dichos du„ cien-

(*a*) Ut in leg. 1. in princ. ff. de *Conſtit.*

(*b*) Ita ex text. in §. de *Conſtit.* Inſtit. de *Action.* colligunt omnes, & explicat Miſing. ibi à n. 3.

(*c*) Ut in dict. §. de *Conſtit.* & notat glos. ibi, verb. *Nulla*, docet Bartol. in leg. 1. §. *Ait Prætor*, ff. de *Conſtit. pec.* glos. magn. in dict. verſ. *Igitur nuda*, & omnes ibi ex Jaſſ. n. 21. & Miſing. n. 4.

(*d*) Ibi, verb. *Nulla*, dict. §. de *Conſtit.* & alii communiter ibi ex Jaſ. n. 46. Miſing. n. 17.

(*e*) Ibi, ut conſtat ex Jal. n. 46. & Gomez. n. 34.

(*f*) Ibi, verb. *Nulla*.

(*g*) In dict. verſ. *Igitur nuda*.

(*h*) Cujus opinionem dicit communiter receptam Oroſcius in dict. verſ. *Igitur nuda*, n. 8. & defendit Gomez. dict. §. de *Conſtituta*, n. 34.

(*i*) Magn. in dict. verb. *Igitur nuda*, communiter recepta, ex Jaſ. in dict. §. de *Conſtit.* n. 24.

(*j*) Juxta text. ſic intelligendum in leg. *Prima*, §. *Eum qui*, ff. de *Conſtit. pecun.* ex Jaſ. dict. §. de *Conſtit.* n. 25. & Alciat. leg. 1. §. *Si quis ita interrogat.* ff. de *Verb. oblig.* n. 8. & Oroſcio, dict. verſ. *Igitur nuda*, n. 2.

(*k*) In dict. §. de *Conſtit.* verb. *Nulla*.

(*l*) Ex Jaſ. dict. §. de *Conſtit.* n. 57.

(*m*) In cap. *Ex nuvis pactum*, 2. part. §. 4. verſ. quintò, & præcipue, & in 1. part. §. 2. num. 5.

(*n*) Lib. 1. Selectarum, cap. 3. n. 11.

(*o*) Fr. Corraſ. in leg. *Admonendi*, num. 20. ff. de *Jurejurando*.

(*p*) Ut in leg. 1. §. fin. & in leg. 3. §. *Si quis autem*, ff. de *Conſt. pec.* & notat glos. dict. §. de *Conſtit.* verb. *Conſtituerint*, & explicant Jaſ. dict. §. de *Conſt.* n. 33. Gomecius ibi, n. 21. & n. 28. Miſing. n. 9. Ripa n. 32. & Novellus n. 34. in Rubr. ff. de *Verb. oblig.*

(*q*) Dict. §. de *Conſtit.* n. 58. & Gomecius à n. 28. Miſing. n. 13.

(*r*) In Auth. de *Fidejuſſor.* §. 1. verb. *Fidejuſſore*, quam notat Barbat. in Rubr. de *Fidejuſ.* Jaſ. leg. 1. in princ. ff. de *Lib. & poſthum.* Hyppol. in Rubr. ff. de *Fidejuſ.* à n. 2.

(*ſ*) Ut in leg. 3. verſ. *Si quis autem*, & ibi glos. verb. *Per exceptionem*, ff. de *Conſtit. pecun.* & Jaſon. dict. §. de *Conſtit.* n. 43.

„ cientos ducados, y en lo necessario, &c. y „ juro, &c.

EX §. SEXTO.

SUMMARIA.

1 §. *De actione de peculio.*
2 *Personalis, & prætoria est actio de peculio.*
3 *De peculio actione potest conveniri dominus, vel pater ex filii, aut servi contractu.*
4 *Peculium in varias significationes accipitur.*
5 *Propriè peculium est pusilla pecunia, quæ voluntate patris, aut domini filio, vel servo conceditur separatim à paternis, aut dominicis rationibus.*
6 *In servis unicum tantum peculium reperitur.*
7 *Filiifamil. quatuor possunt habere peculia.*
8 *Filiusfamil. ex omni contractu obligari potest.*
9 *Sine voluntate patris potest filius convenire cum aliquo artifice, quod ei serviet.*
10 *Pater, & filius, necnon dominus, & servus una, eademque persona existimantur.*
11 *Pater pro filio, nec dominus pro servo, & è converso conveniri possunt.*
12 *Si filius, vel servus peculium habeant, ex eorum contractu poterunt conveniri, non dum pater, sed etiam dominus.*
13 *Voluntate patris, vel domini peculium obtineri debet, ut actioni de peculio locus fiat.*
14 *Tantum in peculio profectitio filiorum, de peculio actio locum habet.*
15 *Pater, vel dominus non tenentur, nisi quatenus patiuntur vires peculii, ex contractu filii, vel servi.*
16 *In peculii æstimatione facienda, prius deducendum est, quod patri, vel domino debetur.*
17 *Pro peculio castrensi, vel quasi, vivente filio, non potest pater conveniri.*
18 *Filio ab intestato mortuo, pater tanquam hæres de peculio castrensi conveni potest.*
19 *In peculio adventitio insolidum debet pater conveniri.*
20 *Quatenus est in peculio convenitur pater, vel dominus.*
21 *Si cum filiofam. impubere contractum sit, pater non potest conveniri, nisi quatenus locupletius factum est peculium.*
22 *Ut actio de peculio locum habeat, contractum fuisse cum filio, vel servo factum, probare actor debet.*
23 *Libellus in actione de peculio Hispano sermone confectus.*

§. SEXTUS.

1. *DE ACTIONE DE PECULIO.*

2. Actio *de peculio* personalis est prætoria, 3. conceditur que adversus patrem, vel dominum ex filiifam. vel servi contractu. (*a*)

4. Pro perfecta hujus actionis cognitione constitue, quod peculium varias acceptiones habet; (*b*) 5. in nostra tamen materia peculium est, *quasi pusilla pecunia*, sive *patrimonium, quod voluntati patris, vel domini filiofamil. permittebatur separatim à rationibus paternis, vel dominicis*: (*c*) 6. ac ideo peculium in personis servorum erat tantum unicum, & dicitur *dominicum*; in personis filiorum est quadruplex, scilicet, *castrense, quasi-castrense, profectitium, & adventitium*. (*d*)

8. Rursus constitue, quod filiusfamilias constitutus in patris voluntate, potest obligari ex contractu, vel delicto, etiam vivente patre: (*e*) 9. & hinc est, quod *sine jussu patris* potest convenire cum aliquo artifice, quod ei serviet, secundum Albericum, (*f*) & Joann. Gutierrez. (*g*)

10. Denique constitue, quod licet pater, & filius, dominus, & servus censeantur una, & eadem persona; (*h*) 11. tamen nec pater ex contractu filii, nec dominus ex contractu servi, nec è diverso conveniri possunt: (*i*) 12. nihilominus tamen, Prætor æquitate motus introduxit, quod illa regula non procederet, quando

(*a*) Et glos. fin. in §. *Actiones*, Instit. de *Action.* Jas. à n. 41. & reliqui enumerant alias quinque formulas actionum, partim profluentes ex eodem fonte, partim hinc imperti-entes: & remissive de unaquaque earum agit Jas. in dict. §. *Actiones*, à n. 41.

(*b*) Ut explicat glos. in Rubr. ff. de *Pecul.* Bald. leg. fin. ff. *Quod cum eo*, col. 2. & 3. Hotomanus verb. *Peculium*, & Ambros. Calep. in Dictionar. verb. *Peculium*.

(*c*) Juxt. text. in leg. *Depositi*, versf. fin. de *Peculio*.

(*d*) Ita explicat glos. 1. in leg. *Cum oportet*, in princ. Cod. de *Bonis quæ liber.* & ibi Bartol. glos. in §. 1. verb. *castrensibus*, Instit. *Per quas pers. nob. acquir.* & glos. Magna, in leg. *Frater à Fratre*, in princ. ff. de *Condit. indeb.*

(*e*) Ut in leg. *Filiusfamil.* 38. ff. de *Action. & oblig.* & in leg. *Tam ex contractibus*, ff. de *Judic.*

(*f*) In leg. *Velut*, n. 26. Jas. n. 26. Zasium n. 3. Claudium n. 8.

(*g*) In Tract. de Juramento confirmat. 1. part. cap. 5. num. 5. & 6.

(*h*) Ut leg. fin. Cod. de *Impub. & aliis substit.* & in §. *Si qui*, Instit. de *Inutilib. stipul.*

(*i*) Ut in tit. Cod. *Ne filius pro parte.*

do pater, vel dominus aliquam pecuniam concedit filio, vel servo, cum qua ab eis negotiaretur: nam tunc poterunt conveniri ex contractu filiorum, vel servorum actione *de peculio*, ne contrahentes bona fide deciperentur.

Quæ actio *de peculio* personalis, prætoria est, & per eam agimus adversus patrem, vel dominum, *ut solvat pro filio vivente, vel servo nobis ex contractu obligato, quatenus est in peculio*: (*j*) ex qua resolutione constat, quæ requirantur, ad hoc ut hæc actio alicui competat: 13. nam primò requiritur, quod voluntate patris, vel domini, filius, vel servus habeant separatum peculium à rationibus paternis, vel dominicis. (*k*)

14. Quo fit, respectu peculii filiorum hanc actionem solummodo habere locum in peculio profectitio, 15. & competit usque ad vires peculii, & quatenus est in peculio: (*l*) 16. deducitque pater, vel dominus, quod sibi debetur, vel illis, qui sunt in sua potestate, tutela, vel cura: (*m*) 17. in castrensi, & quasi castrensi pater, vivente filio, non convenitur, sed filius ipse convenitur; (*n*) 18. filio mortuo, pater convenitur, tanquam hæres: (*o*) 19. in adventitio verò pater convenitur *in solidum*, tanquam legitimus administrator, & non peculio tenus. (*p*)

20. Secundo requiritur, quod peculium extet apud patrem, vel dominum, vel aliquo modo possit satisfieri, quia non possunt conveniri, nisi usque ad vires peculii, & quatenus est in peculio: (*q*) quinimo pater, & dominus deducunt, quod sibi debetur, aut illis, qui sunt in sua potestate, tutela, vel cura, (*r*) 21. & si cum filiofam. impubere fuerit contractum, pater non convenitur, nisi quatenus peculium locupletius factum fuerit. (*s*)

22. Denique requiritur, quod actor probet, quod primus contractus celebratus fuit cum filiofam. vel servo, ex quo principalis obligatio orta fuit. Et libellus in hac actione de peculio concipitur forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *de peculio.*

Ilustre Señor.

23. „ Fulano, parezco ante Vmd. y di-

(*j*) Ita ex text. dict. §. *Actiones*, colligitur & explicat Mising. ibi à n. 13.

(*k*) Ut in leg. *Depositi*, versf. fin. ff. de *Peculio*.

(*l*) Ut probat text. dict. §. *Actiones*.

(*m*) Ut in leg. *Sed si damnum*, & leg. *Peculium* 10. ff. de *Peculio*.

(*n*) Ut leg. 4. & leg. *Actionem*, ff. de *Castrens. pecul.*

(*o*) Ut in tit. Cod. de *Hæred. action.* & in tit. *Ab hared. & contra.*

(*p*) Ut leg. 1. Cod. de *Bonis matern.* leg. fin. §. *Ubi autem*, Cod. de *Bonis quæ lib.*

(*q*) Juxta dict. §. *Actiones*, & §. *Sunt*, Instit. de *Action.*

(*r*) Ut in leg. *Sed si damnum*, & in leg. *Peculium* 10. cum suis, §§. ff. de *Peculio.*

(*s*) Ut in leg. 1. §. *Sed cum impubere*, ff. de *Peculio.*

„ go, que ansi es, que Fulano es padre legi-
„ timo de Fulano, el qual con voluntad, y
„ consentimiento de su padre tenia apartada-
„ mente ciertos bienes, con que trataba y
„ grangeaba: y teniendo el dicho trato, y pe-
„ culio, yo contrate con el, y le vendi un ca-
„ ballo por cien ducados, y en este mismo
„ tiempo, el dicho Fulano parte adversa tomò
„ al dicho su hijo el dicho peculio, y bienes
„ con que trataba, y grangeaba, y assi por
„ ello esta obligado à pagarme los dichos cien
„ ducados; y aunque por mi ha sido reque-
„ rido, que lo haga, no lo ha querido hacer
„ sin pleyto: por que pido à Vmd. que ha-
„ bida mi relacion por verdadera, en quanto
„ baste, del dicho adverso me haga justicia,
„ condenandole, como à tenedor del dicho
„ peculio, à que me dè, y pague los dichos
„ cien ducados, y para ello, &c. y juro, &c.

EX §. SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 §. *De actione in factum ex juramento descendente.*
2 *Actio in factum personalis est à Prætore inducta.*
3 *Juramentum est affirmatio, vel negatio sacra rei actione firmata.*
4 *Triplex est juramentum, promissorium, scilicet, confirmatorium, & litis decisorium.*
5 *Cum quid in futurum cum juramento promittitur, juramentum promissorium appellatur.*
6 *Confirmatorium juramentum est, quod ad actus confirmationem apponitur.*
7 *Litis decisorium juramentum dicitur, quod interponitur, & præstatur ad litis decisionem.*
8 *Jure civili ex juramento promissorio actio nascitur.*
9 *Officiales, & fabriles operas solus libertus promittere potest.*
10 *Juramentum litis decisorium triplex est, voluntarium, necessarium, & judiciale.*
11 *Juramentum, quod à parte parti extra judicium defertur voluntarium dicitur.*
12 *Necessarium juramentum illud appella-*

tur, quod in defectum probationum partibus Judex defert.

13 *Juramentum judiciale est, quod à parte parti in judicio defertur.*

14 *Ex juramento judiciali in factum actio oritur.*

15 *Juramentum extra judicium delatum non compellitur pars acceptare; sed potest eum recusare, nec cogitur remittere.*

16 *In continenti debet juramentum à parte acceptari, ut in factum actio detur.*

17 *Actualiter jurari debet, ut actio ex juramento nascatur.*

18 *Ex juramenti remissione actio in factum oritur.*

19 *Præstito, vel remisso juramento, nihil amplius de causa quæritur.*

20 *De perjurio ejus, qui juravit, non est quærendum.*

21 *Jurejurando dato, non admittitur appellatio.*

22 *Perjurus extraordinarie debet puniri.*

23 *Ad similitudinem rei judicatæ oritur actio in factum.*

24 *In actione in factum proceditur absque libello per viam executivam.*

§. SEPTIMUS.

1. *DE ACTIONE IN FACTUM ex juramento.*

2. EST alia actio personalis, prætoria, quæ *in factum* dicitur, *ex jurejurando* orta: 3. pro cujus intellectu constituendum erit, quod Juramentum est *affirmatio, vel negatio sacra rei attestatione firmata.* (a)

4. Et juramentum est triplex, scilicet *promissorium, confirmatorium,* & *decisorium litis.* (b)

5. Promissorium est, *quando quid in futurum promittitur cum juramento*: (c) 6. confirmatorium est, *quod adhibetur ad confirmandum actum*: (d) 7. decisorium litis est, *quod fiat ad litem decidendam.* (e)

8. Et nonnulli DD. constituebant differentiam inter hæc juramenta, videlicet, quod ex juramento promissorio *de jure civili* nulla oritur actio, secundum Bartolum; (f) sed contrarium verius est, imò *jure civili* ex juramento promissorio actionem oriri, (g) ut resolvit Covarruvias, (h) & D. Franc. à Sarmiento (i) eam defendit, respondentes text. in leg. *Si quis pro eo*, scilicet, quod promissio fuit facta ab eo, qui libertus non erat, 9. quia operas officiales solus libertus promittere potest. (j)

10. Præterea juramentum decisorium triplex est, scilicet, *voluntarium, necessarium,* & *judiciale.* 11. Voluntarium est, *quod defertur à parte parti extra judicium.* 12. Necessarium est, *quod defertur à Judice in defectum, & supplementum probationis.* 13. Judiciale est, *quod defertur à parte parti in judicio*: (k) 14. & de voluntario, & necessario non loquitur text. §. *Item si quis*; sed solummodo de judiciali juramento, ex quo oritur actio *in factum*, quæ personalis, prætoria est, *qua agit is, qui*, deferente suo adversario in judicio juramentum in continenti, *juravit, aliquid sibi deberi*, vel *rem res suas possidere.* (l)

15. Ex quibus constat, quæ requirantur, ut hæc actio competat: nam primo requiritur, quod juramentum decisorium delatum sit in judicio; alias, si extra judicium deferatur, pars non cogitur illud acceptare, aut dimittere, vel defendere. (m)

16. Secundo requiritur, quod quando fuerit delatum, in continenti sit acceptatum, alioquin, si ex intervallo acceptetur, non proficit, nisi *de novo* deferatur. (n)

17. Tertio requiritur, quod *actualiter* sit ju-

(a) Secundum Oroſc. in Summa, tit. de *Jurejur.* §. 1. receptum à Panorm. Corſet. & Alciat. n. 5. Extra in Rubric. de *Jurejur.* conſentit Soto Tract. de Cavendo juramentor. abuſu, cap. 2. & in lib. 8. de Juſt. & jur. quæſt. 1. art. 1. & Miſing. in §. *Item ſi quis poſtulante*, Inſtit. de *Action.* n. 1. Navar. in Manual. cap. 12. n. 1. & in eandem inclinat Covar. in cap. *Quamvis pactum* in initio, 1. part. n. 1. de *Pact.* in 6.

(b) Secundum Bart. in Auth. *Sacramenta*, Cod. *Si adverſ. vendit.* n. 1. Marant. de Ordin. judic. 6. part. de Juram. & ejus different. act. 9. à n. 1.

(c) De quo loquitur tit. in pluribus capp. Extra de *Jurejurand.*

(d) De quo loquitur text. in Auth. *Sacramenta puberum*, Cod. *Si adverſ. vend.* & in cap. *Cum contingat*, de *Jurejur.* & in cap. *Quamvis pactum*, de *Pact.* lib. 6.

(e) De quo loquitur text. in §. *Item ſi quis poſtulante*, Inſtit. de *Action.* & tit. Cod. de *Rebus creditis, & jurejurand.*

(f) Et alios communiter in leg. *Si quis pro eo*, ff. de *Fidejuſſ.* per text. ibi.

(g) Secundum gloſſ. in leg. 1. Cod. de *Oper. libert.*

(h) In cap. *Quamvis pactum*, 1. part. §. 2. n. 3. cum ſeq. & 2. part. §. 4. n. 15. verſ. Quinto, & præcipue, de *Pact.* in 6.

(i) Lib. 1. Select. cap. 3. à n. 4.

(j) Ut in leg. 2. & leg. *Operæ*, & leg. *Servus*, ff. de *Oper. libert.*

(k) Ita gloſſ. magn. in leg. 1. Cod. de *Reb. credit.* & gloſſ. dict. §. *Item ſi quis poſtulante*, verb. *Non illud*, & gloſſ. in Rubric. ff. de *Jurejurand.* & gloſ. 1. in cap. fin. de *Jurejurand.* & ibi Panorm. & Felin. & leg. 1. tit. 11. Part. 3.

(l) Ita colligitur ex text. dict. §. *Item ſi quis*, & leg. 1. Cod. de *Reb. cred.* & explicat Miſing. dict. §. *Item ſi quis* à n. 15.

(m) Ut in leg. *Jurejurando* 17. ff. de *Jurejurand.*

(n) Ut in leg. *Si quis jurejurando*, Cod. de *Reb. cred.* & jurejurand.

juratum, (o) vel quod ſit remiſſum à parte: 18. nam ſicuti ex juramento oritur actio *in factum*, ita ex remiſſione: (p) 19. & præſtito, vel remiſſo juramento, nil amplius de veritate cauſæ quærendum eſt, *an debeatur*, & *ex qua cauſa*; ſed ſolummodo inquiritur, *an ſit juratum*: 20. uſque adeo, quod pars volens probare perjurium, audienda non eſt nec, perjurio probato, ea res tractari debet, (q) 21. quinimo nec appellans auditur. (r)

Nec obſtat lex *Admonendi*, ff. de *Jurejurand.* quia loquitur in cauſa deciſa per juramentum neceſſarium, ut intelligit Baldus: (ſ) 22. *extraordinarie* tamen iſte perjurus erit puniendus. (t)

23. Et quia iſta actio *in factum* oritur ad ſimilitudinem *rei judicatæ*, (u) ideo non eſt neceſſarius libellus; 24. ſed *per viam executivam* proceditur. (x)

EX §. OCTAVO.

SUMMARIA.

1 §. *De actionibus perſonalibus Prætoriis, pœna perſequutoriis.*

2 *Actio rei perſecutoria ideo dicitur, quod per eam rem perſequimur.*

3 *Actio pœnæ perſequutoria ſic appellatur, ideo, quia per eam rem, non tanquam debitum, ſed tanquam pœnam petimus.*

4 *Actionum quædam ſunt pœnales ex parte rei conventi, & ex parte actoris ſunt rei perſecutoriæ.*

§. OCTAVUS.

1. *DE ACTIONIBUS PERSONALIBUS, prætoriis, pœna perſequutoriis.*

2. IN tribus §§. præcedentibus actum eſt de actionibus perſonalibus, prætoriis, *rei perſequutoriis* ex eo ſic appellatis, *quod per eas rem nobis debitam perſequamur*: nunc autem agendum erit de perſonalibus, prætoriis, *pœnæ perſequutoriis*, per quas *pœnam perſequimur propter aliquod delictum*: 3. nam in eis rem non petimus, tamquam principale debitum, ſed tanquam pœnam, de quibus Juſtinianus agit: (a) & earum tria exempla ponit, ſcilicet, de actione *in factum ex albo corrupto*, & de actione *de in jus vocando*, & de actione *ne in jus vocati vi, aut fraude examinantur*, licet plures alias, & innumerabiles actiones pœnales Prætor introduxerit. (b)

4. Earum tres ſunt ſpecies, quædam eſt *pœnalis* ex parte *rei conventi*, & ex parte *actoris* eſt *perſecutoria rei*, ſcilicet, quando reo nihil adeſt, actori tamen abeſt: quædam vero eſt *pœnalis* ex parte *actoris*, & ex parte *conventi* eſt *perſecutoria rei*, ut quando actori nihil abeſt, & reo adeſt: tertia ſpecies eſt, quando *pœnalis* eſt ex parte *actoris*, & *rei*, ut quando actori nihil abeſt, & reo nihil adeſt: (c) & de tribus exemplis à Juſtiniano ibi poſitis, à nobis agendum erit in ſequentibus.

EX §. NONO.

SUMMARIA.

1 §. *De actione in factum ex albo corrupto.*

2 *Album Prætoris quædam erat tabula, in qua Prætorum edicta, actiones, & interdicta erant conſtituta.*

3 *Triplex erat Prætorii album.*

4 *Contra corrumpentem album Prætoris, quod gratia juriſdictionis perpetuæ propoſitum erat, in factum actio datur.*

5 *Actio de albo corrupto, utpote popularis, cuilibet de populo competit.*

6 *Actionis de albo corrupto pœna eſt quinquaginta aureorum.*

7 *Contra mandantem datur actio de albo corrupto.*

8 *Contra eum, qui quocumque modo Prætoris album corrumpit, datur quinquaginta aureorum pœna.*

9 *Pœna falſi poteſt plecti album Prætoris corrumpens.*

10 *Statuta, & Ordinationes Civitatum ſuccesſerunt hodie loco albi Prætoris jam abrogati.*

11 *Pœna quinquaginta aureorum contra al-*

(o) Ut probat text. dict. §. *Item ſi quis.*

(p) Ut in leg. *Non erit*, §. fin. cum leg. ſeq. ff. de *Jurejurand.* & in leg. *Actori*, Cod. de *Reb. credit.*

(q) Juxta text. dict. §. *Item ſi quis*, & in leg. 1. Cod. de *Reb. credit.*

(r) Ut in leg. *Generaliter*, §. 1. Cod. de *Reb. credit.*

(ſ) In leg. 1. in princ. Cod. de *Reb. credit.* & rationem aſſignat Alexand. recepsus à Jaſon. n. 37. in dict. leg. *Admonendi*, & Ripa ibi, n. 42.

(t) Ut in leg. *Judex ſi deferente* cum leg. ſeq. ff. de *Dolo*, & in leg. *Si duo patroni*, §. fin. ff. de *Furtis.*

(u) Ut in dict. leg. *Actori.*

(x) Ut reſolvit Jaſ. dict. §. *Item ſi quis* in fin. & Miſing. n. 35. & plures alios effectus juramenti enumerat Jaſon. ibi à n. 87.

(a) In §. *Panales*, Inſtit. de *Action.*

(b) Ut inquit text. in dict. §. *Panales* in fin. & aliquas enumerat gloſſ. fin. ibi.

(c) Et harum trium ſpecierum exempla ponunt Jaſ. & Plat. n. 1. Miſing. n. 4. Ant. Uſillo, n. 2. in dict. §. *Panales.*

UNAM
AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

bum Prætoris corrumpentem proposita, non Fisco, sed accusanti tribuitur.

12 *Corrumpens album Prætoris temporale, & speciale non punitur pœna quinquaginta aureorum.*

13 *Libellus in actione contra album Prætoris corrumpentem.*

§. NONUS.

1. *DE ACTIONE IN FACTUM ex albo corrupto.*

2. ALbum Prætoris erat quædam tabula dealbata, in qua Prætores sua edicta, actiones, & interdicta palam proponebant, ut omnibus innotescerent: 3. eratque triplex: *primum*, in quo nomina Decurionum, & Magistratuum describebantur: *secundum*, in quo edicta temporalia, & specialia proponebantur, ut citationes particulares: *tertium* erat, in quo ponebantur edicta perpetua Prætoris. (*a*)

4. Et de ultima specie albi Prætoris intelligitur ista actio in factum *de albo corrupto*, quæ datur contra corrumpentem illud, quod in albo Prætoris propositum erat, causa jurisdictionis perpetuæ: 5. competitque cuilibet de populo: 6. & pœna hujus criminis est quinquaginta aureorum: (*b*) 7. quæ actio datur etiam contra mandatorem: (*c*) 8. competitque contra eum, qui album corruperit, seu deleverit, sive interlineaverit, sive corroserit, sive raserit: (*d*) 9. poteritque etiam talis delinquens puniri pœna falsi: (*e*) 10. & quamvis *hodie* indesuetudinem abierit tale album Prætoris; tamen loco ejus succesSerunt Statuta, & Ordinationes Civitatum, quæ tota die conficiuntur.

11. Et est advertendum, quod pœna quinquaginta aureorum, quæ in hac actione venit, applicanda erit parti agenti contra delinquentem, non vero Fisco, secundum Glossam. (*f*) 12. Ex quibus constat, quæ requirantur ad hoc, ut ista actio alicui contra aliquem competat: nam requiritur, quod quis corrupisset, seu delevisset, sive interlineavisset, sive corrosisset, sive rasisset, vel id facere mandasset, edictum perpetuum, & generale appositum in albo Prætoris; secus vero, si esset speciale, & temporale, ut puta edictum *de citando aliquem*, vel simile: (*g*) & libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *contra corrumpentem album Prætoris.*

Ilustre Señor.

13. „ Fulano, vecino de esta Ciudad, y „ como uno del Pueblo, y en aquella via, „ y forma, que mejor lugar de derecho haya, „ parezco ante Vmd. y acuso à Fulano, veci- „ no de esta dicha Ciudad, y contando el „ caso, premissas las solemnidades del dere- „ cho, digo: que ansi es, que el sobredicho „ reo acusado, con poco temor de Dios, y „ su conciencia, y en desacato de la justicia, „ y en gran daño, y escandalo de la Republi- „ ca, en un dia de este presente mes de Mayo, „ que se contaron ocho dias de èl, fuè à las „ casas de Consistorio de esta Ciudad, y qui- „ tò, y rompiò un Edicto, y Ordenanza per- „ petua general por Vmd. y el Consistorio de „ esta dicha Ciudad fecha, en la qual se orde- „ naba, y mandaba, que ninguno fuesse ossa- „ do de meter vino fuera parte en esta Siu- „ dad: por lo qual assi fecho, cometiò grave, „ y enorme delicto, digno de gran punicion, „ y castigo, è incurriò en pena de cinquenta „ ducados aplicados al acusador, conforme à „ derecho: por que pido à Vmd. que habida „ mi relacion por verdadera, ò la parte que „ de ella baste, del sobredicho me haga ente- „ ro cumplimiento de justicia, declarandolo „ por hechor, y perpetrador del dicho delic- „ to, y condenandole en la pena de los di- „ chos cinquenta ducados, en que incurriò „ por quitar, y romper el dicho Edicto y, „ Ordenanza, aplicandolos conforme à dere- „ cho, y en las demàs penas contra los seme- „ jantes delinquentes establecidas por fuero, „ è derecho, Leyes, y Prematicas de estos „ Reynos: sobre que pido justicia, y costas, „ y el oficio de Vmd. imploro, y juro en for- „ ma de derecho, &c.

EX

(*a*) Ita explicant Jaf. n. 7. Hotom. n. 2. Mising. n. 10. & Brisson. lib. 1. de Verb. signific. verb. *Album.*

(*b*) Quod probat text. in leg. *Si quis id quod*, junct. glos. verb. *Quingentorum*, ff. de *Jurisdict. omn. judic.* & notant ibi Bart. Alexand. & Socin. n. 6. & 7. & Jaf. n. 10. Gomez. n. 5. & Mising. n. 15. in dict. §. *Panales*, & communiter omnes ex Dec. in leg. *Semper in obscuris*, n. 5. ff. de *Reg. jur.*

(*c*) Ut probat text. in dict. leg. *Si quis id quod.*

(*d*) Ut in leg. *Qui tabulas*, ff. *Ad leg. Aquil.* & in leg. *Si quid*, ff. de *Falsis.*

(*e*) Ut in leg. *Hodie*, ff. de *Falsis.*

(*f*) In dict. leg. *Si quis id*, verb. *Quingentorum*, receptam à Bartol. ibi n. 3. Alexand. n. 15. Jaf. col. fin. & Socin. n. 27.

(*g*) Juxta text. in dict. leg. *Si quis id*, ibi: *Perpetuæ jurisdictionis causa*, ubi ita intelligunt Bartol. & reliqui DD. communiter ex Jaf. in dict. §. *Panales*, n. 18. refutantes glos. in dict. leg. *Si quis id*, verb. *Perpetua*, & in dict. §. *Panales*, verb. *Ex albo.*

EX §. DECIMO.

SUMMARIA.

1 §. *DE actione de in jus vocando parentem, aut patronum.*

2 *Contra vocantem parentem, aut patronum, matrem, aut omnes ascendentes utriusque sexus usque in infinitum, prodita est à Prætore actio.*

3 *Regulariter inter patrem, & filium lis nulla esse potest.*

4 *In certis casibus potest filius patrem convenire.*

5 *In quibus casibus potest filius patrem convenire, venia petita, id facere debet.*

6 *Emancipatus filius patrem sine venia in jus vocare nequit.*

7 *Libertus, nisi venia petita, patronum convenire non potest.*

8 *Contra filium, aut libertum parentes, aut patronos in jus sine venia vocantes, pœna 50. aurcorum ipsis conceditur.*

9 *Si filium aut libertum vocationis sine venia factà ante litem contestatam pœnituerit, non imponitur ipsis pœna 50. aureorum.*

10 *In libello responsorio rei solet pœnalis actio proponi contra filium, aut libertum sine venia vocantes parentes, aut patronos.*

11 *Libellus in actione de in jus vocando patrem, aut patronum Hispane compositus.*

§. DECIMUS.

1. *DE ACTIONE DE IN JUS VOCANDO parentem, aut patronum.*

2. ALia actio prætoria pœnalis prodita est contra vocantem in jus *sine venia* parentem, vel patronum: quod intelligendum est, parentem *sine venia* in judicium vocari non posse, tàm patrem, quàm matrem, & omnes ascendentes utriusque sexus usque in infinitum: (*a*) 3. licet enim filiusfamilias regulariter convenire non possit parentes suos, etiam cum venia; (*b*) 4. in aliquibus tamen casibus bene poterit eos in jus vocare, (*c*) 5. dummodo in prædictis casibus filius prius à Judice petat veniam conveniendi suos parentes; (*d*) 6. quinimo etiam, filius emancipatus tenetur veniam petere, si parentes in jus vocare velit: (*e*) 7. idemque observandum erit in liberto, in jus vocante suum patronum. (*f*)

8. Et qui *absque venia* in casibus permissis vocaverit parentem, vel patronum incidit in pœnam quinquaginta aureorum, & pro illa exigenda datur parenti, vel patrono adversus filium, vel libertum ista actio pœnalis, prætoria: (*g*) 9. à qua tamen pœna filius, vel libertus liberari poterit, si ante litem contestatam eos vocationis pœnituerit, vel si vocati in termino, coram Judice non comparuerint, aut si comparuerint, prædictam pœnam non petierint, secundum Glossam. (*h*)

10. Et ista actio pœnalis intentari solet in libello responsorio rei, quem reus producit adversus actionem ab actore propositam: nam postquam reus allegat suas exceptiones per verf. *Otrosi* petit, *quod actor puniatur in pœna quinquaginta aureorum*, ob id quod sine venia convenit suum parentem, vel patronum. Aliquando vero ista actio proponitur *de per se*: & tunc libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *de in jus vocando patrem, aut patronum.*

Ilustre Señor.

11. „ Fulano, vecino de esta Ciudad, pa- „ dre legitimo de Fulano parezco ante Vmd. „ y acuso al dicho Fulano mi hijo, y contan- „ do el caso, digo: que el dicho mi hijo, sin „ pedirme la venia, que conforme à derecho „ es obligado, me ha emplazado ante Vmd. „ y me puso demanda, y ha seguido, y profe- „ guido la causa hasta el punto, y estado en „ que està la dicha causa: la qual fuè por mi „ contestada, y respondido à su demanda, y „ ha perseverado en el dicho pleyto, sin se ha- „ ver

(*a*) Ut probat text. in leg. *Quique litigandi*, ff. de *In jus voc.* & firmat glos. in §. *Panales*, Instit. de *Action.* verb. *Parentem*, recepta communiter ex Oroscc. n. 3. in leg. *Quique litigandi.*

(*b*) Ut probatur in leg. *Lis nulla*, ff. de *Judic.* & in leg. fin. Cod. de *In jus voc.*

(*c*) Ut notat glos. in dict. leg. *Lis nulla*, & glos. in cap. fin. verb. *Regulariter*, de *Judic.* in 6. & probat. leg. 2. & 3. tit. 2. Part. 3.

(*d*) Secundum glos. in dict. §. *Panales*, verb. *Cum id non impetrasset*, & glos. in leg. *Adoptivum*, verb. *Vocari*, ff. de *in jus voc.* & hanc communem opinionem esse, testatur Jaf. in dict. §. *Panales*, n. 87.

(*e*) Juxta text. in leg. 4. verf. *Prætor*, & in leg. *Adoptivum*, §. 1. ff. de *In jus voc.* & in leg. 3. tit. 2. Part. 3. & in leg. 4. tit. 7. Part. 3.

(*f*) Ut probatur in dict. leg. *Quique litigandi*, & in dict. §. *Panales*, junct. glos. verb. *Patronum.*

(*g*) Ut probatur in leg. *In eum*, ff. de *In jus voc.* & in §. fin. Instit. de *Pœna temer. litigant.* & explicat Felin. in cap. *Ad liberandum*, de *Judæis.* Jaf. n. 43. & Mising. n. 29. in dict. §. *Panales.*

(*h*) In dict. §. *Panales*, verb. *In jus voc.* & ibi Jaf. n. 85. per text. in leg. *Quamvis*, ff. de *In jus vocand.*

„ ver apartado de èl, por lo qual ha incurrido
„ en pena de cinquenta maravedis de oro: por
„ que pido à Vmd. que habida mi relacion por
„ verdadera, en la parte que baste, por su sen-
„ tencia declare, el dicho mi hijo haver incur-
„ rido en la dicha pena, y assi declarado, le
„ condene, compela, y apremie à que me la
„ dè, y pague, sobre que pido justicia, y
„ costas, y el oficio de Vmd. imploro, y
„ juro, &c.

Eodem modo, *mutatis mutandis*, erit concipiendus libellus adversus libertum in jus vocantem patronum sine venia, &c.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 §. *DE actione, ne in jus vocati vi, aut fraude eximantur.*

2 *Si vocatus ad jus per aliquem impediatur, ne veniat, actor adversus impedientem jurare potest in litem, quanti sua interest vocatum non venisse.*

3 *Etiam si aliquem eximens pœnam solvat, exemptus ab actione non liberatur.*

4 *Si dolo tantum, & fraude quis fecerit, quominus in jus vocatus non veniat, pœnalis actio prætoria adversus ipsum constituitur.*

5 *Libellus in actione contra vi, vel dolo eximentem vocatum in jus.*

§. TERTIUS.

1. *DE ACTIONE, NE IN JUS VOCATI vi, aut fraude eximantur.*

2. VOcati in jus aliquando veniunt, vel nolentes venire ducuntur per Familiam; sed dum veniunt, aut ducuntur, eximuntur vi, vel aliter à manibus Familiæ per aliquos, adversus quos actio pœnalis *in factum* prodita est à Prætore, in quantum actor *in litem* juraverit, sua interesse vocatum non venisse; (*a*) 3. & si vi eximens solverit, ex eo non liberabit debitorem principalem exemptum. (*b*)

4. Si vero *absque vi*, sed solummodo *dolo*, vel *fraude* quis faciat, quominus in judicium vocatus non veniat, actio prætoria pœnalis *in factum* competit: (*c*) & in hoc differunt prædicti tituli, ut notat Glossa: (*d*) & ad hoc ut ista actio competat, requiritur quod vi, aut dolo quis exemerit vocatum, & quod ob id citatus non veniat in jus, ut notat Misingerius: (*e*) & libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE CONTRA VI, *vel dolo eximentem vocatum in jus.*

Ilustre Señor.

5. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me
„ querello, y pongo demanda à Fulano, y
„ contando el caso, digo: que assi es, que
„ haviendo yo sacado un mandamiento de
„ prision contra Fulano por cien ducados, que
„ me debia, y no me queria pagar, antes se
„ andaba por ausentar de esta Ciudad; y lle-
„ vandole yà preso el Alguacil Mayor de esta
„ Ciudad, el dicho adverso le salió al camino,
„ y con gran fuerza y violencia le quitò el
„ dicho preso, y hizo que huyesse, y se retra-
„ xesse al Monasterio de Sant Francisco de esta
„ Ciudad: por lo qual el dicho Fulano mi deu-
„ dor no pareciò ante Vmd. è yo he dexado
„ de cobrar mi deuda, y se me han seguido
„ de daño, costas, è interesses tantos mil ma-
„ ravedis: por que pido à Vmd. que habida
„ mi relacion por verdadera, en la parte que
„ baste, del dicho adverso me haga entero
„ cumplimiento de justicia, y por su senten-
„ cia le condene, à que me dè, y pague los
„ dichos cien ducatlos, con mas los daños,
„ costas, è interesses, que se me han recrecido,
„ de no se haver traido à la Carcel el dicho
„ Fulano, las quales estimo en tantos mil ma-
„ ravedis, salvo la judicial tassacion de Vmd.
„ sobre que pido justicia, y costas, y el oficio
„ de Vmd. imploro: y juro à Dios, y à esta ✠
„ que los dichos cien ducados me son debidos,
„ y no pagados, y que de daños, costas, è
„ interesses, de no haverse puesto en la Carcel
„ el dicho Fulano, se me han seguido los di-
„ chos tantos mil maravedis, y que esta de-
„ manda no pongo de malicia, &c.

EX

(*a*) Ita probat text. in §. *Pœnales*, ibi: *Vi exemerit*, Instit. de *Action*. & in leg. 1. cum seqq. ff. *Ne quis eum, qui in jus vocat.* ubi disponitur, quando hæc actio cessabit.

(*b*) Ut probatur in leg. *Si per alium*, §. fin. & in leg. fin. ff. *Ne quis eum, qui in jus voc. vi eximat.*

(*c*) Ut probat text. in dict. §. *Pœnales*, ibi: *Cujusve dolo*, & in tit. ff. de *Eo, per quem factum erit.*

(*d*) In Rubric. ff. de *Eo, per quem factum erit*, & glos. in dict. §. *Pœnales*, verb. *Item adversus eum*, & ibi explicat late Jas. n. 92.

(*e*) In dict. §. *Pœnales*, n. 53.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *TErtium caput de actionibus præjudicialibus.*

2 *Actio quædam est præjudicialis, quædam non præjudicialis.*

3 *Præjudicium dictum est à præ, & à verbo* judico.

4 *Præjudiciales actiones, ideo sic appellantur, quod eam habeant prærogativam, ut cum aliis concurrentes præferri debeant.*

5 *Variis modis dicitur actio præjudicialis.*

6 *Cum de alicujus statu disceptatur præjudicialis actio appellatur.*

7 *Si concurrat cum aliis causis status quæstio ante omnia terminanda est.*

8 *Tres sunt præjudicialis actiones, quibus de alicujus statu quæritur.*

9 *Quæstio, an quis liber sit, vel servus à jure civili descendit.*

10 *Præjudiciales actiones reales sunt.*

CAPUT TERTIUM.

1. *DE ACTIONIBUS PRÆJUDICIALIBUS.*

2. JUstinianus Imperator in §. *Præjudiciales*, Instit. de *Action.* constituit aliam divisionem actionum, asserens, actionum quasdam esse *præjudiciales*, quasdam verò *non*, & ob prædictam rationem in dict. §. annectit singularem tractatum de *Actionibus præjudicialibus.* (*a*)

3. Et pro perfecta harum actionum cognitione constituendum est, quod *præjudicium* dicitur *à præ*, &, à verbo *judico*, *as*: & inde præjudicium est res, quæ cum statuta fuerit, affert judicaturis exemplum, quod sequantur in eadem causa, vel in simili: (*b*) 4. unde præjudiciales actiones dicuntur, quæ in cognitione alicujus causæ habent aliquam prærogativam; ita quod præcedere debeant, si cum aliis occurrant; 5. & licet variis modis actio præjudicialis dicatur, ut docet Bartolus; (*c*) 6. tamen in nostra specie actio *præjudicialis* dicitur, *quando agitur de statu alicujus personæ*: 7. nuncupaturque præjudicialis, quia præjudicat aliis quæstionibus inter actorem, & reum, ut decidi non possint, donec quæstio status finiatur. (*d*)

8. Et hujusmodi actiones *de statu personæ* sunt tres: quarum prima est, per quam quæritur, *an aliquis sit liber*, vel *servus*: secunda, qua quæritur, *an aliquis sit libertus*, vel *ingenuus*: tertia est, qua quæritur, *utrum quis sit filius, nec ne*: quarum prior *à jure civili* descendit, quia originaliter ex Lege XII. Tabul. judicium liberalis causæ institutum fuit, licet ex post facto Prætor nonnulla circa idem judicium instituerit, de qua agitur in tot. tit. ff. & Cod. de *Liber. causa*: reliquæ duæ posteriores *prætoriæ* sunt, ut de illa, qua quæritur, *utrum quis sit libertus*, vel *ingenuus*, constat in tit. ff. *Si libert. ingen.* esse dicat. de tertia verò, qua quæritur, *an quis sit filius nec ne*, constat ex toto tit. ff. de *Liber. agnoscend.* Ex quo tit. oritur dubium, cum ibi Senatusconsulta hujus actionis meminerint, quare illam prætoriam appellet Imperator in dict. §. *Præjudiciales?* qua in re dicendum erit, *originaliter* Prætorem eam introduxisse, licet *ex post facto* Senatusconsulta addiderint plura.

10. Et omnes supradictæ tres actiones sunt *reales*: quia dantur pro rebus incorporalibus, scilicet pro jure, quod alicui competit ex sua persona, vel alterius: ut quando agit pro jure ingenuitatis, filiationis, vel servitutis: (*e*) & de unaquaque à nobis agendum erit in sequentibus.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *LIberalis causa dicitur, cum quæritur, utrum quis sit liber, vel servus.*

2 *Actio præjudicialis competit ei, qui aliquem in possessione libertatis constitutum servum suum esse asseverat, & è converso.*

3 *Duplex est actio præjudicialis de liberali causa directa, scilicet, & utilis.*

4 *Directa præjudicialis actio de liberali causa competit domino, & servo.*

5 *Actio præjudicialis, qua liberalis causa nuncupatur utilis, competit dominis prædiorum adversus adscriptitios, & similes, & è contra.*

Si

(*a*) Secundum Fabr. Angel. & Jas. ibi, n. 21. in probata ratione glos. 1. in princ.

(*b*) Ita ex Asconio collegit Ambros. Calep. in suo Diction. verb. *Præjudicium*. Mising. n. 1. & Hotom. n. 7. in dict. §. *Præjudiciales*, & pluribus juribus firmat Brissonius lib. 14. de Verb. signific. verb. *Præjudicium*.

(*c*) In leg. *Fundum*, ff. de *Except.* & in leg. *Sive contra*, §. 1. ff. de *Liber. agnosc.* & latè Jas. in dict. §. *Præjudiciales* à n. 1.

(*d*) Ut probatur in toto tit. Cod. de *Ordin. cogn.* & in cap. *Tuam*, Extra eod. tit.

(*e*) Secundum Jas. n. 20. & Mising. n 10. in dict. §. *Præjudiciales*, & Oldendorpium in Explicat. act. præjud.

„ ver apartado de èl, por lo qual ha incurrido
„ en pena de cinquenta maravedis de oro: por
„ que pido à Vmd. que habida mi relacion por
„ verdadera, en la parte que baste, por su sen-
„ tencia declare, el dicho mi hijo haver incur-
„ rido en la dicha pena, y assi declarado, le
„ condene, compela, y apremie à que me la
„ dè, y pague, sobre que pido justicia, y
„ costas, y el oficio de Vmd. imploro, y
„ juro, &c.

Eodem modo, *mutatis mutandis*, erit concipiendus libellus adversus libertum in jus vocantem patronum sine venia, &c.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 §. *DE actione, ne in jus vocati vi, aut fraude eximantur.*

2 *Si vocatus ad jus per aliquem impediatur, ne veniat, actor adversus impedientem jurare potest in litem, quanti sua interest vocatum non venisse.*

3 *Etiam si aliquem eximens pœnam solvat, exemptus ab actione non liberatur.*

4 *Si dolo tantum, & fraude quis fecerit, quominus in jus vocatus non veniat, pœnalis actio prætoria adversus ipsum constituitur.*

5 *Libellus in actione contra vi, vel dolo eximentem vocatum in jus.*

§. TERTIUS.

1. *DE ACTIONE, NE IN JUS VOCATI vi, aut fraude eximantur.*

2. VOcati in jus aliquando veniunt, vel nolentes venire ducuntur per Familiam; sed dum veniunt, aut ducuntur, eximuntur vi, vel aliter à manibus Familiæ per aliquos, adversus quos actio pœnalis *in factum* prodita est à Prætore, in quantum actor *in litem* juraverit, sua interesse vocatum non venisse; (*a*) 3. & si vi eximens solverit, ex eo non liberabit debitorem principalem exemptum. (*b*)

4. Si vero *absque vi*, sed solummodo *dolo*, vel *fraude* quis faciat, quominus in judicium vocatus non veniat, actio prætoria pœnalis *in factum* competit: (*c*) & in hoc differunt prædicti tituli, ut notat Glossa: (*d*) & ad hoc ut ista actio competat, requiritur quod vi, aut dolo quis exemerit vocatum, & quod ob id citatus non veniat in jus, ut notat Misingerius: (*e*) & libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE CONTRA VI, *vel dolo eximentem vocatum in jus.*

Ilustre Señor.

5. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me
„ querello, y pongo demanda à Fulano, y
„ contando el caso, digo: que assi es, que
„ haviendo yo sacado un mandamiento de
„ prision contra Fulano por cien ducados, que
„ me debia, y no me queria pagar, antes se
„ andaba por ausentar de esta Ciudad; y lle-
„ vandole yà preso el Alguacil Mayor de esta
„ Ciudad, el dicho adverso le salió al camino,
„ y con gran fuerza y violencia le quitò el
„ dicho preso, y hizo que huyesse, y se retra-
„ xesse al Monasterio de Sant Francisco de esta
„ Ciudad: por lo qual el dicho Fulano mi deu-
„ dor no pareciò ante Vmd. è yo he dexado
„ de cobrar mi deuda, y se me han seguido
„ de daño, costas, è interesses tantos mil ma-
„ ravedis: por que pido à Vmd. que habida
„ mi relacion por verdadera, en la parte que
„ baste, del dicho adverso me haga entero
„ cumplimiento de justicia, y por su senten-
„ cia le condene, à que me dè, y pague los
„ dichos cien ducatlos, con mas los daños,
„ costas, è interesses, que se me han recrecido,
„ de no se haver traido à la Carcel el dicho
„ Fulano, las quales estimo en tantos mil ma-
„ ravedis, salvo la judicial tassacion de Vmd.
„ sobre que pido justicia, y costas, y el oficio
„ de Vmd. imploro: y juro à Dios, y à esta ✠
„ que los dichos cien ducados me son debidos,
„ y no pagados, y que de daños, costas, è
„ interesses, de no haverse puesto en la Carcel
„ el dicho Fulano, se me han seguido los di-
„ chos tantos mil maravedis, y que esta de-
„ manda no pongo de malicia, &c.

EX

(*a*) Ita probat text. in §. *Pœnales*, ibi: *Vi exemerit*, Instit. de *Action*. & in leg. 1. cum seqq. ff. *Ne quis eum, qui in jus vocat.* ubi disponitur, quando hæc actio cessabit.

(*b*) Ut probatur in leg. *Si per alium*, §. fin. & in leg. fin. ff. *Ne quis eum, qui in jus voc. vi eximat.*

(*c*) Ut probat text. in dict. §. *Pœnales*, ibi: *Cujusve dolo*, & in tit. ff. de *Eo, per quem factum erit.*

(*d*) In Rubric. ff. de *Eo, per quem factum erit*, & glos. in dict. §. *Pœnales*, verb. *Item adversus eum*, & ibi explicat late Jas. n. 92.

(*e*) In dict. §. *Pœnales*, n. 53.

EX CAPITE TERTIO.

SUMMARIA.

1 *TErtium caput de actionibus præjudicialibus.*

2 *Actio quædam est præjudicialis, quædam non præjudicialis.*

3 *Præjudicium dictum est à præ, & à verbo* judico.

4 *Præjudiciales actiones, ideo sic appellantur, quod eam habeant prærogativam, ut cum aliis concurrentes præferri debeant.*

5 *Variis modis dicitur actio præjudicialis.*

6 *Cum de alicujus statu disceptatur præjudicialis actio appellatur.*

7 *Si concurrat cum aliis causis status quæstio ante omnia terminanda est.*

8 *Tres sunt præjudicialis actiones, quibus de alicujus statu quæritur.*

9 *Quæstio, an quis liber sit, vel servus à jure civili descendit.*

10 *Præjudiciales actiones reales sunt.*

CAPUT TERTIUM.

1. *DE ACTIONIBUS PRÆJUDICIALIBUS.*

2. JUstinianus Imperator in §. *Præjudiciales*, Instit. de *Action.* constituit aliam divisionem actionum, asserens, actionum quasdam esse *præjudiciales*, quasdam verò *non*, & ob prædictam rationem in dict. §. annectit singularem tractatum de *Actionibus præjudicialibus.* (*a*)

3. Et pro perfecta harum actionum cognitione constituendum est, quod *præjudicium* dicitur *à præ*, &, à verbo *judico*, *as*: & inde præjudicium est res, quæ cum statuta fuerit, affert judicaturis exemplum, quod sequantur in eadem causa, vel in simili: (*b*) 4. unde præjudiciales actiones dicuntur, quæ in cognitione alicujus causæ habent aliquam prærogativam; ita quod præcedere debeant, si cum aliis occurrant; 5. & licet variis modis actio præjudicialis dicatur, ut docet Bartolus; (*c*) 6. tamen in nostra specie actio *præjudicialis* dicitur, *quando agitur de statu alicujus personæ*: 7. nuncupaturque præjudicialis, quia præjudicat aliis quæstionibus inter actorem, & reum, ut decidi non possint, donec quæstio status finiatur. (*d*)

8. Et hujusmodi actiones *de statu personæ* sunt tres: quarum prima est, per quam quæritur, *an aliquis sit liber*, vel *servus*: secunda, qua quæritur, *an aliquis sit libertus*, vel *ingenuus*: tertia est, qua quæritur, *utrum quis sit filius, nec ne*: quarum prior *à jure civili* descendit, quia originaliter ex Lege XII. Tabul. judicium liberalis causæ institutum fuit, licet ex post facto Prætor nonnulla circa idem judicium instituerit, de qua agitur in tot. tit. ff. & Cod. de *Liber. causa*: reliquæ duæ posteriores *prætoriæ* sunt, ut de illa, qua quæritur, *utrum quis sit libertus*, vel *ingenuus*, constat in tit. ff. *Si libert. ingen.* esse dicat. de tertia verò, qua quæritur, *an quis sit filius nec ne*, constat ex toto tit. ff. de *Liber. agnoscend.* Ex quo tit. oritur dubium, cum ibi Senatusconsulta hujus actionis meminerint, quare illam prætoriam appellet Imperator in dict. §. *Præjudiciales?* qua in re dicendum erit, *originaliter* Prætorem eam introduxisse, licet *ex post facto* Senatusconsulta addiderint plura.

10. Et omnes supradictæ tres actiones sunt *reales*: quia dantur pro rebus incorporalibus, scilicet pro jure, quod alicui competit ex sua persona, vel alterius: ut quando agit pro jure ingenuitatis, filiationis, vel servitutis: (*e*) & de unaquaque à nobis agendum erit in sequentibus.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *LIberalis causa dicitur, cum quæritur, utrum quis sit liber, vel servus.*

2 *Actio præjudicialis competit ei, qui aliquem in possessione libertatis constitutum servum suum esse asseverat, & è converso.*

3 *Duplex est actio præjudicialis de liberali causa directa, scilicet, & utilis.*

4 *Directa præjudicialis actio de liberali causa competit domino, & servo.*

5 *Actio præjudicialis, qua liberalis causa nuncupatur utilis, competit dominis prædiorum adversus adscriptitios, & similes, & è contra.*

Si

(*a*) Secundum Fabr. Angel. & Jas. ibi, n. 21. in probata ratione glos. 1. in princ.

(*b*) Ita ex Asconio collegit Ambros. Calep. in suo Diction. verb. *Præjudicium*. Mising. n. 1. & Hotom. n. 7. in dict. §. *Præjudiciales*, & pluribus juribus firmat Brissonius lib. 14. de Verb. signific. verb. *Præjudicium*.

(*c*) In leg. *Fundum*, ff. de *Except.* & in leg. *Sive contra*, §. 1. ff. de *Liber. agnosc.* & latè Jas. in dict. §. *Præjudiciales* à n. 1.

(*d*) Ut probatur in toto tit. Cod. de *Ordin. cogn.* & in cap. *Tuam*, Extra eod. tit.

(*e*) Secundum Jas. n. 20. & Mising. n 10. in dict. §. *Præjudiciales*, & Oldendorpium in Explicat. act. præjud.

6 *Si quis ex possessione servitutis in libertatem proclamet, libertatem probare tenetur.*

7 *Qui aliquem servum esse suum contendit, probare hoc tenetur.*

8 *Lite ordinata super alicujus servitute probanda, liber nihilominus reputatur.*

9 *Petens aliquem in servum suum, postulare debet in libello, quod Judex declaret, competere sibi jus in illo servo, & servus è contra.*

10 *Libellus in actione, qua dominus contendit, servum suum esse, sermone Hispano formatus.*

11 *Libellus in actione, qua servus contendit se liberum esse.*

§. PRIMUS.

DE ACTIONE PRÆJUDICIALI, QUA quæritur, utrum quis sit liber, vel servus.

1. ACtio *præjudicialis*, qua quæritur, *utrum aliquis sit liber*, vel *servus*, nuncupatur *liberalis causa*: 2. daturque, quando quis contendit, *eum*, qui est in quasi possessione libertatis, *suum servum esse*; & è contrario datur, quando quis contendit, *se liberum esse*, cum tamen sit in quasi possessione servitutis. (a)

3. Et hæc actio est duplex, *directa*, nempe, & *utilis*: 4. directa competit domino, & servo; 5. utilis verò dominis prædiorum adversus colonos, adscriptitios, tributarios, originarios, sive censitos; & ex diverso datur his omnibus adversus suos dominos. (b)

6. Et circa hanc actionem advertendum erit, quod quando aliquis ex servitute in libertatem proclamat, & est in quasi possessione servitutis, habetur loco actoris, & libertatem probare tenetur, (c) interimque pro servo reputatur: (d) 7. quando verò quis est in quasi possessione libertatis, habetur loco rei: & qui contendit, eum esse servum, loco actoris, ac ideo probare debet, *eum esse servum*: (e) 8. & interim pro libero habetur, & procuratorem constituere potest. (f)

9. Et in hac actione requiritur, quod in facti narratione agens dicat, *se esse in quasi possessione libertatis, vel servitutis*, & quod dominus agens in libello concludat, *quod Judex declaret, illud jus servitutis sibi competere, & illum servum in ejus potestatem sibi adjudicandum esse*; & ex diverso servus agens in libello concludat, *quod Judex declaret, se liberum, & sui juris esse, & reum condemnet, ne eum impediat uti sua libertate*, nam cum ista actio sit realis, hoc in ea requiritur: (g) & libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE, QUA *dominus contendit, quem servum esse.*

Ilustre Señor.

10. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me „ querello, y pongo demanda à Fulano mi es„ clavo, y digo: que siendo el dicho Fulano „ mi esclavo, y haviendome como tal de ser„ vir, y estando en possessión, *vel quasi* de „ ello, en todas las cosas que un esclavo sue„ le, y acostumbra servir à su señor, se ha ido, „ y ausentado de mi casa, diciendo, y jac„ tandose, que es persona libre, y no ha que„ rido bolver à servirme, ni darme la obe„ diencia, que los tales esclavos deben à sus se„ ñores: por que pido à Vmd. que habida mi „ relacion por verdadera, en la parte que bas„ te, del dicho adverso me haga justicia, „ declarandome por señor del sobredicho, y „ como tal esclavo pertenecerme *jure domi„ nii, vel quasi*; y assi declarado, me lo man„ de adjudicar, compeliendole, y apremiando„ le, à que me buelva à servir en todo aquello „ que los esclavos suelen, y acostumbran ser„ vir à sus amos: sobre que pido justicia, y „ costas, y el oficio de Vmd. imploro, y ju„ ro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE, QUA SERVUS *contendit, se liberum esse.*

Ilustre Señor.

11. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pon„ go demanda à Fulano, y digo: que es assi, „ que siendo yo como soy hombre libre, no „ sujeto, ni debiendo servidumbre à alguna „ persona, y estando en possessión, *vel quasi* „ de mi libertad, el dicho adverso, sin titulo „ ni causa me anda inquietando, y pertur„ bando en mi libertad, jactandose, y dicien„ do, que yo soy su esclavo, y que le debo servi„ dumbre, no siendo assi: por que pido à „ Vmd. que habida mi relacion por verdade„ ra, en quanto baste, del sobredicho me ha„ ga justicia, declarandome por hombre li„ bre, y no sujeto, ni deber servidumbre al „ dicho adverso, ni otra persona alguna, y „ mandandole, que no me inquiete, ni per„ turbe en mi libertad: sobre que pido jus„ ticia, y costas, y el oficio de Vmd. implo„ ro, y juro, &c.

(a) Et in quo differat actio ista à rei vendicatione, tradit Mising. in §. *Præjudiciales*, n. 15. Instit. de *Action.*

(b) Secundum glos. magn. in dict. §. *Præjudiciales*, & ibi Jas. n. 44. & Mising. n. 18.

(c) Ut probatur in leg. *Circa* 14. ff. de *Probat.* & in leg. *Generaliter* 12. ff. de *Excepi.*

(d) Juxta text. in leg. *Lite ordinata*, junct. glos. fin. Cod. de *Liber. caus.*

(e) Ut probatur in leg. *Quoties* 18. ff. de *Probat.* & in leg. fin. de *Liber. caus.*

(f) Juxta text. in dict. leg. *Lite ordinata*, junct. glos. fin.

(g) Ut in leg. *Ex diverso*, §. 1. ff. de *Rei vendit.*

EX §. SECUNDO.

SUMMARIA.

1 §. *DE actione, qua quæritur, utrum quis sit libertus, vel ingenuus.*

2 *Si servus manumissus sit, & se ingenuum esse dixerit, patrono ejus præjudicialis actio competit.*

3 *Si ingenuus quis à patrono esse negetur, habet præjudicialem actionem contra ipsum.*

4 *Multa debet libertus patrono præstare.*

5 *Patronus aliquem ingenuum in suum libertum petens, postulare debet in libello, quod patronus illius hominis à Judice declaretur.*

6 *Libertus, ingenuum se esse contendens, petere debet, quod ingenuus declaretur, & quod deinceps super ingenuitate à patrono non perturbetur.*

7 *Libellus in actione, qua quis contendit, se patronum alicujus esse.*

§. SECUNDUS.

DE ACTIONE, QUA QUÆRITUR, utrum quis sit libertus, vel ingenuus.

2. *PRæjudicialis* actio, qua quæritur, *utrum quis sit libertus*, vel *ingenuus*, competit patrono, qui ex servitute aliquem manumisit adversus libertum manumissum, qui est in quasi possessione libertinitatis, & dicit se ingenuum, & non libertum esse: 3. & è contrario datur liberto, qui se ingenuum, & in quasi possessione ingenuitatis esse dicit adversus eum, qui dicit, illum esse suum libertum: (a) & ista actio est *directa*, inventa *à jure prætorio*: (b) & ad hanc actionem proponendam sunt repetenda, quæ diximus in actione præcedenti.

4. Et circa eam est advertendum, quod libertus tenetur præstare multa suo patrono: (c) 5. debetque patronus in libello hujus actionis concludere, *quod Judex declaret, se illius rei conventi legitimum patronum esse, & illum suum libertum, condemnandumque ad obsequia patronis debita præstanda*; 6. & ex diverso libertus concludere debet, *quod Judex declaret, se ingenuum esse, & quod Judex condemnet reum, quod eum non perturbet in sua ingenuitate.* Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE, QUA QUIS *contendit, se patronum alicujus esse.*

Ilustre Señor.

7. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me „ querello, y pongo demanda à Fulano mi „ liberto, y digo: que es assi, que teniendo „ yo, y posseyendo al dicho adverso, como „ mi esclavo, le di libertad, y le ahorrè, y „ hice libre, y por la dicha razon ganè el de„ recho de patronazgo, que los señores, que „ ahorran, y dan libertad à sus esclavos con„ forme à derecho, suelen ganar; y estando en „ la quasi possessión de ello, agora el dicho ad„ verso mi liberto se jacta, y alaba dicien„ do, que es ingenuo, y no obligado à las „ cosas, que los libertos son obligados à sus „ señores, y se subtrahe de ellas: por que pi„ do à Vmd. que habida mi relacion por ver„ dadera, en la parte que baste, del dicho ad„ verso me haga justicia, declarandome por „ legitimo patron de el, y que el es mi liber„ to: y assi declarado, le condene, compela, „ y apremie à que haga en mi servicio todas „ aquellas cosas, que los libertos son obli„ gados à sus patronos: sobre que pido justi„ cia, y costas, y el oficio de Vmd. imploro, „ y juro, &c.

Libellus ex parte liberti erit formandus mutatis mutandis, sicut in actione præcedenti diximus, de libello ex parte servi.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 §. *DE actione præjudiciali, qua quæritur, an quis sit filius, nec ne.*

2 *Præjudicialis actio, qua quæritur, sit quis filius, nec ne, accommodatur parentibus adversus suos liberos, pietatem, & debitam reverentiam*

(a) De qua actione agitur in toto tit. ff. *Si libertus ingen. esse dicatur.*

(b) Ut probat text. in §. *Præjudiciales*, Instit. de *Action.*

(c) Ut notat glos. verb. *Repleatur*, in §. *Sed nostra*, Instit. de *Succes. libert.*

tiam eis non exhibentes.

3 *Adversus parentes filios negantes præjudicialis actio datur.*

4 *Prætorio jure fuit adinventa præjudicialis actio, qua quæritur, sit quis filius, nec ne.*

5 *Pater actionem præjudicialem intendens petere debet, quod patrem se legitimum esse à Judice declaretur.*

6 *Pater in libello concludere debet, quod filius condemnetur ad præstandam ei reverentiam, pietatem, obedientiam, & reliqua parentibus debita.*

7 *Filius in libello concludere debet, quod Judex declaret, se esse filium legitimum talis patris, & ex eo genitum, & quod ab eo agnoscatur, nec in suo jure amplius perturbetur.*

8 *Filiatio qualiter probari debeat.*

9 *Genitus, durante matrimonio inter aliquos, in tantum præsumitur esse eorum filius, quod matri asserenti, adulterinum esse, non est credendum.*

10 *Si quis fuerit in quasi possessione filiationis, alendus per patrem erit, durante lite filiationis, alioquin pater officio Judicis compellendus erit ad alimenta præstanda.*

11 *Libellus in actione, qua quis contendit, se esse filium alicujus, sermone Hispano conceptus.*

12 *Libellus in actione, qua quis contendit, se patrem alicujus esse.*

§. TERTIUS.

1. DE ACTIONE PRÆJUDICIALI, QUA quæritur, an quis sit filius, nec ne.

2. ACtio *præjudicialis*, qua quæritur, *an quis sit filius*, competit parentibus adversus liberos non exhibentes reverentiam, & pietatem parentibus debitam: 3. & ex diverso datur liberis adversus parentes non agnoscentes partum matris, & asserentes, non esse suos filios: & utroque casu ista actio *directa est*, ut firmat Glosla: (*a*) 4. & à *jure prætorio* fuit inventa. (*b*)

5. Et circa libellum hujus actionis requiritur, quod pater in facti narratione dicat, *se esse in quasi possessione filiationis*, 6. & quod concludat, *quod Judex declaret, eum esse verum, & legitimum parentem filii, & filium condemnet, ad præstandam eidem omnem reverentiam, pietatem, obedientiam, & reliqua parentibus debita*; (*c*) 7. & è contra filius in libello concludere debet, *quod Judex declaret, eum legitimum filium esse ex tali parente genitum, agnoscendumque esse à suo parente, nec in posterum perturbandum esse in suo jure.*

8. Ejus filiatio probanda erit, probando, matrimonium in facie Ecclesiæ à suis parentibus contractum fuisse, & durante matrimonio, domi natum fuisse: (*d*) 9. ex qua probatione in tantum præsumitur filius esse, quod credendum non erit matri asseveranti, illum filium adulterinum esse, tutumque filium in foro conscientiæ esse, secundum Salicetum, (*e*) & Sotum: (*f*) 10. & pendente lite super filiatione, si filius fuerit in quasi possessione filiationis, per patrem alendus erit, alioquin per Judicis officium alimenta petenda erunt, & cum causæ cognitione summaria præstanda, ut docet Bartolus. (*g*) Et libellus forma sequenti concipiendus erit.

LIBELLUS IN ACTIONE, QUA QUIS *contendit, se filium alicujus esse.*

Ilustre Señor.

11. „ Fulano, vecino de esta Ciudad, con „ licencia, que ante todas cosas à Vmd. pi„ do, y siendome concedida, ò injustamente „ denegada, como mas haya lugar de dere„ cho, parezco ante Vmd. y pongo deman„ da à Fulano mi padre, y digo: que es an„ si, que el dicho Fulano mi padre se casò, y, „ velò *in facie Ecclesia* con Fulana mi ma„ dre, y durante entre ellos el dicho matri„ monio, me hubieron, y procrearon por su „ hijo legitimo, y por tal me reconocieron, „ criaron, y alimentaron, llamandome ellos „ hijo, y yo à ellos padres, y en tal posses„ sion, *vel quasi* fui, è soy habido, è tenido, „ y comunmente reputado; y despues acà el „ dicho mi padre me ha echado de su casa, „ diciendo que no soy su hijo, y no quiere „ sustentarme, ni darme los alimentos neces„ sarios conforme à la qualidad de su perso„ na, y à la hacienda que tiene, aunque à ello „ es obligado: por que pido à Vmd. que ha„ bida mi relacion por verdadera, en la par„ te

(*a*) Mag. in §. *Præjudiciales*, Instit. de *Action.* & de ea loquitur totus tit. ff. de *Lib. agnos.* & text. in leg. 1. & pen. ff. de *Obseq. à liber.*

(*b*) Ut probatur in dict. §. *Præjudiciales.*

(*c*) Juxta text. in leg. *Liberto*, cum leg. seq. ff. de *Obseq. à libr.*

(*d*) Juxta text. in leg. *Filium eum diffinimus*, ff. de *Iis qui sunt sui, vel alieni juris.*

(*e*) In leg. *Si vicinis*, Cod. de *Nuptiis.* Ricardum in 4. Distinct. 15. quæst. 4. art. 5. Boer. in decis. 299.

(*f*) Lib. 4. de Justit. & jur. quæst. 7. art. 2.

(*g*) In leg. *Si neges*, ff. de *Liber. agnos.* & Mising. in dict. §. *Præjudiciales*, n. 29.

„ te que baste, por su sentencia declare, ser „ yo hijo legitimo de los dichos Fulano, y Fu„ lana mis padres, y ellos ser mis padres legiti„ mos, y estar obligados à hacer conmigo to„ do aquello, que los padres son obligados de „ hacer con sus hijos legitimos: y assi decla„ rado, condemne al dicho mi padre à que me „ reciba en su casa, y me dè los alimentos ne„ cessarios, conforme à la qualidad de su per„ sona, y de la hacienda que tiene: sobre que „ pido justicia, y costas, y el oficio de Vmd. „ imploro, &c.

„ Otrosi, à Vmd. pido, que de su oficio, el „ qual para ello imploro, mande, compela, y „ apremie al dicho mi padre à que me dè ali„ mentos, durante este pleyto, assi los que „ son necessarios para mi persona, como para „ dar al Letrado, Escribano, y Procurador, „ y para ello, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE, QUA QUIS *contendit, se patrem alicujus esse.*

Ilustre Señor.

12. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pon„ go demanda à Fulano mi hijo, y digo: que „ es assi, que yo me casè, y velè, como lo „ manda la Santa Madre Iglesia, con Fulana „ mi legitima muger, y estando assi casados „ hubimos, y procreamos por nuestro hijo le„ gitimo entre otros al dicho Fulano, y por „ tal lo reconocimos, criamos, y alimenta„ mos en nuestra casa, y en possession *vel quasi* de nuestro hijo legitimo ha siempre „ estado, y està, y por tal es habido, y te„ nido, y comunmente reputado, por lo qual „ me debe la obediencia, y reverencia pater„ nal, y està obligado à me alimentar, pues „ yo no tengo de què, y se subtrahe de lo „ hacer, diciendo que no soy su padre: por „ que pido à Vmd. que habida mi relacion „ por verdadera, en la parte que baste, por su „ sentencia me haga del dicho mi hijo justi„ cia, declarandome por su padre legitimo, y „ à el por mi hijo legitimo: y assi declarado, „ lo condemne à que me dè los alimentos ne„ cessarios y lo demàs, que los hijos suelen, y „ deben dar à sus padres: sobre que pido jus„ ticia, y costas, y el oficio de Vmd. implo„ ro, y juro, &c.

EX CAPITE QUARTO.

SUMMARIA.

1 *ACtiones quædam sunt persecutoriæ rei, quædam pœnæ, quædam pœnæ, & rei simul.*

2 *Actiones persecutoriæ rei dicuntur, quibus petimus id quod ex patrimonio nostro abest.*

3 *Actiones persecutoriæ pœnæ dicuntur, quibus meram pœnam persequimur, cum ad id agimus, quod ex nostro patrimonio non abest.*

4 *Actiones rei, & pœnæ persecutoriæ simul dicuntur, quibus rem simul, & pœnam persequimur ex quibusdam maleficiis.*

CAPITE QUARTO.

DE ACTIONIBUS REI PERSECUTORIIS tantum, & pœnæ persecutoriis tantum, & de persecutoriis pœnæ, & rei simul.

1. ALiam divisionem actionum posuit Imperator in §. *Sequens*, Inst. de *Act.* asserens actiones quasdam comparatas fuisse *ad persecutionem rei*, quasdam *ad persecutionem pœnæ*, quasdam *ad rei, & pœnæ persecutionem simul.*

2. Rei persecutoriæ actiones dicuntur, *quibus petimus id quod ex patrimonio nobis abest:* (*a*) & licet non omnis actio sit realis, sed quædam etiam sint personales; non tamen sunt ita personales, ut per eas solum faciamus negotium personæ nihil amplius consecutori: sed magis est, ut à persona id consequamur, quod nobis debitum est ex aliqua causa, sive ex contractu quasi-contractu, delicto, vel quasi-delicto. (*b*)

3. Actiones pœnæ persecutoriæ dicuntur, *quibus meram pœnam persequimur, cum ad id agimus, quod ex nostro patrimonio non abest:* (*c*) ut putà, quando ex maleficio, vel quasi, aut etiam ex conventione, & creditoris non interest. (*d*)

4. Actiones verò persecutoriæ rei, & pœnæ simul dicuntur, *quibus rem simul, & pœnam persequimur ex quibusdam maleficiis.* (*e*) De persecutoriis rei tantum explicatur in §. *Rei persecutoriæ*, Inst. de *Action.* ubi dicitur rei persecutorias esse omnes actiones reales: (*f*) &

(*a*) Ut probatur in leg. *In bonorariis*, ff. de *Action. & oblig.*

(*b*) Ut probatur in §. *Sequens*, Instit. de *Obligat.*

(*c*) Juxta text. in leg. unic. in fin. ff. *Si quis jus dicen. non obtemp.*

(*d*) Ut in specie text. §. *Alteri*, Instit de *Inutil. stipulat.*

(*e*) Ut probatur in §. *Ex maleficiis*, Instit. de *Action.*

(*f*) De quibus loquitur in §. *Omnium*, cum §§. seqq. Instit. de *Action.* usque ad §. *In personam*, & nos egimus inprà in cap. 1. à §. de *Personali*, usque in finem illius, & cap. & in cap. 2. à §. de *Actione Publiciana*, cum aliis.

etiam omnes actiones personales ex contractu descendentes, ut puta, ex mutuo, stipulatu, commodato, depósito, mandato, pro socio, ex empto vendito, locato & conducto, de quibus à nobis agendum erit infra: (g) & ita nunc agendum erit de persecutoriis rei, & pœnæ simul: quo in loco prius agemus de quadam actione pœnæ persecutoria tantum, &c.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *ACtiones persecutoriæ rei, & pœnæ simul ex delictis procedunt.*

2 *Obligatus quis remanet ex delicto, sicut ex contractu.*

3 *Obligatio ex delicto procedens civilis est, & non naturalis.*

4 *Actio duplex ex quolibet delicto oritur, una parti læsæ, & altera reipublicæ.*

5 *Judex ex officio potest adversus delinquentem procedere, si offensus eum accusare noluerit, vel ab accusare desisterit.*

6 *Delicta quædam publica, quædam privata sunt.*

7 *Delicta privata, non etiam publica per actiones experiuntur.*

8 *Actione ex delicto privato descendente offensus, & non quilibet de populo agere poterit.*

9 *Furti actio pœna persecutoria, & personalis est.*

10 *Furti definitio.*

11 *Furtum ut sit, & actio furti competat, quæ requirantur.*

12 *Furtum ut committi dicatur, non sufficit sola cogitatio furandi.*

13 *Furandi causa repertus in domo alicujus, seque ad id præparans, si tamen nihil fuerit, nec furtum committit, nec pœna furti est puniendus.*

14 *Furtum in re propria non committitur.*

15 *Furtum non committitur, si dolus desit.*

16 *Furtum non committitur, domino volente.*

17 *Furtum non committitur, nisi lucri faciendi gratia fiat.*

18 *Furti manifesti in quadruplum, non manifesti in duplum actio competit.*

19 *Furtivæ rei æstimatio secundum valorem communem est facienda, non verò secundum affectionem, quando actio furti in quadruplum, vel in duplum competit.*

20 *Actio furtiva datur etiam contra furem ad persecutionem rei furtivæ*

21 *Furi, ultra actiones contra ipsum competentes, imponitur etiam pœna extraordinaria corporalis.*

22 *Furi quæ pœnæ de jure Regio imponantur.*

23 *Actio vi bonorum raptorum est rei & pœnæ persecutoria: & datur adversus raptorem, qui dolo malo rem violenter rapuit.*

24 *Actio vi bonorum raptorum competit etiam illis, quorum interest, res raptas non esse, licet earum domini non sint.*

25 *Res in bonis alicujus dicitur esse, quando pro ea possessa habet exceptionem, & pro ea amissa competit sibi actio.*

26 *Res ex bonis alicujus dicitur esse, quando ad ipsius custodiam, & periculum res spectat.*

27 *Actio vi bonorum raptorum competit, etiam si res rapta sit commodata, pignorata, vel depósita, cum depositarius culpam repromisserit.*

28 *Actio vi bonorum raptorum in quadruplum datur, in quo res furtiva computatur.*

29 *Actio vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum, & post annum in simplum datur.*

30 *Annus, intra quem actio vi bonorum raptorum in quadruplum datur, est utilis.*

31 *Actio vi bonorum raptorum, si dolus absit, cessat.*

32 *Error juris, licet à culpa non excuset, excusat tamen à dolo.*

33 *Actio vi bonorum raptorum etiam datur adversus creditorem rapientem violenter à debitore rem sibi obligatam, nisi rapiat à debitore fugiente.*

34 *Lex Aquilia tria habet capita, quorum secundum in usu non est.*

35 *Actio legis Aquiliæ ex primo capite cui, & adversus quem competat.*

36 *Actione legis Aquiliæ ex primo capite agitur tantum civiliter ad damnum, nec delictum mortis consideratur.*

37 *Actio legis Aquiliæ ex primo capite etiam habet locum, quamvis damnum levissima culpa datum sit, nisi culpa committa sit in omittendo.*

38 *Actio legis Aquiliæ ex primo capite non habet locum, si damnum casu datum sit.*

39 *Actione legis Aquiliæ ex primo capite tenetur, qui arbores cædens prope viam publicam, non clamans, servum transeuntem occidit.*

40 *Medicus propter ipsius imperitiam alienum servum occidens, actione legis Aquiliæ ex primo capite tenetur.*

41 *Interesse non solum intrinsecum, sed etiam*

(g) In cap. de *Action. bonæ fidei*, per aliquos §§.

etiam extrinsecum venit in actione legis Aquiliæ ex primo capite.

42 *Servum hæredem institutum occidens ante aditam hæreditatem, actione legis Aquiliæ ex primo capite tenetur ad æstimationem totius hæreditatis.*

43 *Actio legis Aquiliæ ex tertio capite cui, & adversus quem detur.*

44 *Actio legis Aquiliæ ex primo, & tertio capite datur in duplum contra negantem, & in simplum contra confitentem.*

45 *Actio ex testamento est mixta, rei persecutoria, & pœnæ in tantundem.*

46 *Actio ex testamento rei, & pœnæ persecutoria competit pro exigendis legatis relictis pauperibus, & aliis locis piis.*

47 *Actio ex testamento rei, & pœnæ persecutoria non competit pro legatis relictis Fisco, aut Reipublicæ.*

48 *Actio ex testamento rei, & pœna persecutoria datur adversus hæredes, & contra executores testamenti.*

49 *Legatum relictum ad pias causas habet executionem paratam.*

50 *Libellus non est necessarius, ad petendum legatum piis locis relictum, cum via executiva peti possit à legatario.*

51 *Libellus in actione furti manifesti sermone Hispano conceptus.*

52 *Libellus in actione furti non manifesti.*

53 *Libellus in actione vi bonorum raptorum.*

54 *Libellus in actione legis Aquiliæ.*

§. PRIMUS.

DE ACTIONIBUS PERSECUTORIIS pœna, & rei simul.

1. ACtiones *persecutoriæ rei, & pœnæ simul* ex delictis procedunt: 2. pro quarum explicatione est constituendum, quod sicut ex contractu quis remanet obligatus, (a) ita & ex delicto: (b) 3. quæ tamen obligatio civilis, & non naturalis est, secundum Glossam. (c)

4. Rursus constituendum est, quod ex quolibet delicto duplex oritur actio, una parti læsæ, & altera Reipub. cujus interest, ne delicta remaneant impunita. 5. Quo fit, quod si offensus noluerit delinquentem accusare, vel ab accusatione destiterit, Judex *ex officio* adversus delinquentem procedere poterit: (d) 6. insuper constituendum erit, delicta quædam *publica*, & quædam *privata* esse: de publicis delictis in præsenti agendum non est, cum per actiones non experiantur; (e) 7. sed tantum de privatis delictis agendum erit, quæ per actiones experiuntur, & pars offensa, & non quilibet de populo agere poterit. (f)

9. Et in primis, supradictis sic constitutis, agendum erit de actione *furti*, quæ pœnæ persecutoria, personalisque est, cum ex furti delicto descendat: 10. quod est *contrectatio rei alienæ fraudulosa, invito domino, lucri faciendi gratia*, (g) 11. ex qua diffinitione constat, quæ requirantur, ad hoc ut furtum sit, & actio furti competat: nam primo requiritur, quod *fiat amotio* rei furtivæ de loco ad locum: (h) 12. quo fit, solam cogitationem furandi non sufficere; (i) 13. quinimo, repertum in domo alicujus causa furandi, seque ad id præparantem, non tamen adhuc aliquid furatum, furtum non committere, nec pœna furti puniendum fore. (j)

14. Secundo requiritur, quod contrectatio sit *rei alienæ*: nam in re propria furtum non committitur. (k)

15. Tertio requiritur, quod *fraudulenter* res sit subrepta; alioquin, si dolus desit, ut putà, quia credebat sibi licere rem illam subripere, vel dominum permissurum, furtum non committitur, (l) dummodo aliqua justa causa concurreret ad id credendum, ut putà, quia anteà hoc dixerat, vel protestatus fuerat coram aliquibus, vel amicus, vel conjunctus, vel res parva erat; alioquin contra furem præsumeretur. (m)

Quar-

(a) Ut in §. *Omnium*, Instit. de *Action.*

(b) Ut in princ. Instit. de *Oblig. quæ ex delict. nasc.*

(c) In §. *Jus autem gentium*, verb. *Omnes pœnæ*, Instit. de *Jur. natur.* cujus opinionem veram dixerunt Pinelus in Auth. *Nisi tricennali*, Cod. de *Bonis matern.* n. 32. & Covar. in cap. *Alma mater*, 1. part. §. 10. n. 10. tametsi oppósita sententia communis sit, cujus fundamentis satisfaciunt Pinel. & Covar. ubi supr.

(d) Ut in leg. *Congruit*, ff. de *Offic. præsid.* & in leg. pen. tit. 1. Part. 7. & in leg. 3. tit. 17. Part. 3. & tradit Ant. Gom. 3. tom. Variar. cap. 1. n. 10.

(e) Ut in princ. Instit. de *Public. judic.*

(f) Ut probatur in leg. fin. ff. de *Privat. delict.* & ibi notat gloss. & Bart. & Angel. in Rubr. ff. de *Publ. judic.* & Panorm. in cap. *Cum* P. n. 11. de *Accus.*

(g) Juxta text. junct. gloss. in §. 1. Instit. de *Oblig. quæ ex delic. nasc.*

(h) Ut in leg. 3. §. *Si rem*, ff. de *Acquir. possess.*

(i) Ut in leg. 1. ff. de *Furtis.*

(j) Juxta text. in leg. *Vulgaris*, §. *Qui furti*, ff. de *Furt.*

(k) Ut in princip. Instit. de *Vi bonor. raptor.* & in leg. 1. tit. 14. Part. 7.

(l) Ut probatur in §. *Placuit*, & ibi gloss. Instit. de *Oblig. quæ ex delic. nasc.* tradunt Bart. in leg. *Inter omnes*, §. *Rede*, ff. de *Furt.* n. 2. Panorm. in cap. *Dudum* II. n. 18. de *Elect.* & Anton. Gom. 3. Tom. cap. 5. n. 1.

(m) Juxta text. in leg. *Qui vas*, §. *Vitare*, ff. de *Furtis.*

16. Quartò requiritur, quod *invito domino* res sit subrepta, nam, domino volente, furtum non fit; (*n*) in dubio tamen contra furem præsumitur. (*o*)

17. Quinto requiritur, quod res subrepta sit *lucri faciendi gratia*, alioquin absque lucro furtum non committitur. (*p*)

18. Et supradictis requisitis concurrentibus, datur actio *furti* domino ad solam pœnam prosequendam: quæ *in quadruplum* est, quando furtum fuit *manifestum*, nempe, cum fur repertus fuit in ipso delicto, vel in alio loco, antea quam perveniret cum re furtiva ad locum, quo portare destinaverat: & datur *in duplum*, quando furtum *non* fuit *manifestum*, ut puta, quando fur non fuit deprehensus, dum furtum faceret, sed postea probatum fuit, se fecisse: (*q*) 19. & tunc æstimatio facienda erit secundum communem valorem rei furtivæ, non verò secundum affectionem. (*r*)

20. Et ultra prædictas pœnas datur contra furem actio *furtiva* ad persecutionem ipsius rei furtivæ, ut diximus supra: (*s*) 21. imponiturque etiam furi alia pœna extraordinaria corporalis: (*t*) 22. & pœnas furi imponendas *hodie* de Jure Regio præscribit text. in leges 7. 8. & 9. tit. 11. lib. 7. Recop. & in leg. 5. tit. 17. lib. 5. Recop. & in leg. 1. & 4. tit. 23. lib. 8. Recop. & in leg. 20. tit. 3. lib. 6. Recopil. Et libellus in actione furti erit concipiendus, ut paulò inferius dicemus.

23. Secundò agendum erit de actione *vi bonorum raptorum*, quæ *mixta* est, scilicet, rei, & pœnæ persecutoria simul, daturque adversus raptorem, qui dolo malo rem violenter rapuit, (*u*) 24. & competit omnibus illis, quorum interest, res raptas non esse; & sic non requiritur, quod sit earum dominus, sed sufficit, quod sua intersit, sive res sit in bonis ejus, sive ex bonis ejus: (*x*) 25. in bonis ejus res dicitur esse, *quando pro ea possessa habet exceptionem, & pro ea amissa competit sibi actio*, (*y*) 26. ex bonis autem res dicitur esse, *quando ad ejus custodiam, & periculum spectat*: (*z*) 27. & ita sive res esset commodata, sive pignorata, sive deposita, cum depositarius culpam repromiserit, hæc actio datur. (*a*)

28. Quæ actio *in quadruplum* datur, in quo tamen res furtiva computatur: itaque pœna est tantum *tripli*, & cum persecutione ipsius rei furtivæ efficitur quadruplum, ac ideo *mixta* appellatur: (*b*) 29. daturque *in quadruplum* intra annum; post annum verò *ad simplum* tantum: (*c*) 30. qui annus utilis censetur, ut notat Glossa: (*d*) 31. competitque adversus eum, qui dolo rapuit, alioquin, si dolus defecerit, cessabit, etiam si raptor in jure erraverit, credens rem esse suam: (*e*) 32. nam licet error juris non excuset à culpa, bene tamen excusat à dolo; (*f*) 33. & nedum adversus raptorem rei alienæ, verum etiam adversus creditorem rapientem *violenter* à debitore rem sibi obligatam hæc actio competit, (*g*) nisi creditor rapuerit à debitore fugiente: (*h*) & libellus in hac actione erit concipiendus forma paulò inferius præscripta.

34. Tertio erit explicanda actio *Legis Aquiliæ*, quæ etiam *mixta* est: (*i*) pro cujus cognitione constituendum est, quod Lex Aquilia habet tria capita, quorum secundum in usu non est, (*j*) 35. & actio Legis Aquiliæ ex primo capite competit domino adversus eum, qui dolo, culpa, sive injuria servum, aut quadrupedem, quæ in pecudum numero est, & gregatim pascitur, occiderit, ad hoc quod damnum, ejusque æstimationem refarciat, in quantum plurimi servus, vel quadrupes fuerit in eo anno præterito, (*k*) 36. qua actione agitur *civiliter* tantum ad damnum; nec delictum mortis consideratur: (*l*) 37. quæ actio vindicat etiam sibi locum, si damnum levissima culpa datum esset, (*m*) nisi commissa esset *in omittendo*, quia tunc non sufficeret culpa levissima; (*n*) 38. non tamen habebit locum, quando casu damnum datum esset. (*o*)

39. Quo fit, cædentem arbores prope viam publicam, non clamantem, hac actione teneri, si servum transeuntem occiderit, quia sine culpa non est: (*p*) 40. fit etiam, Medicum propter ejus imperitiam occidentem servum alienum hac actione teneri: (*q*) 41. & advertendum est, quod in hac actione, nedum venit interesse *intrinsecum*, verum etiam *extrinsecum*: 42. unde qui occiderit servum hæredem institutum ex testamento alicujus ante aditam hæreditatem, hac actione tenebitur ad æstimationem totius hæreditatis. (*r*)

33. Actio autem *Legis Aquiliæ* ex tertio capite datur domino adversus eum, qui dolo, culpa, vel injuria vulneravit, fregit, rupit, aut læsit servum, quadrupedem, vel alias res, ad hoc quod refarciat damnum, & æstimationem in quantum in diebus triginta proximis res fuerit: (*s*) 44. & hæc actio, tam ex primo, quam ex tertio capite datur *in duplum* contra negantem, si ab actore probetur, damnum datum fuisse; contra confitentem verò datur *in simplum*: (*t*) & libellus concipiendus erit forma infra præscripta.

45. Ultimo explicanda erit actio *ex testamento*, qua petuntur legata relicta Ecclesiis, vel aliis locis venerabilius: daturque adversus eum, qui negat ex hæreditate, quam ipse adivit, aliquid relictum fuisse Ecclesiæ, vel fatetur legatum; tamen fraudulenter, & sine causa justa solutionem ejus differt, donec in jus vocetur: & hujusmodi actio *mixta* est, quia datur *in duplum*, nempe, ad persecutionem ipsius rei legatæ, & ad tantundem pro pœna: (*u*) 46. quæ actio competit etiam pro exigendis legatis relictis pauperibus, & aliis locis piis, secundum Baldum; (*x*) 47. pro legatis tamen relictis Fisco, aut Reipub. hæc actio non competit: (*y*)

48. Daturque adversus hæredes, & etiam contra executores testamenti: (*z*) 49. & cum legatum relictum ad pias causas habeat executionem paratam, & legatarius possit illud *via executiva* petere, secundum Baldum, (*a*) 50. ideo in hac actione libellus non est necessarius; sed legatarius debebit interpellare *extrajudicialiter* hæredem, & si hæres legatum negaverit, vel ejus solutionem sine causa distulerit, tunc producet testamentum coram Judice petens contra hæredem, vel executorem testamenti executionem *in duplum*, ex eo quod negavit legatum, vel sine causa distulit ejus solutionem.

LIBELLUS IN ACTIONE *furti manifesti.*

Ilustre Señor.

51. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me „ querello, y pongo demanda à Fulano, y „ digo: que assi es, que el dicho reo acu- „ sado entrò en mi casa tal dia, y de mi Estu- „ dio me llevò hurtado, y contra mi volun- „ tad un Derecho Civil, porta negra, y ru- „ brica colorada, que valia treinta ducados: „ y sintiendolo, sali corriendo tras èl à la calle „ dando voces, y le alcance, y quitè el di- „ cho Derecho, que me llevaba hurtado, en „ lo

(*n*) Ut notat glos. verb. *Fraudulosa* in §. *Furtum est*, Inst. de *Oblig. quæ ex delict. nasc.*

(*o*) Ut probatur in dict. leg. *Qui vas*, §. *Vetavit*, & explicant Barr. Paborm. & Anton. Gom. ubi supr.

(*p*) Juxta text. in leg. 1. ff. de *Furt.* & in leg. 1. tit. 14. Part. 7.

(*q*) Ut probat text. in leg. 3. cum tribus seqq. ff. de *Furt.* & in leg. 2. tit. 14. Part. 7. & quod actio furti detur in *quadruplum*, *vel duplum* in casibus supradictis probat text. in §. *Ex maleficiis*, & in §. *in duplum*, & in §. *Quadrupli*, Inst. de *Action.*

(*r*) Juxta text. in leg. *In furtis*, & in leg. *Si quis uxori*, §. fin. ff. de *Furtis.*

(*s*) In cap. 1. §. de *Actione furtiva.*

(*t*) Ut probatur in leg. fin. ff. de *Furt.* & in leg. 18. tit. 14. Part. 7. & tradunt Anton. Gom. in 3. Tom. Variar. cap. 5. à n. 4. & D. Anton. de Padilla in leg. *Transigere*, 2. n. 11. Cod. de *Transact.* & Jul. Clar. lib. 5. Sententiar. §. *Furtum*, n. 7.

(*u*) Ut probatur in princ. Instit. de *Vi bon. rapt.* & in dict. §. *Ex maleficiis*, verf. *Vi autem bonorum*, & in leg. fin. Cod. de *Vi bonor. raptor.* & in leg. 3. tit. 13. Part. 7. & in leg. 6. tit. 12. lib. 8. Recop.

(*x*) Ut probatur in §. *Sanè*, Instit. de *Vi bon. rapt.* & in leg. 1. §. *In hac actione*, ff. eod. tit.

(*y*) Juxta text. in leg. *Rem in bonis*, ff. de *Acquir. rerum domin.*

(*z*) Ut in dict. leg. *Rem in bonis.*

(*a*) Ut probatur in dict. §. *Sanè.*

(*b*) In dict. §. *Ex maleficiis*, & in leg. 3. tit. 13. Part. 7.

(*c*) Ut probatur in princ. Instit. de *Vi bonor. raptor.* & in leg. 2. in princ. ff. eod. tit. & in leg. *Res obligatas*, & in leg. fin. Cod. eod. tit. & in leg. 3. tit. 13. Part. 7.

(*d*) In princ. Instit. de *Vi bonor. raptor.* verb. *Annum.*

(*e*) Ut probatur in §. *Ita tamen*, Instit. de *Vi bonor. rapt.*

(*f*) Ut in leg. *Sed si lege*, §. *Scire*, ff. de *Petit. hæredit.* & resolvit Angel. dict. §. *Ita tamen.*

(*g*) Juxta text. in dict. leg. *Res obligatas.*

(*h*) Juxta text. in leg. *Ait Prætor*, §. *Sibi debitorem*, ff. *Quæ in fraud. cred.* & in leg. 10. tit. fin. Part. 5. & tradit Hyppolit. in fing. 43.

(*i*) Ut probatur in dict. §. *Ex maleficiis*, verf. *Sed & legis.*

(*j*) Ut inquit text. in §. *Liberum*, Instit. de *Leg. Aquil.*

(*k*) Juxta text. in leg. 2. ff. *Ad leg. Aquil.* & in princip. Instit. de *Leg. Aquil.* & in leg. 18. tit. 15. Part. 7.

(*l*) Juxta text. in leg. *Ex morte*, Cod. *Ad leg. Aquil.* & in dict. §. *Liberum*, junct. gloss. verb. *Capitalis*, & in leg. 1. tit. 8. Part. 7.

(*m*) Ut probatur in leg. *Lege Aquilia*, ff. *Ad leg. Aquil.*

(*n*) Juxta text. in leg. *Si usufructus*, §. *Denique*, ff. de *Usufruct.*

(*o*) Ut in §. *Injuria*, Inst. de *Leg. Aquil.* & in leg. 4. tit. 8. Part. 7.

(*p*) Ut inquit text. in §. *Item si putator*, Instit. de *Leg. Aquil.* & in leg. 4. tit. 8. Part. 7.

(*q*) Ut probat text. in §. *Præterea*, Instit. de *Leg. Aquil.* & in leg. 6. tit. 8. Part. 7.

(*r*) Juxta text. in §. *Illud*, Instit. de *Leg. Aquil.*

(*s*) Ut probatur in leg. *Si servus servum*, §. *Tertio capite*, ff. *Ad leg. Aquil.* & in leg. 1. & 2. Cod. eod. tit. & in §. *Capite tertio*, Instit. de *Leg. Aquil.* & in leg. 28. tit. 15. Part. 7.

(*t*) Ut probat text. in dict. §. *Ex maleficiis*, & in leg. 2. §. 1. & in leg. *Inde Neratius*, §. *Hæc actio*, ff. *Ad leg. Aquil.* & in leg. 16. tit. 15. Part. 7. ubi eleganter tradit Gregor. Lup.

(*u*) Ut probat text. in dict. §. *Ex maleficiis*, & ibi explicant Jaf. n. 22. & Mifing. n. 42. & Covar. in cap. *Si hæredes*, n. 5. de *Teftam.*

(*x*) In leg. ultima, §. *Cum autem*, Cod. *Ad Trebel.* receptum à Mifing. in dict. §. *Ex maleficiis*, n. 49. contra gloss. ibi, verb. *In judicium.*

(*y*) Secundum prædictam gloss. receptam à Jaff. ibi, n. 41. & Mifing. n. 49.

(*z*) Secundum omnes in leg. *Nulli*, Cod. de *Epifcop. & Cleric.* Bart. in leg. *Hæreditas* II. ff. de *Hæred. inftit.* & Jaff. in dict. §. *Ex maleficiis*, n. 22.

(*a*) In leg. *Hæreditas*, §. *Defuncto*, ff. de *Petit. hæredit.* & Barbat. in dict. cap. *Si hæredes*, col. 13.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN ® DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

„ lo qual cometiò delicto, è incurriò en la pe-
„ na del quatro tanto: la qual monta, y suma
„ ciento y veinte ducados, por valer el di-
„ cho Derecho, que me hurtò, treinta ducados:
„ por que pido à Vmd. que habida mi relacion
„ por verdadera, en quanto baste, declarando
„ al dicho adverso por hechor, y perpetrador
„ del dicho delicto, le condene à que me dè,
„ y pague los dichos ciento y veinte ducados
„ del quatro tanto: y en lo necessario, &c.
„ y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE FURTI *non manifesti.*

Ilustre Señor.

52. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me
„ querello, y pongo demanda à Fulano, y
„ digo: que el dicho adverso entrò en mi
„ casa, y contra mi voluntad tomò, y llevò
„ hurtada una escudilla de plata, que pesaba
„ cien reales, y despues pareciò en su poder:
„ en lo qual cometiò grave delicto, è incur-
„ rio en la pena del doblo, y me la es obli
„ gado à pagar: por ende à Vmd. pido, que
„ declarandolo por hechor, y perpetrador del
„ dicho delicto, le condene en ducientos rea-
„ les, en que se suma el dicho doblo, atento
„ lo que valia la dicha escudilla, salvo la ju-
„ dicial tassacion de Vmd. y en lo necessario,
„ &c. y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE VI BONORUM *raptorum.*

Ilustre Señor.

53. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me
„ querello, y pongo demanda à Fulano, y di-
„ go: que assi es, que el dicho adverso, en
„ un dia del mes de Mayo proximo passado de
„ este presente año de setenta y cinco años, fue
„ à mi casa, y entrò en una sala baxa, adon-
„ de yo estaba passeandome, y echò mano à
„ una daga, y me la puso à los pechos, y por
„ fuerza y violencia, sin resistencia alguna, me
„ tomo una bolsa, que tenia ducientos reales,
„ y la llevò robada, en lo qual cometiò grave
„ delicto, è incurriò en la pena del quatro
„ tanto, en la qual se incluye el valor de lo
„ que me llevò robado: por que pido à Vmd.
„ que habida mi relacion por verdadera, en
„ quanto baste, declarando al dicho adverso
„ por hechor, y perpetrador del dicho delic-
„ to, le condene à que me buelva, y restituya
„ la dicha bolsa con los dichos ducientos rea-
„ les, con mas el tres tanto, que son seiscien-
„ tos reales: y en lo necessario el oficio, &c.
„ y juro, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE LEGIS AQUILIÆ.

Ilustre Señor.

54. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pon-
„ go demanda à Fulano, y digo: que assi es,
„ que el dicho adverso dio una cuchillada à
„ Juan mi esclavo en la cara, que llegò al ojo
„ derecho, y le cortò cuero, y carne, y sa-
„ cò mucha sangre, sin que el dicho mi escla-
„ vo hiciesse, ni dixesse cosa alguna, por don-
„ de le huviesse de venir mal ni daño: y para
„ curarle le dieron tantos puntos, y està à pi-
„ que de muerte: y en caso que sane, que-
„ dará tuerto del dicho ojo, y muy feo: y por
„ razon de la dicha fealdad, y falta de ojo
„ està el dicho adverso obligado à darme, y
„ pagarme sesenta ducados, que el dicho es-
„ clavo valdrà menos de lo que valiò treinta
„ dias antes que le hiriesse: y en caso que mue-
„ ra, como los Cirujanos entienden, està obli-
„ gado à me pagar cien ducados, que el di-
„ cho esclavo valia el año proximo passado de
„ setenta è quatro años, con mas lo que he
„ gastado, è gastare en curarle, è lo que he
„ perdido, y perderè de su servicio, y obras,
„ que protesto verificar en la prosecucion de
„ esta causa: y aunque el dicho adverso ha
„ sido requerido, no lo ha querido hacer sin
„ pleyto: por que pido à Vmd. que habida mi
„ relacion por verdadera, en quanto baste,
„ condemne al dicho adverso à que me dè, y
„ pague todo lo susodicho: y en lo necessa-
„ rio, &c. y juro, &c.

EX CAPITE QUINTO.

SUMMARIA.

1 *Actiones vel in simplum, vel in duplum, aut triplum, aut quadruplum competunt: & in quo casu qualibet detur.*

CAPUT QUINTUM.

DE ACTIONIBUS, QUÆ DANTUR in simplum, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum.

JUstinianus in §. *Omnes*, Instit. de *Action.* explicat, quænam quantitas pœnarum, & pro quibus rebus statui, & exigi soleat, constituendo propriam divisionem: 1. quæ divisio est quadruplex, quia, scilicet, actiones, vel *in simplum*, vel *in duplum*, vel *in triplum*, vel *in quadruplum* competunt. In simplum datur, *quando rem ipsam persequimur*, vel *aliquam pœnam sine aliqua re.* In duplum, triplum, quadruplum datur, *cum præter rem ipsam exigitur aliquid, quod æstimationem ejusdem rei excedat duplo, triplo, aut quadruplo.* (a) Et de unaquaque earum dicendum erit in cap. de *Action. bonæ fidei*, cum suis §§. infra, & ita nunc agendum erit solummodo de actione *ex stipulatu*, quæ *in simplum* datur.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Actio ex stipulatu in simplum datur.*

2 *Stipulationis definitio.*

3 *Obligatio, & actio oritur, attento jure Regio, ex sola pollicitatione, vel ex quolibet modo, & simplici pacto, aut qualibet promissione absque solemnitate verborum, & stipulatione in actu, & contractu, dummodo animus obligandi quomodocunque appareat.*

4 *Libellus in actione ex stipulatu.*

§. PRIMUS.

DE ACTIONE EX STIPULATU.

1. ACtio *ex stipulatu* datur *in simplum*, (b) oriturque ex stipulatione, 2. *quæ est contractus verborum, qui celebratur præcedente interrogatione creditoris, & subsequitur in continenti responsione debitoris super eadem re, & inter easdem personas.* (c)

3. Hodie verò de *jure* hujus *Regni*, absque solemnitate verborum, & stipulatione in actu & contractu, oritur obligatio, & actio ex sola pollicitatione, vel ex quolibet modo, & simplici pacto, vel ex qualibet promissione, dummodo animus obligandi quomodocunque appareat, juxta text. in leg. 3. tit. 8. lib. 3. Ordinam. quæ habetur in leg. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. (d) & libellus in ea erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE EX STIPULATU.

Ilustre Señor.

4. „ Fulano, parezco ante Vmd. y digo:
„ que estando juntos yo, y el dicho adverso,
„ le preguntè, si me queria dàr à Sticho, y èl
„ me respondiò, que me lo prometia, è por
„ ello quedò obligado à me lo dàr è entre-
„ gar; y aunque por mi ha sido requerido,
„ que lo cumpla, no lo ha querido hacer: por
„ que pido à Vmd. que habida mi relacion por
„ verdadera en quanto baste, le condemne à
„ que me dè, y entregue el dicho Sticho: y
„ en lo necessario, &c. y juro, &c.

EX §. SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *Actio servi corrupti prætoria, directa, & utilis est: & datur in duplum adversus eum, qui dolo malo persuadendo corrupit animum servi alterius, ut deterior fieret.*

2 *Actio servi corrupti datur in duplum nomine pœnæ, quanti servus, ob id quod corruptus, fit deterior, & sit æstimatio omnium rerum, quas servus secum abstulit, & duplicatur.*

3 *Actio servi corrupti utilis datur adversus eum, qui filium, filiamve familias persuadendo corrupit.*

4 *Actio utilis servi corrupti non datur in duplum, sed ad interesse ex affectione patris delato juramento.*

5 *Actio utilis servi corrupti non solum datur patri, sed etiam filio, vel filiæ corruptis.*

6 *Libellus in actione servi corrupti..*

§. SECUNDUS.

DE ACTIONE IN DUPLUM, & primo de actione servi corrupti.

1. ENumerantur quinque actiones, quæ *in duplum* dantur, à Justiniano in §. *In duplum*, Instit. de *Action.* de quarum quatuor egimus supra: (a) ac ideo in præsenti so-

(a) Et harum actionum exempla subjiciuntur in dict. §. *Omnes*, & in §§. leqq. in §. *Omnes*, tantum exemplificantur actiones, quæ *in simplum* dantur.

(b) Ut probatur in §. *Omnes*, Instit. de *Action.*

(c) Ut in leg. 1. in princ. ff. de *Verb. oblig.* & in leg. 5. §. *Stipulatio*, eod. tit. text. in leg. 1. §. *Verbis*, ff. de *Act. & oblig.* & text. in §. 1. Instit. de *Verb. oblig.* & leg. 1. tit. 11. Part. 5. resolvit Anton. Gom. 2. Tom. Variar. cap. 9. num. 3.

(d) Et explicat Anton. Gom. 2. tom. cap. 9. n. 3. & Covar. lib. 1. Variar. cap. 14. n. 13. & Didac. Perez in leg. 3. tit. 8. lib. 3. Ordin. in gloss. 1.

(a) In cap. 4. in §. de *Action. persecutor. pœnæ, & rei simul.*

lummodo erit agendum de actione *servi corrupti*, quæ prætoria est, *directa*, & *utilis*: (b) proprie datur *in duplum* adversus eum, qui dolo malo persuadendo corrumpit animum servi alterius, ut deterior fieret, (c) 2. & datur *in duplum* nomine pœnæ, quanti servus, ob id quod corruptus, fit deterior, & fit æstimatio omnium rerum, quas servus secum abstulit, & duplicatur. (d)

3. *Utilis* vero datur adversus eum, qui filium, filiamve familias persuadendo corrupiti 4. & tunc non agitur *ad duplum*, sed ad interesse, ex affectione patris delato jurejurando, (e) 5. & nedum datur patri, verum etiam ipsi filio, vel filiæ corruptæ, ut cum aliis resolvit Jasso: (f) 6. & libellus in actione formatur modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE SERVI *corrupti.*

Ilustre Señor.

6. „ Fulano, parezco ante Vmd. y me „ querello, y pongo demanda à Fulano, y di„ go: que assi es, que teniendo yo un esclа„ vo, que se llama Francisco, negro atezado, „ de edad de veinte años, de muy buenas cos„ tumbres, y muy fiel, y sin tacha alguna, el „ dicho adverso le persuadio, y aconsejo, que „ se fuesse y ausentasse de mi casa, y me lle„ vasse hurtado lo que pudiesse: y por su con„ sejo, y persuasiones el dicho esclavo se fuè „ y ausentò de mi casa, y me llevò de mis „ bienes hasta en quantia de cinquenta duca„ dos, y el dicho adverso le recepto en su ca„ sa, y le dio favor y ayuda, para hacer lo „ que hizo: en lo qual cometio delicto, y me „ estraxo mi esclavo, que antes que se me „ fuesse, y llevasse hurtado lo que llevo, va„ lia cien ducados, y ahora por haverseme „ ido y estragado, ha perdido de su valor cin„ quenta ducados: y por lo susodicho el di„ cho adverso està obligado à pagarme el dos „ tanto del valor, que el esclavo ha perdido, „ y de lo que me llevò hurtado: por que à „ Vmd. pido le condemne, à que me pague el „ dicho dos tanto, assi del valor, que el escla„ vo perdiò, que son cien ducados, como de „ las cosas que llevo, que son otros cien du„ cados: y en lo necessario, &c. y juro, &c.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 *Portulæ erant olim salaria præscripta, quæ secundum quantitatem petitam dabantur executoribus judiciorum ante Judicium cœptum.*

2 *Petentes plus olim cadebant à causa tota.*

3 *Actio ex lege condictitia, cui, & adversus quem competat.*

4 *Actio ex lege condictitia datur in triplum, in quo simplum continetur.*

5 *Actio ex lege condictitia datur in quadruplum adversus executores extorquentes aliquid ultra sportulas debitas.*

6 *Actio ex lege condictitia, non solum competit, quando plus re petitur, sed etiam, quando plus loco, & causa petitur.*

7 *Induciæ duplicantur, quando plus tempore petitur, & cessat actio legis condictitiæ.*

8 *Petens plus, si ante litem contestatam pœniteat, excusatur à pœna actionis ex lege condictitia.*

9 *Libellus in actione ex lege condictitia, quæ adversus plus debito petentem datur.*

§. TERTIUS.

DE ACTIONIBUS, QUÆ IN TRIPLUM dantur.

Justinianus in §. *Tripli*, & in §. *Si quis agens*, cum quinque §§. sequentibus, Inst. de *Action.* ponit exempla actionum, quæ *in triplum* dantur, & primo ponit exemplum actionis ex leg. *Condictitia*, in dict. §. *Tripli*: 1. pro cujus cognitione constituendum erit, quod olim erant salaria præscripta, quæ *portulæ* dicebantur, & secundum quantitatem petitam dabantur executoribus judiciorum, statim in ingressu litis ante Judicium cœptum: & inde arripiebant ansam actores, ut reis incommodarent, petendo plus debito, ut sic viatores, & executores acciperent suas sportulas juxta quantitatem petitam, & non juxta id, quod vere debebatur: ac ideo Justinianus, ut obviaretur huic improbitati, statuit pœna *in triplum* adversus actores plus debito petentes, (a) & *in quadruplum* adversus executores extorquentes aliquid ultra sportulas debitas: (b) 2. olim enim plus petentes cadebant à causa tota, (c) 3. & ista actio *ex lege condictitia* competit ei, qui damnum passus est adversus actorem, qui per fraudem plus debito petiit: 4. & datur in triplum, in quo simplum continetur. (d)

5. Et adversus executores extorquentes aliquid ultra sportulas debitas, datur in quadruplum; (e) 6. & nedum actio ista competit, quando quid plus re petatur, verum etiam quando plus loco, & causa petatur: (f) de *Jure* tamen *Regio* petens plus re condemnatur in expensis à reo factis, plus loco, & causa petens punitur pœna tripli; petens vero plus tempore punitur pœna duplicati temporis, ita probat text. in leg. 43. & 45. tit. 3. Part. 3. (g) Ego vero prædictas leges Regias intelligerem, quod si plus repeteretur absque dolo, & fraude actoris, tunc si in probatione quantitatis petitæ actor deficeret, puniretur in expensis tantum, & in hac specie accipio text. in dict. leg. 43. si vero plus loco, vel causa peteretur fraudulenter & dolosè, tunc actor puniretur in triplum damni causati, & in isto casu intelligo textus in dict. leg. 45. si dolus, & fraus abessent, cessaret pœna illius leg. nam etiam in §. *Tripli* iste dolus consideratur.

7. Quando verò plus tempore aliquid petatur, *id est*, ante tempus, tunc induciæ duplicantur, ut probatur in dict. juribus, & cessat ista actio *ex lege condictitia*; 8. potest tamen plus petens à pœna hujus actionis excusari, si ante litem contestatam pœnituerit, ut firmat Glossa: (h) quæ omnia conducunt decisioni text. in leg. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. Recop. ut notat Didac. Perez: (i) & libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE EX LEGE *condictitia, quæ adversus plus debito petentem datur.*

Ilustre Señor.

9. „ Fulano, vecino de tal Lugar, pa„ rezco ante Vmd. y me querello, y pongo „ demanda à Fulano, y digo: que assi es, que „ el dicho adverso con dolo, por me hacer „ vejacion y molestia, me puso demanda ante „ Vmd. por dos mil ducados, que dixo le de„ bia de un alcance de cuentas, que entre èl, „ y mi se hicieron, no le debiendo en realidad „ de verdad mas de tan solamente mil duca„ dos, porque los demàs le tenia pagados, y „ de ellos me tiene dadas cartas de pago, „ como consta por dos escrituras, que de lo „ sobredicho otorgò ante Fulano, Escribano „ pùblico del Numero de esta Ciudad, de las „ quales hago presentacion con el juramen„ to, y solemnidad necessaria, &c. la qual de„ manda ha proseguido y prosigue hasta el „ punto, y estado en que està el processo de „ la causa: por lo qual se me siguieron de „ daño cien ducados, y èl cayò è incurriò „ en pena de quatrocientos, que es el tres „ tanto del daño, por causa de la demasia que „ me pidiò: por que pido à Vmd. que habida „ mi relacion por verdadera, en la parte que „ baste, del sobredicho me haga entero cum„ plimiento de justicia, y por su sentencia, „ que en tal caso lugar haya, le condemne „ en los dichos quatrocientos ducados de pena, „ en que incurrio, mandandole, que me los „ dè y pague, pues conforme à derecho lo „ he de haber: y assi condenado à ello, le com„ pela, y apremie por todo rigor, y remedio „ de derecho: sobre que pido justicia, y cos„ tas, y el oficio de Vmd. imploro, y juro, „ &c.

EX §. QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Actio quod metus causa est personalis in rem scripta: & cui competat.*

2 *Actio quod metus causa intra annum in quadruplum, data contumacia, & post annum in simplum datur.*

3 *Actio quod metus causa in quadruplum datur adversus eum, qui jussu Judicis rem metu extortam non restituit actori.*

4 *Actio quod metus causa ut competere possit, quæ requirantur.*

5 *Metus cadens in constantem virum requiritur, ut actio quod metus causa competat.*

6 *Metus reverentialis patris, vel mariti non dicitur justus, ut actum annullet, nisi minæ præcesserint ab eo, qui solitus sit eas ponere.*

(b) Ut leg. *Ut tantum* in princ. ff. de *Servo corrupt.*
(c) Ut probat text. in dict. §. *In duplum*, & text. in leg. 1. ff. de *Servo corrupt.*
(d) Ut probat text. dict. §. *In duplum*, & in leg. *In hoc judicio*, ff. de *Servo corrupt.*
(e) Ut in dict. leg. *Ut autem* in princip. & notat glos. in dict. §. *In duplum*, verb. *Æstimatio.*
(f) In §. *Omnes*, Instit. de *Action.* n. 21. Mising. num. 5. dict. §. *In duplum.*
(a) In dict. §. *Tripli.*
(b) In §. *Item ex lege.*
(c) Ut probat text. in §. *Si quis*, Instit. de *Action.*
(d) Ut probat text. dict. §. *Tripli.*
(e) Ut in dict. §. *Item ex lege*, Instit. de *Action.*
(f) Ut in dict. §. *Tripli*, & in §. *Plus autem*, cum aliquibus, §§. seqq. Instit. de *Action.* & in cap. unic. Extra de *Plus petition.*
(g) Et ibi notat Gregor. Lup.
(h) 1. recepta communiter in dict. cap. unic. & notat Jas. in dict. §. *Tripli*, n. 24.
(i) In leg. 21. tit. 14. lib. 2. Ordin.

in executione.

7 *Actio* quod metus causa *ut competat, requiritur, quod restituere debens sit in contumacia, ex eo quod jussus à Judice rem restituere, eam non restituit.*

8 *Actio* quod metus causa *ex prima parte, & secunda edicti quomodo competat.*

9 *Libellus in actione* quod metus causa.

§. QUARTUS.

DE ACTIONE, QUÆ IN QUADRUPLUM, datur, & primo de actione quod metus causa.

JUstinianus in §. *Quadrupli*, Instit. de *Action.* posuit exempla actionum, quæ *in quadruplum* dantur, nempe actionis *furti manifesti*, de qua supra egimus: (*a*) item actionis *quod metus causa*, & actionis *de calumniatoribus*, & actionis, quæ datur adversus executores litium extorquentes aliquid ultra sportulas debitas. Et de hac ultima actione tetigimus in §. præcedenti.

1. In præsenti tamen agendum erit de actione *quod metus causa*, quæ personalis est *in rem scripta* à Prætore, competitque ei, qui per metum cadentem in constantem virum compulsus est ad alienandum, vel dandum aliquid, ad hoc ut sibi res restituatur: 2. & data contumacia, intra annum *in quadruplum* condemnetur, & post annum *in simplum*. (*b*) 3. Ex quibus constat, hanc actionem *in quadruplum* dari adversus eum, qui Judicis jussu rem ipsam actori non restituit, eamque pœnam restituentem evitare. (*c*)

4. Et ad hoc ut ista actio competat, requiruntur sequentia: 5. primò, quod actus gestus fuerit per metum cadentem in constantem virum vel mulierem, referendo singula singulis: (*d*) & quis dicatur justus metus, declarant Jasso, (*e*) & D. Anton. de Padilla: (*f*) 6. Et an metus reverentialis patris, vel mariti dicatur justus metus, & annullet actum, tradit Glossa, (*g*) quæ resolvit, talem metum reverentialem sufficientem esse ad annullandum actum; sed contraria sententia vera, & communis est, secundum Panormitanum, (*h*) Anton. Gomez, (*i*) & Covarruviam, (*j*) & plures alios, quos refert, & sequitur Joann. Gutierrez: (*k*) qui omnes prædictam glossam intelligunt procedere, quando minæ præcesserunt, & qui illas fecit, solitus esset ponere minas in executione.

7. Secundo requiritur, quod restituere debens fuerit in contumacia, ut puta, quia jussus à Judice rem restituere illam non restituit: (*l*) 8. nam ex 1. part. Edicti Prætoris *quod metus causa* datur remedium ad rescindendum actum metu gestum, & ad restituendam rem metu alienatam: (*m*) & ita actor prius ex illo remedio petere debet, *actum metu gestum rescindi, & rem sibi restitui*; & si intra tempus à Judice datum res non fuerit actori restituta, tunc ex secunda parte Edicti Prætoris, scilicet, *quod metus causa*, datur intra annum actio *in quadruplum*, & post annum *in simplum*, (*n*) & utraque actio in libello intentari poterit modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE, *quod metus causa.*

Ilustre Señor.

9. „ Fulano, vecino de tal Lugar, parez- „ co ante Vmd. y me querello, y pongo de- „ manda à Fulano, y contando el caso de ella, „ digo: que yo hice donacion al dicho adver- „ so de un caballo vayo, cabos negros, de „ edad de cinco años, que à su justa, y co- „ mun estimacion vale ducientos ducados, la „ qual donacion le hice contra mi voluntad „ por fuerza, y miedo justo, tal, que en qual- „ quier varon constante pudiera caer, que „ el dicho adverso me hizo, para que le hi- „ ciesse la dicha donacion, diciendo, que si no „ la hacia, me mataria, y para ello puso ma- „ no à un puñal, è lo sacò, y puso à mis pe- „ chos; y haviendome assi atemorizado, è „ con- „ considerando que es hombre que suele, y „ acostumbra poner en execucion sus amena- „ zas, le hice la donacion del dicho caballo, è „ se lo entreguè: por lo qual està obligado à „ me bolver, y restituir el dicho caballo, „ que le donè; y aunque por mi ha sido reque- „ rido que me lo buelva, è restituya, no lo „ ha querido, ni quiere hacer sin pleyto: por „ que pido à Vmd. que habida mi relacion „ por verdadera, en la parte que baste, por su „ sentencia, que en tal caso lugar haya, pro- „ nuncie la dicha donacion ser ninguna, y „ dandola por tal, y por la mesma sentencia „ condemne al dicho adverso à que me dè, „ buelva, y restituya dentro de un breve ter- „ mino el dicho caballo, y en caso que den- „ tro del dicho termino no me lo entregare, „ y restituyere, que me dè y pague ocho- „ cientos ducados por la rebeldia, en que es- „ tuviere de no me lo bolver, y restituir den- „ tro del termino, que por Vmd. le fuere se- „ ñalado: y sobre que pido justicia, y costas, „ y el oficio de Vmd. imploro, y juro, &c.

(*a*) In cap. 4. §. de *Actionibus persecutoriis pœnæ*, & *rei simul* in vers. Et in primis supradictis sic constitutis, &c.

(*b*) Ut probatur in dict. §. *Quadrupli*, juncto, §. *Item actio*, Instit. de *Action.* & in leg. *Si cum exceptione*, §. 1. & §. *Post annum*, & in §. *In hac actione* in fin. & in §. *Hac autem*, ff. de *Eo, quod metus causa.*

(*c*) Ut latè explicant Jas. in dict. §. *Quadrupli* à n. 47. & Mising. à n. 1.

(*d*) Ut probatur in leg. *Inter positas*, Cod. de *Transact.* & in cap. *Cum locum*, de *Sponsal.*

(*e*) In dict. §. *Tripli*, Alex.

(*f*) In dict. leg. *Inter positas*, & text. in leg. 7. tit. 33. Part. 7. & leg. 7. tit. 12. lib. 3. Fori.

(*g*) In leg. 1. §. *Quæ enarranda*, verb. *Metu*, ff. *Quæ res vi vel metus causa gesta erunt*, ubi Bart. & Alex. in fin. & Jason in n. 2. & 3. & Corn. Cons. 84. vol. 1. & Cons. 85. vol. 2. & Cons. 86. vol. 3. & Cons. 87. vol. 4. & Cons. 88. vol. 5. & Cons. 89. vol. 6. & Cons. 90. vol. 7. & Cons. 91. vol. 8. & Cons.

in executione.

7 *Actio* quod metus causa *ut competat, requiritur, quod restituere debens sit in contumacia, ex eo quod jussus à Judice rem restituere, eam non restituit.*

8 *Actio* quod metus causa *ex prima parte, & secunda edicti quomodo competat.*

9 *Libellus in actione* quod metus causa.

§. QUARTUS.

DE ACTIONE, QUÆ IN QUADRUPLUM, datur, & primo de actione quod metus causa.

JUstinianus in §. *Quadrupli*, Instit. de *Action.* posuit exempla actionum, quæ *in quadruplum* dantur, nempe actionis *furti manifesti*, de qua supra egimus: (*a*) item actionis *quod metus causa*, & actionis *de calumniatoribus*, & actionis, quæ datur adversus executores litium extorquentes aliquid ultra sportulas debitas. Et de hac ultima actione tetigimus in §. præcedenti.

1. In præsenti tamen agendum erit de actione *quod metus causa*, quæ personalis est *in rem scripta* à Prætore, competitque ei, qui per metum cadentem in constantem virum compulsus est ad alienandum, vel dandum aliquid, ad hoc ut sibi res restituatur: 2. & data contumacia, intra annum *in quadruplum* condemnetur, & post annum *in simplum*. (*b*) 3. Ex quibus constat, hanc actionem *in quadruplum* dari adversus eum, qui Judicis jussu rem ipsam actori non restituit, eamque pœnam restituentem evitare. (*c*)

4. Et ad hoc ut ista actio competat, requiruntur sequentia: 5. primò, quod actus gestus fuerit per metum cadentem in constantem virum vel mulierem, referendo singula singulis: (*d*) & quis dicatur justus metus, declarant Jasso, (*e*) & D. Anton. de Padilla: (*f*) 6. Et an metus reverentialis patris, vel mariti dicatur justus metus, & annullet actum, tradit Glossa, (*g*) quæ resolvit, talem metum reverentialem sufficientem esse ad annullandum actum; sed contraria sententia vera, & communis est, secundum Panormitanum, (*h*) Anton. Gomez, (*i*) & Covarruviam, (*j*) & plures alios, quos refert, & sequitur Joann. Gutierrez: (*k*) qui omnes prædictam glossam intelligunt procedere, quando minæ præcesserunt, & qui illas fecit, solitus esset ponere minas in executione.

7. Secundo requiritur, quod restituere debens fuerit in contumacia, ut puta, quia jussus à Judice rem restituere illam non restituit: (*l*) 8. nam ex 1. part. Edicti Prætoris *quod metus causa* datur remedium ad rescindendum actum metu gestum, & ad restituendam rem metu alienatam: (*m*) & ita actor prius ex illo remedio petere debet, *actum metu gestum rescindi, & rem sibi restitui*; & si intra tempus à Judice datum res non fuerit actori restituta, tunc ex secunda parte Edicti Prætoris, scilicet, *quod metus causa*, datur intra annum actio *in quadruplum*, & post annum *in simplum*, (*n*) & utraque actio in libello intentari poterit modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE, *quod metus causa.*

Ilustre Señor.

9. „ Fulano, vecino de tal Lugar, parez- „ co ante Vmd. y me querello, y pongo de- „ manda à Fulano, y contando el caso de ella, „ digo: que yo hice donacion al dicho adver- „ so de un caballo vayo, cabos negros, de „ edad de cinco años, que à su justa, y co- „ mun estimacion vale ducientos ducados, la „ qual donacion le hice contra mi voluntad „ por fuerza, y miedo justo, tal, que en qual- „ quier varon constante pudiera caer, que „ el dicho adverso me hizo, para que le hi- „ ciesse la dicha donacion, diciendo, que si no „ la hacia, me mataria, y para ello puso ma- „ no à un puñal, è lo sacò, y puso à mis pe- „ chos; y haviendome assi atemorizado, è „ con- „ considerando que es hombre que suele, y „ acostumbra poner en execucion sus amena- „ zas, le hice la donacion del dicho caballo, è „ se lo entreguè: por lo qual està obligado à „ me bolver, y restituir el dicho caballo, „ que le donè; y aunque por mi ha sido reque- „ rido que me lo buelva, è restituya, no lo „ ha querido, ni quiere hacer sin pleyto: por „ que pido à Vmd. que habida mi relacion „ por verdadera, en la parte que baste, por su „ sentencia, que en tal caso lugar haya, pro- „ nuncie la dicha donacion ser ninguna, y „ dandola por tal, y por la mesma sentencia „ condemne al dicho adverso à que me dè, „ buelva, y restituya dentro de un breve ter- „ mino el dicho caballo, y en caso que den- „ tro del dicho termino no me lo entregare, „ y restituyere, que me dè y pague ocho- „ cientos ducados por la rebeldia, en que es- „ tuviere de no me lo bolver, y restituir den- „ tro del termino, que por Vmd. le fuere se- „ ñalado: y sobre que pido justicia, y costas, „ y el oficio de Vmd. imploro, y juro, &c.

(*a*) In cap. 4. §. de *Actionibus persecutoriis pœnæ*, & *rei simul* in vers. Et in primis supradictis sic constitutis, &c.

(*b*) Ut probatur in dict. §. *Quadrupli*, juncto, §. *Item actio*, Instit. de *Action.* & in leg. *Si cum exceptione*, §. 1. & §. *Post annum*, & in §. *In hac actione* in fin. & in §. *Hac autem*, ff. de *Eo, quod metus causa.*

(*c*) Ut latè explicant Jas. in dict. §. *Quadrupli* à n. 47. & Mising. à n. 1.

(*d*) Ut probatur in leg. *Inter positas*, Cod. de *Transact.* & in cap. *Cum locum*, de *Sponsal.*

(*e*) In dict. §. *Tripli*, Alex.

(*f*) In dict. leg. *Inter positas*, & text. in leg. 7. tit. 33. Part. 7. & leg. 7. tit. 12. lib. 3. Fori.

(*g*) In leg. 1. §. *Quæ enarranda*, verb. *Metu*, ff. *Quæ res vi vel metus causa gesta erunt*, ubi Bart. & Alex. in fin. & Jason in n. 2. & 3. & Corn. Cons. 84. vol. 1. & Cons. 85. vol. 2. & Cons. 86. vol. 3. & Cons. 87. vol. 4. & Cons. 88. vol. 5. & Cons. 89. vol. 6. & Cons. 90. vol. 7. & Cons. 91. vol. 8. & Cons.

10 *Actiones stricti juris, & actiones bonæ fidei multas inter se continent differentias.*

11 *Dolus dans causam contractui bonæ fidei efficit eum nullum, & re integra, deceptus non tenetur adimplere talem contractum.*

12 *Contractus stricti juris, licet in eo dolus interveniat, non est nullus; datur tamen exceptio doli contra deceptorem, re integra, re vero non integra, actio doli.*

13 *Dolus, si non det causam contractui bonæ fidei, sed solummodo incidat in contractum, non facit contractum nullum, sed damnum resarcietur per actionem ex illo contractu propter dolum.*

14 *Dolus si incidat in contractibus stricti juris, damnum non resarcitur per illum contractum, sed rescinditur per actionem, vel exceptionem de dolo.*

15 *Dolus dicitur dare causam contractui, quando unus ex contrahentibus dolosis suasionibus induxit alium ad secum contrahendum.*

16 *Dolus dicitur incidere in contractum, quando alias celebraturus contractum, inductus fuit dolo & machinatione, ut in ipso contractu decipieretur.*

17 *Actionum stricti juris, & bonæ fidei divisio an procedat de jure Canonico.*

18 *Actiones bonæ fidei sunt tantum decem & septem, & quæ sint directæ, quæ vero directa, & contraria.*

19 *Indefinita oratio æquipollet universali.*

20 *Actionis appellatione venit, tam directa, quàm contraria.*

CAPUT SEXTUM.

DE ACTIONIBUS BONÆ FIDEI.

1. ACtiones alias esse *bonæ fidei*, & alias *stricti juris* dixit Justinianus in §. *Actionum*, Instit. de *Action.* quo in loco enumerat eas, quæ *bonæ fidei* sunt, licet olim dubium esset de petitione hæreditatis; & ibi non enumeratas *stricti juris* esse constat, secundum Glossam: (a) 2. & pro perfecta hujus rei cognitione constituendum erit, quod *bona fides* varias habet acceptiones: interdum enim designat *purum illum, & sincerum animum ab omni dolo, fraude, & calliditate separatum*: (b) 3. & in hoc significatu bona fides in quolibet contractu exigitur: (c) 4. nonnunquam bona fides pro *bono & æquo* usurpatur: (d) 5. & in isto sensu actiones *bonæ fidei* appellantur, in quibus Judex liberam potestatem habet judicandi, quod sibi bonum, & æquum visum fuerit.

6. Olim enim Romæ Prætores non judicabant causas privaras, sed dabant Judices litigatoribus petentibus: & tunc Prætores in quibusdam cautis dabant formulam judicibus in ea verba, quibus contrahentes usi essent; & ita angustis, & strictis finibus judicum potestatem includebant, ut fas non esset eis à præscripta formula recedere: ob idque actiones *stricti juris* appellatæ fuerunt: 7. in aliis autem cautis multo laxiorem, & latiorem potestatem Prætores tribuebant judicibus, ut judicarent, quod sibi ex bono, & æquo visum esset, ut colligitur ex Cicerone in Topicis ad Trebatium. Sunt ergo *bonæ fidei* actiones remissioris & laxioris juris, ac ex æquitate pendentis; non quod ulla sit actio malæ fidei, quoniam in omnibus negotiis bona fides desideratur, (e) sed ideo, quod Judex in cognitione potest habere rationem earum rerum, quarum contrahentes non meminere: (f) 8. at verò actiones *stricti juris* sunt, in quibus Judices non habent tam amplam interpretationem, & potestatem judicandi ex bono & æquo, sed solummodo juxta verba contrahentium, (g) veluti in actione *ex stipulatu*: (h) 9. quam actionem ob hoc non bonæ fidei, sed stricti juris Justinianus dixit. (i)

10. Rursus constituendum est, plures differentias esse inter actiones bonæ fidei, & stricti juris: (j) 11. & prima differentia est, quod in contractibus *bonæ fidei* dolus dans causam contractui efficit contractum nullum *ipso jure*, & re integra, deceptus non tenebitur ad perficiendum; re autem non integra, ut quia traditio, vel aliud secutum est, actio *doli* competit ad restituendam rem traditam, & ad rescindendum contractum, quatenus *de facto* processit: (k) 12. in contractibus verò *stricti juris* dolus dans causam contractui non efficit contractum nullum, imo valet; datur tamen exceptio *doli* adversus decipientem, re integra: & si deceptus tradiderit, vel perfecerit, actio *doli* ei datur, ut notat Glossa: (l) 13. cæterum, si dolus non det causam contractui, sed solummodo incidat in contractum in contractibus bonæ fidei non facit contractum nullum, imò valet; 14. resarcitur tamen damnum per actionum ex illo contractu propter dolum: (m) at verò in contractibus *stricti juris*, si dolus incidat, damnum non emendatur per illum contractum, sed rescinditur per actionem, vel exceptionem *de dolo*. (n)

15. Dicitur autem dolus dare causam contractui, *quando unus dolosis suasionibus induxit aliquem ad secum contrahendum*, ut puta, ad vendendum, ut illum deciperet, qui alias non fuisset venditurus, & dolo ejus fuit principaliter inductus ad vendendum, quia dixit, suum equum habere vitia latentia, quæ ipse ignorabat; 16. dolus verò dicitur incidere in contractum, quando quis alias erat venditurus, & ego dolo, & machinatione demonstravi, quod pretium illius rei non valebat, nisi tantum, ut si valebat centum, & meis machinationibus ostendi, quod non valebat nisi quinquaginta, vel si vendidisti mihi vineam, vel hortum, & ante aquam traderes, excidisti vites, aut arbores.

17. Aliam differentiam ponit Glossa; (o) alias plures differentias enumerat, & explicat idem Benicasius, (p) & an divisio actionum in actiones *bonæ fidei*, & *stricti juris* procedat de *Jure Canonico*, latè disputat: (q) & D. Franc. à Sarmiento (r) resolvit, etiam de *Jure Canonico* esse actiones *stricti juris*: idem cum aliis resolvit Covarruvias: (s) expendens ad hoc text. in cap. *Cum venerabilis*, de *Except.* Et an sint aliæ plures actiones *bonæ fidei*, quam quæ in dict. §. *Actionum*, enumerantur, resolvit idem Benicasius, (t) 18. qui resolvit, quod sunt tantum decem & septem, (u) & omnes sunt *directæ*, exceptis sex, quæ sunt *directæ*, & *contrariæ*, ut sunt actiones *mandati*, *commodati*, *depositi*, *pignorati*, *tutelæ*, *negotiorum gestorum*: & licet illæ contrariæ ibi non exprimantur, nihilominus *bonæ fidei* sunt, & censentur ibi enumeratæ, cum text. ille simpliciter mentionem faciat de actione mandati, depositi, commodati, pignoratitiæ, tutelæ, & negotiorum gestorum: & sic intelligi debet, tàm de directis, quàm de contrariis, 19. quia est oratio indefinita, & æquipollet universali, (x) 20. cum appellatione actionis veniat, tàm directa, quàm contraria: (y) visis itaque differentiis inter actiones *bonæ fidei*, & *stricti juris*, veniendum est ad explicationem earum, quæ *bonæ fidei* sunt.

(a) 2. in dict. §. *Actionum*, eadem commemorat. glos. in cap. *Cum venerabilis*, verb. *Bonæ fidei*, Extra de *Except.* & ibi explicant Panorm. à n. 14. Dec. n. 12. & Paris. à n. 29. Jas. n. 12. 27. & 50. & Gomez. à n. 2. in dict. §. *Actionum*. Alciat. in leg. *Bona fides*, ff. *Depositi*. Duaren. de In litem jurand. pag. 8. Lud. Carondas, lib. 3. Verosimilium, cap. 3. Covar. in reg. *Possessor.* 2. part. §. 6. à n. 4. de *Reg. jur.* in 6. & Cujac. lib. 8. Observationum, cap. 10. & Revardus de Author. Prudentum, cap. 3.

(b) Ut in leg. *Si cum fundum*, ff. de *Contrab. emption.* & in leg. *Si mandato*, §. 1. ff. *Mandati.* & in leg. *Medicat*, ff. de *Var. & extraord. cogn.*

(c) Ut in leg. *Bonam fidem*, Cod. de *Action.*

(d) Ut in leg. *Bona fides*, ff. *Depositi.* & in leg. *Ex male-*

fic. ff. de *Action. & oblig.*

(e) Ut in dict. leg. *Bonam fidem.*

(f) Ut in leg. *Consensu* in fin. ff. de *Action. & obligat.*

(g) Ut in leg. fin. Cod. de *Compens.* & in leg. *Quia tantundem*, ff. de *Negot. gestis.*

(h) Juxta text. in leg. *Quidquid*, & in leg. *Si ita stipulatus*, §. *Cryssogonus*, ff. de *Verb. oblig.*

(i) In leg. unic. §. *Sed etsi non ignoramus*, Cod. de *Rei uxor. action.* ita explicant Hotoman. Mising. n. 5. Corras. n. 4. in dict. §. *Actionum*, & Brisson. in lib. 2. de Verbor. verb. *Bona fides*, & verb. *Æquum*, & Covar. in reg. *Possessor.* 2. part. §. 6. n. 4. de *Reg. jur.* in 6.

(j) Quas glos. 2. in dict. §. *Actionum*, colligit.

(k) Juxta text. in leg. *Et eleganter* in princip. ff. de *Dolo malo.*

(l) In dict. leg. *Et eleganter*, & Bartol. in leg. *Si quis cum alter*, ff. de *Verbor. oblig.*

(m) Ut in leg. *Si quis affirmaverit*, ff. de *Del. mal.* & in leg. *Julianus*, §. *Si venditor*, ff. de *Action. empt.*

(n) Ut in dict. leg. *Et eleganter*, §. *Non solum*, & in dict. leg. *Si quis cum aliter*, ita resolvunt glos. 2. dict. §. *Actionum*, Bart. Ang. Imol. & Cum. dict. leg. *Si quis cum aliter*, & communiter omnes ex Joan. Imol. cap. *Cum dilecti*, de *Empt. & vendit.* Jas. dict. §. *Actionum* à n. 25. late disputat Benicas. ibi à n. 232.

(o) 2. dict. §. *Actionum*, ibi: *Unde non veniant usuræ*, quam explicat Mising. ibi n. 16. & late Benicas. à n. 309. Aliam differentiam ponit eadem glos. ibi: *Item in actionibus stricti juris fructus non veniunt*, quam explicat Mising. ibi n. 17. & Benicas. à n. 327. Aliam differentiam ponit dict. glos. ibi: *Item non venit interesse*, quam explicat Mising. ibi n. 26. afferens, communi calculo hanc differentiam reprehendi, prosequitur latè Benicas. à n. 338. Aliam differentiam ponit eadem glos. ibi: *Item bonæ fidei*, quam explicat Mising. à n. 18. & Benicas. à n. 361. Ultimam differentiam tangit prædicta glos. ibi: *Item ex hoc* §. quam explicat Benicas. ibi à n. 388. Aliam differentiam constituit Dinus ibi, Mising. n. 20. & Benicas. à n. 390. Aliam differentiam ponunt Joan. Faber. Ang. Jas. & Mising. ibi à n. 21. & Benicas. à n. 405. Alia differentia enumeratur à Benicas. ibi à n. 424. & explicat Misinger. n. 25. ponit etiam aliam Ang. ibi, & explicat Benicas. à n. 430.

(p) Ibi à n. 436.

(q) In dict. §. *Actionum* à n. 184.

(r) Lib. 3. Selectarum, cap. 3. à n. 1.

(s) In dict. reg. *Possessor.* 2. part. §. 6. n. 5.

(t) A n. 251.

(u) Ut glos. 2. ibi enumerat.

(x) Ut in leg. *Si pluribus*, ff. de *Legat.* 2.

(y) Ut leg. 2. ff. de *Neg. gest.*

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *ACtio ex empto de jure civili inventa est, & cui, & adversus quem competat.*

2 *Actio ex empto tres alias actiones in se continet, actionem de evictione, actionem redhibitoriam, & quanto minoris, & actionem præscriptis verbis.*

3 *Actione redhibitoria, & quanto minoris ad quid agatur.*

4 *Actio ex empto, ut competat, quæ requirantur.*

Emp-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

5 *Emptionis contractus solo consensu perficitur.*

6 *Emptionis contractus requirit pretium ex parte emptoris in pecunia numerata consistens, & ex parte venditoris rem.*

7 *Pretium in emptione, sufficit, quod referatur ad aliquid, quod certificari possit.*

8 *Dominium transfertur in emptorem ex re empta sibi tradita.*

9 *Emptori, cui res empta est tradita, competit rei vendicatio.*

10 *Emptio si ita fuerit celebrata, ut scriptura fieri debeat, ante scripturam perfectam potuerunt partes pœnitere, & a contractu resilire.*

11 *Arrha conventa in contractu emptionis, si ab uno ex contrahentibus perdantur, aut ab alio multiplicata alteri reddantur, poterit dissentiens a contractu discedere.*

12 *Arrhæ si dentur nomine pretii, non est locus pœnitentiæ in contractu emptionis.*

13 *Actioni ex empto locus non est ante pretium solutum, vel venditori oblatum.*

14 *Judex, cui constiterit, pretium venditori non fuisse solutum, poterit emptorem compellere ex officio ad pretii solutionem, antequam res sibi tradatur.*

15 *Dominium pretii soluti, requiritur, quod sit translatum in venditorem, ut venditio & emptio celebrata dicatur, ita ut ab ea resiliri non possit.*

16 *Libellus in actione ex empto.*

§. PRIMUS.

DE ACTIONE EX EMPTO.

1. ACtio *ex empto* ex Jure Civili inventa est, (*a*) daturque ei, qui præsens, vel absens, putà, per nuntium, vel epistolam rem emit adversus venditorem, ut rem venditam tradat: (*b*) 2. & ista sub se comprehendit tres alias actiones, scilicet, actionem *de evictione*, qua emptor agit contra venditorem, si res vendita sibi evincatur, quia venditoris non erat, & actionem *redhibitoriam*, & *quanto minoris*: 3. redhibitoria enim emptor agit infra sex menses ad rescindendum contractum, si res vendita habuerit vitium latens, (*c*) & *quanto minoris* agit emptor infra annum ad pretii diminutionem: (*d*) & de hac actione *redhibitoria*, & *quanto minoris*, ultra DD. in prædictis locis agit Ant. Gomez: (*e*) ex cujus resolutione colliguntur requisita ad prædictam actionem. Comprehendit etiam sub se actio ex empto aliam & tertiam actionem, scilicet, *præscriptis verbis*, qua emptor agit adversus venditorem, si pacta adjecta emptioni non servaverit, de qua infra agendum erit.

4. Et ad hoc quod actio *ex empto* emptori competat, requiruntur sequentia: primo, quod contractus emptionis sit perfectus: 5. perficitur enim *solo consensu*: (*f*) 6. in quo contractu duo requiruntur, nempe, ex parte emptoris *pretium certum* in pecunia numerata consistens, & ex parte venditoris *res*: (*g*) 7. sufficit tamen, quod pretium referatur ad aliquid, quod certificari possit, veluti si quis dicat, se vendere rem, quanti ipse emit, vel quanti in tali arca, vel loco sit. (*h*)

8. Secundo requiritur, quod res vendita non sit tradita emptori vere, vel fictè: quia si tradita esset, dominium ejus in emptorem translatum esset: (*i*) 9. & tunc competeret emptori rei vendicatio. (*j*)

10. Tertio requiritur, quod, quando inter partes fuit conventum, quod in contractu emptionis scriptura interveniret, quod scriptura perfecta sit; alioquin ante ejus perfectionem partes pœnitere, & resilire à contractu possent: (*k*) 11. pari modo pœnitentiæ locus esset, quando arrhæ in contractu intervenirent, si, qui eas dedit, perdere vellet, vel qui accepit, duplicatas restituere: (*l*) unde optima cautela erit, quod ad hoc ut non sit locus pœnitentiæ, quod arrhæ dentur nomine pretii. (*m*)

12. Quarto requiritur, quod emptor in libello narret, *qualiter res sibi fuit vendita, & quo pretio, rem per confinia, vel aliter declarando,* (*n*) 13. dicensque, *pretium à se integraliter fuisse solutum, vel oblatum*: antea enim locus huic actioni non esset: (*o*) oportebit tamen venditorem exceptionem *pretii non soluti* opponere; alioquin emptor obtinebit: (*p*) 14. Judex tamen, si sibi constiterit pretium non fuisse solutum, *ex officio* poterit condemnare emptorem ad solutionem pretii, antea quam res vendita sibi tradatur. (*q*)

15. Ultimo requiritur, quod emptor transtulerit in venditorem dominium pretii soluti; alias, si pecuniam alienam solverit, & venditor eam nondum consumpserit, ad rem venditam tradendam non tenebitur venditor. (*r*) Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE EX EMPTO.

Ilustre Señor.

16. „Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que assi es, „que yo comprè por el mes de Mayo proximo passado de este presente año del dicho adverso unas casas, que son en esta „Ciudad à tal parte, que han por lindero „de una parte casas de Fulano, è por otra casas de Fulano, y por delante calle pública, „las quales él me vendiò, è yo de él compre „por precio de mil ducados, los quales le he „dado y pagado, y él de mi tiene recibidos; „y agora no me ha querido, ni quiere entregar las dichas casas, y los titulos de ellas, „aunque à ello es obligado, y por mi muchas „è diversas veces ha sido requerido: por que „pido a Vmd. que habida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, y otro mas „o mejor pedimento, siendo necessario, aqui „por expresso, por su sentencia del sobredicho me haga justicia, y le condene à que „me dè, y entregue las dichas casas con los „alquileres, que han rentado y podido rentar, desde el dia que se celebrò la dicha venta, y los que rentaren hasta la real entrega, que estimo en tantos mil maravedis en cada un año, con mas los daños „è intereses, que de no me las haver entregado se me han seguido, que estimo en tantos mil maravedis, salvo en todo la judicial „tasacion de Vmd. y à ello le compela, y „apremie por todo rigor de derecho: sobre „que pido justicia, &c.

EX §. SECUNDO.

SUMMARIA.

1 ACtio *ex vendito cui, & ad quid competat.*

2 *Usuræ pretii veniunt in actione ex vendito post traditionem rei venditæ.*

3 *Actio ex vendito ut competat, qua requirantur.*

4 *Venditor non tenetur ad translationem dominii, sed solum ad nudam traditionem.*

5 *Venditor habens facultatem rem tradendi, tenetur præcisè eam tradere, alioquin liberatur præstando interesse.*

6 *Venditor tenetur rem venditam tradere, cum fructibus stantibus tempore contractus celebrati.*

7 *Fructus pendentes pars fundi dicuntur.*

8 *Venditor, si vendita res locata sit, sufficit, quod actionem emptori cedat.*

9 *Venditor tenetur tradere emptori vacuam possessionem rei venditæ.*

10 *Venditor celans servitutem, quam res vendita debet, tenetur actione quanto minoris, & de jure Regio poterit contractus rescindi.*

11 *Libellus in actione ex vendito.*

§. SECUNDUS.

DE ACTIONE EX VENDITO.

1. ACtio *ex vendito* conceditur venditori ad consequenda ea, quæ ei præstare debet emptor: in qua actione venit pretium, quanti res vendita est: (*a*) 2. item veniunt usuræ pretii post diem traditionis. (*b*)

3. Et ad hoc ut hæc actio venditori competat, requiruntur sequentia: primo, quod venditor in libello narret, *se talem rem vendidisse pro tali pretio, & eam tradidisse, vel separatum fuisse tradere*: (*c*) 4. non tamen venditor tenetur ad translationem dominii rei venditæ, sed solummodo ad nudam traditionem;

(*a*) Ut in leg. *Proinde* in princ. ff. de *Ædil. edict.*

(*b*) Juxta text. in leg. 1. ff. de *Contrab. empt.*

(*c*) Ut in leg. *Ex empt.* §. *Redhibitione*, ff. de *Action. empt.*

(*d*) Ut probatur in leg. 1. & toto tit. ff. de *Ædil. edict.* & in leg. *Sciendum*, §. *Tempus*, ff. cod. tit. & in leg. 2. Cod. eod. tit. & in leg. 64. & 65. tit. 5. Part. 5.

(*e*) 2. tom. Variar. cap. 2. à n. 48.

(*f*) Ut probatur in princ. Instit. de *Empt. & vendit.* & in leg. *Consensu*, ff. de *Action. & obligat.* & in leg. 10. tit. 5. Part. 5.

(*g*) Juxta text. in §. *Pretium*, & in §. *Item pretium*, Inst. de *Empt. & vendit.* & in leg. 9. tit. 5. Part. 5. & tradit Anton. Gomez 2. tom. Variar. cap. 2. n. 1.

(*h*) Ut probat text. in leg. *Hæc venditio*, §. *Hujusmodi*, ff. de *Contrab. empt.* & in leg. *Si quis fundum*, ff. cod. tit. & in leg. *Si pater*, §. fin. ff. de *Pact. dotal.* & tenent Bartol. & communiter DD. ibi, & convenit, lex 10. tit. 5. Part. 5.

(*i*) Ut in leg. *Traditionibus*, Cod. de *Pactis*, & in §. *Per traditionem*, Instit. de *Rerum divis.* & in leg. 46. & 47. tit. 28. Part. 3.

(*j*) Secundum glossam fin. in leg. *Si cum fundum*, vers. fin. ff. de *Contrab. empt.* & gloss. in Auth. *Sacramenta puberum*, Cod. *Si adversus vendit.* & facit lex *Julianus*, §. *Ex vendit.* ff. de *Action. empt.*

(*k*) Ut probatur in princip. Instit. de *Empt. & vend.* & ibi gloss. verb. *Scripturæ*, & in leg. *Contractus*, Cod. de *Fide instrum.* & in leg. 6. tit. 5. Part. 5.

(*l*) Ut in dict. princ. de *Empt. & vendit.* & in dict. leg. *Contractus*, & in leg. 7. tit. 5. Part. 5.

(*m*) Secundum gloss. in dict. princ. verb. *Compellitur*, Salicet. & DD. in d. leg. *Contractus.*

(*n*) Ut in leg. *Forma*, ff. de *Confess.*

(*o*) Juxta text. in leg. *Julianus*, §. *Offerri*, ff. de *Action. empt.*

(*p*) Ut cum aliis resolvit Jass. in §. *Actionum*, num 124. Instit. de *Action.*

(*q*) Ut probatur in leg. *Si pater* in fin. junct. gloss. Cod. de *Action. empt.* & tradit Jas. ubi supr. n. 127.

(*r*) Ut in leg. *Cum servus*, ff. *Mandat.* & in leg. *Cum facilat*, §. *Servum*, ff. *Si certum petatur.*

(*a*) Ut probatur in §. *Pretium*, Instit. de *Empt. & vendit.* & in leg. 9. tit. 5. Part. 5.

(*b*) Juxta text. in leg. *Julianus*, §. *Ex vendito*, ff. de *Action. empt.*

(*c*) Ut in dict. leg. *Julianus*, §. *Offerri.*

nem: (d) 5. & si venditor habet facultatem rem tradendi, tenetur eam præcisè traderè; alioquin liberatur, præstando interesse. (e)

6. Secundo requiritur, quod venditor rem venditam tradiderit cum fructibus stantibus tempore contractus celebrati, (f) 7. quia fructus pendentes pars fundi dicuntur: (g) 8. & si fundus locatus fuerit, sufficiet, quod venditor actionem emptori cedat: (h) 9. tertio requiritur, quod venditor tradiderit emptori vacuam possessionem rei venditæ: (i) 10. & quod non celaverit servitutem, quam res vendita debet, alias emptor agere poterit actione *quanto minoris*: (j) & de Jure Regio agere poterit ad rescissionem contractus, ut in leg. 63. tit. 5. Part. 5. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE EX VENDITO.

Ilustre Señor.

11. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que yo vendi al dicho adverso ducientos carneros añejos, à precio cada uno de à dos ducados, fiados à pagar para el dia de Navidad proximo passado, fin del año de ochenta y uno, los quales le entregue luego, y el de mi recibio, y se ha aprovechado de ellos, gozando la lana, y haciendo lo que por bien ha tenido; y aunque el plazo de la paga es passado, muchos dias há, y ha sido por mi requerido me pague el precio de los dichos carneros, no lo ha querido, ni quiere hacer sin pleyto: por que pido à Vmd. que habida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, por su sentencia, que lugar haya, del dicho adverso me haga justicia, condenandole à que me dè, y pague los maravedis, que se montan en los dichos ducientos carneros, à dos ducados cada uno, con mas los intereses, daños, y menoscabos, que se me han recrecido, en no me haver pagado al plazo, que era obligado, los quales protesto liquidar en la prosecucion de esta causa: sobre que pido justicia, y costas, y el „ oficio de Vmd. imploro, y juro en forma „ de derecho, &c.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 *Actiones locati & conducti de jure civili sunt, & directæ, & bonæ fidei.*

2 *Actio utilis competit, quando ille, qui ab alio conduxit, rem alteri locat.*

3 *Locator quis dicatur.*

4 *Conductor quis dicatur.*

5 *Locator tenetur ad tradendam rem conductori, & ad præstandam patientiam usus, & fruitionis in re locata per tempus conventum.*

6 *Conductor tenetur ad solutionem pensionis debito, & consueto, vel convento tempore, & ad restituendam rem, finito tempore locationis.*

7 *Locationis & conductionis non dicitur contractus, quando pensio solvenda non consistit in pecunia numerata, sed contractus innominatus, ex quo actione* præscriptis verbis *agatur.*

8 *Actio locati cui, & adversus quem, & ad quid competat.*

9 *Actio locati datur locatori, pro restituenda sibi possessione rei locatæ, finito tempore locationis.*

10 *Locator, finito tempore locationis, libere poterit conductorem expellere, & rem alteri locare.*

11 *Scholares in re conducta aliis pro eodem pretio præferuntur.*

12 *Locatori actio locati non competit ante tempus finitum locationis, nisi in quatuor casibus.*

13 *Actio locati ut competat, quæ requirantur.*

14 *Libellus non est necessarius, quando agitur pro pensione à conductore solvenda, quia Judices, captis pignoribus, procedunt contra conductorem.*

15 *Actio conducti cui, & adversus quem, & ad quid detur.*

16 *Locationis contractus dissolvitur, si res locata absque culpa locatoris perempta fuerit.*

Lo-

(d) Ut in leg. *Ex empto*, in princip. ff. de *Action. empt.* ubi glos. verb. *Facere cogitur*, rationem differentiæ assignat inter emptorem, & venditorem, & sequitur ibi Bart. & Jas. in leg. *Rem tradtam*, ff. de *Verb. oblig.*

(e) Secundum gloss. in §. *Pretium*, verb. *Tradatur*, Inst. de *Empt. & vendit.* quam reputat singularem Ang. in §. *Actionum*, Instit. de *Action.* & magis communiter receptam esse, testatur Jas. ibi n. 137. & Ant. Burgensis in Rubric. de *Empt. & vendit.* n. 3. improbata gloss. leg. 1. in princ. verb. *Agitur*, ff. de *Action. empt.*

(f) Ut in dict. leg. *Julianus*, §. *Si fructibus*, & in leg. *Fructus*, Cod. de *Action. empt.* & in leg. 11. tit. 15. Part. 5.

(g) Ut probatur in leg. *Fructus*, ff. de *Rei vendic.* & resolvit Jas. in dict. §. *Actionum*, n. 140. Anton. Gom. 2. tom. Variar. cap. 2. n. 11. & Covar. lib. 1. Variar. cap. 15. à n. 1.

(h) Ut in dict. leg. *Julianus*, §. *Si fructibus*, & ibi gloss. verb. *Cedere*, & notat Covarr. in dict. cap. 15. n. 3.

(i) Ut in dict. leg. 2. §. 1. ff. de *Action. empt.* & notat Jas. in dict. §. *Actionum*, n. 141.

(j) Ut in leg. 1. §. 1. ff. de *Action. empt.*

17 *Locator, si res locata absque ejus culpa, & dolo evicta fuerit, præstare interesse tenetur, tradendo rem aquè idoneam conductori.*

18 *Locator non tenetur ad interesse, nec conductor ad pensionem, quando propter justum natura, vel tertii impedimentum res locata tradi non potest.*

19 *Conductor recedens à domo conducta propter pestem, non tenetur ad pensionem.*

20 *Conductor recedens à domo conducta propter justum metum illusionum, & nocturnorum tumultuum, pensionem solvere non tenetur.*

21 *Infirmus famulus non potest petere mercedem, pro tempore quo fuit ægrotus.*

22 *Libellus in actione locati.*

23 *Libellus in actione conducti.*

§. TERTIUS.

DE ACTIONIBUS LOCATI, & conducti.

1. ACtiones *locati & conducti* de Jure Civili sunt, tum propter similitudinem, quam habent cum actionibus empti & venditi, (a) tum etiam, quia ita Ulpianus inquit in leg. 1. §. 1. ff. de *Superfic.* & utraque *directa* est, & *bonæ fidei*: (b) 2. aliquando vero utraque *utilis* est, veluti quando quis rem, quam ab uno conduxit, alteri locat, quod facere potest, nisi aliud convenerit. (c)

3. Pro quarum cognitione constituendum est, quod locator dicitur ille, *qui dominus rei est, vel habet aliquod jus in re, propter quod illam locare potest*; 4. conductor vero dicitur ille, *qui accepit rem conductam à domino, vel ab habente jus locandi*: 5. & locator tenetur ad tradendam rem, & ad præstandam patientiam usus, & fruitionis in re locata per tempus conventum; 6. conductor vero tenetur ad solutionem pensionis debito, & consueto tempore, & ad restituendam rem, finito tempore locationis. (d) 7. Rursus constitue, quod in contractu locationis pensio solvenda consistere debet in pecunia numerata; alias, si consistat in alio genere, ut puta in certa parte frumenti, olei, vini, vel simili, tunc non est proprie contractus locationis & conductionis, sed innominatus, & agetur actione *præscriptis verbis*; assimilatur tamen contractui locationis. (e)

8. His sic constitutis, dicendum est, quod actio *locati* competit locatori, qui prædium urbanum, vel rusticum, rem mobilem, operamve suam locavit adversus conductorem, pro re locata deteriori facta, aut pro mercede, vel pensione solvenda: (f) 9. daturque etiam locatori, pro restituenda sibi possessione rei locatæ, finito tempore locationis: (g) 10. & tunc locator licerè poterit per hanc actionem conductorem expellere, & rem alteri locare: (h) 11. quod in Scholaribus conductoribus cessat, qui in re conducta aliis pro eodem pretio præferuntur: (i) 12. quo fit, ante tempus locationis finitum hanc actionem locatori non competere, nisi in quatuor casibus, quorum meminit text. in leg. *Ædem*, Cod. de *Locat.* & in cap. *Propter*, §. 1. Extra, de *Locato*, & in leg. 6. tit. 8. Part. 5. (j)

13. Ex quibus constat, quod ad hoc ut actio *locati* competat, requiritur: primo, quod pensio, vel merces constituta sit in pecunia numerata, ut supra diximus: secundo requiritur, quod tempus locationis finitum sit, præterquam in prædictis quatuor casibus dict. leg. *Ædem*. 14. Et est advertendum, quod quando locator pro pensione sibi solvenda agit, libellus necessarius non est, quia Judices procedunt, captis pignoribus, ut supra resolvimus: (k) quando vero agit pro damnis, vel re sibi restituenda, libellus erit concipiendus forma paulò inferius præscripta.

15. Actio vero *conducti* datur conductori adversus locatorem, ad hoc ut res sibi conducta tradatur, & ut sibi liceat uti, vel frui re conducta, vel ut locator præstet id, quod in contractu locationis convenit: (l) tenetur enim præcisè locator ad rem tradendam conductori, si facultatem tradendi habuerit; 16. cæterum, si res perempta casu fortuito absque culpa lo-

(a) Ut in leg. 1. ff. *Locati*, & in princ. Inst. de *Locat. & conduct.* & in leg. 1. tit. 8. Part. 5.

(b) Ut probat text. juncta gloss. 2. in §. *Actionum*, Instit. de *Action.*

(c) Ut in leg. *Nemo*, Cod. de *Locat. & conduct.* & in leg. *Si tibi*, II. & in leg. *Si cui locaverit*, ff. *Locati*, & notat Anton. Gom. 2. tom. Variar. cap. 3. n. 11.

(d) Juxta text. in leg. *Ex conducto* in princip. ff. *Locati*, & in leg. *Conductores*, Cod. de *Locato.*

(e) Ut probatur in leg. 1. §. *Si quis servum*, ff. *Depositi.* & in leg. *Si rei*, Cod. de *Locato*, & in §. 1. Instit. de *Locat. & conduct.* & notat gloss. in leg. *Licet*, Cod. de *Locat.* & Bartol. in leg. *Si merces*, §. *Vis major*. ff. *Locat.*

(f) Ut probatur in leg. *Ædem*, Cod. de *Locat.* & in leg. *Si vulneraverit*, ff. *Locat.* & in leg. *Pomponius*, I. ff. *In quib. casib. tenet. pig. vel hypot. contrab.*

(g) Ut in leg. *Videamus*, §. *Qui vim*, ff. *Locat.* & in leg. *Si quis conductionis*, & in leg. *Conductores*, Cod. de *Locat.*

(h) Ut in leg. *Ne cui liceat*, Cod. de *Locat.* & in leg. 18. tit. 8. Part. 5. & notat Ant. Gom. 2. tom. Variar. cap. 3. num. 5.

(i) Juxta text. in cap. 1. & ibi gloss. & communiter DD. Extra de *Locat.* & in leg. fin. tit. fin. Part. 2.

(j) Et notat Anton. Gom. in dict. cap. 3. n. 6. & Covar. lib. 2. Variar. cap. 15. n. 4.

(k) In cap. 2. in §. de *Action. Servianæ, hypothecar.* &c.

(l) Juxta text. in leg. *Ex conducto*, ff. *Locat.*

catoris fuerit, contractus ab utraque parte dissolvitur. (m)

17. Si vero res evicta fuerit absque dolo, & culpa locatoris, præstare interesse tenebitur locator, tradendo rem æque idoneam conductori; (n) 18. sed si res tradita non fuit, non tamen culpa, & dolo locatoris, sed ex alia justa causa, vel impedimento tertii, aut naturæ, vel fuit tradita, tamen ea uti non potuit conductor propter impedimentum tertii, vel naturæ, tunc locator non tenebitur ad interesse, nec conductor ad pensionem. (o)

19. Quo fit, quod si conductor à domo recesserit propter pestem, vel aerem corruptum, non tenebitur pensionem solvere, secundum Panormitanum: (p) 20. idem etiam observandum erit, quando conductor à domo recesserit propter justum metum, ex eo quod ostentis evidentissimis, tetris imaginibus, assiduisque umbrarum illusionibus, & nocturnis tumultibus vexaretur, secundum Ripam; (q) & ita in Granatensi Prætorio fuisse judicatum, refert Covarruvias. (r) 21. Fit etiam, famulum infirmum petere non posse mercedem pro tempore, quo fuit infirmus, secundum Bartolum. (s) Et libellus in hac actione erit concipiendus forma infra præscripta.

LIBELLUS IN ACTIONE LOCATI.

Ilustre Señor.

22. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que es assi, „ que yo alquilè unas casas mias en esta Ciudad à tal calle, que han por linderos tales, „ por precio en cada un año de cien ducados, y se las arrendè por tiempo, y espacio de tres años, los quales son ya passados; y haviendoselas deshauciado por el „ tiempo acostumbrado, que en esta Ciudad „ se suelen deshauciar las casas, diciendole, „ que no queria las hubiesse por mas tiempo, „ sino que me las dexasse libres, y desembargadas, y siendo à ello obligado, no lo „ ha querido hacer, ni salirse de ellas: por „ que pido à Vmd. que habida mi relacion „ por verdadera, en quanto baste, del dicho „ adverso me haga justicia, y por su sentencia le condene, à que me buelva, entréngue, y restituya, y dexe libres, y desembargadas las dichas mis casas, tales, y tan „ buenas, como estaban al tiempo que yo „ se las di, y èl entrò à vivir, y à que me „ pague los daños, intereses, y menoscabos „ que se me han seguido, por no me haver dexado las dichas casas en tiempo debido, „ que estimo en quarenta mil maravedis, con „ lo que de aqui adelante corriere al dicho „ respecto, hasta que cumpla lo susodicho: sobre que pido justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE CONDUCTI.

Ilustre Señor.

23. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo „ demanda à Fulano, y digo: que es assi, que „ el dicho adverso se concertò conmigo, y me „ arrendò una dehesa suya, que tiene en tal „ parte, de que son linderos tales, la qual „ me arrendò à pasto, y labor por precio de „ cien mil maravedis en cada un año, por „ espacio de tres años; y es assi, que llegado „ el tiempo, en que me havia de entregar la „ dicha dehesa, y dexarmela libre, y desembargada, para que yo la pudiesse labrar, „ y passar con mis ganados, y estando à ello „ obligado, no lo ha querido hacer, antes la „ come con sus ganados, y la tiene ocupada, „ de suerte, que yo no puedo aprovecharme de ella: por que pido à Vmd. que habida mi relacion por verdadera, en quanto „ baste, del dicho adverso me haga justicia, „ y le condemne à que me dè, y entrégue la „ dicha dehesa, y me la dexe libre, para que „ yo la pueda labrar, y passar por el tiempo „ del dicho arrendamiento, y no la dexando libre, le condene en los daños, intereses, y menoscabos, que se me han seguido, „ y siguieren en todo el tiempo, que no me „ dexare desembargada la dicha dehesa, que „ estimo en tantos mil maravedis, salvo la „ judicial tasacion de Vmd. sobre que pido „ justicia, &c.

(m) Ut in leg. *Item quæritur*, §. *Exercitu*, & in leg. *Habitatores*, §. fin. ff. *Locat.*

(n) Ut probatur in leg. *Si quis domum*, & ibi gloss. & DD. ff. *Locat.*

(o) Ut probatur in leg. *Fundus*, & in leg. *Si uno*, §. *Item cum quidam*, & in leg. *Habitatores*, §. ult. & in leg. *Si merces*, verb. *Vicino*, & in leg. *Item quæritur*, §. *Exercitu*, ff. *Locat.* & in leg. 21. tit. 8. Part. 5.

(p) In cap. *Propter sterilitatem*, n. 8. de *Locat.* Fulgos. in leg. *Cum in plures*, ff. *Locat.* & eleganter Covar. in Pract. Quæst. cap. 30. n. 3.

(q) In tit. de Pest. 2. part. n. 17. per text. in dict. leg. *Habitatores*, §. fin.

(r) Lib. 4. Variar. cap. 6.

(s) In leg. *Si uno*, §. *Item cum quidam*, ff. *Locat.* & Jass. in leg. *Diem functo*, ff. de *Offic. Assess.* & alios communiter ex Panorm. in cap. 1. n. 9. de *Cler. ægrot.* tametsi oppositam sententiam tenuerit gloss. in leg. *Arboribus*, §. de *illo*, ff. de *Usufruct.*

EX §. QUARTO.

SUMMARIA.

1 *Actio negotiorum gestorum est bonæ fidei.*

2 *Negotium alienum geri quatuor modis dicitur.*

3 *Actio negotiorum gestorum est duplex, directa, & contraria.*

4 *Actio negotiorum gestorum directa adversus quem, & ad quid competat.*

5 *Actio negotiorum gestorum directa potest intentari, statim cœpta administratione, antequam finiatur.*

6 *Actio negotiorum gestorum, non solum domino, sed etiam cuilibet, cujus interest, competit.*

7 *Actio negotiorum gestorum directa ut competat, requiritur absentia, vel ignorantia ejus, cujus negotia gesta sunt.*

8 *Mandatum inducitur ex præsentia, & taciturnitate domini.*

9 *Actio negotiorum gestorum cessat, quando mandatum intervenit.*

10 *Actione negotiorum gestorum directa agens, quid concludere debeat in libello.*

11 *Negotiorum gestor tenetur de dolo, lata culpa, & levi, & levissima, quando alius diligentior vellet administrationem suscipere.*

12 *Negotiorum gestorum excusat à levi, & levissima culpa simplicitas affectionis, & imminens rei necessitas.*

13 *Actio negotiorum gestorum contraria cui, & adversus quem, & ad quid detur.*

14 *Negotium à principio utiliter gestum esse sufficit, licet prospere eventus non fuerit secutus.*

15 *Actio negotiorum gestorum contraria datur etiam adversus furiosum, & adversus hæreditatem jacentem, quamvis delatam pupillo extraneo hæredi; secus verò pupillo suo hæredi, nisi quatenus locupletior factus fuisset.*

16 *Hæreditas non jacet, cum pupillo suo hæredi defertur.*

17 *Hæreditas habet dominum pupillum ipso jure, quando suo hæredi defertur.*

18 *Negotia gesta nomine hæreditatis pupillo suo hæredi delata, nomine pupilli gesta censentur, & obligatio ipsum pupillum tangit.*

19 *Libellus in actione directa negotiorum gestorum.*

20 *Libellus in actione contraria negotiorum gestorum.*

§. QUARTUS.

DE ACTIONE NEGOTIORUM gestorum.

2. ACtio *negotiorum gestorum* bonæ fidei est: (a) 2. pro cujus cognitione constituendum est, quod quatuor modis dicitur negotium alienum geri, ut notat Glossa: (b) 3. quæ actio duplex est, *directa*, scilicet, & *contraria*: (c) 4. directa enim competit adversus eum, qui sponte negotia absentis gessit, ad hoc ut rationem suæ administrationis reddat, & ratione reddita condemnetur in id, quod non, ut oportuit, gessit, & in id, quod ex tali gestione retinet, (d) vel ut solvat usuras pecuniæ, quæ, demptis necessariis sumptibus, superest: (e) 5. potestque actio ista intentari, statim cœpta administratione, antea quam finiatur, ut docet Bartolus: (f) 6. daturque hæc actio directa, nedum domino, cujus negotia gesta sunt, sed etiam cuilibet, cujus interest uto judicio experiri. (g)

7. Et ad hoc ut competat, requiritur absentia, vel ignorantia ejus, cujus negotia gesta sunt: (h) 8. alioquin, si dominus præsens esset, & taceret, mandatum induceretur; (i) 9. & quando mandatum intervenerit, actio negotiorum gestorum cessat. (j)

10. Secundo requiritur, quod actor in libello concludat, *quod judex reum condemnet, ad reddendam sibi rationem administrationis, & ad damna, & interesse, si culpa, vel dolo negotium minus bene gestum fuerit*: (k) 11. nam negotiorum gestor tenetur de dolo, lata culpa, & de levi, (l) quinimo de levissima tenetur,

(a) Ut probatur in dict. §. *Actionum.*

(b) In leg. *Si pupilli*, §. *Item quæritur* in fin. verb. *Ipso gestu*, ff. de *Neg. gest.* quam explicant Bartol. ibi, & Jass. n. 172. & Mising. n. 29. in dict. §. *Actionum*, & Brison. lib. 7. de Verb. signific. verb. *Gerere.*

(c) Ut probatur in §. 1. Instit. de *Oblig. quæ ex quasi contract.* & in leg. 2. ff. de *Neg. gest.*

(d) Juxta text. in leg. 2. ff. de *Neg. gest.*

(e) Ut in leg. *Qui aliena* in princip. ff. de *Neg. gest.*

(f) In leg. *Nam & Servius*, §. *Qui negotia*, ff. de *Neg. gest.* & in leg. *Non quasi*, §. *Hanc stipulationem*, ff. *Rem pup. salv. for.*

(g) Ut probatur in leg. *Actio*, ff. de *Neg. gest.*

(h) Juxta text. in §. 1. Instit. de *Oblig. quæ ex quasi contract.* & in leg. 2. ff. de *Neg. gest.*

(i) Ut probat text. in leg. *Si remunerandi*, §. *Si passus*, & in leg. *Qui patitur*, ff. *Mandati.*

(j) Per text. in §. 1. Instit. de *Oblig. quæ ex quasi contract.*

(k) Ut docet Bart. in leg. *Sed an ultrò*, §. 1. ff. de *Neg. gestis.*

(l) Secundum gloss. in §. 1. verb. *Ad exactissimam*, Inst. de *Oblig. quæ ex quasi contract.*

tur, quando alius diligentior vellet administrationem susciperе; (m) 12. à levi tamen, & levissima culpa excusaret sinceritas affectionis, & imminens rei necessitas. (n)

13. At vero actio contraria *negotiorum gestorum* datur gestori adversus dominum, & eum, cujus negotia utiliter gessit, ad sibi præstandum id, quod necessario, vel utiliter in rebus gestis impendit, (o) & etiam, ad hoc ut liberetur ab obligatione pro domino negotiorum suscepta, & indemnitas rerum gestarum sibi præstetur. (p) 14. sufficiereque, negotium à principio utiliter cœptum esse, licet prospere eventus non fuerit secutus: (q) 15. daturque prædicta actio adversus furiosum, (r) & etiam adversus hæreditatem jacentem, quamvis delata esset pupillo: (s) quod intelligi debet, quando hæreditas delata esset pupillo extraneo hæredi, quia tunc censetur jacens, & *jure ordinario* gestor agit adversus eam: sufficitque, negotium utiliter cœptum fuisse, licèt ex post facto nulla utilitas secuta fuisset; externum, si hæreditas delata esset pupillo suo hæredi, non conveniretur actione negotiorum gestorum *jure ordinario*, sed quatenus locupletior facta fuisset: (t) 16. & est ratio, quia hoc casu hæreditas non jacet, ut firmat Glossa: (u) 17. & ita, hæreditas habet dominum pupillum *ipso jure*. 18. & negotia pupilli gesta censentur, obligatioque ipsum pupillum tangere videtur: (x) ac ideo hæreditas jacens delata pupillo suo hæredi, hac actione conveniri debebit, quatenus factus fuerit locupletior. (y) Et libellus in hac actione directa, & contraria concipiendus erit forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE DIRECTA
negotiorum gestorum.

Ilustre Señor.

19. „Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que estando „yo ausente de esta Ciudad, el dicho adver„so de su propria voluntad, sin mandamien„to ni poder mio, se entrometio à entender „en mi hacienda, y à grangearla, y adminis„trarla, cogiendo y cobrando los fructos y „rentas de ella, y encerrò el pan y vino, que „se cogiò en estos dos años proximos passa„dos, y lo vendiò, è hizo de ello lo que por „bien tuvo: por lo qual es obligado à dar„me cuenta con pago, assi de lo que admi„nistrò, como de lo que por su culpa dexò de „administrar; pues yà que se entremetia en „la administracion de la dicha hacienda, la „havia de administrar toda ella; y si èl no se „entremetiera, huviera otro que la adminis„trara: por que pido à Vmd. que habida mi „relacion por verdadera, en la parte que bas„te, del dicho adverso me haga justicia, y „le condene à que me dè cuenta con pago de „todo el tiempo, que entendiò en la cobran„za, y administracion de la dicha mi hacien„da, que fueron los dichos dos años: y assi„mismo le condene à que por quanto por su „culpa dexo de labrar tal huerta, y tal viña „tal año, y por ello recibieron daño y de„trimento, en quantia de tantos mil marave„dis, me pague el dicho daño, y lo demàs „que por su culpa quedò por arrendar y „labrar, pagandome la renta de todo ello, „que estimo en tantos ducados, salvo la ju„dicial tasacion de Vmd. sobre que pido jus„ticia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE CONTRARIA
negotiorum gestorum.

Ilustre Señor.

20. „Fulano, parezco ante Vmd. y pon„go demanda à Fulano, y digo: que estan„do el dicho adverso ausente de esta Ciudad, „por le hacer bien y buena obra, y porque „su hacienda no se le perdiesse, yo entendi „en la administracion de ella, y se la bene„ficiè, y arrendè, y reparè de muchas cosas „que tenia necesidad, sin las quales no ren„tára cosa alguna: y en los dichos reparos „gastè de mi hacienda mas de ducientos du„cados, como parecerà averiguadas las cuen„tas, los quales està obligado à me pagar el „dicho adverso, por se haver gastado en pro„vecho de su hacienda: por que pido à Vmd. „que habida mi relacion por verdadera, en la „par-

(m) Ut probat text. in leg. *Si negotia*, & in leg. *Si pupilli*, §. *Videamus*, ff. de *Neg. gest.*
(n) Juxta text. in leg. 3. §. *Interdum*, ff. de *Neg. gest.*
(o) Ut probatur in leg. *Ex duobus* in princ. & in leg. *Quæ utiliter* in princ. ff. de *Neg. gest.*
(p) Juxta text. in leg. *Si quis mandato*, ff. de *Neg. gest.* & in leg. 2. Cod. de *Sentent. quæ sine certa quantit.*
(q) Ut probatur in leg. *Sed an ultrò*, §. 1. ff. de *Neg. gest.*
(r) Ut in leg. 3. vers. *Esi furiosi*, ff. de *Neg. gest.*
(s) Ut in leg. *Nam & Servius*, §. 1. ff. de *Neg. gest.*
(t) Juxta text. in leg. 2. Cod. de *Neg. gest.*
(u) In leg. *Cum hæreditas*, verb. *Successerit*, Cod. *Depositi.* & notat Jaff. in leg. *In suis*, n. 10. ff. de *Liber. & posth.* & Gozadinus in leg. *Qui se patris*, n. 64. Cod. *Unde nat.*
(x) Argum. text. in leg. *Quæ utiliter*, §. fin. ff. de *Neg. gest.* & eorum, quæ tradit Bartol. receptus in leg. *Necessariis* in princ. ff. de *Acquir. hæredit.*
(y) Ut in dict. leg. 2.

„parte que baste, del dicho adverso me haga „justicia, y le condene à que me dè, y pague „los dichos ducientos ducados, que en la ad„ministracion, y reparos de la dicha su ha„cienda gastè: sobre que pido justicia, &c.

EX §. QUINTO.

SUMMARIA.

1 *Actio mandati duplex est, directa, & contraria, & utraque bona fidei.*
2 *Actio directa mandati cui, & adversus quem competat, & ad quid detur.*
3 *Actio mandati contraria cui, & adversus quem, & ad quid detur.*
4 *Actio contraria mandati ut competat, requiritur, quod mandatum fuerit gratuitum.*
5 *Actio mandati in quo differat ab actione negotiorum gestorum.*
6 *Libellus in actione directa mandati.*
7 *Libellus in actione contraria mandati.*

§. QUINTUS.

DE ACTIONE MANDATI.

1. Actio *mandati* duplex est, *directa*, & *contraria*, & utraque *bonæ fidei*: (a) 2. directa datur mandatori, & ejus hæredi adversus eum, qui mandatum suscepit, & non explevit, (b) vel illud explevit dolosè, & negligenter cum damno mandantis, (c) vel excessit fines mandati: (d) daturque mandatori, ad hoc ut mandatarius restituat, quidquid ad eum ex mandato pervenit, si res tradita sibi fuit, alias cedat actionem, quam habet ad persequendam rem; (e) si vero mandatarius negligens fuerit, restituat id, quod mandatoris interfit. (f)

3. Contraria autem actio *mandati* datur mandatario, ejusque hæredi adversus mandatorem, & ejus hæredem, ad hoc ut, impleto mandato, restituantur omnes impensæ, quas necessario, & utiliter mandatarius fecerit: (g) quod procedit, etiam si infeliciter negotium successerit absque sua culpa: (h) 4. requiriturque, ad hoc ut hæc actio *mandati* competat, quod mandatum fuerit gratuitum; (i) 5. & differt ista actio ab actione *negotiorum gestorum* in eo, quod illa sponte suscipitur, dominio ignorante; hæc verò non suscipitur, nisi jussus, vel rogitus domini præcesserit. Et libellus in hac actione erit formandus modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE DIRECTA
mandati.

Ilustre Señor.

6. Fulano, parezco ante Vmd. y pongo de„manda à Fulano, y digo: que yo roguè al „dicho Fulano, que me comprasse tal here„dad, que hà por linderos tales, por precio „de dos mil ducados: y assimismo me com„prasse tal viña à tal parte, que hà tales lin„deros, y hace tantas alanzadas, por precio „de quinientos ducados, y le di y entreguè el „dinero, para lo uno y lo otro, y èl de mi lo „recibiò, y quedò conmigo de comprar la „dicha heredad, y viña; y es assi, que èl „comprò para si la dicha heredad, y la tiene „y posee, y la viña por su culpa la dexò de „comprar, y se vendio à otro, del qual no „se puede haber: y por no la haver compra„do, se me ha seguido de daño, è interesse „mas de ducientos ducados, por confinar la „dicha viña con otra mia, y tener gran ne„cessidad de ella, para la incorporar en la „mia: por lo qual està obligado à me dar y „entregar la dicha heredad, y à pagarme los „dichos ducientos ducados, que se me han „recrecido de daños, è interesses, en no me „haver comprado la dicha viña: por que pido „à Vmd. que habida mi relacion por verdade„ra, en la parte que baste, del dicho adver„so me haga justicia, y por su sentencia le „condene, à que me dè y entregue la dicha he„redad, con mas los fructos, que ha rentado, „y podido rentar, y que rentare hasta la real „entrega, que estimo en ducientos ducados „cada un año, y assimismo à que me dè, y pague „los dichos ducientos ducados de daño, e inte„resse, que se me han recrecido, de no me ha„ver comprado la dicha viña: sobre que pi„do justicia, &c.

LI-

(a) Juxta text. & ibi Angel. Jaff. & alios in §. *Actionum*, Instit. de *Action.*
(b) Ut in leg. *Si mandavero*, §. fin. & in leg. *Inter causas*, §. *Qui suscepit*, ff. *Mandat.*
(c) Ut in leg. *Prætorea*, & in leg. *Si procuratorem*, §. 1. ff. *Mandat.*
(d) Ut in leg. *Diligenter*, ff. *Mandat.* & in §. *Is qui*, Inst. de *Mandat.* & in cap. *Cum dilecta*, de *Rescript.* notat Jaff. in leg. *Si procurator*, col. 1. Cod. de *Procur.* & Alciat. in leg. fin. Cod. de *Neg. gest.*
(e) Ut in leg. *Si procuratorem*, §. *Dolo*, ff. *Mandat.*
(f) Juxta text. in dict. leg. *Si procuratorem*, §. 1.
(g) Juxta text. in leg. *Idem quod*, §. *Idem Labeo*, & in leg. *Si vero non remunerandi*, §. fin. ff. *Mandat.*
(h) Ut in leg. *Qui mutuam*, §. fin. ff. *Mand.*
(i) Juxta text. in §. *In summa*, Instit. *Mandat.* & in leg. 1. ff. *Mandat.* & in leg. 2. tit. 3. Part. 5.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

LIBELLUS IN ACTIONE CONTRARIA *mandati.*

Ilustre Señor.

7. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que el dicho adverso me rogò, que fuesse à la Ciudad de Plasencia, y le comprasse quinientos carneros añejos, à precio de à dos ducados cada uno, è yo lo hice assi, que fui „ à la dicha Ciudad de Plasencia, y compre „ los dichos quinientos carneros, y los traxe „ à esta Ciudad de Salamanca, y se los entregue, y el de ellos se contentò, y en ir à „ hacer la dicha compra me detuve quince „ dias, y gastè en costas del camino, y en Pastores, y en otros gastos necessarios quarenta ducados, que puse de mi casa, y demàs „ de los dichos gastos, puse de mi bolsa ducientos ducados, para acabar de pagar los „ dichos carneros, lo qual todo es obligado „ de me dàr y pagar el dicho adverso; y „ aunque por mi ha sido requerido que lo „ haga, no lo ha querido hacer sin pleyto: „ por que pido à Vmd. que habida mi relacion „ por verdadera, en quanto baste, del dicho „ adverso me haga justicia, y le condene à que „ me dè, y pague los dichos quarenta ducados, que hice de gastos, con mas los ducientos ducados que puse de mi casa, para „ acabar de pagar los dichos carneros, sobre „ que pido justicia, &c.

EX §. SEXTO.

SUMMARIA.

1 ACtio *depositi est bonæ fidei.*

2 *Depositum est, quando quis rem suam alteri causa custodiæ dat, quo casu recipiens tenetur eam restituere ex actione depositi.*

3 *Depositum aliud est judiciale, aliud extrajudiciale.*

4 *Depositum judiciale dicitur, quando res, de qua est controversia, deponitur, ubi Judex statuit.*

5 *Depositarius à Judice electus semper præsumitur idoneus.*

6 *Depositarius electus à Judice, si postmodum idoneus non fuerit repertus, Judex tenebitur ad interesse parti læsæ, nisi à principio idoneum elegit, vel probationem suæ idoneitatis recepit.*

7 *Depositum extrajudiciale dicitur quando absque controversia quis causa custodiæ deponit rem suam penes aliquem.*

8 *Depositum extrajudiciale aliud est voluntarium, & aliud necessarium.*

9 *Depositum voluntarium dicitur, quando quis ex sua voluntate deponit rem custodiendam penes aliquem, & tunc depositarius tenetur ad simplum.*

10 *Depositarius negans, rem penes se depositam fuisse, efficitur infamis, secuta sententia Judicis.*

11 *Compensatio non admittitur à depositario.*

12 *Depositum necessarium dicitur, quando urgente necessitate, veluti incendii, naufragii, tumultus, vel ruinæ, quis deposuit rem suam penes aliquem, ut periculum imminens evitaret.*

13 *Actio depositi competit in duplum adversus negantem depositum necessarium.*

14 *Depositarius tenetur de dolo, & lata culpa.*

15 *Depositarius non tenetur de levi, vel levissima culpa, vel casu fortuito, exceptis quibusdam casibus.*

16 *Actio depositi alia est directa, & alia contraria.*

17 *Actio depositi directa cui, & adversus quem, & ad quid detur, & quando sit rei & pœnæ persecutoria.*

18 *Actio depositi rei persecutoria est perpetua, pœnæ vero persecutoria est annalis.*

19 *Juratur in litem in actione directa depositi.*

20 *Actio depositi contraria cui, & adversus quem, & ad quid competat.*

21 *Actio depositi contraria ut competat, quæ requirantur.*

22 *Actione depositi contraria non agitur, nisi expresse res causa custodiæ sit data, & recepta à depositario tacitè, vel expresse consentiente.*

23 *Deponente hospite apud nautam, cauponem, vel stabularium aream fardelum, vel aliam rem ligatam, si postmodum illigata reddat, tenebitur stationarius actione depositi contraria, & stabitur juramento hospitis super rebus contentis in fardelo.*

24 *Actio depositi contraria ut competat, requiritur quod gratis rem recipiat depositarius, quia alias erit contractus innominatus, vel locationis.*

25 *Depositum proprie non cadit in rebus immobilibus.*

26 *Depositum de Jure Communi habet executionem paratam, quando per instrumentum publicum de deposito constat.*

27 *Testium receptio non est admittenda ante litem contestatam.*

28 *Instrumentum omne publicum, attento Jure Regio, habet executionem paratam.*

29 *Depositum confitens in instrumento publico potest conveniri via executiva, licet tale instrumentum non habeat clausulam guarentigiam: & idem erit in scriptura privata à parte recognita.*

30 *Scriptura privata habet vim publici instrumenti, si recognita sit à parte in judicio.*

31 *Scriptura privata cum subscriptione trium testium, habet vim publici instrumenti, non tamen potest executioni mandari, si negata sit à debitore, licet à testibus sit recognita: facit tamen plenam probationem.*

32 *Libellus in actione depositi voluntarii, & necessarii.*

§. SEXTUS.

DE ACTIONE DEPOSITI.

1. ACtio *depositi* etiam *bonæ fidei* est: (a) 2. pro cujus cognitione erit constituendum, quod depositum est, *quando quis rem suam alteri causa custodiæ dat*: quo casu recipiens tenetur eam restituere ex actione *depositi*. (b)

3. Rursus constituendum est, quod depositum aliud est *judiciale*, & aliud *extrajudiciale*: 4. Judiciale dicitur, *quando res, de qua est controversia, deponitur, ubi Judex statuit*, (c) 5. & tunc Judex eligere debebit depositarium & à Judice electus semper præsumitur idoneus: (d) 6. qui depositarius, si postmodum idoneus non fuerit repertus, Judex tenebitur ad interesse parti læsæ, (e) à qua obligatione Judex liberabitur, quando à principio idoneum depositarium elegit, vel probationem suæ idoneitatis recepit, secundum Aviles. (f) 7. Extrajudiciale *depositum est, quando absque controversia quis causa custodiæ deponit rem suam penes aliquem*: & tunc ipse depositarium eligere poterit. (g)

8. Præterea constituendum est, quod depositum extrajudiciale aliud *voluntarium*, & aliud *necessarium* est. 9. Voluntarium dicitur, *quando ex sua voluntate quis deponit rem custodiendam penes aliquem*: & tunc depositarius tenetur ad simplum, *id est*, ad rei restitutionem, quo casu statim res restitui debet, etiam si à prædone, servo, filio, vel simili persona deposita sit: (h) 10. & si rem penes se depositam fuisse negaverit depositarius, infamis efficitur, secuta sententia Judicis: (i) 11. nec tunc admittitur compensatio à depositario opposita. (j) 12. Necessarium depositum est, *quando urgente necessitate*, veluti incendii, naufragii, tumultus, vel ruinæ, *quis deposuit rem suam penes aliquem, ut imminens periculum evitaret*: 13. quo casu adversus depositarium negantem, penes se rem depositam fuisse, actio *depositi* à Prætore inventa datur *in duplum*. (k)

14. Insuper constituendum est, quod depositarius solummodo tenetur de dolo, ut probatur in leg. *Si ut certo*, §. *Nunc videndum*, ff. *Commodati*, (l) & in §. *Præterea*, Instit. *Quibus modis re contrah. oblig.* de lata culpa etiam tenetur, (m) quia lata culpa dolo comparatur: (n) nec obstat quod in prædictis juribus dicitur, depositarium solummodo, vel duntaxat de dolo teneri: nam respondetur, quod illæ dictiones taxativæ non excludunt similes casus, secundum Glossam: (o) 15. non tamen depositarius tenetur de levi, levissima, vel casu fortuito: (p) bene verum est, quod in aliquibus casibus depositarius de levi culpa, & casibus fortuitis tenetur, quos congerit Glossa. (q)

(a) Ut constat ex §. *Allionum*, Instit. de *Action.*

(b) Juxta text. in leg. 1. & tot. tit. ff. & Cod. *Deposit.* & in cap. 1. & 2. Extrà de *Deposit.* & in §. *Præterea*, Instit. *Quib. mod. re contrah. oblig.* & in leg. 1. & toto tit. 3. Part. 5. & notat Ant. Gom. 2. tom. Variar. cap. 7. n. 2. & Brison. lib. 4. de Verbor. signific. verb. *Depositum.*

(c) Ut in leg. *Senatus* in fin. ff. de *Offic. pref.* & in leg si *fidejuss.* §. ult. ff. *Qui satisd. cogant.* & in leg. 1. §. pen. ff. de *Liber. exhib.* & tradit Brison. ubi supr.

(d) Juxta text. in leg. *Si solaturus*, ff. de *Solutionib.*

(e) Secundum Bart. in dict. leg. *Si solaturus*, Bald. in leg. *Acceptans*, Cod. de *Usuris*, & Avil. in cap. Prætorum, cap. 10. in gloss. verb. *Fiable*, n. 1.

(f) Plures alios DD. referentem, ubi supr. n. 2.

(g) Arg. text. in leg. *Ita autem* in princ. ff. de *Administr. tutor.* & in leg. *Debitor.* ff. de *Neg. gest.* & tradunt Bart. & Bald. ubi supr. & Avilef. in dict. cap. 10. in gloss. verb. *No obrare*, n. 2.

(h) Ut probatur in leg. 1. §. *Si prædo*, & in leg. *Quod servus*, ff. *Deposit.*

(i) Ut probatur in leg. *Qui depositum*, Cod. *Deposit.*

(j) Ut probatur in leg. pen. Cod. *Deposit.* & in leg. fin. & ibi Bart. Cod. de *Compensat.* & in cap. 2. §. fin. de *Dep. sito*, & in §. *In bonæ fidei*, Instit. de *Action.* & ibi Jaff. n. 33. & Greg. Lup. in leg. 5. tit. 3. Part. 5. in gloss. 5.

(k) Juxta text. in leg. 1. §. 1. ff. *Deposit.* & in §. *Rei persequendæ*, & in §. *In duplum*, & §. *Sed fusti*, Instit. de *Act.* & in leg. 8. tit. 3. Part. 5. & horum quatuor casuum rationem reddit Mising. in dict. §. *Rei persequendæ*, n. 39. Duaren. lib. 1. Disputat. cap. 11. & Benicat. in dict. §. *Actionum*, n. 492.

(l) Et in leg. 5. §. *Si vestimenta*, ff. *Deposit.* & in leg. *Contractus* 24. ff. de *Reg. jur.*

(m) Ut in leg. 1. Cod. *Deposit.* & firmat gloss. in dict. §. *Præterea*, verb. *Dolo.*

(n) Juxta text. in leg. *Quod Nervæ*, ff. *Deposit.*

(o) In leg. *Ob res alienas*, Cod. de *Præd. minor.*

(p) Ut ex prædictis juribus notant omnes ibi, præsertim Cagn. & Dec. n. 1. in dict. leg. *Contractus.*

(q) In dict. §. *Præterea*, verb. *Dolo*, & gloss. in leg. 1. §. *Sapè*, ff. *Deposit.* Panorm. n. 3. & alii in cap. 2. de *Deposit.* & est lex 3. & 4. tit. 3. Part. 5.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

16. Supradictis ita constitutis, dicendum est, quod actio *depositi* est *directa*, & *contraria*: 17. directa enim datur adversus depositarium, ad persequendam rem depositam cum fructibus, & omni causa, (r) & est *civilis rei persecutoria*; in quatuor tamen casibus, nempe, quando causa incendii, naufragii, vel ruinæ, vel tumultus res fuit deposita, *prætoria* est, & eam Prætor induxit, daturque *in duplum* adversus depositarium negantem rem depositam; & est *mixta*, *rei & pœnæ persecutoria*. (s) 18. Quo fit, ad persequendam rem depositam hanc actionem perpetuam esse, cum sit *civilis*; ad persequendam vero pœnam annalem esse, cum sit *prætoria*, (t) 19. & in hac actione directa juratur *in litem*. (u) 20. Contraria autem actio *depositi* competit depositario, & ejus hæredi adversus deponentem, & ejus hæredem, ad hoc ut sibi restituatur id, quod necessario, & utiliter impensum fuit in re deposita. (x)

21. Et ad hoc ut hæc actio competat, requiruntur sequentia: 22. primò, quod res deposita expresse data sit *causa custodiæ*, & suscepta à depositario tacite, vel expresse consentiente, alioquin, si quis ponat rem in domo alterius, ipso sciente & patiente, hæc actio non dabitur. (y) 23. Unde hospiti deponenti apud nautam, cauponem, stabularium, arcam, fardelum, vel aliam rem ligatam, si postmodum illigata reddatur, stationarius hac actione tenebitur, & stabitur juramento hospitis super rebus contentis in fardelo, secundum Bartolum: (z) quod procedit, etiam si clavis cellulæ tradita fuerit hospiti, secundum Glossam. (a)

24. Secundò requiritur, quod depositarius gratis rem depositam recipiat, alias, vel erit contractus innominatus, vel locationis. (b)

25. Tertio requiritur, quod res deposita sit mobilis, vel semovens, nam in re immobili *proprie* non cadit depositum, *improprie* tamen bene cadit. (c) Quo fit, quod si alicui commendetur roca, vel castrum, dicitur depositarius Castillarius. (d)

26. Et est advertendum, quod depositum *de Jure Communi* habet executionem paratam, ut notant DD. (e) ac ideo libellus necessarius non est; debet tamen per instrumentum publicum de depósito constare, secundum Angelum: (f) 27. si vero per testes probari debeat, tunc *via ordinaria* agendum erit, quia ante litem contestatam ad receptionem testium non pervenitur: (g) 28. observabis tamen *in praxi*, quod cum *hodie* Jure Regio omne instrumentum publicum executionem paratam habeat, ut in leg. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. 29. opinio Angeli procedere poterit, quando in instrumento publico aliquis confiteretur, se depositum recepisse, licet in tali instrumento clausula guarentigia appósita non esset, nec in eo contineretur, quod depositarius promisit, depositum reddere, nam adhuc *via executiva* adversus eum procedi poterit: 30. idemque observandum erit in scriptura privata, recognita à parte in Judicio, secundum Baldum, (h) quia talis scriptura habet vim instrumenti publici, (i) 31. quinimo idem juris esset, si depositum probaretur per scripturam privatam cum subscriptione trium testium, quia talis scriptura habet vim instrumenti publici; (j) si tamen talis scriptura trino teste subscripta negata esset à debitore, quamvis recognita esset à testibus, non posset executioni mandari, (k) sed tunc *via ordinaria* agendum erit: & talis scriptura à testibus deponentibus, se vidisse eam scribere, recognita plenam probationem facit; (l) unde in supradictis casibus, qui-

(r) Ut in leg. 1. §. *Hanc actionem*, ff. *Depósit.* & in leg. 5. & 8. tit. 3. Part. 5.

(s) Ut in leg. 1. §. 1. ff. *Depósit.* & in dict. §. *Rei persequendæ*, §. *In duplum*, & §. *Sed furti*, Instit. de *Action.* & in leg. 8. tit. 3. Part. 5.

(t) Ut in leg. *Quod tumultus*, ff. *Depósit.*

(u) Ut probatur in leg. 1. §. *Si rem*, ff. *Depósit.*

(x) Ut probatur in leg. *Ei, apud*, ff. *Depósit.*

(y) Ut in dict. §. *Præterea*, & resolvit Jass. in §. *Sequent.* n. 30. Instit. de *Action.* & Anton. Gom. in 2. tom. Variar. cap. 7. n. 2.

(z) In leg. *In actione*, n. 22. & ibi Jass. n. 40. ff. de *In litem jurand.* per text. in leg. 1. §. *Sic ista*, ff. *Depósit.*

(a) In leg. fin. §. 1. verb. *Item si prædixerit*, ff. *Nautæ, caupone, & stab.* & Jass. in dict. leg. *In actionibus*, n. 43. & in dict. §. *Sequens*, n. 29.

(b) Ut in leg. 1. §. *Si quis servum*, ff. *Depósit.* & notat Jas. in dict. §. *Sequent.* n. 30.

(c) Juxta text. in leg. *Licet*, §. *Rei depósitæ*, ff. *Depósit.*

(d) Secundum Plat. & Angel. in dict. §. *Sequent.*

(e) In leg. penult. Cod. *Depósit.*

(f) In leg. *Si depósita*, Cod. *Depósit.*

(g) Juxta tit. *Ut lite non contest.*

(h) In leg. 1. Cod. de *Exhibit. rei judic.* juxta gloss. in leg. *Sed etsi possessori*, §. *Si cum hæreditate*, ff. de *Furtis*.

(i) Ut in leg. *Publia*, ff. *Depósit.* & in leg. *Cum de indebito*, Cod. de *Probat.* & in leg. 119. tit. 18. Part. 3. & notat Rebuf. in Tract. de Chirographorum, & scedularum recog. in summa à n. 44. Covar. lib. 2. Variar. cap. 11. n. 4. & Avend. in cap. Prætorum, 2. part. cap. 30. n. 1. & *hodie* est expressa lex 5. tit. 21. lib. 4. Recop. & nos supr. diximus in 4. Part. 1. Tom. in cap. de *His quæ execut. parat.* in vers. Sexto, quod scriptura privata.

(j) Ut in leg. *Scripturas*, Cod. *Qui potior. in pig.* & in leg. 31. tit. 13. Part. 5.

(k) Juxta ea quæ resolvimus in dict. 4. part. 1. Tom. in dict. vers. 6.

(l) Ut probat Rebuf. ubi supr. n. 29. & probatur in leg. 114. & 118. & 119. tit. 18. Part. 3. & firmat Avend. ubi supr. n. 4. & 5.

quibus via executiva procedi potest, libellus necessarius non erit; in aliis vero formandus erit modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *depositi voluntarii, & necessarii.*

Ilustre Señor.

32. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que en un „ dia del mes de Mayo proximo passado de „ este presente año de 74. que se contaron „ ocho dias de èl, se encendio gran fuego en „ mi casa, y temiendome que no se podria „ atajar, y que mis bienes correrian riesgo, „ los saque todos, que son los contenidos en „ este Memorial, de que hago presentacion, „ con la solemnidad y juramento necessario, „ &c. y los puse y deposite, para que se „ me guardassen en casa del dicho adverso, y „ en su poder, y èl los recibio, y se constituyo por depositario de ellos: y asimismo „ muchos dias despues del dicho fuego puse, „ y deposite una fuente de plata, que pesaba „ tantos marcos en mano del dicho adverso, „ para que me la guardasse, y èl la recibio „ de mi en fiel encomienda, y guarda: por lo „ qual està obligado à me bolver, y restituir „ todos los dichos bienes, que el dia del fuego en èl deposite, y la fuente de plata, „ que despues le di en guarda; y aunque por „ mi ha sido requerido muchas veces, que me „ lo buelva todo y restituya, no lo ha querido, ni quiere hacer, antes niega haver yo „ en èl hecho los dichos depositos: por que „ pido à Vmd. que habida mi relacion por „ verdadera, en la parte que baste, del dicho „ adverso me haga justicia, y le condemne à „ que me buelva, y restituya los bienes, que „ en èl deposite el dia del fuego tales, y tan „ buenos, como de mi los recibio, con mas „ otro tanto, que me està obligado à bolver „ en pena, por haverme negado el dicho de„ posito necessario: y asimismo le condem„ ne à que me buelva la dicha fuente, y en „ defecto de no me la dar, me pague su justo „ valor de peso, que eran tantos marcos, y „ de hechura, que estimo en tantos mil ma„ ravedis; y mas le condemne en las penas, en „ que caen y incurren los depositarios, que „ no acuden con los depositos, que en ellos „ fueron fechos: sobre que pido justicia, &c.

„ Otrosì à Vmd. pido, proceda breve y „ sumariamente en esta causa, pues la calidad „ de ella lo requiere, por ser de deposito: y „ para ello, &c.

EX §. SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 *Actio pro socio est bonæ fidei.*

2 *Societas contrahitur consensu, re, verbis, & per nuntium, & in perpetuum, vel usque ad certum tempus, vel ex tempore, vel sub conditione.*

3 *Societas non potest contrahi in perpetuum sine temporis præfinitione.*

4 *Societas potest contrahi super omnibus bonis præsentibus vel futuris, vel super una tantum negotiatione.*

5 *Societas super omnibus bonis simpliciter contracta etiam ad futura extenditur, præter donationem, hæreditatem, legatum, vel aliam speciem ultimæ voluntatis, nisi id exprimatur.*

6 *Socii pactiones inter se factas observare debent.*

7 *Societas quatuor modis dissolvitur.*

8 *Actio pro socio cui, & adversus quem, & ad quid detur.*

9 *Actio pro socio datur ad diversos effectus.*

10 *Actione pro socio agens quid debeat in libello concludere.*

11 *Actio pro socio intentatur, societate finita, quando agitur pro habenda utili ratione lucri, & damni inter socios dividendi, & hoc casu quid libellus continere debeat.*

12 *Socii debent æqualiter lucra, & damna invicem communicare, nisi aliud conventum sit.*

13 *Libellus in actione pro socio est concipiendus nomine singulorum sociorum, non vero societatis.*

14 *Libellus in actione pro socio in primo, & secundo casu.*

15 *Libellus in actione pro socio ad dissolvendam societatem.*

§. SEPTIMUS.

DE ACTIONE PRO SOCIO.

1. INter actiones *bonæ fidei* actio *pro socio* connumeratur in dict. §. *Actionum*: 2. pro cujus elucidatione constituendum est, quod societas contrahitur consensu, re, verbis, & per nuncium, (a) & *in perpetuum*, id est, quo ad vitam contrahentium, vel usque ad certum tem-

(a) Ut probat text. in leg. *Societatem caire*, junct. leg. *Qui admittitur*, ff. *Pro socio*, & in princ. Inst. de *Oblig. ex conf.* juncta gloss. verb. *Societatibus*, leg. 1. tit. 10. Part. 5.

tempus, vel ex tempore, vel ſub conditione contrahi poteſt: (b) 3. non tamen *in perpetuum*, ſine præfinitione temporis contrahitur. (c)

4. Et ſuper omnibus bonis præſentibus, & futuris, vel ſuper una tantum negotiatione contrahitur, (d) 5. & ſi ſimpliciter contracta fuerit ſuper omnibus bonis, ad bona futura nihilominus extenditur: (e) non tamen extenditur ad bona quæſita per donationem, hæreditatem, legatum, vel aliam ſpeciem ultimæ voluntatis, (f) niſi ſpecialiter, & expreſſe inter ſocios actum fuerit, ſocietatem extendendam eſſe ad bona titulo lucrativo quæſita: (g) 6. & pactiones inter ſocios initæ obſervandæ erunt: (h) 7. quæ ſocietas quatuor modis diſſolvitur. (i)

8. Ex quo contractu ſocietatis oritur actio *pro ſocio*, quæ competit ſociis invicem, quoties oportuerit, alterum alteri aliquid ex bono & æquo præſtare: eſtque *directa* ex utraque parte: (j) 9. & datur ad diverſos effectus, aliquando, ad ſocietatem contractam adimplendam, & conficiendam, veluti, ut fiat ceſsio jurium, & collatio rerum in communi ſecundum conventionem ſocietatis, quo caſu intentari, illico ſocietate inita, poterit: aliquando vero datur ad perſonales præſtationes, puta ad fructus, & redditus perceptos in communi dividendos, & ad lucra, impenſas, & damna communicanda, quo etiam caſu, durante ſocietate, poterit intentari: (k) 10. in quibus caſibus requiritur, quod actor dicat in libello, *inter ſe, & reum initam fuiſſe ſocietatem unius rei*, vel *omnium bonorum*, exprimendo ſpeciem ejuſdem ſocietatis.

11. Aliquando & tertio datur, pro habenda utili ratione lucri, & damni inter ſocios dividendi, (l) quo caſu intentari non poteſt, niſi ſocietate finita, (m) quo caſu requiritur in libello expreſsio cauſæ, per quam finita fuit, & expreſsio formæ ſocietatis, *id eſt*, partium lucri, & damni, quæ unicuique ex ſociis convenire debent, 12. alioquin, ſi nihil inter ſocios convenit, æqualiter lucra, & damna communicanda erunt: ſi vero aliquid convenit, pactiones erunt obſervandæ: (n) 13. requiriturque in hac actione, quod libellus concipiatur nomine ſingulorum ſociorum, non vero ſocietatis, ſecundum Baldum, (o) & erit formandus modo ſequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *pro ſocio in 1. & 2. caſu.*

Iluſtre Señor.

14. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que entre mi, y el dicho adverſo fue fecha, y contrahida compañia de todos nueſtros bienes muebles, y raices, ſemovientes, deudas, dineros, y acciones, que à la ſazon teniamos, è adelante tuvieſſemos; y aſsi es, que yo cumpliendo lo que era de mi parte obligado, metì todos mis bienes en la dicha compañia, è cedì los derechos, y acciones, que me pertenecian, è di poder al dicho adverſo *in rem propriam*, para que en nombre de la dicha compañia pudieſſe cobrar las dichas deudas; è el dicho adverſo, ſiendo obligado a hacer otro tanto, è à guardar la dicha compañia, è meter en ella ſus bienes, è ceder ſus acciones è derechos, que le pertenecian, no lo ha querido, ni quiere hacer ſin pleyto, antes los fructos que ha cogido de los dichos bienes de compañia, è las ganancias que ſe han ſeguido, no lo ha querido comunicar, y lo oculta: por que pido à Vmd. que habida mi relacion por verdadera, en quanto baſte, por ſu ſentencia condemne al dicho Fulano à que cumpla, è guarde la dicha compañia, mandandole ceder ſus derechos, è acciones, è comunicar los fructos, è ganancias: ſobre que pido juſticia, &c.

LI-

(b) Leg. 1. ff. *Pro ſoc.* leg. 1. tit. 10. Part. 5.
(c) Leg. *Nulla*, ff. *Pro ſocio.*
(d) Leg. *Societas contrahitur*, ff. *Pro ſocio* in princ. Inſtit. de *Societ.* leg. 3. tit. 10. Part. 5.
(e) Leg. *Si ſocietatem*, leg. *Si quis ſocietatem*, ff. *Pro ſocio*, & firmat gloſſ. in leg. fin. Cod. *Quæ res pign. oblig.*
(f) Leg. *Coire*, cum ſeqq. ff. *Pro ſocio.*
(g) Leg. 3. verſ. *Cum ſpecialiter*, & ibi gloſſ. ff. *Pro ſocio*, Paulus Caſtr. conſ. 185. col. fin. Bart. conſ. 22. vol. 1. Alex. conſ. 47. col. 2. tom. 2. & convenit leg. 6. & 9. tit. 10. Part. 5. & reſol. Anton. Gom. 2. tom. Variar. cap. 5. n. 3. & 4. tametſi contrarium teneant Carol. Ruin. conſil. 104. col. 4. vol. 1. Dec. conſ. 66. col. 2. & Aimon Cravet. conſ. 26. col. 2.
(h) Ut probatur in princip. Inſtit. de *Societat.* & in leg. 1. tit. 10. Part. 5.
(i) Ut in leg. *Societatem*, ff. *Pro ſocio*, & in §. *Solvitur*, Inſtit. de *Societat.* & in leg. 10. tit. 10. Part. 5.
(j) Ut in §. *Ex quibuſdam*, Inſtit. de *Pœna temere litigan.*
(k) Leg. *Pro ſocio*, §. *Si Titium*, leg. *Cum duobus*, §. *Item reſpondit*, ff. *Pro ſocio.*
(l) Leg. *Verum*, §. fin. cum leg. ſeq. & in leg. *Tandiu*, ff. *Pro ſocio.*
(m) Ut in dict. leg. *Tandiu*, & ibi gloſſ. verb. *Data*, & reſolvunt Jaſ. in §. *Sequens*, n. 37. & Miſing. in §. *Res perſequendæ*, n. 58. Inſtit. de *Action.*
(n) Text. in leg. *Si non fuerit*, ff. *Pro ſocio*, & in princ. Inſtit. de *Societ.* in leg. 1. tit. 10. Part. 5.
(o) In Rubr. Cod. *Pro ſocio*, & Jaſ. in dict. §. *Sequens*, num. 41.

LIBELLUS IN ACTIONE PRO SOCIO *in 3. caſu ad diſſolvendam ſocietatem.*

Iluſtre Señor.

15. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que entre mi, y Fulano defunto, y Fulano, y Fulano vecinos de eſta Ciudad fuè fecha, y contrahida compañia de todos nueſtros bienes habidos, y por haber, para que juntamente todos trataſſemos con ellos, y puſieſſemos una tienda de paños, y ſedas en la rua de eſta Ciudad, con que lo que ſe ganaſſe, y adquireſſe en el dicho trato, ſe partieſſe entre todos por iguales partes, la qual compañia ha durado por eſpacio de tantos años; y agora Fulano, uno de los dichos compañeros, es muerto, y paſſado de eſta preſente vida, y por ſu muerte ſe diſſolviò, y acabò la dicha compañia; por lo qual Fulano, y Fulano, como tales compañeros, y Fulano, y Fulano, como herederos del dicho Fulano defunto eſtàn obligados a juntarſe conmigo, para que aſsi todos juntos hagamos cuenta de todos los maravedis, y bienes, que en la dicha compañia hay, y hecha la dicha cuenta, partamos los dichos bienes, y ganancias, que huviere, conforme à los capitulos de la dicha compañia; y aunque por mi han ſido muchas veces requeridos, que ſe nombraſſen Contadores para las dichas cuentas, no lo han querido, ni quieren hacer ſin pleyto: por que pido à Vmd. que habida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte, por ſu ſentencia condemne à los dichos adverſos, à que de ſu parte dentro de un breve termino nombren Contadores, que ſe junten con Fulano, que yo de mi parte deſde luego nombro, para hacer las dichas cuentas, con apercibimiento, que no los nombrando, Vmd. de ſu oficio los nombrarà, y reſervando en sì nombramiento de tercero, en caſo de diſcordia; y anſimiſmo ſeñalando à los dichos Contadores nombrados lugar, y hora, en que ſe junten cada dia, haſta fenecer y acabar las dichas cuentas, mandandoles, que adjudiquen à cada una de las partes lo que han de haber, conforme à los capitulos de la dicha compañia: ſobre que pido juſticia, &c.

„ Otrosì, hago preſentacion de eſta eſcriptura pública de compañia, con el juramento y ſolemnidad neceſſaria, &c. de la qual me pretendo aprovechar, en lo que es y ſer pudiere en mi favor, è no en mas, ni aliende: y para ello, &c.

EX §. OCTAVO.

SUMMARIA.

1 *Actio tutelæ eſt bonæ fidei, & alia eſt directa, & alia contraria.*
2 *Actio tutelæ directa à jure civili deſcendit, contraria vero à jure prætorio.*
3 *Actio directa tutelæ cui, & adverſus quem, & ad quid competat.*
4 *Tutor rationem reddere debet per inventarium in principio adminiſtrationis factum.*
5 *Tutor, ſi inventarium bonorum pupilli non confecerit, juratur in litem contra eum, in quod pupilli intereſt.*
6 *Pupillus tranſmittit juramentum in litem in ſuos hæredes contra tutorem.*
7 *Tutor tenetur de dolo, lata culpa, & levi.*
8 *Actio tutelæ contraria cui, & adverſus quem, & ad quid detur.*
9 *Actio* pro tutelæ *quæ dicatur, & à quo inventa fuerit.*
10 *Actio* pro tutelæ *eſt directa, & contraria, & cui, & adverſus quem quælibet competat.*
11 *Libellus in actione directa tutelæ.*
12 *Libellus in actione contraria tutelæ.*
13 *Libellus in actione directa,* pro tutelæ.

§. OCTAVUS.

DE ACTIONE TUTELÆ.

1. Actio *tutelæ* bona fidei eſt, (a) & eſt *directa*, & *contraria*: (b) 2. directa à *jure civili* deſcendit, (c) contraria verò à *jure prætorio*: (d) 3. directa competit pupillo, finita tutela, ut rationem ſuæ adminiſtrationis reddat, nec antea datur: (e) & quibus modis tutela finiatur traditur in tot. tit. Inſtit. *Quib. mod. tutel.* & in leg. fin. tit. 16. Part. 6.

4. Quam rationem tutor reddere debet per inventarium, quod in principio adminiſtra-

(a) Ut in dict. §. *Actionum.*
(b) Leg. 1. de *Contrar. tutel. & util. action.* §. *Tutores*, Inſt. de *Obl's. quæ ex quaſi contract. noſc.*
(c) §. 1. Inſtit. de *Tutel.*
(d) Leg. 1. ff. de *contr. tutel. & util.*
(e) Leg. *Si tutor* 9. §. *Si teſtamento*, leg. *Niſi finita* in princip. ff. de *Tutel. & rat. diſtrah.* leg. *Adverſus*, & leg. *Rationes*, Cod. de *Adminiſtr. tutor.*

trationis facere tenetur; (f) 5. alioquin, si inventarium non confecerit, juratur *in litem* contra eum in id, quod pupilli interest: (g) contra hæredes tutoris *in litem* non juratur; (h) 6. ipsi tamen pupilli bene transmittunt hoc juramentum *in litem* in suos hæredes, (i) 7. teneturque tutor de dolo, lata culpa, & levi. (j)

8. Contraria actio tutelæ datur tutori adversus pupillum, ut restituat sibi, quod impendit in administratione, & liberet eum ab obligatione, quam pro eo contraxit: (k) & est etiam *bonæ fidei*, secundum Glossam: (l) 9. alia etiam actio inventa fuit à Prætore, quæ actio *pro tutelæ* dicitur, 10. & est *directa*, & *contraria*: directa datur pupillo adversus eum, qui se pro tutore gessit, cum re vera non esset tutor, ad hoc ut rationem sibi reddat, quæ statim, cognito errore, intentari potest: (m) contraria verò actio *pro tutelæ* competit ei, qui se pro tutore gessit, ad impensas utiliter, & necessario in administratione factas, quæ etiam, deprehenso errore, statim moveri potest. (n) Et libellus in hac actione concipiendus erit modo sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *directa tutelæ.*

Ilustre Señor.

11. „ Fulano, parezco ante Vmd. como „ Curador *ad litem*, que soy de Fulano, y „ pongo demanda à Fulano, y digo: que es „ assi, que haviendo quedado el dicho mi me„ nor de edad de cinco años al tiempo que „ murió, y passo de esta presente vida Fula„ no padre legitimo del dicho mi menor, el „ dicho adverso fuè proveido por la Justicia „ de esta Ciudad por Tutor de la persona, „ y bienes del dicho mi menor, y le fuè de„ cernida la dicha tutela, como consta de es„ ta escriptura, de que hago presentacion, „ con la solemnidad y juramento necessario, „ &c. y como tal Tutor del dicho mi menor „ aceptò la herencia y bienes del dicho su „ padre, y ha regido y administrado sus bienes, „ y hacienda hasta agora: y porque el dicho „ mi menor es yà de catorce años cumplidos, „ y la dicha tutela acabada, quiere que los „ dichos sus bienes le sean entregados, y el „ dicho adverso le dè quenta con pago de „ la dicha su hacienda, y de los fructos y „ rentas de ella, à lo qual el dicho adverso „ està obligado; y aunque ha sido por el di„ cho mi menor muchas veces requerido que „ lo haga, no lo ha querido hacer sin pley„ to: por que pido à Vmd. que habida mi re„ lacion por verdadera, en la parte que bas„ te, por su sentencia, que en tal caso lu„ gar haya, condemne al dicho adverso, à que „ de quenta con pago por inventario legiti„ mamente fecho al dicho mi menor de la „ dicha su hacienda, y fructos de ella, que han „ rentado y podido rentar, y que rentaren „ hasta la real entrega; y en defecto de no „ lo hacer assi, defiera el juramento *in litem* „ al dicho mi menor, hasta en quantidad de „ quatro mil ducados, que la dicha hacienda, „ y sus fructos valdria, mandando asimismo „ al dicho adverso, que dentro de un breve „ termino nombre un Contador de su parte, „ que se junten con Fulano, al qual yo desde „ luego nombro por parte del dicho mi me„ nor, para que ambos à dos juntos hagan „ las dichas quentas, con apercibimiento, que „ no lo nombrando, Vmd. lo nombre de su „ oficio, y reserve en sì el nombramiento „ de tercero, en caso de discordia, señalan„ doles lugar y hora, donde cada dia se „ junten à hacer las dichas quentas, hasta las „ fenecer y acabar; sobre que pido justicia, „ &c.

LIBELLUS IN ACTIONE *contraria tutelæ.*

Ilustre Señor.

12. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pon„ go demanda à Fulano, y digo: que al tiem„ po que Fulano padre legitimo del dicho ad„ verso murio, y passo de esta presente vida, „ el dicho adverso quedò de edad de ocho „ años, è el dicho su padre en su testamento „ con que murió, me dexò por su Tutor, è „ yo acepte el dicho oficio, y le llevè à „ mi casa, è tenido cuenta con su perso„ na, è he administrado su hacienda, hasta ago„ ra que el dicho adverso es de edad de ca„ torce años cumplidos, è el dicho mi oficio „ se ha acabado, y en todo el dicho tiempo „ que he sido su Tutor, he gastado de mi ha„ cienda en sus alimentos, è otras cosas uti„ les, è necessarias mas de quatrocientos du„ cados; y siendo obligado à me los dar, è „ pagar, no lo ha querido hacer sin pleyto, „ aunque por mì él, è su Curador han sido „ muchas veces requeridos: por que pido à „ Vmd. que habida mi relacion por verdade„ ra, en quanto baste, por su sentencia, que „ lugar haya, condemne al dicho adverso, y à „ su Curador en su nombre, à que me den, è pa„ guen los dichos quatrocientos ducados, y à „ ello les compela, è apremie por todo rigor „ de derecho: sobre que pido justicia, &c.

(f) Ut in leg. fin. in fin. Cod. de *Arbitr. tutel.* & in leg. 25. tit. 16. Part. 6. & ibi Greg. Lup.
(g) Leg. *Tutor, qui reperturium* 7. in princ. ff. de *Admin. tutor.*
(h) Leg. fin. Cod. de *In litem jurand.*
(i) Probat Paul. Castrens. in leg. *Si per alium*, §. fin. ff. *Ne quis eum, qui in jus voc.*
(j) Leg. 1. in princ. ff. de *Tutel. & ration. distrab.*
(k) Leg. 1. ff. de *Contr. tutel.* & in dict. §. *Tutores.*
(l) Receptam in dict. §. *Actionum*, verb. *Tutelæ.*
(m) Leg. 1. §. 2. & §. *Cum eo*, ff. de *Eo qui pro tutore.*
(n) Leg. 1. ff. de *Contr. tutel.*

LIBELLUS IN ACTIONE *directa pro tutelæ.*

Ilustre Señor.

13. „ Fulano, parezco ante Vmd. como „ Curador *ad litem* de Fulano, y pongo de„ manda à Fulano, è digo: que al tiempo que „ Fulano defunto padre legitimo del dicho „ mi menor murió, dexò por su universal he„ redero al dicho mi menor, cuyos bienes, „ y herencia tiene aceptados, y necessario sien„ do, yo en su nombre de nuevo los acepto con „ beneficio de inventario, y al dicho tiempo el „ dicho mi menor quedò muy niño, è de po„ ca edad, è el dicho adverso lo llevo à su ca„ sa, è se enttemetiò en su hacienda, y en la „ administracion de ella, como si verdadera„ mente fuera su Tutor, no lo siendo; por lo „ qual està obligado à dar quenta con pago al „ dicho mi menor de la dicha su hacienda por „ inventario legitimamente hecho: por que pi„ do à Vmd. que habida mi relacion por ver„ dadera, en quanto baste, condemne al dicho „ Fulano, à que dè la dicha quenta por inven„ tario juridicamente hecho al dicho mi me„ nor, y no lo haciendo, le defiera el juramen„ to *in litem* hasta tanta quantidad, y man„ de al dicho adverso nombre Contador, &c.

Ut supra diximus in libello actionis directæ tutelæ: & pari modo, *mutatis mutandis*, in actione contraria *pro tutelæ* erit formandus libellus, sicut supra diximus in libello actionis contrariæ tutelæ.

EX §. NONO.

SUMMARIA.

1 *Actio commodati duplex est, directa, & contraria, & utraque bonæ fidei.*
2 *Actio commodati directa cui, & adversus quem, & ad quid detur.*
3 *Commodatum à precario in quo differat.*
4 *Commodatarius tenetur de dolo, & de omni culpa lata, levi, & levissima, cum ad ejus instantiam sibi fuit res commodata, alias vero tantum tenetur de dolo.*
5 *Commodatarius, re perempta, æstimationem, deterioratæ, interesse præstare debet.*
6 *Libellus in actione commodati directa.*
7 *Libellus in actione contraria commodati.*

§. NONUS.

DE ACTIONE COMMODATI.

1. Actio *commodati* duplex est, *directa*, & *contraria*, & utraque *bonæ fidei*: (a) 2. directa datur commodanti, ut rem commodatarius restituat, & si deteriorata fuerit, interesse solvat: contraria vero competit commodatario, ut sibi solvatur quanti sua interfuit, rem commodatam ante finitum usum, & tempus non fuisse sibi ablatam, & ut restituantur expensæ in re commodata necessario factæ, descenditque ex contractu commodati, qui re contrahitur, (b) veluti, quando ad certum tempus, & usum tacite, vel expresse res aliqua traditur alicui. (c)

3. Et in hoc differt commodatum à precario, quia commodatum ad certum tempus, & usum limitatum tacite, vel expresse datur, & ante finitum usum, vel tempus revocari nequit; (d) precarium vero datur ad libitum, non determinato tempore tacite, vel expresse: & quandocumque revocari potest: (e) ac ideo actor in libello dicere debet, *se rem commodasse ad certum & determinatum tempus, & usum, jam finitumque esse.*

4. Qua in re advertendum est, quod commodatarius tenetur de dolo, & de omni culpa lata, levi, & levissima, quando ad ejus instantiam & petitionem res fuit sibi commoda-

(a) Text. & ibi Ang. & Jas. in dict. §. *Actionum.*
(b) Ut probatur in §. *Item is, cui*, Instit. *Quib. mod. re contrah. oblig.*
(c) Leg. 1. & 2. ff. *Commod* leg. 1. Cod. eod. tit. cap. 1. Extrà de *Commod.* leg. 1. tit. 1. Part. 5. & leg. 1. tit. 2. Part. 5.
(d) Leg. *In commodato*, §. *Sicut*, ff. *Commod.* leg. *Continuus*, §. *Cum quis*, ff. de *Verb. oblig.*
(e) Text. in leg. 1. & tot. tit. ff. de *Precar.* & in cap. fin. Extrà de *Precar.* docet Bart. in dict. leg. *In commodato*, §. *Sicut*, & in leg. *Aquilius Regulus*, opposit. 1. ff. de *Donat.* Panorm. in cap. fin. de *Precar.* Ant. Gom. cum aliis 2. Tom. Variar. cap. 7. n. 1.

tas;

ta; (f) alioquin, si ad petitionem ipsius commodatarii eis non fuisset commodata, solummodo commodatarius teneretur de dolo; (g) 5. & si res perempta fuerit, æstimationem commodatarius solvere debebit, & si deteriorata fuerit, interesse: (h) ac ideo actor in libello dicere debet, *se ad instantiam commodatarii rem commodasse ad certum tempus, & usum jam elapsum, & finitum.* Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *commodati directa.*

Ilustre Señor.

6. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda a Fulano, y digo: que yo emprestè al dicho adverso à su ruego, è importunidad un caballo castaño escuro, de edad de seis años, el qual me pidio para passear, y traer en el en esta Ciudad por ocho dias, y al tiempo que se lo di y entreguè, estaba muy sano y bueno, y valia a su justa y comun estimacion cien ducados; y habiendolo de mi recibido para el dicho efecto, y teniendolo en su poder, y aprovechadose de el mas de diez dias, por haverle trado mal, el dicho caballo se resfrio y està manco, de manera que no vale de veinte y cinco ducados arriba; por lo qual el dicho adverso està obligado à me dàr è pagar, todo lo que agora vale menos el dicho caballo por su culpa y causa, de lo que valia al tiempo que de mi lo recibio; y aunque por mi ha sido requerido que assi lo haga, no lo ha querido, ni quiere hacer sin pleyto: por que pido à Vmd. que habida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, del dicho adverso me haga justicia, y por su sentencia le condemne, à que me buelva, y restituya el dicho caballo que le emprestè con mas los sesenta y cinco ducados, que vale menos por haverse resfriado, en los quales estimo el dicho menoscabo, salvo la „ judicial tassacion de Vmd. sobre que pido „ justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE *contraria commodati.*

Ilustre Señor.

7. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo demanda à Fulano, y digo: que havien„ dome el dicho adverso emprestado una mu„ la regalada, de cola corta vaya, para ir à „ la feria de Medina del Campo, y andar allà „ en ella haciendo mis negocios, todo el tiem„ po que durassen los pagos; y haviendo yà „ quatro dias, que yo para el dicho efecto „ la tenia en mi casa, y haviendo gastado con „ ella en curarla de un muermo que le dio, „ y en herraduras, y otras cosas necessarias, „ tantos reales, el dicho adverso me tomò la „ dicha mula, y no me dexò ir en ella à la di„ cha jornada, ni aprovecharme de ella pa„ ra el efecto, que me la havia emprestado, „ por lo qual he dexado de ir à la dicha fe„ ria à entender en mis negocios, y se me „ han seguido de intereses, daños, y menos„ cabos, por haverme tomado la dicha mula, „ y no haverme dexado usar de ella, tantos „ ducados; y siendo obligado à me los pagar „ con mas los gastos necesarios, que hice con „ la dicha mula; y haviendole requerido mu„ chas veces que me los pagasse, no lo ha „ querido hacer sin pleyto: por que pido à „ Vmd. que habida mi relacion por verda„ dera, en quanto baste, del dicho adverso me „ haga justicia, y le condene à que me dè y „ pague los daños, intereses, y menoscabos, „ que se me han seguido, por haverme toma„ do la dicha mula, y estorvado el uso de „ ella, que estimo en tantos ducados, salvo „ la judicial tassacion de Vmd. y assimesmo „ le condemne, à que me dè y pague los di„ chos gastos, que con la dicha mula hice; „ sobre que pido justicia, &c.

EX §. DECIMO.

SUMMARIA.

1 *Actio* præscriptis verbis *in duobus casibus est bonæ fidei, quando agitur de æstimato, & quando agitur de permutatione.*

2 *Contractus innominati ex quo dicti fuerint.*

3 *Contractus innominati in quibus speciebus consistant.*

4 *Actio* præscriptis verbis *datur in contractibus innominatis, do ut des, facio ut facias & do ut facias; actio vero de dolo in contractu, facio ut des.*

5 *Actio* præscriptis verbis *in multis casibus habet locum.*

Ac-

(f) Leg. *Si ut certo*, §. *Nunc videndum*, ff. *Commod.* text. in dict. §. *Item is cui.*

(g) Text. in dict. leg. *Si ut certo*, §. *Interdum.*

(h) Leg. 3. §. *Si reddita*, ff. *Commod.*

6 *Actio de dolo datur in contractu innominato, facio ut des, quando ex facto meo nihil tibi adest; sed si tibi ex facto meo aliquid adest, & tu non des, actio præscriptis verbis competit.*

7 *Actio* præscriptis verbis *cessat, quando dolus intervenit.*

8 *Actio* præscriptis verbis *ex quolibet contractu innominato descendens est stricti juris, præter quam in duobus casibus.*

9 *Actio* præscriptis verbis *æstimatoria cui, & adversus quem, & ad quid competat.*

10 *Libellus in actione* præscriptis verbis *æstimatoria alternative concipiendus est.*

11 *Actio* præscriptis verbis *æstimatoria datur utilis, cum merces intervenit.*

12 *Actio* præscriptis verbis *ex permutatione descendens cui, & adversus quem, & ad quid competat.*

13 *Permutationis contractus est, quando una species pro alia datur; quando vero genus pro genere, vel specie, aut species pro genere, est contractus innominatus.*

14 *Actio* præscriptis verbis *ex permutatione descendens ut competat, requiritur, quod implementum fuerit secutum ex parte agentis.*

15 *Libellus in actione* præscriptis verbis *ex permutatione descendente est concipiendus alternative.*

16 *Libellus in actione* præscriptis verbis *æstimatoria.*

17 *Libellus in actione* præscriptis verbis *ex permutatione.*

§. DECIMUS.

DE ACTIONE PRÆSCRIPTIS VERBIS.

1. IN duobus casibus actio *præscriptis verbis* est bonæ fidei, primus est, quando agitur *de æstimatio*, secundus est, quando *de permutatione* agitur: 2. pro quorum cognitione constituendum est, quod cum plura essent negotia, quam vocabula, inductum fuit, quod essent quidam contractus, qui *innominati*

dicerentur, ex eo quod non haberent nomen specificum & elegans, (a) quo casu agendum erit, vel *præscriptis verbis*, vel actionibus, quæ *in factum* appellantur: (b) 3. qui contractus innominati consistunt in his speciebus, scilicet, *do ut des, facio ut facias, do ut facias, facio ut des*: (c) 4. Et in tribus prioribus exemplis actio *præscriptis verbis* datur, in quarto vero competit actio *de dolo.* (d)

5. Et licet in pluribus casibus locus sit actioni *præscriptis verbis*; (e) tamen in supradicto posteriori exemplo, nempe in contractu, *facio ut des*, sola actio *de dolo* datur: (f) 6. quod intelligunt verum esse DD. communiter, (g) quando ex facto meo nihil tibi adest, tunc actio sola *de dolo* datur; (h) cæterum, si ex facto meo aliquid adest tibi, & tu non des, tunc actio *præscriptis verbis* datur, (i) qui tamen intellectus communis multum restringit text. indistincte loquentem in leg. *Naturalis*, §. *Quod si faciam*, ff. de *Præscr. verb.* unde verius dici potest, quod in omnibus supradictis quatuor exemplis, & speciebus contractus innominati datur actio *præscriptis verbis*; (j) 7. at vero, si in aliquo ex dictis quatuor contractibus innominatis dolus intervenerit, dabitur actio *de dolo*, & cessabit actio civilis *præscriptis verbis*, (k) ob idque in dict. §. *Quod si faciam* cessat civilis actio *præscriptis verbis*, quia ille, qui dare debebat, fuit in dolo, inducens alium ad faciendum id, quod alias facturus non erat, si promissum non daret alter, qui postmodum promissum dare cessavit; ac proinde fuit in dolo, & cessat actio *præscriptis verbis*, & datur sola actio *de dolo.*

8. Rursus constituendum est, quod actio *præscriptis verbis* ex quolibet contractu innominato descendens est *stricti juris*, præterquam in duobus casibus supradictis, scilicet, quando *ex æstimato*, vel quando *ex permutatione* agitur: nam tunc *bonæ fidei* est propter similitudinem, quam habet, cum contractibus bonæ fidei, secundum Jassonem. (l) 9. Et actio præscriptis verbis *æstimatoria* competit ei, qui rem aliquam alteri certa æstimatione dat, aut utendam, aut vendendam, ad hoc ut accipiens,

(a) Leg. *Naturalis*, ff. de *Præscript. verb.*

(b) Leg. 1. & 2. ff. de *Præscript. verb.*

(c) Leg. *Naturalis* in princip. ff. de *Præscript. verb.* leg. *Juris gentium*, §. 1. ff. de Pact. & leg. fin. tit. 6. Part. 5.

(d) Dict. leg. *Naturalis*, §. *Quod si faciam*, & ibi notant Bart. & alii.

(e) Ut ex superioribus patet, & explicat Anton. Gom. 2. tom. Variar. cap. 8. Duaren. lib. 1. Disputat. cap. 11. Balduin. in §. fin. Instit. de *Leg. Aquil.* & Hotom. de Verbis juris, verb. *Præscriptis verbis.*

(f) Ut in dict. leg. *Naturalis*, §. *Quod si faciam*, quam intelligit gloss. in dict. §. *Actionum*, verb. *Ex permutatione.*

(g) Ex Alex. in leg. *Cum proponas*, n. 5. Cod. de *Dolo*, & Benicas. in dict. §. *Actionum*, n. 618.

(h) Et ita procedit text. in dict. §. *Quod si faciam.*

(i) Ut in leg. *Cum nota* in fin. Cod. de *Transact.* & ita DD. communiter componunt text. in §. *Quod si faciam*, cum text. in dict. leg. *Cum nota.*

(j) Ut in dict. leg. *Cum nota*, & in dict. leg. *Juris gentium.*

(k) Ut in dict. leg. *Naturalis*, §. *At cum do* in fin. & in leg. *Solent*, ff. de *Præscript. verb.*

(l) In dict. §. *Actionum*, & Alex. in leg. *In Actionibus*, ff. de *In litem jurand.*

aut eandem rem restituat, vel dictam æstimationem det: (m) 10. ac ideo libellus alternative erit concipiendus, nempe, *quod reus restituat rem*, vel *ejus æstimationem*, ut notat Bartolus: (n) 11. nec refert, an quis rem recipiat cum mercede, aut sine mercede: nam si merces intervenerit, dabitur utilis *æstimatoria*: (o) fuitque necessarium hanc actionem introducere, quia olim dubitabatur, an esset contractus emptionis, locationis, vel conducti. (p)

12. At vero actio *præscriptis verbis* ex permutatione defendens competit ei, qui rem suam animo permutandi dedit, ad hoc ut rem ex permutatione ab altero consequatur, vel interesse sibi restituatur: 13. pro cujus elucidatione est constituendum, quod contractus permutationis est, *quando una species pro alia datur*, alioquin, si genus pro genere, vel genus pro specie, vel species pro genere daretur, esset contractus innominatus, *do ut des*. (q)

14. Et ad hoc ut hæc actio competat, requiritur, quod implementum fuerit secutum ex parte agentis: (r) hodie vero de *Jure Regio*, ante implementum ex aliqua parte actio ista oritur, leg. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. (s) 15. Et in hac actione libellus *alternative* erit concipiendus, secundum Glossam. (t)

LIBELLUS IN ACTIONE, *præscriptis verbis ex æstimato.*

Ilustre Señor.

16. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo „ demanda à Fulano, y digo: que yo di al „ dicho adverso una ropa de terciopelo, para „ que la vendiesse, ò usasse de ella, estimada „ y apreciada en trecientos reales: y si no ha- „ llasse quien se los diesse por ella, ò no qui- „ siesse usar de ella, que me la bolviesse, y „ agora el dicho adverso, ni quiere darme los „ dichos trecientos reales, ni bolverme la di- „ cha ropa, aunque à ello es obligado, y por „ mi ha sido requerido: por que pido à Vmd. „ que habida mi relacion por verdadera, en la „ parte que baste, condemne al dicho adver- „ so à que me de, y buelva la dicha ropa, ò „ me pague los dichos trecientos reales: sobre „ que pido justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE PRÆSCRIPTIS *verbis ex permutatione.*

Ilustre Señor.

17. „ Fulano parezco ante Vmd. y pongo „ demanda à Fulano, y digo: que el dicho „ adverso, è yo fuimos concertados de trocar „ un caballo mio, castaño claro, por otro su „ caballo rucio rodado: è yo cumpliendo de „ mi parte lo que era obligado, le di y en- „ tregue el dicho mi caballo, è èl de mi lo re- „ cibio, y se diò por contento è entrego, è „ està obligado à darme, è entregarme el di- „ cho su caballo, è no lo ha querido, ni quie- „ re hacer sin pleyto: por que pido à Vmd. „ que habida mi relacion por verdadera, en la „ parte que baste, le compela à que me pague „ el interesse, que por no me lo entregar se „ me ha seguido, que estimo en tantos duca- „ dos, salvo la judicial tassacion de Vmd. so- „ bre que pido justicia, &c.

EX §. UNDECIMO.

SUMMARIA.

1 *Actio petitionis hæreditatis est bonæ fidei, & cui, & adversus quem, & ad quid competat.*

2 *Actio petitionis hæreditatis est mixta, personalis, & realis.*

3 *Actio petitionis hæreditatis in rem plures habet effectus actionis personalis.*

4 *Actio petitionis hæreditatis ut competat, quæ requirantur.*

5 *Libellus in actione petitionis hæreditatis quid continere debeat.*

6 *Actio petitionis hæreditatis ut competat, requiritur, quod actor sit hæres.*

7 *Actio petitionis hæreditatis non competit instituto in quota bonorum, cum sit legatarius.*

8 *Actio petitionis hæreditatis intentari debet contra possidentem titulo pro hærede, vel pro possessore.*

9 *Actio petitionis hæreditatis non competit possidenti hæreditatem, vel partem ejus titulo singulari.*

10 *Libellus in actione petitionis hæreditatis.*

(m) Leg. 1. *Cum suo* §. ff. de *Æstimat. action.*
(n) Per text. ibi in leg. 1. ff. de *Æstim. action.*
(o) Leg. 2. ff. de *Æstim. action.*
(p) Leg. 1. ff. de *Æstim. action.*
(q) Ut in leg. *Naturalis*, §. *At cum do*, ff. de *Præscript. verb.* gloss. in leg. 1. Cod. de *Rerum permut.* & in leg. 1. ff. eod. tit. leg. 1. tit. 6. Part. 5. Anton. Gom. 2. tom. Variar. cap. 8. n. 6. in fin. & Mising. in dict. §. *Allionum*, n. 91.
(r) Leg. *Ex placitis*, Cod. de *Rerum permut.*
(s) Anton. Gom. dict. cap. 8. n. 4. & Did. Perez in leg. 3. tit. 8. lib. 3. Ordin. vers. Dubitari non insubiter.
(t) In leg. *Cum precibus*, Cod. de *Rerum permutat.* & Bart. in leg. unic. Cod. de *Sentent. quæ pro eo, quod interest.*

§. UNDECIMUS.

DE ACTIONE PETITIONIS hæreditatis.

1. Actionem *petitionis hæreditatis* inter actiones *bonæ fidei* connumerat Imperator in dict. §. *Actionum*, & competit hæredi, qui hæreditatem adiit, & possessionem non fuit adeptus adversus possidentem *pro hærede*, vel *pro possessore*, ad hoc ut actor hæreditatem totam, vel partem cum accessionibus consequatur: (a) & hæc actio est universalis, (b) 2. & est mixta, personalis, & realis; (c) 3. quamvis proprie *in rem* actio sit, ex parte possessionis adversarii plures effectus habens actionis personalis. (d)

4. Et ad hoc ut hæc actio competat, & recte intentetur, requiruntur sequentia: primò, quod actor in libello concludat, *quod judex declaret eum hæredem esse*, & *hæreditatem ad se pertinere*, (e) & quod petat, *ut Judicis officio sibi restituatur, quidquid reus ex hæreditate possederit*: (f) 5. quo fit, in libello necessariam non esse expressionem singularum rerum, sed sufficere actorem petere, *se hæredem defuncti declarari*, & *ad eum hæreditatem pertinere, reumque officio Judicis damnari, ad restitutionem omnium rerum ad illam hæreditatem pertinentium*, secundum Glossam. (g)

6. Secundo requiritur, quod actor sit hæres, sive *ex testamento*, sive *ab intestato*, sive *universalis*, sive *in aliqua parte* hæreditatis, (h) sive sit hæres *immediatus*, sive *mediatus*, veluti hæres primi hæredis: (i) 7. si tamen esset instituendus in quota bonorum, tunc hæc actio non competeret, quia esset legatarius. (j)

8. Tertio requiritur, quod ista actio intentetur contra possidentem hæreditatem titulo *pro hærede*, vel *pro possessore*, (k) etiam si unicam tantum rem, & minimam possederit; (l) 9. at vero contra possidentem aliquam hæreditatem, vel partem ejus titulo singulari hæc actio non competit: (m) utilem tamen tunc petitionem hæreditatis competere adversus eum, qui universitatem, vel hæreditatem possidet quoquo titulo, contendit Joann. Parladorius. (n) Et plura in praxi utilia circa hanc actionem petitionis hæreditatis congerunt Anton. Gomez, (o) & Covarruvias: (p) & libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE *hæreditatis.*

Ilustre Señor.

10. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pon- „ go demanda à Fulano, y digo: que ansi es, „ que Fulano, vecino de esse Lugar, en su „ testamento y postrimera voluntad, con que „ murió y passo de esta presente vida, me „ dexò por su universal heredero: cuyos bie- „ nes, y herencia yo tengo aceptada con be- „ neficio de inventario, y necessario siendo, „ de nuevo la acepto con el dicho beneficio de „ inventario, el qual estoy presto de hacer, „ luego que los bienes vinieren à mi poder; „ y al tiempo que el dicho Fulano murió, dexò „ muchos bienes muebles, raices, semovientes, „ deudas, derechos, acciones, joyas de oro „ y plata, y moneda amonedada: en los qua- „ les bienes el dicho adverso, pretendiendo „ ser heredero del dicho defuncto, se metiò „ y apoderò, y los tiene ocupados; y aunque „ le consta del dicho testamento, en el qual „ yo fui instituido por universal heredero, y „ conforme à ello es obligado à restituirme la „ dicha herencia, no lo quiere hacer sin pley- „ to: por que pido à Vmd. que habida mi re- „ la-

(a) Ita explicant Jass. à n. 186. & Mising. à n. 104. in dict. §. *Actionum*.
(b) Leg. 1. ff. de *Rei vindic.* leg. *Item videndum*, §. ultim. cum seq. leg. ff. de *Petit. hæred.*
(c) Text. §. *Quædam*, Instit. de *Action.* leg. *Hæreditatis petitionem*, Cod. de *Pet. hær.*
(d) Leg. *Sed cùm*, §. *Petitio*, ff. de *Petit. hæred.* & ibi Bart. & communiter omnes ex Jass. in dict. §. *Quædam*, n. 42.
(e) Leg. *Ex diversis*, §. 1. ff. de *Rei vindic.*
(f) Leg. *Licet*, ff. de *Petit. hæred.* leg. 1. §. 1. ff. *Si pars hæred. pet.*
(g) Communiter receptam in leg. 1. ff. de *Edend.* Panorm. in cap. 2. de *Libel. oblat.* & est lex 26. tit. 2. Part. 3. resolvit Covar. in Pract. Quæst. cap. 12. num. 1. reprobata gloss. in cap. 2. de *Libel. oblat.*
(h) Leg. 1. 2. & 3. ff. de *Petit. hæred.*
(i) Leg. fin. Cod. de *Hæred. instit.*
(j) Leg. *Si quis servum*, §. fin. cum leg. seq. ff. de *Legat.* 2. Jass. in dict. §. *Allionum*, n. 193.
(k) Leg. *Regulariter*, leg. *Pro hæred.* ff. de *Petit. hæred.*
(l) Leg. *Si hæreditatem*, ff. de *Petit. hæred.* quam optimè explicat Ant. Gom. in leg. 45. Taur. n. 166. & Covar. in Pract. Quæst. cap. 12. n. 6.
(m) Leg. *Hæreditatis petitionem*, & ibi DD. Cod. de *Petit. hæred.* Covar. in dict. cap. 12. n. 2. & veram rationem differentiæ assignat Mising. in dict. §. *Actionum*, n. 112. & plures limitationes ponit Jass. in leg. 1. col. 2. Cod. de *Inoffic. testam.* Soc. in reg. 297. incipienti, petitio, Covar. in dict. cap. 12. & Mising. in dict. §. *Allionum*, n. 113.
(n) In lib. Rerum Quotid. cap. 5.
(o) In leg. 45. Taur. à n. 253.
(p) In dict. cap. 12.

„ lacion por verdadera, en la parte que baſte,
„ por ſu ſentencia, que en tal caſo lugar haya,
„ me declare por univerſal heredero del dicho
„ defuncto, y como à tal pertenecerme todos
„ ſus bienes, y herencia; y aſsi declarado,
„ condene al dicho adverſo de ſu oficio, el
„ qual para ello imploro, à que me dè, entre-
„ gue, y reſtituya todos los dichos bienes, y
„ herencia, que aſsi tiene ocupada, con mas
„ los frutos que ha rentado y podido rentar,
„ y rentàre haſta la real entrega, y reſtitu-
„ cion, que eſtimo en tantos mil maravedis
„ cada un año, y en tantas fanegas de pan,
„ y tantos menudos: ſobre que pido juſti-
„ cia, &c.

EX §. DUODECIMO.

SUMMARIA.

1 *Actio pro dote olim duplex fuit, quædam ex ſtipulatu, quædam rei uxoriæ actio, & quælibet cui competebat, & quo caſu.*

2 *Actio pro dote rei uxoriæ ſublata eſt, & in actionem ex ſtipulatu transfuſa.*

3 *Actio ex ſtipulatu pro dote eſt bonæ fidei, actio vero ex ſtipulatu ſtricti juris.*

4 *Actio ex ſtipulatu pro dote ſubrogata fuit in locum actionis rei uxoriæ.*

5 *Subrogatum ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur.*

6 *Actio ex ſtipulatu pro dote ex utroque latere tàm mariti, quam uxoris eſt bonæ fidei.*

7 *Actio ex ſtipulatu pro dote plura habet privilegia.*

8 *Hypothecam tacitam habet mulier in bonis mariti, pro dote ſibi reſtituenda; & è converſo maritus, pro dote ſibi promiſſa conſequenda.*

9 *Creditoribus mariti præfertur mulier in dote ſibi reſtituenda.*

10 *Creditoribus anterioribus habentibus expreſſam hypothecam non præfertur mulier in dote ſibi reſtituenda.*

11 *Actio ex ſtipulatu pro dote dupliciter competere poteſt marito, quando ſine conſenſu patris mulier contraxit, vel quando dos à patre, vel extraneo ſibi fuit promiſſa.*

12 *Maritus poteſt adverſus ſocerum agere, pro dote ſibi conſtituenda, quando filia ſine patris conſenſu nupſit.*

13 *Dotare filias eſt paternum officium.*

14 *Bart. & ſequacium opinio, quòd pater non teneatur filiam abſque ejus conſenſu nubentem dotare, impugnatur.*

15 *Pater tenetur filiam tradere marito, & conſtituere ei dotem.*

16 *Maritus tenetur alimenta præſtare ſuæ uxori.*

17 *Actio ex ſtipulatu, pro dote promiſſa ut competat, requiritur quod matrimonium fuerit ſecutum.*

18 *Actio ex ſtipulatu, pro dote promiſſa, eſt univerſalis, poteſtque dupliciter intentari.*

19 *Socer ſine venia non poteſt à genero conveniri.*

20 *Actio ex ſtipulatu, pro dote repetenda, dupliciter poteſt contingere, vel ſoluto matrimonio, vel conſtante, quando maritus ad inopiam pervenerit.*

21 *Dos adventitia, & profectitia quæ dicatur.*

22 *Dotem adventitiam ſola uxor repetere poteſt, ſoluto matrimonio; extraneus tamen, quando id pactus fuit.*

23 *Dos profectitia à parentibus non poteſt repeti, niſi id pacti fuerint, vel filia conſenſerit, aut non contradixerit.*

24 *Dos repeti poteſt, conſtante matrimonio, ſi maritus ad inopiam pervenit: quo caſu res mobiles ſtatim, immobiles vero intra annum reſtituendæ ſunt.*

25 *Maritus, & ejus filii hæredes, pro dote reſtituenda, non poſſunt conveniri, ultra quam facere poſſint, ſecus vero extranei hæredes, vel maritus putativus.*

26 *Libellus in actione pro dote non promiſſa.*

27 *Libellus in actione pro dote promiſſa.*

28 *Libellus in actione pro dote repetenda.*

29 *Contractus bonæ fidei id proprium habent, ut contrahentes, non modo in id quod, actum eſt, ſed in illud, quod ex bono & æquo præſtari oportet, obligentur.*

30 *Judici libera facultas tribuitur à lege æſtimandi, quod bonum & æquum eſt in contractibus bonæ fidei, ſecus vero in contractibus ſtricti juris.*

31 *Compenſatio admittitur in actionibus bonæ fidei, & ſtricti juris ipſo jure, attenta nova lege Juſtiniani.*

32 *Compenſatio non admittitur in depoſiti actione.*

33 *Compenſatio ipſo jure competere dicitur, quando à reo fuerit in judicio oppoſita, ita ut de ea judici conſtare poſsit.*

34 *Judex non debet abuti poteſtate ſibi conceſſa æſtimandi ex bono, & æquo in actionibus bonæ fidei, ſed, in quantum poterit, tertam tenetur proferre ſententiam.*

§. DUO-

§. DOUDECIMUS.

DE ACTIONE PRO DOTE.

1. Antiquitus duæ actiones, pro dote vel exigenda, vel repetenda, conceſſæ fuerunt: una *ex ſtipulatu* dicebatur; altera verò *rei uxoriæ* actio: prior enim dabatur marito, pro exigenda dote ſibi promiſſa: (a) nec ſibi competebat, niſi dos eſſet promiſſa: (b) poſterior vero dabatur mulieri, ſoluto matrimonio, ad repetendas res dotales, etiam ſi de reſtitutione dotis nihil ſibi cautum eſſet: (c) 2. hanc poſteriorem actionem *rei uxoriæ* Juſtinianus ſuſtulit cum omnibus ſuis qualitatibus, & in actionem *ex ſtipulatu* transfudit: ut ſic utroque caſu actio *ex ſtipulatu* competat, & marito pro exigenda dote, & mulieri pro repetenda: etſi nulla ſtipulatio interveniat. (d)

3. Et actio *ex ſtipulatu* pro dote *bonæ fidei* eſt; nam licet actio *ex ſtipulatu ſtricti juris* ſit; (e) 4. tamen, quia actio iſta ſubrogata fuit in locum actionis *rei uxoriæ*, quæ *bonæ fidei* erat, accepit ejus naturam, & conditionem, ac proinde *bonæ fidei* eſt: (f) 5. nam ſubrogatum ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur, (g) 6. & utroque latere, tàm mariti, quam uxoris, *bonæ fidei* eſt. (h)

7. Quæ actio plura privilegia habet: (i) quorum duo recenſentur in §. *Fuerat*, Inſt. de *Action.* 8. primum eſt *tacitæ hypothecæ*, quam mulier habet in bonis mariti, pro dote ſibi reſtituenda; & è converſo maritus, pro conſequenda dote ſibi promiſſa: (j) 9. ſecundum privilegium eſt *prælationis*, quo mulier præfertur omnibus aliis creditoribus mariti; (k) 10. cavebis tamen à Miſingerio, (l) & à Corraſio (m) reſolventibus, mulierem habentem tacitam hypothecam præferendam eſſe creditoribus anterioribus habentibus expreſſam, nam contraria opinio verior, & communis eſt, ſecundum Covarruviam, (n) & probatur de Jure Regio in leg. 33. tit. 13. Part. 5.

11. Et quando actio iſta *ex ſtipulatu* marito datur, poteſt dupliciter contingere: primo modo, quoties filia matrimonium contraxit ſine conſenſu patris: 12. ſecundo modo, quoties dos fuit promiſſa à patre, vel ab alio: in primo caſu gener agere poteſt adverſus patrem, ut conſtituat ſibi dotem, ſecundum Gloſſam: (o) 13. & pro hac opinione facit, quia officium paternum eſt filias dotare: (p) nec ab hac opinione recedendum eſt, ſecundum Baldum; (q) 14. quamvis Bartolus (r) teneat, patrem non teneri dotare filiam abſque ejus conſenſu matrimonium contrahentem, cujus opinionem ſecuntur Aretinus, (ſ) & Palat. Rubios: (t) 15. nam contra eos facit, quod pater ad duo tenetur, ſcilicet, ad tradendam filiam marito, & ad conſtituendam ei dotem: (u) unde licet ceſſet prima obligatio, quia jam filia nupta eſt, non tamen ceſſat ſecunda de conſtitutione dotis, ut cum pluribus reſolvit Covarruvias. (x)

16. Cautius tamen in hoc caſu crederem eſſe, ſi mulier tempore contractus matrimonii promitteret dotem ſuo viro, quia in iſto caſu Bartolus, & omnes conſentiunt, adverſum patrem agi poſſe, ut dotem filiæ conſtituat: & ſi dos promiſſa non fuerit, agendum erit nomine uxoris, alioquin viro imputandum eſ-

(a) Ut in leg. *Ad exactionem*, Cod. de *Dotis promiſſ.*
(b) Leg. ult. in princ. Cod. de *Repudiis.*
(c) Leg. *Si duo patres*, §. pen. in fin. ff. de *Jurejurand.*
(d) Ver leg. unic. in princ. Cod. de *Rei uxor. actian.* & text. in §. *Fuerat*, Inſtit. de *Actionib.*
(e) Leg. *Quia tantundem*, ff. de *Neg. geſt.* leg. *Quidquid adſtringendæ*, ff. de *Verb. oblig.*
(f) Text. in dict. §. *Fuerat*, & in dict. leg. unic. §. *Sed etſi non ignoramus*, Cod. de *Rei uxor. actian.*
(g) Leg. *Quod debitori*, ff. de *Donat. caus. mort.* leg. *Si creditori*, ff. de *Legat.* 1. & dict. leg. unic. in princ.
(h) Ut ex dict. leg. *Fuerat*, notant ibi Jaſ. n. 16. Miſing. & Corraſ. n. 5. & communiter omnes in dict. leg. unic. §. *Sed etſi non ignoramus.*
(i) De quibus in leg. 1. ff. *Solut. matrim.* & in leg. *Aſſiduis*, Cod. *Qui potior. in pig.* & apud Campegium, & Bald. Novellum in Tract. de Dote.
(j) Dict. leg. unic. §. 1. de quo privilegio ultra DD. in dict. §. *Fuerat*, agit eleganter Covarr. lib. 1. Variat. cap. 7.
(k) Ut in dict. §. *Fuerat*, & in dict. leg. *Aſſiduis*, & explicat Covar. in dict. cap. 7. à n. 1.
(l) Num. 13.
(m) Num. 8. in dict. §. *Fuerat.*
(n) Dict. cap. 7. n. 1. verſ. Tertia concluſio.
(o) In leg. *Obligamur*, verb. *Lege*, ff. de *Action. & obligat.* quam teſtatur communiter receptam Alex. conſ. 169. n. 2. lib. 7. Socin. conſ. 57. n. 3. lib. 4. Aret. conſ. 59. col. antep. Jaſ. in Auth. *Præterea*, n. 8. Cod. *Unde vir, &* in dict. §. *Fuerat*, n. 97. & Greg. Lup. in leg. 8. tit. 11. Part. 4. in gloſſ. verb. *El padre.* Alciat. lib. 8. Paretg. cap. 3.
(p) Leg. *Qui liberos*, ff. de *Ritu nupt.* leg. fin. Cod. de *Dot. promiſſ.* & firmat gloſſ. 1. in cap. *Hoc ſanctum* 32. quæſt. 2. & in cap. de *Reſcriptis*, 36. quæſt. 1. verb. *Extorſum*, & iſta opinio verior eſt, ſecundum Covar. in 4. de Sponſ. 2. part. cap. 3. §. 8. n. 7.
(q) Novellum in leg. 1. n. 343. ff. *Solut. matrimon.*
(r) In leg. *Obligamur*, ff. de *Action. & oblig.*
(ſ) In leg. *Qui ſuperſtitis*, n. 3. ff. de *Acquir. hæred.* Jaſ. in leg. *Divortio* in princ. n. 20. ff. *Solut. matrim.* Alex. conſ. 33. n. 3. lib. 4. & conſ. 61. n. 4. lib. 7.
(t) In Repet. cap. *Per veſtras*, not. 3. §. 3. n. 1. & 7. & §. n. 1. & 5. & §. 7. de *Don. inter vir. & uxor.*
(u) Ut probatur in dict. leg. *Qui liberos.*
(x) Ubi ſupr. in dict. cap. 3. §. 8. n. 7.

esset, quod uxorem sine dote acceperit, & eidem alimenta administrare teneretur. (y)

17. Secundo verò modo, quando dos fuit promissa à patre, vel ab alio, tunc requiritur, quod constet, dotem fuisse promissam, & matrimonium subsecutum, quia talis promissio habet conditionem annexam, *si matrimonium subsequatur*; (z) nam ante matrimonium dos non dicitur: (a) 18. & tunc actio ista universalis est, ut omnes agnoscunt: (b) intentaturque dupliciter, quia si dos promissa esset per instrumentum publicum, vel aliam scripturam executionem paratam habentem, (c) via executiva procedendum erit; si verò aliter promissa esset, libellus concipiendus erit forma paulo inferius præscripta: 19. utroque tamen casu, si adversus patrem agatur, prius venia petenda erit, quia socer sine venia à genero conveniri non debet, (d) etiam si affinitas dissoluta esset. (e)

20. Quando verò actio ista datur pro repetenda dote, contingere etiam potest dupliciter: primo modo, soluto matrimonio: quo casu, aut loquimur de dote *adventitia*, vel de *profectitia*: 21. adventitia dicitur, *quæ non ex paternis bonis, sed aliunde ab extraneo data fuit*: 22. & tunc sola uxor, soluto matrimonio, repetere poterit; extraneus tamen, quando id pactus fuerit, poterit repetere: (f) 23. profectitia verò dos dicitur, *quæ à patre, vel à parente proficiscitur*; nec à parentibus repeti poterit, nisi id pacti fuerint, vel nisi filia consenserit, aut non contradixerit: (g) 24. secundo modo dos repetitur, constante matrimonio, si maritus ad inopiam vergat: (h) & tunc res dotales diversimode restituuntur, nam immobiles statim restitui debent, alioquin usuræ debentur; mobiles verò intra annum. (i)

25. Advertendum tamen erit, quod maritus, & ejus filii hæredes conveniri non debent pro dote restituenda, ultra quam facere possint; (j) extranei verò hæredes hoc privilegio non gaudent, (k) nec etiam maritus putativus, ut cum pluribus resolvit Covarruvias. (l) Et libelli in hac actione concipiendi erunt forma sequenti.

LIBELLUS IN ACTIONE PRO DOTE *non promissa.*

Ilustre Señor.

26. „ Fulana, con licencia expressa, que „ de mi marido Fulano tengo, como mas ha„ ya lugar de derecho, parezco ante Vmd. „ pidiendo, como ante todas cosas à Vmd. pi„ do licencia para lo infrascripto, y siendo„ me concedida, ò injustamente denegada, me „ querello, y pongo demanda à Fulano mi „ padre legitimo, y digo: que ansi es, que „ yo estoy casada y velada, como lo manda „ la Santa Madre Iglesia, con Fulano mi le„ gitimo marido, el qual es Hijodalgo, y mi „ igual, y al tiempo que con el me case, no „ llevè conmigo dote, ni agora la tengo, con „ que pueda el dicho mi marido alimentar„ me, y sustentar las cargas del matrimonio; „ y assi el dicho mi padre, conforme à la „ disposicion del derecho, està obligado à me „ dotar y dar dote competente, segun la qua„ lidad de su persona, y la quantidad de su „ hacienda, y al numero de hijos que tiene, „ à lo menos hasta lo que me puede caber de „ legitima; y habida consideracion de todo „ lo suso dicho, el dicho mi padre està obliga„ do à dotarme en tantos ducados: por que „ pido à Vmd. que habida mi relacion por „ verdadera, en la parte que baste, por su „ sentencia, que lugar haya, y de su oficio, el „ qual para ello imploro, condemne, compe„ la, y apremie al dicho mi padre à que me „ dote en tantos mil ducados; è assi condem„ nado, le mande me los dè, y entregue, pa„ ra que de ellos el dicho mi marido me ali„ mente, y pueda sustentar las cargas del ma„ trimonio: sobre que pido justicia, &c.

LI-

(y) Leg. fin. Cod. de *Repud.* & in Auth. de *Nuptiis*, §. *Sicitaque* Collat. 4. resolvunt Paul. Castrens. leg. *Si soter* in princip. n. 4. ff. *Solut. matrim.* Alex. cons. 7. n. 11. lib. 2. Jass. in Auth. *Preterea*, n. 2. Cod. *Unde vir. & uxor.* & Guiterm. Bened. in cap. *Raimutius*, verb. *Dotem*, n. 41.

(z) Secundum gloss. in leg. 2. §. *Creditum*, ff. *Si cert. petat.* verb. *Post nuptias.*

(a) Leg. 3. & leg. *Promittendo*, ff. de *Jur. dotium.*

(b) In Rubr. ff. *Solut. matrim.*

(c) Juxta text. in leg. 2. & 5, tit. 21. lib. 4. Recop.

(d) Secundum glos. receptam in leg. *Generaliter*, ff. de *In jus vocand.*

(e) Secundum Alex. in dict. leg. *Generaliter*, per text. in leg. fin. Cod. de *Jure dotium.*

(f) In leg. unic. §. *Accedit*, Cod. de *Rei uxoria actio*, &c.

(g) Leg. 2. §. *Quod si in patris*, & §. *Voluntatem*, ff. *Solut. matrim.*

(h) Leg. *Si constante* in princip. & ibi Jass. ff. *Solut. matrimon.* leg. *Ubi*, Cod. de *Jur. dotium*, gloss. in cap. *Ex parte*, de *Consuetud.* & ubique DD. & Palac. Rub. in Repetit. cap. *Per vestras* in princ. §. 17. n. 1. cum seqq.

(i) Ut in leg. unic. §. *Cum autem*, Cod. de *Rei uxoria.*

(j) Leg. *Maritum*, leg. *Etiam filius* in princ. ff. *Solut. matrimon.* & in §. *Item si de dote*, Instit. de *Action.* ubi Jass. & Petr. Plateanus optimas limitationes ponunt.

(k) Ut in dict. leg. *Maritum*, & in leg. *Quia tale*, ff. *Solut. matrim.*

(l) In 4. de Sponsa. 2. part. cap. 6. §. 2. n. 26. ubi à n. 24. plura in proposito congerit.

LIBELLUS IN ACTIONE PRO *dote promissa.*

Ilustre Señor.

27. „ Fulano, con licencia, que ante todas „ cosas pido à Vmd. y siendome concedida, ò „ injustamente denegada, me querello, y pon„ go demanda à Fulano, padre legitimo de „ Fulana mi legitima muger, y digo: que „ ansi es, que el dicho Fulano me mando, „ y prometio en dote, y casamiento con la „ dicha mi muger tantos mil ducados paga„ dos en esta manera: en tal heredad, que es„ tà en tal Lugar, de que son linderos tales, „ que fuè estimada, y tassada en tantos mil „ maravedis, y la resta me prometio en di„ neros de contado; y puesto que yo soy ca„ sado, y velado con la dicha Fulana de tan„ tos años à esta parte, viviendo, y haciendo „ vida maridable de consuno en una casa, el „ dicho Fulano no me ha querido dàr, ni pa„ gar el dote que me prometio, y mandò con „ la dicha su hija; y aunque por mi ha sido „ requerido muchas, y diversas veces, no lo „ ha querido hacer sin pleyto: por que pido „ à Vmd. que habida mi relacion por ver„ dadera, en la parte que baste, por su sen„ tencia, que lugar haya, condene al dicho „ Fulano à que me dè, pague, y entregue la „ dicha heredad con mas los fructos, que ha „ rentado y podido rentar, y que rentare has„ ta la real entrega, que estimo en cada un „ año en tantos mil maravedis, y tantas fa„ negas de pan: y asimismo le condene à „ que me dè, y pague los dichos maravedis, „ que es obligado à me dàr en dinero de con„ tado, con mas los intereses que le me han „ seguido, por no me haver pagado, que es„ timo en tantos mil maravedis, salvo en to„ do la judicial tassacion de Vmd. sobre que „ pido justicia, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE PRO *dote repetenda.*

Ilustre Señor.

28. „ Fulana, viuda muger que fuì de Fu„ lano defuncto, parezco ante Vmd. y pon„ go demanda à Fulano heredero del dicho „ mi marido, y digo: que es assi, que yo fui „ casada, y velada, como lo manda la Sanc„ ta Madre Iglesia con el dicho Fulano mi ma„ rido, el qual es yà defuncto, y passado de „ esta presente vida; y al tiempo que con èl „ me case y velè, llevè en dote y casa„ miento, y èl conmigo recibiò tantos mil „ maravedis, y en su testamento y postrime„ ra voluntad, con que muriò, dexò por su „ universal heredero al dicho Fulano, el qual „ quiso, y acepto sus bienes y herencia, y as„ si es obligado à pagarme, y restituirme la „ dicha mi dote, mayormente que hà mas de „ un año, que el dicho mi marido es muer„ to, y el matrimonio dissuelto; y aunque por „ mi ha sido requerido que me lo pague, „ no lo ha querido hacer sin pleyto: por que „ pido à Vmd. que habida mi relacion por ver„ dadera, en la parte que baste, por su sen„ tencia, que lugar haya, condemne al dicho „ adverso à que me dè, buelva, y restituya „ tantos mil maravedis de la dicha mi dote, „ y à ello le compela y apremie por todo „ rigor de derecho: sobre que pido justicia, „ &c.

„ Otrosì, atento que el tiempo, en que „ es obligado el dicho adverso à pagarme la „ dicha mi dote, es yà passado, y no tengo „ otra cosa de que me alimentar sino de ella, „ à Vmd. pido que de su oficio, el qual pa„ ra ello imploro, condemne al dicho Fula„ no, à que en el entretanto que no me pa„ gare la dicha dote, me dè alimentos, con„ forme à la qualidad de mi persona, y la quan„ tidad de la dicha mi dote: sobre que pido „ justicia, &c.

Hactenus in isto cap. 6. cum suis §§. egimus de actionibus *bonæ fidei*, omissis actionibus, familiæ erciscundæ, communi dividundo, finium regundorum, & pignoratitia: quia de tribus dixeramus in cap. 1. in §. de *Action. mixtis*, & de posteriori in cap. 2. in §. de *Actione Serviana, hypothecaria, pignoratitia*, &c. circa quas omnes actiones *bonæ fidei* animadvertere libet, quod earum vis, & natura est, quod in eis libera potestas permittitur Judici ex bono & æquo æstimandi, quantum oportet reum dare actori: 29. nam contractus *bonæ fidei* hoc peculiare habent, ut contrahentes non modo in id, quod actum est, sed & in illud, quod ex æquo & bono præstari oportet, invicem obligentur, licet à contrahentibus non sit expressum. 30. Et inde est, quod, ubi de illis controversia in judicio oritur, lex tribuit liberam facultatem Judici æstimandi, quantum reum actori dare oportet, non attenta stricta juris ratione & subtilitate verborum, sed ex bono & æquo, *id est*, ex naturali æquitate, & absoluta quadam bonitate: (m) quod

(m) Juxta text. in leg. 2. in fin. ff. de *Action. & oblig.* & in §. ult. Instit. de *Oblig. que ex cons.*

quod in actionibus *stricti juris* non observatur, in quibus Judex non potest transilire verba conventionis. (*n*)

31. Quo fit, quod in actionibus *bonæ fidei* compensatio admittitur, ita quod si quis agat actione *bonæ fidei*, & decem petat, debeatque reo quinque, Judicis officium erit in quinque solummodo condemnare, facta compensatione cum aliis quinque, quæ reo debebantur, secundum Justinianum (*o*) referentem juris antiqui differentiam circa hanc compensationem inter actiones *bonæ fidei*, & *stricti juris*: nam olim in actionibus *bonæ fidei* ipso jure compensatio admittebatur, *id est*, eo ipso quod Judex intelligebat, locum esse compensationi, statim actio minuebatur ad quantitatem debitam, absque eo quod reus peteret: in actionibus *stricti juris*, etiam Judice sciente, locum esse compensationi, non admittebatur compensatio, nisi reo opponente exceptionem *doli*, dicendo, *dolo facis, quia petis quod statim restituturus es*: quam tamen differentiam juris antiqui idem Justinianus sustulit, (*p*) constituens regulam generalem, scilicet, quod omnis actio cujuscumque generis sit, hodie *ipso jure* per compensationem tollitur in tantum, quantum compensari debet, 32. exceptis sola depositi actione. (*q*)

33. Intellige tamen, compensationem *ipso jure* competere, si opposita fuerit à reo in judicio, ut sic de ea facto, vel voce hominis Judici constare possit, quia Judex divinare nequit: (*r*) differt tamen in hoc Jus novum à veteri, quia antiquitus solemniter opponenda erat *doli* exceptio, *hodie* verò sufficit, quibuscumque verbis hanc compensationem Judici significare. Et quid sit compensatio, & in quibus admittatur, vel rejiciatur, tradunt DD. communiter: (*s*) & cum compensatio semper opponatur *per viam exceptionis*, ideo libellus in ea formandus non erit.

34. Quibus omnibus supradictis addendum est, quod licet in actionibus *bonæ fidei* Judex habeat amplissimam facultatem æstimandi ex bono & æquo, quantum oportet reum dare actori, non tamen debeat hac potestate abuti; sed tenetur, in quantum potuerit, certam proferre sententiam. (*t*)

EX §. SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 *Actionum arbitrariarum materia quam subtilis, & difficilis sit.*

2 *Actiones bonæ fidei, & actiones arbitrariæ multas inter se patiuntur differentias.*

3 *Judex non habet potestatem arbitrandi ex bono & æquo in actionibus arbitrariis, nisi præter earum naturam sequuta mora rei, vel contumacia non parentis jussui Judicis.*

4 *Arbitrium quid sit in actionibus arbitrariis.*

5 *Actiones arbitrariæ quare sic dicantur.*

6 *Actionum arbitrariarum quæ sit natura.*

7 *Actio* de eo quod certo loco *est arbitraria.*

8 *Libellus in actione arbitraria* de eo quod certo loco *est concipiendus alternative, nisi in mora sit debitor constitutus: & quid tunc libellus continere debeat.*

9 *Libellus in actione arbitraria* de eo quod certo loco.

CAPUT SEPTIMUM.

DE ACTIONIBUS ARBITRARIIS.

1. MAteria actionum *arbitrarium* est subtilis, scabrosa, & hactenus male cognita, secundum Jassonem, (*a*) & Joann. Faber, inquit, quod in ea desiderat magis discere, quam docere, & Misingerius testatur, in earum explicatione omnium ferè Doctorum ingenia defecisse: quamobrem pro ejus perspicua cognitione constituendum est, quod postquam Justinianus in tit. *Action.* explicuerat vim, & naturam actionum *bonæ fidei*, quæ est, ut Judici permittatur facultas ampla æstimandi *ex bono & æquo*, quantum actori reum dare oporteat, & hoc ex propria vi, & natura actionis *bonæ fidei*, etiam si à contrahentibus non fuerit expressum, quod in *stricti juris* actionibus cessat, cum in eis à verbis contrahentium non sit recedendum; (*b*) tamen idem Jus-

(*n*) Leg. *Quidquid adstringendæ*, ff. de *Verb. oblig.* leg. *Quia tantundem*, ff. de *Neg. gest.*

(*o*) In §. *In bonæ fidei*, Instit. de *Action.*

(*p*) In leg. fin. Cod. de *Compens.* ut ipsemet refert in dict. §. *In bonæ fidei judiciis.*

(*q*) Idemque statuit in dict. leg. fin. & probatur in leg. pen. Cod. de *Depos.* & in cap. *Bona fide*, Extra de *Depos.*

(*r*) Leg. *Si constet*, Cod. de *Compens.* leg. *Si putavi*, ff. *Ad leg. Aquil.* & firmat gloss. in dict. §. *In bonæ fidei*, verb. *Ipso jure*, & ibi communiter omnes.

(*s*) Præsertim Platean. Mising. Hotoman. & Corras. in dict. §. *In bonæ fidei.*

(*t*) Text. in §. *Curare*, Instit. de *Action.* leg. 1. & 2. Cod. de *Sentent. quæ sine cert. quant.* cap. *Graves* 11. quæst. 3. & cap. ult. 35. Distinct. & tradunt utrobique DD. & in cap. 2. de *Libel. oblat.*

(*a*) In §. *Præterea*, Instit. de *Action.*

(*b*) Ut habetur in §. *In bonæ fidei*, Iustit. de *Action.* & nos diximus in §. præcedenti.

tinianus (propter aliquod accidens, veluti propter moram rei non solventis loco destinato, aut propter contumaciam rei non parentis jussui Judices) introduxit in §. *Præterea*, Instit. de *Action.* quod actiones *stricti juris* arbitrariæ fierent, & in eis Judex posset *ex bono & æquo* arbitrari, neglecta subtilitate verborum, quemadmodum actori satisfieri oporteat.

2. Quo fit, differentiam esse inter actiones *bonæ fidei*, & inter actiones *arbitrarias*: nam in *bonæ fidei* actionibus statim Judex ex earum natura habet potestatem condemnandi *ex bono & æquo*; 3. in *arbitrariis* vero hanc potestatem non habet, nisi præter earum naturam subsecuta mora rei non solventis, vel contumacia non parentis jussui Judicis: (*c*) 4. Rursus constitue, quod arbitrium in ista materia nihil aliud est, quam *interlocutio Judicis præcedens sententiam diffinitivam*: (*d*) & inde actiones *arbitrariæ* dicuntur, quæ ab arbitrio, id est, *interlocutione Judicis* pendent: 5. & ita in *arbitrariis* duæ sententiæ feruntur, scilicet, *interlocutoria*, & *diffinitiva*, si enim reus conventus ex interlocutione Judicis satisfaciat, effugiet pœnam condemnationis, si verò non satisfaciat, condemnandus erit per diffinitivam.

6. His sic constitutis naturam actionum arbitrariarum indicat Justinianus, (*e*) constituens regulam generalem, scilicet, quod in *arbitrariis* actionibus reus ante sententiam diffinitivam solvens ex arbitrio, id est, *interlocutione Judicis*, absolvi debet; at vero non solvens condemnari, quam naturam optime explicat Misingerius, (*f*) & omnes includuntur in supradicta regula, ut agnoscit Corrasius, (*g*) reprobans illos, qui falso existimant, omnes actiones arbitrarias censeri ob rei contumaciam: 7. & unum quodlibet earum exemplum declarant Hotomanus, & Plateanus, (*h*) resolventes, actionem *de eo quod certo loco* arbitrariam esse, ut optimè cum Duareno advertit Misingerius. (*i*)

8. Et libellus in ea concipiendus erit *alternative*, secundum Glossam: (*j*) quod verum est, quando debitor non esset in mora constitutus; cæterum, si in mora esset, deberet libellus *præcisè* concipi, debebitque actor mentionem facere de loco solutioni destinato, & qualiter reus fuit interpellatus, ut ad illum locum accederet, & noluit: debebitque implorare officium Judicis, ut reum condemnet ad interesse; (*k*) & tunc libellus concipiendus erit forma sequenti; sed advertendum est, quod in actionibus *arbitrariis* Judex curare debet, quantum poterit, ut certam sententiam proferat, ut diximus in fin. §§. præcedentis.

(*c*) Et plures aliàs differentias esse inter prædictas actiones, resolvit Hotoman. in dict. §. *Præterea* à n. 11.

(*d*) Ita ex Theoph. in dict. §. *Præterea*, colligunt ibi Hotoman. Platean. Mising. & Corras.

(*e*) In dict. §. *Præterea.*

(*f*) In dict. §. *Præterea*, n. 7. ubi Justinianus supradictæ regulæ exempla subjicit, recensendo nominatim actiones *arbitrarias*, quæ solummodo sunt in illo text. enumeratæ, & quæ cum eis magnam similitudinem habent.

(*g*) Num. 4. in dict. §. *Præterea*, & Mising. n. 11.

(*h*) Mising. & Corras. ibid.

(*i*) Num. 17. & Corras. n. 10.

(*j*) In leg. 3. in princ. verb. *Adjectione*, ff. de *Eo quod certo loco*, & gloss. in §. *Plus autem*, verb. *Sine commemoratione*, Instit. de *Action.* quam formam probant Bartol. & omnes in dict. leg. 3.

(*k*) Ut probat text. in dict. §. *Præterea*, & in leg. 1. & leg. *Arbitrari*, ff. de *Eo quod certo loco*, & utrobique tradunt DD.

LIBELLUS IN ACTIONE ARBITRARIA
de eo quod certo loco.

Ilustre Señor.

9. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo „ demanda à Fulano, y digo: que es assi, que „ yo empreste al dicho Fulano tantos duca„ dos, los quales me havia de pagar en la „ Feria de la Ciudad de Plasencia, que se ha„ ce el dia de Sant Andrès del mes de No„ viembre, y havia de ser la dicha paga el di„ cho dia de Sant Andrès del mes de Noviem„ bre passado de este presente año de 1574. „ y assi à ello se obligò, por quanto yo te„ nia necesidad de mis dineros para comprar „ en la dicha Feria quatro varas de puercos; „ y aunque le requeri que fuesse à la dicha „ Feria, à pagarme en ella los dichos ducados, „ no lo hizo, ni se hallò en la dicha Feria, pa„ ra que yo alli se los pudiesse demandar, y „ por no lo haver hecho, dexè de emplear los „ dichos mis dineros, y comprar con ellos los „ dichos puercos, de lo qual se me siguiò de „ daño, è interesse tantos ducados: por que „ pido à Vmd. que habida mi relacion por ver„ dadera, en la parte que baste, por su sen„ rencia, que lugar haya, condemne al dicho „ Fulano à que me dè, y pague los dichos du„ cados, que assi le empreste, y de su oficio, „ el qual para ello imploro, le condemne en „ el dicho daño, è interesse, que de no me „ haver pagado en la dicha Feria se me siguiò, „ que estimo en tantos ducados; y mas le con„ demne en las costas y daños, que se me han „ seguido, y siguen en venirle à demandar à „ es-

quod in actionibus *stricti juris* non observatur, in quibus Judex non potest transilire verba conventionis. (*n*)

31. Quo fit, quod in actionibus *bonæ fidei* compensatio admittitur, ita quod si quis agat actione *bonæ fidei*, & decem petat, debeatque reo quinque, Judicis officium erit in quinque solummodo condemnare, facta compensatione cum aliis quinque, quæ reo debebantur, secundum Justinianum (*o*) referentem juris antiqui differentiam circa hanc compensationem inter actiones *bonæ fidei*, & *stricti juris*: nam olim in actionibus *bonæ fidei* ipso jure compensatio admittebatur, *id est*, eo ipso quod Judex intelligebat, locum esse compensationi, statim actio minuebatur ad quantitatem debitam, absque eo quod reus peteret: in actionibus *stricti juris*, etiam Judice sciente, locum esse compensationi, non admittebatur compensatio, nisi reo opponente exceptionem *doli*, dicendo, *dolo facis, quia petis quod statim restituturus es*: quam tamen differentiam juris antiqui idem Justinianus sustulit, (*p*) constituens regulam generalem, scilicet, quod omnis actio cujuscumque generis sit, hodie *ipso jure* per compensationem tollitur in tantum, quantum compensari debet, 32. exceptis sola depositi actione. (*q*)

33. Intellige tamen, compensationem *ipso jure* competere, si opposita fuerit à reo in judicio, ut sic de ea facto, vel voce hominis Judici constare possit, quia Judex divinare nequit: (*r*) differt tamen in hoc Jus novum à veteri, quia antiquitus solemniter opponenda erat *doli* exceptio, *hodie* verò sufficit, quibuscumque verbis hanc compensationem Judici significare. Et quid sit compensatio, & in quibus admittatur, vel rejiciatur, tradunt DD. communiter: (*s*) & cum compensatio semper opponatur *per viam exceptionis*, ideo libellus in ea formandus non erit.

34. Quibus omnibus supradictis addendum est, quod licet in actionibus *bonæ fidei* Judex habeat amplissimam facultatem æstimandi ex bono & æquo, quantum oportet reum dare actori, non tamen debeat hac potestate abuti; sed tenetur, in quantum potuerit, certam proferre sententiam. (*t*)

EX §. SEPTIMO.

SUMMARIA.

1 *Actionum arbitrariarum materia quam subtilis, & difficilis sit.*

2 *Actiones bonæ fidei, & actiones arbitrariæ multas inter se patiuntur differentias.*

3 *Judex non habet potestatem arbitrandi ex bono & æquo in actionibus arbitrariis, nisi præter earum naturam sequuta mora rei, vel contumacia non parentis jussui Judicis.*

4 *Arbitrium quid sit in actionibus arbitrariis.*

5 *Actiones arbitrariæ quare sic dicantur.*

6 *Actionum arbitrariarum quæ sit natura.*

7 *Actio* de eo quod certo loco *est arbitraria.*

8 *Libellus in actione arbitraria* de eo quod certo loco *est concipiendus alternative, nisi in mora sit debitor constitutus: & quid tunc libellus continere debeat.*

9 *Libellus in actione arbitraria* de eo quod certo loco.

CAPUT SEPTIMUM.

DE ACTIONIBUS ARBITRARIIS.

1. MAteria actionum *arbitrarium* est subtilis, scabrosa, & hactenus male cognita, secundum Jassonem, (*a*) & Joann. Faber, inquit, quod in ea desiderat magis discere, quam docere, & Misingerius testatur, in earum explicatione omnium ferè Doctorum ingenia defecisse: quamobrem pro ejus perspicua cognitione constituendum est, quod postquam Justinianus in tit. *Action.* explicuerat vim, & naturam actionum *bonæ fidei*, quæ est, ut Judici permittatur facultas ampla æstimandi *ex bono & æquo*, quantum actori reum dare oporteat, & hoc ex propria vi, & natura actionis *bonæ fidei*, etiam si à contrahentibus non fuerit expressum, quod in *stricti juris* actionibus cessat, cum in eis à verbis contrahentium non sit recedendum; (*b*) tamen idem Jus-

(*n*) Leg. *Quidquid adstringendæ*, ff. de *Verb. oblig.* leg. *Quia tantundem*, ff. de *Neg. gest.*

(*o*) In §. *In bonæ fidei*, Instit. de *Action.*

(*p*) In leg. fin. Cod. de *Compens.* ut ipsemet refert in dict. §. *In bonæ fidei judiciis.*

(*q*) Idemque statuit in dict. leg. fin. & probatur in leg. pen. Cod. de *Depos.* & in cap. *Bona fide*, Extra de *Depos.*

(*r*) Leg. *Si constet*, Cod. de *Compens.* leg. *Si putavi*, ff. *Ad leg. Aquil.* & firmat gloss. in dict. §. *In bonæ fidei*, verb. *Ipso jure*, & ibi communiter omnes.

(*s*) Præsertim Platean. Mising. Hotoman. & Corras. in dict. §. *In bonæ fidei.*

(*t*) Text. in §. *Curare*, Instit. de *Action.* leg. 1. & 2. Cod. de *Sentent. quæ sine cert. quant.* cap. *Graves* 11. quæst. 3. & cap. ult. 35. Distinct. & tradunt utrobique DD. & in cap. 2. de *Libel. oblat.*

(*a*) In §. *Præterea*, Instit. de *Action.*

(*b*) Ut habetur in §. *In bonæ fidei*, Iustit. de *Action.* & nos diximus in §. præcedenti.

tinianus (propter aliquod accidens, veluti propter moram rei non solventis loco destinato, aut propter contumaciam rei non parentis jussui Judices) introduxit in §. *Præterea*, Instit. de *Action.* quod actiones *stricti juris* arbitrariæ fierent, & in eis Judex posset *ex bono & æquo* arbitrari, neglecta subtilitate verborum, quemadmodum actori satisfieri oporteat.

2. Quo fit, differentiam esse inter actiones *bonæ fidei*, & inter actiones *arbitrarias*: nam in *bonæ fidei* actionibus statim Judex ex earum natura habet potestatem condemnandi *ex bono & æquo*; 3. in *arbitrariis* vero hanc potestatem non habet, nisi præter earum naturam subsecuta mora rei non solventis, vel contumacia non parentis jussui Judicis: (*c*) 4. Rursus constitue, quod arbitrium in ista materia nihil aliud est, quam *interlocutio Judicis præcedens sententiam diffinitivam*: (*d*) & inde actiones *arbitrariæ* dicuntur, quæ ab arbitrio, id est, *interlocutione Judicis* pendent: 5. & ita in *arbitrariis* duæ sententiæ feruntur, scilicet, *interlocutoria*, & *diffinitiva*, si enim reus conventus ex interlocutione Judicis satisfaciat, effugiet pœnam condemnationis, si verò non satisfaciat, condemnandus erit per diffinitivam.

6. His sic constitutis naturam actionum arbitrariarum indicat Justinianus, (*e*) constituens regulam generalem, scilicet, quod in *arbitrariis* actionibus reus ante sententiam diffinitivam solvens ex arbitrio, id est, *interlocutione Judicis*, absolvi debet; at vero non solvens condemnari, quam naturam optime explicat Misingerius, (*f*) & omnes includuntur in supradicta regula, ut agnoscit Corrasius, (*g*) reprobans illos, qui falso existimant, omnes actiones arbitrarias censeri ob rei contumaciam: 7. & unum quodlibet earum exemplum declarant Hotomanus, & Plateanus, (*h*) resolventes, actionem *de eo quod certo loco* arbitrariam esse, ut optimè cum Duareno advertit Misingerius. (*i*)

8. Et libellus in ea concipiendus erit *alternative*, secundum Glossam: (*j*) quod verum est, quando debitor non esset in mora constitutus; cæterum, si in mora esset, deberet libellus *præcisè* concipi, debebitque actor mentionem facere de loco solutioni destinato, & qualiter reus fuit interpellatus, ut ad illum locum accederet, & noluit: debebitque implorare officium Judicis, ut reum condemnet ad interesse; (*k*) & tunc libellus concipiendus erit forma sequenti; sed advertendum est, quod in actionibus *arbitrariis* Judex curare debet, quantum poterit, ut certam sententiam proferat, ut diximus in fin. §§. præcedentis.

(*c*) Et plures aliàs differentias esse inter prædictas actiones, resolvit Hotoman. in dict. §. *Præterea* à n. 11.

(*d*) Ita ex Theoph. in dict. §. *Præterea*, colligunt ibi Hotoman. Platean. Mising. & Corras.

(*e*) In dict. §. *Præterea.*

(*f*) In dict. §. *Præterea*, n. 7. ubi Justinianus supradictæ regulæ exempla subjicit, recensendo nominatim actiones *arbitrarias*, quæ solummodo sunt in illo text. enumeratæ, & quæ cum eis magnam similitudinem habent.

(*g*) Num. 4. in dict. §. *Præterea*, & Mising. n. 11.

(*h*) Mising. & Corras. ibid.

(*i*) Num. 17. & Corras. n. 10.

(*j*) In leg. 3. in princ. verb. *Adjectione*, ff. de *Eo quod certo loco*, & gloss. in §. *Plus autem*, verb. *Sine commemoratione*, Instit. de *Action.* quam formam probant Bartol. & omnes in dict. leg. 3.

(*k*) Ut probat text. in dict. §. *Præterea*, & in leg. 1. & leg. *Arbitrari*, ff. de *Eo quod certo loco*, & utrobique tradunt DD.

LIBELLUS IN ACTIONE ARBITRARIA
de eo quod certo loco.

Ilustre Señor.

9. „ Fulano, parezco ante Vmd. y pongo „ demanda à Fulano, y digo: que es assi, que „ yo empreste al dicho Fulano tantos duca„ dos, los quales me havia de pagar en la „ Feria de la Ciudad de Plasencia, que se ha„ ce el dia de Sant Andrès del mes de No„ viembre, y havia de ser la dicha paga el di„ cho dia de Sant Andrès del mes de Noviem„ bre passado de este presente año de 1574. „ y assi à ello se obligò, por quanto yo te„ nia necesidad de mis dineros para comprar „ en la dicha Feria quatro varas de puercos; „ y aunque le requeri que fuesse à la dicha „ Feria, à pagarme en ella los dichos ducados, „ no lo hizo, ni se hallò en la dicha Feria, pa„ ra que yo alli se los pudiesse demandar, y „ por no lo haver hecho, dexè de emplear los „ dichos mis dineros, y comprar con ellos los „ dichos puercos, de lo qual se me siguiò de „ daño, è interesse tantos ducados: por que „ pido à Vmd. que habida mi relacion por ver„ dadera, en la parte que baste, por su sen„ rencia, que lugar haya, condemne al dicho „ Fulano à que me dè, y pague los dichos du„ cados, que assi le empreste, y de su oficio, „ el qual para ello imploro, le condemne en „ el dicho daño, è interesse, que de no me „ haver pagado en la dicha Feria se me siguiò, „ que estimo en tantos ducados; y mas le con„ demne en las costas y daños, que se me han „ seguido, y siguen en venirle à demandar à „ es-

„ este Lugar, por ser, como soy, forastero, lo
„ qual estimo en tanto, salvo en todo la ju-
„ diciosa tassacion de Vmd. sobre que pido jus-
„ ticia, &c.

EX CAPITE OCTAVO.

SUMMARIA.

1 *Actionum aliæ sunt persecutoriæ in solidum, aliæ in tantum in quantum reus facere potest, & privilegiatæ dicuntur.*

2 *Reus in actionibus privi legatis quo privilegio gaudeat.*

3 *Actiones privilegiatæ frequentius per viam exceptionis opponuntur.*

CAPUT OCTAVUM.

DE ACTIONIBUS PRIVILEGIATIS.

1. JUstinianus Imperator posuit aliam divisionem actionum in §. *Sunt præterea*, Instit. de *Action.* asserens, actiones alias esse persecutorias *in solidum*, alias vero non, sed *in quantum fieri potest, & privilegiatæ* dicuntur, 2. nam in eis hoc privilegio gaudet reus, ut non conveniatur *in solidum* ejus, quod debet, sed in quantum facere possit. (*a*) 3. Et quia *per viam exceptionis* opponuntur, libelli in eis non erunt formandi: in cessione tamen bonorum libellus porrigitur, qui formandus erit, ut diximus in 4. Part. 1. Tom. (*b*)

CAP. NONUM, ET ULTIMUM.

DE DIVERSIS REMEDIIS EX VARIIS utriusque juris decisionibus.

EX §. PRIMO.

SUMMARIA.

1 *Remedium leg.* Diffamari *cui, & contra quem, & ad quid competat, traditur.*

2 *Remedium leg.* Diffamari *in omnibus causis, tàm civilibus, quàm criminalibus, tàm realibus, quàm personalibus, petitoriis, & possessoriis locum habere, cum communi DD. & in praxi observari, defenditur contra D. Franc. à Sarmiento ad certas tantum causas illud remedium restringentem.*

3 *Requisita necessaria, ut remedium leg.* Diffamari *intentari possit, referuntur.*

4 *Remedium leg.* Diffamari *coram quo Judice debeat proponi, resolvitur.*

5 *Libellus in remedio leg.* Diffamari *Hispanè compositus.*

§. PRIMUS.

DE REMEDIO LEG. DIFFAMARI, *Cod. de* Ingen. & manum.

1. HUjus leg. remedium competit adversus diffamantem, vel jactantem sibi aliquod jus, vel actionem contra aliquem competere: daturque diffamato, ad hoc ut Judex diffamantem compellat, jus illud, vel actionem intra certum diem in judicium deducere, adjecta comminatione imponendi perpetuum silentium, si intra terminum à Judice præfixum actionem non intentaverit: & ad hanc conclusionem text. iste passim ab scribentibus notatur, (*c*) cui leg. de *Jure Regio* convenit lex 46. tit. 2. Part. 3.

2. Et remedium hujus legis convenit omnibus causis, tàm civilibus, quàm criminalibus, tàm realibus, quàm personalibus, petitoriis, & possessoriis, ut communiter omnes agnoscunt, teste Ant. Gabriel: (*d*) & ita remedium hujus leg. *in praxi* observatur, secundum Greg. Lupum. (*e*) Sed ex hac communi interpretatione juris notissima principia corrumpuntur, cum ordo, & natura judiciorum subvertatur, & infinitæ lites suscitentur, calumniandique via aperiatur, quia actor nemo invitus agere compellitur, (*f*) alioquin magis pati, quam agere diceretur, ac proinde prius in judicio comparet, & ab eo judicium inchoatur: (*g*) est enim in potestate actoris, quando velit, experiri; (*h*) reus vero ad judicium invitus trahitur. (*i*)

Quamobrem D. Sarmiento (*j*) à suprædicta communi interpretatione hujus legis recedit, asserens solummodo ejus remedium competere in causis, de quibus loquitur, videlicet in causa status, & sic in actionibus, quæ pro juribus incorporalibus datur, veluti pro servitutibus, & juribus respicientibus statum personarum, ingenuitatem, libertatem, & servitutem, quia in eis possessio, vel quasi in patientia adversarii innititur, (*k*) & talis patientia pro titulo habetur: (*l*) unde, cum ex verbali injuria, vel jactatione in prædictis maxima læsio sequeretur, cum ex ea impatientia adversarii colligeretur, & ita possessor ad judicium provocare posset; (*m*) & in materia status multum efficere posset existimatio, quæ ex diffamatione facile oriretur, (*n*) mirum non est, si contra prædicta juris principia remedium hujus legis in his causis inductum esset. (*o*)

Molina tamen (*p*) novissimè interpretationem communem hujus legis, & prædictam praxim ab impugnatione D. Franc. Sarmiento defendit, asserens, in hac lege probari beneficium ejus ad omnes causas trahi: quam communem praxim nos etiam sequimur, & licet fateamur in hac lege non probari, opinamur tamen, suaderi posse ex pluribus juribus relatis à Glossa; (*q*) & de Jure Regio prædicta praxis communis expresse probatur in leg. 46. defendique potest, ex eo quod in odium diffamantis, & se jactantis ad obviandam ejus calumniam, subveniendumque illis, qui jactatione, vel infamia molestantur, & timent vexari actionibus non opportuno tempore intentatis, sed tempore quo diffamatus legitimis exceptionibus, & probationibus destitutus fuerit, praxis, & stylus beneficium hujus legis in omnibus causis, & litibus recepit; tametsi hoc contra juris principia inductum esset: multoties enim Legislatores aliqua ratione ducti multa constituerunt contra juris principia, quod Jurisconsulti sentiunt, dum dicunt, *contra strictam rationem disputandi multa esse in jure admissa.* (*r*)

3. Et ad hoc ut remedium hujus legis intentari possit, requiruntur sequentia: primo, quod causæ cognitio præcedat, ex qua *summarie* constet de jactatione, *vel infamatione facta sine causa*, secundum Bartolum, (*s*) & Covarruviam: (*t*) secundo requiritur, ad hoc ut perpetuum silentium diffamanti imponatur, quod bina monitio à Judice præcedat, secundum Angelum, (*u*) & Matth. de Afflictis, (*x*) quorum opinio *in praxi* tutior est, secundum Greg. Lupum; (*y*) Romanus tamen, (*z*) & Felinus (*a*) contendunt unicam monitionem sufficere, quorum opinionem apud nos praxim recepisse, testatur Covarruvias: (*b*) 4. debetque remedium hujus legis proponi coram Judice Ordinario ipsius diffamati, nam attenta origine causæ, is, qui nunc litem incipit, vere reus est, ac ideo ejus Judex adiri debet, ac si actor proponeret actionem adversus eum, cum ejus forum sequi debeat. (*c*) Et in isto remedio libellus erit concipiendus forma sequenti.

LIBELLUS IN REMEDIO *leg.* Diffamari, *Cod. de* Ingenuis.

Ilustre Señor.

5. „ Fulano, como mas haya lugar de de-
„ recho, parezco ante Vmd. y me querello, y
„ pongo demanda contra Fulano, y contan-
„ do el caso de ella, digo: que es assi, que à
„ mi noticia nuevamente es venido, que el di-
„ cho Fulano, sin mas causa, que legitima y
„ bastante sea, se anda jactando, y alabando
„ que yo soy su esclavo, ò que le di ciertas
„ cuchilladas, ò que tiene cierta accion, y
„ demanda contra mi, sobre tal casa que ten-
„ go

(*a*) Harum actionum exempla posuit Justinianus in dict. §. *Sunt præterea*, & in §§. seqq. usque ad finem illius tit.

(*b*) In cap. de *cessione bonorum*, & in cap. *Del processo de cession de bienes*.

(*c*) Præsertim à Bald. Salic. & Fulgos. in præsen. Innoc. & aliis in cap. *Conquerente*, de *Offic. Ordin.* Covar. lib. 1. Variar. cap. 18. n. 1. D. Franc. Sarmient. lib. 1. Selectar. cap. 2. n. 1. Molin. lib. 3. de Primog. Hisp. cap. 14. à n. 9. & ab aliis pluribus relatis à Collectanea juris, n. 228.

(*d*) Lib. 2. de Comm. tit. de Action. concluf. 6.

(*e*) Dict. leg. 46. gloss. 1.

(*f*) Leg. unic. Cod. *Ut nemo invit. agere*, & leg. *Creditor*, Cod. de *Pign.*

(*g*) Leg. *In tribut*, ff. de *Judic.*

(*h*) Leg. *Qui in alterius*, ff. de *Reg. jur.*

(*i*) Leg. *Inter stipulantem*, §. *Stichum*, ff. de *Verb. oblig.*

(*j*) Ubi supr.

(*k*) Leg. *Etsi forte*, §. 1. vers. *Sed si patiente*, ff. *Si serv. vend.* leg. *Quoties*, ff. de *Servit.* notat Bart. in leg. *Naturaliter*, n. 27. ff. de *Usucap.*

(*l*) Ut resolvunt Anton. de Butr. in cap. *Pervenit*, de *Censib.* Felin. in cap. *Si diligenti*, n. 7. de *Præscript.* Franc. Balb. Tract. de Præscript. 1. part. 3. part. princ. quæst. 10. num. 7.

(*m*) Leg. *Fructuario*, §. *Sicut*, ff. *Si usufructuar. petat.* dict. leg. *Etsi forte*, §. *Secundum.*

(*n*) Leg. *Si vicinis*, Cod. de *Nup.* cap. *Per tuas*, de *Prob.*

(*o*) Ita nostram legem Interpretatur D. Franc. Sarmiento, ubi supr. à n. 10. & ante eum, eundem intellectum assignaverat Bald. in leg. *Si ea*, Cod. *Qui accus. non. pos.*

(*p*) Ubi supr.

(*q*) In hac leg. verb. *Sententiam.*

(*r*) Leg. *Ita vulneratus* in fin. ff. *Ad leg. Aquil.* leg. *Si quis servo*, Cod. de *Furt.* cap. *Cum universorum*, de *Rerum permut.* cap. *Si beneficia*, de *Præb.* in 6. cap. *Si civitas*, de *Sentent. excom.* in 6. text. sic intelligendus in cap. pen. de *Sentent. excomm.*

(*s*) In leg. *Titia* in fin. ff. de *Accus.* Angel. in princ. Instit. de *Except.* n. 23. Alex. in leg. *Si finita*, §. *Eleganter*, n. 26. ff. de *Damn. infect.* Innoc. in cap. *Abbati*, de *Verb. sign.*

(*t*) In dict. cap. 18. n. 2.

(*u*) In Auth. de *Hæred. & Falc.* §. *Si quis autem*, Collat. 1. Cœpol. caut. 110.

(*x*) Decis. 264.

(*y*) In dict. leg. 46. vers. *Et si per aventura.*

(*z*) In leg. *Quamdiu*, n. 12. ff. de *Acquir. hæred.* Alex. leg. ult. col. 1. ff. de *Feriis.*

(*a*) In cap. *Accepimus*, n. 6. de *Fid. instrumentorum.*

(*b*) In dict. cap. 18. n. 2.

(*c*) Et in specie firmat Panorm. in cap. *Si quis contra Clericum*, n. 2. de *For. comp.* & plures alii, quos refert, & sequitur Covar. ubi supr. n. 4. & 5.

„ go y poſſeo, y que me ha de poner de-
„ manda, y acuſar ſobre ello, de lo qual re-
„ ſulta notable infamia, daño, y perjuicio con-
„ tra mi, eſtando, como eſtoy, libre: por que
„ pido à Vmd. que habida ſumaria informa-
„ cion de la dicha jactancia, le ſeñale un bre-
„ ve termino, dentro del qual le mande me
„ ponga la dicha demanda, y pida lo que qui-
„ ſiere, que yo eſtoy preſto de le reſponder,
„ con apercibimiento, que no la poniendo
„ dentro del dicho termino, Vmd. le imponga
„ perpetuo ſilencio, para que agora, ni en
„ tiempo alguno, no ſe pueda mas querellar
„ de mi, ni pedirme coſa alguna en razon
„ de lo ſuſodicho, poniendole pena, para que
„ deſiſta de la dicha jactancia: ſobre que pi-
„ do cumplimiento de juſticia, y las coſtas
„ proteſto, y el oficio de Vmd. imploro, y
„ juro à Dios, y à eſta ✠ que eſta demanda no
„ pongo de malicia.

EX §. SECUNDO.

SUMMARIA.

1 *REmedium leg.* Si contendat, *ff.* de Fidejuſſ. *differt à remedio leg.* Diffamari, *quamvis Advocati eis promiſcue utantur.*

2 *Remedium leg.* Si contendat *cui, & contra quem, & ad quid competat, traditur, & ejus communis praxis defenditur.*

3 *Plures exceptiones, quæ ex remedio leg.* Si contendat *intentari poſſunt, cumulantur.*

4 *Libellus in remedio leg.* Si contendat *Hiſpano ſermone compoſitus.*

§. SECUNDUS.

DE REMEDIO LEG. SI CONTENDAT, *ff.* de Fidejuſſoribus.

1. OBtinuit uſus Advocatorum, beneficium leg. *Diffamari* miſceri cum beneficio hujus legis ad faciliorem litis expeditionem, cum tamen inter ſe differant: illud enim abſque diffamatione præcedente proponi nequit, hoc verò diffamationem non requirit, ut ex iſta lege plane deducitur: (*a*) 2. competitque remedium hujus legis habenti exceptionem adverſus creditorem, ad hoc ut eam in judicium deducere poſsit *per viam actionis*, officium Judicis implorando, ut declaretur, illam ſibi competere, ſeque liberum eſſe ab actione, quæ actori aliquo modo competere videbatur, ut ex iſto text. deprehenditur ex dictione *etiam*, quæ eſt implicativa: (*b*) ad idem eſt text. juncta gloſ. fin. in leg. *Aurelius*, §. *Centum*, ff. de *Liber. legat.* & in leg. *Si duo patroni*, in princ. ff. de *Jurejur.* & in leg. *Uti frui*, §. *Utrum*, ff. *Si uſusfruct. petat.* ubi ille, cui competit aliquod jus, poteſt petere, ut declaretur ſibi competere, (*c*) quod Covarruvias (*d*) teſtatur, communi omnium conſenſu receptum eſſe, & Molina. (*e*)

Sed attenta hac communi interpretatione, & praxi, juris principia notiſsima corrumpuntur: & *primo*, juris principium, quod *tractus futuri temporis non ſpectat ad judicis officium*; (*f*) ſed ante actionis propoſitionem nemo exceptionibus uti poteſt, cum exceptio ſit actionis excluſio; (*g*) ergo antequam actio proponeretur, exceptio Judicis officio intentari nequit: *ſecundo*, quia non eſt in poteſtate rei provocare adverſarium ad judicium, (*h*) nam nemo invitus agere, vel accuſare compellitur: (*i*) quare Joann. de Imola in præl. & Salicetus (*j*) oppoſitam ſententiam defendunt, aſſerentes in hac lege non probari communem intellectum, & praxim.

Nihilominus communis erit obſervanda: nec obſtant in contrarium adducta: nam non conſtituitur hic, quod reus poſsit jus futurum in judicium deducere, ſed quod poſsit jus de præſenti ſibi competens *per viam exceptionis*, vel *per viam actionis* proponere. Rurſus, hac lege non dicitur, quod reus poſsit compellere actorem agere in judicium, ſed quod reus poſſit agere contra actorem invitum officio Judicis, ut declaretur exceptionem ſibi competere, ita ſatisfaciunt Paulus, (*k*) & Molina: (*l*) & ſic text. iſte nil deviat à juris regulis, ut firmat D. Franc. Sarmiento: (*m*) 3. unde ſi plures ſi-

(*a*) Et firmat Alex. in leg. *Si ſpita*, §. *Eleganter*, à n. 22. ff. de *Damn. infect.* & reſolvit Covar. lib. 1. Variar. cap. 18. n. 3. in fin.

(*b*) Et hanc leg. junct. gloſſ. 1. ad hoc notabilem dicunt Bartol. Paul. Aug. & Bald. in præl. idem Bart. in leg. *Si ſpita*, §. *Eleganter*, num. 4. & ibi Alex. n. 26. ff. de *Damn. infect.*

(*c*) Facit text. in leg. *Si pater*, Cod. *Qui bon. ced. poſſ.* & ibi notat Bart. Panorm. n. 2. & Marian. Socin. & Felin. in cap. *Si quis cautus Clericus*, de *For. comp.* Fel. in cap. *Significavit*, n. 5. de *Teſt.* Roder. Suarez, alleg. 4. à n. 5.

(*d*) Dict. cap. 18. n. 3.

(*e*) De Hiſp. Primog. lib. 3. cap. 14. n. 6. & 22.

(*f*) Ut in leg. 1. ff. de *Uſur.* leg. *Non quemadmodum*, ff. de *Judic.*

(*g*) Ut in leg. 2. ff. de *Except.*

(*h*) Ut in leg. *Puto*, §. fin. ff. de *Dol. except.*

(*i*) Ut in leg. unic. Cod. *Ut nemo invitat.*

(*j*) Leg. 2. in princip. ff. *Solut. matrim.* idem Salic. in leg. *Si pater*, Cod. *Qui bon. ced.*

(*k*) Hic, & Alex. dict. §. *Eleganter*, n. 26.

(*l*) Dict. cap. 14. n. 22.

(*m*) Lib. 1. Select. cap. 2. n. 13.

deju ſſores pro eodem interv enirent, ſinguli *in ſolidum* tenerenturr tamen ex epiſtola D. Adriani exceptio diviſionis eis competeret: (*n*) & ſi unus ex eis vellet, antequam conveniretur, proponere ſuam exceptionem *officio Judicis* ut declaretur, ſibi competere, & diviſionem fieri, & pro reliqua parte ſilentium creditori imponi, benè poterit per remedium hujus legis: & pari modo poterit intentari exceptio leg. 8. tit. 12. Part. 5. ſimilique modo poterit intentare aliam exceptionem, quando creditor diſtulit petere à debitore principali, & ob ejus negligentiam debitor non ſolvendo effectus eſt: de qua exceptione vide Gomez: (*o*) eodem modo intentabitur exceptio *novationis*; (*p*) novatio tamen non cenſetur facta, niſi expreſſe agatur inter partes, (*q*) & exceptio pacti *de non petendo* inter debitorem, & creditorem, (*r*) & aliæ quam plures exceptiones: & libellus forma ſequenti formabitur.

LIBELLUS IN REMEDIO leg. *Si contendat*, ff. de *Fidejuſſo.*

Iluſtre Señor.

4. „ Fulano, como mas haya lugar de
„ derecho, parezco ante Vmd. y digo: que
„ Fulano en cierta eſcritura ſe obligo à Fula-
„ no por cien mil maravedis, y dio conſigo
„ por ſus fiadores à mi, y à Fulano, y à Fu-
„ lano, y agora parece ſer, que el dicho Fu-
„ lano principal ha venido en quiebra y di-
„ minucion, y ſe ha auſentado, y no tiene
„ de que pagar, y los dichos Fulano, y Fu-
„ lano ſon abonados, y tienen de què pagar
„ ſus partes, y conforme à derecho, à mi me
„ compete la excepcion de la diviſion, de ma-
„ nera, que haya de pagar la dicha deuda, y co-
„ mo uno de tres fiadores, y temo, que el di-
„ cho Fulano acreedor me querrà pedir por
„ el todo, ò que aguarda à que los demàs ha-
„ yan venido en quiebra y diminucion, de
„ ſuerte, que no tengan de què pagar ſus par-
„ tes: por ende de ſu oficio de Vmd. (el
„ qual para ello imploro) pido, y ſuplico à
„ Vmd. declare competerme la excepcion de
„ la diviſion: y aſsi declarado, deſde luе-
„ go la mande hacer, dandome por libre
„ de las demàs partes, y ſobre ellas, en quan-
„ to à mi toca, imponer perpetuo ſilencio al
„ dicho acreedor, y para ello, &c.

EX §. TERTIO.

SUMMARIA.

1 *REmedium leg.* In omnibus, *ff.* de Judic. *cui, & adverſus quem, & ad quid, & quando competat, docetur, & communis hujus leg. intellectus defenditur.*

2 *Poſſeſſorem majoratus, vel bonorum reſtitutioni ſubjectorum non teneri cavere de reſtitutione facienda ſequenti in gradu, nec ſucceſſorem ſuper hoc audiendum eſſe in vita poſſeſſoris, Ant. Gomez, & alios tenuiſſe contra Pal. Rubios, Roder. Suarez, & alios, refert Author.*

3 *Filius, vel ſucceſſor in majoratu poteſt in vita patris, vel poſſeſſoris, juſta cauſa interveniente, ex remedio leg.* In omnibus *agere, ut ſibi caveatur de reſtituendis bonis tempore debito, & ut ſucceſſor declaretur.*

4 *Inadvertenter Palat. Rubeos, Rod. Suarez, & ſequaces fuiſſe reprehenſos ab Ant. Gomez, & ſuis ſequacibus, cum omnes idem reſolvant, optime advertit Author.*

5 *Libellus in remedio leg.* In omnibus *Hiſpanè compoſitus.*

§. TERTIUS.

DE REMEDIO LEG. IN OMNIBUS, *ff.* de Judiciis.

1. EX hac lege proditum eſt aliud beneficium, quo quis agere poterit adverſus eum, qui *ad diem*, vel *ſub conditione* ad aliquid dandum, vel faciendum tenetur, ut cautionem præſtet, quod, die, vel conditione adveniente, illud adimplebit: nec intelligas hoc beneficio ita generaliter, & indiſtinctivè uti poſſe, niſi tum demum, quando juſta cauſa ſuſpicionis fugæ, dilapidationis, vel ſimilis ſupervenerit, ut ex iſto text. deprehenditur, ibi: *Ex juxta cauſa*, alioquin non proceder: (*a*) qua interpretatione communi admiſſa, evitabis difficultatem ex quodam juris axiomate leg. *Non quemadmodum* 35. ſuprà hoc tit. (*b*) nam illud ceſſat, quando juſta cauſa ſuperve-

(*n*) Ut in leg. *Inter fidejuſſores*, ſupr. iſto art. §. *Si plures*, Inſtit. eod.

(*o*) 2. tom. Variar. cap. 13. n. 9.

(*p*) De qua in leg. *Ubicumque*, ff. de *Fidejuſſ.* leg. *Novatio*, Cod. eod.

(*q*) Leg. fin. Cod. de *Nova.*

(*r*) Ut leg. fin. ff. de *Pact.*

(*a*) Juxtà receptam ſententiam Bart. & Paul. hic, Ripæ, & aliorum in leg. 2. in princ. n. 39. ff. *Solut. matrim.* Jaſ. in leg. *Dedi*, n. 14. verſ. *Tu reſponde*, ff. de *Cond. cauſ. data.*

(*b*) Quod ultra DD. ibi ornat Angel. in §. *Præjudiciales*, col. pen. Inſtit. de *Action.* Marian. cap. *Significantibus*, n. 7. de *Libel. oblat.* Nicell. in Concor. gloſſ. 95.

nerit per iſtum text.

Rurſus evitabis aliam difficultatem ex leg. *Dedi* 3. ff. de *Condict. cauſa data*, ubi, ſi dedi tibi decem, ne me convenias in judicio, non poſſum petere, ut caveas mihi, quod me non convenias, & ita non potero uti remedio hujus legis, ſi intelligas illud ibi eſſe, quia juſta cauſa ſuſpicionis non ſupervenit, ſicuti in ſpecie noſtræ legis, ſecundum Paul. Caſtrenſem, cujus intellectus planus eſt; (c) ut hinc caveas à Gloſſa, (d) dum aſſerit, remedium hujus legis ſolummodo procedere in contractibus *bonæ fidei*, non vero in actionibus *ſtricti juris*: (e) nam imo hujus legis remedio locus eſt, tam in actionibus *ſtricti juris*, quam in *bonæ fidei*. (f)

2. Pari modo evitabis aliam difficultatem ex leg. 2. Cod. de *Hared. vel action. vend.* ſecundum Bartolum. (g) Inſuper cavebis à Palat. Rubeos, (h) dum *indiſtinctè* reſolvit, poſſeſſorem majoratus, vel bonorum reſtitutioni ſubjectorum teneri cavere *de reſtituendo* ſequenti in gradu, quando caſus reſtitutionis venerit, audiendumque eſſe ſucceſſorem in vita poſſeſſoris: (i) Sed prædicta reſolutio Palat. Rubeos falſa eſt, & contra text. in dict. leg. *Non quemadmodum*, & repugnat juris principio, quo habetur, *damnandam eſſe præmaturam ſpem ejus, qui tractat de ſucceſſione viventis*: (j) quamobrem Anton. Gomez, Menchaca, Pinelus, & Molina (k) immemores Palat. Rubeos reprehendunt Roder. Suarez, Covarruviam, & Simancam, & tenent filium vel alium majoratus ſucceſſorem, vivente poſſeſſore, agere non poſſe, ut, mortuo poſſeſſore, declaretur ad ipſum agentem ſpectare ſucceſſionem, & ſibi cavere deberi *de reſtituendo*, & ita ex decreto Pinciani Prætorii deciſum fuiſſe, teſtatur D. Anton. de Padilla. (l)

3. Nihilominus tamen Antonius Gomez, & ejus ſequaces fatentur, filium ſucceſſorem, juſta cauſa ſuperveniente, ad hoc admittendum fore ex remedio noſtræ legis, veluti ſi poſſeſſor bona dilapidaret, vel prætenderet, bona reſtitutioni ſubjecta eſſe libera, & ea alienare incipere: pro qua opinione facit lex 1. tit. 2. Part. 3. (m) Quo fit, inadvertenter, & immerito Roder. Suarez, & ejus ſequaces reprehenſos fuiſſe à ſupradictis DD. cum Rodericus, & ſequaces loquantur in caſu, quo juſta cauſa ſupervenit, ut colligitur ex ſerie facti, ſuper qua allegationem format, & ex juribus, quæ ipſe citat: & ita in effectu idem cum Anton. Gomez, & ſequacibus reſolvit: & qualis debeat eſſe iſta cautio, tradunt Jaſſo, (n) & Palat. Rubeos: (o) & libellus in hoc remedio erit forma ſequenti concipiendus.

LIBELLUS IN REMEDIO *leg.* In omnibus, *ff. de* Judic.

Iluſtre Señor.

5. „ Fulano, como mas haya lugar de „ derecho, parezco ante Vmd. y pongo de„ manda à Fulano, y contando el caſo, digo: „ que es aſsi, que el dicho adverſo tiene y „ poſſee tales heredades y bienes, de que „ ſon linderos tales, los quales ſon de Mayo„ razgo, y ſujetos à reſtitucion, è deſpues „ de ſus dias ſoy llamado à ellos, conforme à „ la voluntad è diſpoſicion de Fulano, inſti„ tuidor del dicho Mayorazgo; y es aſsi, que „ agora el dicho adverſo poſſeedor de los „ dichos bienes ſe anda jactando, è alaban„ do, que los dichos bienes ſon libres, è que „ ſe pueden vender è enagenar, y me temo „ que los venderà, y los ha comenzado à „ diſsipar è maltratar: por que pido à Vmd. „ que habida mi relacion por verdadera, en la „ parte que baſte, por ſu ſentencia, que en „ tal caſo lugar haya, del dicho adverſo me „ haga entero cumplimiento de juſticia, de„ clarando deſde luego los dichos bienes de „ Mayorazgo ſujetos à reſtitucion, è inage„ nables, y he mandado al dicho adverſo, „ que no los enagene ni diſsipe: y aſsimiſmo „ declarando pertenecerme à mi, deſpues de „ la muerte del dicho adverſo, y condemnan„ dole à que me dè ſuficientes fianzas, para „ que venido el tiempo de la dicha reſtitu„ cion, me los reſtituirà tales, y tan buenos, „ como eſtaban al tiempo, y quando los re„ cibiò, è ſin deterioracion ni menoſcabo „ alguno: ſobre que pido cumplimiento de „ juſticia, y las coſtas proteſto, y el oficio „ de Vmd. imploro, y juro à Dios, y à „ eſta ✠ que eſta demanda no pongo de ma„ licia.

(c) Ex Jaſſ. dict. leg. *Dedi*, n. 14. rejectis aliis ab eo ibi relatis.

(d) 1. in præſ. in fin. & à gloſſ. in leg. 2. in princ. verſ. *Nos igitur*, ff. *Solut. matrim.*

(e) Ut in dict. leg. *Dedi*, quarum gloſſ. opinionem conatur defendere Joan. Crotus alios referens in dict. leg. 2. in princ. n. 55. ff. *Solut. matrim.*

(f) Per text. in leg. *Si creditores*, ff. de *Privil. credit.* leg. *Univerſa*, Cod. de *Prec. Imper. offer.* leg. *Quod ſi in diem* in princ. 18. ff. de *Petit. hared.* firmat Bart. hic, & in dict. leg. *Dedi*, n. 3. & in leg. *Sive apud acta*, Cod. de *Tranſact.* Rom. ſing. 646. & communiter omnes ex Rip. n. 34. Jaſ. n. 16. dict. leg. 2. in princ. Jaſſ. dict. leg. *Dedi*, n. 14. Palac. Rub. in Repet. cap. *Per veſtras*, §. 31. in princ. Affict. deciſ. 108. n. 3. & Ancon. Tract. de Merc. 2. part. num. 32.

(g) Dict. leg. *In omnibus.*

(b) In Repet. cap. *Per veſtras*, §. 44. à n. 2.

(i) Pro quo facit reſolutio Matth. de Affict. 279. & reſolviſſe Roder. Suar. in alleg. 4. receptam à Covarr. lib. 1. Variar. cap. 18. n. 8. & à Simanc. lib. 1. de Primogen. Hiſp. cap. 28. teſtantur Ant. Gom. in leg. 40. Taur. n. 59. Piacl. in leg. 1. Cod. de *Bon. matern.* 3. part. n. 78. Menchac. lib. 1. de Succeſſ. Creat. §. 6. n. 46. & Molin. lib. 3. de Hiſp. Primog. cap. 14. à n. 10.

(j) Leg. 1. §. *Si impubes*, ff. de *Collat. bon.* leg. 2. §. *Interdum*, ff. de *Vulg. & pup. ſubſt.*

(k) Ubi ſupr.

(l) In leg. 1. Cod. de *Fideicommiſſ.* n. 31.

(m) Et notat ibi Greg. Lup. gloſſ. fin.

(n) In leg. *Divortio*, §. *Interdum*, n. 8. & in leg. *Si conſtante*, n. 16. ff. *Solut. matrim.* & latius in leg. *Sanctum*, Cod. de *Verb. ſign.*

(o) Ubi ſupr. in dict. §. 44. n. 4. & 5.

§. QUARTUS.

DE REMEDIO LEG. DENUNTIAMUS, *Cod. de* His qui ad Eccleſiam confug.

1. REmedium hujus legis competit iis, qui timent ab aliquo injuriam ſibi irrogari, quem timorem ut excutiant, poſtulant à Judice, *incutientem timorem compelli cautionem ſufficientem præſtare de non offendendo ſibi*: (b) circa quod ſequentia advertenda ſunt: 2. primo, quod quando aliquis requirit cautionem ſibi præſtari ab eo, quem timet, prius offerat & præſtet ſummariam informationem ſuper inimicitia, ita Joan. de Imola, (c) qui plures refert, qui communiter profitentur, cauſæ juſtæ cognitionem præcedere deberet, & Plaza. (d)

3. Et advertendum eſt, quod ſolæ minæ non ſufficiunt, ut quis hanc cautionem exigere valeat, ſed opus eſt probari, quod minans exequutioni mandare minas ſolitus ſit, ut reſolvit Abbas. (e)

4. Advertendum etiam eſt, quod præcedente partis petitione, Judex debet condemnare reum, *ad præſtandam cautionem cum fidejuſſoribus*; ſi autem ex officio procedat, poterit eum condemnare, *ad præſtandam juratoriam cautionem.* (f)

5. Si tamen, qui cautionem prædictam petit, cauſam inimicitiæ præſtiterit, eam non poſſe petere videtur; (g) ſed contrarium tenendum eſt, imo, quod etiam hoc caſu cautio præſtanda ſit, quæ opinio & verior, & communior eſt, ſecundnm Alexandrum. (h)

6. Item advertendum eſt, hanc cautionem non ſolum pro perſona conventi rei, verum etiam pro amicis, cognatis, & familiaribus præſtandam eſſe: (i) quod remedium ſequenti modo libello formandum erit.

EX §. QUARTO.

SUMMARIA.

1 *REmedium leg.* Denuntiamus, *Cod. de* His qui ad Eccleſ. conf. *cui, & contra quem, & ad quid competat, traditur.*

2 *Quæ requirantur, ut remedium leg.* Denuntiamus *detur.*

3 *Propter ſolas minas non eſt quis compellendus cautionem præſtare de* non offendendo *adverſario, ni ſolitus eſſet eas ad executionem trahere.*

4 *Cautio fidejuſſoria* de non offendendo *præſtanda erit, ſi à parte petatur, juratoria vero, ſi ex officio Judicis procedatur, & ita componuntur gloſſæ quadam.*

5 *Cautio* de non offendendo *præſtanda erit etiam illi, qui cauſam inimicitiæ dedit, quamvis nonnulli contrarium velint.*

6 *Cautio* de non offendendo, *nedum pro minante, verum pro ſuis amicis, cognatis, & familiaribus præſtanda eſt.*

7 *Libellus in remedio leg.* Denuntiamus *Hiſpanè compoſitus.*

(b) Circa quod ultra Bart. & DD. hic legendus eſt idem Bart. in leg. *Illicitas*, §. *Ne potentiores*, ff. de *Offic. Præſid.* Florian. in leg. *Æquiſſimum*, ff. de *Uſufruct.* Bald. in Auth. *Habita*, n. 13. in fin. Cod. *Ne filii pro patr.* Plaz. de Delict. lib. 1. cap. 7. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cent. 2. caſu 139. cum duobus ſeqq.

(c) In leg. 2. §. fin. ff. *Solut. matrim.*

(d) Ubi ſupr. n. 1. verſ. Secundo hanc ſententiam, Menoch. ubi ſupr. caſ. 140. n. 4.

(e) In cap. 1. n. 3. de *Offic. Deleg.* & in cap. *Abbas, quod metus cauſa*, n. 4. dicit communem Felin. in Rub. de *Treg. & pace* in princ. Plaz. & Menoch. ubi ſupr.

(f) Juxta quod conciliantur gloſſ. contrariæ adinvicem in cap. *Ex tranſmiſſa*, & in cap. *Litteras*, de *Reſtit. ſpol.* & in cap. *De benedictio* 32. quæſt. 1. dicit communem Fel. ubi ſupr. n. 10. Plaz. ubi ſupr. n. 2.

(g) Ut reſolvit Ang. in leg. *Qui bona*, §. *Qui damnum*, ff. de *Damn. infect.* Paul. & Rom. ibidem dicentes, eſſe bonum intellectum ad text. in dict. cap. *Litteras.*

(h) In dict. leg. *Qui bona*, §. *Si quis juxta*, Fel. ubi ſupr. pro quibus eſt text. in leg. *Æquiſſimum*, ff. de *Uſufruct.* Plaza ubi ſupr. n. 8. verſ. His prænotatis.

(i) Ex Bart. in dict leg. *Illicitas*, §. *Ne potentiores*, dicit communem Felin. dict. Rubr. de *Treg. & pac.* n. 11.

LIBELLUS IN REMEDIO *leg.* Denuntiamus, *Cod. de* His qui ad Eccles.

Ilustre Señor.

7. „ Fulano, vecino de tal Lugar, ante „ Vmd. digo: que yo tengo enemistad con „ Fulano, vecino de tal Lugar, el qual ha „ dicho y publicado ante muchas y diver- „ sas personas, que me ha de matar, ò herir „ malamente, y es hombre que acostumbra à „ poner sus amenazas en execucion, y yo soy „ hombre pacifico, y que quiero vivir è es- „ tàr en paz: por ende à Vmd. pido, como „ mejor haya lugar de derecho, que habida mi „ relacion por verdadera, ò la parte que bas- „ te, condemne al dicho Fulano à que me „ dè seguridad con bastantes fianzas legas, „ llanas, y abonadas en esta Ciudad, de que „ por su persona, ni de sus deudos, ni parien- „ tes, amigos, ò criados, no me ofenderà, „ herirà, ni matarà por todo el tiempo, que „ el derecho en tal caso dispone: para lo qual, „ y en lo necessario, el oficio compe- „ tente de Vmd. implo- „ ro, &c.

LAUS DEO IN ÆTERNUM.

IN-

INDEX RERUM, ET VERBORUM, Operis universi.

A

ABLATIVUS.

Ablativi absoluti verba conditionem inducunt. 1. tom. post n. 137. pag. 101.
Et conditio inducit formam. ibi. n. 139.

ABSENS. ABSENTIA.

Absentiarum quot sint genera. 3. tom. n. 7. & seqq. pag. 22.
In quo genere absentiarum læsus restituatur. ibi. n. 8.
Remedium propter absentiam læso competens quale. ibi. n. 9.
Absentiarum distinctio quando consideranda. 3. tom. post n. 19. pag. 22.
An, & quando accusatio contra absentem proponi possit. 1. tom. n. 1. & seqq. pag. 250. Vid. in verb. *Accusatio.*
An, & quatenus in criminalibus procedi possit contra Absentem Jure Civili, & Canonico. 1. tom. à n. 1. p. 250.
Et quid jure Regio statutum. ibi. à n. 5. & à n. 20.
Absens accusatus qualiter condemnandus. 1. tom. n. 17. pag. 253.
Absens accusatus, si venerit, qualiter audiendus. ibi. n. 18.
Absens, si de ejus innocentia in processu constet, absolvendus erit. 1. tom. n. 17. pag. 253.
Et an, ut absentis rei innocentia pateat, procurator, vel defensor admitti debeat. ibi à n. 15.
Absens ut contumax in criminalibus dicatur, quæ requirantur. 1. tom. n. 14. pag. 252.
Et quando, & quoties incusanda contumacia. ibi. à n. 26.
Judex pro absente defensiones supplere debet. 1. tom. n. 6. pag. 49.
Reo absente, vel ab hostibus capto, actor quid petere debeat. 1. tom. n. 56. pag. 47.
Marito absente, qui non speratur de proximo venire, licentia ad agendum à Judice uxori danda, cum causæ tamen cognitione. 1. tom. n. 36. pag. 45. Vid. verb. *Licentia.*
Ut Judex licentiam uxori præstare possit propter mariti absentiam, sufficit, quod absit à loco ubi est agendum. 1. tom. n. 37. pag. 45.
Absentis bonis quando curator dandus, creditoribus postulantibus. 1. tom. à n. 6. pag. 125.
Et an idem observandum, quando aliquis esset captivus. ibi. n. 5.
Absentis, vel captivi bonis curator dandus qualis: & quid facere teneatur. 1. tom. à n. 16. & seqq. pag. 126.
Et an in hac cura præferri debeant consanguinei. ibi. n. 20.
Praxis servanda, quando curator datur bonis absentis, captivi, vel defuncti absque hæredibus decedentis. 1. tom. n. 22. pag. 127.
Et quid agendum si defunctus decesserit cum hæredibus *ex testamento*, vel *ab intestato*. ibi.

ACCUSATIO. ACCUSARE. ACCUSATOR.

Accusare quid sit: & quid accusatio. 1. tom. n. 1. & 2. pag. 183.
Quando procedatur per viam accusationis. ibi. n. 2.
An, & quatenus liceat accusare. ibi. n. 4.
Accusatio in quibus delictis est necessaria de præcepto. 1. tom. n. 6. pag. 183.
Accusatio pro exigenda vindicta publica expeditur. ibi. n. 7.
Accusatio nil habet commune cum cæteris judiciis. 1. tom. n. 7. pag. 183.
Et quid ea sit. ibi.
Accusatio delicti quo spatio temporis præscribatur. ibi. n. 83. & 84.
Accusatio cui competat in privatis, & cui in publicis delictis. 1. tom. n. 8. pag. 183.
Aliqui prohibentur accusare, & quare. ibi. n. 10.
Inimicus non potest accusare. ibi. n. 5.
Accusator debet esse legitimus: & quis is sit. 1. tom. n. 9. pag. 183. & seqq.
Accusationis partes qualiter probandæ. 1. tom. à n. 18. pag. 224.
Accusare prohibiti, suam, vel suorum injuriam prosequentes admittuntur. 1. tom. n. 11. pag. 183.
Consanguineus usque ad quartum gradum suorum injuriam persequi dicitur jure Regio. ibi. n. 13.
In accusatione præfertur, qui majore dolore judicium exacturus est. 1. tom. n. 15. pag. 184.
Ideo maritus, & uxor præfertur filiis, & aliis conjunctis. ibi. n. 14.
Inter dispares gradu proximior admittitur ad accusandum. 1. tom. n. 16. pag. 184.
Pluribus concurrentibus in eodem gradu, omnes simul admittuntur ad accusandum. ibi. n. 17.
Consanguineorum aliquo accusante, qui post litem contestatam venerit, non admittitur. 1. tom. n. 18. pag. 184.
Pluribus extraneis concurrentibus, Judex magis idoneum eliget. ibi n. 19.
Clericus quomodo, & quatenus laicum accusare poterit. 1. tom. n. 21. pag. 184.
Et quid, si pœna sanguinis infligenda veniat. ibi n. 22.
Clericis ecusantibus, quatenus protestatio necessaria, ut irregularitatem effugiant. ibi n. 22. 23. & 24.
Inimicus illegitimus est ad accusandum.
Non valentibus accusare licitum est excipere.
Pendentia accusationis accusatum infamat. 1. tom. n. 5. & seqq. p. 61.
Accusator calumniosus qualiter puniri debet. 1. tom. à n. 52.
Et an teneatur se subscribere ad pœnam talionis. ibi.
Accusator potest agere civiliter & criminaliter. 1. tom. n. 29. 30. & 31. pag. 185.
Et quid civiliter agendo consequatur. ibi.
Accusatio duplex oritur ex quocumque crimine, etiam privato. 1. tom. n. 26. & 27. pag. 185.
Quid accusatio criminalis, & quid civilis. ibi. n. 28.
Accusatio qualiter concipienda, & quid continere debeat. 1. tom. à n. 1. pag. 221.
Accusatio an, & quando per procuratorem proponi possit. ibi. n. 9. & seqq. pag. 223.
Judice ex officio procedente, offensis quid liceat, & an ad accusandum compelli possint. 1. tom. à n. 1. pag. 218.
Et quomodo id facere debent. ibi per tot.
Accusatus an, & quatenus dicet, *eum ad sui defensionem delictum commisisse*. 1. tom. n. 80. & seqq. pag. 228.
Et an accusator possit pro parte confessionem acceptare, vel repudiare. ibi. n. 81.
Accusatio falsi cujusque instrumenti publici judicii est. 3. tom. n. 38. pag. 185.

LIBELLUS IN REMEDIO *leg.* Denuntiamus, *Cod. de* His qui ad Eccles.

Ilustre Señor.

7. „ Fulano, vecino de tal Lugar, ante „ Vmd. digo: que yo tengo enemistad con „ Fulano, vecino de tal Lugar, el qual ha „ dicho y publicado ante muchas y diver- „ sas personas, que me ha de matar, ò herir „ malamente, y es hombre que acostumbra à „ poner sus amenazas en execucion, y yo soy „ hombre pacifico, y que quiero vivir è es- „ tàr en paz: por ende à Vmd. pido, como „ mejor haya lugar de derecho, que habida mi „ relacion por verdadera, ò la parte que bas- „ te, condemne al dicho Fulano à que me „ dè seguridad con bastantes fianzas legas, „ llanas, y abonadas en esta Ciudad, de que „ por su persona, ni de sus deudos, ni parien- „ tes, amigos, ò criados, no me ofenderà, „ herirà, ni matarà por todo el tiempo, que „ el derecho en tal caso dispone: para lo qual, „ y en lo necessario, el oficio compe- „ tente de Vmd. implo- „ ro, &c.

LAUS DEO IN ÆTERNUM.

IN-

INDEX RERUM, ET VERBORUM, Operis universi.

A

ABLATIVUS.

Ablativi absoluti verba conditionem inducunt. 1. tom. post n. 137. pag. 101.
Et conditio inducit formam. ibi. n. 139.

ABSENS. ABSENTIA.

Absentiarum quot sint genera. 3. tom. n. 7. & seqq. pag. 22.
In quo genere absentiarum læsus restituatur. ibi. n. 8.
Remedium propter absentiam læso competens quale. ibi. n. 9.
Absentiarum distinctio quando consideranda. 3. tom. post n. 19. pag. 22.
An, & quando accusatio contra absentem proponi possit. 1. tom. n. 1. & seqq. pag. 250. Vid. in verb. *Accusatio.*
An, & quatenus in criminalibus procedi possit contra Absentem Jure Civili, & Canonico. 1. tom. à n. 1. p. 250.
Et quid jure Regio statutum. ibi. à n. 5. & à n. 20.
Absens accusatus qualiter condemnandus. 1. tom. n. 17. pag. 253.
Absens accusatus, si venerit, qualiter audiendus. ibi. n. 18.
Absens, si de ejus innocentia in processu constet, absolvendus erit. 1. tom. n. 17. pag. 253.
Et an, ut absentis rei innocentia pateat, procurator, vel defensor admitti debeat. ibi à n. 15.
Absens ut contumax in criminalibus dicatur, quæ requirantur. 1. tom. n. 14. pag. 252.
Et quando, & quoties incusanda contumacia. ibi. à n. 26.
Judex pro absente defensiones supplere debet. 1. tom. n. 6. pag. 49.
Reo absente, vel ab hostibus capto, actor quid petere debeat. 1. tom. n. 56. pag. 47.
Marito absente, qui non speratur de proximo venire, licentia ad agendum à Judice uxori danda, cum causæ tamen cognitione. 1. tom. n. 36. pag. 45. Vid. verb. *Licentia.*
Ut Judex licentiam uxori præstare possit propter mariti absentiam, sufficit, quod absit à loco ubi est agendum. 1. tom. n. 37. pag. 45.
Absentis bonis quando curator dandus, creditoribus postulantibus. 1. tom. à n. 6. pag. 125.
Et an idem observandum, quando aliquis esset captivus. ibi. n. 5.
Absentis, vel captivi bonis curator dandus qualis: & quid facere teneatur. 1. tom. à n. 16. & seqq. pag. 126.
Et an in hac cura præferri debeant consanguinei. ibi. n. 20.
Praxis servanda, quando curator datur bonis absentis, captivi, vel defuncti absque hæredibus decedentis. 1. tom. n. 22. pag. 127.
Et quid agendum si defunctus decesserit cum hæredibus *ex testamento*, vel *ab intestato*. ibi.

ACCUSATIO. ACCUSARE. ACCUSATOR.

Accusare quid sit: & quid accusatio. 1. tom. n. 1. & 2. pag. 183.
Quando procedatur per viam accusationis. ibi. n. 2.
An, & quatenus liceat accusare. ibi. n. 4.
Accusatio in quibus delictis est necessaria de præcepto. 1. tom. n. 6. pag. 183.
Accusatio pro exigenda vindicta publica expeditur. ibi. n. 7.
Accusatio nil habet commune cum cæteris judiciis. 1. tom. n. 7. pag. 183.
Et quid ea sit. ibi.
Accusatio delicti quo spatio temporis præscribatur. ibi. n. 83. & 84.
Accusatio cui competat in privatis, & cui in publicis delictis. 1. tom. n. 8. pag. 183.
Aliqui prohibentur accusare, & quare. ibi. n. 10.
Inimicus non potest accusare. ibi. n. 5.
Accusator debet esse legitimus: & quis is sit. 1. tom. n. 9. pag. 183. & seqq.
Accusationis partes qualiter probandæ. 1. tom. à n. 18. pag. 224.
Accusare prohibiti, suam, vel suorum injuriam prosequentes admittuntur. 1. tom. n. 11. pag. 183.
Consanguineus usque ad quartum gradum suorum injuriam persequi dicitur jure Regio. ibi. n. 13.
In accusatione præfertur, qui majore dolore judicium exacturus est. 1. tom. n. 15. pag. 184.
Ideo maritus, & uxor præfertur filiis, & aliis conjunctis. ibi. n. 14.
Inter dispares gradu proximior admittitur ad accusandum. 1. tom. n. 16. pag. 184.
Pluribus concurrentibus in eodem gradu, omnes simul admittuntur ad accusandum. ibi. n. 17.
Consanguineorum aliquo accusante, qui post litem contestatam venerit, non admittitur. 1. tom. n. 18. pag. 184.
Pluribus extraneis concurrentibus, Judex magis idoneum eliget. ibi n. 19.
Clericus quomodo, & quatenus laicum accusare poterit. 1. tom. n. 21. pag. 184.
Et quid, si pœna sanguinis infligenda veniat. ibi n. 22.
Clericis ecusantibus, quatenus protestatio necessaria, ut irregularitatem effugiant. ibi n. 22. 23. & 24.
Inimicus illegitimus est ad accusandum.
Non valentibus accusare licitum est excipere.
Pendentia accusationis accusatum infamat. 1. tom. n. 5. & seqq. p. 61.
Accusator calumniosus qualiter puniri debet. 1. tom. à n. 52.
Et an teneatur se subscribere ad pœnam talionis. ibi.
Accusator potest agere civiliter & criminaliter. 1. tom. n. 29. 30. & 31. pag. 185.
Et quid civiliter agendo consequatur. ibi.
Accusatio duplex oritur ex quocumque crimine, etiam privato. 1. tom. n. 26. & 27. pag. 185.
Quid accusatio criminalis, & quid civilis. ibi. n. 28.
Accusatio qualiter concipienda, & quid continere debeat. 1. tom. à n. 1. pag. 221.
Accusatio an, & quando per procuratorem proponi possit. ibi. n. 9. & seqq. pag. 223.
Judice ex officio procedente, offensis quid liceat, & an ad accusandum compelli possint. 1. tom. à n. 1. pag. 218.
Et quomodo id facere debent. ibi per tot.
Accusatus an, & quatenus dicet, *eum ad sui defensionem delictum commisisse*. 1. tom. n. 80. & seqq. pag. 228.
Et an accusator possit pro parte confessionem acceptare, vel repudiare. ibi. n. 81.
Accusatio falsi cujusque instrumenti publici judicii est. 3. tom. n. 38. pag. 185.

Accusatio suspecti tutoris cuilibet de populo competit; at publici judicii non est. ibi. à n. 42.
Quod de accusandis criminibus dicitur, de illis etiam remittendis dicendum est. 1. tom. n. 20. pag. 184.
Accusator, & Reus quid agere debent in termino probatorio. 1. tom. à n. 1. pag. 230.
Et an reus poterit suis defensionibus renuntiare. ibi. à n. 4.
Forma, & ordo fulminandi processum per viam accusationis. 1. tom. à n. 1. per tot. pag. 189.
Et quæ Judex, & Tabellio observare debent. ibi.
Accusatio in absentem an, & qualiter propon possit. 1. tom. à n. 1. pag. 210. & à n. 39. pag. 256.
Et quid in processu cauæ accusatori incumbat. ibi. à n. 20. pag. 253.
Absolutus à crimine in foro interiori, an possit in foro exteriori accusari. 1. tom. n. 53. pag. 14.
Et quid si publicam pœnitentiam fecerit. ibi.

ACTIO. AGERE. ACTOR.

Actionum formulæ an sint sublatæ. 3. tom. n. 4. pag. 2.
Actionum appellatione venit, tàm *directa*, quàm *contraria*. ibi. n. 20. pag. 55.
Actio in plures significationes accipitur. 3. tom. n. 10. pag. 2.
Actio, quid sit. ibi. n. 11.
Actionum plures sunt divisiones. ibi à n. 12.
Actio an recte *Matrona*, & *Datrona* dividatur. 3. tom. à n. 12. pag. 2.
Et quid sit utraque. ibi.
Actio alia est *Directa*; alia *Utilis*. 3. tom. n. 16. pag. 2.
Et quid Actio *Directa*, & *utilis*. ibi.
Actionum plures divisiones à Justiniano traditæ. ibi. n. 20.
Actio alia *Personalis*, alia *Realis*. 3. tom. post n. 20. p. 3.
Actio *personalis* quæ sit. ibi. n. 2. pag. 3.
Et quæ *realis*, ibi. n. 3.
In actionibus *Rabbat*, & *Perseratibus* duplex causa reperitur, proxima, & remota: & quæ hæ sint, explicatur. 1. tom. n. 22. & seqq. pag. 54. & 55.
Actio *Realis*, & *Personalis* quanter inter se differant. 3. tom. à n. 4. pag. 4.
Et quæ sit utriusque origo, effectus, & nomen. ibi. à n. 5.
Actio *mixta* quæ sit. 3. tom. post n. 9. pag. 4.
Et an constituat de per se speciem. ibi, & n. 1. pag. 13.
Actio alia *Civilis*, alia *Prætoria*. ibi. n. 20. pag. 3.
Actio *Civilis* quid sit; & quid *Prætoria*. 3. tom. n. 11. pag. 4.
Actio *Civilis*, & *Prætoria* in quo differant: & quanto tempore durent. ibi. n. 14.
Actio *personalis* unde *condictio* dicatur. 3. tom. n. 1. pag. 5.
Actionis *personalis* qui sit effectus, & vis ejus. ibi. à n. 7.
Actio *personalis* contra furem competere potest. ibi. n. 11.
Actio *personalis* unde descendat. 3. tom. n. 14. pag. 5.
Actio *personalis* quo tempore præscribatur. 1. tom. post n. 11. pag. 154.
Actio *Realis* quæ dicatur: & unde 3. tom. n. 1. pag. 8.
Actio *realis* ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 4.
Actio *realis* quo modo proponenda. ibi. n. 21.
Actio *realis* quibus competat. 3. tom. à n. 4. pag. 8.
Actio *realis* contra quos competat. ibi. à n. 12.
Actione *realis* quid peti debet. ibi. à n. 17.
Actio *confessoria*, & *negatoria* reales sunt, & pro servitutibus competunt. 3. tom. à n. 1. p. 10.
Actio *confessoria*, & *negatoria* cui datur: adversus quem: & pro quo datur. ibi. à n. 19. pag. 11.
Actio *confessoria*, & *negatoria* ad quid datur. 3. tom. à n. 19. & 34. pag. 11.
Actio *confessoria*, & *negatoria* ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 23. & à n. 40. pag. 12.
Actio *confessoria*, & *negatoria* quomodo proponenda. 3. tom. n. 44. & 45.
Actio *familiæ erciscundæ* quæ dicatur: & unde descendat. 3. tom. à n. 1. pag. 14.
Actio *familiæ erciscundæ* cui competat: adversus quem: & quid in ea veniat. ibi. & n. 2. seqq.
Actio *familiæ erciscundæ* ut competat, quæ requirantur. 3. tom. à n. 16. pag. 24.
Actio *familiæ erciscundæ* quomodo proponenda. ibi. n. 19.
Et in hac actione quid Judex servare debeat. ibi. post n. 13.
Actio *communi dividundo* quæ, & qualis sit. 3. tom. à n. 1. pag. 15.
Actio *communi dividundo* quotuplex: cui competat: ad quid: & contra quem. ibi. post n. 7.
Actio *communi dividundo* in quo differat ab actione *familiæ erciscundæ*. 3. tom. post n. 9.
Judex quid in ea observare debeat. ibi.
Actio *communi dividundo* quomodo proponatur. ibi. n. 11. p. 16.
Actio *finium regundorum* qualis sit: & quotuplex. 3. tom. n. 2. & 5. pag. 16.
Actio *finium regundorum* cui competat: contra quem: & ad quid. ibi. n. 1. & 6.
Actio *finium regundorum* ut competat, quæ requirantur. 3. tom. post n. 12. pag. 17.
Forma, & ordo procedendi ex actione *finium regundorum* traditur. ibi. à n. 17.
Actio *prætoria* quare sic appelletur. 3. tom. à n. 1. p. 18.
Actio *prætoria* quotuplex sit. ibi. post n. 5. pag. 19.
Actio *prætoria* quare *honoraria* dicatur. ibi. à n. 3.
Actio *Publiciana* unde denominetur. 3. tom. n. 1. p. 19.
Actio *Publiciana* cui competat: & cui non. ibi. n. 2. & seqq.
Actio *Publiciana* ut competat, quæ requirantur. ibi à n. 3.
Actionem *Publicianam* intendens quid probare teneatur. ibi. post n. 16.
Actio *Publiciana* quomodo proponenda. ibi. à n. 22. & 25. pag. 20. & 21.
Actio *rescissoria* quæ sit. 3. tom. n. 1. pag. 22.
Actio *rescissoria* quotuplex. ibi. n. 14. post n. 9.
Actio *rescissoria* cui competit: contra quem: & ad quid. ibi à n. 3. 15. 16. pag. 23.
Actio *rescissoria* ut competat, quæ requirantur. 3. tom. à n. 17. pag. 22.
Actio *rescissoria* quo modo proponenda. ibi. à n. 19. & 30. pag. 23.
Actio *revocatoria* qualis sit: & quis ejus effectus. 3. tom. à n. 1. pag. 24.
Actio *revocatoria* quotuplex: & singulæ cui competant: & ad quid. ibi. n. 8. post n. 5.
Actio *revocatoria* cui datur: adversus quem: & ad quid. 3. tom. n. 2. 27. & 29. pag. 24. & 25.
Actionis *revocatoriæ* quæ requisita. ibi. à n. 13.
Actio *revocatoria* quomodo proponenda. ibi. & n. 31. pag. 26.
Actio *Serviana*, & *quasi-serviana* quæ: & pro quibus rebus dantur. 3. tom. n. 1. pag. 27.
Actio *Serviana* cui competat: & ad quid. ibi. n. 16.
Actio *Serviana* in quo differat ab interdicto *Salviano*. ibi. n. 18.
Actio *Serviana* quomodo intentetur: & qualiter in ea procedatur. 3. tom. à n. 22. & 31. pag. 28.
Et an in ea libellus sit necessarius. ibi. n. 30.
Actio *hypothecaria*, & *pignoratitia* directa, & contraria ut competant, quæ requirantur. 3. tom. post n. 31. & seqq. pag. 29.
Actiones hæ quomodo proponendæ. ibi. n. 24. & seqq. p. 30.
Actio de *constituta pecunia* quæ: & qualis sit. 3. tom. n. 1. pag. 31.
Actio de *constituta pecunia* ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 4.
Et quomodo ea proponenda. ibi. n. 17.
Actio de *peculio* qualis sit. 3. tom. n. 1. & post n. 12.
Actio de *peculio* adversus quem competat. ibi.
Ea ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 13.
In Actione de *peculio* intentanda, peculiorum distinctio attendi debet. 3. tom. à n. 14. pag. 33.
Actio de *peculio* quomodo proponenda. ibi. n. 23.
Actio in factum ex *jurejurando* quæ sit: & unde descendat. 3. tom. n. 1. pag. 34.
Actio hæc ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 15.
Et quomodo in ea procedendum. ibi. n. 23.
Actio *rei persecutoria* quæ sit: & unde dicatur. 3. tom. n. 1. pag. 35. & 43.
Actio *pœnæ persecutoria* quid: & quot ejus species. ibi. & n. 4.
In hac actione quid petimus. ibi. n. 3. & à n. 1. pag. 43.
Actio in factum de *albo corrupto* cui competit: contra quem: & ad quid. 3. tom. à n. 4. p. 36.
Actio in factum de *albo corrupto* ut competat, quæ requiramur. ibi. à n. 12.
Hæc actio quomodo proponenda. ibi. n. 13.
Actio *contra vocantem in jus parentem, seu patronum* quæ sit, & quomodo intentanda. 3. tom. n. 1. 10. & 11. pag. 37.
Actio *se in jus vocati vi, aut fraude eximentur* quæ sit. 3. tom. à n. 1. pag. 38.
Ut competat hæc actio quæ requirantur. ibi post n. 4.
Et quomodo proponenda. ibi. n. 5.
Actionum divisio *in præjudiciales*, & *non præjudiciales*. 3. tom. n. 1.
Actio *præjudicialis* quæ dicatur: & unde. ibi. n. 4. & seqq.
Actiones *præjudiciales* quot sint: & quæ illæ. 3. tom. n. 8. pag. 39.
Actio præjudicialis de *liberali causa* quando competat: quibus: & contra quos. ibi. à n. 3. pag. 40.
Actio præjudicialis de *liberali causa* quotuplex. 3. tom. n. 3. pag. 40.
Actionis hujus quæ requisita: & quomodo proponenda. ibi. n. 9. & 10.
Actio *præjudicialis*, qua quæritur, *utrum quis sit ingenuus, vel libertinus* cui competit: & adversus quem. 3. tom. n. 2. pag. 41.
Actio hæc quomodo proponenda. ibi. post n. 3. 4. & 6.
Actio *præjudicialis*, qua quæritur, *utrum quis sit filius* cui, & adversus quem competit. 3. tom. à n. 1. pag. 42.
Actionis hujus requisita quæ: & quid in ea probandum. ibi. à n. 5. & 8.
Actio *præjudicialis*, qua quæritur, *utrum quis sit filius, vel non*, quomodo proponi debeat. 3. tom. n. 11. & 12. pag. 42.
Actio *rei persecutoria* quæ sit. 3. tom. n. 2. pag. 43.
Actio *pœnæ persecutoria* quæ. ibi n. 3.
Actio *rei*, & *pœnæ persecutoria* quæ etiam. ibi. n. 4.
Actio *persecutoria rei, & pœnæ simul* unde descendat. 3. tom. n. 1. pag. 45.
Actio furti quæ, & qualis sit. 3. tom. n. 9. pag. 45.
Actio *furti* ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 11.
Actio *furti* cui datur: adversus quem: & quid in ea veniat. 3. tom. à n. 18. pag. 46.
Actio tàm *manifesti*, quàm *non manifesti* quomodo proponenda. ibi. n. 51. & 52. pag. 47.
Actio *vi bonorum raptorum* quæ sit. 3. tom. n. 23. p. 46.
Actio *vi bonorum raptorum* cui: & adversus quem detur: & quid in ea veniat. ibi. n. 28.
Actio hæc quomodo proponenda. ibi. n. 53. pag. 48.
Actio *legis Aquiliæ* cui datur: contra quem: & ad quid. 3. tom. à n. 34. pag. 46.
Actioni *ex lege Aquilia* quando locus sit. ibi.
Actio hæc qualiter proponenda. ibi. n. 54. pag. 48.
Actio *ex testamento* quæ sit. 3. tom. n. 45. pag. 47.
Actio *ex testamento* adversus quos datur: & ad quid. ibi. & n. 48.
In hac actione qualiter procedatur. ibi. n. 50.
Actiones *in simplum, duplum, triplum*, vel *in quadruplum* quæ sint: & quando dentur. 3. tom. n. 1. pag. 48.
Actio *ex stipulatu* unde oriatur. ibi. n. 1. pag. 49.
Actio hæc quomodo competat: & qualiter proponenda. ibi. n. 3. & 4.
Actio *servi corrupti* qualis: & quotuplex. 3. tom. à n. 1. pag. 50.
Actio *servi corrupti* tàm directa, quàm utilis cui datur: contra quem: & ad quid. ibi. à n. 2.
Actio hæc quomodo proponenda. ibi. n. 6.
Actio *ex lege condititia* cui competat: contra quem: & ad quid. 3. tom. à n. 3. pag. 51.
Actio hæc quomodo proponi debet. ibi. n. 9.
Actio *quod metus causa* qualis sit. 3. tom. n. 1. pag. 52.
Actio *quod metus causa* cui datur: contra quem: & ad quid. ibi.
Ut hæc actio competat, quæ requirantur. ibi. à n. 4.
Hæc actio quomodo proponenda. ibi. n. 9.
Actio de *calumniatoribus* qualis: adversus quos competat, & intra quod tempus. 3. tom. à n. 1. pag. 53.
Hæc actio qualiter proponi debet. ibi. n. 4.
Actiones *bonæ fidei*, & *stricti juris* quæ sint: & quare sic appellentur. 3. tom. à n. 6. & à 29. pag. 54. & 79.
Differentiæ inter has actiones traduntur. ibi. à n. 10.
Actiones *bonæ fidei* quot sint: & quot sint directæ: & quot directæ, & contrariæ. 3. tom. post n. 17. pag. 55.
In actionibus *bonæ fidei*, & *stricti juris* quid Judici liceat. 3. tom. post n. 6. & à n. 29. pag. 54. & 79.
Actionum divisio *in bonæ fidei*, & *stricti juris* actiones an Jure Canonico procedat. ibi. n. 17. pag. 55.
Actio *ex empto* unde veniat: cui detur: & adversus quem. 3. tom. à n. 1. pag. 56.
Actio *ex empto* quot actiones sub se contineat. ibi. n. 2.
Ut competat hæc actio, quæ requirantur. ibi. à n. 4.
Actio *ex empto* quomodo proponenda. 3. tom. n. 16. pag. 57.
Actio *ex evictione* contra quem: & cui competat. ibi. n. 2. pag. 56.
Actio *redhibitoria* cui competat: ad quid: & intra quod tempus. 3. tom. n. 3. pag. 56.
Actio *quanti minoris* cui competat: & ad quid. ibi.
Actio *ex vendito* cui detur: & ad quid. 3. tom. n. 1. & 2. pag. 57.
Actio *ex vendito* ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 3.
Actio hæc quomodo proponenda. ibi. n. 11.
Actio *locati*, & *conducti* quæ, & qualis sit. 3. tom. n. 1. pag. 59.
Actio *locati* cui competat: contra quem: & ad quid. ibi. à n. 8.
Actio *locati* an competat ante finitum tempus locationis. 3. tom. post n. 8. pag. 59.
Ut competat hæc actio, quæ requirantur. ibi. à n. 13.
Et quomodo illa proponenda. ibi. n. 22. pag. 60.
Actio *conducti* cui datur: adversus quem: & ad quid.

3. tom. n. 15. pag. 59.
Actio hæc qualiter proponenda. ibi. n. 23. pag. 60.
Actio *negotiorum gestorum* qualis, & quotuplex sit. 3. tom. à n. 2. pag. 61.
Actio *negotiorum gestorum* directa contra quem competit: ad quid: & quando intentari possit. ibi. à n. 4.
Actio *negotiorum gestorum* directa ut competat, quæ requirantur. 3. tom. à n. 7. pag. 61.
Hæc actio qualiter proponenda. ibi. n. 19. pag. 62.
Actio *negotiorum gestorum* contraria cui detur adversus quem: & ad quid. 3. tom. à n. 13. pag. 62.
Hæc actio qualiter proponenda. ibi. n. 20.
Actio *mandati* qualis: & quotuplex sit. 3. tom. n. 1. pag. 63.
Actio *mandati* tàm directa, quàm contraria cui datur: adversus quem: & ad quid. ibi. à n. 2.
Harum actionum quæ requisita: & quomodo proponendæ. ibi. & n. 6. 7.
Actio *depositi* quæ. 3. tom. n. 1. p. 65.
Actio *depositi* tàm directa, quàm contraria adversus quem detur: & ad quid. ibi. à n. 16. pag. 66.
Actio *depositi* ut competat, quæ requirantur. 3. tom. à n. 21. p. 66.
Quomodo in hac actione procedi possit. ibi. à n. 26.
Actio *depositi* qualiter proponenda. ibi. n. 32. pag. 67.
Actio *pro socio* quæ: & unde descendat. 3. tom. à n. 8. pag. 68.
Actio *pro socio* cui detur: adversus quem: & ad quos effectus. ibi.
Actio hæc qualiter intentanda. ibi. n. 24. & 25. p. 69.
Actio *tutelæ* directa, & contraria unde descendat. 3. tom. n. 1. pag. 69.
Actio *tutelæ* directa cui competat: quando: & ad quid. ibi. n. 3.
Actio hæc quomodo proponenda. ibi. n. 11. pag. 70.
Actio *tutelæ* contraria cui detur: adversus quem: & ad quid. 3. tom. à n. 8. pag. 70.
Hæc actio quomodo proponenda. ibi. n. 12.
Actio *pro tutelæ* quæ: & unde descendat. 3. tom. post n. 8. pag. 70.
Actio *pro tutelæ* directa, & contraria cui detur: contra quem: & ad quid quælibet competat. ibi.
Hæc actio qualiter proponenda. ibi. n. 13. pag. 71.
Actio *commodati* tàm directa, quàm contraria cui competat: & ad quid. 3. tom. à n. 2. p. 71.
Quomodo quælibet hæc actio proponenda. ibi. n. 6. & 7. pag. 72.
Actio *præscriptis verbis* aliquando est bonæ fidei, aliquando stricti juris. 3. tom. n. 1. & 8. pag. 73.
Actio hæc in quibus casibus locum habeat. ibi. n. 5.
Actio præscriptis verbis *æstimatoria* cui competat: contra quem: & ad quid. 3. tom. n. 9. pag. 73.
Actio hæc quomodo concipienda, & proponenda. ibi. n. 10. & 16. pag. 74.
Actio præscriptis verbis *ex permutatione* cui competat: & ad quid. 3. tom. n. 12. pag. 74.
Actionis hujus quæ requisita. ibi. n. 14.
Et qualiter ea concipienda, & proponenda. ibi. n. 15. & 17.
Actio *petitionis hæreditatis* qualis: cui competat: contra quem, & ad quid. 3. tom. à num. 1. pag. 75.
Actio hæc ut competat, quæ requirantur. ibi. à n. 4.
Et quomodo proponenda. ibi. n. 10.
Actio *pro dote* olim quæ, & quotuplex. 3. tom. à n. 1. pag. 77.
An hæc actio, quæ *ex stipulatu* dicitur, sit bonæ fidei. ibi. à n. 3.
Et quot privilegio habeat. ibi. à n. 7.
Actio *pro dote* cui detur: & quando marito competat. 3. tom. à n. 11. pag. 77.
Ut competat hæc actio, quæ requirantur. ibi. n. 17. pag. 78.
Actio *pro repetenda dote* quatenus contingere possit. 3. tom. à n. 20. pag. 78.
Actio pro dote exigenda, & pro illa repetenda quomodo concipienda, & proponenda. ibi. à n. 26.
Actiones *arbitrariæ* quare sic dicantur. 3. tom. post n. 2. pag. 81.
Earum quæ sit natura. ibi. n. 6.
Inter actiones *arbitrarias*, & *bonæ fidei* quæ sit differentia. ibi. n. 1.
Actio *quod certo loco* an sit arbitraria. 3. tom. n. 7. pag. 81.
Quomodo hæc actio concipienda, & proponenda. ibi. n. 8. & 9.
Actiones privilegiatæ quæ sint. ibi. n. 1. pag. 82.
Actio *de dolo* an perpetuetur per litis contestationem. 1. tom. post n. 10. pag. 72.
Actiones descendentes ab statutis conditis à Toparchis, & Episcopis, an sint perpetuæ. 3. tom. post n. 15. pag. 4.
In quibus actionibus compensatio admittatur. 3. tom. à n. 31. pag. 80. Vid. in verb. *Compensatio*.
Actor est necessarius, & de substantia judicii. Annot. n. 1. pag. 11.
Actoris officium quid. ibi. n. 6.
Actor quid attendere debeat, antequam actionem moveat. ibi. n. 8. pag. 12.
Actor in omnibus causarum discussionibus prior habetur, & in jure præponitur. Annot. n. 7. pag. 12.
Actor quid circa reum observare debeat. 1. tom. n. 1. & seqq. pag. 41.
Uxor antequam agat, sui mariti licentiam consequi debet. Vid. verb. *Licentia*.
Reus extrajudicialiter ab actore interpellandus ex urbanitate.
Et quid sit hujus interpellationis effectus. 1. tom. n. 1. & 2. pag. 41.
Actor forum rei sequi debet, nisi ex consuetudine, vel privilegio in suum proprium forum eum trahere velit. 1. tom. n. 65. & seqq. pag. 38.
Actori quod remedium competit, si reus intra terminum non compareat. 1. tom. n. 64. pag. 38.
Agere volens contra Universitatem, Civitatem, Capitulum, &c. in eorum procuratorem actionem dirigere debet. 1. tom. n. 45. pag. 46.
Actor aliquem convenire volens quid circa Judicem attendere debet. 1. tom. n. 65. & seqq. pag. 38.
Actor reum coram Judice incompetente conveniens efficit, quod processus sit nullus. 1. tom. num. 73. pag. 39.
Actor in remed. l. *Diffamari* quem Judicem adire debeat. 1. tom. n. 68. pag. 38.
Actor contra absentem, vel ab hostibus captum agere intendens, quid petere debeat. 1. tom. n. 56. pag. 47. Vid. in verb. *Absens*.
Agere volens contra defunctum quid petere debeat. 1. tom. n. 48. pag. 46. Vid. verb. *Maritus*.
Offensus ad quæ, & quomodo agere possit. 1. tom. à n. 29. pag. 185.
Et an criminaliter, & civiliter in eodem libello agere valeat. ibi. n. 31.

ADJUDICATIO.

Adjudicatio pignoris pro debito quomodo securè petenda, & acceptanda. 1. tom. post n. 50. pag. 160.

AD-

ADVOCATUS.

Advocati *postulantes* in jure dicuntur. Annot. n. 1. pag. 19.
Advocati officium laudabile. ibi. n. 3.
Advocatus qualis esse debeat. Annot. n. 4. & seqq. pag. 19. & 20.
Advocati qui esse nequeant. ibi. n. 7.
Advocatis peritia, & experientia necessaria. ibi. n. 9. & seqq.
Advocati hodie debent esse graduati, & examinati. Ann. post n. 12. pag. 20.
Advocati quid debeant observare. ibi. à n. 3. pag. 19.
Advocati in principio officii quæ jurare debeant. Annot. n. 16. pag. 20.
Advocatus semper studere debet ad defensionem suæ causæ. Annot. n. 21. pag. 20.
Advocatus circa leges Regni quæ observare debeat. Annot. n. 22. & seqq. pag. 20.
Advocatus à Tabellionibus, & expertis inquirere debet de stylo Audientiæ, in qua patrocinatur. Annot. n. 68. pag. 24.
Quæ requirantur, ut quis Advocati munere fungi possit. Annot. n. 11. & seqq. pag. 20.
Advocatus quomodo se gerere debeat erga clientes. ibi. n. 18. 38. & seqq. pag. 20. & 21.
Advocati clientulo victoriam causæ nunquam promittant. Annot. post n. 35. pag. 21.
Advocatus actoris quid attendere debeat circa Judicem. 1. tom. n. 65. & seqq. pag. 38.
Et quid circa reum. ibi. n. 1. & seqq. pag. 41.
Advocatus in libellis concipiendis quid attendere, & observare debeat. 1. tom. n. 5. & seqq. per tot. pag. 53.
Advocatus in scriptis leges, & jura citare non debet; sed solum narrare factum cum rationibus. Annot. n. 66. pag. 24.
Advocatus in articulis concipiendis quid attendere debet. 1. tom. n. 62. pag. 92.
Advocatus faciens articulos super eisdem articulis, vel directò contrarius qualiter puniendus. 1. tom. n. 17. pag. 271. Vid. in verb. *Testis*.
Advocatus quid attendere, & observare debeat circa allegationes, & disputationes. 1. tom. à n. 1. pag. 103.
Procurator officium Advocati exercere non potest. Annot. n. 44. pag. 17.
Advocatus causas suscipere non debet contra legem expressam hujus Regni. Annot. n. 67. pag. 23.
Advocatus summa fidelitate causas defendere tenetur. Annot. n. 45. & seqq. pag. 22.
Et fidelitas in quo consistat. ibi.
Advocati nec in secunda instantia debent parti adversæ favere. Annot. post n. 45. pag. 22.
Et an qui semel causam suscipiunt, possint eam deserere. ibi. post n. 47. & à n. 40.
Advocatus in stipendio, & mercede æquus, & honestus esse debet. Annot. n. 48. & seqq. pag. 21.
Et an gratis oblatum percipere possit. ibi. n. 51.
Advocatus tenetur gratis pauperibus patrocinium præstare. Annot. n. 65. pag. 23.
Advocatus an pacisci possit de quota litis: & quid Jure Regio cautum. Annot. n. 63. pag. 23.
Et an aliquid percipere possit nomine victoriæ, ibi. n. 64.
Advocatus propter negligentiam, & imperitiam tenetur, ad damnum refarciendum. Annot. n. 43. & 44. pag. 21.
Fraus, & cavillatio ab Advocato abesse debent. ibi. n. 43.
Advocatus causam injustam defendens mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur. Annot. n. 39. p. 21.
Et an in causa dubia patrocinari debeat. ibi. n. 42.
Advocatus falsum stylum citans puniendus. Annot. n. 12. pag. 2.

ÆTAS.

Ætas qualiter probanda: remis. 1. tom. post n. 127. p. 99.

AGRESSOR.

Agressor gravius punitur illo, qui in ipsa rixa delinquit. 1. tom. n. 23. pag. 224. Vid. in verb. *Delinquens*.

AGRIMENSOR. AGRIMENSURATIO.

Agrimensor ad terminos constituendos nominatus qualiter jurare debeat. 3. tom post n. 10. pag. 17.
Qua actione teneatur, si culpa, vel dolo partibus gravamen intulerit. ibi. post n. 17. pag. 18.
Agrimensuratio cujus expensis fieri debeat. 3. tom. post n. 17. pag. 18. in fin.

ALCALDES.

Alcaldes de Corte, Chancillerias, y Audiencias, cómo proceden, y de qué causas conozcan. Vid. in verb. *Auditor*: & in verb. *Index*.

ALGUACELLUS.

Alguacelli Judicum Ecclesiasticorum quales deligi debeant. 2. tom. à n. 6. pag. 71.
Alguacelli Ecclesiasticorum Judicum Clericum capere possunt sine metu excommunicationis. ibi.
Et quando cum mandato, vel sine mandato id facere possint. ibi.

ALIENATIO.

Alienatio alia simulata; alia fraudulenta. 3. tom. à n. 5. pag. 24.
Et quæ earum sit valida. ibi.
Alienatio in fraudem quibus modis fieri soleat. ibi. n. 11. p. 25.

ALERE. ALIMENTUM.

Filius, lite pendente super filiatione, an, & quatenus à patre alienandus. 3. tom. à n. 8. pag. 42.
Alimenta quomodo petenda: & qualiter præstanda. ibi. n. 10.

ALLEGATA.

Allegata probare: & quod testes admittatur an sit de substantia judicii. 1. tom. n. 2. pag. 86. Vid. in verb. *Probatio*.

ANIMUS.

Animus occidendi, vel non occidendi unde deprehendatur. 3. tom. post n. 127.
Animus injuriandi in delictis requiritur. ibi. n. 27. pag. 225.
Animus distinguit delicta. ibi.

APPELLATIO. APPELLANS. APPELLARE.

Appellationis remedium oppressorum refugium est. 1. tom. à n. 1. pag. 260.
Appellatio quo jure inventa. ibi. n. 6.
Appellatio an Principis rescripto, vel lege tolli possit. 2. tom. à n. 1. pag. 74.
Appellatio interposita in casibus à Principe, vel à lege prohibitus habet effectum suspensivum. ibi. n. 2.
Appellatio quid sit, explicatur. 1. tom. à n. 4. pag. 260.
Appellatio quotuplex sit. ibi. à n. 8.
Appellatio extrajudicialis quid, & quotuplex sit. 1. tom. n. 9. pag. 260.

Ee

Et an appellatio, & provocatio distingnantur. ibi. post n. 10.
Appellationis quot sint effectus. 1. tom. n. 11. pag. 261.
Quid sit effectus suspensivus. ibi. n. 12.
Et quid effectus debolutivus. ibi. n. 13.
Per appellationem sententia nulla non confirmatur, nec fit aliqua. 1. tom. n. 50. pag. 295.
Appellatio in quibus causis interponi possit. 1. tom. n. 17. pag. 261.
Quibus personis liceat appellare. ibi. n. 18.
A quibus Judicibus possit appellari. ibi. n. 19.
Procurator à sententia lata in prima instantia tenetur appellare. Annot. n. 41. pag. 17.
Appellatio à diffinitiva ex causis, & probationibus deductis in secunda instantia justificari potest. 1. tom. n. 48. pag. 265.
Non autem appellatio ab interlocutoria. ibi. n. 49.
Appellatio ab uno interposita an, & quatenus alteri prosit. 1. tom. post n. 104. pag. 302.
Appellatione victoris deserta, an possit victor victi appellationi adhærere. ibi. n. 106.
Appellatio, & supplicatio purificantur. ibi. n. 108.
Appellare, seu provocare non licet tertiò. 1. tom. n. 9. pag. 278.
Non licet appellare in causis non excedentibus summam. 400. marapetinorum: & summarie in eis procedendum. 1. tom. n. 2. pag. 280.
Princeps de plenitudine potestatis potest concedere alicui, ut possit tertio appellare. Annot. n. 8. pag. 10.
In dubio an appellatio admittenda sit, nec ne, cognitio ad Superiorem spectat. 1. tom. post n. 134. pag. 305.
Appellatio interposita à sententia ultimæ executionis quem effectum habeat. 1. tom. n. 43. pag. 159.
Et quomodo Judices Superiores in ea procedant. ibi. & n. 44.
A Judicibus Audientiæ Galleciæ ad Auditores Chancellariæ Vallisoleti quando appellari possit. 1. tom. n. 35. & seqq. pag. 36.
Appellatio sublata in criminalibus, an censeatur sublata respectu causæ emergentis. 1. tom. n. 88. pag. 298.
A sententia diffinitiva, ubi venit imponenda pœna corporis affictiva an, & quatenus appellari possit. 1. tom. à n. 117. pag. 248.
Et quid de jure, & consuetudine introductum. ibi. n. seqq.
A torturæ sententia an, & quando appellatio admitti debeat. 1. tom. à n. 79. pag. 243.
Si repulsæ contra testes à Judice non admittantur, an à denegatione appellari possit. 1. tom. n. 23. p. 107.
An, & quatenus à sententia lata in syndicatu appellari, seu supplicari possit. 1. tom. n. 39. & 44. p. 330.
A sententia interlocutoria an, & quando appellatio interponi possit. 1. tom. à n. 20. pag. 261.
Et quid Jure Canonico. ibi. n. 25.
Appellatio ab interlocutoria habente vim diffinitivæ interponi potest. 1. tom. à n. 23. pag. 262.
Appellatione ab interlocutoriis interposita, quando locus sit ad causæ retentionem, vel remissionem. 1. tom. à n. 10. pag. 277.
In appellatione ab interlocutoria quando debeat Judex pronuntiare, *se esse Judicem illius causæ*: vel cognitionem ad inferiorem remittere. 2. tom. n. 19. & 20. pag. 81.
Appellatio quibus modis interponi possit. 1. tom. à n. 29. pag. 263.
Quid dicatur appellari *verbaliter*: & quid *in scriptis*. ibi. n. 30. & 31.
Quando, & quomodo appellandum *in voce*: & quando *in scriptis*. ibi. à n. 32.
In appellatione an causa gravaminis exprimi debeat. 1. tom. n. 34. pag. 263.
Et quid, si sententia sit interlocutoria, vel appellatio prohibita. ibi.
Appellatio an, omisso medio, interponi possit. 1. tom. n. 41. pag. 264.
Et quid jure Regni statutum. ibi.
Appellationes de jure Regni à quibus, & ad quos Judices interponi debent. 1. tom. n. 52. pag. 265.
Et quid, si causæ sint minoris quantitatis. ibi.
Appellatio quid continere debeat. 1. tom. n. 36. pag. 263.
Et an *alternativè* interponi possit. ibi. n. 39. pag. 264.
Appellationis libellus quomodo concipiendus. 1. tom. n. 44. p. 264.
Appellationis libellus coram quo Judice porrigendus. ibi.
Et quid, si Judicis copia haberi non possit. ibi.
Appellans non debet conviciari Judici à *quo*. 1. tom. n. 45. pag. 265.
Appellans Judici convicians puniendus. ibi.
Appellatio intra quod tempus interponi debeat. 1. tom. à n. 14. pag. 262.
Et quid jure Canonico, & Regio statutum. ibi. & n. 15.
In Consilio Supremo triennium, vel longius tempus conceditur ad prosequendam appellationem. Annot. n. 18. pag. 11.
Appellationis testimonium quomodo præstandum, & petendum. 1. tom. n. 54. & 55. pag. 266. Vid. in verb. *Apostoli*.
Appellationis testimonium. i.e. *Apostoli*, quid continere debeat. 1. tom. à n. 54. pag. 266.
Quid fieri debeat, si Tabellio deneget appellationis testimonium. ibi. n. 55.
Appellans quo modo debat se præsentare coram superiore. 1. tom. à n. 1. pag. 267.
Appellans quo modo se gerere debeat in prosecutione appellationis. ibi. n. 11. & seqq.
Appellans post provisionem Regalem, vulgo *Mejora*, impetratam quid facere debeat. 1. tom. post n. 9. pag. 268.
Stylus qui servatur in Chancellariis in causa appellationis, postquam partes recipiuntur ad probationem, traditur. 1. tom. n. 25. pag. 272.
Appellatio in foro Ecclesiastico intra quod tempus interponi debet. 2. tom. n. 5. pag. 76.
Et an id tempus restringi possit. ibi.
Appellatio in foro Ecclesiastico gradatim est proponenda. 2. tom. à n. 4. pag. 75.
Et quid, si appelletur ad Papam, Nuntium, vel ad Principem. ibi.
Appellatio in foro Ecclesiastico coram quo Judice interponi debet. 2. tom. n. 8. p. 77.
Quo modo concipienda: & an causæ gravaminis sint exprimendæ. ibi. n. 9. & 10.
Appellatio in foro Ecclesiastico quatenus sublata. 2. tom. pag. 75.
Appellatio intra quod tempus finiri debeat. ibi.
Appellatio in foro Ecclesiastico ex quibus causis maneat deserta. 2. tom. n. 11. pag. 78.
Et quid appellans coram superiore petere, & agere debet. ibi. n. 12.
Appellatio ad Nuntium quando, & quomodo interponi possit. 2. tom. post n. 24. pag. 83.
Appellatione à Judice Ecclesiastico denegata, quid faciendum. ibi.
Quibus in causis locus sit appellationi ad Consistorium loci. 1. tom. n. 3. pag. 280.
Appellatio an admitti debeat à sententia à Decurionibus lata. ibi. post n. 12. pag. 281.
Appellatio ad Consistorium intra quod tempus debet interponi. 1. tom. n. 4. pag. 280.
Et tempus appellandi à quo die currere incipiat. ibi. n.
Appellans ad Consistorium intra quod tempus debeat se præsentare. 1. tom. n. 4. pag. 280.
Appellans ad Consistorium intra quod tempus teneatur causam concludere. ibi. post n. 7. pag. 281.
Instantia appellationis causarum, de quibus Decuriones in isto Regno cognoscunt, intra quadraginta quinque dies terminari debet. Annot. n. 19. pag. 11.
Ut appellatio pronuntietur deserta à Judice, quæ diligentiæ adhibendæ. 1. tom. post n. 6. pag. 268.
In dubio an appellatio deserta sit nec ne, quid pronuntiandum. 1. tom. n. 17. pag 288.
Et an idem dicendum in secunda supplicatione. ibi.

APOSTOLI.

Apostoli appellationis qui dicantur. 1. tom. à n. 40. pag. 264.
Apostoli quotuplices sint. ibi. n. 41.
Apostoli quando: & quomodo petendi. ibi. & n. 54.
Apostoli quid continere debeant. ibi. d. n. 54.
Apostoli appellationis in foro Ecclesiastico quomodo: & intra quod tempus petendi. 2. tom. à n. 6. pag. 76.
Apostoli quorum expensis dandi. ibi. n. 7.

ARCHIEPISCOPUS.

Archiepiscopus qualem jurisdictionem habeat in subditos Episcoporum. 2. tom. n. 14. pag. 5.
Et an etiam habeat in Episcopos Suffraganeos. ibi. n. 15. & seqq.
Archiepiscopus an possit constituere Officialam Foraneum in Diœcesibus suorum Suffraganeorum. 2. tom. n. 20. pag. 6.
Et quid observetur à Compostelano in Diœcesi Salmantina. ibi. n. 21.

ARMA ARMATUS.

Armorum usus an, & quatenus permissus, vel prohibitus. 1. tom. à n. 6. pag. 315.
Clerici an ea portare possit. ibi. post n. 7.
Familia Judicis quando arma auferre possit. ibi. post n. 7.
Armorum appellatione quæ veniant. 1. tom. n. 26. pag. 224.
Armatus an præsumatur se prius ad rixam parasse. ibi. n. 27.
Super amissione armorum sententia est necessaria. 1. tom. n. 8.
Arma quis non amittit, nisi fuerit cum eis deprehensus. ibi. n. 9.
Arma à Clerico auferri possunt à seculari Judice. ibi. n. 7. & 10.

ARTICULUS.

Articulus quid sit, declaratur. 1. tom. à n. 61. pag. 91.
Articuli an differant ab interrogatoriis. ibi.
Articuli quomodo concipiendi. ibi. n. 62. Vid. in verb. *Interrogatorium*.
Advocatus circa articulos quid cavere debeat. 1. tom. n. 17. pag. 271.
Super articulis directò contrariis an, & quatenus probatio admittenda. ibi. à n. 18.
Articuli an differant à positionibus. 1. tom. post n. 71. p. 93.
Articuli an, & quatenus succedant loco positionum. ibi. n. 74.
Articulorum forma qualis. ibi. n. 63.
Articulos qui formet, non confitetur eos. ibi. n. 88.
An copia articulorum, & interrogatoriorum parti adversæ præstanda, & quid praxi receptum. 1. tom. n. 94. pag. 95.

ASSASSINUS.

Assassinus quis dicatur. 1. tom. n. 133. & seqq. p. 209.
Assassinatus crimen gravissimum. ibi. n. 137.
Assassinus inimicus diffidatus Reip. potest ubique occidi. ibi. post n. 133.
Assassinus dicitur tàm quoad mandantem, quàm quoad mandatarium, locatoremve. 1. tom. n. 136. pag 209.
Assassinus an, & quatenus immunitate Ecclesiæ gaudeat. ibi. n. 140. Vid. in verb. *Immunitas*.

ATTENTATUM.

Attentatorum revocatio in qua parte litis peti possit. 2. tom. n. 16. pag. 80.

AUDITOR.

Auditores Chancellariarum de quibus cognoscant, explicatur. 1. tom. n. 17. & seqq. pag. 34.
De casibus Curiæ cognoscunt in prima instantia.
Per viam appellationis de omnibus. ibi. n. 18. & 22.
Auditores Chancellariarum cognoscunt de causis Ecclesiasticis per viam violentiæ ad eos delatis. 1. tom. n. 23. pag. 35.
Auditores Regii absque timore excommunicationis examinant litteras Apostolicas, & suspendunt earum executionem, quando fuerunt contra leges hujus Regni. 1. tom. n. 27. pag. 35.
Auditores Regii, premissa prius supplicatione ad Papam, suspendunt executionem litterarum Apostolicarum. 1. tom. n. 28. pag. 35. & 36.
Provisio ordinaria ab Auditoribus in causis Ecclesiasticis data ante gravamen illatum defendatur. 1. tom. n. 24. pag. 36.
Auditores Chancellariæ Vallisoleti non cognoscunt de causis Ecclesiasticis jam decisis ad Auditoribus Regni Galleciæ, etsi per appellationem deferantur. 1. tom. n. 25. pag. 35.
Auditores Hispalenses quando, & de quibus causis cognoscunt. 1. tom. n. 42. & seqq. pag. 36.
Auditores Canariæ quando, & de quibus causis cognoscunt. 1. tom. n. 44. pag. 37.
Qualiter Præfides, & Auditores Regii recusari possint. 1. tom. à n. 1. pag. 273. Vid. in verb. *Recusatio*.
Auditor Cameræ Apostolicæ nullam habet jurisdictionem in prima instantia. 1. tom. n. 15. pag. 21.
Auditor Cameræ Apostolicæ est Judex delegatus. ibi. n. 22.

AUXILIUM.

Judex Sæcularis an, & quatenus auxilium Ecclesiastico præstare compelli possit. 2. tom. n. 5. pag. 2.
Et quomodo ad id compelli possit. ibi.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus sæculari auxilium præstare teneatur. 2. tom. n. 4. ibi.
Et quomodo ad id compelli possit. ibi.
Discrimen, quod inter Judicem Ecclesiasticum, & Sæcularem in altero ab altero auxilium præstando, versatur, traditur. 2. tom. à n. 5. pag. 2.
Auxilium brachii sæcularis quando invocandum. 2. tom. à n. 17. pag. 28.
Et quando Judex Sæcularis teneatur illud impartiri. ibi. & à n. 7. pag. 2.

B

BENEFICIUM.

Quorum beneficiorum in isto Regno impetratio prohibita, & quando. 1. tom. n. 26. & 28. pag. 35.

Beneficium obtineri non potest absque titulo, & canonica institutione. 2. tom. à n. 59. pag. 54.

Beneficialia ita ab initio sunt instituta, ut fidelissimè à Prælatis dispensentur. ibi. post n. 65.

Beneficialia sola possessione, & traditione non acquiruntur. 2. tom. à n. 65. pag. 55.

Tituli beneficiales debent esse perpetui. ibi. à n. 56. & 65.

Missio ex 1. & 2. decreto non est titulus beneficialis. ibi. n. 56.

In beneficio Ecclesiastico non est locus missioni in possessionem ex 1. & 2. decreto. 2. tom. n. 59. pag. 54.

An, & quatenus in fructibus beneficii locus sit missionis ex 1. & 2. decreto. ibi. à n. 70. pag. 55. Vid. in verb. *Missio.*

In beneficii fructibus an executio sententiæ fieri possit. 2. tom. post n. 70. pag. 55.

Beneficii fructus an custodiæ causæ Oeconomo assignari possint. ibi. n. 75.

BLASPHEMIA. BLASPHEMUS.

Blasphemia quid sit. 1. tom. post n. 13. pag. 318.

Blasphemi qua pœna plectendi. ibi. n. 14.

Blasphemus an gaudeat immunitate Ecclesiæ. 1. tom. n. 110. pag. 195. Vid. in verb. *Immunitas.*

BONA.

Bona pro executione quæ, & quatenus capi vel non capi possint. 1. tom. à n. 35. p. 152. Vid. verb. *Executio.*

BONA FIDES.

Bona fides varias habet acceptiones. 3. tom. à n. 1. pag. 54

Bona fides in quolibet contractu necessaria. ibi. n. 3.

Bona fides pro æquo, & bono interdum usurpatur. ibi. n. 4.

Bonæ fidei actiones quæ. ibi. n. 5. Vid. in verb. *Actio.*

Bona fides ex justo titulo resultat. 3. tom. post n. 16. pag. 20.

Bona fides ad agendum quando necessaria. ibi. n. 20.

In contractu emptionis bona fides requiritur tempore contractus, ex traditionis. ibi. n. 21.

C

CALUMNIA CALUMNIOSUS.

Calumniæ juramentum quo jure inductum. 1. tom. post n. 39. p. 56.

Quis juramenti calumniæ apud Tribunalia hujus Regni usus. ibi. n. 40. & seqq.

Calumniæ juramentum an, & quatenus sit de substantia judicii. 1. tom. post n. 39. pag. 56.

Circa juramentum calumniæ quid jure Regni cautum. ibi. post n. 47.

Calumniæ juramentum an renuntiari possit, vel tacitè omitti. ibi.

Calumniæ juramentum quando, & qualiter ab Advocato, à procuratore, & à parte præstandum. 1. tom. post n. 39. 42. & seqq. pag. 56.

Calumniæ juramentum an, & quatenus ab expensarum condemnatione liberet. 1. tom. n. 24. pag. 117.

Calumniosus accusator qualiter à Judice puniri possit. 1. tom. à n. 52. pag. 225.

Calumniosus acculator qualiter de jure Canonico puniri debeat. ibi. n. 55. Vid. verb. *Accusator.*

CAP.

Cap. *Odoardus* beneficio quando locus fit. 2. tom. n. 7. pag. 66.

Cap. *Odoardus* beneficium quibus Clericis competat. ibi. n. 6.

Cap. *Odoardus* beneficio an renuntiari possit. ibi post n. 6.

CAPTIVUS.

Captivi bonis quando curator dandus. 1. tom. à n. 5. pag. 125.

Captivus, si procuratorem reliquerit, an ejus bonis curatorem dari possit. ibi. n. 7.

Et quid, si speretur de proximo venire. ibi. Vid. verb. *Abitus.*

CAPTUS.

Captus innocens repertus carceribus relaxandus. 1. tom. post n. 1. pag. 191.

Captus fugiens à carceribus an, & quatenus pro confesso habeatur. ibi. n. 5. & 9.

Captura reorum. Vid. verb. *Delinquens.*

CARCER. CARCERARI.

Carceris plures species. 2. tom. à n. 7. pag. 71.

Carcer non ad pœnam, sed ad custodiam constituitur. 1. tom. n. 11. pag. 191.

Carcer an, & quatenus ad pœnam, & corporis afflictionem constitui valeat. 2. tom. à dict. n. 7. pag. 71.

Carcer delinquentibus assignandus arbitrio Judicis. 1. tom. à n. 9. pag. 191.

Carcer assignandus secundum qualitatem personæ, & delicti. ibi.

Qualis carcer assignandus Nobilibus, & mulieribus. ibi. à n. 12.

Clerici an, & quatenus carcerari possint. 2. tom. à n. 5. pag. 7.

Carcerari pro debito qui possint, vel non. 1. tom. à n. 32. pag. 153.

Carcerati causa pia est; ideo breviter expedienda. ibi. à n. 184. pag. 214.

Carceris custos quid circa incarceratos observare teneatur. 1. tom. post n. 14. pag. 192.

Carceris custos incarceratam carnaliter cognoscens qualiter puniri debeat. ibi. Vid. in verb. *Delinquens.*

CASUS CURIÆ.

Casus Curiæ, vulgo *cases de Corte*, qui dicantur.

Et quando coram Auditoribus tractari possint in prima instantia. 1. tom.

CAUSA.

Causæ acceptio multiplex. Annot. n. 2. 3. & 4. pag. 9.

Causa pro jure deducto in judicium sumpta quid comprehendat. ibi.

Causa ardua quæ dicenda. 1. tom. à num. 63. pag. 294.

Causæ graves, & atroces quæ sint. 1. tom. post n. 32. pag. 239.

Causæ breves quæ dicantur. ibi. post n. 29. pag. 263.

Causæ jure hujus Regni quo ordine terminari debeant. Annot. à n. 35. pag. 21.

Causæ dubiæ quomodo decidendæ, & defendendæ. ibi. à n. 42. pag. 22. Vid. in verb. *Lex.*

Causæ an, & quatenus terminari debeant, attenta sola veritate. 1. tom. à n. 36. pag. 81.

Au-

Auditores Chancellariarum cognoscunt de causis Ecclesiasticis per viam violentiæ ad eos delatis. 1. tom. n. 23. pag. 35.

Auditores Regii de quibus causis, & quomodo cognoscant. Vid. in verb. *Auditor.*

De quibus causis Judex Ecclesiasticus cognoscere possit. 2. tom. à n. 1. pag. 8.

Et an, & quatenus laici possint cognoscere de causis spiritualibus. ibi. n. 3.

Causæ matrimoniales, & criminales solis Episcopis reservantur: & quare. 2. tom. post n. 7. pag. 4.

Causæ Ecclesiasticæ an possint tractari coram Judicibus Ordinum Militarium. 2. tom. n. 7. pag. 4.

Et an causæ matrimoniales ipsis interdicantur. ibi. n. 8.

Judex Ecclesiasticus an, & quatenus possit cognoscere de causis Clericorum non conjugatorum primæ tonsuræ. 2. tom. à n. 6. pag. 8.

Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit de causis Clericorum conjugatorum. 2. tom. à n. 7. pag. 8.

Et quid hodie praxis observet. ibi.

In quæstione, an reus captus à Judice Sæculari sit Clericus, & debeat gaudere privilegio fori, quis cognoscere debeat. 2. tom. à n. 8. pag. 9.

Et quæ sit hodierna praxis. ibi. n. 9. & seqq.

Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit de bonis propriis Ecclesiæ, & patrimonialibus Clericorum advertus laicum. 2. tom. à n. 16. pag. 9.

Causæ dotis an, & quatenus tractari debeant coram Judice Ecclesiastico. 2. tom. à n. 21. pag. 10.

Causæ decimarum coram quo Judice agitari possint. ibi. à n. 22.

Causæ de juribus, & rebus hæreditatis an, & quatenus tractari possint coram Ecclesiastico. ibi. à n. 40. pag. 13.

Causæ de executione testamentorum, & ultimarum voluntatum apud quem Judicem agitari possint. 2. tom. à n. 44. pag. 14.

De quibus causis criminalibus cognoscat Judex Ecclesiasticus. 2. tom. à n. 25. usque ad fin. pag. 11.

De causis, *ex aliquis gaudere debeat immunitate Ecclesiæ* Ecclesiasticus cognoscit. ibi. n. 43.

Omnes causæ ad forum Ecclesiasticum spectantes intra quod tempus terminari debeant. 2. tom. à num. 1. pag. 19.

Causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes in prima instantia coram Ordinario terminandæ. ibi.

Causæ ad Ecclesiasticum spectantes an, & quatenus in prima instantia tractari possint coram Superioribus. 2. tom. post n. 1. & à n. 14. pag. 19. & 21.

Quæ causæ delegari possint jure Canonico. 2. tom. à n. 1. pag. 16.

An causæ meri, & mixti imperii delegari possint jure Civili. ibi.

CESSIO BONORUM. CEDENS BONIS.

Cessio bonorum quid sit: quid operetur: & quæ ad ejus validitatem requirantur, traditur remissive. 1. tom. post n. 4. pag. 163.

Cessionis bonorum materiam qualiter tractet Auctor. ibi.

Quando remedium cessionis bonorum competat. 1. tom. post n. 4. pag. 163.

Et an debitori reddituum Regalium competat. ibi. n. 4.

Beneficio cessionis bonorum an gaudeat cedentis fidejussor. 1. tom. n. 16. pag. 164.

Debitor pro debito ex delicto descendente an gaudeat cessionis beneficio. ibi. n. 17.

Cessionis beneficio uti an possit, qui prius quinquennalem dilationem petierat. 1. tom. n. 6. pag. 166.

Beneficio cessionis bonorum an renuntiari possit. 1. tom. n. 15. pag. 164.

Bonorum cessio absque actu aliquo ignominioso fieri debet. ibi. n. 6.

Circa cessionem bonorum quid legibus Regni sancitum. 1. tom. à n. 20. pag. 165.

Consuetudo tamen cujusque loci observanda. ibi. n. 23.

Ut debitor bonis cedere possit, quæ requirantur. 1. tom. à n. 5. pag. 163.

Debitor bonis cedens quid facere teneatur. ibi. n. 8. 9. & 10. pag. 164.

Et qualiter ab obligatione solvendi liberetur. ibi. n. 12.

Cedens bonis omnia creditoribus dimittere tenetur. 1. tom. à n. 9. pag. 164.

Cedens bonis instrumenta artis suæ ad victum quærendum necessaria retinere potest. ibi.

Cedens bonis cautionem juratoriam *de ære alieno solvendo*, si ad pinguiorem fortunam venerit, præstare tenetur. 1. tom. post n. 9. pag. 164.

Et tunc cedens bonis qualiter solvere teneatur. ibi. n. 11.

Cedens bonis, si per sex menses in carcere maneat, cessio ipso jure facta censetur. 1. tom. post n. 10. pag. 165.

Cessio ut fieri possit, an debitor manere debeat in carcere ad instantiam creditorum. ibi. n. 5.

Forma, & ordo procedendi in cessione bonorum traditur. 1. tom. à n. 1. pag. 171.

CITATIO. CITATUS. CITARE.

Præparatoria ante citationem quæ. 1. tom. n. 1. & seqq. pag. 41.

Citatio quid sit. 1. tom. n. 1. pag. 48.

Citatio quo jure introducta. ibi. n. 7.

Citatio est fundamentum ordinis judiciarii. 1. tom. ibi. & 2. tom. n. 1. pag. 23.

Citatio an necessaria, ut judicium inchoetur. ibi. n. 3. pag. 49.

Citationis omissio reddit omne judicium nullum. 1. tom. à n. 8. pag. 49.

Citatio an à Lege, vel Principe tolli possit. ibi. n. 9.

Citatio an, & quatenus à jure Naturali, & Positivo descendat. ibi. à n. 11.

Citatio prima à jure Naturali est; non verò inductæ ad præparationem sententiæ. 1. tom. post n. 11. pag. 49.

Citatio in quibus casibus necessaria non sit. ibi. n. 13.

Citationis plures species assignantur, & explicantur. 1. tom. n. 14. & seqq. per tot. pag. 49.

Citatio tàm Realis, quàm Verbalis quid, & quotuplex sit. ibi. à n. 14.

Citatio per quos, & per quæ fiat. 1. tom. post n. 14. pag. 49.

Citatio regulariter fit in *scriptis*. ibi.

Citatio ore proprio Judicis quam vim habeat. ibi. n. 24. pag. 49.

Citatio per Apparitorem qualiter fieri debeat. 1. tom. à n. 26. pag. 50.

Apparitori asserenti, aliquem citasse, an, & quatenus fides adhibenda. ibi. à n. 31.

Citatio etiam fit per Tabellionem, vel Notarium: per præconis vocem: per campanam: & per partem adversam, & quæ illæ. 1. tom. post n. 14. 35. pag. 50. & 2. tom. post n. 3. pag. 23.

Citatio in foro Ecclesiastico quibus modis fiat. 2. tom. à n. 1. pag. 23.

Citatio *per edictum* quando, & qualiter fieri debeat.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ibi. à n. 4.
Citatio *per edictum* an sufficiat, si sit certus contradictor. ibi. n. 10.
Citatio *per proclama* quando fieri debeat. 2. tom. à n. 12. pag. 24.
Citatio per Apparitorem quando, & qualiter fieri debeat. ibi. n. 15.
Citatio extra Diœcesim, vel extra Civitatem qualiter facienda. ibi. n. 21.
Citatio ut firma sit à quo dimanare debeat. 1. tom. à n. 41. pag. 51.
Citatio an ad partium instantiam decernenda sit. ibi. n. 43.
Citatio quando præsumatur decreta ad partium instantiam. ibi. post n. 43.
Citatus à Judice incompetente an comparere teneatur. 1. tom. n. 41. & seqq. pag. 51.
Citatus à Judice incompetente an, & quatenus comparere debeat ad allegandum privilegium. ibi. n. 41.
Citatio extra locum judicis quomodo facienda. 1. tom. post n. 26. pag. 50.
In citatione extra locum Judicis facienda an, & quale mandatum sit necessarium. ibi. n. 27.
Jurisdictio perpetuatur per solam citationem, tâm jure Comm. quàm Regio. Annot. n. 40. pag. 8.
Citandi sunt omnes, de quarum præjudicio agitur. 1. tom. post n. 37. pag. 51.
Citandus ille præcipuè, in quem petitio dirigitur. ibi. n. 40.
Citatio quando dicatur remanere circumducta. 2. tom. à n. 7. pag. 27.
Citationis circumductæ quis sit effectus. ibi. & n. 12.
Citatio arctat ad comparendum, & in termino comparendum. ibi. à n. 11.
Citatio peremptoria quando dicatur, disputatur. 2. tom. à n. 24. post n. 22. pag. 50. & 51.
An alia citatio post peremptoriam danda sit. ibi. post n. 25.
Citatio in missione 1. & 2. decreti. Vid. in verb. *Missio.*
Citatus contumax remanet statim excommunicatus per contumaciæ incusationem. 2. tom. n. 13. pag. 28.
Citatus non comparens in termino an, & quatenus audiendus sit. ibi. à n. 1. pag. 29.
Citatus regulariter comparere potest per suum procuratorem. ibi. n. 2.
Citari debet reus, vel ejus procurator specialiter constitutus, ut, lite non contestata intra novem dies, pro confesso habeatur. 1. tom. n. 34. pag. 74.
Et quid, si citatus noluit comparere. ibi. n. 35.
Citatio, quæ fit ad videndos testes, quem effectum operetur. 1. tom. post n. 56. pag. 91.
Omissio citationis, quæ fit ad videndos testes, quid efficiat. ibi. à n. 54.
Citatio in publicatione probationum necessaria, & eam præcedere debet. 1. tom. n. 30. p. 99.
Nec requiritur trina citatio; sed unica peremptoria sufficit. ibi.
Citatio in remissione ex 1. & 2. decreto qualis esse debet in foro Eccles. & Sæcul.
Et quid observant Judices vulgo *del Crimen.* 1. tom. n. 8. pag. 121.
Citatio debitoris in via executiva quatenus necessaria. 1. tom. n. 23. & 25.
Et quid praxi receptum. ibi.
Citatio debitoris ad ultimam executionem qualiter fieri debeat. 1. tom. n. 43. pag. 154.
Et quid si debitor sit absens. ibi. n. 44.
Possessor ad ultimam executionem citandus, quando hypothecaria intentatur. 1. tom. n. 27. pag. 151.
Citatio, & intimatio in criminalibus, etiam contra absentem necessariò ad domum delinquentis facienda: nec sufficiunt præconia. 1. tom. à n. 8. & 20. pag. 251.
Citatio in criminalibus an, & quatenus sine judicis mandato procedat. 1. tom. post n. 26. pag. 50.
Citari an debeat reus verbaliter, antequam capiatur. ibi. n. 6. pag. 191.

CIVITAS.

Civitatis appellatione an suburbia veniant. 1. tom. n. 69. post n. 63. pag. 67.
Civitate interdicta an veniant interdicta suburbia. ibi.

CLAUSULA.

Clausula *guarentigia* quæ sit, & ejus vis, & effectus in publicis instrumentis, inquiritur. 1. tom. à n. 9. pag. 132.
Clausula mandati: *Y para todos mis negocios, y pleytos, que tengo, y espero tener, &c.* quid efficiat. Annot. n. 23. pag. 16.
Clausula: *Y para en todos mis negocios, y pleytos, que tengo, y espero tener, &c.* adjecta in mandato speciali non comprehendit majora, & graviora expressis. Annot. n. 19. pag. 15.
Clausula mandati: *Contrà qualesquiera personas, &c.* quid efficit. Annot. n. 25. pag. 16.
Clausula *cum libera administratione* potius ex abusu, & stylo Notariorum, quàm ex voluntate domini apponi solet. Annot. n. 18. pag. 15.
Clausula de *substituendo* quando in mandatis necessaria. Annot. n. 5. & 6. pag. 14.
Clausulæ in libello necessariæ ponuntur, & explicantur. 1. tom. n. 27. & seqq. pag. 55.
Clausulæ libelli responsoria rei exponuntur, & explicantur. 1. tom. à n. 62. pag. 120.
Clausulæ in reconventionibus, & peremptoris proponendis necessariæ explicantur. 1. tom. n. 18. & seqq. pag. 79.
Clausula: *Negando lo perjudicial*, quid importat in libello replicationis. 1. tom. n. 42. pag. 82.
Interrogatoria quibus clausulis constare debent. 1. tom. n. 64. pag. 92.
Clausula: *Salvo jure impertinentium, & non admittendorum* quid operetur. 1. tom. n. 50. pag. 91.
Clausulæ in libello accusationis necessariæ explicantur. 1. tom. à n. 6. pag. 223.
Clausulæ in petitione torturæ ponuntur, & explicantur. 1. tom. à n. 4. pag. 236.
Clausulæ allegationis contra petitionem torturæ ponuntur, & explicantur. 1. tom. à n. 32. pag. 239.
Clausulæ libelli appellationis exponuntur, & explicantur. 1. tom. n. 45. pag. 265.

CLERICUS.

Clericorum exemptio in spiritualibus à potestate sæculari jure Divino competit eis: in temporalibus à jure Positivo. 2. tom. à n. 1. pag. 8.
Clericorum exemptio in criminalibus quo jure competat. ibi. & seqq.
Clerici primæ Tonsuræ non conjugati an, & quatenus gaudeant privilegio fori. 2. tom. à n. 6. pag. 8.
Clerici conjugati an, & quatenus gaudeant privilegio fori. ibi. à n. 7.
Bona patrimonialia Clericorum an, & quatenus gaudeant privilegio bonorum Ecclesiæ. 2. tom. à n. 16. pag. 10.
Clericus captus à Judice Sæculari quando, & quomodo remitti debeant ad Ecclesiasticum. 2. tom. post n. 8. & 10. pag. 9.
Clericus hoc casu cujus expensis remittendus, & qualiter. ibi. & n. 11.
Clericus præsentatus coram Judice Ecclesiastico, pendente lite super Clericatu, debet ab eo retineri in publicis carceribus. 2. tom. post n. 12. pag. 9.
Et an tunc Clericus possit dimitti sub fidejussoribus. ibi. n. 13.
Clerici primæ tonsuræ, qui privilegium fori amiserunt, & ultimo supplicio sunt puniendi, non degradantur. 2. tom. à n. 8. pag. 9.
Clerico hæredem instituto à laico, testamenti insinuatio, & publicatio coram quo judice fieri debeat. 2. tom. n. 42. pag. 13.
Clerici damnati pœna carceris perpetua an sint intestabiles act. vè, & passivè. ibi. n. 8. pag. 72.
Et quid jure Regni obtineat. ibi.
Clericus convenire an possit ultra quam facere possit. 2. tom. n. 5. pag. 65.
Clericus pro debito an incarcerari possint. ibi.
Clericus quando, & qualiter uti poterit beneficio cap. *Odoardus.* ibi. n. 4. Vid. in verb. *Caput.*
Clericorum vita, & conversatio qualis esse debeat. 2. tom. n. 2. pag. 68.
Clerici criminosi, & inhonesti qualiter corrigi debeant. ibi. n. 3.
Ad Clericorum capturam quando, & qualiter procedi debeat. ibi. n. 4.
Clerici pro quolibet delicto incarcerari non debent. ibi. à n. 5.
Clericis an, & quatenus liceat laicum accusare sine periculo irregularitatis. 1. tom. à n. 21. pag. 184.
Et quid protestatio in hoc casu operetur. ibi. n. 23. Vid. verb. *Accusatio.*
Clerici usus armorum prohibitus. 1. tom. n. 7.
Pœna Clericorum arma portantium. ibi. post n. 7.
Et apud quem Judicem peti debeat. ibi. Vid. in verb. *Arma.*
Clericus usurarius qualiter puniri debeat, inquiritur. 1. tom. à n. 25. pag. 321.
Clericatus qualitas, & requisita qualiter probari debeant. 2. tom. post n. 8. pag. 9.

COARCTATA.

Coarctata negativa tempore, & loco qualiter probari debeat. 1. tom. à n. 68. pag. 227. Vid. in verb. *Probatio.*

COLONUS.

Colonus quis dicatur. 3. tom. à n. 23. pag. 28.
Colonus in quo differat ab inquilino. ibi.
Coloni res invectæ in fundo quando pro mercede, & pensione sint obligatæ. ibi. n. 23.

COMMODATUM. COMMODATARIUS.

Commodati contractus re contrahitur. 3. tom. à n. 1. pag. 71.
Commodatum in differat à precario. ibi. n. 3.
Commodati actio. Vid. in verb. *Actio.*
Commodatarius quando, & quatenus teneatur de dolo, & culpa. 3. tom. à n. 4. pag. 71.
Commodatarius, re perempta, vel deteriorata, quando æstimationem, vel interesse præstare debeat. ibi. p. 72.

COMPARATIO.

Comparatio quando, & qualiter fieri debeat. 1. tom. à n. 26. pag. 135.
Comparatio litterarum qualem probationem efficiat. ibi. n. 27.
Comparatio litterarum an executioni viam parare possit. ibi. n. 28.

COMPARITIO.

Comparitio citati coram Judice incompetenti an tribuat illi jurisdictionem. 2. tom. n. 3. pag. 29.
Comparitio coram Judice an inducat consensum ad prorrogationem jurisdictionis necessarium. ibi. à n. 22. pag. 21.
Comparitio coram judice qualem consensum inducat. 2. tom. post n. 22. pag. 21.
Comparitio coram Auditore Cameræ an tribuat illi jurisdictionem. ibi. post n. 11. p. 10.

COMPENSATIO.

Compensatio est solutio. 1. tom. n. 8. pag. 153.
Compensationis exceptio an impediat executionem. ibi.
Compensatio in depósito non admittitur. 3. tom. post n. 31. pag. 80.
Compensatio in quibus actionibus admittatur. 3. tom. à n. 31. pag. 80.
Circa compensationem quæ olim differentia inter actiones *bonæ fidei*, & *stricti juris.* ibi.
Et quid *hodie* inductum. ibi.

CONCILIUM.

Concilii Tridentini conservator est Rex Hispaniarum. 1. tom. post n. 6. pag. 19.
Concilii Tridentini decreta, ut observentur, & ne violentur curat Supremum Consilium, & cognoscit. ibi. n. 9. & 10.

CONDEMNATUS.

Condemnatus in civilibus intra quod tempus solvere debeat. 1. tom. n. 115. pag. 247.
Condemnatus in criminalibus intra quem terminum solvere debet. ibi. n. 117.
Condemnatus in criminalibus, si inopia laboret, an, & quatenus uti possit beneficio cessionis bonorum. 1. tom. n. 118. pag. 247.
Et quid *hodie* jure Regio cautum. ibi. à n. 120. Vid verb. *Pœna.*

CONCLUSIO.

Conclusio in libello per quam clausulam inducatur. 1. tom. à n. 30. pag. 55.
Conclusio in libello an sit necessaria. ibi. & n. 13 p. 54.
Conclusioni libelli quando standum, & non narrationi. ibi. n. 30.
Conclusio in causa quid sit, explicatur. 1. tom. n. 1. pag. 110.
Conclusio an sit de substantia judicii, inquiratur. ibi. à n. 2.
Conclusio an à patribus peti necesse sit. ibi. n. 3.
Conclusio an à Judice fieri possit, partibus invitis. 1. tom. post n. 2. pag. 110.
Conclusionem causæ facit Judex per sententiam interlocutoriam. ibi. n. 5.
Post conclusionem aliqua peti, & admitti posse resolvitur. 1. tom. à n. 8. pag. 111.
Post conclusionem potest Judex inquirere ad indagandam veritatem, præsertim in causis summariis, & criminalibus. 1. tom. post n. 12. pag. 112.
Judici nunquam concluditur. ibi.
Conclusione facta, an allegationes admitti debeant: & quatenus. 1. tom. post n. 7. pag. 111.
Conclusione facta, an restitutio *in integrum* peti possit. ibi. n. 10.
Conclusione facta, an probatio per confessionem partis adversæ admittenda. 1. tom. à n. 12. pag. 111.

Vid. in verb. *Confessio.*
Conclusione facta, an, & quatenus deferri possit juramentum suppletorium. 1. tom. à n. 11. pag. 111.
Et quid jure Regni cautum. ibi. Vid. in verb. *Juramentum.*
Conclusione facta, an probatio per evidentiam rei, & aspectum loci admittenda. 1. tom. post n. 12. p. 112.
Conclusione facta in criminalibus, an probatio ad defensionem rei admitti possit. ibi. n. 17.
Conclusione facta in criminalibus testes admittendi ad rei defensionem. 1. tom. n. 16. post n. 12. pag. 112.
Forma procedendi in conclusione in causa, ostenditur. 1. tom. à n. 4. pag. 110.
Et quid Judex facere debeat. ibi. n. seqq.
Conclusionis petitionis copia danda adversario. ibi. n. 5.

CONDICTIO.

Condictio unde dicatur: & quid significet. 3. tom. à n. 1. pag. 5.
Condictionis appellatione quid contineatur. ibi. n. 4.
Condictiones quæ actiones appellentur. ibi. Vid. verb. *Actio.*

CONDITIO.

Conditio inducit formam, cujus omissio reddit actum nullum. 1. tom. post n. 137. pag. 101. Vid. verb. *Abbatissa.*

CONDUCTOR. CONDUCTUM.

Conductor quis dicatur. 3. tom. n. 3. pag. 59.
Conductor ad quid teneatur. ibi. n. 6.
Conductor recedens à domo conducta, propter quas causas non tenetur ad pensionem. ibi. n. 19. pag. 60.
Conductor an, & quatenus alteri locare possit. 3. tom. n. 27. pag. 28.
Conductoris secundi res in fundo invectæ quatenus teneantur pro pensione. ibi.
Conducti actio. Vid. in verb. *Actio.*

CONFESSIO. CONFITERI.

Confessionem Judex quando, & quomodo à reo recipere debet. 1. tom. à n. 1. pag. 215.
Confessio à reo recipienda, priusquam aliquis cum eo loquatur. ibi. post n. 184. pag. 214.
Confessio coram Tabellione facienda, & in scriptis redigenda. 1. tom. post n. 1. pag. 215.
Confessionem delinquentis an solus Tabellio recipere possit. ibi.
Omnes à Judice interrogati an, & quatenus veritatem dicere teneantur. 1. tom. à n. 9. ad 18. pag. 216.
Reus non tenetur veritatem fateri, nisi rite, & rectè interrogatus. ibi. à n. 12.
Confessio ejus, qui capitur, nullo Judicis præcedente præcepto, nulla est. 1. tom. n. 29. pag. 50.
Delinquente delictum confitente, vel negante, quid Judici agendum. 1. tom. n. 23. & 24. pag. 217.
Confitens delictum an pro condemnato habeatur. 1. tom. n. 19. pag. 216.
Et quid si reus sit Clericus. ibi. n. 21.
Sola confessio rei an sufficiat ad eum condemnandum. ibi.
Quando confessio in criminalibus possit acceptari pro parte, & pro parte repudiari. 1. tom. n. 81. pag. 228.
Et an ex sola confessione puniri possit reus pœna ordinaria. ibi. n. 83.
Confessio minoris sine curatore est nulla, etsi sponte facta. 1. tom. n. 5. & 6. pag. 215.
Ideo à Judice curator ei dandus, & qualis esse debeat. ibi. n. 7.
Minori confitenti delictum cum juramento, præsente Curatore, an competat restitutio *in integrum* adversus confessionem. 1. tom. n. 22. pag. 217. Vid. in verb. *Restitutio.*
Confessione à minore facta, caveat Judex, ne statim curator auctoritatem præstet. 1. tom. post n. 18. p. 217.
Confessio in tortura non sufficit, nisi sequatur perseverantia, & ratificatio ejus. 1. tom. à n. 23. pag. 237.
Et quid, si reus extra judicium confessus fuisset delictum. ibi. n. 26.
Confessionis ratificatio post torturam post quod temporis spatium fieri debeat. 3. tom. n. 27. pag. 238.
Et quid Inquisitores in hoc casu observent. ibi.
Litem intra terminum definitum non confessans an, & quatenus pro confesso habeatur, inquiritur. 1. tom. à n. 23. pag. 73.
Juratus à Judice positionibus respondere an, & quatenus pro confesso habeatur. 1. tom. à n. 80. pag. 94.
An qui positiones ponit fateri censeatur. ibi. à n. 85. Vid. verb. *Positio.*
Confessio partis ad positiones quem effectum habeat. 1. tom. à n. 71. pag. 93.
Confessio partis ad positiones per quæ verba fieri debeat. ibi. n. 76. Vid. in verb. *Positio.*
Probatio per confessionem an admittenda post conclusionem in causa. 1. tom. à n. 12. pag. 111.
Confessio an sit probatio, disputatur. ibi. pag. 112. Vid. in verb. *Probatio. Conclusio.*
Reus confitens quod in libello continetur judicium finitur. 1. tom. n. 65. post n. 60. p. 58.
Confessio partis in actis judiciarus admittitur tanquam probatio. ibi. post n. 12. pag. 112.
Confessio in judicio facta quatenus executionem paratam habeat. 1. tom. n. 53. pag. 140.
Confessio ficta ob contumaciam rei nolentis comparere in judicio, vel reculantis recognoscere scripturam privatam an executionem paratam habeat. 1. tom. post n. 53. pag. 140.

CONFISCATIO.

Confiscationis pœna jure Regio quando locum habeat. 1. tom. post n. 18. pag. 192.
Confiscationis pœna an Clerici puniri possint. ibi. n. 20.
Plura de confiscatione remissivè traduntur. ibi.

CONSILIUM. CONSILIARIUS.

Consiliarii Supremi Senatores dicuntur: & Senatui Romano adæquantur. 1. tom. post n. 14. pag. 34.
Consiliarii Supremi lateri Regis continuè assistunt, & corporis ejus mystici pars reputantur. ibi. n. 15.
Consilium Regis interrogatum, quæ essent atrocia delicta? quid responderit. 1. tom. n. 65. pag. 187.
Consiliarii Supremi de quibus causis cognoscant. 1. tom. à n. 15. pag. 34.
Consiliarii Supremi de quibus causis non cognoscant. ibi.
Consiliarii Regii quomodo se gerere solent in secunda supplicatione determinanda. 1. tom. à n. 124. pag. 304. Vid. in verb. *Supplicatio.*
Consilium vulgò *de Indias* Regium, & Supremum est. 1. tom. post n. 57. pag. 293.
Et quomodo se gerere soleat in remedio secundæ supplicationis. ibi. Vid. in verb. *Supplicatio.*
Consilium vulgò *de la Contaduria* est Regium, & Supremum. 1. tom. post n. 41. pag. 291.
Et hoc Consilium de quibus causis cognoscat. ibi. n. 43.
Consilium vulgò *de Ordenes* non est Regium. 1. tom. post n. 35. pag. 291.
Et an cognoscere possit de remedio secundæ supplicationis. ibi.

Con-

Consilium hoc de quibus causis cognoscat. Vid. in verb. *Causa.*

CONSTITUTUM.

Constitutum quid sit, traditur. 3. tom. post n. 4. p. 31.
Constitutum quibus modis fieri possit. ibi. à n. 8.
Constitutum præcedere debet debitum civile, & naturale, vel naturale tantum. ibi. à n. 11.
Constitutum debet fieri post contractus obligationem. 3. tom. post n. 11. pag. 31.
Constitutum in quo differat à fidejussione. ibi. n. 12.
Constituti actio. Vid. in verb. *Actio.*

CONTUMACIA. CONTUMAX.

Contumacia, aut vera, aut ficta: & quæ utraque sit. 2. tom. à n. 1. pag. 26.
Contumacia quibus modis committatur. ibi. n. 2.
Contumacia quando sit delictum. ibi.
Contumax quis dicatur. 1. tom. n. 25. post n. 23. pag. 73.
Contumax an dicatur ante contumaciæ incusationem, latè disputatur. ibi. & n. seqq.
Contumax an, & quatenus audiatur appellans. ibi. post n. 39. pag. 74.
Adversus contumacem quæ remedia jure prodita. 1. tom. à n. 1. pag. 120.
Singula adversus contumacem remedia in foro Ecclesiastico, & Sæculari traduntur. ibi. à n. 3.
Contumax aliquo existente, quæ remedia in foro Sæculari prodita. 1. tom. post n. 1. pag. 120.
Et quomodo actor singulis uti poterit. ibi.
Contumacia quibus pœnis puniatur. 2. tom. post n. 4. pag. 27.
Adversus contumaciam quæ pœnæ in foro Ecclesiastico magis frequententur. ibi.
Citatus ut contumax reputetur, quæ requirantur. ibi. à n. 6.
Contumacia crescente, pœna crescere debet. 2. tom. post n. 13. pag. 28.
Contumax usque ad 1. & 2. decretum compellendus, ut respondeat. ibi. n. 14. pag. 30. Vid in verb. *Missio.*
Reus si fuerit contumax post litem contestatam, an, & quatenus ad diffinitivam procedi possit. 1. tom. à n. 5. pag. 120.
Et an id jure Regio procedat. ibi.
Contumax excommunicatus comparens an, & quatenus audiatur. 2. tom. post n. 13. pag. 28.
Contumace, etiam excommunicato non comparente, ad quid procedendum. ibi. & n. seqq.
Contumacia in recognoscendo scripturam privatam quid operetur. 1. tom. à n. 25. pag. 135.
Contumacia nolentis comparere ad confitendum, vel recognoscendum scripturam privatam quem effectum habeat. ibi. à n. 53. pag. 140.
Ut reus contumax in criminalibus dicatur, quæ requirantur. 1. tom. n. 14. pag. 252.
Quando, & quoties contumacia rei absentis incusanda. ibi. à n. 26.
Reus contumax, ut audiatur intra quod tempus comparere debeat. 1. tom. à n. 12. pag. 121.
Et quod discrimen inter forum Ecclesiasticum, & Sæculare in constituatur. ibi.

CORRECTOR.

Correctores Civitatum à Rege creantur. 1. tom. post n. 49. pag. 37.
De Correctorum jurisdictione, & aliorum Judicum, remissivè. ibi.
Correctores Civitatum quam jurisdictionem habeant. 1. tom. post n. 3. pag. 33.
Tenentes Correctorum locum an jurisdictionem ordinariam habeant. ibi. n. 8.
Correctore mortuo, an ejus locum tenentium officium duret. 1. tom. n. 9. pag. 34.
Correctorum locum tenentes jurisdictionem ex consensu Principis exercent, licet à Correctoribus nominentur. ibi. n. 8.
Corrector per adventum Judicis Syndicatoris quid observare debeat. 1. tom. n. 5. pag. 313.
Corrector per adventum novi Judicis à suo officio suspenditur. ibi. post n. 1.

CRIMEN.

Crimina quædam *publica*: quædam *privata*. 1. tom. à n. 33. p. 185.
Crimina publica quæ sint: & cur ita appellata. ibi. n. 34. & 35.
Crimen publicum tripliciter dicitur latissimè, latè, & strictè ibi. à n. 44. pag. 186.
Crimen commissum in offensam Dei, & Principis publicum est. 1. tom. post n. 33. p. 185.
Crimina, quæ descendunt ex Rub. incip. *Ad leg.* publica sunt. ibi. n. 48.
Crimen publicum an sit falsificatio alicujus instrumentum. 1. tom. post n. 33. pag. 185.
Et quid, si instrumentum sit testamentum. ibi. Vid. in verb. *Accusatio.*
Crimina privata quæ sint: & cur ita appellentur. 1. tom. à n. 8. pag. 38.
Crimina sunt, quorum accusatio licet cuilibet competat, ideo tamen publica non sunt: & quæ illa. ibi. à n. 41.
Crimen publicum esse, an privatum magni effectus est. 1. tom. n. 49. pag. 186.
Hodie delicta publica à privatis vix distinguitur. ibi. n. 52.
Et quid de jure Canonico. ibi. n. 50.
Crimina quæ occulta dicantur. 1. tom. à n. 11. pag. 177.
Crimina occulta an, & quatenus detegi debeant, & à Judice puniri. ibi. à n. 9.
Damnatus de crimine strictè sumpto efficitur infamis. 1. tom. n. 46. & 49. pag. 186.
Criminalis causa. Vid. in verb. *Causa.* verb. *Confessio.* verb. *Pœna.*
Crimen licet morte delinquentis extinguatur quoad pœnas non tamen quoad pœnam pecuniariam. Annot. n. 29. pag. 7.
Qui crimen objicit excipiendo, criminaliter agi non videtur. 1. tom. n. 7. pag. 61.
Exceptio criminis. Vid. verb. *Exceptio.*

CURATOR. CURA.

Curator *ad litem* minori ad agendum qualis dari debeat. 1. tom. à n. 21. pag. 43.
Curatorem *ad lites* suscipere, an cogi possit minor. ibi. n. 24. Vid. in verb. *Minor.*
Curator bonis dandus qualis esse debeat 1. tom. à n. 16. pag. 126.
Curator bonis dandus debet esse masculus; non fœmina. ibi.
Mater an habilis persona sit ad curam bonorum suscipiendam. 1. tom. post n. 16. pag. 126.
Curator bonis dandus, ante administrationem quid efficere teneatur. ibi. n. 19.
Curator bonis dandus an, & quatenus teneatur inventarium conficere. 1. tom. post n. 19. pag. 126.
Ad curam bonorum an, & quatenus consanguinei præfe-

ferantur. ibi. n. 20. pag. 127.
Curator bonis dandus non præsumendus suspectus, quia curam illorum affectet. 1. tom. post n. 16. pag. 126.
Curator bonorum an esse possit minor 25. ann. ibi.
Curatori bonorum an decima danda, quæ tutori, & curatori minoris debetur. 1. tom. post n. 21. p. 127.
Curator absentis. Vid. in verb. *Absentis.*

D

DARE.

VErbum *dare* translationem dominii significat. 3. tom. post n. 7. pag. 5.

DEBITOR.

Debitor ob pecuniam creditam an vinculis detinendus. 1. tom. n. 1. pag. 183.
Et quid, si bona possideat. ibi. n. 3.
Debitor an dandus in servitium, vel in pignus creditoribus. ibi. n. 2. 20. & 21.

DECIMA.

Decimæ quo jure debeantur. 2. tom. à n. 4. pag. 32.
Decimæ sunt, aut *prædiales*, aut *personales*, aut *mixtæ*. ibi. n. 6.
Decimæ hæ ubi solvi debeant. ibi. & n. seqq.
In decimis solvendis semper standum est consuetudini. 2. tom. n. 7. pag. 32.
Decimæ qua actione peti possint. ibi. n. 4.
Decimæ de quibus rebus debeantur. 2. tom. à n. 14. pag. 32.
Decimæ *Mixtæ* quæ dicantur. ibi. n. 28.
Decimæ de fructibus arborum debentur, licet uno anno plures colligantur fructus. ibi. n. 19. pag. 33.
Decimæ debentur de prædiis de novo ad culturam redactis. 2. tom. n. 31. post n. 27. pag. 33.
Decima an debeatur de omni negotio, & militia. ibi. n. 33.
Decimæ an, & quatenus debeantur de fructibus animalium. 2. tom. à n. 27.
Et qui sint animalium fructus. ibi.
Decima agnorum quando, & quatenus solvenda. ibi. n. 30.
Decimæ animalium ubi solvi debeant. 2. tom. n. 13. post n. 10. pag. 32.
Decimæ an de fœtus debeantur. 2. tom. n. 22. pag. 33.
Decimæ an, & quatenus debeantur de piscatus, de pastus, de lanis, de lacte, caseo, & butyro. ibi & à n. 24.
Decimæ personales in toto Orbe Christiano non debentur. 2. tom. n. 35. post n. 27. pag. 33.
Et quid in Hispania consuetudine observetur. ibi.
Decima solvenda integrè, non deductis impensis. ibi. n. 36.
Decimæ ubi solvi debent, quando quis audierit divina officia in una Parochia in hyeme, & alia in æstate. 2. tom. à n. 10. pag. 32.
Decimæ ubi solvi debent, quando quis habuerit plura domicilia in diversis Parochiis. ibi. n. 10.
Decimas integrè non solvens quibus pœnis teneatur. 2. tom. à n. 39. pag. 34.
Decimas non solvens, antequam petantur, an sit in peccato. ibi. n. 41.
Decimas impediens, aut subtrahens excommunicatur. ibi. & n. 5.
Decimæ ubi solvi debent, quando dubitetur, cujus Parochiæ domus sit. 2. tom. post n. 10. & 22. pag. 32.

DECRETUM.

Decretum quibus modis accipiatur. 2. tom. à n. 17. pag. 50.
Decretum hic quid significet. ibi. n. 18.
Decretum quotuplex. ibi. n. 19.
Decretum primum quid sit, declaratur. 2. tom. à n. 20. pag. 50.
Decretum secundum quid etiam sit, explicatur. ibi.
Ut possit deveniri ad primum, & secundum decretum, quæ requirantur. 2. tom. à n. 22. pag. 50.
Decretum primum ut possit interponi, an requiratur, quod reus sit peremptorie citatus, disputatur. ibi. & n. seqq.
Decretum primum jure Regio unam citationem requirit, dum tamen fiat in persona. 2. tom. à n. 30. & 34. pag. 51.
Decretum primum ut interponi possit, an requiratur libelli oblatio. ibi. post n. 36. pag. 52.
Decretum primum ut interponi possit, an requiratur quod actor incuset rei contumaciam. 2. tom. n. 35. pag. 52.
Decretum primum ut interponi possit, an requiratur, quod præcedat semiplena cognitio de debito, vel saltim quod actor juret de calumnia. 2. tom. à n. 39. pag. 52.
Decretum primum ut interponi possit, an requiratur, quod quantitas, pro qua petitur, excedat summam 600. marapetin. 2. tom. n. 38. pag. 52.
Et quomodo pro minori summa hoc casu procedatur. ibi.
Decretum secundum ut interponi possit, quæ etiam requirantur. 2. tom. à n. 51. & seqq. pag. 54.
Decretum primum, vel secundum per quem Judicem interponi possit. ibi. à n. 76. pag. 55. Vid. in verb. *Missio.*

DECURIO.

Decuriones quid observare debeant in causis appellationis apud eos interpositæ. 1. tom. à n. 7. 10. & 12. pag. 281.
Decuriones intra quod tempus sententiam proferre debeant. ibi. n. 10.
Decuriones in appellatione ad Consistorium Assessorem assumunt. 1. tom. n. 13. pag. 281.
Et quid Assessor observare debeat in sententiæ prolatione. ibi.
Decuriones in appellatione ad Consistorium simul cum Judice, à quo appellatum, cognoscunt. 1. tom. n. 12. pag. 281.
Decuriones, si cognoscant de causis excedentibus summam decem mille marapetinorum, an, & quatenus sententia valeat. 1. tom. n. 16. pag. 282.
Decuriones, Judice in criminalibus recusato, assumi debent per Consistorium nominati, ut simul procedant. 1. tom. à n. 53. pag. 240.
Et quid, si Decuriones in loco non sint. ibi. n. 57. Vid. in verb. *Recusatio.*

DEFENSIO.

Defensio unde proveniat. 1. tom. à n. 4. pag. 49.
Defensio nemini deneganda. ibi. à n. 7.
Defensio in quibus casibus reo non competat. ibi. à n. 11.
Defensio an, & quatenus permissa. 1. tom. à n. 72. pag. 227.
Defensio pro quibus rebus, & personis licita sit. ibi.
Delictum commissum ad propriam defensionem, an punibile sit. ibi.
Offendens, vel occidens Clericum ad sui defensionem an excommunicationem incurrat. 1. tom. post n. 71. pag. 227.
Defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ quæ dicatur. 1. tom. n. 75. pag. 227.
Defensionis modum excedens an, & quatenus puniendus. ibi. à n. 77.
Accusatus quando, & quatenus dicere debet, *ad sui defensionem delictum commississe.* 1. tom. n. 81. pag. 227. Vid. in verb. *Accusatio.*
Defensio quomodo probari possit. 1. tom. n. 84. p. 228.
Et an admitti possint familiares, & consanguinei. ibi.
Ad probandam necessariam defensionem an conjecturæ, & præsumptiones admittantur. 1. tom. n. 84. pag. 228. Vid. in verb. *Accusatio.*

DEFUNCTUS.

Contra defunctum, & ejus bona quomodo creditores actiones intentare debeant, hæredibus relictis *ex testamento*, vel *ab intestato*. 1. tom. à n. 22. pag. 127.
Et quid, si hæredes recusaverint hæreditatem. ibi.
Adversus defunctum, & ejus bona quomodo creditores actionem intentare debeant, nullo hærede relicto. 1. tom. post n. 23. pag. 127.

DELEGATUS. DELEGARE.

Delegatus Principis potentior, & dignior est Ordinario. 1. tom. à n. 12. pag. 198.
Delegatus ab alio, quam à Principe an possit post litem contestatam causam aliis committere. ibi. n. 18. pag. 72.
Et quid jure Regio obtineat. ibi.
Delegari à Judicibus Ecclesiasticis an possint causæ mери, & mixti imperii. 2. tom. à n. 1. pag. 16.
Et an id etiam liceat Jure Civili. ibi. n. 2. Vid. in verb. *Judex.*

DELICTUM. DELINQUENS.

Delictorum materia hodie ita immutata est, ut vix distingui possint publica à privatis. 1. tom. post n. 51. pag. 187. Vid. in verb. *Crimen.* in verb. *Pœna.*
Delicta quædam *levia*, quædam *gravia*, quædam *graviora*, & quædam *gravissima*. 1. tom. à n. 53. pag. 187.
Delicta levia quæ, & unde dicantur. ibi. à n. 54.
Delicta gravia, & graviora quæ sint. ibi. à n. 56. & 57.
Delicta gravissima quæ sint. 1. tom. à n. 59. post 53. pag. 187.
Delicta an sint levia, gravia, graviora, & gravissima, unde cognosci valeat. ibi. à n. 65.
Regius Senatus à Rege interrogatus, quæ essent delicta attrocia, quæ respondit. ibi. n. 67. Vid. verb. *Consistium.*
Delictorum agravatio, & attrocitas quibus modis, & rationibus contingat. 1. tom. n. 40. pag. 225.
Delictorum quædam sunt *ordinaria*, quædam *extraordinaria*. 1. tom. à n. 69. pag. 158.
Delicta ordinaria, & extraordinaria quæ illa sint. ibi.
Delicta quædam *nominata*, quædam *innominata*. ibi. n. 70.
Delicta nominata, & innominata quæ sint, & unde appellentur. 1. tom. post n. 70. pag. 188.
Delicta quædam *Ecclesiastica*, quædam *Secularia*, & quædam *Mixta*. ibi. à n. 77.
Delicta Ecclesiastica, Secularia, & Mixta quæ sint. ibi. n. seqq.
Delicta quædam *publica*, quædam *privata*. 3. tom. post n. 4. pag. 45.
Ex delicto quolibet duplex actio oritur, una parti, altera Reipub. ibi.
Delictorum accusatio. Vid. verb. *Accusatio.*
Delictorum persecutio. Vid. verb. *Actio.*
Delictorum puniendorum potissima pars est eorum investigatio. 1. tom. n. 1. pag. 175.
Delictorum executio publicè fieri debet. ibi. à n. 62. pag. 187.
Delicto commisso, quem ordinem Judex, & Tabellio servare debent. ibi. à n. 1. & seqq. pag. 189.
Delictum constare debet esse commissum, priusquam Judex ad aliquem actum proveniat. 1. tom. à n. 4. pag. 189.
Delictum ut verificetur, an sufficiant fama, vel testes minus idonei. ibi. n. 3. Vid. in verb. *Probatio.*
Judex contra delinquentem, recepta summaria informatione quomodo procedere debet. 1. tom. à n. 1. pag. 218.
Delinquens utcumque culpabilis reperiatur in carcerem detrudendus. 1. tom. n. 1. pag. 191.
Et quid, si culpa constet per unum testem minus idoneum, vel ex indiciis. ibi. à n. 2.
Nemo personaliter capiendus absque aliqua informatione, vel indicio. 1. tom. post n. 1. pag. 191.
Alioquin, Judex in Syndicatu tenebitur. ibi. n. 3.
Deliquens an verbaliter citari debeat, antequam capi, & incarcerari possit. 1. tom. n. 6. pag. 191.
Captura delinquentis absque Judicis mandato fieri non potest. ibi. n. 7.
Et quid, si delinquens in fraganti deprehendatur. ibi. Vid. verb. *Alguacillus.*
Carcer delinquentibus qualis designandus. 1. tom. n. 10. pag. 191.
Et quid si fit mulier nobilis, vel ignobilis. ibi. à n. 12. Vid. verb. *Carcer.*
Custos carceris quæ circa captos delinquentes observare debeat. post n. 14. pag. 192.
Custos carceris incarceratam delinquentem carnaliter cognoscens qualiter puniendus. ibi. Vid. verb. *Carcer.*
Delinquens captus à carcere fugere non debet. 1. tom. post n. 9. p. 191.
Delinquens à carcere fugiens qua pœna plectatur. ibi. n. 10.
Delinquens à carcere fugiens an pro confesso habeatur. ibi. n. 5.
Delinquens quando, & quatenus à carcere relaxari possit. 1. tom. à n. 90. pag. 228.
Et quid si Judex reum non relaxaverit. ibi. n. 93. pag. 229.
Captus, si repertus fuerit innocens, à carcere absque impensa relaxandus. 1. tom. post n. 1. pag. 191.
Et an tunc captus à carcere fugiens pro confesso habeatur. ibi. n. 5.
Delinquentis bona quando, & qualiter confiscanda. 1. tom. n. 18. pag. 192. Vid. in verb. *Confiscatio.*
Delinquens ad Ecclesiam confugiens an, & quatenus ab ea extrahendus. 1. tom. à n. 1. pag. 197.
Delinquens ab Ecclesia extrahendus, quando constat immunitate non gaudere. ibi. n. 2.
Delinquens, si dubitetur an gaudeat immunitate Ecclesiæ, quid faciendum. 1. tom. à n. 3. pag. 197.
Delinquens ad Ecclesiam confugiens violenter inde extrahi non debet, quantumvis gravia delictum sit. ibi. à n. 51. p. 203.
Et quid, si publicus latro, vel nocturnus depopulator agrorum. ibi. à n. 64. Vid. in verb. *Immunitas.*
Delinquens confugiens ad personam, vel statuam Principis an gaudeat immunitate. 1. tom. à n. 50. p. 202.
Delinquens confugiens ad Palacium Regis an gaudeat immunitate. ibi. n. 52. vid. verb. *Immunitas.*
Delinquente deprehenso, vel ab Ecclesia extracto, Judex ad quid procedere debet. 1. tom. n. 184. pag. 214.
Delinquens qui negavit delictum, convictus potest probari, ad sui defensionem fecisse. 1. tom. à n. 81. pag. 228. Vid. in verb. *Defensio.*
Delinquens non tenetur veritatem confiteri, nisi juste in-

interrogetur. ibi. post n. 12. pag. 216.
Delinquens insuste interrogatus an possit simpliciter veritatem negare. 1. tom. à n. 15. pag. 216.
Et quid si juramentum intervenerit. ibi. à n. 16. Vid. in verb. *Confessio.*
Delinquens absens. Vid. in verb. *Absens.*

DENUNTIATIO.

Variæ in jure sunt species denuntiationis. 1. tom. n. 2. pag. 179.
Denuntiatio, de qua hic agitur, quid sit. ibi. post n. 2.
Denuntiatio ex duplici causa fit. ibi. n. 3.
Officiales publici ad crimina denuntianda erecti poterunt. 1. tom. n. 4. pag. 179.
Eos creare poterunt Judex, vel Civitas merum Imperium habens. ibi. Vid. in verb. *Fiscalis.*
Solemnitates in accusatione requisitæ in denuntiatione necessariæ non sunt. 1. tom. n. 3. pag. 180.
Qui calumniam in denuntiatione commiserit, puniendus. ibi. n. 4.
Modus procedendi per viam denuntiationis ordinarius est. 1. tom. n. 1. pag. 179.
An libellus in denuntiatione offerendus. ibi. n. 2. p. 180.
Ordo processus in denuntiatione traditur. 1. tom. à n. 1. pag. 180.

DEPOPULATOR.

Depopulator agrorum nocturnus quis dicatur. 1. tom. n. 66. pag. 204.
Depopulator agrorum nocturnus an, & quatenus gaudere possit Ecclesiæ immunitate. ibi. Vid. in verb. *Immunitas.*

DEPOSITUM. DEPOSITARIUS.

Depositum quid sit. 3. tom. n. 1. pag. 65.
Depositum aliud est *judiciale*, aliud *extrajudiciale*. ibi. n. 3.
Depositum judiciale quid sit. ibi. n. 4.
Depositum extrajudiciale quid etiam. ibi. n. 7.
Depositum extrajudiciale aliud est *voluntarium*, aliud *necessarium*. 3. tom. n. 8. pag. 65.
Depositum voluntarium quod dicatur. ibi. n. 9.
Depositum necessarium quid sit. ibi. n. 12.
Depositum proprie non cadit in rebus immobilibus. 3. tom. n. 25. pag. 66.
Depositi actio. Vid. verb. *Actio.*
Depositum an, & quatenus habeat executionem paratam. ibi. n. 26. Vid. verb. *Executio.*
Depositarius ad quid teneatur. 3. tom. post n. 8. pag. 65.
Depositarius an, & quatenus teneatur de culpa levi, levissima, & casu fortuito. ibi. à n. 14. & 15.
Depositarius depositum negans an efficiatur infamis. ibi. n. 10.
Depositarius à Judice electus semper præsumitur idoneus. 3. tom. post n. 3. pag. 65.
Depositarius à Judice electus, si idoneus non fuerit repertus, an, & quatenus Judex parti læsæ teneatur. n. 6.
Deponenti apud nautam, cauponem, stabularium arcam, fardelum, vel aliam rem ligatam, si post modum illigata reddatur, an hi teneantur. 3. tom. post n. 21. p. 66.
Et an deponentis juramento standum. ibi.

DILATIO.

Quot dilationes potest Judex concedere in causis pecuniariis. 1. tom. à n. 22. pag. 88.
Quarta dilatio an, & quatenus concedi possit. ibi. n. 24.
Et quid jure Regio obtineat. ibi.
Dilationes jure Regni an simul, aut successivè dandæ sint. 1. tom. post n. 27. pag. 88.
Unaquæque dilatio quanta esse debeat arbitrio Judicis regulato relinquendum. ibi. n. 30. Vid. in verb. *Probatio.*
Beneficium quinquennalis dilationis quando, & quomodo obtinendum. 1. tom. n. 1. pag. 165.
Ut hoc beneficium competat, quæ requirantur. ibi. n. 2.
Et an major quinquennio dilatio dari possit. ibi. n. 4.
Debitor, cui dilatio datur ad solvendum an cautionem de solvendo intra tempus dilationis præstare teneatur. 1. tom. n. 5. pag. 166.
Dilationis termino elapso, an possit debitor uti beneficio cessionis. ibi. n. 6. Vid. verb. *Cessio.*
Forma, & ordo procedendi in quinquennali delatione, vulgò *espera de Acreedores*, traditur. 1. tom. à n. 1. pag. 173.

DOLUS.

Dolus incidens in contractum an efficiat illum nullum. 3. tom. n. 13. post n. 10. pag. 55.
Dolus quando dicatur in contractum incidere. ibi. n. 16. post n. 15.
Dolus dans causam contractui an, & quatenus efficiat contractum nullum. 3. tom. à n. 10. pag. 55.
Dolus quando dicatur causam contractui dare. ibi. n. 15.

DOMINIUM.

Quot sint genera dominii. 3. tom. n. 8. pag. 8.
Dominium utile an detur. ibi.
Dominium directum, & utile quid sit. ibi.

DOS. DOTARE.

Dotare filias est paternum officium. 3. tom. post n. 11. pag. 77.
Pater an dotare tenetur filiam absque ejus consensu nubentem. ibi. n. 14.
Dotis duo privilegia numerantur. ibi. n. 7.
Dos profectitia quæ dicatur. 3. tom. post n. 10. p. 78.
Dos adventitia quæ sit. ibi.
Dotis profectitiæ, & adventitiæ repetitio cui competat. ibi.
Dos, matrimonio soluto, qualiter repetenda. ibi. à n. 10.
Dos an, & quatenus, constante matrimonio, repeti possit. 3. tom. post n. 10. pag. 78.
Dotis actiones quæ. Vid. verb. *Actio.*
Dotis causa an, & quatenus ad Judicem Ecclesiasticum pertineat. 2. tom. à n. 11. pag. 10.
Dotis causa an sit mixti fori. ibi.

DUPLA.

Dupla, vulgo *de cabeça* quot argenteos conficiat, explicatur. 1. tom. à n. 76. pag. 296.

E

ECCLESIA. ECCLESIASTICUS.

Ecclesiis honor debitus per culpam hominum eis non est auferendus. 1. tom. n. 39. pag. 202.
In Ecclesia crimen committens an gaudeat ejus immunitate. ibi. à n. 76. pag. 204.
Ecclesia destructa an, & quatenus omnia privilegia retineat. 1. tom. n. 38. pag. 201.
Ecclesia qualis esse debeat, ut gaudeat immunitatis privilegio. ibi. à n. 24.
Ecclesiam offendens an ejus immunitate gaudeat. 1. tom. à n. 143. pag. 210.
Ad Ecclesiam confugiens an debeat ibi catenis allegari, aut obsideri. ibi. & à n. 3. pag. 197.
Ecclesia spoliata ante omnia restituenda est. 1. tom. à n. 15. pag. 198.
Ecclesia per desuetudinem perdidit jus exigendi 30. lib. argenti à Judice delinquentem ab ea extrahente. ibi. post n. 15.

Ec-

Ecclesia an, & quatenus de suis bonis alere debeat delinquentes ad se confugientes. 1. tom. à n. 176. p. 213.
Ecclesiæ immunitas. Vid. in verb. *Immunitas.*
Ecclesiasticus Judex. Vid. in verb. *Judex.*

EMPTIO. EMPTOR.

Emptionis contractus solo consensu perficitur. 3. tom. post n. 4. pag. 56.
In emptionis contractu quæ etiam requirantur. ibi. & n. seqq.
In emptionis contractu an, & quatenus scriptura requiratur. 3. tom. à n. 10. pag. 56.
In emptorem rei venditæ dominium quando transferatur. ibi. n.
In emptionis contractu quando erit locus pœnitentiæ. 3. tom. à n. 10. pag. 56.
In emptionis contractu, si arrhæ dentur nomine precii, an sit pœnitentiæ locus. ibi. n. 11.
Empti actio. Vid. verb. *Actio.*

EPISCOPUS.

Episcopi sunt Procuratores, & Defensores Ecclesiarum suarum Diœcesum. 2. tom. à n. 1. pag. 17.
Episcopi an agere possint pro rebus Ecclesiæ sine consensu Capituli. ibi. n. 2.
Episcopi auctoritate locus constructus religiosus efficitur, neque ad usus humanos reddire potest. 1. tom. à n. 27. pag. 200.
Episcopus in sua Diœcesi ordinariam jurisdictionem habet. 2. tom. à n. 4. pag. 3.
Episcopus in quibus casibus, & contra quas personas jurisdictionem exercere possit. ibi.
Causæ matrimoniales, & criminales solis Episcopis reservantur: & quare. 2. tom. post n. 7. pag. 4.
Et an Prælatis inferioribus interdicantur. ibi. Vid. in verb. *Jurisdictio.* Vid. in verb. *Causa.*
Prælati Episcopis inferiores an, & quatenus in Diœcesibus Episcoporum jurisdictionem ordinariam habere possint. 2. tom. n. 5. pag. 4.
Et an Sacerdos curam animarum habens jurisdictionem aliquam habeat. ibi. n. 6.
Episcopus an possit absolvere excommunicatum ab inferiori jurisdictionem habente. 2. tom. n. 10.
Episcopus jurisdictionem inferioribus servare tenetur. ibi.
Episcoporum munus proprium est vitia Subditorum omnium redarguere. 2. tom. post n. 4. pag. 4.
Episcoporum quid etiam teneantur facere ad corrigenda scelera Subditorum. ibi. à n. 3. pag. 17.
Episcopi quid facere teneantur, antequam procedant ad capturam Clericorum. 2. tom. à n. 4. pag. 69.
Episcopus non potest de Subdito alterius Episcopi cognoscere, neque eum ordinare. ibi. post n. 1. pag. 3.
Episcopus an, & quatenus per negligentiam Judicis Secularis possit punire scelera latorum. 2. tom. post n. 4. pag. 3.
Episcopi qualiter se gerere debeant in corrigendis excessibus Clericorum. ibi. à n. 3. pag. 68.

ERROR.

Error communis jus facit. 3. tom. post n. 7. pag. 20.
Error juris non excusat à culpa; bene tamen excusat à dolo. ibi. post n. 28. pag. 46.

EUCHARISTIA.

Ad Eucharistiæ Sacramentum confugiens an, & quatenus immunitate gaudeat. 1. tom. n. 36. pag. 201. Vid. in verb. *Immunitas.*

EXCEPTIO. EXCIPERE.

Actio, & exceptio sunt correlativa; ut sine actione consistere non possit exceptio. 1. tom. n. 2. pag. 60.
Excipere quis potest, licet accusare non possit. ibi. n. 6. pag. 61.
Exceptio quid sit, inquiritur. 1. tom. à n. 1. pag. 60.
Exceptionum summa divisio est, scilicet, quod aliæ sint *peremptoriæ*, aliæ *dilatoriæ*, & aliæ *mixtæ*. post n. 10. pag. 61.
Exceptio dilatoria quid; & in quot species dividatur. 1. tom. n. 12. & 13. pag. 62.
Exceptiones dilatoriæ quando sint opponendæ, explicatur. 1. tom. n. 14. & seqq. pag. 62.
Exceptiones dilatoriæ jure Regio intra novem dies sunt opponendæ, & probandæ. ibi. n. 16.
Exceptiones dilatoriæ in foro Ecclesiastico intra quod tempus proponi debeant. 2. tom. n. 1. pag. 36.
Exceptionum dilatoriarum tempus à jure concessum an per Judicem restringi possit, inquiritur. 1. tom. n. 17. post n. 14. pag. 63.
Exceptionum dilatoriarum quæ prius, & qualiter proponendæ in foro Ecclesiastico. 2. tom. à n. 2. p. 36.
Et quando exceptio *recusationis*, & quomodo proponenda. ibi. n. 6. pag. 37.
Exceptio non in genere, sed in specie est proponenda. 1. tom. n. 23. pag. 79.
Exceptio *recusationis* ante omnes alias dilatorias opponenda est. 1. tom. n. 21. pag. 62. Vid. verb. *Recusatio.*
Exceptio *fori declinatoria*, seu *incompetentia* quomodo, & quando utiliter opponenda, docetur. 1. tom. n. 22. & seqq. pag. 62.
Exceptiones *fori declinatorias* ut quis non possit opponere traditur cautela, & contracautela. 1. tom. n. 27. pag. 63.
Exceptio *litis-pendentiæ*, cum sit dilatoria ante litis contestationem objicienda est. 1. tom. n. 81. pag. 69.
Exceptio *excommunicationis* quomodo, & quando opponenda. 1. tom. n. 57. & seqq. pag. 66.
Exceptionem *excommunicationis* opponens exprimere debet, an sit major, vel minor, & nomen excommunicatoris. ibi. n. 63. pag. 67.
Exceptio *loci non suti* quando opponenda. 1. tom. n. 61. post n. 57. pag. 67.
Exceptio *loci non suti* in quo differat ob exceptione excommunicationis. ibi. n. 62.
Exceptio *criminis* adversus spoliatum an opponi possit. 1. tom. à n. 4. pag. 61.
Qui excipiendo crimen objicit, criminaliter agi non videtur. ibi. n. 7.
Quædam sunt exceptiones dilatoriæ, quæ etiam post declinatoriam possunt in eodem libello comulari. 1. tom. n. 38. pag. 63.
Exceptionis dilatoriæ cognitio summaria esse debet, & ante definitivam de ea pronuntiandum, ad ulteriora processus procedendo. 1. tom. n. 84. pag. 70.
Exceptiones mixtæ, seu *anomalæ* quæ dicantur. 1. tom. à n. 82. pag. 69.
Exceptiones mixtæ enumerantur. ibi. & à n. 83.
Exceptiones mixtæ quando sint opponendæ. ibi.
Reus intra novem dies litem non contestans, potest nihilominus intra viginti peremptorias exceptiones objicere. 1. tom. n. 29. pag. 73.
Exceptio peremptoria quæ dicatur. 1. tom. à n. 1. pag. 77.
Exceptio *litis finitæ* quæ dicatur: & quot illæ sint. ibi. n. 2.
Exceptiones *litis finitæ*, cum dilatoriæ, & peremptoriæ sint, objici possunt, vel *in vim dilatoriarum*, vel *in*

vim peremptoriorum. 1. tom. à n. 3. pag. 77.
Exceptiones peremptoriæ *in vim dilatoriarum* oppositæ quando proponendæ. 1. tom. à n. 3. pag. 77.
Et quis sit harum exceptionum effectus. ibi. n. 7.
Exceptiones peremptoriæ *in vim dilatoriarum* oppositæ, si non probentur, an iterum objici possint. 1. tom. n. 7. pag. 78.
Exceptiones, si testibus, vel instrumentis probandæ sint, quid observandum. 1. tom. post n. 9. pag. 78.
Et quid si sint reconventiones. ibi. n. 13.
Exceptiones peremptoriæ *in vim peremptoriarum* oppositæ quando proponendæ. 1. tom. post n. 7. pag. 78.
Et quis sit harum exceptionum effectus. ibi. n. 4. pag. 77.
Exceptiones peremptoriæ *in vim peremptoriarum* objectæ, si proponantur ante litis contestationem an, & quatenus impediant litis ingressum. 1. tom. n. 5. p. 77.
Exceptiones peremptoriæ intra viginti dies non oppositæ an, & quatenus proponi, & admitti debeant. 1. tom. post n. 7. pag. 78.
Exceptionibus peremptoriis intra viginti dies non oppositis restitutio quando, & quibus competat. 1. tom. n. 15. & 16. pag. 78.
Quæ exceptiones, & quatenus objici possint, publicatis jam attestationibus. 1. tom. n. 16. post n. 9. pag. 78.
Et quid obtinetur si objicienti sit minor. ibi.
Quædam sunt peremptoriæ exceptiones, quæ post definitivam opponi possunt. 1. tom. n. 9. pag. 78.
Exceptio nullitatis ratione *incompetentiæ* judicis quocumque tempore opponi potest. 1. tom. n. 74. p. 39.
Exceptio *incompetentiæ* cum qua protestatione proponenda. ibi. n. 30. pag. 64.
Exceptio *declinatoriæ incompetentiæ* in quacumque parte litis opponi poterit. 1. tom. post n. 22. pag. 63.
Exceptiones, quæ executionem impediant. Vid. verb. *Executio.*

EXCOMMUNICATIO. EXCOMMUNICATUS.

Excommunicatio est major Ecclesiæ pœna. 1. tom. n. 66. post n. 63. pag. 67.
Excommunicatio minor non est sufficiens ad contumaces compescendos. ibi. n. 68.
Quoties mentio fit excommunicationis an de majori in dubio intelligatur, disputatur. 1. tom. n. 64. & seqq. pag. 67.
Excommunicatio minor nil ultra peccatum mortale operatur. ibi. n. 68.
Excommunicationis pœna ut uti possit, quæ Concilium Tridentinum requirat. 2. tom. n. 8. pag. 49.
Excommunicatio est nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, & quæ magis frequentatur. ibi. n. 7.
Excommunicatio, nulla præcedente monitione, an sit valida, inquiritur. 2. tom. post n. 17. pag. 25.
Excommunicatio ob peccatum mortale notorium valet sine monitione. ibi.
Excommunicationis sententia *in scriptis* est proferenda. 2. tom. post n. 15. pag. 25.
Ad excommunicationis sententiam proferendam quæ præcedere debeant. ibi post n. 17.
Excommunicationis exceptio. Vid. in verb. *Exceptio.*
Excommunicatus majore excommunicatione an in judicio stare possit. 1. tom. à n. 40. pag. 65.
Excommunicatus an cogi possit suis adversariis respondere. ibi. n. 42.
Excommunicato in judicium venire compulso permittitur excipere, se defendere, & appellare: & quia. 1. tom. post n. 42. pag. 65.
Excommunicatus in judicium venire compulsus an id fieri debeat personaliter, vel per procuratorem. 1. tom. à n. 49. pag. 66.
Et quid si causa sit ardua. ibi. n. 51.
Excommunicatus quando, & quatenus vitari debeat. 1. tom. à n. 70. pag. 68.
Excommunicatus jure veteri vitandus erat, eo ipso quod constabat, eum esse excommunicatum. ibi.
Excommunicatorum participatio in actibus divinis jure divino; in humanis vero jure positivo prohibita. 1. tom. à n. 46. pag. 65.
Excommunicato communicans an, & quatenus peccet. ibi. n. 60. post n. 57. pag. 67.
Excommunicatus non est vitandus ante denuntiationem. 1. tom. post n. 72. pag. 68.
Et quid si excommunicatio duobus testibus probetur. ibi. n. 73.
Excommunicatus notorius, ut nulla possit excusatione celari an ante denuntiationem vitari debeat. 1. tom. à n. 77. pag. 69.
Excommunicatus notorius an necessario sit denuntiandus. ibi. à n. 79.
Excommunicatus ab inferiore Episcopo an possit ab Episcopo absolvi. 2. tom. n. 10. pag. 4. Vid. in verb. *Episcopus.*

EXCURSIO.

Excursio prius est in bonis debitoris facienda, quam revocatoria intentetur. 3. tom. n. 17. pag. 25.
Excursio prius est in bonis debitoris facienda cum citatione tertii possessoris, quam agatur contra tertium possessorem. ibi. n. 25. pag. 29.
Et quid si appositum fuerit pactum *de non alienando*. ibi. n. 7.

EXECUTIO. EXECUTOR.

Executionis via quare inducta fuerit. 1. tom. n. 1. pag. 129.
An via executiva dormiat, quando debitor petit, creditores suos convocari, ut eis secundum prælationem satisfiat. 1. tom. n. 20. pag. 171.
An ad executionis viam reddire liceat, ordinaria prius intentata, & quatenus. 1. tom. n. 3. & 30. pag. 156.
Via executiva an, & quatenus fiat ordinaria per tertii oppositionem. 1. tom. n. 1. & 7. pag. 162. Vid. in verb. *Oppositor.*
In executionis via curandum, ut tàm creditoris, quàm debitoris persona legitimetur. 1. tom. post n. 17. pag. 145.
Executioni an mandatari debeant instrumenta ad petitionem minoris, mulieris conjugatæ, vel alterius personæ inhabilis. 1. tom. post n. 17. pag. 146.
Executionem an, & quatenus habeant legatarii adversus hæredes vigore testamenti. 1. tom. à n. 19. pag. 134.
Executionem an habeant cessionarii virtute instrumenti cessi. 1. tom. n. 32. pag. 135.
Executionem an habeat emptor hæreditatis vigore instrumentorum, quibus venditor poterat executionem petere. ibi. post n. 34.
Executionem an, & quatenus habeat uxor acceptatis lucra nuptialia ex instrumentis in favorem mariti confectis, & ab ejus hæredibus mulieri adjudicatis pro dimidia parte lucrorum. 1. tom. post n. 34. pag. 136.
Executionem an habeant instrumenta, tàm publica, quàm privata adversus hæredem debitoris in eisdem contenti: & quatenus. 1. tom. à n. 36. p. 137.
Et quid si aliquod prælegatum alicui ex hæredibus factum. ibi. & n. 38.
Executio an, & quatenus fieri possit adversus hæredem tempore confectoi inventarium, disputatur. 1. tom. à n. 40. pag. 137.
Executio an fieri debeat adversus hæredes intra novem dies à morte testatoris. ibi. & seqq.
Executio contra affines, & consanguineos defuncti quatenus petenda. 1. tom. n. 47. pag. 139.
Executionem an, & quatenus habeant instrumenta adversus possessorem rei specialiter hypothecatæ. 1. tom. à n. 39. & 49. pag. 139.
Et quid si clausula *de non alienando* non contineant. ibi.
Executionem intentans coram quo judice comparere debeat. 1. tom. à n. 3. pag. 143.
Et an simul coram diversis judicibus intentare eam possit. ibi. n. 4.
Executio quando, & qualiter intentari poterit coram judice loci contractus. 1. tom. à n. 7. pag. 143.
Et quando locus erit remissioni. ibi. n. 9.
Executio sententiæ in causa appellationis confirmatæ ad inferiorem remittenda. 1. tom. n. 8. pag. 276.
Judex, coram quo executio petita fuerit, an sit plus quam merus executor. 1. tom. n. 45. pag. 159.
Judex, coram quo executio petita fuerit, an recusari possit. ibi.
Judex unus alterius sententiam executioni mandare potest. 1. tom. post n. 5. pag. 143. Vid. in verb. *Sententia.*
Executionem paratam habent in foro Ecclesiastico, quæ de jure Regio in Sæculari. 2. tom. post n. 1. pag. 63.
Et an in executionis via idem sit stylus fori Ecclesiastici, & Sæcularis. ibi.
Executionem quæ hodie paratam habeant. 1. tom. post n. 1. pag. 129.
Executionem paratam habet sententiam in auctoritatem rei judicatæ transacta. ibi. à n. 1. pag. 132.
Executionem an, & quatenus paratam habeat sententia arbitri, arbitratoris, & amicabilis compositoris. 1. tom. n. 4. pag. 132.
Et quid jure Regio obtineat. ibi. Vid. in verb. *Sententia.*
Executio instrumenti æquiparatur executioni sententiæ. 1. tom. n. 3. pag. 132.
Executionem an, & quatenus paratam habeant instrumenta publica. 1. tom. à n. 6. p. 132.
Et quid circa id jure Regio cautum, disputatur. ibi. & n. seqq. Vid in verb. *Instrumentum.*
Executionem ut paratam habeant instrumenta publica, an requiratur, ut in eis apponatur clausula *guarentigia*, inquiritur. 1. tom. à n. 9. pag. 132.
Executionem ut paratam habeant instrumenta publica, an intelligatur *de originalibus*, & non *de exemplis*. 1. tom. post n. 12. pag. 133.
Et quid, si in instrumento appositum non fuerit verb. *Promitto.* ibi.
Executionem ut paratam habeant instrumenta publica certæ, & liquidæ quantitatis esse debent. 1. tom. à n. 15. pag. 133.
Executionem an, & quatenus paratam habeant instrumenta incertæ, & illiquidæ quantitatis. ibi. & n. 16.
Executionem an, & quatenus paratam habeant instrumenta publica conditionalia, vel in diem concepta. 1. tom. post n. 17. pag. 134.
Executionem an, & quatenus habeat testamentum adversus hæredes. 1. tom. à n. 19. pag. 134.
Executionem paratam an habeat legatum ad pias causas. 3. tom. n. 45. & 48. pag. 47.
Et quomodo ad eam procedendum. ibi. n. 50.
Executionem paratam an, & quatenus habeat depositum. 3. tom. à n. 16. pag. 66.
Executionem an, & quatenus habeat scriptura privata. ibi. à n. 21. Vid. in verb. *Scriptura.*
Executionem an habeat scriptura privata habita *pro recognita* ob contumaciam rei nolentis respondere, vel recusantis comparere, inquiritur. 1. tom. à n. 25. pag. 135.
Executionem an habeat scriptura privata à tertio recognita. 1. tom. post n. 26. pag. 135.
Et an recognitio retrotrahatur ad tempus, & diem, quo fuit celebrata. ibi. à n. 31. pag. 136.
Executionem an habeant instrumenta *nudo pacto* confecta. 1. tom. post n. 51. pag. 140.
Executionem qualiter habeant instrumenta in contractu speciei. ibi. n. 52.
Executionem an habeat transactio inter partes facta. 1. tom. à n. 53. pag. 140.
Executionem habet juramentum decisiorum. ibi. n. 52.
Executionem an, & quatenus habeat confessio in judicio facta. ibi. n. 53.
Executionis viam intentans quid observare debeat. 1. tom. à n. 14. & seqq. pag. 145.
Executionis viam intentans quid petere, & concludere debeat. ibi. & n. 18. pag. 146.
Executionis petitio quid continere debeat. 1. tom. n. 18. pag. 146.
Executionem petens quid jurare debeat. ibi.
In executionis via an libellus efferendus. 1. tom. n. 1. pag. 142.
In executionis via an lis contestanda sit. ibi.
Executionem petens pro quantitate plus sibi debita quam pœnam incurrat. 1. tom. n. 19. pag. 146.
Et quomodo ea pœna evitari poterit. ibi.
Executionem petens protestari debet, se esse paratum recipere in solutionem debiti omne, quod solutum apparuerit. 1. tom. à n. 19. pag. 146.
In executionis via Judex quid inspicere, & observare debeat. 1. tom. n. 5. & seqq. & à n. 22. pag. 146.
Executio sententiæ extra territorium judicantis quomodo fieri debeat. 1. tom. à n. 5. pag. 143.
Executio alicujus instrumenti extra territorium judicantis quando, & quomodo facienda. ibi. à n. 7.
Executionis mandatum qualiter decernendum à Judice. 1. tom. à n. 23. pag. 146.
Executionis mandatum quid continere debeat. ibi.
Executorium mandatum quomodo à Judice concipi debeat. 1. tom. n. 5. pag. 163.
Executionis mandatum manu Judicis, & Tabellionis subscriptum creditori tradendum. 1. tom. post n. 23. pag. 145.
Executionis mandatum si prius executori detur an sit executio nulla. ibi. à n. 38. pag. 49.
Executionis mandatum an absque debitoris citatione decerni debeat. 1. tom. à n. 25. pag. 147.
Ab executionis mandato an, & quatenus appellari possit. ibi. post n. 38. pag. 149.
Executio fieri debet in persona, & bonis debitoris. 1. tom. n. 26. pag. 147.
Executio prius fieri debet in rebus movilibus, & his deficientibus in immovilibus. ibi. post n. 31.
Executio facta prius in immovilibus an sit nulla. ibi. pag. 148.
Executio non solum pro quantitate debita, sed etiam pro expensis fieri debet. 1. tom. n. 28. pag. 147.
Et quæ expensarum nomine veniant. ibi. n. 29.
Executio in quibus rebus fieri nequeat: & quæ illæ sint. 1. tom. post n. 34. pag. 148.
Executio an, & quatenus fieri possit in bonis, & rebus privilegiatis, si alia bona non inveniantur. ibi.

& num. seqq.
Et quid, si debitum sit Fiscale. ibi. n. 37.
Executio an fieri possit in libris Scholasticorum. 1. tom. post n. 37. pag. 49.
Executio an fieri possit in officiis publicis, veluti Tabellionum, Decurionum, & similium. ibi.
Executio an fieri possit in fructibus beneficii. 2. tom. post n. 70. pag. 55.
In executione, deficientibus bonis, & fidejussore *de evictione* debitor realiter capi debet. 1. tom. n. 32. pag. 148.
Pro executione personæ privilegiatæ capi non debent: & quæ illæ sint. ibi. & n. 33.
Executione facta ad bona publicè subhastanda procedendum. 1. tom. à n. 39 pag. 149.
Et qualiter subhastatio rite fiat. ibi. Vid. in verb. *Subhastatio.*
Executione facta, præconia quo ordine danda: & quot. 1. tom. à n. 39. pag. 49.
Et quid si res sint moviles, vel immoviles. ibi.
Executio an, & quatenus annulletur per omissionem præconiorum. ibi.
Bona in executione subhastata an, & quatenus possit retrahere debitor. 1. tom. à n. 48. pag. 159. Vid. in verb. *Retrahitur.*
Si in executione bona subhastata non sufficiant ad solutionem debiti, ad quid procedi debeat. 1. tom. n. 47. pag. 159.
Ad ultimam executionem debitor citari debet. 1. tom. n. 43. pag. 150.
Et qualiter citatio ad ultimam executionem fieri debeat. ibi. Vid. in verb. *citatio.*
In executionis via, facta citatione ad ultimam executionem, ad quid procedendum. 1. tom. à n. 45. pag. 150.
Et quid si debitor compareat ante, vel post citationem. ibi.
In executionis via quando porrigendus libellus oppositionis. 1. tom. n. 45. pag. 150.
In executionis via, libello oppositionis porrecto, ad quid proceedendum. ibi. & n. 36. pag. 157.
Executionem quæ exceptiones impediant. 1. tom. à n. 1. & seqq. per tot. pag. 156.
Excutionem impediunt.
Exceptio *solutionis.* ibi. à n. 1.
Exceptio *pacti de non petendo.* ibi.
Exceptio *usurarum*, id est, quòd contractus est usurarius. ibi.
Exceptio, quod *metu*, aut vi contractus fuit celebratus. ibi.
Exceptio *filiitatis* an, & quatenus executionem impediat. ibi.
Exceptio *nullitatis* an, & quatenus executionem impediat. ibi. n. 2.
Exceptio *nullitatis*, ut executionem impediat, an probari debeat intra novem dies. ibi. n. 4.
Exceptio, *quod is*, qui eam petit, vel contra quem petitur, *non est nominatus in instrumento* quatenus executionem impediat. 1. tom. post n. 5. pag. 153.
Exceptio *non numeratæ pecuniæ* an, & quatenus executionem impediat. 1. tom. n. 5. pag. 153.
Exceptio *restorationis* an, & quando executionem impediat. ibi. n. 7.
Exceptio *compensationis.* ibi. n. 8.
Exceptio *restitutionis in integrum* an executionem impediat. 1. tom. post n. 8. pag. 153.
Exceptio, *quod causa debiti in instrumento non continetur* executionem impedit. ibi. n. 10.
Exceptio *lapsi decennii.* 1. tom. n. 11. pag. 153.
Et quid si instrumentum sit conditionale, vel in diem conceptum. ibi.
Exequendi jus per lapsum decem annorum præscribitur. 1. tom. post n. 11. pag. 153.
Et an, & quatenus id procedat in annuis redditibus, inquiritur. ibi. post n. 15. pag. 154.
Exequendi jus per lapsum decennii præscribitur etiam contra Ecclesiam, aut Clericum. 1. tom. post n. 15. pag. 154.
Exequendi jus ut præscribi non possit, quæ cautela adhibenda. ibi.
Executionis via præscripta, via ordinaria debitum petiti poterit: & quare. 1. tom. à n. 12. pag. 154.
Executionis via præscripta, quomodo debitum executivè peti possit, docetur. ibi. post n. 15.
Exceptio, *quod solutionis dies nondum esset* executionem impedit, etiamsi à reo non opponeretur. 1. tom. à n. 17. pag. 154.
Et quid circa id Judici ex officio licebit. ibi.
Exceptio *pendentiæ componi ti.* 1. tom. n. 20. pag. 155.
Exceptiones adversus compromissum, vel sententiam arbitrariam. ibi. n. 21.
Exceptiones *quod summa*, quæ petitur, *non est comprehensa in instrumento.* 1. tom. n. 23. pag. 155.
Exceptio *juramenti.* ibi. n. 25.
Et an id jure Canonico procedat. ibi.
Exceptio, quæ in ipsa executione ex defectu solemnitatis omni possit an admittenda. 1. tom. post n. 25. pag. 155.
Exceptio, *quod instrumentum*, quod præsentatur, *non est principale.* ibi. n. 27.
Exceptio ejus, quod evidenter reddeat ipsum instrumentum inefficax. ibi. post n. 32. pag. 157.
Exceptio *quod instrumentum*, quod producitur, *non est publicum, nec authenticum, sed fassum* quatenus executionem impedit. 1. tom. n. 16. pag. 154.
Et quid, si creditor instrumentum comprobari fecerit intra decem dies. ibi.
Exceptio *litis-pendentiæ* an, & quatenus executionem impediat. 1. tom. à n. 30. pag. 156.
Exceptio *offerendi rationes* quando executionem impedire possit. ibi.
Exceptio, quæ jure communi poterat opponi an, & quatenus executionem impedire hodie possit. 1. tom. n. 32. pag. 157.
Exceptio quæcumque legitima intra decem dies probata executionem impedit. ibi. post n. 34.
Exceptiones allegatæ in sententia, cujus virtute executio petita, an eam impedire possint. 1. tom. n. 35. pag. 157.
Exceptiones requirentes altiorem indaginem an, & quatenus executionem impedire possint. 1. tom. post n. 1. pag. 152.
Exceptio omnis incontinenti probabilis contra executionem admitti debet. ibi. post n. 7. pag. 153.
Exceptiones adversus executionem intra quod tempus sunt objiciendæ. 1. tom. n. 45. pag. 154.
Et quid, si debitor ante citationem comparuerit. ibi. n. 47.
Exceptiones adversus executionem intra quod tempus produci, & probari debeant. 1. tom. à n. 36. pag. 157. Vid. verb. *Terminus.*
Et quid, si debitor probare velit suas exceptiones per confessionem partis. ibi. à n. 39. pag. 158.
Exceptiones adversus executionem si reus extra Diœcesim, vel Regnum probare intendat, quid observari debeat, præscribitur. 1. tom. à n. 40. pag. 158.
Exe-
Executionem sententiæ criminis qualibet exceptio legitima impedit. 1. tom. n. 24. pag. 149.
Et quid, si non sit ex contentis in leg. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. ibi.
Executio sententiæ in causis, ubi imponenda venit pœna corporis afflictiva, an, & quatenus suspendi debeat. 1. tom. à n. 126. pag. 248.
Executione facta, sive probatæ sint, sive non sint probatæ exceptiones, ad quid Judex procedere debeat. 1. tom. à n. 41. pag. 159.
A sententia ultimæ executionis an appellari possit: & qualiter admitti debeat. 1. tom. post n. 43. post n. 42. pag. 159. Vid. in verb. *Appellatio.* & verb. *Sententia.*
A sententia ultimæ executionis si appellatum fuerit, quid observetur. 1. tom. post n. 41. pag. 159.
Et quid in causa appellationis observant Judices Superiores, & Consistoria locorum. ibi. & n. 44.
Executori an, & quatenus sportulæ debeantur. 1. tom. à n. 28. pag. 147.
Executori sportulæ non debentur, donec integrè satisfactum sit creditori. ibi. n. 30.
Executori sportulæ non debentur, si debitor tempore, quo requiritur cum mandato executorio, velit solvere incontinenti. 1. tom. à n. 31. pag. 147.
Et quid jure Regio cautum. ibi.
Executum an debeatur decima post executionem factam, si terminus solutionis debitori à creditore prorogetur. 1. tom. post n. 31. pag. 147.
Forma, & ordo procedendi in via executiva traditur. 1. tom. à n. 1. pag. 166.
Forma, & ordo procedendi in foro Ecclesiastico traditur. 2. tom. n. 2. & seqq. per tot. p. 63.
Executio sententiæ in criminalibus, & capitalibus ubi, quando, & quomodo fieri debet. 1. tom. à n. 133. pag. 249.
Executio realis, vel personalis cum fieri potest, à censuris Ecclesiasticis abstinendum. 2. tom. n. 8. pag. 49.

EXILIUM.

Exilii pœna à Judicibus imponi potest. 1. tom. à n. 109. pag. 246.
Exilii pœna qualiter à delinquentibus observari debeat. ibi.
Exilii pœnam rei non observantes in quam pœnam incurrant. ibi. & n. seqq. Vid. in verb. *Pœna.*
Exilii pœna, si non observaverit reus, duplicatur tempus. 1. tom. n. 109. & seqq. pag. 246.
Et quid si exilium fuerit decennalium, vel perpetuum. ibi. n. seqq.
Exilii pœna *ad tempus* imposita, nullo tempore determinato, per decennium imposita censebitur. 1. tom. post n. 109. pag. 247.
Exilii pœna imposita, nulla temporis mentione facta, censetur in perpetuum imposita. ibi. n. 112.
Exilii tempus debet esse perpetuum, & non interpolatum. 1. tom. post n. 112. pag. 247.
Exilii materia remissivè. ibi. Vid. in verb. *Pœna.*

EXPENSA.

Expensarum condemnatio quando, & qualiter à Judice fieri debeat. 1. tom. à n. 37. pag. 56.
Expensarum condemnatio an fieri debeat, parte non petente. ibi. & n. 38.
Expensarum condemnatione omissa, an victor appellare possit. 1. tom. post n. 37. pag. 56.
Expensarum condemnatio an fieri debeat, quando victus justam causam litigandi habuit. ibi. post n. 38.
Appellans venit condemnandus in expensis, si non obtinet sententiam in sui favorem. 1. tom. n. 9. p. 176.
Et quid, si causæ cognitio retineatur, ab interlocutoriis appellando. ibi. n. 11.
Expensarum condemnatio nedum fieri debet propter calumniam, sed etiam propter temeritatem. 1. tom. post n. 24. pag. 117.
Expensarum condemnatio Judici reservatur. 1. tom. post n. 24. pag. 116.
Expensarum condemnatio de quibus in dubio facta intelligatur. ibi. pag. 117.
Expensarum appellatione in causis executionis quæ veniant. ibi. à n. 28. pag. 151. Vid. in verb. *Executor.*
Expensarum probatio cui incumbat. 1. tom. post n. 24. pag. 117.
Expensarum probatio aliquando per sacramentum petentis fit, & arbitrio Judicis taxantur. ibi.

F

FAMA.

FAma publica quam inducat probationem. 1. tom. n. 69. post n. 65. pag. 93.
Fama publica cum aliis adminiculis quam probationem efficiat. ibi. n. 70.

FIDEJUSSIO. FIDEJUSSOR.

Fidejussio in quo differat à constituto. 3. tom. post n. 13. pag. 31.
Fidejussio ante obligationem, & post eam intervenire potest; constitutum post obligationem tantum. ibi. à n. 12.
Fidejussor dictus *de saneamiento* quando, & qualiter teneatur ad solutionem debiti. 1. tom. n. 47. pag. 159.
Fidejussor *de saneamiento* in subsidium datur. ibi.
Fidejussores Judicum ad quid teneantur, & quatenus. 1. tom. n. 4. pag. 309.
Et an prius, quam ipsi Judices convenire queant. ibi. n. 5.

FILIUS. FILIA. FILIATIO.

Filia absque patris consensu nubens an ab eo dotari debeat. 3. tom. post n. 11. pag. 37.
Filiatione probata, an matri credendum, quæ asseveret, filium adulterinum esse. 1. tom. post. n. 8. p. 42.
Filiatio tunc qualiter probari debeat. ibi. n. 8.
Filiusfam. extraneum convenire volens, quando patris consensum exigere debet. 1. tom. n. 15. & seqq. pag. 42.
Filius in bonis spiritualibus, vel quasi, castrensibus, vel quasi-castrensibus extraneum convenire poterit absque patris consensu. 1. tom. n. 20. pag. 43.
Filiusfam. an partem, & quomodo convenire possit. 1. tom. n. 5. pag. 42.
Et quid, si filius sit emancipatus: & filiæ maritus. ibi. n. 6. & 7.
Filius, lite pendente super filiatione, an, & quatenus à patre alendus. 3. tom. à n. 8. pag. 42.

FINES AGRORUM.

Fines magis fundo, quam personæ adjudicatur. 3. tom. post n. 1. pag. 26.
Pro finibus constituendis quatuor sunt adinventa remedia: & quæ illa. ibi. n. 10. pag. 17.
Finium regundorum actio. Vid. verb. *Actio.*

FISCALIS.

Judex in certa causa, & delicto Fiscalem creare poterit, ubi non sit Fiscalis publicus. 1. tom. n. 5. pag. 179.

Fis-

Fiscalis creandus, qui accusare non prohibeatur. ibi. n. 6.
Fiscales quascumque personas, & quæcumque delicta denuntiant. 1. tom. n. 7. pag. 179.
Et quid praxis observat. ibi.
Fiscales crimina, quæ denuntiat, non probans in expensis condemnandus. ibi. n. 8.
Fiscalis ab Episcopo creandus qualis esse debeat. 2. tom. à n. 8. pag. 18.
Et an debeat esse *in sacris* constitutus. ibi.
In Fiscalium creatione quid servari debeat. ibi. n. 9.
Fiscalium Episcoporum officium describitur. 2. tom. n. 4. pag. 18.
Fiscalis qualiter suum ministerium exercere debeat. ibi. & n. seqq.

FORUM.

Forum quibus modis quis fortitur. 1. tom. post n. 64. pag. 38.
Forum rei actor sequi debet. ibi. n. 65.
Ad forum alterius quando reus trahi possit, explanatur. ibi. à n. 70. pag. 39.
Fori electio actori datur, quando reus plures Judices habet. 1. tom. n. 67. post n. 64. pag. 38.

FORUS.

Forus quid significet, traditur remissivè. Annot. n. 33. pag. 21.
Forus, & stylus qualiter inter se differant. ibi.
Per fori leges quando, & quatenus causæ terminari, & decidi debeant. Annot. à n. 30. pag. 20.
Foro generali derogatur per forum Municipale. ibi. n. 33. pag. 21.
Fori leges allegans an eas esse in usu probare debeat. Annot. post n. 30. pag. 21.
Et cui in hoc casu probatio incumbat. ibi. n. 31.

FORMA.

Formæ omissio reddit actum nullum. 1. tom. post n. 137. pag. 101.
Formam inducit conditio. ibi. n. 139.

FRUCTUS.

Fructus animalium quotuplex est. 2. tom. n. 27. p. 33.
De quibus fructibus decima debeatur. ibi. à n. 14. pag. 32. Vid. in verb. *Decima*.
Fructus pendentes pars fundi dicuntur. 3. tom. n. 6. pag. 58.

FURTUM. FUR.

Furtum quid sit, explicatur. 3. tom. à n. 9. pag. 45.
Furti singula requisita numerantur. ibi. à n. 11.
Furtum *manifestum* quando dicatur: & quæ ejus pœna. ibi. n. 18.
Furtum *non manifestum* quando dicatur. 3. tom. n. 18. pag. 46.
Furti actio. Vid. in verb. *Actio*.
Fur quibus actionibus convenire possit. 3. tom. post n. 1. pag. 6.

G

GENUS.

Genus prædicatur de suis speciebus. 1. tom. n. 71. pag. 296.
Posita specie genus necessariò ponitur. ibi.
Genere remoto, removentur, & ejus species. ibi. n. 72.
Generis cognitio præcedere debet ad specierum cognitionem. 1. tom. post n. 71. pag. 296.
Ad generis positionem sequitur positio specierum. ibi. n. 74.

GRATIS. GRATUITA.

Gratis oblatum an, & quatenus recipere possit Advocatus. Annot. post n. 48. pag. 23. Vid. in verb. *Advocatus*.
Gratuita oblatio, an simulata, & in fraudem legis ex quibus circumstantiis colligi possit. ibi. à n. 53.

GRAVAMEN.

Gravamen irreparabile quod dicatur. 1. tom. post n. 20. pag. 262.
Gravamen irreparabile an contineat sententia torturæ, & capturæ. ibi. n. 21.
A sententia interlocutoria gravamen irreparabile continente an appellari possit. 1. tom. à n. 20. pag. 261. Vid. in verb. *Appellatio. Sententia*.

H

HÆREDITAS. HÆRES.

Hæreditas vacans quæ dicatur. 1. tom. post n. 1. pag. 125.
Hæreditas vacans quibus deferatur jure Regio. ibi. n. 2.
Hæreditate vacante, quando curator ejus bonis dari debeat. ibi. n. 3. & seqq.
Hæreditas vacans si Fisco deferatur, an curator ejus bonis dandus, adversus quem actor suam actionem intendat. 1. tom. post n. 1. pag. 125.
Et quid si ejus bona non habent de præsenti successorem, sed speratur: vel dubitatur sit, nec ne successor. ibi. & n. 4.
Priusquam bonis hæreditatis curator detur, debent citari nominatim illi, quibus prima causa successionis contigerit. ibi. n. 4.
Contra hæreditatem nondum aditam ut actor suam actionem intendat, quid prius facere debeat. 1. tom. à n. 48. pag. 46.
Et quid si contra uxorem vel ejus hæredem intendatur actio. ibi. n. 55. pag. 47.
Hæres quando, & quomodo hæreditatem adire, vel repudiari compelli possit. 1. tom. à n. 50. pag. 47.
Hæredi tempus petenti ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem assignari debet: & quantum assignandum. ibi. n. 52.
Hæres contumax in adeundo, vel repudiando an habeatur pro adeunte, vel repudiante: & quomodo. 1. tom. n. 50. & seqq. pag. 47.

HOMICIDA.

Homicida proditorius quis dicatur. 1. tom. n. 1154 pag. 207.
Homicida proditorius an gaudere debeat immunitate Ecclesiæ. ibi. n. 123. Vid. in verb. *Immunitas*.

HOMO.

Homo triplex caput habet: & quid sit *naturale*, & *civile*. 1. tom. post n. 72. pag. 288.

HONOR.

Honor judicandi omni lucro præferri debet. 2. tom. post n. 19. pag. 21.

I

IMMUNITAS.

Immunitas sacris locis in eorum honorum concessa: & quare. 1. tom. n. 1. & 23. pag. 197.
Immunitas duplex confugientibus concessa. ibi. n. 17. pag. 199.

Et quæ in usu sit. ibi. n. 22.
Immunitate Ecclesiæ notorie non gaudens ab ea extrahi potest. 1. tom. n. 2. pag. 197.
Et an tunc necessaria Episcopi, vel Rectoris licentia. ibi.
Immunitate an quis gaudeat, si dubium sit, quid agendum. 1. tom. n. 3. pag. 197.
De dubio immunitatis quis cognoscere possit, probatur. ibi. n. 8. pag. 198.
Judex Ecclesiasticus, & Sæcularis quomodo se gerere debent in causis immunitatis. 1. tom. à n. 1. ad 17. pag. 197.
Immunitatis dubio pendente, si reus extrahatur, quid agendum. 1. tom. n. 15. pag. 198.
Et extrahens qualiter puniendus post n. 16.
Confugiens ad Ecclesiam qualiter tractari debeat. 1. tom. à n. 4. pag. 197.
Et an Ecclesia obsideri possit:
Et obsessus denegandus victus, & requies. ibi. n. 6.
Cognito, quod reus immunitate gaudere non debet, Judex Sæcularis extrahet eum. 1. tom. n. 181. p. 214.
Et si impediatur ab Ecclesiastico, quid facere debeat. ibi. n. 186.
Confugiens ad Ecclesiam, si voluntarie exierit, vel juste ab ea extrahatur, an gaudeat immunitate. 1. tom. n. 21. pag. 200.
Immunitate gaudent Ecclesiæ, in quibus continuè servatur Eucharistiæ Sacramentum. 1. tom. à n. 24. pag. 200.
Ecclesiæ nondum consecratæ, dum auctoritate Superioris fundatæ. ibi.
Hospitalia auctoritate Episcopi constructa. n. 27. p. 201.
Heremitæ, & Oratoria; non tamen privata Oratoria. n. 29. & 30.
Monasteria, & omnia contenta intra eorum septa. n. 31. & 32.
Cœmeterium Ecclesiæ intra triginta, vel quadraginta passuum. n. 33. & 34.
Domus Episcopi intra quadraginta. n. 35. pag. 201.
An, & quatenus gaudeat Ecclesia destructa. n. 38.
Ecclesia interdicta. n. 39. pag. 202.
Immunitate gaudet confugiens ad Sacerdotem Sacram Eucharistiam portantem.
Non vero qui in carceribus existens confugerit ad Eucharistiam, quæ ad eum ducitur. 1. tom. n. 36. pag. 201.
Immunitate gaudet etiam confugiens ad Ecclesiam, qui à Judice, vel ejus familia ad ocium, & curiu prosequebatur. n. 40. pag. 202.
Qui captus à Judicis familia, ab ea se exemerit, & liber ad Ecclesiam confugerit. n. 41.
Qui fractis carceribus confugerit ad Ecclesiam. n. 42.
Similiter exiens de licentia Custodis, etiam præstito juramento de redeundo. n. 43.
Qui paratus ad mortem, vel ad aliam corporis pœnam à carceribus, vel à Satellitum manu se exemerit, & ad Ecclesiam confugerit. n. 44.
Qui, dum ad supplicium duceretur, per locum immunem transiret. n. 45.
Qui inveniens Ecclesiam clausam manu portas ejus apprehenderit. n. 46.
Qui dum ad supplicium duceretur obiam sibi habet Cardinalem. n. 48.
Qui confugerit ad Principis personam, vel ejus statuam, vel ad ejus palacium; non vero Nobilium, vel dominorum. n. 50. & 51.
Immunitate non gaudent, etsi ad Ecclesiam confugerit
Publicus Latro. 1. tom. n. 64. pag. 205.
Depopulator agrorum nocturnus. n. 66. pag. 204.
Fur simplex, attenta consuetudine. n. 7.
Committens homicidium, mutilationem, vel aliquod crimen intra Ecclesiam: quod disputatur. n. 75.
Similiter delinquens prope Ecclesiam, vel Cœmeterium. n. 94. pag. 205.
Non gaudent etiam immunitate sacrilegus. n. 103. pag. 205.
Infideles: quod disputatur. n. 106.
Hæreticus, & Apostata. n. 108.
Blasphemus Dei, & Virginis Matris. n. 110. pag. 207.
Malleneus, percutiens imagines, vel mala sacrificia faciens. n. 111.
Et an excommunicatus, suspensus, vel interdictus. n. 112.
Proditorie aliquem occidens: & quis sit proditor. à n. 113.
Veneno aliquem occidens. 12. 121. pag. 208.
Filius occidens patrem, vel filius patrem. n. 123.
Socius, qui in itinere occidit socium. n. 125.
Qui ducit infidiose aliquem ad locum, in quo occidatur. n. 124.
An, & quatenus non gaudet proditorie aliquem vulnerans. n. 126.
Et quid, de simplici homicida. n. 132.
Non gaudet etiam Assassinus: & quis is sit. à n. 133. pag. 209.
Personæ Ecclesiasticæ. n. 141.
Raptor Virginum, an gaudeat. n. 142. pag. 210.
Transfuga. n. 146.
Exul per Judicis sententiam. n. 147.
Similiter Ecclesiæ immunitate non gaudent delinquentes in Ecclesia, vel contra Ecclesiam, de quibus vid. à n. 97. & seqq. & à n. 143. pag. 210.
Immunitate an gaudeant debitores pecuniarii ad Ecclesiam confugientes, veluti
Obnoxius publicis tributis. n. 155.
Mercator, camplor versuram facientes. n. 156.
Obligatus ad rationcinia. n. 158.
Servus confugiens propter sævitiam Domini, vel propter delictum puniendum. à n. 159. pag. 211.
Judex confugiens tempore Syndicatus. ibi. n. 179.

INCONTINENTI.

Incontinenti solvere quando quis dicatur. 1. tom. post n. 31. pag. 151.
Incontinenti solvens in executionis via sportulas solvere non tenetur. ibi.

INDEFINITUM.

Indefinita oratio æquipollet universali. 3. tom. post n. 17. in fin. pag. 55.

INDICIUM.

Indicia legitima quæ dicantur. 1. tom. post n. 35. p. 239.
Indicia legitima, & sufficientia ad torturam quæ sintibi.
Indicia legitima an, & quomodo probari debeant, explicatur. ibi. & à n. 41.
Indiciis legitimis non probatis, an confessio in tortura confitenti præjudicet. ibi. Vid. in verb. *Tortura*.

INFIRMUS.

Infirmus famulus an petere possit mercedem pro tempore quo fuit infirmus. 3. tom. post n. 19. pag. 60.

INHIBITIO. INHIBERE.

An, & quatenus liceat Superioribus Inferiores inhibere. 1. tom. post n. 11. pag. 169.

Inhibitio Superiorum in criminalibus contra Inferiores quando prohibita. ibi.
Inhibitio contra Judicem à *quo* in foro Ecclesiastico quando; & in quibus casibus dari debeat à Superiore. 2. tom. n. 14. pag. 79.

INIMICUS.

Inimicum occidens cumque modo an dicatur homicida proditorius, vel alevosus. 1. tom. post n. 115. p. 207.

INJURIA.

Injuria privata an per pactum remittatur. 1. tom. post n. 84. pag. 228.
Et an tunc Judex *ex officio* procedere possit. ibi. n. 85.
Injuria remissa, an ex eo censeantur remissæ expensæ, danda, & interesse. ibi. n. 88.
Injuriarum æstimatio in libello accusationis quomodo ab offenso fieri debeat. 1. tom. n. 57. pag. 228.

IN JUS VOCARE.

In jus vocatum qui dolo, aut vi exemerit ad quid teneatur. 3. tom. post n. 1. pag. 38.
Et quæ sit differentia inter vi eximentem, & dolo eximentem. ibi. à n. 4. Vid. in verb. *Actio*.
In jus vocari sine venia qui non possint. 1. tom. à n. 4. pag. 41.
In jus vocantes, quos sine venia non possunt, quam pœnam incurrant. ibi. & post n. 10. pag. 41.
Et quomodo ea pœna evitari poterit. ibi. n. 12.

INNOMINATUS.

Innominati contractus quare sic dicantur. 3. tom. post n. 1. pag. 73.
Innominati contractus in quibus speciebus consistunt. ibi. n. 3.
Pro innominatis contractibus quæ actio competat. Vid. in verb. *Actio*.

INQUILINUS.

Inquilinus quis dicatur. 3. tom. post n. 23. pag. 28.
Inquilinus in quo differat a colono. ibi. Vid. in verb. *Colonus*.
Inquilini res in urbano prædio inductæ, & invectæ an sint tacitæ obligatæ pro pensione. 3. tom. post n. 23. pag. 28.

INQUISITIO. INQUIRERE.

Inquisitio, & investigatio maleficiorum in Republica necessaria; & quare. 1. tom. n. 1. pag. 175.
Inquisitionem remedium extraordinarium esse, defenditur. Annot. n. 17. pag. 6.
Inquisitio contra certam personam facta judicium est. Annot. n. 9. pag. 4.
Inquisitio de omni crimine permissa est utroque jure, præcedente infamia, vel sufficienti præsumptione. Annot. post n. 17. pag. 6.
Nulla præcedente infamia an, & quatenus Judex inquirere valet. 1. tom. n. 7. pag. 176.
Et quid de jure Regio. ibi. n. 6.
Per inquisitionem hodie pro quolibet delicto privato procedi potest, saltim ad imponendam pœnam extraordinariam. 1. tom. n. 51. pag. 187.
Inquisitionis plures sunt species. 1. tom. post n. 1. pag. 176.
Inquisitio alia est *generalis*, alia *specialis*. ibi. n. 2.
Inquisitio generalis quid sit traditur. ibi.
Inquisitio generalis non est judicium, sed præparatoria. Annot. n. 8. pag. 4. Vid. in verb. *Judicium*.
In generali inquisitione testes etiam minus idonei admittuntur: & quare. 1. tom. n. 14. pag. 177.
Judex generaliter inquirendo, de notoriis, & non de occultis inquiret, nec jurati testes hæc detegent. ibi. n. 9.
Inquisitio specialis quid sit, explicatur. 1. tom. n. 3. pag. 176.
Inquisitio quando dicatur specialis. ibi.
Inquisitio de certo genere delictorum contra incertas personas est specialis; & generalis respectivè. 1. tom. n. 5. pag. 176.
Inquisitio specialis regulariter prohibita: & quare. 1. tom. n. 15. pag. 177.
Et an id jure Canonico procedat. ibi.
Inquisitio specialis quibus casibus permissa sit, traditur. 1. tom. post n. 15. pag. 177.
Ad inquisitionem specialem quando procedendum. 1. tom. post n. 3. & n. 8. pag. 177.
Inter inquisitionem generalem, & specialem quæ sit differentia, traditur remis. 1. tom. post n. 15. in fin. pag. 178.
Et quando utraque inquisitio dicatur generalis, & specialis respectivè ibi. post n. 3. pag. 176.
Stylus fulminandi processum per modum inquisitionis traditur. 1. tom. à n. 1. pag. 178.
Et unde stylus hic orium habeat. ibi. n. 2.
Inquisitores tradentes curiæ sæculari hæreticos an irregularitatem effigiant. 1. tom. n. 25. pag. 184.

INSPECTIO OCULORUM.

Inspectio oculorum superat omnem speciem probationis. 1. tom. post n. 128. pag. 99.
Inspectio oculorum an extra terminum probatorium fieri possit: & quare. ibi.

INSTANTIA.

Instantiæ significatio, & acceptio. Annot. n. 1. & seqq. pag. 9.
Instantia quid sit, traditur. Annot. n. 6.
Instantia quotuplex reperiatur in jure. Annot. n. 6. p. 9.
Prima instantia quæ sit. ibi.
Secunda, & tertia instantia quæ. ibi.
Instantia supplicationis quæ dicatur. ibi
Instantia secundæ supplicationis datur jure Regio: & quæ illa dicatur. 1. tom. post n. 6. pag. 10. Vid. in verb. *Supplicatio*.
Prima instantia, tàm in civilibus, quàm in criminalibus causis quanto tempore durare, & terminari debeat. 1. tom. à n. 9. pag. 10.
Et quid jure Canonico obtineat. n. 11.
Instantia appellationis quanto tempore finiri debeat. 1. tom. n. 13. pag. 10.
Instantia appellationis ad Consistorium delatæ intra quod tempus terminari, & fieri debeat. 1. tom. n. 19. pag. 13. & n. 10. pag. 181. Vid. verb. *Appellatio. Decurio*.
Instantia perempta transcursu temporis, an jus partis pereat, remissivè. Ann. n. 21. pag. 11.

INSTRUMENTUM.

Instrumenta, & testes in litibus an parem habeant auctoritatem. 1. tom. post n. 5. pag. 86.
Instrumenti confectio, traductio, & communicatio. Vid. verb. *Tabellio*.
Instrumenta an, & quibus testibus reprobari possint, inquiritur. 1. tom. post n. 6. pag. 86.
Instrumenta quando producenda sint. 1. tom. n. 58. post n. 56. pag. 57.
Instrumenta producens quæ jurare debeat. ibi.
Instrumento non originali intra tempus producto an credendum sit, dum postea originale producatur. 1. tom. à n. 102. pag. 301.
Instrumenta ante litis contestationem producta, postmodum debent reproduci. 1. tom. post n. 103. pag. 96.
Instrumenta de novo reperta quomodo produci, & admitti debeant. 1. tom. post n. 58. pag. 58. & n. 37. pag. 81.
Instrumenti in judicio producti copia parti danda sine die, mense, & anno. 1. tom. post n. 37. pag. 81.
Et quid, si aliqua ex partibus velit ea redarguere *de falso* cum juramento. ibi. pag. 81.
Instrumenta coram Judice produci debent. 1. tom. n. 103. pag. 96.
Instrumenta an sufficiat coram Notario produci. ibi.
Instrumenta in exceptionibus, & reconventionibus, quæ probari debent, quando, & quomodo producenda:
Et quid, si probandæ sint per testes. 1. tom. n. 13. & 14. pag. 78.
Instrumenta usque ad conclusionem in causa produci possunt cum juramento, *quod de novo reperta fuerunt*. 1. tom. n. 144. pag. 101.
Instrumenta publica an, & quatenus executionem habeant. 1. tom. n. 7. & seqq. pag. 132.
Et an debeat esse ipsum originale, nec exemplum sufficiet. 1. tom. n. 13. pag. 133.
Et quid, de instrumento à Notario Apostolico confecto. n. 8.
Instrumenta publica, & privata à creditore cessa quatenus ad petitionem cessionarii exequi possint. 1. tom. n. 32. pag. 136.
Et quid statuendum de emptore hæreditatis. ibi. post n. 34.
De uxore mariti lucra acceptante. ibi.
De hærede, creditore, vel alio successore. ibi. ad n. 35.
Instrumenta publica, & privata in specierum contractibus an executionem habeant. 1. tom. n. 51. pag. 140. Vid. in verb. *Executio*.
Instrumentum conditionale, vel in diem quatenus executioni mandentur. 1. tom. n. 18. pag. 134.
Et quid praxi receptum. ibi.
Instrumenta non liquida quatenus executioni mandanda. 1. tom. à n. 15. pag. 133.
Et quid circa ea praxi introductum. ibi. n. 16. & 17.
Instrumenta publica, & privata quatenus executionem habeant contra debitoris hæredem. 1. tom. à n. 36. pag. 137. Vid. in verb. *Executio*.

INTERDICTUM.

Interdictum Salvianum à quo inventum. 3. tom. post n. 16. pag. 28.
Interdictum Salvianum in quo differat ab actione Serviana. ibi. n. 18.
Interdictum Salvianum ad quid detur. 3. tom. post n. 16. pag. 28.
Interdicti Salviani quæ requisita, ut intentari possit. ibi. n. 20.

INTERROGATORIA. INTERROGARI.

Interrogatoria quæ sint. 1. tom. post n. 60. pag. 92.
Interrogatoria in quo ab articulis differant. ibi. Vid. in verb. *Articulus*.
Interrogatoria vulgari sermone *repreguntas* dicuntur; articuli vero *interrogatorio de preguntas*. 1. tom. post n. 60. pag. 92.
Interrogatoria quomodo formentur: & quid continere debeant. 1. tom. à n. 63. pag. 92.
Interrogatoria ut ritè concipiantur, quæ Advocatus præ oculis habere debeat. ibi. n. 62.
In interrogatoriis caput ponitur: & ad quid. 1. tom. n. 64. pag. 92.
Interrogatorii copia an parti adversæ danda. 1. tom. à n. 94. pag. 95.
Et quid praxi observetur. ibi.
Interrogatoria in criminalibus contra reos absentes quando, & qualiter proponenda. 1. tom. n. 39. pag. 256.
Interrogatoria in criminalibus quando, & qualiter producenda. 1. tom. n. 2. pag. 229.
Et an, & quatenus pro positionibus proponantur. ibi.
Interrogatorium in syndicatu occulto contra Magistratum, & ejus Officiales traditur, & singuli articuli exponuntur. 1. tom. à n. 16. pag. 319.
Interrogatorium Correctoris pro excusandis culpis traditur. ibi. n. 33.
Interrogari à Judice justè quis dicatur. 1. tom. n. 12. pag. 216.
Et an injustè interrogatus veritatem fateri teneatur. ibi. & n. seqq. Vid. in verb. *Confessio*.

INVENTARIUM.

Inventarium intra quod tempus conficiendum. 1. tom. n. 40. post n. 36. pag. 137.
Intra tempus inventarium conficiendi an executio petii possit, disputatur. ibi. & n. seqq.

INVITUS.

Invitus an, & quatenus quis agere, vel judicium suscipere cogatur, explicatur. 2. tom. à n. 1. pag. 49.

IRREGULARIS. IRREGULARITAS.

Irregularis an, & quando Clericus efficiatur, accusando laicum coram Judice Sæculari. 1. tom. à n. 21. pag. 184.
Et quomodo irregularitas tunc evitari poterit. ibi. n. 22. Vid. in verb. *Accusatio*.
Irregularitatem an effugiant Clerici, aliquem accusando coram Judice Sæculari, cum protestatione, *quod Judex ad pœnam corporalem, & sanguinis non procedat*. 1. tom. à n. 21. pag. 184.
Irregularitatem an incurrant Inquisitores, hæreticos tradendo Curiæ Sæculari. 1. tom. n. 25. pag. 184.

J

JUDEX.

Judices quare creati fuerint. 1. tom. n. 1. pag. 33.
Qui à judicandi munere arceantur. 1. tom. n. 64. pag. 38.
Judices quibus qualitatibus præfulgere debeant. 1. tom. à n. 51. pag. 37.
Judex, ut creari possint, cujus ætatis esse debeant. 1. tom. post n. 51. pag. 37.
Judex, ut creari possit, operam dedisse jure Canonico, aut Civili requiritur ad minus per spatium decem annorum. 1. tom. post n. 51. pag. 37.
Judices, ut judicandi muneri præficiantur, leges Regni relegisse requiritur. 1. tom. post n. 51. pag. 37.
Judicibus causarum experientia summè necessaria est. 1. tom. post n. 51. pag. 37.
Judex causarum experientiam habens præfici poterit, etsi non sit nimis juris peritus. ibi.
Judex quomodo se gerere debeat erga Doctorum opiniones. 1. tom. n. 57. post n. 51. pag. 38.
Et quatenus sui præceptoris doctrinam sequi ei liceat. ibi.
Et an qui non sit juris peritus Magistratui gerendo

præfici posit. ibi. n. 53.
Et quid, si Judex sit Major, vel Pedaneus. ibi. n. 54.
Judex contra fori consuetudinem judicans inique agit. Annot. n. 7. pag. 2.
Judex contra styłum judicans litem suam facit. Annot. n. 10. pag. 2.
Judicum apud Hispaniam divisio, & differentia. 1. tom. à n. 3. pag. 33. & n. 14. & seqq. pag. 34.
Judices Ordinarios qui creare possint. 1. tom. n. 11. pag. 34.
Judices Ordinarios in Hispania quis creare possit, traditur. ibi. à n. 12.
Judices Ordinarii qui dicantur. 1. tom. n. 4. pag. 33.
Judices Ordinarii, alii sunt *Summi*, alii *Inferiores*: & qui ii sint. ibi. n. 5.
Judices Ordinarii, licet in suis territoriis habeant universam jurisdictionem mixti, & mixti imperii; tamen apud Hispanos in certis casibus nec in prima, nec in reliquis instantiis cognoscunt. 1. tom. n. 10. pag. 34.
Judicum Ordinariorum, & Delegatorum quis sit dignior, & potentior. 1. tom. à n. 12. pag. 198.
Judices Extraordinarii qui dicantur. 1. tom. n. 50. pag. 37.
Judices Extraordinarii propriam jurisdictionem non exercent, sed suis communem. ibi.
Judices apud Hispanos quot creati: & quare. 1. tom. à n. 14. & 49. pag. 34. & 37. Vid. in verb. *Consilium*, & *Auditor*.
Judices Criminum, vulgò *Alcaldes de Corte*, de quibus causis cognoscunt. 1. tom. n. 16. pag. 34.
Judices Criminum Chancellariarum, vulgò *Alcaldes del Crimen*, de quibus causis cognoscant. 1. tom. n. 30. pag. 36.
Judices Audientiæ Galleciæ, vulgò *Alcaldes Mayores*, de quibus causis cognoscunt. 1. tom. n. 32. & seqq. pag. 36.
Judices Nobilitatum, vulgò *Alcaldes de Hijos-Dalgo*, de quibus causis cognoscunt. 1. tom. n. 31. pag. 36.
Officium Judicis quid sit, explicatur. Annot. n. 9. p. 12.
Judicantis munus proprium est, jus suum unicuique reddere. 1. tom. n. 2. pag. 33.
Judex malè judicans per imperitiam ad quid teneatur. 1. tom. n. 54. pag. 37.
Et quid, si jus nimis subtile. ibi. n. 55. & 56.
Judex suum cuique jus tribuere tenetur, aliàs in syndicatu potest convenīri. 1. tom. num. 17. & seqq. pag. 319.
Et si aliquem injustè deprehenderit, ad quid teneatur. ibi. n. 19.
Judex dona recipiens qualiter in syndicatu puniendus. 1. tom. post n. 35. pag. 329.
Judex dolo, malitia, vel corruptus male judicans qua pœna plectendus. 1. tom. n. 61. & seqq. pag. 38.
Judex in criminalibus quomodo judicare debet. 1. tom. à n. 98. pag. 245.
Et ad quid teneatur malè judicando. ibi. à n. 105.
Judices tempore suæ administrationis convenīri nequeunt. 1. tom. n. 1. pag. 308.
Judices suæ administrationis rationem reddere tenentur post depositum officium. ibi. n. 2.
Judices cautionem fidejussoriam præstare tenentur *de bene administrando, & standō syndicatui*. ibi. n. 3.
Judices quomodo syndicatui stare teneantur. 1. tom. à n. 8. pag. 309.
Judices in syndicatu quid observare teneantur. ibi.
Et quomodo tractari debeant. ibi. post n. 12. pag. 310. Vid. in verb. *Magistratus*. & verb. *Syndicatus*.
Judicis electio actori datur, quando reus plures habet: quod in remed. l. *Diffamari*, locum habet. 1. tom. n. 67. & seqq. pag. 38. & 39.
Qui omnino jurisdictione caret, ex solo privatorum consensu Judex fieri non potest. 1. tom. n. 24. & 25. pag. 62.
Decreta Judicis super prædiis Minorum, vel Ecclesiarum distrahendis non sunt actus judicii. Annot. n. 9. pag. 4.
Judex requisitus ab alio an ei parere teneatur. 2. tom. à n. 10. pag. 143.
Et nisi pareat, quid agi soleat. ibi. n. 11.
Judici fas ex officio repellere petitionem, & narrationem obscuram. 1. tom. n. 19. pag. 54.
Judex suo arbitrio terminum assignat, ut quis adeat, vel repudiet hæreditatem. 1. tom. n. 50. & seqq. pag. 47.
Et unde hæc praxis emanarit. ibi. n. 54.
Judex potest agendi licentiam uxori præstare, marito ejus absente. 1. tom. n. 39. pag. 45.
Similiter si mutus, aut furiosus exsistat. ibi. Vid. verb. *Licentia*.
Judex causæ præparantis debet etiam esse Judex causæ præparatæ. 1. tom. post n. 8. pag. 198.
Judex, cum primum viderit processum sine mandato, quid facere debeat. Annot. n. 38. pag. 17.
Judex compellere potest procuratorem, ut mandatum ostendat, etiam parte non petente. Annot. n. 8. pag. 14.
Judex debet esse multum cautus, ut imprimis faciat sibi ostendi mandatum in scriptis redactum. Annot. n. 10. pag. 14.
Dilatoriarum terminus an Judicis arbitrio restringi, & an ampliari possit. 1. tom. n. 17. & seqq. pag. 62. Vid. verb. *Terminus*.
Judex recusatus quæ observare debeat, traditur. 1. tom. à n. 18. pag. 112. Vid. verb. *Recusatio*.
Judex intra quod tempus interlocutorium probationis sententiam proferre debeat. 1. tom. n. 1. pag. 86.
Et quid, si requisitus id facere neglexerit. ibi. n. 2.
Judex quid attendere debet circa testium juramentum. 1. tom. n. 107. pag. 96.
Quæ requisita debet Judex in testibus observare, ut eis fidem adhibeat. 1. tom. n. 21. pag. 87. Vid. verb. *Testis*.
Judex circa articulos, & interrogatoria, quid efficere, & observare debeat. 1. tom. n. 63. & seqq. pag. 92.
Judici quid liceat post conclusionem in causa ad veritatem indagandam
Et an Judici concludatur. 1. tom. n. 16. pag. 111.
Judex in prolatione sententiæ diffinitivæ quid attendere, & observare debeat, exponitur. 1. tom. à n. 1. pag. 114. Vid. verb. *Sententia*.
Judex, habito processu, statim, & festinanter sententiam ferre non debet. 1. tom. post n. 1. pag. 114.
Et an sententia præcipitanter lata sit nulla. ibi.
Judex in dubiis in rei favorem pronunciare debet. 1. tom. post n. 3. pag. 114.
Et quid, si judicia sint duplicia, in quibus quilibet litigantium est actor, & reus. ibi. n. 5.
Judex, & accusator debent esse distinctæ personæ à testibus, nec vicem horum supplent. Annot. n. 5. pag. 12.
Judex quid observare debet in fulminando processum per viam accusationis. 1. tom. à n. 1. pag. 189.
Et quid ordo, & forma tenenda in testium examinatione. ibi. n. 5. Vid. in verb. *Accusatio*. verb. *Testis*.
Judex Ordinarius quomodo procedere debeat in causis criminalibus contra absentes, & processum formare, & ordinare. 1. tom. à n. 1. & à n. 20. p. 259.
Judices Curiæ, & Commissionis quomodo procedere debeant contra reos absentes in criminalibus, traditur. 1. tom. n. 42. pag. 257.
Judex à reo quando, & quomodo confessionem recipere debet. 1. tom. à n. 1. pag. 215. Vid. in verb. *Confessio*.
Et quid, si reus sit Minor. ibi. à n. 5.
Judex quomodo se gerere debeat in adhibenda tortura. 1. tom. n. 1. & seqq. per tot. pag. 136.
Et quid animadvertere debeat. à n. 59.
Et si per imperitiam, vel dolo aliquem torqueri faciat, ad quid teneatur. n. 8. & 61. Vid. in verb. *Tortura*.
Judex in executione sententiæ quæ perpendere debebit. 1. tom. n. 22. pag. 150. Vid. verb. *Sententia*. *Executio*.
Judex an alterius sententiam exequi valeat. 1. tom. n. 5. pag. 143.
Et quomodo id fieri debeat. ibi. Vid. verb. *Sententia*, & *Executio*.
Judex, tàm Inferior, quàm Superior quid observare debeat in causa appellationis. 1. tom. per tot. à n. 1. pag. 260. & 267.
Judex Ecclesiasticus de quibus causis cognoscere possit. Vid. in verb. *Causa*.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit de Clericis non conjugatis primæ tonsuræ. 2. tom. à n. 6. pag. 8.
Judex Ecclesiasticus ut cognoscere possit de causis criminalibus Clericorum conjugatorum, quæ hodie requirantur. 2. tom. à n. 7. pag. 8.
Judex Ecclesiasticus cognoscit, *an reus captus per Judicem Secularem sit Clericus, & gaudere debeat privilegio fori*. 2. tom. post n. 8. pag. 9.
Et quid Judex Sæcularis hoc casu observare debeat. ibi. & n. 10.
Judex Ecclesiasticus cognoscit de causa possessoria cujuscumque rei spiritualis, vel quasi-spiritualis. 2. tom. n. 15. pag. 9.
Et quid, si nihil proprietatis habeat. ibi.
Judex Ecclesiasticus cognoscit de bonis propriis Ecclesiæ. 2. tom. à n. 16. pag. 9.
Et an etiam cognoscere possit de bonis patrimonialibus Clericorum adversus laicum. ibi. & n. seqq.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit de causa dotis. 2. tom. à n. 21. pag. 10.
Judex Ecclesiasticus cognoscit adversus laicos de causis decimarum, tàm quoad quæstionem *juris*, quàm *facti*. 2. tom. n. 22. pag. 10.
Judex Ecclesiasticus an cognoscere possit inter laicos, ubi agitur de validitate, viribus, & relaxatione juramenti. 2. tom. post n. 35. pag. 12.
Et quomodo procedatur ad petendam juramenti relaxationem. ibi. à n. 38. pag. 12.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit de rebus, & juribus hæreditatis. 2. tom. à n. 40. pag. 13.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscat do executione testamenti, & ultimarum voluntatum. 2. tom. n. 44. pag. 14.
Judex Ecclesiasticus cognoscit, *an laicus gaudere debeat Ecclesiæ immunitate*. 2. tom. à n. 43. pag. 13.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit inter laicos de crimine blasphemiæ. 2. tom. n. 47. pag. 14.
Et quid, si reus sit Judæus. ibi.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit de crimine perjurii inter laicos. 2. tom. n. 35. pag. 12.
Et an, & quatenus cognoscat de crimine sortilegii, divinationis, pacis fractæ, sacrilegii, & sodomiæ. ibi.
Judex Ecclesiasticus an cognoscere possit de crimine adulterii inter laicos. 2. tom. à n. 31. pag. 11.
Et an etiam de concubinatu. ibi.
Judex Ecclesiasticus cognoscit de crimine falsi circa litteras Apostolicas, etiam inter laicos. 2. tom. n. 32. pag. 11.
Judex Ecclesiasticus an, & quatenus cognoscere possit inter laicos de crimine usurarum. 2. tom. n. 25. pag. 11.
Judex Ecclesiasticus an de quocumque peccato cognoscere possit ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam. 2. tom. n. 34. pag. 12.
Judex Ecclesiasticus in casibus, in quibus adversus laicos cognoscere potest, quomodo contra eos procedere debeat. 2. tom. n. 54. pag. 15.
Et quomodo ad capturam personæ, & bonorum procedere debeat pro executione sententiæ. ibi. & num. 55.
Judex Sæcularis in delictis mixti fori an punire possit, quem Ecclesiasticus jam punivit. 2. tom. n. 49. pag. 14.
Et quid, si reus absolutus fuerit de aliquo crimine in foro pœnitentiali. ibi. n. 53.
Judex Ecclesiasticus, & Sæcularis quomodo, & quatenus se gerere debeant in causis immunitatis. 1. tom. n. 1. per tot. pag. 197. Vid. in verb. *Immunitas*.
Causæ Ecclesiasticæ an possint tractari coram Judicibus Ordinum Militarium. 2. tom. n. 7. pag. 4.
Et an causæ matrimoniales ipsis interdicantur. ibi. n. 8.
Judex Sæcularis an, & quatenus auxilium Ecclesiastico præstare compelli possit. 2. tom. n. 5. p. 2.
Et quomodo ad id præstandum Ecclesiasticus compellendus. ibi.
Discrimen, quod inter Judicem Ecclesiasticum, & Sæcularem in altero auxilium præstando versatur, traditur. 2. tom. à n. 5. pag. 2.
Judex Sæcularis, etiam delegatus, Ecclesiastico auxilium præstare in subsidium tenetur. 2. tom. à n. 2. & 3. pag. 1.
Et an etiam Ecclesiasticus similiter ad idem teneatur. ibi. n. 4.

JUDICIUM.

Judicium, causa, lis, controversia, & instantia inter se differunt, etsi aliquando confundantur. Annot. n. 1. pag. 9.
Judicium plures significationes habet. Annot. n. 1. 2. & seqq. pag. 4.
Judicium proprie, & originarie quid significet. Annot. n. 3. pag. 4.
Judicium in proposito significat *discussionem causæ*. ibi. & n. 6.
Judicium quid sit, disputatur. Annot. à n. 6. pag. 4.
Judicii vera definitio traditur. Annot. n. 7. & seqq. pag. 4. & 5.
Inquisitio generalis non est judicium, sed præparatoria. Annot. n. 8. pag. 4. Vid. in verb. *Inquisitio*.
Judicia omnia originem trahunt à jure Divino, modum, & forma à jure positivo. Annot. n. 34. & seqq. pag. 8.
Inquisitio contra certam personam facta judicium est. Annot. n. 9. Vid. in verb. *Inquisitio*.
De judicii substantia sunt actor, reus, & Judex. Annot.

not. n. 1. pag. 11.
Et an de judicii subſtantia ſint teſtes, inquiritur. ibi. n. 2.
Judicium abſque teſtibus, & probationibus valet. Annot. n. 3. pag. 12.
Judicium à qua litis parte incipiat, traditur. Annot. n. 35. & 36. pag. 8.
Judicium per quem actum cœptum eſſe dicatur, diſputatur. 1. tom. à n. 59. pag. 193.
Judicium quando cœptum eſſe dicatur, ut ſecunda ſupplicatio interponi poſſit, vel non. ibi. n. 60. Vid. verb. *Supplicatio.*
Judicium an à citatione incipiat. 1. tom. à n. 2. pag. 49.
Et ſi omittatur an ſit nullum. ibi. & n. ſeqq.
Judicii plures ſunt diviſiones. Annot. poſt n. 32. pag. 7.
Judicii aliquæ diviſiones hic ponuntur. ibi. à n. 13. pag. 5.
Judicium aliud eſt *Ordinarium*, aliud *Extraordinarium*. Annot. n. 13. p. 5.
Judicium Ordinarium, & Extraordinarium quid ſit, explicatur. Annot. n. 14. & 15. pag. 5.
Judicii Ordinarii, & ſolemnis in duodecim tempora partitio. 1. tom. pag. 30.
Judicium Civile dicitur, quando aliquid petitur abſque origine delicti. Annot. n. 10. pag. 6.
Judicium Civile etiam dicitur, quando pœna pecuniaria applicatur parti, licet ex delicto deſcendat. Annot. n. 11. pag. 6.
Judicium Criminale, quid: & quando criminale dicatur jure Communi, & Regio. Annot. n. 23. & ſeqq. pag. 6. & 7.
Judicium Mixtum quando dicatur. Annot. n. 26. & 27. pag. 7.
Judex quodam eſt *Ordinarium*, quodam *Summarium*. Annot. n. 30. pag. 7.
Judicium Summarium eſt, in quo proceditur ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura judicii. Annot. n. 31. p. 7.
Judicium aliud eſt *Eccleſiaſticum*, aliud *Seculare*. Annot. n. 32. pag. 7.
Judicium Eccleſiaſticum quid: & quid etiam Seculare. ibi.
Publica auctoritas judicio debita obſervanda eſt. 1. tom. n. 41. pag. 65.
Judicium finitur, ſi comparens reus confiteatur quod in libello continetur. 1. tom. n. 65. pag. 58.

JURAMENTUM.

Juramentum quid ſit. 3. tom. n. 1. pag. 34.
Juramentum quotuplex. ibi. n. 4.
Juramentum promiſſorium quid ſit. 2. tom. poſt n. 4. pag. 34.
Juramentum confirmatorium quid. ibi. n. 6.
Juramentum deciſſorium litis quid ſit. ibi. n. 7.
Inter juramentum promiſſorium, confirmatorium, & deciſſorium quæ ſit differentia. 2. tom. n. 8. pag. 34.
Juramentum in quibus contractibus apponi prohibitum: & quare. 2. tom. poſt n. 39. pag. 13.
Juramenti ratione quando laici efficiantur de foro Eccleſiæ. 2. tom. poſt n. 35. pag. 12.
Juramenti relaxatio ut concedi poſſit, an, & quando citatio ſit neceſſaria. 2. tom. poſt n. 38. pag. 12.
Et an, & quatenus per citationis omiſſionem juramenti relaxatio ſit nulla. ibi. & n. ſeqq.
Juramenti relaxatio an peti poſſit, ſi in contractu appoſitum fuerit juramentum *de relaxatione non petenda*. 2. tom. poſt n. 38. pag. 12.
Et quid hoc caſu obſervare debeat relaxationem petens. ibi.
In juramenti relaxatione petenda quæ praxis obſervari debeat, traditur. 2. tom. à n. 38. pag. 12.
Juramenti relaxatio, & ſimul contractus reſciſſio an coram Judice Eccleſiaſtico peti poſſit, inquiritur. 2. tom. à n. 39. pag. 13.
Juramentum deciſſorium parti à parte delatum an executionem paratam habeat. 1. tom. n. 52. pag. 140.
Juramentum deciſſorium aliud eſt *voluntarium*, aliud *neceſſarium*, aliud *judiciale*. 3. tom. n. 10. pag. 34.
Juramentum voluntarium quid. 2. tom. poſt n. 10. pag. 34.
Juramentum neceſſarium quid ſit. ibi. n. 12.
Juramentum judiciale quid etiam. ibi. n. 13.
Juramentum promiſſorium an actionem pariat. 3. tom. poſt n. 8. pag. 34.
Ex juramento quæ actio competat. Vid. in verb. *Actio.*
Juramenti à teſtibus præſtandi forma ſolemnis quæ. 1. tom. poſt n. 107. pag. 96.
Juramentum teſtium depoſitionem præcedere debet. ibi. n. 105.
Juramentum an præſtare poſſit teſtis per procuratorem. 1. tom. n. 107. pag. 96.
Juramentum an remitti poſſit teſtibus. 1. tom. poſt n. 103. pag. 96.
Juramentum Matronæ non eſt de veritate, ſed de credulitate. 1. tom. n. 104. pag. 96.
Agrimenſoris juramentum quale. Vid. in verb. *Agrimenſor.*
Juramentum ſuppletorium an deferri poſſit poſt concluſionem in cauſa. 1. tom. à n. 11. pag. 111.
Juramentum ſuppletorium ut deferri poſſit poſt concluſionem in cauſa, quæ requirantur. 1. tom. poſt n. 11. pag. 111.
Juramentum calumniæ quo jure inductum. 1. tom. poſt n. 39. pag. 56. Vid. in verb. *Calumnia.*
Et an conſuetudine, vel ſtatuto effici poſſit, ut in cauſis tractandis omitti poſſit. ibi.
Juramentum calumniæ an, & quatenus ſit de ſubſtantia judicii. 1. tom. n. 46. pag. 56.
Et quid jure Regni obtineat. ibi.
Juramentum calumniæ an omitti, & renuntiari poſſit. 1. tom. n. 45. & 47. pag. 56. Vid. verb. *Calumnia.*
Juramentum calumniæ quando ab expenſarum condemnatione non liberat. 1. tom. n. 24. pag. 117.
Juramentum malitiæ hodie in Tribunalibus Sæcularibus Regni viget, calumniæ juramento relicto. 1. tom. n. 40. pag. 56.
Juramentum malitiæ quando, & quoties præſtari debeat. 1. tom. poſt n. 39. pag. 56.
Juramento malitiæ quomodo Advocati uti debent. 1. tom. à n. 40. pag. 56.
Juramentum, ſi à procuratore proponendum, quomodo id præſtare debeat. ibi. n. 44.
In executione petenda quod juramentum, & quatenus neceſſarium. 1. tom. n. 21. pag. 150.

JURISDICTIO.

Juriſdictio, & omnis civilis poteſtas in Hiſpania penes ipſum Regem conſiſtit. 1. tom. à n. 11. pag. 34.
Juriſdictio in his Regnis à Rege in ſingulas Civitates, Villas, & Caſtra derivatur. 1. tom. poſt n. 11. pag. 34.
Nobilis, vel aliquis alius juriſdictionem habens in ſuis oppidis ex privilegio Principis, vel præſcriptione cenſetur habere. 1. tom. n. 13. pag. 34.
Juriſdictionis præventio an per ſolam citationem fieri poſſit. 2. tom. poſt n. 6. pag. 19.
Juriſdictionis prorrogatio quid ſit. 2. tom. poſt n. 12. p. 20.

Juriſdictio an, & quatenus prorrogari poſſit. 2. tom. poſt n. 11. in fin. pag. 20. Vid. in verb. *Prorrogatio.*
Juriſdictio, ut prorrogari poſſit, quæ requirantur, expenditur. 2. tom. à n. 12. pag. 20.
Juriſdictio prorrogari non poteſt, niſi Judex aliquam juriſdictionem habeat. 2. tom. poſt n. 12. pag. 20.
Juriſdictio an per citationem perpetuetur. Annot. n. 39. poſt n. 35. pag. 8.
Et an id jure hujus Regni procedat, inquiritur. ibi.
Juriſdictio Judicis delegati, ut prorrogetur, conſenſus expreſſus requiritur. 2. tom. n. 22. pag. 21.
Et an tacitus conſenſus ſufficiat, diſquiritur. ibi.
Qui juriſdictionis principium non habet, nec prorrogationem habere poterit. 1. tom. poſt num. 22. pag. 63.
Juriſdictio Spiritualis, & Sæcularis, etſi diſtinctæ, debent ſe adinvicem coadunare, & altera alteri favere. 2. tom. à n. 1. pag. 1.
Juriſdictio Eccleſiaſtica unde originem trahat. 2. tom. n. 1. pag. 3.
Juriſdictio Eccleſiaſtica qualiter Prælatis eſt commiſſa. ibi. n. 2. & 3. Vid. in verb. *Epiſcopus.*
Juriſdictionem Ordinariam quilibet Epiſcopus in ſua Diœceſi habet. 2. tom. n. 4. pag. 3.
Et ad quid ea ſe extendat. ibi. Vid. in verb. *Epiſcopus.*
Juriſdictio in prima inſtantia ſolis Judicibus Ordinariis conceditur; & quibuſcumque aliis tollitur. 2. tom. poſt n. 12. pag. 27.
Sua juriſdictio ſi unicuique non ſervetur, ordo Eccleſiaſticus confunderetur. 2. tom. poſt n. 10. pag. 4.
Juriſdictionem Epiſcoporum an Nuntius à *latere* poſſit impendere, præripere, aut turbare. 2. tom. n. 15. pag. 21. Vid. in verb. *Auditor.*
Juriſdictionem nullam habet Auditor Cameræ in prima inſtantia. 2. tom. poſt n. 12. pag. 20. Vid. in verb. *Auditor.*
Juriſdictio ordinaria an, & quomodo Prælatis Epiſcopo inferioribus competere poſſit. 2. tom. n. 5. pag. 4.
Juriſdictio Sacerdoti curam animarum habenti an, & qualiter competere poſſit. 2. tom. n. 6.
Juriſdictio Prælatis inferioribus competens an ſit comulativa, vel privativa. 2. tom. n. 9. pag. 4.
Juriſdictionem competentem Prælatis inferioribus Epiſcopus ſervare debet. 2. tom. poſt n. 10. pag. 4.
Juriſdictionem Judicis non ſin an prorrogare poſſit Clericus ſine licentia ſui Epiſcopi. 2. tom. n. 16. p. 21.
Juriſdictio Auditoris Cameræ an prorrogari poſſit, diſputatur. 2. tom. poſt n. 11. pag. 20.

JUS.

Jus Divinum Pontifex interpretari poteſt. 1. tom. poſt n. 47. pag. 66.
Contra juris principia Legislatores aliqua ratione dicti multa ſtatuere ſolent. 1. tom. n. 68. poſt n. 63. pag. 67.
Jus alteri quæſitum ſubſtrahi ei non debet. 2. tom. n. 19. pag. 21.
Et an jus alteri ſubſtrahatur, prorrogando alteri juriſdictionem ſine illius conſenſu. ibi.
Jus partis an pereat, inſtantia tranſcurſu temporis peremptа remiſsivè. Annot. n. 21. pag. 11. Vid. in verb. *Inſtantia.*

L

LAICUS.

LAici prohibiti ſunt jure Divino cognoſcere de cauſis ſpiritualibus. 2. tom. n. 3. pag. 8.
Laici an ex delegatione Summi Pontificis cognoſcere poſſunt de cauſis vere ſpiritualibus. ibi.

LATRO.

Latro publicus quis ſit, explanatur. 1. tom. n. 64. pag. 203.
Latro publicus an gaudeat immunitate Eccleſiæ. ibi. Vid. in verb. *Immunitas.*

LEGATUM. LEGATARIUS.

Legata ad pias cauſas relicta an, & quatenus executionem paratam habeant. 3. tom. n. 45. pag. 47. Vid. verb. *Executio.*
Et quomodo in ea procedendum. ibi.
Legatarius vigore teſtamenti an, & quomodo contra hæredem petere poſſit legatum. 1. tom. à n. 19. pag. 134. Vid. in verb. *Executio.*

LENO.

Lenones legibus hujus Regni quæ pœna puniantur. 1. tom. n. 12. pag. 317.

LEX.

Lex rebus, & non verbis imponenda. 1. tom. poſt n. 80. pag. 94.
Lex aliquid prohibens an reddat actum nullum, quod contra legem fit. 2. tom. poſt n. 11. pag. 5.
Lex, quæ loquitur in materia juris communis, ſi caſus aliquos excipit, non firmat per hoc regulam in contrarium, ſed ſuppletur in eis per jus commune. 1. tom. poſt n. 80. pag. 214.
Leges per ſtylum interpretantur. Annot. n. 14. pag. 2.
Lex declaratoria extendenda ad caſum ſimilem. 1. tom. n. 27. pag. 262.
Quando major favor vertitur in legis extenſione, quam reſtrictione, extenſio ejus fieri debet ex identitate rationis. ibi. n. 28.
Prior pars legis per poſteriorem corrigitur. Annot. n. 27. pag. 21.
Quid obſervandum, quando de tempore promulgationis, & loco ſituationis dubitatur. ibi. n. 28.
Lex nedum corrigitur per legem poſteriorem, verum etiam per poſteriorem in ordine, quando de tempore promulgationis non conſtat. Annot. n. 26. p. 21.
Lex nova correctoria, loquens in uno ex caſibus æquiparatis de jure antiquo, extenditur ad alium caſum æquiparatum. 1. tom. n. 16. pag. 261.
Legum Regni quis ordo tenendus in deciſione cauſarum. Annot. n. 22. & ſeqq. pag. 20.
Leges Partitarum quando locum habeant in deciſione cauſarum. Annot. n. 35. pag. 22.
Leges Styli, & Fori quando locum habeant in deciſione cauſarum. Annot. n. 30. pag. 22.
Alleganti legem Fori, vel Styli onus probandi an incumbat. ibi. n. 31.
Leges *de los Adelantamientos* an extendendæ ad omnes Judices. 1. tom. n. 2. pag. 161.
Lege Petilia quid cautum. 1. tom. n. 1. pag. 162.
Deficiente jure Regio an ad Canonicum, vel ad Civile recurrendum. Annot. n. 36. pag. 22.
Judices inferiores non poſſunt recedere à legis obſervatione etiam duriſſimæ
Lex 11. tit. 4. lib. 4. Recop. quatenus ſervetur. 1. tom. n. 44. & 45. pag. 74.
Cauſæ contra legem Regni expreſſam non ſunt defendendæ. Annot. n. 67. pag. 23. Vid. in verb. *Cauſa.*
Lex naturæ, quæ omnibus defenſionem pollicetur, frangenda non eſt. 1. tom. poſt n. 1. pag. 49.

Lex XII. Tabul. qua cautum, ne quis ob pecuniam creditam in vinculis detineretur, lege Petilia sublata fuit. 1. tom. n. 1. pag. 163.
Legis Aquiliæ capita explicantur. 3. tom. n. 34. pag. 46.
Et quæ ex unoquoque capite actiones competant. ibi. Videin verb. *Actio.*

LIBELLUS.

Libellus quid sit, traditur. 1. tom. n. 1. pag. 53.
Libellus an *in scriptis* sit offerendus. ibi. n. 2.
Et quid, si in Tribunalibus supremis offeratur. ibi. n. 4.
Libellus qualis esse debeat, expenditur. 1. tom. post n. 5. pag. 53.
Libellus quid continere debeat, explicatur. ibi. n. 7.
In libello apponi debet nomen actoris; vel accusatoris. 1. tom. à n. 9. pag. 54.
Et quid, si actor per procuratorem compareat. ibi. post n. 10.
In libello requiritur, quod apponatur nomen rei. 1. tom. post n. 13. pag. 54.
Libellus responsorius rei continere debet nomen actoris, & rei, sicut in libello principali actoris. 1. tom. n. 18. pag. 79.
In libello apponi debet nomen Judicis cum titulo suæ dignitati congruenti. 1. tom. n. 48. pag. 57.
Et quid hodie observetur. ibi. & n. seqq.
Libellus constare debet ex narratione facti, causa facti, & conclusione. 1. tom. post n. 15. pag. 54.
Narratio in libello facienda qualis esse debeat, traditur. 1. tom. post n. 16. pag. 54.
Et an narratio, & petitio generalis, & obscura admitti debeat. ibi. n. 19.
Si in libello facti narratio contraria, vel diversa à conclusione intervenerit, quid servari debeat, traditur. 1. tom. post n. 30. pag. 55.
Causa in libello qualiter exprimi debeat, tam in actionibus realibus, quam in personalibus. 1. tom. à n. 23. pag. 55.
Et an actionis nomen exprimenda. ibi.
Libellus substineatur absque conclusione, dummodo aliqualis petitio interveniat, ex qua colligi possit, quid actor petere velit. 1. tom.
Libellum qualiter Advocatus concipere debeat. 1. tom. à n. 5. pag. 53.
Libelli inscriptio qualiter apponi debeat. 1. tom. n. 50. pag. 57.
Et quæ apud nos inscriptiones in usu sint. ibi.
Libellorum clausulæ utiles, & necessariæ traduntur, & explicantur. 1. tom. n. 9. & seqq. per tot. pag. 54. Vid. in verb. *Clausula.*
Libellus attento jure hujus Regni subscriptus esse debet manu Advocati cogniti. 1. tom. n. 52. pag. 57.
Libellus quomodo concipiendus, quando filiusfam. agit cum consensu patris, vel sine illo. 1. tom. n. 16. & 20. pag. 42.
Libellus quomodo concipiendus in causa contra Universitatem. 1. tom. n. 46. pag. 46.
Libelli copia adversario dari debet, ut videat, an cedere, vel contendere velit. 1. tom. post n. 60. p. 58.
Libelli oblatio an vim citationis habeat. 1. tom. n. 35. pag. 50.
Libelli notificatio, & intimatio per Tabellionem facta de mandato Judicis vim citationis habet. 1. tom. post n. 35. pag. 50.
Libello oblato, ad quid Judex procedere debeat. 1. tom. à n. 60. pag. 58.
Et quid Tabellio tunc observare teneatur. ibi.
Libellus in opponendis peremptoriis ante litis contestationem quomodo concipiendus. 1. tom. num. 6. pag. 77.
Reconventiones, & peremptoriæ quomodo proponendæ. ibi. n. 17. pag. 78.
Libellus responsorius rei ad repetitionem actoris quomodo concipiendus: & quid continere debeat. 1. tom. à n. 17. & seqq. pag. 78.
Accusationis libellus qualiter concipiendus, & quid continere debeat. 1. tom. à n. 2. pag. 221.
Libellus responsorius delinquentis quomodo concipiendus. 1. tom. à n. 60. pag. 220.
Libellus disputationis in criminalibus quando prorrigendus. 1. tom. n. 1. pag. 232.
Et quomodo concipiendus, & concludendum. ibi. à n. 2.
Forma petendi torturam qualiter concipienda. 1. tom. n. 3. pag. 236.
Et ubi collocanda. ibi. n. 1.
Libellus allegationis adversus petitionem torturæ quomodo concipiendus, & quando porrigendus. 1. tom. à n. 30. pag. 238.
Libellus actionis, vel accusationis contra Judicem ad partis petitionem in syndicatu publico qualiter concipiendus. 1. tom. post n. 44. pag. 331.
Libellus responsorius Judicis ad culpas in syndicatu quomodo concipiendus. 1. tom. n. 32. pag. 328.
Libellus in foro Ecclesiastico quomodo concipi, & componi debeat. 2. tom. n. 1. pag. 31.
Appellationis libellus quomodo concipiendus. 1. tom. n. 44. pag. 264.
Libelli appellationis partes exponuntur, & explicantur. ibi. n. 45. pag. 265.
Libellus gravaminum in causa appellationis quomodo concipiendus. 2. tom. n. 13. pag. 269.
Libellus contra libellum gravaminum quomodo concipiendus. ibi. n. 14. pag. 270.
Libellus præsentationis ad Consistorium in causa appellationis quomodo concipiendus. 1. tom. n. 6. pag. 280.
Libellus supplicationis primæ quomodo concipiendus. 1. tom. n. 4. pag. 278.
Libellus responsionis supplicationi contrarius quomodo concipiendus. ibi. n. 5. Vid. verb. *Supplicatio.*

LIBERTUS.

Libertus multa suo patrono præstare tenetur. 3. tom. n. 4. pag. 41.
Libertus quæ adversus patronum actio competat. ibi. Vid. in verb. *Actio.*

LICENTIA.

Licentia, quoties ex legis disputatione in aliqua actu requiritur, expresse, & non tacite præstanda. 1. tom. post n. 27. pag. 43.
Licentia mariti, ut uxor agat, necessaria est. 1. tom. n. 27. pag. 43.
Et an sufficiat tacita. ibi.
Licentia præstanda à marito uxori an sufficiat, si à marito excommunicato detur. 1. tom. n. 31. pag. 44.
Licentia uxori à marito præstanda an requiratur, quod in scriptis detur, vel sufficiat testibus probari. 1. tom. n. 30. post n. 27. pag. 44.
Licentia uxori an à marito dari possit per Nuntium, vel per Epistolam. 1. tom. n. 30. post n. 27. pag. 44.
Licentia an præsumatur data ex temporis diuturnitate. 1. tom. n. 29. pag. 44.
Licentia in initio litis uxori à marito data, alia licentia, nec novus consensus mariti requiratur ad pro-

lationem sententiæ, vel ejus executionem. 1. tom. n. 33. pag. 45.
Licentia, ut uxor agere possit, à Judice præstari poterit, si maritus absens sit, nec speretur de proximo venire. 1. tom. à n. 36. pag. 45.
Et quid, si maritus esset mutus, vel furiosus, &c. ibi. n. 39.
Licentiam uxori ut Judex præstari possit, an causæ cognitio præcedere debeat. 1. tom. post n. 36. pag. 45.
Uxor agere volens contra maritum ad inopiam vergentem nulla licentia eget. 1. tom. n. 41. pag. 46.

LIS. LITIS CONTESTATIO.

Lis proprie quæ dicatur. Annot. n. 4. pag. 9.
Lis improprie quid significet. ibi.
Lis per quem actum dicatur cœpta, disputatur. 1. tom. à n. 59. pag. 293. Vid. in verb. *Judicium.*
Litis contestatio quid sit. 1. tom. n. 1. pag. 71.
Litis contestatio est fundamentum, & lapis angularis totius judicii. Annot. n. 37. pag. 8.
Litis contestatio est de substantia judicii; ita ut à partibus remitti non possit. 1. tom. post n. 71. pag. 71.
Ante litis contestationem nec ad receptionem testium, nec ad sententiam diffinitivam procedendum. 2. tom. post n. 11. pag. 49.
Litem contestari an reus à Judice compelli possit. 1. tom. post n. 1. pag. 72.
Lite non contestata, regulariter sententia ferri non potest. 1. tom. post n. 60. pag. 294.
Et an id procedat in sententia primæ supplicationis. ibi. n. 61.
Litis contestatio an requiratur in causis summariis. 1. tom. n. 7. pag. 72.
Et quid jure Regio obtineat. ibi. & n. 8.
Litis contestatio an in causis criminalibus sit necessaria. 1. tom. post n. 36. pag. 74.
Lis per quem actum in criminalibus contestetur. ibi.
Litis contestatio in quibus casibus non requiratur, traditur gemis. 1. tom. post n. 8. pag. 72.
Litem non contestans reus intra terminum à lege præscriptum an, & quatenus jure Regio pro confesso habeatur, disquiritur. 1. tom. post n. 23. & 24. pag. 73.
Et an rigor legis Regiæ servetur apud Supremos Judices. ibi. n. 44. pag. 74.
Litis contestatio an intra novem dies fieri debeat, quando reus per reconventionem aliquid petit. 1. tom. à n. 33. pag. 74.
Lis pro contestata habetur etiam, quando reus comparuit, illicentiatus tamen à judicio recessit. 1. tom. n. 35. pag. 74.
Lite non contestata intra tempus à lege præscriptum, licet reus pro confesso habeatur, an admitti debeat ad probandam suam innocentiam. 1. tom. n. 39. pag. 74.
Litis contestatione intra novem dies non facta, ut reus pro confesso habeatur, an sit necessaria sententia interlocutoria hoc declarans. 1. tom. post n. 26. pag. 73.
Litis contestationis plures effectus enumerantur, & explicantur. 1. tom. à n. 9. & seqq. pag. 72.
Litis contestationis effectus est, viam exceptiones dilatorias opponendi præcludere. 1. tom. n. 43. pag. 64. & n. 9. pag. 72.
Per litis contestationem omnis personalis actio perpetuatur usque ad quadraginta annos. 1. tom. n. 10. pag. 72.
Et quid, si contestatio sit invalida, vel actio sit *de dolo.* ibi. n. 11. & 12.
Litis contestatio interrumpit quamlibet præscriptionem. 1. tom. n. 13.
Per litis contestationem adversarius constituitur in mala fide quantum ad fructus. 1. tom. n. 14. pag. 72.
Litis contestatio constituit adversarium in mora. 1. tom. n. 15. pag. 72.
Per litis contestationem procurator constitutus efficitur dominus litis. 1. tom. n. 16. pag. 72.
Lite contestata, an procurator revocari possit. ibi.
Lite contestata, procurator alios substituere potest. ibi. n. 17.
Post litem contestatam delegatus ab alio, quam à Principe an possit causam aliis committere. 1. tom. n. 18. pag. 72.
Et an id jure Regio procedat. ibi.
Litis contestatione facta, juratur de calumnia, testes recipiuntur, & ad diffinitivam sententiam procedatur. 1. tom. à n. 19. pag. 72.
Per litis contestationem, claudituv via multis malitiis; reus Judici subjicitur: & obligatur actori. 1. tom. n. 21 pag. 72.
Post litem contestatam causa fit usuraria, quæ antea non erat. 1. tom. n. 22. pag. 72.
Litis contestatio quando fieri debeat. 1. tom. n. 23. pag. 73.
Et quid jure Regni inductum. ibi. à n. 24.
Litis contestatio per quæ verba fieri debeat. 1. tom. n. 47. pag. 75.
Jure Regio fit per verba *nego*, vel *confiteor.* ibi.
Litis contestatio jure Regio intra novem dies continuos, præsentibus Judice, actore, & Tabellione causæ, fieri debet. 1. tom. n. 49. pag. 75.
Et quid, si supradicti inveniri non possint. ibi. n. 50.
Litis contestatio intra novem dies facienda est à die intimationis libelli. 1. tom. post n. 49. pag. 75.
Litis contestationis terminus à lege præscriptus an possit à Judice restringi, inquiritur. 1. tom. post n. 25. pag. 73.
Litis contestatio an, & quando die feriata fieri possit. 1. tom. post n. 49. pag. 75.
Litis contestandi forma sermone Hispano traditur: & singulæ ejus clausulæ exponuntur. 1. tom. n. 51. & seqq. pag. 75.
In litis contestatione animus, & voluntas litem contestandi requiritur. 1. tom. n. 53. pag. 75.
Litis contestatio super inepto libello facta an sit valida. 1. tom. n. 54. pag. 75.
Litis pendentiæ exceptio qualis executionem impedire possit. 1. tom. n. 30. & seqq. pag. 156.

LITTERA.

Litterarum comparatio quando, & qualiter fieri debeat. 1. tom. à n. 26. pag. 135.
Litterarum comparatio qualem probationem inducat. 1. tom. post n. 26. pag. 135. Vid. in verb. *Probatio.*
Litterarum comparatio an habeat executionem paratam. 1. tom. post n. 26. pag. 135. Vid. in verb. *Executio.*
Litterarum Apostolicarum impetratio quando, & quibus jure hujus Regni prohibita. 1. tom. à n. 28. pag. 35.
Et quam pœnam impetrantes incurrant. ibi.
Litteræ Apostolicæ per quos in hoc Regno examinantur. 1. tom. post n. 26. pag. 35. Vid. in verb. *Consilium.*
Litterarum Apostolicarum executio quando, & per quos suspenditur, & earum usus impeditur. 1. tom. n. 27. pag. 35.

Et tunc quæ praxis servetur. ibi. & n. seqq.

LOCATIO. LOCATOR.

Locationis pensio solvenda an consistere debeat in pecunia numerata. 3. tom. n. 7. post n. 3. pag. 59.
Et quid, si in alio genere consistat. ibi.
Locati actio cui, & adversus quem competat. Vid. in verb. *Actio*.
Locator quis dicatur. 3. tom. n. 3. pag. 59.
Locator ad quid teneatur. ibi. n. 5.
Locator quando conductorem expellere poterit, & rem alteri locare. 3. tom. post n. 8. pag. 59.
Et an id in Scholaribus conductoribus procedat. ibi. n. 10.

LUDUS. LUDENS.

Ludus an, & quatenus prohibitus. 1. tom. num. 12. pag. 317.
Ludentes in quas pœnas incurrant legibus hujus Regni. ibi.
De ludis prohibitis plura remis. ibi.

M

MAGISTRATUS.

Magistratus apud Hispanos qui creare potest: & qui creati fuerint. 1. tom. post n. 11. pag. 34. n. 15. & 49. pag. 37.
Magistratus quare creati. 1. tom. post n. 1. pag. 33.
Magistratus cur tot, & tam diversi in Hispania creati. ibi. n. 14. pag. 34. Vid. in verb. *Judex. Consilium. Auditor.*
Magistratus cujuslibet administratio per quod tempus duret. 1. tom. n. 6. pag. 309.
Magistratus qualiter syndicatui stare teneantur. 1. tom. 8 n. 8. pag. 309.
Magistratus an syndicatu qualiter tractari debeant. ibi. post n. 12. pag. 310. Vid. in verb. *Judex. Syndicatus.*
Magistratus an, & quatenus pro familia, & suis Officialibus teneatur. 1. tom. n. 16. pag. 311.
Et an prius, quam illi, conveniri possint. ibi. n. 17. pag. 312.
Magistratus defunctus qualiter syndicari debeat. ibi. post n. 17. Vid. in verb. *Syndicatus.*
Magistratus intra triginta dies a syndicatu fugiens an, & quatenus pro confesso habeatur. 1. tom. post n. 22. pag. 310.
Et an per procuratorem causas agere possit. ibi. Vid. in verb. *Judex.* & in verb. *Syndicatus.*

MAJORATUS.

Majoratus possessor an teneatur cavere *de restituendo* sequenti in gradu, quando casus restitutionis venerit. 3. tom. post n. 2. pag. 85.
Majoratus successor an, & quando intentare poterit adversus ejus possessionem remedium leg. *In omnibus*, ff. *de Judic.* 3. tom. à n. 2. & 3. pag. 86.

MALEFICIUM.

Maleficia. Vid. in verb. *Delictum. Crimen.*
Maleficiorum materia remissivè traditur. 1. tom. n. 53. pag. 188.

MANDATUM.

Mandatum procuratorium debet esse sufficiens ad comparendum in judicio. Annot. n. 14. pag. 15.
Mandatum speciale quæ negotia exigant. Annot. post n. 14. pag. 15.
Processus gestus cum procuratore generali in causis speciale mandatum requirentibus nullus est. Vid. in verb. *Procurator.*
Mandatum cum clausula generali capit restrictionem ab his, quæ speciatim præcesserunt. Annot. post n. 19. pag. 15.
Mandatum habens *cum libera administratione* an expediro possit omnia speciale mandatum exigentia. Annot. post n. 14. pag. 15.
Et an id procedat in his, quæ grave damnum mandati afferre solent. ibi. n. 17. & 18.
Mandatum cum clausula generali: *Contra qualesquier personas*, &c. non comprehendit universitatem, nisi specialiter exprimatur. Annot. n. 25. pag. 16.
Mandatum contra Titium, *& contra alios*, non includit illo digniores. Annot. n. 22. pag. 16.
Mandatum specialiter concessum ad lites, vel negotia an comprehendat majora, vel graviora expressis. Annot. n. 19. pag. 15.
Et quid, si habeat clausula: *Y para en todos mis negocios, y pleytos, que tengo*, &c. ibi.
Mandatum cum clausula: *Y para en todos mis negocios, y pleytos, que tengo, y espero tener*, &c. solum includit lites præsentes, & ex jure de præsenti ortas, non tamen futuras. Annot. n. 23. pag. 16.
Quibus personis mandatum non sit necessarium ad comparendum in judicio pro aliis, traditur remis. post n. 35. pag. 16.
In casibus, quibus speciale mandatum requiritur, conjunctus non admittitur sine illo. 1. tom. post n. 19. pag. 289.
Prælatus Ecclesiæ absque mandato Capituli causas Ecclesiæ agere potest, nisi essent arduæ. Annot. n. 34. pag. 16.
Vicarius perpetuus Ecclesiæ pro sua Vicaria agere potest absque mandato Rectoris. Annot. n. 35. pag. 16.
Judex, si viderit processum absque mandato, non debet illum statim illusorium judicare, sed inquirer prius de illo mandato. Annot. n. 38. pag. 17. Vid. in verb. *Judex.*
Mandatum ad validitatem processus sufficit offerri, etiam post conclusum in causa. Annot. n. 39. pag. 17.
Mandatum procuratorium de communi stylo per instrumentum probari debet. Annot. n. 11. pag. 14.
Procuratoris mandatum in executione petenda quatenus necessarium. 1. tom. n. 22. pag. 150. Vid. in verb. *Executio.*
Mandatum quale requiratur ad interponendam secundam supplicationem. 1. tom. à n. 3. & seqq. pag. 287. Vid. in verb. *Supplicatio.*
Mandatum Judicis in scriptis redactum quando necessarium, ut aliquis citetur. 1. tom. n. 27. pag. 50.
Mandatum executorium qualiter decernendum à Judice. 1. tom. n. 23. pag. 150.
Et quid ejus virtute observetur. ibi. & seqq.
Mandatum executorium expenditur. ibi.
Mandatum executorium, si prius executori, quam creditori tradatur, an executio sit nulla. 1. tom. n. 38. pag. 153. Vid. in verb. *Executio.*

MARITUS.

Maritus, hæresve ejus contra uxorem, vel ejus hæredem agere intendens quid petere debeat. 1. tom. n. 55. pag. 47. Vid. in verb. *Actor.*
Maritus, & ejus filii hæredes conveniri non debent pro dote restituenda, ultra quam facere possint. 3. tom. n. 25. pag. 78.
Et an maritus putativus, & extranei hæredes hoc privilegio gaudeant. ibi.
Mariti licentia, ut uxor agat, necessaria est. 1. tom. n.

n. 27. pag. 43.
Et an maritus ad eam uxori præstandam à Judice compelli possit. ibi. n. 35. pag. 44.
Marito absente, licentia uxori danda à Judice, ut in judicio agere possit, causa tamen cognita. 1. tom. n. 36. pag. 44.
Et quid, si maritus sit mutus, vel furiosus. ibi. n. 39. Vid. in verb. *Licentia.*
Maritus ratum habere potest, gestum ab uxore absque ejus licentia in judicio, si ratificet actum, antequam nullitas opponatur. 1. tom. n. 34. pag. 45.

METUS.

Metus justus quis dicatur, ut actus anulletur. 3. tom. post n. 4. pag. 52.
Metus reverentialis patris, vel mariti an dicatur justus, ut anullet actum. 3. tom. post n. 4. pag. 52.
Ad actum metu gestum rescindendum quod remedium jure proditum. 3. tom. n. 7. pag. 52. Vid. in verb. *Actio.*

MINOR.

Minor cognoscitur ex aspectu. 1. tom. post n. 127. pag. 99. & post n. 3. pag. 215.
Minor viginti quinque annis non habet personam legitimam standi in judicio. 1. tom. post n. 21. p. 43.
Minor agere volens tutorem, vel curatorem ad litem à Judice petere debet. 1. tom. n. 23. pag. 43.
Minori ad lites non procurator, sed curator datur. 1. tom. n. 118. pag. 98.
Processus cum minore gestus absque auctoritate tutoris, vel curatoris nullus erit. 1. tom. post n. 42. pag. 46.
Minor viginti quinque annis pro rebus spiritualibus, vel beneficialibus in judicio comparere poterit. 1. tom. post n. 21. pag. 43.
Et an id facere poterit sine consensu patris, tutoris, vel curatoris: & quare. ibi. n. 22.
Minor citatus ad instantiam actoris comparere debet responsurus actori; per tutorem tamen, vel curatorem. 1. tom. post n. 42. pag. 46.
Minor an curatorem ad litem invitus accipere compelli possit. 1. tom. n. 24. pag. 43.
Minori an per negligentiam sui curatoris restituendus sit. 1. tom. n. 119. pag. 98.
Minor viginti quinque annis adversus omissam probationem, & lapsum termini probatorii in integrum restituendus. 1. tom. n. 113. pag. 97. Vid. in verb. *Restitutio.*
Ad minoris restitutionem adversus omissam probationem concedendam an læsionis probatio requiratur. 1. tom. post n. 22. pag. 98.
Minor viginti quinque annis adversus lapsum temporis litis-contestationi præfiniti restituitur: & quare. 1. tom. n. 42. pag. 74. Vid. in verb. *Restitutio.*
Minor viginti quinque annis adversus veram confessionem in integrum restituendus. 1. tom. n. 42. pag. 74.
Minor an sit restituendus adversus omissam probationem, & allegationem contra reum criminaliter accusatum. 1. tom. post n. 113. pag. 97.
Minor jurisperitus an restitui debeat adversus omissam probationem, & allegationem. 1. tom. post n. 113. pag. 97.
Minor an adversus omissam probationem sit restituendus, facta publicatione. 1. tom. n. 146. pag. 101.
Et quid, si restitutio petatur ad probandam aliquam exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam. ibi post n. 113. pag. 97.
Minori delinquenti curator dari debet ad causæ prosecutionem. 1. tom. post n. 3. pag. 215.
Minoris confessio in criminalibus absque auctoritate curatoris est nulla. 1. tom. post n. 3. pag. 215.
Et quid, si sponte eam fecerit. ibi.

MINUTA.

Minuta quæ dicantur. 2. tom. post n. 14. pag. 32.
De minutis decima solvi debet, nisi in contrarium sit consuetudo. ibi. n. 16. Vid. in verb. *Decima.*

MISSIO. MISSUS.

Missio in possessionem *ex secundo decreto* ut fieri possit, quæ requirantur. 2. tom. post n. 50. pag. 54. Vid. in verb. *Decretum.*
Missio in possessionem *ex 2. decreto* in foro seculari sit absque aliqua cognitione debiti; secus in foro Ecclesiastico. 1. tom. n. 18. pag. 121.
Missio in possessionem *ex 2. decreto* an habent locum in actione reali. 2. tom. n. 55. pag. 54.
Missio in possessionem *ex 1. decreto* contra minorem fieri nequit. 1. tom. post n. 20. pag. 122.
Et an id jure Regio procedat. ibi. n. 21.
Antequam missio in possessionem fiat, quale juramentum ab actore præstandum. 2. tom. post n. 39. p. 52.
Missionem petens tenetur in fine libelli jurare, rem, vel quantitatem, quam petit, debitam esse. 1. tom. n. 24. pag. 122.
Si missio in possessionem facta fuerit, an juramentum *de calumnia* præstitum sufficiat ad totam causam. 2. tom. post n. 39. pag. 53.
Missio in possessionem *ex 1. decreto* in foro seculari fit, præcedente unica citatione. 1. tom. post n. 8. p. 121.
Missio in possessionem *ex 1. decreto* in foro seculari fit, si reus personaliter fuerit citatus. 1. tom. post n. 8. pag. 121.
Missio in possessionem *ex 1. & 2. decreto* à Judicibus vulgo *del Crimen* Chancellariarum fit in causis; de quibus cognoscunt, si reus ad domum citatus fuerit. 1. tom. post n. 8. pag. 121.
Missio in possessionem *ex 2. decreto* in foro seculari fit, absque secunda citatione; secus in foro Ecclesiastico. 1. tom. post n. 15. pag. 121.
Missio in possessionem *ex 2. decreto* fit, prævia semiplena cognitione de debito; secus in foro seculari. 1. tom. n. 18. pag. 121.
Missio in possessionem *ex 1. decreto* in foro Ecclesiastico fit, præcedente peremptoria citatione. 1. tom. n. 8. pag. 121.
Missio in possessionem *ex 1. decreto* in foro Ecclesiastico fieri debet, prævia citatione. 1. tom. post n. 15. pag. 121.
Missio in possessionem *ex 1. decreto* in quibus rebus facienda ab Alguacello: & quæ servanda ut actor in possessionem mittatur. 1. tom. post n. 24. pag. 122.
Missio in possessionem ex actione personali in quibus rebus facienda sit. 2. tom. post n. 43. pag. 53.
Missio in possessionem in quibus rebus fieri debeat; & in quibus non. 2. tom. à n. 57. pag. 54.
Missio in possessionem *ex 1. decreto* an fieri possit in beneficus, tàm obtentis, quàm obtinendis. 2. tom. post n. 65. pag. 55.
Missionis in possessionem *ex 1. & 2. decreto* an sit locus in beneficio Ecclesiastico, inquiritur. 2. tom. à n. 59. pag. 54. Vid. in verb. *Beneficium.*

Missio in possessionem *ex* 1. *decreto* an fieri possit in fructibus beneficii. 2. tom. n. 70. pag. 55.
Missio in possessionem *ex* 1. *decreto* an fieri possit in proprietate Ecclesiæ. 2. tom. post n. 70. pag. 55.
Missio in possessionem *ex* 1. & 2. *decreto* ut fiat, quæ praxis servetur. 1. tom. à n. 22. pag. 122.
Cognitio de mittendo in possessionem *ex* 1. & 2. *decreto* ad quos Judices spectet. 2. tom. n. 76. pag. 55.
Missio in possessionem officio Judicis nobili expeditur. 2. tom. post n. 59. pag. 53.
Missio in possessionem *ex* 2. *decreto* quando à Judice fieri poterit. 2. tom. n. 50. pag. 44.
Cognitio de mittendo in possessionem *ex* 1. *decreto* an delegari possit ab inferiori Principe. 2. tom. post n. 76. pag. 55.
Et quid jure Canonico obtineat. ibi. post n. 78.
Missio Judicis auctoritate facta an excuset, & titulum canonicum trionat. 2. tom. post n. 65. pag. 55.
Missio in possessionem ob contumaciam rei an de commissione, & licentia Judicis fieri possit, dubium erat. 1. tom. n. 20. pag. 122.
Et quid jure Regio observetur. ibi.
Missionis in possessionem *ex* 1. *decreto* sententia quæ debeat continere. 1. tom. n. 26. post n. 24. pag. 122.
Missio in possessionem *ex* 1. *decreto* quos effectus habeat. 2. tom. à n. 79. pag. 56.
Missio in possessionem *ex* 1. *decreto* annalis est. 2. tom. post n. 59. pag. 55.
Missione facta in rebus non sufficientibus ad debitum, reus ex aliis bonis tenetur. 1. tom. post n. 30. pag. 123.
Missione facta ex actione personali, ut bona vendantur reus citandus, si inveniri possit, si non possit, citatio ad domum facienda. 1. tom. n. 31. pag. 123.
Missione facta, bona qualiter sint in publica subhastatione vendenda. 1. tom. n. 31. pag. 123.
Missione in possessionem *ex* 1. *decreto* facta, ut reus efficiatur verus possessor, an secundum decretum sit necessarium. 1. tom. à n. 15. pag. 121.
Et quid jure Regio obtineat. ibi. n. 16.
Missione facta in foro Sæculari, actor missus expellit reum à possessione rei. 1. tom. post n. 19. pag. 121.
Missione facta in foro Ecclesiastico in actione reali, reus contumax repellitur à detentione rei: secus in actione personali. 1. tom. n. 19. pag. 121.
Missio in possessionem *ex* 1. *decreto* quando cessat. 2. tom. n. 45. pag. 53.
Et quid reus facere teneatur, ut possessionem recuperet. ibi.
Missio in possessionem post legitimam appellationem nulla est, & per viam attentatorum revocanda. 2. tom. post n. 48. pag. 53.
Missione facta in foro Sæculari, sufficit, reum comparere intra unum mensem cum expensis, & cautione; si actio sit personalis; si realis intra duos. 1. tom. post n. 12. pag. 121.
Missione facta in foro Ecclesiastico *ex* 1. *decreto*, sufficit, reum comparere intra annum, præstando expensas, & cautionem. 1. tom. à n. 12. pag. 121.
Missus in possessionem *ex* 1. *decreto* an, & quando efficiatur verus possessor. 2. tom. à n. 79. & 81. pag. 56.
Missus in possessionem *ex* 2. *decreto* efficitur verus possessor, & potest longo tempore dominium acquirere. 2. tom. à n. 79. pag. 56.
Missus in possessionem causa rei servandæ non possidet; sed tantum retinet. 2. tom. post n. 81. pag. 56.
Missus in possessionem *ex* 1. *decreto* in actione reali, vel personali an custos, possessorve sit. 2. tom. post num. 81. pag. 56.
Missus in possessionem *ex* 1. *decreto* ex quacumque actione intra annum an faciat fructus suos. 2. tom. n. 88. pag. 57.
Missus in possessionem quando teneatur possessionem reo restituere. 2. tom. n. 88. pag. 57.
Missus in possessionem *ex* 1. *decreto* an computare teneatur fructus in sortem principalem: & quando. 2. tom. post n. 88. pag. 57.
Missus in possessionem *ex* 1. *decreto* an possit intra annum intentare remedium possessorium. 2. tom. post n. 88. pag. 57.
Missus in possessionem *ex* 2. *decreto* efficitur reus, & reus contumax efficitur actor. 2. tom. n. 98. pag. 58.
Missus in possessionem *ex* 2. *decreto* super proprietate, non super possessione respondere reo tenetur. 2. tom. n. 99. pag. 58.
Missus in possessionem *ex* 2. *decreto* potest facere, ut res debitoris vendantur, in quarum possessionem missus fuit, ut ei satisfiat. 2. tom. n. 101. pag. 58.
Missus cum aliquis fuerit in possessionem, non est revocanda possessio, nisi citato eo, qui rem detinet. 2. tom. post n. 106. pag. 60.
Quæ praxis servanda, postquam Judex pronuntiaverit, mittendum actorem in possessionem. 2. tom. à n. 110. pag. 60.
Plures differentiæ intra forum Ecclesiasticum, & Sæculare assignantur in ordine, & forma procedendi circa remedium missionis in possessionem *ex* 1. & 2. *decreto*. 1. tom. à n. 8. pag. 121.

MIXTUM FORUM.

Mixti fori crimen. Vid. in verb. *Crimen*, & in verb. *Causa*.

MONASTERIUM.

Monasterium an construi possit sine auctoritate Episcopi. 1. tom. n. 31. pag. 101.
Monasterium an, & quando gaudeat immunitate Ecclesiæ. 1. tom. n. 31. pag. 101. Vid. in verb. *Immunitas*.
Et an contenta intra septa, & ambitus Monasterii immunitate Ecclesiæ etiam gaudeant. ibi.

MORS.

Mors secura quæ dicatur jure Regio. 1. tom. post n. 117. pag. 107.

MULIER.

Mulier in bonis mariti habet tacitam hypothecam pro dote sibi restituenda. 3. tom. n. 7. pag. 77.
Mulier habens tacitam hypothecam an præferenda creditoribus expressam habentibus. 3. tom. post n. 7. pag. 77.
Mulier an, & quatenus sine licentia mariti in judicio comparere possit. 1. tom. à n. 27. pag. 43. Vid. in verb. *Licentia*.
Mulier sine licentia contra maritum agere potest pro dote sibi restituenda, si maritus ad inopiam vergat. 1. tom. n. 41. pag. 46.
Contra mulierem conjugatam an præscriptio currat in suis bonis, etiam non dotalibus, disputatur. 1. tom. à n. 32. pag. 44. Vid. in verb. *Præscriptio*.
Mulier pro delicto in carcerem detrudi potest. 2. tom. post n. 1. pag. 27.
Mulier delinquens includi debet in carceribus separatis à carceribus virorum. 1. tom. n. 12. pag. 191.
Mulier delinquens, si honesta, vel nobilis fuerit, non in carceribus publicis, sed in aliquo Monasterio detrudenda. 1. tom. post n. 12. pag. 192.

MUNUS.

Munerum acceptio prævaricatio est veritatis. 1. tom. post n. 6. pag. 115.
Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum. 1. tom. post n. 6. pag. 115.
Judex à muneribus se abstinere debet. 1. tom. n. 7. pag. 115.
Munera accipere Advocatis an liceat. Annot. n. 53. & seqq. pag. 23.
Circumstantia temporis, personarum, & quantitatis muneris dati considerari debent ad judicandum, *an gratis oblatum; an simulatè in fraudem prohibitionis*. Annot. n. 61. pag. 23.
Levitas muneris dati suadet potius ex amicitia, & benevolentia, quam pro ministerio gratis datum. Annot. n. 60. pag. 23.

N

NATURÆ LEX.

NAturæ lex, quæ omnibus defensionem pollicetur, frangenda non est. 1. tom. post n. 1. pag. 49. Vid. in verb. *Lex*, & in verb. *Defensio*.

NEGOTIUM.

Negotium alienum quibus modis geri dicatur. 3. tom. post n. 2. pag. 61.
Negotium à principio utiliter gestum esse sufficit; licet prospere eventus non sit secutus. 3. tom. post n. 13. pag. 62.
Negotia gesta nomine hæreditatis pupillo suo hæredi delatæ nomine pupilli gesta censentur, & ipsum obligatio tangit. 3. tom. post n. 13. in fin. pag. 62.
Negotiorum gestor ad quid teneatur. 3. tom. post n. 2. pag. 61.
Negotiorum gestor aliquando de culpa levissima tenetur: & quando. 3. tom. post n. 10. pag. 61. & 62.
Negotiorum gestor de dolo, lata culpa, & levi tenetur. 3. tom. post n. 10. pag. 61.
Negotiorum gestorum actio cui competat, contra quem, & ad quid. Vid. in verb. *Actio*.

NOBILIS.

Nobiles pro aliqua executione realiter capi nequeunt. 1. tom. n. 3. pag. 152. Vid. in verb. *Executio*.
Nobilis pro executione an realiter capi possint, si fidejussorem non præstent. 1. tom. post n. 3. pag. 152.
Nobilis fœmina an pro delicto in carcerem detrudi possit. Vid. in verb. *Mulier*.
Nobilis in carcere detineri potest, donec constet de nobilitate. 1. tom. post n. 19. pag. 320.
Nobile an sit Officium Notariatus. Annot. à n. 4. pag. 26. Vid. in verb. *Tabellio*.
Nobilis officio procuratoris utens an privilegia nobilitatis amittat. Annot. n. 48. pag. 17. Vid. in verb. *Procurator*.

NOTORIUM.

Notorium per negationem non efficitur dubium. 2. tom. post n. 17. pag. 10.

NOVALIA.

Novalia quæ dicantur. 2. tom. post n. 27. pag. 33. Vid. in verb. *Decima*.

NULLUS. NULLITAS.

Nullus an sit processus gestus cum procuratore generali in causis requirentibus speciale mandatum. Annot. post n. 14. pag. 15. Vid. in verb. *Mandatum*.
Nulla sunt acta processus, hæreditate jacente, ante curatorem bonis datum. 1. tom. post n. 22. in fin. pag. 127. Vid. in verb. *Curator*.
Nullus an sit processus in criminalibus cum procuratore gestus. 1. tom. post n. 12. pag 223.
Nullus an sit processus apud Judicem incompetentem gestus. 1. tom. n. 73.
Et quando hæc nullitas opponi possit. ibi. n. 75.
Nullitatis exceptio ratione omnimodæ incompetentiæ in quacumque litis parte opponi poterit. 1. tom. post n. 73. in fin. pag. 39. Vid. in verb. *Exceptio*.
Nullitas actus an inducatur, si in processu non constet de commissione à Judice Tabellioni facta ad examinandos testes. 1. tom. post n. 99. pag. 96.
Nullitas an inducatur ex publicationis omissione, disputatur. 1. tom. à n. 135. pag. 100.
Et quid jure Regio cautum. ibi. n. 137.
Nullitas processus in criminalibus inducitur ex testium publicationis omissione. 1. tom. n. 142. pag. 101.
Nulla præsumitur sententia præcipitanter lata. 1. tom. post n. 1. pag. 114. Vid. in verb. *Sententia*, & in verb. *Judex*.
Nullitas an, & quando opponi possit adversus sententiam latam super inepto libello. 3. tom. post n. 6. pag. 2.
An Judex, qui sententiam nullam protulit, eandem retractare possit, resolvitur. 1. tom. n. 5. pag. 118.
Nullitas adversus sententiam quando, & qualiter opponi possit. 1. tom. post n. 5. pag. 118.
Et an interim currat tempus ad appellandum concessum. ibi. n. 9.
Nullitas adversus sententiam opponi potest, sive agatur per viam actionis, sive per viam exceptionis. 1. tom. post n. 5. pag. 118.
Nullitas quando dicatur tractari principaliter, & quando incidenter: & quando impedire debeat executionem. 1. tom. post n. 9. pag. 118.
Praxis circa nullitatem adversus sententiam observanda traditur. 1. tom. à n. 11. & seqq. pag. 118.

NUNTIUS.

Nuntius à latere. Vid. in verb. *Auditor Cameræ*.
Nuntius quando, & quomodo citare possit. 1. tom. n. 26. pag. 50.
Nuntio aliquem citasse asserenti an credendum. ibi. n. 31.
Nuntio asserenti, injuriam sibi à citato fuisse illatam, non credendum, nisi testibus probet. 1. tom. post. n. 31. pag. 50.

O

OBLIGATIO. OBLIGATUS.

OBligatio nascitur non solum ex contractu; sed etiam ex delicto, quæ obligatio civilis est. 3. tom. post n. 1. pag. 45.
Obligatus ut quis censeatur per promissionem, vel pactum, an requiratur, quod causa apponatur. 1. tom. n. 10. pag. 153.
Prior in obligatione, posteriore tamen in solutione an præferri debeat ei, qui posterior est in obligatione, prior autem in solutione, disputatur. 1. tom. post n. 4. & n. 6. pag. 162.

OFFENSUS.

Offensus tuta conscientia poterit aliquem accusare, omisso odio, rancore, ira, & animo ulciscendi. 1. tom. post n. 3. pag. 183. Vid. in verb. *Accusatio*.
Offensus, qui labore, & industria victum quærebat, potest agere ad operas, quibus caruit, & caritu-

rus hr toto tempore vitæ suæ. 1. tom. post n. 29. pag. 185.
Offensus quocumque agat modo, ad damna, expensas, & interesse pro illata injuria agere poterit. 1. tom. n. 29. pag 185.
Offensus quomodo criminaliter, & civiliter eodem libello agere valeat. 1. tom. post n. 29. pag. 185.

OFFICIALIS.

Officiales qualiter syndicatui stare teneantur. 1. tom. post. n. 8. pag. 309.
Officiales quatenus in syndicatu conveniri possint. ibi. Vid. in verb. *Magistratus*, & in verb. *Syndicatus*, & in verb. *Judex*.

OPPOSITOR.

Tertius oppositor, an & quomodo admitti debet. 1. tom. n. 1. pag. 161.
Et an executionem impediat, & quatenus. ibi. post n. 2.
Tertius oppositor an se opponere possit coram Judice requisito, vel nuncio executore: & an admitti, vel remitti debeat ad Judicem requirentem. 1. tom. post n. 7. pag. 162.
Per tertii oppositionem an, & quatenus via executiva fiat ordinaria. 1. tom. n. 1. & 7. pag. 162.
Tertio oppositore interveniente, licet causa efficiatur ordinaria quoad ordinem procedendi; tamen non efficitur quoad decisionem, si qui petit executionem sit præferendus. 1. tom. à n. 7. pag. 162.
Uxor executioni pro sua dote le opponens quatenus eam impedire valeat. 1. tom. n. 4. pag. 161.
Tertius oppositor an executionem impedire possit, quando debitor bona sufficientia haberet. 1. tom. post n. 5. pag. 161.
Tertius oppositor ad probationem sui juris cum termino ordinario admittendus. 1. tom. n. 1. pag. 161.
Tertius oppositor quando, & quatenus de jure suo docere debeat. 1. tom. n. 2. pag. 161.
Et quid jure Regio cautum. ibi.
Tertius oppositor prior in obligatione, & posterior in solutione ab præferendus alteri, qui prior est in solutione, posterior tamen in obligatione. 1. tom. n. 6. pag. 162.
Forma, & ordo procedendi in tertii oppositione traditur. 1. tom. à n. 17. pag. 171.

ORDINARIUS.

Ordinarios Judices inferiores qui constituere possint. 1. tom. n. 11. pag. 54.
Et à quo in Hispania constituantur. ibi. Vid. in verb. *Judex. Rex.*
Ordinarii inferiores, licet habeant universalem jurisdictionem, in aliquibus tamen casibus in hoc Regno nec in prima, nec in secunda instantia cognoscunt. 1. tom. n. 10. pag. 34.
Ordinarii Ecclesiastici qui dicantur. 2. tom. post n. 11. in fin. pag. 17.
Ordinarii Ecclesiastici an, & qualiter dispensare possint in denuntiationibus matrimonialibus. 2. tom. post n. 11. pag. 17.
Et an id liceat Vicario Generali Episcopi. ibi.

P

PACTUM.

Pactum nudum de jure Regio parit obligationem, & actionem. 1. tom. post n. 51. pag. 140. & tom. 3. n. 3. pag. 49.
Pactum nudum jure Civili quando actionem pariat. 3 tom. post n. 8. pag. 31.
Pactum *de non alienando* pignore quem effectum habeat. 3. tom. n. 37. pag. 29.

PATER.

Patris officium est filias dotare. 3. tom. post n. 11. pag. 77.
Et quid, si filia sine patris consensu, & voluntate contraxerit. ibi. n. 14.
Pater ratione peculii filiorum quando conveniri possit. 3. tom. post n. 10. pag. 32.
Pater, vivente filio, pro peculio castrensi, vel quasi-castrensi an possit conveniri. 3. tom. post n. 14. pag. 33. Vid. in verb. *Peculium*.
Pater non tenetur ratione peculii filiorum, nisi quatenus patiuntur peculii vires. 3. tom. post n. 14. p. 33.

PECCANS.

Peccans spe consequendæ absolutionis virtute indulgentiarum Apostolicarum an ex vi ipsarum possit absolvi. 1. tom. post n. 94. pag. 206.

PECULIUM.

Peculium varias acceptiones habet. 3. tom. n. 4. p. 32.
Peculium quid sit in proposita materia, traditur. ibi. num. 5.
Peculium in personis servorum *dominicum* dictum unicum tantum erat. 3. tom. post n. 4. pag. 32.
Peculium in personis filiorum quotuplex sit. 3. tom. post n. 4. pag. 32.
Peculium habente filio, vel servo, ex horum contractu an pater, vel dominus conveniri possint. 3. tom. post n. 10. pag. 33.
Pro peculio castrensi, vel quasi-castrensi an, & quando pater conveniri poterit. 3. tom. post n. 14. pag. 33. Vid. in verb. *Pater*.
In peculio adventitio in solidum debet pater conveniri. 3. tom post n. 14. pag. 33.
In peculii æstimatione facienda, prius est deducendum quod patri debetur. 3. tom. post n. 14. pag. 33.
Actio de peculio cui, & adversus quem competat. Vid. in verb. *Actio*.

PERJURIUM.

Perjurii crimen qui Judex punire poterit. 2. tom. à n. 34. pag. 12.
Et an Judex Ecclesiasticus de perjurii crimine cognoscere possit. ibi.

PERMUTATIO.

Permutatio quid sit traditur. 3. tom. n. 12. pag. 73.
Ex permutatione quæ actio competat. ibi. Vid. in verb. *Actio*.

PIGNUS.

Ex pignore quæ actiones oriantur. 3. tom. à n. 1. & 10. pag. 27. & 28. Vid. in verb. *Actio*.
Pignoris propria significatio quæ. 3. tom. post n. 10. pag. 28.
Pignus, & hypotheca in quo differant. 3. tom. post n. 10. pag. 28.
Pignus conventionale expressum quid sit. 3. tom. post n. 3. pag. 27.
Pignus tacitum quid. ibi. n. 7.
Pignus passim pro hypotheca usurpatur. 3. tom. post n. 10. pag. 28.
Pignorum possessores quando, & quomodo conveniri possint. 3. tom. à n. 33. & 35. pag. 29.

Pig-

Pignus conventionale quid sit. 3. tom. post n. 3. pag. 27.
Pignus conventionale quotuplex sit. ibi. n. 5. & 10. pag. 28.
Pignus aliud est *prætorium*, aliud *judiciale*, aliud *conventionale*. 3. tom. n. 3. pag. 27.

POENA.

Pœna in dubio de minori est intelligenda. 1. tom. n. 65. pag. 67.
Pœna non petitæ veniæ quæ & quomodo evitari possit. 1. tom. n. 11. & 12. pag. 42.
Pœna Advocatorum procaciter loquentium, & arcana sui clientuli revelantium. Annot. n. 5. & 46. pag. 22.
Pœna falsam legem, & stylum allegantium. ibi. n. 12. pag. 2.
Qua pœna efficiendus Tabellio officium exercens, cum non esset Tabellio. Annot. n. 40. pag. 29. Vid. in verb. *Tabellio*.
Pœna Tabellionis officium exercentis contra formam legis. Annot. n. 41. pag. 29.
Pœna Judicis interlocutoriam probationis sententiam non proferentis. 1. tom. n. 1. & 2. pag. 86.
Pœna clare positionibus non respondentis traditur. 1. tom. n. 80. pag. 94.
Et in quibus casibus locum habeat. ibi. n. 81.
Quæ pœna locum habeat, si positionibus respondens falsum deponat. 1. tom. n. 91. pag. 95. Vid. in verb. *Positio*.
Pœna Judicis sententiam diffinitivam intra tempus definitum non proferentis. 1. tom. n. 17. pag. 115.
Pœna Judicis dolo malè judicantis. 1. tom. n. 61. & 62. pag. 38.
Et quæ in causis criminalibus. 1. tom. n. 505. p. 246.
Pœna Decurionum intra tempus definitum non proferentium sententiam in causa appellationis apud eos interpositæ. 1. tom. n. 10. pag. 281.
Et quæ requirantur, ut eam incurrant. ibi. Vid. in verb. *Appellatio*.
Pœna 1500. dupl. in secundæ supplicationis instantia quatenus locum habeat. 1. tom. n. 128. pag. 304.
Et an eam Judices remittere possint. ibi. Vid. in verb. *Supplicatio*.
Pœna in delictis cur requiratur. 1. tom. post n. 53. pag. 187.
Pœna *del desfrès, y del homicillo* quando, & qualiter locum habeat. 1. tom. à n. 9. pag. 2.
Et ad quot marapetinos hodie reducatur. ibi.
Pœna arma prohibita deferentium qualis imponenda. 1. tom. à n. 6. pag. 315.
Pœna Clericorum arma portantium apud quem Judicem peti possit. 1. tom. post n. 6. pag. 315.
Pœna confiscationis jure Regio quando locum habeat. 1. tom. n. 19. pag. 192. Vid. in verb. *Confiscatio*.
Pœna confiscationis an Clericus puniri possit. ibi.
Quæ pœna contra Concubinarios, lenones, fortilegos, maleficos. 1. tom. n. 12. pag. 317.
Et quomodo contra eos procedendum. ibi.
Quæ pœna imponenda carceris custodi carceratam mulierem carnaliter cognoscenti. 1. tom. à n. 14. p. 192.
Et quid, si carcerata sit meretrix. ibi. Vid. in verb. *Delinquens*.
Pœna à carcere fugientibus qualis imponi debeat. 1. tom. n. 9. pag. 191. Vid. in verb. *Delinquens*.
Pœnam exilii quomodo observare debeat reus. 1. tom. à n. 109. pag. 246. Vid. in verb. *Exilium*.
Pœna excommunicatione nulla in Ecclesia major. 1. tom. n. 66. pag. 67. Vid. in verb. *Excommunicatio*.
Pœnæ executio in delictis quando, & quomodo fieri debeat. 1. tom. à n. 61. post n. 53. pag. 187.
Pœna constituenda juxta proportionem delicti. 1. tom. post n. 18. pag. 199.
Pœnæ pecuniariæ commutatio in corporalem quomodo, & in quibus personis procedat. 1. tom. post n. 17. pag. 164.
Et quid jure Regio cautum. ibi. à n. 118. pag. 247.
Pœnæ pecuniariæ in corporalem commutatio an procedat in Nobilibus. 1. tom. post n. 17. pag. 165.
Pœnæ pecuniariæ commutatio in corporalem fieri an debeat, quando pars, cui pecunia venit applicanda, nollet, ut condemnatus in corpore luat. 1. tom. post n. 120. pag. 247.
Pœnæ pecuniariæ in corporalem commutatio an fieri debeat, quando reus esset solvendo, & mallet subire pœnam corporalem. 1. tom. post n. 123. pag. 247.
Pœna an ad hæredes transeat, reo ante Judicis declarationem mortuo. 1. tom. n. 28. pag. 73.
Pœna quoties ipso jure imponitur, sententia declaratoria requiritur. 1. tom. n. 27. pag. 73.
Pœna ordinaria à lege imposita, quibus casibus à Judice temperari possit, traditur rems. 1. tom. post n. 95. pag. 245.
Pœnæ duæ, quando concurrunt ad vindictam, an, & quatenus una per aliam tollatur. 2. tom. post n. 50. p. 14.

POSITIO.

Positio quid sit. 1. tom. n. 71. pag. 93.
Positio in quo differat ab articulo. ibi. n. 72.
Positiones, & articuli hodie simul concipiuntur. 1. tom. post n. 71. pag. 93. Vid in verb. *Articulus*.
Positio recepit loiam confessionem partis adversæ. 1. tom. post n. 71. pag. 93.
Positiones quando, & qualiter produci debeant. 1. tom. post n. 71. pag. 93.
Positiones qui facit, an censeatur fateri illud, quod ponit. 1. tom. post n. 85. pag. 94.
Et quid, si articuli pro positionibus ponantur. ibi. n. 88.
Positionum loco succedunt articuli, quos adversarius confitetur: & quos negat, articulorum loco. 1. tom. post n. 85. pag. 94.
Positionibus respondens per quæ verba respondere debeat. 1. tom. n. 76. post n. 71. pag. 93.
Positionibus respondere non potest per verbum *credo*, vel *non credo*. 1. tom. post n. 76. pag. 94.
Positionibus respondere non poterit per verba, *nego narrata, prout narrantur*. 1. tom. n. 79. pag. 94.
Positionibus jussus à Judice respondere, si simpliciter non respondeat, an pro confesso habeatur. 1. tom. n. 80. pag. 94.
Et an pœna hujusmodi locum habeat, etiam in causis criminalibus. ibi. n. 81.
Ut positionibus nollens respondere pro confesso habeatur, quæ requirantur. 1. tom. n. 85. pag. 94.
Positionibus statim sine termini præfixione respondere debet. 1. tom. n. 90. post n. 85. pag. 94.
Positionibus respondsuro an consilium Advocati sumere liceat. 1. tom. n. 90. pag. 94.
Et quid, si respondsurus sit Idiota, vel Rusticus. ibi.
Pro positionibus reo an poni possint ab acculatore interrogatoria in causis criminalibus. 1. tom. n. 2. pag. 229.
Pro positionibus an accusatori ex parte rei poni possint interrogatoria in criminalibus. 1. tom. post n. 2. pag. 229.
Positionibus falsum cum juramento respondenti pœna hodie jure Regio imposita. 1. tom. n. 92. pag. 95.
Et quæ illa sit. ibi. Vid. in verb. *Pœna*.

POS-

POSTULARE. POSTULANS.

Postulare quid sit. Annot. n. 1. pag. 19.

Postulare proprium est munus Advocatorum. ibi.

Postulantes in jure Advocati dicuntur. ibi. Vid. verb. *Advocatus*.

POTESTAS.

Potestas spiritualis, & sæcularis sunt distinctæ. 2. tom. n. 1. pag. 1.

Potestas spiritualis, & sæcularis non debent se adinvicem impedire; sed altera alteri faberi. ibi. Vid. in verb. *Jurisdictio*.

Potestas spiritualis, & sæcularis in exhibendo alteri ab altera auxilium qualiter differant. 2. tom. post n. 1. pag. 2. Vid. in verb. *Auxilium*.

PRAXIS.

Vera praxis quotidiano usu forensi acquiritur. Annot. n. 23. pag. 2.

Theorica absque praxi parum prodest his, qui efficiit, & causarum strepitibus se exercere cupiunt. Annot. n. 14. pag. 2.

Qui theoricam, vel praxim ignorat, nec jus reddere, neque advocare potest. Annot. n. 3. pag. 2.

Praxis Ecclesiastica, & sæcularis quo fine ab Auctore edita. Annot. à n. 1. & 16. pag. 2.

PRÆCONIUM.

Præconium, quod pro syndicatu omnibus intimatur, traditur. 1. tom. à n. 4.

Præconium de rebus bonum publicum tangentibus traditur, & exponitur. ibi. à n. 5. pag. 315.

Præconia quot, & qualiter in rerum venditione, & subhastatione dari debeant. Vid. in verb. *Executio*, & *Subhastatio*.

PRÆJUDICIUM.

Præjudicii ethymologia traditur. 3. tom. n. 3. pag. 39.

Præjudicium quid sit. ibi.

Præjudicialis actio quæ sit: & quotuplex. ibi. n. 6. Vid. in verb. *Actio*.

PRÆLATIO.

Prælationem an habeat uxor præ aliis creditoribus in bonis mariti cessionem facientis. 1. tom. n. 4. pag. 171. Vid. in verb. *Cessio*.

PRÆLATUS.

Prælatus Ecclesiæ illius causas agere potest absque mandato Capituli, nisi essent arduæ. Annot. n. 34. pag. 16.

Prælatus Ecclesiæ in causis, in quibus agere potest, sine mandato Capituli, potest ipse solus procuratorem constituere. Annot. n. 36. pag. 16.

PRÆSCRIPTIO.

Præscriptio contra uxorem, matrimonio constante, an currat, inquiritur. 1. tom. n. 31. pag. 44.

Et an etiam currat in rebus non dotalibus. ibi.

Præscriptio an currat contra filium in bonis, quorum usufructus patri non adquiritur. 1. tom. post n. 31. pag. 44.

Præscriptio juris exequendi per decennium inducta an locum habeat in annuis redditibus. 1. tom. à n. 15. pag. 154.

PRÆSUMERE. PRÆSUMPTIO.

Semel bonus præsumitur semper bonus. 1. tom. post n. 64. pag. 227.

Et qualis sit hæc præsumptio. ibi.

Nobilis honoratus non præsumitur aliquid mali fecisse. 1. tom. post n. 64. pag. 227.

Et qualis sit hujusmodi præsumptio. ibi.

Semper pro Judice præsumendum, quod bene, & fideliter administravit. 1. tom. post n. 15. pag. 318.

Præsumptio juris est, quemlibet fundum esse liberum. 3. tom. post n. 37. pag. 12.

Præsumptiones juris per probationem in contrarium adductam cessant. 1. tom. post n. 64. pag. 227.

PRÆTOR.

Prætoris auctoritas qualis. 3. tom. post n. 1. pag. 18.

Prætor jura, & actiones dare poterat. ibi. n. 2.

Prætores gerebant magistratum honorabilem. ibi. n. 4.

Prætores jus, & actiones dare, necessarium fuit: & quare. 3. tom. n. 5. pag. 19.

Actiones prætoriæ quæ dictæ: & quot earum species. Vid. in verb. *Actio*.

Prætor præ oculis semper æquitatem habebat. 3. tom. post n. 1. pag. 19.

Prætoris album quod erat: & quotuplex. 3. tom. à n. 1. pag. 36.

Prætoris album corrumpentis pœna traditur. ibi. n. 4.

In albi prætoris locum statuta, & ordinationes Civitatum hodie successerunt. 1. tom. post n. 4. pag. 36.

PRECARIUM.

Precarium quomodo constituatur: & quando revocari possit. 3. tom n. 3. pag. 71.

Precarium à commodato in quo differat. ibi.

PROBARE. PROBATIO.

Victoria causæ ex probationibus pender. Annot. n. 20. pag. 20.

Probatio quid sit, traditur. 1. tom. n. 3. pag. 86.

Probationum species quot sint. ibi. n. 4.

Probationis species quædam est inspectio oculorum. 1. tom. n. 119. pag. 99. Vid. verb. *Inspectio*.

Probatio alia est *plena*; alia *semiplena*. 1. tom. post n. 4. pag. 86.

Probatio plena quid illa sit. ibi. n. 5.

Probatio testium an efficacior sit, quam instrumentorum, disputatur. 1. tom. post n. 5. pag. 86. Vid. in verb. *Instrumentum*.

Probationes impertinentes Judex admittere non debet. 1. tom. n. 50. pag. 91. Vid. in verb. *Judex*.

Citatio quomodo probetur. 1. tom. post n. 31. pag. 50.

Et an in dubio præsumatur. ibi. post n. 43. Vid. in verb. *Citatio*.

Probatio necessariæ defensionis qualis admitti possit. 1. tom. n. 84. pag. 228.

Expensarum probatio quomodo fieri soleat: & quibus incumbat. 1. tom. n. 24. pag. 117. Vid. verb. *Expensæ*.

Excommunicatio testibus probari potest. 1. tom. post n. 73. pag. 68. Vid. in verb. *Excommunicatio*.

Indiciorum ad torturam sufficientium quæ probatio requiratur. 1. tom. à n. 39. pag. 139.

Et quid, si indicia sint remota. ibi. n. 41. Vid. in verb. *Tortura*.

Licentia uxori ad agendum necessaria quomodo probetur. 1. tom. n. 29. pag. 44.

Et an præsumatur temporis diuturnitate. ibi. n. 30.

Forma probandi leges Scylli in usu esse, traditur. Annot. n. 32. pag. 21.

Mandatum procuratorium de communi praxi per instrumentum probari debet. Annot. n. 11. pag. 14.

Mandatum procuratorium per testes an probari possit. Annot. n. 11. pag. 14.

Mandatum procuratorium an probetur præsumptivè ex allegatione diuturni temporis. Annot. n. 12. pag. 15. Vid. in verb. *Mandatum*.

Probationis interlocutoriam sententiam quando, & intra quod tempus Judex proferre teneatur. 1. tom. n. 1. pag. 86. Vid. in verb. *Sententia*.

Probationis sententia, per quam partes ad allegata probanda recipiuntur, & testes admittuntur, an sit de substantia judicii. 1. tom. post n. 1. pag. 86.

Intra quod tempus probatio fieri debeat. 1. tom. n. 22. pag. 88.

Judici, & non Notario fieri debet. ibi. n. 99. pag. 95.

Probatorius terminus arbitrarius est secundum qualitatem causæ, personarum, & distantiarum loci. 2. tom. post n. 40. pag. 44. Vid. verb. *Terminus*.

Probatio recepta, etiam nullo à Judice termino assignato, valet. 1. tom. n. 45. pag. 90.

Et quid operetur termini præfixio. ibi. n. 46.

Ad probandum, dilationes, vulgò *plazos*, quot dari possint. 1. tom. à n. 22. pag. 88.

Ad probandum dilationes utroque jure quomodo concedantur. 1. tom. à n. 32. pag. 88. Vid. in verb. *Dilatio*.

Probationum secunda, & tertia dilatio quando concedenda non est. 1. tom. post n. 27. pag. 88. Vid. in verb. *Dilatio*.

Quando probatio ultra Mare, vel extra Regnum in aliqua Provincia est facienda, quid observari, & servari debeat. 1. tom. à n. 37. pag. 89.

Ut probatio extra Regionem fieri valeat, quæ requirantur. 1. tom. post n. 37. & seqq. pag. 89.

Adversus omissam probationem qui, & quomodo restitui possint. 1. tom. à n. 113. pag. 97. Vid. in verb. *Restitutio*, & *Minor*.

Probatio in secunda instantia an admittenda super eisdem articulis, vel directo contrariis. 1. tom. n. 18. pag. 271. Vid. in verb. *Testis*.

Quando, & qualiter in criminalibus ad probationem procedendum. 1. tom. à n. 1. pag. 229.

Accusator quid agere debet in termino probatorio. 1. tom. à n. 1. pag. 230.

Quid reo liceat ad probandam suam innocentiam. ibi. num. 7.

Et an possit suis defensionibus renuntiare. ibi. à n. 4.

Facta probationum publicatione, an, & quatenus probationes admitti possint. 1. tom. à n. 2. pag. 231.

Probationis commissio in foro Ecclesiastico qualiter fieri debeat. 2. tom. post n. 38. pag. 43.

PROCESSUS.

Litis contestatione omissa, processus erit nullus. 1. tom. n. 2. pag. 71. Vid. in verb. *Litis contestatio*, & *Nullitas*.

Processus gestus cum procuratore generali in causis requirentibus speciale mandatum, nullus est. Annot. n. 16. pag. 15.

Judex, cum primum viderit processum gestum cum procuratore absque mandato, non debet illum illusorium judicare. Annot. n. 38. pag. 17. Vid. in verb. *Mandatum*.

Processus gestus cum minore absque tutoris, vel curatoris auctoritate nullus est. 1. tom. n. 43. pag. 46.

Processus contra reum absentem non contumacem traditur. 1. tom. à n. 24. & seqq. pag. 128.

Processus per viam 1. & 2. decreti in foro Ecclesiastico traditur. 2. tom. à n. 102. pag. 58.

Processus executivus traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 166. Vid. in verb. *Executio*.

Processus executionis in foro Ecclesiastico traditur. 2. tom. à n. 1. & seqq. pag. 63.

Processus cessionis bonorum traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 171. Vid. in verb. *Cessio*.

Processus quinquennalis dilationis, vulgò *espera de Acreedores*, traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 173. Vid. in verb. *Dilatio*.

Processus per viam inquisitionis traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 176. Vid. in verb. *Inquisitio*.

Processus per viam denuntiationis traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 180. Vid. in verb. *Denunciatio*.

Processus per viam accusationis traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 189. Vid. in verb. *Accusatio*.

Processus contra reum accusatum traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 221.

Processus ad torturam imponendam traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 136. Vid. verb. *Tortura*.

Processus contra reum absentem in criminalibus traditur. 1. tom. à n. 20. pag. 253.

Processus in causis criminalibus per renuntiationem terminorum traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 257.

Processus fulminatus in causis criminalibus *por los Alcaldes de Corte, y Chancillerias* traditur remis. 1. tom. à n. 1. pag. 158.

Processus in causa appellationis coram Decurionibus traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 280. Vid. in verb. *Decurio*.

Processus per viam appellationis in Regiis Chancellariis traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 267. Vid. in verb. *Appellatio*.

Processus in recusatione Præsidis, & Auditorum Regiorum traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 273. Vid. in verb. *Recusatio*.

Processus in prima supplicatione, vulgò *de Revista*, traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 277.

Processus in causa secundæ supplicationis cum pœna 1500. dupl. traditur. 1. tom. à n. 140. & seqq. pag. 305. Vid. in verb. *Supplicatio*.

Processus per viam appellationis in foro Ecclesiastico traditur. 2. tom. post n. 8. & seqq. pag. 77.

Processus per viam nullitatis traditur. 1. tom. à n. 5. & seqq. pag. 118. Vid. in verb. *Nullitas*, & *Sententia*.

Processus in causa Syndicatus traditur. 1. tom. à n. 1. & seqq. pag. 313. Vid. in verb. *Syndicatus*.

Acta processus quorum expensis transferenda. 2. tom. post n. 7. pag. 76.

Et quomodo Notarius ad id compellendus. ibi. & 1. tom. post n. 9. pag. 168.

PROCURATOR.

Procurator dicitur, qui aliena negotia de mandato domini administrat. Annot. n. 1. pag. 14.

Procurator *in rem propriam* impropriè dicitur procurator. Annot. post n. 1. pag. 14.

Disposita in procuratore *ad lites* non procedunt in procuratore *in rem propriam*. Annot. n. 3. pag. 14.

Procurator duplex est, unus *ad lites*, alter *ad negotia*. ibi. n. 4.

Procurator laicus an constitui possit rerum Ecclesiasticarum, & spiritualium. 2. tom. post n. 6. pag. 18.

Qui procuratores constitui possint. Annot. n. 26. & seqq. pag. 16.

Procurator in Audientiis Regis nemo potest esse, nisi prius examinetur, & sit ex numero. ibi. n. 31.

Procurator officium Advocati exercere non potest. Annot. n. 44. pag. 17.

Officium procuratoris vile sit, an nobile, inquiritur. ibi. n. 43. & seqq. pag. 17.

Procurator ad lites qualis esse debeat. Annot. n. 26. p. 16.

Nobilis officio procuratoris utens an privilegia nobilitatis amittat. Annot. n. 48. pag. 17.
Procuratoris officium de jure Canonico est nobile, & illud infamis exercere non potest. Annot. post n. 43. pag. 17.
Procuratoris officium est nobile, ubi certus numerus procuratorum est constitutus. Annot. post n. 43. pag. 17.
Procurator nemo potest esse in illo Tribunali, in quo certus numerus deputatus sit, nisi ex eis sit. Annot. n. 32. pag. 16.
Procuratores quid hodie observare debeant, remissive. ibi. n. 33.
Procurator ad lites comparere debent in judicio cum mandato domini sufficienti. Annot. n. 7. pag. 14.
Judex compellere potest procuratorem, ut mandatum ostendat, etiam parte non petente. ibi. n. 8.
Procurator cumoratus de mandato, licet illud non recoperit, agere potest. 1. tom. n. 14. pag. 288.
Et quid, si non produxerit mandatum, quod revera habeat, an judicium valeat. ibi. n. 16.
Per procuratorem tenetur excommunicatus in judicio respondere, excipere, & appellare. 1. tom. n. 49. & seqq. pag. 66. Vid. verb. *Excommunicatus*.
In causis arduis non compellitur quis procuratorem constituere. 1. tom. n. 50. pag. 66.
Procurator hodie in judicio non est audiendus, priusquam exhibeat sufficiens mandatum. Annot. n. 9. pag. 14.
Procuratoris mandatum an testibus probari possit. Annot. post n. 10. pag. 14.
Et an præsumatur ex allegatione diuturni temporis. ibi. n. 12. Vid. in verb. *Probatio*.
Procuratorem mandatum habere, si Tabellio fidem præstet, an sufficiat. Annot. n. 13. pag. 15. Vid. in verb. *Mandatum*.
Quæ persone in judicio pro aliis compare possint sine eorum mandato, remissive. Annot. n. 27. pag. 17.
Procurator constitutus contra certam personam in certa causa, & *contra alia* intelligitur contra eandem, & non alium. Annot. n. 21. pag. 16.
Procurator constitutus contra unum, & *alios* an censeatur constitutus contra dictiones. Annot. n. 22. p. 16.
Procurator cum mandato generali non potest aliquid facere, ex quo dominus ad pœnam obligetur. 1. tom. n. 5. pag. 287.
Procurator ad lites an à sententiæ executioni possit appellare sine mandato speciali. ibi. n. 6.
Procurator datus *cum libera administratione* expedire potest omnia, quæ speciale mandatum requirunt, nisi in his quæ grave dandum afferre solent. Annot. n. 17. pag. 15.
Processus gestus cum procuratore in causis speciale mandatum requirentibus est nullus, etiamsi datus sit ad omnia, quæ speciale mandatum exigant. Annot. n. 16. pag. 15.
Procurator quomodo debet jurare *de calumnia*. 1. tom. n. 44. post n. 39. pag. 56.
Procurator *ad lites* ante litem contestatam non potest alium substituere, nisi mandatum habeat cum clausula *de substituendo*. Annot. n. 5.
Procurator post litem contestatam efficitur dominus litis. 1. tom. n. 16. pag. 72.
Et an tunc revocari possit. ibi.
Procurator datus post litem contestatam à domino non potest alium substituere, nisi specialiter hoc in mandato contineatur. Annot. n. 6. pag. 14.
Procurator datus ad præparatoria tenetur dominum defendere in præparatis. Annot. n. 40. pag. 17.
Procurator jurare debet non solum in animam sui domini, sed in animam sui ipsius. ibi. n. 42.
Prælatus Ecclesiæ in causis, in quibus causas agere potest sine mandato Capituli, potest ipse solus procuratorem constituere. Annot. n. 36. pag. 17.
An procurator admitti debeat in criminalibus in defensionem absentis. 1. tom. à n. 15. pag. 252.
Et an apud Judices, vulgo *de la Hermandad*, admitti possit. ibi. n. seqq.
Procurator primæ instantiæ an teneatur dominum defendere in secunda. Annot. n. 41. pag. 17.
Procurator à sententia lata in prima instantia tenetur appellare. ibi.
Procurator qualis constitui debet ad interponendam secundam supplicationem. 1. tom. n. 4. & seqq. p. 287.
Procuratore constituto, si constituens in judicio compareat, videretur procuratorem revocasse, nisi apposuerit clausulam: *No revocando mis Procuradores*. 1. tom. post n. 9. pag. 54.

PRODITIO. PRODITOR.

Proditio quid sit jure Regio. 1. tom. n. 31. pag. 224.
Et quæ proditionis pœna. ibi. n. 34. pag. 225.
Proditorie occidere, vel offendere quis dicatur. ibi. num. 32.
Proditor quis dicatur. 1. tom. n. 115. pag. 207.
Et an gaudere debeat immunitate Ecclesiæ. ibi. n. 133. Vid. in verb. *Immunitas*.

PROPRIUM.

Quod proprium alicujus est, amplius illius fieri non potest. 3. tom. post n. 7. pag. 5.

PRORROGATIO.

Prorrogatio jurisdictionis consensum ambarum partium expressum requirit. 2. tom. post n. 22. pag. 21. Vid. in verb. *Jurisdictio*.
Prorrogatio *del quarto plazo*. Vid. in verb. *Dilatio*, & in verb. *Terminus*.

PROVISIO.

Provisio Regia Ordinaria, quæ ab Auditoribus in causis Ecclesiasticis ante gravamen illatum datur, defenditur. 1. tom. post n. 23. pag. 35.
Provisio Regalis, vulgò *Mejora*, quando concedenda. 1. tom. n. 9. pag. 268.
Et quid impetrans facere debet. ibi. n. 11.
Provisio Regalis, vulgò *Mejora*, quid continere debeat. 1. tom. n. 9. pag. 268.
Provisio Regalis, vulgò *Mejora*, quotuplex. ibi. n. 10.

PUBLICATIO.

Publicatio quando, & quomodo fieri debeat. à n. 29. pag. 99.
Publicatio in foro Ecclesiastico quomodo fieri debeat. 2. tom. à n. 44. pag. 44. & 45.
Publicatio an sit de substantia judicii, disputatur. 1. tom. post n. 134. pag. 100.
Et quid jure Regio obtineat. ibi. à n. 137.
Probationum publicatio in criminalibus quando, & qualiter facienda. 1. tom. n. 1. pag. 231.
Et quid, facta publicatione, judici, accusatori, & reo liceat. ibi. à n. 2.
Publicatio in criminalibus est de substantia judicii: & ejus omissio reddit processum nullum. 1. tom. post n. 35.
Publicatio per quem fieri debeat. 1. tom. n. 147. p. 102.
Et an ille, cui receptio, & examen testium commissum, publicationem facere possit. ibi. n. 148.
Pu-

Publicationis qui sint effectus. 1. tom. post n. 133.
Et an, publicatione facta, censeatur præclusa via producendi testes, & instrumenta, declaratur. ibi. & num. 134.
Per publicationem productioni testium, non vero instrumentorum renuntiatur. 1. tom. post n. 42. & 43. pag. 101.
Et quomodo id intelligi debeat, explicatur. ibi. n. seqq.
Publicatione facta, probatio non præcluditur. 1. tom. n. 146. pag. 101.
Publicatione facta in criminalibus, testes recipi debent, tàm contra, quàm in favorem rei. 1. tom. post n. 1. & seqq. pag. 231.

Q

QUADRUPLUM.

Quadrupli actio. Vid. in verb. *Actio*.
Quadrupli pœna. Vid. in verb. *Pœna*.

QUÆSTIO.

Quæstio. Vid. in verb. *Tortura*.

QUALITAS.

Qualitas verbo adjuncta regulanda est secundum tempus verbi. 1. tom. n. 97. pag. 300.

QUERELLA.

Querella. Vid. in verb. *Accusatio*.

R

RATIFICATIO.

Ratificatio mariti confirmat actum in judicio per ejus conjugem absque licentia factum. 1. tom. n. 34. pag. 45.
Ratificatio mariti, ut confirmet actum in judicio per ejus uxorem absque licentia factum, intervenire debet, antequam exceptio nullitatis opponatur. 1. tom. post n. 34. pag. 45.

RECONVENTIO.

Reconventio, seu mutua petitio quando, & intra quod tempus proponi debet. 1. tom. post n. 9. pag. 78.
Reconventionis clausula in libellis, & allegationibus qualiter concipienda. 1. tom. post n. 17. & n. 29. p. 78.
Reconventionis exceptio, an, & quando executionem impedire possit. 1. tom. n. 7. pag. 153.
Reconventionis exceptio in via executionis opposita qualiter probanda. 1. tom. n. 7. pag. 153. Vid. in verb. *Probatio*.
Reconventionis probatio per instrumenta, vel testes quomodo fieri debeat. 2. tom. post n. 9. pag. 58.

RECOGNITIO.

Recognitio in scripturis privatis, ut exequi possint, quatenus necessaria. 1. tom. n. 21. pag. 134.
Et an sufficiat ficta recognitio. ibi. n. 25. Vid. verb. *Scriptura*.
Recognitione scripturæ privatæ à tertio facta, an possit via executiva intentari. 1. tom. n. 29. pag. 135. Vid. in verb. *Executio*.

RECUSARE. RECUSATIO.

Recusatio quid sit: & quo jure inventa, traditur remis. 2. tom. n. 25. pag. 39.
Recusatio an per Principem tolli possit. 2. tom. n. 25. pag. 39.
Recusatio generalis quæ dicatur: & an rejicienda. 1. tom. post n. 23. & 28. pag. 113.
Recusatio quid operetur jure Canonico. 1. t. n. 25. p. 113.
Et quid jure Civili, & Regio. ibi. n. 16.
Recusatus Judex jure Regio non removetur, in totum à cognitione causæ, sed assumit secum socium. 1. tom. post n. 25. pag. 113.
Recusatio Judicis quando, & qualiter proponenda. 1. tom. à n. 18. pag. 112.
Recusatio in scriptis proponi debet. 2. tom. n. 26. p. 39.
Recusatio qualiter concipienda. 2. tom. n. 27. pag. 39.
Recusationis causa coram quo judice proponi debeat. 2. tom. n. 9. pag. 37.
Recusatio ut rite proponatur, quid recusans jurare, & protestare debeat. 1. tom. post n. 21. pag. 112.
Recusatio foro sæculari in quacumque litis parte proponi potest. 2. tom. n. 6. pag. 37.
Ut recusatio proponi possit, an causa legitima recusationis exprimi debeat. 1. tom. n. 21. pag. 112.
Recusationis causæ traduntur remis. 1. tom. n. 5. p. 37.
Si recusetur tota Civitas, Universitas, vel Consistorium Decurionum, an expressio causæ legitimæ requiratur. 1. tom. post n. 21. pag. 113.
Judex in causa executionis an, & quomodo recusari possit. 1. tom. n. 45. & 46. pag. 159.
Judice in criminibus recusato, quid observandum. 1. tom. à n. 52. pag. 240.
Recusato Judice in criminalibus, nominantur per Consistorium duo Decuriones, cum quibus Judex associandus. 1. tom. post n. 52. pag. 240.
Et quid Decuriones associati, & eorum Assessor observare debeant, si Judex recusatus non se componat, & discordet. ibi. à n. 53. & seqq.
Judex recusatus in criminalibus in loco, ubi non est Consistorium, cum quibus associari debeat. 1. tom. n. 57. pag. 240.
Socius assumendus à Judice recusato qualis esse debeat: & quid jurare teneatur. 1. tom. n. 25. p. 113.
Et an expensis recusantis assumi debeat. ibi. n. 28.
Judex recusatus, & Socius assumptus, si in judicando discordent, quid faciendum. 1. tom. n. 27. & 32. pag. 113.
Praxis in judicum recusatione traditur. ibi. n. 31.
In recusatione Auditoris Regii quid observari debeat, traditur remis. 1. tom. post n. 18. pag. 112.
Recusatio Præsidis, & Auditorum Regii quomodo fieri debeat. 1. tom. à n. 1. pag. 273. & seqq.
In recusatione Præsidis, vel Auditoris Regis expressio causæ legitimæ requiritur. 1. tom. post n. 21. pag. 112. & n. 1. pag. 273.
Recusans Præsidem, vel Auditores certam pecuniæ quantitatem deponere tenetur, si causam suæ recusationis non probaverit. 1. tom. n. 4. pag. 274.
Condemnatus, quia causas recusationis non probabit, supplicare an possit. 1. tom. n. 2. pag. 273.
Auditor Regius recusatus respondere tenetur positionibus à recusante sibi propositis. 1. tom. n. 5. p. 274.
Et quid, si positiones sunt criminosæ. ibi.
Praxis recusandi Præsidentes, & Auditores Regios traditur. 1. tom. à n. 1. pag. 273.
Recusationis legitimæ causa in foro Ecclesiastico exprimenda est. 2. tom. n. 4. pag. 36.
Recusationis causa in foro Ecclesiastico apud arbitros tractanda intra quod tempus terminari debeat. 2. tom. post n. 9. pag. 37.
Recusatio in foro Ecclesiastico ante litis contestationem proponenda. 2. tom. post n. 6. pag. 37.
Recusatio quando post litis contestationem in foro Ec-

cleſiaſtico admittenda. 1. tom. poſt n. 6. pag. 37.
Et quid tunc recuſans jurare debeat. ibi. & n. ſeqq.
Recuſationis cauſa à minore non probata, an reſtitutio concedi debeat. 1. tom. n. 8. pag. 37.
Et quid, ſi intra tempus præfixum non terminetur, Judex obſervare debeat. ibi. n. 12.
Recuſationis praxis jure Canonico traditur. à n. 28. pag. 39.

REIVINDICATIO.

Reivindicatio unde dicatur. 3. tom. n. 1. pag. 8.
Reivindicatio cui competat. 3. tom. à n. 4. & ſeqq. pag. 8.
Reivindicatione an agere poſsit majoratus poſſeſſor. 3. tom. poſt n. 4. pag. 8.
Reivindicatio an competat utile tantum dominium habenti. 3. tom. n. 7. & 8. pag. 8.
Reivindicatione agere poteſt emphyteuta. 3. tom. n. 9. pag. 8.
Et etiam locator ad longum tempus. ibi.
Reivindicatio contra quem detur. 3. tom. à n. 12. pag. 8.
Reivindicatio an, & quatenus contra detentorem competere poſsit. 3. tom. poſt n. 12. pag. 8.
Reivindicatio ad quid detur. 3. tom. n. 17. & ſeqq. pag. 9.
Reivindicatio datur contra eum, qui dolo deſit poſsidere. 3. tom. poſt n. 12. pag. 8.
Reivindicatio ut competat, quæ requirantur. 3. tom. n. 4. pag. 8.
Reivindicatio ut competat, ſufficit actorem dominum eſſe ſententiæ tempore. 3. tom. poſt n. 9. pag. 8.
Reivindicatio quomodo proponenda, & concipienda. 3. tom. n. 21. pag. 9.

RELATIO.

Forma relationis in cauſa appellationis qualis. 1. tom. n. 15. pag. 270.
Relationis partes exponuntur, & explicantur. ibi. n. 16. & ſeqq.

REMEDIUM.

Remedium duplex, ſcilicet reſcindens, & reſciſſorium an detur. 3. tom. poſt n. 9. pag. 22.
Remedium reſcindens quid ſit. 3. tom. à n. 9. pag. 22.
Remedium reſciſſorium quid. ibi.
Reſciſſoria actio. Vid. in verb. *Actio.*
Remedium leg. *Diffamari* cui competat: contra quem: & ad quid. 3. tom. à n. 1. pag. 82.
Remedium leg. *Diffamari* in quibus cauſis locum habeat. 3. tom. à n. 2. pag. 82.
Remedium leg. *Diffamari* ut competat, quæ requirantur. 3. tom. à n. 3. pag. 83.
Remedium leg. *Diffamari* qualiter concipiendum, & proponendum. 3. tom. n. 5. pag. 83.
Remedium leg. *Si contendat* à remedio leg. *Diffamari* an differat. 3. tom. n. 1. pag. 84.
Remedium leg. *Si contendat* cui: contra quem: & ad quid competat. 3. tom. n. 2. pag. 84.
Remedii leg. *Si contendat* communis praxis defenditur. 3. tom. poſt n. 2. pag. 84.
Ex remedio leg. *Si contendat* plures exceptiones cumulantur. 3. tom. à n. 3. pag. 84.
Remedium leg. *Si contendat* qualiter concipi debeat, traditur. 3. tom. n. 4. pag. 85.
Remedium leg. *In omnibus* cui: adverſus quem: & ad quid competat. 3. tom. n. 1. pag. 85.
Et quis ſit hujus legis intellectus. ibi.
Remedium leg. *In omnibus* qualiter concipi, & proponi debeat. 3. tom. n. 5. pag. 86.
Remedium leg. *Denuntiamus* cui: contra quem: & ad ad quid detur. 3. tom. à n. 1. pag. 87.
Remedium leg. *Denuntiamus* ut competat, quæ requirantur. 3. tom. à n. 2. pag. 87.
In remedio leg. *Denuntiamus* Judex quid obſervare debeat. 3. tom. poſt n. 1. pag. 87.
Remedium leg. *Denuntiamus* qualiter proponi, & concipi debeat. 3. tom. n. 7. pag. 88.

RENUNTIARE.

Renuntiare quilibet poteſt juri ſuo. 1. tom. n. fin. p. 76.

REPLICATIO.

Replicationis libellus qualiter concipi, & formari debeat. 1. tom. n. 35. pag. 81. Vid. in verb. *Libellus.*
Replicationis libello quando, & intra quod tempus reſpondi debeat. 1. tom. n. 37. pag. 81.

REPREGUNTAS.

Repreguntas. Vid. in verb. *Interrogatorium.*

REPULSA.

Repulſæ adverſus perſonam, & dicta teſtium plures aſſignantur. 1. tom. poſt n. 9. pag. 105. & à n. 15. pag. 106.
Repulſæ contra teſtes non in genere; ſed in ſpecie objici debent: id quod Advocati obſervare debent. 1. tom. n. 11. pag. 105.
De repulſis ſpecialiter oppoſitis plura remis. 1. tom. n. 22. pag. 107.
Repulſæ contra perſonas, & dicta teſtium opponendæ ſunt cum juramento, & proteſtatione: & quare. 1. tom. n. 22. pag. 107.
Repulſæ contra teſtes intra quod tempus objici debeant jure Regio. 1. tom. à n. 7. pag. 104. Vid. in verb. *Teſtis.*
Repulſæ contra teſtes in cauſa matrimoniali an poſt ſententiam, à qua non fuit appellatum, objici poſsint. 1. tom. poſt n. 7. pag. 104.
Repulſæ an objici poſsint in inſtantia appellationis contra teſtes in prima inſtantia productos. 1. tom. poſt n. 7. pag. 104.
Repulſæ ſi tales ſint, quæ admitti debeant, ad quid Judex procedere debeat. 1. tom. poſt n. 7. pag. 104.
Repulſæ contra teſtes an in omni cauſa ſit admittenda. 1. tom. n. 23. pag. 107.
Repulſæ, quamvis odioſæ, à Judice admitti debent. 1. tom. poſt n. 23. pag. 107.
Et an, ſi non admittuntur, appellari poſsit. ibi.
Repulſæ contra teſtes in quibus cauſis admitti non debent. 1. tom. poſt n. 23. pag. 107.
Repulſas an quis opponere poſsit contra teſtes à ſe productos. 1. tom poſt n. 23. & 25. pag. 107. & 108.
Repulſæ an objici poſsint contra teſtes, quibus repulſæ contra alios teſtes probantur. 1. tom. n. 30. pag. 108.
Repulſæ contra perſonas, & dicto teſtium in cauſis criminalibus an, & quomodo admitti debeant. 1. tom. n. 58. pag. 241.
Et quid Judex tunc obſervare debeat. ibi.
Repulſæ intra quod tempus probari debeant. 1. tom. poſt n. 7. pag. 104.
Repulſarum probationi qui terminus aſsignari debeat. 1. tom. à n. 33. pag. 108.
Elapſo termino ad repulſas objiciendas, & probandas, an competat in integrum reſtitutio. 1. tom. n. 8. pag. 105. Vid. in verb. *Reſtitutio.*
Acta proceſſus circa teſtium repulſas qualiter formentur, oſtenditur. 1. tom. à n. 34. pag. 108.
Repulſæ, ſi à parte non fuerint oppoſitæ, an Judex ex officio teſtes repellere poſsit. 1. tom. n. 9. pag. 105. Vid. in verb. *Teſtis.*
Repulſis contra teſtes probatis, Judex curare non debet de generali probatione facta ſuper bonitate teſtium: & quare. 1. tom. n. 39. pag. 109.

RES.

Rem ex bonis alicujus eſſe quando dicatur. 3. tom. poſt n. 23. pag. 46.
Rem in bonis alicujus eſſe quando dicatur. 3. tom. poſt n. 23. pag. 46.

RESTITUTIO.

Reſtitutio tantum affert, quantum abſtulit læſio. 3. tom. poſt n. 9. pag. 22.
Reſtitutio in integrum minori conceditur de jure ſpeciali, non vero de jure ordinario. 1. tom. n. 121. pag. 98.
Reſtitutio in integrum conceditur officio Judicis nobili. 1. tom. n. 122. pag. 98.
Reſtitutione in integrum ſublata, an cenſeatur ſublata reſpectu cauſæ emergentis. 1. tom. n. 88. pag. 298.
Reſtitutio in integrum ut minori concedatur, ſummarie probandum, petentem reſtitutionem minorem eſſe. 1. tom. poſt n. 122. pag. 98.
Reſtitutio in integrum pro modica læſione non conceditur. 1. tom. n. 120. pag. 98.
Reſtitutio in integrum ad exceptiones peremptorias objiciendas quibus competat. 1. tom. à n. 15. pag. 78. Vid. in verb. *Exceptio.*
Reſtitutio in integrum ad exceptiones peremptorias objiciendas quando peti, & concedi debeat. 1. tom. n. 15. pag. 78.
Reſtitutionem petens minor ad opponendas exceptiones novas, publicatis atteſtationibus, ſi eas non probaverit, quam pœnam incurrat. 1. tom. poſt n. 16. pag. 78.
Reſtitutio adverſus omiſſam probationem ut minori concedatur, an probari debeat læſio. 1. tom. poſt n. 122. pag. 98. Vid. in verb. *Minor.*
Reſtitutio in integrum adverſus omiſſam probationem, & lapſum termini quomodo petenda, & concedenda. 1. tom. à n. 113. pag. 97.
Reſtitutionis in integrum petitio adverſus omiſſam probationem quomodo concipienda. 1. tom. poſt n. 117. pag. 97.
Reſtitutio adverſus omiſſam allegationem, & probationem an minori concedenda contra reum criminaliter acculatum. 1. tom. poſt n. 113. pag. 97.
Reſtitutio adverſus omiſſam allegationem, & probationem an concedenda minori Juriſperito. 1. tom. poſt n. 113. pag. 97. Vid. in verb. *Minor.*
Reſtitutio adverſus omiſſam probationem Ruſtico, & mulieri an concedi debeat. 1. tom. poſt n. 146. pag. 101.
Reſtitutio in integrum adverſus omiſſam probationem non niſi ſemel concedenda. 1. tom. poſt n. 113. pag. 97.
Reſtitutio in integrum adverſus omiſſam probationem ſemel conceſſa in prima inſtantia, an iterum concedenda in ſecunda. 1. tom. poſt n. 113. pag. 97.
Reſtitutio adverſus omiſſam probationem quando jure Regio peti debet. 1. tom. n. 126. pag. 98.
Reſtitutio in integrum an peti, & admitti debeat poſt concluſionem in cauſa. 1. tom. n. 10 pag. 111.
Elapſo termino ad repulſas contra teſtes objiciendas, & probandas, an competat in integrum reſtitutio. 1. tom. n. 8. pag. 105.
Reſtitutionis in integrum ſententia adverſus omiſſam probationem qualiter concipienda. 1. tom. n. 119. pag. 99.
Proceſſus reſtitutionis in integrum adverſus lapſum termini, & omiſſam probationem traditur. 1. tom n. 117. pag. 97.
Reſtitutio in integrum adverſus confeſsionem delicti an minori competat. 1. tom. n. 22. pag. 217.
Reſtitutio adverſus omiſſam probationem in foro Ecclesiaſtico quomodo petenda, & concedenda. 2. tom. n. 43. pag. 44.

RETRAHERE.

Retrahere bona diſtracta in publica ſubhaſtatione, an, & quatenus debitori liceat. 1. tom. à n. 48. pag. 159.
Ad retrahendam rem *de Abolengo*, mandatum expreſſum habens intra quod tempus comparere, & de mandato docere debeat. 1. tom. n. 99. pag. 300. Vid. in verb. *Mandatum.*

REUS.

Rei officium quid ſit, explicatur. Annot. n. 9. pag. 12.
Reus eſt de ſubſtantia jud.cii neceſſarius. Annot. n. 1. pag. 11.
Reus ſi ſit abſens, vel captivus, quomodo conveniendus. Vid. in verb. *Abſens.*
Reus extrajudicialiter prius ab actore monendus. 1. tom. n. 1. pag. 41.
Et an id ex juris neceſsitate procedat. ibi.
Reus interpellatus extrajudicialiter quando in expenſis damnandus. 1. tom. n. 2. pag. 41.
Reus quando plures judices habet, actori fori electio datur. 1. tom. n. 67. pag. 38.
Reus, oblato libello, ſi compareat negando, vel confitendo, quid obſervari debeat. 1. tom. poſt n. 60. pag. 58.
Reus, libello oblato, intra quod tempus reſpondere teneatur. 1. tom. poſt n. 60. pag. 58.
Et ſi non compareat, quod remedium actori competat. ibi. n. 64.
Reus intra novem dies litem non conteſtans videtur confirmare petitionem adverſarii. 1. tom. n. 30. pag. 74. Vid. verb. *Litis conteſtatio*
Reus in exceptionibus actor reputatur. 1. tom. poſt n. 18. pag. 79.
Reus qualiter narrare debeat petitionem actoris, ex qua ei exceptio reſultat. 1. tom. n. 21. pag. 79.
Reo non debet non licere, quod actori licet. 1. tom. poſt n. 18. pag. 79.
Reus pluribus, & diverſis exceptionibus uti poteſt. 1. tom. poſt n. 77. pag. 228.
Reo libelli replicationis copia quando exhibenda. 1. tom. n. 37. pag. 81.
Reus libello replicationis intra quod tempus reſpondere teneatur. 1. tom. poſt n. 37. pag. 81.
Reus quibus caſibus à carceribus relaxari debeat: & quatenus. 1. tom. à n. 89. pag. 228. Vid. in verb. *Delinquens.*
Reus an poſsit ſuis defenſionibus, & termino probatorio in criminalibus renuntiare. 1. tom. poſt n. 3. pag. 230.
Reus in criminalibus quando ſuis defenſionibus, & termino probatorio renuntiare poterit, traditur. 1.

tom. à n. 6. pag. 230.
Ad rei defensionem in criminalibus omnis probatio admitti debet, etiam post causæ conclusionem. 1. tom. n. 27. pag. 112. Vid. in verb. *Probatio.*
Reus suam innocentiam probare potest, etiam post sententiam diffinitivam. 1. tom. à n. 6. pag. 232. Vid. in verb. *Delinquens.*
De rei innocentia si Judici constet post sententiam diffinitivam, an eam revocare possit, inconsulto Principe. 1. tom. post n. 6. pag. 232. Vid. in verb. *Sententia.*
In rei favorem in dubio pronuntiandum. 1. tom. post n. 3. pag. 214.
Et quid, si judicia sint duplicia. ibi. n. 5.

S

SACRILEGUS.

Sacrilegus quis dicatur. 1. tom. n. 103. pag. 206.
Sacrilegus an gaudere debeat immunitate Ecclesiæ. ibi. & n. 5. Vid. in verb. *Immunitas.*

SÆCULARIS.

Sæcularis potestas. Vid. in verb. *Potestas*, & in verb. *Jurisdictio.*

SATISDARE. SATISDATIO.

Satisdationem cum præstare lex jubet, non liberatur quis, etsi maximè facultatibus idoneus sit. 1. tom. post n. 3. pag. 308.
Satisdationem an præstare teneantur Judices, & Magistratus creati, si manifestè facultatibus idonei sint. 1. tom. post n. 3. pag. 308.
Satisdare pro Judicibus, & Magistratibus qui prohibeantur. 1. tom. post n. 3. pag. 308.
Satisdationem Judices, & Magistratus creati præstare tenentur. 1. tom. à n. 3. pag. 308.

SCHOLARIS.

Scholaris ut gaudere possit privilegio fori, quæ requirantur. 2. tom. n. 31. p. 40.
Scholaris an cæteris in locatione domus præferatur pro eodem pretio. 3. tom. post n. 8. pag. 59.

SCRIPTURA.

Scriptura privata quatenus executionem habeat. 1. tom. à n. 22. pag. 134.
Scriptura habita pro recognita ob contumaciam an exequenda sit. ibi. n. 25. Vid. in verb. *Executio.*
Scripturam privatam si debitor recognoscat, etsi neget, in eum executio fieri debet: & quare. 1. tom. n. 3. pag. 167.
Scriptura privata recognita an retrotrahenda ad tempus confectionis. 1. tom. n. 31. pag. 136.
Et ita, quam prælationem habeat. ibi.

SENTENTIA.

Sententia quid sit. 1. tom. post n. 15. pag. 115.
Sententia quibus verbis, & in cujus personam proferenda sit. ibi.
Sententia interlocutoria intra quod tempus proferri debeat. 1. tom. post n. 1. pag. 86.
Et quid, si Judex requisitus id facere neglexerit. ibi.
Sententia interlocutoria quæ dicatur. 1. tom. n. 81. pag. 297.
Sententia interlocutoria vim diffinitivæ habens quæ sit. ibi. n. 82.
Sententia super possessorio an sit diffinitiva, disputatur. ibi. post n. 82.
A sententia interlocutoria, an & quando appellari possit. 1. tom. n. 20. & seqq. pag. 261. Vid. in verb. *Appellatio.*
Sententia antequam proferatur, quæ Judex observare, & cavere debeat. 1. tom. à n. 3. & 6. pag. 14.
Sententia debet esse conformis libello. 1. tom. post n. 11. pag. 115.
Sententia à Judice ferenda est per verba propria, & intelligibilia, certa, & in scriptis. 1. tom. post n. 11. pag. 115.
Sententiam diffinitivam intra quod tempus Judex proferre teneatur. 1. tom. n. 16. pag. 115.
Et quid, si requisitus id facere neglexerit. ibi.
Sententia an sit ipso jure nulla, si Judex jurisdictionem suam ignoret. 1. tom. n. 37. pag. 64.
Sententia contra notorium stylum lata nulla est. Annot. n. 11. pag. 2.
Sententia absque testibus, & probationibus valet. Annot. n. 3. pag. 12.
Sententia sine citatione lata est nulla. 1. tom. post n. 4. pag. 110.
Sententia valet, Syndico Universitatis citato, & comparente. 1. tom. n. 47 pag. 46.
Sententia diffinitiva, quæ nulla apparet an, à Judice retractari possit. 1. tom. post n. 5. pag. 118.
Sententia nulla per appellationem non confirmatur. 1. tom. n. 50. pag. 265. Vid. in verb. *Appellatio.*
De sententiæ nullitate quando, & quomodo agendum. 1. tom. à n. 5. & seqq. pag. 118. Vid. verb. *Nullitas.*
Sententia diffinitiva lata cui intimari debeat: & quando exequenda. 1. tom. à n. 25. pag. 117.
Sententia in rem judicatam tranlacta quatenus executionem paratam habeat. 1. tom. n. 1. pag. 132.
Latis duabus sententiis, an, & quatenus hæ executioni mandandæ. 1. tom. post n. 111. pag. 303.
Duæ sententiæ quando dicantur conformes. ibi. post num. 117.
Sententia quando extra Judicis territorium exequi possit. 1. tom. n. 5. pag. 143.
Sententia arbitratoris, & amicabilis compositis an, & quatenus executioni mandanda sit. 1. tom. à n. 4. pag. 132.
Sententia diffinitiva revocatoria in causa appellationis quomodo concipienda. 1. tom. post n. 6. pag. 276.
Et quomodo concipienda sententia confirmatoria. ibi. num. 7.
Sententia à Decurionibus lata post 45. dies instantiæ est nulla. 1. tom. n. 11. pag. 281. Annot. n. 20. pag. 11.
Sententia à Decurionibus lata quomodo concipienda. ibi. n. 13. Vid. in verb. *Decurio.*
Sententia interlocutoria probationis in criminalibus quando, & quomodo à Judice proferenda. 1. tom. à n. 1. pag. 229.
Sententia *del desprez* quando pronuntianda. 1. tom. n. 29. pag. 255.
Et quomodo concipienda. ibi. n. 30.
Sententia *del bamicillo* quando pronuntianda. 1. tom. n. 34. pag. 252.
Et quomodo concipienda. ibi. n. 35.
Latis sententiis *del desprez*, y *del bamicillo*, quid fieri debeat. ibi. à n. 37. pag. 256.
Sententia diffinitiva contra delinquentem absentem, quando pronuntianda, & qualiter concipienda. 1. tom. post n. 39. pag. 256.
Sententia in processu torturæ quomodo concipienda. 1. tom. à n. 68. pag. 241.
Sententia in criminalibus quomodo concipienda. 1. tom. n. 108. pag. 246.
Et quid Judex in prolatione sententiæ attendere debeat. ibi. à n. 98.
Sententia, in qua pœna mortis, vel alia corporis afflictiva imponitur, quando exequenda, vel non. 1. tom. n. 126. pag. 248.
Et qualiter illa concipienda. ibi. n. 125.
Sententia criminalis publicè, & in loco commissi delicti exequi debet: & quare. 1. tom. post n. 132. pag. 249.
Sententiæ criminalis executionem impedit qualibet legitima exceptio. 1. tom. post n. 24. pag. 155.
Monita quædam in sententiæ criminalis prolatione, & executione præ oculis habenda. 1. tom. à n. 126. & 129. pag. 248.
Sententia in causa Syndicatus qualiter concipienda. 1. tom. n. 38. pag. 329.
Et an, & quatenus ab ea appellari, vel supplicari possit. ibi. à n. 39. & 44. pag. 330.
Sententiæ nullitas. Vid. in verb. *Nullitas.*
Sententiæ executio. Vid. in verb. *Executio.*
De sententia plura remissivè traduntur. 1. tom. à n. 15. pag. 115.

SERVITUS.

Servitutum quot sint species. 3. tom. post n. 1. pag. 10.
Servitus realis quid sit. 3. tom. n. 5. pag. 10.
Serviturum realium quædam sunt *urbanæ*, quædam *rusticæ*: & quæ illæ sint. ibi. n. 7.
Servitutes urbanæ, & rusticæ in quo distinguantur. 3. tom. post n. 7. pag. 10.
Servitus personalis quid sit. 3. tom. post n. 1. pag. 10.
Servitus mixta quid sit, traditur. 1. tom. post n. 7. pag. 11.
Servitutes quædam etiam sunt *continuæ*: quædam *quasi-continuæ*: & quædam *discontinuæ*. 3. tom. n. 15. p. 11.
Servitutes continuæ quid sint: quid quasi-continuæ: & discontinuæ, traditur. ibi n. 16. 17. & 18.
Servitus in re propria constitui non potest. 3. tom. post n. 5. pag. 10.
Servitus sine duobus prædiis constitui non potest. 3. tom. post n. 23. pag. 11.
Servitutem constituitam esse, cui probare incumbat. 3. tom. n. 40. pag. 12.
Pro servitutibus quæ actiones, cui, & adversus quem competant. Vid. in verb. *Actio.*

SOCIETAS.

Societas quibus modis contrahitur. 3. tom. post n. 1. pag. 67.
Societas ad quod tempus contrahi possit. 3. tom. post n. 1. pag. 67.
Et an contrahi possit in perpetuum. ibi.
Societas super quibus rebus contrahi possit. 3. tom. n. 4. pag. 68.
Societas si omnium bonorum constituatur, quæ bona comprehensa intelligantur. 3. tom. post n. 4. pag. 68.
In societate pactiones inter socios initæ observari debent. 3. tom. post n. 4. pag. 68.
In societate lucra, & damna æqualiter inter socios communicanda. 3. tom. post n. 11. pag. 68.
Societas quibus modis dissolvatur, traditur. 3. tom. post n. 5. pag. 68.
Et societatis contractu quæ actio oriatur. Vid. in verb. *Actio.*

SORTILEGUS.

Sortilegus quibus pœnis subjiciatur jure Regio. 1. tom. post n. 12. pag. 317.

SPECIES.

Species subjectivæ quæ sint. 1. tom. post n. 71. p. 296.
Ad specierum cognitionem generis cognitio præcedere debet. 1. tom. post n. 71. pag. 296.
Specie posita, genus necessario ponitur. 1. tom. post n. 71. pag. 296.
Et genere remoto, removentur ejus species. ibi. n. 73.
Specierum positio sequitur ad positionem generis. 1. tom. post n. 71. pag. 296.
De specierbus suis genus prædicatur. 1. tom. post n. 71. pag. 296.

SPES. SPERARE.

Spes, & sperare dicitur propriè, quando est spes probabilis ex aliqua causa de præsenti. 1. tom. post n. 22. in fin. pag. 16.

SPIRITUALIS.

Spiritualis potestas. Vid. in verb. *Potestas*, & in verb. *Jurisdictio.*

SPORTULÆ.

Sportulæ executori quando debeantur. 1. tom. post num. 28.
De sportulis plura remis. ibi. & n. seqq.

STABULARII.

Stabularii qualiter exercere debent sua officia. 1. tom. n. 13. pag. 317.
Et quæ pœnæ contra stabularios statutæ. ibi. pag. 318.

STYLUS.

Stylus quid significet; & in quo differat à Foro, traditur. Annot. n. 33. pag. 21.
Styli leges quando locum habeant in decisione causarum. 1. tom. à n. 30. pag. 31. Vid. in verb. *Lex.*
Stylus quid sit, traditur. Annot. n. 5. pag. 2.
Stylus ex nimia peritia procedit, quæ artem facit. Annot. post n. 7. pag. 2.
Stylo, legibus, & consuetudinibus judicandum est. Annot. n. 4. pag. 2.
Stylus succedit, deficiente lege. Annot. n. 2. pag. 2.
Per stylum leges interpretantur. Annot. n. 14. post n. 7. pag. 2. Vid. in verb. *Lex.*
Stylo leges sæpe derogantur. Annot. n. 6. pag. 2.
Per stylum lites ordinari, & causæ decidi possunt. Annot. post n. 1. pag. 2.
Falsum stylum Advocatus allegans qualiter puniendus. Annot. n. 12. pag. 2. Vid. verb. *Advocatus.*
Contra stylum notorium lata sententia est nulla. Annot. n. 11. pag. 2. Vid. in verb. *Sententia.*
Judex contra stylum judicans litem suam an faciat. Annot. n. 10. pag. 2.
Stylus cujuslibet Regionis consulendus, & observandus est. 1. tom. n. 3. pag. 65.
Stylus procedendi in via executiva in foro Episcopali, & Scholastico Salmantino traditur. 1. tom. n. 1. & seqq. pag. 63.
Stylus qui servandus, cum Judex Ecclesiasticus denegat appellationem. 1. tom. post n. 24. pag. 84.

SUBROGATUM.

Subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur. 3. tom. post n. 5. pag. 77.

SUBHASTATIO. SUBHASTARI.

Subhastatio ut fiat, quæ præconia, & quomodo emitti debeant. 1. tom. post n. 39. pag. 149.

Bona pro executione capta quando, & intra quod tempus subhastanda. 1. tom. à n. 39. pag. 149.

SUPPLICATIO.

Quando, & quibus in causis locus est supplicationi. 1. tom. n. 1. pag. 277.
Supplicare semel de jure licet apud eosdem Judices. ibi. n. 9. pag. 278.
Supplicatio ab interlocutoria intra quod tempus interponi debet. 1. tom. n. 3. pag. 277.
Et an causæ gravaminis in ea debeant exprimi. ibi.
Supplicatio an habeat locum, quando condemnatur, qui causas recusationis non probavit. 1. tom. n. 2. pag. 273. Vid. in verb. *Recusatio.*
In supplicatione sicut in appellatione proceditur. 1. tom. n. 6. pag. 278.
In supplicatione prima quando, & quatenus probatio admittenda. 1. tom. n. 8. pag. 278.
Supplicatio quomodo concipienda. 1. tom. n. 4. p. 278.
Et quomodo responsum illi contrarium. ibi. n 5.
Supplicatio à diffinitiva intra quod tempus debet interponi. 1. tom. post n. 2. pag. 277.
Secunda supplicatio quid sit, explicatur. 1. tom. n. 2. pag. 287.
Secunda supplicatio est remedium exorbitans, & extraordinarium. 1. tom. post n. 103. pag. 302.
Secunda supplicatio non obstat, quin sententia executioni mandetur. 1. tom. n. 117. pag. 303.
Et quæ cautio ad id adhiberi debeat. ibi.
Supplicatio secunda an, & quatenus obstet, ut latis duobus sententiis *de vista*, & *revista*, hæ executioni mandentur. 1. tom. post n. 111. pag. 303.
Et quid in hoc differant causæ possessionis, & proprietatis. ibi. post n. 113.
Secundam supplicationem qui interponere poterunt. 1. tom. n. 3. pag. 287.
Secunda supplicatio interponi poterit per procuratorem cum speciali mandato. 1. tom. post n. 4.
Alias supplicatio non admittenda. ibi. post n. 6.
Et qualis procurator constitui debet, ut admittatur ad interponendam secundam supplicationem. ibi. à num. 7.
Procutator, etiam cum libera, & generali administratione, secundo supplicare non poterit. 1. tom. n. 11. pag. 288.
Secunda supplicatio ut à procuratore interponi possit, an sufficiat in mandato exprimi, quod eam interponere possit, & dominum pœnæ subdere. 1. tom. n. 9. pag. 288.
Procurator ad interponendam secundam supplicationem intra quod tempus de mandato sufficienti docere debet. 1. tom. n. 12. pag. 288.
Conjuncta persona absque speciali mandato an, & quatenus ad interponendam secundam supplicationem admitti possit. 1. tom. à n. 19. pag. 289.
Supplicatio illius, qui secundo supplicavit, & se obligavit an prosit adversario, qui non supplicavit; si sententia in melius reformetur. 1. tom. n. 103. pag. 302.
Secunda supplicatio ut interponi valeat, quæ requirantur. 1. tom. à n. 22. pag. 289.
Ut secunda supplicatio interponi valeat, duas sententias diffinitivas latas esse, requirntur. 1. tom. à n. 80. pag. 297.
Et an sufficiant interlocutoriæ vim diffinitivæ habentes. ibi.
Secundæ supplicationi locus est in causis cœptis in Consilio Regio, seu Chancellariis. 1. tom. n. 21. pag. 289.
Et quando lis dicatur cœpta, ut secundæ supplicationi locus fit. ibi. à n. 59. pag. 293.
Secundæ supplicationi an locus erit, si causa de facto incipiat in Consilio, vel Chancellariis. ibi. post n. 25.
Secundæ supplicationi an locus fit in causis cœptis coram judicibus, vulgò *Alcaldes de Corte*. 1. tom. n. 27. pag. 289.
Secundæ supplicationi an locus fit in causis cœptis in Consilio, vulgò *de Indias*. 1. tom. à n. 57. pag. 293.
Secundæ supplicationi an locus fit in causis cœptis in Audientiis Indiarum. 1. tom. à n. 49. pag. 291.
Et in quibus differat ab ea quæ in Castella interponitur. ibi. post n. 50.
Secundæ supplicationi an locus fit in causis cœptis in Consilio, vulgò *de Contadoria*. 1. tom. à n. 41. p. 291.
Secundæ supplicationi an locus fit in causis cœptis in Consilio, vulgo *de Ordenes*. 1. tom. n. 35. pag. 290.
Secunda supplicatio an habeat locum in causis Judicis, qui vulgo dicitur *de Vezcaya*. 1. tom. n. 48. p. 292.
Secundæ supplicationi an locus fit in causis agitatis coram Judicibus, vulgò *Alcaldes de Hijos-dalgo*. 1. tom. n. 39. pag. 291.
Secundæ supplicationi an locus in causis cœptis in Audientiis Galleciæ, & Canariæ. 1. tom. n. 38. p. 291.
An, & quatenus locus fit secundæ supplicationi in causis cœptis coram Inferiori Judice. 1. tom. à n. 29. pag. 289.
Secunda supplicatio ut interponi possit, causa esse debet ardua, & magnæ quantitatis. 1. tom. à n. 63. pag. 294.
Quæ causa dicatur ardua, & magnæ quantitatis, ut secunda supplicatio interponi possit. 1. tom. à n. 63. pag. 294.
Et quo tempore valor causæ attendendus. ibi. n. 75. pag. 296.
Secunda supplicatio ut interponi possit, an sufficiat, quod causa accessoria attingat quantitatem à jure requisitam. 1. tom. à n. 89. pag. 298.
Causæ arduæ, ut locus sit secundæ supplicationi, an reputentur causæ Criminales. 1. tom. n. 66. pag. 295. Vid. à n. 86. pag. 298.
Causæ, vulgò *de Hidalguia*. ibi. n. 68.
Causæ super privilegio exemptionis tributorum. ibi. num. 69.
Causæ super jurisdictione, vel diversis juribus ratione jurisdictionis competentibus. ibi. n. 70.
Causæ super liquidatione fructuum primæ, & principalis sententiæ. ibi. n. 91. pag. 299.
Ut secunda supplicatio interponi possit, intra quod tempus id fieri debet. 1. tom. n. 92. pag. 299.
Supplicandi tempus à quo momento currere incipiat. 1. tom. post n. 2. pag. 277.
Secunda supplicatio ut interponi possit, cautio fidejussoria præstari debet. 1. tom. à n. 93. pag. 299.
Et qualis esse debeat cautio: quando, & coram quibus præstanda. ibi. n. seqq. pag. 300.
Secundò supplicans cautionem sufficientem intra viginti dies coram Judicibus præstare tenetur. 1. tom. n. 93. & à n. 110. pag. 303.
Nec restitutio in integrum datur. ibi.
Et an intra id tempus præcisè scriptura obligationis originalis produci debeat. ibi n. 96. & 101.
Secundò supplicans, si sit pauper, an, & quatenus admitti debeat. 1. tom. n. 95. pag. 300.
Et an Fisci procurator ad secundò supplicandum obligationem fidejussoriam præstare teneatur. ibi. n. 94.
Secunda supplicatio an admittenda, si, præstitis fidejussoribus idoneis intra tempus, extra tempus non idonei apparuerint. 1. tom. n. 101. pag. 301.
Et quid, si idonei dentur. ibi.
Forma, & ordo procedendi in recursu secundæ supplicationis traditur. 1. tom. post n. 139. & à n. 140. pag. 305.
Forma interponendæ secundæ supplicationis à lege Regia præscripta potest à Principe remitti, corrigi, & mutari 1. tom. n. 138. pag. 305.
Secunda supplicatio ad Regem est dirigenda. 1. tom. à n. 121. pag. 304.
Secunda supplicatio ad Regem dirigenda quando, & intra quod tempus fieri debeat. 1. tom. post n. 121. pag. 304.
Et an adversus temporis lapsum restitutio in integrum detur. ibi. n. 123.
Et quomodo petitio ad Regem concipi, & formari debeat. ibi. n. 147. pag. 306.
Secundò supplicans an, parte etiam reluctante, à supplicatione recedere valeat, quæritur. 1. tom. à n. 104. pag. 303.
Et intra quod tempus id facere debet, ut pœnam 1500. dupl. evitet. ibi. n. 133. pag. 305.
Secunda supplicatione interposita, quibus causa committatur. 1. tom. à n. 124. pag. 304.
Secunda supplicatione interposita, causa qualiter terminanda. 1. tom. post n. 124. pag. 304.
Secunda supplicatione interposita, an, & quatenus nova instrumenta, & allegationes admitti possint. 1. tom. post n. 124. pag. 304.
In secundæ supplicationis causa terminanda, quomodo Judices se gerere; & quid observare debeant. 1. tom. à n. 124. pag. 304.
Pœnæ 1500. dupl. condemnatio qualiter fieri debeat in secundæ supplicationis sententia. 1. tom. à n. 128. pag. 304.
Supplicatione interposita, an pœna evadatur, sententia in aliquo modificata. 1. tom. post num. 130. pag. 304.

SUUS. SUI.

Suorum injuriam prosequere quis dicatur. ibi. n. 12.
Et quid jure Regni obtineat. ibi.
Suorum injuriam persequi an, & quatenus liceat. 1. tom. post n. 8. pag. 283.

SYNDICATUS. SYNDICATOR. SYNDICARI.

Syndicatus significatio traditur. 1. tom. post n. 6. pag. 309.
Syndicatores qui dicantur. ibi.
Syndicatores Judices cur creati. 1. tom. post n. 6. pag. 309.
Judex syndicator quid efficere debet, postquam creatus fuerit. 1. tom. à n. 1. pag. 313.
Et quid observare teneatur, durante syndicatus officio. ibi. à n. 8. pag. 309.
Syndicari quæ personæ debeant. 1. tom. à n. 16. p. 319.
Et an Judices, vulgò *de la Hermandad*, syndicari simul debeant. ibi.
Syndicari an, & qualiter debeat Judex defunctus. 1. tom. post n. 17. & 18. pag. 312.
Et an hæredes Judicis defuncti in syndicatu pro eo teneantur. ibi.
Judices Syndicatores an ipsi resyndicari debeant. 1. tom. post n. 8. pag. 309.
Magistratus, & eorum Officiales pro quibus rebus: & pro quibus personis syndicatui teneantur. 1. tom. post n. 17. pag. 312.
In Syndicatu poterit conveniri Judex, qui litteras suæ commissionis, & mandata Regia dolo, culpa, vel negligentia non observaverit. 1. tom. n. 11. pag. 32.
Syndicatui tenetur Judex, qui in reddenda justitia negligens fuerit. 1. tom. post n. 19. pag. 310.
Syndicatui an teneatur Judex, qui sententiam injustam protulit. 1. tom. à n. 17. pag. 319. Vid. in verb. *Judex*, & *Sententia*.
Syndicatui an, & quatenus teneatur Judex injustè aliquem deprehendens, & in carcerem mancipans. 1. tom. à n. 19. pag. 319. & seqq.
Et quid, si mulierem, vel nobilem pro debito pecuniario in carcerem detrudere fecerit. ibi. & n. 20.
Syndicatui Judex tenetur, qui convictum legitimè torqueri fecerit. 1. tom. post n. 4. pag. 236. Vid. in verb. *Tortura*.
Syndicatus causæ intra quod tempus tractari debent. 1. tom. n. 11. pag. 310.
Et an termini omnes possint commulari propter instantiæ brevitatem. ibi. n. 10.
A syndicatu an magistratus recedere possit, procuratorem dimittendo. 1. tom. post n. 12. pag. 310.
Syndicatus tempore si magistratus fugerit an, & quatenus pro confesso habeatur. 1. tom. post n. 12. pag. 311.
Et an initium faciat ad torturam. ibi. n. 13.
Forma, & ordo proferendi in causa syndicatus traditur à n. 1. pag. 313.
In Syndicatu duplici via proceditur, vel per inquisitionem, vel per accusationem. ibi. n. 15. pag. 318.
Judex Syndicator in concipiendis articulis adversus magistratum quid observare debeat. 1. tom. post n. 28. in fin. pag. 327.
Judex syndicator quos, & quot testes recipere debeat adversus magistratum, & quomodo eos examinare debeat. 1. tom. n. 29. pag. 327.
Judex Syndicator qualiter se habere debeat in recipiendis ratiocinis pœnarum Cameræ, & bonorum communium. 1. tom. n. 37. pag. 329.
Syndicator quomodo procedere debeat, sententia lata. 1. tom. n. 39. pag. 330.
Et qualiter pœnas imponere, & exigere possit, appellatione non obstante. ibi.
Syndicatus tempore magistratibus favendum erit per Syndicatores. 1. tom. post n. 12. & 13. pag. 311.
Syndicatus tempore qui magistratum offendent, qualiter puniendus. 1. tom. n. 15. pag. 311.
Judex Syndicator post lapsum triginta dierum quid agere debeat. 1. tom. n. 42. pag. 330.
Et qualiter epistola ad Consilium mittenda concipi valeat. ibi. n. 43.
In Syndicatu an, & quatenus conveniri possint Magistratus, & eorum Officiales, elapso syndicatus tempore. 1. tom. post n. 11. pag. 310.

SYNDICUS.

Syndicus quis propriè dicatur. 1. tom. post. num. 6. pag. 309.
Quando cum syndico lis agitari valeat. 1. tom. n. 46. pag. 46.
Syndico pro Universitate comparente, & cirato, sententia valida est. ibi. n. 46.
Syndicus constitutus ad certa negotia speciale mandatum requirentia, & generaliter ad omnia, donare, vel renuntiare non potest. Annot. n. 20. pag. 15.
Syndicus Procurator cujusque loci quid observare debet in adventu Judicis Syndicatoris. 1. tom. à n. 3. pag. 314.

T

TABELLIO.

TAbellio quis dicatur. Annot. n. 1. pag. 25.
Tabellio pluribus aliis nominibus nuncupatur. ibi.
Tabellio dicitur etiam servus publicus.
Tabelliones qui possint creare. Annot. n. 13. pag. 26.
Ad Duces, Comites, Episcopi, & similes Tabelliones creare possint. ibi. n. 14.
Tabellionum creatio consuetudine introduci potest. Annot. n. 16. pag. 26.
In Tabellionum creatione quæ intervenire debeant. ibi. num. 17.
Tabellionis officium, quando vile, & quando non, resolvitur. Annot. n. 4. & seqq. pag. 26.
Tabelliones qui creari debeant. ibi. n. 8. & seqq.
Quæ requirantur, ut quis tabellionatus officium exercere possit. Annot. n. 15. pag. 26.
Exercens officium Tabellionis, cum tamen Tabellio non esset, quæ pœna. Annot. n. 40. pag. 29.
Exercentis officium Tabellionis quænam contra formam traditam à lege Regia, qua pœna puniendus. Annot. n. 41. pag. 29.
Tabellio quæ jurare debeat tempore suæ creationis. Annot. n. 17. pag. 27.
Ultra ea, quæ juravit Tabellio, à pluribus aliis abstinere debet: & quæ illa sint. ibi. n. 37. & seqq. pag. 29.
Ubi certus numerus tabellionum deputatus fuerit, nulla fides Tabellionibus simpliciter Regiis adhibenda, nec poterunt ibi fungere munere suo. Annot. n. 18. pag. 27.
Tabellionibus regiis, nisi pestis tempore, fides non adhibetur, ubi certus est numerus Tabellionum. Annot. post n. 13. pag. 26.
Tabellioni an potius, quam testi credendum. Annot. n. 33. pag. 28.
Tabellionis fides in criminalibus vacillabit, si testis juratus contra aliquid asseruerit. Annot. n. 33. p. 28.
Tabellioni quæ peritia necessaria. Annot. n. 41. p. 29.
Tabelliones ad partium requisitionem acta, & instrumenta conficere tenentur:
Et ad id per Judicem compelluntur. Annot. n. 19. & seqq. pag. 27.
Tabelliones mandato superioris non obtemperantes officio privari possunt. Annot. post n. 18. pag. 27.
Et quid, si nimis occupati sint. ibi. n. 20.
Tabellionis officium in conficiendis instrumentis exponitur. Annot. n. 28. & seqq.
In actis judicialibus testes apponere non debent, nisi ex. stylo: & quid in actis quæ extrinsecus celebrantur. ibi. n. 27.
Tabellio tenetur legere, & partibus recitare instrumentum: & quare. Annot. n. 31. pag. 28.
Tabellio qualiter puniendus, si erraverit in publico instrumento conficiendo. Annot. post n. 25. in citat. lit. g. pag. 29.
Tabellio an, & quando confectionem instrumenti possit alteri committere. Annot. n. 30. pag. 28.
Quæ servanda in traductione, & communicatione instrumentorum. Annot. n. 30. & seqq. pag. 28.
Tabellio qualiter debeat traducere instrumentum de protocolo Tabellionis mortui. Annot. n. 31. p. 28.
Tabellio quid observare debeat circa registrum, instrumenta, & acta. Annot. à n. 26. pag. 28.
Tabellio protocolum partibus tradere non debet. Annot. post n. 26. pag. 28.
Et quale peccatum sit protocolum tradere. ibi.
Tabellio acta judicialia, & extrajudicialia secum retineat: nec partibus exhibenda, nisi de Judicis præcepto. Annot. n. 28. & seqq. pag. 28.
Lis tractari non debet coram Tabellione fratre, vel patruele actoris. Annot. n. 38. pag. 29.
Tabellionis recusatio quid efficiat. Annot. n. 42. & seqq. pag. 29.
Tabellione recusato, ut suspecto, quid observandum. Annot. à n. 42. pag. 29.
Tabellioni testium examen committi solet. Annot. n. 36. pag. 28.
Tabellioni testanti de commissione testium recepticnis an credendum sit. Annot. n. 36. pag. 28.
Tabellio in causa appellationis ad Consistorium quis esse debet. 1. tom. n. 7. pag. 281.
Et quid observare teneatur. ibi.
Tabellio in causa syndicatus, & adventu Judicis syndicatoris quid observare debeat. 1. tom. à n. 1. p. 313.
Tabellio non compellitur gratis servire, nisi pro paupere, Ecclesia, vel Civitate. Annot. n. 21. pag. 27.
Tabellio pro suo labore exigere potest mercedem lege, vel consuetudine taxatam. Annot. n. 22. pag. 27.
Merces Tabellionibus jure Regni taxata est. Annot. n. 23. pag. 27.
Tabellio in fine instrumenti tenetur apponere, quod accepit. Annot. n. 25. pag. 27.
Tabellio ultra mercedem taxatam ab sponte oblatum recipere possit. Annot. n. 24. post n. 18. pag. 27.

TERMINUS.

Termini probatorii varii: & an restringi, vel prorrogari possint. 1. tom. n. 32. & seqq. pag. 88.
Jure Regio quid cautum circa terminos probatorios. ibi. n. 34. Vid. in verb. *Probatio*, & *Dilatio*.
Terminus ad contestandum assignatus an per Judicem restringi possit.
Novem dies ad contestandum assignati sunt continui, & non utiles. 1. tom. n. 26. & 31. pag. 73.
Dilatoriarum terminus an restringi, & ampliari possit. 1. tom. n. 17. & seqq. pag. 62.
Elapso termino à Judice assignato, non possunt amplius testes recipi. 1. tom. n. 45. pag. 90.
Intra terminum tamen producti, & jurati, examinari possunt. ibi.
Minor adversus lapsum termini an restituatur. 1. tom. n. 42. pag. 74. Vid. vero. *Minor.*
Terminus probatorius per viam restitutionis qui concedendus. 1. tom. n. 16. pag. 57.
Terminus ultramarinus qualiter concedendus. 1. tom. à n. 37. pag. 89.
Terminus ultramarinus ut concedi possit, quæ requirantur. ibi. n. 38.
Acta ad terminum ultramarinum obtinendum traduntur. 1. tom. n. 42. & seqq. pag. 89.
Terminus ad solvendum in civilibus quis dandus; quis vero in criminalibus. 1. tom n. 116. pag. 247.
Termini in causis criminalibus breviores debent esse, quam in civilibus. 1. tom. n. 2. pag. 229.
Et an in diebus feriatis in criminalibus procedendum. ibi. n. 3.
Termini omnes an possint accumulari in causa syndicatus propter instantiæ brevitatem. 1. tom. n. 10. pag. 310.
Terminus decem dierum in exceptionibus adversus executionem probandus qualiter concedendus. 1. tom. n. 37. pag. 157.
Et an breviari, & restringi possit. ibi.
Si exceptiones adversus executionem probandæ sint extra Diœcesim, vel Regnum, qui terminus, & qualiter concedendus. 1. tom. à n. 40. pag. 158.
Elapso termino decem dierum, an exceptiones adversus executionem probari possint per confessionem partis adversæ. 1. tom. n. 39. pag. 158.
Et quam dilationem, & quatenus Judices Superiores concedere soleant. ibi. & n. 49.
Qui terminus debitori concedendus, & quatenus ad retrahenda bona in subhastatione distracta. 1. tom. n. 48. & seqq. pag. 159.
Terminus ad prosequendam appellationem qualis assignandus. 1. tom. à n. 2. pag. 267.
Et quid, si Judex terminum non assignet. ibi. n. 4. pag. 268.
Terminus ad prosequendum appellationem à quo tempore currere incipiat. 1. tom. n. 5. pag. 268.
Si terminus in prima instantia petitus non fuerit, in causa appellationis exigi poterit. 1. tom. n. 40. p. 89.

TERTIUS OPPOSITOR.

Tertius oppositor. Vid. in verb. *Oppositor.*

TESTAMENTUM.

Testamenti insinuatio coram Judice Sæculari facienda, etiam si Clericus hæres sit. 2. tom. n. 42. pag. 13.
Testamenti vigore an legatarius, vel fideicommissarius via executiva legatum, vel fideicommissum petere ab hærede possit. 1. tom. n. 19. pag. 134. Vid. in verb. *Executio.*

TESTIS.

Testis officium quid sit, demonstratur. Annot. n. 10. pag. 12.
Testes an sint de necessitate judicii, disquiritur. Annot. n. 2. pag. 11.
Testes an parem vim habeant in litibus, quam instrumenta. 1. tom. n. 7. pag. 86.
Testium probatio an præferri debeat probationi factæ per instrumenta. 1. tom. post n. 5. pag. 86.
In testibus quæ requirantur, ut fides eis adhibeatur. 1. tom. n. 21. pag. 87.
Et quæ Judex considerare debet, ut fidem eis adhibeat. ibi.
Testis an à parte instrui possit de his quæ dicturus sit. 1. tom. post n. 16. pag. 87.
Testes à parte adduci debent: & à Judice citari. 1. tom. post n. 16. pag. 87.
Testes, ut fidem faciant, jurare debent. 1. tom. n. 104. pag. 96.
Et an juramentum præcedere necesse sit, disquiritur. ibi. n. 105. Vid. verb. *Juramentum.*
Testis qualiter juramentum præstare debeat. 1. tom. post n. 103. pag. 96.
Testis juramentum per procuratorem an præstare poterit. 1. tom. post n. 103. pag. 96.
Testes à quo sunt examinandi: & coram quo jurare teneantur. 1. tom. n. 98. pag. 95.
Testes intra quod tempus, & qualiter examinari debeant. 1. tom. n. 108. pag. 97.
Testes producti, & jurati in termino an examinari possint, termino elapso. 1. tom. post n. 45. pag. 90.
Testium examen an, & quatenus committi possit. 1. tom. post n. 98. pag. 95.
Et quid praxi observetur. ibi.
Testes in criminalibus, vel civilibus arduis examinandi si à Judice tabellioni committantur, qua pœna Judex, & Tabellio puniendi. 1. tom. post n. 28. pag. 324. art. 26.
Si non constet in actis de commissione ad testes examinandos, an ex eo nullitas induceretur. 1. tom. n. 100. pag. 95.
Testes, si absint in loco remoto, à quo examinari debeant. 1. tom. post n. 101. pag. 96.
Testium depositio an sit nulla, si, parte non citata, fiat. 1. tom. post n. 50. pag. 91.
Testis, ut congrue testificari possit, debet cognoscere personas litigantium. 1. tom. n. 65. pag. 92.
Et quomodo id intelligendum. ibi.
Testis deponere debet de visu, & de his, quæ in ejus præsentia facta sunt, quæ aliquo sensu corporeo percepit. 1. tom. post n. 18. pag. 107.
Testis de auditu deponens quam fidem faciat. 1. tom. post n. 17. pag. 107.
Et quid, si de factis antiquis deponat. ibi.
Testis de auditu aliqualem facit præsumptionem. 1. tom. post n. 18. pag. 107.
Testis de credulitate deponens qualem fidem faciat. 1. tom. n. 19. pag. 107.
Testis dictum non concludens non facit fidem. 1. tom. n. 20. pag. 107.
Sola testium depositio sine ratione non sufficit. 1. tom. n. 21. pag. 107.
Testes, ut admittantur, contestes esse debent. 1. tom. n. 17. pag. 106.
Testium contrarietas omnino vitanda. 1. tom. post n. 1. pag. 103.
Testis unius fides supplet fidem alterius minus idonei. 1. tom. post n. 1. pag. 103.
Unius testis testimonio nulla causa terminari potest. 1. tom. n. 11. pag. 87.
Testes singulares contra usurarios admittuntur. 1. tom. n. 27. pag. 322.
Testes singulares sufficiunt ad probandum contra Judicem crimen concussionis. 1. tom. n. 35. pag. 329.
Testes plures, quàm duo in multis casibus requiruntur. 1. tom. n. 10. pag. 87.
Testium multitudinem Judex refrenare poterit. 1. tom. n. 13. pag. 87.
Testes compelli poterunt per Judicem, ut veniant ad testificandum. 1. tom. n. 16. pag. 87.
Testes quando examinari poterunt. 1. tom. à n. 45. p. 90.
Testium verba non sunt immutanda, vel emendanda à Judice, vel Tabellione. 1. tom. post n. 4. pag. 189.
Testi asserenti se aliter deposuisse, quam à Tabellione scriptum fuit, quæ fides adhibenda. Annot. n. 33. p. 28.
Testis, si sponte se offerat, suspectus præsumitur. 1. tom. post n. 16. pag. 87.
Testis non precibus, sed pretio corrumpitur. 1. tom. post n. 16. pag. 87.
Objectiones contra testes quando, & quomodo sunt à parte opponendæ. 1. tom n. 57. & seqq. pag. 91.
Testes falsi qua pœna puniri debeant. 1. tom. post n. 21. pag. 87.
De testibus plura remissive. ibi.
Si de testium inhabilitate ex actis processus Judici constet, an ex officio eos repellere possit. 1. tom. n. 9. p. 105.
Testes, termino probatorio elapso, produci non poterunt, nisi per restitutionem. 1. tom. n. 12. & seqq. pag. 97.
Testes, attestationibus publicatis, an recipi possint super eisdem articulis, vel directo contrariis. 1. tom. n. 134. pag. 100.
Testis in criminalibus ita interrogari debet, ut facile intelligi possit quis fuerit aggressor. 1. tom. post n. 4. pag. 189.
Testis à Judice extra casum interrogari non debet. 1. tom.

tom. post n. 4. pag. 189.
Testes in summaria informatione quomodo examinari debeant. 1. tom. post n. 4. pag. 189.
Testibus in summaria male examinatis, accusati innocentes periclitari solem. 1. tom. n. 10. pag. 190.
Testes in summario examinati, in plenario sunt reproducendi, ut fidem faciant. 1. tom. à n. 1. pag. 230.
Et quare ita sit. ibi. n. 2.
Testes in criminalibus ex officio admitti poterunt, etiam causa conclusa. 1. tom. post n. 1. pag. 231.
Et an id acculatori liceat. ibi. n. 4.
Testes in summario examinatos non sufficit pro reproductis haberi, etiam de contentu delinquentis. 1. tom. n. 3. pag. 230.
Et quid, si pœna pecuniaria veniat imponenda. ibi. n. 6.
Testes in summario examinati an poterunt, ne varient, in plenario ad primam depositionem se referre. 1. tom. post n. 6. pag. 230.
Testes, etiam minus idonei, in inquisitione generali admittuntur: & quare. 1. tom. n. 14. pag. 177.
Testis in inquisitione generali de notoriis, & manifestis delictis, non de occultis interrogari debet. 1. tom. n. 9. pag. 177.
Testis de occultis interrogati uti possunt subterfugio verborum, & Judicem eludere, absque perjurio. 1. tom. post n. 9. pag. 177.
Si testes occultos delinquentes detegant, an ex eorum depositione puniri possint. 1. tom. n. 11. pag. 177.
Testes in syndicatu quales recipiendi. 1. tom. n. 9. p. 327.
Et qualiter deponere debent. ibi. n. 22. pag. 320.
Testis de familia Magistratus an deponere possit ad ejus defensionem in syndicatu. 1. tom. n. 34. pag. 329.
Testium publicatio. Vid. in verb. *Publicatio.*
Testium repulsæ. Vid. verb. *Repulsa.*

TITULUS.

Titulus lucrativus quis dicatur. 3. tom. post n. 21. p. 25.
Titulus onerosus quis. ibi. n. 24.
Ex titulo habili bona fides resultat. 3. tom. post n. 12. pag. 20.
Absque titulo beneficium obtineri non potest. 2. tom. post n. 59. pag. 54.
Tituli loco auctoritas Judicis haberi solet. 2. tom. post n. 62. pag. 55.
Titulus beneficialis perpetuus esse debet. 2. tom. post n. 65. pag. 55.
Titulus beneficialis non est missio in possessionem. 2. tom. post n. 59. pag. 54. Vid. in verb. *Missio.*

THEORICA.

Theorica absque praxi, & styli peritia parum prodest. Annot. post n. 7. pag. 2.
Qui theoricam, vel praxim ignorat, nec jus reddere, nec advocare potest. Annot. post n. 1. pag. 2. Vid. in verb. *Praxis.*

TORMENTUM. TORTURA. TORQUERE.

Tortura inventa fuit in subsidium, & defectum probationum. 1. tom. post n. 4. pag. 236.
Torturæ quando locus sit: & quando, & quomodo peti debet. 1. tom. à n. 1. pag. 236.
Reus non in qualibet causa torquendus; sed tantum in gravi, & attroci. 1. tom. n. 33. pag. 239.
Et quæ sint causæ graves, & attroces. ibi.
Torqueri an possit reus ex Judicis officio, & sine partis petitione. 1. tom. n. 11. pag. 237.
Quilibet torqueri potest, qui non reperiatur prohibitus. n. 43. pag. 239.
Et an qui torqueri non potest, terreri possit. ibi. num. 50. & 51.
Torqueri quæ personæ non possint. 1. tom. à n. 41. p. 239.
Et an impubes, vel senex torqueri possit. ibi.
Nobilis an & quatenus torqueri possit. 1. tom. n. 44 p. 239.
Miles, Doctor, Decurio torqueri non possunt. 1. tom. n. 47. pag. 239.
An mulier prægnans, & alia persona. n. 48.
Clericus an torqueri possit, disputatur. ibi. n. 49.
Torqueri omnes indistincte poterunt in crimine læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ. 1. tom. à n. 50. p. 240.
Reus non sufficienter tortus, an iterum torqueri debeat. 1. tom. n. 23. pag. 237.
Et quando id fieri poterit. ibi. & n. seqq.
Reus sufficienter tortus, si nova, vel urgentissima supervenerint indicia, an iterum torquendus. 1. tom. post n. 13. pag. 237.
Torqueri quis non potest ultra tertiam vicem pro quolibet delicto. 1. tom. n. 19. pag. 237.
Et quid in praxi servetur. ibi.
Reus bis tortus, & bis confessus, & bis revocans confessionem an tertio torquendus. 1. tom. post n. 20. p. 237.
Tortura quando adhiberi poterit. 1. tom. n. 4. pag. 236.
Torqueri non debet reus, nisi præcedentibus legitimis indiciis. 1. tom. n. 35. pag. 239.
Et quæ sint legitima, & sufficientia ad torturam indicia. ibi. n. 37.
Indicia ad torturam sufficientia, & legitima probari debent. 1. tom. n. 38. pag. 239.
Et qualis illa probatio esse debeat. ibi. Vid. in verb. *Probatio.*
Tortura adhibita, stantibus legitimis probationibus, si reus negaverit, an probationes legitimæ eludantur. 1. tom. n. 10. pag. 236.
Tortura adhibita, stantibus legitimis probationibus, Judex in syndicatu tenebitur. 1. tom. post n. 4. pag. 236
Judex, si torqueri aliquem faciat per imperitiam, ad quid teneatur. 1. tom. n. 106. pag. 246.
Et quid, si fraude, dolove faciat. ibi. à n. 105. & seqq.
Si plures sint torquendi, quilibet seperatim torqueri debet: & quare. 1. tom. n. 90. pag. 243.
Si torquendi plures sint, à quo prius incipiendum. 1. tom. n. 85. pag. 243.
Et quid hoc casu Judici observandum. ibi. n. 90.
Tortura coram quibus exequenda. 1. tom. post n. 82. pag. 243.
Tortura secretò, & non publice in his Regnis exequenda. 1. tom. post n. 82. pag. 243.
Et an Procurator, vel Advocatus rei interesse possit. ibi.
Erga reum torquendum Judex quid observare; & qualiter eum admonere, & interrogare debeat. 1. tom. post n. 90. pag. 244.
In tortura facta confessio quæ sufficiat. Vid. in verb. *Confessio.*
Torturæ ratificatio necessaria. n. 23. pag. 237.
Torturæ ratificatio quando fieri debeat. 1. tom. n. 27. pag. 238.
Et quid Inquisitores circa id observant. ibi.
Torturæ ratificatio à minore coram suo Curatore fieri debet. 1. tom. n. 94. pag. 245.
Torturæ ratificatio qualiter fieri debeat. 1. tom. n. 94. pag. 245.
Reus in tortura negans delictum, vel in confessione tempore ratificationis non perseverans an distinctivè absolvendus. 1. tom. post n. 21. pag. 237.
Tormentorum in Hispania usitatorum praxis traditur. 1. tom. à n. 72. pag. 242.
Et quid in unoquoque Judex agere debeat. ibi. & à n. 93.
A tormentorum exquisitorum generibus Judex se abstinere debet, quando ad torturam perveniendum. 1. tom. n. 66. pag. 241.
Tormenta in Hispania usitata describuntur. 1. tom. à n. 72. pag. 242.
Judex torturæ sententiam proferens quid præ oculis habere, & observare debeat. 1. tom. à n. 98. pag. 245. & 246.
A torturæ sententia an appellari possit. 1. tom. post n. 76. pag. 243.
Et quid, si appellatio sit frivola. ibi. Vid. in verb. *Sententia.*

TRANSACTIO.

Transactio inter partes facta quatenus executionem paratam habeat. 1. tom. n. 55. pag. 140. Vid. in verb. *Executio.*

TRANSFUGA.

Transfuga quis dicatur. 1. tom. n. 146. pag. 210.
Et an gaudere possit Ecclesiæ immunitate. ibi. Vid. verb. *Immunitas.*

TRIPLICATIO.

Triplicatio jure Regio an concessa sit. 1. tom. post n. 43. pag. 82.
Et quid jus Canonicum observet. 2. tom. n. 35. pag. 41.

TUTELA. TUTOR.

Tutor rationem reddere debet per inventarium, quod principio administrationis fecit. 3. tom. n. 4. pag. 69.
Tutor, si inventarium non confecit, contra eum in litem juratur in id, quod pupilli interest. 3. tom. post n. 4. pag. 70.
Et an contra tutoris hæredes juretur in litem. ibi. n. 5.
Tutor tenetur de dolo, lata culpa, & levi. 3. tom. post n. 4. pag. 70.
Qui pro tutore se gessit ad quid teneatur. 3. tom. post n. 8. pag. 7.
Tutela quibus modis finiatur, traditur remis. 3. tom. n. 1. pag. 69.
Actio tutelæ, & protutelæ. Vid. in verb. *Actio.*

V

VAGABUNDUS.

VAgabundus quis dicatur. 1. tom. n. 11. pag. 317.
Vagabundus quibus pœnis puniendus. ibi.

VENIA.

Venia à Judice petenda, ut certæ personæ conveniri queant. 1. tom. à n. 4. pag. 41.
Et quæ illæ sint. ibi. & n. seqq.
Venia ut concedatur, an citatio sit necessaria. 1. tom. n. 13. pag. 42.
Sine venia an conveniri possint Socer, & Socrus à Genero. 1. tom. n. 8. pag. 42.
Et quid, si soluta fuerit affinitas. ibi.
Venia an sit necessaria, ut Monachus convenire possit suum Abbatem. 1. tom. n. 20. pag. 42.
Veniæ non petitæ quæ pœna inducta jure Regio. 1. tom. post n. 10. pag. 42.
Veniæ non petitæ pœna quomodo evitari possit, traditur. 1. tom. post n. 10. pag. 42.
Veniæ non petitæ exceptio quando opponenda, docetur. 1. tom. n. 12. pag. 42. Vid. in verb. *Exceptio.*
Veniæ petendæ forma ponitur. 1. tom. n. 14. pag. 42.

VIA ORDINARIA.

Via ordinaria incœpta an possit, habito consilio, Via executiva capi. 1. tom. post n. 1. pag. 143.
Via ordinaria, & executiva sunt diversæ, & ita electione non tolluntur. 1. tom. post n. 1. pag. 143.

VICARIUS.

Vicarios constituere tacitè Episcopis permissum est. 1. tom. post n. 3. pag. 33.
Vicarius Episcopi an laicus constitui possit. 1. tom. post n. 3. pag. 33.
Vicarius Episcopi constitui an possit Clericus primæ tonsuræ. 1. tom. post n. 3. pag. 33.
Vicarii Generales Episcoporum Ordinarii sunt. 1. tom. post n. 3. pag. 33.
Vicarii Generales Episcoporum ex quadam juris permissione jurisdictionem ordinariam exercent. 1. tom. post n. 3. pag. 33. & 2. tom. n. 3. pag. 16.
Vicarius Generalis Episcopi an possit inquirere, corrigere, aut punire ex generali commissione. 2. tom. à n. 9. pag. 16.
Vicarius Generalis potest inquirere de subditorum criminibus, ut Episcopo referat; non vero ut ea puniat. ibi. n. 11.
Vicarius Generalis an possit subditos beneficio private, aut administratione, nisi speciali commissione. ibi.
Vicario Generali non censetur concessa ab Episcopo potestas beneficia conferendi. 2. tom. n. 6. pag. 16.
Vicarii Generales Episcoporum an instituere possint præsentatos à Patronis. 2. tom. n. 7. pag. 16.
Vicarius Generalis an possit constituere OEconomum Ecclesiæ patronatæ vacantis. ibi
Vicarius Generalis ex generali commissione an possit cognoscere de causis requirentibus specialem commissionem, quæ sint minores causis commissis. 2. tom. post n. 10. pag. 16.
A Vicarii Generalis sententia ad Episcoporum an detur appellatio. 2. tom. post n. 3. pag. 16. Vid. in verb. *Appellatio.*
Vicarii Foranei Episcoporum delegatam tantum jurisdictionem habent. 2. tom. post n. 3. pag. 16.
A Vicarii Foranei sententia ad Episcoporum appellari potest. ibi. n. 5.
Vicarii Episcoporum an revocari ab ipsis possint ad libitum. 1. tom. n. 9. pag. 34.
Vicarius perpetuus Ecclesiæ pro sua vicaria agere potest absque mandato Rectoris. Annot. n. 35. pag. 16.

VIOLENTIA.

Violentia à Judice Ecclesiastico facta, processus ad Chancellariam Regiam quomodo deferatur: & quæ praxis servetur. 2. tom. à n. 34. pag. 41.

UNIVERSITAS.

Universitas non comprehenditur, si procurator detur *contra unicas personas.* Annot. n. 25. pag. 16. Vid. in verb. *Procurator.*
Universitatis procurator, non singulæ personæ conveniri ab actore debent. 1. tom. à n. 45. pag. 46.
Universitatis Syndicus, vel Procurator si solum citetur, sententia valet. 1. tom. post n. 45. pag. 46. Vid. in verb. *Citatio.*

USUFRUCTUARIUS.

Usufructuarius, etsi non proprio, domini tamen nomine causa agere poterit. 3. tom. post n. 23. pag. 11. Vid. verb. *Actio.*

USURA. USURARIUS.

Usuræ quo jure prohibitæ sint. 1. tom. post n. 25. pag. 321.

Usurarius publicus quis dicatur. 1. tom. post n. 25. p. 321.
Usurariorum pœna quæ. 1. tom. post n. 25. pag. 321. Vid. in verb. *Pœna*.
Usurarius Clericus qualiter puniendus. 1. tom. post n. 25. pag. 322.
Pœna contra usurarios jure Canonico inducta an habeat locum in foro sæculari contra laicos. 1. tom. post n. 25. pag. 321.
Usuræ crimen mixti fori est. 1. tom. n. 25. pag. 321.
Usurarum quæ probatio sufficiat. 1. tom. à n. 27. pag. 322. Vid. in verb. *Probatio*, & *Testis*.

UXOR.

Uxor jure Regio succedit viro in omnibus suis bonis, deficientibus sibi agnatis, & cognatis, & aliis hæredibus. 1. tom. post n. 1. pag. 125.
Uxor, antequam contra aliquem experiatur, expressam sui mariti licentiam consequi debet: & an tacita sufficiat. 1. tom. num. 27. pag. 43. Vid. in verb. *Licentia*.
Uxor pro sua dote quando aliis creditoribus præferatur. 3. tom. à n. 7. pag. 77. Vid. in verb. *Dos*.
Uxor habens tacitam hypothecam in bonis mariti an præferenda anterioribus creditoribus habentibus expressam. 3. tom. post n. 7. pag. 77.
Uxor executioni pro sua dote se opponens quatenus eam impedire valeat. 1. tom. n. 4. pag. 162. Vid. in verb. *Oppositur*, & *Executio*.

FINIS.

S. ROTÆ ROMANÆ DECISIONES

RECENTISSIMÆ,

D. SUAREZ DE PAZ.

PRAXIM ECCLESIASTICAM, ET SÆCULAREM laudantes, & confirmantes.

R.P.D. CINCIO.

TUDEN. PAROCHIALIS S. CHRISTINÆ de Valeixe.

Veneris 20. April. 1731.

ARGUMENTUM.

Ex pluribus canonizatur desertio litis, ejusque calumniosa qualitas ad effectum denegandi executionem litteris subrogationis gratiosæ.

SUMMARIUM.

1 *LIS verificanda est, ubi in ea stat fundamentum.*

2 *Lis calumniosa nullum jus tribuit, pro obtinenda subrogatione gratiosa.*

3 *Idem est litem non adesse, vel esse calumniosam.*

4 *Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem.*

5 *Secluso malo jure, lis non dicitur deserta nisi post lapsum 30. annorum.*

6 *Institutio debetur præsentato ab illo, qui est in quasi possessione præsentandi.*

7 *Præsertim, si ultimus status ab antecedentibus confirmatur.*

8 *Collatio jure devoluto ob incapacitatem præsentati præservat Patrono possessionem præsentandi.*

9 *Res judicata concludenter probat pertinentiam Juris patronatus.*

10 *Ultimus status attenditur, etiam in Jurepatronatus passivo.*

11 *Lis dicitur calumniosa, ubi Patronus, qui colligantem præsentavit, est in possessione præsentandi.*

12 *Eo magis ubi Patronus super data possessione binas sententias reportaverat.*

13 *Sepulta lite, vel illa detecta calumniosa, Patronus devenire potest ad novam præsentationem.*

14 *Possessio præsentandi ad effectum juris transit in hæredem, & successorem.*

DECISIO I.

SECUTA de anno MDCCVII. per obitum Mauritii Gil Troncoso vacatione Parochialis Ecclesiæ S. Christinæ de Valeixe de Jurepatronatus Laicorum, Martha Gil, quæ, uti legitima succeditrix qu. Basilii Gil, reperiebatur in possessione, seu quasi nominandi, & pro ea Aloys. Troncosus Gil illius filius Administrator, atque Curator à Judice deputatus ad eandem Parochialem præsentavit Joan. Gil Troncoso ejus filium, & præfatæ Marthæ respective nepotem, qui cum institutionis sen-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Usurarius publicus quis dicatur. 1. tom. post n. 25. p. 321.
Usurariorum pœna quæ. 1. tom. post n. 25. pag. 321. Vid. in verb. *Pœna*.
Usurarius Clericus qualiter puniendus. 1. tom. post n. 25. pag. 322.
Pœna contra usurarios jure Canonico inducta an habeat locum in foro sæculari contra laicos. 1. tom. post n. 25. pag. 321.
Usuræ crimen mixti fori est. 1. tom. n. 25. pag. 321.
Usurarum quæ probatio sufficiat. 1. tom. à n. 27. pag. 322. Vid. in verb. *Probatio*, & *Testis*.

UXOR.

Uxor jure Regio succedit viro in omnibus suis bonis, deficientibus sibi agnatis, & cognatis, & aliis hæredibus. 1. tom. post n. 1. pag. 125.
Uxor, antequam contra aliquem experiatur, expressam sui mariti licentiam consequi debet: & an tacita sufficiat. 1. tom. num. 27. pag. 43. Vid. in verb. *Licentia*.
Uxor pro sua dote quando aliis creditoribus præferatur. 3. tom. à n. 7. pag. 77. Vid. in verb. *Dos*.
Uxor habens tacitam hypothecam in bonis mariti an præferenda anterioribus creditoribus habentibus expressam. 3. tom. post n. 7. pag. 77.
Uxor executioni pro sua dote se opponens quatenus eam impedire valeat. 1. tom. n. 4. pag. 162. Vid. in verb. *Oppositur*, & *Executio*.

FINIS.

S. ROTÆ ROMANÆ DECISIONES

RECENTISSIMÆ,

D. SUAREZ DE PAZ.

PRAXIM ECCLESIASTICAM, ET SÆCULAREM laudantes, & confirmantes.

R.P.D. CINCIO.

TUDEN. PAROCHIALIS S. CHRISTINÆ de Valeixe.

Veneris 20. April. 1731.

ARGUMENTUM.

Ex pluribus canonizatur desertio litis, ejusque calumniosa qualitas ad effectum denegandi executionem litteris subrogationis gratiosæ.

SUMMARIUM.

1 *LIS verificanda est, ubi in ea stat fundamentum.*

2 *Lis calumniosa nullum jus tribuit, pro obtinenda subrogatione gratiosa.*

3 *Idem est litem non adesse, vel esse calumniosam.*

4 *Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem.*

5 *Secluso malo jure, lis non dicitur deserta nisi post lapsum 30. annorum.*

6 *Institutio debetur præsentato ab illo, qui est in quasi possessione præsentandi.*

7 *Præsertim, si ultimus status ab antecedentibus confirmatur.*

8 *Collatio jure devoluto ob incapacitatem præsentati præservat Patrono possessionem præsentandi.*

9 *Res judicata concludenter probat pertinentiam Juris patronatus.*

10 *Ultimus status attenditur, etiam in Jurepatronatus passivo.*

11 *Lis dicitur calumniosa, ubi Patronus, qui colligantem præsentavit, est in possessione præsentandi.*

12 *Eo magis ubi Patronus super data possessione binas sententias reportaverat.*

13 *Sepulta lite, vel illa detecta calumniosa, Patronus devenire potest ad novam præsentationem.*

14 *Possessio præsentandi ad effectum juris transit in hæredem, & successorem.*

DECISIO I.

SECUTA de anno MDCCVII. per obitum Mauritii Gil Troncoso vacatione Parochialis Ecclesiæ S. Christinæ de Valeixe de Jurepatronatus Laicorum, Martha Gil, quæ, uti legitima succeditrix qu. Basilii Gil, reperiebatur in possessione, seu quasi nominandi, & pro ea Aloys. Troncosus Gil illius filius Administrator, atque Curator à Judice deputatus ad eandem Parochialem præsentavit Joan. Gil Troncoso ejus filium, & præfatæ Marthæ respective nepotem, qui cum institutionis sen-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

tentiam reportasset à Vicario Generali Tuden. contradicentibus Hyacintho Gil de Arauxo, aliisque prætentatis à pluribus prætensis Patronis, adversus hujusmodi sententiam appellationem interposuerunt succumbentes intra legitima tempora; verum, quia nonnisi post biennium causam committi curarunt, & triennio post Commissionem nostro Sac. Auditorio directam acta transportarunt, disputato proinde coram Emin. D. Card. Falconerio dubio: *An constet de re judicata, seu potius de causis restitutionis in integrum*, sub die VII. Decemb. MDCCXVI. informante solummodo dicto Joan. Gil, prodiit resolutio: *constare de re judicata*, promulgata desuper decisione inter impressas coram eodem Emin. D. Card. Falconerio sub Tit. de *Jurepatronatus* in ordine la 34. *tom.* 2. & quamvis post decretam cautæ expeditionem de mense April. MDCCXVII. pro parte præfati Joann. executa fuisset citatio ad sententiam, & Hyacinthus obtuisset superisessoriam ad effectum adeundi Signaturam; attamen abinde citra nil amplius fuit actum in causa.

Rebus in hoc statu permanentibus, decessit de mense Maii MDCCXXIX. dictus Joann. Gil, qui jam possessionem controversiæ Parochialis adeptus fuerat; unde alter Aloysius Gil Troncoso nepos, & successor Marthæ Gil ad dictam Parochialem Ecclesiam sic vacantem nominavit Joseph. Ferdin. Gil Troncoso proprium filium; cumque præfatus Hyacinthus obtinuisset in Dataria Apostolica subrogari in juribus Joann. Gil defuncti collitigantis, ac successive expeditæ fuerint Litteræ Apostolicæ mihi directæ, idcirco consului in hodierna Audientia DD. *An Litteræ Apostolicæ subrogationis gratiosa sint exequendæ, seu potius sit danda institutio Josepho Ferdinando Gil Troncoso præsentato*: responsumque retuli *negativè quoad primam partem, & affirmativè quoad secundam.*

1. Quantum enim attinet ad Litteras Apostolicas subrogationis in juribus D. Joann. Gil, ex duplici æquè valido fundamento censuerunt DD. nullam promereri executionem; primò, quia non verificatur lis, & quidem de tempore obitus defuncti collitigantis, quæ per Hyacinthum, ut fundamentum suæ intentionis, esset plenè, & concludenter justificanda: (*a*) 2. & secundo, ex quo supposita etiam existentia litis, ista tamquam calumniosa nullum jus tribuit ad obtinendam subrogationem: (*b*) 3. cum idem sit nullam adesse litem, vel esse calumniosam: (*c*) & quidem nullam adfuisse litem de tempore, quo obiit Joannes Gil, anno scilicet MDCCXXIX. satis superque suadebat silentium Hyacinthi per lapsum duodecim annorum post pastam ut supra contrariam decisionem coram Emin. D. Card. Falconerio, & obtentam superisessoriam pro adeunda Signatura Justitiæ, absque eo quod curaverit prætigere terminum Joanni Gil ad effectum expediendi causam in *Rota*.

4. Quæ sanè acquiescentia per decursum tanti temporis, immo decem annorum juncta cum malo jure Hyacinthi, inducit desertionem causæ, & per consequens litis extinctionem: (*d*) 5. licet regulariter, secluso malo jure collitigantis, lis dici non possit deserta, nisi concurrat lapsus triginta annorum, vel sententia Judicis, quæ desertionem declarat: (*e*) absque eo quod in discrimen revocari valeat malum jus dicti Hyacinthi; nam cum Joann. Gil defunctus collitigans præsentatus fuisset nomine Marthæ Gil, quæ usque de ann. MDCLXXXVI. nominaverat Mauritium Gil cum subsecuto effectu institutionis, & pacificæ possessionis usque ab obitum, ratione ultimi status, qui assistebat Marthæ, institutio proculdubio debebatur, prout concessa fuit dicto Joann. Gil ad exclusionem Hyacinthi: (*f*) 7. eo magis, quia dicta Martha etiam de annis MDCXLV. MDCLIII. & MDCLX. sic in tribus præcedentibus statibus fuerat ad præsentandum admissa, unde si ex conformitate præcedentium statuum firmior reddebatur ultimus, potiori jure dicto Joanni Gil erat concedenda institutio. (*g*)

8. Non obstat quod in duabus intermediis vacationibus secutis de anno MDCLIII. & MDCLX. propter incapacitatem præsentatorum Ordinarius providerit Parochialem de Rectore *jure devoluto*, quia cum idem Ordinarius in provisionibus declaraverit, quod Martha erat vera, & legitima Patrona, ac reperiebatur in possessione, seu quasi præsentandi, etiam isti status, licèt non consumpti per institutionem præsentati, sed per viam collationis *ex jure devoluto*, stante approbatione Jurispatronatus, & præservatione jurium Marthæ Patronæ, eidem suffragantur; (*h*) ponderando insuper, quod pertinentia Patronalis controversæ Parochialis Ecclesiæ, quæ per Rotam cor. Ubal. (*i*) firmata fuerat favore Basilii, & Alvari juniorum de Gil successorum Franc. de Gil, exinde coram Pirovano (*j*) declaratum extitit, integrè spectare ad dictum Basil. de Gil etiam uti donatarium dicti Francisci, ejusque hæredes, & successores cum successiva relaxatione Executorialium ex quo sententia Rotalis transitum fecerat in rem judicatam.

9. Ac propterea, si Martha de Gil legitima successitrix Basilii præter ultimos status habebat etiam rem judicatam super pertinentia patronali, ex hoc magis, magisque resultat malum jus Hyacinthi, cui, quamvis fuisset actum in judicio petitorio, obstabat res judicata adimens omne dubium circa veram pertinentiam jurispatronatus. (*k*)

10. Nec quidquam relevat, quod ultimi status, & res judicata super pertinentia patronali respiciant Jurispatronatus activum, non autem passivum, quod ex dispositione qu. Alvari Sen. de Gil ad sui favorem allegabat dictus Hyacinthus adversus Joann. Gil defunctum collitigantem; quoniam quod etiam in Jurepatronatus passivo Hyacinthus foveret malum jus aperte resultat, ex quo dictus qu. Basilius Gil, Author Marthæ in patronatu privativus successor, ad Jurispatronatus passivum prælative vocavit illos de suo genere, & sanguine, suaque linea, ut pandunt sententiæ emanatæ, ut supra, de annis MDCLIII. & MDCLX. occasione, qua Ordinarius contulit Parochialem *jure devoluto*, præferendo descendentes ex linea Basilii ad exclusionem descendentium ab Alvaro Seniore de Gil, ut signanter evenit de anno MDCLX. quocirca cum respectu quoque Jurispatronatus passivi Joann. Gil defunctus collitigans, uti descendens à linea Basilii de Gil, haberet pro se ultimum, & penultimum statum, eidem controverti non poterat institutio in concursu Hyacinthi: (*l*) & quamvis idem Hyacinthus, tanquam descendens ab Alvaro Sen. de Gil, contradicente alio prætensore, obtinuerit sententias Rotales super institutione ad Parochialem Ecclesiam de Reverteme, in vim Jurispatronatus passivi ab eodem Alvaro Sen. de Gil ordinati, ut ex decis. 5. cor. Emin. D. Card. Falconerio de *Probat.* tom. 5. attamen hujusmodi decisio canonizans rem judicatam favore Hyacinthi subortam, nil commune habet cum Parochiali S. Christinæ de Valeixe, de qua hodie agitur: non relevante, quod in eadem decis. (*m*) enuntietur, Parochialem Ecclesiam S. Christinæ fuisse de Jurepatronatus Alv. Senioris de Gil, quia decisio ibidem loquitur de Jurepatronatus activo, in quo tractu temporis successit Basil. Gil, qui, ut fuit pronuntiatum in præcitatis sententiis emanatis ann. MDCLIII. & MDCLX. ad Jurispatronatus passivum prælativè vocavit suos descendentes: id verò, quod dicta Decisio subdit, tàm Parochialem de Reverteme, quàm alteram S. Christinæ deberi illis de genere Fundatoris, intelligendum venit congrua congruis referendo, hoc est, deberi descendentibus respectivè uniuscujusque Patroni, qui disposuit de Jurepatronatus passivo.

11. Firmato itaque malo jure Hyacinthi, ex hoc ipso probatum remanet, litem fuisse calumniosam, & per consequens eidem suffragari non posse subrogationem, quam obtinuit in juribus collitigantis: ad verificandam enim calumniam litis satis est, quod Martha Gil,

(*a*) Mandos. ad Reg. de Subrog. quæst. 11. n. 6. Lotter. de Re benefic. quæst. 20. n. 14. Card. de Luc. de Benef. disc. 51. n. 4. Rot. decis. 198. n. 7. coram Bich. decis. 172. n. 6. coram Cels. decis. 1240. n. 1. coram Emer. Jun. in Rhegien. *Beneficiorum* 23. Jan. 1726. §. *Nihilominus*, coram me, & in Caputaquen. *Capellæ*. 25. April. 1727. §. *Nulla autem*, coram R. P. D. meo Nunez.

(*b*) Rota coram Emin. D. Card. Falcon. de *Restitut.* decis. 20. n. 3. coram Rever. Crispo decis. 619. n. 2. in Gerunden. *Beneficii* 12. Jun. 1702. §. *Non obstat*, cor. bon. mem. Molines in Monasterien. *Præpositura* 26. Jun. ejusdem ann. §. *Minusque*, cor. bon. mem. Anfald. & in Colon. *Canonicatus* S. Andreæ 12. Jun. 1719. §. *Cum enim*, cor. bon. mem. Cerro.

(*c*) Rot. in Cajetana *subrogationis gratiosæ* 22. Nov. 1720. §. *Quibus itaque*, coram Rever. Crisp. & in illius confirmatoria 9. Februar. 1722. §. *Respicienti*, cor. bon. mem. Lancet. & 11. Dec. 1724. §. *Iterum*, cor. bon. mem. Crispolt.

(*d*) Ut ex gloss. in Clem. 1. verb. *Prosequatur, ut lit. pend.* firmant Rot. cor. Dunoz. Jun. decis. 467. n. 6. cor. Priolo decis. 321. n. 9. cor. Caprara decis. 46. n. 8. & in Pampilon. *Beneficii* de Villafranc. 3. Jun. 1729. §. *Quin tandem*, cor. Me.

(*e*) Lotter. de Re Benefic. lib. 2. quæst. 29. n. 104. Rot. decis. 194. n. 11. cor. Roxas in Ferrar. *Capellaniæ* 21. Mart. 1727. §. *Quod vero*, cor. bon. mem. Crispolt. in dict. Pampilon. *Beneficii*, de Villafranc. 3. Jun. 1729. §. *Quod tandem*, cor. Me, & in illius confirmatoria 23. Jan. 1730. §. *Quæ cum ita pariter*, cor. Me.

(*f*) Juxta famigeratam dispositionem text. in cap. *Consultationibus*, de *Jurepatr.* cap. *Sperelam* 33 de *Election.* Rot. decis. 129. n. 7. part. 19. recent. decis. 67. n. 3. cor. Emerix jun. decis. 755. n. 1. cor. Caprar. decis. 30. n. 3. de *Jurepatr.* cor. Emin. D. Card. Falconer. in Zamoren. *Parochialis* de Canizo 4. Jul. 1721. §. *Ita inductus*, cor. bon. mem. Herrer. & in Tuden. *Parochialis* de Calvos 14. Jun. 1726. §. *Validitas*, cor. R. P. D. meo Ratto.

(*g*) Rota in Catlan. *Beneficii* 27. Mart. 1713. §. *Dubitari*, cor. Rev. Crisp. in Astoricen. *Parochialis* 8. Jun. 1716. §. *Eaque certius*, cor. bon. mem. Foscar. & 30. April. 1717. §. *Certius*, cor. R. P. D. meo de Gamach. & in dict. Tuden. *Parochialis* de Calvos 14. Jun. 1726. §. *Eaque securius*, coram R. P. D. meo Ratto.

(*h*) Rot. decis. 2108. n. 14. cor. Coccin. & cor. Emin. D. Card. Falcon. de Jurepatr. decis. 3. n. 34. tom. 2.

(*i*) Cor. Ubald. decis. 29. & 62.

(*j*) Decis. 606. part. 3. rec.

(*k*) Rot. cor. Caprar. decis. 289. n. 1. & decis. 619. n. 18. & in Tuden. *Parochialis* de Bertucido 20. Jun. 1701. §. *Et licet*, cor. cl. me. Card. Scotto, *& de hoc eodem Jurepatronatus dixit* Rota cor. Emin. D. Card. Falcon. de *Jurepatron.* dict. decis. 34. n. 5. & 6. tom. 2.

(*l*) Piton. Discept. Eccles. 7. n. 14. Rot. cor. Emin. D. Card. Falcon. de *Probat.* decis. 5. n. 4. tom. 5.

(*m*) Sub n. 21. §. *Addite.*

quæ nominavit Joann. Gil Troncoso defunctum collitigantem reperiretur in possessione, seu quasi præsentandi; (n) 12. accedente etiam contraria sententia per Hyacinthum passa in prima instantia coram Vicario Generali Tuden. successivè canonizata in nostro Sacro Auditorio coram Emin. D. Card. Falconerio, ex quo similiter oritur calumnia litis. (o)

13. Quod si ex huc usque deductis, vel ex defectu litis, vel attenta illius calumnia, executionem non merentur Litteræ Apostolicæ subrogationis in juribus Joann. defuncti collitigantis per Hyacinthum obtentæ, consequens est, quod Josepho Ferdinando, uti præsentato post obitum dicti Joann. de Aloysio Gil Troncoso, ad quem uti hæredem Marthæ Gil spectat Juspatronatus, & reperitur in possessione, seu quasi nominandi debeatur institutio; sepulta enim lite, vel illa calumniosa detecta, potuit Patronus devenire ad novam præsentationem, dum in his terminis non intrat dispositio text. in cap. 1. & 2. *ut lit. pend.* in 6. (p)

14. Nec dubitari valet, quin præfatus Aloysius Gil Troncoso reperiatur in possessione, seu quasi nominandi, cum possessio per Martham Gil, ut supra acquisita, si non quoad factum, ad effectum tamen juris transiverit in D. Aloysium Gil hæredem, & successorem, adeo ut ejus præsentato non sit deneganda institutio. (q)

Et ita utraque, &c.

R. P. D. RATTO.

COLONIEN. NOMINATIONUM ad Canonicatus.

Lunæ 6. Februar. 1730.

ARGUMENTUM.

Lis dicitur introducta per monitorium super manutentione in possessione nominandi. Nominatio in illius contemptum facta est nulla, & attentata. Actus collegiales debent collegialiter expleri.

SUMMARIUM.

1 *Pendentia litis ad effectum inhibendi oritur ex simplici præsentatione monitorii, & inhibitionis, etsi non fuerit adhuc secuta intimatio decreti inhibitorii.*

2 *Nominatio facta in spretum inhibitionis nulla est, & attentata.*

3 *Nominatio facta à tertio in præjudicium habentis jus nominandi nulla est.*

4 *Personæ uti singulæ non repræsentant Collegium.*

5 *Nominatio Collegialiter facienda est à Capitularibus, tum in Beneficiis majoribus, tum etiam in minoribus.*

DECISIO II.

SImultaneum jus conferendi Præbendas Canonicales Ecclesiæ Collegiatæ utriusque sexus S. Quirini intra novesium habere prætendentes Decanissa, & aliæ Canonissæ judicium instruxerunt coram Officiali Curiæ Archiepiscopalis Coloniæ adversus Baronissam Mariam Loisam de Loe Abbatissam, quæ prius, tanquam ordinaria collatrix, Canonissatum vacantem per ipsius assumptionem ad Abbatiatum contulerat Baronissæ Mariæ Barbaræ de Hadzfeltz; quamvis autem prædictæ Decanissa, & Canonissæ jam *sub die XVII. Mart. MDCCXXIII.* expediverint monitorium super manutentione in quasi possessione conferendi Præbendas; nihilominus triduo post authoritate propria, nulloque intercedente Judicis decreto, ad duas Præbendas nominarunt Domicellas Joannam Willelmam, & Annam Mariam Isabellam, & successivè Canonissa senior aliam explevit nominationem favore Baronissæ de Beveren.

Proprium jus tueri satagens Abbatissa instetit coram eodem Officiali Coloniæ pro purgatione attentatorum, & pro effectu purgationis,

(n) Piton. de Controv. Patron. alleg. 2. in fin. Rot. decis. 591. n. 12. cum seq. cor. Rembod. in Roman. *Capellaniarum* 3. Jun. 1707. §. *Non relevante*, cor. clar. mem. Card. Scot. in Tuscul. *Capellanie* 15. Mart. 1715. §. *Docebat*, cor. bon. mem. Ansald. & in Comment. *Capellania* 25. Novemb. 1720. §. *Cum enim*, coram R. P. D. meo Corio.

(o) Lotter. de Re Benefic. quæst. 26. n. 92. Rot. in dict. Colon. *Canonicatus* S. Andr. 12. Jun. 1719. §. *Ac magis*, cor. bon. mem. Cerro, & in Lucen. *Parochialium* 7. Decemb. 1725. §. *In justitia verò*, & §. *Absque eo quod*, cor. R. P. D. meo de Gamach.

(p) Ad tradita per Ros. de *Execut. litter. Apostol.* part. 1. cap. 17. n. 169. Card. de Luc. de Benefic. disc. 10. n. 10.

Rot. in superius citata Colon. *Canonicatus* S. Andr. 12. Jun. 1719. §. *Cum enim*, cor. bon. mem. Cerr. in Cajetana *Subrogationis gratiosa* 22. Nov. 1720. per tot. cor. bon. mem. Lancet. & in Cæsaraugustana *Beneficii* Portio nuncupat. 3. Dec. 1728. §. *Nam etsi*, cor. me.

(q) Franc. in cap. *Sine possessione* III. n. 1. vers. *Propriè tamen*, de *Reg. jur.* Rot. decis. 73. n. 38. Part. 11. rec. in Region. *Juris patronatus* 10. Jun. 1701. §. *Nec quasi possessio*, cor. clar. mem. Card. Priol. in Florent. *Canonicatus* 2. Jun. 1706. §. *Ratio decidendi*, & §. *Firmata pariter*, cor. clar. mem. Card. Priol. & in Salernitana *Juris patronatus* 26. Feb. 1714. §. *Accedunt*, cor. clar. mem. Card. Scott.

nis, *præfatas nominationes aboleri*, petiit, sed cum voti compos fieri non potuerit, obtinuit à S. Sede commissionem appellationis à denegata justitia Sacro nostro Tribunali directam, illiusque vigore *R. P. D. meus de Gamaches* in contumaciam Decanissæ, aliarumque Canonissarum, prævia decisione *die XXX. April. MDCCXXVIII.* per sententiam declaravit, *nominationes, de quibus agitur, non sustineri.*

Ob non interpositam appellationem ab hujusmodi sententia exorta fuit res judicata, cumque Decanissa, & Canonissæ novam reportaverint commissionem à Signatura Justitiæ mihi directam in gradu restitutionis *in integrum* sub die *I. Jul.* ann. præteriti MDCCXXIX. disceptandum proposui dubium: *An constet de re judicata, seu potius de causis restitutionis in integrum?* Et pariter in contumaciam Decanissæ, aliarumque Canonissarum intempestivam dilationem petentium, habui responsum, *constare de re judicata*, ita suadente validitate, ac justitia sententiæ præcedentis, ut comprobat Decisio sub prædicta die *coram me* desuper evulgata, nec dissimilis hodie fuit sensus Dominorum, qui sub assueto dubio consulti, utriusque Partis juribus mature perpensis, censuerunt, persistendum esse *in decisis*.

Denuo namque subsistere visum fuit, quod cum Decanissa, & Canonissæ sub *die XVII. Mart. MDCCXXIII.* coram Officiali Curiæ Archiepiscopalis expediverint monitorium super manutentione in quasi possessione nominandi ad Præbendas Ecclesiæ, non potuerunt successivè in spretum litis pendentiæ, absque manifesto nullitatis, & attentatorum vitio, *sub die XX. Mart. & IV. Maj. ejusdem anni* devenire ad effectivas nominationes, de quibus est controversia; 1. lis enim habetur pro pendente ad omnes juris effectus, signanter ad effectum attentatorum, adversus eum, qui obtinet monitorium, vel inhibitionem Judicis, etiamsi non fuerit adhuc sequuta intimatio ejusdem inhibitionis, vel monitorii. (a) 2. Ideoque firmum remanebat, quod præfatæ nominationes, tanquam actus gesti, pendente lite, salvari nequeunt ab evidenti nullitatis, & attentatorum incursu. (b)

3. Subsequebatur alia inexcusabilis nullitas nominationum clarissimè promanans ex defectu legitimæ facultatis in nominantibus; quia in Ecclesia Collegiata S. Quirini, vigore statuti *ann. MDXLVIII.* jus conferendi Præbendas privativè pertinet ad Abbatissam, nec ullum jus in earum collatione sibi arrogare valent Canonissæ, ut rejecta illarum prætensione circa consensum trium, aut quatuor Seniorissimarum ab eadem Abbatissa exquirendum: (c) ac propterea nominationes factæ à Canonissis destitutis quolibet jure conferendi, sustineri non poterant in præjudicium Abbatissæ ordinariæ collatricis, ac remanserunt ipso jure nullæ, & irritæ. (d)

4. Quinimo, cum Canonissæ nominationes controversas expleverint non collegialiter, sed uti singulæ, tametsi procedendum esset cum eo insubsistenti supposito, quod jus conferendi Præbendas non spectaret privativè ad Abbatissam, sed ad Capitulum, seu Canonissarum Collegium, adhuc evitari non posset indubitata nullitas earumdem nominationum; actus enim Capitulo, seu Collegio competentes fieri debent cum consensu simultaneo collegialiter præstito, & remanent invalidi, quatenus, omissa convocatione Capituli, fiat particulariter à singularibus personis minimè repræsentantibus Collegium, (e) neutiquam subsistente, quod cum hujusmodi Præbendæ non sint de Beneficiis majoribus, in quibus debeat servari forma præscripta in cap. *Quia propter*, de *Elect.* nominationes ad ipsas redargui non possint de nullitate, quamvis factæ fuerint singulariter, non autem collegialiter.

5. Conclusio namque prædicta, quod scilicet actus comperentes Capitulo, seu Collegio explendi veniant collegialiter, non autem per singulos in particulari, nequaquam desumitur ex dispositione text. in cap. *Quia propter*, de *Elect.* sed ex aliis Juris Canonici Sanctionibus, ac signanter ex cap. *Cum omnes*, de *Constit.* & indistinctè procedit, nedum quoad Be-

(a) Ut communiter firmant Posth. de Manutent. observ. 48. n. 14. Bertacchin. vot. decis. 88. n. 24. Rot. decis. 12. n. 2. cor. Bichio decis. 64. n. 3. & 4. cor. Beninca. decis. 378. n. 9. & seq. cor. clar. mem. Card. Caprar. cum aliis concordantibus adductis in decisione, quæ reviderur, §. *Et quidem*.

(b) Ex animadversis per Rot. in Arimin. *Attentatorum* 11. Maji 1716. §. *Illa enim*, cor. bon. mem. Fosc. in Prænestina *Canonicatus* super attentatis 22. Jan. 1723. §. *Minus relevat*, cor. R. P. D. meo Corio, & in Burgen. *Præmunitionum* super *novis attentatis* 26. Jun. 1726. §. *Quandoquidem*, cor. me.

(c) Probat contemporanea decis. Colonien. *Manutentionis*, seu *Canonizatus*, §. *Certoque certius* cum seq. coram me.

(d) Ut firmatum fuit in decis. præced. §. *Correctant*.

(e) Ad tradita per Felin. in cap. *Cum omnes*, n. 24. de *Constit.* Rot. decis. 225. n. 3. & 4. cor. Buratto, decis. 156. n. 15. & seqq. part. 12. Dec. in Hipporegien. *Parochialis* 21. Jun. 1700. §. *Aliquin*, cor. bon. mem. Molin. in Bonon. *Parochialis* 26. Jan. 1711. §. *Constitit*, cor. bon. mem. Caffarel. & in Barchinonen. *Beneficii* 31. Jan. 1724. §. *Nulla quidem*, cor. bon. mem. Crispolt. & ponderat decisio diei 30. April. 1728. §. *Ulterius*, cor. R. P. D. meo de Gamaches, necnon alia, quæ confirmatur, §. *Atque in ulteriorem*, coram me.

Beneficia majora, verùm etiam quoad minora, & in quibuscumque actibus ad Capitula, seu Collegia spectantibus; (*f*) idque optima ratione, ut cuique nota sit persona in Collegium noviter admittenda, & se opponere valeat, quatenùs in ea deficiant qualitates à Jure, vel Statuto requisitæ, prout etiam *de Jure Civili* servandum est in admissionibus Decurionum, seu Consiliariorum; quæ non in particulari, & per singulos de Consilio, sed per generale Consilium fieri debent. (*g*)

Sit ita, posthabitis cæteris levioris ponderis exceptionibus resolutum fuit utraque, &c.

R. P. D. CORIO.

BONONIEN. FIDEICOMMISSI de Marsiliis super Fructibus.

Veneris 21. Januar. 1729.

ARGUMENTUM.

Reus constituitur in mala fide à die productionis jurium, & ab eo tunc tenetur fructus indebitè perceptos actori restituere.

SUMMARIUM.

1 *Mala fides semel contracta transfunditur in hæredes.*

2 *Actor, expediendo novum monitorium, fatetur ex primo malam fidem non redundasse in reum conventum.*

3 *Judicio deserto, & post longum tempus restaurato, fructus restitui debent à die secundi judicii.*

4 *Lis non dicitur contestata, nisi post propositas exceptiones.*

5 *Mala fides incipit à die productionis jurium, ex quibus scientia rei ad alium pertinentis redundat, non curato, an lis verè, & rigorosè fuerit contestata.*

6 *Reo citato in productione jurium non permittitur exceptio, quod eas non examinaverit.*

7 *Instantia de Jure Canonico est perpetua.*

8 *Mala fides semel impressa, ex lapsu temporis non purgatur.*

9 *Etiam perempta instantia semper durat.*

10 *In electione fideicommissarii est restituere quid minus inter melioratum, & impensum.*

DECISIO III.

AD trutinam revocatis sub consueto dubio fundamentis Decisionis coram me editæ die XXI. Novemb. MDCCXXVII. qua in uberiorem executionem rei judicatæ favore Comitis Silvii exortæ super immissione ad quasdam terras in Communi Dusentulæ, & domum possessas per Senatorem Alexandrum, dictum fuerat, *deberi fructus ab anno* MDCLXXVII. & esse liquidandos quoad prædia ad rationem taxæ legalis proportionabiliter ad valorem à tertio perito determinatum, deductis melioramentis, eorumque fructibus, & quoad domum juxta instrumenta locationum, cum eadem firma iterum comperta extiterint, prodiit responsum pro persistentia *in decisis*.

1. Quo enim pertinet ad temporis restituendorum fructuum præfinitionem, circa quam actor æque, & reus reclamabant, justitia capræ resolutionis super condemnatione ab anno MDCLXXVII. planè emergere visa est, ex eo quod constiterit, usque tunc authores Senatoris Alexandri fuisse constitutos mediante productione monitorii, testamenti, aliorumque documentorum, ex quibus in comperto remanebat, controversa bona, ad quæ per Comitem Annibalem authorem moderni actoris immissio expostulabatur, spectare ad fideicommissum Alexand. de Marsiliis in positiva mala fide, quæ semel contracta transfunditur in hæredes, & successores, qui ideo ex tunc ad fructuum restitutionem tenentur. (*a*)

2. Neque verò exauditi nequit Comes Silvius exinde putans, restitutionem demandandam fore ab anno MDCLXVIII. tempore promoti judicii in Tribunali Cameræ, vel saltem ab anno MDCLXIX. quo coram A. C. Thomato actum fuit, pro recuperatione bonorum provenientium à dicto fideicommisso Alexandri; cum enim utrumque ex præfatis judiciis respiceret inspectiones à præsenti diversas, ac diversa bona, & documenta, & scripturæ in illis productæ nequaquam aptæ viderentur ad excitandam malam fidem, prout evincit subsecuta expeditio novi monitorii, novorumque documentorum productio per actorem facta:

(*f*) Ut probant Auctbritates in superiori §. Cumulatæ.

(*g*) Ad tradita per Rot. in Ravennat. *Præsensa aggregationis ad locum Consilii* 7. Jun. 1717. §. *Fruſtra*, cor. bon. mem. Ansaldo.

(*a*) Ad text. in leg. 2. Cod. de *Fruct. & litis expens.* Ciriac. controv. 331. n. 16. & seq. Adden. ad Buratt. decis. 843. n. 7. Rot. cor. Coccin. decis. 793. n. 2. & seq. in Tiburtina *Castrorium* super *fructibus* 25. Jun. 1703. §. *Non enim*, cor. bon. mem. Muto, & in Romana *Immissionis* super *fructibus* 2. Jun. 1712. §. *Quod enim*, & §. *Ideoque*, cor. Rev. P. D. meo Patriarcha Hierosolimit. Decano.

ta: (*b*) nullo idcircò justo colore ab illa die fieri valet condemnatio ad fructus. (*c*)

3. Minusque probari valuit prætensio Senatoris Alexandri contendentis, nequaquam interponi posse condemnationem ab anno MDCLXXVII. tum quia tunc temporis non videatur sufficienter contestata lis, ex quo ex parte ejus authorum datæ tantummodo fuerint exceptiones respicientes declinatoriam Fori, non autem meritæ causæ: tum quia judicium illud fuerit prorsus derelictum, & desertum, & noviter in Rota instauratum de anno MDCCXXII. per novam commissionem coram bon. mem. Lancetta, à qua idcircò dumtaxat die desumi debeat initium restitutionis fructuum. (*d*)

4. Utraque enim assumpti pars facilè corruebat, nam respectu primæ, omissa etiam indagine, *num per exceptiones longo tempore propositas* in dicto judicio anni MDCLXXVII. *resurgat effectiva litis contestatio*: (*e*) de hoc ulterius quærendum non videbatur in proposito restitutionis fructuum pendentis à principio malæ fidei: 5. quæ si fictè tantum ex contestatione litis, verè autem induci dicitur à die productionis scripturarum, & documentorum, ex quibus scientia rei ad alium pertinentis resurgit, nec est quomodo eadem mala fides declinare amplius valeat, perquirendo, *an lis fuerit verè, & rigorosè contestata* cum examine jurium productorum; (*f*) alias enim plus donaretur reis contumacibus, qui aut omnino comparere detrectarent, aut declinatorias tantum opponerent, prout hic per biennium factum fuit, quam reis comparentibus, quod tamen videtur absurdum.

6. Ideo in subjecta materia indistinctè attendi debet scripturarum productio adversus legitime citatum, qui frustraneam proponeret exceptionem, quod eas non examinaverit, prout facere tenebatur. (*g*)

7. Respectu autem secundæ partis objecti, ejus insubsistentia æque deprehenditur, tum quoad assertam desertionem judicii, quæ, concurrente bono jure actoris, numquam inducitur per solam acquiescentiam, & temporis lapsum, qui aptus non dicitur ad perimendam instantiam, quæ *de Jure Canonico* est perpetua; (*h*) 8. neque ad purgandam malam fidem semel impressam: (*i*) tum quoad assertam novi judicii instaurationem, quæ in proposito verificabilis, ubi in primo judicio deventum non fuisset ad jurium productionem; vel ubi concurreret diversitas actionis, & tituli, (*j*) in præsenti excluditur ex eodem documento, unde judicium novum desumi contenditur, ex tenore scilicet novæ commissionis coram bon. mem. Lancetta de anno MDCCXXII. ibi: *Concessa immissione in genere ad bona, assumpta fuit disputatio coram R. P. D. Lancetta super immissione in specie, quæ concessa fuit respectu nonnullarum Bebulcarum terreni siti in Communi Sancti Joannis Dusentulæ, denegata verò respectu cujusdam domus, &c. Cum autem sub dicto fideicommisso cadant nedum dicta, sed, & alia bona, & jura, & dubium oriri possit, an ea comprehendantur in antecedenti commissione, ideo supplicat, quatenus dignetur eidem* R. P. D. Lancetta causam ETIAM RESPECTU DICTORUM BONORUM, ET JURIUM ADHUC NON DEDUCTORUM COMMITTERE, &c. non est enim, quod pro controversis bonis Dusentulæ, & domo, super quibus Rota judicium protulerat, vis ulla fieri possit super nova commissione, quæ pro bonis, & juribus diversis, & adhuc non examinatis noscitur impetrata. (*k*)

9. Ita & quidem, ut si vigore dictæ novæ com-

(*b*) Ex animadversis in specie per Rot. in Reatina *Fideicomm.* de Severis 14. Jun. 1709. §. *Siquidem* in fin. cor. bon. mem. Molin.

(*c*) Ut probat decisio, quæ revidetur, §. *Adversus hanc*, & seq.

(*d*) Ex adductis in Romana *Restitutionis fructuum* 11. Jun. 1708. §. *Neque pariter*, usque in fin. cor. bon. mem. Ansaldo.

(*e*) Juxta censuram text. in leg. 1. Cod. de *Lit. contest.*

(*f*) Ad tradita per Garc. de Expens. & Melior. cap. 6. n. 2. & seq. cap. 23. num. 15. 44. & seq. Hartm. Pistor. quæst. 27. n. 6. vers. *Ceterum*, tom. 4. Capic. Latr. decis. 65. n. 4. & seq. Ansald. in addit. ad decis. 98. n. 25. bene Rot. in Mantis. ad Card. de Luc. decis. 17. n. 1. lib. 15. tom. 4. in rec. decis. 265. n. 5. & seq. part. 17. decis. 226. per tot. part. 18. & aliis allegatis in dict. Romana *Restitutionis fructuum* 11. Jan. 1708. §. *Hinc non afficere*, & §. *Ceterum*, cor. bon. mem. Ansaldo.

(*g*) Ad text. in leg. *Item veniunt*, §. *Petitam*, ff. de *Pet. hæredit.* Faber. Rational. in Pandect. tom. 2. Part. 1. lib. 5. tit. 3. §. *Item non solum* sub verb. *Fructus autem omnes.* Donell. Comment. lib. 19. tit. 14. §. *Atque hæc*, & §. *Sane si quomodo.*

(*h*) Constant. ad Statut. Urbis, annot. 11. à n. 9. & seq. Rot. decis. 481. n. 4. cor. Peutinger. decis. 544. n. 14. cor. Bichio decis. 15. n. 37. & seq. cor. Priol. decis. 52. n. 26. & 27. part. 12. & decis. 388. num. 1. part. 28. recent.

(*i*) Ut præter deducta in præcedenti decisione, §. *Assumptum*, firmat Rot. coram Bichio, decis. 263. num. 17. usque ad fin. & in Romana *Evictionis* super *redditione rationis* 24. Jan. 1710. §. *Idque etiam*, cor. clar. mem. Card. Scott. & in Romana *Immissionis* super *fructibus* 12. Jun. 1712. §. *Ideoque*, cor. Rev. P. D. meo Patriarcha Hierosolymitano.

(*j*) Ut expendit decisio, quæ revidetur dict. §. *Assumptum.*

(*k*) Rot. decis. 39. n. 1. Part. 1. decis. 91. n. 18. Part. 6. decis. 324. n. 3. & seq. part. 14. recent.

commissionis actum non fuisse constat in Rota de bonis Dusentulæ, & domo, non aliter de iis actum dici debet, quam in sequelam primi judicii, & præventione Rotæ in canonizatione fideicommissi, & immissionis in specie, ac partium consensu transfusi in Rotam, in qua eadem omnino jura producta reperiebantur, in quibus circunstantiis concurrente identitate personarum, bonorum, & tituli, nihil est, quod ex judicis variatione à partibus volita, & forte necessaria ob causæ continentiam, rite proponatur ad abstergendam malam fidem initio impressam pro fructuum restitutione, quæ cæteroquin etiam peremptà instantia semper durat. (*l*)

His autem retentis, pro eo quod spectat ad alteram confirmatæ resolutionis partem respicientem fructuum liquidationem, facilius probari visa est ejus justitia, hoc ipso quod præfinita comperitur quoad prædia ad rationem taxæ legalis proportionabiliter ad valorem à tertio perito determinatum, deductis melioramentis una cum fructibus, & quoad domum juxta instrumenta locationum, quod summo juri congruere videtur ex late adductis in Decisione, quæ revidetur §. *Hinc descendendo*, ubi occurritur objecto, quod valor desumiendus potius foret ab antiqua divisione anni MDXLVI. sub ea prævalida ratione, quod, cum præfata divisio per sæculum, & ultra peracta noscatur, validam præferre nequibat probationem status antiqui, ex quo rerum pretia notabile ex post receperint augmentum ob excretam pecuniæ quantitatem.

10. Non attenta responsione, quod augmentum in præsenti tribuendum sic melioratibus, de quibus constat, saltem pro regulanda fructuum restitutione, quorum maxima pars tribuenda foret melioranti: quoniam cum constet de præcisa quantitate in meliorando impensa, jam in altera mea Decisione constabilita, satis consultum noscitur per demandatam eorundem deductionem, una cum fructibus, qui idcirco in ea incerta causa augmenti in majori quantitate peti nequirent, cum præcipue in electione fideicommissarii sit restituere quid minus inter melioratum, & impensum. (*m*)

Et ita utraque, &c.

R. P. D. LANCETTA.

ROMANA LOCORUM MONTIUM.

Lunæ 10. Maii 1713.

ARGUMENTUM.

Loca montium in liberum dominium viri transacta possunt ab eo resignari, & attergari favore tertii, etiamsi Judicis mandatum pro assecuratione dotis supervenerit. Quando nullum vinculum nec in libris Secretariæ, neque in litteris patentibus fuit adnotatum, Judex tenetur de dolo, si mandatum de defendo non citato creditore hypothecario relaxet.

SUMMARIUM.

1 *Attergatio admissa super Officiales Papæ non potest retractari in præjudicium Attergatarii.*

2 *Attergatarius nullum jus acquirit super attergationem factam à non vero domino.*

3 *Dominium locorum montium dotalium acquiritur viro, si omnia jura fuerunt in illum translata.*

4 *Si obtinuit illa describi in sui faciem.*

5 *Codices Secretariæ montium probant pertinentiam locorum.*

6 *Mulier vera domina locorum montium ritè ea transfert in virum occasione constitutionis dotis.*

7 *Assecuratio dotis à Judice demandata parit simplicem hypothecam favore mulieris.*

8 *Vir, etiam post assecurationem dotis à Judice demandata, potest loca montium in sui faciem describi facere.*

9 *Vir, deleto vinculo assecurationis dotis, validè resignat loca montium in su i faciem libere cantantia, mulieri autem remanet actio contra Judicem, qui, ipsa non citata, mandatum deletionis concessit.*

10 *Dominium super locis montium avelli non potest sine consensu domini, hypotheca vero sine tali consensu valide evellitur.*

11 *Loca montium nullam aliam hypothecam recipiunt præter illam in litteris patentibus, & libris Secretariæ adnotatam.*

12 *Judex non potest demandare deletionem vinculi super locis montium, non citato interesse habente.*

13 *Damnum reficiendum est à damnificante.*

14 *Judex tenetur de damno illato per sententiam, in solo casu quod per sordes, & in gratiam partis male judicasset.*

15 *Limita, quando errasset potius unam, quam alteram opinionem sequendo, quamvis magis communem semper sequi debeat.*

16 *Male judicando per imperitiam facit litem suam.*

17 *Præsertim, quando male judicando malum irreparabile irrogavit.*

18 *Magna negligentia æquiparatur dolo.*

(*l*) Ut probant Andreol. controv. 158. per tot. Rot. cor. Bichio, decis. 265. n. 14. & seq. cum aliis in præcedenti decis. cumulatis, §. *Parum relevantie.*

(*m*) Ad text. in leg. *Insuper*, ff. de *Rei vindicat.* Postil. resolut. 44. n. 31. & 32. Rot. decis. 397. n. 10. & seq. part. 17. recen. & in Eugubina *Fideicommissi* super *dotis assecutione*, & *meliorat.* 18. Mart. 1711. §. fin. cor. Clar. mem. Card. Scott.

DECISIO IV.

ITerum hodie proposui dubium, quod ad preces illorum de Lucidis resolutum non fuit sub die XXVI. Feb. proximè præteriti. An scilicet sit standum vel recedendum à decisis coram me sub die XXVII. Januar. DCCXXI. in qua dictum fuit: *Non esse concedendam manutentionem, neque reintegrationem, nec esse locum deletioni attergationum, & constare de credito contra Fratres de Lucidis.* Sed Domini permanentes in eodem sensu responderunt In decisis, præterquam quoad Cambium sc. 500. super quo non benè concordes rescripserunt: *Iterum proponatur.*

1. Subsistere enim visa fuerunt fundamenta prædictæ resolutionis favore Aloysii de Comitibus Attergatarii controversorum locorum montium: nam cum ipse pro securitate duorum Cambiorum à Franc. Jozzio contractorum curaverit, sibi attergari prædicta loca montium, eaque de facto illius favore attergata fuerint cum consensu Principis, ejusque Officialis, non potest actus jamdudum legitimè consummatus in ejus præjudicium retractari, quia ipse non aliter pecunias suas Francisco credidit, nisi cautus ex fide Officialis constaret de attergatione tot locorum montium ejus favore per illum liberè facta; unde si hodie attergatio retractaretur, deceptus ille remaneret sub fide Principis, seu ejus Officialis, qui attergationem admisit, & mediante ejus fide fuit in causa, quod Ministri Sacræ Ædis pecunias ad Aloysium pertinentes, & penès eos depositas ad formam ejus mandati Francisco solverint, quod sanè nullo pacto ferendum est. (*a*)

2. Neque turbat objectum, quod Franciscus non esset dominus eorundem locorum montium, quodque propterea nullum jus Attergatario ex consensu non domini quæri poruerit: (*b*) uberrimè enim in hac parte satisfacit instrumentum dotale, quo mediante, memorata Helena in computum, & solutionem ratæ partis sc. 3. mil. Franc. viro in dotem constitutorum *ex tunc* illi assignavit, & consignavit prædicta loca montium, & ex ea causa cessit, & in ipsum transtulit omnia, & singula jura, *con piena facoltà, e libertà di potere à suo arbitrio, e beneplacito tutti, ò parte di detti loci de Monti, &c. vendere, rassegnare, & alienare, senza altro consenso ò intervento di d. Sign. Elena, &c.* hæc enim verba tum de per se, tum maximè junctis aliis: *S'intendano adesso assegnati, e sieno affettivamente assegnati, &c.* 3. præclarè adeo dominii translationem inducunt, & quidem *usque tunc* factam, ut nullam super hoc dubietatem possint admittere. (*c*)

4. Certius etiam, quia de tempore sequutæ attergationis jam prædicta loca montium translata fuerant de mandato Judicis, & cum consensu Principis, seu Officialis in faciem, & creditum ejusdem Francisci; unde ipse, nedum erat virtute d. dotalis instrumenti legitimus illorum dominus, sed etiam virtute translationis legitimus possessor, cum uti talis descriptus fuisset in Codicibus Principis, 5. qui in hac materia plenissimam probationem constituunt: (*d*) ac propterea nihil ad præsentem causam conferunt Decisiones impressæ post *Constantin. la* 85. & 86. quia ibi agebatur de resignatione facta à non domino, mediante falso mandato Procuræ: 6. hic autem res est de translatione facta ex causa dotis à muliere, quæ revera domina erat: (*e*) absque eo quod urgeat responsio, quod licet vigore d. instrumenti dotalis Franciscus haberet liberam, absolutamque potestatem eadem loca montium

(*a*) Ut in specie advertit Card. de Luc. de Regal. disc. 38. sub n. 5. & prius disc. 27. n. 4. cum aliis in Decisione causæ, §. *Propterea.*

(*b*) Juxta deducta per Rot. decis. 85. & 86. penes Constantin.

(*c*) Ad ea, quæ de virtute verbi *Assignare* tradunt Rota cor. Gregor. decis. 194. n. 15. & cor. Emerix decis. 834. n. 3. & in Ferrar. *locationis*, seu *pensionis* 13. Jan. 1716. §. *Quidquam* cor. Emin. Althann. & de efficacia dictionis *hesso*, post text. in leg. 3. ff. de *condit. & demonstr.* Rot. in Romana *Immissionis* super *fructibus* 15. Mart. 1717. §. *Imo* in fin. cor. R. P. D. meo de Gamach. & de adverbio *Effettivamente*, Soccin. Sen. cons. 143. n. 4. lib. 1. Bertazzol. de Claus. claus. 34. gloss. 7. n. 1.

(*d*) Sicuti advertit bon. mem. Ansald. de Commerc. & Mercat. disc. 95. n. 9. Rota cor. Bich. decis. 390. n. 3. & 19. cum aliis in Decisione causæ, §. *Minusque.*

(*e*) Ut animadversum quoque fuit in dict. præcedenti decisione, §. *Minusque.*

in ejus creditum transferendi, sive etiam illa vendendi, & alienandi; illa tamen nunquam in sui creditum ac faciem transtulerat, atque interim anno MDCCXIII. supervenerit mandatum Judicis ab ipso Francisco expresse acceptatum, & in libris Secretariæ montium registrat. quo cavebatur, ut eadem loca Montium stare deberent pro dote ejusdem Helenæ.

7. Ex hujusmodi enim mandato bene quidem resultat, quod loca montium affecta ex tunc, & hypothecata remanserit pro d. dote, & ejus securitate, cui Judex consultum esse voluerat propter vergentiam viri ad inopiam, ita ut in hac parte necessium censeretur à prædicto instrumento dotali, sed non etiam, quod recessum fuerit in alia parte, in qua dominium eorundem locorum translatum fuerat in virum: ipsa enim hypotheca super illis reservata favore mulieris pro ejus dote manifesto est argumento, quod eadem loca montium erant in dominio viri, & non uxoris, (*f*) 8. & consequenter, firmo in hac parte remanente prædicto instrumento dotali, bene potuit ejus vigore, etiam post d. mandatum sine alio novo consensu mulieris, fieri translatio locorum montium in faciem, & creditum viri. (*g*)

9. Ex eo autem, quod loca montium virtute d. mandati dimissi, & registrati in Secretaria Montium affecta, & attergata remanserint pro securitate d. dotis, nascitur quidem actio mulieri contra Judicem, & ejus hæredes, qui vinculum prædictum, ea minime citata, deleri jussit, sed non contra Aloysium ad retractandam d. deletionem sequutam ex mandato Judicis cum Principis consensu.

10. Hoc enim interest inter dominium, & hypothecam in subjecta materia locorum montium, quod dominium avelli nullo pacto potest à domino sine ejus consensu, hypotheca autem, etiam sine consensu creditoris, avelli, & deleri potuit ad effectum, ut novus Resignatarius sive Attergatarius, qui Principis fidem sequitur, sit securus, 11. quod loca Montium nulli alii conditioni hypothecæ, aut vinculo obnoxia sint, quam quæ in litteris patentibus, & libris Secretariæ expressa leguntur. (*h*)

12. Et hinc DD. transeuntes ad aliam resolutionis partem jure, meritoque iterum censuerunt, constare de credito mulieris contra fratres de Lucidis hæredes Advocati Lucidi, qui dum in Curia Capitolina fungebatur munere secundi Collateralis, non citata neque audita muliere, mandavit deleri vinculum ejus favore appositum in dd. locis montium pro securitate ejus dotis: 13. cum enim exinde damnum irreparabile mulieri illatum fuerit, omnis æqui bonique ratio postulat, ut qui causam damni dedit, damnum sarcire teneatur: (*i*) 14. minime subsistente, quod ad effectum condemnandi Judicem ad refectionem damni, quod per ejus sententiam patti irrogatum fuerit, non sufficiat, cum nulliter & injustè processisse, sed probari quoque debeat, quod per sordes, aut gratiam ita judicaverit, & consequenter litem suam effecerit: (*j*) 15. hujusmodi enim propositio locum quidem habet, & admitti potuit quando Judex erravit in ferenda sententia, sequendo potius unam, quam aliam opinionem, quamvis veriorem & magis communem semper sequi debeat, 16. & de *Jure communi* male judicando per imperitiam, semper faciat litem suam, cum imperitia ipsa in Judice culpa sit: (*k*) 17. nullo vero pacto recipi, aut admitti potuit, quando prout in casu irreparabile damnum irrogavit, parte non citata neque audita; in his enim terminis pessimo esset exemplo, & contra bonum & quietem publicam, si Judici impune liceret sub inani colore, *quod absit dolus ex proposito*, res, & jura nostra, nobis inscius & inauditis, per abusum sibi commissæ potestatis auferre. (*l*)

Nil propterea obstat, quod, exhibito illi instrumento dotali anni MDCXCVIII. juste opinari potuerit, quod vinculum dotis non nisi per errore in litteris patentibus inscriptum fuisset, nam si mandasset citari mulierem, de cujus interesse principaliter agebatur, immo, si ipsas litteras recognovisset, prout facere omnino tenebatur, & quidem per quam diligenter certior statim factus fuisset, quod vinculum appositum fuerat vigore decretorum, & mandati ab ipsomet editi pro securitate mulieris, etiam cum expresso consensu viri: unde ejus negligentia, & culpa adeo magna est, ut dolo æquiparari possit. (*m*) Ad ea, quæ dicebantur circa actionem subsidiariam, & excussionem principalis debitoris, & fidejussorum DD. satis responsum existimarunt in præcedenti decisione §. *final.* Sed quia aliquibus non videbatur æquum, quod hæreditas Judicis condemnaretur, etiam pro illis sc. 500. quæ vir erogaverat in extinctionem cambii similis summæ, pro quo etiam mulier sese obligaverat; alii verò dicebant, obligationem mulieris, tanquam destitutam necessariis solemnitatibus, nullam, & irritam usque à principio fuisse: rescriptum propterea fuit quoad ista sc. 500. quod causa iterum proponatur. Et ita, auditis tum Aloysio, tum fratribus de Lucidis, tum denique Procuratore Helenæ per ejus mortem interim sequutam domino litis effecto, resolutum fuit, &c.

(*f*) Leg. *Neque pignus*, ff. de *Reg. jur.* Rota in Romana *Concursus* 6. Maj. 1720. §. *Ruesus*, & in Romana, *Reportationis pecuniarum* 20. Mart. 1722. §. *Quodque*, cor. me.

(*g*) Juxta gloss. in leg. *Creditor*, vers. *Testatur*, Cod. de *Distract. pign.* Negus. de Pignor. Part. 6. membr. 2. n. 47. Merlin. cod. Tract. quæst. 106. n. 1. Rota cor. Dunoz. Jun. decis. 1005. n. 6. & seqq.

(*h*) Juxta celebrem, & notissimam Constitutionem sa. me. Urban. VIII. la 154. quam bene distinguendo inter utrumque casum dominii, & hypothecæ explicat Rot. in dict. Romana *Reintegrationis*, decis. 85. post Constant. §. *Prout neque*, & decis. 86. §. *Neque ad effugiendum*, cor. Emin. Scott.

(*i*) Juxta text. de Judice loquentem in §. *Si Judex*, Instit. de *Oblig. quæ ex quasi. del.* & in leg. *si quando*, §. fin. Cod. de *Testib.* in punct. Constantin. disc. unic. de Locis montium, n. 303. & 375. cum aliis in decis. cause, §. *Et hæc.*

(*j*) Per text. in leg. *Si filiusfamil.* 13. ff. de *Judic.* & in leg. fin. Cod. de *Pan. judic. qui male judic.* cum aliis in Soanen. *Pecuniaria* 20. Jun. 1712. §. *Quidquid*, cor. me.

(*k*) Ut in tit. Instit. de *Obl. quæ ex quasi. delicti.*

(*l*) Ut late probat dec. quæ revid. §. *Et hæc*, & §. *Itidem.*

rio impleri debent, & separandæ non sunt à mandato.

12 *Mandatum ob individuitatem consensus in parte servari, & in alia negligi non potest.*

13 *Clausula*, nec alias aliter, *inducit formam, & conditionem à Procuratore servandam.*

14 *Omissio formæ, & conditionis in parte, vitiat actum in toto.*

15 *Relatio repetit in referente omnes qualitates urgentes in relatione.*

16 *Reductio menstruæ præstationis non derogat aliis conditionibus, & qualitatibus mandato Procuræ appositis.*

17 *Exactio fructuum probanda est ab allegante.*

18 *Ratificatio non admittitur, nisi constito de scientia nullitatis actus.*

19 *Reintegratio conceditur proponenti spoliato ex facto mandatarii excedentis fines mandati.*

DECISIO V.

PErsonatum sub invocatione SS. Felicis, & Theresiæ in Altari Majore Ecclesiæ S. Theresiæ Civitatis Vicensis erectum suprimere, ac extinguere volens Felix Pasqual secundus à fundatione possessor, ut ejus fructus, ac redditus in causas, & opera pia collocaret juxta facultatem à lege fundationis sibi impartitam, & à Constitutionibus Synodalibus Provinciæ Tarraconensis (*a*) approbatam, (*b*) per solemne mandatum Procuratore die XXVIII. mensis Aug. MDCCXL. exaratum in Urbe, ubi tunc ipse morabatur, negotium delegavit Machario Torrente, & Franc. Sales, eisque designavit applicationem fructuum faciendam in subsidium, & utilitatem filiorum, & descendentium masculorum à Franc. Pasqual ejus fratre, qui studiis operam essent daturi, necnon fœminarum, ab eodem descendentium, nubentium in Domino, vel in sæculo, adjecta insuper expressa reservatione omnium eorundem fructuum, sua vita durante, cum clausula resolutiva, *non aliàs, aliter, nec alio modo.*

Verum quia, antequam Felix exararet mandatum prædictum, plures ipsum inter & Franciscum ejus fratrem tractatus intercesserunt, super modo quo extinctio dicti Personatus erat peragenda, & signanter super administratione redditurum per Felicem, quoad viveret, reservatorum, quam ipse suscipi cupiebat à Francisco præfato, cum obligatione sibi præstandi mensi-

R. P. D. MILLINO.

VICEN. PERSONATUS.

Lunæ 28. Mart. 1729.

ARGUMENTUM.

Annullatur extinctio Personatus facta à Procuratore Fundatoris contra formam mandati.

SUMMARIUM.

1 *FOrma mandati diligenter servanda est.*

2 *Alias factum Procuratoris non sustinetur ex defectu consensus mandantis.*

3 *Præsertim, si in mandato Procuræ appositæ fuerit clausula*, nec alias, aliter.

4 *Præsumitur mandatarium fideliter fidem sibi datam executum fuisse.*

5 *Nemini licet à contractu recedere sine consensu alterius contrahentis.*

6 *Propriam confessionem impugnare nemini licet.*

7 *Causa finalis totam dispositionem regulat, & moderatur.*

8 *Mandatum Procuræ per litteras conferri potest.*

9 *Et revocari.*

10 *Multo magis declarari, & limitari.*

11 *Conditiones deinde impositæ mandatario impleri debent, & separandæ non sunt à mandato.*

12 *Mandatum ob individuitatem consensus in parte servari, & in alia negligi non potest.*

13 *Clausula*, nec alias aliter, *inducit formam, & conditionem à Procuratore servandam.*

14 *Omissio formæ, & conditionis in parte, vitiat actum in toto.*

15 *Relatio repetit in referente omnes qualitates urgentes in relatione.*

16 *Reductio menstruæ præstationis non derogat aliis conditionibus, & qualitatibus mandato Procuræ appositis.*

17 *Exactio fructuum probanda est ab allegante.*

18 *Ratificatio non admittitur, nisi constito de scientia nullitatis actus.*

19 *Reintegratio conceditur proponenti spoliato ex facto mandatarii excedentis fines mandati.*

(*m*) Juxta regulam text. in leg. *Magna negligentia*, ff. de *Verb. significat.*

(*a*) Lib. 3. tit. 1. de Institution.

(*b*) De quibus Romaguer. ad Constit. Gerund. lib. 3. tit. 4. cap. 87. à n. 1. ad 5. Rot. decis. 379. Part. 3. recen. & in Tarracon. *Personatus* super *remissoria*, ac super *negotio principali* 28. Jan. 1704. cor. clar. me. Card. Scot.

truas duplas quatuor cum dimidia, necnon pecunias necessarias pro expeditione Bullarum, si cubi de aliquo Beneficio à S. Sede provideri contigisset, cum facultate earum consequendi repletionem ex futuris præstationibus. Hinc Felix præfatus eodem tempore, quo mandatum hujusmodi transmittebat Machario Torrenti uni ex Procuratoribus, illi per epistolam datam die XXX. Aug. dicti anni MDCCXI. significavit suæ mentis, & voluntatis esse, ut Franciscus memoratam emitteret obligationem, prout latius etiam notificabat per aliam epistolam ipsi conscriptam sub data ejusdem diei, cui relativè se habuit, addita expressa conditione, quod aliter ad extinctionem Personatus procedi non posset, quam suscepta prius per Franciscum obligatione prædicta.

Etsi Procuratores, ut supra constituti ad executionem mandati, procedere non deberent, nisi Franciscus iniret obligationem à Felice per viam conditionis requisitam, attamen seducti ab eodem Francisco supponente, Felicem à dicta voluntate recessisse per posteriores epistolas sibi conscriptas, ad extinctionem Personatus, & applicationem ejus bonorum, ac fructuum in causam subsidiorum præfatorum devenerunt die IX. April. MDCCXII. coram Vicario Generali Vicensi, conferendo in Francisc cum administrationem redditum absque interpositione memoratæ obligationis: cum autem extinctionis tali modo contra mandati formam expletæ, certior factus fuerit Felix, minimè moratus est illam impugnare coram Ordinario, sed contrariam passus fuit sententiam, à qua commissa mihi causa appellationis, subscripsi dubium: *An extinctio Personatus sustineatur, seu potius fit danda reintegratio*, eoque proposito, prodiit responsum *negativum* quoad primam partem, *affirmativum* quoad secundam.

1. Rationem negativæ resolutionis *quoad primam dubii partem* Domini desumebant, ex quo, perpenso tenore mandati per Felicem dati ad extinguendum Personatum, & transferendum illius redditus in causas pias ab ipso designatas, perspicue apparebat, eum noluisse procedi ad executionem ejusdem mandati, nisi eodem tempore, à quo facienda erat extinctio Personatus, susciperetur à Francisco administratio redditurum, quos sibi ille, vita durante, reservaverat, & una simul emitteretur obligatio vice illorum rependendi menstruas duplas quatuor cum dimidia, ac submistrandi summam necessariam pro expeditione Bullarum, in casum reportatæ à S. Sede provisionis alicujus Ecclesiastici Beneficii; quapropter, cum æque constans in facto esset, mandatarios devenisse ad extinctionem Personatus, obligatione præfata per Franciscum nequaquam interposita, consequens erat, eam tanquam factam contra mandati legem ac formam, irritam ac nullam fuisse, mandatarius enim formam mandati tenetur diligenter custodire, (*e*) 2. & quidquid secus agit, haberi debet pro non facto, cum deficiat consensus mandantis: (*d*) 3. eo magis, quia dicti Francisci obligatio præscripta fuit à Felice cum clausula *non aliàs, aliter, &c.* quæ, nisi omnia in mandato contenta adamussim adimpleantur, actum resolvit, perinde ac si gestus minimè fuisset. (*e*)

4. Frustraque ad evitandam nullitatem ex contempta mandati forma promanantem, proponebatur conditionem obligationis Francisci impletam censendam esse, quoad usque per Felicem, qui actoris gerit personam, negativa non fuerit concludenter probata, & alio quidem medio quam instrumenti extinctionis Personatus, cum in actu ab illo separato impleri potuerit, & præsumptio sit, mandatarium exquisite datam mandatori fidem præstitisse. (*f*)

5. Evincebat enim negativam hujusmodi, tum depositio Macharii Torrents mandatarii asserentis, conditioni prædictæ minimè satisfactum fuisse, quia Franciscus insinuavit recepisse litteras à Felice, quibus illa remittebatur, tum, & clariùs quidem, dimissio administrationis redditum Personatus facta à Francisco, in qua ipse declaravit expresse, eandem administrationem in instrumento extinctionis Personatus sibi fuisse commissam, protestando, nolle amplius in illa perseverare, quam sanè dimissionem, & declarationem ut explere nequivisset, si sese obstrinxisset ad præstationem menstruæ pecuniæ juxta modum à Felice præscriptum, cum nemini liceat sine alterius contra-

(*c*) Leg. *Diligenter*, ff. *Mandat.*

(*d*) Leg. *Si procurator*, Cod. de *Procurat.* Donell. Comment. jur. civil. lib. 18. cap. 18. in princ. Bald. conf. 402. n. 3. lib. 1. Menoch. conf. 296. num. 2. Bim. conf. 115. n. 7. Camerat. resp. 47. num. 21. lib. 1. Cynac. controv. 278. n. 3. 6. & seq. Capyc. Galeot. controv. 29. n. 66. lib. 2. Golin. de Procurat. Part. 3. cap. 5. n. 82. & seqq. Surd. decis. 109. n. 6. Rot. cor. Coccin. decis. 1849. n. 3. & seqq. in recen. decis. 535. n. 15. & in Pampilonen. *Beneficii de Yrun.* 23. Jan. 1719. §. *Ponderabant*, & seqq. cor. bon. mem. Lancett.

(*e*) Jas. in leg. fin. n. 142. Cod. de *Jur. emphit.* Paris. consil. 19. n. 16. & seqq. lib. 2. Ofasc. decis. 166. sub n. 13. Rot. cor. Verall. decis. 82. n. 4. Part. 3. cor. Seraph. decis. 410. n. 6. & cor. Peutinger. decis. 29. n. 4. & 5.

(*f*) Abb. in cap. *Cum tempore*, num. 4. de *Arbitr.* Spad. consil. 106. num. 2. lib. 3. Rot. cor. Emer. Jun. decis. 534. num. 8.

trahentis consensu susceptam excutere obligationem: (*g*) 6. ita illam faciendo, nequaquam paruisse dictæ conditioni testatus est facto, & confessione sua, quam impugnare non potest. (*h*)

7. Infirmum itidem reputatum fuit aliud Francisci præjudicium in eo repositum, quòd, admisso etiam defectu suæ obligationis sub menstrua præstatione, non ideo tamen extinctio Personatus, & erogatio ejus bonorum, & fructuum in causas pias à Felice designatas sit irritanda, quia obligatio prædicta, uti in epistolis injuncta, non autem in instrumento mandati, nec respiciens causam finalem extinctionis Personatus, quæ stetit dumtaxat in officio charitatis, & beneficentiæ, quod Felix exercere constituerat cum dicto Francisco fratre, suisque filiis, & descendentibus, non in exactione fructuum reservatorum, prætermitti potuerit citra nullitatem actus extinctionis prædictæ, quem satis est celebratum fuisse, servata lege in instrumento mandati præscripta, & continere implementum causæ finalis à mandante consideratæ, quæ totam moderatur dispositionem. (*i*)

8. Quandoquidem, cum dictæ epistolæ, vel fuerint conscriptæ in declarationem mandati in instrumento contenti, vel novas ut adjicerent conditiones, & vincula eidem mandato, quod non tam per litteras confertri potest, (*j*) 9. quam etiam revocari, (*k*) 10. & multo magis declarari ac limitari, (*l*) quocumque modo intelligantur ab eodem mandato per instrumentum collato non sunt separandæ; 11. usque adeo ut conditiones ipsis adscriptæ perinde impleri debeant, ac si in dicto instrumento fuissent appositæ, cui ad modum declarationis, seu limitationis conjunguntur. (*m*)

Omnem in hac parte difficultatem removebat factum ipsorummet Procuratorum, qui cognoscentes, quod conditiones in epistolis contentæ nequibant separari ab instrumento mandati, aliter ad extinctionem Personatus non processerunt, quam expressa adhibita relatione, tum ad easdem epistolas, tum ad dictum instrumentum, quin amplius administrationem fructuum per Felicem reservatorum delegarunt Francisco juxta jussum, ac voluntatem à prædicto Felice sibi per litteras præfatas patefactam: si enim Procuratores agnoverunt instrumentum Procuræ, & epistolas, tanquam in unum atque idem tendentes negotium, mutuo sejungi non posse, planum est, nullam illud inter, & istas in præsenti considerabilem diversitatem admitti debere, firmamque idcirco atque immotam existere nullitatem extinctionis Personatus, illique cohærentis applicationis bonorum in pias causas ob non impletas conditiones in prædictis epistolis, ut supra contentas, quæ ne latum quidem unguem poterant præteriri, 12. cum mandatum ob individuitatem consensus in parte servari, & in parte negligi lex minimè concedat. (*n*)

13. Ex eo vero, quod per extinctionem Personatus impleta fuerit mens, & intentio Felicis in eo, quod attinet officium charitatis & beneficentiæ, quam in filios & descendentes Francisci sibi ipse proposuerat, non rectè inferebatur, potuisse impune præteriri obligationem ejusdem Francisci *quoad fructuum administrationem*, & menstruam præstationem, aliaque in epistolis imposita onera, hæc enim omnia fuisse requisita à Felice per viam conditionis, & formæ apertissime manifestabat clausula, *non aliàs, aliter*, in illis adjecta, quæ formam inducit, & conditionem; (*o*) 14. formæ autem, & conditionis omissio, etiam in parte, vitiat actum in toto, cum ab eo consensum, mandatoris removeat. (*p*)

Nul-

(*g*) Leg. *Sicut ab initio*, ff. de *Action. & obligat.* leg. *Procurator*, ff. de *Procurat.*

(*h*) Cap. *Per tuas*, de *Probat.* Rot. cor. Emer. Jun. decis. 3. n. 3. & in Majoric. *Juris amovendi Musices* 14. Jan. prox. præteriti, §. fin. cor. me.

(*i*) Ex notatis per Burfatt. consil. 109. n. 3. Spad. consil. 220. n. 5. lib. 2. Golin. de Procurat. Part. 5. cap. 3. n. 12. Rot. cor. Dunoz. Jun. decis. 792. n. 20. & in rec. decis. 16. n. 19. part. 17.

(*j*) Leg. 1. ff. *Mandat.* leg. *Si procuratorem*, ff. de *Procurat.* cap. *Significavit*, de *Appellat.* Spad. consil. 62. n. 5. lib. 2. Gomzal. ad regul. 8. Cancell. glossi. 47. n. 36. Paris. de Resign. lib. 8. quæst. 6. n. 6. & seqq. Lotter. de Re benef. lib. 3. quæst. 16. sub n. 31. Rot. cor. Seraphin. decis. 1163. n. 6. & 7. cor. Bich. decis. 247. n. 2. & in recent. decis. 197. n. 8. Part. 4. tom. 2.

(*k*) Leg. *Si vero*, §. pen. leg. *Si quid*, §. 1. ff. *Mandat.* Golin. de Procurat. Part. 2. cap. 3. n. 3.

(*l*) Per text. in leg. fin. Cod. *Famil. ercisc.* Rot. cor. Caprar. decis. 18. n. 8. & in recent. decis. 110. n. 11. part. 19.

(*m*) Ad text. in leg. *Heredes palam*, §. *Si quid*, ff. de *Testam.* leg. *Adeo*, §. *Videtur*, ff. de *Acquir. rer. dom.* Mandell. Alb. cons. 249. n. 10. Ruin. cons. 225. n. 6. lib. 1. Rot. cor. Ansald. decis. 30. n. 38.

(*n*) Felin. in cap. *Cum dilecta* sub n. 6. ampliat. 1. de *Rescript.* Laderch. consil. 62. n. 10. Cyriac. controv. 268. n. 8. Rot. Disput. Jur. cap. 152. num. 3. & 4. Rot. decis. 145. n. 16. & 17. part. 19. recent.

(*o*) Bart. in leg. *De his*, ff. de *Transact.* Surd. consil. 246. n. 20. Gratian. discept. 208. n. 22. Lotter. de Re benef. lib. 1. quæst. 41. n. 35. Adden. ad Burattt. decis. 374. sub n. 17. Rot. cor. Cels. decis. 100. n. 4.

(*p*) Glossi. in leg. *Siquidem*, Cod. de *Except.* Grat. consil. 128. n. 13. Spad. consil. 65. n. 3. lib. 3. Nevian. consil. 85. n. 13. Gratian. discept. 748. n. 12. & 13. Rot. cor. Cetr. decis. 208. n. 7. & cor. Ansald. decis. 50. n. 5.

15. Nullam quoque ineſſe DD. putarunt firmitatem in revocatione conditionum dd. epiſtolis die XXX. Auguſt. MDCCXI. adjectarum, quam Franciſcus deducere nitebatur ex poſterioribus litteris ſub datum diei XIII. Februar. MDCCXII. ab eodem Felice miſsis ad Macharium alterum ex mandatariis, & ad Franciſcum prædictum: nam tantum aberat ex hiſce epiſtolis conjici poſſe, Felici animum fuiſſe recedendi à conditionibus præfatis, ut manifeſta ejus in illis perſeverantia deprehenderetur, cum expreſsè ibi iterum injungeret obligationem menſtruæ præſtationis duplarum quatuor cum dimidia, & ad præfatas litteras diei XXX. Auguſt. haberet relationem, cujus eſt virtus repetere omnes earum qualitates, & conditiones, ac ſi ſpecialiter in referente eſſent enuntiatæ. (q)

16. Longe minus ſubſiſtere videbatur ratificatio extinctionis Perſonatus deprompta, vel ex altera epiſtola per Felicem ſcripta Franciſco die Maii MDCCXII. vel ab exactione fructuum Perſonatus facta per eumdem Felicem, vel demum ex recepta per ipſum adminiſtratione fructuum poſt ejus renunciationem emiſſam à Franciſco: epiſtola enim, ultra quod ſupponit extinctionem de futuro faciendam, ideoque trahi non poteſt ad inducendam ratihabitionem extinctionis jam factæ die IX. præcedentis menſis April. nihil aliud præterea continet, quam ſimplicem reductionem menſtruæ præſtationis de duplis quatuor cum dimidia ad quatuor tantum: hæc autem reductio minime derogat aliis conditionibus, & qualitatibus appoſitis in litteris dici XXX. Auguſt. MDCCXI. (r)

17. Exactio fructuum carebat legitimæ probationis præſidio, quam Franciſc. implere tenebatur, qui illa excipiendo proponebat: (ſ) quod verò Felix conſenſerit dimiſsioni adminiſtrationis per Franciſc. factæ, recognitum fuit non ſubſiſtere, cum eadem dimiſsio fuerit expleta in Civitate Barchinonæ, Felice ignorante, & poſteaquam is nullitatem extinctionis Perſonatus in Civitate Vicenſi ceperat promovere, eapropter detorquenda non eſt in ratificationem extinctionis Perſonatus, 18. quæ aliunde erui non poſſet, quam ex verbis expreſsis, vel ex facto Felicis, cum plena in eo ſcientia nullitatis ob non ſervatam mandati legem commiſſæ. (t)

19. Conſtabilita per hæc nullitate extinctionis Perſonatus, nulla fuit dubitatio, quin Felici concedenda eſſet reintegratio ad illius poſſeſsionem in ſecunda dubii parte petita, quam denegari non poteſt mandanti nulliter, & indebite expoliato ex facto mandatarii excedentis fines mandati. (u)

Et ita utraque, &c.

R. P. D. MILLINO

VICEN. PERSONATUS,

Lunæ 11. Maii 1733.

ARGUMENTUM.

Habetur in præcedenti deciſione quæ confirmatur.

SUMMARIUM.

1 *Actus à Procuratore explictus contra formam mandati eſt nullus.*

2 *Fortius ſi in mandato appoſita fuit clauſula nec aliàs, aliter.*

3 *Eo tunc præponens non tenetur ſervare factum Procuratoris.*

4 *Et reintegrandus eſt ad jura à Procuratore nulliter extincta.*

5 *Epiſtola ſcriptæ ad declarationem mandati procuræ ab illo ſeparari non debent.*

6 *Clauſula nec alias, aliter inducit formam, & conditionem omnino ſervandas.*

7 *Conditiones circa ſolam fructuum perceptionem ſimoniam non inducunt.*

8 *Procurator ſuo arbitrio non poteſt omittere conditiones in mandato præſcriptas, licet ſimoniacas, ſed vitium ſimoniæ debet, præponenti patefacere.*

9 *Correctio mandati in parte non arguit illius permutationem in totum.*

10 *Sed potius arguit aliarum conditionum confirmationem.*

11 *Ratificatio non admittitur, niſi conſtito de ſcientia nullitatis actus.*

12 *Ad quem effectum ſcientia debet eſſe certa & vera, nec ſufficit præſumpta.*

13 *Nec inducitur ex actu expleto ſub proteſtatione præſervativa jurium.*

(q) Leg. *Aſſe toto*, ff. de *Hæred. inſtit.* leg. *Si ita ſcripſero*, ff. de *Condit. & demonſtrat.* Alciat. conſ. 129. n. 5. lib. 9. Anſald. conſ. 16. n. 121. Fontanell. deciſ. 172. n. 3. Rot. cor. Buratt. deciſ. 61. n. 6. cor. Card. Caprar. deciſ. 18. n. 7. & in recent. deciſ. 81. n. 5. part. 15.

(r) Ad regulam text. in leg. *In agris*, ff. de *Acquir. rer. domin.* leg. *Cancellaverat*, ff. de *His, quæ in teſtam. debent.* Crot. in leg. *Omnes populi*, col. 39. verſ. *Pro complemento*, ff. de *juſt. & jur.* Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 5. Procemial. in 6. Rot. cor. Caſſad. deciſ. 36. n. 5. de Reſcript.

(ſ) Ad text. in leg. 1. ff. de *Except.* leg. *In exceptionibus*, ff. de *Probat.* Rot. deciſ. 260. n. 8. part. 11. recent.

(t) Leg. *Ignorantis* 49. ff. de *Procurat.* Donell. Comment. Jur. Civil. lib. 18. cap. 18. in princ. Menoch. conſ. 2. n. 295. Rot. cor. Merlin. dec. 384. n. 1.

(u) Ut per text. in leg. *Diligenter*, §. *Item ſi mandavero*, & §. *Secus quoque*, ff. *Mandat.* communiter tradunt Abb. in cap. *Ad ſedem*, n. 28. de *Reſtit. ſpoliat.* Butr. in cap. *Sæpe*, n. 12. eod. tit. Honded. conſ. 28. n. 53. n. 40. & 52. lib. 2. Surd. conſ. 28. Gail. Pract. Obſervat. 75. num. 19. lib. 2. Rot. cor. Seraph. deciſ. 1417. n. 3. & in recent. deciſ. 94. n. 3. & ſeqq. Part. 7.

DECISIO VI.

PRorogatam ſemel, iterum, ac tertium propter diverſitatem ſententiarum reſolutionem hujus cauſæ, hodie major pars omnium ſuffragiorum, ad quæ fuerat rejecta, ad exitum perduxit, approbando deciſionem die XXVIII. Martii, anni MDCCXXIX. coram me editam.

1 Integris namque viribus ſtare viſum fuit fundamentum ejuſdem Deciſionis in eo poſitum, quod extinctio Perſonatus, & applicatio fructuum favore Franciſci Paſqual, ejuſque filiorum, & deſcendentium per Felicem ejus fratrem, illiuſque poſſeſſorem certis Procuratoribus mandata ſub expreſſa lege, quod Franciſc. præfatus, ſuſcepta adminiſtratione omnium reddituum ejuſdem Perſonatus, obligationem emittere præſtandi ipſi Felici menſtruas duplas quatuor cum dimidia, necnon pecunias neceſſarias pro expeditione Bullarum, quam fieri contingeret occaſione alicujus Beneficii à S. Sede forſan impetrandi, ob non ſervatam hujuſmodi legem fuerit nulla, atque irrita; tum ſpectata ipſius mandati natura, (a) 2. tum attenta virtute clauſulæ reſolutivæ, *non alias, aliter, &c.* quæ removet conſenſum ab actu, efficitque haberi pro non facto: (b) 3. eaque propterea non modo Felix præfatus minime teneatur obſervare inſtrumentum ejuſdem extinctionis, tanquam citra ſuum conſenſum à Procuratoribus celebratum, (c) 4. verum etiam liberum habere debeat regreſſum ad poſſeſsionem dicti Perſonatus, perinde ac ſi extinctio prædicta minime interceſsiſſet. (d)

5. Nec pro evitanda hujuſmodi nullitate valuit repetere, quod, cum Procuratores prædicti ſervaverint legem præſcriptam in inſtrumento mandati, dicantur ſuſcepto muneri ſatisfeciſſe, quamvis non curaverint in extinctione Perſonatus apponi conditiones, de quibus ſupra in quibuſdam epiſtolis à Felice ſcriptis contentas, non autem in dicto inſtrumento, à quo eorum facultates ſunt deſumendæ; nam mandati forma fuit conſtituta, non tam per inſtrumentum, quam per epiſtolas prædictas, quæ in illius declarationem conſcriptæ, ab illo ſeparari non poterant, (e) quod optime notum atque perſpectum habentes dd. Procuratores, non aliter ad extinctionem devenerunt, quam habita relatione ad mandatum & epiſtolas, quarum proinde conditio citra corruptionem actus certo certius omittere non valuerunt. (f)

6. Levioris fuit momenti, quod per extinctionem Perſonatus, & applicationem fructuum favore deſcendentium Franciſci, impleta cauſa finali, qua Felix motus fuit ad eamdem extinctionem peragendam, hæc firma atque immota debeat reputari, nulla habita ratione dd. conditionum, quæ, tanquam ad eandem cauſam finalem non pertinentes, nihil de illius validitate detrahere poſſunt; enim vero mens quidem fuit Felici proſpicere deſcendentibus Franciſci, non alio tamen modo, quam adjectis ſæpe memoratis conditionibus, ut dilucidè demonſtrat clauſula reſolutiva, *non aliàs, aliter, &c.* in epiſtolis contenta, quamobrem extinctio Perſonatus nullo modo ſalva, atque incolumis eſſe poteſt, quando, Beneficio applicationis illius in deſcendentes Franciſci collato, deeſt reſervatio à Felice cum clauſula irritante præſcripta, quæ formam inducit præ cæteris obſervandam. (g)

7. Excuſatio autem illa, quod conditiones præfatæ impune potuerint à Procuratoribus prætermitti propter labem ſimoniæ, qua erant infectæ, fuit per Dominos parvipenſa, quia congrue reſpondebatur, illas, vel uti reſpicientes ſolam fructuum perceptionem à Felice li-

(a) De qua in leg. *Diligenter*, ff. *Mand.* leg. *Si procurator*, ff. de *Procurat.* Rocc. Diſput. Jur. cap. 152. n. 3. Rot. deciſ. 145. part. 9. recent. cum aliis in deciſione, quæ revidetur, §. *Rationem.*

(b) Tondut. de Penſion. cap. 60. n. 9. & 10. Roſ. de Exequut. Litter. Apoſt. Part. 1. cap. 15. n. 18. Rot. coram Carrill. deciſ. 19. n. 2. in Compoſtell. *Parochialis* de Caldelas 1. April. 1726. §. *Idque*, cor. bon. mem. Cornelio.

(c) Ad tradita per Gratian. diſcept. 648. n. 10. & 12. Pariſ. de Reſign. lib. 9. quæſt. 16. num. 3. & ſeqq. Piton. Diſcept. Eccleſ. 48. per tot. Rot. cor. Otthobon. deciſ. 11. n. 2. & cor. Anſald. deciſ. 50. n. 5.

(d) Ad text. in leg. 2. & ſeqq. ff. de *Leg. comiſſor.* Zabarell. in cap. *Statuimus*, num. 6. de *Regular.* Covar. Variar. lib. 3. cap. 8. n. 1. verſ. 2. Gom. Variar. Part. 2. cap. 2. ſub n. 3. verſ. Item adde, Mantic. de Tacitis, lib. 4. tit. 29. n. 25. Larr. Deciſ. Granatenſ. 40. n. 21. Rot. cor. Bich. deciſ. 52. n. 22. & ſeqq.

(e) Per text. in leg. *Hæredes palam*, §. *Si quid*, ff. de *Teſtam.* cum aliis in deciſione, quæ revidetur, §. *Quandoquidem.*

(f) Ut proſequitur eadem deciſio, §. *Omnemque.*

(g) Ad tradita per Honded. conſ. 29. n. 73. lib. 1. Piton. Diſcept. Eccleſ. 147. n. 31. & 32. Rot. deciſ. 323. n. 5. part. 12. recent. & alios in deciſione, quæ revidetur, §. *Ex eo vero.*

DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS

cite reservatam juxta sensum nonnullarum Dominorum simoniacæ labis esse immunes, (b) 8. vel esto etiam, simoniacæ reputandæ fuissent juxta sensum aliorum, rejici utiliter minime valuisse à mandatariis, eisque rejectis, procedi ad stipulationem extinctionis Personatus, inscio, & non monito mandatore, (i) absque eo quod ex litteris mutuo inter Francisc. & Felicem conscriptis elici valeat, eidem Felici nunciatam fuisse ademptionem dd. conditionum, & consentaneam stipulationem instrumenti: 9. in eisdem enim epistolis, una excepta, datum minime fuit aliquod reperire hujus nunciationis vestigium; ex illa vero una eruitur, dictum Felicem certiorem esse redditum, quod menstrua præstatio duplarum quatuor cum dimidia ad minorem duplarum quatuor sine dimidia fuerat redacta, quodque in reliquis Francisc. promissam impleverat obligationem; at hæc nunciatio restricta ad solam menstruæ præstationis diminutionem, nedum ad probationem nunciationis circa ademptionem reliquarum conditionum non est traducenda; (j) 10. verum quod se habeat ad modum exceptionis quoad implementum reliquarum conditionum, mirifice confirmat earum immutationem scientiæ Felicis fuisse subtractam. (k)

11. Extremum præsidium in ratihabitione Felicis constitutum fuit rursus fragilissimum reputatum, cum appareret destitutum necessario fulcimento scientiæ omissionis dd. conditionum in Felice, qua semota, ratificationi non est locus; (l) & quamvis pro desumenda probatione scientiæ Felicis redibat Francisc. ad epistolas superius memoratas, incassum nitebatur, cum tantum absit, ut ex eisdem epistolis probari valeat, eumdem Felicem assecutum esse scientiam extinctionis Personatus factæ contra legem mandati, ut ex opposito confirmetur, in probabili ignorantia fuisse versatum. (m)

12. Facili vero negotio elidebantur cætera argumenta scientiæ Felicis deprompta, tum ex verisimilitudine, quod Procuratores illius de rebus gestis fecerint certiorem, tum ex decennali observantia extinctionis Personatus, tum denique ex petita, atque recepta per eumdem Felicem administratione fructuum dicti Personatus adamussim respondente instrumento dictæ extinctionis: nam verisimilitudo nunciationis factæ à Procuratoribus, quæ ad summum induceret scientiam præsumptam, minime per se idoneam ratihabitioni actus tantopere præjudicialis, quæ veram ac certam scientiam requirit, (n) colliditur per suppositam à Francisco executionem promissæ obligationis in omnibus, præterquam in menstruali præstatione duplarum quatuor cum dimidia; decennalis extinctionis observantia cessat ex toto, si demantur anni, quibus Felici absenti Franciscus promissam obligationem præstitit integram, atque illæsam; 13. administratio vero, tanquam susceptа per Felicem, posteaquam Francisc. cessaverat à menstruali præstatione, ut posset se tolerare, & quidem cum expressa protestatione per Judicem admissa, *quod illam acciperet citra suorum jurium præjudicium*, multo minus apta fuit inducere ratificationem extinctionis Personatus perperam, ac nulliter contra mandati legem peractæ. (o)

Et ita omnibus Dominis suffragantibus, & utraque, &c.

EADEM

CORAM EODEM.

Lunæ 7. Decemb. 1733.

ARGUMENTUM.

Confirmantur binæ præcedentes Decisiones.

SUMMARIUM.

1 *Actus à Procuratore expletus contra formam mandati est nullus.*

For-

(b) Per doctrinam Præpositi in cap. *Sed adhuc*, col. 1. in fin. quæst. 1. Gigas de Pension. quæst. 87. n. 2. & 4. Lotter. de Re benef. lib. 3. quæst. 29. n. 86. & seqq. Rot. cor. Buratt. decis. 445.

(i) Ad text. in leg. *Si quis* 27. §. *Qui mandatum*, ff. *Mandat.* Pariſ. de Resign. lib. 9. quæst. 17. n. 20. & seqq. Rot. de Exequut. Litter. Apostol. Part. 1. cap. 15. n. 28. vers. Igitur cum conditio, Amayden. de Styl. Datar. lib. 1. cap. 32. n. 85. & seqq. Rot. cor. Peuting. decis. 92. sub n. 11. & cor. Card. Caprar. decis. 171. n. 19.

(j) Per text. in leg. *Ex facto*, §. *Item quæro*, ff. de *Vulgar. & pupillar.* cap. *Ea noscitur*, de *Sentent. excomm.* Giurb. decis. 79. n. 28. in fin. Rot. post Card. de Luc. de Fideicom. decis. 76. n. 6. in Mantiſſ.

(k) Ad regulam text. in leg. 1. §. *Sed excipiuntur*, ff. de *Fer.* Nat. conf. 159. n. 31. Rot. cor. Comit. decis. 165. n. 14. cum aliis in Faventina *Immiſſionis* 5. Maii 1713. §. *Apprime*, cor. bon. mem. Criſpolt.

(l) Ad tradita per Oldrad. conſ. 329. Menoch. conſ. 2. n. 295. Hodiern. controv. 28. num. 45. & ſeqq. de Marin. reſol. 191. n. 15. lib. 2. Rot. cor. Celſo, decis. 22. n. 10. cor. Molines, decis. 738. n. 25. & in Romana *Immiſſionis* 8. Jun. 1714. §. *Qui vero*, cor. clar. mem. Card. Scott.

(m) Per ea, quæ ſuperiori §. fuerunt ſtabilita.

(n) Ut optime obſervat Rot. decis. 430. n. 4. Part. 4. tom. 1. & decis. 535. n. 32. & ſeqq. part. 19. recent.

(o) Ad regulam text. in leg. *Non ſolum*, §. *Marte*, ff. de *Oper. nov. nunc.* Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 29. defin. 51. n. 1. Rot. cor. Emer. Jun. decis. 1031. n. 6.

2 *Fortius, ſi in mandato appoſita fuerit clauſula*, nec alias aliter.

3 *Epiſtolæ ſcriptæ ad declarationem mandati Procuræ, ab eo ſeparari non debent.*

4 *Ratificatio probanda eſt ex actibus certis, & univocis.*

5 *Adjuncta probatione ſcientiæ individualis omnium geſtorum contra formam mandati.*

6 *Nec extenditur de actu ad actum.*

7 *Præſertim inconciliabilem.*

8 *Ratificationem non inducunt actus ad aliam cauſam referibiles.*

9 *Deficiente ſcientia actus, fruſtra illius ratificatio prætenditur.*

DECISIO VII.

Retenta facti ſpecie in Deciſionibus die XXVIII. Mart. MDCCXXIX. & XI. Maii proximè præteriti coram me proditis expoſiti, Domini in contumaciam Franc. Paſqual licèt ſæpius moniti judicio adeſſe negligentis non dubitarunt in decilis perſiſtere.

1. Negari enim iterum videbatur, non poſſe reverſio à Felice Paſqual petita ad poſſeſſionem bonorum, & jurium Perſonatus à Procuratoribus ab eo ad id conſtitutis extincti cum applicatione eorundem bonorum, & reddituum in cauſas in mandato Procuræ deſignatas, juxta facultates ſibi à Fundatore impartitas, & conſentaneas cum Conſtitutionibus Synodalibus Provinciæ Tarraconenſis, hoc ipſo quod conſtaret, à Procuratoribus præfatis ſervatas non fuiſſe conditiones in eodem mandato contentas, quibus non impletis, ſequebatur extinctionem nulliter, ac perperam factam eſſe: (a) 2. potiſsimum, adſtipulante clauſula, *non aliàs, aliter, &c.* eiſdem conditionibus adſcripta, cujus eſt virtus, actum ex toto irritare ob ademptionem conſenſus ab ea promanantem. (b)

3. In his conſiſtebant potiſsimum conditiones præfatæ, ut Franciſcus, ſuſcepta adminiſtratione bonorum, teneretur ſubminiſtrare Felici menſtruas duplas quatuor cum dimidia, uſque dum viveret, necnon expenſis neceſſariis pro expeditione Bullarum, ſiquidem aliquod ſibi à S. Sede Beneficium conferri contingeret, repræſentandas tamen per anteceſſum ex dicta menſtrua præſtatione, ex quibus ſane conditionibus illam præſertim reſpicientem menſtruam præſtationem non fuiſſe impletam, apparebat ex inſtrumento extinctionis Perſonatus; & quamvis eadem conditio non in inſtrumento mandati Procuræ, ſed in quibuſdam epiſtolis à Felice Paſchali perſcriptis fuiſſet appoſita, hoc tamen non impediebat, quominus dici poſſet, violatam fuiſſe mandati formam, quippe cum ad eam conſtituendam epiſtolæ nequiverint ab eodem mandato ſegregari, cujus in declarationem, tàm à mandante fuerunt præſcriptæ, quàm à mandatariis acceptatæ. (c)

4. Pro evitanda hujuſmodi nullitate, non profuit recurrere ad ratificationem Felicis: hæc enim probanda eſſet per actus expreſsè eam præ ſe ferentes, vel per argumenta tam certa, & univoca, ut illam perfectè concluderent, (d) 5. adjuncta quoque probatione ſcientiæ individualis omnium geſtorum contra formam mandati. (e)

6. Hujuſce indolis profectò non erant geminæ epiſtolæ per Felicem Franciſco conſcriptæ, una die IX. Maii MDCCXII. altera anno MDCCXIX. prior enim probat, à Felice fuiſſe approbatam reductionem menſualis præſtationis de duplis quatuor cum dimidia ad duplas quatuor, ſed nil minus eſt, quam ut trahi valeat ad ratihabitionem extinctionis, nequidem continentis obligationem pro his duplis quatuor menſualibus: (f) 7. poſterior verò epiſtola tantum abeſt, ut in prætenſam ratificationem inflecti poſsit, ut ei apertè reſiſtat, cum referta ſit exprobationum à Felice factarum in Franciſcum fratrum, pro nova miſſa oblatione duplarum trium menſualium vice quatuor, quarum ad præſtationem ſe obſtrinxiſſe dictus Franciſcus prius nuntiaverat, una cum expreſſa ejuſdem oblationis rejectione, quam nemo dixerit poſſe traduci ad ratificationem, quæ cum ipſa nequit conciliari. (g)

8. Multo minus erui poterat ratificatio, vel ex petita per Felicem à Franciſco redditione rationis fructuum Perſonatus medio epiſ-

C to-

(a) Ad text. in leg. *Diligenter*, ff. *Mand.* leg. *Si procurator*, Cod. de *Procurat.* cum aliis in 1. deciſ. diei 28. Mart. 1729. §. *Rationem*, & in ſecunda diei 11. Maii proximè præteriti, §. *Integrit.*

(b) Altograd. conſ. 60. n. 18. & ſeq. lib. 1. de Comit. Deciſ. Florent. 4. num. 14. & 15. Rot. cor. Molines deciſ. 624. n. 5.

(c) Per text. in leg. *Hæredes palam*, §. *Si quid*, ff. de *Teſtam.* cum aliis in prima cauſæ deciſione, §. *Quandoquidem.*

(d) Ex gloſſ. in cap. *Concertationi*, verb. *Scripſerit*, de *Appellat.* in 6. Surd. conſ. 338. n. 28. Rot. cor. Card. Caprarà, deciſ. 171. n. & ſeq. & in recent. deciſ. 535. n. 31. & ſeqq. part. 19.

(e) Hodiern. controv. 28. n. 45. & ſeqq. Mell. obſerv. 57. n. 18. Palm. Nep. alleg. 196. n. 20. Rot. cor. Criſpo deciſ. 489. n. 6. & in Viterbien. *Salvuni* 16. April. 1706. §. *Adhuc*, cor. bon. mem. Anſald.

(f) Ex regula text. in leg. *Age cum Geminiano*, Cod. de *Tranſact.* Surd. conſ. 10. n. 4. Gratian. Deciſ. March. 58. n. 5. Rot. cor. Mantic. deciſ. 232. n. 9. cum aliis in prima deciſione, §. *Longe minus.*

(g) Rot. cor. Beuineſ. deciſ. 284. n. 12.

tolæ anno MDCCXIX. illi conscriptæ, vel ex quo idem Felix Barchinonem reversus plures summas à Francisco receperit, nulla interposita protestatione, vel demum ex reassumpta anno MDCCXX. administratione bonorum Personatus; non enim verum esse, quod Felix per dictam epistolam anni MDCCXIX. postulaverit sibi exhiberi rationes fructuum Personatus à Francisco, perspicuè demonstrabat ejusdem epistolæ tenor continens instantiam præfati Felicis, pro obtinenda transmissione calculi solutionum à Francisco factarum in causam menstruæ præstationis; solutiones receptæ per Felicem post redditum, tanquam referibiles ad titulum dictæ menstruæ præstationis, non conferunt ad probationem ratihabitionis requirentis probationes desumptas ex actibus minime aptis attribui causæ diversæ: (*b*) acceptatio demum administrationis facta anno MDCCXX. non fuit ultronea Felicis, sed coacta ob illius dimissionem à Francisco expletam, qui condemnatus ad subministrationem alimentorum, quam retinere ejusdem Personatus administrationem, maluit eam abjicere, eaque propter nullam inducere valuit ratihabitionem, quinimo eam è diverso penitus evertit, juxta authoritates locis superioribus adductas.

9. Cæteris argumentis plenè satisfaciebant præcedentes Decisiones, cum quibus Domini transiverunt, animadvertentes insuper, quotquot actibus ex parte Francisci in comprobationem ratificationis Felicis afferebantur, deesse scientiam prætermissionis conditionum in mandato Procuræ, litterisque cohærentibus præscriptarum, idque præclarissimè convinci ex epistolis, cum à Procuratoribus ad extinctionem Personatus delegatis Francisco conscriptis, quibus certior ipse redditur, conditiones à se præstitutas fuisse in instrumento ejusdem extinctionis insertas, tum maximè ex aliis epistolis missis eidem Felici à Francisco, eique nuntiantibus, præter diminutionem mensualis præstationis de duplis quatuor cum dimidia ad duplas quatuor, in cæteris servatam esse legem mandati, qua plenè scientia remota concludebatur, vanum esse ratificationem obtendere, cujus ea præcipuum est fundamentum. (*f*)

Et ita in reliquis remissivè Domini se habentes ad priores Decisiones, steterunt in decisis, omnibus suffragantibus, & unica tantum parte informante.

R. P. D. REZZONICO.

PISAUREN. PECUNIARIA SUPER Fructibus Bonorum extradotalium.

Lunæ 15. Jun. 1733.

ARGUMENTUM.

Statutum Pisauri lib. 2. Rubr. 90. liberat à restitutione fructuum bonorum extradotalium, quos, muliere positivè non dissentiente, percepit, consumpsitque in alimoniam communis familiæ. Notario transumptanti scripturas alienas sine citatione omnium interesse habentium non creditur.

SUMMARIUM.

1 *Statutum Pisauri liberat virum à restitutione fructuum bonorum extradotalium, quos percepit, muliere non dissentiente.*

2 *Statuta humana reputantur favorabilia, tanquam sublevantia virum ab oneribus matrimonii.*

3 *Operantur quoad fructus perceptos, & consumptos citrà mulieris expressum dissensum.*

4 *Excepto casu expliciti dissensus, cæteri omnes sub Statuto comprehenduntur.*

5 *Incongruum esset, quod vir, seu ejus hæredes restituerent fructus bonorum extradotalium, quos paulatim in commodum communis familiæ consumpsit.*

6 *Mandatum Procuræ factum à muliere in persona viri, ut bona extradotalia administraret, dictum explicitum dissensum non inducit.*

7 *Copiæ extinctiæ sine citatione interesse habentium non creditur.*

8 *Nec Notario transumptanti scripturas alienas.*

9 *Extractio scripturæ non probat, quoties de collusione dubitari possit.*

10 *Conquestiones mulieris circa non integram consumptionem fructuum bonorum extradotalium in communem usum prædictum dissensum non inducunt.*

11 *Præsertim, ubi vir longo tempore fructus percepit de mandato mulieris, nulla unquam reddita ratione.*

12 *In hac materia modica conjectura facit inclinare pro marito.*

13 *Sufficit ad hunc effectum indigentia viri.*

14 *Ubi circumstantiæ suadent mulieris approbationem circa fructuum erogationem ad commodum familiæ, ipsa diuturna tolerantia positivum consensum operatur.*

15 *Maritus sola actione personali convenire potest pro restitutione fructuum bonorum extradotalium, quæ administravit, nulla suscepta obligatione.*

16 *Leg. fin. Cod. de* Pact. convent. *hypothecam tacitam impartitur contra virum administrantem bona Paraphernalia, quæ mulier habebat tempore contracti matrimonii.*

17 *Restringitur ad capitale dictorum bonorum exclusivè quoad fructus.*

18 *Fortius, ubi agitur de fructibus bonorum extradotalium, quæ maritus non administrat mandato legis, sed ex consensu mulieris.*

19 *Bona extradotalia æquiparantur Paraphernalibus ubi maritus ea administrat tacito, vel expresso consensu uxoris.*

20 *Æquiparatio prædicta operatur hypothecam circa capitale, non autem pro repetitione fructuum.*

21 *Hypotheca non competit, nisi in casibus peculiaribus à jure præscriptis.*

(*b*) Ex firmatis per Caren. resol. 74. n. 9. Palm. Nep. alleg. 373. n. 28. Rot. cor. Ottobon. decis. 204. n. 9. & in Reatina *Fideicommissi* de Severis 18. Jun. 1708. §. *Hinc autem*, cor. bon. mem. *Omaña*.

(*f*) Ut præter superius adductos tradunt Urceol. consult. 63. n. 32. Rot. post Salgad. Labyrint. Credit. decis. 63. n. 8. & 9. cor. Ninott. decis. 3. n. 11. & 12. in recent. decis. 262. n. 16. part. 9. decis. 443. n. 22. part. 13. & decis. 352. n. 21. part. 17.

DECISIO VIII.

AD novam discussionem revocato prætenso credito fructuum bonorum extradotalium, quod inter alia allegaverat Joanna Gazzeria, ad effectum retinendi bona Dominici de Guidis ejus prædefuncti viri, quodque, contendentibus aliis creditoribus, illius favore approbatum fuerat in Decisionibus editis sub diebus I. Febr. MDCCXXXII. cor. Rev. Corduben. & XIII. Jun. ejusdem anni cor. me; matureque liberatis facti circumstantiis, ad juribus hodie strenue hinc inde deductis, ut prænognitum fuerat occasione novæ audientiæ, mutari visa est controversiæ facies, ac minus firma detecta sunt utriusque resolutionis fundamenta, tàm quoad existentiam dicti prætensi crediti, quàm quoad ejus præsuppositam hypothecam in præteritum ponderata; unde Domini in oppositam sententiam ad cogniti juris tramites descendentes, respondere non dubitarunt *pro recessu à Decisis.*

1. Ratio siquidem recedendi à priori definitione approbante favore dictæ Joannæ prætensum creditum fructuum bonorum extradotalium, dum vixit, perceptorum à Dominico Guido ejus prædefuncto viro, & provenientium ab hæreditate Dominici Gazzeri, eidem mulieri constante matrimonio relicta, posthabitis quæstionibus ad terminos Juris communis inter DD. in hac materia agitari solitis, solidissimè fundari visa fuit in dispositione Statuti Pisaurensis lib. 2. Rubr. 90. apertis verbis decernente: *Quod quicumque civis Pisaurensis, vel Comitativus perceperit aliquos fructus ex rebus, quas ejus uxor habuerit extra dotem, non teneatur restituere ipsos fructus ipsi mulieri, nec ejus hæredibus, nec alicui personæ nomine ipsius mulieris, nec alicui, ad quem res prædictæ mulieris possent pertinere, nisi mulier expresse contradixerit viro, ut maritus non percipiat fructus dictarum rerum*: cum enim dicta Joanna dissensum non interposuerit, nec contradixerit, ne ipse Dominicus vir se ingereret in administratione bonorum extradotalium, post longævam fructuum perceptionem à marito factam, vana dicenda erat prætensio restitutionis fructuum in alimoniam, & sustentationem familiæ consumptorum, dùm auctoritate dicti Statuti hujusmodi fructus lucro ejusdem mariti, ejusque hæredum cedere debent. (*a*)

2. Sive enim depositio prædicta in hac re declaret, sive corrigat Jus commune, semper est valde laudabilis, & maximam habet congruentiam, ac rationabilitatem ob causam sublevandi ab oneribus matrimonii; (*b*) 3. & citra dubium operatur in casu, quo fructus fuerunt percepti, ac consumpti, uxore sciente, & expresse non dissentiente: (*c*) 4. extra enim casum indubitati dissensus, ac explicitæ contradictionis à Statuto exceptuatum, alii non exceptuati censentur sub universali dispositione inclusi: (*d*) spectatis præcipuè facti circumstantiis, ex quibus hodie non obscure erui visum

(*a*) Ad firmata per Alex. conf. 42. sub n. 16. vers. Et primo non obstat. lib. 1. Matth. Brun. conf. 131. n. 14. & seq. Ger. Spin. conf. 24. vers. Quia ipsa contradicat, Menoch. de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 9. sub n. 26. versic. Prædictæ, ubi quod stante hujusmodi Statuto cessant omnes disputationes, Pigant. ad Statut. Ferrar. lib. 1. Rubr. 103. n. 7. cum pluribus seqq. Rot. apud Constant. ad Stat. Urb. decis. 4. n. 1. & 2.

(*b*) Idem Alex. dict. conf. 42. sub n. 13. in fin. lib. 1. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. Rubr. 48. n. 11. Card. de Luc. de Dot. disc. 168. n. 11. Rot. cor. Bich. decis. 634. n. 25. post Constant. dict. decis. 4. n. 1. 2. & 7.

(*c*) Ut in puncto similis Statuti tradunt Tort. ad Statut. Pap. 87. n. 13. Joan. Baptist. Const. de Jur. & fact. ignor. distinct. 47. n. 5. cent. 1. & in Tract. de Rat. quæst. 95. n. 7. Menoch. de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 9. sub n. 20. vers. *Iste declaratur*, Pigant. ad Stat. Ferrar. lib. 1. Rubr. 103. n. 9. Leoncill. decis. 90. n. 15. & seq. Thesaur. decis. 187. n. 3.

(*d*) Ad firmata per Rot. in Rec. decis. 511. n. 10. Part. 1. & cor. Bich. dict. decis. 634. n. 19.

fuit, non solum quod defecerit dissensus à Statuto requisitus, sed potius, quod fructus percepti ex dictis bonis extradotalibus, consentiente uxore, conversi fuerint in satisfactionem onerum injunctorum à Dominico Gaggero, ex cujus testamento successerat dicta Joanna, necnon in promiscuos usus, & manutentionem familiæ pergravatæ, tum ex numerosa prole, tum ex splendido tractamento ad libitum uxoris, ac filiorum parato ad assequendam nobilitatem Civitatis Pisauri, ad quem effectum ipsa Joanna donationem scutorum 10. mil. Joanni Baptistæ alteri ex filiis exaraverat, prævia suppressione, sive immutatione negotii Drogatiæ, ac rationis antea exercitæ sub nominibus Antonii, & Dominici Guidi.

5. In his quippe terminis posita fructuum extradotalium consumptione per Guidum facta de voluntate Joannæ uxoris, fortius exuberare dignoscebatur bona fides, quæ ex ipsa approbatione, & consensu intercessit inter dictos conjuges, omnino eximens à controversiorum fructuum restitutione; nam ex Juris censura undique incongruum dici debet, quod fructus, quos vir, sciente & approbante uxore, administravit, & paulatim in commune familiæ commodum consumpsit, post obitum ejusdem viri ipsa mulier, facto cumulo, repetere valeat adversus viri patrimonium: (*e*) his autem subsistentibus, dissensus mulieris à Statuto requisitus inutiliter denuo constituebatur, vel in mandato Procuræ ab eadem viro dato ad exigendum, & citra administrationem ipsorum bonorum extradotalium, vel in contradictionibus ipsius mulieris. (*f*)

6. Quo enim ad mandatum Procuræ circa administrationem, & exactionem fructuum controversorum, ultra quod animadversum fuit, istud de se non excludere consensum successivæ erogationi in usum, & commodum communis familiæ, & potius adversari explicitæ contradictioni requisitæ per statutum (*g*) omnis ambigendi ratio cessare visa fuit ex defectu legitimæ probationis dicti mandati, quia non fuit exhibitum ipsius originale documentum, sed simplex copia alterius pariter simplicis, & privati chirographi, non quidem existentis sub cura, & custodia Notarii, sed in manibus ipsiusmet mulieris prætensum creditum fructuum restituendorum allegantis, & quam, supponitur, dictum chirographum eidem Notario ostendisse, & deinde statim recuperasse: 7. cui proinde informi copiæ, quæ absque Judicis authoritate facta exstit citra præsentiam, & citationem creditorum, & ab asserto originali legitime non recognito, ipsi creditores, qui sunt in causa, stare non tenentur. (*h*) 8. Notario siquidem transumptanti scripturas alienas, & tali pacto exhibitas non est præstanda fides, (*i*) accedente præsertim non parum suspecta qualitate Notarii extrahentis, qui, ultra exceptiones personales, bis fuerat suspensus ab officio, & in formali examine ipsemet fallus fuit, si non habuisse notitiam caracteris Joannæ mandantis; & insuper ad dictam extractionem processit post convocatum concursum ad instantiam Joannæ, & filiorum, qui, ut constitit, in præjudicium creditorum nonnulla occultare tentarunt.

9. His enim retentis circunstantiis, cum suspicari rite posit, dictam extractionem collusive procuratam fuisse à dicta Joanna, & filiis in supplantationem eorundem creditorum, citra dubium adversus dictum mandatum inevitabilis redditur defectus opportunæ legalitatis, nec ex informi copia asserti mandati ulla illius erui potest legitima probatio, quæ ex ipsis suspicionis circunstantiis satis excluditur. (*j*)

Contradictiones vero, quæ ex testium depositione denuo justificatæ prætendebantur, recognitum fuit, illas non subsistere: nam testes prædicti non concludunt dissensum circa administrationem à viro gestam, sed potius aliqualem dictæ mulieris conquæstionem, quod fructus bonorum extradotalium integre non erogarentur in communis familiæ usum, quos tamen nullo modo constabat superfuisse, ultra indigentias domus, ut dictum est, numerosa prole, ac dicto splendido tractamento ex concordi voluntate uxoris, & filiorum pergravatæ ad facilius assequendam Civitatis nobilitatem; & assertæ contradictiones certius etiam excludebantur ex testibus reprobatoriis de scientia, & patientia Joan. in erogatione prædicta explicite deponentibus, adeo ut ob dictam aliqualem dissentionem ex probationibus hinc inde factis conciliabilem, nulla fieri posit illatio quoad dissensum circa ipsam administrationem, ac perceptionem fructuum ex aperta Statuti censura requisitum: (*k*) 11. urgente potissimum animadversione, quod in longo viginti septem annorum decursu, quo Dominicus administravit bona extradotalia uxoris, nullum constat ejus commodo factum fuisse investimentum, nullamque redditam fuisse rationem de suscepta administratione; quod facile non accidisset, si conquæstiones de integris fructibus, ac ipsa eorum perceptione verificarentur, cum mulier, si vere marito contradicere voluisset, diutissime non tacuisset, sed præcedens mandatum revocasset, & ad dimittendam præfatam administrationem, ac perceptionem coegisset.

12. Quæ circunstantiæ exuberant, ut ambigi nequeat, quod consumptio eorundem fructuum perceptorum ex bonis extradotalibus, non dissentiente, sed approbante uxore, expleta dici debeat, (*l*) in quo modica conjectura facit inclinare pro marito: (*m*) 13. eo que magis inspectis tum actibus, & opera non semel per ipsam mulierem præstita circa eorundem fructuum exactionem, & erogationem ad communis familiæ usum, tum ipsis mariti facultatibus, quæ ob immutatum prioris negotiationis exercitium, & assumptum more no-

(*e*) Ut præcisive etiam à dispositione Statuti optime tradunt Bartol. in leg. penult. ff. *Ad leg. Falcidiam*, Cancer. Variar. Resol. lib. 1. cap. 9. sub n. 18. & seq. Arias. de Mes. Variar. resol. lib. 2. cap. 30. n. 6. Paitell. Expedit. cauf. civ. 36. n. 26. 27. & 35. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 16. sub n. 20. Cyriac. controv. 31. sub n. 7. vers. *Quod autem*, Thesaur. decis. 187. n. 3. Rot. Diversi. decis. 179. n. 3. Part. 4. in recent. decis. 176. n. 8. & seq. part. 9. coram Priol. decis. 181. n. 4. & in Faventina *Fideicommissi* super *dett. allionibus* 1. Mart. 1728. §. *Eaque certius*, cor. bon. mem. Cornelio.

(*f*) De quibus in dictis decisionibus 1. Febr. 1732. cor. Rev. Ratto, & 13. Jun. ejusdem ann. cor. Me.

(*g*) Ex notatis per Alex. conf. 42. sub n. ergo fin. vers. *Nec debet obstare*, lib. 1. Negus. resp. 104. sub n. 22.

(*h*) Cap. fin. de *Fid. instrum.* leg. *Sanctimus*, Cod. de *Diverss. rescript.* Rot. cor. Cavaler. decis. 25. per tot. Diversi. decis. 683. n. 1. Part. 1. in Romana *census* 11. Jan. 1715. §. *Neque*, cor. bon. mem. Lancetr.

(*i*) Ut advertit Felin. in cap. ult. de *Fid. instrum.* n. 13. vers. *Vade si diceret*, Boer. decis. 36. n. 4. & 5. cor. Cavaler. dict. decis. 25. n. 1. & cor. Emin. Falcon. decis. 1. sub n. 3. vers. *Addi potest*, de *Probat.*

(*j*) Ad text. in leg. *Damus licentiam*, Cod. *Ad leg. Cornel.* de *Falf.* leg. *Judemani*, Cod. de *Probat.* Dec. conf. 52. n. 25. Rot. in recent. decis. 13. n. 1. part. 19. in Hidruntina *Collationum* 17. Jun. 1715. §. *Patrocinabatur*, cor. bon. mem. Cerro, & in Romana *Cambiorum* 17. Jan. 1716. §. *Prout*, & in Veliterna *Cautelæ* Angeli 3. Jun. 1718. §. 29. cor. bon. mem. Antald.

(*k*) Ut in his terminis ponderat Negusan. respons. 104. sub n. 22. & probat text. in leg. *Neque natales*, Cod. de *Probat.* Rocc. Disput. Jur. select. cap. 3. n. 48. Rot. cor. Ludovis. decis. 353. n. 2. & cor. Emer. Jun. decis. 104. num. 7.

(*l*) Cancer. Variar. Resol. lib. 1. cap. 9. n. 162. Arias de Mes. Variar. Resol. lib. 2. cap. 30. n. 12. Fontanell. de Pact. nupt. claus. 6. gloss. 2. part. 7. n. 39. cum seqq. Cyriac. controv. 31. n. 9. 12. & 13.

(*m*) Monach. Decis. Lucen. 62. n. 31. Thesaur. decis. 187. n. 1. Rot. Diversi. decis. 279. n. 3. Part. 4.

(*n*) Aretin. conf. 159. n. 7. Gaor. conf. 164. n. 42. Surd. conf. 290. sub num. 25. & seqq. Fontanell. de Pact. nupt. claus. 6. gloss. 2. Part. 7. à n. 38. cum plurib. seqq.

(*o*) Bald. in leg. *Si filius familias*, Cod. de *Pecul. haered.* Jas. in leg. *Quæ dotis*, n. 95. ff. *Solut. matrim.* Surd. dict. conf. 290. n. 22. & 25. Paitell. in Expedit. cauf. civil. 36. n. 27. 28. & 38. Fontanell. de Pact. nupt. claus. 6. gloss. 2. Part. 7. n. 38. Arias de Mes. Variar. Resol. lib. 1. cap. 30.

bilium Civitatis Pisauri tractamentum ab ipsa uxore, & filiis summopere exoptatum potius erant in sufficientes, ex quibus patens redditur, quod controversi fructus de voluntate, & consensu uxoris vere fuerint consumpti; (*n*) 14. quoties enim circunstantiæ suadent mulieris approbationem circa fructuum erogationem ad commodum familiæ, ipsa diuturna tolerantia positivum consensum operatur. (*o*)

15. Excluso ex his prætenso credito fructuum in radice, supervacaneum reddebatur inspectionem assumere circa hypothecam legalem, quæ pro ipso credito favore dictæ Joan. approbata dignoscebatur in præcedentibus causæ decisionibus: verum ex hodierno accurato examine, & ex juribus hinc inde deductis, in hac etiam parte insubsistens potius apud Dominos detecta fuit prætensio dictæ mulieris, quia, cum maritus, nulla suscepta obligatione, administraverit bona extradotalia juxta vulgatas regulas, pro obtinenda restitutione exactorum fructuum non alia contra ipsum actio competere potest, quam directa mandati, sive conditio, quæ est personalis sine ulla hypotheca; (*p*) 16. etiamsi text. in leg. fin. Cod. de *Pact. convent.* hypothecam tacitam impartiatur contra virum, qui administravit bona Paraphernalia; dispositio siquidem dictæ legis versatur tantum circa capitale dictorum bonorum Paraphernalium, quæ ultra dotem mulier habebat de tempore contracti matrimonii: (*q*) 17. unde hypotheca legalis competens uxori pro recuperatione capitalis, nullatenus competit pro recuperatione fructuum eorundem bonorum, (*r*) 18. & certius, dum agitur de fructibus bonorum extradotalium, quorum respectu mulier consentiens administrationi viri, nullatenus decepta dici potest auctoritate legis, à qua maritus nullam habet administrationem, nec Man-

(*n*) Ut in his terminis ponderat Negusan. respons. 104. sub n. 22. & probat text. in leg. *Neque natales*, Cod. de *Probat.* Rocc. Disput. Jur. select. cap. 3. n. 48. Rot. cor. Ludovis. decis. 353. n. 2. & cor. Emer. Jun. decis. 104. num. 7.

(*o*) Bald. in leg. *Si filius familias*, Cod. de *Pecul. haered.* Jas. in leg. *Quæ dotis*, n. 95. ff. *Solut. matrim.* Surd. dict. conf. 290. n. 22. & 25. Paitell. in Expedit. cauf. civil. 36. n. 27. 28. & 38. Fontanell. de Pact. nupt. claus. 6. gloss. 2. Part. 7. n. 38. Arias de Mes. Variar. Resol. lib. 1. cap. 30. n. 10. Monach. Decis. Lucen. 68. n. 11.

(*p*) Ut post gloss. & alios scribentes in leg. *Si negotium*, ff. de *Privil. credit.* firmat Menoch. conf. 851. n. 46. Noguerol. alleg. 1. n. 30. & seqq. Cancer. Variar. lib. 1. cap. 1. n. 169. & seq. Card. de Luc. de Dot. disc. 39. n. 7. & seqq. Rot. cor. Capr. decis. 658. n. 4. & 6. in Fumana *Immissionis* 9. Jun. 1719. §. *Quin juvet*, cor. bon. mem. Cerro.

(*q*) Ut consentanee expendit Canc. Variar. Resol. part. 1. cap. 9. n. 1. Paitell. in Adnot. ad Expedit. cauf. civil. 36. num. 22. de Marin. Variar. Resol. cap. 237. n. 6. Urceol. consult. 29. à n. 2. ad 7. Merlin. de Pignor. lib. 3. quæst. 54. n. 3.

(*r*) Juxta magis receptam opinionem, de qua Gabriel. conf. 164. n. 49. & seqq. lib. 2. Pacif. de Salu. inspect. 3. cap. 4. n. 502. Arias de Mes. Variar. Resol. lib. 2. cap. 30. à n. 16. cum seqq. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 16. n. 20. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. Rubr. 48. sub num. 41. Tondut. Quæst. Civil. Part. 2. cap. 123. n. 21. Card. de Luc. de Dot. disc. 110. n. 8.

mandatum. (*s*)

19. Nihilque refert, quod ubi, prout in casu, maritus bona extradotalia administrat de consensu tacito, vel expresso uxoris, bona extradotalia æquiparentur Paraphernalibus: (*t*) 20. æquiparatio siquidem hujusmodi ad effectum hypothecæ contra bona mariti, cum proficua dici possit pro tuitione bonorum de voluntate uxoris administratorum à viro, trahi quoque non debet pro condicendis fructibus eorumdem bonorum; tum quia specialia, & privilegia non sunt multiplicanda; tum quia in mandato, quod non à lege, sed ab homine causam habet, non ita favendum est, sibique mandans imputare debet, si accommodando consensum exactioni fructuum, pro eis de dicta hypotheca non cavit, (*u*) & sufficit rem esse dubiam, ut non attenta dissidentium DD. sententia, standum sit litteræ memorati rextus pro solis bonis tacitam mulieri hypothecam concedentis, prout etiam legali regulæ illam non admittentis, nisi in casibus à Jure expressis. (*x*)

Et ita partibus plenè auditis resolutum fuit.

R. P. D. CINCIO.

ROMANA LOCORUM MONTIUM.

Vener. 13. Januar. 1730.

ARGUMENTUM.

Contractus legem accipiunt à conventione partium. Judex curare debet, ut ista servetur. Citatio facta illi, de cujus Procura non constat, nulla est, & invalida.

SUMMARIUM.

1 *Pacta servari debent.*

2 *Et dant legem contractibus.*

3 *Relatio facienda est ad ea simpliciter, quæ correcta non fuerunt.*

4 *Judex non potest pactis contrahentium derogare.*

5 *Habens pactum pro se, sibi non præjudicat, non respondendo citationi.*

6 *Nec ei nocet decretum Judicis pacto adversativum, quoties eidem intimatum non fuit.*

7 *Citatio facta Procuratori, de cujus mandato non constat, nulla est, & reddit actum nullum quoad omnes.*

DECISIO IX.

POst obtentam per Petrum, & Fratres de Longhis usque de anno MDCC. ab Emin. tunc temporis Card. Camerario adversus Alexand. & Sorores de Mazzinis, vigore Bullæ sa. mem. Gregor. XIII. favorabilem sententiam super retractu coactivo domus per dd. de Mazzinis possessæ in Regione Arenulæ, in executionem hujus sententiæ devenerunt iidem de Mazzinis ad domus venditionem pro pretio judicialiter æstimato in scutis 1631. 27. quorum rata sc. 397. 34. deposita fuit de ordine dicti Eminent. Camerarii, reliqua vero scuta 1233. fratres de Longhis convenerunt, quod essent investienda, prout fuerunt investita in tot locis montium, quæ stare deberent pro cautela emptorum in casu evictionis, seu molestiarum super dicta domo, pacto insuper adjecto, *quod loca montium nunquam vendi, nec resignari possent ex quavis urgenti, & urgentissima causa*, etiam dotis, & alimentorum.

Verum quia anno MDCCVIII. Joann. Franc. Mazzinus pater, & legitimus Administrator dd. Alexand. & sororum de Mazzinis pro constituenda dote uni ex filiabus Monasterium ingressuræ, intimato Petro de Longhis, tàm nomine proprio, quàm, uti Procuratore Philippi, & aliorum ejus fratrum, reportavit in Tribunali Emin. Vicarii decretum *de delendo vincula*, quibus dicta loca montium erant obnoxia, cum obligatione per ipsum, & Franciscum Bussottum fidejussorem emissa de illa reducendo in pristinum, in casu evictionis domus, & successive anno MDCCXVIII. Catharina, & Anna de Angelis, uti hæredes Cæciliæ, & Bartholomeæ de Restauris judicium introduxerunt in Tribunal. A. C. super immissione ad dictam domum, vigore cujusdam legati relicti per Donatum Contunctium olim ejusdem domus possessorem, idcirco fratres de Longhis emptores ad evitandas molestias, excepe-

(*s*) Bartol. in leg. *Maritus*, n. 2. Cod. de *Procurat.* Alexand. cons. 144. n. 6. lib. 5. Urceol. de *Transact.* quæst. 29. n. 55. & seqq. Const. de Rot. quæst. 209. n. 8. & 9. Rot. cor. Bicch. decis. 220. n. 24. & cor. Priol. decis. 32. n. 2.

(*t*) Ex Jas. in dict. leg. *Maritus*, n. 12. Cod. de *Procur.* cum aliis late cumulatis in postrema causæ decisione 23. Jun. 1732. §. fin. cor. Me.

(*u*) Ut probat idem Gabr. dict. cons. 164. n. 47. & seq. Card. de Luc. de Dot. disc. 120. n. 7. & seq. Arias de Mes. Variar. Resol. lib. 2. cap. 30. n. 18. & seqq. cum aliis superius allegatis.

(*x*) Ex traditis per Rot. cor. Coccin. decis. 12. n. 1. cor. Bicch. decis. 5. n. 27. cor. Caprar. decis. 643. n. 1. & in Firmana *Immissionis* 9. Jun. 1719. §. *Quin juvet*, cor. bonmem. Corro.

runt de investimento pretii domus facto in locis montium, ad hoc ut adversus ista mulieres dirigerent actionem; comperto tamen, quod loca montium deletis vinculis jam fuerant districta, dicti de Longhis, licet favorabilem obtinuissent sententiam contra Catharinam, & Annam de Angelis, ex quo legatum, quod consequi intendebant erat conditionale, nec justificabatur conditionis implementum, nihilominus sub fundamento, quod investimentum, seu loca mentium non potuissent contra formam pacti alienari, egerunt contra de Mazzinis venditores, tàm pro relevatione à damnis & expensis, quàm pro reintegratione reinvestimenti, & reductione in pristinum locorum montium cum vinculis per prius appositis, ac juxta petita reportarunt in Tribunali A. C. mandatum, & una simul sententiam, qua pronuntiatum fuit, *non licuisse devenire ad supradictam vinculorum deletionem.*

Reclamantibus dictis de Mazzinis, ac ex rescripto Signaturæ Justitiæ delegata cognitione causæ nostro Sacro Auditorio cum clausula suspensiva sub die XXX. Junii MDCCXIX. coram Emin. D. Card. Falconerio disputatum fuit dubium: *An mandatum A. C. sit exequendum*, prodiitque responsum *affirmativum*, (*a*) & subinde die XXXI. Jul. ejusdem anni MDCCXIX. decreta fuit expeditio causæ, ad quam cum fratres de Longhis intra decennium devenire nunquam curaverint, hinc ex stylo Sac. Tribunalis concessa dd. de Mazzinis nova audientia, tanquam suffectus in locum Eminent. Falconerii consului de more in hodierna Audientia DD. *An sit standum, vel recedendum à decisis*, qui in decisis persistere non dubitarunt.

1. Siquidem, cum in instrumento venditionis domus fuerit expresse conventum, quod pro cautela, & securitate emptorum, pretium inveniri deberet in tot locis montium, & ista nunquam vendi, nec resignari possent, quoties contra formam hujus pacti Mazzini venditores devenerunt ad locorum montium distractionem, dubium non est, quin teneantur illa reintegrare, ac reducere in pristinum, cum nil magis æquitati, ac justitiæ consonum sit, quam pacta servare, (*b*) 2. ex ea nimirum ratione, quia omnes contractus à partium conventione legem accipiunt, (*c*) à qua proinde recedi non debet: (*d*) nullatenus relevante exceptione, quod Bulla sa. me. Gregor. XIII. ubi domus vendita non appareat subjecta alicui fideicommisso, vel hypothecis, requirat alternative, quod pro casu evictionis præstetur per venditorem cautio, vel pretium investiatur, inde inferendo, quod cum pactum investiendi pretium initum fuerit relative ad dictam Bullam, attenta libertate domus venditæ, potuerint Mazzini alienare loca montium, & vice investimenti præstare fidejussionem; potissimum, quia in eadem Bulla Gregoriana, §. 15. præservatur venditori hujusmodi electio, etiam post factum investimentum: nam ultra quod molestiæ, ut supra illatæ à Catharina, & Anna de Angelis pro legato relicto à Donato Contuccio, ostendunt, domum non esse liberam, quo casu semper est inevitabile investimentum, etiam ad formam Bullæ Gregorianæ, non obstante, quod legatum sit conditionale, dum conditio est potestativa, quatenus nimirum dictæ mulieres renuntiare velint juribus in eadem domo prætensis ex causa fideicommissi Petri de Restauris, ideoque, adimpleta conditione, purificabitur actio pro consequendo legato, sin minus domus remanebit affecta prætensis juribus fideicommissi. (*e*)

3. Quælibet submovebatur difficultas, ex quo licet contrahentes convenerint de investimento faciendo ad formam Bullæ, attamen per pactum expressum voluerunt, *quod loca montium numquam vendi, nec resignari possint, & in casum cujuscunque necessariæ, seu coactæ venditionis, resignationis, vel extractionis pretium ex eisdem redigendum deponi debeat in eodem Sacro Monte, ad effectum iterum investiendi in alio simili investimento, & cum eisdem vinculis, & conditionibus, &c.* ac propterea relatio ad Bullam minime derogat iis, quæ per speciale pactum fuerunt à partibus disposita, sed intelligi debet quoad alia, præter ea, quæ diverso modo inter contrahentes remanserunt expresse stabilita, & in contractum deducta. (*f*)

4. Et hinc fundamentum constitui non poterat in eo quod vincula, quibus subjacebant loca montium, fuerint deleta cum decreto Judi-

(*a*) Ut ex decisione inter ejus impressas, tom. 2. sub tit. de *Pact. & transact.* decis. 8.

(*b*) Soccin. Jun. cons. 26. n. 6. & 7. lib. 1. Corn. consil. 341. n. 1. lib. 1. Pacion. de Locat. & conduct. cap. 23. n. 138. Rot. decis. 414. n. 26. part. 12. recent. & coram Merlin. decis. 579. n. 12.

(*c*) Per text. in leg. *contractus*, ff. de *Reg. jur.* & leg. 1. §. *Et si convenerit*, ff. de *Pact.*

(*d*) Gratian. Discept. For. cap. 527. n. 15. Rocc. Disp. Jur. 129. num. 9. Rot. in Mantuf. Card. de Luc. decis. 18. n. 4. & 5. lib. 8. tom. 3.

(*e*) Ut animadvertit decisio, quæ revidetur, §. *Præterea.*

(*f*) Surd. cons. 524. n. 15. Rot. cor. Merlin. decis. 454. n. 28. Adden. ad Buratt. decis. 52. n. 13. cor. Bich. decis. 22. n. 5. & in Decis. causæ 30. Jun. 1719. §. *Et enim*, cor. Emin. D. Card. Falconer.

dicis, citato, & non contradicente Petro de Longhis, quoniam decretum Judicis, utpote emanatum contra legem contractus, nullius remanet momenti, cum non sit in arbitrio Judicis pactis contrahentium derogare, quinimo curare debet, ut illa religiosè serventur. (g)

5. Citatio executa contra Petrum de Longhis non contradicentem, ne quidem obstare visa fuit, tum, quia citatio continebat interpellationem ad præstandum assensum deletioni vinculorum, alias illum suppleri per Judicem, ideoque, cum Petrus non teneretur consensum præstare ob resistentiam pacti, & debuerit credere Judicem non aliter decreturum, consequens est, quod tacendo sibi non præjudicaverit, 6. nec prætendi potest, Petrum acquievisse decreto pro delatione vinculorum per Judicem ex post interpolito, quod eidem minime fuit notificatum: (h) 7. tum etiam, quia dictus Petrus citatus dignoscitur, tam nomine proprio, quam uti Procurator Philippi, & fratrum de Longhis, de quorum mandato, cum minime constet, & agatur de æque principali interesse dd. fratrum, defectus citationis respectu ipsorum reddit actum nullum quoad omnes, & sic etiam quoad Petrum citatum. (i)

Et ita utraque, &c.

R. P. D. CHRISPOLTO.

TERRACINEN. SEU SETINA SPOLII.

Lunæ 3. Matt. 1727.

ARGUMENTUM.

Habetur in Summario.

SUMMARIUM.

1 *Citatio ex omissione nominum non dicetur vaga, ubi ab expressione cognominis devenitur ad cognitionem personarum citandarum.*

2 *Citationibus deferendum est, ut inspiciatur, quænam sint personæ citatæ, non autem enuntiativæ Notarii, & assertioni Cursoris.*

3 *Attenditur relatio Cursoris à tergo citationis notata, non autem successiva illius attestatio.*

4 *Citari non debet in adjudicatione bonorum hæreditariorum filius, qui hæreditatem jacentem expresse repudiaverat.*

5 *Edicta publicari debent in publicis subhastationibus.*

6 *In subhastationibus attendi debent solemnitates juxta stylum loci.*

7 *Subhastatio facta sine citatione partis, & decreto Judicis, nulla est.*

8 *Termino mensis ad reluendum elapso, si creditor ultra expectet, debitori non nocet, ideo deinde potest ad deliberationem devenire absque alia citatione,*

9 *Decisio 7. n. 1. coram Buratt. procedit, quando per oblationem superventam post elapsum terminum ad reluendum non efficitur melior conditio debitoris.*

DECISIO X.

NOn obstantibus pluribus nullitatibus ex parte sororum, aliorumque de Pilorcis propositis adversus deliberationem, & adjudicationem sequutam favore Caroli Panis de mensuris viginti quinque terrarum, Domini steterunt in decisis sub die VII. Decembris MDCCXXV. coram me, quo eadem adjudicatio valida, & justa reputata fuerat.

1. Et quidem non obstitit prima nullitas elicita ex defectu citationis prædictarum sororum, quia illa statim tollebatur sola inspectione actorum, ex quibus constitit, quod post expressa in citationibus nomina omnium fratrum de Pilorcis superaddita fuerunt verba illa, *& alios de Piloreis*: sub quorum sanè appellatione indubie comprehensæ dicebantur præfatæ sorores, utpote quæ alias prædicta verba, *& alios de Pilorcis* fuissent superflua: (a) contrariis authoritatibus procedentibus, quando citatio esset adeo vaga, generalis, & indeterminata, ut ex ea deveniri nequiret ad cognitionem, & individuationem personarum citandarum, quod non accidit in præsenti, nam dum post specificata nomina fratrum expressum quoque fuit cognomen *aliorum de Piloreis*, non de aliis prædicabile, quam de læpedictis sororibus, istarum citatio dicebatur *certa, & determinata*, concurrente præcipue identitate familiæ, conjunctione sanguinis, communi habitatione in eadem domo, & communi omnium interesse, (b) *quia nomina significandorum hominum gratia reperta sunt, qui, si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest.* (c)

2. Quin relevasset Notarium inscripsisse acta causæ, uti gesta inter Carolum Panem ex una, & Paulum, aliosque fratres de Pilorcis ex altera, quodque relatio, seu *exequatur* expressum in instrumento deliberationis loqueretur de Paulo, & *aliis fratribus de Pilorcis*, quasi ex hac mentione fratrum exclusæ fuerint sorores, nam cum in citationibus adjectum non fuerit hoc nomen *fratrum*, sed illæ simpliciter loquerentur de *Paulo, & aliis de Pilorcis*, atque ita implicite, & certitudinaliter comprehenderentur quoque sorores ex superius firmatis, istis potius citationibus deferendum erat, quam enuntiativæ emissæ à Notario in extractione actorum, & assertioni Cursoris, utpote quæ præsumuntur se habuisse relative ad præcedentes citationes, illudque nomen *fratrum* per errorem adjecisse: (d) prout nullatenus relevare visum fuit, quod ex libercolo citationum asservari solito per Cursorem, & ex postrema depositione ejusdem Cursoris appareat citatum fuisse solum Paulum de Pilorcis: 3. quia cum idem Cursor post exequutas citationes retulerit Notario relationem stipulanti ipsum citasse Paulum, *aliosque de Pilorcis*, hæc unicè publica relatio attendenda erat, non quod ipse postmodum memoriæ gratia in suo privato libercolo inscripsit, vel quod ex intervallo extrajudicialiter testatus fuit. (e)

4. Momenti nec reputari promeruit altera nullitas desumpta ex omissione citationis filiorum Josephi de Pilorcis lite pendente defuncti, quodque eisdem in infantili ætate constitutis deputatus non fuerit Tutor, vel Curator *ad lites*; nam cum nunquam doctum fuerit se immiscuisse hæreditati paternæ, quin imò ipsimet declaraverint, nolle esse hæredes partis, & in hoc eodem animo adhuc hodie persistant, nulla aderat necessitas eos citandi, vel eisdem deputandi Curatorem. (f)

5. Tertiam nullitatem deducebant scribentes pro Pilorcis ex deficientia Edictorum, quæ in subhastationibus publicari, seu affigi debent; (g) sed hæc pariter statim detecta fuit minus habens, ex quo loco Edictorum adhibita fuerunt Bannimenta facta per Tubicinam juxta stylum illius loci, cujus solemnitates potius attendendæ in deliberationibus, quam illæ præscriptæ à Jure communi. (h)

7. Quarta demum, & ultima nullitas erui prætendebatur, ex quo subhastatio consummata fuerit post elapsum terminum unius mensis datum ad reluendum absque nova citatione, & novo decreto Judicis requisitis pro validitate actus ex Decis. 703. num. 1. cor. Buratto, sed frustra, quia cum terminus dicti mensis fuerit appositus ad favorem debitorum, ut potuissent, illo durante, vel pignus luere, vel per majorem oblationem conditionem suam meliorem facere, hinc si creditor, statim elapso mense, non curavit bona ultimo offerendi deliberare, vel sibi adjudicari, sed voluit post decem alios menses expectare, ut vel debitores commodius illa luere valerent, vel majorem oblatorem invenirent; non videbatur, cur iidem debitores modo conquererentur de hac mora creditorum in non consummando actum deliberationis, 8. quando indubium est, quod per hujusmodi moram eorundem debitorum conditio non quidem deterior, sed melior fuerit effecta, & proinde adjudicatio, sive deliberatio recte etiam absque alia citatione, & Judicis decreto fieri, & consummari valuit post effluxum dictum terminum. (i)

9. Decisio vero Buratti in oppositum allegata procedit, quando per oblationem superventam post elapsum terminum ad reluendum non efficitur melior conditio debitoris. (j)

Et ita, &c. utraque, &c.

R. P. D. CINCIO.

VELITERNA REINTEGRATIONIS.

Lunæ 16. April. 1731.

ARGUMENTUM.

Constito de injustitia sententiæ immissionis in Salviano, reo conceditur reintegratio. Sen-

D ten-

(g) Leg. *Juris gentium*, §. *Ait Prætor*, ff. de Past. Rocc. Disput. jur. select. cap. 78. n. 6. Rot. coram Mantic. decis. 337. n. 10. cor. Priol. decis. 16. n. 8. in Mantis. Card. de Luc. dict. decis. 18. n. 6. lib. 8. tom. 3.

(h) Ut bene observat decisio causæ, cor. Emin. Card. Falconer. §. *Quod autem.*

(i) Rot. cor. Greg. decis. 319. num. 7. cor. Bich. decis. 262. n. 2. & firmatum fuit in decisione causæ dict. §. *Quod autem* in fin.

(a) Ex plene cumulatis in decisione, quæ revidebatur, §. *Siquidem.*

(b) Ut in puncto distinguit Rot. decis. 168. num. 13. Part. 7. & prosequitur præcedens decisio, §. *Minime obsistunt.*

(c) Sunt verba text. in §. *Si quis in nomine*, Instit. de *Legat.*

(d) Juxta animadversa per Alex. cons. 156. n. 9. lib. 6. Ciarlin. controv. 180. n. 13. Rot. cor. Bich. decis. 468. n. 13. & decis. 529. n. 11. cor. Emer. Jun. decis. 1807. sub n. 11. & in recent. decis. 73. n. 8. part. 17.

(e) Ut in specie dixit Rot. cor. Ludovis. decis. 131. n. 2. & cor. Bich. decis. 440. n. 9. & 10. & cor. Cerro, decis. 81. n. 1. & seq.

(f) Juxta concordantes late adductos in præcedent. decisione, §. *Quantum vero.*

(g) Juxta Constitutionem 71. Paul. V. de Reform. Tribun.

(h) Tenent in specie Pap. de Arrest. lib. 13. tit. 9. arrest. 1. Posth. de Subhast. in spect. 24. n. 5. & 6. Rot. post eum decis. 34. n. 17. cor. Duran. decis. 445. n. 18. & seq. cor. Bich. decis. 477. n. 7. & seq. in recent. decis. 64. n. 29. part. 11. & decis. 169. n. 9. part. 16.

(i) Ut in puncto respondit Rot. post Posth. de Subhast. decis. 64. n. 5. & seq.

(j) Et eandem explicat mox allegata, decis. 64. n. 8. in fin.

rentia est nulla, non citatis interesse habentibus: plura pro exclusione qualitatis hæreditariæ.

SUMMARIUM.

1 *Res judicata oritur per tres sententias conformes.*

2 *Restitutio in integrum non conceditur, nisi constito de nullitate, vel injustitia sententiarum.*

3 *Constito de nullitate, & injustitia Salviani actori concessi, reo succurritur per reintegrationem.*

4 *Citari omnino debet habens principale interesse in causa.*

5 *Defectus citationis parit insanabilem nullitatem.*

6 *Immissio in Salviano deneganda est, ubi reus bona retinere potest titulo fideicommissi.*

7 *Vel pro credito anteriore.*

8 *Qualitas hæreditaria in filio non inducitur ex possessione bonorum paternorum, quæ retinere potest alio titulo, quam hæreditario.*

9 *Probari debet plene, & concludenter.*

10 *Non probatur ex actibus referibilibus ad titulum pietatis.*

11 *Puta, ex solutione legati pii facta, sub protestatione, ne ex neglecto suffragio dedecus in familia induceretur.*

12 *Nec ex actibus, qui fieri potuerunt citra jus & nomen hæredis.*

13 *Mulier sine solemnitatibus Statutariis hæreditatem adire non potest.*

DECISIO XI.

PRo extinguendis propriis debitis Laurentius, & Lelius germani fratres de Bubalellis, una simul cum Ormisia, & Lavinia de Bubalellis ex Horatio prædefuncto fratre neptibus vendiderunt anno MDCXXIII. Joanni Baptistæ Pelagallo eorum domum cum furno, positam in Civitate Velitris, quæ cum tractu temporis pervenisset in Virgilium de Philippis, & adversus istum Eleuterius, & Alcides de Torutiis causam habentes à Dario Turotio, ad effectum se reintegrandi de damnis passis, occasione evictionis cujusdam census scutorum 100. in sorte eidem Dario à præfatis Laurentio, & Lelio de Bubalellis cessi, reportassent usque de anno MDCXLVII. in Curia Episcopali Velitris favorabile judicatum, super immissione in Salviano in possessionem ejusdem domus, non audiris, nec citatis DD. Ormisia, & Lavinia sororibus de Bubalellis pro defensione Virgil. de Philip. ad causam admissis.

Hinc Philippus, & alii de Paulis hæredes dd. Ormisiæ, & Laviniæ, postquam judicialiter condemnati fuerunt ad liberandum à molestiis hæredes Virgilii ex causa immissionis in Salviano per eundem Virgilium passæ, reassumendo antiquam litem cum DD. de Torutiis, sive eorum successoribus in gradu restitutionis in integrum, ab Emin. Episcopo Velitris reportatæ, per tres conformes sententias obtinuerunt reintegrationem ad possessionem domus cum Furno, condemnatis desuper eisdem de Torutiis ad restitutionem fructuum.

In hoc rerum statu, occasione faciendæ liquidationis fructuum restituendorum, orta fuit contentio, à quo tempore fructus essent liquidanda, vel à die motæ antiquæ litis, in qua Torutii fuerunt injustè in Salviano immissi, vel à die obtentæ per Philippum de Paulis restitutionis *in integrum*, cujus vigore concessa extitit reintegratio ad domum, & disputata causa cor. bon. mem. Cornelio, uti Judice ab Emin. Episcopo Velitris deputato, sub die XXVIII. Jun. MDCCXXVIII. prodiit resolutio Philippo, & aliis de Paulis favorabilis, decernens, fructus deberi à die motæ antiquæ litis: cumque Eleuterius, & alii de Torutiis, in quorum contumaciam emanavit resolutio, ex indulgentia Sacri Tribunalis ad beneficium novæ audientiæ fuerint admissi, & interim curaverint, ab eodem Emin. Episcopo Velitris delegari mihi cognitionem causæ in locum dicti bon. mem. Cornelii, etiam in gradu restitutionis *in integrum* adversus dictas sententias conformes, super reintegratione ad possessionem domus cum furno per Philippum, & alios de Paulis obtentas, hinc proposui in hodierna Audientia dubium: *An constet de re judicata, ita ut sit standum in decisis, seu potius de causis restitutionis in integrum, ita ut recedendum à Decisis*: cui Domini, informantibus R.P.D. Cajetano Comite Alphonso, cæterisque fratribus de Paulis, non obstante dilatione, per illos de Torutiis petita, responderunt: *Pro informantibus*, nempe, *constare de re judicata, & quoad fructus esse persistendum in decisis*, injuncta mihi extensione geminæ decisionis, quarum altera concerneret negotium principale, de quo hic agitur; altera vero restitutionem fructuum.

1. Præsupposito enim, quod Philippo, & aliis de Paulis per tres conformes sententias concessa extiterit reintegratio ad possessionem domus cum furno, ad quam anno MDCXLVII. præfati de Torutiis immissi fuerant in Salviano, dubitari non valet, quin orta fuerit res judicata: (a) 2. adeo ut concurrente illarum justitia, & sic deficiente læsione, frustra remedium restitutionis *in integrum* imploratur. (b)

3. Justitia vero undique clara emersit, ex quo sententia immissionis in Salviano lata favore DD. de Turutiis anno MDCXLVII. contra Virgilium de Philippis, qui, ut authrices laudaverat Ormisiam, & Laviniam de Bubalellis, patenti nullitate & injustitia laborat; ideoque fratribus de Paulis hæredibus Ormisiæ, & Laviniæ omni jure debebatur reintegratio. (c)

4. Quantum namque attinet ad nullitatem, ista resultat, ex quo sententia promulgata dignoscitur, non citatis dd. Ormisia, & Lavinia de Bubalellis, quæ uti authrices laudatæ Virgilii de Philippis fuerunt admissæ ad causam, & litem in se assumpserant, productis etiam juribus pro excludenda petita immissione: unde, cum dictæ de Bubalellis essent necessario citandæ, dum ad illas spectabat principalis causa defensionis, & principale interesse, (d) 5. defectus proinde citationis parit insanabilem nullitatem: (e) 6. pariterque patens redditur injustitia, ponderando, quod memorata domus cum furno proveniebat à Sancte de Bubalellis, qui institutis hæredibus Laurentio, Lelio, & Horatio filiis, illos, quatenus obirent sine filiis legitimis, & naturalibus, ad invicem substituit; quo circa, si Ormilia, & Lavinia de Bubalellis excludebant Torutios à petita immissione in Salviano, pro credito evictionis census per Laurentium, & Lelium de Bubalellis cessi, nedum ex titulo fideicommissi ab eodem Sancte de Bubalellis ordinati, ad quod eædem Ormisia, & Lavinia filiæ dicti Horatii, uti in conditione positæ ex Statuto Urbis cap. 142. locum habente in Civitate Districtuali Velitris, erant dispositive vocatæ, sed etiam ex credito anteriore dotis Ægidiæ de Gallinellis earum matris, in cujus satisfactionem pro intranti quantitate à memoratis Laurentio, & Lelio de Bubalellis assignata fuerat domus cum furno, non sine manifesto gravamine concedi poterat immissio, quæ semper deneganda venit, ubi bona retineri possint, vel titulo fideicommissi, (f) 7. vel pro credito anteriore. (g)

8. Non obstat exceptio, quod Ormisia, & Lavinia de Bubalellis non possent allegare fideicommissum, minusque creditum anterius dotis maternæ, ex fundamento, quod fuerint hæredes, nedum Laurentii, & Lelii de Bubalellis patruorum, qui erant debitores illorum de Torutiis, sed etiam Horatii de Bubalellis patris obligati ad dictum debitum ratione communionis universalis, quæ inter ipsum, ac Laurentium, & Lelium fratres intercessit: quoniam qualitas hæreditaria respectu Horatii non remanet justificata ex possessione Bonorum, quæ ad dictum Horatium spectabant ex testamentaria dispositione Sanctis de Bubalellis ejus patris, eo ipso, quod Ormisia, & Lavinia habebant titulum illa retinendi, tum ex fideicommisso ordinato à dicto Sancte, tum ex credito dotis maternæ, (h) & quatenus concludenter probari posset, in nihilo relevaret, dum minime constat de asserta communione universali inter Laurentium, Lelium, & Horatium de Bubalellis, 9. quæ ad effectum illum obligandi ad debita per fratres contracta, univocas, & undique claras exigit probationes. (i)

10. Deficit pariter probatio qualitatis hæreditariæ in ordine ad Laurentium, & Lelium, quæ sicuti desumi non potest ex solutione legati Missarum per dictum Lelium relicti, cum hujusmodi actus, tanquam referibilis ad titulum pietatis, pernecessse qualitatem hæreditariam non inducat, (j) 11. præsertim in concursu expressæ protestationis per dd. Ormisiam, & Laviniam de Bubalellis emissæ, quod ad solutionem legati Missarum deveniebant, ne ex neglecto suffragio macula, & dedecus in eorum familia, & parentela induceretur. (k)

(a) Ad text. in Clem. *Ut calumniis*, de *Sentent. & re jud.* leg. unic. Cod. *Ne liceat in una, eademque causa tertiò provoc.* Rot. dec. 50. n. 4. cor. Priol. decis. 28. n. 2. & 3. cor. Bich. & in Mantis. Card. de Luc. dec. 11. n. 1. lib. 6. tom. 3.

(b) Leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Re judic.* Rot. decis. 123. n. 1. cor. Cels. decis. 222. n. 16. part. 13. recent. & in Melivitana *Juris patronatus* 29. April. 1701. §. *Patisimum*, cor. clar. mem. Card. de la *Tremoille*.

(c) Rot. decis. 223. n. 5. Part. 7. recent. decis. 337. n. 2. cor. Cavaler. decis. 158. n. 6. cor. Buratt. decis. 749. n. 1. cor. Emer. Jun. & ad ornat. Card. de Luc. decis. 27. n. 1. & 2. lib. 4. tom. 2.

(d) Gloss. in leg. *De unoquoque*, ff. de *Re judic.* Card. de Luc. de Judic. disc. 22. n. 3. Rot. decis. 242. n. 7. & 8. part. 9. recent. & decis. 439. n. 5. cor. Roxas.

(e) Thomat. decis. 227. n. 6. Rot. decis. 41. n. 3. cor. Ubald. decis. 107. n. 6. cor. Roxas, & decis. 395. n. 3. cor. Priol.

(f) Rot. decis. 946. n. 1. cor. Burat. decis. 910. n. 22. cor. Dunozzet. Junior. & decis. 1205. num. 1. & 5. cor. Emerix Jun.

(g) Ad textum in leg. *Qui generaliter*, & leg. *Creditor*, ff. *Qui pot. in pign. hab.* Rot. decis. 884. n. 1. cor. Burrat. decis. 50. n. 8. post Merlin. de Pign. decis. 60. n. 4. cor. Cavaler. decis. 297. n. 6. part. 10. recent. decis. 751. num. 1. cor. Emerix Jun. & in Faventina *Salvianæ* 1. Maii 1700. §. *Sublata igitur*, cor. bon. mem. Ansald.

(h) Leg. *Gesti* 88. ff. de *Acquir. vel amitt. hæredit.* Surd. cons. 350. n. 17. Rot. decis. 273. n. 5. part. 17. recent. & decis. 418. n. 8. cor. Priol.

(i) Cyriac. controv. 477. n. 8. Rot. decis. 214. n. 15. Part. 6. & decis. 431. n. 2. part. 19. tom. 2. recent. decis. 94. n. 7. cor. Orthobon. decis. 288. n. 13. cor. Priol. & decis. 10. n. 4. cor. Pamphil.

(j) Bart. in leg. *Si quis*, §. *Plerique*, ff. de *Religios. & sumpt. funer.* Mantic. de Conjectur. ultim. volunt. lib. 12. tit. 10. n. 9. Surd. decis. 255. n. 13. Rot. decis. 771. n. 2. cor. Emerix Jun.

(k) Ut advertit Mart. de Succ. legal. Part. 4. quæst. 14. art. 2. n. 17.

12. Ita, ne quidem erui valet à solutione debiti, sive extinctione census impositi per Laurentium de Bubalellis favore Dominorum de Ginnettis, quia dictæ mulieres id non egerunt, uti hæredes Laurentii sed censum translative acquisiverunt cum pecuniis partim propriis, & partim ab Eleuterio Luccio eorum consanguineo receptis: unde fit, quod hujusmodi actus, qui expleri potuit, prout de facto fuit expletus, citra jus & nomen hæredis, qualitatem hæreditariam non importet: (*l*) 13. accedente præterea, quod prædictæ Ormisia, & Lavinia de Bubalellis nullo modo se declarare potuissent hæredes, nisi servatis solemnitatibus Statutariis respectu mulierum in additione hæreditatis necessariis. (*m*)

Et ita altera, &c.

R. P. D. CALCAGNINO.

ROMANA EMPHYTEUSIS.

Veneris 16. Maii 1732.

ARGUMENTUM.

Constat de spolio, quoties Judex nulliter, & injuste reum possessione privavit. Defectus citationis parit nullitatem insanabilem. Citatio certæ personæ, & aliorum de domo non dicitur vaga, sed specifica. Quando sit necessaria deputatio Curatoris ad lites, & alia.

SUMMARIUM.

1 *Quoties signatura rescripsit*: Constito de re judicata: *ista supponenda est.*

2 *Restitutio in integrum non conceditur, nisi docto de injustitia rei judicatæ.*

3 *Fortius, ubi suborta fuit post longum agitatum judicium.*

4 *Judex spolium committit, nulliter & injuste privando reum sua possessione.*

5 *Defectus citationis parit insanabilem nullitatem.*

6 *Citatio certæ personæ individualiter expressæ, & aliorum de domo valida est.*

7 *Et afficit etiam alias personas de domo sub specialitate cognominis comprehensas.*

8 *Præsertim, quando pars eadem formula citandi usus fuit.*

9 *Modus citandi semel inter partes approbatus, amplius reprobari non potest.*

10 *Deputatio Curatoris pro minore necessaria non est, ubi fratres majores æquale jus habentes litem strenue sustinent.*

11 *Nullitas ex defectu Curatoris* ad lites *non attenditur quoties, eo deputato & citato, contraria sententia evitari non potuisset.*

12 *In contractibus emphyteuticis pacta servari debent.*

13 *Judex in ambiguis sequi debet sententiam, quæ potiori facti, & juris assistentia fulcitur.*

14 *Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.*

15 *Mora continua requiritur ad effectum devolutionis.*

16 *Præfixio termini ad certum effectum, ad alium non extenditur.*

17 *Nemo debet damnum ferre ex aliena malitia proveniens.*

18 *Tacitum cedit expresso.*

19 *Procurator in committendo principali non præjudicat.*

20 *Multo minus loco pio.*

21 *Probato errore, mutatur scripturæ tenor.*

22 *Devolutio ob non solutos canones in emphyteusi Ecclesiastica oritur per biennium.*

23 *Pactum ambiguum ad tramites juris interpretatur.*

24 *Pactum Ecclesiæ damnosum indiget Beneplacito Apostolico.*

25 *Beneplacitum Apostolicum obtentum sine expressione pactorum juris dispositioni contrariorum nullum est.*

26 *In conflictu duorum instrumentorum à duobus Connotariis conscriptorum, illud prævalet quod juris dispositione magis confirmatur, & in judicio approbatum fuit tempore stipulationi proximo.*

27 *Facto casu devolutionis, dominium utile consolidatur cum directo.*

28 *Emphyteuta devolutionem incurrit, omittendo promissam ædificationem, & rem emphyteuticam deteriorando.*

29 *Deficiente pacto speciali, hoc etiam procedit de jure.*

30 *Et ex natura contractus emphyteusis, quæ ad meliorandum conceditur.*

31 *In emphyteusi Ecclesiastica exigi possunt canones citra remissionem devolutionis.*

32 *Taciti virtus ab expresso infirmatur.*

33 *Deputati exigendo canones post acceptatam devolutionem, Monasterio non præjudicant, & devolutionem remittere non possunt.*

34 *Speciale mandatum Procuræ requiritur, tum pro acceptanda, tum pro remittenda devolutione.*

35 *Caducitas pluribus in casibus conventa ex verificatione unius incurritur.*

36 *In dubio standum pro eo, qui agit pro damno evitando.*

(*l*) Rot. decis. 358. n. 9. cum duobus seqq. part. 12. & decis. 232. n. 14. part. 13. recent. decis. 137. n. 33. cor. Priol. & decis. 655. n. 6. cor. Emerix Jun.

(*m*) Card. de Luc. de Hæred. disc. 14. n. 3. Thomat. decis. 23. n. 8. Rot. cor. Merlin. decis. 857. n. 8. cor. Celso decis. 129. n. 4. cor. Cerro, decis. 21. n. 5. & ad omn. Card. de Luc. de Testament. decis. 21. num. 31. lib. 9. tom. 1.

DECISIO XII.

Anno MDCLIII. Moniales Sanctæ Matthæ Urbis capitulariter congregatæ locarunt in emphyteusim domum, & una simul situm connexum pro annuo canone scut. 80. Ascanio Rosæ, & ejus filiis natis, & nascituris, usque ad tertiam generationem, pactis appositis, *ut intra circulum annorum decem dicti Emphyteutæ meliorarent dicta bona pro scutis mille, quodque deficientes in solutione conventi canonis per biennium locus esset devolutioni*, ut ex instrumento rogato die XXVI. Septemb. ejusdem anni, *Summario Monasterii num.* 1. utrique pacto contravenerunt antedicti Emphyteutæ, quoniam nec conventam meliorationem fecerunt, nec per biennium, sed diutius destiterunt in solutione canonis. Quam ob rem dictæ Moniales die XXIX. Aug. MDCLXIX. repetentes in actis instrumentum antedictæ concessionis adversus Joan. Baptistam, & alios filios, & hæredes præfati Ascanii declararunt, & respectivè acceptarunt dd. bonorum devolutionem, quamve judicialem protestationem repetierunt sub die XXV. Jun. MDCLXX. citato *Summ. num.* 1. & 2.

Hinc antedictæ Moniales die XIII. Octob. ejusdem anni MDCLXX. judicialiter simul postularunt, ac obtinuerunt mandatum *de associando*, & respective *de manutenendo in proprietate, & usufructu prædictorum bonorum*, cujus vigore actualem, & corporalem possessionem apprehenderunt, & statim deinde assumpta disputatione inter prædictum Joan. Baptistam, & alios de Rosa nominibus, &c. *tam conjunctim, quam divisim altera ex partibus* super judicio devolutionis, seu caducitatis dd. bonorum, obtinuerunt antedictæ Moniales die VII. Januar. MDCLXXII. à R. P. D. Fano favorabilem sententiam declarantem, *dicta bona devoluta esse ad prædictum Monasterium, uti dominium directum*: *citato Summ. num.* 6. Cunque bona in notabili deteriorationis statu reversa fuerint, pro eorundem necessaria restauratione opus fuit Monialibus notabilem summam impendere, prout constat ex documentis exhibitis *citato Summ. num.* 7.

Verum enim vero post pacificam XXII. annorum acquiescentiam insurrexit Maria Julia una ex filiis dicti Ascanii, ac insimul alter Ascanius Junior, Catharina, & Anastasia filii ex Ascanio fratre dictæ Mariæ Juliæ instaurantes judicium in actione spolii, & respective pro manutentione, seu reintegratione ad possessionem sæpedictorum bonorum; sed post sedulam, & triennalem causæ discussionem cor. clar. mem. Card. Sperellio, tunc Vicesgerente, is de anno MDCXCVI. censuit, prædictam R. P. D. Fani sententiam approbare, ac una simul declarare, *non constitisse, neque constare de pretenso spolo*, ac Moniales absolvit ab impetitis per antedictam Mariam Juliam, aliosque litis consortes, *citato Summ. num.* 8. qui licet per decursum XIV. annor. acquieverint, nihilominus anno MDCCX. dissimulantes prædictarum sententiarum statum, instaurarunt judicium adversus sæpedictum Monasterium pro traditione notulæ juratæ exactarum pensionum ex antedicta domo, & situ; aft dd. sententiis ex parte Monasterii oppositis coram R. P. D. Auditore Signaturæ, is decrevit prævia circunscriptione, *omnium actorum causam spectare ad Judicem Commissarium.*

Huic promotæ instantiæ superacceserit alterum quoque XIV. annor. silentium, quoniam de anno MDCCXXIV. præfata Maria Julia, & litis consortes iterum insteterunt cot. R. P. D. Vicesgerente, pro traditione notulæ juratæ, & respectivè mandato *de manutendo*, quod cum nulliter & præcipitanter expeditum fuerit, merito idemmet Vicesgerens ejus successivo decreto illud revocavit, & acta gesta circunscripsit, *citato Summario num.* 13. Post quinquennium à die emanati hujus decreti denuo insurrexerunt sæpedicti succumbentes coram eodem Vicesgerente, expetentes restitutionem pensionum perceptarum ultra canones debitos, & obtinuerunt mandatum favorabile una cum sententia adversus exceptionem sententiæ latæ à R. P. D. Fano. à qua sententia, & decreto interposita per Moniales reclamatione ad Tribunal Signaturæ Justitiæ, & deducta sententia jam diu lata ab Emin. Sperelio prodiit rescriptum circunscriptum prædicti decreti, & sententiæ R. P. D. Vicesgerentis, mediante clausula: *Alteri ex integro à sententia Emin. Sperellii cum clausula de causis sine præjudicio rei judicatæ*, & commissio cum fuerit mihi directa, subscripsi ad instantiam dictæ Mariæ Juliæ dubium; *An constet de re judicata, seu potius de causis restitutionis in integrum?* quæ cum interim obierit, illud in hodierna Audientia ad instantiam supradictæ Anastasiæ resolvendum proposui DD. meis, à quibus responsum habui, *affirmativè quoad primam partem, negative quoad*

quoad secundam.

1. Merito jure responsum fuit, *constare de re judicata*, quia usque de anno MDCXCVI. lata fuit sententia ab Emin. Sperellio adversus Mariam Juliam, & alios de Rosis conquerentes de passo judiciali spolio ex sententia R. P. D. Fani, ita quod juxta virtutem prædictæ clausulæ, *sine præjudicio rei judicatæ*, nostræ non sunt partes de illius concursu inquirere, sed quidem supponenda est: (a) 2. solumque remanet investigandi potestas circa injustitiam ejusdem, sine qua frustra imploratur à succumbente remedium restitutionis *in integrum*, taliter ut adigitur perspicuis docere probationibus, se à priori sententia injuste læsum fuisse: (b) 3. potissimum, quia dicta res judicata non provenit ex negligentia succumbentis, quoniam fuit obtenta in contradictorio judicio per triennium agitato cum diuturna ejusdem observantia. (c)

4. Actrix, cui incumbebat onus probandi injustitiam rei judicatæ, ut consequeretur expetitam restitutionem *in integrum*, illam emergere autumabat, ex eo quod cum Maria Julia, aliique de Rosis postulaverint coram Emin. Sperellio, ut pronuntiaret super spolio judicialiter passo ex sententia per defectum citationis nulliter latæ à R. P. D. Fano, & injuste decernente bona, de quibus agitur, & ad quæ jam Moniales erant associatæ, devoluta esse, & proprietatem cum directo dominio fuisse consolidatam cum usufructu favore dicti Monasterii, nihilominus prædictus Eminent. pronuntiavit, *non constare de dicto pratenso spolio, & prædictas exceptiones dicti pratensi spolii non obstitisse, neque obstare*, quapropter in justam tulisse sententiam, cum manifestissimi juris sit constare de spolio, quoties Judex nulliter, & injuste alterum è sua possessione privavit: (d) 5. prædictaque nullitas sententiæ R. P. D. Fani deducebatur, ex quo dicta Maria Julia in prædicto judicio citata non fuerat, qui citationis defectus tanquam de tribus causat nullitatem sententiæ. (e)

6. Verum animadverterunt PP. prædictum citationis defectum non verificari, quippe quia æquipolenter concurrebat citatio ex actis usque ad sententiam inclusivè ibi: *Inter dictum Joann. Baptistam, & alios de Rosa nominibus, &c.* nam sub dicto collectivo pronomine *aliorum de Rosa* in qualibet citatione expresso afficiebatur æque Maria Julia: (f) 7. præmaxime, quia illud collectivum pronomen *aliorum* non manet sub generica, & vaga significatione, ob quam juxta præscriptum juris, & reformationem san. mem. Pauli V. haberi debuisset, ac si citatio facta non esset, sed ejus generica expressio redacta fuit ad specificam significationem per adjectum cognominis *de Rosa*, ita ut cum substantia judicii percuteret coæquale, & commune jus illorum omnium de Rosa, satis est illorum aliquos nominatim citatos fuisse, ut reliqui ejusdem familiæ *de Rosa* sub eadem specialitate cognominis comprehenderentur. (g)

8. Quod comprobatur facto prædicti Joan. Baptistæ, & aliorum *de Rosa*, qui tunc in limine ferendæ sententiæ protestationem emiserunt, *quod citari deberent omnes interesse habentes*, quæ protestatio ita concepta legitur ibi: *Pro D. Joan. Baptista, & aliis de Rosa: præsenti Summ. Actricis num.* 15. proindeque dum ipsi omnes *de Rosa* usi sunt eadem formula citandi, tanquam legitime procedentes, incivile nunc videtur alio jure adversus collitigantem uti: (b) 9. eo magis, quia in illo præambulo associationis judicio ad bona, de quibus agitur, adversus dictos *de Rosa* confirmato in dicta sententia devolutionis, illud inchoatum, & expeditione mandati *de associando* fuit absolutum eadem identica citandi formula ibi: *Contra D. Joan. Baptistam, & alios de Rosa: Summ. Monast. num.* 4. & 5. & nihilominus dicta Maria Julia dissimulans dictæ devolutionis sententiam non dedit de nullitate prædicto judicio associationis, ex quo defecerat ejusdem specifica citatio, sed quidem illud firmum, ac ratum habuit, expolcens non semel, sed bis notulam juratam: ex quo sequitur, ut citandi modus jam in judicio inter eas-

demmet partes approbato perperam nunc reprobetur. (i)

10. Absque eo quod prædictæ nullitati fomentum præbeat defectus deputationis Curatoris *ad Lites* pro legitimatione judicii in persona Mariæ Juliæ tunc minorem ætatem agentis, quoniam, cum in judicio steterint ejus fratres ætate majore æquale jus habentes, ac litem strenue sustinentes, opus haud fuit dicta Curatoris deputatione: (j) ea ratione, quia cum nec diversum, nec plus juris habuisset dicta Maria Julia, quam ejusdem fratres, adhuc Curatore dato, contrariam sententiam passa fuisset: porro quia stantes in judicio idem, & coæquale jus habentes, illudque acerrime tuentes eam evitare non potuerunt; (k) 11. quemadmodum comprobavit eventus, dum sæpedicta Maria Julia anno MDCXCVI. coram Emin. Sperellio suo nomine, & aliorum de Rosa judicium in actione spolii instituit, in quo, licet omnia jura sibi competentia certe deduxerit, nihilominus post triennalem causæ discussionem ipsa non valuit obtinere in firmationem dictæ sententiæ R. P. D. Fani, quinimo pari fratrum sorte succubuit, *citato Summario num.* 8. ex quo eventu recte comprobatur, nihil obesse defectum dicti Curatoris, quinimo nec defectum citationis, si quæ etiam adfuisset, quia hujusmodi nullitas non attenditur, quoties, ubi & Curator fuisset, & citatio intercessisset, adhuc devolutionis sententia præpediri nec potuisset. (l)

12. Ex his satis comperto, actricem defecisse in probatione ejus intentionis circa oppositam nullitatem sententiæ, satagit proinde ostendere ejusdem injustitiam, ex eo quod sæpedictus R. P. D. Fanus perperam judicaverit, factum esse locum devolutioni, ex quo ejusdem actricis auctores defecerint per biennium, & paulo ultra solvere annuos canones, cum de cætero, nisi post lapsum decem annorum ex pacto, canonibus non solutis, devolutioni aperiri potuerit aditus, cum nil certius in contractibus emphyteuticis, quam pacta servari oportere, & secundum ea jus dicere. (m)

13. Verum enim vero PP. visum est facile dilui objectum injustitiæ ex præhabita animadversione, unum quidem formaliter esse instrumentum, licet quoad ejus scripturam duo materialiter sint, alterum existens in Protocollo instrumentorum Franc. Marchetti nunc Sabi Notarii Capitolini de illo rogati, alterum per acta Angelini in solidum pariter rogati cum dicto Marchetto, utrumque sub eadem die XXV. Sept. MDCLIII. in illo quidem Marchetti legitur pactum devolutionis ob non solutos canones per biennium continuum: in altero autem Angelini per decennium continuum; quamobrem, ut colligatur, an rite & recte sæpedictus R. P. D. Fanus processerit, revocandum est ad examen, an potius assertioni biennalis moræ, seu potius decennalis deferendum sit, cum altera eorum necesse sit de errore Notarii, cum utrumque simul consistere nequeat: in quibus circunstantiis Judicis officium est in ambiguis eam sequi sententiam, quæ potiori facti & juris assistentia fulcitur. (n)

Hinc ex parte actricis, ut stari deberet assertioni decennalis moræ, proponebatur in cathegoria circunstantiæ, quod Angelinus erat Notarius Vicarii, Marchettus vero, qui insimul rogatus est, erat Notarius Capitolinus, ideo præsumitur, quod Angelinus, tanquam dignior, instrumentum rite fecerit, dum inter Notarios in solidum rogantes, qui dignior est, minutam extendit, & coram testibus instrumentum legit, & alter recipit ab illo exemplum, redigitque inter suos rogatus: maxime quia ipse resolvit taxam Archivio, & in eo copiam exhibuit.

14. Quod quidem, quidquid sit quisnam eorum alterutro sit dignior, nam Notarii Capitolini formatum habent Collegium cum suo Decano pluribus Apostolicis Constitutionibus condecoratum, ut ex collatione Statuti ejusdem Collegii, supradicta tamen circunstantia referenda est inter simplicem præsumptionem, aut possibilitatem excludit, nimirum, quod & ab ipso Marchetto Connotario confecta fuerit minuta, & extensum instrumentum, cum id pendeat à libero contrahentium arbitrio, vel Monialium, vel Deputatorum, vel ejusdem Emphyteutæ, qui maluerint potius principaliter uti Marchetto, quam Angelino; taliter ut objec-

(a) Rota in Spoletana, seu Sabinen. *Census* super *reservatis* 21. Jan. proxime præteriti, §. *Quandoquidem*, coram me.

(b) Rot. decis. 75. n. 10. cor. Herrer. & in Engubina *Concursus* 16. Jan. proxime præteriti, §. *Etenim*, cor. me.

(c) Rot. in Roman. *Pensionis* 7. Mart. proxime præteriti, §. *Merito quidem*, cor. me.

(d) Aob. in cap. *Conquerente*, n. 8. de *Restit. spoliat.* cum concord. per Rot. in decis. 6. n. 1. tit. de *Subhast.* coram Emin. Falcon.

(e) Vant. de Nullit. ex defect. jurisdict. num. 6. Rot. decis. 396. n. 6. cor. Cavaler.

(f) Ut late discusso articulo firmavit Rot. in Terracinen. *Spolii* 7. Decem. 1725. à §. *Hujusmodi* ad plures seq. & in confirmatoria 3. Martii 1727. §. *Et quidem ulrobique*, cor. bon. mem. Crilpolt.

(g) Juxta bene firmata in decis. 682. n. 5. cor. Merlin. decis. 188. n. 13. part. 7. recent. & ad ornat. Card. de Luc. decis. 26. n. 1. & seq. lib. 4. tom. 1. & late in citata Terracinen. *Spolii* 7. Decemb. 1725. §. *Minime*, & 3. Mart. 1727. §. *Et quidem*, cor. bon. mem. Crilpolt.

(h) Rot. in Romana, seu Perusina super *annuis legatis* 15. Jun. 1731. §. *Quoloque* cor. me.

(i) Ad text. in cap. *Sancti*, de *Regul. jur.* in 6. leg. *Si quis*, ff. *Quod quis jur. in alter.* Rot. in Romana *Primogenituræ de nobilibus* super *reservatis* 21. Februar. 1729. §. *Verum enim* cor. me.

(j) Ut firmavi in meis Observ. Pract. legal. part. 1. observ. 1. n. 47. & seq. Adden. ad Burat. decis. 440. sub n. 9. & Rot. cor. Emin. Falcon. decis. 17. num. 4. tit. de *Expens.*

(k) Ut prosequitur citata decis. 17. n. 4. vers. *Fortius*, cor. Emin. Falcon. & decis. 78. n. 25. cor. Anfald. & prius dixi in dict. mea Observ. n. 48. ubi concordan.

(l) Vant. de Nullit. tit. Quibus mod. lent null. defend. poss. n. 18. & 107. Ubert. de citat. cap. 14. n. 100. tom. 3. Surd. conf. 181. num. 28. & conf. 217. n. 17. Rot. decis. 291. n. 5. part. 10. decis. 267. n. 15. part. 19. recent. & decis. 577. à n. 11. & seq. cor. Molines, tom. 1.

(m) Leg. 1. & 2. Cod. de *Jur. emphyt.* Giovagnon. consil. 44. n. 1. lib. 2. Cald. de Jur. emphyt. lib. 1. quæst. 8. n. 9. & Rot. decis. 463. n. cor. Dunoz.

(n) Leg. *In obscuris* 105. ff. de *Reg. jur.* cap. *Inspicimus* eodem tit. in Cagnol. in leg. *Semper in obscuris* 19. num. 6. ff. eod.

objectata circunſtantia remanet omnino æquivoca, ex quo non probet hoc eſſe, quod contingit abeſſe; (o) præſertim, quia caret etiam aſsiſtentia facti, dum non conſtat, dictum Angelinum taxam ſolviſſe, nec dictam copiam in Archivio tradidiſſe, quoniam documentum ad id exhibitum, *in Summ. reſp. Actricis num. unic.* loquitur de altero ratificationis inſtrumentum die X. Mart. MDCLIV. rogato; atque æquè alienum à veritate dignoſcitur aſſ copiam exhibitam fuiſſe in Archivio juxta atteſtationem Notarii, *Summ. replicationis Monaſterii num. unic.*

15. Ejuſdem irrelevantiæ comperta eſt altera animadverſio deducta, ex eo quod in illo Angelini legantur verba, *dieci anni continui*, proinde, attento illo adjectivo *continui*, iſtud minus congruit erroneæ aſſertioni decem annorum, ſed magis conſonat decennali temporis protractioni: etenim in præſenti non cadit indagatio circa nudam ſignificationem nominis *continui*, quando quidem, & iſtud vocabulum intelligitur juxta ſubjectam materiam pro qua recipitur, quandoque etiam pronuntiamus per dimidiam horam continuam, vel duos dies continuos, & ſimilia, unde de per ſe remanet ambiguum, nec adverſatur expreſioni duorum annorum, ſed trahit adjectum ad jam expreſſam ſignificationem; in ſubjecta namque materia hæc continuatio exponitur in gratiam emphyteutæ pro qualificanda mora, quæ majori, vel minori præfinitioni temporis alligatur, taliter ut ſi emphyteuta ſolveret primo anno, ſecundo non, rurſus tertio ſolveret, & quarto non, non fieret locus devolutioni, quia non interceſſiſſet duorum annorum mora continua. (p)

Altera circunſtantia, qua ex parte actricis confoveri prætendebatur veritas d. aſſertionis decem annorum deducebatur ex præcedenti pacto in inſtrumento appoſito erogandi ſcut. 1000. *fra il termine d' anni dieci* in augmentum, & meliorationem rei emphyteuticæ, ac ſi veriſimile non ſit, minori temporis ſpatio paciſci voluiſſe devolutionem in caſu non ſolutionis canonum, ne alias breviori temporis curſu meliorationis commoda domino directo cederent.

16. Etenim excitata paritatis illatio non quadrat, quia inter unum, & alterum pactum latum nimis intercipitur diſcrimen, quod enim melioramenta caderent ante decennium, ſi breviori tempore locus fieret devolutioni, efficitur caſus poteſtativus ex libero emphyteutæ arbitrio, debita ſuo tempore canonis ſolutione evitandus, ſecus, ſi devolutionis caſus parificandus eſſet cum ſuppoſito decennio, tunc enim in certum domini directi præjudicium verteretur ejuſdem emphyteutæ arbitrium, quodammodo caſum devolutionis eludens, quia cum decennium pro devolutione adhuc retineret illud adjectivum *continui*, ſequeretur, quod emphyteuta poſſet ſolvere, vel non ſolvere integros canones præſcripto tempore abſque incurſu caducitatis, quoniam & in nono anno poſſet canonem unius anni perſolvere, ſic & poſtmodum in octavo anno alium canonem perſolvere, abſque eo quod verificetur devolutionis caſus, eo quia in ipſum animadverti non poſſet, eveniſſe continuam decennalem moram in ſtipulatione deductam pro caſu devolutionis. (q)

17. Proindeque æquior, & magis conſentanea diſpoſitioni juris, ac accommodata ſolito ea intelligentia eſt, ut, ſepoſita d. paritate, utraque tempora operentur in caſu ſuo, nam in utroque diſsita ineſt ratio, quia in illo meliorationis, cum agatur de lucro captando, domini directi æquiras expoſcebat, ut decennium præfinitum fuerit, ad hoc ut commodius emphyteuta pactum adimpleret; in altero autem ſolutionis canonis, quia agitur de damno evitando dicti domini directi, utique biennium veriſimilius juxta frequentem inveſtiturarum morem definitum cenſetur, atque per errorem decennii verba adſcripta fuiſſe, ne ex dolo emphyteutæ ipſius jus deterius efficeretur. (r)

Ejuſdemque irrelevantiæ eſt altera animadverſio, videlicet quod pro parte monitorii in judicio acto cor. d. R. P. D. Fano repetitum fuerit inſtrumentum in Actis Angelini rogatum: etenim licet relatio facta ſit ad inſtrumentum, hæc quidem valet, ut admiſſa ſit exiſtentia talis inſtrumenti, quod nunquam negatum fuit, neque negatur à Monaſterio, utpote rogatum in ſolidum cum Marchetto Connotario, ſed ſubſtantia quæſtionis percutit dictam erroneam expreſionem, quæ per relationem ad illud nullo pacto approbata fuiſſe dici poteſt, quoniam, abſtractive præciſa dicti erroris cognitione, Monaſterium, ſeu ejus Procurator per veram cognitionem binnalis conventionis egiſſe dicitur, dum & in publico inſtrumento à d. Connotario Capitolino pariter rogato cubitalibus verbis legitur dicta biennalis conventio, idemque legebatur in copia antiqua, quam prædictum Monaſterium colligatam ſervabat in Libris ejus aliorum inſtrumentorum, ita ut longe erat tum à cognitione, tum à cogitatione, quod alter Connotarius Angelinus in ejus extenſione inſtrumenti loco duorum annorum erronee conſcripſerit *decem annos*.

18. Qua facti circunſtantia perpenſa, dicta relatio ad effectum approbativum trahi non poteſt, dum ex ipſa ſimpliciter reſultaret tacita approbatio, quæ vincere nequit expreſſam cognitionem, quæ ex geminis inſtrumentis certò certius in contrarium habebatur: (ſ) 19. præſertim, quia agitur de relatione per Procuratorem in calore judicii facta, quæ, cum tendat in committendo utique ſuo principali præjudicium, inferri nequiverat; (t) 20. multo magis in præjudicium Loci pii. (u)

Confutatis facti circunſtantiis per actricem onus probandi habentem adductis, quarum aliæ in facto deficiebant, aliæve non relevabant in jure, nec porro ab omni ſua ambiguitate depuratæ erant, aut ſaltem non dilucide propoſitæ, prout eas in genere concludenti adducere adigebatur actrix è conſpectu circunſtantiarum facti, & præſumptionis, non hominis, ſed Juris, quæ militabant pro evincenda ſæpedicta erronea expreſione favore Monaſterii.

21. Et quidem ex facto, dum Moniales docuere, penes ipſas exiſtere publicum inſtrumentum extenſum in Protocollo alterius ex Connotariis de illo inſolidum rogatis, nec non aliam copiam antiquam inſertam in Libris d. Monaſterii, & in utroque legitur conceptum pactum devolutionis ex biennali mora in non ſolvendo canones, quæ documenta tanquam antiqua, & geminata mirificè conferunt, ut, veritate detecta, locus eſſet mutationi d. expreſionis decennalis moræ, ex quo declaratur, quod factum eſt. (x) Ut diverſa expreſio tribuatur errori Juvenis officii extenſoris, qui & facile decipi potuiſſet, conſtat, eo quia res eſt de emphyteuſis inſtrumento, in quo in parte præcedenti, & ſubſequenti inerat inſolita pactio faciendi melioramenta infra decennium, ita quod, cum ſub oculis extenſoris iſta temporis præfinitio jam ceciderit, nil mirum ſi ex errore irrepſerit in parte intermedia inſtrumenti ſimilis decennalis expreſio, nam dato ſubjecto errandi, veriſimiliter error præſumitur.

22. Adſtipulatur ſiquidem ad veriorem comprobationem dictæ erroneæ expreſionis, non ſolum hominis, ut eſt receſſus à ſolito inveſtiturarum in convenienda caducitate ob non ſolutionem canonis, quæ in more eſt ad biennium, ſed quoque juris præſumptio, qua cavetur, ut, cum agitur de emphyteuſi Eccleſiaſtica ad differentiam laicalis, ob non ſolutos canones per biennium aperiatur actio *pro devoluto*: (y) 23. taliter, ut pactum ambigue conceptum ita interpretari oporteret, ut conſentanee ad hujuſmodi Juris diſpoſitionem intelligatur: (z) 24. imò, quod etſi nulla ambigendi ratio interciperetur, contrahentes ita inter ſe certe paciſci voluiſſe, tale pactum uti damnoſum Eccleſiæ efficax non cenſetur, niſi approbatione Beneplaciti Apoſtoli expreſſe authorizatum fuerit. (a)

25. Quin proſit exceptio, prædictum Beneplacitum in d. emphyteuſis inſtrumento reſervatum, ac revera poſtmodum obtentum fuiſſe: etenim, licet ex poſt obtentum fuerit, idem tamen eſt, ac ſi impetratum non fuiſſet, quia in eo, nec legitur dicta decennalis dilatio, neque ſolito, neque diſpoſitioni Juris conſona, ac in eo approbatur dumtaxat conceſsio in genere cum ſimplici expreſione annui canonis ſcutorum 80. & cum pacto meliorandi pro ſummâ ſcutorum mille abſque ulla temporis mentione, prout etiam patuit ex ſententia lata

(o) Leg. *Neque natales*, Cod. de *Probat.* Rot. in Paderbonen. *Primariarum precum* 25. Jun. 1728. §. *Quarenus*, cum Rev. P. D. Aldrovando.

(p) Juxta Teoricam Salicet. in leg. 2. Cod. de *Jur. emphyt.* Bald. in Auth. *Qui rem*, Cod. de *Sacroſ. Eccleſ.* Cotbui. de *Jur. emphyt.* tit. de Cauſ. privat. ob non ſolut. canon. quæſt. 13. Fulgin. cod. tract. tit. de Sol. can. quæſt. 7. num. 5.

(q) Ut tradit Fulgin. de Emphyt. tit. de Solut. canon. quæſt. 7. n. 7.

(r) Contra regulam text. in leg. *Proculus*, ff. de *Damn. infect.* leg. fin. §. *Licentiam*, Cod. de *Jur. deliber.* leg. *Juris ignorantia*, ff. de *Jur. & fact. ignor.*

(ſ) Ex notatis per Rot. deciſ. 130. num. 4. deciſ. 144. n. 9. cor. Emer. deciſ. 79. n. 12. & 13. deciſ. 371. n. 10. part. 16. recent.

(t) Caſtr. in leg. *Non ſolum*, n. 2. ff. de *Procur.* Rot. deciſ. 452. n. 19. cor. Coccin. deciſ. 259. n. 9. cor. Bich. deciſ. 602. n. 9. cor. Caprar.

(u) Ut proſequuntur gloſ. in leg. *Sicut*, verb. *Non debetur*, ff. *Quod cujuſque univerſ. nom.* Alber. in leg. *Nulli*, n. 12. ff. eod. Rot. deciſ. 180. num. 11. cor. Cerr. deciſ. 684. n. 25. cor. Molines, tom. 3. Part. 1.

(x) Ad text. in leg. 6. §. *Veritas*, ff. de *Offic. præſid.* Felin. in cap. *Qualiter*, & *quando* I. n. 27. verſ. *Facit*, de *Acuſat.* & optime Rot. deciſ. 56. n. 9. & 10. cor. Mol. tom. 1.

(y) Cap. *Poſuit*, de *Locat.* Auth. *Qui rem*, Cod. de *Sacroſ. Eccleſ.* & in §. *Scire autem*, Auth. *De non alienand.* Clar. in §. *Emphyt.* quæſt. 8. in princ. Rubr. de *Solut. canon.* fol. 434. n. 9. Corbul. de Cauſ. privat. ob non ſolut. canon. in princip. Fulgin. de Jur. emphyt. tit. de Solut. canon. quæſt. 1. n. 1. & quæſt. 10. n. 2. & ſub tit. de Var. caduc. quæſt. 1. num. 16. Rot. deciſ. 719. n. 1. Part. 4. recent. tom. 3. deciſ. 483. n. 29. cor. Bich.

(z) Rocc. Diſput. Jur. cap. 65. n. 35. tom. 1. Card. de Luc. de Emphyt. diſc. 31. n. 4. in fin. Franc. deciſ. 191. n. 11. & ſeq. Rot. deciſ. 319. & deciſ. 384. n. 6. cor. Rev. P. D. Criſp.

(a) Curt. Jun. in Tract. de Feud. Part. 2. quæſt. 6. n. 22. & 23. Mantic. de Tacit. & ambig. lib. 22. tit. 22. num. 5. Fulgin. de Jur. emphyt. tit. de Var. caduc. quæſt. 1. n. 3. & optime Rot. deciſ. 20. n. 12. poſt Card. Albit. de Inconſt. in judic.

pro ejusdem Beneplaciti executione ; proindeque authorizare non valuit suppositam decennalem dilationem, quæ non fuit expressa, ut opus fuisset, dum etiam expressa, beneplacitum concessum non fuisset, vel saltem difficilius. (b)

26. Hactenus animadversa uberius confirmantur, quia deducta exceptio ab assertione decennalis moræ non erat de apicibus Juris, sed obvia in littera alterius instrumenti jam in actis indicati, unde verisimile non est, reos conventos, tum in judicio devolutionis, tum in altero successivo spolii illam non deduxisse, ne ea exceptione succumberent in judicio devolutionis, & respective vincerent in judicio spolii : (c) ita ut, cum in utroque judicio succubuerint, datum est intelligere, quod non minus ex partium placito, quam ex laniori judicantium sensu in conflictu dissonantium assertionum instrumenti, à duobus tamen Connotariis conscripti, illa comperta pro vera fuerit, quæ præ se fert biennalem moram, utpote solito magis uniformem, & dispositioni Juris consonam, quæ, tanquam in tempore proximo rei gestæ bis in judicio canonizata, nunc in civile videtur tempore tam remoto in dubium revocari. (d) Cæterum præfata res judicata confirmata remanet ex altero devolutionis incursu, quoniam non solum in instrumento aderat pactum devolutionis ob non solutos debito tempore canones, sed etiam alterum, in casu quo intra terminum decem annorum non erogarentur sc. 1000. in augmentum & meliorationem rei emphyteuticæ, adeo ut in casu non adimplementi utriusque pacti, & aliorum in dicto instrumento appositorum res haberetur pro devoluta, & à domino directo apprehendi posset propria auctoritate possessio, ita ut nec emphyteuta ulteriorem consequatur dilationem pro purgatione moræ, ibi : *Che due mesi di tempo à purgare la mora, e non più, perche così, &c. è per patto, &c.*

27. Idcirco, cum emphyteuta spatio plurium annorum morosus fuerit in pensitatione canonum, insimulque prætermiserit juxta enuntiatum pactum meliorare, & augere rem emphyteuticam, quinimo constiterit illam deteriorem fecisse, *Summario Monasterii n.* 7. sequitur, quod ex alterutro convento pacto commissa fuerit stipulatio caducitatis, seu devolutionis, rectaque via utile dominium cum directo consolidatum extitisse : (e) atque hunc meliorationis defectum secludere conabatur actrix ex eo nimirum, quia in emphyteusim concessa fuit una tantum domus cum area contigua ; cumque autem Monasterium mandatum *de assciando* obtinuerit super duabus domibus, quarum altera stemmata gentilitia familiæ de Rosa præ se ferebat, in aperto ponitur, quod revera melioratio sequuta fuerit, sine qua dicta nova domus adesse non potuisset.

28. Submovebatur objectum ex contraria verificatione facti, quoniam constitit, per Monasterium ædificatam fuisse dictam novam domum, ut ex peritia, & mensuratione laboreriorum facta ab Architecto Fontana, *Summ. Monasterii num.* 7. tum ex ipso judiciali accessu facto ab Emin. Sperellio ad instantiam auctorum ipsiusmet actricis, ut ex documento dicti accessus dato, *in Summ. responsionis Monasterii num. unic.* tum etiam, ex quo de tempore acceptatæ devolutionis taliter reperta est in statu ruinoso domus, ut pro ejusdem reparatione oporterit conspicuam erogare summam, *dict. Summ. n.* 7. unde constito de dicta nova ædificatione, immo, & constito de illius notabili deterioratione, per necesse sequitur, ut jure merito commissa fuerit stipulatio devolutionis : (f) 29. ita ut, etiam si devolutio seu caducitas ex pacto conventa non fuisset, adhuc tamen de jure succederet, (g) 30. & ex natura contractus, quæ ad meliorandum conceditur, jure merito, dum deterior fit ex facto emphyteutæ, ipsa resolvitur. (h)

Remque emphyteuticam deteriorem effectam fuisse ex negligentia, vel ex pacto non adimpleto ab ejus auctoribus, ipsamet actrix ci-

(b) Ad tradita per Rotam, decis. 53. n. 2. & seq. cor. Priol. & decis. 198. num. 6. & 12. cor. eod. decis. 1124. n. 23. cor. Molin. tom. 4. Concordan.

(c) Ut in simili ratiocinatur Rot. in decis. 218. n. 11. cor. Beninciasa.

(d) Felin. in cap. *Cum Bertoldus*, n. 28. de *Re judic.* Bart. cons. 56. vol. 2. per tot. & Rot. decis. 23. à n. 13. & seq. cor. Emin. Falcon. tit. de *Solut.*

(e) Bald. in leg. fin. in ult. nota in lect. Cod.de *Jur. emphyt.* Jas. in leg. 1. n. 11. Cod. eod. Corbul. de Emphyt. tit. de Caus. privat. in observ. pract.prope fin. Rutin. consil. 110. n. 1. vol. & cons. 167. n. 18. eod. vol. Rodoan. de Reb. Eccles. non alien. tit. de Re Eccles. alien. quæst. 2. cap. 22. n. 10. Card. de Luc. de Feud. disc. 5. n. 16. & Surd. decis. 170. in princ.

(f) Jas. in leg. 1. num. 11. Cod. de *Jur. emphyt.* Ruin. cons. 110. n. 1. & cons. 167. n. 18. lib. 1. Corbul. de Jur. emphyt. tit. de Caus. privat. in Observ. Pract. circa fin. Rot. decis. 41. n. 9. part. 12. recent.

(g) Auth. *Qui rem*, Cod. de *Sacrof. Eccles.* cap. *Potuit*, §. *Emphyt. quodque*, de *Locat.* Bald. in leg. fin. in ult. notab. in 2. lect. Cod. de *Jur. emphyt.* Rodoan. de Reb. Eccles. non alien. tit. de Caduc. quæst. ult. cap. 12. n. 12. Fulgin. de Emphyt. tit. de Solut. canon. quæst. 2. Rot. decis. 485. cor. Bich.

(h) Ut late Fulgin. de Jur. emphyt. tit. Var. caduc. quæst. 2. n. 1. ubi concord.

citra contentionem persentit, eo ipso quod autumat, caducitatem à Monasterio remissam fuisse, ex quo post acceptatam devolutionem petierit associari, ut de canonibus decursis & decurrendis se satisfaceret, ac possessionem ex hoc titulo apprehenderit ; ast objectum non profuit, quoniam, pro eo quod attinet ad factum, comperierunt DD. Monasterium usque à mense Aug. MDCLXIX. instituisse judicium super acceptatione incursæ caducitatis, idemque reperiisse in mense Junio MDCLXX. *Summ. Monasterii num.* 3. ac die XXX. Octob. ejusdem anni instetisse pro solutione canonum, ac mandatum *de assciando* exinde obtentum executioni demandasse die XXV. Feb. MDCLXXI. successive prosequens devolutionis petitionem, sententiam desuper reportasse die VII. Januar. MDCLXXII.

31. Quamobrem impertinentes efficiuntur termini remissionis caducitatis ex petitione canonum, eorumque exactione, quatenus ista probaretur intermedio tempore sequuta ad diem prolatæ sententiæ super caducitate, quia speciale est in emphyteusi Ecclesiastica ad differentiam laicalis, ut licite exigantur canones decursi, & decurrendi usque ad diem, quo judicium super devolutione absolvitur. (i) Et merito, quia prætensa petitio canonum post intentatum devolutionis judicium præ se ferret dumtaxat tacitam & præsumptam, non veram & expressam remissionem caducitatis, ideoque hujusmodi præsumpta tacita remissio recte submovetur expresso dissensu in contrarium emanante ex ipsamet actorum prosequutione seu insistentia, ad effectum consequendi caducitatis declarationem, 32. cum taciti virtus ab expresso infirmetur. (j)

33. Quod procederet, etiamsi doceretur, canones adhuc post latam devolutionis sententiam exactos fuisse, quia sicuti per declarationem caducitatis acquisitum fuit jus Monasterio, ita ab eo evelli non potuit ex tacito facto Deputatorum, seu Procuratoris ejusdem, (k) 34. adjuvante ratione, ut, quemadmodum ad acceptandam devolutionem opus est speciali Procuræ mandato, ita æque ad illam remittendam tacitum vel generale inefficax reputari oportet. (l)

Ejusdemque irrelevantiæ detectum est successivum diffugium in eo repositum, videlicet, sæpedictum Monasterium acceptasse devolutionem non ex capite deteriorationis, seu meliorationis non factæ de re emphyteutica, sed ex capite dumtaxat non solutionis canonum : etenim hæc facti assertio ex summarii utriusque collitigantium lectura datum non est invenire, quod sub tali specifica, & discretiva petitione devolutio postulata fuerit, sed quidem acceptata, & canonizata sub generica petitione ibi: *juxta formam pacti expressi instrumento investituræ.*

35. Cum itaque in prædicto instrumento versus finem hujusmodi pactum legatur ibi: *Item convengono, che in evento, nel quale detto Ascanio, e suoi mancassero in alcuna parte del presente instromento, e cose contenute in esso non adempiranno, comme sopra, allora, ed in tal caso d. casa, e sito* ipso jure, & ipso facto *s' intendano devoluti à d. Monastero assieme con tutti li miglioramenti, e l'utile dominio con il diretto &c. con il tempo della purgazione della mora, come sopra, &c.* quo posito, cum inter diversa ejusdem emphyteusis pacta, tam illud devolutionis ob non solutos canones, quam alterum ob non factam meliorationem contineatur pro casu devolutionis incurrere, consequens fit, sub recitato finali pacto contineri præenunciata dicta duo pacta, recteque tam in petitione, quam in sententia pronunciatum fuisse juxta formam pacti expressi in eodem instrumento investituræ, cum jam constet, per emphyteutam uni & alteri pacto contravenisse, utpote conventa in pluribus casibus non est necessaria simultanea singulorum pactorum individua verificatio, sed sufficit alterum ex illis verificatum fuisse. (m) Immo ex facto ipso auctorum præfatæ actricis datur intelligi, quod judicium motum coram R.P.D. Fano non erat dumtaxat super caducitate incursa ob non solutos canones, sed etiam super altero pacto non sequutæ meliorationis, quippe quia, ut redarguerent de injustitia sententiam R.P.D. Fani, insteterunt coram Emin. Sperellio super hoc capite removendi deteriorationem, ac probandi

(i) Plene firmant. ad text. in Auth. *Qui rem*, Cod. de *Sacrof. Eccles.* ibique Paul. de Castr. n. 5. Clar. in §. *Emphyteusis*, quæst. 10. n. 2. vers. Hæc tamen omnia, & optime Rota, decis. 1140. n. 12. cor. Emer. Jun. repetit. penes Card. Albic. de Inconstant. in judic. decis. 35. n. 11.

(j) Arg. text. in leg. *Cum filio*, §. *Filio impuberi*, ff. de *Vulg. & pupill.* & in terminis caducitatis bene Rot. in Romana *Associationis*, seu *devolutionis* 29. Jan. 1725. §. *Verum*, cor. Rev. P. D. Aldrovand.

(k) Ex firmatis per Anchar. in cap. *Potuit*, n. 18. vers. Et nunc, aut habuit, Rot. cor. Bich. decis. 241. n. 19. & seq. cor. Cerro, decis. 357. n. 12. & 13. & cit. Emerix citata decis. 1140. n. 13. ubi concord.

(l) Paris. cons. 86. n. 17. vol. 4. Berò, cons. 116. n. 10. lib. 1. Menoch. cons. 460. n. 14. Corbul. de Emphyt. tit. de Privat. ob non solut. can. limit. 24. n. 16. Adden. ad Buratt. decis. 617. sub n. 8. vers. Secundo limitatur, & Rota, decis. 33. n. 7. part. 13. recent. ubi concord.

(m) Ad regulam text. in cap. *In alternativis*, de *Reg. jur.* in 6. & Surd. decis. 180. n. 1. & Rot. decis. 41. n. 10. part. 12. recent. & decis. 356. n. 1. cor. Merlin.

meliorationem in re emphyteutica, adeo ut perierint, simulque obtinuerint ad accessum deveniri; hoc profecto clare demonstrat, non tam super non solutione canonum processisse R. P. D. Fanum, sed etiam super omissa meliorationе, & subsequuta deterioratione; aliter enim pars inutiliter petiisset, & Judex inconsulto annuisset dictæ petitioni accessus, qui suapte natura alteram præ se ferre nequibat probationem, quam illam dignoscendi, an revera domus meliorata, vel deteriorata fuerit, ut locus esset cognitioni, utrum juste super devolutione pronunciatum fuisset.

36. Ex quibus omnibus cum plene apud PP. constiterit, sæpedictam R. P. D. Fani sententiam rite, & recte prolatam fuisse, itidem & agnoverunt in consequentiam descendere, parem fovere justitiam sententiam Emin. Sperelli latam adversus querelam propositam ab auctoribus præsentis actricis sub specie, quod R. P. D. Fanus injuste, & spoliative processerit; ita ut recogitantes ad modum & tempora, quibus in præteritum hæc ptætensio in litem deducta vel restaurata fuit post plurium annorum interjectam acquiescentiam, utique nunc visum est, post lapsum sexaginta annorum, & ultra à die latæ sententiæ super devolutione, & respective triginta sex annorum à die rejectæ petitionis sub specie spolii passi, præsentem instantiam, non jure, sed potius ex invidia moveri, sub spe lucri captandi in re emphyteutica sumptibus domini directi, adeo notabiliter meliorata, & in elegantiorem formam redacta in perniciem ejusdemmet domini directi habentis pro se geminas sententias tam diu observatas, ex partium interpollata contradictione receptas, & in judicatum transactas, ita ut, ubi etiam res figurari posset aliquo modo dubia, cum dominus directus stet in causa pro damno evitando, emphyteuta vero pro lucro captando, utique satis esset hæc diuturna possessio authore Prætore conquisita, ut repellenda esset actrix ab ejus petitione concludenter probata. (*n*)

Et ita utraque, &c.

EADEM CORAM EODEM.

Veneris 13. Mart. 1733.

ARGUMENTUM.

Habetur in præcedenti Decisione, quæ confirmatur.

SUMMARIUM.

1 *Restitutio in integrum tribuenda est, constito de injustitia rei judicatæ.*

2 *Citatio certæ personæ, & aliorum de ejus familia omnes afficit.*

3 *Et sufficit pro validitate judicii.*

4 *Cohabitatio cum persona expresse nominata in citatione non requiritur ad effectum alias personas citandi, sed communis causa, & identitas familiæ.*

5 *Pupillæ dandus est Curator* ad lites.

6 *Hujusmodi deputatio supponitur, ubi agitur de sententia antiqua executa, & diu observata.*

7 *Auctoritas Judicis supplet defectum citationis.*

8 *Defectus Curatoris nullitatem non parit, ubi, eo deputato, sententia declinari non potuisset.*

9 *In negotiis minorum, non tam quomodo, & quibus solemnitatibus, sed quid in substantia factum sit, inquiritur.*

10 *Scriptura cancellata præsumitur anterior, & minuta potius, quam originalis.*

11 *Explicatur præcedens conclusio.*

12 *In conflictu duorum instrumentorum prævalet illud, cujus pacta juris dispositioni sunt magis consona.*

13 *Devolutio ob deteriorationem de jure procedit in emphyteusi.*

14 *Deterioratio probatur ex accessu ab emphyteuta requisito.*

15 *Dictio* seu *est declaratoria ejusdem rei.*

16 *Emphyteuta, agendo pro reintegratione, postquam dominus directus dominium utile judicialiter recuperavit, suam intentionem probare tenetur.*

DECISIO XIII.

QUod ab Ascanio Rosa, ejusve filiis emphyteutis canones soluti non fuerint, & quod ab iisdem intra præstitutum tempus emphyteuticus fundus non fuerit juxta conventam pactionem melioratus, Moniales S. Matth. dominæ directæ, protestatione facta de acceptanda devolutione, mandatum *de associando* obtinuerunt; reassumptoque illico devolutionis judicio coram bon. mem. R. P. D. Fano, ab eodem emphyteutica bona ad dominas directas devoluta esse, judicatum fuit. Post diutinum vero 22. annor. silentium ab hæredibus

(*n*) Ex late animadversis per Rotam in Perusina *Reintegrationis* 4. Dec. 1730. & 7. Maii 1731. & in Panen. *Immissionis* 21. Januar. proxime præteriti fere per tot. cor. me.

bus dictorum de Rosis adversus dictas Moniales judicium spolii instructum fuit coram clar. mem. Card. Sperellio, tunc Vicesgerente, à quo tamen reæ conventæ ab impetitis absolutæ fuere.

Longaque diffitorum temporum intercapedine variatis judiciorum vicissitudinibus, Maria Julia de Rosis cor. moderno R. P. D. Vicesgerente victrix tandem evasit, sed circumscripto per Signaturam Justitiæ postremo hoc judicato, delegata fuit mihi commissio cum clausula devolutiva, ad cujus tramites proposito in Sacra Rota dubio, Patres censuerunt, *constare de re judicata*, ut latius enarravi in præterita decisione sub die XXVI. Maii MDCCXXXII. adversus quam, cum succumbenti datum fuerit beneficium novæ audientiæ, inito examine, responsum est, *standum esse in decisis.*

1. Iterum Anastasia moderna actrix sententiam bon. mem. Fani in judicio devolutionis latam, invaliditatis & injustitiæ incusabat, qua injustitia & invaliditate supposita, inferebat, subsecutam sententiam clar. mem. Sperelli, per quam actio spolii rejecta fuit, manifesta injustitia laboraviſſe, & consequenter concludebat, hanc ipsam Sperellii sententiam, uti injustitia laborantem, in rem judicatam transire nequiviſſe, proindeque ipsi actrici adversus eandem sententiam restitutionem *in integrum* tribuendam esse. (*a*)

2. Ratiocinium istiusmodi totam Patrum curam traxit ad excutiendam rursus validitatem, & justitiam dictæ primævæ sententiæ R. P. D. Fani, & cum super validitate à dicta actrice objiceretur legitimæ citationis defectus, hunc non obesse, visum est: nam satis de legitima citatione constare censetur, ubi ex productione habemus, illam executam fuisse contra Joan. Baptistam, & alios de Rosis: expressio enim nominis collectivi, *& alios*, satis indicat, citationem non esse restrictam ad solum Joannem Baptistam; (*b*) adjectio vero cognominis *de Rosis* eandem collectionem satis quoque determinat, & refert ad Mariam Juliam, quæ iden habebat cognomen, eandem fovebat causam, & in eodem versabatur interesse: (*c*) facta autem hujusmodi determinata citandorum collectione, abunde satisfactum videtur, nedum præscripto Juris communis, sed & reformationi sa. me. Pauli V. ut relat. concordant. (*d*)

4. Ad declinandam vero hanc responsionem actrix contendebat, in dicta collectione non videri determinatam personam dictæ Mariæ Juliæ, ex quo hæc de tempore executæ citationis non cohabitabat cum dicto Joanne Baptista in præfata citatione expressim nominato; sed & in Sacro Tribunali existimatum est, neque hoc assumptum actrici prodesse: nam dicta cohabitatio insimul cum persona expresse nominata, & cognominata in citatione non videtur præcise deliderata ad effectum determinandi alias personas citandas, sed communis potius causa, & commune interesse, & identitas familiæ, & sanguinis conjunctio præcipue considerata censentur. (*e*)

5. Citationis defectu sublato, recurrebat actrix ad alium defectum Curatoris, qui Mariæ Juliæ tunc pupillæ dandus erat; (*f*) sed & hoc quoque assumptum neque aliquid relevare, judicatum est, vel quia non satis in facto dictus defectus concluditur, nam lis agitata fuit sub ann. MDCLXXI. & MDCLXXII. acta vero hujus anni non integra reperiuntur in Broliardo.

6. Ideoque integrorum actorum deficientia in tanta temporum antiquitate cogit nos, ut præsumamus, omnia rite recteque gesta fuisse, nihilque juxta Juris præscriptum omissum esse, (*g*) 7. vel quia res est de actu judiciali, in quo ipsa judicis authoritas defectus hujusmodi supplere assolet, (*h*) vel denique quia omnes quæcumque objectiones adversus d. sententiam à Maria Julia cumulatæ usque ab ann. MDCXCVI. per sententiam clar. mem. Sperellii fuerunt rejectæ.

8. Is enim litis exitus satis nos præmonitos habet, non adeo sollicitos esse debere super Curatoris deputatione, quoties, eo quoque deputato, devolutionis sententia declinari non potuisset, (*i*) 9. ea videlicet militante ratione,

(*a*) Ad tradita per Rot. in Altamurana *Funerum* 21. Mart. 1727. §. *Licet enim*, cor. me.

(*b*) Ad notata per Rot. cor. Emer. Jun. decis. 105. n. 7.

(*c*) Ad bonum text. in §. *Si quis in nomine*, Instit. de *Legat.*

(*d*) Firmat præterita dec. §. *Verum*, & §. *Præmaxime*, cor. me.

(*e*) In decis. 168. n. 13. Part. 7. recent.

(*f*) Per text. in leg. *Curator* 3. §. *Authore Prætore*, leg. *In universis*, Cod. *Quib. dar. tut. poss.*

(*g*) Castrens. in leg. unic. n. 4. & Alexand. ibid. n. 11. ff. de *Re judic.* Roland. à Vall. conf. 99. n. 22. lib. 2. Menoch. de Præsumpt. lib. 2. præsumpt. 3. n. 5. Mascard. de Probat. conclus. 35. n. 21. & seqq. lib. 1. Rot. cor. Emin. Falcon. de *Tutor. & curator.* decis. 4. n. 4. & in Romana *Immissionis* 26. Jan. 1731. §. *Maxime reflectendo*, cor. Rev. D. meo Ratto.

(*h*) Constant. ad Stat. Urb. annot. 44. n. 603. Card. de Luc. de Hæred. disc. 14. n. 7. Adden. ad Pamphil. decis. 111. num. 15. Rot. cor. Buratt. decis. 158. n. 8. cor. Priol. decis. 232. n. 10. cor. Beninceas. decis. 180. n. 11. decis. 234. n. 11. & in recent. decis. 396. num. 9. & 10. part. 13. & in Firmana *legitimæ* 27. Jun. 1707. §. fin. cor. bon. mem. Ansald.

(*i*) Ut pluribus allegatis firmat præterita decisio, §. *Quemadmodum.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ne, quod in negotiis minorum non tam quomodo, & quibus formalitatibus, sed quid potius in substantia factum sit, inquirendum veniat. (*j*)

Validitate d. sententiæ R. P. D. Fani vindicata, Patres ad justitiam examinandam descenderunt: quo in puncto, licet iterum actrix quereretur, d. sententiam injustam omnino reputandam esse, ex quo in ea admissa fuerat devolutio ante expiratam decennalem contumaciam in solutione canonum, contra expressam conventionem, quæ legitur in originali instrumento rogato per acta Cæsii, nihilominus Patres existimarunt, attendendum potius esse instrumentum per acta Marchetti, in quo non decennalis, sed biennalis tantum dilatio ad evadendam caducitatem concessa legitur. (*k*)

10. Reclamabat nihilominus actrix, quod nempe potius attendendum foret instrumentum rogatum per acta Cæsii, ex quo istud præferre videretur speciem quandam matricitatis, seu anterioritatis, idque eliciebat ex nonnullis liturationibus, seu cessationibus, & emendationibus, quæ conspiciebantur in dicto instrumento Cæsii, quæ minime aderant in illo Marchetti: & ita ex dictis liturationibus, & correctionibus concludebat, quod illa scriptura Cæsii saltem anterioritate temporis præcesserit scripturam Marchetti, & propterea d. scripturæ Cæsii potius standum esset. (*l*)

11. Verum enim vero ista objectio à dictis liturationibus educta, prorsus flocci pensa est: quidquid enim dicendum foret, si concurreret instrumentum in elegantiorem formam redactum cum ipsa matrice ab uno eodemque Notario extensa, vel si concurreret testamentum in forma publica cum scriptura ab ipso testatore conscripta, & in Libro aliarum matricium inserta cum requisitis Glossæ. (*m*)

12. In proposita sane specie res aliter se habet: agitur enim de instrumento emphyteusis per duos Notarios in solidum rogato, & in duplici scriptura redacto. In his certe circunstantiis sicuti ex natura actus non datur inter utramque scripturam temporis anterioritas, ita argumentum à dictis cessationibus remanet æquivocum, cum illæ potius cessationes inductæ esse potuerint in collatione, & relatione postmodum facta, atque ideo in tali discrimine visum est, illi potius scripturæ standum esse, quæ juri, & rationi magis congrueret; & cum illa per Marchettum exarata juri, & rationi consona deprehensa sit; illa vero Cæsii recognita fuerit à recta ratione aberrare, & pacta insolita continere, (*n*) ideo jure merito judicatum est, instrumentum à Marchetto exaratum præferendum esse, & illud à Cæsio conscriptum, uti errore infectum, attendi non debere, ne alias oscitantium Notariorum errores contrahentibus sint præjudiciales. (*o*)

13. Justitiamque dictæ sententiæ bon. mem. Fani magis adhuc comprobat alia contraventio emphyteutarum, qui non solum contumaces fuerunt in canonum solutione, sed etiam omnem prætermiserunt fundi emphyteutici meliorationem, juxta pacta in instrumento concessionis apposita; (*p*) quinimo, ex peritia coram clar. mem. Sperellio exhibita, eundem emphyteuticum fundum deteriorem potius effectum fuisse, constat: in quibus quidem circunstantiis, etiamsi pactum meliorandi non intercessisset, ex ipsa natura contractus locus devolutioni, seu caducitati factus fuisset. (*q*)

14. Et licet actrix intrepide negaret hanc fundi deteriorationem, & è contrario contenderet, illum ad formam pacti melioratum quidem fuisse, ex quo in instrumento investituræ concessa tantum legatur una tantum domus, & subinde Monialibus data fuerit ad plures domos associatio; attamen visum est de dicta deterioratione abunde constare ex dicta peritia, & judiciali accessu, qui uti ad emphyteutarum instantiam expletus plenam probationem constituit. (*r*)

15. Contra vero, de asserta melioratione ad formam conventionis non satis liquere, putatum est per dictam solam expressionem plurium domorum factam in dicto mandato associationis; nam in eo quidem mandato legitur *super devolutione domorum, seu domus*; deindeque in instrumento captæ possessionis in vim d. mandati dicitur, *domos esse simul junctas*, quæ sane expressiones, veluti præ se ferentes disjunctivam, ibi: *domorum, seu domus*, veluti præ se ferentes connexionem plurium mansionum, ibi: *domos simul junctas*, verificari quidem possunt de illa una domo in singulari expressa in dicto instrumento concessionis, sed nunquam importare possunt veram diversarum domorum existentiam. (*s*)

Omnis vero ex dictis expressionibus orta æquivocatio facilius diluitur ex facto, quo constat, ab ipso Monasterio ex integro domum constructam fuisse, quod factum, neque ab illis de Rotis controversum fuit, sed tantum excipiendo, ab eisdem fuit objectatum, unam mansionem domus emphyteuticæ cum dictis ædibus per Monasterium noviter constructis incorporatam fuisse, *præsenti Summ. Monasterii num.* 7. quod idem recognitum fuit per accessum judicialem, ut habetur in relatione peritii, *præterito Summ. num.* 7.

16. Hoc autem supposito facto, omnis certe sublata manet dictarum expressionum æquivocatio, quæ cæteroquin neque aliquid ad emphyteutarum intentum proficeret, quia isti concludenter probare in hoc judicio debent conventionum adimplementum, dum alia ex parte dominæ directæ in ipso instrumento emphyteusis suam intentionem satis fundatam habent. (*t*)

Atque hæc pro multis, quæ utrinque disceptata sunt ad ostendendam resolutionis justitiam in medium conferre oportuit, nam in reliquis omnibus patres satius esse duxerunt, sua suffragia ad approbationem præteritæ Decisionis referre.

Et ita utraque, &c.

R. P. D. ROUAULT DE GAMACHES.

(*j*) Rot. in Romana *fideicommissi* de Cajetanis 18. Maii 1718. §. 28. cor. Rev. Crisp. & in eadem causa super *fideicommisso* Crisloph. 21. Nov. dicti ann. §. *Constabilito igitur*, cor. eod.

(*k*) Ex rationibus late deductis in dict. præterita decisione, §. *Verum enim vero*, & plur. seq.

(*l*) Ad tradita per Rot. decis. 244. n. 28. cor. Ottobono.

(*m*) In leg. *Generali* 3. verb. *Servituti*, Cod. de *Tabul.* lib. 10. in quibus terminis loquitur laudata decisio cor. Ottobono.

(*n*) Ut late probatur in dict. præterita decisione à §. *Verum enim vero* ad plures seq.

(*o*) Ut relatis concordantibus nuperrime in specie arguit Rot. in Romana *Spolii* Vineæ 25. Febr. 1733. §. *Remissa*, cor. me.

(*p*) Ut expendit quoque præterita decisio, §. *Cæterum*, & seqq.

(*q*) Ut docet Clar. §. *Emphyteusis*, quæst. 26. Mantic. de Tacit. & ambig. lib. 22. tit. 29. in princip. Redoan. de Reb. Eccles. non alienan. tit. de Caduc. ob rei deteriorat. versic. Et ut discurratur, n. 1. Fulgin. de Emphyt. tit. de Var. caduc. quæst. 2. n. 1. Ludovic. Decis. Peruf. 22. n. 4. Surd. decis. 300. n. 1. & in Romana *Vineæ* 7. Mart. 1732. §. fin. cor. R. P. D. meo Cincio, & aliis allegatis firmat præterita decisio, §. *Aut etiamsi devolutio*.

(*r*) Per text. in leg. *Pomponius* 1. ff. de *Negot. gest.* Mart. medic. Decis. Senen. 72. Rot. decis. 224. n. 4. cor. Beninc. & decis. 1213. n. 14. cor. Emer. Jun. & in Asculana *Aquarum* 16. Jan. 1732. §. *Tertio loco*, cor. me.

ditariam. Creditor citare non debet hæredem, qui hæreditatem repudiaverat. Monasterium, adeundo hæreditatem sine legitimo inventario, tenetur in bonis propriis ad debita defuncti, & alia.

SUMMARIUM.

1 *Qualitas hæreditaria resultat ex aditione, non vero à simplici institutione.*

2 *Creditor hæreditatis convenire potest pro tota summa unum tantummodo ex hæredibus, qui bona possidet.*

3 *Nec tenetur citare hæredem Institutum, qui hæreditatem repudiavit.*

4 *Actor in judicio restitutionis in integrum exhibere tenetur omnes scripturas ad causam facientes.*

5 *Locus pius, stante nullitate inventarii, tenetur ad debita defuncti in bonis propriis.*

6 *Inventarium confici debet in loco ubi sita sunt bona.*

7 *Aditio hæreditatis non est de sui natura præjudicialis.*

8 *In confectione inventarii servandæ sunt solemnitates, tàm à Jure, quàm à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ.*

9 *Ignorantia obitus testatoris non est præsumibilis in Monasterio ob incapacitatem Monialis succedente.*

10 *Ignorantia affectata nil prodest.*

11 *Monasterium dicitur hæres, sive immediate institutum fuerit, sive hæreditatem adiverit ob incapacitatem Monialis instituta.*

12 *Quamvis testator disposuerit, ut Monasterio nullum jus acquireretur, sed liberæ esset Monali facultas disponendi de hæreditate.*

13 *Conditio prædicta intelligi debet de simplici usu ab arbitrio Superioris dependente.*

14 *Locus pius, adinstar aliorum hæredum, legitimum tenetur conficere inventarium, alias obligatur in bonis propriis ad debita testatoris.*

15 *Nemo locupletari debet cum aliena jactura.*

DECISIO XIV.

VEN. Monasterium S. Fabiani Civitatis Reatinæ, putans se in bonis propriis reddere immunem à solutione fructuum cujusdam census, quam ab eo, uti hærede Angeli Castellani una cum Hieronymo Pichio pro dicto

FARFEN. SEU REATINA CENSUS
super restitutione in integrum.

Veneris 13. Mart. 1733.

ARGUMENTUM.

Sola institutio non probat qualitatem hære-

(*s*) Ad tradita per Bald. cons. 218. n. 3. lib. 2. Grat. Discept. Forens. cap. 415. n. 4. & n. 14. & seqq. cum aliis relatis per Rotam, decis. 1. n. 5. de *Decim.* cor. Emin. D. meo Falcon.

(*t*) Gloss. in leg. 2. verb. *Repellere*, ubi Jas. num. 132. Cod. de *Jur. emphyt.* Paris. cons. 103. n. 9. & 17. lib. 3. Cyriac. controv. 519. n. 14. & 15. Mascard. de Probat. concl. 601. n. 4. & concl. 503. n. 32. Corbul. de Emphyt. de Caus. privat. ob non solut. canon. quæst. 4. n. 1. Rot. decis. 362. n. 2. in fin. Part. 1. recent.

BIBLIOTECA JURÍDICA AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

to censu insolidum obligati esse faciendam PP. Conventualibus Terræ Tophiæ judicaverat A. C. Met. ac etiam definiverat nostrum Sac. Auditorium coram me sub die XIII. Jun. proximè præteriti in alia causa Farfen. seu Reatina *census*, habuit pro removendo obstaculo hujus tituli hæreditarii recursum ad Signaturam Justitiæ, quæ rescripsit *de causis restitutionis in integrum sine præjudicio rei judicatæ, & eidem Auditori*: sed his non obstantibus Monasterium sua spe frustratum remansit, nam, cum in sequelam rescripti Signaturæ hodie ultra aliud contemporaneum dubium cadens super viribus prædictæ meæ Decisionis proposuerim illud quoque, *an constet de causis restitutionis in integrum, seu potius de re judicata*, habui à Dominis meis responsum, *constare de re judicata.*

Etenim, quoad existentiam rei judicatæ, videbatur nullam excitari posse difficultatem, non tantum, quia revera juxta censuram utriusque juris favore Abbatis Petit agentis contra Ven. Monasterium, tanquam hæredem Angeli Castellani pro fructibus alterius census ab isto impositi tria aderant conformia decreta definitiva cum suis mandatis *de exequendo*, acceptata insuper per transactionem inter præfatum Abbatem, ac Monasterium die XII. Feb. MDCCXII. præviis debitis solemnitatibus stipulatam, & deinde semper usque in hodiernum diem religiosè observatam, verum etiam, quia nequibat amplius super hoc puncto aliquod in contrarium proponi, obstante rescripto Signaturæ, per quod ipsamet res judicata jam fuerat canonizata, ut in dies nostrum Sacrum Tribunal protestatur.

Quia tamen numerus judicatorum de per se nunquam reputabatur aptus pro constabilienda re judicata, nisi ubi judicata erant valida & justa, taliter quod in casu contrario leges communes permitterent, ut ad reparandum illatum gravamen consuleretur succumbentium indemnitati, mediante remedio restitutionis *in integrum*, ideo Patres Suffragantes assumentes inspectionem circa validitatem & justitiam judicatorum, sentiebant Monasterium, cujus jura cæteroquin tot Judices cum omni maturitate discusserant, & ipsum Monasterium titulo hæredis tranligens irrelevantia cognoverat in nihilo fuisse gravatum, & sic eidem petitam *in integrum* restitutionem esse denegandam ex notis jutibus.

1. Et sane dicebant Domini, quod judicata minus recte de nullitate criticabantur, ex quo, si Angelus Castellanus suam hæreditatem pro una medietate reliquerat ejus sororibus Monialibus professis in Monasterio S. Fabiani, & pro altera medietate sororibus de Boccardis neptibus suis ex alia sorore, ita non debebat Abbas Petit judicia instruere adversus solum Monasterium, sed ad evitandam nullitatem tenebatur citare sorores quoque de Boccardis, signanter post ejusdem Monasterii judicialem protestationem *de nihil innovando in causa*, nisi citatis prædictis sororibus. Siquidem ad elidendam hanc Monasterii exceptionem occurrebat responsio, quod, nempe, ex solo titulo institutionis de persona conjuncta testatori per gradum collateralem non remanebat probata aditio inducens qualitatem hæreditariam in hærede scripto, (a) dum, spreto testamento, potuerant sorores de Boccardis sese abstinere ab acceptanda hæreditate avunculi; 2. unde sequebatur, actionem potuisse in solidum à PP. Conventualibus dirigi adversus Monasterium, de cujus affectiva aditione hæreditatis plene constabat, ut in tortioribus terminis de fratribus, qui actualiter adierant paternam hæreditatem, & unus tamen solus bona hæreditaria possidebat, firmavit Rota. (b)

3. Quin supposita qualitas hæreditaria in sororibus de Baccardis crederetur, concludi posse ex quadam cessione census facta de anno MDCXXX. ab ipsis simul cum iisdem Monialibus favore Octavii Brancaleoni, enuntiata qualitate hæreditaria Angeli Castellani, nam quidquid esset de tali unica enuntiativa, nihil influente ad probandam possessionem bonorum hæreditariorum pro medietate extitisse penès dd. sorores de Boccardis; hoc unum satis reputabatur pro removenda omni difficultate, quod, nempe, præfata datio *in solutum* recognita fuerat erronea, atque undique insubsistens, quia nec idemmet census, de quo cantabat asserta datio *in solutum*, nec alii unquam pervenerant ad manus sororum de Bocchardis; sed omnes census remanserant, tanquam de hæreditate Angeli Castellani, apud Moniales, prout Monasterium fassum fuerat in inventario, & facto suo quoque comprobaverat, exigendo à Sac. Monte pietatis pecunias provenientes ex dicto censu dato *in solutum* Octavio Brancaleoni, ita ut, constito ex his, sorores de Boccardis fuisse solum hæredes Angeli nomine tenus, & vice versa illius integram hæreditatem perveniisse ad Monasterium, veniret in consequentiam, adversus istud rite, & recte Abbatem Petit, absque ulla necessitate citandi dd. sorores de Boccardis judicium instruxisse. (c)

4. Sublata opposita nullitate, sensus Patrum Suffragantium erat, quod res judicata neque de injustitia posset notari: omisso namque, quod pro parte Monasterii non omnes scripturæ concernentes aditionem hæreditatis, atque transactionem initam cum Abbate Petit fuerant exhibitæ, prout ab eodem Monasterio gerente in præsenti judicio restitutionis *in integrum* personam actoris (d) fieri debebat ad effectum demonstrandi injustitiam judicatorum, credebatur, quod prætensa injustitia non probaretur ex aditione hæreditatis, juncta subsequuta confectione inventarii præservantis ex notorio legis beneficio hæredem à quolibet damno in bonis propriis.

5. Quandoquidem Angelus Castellanus decesserat de anno MDCXXVII. & præfata aditio hæreditatis una cum inventario expleta fuerat de anno MDCXCV. & sic contra Legum, & Apostolicarum Constitutionum censuram elapsis fere LXX. annis post obitum testatoris, vel saltem juxta placitum Monasterii post annos XXIV. à morte Monialis ultimo loco defunctæ: ulterius, pro inchoatione inventarii nemo ex creditoribus certis, vel incertis citatus extiterat, ac nulla demum contra omnem juris præsumptionem stabilia, mobilia, semoventia, vel alia, sive activè, sive passivè ad Angelum spectantia legebantur in inventario descripta, ut propterea, attentis hisce defectibus, tàm formam, quàm substantiam tangentibus, judicantium vota convenirent in eo, quod non poterat admitti favore Monasterii illud beneficium à lege concessum solis hæredibus legitimum inventarium conficientibus: (e) 6. & hic in majorem comprobationem supradictorum videbatur perpendenda illa circunstantia, quod nempe actus, tàm aditionis hæreditatis, quàm confectionis inventarii expleti fuerant in Civitate Reatina, licet testator originem duxerat, obieratque in Terra Fatæ, ubi bona sua possidebat. (f)

7. Neque ducta paritate, valebat Monasterium subinde ex nullitate inventarii arguere ad nullitatem ipsius aditionis hæreditatis, pro qua aditione explenda eadem authoritas Vicarii Generalis Reatini intercesserat; advertebatur siquidem, quod præsentia, atque authoritas Vicarii Generalis in actu aditionis factæ cum beneficio legis, & inventarii, qui sanè actus de sui natura læsivus dici nequibat, accipi poterat in linea sufficientis solemnitatis, (g) 8. quando è converso contrarium dicere oportebat quoad ipsum actum confectionis inventarii, in quo ob aliorum interesse, & ne daretur aditus supplantandi creditores, in proprium hæredis commodum servandæ erant solemnitates, tàm à Jure, quàm à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ. (h)

9. Excusationem vero, quam Moniales sub prætextu ignoratæ mortis Angeli Castellani testatoris usque ad tempus aditionis proponebant, nullius ponderis esse Patres Suffragantes existimabant, quia talis ignorantia non erat præsumibilis in Monasterio immediatè ob incapacitatem Monialium succedente defuncto: (i) 10. immo hæc tanquam affectata magis ex Doctorum sensu, ostendebat omnia gesta fuisse in creditorum supplantationem: (j) prout nec etiam ullam rationem habendam esse Domini mei subdebant de protestatione, quam Moniales emiserant in instrumento transactionis stipulatæ cum Abbate Petit; etenim, licet in eodem instrumento sese protestatæ fuerant Moniales non devenire ad dimissionem Abbatis, tanquam hæredes Angeli, sed tanquam tertiæ personæ, nihilominus, dum eædem Moniales transegerant in sequelam trium judicatorum illas, uti hæredes, condemnantium ad solutionem, & in libello porrecto Sacræ Congregationi Episcoporum, & Regularium pro impetrando beneplacito exposuerant, ad concordiam fuisse inductas *per non aver reso conto dell' eredità Castellani*, utique hujusmodi protestatio, quæ in se continebat totum contrarium ab actu gesto, non poterat exuere Moniales qualitate hæreditaria, & consequenter ex vulgatis regulis penitùs sperni debebat, & fortius, reflectendo solutionem à Monialibus fuisse effectuatam de pecuniis cum titulo hæreditario, nunc perperàm impugnato recuperatis, alias daretur absurdum, quod Moniales in exigendo extirillent hæredes, & in dimittendis debitis hæreditariis aliam tertiam personam repræsentassent.

11. Firmata ex supra deductis qualitate hæreditaria in Monasterio S. Fabiani, hæc ex-

F clu-

(a) Rota in Beneventana *manutentionis* 20. Jun. 1698. §. *Et quamvis*, cor. clar. mem. Card. della Tremoille.

(b) In Recent. decis. 174. n. 9. & seq. part. 11.

(c) Rot. cor. Burat. decis. 785. n. 10. & in recent. decis. 413. part. 9. tom. 1. n. 110.

(d) Ex Odd. de Restit. in integr. part. 1. quæst. 15. art. 4. num. 39.

(e) Rot. in Lauretana *censuum* 22. Mart. 1715. in princ. cor. bon. mem. Foscar. & in eadem super *restitutione in integrum* 17. Mart. 1719. §. *Frustra*, cor. bon. mem. Lancetta.

(f) Rota cor. Seraph. decis. 371. n. 6. & in recent. decis. 397. n. 1. Part. 4. tom. 1.

(g) Ex firmatis à Rot. decis. 46. n. 17. cor. Ansald.

(h) Rot. punctualiter in Farfen. *Immissionis* 6. Dec. 1716. §. *Hi vero*, cor. R. P. D. meo Calcagnino.

(i) Rot. cor. Dunoz. Jun. decis. 707. n. 8. & in recent. decis. 128. n. 3. Part. 2.

(j) Balduc. Rer. judic. tit. de Dot. decis. 27. n. 2.

cludi postea nequibat, ex eo quod Angelus Castellanus non instituerat Monasterium, sed suas sorores Moniales, & ejus neptes de Boccardis, quoniam, sive Monasterium nominatim fuerit institutum, sive ex persona suarum Monialium adiverit hæreditatem, semper in utroque casu verificabatur, successorem immediatum ob incapacitatem Monialium fuisse Monasterium, (k) & consequenter in ipso Monasterio, sequuta aditione hæreditatis, & rerum hæreditariarum contrectatione, viguisse, ac urgere verum titulum hæreditarium.

12. Minime attento, quod testator vocaverat Moniales ad medietatem suæ hæreditatis sub conditione, ut Monasterio nullum jus acquireretur, sed libera esset Monialibus facultas disponendi, quodque propterea ob conniventiam ipsarum Monialium universa hæreditas pervenerat ad sorores de Boccardis: 13. dicta namque conditio poterat tantum compatibiliter intelligi, quoad simplicem usum ab arbitrio Superioris dependentem, (l) quia quoad titulum acquisitionis, seu successionis jam ex alibi adductis constabat, Monasterium esse immediatum successorem: & respectu assertæ conniventiæ Monialium Dominis meis satisfaciebat responsio, quod ultra magnam inverisimilitudinem, tale quid in facto non probabatur, sicuti e converso plene justificatum fuerat, Monasterium adivisse hæreditatem cum beneficio legis & inventarii, necnon se in ipsamet hæreditate immiscuisse.

14. Quibus omnibus stantibus, Patres Suffragantes aures præbere noluerant prætensioni Monasterii satagentis se facere immunem à solvendis debitis hæreditariis cum bonis propriis, sub eo adducto fundamento, quod non tenebatur conficere inventarium, & sic unice poterat super rebus hæreditariis modo extantibus pati executionem: cum etenim res esset in terminis juris quæsiti per solemnem aditionem hæreditatis secum ferentem quasi contractum cum creditoribus hæreditariis, quidquid inter se dissentientes Doctores dicerent super necessitate conficiendi inventarium, ubi Ecclesia, seu Locus pius gerebat figuram veri hæredis, videbatur Dominis meis non esse recedendum ab illa æquissima, & magis recepta sententia, quæ requirebat, ut Ecclesia, vel Locus pius, ad instar aliorum hæredum, legitimum teneretur inventarium conficere, atque de bonis hæreditariis rationem reddere, ne posset super bonis propriis molestari, & quam æquissimam sententiam, alia rejecta, non semel amplexum fuerat nostrum Sacrum Auditorium. (m)

Et hinc Judices concludebant, quod nullatenus admitti poterat in casu præsenti, Monasterium teneri dumtaxat pro rebus hæreditariis, quas ad illius manus probabatur pervenisse, nam posita necessitate conficiendi inventarium, sibi debebat imputare Monasterium, quod illud fecerat extra tempus præscriptum & minus legaliter, ob tot alios defectus superius indicatos, quo casu ob defectum necessariæ probationis circa verum statum hæreditatis præsumebatur ad terminos juris, idem Monasterium in propriam utilitatem res hæreditarias consumpsisse, ac esse locupletatum, quod nemini cum aliorum jactura permitti poterat. (n)

Et ita utraque, &c.

R.P.D. CERRO.

SPOLETANA DONATIONIS.

Lunæ 22. Jan. 1735.

ARGUMENTUM.

Valet donatio facta à muliere juxta facultates ei à Statuto attributas. Legitima executio citationis justificatur ex relatione Cursoris in ejus tergo per Notarium extensa, parvipensa contraria declaratione ab eodem Cursore in formali examine facta. Donatio jurata sustinetur, etiam si deficiant solemnitates à Statuto Laicali præscripto.

SUMMARIUM.

1 *Valet donatio facta à muliere juxta facultates sibi à Statuto attributas.*

2 *Citationis executio fieri sufficit juxta stylum loci.*

3 *Relatio Cursoris à tergo citationis per Notarium extensa prævalet contrariæ depositioni ab eodem cursore deinde expletæ.*

4 *Statutum Laicale non afficit donationem juratam.*

5 *Solemnitates statutariæ ubi sint necessariæ in donatione jurata, requiritur partes declarasse, quod illas voluerint, quodque aliàs non contraxissent.*

6 *Defectus consensus verificatur in actu simulato, & doloso, non autem in actu minus solemni.*

7 *Dolus non admittitur in actu prudenti, & rationabili.*

8 *Senectus nil detrahit validitati donationis, si aliunde non constet de fraude, vel de mentis debilitate.*

9 *Testes probant contra producentem, & ab eo causam habentes.*

10 *Præsertim, si sint Sacerdotes, & Religiosi.*

DECISIO XV.

Livia Gavella jam senio confecta, ex sincera dilectione, qua prosequebatur Canonicum Fulvium, & Pacificum germanos fratres de Leoniis ejus consanguineos & attinentes, atque ob plura & diversa beneficia, quæ ab eisdem recepisse asseruit, aliaque, quæ in futurum recipere sperabat, præsertim vero, ut prædicti de Leoniis possent decenter vivere, juxta proprium eorum statum, gradum, qualitatem, & conditionem, &c. donavit iisdem omnia sua bona, reservato sibi usufructu illorum, ac quantitate scutorum 50. ad effectum testandi, adjectisque nonnullis vinculis in suffragium animæ suæ tendentibus. Id autem ægre ferente Stephano de Gavellis fratre Liviæ curavit, ut nomine ejusdem Liviæ coram Vicario Generali Curiæ Episcopalis Spoletanæ adversus præfatam donationem nullitatis exceptio proponeretur, cumque à quodam decreto per eundem Vicarium facto super repetitione alterius ex testibus inductis, per appellationem causa ad Tribunal A. C. ascendisset, R. P. D. Sardinus Judex ab eodem A. C. deputatus infirmando prædictum decretum, pronuntiavit, donationem esse validam, & undequaque servandam, qua sententia in judicatum transacta, & mihi in gradu restitutionis *in integrum* commissa causa ad justitiam Lucæ Antonii Paladini, qui prædictis Stephano, & Liviæ interim defunctis successerat, congruum proposui dubium, habuique responsum: *constare de re judicata.*

1. Cum etenim nulla intercederet dubitatio, quoad lapsum fatalium inducentem rem judicatam, justitia ejus effulgebat, ex eo quod recte juxta instrumentum à Livia stipulatum comprobata fuit donatio favore fratrum de Leoniis emissa, cujus sane validitas frustra in discrimen revocari visa est, ob duplicem defectum, alterum extrinsecum propter solemnitates à Statuto Spoletano circa mulierum contractus præscriptas, minus legitimè adimpletas, alterum intrinsecum ob vitium inconsultæ, & non liberæ voluntatis donantis, sed fraude donatariorum extortæ: quoniam, exordiendo à primo, facile eum submoveri arbitrati sunt Domini, nam, cum statutum exigat præsentiam duorum proximiorum ex linea paterna, & in istorum defectu ex materna, qui ad hoc citari debeant, vel personaliter vel in domo habitationis, ejecta die, hora, & loco, ut interesse possint, taliterque citatis non comparentibus, mulieri permittat contrahere, etiam sine ipsorum interventu, id exacte servatum fuisse in hypothesi patebat: ante enim stipulationem donationis obtenta per donatricem à Vicario Generali facultate citandi Stephanum Gavellum ejus germanum fratrem, & Canonicum Paulum Guazzaronum illius proximiorem consanguineum, ad hujusmodi citationes effective processum fuit, & Cursor retulit Notario eas domi executum fuisse, qua propter, convocatis ita proximioribus, si in termino citationis non comparuerunt, legitime valuit Livia devenire ad stipulationem donationis, juxta facultatem eidem tali casu à Statuto tributam. (a)

2. Istiusmodi autem solemnitas inaniter impugnari videbatur, ex quo in relatione Cursoris expressum non fuerit, dimissa copia, imo juxta ejusdem formalem depositionem constet, executionem citationum factam fuisse, nulla relicta copia, & absque ulla notificatione domesticorum; quandoquidem, cum cursor in actis retulerit se utramque citationem domi executum fuisse, & de tali relatione rogatus fuerit Notarius, subintrat præsumptio, executionem factam fuisse legitime, & prout Cursoris officium exigebat; eo potissimum, quia stylus civitatis Spoletanæ, de quo fidem faciunt Notarii illius Curiæ præ se fert, ut in similibus relationibus à Cursoribus faciendis necesse non sit, ut mentio habeatur dimissionis copiæ, cui profecto stylo deferendum est, ne tot contractus juxta eundem initi subvertantur. (b)

3. Posterior vero declaratio emissa per Cur-

(k) Ut supr. probatum fuerat ex decis. 707. n. 8. cor. Dunoz. Jun. cui addebatur Rot. decis. 4. n. 8. cor. Emin. D. Card. Falcon. inter suas impref. tom. 1. tit. 17. de *Fideic.*

(l) Ex firmatis à Rot. decis. 754. n. 21. cor. Molines.

(m) Sicuti legi poterat in decis. 369. cor. Puteo, lib. 1. & in recent. decis. 184. n. 21. & seq. part. 9. tom. 1. & in Romana *Cenjus* 28. Jan. 1692. §. *Insuper vero*, & §. *Etenim*, cor. clar. mem. Card. Cavallerin. & in Bonon. *Dotis* 16. Mart. 1703. §. *Præmissa enim*, cor. bon. mem. Kaunitz, & in Sabinien. *Bonorum* 11. Jan. 1704. §. *Quamvis*, cor. eod. & in Romana *Restitutionis pretii domus* super *exequutione* 1. Jul. 1726. §. *Nec illum* junct. §. *Immo*, cor. bon. mem. Crispolt.

(n) Rot. in recent. dict. decis. 184. n. 21. & seq. part. 9. tom. 1.

(a) Ad text. in cap. *Inter cæteras* 4. de *Rescript.* & in cap. *In alternativis*, de *Regul. jur.* in 6. Rot. decis. 337. n. 7. cor. Dunozet. Jun.

(b) Ad notata per Rot. decis. 8. n. 14. & 15. post Albit. de Inconf. in judici, decis. 5. n. 5. in Mantis. ad Card. de Luc. tom. 16. decis. 719. n. 19. & seq. part. 18. & decis. 411. n. 11. & seq. part. 19.

forem in formali examine, circa minus legitime factam executionem citationum, nullius momenti agnita fuit, utpote quod pugnaret cum relatione prius ab ipso expleta, nec non involveret propriam turpitudinem, & defectum in officio, atque idcirco fidem non mereretur, ad hoc ut in discrimen adduci valeat actus juxta stylum Civitatis consummatus, cum potius standum sit relationi factæ Notario, & in instrumento insertæ. (e)

4 At vero præciisive etiam à Statuto, actus donationis viribus undequaque consisteret, eo quia jurejurando fuit à muliere roboratus, proindeque in his terminis ex omissione solemnitatum Statuti nequaquam vitiatur, quia illud, tanquam mere Laicale, & a Sancta Sede specifice non confirmatum, afficere nequit dispositionem juratam. (d)

5. Haud relevante, quod Livia intellexerit contrahere ad formam Statuti; ideoque, corruente actu ob non impletam Statuti formam, juramentum sequens naturam ipsius actus non sit obligatorium, utpote quia careat consensu. Removetur etenim objectum, ex eo quod, ad hoc ut solemnitates taliter dicantur necessariæ, ita ut eis minus legitime adhibitis partium consensus non accessisse censeatur, requiritur, ut ipsæ partes præcise illas voluisse declarent sub eo obtentu, quod alias non contraxissent, nec sufficit simplex enuntiativa instrumenti, actum gestum fuisse cum solemnitatibus. (e) 6. Defectus autem consensus tunc considerari posset, quoties actus dignosceretur dolo extortus, vel simulate gestus, non autem, quando hisce cessantibus, quæstio dumtaxat sit circa formam actus. (f)

7. Hinc itaque transeundo ad alium defectum, quo notabatur donatio, videlicet, circumventionis donatricis, illa cessare videbatur in primis, ex quo mulier nequaquam gessit actum improvidum, nimiumque damnosum, sed potius prudens consilium cepisse censeri potest; cum etenim decrepita jam esset ætate, & unicum haberet fratrem Stephanum, qui, morbo ingravescente, ad exitum jam properabat, nullaque aderat spes ejus prolis, consulto se vertit ad fratres de Leoniis illius consanguineos, à quibus beneficia receperat, atque in futurum recipere sperabat, iisque, sibi reservato usufructu, donationem fecit omnium bonorum, ad hoc ut decenter vivere possent juxta eorum statum, & conditionem, nec immemor fuit animæ propriæ, nam jussit donatariis, ut nonnulla Missarum suffragia illi præstare tenerentur: sane, posita actus prudentia, & rationabilitate, difficilius admittitur, cum prava machinatione, vel fraude fuisse extortum. (g)

8. Sed hæc amplius submoveri visa est, ex quo adminicula, quæ afferebantur pro ea concludenda, parvi roboris agnita fuerunt: quod enim res sit de muliere senio confecta, ideoque nimium facile seductioni expolita, nil profecto detrahit validitati donationis, quia sola senectus, ubi aliunde non constet de fraude, vel de mentis debilitate, nullum obicem facit donationi, & actibus similibus celebrandis. (h)

9. Similiter, quod donatrix traducta fuerit extra propriam domum in locum solitarium ad donationem stipulandam, necessario non concludit fraudem, & circunventionem: non enim gessit actum clandestine, sed ille innotuit prius Vicario Generali, & consanguineis, qui à Curiore fuerunt interpellati, deinde vero Notario, & testibus instrumentariis, quorum unus ex caractere Sacerdotali insignitus, alter vero religiosum habitum Eremitæ deferet; qui testes ulterius in examine in partibus peracto ad instantiam Liviæ tunc viventis, & donationem impugnantis, diserte professi sunt, donatricem fuisse ante stipulationem, non solum à Notario, sed etiam ab ipsismet testibus serio interrogatam, an vere ex proposito, & animi sententia ad d. donationem deveniret, rursusque admonitam de rei, quam gestura erat, gravitate & irrevocabilitate, & immotam semper ostendisse verbis, & facto donandi voluntatem: nemo autem dubitare potest, quin pro excludenda fraudis, & doli præsumptione prædicti testes ab ipsa Livia inducti plene probent adversus eandem, & ab illa causam ha-

(c) Ut firmavit Rot. decis. 165. num. 15. cor. Bich. decis. 218. n. 18. Part. 7. recent. & in Spoletana *Testamenti* 14. April. 1679. §. *Quod autem*, cor. bon. mem. Rondinino.

(d) Ut animadvertunt Ciroc. disceptt. 43. n. 46. Constan. ad Statut. Urb. in præludio n. 210. & annot. 45. n. 9. & seqq. Manf. consult. 20. n. 26. Card. de Luc. de Dot. disc. 95. n. 1. & disc. 143. n. 55. Rot. decis. 801. n. 1. & seq. cor. Seraph. decis. 495. n. 4. & seq. part. 13. decis. 127. n. 24. & seq. part. 17. recent. & in Avenionen. *Donationis* 1. Jun. 1707. cor. bon. mem. Molines.

(e) Prout firmat Constan. ad Statut. Urb. annot. 25. n. 83. & annot. 44. art. 7. n. 710. Rot. decis. 319. n. 9. & decis. 320. n. 46. Part. 6. decis. 371. n. 2. part. 19. recent. decis. 5. n. 15. & decis. 7. n. 22. in Mantis. ad Card. de Luc. tom. 16.

(f) Ad firmata per Rot. decis. 394. n. 5. cor. Benincasa.

(g) Ut late firmatum fuit in Romana *Donationis* 22. Jun. 1720. §. *Veruntamen*, cor. me.

(h) Ad text. expressum in leg. *Senectus* 26. Cod. de *Donat.* & dixit Rot. in dict. Romana *Donationis* 22. Jan. 1720. §. *Præterea*, cor. me.

habentes, (i) 10. potissimum, quia qualitas Sacerdotalis, & respective Religiosa iisdemmet testibus fidem summopere adauget. (j)

R. P. D. NUNEZ.

URBANIEN. CAPELLANIÆ.

Lunæ 11. Maii 1733.

ARGUMENTUM.

Judex, stante oppositione & defectu productionis mandati Procuræ, & juramenti calumniæ, nulliter procedit sententiam promulgando. Capellano conceditur manutentio super bonis Capellaniæ assignatis.

SUMMARIUM.

1 *Nulla est sententia lata, stante oppositione, & defectu productionis mandati Procuræ.*

2 *Item ex defectu præstationis juramenti calumniæ.*

3 *Sententia præcipitanter lata nulla est.*

4 *Capellano competit manutentio super bonis in dotem Capellanis assignatis.*

5 *Fundatione semel expleta super iisdem bonis, nequit aliud novum beneficium fundari.*

6 *Observantia probat instrumenti veritatem.*

7 *Cessante præjudicio tertii, potest super iisdem bonis ad novam Capellaniæ fundationem deveniri.*

8 *Exceptio de jure tertii non admittitur.*

9 *Retentio vigore fideicommissi non conceditur, nisi constito de existentia, & purificatione fideicommissi, & quod bona ad illud pertineant.*

10 *Factum auctoris impugnare memini licet.*

11 *Exceptio turbida non admittitur in summarissimo possessorio.*

DECISIO XVI.

AD obtinendam manutentionem in possessione bonorum per Com. Angelum de Ubaldinis, & Franciscam illius filiam pro dote Laicalis Capellaniæ anno MDCCXXIII. in Ecclesia S. Sebastiani Terræ Mercatelli Urbanien. Diœcesis erectæ assignatorum, Joan. Paulus Sacchius de ea provisus adversus Com. Julium Cæsarem de Ubaldinis d. Angeli filium coram Emin. de Gentilibus in subselliis A. C. meritissime tunc sedente judicium instruxit, votique compos fieri promeruit; sed cum delegata postmodum cognitione causæ à Signatura Justitiæ R. P. D. de Signoribus cum clausula: *Alteri cum facultate manutenendi, quem de jure,* prædictum judicatum A. C. eidem revocare placuerit, & causa subinde vigore alterius similis dicti Tribunalis rescripti ad hoc Sacrum Auditorium conscenderit: mihique fuerit commissa, interrogavi hodie Dominos meos super dubio: *An, & cui danda sit manutentio in casu, &c.* & in contumaciam dicti Julii Cæsaris ex frivolis rationibus dilationem petentis, *manutentionem Joan. Paulo informanti dandam esse,* responsum fuit.

1. Et justa sane ratione, nam præterquam quod de validitate sententiæ prædicti R. P. D. de Signoribus dubitandum valde occurrebat, tum quia modernus rei conventi defensor legitimum Procuræ mandatum exhibere neglexit, & dictus Judex, non obstante oppositione illius defectus, & speciali protestatione ad hunc effectum emissa, ad expeditionem causæ processit; (a) 2. tum etiam quia omissa pariter fuit præstatio juramenti calumniæ, de qua solemniter à collitigante fuerat oppositum, (b) 3. tum demum quia eundem Judicem, congrua actoris defensione haud quaquam curata, & opportuno tempore ad eam parandam nondum elapso, ad promulgationem dictæ sententiæ prioris A. C. revocatoriæ præcipitantur devenisse asserebatur. (c)

4. Quod attinet ad ejusdem postremi judica-

(i) Ut per text. in leg. *Si quis testibus* 16. Cod. de *Testib.* tradunt Noguerol. alleg. 32. n. 92. Andr. controv. 390. n. 4. & 5. Rot. decis. 150. num. 6. cor. Celso decis. 812. n. 12. cor. Dunoz. Jun. decis. 55. part. 19. tom. 1. & decis. 668. n. 13. part. 19. tom. 2. rec.

(j) Ut post gloss. in cap. *Monachus* Distinct. 77. notarunt Ruin. cons. 137. n. 2. & 13. lib. 2. Magon. Decis. Floren. 18. n. 20. Rot. decis. 351. num. 10. cor. Ludovis. decis. 377. n. 11. part. 17. & decis. 492. n. 23. part. 19. recent.

(a) Contra expressam censuram Apostolicarum Constitutionum, quas refert Vestr. in Prax. lib. 5. cap. 13. n. 3. Vant. de Nullit. tit. 8x defect. mand. num. 117. & seqq. Constant. ad Stat. Urb. annot. 57. n. 145. & seq. & Rot. cor. Merlin. decis. 54. n. 2.

(b) Ut ex text. in leg. 1. Cod. de *Jurejur. propt. calum.* & cap. 1. de *Juram. calumn.* in 6. sustinent Vant. de Nullit. & defect. proces. n. 29. Marant. de Ordin. judic. Part. 2. tit. de Juram. calumn. n. 1. & seq. & Rot. cor. Cavaler. decis. 349. n. 1. & decis. 414. n. 2.

(c) Ut in proposito observant Bartol. in leg. *Prolatam*, n. 10. Cod. de *Sentent. interl. omn. jud.* Gratian. Discept. For. cap. 153. n. 2. Rot. cor. Caval. decis. 135. n. 1. cor. Dunoz. Sen. decis. 261. n. 10. & cor. Caprar. decis. 465. n. 19.

JUS ROMANUM NOMADENSE
DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS

ca-

cati injustitiam, ea utique in discrimen revocari posse minimè videbatur, inspecto instrumento erectionis controversiæ Capellaniæ, in quo clausula *constituti* favore ipsius Rectoris explicitè appositа legebatur; cum autem nec legalitas dicti instrumenti, minusque qualitas moderni Capellani in Joanne Paulo Sacchio impugnari valeret, consequens erat, manutentionem in possessione bonorum pro dote ipsius Capellaniæ assignatorum Julio Cæsari omnino injustè in dicta sententia concessam fuisse, vigore præfatæ clausulæ *constituti* memorato Sacchio in possessione Capellaniæ actualiter existenti ad formam prioris sententiæ A. C. eadem manutentio debebatur. (*d*)

5. Nec ad se diutius confovendum in retentione præfatorum bonorum quidquam prodesse poterat reo convento de illegalitate instrumenti dictæ erectionis excipere, & sub obtentu, quod in Archivio Civitatis S. Angeli in Vado non fuerit repertum; eoque minus asserere, quod recensitæ Capellaniæ fundatio nequaquam sustineatur, ex quo præventivè dd. Angelus, & Francisca aliud Beneficium sub denominatione Prioratus, & cum reservatione Juripatronatus favore cujusdam Andreæ Falaschi, ejusque familiæ super eisdem bonis instituerint, nec exinde ad novam Capellaniæ erectionem ullatenus devenire valuerint. (*e*)

6. Respectu enim prioris objecti partis occurrebat responsio, quod, cum d. instrumentum in Terra Mercatelli juxta Notarii rogitum fuerit extensum, in Archivio prædicti Loci illius exemplar asservari censendum erat, nec ex ipsius perquisitione in alio diverso Archivio S. Angeli in Vado, ulla legitima trahi poterat consequentia negativam illius existentiam evincens, maximè verò, quia d. Sacchius à die propriæ institutionis Missarum celebrationi in d. secunda erectione injunctæ ad hæc usque tempora satisfecit, eandemque Ordinarius occasione visitationis d. Capellaniæ solemniter approbavit, quæ quidem tum Rectoris, tum Ordinarii observantia veritatem de instrumentis optimè comprobabat, & contrariam quancumque exceptionem penitus excludebat. (*f*)

7. Altera verò ejusdem objecti pars, præter enunciatam observantiam recessum à priori actu suapte naturâ præ se ferentem, submovebatur ulterius, tum ex eo, quod, cum ante posteriorem Capellaniæ fundationem antecedens asserta Prioratus erectio, & præsertim, quoad reservationem dicti Juripatronatus ex sententia Curiæ Episcopalis Urbanien. penitus è medio sublata fuerit, iidem Angelus, & Franciscа, cessante quolibet alieno præjudicio ad novam Capellaniæ fundationem devenire minimè prohibeantur; (*g*) 8. tum etiam, ex eo quod, cum reus conventus, sive antecedens Prioratus, sive subsequens Capellaniæ erectio attendenda esset, eorundem bona dotalia favore Rectoris dimittere teneretur, exceptio nullitatis hujus secundæ dispositionis per D. Julium Cæsarem ab Andrea Falasco asserto Prioratus Patrono causam non habentem, tanquam de jure tertii, nec sibi unquam profutura, allegari non poterat. (*h*)

9. Nullumque demum efficax præsidium ab eodem reo convento constitui valebat in retentione bonorum Capellaniæ assignatorum, tum vigore fideicommissi à Comite Frederico Ubaldino anno MDLIV. ordinati, tum titulo jurium dotalium Orintiæ ipsius matris, tum denique ex causa reintegrationis Comitatus Castilionis ad ipsum spectantis, & à d. Angelo patre, & altero ex Capellaniæ institutoribus alienati; nam, præterquam quod omnes prædicti tituli insubsistentes deprehendebantur, dum respectu fideicommissi D. Friderici, nec illius existentia, ac purificatio favore ipsius Julii Cæsaris, nec pertinentia controversorum bonorum ad testatorem tempore obitus ullatenus probabatur, sine quorum extremorum verificatione frustra allegabatur retentio. (*i*)

10. Respectu verò jurium dotalium Orintiæ matris, cum hæc vigore ipsius testamentariæ dispositionis ad Franciscam filiam, & respectivè sororem alteram pariter Capellaniæ fundatricem authoritate Prætoris Mercatelli, & cum expresso assensu Julii Cæsaris fratris pro rata sc. 800. devenerint, nulla amplius ipsi competere poterat ex hac causa retentio; eademque demum incassum deducebatur ratione reintegrationis Comitatus Castilionis, ad cujus distractionem ipsemet reus conventus una cum Angelo patre, & authore processerat, & quam

(*d*) Ad text. in leg. *Quod meo* in princ. ff. de *Acquir. poss.* Tiraquel. de Constit. limit. 1. n. 23. Mart. de Claus. Part. 1. claus. 20. n. 4. Ridolphin. in Prax. Part. 2. cap. 12. n. 202. Adden. ad Gregor. decis. 437. n. 6. & Rot. cor. Buratt. decis. 887. n. 3.

(*e*) Ex deductis per Rot. in Astен. *Prioratus* super *pertinentia* 11. Jun. 1708. §. *Sed ex facto*, & seq. cor. bon. mem. Lancetta.

(*f*) Ad tradita per Rot. in Melevitana *Rejicitur* 11. Mart. 1718. §. fin. cor. Rev. Crispo.

(*g*) Ex regula text. in leg. *Ejus*, *qui in Provincia*, ff. *Si cert. petat.* de qua Rot. in recent. decis. 86. n. 24. part. 16. & decis. 22. n. 4. part. 18.

(*h*) Ex animadversis per Card. de Luc. de Alien. disc. 37. n. 5. & Rot. in recent. decis. 224. n. 9. part. 14. decis. 397. n. 13. part. 17. & decis. 248. n. 12. & 13. part. 18.

(*i*) Ut dixit Rot. cor. Cerr. decis. 949. n. 1. & in rec. decis. 630. n. 2. part. 18. & decis. 550. n. 1. part. 15.

quam tàm ex proprio facto, quàm ob qualitatem hæreditariam dicti Angeli servare omnimode tenebatur. (*j*)

11. Urgebat ulterius animadversio, quod cum examen prædictorum trium titulorum pro asserta retentione obtinenda allegatorum altiorem indaginem postularet, hujusmodi exceptionis discussio, tanquam turbida & involuta, rejicienda erat ad suum congruum judicium, nec manutentionem in præsenti summariissimo possessorio Joanni Paulo Capellano debitam retardare valebat. (*k*)

Et ita unica, &c.

R. P. D. CORIO.

LEODIEN. NULLITATIS MATRIMONII.

Veneris 2. Maii 1732.

ARGUMENTUM.

Sententia lata in gradu appellationis sine citatione ad sententiam, & in eodem Tribunali, in quo lata fuerat prima, nulla est. Matrimonium contractum coram Capellano, qui neutrius ex sponsis Parochus erat, nullum est, & alia.

SUMMARIUM.

1 *Læsio locum facit restitutioni in integrum.*

2 *Nulla est sententia lata super validitate matrimonii in sequelam transactionis contractæ pro consulendo honori conjugis, & filiorum.*

3 *Idem dic de sententia lata sine citatione ad sententiam.*

4 *De sententia lata in gradu appellationis ab eadem Curia, unde prima emanavit.*

5 *Matrimonium nullum est, si contrahatur coram Capellano, qui non est Parochus alterutrius ex sponsis.*

6 *Capellanus Militum, & Fortalitii assistere non potest matrimoniis, nisi habita speciali concessione à S. Sede, vel expressa licentia ab Ordinario suffragante, dumtaxat quoad Milites in actuali expeditione existentes.*

7 *Miles non dicitur, qui inter Milites describi se fecit, ut matrimonium contraheret coram Capellano exercitus.*

8 *Militaris qualitas non probatur ex testibus pendente lite expiscatis.*

9 *Neque ex testibus consanguineis dictam qualitatem allegantis.*

10 *Miles nunquam reputatur ille, qui non reperitur descriptus in matricula, & inter stipendiatos.*

11 *Matrimonium nullum ex successivis actibus non convalidatur, sine novo utriusque conjugis consensu præstito coram proprio Parocho.*

12 *Pro suadenda legitimitate prolis sufficit matrimonium putativum.*

13 *Omissio denuntiationum probat malam fidem, & dolum in conjugibus.*

14 *Et excludit matrimonium putativum.*

DECISIO XVII.

POst declaratam nullitatem matrimonii usque ab anno MDCLXXXVII. clandestinè contracti inter Annam Catharinam de Grimont, & Carolum Oggerum de Cassal coram Capellano Fortalitii Leodien. per sententiam ad instantiam ejusdem Caroli Oggeri latam anno MDCLXXXIX. à Vicario Generali Leodii, & jam dudum in judicatum transactam, Martinus Carolus Franciscus Cassal ex dicto conjugio ortus petiit anno MDCCIX. coram Scabinis Leodien. ad judicationem bonorum ad prædefuncti Caroli hæreditatem spectan. oppositaque illegitimitate natalium, se prius restrinxit ad petitionem alimentorum, & deinde convolans ad Officialem Curiæ Episcopalis Leodien. Judicem Ecclesiasticum, institit coram eo declarari matrimonium validum, sed data ex parte Cæciliæ De Pretz matris d. defuncti Caroli exceptione præcedentis rei judicatæ præpedientis, amplius reassumi ex integrò posse merita causæ, deventum tandem extitit ad instaurationem concordiæ, quæ die XXIII. Sept. MDCCX. ad actum redacta fuit, in qua sub promissione sibi facta annui redditus florenorum 500. & aliorum florenorum 2300. pro unica vice, idem Martinus amplissimè renuntiavit quibuscumque exceptionibus, juribus, & privilegiis: quibus stantibus eadem Cæcilia consulendo honori ejusdem Martini, sese expressit eundem recognoscere pro filio legitimo dicti Caroli Oggeri, salvaque semper transactione, non obstiturum, quod talis etiam declararetur à Judice per sententiam, prout de facto in hujus facultatis sequelam idem Martinus die XXVII. subsequentis mensis Octobris, nemine citato aut contradicente, sententiam super validitate dicti matrimonii, & le-

(*j*) Ad text. in leg. *Cum à matre*, Cod. de *Rei vindic.* & Rot. in recent. decis. 83. num. 14. part. 16. & decis. 55. n. 16. part. 18.

(*k*) Juxta dispositionem text. in leg. fin. Cod. *Quor. bonor.* quem sequitur Ridolphin. in Prax. Part. 2. cap. 12. n. 246. & Rot. in recent. decis. 403. n. 12. part. 18.

legitimitate natalium ab Officiali Leodien. reportavit.

Servata per quadriennium præfata transactione, cum ex post sibi blandiens d. Martinus eam, uti læsivam, impugnare, innixus legitimitati natalium per dictam sententiam Officialis Leodien. constabilitæ judicium moverit coram dictis Scabinis Leodien. super transactionis rescisione *ex capite læsionis*, oportuit idcirco Josepho Remigio, aliisque de Cassal reis conventis, attenta dependentia ass. rescisionis ex capite læsionis à puncto validitatis matrimonii, & respective legitimitatis natalium, disputationem hujusmodi reassumere coram d. Officiali Leodien. Judice Ecclesiastico, petendo coram eo restitutionem *in integrum* adversus dictam contumacialem sententiam anni MDCCX. & licet idem censuerit non esse locum reassumptioni causæ matrimonialis, atque id ipsum in parte confirmaverit Rev. Nuntius Colonien. qui simul pronuntiavit standum esse transactioni; adhuc devoluta appellatione ad S. Sedem, ejusque cognitione delegata per Signaturam Justitiæ nostro Auditorio cum clausula: *De causis restitutionis in integrum à sententia Officialis Leodien. anni MDCCX.* consuetum proinde dubium hodie DD. meis exhibui, *an constet de causis restitutionis in integrum*, qui responderunt, *affirmative*.

1. Lætio enim locum faciens *in integrum* restitutioni, (*a*) ex eo satis resurgere visa est, 2. quod, quidquid sit de validitate dictæ sententiæ Officialis Leodien. de qua plurimum dubitari valuisset, utpote quia fuerit nedum ex condicto, & in sequelam transactionis pro consulendo tantum honori Martini procurata, & lata; (*b*) 3. sed etiam sine citatione ad sententiam, 4. & in eadem Curia Episcopali, in qua anno MDCLXXXIX. prodierat sententia super nullitate matrimonii *in judicatum* transacta. (*c*)

5. Certo certius in his etiam post Signaturæ rescriptum otiosius non immorando, ejusdem sententiæ Officialis Leodien. injustitia uberrime emicuit, ex eo quod dum constat controversum matrimonium fuisse initum coram Capellano, seu Parocho Fortalitii Leodien. qui neutrius ex sponsis Parochus erat, de ejus nullitate dubitari non poterat. (*d*)

6. Non attento, quod dictus Carolus Oggerus fuerit usque à die XXI. Martii MDCLXXXVII. inter milites Civitatis Leodien. cooptatus, prout resultare dicebatur ex attestatione D. Colson secundi Locumtenentis usque tunc edita, & ex altera aliquorum testium ex nunc adductorum, ideoque pro celebratione matrimonii rite subjiceretur Capellano, seu Parocho Fortalitii: omissa enim indagine, an d. Capellanus militum, seu Parochus Fortalitii sufficienti polleret facultate assistendi controverso matrimonio, pro qua requiri, vel specialem concessionem à S. Sede, vel expressam licentiam ab Ordinario, efficacem dumtaxat quoad milites in actuali expeditione existentes regulariter censuit S. Congregatio Concilii. (*e*)

7. Objectum cessabat ex facto, dum nequaquam probata dici valuit ass. qualitas militaris in dicto Carolo Oggero, qui erat actu Canonicus Collegiatæ Huensis, & suasionibus, & blanditiis Annæ viduæ fuit traductus Leodium, ut sub ficta specie militis matrimonium coram Parocho Fortalitii contraheret ad evitandum veri, & proprii Parochi interessentiam, quod directe præ se ferens elusionem Conciliaris dispositionis, apertam matrimonii nullitatem inducit. (*f*)

Et

(*a*) Juxta text. in leg. 4. §. *Condemnatum*, ff. de *Re judic.* cum aliis in Romana, seu Sabinen. *Assistat* 31. Jan. 1727. §. *Cum enim*, & 15. Jan. 1729. §. *Denique*, cor. Rev. Corduben.

(*b*) Juxta animadversa per Scacc. de Sent. & re judicat. glos. 14. quæst. 12. n. 123. Rot. decis. 1200. n. 4. cor. Seraphin. decis. 264. n. 18. part. 14. recent. & in Aven. *Concursus* super *reservatis* 23. Jun. 1713. §. *Parum refragante*, cor. bon. mem. Ansald.

(*c*) Per ea quæ in terminis primæ propositionis per text. in leg. 1. §. *Item cum ex edicto*, ff. *Quæ sent. sin. appell. rescind.* monent Ubert. de Citat. cap. 6. n. 78. Card. de Luc. de Judic. disc. 34. n. 18. Rot. decis. 316. n. 2. cor. Celso, decis. 465. num. 1. cor. Card. Caprar. & decis. 279. n. 25. & seqq. part. 12. recent. & in terminis secundæ Rot. decis. 39. n. 1. cor. BeninCas. decis. 142. n. 16. part. 16. decis. 613. n. 12. part. 18. Rec. & in Asculana *Dotis* 14. Jun. 1709. §. *Nec subdi*, cor. clar. mem. Card. Priolo.

(*d*) Juxta præscript. Sac. Conc. Trident. Sess. 24. de Reform. matrim. cap. 1. ut consentanee, & communiter monent. Tondut. Resol. Benef. Part. 1. resol. 120. num. 18. Corrad. in Prax. dispens. lib. 8. cap. 3. num. 21. Rot. decis. 305. n. 29. part. 15. decis. 250. n. 27. part. 16. decis. 75. n. 13. part. 17. recent. decis. 39. n. 12. cor. bon. mem. Herrer. & in Neapolitan. *Matrimonii* 22. Jun. 1705. §. *Habemus*, cor. clar. mem. Card. Priol. & in Romana *Matrimonii* 3. Jul. 1719. §. *Et sane*, & 11. Dec. ejusdem ann. §. *Dum enim*, cor. me, & 2. Decem. 1720. §. *Certius*, & 7. Mart. 1721. §. *Validitas*, cor. R. P. D. meo Gamaches.

(*e*) Juxta plures resolutiones relatas apud P. Schiar in Addit. ad Theologiam Bellic. cap. 6. §. 1. n. 13. & seqq. Anaclet. in Jus Canon. tom. 4. tit. 3. de *Clandest. desponsat.* §. 2. n. 96. & seqq. Ursaya Disc. Eccles. tom. 2. Part. 1. disc. 14. n. 32. & n. 70. & seq. & apud Emin. Card. Petra in Comm. ad Constitut. 12. Innocent. III. sect. 1. sub n. 15. & plur. seqq.

(*f*) Juxta firmata per Pignatel. Consult. Can. 29. n. 3. & seq. tom. 5. Rebel. de Oblig. Justit. part. 2. lib. 2. part. 8. n. 6. Barbos. de Offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 32. sub n. 153. cum aliis in dict. Romana *Matrimonii* 3. Jul. & 11. Dec. 1719. cor. me.

8. Et quidem qualitas militaris dicti Caroli, quæ ex informibus testibus nuper, & pendente lite expiscatis nequaquam resurgere valet, (*g*) 9. maxime, quia duo ex iis sunt consanguinei dictæ Annæ, atque ex istius confessione rem totam initio composuerunt, atque ideo potiori jure rejiciendi sunt, (*h*) nullo pariter modo probata dici potest ex attestatione tunc edita à D. Colson secundo Locumtenente, quæ ad complacendum dumtaxat Annæ, atque Ruitz, & Jamart ejus consanguineis facta dignoscitur, nedum quia ab eodem fuit postmodum solemniter retractata, sed & validus, quia hoc ipsum aperte suadent omnes circumstantiæ efficaciter deductæ, tum ex eo quod non constet de facultate dicti Colson cooptandi milites absque permissione Supremi Officialis Com. de Linden. ad quem effectum eadem Anna judicialiter asseruit, de Com. de Linden talem dedisse facultatem, quando in obsequium veritatis idem Comit. de Linden aperte declaravit, d. Carolum Oggerum, neque ab ipso, neque de ejus ordine fuisse unquam inter milites adscriptum; tum ex eo quod d. Colson in sua prima attestatione asseruerit, inter milites cooptasse Carolum usque à die XXI. Martii MDCLXXXVII. quando ex oppolito nedum constat eundem Carolum usque ad diem celebrati matrimonii incubuisse residentiæ Canonicali, ac etiam ex post, sed insuper nunquam habitum & insignia militaria gestasse, nullum unquam obtinuisse stipendium, numquamve in matricula, seu cathalogo militum fuisse descriptum.

10. In quibus circumstantiis quemadmodum exclusa remanet ass. qualitas militaris, prout ex sola non descriptione in matricula, & inter stipendiatos deposuerunt plures Supremi Officiales Regis Christianissimi, & consentane docet Ulpianus; (*i*) ita & insubsistens de se detegitur prima attestatio d. Colson, merito subinde retracta, atque necessario concludendum est, omnia conficta fuisse ad elusionem Conciliaris dispositionis.

11. Qua sane subsistente nullitate matrimonii, quod ex quibuscumque successivis actibus revalidari nequivit sine novo utriusque conjugis consensu coram vero Parocho præstito; (*j*) 12. magis obesse nequivit, quod res hodie præcise non sit de fœdere matrimonii, sed de eo potius quæratur ad effectum legitimitatis prolis, in quibus terminis satis sit status bonæ fidei respectu alterutrius ex conjugibus, ad hoc ut proles legitima censeatur, quamvis matrimonium ex post nullum declaretur. (*k*)

13. Bona enim fides, quæ allegabilis non est respectu Caroli scientis, se militiæ tantum Clericali adscriptum, & servitio tantum Canonicali mancipatum, verificari neque potest respectu Annæ, quæ optime noverat statum Caroli usque ad discessum erga Leodium Canonicatui in statu Clericali inservientis, simulque agnoverat necessitatem facultatis Supremi Officialis Com. de Linden, pro cooptando Carolo inter milites, dum eadem fassa fuit expeditionem ad eum pridie factam; itaut, si, nulla expectata aut habita licentia à dicto Com. de Linden, eadem Anna cum Carolo ab Oppido Huen Leodium se contulit, ubi coram testibus consanguineis, nullis præmissis denunciationibus, nullaque servata solemnitate, sub emendicata fide, quod jam Carolus fuerit usque à mense Martii inter milites cooptatus, matrimonium contraxit in publica Taberna cum Juvene Canonicali dignitate actualiter insignito, vanum sit allegare bonam fidem, cum omnia conspirent in solam elusionem Conciliaris dispositionis, in quibus terminis sola denunciationum, aliarumque solemnitatem omissio, malam fidem, & dolum præ se ferunt: (*l*) 14. nec locum habere valent ea, quæ dicuntur de matrimonio putativo. (*m*)

Et ita utraque parte acriter informante decisum fuit.

G R

(*g*) Juxta passim firmata per Rot. & signanter cor. Coccin. decis. 1276. n. 5. & cor. Emetrix Jun. decis. 40. n. 7. cor. Card. Caprar. decis. 676. n. 10. & cor. Eminent. Falconer. decis. 4. n. 8. tit. de *Locat.*

(*h*) Ut admonet Rot. decis. 40. n. 8. cor. Ansald. decis. 44. sub n. 15. tit. de Miscellan. cor. Emin. Falcon. & in Syracusana *Præpositure* 3. Decem. 1731. §. *Nullatenus*, cor. R. P. D. meo Rezzonico.

(*i*) In leg. *Ex eo tempore* 43. ff. de *Militar. testam.* ibique gloss. verb. *Electi*, cum aliis penes Tull. Crispoit. Cas. Milit. 46. n. 26. & sub n. 31. & seq.

(*j*) Ad firmata per Navar. cons. 12. n. 38. cons. 14. n. 1. & 7. tit. de *Sponsal.* vol. 4. Sanchez de Matrim. lib. 2. disp. 35. q. 2. Castro Pal. Oper. Moral. Part. 5. Tract. 28. de Sponsl. & Matrim. disp. 3. punct. 7. §. 2. n. 2.

(*k*) Juxta text. in cap. *Cum inter* 2. & cap. *Ex tenore* 14. *qui filii sint legit.* ubi gloss. & Canonistæ, Lucidor. de Illegit. cap. 2. num. 2. & seqq. Sanchez de Matrim. lib. 8. disp. 33. n. 46. Rot. post 2. vol. cons. Farinac. decis. 534. n. 3. & seqq. cor. Caval. decis. 10. n. 3. & 5. cor. Caprar. decis. 499. n. 36. & cor. Emin. Falcon. decis. 7. n. 5. & seqq. tit. de *Benef.*

(*l*) Ex cumulatis penes Barbos. Vot. Decis. disp. 2. n. 19. lib. 1. de Justis, de Dispens. matrim. lib. 1. cap. 4. n. 249. Capon. Disc. For. 23. sub n. 23. tom. 1.

(*m*) Ut declarant Jo. Andr. in dict. cap. *Ex tenore* sub n. 5. *qui filii sint legit.* Gabriel. Com. Conclus. lib. 6. de Legitimat. concl. 4. n. 17. Gratian. Discept. For. cap. 83. n. 23. Garz. de Benefic. Part. 7. cap. 2. n. 31. Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 42. n. 1.

R.P.D. ROUAULT DE CAMACHES.

AMPURIEN. DECIMARUM SUPER bono Jure.

Veneris 26. Jan. 1731.

ARGUMENTUM.

Episcopus Ampuriensis in sua Diœcesi est decimator. Universalis pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Catastro. Legalis reputatur scriptura extracta citata parte ex Libris, seu Protocollis Capituli.

SUMMARIUM.

1 *Episcopus Ampuriensis est decimator universalis suæ Diœcesis.*

2 *Pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Catastro.*

3 *Legalis dicitur scriptura existens in antiquo Protocollo Capituli, & citata parte extracta.*

4 *Prædium contineri in Territorio decimabili, probatur ex fide testium scientiæ causam reddentium.*

5 *Parochus non habet assistentiam juris decimandi in alieno Territorio.*

6 *Res judicata pacifice observata probat assistentiam juris decimandi.*

7 *Testes contra instrumenta non probant.*

8 *Consuetudo non extenditur de loco ad locum.*

DECISIO XVIII.

DUm Antonius Tharas Canonicus Pœnitentiarius Ecclesiæ Cathedralis Ampurien. prosecutione medietatis decimarum sibi debitæ ex bonis situatis intra Diœcesim Ampuriensem in territoriis *Horria Manna*, & *Horria Piccina* jam jam erat executurus mandatum obtentum ab Ordinario Turritano adversus nonnullos agricolas Oppidi *de Osilo* dicti Ordinarii subditos, qui seminaverant prædia existentia in prædictis Territoriis, quique ad proprios lares reversi decimarum medietatem eidem Canonico minime persolverant, comparuit in judicio ad impediendam mandati executionem Antonius Franciscus Serra Plebanus præfati Oppidi de Osilo prætendendo, quod jus decimandi in enuntiatis Territoriis ad se in totum spectaret.

Hinc discussa causa, Ordinarius Turritanus pronuntiavit sententiam favorabilem Canonico Pœnitentiario, declarans, supradicta Territoria pertinere ad Præbendam sui Canonicatus, & medietatem decimarum illi persolvendam esse ab agricolis de Oppido Osilensi, quoties isti bona posita in locis de *Horria Manna*, & *Horria Piccina* seminassent, atque insuper condemnans Plebanum de Osilo ad restitutionem decimarum ab eo perceptarum, sed devoluta controversia per viam appellationis ad A. C. supervenit hujus judicatum, in quo unice concessa fuit manutentio favore Plebani, reservatis juribus utriusque partis in petitorio.

Interposita vero ab hujusmodi judicato ulteriori appellatione ex parte Canonici, & commissa causæ cognitione nostro Sac. Auditorio cum facultate *manutenendi quem de jure*, fuerunt de ordine ejusdem Tribunalis à me, cui commissio fuerat directa, subscripta duo dubia, ad hoc ut simul, & semel cognosceretur, cuinam ex litigantibus assisteret bonum jus, & cuinam etiam ex illis danda esset manutentio: quamobrem cum hodie DD. meos super congruis dubiis consuluerim, mihi quoad illud concernens bonum jus ii responderunt *pro informante*, nempe, *constare de bono jure Canonici Antonii.*

1. Ratio autem resolutionis fundabatur in sententia Delegati Apostolici promulgata de anno MDXXXIV. in qua, contradicente Episcopo Ampuriensi in ejus Diœcesi originario decimatore universali, (*a*) definitum fuerat decimas ex prædiis dictorum Oppidorum de *Horria Manna*, & *Horria Piccina* spectare ad Canonicum Pœnitentiarium: dum enim d. sententia transitum fecerat in rem judicatam, subsequebatur ad ejus tramites præsentem controversiam esse determinandam ex notissimis juris principiis.

2. Et quidem minime attenta exceptione, quod nonnulla Territoria decimatoria, videlicet Elique, Tirriaque, Furcaditos, Quercos Lados non comprehenderentur intra fines supradictorum Oppidorum; eo quia, tum ex prætacta sententia, tum ex relatione Officialium Regis facta usque de anno MDCLXII. tum denique ex Catastro Capituli satis superque convincebatur, controversa Territoria contineri intra fines mox enuntiatos, quando cæteroquin pro hujusmodi effectu etiam solum Catastrum attendi potest. (*b*)

Quæ

(*a*) Ad text. in cap. *Quoniam* 8. de *Decimis*, Rot. in Ferrarien. *Decimarum* 10. Dec. 1717. §. *Validitas*, cor. bonaccorsio Folcaro.

(*b*) Ex firmatis à Rota in Aurien. *Beneficii* de Serboii super *fructibus* 7. Febr. 1729. §. *Gradum profectæ*, cor. R. P. D. meo Crescentio.

3. Quæ magis procedere dicebant DD. ex quo prædicta documenta exhibita, & citata parte compulsata non credebatur subjacere posse defectui illegalitatis, stante quod constabat de eorundem præexistentia in Protocollis antiquis ac bene ordinatis, nec non sub diligenti custodia Capituli asservatis, in quibus circunstantiis scripturæ vitio illegalitatis minus recte notabantur: (*c*) potissimum advertendo, quod prædicta Territoria cadentia sub jure decimandi probabantur contenta intra fines de *Horria Manna*, & *Horria Piccina* ex depositione quoque decem & octo testium optimam causam eorum scientiæ exponentium, quia nempe aliqui fuerant Collectores decimarum, & aliqui, vel utiles domini fundorum, vel illorum agricolæ, ut propterea omnibus simul junctis convinceret super hac re intervenire plenissimam probationem. (*d*)

5. Constabilita itaque pertinentia decimarum favore Canonici, inanis dignoscebatur prætensio juris assistentiæ, quam pro se habere asserebat Plebanus de *Osilo*, quoniam, si non erat hæc Plebania in Diœcesi Ampuriensi, & quæstio non versabatur super medietate decimarum intra limites ejusdem Plebaniæ percipiendarum, profecto dijudicabatur juris assistentiam haud esse allegabilem à Plebano; (*e*) 6. sed è converso bene quidem illam militare pro Canonico Pœnitentiario ex vi antiquissimæ rei dijudicatæ, ipsum legitimum possessorem decimarum canonizantis. (*f*)

Quin prædictis obstare posse crederetur quædam sententia lata favore Plebani de anno MDCCX. citato solo promotore Fiscali Curiæ Ampurien. in qua eidem Plebano concedebatur manutentio in exactione decimarum à Territorio de *Quercos Lados* posito intra fines sæpedictorum Oppidorum: siquidem advertebant DD. quod in hujusmodi sententia non fuerat auditus Canonicus Pœnitentiarius, & in ea unice actum fuerat in possessorio cum Episcopo, qui ex præcitato judicato anni MDXXXIV. nullum jus habebat super perceptione decimarum ex Territoriis de *Horria Manna*, & de *Horria Piccina*: ultraquamquod valde dubitabatur, an illa quæstio caderet super decimis prædialibus, de quibus modo erat controversia, cum potius videretur tunc Episcopum, uti decimatorem universalem, egisse de solis decimis personalibus, alias nimis exorbitans fuisset prætensio Episcopi per rem judicatam exclusi à consecutione decimarum prædialium.

7. Neque pariter habendam esse rationem dicebatur de testibus à Plebano adductis, quia præterquamquod ii confundebant decimas personales cum prædialibus, non solum ex eorum dictis resultabat contrarietas publicis & antiquis documentis, (*g*) verum etiam colligebatur, depositiones fuisse præcogitatas, quod facile in personis idiotis, ac rusticis contingere poterat, signanter, quoties omnes testes erant de Parochia ipsius Plebani, & illorum attestatio secum ferens ampliationem proprii Territorii tendebat ad eorum commodum, quo casu testes nullum gradum probationis constituere ex vulgatis regulis, cuicumque innotescebat.

8. Sed bonum jus Canonici, quoad medietatem exactionis decimarum prædialium ex Territoriis supra enuntiatis, putabatur à PP. Suffragantibus mirifice confirmari ab observantia, de qua plures testes, tanquam decimarum Collectores, & alii, uti domini prædiorum testimonium præbebant de facto proprio per longissimi temporis spatium triginta vel quadraginta annorum, immo ulterius iidem quoque affirmabant de auditu ab antiquissimo tempore; quam sane consuetudinem, concludebatur, insuper in nihilo debilitari posse ab altera consuetudine à Plebano allegata, dum ista consuetudo, ubi etiam illa subsisteret, respiciebat Parochos diversæ Diœcesis Turritanæ, & sic nequibat extendi ad loca Diœcesis Ampuriensis. (*b*)

Fortius, quia licet duo, vel tres ex testibus Plebani deponerent de simili consuetudine in Territoriis de *Horria Manna*, & *Horria Piccina*, vis istorum testium statim tollebatur, tum ex supra deductis §. *Nec pariter*, tum ex eo, quod Joannes Franciscus Lugnia Canonicus Turritanus, & prius Plebanus de *Osilo*, unus ex testibus adductis à moderno Plebano, testabatur, Parochum de *Osilo* non exigere medietatem ab Osilienibus colentibus agros in Diœcesi Ampuriensi, sed eas exigere ab agricolis Diœcesis Ampurien. qui colebant prædia Territorii de *Osilo*; dum hinc sequebatur, neque ipsum Plebanum conqueri posse, si vice versa Osilenses, qui colebant prædia in Territoriis de *Horria Manna*, & *Horria Piccina*

G 2 po-

(*c*) Rot. in Vicen. *Parochialis*, de Aqualata 1. Jul. 1712. §. *Perperam*, cor. Rev. Crispo.

(*d*) Rot. cor. Ansald. decis. 78. n. 7.

(*e*) Juxta firmata à Rot. decis. 402. n. 5. cor. Burratt. & decis. 361. n. 4. Part. 1. recent.

(*f*) Rot. cor. Duran. decis. 215. n. 5. & cor. Seraphin. decis. 18. n. 3. & cor. Ludovis. decis. 249. n. 2.

(*g*) Rota decis. 123. n. 42. post Constant. ad Stat. Urb.

(*b*) Card. de Luc. de Benef. disc. 30. num. 12. Rot. decis. 217. n. 18. part. 17. recent.

positis in Diœcesi Ampurien. tenebantur præstare medietatem decimarum Canonico Antonio Pœnitentiario, cui ex re judicata, juncta illius continuata observantia, competebat jus percipiendi medietatem decimarum prædialium ex omnibus Territoriis situatis intra fines prædictorum prædiorum.

Et ita Canonico tantum informante, & Plebano sæpius vocato ad jura sua deducenda non comparente, resolutum fuit.

R.P.D. REZZONICO.

EADEM.

Veneris 8. Maii 1733.

ARGUMENTUM.

Habetur in præcedenti Decisione, quæ confirmatur.

SUMMARIUM.

1 *Res judicata pro veritate habetur.*

2 *Episcopus Ampuriensis est decimator suæ Diœcesis.*

3 *Res judicata probat pertinentiam juris decimandi.*

4 *Parochus non habet jus decimandi extra proprium Territorium.*

5 *Nec declinare valet jus decimandi per rem judicatam alteri quæsitum.*

6 *Pertinentiam territorialem probat sententia per Judicem delegatum, citata parte, extracta ab Archivio Capituli.*

7 *Præsertim, si agatur de sententia antiqua, & observata.*

8 *Fortius, junctis aliis sententiis, quamvis latis à Judicibus Laicis.*

9 *Et tenore Catastri asservati in Archivio Capituli.*

10 *Probationes prædictæ simul junctæ probant, prædium controversum contineri intra fines Territorii decimabilis.*

11 *Prædia contermina præsumuntur de iisdem pertinentiis.*

12 *Etiamsi ab incolis diversæ Diœcesis possideantur.*

13 *Consuetudo non suffragatur, nisi probetur in casu particulari.*

14 *Decimæ personales debentur Ecclesiæ, in qua quis recipit Sacramenta.*

15 *Consuetudo circa decimas personales non afficit prædiales ex antiquissima observantia, & claris titulis alteri debitas.*

16 *Testes contra instrumenta non probant.*

DECISIO XIX.

IN contumaciam Francisci Serræ Plebani Oppidi *Osilii* Diœcesis Turritanæ, sub die XXVI. Jan. MDCCXXXI. resolutum fuerat, *constare de bono jure* Antonii Taras Canonici Pœnitentiari Ecclesiæ Cathedralis Ampuriensis, pro consecutione mediatis decimarum ex bonis litis in territorio de *Horria Manna*, & *Horria Piccina* positis in Diœcesi Ampuriensi, rejectis prætensionibus dicti Plebani Osilensis juxta Decisionem dicta die, & anno editam cor. bon. mem. R. P. D. de Gamaches, immatura morte nuper è vivis erepto: subrogatus autem in hac causa dicto Emeritissimo Collegæ ad instantiam dicti Canonici Pœnitentiarii, proposui in hodierna Audientia dubium: *An sit standum, vel recedendum à decisis*, responsumque habui *in decisis*.

Pro exactione liquidem controversarum decimarum super bonis existentibus in dictis territoriis, intentio præfati Antonii Canonici Pœnitentiarii plenissime fundari denuo visa fuit ex antiqua sententia contradicente Episcopo Ampuriensi emanata de anno MDXXXIV. juxta quam declaratum fuit, jus exigendi decimas in dd. Territoriis de *Horria Manna*, & *Horria Piccina* competere Canonico Pœnitentiario Ampurien.

1. Cum enim ex hac solemni definitione certissime emergat, quod controversum jus exigendi decimas sit annexum Præbendæ Pœnitentiariæ per dictum Canonicum possessæ, & cadat super Territoriis existentibus in Diœcesi Ampuriensi, utique rejecto Episcopo super decimis sinæ Diœcesis citra dubitationem legitimo contradictore, quoad jus exigendi controversas decimas, sublata dici debet quælibet controversia, cum dicta sententia jam à binis sæculis *in judicatum* transacta faciat statum contra alios idem jus sic canonizatum impugnare prætendentes, & pro ipsa veritate haberi debeat. (a)

2. Maxime, quia huic antiquæ sententiæ robur addit diutissima observantia, juxta quam constat, decimas à controversis Territoriis fuisse semper præceptas à Canonicis Pœnitentiariis Ecclesiæ Cathedralis Ampuriensis, & fuisse habitas, uti translatas in dotem Præbendæ ejusdem Canonicatus Pœnitentiarii: posita qui-

(a) Leg. *Res judicata*, ff. de *Regul. jur.* Rot. in Cracovien. *Plebaniæ* 11. Jun. 1717. §. *Nec è conspectu*, cor. bon. mem. Cerro, & in Romana *Emolumentorum Parochialium* 9. Dec. 1718. §. *Nitebatur*, cor. bon. mem. Lancetta.

quippè executione dictæ antiquæ sententiæ à dicto anno MDXXXIV. ab omnibus semper observata, & quidem sciente & patiente Episcopo, qui ex juris dispositione jus originarie poterat allegare super controversis decimis, tanquam universalis decimator, (b) 3. certius urget vinculum rei judicatæ, nec non ratio canonizandi boni juris favore Canonici Pœnitentiarii; (c) rejecta qualibet juris assistentia sui favore excitata per dictum Plebanum de *Osilo*.

4. Cum enim præsens quæstio verificari non potuerit super medietate decimarum percipiendarum intra limites dictæ Plebaniæ non existentis in Diœcesi Ampuriensi, utique favore dicti Plebani nulla erat allegabilis juris assistentia; (d) 5. & sic, nullatenus declinari poterat à jure favore Canonici Pœnitentiarii per rem judicatam constabilito. (e)

6. Absque eo quod attendi promeruerint exceptiones ad impetrandam novam audientiam promotæ, sive quia dicta sententia non sit in forma probanti, sive quia destituta sit actis judicialibus, sub quibus emanavit: constitit enim, dictam sententiam una cum aliis juribus fuisse judicialiter extractam ab Archivio Capituli Ampuriensis per Judicem à Vicario Generali Turritano delegatum, qui etiam specificè retulit super legalitate Librorum, & Scripturarum, unde in his terminis nullatenus erat audienda exceptio assertæ illegalitatis. (f)

7. Cumque res sit de sententia duobus ab hinc sæculis edita, & per hoc tempus semper observata, citra difficultatem plenam constituit probationem, etiam sine actorum exhibitione. (g)

8. Minusque attendi promeruit, quod tenimenta nuncupata *Elique*, *Tirriaque*, *Furcaditos*, *Quercos Ledos*, aliaque, super quibus cadit controversum jus exigendi decimas vere non contineantur intra fines de *Horria Manna*, & *Piccina*; etenim ultra litteram præfatæ sententiæ anni MDXXXIV. non obscure enuntiantis extensionem tenimentorum, juxta quam Canonico Pœnitentiario debita erat portio fructuum, concurrit etiam relatio, sive sententia per Regios Officiales edita de anno MDLXII. super recognitione confinium, & specifica subjectione tenimentorum controversorum intra limites Præbendæ Pœnitentiariæ, quam hodie tuetur Canonicus Tarras, posthabitis prætensionibus eo tempore excitatis per incolas Oppidorum *Nului*, & *Claramontis* impugnantes, quod eorum prædia sita reperirentur in dictis Territoriis, quæ sententia, sive relatio in linea facti, & probationis maximè venit attendenda. (h)

9. Et rursus ultra depositiones testium de propria scientia deponentium, & ultra observantiam exactionis, concurrit Catastrum asservatum in Archivio Capituli dictæ Ecclesiæ Cathedralis Ampurien. ubi inter cæteras Præbendas legitur illa Pœnitentiaria cum assignatione decimarum super controversis tenimentis, quod pariter non leve præbet veritatis testimonium: (i) 10. simulque juncta hæc documenta citra dubium plenam constituunt probationem, quod controversa tenimenta contineantur intra fines Territorii decimabilis. (j)

11. Qua stante situatione, & respectiva comprehensione intra limites tenimentorum decimabilium de *Horria Manna*, & *Horria Piccina*, patens redditur, controversa etiam Territoria esse obnoxia solutioni decimarum favore dicti Canonici Pœnitentiarii tuentis jura sinæ Præbendæ Ampuriensis, cum præsumantur ejusdem naturæ, & qualitatis: (k) 12. etiam-

(b) Juxta text. in cap. *Cum contingat*, cap. *Cum in tua*, & cap. *Quoniam*, de *Decim.*

(c) Ad firmata per Rot. cor. Seraph. decis. 334. n. 1. coram Peutinger. decis. 50. n. 19. in recent. decis. 11. n. 4. part. 10. decis. 104. n. 4. part. 19. & in Thelesina *Congrue* 18. Jun. 1731. §. *Quandoquidem*, & §. *Et in his*, coram me.

(d) Ad text. in cap. *Cum sint* 18. de *Decim.* Fagnan. in cap. *Contingat*, n. 2. & 3. eod. tit. Rot. cor. Seraphin. decis. 802. n. 5. decis. 1404. n. 3. cor. Burat. decis. 402. n. 5. in recent. decis. 261. n. 4. Part. 1.

(e) Rot. cor. Duran. decis. 215. n. 5. cor. Seraphin. decis. 28. n. 3. cor. Ludovis. decis. 249. n. 2. & probat decisio, quæ confirmatur 26. Jan. 1731. §. *Constabilita*, coram bon. mem. de Gamaches.

(f) Ut firmat Rot. cor. Cerro decis. 26. n. 20. & seq. decis. 131. n. 40. cum tribus seqq. & decis. 116. n. 8.

(g) Ut docet eadem Rot. cor. Cerr. decis. 836. n. 7. coram Gregor. decis. 531. n. 8. cor. bon. mem. Molin. decis. 461. n. 11. & seq. & in recent. decis. 353. n. 69. Part. 5.

(h) Ex firmatis per Rot. cor. Emerix Jun. decis. 1195. n. 3. decis. 1271. n. 3. in Avenionen. *Mauritanien.* super *prædio della Garuffa* 28. Februar. 1708. §. *Parum*, cor. clar. mem. Card. Scotto, & in Aurien. *Beneficii* de Serboy super *Fructibus* 7. Februar. 1729. §. *Veritas*, cor. R. P. D. meo *Crescentio*.

(i) Ad firmata per Rot. in dict. Aurien. *Beneficii* de Serboy super *Fructibus* 7. Februar. 1729. §. *Gradum*, cor. R. P. D. Crescentio, & in Civitatis Plebis *Decimarum* 9. Febr. 1722. §. *Patissime*, cor. bon. mem. Lancetta.

(j) Ber. cons. 20. n. 3. & seq. vol. 1. Card. de Luc. de Decim. disc. 5. n. 14. Rot. in recent. decis. 497. num. 5. Part. 4. tom. 1. decis. 437. n. 24. part. 18. cor. Ansald. decis. 78. n. 7. & probat decisio, quæ confirmatur 16. Jan. 1731. §. *Et quidem*, cum duabus seqq. cor. bon. mem. de Gamaches.

(k) Ruin. cons. 50. n. 13. & seq. lib. 1. Rot. in recent. decis. 508. n. 1. Part. 1. decis. 79. n. 10. & 11. decis. 263. n. 8. Part. 5. decis. 124. n. 12. Part. 6. cor. Otthobon. decis. 62. n. 11. & seq.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

si ab incolis diversæ Diœcesis possideantur. (l)

13. Neque in hac re alicujus ponderis visa fuit alias allegata consuetudo vigens in Diœcesi Turritana, quod Osilenses colentes terrena in circundario Sassaritano, & alia circumvicina ejusdem Diœcesis integre solvant decimas Plebano de *Osilo*, & respective Sassaritani colentes terrena posita in Parochia de *Osilo* integre solvant decimas Plebano Sassaritano; quandoquidem hujusmodi asserta consuetudo, quæ cæteroquin justificata nullatenus dici poterat ex informibus testibus obnoxiis exceptionibus ponderatis in Decisione, quæ revidetur §. *Neque pariter*, quatenus etiam pro vetificata habenda foret, arctare ad summum posset Plebanos Diœcesis Turitanæ ad servandam dictam decimarum perceptionem, sed minime allegabilis esset contra Canonicum Pœnitentiarium Ampurien. qui, tanquam degens in aliena Diœcesi, ligari nullatenus valet à privata consuetudine Parochorum alterius distinctæ Diœcesis, semperque ratione Territorii exigit medietatem controversarum decimarum, uti annexam Præbendæ Pœnitentiariæ; consuetudo quippe nunquam efficax reputatur, nisi probata plene dignoscatur in suis casibus particularibus. (m)

14. Maxime, dum contrariæ probationes adductæ per Parochum Osilensem vere sunt conciliabiles quoad decimas personales, nunquam prætensas à Canonico Pœnitentiario, & quæ vere debentur Ecclesiæ, in qua quis recipit Sacramenta, (n) 15. salvis remanentibus decimis prædialibus ex antiquissima observantia, & inconcussis titulis pro medietate debitis Præbendæ Pœnitentiariæ. (o)

16. Hisque ita subsistentibus pro parte Parochi Osilensis, derelicta qualibet meritorium discussione, frustra hodie promota fuit instantia pro subdelegatione Judicis *in partibus* ad effectum elevandi Mappam super designatione confinium Præbendæ Pœnitentiariæ, ac pro examine aliorum testium: cum enim de quantitate, & comprehensione tenimentorum abunde constet ex recensitis sententiis anni MDXXXIV. & MDLXII. nec non ex Catastro Capituli Ampurien. ac depositionibus plurium testium formiter examinatorum coram Ordinario Turritano, ac diuturna observantia, novæ probationes nuper exhibitæ, mediante iterato examine aliorum testium, tanquam de directo contrariæ dictis antiquis sententiis, ac clarissimis documentis, immo ipsius materiis jam semel probatis, non erant recipiendæ: (p) cum in his circunstantiis petitio hujusmodi semper sit suspecta de calumnia. (q)

Et ita, informante Antonio Taras Canonico Pœnitentiario Ecclesiæ Cathedralis Ampurien. Parocho vero de *Osilo*, ut supra, dilationem petente, resolutum fuit.

R. P. D. CINCIO.

ROMANA DONATIONIS.

Lunæ 20. Aprilis 1733.

ARGUMENTUM.

Firmatur, donationem ex causa matrimonii non continere vocationem filiorum donatarii, nisi in casu, quo fuissent patris hæredes.

SUMMARIUM.

1 *Donatio stipulata à Donatario* pro se & hæredibus, *non suffragatur filiis qualitate hæreditaria destitutis.*

2 *Vocatio filiorum donatarii ex propria persona non admititur, ubi de illis mentio facta non legitur.*

3 *Et excluditur à stipulatione cantante pro donatario, & hæredibus quibuscumque.*

4 *Declaratio donationis intelligenda est compatibiliter cum præcedenti instrumento.*

5 *Ex obligatione alendi filios donatario impositæ erui non potest illorum vocatio ad bona donata independenter à patre.*

6 *Mentio filiorum facta in sola promissione alimentorum, denotat animum donantis illos non includendi ex persona propria in donatione.*

Con-

(l) Ad notata per Abbat. in cap. *Quoniam*, n. 2. & 3. de *Decim.* Valenzuel. cons. 26. n. 5. lib. 1. Monet. de Decim. cap. 7. n. 16. & 17. Rot. cor. Bich. decis. 48. n. 2. cum aliis in Ferrar. *Decimarum*, quoad Traghettum 14. Mart. 1727. §. *Quod vero*, cor. bon. mem. Corneho.

(m) Gravet. cons. 96. num. 4. Rot. Diversi decis. 422. n. 20. Part. 1. in recent. decis. 157. n. 31. Part. 6. coram Prioli. decis. 379. in fin. coram Emerix Jun. decis. 1106. n. 15. & cor. Emin. Falcon. decis. 6. num. 13. tit. de *Stat. exclus. famin.*

(n) Ut notat Gurtier. Pract. Quæst. lib. 1. quæst. 27. n. 8. Basil. à Pont. Tract. de Matrimon. lib. 5. cap. 13. §. 3. num. 9.

(o) Ad text. in cap. *In præsentia*, de *Probat.* leg. *Neque natales*, Cod. eod. tit. Rocc. Disput. Jur. cap. 3. n. 48. Rot. cor. Ludovis. decis. 353. n. 1. cor. Emerix Jun. decis. 104. n. 7. & in Civitatis Plebis *Decimarum* 9. Februar. 1722. §. *Quidquam*, cor. bon. mem. Lancetta.

(p) Ex firmatis per Rot. in recenc. decis. 9. n. 7. part. 12. decis. 56. n. 10. & seq. part. 13. decis. 224. n. 5. & 382. n. 12. part. 16. cor. bon. mem. Molines decis. 940. n. 5.

(q) Ut ponderat eadem Rot. cor. Emin. Falcon. decis. 6. n. 3. & 4. tit. de *Probat.* ubi concordantes.

7 *Conjecturæ eo tunc admittuntur ad arguendam vocationem filiorum donatarii, quoties in aliqua parte donationis nominati fuerint.*

8 *Secus, ubi, postposita eorum nominatione, donatio collata fuit in donatarium, & hæredes quoscumque.*

9 *Causa matrimonii non immutat indolem donationis transitoriæ ad hæredes.*

10 *Donationes hujusmodi correspectivè ad dotem expositæ favore solius viri revocari non possunt de illius consensu ob præjudicium uxoris & filiorum.*

11 *Quibus competit jus consequendi alimenta ex fructibus bonorum donatorum, quosque duret matrimonium.*

12 *Donatio comprehendit vocationem filiorum donatarii ex propria persona, quando dirigitur Titio, & filiis absque mentione qualitatis hæreditariæ.*

13 *Secus, ubi collata legitur in donatarium stipulantem pro se hæredibus quibuscumque.*

14 *Onus assumendi cognomen censetur appositum ad solam memoriam nominis familiæ, non autem gratia conservandi agnationem.*

15 *Donatario personaliter injunctum illius personam non egreditur.*

16 *Actus referri debet ad causam veram, & præexistentem.*

DECISIO XX.

Occasione matrimonii contrahendi inter Magdalenam Diamillam, & Dominicum Patqua, Franciscus pater sponsæ constituit, & assignavit dotem scut. 2500. certo modo solvendam, ac Petrus Paulus de Matthæis intuitu istius matrimonii donavit dicto Dominico ejus ex sorore nepoti summam, & quantitatem doti parem scut. 2500. in tot bonis stabilibus, cum onere dicto Dominico injuncto assumendi cognomen de Matthæis, atque insuper se obligavit alere, ejus vita naturali durante, tum futuros conjuges, tum filios ab eis nascituros, ea conventione adjecta, quod convivere deberent cum eodem donante, quodque ipse perciperet posset fructus tàm dotis, quàm bonorum donatorum.

Verum quia, non elapso anno à die contracti matrimonii, ob domesticas dissentiones inter partes exortas, memorati conjuges in jus vocarunt Petrum Paulum ad effectum illum cogendi ad subministrationem alimentorum extra propriam domum, postquam hujusmodi prætensio fuit à Judice rejecta, stabilita extitit inter easdem partes concordia, in qua Petrus Paulus, præstito consensu, quod Dominicus nepos una cum uxore & liberis extra ejus domum vivere posset, loco bonorum stabilium in quantitate scut. 2500. ut supra donatorum, assignavit eidem Dominico pro rata scut. 2000. nonnulla loca montium, & residualia scut. 500. solvit in pecunia numerata, exposita per Dominicum quietantia etiam de omni jure, quod aut ipse aut ejus uxor, & filii habere possent adversus donantem.

Ad tramites itaque hujus transactionis, sequuto conjugum discessu è domo Petri Pauli, paulo post, non adhuc facta actuali translatione dd. locorum montium pro rata scut. 2000. assignatorum, evenit obitus Dominici, relicto post se Sancte unico filio, qui cum pariter in popullari ætate decessisset, Magdalena proinde mater instruxit judicium coram R. P. D. Furietto tunc Locumtenente Emin. Vicarii contra Petrum Paulum, tam pro solutione dotis, & lucri, quàm pro consequutione bonorum donatorum in integra summa scut. 2500. & licet obtinuisset favorabile judicatum, quoad dotem & lucrum, de quibus subinde satisfacta remansit, emissa per Petrum Paulum declaratione, quod respectu lucri intendebat se relevare super bonis hæreditariis Dominici, & signanter super locis montium in faciem ejusdem Dominici non adhuc translatis, contrariam tamen passa fuit sententiam quoad bona donata, ex fundamento, quod renuens Magdalena se declarare hæredem Dominici donatarii, mediante persona sanctis filii, cui ab intestato succederat, sine hac qualitate hæreditaria destituta remanebat actione quidquam petendi vigore donationis; ad quam nonnisi hæredes Dominici aspirare poterant. Interposita autem adversus hujusmodi sententiam per succumbentem appellatione, in vim commissionis mihi directæ, dedi dubium: *An constet de credito, & in qua summa sit relaxandum mandatum*, quod, etsi sub diebus V. Dec. MDCCXXXII. & IX. Feb. proxime elapsi ob paritatem suffragiorum fuerit sine resolutione propositum; hodie tamen, adscitis ad suffragandum quinto, & sexto ex Dominis post consuetum turnum sedentibus, prodiit responsum *negativum*.

1. Agitur enim de donatione, ad quam devenit Petrus Paulus favore Dominici nepotis stipulantis *pro se suisque hæredibus, & successoribus quibuscumque*, unde, eo ipso quod Magdalena non intendit agere, uti hæres donatarii, nullum per consequens creditum, nullamque actionem desumere potest ex dicta donatione, in qua solummodo hæredes ipsius donatarii apparent comprehensi. (a)

Quia

(a) Ruin. cons. 122. n. 3. lib. 1. Surd. decis. 322. n. 56. Rot. decis. 164. n. 17. & 18. part. [illegible] decis. 390. n. 2. &

2. Quin subsistat, quod Sanctes ex persona propria, & independenter à Dominico patre fuerit in donatione vocatus, ac propterea pro intentanda actione contra donantem sufficiat, quod Magdalena sit hæres Sanctes ejus filii: nam, si, nec in apoca donationis per Petrum Paulum subscripta, minusque in solemni instrumento successive celebrato habetur mentio de filiis Dominici donatarii, statim excluditur, quod Sanctes remanserit ex persona propria comprehensus. (b)

3. Idque magis confirmat expressa stipulatio facta a donatario *pro se, haredibus, & successoribus quibuscumque*, quæ est incompatibilis cum fideicommissaria vocatione filiorum. (c)

4. Nec vocatio filiorum erui valet, vel ex quo Petrus Paulus declaravit fecere donationem erga & ad favorem prætati Dominici ejus neporis, *& suorum*, &c. vel quia se obligaverit alere in propria domo sponsos, eorumque filios, si quidem prædicta declaratio, utpote emissa postquam Petrus Paulus immediate supra in eodem instrumento donaverat *Dominico nepoti pro se, suisque haredibus, & successoribus quibuscumque*, non aliter intelligi, & extendi potest, quam ad formam præcedentis stipulationis, nempe, *suarumque haredum, & successorum quorumcumque*. (d)

5. Ex obligatione vero alendi filios in propria domo inferri non potest ad illorum vocationem independenter à persona patris quoad bona donata vulgata; (e) 6. imo specialis mentio filiorum facta in promissione alimentorum denotat animum Petri Pauli illos non includendi ex persona propria in donatione, cum sin minus quatenus diversa fuisset ejus voluntas, id facile potuisset exprimere, prout expressit in permissione alimentorum. (f)

7. His itaque positis, nullum fundamentum constitui poterat in conjecturis per defensores Magdalenæ cumulatis, ad suadendam inclusionem filiorum ex persona propria, nedum quia conjecturæ tunc solum admittuntur, quando in aliqua parte donationis fuit habita mentio filiorum, eum eo casu disputari valeat, an dici debeant vocati, uti condonatarii, seu potius uti hæredes patris, (g) 8. secus vero, quando, prout in hypothesi, posthabita quacumque filiorum mentione, donatio collata fuit in solum patrem stipulantem pro se, & hæredibus quibuscumque, dum in hoc themate perspicuum redditur, filios juxta expressam stipulationem diversimode venire non posse, quam uti hæredes patris, (b) verum etiam, quia examinando propositas conjecturas, istæ nullius sunt momenti.

9. Et sane ad arguendam vocationem filiorum Dominici ex persona propria non urget, quod donatio fuerit expleta intuitu, & contemplatione certi matrimonii, ac correspective ad dotem à Francisco Magdalenæ filiæ constitutam, causa enim matrimonii immutare non solet indolem, & naturam donationis transitoriæ ad hæredes, & successores quoscumque, ad instar donationum *propter nuptias*, quæ olim præstabantur correspective ad dotem, ac contemplatione determinati matrimonii, & nihilominus erant transitoriæ ad hæredes: (i) 10. non obstante, quod in similibus donationibus factis ex causa certi matrimonii, & correspective ad dotem, etsi expositæ fuerint favore solius viri, adhuc jus quæratur uxori, & filiis, adeo ut in eorum præjudicium cum consensu tantum viri revocari nequeant, (j) 11. quia jus, quod acquiritur uxori & filiis, est solum temporale, & secundarium consistens in uberiori sustentatione, & pinguioribus alimentis constante matrimonio consequendis, quod cessat dissoluto matrimonio, absque eo quod uxor, vel filii possint ad bona viro donata aspirare, nisi sint illius hæredes. (k)

Prout ne quidem relevat altera conjectura ex eo desumpta, quod Petrus Paulus adoptaverit Dominicum nepotem in filium, eique injunxerit onus assumendi proprium cognomen, ad hoc ut continuaret ejus familiam de Matthæis, juxta verba donationis ibi: *E perche desidero, che la mia casa Mattei venga dal detto Dominico donatario continuata, perciò voglio, che il medesimo debba assumere il cognome mio Mattei, col quale debbasi chiamare, e farsi chiamare in ogni occasione, come se fosse mio proprio figlio, conforme tale adesso lo dichiaro, e per tale venga stimato, e reputato, al quale effetto, quando vi si richieda qualche atto ò solennità, dò, e presto ogni mio consenso.*

12. Quandoquidem, ubi etiam non obstaret jurata declaratio à Dominico donatario exarata, quod scilicet Petrus Paulus aliud in mente non habuerit, quam injungere cognominis assumptionem, nunquam autem eundem Dominicum vere adoptare, seu arrogare in filium, nihilominus considerando Petrum Paulum, tanquam patrem Dominici, & respective avum dicti Sanctes, ex hoc inferri non posset, ut prætenditur, quod idem Sanctes fuerit ex persona propria in donatione comprehensus, sub obtentu, quod avus præsumitur diligere, non tàm filium, quàm nepotes, & per consequens omnes æqualiter ad bona donata vocare, cum id vindicet sibi locum, quatenus donatio apparet facta ab avo Petri, & filiis, vel ad summum, quando acceptata fuit à patre pro se, & filiis absque ulla mentione qualitatis hæreditariæ, (l) 13. numquam vero procedit, quoties donatio, prout hic, directa fuit in solum filium stipulantem pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque. (m)

14. Absque eo quod ex onere assumendi, & continuandi proprium cognomen per Petrum Paulum Dominico donatario injunctum induci valeat votum conservandi propriam agnationem, quod ad effectum perduci non potuisset, nisi filii ejusdem Dominici fuissent ex propria persona, & per fideicommissariam dispositionem vocari, tum quia onus assumendi cognomen censetur appositum ad solam memoriam nominis familiæ donantis, non autem gratia conservandi agnationem: (n) 15. tum quia assumptio, & continuatio cognominis, tanquam personaliter & nominatim injuncta Dominico, illius personam non egrederetur. (o)

16. Nulliusque tandem roboris detegitur animadversio, quod Petrus Paulus in transactione cum Dominico nepote initia, curaverit absolvi ab omni jure, & prætentione, quam non minus ipse Dominicus, quam ejus uxor, & filii habere potuissent vigore donationis, & sic idem Petrus Paulus agnoverit, & admiserit, quod filii Dominici erant vocati ex persona propria ad bona donata: quoties enim ex superius firmatis uxor, & filii Dominici aliud non habebant jus in bonis donatis, quam temporale, & secundarium pro splendidiori tractamento, & uberiori sustentatione, durante matrimonio, statim cessat excitata prætensio, cum ad dictum jus temporale, & secundarium referri debeat absolutio, & quietantia nomine uxoris, & filiorum per Dominicum facta, non autem ad titulum prorsus insubsistentem vocationis filiorum nomine proprio. (p)

Atque hinc superfluum erat aggredi examen, an Petro Paulo bonificari debeant scut. 547. per ipsum soluta instrumento transactionis Dominico nepoti in computum summæ donatæ, ac scut. 625. per eundem Petrum Paulum exburlata in satisfactionem lucri dotalis Magdalenæ, animo se relevandi super bonis hæreditariis dicti Dominici, & signanter super bonis donatis, quorum bonificationem impugnabat Magdalena, quia scut. 547. ad formam declarationis à dicto Dominico morti proximo emissæ vere per eundem non fuissent recepta, & lucrum dotale esset per Petrum Paulum de proprio solvendum, ex quo se obligaverit restituere dotem, & solvere lucrum, cum hæc omnia discutienda forent, ubi Magdalena, declarando se hæredem Dominici donatarii, jus haberet consequendi summam donatam.

Et ita suffragium ferentibus quinto, & sex-

& seq. part. 18. recent. & ad ornatum, Card. de Luc. de Donat. decif. 2. n. 6. tom. 1.

(b) Alex. conf. 14. n. 3. lib. 1. Soccin. Jun. conf. 79. n. 4. lib. 2. Mantic. de Tacit. lib. 13. tit. 21. n. 20. Rocc. Disput. Jur. select. cap. 106. n. 5. Surd. decif. 322. n. 84. Rot. decif. 264. n. 2. part. 13. recent. decif. 861. n. 7. & 8. cor. Buratt. & ad ornatum Card. de Luc. de Don. dict. decif. 2. n. 3.

(c) Bellon. conf. 128. n. 17. Rot. decif. 703. n. 2. cor. Seraphin. decif. 610. n. 30. cum seqq. cor. Bich. dec. 255. n. 7. cor. Otthobon. ad ornatum Card. de Luc. de Donat. decif. 1. n. 15. lib. 7. tom. 1. & decif. 5. n. 7. tit. 7. de *Donat.* cor. Emin. D. Card. Falcon. tom. 1.

(d) Ad notata per Rot. decif. 239. n. 13. & seq. part. 14. recent. & decif. 433. n. 20. cor. Caprar.

(e) Leg. *Papinianus*, ff. de *Minor.* Rot. decif. 9. num. 12. part. 19. recent. decif. 28. n. 38. cor. Priol. & decif. 1170. n. 2. cor. Emerix Jun.

(f) Argum. text. in leg. unic. §. *Sin autem*, Cod. de *cad. tollen.* Rot. decif. 454. n. 12. part. 19. tom. 2. recent. decif. 1800. n. 7. cor. Emerix Jun.

(g) Ut colligitur ex Rocc. Disput. Jur. select. cap. 106. n. 40. Card. de Luc. de Donat. disc. 2. n. 4. & Rot. decif. 229. n. 24. & 25. part. 12. recent. & decif. 5. num. 4. tit. 7. de *Donat.* cor. Emin. D. Card. Falcon. tom. 1.

(h) Rot. decif. 164. n. 12. part. 13. recent. decif. 861. n. 1. & decif. 24. n. 4. cor. Buratt.

(i) Leg. *Si liberis*, Cod. de *Donat.* Card. de Luc. de Donat. disc. 1. à n. 4. usque ad 10. Surd. decif. 322. n. 48. Rot. decif. 264. num. 3. & 4. part. 13. recent. decif. 99. n. 3. & decif. 133. n. 13. cor. Otthobon. & decif. 435. n. 21. cor. Caprar.

(j) Ex deductis per Rot. decif. 229. n. 2. part. 12. decif. 380. n. 1. part. 14. & decif. 271. n. 19. part. 15. recent.

(k) Roc. Disput. Jur. select. dict. cap. 106. n. 7. & seq. Card. de Luc. de Donat. dict. disc. 1. n. 10. & ad ornatam Card. de Luc. de Donat. decif. 2. n. 3. cum seq. & in Romana *Testamenti* 22. Mart. 1706. §. *Minime relevante*, coram clar. mem. Card. Priol. & in Romana *Donationis* 17. Mart. 1727. §. *Sive enim*, cor. R. P. D. meo Aldrovando Decano.

(l) In quibus terminis loquuntur auctoritates in contrarium laudatæ, & signanter Rot. decif. 229. n. 9. & 27. part. 17. recent. & decif. 496. n. 9. cor. Peutinger.

(m) Quemadmodum explicando auctoritates mox relatas advertit Rot. decif. 434. n. 26. & decif. 481. n. 5. cum seqq. cor. Caprar.

(n) Cafanat. conf. 38. n. 87. Rot. decif. 9. n. 17. & 18. tit. 16. de *Fideicom.* cor. Emin. D. Card. Falcon. tom. 1.

(o) Soccin. Sen. conf. 259. n. 3. lib. 2. Natt. conf. 678. n. 37. Rot. ad ornatum Card. de Luc. decif. 12. n. 16. & decif. 13. n. 6. & seq. lib. 10. tom. 2. & decif. 7. n. 25. de *Fideicom.* cor. Emin. D. Cardin. Falcon.

(p) Juxta regulam, de qua Rot. decif. 764. n. 4. & decif. 1167. n. 8. cor. Emerix Jun. in Romana *Pecuniaria* 2. Decemb. 1701. §. *Responsione*, cor. bon. mem. Muto, & in Avenion. seu Vasionen. *Primogenitura* super *cautela* Angeli 12. Maii 1702. §. fin. cor. eod.

to resolutum fuit, utraque, &c.

EADEM CORAM EODEM.

Mercurii 2. Dec. 1733.

ARGUMENTUM.

Habes in Decisione præcedenti, quæ confirmatur.

SUMMARIUM.

1 *Donatio collata in Titium, & hæredes non juvat filios qualitate hæreditaria destitutos.*

2 *Præsertim, ubi donationis instrumentum explicite de illis mentionem non facit.*

3 *Donatio per successivam declarationem extendi non potest ad novas personas.*

4 *Alimenta relicta filiis donatarii non probant illorum vocationem ex propria persona.*

5 *Sed potius illam excludunt.*

6 *Causa matrimonii non alterat indolem donationis transitoriæ ad hæredes quoscumque.*

7 *Hujusmodi donationes alterari non possunt sine consensu uxoris, & filiorum donatarii.*

8 *Istorum jus restringitur ad alimenta consequanda, durante matrimonio.*

9 *Donatio facta Titio, & filiis absque mentione qualitatis hæreditariæ, vocat filios donatarii ex propria persona.*

10 *Onus assumendi cognomen donatario personaliter impositum illius personam non egreditur.*

11 *Correctio instantanea vitanda est.*

12 *Actus referri debet ad causam veram, & præexistentem.*

13 *Ad Judicem appellationis devolutum dumtaxat dicitur id, à quo est appellatum.*

14 *Nova actio experiri tantummodo valet in suo congruo, & separato judicio, primo jam terminato.*

15 *Clausula, quam, & quas in commissione contenta non dat facultatem convolandi de uno, ad aliud actionum genus.*

DECISIO XXI.

Dissoluto matrimonio contracto inter Magdalenam Diamillam, & Dominicum Pasqua, per obitum ejusdem Dominici, relicto post se Sancte unico filio, prætendens præfata Magdalena, uti hæres Sanctes filii in pupillari ætate defuncti, consequi posse summam sc. 2500. quam intuitu dicti matrimonii Petrus Paulus de Matthæis donaverat in tot bonis stabilibus Dominico sponso ejus ex sorore nepoti, in judicium vocavit Petrum Paulum donantem coram R. P. D. Furietto, tunc Locumtenente Emin. Vicarii, etiam ad effectum illum cogendi ad solutionem, seu restitutionem dotis, & lucri, ac reportata sententia quoad dotem & lucrum, de quibus fuit statim satisfacta, quoad consecutionem bonorum donatorum emanavit judicatum favore rei conventi ob repugnantiam Magdalenæ in declarando se hærede Dominici donatarii mediante persona Sanctes filii: eumque in gradu appellationis per actricem interpositæ in Rota diei XX. Aprilis labentis anni, disputato dubio coram me: *An constet de credito, & in qua summa sit relaxandum mandatum*, responsum fuerit, *negative*, ac adversus Decisionem desuper promulgatam Magdalena noviter audiri obtinuerit, idcirco de more consului DD. *An sit standum, vel recedendum à decisis*, prodiitque resolutio *pro persistentia in decisis.*

1. Subsistere enim visum fuit fundamentum in Decisione amplexum, quod nimirum donatio, de qua est quæstio, exarata dignoscitur favore Dominici Pasquæ acceptantis *pro se, suisque hæredibus, & successoribus quibuscumque*, ideoque, si Magdalena noluit a principio se declarare hæredem Dominici viri, & donatarii, licet Judex primæ instantiæ præfixerit solitos terminos ad effectum emittendi hujusmodi declarationem, patens redditur, quod eidem Magdalenæ nullum jus, nullaque actio competere valeat vigore donationis pro Dominico, ejusque hæredibus stipulatæ. (a)

2. Absque eo quod suffragetur exceptio, quod Sancte ex propria ipsius persona, & omnino independenter à Dominico patre remanserit in donatione comprehensus, proindeque exuberet, quod Magdalena sit hæres memorati Sanctes ejus filii: quoniam, cum tàm ex apoca per Petrum Paulum donantem subscripta, quàm ex publico instrumento successive in executionem dictæ apocæ celebrato, resultet donationem fuisse expositam ad commodum Dominici, nulla prorsus facta mentione filiorum, ac insuper idem Dominicus præsente Petro Paulo expresse stipulatus fuerit, & acceptaverit donationem *pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque*, nullo modo dici potest quod Sanctes vocatus fuerit post patris obitum tum ex persona propria, ut de donatione, in qua non haberur mentio de filiis. (b)

3. Quin ad suadendam vocationem filiorum Dominici *nomine proprio* vis fieri valeat, vel in eo, quod Petrus Paulus declaraverit in instrumento donationis facere ad favorem præfati Dominici ejus nepotis, & *suorum, &c.* vel in obligatione per donantem emissa alendi in propria domo sponsos, eorumque filios: quod enim attinet ad dictam declarationem, denuo animadversum fuit, eam tanquam emissam, postquam Petrus Paulus in eodem instrumento immediate supra irrevocabiliter donaverat Dominico nepoti *pro se, suisque hæredibus, & successoribus quibuscumque*, diversimode non esse intelligendam, aut extendi posse, quam ad formam præcedentis stipulationis factæ per Dominicum donatarium *pro se, suisque hæredibus, & successoribus quibuscumque.* (c)

4. Quo vero ad obligationem aliendi sponsos, eorumque filios in propria domo, non solum ex ea desumi non potest vocatio filiorum ex persona propria quoad bona donata; (d) 5. sed potius excludit eandem vocationem, statim ac Petrus Paulus expressam mentionem faciendo de filiis in promissione alimentorum, de illis rationem non habuit in donatione. (e)

6. Minusque ad intentum conducebant conjecturæ per defensores Magdalenæ cumulari solitæ; siquidem, quod donatio facta fuerit intuitu certi, & determinati matrimonii, & correspective ad dotem similis summæ sc. 2500. à patre sponsæ promissam, ex hac circumstantia argui non valet, quod filii dominici fuerint contemplati, & vocati in donatione nomine propria, & ratio est, quia causa matrimonii non immutat propriam indolem donationis de sui natura tranlitoriæ ad hæredes quoscumque, exemplo donationum, quæ olim præstabantur propter nuptias correspective ad dotem, ac contemplatione certi matrimonii, & tamen erant tranlitoriæ ad hæredes. (f)

7. Nullatenus relevante, quod in hujusmodi donationibus, quamvis expositis favore solius viri, jus quæratur uxori, & filiis in modum, ut sine eorum consensu alterari, aut revocari nequeant; (g) 8. dum jus, quod acquiritur uxori, & filiis est solummodo temporale, & secundarium, restrictum nempe ad consistentiam matrimonii, ad hoc ut eo durante, pinguius eidem uxori, & filiis consulatur in ubertate alimentorum, & per consequens, dissoluto matrimonio, nec uxor, nec filii consequi possunt bona viro donata, ubi non sint illius hæredes. (h)

9. Irrelevans similiter detegitur alia conjectura fundata in eo, quod Petrus Paulus in actu donationis adoptaverit in filium Dominicum donatarium, eique injunxerit onus assumendi proprium cognomen, ad effectum continuandi familiam suam de Matthæis: nam præter quod ex solemni, & jurata declaratione ejusdem Dominici resultat, quod intentio partium nunquam fuit, quod vere dictus Dominicus adoptari, seu arrogari deberet in filium, sed dumtaxat ipsi ineslet onus assumendi cognomen donantis, admisso etiam, quod præfatus Dominicus adoptatus fuisset in filium, non inde sequeretur, quod Sanctes ex dicto Dominico natus comprehensus remaneret ex propria persona in donatione, quam Dominicus acceptavit, & reportavit *pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque*, eodem modo, quo jure proprio vocatus asseri non posset, quatenus Dominicus pater, & donatarius vere, & secundum naturam fuisset filius Petri Pauli donantis. (i)

10. Frustraque repetebatur, quod ex onere assumendi, & continuandi cognomen donantis Dominico injuncto, resultet votum conservandi agnationem, quod ad effectum perduci non potuisset, quatenus filii ejusdem Dominici non fuissent ex propria persona, & per fideicommissum vocati; in hac enim parte recurrebat responsio, quod assumptio, & continuatio cognominis fuit solum injuncta Do-

(a) Surd. decis. 322. n. 56. Rot. decis. 264. num. 17. part. 13. decis. 681. per tot. & decis. 390. n. 2. part. 18. recent. & ad ornat. Card. de Luc. de Donat. decis. 2. num. 6.

(b) Rocc. Disput. Jur. select. cap. 106. n. 3. Surd. decis. 322. n. 84. Rot. decis. 264. n. 2. part. 13. recent. decis. 861. n. 7. cor. Buratt. & ad ornat. Card. de Luc. de Donat. dict. decis. 2. n. 3. & in terminis stipulationis factæ per donatarium *pro se, hæredibus & successoribus quibuscumque* tanquam repugnantis, & incompatibilis cum fideicommissaria vocatione filiorum, Rot. decis. 610. n. 30. cor. Bich. decis. 255. n. 7. cor. Otthobon. & decis. 5. n. 4. de *Donat.* tit. 7. cor. Emin. D. Card. Falcon.

(c) Ad firmata per Rot. decis. 239. n. 13. part. 14. recent. & decis. 433. n. 10. cor. Caprar.

(d) Leg. *Papinianus*, ff. de *Minoribus*, Rot. decis. 28. n. 38. cor. Priol. & decis. 1170. n. 2. cor. Emerix Jun.

(e) Ut per text. in leg. unic. §. *sin autem*, Cod. de *Cadue. tollen.* arguunt Rot. decis. 454. n. 22. part. 19. tom. 2. recent. & decis. 1180. n. 7. cor. Emerix Jun. & dictum fuit in decisione causæ 20. April. proxime præteriti, §. *Nec vocatio*, cor. me.

(f) Leg. *Si liberi* 18. Cod. de *Donat.* Card. de Luc. de Donat. disc. 1. 2 num. 4. usque ad 10. Surd. decis. 322. n. 48. Rot. decis. 264. n. 3. & 4. part. 13. recent.

(g) Ad tradita per Rot. decis. 229. n. 2. part. 12. & decis. 380. n. 1. & 2. part. 14. recent.

(h) Card. de Luc. de Donat. dict. disc. 1. num. 9. & 10. Rota decis. 271. n. 20. part. 15. recent. ad ornat. Card. de Luc. de Donat. decis. 2. n. 10. & decis. 2. n. 3. cum duobus seqq. & in Romana *Donationis* 17. Mart. 1727. §. *Sive enim*, cor. Rev. P. D. Aldrov. Alimæ Urbis Gubernat.

(i) Ut observat Rot. decis. 433. n. 26. & decis. 481. n. 5. cum seqq. cor. Caprar.

minico, & non filius, unde illius personam non egreditur. (*j*)

11. Atque ulterius ponderandum se offerebat, quod, ubi donator post Dominici obitum vocare voluisset illius filios & descendentes, & in eis conservare propriam agnationem, non direxisset verba donationis in solum Dominicum, multoque minus permisisset, donationem per ipsum acceptari *pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque*; ista enim stipulatio incompatibilis cum vocatione fideicommissaria filiorum manifeste indigitat, nunquam fuisse cogitatum de filiis nomine proprio, & independenter à patre successuris, ne alias inducetur instantanea correctio, & contrarietas. (*k*)

12. In irritum demum cadente animadversione, quod Petrus Paulus admiserit, & agnoverit filios Dominici fuisse vocatos ad bona donata ex persona propria, eo ipso quod in transactione cum prætato Dominico inita, prælitto consensu, quod tam ipse, quam uxor, & liberi vivere possent extra proprium domum, ac, assignatis loco bonorum stabilium donatorum nonnullis locis montium pro rata sc. 2000. & residualibus sc. 500. solutis in pecunia numerata, cutaverit absolvi ab omni prætensione, quam, tum dictus Dominicus, tum uxor, ejusque filii habere potuissent vigore donationis, quia hujusmodi quietantia nomine uxoris, & filiorum à Dominico emissa unice referri debet ad jus temporale, & secundarium, quod ex superius firmatis uxori, & filiis competebat in bonis donatis pro uberiori sustentatione, durante matrimonio; non autem ad titulum nullo modo subsistentem vocationis filiorum nomine proprio. (*l*)

13. Et licet Magdalena probe noscens pondus hujusmodi rationum, mutando seu cumulando novum titulum, agere intendat hæreditario nomine Dominici donatarii mediante persona Sanctes filii, juxta declarationem nuper emissam; nihilominus tum actio ab initio fuerit intentata titulo hæreditario Sanctes, qui prætendebatur nomine proprio in donatione vocatus, & Judex primæ instantiæ pronuntiaverit solum super actione per Magdalenam promota in figura hæredis Sanctes ejus filii, non potest modo in gradu appellationis promoveri diversa, & separata actio hæreditario nomine Dominici donatarii, ex regula, quod ad Judicem appellationis devolutum dumtaxat dicitur, id à quo est appellatum, (*m*) 14. adeo ut nonnisi in suo congruo, & separato judicio, post terminatum illud jam introductum, experiri valeat Magdalena propria jura in vim novæ actionis, & titulo, quo per prius uti noluit. (*n*)

15. Quod sane locum sibi vindicat, non obstante clausula: *quam, & quas*, in commissione contenta, cum hujusmodi clausula nunquam operetur, quod convolari valeat de uno ad aliud actionis genus, vel cumulari possint aliæ actiones introductione causæ non expressæ. (*o*)

Et ita remissive in reliquis ad decisionem confirmatam, suffragantibus quinto, & sexto, definitum fuit: utraque, &c.

(*j*) Natta conf. 678. n. 37. Rot. ad ornat. Card. de Luc. decis. 13. n. 6. lib. 10. tom. 2. & decis. 7. n. 25. de *Fideicom.* cor. Emin. D. Card. Falcon.

(*k*) Ut in proposito notat Rot. dict. decis. 433. n. 20. cor. Caprar.

(*l*) Rot. decis. 1167. n. 8. cor. Emerix Jun. & in Vasionen. *Primogenitura* super *cautela* Angeli 12. Maii 1702. §. fin. cor. bon. mem. Muto.

(*m*) Bald. in leg. 4. n. 10. vers. *Quero ergo* in fin. Cod. de *Tempor. appellat.* Scacc. de Appellat. quæst. 12. cap. 2. lib. 3. art. 3. n. 23. Marescott. Var. Resol. lib. 2. cap. 30. n. 23. Rot. decis. 231. n. 1. part. 17. recent. & decis. 12. n. 6. tit. 42. de *Tutor.* cor. Emin. D. Card. Falcon.

(*n*) Gloss. in leg. *qui familiæ*, ff. *Famil. erciscund.* Donel. Comment. Jur. Civil. lib. 23. cap. 5. in fin. Oliban. de Action. §. *Si quis aliud*, n. 2. partter in fin. Rot. in Viterbien. *Immissionis* 16. Jun. 1727. §. *Nullamque*, cor. R. P. D. meo Calcagnino.

(*o*) Ut prosequitur Rot. in mox citata Viterbien. *Immissionis* 16. Jun. 1727. §. *Non tamen*, cor. R. P. D. meo Calcagnino.

R.P.D. ROUAULT DE CAMACHES.

ROMANA LEGATI.

Mercurii 10. Dec. 1732.

ARGUMENTUM.

Via executiva competit pro legatis in Tribunali A. C. & in S. Rota, quoties Signatura rescripsit cum clausula: *Si quid exequendum*; etiamsi regulariter imbi prævaluerit opinio Alexandri excludens in legatis viam executivam: conditionis repetitio non admittitur in pluribus legatis relictis personis diversis, non obstante copula, *et.*

SUMMARIUM.

1 *Exponitur, quando in Tribunali S. Rotæ admittatur opinio Angeli admittens viam executivam pro legatis, parvipensa contraria opinione Alexandri.*

2 *Voluntas testatoris aperte manifestata exequi omnino debet.*

3 *Legata diversa censentur, quoties unumquodlibet à suo proprio, & particulari verbo regitur.*

4 *Conditio uni legato adjecta, ad aliud non extenditur.*

5 *Præsertim, stante diversitate legatariorum.*

6 *Ratio diversitatis vigens in quolibet legato impedit, ne conditio uni adjecta trahatur ad aliud.*

7 *Verba in fine dispositionis apposita applicantur illi orationi, cui adjecta leguntur, non verò ad aliam omnino distinctam, & separatam.*

8 *Fructus legati debentur legatario à die obitus testatoris.*

DECISIO XXII.

Joseph Rosini Bononi in ejus ultimo elogio inter cætera ita primo loco disposuit: *Item lascio à Carlo Giuseppe mio nepote filio del quond. Abondio mio fratello per ragione di legato quindeci delli miei luoghi de Monti S. Pietro, & alle due nepoti figlie del detto lascio per ragione di legato cinque luoghi delli miei Monti S. Pietro per ciascheduna, & alle altre quattro mie nepoti figlie del quondam Domenico altro mio fratello similmente lascio per ragione di legato altri cinque delli miei luoghi di Monte S. Pietro per ciascheduna da darsegli, quando pigliaranno stato.* Subinde vero hæredes universales, ac proprietarios instituit Ignatium, & Franciscum suos pariter ex dicto Dominico nepotes, ac respective fratres prædictarum quatuor sororum.

At quia post obitum Josephi testatoris Regina, & Martha filiæ Abundii, & legatariæ, neque ipsos fructus rei legatæ consequi poterant, ideo illæ interpellarunt usque de anno MDCCXXVII. hæredes ad solvendum fructus legati à die mortis ejusdem Josephi, & successive judicium instruxerunt coram A.C. Met. qui pronuntiavit sententiam fororibus supradictis favorabilem, decernendo traditionem locorum montium una cum fructibus à die interpellationis.

Habito à succumbentibus recursu ad Signaturam Justitiæ, hæc nostro Sacro Auditorio causam commisit cum clausula: *Si quid exequendum*, sed ob non prosequitam appellationem sententia transivit in rem judicatam, unde ego, cui commissio reperitur directa, proposui in hodierna Audientia congruum dubium: *An constet de re judicata, seu potius de causis restitutionis in integrum, &c.* & Domini mei mihi responsum dedere, *constare de re judicata.*

Non etenim Patribus Suffragantibus videbatur dubitari posse de existentia rei judicatæ, dum à die rescripti Signaturæ rei conventi, nec infra annum commissionem incapsaverant, nec acta infra annum subsequentem transportaverant, prout ipsi facere tenebantur. (*a*) Quin crederetur adversus hujusmodi tem judicatam concedi posse prætensam restitutionem *in integrum*; nam si eadem res judicata valida, & justa dignoscebatur, utique cessabat quodcunque motivum læsionis, seu injustitiæ, in quibus circunstantiis tantummodo ad reparandum illarum gravamen restitutio *in integrum* locum sibi poterat vindicare ad jura vulgatissima.

Et sane Domini mei advertebant, quod validitas nequibat impugnari ex ordine intentati judicii exequutivi, nam in Tribunali A. C. ut erat notorium, legata *via executiva* recte petebantur ex ibi recepta opinione Angeli, & in nostro Sacro Tribunali, ubi vigebat opinio Alexandri excludens in legatis viam exequutivam, de hoc ordine judiciario nulla ratio habebatur, quando signatura Justitiæ rescribens cum clausula, *si quid exequendum*, ordinem in judicando retinendum patefecerat. (*b*)

2. In eo autem, quod justitiam respiciebat, de illa satis constare dicebatur ex claris verbis ipsius legati, ibi: *Et alle due mie nepoti figlie del d. Abondio lascio per ragione di legato cinque luoghi delli miei Monti S. Pietro per ciascheduna*; nam omnis justitiæ ratio suadebat, ut hæc voluntas testatoris, tam aperte manifestata absque ulla retardatione exequutioni mandaretur. (*c*)

3. Minime attenta exceptione desumpta ex illis verbis, *quando pigliaranno stato*, quæ prætendebantur facere conditionem & indicare tempus præstandi ipsum legatum, ac propterea operari, ne possent hæredes ante tempus præfinitum obligari ad illius præstationem: Judicantes namque putabant, quod talia verba non essent referibilia ad legatum, de quo modo agebatur, & quidem moti ex ea ratione, quia scilicet Joseph testator duo fecerat legata inter se distincta & separata, dum unumquodque regebatur à suo proprio, & par-

(*a*) Ex censura text. in cap. *cum sit Romana*, de *Appellat.* & in Auth. *Ei qui*, Cod. de *Tempor. & reparat. appellat.* &c.

(*b*) Sicuti protestatur in Bononien. *Legatorum* 15. Mart. 1709. §. *Hæc quod exequutionem*, cor. bon. mem. Molines.

(*c*) Ex firmatis à Rot. in Romana *Canonum* de Salviatis 9. Decemb. 1707. §. fin. ad med. cor. præfato bon. mem. Molines.

particulari verbo in oratione perfecta, & completa, (d) 4. qua ſtante legatorum diverſitate, veniebat in conſequentiam, quod ſpreta copulativa, & prædicta verba, utpote adjecta alteri legato relicto aliis quatuor neptibus ex Dominico fratre præmortuo, neque poterant cenſeri appoſita in legato prius facto, neque erant extendenda ad inducendam conditionem, ſeu ad præfiniendum tempus ſuper alio legato facto duabus ſororibus, ac neptibus teſtatoris ex Abundio ejus fratre pariter prædefuncto. (e)

5. Captaque reſolutio Dominis meis multo magis videbatur retinenda, ex quo in utroque legato legebantur perſonæ diſtinctæ, & diverſa erat ratio conſideranda in ipſius duobus legatis; quandoquidem diverſitas perſonarum inducens de per ſe diverſitatem diſpoſitionum, licet per copulam conjunctarum excludebat repetitionem conditionis, (f) 6. & ipſamet diverſitatis ratio vigens in quolibet legato non permittebat, ut conditio appoſita in uno traheretur ad aliud. (g)

Neque à patribus ſuffragantibus longe quærenda fuerat ratio diverſitatis; ſiquidem hæc ſtatim præ oculis habebatur, reflectendo, quod teſtator germanos fratres præfatarum quatuor ſororum ex Dominico ejus fratre præmortuo nepotes inſtituerat hæredes univerſales in tota ſua hæreditate, & ſic bene idem teſtator agnoverat, nihil intereſſe potuiſſe iiſdem ſororibus, ſi præſtatio legati differebatur ad tempus nuptiarum, vel ſpiritualium, vel temporalium; quoniam, pendente conditione, ſemper eædem ſorores omnia ſibi neceſſaria à propriis fratribus conſequi debebant; quæ ſane ratio non verificabatur in filiabus Abundii alterius fratris teſtatoris, qui Abundius pariter prædeceſſerat, nam teſtator illarum fratrem Catolum Joſephum ſolo legato honoraverat.

7. Hiſce itaque firmatis nullam promereri poſſe animadvertionem dicebatur, quod in legato facto quatuor ſororibus adjecta erat dictio *ſimiliter*, unde inſinuare ſatagebant ſcribentes uniformitatem legatorum, quodque verba, *quando pigliaranno ſtato*, tamquam in fine poſita, veniebant referenda ad omnia præcedentia: etenim in eo quod tangebat dictam dictionem *ſimiliter*, ſatisfaciebat reſponſio, quod, nempe, eadem dictio oſtendebat quidem uniformitatem legatorum circa eorum quantitatem, quoad loca montium, minime vero circa tempus præſtandi legata: & in eo, quod reſpiciebat prætenſionem informandi utrumque legatum ex dictis poſtremis verbis, in promptu erat pro removenda difficultate quidquid ſupra deductum fuerat ſuper diverſitate, ac diſtinctione legatorum, in quibus circunſtantiis verba in fine poſita unice valebant referri ad illam orationem, cui juncta legebantur, non autem ad alteram omnino diſtinctam, ac ſeparatam, tam ex vi perfectæ, atque completæ præcedentis orationis, quàm ex perſonarum, ac rationum diverſitate. (h)

Inanis hinc etiam putabatur diſcurſus, cui anſam præbebat vinculum dotis ab A. C. Met appoſitum in translatione locorum montium, quoniam, decreta jam translatione in faciem ſororum, hujuſmodi onus adjectum à Judice favore, ac pro indemnitate earumdem, ne iſtæ, ac ſignanter, quia ex repetiebantur in ætate pupillari, ante matrimonium ſpirituale, vel carnale pati poſſent damnum in ſuis locis montium, mediante aliqua eorum diſtractione, non valebat concludere, quod idem Judex habuerat legatum pro conditionali, dum, ſuppoſita conditionalitate legati, utique nec fuiſſet decreta translatio locorum montium in faciem ſororum, quia omnibus innoteſcebat ante adventum conditionis diſpoſitiones remanere in ſuſpenſo.

8. Circa fructus, ad quos reſtituendos à die interpellationis fuerant condemnati rei conventi, nulla apud Dominos meos aderat difficultas, cum ipſi exiſtimarent eos eſſe omni jure debitos, tanquam acceſſorios dominio, quod à die obitus teſtatoris *miniſterio juris* tranſibat recta via in legatarium. (i)

Et ita utraque, &c.

R.

(d) Rot. deciſ. 216. n. 5. & ſeq. part. 18. recent. tom. 1.
(e) Bartol. in leg. *Prætor*, §. *Itaque differentia* in princ. verſ. *Quæadoque*, ff. de *Vi bonor. rapt.* Rot. cor. Emerix Jun. deciſ. 115. n. 3. & dict. deciſ. 216. n. 7. part. 18. recent.
(f) Ad text. in leg. fin. §. *Scio*, ff. de *Legat.* 2. leg. *Quæ tandicio* 39. ff. de *Condit. & demonſtr.* & plurimus adductis firmavit Rot. deciſ. 6. n. 13. cor. Emin. D. Card. Falcon. tit. de *Primogen.* in 2.
(g) Rot. deciſ. 446. n. 2. Part. 4. Diverſ. & in recent. dict. deciſ. 116. n. 10. part. 18. & citat. deciſ. 6. n. 13. cor. Emin. Falcon.
(h) Altograd. conſult. 54. n. 33. ad 40. tom. 1. Maſtril. deciſ. 66. n. 20. Rot. in Recent. deciſ. 530. Part. 1. & deciſ. 195. part. 18. tom. 1. utrobique n. 6.
(i) Ex aperta diſpoſitione text. in leg. *Servo legat.* 72. in princ. & in leg. *Si tibi homo*, §. *Cum ſervus* 88. ff. de *Legat.* 2. & cum aliis dixit Rot. cor. Emin. D. Card. Falcon. deciſ. 47. n. 2. tit. 19. de *Fideicommiſ.* tom. 1.

R. P. D. RATTO.

ROMANA LEGATI.

Veneris 6. Maii 1729.

ARGUMENTUM.

Hæres, repudiata hæreditate, agere poteſt pro conſecutione legati. Judicium nil aliud eſt, quam actus legitimus trium perſonarum Judicis, Actoris, & Rei. Obligatio Cameralis tribuit viam executivam. Pro legatis competit hypotheca. Aliàs plura.

SUMMARIUM.

1 *Mandatum validum, & juſtum exequi debet.*
2 *Hæres, repudiata hæreditate, agere poteſt pro legato.*
3 *Judicium eſt actus legitimus trium perſonarum, Judicis, Actoris, & Rei.*
4 *Obligatio Cameralis tribuit viam executivam.*
5 *Diſputandum non eſt de competentia viæ executivæ, quoties Signatura reſcripſit cum clauſula*, ſi quid exequendum.
6 *Hypotheca competit pro legatis.*
7 *Legitima debetur filiis, tam maſculis, quàm fœminis.*
8 *Creditum ſemel approbatum reprobari non debet.*
9 *Creditum detractionis legitimæ non eſt admittendum, ſtante illius legali prohibitione facta à patre.*
10 *Explicatur deciſ. 113. poſt Fenzon ad Statutum Urbis.*
11 *Explicatur Statutum Urbis lib. 1. cap. 145.*
12 *Fœmina reſtituta ad jura ſuitatis per æqualem inſtitutionem reportatam una cum maſculis in teſtamento paterno, conſequi debet legitimam liberam à quocumque onere.*
13 *Explicatur Statutum Urbis lib. 1. cap. 141.*
14 *Prohibitio quarumcumque detractionum non extenditur ad legitimam.*
15 *Jus detrahendi legitimam à filio non agnitum tranſit ad hæredes.*
16 *Legitima operatione legis defertur in filium à momento obitus patris.*
17 *Filii, ſive maſculi, ſive fœminæ, de jure æqualiter ſuccedunt matri inteſtatæ.*
18 *Excluſio Statutaria ceſſat, ubi pater illas reſtituit ad jura ſuitatis.*
19 *Etiamſi agatur de ſucceſſione matris.*
20 *Alimenta debita jure actionis repeti poſſunt, quamvis præterita.*
21 *Puta, ſi fuerunt promiſſa in concordia.*
22 *Etiamſi alimentarius fuerit aliunde proviſus.*
23 *Immo, præſtationes non exactæ tranſeunt ad hæredes alimentarii.*

DECISIO XXIII.

IN ultimo teſtamento condito anno 1618. Timotheus Ximenes Sen. legavit Ven. Monaſterio Refugii nuncupato Beatæ Mariæ Virginum ſummam ſcutorum bis mille, cum obligatione retinendi educationis cauſa duas pauperes Puellas nobiles, aut ſaltem ab honeſtis parentibus procreatas, & ab hærede ſuo, necnon Erſilia uxore nominandas, ita tamen ut in concurſu præferri ſemper deberent puellæ de familia, quantumvis non pauperes; univerſalem vero hæredem ſibi ſcripſit Petrum Paulum Ximenes patruelem, ac in ejus deſcendentia maſculina perpetuam primogenituram inſtituit, excluſis ſemper fœminis, quas congrue dotari juſsit, vel ex multiplico ſcut. 400. cum fructibus hæreditatis conficiendo, ſtatim ac oriretur aliqua fœmina, vel in ejus defectum ex bonis ſtabilibus.

Defuncto Petro Paulo primo hærede inſtituto, ſucceſsit Timotheus Ximenes Jun. qui anno MDLXXVI. in teſtamento, cum quo extremam diem clauſit, provide conſiderans, quod Margarita filia, obtento pingui legato ſcut. 3500. ex hæreditate Lucretiæ Covatruviæ, abunde proviſa remanſerat, ei reliquit legitimam tantum portionem, hæredem vero uſufructuariam inſtituit Hieronymam Galeotam uxorem cum onere alendi omnes filios, vel præſtandi annuam ſummam ſcut. 25. unicuique ipſorum, qui aut nollet, aut non poſſet cum matre commorari, & ad proprietatem vocavit Petrum Paulum primogenitum, Alexandrum, Philippum, Joan. Baptiſtam, & Joan. Franciſcum filios maſculos, una cum Hortentia, & Olimpia filiabus æqualiter ad ſucceſsionem admittendis, eiſque prohibuit, ne ſuam hæreditatem dividerent, neque diſpoſitionem impugnarent, ſub pœna privationis totius hæreditatis, & inſtitutionis in ſola legitima; fœminis autem ingreſſuris Monaſterium congruam dotem præſtari voluit, & illis, quæ deceſsiſſent, vel ante monachationem, & nuptias, vel etiam poſt nuptias ſine filiis, ſubſtituit abſque aliqua detractione maſculos ſuperſtites, ad hoc ut bona conſervarentur in familia.

Plures controverſiæ ortæ fuerunt, vivente ad-

adhuc matre inter prædictos hæredes proprietarios, & signanter super assignatione congruæ dotis debitæ Hortentiæ, & Margaritæ sororibus, necnon Hieronymæ filiæ Petri Pauli primogeniti, quibus pendentibus, anno MDCCV. Rev. P. D. meus Aldrovandus, tunc in Tribunali A. C. universa plaudente Curia, Locumtenentis munere fungens per suum decretum condemnavit fratres de Ximenes ad subministranda scuta 15. menstrua favore Hortentiæ sororis; cum autem successive Petrus Paulus alter primogenitus, utendo facultate nominandi puellas in dicto Monasterio Beatæ Mariæ Virginum educandas, juxta piam dispositionem Timothæi Sen. nominaverit eamdem Hortentiam, ea per Moniales admissa die 20. Octob. MDCCX. in ulteriori causæ prosequutione super assignatione dotium, Sacrum Auditorium die XXII. Jun. MDCCXI. coram bon. mem. Molines censuit, Hortentiæ constituendam esse dotem scut. 6000. in contanti, & die III. Aug. ejusd. anni demandando expeditionem favore ipsius Hortentiæ per brevem decisionem declaravit, dotem præstandam esse in scutis 8000. in stabilibus per contributum, *id est* tàm ex bonis exigibilibus, quàm ex bonis inexigibilibus.

Post diuturnum litigium singulis controversiis finem imposuit anno MDCCXV. amicabilis transactio inter partes inita, qua mediante, inter cætera declaratum fuit, quod medietas bonorum paternorum reservata intelligeretur, tam fructibus, quàm sororibus, ratione legitimæ, libere & absque onere fideicommissi, & substitutionis assignandæ pro rata unicuique tangente, de qua omnes ad eorum libitum disponere possent, & Petrus Paulus primogenitus, acceptando portionem sibi obventam, se obligavit ad constituendam dotem Hortentiæ, ac Margaritæ sororibus, necnon Hieronymæ filiæ, & ad præstanda eisdem alimenta, usque ad effectivam dotis assignationem coherenter ad resolutiones S. Rotæ.

Rebus ita compositis, Hortentia, quæ adhuc permanebat in dicto Monasterio educationis causa, lethali morbo correpta, ibidem religiosum habitum induit, & solemnem professionem sub nomine Sororis Mariæ Fœlicis emisit, condito prius testamento, in quo, assignata dote scutorum mille tradi solita ex causa professionis, & hæredibus institutis Petro Paulo, Alexandro, Philippo, & Joannæ Francisco ejus fratribus, ipsis mandavit, quod erigerent in Ecclesia dicti Monasterii unam Capellaniam laicalem ad nutum Priotissæ amovibilem, cum onere celebrationis Missæ quotidianæ applicandæ in suffragium animæ ipsius testatricis, quodque ad hunc effectum detrahere deberent ab ejus hæreditate alia scuta 2000. quæ una cum dictis scutis 1000. assignatis Monasterio pro dote, constituerent capitale scut. 3000. investiendum in tot locis montium pro fundo dotali ejusdem Capellaniæ, ac denique suam testamentariam dispositionem concluit verbis illis: *Qual Capellania detti Signori eredi siano tenuti erigerla, dentro il termine di trè mesi dopo la morte di essa testatrice, e mancando detti Signori eredi di erigere detta Capella dentro il detto termine di trè mesi, &c. in tal caso vuole, che decadino dal commodo di detta sua eredità ipso facto, & in quella sostituisce intieramente il suddetto Ven. Monastero di Santa Maria delle Vergini con il medemo peso di erigere la Capellania suddetta nel modo, è forma, che si è di sopra espresso.*

Sequuto Monialis obitu, in executionem prædictæ dispositionis Monasterium Beatæ Mariæ Virginum judiciales promovit instantias coram R. P. D. Vicesgerente pro consequenda summa scut. 3000. in erectionem, ac fundationem Capellaniæ, juxta voluntatem testatricis eroganda, & præfixis consuetis terminis fratribus de Ximenes ad declarandum, an vellent hæreditatem acceptare, comparuit eorum Procurator, qui absque ullo speciali mandato protestatus fuit suos principales nec esse, nec velle esse hæredes Hortentiæ sororis; quamobrem pro firmiori validitate judicii deputatus fuit hæreditati Curator, eoque citato, & citatis etiam fratribus de Ximenes, Monasterium obtinuit adversus bona hæreditaria Hortentiæ relaxationem mandati, ad cujus executionem impediendam fratres de Ximenes, expedita inhibitione vigore cautelæ Angeli, declararunt ipsos velle retinere omnia bona *jure fideicommissi* ordinati, tàm à Timotheo Sen. quàm à Timotheo Jun.

Assumpto itaque hujusmodi exceptionis maturo examine, cum justificatum fuerit, quod in hæreditate Hortentiæ aderant plura credita ipsi competentia super utroque fideicommisso, Judex prædictus mandatum jam relaxatum, & expeditum contra bona hæreditaria Hortentiæ, mandavit *exequi super bonis hæreditariis quondam Timothei Ximenes communis Patris, &c. pro rata eidem Hortentiæ debita, tàm pro legitima in dicta hæreditate competente, quàm pro alia portione dotis Hieronymæ communis matris eidem Hortentiæ pariter debita, super bonis dicti quondam Timothei, ac etiam super fructibus bonorum hæreditariorum Timothei Senioris, & dicti Timothei Junioris pro alimentis decursis, & dictæ Hortentiæ non solutis, &c.* ac ulterius per sententiam declaravit, *eisdem fratribus de Ximenes nullam retentionem, nullumque jus, neque actionem competisse, & competere pro impedienda executione dicti mandati super dictis bonis ab eisdem possessis, &c.*

1. Ad reclamationem fratrum de Ximenes directa mihi fuit commissio appellationis cum clausula: *Si quid exequendum*, ad cujus tramites in hodierna Audientia proposui dubium: *An mandatum R. P. D. Vicesgerentis sit exequendum?* cui Domini *affirmative* responderunt, ita suadente dicti mandati validitate ac justitia, quæ celerem ac promptam requirit executionem. (*a*)

2. Validitas porrò ex actis resultans frustra impugnabatur sub obtentu, quod licet Monasterium, casu quo fratres de Ximenes non devenirent infrà tres menses ad erectionem, & fundationem Capellaniæ, fuerit substitutum in tota hæreditate, adhuc non egerit hæreditario titulo Hortentiæ, prout agere debuisset, quinimo reportando à Judice deputationem Curatoris hæreditati jacenti, à se abdicaverit omnem qualitatem hæreditariam, ut propterea, ex defectu legitimationis personæ gerentis figuram actoris, promanet inexcusabilis nullitas judicii: nulla namque urgebat necessitas, quod Monasterium pro consequutione legati scutor. 3000. promoveret actionem titulo hæreditario Hortentiæ, cum de jure vetitum non sit, ut quis ab hæreditate se abstineat, & agere possit ad præstationem legati sibi relicti, (*b*) unde cum Monasterium, tanquam actor, exhibendo testamentum Hortentiæ, legitimaverit actionem suam, & pro valida constitutione rei, qui stare posset in judicio, attenta hæreditatis repudiatione facta per fratres de Ximenes, petierit deputari Curatorem hæreditati jacenti, eoque citato, judicium instruxerit, & mandatum obtinuerit, nil ultra detiderari potest ad validitatem judicii, 3. quod nil aliud est, quam actus legitimus trium personarum, scilicet Judicis, Actoris, & Rei. (*c*)

4. Levioris ponderis comperta fuit altera nullitas ex eo petita, quod pro legitima debita Hortentiæ in bonis Timothei Jun. ejus patris, non *via executiva*, sed solum *via ordinaria* procedi debuisset: cum enim legitima competens omnibus filiis, tam masculis, quam fœminis Timothei Jun. promissa, & præservata fuerit in instrumento concordiæ inter ipsos initæ, quatenus esset debita, eo ipso quod legitima Hortentiæ dubio procul erat debita, ut inferius ostendetur, pro ea consequenda utique potuisset agi *via executiva*, in vim obligationis Cameralis eidem instrumento adjectæ, quæ actionem exequutivam tribuit. (*d*)

5. Cæterum difficultas removebatur ex facto, quia Judex præcedentis instantiæ non relaxavit mandatum pro legitima, sed bene quidem pro legato scutorum 3000. ab Hortentia relicto, & solum concesit *exequatur* super bonis paternis ad ratam legitimæ competentis eidem Hortentiæ, ac propterea validum remanet mandatum executivum relaxatum pro consequutione legati, & illius executio ad ratam legitimæ retardari non potest, quoties legitima debetur; præsertim, quia postquam causa fuit commissa cum clausula, *si quid exequendum*, non est amplius locus disputationi super incompetentia viæ exequutivæ. (*e*)

6. Sublatis nullitatibus oppositis adversus præcedens judicatum, clarissima visa est justitia mandati exequutivi relaxati favore Monasterii contra bona hæreditaria Hortentiæ, ac illius *exequatur* super bonis, tam Timothei Jun. quam Timothei Sen. pro rata creditorum eidem Hortentiæ competentium: cum enim dicta credita undequaque subsistant, dubitari non poterat quin Monasterio, pro consequendo legato ipsi relicto, competat actio super omnibus bonis, & juribus ad Hortentiam testatricem pertinentibus, quia explorati juris est, quod pro legatis datur hypotheca. (*f*)

7. Et quidem assumentes Domini accura-

(*a*) Ut sæpe firmavit Rot. & signanter in Anconitana *Pecuniaria* 20. Jun. 1720. §. *Agitur enim*, cor. bon. mem. de Marym. in Romana *Cambii* 14. Mart. 1711. §. *Falsidum*, cor. R. P. D. meo de Gamaches in Romana *Pecuniaria* 12. Jan. 1723. §. *Quod autem*, cor. bon. mem. Folcaro, & in Romana *Pecuniaria* 30. Jun. 1727. §. *Justitia*, cor. bon. mem. Cornelio.

(*b*) Ut probat litteralis text. in leg. *Qui filiabus* 17. §. *Si uni*, ff. de *Legat.* 1. ibi: *Sed & si abstinuerit se hæreditate, consequi eum hoc legatum posse, constat*, & consonat alter text. in leg. *Cum responso* 12. Cod. de *Legat.*

(*c*) Ad tradita per Scacc. de Judic. lib. 1. cap. 2. num. 5. Pax Jordan. Lucubrat. Canonic. tom. 3. lib. 13. tit. 1. n. 6. Rot. in Augustana *Canonicatus* 12. Jan. 1703. §. *Explosa*, cor. bon. mem. Molines.

(*d*) Ex animadversis per Rot. decis. 12. & decis. 253. utrobique n. 1. & decis. 270. n. 5. post Zaul. de Obligat. Cameral. decis. 712. n. 1. cor. Merlin. decis. 197. n. 10. cor. Cerr. decis. 177. n. 2. cor. clar. mem. Card. Caprar. decis. 18. n. 1. lib. 8. inter impref. ad ornat. Card. de Luc. in Mantis. tom. 3. in Spoletana *Pecuniaria* 12. Dec. 1718. §. *Nec minus*, cor. bon. mem. Cerr. & in Hortan. seu Sabinen. *Pecuniaria* 7. Jun. 1726. §. *Constabat*, cor. R. P. D. meo de Gamaches.

(*e*) Ut admonet Rot. in Romana *Pignorum* 5. Mart. 1720. §. *Seposita*, cor. R. P. D. meo Corio in Veliterna *usufructus* super *mandato de gravando* 26. Jan. 1725. §. *Validitas*, cor. me, & in Romana *Restitutionis* animalium, & *Pecuniaria* 10. Februar. 1727. §. *Et quidem pariter*, cor. me.

(*f*) Ut per text. in leg. 1. Cod. *Commun. de Legat.* unanimiter firmant Surd. cons. 209. n. 4. Cyriac. controv. 18. n. 5. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 17. per tot. Merlin. de Pign. lib. 3. tit. 1. quæst. 14. n. 12. Rot. decis. 541. num. 3. Part. 5. tom. 2. decis. 273. num. 3. part. 12. recent.

tum examen omnium creditorum ad Hortentiam teſtatricem ſpectantium, ſubſiſtere cenſuerunt primum creditum legitimæ ipſi debitæ in bonis Timothei Jun. patris: de *jure* namque *civili*, & *naturæ* omnibus filiis, aut maſculis, aut fœminis competit legitima portio ex parentum ſubſtantia. (*g*)

8. Quod profecto creditum legitimæ competentis Hortentiæ in bonis Timothei Jun. patris ultro agnoverunt, & comprobarunt ipſimet fratres de Ximenes, qui, occaſione divitionis, ac diſtributionis eorumdem bonorum in inſtrumento tranſactionis deſuper celebrato, expreſe convenerunt, quod præſervata remaneret legitima ſororibus aſſignanda, ibi: *Sub expreſſa declaratione, & præſervatione, quod in primis, & ante omnia detrabatur eorumdem bonorum medietas ratione legitimæ libere, & abſque onere fideicommiſſi, & ſubſtitutionis aſſignando ipſis DD. fratribus, & ſororibus pro rata unicuique tangente, de qua ad eorum libitum diſponere poſſint, &c.* ut proinde non poſſint amplius hodie controvertere illud creditum, quod ſolemniter approbarunt, & ab ipſorum propria confeſsione reſultat. (*h*)

9. Non relevante, quod præſervatio legitimæ facta in tranſactione non fuerit pura & abſoluta, ſed potius conditionalis, ibi: *Quoties eadem legitima ſit de jure, &, non obſtante paterna diſpoſitione, debita, &c.* ut proinde, cum Timotheus Jun. communis pater hæredes ſuos æqualiter inſtituerit maſculos, & fœminas cum onere perpetui fideicommiſſi, ac inſuper, fœminis decedentibus, vel ante monachationem, & nuptias, vel etiam poſt nuptias ſine filiis, ſubſtituerit maſculos ſuperſtites abſque ulla detractione, in hæreditate Hortentiæ computari non poſsit creditum legitimæ, obſiſtente præfata diſpoſitione patris, ex qua eruitur, ipſum prohibere voluiſſe detractionem legitimæ, juxta firmata per Rot. *in deciſ.* 113. *poſt Fenzon. ad Stat. Urbis.*

10. Quandoquidem prædicta deciſio 113. *poſt Fenzon. ad Statuta Urbis*, nil aliud firmat, niſi quod filia dotata ſub onere fideicommiſſi non poſsit diſponere de dote recepta, quia dos vigore Statuti Urbis (*i*) non ſuccedit loco legitimæ, ideoque gravari poteſt à patre, nec rejicitur gravamen; in præſenti autem hypotheſi non agitur de filiabus dotatis ſub onere fideicommiſſi, ſed de filiabus æqualiter inſtitutis cum maſculis, ea tantum conditione adjecta, quod quatenus ipſæ, vel ante monachationem & nuptias, vel etiam poſt nuptias decederent ſine filiis, deberent ſuccedere abſque ulla detractione fratres ſuperſtites, quibus attentis circunſtantiis, duplex occurrit examinanda inſpectio: prima, nempe, *an Timotheus jun. pater gravare potuerit reſtitutionis onere legitimam filiorum*: ſecunda vero, *an eandem legitimam gravare voluerit onere prædicto.*

11. Quod attinet ad primam inſpectionem, non dubitatur, quin pater poſsit fideicommiſſo ſubjicere dotem filiæ relictam, quando dos vigore ſtatuti non ſuccedit loco legitimæ; ſed Statutum Urbis (*j*) diſponens dotem dandam filiabus excluſis non ſuccedere loco legitimæ, procedit ſolum in caſu inteſtatæ ſucceſsionis, de qua loquitur, vel etiam in caſu teſtamenti, quod ſit conditum favore maſculorum dumtaxat, coherenter ad idem Statutum, ex cujus diſpoſitione fœminæ reputantur pro extraneis, nec habent jura ſuitatis. (*k*)

12. Ideoque non eſt applicabile præſenti hypotheſi, in qua Timotheus pater in ſuo teſtamento exarato, non cohærenter, ſed difformiter, & adverſative ad dictum Statutum, æqualiter inſtituit maſculos & fœminas, reliquit dotem filiabus monachandis titulo inſtitutionis, &, quod plus eſt, tàm maſculis, quàm fœminis non acquieſcentibus ejus diſpoſitioni deſerri voluit ſolam legitimam: in his enim terminis, quemadmodum fœminæ reſtitutæ dicuntur ad jura ſuitatis, & pleno jure conſequi debent ſuam legitimam liberam, & immunem à quocumque onere, vel fideicommiſſo, (*l*) 13. ita dotem relictam in teſtamento accipiunt jure legitimæ ipſis debitæ abſque ullo onere, & lo-

cent. deciſ. 131. n. 4. poſt Pacific. de Salviano, deciſ. 74. n. 2. poſt Conſtant. ad Statut. Urbis, & in Romana *fideicommiſſi* 30. Mart. 1699. §. *Præterea*, cor. bon. mem. Molines.

(*g*) Ut diſponunt aperti text. in leg. *Quoniam in prioribus* 32. & leg. *Sctmus* 36. Cod. de *Inoffic. teſtam.* cap. *Raynutius* 16. & cap. *Raynaldus* 18. de *Teſtam.* & admonet Rot. deciſ. 14. ſub n. 8. §. *Minime*, tit. 42. de *Tutor. & curator.* cor. Emin. D. Card. Falcon. tom. 3. in Spoletana *Immiſſionis* ſuper *detractionibus* 21. Jan. 1724. §. *Deſcendendo*, cor. R. P. D. meo Corio, & in Romana *Pecuniaria*, ſeu *reddititia rationis* 1. Decemb. 1727. §. *Nullamque*, cor. me.

(*h*) Ut alias dixit Rot. in Albanen. *Legitimæ* 19. April. 1720. §. *Convenerunt*, cor. bon. mem. Lancett. 19. Februar. 1725. §. *Numerus item*, cor. R. P. D. meo Corio, & 27. Februar. 1728. §. *Et ob eandem*, cor. me.

(*i*) Lib. 1. cap. 145.

(*j*) Dict. lib. 1. cap. 145.

(*k*) Ut bene declarat Rot. dict. deciſ. 113. §. *Neque obſtare* poſt Fenzon. ad Stat. Urbis, deciſ. 36. n. 1. cum ſeqq. poſt Merlin. de Legitima, deciſ. 439. n. 7. cor. Roj. deciſ. 306. n. 22. cum ſeqq. Part. 6. deciſ. 112. n. 6. & deciſ. 309. n. part. 17. deciſ. 45. n. 8. part. 18. & deciſ. 137. n. 11. poſt Conſt. ad Stat. Urbis.

(*l*) Ut animadvertit Rot. deciſ. 449. n. 1. & per tot. Part.

locum ſibi vindicat diverſa ejuſdem Statuti Urbis cenſura, (*m*) mandans dotem in teſtamento aſcendentis relictam ſuccedere loco legitimæ. (*n*)

Firmato igitur ex his, quod Timotheus pater legitimam filiarum ſubjicere non potuerit reſtitutionis oneri, poſtquam illas reintegravit ad jura ſuitatis, deſcendentes Domini ad examen ſecundæ inſpectionis, cenſuerunt ex diſpoſitione teſtamentaria patris nullatenus reſultare, quod ipſe prædicto reſtitutionis onere gravare voluerit legitimam filiarum; quamvis enim teſtator poſt æqualem inſtitutionem filiorum maſculorum, una cum filiabus, adjecerit favore maſculorum ſequentem ſubſtitutionem: *Morendo qualcheduna delle figliole femine prima de maritarſi, ò monacarſi, e maritata ſenza figli, à quella, ò quelle ſoſtituiſco ſenza alcuna detrattione li miei figlioli maſchi ſuperſtiti, &c.* 14. Nihilominus dicta verba, *ſenza alcuna detrattione*, cum poſsint congrue referri ad alias detractiones forſan competituras, non inducunt prohibitionem detractionis legitimæ, quæ privilegio juris, & naturæ munita ſub generali ſermone comprehendi nequit. (*o*)

15. Abſque eo quod ad excluſionem creditи legitimæ competentis Hortentiæ obeſſe poſſet, quod ipſa nunquam petierit eandem legitimam, quæ proinde, tanquam jus quærendum abſque petitione atque acceptatione, acquiſita non fuerit ejus hæreditati; ultra quod enim non regit in facto, quod Hortentia non agnoverit jus legitimæ ſibi debitæ in bonis patris, dum conſtat, quod judiciales promovit inſtantias, pro ſuorum jurium præſervatione adverſus fratres, qui ſucceſsive in ſolemni tranſactione convenerunt expreſſe, detrahendam eſſe medietatem bonorum paternorum aſſignandam ipſis fratribus, & ſororibus in cauſam legitimæ; adhuc objectum ceſſabat in jure, quia legitima ſeparata dicitur ab aſſe hæreditario patentum ab ipſo momento ſequuti eorum obitus, & cenſetur translata in filium, ac de illius patrimonio effecta ſine ullo facto petitionis, & agnitionis ejuſdem filii, qui dummodo legitimam non repudiet, illam tranſmittit ad hæredes & creditores, quamvis toto tempore vitæ ſuæ tacuerit. (*p*)

16. Atque hinc nullius ponderis erat exceptio, quod legitima, tanquam jus quærendum, non potuerit acquiri hæreditati Hortentiæ ſine illius acceptatione ac petitione; id enim procedere poſſet, quatenus ageretur de tranſmiſsione hæreditatis, quia jus adeundi, utpote conſiſtens in ſimplici potentia, defertur ſolum, tanquam jus quærendum, non autem, tanquam jus quæſitum, in modum ut, additione non ſequuta, hæreditas non tranſmittatur, nec dicatur eſſe in bonis hæredis: diverſa tamen ratio militat quoad legitimam, quæ ob peculiare privilegium ſibi à jure tributum, abſque ullo facto legitimarii, poſt obitum parentum *ipſo jure* defertur ad filium, & de illius patrimonio efficitur. (*q*)

17. Subſiſtens pariter compertum fuit ſecundum creditum competens Hortentiæ in ſumma ſcut. 1000. ſuper bonis Timothei Jun. patris, pro quota hæreditatis maternæ conſiſtentis in dote ſcut. 8000. quam dictus Timotheus recepit à Hieronyma Galeotta uxore: certum enim eſt, quod eadem dos æqualiter dividenda erat inter octo filios ſuperſtites, qui de jure, ſive ſint maſculi, ſive fœminæ, admittuntur pro virili ad inteſtatam ſucceſsionem matris. (*r*)

18. Nec hujuſmodi ſucceſsioni debitæ Hortantiæ adverſari poterat Statutum Urbis, quod (*ſ*) ad ſucceſsionem inteſtatam matris admittit maſculos tantum, excluſis fœminis; quia ſicuti ſtatutum excluſivum non habet locum

I 2 ref-

Part. 4. Diverſ. deciſ. 134. num. 14. cum ſeqq. cor. Priol. deciſ. 112. n. 1. cum ſeqq. & deciſ. 309. n. 9. part. 17. Recent. & in Romana *Dotium* 25. Jun. 1708. §. *Baſis*, cor. bon. mem. Molines.

(*m*) In dict. lib. 1. cap. 141.

(*n*) Ut egregie diſtinguendo unum caſum ab alio probat eadem Rot. deciſ. 366. n. 3. & 4. par. Diverſ. dict. deciſ. 134. n. 17. cor. Priol. deciſ. 10. num. 17. cum ſeqq. part. 15. deciſ. 100. n. 14. & 15. part. 16. deciſ. 76. n. 4. cum ſeqq. part. 17. Recent. & in dict. Romana *Dotium* 25. Jun. 1708. §. *Baſis*, cor. bon. mem. Molines.

(*o*) Ut in puncto admonet Caſtald. conſultat. 86. n. 9. Bonden. Colluct. Legal. 47. n. 247. & ſeqq. lib. 2. bon. mem. Anſald. in Addit. ad deciſ. 77. n. 79. & ſeq. Rot. deciſ. 1886. n. 2. cor. Cocc. deciſ. 8. n. 5. & 6. & deciſ. 185. n. 22. cor. Cerr. & deciſ. 383. n. 19. part. 9. Recent.

(*p*) Juxta conſtantem Sac. Rotæ opinionem, de qua in deciſ. 320. n. 27. & ſeq. cor. Bich. deciſ. 253. num. 24. part. 15. recent. in Romana *Immiſſionis* 3. Decemb. 1714. §. *Abſque eo quod*, cor. bon. mem. Lancetta in Romana *Legitimæ* 3. April. 1726. §. 4. cor. bon. mem. Cornelio, & in Romana *Pecuniaria*, ſeu *reddititia rationis* 1. Decemb. 1727. §. *Adhuc*, cor. me.

(*q*) Prout diſtinguendo inter hæreditatem, & legitimam, ſedulo perpendit Rot. dict. deciſ. 320. n. 27. cor. Bichio, deciſ. 668. n. 3. verſ. *Ex quibus*, Part. 1. Diverſ. in Præneſtina *Fideicommiſſi* ſuper *Detractionibus* 26. Jun. 1719. §. *Quinimo*, cor. Rev. Criſpo, & in Romana *Pecuniaria*, ſeu *reddititia rationis* 14. Jun. 1720. §. *Iterum*, cor. R. P. D. meo de Gamaches, & 1. Decemb. 1727. §. *Et in hoc*, coram me.

(*r*) Ut diſponit text. in leg. *Maximum vitium* 4. Cod. de *Liberis præterit.* leg. penult. Cod. de *Legit. hæred.* §. *Si vero*, verſ. *Nullam*, Auth. de *Hæred. abinteſtat. venient.*

(*ſ*) Lib. 1. cap. 145.

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN ©

respectu Hortentiæ, quoad hæreditatem Timothei patris, qui hæredes instituendo fœminas una cum masculis, eas reintegravit ad jura suitatis, ita, nec potest habere locum, quoad hæreditatem matris defunctæ ab intestato, (*t*) 19. & in præcisis terminis consimilis controversiæ adversus Timotheum jun, qui excludere satagebat Juliam sororem à successione communis matris, alias dixit Rota. (*u*)

Postremum denique creditum Hortentiæ consistens in alimentis decursis, & non solutis, pro quibus Judex ptimæ instantiæ mandavit exequi mandatum super fructibus bonorum hæreditariorum Timothei jun. nullam dubietatem præ se ferebat, nedum attento judicato Rev. P. D. mei Aldrovandi, qui favore ipsius Hortentiæ in Tribunali A. C. relaxavit mandatum pro scutis 15. mensruis, verum etiam, inspecta litterali obligatione assumpta in instrumento transactionis per Petrum Paulum Primogenitum, qui sese in forma Cameræ obstrinxit ad præstandum congrua alimenta Hortentiæ, ac Margaritæ sororibus, & Hieronymæ filiæ.

20. Quidquam non officiente, quod Hortentia, quamdiu permansit in Monasterio Beatæ Mariæ Virginum, consequuta fuerit alimenta vigore legati per Timotheum sen. relicti, ut propterea nomine ipsius Hortentiæ aliunde provisæ non possint hodie peti alimenta præterita; quandoquidem res est de mensruis præstationibus debitis *jure actionis*, videlicet ex decreto Judicis, & ex obligatione susceptа in transactione per Petrum Paulum Primogenitum, prout in terminis alimentorum, quæ taxata fuerunt *ex decreto Judicis*, firmat Rota; (*x*) & in proposito alimentorum, quæ fuerunt promissa in concordia pondera eadem Rota. (*y*)

22. Quoties autem alimenta debentur, & peri possunt *jure actionis*, illorum consequutio retardari non valet sub obtentu, quod agatur de alimentis præteritis, & quod alimentarius fuerit aliunde provisus, ad differentiam casus in quo alimenta ex sola *dispositione juris*, vel *officio Judicis* essent debita, ut per text. in leg. *Libertis* 18. §. *Manumissis*, ff. de *Alim. & cib. legat.* secernendo unum casum ab alio, quoad alimenta præterita considerat Surdus: (*z*) 23. ubi quod præstationes non exactæ, sed maturatæ transmittuntur etiam ad hæredes alimentarii, & in *Ferrarien. Alimentor.* & *Dotium* super *Alimentis præteritis*, (*a*) & expendendo qualitatem alimentarii divitis, & aliunde habentis, unde vivere, firmat Surdus. (*b*)

Non attenta responsione, quod Hortentia satisfacta remanserit de mensruis præstationibus per totum annum MDCCXXII. & sic usque ad ejus obitum, qui evenit sub initio anni MDCCXXIII. ut justificari prætendebatur ex ipsius recevuta verbis illis concepta: *Ho ricevuto, &c. scudi 76. 89. moneta, quali sono per resto di tutto, ciò che disse egli haver' esatto fino al presente giorno per conto della mia portione degl' effetti ereditarii de' beni paterni spettanti in commune con tutti gli altri miei fratelli, e me ne chiamo contenta, & sodisfatta, questo die VII. Decemb. MDCCXXII. Ortensia Ximenes*, quoniam verba prædicta, *quali sono per resto di tutto, ciò che disse egli haver' esatto fino al presente giorno per conto della mia portione, &c.* contenta in recevuta, quæ de cætero non fuit in actis exhibita, probant quidem solutionem pecuniarum usque tunc exactarum in causam portionis Hortantiæ, sed non excludunt ejus creditum pro aliis præstationibus non solutis, nec important solutionem, & quietantiam finalem omnium præstationum decursarum; ideoque hujusmodi exceptio non pertinet ad substantiam crediti Hortentiæ, seu ad justitiam vel injustitiam mandati, de qua hodie agitur; sed solum respicit ejusdem crediti liquidationem, de qua, facto calculo super legitimis quietantiis, habenda erit ratio in executione judicati.

Et ita, omissis reliquis objectis minoris ponderis, & utraque parte audita, resolutum fuit.

R.

(*t*) Ut firmat Constant. ad Statut. Urb. annotat. 39. art. 2. n. 101. cum seqq. & n. 106.

(*u*) Decis. 557. n. 3. cum seqq. & sub n. 14. §. *Quod autem*, cor. Dunozett. Jun.

(*x*) Decis. 250. n. 26. cor. Bichio.

(*y*) Decis. 477. n. 3. cor. clar. mem. Card. Caprar.

(*z*) De Aliment. tit. 1. quæst. 32. n. 40. Rot. decis. 203. n. 1. Part. 2. Diversi. decis. 398. n. 25. part. 9. tom. 2. recent. in Romana *Dotis* super *Alimentis* 4. Decemb. 1697. §. *Et quamvis*, cor. bon. mem. Lancetta in Romana *Pecuniaria* 20. Februar. 1699. §. *Quibus tutelis*, cor. bon. mem. Molinès.

(*a*) 26. Jun. 1730. §. *Etenim*, cor. bon. mem. Lancetta.

(*b*) De Alim. tit. 7. quæst. 15. n. 27. Michalor. de Fratr. Part. 3. cap. 32. n. 24. in fin. Adden. ad Buratt. decis. 705. n. 9. Rot. decis. 402. n. 11. & 12. cor. Cocc. decis. 502. n. 3. cor. Dunoz. Jun. decis. 1137. n. 16. cor. Emerix Jun. decis. 55. n. 3. part. 8. decis. 442. n. 6. & 7. part. 14. decis. 664. n. 4. part. 18. tom. 2. decis. 539. n. 4. part. 19. tom. 2. recent. & in Auximana *Alimentorum* 5. Decemb. 1696. §. *Ex relatis*, cor. bon. mem. Muto.

R.P.D. ROUAULT DE GAMACHES.

ROMANA SALVIANI.

Veneris 26. Feb. 1723.

ARGUMENTUM.

Census fideicommissarius electus in legitimæ solutionem evadit liber. Tertius solvens propriis pecuniis debitum alterius, sine expressa cessione jurium, acquirit solam actionem negotiorum gestorum contra debitorem. Onus investiendi pecunias removet periculum dispersionis.

SUMMARIUM.

1 *Salvianum denegatur, non probato ab Actore credito cum hypotheca.*

2 *Census electus pro detractione legitimæ, de fideicommissario liber evadit.*

3 *Dimittens debitum alterius ex propriis pecuniis sine cessione jurium, ista non acquirit, sed solam actionem negotiorum gestorum contra debitorem, ejusque hæreditatem.*

4 *Cessio crediti extincti nulla est.*

5 *Frater gerens negotium utile cæteris fratribus, contra illos acquirit actionem personalem.*

6 *Non vero hypothecariam exercibilem contra tertium.*

7 *Hæres tenetur ad debita defuncti.*

8 *Cessio reportata à debitore, dicitur extinctiva.*

9 *Hæres beneficiatus agens contra factum auctoris, tenetur demonstrare, se nihil habere ex illius hæreditate.*

10 *Alias, non bene dimissa hæreditate per legitimam redditionem rationis, non distinguitur ab hærede simplici.*

11 *Pecuniæ ex obligatione restituendi prioribus, & potioribus censentur extare in patrimonio debitoris.*

12 *Onus investiendi pecunias removet periculum dispersionis.*

13 *Cessio extinctiva reportata ab hærede debitoris, dat illi actionem negotiorum gestorum contra cohæredes, non vero actionem exercibilem contra tertios.*

DECISIO XXIV.

UT finis imponeretur triangulari controversiæ diu agitatæ super censu in sorte sc. 450. proveniente ab hæreditate Faustini Cordeschi, ac reperto in patrimonio Faustinæ ejus filiæ, ad quem aspirabant ex una parte Antonius de Pinto, & Camilla Montana, tanquam successores in fideicommisso per Faustinum instituti, ex alia Stephanus Scopaccius, & Anna Rosina conjuges, uti donatarii censuum, & bonorum Faustinæ in Terra, & Comitatu Nursiæ existentium, ac demum ex altera Dominica Garzina, quæ nondum consecuta fuerat satisfactionem sc. 1000. sibi legatorum à Bartholomæo patre, nec illam facile consequi posse sperabat, nisi postquam conjuges de Scopaccis pacificam consecuti essent possessionem prædicti census, ideo eadem Garzina, prævia solutione sc. 350. reportavit ab illis del Pinto, & Montanis cessionem jurium eis competentium super hoc censu: & deinde eundem censum obtulit conjugibus de Scopacciis, qui, licet diu impugnaverint judicialiter censum acceptare, tamen devenerunt cum Garzina ad concordiam, in qua acceptarunt censum antea ipsis oblatum, & jura cedentes Garzinæ, fecerunt illi finalem liberationem, seu quietantiam.

Rebus ita compositis, obtinuit primo memorata Garzina optatam satisfactionem sui legati ex bonis Bartholomæi patris, ac deinde putans ex juribus sibi cessis, tam ab illis de Pinto, & Montanis, quàm à Scopaccis sese pro sorte, & fructibus narrati census evasisse creditricem hæreditatis Faustinæ Cordeschæ, immissionem petiit *in vim Salviani interdicti* ad tria loca montium provenientia ab hæreditate d. Faustinæ, & modo possessa per Luciam Stephani: at sicuti actrix succubuit in prima instantia coram A. C. Cincio, ita in hodierna Audientia, propolito dubio, *an sit danda immissio*, rejecta fuit illius petitio, *per negativum responsum.*

1. Cum enim neutrum ex instrumentis cessionis, quam retulit Garzina, primo ab illis de Pinto, & Montanis, & deinde à conjugibus de Scopacciis, importare videretur creditum cum hypotheca, ea propter ejusdem instantia exauditi non meruit, ex defectu notissimi extremi pro assequenda immissione in Salviano judicio necessarii. (*a*)

2. Et sane ordiendo à priori cessione expo-

(*a*) Rota decis. 26. n. 2. & seqq. part. 19. recent. in Romana *Immissionis* 27. April. 1714. §. *Resolutionis*, cor. R. P. D. meo Cerro in Lauretana *Salviani* 2. Decemb. 1718. §. *Quæ & si*, cor. Ansald. & in Ariminen. *Salviani* 7. Mart. 1721.

JAN
BIBLIOTECA UNIVERSITARIA AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

posita à Pinto, & Montanis, censuit Tribunal, non suffragari Garzinæ, sive uti velit juribus census, qui cessus fuit, sive juribus, quæ pro reintegratione fideicommissi à Faustino Cordescho instituti competebant cedentibus; namque respectu census, etsi fuerit semel atque iterum cor. clar. mem. Card. Caprara reputatus fideicommissarius, (b) tamen; postea facto melius elucidato cor. Emin. Scotto, fuit sub die XX. Martii MDCCXIII. & XXVII. Januarii MDCCXV. agnitum, firmatumque in successivis decisionibus, quod census non esset amplius fideicommissarius, utpote egressus à vinculo fideicommissi, mediante electione in causam legitimæ facta à Faustina hærede gravata, statim ac de illo disposuit favore conjugum de Scopacciis. (c)

3. Quod attinet ad reintegrationem fideicommissi, Domini animadverterunt, in instrumento illos de Pinto, & Montanis non cessisse Garzinæ jus, quod haberet potuissent pro reintegratione fideicommissi Faustini Cordeschi, sed solum retrocessisse, & vendidisse eidem Garzinæ jura d. census in sorte sc. 450. una cum ejus fructibus; unde clare dignoscitur, Garzinam sine hujusmodi cessione agere nullo modo posse contra tertios possessores, nam quatenus, ut prætendebat Garzina, subsisteret, quod eo tempore cedentes esset adhuc creditores hæreditatis Faustinæ hæredis gravatæ pro reintegratione fideicommissi, & insuper etiam subsisteret, quod Garzina de propriis pecuniis solvisset hoc debitum hæredum Faustinæ; adhuc nihilominus, sine expressa cessione non successisset in jus pignoris, & hypothecæ iisdem substitutis competens, sed solum acquisivisset actionem negotiorum gestorum contra hæreditatem Faustinæ debitricis. (d)

4. Sed hoc amplius illi de Pinto, & Montani nequibant cedere creditum pro reintegratione fideicommissi, quoniam creditum hujus reintegrationis, juxta prælegatas decisiones cor. cl. Card. Caprara evulgatas, & rem judicatam nostri S. Auditorii, non excedebat summam sc. 1458. cumque Angelus Matthæus, & Joann. Andreæas fratres de Garzinis ex persona Bartholomæi patris hæredes mediati Faustinæ, quæ bona fideicommissaria alienaverat, jam solvissent in eam causam sc. 1008. & ulterius favore dictorum vocatorum dimisissent anno 1702. census sc. 450. exinde deprehenditur, substitutis fuisse de d. summa sc. 1458. integre satisfactum anno 1713. quo hanc cessionem fecerunt Garzinæ; si autem de tempore cessionis creditum pro reintegratione fideicommissi erat extinctum, liquido patet, cedentes non potuisse transferre in cessionariam creditum non existens, & actionem eo tempore sibi non competentem. (e)

Quin obstet, quod censum è manibus fideicommissariorum avocare quandocumque valuissent conjuges de Scopacciis: etenim, licet potuissent d. conjuges agere pro vindicatione hujus census, tanquam cadentis sub donatione erga illos facta à Faustina, tamen, ut in facto constabat, utilius putarunt agere contra bona Bartholomæi Garzini hæredis Faustinæ donantis, ad damna & interesse, solumque coacti fuerunt à nostro Tribunali eundem censum recipere, quando Garzina translative redemit hunc censum à Montanis, & Pinto, eumque subinde judicialiter obtulit conjugibus de Scopacciis.

5. Unde eo magis confirmabatur, quod Garzina, tam acquirendo censum, quam illum deinde exhibendo Scopacciis, nihil aliud egit, quam liberare hæreditatem Bartholomæi patris, ut ex eadem posset facilius consequi residuum legati scut. 1000. sibi à patre relicti, & gerere negotium utile suis fratribus, indeque nihil aliud sibi quærere potuit, quam actionem simpliciter personalem contra illos: (f) 6. minime vero hypothecariam, atque exercibilem contra tertium, & singularem possessorem, qualis est Lucia hodierna possessorix locorum montium, de quibus agitur. (g)

7. Insuper autem, ad effectum acquirendi censum sæpedictum, docebatur, Garzinam detraxisse tria loca montium cum dimidio, quæ comparata fuerant ex pretio bonorum hæreditariorum Bartholomæi sibi in scut. 590. 30. consignato vigore mandati à R. P. D. meo Cerro, uti Judice tunc à Curia Gubernii deputato, relaxati. Quamobrem, cum idem Bartholomæus fuisset hæres universalis Faustinæ, & per consequens obligatus solvere debita ejusdem,

1721. §. *Constitit*, & per tot. cor. Rever. D. meo Lancetta Decano.

(b) Ut in ejus decisionibus editis in Romana *Fideicommissi*, die 27. Jun. 1698. & 16. Jun. 1701.

(c) Leg. *Marcellus*, §. *Res quæ*, ff. *Ad Trebell.* Rot. in Romana, seu *Sabinen. Bonorum* 27. Jun. 1721. §. *Altera*, cor. R. P. D. meo Falcon.

(d) Ut per text. in leg. *Debitoris*, ff. *Quib. mod. pign. vel hypoth.* &c. bene distinguendo firmat Olea de Cession. jur. tit. 4. quæst. 1. n. 18.

(e) Juxta regulam text. in leg. *Nemo*, ff. de *Reg. jur.* leg. *Si nomen*, ff. de *Hæred. vel act. vend.* Olea de Cess. jur. tit. 7. quæst. 1. n. 2. Rot. cor. fa. me. Alexand. VIII. decis. 129. n. 11. & in recent. decis. 87. n. 2. part. 16.

(f) Leg. *Negotiis*, Cod. de *Negot. gest.*

(g) Cray. cons. 12. n. 7. Cenc. de Censib. quæst. 96. n. 32. & seq. Rot. post Pacif. de Salvian. inter. decis. 178. n. 20. & seqq. & decis. 260. n. 11.

dem, (h) quorum unum erat illud sc. 450. debitorum illis de Pinto, & Montanis ex causa reintegrationis fideicommissi in eis purificati, perinde est, ac si solutio facta fuisset ex ipsamet substantia Faustinæ: 8. in quibus terminis cessio resolvitur in meram liberationem, seu quietantiam, neque locus est subingressui in locum creditoris dimissi, immo istius jura efficaciter non transferuntur, sed extinguuntur, etiam si realis illorum cessio intervenerit. (i)

Non obstante, quod Bartholomæus adiverit hæreditatem Faustinæ cum beneficio legis, & inventarii, sub quo prætextu contendebatur esse immunis ab onere solvendi de proprio debita illius, nisi præmissis solitis citationibus ad reddendam rationem, eaque non bene reddi comperiatur; siquidem objectio procederet, si Garzina esset rea, quæ ad tuendum bona Bartholomæi à creditore Faustinæ exciperet de redditione rationis, priusquam pro debito Faustinæ Bartholomæus in bonis suis condemnaretur; secus autem in hypothesi nostra, in qua Garzina stat in judicio in qualitate actricis, petendo immissionem super locis montium possessis à Lucia, uti tertia persona.

9. In hoc enim casu incumbit ei onus demonstrandi, quod Bartholomæus nihil haberet in manibus, aut in sua hæreditate reliquerit de bonis Faustinæ: (j) 10. alias, non bene dimissa per legitimam redditionem rationis qualitate hæreditaria à d. Bartholomæo respectu Faustinæ, prout observat Rota, (k) actiones dicuntur confusæ, & Bartholomæus nullam distinctionem meretur ab hærede simplici. (l)

11. Ut etiam non profuit replicatio, quod saltem Garzina non sit hæres Bartholomæi, imo jure legati potuerit summam exactam libero dominii jure adipisci: resistit enim huic prætensioni qualitas judicii, nempe concursus, in quo pecunias Garzina obtinuit, unde resultat pecunias non aliter consignari, aut recipi potuisse, quam cum solita obligatione restituendi prioribus, & potioribus, cujus virtute censentur extare in patrimonio debitoris, velut depositæ penès Garzinam consignatariam. (m)

12. Et quamquam Garzinæ, prout cæteris, appositum non fuerit vinculum cautionis restituendi prioribus, & potioribus, fuit tamen injunctum onus investiendi pecunias consignatas in locis montium, quæ remanerent vinculata pro securitate suæ dotis, ad formam legati ei à Bartholomæo patre relicti, quæ cautela, cum removeat periculum dispersionis, æquivalere existimata est alii cuicumque cautioni in concursibus necessario præstandæ. (n)

13. Hactenus de cessione illorum de Pinto, & Montanis: transeundo nunc ad alteram, quam Garzina curavit à conjugibus de Scopacciis, hæc pari irrelevantia laborare judicata est, quoniam hi nullum habebant creditum pecuniarium contra hæreditatem Faustinæ, sed virtute donationis habebant dumtaxat jus consequendi prænarratum censum sc. 450. sub donatione comprehensum: itaque, cum fuerint dimissi, mediante assignatione ejusdem census, & consignatione sc. 123. provenientium à pretio bonorum ipsius Faustinæ donantis, & debitricis, manifestum est, ipsis ita plene satisfactum fuisse, & per consequens cessionem ab illis factam Garzinæ resolvi in simplicem liberationem, quæ, tametsi actionem *negotiorum gestorum* parere posit, ad effectum eam experiendi contra fratres Garzinos, quibus dimissio conjugum de Scopacciis attulit utilitatem, tamen nihil juvat similem cessionariam ad effectum agendi contra tertios possessores, ut est Lucia. (o)

Et ita unica, &c.

R. P. D. CERRO.

TOLETANA DECIMARUM SUPER bono jure.

Veneris 15. Januar. 1723.

ARGUMENTUM.

Archiepiscopus Toletanus est decimator univer-

(h) Rot. cor. Ludovis. decis. 442. num. 3. cor. Cerr. decis. 241. n. 22. & in recent. decis. 207. n. 9. part. 19.

(i) Olea de Cession. jur. tit. 4. quæst. 1. n. 4. vers. *Et in eo*, Rot. post Cenc. de Censib. decis. 105. num. 1. cor. Gregor. decis. 68. n. 5. cor. Beninсas. decis. 205. n. 3.

(j) Decis. in leg. *Ex qua persona*, n. 2. vers. *Et quod dictum est*, ff. de *Reg. jur.* Rot. cor. Ludov. decis. 218. n. 6. & post Constant. decis. 202. n. 66. cum duob. seqq.

(k) In Romana *Pecuniaria* 20. Mart. 1713. §. fin. cor. Emin. Scotto.

(l) Rot. in Anconitana, seu Recineten. *Cautelæ* Angeli super *restitutione in integrum* 26. Februar. 1712. §. *Injustitia*, cor. Rev. Aldrovand. in Forosempronien. *legatorum* super *reintegratione* 18. Aprilis dict. ann. §. fin. cor. eod. & in Recineten. *Pecuniaria* 10. Jan. 1715. §. *Inventarium*, cor. Emin. Scotto.

(m) Salgad. Labyr. cred. Part. 1. cap. 10. n. 64. & 69. Card. de Luc. de Credit. disc. 2. n. 8. & discurs. 52. n. 5. & 6. Rot. decis. 40. n. 56. part. 9. & decis. 48. num. 16. part. 19. recent. in Auximana *reintegrationis* 22. Jun. 1714. §. *Vana*, cor. R. P. D. meo Cerro.

(n) Rota in Romana *liberationis à molestis* 5. Dec. 1710. §. *Quoniam*, cor. Rever. P. D. meo Aldrovand.

(o) Leg. *Nulla*, ff. de *Solut.* Cardin. de Luc. de Credit. disc. 48. n. 3. Amat. Variar. Resolut. Part. 1. resol. 7. n. 7. & seqq. Peregrin. de Fideicomm. art. 52. n. 34. Rot. cor. Gregor. decis. 98. n. 4. & 5. cor. Priol. decis. 353. n. 2. & seq. cor. Beninсas. decis. 205. n. 3. & decis. 196. n. 20. part. 18. recent.

versalis in sua Diœcesi. Rejicitur prætensa exemptio ex quo probatum non fuit fundamentum apertæ immemorabilis.

SUMMARIUM.

1 *Archiepiscopus Toletanus est decimator universalis in sua Diœcesi.*
2 *Exemptio a decimis est probanda.*
3 *Immemorabilis tantum habet in potentia, quantum in actu.*
4 *Exorbitans esset, quod Monasterium mutando modum culturæ, & omnia bona propriis sumptibus colendo, decimatorem fraudaret.*
5 *Exemptio a solutione decimarum argui non potest ex libertate non solvendi verificata, modo in uno, modo in altero prædio.*
6 *Distinctio bonorum necessaria est, ut de exemptione cujuslibet ab immemorabili determinanda disputetur.*
7 *Privilegium exemptivum a decimis non afficit bona futura, si de illis specialem mentionem non faciat.*
8 *Unius Territorii exemptio non extenditur ad aliud.*
9 *Exponuntur requisita glos. in cap. 1. verb.* Memoria, *de* Præscrip. *in 6.*
10 *Testes negativam non coarctantes, sed potius excludentes exemptionem sub fundamento immemorabilis allegatam, non probant.*
11 *Immemorabilis destruitur ex quolibet rumore in contrarium.*
12 *Fortius, ab actibus positivis, & publicis.*
13 *Cessat, constito de initio.*
14 *Fama necessaria ad immemorabilem respicere debet tempus transactum.*
15 *Constito de immemorabili libertate quoad certa prædia, exemptio a decimis quoad ipsa admittenda est.*
16 *Testes examinati in judicio possessorio probant etiam in petitorio.*
17 *Decimæ solvendæ pro animalibus, licet sint mixtæ, ad juris effectum prædiales reputantur.*
18 *Ex pascuis de jure debentur.*
19 *Loco istarum consuetudo induxit decimas animalium.*
20 *Ista sunt fructus prædii.*
21 *Dicuntur pars prædii, quòd depascantur.*
22 *Exemptio præscripta in antiquis fructibus competit, aliis novissime in eodem Territorio introductis.*
23 *Talis extensio prohibita non est, cum versetur circa species fructuum ejusdem Territorii exempti, in quibus æqualis est conditio, & determinatio.*
24 *Sententia Judicis declaratur ex actis.*
25 *Exemptio competens in certo Territorio, & possessa super antiquis fructibus, transit super aliis iisdem subrogatis.*

DECISIO XXV.

OBtinuerant Sanctimoniales Divi Dominici Toleti, ut iterum audiri possent adversus decisionem coram me proditam die XXVI. Junii anni proximè præteriti, & proinde repropósita hodie causa, Domini *in decisis* persiterunt, sed juxta modum in præsenti decisione exprimendum.

1. Denuo enim approbarunt jus Rev. Archiepiscopi circa exactionem decimarum ex omnibus bonis amplissimæ illius Diœcesis: (*a*) unde promanat, ut Monasterium S. Dominici, pugnando contra hanc universalem causam, exemptionem à decimis sibi asserere non possit pro illis bonis, quæ propriis expensis colit, nisi illam innixam probet justo titulo, qui aptus sit contraponi juris assistentiæ, quam habet Archiepiscopus. (*b*)

2. Talem vero præstare non potest in præsens immemorabilis consuetudo non solvendi decimas pro bonis propriis sumptibus à Monialibus excultis, super qua unice insistebant defensores Monasterii, nam, cum exemptio in medium proferatur quoad pleraque bona à Monasterio possessa, & præcisè quoad novem diversa Territoria, probatio immemorabilis ad hujusmodi effectum constans & specifica esse deberet, respectu omnium corporum terrarum, pro quibus Monasterium excutere tenta, onus decimarum cum individua expressione ut semper in illis cultura exercita fuerit expensis Monasterii, & nunquam ab immemorabili solutæ fuerint decimæ: 3. nec fieri potest extentio ab una specie bonorum ad alteram, cum etiam in materia immemorabilis locum obtineat regula: *tantum præscriptum, quantum possessum*: (*c*) 4. alias enim nimium exor-

(*a*) De quo text. in can. *Constitutum* 16. quæst. 1. & Rot. decis. 466. sub n. 8. part. 19. tom. 2. recent. cum aliis allegatis in decisionibus causæ, tàm cor. R. P. D. meo Foscaro, quàm coram me emanatis.

(*b*) Ad text. in cap. *Præsentia*, de *Probat.* Rot. inter impres. ad ornat. Card. de Luc. decis. 15. num. 5. lib. 14. tom. 2. & in Constantien. *Decimarum* 4. Jul. 1696. §. *Oria*, cor. clar. mem. Card. Priol.

(*c*) Prout dixit Rot. in Calagurritana *Decimarum* de Ochon. 5. Maii 1683. §. *Hinc sequitur*, cor. Guazardo, & in Pampilon. *Decimarum* 18. Mart. 1703. §. *Retentis*, & §. *Itaque*, cor. bon. mem. Muto, & in Calagurritana *Decimarum* S. Petri Manriquez 12. Mart. 1697. §. *Nec prædicta*, cor. bon. mem. Molines.

exorbitans esset, quod Monasterium, mutando modum culturæ, omniaque bona propriis sumptibus colendo, privare posset Archiepiscopum illis decimis, quæ usque adhuc exegit. (*d*)

5. Hujusce autem naturæ nequaquam sunt probationes à Monasterio adductæ si enim sermo sit de testibus examinatis anno MDCXLI. hi testimonium suum restrinxerunt ad prædia *Perobequez*, & *Urtada*, à quibus ex supra notatis non licet arguere ad cætera prædia à Monasterio possessa; si vero agendum est de testibus in præsenti judicio receptis anno MDCCV. omnes isti confusim deponunt, nec immemorabilem consuetudinem non solvendi decimas coarctant ad certa, & determinata loca propriis sumptibus à Monasterio culta, imo potius asserunt, aliqua bona, partim locata fuisse, partim propriis sumptibus Monasterii exculta, & sic aliquando decimationi obnoxia extitisse, aliquando non; in qua sane circunstantia non exurgit probatio exemptionis certi fundi, quæ erui nequaquam potest ex actibus discontinuis & interruptis, & ex asserta libertate, modo unius, modo alterius prædii: (*e*) 6. sed ad complendam talem probationem, necessarium est, ut fiat segregatio, & distinctio bonorum, ad hoc ut judicium efformari possit de exemptione cujusque prædii ab immemorabili stabilita. (*f*)

7. Atque magis præcisè attingendo dicta testium, & in specie quoad duo Territoria de Olias & Magan, ex illis constat Monales quamplura terrarum corpora coemisse intra tempus memoriæ testium, illaque antiquis possessionibus adjunxisse, pro quibus sane obtendere non valent exemptionem in vim immemorabilis, sed bona in Monasterium transisse, dicendum est, cum onere suo, nam ad effectum eximendi à decimis bona in futurum quærenda, inefficax non solum est privilegium præsumptum ab immemorabili exurgens, sed & etiam privilegium verum, nisi præcisam mentionem faciat bonorum acquirendorum: (*g*) quo vero ad cæteras terras, testes asserunt aliquam illarum partem, seu petiam fuisse cultam à Monasterio, reliquas in affictum traditas diversis arrendatariis, juxta depositiones unius ex testibus, ibi: *Nelli quali da quaranta anni in quà lui testimonio hà visto lavorarli, e coltivarli dal detto Monasterio à sue spese in un'anno un pezzo, & in un' altro piu, & in altri meno senza lasciare di lavorare, e coltivare in alcuno di loro in fino ad oggi, e gl'altri gl'anno tenuto, e tengono in affito abitanti di questo luogo*; & alterius testis: *Sempre hà visto lavorare, e coltivare à sue spese parte di detti Terreni, & anno tenuti gl'altri insieme con quelli d' Adeguela in affitto diversi abitanti di questo luogo.*

8. In his autem terminis cum exclusa remaneat identitas prædiorum, in quibus verificari valeat præscriptio, & radices figere potuerit immemorabilis possessio, non potest Monasterium, explendo culturam propriis sumptibus totius Territorii exemptionem prætendere, qua via certo certius plenariam sibi pararet exemptionem super istis prædiis, in quibus nulla cadit immemorabilis, & assistentia juris militat pro Archiepiscopo. (*b*)

9. Sed in universum quoad omnia corpora terrarum testes deficiunt in requisitis ad probationem immemorabilis, ut etiam probavit præterita mea decisio hujus causæ, §. *Quoniam*: nullus enim deponit, juxta methodum traditam à Glossa, (*i*) quod scilicet ex bonis, de quibus agitur, nunquam viderint, aut audiverint solutas fuisse decimas, quodque id nec etiam audiverint à majoribus, nec itidem isti ab aliis majoribus, & rursus, quod prætata solutio fieri nequivisset, quin ipsi sciviissent. (*j*)

10. Quia potius aliqui ex prætatis testibus

(*d*) Ad tradita per Rot. cor. Bich. decis. 322. n. 8. & in recent. decis. 323. n. 3. part. 18. & in nullius Tudelæ, seu Tirasonen. *Decimarum* super *Remissoria* 9. Jun. 1698. §. *Intentia*, cor. clar. mem. Card. Caprar. & 3. Jul. 1703. §. *Ita*, ut cor. clar. mem. Card. de la Tremoille.

(*e*) Ut docet Felin. in cap. *Audiis*, n. 9. vers. *Cæterum*, & n. 10. cum seqq. de *Præscript.* Fermosin. in cap. *Cum continget*, de *Fur. compet.* quæst. 2. n. 14. Posth. de Manut. observ. 73. n. 177. Rot. decis. 688. n. 11. part. 18. recent. cor. Bich. decis. 528. n. 14. cor. Caroll. decis. 44. n. 16. & cor. Merlin. decis. 434. n. 15. & 16.

(*f*) Ut in puncto firmant Vamesi. cons. 443. n. 2. Rot. decis. 402. n. 3. & 4. cor. Buratto, & in Pampilon. *Decimarum* 11. Maii 1703. §. *Retentis*, cor. bon. mem. Muto, & in locis addit. ad decis. 78. n. 63. bon. mem. Anfald. nostri Ordinis Decanus.

(*g*) Ex text. in Clem. 1. in fin. de *Censib.* Card. de Luc. de Regal. disc. 1. n. 44. Rebuff. de Decim. quæst. 14. n. 16. Barbos. de Paroch. Part. 3. cap. 18. n. 37. Pignatt. consult. 8. n. 20. & seqq. tom. 8. Rota in Calagurritana *Decimarum* 27. Jun. 1712. §. *Nentiquam*, cor. Rev. D. meo Archiep. Neocesarien. & in Hispalen. *Decimarum* 13. Februar. 1713. §. *Quia ad evit.* cor. Emin. Scott.

(*h*) Ad animadversa per Hostiens. in cap. *Cum illam*, n. 2. de *Decimis*, Abb. in cap. *Cum in sua*, n. 13. & 14. eod. tit. Vamesi. cons. 442. n. 2. Rot. decis. 401. n. 3. & 4. cor. Buratt. & in recent. decis. 22. n. 10. p. 10. & in Burgen. *Decimarum* de Velorado 26. Februar. 1714. §. *Neque*, cor. Rever. D. Archiep. Ravennaten.

(*i*) In cap. 1. verb. *Memoria*, de *Præscript.* in 6.

(*j*) Ut explicat Adden. ad Buratt. decis. 673. n. 6. Rot. decis. 418. n. 2. cor. Pamphil. decis. 159. n. 4. & 6. cor. Otthobon. decis. 33. n. 6. cor. Emerix Jun. & decis. 96. n. 15. & 16. part. 17. recent. & post Antonell. de Jur. & Oner. Cleric. decis. 18. n. 12.

eandem negativam excludunt, asserendo contingere potuisse, ut Ministri Archiepiscopatus decimas petierint, & exegerint, absque eo quod ipsi id sciverint, quapropter, si verum est testes in hac materia attendendos non esse, nisi negativam coarctent, eo minus attendi debebunt, quatenus eandem negativam excludant: (k) 11. eoque fortius, cum specifice deponant de conquestionibus Archiepiscopi, qui ad exigendas decimas ex bonis, de quibus agitur, processerat per censuras contra Monasterium, unde elisa remanet immemorabilis, quam, si prosternere potest simplex & nudus rumor in contrarium, (l) 12. multo magis id operati valent facta positiva, actusque adeo vehementes, ut sunt illi comminationis censurarum. (m)

13. Præterea iidem testes excludere videntur substantiale fundamentum immemorabilis, indicando principium, quod prædia cœperint coli expensis Monasterii intra tempus triginta, vel quadraginta annorum, quæ sane memoria recentis initii non attingentis centenariam, cessare facit immemorabilem; (n) sed & etiam nil deposuerunt super publica voce, & fama quoad tempus præteritum, hanc dumtaxat asserendo per verbum *est* relativum ad tempus præsens: 14. & tamen fama, quæ comprobare valeat immemorabilem, respicere potius debet transactum. (o)

15. Descendendo nunc ad explicationem modi, quo Domini præcedentem resolutionem approbarunt, ille est, ut Moniales exemptione à decimis frui debeant quoad territoria, seu tenutas nuncupatas, *Perobequez*, & *Urtada* propriis earum sumptibus exculta: siquidem quoad ea, visum fuit plenissimam immemorabilis consuetudinis probationem resultare ex testimonio quamplurium testium examinatorum anno MDCXLI. in lite acta inter mensam Archiepiscopalem, & Monasterium S. Dominici, in qua uno ore præfati testes articulatam exemptionem à decimis professi sunt, juxta eorum memoriam triginta, quadraginta, atque etiam sexaginta annorum cum omnibus requisitis auditus, famæ, nullius in contrarium rumoris, cæterisque ad probationem immemorabilis conducentibus, qua sane admissa probatione, dicendum est Monasterio quæsitum fuisse jus, ut firmiter super iisdem corporibus allegare possit exemptionem à controversis decimis. (p)

Quin retricari valeat probatio ex dictis testibus resultans, ex eo quod tunc actum fuerit in judicio possessorio, in quo testes fuerunt examinati, proindeque æquum non sit, ut ex eisdem probationibus regulam sumat judicium plenarium, in quo versamur: quandoquidem cum Moniales fuissent in jus vocatæ à Promotore Fiscali Curiæ Metropolitanæ pro exactione decimarum lanæ, casei, ac agnorum provenientium ex grege, quem novissime introduxerant in territoria de *Perobequez*, & *Urtada*, dictæque Moniales opposuerint consuetudinem immemorabilem non solvendi decimas ex quibuscumque fructibus, quos in iisdem prædiis propriis sumptibus excultis colligebant, Judex per decretum eas admisit ad probationem, Moniales vero in termino probatorio produxerunt articulos super eadem immemorabili, qui citata parte fuerunt ab ipso Judice admissi, prout etiam citata parte completa fuit probatio per examen testium.

16. Quapropter licet testes examinati sint in judicio possessorio, perinde habendum est eorum testimonium ad plene probandum in petitorio, cum non versemur in terminis simplicis summariæ informationis, sed plenariæ, ac formalis probationis servatis probatoriis terminis, ac necessariis citationibus peractæ, quibus circumstantiis concurrentibus, testes examinati in judicio possessorio probant etiam in petitorio. (q)

Ita

(k) Rot. decis. 1. n. 9. cor. Ninott. decis. 85. n. 2. cor. Otthobon. decis. 45. n. 5. cor. Celso, decis. 508. n. 2. 3. 9. & 15. cor. Penia, decis. 528. n. 11. cor. Bich. & notavit præcedens mea decisio, §. *Quinimo*.

(l) Ad tradita per Add. ad Gregor. decis. 298. n. 13. Card. de Luc. de Jurisdict. disc. 8. n. 9. bon. mem. Ansald. in Addit. ad ejus, decis. 68. n. 82. Rot. decis. 1206. n. 14. cor. Emerix, & in recent. decis. 208. n. 15. part. 17.

(m) Sicuti notat Felin. in cap. *Illud*, num. 7. & 8. de *Præscript.* Rot. cor. Coccin. decis. 172. n. 6. cor. Buratt. decis. 457. n. 3. cor. Bich. decis. 356. n. 12. in recent. decis. 94. n. 23. Part. 7. & in Augustana *Decimarum* 13. Mart. 1719. §. *Neque*, & §. *Quadragenaria*, cor. R. P. D. meo Folcaro.

(n) Ut dixit Rot. in Trojana *delationis Crucis* 10. Decemb. 1708. §. *Eoque potissimum*, cor. Rev. D. meo Archiep. Neocesarien.

(o) Sicuti in terminis hujus requisiti notarunt Gabriel. de Præscript. concl. 1. num. 74. Rot. cor. Seraphin. decis. 469. n. 2. & 4. cor. Penia, decis. 641. n. 9. & 10. & cor. Bich. decis. 528. n. 11.

(p) Juxta censuram text. in cap. 1. junctо §. fin. de *Præscript.* in 6. gloss. in cap. *Cum in aliquibus*, verb. *Loci consuetudine* in fin. de *Decimis*, Rebuff. de Decim. quæst. 13. n. 63. Monet. eod. Tract. cap. 5. n. 117. Posth. de Manut. observ. 45. n. 22. & seqq. Rot. cor. Castal. decis. 616. n. 10. cor. Cels. decis. 110. n. 5. & in recent. decis. 101. à n. 2. ad 6. part. 11. & decis. 206. n. 3. part. 13.

(q) Juxta distinctionem traditam à Felin. in cap. *Cautam*, quæ n. 6. de *Testib.* Mascard. de Probat. conclus. 1209. n. 1. Covar. Pract. Quæst. cap. 17. n. 7. Menoch. de Retinend. remed. ult. 38. Christ. de Paz de Tenut. cap. 32 n. 8. Surd. de Aliment. Part. 1. quæst. 127. n. 11. Posth. de Manut. observ. 39. n. 1. & 2. Rot. post eundem decis. 73. n. 2. & cor. Dunoz. Jun. decis. 95 1. n. 3.

Ita etiam obstare non debet, quod examen præfatorum testium peractum fuerit in litigio tunc vigente super decimis debitis ex fœtibus ovium, lana, & caseo, quæ, cum dicantur decimæ mixtæ, ab ipsis fieri nequeat extensio ad decimas prædiales: enim vero animadvertendum est, quæstionem eo tempore promotam fuisse super decimis gregum, quos Moniales nuper introduxerant in territoria de *Perobequez*, & *Urtada*, à quibus ut se eximerent Moniales, cum probare non possent quasi possessionem non solvendi dictas decimas gregum antecedenti solum anno introductorum, hinc probandam assumpserunt consuetudinem immemorabilem non solvendi decimam ex quibuscumque frugibus, quæ in præfatis territoriis propriis expensis cultis recolligebant.

17. Unde arguere oportet, exemptionem à decimis animalium batim suam habuisse super altera exemptione à decimis prædiorum, nec in tali cathegoria decimas gregum reponi posse inter decimas personales, seu mixtas, nam cum subrogatæ intelligantur in locum decimarum, quæ solvendæ essent ex fructibus terrarum, seu pascuis, licet ratione cultodiæ, ac hominis industriæ aliquo modo participent de personalibus, adhuc tamen, quia magis accedunt prædialibus, reputandæ sunt quoad juris effectum ad instar decimarum prædialium. (r)

18. Cum namque de jure communi ex pascuis etiam decimæ solvendæ sint Ecclesiis, (s) quando illæ solvi nequeunt ex ipsismet fructibus terræ, ut sunt frumentum aliæque segetes, quæ sunt in fructu, usus, 19. & consuetudo induxit decimas animalium loco fructuum subrogari in fœtibus eorumdem animalium in prædiis decimabilibus depascentium: (t) 20. animalia enim in fructu prædiorum sunt, (u) 21. & ubi existant in pascuis, pars prædii, quod depascuntur, nuncupantur. (x)

22. Tali autem modo asseri nequaquam potest extensionem fieri de re ad rem, quia cum controversia versetur super fructibus ejusdem Territorii, neque extensio proponatur de uno prædio ad aliud, quemadmodum si in ipso Territorio mutatus fuisset modus culturæ, & cœpisset loco unius segetis seri solitæ, alia seminari, vel loco vineæ olivetum plantari, decima debita esset in illis fructibus, qui colligerentur; vel si præscripta fuisset in antiquis fructibus, præscripta pariter dicenda esset in illis novissime introductis; (y) ita à pari, cum animalia depascentia in Territoriis de *Perobequez*, & *Urtada* essent in fructu eorumdem territoriorum, dum exemptio, mediantibus testibus anno MDCXLI. adductis, firmata omnimode fuit respectu gregum, ut nempe ex illis nulla decima lanæ, casei, ac fœtuum debita esset, hæc eadem exemptio proficere debet pro aliis speciebus fructuum, quæ in iisdem Territoriis exposit colligi contigit loco gregum, qui in ipsis prius depascebantur: 23. neque talis extentio prohibita est, cum se habeat ad species fructuum eorumdem prædiorum, in quibus æqualis est conditio, & determinatio. (z)

Nec obstare potest in illo judicio anni MDCXLI. Judicem pronuntiasse favore Monialium in simplici, & nudo dumtaxat possessorio quoad decimas pecudum, nullatenus vero quoad eas prædiorum, propterea que attendendum non esse, quidquid circa has decimas dixerint testes citra quæstionem tunc vigentem, quorum assertionem à Judice earum respectu rejectam fuisse censendum sit: quoniam argumentorum vim habere posset, si Ministri Archiepiscopatus judicium instituissent super solutione decimarum omnium fructuum, quos Monia-

(r) Juxta gloss. in cap. *Ad Apostolicæ*, de *Decim.* verb. *Personales*, Gonzal. Tellez in cap. *Cum sint homines* 18. n. 2. circa fin. de *Decim.* Rebuf. de Decim. quæst. 6. n. 26. & seqq. & quæst. 7. n. 25. Navar. cons. 2. num. 7. Valenz. cons. 8. n. 2. & seq. tom. 1. Barbos. de Paroch. Part. 3. cap. 28. §. 1. n. 12. & §. 2. num. 37. Rot. cor. Cocc. decis. 1586. n. 34.

(s) Ex text. in cap. *Cum missam*, ubi Abb. n. 2. de *Decim.* Card. in Clem. 1. num. 15. tit. eod. Rebuff. dict. Tract. quæst. 8. n. 22. Gonzal. in cap. *Cum omnis* sub n. 5. pariter de *Decim.* Solorz. de Jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 21. num. 6.

(t) Ut singulariter advertunt Rebuff. de Decim. dict. quæst. 8. n. 2. Card. de Luc. de Regal. decis. 59. n. 8. & de Decimis, disc. 2. sub n. 5.

(u) Text. in leg. *Item si* 10. §. *Aucupiorum*, ff. de *Usufruct.* Gonzal. in dict. cap. *Cum sint homines*, n. 2. circa fin. de *Decim.*

(x) Ex text. in leg. *Pecoris*, ff. de *Servit. rustic. prædior.* ibi: *Pecoris pascendi servitutes, &c. prædii magis quam personæ videntur*, & in leg. *Fundo*, Cod. de *Verb. signific.* & ad rem nostram in specie mouit Gonzal. in dict. cap. *Cum sint homines* 7. sub n. 4. eod. tit. de *Decim.*

(y) Ut firmat Panorm. in cap. *Cum in tua* 30. de *Decim.* Fagnan. in cap. *Cum contingat*, n. 13. pariter de *Decim.* Passerin. in 3. Sexti Decret. tit. de *Decim.* quæst. unic. art. 14. n. 303. Monet. de Decim. cap. 2. n. 89. Barbos. de Parochis, cap. 28. §. 2. n. 59. Gratian. discept. 113. Giovagnon. cons. 18. n. 7. & 8. Posth. de Manut. observ. 73. à n. 136. Rot. decis. 17. n. 10. Part. 2. Diversi. & decis. 677. n. 3. Part. 1. & decis. 502. num. 1. & 2. Part. 4. tom. 1. recent.

(z) Per text. in cap. *Cum in tua* 30. de *Decim.* ibique Barbos. in Collect. n. 2. Covarr. Pract. Quæst. cap. 37. n. 5. Suarez de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. cap. 21. n. 4. Rebuff. de Decim. quæst. 14. n. 18. & 25. Rot. decis. 805. n. 4. Part. 4. Diversi.

les recolligebant in prædiis de *Perobequez*, & *Urtada*; nullatenus vero, cum solummodo insteterint pro manutentione in quasi possessione exigendi decimas pecudum.

24. Quamobrem, non ex eo quod Judex concesserit Monialibus manutentionem in quasi possessione non solvendi decimas agnorum, & lanæ, asseri potest, quod rejecerit probationem factam ex parte Monasterii, quinimo dicendum est, motum fuisse ad talem decernendam manutentionem vigore possessionis immemorabilis non solvendi decimas ex cæteris frugibus ejusdem Territorii ex testibus probatæ, & solum se continuisse in nudo possessorio circa decimas ovium, quia ita tantummodo ferebat instantia pro parte Archiepiscopi promota: regulariter enim Judex non interloquitur, nisi cohærenter ad instantiam, & decreta & sententiæ magis latam recipere possint interpretationem ex actis occasione controversiæ gestis. (*a*)

25. Parumque refert, quod aliqui testes examinati in hoc judicio anno MDCCV. dixerit, quod in his Territoriis de *Perobequez*, & *Urtada* ante quadraginta annos parum culturæ exercebatur, quæ assertio immemorabili obstare posit, nam cum insimul dixerint in ea parte, quæ colebatur sumptibus Monasterii, decimas non fuisse solutas, non remansit interrupta possessio innixa immemorabili jam ab anno MDCXLII. probatæ, nec mirum est, si imminuta fuerat cultura terrarum, quia cum Moniales circa annum MDCXL. introduxissent in ista prædia greges ovium, tunc loco fruendi exemptione à decimis frumenti, & aliarum segetum, fruebantur exemptione à decimis lanæ, agnorum, & casei provenientium ex pecoribus, quæ in territorio depascebantur, istique fructus erant subrogati loco illorum, qui prius ex cultura terrarum colligi consueverant. (*b*)

Et ita in hunc modum conclusum fuit, partibus strenue utrinque jura sua deducentibus.

R. P. D. CERRO.

CRACOVIEN. DECIMARUM.

Veneris 16. Feb. 1723.

ARGUMENTUM.

Decimæ debentur Parocho ex iisdem fructibus, qui colliguntur, non vero in pecunia. Contraria transactio non sustinetur sine beneplacito Apostolico.

SUMMARIUM.

1 *Parocho debentur decimæ*
2 *Ex iisdem fructibus, qui colliguntur.*
3 *Præsertim, si ita scriptum legatur in libris Ecclesiæ decimatricis.*
4 *Transactio contrarium disponens indiget beneplacito Apostolico.*
5 *Id peculiariter præscribunt Constitutiones Synodales Regni Poloniæ.*
6 *Nullitas actus præjudicialis Ecclesiæ allegari potest, etiam à Titulari, qui illi consensum dedit.*
7 *Provisio ad certum tempus restricta ultra illud protrahenda non est.*

DECISIO XXVI.

RE nuentibus possessoribus Villæ Sobyanovi censis decimas, juxta morem, in manipulis debitas Ecclesiæ Parochiali Bistricensi persolvere, usque ab anno MDCXCIV. in judicium vocati fuerunt à Jacobo Zmudzki moderno Parocho apud Curiam Episcopalem Cracovien sem, ibique condemnationem passi sunt, adhibitis etiam Ecclesiasticis censuris. Hanc vero sententiam, cum in omnibus confirmaverit Rev. Nuntius Apostolicus, & post obtentum à succumbentibus Breve Commissionis ulterioris appellationis in Partibus, Signatura Justitiæ rescripserit, *prævia reportatione Brevis, ad Rotam cum clausula de appellatione*: obtigit propterea mihi exhibere Dominis meis dubium, *an Parocho Ecclesiæ Bistricensis debeantur decimæ in manipulis ex terris in Villa Bobyanovicæ in casu, &c.* quod, eodem Parocho tantummodo jura sua deducente, resolutum fuit, mediante rescripto, *pro informante*.

1. Et quidem non sine maxima ratione, quia cum nullo modo in dubium verti possit, quin Villa Sobyanovicensis intra limites Parochialis Ecclesiæ Bistricensis existat, inde fit, ut ex ejus prædiis decimæ debitæ sint. (*c*)

2. Hac autem posita generica obligatione decimas persolvendi, æquè certum est, solutionem faciendam esse non in pecunia, prout contenderunt possessores sæpedictæ Villæ, sed in

(*a*) Leg. *Si ex testam.* 20. ff. de *Re judic.* Rot. cor. Ubald. decis. 594. n. 2. cor. Merlin. decis. 611. n. 6. & 9. cor. Bich. decis. 345. n. 17. & in recent. decis. 669. num. 5. part. 18. & decis. 469. n. 33. part. 19.

(*b*) Ut ponderat Card. de Luc. de Decim. disc. 8. n. 5.

(*c*) Juxta text. in cap. *Commissum*, cap. *Ex transmissa*, & cap. *Ex part.* de *Decim.* quibus consonat Synodus Provincialis Regni Poloniæ, de qua Rot. in Cracov. *Decimarum* 25. Jun. 1706. §. *Quod decimæ*, cor. bon. mem. Cattarello.

in manipulis, non solum, quia jure, tum Divino, tum Ecclesiastico statutum habemus, ut ex iisdemmet fructibus, qui colliguntur, solutio expleatur: (*d*) 3. verum etiam, quia id speciatim præscriptum habetur ex Libro, quem vocant *Beneficiorum*, & *Retaxationum*, ubi legitur, dotem Ecclesiæ Bistricensis fuisse constitutam in decimis manipularibus, ex quo sane libro versante super modo, & qualitate decimationis nulli dubium, quin superlativa probatio eruatur. (*e*)

4. Taliter itaque incomperto existente jure Parochi pro obtinendis decimis manipularibus, frustra objiceretur, eum per transactionem non semel initam cum possessoribus Villæ Sobyanovicensis præfatas decimas à manipularibus ultronee redegisse ad quotam pecuniariam, eaque se contentum declarasse: quoniam, ubi etiam conventiones à Parocho expletæ annis MDCCIII. & MDCCVII. nomen transactionis normam tempori futuro præscribentis promereri possent, non tamen intercluſum esset eidem Parocho transigenti actum à se celebratum impugnare, illique expresse contraire, quippe quia, quoties transactio super decimis inita Episcopi approbatione, & Sedis Apostolicæ beneplacito destituta deregatur, nulla proculdubio, & invalida dijudicanda est, (*f*) 5. prout sanxerunt Constitutiones Synodales Regni Poloniæ, præcise interdicentes, ne transigatur super solutione decimarum, & præcipue ne admittatur dicta solutio in pecunia: (*g*) 6. atque idcirco non solum successoribus in Parochia, sed etiam ipsimet Titulari, qui transegit, datum est, nullitatem actus in judicio proferre. (*h*)

At vero memorati actus à Parocho gesti immerito transactiones vocarentur: vel enim loquimur de eo anni MDCCIII. & patet tunc nil aliud Parochum egisse, nisi acceptare solutionem florenorum 1750. sibi factam à Nicolao Hariski possessore Villæ Sobyanovicensis loco decimarum manipularium, quas debebat pro annis retroactis, qualve, sicuti eo tunc arduum nimis erat, posse rependi in tam magna quantitate manipulorum, quanti importabant plures annualitates decursæ, ita nil mirum, si per viam concordiæ opus fuit æquivalens præstare in pecunia; inde autem nullum argumentum desumi valet pro commutatione decimæ ad tempus futurum, circa quod conventio nihil disposuit, vel ullam habuit relationem: 7. aut vero sermo est de altero actu expleto anno MDCCVII. & cum hic nil aliud contineat, quam quod Parochus amicabiliter, & æquitative se gerendo cum Marianna Harisski, & Jacobo ejus viro possessoribus Villæ præfatæ: *habita ratione moderni temporis calamitosi, atque caristiæ, & sterilitatis frugum in vim manipularis decimæ contentari se constituit pro eadem decima manipulari hoc anno summa floren.* 260. Ponolicalium, sunt præcisa verba instrumenti, *Summ. num.* 6. hinc profecto haud recte eliceretur, decimam redactam extitisse ad quotam pecuniariam, quando constat fuisse expressam causam id peragendi, non quidem perpetuam, sed imo accidentalem & temporaneam, & quod magis est, appositum fuisse tempus limitatum illius anni, ex quo clarius eruitur, actum ita taxative restringi voluisse, ut nullum tractum succesivum præ se ferret. (*i*)

Et ita unica, &c.

R.P.D. ROUAULT DE CAMACHES.

ROMANA, SEU ALBANEN. pecuniaria.

Veneris 3. Jun. 1729.

ARGUMENTUM.

Plura ad text. in cap. *Oduardus*, de *Solut.*

SUMMARIUM.

1 *Exponitur dispositio cap.* Oduardus, *de* Solut.
2 *Beneficium dicti cap. conceditur Clericis, ne ad mendicitatem indecoram redigantur.*
3 *Filius conveniri non potest à creditore patris,*

(*d*) Ad text. in cap. fin. de *Parochis*, Panimoli. decis. 33. ad not. 1. n. 17. Rot. decis. 85. n. 1. cor. Emerix Jun. & in Guelnen. *Decimarum* 26. Jun. 1715. §. *Juris in quam*, & seqq. cor. Emin. D. Card. Althann, & in præcisis terminis hujusce met Diœcesis Cracovien sis dictum fuit in allegata Cracovien. *Decimarum* 25. Jun. 1706. cor. bon. mem. Caffarello confirmata 29. April. 1709. cor. eod. & 12. Decemb. 1710. cor. bon. mem. Kaunitz.

(*e*) Ad firmata per Rot. decis. 82. & 83. utrobique n. 2. part. 11. decis. 564. n. 5. part. 18. & decis. 48. num. 2. part. 19. recent.

(*f*) Ut disponit text. in Can. sive 12. quæst. 2. cap. *Statutum*, de *Transact.*

(*g*) Ut notavit Rot. in dict. Cracovien. *Decimarum* 25. Jun. 1706. §. *Haud obstante*, & in altera 29. April. 1709. §. *Ratio decidendi*, & seqq. cor. bon. mem. Caffarello.

(*h*) Ad firmata per Rot. decis. 290. n. 18. cor. Bich. decis. 9. n. 6. & decis. 294. n. 2. part. 7. recent. & in Varsavien. *Decimarum* 5. Jul. 1715. §. *Nec pro titulo*, cor. R. P. D. meo Foscaro.

(*i*) Juxta text. in leg. *Petitrei*, Cod. de *Contrab. stipulat.* Natt. cons. 77. n. 14. Paris. cons. 79. n. 12. lib. 3. Surd. cons. 52. n. 73. & decis. 33. n. 10. Rot. decis. 660. n. 5. cor. Dunozzet. Jun. & decis. 1047. n. 8. cor. Emerix Jun.

trit, nisi iste doceat de illius qualitate hæreditaria, & omissione inventarii.

4 *Donatarius particularis non tenetur ad confectionem inventarii, nec dicitur hæres donantis præmortui.*

5 *In illum nulla actio activa, vel passiva pertransit.*

6 *Creditores donantis illum convenire non possunt actione personali, vel executiva, sed solum actione rei persecutoria, seu rescissoria.*

7 *Actus ad aliam causam referibilis qualitatem hæreditariam minime probat.*

8 *Qualitas hæreditaria non probatur ex actu æquivoco.*

DECISIO XXVII.

SAcerdos Marcus Castruccius ad sese liberandum à creditoribus, qui super bonis ab eo possessis judicium concursus instruxerant, prævia dimissione bonorum omnium, tàm Ecclesiasticorum, quàm Sæcularium usque de anno MDCCIX. in Curia Emin. Vicarii fuit admissus ad famigeratum beneficium cap. *Oduardus*, de *Solut.* ei relicta congrua alimentari super quibusdam bonis, quam tamen nostrum Auditorium, ad quod conscenderat dicta causa concursus, transtulit super redditibus Ecclesiasticis, prout resultat ex Decisionibus. (*a*) Causa vero postmodum commissa R. P. D. meo Crescentio in locum bon. mem. Crispolti subrogato comparuerunt coram eo sorores de Ottinis adversus præfatum Marcum, petentes mandatum exequutivum pro credito cujusdam census, quoad habent contra Altobellum illius patrem, & prævia decisione diei XV. Martii anni præteriti, voti compotes evaserunt, reportando mandatum, citatis etiam capitibus creditorum.

1. In hoc rerum statu dictæ sorores citarunt Castruccium coram eodem R. P. D. meo Crescentio pro obtinendo *exequatur* contra illius personam, & bona propria, quod facile concessum fuit, nemine comparente, nam prædictus Marcus, stante quod causa concursus mihi fuerat commissa, recursum habuit ad Emin. Signaturæ Præfectum, cui placuit declarare causam ad me spectare, unde in sequelam sub die XI. Martii proxime præteriti proposito à me dubio: *An exequatur mendati ad R.P.D. meo Crescentio contra personam, & bona propria relaxati sit exequendum*, istud ex discrepantia DD. Suffragantium irresolutum remansit, sed reiterato in præsenti Audientia ejusdem dubii examine, responsum fuit, *negative.*

2. Domini siquidem putabant, quod Marcus, qui jam omnia bona, excepta congrua alimentari ei relicta, dimiserat, satis turus reputaretur, quousque saltem mediante restitutione *in integrum* tollebatur de medio beneficium illi indultum in Curia Emin. Vicarii ad terminos dicti text. in cap. *Oduardus*, quod etiam à nostro Tribunali approbatum extiterat in præcitatis decisionibus (*b*) quia tale præsidium jus Canonicum favore Clericalis Ordinis præcise concesserat, ne, haud amplius eum reducendo ad mendicitatem indecoram, posset à creditoribus molestari ille, quem hujusmodi beneficio dignum esse Judex reputaverat. (*c*)

3. Ac libentius in capta resolutione persistendum videbatur, ex quo debitum, cujus intuitu sorores de Ottinis agebant, non erat proprium ipsius Castrucci, sed Altobelli ejus patris, cum in istis terminis desideraretur concludens probatio super qualitate hæreditaria, & omissione inventarii in reo convento, qua probatione (ut in casu) deficiente, omnibus innotescebat minime posse aliquem dici hæredem simplicem, atque in bonis propriis, & in persona conveniri. (*d*)

4. Neque Dominis difficultatem ingerebat, quod Marcus fuerat donatarius Altobelli, quoniam, quidquid esset, an donatarius universalis constrictus reperiretur, ac si esset hæres donantis, inventarium conficere, & formalem explere redditionem rationis, oppositio cessare dignoscebatur ex facto, unde resultabat donationem, seu cessionem non fuisse universalem, sed particularem restrictam ad sola bona præsentia. (*e*)

5. In ista namque hypothesi nusquam donatarius habebatur loco hæredis, & sic adversus eum, in quem nulla actio activa, vel passiva ex persona donantis transibat, (*f*) actione personali, & exequutiva creditores agere non poterant, 6. dum illis juxta illorum qualitatem consulebatur, vel actione rei persecutoria, vel alio subsidiario remedio actionis revocatoriæ, seu rescissoriæ. (*g*)

Abs-

(*a*) In Romana *Pecuniaria* super *congrua* 14. Jun. 1717. cor. bon. mem. Herrer. & in Roman. *Pecuniaria* 5. Jul. 1726. cor. me.

(*b*) Cor. bon. mem. Herrer. & cor. me.

(*c*) Sicuti tradunt Squillant. de Privileg. Cleric. cap. 10. n. 11. late Constant. ad Stat. Urb. annot. 50. art. n. 208. cum seqq.

(*d*) Rot. in Romana, seu Signina *Pecuniaria* 15. Februar. 1723. §. *Similique modo*, cor. me.

(*e*) Ex notat. à Torr. de Pact. futur. succ. libr. 3. cap. 5. n. 59. firmatis à Rot. decis. 7. n. 2. cor. Burat. ubi quoque Adden. n. 14.

(*f*) Ad text. in leg. 1. §. *Hæres*, leg. *Cogi*, §. *Inde quæritur*, ff. *Ad Trebell.* Gratian. Discept. Forens. cap. 156. num. 18.

(*g*) Ex iis, quæ habentur penes Card. de Luc. de Don. disc. 45. n. 12. & seqq. Rot. decis. 78. n. 22. part. 10. recent.

7. Absque eo quod eadem qualitas hæreditaria in omnem casum censeri deberet probata ex quadam dimissionis bonorum Altobelli facta à Marco favore creditorum de Coppetteliis: satisfaciebat siquidem responsio, quod talis unicus actus, qui valuerat expleri citra jus & nomen hæredis, nempe ad liberanda bona donata, nullatenus inducebat affl. qualitatem hæreditariam in Castruccio. (*b*)

8. Et de facto Domini advertebant, quod in instrumento hujus dimissionis bonorum nullum legebatur verbum, quod à longe præ se ferret ipsum actum fuisse in figura hæredis, ut per consequens illum saltem esse æquivocum diceretur, & rejiciendum, tanquam inefficacem ad concludendam in Marco aditionem paternæ hæreditatis. (*i*)

Cæterum insuper ponderabant Patres Suffragantes, quod majori facilitate veniebat deneganda exequutio petita à sororibus de Ottinis adversus Castruccium, quia illæ amplectentes dispositionem text. in leg. 2. de *Pignor.* poterant prospicere earum indemnitati, mediante actione dirigenda ad fundum censitum sibi specialiter hypothecatum.

Et ita utraque, &c.

R. P. D. MILLINO.

IMOLEN. CONCORDIÆ.

Lunæ 22. Jun. 1733.

ARGUMENTUM.

Quoties S. Sedes delegavit concordiam prudentissimo arbitrio Episcopi, iste per se actum perficere, &, quatenus velit subdelegare Vicarium Generalem, requiritur subdelegatio expressa. Quænam causa necessaria sit, ut partes cogi possent ad transigendum.

SUMMARIUM.

1 *Concordia inita cum approbatione Vicarii Generalis nulla est, quoties S. Sedes illum remisit arbitrio Episcopi.*

2 *In hoc casu Episcopus tenetur per se ipsum delegationem perficere.*

3 *Vel saltem Vicario Generali specialem delegationem dirigere.*

4 *Concordia inita contra mentem Pontificis delegantis nulla est.*

5 *Æquitas non debet in iniquitatem declinare.*

6 *Causa urgentissima requiritur, ut partes ad transigendum cogi possint.*

7 *Puta, ob timorem ne veniant ad arma, ne perturbetur publica quies, vel ad finem imponendum liti diu agitatæ, & adhuc dubiæ.*

8 *Transactio convenit controversiis dubiis, non vero extinctis, vel facile dirimendis.*

9 *Creditor non tenetur bona recipere pro pecunia.*

10 *Læsio enormissima transactionem annullat.*

11 *Quamvis beneplacito Apostolico munitam.*

12 *Consensus certo actui accommodatus ad aliud diversum non extenditur.*

13 *Coactus non obligat.*

DECISIO XXVIII.

PRo reparanda jactura recepta ex deliberatione nonnullorum bonorum facta ad instantiam Com. Joann. Andreæ, & aliorum fratrum de Saxis creditorum, nec non pro evitanda majori jam impendente ab eisdem fratribus de Saxis, qui plura mandata executiva pro residualibus creditis obtinuerant, Petrus Maria, & alii de Rusconis debitores ordinariis remediis destituti refugerunt ad extraordinarium, atque supremum recursus ad S. M. Benedictum XIII. qui pro eximia, quam fovebat in proximum charitate, & pietate in afflictos negotium æquabili transactione finiendum delegavit cl. mem. Card. Gozzadino, tunc Episcopo Imolensi per epistolam à Secretis Status perscriptam, cui is obsequendo manus admovit celebrationi concordiæ juxta conditiones à dd. fratribus de Rusconis propositas, magnam tamen apud fratres de Saxis invenit repugnantiam, quam alio quam iteratæ gravatoriæ medio frangere non valuit.

Antequam eadem concordia stabiliretur per stipulationem instrumenti, obiit dictus Cardinalis, & post eum Summus Pontifex Benedictus: quapropter in tanta rerum mutatione fratres de Saxis putantes omnia illucusque acta absoleviss, comparuerunt coram Rev. P. D. Auditore Sanctiss. D. N. fœliciter Regnantis petentes sibi concedi facultatem prosequendi actiones contra dictos fratres de Rusconis institutas. Verum aliud decretum reportare non valuerunt, quam remissionis causæ ad Emin. D. Card. moderum Episcopum Immolensem, *qui incumbat stipulationi concordiæ, alias pro-*

ce-

(*b*) Ad text. in leg. *Pro hærede*, §. *Papinianus*, ff. de *Acquir. hæred.* Rot. in recent. decis. 186. n. 7. part. 11.

(*i*) Spad. cons. 173. n. 60. lib. 3. Falm. sup. decis. 353. n. 3. tom. 4.

redat, prout de jure ad formam litteræ Secretariæ Status. Cum autem idem Emin. Episcopus hujus decreti executionem rejecisset in suum Vicarium Generalem, is decrevit, *stipulari instrumentum concordiæ ad formam minutæ*, deindeque, non obstante appellatione à fratribus de Saxis interpolita, progressus est ad stipulationem instrumenti *ex officio*; adversus hæc omnia præfati fratres de Saxis obtinuerunt à Signatura Justitiæ loco Signaturæ Gratiæ commissionem signatam cum clausula: *Alteri, qui ad legitimam*, qua cum dubium consentaneum subscripsi: *An sit locus executioni concordiæ, seu potius relaxationi, & executioni mandatorum*, & super eo consultis Dominis, responsum accepi, *secundum fratres de Saxis informantes.*

1. Primum executioni concordiæ Domini putarunt refragari nullitatem ex eo desumptam, quia fuit inita vigore decreti lati à Vicario Generali Imolensi, non autem ab Emin. Episcopo, qui cum ejus industria esset electa per verba illa, *ejus prudentissimo arbitrio, & juxta æquitatem* in epistola Secretariæ Status, cui se refert decretum Auditoris Sanctissimis contenta, (a) 2. tenebatur negotium per se ipsum perficere, nec poterat utiliter alter delegari, (b) 3. & quatenus etiam subdelegare potuisset, debebat per expressam subdelegationem deputare Vicarium. (c)

4. Secundo obstare visum fuit, quod concordia fuit inita contra mentem Summi Pontificis in epistola prædicta expresse significatam, ideoque ex hoc quoque capite nulliter facta censeri debet: (d) mens quidem Summi Pontificis ea fuit, ut delegatus negotium dictæ concordiæ pro suo prudentissimo arbitrio juxta æquitatem pertractaret, huic autem menti, ut satisfactum dici valeat, probandum est justam, & rationabilem ob causam ad transactionem deventum fuisse magnamque lætionem, aut præjudicium fratribus de Saxis ea non esse irrogatum; 5. nam licet verba prædicta tribuant facultatem recedendi à stricto juris rigore, justam tamen & probabilem causam requirunt, prohibentque alteri ex partibus præjudicium irrogari, per quod æquitas in iniquitatem declinaret. (e)

6. Profecto, si causæ cogendi partes ad transactionem debent esse gravissimæ, alias non est eis adimenda libera facultas in judicio persequendi jus suum, (f) 7. talesque reputantur, vel si timor insit, ne partes veniant ad arma, vel si contingere possit perturbatio publicæ quietis, vel demum si controversia diu fuerit agitata, & adhuc dubia, & inextricabilis appareat. (g)

Nulla ejusmodi causa haud dubie suppetebat in casu, quinimo per contrarium, cum res esset de controversiis, vel jam consopitis per exequutionem mandatorum jam factam, & penitus consummatam per venditionem pignorum sub hasta, eorumque deliberationem, vel nullo negotio terminandis, uti consistentibus in creditis claris ac liquidis, pro quorum aliis præfati fratres de Saxis obtinuerant relaxationem mandatorum, tàm *in Curia*, quàm *in Partibus*, omnis æqui rectique ratio suadebat, ne iidem fratres de Saxis cogerentur ab illis per transactionem resilire, quæ convenit quidem litibus dubiis, minime vero controversiis, aut extinctis, aut facile dirimendis. (h)

8. Insuper per dictam transactionem magnopere læsa fuerunt jura dictorum fratrum de Saxis: in primis enim imponitur eis onus emendi prædium *della Ruscona* pro modo tornaturar. 56. constito pretio scut. 22. in singulas tornaturas, quod sane est gravissimum, tum quia nemo invitus adigendus est rem alienam emere, tum quia multo minus cogi debet solvere pretium excessivum, ut est illud dicto prædio constitutum.

9. Secundo præfati fratres de Saxis obstringuntur in causam suorum creditorum recipere bona stabilia, quod pariter non leve infert eis gravamen, cum creditor regulariter non teneatur bona recipere pro pecunia. (i)

Ma-

(a) Juxta notata per Innoc. in cap. fin. n. 2. de *Offic. Delegat.* Sperell. Decif. For. Ecclesiast. 106. n. 56.

(b) Ad text. in cap. fin. §. *Is autem*, de *Offic. Delegat.* leg. *Inter artifices*, ff. de *Solution.* Abb. in dict. cap. fin. §. *Is autem*, de *Offic. Deleg.* Fagnan. in cap. *Quoniam*, n. 18. eod. tit. Rof. de Executor. Litter. Apostolic. Part. 2. cap. 5. num. 10.

(c) Fagnan. in cap. *Quoniam*, n. 8. & seq. de *Offic. deleg.* Rot. cor. Molines, decis. 769. n. 89.

(d) Ad Text. in cap. *Cum dilecta*, de *Rescript.* cap. *Cui*, de *Præbend.* in 6. Rot. in Juvenacen. *Jurisdictionis* 16. Jun. 1690. §. *Nec ista nullitas*, cor. bon. mem. Urfino, & 28. Mart. 1732. §. fin. cor. me.

(e) Ad regulam text. in leg. *Jure naturæ*, ff. de *Reg. jur.* Mandel. Alb. conf. 210. n. 13. Card. de Luc. de Emphyt. disc. 36. n. 17.

(f) Juxta monitum text. in §. *Quia vero* Auth. *Ut liceat. jur. in exor. tit.* cap. fin. ubi Bald. de *Rescript.* Felin. in Rubr. de *Treg. & pac.* n. 1. & seqq. Scacc. de Judic. lib. 2. cap. 2. quæst. 1. n. 1. & seqq. Urceol. de Transact. quæst. 64. num. 1.

(g) Ad tradita per Bart. in leg. *Congruit*, num. 4. ff. de *Offic. præsid.* Felin. de *Treg. & pac.* n. 3. & seqq. Pirrinch. in Jus Canonic. ad eund. tit. tom. 1. lib. 1. n. 25. Valleron. de Transact. in Procem. n. 26. & 27. Urceol. eod. Tract. quæst. 64. n. 6. & seqq.

(h) Ut notat Urceol. de Transact. dict. quæst. 64. n. 18. & seqq.

(i) Leg. 1. §. *Mutui datio*, ff. *Si cert. petat*, leg. *Eum à quo* 16. Cod. de *Solution.* Gratian. discept. 130. & decis. March. 141. n. 4. Rot. cor. Gregor. decis. 357. n. 1. & cor. Herrer. decis. 92. n. 13.

Majori tertio loco dd. fratres de Saxis afficiuntur detrimento, quia nedum remanent insoluti pro summa scut. 706. 72. eis debita, pro restauratione damni recepti per fidejussionem ab eorum patre interpositam pro Petro Maria Russono favore Montis Pietatis, nec non pro scut. 96. in causam expensarum; verum etiam illis relinquitur sola spes valde incerta consequendi solutionem, quatenus idem Petrus Maria meliorem suam conditionem efficiat. Quarto, non minoris est ponderis obligatio eisdem fratribus de Saxis injecta subeundi pro concurrente quantitate satisfactionem æris alieni eorundem fratrum de Russonis.

Quinto, in cumulum præjudiciorum accedit, quod auferrur à fratribus prædictis quidam hortus per licitationem acquisitus, & reponitur in dominium fratrum de Russonis una cum ædificio ibi proprio ære constructo: compensantur item fructus percepti ex bonis deliberatis, qui pleno jure ipsis fuerant exquisiti cum nonnullis eorum creditis: & denique eorum credita liquidantur in summa scut. 1332. quando constituunt summam multo majorem scut. 5514. 29. juxta calculum in *Summar.* relatum.

10. Quibus omnibus præjudiciis consideratis, firmum stat, transactionem nullo pacto viribus consistere posse, tanquam enormissime læsivam: (j) 11. eoque minus, quia facta fuit in executionem jussus Summi Pontificis, quem noluisse tantam dd. fratrum de Saxis læsionem, perspicue ostendunt verba superius relata facultatem cogendi partes ad transactionem circunscribentia intra cancelos *prudentis arbitrii, & æquitatis*, & ipsamet juris dispositio confirmat, usque adeo abhorrens ab actibus tantopere tertio præjudicialibus, ut in Papa defectum intentionis præsumat. (k)

12. Nec ad fulciendam dictam transactionem ratio habenda est declarationis à fratribus de Saxis emissæ, per quam promptos se exhibuerunt illam acceptare: nam ultra quod ea respicit concordiam, quæ tunc proponebatur à clar. mem. Card. Gozzadino minus illis damnosa, ideoque ad aliam posteriorem continentem conditiones diversas, & magis duras, ac pergravantes non est extendenda, (l) 13. non relevat, cum non sponte, sed coacte metu *gravatoria* aliarumque pœnarum, quæ tunc timeri poterant, fuerit emissa: (m) posito quod non sit locus exequutioni concordiæ, consequens est, esse locum versa vice exequutioni, & respective relaxationi mandatorum pro creditis dictorum fratrum de Saxis conficientibus in cumulum summam scut. 5514. 26. 4. juxta calculum ab eis datum, & debitis probationibus munitum, cum quo Domini transierunt.

Et, ita, &c.

R. P. D. ALDROVANDO.

ROMANA FILIATIONIS.

Lunæ 1. Jun. 1733.

ARGUMENTUM.

Filius mulieris conjugatæ ejus viro adjudicatur, nisi aliunde probetur filiatio respectu alterius.

SUMMARIUM.

1 *Filius præsumitur legitimus, non adulterinus.*

2 *Quousque probetur accessus alterius viri ad matrem, exclusa possibilitate accessus mariti.*

3 *Filiatio, ad effectum consequendi alimenta perpetua, probari debet concludentissime.*

4 *Filii adulterini legibus exosi nil ultra alimenta prætendere possunt.*

5 *Adulterinus ad effectum consequendi alimenta perpetua indiget illis probationibus, quæ sunt necessariæ filio naturali, ut successionem consequatur.*

6 *Filiatio non dicitur probata, exclusa arcta custodia ventris.*

7 *Sola possibilitas copulæ cum alio viro filiationem excludit respectu supposiți patris adulterini.*

8 *Nec sufficit probatio custodiæ per aliquos dies.*

9 *Fortius, constito de accessu alterius Amasii.*

10 *Tempus novimestre non est tutum pro dimetienda die conceptionis fœtus.*

11 *Testis falsus in uno, falsus in omnibus præsumitur.*

12 *Filiatio ad effectum consequendi alimenta perpetua non probatur ex largitionibus, & ex tractamentis per antea habitis.*

13 *Neque etiam ex publica voce, & fama.*

14 *Plura enumerantur adminicula filiationem excludentia.*

L DE-

(j) Ad notata per Cagnol. in leg. 2. n. 78. Cod. de *Rescind. vendit.* Rot. post Salgad. Labyr. Creditor. dec. 24. n. 9. & in Civitatis Plebis *Transactionis* 1. Februar. 1726. §. *Eoque*, cor. bon. mem. Crispolt.

(k) Juxta plene firmata in Alatrina *Reintegrationis* 1. Februar. 1732. §. *Totum adhuc*, cor. R. P. D. meo Corio.

(l) Ad reg. text. in leg. *Si de certa*, Cod. de *Transact.* Rot. cor. Benincas. decis. 209. n. 2.

(m) Ex animadversis per Capic. Galeot. controv. 14. num. 24. lib. 2. Novar. de Gravamin. vassall. gravam. 824. n. 1. Part. 1. Rot. decis. 38. n. 3. part. 16. recent.

DECISIO XXIX.

DElegatio mihi causa appellationis per Dominum Ducem D. Zenobium Sabelli de Palumbaria interpositæ adversus sententiam in prima instantia latam à R. P. D. Caballino Judice per Emin. Vicarium deputato, per quam declaratum fuerat, constare de filiatione naturali, seu potius adulterina Joannis Antonii Fossa relative ad prædictum Ducem, pro effectu consequendi ab ipso alimenta, quorum taxa eidem decreta fuit in menstrua summa scutorum sex, ultra medietatem fructuum officii vacabilis Scriptoriæ Brevium, quam eidem Joanni Antonio in ejus testamento reliquerat prædefuncta genitrix, de qua tamen taxatione adhuc ex motivo tenuitatis idem Joannes Antonius conquerebatur: proposui hodie DD. meis congruum dubium, *an constet de filiatione ita ut debeantur alimenta, & in qua summa*, habuique responsum, *negative in omnibus.*

1. Præsuppositio enim fundamentali principio, ex quo habemus, prædictum Joannem Antonium fuisse à Martha matre progenitum, atque in lucem editum, constante adhuc Matrimonio per ipsam contracto cum Paulo Francisco Fossa ejus viro, illico jam exinde profiliebant elementares juris regulæ, quæ sicuti fœtum ex muliere conjugata progenitum constantissime adjudicant proprio ejus viro potius, quam adulterinis complexibus cum eadem muliere habitis per alios ejus Amasios: (*a*) 2. ita prædicto Joanni Antonio suam alleganti filiationem relative ad alios, qui cum ejus matre rem habere potuerint, arctissimum injungunt onus concludentissime, & per negativam coarctatam, & per absolutam cujuscumque etiam possibilitatis exclusionem justificandi, quod tempore suæ generationis longe à conjugali contubernio absens fuerit vir ejusdem propriæ matris, (*b*) quæ tamen univoca, ac perneceſſe concludens absentiæ probatio, vel deficere posse videbatur in casu præsenti, vel saltem non leviter conflictari ab aliis probationibus, seu præsumptionibus in oppositum militantibus, & pro parte Ducis Palumbariæ propositis.

3. Præcisive tamen ab hac indagine, pro certo habuerunt DD. quod cum prædictus Joan. Antonius actor suam filiationem adscribere tentaverit D. Duci Palumbariæ, sub obtentu familiaris consuetudinis per ipsum tempore suæ generationis habitæ cum ejus matre, cumque hæc ipsius prætensio tendat ad finem consequendi à prætenso patre, non quidem temporaneam, & provisionalem, sed immo perpetuam fixam, & stabilem alimentorum assignationem: hinc eo ipso locum sibi vindicat juris regula, juxta quam probationes filiationis à filio adulterino exhibendæ adversus suppositum patrem, ad effectum consequendi perpetuam alimentorum præstationem, debent esse univocæ, perstringentes, ac per necesse concludentes, ac si ageretur ad graviorem effectum successionis. (*c*)

4. Cujus quidem juridicæ conclusionis ea est prævalida ratio, quia cum filii adulterini, tanquam legibus exosi, sint insuccessibiles supposito patri, nec aliud adversus ipsum prætendere possit, quam alimenta: (*d*) 5. ideo ad effectum obtinendi fixam alimentorum præstationem, eadem omnino indigent probationum ubertate atque amplitudine, quæ in terminis filii naturalis progeniti ex mero libero concubinatu requiritur ad eidem filio naturali sternendam viam assequendi effectivam successionem in bonis patris naturalis, ita scilicet exigente juridica æquiparatione, quæ procedit inter effectum successorium promotum à filio nuturali, ac inter alium præstationis alimentorum promotum à filio adulterino. (*e*) Causam igitur agendo sub hisce præliminaribus fundamentis, tantum profecto abesse compertum fuit, quod hujusmodi undequaque concludentium probationum genus exhibitum dici possit ex parte Joannis Antonii Fossa hodierni actoris, ut imo ipsius probationes detectæ fuerint omnino incertæ, ideoque in hodierno gravi judicio non admittendæ.

Et sane constans in facto erat, atque ex plu-

(*a*) Juxta notissimum text. in leg. *Miles*, §. *Defuncto*, ff. *Ad leg. Jul. de adult.* de qua late Rot. decis. 13. n. 4. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Probat.*

(*b*) Ut pluribus relatis firmavit Rot. dict. decis. 13. n. 5. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Probat.*

(*c*) Ut loquendo de hujusmodi æquiparatis effectibus præliminaliter statuit Rot. decis. 289. n. 1. Part. 1. recent. decis. 151. n. 28. & seqq. part. 18. & decis. 13. cor. n. 23. Eminent. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Probat.*

(*d*) Juxta censuram text. in cap. *Cum haberes* in fin. de *Ea qui dux. in uxor. quam pull. per adult.* cum aliis apud Rot. dict. decis. 13. n. 13. & 23. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Probat.*

(*e*) Ut docuit Bald. in leg. *Eam quam* sub n. 8. vers. *Dic pro solutione*, Cod. de *Fideicomm.* Gabriel. conf. 21. sub n. 45. lib. 1. Burfatt. conf. 384. n. 18. Rot. decis. 114. n. 19. part. 16. recent. & decis. 347. num. 32. & seqq. part. 12. & cor. Celf. decis. 534. n. 9. & decis. 9. n. 23. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Aliment.* & decis. 13. n. 23. sub tit. de *Probat.* cum aliis in Romana *Fideicommissi* 20. Jun. 1712. §. *Ast quoties*, cor. bon. mem. Ansald.

pluribus testibus plenam habentibus rei gestæ notitiam convictum remanet, præmemoratam Martham matrem, tàm ante conceptionem hujus fœtus, quàm etiam sub ipso conceptionis tempore, ac successive etiam deinceps impudicam, & inhonestam duxisse virum, & habuisse consuetudinem cum aliis nobilibus, & qualificatis viris, à quorum signanter altero sub peculiari cura, & custodia retinebatur, omniaque recipiebat ad vitæ cultum necessaria, ita quidem ut Duci Palumbariæ non nisi clandestinus, ac furtivus ad ipsam pateret ingressus nocturno tempore, post prædictæ alterius qualificatæ personæ recessum: talemque inhonestatem superlative etiam testatam reddunt compositiones per ipsam duabus vicibus initæ cum Monasterio mulierum ad pœnitentiam conversarum, & sub gloriosis Sanctæ Mariæ Magdalenæ auspiciis militantium.

6. Quemadmodum igitur in subjecta hypothesi satis jam certæ impudicæ, & inhonestæ consuetudinis per dictam mulierem promiscue cum pluribus viris habitæ impervia, imo vero, & impossibilis reddebatur verificatio custodiæ illius ventris, quæ utique adscribi nullo modo poterat Duci Palumbariæ non nisi ignorati, clandestini, & occulti Amasii speciem exhibenti, ob potiorem figuram, quam in hoc genere gerebat altera qualificata persona, sub cujus stipendio prædicta mulier de facto degebat, & à cujus proinde nutibus libere, & absolute pendebat, ita eo ipso deest quæcumque ratio eidem Duci impingendi controversiam filiationem, utpote quæ nunquam dici potest *de jure* probata, quoties prout hic, à toto genere deficit præliminare extremum arctæ custodiæ ventris justificandum respectu illius, cui eadem filiatio impingitur: (*f*) 7. cum de cætero sola etiam possibilitas copulæ cum aliis per matrem habitæ satis sit, ad hoc ut probatio filiationis respectu suppositi patris minime dici possit concludens. (*g*)

Non obstante proinde, quod nonnulli testes ab actore inducti deponere tentaverint, prædictum Ducem non semel prædictæ mulieri interdixisse egressum è domo, itidemque post ipsius clandestinum ac nocturnum recessum ab eadem domo, sollicitum fuisse de arcte ac tuto obstruendis januis ejusdem domus, ne aliis ad ipsam patere posset accessus.

Præmissa enim exceptione, quod de hisce actibus una tantum vilis muliercula testari ausa fuerit per simplicem fidem cruce signatam, quæ ulterius, licet una cum altera fœmina æque vilis conditionis, excludere etiam præsumpserit aliorum virorum admissionem relative ad matrem actoris, tamen ex longe validioribus probationibus per D. Ducem productis incontrovertibilis deprehensa fuit arctior consuetudo per actoris matrem retenta cum prædicta alia qualificata persona.

Adhuc tamen, ubi etiam admitti possent prædictæ informes fides, animadversum fuit, ipsas nil relevans in oppositum concludere, cum, qualiscumque etiam cura per Ducem haberi potuerit de arcte, ac tuto obstruendis januis, nullo haberi posset in calculo, quoties, prout hic, non alio sub tempore servata fuisse noscitur, nisi in actu, quo idem Dux nocturno tempore, post clandestinum ingressum ac moram in eadem domo protractam, ex ipsa subinde discedebat, & sic postquam alteri qualificatæ personæ sub stipendio eandem mulierem detinenti liber, & expeditus, tàm toto diei cursu, quàm etiam superiori parte noctis ad eandem mulierem potuerat accessus, prælative etiam ad prædictum Ducem.

8. Ex qua etiam circumstantia irrelevans detegitur quæcumque figurata prohibitio egressus è domo per Ducem injuncta prædictæ mulieri, cum hæc, ubi etiam subsisteret, non tamen eidem mulieri adimere potuerit libertatem alios admittendi Amasios pro toto diei tempore, quo ipsa sub nulla prorsus custodia domi morabatur, adeo ut proinde nulla prorsus haberi possit ratio de hujusmodi suppositis cautelis, utpote ad aliquam solum diei, vel noctis partem, imo vero ad modicas tantum horas servatis. (*h*)

9. Si itaque in hodiernis, in quibus versamur, terminis mulieris jam à conjugalis honestatis ac fidei limitibus prolapsæ, vel sola satis esset possibilitas accessus aliarum personarum ad eandem mulierem, ad effectum ut fœtus tali tempore per ipsam genitus, atque in lucem editus non sit per necesse tribuendus Duci Palumbariæ, qui promiscue cum aliis ad ipsam procuraverit accedere, facile profecto

(*f*) Juxta sensum gloss. in cap. *Michael.* verb. *Confitetur*, de *Fil. Presbyt.* Abb. in cap. *Transmissæ*, n. 9. in fin. *Qui fil. sint legitim.* Rot. decis. 377. n. 14. & seqq. part. 19. recent. decis. 123. n. 11. & seqq. & n. 20. post Constant. ad Stat. Urb. decis. 9. n. 14. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Alim.* & decis. 13. n. 12. sub tit. de *Probat.* & in Romana *Filiationis* 20. Jan. 1727. §. *Talis*, cor. me.

(*g*) Ut notat Balduce. ad Ramon. in Observat. ad cons. 22. n. 14. Rot. decis. 85. n. 24. cor. Zarat. decis. 533. n. 10. cor. Emerix Jun. & dict. decis. 9. n. 25. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Aliment.*

(*h*) Ut notavit Arias de Mes. Variar. Resolut. lib. 3. cap. 39. n. 13. Rot. decis. 116. n. 13. cor. Carill, & decis. 13. num. 12. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Probat.*

patet, quæ juridica admitti posit censura in subjecta facti specie, in qua habemus, non posibilem, sed actualem eodem tempore ad prædictam mulierem patuisse accessum aliis etiam nobilibus viris, & quidem longe etiam magis facilem, liberum, & expeditum, signanter vero illi qualificatæ personæ, sub cujus stipendio degebat, & à cujus nutibus de facto pendebat eadem mulier; ita ut in potiori concursu prædictæ alterius personæ qualificatæ idem Dux nonnisi clandestini, ignoti, & occulti Amantis partes gerere pollet, ac realiter exhibuerit. (*i*)

10. Corruente cæteroquin exceptione, quod prædicta alia qualificata persona, cujus nutibus, & arbitrio Martha addicta erat, extra urbem moraretur mense Octob. DDCCIX. quo verisimiliter per ipsam concipi potuit controversus fœtus: satis enim ad præsentem effectum est, quod in facto verificata fuerit mora, per illam habita in urbe præcise sub diebus III. Octob. & IV. Novemb. prædicti anni MDCCIX. cum dari non posit ulla moralis certitudo de conceptione fœtus sub illo dumtaxat intermedio tempore, non autem, vel prius, vel postea, in tali scilicet temporis mensura, quæ æquare pollet cursum novimestrem, seu novem Lunarum ex naturæ providentia humani fœtus complemento, ac perfectioni regulariter præscriptum. (*j*)

11. Atque hinc nullius momenti compertæ fuerunt dispositiones testium per Joann. Antonium inductæ ad probandam suæ filiationis recognitionem Duci Palumbariæ impictam: nam præterquam quod prædictorum testium fidei non parum detrahit fallitas, cujus vitio eorum dicta laborant, tam in ea parte, in qua ipsi supposuerunt absolutam ablentiam ab Urbe relative ad alteram illam qualificatam personam, cujus arbitrio ac potestati erat principaliter subjecta d. mulier, quam & fortius in alia parte, in qua ipsi deposuerunt circunstantiam currus pro solemni in lucem editi fœtus Baptismate commodati per quemdam præstantissimum Præsulem arcto familiaritatis vinculo cum prædicto Duce conjunctum, quem tamen fuit in facto recognitum pro toto illo tempore distantem fuisse ab Urbe, utpote laudabiliter exercentem munus Prolegati in Civitate Ferrariæ, quæ proinde fallitas derecta in hac parte omnem ipsis adimit fidem, etiam quoad alias editæ per ipsos depositionis partes. Præterea in uberiorem exclusionem relevantiæ prædictorum testium accedit etiam, quod ipsi nil aliud in substantia concludere conantur, nisi quasdam recognitiones in filium, quæ relative ad prædictum Joann. Antonium supponebantur emissæ, tàm à Duce Palumbariæ, quam etiam ab ipsius consanguineis, quæque signanter eliciebantur, vel ex quo idem Dux concurrere curaverit ad expensas nutricis prædictum Joannem Antonium in infantia custodientis, vel ex quo successive etiam contulerit sumptus ad promovendam ejus rectam educationem in Collegio Nazareno, aliaque etiam affectionis indicia erga ipsum exhibuerit per varias munerum præstationes.

12. At vero æquivoca prorsus, & inepta dijudicata ad præsentem effectum fuerunt omnia hæc, aliaque similia in oppositum allegabilia argumenta, quoties præliminaliter non statuatur fundamentalis basis carnalis commertii per d. Ducem habiti cum matre prædicti Joan. Antonii circa tempus ipsius conceptionis, & quidem cum absoluta etiam exclusione cujuscumque posibilia accessus ad eandem mulierem ab aliis personis habiti; cujus tamen præliminaris extremi justificatio, sicut impervia prorsus, imo & positive impossibilis redditur in hodiernis circunstantiis, in quibus habemus prædictam mulierem, tàm ante, quàm post conceptionis tempus fuisse addictam nutibus alterius qualificatæ personæ, aliosque etiam præterea admisisse, & admittere potuisse Amasios præter Ducem Palumbariæ, quem de facto nonnisi summa cum cautela, & circunspectione habemus sibi procurasse clandestinos ingressus in prædictæ mulieris domum, ita eo ipso quæcumque successiva affectionis argumenta per ipsum patefacta erga prædictæ mulieris filium, utpote adæquate referibilia, vel ad aliqualem impulsum naturalis charitatis erga fœtum in originem agnoscentis ipsammet affectionem ejus matri perhibitam, vel ad animum luendi penes Deum suæ incontinentiæ, ac lubricitatis pœnam per hæc pia subsidia præstita filio prædictæ mulieris per ipsum quoque carnaliter aliquando cognitæ, nullum prorsus firmare possunt legitimum statum conclusivum suppositæ filiationis, signanter vero ad gravem hodie controversum effectum obtinendi fixam, & stabilem alimentorum præstationem. (*k*)

13. Quo vero ad alias suppositas controversæ filiationis agnitiones à dicti Ducis consanguineis emissas, ubi etiam istæ dici possent concludenter in facto justificatæ, nullum tamen obtinere possunt juridicum pondus, utpote editæ in erronea credulitate innixa notitiæ per ipsos habitæ circa consuetudinem à d. Duce retentam cum prædicta muliere jam satis de impudentia, & conjugalis fœderis violatione diffamatam; ex qua proinde ratione nullo haberi possunt in calculo ad probandam controversam filiationem, de qua principaliter modo dubitari contigit, ob fatalem defectum fundamentalium ipsius extremorum, ac per consequens collabescit etiam quodcumque aliud fundamentum, quod circa suppositam hanc filiationem desumi potuerit à quacumque publica voce & fama, quam hac de re invalescere, & in vulgus prodire fortasse contigerit, utpote quam familiari experimento satis edocemur, plerumque esse fallacem, & commentitiam, nec aliter censeri posse legitimi status firmativam, nisi exploratis ipsius fundamentis, quæ tamen in casu præsenti omnino infirma, & insubsistentia deteguntur ex late superius firmatis.

14. Cæterum quælibet difficultas in hoc proposito eliminari quoque vila fuit, spectatis aliis actibus seriis, & proportionatis quoad prædicti Joan. Antonii personam concurrentibus, & quidem, tàm affirmativis, quàm negativis, cujus plane generis fuit solemnitas collationis Baptismatis, & ipsius admisio in Collegium Nazarenum, in quibus idem Antonius diserte, ut par erat, appellatus semper noscitur cum ejus cognitione *de Fossa* desumpto scilicet à propriæ matris viro, nunquam vero cum ulla, vel minima relatione ad personam Ducis Palumbariæ, cui in præsens ipsius filiatio impingi contenditur, quibus & accedit, quod ab eodem Duce nunquam denominatus extirit sub alio cognomine, quam *de Fossa*, quam sane methodum idem Dux non servasset, nisi hunc fœtum ex incerto parente provenire autumasset, cum de cætero, tum ob inhonestam matris qualitatem, tum etiam ob laicalem, liberam, & juvenilem ejusdem Ducis conditionem nullum eidem inesse potuisse videretur fœnum, quod ipsum cohibuisset à patefaciendæ veritate controversæ filiationis, ubi etiam ipsa subsistere potuisset.

Et ita resolutum fuit, utraque parte satis audita.

(*i*) Ut præmissas expendendo circunstantias apposite notant DD. §. *Si adversus*, Instit. de *Nupt.* Spad. cons. 152. n. 1. lib. 1. Palm. Nep. alleg. 248. n. 16. Rot. decis. 100. n. 6. & seq. part. 19. recent. & in Romana *Filiationis* 2. Mart. 1725. §. *Verificando*, cor. R. P. D. meo Nunez.

(*j*) Ut de facto variam in hoc proposito temporis dimensionem admittunt gloss. & DD. in leg. *Gallus* 29. in princ. ff. de *Liber. & posth.* Zach. Quæst. Med. Leg. lib. 1. tit. 7. per tot. cum aliis per Sperell. decis. 174. n. 19. & 20.

(*k*) Ut in specie notat Abb. Bartol. & Præpos. & alii in cap. *Transmiss. qui fil. sint legit.* Jass. cons. 101. n. 6. & seq. lib. 4. Spad. cons. 251. n. 14. lib. 2. Paris. cons. 10. n. 17. lib. 2. Gratian. discept. 462. n. 25. Surd. de Alim. tit. 1. quæst. 12. n. 9. Rot. decis. 334. n. 6. cor. Cels. decis. 100. n. 5. & seq. part. 19. recent. cum aliis in decis. 13. n. 15. cor. Emin. D. meo Card. Falcon. sub tit. de *Probat.* & in Romana *Filiationis* 20. Jan. 1727. §. *Pro eo autem*, cor. me.

R. P. D. CINCIO.

ROMANA DOTIS.

Veneris 19. Jan. 1731.

ARGUMENTUM.

Pater tenetur dotare filiam naturalem legitimatam, quantumvis nuptam, ad differentiam fratris, qui non teneretur dotare sororem nuptam de bonis propriis. Mater dotando filiam de bonis paternis, illius obligationem adimplet, & alia.

SUMMARIUM.

1 *Pater tenetur dotare filiam naturalem legitimatam.*

2 *Quamvis nuptam, quia debet illam collocare in matrimonium, infimul & dotare.*

3 *Non sic frater, qui cogi non potest dotare de proprio sororem jam nuptam.*

4 *Mater dotando filiam de bonis paternis illius obligationem adimplet.*

5 *Ita quidem, ut pater deinde cogi amplius non possit ad novam dotis constitutionem.*

6 *Acquisitio cedit domino pecuniarum, constito de animo acquirentis, quoquo modo ejus favore patefacto.*

7 *Testes, etsi formiter non repetiti, recipi debent ad effectum adminiculandi epistolas.*

8 *Domesticus admittendus est, concurrente difficultate probationis.*

9 *Emptio, & acquisitio ex alienis pecuniis acquiritur ementi, non autem pecuniæ domino.*

10 *Limita, concurrente contraria voluntate ipsiusmet acquirentis.*

11 *Nemo sibi præjudicat tacendo, ubi scit aliunde jus suum esse salvum.*

12 *Dos non admittit exceptionem incongruitatis, ubi per ejus constitutionem dotata adinvenit virum æqualis conditionis.*

13 *Fortius, accedente illius decennali acquiescentia.*

DECISIO XXX.

POstquam Marchio Alexander Rondininus per geminas sententias Rotales, præviis De-

Decisionibus editis in Romana *Alimentorum* XXIII. Jun. MDCCXIX. & IV. Decemb. ejusdem anni coram Rev. Crispo, XVI. April. MDCCXXV. & X. Jan. MDCCXXVII. cor. R. P. D. meo Corio, condemnatus fuit ad præstanda alimenta Nicolao, Paulo, & Marcello filiis naturalibus, dum erat uxoratus ex quondam Angela muliere soluta susceptis, & postea ex privilegio DD. de Campegiis legitimitatis in annua summa scut. 400. pro quolibet ultra mobilia pro institutione domus necessaria, prætendens Anna Felix filia pariter naturalis cum dicta Angela procreata, & ex eodem privilegio DD. de Campegiis legitimata consequi dotem adversus Marchionem Alexandrum patrem, non obstante, quod jam diu reperiatur nuptui tradita Antonio Ciribello Venetiis commoranti cum dote constituta, & soluta per Angelam matrem in quodam capitali fructifero ducatorum 4000. debit. per Universitatem Salsamentariorum Venetiarum nuncupat. *de Luganeghieri*, quod cantabat in faciem dictæ Angelæ, impetrare curavit commissionem manu Sanctissimi signatam, eaque mihi directa dubitavi in hodierna Audientia: *An dos debeatur, & in qua summa*, prodiitque resolutio, *negative in omnibus.*

1. Quamvis enim nulla emergere posset difficultas circa obligationem, quæ inest patri dotandi filiam naturalem, præsertim amplissime legitimam, (*a*) licet sit aliunde provisa, (*b*) 2. vel jam fuerit in matrimonium collocata, cum pater teneatur copulative filiam collocare, & illam dotare, itaut uno adimpleto remaneat alterum adimplendum, (*c*) 3. ad differentiam fratris, qui cogi non potest dotare de proprio sororem jam nuptam. (*d*)

4. Ratio tamen negativæ resolutionis stetit in eo, quod capitale ducatorum 4000. debitum ab Universitate Salsamentariorum Venetiarum, in quo fuit soluta dos, minime spectabat ad Angelam dotantem, sed ad Marchionem Alexandrum Rondininum, uti acquisitum cum pecuniis propriis ad effectum investiendi dictæ Angelæ transmissis, unde, si mater, assignando filiæ in dotem bona paterna, censetur præbuisse nudum ministerium, ad supplendum patris officium, illiusque obligationem adimplendam, (*e*) 5. adimpleta proinde hujusmodi obligatione cum dote in dicto capitali ducatorum 4000. de facto constituta, & per virum Annæ Felicis exacta, frustra intentatur actio contra Marchionem Alexandrum patrem pro dote, ad cujus iteratam constitutionem, & solutionem adstringi non potest. (*f*)

6. Quod autem dictum capitale ducatorum 4000. spectaret ad Marchionem Alexandrum, & acquisitum fuisset cum pecuniis per ipsum transmissis, nedum resultat ex pluribus epistolis dictæ Angelæ, quarum tenor manifeste ostendit, ipsam recepisse dictam summam ex mutua, & præambula intelligentia Venetiis investiendam ad commodum dicti Marchionis in creditum tamen Angelæ, quæ præcise in altera ex epistolis notificavit eidem Marchioni investimentum conclusum cum præfata Universitate Salsamentariorum, & in alia post factum investimentum participavit modum faciendæ quietantiæ de fructibus, expromittens illorum exactionem se nuntiaturam, adeo ut ex his omnibus in dubium revocari non possit voluntas acquirendi Marchioni, ad quem spectabant pecuniæ, cum ad hunc effectum satis sit animus acquirentis quoquo modo patefactus. (*g*)

7. Verum etiam ex depositionibus quatuor testium, quorum alii pecunias de ordine

(*a*) Ex firmatis per Riminald. Jun. conf. 215. num. 49. Card. de Luc. de Dote, disc. 144. n. 27. §. *Ubi vero*, Bos. eod. Tract. cap. 4. §. 15. n. 211. & cap. 16. §. 6. n. 191. Rot. decis. 195. n. 6. Part. 2. recent. & decis. 95. n. 8. cor. Duran.

(*b*) Leg. fin. Cod. de *Dot. promiss.* Rocc. Disput. Jur. select. cap. 109. n. 20. Card. de Luc. de Dot. disc. 1. n. 22. Rot. decis. 417. n. 22. part. 14. recent. decis. 1780. n. 6. cor. Coccin. in Veliterna Dotis, seu *hereditatis* 6. Maii 1716. §. *Ex defectu*, cor. bon. mem. Ansald. & in Terracinen. *Pecuniaria* 6. Maii 1718. §. *Ast quatenus*, cor. R. P. D. meo Cor.

(*c*) Ad text. in leg. *Qui liberos*, ff. de *Rit. nupt.* Surd. consil. 255. num. 16. Menoch. conf. 30. n. 40. & conf. 270. n. 3. & 17. Giurb. ad Constit. Messan. cap. 2. gloss. 3. n. 3. ampl. 3. Cancer. Var. Resolut. cap. 11. n. 33. Sanch. de Matrimon. lib. 4. disput. 26. num. 4. Fontanell. de Pact. Nupt. claus. 5. gloss. 1. part. 1. num. 78. Added. ad decis. 460. n. 62. part. 4. tom. 2. recent.

(*d*) Bartol. in leg. *Obligamur*, §. *Legem*, ff. de *Action*, & *obligat.* Coccin. Sen. conf. 17. n. 10. lib. 1. Riminald. Jun. conf. 514. n. 1. Gabriel. conf. 153. in fin. lib. 1. Menoch. de Arbitrar. conf. 149. n. 23. Cost. Subsidiar. remed. 66. n. 7. Franch. decis. 73. n. 20.

(*e*) Bald. in leg. *Neque mater*, n. 3. Cod. de *Jur. dot.* & in leg. 1. Cod. de *Legitim. haered.* Gabr. conf. 5. n. 43. lib. 1. Menoch. de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 15. n. 14. Natt. de Statut. exclus. fœmin. quæst. 2. n. 70. Gratian. Discept. For. cap. 689. n. 21. & cap. 192. n. 3. Paulut. dissert. 61. n. 28. Rot. in Mantiss. ad Card. de Luc. de Testam. decis. 6. n. 25. & decis. 242. n. 8. cor. Rever. Crispo.

(*f*) Leg. *Bonæ fidei*, ff. de *Regul. jur.* Cephal. conf. 189. n. 24. Rot. decis. 580. n. 4. cor. Gregor. decis. 37. n. 7. cor. Ninott. decis. 57. n. 9. part. 19. recent. & decis. 207. n. 1. cor. Rever. Crispo.

(*g*) Gabr. conf. 51. n. 10. & 15. lib. 2. Gratian. Discept. Forens. cap. 878. n. 17. Rot. decis. 198. num. 12. part. 14. recent. decis. 321. n. 2. cor. Merlin. decis. 21. n. 31. cor. Peutinger. & decis. 427. num. 3. cor. Emer. Jun.

ne Marchionis Alexandri transmiserunt, vel asportaverunt ad Angelam, alii totam facti seriam, & reciprocam intelligentiam de investimento faciendo pro Marchione in creditum ejusdem Angelæ testantur de auditu à Marchione, ejusque filiis naturalibus, & à familiaribus præfatæ Angelæ: qui sane testes, cum non fuerint exhibiti pro fundamento principali, sed solum ad finem adminiculandi epistolas, recipi debent in judicio, etiamsi non sint formiter repetiti. (*b*)

8. Non obstante exceptione, quod hujusmodi testibus familiaribus, & addictis servitio Marchionis non veniat præstanda integra fides, quin ultra quod alter ex eis decesit sub dicta dispositione, alter qui est caractere Sacerdotali insignitus à servitio Marchionis recesit, & tertius nunquam fuit ejus familiaris, nec servitio addictus, omnis cessat difficultas, ex quo agitur de re, quæ non publice & palam, sed secreto fiebat, in quibus terminis testes etiam domestico, & familiares ob difficultatem probationis admittendi. (*i*)

9. Et hinc nulla vis constitui valet in eo, quod instrumentum investimenti dictorum ducatorum 4000. stipulatum fuerit nomine Angelæ, quia regula, quod emptio, vel acquisitio facta ex alienis pecuniis acquiratur ementi, non autem pecuniæ domino, (*j*) suam patitur limitationem, 10. quando, prout hic constat, acquirentem in rei veritate non sibi, sed illi, ad quem pecuniæ spectant, acquirere voluisse, nam tunc non curato simulato nomine personæ in instrumento appositæ, attenditur substantia actus, & illi, pro quo fuit factum investimentum, dominium acquiritur. (*k*)

11. Minime relevante, quod epistolæ dictæ Angelæ per testes habentes notam manum recognitæ appareant directæ cuidam Antonio Laudivio, non autem Marchioni Alexandro, & ulterius, quod exceptio simulationis nominis Angelæ in acquirendo præfatum capitale ducatorum 4000. nunc primum per Marchionem opponatur, absque eo quod illam nunquam in judicio deducere curavit, quoniam sicuti nullius est roboris prima objectio, dum nomen dicti Antonii Laudivii fuisse fictitium, & consulto adhibitum, ne epistolæ interciperentur, probatum remanet, tam ex depositionibus duorum ex dictis testibus id ex certa scientia asserentium, quàm ex tenore ipsarum epistolarum apertissime indicantium, non nisi eidem Marchioni fuisse directas, ita inefficax detegitur altera oppositio fundata in eo, quod Marchio Alexander neglexerit hactenus proponere jura sua circa pertinentiam investimenti, eo ipso quod fuit diligens in asservandis epistolis respicientibus transmissionem, & respective receptionem pecuniarum, illarumque investimentum simulato nomine Angelæ, ex quibus sciebat jus suum semper esse salvum. (*l*)

12. Nec tandem pronis auribus audiri promeruit excitata prætensio circa incongruitatem dotis in summa ducatorum 4000. Annæ Felici constitutæ, pro cujus proinde supplemento in omnem casum insistebatur; siquidem dictam dotem redargui non posse de incongruitate, satis superque suadebat qualitas viri jam ab Anna Felice inventi, quæ in constituenda dote attendi debet, (*m*) 13. juncta etiam taciturnitate ejusdem Annæ Felicis per decennium, & ultra à die contracti matrimonii, quæ tanto tempore acquiescendo, dicendum venit, quod se congrue dotatam, & provisam agnoverit. (*n*)

Et ita utraque, &c.

R.

(*b*) Gob. consult. 147. n. 25. Rot. cor. Seraphin. decis. 1176. n. 1. cor. Otthobon. decis. 209. n. 5. coram Emerix Sen. decis. 89. n. 6. & in Cathacen. seu Suessana *Spolii* 22. Februar. 1715. §. fin. cor. bon. mem. Cerr.

(*i*) Firmant Alex. conf. 4. n. 17. Dec. conf. 577. col. penult. Pacion. de Probat. lib. 2. n. 54. Rot. decis. 143. n. 3. cor. Buratt. decis. 543. n. 37. cor. Caprar. & in Posnanien. *Separationis Thori* 14. Maii 1728. §. *Quoniam*, cor. me.

(*j*) De qua text. in leg. *Si ex eo, pecunia*, Cod. de *Rei vindicat.* Paris. conf. 87. n. 8. lib. 1. Rot. cor. Priol. decis. 188. n. 8. in recent. decis. 54. n. 2. part. 17. in Romana *Immissionis* 5. April. 1715. §. *Tanto magis*, cor. clar. mem. Cardin. Scott. & in Romana *Tenutæ* Montis Olevani 23. Jun. 1721. §. *Ratio*, cor. R. P. D. meo Cotio.

(*k*) Ut consentanee ad text. in leg. *Si quis gessum* 4. Cod. *Plus valere quod agit quam quod simulat. concipitur*, firmant Gratian. Discept. Forens. cap. 878. n. 1. Rot. decis. 665. n. 8. cor. Bich. decis. 472. n. 1. cor. Emerix Jun. in Romana *Locorum montium* 26. Novemb. 1714. §. *Cum enim*, cor. bon. mem. Cerro, & in Romana *Hereditatis* super *immissione* 5. Jun. 1729. §. *Posterior*, cor. eod.

(*l*) Leg. *Sicut*, §. *Non videtur*, ff. *Quib. mod. pign. & hypothec. solvit.* & notant Concios. allegat. 8. n. 15. Andreol. controv. 135. n. 2. Palm. Nep. consult. 45. n. 35. & seq. Paulut. dissert. 80. n. 6. Rot. decis. 5. n. 11. tit. 4. de *Cens.* cor. Emin. D. Card. Falcon. tom. 1.

(*m*) Leg. *Quæro* 61. & leg. cum post 70. §. *In domum*, ff. de *Jur. dot.* Mantic. de Tacit. lib. 2. tit. 14. n. 4. Ber. conf. 39. n. 3. lib. 1. Rot. cor. Buratt. decis. 274. n. 10. & cor. Otthobon. decis. 167. n. 15.

(*n*) Rot. decis. 41. n. 9. part. 11. recent. decis. 298. cor. Peutinger. & decis. 65. n. 4. cor. Rever. Crispo.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

R. P. D. HARRACH.

BONONIEN. DOTIS.

Veneris 3. Jul. 1733.

ARGUMENTUM.

Filia, quantumvis nupta, habet jus obtinendi dotem ex patrimonio paterno, & quando ex dispositione Statuti dos succedit loco legitimæ, dictum jus mortua filia ad ejus hæredes pertransit. Dotis constitutio non præsumitur, sed tanquam quid facti est ab allegante probanda. Exclusa dotis constitutione, currunt etiam præsumptiones solutionis.

SUMMARIUM.

1 *Filia, quantumvis nupta, retinet jus petendi dotem ex asse paterno.*

2 *Dos vigore Statuti Bononiæ succedit loco legitimæ.*

3 *Ideo juxta illud, mortua filia post nuptias, jus dotem petendi ad ejus hæredem transmittitur.*

4 *Hoc explicite præscribit dictum statutum in Rub. de* Succeſſ. ab inteſtat. aſcendent. & collater.

5 *Constitutio dotis, tanquam quid facti, probanda est.*

6 *Dos non semper est eadem, sed variis modis constituitur.*

7 *Pater tenetur dotare filiam, etiam divitem, & aliunde de congrua dote provisam.*

8 *Enuntiativæ constitutionis dotis intelliguntur de ea vere præexistenti, non vero de alia, de qua nullo modo constat.*

9 *Constitutione dotis deficiente, corruunt præsumptiones solutionis.*

10 *Præsumptio præsumptionis admitti non debet.*

11 *Vir dici non potest negligens in petenda dote, si pauci vixit annis.*

12 *Durante matrimonio, censetur ejus onera sustinuisse ex pecuniis vere, & effectivè receptis in dotem ab extraneo.*

13 *Non vero præsumitur voluisse molestias inferre patri uxoris sibi affinitate conjuncto.*

14 *Omissa petitio dotis adversus fratres non inducit illius remissionem.*

15 *Dos dicitur congrua, si reguletur à quantitate patrimonii dotare debentis, & à consuetudine ac dignitate familiæ.*

16 *Major dos debetur filiæ nuptæ viro nobiliori, & in Civitate insigni.*

DECISIO XXXI.

CUm Maria Medea de Malvetiis nupta de anno MDCLXXII. Comiti Joanni Franc. del Benino in Civitate Florentiæ usque ad ejus obitum sequutum anno MDCCXXIV. nullam unquam obtinuerit debitæ dotis constitutionem, nec à Marchione Lucio Patre dum vixit, neque à Marchione Josepho ejus fratre, hinc Comes Joseph del Benino filius ex dicto matrimonio procreatus è re sua putavit judicium instruere adversus d. Marchionem Josephum de Malveriis præfati Lucii filium, & hæredem pro consequutione congruæ dotis ex persona d. ejus matris, & coram Auditore Generali Legationis Bononiæ obtinuit, illam taxari in summa scut. 3200. æquante valorem lib. 16. m. monetæ Bononiæ, mandatumque fuit relaxatum, tàm pro sorte, quàm pro fructibus contra bona hæreditaria ejusdem Lucii.

Devoluta autem causa ad A. C. hic, prævia peritorum relatione super statu bonorum domus Malvetiæ, per sententiam confirmavit mandatum Judicis *de partibus*, ac dotem auxit usque ad summam sc. 5200. novumque mandatum pro sorte, & fructibus relaxavit. Postmodum vero, commissa mihi causa ex rescripto Signaturæ Justitiæ cum clausula: *Quoad novum mandatum de appellatione, in reliquis constito, quod sit locus statuto de duabus*, proposui hodie ad instantiam Com. Josephi dubium eidem commissioni conforme, & in omnibus ad tramites sententiæ A. C. prodiit resolutio, pro ipso Comite Josepho informante.

1. Creditum enim dotis in dd. mandatis, ac sententia comprehensum visum est Dominis subsistens, tàm circa illius substantiam in genere, quàm respectu quantitatis ab A. C. taxatæ: & sane quoad substantiam crediti dotalis dubitari non poterat de obligatione, quæ patri inhæret dotandi filiam, sive ea adhuc non fuerit nupta, sive jam fuerit in matrimonio collocata, utroque enim casu mulier potest agere ad obtinendam ex patrimonio paterno congruam dotem. (a)

2. Idque etiam procedere compertum fuit in

(a) Ut per text. in leg. *Si liberos*, ff. de *Rit. nupt.* tradit Bartol. in leg. *Si marito*, §. *Si voluntate*, n. 9. ff. *Solut. matrim.* Cancer. Var. Resolut. cap. 11. n. 33. Card. de Luc. de Dot. disc. 147. n. 38. Thesaur. decis. 211. n. 8. Rot. in recent. decis. 417. n. 18. part. 14. & cor. Merlin. decis. 249. n. 1. & cor. Molines, decis. 1163. n. 2. & cor. Emin. Falcon. tit. de *Dot.* decis. 22. n. 3.

in præsenti casu, quo dos petitur à Com. Josepho, sequuto jam obitu Comitissæ Mariæ Medeæ, cum enim vigore Statuti Bononiensis dos debita filiabus propter masculos exclusis succedat loco legitimæ, (b) 3. inde sequebatur eandem dotem, veluti in locum legitimæ subrogatam, ejus naturam induere, & jus illam petendi transmitti ad filium, ac quoscumque mulieris hæredes. (c)

4. Et certius, quia idem Statutum Bononiense sub Rub. de *Succeſſ. ab inteſt. aſcend. & collateral.* §. *Et si antequam*, expresse tribuit hæredibus mulieris jus petendi dotem eo modo, quo poterat petere ipsa mulier vivens, sive ea innupta, sive nupta decesserit, ibi: *Et si antequam dotentur, ut supra, moriantur nuptæ, vel non nuptæ, transmittatur illud jus petendi dotari ad hæredes earum, qui hæredes possunt petere modo & forma contentis in præcedenti statuto omne id, & totum quod petere poterat ipsa persona defuncta, quæ poterat, ut supra, petere dotari*: stante igitur hac litterali Statuti dispositione, ambigui nullo modo poterat de subsistentia intentatæ actionis per Com. Josephum, qui jure merito consequi debebat dotem Comitissæ Mariæ Medeæ ejus matri defunctæ debitam ex patrimonio paterno. (d)

5. Quin valeat in contrarium allegari præsumpta dotis constitutio, ex quo fuerit contractum matrimonium, quod sine dote contrahi non solet: quoniam dotis constitutio, cum sit quid facti, non præsumitur, sed est ab allegante probanda; (e) ex solo autem contractu matrimonii non valet induci præsumpto constitutionis Dotis, sive quia matrimonium potest consistere absque dote, (f) 6. sive etiam quia dos non est semper eadem, sed variis modis constituitur. (g)

7. Præcipue, quia docebat actor, præfatam Comitissam Medeam à clar. mem. Victoria magna Ducissa Hetruriæ, penès quam illa degebat in qualitate Assectæ primi gradus vulgo *Dama*, obtinuisse dotem sc. 2200. præter munera tradi consueta similibus nobilibus puellis: unde evincebatur, matrimonium prædictum neque caruisse dote, per quam tamen sublata non fuit obligatio patris, cum iste teneatur dotare filiam, etiam divitem, & aliunde de congrua dote provisam. (h)

8. Atque hinc constitutionem dotis ex patrimonio paterno inducere non valebant enuntiativæ emissæ, vel in testamento Com. Joannis Francisci del Benino, qui mandavit restitui dotem dictæ Medeæ ejus uxori, vel in transactione inita anno MDCXCVI. inter istam, & d. Com. Josephum ejus filium, in qua pariter fuit habita ratio de dote ejusdem Medeæ: quoniam illæ satis congruam habere queunt relationem ad dotem, quam ipsa Medea obtinuit à præfata magna Ducissa, absque eo quod, nec à longe concludere valeant, dotem fuisse à patre constitutam, maxime, quia id clarissime indicabant verba transactionis, ubi expressum fuit, creditum dictæ Medeæ ex causa dotis una cum illius appendiciis in totum ascendere ad scut. 3000. Ex his autem patebat dictas enuntiativas respicere dotem à magna Ducissa solutam, quæ junctis consuetis muneribus, ad dictam summam scut. 3000. ascendebat: indeque exclusa potius manebat constitutio alterius dotis ex patrimonio paterno, cujus nullum apparebat vestigium. (i)

9. Minusque vis ulla fieri poterat in diuturna acquiescentia viri, qui sustinuit onera matrimonii, & mulieris, aliisque similibus conjecturis, quæ ad præsumendam dotis solutionem in contrarium possent allegari: cum enim ex supradictis deficiat dotis constitutio, corruebant etiam præsumptiones illius solutionis, tanquam accidentia sine subjecto; (j) 10. alias

(b) Ut tradunt Grat. conſ. 160. n. 36. lib. 2. Caprar. conſ. 76. in princip. Giovagnon. conſ. 42. n. 76. Rot. cor. Dunoz. Jun. decis. 910. n. 10. & seq. & in recent. decis. 279. n. 10. part. 13. & in decis. 171. n. 1. part. 15. & in Bonon. *Dotis & Pecuniaria* 15. Maii 1682. §. *His*, cor. bon. mem. Urſin. & in alia Bononien. *Dotis* 28. Jun. 1700. §. *Idque*, cor. bon. mem. Muto.

(c) Bos. de Dot. disput. 7. n. 45. Merlin. de Legit. lib. 3. tit. 1. quæst. 8. n. 48. Gratian. discept. 447. n. 23. Card. de Luc. de Dot. disc. 13. n. 2. & 3. Constant. ad Statut. Urb. annot. 35. n. 75. & 91. Rota cor. Bich. decis. 320. n. 6. & cor. Molinès decis. 264. sub n. 9. & decis. 1190. n. 27. ubi late, & in Ariminen. *ſucceſſionis* 16. Januar. 1708. §. *Itaque*, cor. Rever. D. meo Decano.

(d) Ex traditis in specie per Giovagnon. dicto conſ. 42. n. 76. lib. 1. Gargior. conſ. 89. n. 14. lib. 2. Rot. Bononien. penes Posth. decis. 6. num. 42. & 63. & decis. 23. num. 41.

(e) Bald. in leg. *Mulier bona*, ff. de *Jur. dot.* & conſ. 107. sub n. 1. lib. 4. Corn. conſ. 282. n. 6. vers. *Tamen*, lib. 1. late Mantic. de Tacit. & Ambig. lib. 12. tit. 13. n. 8. & seqq. Card. de Luc. de Dot. disc. 150. n. 26. Rot. dec. 32. n. 1. & decis. 407. n. 4. cor. Caprar.

(f) Per text. in leg. fin. Cod. de *Donat. ante nupt.*

(g) Ut arguit Mantic. de Tacit. & Ambig. dict. lib. 12. tit. 13. n. 9. Menoch. præsumpt. 7. n. 4. & 5.

(h) Per text. in leg. fin. Cod. de *Dot. promiſſ.* Fachin. Contr. Jur. lib. 3. tit. 1. quæst. 22. Bos. de Matrimon. cap. 11. n. 193. Rot. decis. 417. n. 22. part. 14. & decis. 39. n. 10. part. 18. & decis. 486. num. 4. part. 19. recent.

(i) Ad tradita per Dec. conſ. 52. n. 9. vers. *His tamen*, Phanucc. de Lucr. dotis, gloſſ. 10. n. 47. Menoch. præs. 6. n. 62. Mantic. de Tacit. & Ambig. lib. 12. tit. 13. n. 7. Card. de Luc. de Dot. disc. 150. n. 28.

(j) Ut ad rem ponderant Card. de Luc. de Cred. disc. 129. n. 19. & disc. 130. n. 11. Constant. ad Statut. Urb. annot. 48. art. 2. n. 95. Magon. Decis. Lucen. decis. 76. n.

enim in his circunſtantiis contra juris noſtri regulas admitteretur in eodem ſubjecto præſumptio duorum ſpecialium, præſumendo, nempe, dotem fuiſſe conſtitutam, ac itidem fuiſſe expletam illius ſolutionem, proindeque contrariæ conjecturæ reputari debebant ineffica-ces, & nullius ponderis. (k)

11. At magis congrua reſponſione ſubmovebatur etiam objectum deſumptum ex diuturna acquieſcentia viri, ac mulieris in petenda dote: quod enim attinet ad virum, iſte paucis vixit annis poſt contractum matrimonium, quare morte præventus evaſit incapax experiendi jura ſua: (l) 12. durante autem matrimonio, potius cenſendum erat virum ejus onera ſuſtinuiſſe ex pecuniis receptis in dotem ex largitione magnæ Ducisſæ Hetruriæ, ut in ſimili, (m) 13. quam voluiſſe moleſtias inferre patri uxoris ſibi affinitate conjuncto. (n)

14. Quo vero ad Comitiſſam Medeam, hæc, defuncto viro, ſtatim rediit Bononiam ad paternos Lares penes ejus fratres & ſorores, ubi diu vitam traxit adverſa valetudine detenta, quod ſane juſtam ei præbere poterat cauſam, ne judicialiter urgeret ad conſtitutionem, & exſolutionem dotis fratres, quos ſibi amore ac ſtudio occaſione ſuæ infirmitatis devinctos experta fuerat, nunquam autem omiſſa petitio crediti trahi valebat ad præcedentem illius exactionem, ſeu ad remiſſionem juris dictæ mulieri competentis, quod ipſa ſalvum eſſe, ac durare ſciebat. (o)

15. Firmato ex his credito dotis in genere, Domini cenſuerunt, etiam approbandam eſſe illius quantitatem taxatam ab A.C. in ſc. 5200. illa ſiquidem congrua videbatur, ſpectatis, tum quantitate patrimonii, à quo detrahi debebat dos, tum etiam conſuetudine ac dignitate Familiarum, ſuper quibus circunſtantiis verſari debet Judicis arbitrium in taxanda congrua dote. (p) Et ſane conſtitit ex judiciali relatione peritorum, quod patrimonium paternum, ſignanter inſpecto tempore contracti matrimonii, ſufficiens erat ad conſtituendam dotem in dicta quantitate, maxime, ſi habeatur ratio ad bona ſubjecta fideicommiſſis aſcendentium Domus Malvetiæ: utraque autem familia dd. conjugum dignitate ac nobilitate fulgebat in illuſtribus Civitatibus Florentina, ac Bononienſi; conſuetudo vero Domus Malvetiæ in dandis dotibus, etiam in majori ſumma, non ſolum deſumi poterat ex teſtamento Joan. Malverii condito uſque ab ann. MDXCI. in quo ille mandavit, ſingulas filias fœminas dotari in ſc. 8000. ſed etiam clarius reſultabat ex conſtitutione dotis facta ann. MDCXLI. per præfatum Lurium de Malvetiis in ſc. 8000. favore Dorotheæ ejus ſororis nuptæ Senatori Angelo Mariæ Angelelli. Ulterius ſimiles, imo majores dotes pluries recepit eadem familia Malvetia juxta caſus enumeratos per ſcribentes pro actore, & quamvis aliquando dotes forſan in minori ſumma conſtitutæ fuerint aliis fœminis de eadem familia; tamen nil relevare videbatur in caſu præſenti, nam id contigit, ubi mulieres nuptæ fuerunt viris, vel non adeo conſpicuæ nobilitatis, vel in Civitatibus minoris dignitatis.

16. In hypotheſi autem recedi non poterat à dicta potius moderata quantitate dotis comprehenſa in mandato A. C. quia præfata Comitiſſa Maria Medea virum duxit prænobilis familiæ in Civitate inſigni, ubi major pompa, & majores impenſæ requiruntur, quam in Civitatibus inferioribus. (q)

Et

n. 4. Rot. cor. Dunoz. Jun. deciſ. 548. n. 11. & deciſ. 557. n. 6. & cor. Celſ. deciſ. 304. n. 5. & cor. Bich. deciſ. 50. n. 12. & in fortioribus terminis Angel. de Conſeſ. lib. 3. quæſt. 10. n. 33. & 82. Rot. cor. Merlin. deciſ. 419. n. 3. & in recent. deciſ. 147. n. 27. part. 11.

(k) Ut advertunt Ruin. conſ. 66. n. 19. lib. 3. Menoch. de Præſumpt. lib. 4. quæſt. 43. n. 6. Rot. cor. Mantic. deciſ. 101. n. 3. cor. Duran. deciſ. 307. n. 10. & cor. Caprar. deciſ. 32. n. 8. & deciſ. 344. n. 10. & deciſ. 386. n. 14. in recent. deciſ. 513. n. 9. part. 14. & deciſ. 106. n. 58. part. 19.

(l) Ut notat Gabr. Com. concluſ. tit. de *Reg. jur.* concluſ. 1. n. 54. Amat. reſolut. 36. n. 26. Part. 1. Carol. Ant. de Luc. ad Franch. deciſ. 313. ſub n. 3. Rot. coram Emin. Falcon. tit. de *Uſur.* deciſ. 35. n. 1. & tit. de *Cenſib.* deciſ. 10. n. 15.

(m) Andreol. controv. 135. n. 10. in fin. Rot. poſt Salgad. in Labyr. Credit. deciſ. 23. n. 9. & cor. Caprar. deciſ. 14. n. 15.

(n) Juxta text. in leg. *Si extraneus*, ff. de *Jur. dotium*, Faber. in Cod. lib. 5. tit. 10. de Dot. Caut. defin. 8. Fontanell. de Pact. nupt. claus. 6. gloſſ. 1. Part. 2. n. 70. Card. de Luc. de Dot. diſc. 70. n. 6. verſ. *Sed etiam*, Rot. poſt eundem lib. 6. de Dot. deciſ. 14. n. 19. & in Romana *Reſidui dotis* 23. Mart. 1732. §. *Neutrum*, cor. R. P. D. meo Calcagnino.

(o) Surd. conſ. 45. n. 46. Ruin. conſ. 161. n. 38. vol. 1. Menoch. conſ. 711. n. 7. & ſeq. Andreol. controv. 136. ſub n. 2. verſ. *Præm.* Rot. in Romana *Dotis* 19. April. 1728. §. fin. cor. R. P. D. meo Corio.

(p) Ut per text. in leg. *Quæro*, ff. de *Jur. dot.* monent Cancer. Var. Reſol. Part. 1. cap. 16. n. 58. Card. de Luc. de Dot. diſc. 144. n. 9. & ſeqq. R. P. D. meus Calcagn. in Obſerv. Practico-Leg. Part. 7. obſerv. 5. n. 44. & ſeq. atque aliis relatis Rot. in Firmiana *Dotis* 2. Mart. 1725. §. *Si enim congruas*, cor. Rever. Cordub. & in Romana *Dotis* 9. Decemb. 1729. §. *Pari*, cor. R. P. D. meo Nunez.

(q) Ut optime diſtinguendo ad rem ponderant Dec. conſil. 26. n. 4. Ruin. conſ. 56. n. 16. lib. 3. Card. de Luc. de Dot. diſc. 2. ſub n. 10. Rot. cor. Ludoviſ. deciſ. 63. n. 23. & cor. Zarattı. deciſ. 33. n. 21. & ſeqq. & in Romana *Dotis*, & *legitimæ* 22. Mart. 1706. §. *Demum*, cor. clar. mem. Card. Priol.

Et ita actore tantum informante, reo vero fruſtra dilationem petente, reſolutum fuit.

R. P. D. CRESCENTIO.

VICEN. PERSONATUS.

Veneris 25. Jun. 1734.

ARGUMENTUM.

Suppreſsio perſonatus expleta à procuratore, non ſervata forma mandati, irritatur, & prætenſa mandantis ratificatio excluditur.

SUMMARIUM.

1 *NUlla eſt ſuppreſsio perſonatus facta à procuratore, non ſervata forma mandati.*

2 *Ratihabitio non reſultat ex actibus ad aliam cauſam referibilibus.*

3 *Ratificatio actus nulli non admittitur, niſi conſtito de ſcientia nullitatis.*

DECISIO XXXII.

DIxerunt Domini, *confirmandam eſſe Rotalem ſententiam*, qua R. P. D. meus Millinus, præviis tribus deciſionibus editis XXVIII. Mart. MDCCXXIX. XI. Maii & VII. Decemb. ſuperioris anni, nullam atque irritam declaravit ſuppreſsionem perſonatus erecti ordinaria authoritate in Eccleſia S. Thereſiæ Civitatis Vicen. ex pia diſpoſitione Bernardi Campas.

Etſi enim quæſtio non eſſet de facultate explendi hujuſmodi ſuppreſsionem, & dotem perſonatus convertendi in aſias pias cauſas cohærenter, non minus ad legem ipſius fundationis, quam ad Synodales Conſtitutionis Provinciæ Tarracon. atque inſuper conſtaret de voluntate Sacerdotis Felicis Paſqual hodierni poſſeſſoris utendi hac facultate; non aliter tamen mandatum ab eo datum fuiſſe apparebat ab hac alma Urbe, ubi morabatur, ad Civitatem Vicen. in perſonis Macarii Torrents, & Franciſci Salles, quam ſub certis conditionibus & pactis, de quibus loquebatur mandatum, pluresque litteræ contemporaneæ tranſmiſſæ, & ſignanter quod, facta extinctione perſonatus, ejuſque commutatione in cauſam piam favore filiorum, ac deſcendentium à Franciſco fratre, hic bonorum adminiſtrationem ſuſciperet, ac ſubminiſtrare teneretur Felici duplas quatuor in ſingulos menſes, necnon expenſas neceſſarias pro expeditione Bullarum, quatenus de aliquo beneficio à Dataria Apoſtolica provideri contingeret, accepto tamen ferendas in computo dictæ menſtruæ præſtationis, quod, ceſſante fratre à ſolutione prædicta per ſex menſes, reſoluta cenſeretur perſonatus extinctio, quodque demum pro omnium prædictorum obſervantia Franciſcus ſe, bona, & hæredes obligare deberet: quæ omnia & ſingula pacta deduci voluit in explicitam ſtipulationem, ſuperaddita quoque, ac ſæpius repetita clauſula, *& non alias, nec aliter.*

Cum igitur, non ſervata forma mandati, Procuratores ann. MDCCXII. ad actum extinctionis devenerint abſque ullo ex prædictis pactis, nil magis rationi congruum erat, quam ut nulla & nullius roboris haberetur hujuſmodi ſuppreſsio, ac daretur Felici regreſſus ad perſonatum, perinde ac ſi illius extinctio minime facta fuiſſet. (a)

1. Et quamvis in præcedenti inſtantia ſcribentes pro Franciſco præcipuum defenſionis momentum conſtituerent in aſſerta ratificatione Felicis, nulla tamen legitima probatione aſſumptum fuiſſe compertum eſt: quod enim ann. MDCCXIX. Felix adhuc Romæ commorans petierit per epiſtolam à Franciſco fratre redditionem rationis de fructibus perſonatus, nullo modo ſubſiſtebat in facto, aliud quippe in dicta epiſtola petitum non legebatur, quam computum pecuniarum ad Urbem tranſmiſſarum pro conventis menſtruis præſtationibus, ibi: *Per caminare con tutta chiarezza, mi potrà mandare un riſtretto di tutti le meſate, che hò riſcoſſo in Roma per vedere unitamente il conto.*

2. Poſt reditum vero Felicis ad patriam, quia Franciſcus ceſſavit à menſtrua præſtatione duplarum quatuor, coactus quidem fuit fratrem in judicium vocare coram Ordinario Vicen. ſuper nullitate controverſæ extinctionis, ſed quia pendebat interea recurſus ad Curiam Laicalem Barchinonæ, ubi Franciſcus, ad evitandam ſubminiſtrationem alimentorum, adminiſtrationem dimiſit pii operis, quam Senatus per Felicem aſſumendam decrevit, non aliter tamen eam ipſe acceptavit, quam coacte, ut nempe ſuæ alimoniæ conſuleret, & cum ſolemni ac iterata proteſtatione, & reſervatione omnium jurium, atque actionum ſibi competentium: facile autem dignoſcebatur, hujuſmodi

M 2 ac-

(a) Ut per text. in leg. 2. & ſeqq. ff. *Ad leg. commiſſor.* aliſque relatis bene ſtimant omnes deciſiones præcedentis inſtantiæ, & ſignanter ſecunda diei 11. Maii 1733. §. *Integris*, & ſeq. & tertia diei 1. Decemb. ejuſdem ann. §. *Negari*, cor. R. P. D. meo Millino.

actus nequaquam posse referri ad animum approbandi suppressionem personatus eo modo, quo fuerat expleta, multoque minus inducere posse ratihabitionem actus gesti, non solum præter, sed etiam contra formam mandati, & legem in eo præscriptam, cum requirantur ad hunc effectum actus univoci, neque referibiles ad aliam causam. (*b*)

Cæterum supervacaneum erat diutius immorari circa examen quorumcunque actuum, qui ad ratificationem inducendam afferri possent, ubi, prout in casu, deficiebat in Felice scientia expletæ suppressionis contra formam mandati: tantum enim abest, ut certioratus ipse fuerit de actu, prout in partibus fuerat celebratus, ut imo Franciscus scribere ad illum non dubitaverit, *quod excepto particulari duplarum quatuor cum dimidia, in reliquis gesta rei fuerat, ac adimpleta eo modo, quo tibi placuit, & circa meam obligationem fuit pariter exequutum.*

3. Nec prius Felix sese deceptum agnovit, quam post redditum ad patriam, ubi Franciscum fratrem solvere renuentem menstruam præstationem judicialiter convenire opus habuit: deficiente autem certa ac individuali scientia non servatæ legis in mandato præscriptæ, non erat profecto cur induci posset in Felice ratificatio, quæ sine præcedenti scientia non datur. (*c*)

3. Mirum proinde non erat, quod Felix longe distans à loco contractus, fidemque sequutus Francisci fratris, à quo notitiam habuerat rei gestæ, prout ipse mandaverat, spatio decennii non reclamavit, & duplas quatuor in singulos menses, donec Romæ fuit, pacifice exegit: omnes enim prædicti actus aliique similes, uti procedentes à falso, ac erroneo supposito, non sine fraude *de patribus*, Felici insinuato, nullatenus apti erant inducere, atque probare in eodem Felice animum ratificandi contractum adeo sibi præjudicialem, & citra consensum, utpote contra formam mandati à Procuratore celebratum, ut bene firmant omnes decisiones præcedentis instantiæ, ad quas, habita in reliquis relatione ita resolutum fuit cum suffragio omnium Dominorum, & Felice tantum informante.

(*b*) Juxta firmata per Rot. cor. Gregor. decis. 34. n. 17. cor. Bich. decis. 500. n. 41. & seq. cor. Dunozet. Jun. decis. 879. n. 11. cor. Cerr. decis. 81. n. 17. cor. Molin. decis. 241. n. 8. & cor. Herrer. decis. 192. n. 9. & 10.

(*c*) Rot. cor. Uhald. decis. 160. n. 12. cor. Otthobon. decis. 11. n. 10. & 23. cor. Card. Caprar. decis. 171. n. 3. cor. Crisp. decis. 489. num. 6. & cor. Herrer. decis. 199. num. 29.

IN-

INDEX

RERUM, ET MATERIARUM, QUÆ IN PRÆCEDENTIBUS Decisionibus ad Praxim Ecclesiasticam, & Sæcularem D. SUAREZ DE PAZ continentur.

A

ACQUIESCENTIA.

Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem, *dec. 1. num. 4.*

ACQUISITIO.

Acquisitio cedit domino pecuniarum, constito de animo acquirentis, quoquo modo ejus favore patefacto, *dec. 30. num. 6.*

Emptio & *acquisitio* ex alienis pecuniis acquiritur emenți, non autem pecuniæ domino, *ibid. num. 9.*

Limita, concurrente contraria voluntate ipsiusmet acquirentis, *ibid. num. 10.*

ACTIO.

Nova *actio* experiri tantummodo valet in suo congruo, & separato judicio, primo jam terminato, *dec. 21. num. 14.*

Clausula *quam*, & *quas* in commissione contenta non dat facultatem convolandi de uno ad aliud *actionum* genus, *ibid. num. 15.*

Frater gerens negotium utile cæteris fratribus, contra illos acquirit *actionem* personalem, *decis. 24. num. 5.*

Non vero hypothecariam exercendam contra tertium, *ibid. num. 6.*

Creditores donantis illum convenire non possunt *actione* personali vel executiva, sed solum *actione* rei persecutoria, seu recussoria, *dec. 27. num. 6.*

ACTOR.

Actor in judicio restitutionis *in integrum* exhibere tenetur omnes scripturas ad causam facientes, *dec. 14. num. 4.*

ACTUS.

Omissio formæ & conditionis in parte, vitiat *actum* in toto, *dec. 5. num. 14.*

Actus à procuratore expletus contra formam mandati est nullus, *dec. 7. num. 1.*

Fortius, si in mandato appositа fuerit clausula, *nec alias, aliter*, *ibid. n. 2.*

Ratificatio probanda est ex *actibus* certis, & univocis, *ibid. num. 4.*

Adjuncta probatione scientiæ individualis omnium gestorum contra formam mandati, *ibid. n. 5.*

Nec extenditur de *actu ad actum*, *ibid. n. 6.*

Præsertim inconciliabilem, *ibid. num. 7.*

Ratificationem non inducunt *actus* ad aliam causam referibiles, *ibid. n. 8.*

Deficiente scientia *actus*, frustra illius ratificatio prætenditur, *ibid. n. 9.*

Dolus non admittitur in *actu* prudenti, & rationabili, *dec. 15. n. 7.*

Actus referri debet ad causam veram, & præexistentem, *dec. 20. n. 16. & dec. 21. n. 12.*

Judicium est *actus* legitimus trium personarum, Judicis, Actoris, & Rei, *dec. 23. n. 3.*

Consensus certo *actui* accommodatus, ad aliud diversum non extenditur, *dec. 28. n. 12.*

Actus ad aliam causam referibilis qualitatem hæreditariam minime probat, *dec. 27. n. 7.*

Qualitas hæreditaria non probatur ex *actu* æquivoco, *ibid. n. 8.*

Ratihabitio non resultat ex *actibus* ad aliam causam referibibus, *dec. 32. n. 2.*

ADITIO.

Qualitas hæreditaria resultat ex *aditione*, non vero à simplici institutione, *dec. 14. n. 1.*

Aditio hæreditatis non est de sui natura præjudicialis, *ibid. num. 7.*

ÆQUITAS.

Æquitas non debet in iniquitatem declinare, *dec. 28. n. 5.*

AGNATIO.

Onus assumendi cognomen censetur appositum ad solam memoriam nominis familiæ, non autem gratia conservandi *agnationem*, *dec. 20. n. 14.*

ALIMENTUM.

Mentio filiorum facta in sola promissione *alimentorum*, denotat animum donantis illos non includendi ex persona propria in donatione, *dec. 20. n. 6.*

Conjecturæ eo tunc admittuntur ad arguendam vocationem filiorum donatarii quoties in aliqua parte donationis nominati fuerint, *ibid. num. 7.*

Secus, ubi posthabita eorum nominatione donatio collata fuit in donatarium, & hæredes quoscumque, *ibid. num. 8.*

Alimenta relicta filiis donatarii non probant illorum vocationem ex propria persona, *dec. 21. n. 4.*

Sed potius illam excludunt, *ibid. n. 5.*

Alimenta debita jure actionis, repeti possunt, quamvis præterita, *dec. 23. n. 20.*

Puta, si fuerunt promissa in concordia, *ibid. n. 21.*

Etiamsi alimentarius fuerit aliunde provisus, *ibid. n. 22.*

Imo præstationes non exactæ tranſeunt ad hæredes alimentarii, *ibid. num. 23.*

Filiatio, ad effectum consequendi *alimenta* perpetua, probari debet concludentissimè, *dec. 29. n. 3.*

Filii adulterini legibus exosi nil ultra *alimenta* prætendere possunt, *ibid. n. 4.*

Adulterinus, ad effectum consequendi *alimenta* perpetua, indiget illis probationibus, quæ sunt necessariæ filio naturali, ut successionem consequatur, *ibid. n. 5.*

Filiatio, ad effectum consequendi *alimenta* perpetua, non probatur ex largitionibus, & ex tractamentis per antea habitis, *ibid. num. 12.*

Neque etiam ex publica voce, & fama, *ibid. n. 13.*

APPELLATIO.

Ad Judicem *appellationis* devolutum dumtaxat dicitur id, à quo est appellatum, *dec. 21. n. 13.*

AR-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

actus nequaquam posse referri ad animum approbandi suppressionem personatus eo modo, quo fuerat expleta, multoque minus inducere posse ratihabitionem actus gesti, non solum præter, sed etiam contra formam mandati, & legem in eo præscriptam, cum requirantur ad hunc effectum actus univoci, neque referibiles ad aliam causam. (*b*)

Cæterum supervacaneum erat diutius immorari circa examen quorumcunque actuum, qui ad ratificationem inducendam afferri possent, ubi, prout in casu, deficiebat in Felice scientia expletæ suppressionis contra formam mandati: tantum enim abest, ut certioratus ipse fuerit de actu, prout in partibus fuerat celebratus, ut imo Franciscus scribere ad illum non dubitaverit, *quod excepto particulari duplarum quatuor cum dimidia, in reliquis gesta rei fuerat, ac adimpleta eo modo, quo tibi placuit, & circa meam obligationem fuit pariter exequutum.*

3. Nec prius Felix sese deceptum agnovit, quam post redditum ad patriam, ubi Franciscum fratrem solvere renuentem menstruam præstationem judicialiter convenire opus habuit: deficiente autem certa ac individuali scientia non servatæ legis in mandato præscriptæ, non erat profecto cur induci posset in Felice ratificatio, quæ sine præcedenti scientia non datur. (*c*)

3. Mirum proinde non erat, quod Felix longe distans à loco contractus, fidemque sequutus Francisci fratris, à quo notitiam habuerat rei gestæ, prout ipse mandaverat, spatio decennii non reclamavit, & duplas quatuor in singulos menses, donec Romæ fuit, pacifice exegit: omnes enim prædicti actus aliique similes, uti procedentes à falso, ac erroneo supposito, non sine fraude *de patribus*, Felici insinuato, nullatenus apti erant inducere, atque probare in eodem Felice animum ratificandi contractum adeo sibi præjudicialem, & citra consensum, utpote contra formam mandati à Procuratore celebratum, ut bene firmant omnes decisiones præcedentis instantiæ, ad quas, habita in reliquis relatione ita resolutum fuit cum suffragio omnium Dominorum, & Felice tantum informante.

(*b*) Juxta firmata per Rot. cor. Gregor. decis. 34. n. 17. cor. Bich. decis. 500. n. 41. & seq. cor. Dunozet. Jun. decis. 879. n. 11. cor. Cerr. decis. 81. n. 17. cor. Molin. decis. 241. n. 8. & cor. Herrer. decis. 192. n. 9. & 10.

(*c*) Rot. cor. Uhald. decis. 160. n. 12. cor. Otthobon. decis. 11. n. 10. & 23. cor. Card. Caprar. decis. 171. n. 3. cor. Crisp. decis. 489. num. 6. & cor. Herrer. decis. 199. num. 29.

IN-

INDEX

RERUM, ET MATERIARUM, QUÆ IN PRÆCEDENTIBUS Decisionibus ad Praxim Ecclesiasticam, & Sæcularem D. SUAREZ DE PAZ continentur.

A

ACQUIESCENTIA.

Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem, *dec. 1. num. 4.*

ACQUISITIO.

Acquisitio cedit domino pecuniarum, constito de animo acquirentis, quoquo modo ejus favore patefacto, *dec. 30. num. 6.*

Emptio & *acquisitio* ex alienis pecuniis acquiritur emenți, non autem pecuniæ domino, *ibid. num. 9.*

Limita, concurrente contraria voluntate ipsiusmet acquirentis, *ibid. num. 10.*

ACTIO.

Nova *actio* experiri tantummodo valet in suo congruo, & separato judicio, primo jam terminato, *dec. 21. num. 14.*

Clausula *quam*, & *quas* in commissione contenta non dat facultatem convolandi de uno ad aliud *actionum* genus, *ibid. num. 15.*

Frater gerens negotium utile cæteris fratribus, contra illos acquirit *actionem* personalem, *decis. 24. num. 5.*

Non vero hypothecariam exercendam contra tertium, *ibid. num. 6.*

Creditores donantis illum convenire non possunt *actione* personali vel executiva, sed solum *actione* rei persecutoria, seu recussoria, *dec. 27. num. 6.*

ACTOR.

Actor in judicio restitutionis *in integrum* exhibere tenetur omnes scripturas ad causam facientes, *dec. 14. num. 4.*

ACTUS.

Omissio formæ & conditionis in parte, vitiat *actum* in toto, *dec. 5. num. 14.*

Actus à procuratore expletus contra formam mandati est nullus, *dec. 7. num. 1.*

Fortius, si in mandato appositа fuerit clausula, *nec alias, aliter*, *ibid. n. 2.*

Ratificatio probanda est ex *actibus* certis, & univocis, *ibid. num. 4.*

Adjuncta probatione scientiæ individualis omnium gestorum contra formam mandati, *ibid. n. 5.*

Nec extenditur de *actu ad actum*, *ibid. n. 6.*

Præsertim inconciliabilem, *ibid. num. 7.*

Ratificationem non inducunt *actus* ad aliam causam referibiles, *ibid. n. 8.*

Deficiente scientia *actus*, frustra illius ratificatio prætenditur, *ibid. n. 9.*

Dolus non admittitur in *actu* prudenti, & rationabili, *dec. 15. n. 7.*

Actus referri debet ad causam veram, & præexistentem, *dec. 20. n. 16. & dec. 21. n. 12.*

Judicium est *actus* legitimus trium personarum, Judicis, Actoris, & Rei, *dec. 23. n. 3.*

Consensus certo *actui* accommodatus, ad aliud diversum non extenditur, *dec. 28. n. 12.*

Actus ad aliam causam referibilis qualitatem hæreditariam minime probat, *dec. 27. n. 7.*

Qualitas hæreditaria non probatur ex *actu* æquivoco, *ibid. n. 8.*

Ratihabitio non resultat ex *actibus* ad aliam causam referibibus, *dec. 32. n. 2.*

ADITIO.

Qualitas hæreditaria resultat ex *aditione*, non vero à simplici institutione, *dec. 14. n. 1.*

Aditio hæreditatis non est de sui natura præjudicialis, *ibid. num. 7.*

ÆQUITAS.

Æquitas non debet in iniquitatem declinare, *dec. 28. n. 5.*

AGNATIO.

Onus assumendi cognomen censetur appositum ad solam memoriam nominis familiæ, non autem gratia conservandi *agnationem*, *dec. 20. n. 14.*

ALIMENTUM.

Mentio filiorum facta in sola promissione *alimentorum*, denotat animum donantis illos non includendi ex persona propria in donatione, *dec. 20. n. 6.*

Conjecturæ eo tunc admittuntur ad arguendam vocationem filiorum donatarii quoties in aliqua parte donationis nominati fuerint, *ibid. num. 7.*

Secus, ubi posthabita eorum nominatione donatio collata fuit in donatarium, & hæredes quoscumque, *ibid. num. 8.*

Alimenta relicta filiis donatarii non probant illorum vocationem ex propria persona, *dec. 21. n. 4.*

Sed potius illam excludunt, *ibid. n. 5.*

Alimenta debita jure actionis, repeti possunt, quamvis præterita, *dec. 23. n. 20.*

Puta, si fuerunt promissa in concordia, *ibid. n. 21.*

Etiamsi alimentarius fuerit aliunde provisus, *ibid. n. 22.*

Imo præstationes non exactæ tranſeunt ad hæredes alimentarii, *ibid. num. 23.*

Filiatio, ad effectum consequendi *alimenta* perpetua, probari debet concludentissimè, *dec. 29. n. 3.*

Filii adulterini legibus exosi nil ultra *alimenta* prætendere possunt, *ibid. n. 4.*

Adulterinus, ad effectum consequendi *alimenta* perpetua, indiget illis probationibus, quæ sunt necessariæ filio naturali, ut successionem consequatur, *ibid. n. 5.*

Filiatio, ad effectum consequendi *alimenta* perpetua, non probatur ex largitionibus, & ex tractamentis per antea habitis, *ibid. num. 12.*

Neque etiam ex publica voce, & fama, *ibid. n. 13.*

APPELLATIO.

Ad Judicem *appellationis* devolutum dumtaxat dicitur id, à quo est appellatum, *dec. 21. n. 13.*

AR-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ARCHIEPISCOPUS.

Archiepiscopus Toletanus est decimator universalis in sua Diœcesi, *dec.* 25. *n.* 1.

ATTERGATIO.

Attergatio admissa super Officiales Papæ non potest retractari in præjudicium Attergatarii, *dec.* 4. *n.* 1.

Attergatarius nullum jus acquirit super attergationem factam à non vero domino, *ibid. n.* 2.

ATTESTATIO.

Attenditur relatio cursoris à tergo citationis notata, non autem successiva illius *attestatio*, *dec.* 10. *n.* 3.

AUCTOR.

Factum *auctoris* impugnare nemini licet, *dec.* 26. *n.* 10.

B

BENEFICIUM.

Fundatione semel expleta super iisdem bonis, nequit aliud novum Beneficium fundari, *dec.* 26. *n.* 5.

BENEPLACITUM.

Pactum Ecclesiæ damnosum indiget *beneplacito* Apostolico, *dec.* 12. *n.* 24.

Beneplacitum Apostolicum obtentum, sine expressione pactorum juris dispositioni contrariorum, nullum est, *ibid. n.* 25.

BONA.

Bona extradotalia æquiparantur paraphernalibus, ubi maritus ea administrat tacito, vel expresso consensu uxoris, *dec.* 8. *n.* 19.

Æquiparatio prædicta operatur hypothecam circa capitale, non autem pro repetitione fructuum, *ibid. num.* 20.

Inventarium confici debet in loco, ubi sita sunt *bona*, *dec.* 14. *num.* 6.

C

CADUCITAS.

Caducitas pluribus in casibus conventa, ex verificatione unius incurritur, *dec.* 12. *n.* 35.

CAPELLANIA.

Cessante præjudicio tertii, potest super iisdem bonis ad novam *Capellaniæ* fundationem deveniri, *dec.* 16. *n.* 7.

CAPELLANUS.

Capellano competit manutentio super bonis in dotem Capellanis assignatis, *dec.* 16. *n.* 4.

CAUSA.

Causæ finalis totam dispositionem regulat & moderatur, *dec.* 5. *num.* 7.

Actus referri debet ad *causam* veram & præexistentem, *dec.* 20. *n.* 16. *& dec.* 21. *n.* 12.

Causa urgentissima requiritur, ut partes ad transigendum cogi possint, *dec.* 28. *n.* 6.

Puta, ob timorem ne veniant ad arma, ne perturbetur publica quies, vel ad finem imponendum liti diu agitatæ, & adhuc dubiæ, *ibid. n.* 7.

CENSUS.

Census electus pro detractione legitimæ de fideicommissario liber evadit, *dec.* 24. *n.* 2.

CESSIO.

Dimittens debitum alterius ex propriis pecuniis sine *cessione* jurium, ista non acquirit, sed solam actionem *negotiorum gestorum* contra debitorem ejusque hæreditatem, *dec.* 24. *n.* 3.

Cessio crediti extincti nulla est, *dec.* 24. *n.* 4.

Cessio reportata à debitore dicitur extincta, *ibid. num.* 8.

Cessio extinctiva reportata ab hærede debitoris, dat illi actionem *negotiorum gestorum* contra cohæredes, non vero actionem exercibilem contra tertios, *ibid. n.* 13.

CITATIO.

Copiæ extinctæ sine *citatione* interesse habentium non creditur, *dec.* 8. *n.* 7.

Nec Notario transumptanti scripturas alienas, *ibid. num.* 8.

Habens pactum pro se, sibi non præjudicat, non respondendo *citationi*, *dec.* 9. *n.* 5.

Nec ei nocet decretum Judicis pacto adversativum, quoties eidem intimatum non fuit, *ibid. n.* 6.

Citatio facta Procuratori, de cujus mandato non constat, nulla est, & reddit actum nullum quoad omnes, *ibid. num.* 7.

Citatio ex omissione nominum non dicetur vaga, ubi ab expressione cognominis devenitur ad cognitionem personarum citandarum, *dec.* 10. *n.* 1.

Citationibus deferendum est, ut inspiciatur quænam sint personæ citatæ, non autem enunciativæ Notarii, & assertioni cursoris, *ibid. n.* 2.

Attenditur relatio cursoris à tergo *citationis* notata, non autem successiva illius attestato, *ibid. n.* 3.

Citari non debet in adjudicatione bonorum hæreditariorum filius, qui hæreditatem jacentem expresse repudiaverat, *ibid. n.* 4.

Subhastatio facta sine *citatione* partis, & decreto Judicis nulla est, *ibid. n.* 7.

Termino mensis ad reluendum elapso, si creditor ultra expectet, debitori non nocet, ideo deinde potest ad deliberationem devenire absque alia *citatione*, *ibid. num.* 8.

Citari omnino debet habens principale interesse in causa, *dec.* 11. *n.* 4.

Defectus *citationis* parit insanabilem nullitatem, *ibid. n.* 5. *& dec.* 12. *n.* 5.

Citatio certæ personæ individualiter expressæ, & aliorum de domo valida est, *dec.* 12. *n.* 6.

Et afficit etiam alias personas de domo sub specialitate cognominis comprehensas, *ibid. n.* 7. *& dec.* 13. *num.* 2. *& 3.*

Præsertim, quando pars eadem formula citandi usus fuit, *dec.* 12. *n.* 8.

Modus *citandi* semel inter partes approbatus amplius reprobari non potest, *ibid. n.* 9.

Cohabitatio cum persona expresse nominata in *citatione* non requiritur, ad effectum determinandi alias personas citandas, sed communis causa, & identitas familiæ, *dec.* 13. *n.* 4.

Auctoritas Judicis supplet defectum *citationis*, *ibid. num.* 7.

Citationis executio fieri sufficit juxta stylum loci, *dec.* 15. *num.* 2.

Relatio cursoris à tergo *citationis* per Notarium extensa prævalet contrariæ depositioni ab eodem cursore deinde expletæ, *ibid. n.* 3.

CLAUSULA.

Clausula, *nec alias*, *aliter*, inducit formam, & conditionem à Procuratore servandam, *dec.* 5. *n.* 13. *& dec.* 8. *n.* 6.

Clausula, *quam*, *& quæ* in commissione contenta non dat facultatem convolandi de uno ad aliud actionum genus, *dec.* 21. *n.* 15.

Dispurandum non est de competentia viæ executivæ, quoties Signatura rescripsit cum *clausula*, *si quid exequendum*, *dec.* 23. *n.* 5.

COACTIO.

Coactus non obligatur, *dec.* 28. *n.* 13.

COGNOMEN.

Citatio ex omissione nominum non dicetur vaga, ubi ab expressione *cognominis* devenitur ad cognitionem personarum citandarum, *dec.* 10. *n.* 1.

Onus assumendi *cognomen* censetur appositum ad solam memoriam nominis familiæ, non autem gratia conservandi agnationem, *dec.* 20. *n.* 14.

Onus assumendi *cognomen* donatario personaliter impositum, illius personam non egreditur, *dec.* 21. *n.* 10.

COHABITATIO.

Cohabitatio cum persona expresse nominata in citatione non requiritur, ad effectum determinandi alias personas citandas, sed communis causa, & identitas familiæ, *dec.* 13. *n.* 4.

COLLATIO.

Collatio jure devolu to ob incapacitatem præsentati præservat Patrono post sessionem præsentandi, *dec.* 1. *n.* 8.

COLLEGIUM.

Personæ uti singulæ non repræsentant *Collegium*, *dec.* 2. *n.* 4.

COLLUSIO.

Extractio scripturæ non probat, quoties de *collusione* dubitari possit, *dec.* 8. *n.* 9.

CONCEPTIO.

Tempus novimestre non est tutum pro dimetienda die *Conceptionis* fœtus, *dec.* 29. *n.* 10.

CONCORDIA.

Concordia inita cum approbatione Vicarii Generalis nulla est, quoties S. Sedes illam remisit arbitrio Episcopi, *dec.* 28. *n.* 1.

In hoc casu Episcopus tenetur per seipsum delegationem perficere, *ibid. n.* 2.

Vel saltem, Vicario Generali specialem delegationem dirigere, *ibid. n.* 3.

Concordia inita contra mentem Pontificis delegantis nulla est, *ibid. n.* 4.

CONDITIO.

Conditio uni legato adjecta, ad aliud non extenditur, *dec.* 22. *n.* 4.

Præsertim, stante diversitate legatariorum, *ibid. n.* 5.

Ratio diversitatis vigens in quolibet legato, impedit ne *conditio* uni adjecta trahatur ad aliud, *ibid. n.* 6.

CONFESSIO.

Propriam *confessionem* impugnare nemini licet, *dec.* 5. *n.* 6.

CONFLICTUS.

In *conflictu* duorum instrumentorum à duobus Connotariis conscriptorum, illud prævalet quod juris dispositione magis confirmatur, & in judicio approbatum fuit tempore stipulationi proximo, *dec.* 12. *n.* 26.

CONSENSUS.

Nemini licet à contractu recedere sine *consensu* alterius contrahentis, *dec.* 5. *n.* 5.

Mandatum ob individuitatem *consensus* in parte servari, & in alia negligi non potest, *ibid. n.* 12.

Ubi circumstantiæ suadent mulieris approbationem circa fructuum erogationem ad commodum familiæ, ipsa diuturna tolerantia positivum *consensum* operatur, *dec.* 8. *n.* 14.

Bona extradotalia æquiparantur paraphernalibus, ubi maritus ea administrat tacito, vel expresso *consensu* uxoris, *dec.* 8. *n.* 19.

Æquiparatio prædicta operatur hypothecam circa capitale, non autem pro repetitione fructuum, *ibid. n.* 20.

Defectus *consensus* verificatur in actu simulato, & doloso, non autem in actu minus solemni, *dec.* 15. *n.* 6.

Consensus certo actui accommodatus, ad aliud diversum non extenditur, *dec.* 28. *n.* 12.

CONSTITUTIO.

Enuntiativæ *constitutionis* dotis intelliguntur de ea vere præexistenti, non vero de alia de qua nullo modo constat, *dec.* 31. *n.* 8.

Constitutione dotis deficiente, corrunt præsumptiones solutionis, *ibid. n.* 9.

CONSUETUDO.

Consuetudo non suffragatur, nisi probetur in casu particulari, *dec.* 19. *n.* 13.

Consuetudo non extenditur de loco ad locum, *dec.* 18. *n.* 8.

Consuetudo circa decimas personales non afficit prædiales ex antiquissima observantia, & claris titulis alteri debitas, *dec.* 19. *n.* 15.

CONTRACTUS.

Nemini licet à *contractu* recedere sine consensu alterius contrahentis, *dec.* 5. *n.* 5.

Pacta dant legem *contractibus*, *dec.* 7. *n.* 2.

In *contractibus* emphyteuticis pacta servari debent, *dec.* 12. *n.* 12.

CONTROVERSIA.

Transactio convenit controversiis dubiis, non vero extinctis, vel facile dirimendis, *dec.* 28. *n.* 8.

COPIA.

Copiæ extinctæ sine citatione interesse habentium non creditur, *dec.* 8. *n.* 7.

Nec Notario transumptanti scripturas alienas, *ibid. n.* 8.

CORRECTIO.

Correctio mandati in parte, non arguit illius permutationem in totum, *dec.* 6. *n.* 9.

Sed potius arguit aliarum conditionum confirmationem, *ibid. n.* 10.

Correctio instantanea vitanda est, *dec.* 21. *n.* 11.

CREDITOR.

Creditor hæreditatis convenire potest pro tota summa unum tantummodo ex hæredibus, qui bona possidet, *dec.* 14. *n.* 2.

Nec tenetur citare hæredem institutum, qui hæreditatem repudiavit, *ibid. n.* 3.

Filius conveniri non potest à *creditore* patris, nisi iste doceat de illius qualitate hæreditaria, & omissione inventarii, *dec.* 27. *n.* 3.

Creditores donantis illum convenire non possunt actione personali, vel executiva, sed solum actione rei persecutoria, seu rescissoria, *dec.* 27. *n.* 6.
Creditor non tenetur bona recipere pro pecunia, *dec.* 28. *n.* 9.

CREDITUM.

Creditum semel approbatum reprobari non debet, *dec.* 23. *n.* 8.
Creditum detractionis legitimæ non est admittendum, stante illius legati prohibitione facta à patre, *ibid. n.* 9.
Salvianum denegatur, non probato ab actore *credito* cum hypotheca, *dec.* 24. *n.* 1.
Cessio *creditis* extincti nulla est, *ibid. n.* 4.

CURATOR.

Deputatio *curatoris* pro minore necessaria non est, ubi fratres majores æquale jus habentes litem strenue sustinent, *dec.* 32. *n.* 10.
Nullitas ex defectu *curatoris* ad lites non attenditur, quoties eo deputato, & citato, contraria sententia evitari non potuisset, *ibid. n.* 11. *& dec.* 13. *n.* 8.
Pupillæ dandus est *Curator* ad lites, *dec.* 13. *n.* 5.
Hujusmodi deputatio supponitur, ubi agitur de sententia antiqua executa, & diu observata, *ibid. n.* 6.

CURSOR.

Relatio *Cursoris* à tergo citationis per Notarium extensa prævalet contrariæ depositioni ab eodem *cursore* deinde expletæ, *dec.* 15. *n.* 3.

D

DAMNUM.

Nemo debet *damnum* ferre ex aliena malitia proveniens, *dec.* 12. *n.* 17.
In dubio standum pro eo, qui agit pro *damno* evitando, *dec.* 12. *n.* 36.

DEBITOR.

Decisio 7. *n.* 1. coram Burat. procedit, quando per oblationem superventam post elapsum terminum ad reluendum non efficitur melior conditio debitoris, *dec.* 10. *n.* 9.
Cessio reportata à *debitore* dicitur extinctiva, *dec.* 24. *n.* 8.
Pecuniæ ex obligatione restituendi prioribus, & potioribus, censentur extare in patrimonio *debitoris*, *ibid. n.* 11.

DEBITUM.

Dimittens *debitum* alterius ex propriis pecuniis sine cessione jurium, ista non acquirit, sed solam actionem *negotiorum gestorum* contra debitorem ejusque hæreditatem, *dec.* 24. *n.* 3.
Hæres tenetur ad *debita* defuncti, *ibid. n.* 7.

DECIMÆ.

Parochus non habet assistentiam juris *decimandi* in alieno territorio, *dec.* 18. *n.* 5. *& dec.* 19. *n.* 4.
Res judicata pacifice observata probat assistentiam juris *decimandi*, *ibid. n.* 6. *& dec.* 19. *n.* 3.
Parochus declinare non valet jus *decimandi* per rem judicatam alteri quæsitum, *dec.* 19. *n.* 5.
Decimæ personales debentur Ecclesiæ, in qua quis recipit Sacramenta, *ibid. n.* 14.
Consuetudo circa *decimas* personales non afficit prædiales ex antiquissima observantia, & claris titulis alteri debitas, *ibid. n.* 15.
Exemptio à *decimis* est probanda, *dec.* 25. *n.* 2.
Exemptio à solutione *decimarum* argui non potest ex libertate non solvendi verificata, modo in uno, modo in altero prædio, *dec.* 25. *n.* 5.
Privilegium exemptivum à *decimis* non afficit bona futura, si de illis specialem mentionem non faciat, *ibid. n.* 7.
Decimæ solvendæ pro animalibus, licet sint mixtæ, ad juris effectum prædiales reputantur, *ibid. n.* 17.
Ex pascuis de jure debentur, *ibid. n.* 18.
Loco illarum consuetudo induxit *decimas* animalium, *ibid. n.* 19.
Ista sunt fructus prædii, *ibid. n.* 20.
Dicuntur pars prædii, quod depascantur, *ibid. n.* 21.
Parocho debentur *decimæ*, *dec.* 26. *n.* 1.
Ex iisdem fructibus, qui colliguntur, *ibid. n.* 2.
Præsertim, si ita scriptum legatur in libris Ecclesiæ decimatricis, *ibid. n.* 3.
Translatio contrarium disponens indigetur beneplacito Apostolico, *ibid. n.* 4.
Id peculiariter describunt Constitutiones Synodales Regni Poloniæ, *ibid. n.* 5.

DECIMATOR.

Episcopus Ampuriensis est *decimator* universalis suæ Diœcesis, *dec.* 18. *n.* 1. *& dec.* 19. *n.* 2.
Pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Catastro, *dec.* 18. *n.* 2.
Archiepiscopus Toletanus est *decimator* universalis in sua Diœcesi, *dec.* 25. *n.* 1.
Exoriretur esset, quod Monasterium mutando modum culturæ, & omnia bona, propriis suæ utilibus colendo, *decimatorem* fraudaret, *ibid. n.* 4.

DECLARATIO.

Donatio per successivam *declarationem* extendi non potest ad novas personas, *dec.* 21. *n.* 5.

DEFECTUS.

Defectus consensus verificatur in actu sit nulato, & doloso, non autem in actu minus solemni, *dec.* 15. *n.* 6.

DENUNTIATIO.

Omissio *denuntiationum* probat malam fidem, & dolum in conjugibus, *dec.* 17. *n.* 13.
Et excludit matrimonium putativum, *ibid. n.* 14.

DETERIORATIO.

Deteriorationis probatus ex accessu ab emphyteuta requisito, *dec.* 13. *n.* 14.

DETRACTIO.

Prohibitio quarumcumque *detractionum* non extenditur ad legitimam, *dec.* 23. *n.* 14.
Jus *detrahendi* legitimam à filio non agnitum transit ad hæredes, *ibid. n.* 15.

DEVOLUTIO.

Mora continua requiritur ad effectum *devolutionis*, *dec.* 12. *n.* 15.
Devolutio ob non solutos canones in emphyteusi Ecclesiastica oritur per biennium, *ibid. n.* 22.
Facto casu *devolutionis*, dominium utile consolidatur cum directo, *ibid. n.* 27.
Emphyteuta *devolutionem* incurrit, omittendo promissam ædificationem, & rem emphyteuticam deteriorando, *ibid. n.* 28.
Deficiente pacto speciali, hoc etiam procedit de jure, *ibid. n.* 29.
Et ex natura contractus emphyteusis, quæ ad meliorandum, conceditur, *ibid. n.* 30.
In emphyteusi Ecclesiastica exigi possunt canones citra remissionem *devolutionis*, *ibid. n.* 31.
Deputati, exigendo canones post acceptatam *devolutionem*, Monasterio non præjudicant, & devolutionem remittere non possunt, *ibid. n.* 33.
Speciale mandatum procuræ requiritur, tum pro acceptanda, tum pro remittenda *devolutione*, *ibid. n.* 34.
Devolutio ob deteriorationem de jure procedit in emphyteusi, *dec.* 13. *n.* 13.

DICTIO.

Dictio, *seu*, est declaratoria ejusdem rei, *dec.* 13. *n.* 15.

DISPERSIO.

Onus investiendi pecunias removet periculum *dispersionis*, *dec.* 24. *n.* 12.

DISPOSITIO.

Causa finalis totam *dispositionem* regulat, & moderatur, *dec.* 5. *n.* 4.
Verba in fine *dispositionis* apposita applicantur illi orationi, cui adjecta leguntur, non vero ad aliam omnino distinctam, & separatam, *dec.* 22. *n.* 7.

DISSENSUS.

Excepto casu expliciti *dissensus*, cæteri omnes sub statuto comprehenduntur, *dec.* 8. *n.* 4.
Conquestiones mulieris, circa non integram consumptionem fructuum bonorum extradotalium in communem usum familiæ, *dissensum* non indicunt, *ibid. n.* 10.
Præsertim, ubi vir longo tempore fructus percepit de mandato mulieris, nulla unquam reddita ratione, *ibid. n.* 11.
In hac materia modica conjectura facit inclinare pro marito, *ibid. n.* 12.
Sufficit ad hunc effectum indigentia viri, *ibid. n.* 13.

DOLUS.

Dolus non admittitur in actu prudenti, & rationabili, *dec.* 15. *n.* 7.

DOMESTICUS.

Domesticus admittendus est concurrente difficultate probationis, *dec.* 30. *n.* 8.

DOMINIUM.

Dominium locorum montium dotalium acquiritur viro, si omnia jura fuerunt in illum translata, *dec.* 4. *n.* 3.
Si obtinuit, illa describi in sui faciem, *ibid. n.* 4.
Dominium super locis montium avelli non potest sine consensu Domini, hypotheca vero sine tali consensu valide evellitur, *ibid. n.* 10.

DOMINUS.

Acquisitio cedit *domino* pecuniarum, constito de animo acquirentis, quoquo modo ejus favore patefacto, *dec.* 30. *n.* 6.

DONATARIUS.

Vocatio filiorum *donatarii* ex propria persona non admittitur, ubi de illis mentio facta non legitur, *dec.* 20. *n.* 1.
Et excluditur à stipulatione cantante pro donatario, & hæredibus quibuscumque, *ibid. n.* 3.
Ex obligatione alendi filios *donatario* imposita, erui non potest illorum vocatio ad bona donata independenter à patre, *ibid. n.* 5.
Donatario personaliter injunctum illius personam non egreditur, *dec.* 20. *n.* 13.
Onus assumendi cognomen donatario personaliter impositum, illius personam non egreditur, *dec.* 21. *n.* 10.
Donatarius particularis non tenetur ad confectionem inventarii, nec dicitur hæres donantis præmortui, *dec.* 27. *n.* 4.
In illum nulla actio activa, vel passiva pertransit, *ibid. n.* 5.

DONATIO.

Valet *donatio* facta à muliere, juxta facultates sibi à statuto attributas, *dec.* 15. *n.* 1.
Statutum laicale non afficit *donationem* juratam, *ibid. n.* 4.
Solemnitates statutariæ ubi sint necessariæ in *donatione* jurata, requiritur partes declarasse, quod illas voluerint, quodque alias non contraxissent, *ibid. n.* 5.
Senectus nil detrahit validitati *donationis*, si aliunde non constet de fraude, vel de mentis debilitate, *ibid. n.* 8.
Donatio stipulata à donatario *pro se, & hæredibus*, non suffragatur filiis qualitate hæreditaria destitutis, *dec.* 20. *n.* 1.
Declaratio *donationis* intelligenda est compatibiliter cum præcedenti instrumento, *ibid. n.* 4.
Mentio filiorum facta in sola promissione alimentorum, denotat animum donantis illos non includendi ex persona propria in *donatione*, *ibid. n.* 6.
Conjecturæ eo tunc admittuntur, ad arguendam vocationem filiorum donatarii, quoties in aliqua parte *donationis* nominati fuerint, *ibid. n.* 7.
Secus, ubi, posthabita eorum nominatione, donatio collata fuit in donatarium, & hæredes quoscumque, *ibid. n.* 8.
Causa matrimonii non immutat indolem *donationis* transitoriæ ad hæredes, *ibid. n.* 9. *& dec.* 21. *n.* 6.
Donationes hujusmodi correspective ad dotem expositæ favore solius viri revocari non possunt de illius consensu ob præjudicium uxoris, & filiorum, *dec.* 20. *n.* 10. *& dec.* 21. *n.* 7.
Quibus competit jus consequendi alimenta ex fructibus bonorum donatorum, quousque duret matrimonium, *dec.* 20. *n.* 11. *& dec.* 21. *n.* 8.
Donatio comprehendit vocationem filiorum donatarii ex propria persona, quando dirigitur Titio, & filiis absque mentione qualitatis hæreditariæ, *dec.* 20. *n.* 12. *& dec.* 21. *n.* 9.
Secus, ubi collata legitur in donatarium stipulantem pro se, & hæredibus quibuscumque, *ibid. n.* 13.
Donatio collata in Titium, & hæredes non juvat filios qualitate hæreditaria destitutos, *dec.* 21. *n.* 1.
Præsertim, ubi *donationis* instrumentum explicite de illis mentionem non facit, *ibid. n.* 2.
Donatio per successivam declarationem extendi non potest ad novas personas, *ibid. n.* 3.

DOS.

Mulier vera domina locorum montium rite ea transfert in virum occasione constitutionis *dotis*, *dec.* 4. *n.* 6.
Assecuratio *dotis* à Judice demandata, parit simplicem hypothecam favore mulieris, *ibid. n.* 7.
Vir, etiam post assecurationem *dotis* à Judice demandatam, potest loca montium in sui faciem describi facere, *ibid. n.* 8.
Vir, deleto vinculo assecurationis *dotis*, valide resignat loca Montium in sui faciem libere cantantia: mulieri autem remanet actio contra judicem, qui, ipsa non citata, mandatum delectionis concessit, *ibid. n.* 9.
Pater tenetur *dotare* filiam naturalem legitimatam, *dec.* 30. *n.* 1.
Quamvis nuptam, quia debet illam collocare in ma-

trimonium, insimul & *dotare*, *ibid. n.* 2.
Non sic frater, qui cogi non potest dotare de proprio sororem jam nuptam, *ibid. n.* 3.
Mater, *dotando* filiam de bonis paternis, illius obligationem adimplet, *dec.* 30. *n.* 4.
Ita quidem ut pater deinde cogi amplius non possit ad novam *dotis* constitutionem, *ibid. n.* 5.
Dos non admittit exceptionem incongruitatis, ubi per ejus constitutionem dotata adinvenit virum æqualis conditionis, *ibid. n.* 12.
Fortius, accedente illius decennali acquiescentia, *ibid. n.* 13.
Filia, quantumvis nupta, retinet jus petendi *dotem* ex asse paterno, *dec.* 31. *n.* 1.
Dos vigore statuti Bononiæ succedit loco legitimæ, *ibid. n.* 2.
Ideo juxta illud, mortua filia post nuptias, jus *dotem* petendi ad ejus hæredes transmittitur, *ibid. n.* 3.
Hoc explicite præscribit dictum statutum *in rub. de Succeff. ab inteſtat. oſtendent. & collator. ibid. n.* 4.
Constitutio *dotis*, tanquam quid facti, probanda est, *ibid. n.* 5.
Dos non semper est eadem, sed variis modis constituitur, *ibid. n.* 6.
Pater tenetur *dotare* filiam, etiam divitem, & aliunde de congrua *dote* provisam, *ibid. n.* 7.
Enuntiativæ constitutionis *dotis* intelliguntur de ea vere præexistenti, non vero de alia, de qua nullo modo constat, *ibid. n.* 8.
Constitutione *dotis* deficiente, corruunt præsumptiones solutionis, *ibid. n.* 9.
Vir dici non potest negligens in petenda *dote*, *si* paucis vixit annis, *ibid. n.* 11.
Durante matrimonio, censetur ejus onera sustinuisse ex pecuniis vere, & effective receptis in *dotem* ab extraneo, *ibid. n.* 12.
Non vero præsumitur voluisse molestias inferre patri uxoris sibi affinitate conjuncto, *ibid. n.* 13.
Omissa petitio *dotis* adversus fratres, non inducit illius remissionem, *ibid. n.* 14.
Dos dicitur congrua, si reguletur à quantitate patrimonii dotare debentis, & à consuetudine ac dignitate familiæ, *ibid. n.* 15.
Major *dos* debetur filiæ nuptæ viro nobiliori, & in Civitati insigni, *ibid. n.* 16.

DUBIUM.

In *dubio* standum pro eo, qui agit pro damno evitando, *dec.* 12. *n.* 36.

E

ECCLESIA.

Decimæ personales debentur *Eccleſiæ*, in qua quis recipit Sacramenta, *dec.* 19. *n.* 14.

EDICTUM.

Edicta publicari debent in publicis subhastationibus, *dec.* 10. *n.* 5.

EFFECTUS.

Præfixio termini ad certum *effectum*, ad alium non extenditur, *dec.* 12. *n.* 16.

EMPHYTEUSIS.

Devolutio ob non solutos canones in *emphyteuſi* Ecclesiastica oritur per biennium, *dec.* 12. *n.* 22.
In *emphyteuſi* Ecclesiastica exigi possunt canones citra remissionem devolutionis, *ibid. n.* 31.
Devolutio ob deteriorationem de jure procedit in *emphyteuſi*, *dec.* 13. *n.* 13.

EMPHYTEUTA.

Emphyteuta devolutionem incurrit, omittendo promissam ædificationem, & rem emphyteuticam deteriorando, *dec.* 12. *n.* 28.
Deficiente pacto speciali, hoc etiam procedit de jure, *ibid. n.* 29.
Et ex natura contractus emphyteusis, quæ ad meliorandum conceditur, *ibid. n.* 30.
Deterioratio probatur ex accessu ab *emphyteuta* requisito, *dec.* 13. *n.* 14.
Emphyteuta, agendo pro reintegratione, postquam dominus directus dominium utile judicialiter recuperavit, suam intentionem probare tenetur, *ibid. n.* 16.

EMPTIO.

Emptio, & acquisitio ex alienis pecuniis acquiritur emenți, non autem pecuniæ domino, *dec.* 30. *n.* 9.
Limita, concurrente contraria voluntate ipsiusmet acquirentis, *ibid. n.* 10.

ENUNTIATIVA.

Citationibus deferendum est, ut inspiciatur, quænam sint personæ citatæ, non autem *enunciativæ* Notarii, & assertioni cursoris, *dec.* 10. *n.* 2.

EPISCOPUS.

Epiſcopus Ampuriensis est decimator universalis suæ Diœcesis, *dec.* 18. *n.* 1. *& dec.* 19. *n.* 2.
Pertinentia Territorii ad hunc effectum probatur ex solo Catastro, *dec.* 18. *n.* 2.
Concordia inita cum approbatione Vicarii Generalis nulla est, quoties S. Sedes illum remisit arbitrio *Epiſcopi*, *dec.* 28. *n.* 1.
In hoc casu *Epiſcopus* tenetur per seipsum delegationem perficere, *ibid. n.* 2.
Vel saltem Vicario Generali specialem delegationem dirigere, *ibid. n.* 3.

EPISTOLA.

Epiſtolæ scriptæ ad declarationem mandati procuræ, ab eo separari non debent, *dec.* 7. *n.* 3.
Testes, etsi formiter non repetiti, recipi debent ad effectum adminiculandi *Epiſtolas*, *dec.* 30. *n.* 7.

ERROR.

Probato *errore*, mutatur scripturæ tenor, *dec.* 12. *n.* 21.

EXACTIO.

Exactio fructuum probanda est ab allegante, *dec.* 5. *n.* 17.

EXCEPTIO.

Lis non dicitur contestata, nisi post propositas *exceptiones*, *dec.* 3. *n.* 4.
Reo citato in productione jurium, non permittitur *exceptio*, quod eas non examinaverit, *dec.* 3. *n.* 6.
Exceptio de jure tertii non admittitur, *dec.* 16. *n.* 8.
Exceptio turbida non admittitur in summarissimo possessorio, *ibid. n.* 11.
Dos non admittit *exceptionem* incongruitatis, ubi per ejus constitutionem dotata adinvenit virum æqualis conditionis, *dec.* 30. *n.* 12.
Fortius, accedente illius decennali acquiescentia, *ibid. n.* 13.

EXCLUSIO.

Exclusio statutaria cessat, ubi pater fœminas restituit ad ju-

ra suitatis, *dec.* 23. *n.* 18.
Etiamsi agatur de successione matris, *ibid. n.* 19.

EXECUTIO.

Obligatio cameralis tribuit viam *executivam*, *dec.* 23. *n.* 4.
Disputandum non est de competentia viæ *executivæ*, quoties Signatura rescripsit cum clausula: *Si quid exequendum*, *ibid. n.* 5.

EXEMPTIO.

Exemptio à decimis probanda est, *dec.* 25. *n.* 2.
Exemptio à solutione decimarum argui non potest ex libertate non solvendi verificata, modo in uno, modo in altero prædio, *ibid. n.* 5.
Distinctio bonorum necessaria est, ut de *exemptione* cujuslibet ab immemorabili determinanda disputetur, *ibid. n.* 6.
Unius Territorii *exemptio* non extenditur ad aliud, *ibid. n.* 8.
Exponuntur requisita gloss. in cap. 1. verb. *Memoria*, de *Præscript.* in 6. *ibid. n.* 9.
Testes negativam non coarctantes, sed potius excludentes, *exemptionem* sub fundamento immemorabilis allegatam non probant, *ibid. n.* 10.
Constito de immemorabili libertate quoad certa prædia, *exemptio* à decimis quoad ipsa admittenda est, *ibid. n.* 15.
Exemptio præscripta in antiquis fructibus, competit aliis novissime in eodem Territorio introductis, *ibid. n.* 22.
Talis extensio prohibita non est, cum veretur circa species fructuum ejusdem Territorii exempti, in quibus æqualis est conditio, & determinatio, *ibid. n.* 23.
Exemptio competens in certo Territorio, & possessa super antiquis fructibus transit super aliis isdem subrogatis, *ibid. n.* 25.

EXPRESSUM.

Tacitum cedit *expreſſo*, *dec.* 12. *n.* 18. *& n.* 22.

F

FACTUM.

Factum auctoris impugnare nemini licet, *dec.* 16. *n.* 10.

FAMA.

Fama necessaria ad immemorabilem respicere debet tempus transactum, *dec.* 25. *n.* 14.

FIDEICOMMISSARIUS.

In electione *fideicommiſſarii* est, restituere quid minus inter melioratum, & impensum, *dec.* 3. *n.* 10.

FIDEICOMMISSUM.

Immissio in Salviano deneganda est, ubi reus bona retinere potest titulo *fideicommiſſi*, *dec.* 11. *n.* 6.
Vel pro credito anteriore, *ibid. n.* 7.
Retentio vigore *fideicommiſſi* non conceditur, nisi constito de existentia, & purificatione fideicommissi, & quod bona ad illud pertineant, *dec.* 16. *n.* 9.

FIDES.

Mala *fides* semel contracta transfunditur in hæredes, *dec.* 3. *n.* 1.
Actor, expediendo novum monitorium, fatetur ex primo malam *fidem* non redundasse in reum conventum, *ibid. n.* 2.
Mala *fides* incipit à die productionis jurium, ex quibus scientia rei ad alium pertinentis redundat, non cu-

rato, an lis vere, & rigotose fuerit contestata, *ibid. n.* 5.
Mala *fides* semel impressa, ex lapsu temporis non purgatur, *ibid. n.* 8.
Etiam perempta instantia, semper durat, *ibid. n.* 9.
Præsumitur mandatarium fideliter *fidem* sibi datam executum fuisse, *dec.* 5. *n.* 4.

FILIA.

Pater tenetur dotare *filiam* naturalem legitimaram, *dec.* 30. *n.* 1.
Quamvis nuptam, quia debet illam collocare in matrimonium insimul, & dotare, *ibid. n.* 2.
Non sic frater, qui cogi non potest dotare de proprio sororem jam nuptam, *ibid. n.* 3.
Mater, dotando *filiam* de bonis paternis, illius obligationem adimplet, *ibid. n.* 4.
Ita quidem ut pater deinde cogi amplius non possit ad novam dotis constitutionem, *ibid. n.* 5.
Filia, quantumvis nupta, retinet jus petendi dotem ex asse paterno, *dec.* 31. *n.* 1.
Pater tenetur dotare *filiam*, etiam divitem, & aliunde de congrua dote provisam, *ibid. n.* 7.

FILIATIO.

Filiatio, ad effectum consequendi alimenta perpetua, probari debet concludentissime, *dec.* 29. *n.* 3.
Filiatio non dicitur probata, exclusa arcta custodia ventris, *ibid. n.* 6.
Sola possibilitas copulæ cum alio viro *filiationem* excludit, respectu suppositi patris adulterini, *ibid. n.* 7.
Nec sufficit probatio custodiæ per aliquot dies, *ibid. n.* 8.
Fortius, constito de accessu alterius Amasii, *ibid. n.* 9.
Filiatio ad effectum consequendi alimenta perpetua, non probatur ex largitionibus, & ex tractamentis per antea habitis, *ibid. n.* 12.
Neque etiam ex publica voce & fama, *ibid. n.* 13.
Plura enumerantur adminicula *filiationem* excludentia, *ibid. n.* 14.

FILIUS.

Filii, sive masculi, sive fœminæ, de jure æqualiter succedunt matri intestatæ, *dec.* 23. *n.* 17.
Filius præsumitur legitimus, non adulterinus, *dec.* 29. *num.* 1.
Quousque probetur accessus alterius viri ad matrem, excluſa possibilitate accessus mariti, *ibid. n.* 2.
Filii adulterini legibus exosi nil ultra alimenta prætendere possunt, *ibid. n.* 4.
Adulterinus, ad effectum consequendi alimenta perpetua, indiget illis probationibus, quæ sunt necessariæ *filio* naturali, ut successionem consequatur, *ibid. n.* 5.

FOEMINA.

Exclusio statutaria cessat, ubi pater fœminas ad jura suitatis restituit, *dec.* 23. *n.* 18.
Etiamsi agatur de successione matris, *ibid. n.* 19.

FRATER.

Frater gerens negotium utile cæteris *fratribus*, contra illos acquirit actionem personalem, *dec.* 24. *n.* 5.
Non verò hypothecariam exercibilem contra tertium, *ibid. num.* 6.

FRUCTUS.

Judicio deserto, & post longum tempus restaurato, *fructus* restitui debent à die secundi judicii, *dec.* 3. *num.* 3.
Exactio *fructuum* probanda est ab allegante, *dec.* 5. *num.* 17.

Conditiones, circa solam *fructuum* perceptionem, simoniam non inducunt, *dec.* 6. *n.* 7.
Incongruum esset, quod vir, seu ejus hæredes restituerent *fructus* bonorum extradotalium, quos paulatim in commodum communis familiæ consumpsit, *dec.* 8. *n.* 5.
Conquæstiones mulieris, circa non integram consumptionem *fructuum* bonorum extradotalium incommunem usum familiæ, dissensum non inducunt, *ibid. num.* 10.
Præsertim, ubi vir longo tempore *fructus* percepit de mandato mulieris, nulla unquam reddita ratione, *ibid. n.* 11.
In hac materia modica conjectura facit inclinare pro marito, *ibid. n.* 12.
Sufficit ad hunc effectum indigentia viri, *ibid. n.* 13.
Maritus sola actione personali conveniri potest, pro restitutione *fructuum* bonorum extradotalium, quæ administravit, nulla suscepta obligatione, *dec.* 8. *n.* 14.
Fructus legati debentur legatario à die obitus testatoris, *dec.* 22. *n.* 8.
Exemptio præscripta in antiquis *fructibus* competit aliis novissime in eodem Territorio introductis, *dec.* 25. *num.* 22.
Talis extensio prohibita non est, cum versetur circa species *fructuum* ejusdem Territorii exempti, in quibus æqualis est conditio & determinatio, *ibid. n.* 23.
Exempto competens in certo Territorio, & possessa super antiquis *fructibus* transit super aliis iisdem subrogatis, *ibid. num.* 25.

FUNDATIO.

Fundatione semel expleta super iisdem bonis, nequit aliud novum Beneficium fundari, *dec.* 16. *n.* 5.
Cessante præjudicio tertii, potest super iisdem bonis ad novam Capellaniæ fundationem deveniri, *ibid. n.* 6.

H

HÆREDITAS.

Citari non debet in adjudicatione bonorum hæreditariorum filius, qui *hæreditatem* jacentem expresse repudiaverat, *dec.* 10. *num.* 4.
Mulier sine solemnitatibus statutariis *hæreditatem* adire non potest, *dec.* 11. *n.* 13.
Creditor *hæreditatis* convenire potest pro tota summa unum tantummodo ex hæredibus, qui bona possidet, *dec.* 14. *n.* 2.
Nec tenetur citare hæredem institutum, qui *hæreditatem* repudiavit, *ibid. n.* 3.
Aditio *hæreditatis* non est de sui natura præjudicialis, *ibid. n.* 7.
Monasterium dicitur hæres, sive immediate institutum fuerit, sive *hæreditatem* adiverit ob incapacitatem Monialis institutæ, *ibid. n.* 11.
Quamvis testator disposuerit, ut Monasterio nullum jus acquireretur, sed libera esset Moniali facultas disponendi de *hæreditate*, *ibid. n.* 12.
Conditio prædicta intelligi debet de simplici usu ab arbitrio Superioris dependente, *ibid. n.* 13.
Donatio facta Titio, & filiis absque mentione qualitatis *hæreditariæ*, vocat filios donatarii ex propria persona, *dec.* 21. *n.* 9.

HÆRES.

Mala fides semel contracta transfunditur in *hæredes*, *dec.* 3. *n.* 1.
Qualitas *hæreditaria* in filio non inducitur ex possessione bonorum paternorum, quæ retinere potest alio titulo, quàm hæreditario, *dec.* 11. *n.* 8.
Probari debet plenè & concludenter, *ibid. n.* 9.
Non probatur ex actibus referibilibus ad titulum pietatis, *ibid. n.* 10.
Puta, ex solutione legati pii facta sub protestatione, ne ex neglecto suffragio dedecus in familia induceretur, *ibid. n.* 11.
Nec ex actibus, qui fieri potuerunt citra jus, & nomen *hæredis*, *ibid. n.* 12.
Donatio collata in Titium, & *hæredes*, non juvat filios qualitate hæreditaria destitutos, *dec.* 21. *n.* 1.
Præsertim, ubi donationis instrumentum explicitè de illis mentionem non facit, *ibid. n.* 2.
Hæres, repudiata hæreditate, agere potest pro legato, *dec.* 23. *n.* 2.
Hæres tenetur ad debita defuncti, *dec.* 24. *n.* 7.
Hæres beneficiatus agens contra factum Auctoris, tenetur demonstrare, se nihil habere ex illius hæreditate, *ibid. n.* 9.
Alias, non bene dimissa hæreditate per legitimam redditionem rationis, non distinguitur ab *hærede* simplici, *ibid. n.* 10.
Cessio extinctiva reportata ad *hæredē* debitoris, dat illi actionem *negotiorum gestorum* contra cohæredes, non vero actionem exercibilem contra tertios, *dec.* 24. *n.* 13.

HYPOTHECA.

Assecuratio dotis à Judice demandata parit simplicem *hypothecam* favore mulieris, *dec.* 4. *n.* 7.
Loca montium nullam aliam *hypothecam* recipiunt præter illam in litteris patentibus, & libris Secretariæ adnotatam, *ibid. n.* 11.
Lex fin. Cod. de Pact. convent. hypothecam tacitam impertitur contra virum administrantem bona paraphernalia, quæ mulier habebat tempore contracti matrimonii, *decis.* 8. *n.* 16.
Restringitur ad capitale dictorum bonorum, exclusive quoad fructus, *ibid. n.* 17.
Fortius, ubi agitur de fructibus bonorum extradotalium, quæ maritus non administrat mandato legis, sed ex consensu mulieris, *ibid. n.* 18.
Hypotheca non competit, nisi in casibus peculiaribus à jure præscriptis, *dec.* 8. *n.* 21.
Hypotheca competit pro legatis, *dec.* 23. *n.* 6.

I

IGNORANTIA.

Ignorantia obitus testatoris non est præsumibilis in Monasterio ob incapacitatem Monialis succedente, *dec.* 14. *n.* 9.
Ignorantia affectata nil prodest, *ibid. n.* 10.

IMMEMORABILIS.

Immemorabilis tantum habet in potentia, quantum in actu, *dec.* 25. *n.* 3.
Distinctio bonorum necessaria est, ut de exemptione cujuslibet ab *immemorabili* determinanda disputetur, *ibid. n.* 6.
Testes negativam non coarctantes, sed potius excludentes exemptionem sub fundamento *immemorabilis* allegatam non probant, *ibid. n.* 10.
Immemorabilis destruitur ex quolibet rumore in contrarium, *ibid. n.* 11.
Fortius, ab actibus positivis, & publicis, *ibid. n.* 12.
Cessat, constito de initio, *ibid. n.* 13.
Fama necessaria ad *immemorabilem* respicere debet tempus transactum, *ibid. n.* 14.

Consti-

Constito de *immemorabili* libertate quoad certa prædia, exemptio à decimis quoad ipsa admittenda est, *ibid. n.* 15.

INHIBITIO.

Pendentia litis ad effectum inhibendi oritur ex simplici præsentatione monitorii, & *inhibitionis*, etsi non fuerit adhuc secuta intimatio decreti inhibitorii, *dec.* 2. *n.* 1.
Nominatio facta in spretum *inhibitionis* nulla est, & attentata, *ibid.*

INIQUITAS.

Æquitas non debet in *iniquitatem* declinare, *dec.* 28. *n.* 5.

INJUSTITIA.

Restitutio *in integrum* tribuenda est constito de *injustitia* rei judicatæ, *dec.* 13. *n.* 1.

INSTANTIA.

Instantia de Jure Canonico est perpetua, *dec.* 3. *n.* 7.
Etiam perempta *instantia*, semper durat mala fides, *dec.* 3. *n.* 9.

INSTITUTIO.

Institutio debetur præsentato ab illo, qui est in quasi possessione præsentandi, *dec.* 1. *n.* 6.
Præsertim, si ultimus status ab antecedentibus confirmatur, *ibid. n.* 7.
Qualitas hæreditaria resultat ex aditione, non vero à simplici *institutione*, *dec.* 14. *n.* 1.

INSTRUMENTUM.

In conflictu duorum *instrumentorum* à duobus Connotariis conscriptorum, illud prævalet quod juris dispositione magis confirmatur, & in judicio approbatum fuit tempore stipulationi proximo, *dec.* 12. *n.* 26. & *dec.* 13. *n.* 12.
Observantia probat *instrumenti* veritatem, *dec.* 16. *n.* 6.
Testes contra *instrumenta* non probant, *dec.* 18. *n.* 7. & *dec.* 19. *n.* 16.
Declaratio donationis intelligenda est compatibiliter cum præcedenti instrumento, *dec.* 20. *n.* 4.

INVENTARIUM.

Locus pius, stante nullitate *inventarii*, tenetur ad debita defuncti in bonis propriis, *dec.* 14. *n.* 5.
Inventarium confici debet in loco, ubi sita sunt bona, *ibid. n.* 6.
In confectione *inventarii* servandæ sunt solemnitates, tàm à jure, quàm à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ, *ibid. n.* 8.
Locus pius, adinstar aliorum hæredem, legitimum tenetur conficere *inventarium*, alias obligatur in bonis propriis ad debita testatoris, *ibid. n.* 14.
Filius conventi non potest à creditore patris, nisi iste doceat de illius qualitate hæreditaria, & omissione *inventarii*, *dec.* 27. *n.* 3.
Donatarius particularis non tenetur ad confectionem *inventarii*, nec dicitur hæres donantis præmortui, *ibid. n.* 4.
In illum nulla actio activa, vel passiva pertransit, *ibid. n.* 5.

JUDEX.

Judex non potest demandare deletionem vinculi super locis montium, non citato interesse habente, *dec.* 4. *n.* 12.
Judex tenetur de damno illato per sententiam in solo casu, quod per sordes, & in gratiam partis male judicasset, *ibid. n.* 14.
Limita, quando errasset, potius unam, quam alteram opinionem sequendo, quamvis magis communem semper sequi debeat, *ibid. n.* 15.
Judex, male judicando per imperitiam, facit litem suam, *ibid. n.* 26.
Præsertim, quando male judicando malum irreparabile irrogavit, *ibid. n.* 17.
Judex non potest pactis contrahentium derogare, *dec.* 9. *n.* 4.
Judex in ambiguis sequi debet sententiam, quæ potiori facti, & juris assistentia fulcitur, *dec.* 12. *n.* 13.
Auctoritas *Judicis* supplet defectum citationis, *dec.* 13. *num.* 7.
Ad *Judicem* appellationis devolutum dumtaxat dicitur id, à quo est appellatum, *dec.* 21. *n.* 13.

JUDICIUM.

Judicio desertò, & post longum tempus restaurato, fructus restitui debent à die secundi judicii, *dec.* 3. *n.* 3.
Nova actio experiri tantummodo valet in suo congruo, & separato judicio, primo jam terminato, *dec.* 21. *n.* 14.
Judicium est actus legitimus trium personarum Judicis, Actoris, & Rei, *dec.* 23. *n.* 3.
Testes examinati in judicio possessorio probant etiam in petitorio, *dec.* 25. *n.* 16.

JUS.

Exceptio de *jure* tertii non admittitur, *dec.* 16. *n.* 8.
Nemo sibi præjudicat tacendo, uti scit jus suum esse salvum, *dec.* 30. *n.* 11.

JUSPATRONATUS.

Res judicata concludenter probat pertinentiam *juspatronatus*, *dec.* 1. *n.* 9.
Ultimus status attenditur, etiam in *juripatronatus* passivo, *ibid. n.* 10.

L

LÆSIO.

Læso locum facit restitutioni *in integrum*, *dec.* 17. *n.* 1.
Læso enormissima translationem annullat, *dec.* 28. *n.* 10.
Quamvis beneplacito Apostolico munitam, *ibid. n.* 11.

LEGATUM.

Exponitur, quando in Tribunali S. Rotæ admittatur opinio Angeli, admittens viam executivam pro *legatis*, parvipensa contraria opinione Alexandri, *dec.* 22. *n.* 1.
Legata diversa censentur, quoties unumquodque à suo proprio, & particulari verbo regitur, *ibid. n.* 3.
Conditio uni *legato* adjecta, ad aliud non extenditur, *ibid. n.* 4.
Præsertim, stante diversitate legatariorum, *ibid. n.* 5.
Ratio diversitatis vigens in quolibet *legato*, impedit, ne conditio uni adjecta trahatur ad aliud, *ibid. n.* 6.
Fructus *legati* debentur legatario à die obitus testatoris, *ibid. n.* 8.
Hæres, repudiata hæreditate, agere potest pro legato, *dec.* 23. *n.* 2.
Hypotheca competit pro legatis, *ibid. n.* 6.

LEGITIMA.

Legitima debetur filiis, tàm masculis, quàm fœminis, *dec.* 23. *n.* 7.
Creditum detractionis *legitimæ* non est admittendum, stante illius legali prohibitione facta à patre, *ibid. num.* 9.

Fœmina restituta ad jura suitatis, per æqualem institutionem reportatam una cum masculis in testamento paterno, consequi debet *legitimam* liberam à quocumque onere, *ibid. n.* 12.
Prohibitio quarumcumque detractionum non extenditur ad *legitimam*, *ibid. n.* 14.
Legitima operatione legis defertur in filium à momento obitus patris, *ibid. n.* 18.
Census electus pro detractione *legitimæ* de fideicommissario liber evadit, *dec.* 24. *n.* 2.
Dos vigore statuti Bononiæ succedit loco *legitimæ*, *dec.* 31. *n.* 2.
Ideo, juxta illud mortua filia post nuptias, jus dotem petendi ad ejus hæredem transmittitur, *ibid. n.* 3.
Hoc explicite præscribit dictum statutum in Rub. de *Success. ab intestat. ascendent. & collater. ibid. n.* 4.

LEGITIMITAS.

Pro suadenda *legitimitate* prolis sufficit matrimonium putativum, *dec.* 17. *n.* 12.
Filius præsumitur *legitimus*, non adulterinus, *dec.* 29. *num.* 1.
Quousque probetur accessus alterius viri ad matrem, exclusa possibilitate accessus mariti, *ibid. n.* 2.

LIS.

Lis verificanda est, ubi in ea stat fundamentum, *dec.* 1. *n.* 1.
Lis calumniosa nullum jus tribuit pro obtinenda subrogatione gratiosa, *ibid. n.* 2.
Idem est *litem* non adesse, vel esse calumniosam, *ibid. num.* 3.
Acquiescentia decennalis unita malo juri inducit desertionem *litis*, *ibid. n.* 4.
Secluso malo jure, *lis* non dicitur deserta, nisi post lapsum 30. annorum, *ibid. n.* 5.
Lis dicitur calumniosa, ubi patronus, qui colitigantem præsentavit, est in possessione præsentandi, *ibid. n.* 11.
Eo magis, ubi patronus super data possessione binas sententias reportaverat, *ibid. n.* 12.
Seposita *lite*, vel illa detecta calumniosa, patronus devenire potest ad novam præsentationem, *ibid. n.* 13.
Pendentia *litis* ad effectum inhibendi oritur ex simplici præsentatione monitorii & inhibitionis, etsi non fuerit adhuc secuta intimatio decreti inhibitorii, *dec.* 2. *n.* 1.
Lis non dicitur contestata, nisi post propositas exceptiones, *dec.* 3. *n.* 4.
Deputatio curatoris pro minore necessaria non est, ubi fratres majores æquale jus habentes *litem* strenue sustinent, *dec.* 12. *n.* 10.

LOCA MONTIUM.

Dominium *locorum montium* dotalium acquiritur viro, si omnia jura fuerunt in illum translata, *dec.* 4. *n.* 3.
Si obtinuit illa describi in sui faciem, *ibid. n.* 4.
Codices Secretariæ montium probant pertinentiam *locorum*, *ibid. n.* 5.
Mulier veta domina *locorum montium* rite ea transfert in virum occasione constitutionis dotis, *ibid. n.* 6.
Vir etiam, post assecurationem dotis à Judice demandatam, potest *loca montium* in sui faciem describi facere, *dec.* 4. *n.* 8.
Vir, deleto vinculo assecurationis dotis, valide resignat *loca montium* in sui faciem libere cantantia: mulieri autem remanet actio contra Judicem, qui, ipsa non citata, mandatum deletionis concessit, *ibid. n.* 9.
Dominium super *locis montium* avelli non potest sine consensu domini, hypotheca vero sine tali consensu valide avellitur, *ibid. n.* 10.
Loca montium nullam aliam hypothecam recipiunt præter illam in litteris patentibus, & libris Secretariæ adnotatam, *ibid. n.* 11.
Judex non potest demandare delationem vinculi super *locis montium*, non citato interesse habente, *ibid. n.* 12.

LOCUS PIUS.

Locus pius, stante nullitate inventarii, tenetur ad debita defuncti in bonis propriis, *dec.* 14. *n.* 5.
Locus pius, adinstar aliorum hæredum, legitimum tenetur conficere inventarium, alias obligatur in bonis propriis ad debita testatoris, *ibid. n.* 14.

LOCUPLETATIO.

Nemo *locupletari* debet cum aliena jactura, *dec.* 14. *n.* 15.

M

MALITIA.

Nemo debet damnum ferre ex aliena *malitia* proveniens, *dec.* 12. *n.* 17.

MANDATARIUS.

Præsumitur, *mandatarius* fideliter fidem datam executum fuisse, *dec.* 5. *n.* 4.

MANDATUM.

Forma *mandati* diligenter servanda est, *dec.* 5. *n.* 1.
Alias, factum procuratoris non sustinetur ex defectu consensus mandantis, *ibid. n.* 2.
Præsertim, si in mandato procuræ apposita fuerit clausula, *nec alias, aliter*, *ibid. n.* 3.
Mandatum procuræ per litteras conferri potest, *dec.* 5. *n.* 8.
Et revocari, *ibid. n.* 9.
Multo magis declarari, & limitari, *ibid. n.* 10.
Conditiones deinde impositæ mandatario implendi debent, & separandæ non sunt à *mandato*, *ibid. n.* 11.
Mandatum ob individuitatem consensus in parte servari, & in alia negligi non potest, *ibid. n.* 12.
Reductio mentitæ præstationis non derogat aliis conditionibus, & qualitatibus *mandato* procuræ appositis, *ibid. n.* 16.
Reintegratio conceditur proponenti spoliato ex facto mandatarii excedentis fines *mandati*, *ibid. n.* 19.
Actus à procuratore expletus contra formam *mandati* est nullus, *dec.* 6. *n.* 1. *& dec.* 7. *n.* 1.
Fortius, si in *mandato* appositæ fuit clausula *nec alias, aliter*, *dec.* 6. *n.* 2. *& dec.* 7. *n.* 2.
Eo tunc præponens non tenetur servare factum procuratoris, *dec.* 6. *n.* 3.
Et reintegrandus est ad jura à procuratore nulliter extincta, *ibid. n.* 4.
Epistolæ scriptæ ad declarationem *mandati* procuræ, ab illo separari non debent, *ibid. n.* 5. *& dec.* 7. *n.* 3.
Correctio *mandati* in parte, non arguit illius permutationem in totum, *ibid. n.* 9.
Sed potius arguit aliarum conditionum confirmationem, *ibid. n.* 10.
Mandatum procuræ factum à muliere in persona viri, ut bona extradotalia administraret, explicitum mulieris dissensum non inducit, *dec.* 8. *n.* 6.
Mandatum validum & justum exequi debet, *dec.* 23. *n.* 1.

MANUTENTIO.

Capellano competit *manutentio* super bonis in dotem Capellanis assignatis, *dec.* 16. *n.* 4.

MATRIMONIUM.

Statuta humana reputantur favorabilia, tanquam subleviantia virum ab onere *matrimonii*, *dec.* 8. *n.* 2.
Operantur quoad fructus perceptos, & consumptos citra mulieris expressum dissensum, *ibid. n.* 3.
L. fin. Cod. de *Pact. convent.* hypothecam tacitam impatitur contra virum administrantem bona paraphernalia, quæ mulier habebat tempore contracti *matrimonii*, *ibid. n.* 16.
Restringitur ad capitale dictorum bonorum, exclusive quoad fructus, *ibid. n.* 17.
Fortius, ubi agitur de fructibus bonorum extradotalium, quæ maritus non administrat mandato legis, sed ex consensu mulieris, *ibid. n.* 18.
Nulla est sententia lata super validitate *matrimonii* in sequelam transactionis contractæ, pro confulendo honori conjugis, & filiorum, *dec.* 17. *n.* 2.
Idem dic de sententia lata sine citatione ad sententiam, *ibid. n.* 3.
Et de sententia lata in gradu appellationis ab eadem Curia, unde prima emanavit, *ibid. n.* 4.
Matrimonium nullum est, si contrahatur coram Capellano, qui non est Parochus alterutrius ex sponsis, *ibid. num.* 5.
Capellanus Militum, & Fortalitii assistere non potest *matrimoniis*, nisi habita speciali concessione à S. Sede, vel expressa licentia ab Ordinario suffragante dumtaxat quoad Milites in actuali expeditione existentes, *ibid. n.* 6.
Miles non dicitur, qui inter Milites describi se fecit, ut *matrimonium* contraheret coram Capellano Exercitus, *ibid. n.* 7.
Matrimonium nullum ex successivis actibus non convalidatur, fine novo utriusque conjugis consensu præstito coram proprio Parocho, *ibid. n.* 11.
Pro suadenda legitimitate prolis, sufficit *matrimonium* putativum, *ibid. n.* 12.
Causa *matrimonii* non immutat indolem donationis transitoriæ ad hæredes, *dec.* 20. *n.* 9. *& dec.* 21. *n.* 6.
Donationes hujusmodi correspective ad dotem expositæ favore solius viri revocari non possunt de illius consensu, ob præjudicium uxoris, & filiorum, *dec.* 20. *n.* 10. *& dec.* 21. *n.* 7.
Quibus competit jus consequendi alimenta ex fructibus bonorum donatorum, quousque duret *matrimonium*, *dec.* 20. *n.* 11. *& dec.* 21. *n.* 8.

MENDICITAS.

Beneficium cap. *Odoardus*, de *Solut.* conceditur Clericis, ne ad *mendicitatem* indecoram redigantur, *dec.* 27. *n.* 2.

MILES.

Militaris qualitas non probatur ex testibus pendente lite explicatis, *dec.* 17. *n.* 8.
Neque ex testibus consanguineis dictam qualitatem allegantibus, *ibid. n.* 9.
Miles nunquam reputatur ille, qui non reperitur descriptus in matricula, & inter stipendiatos, *ibid. n.* 10.

MINOR.

In negotiis *minorum* non tam quomodo, & quibus solemnitatibus, sed quid in substantia factum sit, inquiritur, *dec.* 13. *n.* 9.

MONASTERIUM.

Exorbitans esset, quod *Monasterium*, mutando modum culturæ, & omnia bona propriis sumptibus colendo, decimatorem fraudaret, *dec.* 25. *n.* 4.
Monasterium dicitur hæres, sive immediate institutum fuerit, sive hæreditatem adiverit ob incapacitatem Monialis institutæ, *dec.* 14. *n.* 11.
Quamvis testator disposuerit, ut *Monasterio* nullum jus acquireretur, sed libera esset Monialis facultas disponendi de hæreditate, *ibid. n.* 12.
Conditio prædicta intelligi debet de simplici usu ab arbitrio Superioris dependente, *ibid. n.* 13.

MONITORIUM.

Actor, expediendo novum *monitorium*, fatetur ex primo malam fidem non redundasse in reum conventum, *dec.* 3. *n.* 2.

MORA.

Mora continua requiritur ad effectum devolutionis, *dec.* 12. *n.* 15.

N

NEGLIGENTIA.

Magna *negligentia* æquiparatur dolo, *dec.* 4. *n.* 18.
Vir dici non potest *negligens* in petenda dote, si paucis vixit annis, *dec.* 31. *n.* 11.
Durante matrimonio, censetur ejus onera sustinuisse & pecunias vere, & effective receptas in dotem ab extraneo, *ibid. n.* 12.
Non vero præsumitur, voluisse molestias inferre patri uxoris sui affinitate conjuncto, *ibid. n.* 13.

NEGOTIUM.

In *negotiis* minorum, non tam quomodo, & quibus solemnitatibus, sed quid in substantia factum sit, inquiritur, *dec.* 13. *n.* 9.

NOMINATIO.

Nominatio facta in spretum inhibitionis nulla est, & attentata, *dec.* 2. *n.* 2.
Nominatio facta à tertio, in præjudicium habentis jus nominandi, nulla est, *ibid. n.* 3.
Nominatio collegialiter facienda est à Capitularibus, tum in Beneficiis majoribus, tum etiam in minoribus, *ibid. n.* 5.

NULLITAS.

Ratificatio non admittitur, nisi constito de scientia *nullitatis* actus, *dec.* 3. *n.* 18. *& dec.* 32. *n.* 3.
Restitutio *in integrum* non conceditur, nisi constito de *nullitate*, vel injustitia sententiarum, *dec.* 11. *n.* 2.
Constito de *nullitate*, & injustitia Salviani actoris concessi, reo succurritur per reintegrationem, *ibid. n.* 3.
Defectus citationis parit infanabilem *nullitatem*, *dec.* 11. *n.* 5. *& dec.* 32. *n.* 5.
Nullitas ex defectu curatoris ad lites non attenditur, quoties, eo deputato & citato, contraria sententia evitari non potuisset, *dec.* 12. *n.* 11. *& dec.* 13. *n.* 8.
Nullitas actus præjudicialis Ecclesiæ allegari potest, etiam à titulari, qui illi consensum dedit, *dec.* 26. *n.* 6.

O

OBITUS.

Ignorantia *obitus* testatoris non est præsumibilis in Monasterio ob incapacitatem Monialis succedente, *dec.* 14. *n.* 9.

OBLIGATIO.

Obligatio Cameralis tribuit viam executivam, *dec.* 23. *n.* 4.

Coactus non obligatur, *dec.* 28. *n.* 13.

OBSERVANTIA.

Observantia probat instrumenti veritatem, *dec.* 16. *n.* 6.

OMISSIO.

Omissio formæ & conditionis in parte, vitiat actum in toto, *dec.* 5. *n.* 14.

Omissio denuntiationum probat malam fidem, & dolum in conjugibus, *dec.* 17. *n.* 13.

Et excludit matrimonium putativum, *ibid. n.* 14.

OPPOSITIO.

Nulla est sententia lata, stante *oppositione*, & defectu productionis mandati procuræ, *dec.* 16. *n.* 1.

Item, ex defectu præstationis juramenti calumniæ, *ibid. n.* 2.

P

PACTUM.

Pacta servari debent, *dec.* 9. *n.* 1.

Et dant legem contractibus, *ibid. n.* 2.

Judex non potest *pactis* contrahentium derogare, *dec.* 9. *num.* 4.

Habens *pactum* pro se, sibi non præjudicat, non respondendo citationi, *ibid. n.* 5.

Nec ei nocet decretum Judicis pacto adversativum, quoties eidem intimatum non fuit, *ibid. n.* 6.

In contractibus emphyteuticis *pacta* servari debent, *dec.* 12. *n.* 12.

Pactum ambiguum ad tramites juris interpretatur, *ibid. num.* 23.

Pactum Ecclesiæ damnosum indiget beneplacito Apostolico, *ibid. n.* 24.

Beneplacitum Apostolicum obtentum, sine expressione *pactorum* juris dispositioni contrariorum, nullum est, *ibid. n.* 25.

In conflictu duorum instrumentorum prævalet illud, cujus *pacta* juris dispositioni sunt magis consona, *dec.* 13. *n.* 12.

PAROCHUS.

Matrimonium nullum est, si contrahatur coram Capellano, qui non est *Parochus* alterutrius ex sponsis, *dec.* 17. *n.* 5.

Matrimonium nullum, ex successivis actibus non convalidatur, sine novo utriusque conjugis consensu præstito coram proprio *Parocho*, *ibid. n.* 11.

Parochus non habet assistentiam juris decimandi in alieno Territorio, *dec.* 18. *n.* 5. *& dec.* 19. *n.* 4.

Nec declinare valet jus decimandi per rem judicatam alteri quæsitum, *dec.* 19. *n.* 5.

Parochi debentur decimæ, *dec.* 26. *n.* 1.

Ex iisdem fructibus, qui colliguntur, *ibid. n.* 2.

Præsertim, si ita scriptum legatur in libris Ecclesiæ decimatricis, *ibid. n.* 3.

Transactio contrarium disponens indiget beneplacito Apostolico, *ibid. n.* 4.

Id peculiariter præscribunt Constitutiones Synodales Regni Poloniæ, *ibid. n.* 5.

PATRONUS.

Collatio, jure devoluto ob incapacitatem præsentati, præservat *patrono* possessionem præsentandi, *dec.* 1. *n.* 8.

Lis dicitur calumniosa, ubi *patronus*, qui collitigantem præsentavit, est in possessione præsentandi, *ibid. n.* 11.

Eo magis, ubi *patronus* super data possessione binas sententias reportaverat, *ibid. n.* 12.

Sepulta lite, vel illa detecta calumniosa, *patronus* devenire potest ad novam præsentationem, *ibid. n.* 13.

PECUNIA.

Pecuniæ ex obligatione restituendi prioribus, & potioribus censetur extare in patrimonio debitoris, *dec.* 24. *n.* 11.

Onus investiendi *pecunias*, removet periculum dispersionis, *ibid. n.* 12.

Creditor non tenetur bona recipere pro *pecunia*, *dec.* 28. *n.* 9.

PERSONATUS.

Nulla est suppressio *personatus* facta à procuratore, non servata forma mandati, *dec.* 32. *n.* 1.

PERTINENTIA.

Codices Secretariæ montium probant *pertinentiam* locorum, *dec.* 4. *n.* 5.

Pertinentiam territorialem probat sententia per Judicem delegatum citata parte extracta ab Archivio Capituli, *dec.* 19. *n.* 6.

Præsertim, si agatur de sententia antiqua, & observata, *ibid. n.* 7.

Fortius, junctis aliis sententiis, quamvis latis à judicibus laicis, *ibid. n.* 8.

Et tenore Catalin. asservati in Archivio Capituli, *ibid. n.* 9.

Probationes prædictæ simul junctæ probant, prædium controversum contineri intra fines Territorii decimabilis, *ibid. n.* 10.

Prædia contermina præsumuntur de iisdem *pertinentiis*, *ibid. n.* 11.

Etiamsi ab incolis diversæ Diœcesis possideantur, *ibid. n.* 12.

PETITIO.

Omissa *petitio* dotis adversus fratres, non inducit illius remissionem, *dec.* 31. *n.* 14.

PONTIFEX.

Concordia inita contra mentem *Pontificis* delegantis nulla est, *dec.* 28. *n.* 4.

POSSESSIO.

Possessio præsentandi ad effectum juris transit in hæredem, & successorem, *dec.* 1. *n.* 14.

Qualitas hæreditaria in filio non inducitur ex *possessione* bonorum paternorum, quæ retinere potest alio titulo, quam hæreditatio, *dec.* 11. *n.* 8.

Probari debet plene, & concludenter, *ibid. n.* 9.

Non probatur ex actibus referribilibus ad titulum pietatis, *ibid. n.* 10.

Puta ex solutione legati pii facta sub protestatione, ne ex neglecto suffragio dedecus in familia inducetur, *ibid. n.* 11.

Nec ex actibus, qui fieri potuerunt citra jus, & nomen hæredis, *ibid. n.* 12.

Judex spolium committit, nulliter & injuste privando reum sua *possessione*, *dec.* 12. *n.* 4.

POSSESSORIUM.

Exceptio turbida non admittitur in summarissimo *possessorio*, *dec.* 16. *n.* 11.

PRÆDIUM.

Prædium contineri in Territorio decimabili, probatur ex fide testium scientiæ causam reddentium, *dec.* 18. *n.* 4.

Prædia contermina præsumuntur de iisdem pertinentiis, *dec.* 19. *n.* 11.

Etiamsi ab incolis diversæ Diœcesis possideantur, *ibid. n.* 12.

PRÆSCRIPTIO.

Exponuntur requisita glos. in cap. 1. verb. *Memoriam*, de *Præscript.* in 6. *dec.* 25. *n.* 9.

PRÆSENTATIO.

Institutio debetur *præsentato* ab illo, qui est in quasi-possessione præsentandi, *dec.* 1. *n.* 6.

Præsertim, si ultimus status ab antecedentibus confirmatur, *ibid. n.* 7.

Possessio *præsentandi* ad effectum juris transit in hæredem, & successorem, *ibid. n.* 14.

PRÆSUMPTIO.

Præsumptio præsumptionis admitti non debet, *dec.* 31. *n.* 10.

PRIVILEGIUM.

Privilegium exemptivum à decimis non afficit bona futura, si de illis specialem mentionem non faciat, *dec.* 25. *num.* 7.

PROBATIO.

Non *probat* hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, *dec.* 12. *num.* 14.

Domesticus admittendus est, concurrente difficultate *probationis*, *dec.* 30. *num.* 8.

PROCURA.

Mandatum *procuræ* per litteras conferri potest, *dec.* 5. *num.* 8.

Et revocari, *ibid. n.* 9.

Multo magis declarari & limitari, *ibid. n.* 10.

Conditiones deinde impositæ mandatario impleri debent, & separandæ non sunt à mandato, *ibid. n.* 11.

Reductio mentruæ præstationis non derogat aliis conditionibus, & qualitatibus mandato *procuræ* appositis, *ibid. num.* 26.

Epistolæ scriptæ ad declarationem mandati *procuræ* ab illo separari non debent, *dec.* 6. *n.* 5.

Mandatum *Procuræ* factum à muliere in persona viri, ut bona extradotalia administraret, explicitum mulieris dissensum non inducit, *dec.* 8. *n.* 6.

Speciale mandatum *procuræ* requiritur, tum pro acceptanda, tum pro remittenda devolutione, *dec.* 12. *num.* 34.

PROCURATOR.

Actus à *procuratore* expletus contra formam mandati est nullus, *dec.* 6. *n.* 1.

Fortius, si in mandato apposita fuit clausula, *nec aliter, aliter*, *ibid. n.* 2.

Et tunc præponens non tenetur servare factum *procuratoris*, *ibid. n.* 4.

Procurator suo arbitrio non potest omittere conditiones in mandato præscriptas, licet simoniacas, sed vitium simoniæ debet præponenti patefacere, *ibid. num.* 8.

Citatio facta *procuratori*, de cujus mandato non constat, nulla est, & reddit actum nullum quoad omnes, *dec.* 9. *num.* 7.

Procurator in committendo, principali non præjudicat, *dec.* 12. *n.* 19.

Multo minus loco pio, *ibid. n.* 20.

PROVISIO.

Provisa ad certum tempus restricta, ultra illud protrahenda non est, *dec.* 26. *num.* 7.

Q

QUALITAS.

Relatio repetit in referente omnes *qualitates* urgentes in relatione, *dec.* 5. *n.* 15.

Actus ad aliam causam referibilis *qualitatem* hæreditariam minime probat, *dec.* 27. *n.* 7.

Qualitas hæreditaria non probatur ex actu æquivoco, *ibid. num.* 8.

R

RATIFICATIO.

Ratificatio non admittitur, nisi constito de scientia nullitatis actus, *dec.* 5. *num.* 18. *& dec.* 6. *n.* 11. *& dec.* 32. *num.* 3.

Ad quem effectum scientia debet esse certa & vera, nec sufficit præsumpta, *dec.* 6. *n.* 12.

Nec inducitur ex actu expleto sub protestatione præservativa jurium, *ibid. n.* 13.

Ratificatio probanda est ex actibus certis, & univocis, *dec.* 7. *n.* 4.

Adjuncta probatione scientiæ individualis omnium gestorum contra formam mandati, *ibid. n.* 5.

Nec extenditur de actu ad actum, *ibid. n.* 6.

Præsertim, inconcilibilem, *ibid. n.* 7.

Ratificationem non inducunt actus ad aliam causam referibiles, *ibid. n.* 8. *& dec.* 32. *n.* 2.

Deficiente scientia actus, frustra illius *ratificatio* prætenditur, *dec.* 7. *num.* 9.

REINTEGRATIO.

Reintegratio conceditur proponenti spoliato ex facto mandatarii excedentis fines mandati, *dec.* 5. *n.* 19.

Emphyteuta agendo pro *reintegratione*, postquam dominus directus dominium utile judicialiter recuperavit, suam intentionem probare tenetur, *dec.* 13. *n.* 16.

RELATIO.

Relatio repetit in referente omnes qualitates urgentes in relatione, *dec.* 5. *n.* 15.

Relatio facienda est ad ea simpliciter, quæ correcta non fuerunt, *dec.* 8. *n.* 3. *& dec.* 9. *n.* 3.

RES JUDICATA.

Res judicata concludenter probat pertinentiam jurispatronatus, *dec.* 1. *n.* 9.

Res judicata oritur per tres sententias conformes, *dec.* 11. *num.* 1.

Quoties Signatura rescripsit: *Constito de re judicata*, ista supponenda est, *dec.* 12. *n.* 1.

Restitutio *in integrum* non conceditur, nisi docto de injustitia *rei judicatæ*, *ibid. n.* 2.

Fortius, ubi suborta fuit post longum agitatum judicium, *ibid. n.* 3.

Res judicata pacificè observata probat assistentiam juris decimandi, *dec.* 18. *n.* 6. *& dec.* 19. *n.* 3.

Res judicata pro veritate habetur, *dec.* 19. *n.* 1.

RESTITUTIO.

In electione fideicommissarii est *restituere* quid minus inter melioratum, & impensum, *dec.* 3. *n.* 10.

Statutum Pisauri liberat virum à *restitutione* fructuum bonorum extradotalium, quos percepit, muliere non dissentiente, *dec.* 8. *n.* 1.

Incongruum esset, quod vir seu ejus hæredes *restituerent* fructus bonorum extradotalium, quos paulatim

in

in commodum communis familiæ consumpsit, *ibid. n.* 5.
Maritus sola actione personali convenire potest pro *restitutione* fructuum bonorum extradotalium, quæ administravit, nulla suscepta obligatione, *ibid. n.* 15.
Restitutio in integrum non conceditur, nisi docto de injustitia rei judicatæ, *dec.* 12. *n.* 2.
Fortius, ubi suborta fuit post longum agitatum judicium, *ibid. n.* 3.
Restitutio in integrum tribuenda est constito de injustitia *rei judicatæ*, *dec.* 13. *n.* 1.
Læsio locum facit *restitutioni* in integrum, *dec.* 17. *n.* 1.

RETENTIO.

Retentio vigore fideicommissi non conceditur, nisi constito de existentia, & purificatione fideicommissi, & quod bona ad illud pertineat, *dec.* 16. *n.* 9.

RETRACTATIO.

Attergatio admissa super Officiales Papæ non potest *retractari* in præjudicium Attergatarii, *dec.* 4. *n.* 1.

REUS.

Reo citato in productione jurium non permittitur exceptio, quod eas non examinaverit, *dec.* 3. *n.* 6.

RUMOR.

Immemorabilis destruitur ex quolibet *rumore* in contrarium, *dec.* 25. *n.* 11.
Fortius, ab actibus positivis, & publicis, *ibid. n.* 12.
Cessat, constito de initio, *ibid. n.* 13.

S

SALVIANUM.

Constito de nullitate, & injustitia *Salviani* actori concessi, reo succurritur per reintegrationem, *dec.* 11. *num.* 13.
Immissio in *Salviano* deneganda est, ubi reus bona retinere potest titulo fideicommissi, *dec.* 11. *n.* 6.
Vel pro credito anteriore, *ibid. n.* 7.
Salvianum denegatur, non probato ab actore credito cum hypotheca, *dec.* 24. *n.* 1.

SCIENTIA.

Mala fides incipit à die productionis jurium, ex quibus *scientia* rei ad alium pertinentis redundat, non curato, an lis vere, & rigorose fuerit contestata, *dec.* 3. *num.* 5.
Ratificatio non admittitur, nisi constito de *scientia* nullitatis actus, *dec.* 6. *n.* 11.
Ad quem effectum *scientia* debet esse certa & vera, nec sufficit præsumpta, *ibid. n.* 12.
Nec inducitur ex actu expleto sub protestatione præservativa jurium, *ibid. n.* 13.

SCRIPTURA.

Extractio *scripturæ* non probat, quoties de collusione dubitari potsit, *dec.* 8. *n.* 9.
Probato errore, mutatur scripturæ tenor, *dec.* 12. *n.* 21.
Scriptura cancellata præsumitur anterior, & minuta potius, quam originalis, *dec.* 13. *n.* 10.
Explicatur præcedens concluso, *ibid. n.* 11.
Actor in judicio restitutionis *in integrum* exhibere tenetur omnes *scripturas* ad causam facientes, *dec.* 14. *num.* 14.
Legalis dicitur *scriptura* existens in antiquo Protocollo Capituli, & citata parte extracta, *dec.* 8. *n.* 3.

SENECTUS.

Senectus nil detrahit validitatis donationis, si aliunde non constet de fraude, vel de mentis debilitate, *dec.* 15. *num.* 8.

SENTENTIA.

Res judicata oritur per tres *sententias* conformes, *dec.* 11. *n.* 1.
Restitutio *in integrum* non conceditur, nisi constito de nullitate vel injustitia *sententiarum*, *ibid. n.* 2.
Judex in ambiguis sequi debet *sententiam*, quæ potiori facti & juris assistentia fulcitur, *dec.* 12. *n.* 13.
Nulla est *sententia* lata, stante oppositione, & defectu productionis mandati procuræ, *dec.* 16. *n.* 1.
Item, ex defectu præstationis juramenti calumniæ, *ibid. num.* 2.
Sententia præcipitanter lata nulla est, *ibid. n.* 3.
Nulla est *sententia* lata super validitate matrimonii, in sequelam transactionis contractæ pro consulendo honori conjugis & filiorum, *dec.* 17. *n.* 2.
Idem dic de *sententia* lata sine citatione ad sententiam, *ibid. n.* 3.
Et de *sententia* lata in gradu appellationis ab eadem Curia, unde prima emanavit, *ibid. n.* 4.
Pertinentiam territorialem probat *sententia* per judicem delegatum citata parte extracta ab Archivio Capituli, *dec.* 19. *n.* 6.
Præsertim, si agatur de sententia antiqua, & observata, *ibid. n.* 7.
Fortius, junctis aliis sententiis, quamvis latis à judicibus laicis, *ibid. n.* 8.
Et tenore Catastri asservati in Archivio Capituli, *ibid. num.* 9.
Probationes prædictæ simul junctæ probant, prædium controversum contineri infra fines Territorii decimabilis, *ibid. n.* 10.
Sententia judicis declaratur ex actis, *dec.* 25. *n.* 24.

SIGNATURA.

Quoties *Signatura* rescripsit: *Constito de re judicata*, ista supponenda est, *dec.* 12. *n.* 1.

SIMONIA.

Conditiones circa solam fructuum perceptionem *simoniam* non inducunt, *dec.* 6. *n.* 7.
Procurator suo arbitrio non potest omittere conditiones in mandato præscriptas, licet simoniacas, sed vitiim *simoniæ* debet præponenti patefacere, *ibid. n.* 8.

SOLEMNITAS.

Mulier sine *solemnitatibus* statutariis hæreditatem adire non potest, *dec.* 11. *n.* 13.
Solemnitates statutariæ ubi sint necessariæ in donatione jurata, requiritur, partes declarasse, quod illas voluerint, quodque alias non contraxissent, *dec.* 15. *num.* 5.
In confectione inventarii servandæ sunt *solemnitates*, tàm à jure, quàm à Constitutionibus Apostolicis præscriptæ, *dec.* 14. *n.* 8.

SOLUTIO.

Exponitur dispositio cap. *Odoardus*, de *Solut. dec.* 17. *num.* 1.
Beneficium dicti cap. conceditur Clericis, ne ad mendicitatem indecoram redigantur, *ibid. n.* 2.

SPO-

SPOLIUM.

Judex *spolium* committit, nulliter & injustè privando reum sua possessione, *dec.* 12. *n.* 4.

STATUTUS.

Ultimus *statutus* attenditur, etiam in Jurepatronatus passivo, *dec.* 1. *num.* 10.

STATUTUM.

Statutum Pisauri liberat virum à restitutione fructuum bonorum extradotalium, quos percepit, muliere non dissentiente, *dec.* 8. *num.* 1.
Statuta humana reputantur favorabilia, tanquam sublevantia virum ab onere matrimonii, *ibid. n.* 2.
Operantur quoad fructus perceptos, & consumptos citra mulieris expressum dissensum, *ibid. n.* 3.
Excepto casu expliciti dissensus, cæteri omnes sub *statuto* comprehenduntur, *ibid. n.* 4.
Valet donatio facta à muliere juxta facultates sibi à *statuto* attributas, *dec.* 15. *n.* 1.
Statutum laicale non afficit donationem juratam, *ibid. num.* 4.
Explicatur decis. 113. post Fenzon ad *statutum* Urbis, *dec.* 23. *n.* 10.
Explicatur *statutum* Urbis lib. 1. cap. 145. *ibid. n.* 11.
Explicatur *statutum* Urbis lib. 1. cap. 141. *dec.* 23. *n.* 13.

STYLUS.

In subhastationibus attendi debent solemnitates juxta *stylum* loci, *dec.* 10. *num.* 6.
Citationis executio fieri sufficit juxta *stylum* loci, *dec.* 15. *num.* 2.

SUBHASTATIO.

Edicta publicari debent in publicis *subhastationibus*, *dec.* 10. *n.* 5.
Subhastatio facta sine citatione partis, & decreto judicis, nulla est, *ibid. num.* 7.

SUBROGATIO.

Lis calumniosa nullum jus tribuit pro obtinenda *subrogatione* gratiosa, *dec.* 1. *num.* 2.

SUCCESSIO.

Filii sive masculi, sive fœminæ de jure æqualiter *succedunt* matri intestatæ, *dec.* 13. *n.* 17.

SUPPRESSIO.

Nulla est *suppressio* personatus facta à procuratore, non servata forma mandati, *dec.* 32. *n.* 1.

TACERE.

Nemo sibi præjudicat *tacendo*, ubi scit aliunde jus suum esse salvum, *dec.* 30. *n.* 12.

TACITUM.

Tacitum cedit expresso, *dec.* 12. *num.* 18.
Taciti virtus ab expresso infirmatur, *ibid. num.* 32.

TEMPUS.

Tempus novimestre non est tutum pro dimetienda die conceptionis fœtus, *dec.* 29. *n.* 10.

TERMINUS.

Termino mensis ad reluendum elapso, si creditor ultra expectet, debitori non nocet, ideo deinde potest ad deliberationem devenire adsque alia citatione, *dec.* 10. *num.* 8.
Decis. 7. num. 1. coram Buratt. procedit, quando per obligationem superventam post elapsum *terminum* ad reluendum non efficitur melior conditio debitoris, *ibid. num.* 9.
Præfixio *termini* ad certum effectum, ad alium non extenditur, *dec.* 12. *num.* 16.

TESTAMENTUM.

Fœmina restituta ad jura suitatis, per æqualem institutionem reportatam una cum masculis in *testamento* paterno, consequi debet legitimam liberam à quocumque onere, *dec.* 23. *num.* 12.

TESTATOR.

Voluntas *testatoris* aperte manifestata exequi omino debet, *dec.* 22. *num.* 2.

TESTIS.

Testes probant contra producentem, & ab eo causam habentes, *dec.* 15. *num.* 9.
Præsertim, si sint Sacerdos, & Religiosi, *ibid. n.* 10.
Militaris qualitas non probatur ex *testibus* pendente lite expiscatis, *dec.* 17. *n.* 8.
Neque ex *testibus* consanguineis dictam qualitatem allegantibus, *ibid. n.* 9.
Prædium contineri in Territorio decimabili probatur ex fide *testium* scientiæ causam reddentium, *dec.* 18. *n.* 4.
Testes contra instrumenta non probant, *ibid. num.* 7. & *dec.* 19. *num.* 16.
Testes examinati in judicio possessorio, probant etiam in petitorio, *dec.* 25. *num.* 16.
Testis falsus in uno, falsus in omnibus præsumitur, *dec.* 29. *num.* 11.
Testes etsi formiter non repetiti recipi debent ad effectum adminiculandi epistolas, *dec.* 30. *num.* 7.

TITULARIS.

Nullitas actus præjudicialis Ecclesiæ, allegari potest, etiam à *titulari*, qui illi consensum dedit, *dec.* 26. *num.* 6.

TOLERANTIA.

Ubi circumstantiæ suadent mulieris approbationem, circa fructuum erogationem ad commodum familiæ, ipsa diuturna *tolerantia* positivum consensum operatur, *dec.* 8. *num.* 14.

TRANSACTIO.

Causa urgentissima requiritur, ut partes ad *transigendum* cogi possint, *dec.* 28. *num.* 6.
Puta, ob timorem, ne veniant ad arma, ne perturbetur publica quies, vel ad finem imponendum liti diu agitatæ & adhuc dubiæ, *ibid. num.* 7.
Transactio convenit controversiis dubiis, non vero extinctis, vel facile dirimendis, *ibid. num.* 8.
Læsio enormissima *transactionem* annullat, *decis.* 28. *num.* 10.
Quamvis beneplacito Apostolico munitam, *ibid. n.* 11.

V

VERBUM.

Legata diversa censetur, quoties unum quodlibet à suo proprio & particulari *verbo* regitur, *dec.* 22. *num.* 3.
Verba in fine dispositionis apposita applicantur illi orationi, cui adjecta leguntur, non vero ad aliam omnino distinctam & separatam, *dec.* 22. *num.* 7.

VE-

VERITAS.

Res judicata pro *veritate* habetur, *dec.* 19. *num.* 1.

VOCATIO.

Vocatio filiorum donatarii ex propria persona non admittitur, ubi de illis mentio facta non legitur, *dec.* 20. *num.* 2.

Et excluditur à stipulatione cantante pro donatario, & hæredibus quibuscumque, *ibid. num.* 3.

Ex obligatione aliendi filios donatario imposita, erui non potest illorum *vocatio*, ad bona donata independenter à patre, *ibid. num.* 5.

Donatio comprehendit *vocationem* filiorum donatarii ex propria persona, quando dirigitur Titio, & filiis absque mentione qualitatis hæreditariæ, *ibid. num.* 12.

Secus, ubi collata legitur in donatarium stipulantem pro se & hæredibus quibuscumque, *ibid. n.* 13.

Alimenta relicta filiis donatarii non probant illorum *vocationem* ex propria persona, *dec.* 21. *num.* 4.

Sed potius illam excludunt, *ibid. num.* 5.

VOLUNTAS.

Voluntas testatoris aperte manifestata exequi omnino debet, *dec.* 22. *num.* 2.

FINIS INDICIS.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS